Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 12

Sayı 287-312

12 Mart 1914 - 29 Ekim 1914

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون بونه اولان آدرسلریڭ فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٨٧ — ١٤ ربیع الآخر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٧ شباط ١٣٢٩ — جلد ١٢

فاتح كرسیسنده

١٧

اولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض . . .

صاریلمادن اك اوفاق بر ایشكده اسبابه ،
موفقیته امكان بولورمیسین عجبا ؟
حماقتك آشیور حد اعتدالی ، یتر !
أكیلمه‌دن بچیلن تارلا نرده وار ؟ كوستر !
« قدر » سنك دیدیكك یولده شرعه بهتاندر ؛
توكلك ، هله ، خسران ایچنده خسراندر .
قدر فرائض ایمانه داخل . . آمنا . .
فقط یوق اونده سنك صاپمش اولدیغك معنی .
قدر : شرائطی موجود اولوبده میدانده ،
ظهوره كلمیدر ممكناتك اعیانده .
نیچون ، ناصل كلیورمش . . او بوسبوتون مجهول ؛
بز اختیاریمزك صورتندنز مسئول .
قدر نه‌در ، سكا دوشمز اوسری استكناه ؛
سنك وظیفه‌ك اطاعت نه امر ایدرسه اله .
او ، صوقق ایسته‌دیكك ، شكله كیرمسیله قدر ؛
بوتون أوامری شرعك اولور برآنده هدر !
نه‌دن‌یا ، حضرت حقك رسول محترمی
بو بحثی منع ایدییور مؤمنینه ، بوش یره‌می ؟
قدر دینجه نه آكلاردی دیكله باق اصحاب :

ابوعبیده‌یه امداده ایله‌مشدی شتاب
معیتنده كی عسكرله برزمان فاروق .
— تردد ایتمه صاقین ، چونكه وقعه پك موثوق —
طریق شامی طوتوب طوغری « سرغ »ه ایندی عمر .
ابوعبیده همان قوشدی آلمسیله خبر .
خلیفه حضرت سرداره : « نره‌ده‌در اوردو ؟
نه‌یاپدیكز ؟ یاپه‌جق شی نه‌در ؟ » دییوب صوردی .
ابو عبیده « وبا وار ! » دینجه عسكرده ؛
توابعیله عمر طوردی قالقه‌جق یرده .
« وبایه قارشی كیدلكمی ، كیتمه‌مكمی ایی ؟ »
مهاجرین كرامك صورولدی هپ رأیی .
بوزمره‌دن كیمی « مقصد مهم ، كیدلملی . » دیر ؛
« خایر ، بوتهلكه‌در . » دیر قالان مهاجرلر .
خلیفه بویله مخالف كورنجه افكاری ؛
چاغیردی : عینی ترددده بولدی انصاری .
طاغیتدی هپسنی ، لكن صیقیلدی . . آرتیق اوكا ،
مهاجرین قریشك مسن اولانلرینه
مراجعت یولی قالمشدی ؛ صوردی اونلره‌ده .
بوفرقه ایشته بلا قید اختلاف آره‌ده :
« وبایه قارشی كیدلمك خطا اولور . » دیدیلر ؛
« یارین دونلك . » دییه اصحابه امری وردی عمر .
علی السحر دوزولوركن جماعتیله یوله ،
ابو عبیده جیقوب : « یا عمر ، اوغورلر اوله !
فراریكز قدراللهدن‌میدر شیمدی ؟ »
دیمزمی ، حضرت فاروق دوندی : « طوغرو ، دیدی ،
شو واركه بز ، قدر اللهدن قاچاركن بز
قوشوب اوبر قدراللهه طوغرو كیتمه‌ده‌یز .
زمینی اوتلی‌ده ، اطرافی طاشلی بر دره‌نك
ایچنده اولسه دوه‌ك ، یا ابا عبیده ، سنك ؛
طوتوبده اونلری یالڭیز بایرده سكدیرسه‌ك ؛
یا اوبله یابمایه‌رق اوتلی سمته چكدیرسه‌ك ؛
دوشون : قدرله دكلدر شو یاپدیغڭده نه‌در ؟ »
عمر بو سوزده ایكن ابن عوف اولور ظاهر ،
همان روایته باشلار حدیث طاعونی . [*]
ابو عبیده طبیعی صوصار طوغریجه بونی .

مهاجرین قریشك ، كبار اصحابك ،
شریعتك قوجه بر ركنی : ابن خطابك ؛
قدر دینجه نه آكلاردی هپسی آكلادك آ . . .
اوتانمادن نه قالقیشماقه بهتانه !

محمد عاكف

---

[*] « اذا سمعتم بالطاعون بارض فلا تدخلوا علیه . واذا وقع وانتم بارض فلا تخرجوا منها فراراً منه . » حدیث شریف

فقه و فتاوی

ربا الفضل و ربا النسیئه حقنده‌کی مقاله

معترضه جوابدن مابعد

ثالثاً — اصول فقهده بیان اولندیغی اوزره تعارض قوتده متساوی اولان دلیلین اره‌سنده بولنور ؛ بری قطعی ، دیکری ظنی اولان ایکی دلیل اره‌سنده تعارض یوقدر. دلیل ظنی دلیل قطعی‌یه مزاحم اوله‌ماز. اعاظم علمادن زرکشی‌نك بیانینه کوره جناب احکم الحاکمین کافهٔ احکام شرعیه اوزرینه ادلهٔ قاطعه نصب ایتمه‌مشدر. مکلفین حقنده توسیع مصلحتنه مبنی احکام شرعیه‌نك ادله‌سنی ظنی قیلمشدر. تا که مکلفین ادلهٔ قطعیه‌نك قائم اولمسیله مذهب واحده حصر نفس ایتمیه‌لر .

احکام شرعیه‌ده ادلهٔ ظنیه معتبر اولونجه ظاهرده خفا وجلا اعتباریله ادلهٔ ظنیه متعارض اولور. شرع جلیل احمدیده حقیقتده تعارض یوقدر. نصل تعارض بولنه بیلیر که شارع اعظم هر ایکیسنی‌ده قصد ایتمش ایسه مقصودی حاصل اولماز ، اجتماع ضدین لازم کلیر ؛ شاید ایکیسندن برینی قصد ایتمش ایسه دیکری عبث اولور ، شارع حکیم عبثدن منزهدر . شو قدر که مجتهدك نظرنده بری ایجابی، دیکری تحریمی اقتضا ایده‌جك صورتده بر محلده دلیلینك تمانعی ظاهر اولور .

کتب اصولیه‌ده مبین اولدیغی وجهله ادله‌نك مراتبی واردر . ادلهٔ شرعیه ایچنده اول امرده اجماعه، صوکره کتاب وسنت متواتره‌یه ، ورأی حنفیه اوزره سنت مشهوره‌یه ، دها صوکره کتابك عمومات وظواهرینه ، دها صوکره عمومی مخصص اولان اخبار آحاد واقعه‌سیه مراجعت اولنور . ربا الفضلی تجویز ایدنلر عندنده آیت کریمه ایله ربا الفضلك حرمتی ثابت دکلدر ، بلکه «احل الله البیع» نظم جلیلنده ربا الفضل داخلدر . اشیاء سته حدیثی آحاددر . بینلرنده تعارض متصور دکلدر . حدیث اسامه‌ایله اشیای سته حدیثی آره‌سنده‌کی تعارضه کلنجه حدیث اسامه آیت کریمه ایله مؤید اولمغله اشیای سته حدیثنه مرجحدر .

ابن عباسك مذهبندن رجوعنه کلنجه فی الواقع بویله بر رجوع نقل اولنیور . فقط ائمهٔ علمك بزه اوکرتدیکی جرح وتعدیل ونقد رجال علمی موجبنجه رجوع کیفیتی غایت ضعیف ، ربا الفضلی ویا تعبیر آخرایله صرفی تجویز جهتی غایت قوی اولیور . شویله که :

قسطلانی‌دن نقل ایلدیککز رجوع مسئله‌سنه دقت ایدیلنجه کوریلیور که بو رجوعی حاکم النیسابوری « ابو زهیر حیان ابن عبدالله العدوی عن ابی مجلز عن ابن عباس » طریقیله بیان ایدیور .

نقد رجال کتابلرینه مراجعت ایدنجه حیانده اختلاط (اختلال شعور) بولندیغنی وبو وجهله ضعیف اولدیغنی اکلارسکز. اصول حدیث موجبنجه کندیسنده اختلاط بولنان آدم متروکدر . حیان حقنده اعاظم محدثیندن ابن حزم: «مجهولدر» دیور . مع مافیه حیانی توثیق ایدنلرده واردر. حاکم محمد بن عبدالله النیسابوری امام صدوق اولمغله برابر نقاد حدیثدن حافظ ذهبی‌نك میزان الاعتدالنده تحقیقنه کوره حاکم مستدرکنده بر طاقم احادیث ساقطه‌یی تصحیح ایدیور ، همده بك چوق احادیث ساقطه‌یی صحیح قیلیور . حافظ ذهبی بو خصوصده نه سویلیه‌جکنی بیلمیور ، بو حال حاکمه نصل خفی اولور؟ چونکه بونی بیلمز دکلدر، حافظدر، صاحب التصانیفدر ، اکر بیله بیله یاپیور ایسه بو حال بك بیوك خیانتدر ، دیور . حاکم شیعی‌در ، ابو اسماعیل عبدالله الانصاری حاکم حقنده «خبیث» دیور .

شارح مسلم نووی اصول حدیثه دائر یازمش اولدیغی تقریب نام کتابنده حاکم حقنده « متساهل » دیور . سیوطی‌نك شرح تقریبده بیانینه کوره حافظ ذهبی حاکمك مستدرکنی تلخیص ایلمش، بك چوغنی ضعیف و منکر ، بر قسمنی‌ده موضوع بولمشدر . بو حاللره سبب حاکم کتابنی تسوید ایتمش ، فقط تنقیحه وقت بوله‌مه‌دن ارتحال ایلمشدر .

اسنی المطالبده مصرح اولدیغنه کوره اهل علم عندنده حاکمك تصحیحنه اعتبار یوقدر .

فی الواقع ابن عباسك «رسول اللهدن ایشتمدم ، یالکز بکا اسامه خبر ویردی» قولی سند ایله بخاریده، مسلمده، ابن ماجه‌ده ،نسائی‌ده، طحاویده مذکوردر ، فقط رجوعنه دائر بر شیئ مذکور دکلدر . یالکز نووی «بو قول ابن عباسك وابن عمرك رجوعلرینه دلالت ایدر» دیور . حالبوکه ابن عباسك بو قولنده رجوعنه دلالت ایدر بر سوزی یوقدر. اصحاب کرامك کندیلرینه بر حدیث شریف بالغ اولونجه همان انکله عمل ایتمزلر ایدی .

اصول فقه کتابلرنده مصرح اولدیغی اوزره صحابیاتدن فاطمه بنت قیسك روایت ایتدیکی «لا نفقة لك ولا سکنی ـ رواه البخاری ومسلم والطحاوی» حدیثنی حضرت عمر الفاروق محضر اصحابده: «بز بر قادینك سوزیله کتاب الله وسنت رسول اللهی ترك ایدنلردن دکلز!» دیه حدیث مذکوری انکار ایلمش ایدی .

فقهاء دینك بر قسمی حضرت عمر ایله برابر اولمش ؛ دیکر بر قسمی حدیث ایله عامل اولمشدر . امام همام ابو حنیفه ، ثوری ، ابن ابی لیلی، ابن شبرمه ایله استاذ الامام حماد ، ولسان کوفه ابراهیم النخعی، سادات تابعیندن اسود ایله شریح حضرت عمر ایله برابردرلر .

ابن عباس فاطمه بنت قیسك حدیثنی قبول ایلمش ؛ احمد بن حنبل، اسحق بن راهویه، شعبی ، عطا ، حسن بصری کبی بر جماعت حضرت عمره مخالف ، فاطمه بنت قیسه موافق قالمشلر ایدی .

بر دفعه‌ده معقل بن سنان الاشجعی‌نك روایت ایتدیکی حدیث حضرت علی المرتضایه بالغ اولونجه « ماتصنع بقول اعرابی بوال علی عقبیه » دیه‌رك حدیثی رد ایلمش ایدی .

حدیث معقل حضرت علی المرتضی‌نك قیاسنه مخالف اولمغله قبول اولونمامش ایدی. فقط حدیث مذکور حضرت ابن مسعودك قیاسنه موافق

اولمغله ابن مسعود طرفندن قبول اولونمش ایدی. امام همام ابو حنیفه بو خصوصده ابن مسعود ایله برابردر .

امام اعظم ابو حنیفه‌ده على الاطلاق حدیث آحاد ایله عامل دکلدر. عمومات قرآنیه‌یه مخالف اولان حدیثی ترک ایتمشدر. نته‌کیم « لانکاح الا بولی ـ رواه احمد فی مسنده وابو داود والترمذی والنسائی وابن ماجه » حدیث صحیحنی «حتى تنكح زوجاً غيره» آیت کریمه‌سندن استخراج اولنان حکمه، و «لاصلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب ـ رواه الستة واحمد فی مسنده » حدیث شریفنی «فاقرؤا ما تیسر منه» نظم جلیلندن استنباط اولنان حکمه مخالف بولدیغندن بو ایکی حدیث شریف ایله عامل اولمامشدر.

ابو جعفر الطحاوی « و نزع عنها ابن عباس » دیمکله رجوعی ذکر ایدیور ایسه‌ده، بوده بلا سنددر . بیلیرسکزکه اهل علم عندنده بلا سند بر نقل مقبول دکلدر .

ایشته ابن عباسك رجوعی حقنده‌کی آثار بونلردر .

اکر ذات عالیلری علم نقد رجالی تتبع ایتمش اولسیدیکز بو نقلده توقف ایدر ایدیکز. جرح و تعدیل و نقد رجال علمنی تتبع ایلمکزی توصیه ایلرم .

ابن عباسك عدم رجوعنه اك بیوك دلیل عاملك منتشر اولدیغی مکه‌ده صرفك بر مدت دوام ایتمسیدر .

شیخ الاسلام الحرانی « رفع الملام عن الأئمة الاعلام » نام کتابنده شویله بیان ایدیور: «فاستحلوا بيع الصاعين بالصاع يداً بيد مثل ابن عباس واصحابه ابو الشعثاء و عطاء و طاوس و سعيد بن جبير وعكرمة وغيرهم من اعيان المكيين الذين هم من صفوة الامة علماً و عملا » یعنی امت محمدیه‌نك علماً وعملاً اصفیاسندن اولان ابن عباس واصحابی ابو الشعثاء جابر بن زید ، عطا ، طاوس، سعید بن جبیر ، عکرمه و سائر اعیان مکه‌نك ربا الفضلی تجویز ایتدکلرینی تصریح ایدیور، رجوعی قبول ایتمیور .

بوندن اولکی نسخه‌ده ویردیکم جوابده بیان ایتدیکم وجهله مکه‌ده بو مذهب امام شافعی زماننه قدر دوام ایتمش ایدی ، امام قرشی محمد بن ادریس الشافعی کتاب الامده اشیای سته حدیثنی اخذ ایدیورده «لاربا الا فی النسیئه » دیه‌ن کیمسه‌نك قولنی ترك ایتدك، دیور .

بر مدت خلاف سبق ایتدکدن صوکره ارتق حرمتی مجمع علیه اولان ربا الفضل حقنده حرام دیه‌ن جماعت فقها حدیث اسامه ایله اشیای سته حدیثی ارەسنده تعارض صوری بولیورلر . اشیای سته حدیثنی ابو هریره وعثمان وسائره‌دن « رضی الله عنهم » ده روایت ایدیورلر . بو تقدیرجه تعارض نصینده‌کی قواعد موجبنجه مسئله‌یی حل ایده‌لم :

باب تعارض اصول فقهك الکمهم مباحثندندر . باب تعارضده باشلیجه اوچ حکم واردر : فسخ ، ترجیح ، جمع .

اکر نصین قوتده متساوی ایسه متقدم، معلوم ایسه نص لاحقك نص سابقی نسخی ایله حکم اولنور .

اکر متقدم معلوم دکل ایسه وجوه ترجیحدن بریله بری دیکرینه راجح اولور .

شاید ترجیح ممکن اولماز ایسه بینلری جمع اولنور ، اکر جمع‌ده ممکن اولمز ایسه هر ایکیسی ساقط اولورده بر مرتبه مادوننده‌یه انتقال اولنور . نته‌کیم صورةً معارض اولان ایکی آیت ایله استدلال ترك اولنور ایسه خبر نبی‌یه عدول اولنور، خبرینده صورةً متعارض اولوب احکام ثلثهٔ مذکوره‌دن بری جریان ایتمزسه. بر رأیه کوره قیاسه، بر رأیه کوره اقوال صحابه‌یه، اوچنجی بر رأیه کوره اولا قول صحابی‌یه، صکره قیاسه عدول اولنور.

متعارضینك دوننده دلیل آخر بولنمزسه ویاخود دلیل آخر بولنوبده انك ایله برابر بر معارضی‌ده بولنور ایسه اصل تقرر ایدر. اصل ایله عمل واجب اولور . دلیلك ورودندن اول حکم نه حال اوزره ایسه ینه او حال اوزره قالیر، یعنی استصحاب ایله عمل اولنور. نته‌کیم سؤر حمارده اخبار و آثار متعارض اولوب احکام ثلثه جاری اولمدیغندن سؤر حمار علی حاله طاهر اولەرق ابقا اولونمشدر . بو قاعدهٔ فقهیه‌یه تطبیقاً حدیث اسامه‌یه یا اشیاء سته حدیثی ایله منسوخدر دیه‌جکز ، نته‌کم سبق خلافدن صوکرا واقع اولان اجماع‌ده بوکا دلالت ایدر. فقط بو توجیه ؛ وجیه دکلدر. چونکه قسطلانی‌نك‌ده بیانی وجهله نسخ احتمال ایله ثابت اولماز . بونك کبی حدیث اسامه‌نك متقدم اولدیغی‌ده معلوممیدر ؟ ـ یاخود حدیث اسامه اجناس مختلفه‌یه محمولدر ، مجملدر. اشیای سته حدیثی مبیندر، مبین مجمله راجحدر . نته‌کیم امام شافعی بو یله‌جه جواب ویریور .

ویاخود حدیث اسامه‌ده‌کی ربا حرمت غلیظه وشدیده ایله حرام اولان ربادر، دیمك لازمدر. نته‌کیم بعض ائمه بویله توجیه ایدیور .

آرتق جمع طریقی ایله اولان جواب ربا النسیئه‌نك حرمت غلیظه و شدیده اولمسی اساسنه مستند اولمش اولیور .

اکر حدیثین متعارض اولەرق قالمش ایسه قواعد اصولیه موجبنجه حکم اصل اوزره ابقا اولنور ، اشیاده اصل اولان اباحه‌در . « دع ما یریبك الی ما لا یریبك ـ رواه الترمذی واحمد فی مسنده » حدیث شریفی ورعه محمولدر ، ورعاً ترك اولنور دیمکدر. چونکه امرلر ندبه، اباحه‌یه‌ده حمل اولنور .

کوربلیورکه حدیث اسامه ایله اشیای سته حدیثی بیننده‌کی تعارض صوری‌یی ایوجه تحقیق و تفتیش ایتمشم ، تعارض ادله حقنده‌کی قواعد فقهیه‌یی نظر اعتباره آلمشم ، رجوع حقنده‌کی آثاری ده کورمشم ، فحول ائمهٔ کرامك اقوالنی تتبع ایلمشم . و الحمد لله على نعمة الاسلام .

رابعاً — اعاظم فقهاء ومحدثیندن ابن القیم الجوزیه ربا الفضلی حلال کوسترمیور ، انجق ارەلرنده فرق بولندیغنی بیان ایدیور. نرەسی «اوهن من بيت العنكبوت » در ؟ عالم اسلامك بحق افتخار ایتدیکی ابن القیمه نصل سوز سویلیورسین ! ابن القیمی بیلیرمیسك ؟ هانکی کتابنی اوقودك؟ اول امرده « اعلام الموقعین »، « الجیوش الاسلامیه »، « قصیدهٔ نونیه » « رسالة روح »، « الطرق الحکمیه فی السیاسة الشرعیه» کتابلرینی اوقو، صوکره سوز سویله !

— رحم الله امرأ عرف قدره ولم يتعد طوره —

خامساً — احادیث لعنی ذکر ایتمکله ربا الفضلی تجویز ایدنلرینی قصد

ایدیورسك ؟ اکر بویله ایسه حقیقةً غیر قابل تصویر بر جرأتدر .

ائمهٔ هدانك بوبابده اقوالنی عرض ایده‌یم‌ده جرأتکارلغك درجه‌سی تمامیله ظاهر اولسون .

اعاظم مجتهدیندن شیخ‌الاسلام‌الحرانی دیرکه : فی‌الواقع کتاب و سنت ایله تحریم اولنان بعض امورك دلیلی خبارامتدن اولان بعض مجتهدین عندنده ثابت اولمدیغندن ویا بودلیل حرمت دیکر بردلیله معارض اولوب عقل وعلملری سببیله اودلیل ترجح ایتدیکندن ناشی ذوات مشارالیهمك محرماتی استحلال ایتملری لازم کلیرایسه‌ده تحریمك احکامی اولان اثم، ذم ، عقوبت ، فسق وسائره انلره ترتب ایتمز ، هرنه‌قدر تحریم دلیل شرعی ایله ثابت ایسه‌ده اکا ترتب ایدن احکامك شروطی بولونمامسنه مبنی تحریمك سقوطی لازم کلیر .

عامهٔ سلف وفقهایه کوره حکم الهی بردر. اجتهاد سائغ (مساغ شرعی بولنان) ایله حکم الهی‌یه مخالفت ایدن ذات مخطی‌در ، فقط مستحق لوم دکلدر ، معذوردر ، مأجوردر .

«اذا اجتهد الحاکم فاصاب فله اجران واذا اجتهد فاخطأ فله اجر ــ رواه الشیخان » حدیث شریفی موجبنجه مجتهد مخطیٔ دلیله نظراً مأجور ومحموددر . بناءعلیه مجتهد متأولك حکم الهی‌یه مخالف اوله‌رق ایشلمش اولدیغی فعلی بعینه حرام ایسه‌ده اکا اثر حرمت ترتب ایتمز . ــ لایکلف الله نفساً الا وسعها ــ

احادیث لعنه کلنجه علماً وعملا اصفیاء امتدن اولان اعیان مکه‌یه نصل اولورده بو لعنت تجویز ایدیلیر .

ابن عباسك رجوعی نقل اولندیغی جهتله هایدی اونقلی قبول ایدەلم. ابن عباسی خارج براقەلم. فقط جابربن زید ، عطاء ، طاوس ، سعیدبن جبر ، عکرمه ، وسائر اعیان مکه‌یه نصل لعنتی تجویز ایدەلم؟ ایشته اهل علم ربالفضلی تجویز ایدن اعیان مکه حقنده بویله اعتذارلرده بولنیور . تاریخ فقه ایله مشغول اولانلره خفی اولمدیغی اوزره بعدالصحابه ائمهٔ هدی اولان فقهاء تابعیندن الك چوق فتوی ویرنلر عطا ایله حسن بصری‌در. عطا : امام اعظم ابو حنیفه‌نك‌ده استاذی‌در ، امام شافعی‌نك استاذی مسلم بن خالدالزنجی، مسلم بن خالدالزنجی‌نك استاذی ابن جریج ؛ ابن جریجك استاذی عطادر .

عطانك عالم اسلامده ، عالم علمده موقعی بویله اولونجه هانکی دیل اکا ــ ولوکه ضمناً اولسون ــ لعنت تجویز ایده‌بیلیر ، عطادن ماعداسنك موقعلری‌ده پك یوکسکدر .

عاجزلرینك مقصدی : اولجه‌ده سویلدیکم وجهله ربالفضلی اباحه ، نشر وقبوله سعی دکلدر. انجق اسلاف علمانك مذهبنی ، فقهك وسعتنی ، اهمیتنی بياندر .

سادساً ــ برکیمسه بر مسئلهٔ علمیه حقنده مطالعاتنی ، تتبعاتنی بیلدیرر ایسه کندینه مجتهد جدید سوسی‌می ویرر ؟ نه غریب اعتیاد ! نه سقیم مطالعه ! نه یاکاش اکلایش !

اجتهادك نه بیوك بر منصب اولدیغنی تقدیر ایدرم. شرائط اجتهادك نه‌لردن عبارت اولدیغنی بیلیرم . باب اجتهادك منسد اولوب اولمامسی مسئله‌سی مسائل مختلف فیهادندر .

فقهاء حنابله، استاذ ابو اسحق اسفرائینی، زبیری، ابن دقیق العید، زرکشی کبی اعاظم اهل سنت باب اجتهاد مفتوحدر دیورلر ، حتی استاذ ابو اسحق بو مذهبی فقهایه نسبت ایدیور ، بو مذهبه کوره بو کونده شرائط اجتهادی حائز بر ذاتك بولنه‌بیلمسی جائزدر .

خلاصه بن اهل تتبع ومطالعه‌یم، مجتهد جدید دکلم؛ طالب حق ومحرقم؛ خادم علم و حکمتم . [۱] رب زدنی علما .

ازمیرلی :

اسماعیل حقی

انتقادات

تاریخ استقبال ـ جلال نوری بك

تاریخ استقبال مؤلفنك پریشان سوزلرندن آکلاشلدیغی اوزره او نه دینه، نه ده مسالك سائرهٔ فلسفیه‌یه بش پاره ویرر طاقمدن دکلدر . انك دینی ، ایمانی انسانلری بهیمیت درکه‌سندن دها اشاغی بر درکهٔ خذلان و خسرانه ایندیره‌جك ، طریق صوابی کوسترن نور الهی‌یی سوندیروب قابلری ظلمت آباد جحیمه دوندیره‌جك اولان مسلك مادیوندن بشقه، بر شی دکلدر . یکانه املی‌ده فطرت خبیثه اصحابنی « بوخنەر » ك بایراغی التنه جمع ایدوب انسان صورتنده ، جانور سیرتنده بر طاقم مخلوقات عجیبه‌دن بر سوری تشکیل ایتمکدر . اعتقادمجه انسانیت مسلك مادیونك مرادفیدر . او مسلکك رواج بولدیغی یرده انسانیتدن ده اثر یوقدر .

مؤلف انی بیلمیور ، یاخود بیلمك ایسته‌میورکه اصول ومبادی‌یه عائد تدقیقات نظریه‌یی هیچه صایان، بتون دعوالری مصادره علی‌المطلوب (Pètition de principe) نقیصه‌سیله معیوب اولان مسلك مادیون اساساً تدقیقه متحمل بر مسلك فلسفی دکلدر . اویله‌بیله اولسه، دوقتور « بوخنەر » ایله « مرید » لرینك قوت وماده حقنده قطعیتنه قائل اولدقلری نظریه‌لرك چوغی تجارب اخیره ایله حکمدن ساقط اولمش ، « ده‌موقریت »، « لوسیب » زمانندن بو آنه کلنجه‌یه قدر هرکسك لایتغیر ظن ایتدیکی، الك مهم دستورلر تمامیله دکیشمشدر . مؤلف بزه

---

[۱] بر ایکی مقاله‌صوکره ربا حقنده ائمهٔ دینك مذاهبنی بر تفصیل عرض ایده‌جکم.

تصحیح ــ کچن هفته‌کی نسخه‌نك (٤١٢) نجی صحیفه‌سنده (منکری اکفار اولماز) فقره‌سیله (٤١٣) نجی صحیفه‌سنده (تضلیل وتضییق) دیه‌سهواً یا کلش اوله‌رق ترتیب ایدیلن کله‌لرك (منکری اکفار اولنور) ، (تضلیل ویا تفسیق) صورتنده تصحیحی اقتضا ایدر .

ایناناز ایسه، علامهٔ شهیر « کوستاولوبون » ك « ماده‌نك تحاولی » عنوانلی اثرینی مطالعه ایده‌بیلیر . تاریخ استقبالی یازمه‌دن اول او اثری مطالعه ایتمش اولسه ایدی ، « بوخنه‌ر » ك او کهنه مقاله‌سنی مال بولمش مغربی کبی کتابنه درج ایتمز ، او حجت ضلال ایله خلقی کندی دیننه دعوت ایتمز ایدی .

« مادیون » مسلکنه کلنجه، بو مسلك جهان آدمیتی تهدید ایدن آفات مدهشه‌نك اك دهشتلیسیدر . انك تلقین ایتدیکی اساسلری بحق تمثیل ایدنلر ، بزم بیلدیکمز کبی انسان دکل، بام بشقه مخلوقلردر. انلرك نظرنده خیر وشر ، حسن وقبح سیاندر . محظوراتك هیچ برینی ارتکابده بر محذور عقلی کورمزلر ، دوزخی فکرلرله مشحون اولان قلبلری شعر ، موسیقی ، رسم کبی اك علوی حسیاتك ممثلی اولان بدایعه قارشو صخرهٔ صماء کبی جامد ولاقید قالیر . انسانیتك مابه‌الامتیازی اولان اك نجیب ، اك رقیق حسیات انلر ایچون لاف وکزافدر . بر قاربوز کسمکله بر آدم بوغازلامق بیننده ذره قدر فرق کورمزلر . اصول وفروعه محبت، بنی‌نوعلرینه شفقت ، مذهبلرنده معنی کتوریر سوزلردن دکلدر .

نه‌محاسندن متأثر اولورلر، نه‌ده‌مساویدن متنفر. فقط ینه‌اخلاقدن، شفقتدن ، فضائلدن ، صلاح جمعیتدن ، بیلمم نه‌دن بحث ایدرلر . حال‌بوکه بوفکرلر مذهبلرینك محصول اجتهادی دکلدر . بکنمدکلری ادیان سماویه ایله مسالك صحیحهٔ فلسفیه‌دن مستعار شیلردر . مذهبلرینك اثر تلقینی اولان افکاری بحق تمثیل ایله کندیلرینی محیطك تأثیرندن قورتارمش ، اوفکرلرك مقتضای صحیحی وجهله حرکت ایتمش اولسه‌لر تشکیل ایده‌جکلری جمعیت ، تأسیس ایلیه‌جکلری اصول معاشرت عقل وادراکدن نصیبی اولمیان حیوانات وحشیه سوریلرینك بیله نفرتلرینی جلب ایدرایدی .

مادیونك مسالك سائره‌دن مستعار افکار صائبه ایله معدل اولان مسلکلری بر چوق احمقلرك نظر استحسانی جالب اوله‌بیلیر؛ فقط مسالك سائره‌نك مالی اولان افکار بر بر استرداد اولنور ، معامله‌لری صرف کندی اجتهادلرینك مقتضاسنه براقیلیر ایسه مادیون مسلکنك نصل بر محشر شناعت اولدیغی اوزمان اکلاشیلیر . هیچ شبهه یوقکه بوکون مادیوندن کچینلرك چوغی او مذهبك اثر تلقینی اولان افکاری بحق تمثیل ایده‌مامشلردر . چونکه انلر یك حوصله سوز شیلردر . بعض کیمسه‌لر مذهب مادیونك مدحنده اطراء اومذهبدن بر چوق ایی آدملر یتشدیکنی ادعا ایدرلر . بونی بزده تصدیق ایدرز. فقط انلر عصرلردنبری « اتاویزم » طریقیله کندیلرینه انتقال ایدن افکاردن تمامیله تجرید نفس ایده‌مامشلر ، دماغلرینی اباء واجداددن توارث ایتدکلری خصائص معنویه‌نك تأثیرندن آزاده قیله‌مامشلردر . ایشته بوخصائصدرکه مادیون مسلکنك دماغده تولید ایلدیکی دوزخی فکرلرك لهیب خرد سوزینی بر درجه‌یه قدر تعدیل ایدیور .

یوقسه صرف او مذهبك مالی اولان فکرلر یتیر یودیلور شیلر دکلدر . « پترول »، یاخود « ویتریول » ایله صولانان بر اغاج برقاچ کون ظرفنده قوریدیغی کبی مادیونك افکاریله تمیه ایدیلن بر دماغده از زمان ایچنده قاوریلور کیدر . مادیون مسلکی منتسبلرندن چوغنك عواقب مظالمه‌سی بو مدعامزی تنویره کافیدر .

نه ایسه بزینه بزی اشغال ایدن دستور ضلاله ، یعنی تاریخ استقباله کلهلم. مؤلف ، پیری ، مقتدی بهی اولان دوقتور « بوخنه‌ر » ك معهود مقاله‌سی مندرجاتنی قبول ایله روحی کلیاً انکار ودوقتور جنابلرینك حضور حکمتنده سینه‌سندن قوپان « آمنا » قولیله ایمان ازلیسنی اظهار ایلدکدن صکره کتابنك (« اسپیریتزم » وساڅره) عنوانلی فصلنده شو سوزلری سویله‌یور :

« فن روح شناسی عصرمزده بزه‌بان برساحهٔ تفحصات آچدی. روح داخلنده دهشتلی تدقیقات وکشفیات یاپیلور . ظن ایدرمکه یکرمنجی عصر ظرفنده برچوق مسائل مغلقه حل ایدیله‌جك، روح بیوك بر وضوح ایله تظاهر ایده‌جکدر . بونکله برابر روح اسرار آلود بر شیدر !!.... الخ »

بو عباره‌دن صکره‌ده شویله بر شاقه یاپیور :

« انسان انسان اولمقله برابر برازده اشکدر ! »

مرکبك صوتی انکر اصوات اولدیغی کبی، مؤلفك کندینه خاص اولان بو لطیفه‌سیده اثقل لطائفدر. شاقه‌سی کندیسنك اولسون. انی براقه‌لم‌ده اندن اول سویلدیکی سوزلری تدقیق ایده‌لم .

روح حقنده سویله‌دیکی سوزلردن آکلاشیلیورکه: مؤلف، « بوخنه‌ر » ك حضور حکمتنده تجدید ایلدیکی ایمانده ثابت قدم اوله‌میور. او راده روحی انکار ایلدیکی حالده بوراده تکرار روحك وجودندن بحث ایدیور و « بونکله برابر روح اسرار آلود بر شیدر » سوزیله تناقضدن تناقضه دوشیور. چونکه روحی انکار ایتدکدن صکره تکرار اسرار آلود بر شی اولدیغندن بحث ایتمك ایچون مطلقا یا آفیون یوتمش، یاخود اسرار ایچمش اولمق لازمدر. حال طبیعیسنده اولان بر دماغ، منطقدن بوقدر عدول ایده‌مز . مؤلف، کتابنك بریرنده بزم بیلدیکمز منطق ایچون (غیر منطقی منطق) دیمش ایدی . فی‌الحقیقه کندیسنك بزم منطقلردن بشقه بر منطقی اولدیغی ، ملاحظاتنی کندیسنه خاص اولان او منطق دائره‌سنده یوروتدیکی بو سوزلرندن ده آکلاشیلیور .

کتابنك اللی سکزنجی صحیفه‌سنده‌کی « اوت روح بر کنز لایفنادر ، روح شناسی رشیم حالنده بر فندر . دها روحی اوله‌میورز ! طارته‌میورز ! فقط بونك بر شیء طبیعی اولدیغنی، قوانین طبیعیه‌یه تابع بولندیغنی بك اعلا بیلیورز. » سوزلرینی اوقورکن از قالدی بزده منطقمزی غائب ایده‌جك ایدك . آکلاشیلان ، مؤلف ، روحك قابل وزن و مساحه بر ماده اولدیغنه قائل ! شوحالده « امریقالی بعض روحجیلره نظراً روحلرك ثقلتی ۳ ویا ٤ اونس ایمش. صحیفه ٥٩ » سوزلرینی نه‌حق ایله مقام تهکمده اتیان ایدیور؟ کندیسنك فکریله امریقالی روحجیلرك اعتقادلری بیننده نه فرق کوریور؟

⁂

مؤلفك قرآن کریمده‌کی بعض قصه‌لره « خرافات » دیمسی بحثنه کلنجه ؛ بو شرف (!) کندیسنه عائد دکلدر . قرآن کریمك مواضع عدیده‌سنده کورلدیکی وجهله کفرهٔ قریش‌ده او قصه‌لری ایشیتدکلری

زمان طبق جناب مؤلف كبى دهنكشاى هذيان اولمشلر ايدى : (وقالو انهذا الا اساطيرالاولين) (واذاتتلى عليه آياتنا قال اساطيرالاولين)

ايمانى اولميانلر قرآنك نزدسنه اينانيرلركه حتى انده مندرج اولان قصه‌لرك صدقنه قائل اولسونلر. انلرك نظرنده قرآن ـ حاشا ثم حاشا ـ زمان جاهليتده ظهور ايدن امى بر پيغمبرك درمه چاتمه سوزلرينى حاوى بر مجموعهٔ خرافاتدر ! بومسئله‌يه دائر بعض شيلر سويلمه بيلير ايدى . فقط بن سكوتى اولى كوردم. جلال نورى بك لازم كلن جوابى مثنوىٔ شريفدن السون . باقيكز «مفتاح الادراك» اولان او كتاب مبينك ناظم اقدسى قرآنه طعن ايدنلره قارشى نه ديور :

مثنوى

اى سك طاعن توعوعو ميكنى طعن قرآنرا برون شوميكنى
اين نه آن شيراست كزوى جان برى باز نجه قهر او ايمان برى
تا قيامت مى زند قرآن ندا كاى كروه جهل را كشته فدا
مرمرا افسانه مى پنداشتيد تخم طعن وكافرى مى كاشتيد
خود بديديد اى خسيسان زمن كه شما بوديد افسانهٔ زمن
خودبديد يد انكه طعنه ميزديد كه شما فانى وافسانه بديد
من كلام حقم وقائم بذات قوت جان جان وياقوت زكات
نور خورشيدم فتاده بر شما ليك ازخورشيد نا كشته جدا
نك منم ينبوع آن اب حيات تارهانم عاشقانرا از ممات

جلال بك ايله او فصيله‌دن اولان ديكر معارضلر جناب مولانانك بو توبيخ حكيمانه‌سندن صكره يئه صوصميه‌جق اولورلرسه، انلرى بشقه صورتله اسكات ممكن دكلدر . مكركه دست قضا صوت مزعجلرينه نهايت ويرمك ايچون آغزلرينه قوتلى بر «اغزلق» طاقه !

تاريخ استقبال مؤلفى كتابنك ١٠٩ نجى صحيفه‌سنده: «يالكز واضع عقائد اولانلر انسانده موجود هر صفتى خاتمه درجهٔ كالده كورمشلردر . فقط بوندن بشقه واجب الوجود ايچون صفت كورمامشلردر. چونكه انلرك احاطه‌لرى كندى معلوماتلرينى كنديلرينه تعلق ايدن اوصافى كچمز» ديور .

مؤلفك «كتب غليظهٔ عقائد» عنوان شنيعيله ياد ايتمكه متجاسر اولديغى عقائد كتابلرى صفات الهيه‌يى قرآن كريمدن المشلردر . جناب حق قرآن عظيمده ذات الهيسنى خالق، عليم ، كليم، حى، قادر، مريد، شائى وسائره صفتلريله توصيف ايديور . مادام كه مؤلف قرآنه معتقد اولديغنى ادعا ايديور، نيچون عقائد كتابلرينى «غليظ» كلمه‌سيله توصيف ايده‌رك ادب و انصاف دائره‌سندن چيقيور ؟ يوقسه هيچ الله كلام قديم المامشى ؟

هايدى قرآنى ده، عقائدى ده بر طرفه براقه‌لم؛ يالكز مؤلفك شو سوزلرينى نظر تدقيقدن كچيره‌لم: جلال بك اثرينك ١١٥ نجى صحيفه‌سنده بر چوق هرزه‌لر صاووردقدن صكره (واجب الوجود شو يازيلرى يازانه بكزه‌مز . انك كبى بر شخصيتى حائز دكلدر . انك كبى كنديسنى مدرك دكلدر . بن بويله بر الهه اينانه‌مم) ديور .

كنديسندن ادراكى نزع ايتديككز جناب حق سنده‌كى ادراكك خالقيدر . شوحاله نظراً غير مدرك سن ميسك ، يوقسه جناب حقميدر؟ بوراسنك تقديرينى ادراكك اولايدى ، اكا حواله ايدر ايدك ، لكن مع التأسف ...

يئه او صحيفه‌ده : «واجب الوجود كائناتى محيط بر سر عمومى وعلوى اولديغى كبى [قوجه متا فيزيسيه‌ن ! باقه‌لم دها نه جوهرلر يومورطلايه‌جقسك] كافهٔ مزايانك، ايلكك ، كوزللكك ، جبروتك ، عظمتك وفكرمزك احاطه ايده‌ميه‌جكى اوصاف مجهوله‌نك ، عدالت محضه‌نك ، رأفت مطلقه‌نك ، حقيقتك رمز عموميسيدر . جناب حق رمز اكاليتدر . اكمليتى ذهن قاصر بشر انجق ذات بارى شكلنده آكلايه بيلير »

ديور . ايشته اصل « Phraséoalogie » جلال بكك بو مطنطن سوزلريدر . بو سوزلرى « Machinalent » يعنى معناسنى حقيله تأمل ايتمكسزين كوزدن كچيرنلر : « قوجه علامه ! باقكز جناب حقى نه كوزل اكلامش ، اكلاديغنى ده نه عالى بر اسلوب ايله اكلاتمش ! انصاف ايده‌لم ، حضرتك بزم كهنه عقائد كتابلرينه (كتب غليظهٔ عقائد) ديمكه حقى يوقمى؟ » ديرلر. فقط براز تأمل ايدنلر حكمده استعجال ايتمزلر. اولا جلال بك بو افاده‌سيله جناب حقى تصديق دكل، انكار ايديور. چونكه «رمز عمومى» تعبيرى يا جلال بكك تعداد ايتديكى اوصاف مختلفه‌نك شيرازهٔ اتحادى ياخود على الانفراد او اوصافك انموذج كاليدر. او تعبير هر ايكى صورتده ده لفظ الوهيتدن مراد اولنان، دها طوغريسى مراد اولنمسى اقتضا ايدن معنايى تضمن ايتمز . جناب حق هيچ بر شيئك رمزى، «سنبول» ى اولمديغى كبى ، رموزك هيچ برى ده جناب حق اوله‌ماز . مؤلفك اصل اعتقادى (اكمليتى ذهن قاصر بشر انجق ذات بارى شكلنده اكلايه بيلير) جمله‌سنده كوربليور . بو جمله‌نك اك واضح معناسى الله يوقدر ديمكدر .

مؤلف ذات الوهيتك صفات ثبوتيه ايله اتصافنه يوقاريده «انتروپومورفيزم» معناسى ويرمش، بوندن طولايى عقائد كتابلرينى لسان ادبك شدتله پروتستو ايده‌جكى بر تعبير ايله توصيف ايتمش ايدى . افاده‌سنه نظراً صفات الهيه اوصاف بشريه‌نك مبالغه‌سندن بشقه برشى دكل ايمش. اويله دكل يا ، هايدى اويله اولسون . فقط صورارز : كنديسنك ايلك، كوزللك ، عدالت ، رأفت ، ديديكى شيلر صفات انسانيه‌دن بشقه بر شيميدر ؟ مؤلف عقائد كتابلرينى تخطئه ايتديكنه كوره كنديسى « بر فوق العاده » لك كوسترمش، بشريت دائره‌سى خارجنه چيقمش اولايدى بر شى ديمكه حقمز اولماز ايدى . فقط كنديسيده او دائره‌نك ايچنده دولاشوب طوريور . يالكز « رمز » تعبيريله وجود بارى‌يى كليا انكار ايديور . بو انكارينه‌ده اويله بر شكل ويريوركه دوشونمه‌دن اوقويانلر انى محض تصديق ظن ايدرلر .

« انتروپومورفيزم» تعبيرينه كلنجه ؛ بو تعبير اوته‌دنبرى منكر الوهيت اولانلرله « پانته‌ايست » لرك حكماى الهيونى ذات بارى حقنده بسبتون سكوته دعوت ايتمك ، جناب حقى صفات الهيه‌سندن كلياً تجريد ايله بر رمز مبهميت شكلنه قويمق ايچون ايلرى سوردكلرى بر تعبير مزوردر . بو خصوصده اك ايلرى كيدنلردن برى ، بلكه برنجيسى‌ده « سپينوزا » در .

اهل اديانه قارشى بو سوزى ايلرى سورنلرك مقصدى حسن نيته مستند اولمديغى كبى انسانلرك ذات بارى حقنده پاكش اعتقاداته ذاهب اولملرينه

مانع اولاقده دکلدر ؛ ذات الوهیتی نازکانه‌لردن چیقارمقدر . صفات الهیه‌دن بحث ایدنلره : صوص ، اللهی بشر درکه‌سنه ایندیردك ، یاخود بشری الوهیت درجه‌سنه چیقاردك ! دیمك نصل طوغری اوله‌بیلیر ؟ انسان بویله هیچ بر صفتله توصیف ایده‌مامك جزای ابدیسنه محکوم اولدیغی بر مهمل قوته ، وجودیله عدمی مساوی بر رمز مبهمیته نصل ایمان ایده‌بیلیر ؟ « اسپریتوالیست » لر : « بز حقیقت الهیه‌یی اکلایه‌مایز ؛ فقط حقیقت ذاتیه‌مزدن ـ ولوکه ناقص اولسون حقیقت الهیه‌یه استدلال ممکن اولدیغنه اعتقاد ایدرز . » دیرلر که پك طوغریدر .

بزده شمدی قرآندن ، حدیثدن ، اجماعدن ، فلاندن صرف نظرله یالکز مقتضای عقله متابعت ایده‌لم . کوریورز که بو عالمك خالقی ، اداره‌سی ادامه‌سی حیطهٔ عقل بشردن خارج بر علمك ، بر قدرتك ، بر اراده‌نك وجودینه وابسته‌در .

شو حالده نیچون صانع حکیمی او صفتلرله توصیفده بر محذور کوره‌لم ؟ اسلامك ذات الوهیتی بر طاقم کمال صفتلریله توصیف ایتمسیله بر صنم پرستك جناب حقی انسان شکلنده تصور و تصورینك تمثال مشخصی قارشوسنده عبادت ایتمسی بیننده نه مناسبت واردرکه مسلمینك ذات الوهیت حقنده‌کی اعتقادینه « انتروپو مورفیزم » دینه‌بیلسون ؟ عالمده هر اثر ، مؤثرنده موجود اوصافك آیینهٔ انعکاسیدر . مادام که وجود باری‌یه کائناتدن استدلال ایدیورز ؛ کائناتده صفات معلومه‌ایله متصف بر مبدعك وجودینه محتاج ومفتقر کورمکلکمز ضروریدر . عقلی اولانلر ، طوغرو دوشونه‌بیلنلر ذات بارینك او صفتلرله اتصافنده اصلا شبهه ایده‌مزلر . ذات الوهیتدن صفات الهیه‌نك نزعنه قیام ایتمك عقلاً ونقلاً مردوددر ، هذیان محضدر .

شیرازه‌سی قوپمایان بر دماغدن او کبی هرزه‌لر صادر اولماز . اویله صاچه‌لره متجاسر اولانلره یا دلی ، یاخود جاهل مرکب . [خلاف مقصود بر معنایه دلالت ایتمه‌مسی ایچون مرکب لفظی شده ایله اوقونه] دیرلر .

مؤلف اثرینك ۱۰۰ نجی صحیفه‌سنده « صفات سلبیه‌یه کلنجه ، صانع تعالی عرض ، جسم ، جوهر ، مصور ، محدود ، معدود ، متبعض ، متجزی ، بعض جزؤلردن مترکب ، متناهی دکلدر . ماهیتله ، کیفیتله وصف اولنماز . هیچ بر مکانده متمکن دکلدر . اوزرینه زمان جاری اولماز . . . . الخ »

سوزلرینی یازدقدن صوکره « بونلری آکلادق . فقط اوصاف سلبیه هیچ بر معنی افاده ایتمز . سلب ایله برشی تعریف وتصویر اولنماز . بالعکس قباطاسلاق ومحضا معزله‌یی رد ایچون ترتیب ایدلمش براهین سلبیه وجود واجب الوجودی [معاذالله] عادتا انکاره قدر کیدر . بکتاشینك حکایه‌سی بو اعتبار ایله پك معنیداردر »

دیه‌رك جناب حقك شان ربوبیته منافی نقائصدن تنزیهنه تعریف وتصویر معناسی ویردیکنی اکلادیور .

« واهب‌الادراك مزداد ایلسون اذعانکی »

ذات بارینك او کبی نقایصدن تنزیهی صانع ازلی حقنده ذهنه ورودی ملحوظ اولان افکار فاسده‌نك ورودینه میدان ویرمه‌مك ایچوندر . بوقدرجق بر شیئی اکلامیوب ده « سلب ایله برشی تعریف وتصویر اولنماز » دیمك جهالك غایتی ، ادرا کسزلکك نهایتیدر .

« بکتاشینك حکایه‌سی بو اعتبار ایله پك معنیداردر » دیمسنه نظراً مؤلفك جوهردن ، عرضدن متشکل ، متبعض ، متجزی برالٰه جسمانینك وجودینه قائل اولدیغی ، یاخود قائل اولمق ایسته‌دیکی اکلاشیلیور . حال بوکه صفات ثبوتیه‌یی شان الوهیته مغایر کورن ، کندی اجتهادی نتیجه‌سنده جناب حقه رمز اکملیت دیه‌ن مؤلف نصل اولیورده امم سالفه‌نك طاشدن ، اغاجدن یاپلمش صنملرینه شبیه براله مادینك دها زیاده عقله ملایم اولدیغنی اشراب ایده‌جك صورتده ادارهٔ لسان ایلیور ؟ خلاصه مؤلفك فکری کبی معبودی ده هر دقیقه بر شکل دیکرده تجلی ایدیور والسلام !

مؤلفك شعر وادبیات ، صنایع نفیسه حقنده‌کی مطالعاتنه کلنجه ؛ او مطالعات تمامیله دعواسنك بطلانه حجتدر . زیرا انسانلری ذوق محاسندن تجرید ، میل معالیدن تبرید ایله درکهٔ بهیمیتدن اشاغی درکاته تنزیل ایدن مسلك ، جلال بکك مدحنده اطرا ایتدیکی مسلك سقیم مادیوندر . بویله کیدرسه انسانلر اودرکه‌لرده‌ده دیکیش طوتدیره‌میه‌جقلر ، غیای خسرانك دها مدهش ، دها مظلم درینلکلرینه طوغری یووارلانوب کیده‌جکلر .

بزجه تمنی ایدیله‌جك بر شی وارسه اوده کنجلرمزك فلسفه‌یی اساسلی بر صورتده تحصیل ایتملری ، پریشان دماغلردن صادر اولان ترهاتی بلا محاکمه قبول ایله جنت ویا انتحاره نامزد اولمامالریدر .

فرید

نسائیات

تربیهٔ نسوان اسلام حقنده

برهوپال ماکوی ذیشانی سلطانه جهان بیکم حضرتلرینك

مهم بر مکتوبلری

مشارالیها سلطان جهان حضرتلری بو مکتوبی الله آباد اناث مکتب عالیسی مدیره‌سی میس سلفورته خطاباً یازمشلردرکه اهمیتنه بناءً عیناً ترجمه ایدییورز :

سوکیلی خانم افندی ؛

مکتوبکزی واوراق ملفوفه‌سنی الدم . تشکر ایدرم . مربوط وثائقی کمال دقتله مطالعه ایتدم . آسیائی همشیره‌لرینك ترفیع قدری غایه‌سنه معطوف وسائط وتدابیر اوغرنده کمال تهالکله چالیشان بتون عالیجناب ومتفنن اوروپالی خانملره عظیم بردین شکرانمز اولدیغنده شبهه یوقدر . صمیمانه تمنی ایدرم که بتون شو مساعی جلیله پك زیاده لایق اولدقلری موفقیت کامله ایله تتوج ایلسون . باشمدن آشان مصالح حکومتك ایجاب ایتدیکی اشتغالات کچن پوسته ایله سزه اوزون اوزادی‌یه مطالعاتمی ابلاغه مانع اولدیغنه متأسفم . سزدن الدیغم وثائقك تفحصندن متولد ملاحظه‌لرمی ،

جمعیتکز اعضاسنك پیش تدقیقنه وضع ایتمك لطفکارلغنده بولنه‌جغکزدن امید وار اوله‌رق بیانه جرأت ایدییورم .

موضوع بحث اولان مسأله حقنده شرح ضمیر ایتمزدن اول، کرك سزه، کرك شرق نسوانی ایچون چالیشان دیگر خانملره شوراسنی اخطاره مجبوریت حس ایتمکده‌یم که: میس «ریچاردسون» ك اسلامده قادینك حال و موقعی حقنده‌کی نقل و نظری دینمز وجماعتمز حقنده هیچ‌ده اساسلی وصحیح بر وقوف و تتبع محصولی دکلدر . اکا کوره اسلامیت ادیان عظیمه‌نك هر برندن زیاده قادینك وبالنتیجه جمعیتك تذلیل قدری اساسنه مستند ایمش وبوندن طولایی بر چوق نسوان اسلامك، مکار، مفسد، حقیر واخلاقسز اولدقلرینی مشاهده ایتمك شایان تعجب بر حال دکلمش!... اسلام قادینلغنك شو صورتله طوبدن اتهام ایدلمسنی هیچ بر وجهله محق وقابل مدافعه بر نظریه اولمق اوزره قبول ایده‌مم. بن دیناً مسلمانم، ودینمك اساسات ومقبولاتنه‌ده اولدقجه وقوف صاحبی‌یم؛ پك کوزل بیلیرم‌که اسلامیت جنس لطیفك موقع اجتماعیسنی تنزیل ایده‌جك هیچ بر قاعده، هیچ بر دستور، هیچ بر کلفت وضع ایتمه‌مشدر . بالعکس دین محمدی قادینه من کل الوجوه مستحق اولدیغی عادلانه ومستحسن بر مرتبهٔ اجتماعیه تعیین ایلمشدر. محمدیت قادینی اسلامه تقدم ایدن دهور ظرفنده سوروندیکی اعماق ذلت وحقارتدن طوتوب یوکسلتیویرمکله اکتفا ایتمه‌مش، بلکه اکا معین الحدود بر مالکانهٔ قانونی‌ده افراز ایده‌رك حال حقوقیسنی تبیین ایلمشدرکه ایشته بوخصوصده ادیان عالمدن هیچ بری اسلامه رقابت و امتثال ایده‌مه‌مشدر . نسوانه حلم ورفق ایله معامله اولنمسنی امر ایدن پیغمبر جلیل الشانمزك شرف ورودندن اول قادینك تابع طوتیله کلدیکی ظلم و شدتی منع ایدن اسلام دکلیدر ؟ نته‌کیم قرآن کریمده اوقومیورمی‌یز که: قادین ارککك، ارکك‌ده قادینك زینتی‌در ؟ حضرت پیغمبرك تعلیماتی ذکور ونسا آره‌سنده معاملهٔ متساویه تأسیس ایتمش اولدیغی کبی خلافنه هیچ بر صراحت و دلالت ذکر و اشهاد ایدیله‌میه‌جکندن امین اوله‌رق اسلامك، قادینك اعتلای فکری واجتماعیسی امرنده الك کوزل قواعد وضع ایتدیکنی ادعا ایده‌بیلورم . اسلامیت قادینه قارشی فوق العاده حرمت ورعایت امر ایتمکده‌در . اوروپالی قادینلر عربجه‌یه آشنا اولوبده قرآن کریمی اصلندن تدقیق ومطالعه ایده‌بیلسه‌لردی ذهابات سخیفه‌لرندن چوغی زائل اولوردی . محررین اسلامیه واوروپالی بیغرض مدققین بو مسئله‌یی پك واقفانه مناقشه ایتمشلردر . بونلرك مؤلفاتنی اوقویانلر اسلامیتك قادینه قارشی یاپدیغی شیئی هیچ بر دینك یاپه‌مدیغنه آکاه اولورلر .

شوراسی بر حقیقت قطعیه اولمق اوزره درمیان اولنه‌بیلیرکه: دینمز حقنده واقع اولان اتهامات واسنادات غیر صحیحه جناب مفخر موجودات علیه الصلواة حضرتلرینك تعلیم بیوردقلری حقائقی هیچ بیلمه‌مکدن نشأت ایتمکده‌در . اسلامك تاریخی نسوان محمدیه‌نك، مجرد دینلرینك ویردیکی شوق وغیرتله نه درجه‌لرده احراز فضل وکمال ایتدکلرینی کوسترر لایحصی مثاللر ایله مالیدر . مسلمان قادینلری حقوقده، علم الٓهی‌ده، صنایع بدیعیه‌ده وقوف عمومیه صاحبی ایدیلر؛ اخلاقه افعال صالحه و اعمال حماستکارانه‌لرندن او قدر نجیب یادلر براقشلردرکه بونك امثالنه هرهانکی بر قوم دیکرك تاریخنده مصادف اوله‌میورز . اسلام قادینلری خطابه کرسیلرندن قانلری قاینادیر نطقلر اوقورلردی؛ مدارس صالونلرنده علم الٓهی حقنده درسلر ویررلر، مقاله‌لر ایراد ایدرلردی. سیاسیات مملکتده یوکسك روللر اوینارلردی؛ بوکون انکلتره‌ده «سوفراجه‌ت»لرك حقوق تسویه‌نك متهالك وستیزه‌جو سالکه‌لرینك مراجعت ایتدکلری وسائطه التفات ایتمکسزین مملکتك اداره وسیاست عمومیه‌سنی معقول رأی ومطالعه‌لریله کوزل بر حاله اماله ایدرلردی. عرصات جنك وجدالده خسته‌لره، مجروحلره باقارلر، ملتلرینك شرف وناموسنی اعلا ایچون غزاتی تشجیع ایدرلر وبر چوق هنکامه‌لرده ایسه رجال ایله برلکده محاربه‌یه کیریشیرلردی .

ایشته افندم، غربلی همشیره‌لرمزجه لایق وجهله طانیمش اولان ذات مقدسك بعثندن هنوز پك چوق زمان کچمه‌مشدی‌که مسلمان قادینلرنده بویله اوصاف عالیه انکشاف ایلمشدی. حقمزده کوستردیککز تقید صمیمانه‌دن طولایی سزلره قارشی پك چوق متشکر ایسه‌كده هنوز دینمزك اخلاقیاتنی تفحص ایتمدیککز، حتی مذهبمزك اساسات اولیه‌سنه مطلع اولمدیغکز حالده بوکون مشهود اولان انحطاط وسقوطه باقه‌رق بزه علاج توصیه‌سنه قالقشمه‌مکزی رجا ایدرز .

احتمالکه بعض یرلرده مسلمان قادینی میس ریچاردسونك توصیف ایتدیکی درجهٔ پستی‌یه هبوط ایتمشدر، فقط اکثرینه باقلملیدر؛ وبزی قورتاره‌جق انجق دین حقیقیٔ اسلامدر . یوقسه میس ریچاردسونجه معلوم اوله‌بیلن بعض یرلرده تعقیب اولنان شکل دین دکلدر . مومی الیهانك بعض مسلمان قادینلرینك اکتساب ایتدکلرینی ادعا ایتدیکی اعتیادات ردیئه انحطاط مللك محصولاتیدر . وقتاکه بر قوم زوال سطح مائلی اوزرینه کلمشدر، انك محافل ودوائرنده آثار انفساد بلوریر، ودینك اوامری اهماله یوز طوتار . فقط حقیقی مسلمانلر ایچون الٓهی وصایای، سحر آمیز قوتی باغرنده طاشیان انجق حقیقی اسلام دینیدر . بناءً علیه بنم ایچون غربلی همشیره‌لرمه، ایمانمزك نبعانکاه فیاضی اولان قرآن حکیمی، وقادینلق حقنده آثار خالده براقان علماء اسلامك مؤلفاتنی اوقوملرینی توصیه ایتمکدن کوزل بر شی اولماز .

شهامت ونسوانه حرمت حسی اوروپایه شرقدن کیتدیکنی قرون وسطی تاریخی یازانلر متفقاً قبول ایتدکلری حالده بوکون غربلی همشیره‌لرمزك شرق قادینلغنی بوقدر تحقیر آمیز بر شکل وصورتده تلقی ایتدکلرینی کورمك طالع بی قرارك نه قدر مرارت آلود بر استهزاسیدر !

ارتق سزه بو مکتوبی یازمقده‌کی حقیقی مقصدمه ارجاع کلام ایده‌جکم: هندستانده تربیهٔ نسوان مسأله‌سی نظر تدقیقه النه‌جغی وقت اول امرده شمدی‌یه قدر بوخصوصده مصروف اولان مساعینك نتایج حاصله‌سی تتبعه شایاندر . اونوتمامالی‌یزکه بو مملکتك حکومتی طرفندن ترقیٔ معارف وظیفه‌سی اولدقجه مؤثر بر صورتده ایفا ایدلمش، مهم مراکزده دارالفنونلر اچلمشدر. بوندن بالخاصه ذکور مستفید اولمش،

قادینلر ایسه کریده قالمشدر . هندستان اسلاملرك زیر حکومتنده ایکن بیوکسك عائله‌لره منسوب قیزلر او عائله‌لرك باشلیجه خانملرینك ید تربیتنه تودیع اولنور واو وقت ایچون پك اویغون اولان بو اصـول کوزل نتیجه‌لر ویریردی . زمانلر دکشدی . شمدی قیزلر بیوك کتله‌لر حالنده تعلیم و تربیته محتاجدر . تربیهٔ نسویه بوکون پك زیاده اکتساب اهمیت ایتمش وهندسـتانده بوخصوصده اساسلی تشکیلات یاپیله بیلمك ایچون مساعیٔ جدیده‌یه احتیاج حاصل اولمشدر . رأیمجه مؤسسات غربیه‌نك اولدیغی کبی تقلیدی منافع حقیقیه‌مزه موصل اوله‌ماز. شرق مملکتلرنده قادینلرك تربیه‌سی غربده‌کی اصولدن بسبتون فرقلی اساسلره استناد ایتدیرلمك ضروریدر . چونکه قاعدهٔ تستر بعض تحدیداتی ایجـاب ایتمکده‌در .

قیزلرك تربیه‌سنده غایه‌یه وصول ایچون مرشیدن اول یاپیله‌جق شی کوزل بر پروغرام ترتیب ایتمکله برابر هند لسـانلرنده یازلمش کتابلر احضار ایتمکدن عبـارتدر . مراکزده معلمه یتشدیره‌جك مؤسسات تدریسیه کشاد ایدیلور ، وتشویقکارانه ترتیباته مراجعت صورتیله شایان احترام عائله‌لره منسوب قادینلر خواجه‌لق مسلکنه اماله اولنور . بنم فکرمه کوره هندسـتان دارالفنونلرنده تطبیق اولنـان امتحان اصولی اناث متعلملر ایچون پك مسعود ثمره‌لر ویرمز. بهوپالده تأسیس ایتدیکم قیز مکتبلری پك کوزل ایش کوریـیور وایی عائله‌لره منسـوب قیزلر درسلری تعقیبه رغبت کوسترمکده هیچ مشکلاته اوغرامیورلر . « علی غار » ده دخی بر قیز مکتبی پك شایان ممنونیت صورتده اجرای تدریسات ایتدیکی کبی هندستانده دیکر برچوق قیز مکتبلری داها واردرکه بونلرك هپسـنده اصول تسـترك ایجاب ایتدیکی تشکیلاته اهتمام اولنقده وانانه الویریشلی بر تربیه ویرلمکده‌در . اك مهم مسـأله لازمهٔ تسـتری نظر اعتباردن اوزاق طوتمامقدر ، بو احتیاجی غربلی همشیره‌لرمزك تهاون ایده‌میه‌جکلرندن امید وارم .

سوکیلی خانم افندی ، اینانیکزکه هندستانده ترقیٔ معارفه‌مفتونیت خصوصنده هیچ کیمسه‌دن کری قالمـام وبو اوغورده یاپه بیله‌جکم هر معاونت پك بیوك ذوق ایله مصروف اوله‌جقدر . درعهده ایـتدیککز وظیفهٔ مهمه‌ده موفقیتکزی تمنی ایده‌رك صمیمیته اعتماد ایلمکزی رجا ایدرم.

سلطان جهان

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخندن بعض بحثلر :

۲

بوندن صوکرا رسول‌الله حضرتلری ، ایکی مفرزه ترتیب ایتدی. بری اوتوز کیشیلك ایدی‌که قوماندانلغنه پیغمبرك عمجـه‌سی (حضرت حمزه) تعیین قیلنمشدی .

اوبری : یتمش سکسـان کیشیلك ایدی‌که اوکاده ینـه پیغمبرك عمجه‌سی اوغلی (عبید بن الحارث) حضرتلری قوماندان اولمشدی .

ایکی مفرزه یوله چیقدی که وظیفه‌لری: یابنق، مشرکلرك کروانلرینی صیقشـدیروب وورمق ایدی .

برنجی مفرزه، اوچ یوز کیشیلك بر کروانه راست کلدی ، وکندی آزلیغنه کوره دشمنك چوقلغنه باقمقسزین چاربیشمق فکرنده بولوندی. فقط آرایه باشقه‌لری کیروب ایکی طرفه‌ده مصالحه تکلیف ایتدیلر ، طولاییسیله اوقوجـه کروانی ضرره اوغراتمادن قاچیردیلر.

ایکنجی مفرزه ایسه ، ایکی یوز کیشیلك بر کروانه قارشی چیقدی، وهمان اوق آتمق صورتیله محاربه‌یه باشلادی . کروانده‌کیلر ، بومفرزه‌یه دایانامادی. چونکی یارالی اولدیغی حالده قاچوب جانی، مالنی قورتاردی . آرالرنده بولنان مکه‌لی ایکی مسلمانده بر طرفه کچوب مشرکلرك ألندن خلاص اولدی ،

حکایه‌لره دقت ایتدك دکلی ؟ همشهریم !

اوتوز کیشیدن ، داها طوغروسی بر آووج ییکیتدن عبارت بر چه‌ته ، کندیسندن تمام اون قات فضله بر دشمن درنکنه راست کلیور. اونلرك قالابالغنه، قوتنه باقمیور . جانی دیشـنه ، أولومی کوزینه آلوب قارشیلرنده ثبات کوسته‌ریور . دوکوشمه‌یه باشلامق اوزره بولونیور. لکن (قالیرسه‌م غازی ، اولورسه‌م شهید اولاجغم) اعتقـادنده‌کی بو ، اوتوز قهرمانك ثبـاتی ، قارشی طرفده‌کی درنکی ییلدیرییور . آمان دیله‌مه‌یه ، مصالحه یاپمایه مجبور ایدییور .

اوبر مفرزه‌یه کلنجه : واقعا موجودی داها چوق . راست کلدیکی دشمن‌ده بریکی قدر فضله دکل . بویله اولمقـله برابر کندیسـندن اوچ دفعه زیاده . اومفرزه‌ده بواوچ مثلی دشمندن چکنمیور؛ کورر کورمز اوزه‌رینه آتیلوب بر چوغنی یارالادقدن صـوکرا طوپنی بردن اوکنه قاتیور،اورکمش سورولر کبی قاچیرییور . دینداشلرندن ایکی دانه‌سنی‌ده او دین دشـمنلرینك ألندن قورتاروب پیغمبرینك حضـورینه ، دین قارده‌شلرینك آراسنه کتیرییور .

نتیجه نه اولویور بیلیورمیسك ؟

مدینه‌ده یکی یرله‌شن مسلمانلغك بویوکلکی ومسلمانلرك الله‌یولنده اولمکدن ، دین اوغورینه‌ده دشـمنله دوکوشـمکدن چکینمه‌دیکی هر طرفجه آکلاشـیلیور . اولجه مسلمانلغی ومسلمانلری خور کورنلرك کوزلری یوره‌کلری تیتره‌مه‌یه باشلیور .

شبهه‌سزکه بو ، پك بویوك بر قازانچ . لکن ناصـیل قازاندیغنی آکلادکیا. ثبات ایله ، أولومی کوزه آلمق، دشمن قارشیسنده ارککجه طورمقله .

∴

سکا بر حکایه داها سویلیه‌یم :

بیلیرسـك‌که دشمنك نه‌قدر اولدیغنی، هانکی موقعـده بولوندیغنی اوکره‌نمك ایچین اوردولردن کشف قوللری چیقار . کشف قوللری ؛

دره ، تپه کزر ، دشمنی اوزاقدن کوروب نه‌حالده اولدیغنی سزر . صوکرا دونوب قوماندانینه معلومات که‌تیریر. بعضاً‌ده کشف یاپارکن دشمنك برقوتیله‌چارپیشمایه‌مجبوراولور، وثبات‌کوسته‌ریرسه‌غلبه‌ده‌چالار.

ایشته بن‌ده سکا بر کشف قولی حکایه‌سی سویله‌یه‌جکم :

آکلاتدیغم ایکی حکایه‌دن فرقنه وارمشسکدرکه : پیغمبریمزافندیمزك ایلك یوللادیغی مفرزه‌لر ، مشرکلرك کروانلرینی ووروب یوکلرینی‌ضبط ایتمه‌یه مأمور ایدی . فقط مکه‌دن شامه ، شامدن مکه‌یه کیدوب کلن واو وقت مسلمانلغك مرکزی اولان (مدینه) شهری یاقینلرندن کچن بو کروانلر ، قورقاراق وصاقیناراق کچدکاری ایچین طوتولوب وورولامیورلردی . رسول‌الله حضرتلری ، کروانلردن برینی بولوب خبرینی که‌تیرمك اوزره سکز ، اون کیشیلك بر کشف قولی ترتیب ایتدی . وبو قولی‌ده‌مین آدی کچن حضرت حمزه‌نك قیز قارده‌شی‌اوغلی (عبدالله بن‌جحش) ك قوماندامی آلتنه ویردی .

معلومیا : کشف قوللری ، چوق دفعه سواریدن ترتیب اولونور. بو مفرزه افرادی‌ده سواری ایدی. لکن‌هپسنك حیوانی یوقدی. ایکی نفرك بر ده‌وه‌سی واردی‌که نوبتله بینه‌رك کیدییورلردی .

یولده قوناق‌ویردکاری بریرده اوتلامایه صالیویردکاری ده‌ولردن بری ، آچیلوب غائب اولدی . یکی سواریسی ، اونی آرامایه کیتدی . آرقه‌داشلری ایسه ـ بر آن اول وظیفه‌لرینی ایفا ایچین ده‌وه آرامایه چیقانلری بکله‌مه‌دیلر . آرقه‌دن کلوب یه‌تیشیدنلر ، دییه‌رك‌ایلرله‌دیلر. وبر مدت صوکرا بر کروانه راست کلدیلر .

ایجه قالابالق اولان بو کروان ، طائف قصبه‌سندن آلدیغی قورو اوزومله قرمزی سختیانی صاتمق اوزره شامه کوتوریوردی . مفرزه قوماندانی؛ پیغمبر حضرتلرینه بو کروانك خبرینی کوتورمکدنسه‌یوکلرینی ضبط ایدوب غنیمت کوتورمه‌سنی دوشوندی وسکز کیشی قالمش‌اولان آرقه‌داشلریله کروان‌خلقنه اوق آتمایه باشلایوب ایچلرندن ایکی‌دانه‌سنی أولدوردی .

اوغرادقلری‌باصقیندن‌شاشیران‌مشرکلر ، بو سکز کیشینك آتدقلری اوقلره دایانامادیلر .ماللرینی، متاعلرینی اونوتوب بعضلری ده‌ولرینه بینه‌رك ، بعضلری‌ده طابانلرینه قوت ویره‌رك قاچوب قورتولدیلر . حتی یولداشلرندن ایکی دانه‌سنی‌ده کوتوره‌مه‌یوب او فدایی قهرمانلرك أ لنه اسیر براقدیلر .

فداکار قوماندان ایله ییکیت آرقه‌داشلری ، اوزوملر وسختیانلرله برابر اسیرلری آلوب مدینه که‌تیردیلر ومسلمانلغك ایلك غنیمتی اولان اوزره رسول‌الله‌حضرتلرینه‌تقدیم ایله‌دیلر ، اوده بشده برینی (بیت‌المال مسلمین) ایچین آییردقدن صوکرا اوست طرفنی غازیلره پای ایتدی .

ییکیت عسکر ! سن‌ده شو حکایه‌دن بر (حصه) پایی آل :

اون کیشیلك بر کشف قولی ؛ پیغمبرینك یعنی مسلمانلرك‌اك‌بویوك واك مقدس قوماندانی اولان ذاتك امریله یوله چیقیور. فقط نه حالده؟ بینه‌جکی‌ده بر آووج خرمادن عبارت . بلکه اوقدرده یوق . بویله یوقلق ایچنده وبر چوق زورلق قارشیسنده، خدمت ایفاسنه کیدییور . کروانی کوروب‌موجودیله‌متاعی آکلادقدن‌وکیده‌جکی یولی کسدیردکدن صوکرا دونوب خبرکوتورمکله وظیفه‌سنی یاپمش اولاجقکه‌جسور قوماندانك مسلمان یوره‌کنده‌کی دین قوتی وارککلك غیرتی بوکاقناعت‌ایتمیور.

او کروانی‌وورمق وکوتوردیکی‌شیلری آلمق ایچین برفداکارلق‌ایتمیور .

او کروانی وورمق وکوتوردیکی شیلری آلمق ایچین بر فداکارلق اجراسنه قالقیور ومیتنه : وور !

امرینی ویرییور . اونلرده چکینمه‌یه دکل ، دوشونمه‌یه بیله لزوم کورمیورلر . چونکه قوماندانلری امر ایدییور. چونکه : امره‌اطاعتك فرض‌اولدیغنی بیلیورلر . (صاغ دونرسه‌ك غازی ، پیغمبرك ؛ شهید اولورسه‌ق اللهك حضورینه کیده‌جکز.) دییه‌اوقالابالق دشمنله‌چارپیشمایه باشلیورلر . اودرنکی داغینیقلرده موقعلرندن بر آدیم کری چکیلمیورلر .

خلاصه : اولومدن قورقمادقلری، دشمندن قاچمادقلری ایچین غالب کلیورلر . دیمك‌که غلبه چالانك روحی: آمرك سوزینی‌دیکله‌مك، دشمنه قارشی دیکه‌لمکدن عبارت .

* * *

شیمدی‌ده سکا بو مفرزه قوماندانلرینك صوکرا نه اولدقلرینی سویلیه‌یم . سویله‌مه‌یه‌ده حاجت یوقیا ! فداکار بر عسکر ، نه‌اولور ؟ ابتدا غازی ، صوکرا شهید دکلی ؟ اوت . بونلرده اویله اولدیلر .

حضرت حمزه ایله حضرت عبدالله : پیغمبره، دینه ، مسلمانلره پك چوق خدمت ایتدکدن ، (احد محاربه‌سی) نده آرسلانلر کبی دوکوشدکدن صوکرا شهید اولدیلر . بربرینك دایی‌سی ویکنی بولونان بو قهرمانلر ، رسول‌اللهك کلوب: ه باش اوجنده طوردیغی بر زاره قونولدیلر .

حضرت عبیده ایسه (بدر محاربه‌سی) نده دشمنله قیلیج قیلیجه چارپیشیرکن بر آیاغی که‌سیلدی وغوغا بیتدکدن صوکرا مدینه‌یه که‌تیریلیرکن شهید اوله‌رق جنته کیتدی .

الله کندیلرندن راضی اولسون وجمله‌مزی شفاعتلرینه نائل ایله‌سین.

بو ییکیت عسکرلرك ، بو شهید قوماندانلرك او بر دنیاده ناصیل مکافات کوره‌جکلرینی آنجاق‌الله‌تعالی‌بیلیر. لکن‌خدمتلرینه فداکارلقلرینه مقابل بودنیاده‌ده مکافاتلرینی کورویورلر . ناصیل مکافاتمی دییورسك.

باقسه‌کا ! شهید اولدقلرندن بیك اوچ یوز بو قدر سنه صوکرا بنه مسلمانلر طرفندن خاطرلانیورلر و (الله کندیلرندن راضیٓ اولسون) دعاسنی آلیورلر .

بر انسان ایچین بوندن بویوك مکافات اولابیلیرمی ؟

شوندن آکلاشیلیورکه : دین یولنده شهید اولانلر، ملته‌فداکارانه خدمتده بولونانلر ، هر وقت یاشایورلر . زیرا : سنك ، بنم أولولریمز کبی‌اونودولوب کیتمیورلر. دائماخیرایله، حرمتله یاداولونوب طورویورلر.

طاهرالمولوی

[تصحیح — کچن‌هفته‌کی مقاله‌ده سهواً (بی‌خره)، ر(کورکوزلی) دیه‌دیزیلن کله‌لرك (بی ضره) و(کورکولو) صورتنده تصحیحی اقتضا ایدر.]

تربیه و تعلیم

درس وكالت جليله سنك فعاليتى:

مدرسة المتخصصين نظامنامه سى

ماده ۱ — استانبول وولايات شاهانه ايچون متخصص مدرسين يتشديرمك ايچون دار الخلافة العليه ده « مدرسة المتخصصين » ناميله مدت تحصيليه سى درت سنه اولمق و بش شعبه دن مركب بولونمق اوزره بر دار العلم كشاد اولونه جقدر .

۲ — مدرسة المتخصصين بر مديرك نظارت واداره سنه توديع اولونه جق وهر شعبه ايچون معاونلر ومبصرلرى بولونه جقدر .

۳ — مدرسة المتخصصينه قبول اولونه جق طلبه نك استانبول ويا ولايات مدارسنده تحصيل واكمال نسخ ايله اجازت نامه آلمش وحسن حال اصحابندن بولونمش ذواتدن اولمسى شرطدر .

٤ — مدرسة المتخصصينه قبول اولونه جق طلبه اوچنجى ماده ده كى شرائطى حائز اولمغله برابر ترتيب واعلان ايديله جك پروغرام موجبنجه دخول امتحاننه تابع اوله جقدر .

٥ — هر سنه ايچون شيمديلك اون كشيدن عبارت اولمق اوزره بش شعبه يه اللى افندى قيد وقبول اولونه جق وبو صورتله درت سنه ده طلبهٔ موجوده نك مقدارى ايكى يوزه بالغ اوله رق مدرسه دن سنوى اللى شر كشى نشئت ايده جكدر .

٦ — شعبه لر بروجه آتى صنوفى حاويدر :

۱ — صرف ونحو شعبه سى
۲ — منطق ومعانى «
۳ — فقه واصول فقه «
٤ — كلام وحكمت «
٥ — تفسير وحديث «

ماده ۷ — هر شعبه ده درت سنه متماديا اوشعبه يه عائد درس اوقونه جق وپروغرامده كوستريله جكى وجهله فنون جديده وجزئيات كوستريله جكدر .

۸ — آتيا مدرسه لرده اشبو درجات اوزرينه تفريق وتصنيف ايديله جك وبر شعبه دن نشئت واصولا تدريسه مأذون اولان مدرسلر اوشعبه درسلرينى حاوى مدارس طلبه سنى تدريس ايده بيله جكدر. مدرسة المتخصصينك بر شعبه سندن مأذون بر مدرسك ديكر شعبه مدارسندن تدريسنه قطعيا مساعده ايدلميه جكدر .

۹ — هر شعبه طلبه سى درس وكالتى طرفندن منتخب مميزلر واسطه سيله هر سنه ترفيع صنف امتحاننه تابع اوله جق وصوك سنه امتحانى اكمال وآثر اسلافه اقتفاء مدرسندن سند واجازتنامه سى اولمقله برابر مدرسة المتخصصين نامنه بر شهادتنامه ويريله جكدر .

۱۰ — بو صورتله شهادتنامه يه نائل اولنلر ايريجه رؤس امتحاننه داخل اوله جق وموفق اولنلره (متخصص مدرس عنوانى) ويريله جكدر.

۱۱ — هفته ده التى كون ايام تحصيليه عد اولنه رق اوچ كون منحصرا دروس اساسيه يه، ايكى كون فنون جديده يه، وبر كونده لغت، اشتقاق، ادبيات عربيه ، اصول حديث، عروض، وضع، اداب مناظره كبى تفرعاته تخصيص اولونه جقدر .

۱۲ — هر شعبه طلبه سى دروس اساسيه سنى آيرى آيرى متخصص مدرسلردن اوقويه جق، يالكز فنون جديده و تفرعات درسلرى بر درسخانه ده مجتمعا اوقونه جقدر .

۱۳ — سكزنجى ماده ده بيان اولنديغى وجهله مدرسة المتخصصين تشكيلاتنه مساوى اوله رق مدرسه درسلرى ده صرف و نحو ـ منطق و معانى ـ فقه و اصول فقه ـ كلام و حكمت ـ تفسير وحديث صنفلرينه تقسيم ايديلنجه اشبو هر صنف طلبه سى مدرسة المتخصصينك او شعبه سندن مأذون بر مدرسك كرسئ تدريسنده تحصيل علوم ايله يه جكدر .

۱٤ — مدارس موجوده نك حال حاضرى اشبو ترتيبات و تشكيلاته مساعد اولمديغندن احتياجه كافى اوله جق مدارس فاتح ، سليمانيه، بايزيد، سلطان سليم ، سلطان احمد و امثالى مواقعده برلشديريله جكدر .

۱٥ — اليوم استانبولده و ولايتده محلات آراسنده ولزومسز محللرده بولنان مدارسك عقاره تحويلى وتحويل ممكن اولمايانلرك نقده تبديلى ايچون اوقاف نظارتى مأذون اوله جق ومدرسه لرك توحيدى ايچون مواقع مناسبه ده مبانئ لازمهٔ علميه انشا ايديله رك بو صورتله كرك استانبول وكرك ولايتده مدارس ممكن مرتبه طويلى بر حالده بولنديله جقدر .

۱٦ — مدرسة المتخصصين درس وكالتنه مربوط بولونه جق؛ دخول امتحانلرى درس وكالتى واسطه سيله اجرا اولنه جغى كبى ترفيع صنف و مأذونيت امتحانلرى ده وكالت مذكوره نك انتخاب ايده جكى مميزلر معرفتيله ايفا ايديله جكدر .

۱۷ — مدرسة المتخصصين طلبه سنك هر برينه شهرى يوز اللى غروش معاش، سنوى ايكى قات البسه ويريله جكدر .

۱۸ — مدرسة المتخصصيندن طلبه يتشنجه يه قدر كچه جك اولان درت سنه ظرفنده رؤس امتحانى اجرا اولنميه جق؛ جوامع شريفه ومدارس حاضره صرف ونحو درسلرى ايچون مجيز درسعاملرندن اولمق اوزره درس وكالتى طرفندن مقدار مناسب ذوات انتخاب وتعيين اولونه جقدر .

۱۹ — رؤس امتحاننك اجرا اولونميه جغى درت سنه ظرفنده منحل قاله جق مدرسلك معاشلرى مدرسة المتخصصين معلملرينه تخصيص ويا ضم اولونه جقدر .

۲۰ — مجيز درسعاملردن اولوبده درس وكالتنك امريله شو صورتله تدريس ايدن افنديلر مافوق صنفنده منحل وقوعبولدقجه كندى صنفلرنده بولنان و درس اوقوتمايانلره ترجيحا ترفيع ايديله جكدر .

۲۱ — اليوم موجود اولان بالفعل مدرس ومجيز افنديلرك معاشلرينه خلل كلميه جك؛ انجق مدرسة المتخصصينده مدرسلك وظيفه سنى ايفا ايدن مدرسلر بولندقلرى صنفك خدمت و اهليتنه كوره ترجيحا بر درجه ويا دها زياده ترفيع حقنى حائز اوله جقدر .

۲۲ — مدرسة المتخصصینده کرك دروس اساسیه‌یه وکرك فنون جدیده وجزئیاته عائد اولمق اوزره تدریس اولنه‌جق کتابلر مملکتك علما ومتفکرینندن منتخب بر هیئت عالیه طرفندن انتخاب ایدیله‌رك درس وکالتنك نظر تصویبنه وضع ایدیله‌جکدر ومفردات پروغرامیله تعلیمات داخلیه‌سی تنظیم اولونه‌جقدر .

۲۳ — مدرسة المتخصصینك مدیر ومدیر معاونلری ومدرسلری درس وکالتی هیئتنجه انتخاب ومأموریتلری مقام معلای مشیختپناهیدن تصدیق بیوریله‌جقدر .

۲۴ — مدیرلر مملکتده‌کی مقتدر وفاضل ذواتدن، معلملر دخی استانبولده موجود علمای کرامك ارباب اختصاص وفضیلتندن تفریق ایدیله‌جکدر .

۲۵ — مدرسة المتخصصینده منحل اوله‌جق مدرسلکه مدرسهٔ مذکوره‌دن مأذون اولوبده بالامتحان استانبول مدرسلکنده بولنانلر قدم اعتباریله تعیین اولنه‌جقلردر .

۲۶ — شعبه‌لرك مبصر وخدمه‌سنك تعیینی مدیرك ریاستی آلتنده معاون ومدرسلردن متشکل انجمن طرفندن اجرا ایدیله‌جکدر .

۲۷ — کرسی شیخلغی منحصراً مدرسة الواعظین مأذونلرندن آلنه‌جق؛ مدرسة القضاة ، مدرسة الواعظین ودار الفنون شعبه‌سنه اجازتسز طلبه قبول ایتدیرلمیه‌جکدر .

۲۸ — مدرسة المتخصصین استانبول مدرسلکنه، الای مفتیلکنه ، طشره مدرسلکنه مخرج اوله‌جق ومشیخت علیاجه طشره‌یه مفتی تعیین واعزامی حقنده بو مأذونلر ترجیح ایدیله‌جکدر .

۲۹ — فتواخانهٔ عالیه‌یه منحصراً مدرسة المتخصصینك فقه واصول فقه شعبه‌سی مأذونلری قبول ایدیله‌جکدر .

۳۰ — مدرسة المتخصصین مأذونیت شهادتنامه‌سی اعطا ایدنجه ومدارس موجوده‌ده اشبو اساس دائره‌سنده تصنیف اولونجه‌یه قدر الیوم جوامع شریفه ودرسخانه‌ده اوقونان درسلره برقات داها کرمی واهمیت ویریله‌جك، تشکیلات آتیه ایچون دها شیمدیدن بردرجه‌یه قدر بوصورتله استحضارات علمیه‌ده بولوندیریله‌جقدر .

۳۱ — اشبو نظام نامه تاریخ نشرندن اعتباراً بی‌درپی موقع تطبیقه قونوله‌جقدر .

طلبهٔ علومده حرکت فکریه :

مدرسه‌لرك عوامل انحطاطندن:

رغبتسزلك

دنیاده سعی بشرله حصولپذیر اوله‌جق نه‌قدر حادثات وار ایسه هپسی بر سائقه عرض احتیاج ایدر؛ او حادثاتك دوامی ایسه دائمی بر تشویقه وابسته‌در . تشویق وترغیبه مقرون اولمیان شیلر هیچ بر زمان پایدار اوله‌ماز ، هله علوم وفنونك ، صنایعك ترقیسی ایچین رغبت صوك درجه لازمدر . بونك عکسی اولان رغبتسزلکده علمك ، فنك ، صنعتك اسباب تدنیسندن برینی تشکیل ایدر . مثلا : اوروپا امتعه‌سنه قارشی الکامزك بر مشهور — سرکی — حالنه کلمسنه سبب بزم متهالکانه رغبتمز اولدیغی کبی ، ذاتاً ایلری درجه‌ده اولمایان معمولات داخلیه‌مزك بتون بتون قرین اندراس اولمسنه سبب‌ده ینه بزم رغبتسزلکمزدر .

بو مقدمه‌جکدن مقصدم مدارسك عوامل انحطاطندن برینی‌ده رغبتسزلك اولدیغنی اثبات ایتمکدر . بر کره مدرسه‌لرك دور اقبالنه عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق دیمزك علمه ، حکمته ویردیکی تشویقاته علاوةً برده همان رغبتك مدرسه‌لرك طاق فیضنثارنده آرامساز اولدیغنی واو زمانك علماسی ، طالبینی بو همای رغبتك شهبال شفیق آلتنده برور شباب کمال اولدیغنی کوریرز . رغبتك تأثیریله دکلیدرکه: او زمانك طالبین علمی کاروان وقوافل تجاریه رفاقتنده قطع مراحل ایدرك نزده مؤلفاتیله ، شهرت فوق العاده‌سیله ممتاز ، متبحر ، متخصص بر سیما وارسه آندن اخذ فیضه، استفاده‌یه شتابان اولیورلر ؛ علومی شرقدن غربه ، غربدن شرقه نشر ایدییورلر ؛ بو سببله عالم اسلام باشدن باشه بر کتلهٔ عرفان کسیلیوردی . . . ینه رغبتك تأثیریله دکلیدرکه : بر مؤلف اثرینی اکمال ایتمه‌دن — مطبعه‌لر اولمادیغی حالده — همان فورمه فورمه استنساخ اولنه‌رق بتون دار التحصیل اولان شهرلرده سرعتله انتشار ایدییور.. ملوك واعاظم دولت نامنه بر چوق اثرلر تنظیم اولنوب اتحاف اولنیور ؛ بتون ممالك اسلامیه کتبخانه‌لرله ، مدرسه‌لرله دولیور.

مدرسه‌لره، علمیه‌یه اولان رغبتك درجه‌سنی شورادن آکلاملیدرکه: المأمون ، هارون الرشید کبی قلبلری حب علمله ضربان ایدن حکمدارلر، فاتح کبی ، یاوز کبی نام جهانکیرانه‌لری آفاق طوتان خاقانلر دائمابوش وقتلرینی صحبت علما ، مباحثات علمیه ایله کچیریرلردی . حتی اندلسك معارفپرور حکمدارلرندن ایکنجی حکم قرطبه‌ده‌کی سراینده کشاد ایتدیکی بر کتبخانه‌یه آلتی یوز بیك جلد کتاب قویدرمشدی . فقط بو حال چوق دوام ایده‌مدی : بر طرفدن بین الاسلام سرزده اولان نفاق وشقاقك سوقیله غوائل داخلیه ، بر طرفدن اسلاملرده کوریلن شو بحران تفرقه‌دن جسارتیاب اولان اعدای اسلامك چیقاردقلری غوائل خارجیه سببیله ممالك اسلامیه‌ده‌ایچه زماندنبری پرتو افشان اولان آفتاب معارف سونمکه یوز طوتدی . بالطبع ارباب علمده دور مسعودنده‌کی رغبتی کورمدیکندن مدرسه‌لر تدنی‌یه طوغری اولان روشنه سرعت ویردی . بو صره‌ده — دور انحطاطمزده — نزده‌نااهل، جبار کیمسه‌لر وار ایسه ادارهٔ دولتده بیوك بیوك منصبلری اشغال ایدییورلر وموقعلرینی تحکیم مقصدیله اطرافنی ینه اهلیتسز کیمسه‌لرله دولدیریورلردی . بری طرفدن مدرسه‌لری اولکی کرسیٔ ترقیسنه اصعاد ایتمسی کندیلرندن مأمول اولان افاضل علما ایسه نفوذلرینی اهلیتسزلره قاپدردقلرندن کوشهٔ مذلتده ایکلیورلر ومدرسه‌لرك ترقیسی حقنده بر شی دوشونه‌میورلردی . هر زمان اجزاء وطندن بر پارچه آیرلدقجه، بنای دولت صارصلدقجه علمایه ، مدرسه‌لره قارشی رغبتسزلك، آرتیوردی .

ایشته بو حاللر دوام ایده ایده مسلکمز بر حاله کلدی که بو کون بر چوق متفکرلریمزجه بر مسلك اولدیغی بیله قبول اولنمایور. حتی مکتبلرده اوقونان معلومات مدنیه کتابلرنده ملکمزك قوای علمیه‌سندن بحث اولنورکن: «ابتدائیه‌لر، رشدیه‌لر، اعدادیه‌لر ومکاتب عالیه‌دن عبارتدر.» دینیلوب بیچاره مدرسه‌لرك بو مملکتك قوای علمیه‌سندن اولدیغی عادتا انکار ایدیلیور. اوت مدرسه‌لر صفوت اولیه‌سنی غائب ایدوب متدنی بر حالده اولمسیله ینه بر قوهٔ علمیه، بر مؤسسهٔ عرفان اولمسنی انکار ایتمك لازم کلمزیا!... اوت بز شوقدرینی اعتراف ایدرزکه: مدرسه‌لر بو کون معالیات وفضائل اسلامیه‌یی قلبکاه امته ایصال وملته بر نفخهٔ حیات بخش ایده‌مدکلرندن شایان مؤاخذه‌در. لکن مکتبلرده سنه‌لرجه اوغراشدقلری نظریاتك جهت تطبیقیه وقیمت عملیه‌سنی کوستره‌مدکلرندن مؤاخذه اولنه‌مازمی؟!... نه ایسه... بورالری بزم صددمزدن خارج اولوب بز کندی دردلرمزی تشریح ایتمك املنده ایدك.

ای محترم مسلکداشلرم!

کوریبورسکزیا! علمیه‌نك بر مسلك علمی اولدیغی بیله تسلیم اولنمایان بر دورده یاشایورز. بویله بر زمانده ترتب ایده‌جك وظیفه‌لر پك آغیردر. ایچمزدن بو آغیر وظیفه‌لرك بار ثقیلنی اقتحام ایده‌جك فداکار ذواتلر ظهور ایتمدکجه شخصیت معنویه‌سی چوقدن غائب ایدن مسلکمزه انقراض ضربه‌لری اوریله‌جقدر. (الله او کونلری کوسترمه‌سین!)

دوریله‌جق زمان دکلدر. شمدی الك برنجی وظیفه‌مز هیچ وقت غائب ایتمه‌رك مسلکمزی اساسلی بر پروغرامك سایهٔ فیضبارینه صوقق، علوم سلفه توارثله برابر فنون عصریه‌یه آشنا اولمغی تأمین ایتمکدر.

صکره یاپه‌جغمز عمومی امتحانلرده بتون مسالك مختلفه اربابنی دعوت ایده‌رك مکتسبات علمیه‌مزی تصدیق ایتدیروب اونلر آراسنده احراز رغبت ایتملی‌یز.

ثانیاً — صرف علمیه‌نك ترقیسنه خادم قلوبلر آچمالی؛ اوراده معین زمانلرده علوم وفنونك فضائلنه، مسلکمزك پارلاق دورلرینه دائر خطابه‌لر ایراد ایتملیدر. بو صورتله طلبهٔ علوم آره‌سنده حس مسلکی اویاندیروب غایه‌یی کوسترملیدر.

ثالثاً — بین الخلق ارشادات علمیه‌ده بولنه‌رق عالم اسلامی وجودمزدن مستفید قیلدیغمز کبی بالجمله صنوف ومسالکك بقا وترقیسنك مداریکانه‌سی اولان رغبت عمومیه‌یی قازانملیدر. چونکه بز رغبت والتفات عمومیه اولمقسزین نه‌قدر چالیشسه‌ق بیهوده‌در، ینه پایدار اولامایز.

نرده اولسه آثار رغبت عیان — اولور اول سویه معرفت بویان
معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر.

طلبهٔ علومدن: برکیلی

م. صالح وجدی

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن:

برما ایالتی

شرقده ژاپون — انکلیز رقابتی:

شو صوك سنه‌لرده بر ژاپون شرکت بحریه‌سیله هندستانك بالجمله سواحلنه آمدشد ایدن B. G. S N قومپانیه‌سنك واپورلری آره‌سنده دهشتلی بر رقابت حصوله کلمش وانکلیز قومپانیه‌سی کلیتلو ضرر وزیانلره دوچار اولمشدر.

Nipon kaish نامنده اولان ژاپون واپور قومپانیه‌سی واپورلری رنغوندن کالکوته‌یه کوکرته یولجیلرینی اوچ روپیه اجرت مقابلنده کوتوردکلری حالده بالاده‌کی انکلیز قومپانیه‌سی اون روپیه‌دن آشاغی کوتورمیور. اخیراً اسکی حالنی محافظه ایده‌مامکله باشلایان انکلیز قومپانیه‌سی ایله ژاپون شرکت بحریه‌سی بیننده شدتلی عناد باشلامش وکچن هفته ظرفنده انکلیز قومپانیه‌سی یولجیلری بادهوا اوله‌رق طاشیمق ایستدیکی حالده ژاپون شرکتی بادهوا بیلت اوستنه برده یولجیلره مجاناً کالکوته‌یه قدر یه‌جك ویره‌کی تعهد ایدرك مسابقه‌یی قازانمشدر.

مذکور قومپانیه‌نك یوقوهاماده‌کی شرکت رؤسالرینی قاندیرمق وآنلری رقابتدن واز کچیرمك ایچون انکلیز قومپانیه‌سی طرفندن بر هیئت کوندرلمش ایسه‌ده ژاپونلری اقناعه موفق اوله‌مامشلردر.

بر آره‌لق ژاپون واپورلرینك کالکوته ایله هندستان سواحل جنوبیه‌سی آره‌سنده سیروسفرلرینی حکومت واسطه‌سیله منع ایتدیرمکه رقیب قومپانیه طرفندن تشبث ایدلمش وعدم موفقیتله نتیجه‌لنمشدر. ژاپون حکومتی، ژاپون سواحل داخلیه‌سی آره‌سنده ایشله‌مك، ویولجی وحموله نقل ایتمك ایچون یالکز ژاپون واپورلرینه مساعده ایتمکده اولدیغندن وبوبابده وقتیله بر قانون مخصوص نشر ایلدیکندن طولایی، انکلیزلرله اجنبیلرك هردرلو رقابت وانتریقه‌لرینه قوی بر سد چکمشدر.

ژاپون قومپانیه‌سنك بوراده‌کی آجنته‌سیله معارفه پیدا ایتدکدن صوکره دها زیاده تفصیلات ومعلوماته مالك اولدم.

ژاپون قومپانیه‌سی بوراده‌کی آجنته‌لکنی موقتاً بر انکلیزه تودیع ایتمشدر. واپورلرك بالجمله عمله ومرتباتی ژاپوندر. آجنته‌نك بیاناتنه کوره، حال حاضرده‌کی رقابت یوزندن ژاپون شرکتی متضرر اولورسه، ضرر وزیانك الك مهم قسمی ژاپون حکومتی طرفندن تأدیه وتسویه قلنه‌جقمش. بو صورتله ژاپون حکومتی سیر سفائن وتجارت بحریه شرکتلرینی تشویق وترغیب ایتمکده ایمش.

بوقدرله اکتفا ایدلیه‌رك الیوم ژاپون تجارتی هندستان داخلنده کمال سرعتله ترقی ایتمکده‌در. انکلیز امتعهٔ تجاریه‌سنه صوك درجه رقابت ایدن ژاپون متاعلری هریرده پك اوجوز بر فیات مقابلنده صاتیلمقده‌در.

ژاپون تجارتی برقاچ سنه اول هندستانده یالکز کبریتدن عبارت ایکن اخیراً تنوع ایتمکه باشلایه‌رق بو کونکی ژاپونیادن ایپك، کتان، کبریت، بلیازه، شیشه وقامیش معمولاتی، عطریات وآکا بکزر برچوق مواد متنوعه هندستانه سوق واخراج اولنمقده‌در.

ژاپون متاعلری کمرکه تابع اولوب انکلیز امتعه‌سی کمرك رسومندن مستثنا بولندقلری حالده، ژاپونماللرینه رقابت ایده‌مامکده‌درلر.

صوك تجارت ایستاتستیقیه کوره هندستانده سنوی صرف ایدیلن ژاپون ماللرینك قیثاتی یدی میلیون لیرا تشکیل ایدییورمش.

ژاپونیالیلر انکلیزلره یالکز مال ومتاعلریله دکل، وجودلریله، شخصلریله‌ده رقابت ایتمکده مسامحه کوسترمیورلر.

حال حاضرده، بنغاله وبرما ایالتلرنده انکلیز صنعتکارلرینه قارشو ژاپون اهل صنعتی بیوك بر مسابقه اجرا ایدوب، اولویتی هرخصوصده احراز ایتمشلردر. بر قوماش تجارتخانه‌سنده مقاصدارلق وظیفه‌سنی کون بر انکلیز آیده قرق اللی

لیرادن آشاغی آیلق آلامغه بتیرکن، اوروپانك ، آمریقانك اك کوزل صنایع مکتبلرندن مأذون اولان ژاپونیالی برمقاصدار آیده اون بش یکرمی لیرا ایله قناعت ایتدیکی جهتله مسابقه‌یی هرنه‌صورتله اولورسه اولسون مطلقا قازانیر .

بروکارلك صنعتده بوایکی هندستان ایالتلرنده تماماً ژاپونلرك الده‌در .

*
* *

آفریقاده‌کی زواللی هندلیلر :

آفریقای جنوبیده بولنوب سنه‌لرن برو اوراده تأمین خدمت، صنعت وتجارت ایدن هندلیلره قارشو ترانسواللیلرله انکلیزلر پك ظالمانه وخودبینانه معامله ایدیورلر .

۱۸۵۹ سنه‌سنده انکلیزلر ترانسوال ایله اورانژ وناتال اراضیسنه کوز دیکه‌رك ، اوراده کندیلری آفریقای جنوبیده واقع ایچون برمنطقهٔ نفوذ آیرمغه چالیشمشلردی . آفریقایه هجرت ایدوب تجارت وفلاحتله اشتغال ایدن انکلیزلره ایشلرنی ، زراعتلرنی کوره‌جك آدم ـ دها طوغریسی کوله ـ لازم اولدیغندن بونك چاره‌سنی تحری ایتمکه باشله‌رق ، هندستانده‌کی عمله وچیفتجیلری آفریقایه مهاجرت وسوق ایتك اسبابنی استکماله موفق اولمشلردی .

مهاجرلری تشویق وترغیب ایچون انکلیز مأمورلریله حکومتلری صوك‌درجه ابراز فعالیت ایدرك ، زواللی هندلیلری پارلاق ومشعشع سوزلرله آلداتوب، ترك یار ودیاره مجبور ایتدیلر .

هندستانده وقتیله بوامنیه‌نك حصولیچون برقومپانیه تشکل ایتمش وچیفتجیلری قونطوراتله آفریقای جنوبی‌یه نقل ایلشلردی .

دها طوغریسی انکلیزلر بوقونطوراتو صورتیله هندستاندن کندیلرینه لازم اوله‌جق آدملری پاره مقابلنده صاتون آلوب کوله‌لکه آلمشلردر . بوپلان اساساً انکلتره رجال سیاسیه‌سندن ووقتیله هندستان ناظری بولنان فوردمورله‌ی جنابلری طرفندن تنسیب ایدیله‌رك ، تسهیلات لازمه ارائه‌سیچونده هندستان والی عمومیسنه بوبابده اوامر رسمیه ویرلمشیدی .

قونطوراتو ایله مدت معینه ایچون صاتون آلنان هندلی زراع کویلردن برر برر سچمه اوله‌رق انتخاب ایدیله‌رك ، یلکن کیلریله جنوبی آفریقایه‌سوق ایدلشلردی . دکزك لطیف وروحنواز نسیمنه کوکلرجه معروض قالان هندلیلر آفریقایه مواصلت ایدنجه‌یه قدر سمیر دکاری جهتله قریه آیاق آتار آتمز مشتریلری اوله‌جق بیاض دریلیلرك نظر دقت واشتهالرنی جلب ایتمشلردی . بوزواللیلری اسارت ایچون کوتورن شرکت ، دها طوغریسی ـ ال آلتندن ـ حکومت ، آنلری برر برر، اراضی واملاك صاحبی اولان بیاضلره بش‌سنه‌لك برقونطوراتله صاتمشدر .

کوله آلیم صاتیمی علیهنده بولنان مدنی انکلیزلر (!) حاجت مس ایتدیکی زمان انسانیت ، مدنیت ، مرحمت ، شفقت اصوللرینی برتکمه ایله آلت‌اوست ایتدکاری اشبو معامله‌لریله ثابتدر . بش سنه‌دن صوکره انکلیزلر ایچون عظیم تجارت وخدمت تأمین ایدن هند زراعلری مملکتلرینه عودت ایچون برپاره‌یه مالك اولمدقلرندن بالطبع تکرار بیاضلرك الده ایتدکاری زراع ومعادنده عمله‌جیلك ایتمکه تندادهٔ قضا وقدر اوله‌رق ، اسکی ایش کوجلرینه دوام ایلدیلر .

دیکر طرفدن انکلیزلر هندستاندن آدم طاشیوق وآنلری اغفال وتزویره دوشورمکده دوام ایدیورلردی . اخیراً جنوبی آفریقایه ایکی یوز اللی بیك کیشی نقل ایتدکدن صوکره آدم آلیم صاتیمندن واز کچه بیلمشلردر .

زواللی هندلیلر دیشلرندن ، طیرناقلرندن آرتدیره بیلدکاری مبالغ ایله ـ اسارتدن قورتولدقدن صوکره ـ مستقل برصورتده تجارت وفلاحه ، کسب وکاره باشلایوب ، برچوقلری آز مدت صوکره ثروت وسامانه مالك اولوب ، آفریقاده یرلشمشلردی .

هندلیلرك بوحالی ترانسوال، اورانژ وناتال اهالیسنی تشکیل ایدن بوئرلره ـ وقتیله هولاندا واوروپادن آفریقای جنوبی‌یه هجرت ایدن بیاضلره ـ آغیر کله‌رك، هندلیلرك حریت شخصیه‌لریله حقوقلرینی تحدیده یلتنمشلردی .

ترانسوالك برکتلی ، محصولدار اراضیسیله الماس وکومور معادننه‌اونادن برو کوز دیکن ، ترانسواللیلرك هندلیلر حقنده‌کی تصورلرنی پك ایی بربهانه وفرصت بیله‌رك همان بوئرلر علیهنده محاربه آچدیلر .

کندی تبعه‌سی اولان حقوق صریحه‌لرنی حمایه وصیانت ایتمك داعیه‌سیله حرب ایدن انکلیزلر ، حرب اثناسنده ترانسواله هندلیلردن برچوق عسکرسوق ایدوب زاواللیلری بوئرلرك لایخطی قورشونلرینه دیزدکدن ماعدا ، محاربه‌صوکنده‌ده مصارف حربیه‌یی‌ده هندستان بودجه‌سنه یوکلتمکده تجاب ایتمدیلر .

جنوبی آفریقا انکلیزلرك مستملکاتی عدادینه کیرنجه بوئرلره (اوتونومی) ادارهٔ مختاره طرز حکومتی بخش ایدلدی . یکیدن زیر ادارەلرینه کچن زنکین قطعه، لوندره ایله انکلتره‌نك هر طرفندن ارباب وتجارت هجوم کوستره‌رك ، افریقاده اراضی وعقار ، تجارت وثروت تأمیننه باشلایان انکلیزلر ، اسکیدن برو افریقاده یرلشوب، تأمین موقع وثروت ایدن هندلیلری ترانسواللیلرله برابر چکه‌مامزلکه باشلادیلر .

کوندن کونه هندلیلرك حقوقنی غصب ونزعه یلتنوب ، یکی قانونلر نشریله تضییقاته‌دوام ایلدیلر. ترانسوال وناتالده بولنان هندلیلرك لیدری مستر (کندی) بومعامله‌یه قارشو ترانسوال حکومتی نزدنده تظلم وشکایت ایتدیکی کبی انکلتره مستملکات ناظرینك‌ده نظر دقتنی جلبه چالیشدی .

کرك انکلتره مستملکات نظارتندن ، کرکسه ترانسوال ادارهٔ مستقله‌سی زمامدارن امورینك ایلروده بوکبی‌معاملاته تشبث‌ایتمیه‌جکلرینه‌دائر قوی‌وعدلرنی آلمغه موفق اولدی. فقط حرص وتفوق آزغینلغی بوئرلرله انکلیزلرك کوزلرینه پرده چکمش اولدیغندن ، مظلومین ومغدورینه ویردکلری مواعیدی اخیراً قاله آلمقسزین هندلیلری ترانسوالده وافریقای جنوبیده یشاتمه‌یه‌جق وآنلری ترك دار ودیاره مجبور ایلیه‌جك قوانین غیرمشروعه نشریله معاملات جبریه‌یه اسکیدن دها زیاده دوام ایتدیلر .

قوانین مذکوره ترانسوال پارلامنتوسنك تصدیقنه اقتران ایتمزدن اول هندلیلر بردها انکلتره حکومتنه شکایت وپروتستو نامه‌لرنی تقدیم ایتدکاری مثللو ، عین زمانده دوچار اولدقلری احکام قره‌قوشی‌یی هندستان وترانسوال وقاپ مطبوعاتیله نشر ایتدیلر .

حریت ضمیر ووجدانیله شهرتشعار اولان هندناسیونالیستلرندن وبومبای ایالتی مجلس اداره‌سی اعضاسندن مستر (کوهله) آفریقاده وطنداشلری باشنه کتیریلن فلاکتی یاقیندن کورمك واحوال ناملایمهٔ مذکوره‌یی تحقیق وتدقیق ایتمك ایچون ایکی‌سنه اول بالخاصه هندستاندن آفریقای جنوبی‌یه عزیمت ایتدی .

آفریقای جنوبی حکومتنك سرکارنده بولنانلره مستر(کوهله)کوروشوب قونوشدی . یاپه‌جقلری معامله‌نك، تطبیق ایتمك ایستدکلری قانونك وخامتنی برر برر آکلاتدی . نتیجه‌ده قوانین وتضییقات مذکوره‌نك تعدیل ایدیله‌جکنه دائر سوز آله‌رق هندستانه عودت ایتدی .

برمدت صوکره (جنرال بوطا) پارتیسی موقعدن دوشدیکی کبی، هندلیلرك تضییق حقنده‌قلمه آلنان قانون هیچ براعتراضه اوغرامقسزین اکثریتله ترانسوال پارلامنتوسندن تصدیق ایدلدی .

قوانین مذکوره عقل ومنطقه اوقدر مخالفدرکه ، آکا قانون نامنی ویرمك عبثدر . مذکور قانونك بعض موادینی بورایه درج ایدیورم :

«ماده : — برقاریدن زیاده دیانتی مقتضاسنجه تأهل ایتمك صلاحیتنه مالك اولان عناصر واقوام ، بوقانونك نشری تاریخندن صوکره آفریقای جنوبی‌یه مهاجر صورتیله قبول ایدلمز . »

بوماده تماماً شرق اهالیسنی ترانسواله کیتمکدن منع ایدیور. زیرا اقوام شرقیه‌نك جمله‌سی ایکی قادینله دیناً تأهل ایتمك حقنه مالکدرلر. چین ، ژاپون، افغان ، هند ، تبت ، ایران ، عربستان ، بالجمله ممالك عثمانیه اهالیسی ایله هندولر ، پت‌پرستلرك جمله‌سی ایکی ودها زیاده قادینلرله تأهل ایده بیلیرلر .

بوحسابجه آچیقدن آچیغه: «ای اقوام شرقیه بورایه کلوب بزی راحتمزی بوزمیکز . بزی بزه بیراقیکز . ترانسوالك معدنلری ، محصولدار اراضیسی یالکز بز خرستیانلره قالسون. بزه رقابت ایتمکه یلتنمیکز.» دیمك ایسته‌یورلر. بالاده‌کی مادهٔ قانونیه ایله آفریقای جنوبی منابع ثروتنی کندیلریله ، دین قارده‌شلری اولان نصرانیلره حصر وتخصیص ایتمك ایستیورلر .

ديكر ماده : — «حال حاضرده ترانسوالده بولنان هنديلرك بهر بدن هرسنه اوچ ليرا (قفا ويركوسى) آلنه‌جقدر . بو ويركو سن بلوغه داخل اولميانلردن آلنميه‌جقدر . عين زمانده سائر ويركولرده مناسبتى يوقدر . برهندلى سائر ويركولرى ويردكدن صوكره آروجه‌ده ويركوينده ويرمك مجبوريتنده‌در . ويركويى ويرميانلر درحال مملكتدن طرد واخراج اولنورلر» ديه محرردر.

ديكر برماده‌ده « هربيانجى‌نك جيبنده حكومت محليه‌دن آله‌جغى هويت ورقه‌سى بوله‌جقدر. [طبيعى خرستيانلردن بشقه اوله‌جقدر] حكومت مأمورلرينك اك جزئى امر واشاره‌لريله هويت ورقه‌سى ابراز ايديله‌جك ، ايدلديكى تقديرده سرسرى نظريله باقيلوب ، وطن اصليسنه سوق واخراج اولنه‌جقدر . » قيدى موجوددر .

بشقه برماده‌ده « برشهردن ديكر شهره بربيانجى ، برمهاجر كيده‌مز . انجق حكومت محليه‌دن مأذون بولنمليدر . مأذونيت آلمقسزين مسافرت ايتسه هرحالده جزايه دوچار ايديله‌جكدر » بوصورتله قامه آلنمشدر .

ينه ديكر برماده‌سنده « آفريقاده بولنان اقوام شرقيه وهنديلردن برى وياخود چوجغى وزوجه‌سى مملكتلرى جانبنه كيده‌جك اولورلرسه برده‌ا آفريقايه عودته حقلرى يوقدر. بوصلاحيتلرى مسافرت تاريخندن اعتباراً ساقط اولور» ديه برحكم قره توشى متيد بولنمقده‌در .

قانون مذكور ، سراپا بوكبى ماده‌لرله مزين ومطرز اولوب ، هپ زواللى هنديلرله اقوام شرقيه‌نك حقوقنى اسقاط ايده‌جك صورتده تنظيم وترتيب ايدلشدر.

ترانسوالده‌كى يوزاللى بيك هندلى بواحكامه قارشى پروتستو وشكايت ايتديلر. بومسئله‌يه دائر هندستان وانكلتره غزته‌لرينك ستونلرنده همان هركون له وعليه اوله‌رق برچوق مقالات وحوادثه تصادف ايديليور .

انكلتره حكومتى تماميله ترانسواللیلرك نقطهٔ نظرلرينى تعقيب ايدرك ياپيلان قانون (!) مستملكات ناظرى جنابلرى ، انكلتره قرالى حضرتلرينك تصديقنه اقتران ايتديرمشدر .

آفريقاى جنوبيده كوروانى همان هركون اكسيك دكلدر . وسائط سلميه‌نك انواعنه مهاجرلر توسل ايلمشلردر .

بومباى ، كالكوته ، مدارس شهرلرنده متينغلر ياپيلمش ، بواحواله قارشو واحوال مذكوره‌يه قارشو پروتستولر ياغديرلمشدر .

بومباى متينغنده ، اون بيك كشيدن زياده اهالى طوپلانوب ، آفريقاى جنوبيده جريان ايدن مظالم وتعدياتك مختصر تاريخچه‌سنى ، بومسئله‌ده هركسدن زياده معلوماته مالك بولنان مستر (كوهله) نك ، آغزندن ايشتمشلردر .

مستر كوهله هند ناسيوناليسترينك‌ك فاضل ، عالم ، وقور ومعتدل ليدرلرندندر. وقوف ومعلوماتى ، علم وفضيلتنى هركس تقدير ايدييور .

موىاليه آفريقاى جنوبيده‌كى اوضاع نامليمه‌نك بوتون صحايفنى بيلير . النده برچوق وثائق رسميه وتاريخيه واردركه ايجابنده آنلرى سلاح كبى استعمال ايده‌جكدر .

بومباى‌ده وقوعبولان اجتماعده بعض وثائق ابراز ايتمش ، ديكرلرينى صوكره‌يه براقديغنى درميان ايلمشدر .

آفريقاى جنوبيده هندو ومسلمان ـ هندلى ـ لره قارشو اويناتان رول ، چويريلان انتريقه ومظالم هپ بوقبيل شيلردر. مستر كوهله هند والئ عموميسندن ، مستملكات ناظرندن مظالم مذكوره‌نك رفع وتعديلنى طلب ايتمشدر .

عين زمانده آفريقاده تعطيل اشغال ايدن هنديلرك اعاشه‌لريچون كلى مقدارده اعانه طوپلانمغه باشلامشدر .

طوغريدن طوغرى‌يه ترانسواللیلرك وطولاييسيله انكليزلرك ظلم وجورينه اوغرايان هنديلر ـ ايستر اسلام ايستر بت‌پرست اولسون ـ يكوجود اوله‌رق مذكور احكام قره‌قوشى‌يه قارشو مقاومت ايتمكه قرارقطعى ويرمشلردر. هندلى قادينلر بيله قوجه‌لريله برابر حبس وجزايه دوچار اولمغه راضى اولمشلردر .

هندستانده‌كى بت‌پرست مطبوعاتى انكليزلرك اداره‌سى عليهنده پك مدهش مقاله‌لر يازمقده دوام ايتمكده‌درلر .

كوندن كونه سياستى ضعفه دوچار اولمقده اولان انكليزلر بوايشده وسياستده‌ده ضعيف دوشه‌جكلرى محققدر .

بوحاللرى ، باقيندن كورن كيمسه‌لر ، انكلتره رجالنك مسالمتلى برپوليتيقه تعقيب ايتمكده اولدقلرينى تصديق ايدرلر . انكلتره رجال حاضره‌سى كندى تبعه‌لرى بولنان هنديلرك اخلاق واوضاعلرندن ، دوشونديكلرندن ، حسياتلرندن اصلا خبرلرى يوقدر. زيرا بورالره اختيار زحمت ايدوب اهالى ايله تماسده بولونمزلر. لوندره‌ده‌كى عوام قامره‌سنده وپارلامنتوده بولنان رجال حكومت وملت معلوماتلرينى هپ منابع رسميه‌دن آليورلر . انكلتره قابينه‌سى ايسه معلوماتى هندستانده‌كى مأمورين رسميه‌دن اقتباس ايتمكده‌دركه ، تماميله اهالينك افكاريله معلومات مذكوره بيننده كلى مباينت واردر .

بوسوء سياست واداره نتيجه‌سيدركه ، كوندن كونه هندستانده انكلتره سياستى عليهنده برچوق جريانلر حاصل اولمش وافكار عموميه تماميله انكليزلرك عليهنه چويرلشدر .

انكلتره حكومتى هندستان افكار عموميه‌سنى برايكى وطن فروش ، لقب بوده‌لاسى كيمسه‌لرك النده ظن وتلقى ايدرك ، آنلرى انواع القاب وعنوانلر ايله الده ايتديكنى ظن ايديور. حالبوكه ، بالعكس افكار عموميه بوكبى اريستوقراطلرك النده اولميوب ، ثروت وسامانه ، القاب وعنوانه مالك بولونميان بر قاچ وطن پرور كنجه تابعدر .

مستر كوهله افريقاى جنوبيدن هندستانه لوندريلن كومورلرك اهالى وحكومت محليه طرفندن صاتون آلنمامسنى توصيه ايديور . وسائط سلميه‌نك انواعنه آفريقاده‌كى هنديلر توسل ايتمشلردر .

انكلتره حكومتى ايلروده هندستانده ديكيش طوتديره‌ميه‌جغنى تخمين وحساب ايتديكى جهتله ، شمديدن آفريقاده ، سيلانده ، برماده آتى ايچون احضاراتده بولونمقده‌در .

برما ايالتنده‌ده يواش يواش هنديلرى تضييقه باشلامشلر وآفريقاده‌كى نشر ايديلن قوانين ونظامات كبى برطاقم قانونك نشرى تصور آلتنده‌در .

فقط بر آز كچيكمشلردر . چونكه ممالك شرقيه‌ده خرستيانلر طرفندن وقوعه كتيريلن مظالم ، شرقليلرى خواب كران غفلتدن اويانديرمغه سبب اولمشدر . آغير اويقودن اويانانلر ايسه برده‌ا اويقويه طاليه‌جقلرى طبيعيدر. بونك ايچون اوروپا دول مسيحيه‌سنك افكارخائنانه‌لرينى هركس اكلاديغى جهتله قولاى قولاى آنلره مأكل اولاق ايستميورلر .

[برما] رنغوندن : س . م . توفيق

فيليبين مكتوبلرى :

يولده : ديوبنددن

۳

« ديوبند » ده مدرسهٔ دينيه :

عليكرده ايكى كون اقامتدن صكره هندستانك ازهرى صاييلان « ديوبند » نام قصبه‌ده‌كى مدرسهٔ عربيهٔ دينيه‌يى كورمك اوزره رفيقمله يوله چيقدق . قصبهٔ مذكوره‌يه وصولمزده مدرسه‌نك اكابر علماى اسلاميه‌دن اولان مدرس محترملرندن بعضيلرى استقبالمزه كلديلر . استاسيوندن عاجزلريله رفيقمى مدرسه‌يه آلديلر . مدرسه‌نك الدلنشين اوطه‌سى اولوب مسافرينه تخصيص ايديلان اوطه‌يه كتورديلر. استراحت ، تناول طعام واداى صلاتدن صكره مدير مدرسه ايله برلكده درسخانه‌لرى بربر كزه‌رك مدرسين كرامك درسلرينى استماع ايتدم . طوغريسنى سويليه‌يم ، بويله عالمانه ، محققانه تقريرلرى بشقه‌يرده ايشتمدم . بوراده اوقونان درسلر صرف علوم دينيه‌در . مدرسه‌نك رئيس المدرسينى اعاظم

علما واتقیادن مولوی محمود حسن صاحب نام عالیقدردر . مدیری ینه اکابر علما وصلحادن بانئ مدرسه محمد قاسم مرحومك مخدومی محمد احمد صاحبدر. هردرسك مدرسی آیری اولوب جمله‌سی عالم ، فاضل ومتقیدرلر . مدرسه طلبه‌سی یدی‌یوز کشیدن عبارت اولوب میانه‌لرنده قازاندن ، قافقاسیه‌دن، بغداددن ، موصلدن اولانلری ده واردر . علوم واخلاق اسلامیه‌یی شبهه‌سز برصورت مکمله‌ده تعلم واکتسابه کافی اوله‌جغی مدرسه‌نك، طلبه‌نك حال وطورندن آکلاشیلان بومدرسه برجامع شریف، متعدد درسخانه ، مدرسه‌یه وطلبه‌یه مخصوص حجره‌لردن متشکلدر .

وسعت اعتباریله « عایکر » مدرسه‌سنه نسبت قبول ایتمز . چونکه بومدرسه اساساً ایکی ذاتك همتیله قرق یدی سنه اول انشا ایدلمش. شمدیلك بعض جزئی واردات وقفیه‌ایله بعض ارباب خیر طرفندن ویریلن اعانات ایله اداره اولنور . ٣٢٩ سنۀ هجریه‌سی وارداتی (١٨٥٠) انکلیز لیراسی راده‌سنده‌در. مدرسلرك، طلبه‌نك معاشلری ومدرسه‌نك کافۀ لوازمی بومبلغدن تدارك اولنیور . مدرسه‌لیلیدر . اکابر اتقیادن دیدیکم مولوی محمود حسن صاحبك معاش شهریسی یالکز اللی روپیه یعنی اوچ انکلیز لیراسی وبش روپیه‌در . کچن سنه تزییدینی هیئت اداره تکلیف ایتمش، کندیسی راضی اولمامشدر . رضی الله عنه .

مدرسه‌نك کتبخانه‌سی تفسیر ، حدیث، فقه ، اصول فقه، علم کلام، علم فرائض ، فلسفۀ اسلامیه ، تاریخ وعلوم سائره‌یه عائد اون بیك کتاب احتوا ایدیور . بوکتابلر ارباب خیر طرفندن وقف ایدلمشدر. طلبه‌نك النده‌کی کتابلر هپ مدرسه‌دن ویرلمشدر.

کتبخانه‌ده ٢٩٥ تاریخنده صاحب بك افندی مرحوم طرفندن هدیه بیورلمش برحدیث شریف کتابی کوردم .

مواصات داعیانه‌مك ایکنجی کونی قبل الظهر مدیر مدرسه بالجمله مدرسین کرام وطلبه‌یی جمع ایله عاجزلرینی محل اجتماعه دعوت بیوردی. اورایه واردیغمده مدرسیندن شبیر احمد نامنده برذات بیان خوش آمدی‌یی حاوی منظوم بر قصیدۀ عربیه اوقودی وآنی متعاقب مدرسین فخریه‌دن انور شاه صاحب نام ذات بی همتا بتون طلاقت وبلاغتیله مدرسه‌لرینك مقصد تشکیلی، مدرسلرینك درجۀ اقتدار واهلیتی، اساس مسلکلری آثار اسلافه اقتدا ایله راه مستقیملرینی تعقیبدن ذره قدر انحراف ایتمدکلرینی وبعده اصول اعتقاده ومذهبه دائر ایضاحات کافیه‌یی ایراد وایضاح ایلدی .

عاجزلری بوعصرده‌کی علمای دینك وظائفی پك مشکل اولدیغندن، هرشیدن اول کندیلرینك علملریله عامل اولملری مقتضی بولندیغندن، مکتبده اوقومش کنجلره قارشی استعمال شدت ایتمیوب انلره کمال لطف وملایمتله معامله ایدوب دیانته دائر برکونا شك وشبهه‌لری وار ایسه بونك منطقی وملایم برصورتده ازاله‌سی اسبابنك استکمالنه غیرت ایتملری لازم کلدیکندن وبین المسلمین اختلاف وقوعنه میدان قالمه‌مق اوزره مواعظ مقتضیه‌نك کرك لساناً کرك تحریراً ایفاسنه بذل همت ایتملری لزومندن وسائره‌دن بحثله مقامه مناسب برچوق آیات کریمه واحادیث شریفه ایراد ایتدم.

بعده مدرسلر بر ارایه کلوب دولت علیه‌نك احوال حاضره‌سی ، حکومت حاضره رجالنك نه کبی اخلاقده بولندقلری حقنده بر چوق سؤاللر ایراد ایتدیلر . عاجزلری دولت علیه وخلافت معظمۀ اسلامیه‌یه قارشی اولان محبتلرینی تزیید وهر وقت ایچون معاونتلرینی تأمین ایده‌جك بیانات وایضاحات مناسبه اعطا ایله دین ومملکتمه قارشی بورجلو اولدیغم وظیفۀ وجدانیه‌یی الدن کلدیکی قدر ایفایه بذل غیرت ایتدم .

دیوبند :

محمد وجیه

حجاز مکتوبلری:

— ١ —

حجاز دمیر یولی

مملکتمزك اك فائده‌لی ، اك کوزل بر مؤسسۀ ملیه‌سی اولان وبتون عالم اسلامیتك توجه ایتدیکی قطعۀ حجازیه‌یه دوغری اوزانه‌رق رابطۀ اتحادك تحکیمنه جدی خدمتلر تأمین ایله‌مکده بولنان حجاز دمیر یولنك هر کونکی ترقیاتی قارشیسنده هیچ بر مسلمانك مباهی اولمه‌سی قابل دکلدر . او اثر مدنیت که ایصسز ، مخوف چوللرك اورته‌سندن ؛ که چبلاق ساکت داغلرك اتکارندن اوزانوب کیتدکجه ، اونك عظمتلی مطنطن ماکنه وواغونلری بر انتظام مطردله عاشقلری جانان ایللرینه دوغری ایصاله قوشدقجه؛ شو لطیف، روحانی منظره‌نك حس انسانیته بخش ایتمکده اولدیغی تأثیرات هیچ بر شیده کورولمز ؛ شو لذت هیچ بر شمندوفرده دویولمز . وقتیله دوه‌لر اوزرنده غیر منتظم بر صارصینتی ایچنده اوتوز، اوتوز بش کون چوللرك مشاق ومزاحمنه ؛ مخاطر وحشت ویوقسوللغنه تودیع موجودیت ایدنلرك شمدی حجاز دمیر یولنك مطنطن واغونلری ایچنده تأمین ایدیلن استراحتلرینك دکل اللی ، اللی بش ساعتده ؛ ینه اوتوز اوتوز بش کون سورمسنده بیله انسان لذت حس ایدر . اوللجه دوه ایله یوله چیقان قافله‌لرك هر کون هر ساعت کچیرمکده اولدقلری بدوی قورقوسنه قارشی شمدی استاسیونلرده منتظم بنالر داخلنده بزم کبی کلوب کچن حجاجك ، زوارك محافظۀ حیاتنه وقف ایتمش عسکرلرك پارلاق تفنکلری، بشوش چهره‌لری انسانه باشقه بر فرح، باشقه بر امنیت ویریور . بونلر هپ لاهوتی بر لذت ، اونوتلماز لطیف خاطراتدر . نور دیدۀ عالم ، مفخر بنی آدم افندمز حضرتلرینك قرائت مولد شریفلرینی رسول کبریانك روضۀ مطهره‌لری قربنده ایشتمك، او عالم فیضا فیضی کورمك قدر حسیات موحدینه تأثیر ایده‌جك بر شی تصور ایتمك ممکن اوله‌میه‌جغی شبهه‌سزدر . بونك ایچوندرکه حجاز دمیر یولی اداره‌سی حسیات اسلامیه‌نك تنشیطنه تعلق ایدن شو مسئله‌ده اوچ سنه‌در وظیفه‌سنی ایفا ایدیور ؛ بر طرفدن مشتاق نبی الله اولانلرك ارزوی دیندارانه‌لرینك حصولنه خدمت ، بر طرفدن نصف اجرت مقابلنده نقل ایتدیکی یوزلرك تأمین ایتمکده اولدیغی منفعتدن اداره‌سنك وارداتی اوزرینه عظیم یکونلر علاوه‌سنه غیرت ایدیور .

بو سنه ینه مولد نبویده حیفادن ، شامدن مدینۀ منوره‌یه عزیمت وعودت اوچوزلق ترنلرینك حرکت ایده‌جکی اعلان ایدلدیکی زمان شو

اوجوزلقدن استفاده ايله زيارت قبر و تلاوت مولد نبويدن استفاضه ايده جك او بختيار زمره‌يه بن ده داخل اولمق ايسته‌دم . ترنه بينمك اوزره شام شريف استاسيونه كلديكم زمان وقتيله اوتوز كونلك اوزون ومزعج بر سياحتى عزيمت وعودت برابر اولديغى حالده دينت عثمانلى ليراسى مقابلنده التى ساعتده ايفا ايتمك ايستين بر چوق يولجيلرك استاسيونك هر طرفنى اشغال ايتمش اولدقلرينى و البسهٔ رسميه‌لرندن مأمور اولدقلرى اكلاشيلان بر طاقم كنج كيمسه‌لرك زوارى واغونلره يرلشديرمكله مشغول بولندقلرينى كوردم. ازدحام زياده اولمقله برابر كرك سوقياته نظارت ايتمك اوزره حيفادن كونديريلن مأمور مخصوصلرك، كرك استاسيون مأمورين دائمه‌سنك يولجيلره قارشى كوستردكلرى نزاكت وحسن معامله ايله هركس بلا تلاش يرلرينى اشغال و ترن وقت معيننده حركت ايله‌مشدر .

بعض اعلانلر واردركه بونلر صرف مشترى جلب ايتمك مقصديله ياپيلير ومعطوف عليهى دائما اپى كوستريلير . دوغريسنى سويله‌مك لازم كلورسه حجاز دميريولى اعلانلرينى، بيانامه‌لرينى بن ده بوقبيل ظن ايتمش وكندمى تخيل ايتديكم برحال قارشيسنده بوله‌جغمى اميد ايله‌مش ايدم . حالبوكه تخمينم ياكلش چيقدى . خطك ممالك عثمانيه‌ده ايشله‌مكده اولان بوتون شمندوفر واغونلرندن دها منتظم واغونلره مالك اولديغى و يولجيلرك هر صورتله اسباب استراحتلرينك تأمين ايدلديكى ودرعاده ، معانده منتظم بوفه ، تبوكده ، مداينده واسع بقاليه‌لريله يولجيلرك اثناى راهده يمك خصوصنده‌كى احتياجلرينك بر طرف ايدلمكده اولديغنى كوردم . هله سير وحركت جدولنك اوقات خمسه‌ده بيوك بر موقفه تصادف ايده‌جك صورتده تنظيم اولنمسى، زوار وحجاج نمازقيله‌جق قدر ترنلرك اورالرده بكلنديرلمسى حجاز دميريول اداره‌سنك صرف بر مؤسسهٔ دينيه‌يه ياقيشه‌جق صورتده اداره وبويله بر پروغرام تعقيب ايتمكده اولديغنى كوسترمكده‌در .

ربيع الاولك اون ايكيسنه تصادف ايدن بازار كونى حرم شريف حضرت نبوينك او واسع ميداننده طوپلانان بيكلرجه موحدينك درين بر خضوعله مستغرق اولدقلرى روحانيتك لاهوتى فيوضى اره‌سنده يوكسلن بر محفلده قرائت ايديلن مولد سعادت نبوى هركسه بر حيات جديد بخش ايله‌مش وبر عيد اكبر عد اولنان شو يوم مباركده هركس يكديكرينى تبريكه باشلامشدر. اقشامى شو زمرهٔ مسعوده استاسيونك كنيش ساحه‌سنده لوكس لامبه‌لريله تنوير ايدلان محل مخصوصه نقل ايدلمش وآچيقده اوطورمق ايسته‌مينلرده ساحه‌نك اطرافنه قرمزيلى يشيللى بايراقلرله تزيين ايديلن موقع واغونلرى تخصيص اولونمش و (غريق بحر عصيانم دخيلك يارسول الله) لوحهٔ غراسنك آلتنه وضع اولونان كرسى‌يه چيقان مولد خوان افنديلر بورادده مؤمنينى بردرياى روحانيته غرق ايله‌مشلردر . استاسيون مأمورلرى هر كلن زوارى استاسيون قاپوسندن استقبال ايله مولد محلنه قدر ايصال ايتمك صورتيله هركسك حقنده حرمت ورعايتده بولونمش وشو كيجه هركس ايچون امثالى نامسبوق بر صورتده شعشعه‌لى ورونقلى كچمشدر . حين دخولده اولديغى كبى ختام قرائتدن صوكره‌ده مأمورين كلنلرى قاپولره قدر تشييع وتوزيع اولونان مولد شكرندن باشقه مدينهٔ منوره خاطره‌سى اولمق اوزره مخصوص ياپديرلمش آلتون ورقلى قوطولر درونده خورما اكرام ايتمشلردر .

حسيات دينيه‌مزى بويله طاتلى شيلرله اوقشايان بر مؤسسه‌نك كرك اثناى راهده زواره كوسترديكى تسهيلات وكرك مدينهٔ منوره‌ده مولد نبوى تلاوت ايتديرمك صورتيله نقل ايتديكى زوارك حسيات قلبيه‌لرينه بر حس علويت بخش ايله‌مسى جداً موجب ممنونيت وافتخاردر . بونك ايچوندركه شو مؤسسهٔ عظيمه‌نك اكابر مأمورينه شو اجقده تشكرى وظيفهٔ انسانيت عد ايلدم .

اوچ سنه‌دنبرى احداث ايدلش اولان شو اوجوزلق ترنلرينه هر سنه تزايد ايدن رغبتك حجاز دميريولى اداره‌سنك زواره قارشى كوسترمكده اولديغى تسهيلاته عطف ايتمك ضروريدر . ۳۲۸ سنه‌سنده مولد شريف ايچون بيك ايكى يوز اون طقوز كشى كيتديكى حالده بو سنه ايكى بيك بدى يوز طقسان بدى كشينك كيتديكى تحقق ايتمش وشو حالده كچن سنه‌يه نظراً يوزده يوز اوتوز نسبتنده بيك بش يوز يتمش سكز كشى فضله بولونمشدر. بو تزايد نقليات دولاييسيله واردات صرف بو مولد شريف ترنلرينه منحصر قالميوب معاملات عموميه‌سى هر كون بر صورتله توسع ايتمكده وهر معامله‌سنده كيت كيده بر انتظام مشهود اولمقده‌در . مولد نبوى‌يه مخصوص اوله‌رق ياپيلان شو اوجوزلق ترنلرى عينى زمانده معراج النبويده‌ده ياپيله‌رق شو صورتله مقدارمعين كوردن زياده بر قسم خلقى‌ده مدينهٔ منوره‌يه كتيروب كتورديكى اكلاشلمشدر .

ينه حاج الحرمين اولى اوزره ايتدكلرى حالده مكهٔ مكرمه ايله جده نيت ايدنلر مكهٔ مكرمه‌يه حركتدن مقدم ياحيفا وياشامه چيقه‌رق آله‌جغى اوجوز بر بيلتله مدينهٔ منوره‌يه كيدوب كلكده واشبو زيارتندن صوكره جده طريقيله مكهٔ مكرمه‌يه قوشمقده‌دركه بونده‌كى فوائد ماديه ومعنويه‌ده جداً پك بيوك كورولمشدر .

حجاز دميريولنك بيك اوچ يوز يكرمى سكز سنه‌سى كانون ثانيسى نهايه‌سنه قدر حاصلات عموميه‌سنك بولجيدن ۱۵۱٬۱۸۹ ، نقليات تجاريه‌دن ۷۲٬۰۱۲ ، واردات سائره‌سيله برابر سنهٔ مذكوره يكون حاصلاتنك ۲۴۵٬۰۰۰ ليرايه واوچ يكرمى طقوز سنه‌سى كانون ثانيسى غايه‌سنه قدر حاصلات عموميه‌سنك يولجيدن ۱۶۶٬۴۶۴ ، نقليات تجاريه‌دن ۸۳٬۲۵۰ وواردات سائره‌سيله برابر سنهٔ مذكوره يكون حاصلاتنك ۲۶۷٬۰۰۰ ليرايه بالغ اولديغى اكلاشلمش وشو حالده كچن سنه‌يه نظراً بو سنه ۲۱٬۰۰۰ ليرالق بر فضله حاصلات كورولمشدر .

خلاصه: حجاز دميريولى اداره‌سى كندى منفعت ماليه‌سنك تزييدينه غيرت واهتمام ايتمكله برابر شو منفعتى ديكر مؤسسه‌لر كبى مشتريلرينك مضرتنده آراميوب منفعتك مشترك اولمسنه غيرت ايتديكى اكلاشيليور . بوندن دولايى باشدن اشاغى ياپيله‌جق تدقيقاتده بو مؤسسهٔ دينيه‌مزك جداً

موجب شکران اولدیغی کوریله‌جکدر . خطك اداره‌سنی درعهده ایتمش اولان مدیرلری موسیو دیکمانه عالم اسلامیت نامنه تشکر ایدرم .

مدینهٔ منوره: احمد جمال

سبیل الرشاد

نه‌کوزل برتصادفدرکه : شوکونلرده مدینهٔ منوره‌دن عودت ایتمش اولان باش‌محرریمز محمدعاکف‌بك‌افندی بزه حجاز تیمور یولینك انتظامندن، ترقیاتندن وبوترقیاتك جداً شایان حیرت درجه‌یه وارمقده اولدیغندن بحث ایتدیکی برصیره‌ده یوقاریده‌کی مکتوبی آلدق . عاکف‌بك‌افندی مکتوبك مندرجاتنی تمامیله تصدیق ایتدی ؛ ایلریده کندی مشهودات ومطالعاتنی یازه‌جغنی‌ده سویلدی . جناب‌حق بزه بوخطك بین‌الحرمین قسمنی‌ده کورمك میسر ایلسون آمین .

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

آتیده‌کی سؤالمه لطفاً جواب ویرلمسی رجا اولنور :

«قرآن کریم ترجمه وتفسیری» عنوانیله کتبخانهٔ عسکری طرفندن قرآن کریمك ترجمه وتفسیری نشر ایدلمکده اولدیغی وپوسته اجرتیله برابر مجموع تفسیرك آبونه بدلی برمجیدیه کبی ثمن رخیص ایدوکی غزته‌لرده کوریلیور . پك خوش ! هدیه‌سی پك اوجوز . بوکا دیه‌جك یوق . اما مترجمك، مفسرك اسمندن بحث ایدلیور . بوجهت ناخوش اعلانی اوقویانلری شبهه‌یه دوشیریبورلر . چونکه (سومك صنعتی) محرری (حیات حضرت محمد علیه‌السلام) ی یازه‌جغنی کیم اومااردی ؟ بو اثرك خطاآلود اولدیغنی قاچ‌قارئ بیله‌جکدی ؟ الله‌راضی اولسون، طاهرالمولوی بك‌حضرتلری چیقدی ، تنقیداتیله مسلمانلری تنویر ایتدی . محررینك ماهیتی هانکیمزجه ، علی‌الخصوص بزطشره‌لیلرجه بللی اوله‌جقدی ؟ جناب حق دائم ایتسون ، سبیل‌الرشادك نشریاتی بزی آکاه حقیقت ایلدی . بو ترجمه وتفسیرکده مترجم ومفسری عجبا کیمدر ؟ اکر برکت‌زاده اسماعیل‌حقی بك افندی حضرتلری ، یاخود امثالی ایسه هیچ طورمیوب کتابی المق واکر جلال نوری ویا (سومك صنعتی) محرری کبیلر ایسه توقی ایدلمك اوزره مترجم ومفسرك نامنی بالتحقیق باجمله شئون اسلامیه‌یی متحمل عهدهٔ اتیان بیان سوکیلی سبیل‌الرشادك برکوشه‌سنه درج ودروت مناسبه‌ده بیان وبنم کبی برچوق مسلمینك تنویر قلوبنه همت بیورلمسنی استرحام ایلرم .

۵ ربیع‌الاخر سنه ۳۳۲ اینه‌کولده : سرای بوسنه‌لی سمیزاده

الحاج محمد

سبیل الرشاد

کتبخانهٔ عسکری طرفندن مقدما برفورمه‌سی نشر اولنوب بالآخره مشیخت جلیله‌نك اشعاری اوزرینه دیوان حربجه طوپلاتدیریلان وانتشاری تعطیل ایدیلان مذکور ترجمه وتفسیرك مترجم ومفسری بزجه‌ده مجهوللر . مذکور کتبخانه صاحبندن سؤال اولنمش ایسه‌ده ، شیمدیلك سویله‌نیله‌میه‌جکی ، اثرك خامنده مترجم ومفسرك اسمی کتابك نهایتنه یازیله‌جغی جوابی آلنمشدر .

مطبوعات

فرانسزلر حجه کیدن مسلمانلری منع ایتمك ایسته‌یورلر

« فلسطین » غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره : مکهٔ مکرمه‌دن عودت ایدرکن تونس مسلمانلری آره‌سنده وقوعه کلن برحادثه‌یی نقل وتشریح ایتدیکی صرده‌ده ، تونسده منتشر « جورنال دوتینیس » دییورکه :

« فرانسه حکومتی جماعت کثیره ایله وقوعبولان بوصورت حجی منع ایتملیدر . تونسلیلر حجه کیدوبده (حاجی) لقبنی آلیر آلمز ، مطلقا فرانسه‌نك دشمنلری صره‌سنه کیررلر . کوریلیورکه (حج) بزم علیهمزده اوله‌رق دشمنلریمزك تکثیر عددینه بادی اولیور . اماکن مقدسه‌نك قپولری بزه قارشی مسدود بولندقجه بزم ، حرمین محترمین داخلنده بوخصوصده نه‌کبی تدبیرلرك اجرا ایدلمکده اولدیغنی کورمکلکمز قابل اولمدیغی کبی بوکا قارشی ساکت طورمقده طوغری دکلدر . بسبتون داعیٔ شبهه اولمقدن ایسه بوکا قارشی برچاره دوشونمك ، اکر تونسلیلری حجه کیتمکدن منع ایتمك من‌کل‌الوجوه ممکن دکل ایسه حجه کیده‌جك اولانلردن کندی شیخلری واسطه‌سیله خبردار اولمق ویالکز فرانسز واپورلریله اجرای سیر وسفر ایتدیرمکه سعی ایتمك، حکومت اوزرینه توجه ایدن بروظیفهٔ وطنیه‌در ! »

سبیل الرشاد

زواللی مسلمانلر ! باقه‌لم دها نه‌کبی معامله‌لره معروض قاله‌جقلر ؟ تضمن ایتدیکی محذور سیاسیدن طولایی فرانسه حکومتی بوکون شرائط اسلامیه‌دن اولان فریضهٔ حجی منعه قیام ایدیور . احتمالکه بوکا یقین بر محذوردن طولایی یارین مسلمینك جوامع شریفه‌ده جماعتله نمازقیلمه‌لرینی، دها ایرته‌سی کونده اوروج طوتمه‌لرینی منع ایدر . طبیعی دکلمیدر یا : برملت برکره استقلالنی الندن قاچیرمسون! بویوندوروغی آلتنه کیردیکی ملل حاکمه ، یاخود متحکمه‌نك البته بویله پنجهٔ قهرنده زبون، البته بویله حیثیتندن معزز بیلدیکی مقدساتنه تعرض ایدلدیکنی کورمکه‌ده محکوم اولور.

حریت دینیه‌نك تعرضدن مصون اولمسی لازم کله‌جکی دستورینی هریرده، بالخصوص ممالك عثمانیه‌ده تأییددن کری قالمیان ، ممالك عثمانیه‌ده ملل سائره‌نك حریت دینیه‌لرینه ذره قدر تعرض وقوع بولمدیغی حالده حمایهٔ نصرانیت حقنده لزومندن چوق فضله غیرت کوسترن اوروپا عجبا پیشوای حریت ومدنیت اولان فرانسه‌نك بو معامله‌سنی نه صورتله تلقی ایده‌جك ؟ بوتجاوزی اوچیوز میلیوندن مرکب عالم اسلامه قارشو نه یولده تأویل ایلیه‌جکدر ؟

ای مسلمانلر! بونی بیلیکز وایمان ایدیکزکه: سز امریکزه صاحب وسلاح معرفتله مسلحاولنوب معنیً ومادةً دشمنلریکزه غالب اولمدقجه دائما بو کبی تعرضاته دوچار اوله‌جقسکز وبویله فجیع تجاوزاتك قارشوسنده اوکسوز چوجقلر کبی اغلایه‌جقسکز . فقط کیمسه کوزیکزك یاشنی سیلمیه‌جك؛ اغلادقچه، سسکزی یوکسلتدکجه باشکزك اوستندن ضربهٔ تنکیل اکسلمیه‌جکدر . بو احوالی کوروك، بوعواقبی دوشونك ده اکا کوره حرکت ایدك !...

اتحاد اسلامك اساسی رابطهٔ دينيه‌يی تقويه‌در

« البلاغ » جريده‌سی « اتحاد اسلام فكرينی تمام بوليورميسكز ، بين‌المسلمين جامعهٔ اسلاميه تأسيسی ناصل ممكن اولور؟ » طرزنده وقوع بولان سؤاله قارشی بروجه آتی جواب ويريور :

« اتحاد اسلام ايكی نوع‌در : دينی ، سياسی . دينی اولان اتحاد اسلام بتون مسلمانلرك آره‌سنده ضمناً موجوددر؛ چونكه بتون مسلمانلرك اتحاد ايتمه‌لری اصول ديندن‌در ؛ بونی قرآن كريم « واعتصموا بحبل الله جميعاً ولاتفرقوا ... و تعاونوا علی البر والتقوی ... » كبی نظم جليلاری ايله بيلديرديكی كبی، شارع اعظم صلی الله عليه و سلمده « المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا .... انما المسلمون كالجسد الواحد اذا اشتكی عضو منه تداعی له سائر الجسد بالحمی والسهر » كبی حديث شريفلريله بونی تشويق بويورمشلردر .

لكن مسلمانلر ، دينلرينی اهمال ايتدكلری جهتله اتحادلرينه‌ده ضعف طاری اولارق اخوتلری بوزولدی ، جسد واحد اولان وجود اسلاميتك اعضالری ميانه افتراق سرايت ايله‌دی .

اتحاد سياسی‌يه كلنجه : بونك حصولی ايچون‌ده مسلمانلرك اكابر واعاظمندن بر چوق كيمسه‌لر چاليشيورلر؛ فقط اتحاد دينی ضعيف اولدقجه بونلرك موفق اولاجقلری‌ده پك ضعيف بر احتمال‌در .

شو حالده مسلمانلر بيننده‌كی هر اتحادك اساسی، آنجق رابطهٔ دينيه‌يی احيا و تقويه ايتمكدن عبارتدر. بو رابطه احيا ايدلمدكجه مسلمانلر آره‌سنده هر نه صورتله اولورسه اولسون بر وحدت حصوله كتيرمك ممكن دكل‌در .

كرچه بو رابطه‌يی احيا ايتمك ايچون پك چوق كيمسه‌لر طورميوب كيجه كوندوز چاليشيورلر ؛ لكن شمدی‌يه قدر ؛ حتی بو كون بيله ؛ مطلوبه موافق صورتده بر موفقيت الده ايده‌مدكلری كورولپور.. بونك سببی ايسه هدفه واصل اولمق ايچون لازم كلن طريقدن كيديلمه‌مسی‌در . اوت ، اونلرك كيتدكلری يول ، ياخود اورته‌يه قويدقلری فكرده داعيهٔ نجاح اولان اسبابك بری اولابيلير ؛ فقط ، اونكله اكتفا ايتمك ، ياخود هر بريسی يالكز باشنه حركتده بولنمق بو ايشی عقامته محكوم ايدر . بناءً عليه بزده ديورزكه : بروجه آتی كوستره‌جكمز اسبابه رعايت ايدلمدكجه اصل مقصود اولان اتحاد دينی تمام اولاماز ، تام معناسيله اتحاد دينی تأسس ايتمدكجه ديكر اتحادك‌ده حصول‌پذير اوله‌ميه‌جغی شبهه‌سزدر:

۱ — بتون مسلمان مملكتلرنده مدارس كليهٔ اسلاميه وجوده كتيره‌رك نسق واحد اوزره تعليم و تربيه‌ده بولنملی .

۲ — لسان قرآن اولان عربجه‌يی بو مدارس كليه‌ده تدريس ايچون لسان عمومی اتخاذ ايتملی .

۳ — اقطار اسلاميه‌نك هر طرفنده عمومی قونغره عقد اولنه‌رق اوراده مقتدر علما طوپلانملی ؛ كتب عربيهٔ اسلاميه‌يی تنقيح و تهذيب ايدرك ، دينيه ، اجتماعيه ، عمرانيه ، تاريخيه، فلكيه‌يه عائد كتب جديده تأليف ايده‌جك بر صنف منور انتخاب اولنملی ، بو كتابلر مبادئ اسلاميه‌يه موافق اولديغی كبی ، مدنيت جديده‌يه‌ده مخالف بولنمه‌ملی .

٤ — هر بلده‌ده دينی ، سياسی ، اخلاقی بر مسلمان غزته‌سی نشر اولنه‌رق كيجه كوندوز طورميوب رابطهٔ دينيه‌نك احياسنه ، حكيمانه بر اسلوب ، مؤثر بر طريق ايله جامعهٔ اسلاميه فكرينی نشره چاليشملی .

٥ — اخلاقی ، تاريخی، مطالعه كتابلری تأليف اولنه‌رق ، عوام و خواص بتون مسلمانلره مجاناً توزيع اولونملی ؛ برده بو كتابلر ساده و مؤثر بر لسان ايله يازلملی كه هر كس اونلرك موجبيله عمل ايتسون .

٦ — هر قصبه و كويلره طبقهٔ منوره اصحابندن واعظلر ، مرشدلر كوندرلملی ؛ اونلرده كيتدكلری مملكتلرك محل اجتماع اولان يرلرنده بويوك ، كوچك انسانلر آره‌سنده ، اخلاقی ، دينی ، اجتماعی وعظ و نصيحتلرده بولونملی ؛ بو صورتله رابطهٔ دينيه‌نك احياسنه ، جامعهٔ اسلاميه فكرينك انتشارينه چاليشمالی‌درلر .

ايشته بونلر مسلمانلر آره‌سنده نه زمان تمام اولورسه اوزماندن اعتباراً اتحاد دينی تام معناسيله ميدانه كلير ، بونی متعاقب اتحاد سياسينك‌ده حصول‌پذير اولاجغی شبهه‌سزدر . بونلری اتمام ايتمك كوچ ، ياخود مستحيل اولان مسائلدن دكل‌در . بو بويوك ايشك همتی ، انجق بونك حصولی ايچون همت ، بذل اموال ، صفوت قلب ، بو يولده نفسنی فدا ايتمك ، مصالح عموميه‌يی نظر دقته آلمق كافی‌در . »

شئون

دار الخلافه :

حكومتك ايفای وظيفه‌يه باشلامسی . — درسعادت مركز قوماندانلغندن : « آداب واخلاق عموميه‌يه مغاير اوله‌رق تبليغات واقعه‌يه رغماً تستره شكل مشروعی وقيافتده حد معروفی تجاوز ايتمك واوته‌ده بريده حركات غير لايقه‌يه تصدی ايتمك صورتيله حسيات اسلاميه‌يه حرمتسزلكده بولنان اللی قادين دردست ايديله‌رك ادارهٔ عرفيه منطقه‌سی خارجنه طرد و تبعيد ايدلمشدر . »

آرناوودلق :

آرناوود قوميته‌جيلری عاقبت بشيل صاريغه سياه قوردالالی طاقيه موفق اولديلر . — نهايت آرناوودلغك قرالی بو هفته درآجه مواصلت ايدرك اجنبيلرله ارناوود قوميته‌جيلری طرفندن آلقيشلاندی . عصرلرجه خلافت جليلهٔ اسلاميه‌نك جناح رأفت وعاطفتنده حر و مسعود ياشايان ميليونلرجه اسلام آرناوودلر بو كون اوچ بيتسر قفانك دردينه قربان اولديلر كيتديلر .

« نويه فرايه پرسه » غزته‌سندن نقلاً آشاغی‌يه درج ايتديكمز سوزلر ، قرال پرنس دوويدك استقبال حاضرلقلری صره‌سنده ، آرناوود قوميته‌جيلرينك سركرده‌لرندن اولان باشقيمجی درويش هيما طرفندن مذكور غزته‌نك دراج مخابرينه سويلنمشدر .

درويش هيماده وقوعاتی كوره‌جك قدر اولسون بصيرت اوله‌يدی آرناوودلغك اك بويوك ، اك مهم پارچه‌سی اجانبك قهر واستيلاسی

آلتنده ایکن دوربرکن قانقوب بوله حریتدن ، استقلالدن بحث ایتمک جرأتنده بولونه‌مازدی .

درویش هیا دیمش که :

« کوریورمیسکز ، بوندن اوچ سنه مقدم بوبالقانجی اولمدن مستقل آرناوودلق ایچون ترویا به کلدیکم زمان شهری نواحیلرك وکنج تورکلرك تحریکاتی ایله زهرلنمش برحالده بولمش ایدم . اهالی آرناوودلغك استقلالی ایله مشغول اوللق ایسته‌میوردی . شیمدی ترالی استانبوله کلن ایلك عزت زوالتمه . اولجه بلك زیاده متعصب اولان خواجه‌لر بشیل صاریقلری اوزرینه قرال قوشیله سنتی اولان قرمزی سیاه قورده‌لالر باغلامشلردر . ملیت جریانی حق اولجه مخالف اولانلری دخی برآزابه کتیرمشدر . فکر ملیتك غالب کلدیکنه تروابابنی بر دلیل تشکیل ایتمکده‌در . »

سبیل الرشاد

سوف ترى اذا انجلى الغبار :
أفرس تحتك ام حمار ؟

ترجمه‌سی : هله شو اورته‌ده‌کی توز دومان برکره صیریلسین ؛ آلتکده‌کی آت میدر ، یوقسه اشك‌می اوزمان آکلارسك !

سوریه :

اسلام دیارنده اجنبی افسادلری . — اجنبیلر یالکز مسلمانلرك طوپراغنی ، ثروتی ، تاریخنی غصب ایتمیورلر . بلکه مسلمانلرك عقایدینی ، دینی ، اخلاقی ومادی‌اتی دخی محو ایتمکه چالیشیورلر .

اسلاملرك حیات ملیه‌دن بیکانه ، صنعت دینیه‌دن عاری برکتله حالنه کلملری ، اسلام دیارنده تجارت زراعت معاملاتی زیاده‌سیله بوده چالیشان اجنبیلرك آرزوسیدر . اوروپالیلر مسلمانلری ترقیدن ، تعالیدن ، کندی منتخبات دینیه‌لرندن اوزاق دوشورمك ، حامی شریر حیاتلرینی ابطال ایتمك ایچون یالکز طوپ تفنك استعمال ایتمیورلر . طوپك کارکر اولمدیغی یرلرده مضرات اخلاقیه‌سی طوپك تخریبات مادیه‌سندن داها زیاده مسلمانلری محوه سوق ایدن دینی جمعیتلر ، دسیسه‌کار داعیلر وارساله مخافت سرلرینك ترویجنه چالیشیورلر .

بوکون فرانسزلرك بیروتده ، وسوریه‌نك برچوق نقاطنده دینی ارکان خانه ، ریاکارانه‌سی آلتنده اسلاملری اغفاله چالیشان واونلرك اسلامیتی دوشمنلکلرینی ، مسلمانلق حیاتینی انواع دسیسه‌لر ایله خلاله ، شبهه‌لره القا ایدن دینی جمعیتلری ومیسیونرلری واردر . فرانسزلرك بودینی جمعیتلری ، بومتعصب میسیونرلرك زیر اداره‌سنده بیروتده ، شامده ، سوریه‌نك دیکر نقاطنده فرانسز دینی ، فرانسز مبالاتسزلغی ، فرانسز دیلی ، فرانسز حسی ، فرانسز تفرقه‌سی مسلمان اولادینك تاکوچکلکندن ذهننه تلقیح ایده‌جك ، مکتبدن زیاده فساد ومبالاتسزلق اوجاغی تسمیه‌سنه شایان برچوق مؤسسه‌لری واردر .

بومکتبلر ، بوجمعیتلر وبونلرك اسلام دیارنده ایتدیکی تخریبات اخلاقیه یالکز حکومتمزی دکل ، عثمانلیلری ، دینی پیشوالرمزی دوشوندیره‌جك بر درجه‌ده‌در . سوریه مطبوعاتنده بوخرستیانلق داعیلرینك افساداتی معتاد برحادثه داخلیه کبی اکثریا تصادف ایدیلن حوادثدندر . افسوس‌که بوکونه قدر علمامزك فکرینی اك آز اشغال ایدن برحادثه وارسه اوده بودر .

ینه سوریه غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره بیروتده بابالردن ، میسیونرلردن ، فرانسزمکتبلری مؤسسلرندن ، معلملرندن متشکل برجمعیت تشکل ایتمش . بوجمعیت فرانسزلساننك اخلاقی معارفی سوریه‌ده نشرایده‌جکمش ، معارف نشرندن زیاده مقاصد نشریه‌سنی ترویجدن زیاده دینی دیجه چالیشان بوکی دینی جمعیتلرك ، خصوصیله فرانسزلرك فوج فوج اعزام ایتدکلری میسیونرلرك افساداتی سوریه‌ده کوندن کونه آرتیور . سوریه مطبوعاتیله برابر بزده حکومتك نظر دقتنی جلب ایدر وبوکبی اخلالات وافساداته برنهایت ویرلمسنی استرحام ایدرز .

انکلتره :

انکلتره‌ده مسلمانلرك انتشاری . — الحق بیلو ولایملیخ‌اینه معاندین اسلام نه‌قدر اغفال واخلاله چالیشیرلرسه چالیشسونلر . دین مبین اسلام کوندن کونه محیطنی توسیع ایدیور ، شعشعه‌سنی بتون آفاقه عکس ایتدیریور . اسلامیتك داعیسی ، مبشری ، کندی حقایقی ، کندی مزایاسیدر . اسلامیتك نشر وتعمیمی ایچون ، نه دینی جمعیتلر ، نه میسیونرلر ، نه خدمه خانه قانونلری ، نه مکتب معلملری .... بونلردن هیچ بری چالیشمیورلر . بلکه دین جلیل اسلام کندی کندیسنی نشر ایتمش وایدیور .

هرکس بیلیرکه شیمدی‌یه قدر مسلمانلقده ، خرستیانلقده اولدیغی کبی ، نشر دین مقصدیله ، دنیانك اك اوزاق کوشه‌لرینی طولاشان وقتی خرستیانلغه تشویق وترغیب ایچون دلائل علمیه‌دن زیاده هردرلو وسائط اغفالیه‌یه مراجعت ایدن ، نه دینی داعیلر ، نه منتظم جمعیتلر واردر . بودینی جمعیتلرك ، بول پاره‌لری ، قوتلی حامیلری ، اسلام وغیر اسلام یوزلرجه آچدقلری مکتبلری ، تأسیس ایتدکلری خسته‌خانه‌لری ، تبلیغ دین یولنده ورولق بیلمه‌ین سیار پاپاسلری ، حاصلی منتظم تشکیلات دینیه‌لری سایه‌سنده مالك اولدقلری وسائط نشریه‌لرندن هیچ برینی اسلام عالمنده مشاهده ایتمیورز . بونکله برابر توحید آلهی‌یی تقدیسه شایان اولانلر اکثریتله شمدی‌یه قدر اقانیم ثلثه‌یی تقدیس ایدنلر اولدیغی کبی ؛ اسلامیتك مزایای عالیه‌سنی طانیانلرده بوکونه قدر خرستیانلق ومذاهب سائره‌نك ایی بیلوب اك چوق تدقیق ایدنلر اولمشدر .

بوخصوصده ارباب فضل ومعرفتدن اولوب صوك زمانلرده شرف اسلامیتله مشرف اولان ذوات نصرانیه حقنده ، لوندره‌ده مقیم فاضل محترم کمال الدین صاحب حضرتلری طرفندن هندستانده انتشار ایدن انکلیزجه « کاسپد » غزته‌سنه یازیلان مکتوبی ترجمه ونقل ایتمکله اکتفا ایدیورز . فاضل محترم دیورکه :

آتیده ذکر ایده‌جکم ذوات (لورد هدله‌ی) نك اعتناسی اوزرینه دین جلیل اسلام ایله مشرف اولدقلرینی کندیلری تصریح ایدن ذوات محترمه‌نك اسملریدر :

۱ — (محترم لورد هدله‌ی) . اسلامیتله مشرف اولدقدن صوکرا سیف الرحمن شیخ رحمة الله فاروق تسمیه اولنمشدر .

۲ — (ویقونت روورزدی بواتیر) . کندیسی فرانسه اشرافندن اولوب اسلامیتی قبول ایتدکدن صوکره اسمی مواهب الرحمن شیخ صلاح الدین احمد بواتیر قونمشدر .

۳ — (کاپتان ستانلی مرژد) . دین اسلام ایله تشرفندن صکره عبد الرحمن تسمیه اولنمشدر .

٤ — (مستر ژ . روکویت) . اصلا روسیه اشرافندن اولوب مسلمان اولدقدن صوکرا عطاء الرحمن شیخ جلال الدین محمد نامیله توسیم اولنمشدر .

٥ — لوندره‌نك شیالدن نام اصلیسنی اعلان ایتمك ایستمیان برمادام اهتداسندن صکره زینب نامیله یاد اولنیور .

٦ — (مادام کلیفورد) . کندیسنی عایشه تسمیه ایتمشدر .

۷ — (مادام والیت) . فاطمه ابراهیم نامیله کندیسنی تسمیه ایتمشدر .

۸ — (مادام کاسوزینیا) مسلمانلغی قبول ایتدکدن صکرا امة الرحمن کاسوزینیا تسمیه اولنمشدر .

۹ — (مادام الانسه‌رانسیم) امة الله صالحه تسمیه اولنمشدر ...

۱۰ — ژیفورد نامیله برمادام دخی اسلامیتله مشرف اولمش ایکن نه نام ایله تسمیه اولندیغنی هنوز بیلمیورم .

بالاده نام محترملری ذکر ایدیلن بوذواتك اون ایکی اولادلری دخی کندیلریله برابر دین حنیف اسلام ایله مشرف اولمشلردر . »

(کاسپد) غزته‌سی بومکتوبی نشر ایتدیکدنصکره فاضل محترم کمال الدین صاحبك غیرت اسلامیه‌سنی مدح ایده‌رك بوکونه قدر انکلیزه ، بوذات محترمك دلالت خداپسندانه‌سیله بوقدر اشخاص اسلامیتله مشرف اولدقلرینی برلسان ستایشله تذکار ایدیور .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هر هانکی برغزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندردیکی ان‌نه‌یه‌دن اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ۲۸۸ — ٢١ ربیع الآخر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٦ مارت ١٣٣٠ — جلد ١٢

فاتح کرسیسنده

١٨

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض ...

توکلك ، هله ، معناسی هیچده اویله دکل .
یازیق‌که : بنی أوروبجکلی بریغین جاهل ،
نهایت اویناپه‌رق دینه الك رذیل اویونی ،
کتیردیلر ، نه‌یاپوب یاپدیلر ، بوحاله اونی !
یازیق‌که : چهرهٔ ممسوخه دوندی چهرهٔ دین ؛
بوکون قوشاتمه‌ده اسلامی برنظر : نفرین !
توکل ایتمك ایچون تاپوشکل مبتذله ،
ناصیل اویوتدیکز افکاری ، بیلمه‌م ، ای خذله ؟
ناصیل طورور عجب آلتنده شرع معصومك ،
بوسیم سیاه ایزی حالا اولوث مشئومك ؟
توکل اویله یامان برشعار ایماندی ،
که‌قهرمان فضائل دنیلسه شایاندی .
یازیق‌که : روحنه زرق ایتدیلرده مسکنتی ؛
جذامه دوندی ، خراب ایتدی کیتدی مملکتی !
توکل اولماسه قالماز فضیلتك نامی ..
کتیر خیالکه برکره صدر اسلامی :
اوبی نهایه فیوضك یاریم عصراتی بر
زمان ایچنده تجلیسی هانکی سایه‌ده‌در ؟
بومدتك نه‌که اقوامه نسبةً حکمی ،
برانقلابه یتیشسین ؟ .. بوهیچ کورولشمی ؟
زمان ایچنده زمان طی اولنمق امکانی
کورولدکجه تحیر بیراقماز انسانی !
ظلام شرکی یاروب فیشقیرنجه دین مبین ،
یاییلدی سینهٔ بطحایه برحیات نوین .
بوانقلابی هنوز روحی طویمادن غربك ،
قوشاندی سطوتی دنیایی بر آووچ عربك !
دایاندی بر اوجی تا سد چینه ؛ دیکر اوجی
آشوب بولوط کبی ، بیکرله یوکسه‌لن برجی ،
اوزاندی ، آکنزین اسپانیانك انکلرینه .
حجازی ، چینی دوشون بردە ؟ نرده‌در پیرەنه !
نه‌در بو خارقه‌نك سری ؟ هپ توکلدر :
که اعتماد ظفردن کان تحملدر .

توکل اولایه کورسون یورکده عزمه رفیق ؛
طورورمی شوقنه پروانه اولمادن توفیق ؟
جناب حق نه دییور باق رسول اکرمنه :
« بوتون سرائری قلبك احاطه ایتسه ، ینه
دانیش صحابه‌که دنیایه عائد ایشلر ایچین ؛
رحیم اول اونلره .. سن ، چونکه ، روح رحمتسین .
خطا ایدرسه‌لر آلدیرما ، عفو ایت ، احسان ایت ؛
صوکنده هپسی ایچین التماس غفران ایت .
ویروب قراریده عزم ایلدکمی ... طورمایه‌رق
جناب حقه توکل ایدوب یول آلمایه باق . » [*]
دیمك‌که : عزمه صاریلمق کرك مبادیده ؛
یانده برده توکل او عزمی تأییده .
خلاصه ، عزم ایله مأمور اولورسه پیغمبر ؛
سنك حسابکه آرتیق دوشوزده یول نه دوشر !
شریعتك ایکیدر الك معظم ارکانی .
کیمك‌که اویله مذبذب دکلدر ایمانی ؛
آییرماز اونلری ، برعد ایدوب توسل ایدر ..
آچیقجه سویلیه‌لم : عزم ایدر ، توکل ایدر .
نه دین قالیر ، نه‌ده دنیا بو آکلاشیلمازسه ..
هم آکلایپك بونی آرتیق ، هم آکلاتیك ناسه .
بوآکلاشیلمالی .... یاخود اوزات باجاقلریکی ،
یاموقلی شیلته‌یی بولدکمی ، آکه هیچ یارنی !
نه‌اولسه ، بوفلا یاناقدن آچیامه تك برآدیم ؛
ایچك صیقیلدیمی ، کاسین بوغوق بوغوق « باقالم
جناب حق نه‌یاپار ؟ » وردی یورغان آلتندن ؟
جناب حق نه‌یاپار ، بیلمیورمیسین اوزمان ؟
آراشدیرر « باقالم بر ، قولم نه‌یاپدی ؟ » دیه ..
قیوده شیلته‌یی اویله‌یسه باق ایلرله‌مه‌یه !

[*] استعیذ بالله : فاعف عنهم واستغفرلهم وشاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله ...

محمد عاکف

فقه و فتاوی

موارد اجماعك كافه سنی بیلمك شرطمیدر؟

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه سنه

سبیل الرشادك ـ ا ۱۹ كانون اول سنه ۳۲۹ تاریخلی نسخه سنك ۲۶۱ نجی صحیفه سنده شرائط اجتهاددن بولنان [موارد اجماع] حقنده كی سؤالك جوابی مطالعه اولندی. سائلك امضاسی محمد زكریا ایكن سهواً محمد فخرالدین یازلمش ایسه ده تصحیحی دائرهٔ امكانده در .

مجیب فاضل، اجماعك دلیل شرعی اولوب اولامسنده كی علماء اصولیونك اختلافاتندن ، وبعض علمایه كوره مجمع علیه اولان مسائل دیكرینك عندنده مجمع علیه اولمدیغندن، خلاصه اجتهاده كوره اجماعده تخلف ایده جكندن بحثله خیلوجه بسط مقال بیورمشلردر .

اجماعك دلیل شرعی اولدیغنه كوره مجیبك خلاصهٔ جوابی موارد اجماعك كافه سنی بیلمك شرط اولمیوب اجماعك خلافنه اجتهاد جائز اولەمیه جغندن آنجق ویردیكی فتوانك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلمك شرطدر دیمك ایستیور .

س : موارد اجماعك كافه سنه وقوف تامی اولمیان بر [مجتهد مطلق] نصل اولیورده ویردیكی فتوانك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلیور ؟

ویردیكی فتوی معلومی اولمیان بر اجماعه مخالف اولمدیغنی نه ایله ثابتدركه اجماعه مخالفت ایتمدیكنه قناعت ایده بیلسون ؟

اكر بیورلدیغی وجهله اجماع خصوصنده علمانك مذاهبندن بر مذهبه موافق اولدیغنی بیلمك كفایت ایده جك ایسه اوخصوصده مجتهد اومذهبك قیوداتیله مقید أولمازمی؟ دقت بیورلسون كه بحثمز [مجتهد مطلق] حقنده در وحالبوكه مسائل اجماعیه نك بزه نقل وایصالی سنت سنیه نك نقل وایصالی كبی اولدیغندن اقسام خبر نصل مختلف الاحكام ایسه اقسام اجماعك ده اویله اولمسی لازمكلیر . شوحالده مجتهد اجماعی انواع واقسامیله بیلملیدركه آكا كوره اجتهاد ایده بیلسون .

ابوبكر الفارسی نك تألیف ایتدیكی بالجمله مسائل اجماعیه یه پك چوق علمانك اكثر مسائلنده انكار ومخالفت ایتدیكی واجماعك حجت قطعیه اولمسی ده مختلف فیه بولندیغی امام غزالی نك [فیصل التفرقه بین الاسلام والزندقه] نام رساله سنده وبوخصوصده كی مذاهب متخالفه نك یكان یكان مطالعاتیله برابر بهوپال حاكمی نواب الملك محمد صدیق خانك [حصول المأمول من علم الاصول] نام كتابنده بیان اولنمش ایسه ده بویله لایسمن ولایغنی من جوع قبیلندن اولان مطالعات متخالفه دن نه چیقار.

والحاصل مجتهد مطلق طرق اجتهاده لایقیله مطلع وشرائطنه تماميله واقف اولمازسه البته درجهٔ مطلوبه ده اجتهاد ایده مز. ایشته سه رابطهٔ تقلیددن قورتیله ماز . والمجتهد لایقلد غیره .

خیره بولیده ارآمساز الای ۲۷ طابور ۲
نظامیه طابور امامی داغستانلی

محمد زكریا

جواب

داغستانلی محمد زكریا افندی بو مكتوبنده اولجه ویرمش اولدیغم جوابی خلاصه ایتدكدن صوكره تكرار بر طاقم اعتراضات درمیان ایدیور ؛ لایق وجهله آكلاشیلمق ایچون هر بر اعتراضنه برر برر جواب ویریورم :

س: ۱ — موارد اجماعك كافه سنه وقوف تامی اولمیان بر مجتهد مطلق نصل اولیورده ویردیكی فتوانك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلیور ؟

ویردیكی فتوی معلومی اولمیان بر اجماعه مخالف اولمدیغی نه ایله ثابتدركه اجماعه مخالفت ایتمدیكنه قناعت ایده بیلسون ؟

جواب — بر انسان موارد اجماعی برربرر صایه مز. فقط بر مسئلهٔ معینه نك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلیر. بوده ایكی وجهله معلوم اولور: یا مسئله بعض مجتهدینك قولنه موافق اولور ، یاخود غلبهٔ ظن ایله بو مسئله نك او عصرده تولد ایتمش بر واقعه اولوب اهل اجماعك اومسئله یه طالمدقلرینه حكم ایدر ، غلبهٔ ظن ادلهٔ فقهیه دندر . بز بتون فقهاء عراقیونی ، بتون مجتهدین متبوعینی بیله میز، فقط امام مالكك، امام شافعی نك فقهاء عراقیوندن اولمدیغنی ، ابوالحفصك ، ربیعك ، سحنونك ، حربی نك مجتهدین متبوعیندن اولمدیغنی پك اعلی بیلیرز ؛ بر دفعه ده سویلنن « اوچ كره بوشاد. » لفظیله اوچ طلاق واقع اولدیغنك ، نبیذ تمر ایله طلانك ، نقیع زبیبك [۱] حرام اولدیغنك مجمع علیه اولمدیغنی بیلدیكمز حالده موارد اجماعك كافه سنی بیلامیورز .

س: ۲ — اكر بیورلدیغی وجهله اجماع خصوصنده علمانك مذاهبندن بر مذهبه موافق اولدیغنی بیلمك كفایت ایده جك ایسه او خصوصده مجتهد او مذهبك قیوداتیله مقید اولمزمی ؟

ج — سلف امتك كتابلری تتبع اولونجه كوریلوركه بر مجتهد مطلقك رأیی ، نظری، اجتهادی كندوسندن اول كلان دیكر برمجتهد مطلقك رأینه ، نظرینه ، اجتهادینه توافق ایدر ، انكله مقید اولماز ، اكا تابع اولماز ، بلكه انكله متوافق اولور ، اكا ناصر اولور .

امام همام ابو حنیفه نك بر چوق مذهبی، استاذی حماد مذهبنه ، استاذالاستاذ ابراهیم نخعی مذهبنه ، فقیه الصحابه ابن مسعود مذهبنه موافق اولدیغی كبی؛ امام مالكك برچوق مذهبی سالم بن عبدالله مذهبنه، زهری مذهبنه ، سعید بن المسیب وابن عمر مذهبنه موافقدر . أئمهٔ مجتهدین سائره نك ده بویله جه موافقتلری واردر .

مثلا زنادن پاك اولان قادینلری فاحشهٔ زنا ایله شتم ایدوب درت شاهد كتیره مدیكی حالده حد قذفه مبتلا اولدقدن صوكره توبه كار اولان

[۱] ایكی ویا اوچ مقاله صوكره مكتب حقوق مداوملرندن بروسه لی حسن تحسین افندینك (خمر) حقنده كی سؤاله ویره جكمز جوابده ایضاح ایده جكز..

كيسه‌نك شهادتى حقنده امام اعظم ابو حنيفه‌نك وسفيان ثورى‌نك مذهبلرى كندولرندن اول كلن شريح ايله نخعى‌نك مذهبلرينه، امام مالك وشافعى‌نك مذهبلرى كندولرندن اول كلن سعيد بن المسيب وعمر بن عبدالعزيزك مذهبلرينه موافقدر.

كذا اكراه ايله اولان طلاق مسئله‌سنده امام مالك وشافعى‌نك مذهبلرى ابن عمر وعطا مذهبلرينه، امام اعظم واصحابى وثورى‌نك مذهبلرى شعبى وقتاده مذهبلرينه موافقدر.

كذا سرخوشك طلاقى مسئله‌سنده امام مالكك مذهبى زهرى وسالم بن عبدالله مذهبلرينه، امام ابو حنيفه‌نك مذهبى ابن عباس وعطا مذهبلرينه موافقدر.

كذا زوجنك وفاتيله حامل قالان قادينك عدتى مسئله‌سنده امام اعظم ابن مسعوده موافقدر.

كذا اوچ طلاق ايله مطلقه اولان قادينه نفقه‌نك وسكنانك لزومى مسئله‌سنده امام اعظم حماد، نخعى، اسود، عمر الفاروق وابن مسعود رضى الله عنهما مذهبلرينه موافقدر.

كذا مهر تعيين ايدلمديكى حالده زوجى وفات ايدن قادين حقنده مهرك لزوم وعدم لزومى مسئله‌سنده امام ابى حنيفه ابن مسعود وعلقمه وشعبى وحسن بصرى‌يه، امام شافعى حضرت على المرتضايه موافقدر. وقس عليه البواقى.

بونك كبى اصحاب ابى حنيفه‌دن خيليسى واصل مرتبهٔ اجتهاد اولدقلرى حالده اجتهادلرى استاذلرى امام ابى حنيفه‌نك اجتهادينه توافق ايتمش اولمغله امام مشاراليهه انتسابى شرف بيلمشلردر. يوخسه خاطر ايچون، بلا دليل انتساب ايتمامشلردر. مثلا اصحاب ابى حنيفه‌دن ابو يوسف يعقوب الانصارى، ابو الهذيل زفر البصرى، اسد بن عمرو البجلى، عافية بن يزيد الاودى، على بن مسهر، قاسم بن معن المسعودى، يحيى بن زكريا بن زائدة الكوفى، داود بن نصير الطائى، حبان بن على العنزى، مندل بن على العنزى، محمد بن حسن الشيبانى، حماد بن الامام ابى حنيفه، يحيى بن سعيد القطان، ابو مطيع البلخى، ابو عصمة نوح بن مريم المروزى، حسن بن زياد اللؤلؤى، يوسف بن خالد البصرى كبى ائمهٔ دين مجتهد مطلق اولوب سراج الامة ابو حنيفه‌يه انتسابى شرف بيلمشلردر.

مجتهد مطلق ايكى نوعدر: برى غير منتسب، ديكرى منتسبدر. مجتهد مطلق غير منتسب‌ده ايكى نوعدر: برى متبوع، ديكرى غير متبوعدر.

۳ — «مجتهد اجماعى انواع واقساميله بيلديدركه اكا كوره اجتهاد ايده‌بيلسون.»

ج — مجتهد اجماعى احكامى اعتباريله اقسام وانواعنى وحجت شرعيه اولوب اولمامسى حقنده‌كى اختلافى بيلير. از جمله مجمع عليه اولان مسائل ضروريات ديندن ايسه منكرينك اكفار اولنه‌جغنى؛ خلاف سابق تقرر ايتمكسزين بالتواتر منقول اولان اجماعى انكار ايده‌نك بر طائفه‌يه كوره اكفار اولنديغنى، ديكر بر طائفه‌يه كوره اكفار اولونمديغنى، صحابه‌نك نصاً اولان اجماعى انكار ايده‌نك اصح مذاهبه كوره اكفار اولنديغنى، بعد الاصحاب خلاف سابق تقرر ايتمكسزين واقع اولان اجماعى انكار ايده‌نك تضليل اولنديغنى، استقرار خلافدن صوكره واقع اولان اجماعى انكار ايده‌نك نه تضليل، نه اكفار اولنمديغنى، بطريق الاحاد منقول اولان اجماعك حجت اولمسنده علمانك اختلافى بولنديغنى، نظام ايله بعض شيعه‌نك وقاشانى‌نك وبعض خوارجك اجماعى كلياً انكار ايلدكلرينى، ظاهريه‌يه كوره انجق اجماع اصحابك معتبر اولديغنى، اجماع سكوتى‌نك مختلف فيه اولديغنى، اهل مدينه‌نك ويا اهل بيتك ويا شيخينك ويا خلفاء اربعه‌نك ويا اهل كوفه وبصره‌نك اتفاقلريله اجماعك انعقادنده اختلاف بولنديغنى بك اعلا بيلير، فقط ايروجه بتون مسائل اجماعيه‌يى بيلمك لازم كلمز. هايدى براز كتب اصوليه‌يه مراجعت ايده‌لم:

فخر الاسلام بزدوى اصول بزدويده، صدر الشريعه توضيحده، ابو البركات النسفى منارده، فنارى فصول البدايعده، ابن همام التحريرده موارد اجماعك كافه‌سنى دكل، موارد اجماعى بيلمه معرفتى شرط كوسترميورلر. سعد الدين تفتازانى تلويحده اولى اولان معرفت اجماعى ده ذكر ايتمكدر، ديور. فنارى تلويح حاشيه‌سنده تفتازانى‌نك سوزينه شويله جواب ويريور: فقيهك مجتهد اولمسى ايچون معرفت اجماع شرط دكلدر، بلكه معرفت اجماع اجتهادينك مردود اولمامسى ايچون شرطدر، بوكا مبنى بعض مجتهديندن اجماعه مخالفت واقع اولديده اجتهادلرى رد اولندى.

كوريورسكزكه اصوليونك بو سوزى سزك سوزكزه تماميله مخالفدر. فى الواقع منلا خسرو مرآتده، بيضاوى منهاجده، عبد العزيز البخارى كشف بزدويده، غزالى مستصفاده، ابن الحاج التقرير والتحبيرده، ابن عبد الشكور مسلم الثبوتده معرفت اجماعى شرط اوله‌رق ذكر ايديورلر. فقط هيچ برى بتون موارد اجماعى بيلمك شرطدر ديميور. مسلك متكلمين اوزره يازيلان اصول كتابلرينك الك مكملى اولان كتب اربعه‌دن المستصفاده شويله دينيور:

« والتحقيق فى هذا الاصل انه لا يلزمه ان يحفظ جميع مواقع الاجماع والخلاف بل كل مسئلة يفتى بها ينبغى ان يعلم ان فتواه ليست مخالفة للاجماع اما بان يعلم انها موافقة مذهب ذى مذهب من العلماء او يعلم ان هذه الواقعة متولدة فى العصر لم يكن لاهل الاجماع فيها خوض فهذا القدر فيه كفاية .. »

ايشته بو عباره‌يى صاحب كشف التزام ايله نقل ايديور. اسنوى شرح منهاجده، ابن الحاج التقرير والتحبيرده تماميله بو رأيى قبول ايديورلر. مرآت حاشيه‌سنده‌ده بويله‌جه ايضاح اولنيور.

اكلاشيليوركه سزك سوزيكز اصوليونك بو سوزينه‌ده مخالفدر.

٤ — آنفاً ذكر اولنديغى اوزره مجتهد طرفندن اجماعه مخالفت واقع اولمشدر. صحيح بخاريده بيان بويورولديغى اوزره اصحاب كزين خسته‌لق وصوصزلقدن طولايى تيممك جوازى حقنده اجماع ايتمشلر ايدى. ابن مسعود بو اجماعه مخالفت ايتدى.

علم خلاف ايله مشغول اولانلره خفى اولمديغى اوزره مجتهدينك

مفردات مسائلی واردر . مفردات مسائل اجماعه مخالف صایلەزمی ؟

معلوم اولدیغی اوزره امامت کبری مسئله‌سنده سعد بن عبادة اجماع صحابی‌یه مخالفت ایتمش ایدی .

٥ -- « والحاصل مجتهد مطلق طرق اجتهاده لایقیله مطلع وشرائطنه تمامیله واقف اولمازسه البته درجهٔ مطلوبه‌ده اجتهاد ایده‌ماز ، ایدرسه رابطهٔ تقلیددن قورتیله‌ماز. والمجتهد لایقلد غیره . »

٥ : ج — سوزیکز طوغری‌در ، فقط مدعاکزی اثبات ایده‌مز. موارد اجماعک کافه‌سنی بیلمك طرق اجتهادده داخل دکلدر. معرفت اجماع اصولیین حنفیه‌دن بر جماعت عظمایه کوره مجتهد اولمه‌نك بیله شرطی دکلدر.

ارتق « لایسمن ولایغنی من جوع » قبیلندن اولان شیلر ایله مشغول اولیوب اسملرینی تعداد ایتدیکم کتب اصولیه‌یه مراجعت ایدیکز ؛

قال الله تعالی : فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

ادبیات

آسمانی بر أولوم

-- صادقله فتحی‌یه --

آسمانی بر اولومدر ، یرله یوقدر نسبتی ،
عرشه واصلدر بوموتك آتشین ماهیتی .
اونلر أولمك علمنك دهشتلی بر رهبرلری ،
باق نه یوکسك برأولومدر، باق : فضا مقبرلری!..
کنجلر ، أولمك نه‌در ؟ برعلم علوی ! اوکره‌نیك .
جدك آت اوستنده أولمش،سن‌ده برطیاره‌نك ،
آهنین شهبالنك آلتنده ایت ترك حیات ،
ذوقی یوق ، معناسی یوق بر عمره دکمز کائنات !
کوکده جان ویرمك غروب شمسه بکزر ، عینیدر؛
کوکده آدم اوغلانك آرتیق جدل میدانیدر .
یوکسل آرتیق یرده‌قالمقدن بونالسین حوصله‌ك:
عرشه ،یاخود انجم افلاکه چارپوب پارچالان .
خسته أولمك بر قادینلر ، برصبیلر حقیدر؛
یرده آنجق ملکه لاقید اجنبیلر حقیدر .
یوقسه اوز أولادی ملکك موت موعود ایسته‌مز ،
اولماملازم کلیر برذوقی أولمکدن الذ .
استراحت شیانه‌سنده جان ویروب کیتمك قدر
روح انسانی‌یی تذلیل ایله‌ین بر ذلی وار ؟
مرد اولان انسان ایچون برنومه مختصدر، یاتاق؛
برأولوم میدانیدر کوکلر، أولوم میدانی باق .
یرمی یوق شانکله، اجلالکله ترك روح ایچون ؟
حقه کیتمك حقدر آنجق سینهٔ مجروح ایچون !
ضیق صدر اولمق ، ورم اولمق‌می لازم هپ عجب ؟
موت ایچون دنیاده واردر باشقه علوی بیك سبب !

*

آه ، ای‌صادقله فتحی، ای سما قربانلری ،
ای معالیدن عبارت اعتلا قربانلری ،
ترك روح‌ایتمك مذلتدر، دیبوب‌ده یرده سز،
یرده قالمش ماتی اعلا ایچون کوکلرده سز
عرشه یاصلانمش أولورکن ــ هم حزیندر ، هم وقور ــ
دیز چوکر ، قرأنی حقدن ایندیرن قرأن اوقور!
کوك یاتاق ، آی مشعل ماتم ، بولوط بالین اولور !
بن امینم: بویله أولمك کون کلیر بردین اولور !

٢٠ شباط، ٣٢٩

مدحت جمال

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخنده بعضی بحثلر :

بدر محاربه‌سی

یوقاریده (احد محاربه‌سی) (بدر محاربه‌سی) دیه ایکی جنك آدی کچدی . بو محاربه‌لرك تاصیل و نتیجه‌لرنده نه فائده و نه مضرت حاصل اولدیغنی هر مسلمان عسکر بیلمه‌لیدر .

بدر محاربه‌سی : مسلمانلغك قازاندیغی ایلك حربدرکه (بدر) دەنیلن موقعده ومسلمانلرله مکه مشرکلری آراسنده واقع اولمشدی .

ایکی طرفك عسکرلری وقوتلری :

مسلمان اوردوسی ٣٠٥ کشیدن عبارت ایدی که : بو کونکی طابورلرك یاریسندن آز دیمکدر . قوماندانی‌ده بالذات حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندیمز ایدی .

مشرکلرك قوتی‌ده بیك نفره یاقین ایدی‌که مسلمان اردوسندن اوچ قات فضله بولونیوردی . قوماندانلری‌ده (ابو جهل) دەنیلن ملعون ایدی .

لوازم جهتنه کلنجه : مسلمان اوردوسنده یالکز اوچ آت و یتمش دەوه‌واردی . مشرکلرك اوردوسنده ایسه یوز آت ویدی یوز دەوه اولدیغی کبی افرادینك چوغی ده زرهلی ایدی، یعنی اوقدن ، غارغیدن، قلیچدن وجودلرینی قوروماق ایچون دەمیردن البسه کیمشلردی .

بینتی خصوصی‌ده بو کا کوره ایدی. یعنی مسلمان اوردوسنده‌قورو

اکمك بولونمیورده بر ، ایکی خرما ایله قناعت ایدیلیورکن؛ مشرکلرك اردوسنده‌ده‌ولر که‌سیلیور، کبابلر، کوللناصدیلر پیشیریلوب یه‌نیلیوردی .

مسلمانلره محاربه‌ده غیرت ویرن قادینلری دکلدر :

مشرکلرك اوردوسنده تورکی سویله‌یه‌رك ، دف چاله‌رق افرادی هم اکلندیرمك ، هم‌ده محاربه اولورکن غیرتلندیرمك ایچین بر طاقم قاریلرده واردی . حال بوکه : اسلام اوردوسنده تك بر قادین بیله یوقدی .

چونکه : قادینلره محاربه‌ده بولونمق لازم کله‌دیکی کبی مسلمانلرك قادین سسیله غیرته کله‌لرینه حاجت‌ده یوقدی . اونلر ، ذاتاً شوق ایله حربه کلوب فوق‌العاده غیرتله محاربه ایدییورلاردی .

بونکله برابر اردو ، مدینه‌دن چیقاجغی صیراده نوفل قیزی (ام ورقه) اسمنده أرکك یوره‌کلی بر قادین ، پیغمبر افندیمزك یانته کلدی و : « یارسول‌الله ! اذن ویر ، بن‌ده کله‌یم . اوردوده یارالیلره باقارام، بلکه‌ده الله یولنده شهید اولورم » دیدی .

باق،شوایلك مسلمانلرك بویوکلکنه که: ارککلرندن باشقه قادینلری ده شهید اولمق آرزوسنده بولونیورلر ودین اوغورنده قادین ، ارکك چالیشوب ایجابنده جان ویریبورلرده مسلمانلغی دنیانك هر طرفنه یایمایه موفق اولویورلر .

رسول‌الله حضرتلری ، بوقادینك اوردوده بولونماسنه اذن ویرمه‌دی: « سن ، اوکده اوطور . الله سکا شهادت احسان ایده‌ر » بویوردی .

فی‌الواقع اومبارك قادین ، حضرت عمرك خلیفه‌لکی زماننده شهید اوله‌رق آخرته کیتدی که کوله‌سیله خلایقی برله‌شوب خانملرینی بوغمشلر ، صوکراده خلیفه‌نك امریله آصیلمشلردی .

مسلمانلر آزدی ، فقط قلبلرنده دین محبتی واردی :

کورونوشه کوره مشرکلرك هرشیئی تمام اولوب مسلمانلره نسبتله قوتلی ایدیلر . فقط مسلمانلرك کورونن بوقلتلریله آزلقلرینه مقابل اوردولرنده برشی واردی‌که : افرادندن هربری ، الله یولنده و پیغمبری اوغورنده شهید اولمانی یاشامقدن زیاده آرزو ایدییوردی . هیچ بری (دوستلر شهید ، بز غازی !) دیمیور ، یاخود (دوستلر جنته ، بز مملکته !) تمنیسنده بولونمیوردی . چونکه : هپسی‌ده کوکسی ایمانلی ودینی بوتون مسلمان ایدیلر. ایچلرنده مسلمان اولمایان دکل ، مسلمانلغی گه‌وشك بولنان تك بر نفر یوقدی .

حضرت پیغمبر ، مشرکك یاردیمنی ایسته‌مزدی :

حتی (حبیب بن یساف) اسمنده بر مشرك ، برآکده کلك ویوردی ایچین مسلمانلرله برابر حرب ایتمك اوزره رسول‌الله‌ه اوچ دفعه مراجعت ایدوب اذن ایسته‌دیکی حالده پیغمبریمز افندیمز « بز ، مشرکلردن یاردیم دیله‌مه‌یز » بویورمشدی . بونك اوزه‌رینه او ، آدام مسلمان اولوب اوردو ایله کیتدی . ومشرکلرله حقیقةً ارککجه‌سنه جنك ایتدی .

مشرکلرك محاربه‌ده قاچیشمالری :

مشرکلرك اوردوسنده‌کی افرادك چوغی ایسه دین غیرتیله ، یوردی قورتارمق املیله دکل، باشقه‌لرندن اوتاندیغی ایچین زورله یوله چیقمشدی.

بونلردن (امیة بن خلف) اسمنده شیشمان بر حریف واردی که مملکتنده اوطوروب کیفنه باقمق فکرنده ایدی . لکن (ابو جهل) ایله (عقبه) نامنده‌کی مشرکلر ، بر سرمه قوطوسی ایله بر (بخوردانلق) آلوب (امیه) نك أوینه کلدیلر . « مادام که محاربه‌یه کیتمك ایسته‌میورسك.اوطورده قاریلر کبی سرمه چك وتوتسوله‌ن » دییه اکله‌ندیلر. اوده بو حقارته قاتلانامادیغی ایچین اوردویه قاتیلدی .

ایشته ایکی اوردو،بوحالده ایدی . مسلمان اوردوسی ، آزدی ، فقط اوزدی . مشرکلرك اوردوسی ایسه چوقدی ، لکن قورو بر قالابالق وساده بر کوروالتو ایدی . نته‌کیم اویله اولدیغی‌ده صوکرادن میدانه چیقدی .

محاربه باشلایور :

هجرتك ـ که رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمزك مکه‌دن مدینه‌یه کیتمه‌سی دیمك اولوب اوییلك محرمی ، اسلامك تاریخ باشی صاییلمشدر و او زمان ایله بو زمان آراسنده ١٣٣٢ سنه کچمشدر ـ ایکنجی ییلی رمضان شریفك ١٧ نجی جمعه کونی (بدر) موقعنده مسلمان ومشرك اردولری قارشیلاشدی [.] و(عبدالله بن جحش) مفرزه‌سی طرفندن أولدورولن حریفك قارده‌شی (عامر بن حضرمی)نك آتدیغی اوقله مصادمه باشلادی .

او زمانکی محاربه‌لرده قوللانیلان سلاحلر :

او وقتلر طوپ، تفنك یوقدی که کولله و قورشون آتیلابیلسین . داها باروت بیله ایجاد ایدیلمه‌مشدی . اونك ایچین محاربه‌یه اوقلرله باشلانیر ، ایکی طرف یاقلاشدیقجه ـ طاش آتیلدیغی‌ده اولمقله برابر ـ غارغیلر قوللانیلیر ، اوندن صوکراده قیلیجلر صاللانیر وقالقانلر قارشی طوتولوردی .

یك یاقیندن وعادتا یوزیوزه دوکوشولدیکی جهتله اوزمانکی محاربه‌لر شیمدیکیلرندن فضله تهلکه‌لی و قانلی اولوردی .

. عسکری موزه‌سنده بو اسکی سلاحلرك هپسندن وار . بر کون اذن

(.) اردونك مدینه‌دن حرکتندن صوکرا رسول‌الله افندیمز ، اسلام عسکرینك اوروجی بوزماسنی امر ایتدی ، حتی مکه فتحنده‌ده بو امر ، واقع اولدی . چونکه : مسلمانلر ، محاربه ایدرکن اوروجلو بولونه‌لردی قوتدن دوشمه‌لری احتمالی واردی . اونك ایچین محاربه کونلرنده اوروجی یه‌دیلر ، صوکراده کونه کون طوتق صورتیله قضا ایتدیلر .

ایشته شوکا بناءً رمضانه تصادف ایدن محاربه‌لرده بر مسلمان عسکری، اوروجی ییوب صوکرا قضا ایده‌ر . فقط نماز ایچین بو مساعده یوقدر. زیرا رسول‌الله افندیمز، هیچ بر زمان نمازی ترك ایتمه‌مشدر. حتی محاربه صیراسنده بیله اشارتله قیلمشدر .

آلوب گیتده اونلری سیر ایت وشهیدی‌یه قدر نه تورلو سلاحلر قوللانیلمش اولدیغنی اوکرن .

مسلمانلرك ایلك شهیدلری :

مشرك اردوسندن آتیلان برنجی اوق ، اسلام اردوسنده طوران وحضرت عمرك کوله‌سی بولونان (مِهجَع) حضرتلرینه راست کلوب اونی شهید ایتدی .

مسلمانلرك ایلك محاربه شهیدی اولان بو ذات شریفی اونوتما . دائما خیر ایله وحرمتله خاطرلایوب اونك و سائر شهیدلرك روحلرینه فاتحه شریفه اوقویو ویرکه سن کچمشلره حرمت ایده‌رسه‌ك کله‌جکلرده سکا حرمت ایده‌رلر .

(حارثة بن سراقه) اسمنده بر کنج ، مسلمانلرك ایکنجی شهیدی اولدی .

بوذات ، گریده طورویور ویایلان اوق محاربه‌سنی سیرایدییوردی. دشمن طرفندن کان بر اوق ، او کده‌کیلرك اوزه‌رندن آشوب بوکنجك کوکسنه صاپلاندی واونی شهید اولارق یره سردی .

اجلی کلمه‌دن کیمسه اولمز :

مسلمانلر، بوندن عبرت آلدیلر . أجلی کلمه‌ین بر آدامك نه‌درجه تهلکه‌لی بر موقعده طورسه اولمه‌یه‌جکنی، أجلی یتمش اولانك‌ده نه‌قدر کریده بولونسه أولومدن قورتولامایاجغنی آکلادیلر . داها صاغلام بر اعتقاد ایله دشمن قارشیسنده ثبات ایتدیلر .

شو وقعه ، حقیقةً دوشونوله‌جك وعبرت آلیناجق بر شیدر . آچیقده طورانلر قورتولویورده کریده ، یعنی سپر آرقه‌سنده بولونان بر نفر، اوق اصابتیله شهید اولویور .

نه‌دن عجبا ؟ چونکه : بونك عمری ، اوقدرمش . اوبرلرینك ایسه یاشایاجقلری مدت هنوز بیتمه‌مش ، یعنی هیچ بریسنك داها اجلی کلمه‌مش .

حضرت پیغمبرك اصحابندن (خالد بن الولید) آدلی بر ذات شریف واردی که : یکیتلیکندن طولایی رسول‌الله حضرتلری ، بو کا (سیف‌الله) یعنی (اللهك قیلیجی) لاغابی (لقب) ویرمشدی . ایشته بو (سیف‌الله) حضرتلری ، أولوم دوشه کنده یاتارکن « شهیدی‌یه قدر یوزدن زیاده محاربه‌یه کیردم . وجودمده اوق ، غارغی ، قیلیج دوقونمایان بر قاریش یر قالمادی . اودرجه تهلکه‌لری آتلاتمشکن شهید اولمادم‌ده قادینلر کبی یاتاغمده أولویورم » دیه حیفلانمشدی .

دیمك‌که: اولوم ، تهلکه‌یه دوشمکله دکل، عمر، بیتمك واجل، یتمکله انسانه کلیور . بوراسنی اونوتمایالم‌ده بحثمزه کله‌لم :

صف حرب تشکیلی ، قوماندانك امرینه اطاعت لزومی :

رسول‌الله حضرتلری، صف‌حرب تشکیل‌ایدن‌اوردوسنی دوزه‌لتدی وصفدن برازایلری چیقمش ، یاخود بربارچه کریده‌مش اولانلری، مبارك ألنده‌کی عصا ایله یاواشجه دوقونوب حذایه کتیردی . شو تسویه ایله کرك حضرده ، کرك سفرده اوردو افرادینك تعلیم ونظام اوزه‌رینه حرکتی لازم کلدیکنی آکلاتمش اولدی . برده « بن ، امر ایتمه‌دکجه دشمنه هجوم ایله‌مه‌یکز » بویوردی . بوامرله‌ده هرکسك کندی کیفنه حرکتده بولونماسنی منع ایتدی .

چونکه : بر اردو ، بر انسانه بکزه‌دیلیرسه قوماندانی ؛ اوانسانك باشی ، افرادی‌ده ألی ، آیاغی دیمك اولور .

بیلیرسك‌که : کووده ، باشك دوشونجه‌سنه کوره حرکت ایده‌ر . باش، یورومك ایسته‌دیکی حالده آیاق طورور، یاخود باش ، طورماسنی ایسته‌رکن قول ، باجاق تیتره‌رسه او وجود ، خسته‌لانمش دیمکدر . خسته بر وجود ایسه دائما غوغاده مغلوب اولور .

بناءً علیه صاغلام بر کووده ، ناصیل که باشك دوشونجه‌سنه اویارسه بر اوردو افرادی‌ده اوصورتله قوماندانك امرینه مطیع اولمالیدر .

ایکی طرف أرلرینك چارپیشمه‌لری :

ینه بحثه کله‌لم : اسکی محاربه‌لرده بر عادت واردی . اوردولر، بربرینه کیریشمزدن اوّل ایکی طرفدن برر أر چیقوب چارپیشیرلردی. بو یولده چارپیشمایه (مبارزه) وچارپیشانلره (مبارز) دیرلردی .

حالبوکه : بدر محاربه‌سی ، عادتك عکسنه اولارق اوق آتیلمه صورتیله باشلامش و ایلك آتیشلرده برقاچ کیشینك قانی دوکولمشدی.

بر آرالق مشرکلرك اشرافندن (عتبه) (شیبه) (ولید) اسمنده اوچ کشی میدانه چیقوب أردیله‌دی. بونلره قارشی‌مسلمان اوردوسندن (حمزه) (عبیده) (علی) حضرتلری چیقدی .

اونوتمادك‌یا ؟ مسلمان مبارزلرندن ایکیسی ، رسول‌اللهك عمجه‌سی ایله عمجه‌سی اوغلی ایدی . اوچنجیسی‌ده ینه پیغمبرك عمجه‌سی اوغلی و صوکرا دامادی اولوب (اسدالله) یعنی (اللهك ارسلانی) لقبنی آلمشدی . حمزه ، یه‌تیشمش بر ییکیت ، علی‌ده هنوز کنج بر قهرمان اولدیغندن ایکیسی‌ده مبارزلرینی برر قیلیجده دوغرادیلر .

عبیده حضرتلری ایسه یتمشه یاقلاشمش محترم بر اختیار ایدی . قارشیسنده‌کی دشمن‌ده همان او یاشده بولونویور وهربری ، تیتره‌ك ألیله قیلیج صالالایوب مبارزینی أولدورمك ایستیوردی .

عبیده ، دشمنی یارالادی . اوده ووردیغی قیلیچله خصمنك آیاغنی اوچوردی. حمزه ایله علی، قوشوب حریفی بیتیردیلر وعبیده‌یی قالدیروب پیغمبرك حضورینه کتیردیلر .

رسول‌الله حضرتلری، عبیده‌نك باشنی مبارك دیزینه آلدی و شهید اولدیغنی کندیسنه‌موشتولادی (.) عبیده حضرتلری‌ده محاربه دونوشنده یولده شهید اولوب آخرتده‌کی مکافاتی آلمایه کیتدی . رضی‌الله عنه.

مشرکلرك بلماسی ، مسلمانلرك هجومی :

اشرافدن اوچ کیشینك بویله أولوب کیتمه‌سی، مشرکلرك کوزنی

(.) مژده ویردی . دیمکدر .

بیلدیردی . پیغمبر افندیمز ایسه « هر کیم ، بو کون دشمندن یوز چویرمزده ثبات ایدر و شهیداً وفات ایلرسه جناب حق ، اونی مطلقا جنته قوباجقدر » دیبه اسلام عسکرینی شوقه کتیردکدن صوکرا : هجوم! امرینی ویردی .

مسلمانلر ، یالین قیلیچ ایلری آتیلدیلر . هله (عمر بن حمام) و (عوف بن عفراء) کبی قهرمانلر ، دونمه‌مك فکریله دشمنه صالدیردیلر وفداکارجه‌سنه چارپیشارق مرادلرینه ، یعنی شهادت مرتبه‌سنه ایردیلر . صاغ قالانلرده پایبالامایاجق درجه‌ده فداکارلق کوسته‌ردیلر .

(ابوبکر الصدّیق) حضرتلری ، دشمن طرفنده بولونان اوغلنك اوستنه آتیلمق ایسته‌دی . (ابو عبیده) حضرتلری‌ده مشرك اولان باباسنی ، کندی الیله اولدوردی .

الله ، جمله‌سندن راضی اولسون وهپمزی شفاعتلرینه نائل بویورسون.

بوبله مسلمانلرك اوکنه کیم طوره بیلیر !

بویله دونمکدن فضله ایلرله‌مه‌یی ویاشامق یرینه شهید اولوبده اوینه دکل ، جنته کیتمه‌یی آرزو ایله‌یه‌رك دین غیرتیله اوغلنی اولدورمك ایسته‌یوب باباسنی قتل ایدن یکیتلرك قارشیسنده کیم طورا بیلیر ؟

اللهك یاردیمی ومسلمانلرك ثبات وغیرتی سایه‌سنده مشرك اوردوسی یتمش مقتول ویتمش اسیر ویردکدن صوکرا بوزولدی . آنجاق قاچا بیلنلر ، اولومدن واسارتدن قورتولدی .

قوماندانلری اولان (ابو جهل) ملعوننك قفاسی که‌سیلوب پیغمبر حضرتلرینك اوکنه آتیلدی . اسلام اردوسنك شهداسی ایسه آنجاق اون درت کیشی ایدی . رضی الله عنهم وأرضاهم .

أولان مشرکلرك کووده‌لری ، برقویو ایچنه طولدورلدی . اسیرلری‌ده مدینه‌یه کوتورولوب حبس اولوندی . صوکرا بونلرك زنکینلری بدل ویروب قورتولدی. زوکوردلری‌ده مدینه‌ده‌کی چوجقلره اوقومق، یازمق اوکره‌تمك واوکرتدکدن صوکرا مملکتلرینه کوندریلمك شرطیله آلیقونولدی.

خلاصه : هم مظفریت ، هم‌ده غنیمت الده ایدیلدی . آلیقونولان اسیرلرك تعلیمیله‌ده مدینه‌ده‌کی اسلام چوجقلری آراسنده اوقویوب یازان چوغالدی . عجبا بونلر ، نه ایله اولدی ؟

هیچ شبهه ایتمه که : ثبات ایله ، اولومدن ییلمامق ودشمندن کری طورمامقله .

طاهر المولوی

نسائیات

شیمهٔ مودت‌می ؟ شیمهٔ عداوت‌می ؟

سبیل الرشاد — اجتهاد

اجتهاد مجموعهٔ ادبیه (!) سنك ذاتاً پك محدود اولان دائرهٔ انتشاری بوتون بوتون دارلاشمش اولمه‌لیدرکه ایچنده بوغولوب سونمك درجه‌سنه کلن مضیق ظلام انکیزنی توسیع ایله براز نفس آله‌بیلمك ایچین استمداده مضطر قالمش . بوکا اك مؤثر چاره ایسه « سبیل الرشاد » ه مسلط اولمق ..! اونی تزییف واستخفاف ایتمك ..!

کونش دوغار .. نورندن متأذی اولان یاراسه‌لر چیرپینه‌رق وکونشه توکورمکه چالیشه‌رق ظلمتك اك کثیف طبقاتی ایچنه دالارلر ، فقط کونش هیچ آلدیرماز . ذره قادار بیله اهمیت ویرمز . او، برج اجلالنه دوغرو متصل یوکسه‌لیر . کائناته انوارینی یاغدیریر . زواللی یاراسه‌لرك تمنیاتی خیبت وخسران ایله تتوج ایدر !

شمع حق را یف کنی تو ای عجوز — هم توسوزی هم سرت ای کنده بوز
کی شود دریا زپوزسك نجس — کی شود خورشید از پف منطمس
هرکه بر شمع خدا آرد پفو — شمع کی میرد بسوزد پوز او
چون توخفاشان بسی بینند خواب — کاین جهان ماندیتیم از آفتاب

دین حقك ، بوتون موجودیتیله ، ناچیز خادمی ، صادق پرستشکاری اولان « سبیل الرشاد » اوچیوز اللی ملیونلق قوجه برعالم اسلامك روح محبتنده ، قلب مودتنده یاشیور . اولاهوتی روح توحیددن متضاعفاً ومتزایداً آلدیغی فیوض حیات ایله یاشایور .

یا اجتهاد ... اوده اویله‌می ؟ کاشکی اویله اولسه ...! کاشکی بومظلوم ملت اسلامیه‌نك حیات مقدسهٔ دینیه ، قرآنیه ، اجتماعیه وسیاسیه‌سنه حکیمانه ، فداکارانه خادمی اولمقده « سبیل الرشاد » ایله میدان مسابقه‌ده حائز قصب السبق بر یارجانی ، بر رفیق ایمان وعرفانی اولسه ...!

غریب دکلیدر که (اجتهاد) ، بر طرفدن « اساساً نشرینه خادم اولدوغی مذهبك ، خصومت دکل، محبت اوزرینه مؤسس اولدیغنی ...» [۱] علناً آغیز دولوسی ادعا ایدوب دورورکن بر طرفدن ده دعواسنی اك چیرکین ، اك غلیظ برلسان خصومتیله ، اك متهور ، اك چیلغین برخامهٔ عداوتیله ، ینه علناً تکذیب ایدییور . حمای کین وخصومت ایچنده نه‌لر دوشوندوکنی ، نه‌لر سویلدیکنی ، نه‌لر صایقلادیغنی، نه‌لر یازدیغنی بیلمه‌یور !

کندی عقل مصروعنجه کویا (سبیل الرشاد) ی جهل وتعصبله ، عوام فریبلکله ، اساطیری خرافات عقائد مجموعه‌سی اولمقله اتهام ایلتیور !

اجتهادك بیتمز توکنمز بردردی‌وارسه اوده آنجق وآنجق شاهرام حقه سد کسیلمك ، عالم اسلامی الله یولندن منع ایله کندی ره‌نارفتهٔ محبتنه اهدا وارشاد (!) ایتمك .. !

جناب حقك « انك لمن المنظرین ! » خطاب تلعینیله ابنای آدمی اغوا ایچین صراط مستقیم اوزرنده اوتورمغه مأذون اولان شیطان بیله عباد مخلصینی اضلاله موفق اوله‌میور ، بوتون مساعئ ابلیسانه‌سی قهر وغضب الهی‌یه اولان لیاقت واستحقاقی تزییددن باشقه برنتیجه ویرمیورده (اجتهاد) ه‌می ویره‌جك ؟

اترجو ان تکون اشد بطشاً
من الشیطان یاجهد البلیغ ؟ !

[۱] اجتهاد : ۸۹ نومرو . ۱۹۸۰ ص .

حریت کلامك، سربستیٔ بیانك اك بسیط، اك ابتدائی مفهوملرینی بیلمه‌ین و « لهم قلب لایفقهون بهـا ولهم اعین لایبصرون بهـا ولهم آذان لایسـمعون بها ، اولئك کالانعام بل‌هم اضـل . . . » مظهریت خسران آلودینی کوسترن (اجتهاد) ك برمجتهد سوسیله ، برمربی عنوانیله اورته‌یه آتیلمه‌سی قادار بوامت ایچین فلاکت تصور اولونه‌ماز !

(اجتهـاد) ك عضویت اجتماعیه‌مزده‌کی موقعی بوشـولردن ، قوزمیدی وامثالندن . من‌وجه ، دها یوکسـکدر دینیله‌بیلیر. نه‌وه‌ت ! بوشولرکده بروقت بوبدبخت وطن اسلام حقنده برر اجتهادی واردی دکلی ؟ او اجتهادلرك ماهیتنی سویلمکه حاجت وارمی ؟ ایشته اواجتهادلردن اقتطاف اولونان ثمرات : روم ایلینك فاجعهٔ سقوطی! هائلهٔ استیلاسی!

اما اجتهادده بوشوفکری ، برقوزمیدی دماغی یوقش ... مادامکه قلم یرینه زهرلی برخنجری قوجه برملتك قلب توحید واتحادینه صوقیور ، مادامکه هرحرفی برفتنه بومباسی ، برفسـاد دینـامیتی کبی اورته‌ده پاطلایور ، مادامکه نتیجه‌سی فلاکتی کوستریور ، شـوحالده بوشونك عملندن، قوزمیدینك املندن نه فرق قالیر ؟

اجتهاد ، انتشاره باشلار باشلاماز ملت اسلامیه‌دن‌نامحدود برصلاحیت آلمش کبی نسوان اسلامك سترهٔ عفتنه هجوم ایتدی . حقوق ووظائف اجتماعیه نامنه بوقادار نازك ، بوقادار مهم برمسـئله‌یی قورجالادقـله ملیونلرجه حقیقی مسلمانلرك قلبلرینی صیزلاتدی . حالبوکه تسـتر کبی برامر جلیل دینی حقنده سوز سویلمك، اسلامیتدن ، اصـول وفروع احکامندن ذره‌قادار خبری اولمایان‌مدنیت غربیه پرستشکاری (اجتهاد)ك حدی دکلدی . (اجتهاد) کرچکدن ملت اسـلامیه‌یه نافع برمجموعهٔ عرفان‌وارشاد اولایدی‌دامدن‌دوشرکبی بویله‌کولونج ـ کولونج‌اولمقدن‌زیاده شایان نفرت واستکراه ـ برحرکتده بولونماز ؛ عناصر اجتماعیهٔ اسلامیه آراسنه بویله برآتش فتنه وفساد صوقمازدی . ملتك ، روحی کبی صـار. یلدیغی حضرت قرأن حکیمك آیات تسـتر واحتجابی اوزرینه برر خط بطلان چکمکه چالیشمازدی .

تستر ، ـ کندیلرینك اوادیبانه (!) تعبیرلری ، اوحکیمانه (!) توصیفلری‌وجهله ـ قرون اولی چواللری‌اولسه‌بیله بودرجه تحقیر وترذیل ایدیلمزدی .

اجتهادك بوسربازانه حرکتی، بوسرمستانه نعره‌سی عینیله‌دلی برطبیبك، خسته‌سنی شتوم والعاب تحقیر ایله تداویسنی تنظیر ایدر . هانکی خسـته تصور اولونه‌بیلیر ، که طبیبنك حقسز تحقیرلرینه تشکر ایتسین ؟ یوزونه کوزونه فیرلاندیغی توکروکلرینی علاج یرینه قوللانسین ؟ اویله چیلغین وخصوصیله ساخته، یالانجی برطبیبه تودیع حیاتدن ایسه اولومك قوجاغنه آتیلمق خسته ایچین عادتا برنعمت اولور !

حریت لسان ، حریت بیان ، هر وقت وار . همده طبقهٔ بالاترین سیاسته قادار وار. ملت اسلامیه اجتماعاً، اخلاقاً، علماً، فناً ، ادارةً ، سیاسةً ایقاظ وارشاده محتاج . همده برجسمك روحه اولان احتیاجی قادار محتاج. فقط طولومبه‌جیلرك آغزندن ، خامهٔ بی عقل وبی شعورندن دکل . . :

(اجتهاد) دها ایلك خطوهٔ متجاوزانه‌سنده‌رهکذارینه چیقان مردان دینك صدای اعتراضلرندن شـاشیراراق ، دیلی دولاشدی. کویا تسـتر مسئله‌سنك میدانه چیقاریلمسنه طرفدار دکلمش کبی « هرشیئمز بیتدی‌ده شمدی قادینلرك چارشـافلری بحثیمی قالدی ؟ » سؤال اسـتنکاریسنی قالمندن قاچیردی . حالبوکه بو ، اصـل بزم ، یوزینه فیرلاتـه‌جغمز برسؤال ایدی . چونکه بوندن بحث ، بونی تنقیده یلتنمه‌نك حضرت قرأنه عادتا مرتدانه برتعرض ، مشرکانه برتجـاوز اولدوغی قادار عالم اسلامی دلخون ایده‌جك، مسلمانلری بربرینه قاتـه‌جق برفتنه وفسـاد اوله‌جغنی بز سویله‌یور ؛ عادتا سلامت ممکن اولمه رجا بیله ایدییوردق. فقط محضا قرأن حکیمك نه‌قادار احکام اوامر اجتماعیه واخلاقیه‌سی وارسه هپسنی غربك مدنیت سونکریله سیلمك مقصد یکانه‌سیله آرایش ساحهٔ انتشار اولان اجتهاد لسان دین وشرعك ابکمانه وهیچ اولمازسه لاقیدانه سکوتی کوردوکجه رفته رفته جرأتی آرتیراراق نهایت ایشته (اجتهاد) ه تحویل ایتـدیکی یکی عنوانـك ۳ ـ ۹۲ نومرو و ۶ شباط سنه ۳۲۹ تاریخلی نسخه‌سنده « تماميله حل اولونمدقجه بیتمه‌ین برمسئله » سرنامه‌سیله ماسـکه‌یی یوزوندن چکوب آتدی . تسـتر قالدیرلدیقجه، کیفلری‌شهوت پرستانه تطمین، حرص‌حیوانیلری تسکین ایدیلمدیکجه بوندن قطعیاً واز کچمیه‌جکلرینی واحتمال که کونك برنده مخدرات اسلامیه‌یه هجوم ایله نقاب عصمتلرینی ، رداء ناموس وحیثیتلرینی پارچه پارچه ایده‌جکلرینی آکلاتدی . ذاتاً اجتهادك تستر علیهنده هنوز یابه‌مدیغی یالکز بر بوهجومی قالدی ! ! بونی‌ده یاپه‌بیلیرسـه آرتق وظیفهٔ مدنیه‌سنی فعلاً ایفا ایتمش اولور ! بز حضور ناموس وعصمتمزه حجاب ترلری‌دوکمکده اولدوغمز بو مظلوم تسترمسئله‌سندن آرتق بحث اولونمیه‌جق صانیردیق . مادامکه اجتهاد، تستر قالدیریلنجه‌یه قدر بحثندن‌ذره قدرواز کچمیه‌جکنی وعدایدییور، بزده مدافعهٔ حقده‌قطعیاً فتورکتیرمیه‌جکمزی تأمین ایده‌رز. نسخ آتیه‌ده‌کی مقالاتمز بونی اثبات ایده‌جکدر .

محمد فخرالدین

سبیل الرشاد مجموعهٔ اسلامیه‌سی واسطه‌سیله « اقدام » ك لوندره مخابری محمد سعدی بکه

اقدام غزته‌سنك ۱ مارت سنه ۳۳۰ تاریخلو نسخه‌سنده مندرج (بزده و اوروپاده معنای ازدواج) عنوانلی مقالهٔ مخصوصه‌لریله اولجه کوندریلان مکتوبلرك مفادینه نظراً بزلرده مفرط « اجتهاد »لرده بولندیغکز اکلاشلدی . بناءًعلیه بعض شیئلر حقنده‌کی مطالعاتکز صواب کورلمکده ایسـه‌ده « بوفنالقلرك چارهٔ تداویسی بز ایکی صورتده بولویورز : بریسی قادینك ، اقتصـاد عالملرینه اشتراك ایده‌بیلمسی ، دیکری ازدواجلرده زوجه‌یه ، زوجنی کندی انتخاب ایتمك حقنك ویرلمسیدر. » شوجمله ایله آکلاتدیغنز ایستدیککز یعنی (تسترك رفعیله‌رجال آره‌سنه قارشه‌تلمغز) مسئله‌سیدرکه مخالف شریعت اولان بوکبی افکاری هیچ بر مؤمن ومؤمنه قبول ایده‌مز. بیهوده‌یورولیورسکز. بوخصوصده نه‌دوقتورچارلس

لویدك ، نه‌ده پروفسور ارنولدك وصایاسنه احتیاجی یوقدر . بزم مربی‌ٔ حقیقیمز ، ناصح مشفقمز انجق شرع اکرمدر .

کلالم ازدواج مسئله‌سنه : بالفرض زوج انتخابنی قیزلرمزك رأینه ترك ایلدیکمز حالده دها ایوی اوله‌جق ظن ایدیبورسکز؟ بوراده سویله‌یه‌جك پك چوق سوزلرم وار ، اما اظهاری مناسب دکلدر . ازدواج کبی مهم ومشروع برمسئله‌ده ابوینك رضاسی اولقسزین بر اولادك خود بخود زوج انتخابنه قالقشمسی هم مخالف ادب ، همده مغایر حق وشریعتدر . بونکله برابر برقیزی خلوق اولمق شرطیله کفوینه وبرمیوب روحاً ، جسماً سومدیکی برشخصه تزویج ایتمك‌ده ظلم وکناهدر . امامسزك توصیه‌کز وجهله‌ده حرکت ایتمك خطادر . مسلمانلرك عائله حیاتنده ظهوره کلن خسته‌لقلر ، امتزاجسزلقلر هپ جهل واخلاقسزلقدن نشئت ایتمیورمی ؟ آداب معاشرته حقوق زوجیتنه ، قانون انسانیته وقوف ورعایتکار اولیان شخصین بیننده حسن امتزاج حاصل اولورمی؟ عائله تشکیلاتنده‌کی نقصانلرمزی اکمال ایتمك نیتنده ایسه‌کز مشروع وآداب اسلامیه‌یه موافق نصایح واخطارات مناسبه‌ده بولنمه‌کز ایجاب ایدر . عکس حالده دینداشلریکزی کوجندیرمش اولورسکز افندم .

ف . لطفیه

محترم « سبیل الرشاد » ه

اجتهادك مسلمان قادینلرینه پك بی پروا تجاوز ایدن یبلان نقشلی مقالاتندن برینه جواب اوله‌رق بعض شیلر یازمش ایدم . بویولده ایلك دفعه یازی یازدیغم وجواب بر آز اوزونجه اولدیغی ایچون تردد ایلیور ایدم . فقط نسوان اسلام همشیره‌لرمزك تحقیر ایدلمش اولملری، بوکا قارشی مسلمان محررلرمزك سکوتلری بنی مجبور ایتدی ؛ اوجده بری قدرینی تبییض ایدرك تقدیم ایتدم. محترم « سبیل‌الرشاد » ستونلرنده بر طوتمه‌یه لایق کورولورسه بقیه‌سنی کمال نخر ومنتله تقدیم ایلیه‌جکم بدیهیدر . ٢١ شباط ٣٢٩ قاضی کویندن :

ل . و .

قلبلری ایمانله ، آلنلری حیا نورندن محروم اولانلر نسترك فضیلت وعلوینی تقدیر ایده‌مزلر

اجتهاد مجموعه‌سنك ٩٢ نومرولو نسخه‌سنده قلیچ‌زاده حقی امضاسیله مندرج بر مقاله‌ده ، تستر مسئله‌سنه متعلق « محترم وفاضله برمحبه » نك بعض افاداتی نقل ایدیلیور . بو افاداتده تسترك علیهنده بولنمقله برابر بونی فعلاً دخی تطبیقه جسارت ایتمش اولانلردن بولندیغنی سویله‌ین همشیره‌مز رفع تسترده بعض فائده‌لر بولدیغنی ، بعضلرینك‌ده حصوله کله‌جکنی بیان ایدیبورلر .

هویتلری مستور قالمش اولان بوهمشیره‌مزك شخصلرینك محترمیتنی اخلال ایتمه‌مك شرطیله افادات منقوله حقنده بعض مطالعات درمیان ایده‌جکم .

بیوربیورلر که : « تراموایلرده مستوره رفیقه‌لرمه قارشی اك قابا تحقیرلری ایدلده‌بأس کورمه‌ین قوندوکتور افندی بم اوکده احترامکارانه رکوع ایدیور . »

بوراده بر غلط فکر اولسه کرك . عجبا قوندوکتور افندی‌یی بر احترام راکعانه‌یه مجبور ایدن کیفیت ، عدم مستوریتمیدر ؟ یوقسه غیر مستوریتك ایجابات ضروریه‌سندن اولان بر تووالتی حائز والبته کنج واحتمال که پك کوزل اولان او خانمی کندیلرندن ظن ایتمه‌سندمیدر ؟ فضیلت وقیمت نسائیه‌یه تودیع ایتدکلری عصمتلرینك ضیاعندن تحاشی ایتمیورلرمش. فضیلت وقیمت نسائیه مکشوفیتله ظاهر ، مستوریتله غائب اولور بر کیفیتمیدرکه غیرمستوره اولدقلری زمان تربیه‌سزدلیقانلیلرله اوصلانمایان اختیار چاپقینلرك تعرضلرندن مصون قالمشلر ؟ طاقیلان صفتلرده کوستریرکه بو حریفلرك تعرضی مستوره‌لره دکل ، قادینه وقادینلغه‌در . اویله ظن ایدرم که غیر مکشوفه‌لره قارشی زیاده‌جه کوز تعرضندن ایلری کیده‌مه‌یشلری‌ده اکثریتله لسان بیلمه‌مه‌لرندندر .

بو همشیره‌مز کندیلری‌ده تسلیم بویوروررلرکه: فضیلت وقیمت نسائیه ، صاحبنك محافظهٔ عصمتی ایچون هر قیافتده اك بکیلمز و هیچ آلداتماز بر بکجیدر.

تستره رعایت ایدنلردن بعضلرینك سیئاتندن بحث اولنیور . اکر بورذالتلر مستوریتك ضروری ایجاباتندن عد اولونیورسه مستوره‌لرك سیأتی‌ده اوغیرمستوریتك ینه ضروری ایجاباتندن عد ایتمه‌یه نه‌مانع قالیر؟

هرشیئك البته ایلکلری وفنالقلری اوله‌جقدر . ایلکه ویا فنالغه حکم بونلری مقایسه ایله اولور .

افادات منقوله‌نك بوندنصکره‌کی ایکی صحیفه‌یه یاقین قسمی محمود اسعد افندی حضرتلرینه خطاب اولدیغندن اونلری کچه‌جکم . چونکه مشار الیه حضرتلری لازم کلن جوابی البت ویره‌جکلردر . فقط بو قسم آره‌سنده تسترك رفعی حالنده حصوله کله‌جك شویله‌جه خاطره کله‌بیلن بدی قدر فائده صاییلیورکه بونلر اوزرنده طورمق ایجاب ایدیور :

١ — « رفع تسترك برنجی فائده‌سی : قیزلرمزك وقادینلرمزك سربستانه تحصیل وا کمال تحصیل ایتملری اوله‌جق ایمش ! » بو بحث اوقدر چوق یورولمش ، بوکا دائر اوقدر امثال سابقه ایراد ایدلمشدرکه نه یازلسه او سوزلرك تکرارندن بشقه برشی اولمز ؛ واسلامیتك قادینلرك ، همده تدریس اقتدارینی حائز اوله‌بیله‌جك بردرجهٔ تحصیله یوکسلملرینه مانع اولمادیغی حقیقتی بردها اثبات ایدلمش اولماسندن باشقه برشی حاصل ایدمز . سربستانه تحصیلك بزم قیصه عقلمزك ایرمه‌دیکی باشقه برمعناسی وارسه اونی بیلمم ...

٢ — « ثانیاً : رفع تسترحیات عمومیه‌یه اشتراك وظیفهٔ ملیه‌سنی ایفا ایدیور ایمش ! »

اوت ، یکی دوشونشلر یکی کلمه‌لره ، یکی ترکیبلره محتاجدر. بونده شبهه یوق! صکره ، حیات عمومیه : ینه کنیش یاشایش ؛ وظیفهٔ ملیه : نه مقدس ایش ! بوده شبهه‌سز. فقط بوله‌میورم: حیات عمومیه‌یه نصل اشتراك اولنه‌جق وبواشتراك هانکی وظیفهٔ ملیه‌نك ایفاسنه سبب اوله‌جق !

قادینك وارکك بورجی اولان وظیفهٔ ملیه اوقدرچوقدرکه ...... بوراده هانکیسی دوشونیلیورده بو کاده تستر ، دها طوغریسی ، بوکمه ایله ستر ایدیلن اسلامیت مانع کورولیور ؟ البته ماسکه‌لی ماسکه‌سز بالولر وعربانلقدن دها مسکر ده‌قولته قیافتلر حیات عمومیه‌دندر . مسلمان قادینك بورالرده اشتراکی‌ده وظیفهٔ ملیه‌میدر ؟

۳ — « رفع تسترك اوچنجی فائده‌سی : هر کس انتخاب ایده‌جکی بر قادینله ازدواج ایدر ، معنای تامیله عائله تشکل ایدر ، هر کس خانه‌سنی سور ، طلاق آزالیر ایمش . »

ایشته بر ادعا که . . . . . . حقیقةً سوبله‌ینك‌ده اینانديغنه اینانمق كوج ! بیلمم که افاده صاحبه‌سی قوجه‌لی بر خانم‌میدر ، قوجه‌سی کندینی انتخاب ایتمشده‌می آلمشدر ؟ رجا ایدرم سؤاللرمدن طولایی داریلماسونلر ! اورته حالی مسلمان عائله‌لر آره‌سنده هنوز محافظه ایدیلن اصول اوزره کلین اولمشلر ، صکره کچینه‌مه‌مشلر ، آیرلمق آجیسنه ویا حقارتنه اوغرامشلرده‌می طلاقك آزالمه‌سنی زوجه‌نك اولجه انتخاب ایدلمش اولمسنده آرایورلر ؟

بوراده برآز دها توقف ایده‌جكم ؛ چونكه بوراده برقادینك غایهٔ آمالی اولان اوچ مهم مسئله کاملاً زوجه‌نك انتخاب ایدیلمسی اساسی اوزرینه بنا ایدیلیور . فقط بر سراب قدر مفغل واونك قدر اساسسز . برنجیسی زوجه انتخاب ایدیلیر ایسه تام معناسیله عائله تشکل ایدر ایمش !

برکره تام معناسیله عائله نه‌دیمکدر ؟ ظن ایدرم که بوکیفیت دینه، مملکته ، احتیاجه ، اولجه آلشلمش اولان تربیه‌یه ، تلقی‌به‌وحتی‌شخصه کوره دکیشه بیلیر . مثلا بنم شمدی بروکنی اولدیغم عائله‌م بنم ایچون تام معناسیله بر عائله‌در . زوجم بنی کورمش وانتخاب ایتمش دکلدر . معیشتمز فوق‌العاده واسع دکل ایسه‌ده ، رفاهیتسز دخی دکلدر . زوجم صباحلین ایشنه کیدر ، بن بر طرفدن کندیمه عائد ایشلری یاپمقله برابر دیکر طرفدن‌ده کندیمه عائد اولمیانلری نظارتمله یاپدیریرم .

آندن صکره زوجك: « اوکرتدیکی بکا کاردر » فلسفه‌سیله‌بالذات تدریس ایتدیکی قزیمك آقشام باباسنه حاضرلایه‌جنی درسلری مذاکره ایدرم . شو ایکی متین و مهم وظیفه کونك بیوك بر قسمنی و بعضاً بتوننی کچیره بیلیر . چوق وقت بوتون کونمی طولدیرمایان بو ایشلرم بیتدکدن‌صکره مقرر ویامتصور برباشقه ایشم ویازیلرم یوق‌ایسه‌اوقورم، الایشی ایشلرم؛ خلاصه اوم‌ایچون نافع برشئله بولورم، تنزه ایچونده زمانم قالیر . کیجه‌نك بر قسمی‌ده زوجك بك آلیشقین بر لسان ایله تقریر ایتدیکی قیزیمك درسلریله کچر . تام تعبیریله برحیات مسعودانه امرار ایدرز .

ایشته افندم، بنم قناعتمه کوره، بلکه براز فضله‌جه ایضاح ایتدیکم شو احوال تام معناسیله مسعود بر عائله حیاتیدر .

عجبا شوحال‌محبهٔ‌فاضله‌نك دیدکلری کبی حقیقةً مستکره وضعیتلرینی بیلمه‌ین‌مخلوقات‌سافله‌یه بکزه‌مکمیدر؟ بونی براز آشاغیده دوشونه‌جکز .

شبه‌سز، خصوصیت‌قاعده‌اوله‌مز؛ فقط بوکون‌استانبولده شوتصویر ایتدیکم حالدن آز چوق فرقلرله بك چوق ممنون وتام معناسیله مسعود بر عائله تشکیل ایتدکلرینه قانع بیکلرجه اورته حالی عائله‌لر واردر . دوشونیور وبوعائله‌لرك صاف وساده بعض صفحات حیاتی برسینه‌ما سرعت ومنوریتیله کوزمك او کندن کچیرمیه چالیشیور ایدم : سینه‌ما شریدینك ایکی لوحه‌سی آره‌سنه آرقه‌سنده قوستوم تاییوری ، النده مانشونی ، باشنده قوجه‌مان شابقه‌سی ایله مثلا بر .... خانم دیکلدی . پیش خیالمده کی او ایکی مسلمان عائله‌سی لوحه‌سندن برینی مانشونیله ، دیکرینی‌ده چانطه‌سیله قاپادی وقارارتدی . وبکاده شویله باغیردی :

« اووخ ! زواللی سفیل خیاللر که . . . . . . سن بنم تام معناسیله تشکل ایدر دیدیکم عائله حیاتنی یاشایه‌مزسك . بزم ساحه‌مزك لطفکار بیلدیز نورلری سنك‌یورغون قراکلقلی اولوحیاتنکی ایصیده‌مز . سنك مطبخ ایله چربه‌وغکك بشیکی آره‌سنه صیقیشمش‌مطبخ‌ایسی‌بولوتلو دوشونشلرك ایشته بو قدردر !. باق ! سنك یاشاتدیغك شوبك ایکرنج حیاتلر تووالتمی بیله کیرله‌دیور ! »

بورادده‌تام معناسیله تشکل ایده‌جکی سویله‌نیلن عائله‌لر بنی تکدیر ایدن بو خانمك بك یاقیشه‌جنی وتحاشی ایتمیه‌جکی حیاتلر کچیرن عائله‌لر ایسه حقیقةً بنم کبی مسلمان تربیه‌سی آلمش‌قادینلرمزك یتیشه‌میه‌جکمز وهیچ یاقیشه‌مایه‌جغمز منور ویوکسك (!) حیاتلردر .

قاضی کوی : ل . و

ف . لطفیه خانم افندی حضرتلرینه

سبیل الرشاد جریدهٔ محترمه‌سنك « ۲۸۱ » نومرولو نسخه‌سنده «نسائیات» قسمنده تستر نسوانه عائد مقالهٔ فاضلانه‌لرکزی برقاچ دفعه‌لر اوقودم . هراوقویشمده قلبمده بویوك برانشراح طویدم . عین‌حقیقت اولان فکریکزی تبجیل، ترجمان فکرکز اولان قلمکزی تقدیس‌ایدرك قلبمدن قوپوب کلن‌تشکرات مخصوصه‌می تقدیم ایله کسب فخر ایلیورم.

بزی حفرهٔ اضمحلالك قمرنایابنه سوروکله‌ین هپ او مقلدجیلك دکلیدر ؟ شعائر اسلامیه‌مزی ، خصائص مبجلهٔ مایه‌مزی ترك ایله طریق ضلالت وسفاهته صاپمقده بیلمم که نه ذوق طویورز ! . . .

عجبا اسلامیتدن ، اسلامیتك وضع ایتمش اولدیغی تستر نسوان امر جلیلندن ـ طینتی ، سودی بوزوق بر طاقم عفتسزلردن باشقه ـ کیم ضرر کورمشدرکه بوکون آچیق کزمکی ترجیحه ؛ روسیه‌ده‌کی تاتارلرك خواه ناخواه مطلقیتك ایجاب ایتدیکی جبر و تضییق نتیجه‌سیله روس اثر و عنعناتنه بالتبعیه اختیار ایلدکلری طرز تلبسی تقدیمه بر خواهش کوسترسون ! . . .

عجبا هانکی اسلامدرکه کندی متعلقاتندن صرفنظر ، لاعلی‌التعیین برمسلمان قادینی تیاترونك صحنهٔ تماشای سفیلنده کورسونده عزت نفسنه ، حیای ایمانیسنه قارشو اتحاری جانه منت بیلمسون ؟ . . .

مکرقلبلرندن عزت نفسلری، آنلرندن مسلمانلق حیالری‌سیلنسون ده کندی تعلقاتنی ویارفیق حیاتنی تیاترولرده آقتریس موقع‌ذلتنده کورمه‌یه قائلانه بیلسون !

ای اسلام قادینلرینك مابه‌الافتخاری فضیلتپرور خانم ! تکرار

ایده‌رم که بتون مخدرات اسلامیه منظوری بولندیغکز سجیهٔ مبجلهٔ اسلامیه کزك حیران وتقدیرخوانی‌در . بوتون اسلام قادینلرمز بو مجاهدهٔ عفتپرورانه کزدن طولایی جان وکوکلدن سزه متشکردرلر. وار اولیکز ، محترم خانم ! خصلت نجیبانه و حسیات دیندارانه‌کزله وار اولیکز ! . . .

مدیات ابوالحامد

قادینلرك اوقویوب یازمسی مسئله‌سی :

« لاتعلموا النساء خطاً » حدیثك راویسنه جواب

پشین سویلیه‌لمکه بولفظ ایله‌بویله برحدیثك اصلی یوقدر . قادینلره تعلیم خط ایدیلمه‌سنك عدم جوازینه قائل علما یوق دکلدر . حتی خاتمهٔ علماء راسخین علی‌القاری‌یی دخی بوزمره ایچنده بولیورز . مشکات ـ المصابیح شرحنده کتاب‌الطب والرقی‌نك فصل ثانیسنده شویله‌دییور: (یحتمل ان‌یکون جائزاً للسلف دون‌الخلف لفسادا نسوان فی‌هذاالزمان) یعنی محتملدرکه اسلاف نسوانه تعلیم کتابت جائز اولمش اولسون ، شو قدرکه زمانه‌مزك قادینلرینه فسادا خلاقلرندن ناشی جائزدکلدر. حالبوکه تعلیل‌مذکور مناقشه‌یی قبول ایتمز دکلدر. چونکه هیچ بر فقیه‌قادینلره تعلیم کتابت ایلکدن حصوله کله‌جك مانع عظیمه‌یی بر مضرت قلیلهٔ موهومه‌یه فدا ایده‌مز. قادین، کتابتی آلت‌فساد اتخاذ ایلمسی برمضرت ایسه‌ده بتون بتون جاهل قالمسی ، هیئت اجتماعیه‌مزجه آندن دهابیوك بر مضرتدر . ایکی فسادك تعارضنده ایسه اخفی ارتکاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقیلور .

برکره بوطائفه‌نك دلیللرینی کوزدن کچیره‌لم، بوبابده یکانه معتمدلری ابن حبانك ضعفاده حضرت عایشه‌دن اخراج ایلدیکی شو (لاتسکنو ـ هن‌الغرف ولاتعلموهن‌الکتابة) حدیثیدر، یعنی قادینلری کوشکلرده، اوطه‌لرده اسکان ایتمیك وآنلره کتابت تعلیم ایتمیك دیمکدر . حالبوکه‌بو حدیثك سندنده محمد ابراهیم شامی واردرکه وضاعلردن اولوب منکرالحدیثدر . ذهبی دار قطنیدن نقلاً بو کذابدر دیمشدر . ابن عدی ایسه بوشامی‌نك احادیثی غیر محفوظدر دیدیکی کبی ابن حبان ده بوشامی وضع احادیث ایله مشهور اولوب حال اعتبارك غیریسیده آندن حدیث روایت ایلك حلال دکلدر دیمشدر. ابن‌جوزی‌ده علل‌متناهیه‌ده بوحدیث صحیح دکلدر ، محمد ابن ابراهیم شامی وضاع‌حدیثدردیمشدر. بو حدیثك بر ایکنجی سندی دها واردرکه حاکم مستدرکده حضرت عایشه‌دن روایت ایلمشدر . لکن بوسندك راویلری ایچنده عبدالوهاب ابن ضحاك واركه ذهبی میزانده بونك ایچون ابو حاتم‌دن نقلاً کذابدر دیمشدر ، نسائی‌ده بونك حقنده متروکدر دیدیکی کبی دار قطنی‌ده منکرالحدیثدر دیمشدر .

ایکنجی دلیللری ابن حبانك ضعفاده ابن عباسدن مرفوعاً روایت ایلدیکی (لاتعلموا نسائکم‌الکتابة) حدیثیدر. یعنی قادینلریکزه کتابت تعلیم ایتمه‌یکز . حالبوکه بوحدیثك سندنده جعفر ابن نصرواردرکه‌ذهبی بونك حقنده متهم‌الکذب دیمشدر . الکامل صاحبی‌ده نقاتدن‌برچوق احادیث باطله نقل ایلدی دیمشدر .

اشته کوریلیورکه بو روایانك کافه‌سی غایت ضعیف وبلکه‌ده باطل اولوب هیچ بروجهله احتجاجه صالح دکلدر . عدم جواز ایسه احکام شرعیه‌دن اولوب بر حدیث صحیحه ویا حسنه استناد ایلمی لازمدر . بناءً علیه بوطائفه‌نك ویردیکی عدم جواز حکمی هیچ بروجهله صحیح دکلدر .

بو حدیثك ایکی اوچ طریق ایله ورودی کندیسنی حسن لغیره مرتبه‌سنه اصعاد ایده‌مز. چونکه تعدد طرق ایله حسن مرتبه‌سنه‌ارتقا ایدن حدیث ضعیف ، سیئ‌الحفظ ، مختلط ، مستور ومرسل ومدلس راویلرك حدیثلریدر . وضاعلرك ، کذابلرك ، متروکلرك حدیثلری کثرة طرق ایله هیچ برزمان حسن لغیره مرتبه‌سنه ارتقا ایده‌مز .

جمهور علما ایسه قادینلره تعلیم کتابت ایدلمسنك جوازینه من غیر کراهة ذاهب اولمشلردر . دلیللری ایسه سنن ابی داووده شفاء بنت عبدالله‌دن روایت اولنان (قالت دخل علی‌النبی صلی‌الله علیه وسلم وانا عند حفصة فقال‌لی الاتعلمین هذه رقیة‌النملة کما علمتها الکتابة) حدیث شریفیدر . یعنی برکون امهات مؤمنین‌دن حضرت حفصه‌نك‌یاننده‌ایکن جناب پیغمبر صلی‌الله علیه وسلم ایجری‌یه تشریف بیورمشلروبکاخطاباً: شوکا کتابتی تعلیم ایلدیککی قرنجه یومسی تعبیر اولنان خسته‌لغك افسونی‌ده تعلیم‌ایتمزمیسك؟ بیورمشلردر.بوحدیث شریفك رجال‌اسنادی ابراهیم ابن مهدیدن بشقه هپسی رجال صحیحدر . مع‌مافیه ابراهیم ابن مهدی ثقاتدندر.احمدوحاکم ، مسندلرنده اخراج‌ایدوب حدیث‌صحیحدر دیدکلری کبی نسائی دخی سنن کبری‌ده باب‌الطبده اخراج ایلمشدر . حدیث شریف بو صورتله کسب صحت ایلمسنه بناءً ابن تیمیه منتقی‌ده « بوحدیث‌شریف‌قادینلره تعلیم کتابتك‌جوازینه دلیلدر»دیمشدر.خطابی دخی قادینلره تعلیم کتابتك مکروه اولمدیغنه بو حدیث شریفده دلالت واردر دیدیکی کبی زادالمعادده ومصابیح شرحی ازهارده بو حدیثده قادینلره تعلیم کتابت ایدلمسنك جوازینه دلیل واردر دیمشدر .

علی‌القاری مبحث مذکورك بر آز آشاغیسنده اسمنی ابهام ایلدیکی بعض علمادن نقلاً « حدیث نمله‌ده‌کی تعلیم کتابت حضرت حفصه‌یه خاصدر. چونکه (یانساءالنبی لستن کاحد من‌النساء) آیت جلیله‌سی موجبنجه‌امهات مؤمنینك برچوق‌خصائصی واردی. لاتعلموهن‌الکتابة حدیثی ایسه خوف فتنه‌یه بناءً عامهٔ نسایه محمولدر دیمشدر . بوندن آکلاشلیورکه‌حدیث‌مذکوری مختلف‌الحدیث قبیلندن‌عد ایلمش‌وایکیسنك بینی جمع وتوفیق ایلك طریقنی اختیار ایلمشدر . حالبوکه توفیق مذکور آنجق احادیث صحیحه وحسنه آره‌سنده تعارض وقوعبولدقده اختیار اولنور.احادیث‌ضعیفه وباطله ایسه‌احادیث صحیحه‌یه معارض اولمسی شویله طورسون مقابل حکمنی آله‌بیله‌جك تأثیری بیله‌یوقدر . چونکه اساساً

احادیث ضعیفه ایله عمل اولنمز. اوت ! حدیث صحیح وحسن بولنمدیغی تقـدیرده حدیث ضعیف رای وقیاس اوزرینه تقدم ایدر . لکن بو بحث آخردر .

مؤیدات جوازدن بری دخی بخـارینك ادب مفردده « الکتابة الی‌النساء وجوابهن » بابنده‌شو‌ءألده عایشه بنت طلحه‌دن روایت‌ایلدیکی « حضرت‌عایشه‌نك دائرهٔ تربیه‌سنده ایدم. هرشهردن انسانلر زیارتلرینه کلیرلر. حضرت عایشه‌ایله اولان مناسبتمزه بناءً شیوخ‌مسلمین‌بزی‌زیارت وقصد ایدرلر . کنجلرده بزه قرداش معـامله‌سنی ایده‌رك بکا برچوق هـدایا و اوته‌دن بریدن نامـه‌لر کوندررلردی . حضرت عایشـه‌یه دیر ایدم که : « خاله! بو ، فلانك نامه‌سی وهدیه‌سی‌در ! » حضرت عایشه‌ده دیر ایدی‌که : « قیزجغزم ! آکا جواب ویر والـکدن کلن مکافاتی دریغ ایتمه . یانکده بر شی بولنمزسـه بن سـکا ویریرم » حدیثیدر .

کوریلیورکه بو محترم قادینـلرك رجال ایله مکمـل مخـابره‌لری وار وعصر صحابه‌ده جریان ایدر ایدی . بوبابده جناب پیغمبردن نوعما ممنوعیت بولنسیدی، آنلر بویله‌کنیش برمخابره‌قپوسنه میدان‌ویررلرمیدی؟ ویاخود صحـابه‌نك ولو بریسندن انکار وقوعبولمزمیدی ؟ حالبوکه اویله برشی اصلا وقطعا روایت ایدلمامشدر .

قادینلره تعلیم کتابت ایدلمك کبی‌نافع ومستحسن برکیفیتی منع‌ایتمك ایستینلر اسلامیتك یتشدیردیکی فاضلات نسایی تتبع‌ایتسه‌لر امینم‌که‌افتخار ایلکدن کندیلرنی آله‌میه‌جقلردر . هله ابن خلکانك وفیات‌الاعیانده فخرالنساء شهده بنت ابی نصرك ترجمه‌سنده بو محترم قادینك علمادن اولدیغی وحسن خطـده یکانه اولمقله برابر برچوق خلق آندن استماع حدیث ایله سماع عالی صاحبه‌سی اولمغله اصاغری اکابره الحاق ایلدیکنی وبوکبی فضائل عالیه‌ایله شهرتکیر آفاق‌اولدیغنی وکذلك علامهٔ مقریزینك نفخ‌الطبنده عائشه بنت احمدالقرطبیه‌نك ترجمـه‌سنده بو مرأهٔ فاضله‌نك زماننده وحیدهٔ دهر اولدیغنی وعلماً ، ادباً ، شعراً ، فصاحةً حرائر اندلسـدن کیمسه آکا معـادل اولـدیغنی وحسن خط صـاحبه‌سی اولوب برچوق مصاحف شریفه یازمش اولدیغنی کورمش اولسـه‌لر بو کبی فاضلاتك حضـورنده سرفروردهٔ تعظیم واجلال اوله‌جقلری کبی معاصرلری‌ده اولسه‌لرزانوزن رحلهٔ کتابت وتدریسلری اولمه‌یه شتاب ایدرلردی .

حاصلی اجتماعیاتمزه تعلق ایدن بوکبی مسائل شرعیه‌یی تتبع وحقیله تدقیق‌ایتمدن‌برطاقم اقوال‌واحادیث ضعیفه‌یه تمسك‌ایده‌رك دوشمك‌اوزره بولندیغمز قورقونچ‌اوچورومی برقات‌دها‌درینلشدیرمکدن وازکچمه‌مزی خالصانه تمنی ایدرز .

بوسنه‌دن : ...

حیات اقوام اسلامیه

چینده اسلامیت

٤

مسلمان اولمیان چینلیلردخی اسلامیتك انجق منغ خاندانی زماننده توسع‌ایتدیکنی سویلرلر (١٣٦٨ ـ ١٦٤٤) چین کتابلرنده‌بومسئله‌یه دائر شو فقره‌لر کورولور :

« یکینك سقوطی اوزرینه فرار ایدن صوك مونغول حکمدارینك کتبخانه‌سنده بولنان آثار ـ منغ ـ ایمپراطوری طرفندن اقادمی اعضاسندن « ما ـ شا ـ ئی‌هی » ایله « ما ـ صا ـ سا » یه‌ترجمه ایتدیرلمشدی . اکثریتی مسلمانلغه عائداولان بوآثار،که دین مذکورك بردهاتبعیدی قابل اولمیه‌جق بر مقیاسده توسعنه سبب اولمشـدر . شمدیکی خاندانك بدایت جلوسنه قدر یشـامش اولان چین علماسندن ـ شی ـ کون ـ بر اثرنده وقتیـله چینه کیرمش اولان ادیان ثلاثه‌دن (خرسـتیانلق ، مانخیائیسم ـ واسلامیت) یالکز مسلمانلغك پایدار اولوب علما ورجال حکومت میاننده بیله منسوبینی بولندیغنی ذکر ایدر . آثار اسـلامیه یالکز حکمدار ایچون علی‌العاده بر صـورتده ترجمه ایدلـه وباحث اولدقلری دین حقنده صور سائره ایله‌ایضاحات مفصله ویرلسه ایدی ، طبیعیدرکه مسلمانلق بو درجه طرفدار قازانه‌مازایدی. بو انقلاب‌دینی ایچون بشقه مهم عوامل دها واردر .

— منغ — حکومتی ، کندی عالمنده یشامغی بالترجیح ، نه‌توسیع ممالك ، نه‌ده قومشولری ایله‌تأسیس مناسبت ایتمه‌مشدی. مجاوربولندیغی حکومتلر ایله اولان مناسباتی پك درشتانه وخصمانه ایدی . تبعه‌سـنك احوالی حقنده دخی مساحه‌کار ولاقید ایدی. مملکتك مختلف‌اقسامنده، مختلف قوملر واردی‌که مونغوللردن اقدم ـ کیطـالیه ـ جورجه‌ن ـ وطانغون ـ لرك مادی ومعنوی تأثیراتی دولاییسیله بورالره کلمشلردی . عینی اسبابك تأثیری ایله برای تجارت چینه کلن مسـلمانلر دخی چین تابعیتنه کیرمشلردی . ـ منغ ـ خاندانك مؤسسی طرفندن خارجیلرك یرلیلر طرفندن دوچار غدر واعتساف اولمه‌ملری حقنده اصدار اولنان اوامر ، چینلیلرك اجنبیلری محو ونابدید ایده‌جك برقوتی حائز اولان بغض وعداوتلرنی ازاله ایلدی . عکس تقدیرده بومهاجرین ایر ،کیج چینلیاشه‌جکلردی . بو یکی چینلیلر ، چین لسان وطرز حیاتنی قبول ایله‌مکله برابر ، قومتیلرنی وبالخاصه یرلیلرك مجهولی بولنان دینلرنی اونوته میورلردی . اصـل چینلیلر ؛ تفوق علمی ومدنیلرینـه رغماً اجنبیلرك جلب خشنودی وتسخیر قلوبنه موفق اوله‌مه‌مشلردی.بو کبی حسیاتك مسائل دینیه‌یه دخی اجرای تأثیردن خالی قالمیه‌جغی طبیعیدر .

مسـلمانلغك چینه صـورت دخولی حقنده اوچ روایت واردر . بونلردن برنجیسی؛ اون‌سکزنجی عصرده ترتیب اولنان بر اثرتاریخی‌یه

كوره ، مسلمانلق چينه الك اول ، « حمزه » نام ذات طرفندن [۵۸۱ - ۶۱۹] - سوئى - سلاله‌سى زماننده داخل اولديغى؛ ايكنجى روايته نظراً « ۶۲۳ » تاريخنده ، طانغ ايمپراطورلرندن برى رؤياسنده باشى صاريقلى بر آدمك ، سرايندن شيطانى دفع ايتديكنى كورور . مشار اليه رؤياسى حقنده نظارى ايله مذاكره ومناقشه‌دن صكره ، - شبت آن - اسمنده برعالمى - حوئى - ايمپراطورينه كوندرير . بو ايمپراطور چين حكمدارينك ارزوسنى ممنونيتله تلقى ايله مقابلةً نزدينه « قايزه » ، «اوآزه» و - فه‌زون - نامارنده اوچ مرخص كوندرير . بو مرخصلردن ايكيسى اثناى راهده ترك حيات ايتدكلرندن ايچلرندن انجق - فه‌زون - - بوغدو خانك - سراينه واصل اوله‌رق مشار اليهى مسلمانلغك علويت ، فضيلت وروحانيتنه اقناعه موفق اولمشدر .

اخيراً المزه كچن ديكر براثرده ، مسلمانلغك چينه صورت دخولى بروجه آتى حكايه ايدلمكده‌در :

۶۲۳ سنه‌سنده پيغمبر ذيشان حضرت محمدك دايسى ، معيتنده اوچ بيك عرب جنكاورى بولنديغى و قرآن كريمى حامل اولديغى حالده چينه داخل اولدى . طانغ ايمپراطورى حضرت پيغمبرك ايلچيسنك ادراك،عرفان ، معلومات، جديت حال وفصاحت فوق العاده‌سنى تقدير ايدرك مسلمانلر ايچون بر جامع انشاسنى امر وايلچينك ، بيك نياز ورجا ايله ، (شانغان) ده (پاى تخت) اختيار اقامت ايله‌مسنى تأمين ايلدى . بالاخره مسلمانلغك تزايدوتوسعى اوزرينه عينى حكمدار - طانيرونغ - برى نانكين ، ديكرى [قانطونده اولمق اوزره ايكى جامع دها بنا ايتديردى .

ايچنده هيچ برحقيقت تاريخيه بولنميان بووثائق، چين مسلمانلرينك منشأ حقيقيلرينى اونوتدقلرينى وشمدى بونى ديلدكلرى طرزده ادعا ايلدكلرينى كوستريور . بز بيليورزكه ، مسلمانلر چين لسانى ايله كنديلرندن انجق سلطنت حاضره زماننده بحثه امكان بوله‌بيلمشلردر . مع هذا بونلر اقدمجه بويله برشيئه تشبث ايده‌مزلردى . اولاً چينده يرلشمك ، اوراسنك عادات، احوال واخلاقى ايله الفت ، اهاليسى ايله پيداى مناسبت ايله‌مك ايجاب ايدردى .

بوراسى‌ده سويله‌مك لازمكليوركه چين مسلمانلرى «اوايغور» لرى اصلاطانيمازلر . واونلرك چينجه - حوئى - حوئى - اسملرينك حرفياً ترجمه‌سندن « مسلمانلق » كلمه‌سنى استخراج ايدرلر .

يوقاروده - اوايغور - طانغون - حكومتنك هر ايكى اسمنك ، چين مسلمانلرينه نقل ايدلديكنى سويله‌مشدك .

وقتيله مذكور حكومته چينجه - طاهيا - دينيلرايدى . عربلرك ورودى اوزرينه بونلره‌ده عينى اسم ويرلدى . ايشته مسلمانلر كنديلرينك - اوايغور - نسلندن دكل ، عرب نسلندن اولدقلرينى ادعا ايده‌بيلمك خصوصنده بو مناسبت تاريخيه‌دن دخى استفاده ايله‌مكده‌درلر .

مسلمانلغك ،هيچ بردينى چكمه‌ين تعصبى ايله آمال استيلاجويانه‌سى معلومدر. صوك اختلالده ، مذكور آمالك موقع فعله‌وضعى خصوصنده كوريلن شدت وعصبيت يكى بر شى دكلدر . - منغ - سلاله‌سنك هنكام سقوطنده چينده حاصل اولان اغتشاش واختلاللردن،مسلمانلر ينه‌استفاده ارزوسنه دوشمشلردى . اسلاملرك او دورده كوستردكلرى غيرت وشدت بر عصر صكره چيقاردقلرى اختلالده كورولنلردن پك فضله ايدى . بوندن بر عصر صكره مسلمانلر چين صحنهٔ عصيانى تكرار اشغال ايلديلر . مسلمانلرك ابراز ايلدكلرى بو عزم وثبات ، بونلرك ، بر كون مظهر موفقيت اولمق ايچون الك دوغرى والك مؤثر واسطه‌يى كشف ايلدكلرينى اثبات ايديور .

مترجمى:

مباهات

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

انكليزلر هندستانده ناصيل يرلشديلر ؟

اولا بر تجارت قومپانياسى كلدى :

بوندن يوزسنه اول تجارت وفابريقه تأسيس ايتمك بهانه‌سيله انكلتره‌دن هندستانه كلن انكليز قومپانيه‌سى ، ظاهراً تاجر برفابريقاتور وضعيتنى طاقنديغى حالده ، هندستانى يداغتصابلرينه كچيرمك ايچون كلدكلرى هركسجه معلومدر . بونده ذره قدر شبهه ايده‌جك ، تردده دوشه‌جك محل قالمامشدر . وثائق تاريخيه ايله مثبتدر . هندستان تاريخنى مطالعه ايدنلر ، بيليرلركه، اخيراً مذكور قومپانيه منسوبينى، هندستانى اداره ايتمك ايچون انكلتره حكومتى طرفندن وظائف رسميهٔ عاليه‌يه تعيين ايدلدكدن بشقه اسملرينك اوكنه (اونورابل) Honourable كلمه‌سنك ذكر ايدلمسنه دائر دخى اسبق انكلتره قراليچه‌سى (ويكتوريا) طرفندن بر امرنامهٔ عمومى بيله اصدار اولنمشيدى .

مذكور قومپانيه بدايت امرده هند ايمپراطورلرى حضورلريله تشرف ايتدكلرى زمان اجراى تجارت ايچون كمال خضوع وخشوع ايله يالواروب امنيه‌لرينه نائل اولمشلردى .

مطالبلرى ، معروضاتلرى ، آمال وآرزولرى دائما هند ايمپراطورلرى طرفندن اجرا ايديليردى . هر ايستدكلرى شيئه ، مساعده‌يه ، انواع معاونت وتسهيلاته مظهر اوله‌رق ، هندستانك بالجمله سواحلنده ، هر وقتنده فابريقه وتجارتخانه آچديلر .

هندستانده اجراى سلطنت واحكام ايدن اسلام مغول ايمپراطورلرى، بويكى توره‌مش فرنكلره هردرلو مظاهرت ومعاونتده بولونديلر . آز مدت ظرفنده تملق ورياسايه‌سنده حرمتماآب قومپانيه درلو درلو امتيازات قاپه بيلمشيدى .

حكومت ايچنده حكومت :

صرف براثر لطف واحسان اوله‌رق كنديلرينه بخش اولنان امتيازات برقاچ سنه صوكره بر (حق صريح) حالنى آله‌رق ، تأسيس ايلدكلرى تجارتخانه‌لرك، فابريقه‌لرك، بالجمله مؤسسه‌لرينك، چيفتلكلرينك اطراف وجوارنده كندى بكچى وپوليسلرينى ديكه‌رك، جسته جسته كيمسه‌يه سزديرميه‌ركدن حكومت ايچنده حكومت تأسيسنه باشلاديلر .

فساد وفتنه نشرى :

شهرت ونفوذلرى كوندن كونه آرتدى . هندستانك هر كوشه وبوجاغنه كيروب چيقديلر . آتش فساد وفتنه‌يى هر يرده علولنديرديلر . هندولرله مسلمانلر بيننده اساساً موجود اولان اختلافاتى برقات دها تزييد وتشديد ايچون بوتون قوت ووسائطلرينى استعمال واستخدام ايلديلر .

پك آز برمدت صوكره اكيان تحملر، صاحيلان ميقروبلر اجراى فعاليت ايتمكه باشلايه‌رق، سلاطين مغوليه اداره‌سى آلتنده بولنوب، باج وخراج ويرن بت‌پرستلر ناكهانى برصورتده رفع لواى عصيان ايليه‌رك، اقليمى باشدن باشه يانغين يرينه چويرنجه‌يه قدر چاليشديلر. حرمتمآب قومپانيه صيان آلتنده بولنان ييلان كبى ظاهرده بيطرف قالمش ايسه‌ده، حقيقت حالده اختلالجيلرله، عاصيلره عقل كوياليى وظيفه‌سنى ايفا ايتمكدن خالى قالمامشدر.

شعله‌لنمكه باشلايان حرب داخلى لهيب حرارتى على العجله سونديه‌جك وسو. نديريله‌ميه‌جك برحالده علوافروز اولنجه، آلتدن آلته قوتلى اولان پارتيلره ياردم ايتمك وآوروپادن آنلره لازم اولان آلات و ادوات حربيه‌يى مبايعه وايصال ايتمكده هند انكليزى قومپانيه‌سى تشمير ساعد همت ايلشيدى.

تماميله هندستانده برملوك طوائف‌دورى آچيلوب، آنارشى، اوليغارشى كركى كبى اجراى احكام ايديوردى. حرب وضربه، اختلال وعصيانه مالك اوليان برنقطهٔ واحده بيله قوجه هندستانده قالمامش؛ امرا ونوابلر؛ راجه ومهاراجه‌لر بربرلرينه دوشه‌رك مملكتك امن وآسايشى، اهالينك حضور وراحتلرينى اخلال، اموال وعقارلرينى نهب وغارته سببيت ويرمشلردى.

اراضى وامتيازات استحصالى، نفوذ منطقه‌لرى تأسيسى:

ال آلتندن عاصيلره، آنارشيستلره ياردم ايدن محترم قومپانيه غالب كالرله يكى معاهده ومعاقده‌لرده بولنوب آنلردن مضله امتيازات، اراضى وعقار، كويلر، قصبه‌لر، شهرلر قوپارمغه موفق اولمشيدى. منطقهٔ نفوذلرى اول امرده دكز كنارنده بولنان قصبه‌لرده محدود ايكن، اخيراً مذكور قومپانيه، انكلتره‌دن، ايرلانده‌دن دها واسع وبركتلى اراضى واملاكه مالك اولمش وتحقق شوكه، بونجه مواهب ونعمى الده ايتمك ايچون هيچ بركونه مادى ضايعاته دوچار اولامشلردى.

قومپانيه‌نك انتريقه و دولاب نتيجه‌سنده الده ايليه بيلديكى اراضى، كويلر كوندن كونه چوغالدى. تجارت داعيه‌سيله هندستانه كلوب مغول ايمپراطورلرينك مساعدات فوق العاده والطاف مهمانوازانه‌لرينه نائل اولان قومپانيه، تجارت ماسكه‌سى آلتندن چيقه‌رق اداره آدمى كسيلديلر.

صاحيلانه فنلرده اقتطاف ثمرات:

بويله‌جه نفاق وشقاق، اختلافات مذهبيه ودينيه نتيجه‌سنده هندستانده تشكل ايدن طوايف ملوك بربربر رسم بكيد ياپارجه‌سنه منقرض اوله‌رق، اراضيلرى هند انكليزلرى قومپانيه‌سنك اله دوشيوردى.

هندستانده الك زياده نفوذ وقوت صاحبى اولان (مارته) ليلرله هند ايمپراطورى آره‌سنده بغض وحسد، كين وغيظ تخملرينى صاچيق صورتيله حكومت اسلاميه‌يه ويركو وخراج ويرن هندولر يننده اخيراً سونديرلمسى غير قابل ديكر برميدان كارزار آچيلمشيدى.

محاربهٔ مذكوره سنه‌لرجه دوام ايتمش وهر ايكى طرفى مادى ومعنوى خسار وضايعاته دوچار ايتدكدن صوكره صوك هند ايمپراطورى (بهادرشاه)ك مارته‌ليلر ـ دشمنلرينك ـ ك اله بكميله نهايت بولشدر.

وقايع ومصادمات مذكوره اثناسنده دها زياده قوت وسطوت پيدا ايدن قومپانيه هندستانك برچوق مملكتى كندى مستعمره‌سنه ضم والحاق ايتمش وبالآخره بهادرشاهى مارته‌ليلرك حبسندن تخليص بهانه‌سيله برچوق ممالك اسلاميه‌يى ضميمهٔ الده ايدرك، بهادرشاهى دشمنلرينك حبس واسارتندن‌ده تخليصه موفق اولمشيدى.

قومپانيه مارته‌ليلرك الندن قورتارديغى هندستان ايمپراطورينى دهليده برمدت خانه‌سنده اقامته مأمور ايتمشيدى.

آرتق هندستان تماميله دكاده، قسم اعظمى انكليز قومپانيه‌سنك اله كچمش بولنيوردى.

قومپانيه حكومت شكلنى اليور:

قومپانيه ارتق حكومت شكلى الهرق ادارهٔ امور وتمشيت مهامه كلياً مباشرت ايتمش وبو حالده برقاچ سنه مرور ايلشدى. يكى حكومتك اهالى يننده توزيع عدالت ومساوات ايده‌جكندن اميدوار اولان خلق، يكى مستوليلرينك دهشتلى كوناكون مظالم واعتسافاتلرينى كوره‌رك بزاروبى قرار اولمشلردى.

اهالينك انكليزلر عليهنه قورانى:

بوكا بناءً ١٨٥٧ سنه‌سنده تكرار نائرهٔ فتنه وعصيان سرزدهٔ ظهور اولمغه كسب استعداد ايدنجه انكلتره مأمورلريله، قوهٔ عسكريه‌لرى عليهنده بوتون هندستانده برقاچ هفته ظرفنده بويوك برعصيان وانقلاب حاصل اولمشيدى. انكليزلردن بيكلرجه ملكى وعسكرى مأمورلر اوته‌ده بريده قتل ايدلدى.ماللرى ضبط ويغما اولندى. ايش بودرجه‌يه كلدى‌كه فراره تصدى ايدن انكليزلر انجق اورمانلرده وطاغ باشلرنده، برك آلتنده كنديلرينى اولوم پنچه‌سندن تخليص ايده بيلديلر.

بهادرشاهك تكرار تخته قعودى:

عصيان وفوران ايدن خلق، سابق ايمپراطورلرينك الآن دهلى‌ده ديرى اولديغنى بيلدكلرندن، آنى تكرار سركاره كتيروب تاج وتختنى آكا ويرمك ايچون اقامتكاهنه هجوم ايلديلر.

فلكك درلو درلو زهرلرينى طاتان وهرلحظه باشنده انواع يأس وآلامه دوچار اولمقله آجى تجربه‌لره مالك اولان بهادرشاه اهاليى دفع وتسكين ايله مطالبلرندن فراغت ايتديرمكه صوك درجه چاليشدى ايسه‌ده، بوامنيه‌سنه موفق اوله‌مدقدن بشقه بالآخره اهالينك زور وقوتلريله خانه‌سندن چيقاريلوب تخته اقعاد واجلاس ايدلدى.

انكليزلرك تلاشى، تكرار موفقيتلرى:

ديكر طرفدن مستوليلر ـ انكليزلر ـ بونجه زحمت و فداكارلق نتيجه‌سنده ضبط ايتدكلرى هندستانى اللرندن بيراقامق ايچون، عسكر ولوازمه تدارك وسوقنه كمال انتظام ايله چاليشيورلردى.

انكلتره‌دن برچوق امداد ومعاونته نائل اولان انكليزلر، اهالئ محليه‌يى ـ عاصيلرى ـ تهديد وتسكينه دعوت ايدرك، اسكيدن زياده سطوت ومهابتلرينى، زواللى سلاحسز يرليلره طانتديرديلر. بوحالت روحيه آز زمان ايچنده عاصيلره سرايت ايدرك، قورقو وتلاش ايچنده هويت وماهيت سلاحشورانه‌لرى بردن بره دوچار تزلزل اولدى.

دهلى ايله هندستانك هرطرفنه مستوليلر سرعتله قوشارق سكون وآسايشى اداميه، عاصيلرى تجزيه وتسكينه سعى وغيرت ايتدكدن صوكره، دام اغفال وتزويره ـ جبراً ـ اوغرايان بيچاره بهادرشاه بردها انكليزلرك پنچهٔ دهاشنه دوشدى.

انكليزلر بهادرشاهك كوزلرينى چيقاريورلر:

دهلى قلعه‌سنه حبس واسير صفتيله قپاتديريلان بوفلاكت زده اختيار حكمدار مأيوس، محكوم برحالده بولنوركن، حياتندن، موجوديتندن دهشتناك وانديشناك اولان مستوليلر، ايكى كوچوك چوجغنى كنديسندن آييروب، يالكز زوجه‌سى بولنان ايمپراطوريچه (زينت محل بيكم)[١] ايله برابر شامسنه بادئ امرده ساعده ايتشلركن، مشار اليهك آيسندن بوسبوتون امين اوله بيلمك ايچون، بهادرشاهك وزراسندن اولان برخائن ايله كيجه، وقتى بيچاره اختيارك كوزلرينى چيقارتديرمغه تشبث ايدوب امنيه‌لرينه نائل اولدقدن صكره آتش كين وغضبلرى برمدت ايچون انطفا پذير اولمشدر.

كندى ولى نعمتنك اككنه، احسانه، بالجمله ايلكلرينه خيانت ايدوب، اغيارك اغوا آت وتسويلات شيطانيه‌لرينه قاپيلوب، آلت شر اولان بهادرشاهك وزيرينه مستوليلر طرفندن برچوق عنوان والقاب ويرلش واعاشه‌سى‌ده تحت تأمينه آلنمشيدى.

---

[١] بيكم كله‌سى دائما، هندستان ايمپراطورلرينك زوجه‌لرينه ويريلن برلقبدركه، ظن عاجزانه‌مجه (بك) كله‌سنك مؤنثى اولسه كركدر. وقتيله هندستانده اجراى احكام ايدن ايمپراطورلر مغول سلاله‌سندن اولدقلرندن، دائما عرق وعادتلرينى محافظه‌يه چاليشدقلرندن، زوجه‌لرينه ـ ايمپراطوريچه‌لره (بيكم) تسميه ايدرلردى.

مذکور خانک سلاله‌سی الیوم هندستانک دهلی شهرنده حکومت محلیه‌نك هردرلو اعزاز واکرامنه مظهر اولقده‌لر ایسه‌ده ، دیکر طرفدن بالجمله اهالینك طعن وتشنیعلرینه‌ده معروض بولنمقده‌درلر . اوقدرکه ، خلقك لعنتلرینی ، کفر وشتوملرینی دیکله‌مه‌مك ایچون کوندوز وقتی اقامتکاهلرندن چیقمغه جسارت ایده‌میورلر .

انکلیزلر بهادرشاهك اوغللرینی اولدیریورلر :

زواللی بهادر شاه بویله‌لکله ـ آلچاق نتیجه‌سنده ـ نعمت بصردن محروم اولدقدن صوکره مأیوسانه ومحزونانه برحیات کچیرمکله مشغول ایکن ناکهانی بر صورتده مستولیلرك النده ـ دهاطوغریسی تحت تربیه‌لرنده ـ بولنان ایکی کوچوك مخدومنك اولدکلرینی وتعبیر اصح ایله افنا ایدلدکلرینی خبر آلدی .

سلطنتدن ، تاج وتختندن ، هردرلو عزت وعظمتدن دوشن ، مملکتنی ، ایمپراطورلغنی غائب ایدوب مستولیلرك حبس واسارتنه کرفتار اولان برمغول حکمداری ایچون بوصوکنجی حادثه‌عظیم برضربه ایدی. زواللی آدم کیجه کوندوز قان اغلایوردی.

حکمدار مشار الیهك ولیعهدی اولان بویوك اوغلی هند اختلالی اثناسنده انکلیزلرك الندن قورتولمش ووادئ فرارده بویان ایدی . برقاچ سنه صوکره هرشی کسب اعتدال ایتدکدن صوکره آنا وباباسنه التحاق ایتمش وآنلرله برابر محبوسانه بر حالده اوقاتکذار اولمغه کرندادهٔ رضا اولمشدی .

بهادرشاه مع عائله رنغونه نفی اولنیور :

سنه‌لر بویله کچوب انکلتره اداره‌سی هندستانده کرکی کبی کوکلشدکدن صوکره ، مستولیلر هند ایمپراطورینی زوجه واوغلیله برابر هندستاندن یکی استیلا ایتدکلری (برما) ایالتنه نقل ایتدیلر .

بو بیچاره مصیبت‌زده ، اعمی ایمپراطوره کندیسنی انجق ـ کوجلکله ـ اداره ایده‌جك قدر بر تخصیصات ویریورلردی .

بهادرشاه وزوجه‌سی نهایت وفات ایدیور :

کرك بهادرشاه وکرك زوجه‌سی (زینت محل بیکم) قهرلرندن، فلاکتلرندن صوك درجه متأثر ومغموم یشایورلردی : چونکه اسکی حشمت ودبدبه‌یی ، طنطنه وداراتی غائب ایدوب ، ایله اداره‌یه‌بی تأمینه مضطر اولان برقرالیچه ایچون بونجه فلاکت غیر قابل تحمل برحال تشکیل ایلیوردی . خصوصیله ایکی کنج اولادلرینك اولدیرلدکلرینی ایشیدنجه بو مصیبتلر جکرلرینه قدر ایشله‌مش وبر مدت صکره غریب ، بیکس بر حالده برمانك (رنغون) قصبه‌سنده اولا بهادرشاه، آنی متعاقباً زوجه‌سی بولنان ایمپراطوریچه ترك حیات ایلشلردر .

بهادرشاهك اولوسی‌ده حقارتدن قورتولماز :

بوزواللی بدبخت حکمداره وفاتندن صوکره بیله برمزار ، مقبر نصیب اولامشدر .

مرحوم مشارالیهك کومولی بولندیغی بر انکلیز عسکرلرینك آرامکاهلری قربنده بولندیغندن، برمدت مجهول قالمش واخیراً مسلمانلر بیك کوجلکله مزاری بولدیریلوب اوزرنده برقبه، بربنا انشا ایتمك ایستمشلر ایسه‌ده حکومت بوکا اصلا موافقت ایتمك ایستمامشدر .

(رفیق) نامنده برمسلمان مزارك تعمیر وترمیمیله ، یکیدن ایمپراطورك شان وشرفیله متناسب برقبه‌نك انشاسنی حکومت محلیه‌دن طلب ایدوب ، بوبابده برچوق وعدلر آلمش ایسه‌ده اخیراً جمله‌سی زاویهٔ نسیانه آتیلمشدر.

مسئله هند والئ عمومیسنه هند مجلس عمومیسی اعضاسندن نواب سلیم‌الله واسطه‌سیله عکس ایتدیرلمش وبیك مشکلاتله قبرك یرینی تعیین ایله اطرافنده بر پارمقلق وضعی ایچون والئ عمومی طرفندن برما ایالتی والیسنه اوامر مخصوصه ویردیرلدیکی حالده بنه ایمپراطورك شاننه موافق براثر وجوده کتیرلمامشدر .

سلطنتی، ملکنی، مالملکنی الندن آلدقلری حالده اولوسنه اولسون کنیش برير ویرمیان انکلیزلرك بوحالنی هرمسلمان دکل ، هرانسان تنقید ایده‌بیلیر .

بوحال ملال انکیزی مشاهده ایدن مسلمانلرك تأثری غیر قابل تصوردر.

حکومت محلیه هرنه اسبابه مبنی ایسه نه کندیسی مزاری لایقیله اعمار ایدیور، نه‌ده بوامرخیره اشتراك ایتمك ایستین مسلمانلره مساعده ایدیور .

ایکیده برده هندستان مطبوعات محلیه‌سنده ـ حتی هندولره عائد اولان غزته‌لرده بیله ـ بوحالت روحیه‌یه قارشو ـ شطارتلر ، تنقیدلر ، طعن وتقبیحلر نشر ایدلدیکی حالده حکومت محلیه هیچ بریسنی قاله آلیور .

قوجه ایمپراطورك نام ونشانی اورته‌دن قالدیروب، آنی اونوتدیرمغه چالیشمق ایستمشلر ایسه‌ده الجا آت طبیعیه ایله حکمدارك مزاری میدانه چیقمشدر .

بهادرشاهك قبرینی زیارت :

مذکور مزار اراضئ امیریه‌یه عائد اراضیده واقع اولوب اخیراً برخرستیانه صاتیلمش واوراده برخانه ، بنا ایدلشدر .

ایکی احباب ایله مذکور ایمپراطورك مزارینی زیارت ایتدم . مزار آغاجك آلتنده درت کوشه‌لی طار بریرده بولنمقده‌در .

غایت بسیط واوچ لیرا مصرفله اطرافنه چویریلن پارمقلق علی العاده برشیدر. مزار طاشی مسطح ومرور زمانله رنکنی غائب ایدن برمرمر پارچه‌سی اولوب، اوزرنده آتیده‌کی عباره‌حك ایدلشدر :

Bahadur Shah -Ex- King of Delhi. died at Rangoon, Novenbre 7 th 1862 and wås buried near this spot .

تورکجه‌سی : — «سابق دهلی قرالی بهادرشاه، ۷ نوامبر ۱۸۶۲ سنه‌سنده، رنغونده وفات ایدرك ، بونقطه‌یه یاقین برمحله دفن ایدلشیدر.» پارماقلغك طیشاریسنده ومذکور حکمدارك مزاری یاننده زوجه‌سنك مزاری بولنمقده‌درکه ، آنك اوزرنده

Zinath Mahal, wife of Bahadur Shah, who died on the 17 th July 1886 is also buried naor this spot .

بو عباره یازیلیدر . ترجمه‌سی « بهادر شاهك زوجه‌سی (زینت محل) ۱۷ اغستوس ۱۸۸۶ سنه‌سنده وفات ایدرك وبومحلك یقیننده دخی دفن اولنمشدر.»

مزارطاشلری اوزرینه یازیلان بو عباره‌لر ، یاغمورلرك تأثیرندن سیلنمش وکوجلکله اوقونه‌بیلیر . مزارك یاننده ، آغاجك آلتنده مزاره کوکللی اوله‌رق باقان فقیر بر هندلی اوقاتنی مزارلرك تنظیف وترمیملرینه حصر ایدرك ، بر چوق صاقیلر دروننده چیچك وسائره میدانه کتیره‌بیلمشدر .

کیجه وقتی‌ده مزارلرك باشلری اوجنه بر قاچ موم یاقمقده قصور ایتمیان بو کوکللی فقیرك معیشتیله مومارك پاره‌سی مزاری زیارت ایتمك ایچون کلن کچنلرك جیب حمیت واعانتلرندن تدارك ایدلکده‌در . مزارك پارمقلغنه کابدلی اسکی بر تنکه قوطوسی تعلیق ایدیلوب ، عابرین طرفندن ایچنه بر قاچ پاره آتیلمقده‌در .

انکلتره حکومتی ، بوقوجه ایمپراطورك هرشیئنی غصب ایتدیکی حالده الیوم مزارینه باقمق ایچون بر آدم تعیینی بیله ایستمه‌مشدر . ایشته بوحاللر ، انسانه لسان حال ایله پك عبرت آمیز درسلر ویریور .

حال حیاتنده بیکلرجه ، یوزبیکلرجه آلتون داغیدان، فقرا ومساکینه بذل وعنایتده بولنان بوایمپراطوره ، اولدکدن صوکره صدقه طوپلایه‌جغنی ،عابرینك رحمت و شفقتنه محتاج اوله‌جغنی سویلسه‌یدیلر ، احتمالکه اینانمیه‌جقدی .

مزارك اوزرینه اردو لسانیله بالاده‌کی عباره‌لری حك ایتدیرمامکده‌ده غالبا بر مقصد تعقیب ایدلمش اولملیدر .

برده مزارك موقعنی قطعی برصورتده کوسترمیه‌رك (بومحلك یاقیننده دفن ایدلشدر) عباره‌سنی یازدیرمقده عادتا برتحقیر معامله‌سی قصد ایدلمشدر .

اولومندن صوکره مزارینك تعمیروترمیمنی آرزو ایتمیان وایستین مسلمانلری بوندن منع ایدن انکلیزلرك نقطهٔ نظری ایکی درلو ایضاح ایدیله بیلیر : برنجیسی، ایمپراطورك دیریلوب تاج وتختنی تکرار ادعا ایتمکدن قورقلری. ایکنجیسی دیریسندن انتقام آلدقلری کبی ، اولوسندن‌ده اخذ ثار ایتمك ایستملری‌در. بوقسه ،معاملات مذکوره بوندن بشقه برشیئه معطوف اوله‌ماز !

وقتیله سودانده‌کی مهدینك مزارینی طوپه طوتان متمدن ! انکلیزلرك بو مزاری اورتده براقدقلرینه بنه آز چوق تشکر ایتملیدر ! !

بهادر شاهك اخلاق و مزاياسى :

(بهادر شاه) سلاطين مغوليه‌دن وهند ايمپراطورلرينك صوكنجيسى اولوب، نهايت درجه‌ده عادل ، حليم ، سليم، متواضع وعالم برذات ايدى . بونجه مزايايه علاوةً مشاراليه فضل وادب وادبيسنده‌ده حائز قصب السبق اولمش ومشاهير شعراى هند آره‌سنده كنديسى ايچون برموقع مستثنا آيرمشيدى . مشاراليهك اردو لسانيله انشاد ايلديكى اشعار فى يومناهذا هر خاص وعامك آغزنده طولاشمقده وادبانك زبانزدى اولمقده‌در . مرحوم مشاراليه وفاتندن صوكره اولوسنك مزارينك اوغرايه‌جغى حاللرى عادتا اثناى حياتنده آتيده‌كى بيتله تصور ايتمشدر.

[پس مرك قبر په اى ظفر كوئى فاتحه بهى كهان پرهى دەجوتونى قبركا نشان اوسى نهوكردن اورا ديا]

ترجمه‌سى : — [اى ظفر! اولومندن صوكره بيله سكا فاتحه كيم اوقويه‌جقدر ، زيرا مزارك اوزرنده بوله‌جق اثر وعلامتى اغيار بر آياق ضربه‌سيله محو ايده‌جكلردر !]

حكمدار مشار اليهك شعرده‌كى تخلصى ظفردر .

بهادرشاهك اولاد واحفادى :

بهادر شاهك وفاتندن صوكره اوغلى برمدت يشادقدن صوكره والدينه التحاق ايدرك بر اركك وبر قيز اولاد براقمشدر . پرنس (رونق زمانه) ايله قارده‌شى پرنس (جمشيد بخت) الآن بو ايالات داخلنده ادارةً وسياسةً منفى اوله‌رق يشامقده‌درلر . حكومت محليه طرفندن كنديلرينه بر اقامتكاه تخصيص ايلديكى كبى هر برينه‌ده آيده ايكى‌يوز روپيه ـ بيك آلتى يوز غروش ايدر ـ آيلق تعيين اولنمش وقرارلرينه ميدان ويرمامك ايچونده دائمى ترصد آلتنده آلنمشلردر . فقط ويريلن معاش مصرفلرينه كفايت ايتمديكندن كمال سفالتله امرار حيات ايلمكده‌درلر .

معاش وتخصيصاتلرينك تزييديله ترفيهلريچون حكومته بالدفعات مراجعت ايتمشلر وهيچ برثمره‌يه بيله دسترس اوله‌مامشلردر . پرنس جمشيد بخت كوزل آته بينر ، عزت نفسه مالك بر كنجدر . انكليزجه ، اردو ، برما لسانلرينه‌ده لايقيله واقفدر . پدرندن كنديسنه هيچ بر شى قالمامشدر . انجق البسه وپدرينه عائد اوكبى بعض شيلرى پرنس موسى اليه نزدنده محافظه ايديبور .

هندستان تخت وتاجى ايچون بر وارث حقيق تحريسى لازم كلسه هرحالده‌بو بدبخت (جمشيدبخت) ى آرامق ايجاب ايدر .

ايشته تقلبات زمان بواحواله دينير .

اللهم تعز من تشاء وتذل من تشاء بيدك الخير انك على كل شىءٍ قدير

(رنغون)دن : س . م . توفيق

فيليبين مكتوبلرى :

يولده — بهوپالدن

بهوپال حاكمه‌سى حضورنده :

آغرادن « بهوپال » ه كلدم. استاسيونده شهزاده حميدالله خان طرفندن استقبال وجهان بيكم حضرتلرينك سراى عاليسنه ايصال اولندم . سرايه وصولمى متعاقب حاكمهٔ مشار اليها همان حضور عاليلرينه عاجزى قبول بيورديلر . اثناى ملاقاتده زيارت عاجزيدن صوك درجه مسرور ومحظوظ اولديغندن بحث بيورديلر . متعاقباً باشنه ال سورمك اوزره كوچك مخدومنى كتيرتدى . عاجزلرى‌ده بسملهٔ شريف ايله الى باشنه سوردم . شمدى‌يه قدر كزديكم يرلرده بوكبى تكلفاره چوق معروض قالمشيدم .

شبهه‌سزدركه بوهندستان اهاليسنك ممالك عثمانيه اهالئ اسلاميه‌سى حقنده بسلەدكلرى حسن ظن آثارندندر . حضورلرندن خروجمى متعاقب اقامتم ايچون (حيات افزا) نام كوشكلرينى تخصيص بيوردقلرينى مابينجيلرى خبر ويردى . ومهماندارلغمه تعيين ايديلن ايكنجى مابينجى ايله برلكده اوتوموبيل ايله كوشكه كلدم .

٢٤ محرم سنه ٣٣٢

محمد وجيه

— ٥ —

بهوپال حاكمه‌سى حضرتلرينك خلعت احسانى :

دردنجى مكتوبمى پك مختصر اوله‌رق بهوپالدن تقديم ايتمشيدم . محل مذكورده اوچ كون قالدم . اوچنجى كون حاكمهٔ بهوپال حضرتلرى عاجزلرينى بر دها حضور عاليسنه قبول ودرت خلعت احسانى صورتيله تلطيفمه همت بيوردى . مقام سامئ فتوا پناهيدن بالعموم علما واهل اسلامه خطاباً حامل اولديغم تعريفنامهٔ جليلى تبركاً نزدنده آليقويدى . اثناى ملاقاتده تيمناً برقاچ حديث شريف تلاوت ايتمكلكمى امر ايتدى . بخارئ شريفدن محفوظم اولان بعض احاديث شريفه‌يى تلاوت ومعانئ منيفه‌سنى زبان فارسى ايله ادا ايتدم . بونى متعاقب خلعتك الباسنى مابينجيسنه امر ايتمكله آياغه قالقوب خلعتى آلدم . وتيمناً صرتمه قويه‌رق تعالئ اهل اسلام ، خليفهٔ كرامت نشان وحاكمهٔ محترمه ايچون خير دعالر ايتدم . احترامات وتعظيمات خالصانه‌سنك ذات سامئ فتوا پناهى‌يه وبو واسطهٔ مبجله ايله حضور ميمنت موفور حضرت خلافت پناه اعظمى‌يه عرض ايتمكلكمى توصيه بيوردى .

بهوپال علما واعيانى ايله ملاقات :

بهوپالده بولنديغم مدت ظرفنده بر خيلى علما واعيان ايله وزير نخستين مملكت « حيات افزا » كوشكنه كلوب عاجزلرينه بيان خوش آمدى ايلديلر . ووزير حضرتلرى عاجزلرينى بر اوكله طعامنه ، قاضى افندى آقشام طعامنه ومدرسهٔ دينيهٔ احمديه مدير محترمى اكا برعلمادن ديكر بر ذات بر چاى ضيافتنه دعوت ايلديلر . برده مفتئ بلده كلوب مربوطيت دينيه حسبيله بتون بهوپال رياستى اهل اسلامنك مشيخت جليلهٔ اسلاميه‌يى بر مرجع دينى طانيمق ارزو ايتدكلرينى بيان ايتمكله عاجزلرى بوبابده‌كى افكار مخصوصه‌لرينى حاكمه حضرتلرينه عرض ايتملرى وكنديسى نه‌يى تنسيب ايدرسه آكا كوره حركت ايتملرى لازم كله‌جكنى واشبو مرجعيتدن مقصد فتوى صورمق كبى بر شى ايسه كافهٔ بلاد اسلاميه‌دن بوبابده بر خيلى مراجعات وقوع بولمقده وبونلره جواب يازلمقده اولنوب بهوپال علماسى طرفندن دخى بوكبى استفتالر وقوع بولورسه شبهه‌سز اعطاى جواب اولنه‌جغنى آكلاتدم . وقتك عدم مساعده‌سنه بناءً فكرينى مفصل بر مكتوب ايله عاجزلرينه آبريجه بيلديره‌جكنى اخيراً درميان ايلمى اوزرينه حضارك يانندە سويليه‌ميه‌جكى شيلرده اولديغنى درك ايدوب بوبابده‌كى مكالمه‌يه نهايت ويردم . يوم عزيمتمده عاجزلرندن

فيليپين‌ده‌كی عنوانمی ايستدی . ومكتوبی اورايه كوندره‌جكنی سويلدی . علما ايله وقوع بولان ملاقاتلرنده ، مدرسهٔ احمديه‌يه كيتديكمده مدير وبعض طلابك اوقودقلری مدحيهٔ جناب خلافتپناهيدن بورادهكی اهالیٔ اسلاميه‌نك كافهٔ مقام خلافت عظمايه مربوط وبونی هروسيله‌دن بالاستفاده اظهاره خواهشكر اولدقلرينی اكلادم . محال ديكرده مسلمانلرده بو حسيات وار ايسه‌ده ارزو ايتدكلری كبی اظهار ايده‌ميورلر . بوفرصتلردن بالاستفاده علمای كرامه حكومت جليلهٔ اسلاميه‌نك هردائم مادةً اعانه‌سی خصوصنه كافهٔ اسلاميانی تشويقدن كری طورمامرينی واعانه‌نك يالكز وقت حربه تخصيصی نتيجهٔ مطلوبه‌يی حاصل ايده‌ميه‌جكنی اكلاتدم . كرك ديوبنده كيلر كرك بهوپالده كيلر بو بابده بتون قوتلرينی صرف ايده‌جكلرينی سويلديلر .

اغرايه عودت :

بهوپالدن صكره آغرايه عودتله هر سنه بر كره اجتماعی معتاد اولان مؤتمر علمایٔ اسلاميه‌ده — ايديلن دعوت اوزرينه — بولوندم . محل اجتماعده اغيار دخی بولونديغنی اكلاديغم ايچون القای خطاب حقنده وقوع بولان تكليفه عموم اهل اسلامك صلاح حالی ايچون بر دعای مختصر ايله اجابت ايتدم . بوكون قالكوته‌يه كلدم . يارين انشاءالله سينغاپوره متوجهاً واپوره بينه‌جكم . مشاهداتم حقنده بی‌دربی معلومات ويره‌جكم .

قالكوته ٢ صفر الخير ٣٣٢

محمد وجيه

اوروپه مكتوبلری :

« اوروپا مدنيتی » نك ايچ يوزی

مملكتمزده اوروپا مدنيتی وبو مدنيتك ايجاباتی تطبيق ايدلمك ايستنلديكی معلومدر . بو جمله‌دن ، حكومتجه ياپلمش وياپيله‌جق اولان تدقيقات واصلاحاتدن ماعدا ؛ خلقك ذهنيتنده ، افكار واعتقاداتنده ، دينيده بيله بعض اصلاحات اجراسی متصوردر .

وطنمز حقنده‌كی تصوراتك . مملكتمزك طريق مدنيتده منكشف اولمسی ارزوايدن هر وطنپرور طرفندن القشلانمغه دكری واردر . لكن مع التأسف بو ارباب تصور وتمنی آره‌سنده ، اصلاحات طرفدارلری ميانده ، اوروپا مدنيتی بلا تعديلات مملكتمزه صوقق ايستين بر صنف واردركه ، مقصدلرينی مدافعه ضمننده قلماً ، شفاهاً مناقشاتده بولنيورلر ، تحريكات اجرا ايديورلر .

اساس اعتباريله ، وطنمزك فكراً ، عرفاناً تمنیٔ تعاليسنده بولنان وطنپروران بيله بو مناقشه‌لره اشتراك ايديورلر . اما ، حسن نيت اصحابندن بولنملری ، اسلاميته ازلی بر مربوطيتله مربوط بولنملری ؛ بو مناقشه‌لره يالكز فكر بيانی حيثيتيله كيرمش بولنملری ؛ حسيات وافكارلری ايچون سبب مؤاخذه تشكيل ايتمز . بزم بوراده سويلمك ايستديكمز شی ، اوروپا مدنيتی وبونك مملكتمزده نه‌درجه‌يه قدر قابل تطبيق ايدوكی حقنده بيان افكاردر . بو اعتبارله اصحاب حسن نيتدن اولان خيرخواهان معارضين انی رنجيده ايتمكدن قطعياً مجتنب بوله‌جغز .

فقط بر آوروپا كورمه ايله مليت ودينی استحقاره قدر جرأت ايدن بعضيلرينه قارشو هيجانمزی . لسان مدافعه‌مزی ، صوصدرميه‌جغز . بو ، بزم ايچون بر وظيفهٔ مقدسه‌در . صره‌سی كلشكن ، افكارمزه معارض اولانلردن شو صوك « بعضيلرينه ! » اسباب انفعالمزی سويليه‌لم .

بونلر ، آوروپاده بولندقلری حال اغترابلرنده بيله ، دينمزی ، مليتمزی رنجيده ايتمكدن چكينمه‌مشلردر . حالبوكه ايشته بوزمان افتراق . بيشكاه تقديرلرينه بر صحنهٔ تجربه ياراديوردی : اوروپاده اسلاميتك ، فضائلنك قيمتنی تقدير ايده‌بيليردی . بونی ياپمديلر وياپميورلر . حالا ، بونلرك مروجينی عدادندن اولان بر قسمده اوروپاده عين (تجربه‌سزلك) ذهنيت اليمه‌سی ايچنده صاپلانوب قالمشلردر . (حريتسزلكمزدن ، قادينلرمزك حال اسارتندن . اخلاقسزلغمزدن الخ … مغلوبيت اخيره‌مزدن) متأثر دكل ، صانكه بشقه بر قومك ، بشقه بر ملتك حال سفلينی اكلاديرمش كبی ، اضطرابانمزله علاقه‌دار كوروتمزلر . اسلاميتدن راست كلدكلری محفلده سويلركن بر فرط لاقيدی ايچنده بولنورلر ، سوزلرينك مخاطبلرنده حاصل ايتديكی تأثير وهيجان عميقه دقت ايتمزلر بيله . قادينلرمزك حالندن ، اردومزك حالندن بحث ايدركن ، اوروپا هوای بارديله تبرد ايتمش — اونلره نظراً وقورلانمش — نظرلرنده اسلام حسنه ترجمان بر شعله كوروتمز . شرقك لايعد سلسلهٔ محاسنی ايچنده قلب وكوزلره بخش ايتديكی حسن رقيق شاعريت ، بونلرده يوقدر . بونلر ، اوروپا مدنيتی مدافعيدر . مصاحبه‌لری قدر شايان نفرت بر شی يوقدر .

قادينلرمزده ، ملك خصلت قيزلرمزده اوروپايه كيتمك ، چارشافی آتمق صورتيله مدنيتك تعميمنی می ايستيورلر ؟ بلك اعلاء ، بن ، حمد اولسون بنمله همفكر اولان بر چوق ارقداشلرم اونلره بوراده باغيريورز : « كليكز ، ساحهٔ مناقشه آچيقدر . فكرلركزك دوغرولغنی تجربی صورتده اثباته چاليشكز . اسلاميتك وضع ايتديكی قواعد ، دساتير ابديته بيله حاكمدر . هيچ بردين ، اونك قدر متكمل اولمامشدر . او ، مدافعه‌سز قاله‌ماز . اسلام عاليجنابدر . حقير اوله‌ماز . »

شو دقيقه‌ده ، بر تأثر عميق وبر ممنونيت عظيمه ايچنده‌يم . اوروپا مدنيتنك — بر چوق حقايقه رغماً — مداحلغنی ، مدافعلكنی ايدن كيمسه‌لرك دها هنوز ايچمزده موجود اولدوغندن متأثرم . ممنونم . زيرا ، بو مدنيتی وطنداشلرمه ، اوروپاده رأی العين كوردوكم وقايع جاريه ايله اكلاتابيله‌جكم . سوزمه ، « آوروپا مدنيتی نه‌در ؟ » سؤاليله باشليورم .

اوروپا مدنيتی نه‌در ؟

« اوروپا مدنيتی » دينلنجه ، نظرلرمزده ، شرق نظرلرنده بر چوق سعادت وترقياته مصدر اولمش بر اولكه‌نك بر شعشعه بر نقاب خياليسی ترسم ايدر . بونك التنده شو معانی مندمجدر : اوروپا مكمل بر اردويه ، مدهش بر فيلويه ، بيوك زنكين شهرلره ، فعال انسانلره ،

فابریقه‌لره ، تجارتخانه‌لره ، شمندوفرلره .. الحاصل وسائط مدنیه‌نك کافه‌سنه مالك بوباوروپا مدنیتی‌در . کوزلرمزك کورمه‌دن نظرلرمزك احاطه ایلدیکی بو موجودات مدنیت بزی حیرتلره مستغرق قیلار ، مذکور مدنیتی کندمزده ده تطبیقه بر حس دویارز ، یاخود یقیندن اونی کورمك ایچون فرسخ فرسخ مسافه‌لر قطع ایتمکده براشتیاق حس ایده‌رز .

بردفعه واصل اولدقی ، اوکزده حقیقةً میخانیکی برفعالیته صحنه شهرلر موجود اولدوغنی کورورز : شمندوفرلر ، الکتریقلی ترامولیلر ، تمیز کینمش بولیسلر ، بیوك منتظم بنالر ، واسع جاده‌لر ، اهالینك مرور وعبور سرعتی ، هپ بونلر ؛ بزده او احتساسی تولید ایدر . لکن برقاچ آی‌اقامتدن صکره ، شوحیات مدنیتك داخلنه نفوذ ایدیلنجه مدنیت نقابیله مستور بیسلکار ، سیئات میدانه چیقار . ایشته ، اوزمان اوککزده واسع بر ساحهٔ تدقیق ومقایسه کشاده‌در : شرقی ، استانبولی ، محاسن ولطائفی خاطره کتیررسکز ، بوراده‌کی حال مدنیت ایله بزم حالمزی مقایسه ایدرسیکز . سزده درین بر انتباه حاصل اولور . او لطیف دیارك سمای عفیف شاعریتنه مجلوب قالیرسکز ، قلبکز ، آماللکز ، هپ اونی کورمکدر . اوکامربوط ، ابدیاً مربوط قالیرسکز . مرحمت وشفقته ، حساسیتنه نهایت بولنمیان جامعلرنی ، قفسدن تخته‌دن معمول نه‌وجکزلرمزی درآغوش ایده‌جککزکلیر . هیهات بوبر آجی تجربه‌در !

وطنداشلر ! متنبه اولەلم ! شرقزه ، اناطولیزه ، لطیف استانبولزه درت اَل ایله صاریلالم ، بربریکزی رنجیده ایتمیکز . « تعاونوا الخ ... » امر جلیلنه اتباع ایدیکز . اوروپایه بو مدنیت بیسلکلریله ملوث یره کلمیکز . ملکتمز ، شعر ، حسن ، مرحمت طاشلرندن یاپلمشدر . بورانك باده دمیر، عملی ترقیسنه قطعیاً آلدانمایکز . بومدنیت ، مادی بر ترقیدر . مقدرات اولان ترقی مادی دکلدر . بوراده معنوی تعالی قطعیاً یوقدر . عصمت قطعیاً یوقدر . قادینلرمزك مستور ارککلرمزك بازوی استلری التنده‌کی حال عفیفانه‌لرینی محافظه ایدك . بو عادت مستحسنی بوزمق ایستینلره ، اجدادکزدن سزه منتقل عفت وحماست حسلریله مقابله ایدك . قیزلرمزی عفیف بر زوجه ، « دقت ایدك ، یالکز بر زوجه ، بر مادر مشفق ، سالون خانمی ، عمومی بر قادین دکل . » اوله‌رق یتیشدیرك . ترقی ، تعالی ایستیورمیسکز ؟ پادشاهلرمزك ، اجدادمزك ، هپسندن اول الك بیوك واضع دینمزك نصایحنه اقتفا ایدیکز . عفت و دین یولنده و یردیککز لایعد قربانلره ، بونجه فداکارلقلره دها علاوهٔ فداکاری ایدك . قادینلرمز ، قیزلرمز آچیق کزمیه‌جکلردر . زیرا عکسی عفتسزلکدر . آوروپایه کیتمیه‌جکلردر . زیرا عکسی ، فنا بر قادین اولمقدر . یالکز ترقی مادی‌می ، اردو ، بحریه ترقیسی‌می لازمدر ؟ خیر قادینلرمز کما کان عفیف برر زوجه قالملیدر . عکسی ، اسلامیتی شیرازه‌دن چیقارر ، هرج ومرج تولید ایدر ، مضمحل و پریشان اولورز . باقکز ، مملکتمز دها شمدیدن اوروپادن مستولی بر سورو تجار میقروبلری ایچنده یوزویور . بوندن اکثریسی بزکه بو آچلر ، پاره‌مزی ، یوردومزی المزدن آلمه چالیشیورلر . بونلرك قادینلرینه فصل زوجه‌لرمزی ، انالرمزی بکزه‌تەلملکه : اوروپاده اولسون ، مملکتمزده اولسون بو اجنبیلره ، اسلام اولدوغمزی سویلینجه سیمالرنده درحال بر خندهٔ استخفافك خطوط مستکرهه‌سی بلیریر ؟ بونلر بزه دشمندر . دیناً ، عرفاً بزه دشمندر . اونلره سوکیلی قیزلرمزی ، برر پری حسن وعفتی صاچان او حساس ، مشفق موجودیتلری بکزه‌تەجکمیز ؟ اونلرده آچیق صاچیق ، ارککلرله اختلاط ایده ایده یوزسز ، حسسز ، عفتسزمی قالسینلر ؟ تاریخمز ، اوروپا اقوامیله برسلسلهٔ خونین محاربانتدر . قانلرمزی آقیدان بودشمن اقوامی هرشیده نمونهٔ حرکت اتخاذ ایتمیەلم .

سزه مناسبت کلشکن اسویچره حیات مدنیه‌سی وقادینلرندن بحث ایده‌یمده عبرت آلکز .

بز اسویچره‌نك «ژەنەو» قصبه‌سنه تحصیل ایچون کلدك . بولندوغمز شهر ، کوچك ، فقط اوروپا حیات مدنیه‌سنه تماميله صحنهٔ جریاندر . اهالیسی اوقدر زنکین دکلدر . فقیرده دکللردر . قادین و ارکك ، هپسی صباحلین ایشلرینه کیدر ، اقشام عودت ایدرلر . بو اوروپا حیات مدنیه‌سنك صحنهٔ خارجیه‌درکه یوقاروده (مادی ترقی) نامیله توسیم ایتمشدك .

داخلاً وقایع شوطرزده جاریدر : قادین ، ارکك بر قاچ چوجقدن عبارت بر ایشجی طبقه‌سندن بر عائله‌یی اله آله‌لم . بو عائله ، بر آپارتمانده استیجار ایتدیکی بردائره‌ده ، یاخود بو دائره‌سنك بر اوطه‌سنده بیتوتت ایدرکه : شو طرز معیشتی وتشکلی حاوی عائله‌لر ، یعنی ایشجی صنفی (ژەنەو) ده کثیردر .

اولدقجه صاحب ثروت ، صیفیه وچفتلکلره مالك اولان بر قسم ده بر حیات کبارانه یشارلر .

بو ایکی صنف آره‌سنده برمتوسط طبقه واردرکه ، ماهیه ، یومیه آلدیغی پاره ایله آپارتمانك بر اوطه‌سنده بکار ، یالکز یشار . بو قسم ، یبانجی طلبه‌یی ، طالباتی ، اجنبی بعض مشغولیت اصحابنی ، کیمسه‌سز قادین وقیزلری احتوا ایدر .

اوچ طبقه‌یه آییردیغمز « ژەنەو » اهالیسنك حیات و معیشتلرینك طرزی اعتباریله نه کبی معنوی خاصه‌لری حائز اولدوغنی ، استدلال قولایدر . زنکین طبقه‌دن اولانلر ، واسعجه تعیش ایدرلر . بووسعت معیشت ، حیات کبارانه امرارینی استلزام ایلر . بوده بیتنجه ، بالولره ، سالونلره مداومتی مستوجبدرکه ، سقوط ، عفتسزلك بوراده باشلار : ارکك مادامکه صاحب اولدوغنی ظن ایدر ، زوجه‌ده ، ارککنه اوکا حاکم ، اونی حسن اداره ایتمش کبی بر رول اوینار . هرایکیسیده بربرینی آلداتیر . فقط بری دیکرینك اغفالندن خبردار اولمز .

بو ، صالون صفحات معاشرتنك الك کثیرالوقوع بر طرزیدر . دیکر بر طرز دها واردرکه ، بربرلرینك مناسبات خفیهٔ نامشروعه‌لرینه مطلع اولورلر . بو ، کرچه نادرالوقوع دکلدر . لکن اولکی قدر اهمیتی حائز اوله‌ماز : مناسباتلرینك طرفینه مکشوف اولمسیله مقاولهٔ

ازدواج منفسخ اولمشدر . معنوی قیمت زائل اولمشدر . دورهٔ مادی‌یه داخل اولنمشدر . برنجی طرز مناسبانده ایسه ، علاقهٔ ازدواج دوام ایدر ، زوج وزوجه بولنلور ، جمیت بونك تأثیرات مخربه‌سنی یواش یواش ، معنوی بر صورتده حس ایدر .

سالون حیات معاشرتنه مداوم کبارلردن بعضیلریده ، دها منزویانه یشارلرکه ، بونلرك عائله‌لرنده‌کی حسن محافظه کاری عفت، اولکیلرندن زیاده‌در . بو صکره‌کیلر فی الحقیقه دها عفیفانه یشارلر . انکلیز کباران عائله‌سی ، بوکا مثال اوله‌بیلورلر .

بر ایشجی عائله‌سنده قادین وارککك چالشمقده اولدقلرینی سویلمشدك. بونلر اشتغاللرینك طرزی اعتباریله بربرلرندن یا بر کون، یا بش هفته، بش سنه، الحاصل برزمان موقت ایچون آیریدرلر . قادین وارکك بر آپارتمانك ، بر دائره‌سنك بر اوطه‌سنده اقامت ایتمکده اولدقلرینه نظراً ، دائره‌نك کیراسی کندی حسابلرینه ایشاین وکندیلریله اشغال ایدلمه‌مش اولان ایچ ، درت اوطه‌سنی ایجار ایدرلر . بو ژه‌نه‌وده ، عمله طاقمنك - اکثریت اهالینك - قبول ایتدکاری بر نوع قانوندر . بو حالده ، کیجه‌لری قادین وارکك ، دیکر کیمسه‌لرله استیجار ایدلمش اوطه‌لره یقین یاتیورلر دیمکدر . بو کیراجیلرده ذکی، برانیق بر آدم دائما صاحبهٔ خانه‌یی اغفال ایده‌کلمشدر .

بش کون ، دها اوزون برمدت زوجندن آیری ، فکر تجارت وقاندیرمق ذهنیتیله مألوف بو قادینلرك احتمالات سقوطی برقانون‌دکلسه برامر محققدر .

بوطرز تشکلی حاوی فقط دول، بسبتون زوجدن محروم قادینلرك، مناسبات دائمه‌ده بولندوقلری ارککلر مبذولدر .

شمدی ، بو ایشجی عائله‌لرندن نه‌ولیمکه نامزد ، عمله قیزلرك حیاتنی تدقیق ایتمك قالیورکه بو ، حاللرینی تشریح ایتدیکمز قادینلرك حال ماسبقلری‌در . قیز یاچالشدیغی یرده برینه عاشقدر ، یاخود بشقه بریله اوته‌دنبری آره‌لرنده تعاطی ایدیلان کلمات نوازشکارانه ، طاتلی مواعید ازدواج واردر . یاخود بونلره مالك دکلده، آننه‌سی طرفندن ویرلمش، سوقاقلرده بکنه‌جکی، احوال مالیه‌سنك مساعد اولدوغنه واقف اوله‌جغی بعض کنجلرله تأسیس روابط ایتمه‌ده حریت مطلقه‌یه مالکدر. هرایکی حالده ، کنج قیز برعاشقه ، حیات ازدواجه داخل اوله‌دن ممنونیتله بوسه‌لر ، معانقه‌لر ابذال ایده‌کلدیکی بر ارککه مالکدر. بونیم عفیفانه! حیات ، مستقبل، انا وزوجه‌لرك طبایعنده مدهش تأثیرات، درین سقوط تمایللری براقیر. بو ، غیرقابل انکاردر. سوقاقلرده کوندوز وکیجه‌لری عیان برصورتده کچن شو حادثه ، شو میل تعشق وتخظظ بتون کنج ژه‌نه‌و قیزلرینی استیلا ایتمشدر. ١١ یاشندن اعتبارآباشلایان شوشوخلق ، عفتسزلك ، احتمال دورهٔ شیخوختده انتها بولیور .

اوچنجی صنفدن اولان دول ، بکار قادین وارککارك ، طابه‌لر وطلبه‌نك کندیلرینه مناسب زوج ویا متره‌سی آرامقله امرار زمان ایتدکارینی سویلمك بیله زائددر . قیزلر ، ارککلرله برابر عین صنفده، عین صره‌ده اوطوریرلر . عین لوقنطه‌ده برماصه‌ده یمك ییرلر. کیجه‌لری، قارشو قارشویه کیرالادقلری اوطه‌لرده یتارلر. بوحالده انسان ، بر آنی سقوطك احتمال اندیشه آوری ایچنده بولنمزمی ؟

مدنیت وبونك ایجابی قادینلرك آچیق کزدیرلمسی ایسه ؛ آچیق کزمه‌نك ارککلرله اختلاط ایده‌بیلمه‌نك سیئات اخلاقیه‌سنی کافی درجه‌ده کوستردك . (ژه‌نه‌و) ده وبتون اوروپاده حیات ، عرض ایتدیکمز کبی جریان ایدر .

اوروپانك لایمدرذائل اخلاقیه‌سندن بوبرنبذه‌در. اسلامیتك علوقدری بوکبی یرلرده تقدیراولنور. محترم «سبیل الرشاد» ه احتراماتمك قبولنی رجاایده‌رك مکتوبمی نشرایتمسنی، بونی یازمه‌مه سائق اولان حس دیانت وطنپروری‌می اهمال ایتلمه‌مسنی استرحام ایلرم. کله‌جك مکتوبمده‌ده، بوراده، غرب حیات مدنیتنك برمحال دیانتپروریمزله مقایسه‌سندن چیقاره‌جغم نتایجدن بحث ایده‌جکم . ومن الله التوفیق .

اسویچره‌ده — ژه‌نه‌وده

واسلام حقوق طلبه‌سندن

مصطفی راقم

ادیب محترم عاکف بکه

ملکیه بیطار مکتبی اوچنجی صنف طلبه‌سندن ادرنه بیطر مفتش سابق حسن افندینك مخدومی جودت افندینك وقوع ارتحالندن طولایی پك زیاده متأسف اولدم. مرحومك فنون بیطاریه میاننده الکزیاده سووب چالیشدیغی علم حیواناتده آز زمان ظرفنده کوستردیکی اقتدار فوق العاده‌دن ناشی ایلروده کندوسندن پك بیوك خدمتلر بکلرکن بویله هنوز کنج یاشنده وفات ایتمی فن وکنجلك ایچون بیوك برضیاعدر. جناب حق مرحومی غریق رحمت وسزلره صبر وعافیت احسان ایلیه .

١ مارت ١٣٣٠ ملکیه بیطر مکتبی علم حیوانات معلمی

اسماعیل حقی

منتسبین طبدن احمد جودت امضاسیله آره صره سبیل الرشاده فنی، صحی مقاله‌لر یازان بوچوجوغی محترم قارئلریمز البته تخطر بویورمشلردر. مسلك علمیسنده‌کی قدرتندن ، مساعیسندن طولایی ، هنوز اون یدی یاشلرنده ایکن هیئت تحریریه‌مز آره‌سنه کیرن ؛ رساله‌مزه پك قیمتلی خدمتلرده ، معاونتلرده بولنان زواللی جودتی ، وااسفا که ، پك چابوق ألمزدن قاچیردق ! اوبزه پك چوق یازیلر یازه‌جقدی ؛ اوچوجوق عالم اسلامه پك چوق خدمتلرده بولونه‌جقدی .

علوم صحیحه‌یه ، فنون طبیعیه‌یه قارشی پك یابانجی، پك صوغوق بر وضعیت کوسترن؛ غربك ترقیات فنیه‌سنه مداح اولمقله کندیسنه وظیفه‌سنی کورمش نظریله باقان کنجلریمز آره‌سنده جودت مرحومك امثالنه ، مع الاسف ، تصادف ایدیلەمز .

باباسی درت سنه اول رحمت حقه ارتحال ایدرکن اوغلنی بکا امانت ایتمشدی . اونك ایچون بوچوجوغك نه‌بویوك برثبات ایله چالیشدیغنی کوزمله کورویور ؛ برقاچ سنه صوکره ناصیل یوکسك براحاطه‌یه مالك اوله‌جغنی‌ده پك امین اوله‌رق تخمین ایدیوردم . هیهات ، وقتسز

برأولوم چوجوغك اوقدر امكلريني ، بتم اوقدر اميدلريني تارمار ايتدي ، كيتدي !

شو تعزيتنامه‌يي كوندرمك قدر شناسلغنده بولنان اسماعيل حقي بك افندي ، هم مرحومك معلمي ؛ هم مملكتمزك يكانه علم حيوانات متخصصيدر . جودتك قيمت علميه‌سني اويله صلاحيتدار ، اويله بويوك بر آغيزدن ايشيتديكم ايچون ، بوقدر حقيقي بر ماتمه قارشي نه‌قدر متسلي اوله‌بيلمك ممكن ايسه بن ده اوقدر تسلي حس ايديورم . جناب حق احمد جودته رحمتلر ، مغفرتلر ؛ اسماعيل حقي بك افندي‌يه ده اوزون عمرلو بر چوق جودت يتيشديرمك ايچون موفقيتلر ويرسين آمين .

محمد عاكف

مرجعنك نظر دقتنه !

لاله‌لي جامع شريفنك اتصالنده كائن اشجي دكاننده احكام دينيه‌مزه مغاير اوله‌رق [بوراده ازميرك خالص اوزوم راقيسي صاتيلور] عباره‌سني حاوي لوحه‌نك دكانك پنجره‌سنه تعليق اولنمش اولديغني كمال تعجب واسف ايله كوردك . حالبوكه سنه‌لردنبري اوغرامقده اولديغمز بونجه فلاكتلرك ، بونجه مصيبتلرك سبب يكانه‌سي دينمزه اولان عدم اهتمام ومبالاتسزلغمزدن ايلرو كلمشدر . چونكه عادات مليه وعنعنات دينيه‌سنه خلوص قلبله مربوط اولميان اقوامك محكوم انقراض وزوال اوله‌جغي بديهيات اموردندر .

ذاتاً بز حبل متين آلهي‌يه صارلديغمز اوآوان مسعدت واقبالمزده صرف احكام شرعيه‌يه اتباع ايتديكمزدندركه حدودلريمزي تا پيره‌نه اتكلرينه قدر توسيع ايتدك . فقط وقتا كه بورابطه بزدن كسيلدي ، دوچار اولمديغمز فلاكت ، اوغرامديغمز مصيبت قالمدي .

بناءً عليه بويله بر جامع شريف قربنده وبر اسلام تجارتگاهنده ديناً اخلاقاً ، صحةً مضر اولان بوكبي شيلر رواج بولماملیدر . بووامثالنك منعني حكومتمزك متصف اولديغي اجراآت ديانتپرورسندن بكلرز .

نظر امعانكزه عرض ايتمش اولديغم شو حادثه بر اسلام دكاننده وبالخصوص بر جامع شريفه عائد وقف دكانده وقوع بوليور !... بوحال اسف اشتماله قارشي اغلامامق قابلميدر ؟ اسلاملرده بوكبي قبيح ومذموم احوالك كورولمه‌سي كنديني بيلنلر ايچون نه قدر بادئ تأسف اولديغني سويلمكه احتياج يوقدر .

ناچيزانه افاده ايده‌بيلديكمز شوايكي سطرلق بتون اسلاملري دلخون ايدن حالك جريدهٔ محترمه‌لرينك بر كوشه‌سنه درج بيورلمسني تمني ايلرز .

دعوى وكيلي

محمد توفيق ابراهيم سنيح

پوسته‌لرده سوء استعمالات

بر مدتدن بري مكتوبلر آچيله‌رق ايچنده‌كي پوللر آشيرلمقده‌در . بويوزدن بيچاره طشره اهاليسي بويوك ضررلره دوچار اوله‌رق پوسته‌لرمزه قارشي امنيتسزلك اظهار ايديورلر . بز بر چوق دفعه‌لر بو خصوصده پوسته نظارتنك ونا نظاره نظر دقتني جلب ايتمك ايسته‌دك ايسه ده موفق اوله‌مدق . حالبوكه بويله بر يولسزلغك وقوفنه قناعت حاصل ايدن پوسته نظارتي ايچون :

— نه‌يپالم ؟ . يازيكز ، قارئلركز پول كوندرمه‌سونلر . .

ديمك مي دوشر ؟ يوقسه همان اجراى تحقيقات ايله فاعل جرمي جزا ديده ايتمك مي ايجاب ايدر ؟ پوسته خانه‌نك دائما بكلك مدافعه‌سي : « مكتوبله پول كوندرمك ممنوعدر . » بك اعلا ، مادامكه ممنوعدر ، نه‌دن پوسته شعبه‌لرينك بوممنوعيتي ارتكابنه مسامحه كوستريور ؟

پوسته نظارتي بو مسئله‌يي قطعي اوله‌رق حل ايتملي‌در . يا پوللي محتوي هيچ بر مكتوب قبول ايتمه‌ملي‌در ، ياخود قبول ايدنجه آرتيق او مكتوبي تجاوزدن مصون بولونديرملي‌در . بالخصوص كه پوللي محتوي اولان مكتوبلر هپ تعهدلي‌در . بويله ايكن ينه جرأتكارلر چاره‌سني بوليور ، پوللري آشيريورلر . نظارتده بوكا واقف اوليور . چونكه مثلا اوزرنده اون غرام ديه يازيلي بولونان بر مكتوبي شبهه ايدرك طارتيور . بش غرام اولديغي اكلاشيلور ؛ صوكرا « شبهه اوزرينه بومكتوب طارتيلدي ، بش غرام ظهور ايتدي . » ديه اوزرينه برده امضا آتيور . كتيروب مكتوبي بزه تسليم ايديور . بوكا نه دينير ؟ بوكا احتمال كه بزم كبي پوسته نظارتي ده حيرتده‌در . پوسته‌لرمزك كوندن كونه انتظام وترقي‌يه كيرمكده اولديغي بر صرده‌ده پوسته نظارتي بوكاده جدي وقابل تطبيق بر چاره دوشونسه هرحالده بويوك بر خير ايشله‌مش اولور .

بو هفته‌كي مكتوبلر ميانده ايچندن پوللري آشيريلان مكتوبلرك مخرجلريله مرسللريني بروجه آتي قيد ايديورز :

١ — بتوركه ژاندارمه قوماندانی نديم بكك ٣٥ نومرولو تعهدلي مكتوبي درونده‌كي ٢٤ غروشلق پول آشيريلمشدر . ظرفك اوزرنده مخرج پوسته‌سي ١٠ غرام ديور . استانبول مركز پوسته‌سي‌ده « شبهه اوزرينه طارطلدي ، بش غرام ظهور ايتدي . » ديور .

٢ — آندرين ناحيه‌سي قاضيسي ابراهيم ادهم افندي‌نك ١٩ نومرولو واعاده‌لي تعهدلي مكتوبي درونده‌كي آلتي‌درت غروشلق پول آشيريلمشدر .

٣ — اطنه ولايتي داخلنده كلنار قضاسي مفتيسي محمد حقي افندي‌نك ٣٦ نومرولو تعهدلي مكتوبي دروننده‌كي اون اوچ غروشلق پول آشيريلمشدر .

مرسللر مكتوبلريني تسليم ايتدكلري پوسته خانه مديرلرينه‌ده مراجعت ايدرك مرتكبلرك ميدانه چيقمسني طلب ورجا ايدرلرسه استانبول مركز پوسته خانه‌سنك وظيفهٔ تحقيقيه‌سني تسهيل ايتمش اولورلر .

« توسيع طباعت » مطبعه‌سنده باصيلمشدر | ع . اشرف اديب

سبيل الرشاد

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، التی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، التی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك، امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآبونه نمره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلر درسعادتك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه‌ده اول یغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٨٩ | ٢٨ ربیع الاخر ١٣٣٢ | پنجشنبه | ١٣ مارت ١٣٣٠ | جلد ١٢

فاتح كرسیسنده

١٩

أولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض ...

سنك شو حالكی سعدی نه‌خوش حكایه ایدر !
ایشیتدیكك اوله‌جقدر یا ... نه‌یسه ، دیكله‌ییور :
قلندرك بری كویدن صباحلین فیرلار ،
آرار نصیبنی ؛ عودتده قیرده آقشاملار .
فقط كونش باته‌رق ، اورته‌لق قاراردقجه ،
كوروركه : برده یاتیلماز ، همان چیقار آغاجه .
حریف آغاجده ایكن برایكیلتیدر ، ایشیدیر . .
باقاركه : بركوتوروم تیلكینك یانیق سسیدر .
زواللی ، بوسته‌كی اولمش ، باجاق یوق ایشلیه‌جك ؛
بوغازسه ایشله‌مك ایستر .. نه‌یاپسین .. ایكلیه‌جك !
براز كچنجه ، قوی پنچه‌سنده برجیلان ،
ایغر یاقیننده‌كی وادی‌یه قارشیدن آرسلان .
بوقارده چیقماز اولور ، شیمدی ، بولجینك نفسی ؛
طبیعتیله طورور خسته‌نك‌ده ایكله‌مسی !
ییوب شكارینی آرسلان طالنجه اورمانه ؛
سوروكله‌نیر ، یاناشیر تیلكی سوفره‌نك یانـه ؛
طویار افندیسنك آرتیغیله ، صوكره یاتار .
حریف دوشونه‌یه باشلار ایدزده حاله نظر :
« جناب حق نه‌قدر مرحمتلی ، كوره‌لی‌كه :
آچ ! دیمكله عملمانده برطوبال تیلكی ،
آیاغنه كونده‌رییور رزقك الك مكملنی . .
اوحالده چكملی انسان چالیشمه‌دن النی .
دكرمی قوشمایه آقشام ، صباح ، یالان دنیا ؟
دولاشمایان دولاشاندن عقللی .. كوردك یا :
خورول خورول اویویور قحبه تیلكی ، سندن طوق !
توكل ایتملی اویله‌یسه شیمدیدن تزی یوق .
یازیق بوآنه قدر چكدیكم صیقینتیلره ! ... »
صباح اولنجه ، حریف طاغ باشنده برمغاره
تمارلایوب ، ابدی اعتكافه نیت ایدر .
برنجی كون باقیلیر : یوق نه‌بركلیر ، نه‌كیدر !
ایكنجی كون باصار آچلق ، اریر اریر سوزولور ؛
اوچنجی كون اویوشوق برسینك اولور بوزولور .
أولومی ، اویقومی هرنه‌یسه عاقبت اوزانیر ؛
فقط ایشیتدیكی برسسله سیلكینیر ، اویانیر :
« دولاشده ییرتیجی آرسلان كبی بی مسكین !
نیچون یاتوب ، كوتوروم تیلكی اولمق ایسترسین ؟
آلك ، قولك طوتویوركن چالیش ، قازانمه‌یه باق ،
كه آرتیغكله كچینسین سنك‌ده برباتالاق . »
عمر ، توكلی البت بیلیردی بزدن أیی ..
نه‌یاپدی « بز متوكللرز » دیین كومه‌یی ؟
طاغیتدی ، قامچی‌یه قوت ، « كیدك ، اكیك » دیه‌رك .
دیمك : توكل ایدن ، اوكجه مطلقا اكه‌جك ؛
دیمك : توكله بك صیغمایورمش، آكلادك آ ،
سینكلر دوشر كبی دوشمك شونك بونك قابنه !
باقیك نه‌حاله كتیرمش‌كه جهلمز دینی :
خرافه‌لر بورومش الك تمیز منابعنی .
دكل حقائقی شرعك، بوكون، بدیهیات
بلا مناقشه اقرار اولونمیور .. هیهات !
كتابی ، سنتی ، اجماعی قالدیروب آتدق ؛
خواصی مسخره یاپدق ، عوامی آلداتدق .
ییقوب شریعتی ، بام باشقه بربنا قوردق ؛
نبی‌یه عطف ایله بیكلرجه هرزه اویدوردق !
اوحالی بولدی‌كه جرأت : « یجوز فی الترغیب ... »
قرار اوزلی فتوی كسیلدی ! .. هم نه‌غریب ،
حدیثی وضع ایدییوركن ثواب اومان بیله وار !
ثوابی واری ایمش ، برزمان كلیر ، آكلار !
جهانی تیتره‌تیوركن ندای « من كذب ... »
ایشیتمیورمی ، نه‌در ، برباقیك شوبی ادبه :
لسان پاك نبیدن یالانلر اویدورییور ؛
صیقیلمادنده « ثواب ایشلدم » دییوب طورییور !

محمد عاكف

فقه وفتاوی

دیش طولدورمق مسئله‌سی

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی هیئت تحریریهٔ محترمه‌سنه

فضیلتمآب افندیلرم !

سلف صالحین بر مسئلهٔ شرعیه‌یی اهلی بولوب اوکرنمك ایچون برچوق مزاحم اختیاریله مملکتدن مملکته اوزون مدت دولاشوب سیاحت ایتمکه وبو اوغورده برچوق پاره‌لر صرفنه مجبور ایدیلر. زمانمزده ایسه مطبوعات وبالخاصه اخص آمالی بربوزنده‌کی اهل توحیدی یکدیکرینه طانتمق وبیلدیرمك ایچون هردرلو فداکارلغی حسبةلله کوزه آلدیرمش اولدیغی آثاریله مثبت اولان جریدهٔ فریده‌لری سایه‌سنده هیئت فاضلانه‌لرینی تشکیل ایدن محترم ومستثنا سیمالری بنم کبی هرمؤمن پك یقیندن طانیدیغی جهتله مشکللرك حلنده کوجلك چکیلمز اولدی. بوبابده مسلمانلر سبیل‌الرشاده نه‌قدر بیوك تشکرلر ایتسه آزدر .

تصادف ایدوب بوراده حلنه موفق اوله‌مدیغم مسئلهٔ مشکلهٔ شرعیه‌شوندن عبارتدر : کوردیکم فقه کتابلرنده بردیش قوووغونه صونفوذ ایده‌میه‌جك درجه‌ده قاتی برنسنه کیرسه جنابتدن طهارت بوله‌میه‌جغی مصرحدر. یاآغزنده برچوق دیشلرینی قورت یمش وبوسببدن اکل ایتدیکی طعامی دیشلریله ایجه چیکنه‌میه‌رك بتون معده‌سنه‌سوق ایتمش وبویوزدن معده خسته‌لغنه دوچار اولمش برشخصی دیشلرینك قورت ییوب قوووقلانمش اولان محلی التون ویا کموش ایله طولدیرتسه ویاخود دها صاغلام وصحتی دها زیاده محافظه ایچون او قورت یمش دیشلرك هرطرفنی التون‌ایله تماماً قابلاتسه اثنای اغتسالده‌التون ایله قابلانمش اولان دیشلرك التنه‌صو اساله‌سی ممکن اوله‌میه‌جغنه مبنی اوآدمك غسلی صحیح اولورمی، اولمازمی؟ دیمزده کوجلك اولمادیغندن طولایی شو مهم مسئله‌نك حلنی‌رجا ایدرم افندم .

اطنه : قوزان سنجاغی محاسبه باشکاتبی

محمد فائق

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

فضیلتمآب افندم !

دیش طولدیرلمسی حقنده جواز وعدم جواز شرعی وار . صحته تعلق ایدن بومجثده انسان جوازه تماس ایدن وصایایی اقلیتده بیله قالسه قبول ایتمك ایسته‌یور. مفتیٔ بلده ودها بعضیلری بوبابده عدم جواز طرفداری، مملکتمزك معروف علماسندن چرمه‌لی خواجه نام ذات ایسه بیلمم هانکی — قول‌احری اولاجاق غالبا — قوله نظراً: دیشك طولماسنده هیچ بأس یوقدر ، مقصدآغزه صو ویرمکدر، فرض یرینی بولور، سنت بلکه تمام اولمازسه اوقدر ... دییور. عجبا مقام مشیختجه ، بوخصوصده برطرفدن براستیذان واقع اولمش وفتوی ویرلمش‌میدر ؟ عجبا دینی ، شرعی خصوصاتده بوتون ملته بلا تفریق رهبر سهولت اولان سبیل‌الرشاد هیئتنجه برقرار متخذ دکلی‌در ؟ دیه ذهنه برسؤال وارد اولماق ممکن اولیور . باقی احتراماتمی تقدیمله کسب شرف ایلرم افندم.

اونجی قول اردو کتبه‌سندن

خیرالدین حامی

محترم سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

افندم ،

جریدهٔ فریده‌لرکزده شرعی‌بعض سؤال‌ایدیلن مسئله‌لره جواب ویریلدیکنی غزته‌کزده اوقودیغم ایچون اشبو مسئله‌نك دخی شرعیسنی ایضاح ایده‌جك اولورسه‌کز صوك درجه ممنون ایتمش اوله‌جقسکز .

معلوم عالیلریدرکه برانسان جناب حقه عبادت ایتمك ایچون اولا صحتی‌یرنده اولمق شرطدر .

انسانلر صحتنی محافظه ایتمك ایچون کوزل‌یمك یمکه محتاجدر . یمکی کوزلجه یمك ایچون الك لزوملی اولان دیشلری چوروك اوله‌جق اولورسه طبیعیدرکه حقیله یدیکی یمکی‌هضم ایده‌میه‌جکدر.

بونی کوزلجه هضم ایتمك ایچون آغزنده بولنان چوروك دیشلرك ایچلرینی طولدیروب اوزری آلتون وسائر معدنله قاپلانمسی شرعاً جائزمیدر ، دکلیدر؟ یوقسه چوروکاری چیقاروبده طاقه اوله‌رقمی یاپدرملیدر ؟ بونلرك هر ایکیسی دخی یاپلسنده شرعاً برمحذور اولوب اولمدیغنك لطفاً اشعاری متمنادر افندم .

یونانستانده : فلیاتره قصبه‌سنده
اسرای عثمانیه‌دن ملازم اول

احمد فائق

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

فضیلتلو افندم حضرتلری

بعدالسلام والاحترام . ذات فاضلانه‌لرندن برسؤاله مجبوریت حاصل اولدی. تصدیع ایده‌جکم ، عفو ایدرسکز. دیشلرمدن برقاچدانه‌سی چورومکه‌باشلادی، اکل جهتندن بیوك زحمت چکمکده اولدیغم ایچون یاپدیرمه‌یه مجبور قالدم . بونلردن بعضیسنی طولدیرتمق ، بعضیسنه آلتوندن قوزون کچیرتمك لازم کلیور، مأذون خواجه‌لردن برایکیسنه سؤال ایتدم . قطعیاً جواز ویرمدکاری کبی دیش آره‌سنده طعامدن برشی قالمش اولسه‌ده چیقارمه‌دن غسل ایدلسه غسلی صحیح دکلدر دیه بیاناتده بولندیلر . لطفاً شومشکلك‌حلیله جائز اولوب اولمدیغی حقنده کی‌مسئله‌نك برتفصیل محترم غزته‌کزله نشرینی‌اسلامیت‌نقطهٔ نظرندن عاجزانه تمنی ایدرم افندم .

ارضروم قارئلرکزدن

حافظ احمد

[بومسئله حقنده دها برچوق ذوات طرفندن متعدد سؤاللر وارد اولمش‌سه‌ده شو برقاچ دانه‌سنك درجی ایله اکتفا اولنمشدر .]

جواب :

برچوق یرلردن سؤال اولنان دیش مسئله‌سی کوچ برمسئله دکلدر. امام محمد دیش مسئله‌سنی تجویز ایدیور . لسان کوفه ابراهیم نخعی‌دن‌ده جواز مروی اولیور .

اعاظم حنفیه‌دن شمس‌الأئمة‌السرخسی‌سیر کبیرشرحنده‌شویله دیور : وذکر عن عرفجة بن اسعد : انه اصیب انفه یوم‌الکلاب فی‌الجاهلیة واتخذ انفاً من ورق فانتن علیه فامره رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ان یتخذ انفاً من ذهب . وبهذا یأخذ محمد رحمه‌الله فیقول : لابأس بذلك، وکذلك اذا سقط سنه فلا بأس بان یتخذ سناً من ذهب اویضبب اسنانه من ذهب . وهو مروی عن ابراهیم . یعنی فرسان عربدن واصحابدن عرفجة بن اسعد بن کرب بن صفوان التیمی‌نك یوم کلابده [١] برونی کسیلمش ایدی . عرفجه کموشدن بر برون یاپدیردی ، مرور زمان ایله برونده رائحهٔ کریهه حاصل اولدی . رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری اکا التوندن بر برون ایدینمکی امر بیوردیلر .

امام محمد بن الحسن الشیبانی حدیث‌مذکوره تمسك‌ایدوب التوندن بورون اتخاذ اولونمسنی جائز کوریور ، بونك کبی برانسانك دیشی

[١] کلاب کافك ضمی ایله بصره ایله کوفه اره‌سنده بر صویك اسمی‌در ، اوراده زمان جاهلیه‌ده شدتلی بر قتال اولمش ایدی . بویله مشهور وقعه‌لره عربلر « ایام » دیرلر ایدی .

دوشدکده التوندن بر دیش طاقمی ، یاخود التون ایله دیشلرك تضبیب اولونمسی یعنی باغلانمسی، یاپیشدیرلسی وقاپلانمسی تجویز ایدیور . بومذهب امام اعظمك استاذینك استاذی اولان ابراهیم نخعی‌دنده مأثوردر . شمس‌الائمة السرخسی‌نك بیانته کوره امام ابی حنیفه بو خصوصی مکروه عد ایدیور ، انجق کموشدن یاپمه برون تجویز ایدیور، استعمال ذهبه رخصت ویرمیور . امام اعظم ابو حنیفه عندنده حدیث عرفجه مخصص‌در. رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم انجق عرفجه‌یه رخصت ویرمشلردر . دیکرلرینه رخصت یوقدر .

فقهاء حنفیه‌دن علاءالدین ابوبکر الکاسانی بدایع الصنایعده شویله دیور : واما شد السن المتحرك بالذهب فقد ذكر الكرخی رحمه‌الله : انه يجوز ولم يذكر خلافاً . وذكر فی‌الجامع الصغير : انه يكره عند ابی حنيفة وعند محمد رحمهماالله لايكره ولوشدها بالفضة لايكره اجماعاً . وكذا لوجدع انفه فاتخذ انفاً من ذهب لايكره بالاتفاق ! لان‌الانف ينتن بالفضة فلابد من اتخاذه من ذهب فكان فيه ضرورة فسقط اعتبار حرمته . و قدروی ان عرفجة اصيب انفه يوم‌الكلاب فاتخذ انفاً من ورق فانتن فامره سيدنا رسول‌الله صلی‌الله عليه وسلم ان يتخذ انفاً من ذهب. و بهذالحديث يحتج محمد علی‌ما ذكر فی‌الجامع‌لجواز تضبيب‌السن بالذهب ؛ ولانه يباح له ان يشده بالفضة فكذا بالذهب، لانهما فی‌حرمة الاستعمال علی‌السواء ؛ ولانه تبع للسن والتبع حكمه حكم‌الاصل ؛ و هذا يوافق اصل ابی حنيفة رحمه‌الله. وحجة ماذكر ابو حنيفة رضی‌الله عنه فی‌الجامع اطلاق‌التحريم من غير فصل ولا يرخص مباشرة المحرم الاالضرورة وهی تندفع بالادنی وهوالفضة فبقی‌الذهب علی‌اصل‌التحريم.

بو بیانه کوره یرندن اوینایان دیشی آلتون ایله باغلامغی ائمهٔ حنفیه‌دن کرخی جائز کورویور ، بر خلاف بیله ذکر ایتمیور. جامع صغیرده ابو حنیفه عندنده مکروه ، محمد عندنده‌غیر مکروه اولدیغی ذکر اولنیور . بونك کبی بر آدمك بورونی کسیلیر ایسه التوندن بر بورون طاقمق بالاتفاق جائز اولیور، چونکه بورون کموشدن اولورسه قوقویورده التوندن بورون طاقمقده بر ضرورت بولنیور، ارتق التونك حرمتی اعتبار ایتمك ساقط اولیور .

حدیث عرفجه‌ایله امام‌محمد دیشك التون‌ایله تضبیبنی یعنی قاپلانمسنی، باغلانمسنی تجویز ایدیور ، ثانیاً کموش ایله باغلامق نصل جائز اولور ایسه التون ایله باغلامق‌ده‌اویله جائزدر. چونکه موضوع لهك غیریسنده استعمال اولونمسنك حرمتی التونده‌ده ، کموشده‌ده‌مساوی‌در؛ ثالثاً‌التون دیشه تابع‌در تابعك حکمی اصلك حکمی کبیدر. بوده اصل ابو حنیفه‌یه موافقدر .

امام ابی حنیفه جامعده ذکر اولندیغی اوزره تحریمی مطلق عد ایدیور ، محرمه مباشرته انجق ضرورتدن ناشی رخصت ویریلیر دیور ، ضرورت‌ادنی ایله‌مندفع‌اولور، ادنی‌ده کموش‌در، آلتون اصل تحریم‌اوزره باقی قالیر .

ابن حجرالعسقلانی‌نك « نصب‌الراية فی‌تخريج احاديث‌الهدايه » ده تحقیقنه کوره‌حدیث عرفجه‌یی اصحاب‌سنندن اوچی [ابوداود، ترمذی ، نسائی اوله‌جق] واحمد تخریج ایتمشلردر .

طبرانی‌نك تخریجنه کوره عبدالله بن عمرو : باباسنك براوك دیشی دوشوب رسول اکرم صلی الله علیه‌وسلم حضرتلرینك اکا دیشنك التون ایله باغلامسنی امر ایتدیکنی روایت ایدیور ؛ انس بن مالك اوغللرینی دیشلرینی التون ایله باغلادقلرینی کوردیکی حالده نهی ایتمامش ایدی . حضرت عثمان‌رضی‌الله عنه‌ده دیشلرینی التون ایله یاپشدرمش ایدی . ابن سعدك ابن جریجدن نقلنه کوره ابن‌شهاب‌ده بونده بربأس کورمامش ایدی ، مدینه فقهاسندن معدود اولان عبدالملك بن مروان ده التون ایله‌دیشلرینی‌باغلامش ایدی. عبدالله بن‌عوفك بعض دیشلری آلتون ایله باغلی ایدی. موسی بن طلحه‌ده دیشلرینی التون‌ایله باغلامش‌ایدی.

فتاوای هندیه‌ده بیان‌اولندیغنه کوره حاکم « منتقی » ده بر آدمك دیشی صاللانسه، او آدم دیشنك دوشه‌جکندن قورقسه‌ده دیشنی آلتون ویا کموش ایله باغلاسه ابو حنیفه وابو یوسفه کوره بربأس یوقدر . منتقانك بیانته کوره امام‌اعظم‌ده تجویز ایتمش‌اولیور. فقط کتب‌فقهیه‌نك همان هپسنده امام اعظمك تجویز ایتدیکی کوسترلیور ، یالکز امام‌محمدك تجویزی محقق اوله‌رق بیان اولنیور .

امام ابی یوسفه کلنجه انك حقنده اختلاف اولنیور؛ بعضلری امام اعظم ایله ، بعضلری امام محمد ایله برابر اولدیغنی بیان ایدیورلر .

نته‌کیم ملتقی امام ابی یوسفك امام محمد ایله برابر اولدیغنی تصریح ایدیور . مجلهٔ جلیله مضبطه‌سنده بیان اولندیغی وجهله فقهای حنفیه‌دن بعض ائمه‌نك اقوال معتبره‌سی ناسه ارفق ، مصلحت عصره اوفق‌اولمق حسبیله اختیار اولونمشدر. نته‌کیم متلاحق‌الورود اولان شیئك بیعی مسئله‌سنده، خیار نقدده قول‌محمد علیه رحمة‌الصمد اختیار اولونمشدر.

ذاتاً امام محمدك مذهبی مذهب شاذ اولمیوب کندندن اول کلان بر طاقم مجتهدین اومذهبه ذاهب اولدقلری کبی کندندن‌صوکره کلان بر طاقم ائمهٔ دین‌اومذهبی قبول‌ایتمشلردر. روایت‌قویه‌یه‌کوره امام‌ابویوسف‌ده امام‌محمد ایله‌برابردر. اعاظم حنفیه‌دن کرخی‌بوقولی‌اختیار ایدیور بوقولك ناسه اوفق ، مصلحت عصره اوفق اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر .

دیش مسئله‌سنك جواز وعدم جوازی غسلك صحیح ویا غیر صحیح اولمسی اساسندن منبعث دکلدر . بلکه التونك موضوع لهنك غیریده استعمالی اساسندن منبعث‌در .

امام‌اعظم: ضرورت ادنی ایله مندفع‌اولور دیورده یالکز کموش ایله باغلانمسنی تجویز ایدیور ؛ امام محمد وعلی روایةٍ امام ابی یوسف : کموش ایله التونی ضرورت خصوصنده تفریق ایتمیورلر . هرایکی طرفه کوره‌ده دیش مسئله‌سی بر ضرورتدر . ضرورتی دفع لازمدر .

دیش مسئله‌سنی برده غسل مسئله‌سی جهتندن مطالعه ایده‌لم :

کتب فقهیه‌ده مصرح اولدیغنه کوره غسلده واجب اولان جهت : بلا حرج غسلی ممکن اولان محلی ییقامقدر . ییقامق : صویی ولوکه بر قطره اولسون طاملاتمق صورتیله آقیتمقدر ، حتی امام ابی یوسفه

کوره بیقامقده : صو آقسون، آقاسون انجق محل غسلی ایصلاتمق کافیدر.

بحرده بیان اولندیغنه کوره ایصال متعذر ویا متعسر اولان محله صویی ایصال شرط دکلدر ؛ بو کا مبنی کوزی بیقامق شرط دکلدر . چونکه مضردر .

درمختارده بیان اولندیغنه کوره قادینه باشی بیقامق ضرر ویرر ایسه باشی بیقامغی ترك ایدر ؛ بعضیلرینه کوره باشی مسح ایدر . قاش، بیق، صقال صیق اولور ایسه قیللرك دیبلرینی بیقامق شرط دکلدر .

ائمهٔ حنفیه‌دن ابوبکر محمدبن فضل البخاری‌نك بیانه کوره قادینلرك صاچلری اورکولی اولورایسه صاچ اره‌لرینه صویی ایصال شرطدکلدر. چونکه بوحال حرجی موجبدر. حتی ارککلردن صاچنی اورنلر بولنور ایسه انلرده‌ده قادینلر کبی صاچلرك اره‌لرینی بیقامق شرط دکلدردیانلرده واردر .

الحاصل ضرورت وحرج اولمدقجه صویی محلنه ایصال شرطدر. فقط ضرورت وحرج ، تعذر وتعسر بولنور ایسه محلنه صویی ایصال شرط دکلدر .

دیش مسئله‌سنده ضرورت وحرج واردر ، صویی التونك ویا کموشك آلتنه ایصال شرط دکلدر. دیش مسئله‌سنده ضرورت بولندیغی وضرورت بولنان محلده صویی ایصال شرط اولمدیغنی فقهادین بالاتفاق تصریح ایدیورلر. اختلاف انجق التونك استعمالنده‌در.

مقلد بلا دلیل ، محقق عن دلیل اقوال مجتهد فقهادن برینی قبول ایدر . آرتق مصلحت عصره اوفق ، ناسه ارفق اولان محمد علیه رحمة الصمد حضرتلرینك قولی موجبنجه دیشی التون ایله باغلامق ؛ قاپلامق، طولدورمق، التون دیش طاقق جائزدر، بالاتفاق دیشك التنه صو ایصالی شرط دکلدر . غسل صحیح ، التون استعمالی جائزدر .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

فلسفه

فرید وجدی‌نك آثارندن :

روح انسان

« فلسفی ، علمی بر بحث »

٥

فلسفهٔ روحیونك بقای روح حقنده‌کی فکرلری :

روحیون ویاخود « spiritualistes » نامیله معروف اولان طائفهٔ فلسفیه ، فلسفه‌نك اك اسکی واك چوق همفکرلره مالك اولان قسمنی تشکیل ایدرلر . بوفلسفه‌نك دیکر فلسفه‌لر ارەسنده‌کی موقعنی اکلامق ایچون آتیده‌کی ایضاحاتی ویریورز :

انسان مسأله‌سی وجودی ایکی متناقض صورتده حل ایتمشدر. برنجیسی حل خیالی‌که ، روحك موجودیتنی اثبات واندن ماعداسنی انکار ایدر. ایکنجیسی حل مادی‌که ، روحی انکار وماده‌یی اثبات ایدر . مذهب روحی بو ایکی متناقض حاللری مزج ایده‌رك بر نتیجهٔ وسطیه استخراج ایدیور. یعنی هم ماده، هم روحك موجودیتلرینی تصدیق ایدیور، وهیچ بریسنك یوقلغنی ادعا ایده‌جك قدر ایلرو کیتمیور . اللهك موجودیتنی ایسه بو ایکی موجودیتك فوقنده کوستریور .

سقراط فلاسفهٔ روحیونك اك اسکیلرندندر . فلسفه‌سنی انسانی اکلامغه حصر و « کندیکی بیل » حکمت جلیله‌سنی رهبر اتخاذ ایتمشدر. عجبا بویله بر بحثك نتیجه‌لری نه اوله‌بیلیر ؟.

شبهه‌سز ایکی حال مشاهده اولنور : برنجیسی ادراك ایله مصحوب ، ایکنجیسی ادراکدن وارسته . برنجی حال روح دنیلان قوته، ایکنجیسی جسمه عزو اولنور ؛ ایشته فلسفهٔ روحیه‌نك خلاصه‌سی بودر. افلاطونك خیالی ، یاخود مادی اولدیغنه دائر آثارنده هیچ بر نص صریح یوقدر ؛ بو، آثارندن صراحةً اکلاشیله‌میور. بعض آثارینی مطالعه ایدنلر انك خیالی اولدیغنه قانع اولورلرسه‌ده ، دیکر آثارینی اوقویانلر روحیوندن اولدیغنه حکم ایدرلر .

ارسطو ایسه روحیوندن ایدی . انك سوزلرندن « بتون عالم ایکی عالمدن یعنی بر عالم روحانی وبر عالم مادیدن » تشکل ایتدیکی قناعتنده بولندیغی کوربلیور. ارسطونك مافوق الطبیعه علمنده‌کی افکارینی شویله‌جه تلخیص ایده‌بیلیرز : « عالم موجوددر ، کذلك الله موجوددر ؛ فقط هر برینك بر جوهری وکندینه خاص بر شخصیتی وار ، که هر بری جوهر وشخصیتی ایله ایکنجیسندن متفرد اوله‌رق یشایه‌بیلیر . مع هذا عالم الله ایله مرتبطدر . فقط بو ارتباط خالق ایله مخلوقك ارتباطی دکلدر . الله محض خیردر ؛ هر شی نهایت اوکا رجوع ایدر . الله کندی قوتیله عالمی تحریك ایدییور . انی دفع ایتمیور ، بالعکس جذب ایدییور . »

فلسفهٔ جدیده‌نك اك بیوك قهرمانلرندن فیلسوف « دەقارت » ی روحیونك اك ایلری کلنلری آره‌سنده صایمامق قابل دکلدر . انك فلسفه‌سنی اولجه ذکر ایتدیکمزدن بوراده تکراره لزوم یوقدر . کذلك فیلسوف « لیبنز » ك یازیلری کندیسنی بعضاً خیالیوندن بعضاً ده روحیوندن کوستریور .

اون سکزنجی عصرده فلاسفهٔ روحیونك عددی پك آزدر . بونلردن (لوق) ایله تلمیذی « قوندیاق » شایان تذکاردر . المانیاده ایسه اون سکزنجی عصرده ظهور ایدن «قانت» روحیوندن صاییلەماز ؛ چونکه بو نوع فلسفه‌ده خصوصی بر مذهب صاحبی دکلدر . بتون یازیلری بو مذهب حقنده فلسفی وعقلی بر تنقیددن عبارتدر. بو تنقیدلرنده دەقارت فلسفهٔ روحیه‌نك اساسلرینی صارصیور . قانتك تلمیذی فیلسوف فیخته روحیوندن پك اوزاقلاشیور . بونك تلمیذلری «شلینغ» و «هه‌گل» روحیونه دها مدهش حمله‌لرده بولنیورلر .

روح حقنده فردی مذهبلر :

فیلسوف « ویس » « لاروس » محیط معارفنده روح حقنده شویله ادارهٔ کلام ایدیور: « اگر روح کندی صمیمیتندن، آنی ماده‌نك درك اسفلندن تخلیص ایده‌جك وحب ذاتدن اوزاقلاشدیره‌جق دیگر بر روح استنباط ایده بیلیرسه؛ اگر انسان صبر ومجاهده ایله بو حاله واصل اوله‌بیلیرسه حظیرهٔ قدسیه‌ده ارواح عالیه ارهسنده یاشار. بو حاله واصل اولامازسه حیوانی بر صورتده امرار حیات ایدر. وابدیته نائل اوله‌ماز. بالعکس انك حیاتی حیوانات واشجارك حیاتی کبی زوال بولور.»

عرب فیلسوفلرك روح حقنده رأیلری :

علامه نظام الدین الحسنی بن محمد القمی النیسابوری غرائب القرآن تفسیرنده شویله سویلیور :

« حقیقت انسان » بحثنده بر چوق عقلا اختلاف ایتمشلردر. انسانه اك یقین شی اولان نفسنك کنهنی ادراك ایتمکدن عجزی میدانده ایکن نفسندن دها غامض، دها اسرارانگیز، وعقلندن دها اوزاق اولان بر شیئ ادراك ایده‌میه‌رك دها بیوك بر عجز کوستره‌جکی بدیهیدر. بو اختلافاتی سرد ایده‌جکز. وحقیقتك بونلر ارهسندن پارلامسنی تمنی ایدرز.

علم ضروری انجق بر شیئه اشارت ایده‌بیلمکله قابل اولور. مثلا بریسی « بن » دیدیکی آنده بنلکی یا بر جوهر مفارق، یا بر جسم ویا اوجسمه داخل دیگر بر جسم ویاآندن خارج اولان بر جسم ویا بر عرضه دلالت ایلر. کلامیونك اك چوقلری « انسانی » تعریف ایدرکن « انسان اشبو ظاهر اولان هیکل محسوسدر » دیرلر. بو قولی، بدنك تغیر وتبدل دائمیسی تزییف ایدیور. بن کلمه‌سیله کندیسنه اشارت ایدن حیاتنك ابتداسندن منتهاسنه قدر دائما اودر. انسان اجزای بدنی بیلمدیکی حاللرده بیله نفسندن غفلت ایتمیور. قرآن کریمده وارد اولان نصوص جلیله نفسك بدنه مغایرتنی اثبات ایدیور. مثلا قرآن کریمده « ولاتقولوا لمن یقتل فی سبیل الله اموات بل احیاء » و « یاایتها النفس المطمئنة ارجعی » و « النار یعرضون علیها غدوا وعشیا » آیتلری وارد اولمشدر. حدیث شریفده « اولیاء الله لایموتون ولکن ینقلون من دار الی دار » دیگر بر حدیثده « القبر روضة من ریاض الجنة او حفرة من حفر النار » کذلك معظم پیغمبرمزك اوزون بر خطبه‌سنده « حتی اذا حمل المیت علی نعشه یرفرف روحه فوق النعش ویقول یا اهلی ویا ولدی لاتلعبن بکم الدنیا کما لعبت بی ، جمعت المال من حله وغیر حله فالهناء لغیری والتبعة علی فاحذروا مثل ماحل بی » وارد اولمشدر.

بتون بو نصوص شریفه نفسك بدنه اولان مغایرتنی اثبات ایدیور. هر مملکتده اهالی‌نك میتلری ایچون صدقه‌لر ویرملری، انلره خیرلی دعالر ایتملری، بر چوق اولولرك رؤیاده کورونوب بعض بیلنمیان شیلری اخبار ایتملری، بو اخباراتك طوغرو اولمسی، انسانك بر عضوی کسیلدیکی حالده کندیسنك اسکیسی کبی اولدیغنی حس ایتمسی، اهل کتابدن بر طائفه‌نك مسخی یعنی تبدیل صورتلرینك ثبوتی، جبریل علیه السلامك دحیة الکلبی صورتنده، ابلیسك شیخ نجدی شکلنده کورونملری، هپ بونلر بدنك هیچ اعتباری اولمدیغنی افهام ایدیور. کذلك زانی فرجی ایله زنا ایتدیکی حالده ظهری اوزرینه جلد اولنیور. بوندن ایسه متلذذ ومتألم اولانك او ایکی عضودن بشقه بر شی اولدیغی اکلاشیلیور. بو ادله کلامیونك دعوالرینی ابطال ایدیور. اگر انسان داخل بدنده بر جسمدر دیه‌جك اولورلرسه هیچ بر عاقل: انسان بر طاقم اعضای کثیفه‌دن متشکل اولان جسمدر، دیمه‌مشدر.

بعضیلری انسان حقنده اخلاط اربعه‌دن مائی اولانی (یعنی قان) غلبه ایدن جسمدر دیمشلردر. بعضیلری‌ده اخلاط اربعه‌دن هوائی وناریسی غلبه ایده‌ن یعنی قلب ایچنده‌کی روح ویاخود دماغك بر جزء لایتجزاسی، انساندر دیورلر. بعضیلری‌ده قلب ایله دماغه حرارت غریزیه دنیلان بعض اجزای ناریه اختلاط ایدوب اندن انسان چیقدی دیورلر. بعضیلری‌ده انسان تکوین ایدلدکدن صکره جسمنه کونشك ضیاسی طبیعتنده ناقابل انحلال بعض اجرام لطیفهٔ نورانیه، آتشك کموره، یاغك صوصامه نفوذ ایتدیکی کبی، نفوذ ایتمشدر دیورلر. حق تعالانك « ونفخت فیه من روحی » قولنی بو نفوذ نورانی‌یه دلیل اتخاذ ایدیورلر. صکره بدنده بعض اخلاط کثیفه او انوارك انتشارینی منع ایتدیکندن اونلر جسمدن انفصال ایدیور واو جوهره اولوم عارض اولیور.

امام فخرالدین رازی، ثابت بن قره‌نك بو مذهبی حقنده بر مذهب قوی وشریفدر دیمش. بن ایسه (متکلم نظام الدین نیسابوری) بوکا جواباً دیرم‌که: جوهر نورانینك جسمه نفوذی مسلمدر؛ فقط او انوارك بر طاقم اجرامدن انبعاثی وهلةً قبول ایده‌مم. »

دوام ایده‌جك. القاهره : عمر رضا

مقالات

یا تاتار قالقارمش، یاخود ...؟

حریتدن آکلامایان ، حریتی نامتناهی بر فضای بی شعوری صانان جاهل ، ایمان واخلاق دشمنلرینه حریت ویرمك عینیله تیمارخانه قاپیسنی آچوب مجنونلری صالیویرمکدر . آرتیق سز اولیکزده اویله زنجیردن بوشانمش ، راست کلنه صالدیران ، ایصیران ، دوورن ، أزن ، پارچه‌لایان چیلغینلره بوتون شمول معناسیله احرارانه جولان کاه حریت اولمش بر مملکتده سکون جمعیت ، حضور امنیت اومویکز !

حریتك ، عقلی ، منطقی ، ادبی ، اخلاقی ، اجتماعی هیچ بر قید وشرطی یوقمیدر ؟ حریت لسان ، کوزلرینی یومارق ، قولاقلرینی طیقایارق آغزینه کلنی صاوورمقمیدر ؟ حریت بیان ، میلیونلرجه انسانلرك وجدانینی قاناتمق ، روحنی آغلاتمق، حیاتندن بیزار ایتمکمیدر ؟

جهان‌مدنيتك الآحر مملكتى صاييلان فرانسه‌ده برغزته ، برساله‌ٔ موقوته تصور اولونه بيليرمى ، كه ملتنك ـ هم‌ده طبقات عاليهٔ اجتماعيه وسياسيه‌سنك، همان‌دينيله‌بيلير كه هيسى حسيات مذهبيه‌دن آزاده ايكن!ـ مقدسات دينيه وعنعنات مليه‌لرى عليهنده بزده‌كى نوعى شخصنه‌مخصوص، اسلاميتك پيه‌رلرميتدن زياده خصم جانى اولان (اجتهاد) ك حتى يوزده برى نسبتنده تجاوزات قلميه‌ده بولونسون،وجدان مليه ـ اويله زهرلى خنجرصوقق ، قيوريم قيوريم قيوانديرمق دكل ـ برطوپلوايكنه‌سنك اوجنى ده‌كديرسين‌ده درحال حيات انتشارينه خاتمه ، هم ابدى خاتمه چكيلمه‌سين ؟

نه‌مصيبت ، نه‌مصيبت عظمادر ، كه بوبدبخت محيط اسلام ايچنده ، خصوصيله اوچيوز اللى مليوناق قوجه برعالم محمدينك (عليه‌الصلاة والسلام) دارالخلافه‌سنده (اجتهاد) كمال سربستى ايله ياشايور . بوكون (اجتهاد) ، يارين (جهد) ، اوبركون (اشتهاد) ناملريله متصل امت اسلاميه‌نك مقدسات شرعيه وقرآنيه‌سى اوزرينه توكوريور ! وجدان توحيدينه زهرلى خنجرلر باتيروب دوريور ! صوكرا — عادتا يالواريرجه‌سنه — اخطارات خير خواهانه‌ده بولونانلره ، صاوورمقده اولدوغى فتنه وفساد قيغيلجيملريني سوندرمكه چاليشانلره قارشى كوبوريور ، كوپلره بنيور ! ايتمديكى هذيانلر ، آووج آووج آتمديغى چركابلر قالمايور !

> هم ياقارسين برق شمشير ستمله عالمى ؛
> هم ينه ديرسين سركوبده فرياد اولماسين !

(اجتهاد) دين حق ايله متدين دكلش ، اسلاميتله ذره قادار بيله مناسبتى يوقمش ، اوكا كيم نه‌ديور ؟ اونك حريت وجدانيه‌سنه كيم تعرض ايديور ؟

فقط انصاف اولونسون انصاف . . قوجه برهيئت اجتماعيهٔ اسلاميه‌نك حريت دينيه ومليه‌سى ، حتى حريت‌وجدانيه‌سى ، مقدسات روحيه‌سى، حريم ناموس وعصمتى ناصل اوليورده (اجتهاد) ك اسير كيفى ، اويونجاغى اوليور ؟

(اجتهاد) نه‌عقل ومنطقله ، نه‌حق وصلاحيتله بوقادار وجدانسوز بر جنايت اجتماعيه ومدنيه‌يه جرأت ايده بيليور ؟

(اجتهاد) دائره‌سى‌جنكيز سراى سلطنتيميدر؟ هلاكوقراركاهيميدر؟ پاپا واتيقانيميدر ؟ نه‌در ؟ ... مخدرات اسلاميه تسترى آتماليمش ؟ مطلقا آتماليمش !؟ چونكه اجتهادجيلرك كيفلرى بويله ايستيورمش!؟ (اجتهاد) كوكاره چيقسين ، يرلره كچسين، دكل اوكور شيطان‌قليجيله، حتى‌نه‌قادار ارواح خبيثه‌وارسه هپسنى طوپلاسين، اردولر تشكيل‌ايله هجوم‌ايتسين... باقه‌لم نه‌يايه بيلير ؟ الندن نه كله‌بيلير ؟

. . .

نه غريب ، نه حيرت انكيز تضاددر : ايتاليا طرابلس غربده ، آطه‌لرده، بالقانليلر روم‌ايليده‌مخدرات اسلاميه‌نك پچه‌لريني، چارشافلريني پارچه‌لايورده چيريل چيپلاق سوقاقلرده ، چارشيلرده تشهير ايتدكلرى، كليسالره كوتوروب جبراً تنصر ايتديردكلرى هنكام فلاكتده استانبول مطبوعاتنك‌برقاچى يكرمنجى عصر انسانيتك بووحشيانه افعال مدنيه‌سنى آتشين برلسان تألمله يازديلر : «وحشت! وحشت: دينمزى، ناموسمزى تحقير ايديورلر ! قادينلريمزك ، همشيره‌لريمزك پچه‌لريني ، چارشافلريني ييرتوب پارچه‌لايورلر ؛ زواللى مخدرات اسلاميه‌يى چيريل چيپلاق‌سوقاقلرده ، چارشيلرده كزديردكدن صوكرا كليساره . . . . . ! » دييه باغيرديلر ، فرياد ايتديلر ، آغلادیلر ، آنشلر پوسكورديلر .

حتى صباحلرى انتشار ايتمكده اولان برغزته‌نك اوچ درت كون اول مديللى‌دن آلوب درج ونشر ايتديكى برمكتوبده‌اوراده‌كى‌محترم(!) عثمانليلغه‌بوتون قلبلريله،بوتون‌صميم‌روحلريله‌مفتون(!)روم‌وطنداشلريمزك نسوان‌مسلمينك پچه‌لرينه،چارشافلرينه تعرضات ملعونانه‌ده بولوندقلرندن ـ ياتوب ياقيلاراق ـ بحث اولونيور. فقط بوغزته‌لر هيچ دوشونيورلر،كه پاى تخت اسلامده قيلجنى صيرمش بر ايتاليان مفرزه‌سى ، بر بالقان صرب ، بولغار ، يونان قوميته‌سى وضعيتله تسترى قالديرمغه اونلردن دها حرارتلى، دها آتشلى بر حرص ايله چاليشمقده اولانلرى فناحالده كوجنديريورلر ؛ حدتلنديريورلر !

عجائب ؟ . . . اينانمادیكزمى ؟ بوكا دليلمى ايستيورسكز ؟ ايشته: «تستر مسئله‌سنى ياواش ياواش يومى رفيقلريمزدن‌ده ايشتمكه باشلاديق . اهالى ايله ، عوام ايله مجموعه‌لردن زياده علاقه‌دار اولان غزته‌لرك تستر مسئله‌سنى موضوع بحث ايتمه‌لرينى هنوز بكله‌مه‌يوردق . [١] » دييه ايكى‌سنه‌نك يوزلرى تماميله آچيق اولدوغى‌حالده بينديكلرى اوتوموبيل ايله كوپرى اوزرنده كنديلرينه كمال حيرتله باقان خلقه مستهزى نظرلر عطف ايده‌رك كچديكلريني‌بالذات كوروب يازان ، برده « پارسك‌سوك موداسنه تطبيقاً كينمش ، يوزلرى آچيق ، قادينلق خصلت حجاب وحياسندن تماميله‌معرا ايكى‌صويسزك‌اعانه طوپلامق‌بهانه‌سيله بك اوغلنده توقاتلايان‌غازينوسنه كيرمك‌رذالتنده بولوندقلرينى، حيثيت اسلاميه‌يى...» درج صحيفهٔ ناموس وعفت ايدن ايكى مسلمان غزته‌يه خوموردانيور . بونلر نيچين يازيلسين مش ؟ بوخانم قيزلرى انجيتمك اجتهاد ايچين عفو اولونماز جنايتلردن مش ؟

انكليز اديبه‌لرندن ميس أليسونك‌يازديغى « توركيه وتورك‌قادينلرى » وامثالى مقاله‌لره كانجه ايشته اونلر يازيلى ايمش ! بونلردن اجتهاد بك بويوك برحظ نفسانى حس ايديورمش ! اما بو، تستره ، قرآن حكيمه ، ملت اسلاميه‌نك مقدسات دينيه وايمانيه‌سنه بر حقارت اولورمش ، صوكرا بومملكتك برقاچ اوتوز بر مارت اختلالنه بويوك بر استعداد اجتماعيسى وارمش ، مملكت قانلر ايچنده يوزر بوغولورمش...هيچ بونلر اجتهادك اومورنده‌مى ؟ ذاتاً كنديسى او مسلك مرتدانه‌سيله اوتوز بر مارت فاجعهٔ خون آشامنك الك برنجى مسببلرندن دكلمى ؟

اونك باخصوص تاريخ اسلاميت نامنه ترجمه ونشر ايتديكى،حالاده مبالغه‌لى اعلاننامه‌لريله اهل ايمانه توصيه ايتمكدن هيچده صقيلمديغى

[١] اجتهاد ٦ شباط ١٣٢٩ . صايى: ٣ ـ ٢٩ . صحيفه : ٢٠٦٥

هذيانامه‌سی بوشو ، قوزمیدی وامثالی بویوك قفالی متفكرين عثمانيه (!) یه معصوم ، صاف یوره‌کلی مسلمانلری کندی سعادتلری علیهنه اغوا واضلال ایچین آزمی خدمت ایتدی ؟ الآن‌ده آزمی سوء تأثیر یاپیور ؟ آزمی زهرلر صاچیور ؟

لکن بز فلاکت کلدیکجه وقوعنی حتی امکانی بیله انکار ایده‌رز . کلی‌ده اویله . . .

انسان کندی وجداننده هرشی اولور . جانی ایسترسه کونشی‌ده انکار ایده‌ر . فقط بوشیلرك هپسی ینه وجداننده قالیر . حیات اجتماعیه‌سنده محیطنك دینی ملی ، سیاسی مقدساتنه ظاهراً اولسون رعایت کار کورونور . هیچ اولمازسه خلقی کندیسندن نفرت ایتدیرمکدن صاقنیر . قوجه بر ایمپراطور ، وجداننده ذره قادار حس دیانت اولمدیغی حالده مجرد تبعه‌سنك حسیات مذهبیه‌سنی اوقشامق ، هرحالده محتاج اولدوغی محبتلرینی جلب ایتمك ایچین اك متعصب بر قاتولیك وضع وطوریله اللرینه چیفته موم آلاراق کلیسایه کیدر . صوکرا أوینه‌ده اوندن‌دها بویوك ، ده‌کیزلر شهنشاهی عنوانی قازانمش بر ایمپراطورده ملیونلرجه اسلام تبعه‌سنی حکومتنه ایصیندیرمق ایچین اونلرك ملی البسه‌سنی اکتسا ایله حضورلرینه چیقمغی کندینه بر تنزل ، بر ذل عد ایتمزده بوراده‌کی یاریم یابوجلی قویوقلر ، بو حقایق سیاسیه‌یی بیلدیکلری حالده ینه مردهٔ شیاطین کبی قوجه ملت اسلامیه‌نك مقدسات دینیه‌سنی چیکنه‌یه‌رك یاپچاورایه چه‌ویرمك ایسترلر . اعدامزله حرب ایتدك . صلح یاپدقده بربریمزله مصالحه دکل ، موقت بر متارکه یاپه‌مه‌دق . ناصیل یاپالیم ، که بو الم افروز امل ، دینی ، ایمانی قرآنی فدایه متوقف ! یا تستر قالقمه‌لی ، یاخود مخاصمه الی الابد باقی ..!

صوکرا بز اتحاد ملی ، حیات اقتصادی ، سلامت حال ، سعادت استقبال اومالیم !....

محمد فخرالدين

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخنده بعض بحثلر :

احد محاربه‌سی

شیمدی‌ده سکا (احد محاربه‌سی) نی آکلاتاجغم . دقتله دیکله که بو ، اوته‌کیندن زیاده عبرت آلیناجق واطاعتسزلکك نتیجه‌سی‌نه اولدیغنی آکلاتاجق بر جنکدر .

مکه مشرکلرینك محاربه ایچون مدینه‌یه کلمه‌لری :

(بدر محاربه‌سی) نده اولدوروان یتمش دانه مشرکك خصمی ، اقرباسی ، أولولرینك انتقامنی آلمق ایچین مدینه‌یه قدر کیتمك ، اوراده‌کی مسلمانلرله حرب ایدوب اونلری بیتیرمك ایستیورلر ، دیله‌کلرینك حاصل اولماسی ایچین قبیله خالقنی قیشقیرتیورلردی . نهایت مکه مشرکلرنجه مسلمانلرله محاربه‌یه قرار ویریلدی . اطرافنده کوکالو طوپلانیلوب اوچ بیك کیشیلك بر قوت وجوده که‌تیریلدی که (ابوسفیان)ك قوماندا سنده بولونان بو ، اوچ بیك نفرك یدی یوزی زرهلی ، ایکی یوزی آتلی ایدی . اوچ بیك دانه‌ده ده‌وه‌لری واردی .

یانلرنده چالغی طاقلری ، شراب طولوملری و فاحشه قاریلر اولدیغی کبی اون بش قدرده قوجه‌لی قادین کلیوردی‌که بونلر تورکی سویلیه‌رك ، دف چاله‌رق کندی آداملرنی غیرته که‌تیره‌جك ومحاربه‌ده ایلری‌سوره‌جك ایدیلر . نیته‌کیم (بدرمحاربه‌سی) نده‌ده بویله‌یاپمشلردی .

هجرتك اوچنجی سنه‌سی شوالنك ١٢ نجی چهارشنبه کونی‌ایدی‌که بو اوردو مدینه‌نك بر ساعت قدر یاقیننده بولونان (احد طاغی) یانیه کلوب قوندی وچهارشنبه ، پنجشنبه ، جمعه کونلری اوراده اوطوردی .

رسول اللهك اصحاب کرامه دانیشماسی :

رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز ، اسلام یوردینك تهلکه‌ده اولدیغنی کورونجه اصحابنی طوپلایوب « نه یاپالم ، ناصل داورانالم ؟ » دییه اونلره دانیشدی .

هانی بر سوز واردر . (دانیشان طاغی آشمش ، دانیشمایان یولنی شاشمش) دیمزلرمی ؟ بو سوز ، پك طوغرودر . انسان عقلی ایره‌نلره وصورولان شیئ بیلنلره دانیشینجه ـ لکن بودالا وظیرظوب اولانلره دکل ـ طاغ کبی مشکللری آشار . چونکه : آلدیغی أو کود موجبنجه حرکت ایدر . فقط دانیشمازده بیلدیکی کبی داورانیرسه چوق دفعه یاپدیغنه ، یاپاجغنه پشیمان اولور . پیغمبر افندیمز ، دنیا ایشلرنده اصحابیله اوطوروب (مشورت) ایده‌ردی . زیرا اویله یاپماسنی الله ، کندیسنه امر ایتمشدی .

شیمدی ملت وکیللرینك (مجلس مبعوثان) ده طوپلانوب دولت وملتك ایشلری حقنده مشورتله قرار ویرمه‌لری‌ده بو امره وبو سنته بناءً در .

رسول اللهك واصحاب کرامك یلاندی ، فکرلری :

رسول الله حضرتلری ، مدینه‌ده طورمق ودشمن هجوم ایده‌رسه قصبه ایچندن مدافعه‌ده بولونمق فکرنده ایدی . اصحابندن بعضلری ازجمله (ابن‌سلول) نامنده بری‌ده بویله یاپیلماسنی موافق کورویوردی . لکن چوقلری « چیقمازسه‌ق دشمن ، قورقاقلغمزه ویریرده بوتون بوتون شیمارير » دییه‌رك دیشاری‌یه فیرلایوب اوزه‌رینه آتیلمق ، بدر محاربه‌سنده غازی‌وشهید اولانلرك صیراسنه قاتیلمق آرزو ایدییورلردی .

هله (حضرت حمزه) کبی قابنه صیغماز ، أولومدن ییلماز بر قهرمان : «مدینه دیشاریسنده مشرکلرله حرب ایتمه‌ینجه یمك یه‌میم » دییه آند ایچیوردی . (یمین ایدییوردی)

هانکی فکر دوغری ایدی :

باقیلیرسه ایکنجی فکر ، ارککجه ویکیدجه ایدی . لکن برمحاربه‌ده ییکیدلکله برابر تدبیرلی بولونمق ، یعنی دوشونجه‌لی داورانمق ، داها

آچیغی (فن حرب) ه كوره حركت ایتمك لازمدر .

بوسفرده حضرت پیغمبرك رأیی موجبنجه قصبه ایچنده طورولسه یدی دشمن هجومه جسارت ایده مزدی ، ایده جك اولسه بیله ایچرده كیلردن زیاده تلفات ویرمه یه مجبور اولوردی . زیرا : اونلر سپرسز هجوم ایده جكلردی ، ایچرده كیلر ایسه داملر اوزرندن و اولر ایچریسندن مدافعه ایله یه جكلردی .

اصحاب كرام ایچین بورالرینی اونوتمامق ، كندیلرینه قوماندا ایده جك اولان رسول اللهك تدبیرینه قارشی طورمامق لازمدی . فقط او فداكار قهرمانلرك قانلری قایناندی ، یكیدلك داملری اوینادی ده دیشاری چیقمق ، میدان محاربه سی یاپمق ایسته دیلر .

بر عسكرك قوماندانه قارشی عكسی فكر بیان ایتمه سنك خطا اولاجغنی ، بعض كره ده فلاكت كتیره جكنی دوشونه مدیلر .

مسلمانلر اوردوسنك مدینه دن خارجه چیقمسی :

افندیمز حضرتلری ، اصحابك یكیدلك شوقنی قیرمق ایسته مه دی . هجرتك اوچنجی سنه سی شوالنك ١٥ نجی جمعه كونی ، ایكندی نمازینی قیلدیردقدن صوكرا زرهنی كیوب مدینه دن چیقدی و دشمن اوردوسنه یاریم ساعتلك مسافه سی اولان (شیخین) موقعنه كلوب قوندی . اطرافده كی مسلمانلرده اوراده طوپلانوب بیك نفر قدر اولدیلر .

آز زمانده مسلمانلرك چوغالمالرینك اسبابی :

دین قارده شم ! مسلمانلغك نه قدر چابوق ایلرله دیكنه دقت ایدییورمیسك ؟ بو محاربه دن برسنه اول وقوع بولان بدر جنكنده مسلمان اوردوسی ٣٠٥ كیشی ایدی . بر ییل صوكرا كی احد محاربه سنه بیك قدر مسلمان كلمشدی . هجرتك ٩ نجی ییلنده كی (تبوك غزوه سی) نه ایسه تام ٣٠٠٠٠ مسلمان حاضر اولمشدی . هله ١٠ نجی سنه ده كی حج پیغمبریده (عرفات) موقعنده ١٢٠٠٠٠ اهل ایمان بولونمشدی .

بو قدر آز مدت ایچنده بو درجه ایلرله مش هیچ بر دین یوقدر . بو ایلرله مك ، نه سایه سنده اولدی بیلیورمیسك ؟ مسلمانلغك حقانیتی و مسلمانلرك ثبات و غیرتی سایه سنده .

چوق شكر ، سن ده مسلمانسك . دینك طوغرولغنی دوشونوب او طوغرولق موجبنجه حركته آلیش ، دین اولوسی اولان اسكی مسلمانلرك ثبات و غیرتیله چالیش .

محاربه یه قبول اولونمایانلر :

رسول الله حضرتلری (شیخین) موقعنده ایكن ، دین غیرتیله اوردویه قاتیلوب كلن مسلمان چوجوقلرینی كری چه ویردی . چونكه : داها محاربه ایده جك بر یاشده دكل ایدیلر . برابر كلك ایسته ین بر یهودی قالابالغنی ده رد ایتدی . زیرا اسلامیتی قبول ایله مه مشدیلر . بدر جنكنده ده بر مشركی قبول ایله مه مشدی ده ، صوكرا او آدم ، مسلمان اولمش و اوردوده بولونمشدی .

حضرت پیغمبرك قره قوللر ، دوریه لر تعیینی :

اسلام اوردوسی ، كیجه اوراده قالدی و دشمنك باصقین یاپماسنه مانع اولمق ایچین قاره قوللر ، دوریه لر تعیین قیلیندی .

آكلیورسكیا ؟ قاره قول وظیفه سی ، پیغمبر اوردوسنده واردی و بر اوردونك حیاتی ، بر قاچ نفرك اویانیقلغیله دقته امانت ایدیلمشدی .

بو وظیفه یه دقت ایتكه غایت مهمدر . انسان ، كندیسنه براقیلان پاره ، یاخود اشیا كبی بر امانتی دالغینلقله ، دقتسزلكله ضایع ایدرسه صاحبنه قارشی مسئول اولور . یا نیجا یوزلرجه سلاح آرقه داشنك حیاتی كوزه تمه یه مأمور اولان بر نوبتجی ، قاره قول یرنده اویور ، یاخود دقتسز بولونورده او امانتلرك ضیاعنه سبب اولورسه عندالله وعندالناس نه قدر مسئول طوتولماسی لازم كلیر ؟

الكی كوكسكده كی ایمان تخته سنك اوستنه قوی ده بو مسئولیتك درجه سنی سن تعیین ایت .

اوردو حركته باشلاینجه بعضی منافقلرك قاچیشمالری :

ایرته سی كونی صباح نمازی قیلیندقدن صوكرا رسول الله افندیمز ، اوردویه حركت امرینی ویردی . لكن ده مین سویله دیكم (ابن سلول) ایله اونك قفادارلرندن ٣٠٠ كیشی ، اویله نازك بر زمانده اوردودن چكیلدیلر و محاربه ایتمه دن آلچاقجه سنه قاچدیلر .

دشمن قارشیسنده براقدقلری همشهریلرینك تهلكه اوكنده بولندیغنه ، اونلر بوزولورسه كندیلرینك ده ، چوجوقلرینك ده ، قاریلرینك و یوردلرینك یاد اللره كچوب یابانجی آیاقلر آلتنده چیكنه نه جكنه اهمیت ویرمه دیلر . مسلمانلقده (ایلك حرب قاچاغی !) اولمق ذلتنی ارتكاب ایتدیلر .

محاربه میدانندن قاچمق ، آلچاقلقدر :

صاف یوره كلی بر مسلمان ، بو یاباغیلغی ، حتی بو آلچاقلغی قبول ایتمز . بر مسلمان عسكرینك كوزی دائما ، دائما ایلرده در . هجوم ایدركن وورولوب دوشرسه آرقه داشنه ایلریسنی كوستررر ، آرقه سندن كلنه ده « اوزریمه باصوب ایلری یه كیت ، فقط دونوبده یارالی كووده می دشمنه چیكنه تمه » وصیتنی ایدر . كری دونمه یه قالقیشمق دكل ، اونی خاطرینه بیله كتیرمز .

معاذالله ! بر مسلمان ، بویله بر خیانتی ارتكاب ایدرسه نه اولور بیلیرمیسك ؟

ایشته بو قاچاقلرك حاللریله حاللنیر ، اونلر كبی منافقلق دركه سنه دوشر . منافقلق : ایكی یوزلیلك ، یوزی دوست قلبی دشمن اولمق دیمكدر .

ایشته بو حریفلرده بر منافق ایدیلر . حقیقتده مسلمانلغه اینانمادقلری حالده صورتا مسلمان كورونورلردی . دینی بوتون مسلمان اولمادقلرندن محاربه دن قاچمق آلچاقلغنده بولوندیلر و قاچماللریله ذاتا موجودی آز اولان بر اوردویی ضعیف دوشوردیلر . لكن یاپدقلری جنایتك جزاسنی

بحق کورديلر.

قورشونه‌مى ديزيلديلر ؟

خاير . . خاير . . داها آغير بر جزايه اوغراديلر ، يعنى تاريخ صحيفه‌لرينه (قاچاق !) ديه قيد اولونديلر . ايشته بيك اوچ يوز بوقدر ييل کچمشکن بوکون بزده‌اونلرى (قاچاق) ديه تحقير ايديورز . دوشون بر کره . بو ، آز بر جزامى ؟ هم بو ، دنياده کوردکلرى . يا آخرتده کوره‌جکلرى ؟ آرتيق اوراسنى الله بيلير .

مابعدى وار طاهرالمولوى

تراجم احوال

يوسف زاده عبدالله حلمى افندى

آماسيه فضلاسندن شيخ‌القراء يوسف افندى زاده محمد افنديـنك صلبندن بيك سكسان بش تاريخنده اماسيه‌ده تولد ايله‌دى . علم قرائتده يگانهٔ دوران اولان صاحب ترجمه علوم وفنون سائره‌ده دخى وقوف‌تام اصحابندن بر کنز فضل وعرفان ايدى . وجوه قرائتى پدرندن علوم عربيه‌يى مصاحب‌پاشا خواجه‌سى فاضل ابراهيم افنديدن ، علوم عقليه‌يى قره‌خليل افنديدن اخذ وتحصيل ايتدى . قرق‌سكز تاريخنده چورلى‌لى على‌پاشانك صدارتنده سراى‌همايون خواجه‌لغنه تعيين اولونوب فيوضات علميه‌سندن استفاضه اولوندى . صوکره‌لرى تأليف آثاره باشلايه‌رق اخلافه يادکار براقديغى تأليفاتى تدقيقات علميه‌سنه دالدر .

بخارىٔ شريفه يکرمى‌سکز سنه ظرفنده اوتوزجلد اوزره برشرح مفصل يازمشدر . تأليف بهين مذکورى حضور شهريارى‌يه اهداايليه‌رك پك زياده تقدير وتحسين وبيك‌آلتون وبرقات لباس فاخر ، بر سمور کورك احسانيله تلطيف وتسرير بيورلمشدر .

مشار اليهك سراى همايون کتبخانه‌سنده تدريس ايلدکلرى بخارىٔ شريفى اکمال ايله ختام دعاسى ايچون ترتيب اولنان مجلسده ذات شاهانه دخى‌حاضر بولونه‌رق تحقيقات‌عقليه‌و نقليه‌سندن کسب‌انشراح‌بيورمشلردر .

بخارىٔ شريف شرحى فاتح‌سلطان محمدخان غازى جامع شريفنده‌کى کتابخانه‌يه وضع ايلديکى وقت صاحب ترجمه حضور پادشاهى‌يه دعوت اولونه‌رق بو دفعه دخى التى‌بيك غروش عطيه‌يه مظهر اولمشدر .ذکر اولونان شرح لطيف شروح متداوله‌نك مباحث وتدقيقات مفيده‌سنى وبر چوق زوائد نوادرى محتوى بر اثر بهتردر . فاضل مشار اليه حج شريفه نيت ايتديکندن فضل وکمالندن حصه‌ياب تعلم اولمش اولان اسبق صدر اعظم يکن احمد پاشا تهوين احتياجات سفريه‌يه مدار اولمق اوزره بيك آلتون اهدا ايتمشدر . حجاز وشام علماسى مشار اليهك احاطه وقدرت علميه‌سنه،بالخاصه علم تفسير وحديث وقرائتده اولان اختصاص عظيمنه واو نسبتده دلپذير تقريرينه مفتون وبر چوغى فرصتى غنيمت بيله‌رك مجاز ومأذون اولمشلردر . يارم عصر جوامع ومدارسده نشر علوم ايله اشتغال ايلديلر . طريقت‌عليهٔ خلوتيه‌ده اورتاقول تعبير اولونان (يکيت باشى احمد شمس‌الدين مرمره‌وى) شعبه‌سى مشايخ کرامندن (شيخ الياس ساقيزى) دنده اکمال سلوك طريقته موفق اولديلر .

شعره‌ده انتسابلرى اولمغله حلمى مخلصيله عربى ، فارسى وترکى منظوماتى واردر . از جمله بر نعت نبويسندن :

فضاى درکهك کان عطادر يا رسول‌الله
جناب ملجاء اهل رجادر يا رسول‌الله

سکسان ايکى ياشلرنده ايکن (توفى علامة‌الزمان) ترکيبنك دلالتى اولان بيك يوز آلتمش يدى تاريخنده ارتحال ايده‌رك (طوپ قپو) خارجنده (مالتپه) جاده‌سنده‌کى قبرستانك صاغ طرفى وسطنه دفن اولونديلر .

مؤلفات فاضلانه‌لرينك‌بعضيلرى بروجه آتيدر :

١ — بخارىٔ‌شريف شرحى (نجاح‌القارى) : اوتوز جلداوزره مرتب اولوب خط‌دستيله محرر برطاقى فاتح کتبخانه‌سنده بر طاقى‌ده حميديه ايله ولى‌الدين افندى، بر طاقى‌ده (سيروز) کتبخانه‌سنده‌در .

٢ — مسلم شريف شرحى (عناية‌المنعم) : يدى جلد اوزره نصفه قادار بر شرح اولوب بر طاقى (حميديه) کتبخانه‌سنده‌در .

٣ — النفحة الفائحه فى‌تفسير سورة الفاتحه

٤ — حاشية بيضاوى على سورة‌الملك

٥ — حاشيه على آداب ميرابى الفتح

٦ — حاشية على‌الخيالى

٧ — حاشية على قره داود من‌المنطق

٨ — حاشية على‌شرح قاضى مير

٩ — روضة‌الواعظين

١٠ — قافية نامه : هر عربى لغت فارسى ايله شرح ايدلمشدر . بر نسخه‌سى (نور عثمانى) کتبخانه‌سنده‌در .

١١ — ردالقرائة بالشواذ. علم قرائتدن
١٢ — بيان مراتب المدات »
١٣ — تحفة الطلبة فى‌بيان مدات طرف‌الطيبة »
١٤ — ايتلاف »
١٥ — مخارج‌الحروف »
١٦ — زهرة‌الحيوة‌الدنيا »
١٧ — رسالهٔ حرف‌الضاد الصحيحه » وسائره‌در .

مجموع آثارى (٥٥) پارچه‌اولوب (٢٨) ى‌ده علوم سائره‌يه‌دائردر. تلاميذينك الکمشهورى اسکدارده‌مدفون (مفتى‌زاده محمدصادق‌ارزنجانى) ايله بروسه‌ده مدفون (بندر) لى شيخ‌القرا (ابو بکر) افنديلردر .

بروسه‌لى : محمد طاهر

محمد عاکف بکه

سبیل الرشادك صوك نسخه‌سنده هیئت تحریریه‌کزدن جودت افندینك وفاتی ومعلم اسماعیل حقی بك طرفندن مرحومك قیمت علمیه‌سی حقنده یازیلان مکتوبی اوقودم . مرحوم ایله لابوراتوارمده برایکی دفعه کوروشمش واختصاص کسب ایتمك آرزوسنده بولندیغی فنده کی اقتدارینی بالعمل کورمش اولدیغمدن بویله برکنجك آره‌مزدن بردنبره افولی بنده کزی پك متأثر ایتدی . جناب حق مرحومی غریق رحمت ایلسین .

هنوز تحصیل عالی‌یی اکمال ایله اوغراشان چالیشقان جودت آوروپادن کلدیکمی بر رفیقمدن اوکره‌نیر اوکرنمز لابوراتواریمی زیارتله بنمله کوروشمك وعلم حیوانات وبالخاصه پارازیتولوژی‌یه عائد قولکسیون وکتابلریمی کورمك ایچون رفاقتکزده اوله‌رق بر اقشام حلقه‌لی زراعت مکتبنه کلمش ایدی . بونی البته تخطر بیورپرسکز .

حشراتدن ذوالجناحین صنفنه دائر مباحثه‌براز درینلشنجه قارشومده‌کی کنجی تقدیر ایتمکه باشلادم. آوروپایه کیتمه‌دن ، اورانك لابوراتوارلرنده چالشمه‌دن حشراتدن بوقدر واقفانه بحث ایتمك ؛ مضر سینکلرك اسملرینی تعیینه منحصر اوصافك صورت تطبیقنی بیلمك ؛ بوفنله اشتغال ایدن آوروپا عالملری ایله مناسباتده بولنمق ؛ نهایت اوطوردیغی اوك اوفاق حوضنده سیوری سینکلرك یوزده قاچ نسبتنده‌کی طوزلی صوده نشو ونمایه مقتدر اولدقلری حقنده تجربه‌لر یاپمق ... طوغروسی بونلر بنده بیوك برحیرت اویاندیردی .

مکتبلریمزده اکثری افندیلر معلمك ویردیکی نوطه‌لرله اکتفا وصنف کچمك ایچون لازم کلن معلوماتی جمع ایله مشغول اولدقلری حالده بوقاعده‌دن کندیسنی مستثناقیله بیلمش برکنج ایله کوروشدیکمدن دولایی پك ممنون اولمشدم .

حشرات ، پارازیتولوژی ... الخ کبی فنونده نظریات وعملیات ایله برابر رسم یاپمق الك بیوك برخصلتدر . جودتك بکا هدیه ایتدیکی اوچ جنس Anopheles رسمی بوکون لابوراتواریمی تزیین ایدن رسملردندر .

بکلربکی جوارنده‌کی Culex و Anopheles لرك کافه‌سنی قولکسیونی یاپمغه موفق اولان بوکنج حلقه‌لیده‌کی موقت مسافرتی اثناسنده‌ده راحت اوطورمایه‌رق مکتبك حوضلرنده بوحشراتك قورد وپورطه‌لرینی آرایوب قولکسیون یاپمغی اونوتمه‌دی. هیچ اونوتمام: نباتات باغچه‌سنده بر Tuya اوزرنده تصادفاً یقالدیغمز Asilus ك جنسنی تعیینده کوستردیکی لیاقت بنی حیران ایتدی .

ملت ، مملکت بویله خدایی نابت یتشمکده اولان برکنجی غائب ایتدیکندن دولایی جداً بدبختدر . اکر بویله برکنج آوروپاده مرحومك کوستردیکی لیاقتك یاریسنی کوسترسه درحال حکومت کندیسنم معاش ویره‌رك تحصیلنه یاردم ایدر، لابوراتوارلرده‌کی معلملرده اللرندن کلن هردرلو تسهیلاتی کوسترمکدن کری قالمزلردی .. هیهات، شوراسی‌ده مع الاسف ذکر ایتملی‌یم که مملکتمزك لابوراتوارلری بعض واهی عذرلر سردیله مرحومه قپالی بولندیرلقده ایدی . حتی بو دفعه آوروپایه عزیمتمده کندی لابوراتواریمی پك ایستدیکم حالده چوجوغه امانت ایتمه‌یه موفق اوله‌مامشدم .

معمافیه بوکبی موانعه رغماً جودتك سعینده صارصیلماز برصلابتله دوامی کندیسنی طانیمق شرفنه نائل اولنلر عندنده رتبه‌سنی یوکسلتمکده‌در. پك وقتسز ضیاعی ایسه ،هپمزی تعریفی ناقابل بر درجه‌ده مأیوس ایتمکده‌در . جناب حق عائله کدردیده‌سنه و آرقداشلرینه صبر جمیل احسان بیورسون .

حلقه‌لی زراعت مکتب عالیسی فن حشرات معلمی

محمد ثریا

حیات اقوام اسلامیه

چینده اسلامیت

— ٦ —

بوقاروده بریرده ، چین مؤلفلرندن بریسنك سوزلرندن ، مسلمانلغك چین علما ورجال دولتنك دخی انظار استحسانی جلبه موفق اولدیغنی اوکرنمشدك . برچه ، مسلمانلر مواقع عالیه‌یی بیله اشغال ایدیورلر ، اقاده‌می اعضالقلری ایله ، ملکی وعسکری مناصب ممتازه‌یه تعیین اولنیورلر ، دیمك دها مناسب اولوردی . بونکله برابر مسلمانلغك طبقهٔ عوام اوزرنده دها زیاده نفوذی واردر . بوده مسلمانلرك اهالی ایله پك دوستانه مناسباتده بولنملری ویرلی قادینلری ایله ازدواج ایله‌ملرندن ایلرو کلمش اولسه کرکدر . اساساً نظر امعان ایله باقیله‌جق اولورسه‌شمدی‌یه قدر ادیان مختلفه‌دن هیچ برینك ، برروباغانداسنده اسلاملق قدر موفق اوله‌مدیغی کورولور . بوده دین مذکورك وظیفه‌سنی انظار اجنبیه‌یی اوزرینه جلب ایتمیه‌جك صورتده ایفایه چالشمسندن متولددر . چینده مسلمانلغی تلقین وتلقیح ایدنلر اصلا چینلیدرلر . بناءً علیه اونلر ، کوزه باتمازلر . ایفای وظیفه ایدیله‌جك موقع وزمانی ، ادیان سائره منسوبیننده دها ایی تقدیر ایدرلر . وطنداشلرینك احوال روحیه‌سنه واقف ، اونلرك تربیه‌سنه صاحب ، عینی لسانه مالکدرلر. هیچ برصورتله قتولیك میسیونرلری کبی ، معروض استهزا اولمازلر .

مسلمانلق هیچ بر زمان حکومته شو ویا بو ایچون مراجعت ایتمه‌مشدر . اوبالعکس وقت وقت حکومت طرفندن بیله اونوتلمی موافق منفعت کورور . هرطرفده مناره‌لر مساکن خصوصیه‌دن یوکسك یاپلدیغی حالده ، چینده بالعکس اولر آره‌سنده غائب اوله‌جق بر ارتفاعده‌در . بوراده‌کی مسلمانلر قیافت اصلیه وملیه‌لرینی ترك ایتمزلر . ینه صاچلری اوزون ، باشلری سرپوش ملیلری ایله مستوردر .

چین مسلمانلرینك ادعالرینه اینانمق جائز ایسه ؛ مسلمانلق ایله

چینلیلرك عاداتی عنعناتی وقونفوسیوس دینك اوامری آره‌سنده بیوك فرقلر یوقدر . « قونفوسیوس » مذهبنك انسانلرك عاداتنه صادق قالملری خصوصنده‌كی امرلرینی ، مسلمانلر بعض شروط ایله تصدیق ایدرلر . بوشرطلرده طوموزاتی ییه‌مك ، شراب وسیغاره ایچه‌مك ، قمار اویناممه‌مق وزنا ایتمه‌مكدر كه ، جمله‌سنك نه‌درجه موافق صحت واخلاق اولدیغی آشكاردر . بوصورتله مسلمانلر بالجمله بی‌طرف چین علما واطباسنك انظار تقدیر ومحبتنی قازانمشلردر .

چین مسلمانی مملكتك بالجمله عادات واعتقاداتنه صادقدر . « قونفوسیوس » عبادتخانه‌لرینی زیارت ایدر . مراسم ملیه‌نك كافه‌سنه اشتراك ایدر . بر خرستیان ایچون كوجه كیدن دیز چوكمك عاداتی ترك ایتمز .

مسلمانلق ، مادی ومعنوی نفوذندن ، ثروت وتجارتندن بشقه ، طبقهٔ عوامی جلب ایده‌جك وسائط سائره‌یه دخی مالكدر . مثلا زكات ویرمك . هرمسلمانك ثروت شخصیه‌سندن معین برمقدار پاره‌نك زكات نامی ایله فقرایه توزیع ایله‌مسی خصوصنده‌كی نظام دینی ، عددلری ملیونلری گچن چین فقراسی اوزرنده حیرت افزا تأثیرلر اجرا ایتمكده‌در .

مسلمانلغك توسعنه یاردیم ایدن اسبابدن بری‌ده چینده بر جماعت اسلامیه‌نك موجود اولمسیدر . المزده بولنان بر بیاننامه‌ده شو سوزلر كورولیور :

« ... جناب پیغمبرك چینه‌كوندردیكی مأمور ، مسلمانلرك وظائف دینیه وخصوصات ذاتیه‌لرینی تنظیم واداره‌ایلمك اوزره بر هیئت تشكیل ایله‌مشدر . امام ، كاتب ومؤذندن متشكل اولان بو قومیسیون قوانین دینیه‌نك اهالیٔ اسلامیه طرفندن تمامیٔ تطبیقنه نظارت . قوانین مذكوره‌یی دین مبینی یكی قبول ایدنلره تعلیم ایتمكله موظفدر . خلاف قانون ونظام حركاته تصدی ایدن مسلمانلر هیئت مذكوره طرفندن مجازات ایدیلور . شاید هیئت مذكوره اعضاسندن بری یاخود هر اوچی طرفندن بولسز وحقسز بر معامله صادر اولورسه ، اوهیئت جماعت اسلامیه‌نك الكمسن افرادی طرفندن عزل ویرینه دیكر بر هیئت اقامه اولنور ... » عینی بیاننامه‌نك بشقه بر یرنده : « جمیتك تعیین ایتدیكی مجازاتی عدم ایفا وقبولده تعند ایدنلر محاكم نظامیه‌یه تودیع اولنور . » دینیلیور . بناءً علیه بزجه مسلمانلغه عزم وجدیتی معلوم ، بوقاریكی مادهٔ نظامیه ایله حكومت طرفندن مظهر مظاهرت اولدیغی ثابت ، رجال حكومت آره‌سنده پك چوق مسلمان بولندیغی آشكار ایكن ، مذكور دینك غایهٔ امله وصول ایچون هر فرصتدن استفاده ایده‌جكنه اینانمق ایجاب ایدر .

بز ادعا ایدرز كه عصرحاضرده چین مسلمانلرنده كورولن عطالت وسكونت التزامی وانجه دوشونولمش بعض محاكمات سیاسیه‌یه مستنددر . چینك جلوه‌گاه اولدیغی بر وقعه ادعامزی تأیید ایدر .

دها یوقاریلرده ذكری گچن صوك مسلمان اختلالنك تركستان ایله « صونغارای » دن باشلادیغنی كورمشدك . بورالرینی اون سكزنجی عصرك ایكنجی قسمنده ضبط ایدن چین حكومتی « صونغارای » اهالیسنی محو وپریشان ایلدكدن صكره بر اختلال جدیدك ظهورینه مانع اولمق املیله محل مذكوره مانچو وتاتارلردن مركب قوای عسكریه سوق ایله‌مشدی . مع هذا حكومت مركزیه هرنه‌دنسه بوقوتی كافی كورمیه‌رك حوالیٔ غربیه‌نك اقسام مختلفه‌سنه یكرمی بیك كشیلك بر قوت دها تقسیم ایله‌مشدی . چین مسلمانلری عسكرلكه قارشی بیوك بر محبت بسلرلر ؛ حكومت‌ده بونلرك شجاعت ومتانتندن عظیم استفاده‌لر كورور . حوالیٔ غربیه‌یه سوق اولنان اردولرده دخی بر چوق مسلمان افراد وضابط وار ایدی . بونلر دینداشلری علیهنه استعمال سلاح ایله‌مدكدن ماعدا عصیانك انتشارینی تسهیل ایلدیلر . اختلال مذكورده مسلمانلرك پك وحشیانه حركاتده بولندقلرینه دائر مأمورین سیاسیه طرفندن واقع اولان اخباراتی خلاف حقیقتدر . بالعكس مسلمانلر كویلی وتجارانك محبت واعتمادینی جلب ایده‌جك یولده حركت ایتدیلر .

بونلر بالكز مانچولره قارشی شدتلی داوراندیلر . « صونغارای » ك اهالیٔ سائره‌سی ، « صولون » و « سی یو » مسلمانلرك قوت و قدرتلرینی بالتقدیر اونلرك تابعیتنی قبول ایلدیلر .

مع هذا مسلمانلر بونكله اكتفا ایتمیه‌رك ، اونلره مسلمانلغك قبولنی‌ده تكلیف ایتدیلر . هر ایكی قوم حیاتلرینی قورتارمق ایچون تكلیف جدیدی‌ده قبوله مجبور قالدیلر .

عجبا مسلمانلق چینده كندیسی ایچون بر موقع متین ونفوذ سیاسی تأمین ایلدكدن صكره اهالیٔ سائره‌یه قارشی عینی تكلیفات ایله میدان اوقورسه مقاومت كورورمی ، كورمزمی ؟ بزجه چینلیلر ایچون تبدیل دین ومذهب ایتمك ، تبدیل جامه ایله‌مكدن دها قولایدر . حقیقةً چینلیلر ، حكومت حاضره طرفندن قبوله قانوناً اجبار ایدلدكلری بر طرز تلبسی ، سنه‌لردن بری الآن قبول ایده‌مدكلری حالده ؛ تكلیف اولنان شیٔ یكی بر دین اولسه ایدی شمدی‌یه قدر بتون چین طرفندن مظهر قبول اولمشدی . غربك ادیانه قارشی كوستردیكی فكر تعصب وصداقتی ، شرقده بولمق محالدر . شرقلی قلب ایله یشامیور ، اندیشهٔ حیات ایله یشایور . نه بودا ، نه قونفوسیوس ، نه‌ده طااوئیسموس ، هیچ بری منسوبینی طرفندن بیوك بر صمیمیت ومربوطیت كورمیور . شمدیلك طالعك الك چوق مظهر حمایه ومعاوتی اولان یكانه دین دین اسلامدر . دین مذكور شمدی‌یه قدر ، هیچ بروجه وصورتله ، موقع واهمیتندن بر شی غائب ایتمه‌مشدر . حتی كرك حكومت و كرك ادیان سائره واعظ و منسوبلری طرفندن مسلمانلق علیهنه اجرا ایدیلن تعقیبات وپروپاغاندالر دین مذكورك لهنه تأثیر اجرا ایتمشدر . خلاصه مسلمانلق چینده پك قوتلیدر . و او قوتی قیره‌جق ـ پارچالایه‌جق بشقه بر قوت شمدیلك موجود دكلدر .

مترجمی

مباهات

ختام

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

بنغاله ایالتی ـ سابق هندستان مقر حکومتی

کالکوتهده تجارت :

کالکوته شهرینه انکلیزلر ، (سرایلر مملکتی) معناسنه اولان The city of Palaces تسمیه ایتمشلردر . آلتمش سنه یی متجاوزدرکه بو شهر هندستان مقر حکومتی وظیفه سنی کوریوردی . بورایه کلن والیٔ عمومیلر، لوردلر کندی نام وخاطره لرینی احیا ایچون هر بری یکی بر سرای ، یکی بر آبده، یکی بر مؤسسه احداث وتأسیس ایتدکدن صوکره بیراقوب کیتمشلردر . هر والیٔ عمومینک کالکوته میدانده ـ شهر خارجنده وسیع ، بیوک بر میدانلقدر — بر هیکلی موجوددر . کالکوته نك خارجی پك کوزل وتظربا ایسه ده ، ایچی طار ، پس وتحملفرسادر . فقط قصبه نك ایچی تجارت مرکزیدر . طار سوقاقلرده ، کوچوك دکانلرده هر کون میلیونلرجه روپیه آلیش ویریش اولیور . هر متاع ایچون کالکوته چارشولری آچیقدر .

آلمان وژاپون متاعلری :

کوندن کونه آلمان وژاپون متاعلری رغبت عمومیه یه مظهر اولقده در . خرج عالم واوجوز اولدیغی جهتله فقرا طرفندن صاتون آلنیر، استهلاك ایدیلیور . متانت نقطه سندن ژاپونماللری، قوماشلری دها مطلوبدر . ژاپونیادن کالکوته یه هر درلو متاع سوق ایدلکده در . معمولات مذکوره پك متنوعدر . پاموق، یوك ، چوخه، ایپك ، کاغد ، مقوا ، شیشه ، اوت وآکا بکزر معمولات ومصنوعات کلیتلو صورتده ژاپونیادن هندستانه کوندریلوب صرف ایدلکده در. اشیا وامتعهٔ مذکوره یی ژاپون واپورلری نقل ایدییور . ژاپونیا کیتدکجه تجارت یوزندده فوق العاده ترقی ایتمشدر . ثروت یوماً فیوماً ژاپونیاده تزاید ایتمکده در .

انکلیز تجارتی تنزل ایدیور :

انکلیز تجارتی سنین سابقه یه نظراً هندستانده تنزل ایتمشدر. ژاپون وآلمان مالرینك اهونیتی ایله صنایع ومصنوعات داخلیه نك ـ هندستانك ـ کل یوم چوغالمسی کیفیتی، لوندره وانکلتره دن هندستانه کوندریلن متاعلری رغبت عمومیه دن دوشورمشدر . بو حال کالکوته وبنغاله ده ـ هندستانك سائر نقاطنه نظراً ـ پك محسوسدر. بوکا برده سیاسی سبب واردرکه اوده : هندولرك انکلیزلره قارشو اولان بغض وعداوتلریدر. بو عداوت کوندن کونه زیاده لشمکده در. هندولر، انکلتره ده اعمال اولنان اشیا وامتعه یی قوللانمامغه قرار ویرمشلردر . کندیلرینه الکز زیاده لازم اولان ملبوسات ومنسوجاتی داخلده تأسیس ایتدکاری فابریقه لرده اعمال ایلیورلر . قواوپراتیف شرکتلری چوغالمقده در . ظرافتسزلکیله برابر داخلده یاپیلان منسوجاتی کیمکده تهالك کوستریورلر .

بو حال کیت کیده مسلمانلرده ده سرایت ایتمشدر. هله طرابلس غرب وبالقان محاربه سندن صوکره دها زیاده شدت کسب ایتمشدر. اجتماع یرلرنده، مساجده انکلیز امتعه سی علیهنده سوز سویلیوب مصنوعات ومنسوجات داخلیه نك استعمالی ایچون مسلمانلری علناً تشویق ایدن بر مولوی ـ بز مثلا دییورز ـ بی شوصوك کونلرده حکومت محلیه حبس وتوقیف ایتدیکی حالده دیلی بلاسندن قورتوله مامشلردر. چونکه بو آدم حبسخانه ده انکلیزلر علیهنده نطق ایراد ایدوب بالجمله محبوسلری تنویره چالیشمشدر .

عثمانلی متاعلرینك رواجی :

هندستانك هر طرفنده عثمانلی متاعلریچون فوق العاده بر رغبت واردر. فقط مع التأسف بزم متاعلر اوقدر آز ومحدوددرکه ، کندیمزه یتشمیور . نره ده قالدیکه هندستانه کوندرلسون . عثمانلی متاعلری صوك درجه پهالی اولسه بیله مسلمانلر آنی امتعهٔ اجنبیه یه ترجیحا صاتون آلیرلر . تك پاره لری مسلمان قارده شلرینك کیسه سنه کیرسون .

بو حاللری ، اصول تجارتی ، بوراده کثرتله مطلوب اولان عثمانلی متاعلرینی تدقیق ایچون هندستانه عثمانلی مسلمانلرندن مرکب بر هیئت تجاریه کلیدر. هیئت ایچنده انکلیزجه وفارسی لسانلرینه آشنا آدملر بولنملیدرکه، بر برلرینك مقصدلری آکلاشیلسون .

فس تجارتی فوق العاده تعمم ایتمشدر . مسلمانلر بونی بر سرپوش ملی ـ اسلامی ـ اوله رق قبول ایتمشلردر. هرکه وقره مرسل فابریقه لری هندستانك بعض مرکزلرنده بر شعبه کشاد ایتسه لر هر حالده کارلی چیقه جقلرینه امینم .

کالکوتهده عمران ومدنیت :

هندستانك سائر معمور ومتمدن شهرلرنده اولدیغی کبی کالکوته ده دخی الکتریقلی ترامواى ، الکتریق ضیاسی وآنلره مماثل وسائل مدنیت مبذولاً موجوددر . کنیش جاده لر ، بیوك مغازه وبانقه لر ، مکاتب عالیه ، شفاخانه وخسته خانه لر، مبانیٔ امیریه، مبانیٔ دینیه ـ طبیعی کلیسالرله مسیونرمکتبلریدر ـ آت قوشوسی میدانی، موزه خانه ، حیوانات باغچه سی، نباتات باغچه سی ، عمومی کتابخانه لر ، قلوبلر کالکوته شهرینك تزییناتندن معدود اوله بیلیر .

نباتات باغچه سی :

نباتات باغچه سی کالکوته شهرینك خارجنده ودکز کنارنده جسیم بر محیط اوزرنده کائندر. باغچه نك ایچنده غایت کنیش Avenue جاده لر میدانه کتیرلمش وجاده لرك هر ایکی طرفنده آغاجلر غرس ایدلشدر . سیلان آطه سنده کوردیکم نباتات باغچه سی هر نه قدر بوراده کندن اوفاق ایسه ده نباتات وچیچك نقطه سندن غایت زنکیدر . مذکور باغچه نك امثالی اوروپا وآمریقاده بیله نادردر .

حیوانات باغچه سی :

کالکوته نك حیوانات باغچه سی زیانسزدر . متعدد دائره ومحوطه لره تقسیم اولنان مذکور باغچه نك طیور ایله ، زواحف دائره لری کورلمکه شایاندر . هندستانده موجود اولان حشرات ویلانلرك انواعنه ، قوش وپاپاغانلرك اشکال متعدده سنه بورالرده تصادف ایدیلیر .

حیوانات وحشیه ، حیوانات اهلیه، نیل آیغیری ، فیل،زرافه، دوه قوشی، یبان مرکبی ، غایت ظریف طاوس قوشلری وبرچوق کوزل حیوانلر مذکور باغچه ده مخصوص محلرده بولنیورلر . مذکور حیوانلرك چوغی مملکتك ارباب ثروت ویساری طرفندن تدارك وفروخت ایدیله رك بلدی دائره سنه اهدا ایدلشدر.

موزه خانه :

ایشته اصل کالکوته ده کوریله جك یر بوراسیدر. جداً شرقده امثالی نادر بولنان بر موزه خانه وارسه کالکوته موزه خانه سیدر. موزه خانه ایکی قات ومتعدد صالون ودائره لره تقسیم اولنمشدر . اشیا صورت مخصوصه ده متخصصلر طرفندن حسن طبیعتله تنظیم وترتیب ایدلشدر .

برنجی دائره هندستانده تحت وحك ایدیلن هیاکل ، معابد قاپولری ، اصنام وبتلر ، کتابه لر ، نقشلردر . معابد اسلامیه ده بولنان کتابه لی طاشلر کورلمکه جداً لایقدر. مذکور یازیلر کوفی ، تعلیق ، ثلث ، نسخ ، دیوانی، خط شکسته ، خط شجری وخطوط سائرهٔ اسلامیه در .

هیاکل موجوده ، هندو وبت پرستلك ادواریله طرز حیات ومعیشتلرینی، اعتقادات وعباداتلرینی، مدنیتلرینی واوکبی شیلر حقنده بلغاً مابلغ ناظرینه بر فکر مخصوص ویرییور .

ایکنجی دائره معادن دائره سیدر . بو دائره ده دنیاده موجود بولنان معادنك جمله سی موجوددر. معادن مذکوره غیر معمول خام اوله رق نمونه لری جامکانلی ایری ماصه لر درونده کوز کوز اوله رق وضع ایدلمش واسملریله

هندستانك زه‌مننده کشف ایدلدیکنی مبین تعریفنامه‌لر انکلیزجه اوله‌رق بیان اولنمشدر .

معادن مذکوره‌نك یونتولش قسملری، محلول وطوز نوعلری‌ده بودائره‌ده موجوددر .

برده معادن مذکوره‌دن بعضیلرینك صورت استحصاللریله ایدیء استفاده‌یه نه‌یولده وضع ایدلدکلرینه دائر اولان عملیات ابتدائیه وانتهائیه‌یی مجسم ومصور اولان حالات دخی مذکور دائره‌ده تشهیر ایدلمشدر .

معادنك اذابه وتحلیللریله یوزده قاچ معدنه مالك بولندقلرینه دائر اولان عملیات دخی آیروجه تعریف ایدلمشدر .

معادن مذکوره ایچنده نخود دانه‌سندن طوته‌رق بویوك برقیا پارچه‌سنه وارنجه‌یه قدرایریلی اوفاقلی کتله‌لر برذوق مخصوص‌ایله یرلی‌یرینه یرلشدیرلمشدر.

مثلا آلتونلرك ، طوزلرك ، دمیر وکومورلرك انواعی ، مجوهراتك ، طاشلری ، مرمر طاشلرینك اقسامی مذکور دائره‌ده موجوددر .

هندستانك زه‌رلرنده‌معادن مکشوفه ومستعمله بولوندیغنه دائر بویوك برمعدن طاشی اوزرینه رنکلی ، چیزیکلی ، تقسیماتلی اوله‌رق کوسترلمشدر . معدن کشفیاتنده ، اخراجاتنده استعمال اولنان الآت وادوات ایله آکا تعلق ایدن اشیا دخی بودائره‌ده برر برر موجوددر . علم معادن ایله اشتغال ایدنلر بو دائره‌ده کلیتلو معلومات وفوائده تصادف ایدرلر .

اوچنجی دائره حیوانات اسکلتلرینه مخصوصدر .

حیوانات بریه وبحریه‌نك ، زواحفك ، طیورك انواعنه بوراده تصادف اولنه‌بیلیر . علم حیوانات متخصصلریله طلبهٔ علومی بودائره‌دن کوزل فائده‌لر اقتباس ایلیه بیلیرلر .

کلبك دائره‌سی : حقیقةً جاذب ودلربادر . اوروپاده، آمریقاده،اوستریاده، افریقاده ، هندستانده ، چینده ، وژاپونیاده بولنان کله‌بکلرك انواعی بیکلرجه نقد وزحمت مقابلنده تدارك ایدیلوب بورایه کتیرلمشدر .

دیکر بردائره دخی هندستان مصنوعات ، منسوجات ومعمولات قدیمه‌سنه تخصیص ایدلمشدر . بودائره‌ده صیره‌لی قوماشلر ، شاللر ، قطیفه‌لر ، اسکی ثابت هند باصمه‌لری ، فیل دیشی ایشلری ، صدف ایشی ، آلتون وکوموشدن یاپیلان اك ظریف اشیا ، هند ایشی صاقسیلر ، پورسلینلر، طوغله‌لر ، اسلحهٔ‌قاطعه وآکا مماثل‌انافس‌آثار تشهیر ایدلمشدر. بورایی‌بك سرسریانه برصورتده‌کزدیکمز حالده ایکی ساعت‌صرف ایتمکه مجبور اولدق. دیکر کوچوك برصالونده‌هندستانك حیات قدیمه‌سنی ، مغول سلطنتی ، طرز معیشت وشهو تپرستلکارنی کوسترن‌ال ایشی کوچوك مربع مستطیل شکلنده تابلو ، رنکلی رسملر دیوارلره اعتنای فوق‌العاده ایله تعلیق ایدلمشیدی. مذکور رسملر جداً ظریف ونفیس آثاردن معدود ایدی .

مذکور موزه‌خانه‌یی لایقیله کوره بیلمك ایچون ایکی کون لازمدر . بو مدت ظرفنده تشهیر ایدیلن آثار حقنده انجق برفکر ایدینه‌بیلیر . موزه‌خانه‌ده باشلیجه کوریله‌جك شیلردن بریده برما حکمدار سابقنك تختیدر.مذکور تختی لورد کورزن هند والیء عمومیسی بولندیغی صیره‌ده برما ایالتندن بورایه نقل ایتدیرمشدر .

قره دلیك !

شهر ایچنده دیکیلی برآبده رکز ایدلمشدرکه، مارین وعابرینك نظردقتلرینی جلب ایتمکده‌در . بوراده وقتیله بنغاله حکمداری (سراج‌الدوله) نك سرایی بولنیوردی. آبده یرنده‌ده انکلیزلرك زعم وروایتلرنجه طار، قاراکلق وکوچوك براوطه بولنیوردی . انکلیزلر کالکوته‌یی اشغال ایتدکدن صوکره ، تکرار وقوع بولان اختلال اثناسنده سراج‌الدوله هرنصلسه فرصتی غنیمت تلقی ایدرك یکی مستولیلر اوزرینه هجوم ایتمش‌واله کچن - روئسادن - یوزقرق آلتی انکلیزی بواوطه‌یه - قاره دلیکه - انکلیزلر بواوطه‌یه‌بواسمی‌ویرمشلردر - طیقامش‌وآچلقدن اولنجه‌یه قدر اواره بیراقمش ایمش ! لورد کورزن بو خاطره‌یی انکلیزلرك خاطر وفکرینه صاغلامجه ابدیاً حك ایتدیرمك مقصدیله زمان‌ولایتنده مذکور آبده‌نك رکزینه تشبث ایتمشدر . آبده‌نك درت قاعده‌سی اوزرینه قره‌دلیك حکایه‌سی انکلیزجه اوله‌رق مختصر برصورتده قازدیرلمشدر .

کالکوته انکلیزلر ایچون مرهمدر :

هردرلو تقیدات وتضیقاته رغماً انکلیز اداره‌سزلکی کندیسنی آشکار کوستریور . پولیسلرله خفیه‌لرك چوقلغنه رغماً بت‌پرست بنغاله‌لرك خفی‌جمعیتلری، قومیته‌لری کمال فعالیتله ایش کوریورلر . شوصوك کونلرده بربومبا مخزنی ایله بومبا ودینامیت عملیاتنه مخصوص برفابریقه یری انکلیزلر طرفندن کشف ایدیلوب برقاچ کیشی‌یده تحت توقیفه آلمشلر ایسه‌ده افاده‌لرندن برشی آکلایه‌مامشلردر . فقط پك زیاده مکتوم طوتیلن پولیس خفیه‌لرینك راپورلرینه نظراً مذکور فابریقه‌ده طیاره بیچمنده اوچنجی بر بومبا اعماله چالیشیلمقده ایمش . چالیشانلرك مقصدی ، مذکور طیاره‌یی صاپیلی ومهم برانکلیز اجتماعکاهنده صالیویروب ایستنیلن نقطه وهدف اوزرینه واردیروب پاطلاتمق ایمش !

عین زمانده برچوق‌مهلك دینامیتلر اعماله مخصوص وحتی کلیتلی الآت‌وادوات میدانه چیقارلمشدر .

تشکل ایدن کیزلی (ترور) قومیته‌سی محیرالعقول شیلر اجراسنه موفق اولمشدر . ایستدکلری آدمدن جبر ایله پاره آلمق ، ایستدکلرینی تهدید وتخویف ایتمك ، آرزو ایلدکلری ساعتده برآدمی قتل واتلاف ایتمك ، اوینی صویمق ، چوجغنی ، قاریسنی طاغه قالدیروب فدیهٔ نجات آلدقدن صوکره صالیویرمك ، بومبالی مکتوبلرله ، پولیسلرله قومیسرلرینك یوزلرینی اللرینی یاقق ویوصورتله آنلرله شاقه‌لشمق کبی شیلری همان هرکون یاپمقده‌درلر . آره صیره کویلرده‌کی پوسته‌خانه‌یی یاغما ایتمك، چته صورتنده بومبا ایله مسلح ومجهز برحالده طولاشمق کیفیتی علی‌العاده تلقی ایلیورلر . هله بر ایکی‌سنه اول حکومتك اك صیق ودائمی رصد وتفتیش آلتنده بولنان حبسخانه‌سنده ، کندی قومیته‌لری علیهنده‌اخبارانده بولنان کندی منسوبینلرندن برینی مستنطق حضورینه چیقوب افاده‌سی آلنمزدن اول ، محبس درونده قومیته‌یه منسوب اولوب اوله حبس ایدیلن برشخص واسطه‌سیله اتلاف ایدوب اخذ ثاروانتقامه‌موفق‌اولدقلری کبی، سرلرینی‌ده مکتوم بیراقمغه چالیشمشلر وحکومت محلیه ایله کیفیتدن خبردار اولانلری غرق حیرت ایلمشلردی !

ییل باشی مناسبتیله کالکوته‌یه کلن‌هند والیء عمومیسنی استاسیوندن حکومت قوناغنه ایصال ایدنجه‌یه قدر مأمورین انضباطیهٔ محلیه‌نك نه‌قدر اندیشه ایچنده اولدقلری تصورك خارجنده‌در. یوللرده خطوه باشنه پولیس وژاندارمه‌دیکدکدن ماعدا ، هرآغاجك ، هرطاشك آلتنده بربرلی عسکر طوردیروب کوچ حال ایله لوردی محافظه ایده‌بیلمشلردی .

بوقدرله اکتفا ایدلسه ینه ایی‌در . انکلتره امتعهٔ تجاریه‌سنه کمال سکون - نمایشسز وصداسزاوله‌رق - ایله بویقوتاژ ایتمك‌وانکلیز بانقنوطلرینك‌تقلیدینی‌یاپوب بازار معاملاته صوقق کبی ایشلری یاپانلر ، هپ انکلیز مکاتب عالیه‌سنده دوقتورا درجه وپایهٔ علمیه‌سنی احراز ایدن کنجلردرکه جملةً حلیهٔ علوم‌وفنون جدیدهٔ‌عصریه ایله متصف وممتاز بولونان کنجلردر .

بهوپال: س . م . توفیق

بیروت مکتوبلری :

٤

سقوطلرمز صعودلرمز دیمکدر

محترم سبیل‌الرشادمز ؛ کچن مکتوبمك آلتنه یازدیغی سطرلرله بنی قضای‌سماویدن متولد خوف ورجاحسلرمی‌سکوتك سینهٔ بلاغتنه دفن ایله اکتفا ایتمکدن واز کچیرمش اولدی. شبهه‌سز،بوبویوك اولومك حضورنده صوصمق وچالیشمقدن‌خیرلی‌وبلیغ برحرکت‌اولاماز.بوکون نوری‌نك‌ده

التحاقنی ایشتدیکمز ، ــ باقیکز ، بوایکنجی حادثه‌دن سزه نه‌قدراعتدال وسکون ایله بحثی التزام ایتدم ! ــ احتمال یارین برچوق قارده‌شلرمزك داها آرەلرینه قاتلمایه حاضرلاندیغی فتحی‌لر ، صادق ، ... لرك سماوی موکب ارواحنی وبالخاصه اونلره حیات ابدیه وعدینی تبشیر ایدن اول وآخر زمان پیغمبرینك روح مبارکنی شاد ایده‌جك فکر وعمل ؛ نه دوشونمکدن، نه‌ده اولوملە مصارعه‌دن ییلمامقدر. ذاتاً مسلمانلقده‌یأس وماتمك حرمتی ، قیمت عملیه‌سنی آنجق بوزمانلرده آراشدیرر، وحقیقی مسلمانلق محیطنده شبهه‌سز آرادیغی حق رعایتی بوله‌لیدر . دنیاده هر شیئك اولدوغی کبی ، اولومك‌ده بر ذوقی ، بر جمال وکمالی اولمق کرك. باکا اویله کلیورکه بشریته مقدر اولان اك علوی ، اك کامل ، بالخاصه اك مرد اولوم ؛ آغوش قضاده ، سینهٔ اثیرده جان ویرمکدر : بویوك روحلر ، یوکسکلردن کری دونمك ایسته‌مه‌ینلردر.

هله مسلمانجه اولومك بو قدر شرفلیسی اولاماز . هلال ایچون یوکسلمك و هلال ایچون اولمك . . . عثمانیلغك بو اك بلیغ تعریفنی بزه اوکره‌تنلر ، شهید طیاره‌جی‌لرمز اولیور. اولدیلر ، فقط ملتمزه‌ده صاف وبی‌پروا برلسان‌سماوی‌ایله بویوك بردرس ویردیلر. بن، بوبویوك و ابدی اولولرك حضورنده دینی حسلرمی ، « کتاب‌اللهی بو عصرك مسلمانلق عالمنده اك ایی آکلایان و تفسیر ایدن سزاولدوکز. علویاتدن نزول ایدن حقایق شبهه‌سز یوکسکلرده داها ایی آکلاشیلیر . آرتیق کیدیکز ، کتاب صاحبنك وعد ایتدیکی حیات ابدیه ایچنده جمال حق ایله رزقلنکز. بز، سزك ایچین آغلامقدن اوطانیرز.» جمله‌لرنده تکثیف ایتمك ایسته‌یورم .

آجی خبر ، خایر آجی خبرلر ؛ ــ بو کون ایکنجیسنی ایشیتدك ــ بیروتك یوره‌کنی یاقدی قاووردی. باکا اوکیجه اونده یمك یمه‌دیکندن، عائله‌جه ماتملرایدلدیکندن بحث ایدنلر اولدی . استقبال آلایندن آشاغی دوشمه‌ین بر ازدحام بر قافله‌نك اشترا کیله ترتیب اولونان « رسم حزن و تعزیت» ، بیروتلیلرك درجهٔ تأثرلرنی ، نه قدر دلخون‌اولدقلرنی بر أبلغیت حزینه ایله آکلاتدی . هله مطبوعات کونلرجه حزن عمومینك معکسی اولدی ، مرثیه‌لر بر برنی ولی‌ایتدی، حالاده ایدییور. بونلرك ایچنده اوقدر ذی حیات‌اولانلرینه تصادف ایتدم‌که عرب تاریخ‌حسیات و افکاری ، تاریخ ادبیاتی مطلقا اونلره سینه کشا اولاجقدر . بیلمم استانبولمزك شعر عالی نه یاپدی ونه یاپیور !

بوراده منظوم ومنثور بر چوق شیلر سویله‌ندی ویازلدی . فقط بونلرك هپسنی درآغوش ایده‌بیله‌جك بر قوهٔ طلاقت وایجازه مالك اولان مشهور بر مصراعی بیروتمزك سوکیلی « رأی‌العام » ی تام یرنده ، تام‌صیراسنده قوللانابیلدی . حزین‌فقط ذی‌یأس بر باش‌مقاله‌سنی « اذا مات منا سید قام سید » جمله‌سیله تتویج ایتدی .

سوکیلی‌مصر ... بن‌اونی وکنعان دیارنده کچن‌حزین ماجرالرمزی دوشوندکجه « تاریخ‌مقدس » ك «یوسف» و «یعقوب» نی خاطرلیورم . اولی‌العزم پیغمبرك امتی البت بر کون یوسف آمالنه قاووشاجقدر . حافظ ابراهیم ، جوشمش . « فتحی » نك روحنه اتحاف ایتدیکی بر قصیده‌ده :

ان کان اتیاك العدو ـ دیذاك الجسد الطهور
فاسبح بروحك وحدها ـ واصعد الی‌الملك الکبیر !

دییور . صوکرا شویله بر تسلی وتحسری وار :

بانت تراقب فی المشا
رق والمغارب وجه (نوری)

سوکیلی‌شاعر ، شیمدی‌سن ، نوری‌یه‌ده فتحی‌کبی خطاب ایتملی‌سك. اوکاده جسد پاکی حائل اولدی . سویله ، اوکاده سویله : یالکز روحکله، یالکز اونکله کوکلرده یوز وپادشاهلر پادشاهنه قدر یوکسل ، قاووش نوری !

بن‌ده علاوه ایده‌یم : فتحی ، صادق ، نوری ، مبارك شهیدلرمز؛ مصره قاووشامادیسه‌کز محزون اولمایك ، اونك اللهنه قاووشدیکز .

مصر ، تونس ، جزائر ، هند . . . بن ، قلب اسلامدن قوبان ، وبرر بیك کبی جذبه‌دار وصلت‌اولان بو مبارك قطعه‌لری چوق سوه‌رم. استانبولم ، آناطولوم ، عراقم قدر سوه‌رم ، آه ، اونلر ایچین آغلار، اونلر ایچین چالیشمایی سوه‌رم . بویله وسیله‌لر دوشدکجه مشترك مسلمان قلبنك ضربان یك آهنکی حضورنده عرض تعظیمات ایتمه‌یی جاندن‌عزیز بیلیرم . فقط بونلری ، بن نه حقله کندمه اضافه ایده‌رك سویله‌یورم ؟ خایر ، بن اویله دکلم ، مسلمانلق‌اویله ؛ وبنی هرمسلمان‌کبی بویله یاپان اودر ، مسلمانلقدر !

عالم‌بیلسین که عزیز مسلمانلق دیریلیور، حقك صور جلال‌ورحمتی، مسلمانلره‌افاضهٔ حیات ایتمکه‌باشلادی. آرتیق قیمیلدانیورز،عصرلردنبری کهف عطالتده پیرانان وجودلرمزه یاواش یاواش برق رتك سریان‌ایتمکه باشلادیغنی‌حس‌ایدییورز. بو، بویله‌در: ولوکره الکافرون . سزه ناچیز وابتدائی برنمونه داها کوستره‌یم:فتحی‌نك سقوطی خبری کلنجه؛برچوق کنجلرطیاره‌جیلك تحصیلی ایچون لازم کلن مقامه مراجعت باشلادیلر ، بوامل ، مکتب صیره‌لرینه قدر یوکسه‌لدی . شیمدی طیار اولمق قایغیسنه دوشن کنجلر وار . دون برطرفدن نوری بکك خبر شهادتنی آلیورکن دیکر طرفدن جزائرك صوك عصرده اك اصیل عائله‌سنه منسوب برکنج مکتبلینك اصیل بر امانه مخاطب اولویوردم . ذکی وحمیتلی کنج ، النه طلبنامهٔ رسمیه‌سنی آلمش ؛ «استانبوله کیده‌جکم ،طیاره‌مکتبنه کیده‌جکم، سزدن وساطت رسمیه ایسته‌رم . » دییوردی . ایشته بن بونلری کوردوکم ایچین : سقوطلرمز ، صعودلرمز دیمکدر ، دییورم ، « مسلمانلق دیریلیور ! » دیه وار قوتمله باغیریورم .

حارث بن همام

فیلیپین مکتوبلری :

۶

— بولده —

بوندن اولکی بش مکتوبمده هندستانده کچیردیکم یکرمی طقوز کون ظرفنده مشاهده ایتمش اولدیغم احوالی قسماً عرض ایتمشیدم. هند مسلمانلرینک شایان تأسف ومحتاج اصلاح بعض اطوار نامناسبه‌سنی بو مکتوبمده ایضاح ایده‌جکم .

هندستانده دین نامنه یاپیلان مسخره‌لقلر :

بر کره هندستانده فرق اسلامیه‌نك همان یتمش اوچنه منسوب جماعات واردر . بو اختلاف مذاهب اوته‌دنبری بین‌المسلمین جاری ایسه‌ده هندستانده‌کی جریان اختلاف بوس بوتون بشقه‌در . هرفرقه منسوبینی دیکر فرقه منتسبلرینی خارج ازدین عد ایده‌جك قدر افراطه واریرلر ، کیمنی شرك ، کیمنی کفر ایله اتهام ایدرلر. تفسیق ایله اکتفا ایدن همان هیچ یوق کبیدر . بوحال اسف اشتمالك باعث یکانه‌سی هرنصلسه‌ زی علمایه کیرمش وبعض قصبه وقریه‌لرده ، کسب اعتبار ایتمش بعض علم طاسلاقلرینك القاآت افراطکارانه‌لریدر . عوام قسمی همان کافهٔ کلمهٔ توحید ایله فرائض خمسه‌دن بشقه برقاچ‌ده اولیا اسمنی بیلیر ، غایت ساده دل ونظافته هیچ رعایت ایتمز کسانده عبارت‌در . بونلر اعتقاد وعملده علم طاسلاقلرینك بازیچهٔ کیفیدر .

بو طاسلاقلرك بعض اجتهاداتنی عرض‌ایده‌یم: مثلالکنوده‌درت‌بش مبتدع چیقیور، ذات اقدس حضرت رسالتپناهی ایچون عینی‌اللّه‌در، دییور. وبونی بیچاره جهله‌یه قبول ایتدیریور. اودرجه‌ده‌کی بونی قبول ایتمیه‌نلر کافر صاییلیور . دیکر طرفده بش التی حریف ظهور ایدییور . بش وقت نماز چوقدر ، بروقت نماز کافیدر ، دییور ورأینی قبول ایده‌جك برچوق تبپروران بولیور . اوبریانده بریسی دها چیقیور : اوروج حقنده درلو درلو سفسطه‌لر درمیانیله ارادهٔ ذاتیه‌سنه‌مالك‌اولان‌ایچون‌اوروجك لزومی اولمدیغنی ادعا ایدییور . « قادیان » قصبه‌سنده بری چیقیور : بوده مسیح منتظر اولدیغنی ادعا ایدییور ، آیات صریحه ومحکمه‌یی ایسته‌دکاری کبی تأویله قالقیشیورلر .

درویشانك روش ورفتاری دخی اهل‌اسلامه‌قان‌اغلاته‌جق حالده‌در. بونلرك برچوغی اولیاءاللهك نعوذ باللّه الوهیتنه ، بعضیلرینك‌ده رسالتنه قائل اولیور . مجالس ذکرده فاحشه‌لری بیله بولندیرییور وبونلره آلهی اوقوتیورلر . بونی جده‌دن بومبایه قدر یولداشم اولان جولتان شهری رئیسی نواب احمد یارخان کمال سلامت قلب ایله سویلدی . وکندیسنك بومجلسلرده دفعاتله اثبات وجود ایتدیکنی اکلاتدی . بونك شرع شریف احمدی‌یه کلیاً مغایر اولدیغنی، محل مذکورك رئیسی کندیسی اولدیغندن مسئولیت معنویه‌نك هرکسدن زیاده کندیسنه توجه ایده‌جکنی ، بو کبی احوال بی‌ادبانه‌نك ارواح‌اولیاءاللهی‌معذب‌ایده‌جکنی، فاعل ومروجلری حقنده غضب الهی‌یی داعی ونعوذ باللّه سوء خاتمه‌یه سبب اوله‌جغنی اکلاتمه‌رق بوعادت سیئه‌نك همان ازاله‌سنه همت ایتمسنی لسان مناسبله کندیسندن رجا ایتدم. بوذات اوقور یازار ، تاریخ اسلامی ایجه بیلیر ، اولدقجه علوم دینیه‌یه دخی وقوفی اولمقله برابر بوعمل نامشروعی مباح، بلکه موجب ثواب بیلیوردی .

مقام مشیختك ترتب ایدن وظیفهٔ مهمه :

بویله طریق حقدن عدول ایدنلر بورالرده پك مبذولدر . مقام جلیل مشیخت بونلری نظر دقته آلملی ؛ لازم کلن چاره‌لره توسل ایتملی‌در . برطرفدن بونلرك اکلایه‌جقلری لسانلرله کتابلر ، رساله‌لر ؛ دیکر طرفدن ینه شرق لسانلرینه واقف فداکار مرشدلر کوندرملی‌در. مقام جلیل مشیخت ایچون بو بویوك برفریضهٔ دینیه‌در .

علمای هنددن برچوقلریله کوروشدم ، بونلرك ایچنده خالص اهل سنت اوله‌رق یالکز دیو بند مدرسهٔ دینیه‌سی‌مدرسین کرامیله بومدرسه مأذونلرینی کوردم . بومدرسه‌ده طلبه موجودینك ۷۰۰ افندیدن عبارت اولمسی ومدرسه‌نك قرق یدی سنه اول تأسیس ایدلمش بولنمسی اعتباریله مأذونلری چوق اولمق لازم کلیرسه‌ده بوکثرت مسلمان میلیون نفوسی صایان اهالئ اسلامیه‌نك عددینه نسبتله آز اولدقدن بشقه بعض ارباب بدعت طرفندن جود وعطالتله اتهام ایدلدکلرندن برچوق یرلرده حائز اعتبار اوله‌میورلر . ایشته بونلرك مسلك‌صحیح اسلامیلرینی تأیید ونشر ایچون مقام جلیل مشیخت هردرلو مظاهرتده بولونملی ، بوطلبه ایله تأسیس مناسبات ایتملی‌در .

اساساً هند مسلمانلرینك مقام خلافت عظمایه قارشی اولان مربوطیت معنویه‌لرینی تقویه‌یه وسیله اوله بیله‌جك آنجق بویله خالص اهل سنت اولان علمای کرامدر . بونلرك محبتی عالمانه ودیندارانه‌در. دیکرلرك ابراز ایتدکاری آثار محبت، بونلرك فیض تلقینی اولدقدن بشقه، اکثریا غرضه مستنددر . نته کیم حرب اخیرده بر چوق اعانات جمعنه موفق اولان بعض نوهوسلر بواعاناتك مهم برقسمنی درجیب ایتمشلردر.

هند معتبرانی اراسنده برقسم دها واردر که بونلر همان انکلیزلشمش کیتمشدر . عوام ناسك شدت تعصبلری اولمسه بونلردن کیم بیلیرنه جوهرلر ظهور ایدر ؟ سبیل‌الرشادك مقالات اخیره‌سندن بری اشبو معروضاتمی تأیید ایتمکده‌در .

هند مسلمانلری آره‌سنده اختلافات سیاسیه :

برده هند مسلمانلری آراسنده سیاسةً دخی اختلاف موجوددر . برقسمی هند بتپرستلریله برلشوب برهند ملیتی‌تشکیلی‌هوسنه‌دوشمشدر. قسم دیکری ایسه بتپرستلرك عددنفوس‌اعتباریله اهالئ اسلامیه‌نك درت مثلی اولدیغنه نظراً بونك ذاتاً علم وثروت اعتباریله‌ده بتپرستلره نسبةً پك اشاغی برمرتبه‌ده بولنان اهالئ اسلامیه ایچون پك مضر اولدیغنی درمیان‌ایدرك‌فکرمذکوره مخالف‌بولونیورلر. بوایکی‌فرقه‌یکدیکری‌حقنده صوك درجه طعن وتشنیع ایدییورلر ، بربرلرینی دشمنی تلقی ایدییورلر . لاحول ولاقوة الا باللّه .

اسلام امامی جاسوسلق ایدیور :

کلهم ائمه وخطبایه ؛ بونلرك برچوغی بضاعهٔ علمیه‌جه حائز نصاب اهلیت دکللردر . قسم اعظمی برلی اولوب بعضیلری‌ده مکه‌لی ، مدینه‌لی ومصرلیدر . بونلردن برقاچ دانه‌سی انکلیزلرك اهالئ اسلامیه اوزرینه جاسوسلق خدمتنی دخی ایفا ایدییورلر . قالکوته‌ده جمعه مسجدی امامی بونلرك سر افرازیدر .[١]بوذات‌عن‌اصل مصرلی اولوب شمدی‌یه قدر برچوق کسانك سبب مصیبتی اولمشدر . جهالته انضمام ایدن اخلاق سیئه‌سی قالکوته اهالئ اسلامیه‌سنك بعض نفوذ دارانی اوزرنده سوء تأثیر اجرا ایتمش اولملی‌که برآرالق بونی قوغمق ایسته‌مشلر ایسه‌ده کندی کبی بعض اجرتلی جاسوسلرك توسطیله ینه ابقا ایدلمشدر . بوذاته خلف اولمق اوزره قالکوته اهالئ اسلامیه‌سنك انتخاب ایتمك ایسته‌دکلری بومبایده کائن زکریا مسجد نام جامع شریفك مدینه‌لی امامی بومناسبتله مصرلی امامك کندیسنه یازدیغی بر مکتوبی عاجزلرینه کوستردی . دنیاده نه‌قدر رذیل تحقیرات وشتوم وارسه بو آدم اك فنا‌سنی سچمش ، مکتوبنه درج ایتمشدر . مدینه‌لی ذات‌ده بوكا جواب اولمق اوزره دها فنا بر شی قاره‌لامش . بن هرایکی طرفك حالت روحیه‌لرینی ایضاح ایدن بورذالتنامه‌لری کورونجه مدینه‌لی افندی‌یه بوحرکتك آداب اسلامیه‌یه مغایر اولدیغنی، مصرلی‌یه بویله بر جواب یازدیغی تقدیرده کندیسیله همعیار اولدیغنی اثبات ایتمش اوله‌جغندن، علمای مسلمین بویله حرکت ایدرلرسه جهلانك ادب وتربیه‌یی نره‌دن اوکره‌نه‌جکلرینی بیان ایله جوابنی ارسالدن منع ایتدم . اخوان دینمی بوحالده کورمك تأثرمی بادی اولدیغندندرکه بونلری برر برر عرض وایضاح ایتدم . تاکه ذات سامئ جناب مشیختپناهی بین‌المسلمین توسیع دائرهٔ سرایت ایتمش اولان بوکبی امور منکره‌نك ازاله‌سی اسبابنك استکمالنه همتله مظهر کمال ثواب الهی اولسون .

اعانه‌لر خصوصنده خلقه امنیتسزلك کلمشی :

حرب اخیر اثناسنده ویریلن اعانه‌لردن بر قسم مهمنك هندستانده بولنان بعض ارباب نفوذه مأکل اولدیغنی اکلایان برچوق اهالی واردرکه بالآخره ادامهٔ اعانه‌دن فراغت ایتمشلردر . برکت ویرسون که اخیراً بو نقطهٔ سیاهی باب عالی خلیل خالد بك افندی‌یی کوندرمکله محو ایتدی . مشار الیه برایکی آی ظرفنده اهالئ اسلامیه‌نك هرطرفده وثوق وحرمتی قزانمغه موفق اولمشدر . الله امثالنی کثیر ایلسون .

[١] هندستان مخابر مخصوصمز توفیق بك دخی بو امام حقنده مکتوبنك خصوصی قسمنده شو صورتله حسن شهادت ! ده بولونیور :

« کالکوته‌یه کلزدن اول بنی تعقیب ایده‌جك اولان خفیه پولیسلرینك اسم واشکالنی اوکرنمشیدم . کالکوته‌یه کلدکدن صوکرا خاطر وخیاله کتیرمدیکم درلو درلو جاسوسلره تصادف ایتدم . مثلا بونلرك بری کالکوته‌نك اك برنجی بیوك جامعنده امامتق ایدن بر مصر کویلیسی ایدی . اون انکلیز لیراسی آیلق مقابلنده بو وظیفه‌یی کمال شطارتله ایفا ایلیوردی . »

واپورده یازدیغم ، شو مکتوبمی ایکی کون صکره بعونه تعالی واصل اوله‌جغمز پینیاندن کوندره‌جکم . اورادن سنغافوره ، ایلك واپور ایله فیلیپنه حرکت ایده‌جکم .

پینان : ٦ صفرالخیر سنه ٣٣٢ محمد وجیه‌الکیلانی

یکی حروفك ال یازیسنه عائد برقاچ سوز

یازیمزك ، واوقومه‌مزك کوجلکنی اك زیاده حس ایدنلر مکتب ابتدائیه معلملری ایله ، ملل سائره یازیلرندن برینی بیلنلردر . یازیمز فوق‌العاده‌در اصلاح ایدیله‌جك یری یوقدر دینلرده وار . اصلاح حروفی ، ویکی یازینك تعمیمنی ، برآن اول ارزو ایدنلردنم . یکی یازی نمونه‌لرینی کوروبورم وتقدیر ایدیورم . فقط ال یازیسی ایچون ایکی نقصانیتی واردر . برنجیسی ال یازیسنده ماژوسکول حرفلری یعنی باش یوقدر . ال یازیسنده هر کلمه وسوزك باش حرفلرینی بشقه برشکلده یازمق لازمدر ، چونکه ماژوسکول حرفلرینك فائده‌سی هر برکلمه‌لری فرق ایتمك ویازیلان کلمه وسوزلری بربرینه قاریشدیرمامق ایچوندر . بوده ممکندر . أل یازیسنده یازیلان باش حرفی نسخ یازیسنك حرفلری کبی یازمالی ویاخود باش حرفی بشقه بر شکله صوقمالیدر . بوده ممکن اولمازسه هر کلمه‌نك آره‌سنه برر نقطه ویاخود بشقه بر اشارت اثبات ایدوب قویمالیدر . فقط مطبعه ایچون یکی یازیمز مکملدر . ال یازیسی ایچون مشکلاتك برنجیسی بودر . ایکنجیسی ایسه : یکی یازی طبعی حروف منفصله ایله یازیله‌جقدر . فقط ال یازیسنده حرفلری بتشدیرمك هیچ ممکن دکلدر . اوت ملل سائره یازیلریده حروف منفصله ایله یازیلیور . فقط ال یازیسنده بیتیشیور . چونکه اجنبی حروفاتنك نهایتلری یعنی اوج طرفلری هپ برطرفه مائل اولدیغندن ال یازیسنده بتشمك ممکن اولویور . وبیتیشیور . بناءً علیه سرعتله یازیلیور . بزده ایسه حروفاتك نهایتلری هپ برطرفه طوغری مائل دکل . مثلا ع ص م حرفلرنده حرفلرك نهایتلری کیمیسی صاغه کیمیسی صول طرفه کیمیسی اشاغی طرفه مائل اولدیغندن ال یازیسنده بتشدیرمه‌نك امکانی یوقدر . مطبعه ایچون ذاتاً بتشمکه حاجت یوق . اکر ال یازیسنده حرفلری بتشدیرمك ممکن اولسه یکی یازیمز علی‌الاعلادر . اصل نقصانیت جهتی‌ده بودر . یازار ایکن حرفلری بیتیشدیرمه‌دن آیری آیری یازمقده طبیعی مشکلات وار . وسرعتله یازلماز وکلمه‌لر قاریشه‌جق . اجنبی یازیلری بیتیشدیکی وآیروجه ماژوسکول حرفلریده بولندیغی ایچون کلمه‌لر قاریشمیور . خلاصه : ال یازیسنده حرفلری ممکن مرتبه بیتیشدیرمك ایچون برچاره دوشونمه‌لیدر . ایشته یکی یازیمزك مشکلاتی یالکز بوندن عبارتدر .

الالیلی حسن افندی زاده

عارف

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

سبیل الرشاد

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی برغزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولنلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٩٠ — ٦ جمادی‌الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٠ مارت ١٣٣٠ — جلد ١٢

فاتح کرسیسنده

٢٠

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض ...

دوشوندکمی کیررکن شریعتك قانه ؟
جنایتك قاله‌جق ظن ایدرمیسین یانکه ؟
ثواب امید ایدییور ها ! دییك که نامرده :
« ثوابی سن کوره‌جکسین حضور محشرده !
نه‌کده کزدیره‌جك رعد انتقامنی حق ،
که ییلدیریملری ینکده قاینایوب طوره‌جق .
یاقه‌کدن ایتمیه‌جك دست قهری خسرانك ..
ناصیل ایتزکه ، اوکندن قاچوبده نیرانك ؛
جوار نور نبوتده ملتجا بولسه‌ك ؛
بودورلو قورتولوش امکانی یوقیا .. قورتولسه‌ك ؛
شو ازدحامك الندن ـ که بلکه برمیلیار
نفوس خاسره‌در ـ قاچق احتمالی‌می وار ؟
بوکون فسادیکه قربان اولان زواللیلرك
وبالی بوینکه یوکلنمسین‌می ، یوقسه ، یارین ؟
قولایمی امتی اضلال ایدوب سفیل ایتمك ؟
قولایمی دینی خرافات ایچنده ایکله‌تمك ؟
نیچون کتاب الهی‌یی پایمال ایتدك ؟
نیچون شریعتی سردار الکله کیرلتدك ؟
چیقوب تپینمه‌یه یوقیدی باشقه برساحه ؟
نه‌دن بوصاللادیغك چیفته کعبة‌الله‌ه ؟
حریف ! شوملت معصومه‌دن نه‌ایستردك ،
که طوغرو یول دییه طوتدك ، ضلالی کوستردك ! »

زواللی چیرپینیور بویلادقجه خسرانی ..
کناره قاچایه اولسه‌یدی باری درمانی .
یازیق که چیقمق امیدیله قالقه‌رق آیاغه
قیمیلدادقجه کومولمکده بوسبوتون باتاغه !
زمان زمان یاقوب اطرافه دیش‌غیجیرداتدی ؛
محیطی ، چونکه ، یورورکن اومتصل باتدی !
فقط بوکون آجینیر برنظرله باققده :
اوموزده ، چونکه ، باتاق شیمدی ، جانسه غیرتلاقده !

هنوز کومولمدی بیچاره‌نك جیلیز بوینی
قوشوب خلاص ایدیکز باری صوك دمنده اونی .
فقط ، خلاصی ایچون اك امین طریق طوتك :
شو پیس باتاقلغی برکره محو ایدك ، قورتولك .
قولای دکل بوده ، لکن ، بویوك وقوف ایستر ؛
دوشونجه یوقسولی ، ظیب چیقدی مجتهدلر اکر ،
طالارسه‌لر او رذیل اجتهاده برمعتاد ؛
اولور زواللینك آتیسی بوسبوتون برباد !
صاقیرغه‌دن دها ایکرنج اوبك اوبك تورودی
وجود ملتی صوك کونلر اویله بر بورودی :
که طاورانوب اوطفیلاتی آکسزین قوغاجق
اولورسه قورتوله‌جق بلکه .. یوقسه ، بیت بوغاجق !
اکر وجودیکی برپارچه‌جق کوزه‌تسه‌یدك ؛
اکر طهارت وجدانه دقت ایتسه‌یدك ؛
بوحاله کلمه‌یه قالمازدی اورته‌یرده سبب .
باتاقده ، بیتده اومردار عطالتکدن هپ !

زواللی ملتك ادراکی تارمار اولالی :
محیط علمه کیرن یوق ، دیار فن قاپالی ؛
صنایعك آدی باتمش ، تجارت اویله‌سنه ؛
زراعت اولسه‌ده .. آدم نی اصولی نه !
خلاصه ، هپسی چالیشمق ، یورولق ایسته‌یه‌جك .
فقط چالیشمق ایچون اوکجه شرط اولان : ایستك .
او یوقسه ، هانکی وسیله‌یله بز ایلرلیه‌لم ؟
صیقنتیسز متفنن ، اوزونتوسز عالم ،
نه طاتلی شی ! بوکا برچاره یوقمی ؟ هاه ! بولدق :
توقاتلیانده ، یارین ، طوپلانیر بش آلتی قوبوق ،
برر قدح بیرادن صوکره طاورانیر ایرکن ،
اوموزلایوب قیرارز باب اجتهادی همان !

محمد عاکف

فقه و فتاوی

هر مسئلهٔ فقهیه ایچون بر نقل لازممیدر ؟

سؤال . — بر حادثه حقنده حکم شرعی‌یی بیان ایتمك ایچون او حکم شرعی‌نك هر حالده کتب فقهیه‌ده صراحةً بیان اولونمسی لازم میدر ؟

حکم شرعی صراحةً بیان اولونمدیغی حالده قواعد فقهیه سایه‌سنده حکم شرعی‌یی بیان ایده‌مزمی‌یز ؟

حکم شرعی‌یی بیان ایده بیلیر ایسه‌ك مجتهد اولمقلغمز لازم کلزمی ؟ مجتهددن بشقه‌سی حکم شرعی‌یی بیان ایده‌بیلیرمی ؟ معلم خ . ل

جواب

هر حادثه‌نك علی‌التعیین کتب فقهیه‌ده ذکری ممکن دکلدر ، بویله بر شرطده درمیان اولونمامشدر .

فی‌الواقع « نصوصك احکام حوادثی محیط اولوب اولمامسی » خصوصنده فقهاء دین اختلاف ایدیور .

بعضلرینه کوره نصوص احکام حوادثی محیط دکلدر ، قیاسه احتیاج نصوصه احتیاجدن دها زیاده‌در . دیکرلرینه کوره بالعکس نصوص احکام حوادثی محیطدر . دلالت نص خفی اولدیغی ، مجتهدانی اکلایه‌مدیغی صورتده قیاسه مراجعت ایتمك طبیعی‌در . هر نه قدر حادثات نامتناهی ایسه‌ده بر طاقم انواعه آیریلیر ، هر بر نوع بر حکم شرعی ایله محکوم اولور .

نصوص شرعیه‌ده‌کی کلمهٔ جامعه : قواعد عمومیه وقضایای کلیه انواعك احکامنی بیان ایدر . مثلا کل شرط لیس فی کتاب‌الله فهو باطل ـ رواه الطبرانی ؛ مابال رجال یشترطون شروطاً لیست فی کتاب‌الله ماکان من‌شرط لیس فی کتاب‌الله فهو باطل وان کان مائة شرط قضاءالله احق وشرط‌الله اوثق ـ رواه‌البخاری ؛ کل‌المسلم حرام دمه وماله وعرضه ـ رواه ابو داود وابن ماجة ؛ کل معروف صدقة ـ رواه احمد فی‌مسنده ؛ لاضرر ولاضرار ـ رواه احمد فی مسنده کبی کلمات جامعه احکام حوادثی محیط اولور .

احادیث شریفه موجبنجه کتاب‌اللهده یعنی حکم‌الله‌ده اصلی بولنمیان هر شرط باطلدر ؛ مسلمانك قانی ، مالی ، عرضی حرامدر ؛ عقل وشرعك قبول ایتدیکی هر عمل صدقه‌در . ضرر ومقابله بالضرر یوقدر .

بعض محققین رأی ثانی‌یی ترجیح ایدیورلر .

بنابرین هر ایکی رأیه کوره‌ده نصوص علی‌التعیین بتون حادثاتك حکمنی محیط اولەماز .

بونك کبی کتب فقهیه‌ده علی‌التعیین هر حادثه‌نك حکم شرعیسی بیان اولنه‌ماز . اهل علمدن هیچ بری بویله برشرط درمیان‌ایتمامشدر .

ثانیاً — نصوص شرعیه بر مسئله حقنده صراحةً بر حکم شرعی بیان ایتمدیکی حالده قواعد جلیلهٔ شرعیه سایه‌سنده نصل اومسئله‌نك حکم شرعیسنی بیان ایده‌بیلیرایسه‌ك اویله‌جه کتب فقهیه‌ده صراحةً مذکور اولمیان بر مسئله‌نك حکم شرعیسنی بیان ایده‌بیلیرز .

« لقد ارسلنا رسلنا بالبینات والهدی وانزلنا معهم‌الکتاب والمیزان لیقوم‌الناس بالقسط» نظم جلیلی موجبنجه میزان یعنی رأی وقیاس کتاب کبی منزل‌در ، کتاب ومیزان انزال خصوصنده اخوان‌در .

نصوص شرعیه‌ده رأی اوله کوره علی‌الاطلاق ، رأی ثانی‌یه کوره دلالت نص خفی اولدیغی زمان قیاس ورأیه مراجعت ایتدیکمز کبی کتب فقهیه‌ده صراحةً مذکور اولمیان بر حادثه حقنده قیاسه ورأیه مراجعت ایدرز ، حجج شرعیه‌دن بری ایله حکم شرعی‌یی بیان ایده‌بیلیرز .

اهل علمدن هیچ بری بو طریقی سد ایتمامشدر . بو طریق طریق علم ، طریق فقه‌در ؛ بو طریقی سد ایتمك ناسی جهله دعوت ایتمکدر . شوقدرکه مسائل‌شرعیه‌نك دلیلی دلیل شرعیدر . نته‌کیم مسائل‌فلسفیه‌نك دلیلی دلیل فلسفی ، مسائل ریاضیه‌نك دلیلی برهان ، مسائل طبیعیه‌نك دلیلی تجربه ، مسائل تاریخیه‌نك دلیلی روایت‌در .

فن مناهجده ذکر اولندیغی اوزره بر علمدن کندینه خاص اولمیان دلیلی ایستمك طوغری دکلدر ، علوم جسمانیه وطبیعیه‌ده اثباته یارایان تجربه‌یی مورخدن طلب ایتمك معقول دکلدر .

بونك کبی مسائل شرعیه‌ده دلیل ریاضی و فلسفی وتجربی آرانماز . انجق دلیل شرعی آرانیر . دلیل‌شرعی وحی ورأی تعبیر آخر ایله سمع و عقل‌در .

بناء علی ذلك قواعد شریعتده جاهل ، مقاصد شریعتدن غافل اولانلر علم شریعت قادروسندن خارجدرلر . انلرك بحثه صلاحیتلری یوقدر ، اوله‌ماز . « واعرض عن‌الجاهلین .»

ثالثاً — هرکسجه معلوم اولدیغی اوزره مقلد نصوص شرعیه‌ده منصوص ، کتب فقهیه‌ده مذکور اولمیان بر مسئله حقنده بر حکم‌بیان ایده‌مز . فقط مجتهد منصوص اولمیان حادثات حقنده حکم شرعی بیان ایده‌بیلیر . انجق مقلد ایله مجتهد آره‌سنده بر مرتبه دها واردرکه اوده اهل نظر وتحقیق مرتبه‌سیدر .

اهل نظر وتحقیق‌ده نصوص شرعیه‌ده منصوص ، کتب فقهیه‌ده مذکور اولمیان بر حادثه حقنده برحکم، بر رأی درمیان ایده‌بیلیر.

کتب‌اصولیه‌ده بیان اولندیغی‌اوزره جناب‌احکم‌الحاکمین هر برشیئی انجق‌دنیاو آخرتده مصالح‌عباد اکا مترتب‌اولمق اوزره مشروع‌قیلمشدر، احکام‌شرعیه مصالح‌امته راجع برطاقم‌اوصاف‌ایله‌معلل‌در. حکم‌شرعی‌نك علتی ارکان اربعهٔ قیاسدندر ؛ قیاس جاری اولمق ایچون اول امرده مقیس علیهه ترتب ایدن حکمك بر علتی اولوب عقلاً مدرك اولملی ؛ ثانیاً بوعلت محل آخرده بولونملی‌در. بو ایکی شرط‌بولنمز ایسه حکم‌سنن قیاسدن عدول ایتمش اولور ، آرتق محلنه خاص‌اولورده بشقه‌سنه تجاوز ایتمز. خلاصه قیاس جاری اولمق ایچون هم مقیس‌علیه‌ده ، هم مقیسده علت مشترکه بولنمق شرط اصلیدر .

علت : تشریع حکمه باعث اولان حکمتدر ، بر حکمی مشروع قیلمغه باعث اولان حکمت جلبی ویا تکمیلی مطلوب اولان مصلحت ،

دفعی ویاتقلیلی مطلوب اولان مفسدتدر. فقط بو حکمت بعضاً امرخفی، بعضاً اضافات ایله مختلف بر امر اعتباری اولدیغندن فقهاء دین حکمتك بولونمسنه مظنه اولان وصف ظاهر ومنضبطه علت اطلاق ایتمشلردر. مثلامعاوضات لحکمةٍ مشروع قیلنمشدر. بورادهکی حکمت دفع مفسدت: دفع احتیاجدر. دفع احتیاج بدلینده ملکك انتقالی ایله حاصل اولور. بدلینده ملکك انتقالنك علتی: مبادله‌یه رضادر. فقطرضا امرخفیدر، حکمه: بدلینده ملکك انتقالنه علت اولمغه صالح دکلدر، حصول رضا ایچون بر وصف ظاهر ومنضبط لازمدر. اوده ایجاب وقبولدر. ارتق معاوضانك علتی ایجاب وقبول اولور.

کذا مسافر ایچون قصر صلاةلحکمة مشروع قلنمشدر. بوحکمت دفع مفسدت: دفع مشقت در. فقط مشقت اضافات ایله مختلف بر امر اعتباری اولدیغندن علت اولماز. دفع مشقتحکمتنك بولونمسنه‌مظنه اولانسفر: وصفظاهر ومنضبط در، علتدر. بورادهده قصرصلاتك علتی سفر اولیور.

المستصفی ایله موافقاتده مصرح اولدیغنه کوره اجتهادك مجرالری علل‌ده‌در. شرعیاتده علتمناط حکمدر. یعنی علت اویله بر وصفدرکه شرع شریف حکمشرعی‌یی اکا مضاف قیلوب باغلامش، انی حکمه‌علامت نصب ایلمشدر. احکام شرعیه وجوداً وعدماً علل ایله دورانایدر. علت موجود اولونجه حکمشرعی‌نك بولونمسی؛ مفقود اولونجه حکم شرعی‌نك بولونامسی لازم کلیر.

علتده اجتهاد یا مناط حکمی تحقیق، ویا مناط حکمی‌تنقیح، ویا مناط حکمی تخریج ایتمك ایچون بذل مقدرت ایتمکدر.

اجتهاد اول — مناطحکمی تحقیقایچون بذل مقدرتدر. مناطحکم یانقل ایله ویا اجماع ایله معلوم اولور، انی استنباطه حاجتیوقدر.

مثلا نفقهٔ اقربا خصوصنده مناط حکم کفایتدر. بوده نص ایله ثابتدر. فقطشوقدر غروشك فلان شخصه‌کفایت ایدوب ایتمدیکی اجتهاد وتخمین ایله معلوم اولور، ایشته بو براجتهاددر. بوراده مناط حکم معلومدر. انجق محلنی تعیین لازمدر.

فقط تحقیق مناط حکم هر شریعته بالضروره لازمدر، هرکسه‌لازم اولان مقدار کافی‌یی ذکر ایتمك محالدر.

شریعت‌احمدیه هرحادثهٔ جزئیه ایچون ایری ایری حکمی صراحةً بیان ایتمامشدر، بلکه حادثاتایچون اعداد غیرمحصوره‌یه شامل‌اوله‌جق وجهله امور کلیه وعبارات مطلقه، کلمات جامعه ایراد ایتمشدر.

بونوع اجتهاد الی یومالقیام دوام ایدر، اصل تکلیف منقطع اولمینجه بو اجتهادك انقطاعی ممکن دکلدر.

بوراده اهل علم متفقدر!

قضا نظر واجتهادسز اولهماز. قاضی‌نك بو معنایه‌کوره مجتهداولمسی شرطدر. حتی هرمکلف بیله اجتهاده، تحقیق مناط حکمه محتاجدر. نته‌کیم عامی «عمل یسیرمفسد صلاة دکلدر. عمل کثیر مفسد صلاتدر» قاعدهٔفقهیه‌سنی فقهادن‌ایشیدیر، شاید نمازده سهواً برعمل‌ایشلسه بوعملك یسیر ویاکثیر اولمسنی تعیین ایچون هرحالده اجتهاده محتاج اوله‌جق، بو ایکیسندن بری تعین ایدنجه مناط حکم تحقق ایده‌جکدر.

تحقیق مناط حکم معناسنه اولان اجتهاد مرتفع اولور ایسه حصول تکلیف ممکناولماز. تکلیف مرتفع اولور.

اجتهاد ثانی — مناط حکمی تنقیح ایتمك ایچون بذل مقدرتدر. شویله‌که شارع حکمی بر علته مضاف قیلوب باغلایور. فقط علته مضاف اولمق خصوصنده اصلا مدخلی بولونمیان بر طاقم اوصافده مقترن اولیور. حکم شرعی توسع ایتمك ایچون او اوصاف لاحقه‌یی درجهٔ اعتباردن آتمق لازم اولیور. بویله اولان اجتهاده تنقیح مناط حکم دیرلر. بوراده مناط حکم نص ایله معلوم اولیور. فقط علتده مدخلی بولونمیان بر طاقم اوصافده علت ایله برابر بولنیورده انلری درجهٔ اعتباردن اسقاط ایتمك لازم کلیور.

مثلا عصر جلیل رسالتده اعرابی رمضانده زوجه‌سیله مواقعه‌ده بولنیورده اوروجی بوزولیور. بربوراده «تکلیفاشخاصه عام وشاملدر» قضیهٔ مجمع علیهاسنه مبنی بواعرابی‌یه‌اعرابی اولمیانلری‌ده الحاقایده‌جکز، اعرابی‌لك وصفنی درجهٔ اعتباردن اسقاط ایده‌جکز. زیرا مناط حکم وقاع مکلفدر، یوقسه وقاع اعرابی دکلدر. کذا اعرابی‌نك بو افطارینه دیکر بر رمضانده‌کی افطارنی، اورمضانك دیکر کونلرنده‌کی افطارنی‌ده الحاق ایده‌جکز. چونکه مناط حکم هتكحرمت رمضاندر. یوقسه او رمضانكحرمتی، ویااو کونکی حرمتی هتكدکلدر؛ کذا بو اعرابی‌نك افطارینه‌زنایی، جاریه‌یی وطیٔده الحاقایده‌جکز. ایشته بوراده حکمه تأثیرده‌مدخلی اولمیاناوصاف‌خذفاولونمق‌صورتیله‌مناطحکم‌تنقیح‌اولنیور: اعرابی اولمسی، او رمضانه مخصوص اولمسی، او رمضانك او کوننه مخصوص اولمسی منکوحه اولمسی کبی اوصاف حذف اولنیور. مناطحکم وقاع ویا افساد اوله‌رق‌قالیور. مناط حکم وقاع اولورایسه اکلوشرب بوکا الحاقاولنه‌ماز بالعکس مناطحکم‌افساد اولورایسه‌اکلوشربده وقاعه‌الحاق اولنور. وقاع آلتافساد اولمغله بوراده هرایکی احتمال واردر. نته‌کیم‌مناط حکمك وقاع ویا افساد صوم محترم اولمسی ائمه ارەسنده مختلف فیه‌در. فقط اوصاف سائره‌نك مناط حکمده داخل اولمامسی متفق علیه‌در.

اجتهادثالث — مناطحکمی تخریجواستنباط‌ایتمك‌ایچون‌بذل‌مقدرتدر. شویله‌که شارع بر محلده تحریم ایله‌حکم ایدیور، یالکزحکم ومحلی‌ذکر ایدیور، مناط حکمه‌تعرض‌ایتمیور. ایشته بوراده اول‌امرده مناطحکمی تخریج ایتمك لازمدر. مثلا شارع شربخمری‌تحریم‌ایدیور. مناط حکمی بیان ایتمیور. برزأی ونظر ایله مناطحکمی استنباط ایدیورز. مناط حکم سکردر دیورز.

تحقیق مناط حکم قیاس دکلدر، انجق حکمكمحلنی تعیین ایتمکدر. تنقیح مناط حکمده قیاس دکلدر. بلکه برنوع ظواهری تأویلدر.

تخریج مناط حکم: اجتهاد قیاسدر. اهل علمدنقیاسی‌انکارایدنلر اجتهادك نوع اول وثانیسنی انکار ایتمیورلر.

تحقیق مناط حکم‌ایچون علوم اجتهادیه‌نك بولونمسی اصلا لازمدکلدر

مقاصد شریعته واقف اولان اهل نظر وتحقیق مناط حکمی تحقیق ایدر، حکمك محالنی تعیین ایدر ، حکم شرعی‌یی بیان ایدر. ایشته نصوص شرعیه‌ده مصرح ، کتب فقهیه‌ده مذکور اولمیان بر حادثه‌نك حکم شرعیسنی بیان ایتمك ایچون مجتهد اولمق شرط دکلدر. شو قدرکه علتك معلوم اولمسی شرطدر. بر حادثه‌ده علت موجود اولونجه اکا حکمی اضافه ایتمك ، علت مفقود اولونجه حادثه‌دن حکمی اسقاط ایتمك هر وقت یاپیله کلمشدر. مثلا وصف سکردن ناشی خمر حرام اولور خمردن وصف سکر زائل اولونجه : خمر سرکه اولونجه حرام حکمی‌ده زائل اولیور . کذا وصف فسقدن ناشی شهادت وروایت رد اولنیور . فاسقدن فسق زائل اولونجه رد شهادت ورد روایت حکمی‌ده زائل اولیور . کذا مجنون وصغیر محجوردر . مجنوندن وصف جنت ، صغیردن وصف صغر زائل اولونجه کندولرندن حجرده زائل اولیور .

کذا عاقله جنت عارض اولسه آندن عدم حجر حکمی زائل اولوب اکا حجر حکمی ترتب ایدر .

تنقیح مناط حکم ایله تخریج مناط حکم ایچون بذل مقدرت ایتمك معنالرینه کلان اجتهادك قبل فناءالدنیا منقطع اولمسی ممکن‌در .

تنقیح مناط حکمده‌ده مجتهد مطلق ایچون لازم اولان علومی بیلمك شرط دکلدر. فقط بالخاصه مقاصد شریعته مطلع اولمق شرط اصلیدر . تنقیح مناط ، تحقیق مناطدن دها کوج ، دها مهمدر، تخریج مناط حکمده علوم اجتهادیه‌یی بیلمك شرطدر .

الحاصل علتی بیان اولنان احکام حقنده ، علت ایله برابر لواحق مذکور اولان احکام حقنده علوم اجتهادیه‌یی بیلمیان، فقط مقاصد شریعته مطلع اولان اهل نظر وتحقیق بر رأی، بر حکم شرعی درمیان ایده‌بیلیر.

تصحیح . — یکن نسخه‌ده (٤٣) نجی صحیفه‌نك (١٠) نجی سطرنده‌کی (عبدالله بن عوفك) یرینه (عبدالله بن عونك) دینه‌جك ؛ (٤٤) صحیفه‌نك (٦) نجی سطرنده (قاش ، بیق) دن اول (وضوءده) لفظی علاوه ایدیله‌جکدر .

ازمیرلی
اسماعیل حقی

نسائیات

فیلسوف رضا توفیق بك افندی‌یه

حیرانی اولدیغم سلاست بیانکز ، اك غامض ومغلق مسائلی هر دورلو افکاره تقریب ایدن وضوح اسلوبکز بنی فرصت بولدقجه اوته‌یه بری‌یه یازدیغکز مقالاته جذب ایدوب طوریور؛ واونلری اوقودقجه سیمای معرفتپناهکز کوزمك اوکنده تجسم ایده‌رك عادتا سسکز بیله قولاغمده منعکس اولیور . بوندن طویدیغم لذت عظیمه (حظ دکل) دائما بنی جستجوی آثاریکزه سائقدر . ایشته بویله بر سائق مبرم ایله « اجتهاد » ك ٩٥ و ٩٦ نجی نومرولرنده‌کی مقاله‌لرکزی اوقودم. هر ایکیسنده‌ده یکیلك پرستشکاری اولان متفکرلرمزك اك بیوك مسئلهٔ یومیه حالنه قویدقلری «مسئلهٔ تستر» ی موضوع بحث ایتمشسکز. بو مقاله‌لرکزده اشاغی یوقاری :

« اسلامك قادینلره بخش ایتدیکی بر طاقم حقوق واردر . اونلری بز اهمال ایتمیز . بو حقوق مهمه‌یه نسبتله چارشافلی چارشافسز کزمك حق جدی بر دعوایی ، بر حق حیاتی براقوبده تووالت طاقیمی ایسته‌مك قبیلندن بر حوبیالقدر . مقصد بختیارلق وترقی ایسه مطلقا چارشافسزلق اونی تأمین ایتمز »

دیبورسکزکه فکرکزك بو حوبیالنی «تووالت طاقیمی ایسته‌مك قبیلندن » عد ایتمکی استلزام ایدن نقطه‌سندن ماعداسنه تماميله اشتراك ایده‌رم . هله :

« بزده اکسیك اولان حق دکل ، تربیه‌در »

جمله‌سی بو دعوای عظیمك تاجی اوینه باصان ، مسئله‌نك اطرافنده‌کی یایغره‌لرك علل واسبابنی بوتون عریانلغیله میدانه چیقاران، نفوذ نظر حکیمانه‌کزی تماميله اثبات ایدر بر سوزدر . بورایه قدر سزکله برابرم . لکن سز تدقیقاتکزی دین ساحه‌سنده نقل ایدیورسکزده بو مسئله‌نك دینه هیچ بر تعلقی اولمادیغنی ادعا ایدیورسکزکه اوراده سزدن بالضروره آیریلیورم. وطارلمیه‌جغکزی بیلدیکم ایچون اووادیده واقع اولان سهولرکزی ، ذهوللرکزی سویلمکی حقیقت نامنه بر وظیفه عد ایده‌رم .

تسترك قالقماسنه طرفدار اولارق بونك کتابده یری اولمادیغنی اك اول اوکه سورن مصرلی قاسم امین بکدر. آدمجغز کندی مملکتنده دعوایی قازانامادی. بونك کتاب وسنتده یك کنیش بر یری اولدیغنی هر طرفدن باغیره باغیره اثبات ایتدیلردی . مسئله بزه انتقال ایتدیکی وقتده بزده‌کی فه‌مینیستلرك (بیلمم که بونلره شکل دعوایه کوره بو نامی ویرمك جائزمی ؟) امامی ، رهبری، علمداری قاسم بکك « تحریر المرأه » سی اولدی. بزمکیلر مسئله‌یی یالکز وجههٔ اجتماعیه وفلسفیه‌سندن تدقیق ایله اکتفا ایده‌میدیلر بلکده براز خوش کوروله‌بیلیردی . زیرا هر کسك کندینه کوره افکاری، مطالعاتی، فلسفه‌سی اولابیلیر . بونلر وجدانیاتدر . حتی بونلر دینده بکنمدکلری ، ذوق تفلسفلرینه اویدورامیه‌جقلری احکامده بولابیلیرلر . لکن بویله یاپمادیلر . ساحهٔ تصورلرنده قالمق لازم کلن بر مسئلهٔ اجتماعیه‌نك حلنی تعجیله چالیشارق فعلیات وادیسنه بر آن اول دوکمك ایچون دینه مراجعتی اك کسدیرمه بر یول عد ایتدیلر. وحاضر اللرنده قاسم بکك کتابی وارکن دین وعادات باشنده باشقه دورلو تتبعاته کیریشمك زحمتنی اختیار ایتمه‌دیلر. حال بوکه «تحریر المرأه» ایله «المرأة الجدیده» یی اوقودقدن صوکره اونلره قارشی یازلمش آثاری‌ده آراشدیرمق؛ لسان قرآنك اصل صاحبلری اولان صدر اول علما وفقهاسی ایله ایلك علمای لغتك کرك آیات کریمه‌یی کرك احادیث نبویه‌یی ناصل آکلادقلرینی تحقیق ایتمك وظیفه‌لری ایدی . بونلرك اك حقسز اولدقلری جهت ایشته بو نقصان تتبع اولمشدر. زیرا طلب ایتدکلری تجدد ایچون دیندن استعانه ایتدیلر . تأسس وتمکن ایتمش بر عادته قارشی دینی سلاح اولارق استعمال ایتمك ایستدیلر . اوحالده قوللاندقلری

آلت حربك عزم وارادتلرینه نه درجه‌یه قدر رام اولابیله‌جکنی طارتمق اقتضا ایدردی .

سزك مقاله‌لرکزی اوقومغه باشلادیغم وقت ــ نه یالان سویلیه‌یم ــ اك زیاده بونقطه‌لره تماس ایده‌جککزی تخمین ایدییوردم . فقط کوردم‌که سز بومسئله‌یی صرف عاداته تعلق ایدر برشی اولارق تلقی ایدیور سکز . و :

« اونی اوزمینده تتبع ایتمه‌لی . وعاداتك هریرده محکم اولدیغنی اونوتمامه‌لی »

دیه بزی تنبیه ایدییورسکز . واقعا :

« قادین مسئله‌سی حقنده کندی فکر مخصوصمی هنوز بیان ایتمه‌دم . بومسئله هرملتك کندی معنویتنه ، درجهٔ تربیه‌سنه کوره برشکل خصوصیده تجلی ایدر . قادین مسئله‌سی بر دکل ، برچوقدر . هپسنی آیری آیری تلقی ایتمه‌لی وجمله‌سنی حقوق انسانیه زمین متیننده تتبع ایلملیدر . »

دیدیککز ، بن‌ده دعواکزی دها ناتمام اولارق دیکله‌دیکم ایچون سزی مؤاخذه ایدیشم حقسزدر . فقط ایشك وجههٔ دینیه‌سی حقنده‌کی فکرکزی اظهار ایتدیککز جهتله دین اسلام ایله فکرکزك نه‌درجه‌یه قدر تطابق ایتدیکنی آراشدیرمقده بأس کورمم .

لزومسزیره مسئله‌یی قاریشدیرانلری پك بویوك برنفوذ نظرله توبیخ ومؤاخذه بویوردیغکز حالده سزك‌ده تسترك دین اسلام ایله علاقه‌دار اولمادیغنه قائل اولدیغکزه حکم ایده‌جکلری کبی بو بدعتی صرف قیصقانجلق ویاخود متغلب قیصقانجلره مماشات سائقه‌سیله چیقاردیلردیه اسلاف واخلاف علمایه تحقیرلر یاغدیران طاشقینلره‌حق ویره‌جکلردر . هوای نفسه متابعتدن باشقه‌دوشونجه‌سی اولمیان‌بوکبی تجربه‌سزلری قلم استادانه‌کزالله‌ویره‌ده شیمارتماسه . مکتب طلبه‌سندن اولان سائل مستفتی‌یه ویردیککز جوابده :

« بن او آیاتی بیلیردم؛ هم چوقدن بری ! .. لکن ، [آدم عقللی کینکز ! کوزلرکزله شیطنت ایتمه‌یکز ؛ کیزلی قالماسی لازم کلن تزیینات وحلیاتکزی یابانجی‌یه کوسترمه‌یکز . سوقاقده یورورکن طوبوقلرکزی یکدیکرینه چارپوب‌ده خلخاللرکزی شیقیرداتمه‌یکز . ارککلرله کوروشدیککز زمان قول معروف اوزره سوز سویله‌یکز ، یعنی ابهاملی وچاپقینجه شیلر سویلیوب‌ده ارککلرك قلبنده کیزلی طورن شیطان شهوتی اویاندیرمه‌یکز . خلاصه قورتیزانلق ، آشفته‌لك ایتمه‌یکز !] دیه‌ر . بوکونکی معناسیله عثمانلی چارشافی کییکز دیمك دکلدر . »

دیمکله بو موضوعه تعلق ایدن آیات کریمه نك مآللرینی بربرینه قاریشدیرییورسکز . بونکله برابر ــ صوك مودا اولان اودای بیان ایله ــ موضوعك برآز اوته‌سنه کچه‌رك بوخصوصده وارداولان امرونهیك « بوکونکی معناسیله عثمانلی چارشافی کیمکی » استلزام ایتمه‌دیکنی افهام ایتمك ایستیورسکز .

دیمزك — اکثریتی اعتباریله‌تزین‌وتبرج‌مقصدیله استعمال‌ایدیلن‌ـ بوکونکی عثمانلی چارشافنی توصیه ایتدیکنی ادعا ایده‌جك هرحالده بز اولمیه‌جغز . کویا دینه، روح شریعته‌استناد ایتمك‌ایستین‌زمانه بکلرینك آرزوسی اکرتستری حقیقهٔ عصر اصحاب ایله تابعینده‌کی حاله ارجاع واعاده‌ایسه ، خلقی صرف دین دائره‌سنده ایقاظ‌وارشادایسه مسئله‌یی تامنبعنده آرایوب حل ایتمکده هیچ برکوجلك یوقدر . متأخرین فقهادن‌هیچ برنقله استناد ایتمکسزین یالکزقرآن‌ایله حدیث‌وبونلری تلقی ایدن اقوال اصحاب ایله استشهاد ایتمك کافیدر .

اول‌باول شونی عرض ایده‌یم‌که «تستر مسئله‌سی » نامیله محررین عثمانیه پیاسه‌سنده رواج بولان مسئله بردکل ، ایکیدر . بری اصل تستره یعنی کینمکه ، اورتونمکه تعلق ایدن مسئله ؛ دیکری ایسه حجابه یعنی حرم سلاملق اتخاذینه ، اجنبی یعنی محارمك ماعداسیله اختلاطك، سوواره‌لرویرمه‌نك‌ممنوعیتنه عائداولان مسئله. بومسئله‌لردن هربرینك مسلمانجه حلی حقنده‌کی سوزمزی سویله‌مدن اول جمهور مسلمینك بالاتفاق استناد ایتدکلری قاعدهٔ کلیه‌یی ، بوبابده‌کی آیات واحادیثك کافه‌سنه حاکم وجمله‌سنی عادتا مفسر اولان معیار اسلامی‌یی آراشدیرالم . بومعیاری‌المزه ویرن (ان‌المرأةعورة) حدیث‌شریفیدر. بوحدیث شریف ابن مسعودطریقیله‌حضرت‌پیغمبر(صلی‌الله‌علیه‌وسلم) دن‌مرفوعاً(یعنی‌راوینك‌حضرت‌رسولدن‌ایشیتدم‌بویله‌سویلیوردی،کبی برلفظ ایله روایت ایتمه‌سیله) روایت ایدلمکده‌در . مخرجلری سنن صاحبی ترمذی ایله ابن‌حبان وبزاردر . دیمك اصول اسلامیه‌جه برکره‌قادینك بوتونی عورت‌ایمش . ترکجه‌ده (عورت) کلمه‌سنك قادین معناسنده شیوع استعمالی‌ده بوندن ایلری کلمشدر . مکشوف اولماسی تجویز اولنان اجزای بدننك عورت اولماماسی ایسه تیسیر وتسهیل ایچوندر . رفع حرج حکمتنه مستنددر . کتاب وسنتك قادینده‌یوز ایله اللرك مکشوف اولماسنی ، آراصیرا اوندن طیشاری‌یه چیقماسنی تجویز ایتمه‌سی چالیشماسنه ، تجارتنه ، حوائج ضروریه‌سنی تدارك ایتمه‌سنه مانع اولمامق ایچوندر . حتی حراولمیان قادینلرك تعیین مقدار عورتنده‌دهازیاده تیسیرواردر. چونکه‌چالیشمق‌مجبوریت‌واحتیاجلری دها زیاده‌در .

شرعك بومساهله‌سی‌ده کرك‌قادینك،کرك‌ارککك‌أدب‌وتربیه‌لرینی فوق‌العاده صیقی برنزاهت دائره‌سنده طاقیملری ، مرض قلبه رواج واثارهٔ فتنه‌یه میدان ویرمه‌مه‌لری ، ادنی مرتبه جلب تهمت ایتمه‌مه‌لری شرطیله مشروطدر . بوشرطلره رعایت ایتمه‌مك ، یالکز برذوق بدیعی اوغرینه قادینلر ارککلرله اختلاط ایتمك ، ضرورت واحتیاج مس ایتمکسزین محارمك غیریله کوروشمك ، محارمك غیریله اختلاط ایتمك (یالکز قالمق) ، هیچ طانمایان برکنج ایله‌سمالرده طولاشمق ــ هیچ برسوء نیته مقرون اولماسه دخی ینه ــ شرعاً حرامدر. تستر واحتجابك ــ بویوردیغکزکبی ــ مؤمن به اولان‌اصول ستّه‌یه داخل اولماماسی یاخود اسلامك بش شرطلرندن برینی تشکیل ایتمه‌مسی حرمتنه مانع دکلدر . ایمانك شرطلری ، اسلامك شرطلری مؤمن ومسلم اولمانك شرطلریدر . حال‌بوکه مؤمن دینجه مؤمن کامل ده آکلاشیلیر ، مؤمن فاسق‌ده. مسلم‌دینجه‌ده‌مسلم صالح‌ده آکلاشیلیر ، مسلم طالح‌ده . کورمیورمیسکز؟ شرب خمرایله قمار ده محرماتندر. فقط بونلری ایمان واسلامك شرطلری میاننده صایان وارمیدر ؟

بر محرمی ارتکاب ایتمکله انسان همان دائرهٔ ایمان واسلامدن خارجه چیقارمی ؟

کلهلم آیات کریمه‌یه : اولا سورهٔ نوری آچالم . اوراده (قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم ویحفظوا فروجهم ذلك ازکی لهم ان الله خبیر بمایصنعون. وقل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن ویحفظن فروجهن ولایبدین زینتهن الاما ظهر منها ولیضربن بخمرهن علی جیوبهن ولا یبدین زینتهن الالبعولتهن اوآبائهن . . الآیة) آیت کریمه‌لرینی اوقورز . برکره مآل شریفلرینی سویله‌یلم :

« مؤمنلره سویله (باقاسی کندیلرینه حلال اولمیان شیئه باقمقدن ادب ایدرك) کوزلرینی یره ایندیرسونلر، فرجلرینی ده (کندیلرینه حلال اولمیان شیدن یعنی زنادن [١]) حفظ ایتسونلر . بو (ایکی شی) کندیلری ایچین دهازیاده موجب صلاح وطهارتدر . شبهه‌سز الله تعالی اونلرك هریاپدقلرینه خبیردر . مؤمناته‌ده سویله (باقاسی کندیلرینه حلال اولمیان شیئه باقمقدن ادب ایدرك) کوزلرینی یره ایندیرسونلر، فرجلرینی‌ده (کندیلرینه حلال اولمیان شیدن یعنی زنادن) حفظ ایتسونلر . زینتلرینی‌ده میدانه چیقارماسونلر. مکر که (صاقلانامیوب) ظاهرده قالان زینت اوله . برده خمارلرینی [٢] یعنی باش اورتولرینی یاقالرینه قدر ایندیرسونلر (که کوکسلری وبویونلری کورونمه‌سون.) زینتلرینی زوجلرندن ، بابالرندن . . . الخ باشقه‌لرینه کوسترمسونلر . »

بونلردن ایکنجی آیت کریمه‌نك صوکنه طوغروده : (ولایضربن بارجلهن لیعلم مایخفین من زینتهن) نظم جلیلی وارد رکه، آیاقلرنده‌کی خلخال[٣] قبیلندن زینتلرك وجودینی یابانجی‌یه بیلدیرمك ایچون آیاقلرینی یره اورمقدن وبوزینتلرك شیقیردیسنی طویورمقدن قادینلری نهی ایتمکده‌در.

صحاحدن اولان «سنن ابی داود» ده ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت اولوندیغنه کوره تستره دائر ایلك نازل اولان بوآیتلردر . بیلمم سیاق نظم قرآنی‌یه دقت بیورلدیمی؟ اولا قادینلره اظهار زینتی حق تعالی صورت مطلقه‌ده تحریم ایدیور . صوکره زینتك اخفاسی متعسر اولانی استثنا ایدیور . دها صوکره زینتی اخفا ایچون خماری نره‌لره قدر صارقیتمق ایجاب ایده‌جکنی واك نهایت زینتك کیملره ابدا ایدیله‌بیله‌جکنی بیان ایدیور .

ینه بوآیت کریمه‌دن آکلاشیلیورکه زینت ایکی دورلودر : بری زینت خفیه‌که نامحرمه، اجنبی‌یه کوستریله‌مز. دیکری زینت ظاهره‌که یابانجی‌ده ــ خوف فتنه اولمادیغی زمان ــ حین حاجتده کوره‌بیلیر .

[١] قوس ایچنه آلدیغمز زوائد ــ ابن عباس ، قتاده ، سعید بن جبیر کبی ــ قرآن کریمك مخاطبین اولیٰی اولان اصحاب وتابعینك یا سیاق خطابدن ویا تفسیر رسولدن استخراج ایتدکلری معنی اولدیغندن بوکا اعتراض ایدلیه‌جکنی امید ایده‌رم .

[٢] « الخمار » خاتون قسمنك تستر ایچون باشلرینی اورتدکلری یاشماق مقوله‌سنه دینیر . نصیف معناسنه . ومطلقا برشیئی ستر ایدن نسنه‌یه دینور . « قاموس ترجمه‌سی »

[٣] خلخال آیاق بیله‌زیکیدرکه نسوان عربده استعمالی حالا شایعدر .

زینت لسان شریعتده اولا کوزه چکیلن سورمه، وشمه(دوکون)، آللق، قینا کبی بویالره ؛ ثانیاً یوزوك،بیله‌زیك ، خلخال ، کردانلق، کوپه ، تاج کبی حلیاته؛ ثالثاً البسه‌یه ؛ رابعاً محاسن بدنیه‌یه، حاصلی فطری وعارضی هردورلو زینته اطلاق اولونور . بوندن طولاییدرکه اصحاب ایله تابعین بوزینتی تعریف ایدرلرکن لفظلری تخالف ایتمشدر. لکن جمله‌سی یوز ایله آووجلرك ایچی اظهاری مباح اولان زینت اولدیغنده اتفاق ایتمشلردر . بوده قادینلرك بیع وشرا اثناسنده یوزلرینی کوسترمکه ، اخذ واعطا اثناسنده اللرینی چیقارمایه محتاج اولدقلرندن طولاییدر. حر اولمیان قادینلرك اثنای خدمتده اظهارینه محتاج اولدقلری اجزای بدنلری دها چوق اولدیغی ایچون اونلر حقنده ستر عورت بابنده شریعت دها زیاده توسع ایتمشدر .

آنجق آیت کریمه‌نك باشنده غض بصر امرینك وجودندن‌ده صراحةً استدلال ایدیلیورکه هیچ برغرض صحیح اولمقسزین نامحرم برقادینك یوزینه باقمق حرامدر. شاید برارککك کوزی بغتةً برقادینه ایلیشیرسه درحال کوزینی ایندیرمکله مکلفدر. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم امام علی‌یه (کرم الله وجهه) « یاعلی،لاتتبع النظرة النظرة فان لك الاولی ولیست لك الآخرة == یاعلی ، ایلك نظره‌دن صوکره برده‌ها نظر ایتمه. زیرا ایلك باقیشدن مسؤل دکلسك. ایکنجیسندن ایسه مسؤلسك . » بویوریور. بوتنبیه نظر مفاجأه حقنده‌در . کرك ارکك وکرك قادین ایچون غض بصرك نه قدر صیقی امر اولوندیغی شوندن بللی‌که برکون اعمی اولان ابن ام مکتوم حجرهٔ رسالتپناهی‌یه کیریور . تزد سعادتلرنده اولان امهات مؤمنیندن ام سلمه ایله میمونه (رضی الله عنهما)یه درحال احتجاب ایتمك اوزره امر ایدیورلر . حضرت میمونه : « کور دکلیدر ؟ » دیه اعتراض ایدر کبی اولیور. درحال: « افعمیاوان انتما ألستما تبصرانه ؟== سزده کورمیسکز؟ اونی سز کورمیورمیسکز؟ »طرزنده برتوبیخ شدیده بولونیورلر. الحاصل نظر مفاجأه‌دن وبیع وشرا ، تحمل شهادت ، قصد نکاح ... الخ کبی برغرض صحیح مشروعدن باشقه برسببله برقادینه نظر شهوتله باقمق وبوصایدیغمز مقاصد مشروعه‌نك حصولندن صوکره‌ده مقدار ضرورتی تجاوز ایده‌رك محاسنه کوزینی دیکمك قطعیا حرامدر . بناءً علیه قولاقلری ، کردنلری، کوکسلری، قوللری آچیق اولارق کزمه‌لری ومحارمك غیریله طاتلی طاتلی مصاحبانه قونوشمالری شرعا جائز دکلدر . بو دعوامزی مثبت نصوص پك چوقدر . خلافنی اثبات ایده‌جك شیلر ایسه نقل صحیح ایله بزه واصل اولمش دکلدر.

کیفیت تستره کلنجه بونك،بوآیت کریمه‌ده‌کی « خمار » ایله سورهٔ احزابده‌کی « جلباب » دن ناصل اولاجغنی آکلایورز .

خمار قدمای اهل تفسیر ایله قدمای علمای لغتك تعریفنه کوره بزم بوکون « باش اورتوسی » ، « نماز بزی » دیدیکمز شیدر . «خمار» ی ــ بخنق ، غفاره ، نصیف، مقنعه ، معجر، رداء[١] کبی مختلف نامله یاد اولونوب فرقلری یالکز ا کلرنده بویلرنده اولان

[١] لغتلرك غرابتی سزی کولدورمسون . اوزمانکی آدملرك دیلندن بحث ایدیورز .

ديكر باش اورتولرى كبى ـ نسـاء جاهليت ذاتاً استعمال ايدوب طورورلرمش . قادينلر بونلرى باشـلرينه اورتركن اوجلرينى آرقايه طوغرو آتوب صـاچلرينى، يوزلرينى تماماً آچيق كوستريرلرمش. بو قادينلرك، «درع» لرينك يعنى كوملكلرينك‌ده ياقا ييرتماجنى پك بويوك ياپدقلرينى دوشونورسـه‌ك ناصل آچيق صـاچيق كزدكلرينى تصور ايده‌بيليرز . تصوره نه‌حاجت . طبق بوكون بيكلرجه‌سنى كورديكمز عثمانلى قادينلرى كبى . حق تعالى مؤمناته ايشـته بوخمارلرينى اوكه طوغرو صاروب كردنلرينى، كوكسلرينى‌ده صيم‌صيقى اورتسونلر ديه امر ايدييور . البسه ينه اوالبسه . يالكز نسوان مسلماتى ـ نسوان جاهليت كبى ـ تبرجدن يعنى آچيق صاچيق كزمكدن ، سوسـلرينى يابانجى‌يه كوسترمكدن نهى ايدييور . يوقسه ظن ايتديككز كبى «او عصرده البسـه اولماديغندن اسـلاميت تأثيريله قادينلره مخصوص بر لباس دوشونلمش» دكلدر . اوحالده غض بصر حقنده‌كى آيت كريمه‌ يى : « اك كيزلى يرلرينى محافظه ايتسـونلر » طرزنده ترجمه ايتمه‌كز ياكلش اولديغى قدر بو امرى توجيه ايچون ايراد ايتديككز :

« بوندن بيك اوچيوز بوقدرسـنه‌اول اوديارك وحشى قومنى تمدن ايچون برنجى درجه‌ده لازم و واجب اولان بوتنيه بوكون بزلره موجه اولاماز. چونكه بوكون‌هيچ كنديني بيلن بركيمسه يوقدركه يام‌يامل كبى برقاريش برددرى پارچه‌سيله سـتر عورت ايتسون ، ودائما چومه‌لوب اوطورديغى زمان او واسـطهٔ تسترك كفايتسزلكنى چيركين بروضعيتله ميدانه قويسون ! او وقتلر ، معلومدركه البسه يوقدى . يالكز بر بويوجك بز پارچه‌سيله صارينيرلردى . همان اوصيره‌لرده ومحضا اسـلاميتك تأثيريله ، قادينلر ايچون اوزونجه بر كوملك دوشـونوله بيلدى كه « جلابيه » [۱] ديدكلرى بودر . چاشير وايچ البسـه‌سنه كلنجه بشيوز سنه‌لك بركشفدر . »

طرزنده‌كى دليل ده احتجـاجه او قدر صـالح اولماز . زيرا اوديارك قومى اويله ظن ايتديككز كبى وحشى دكل ايدى . يام يامل كبى چيرل چيپلاق كزمزلردى . اسـلامده هيچ بر كسـوه احداث ايتمش دكلدر . هرقوم كندى كسوه‌سنى محافظه ايده‌رك دائرهٔ اسلامه داخل اولدى. عربك واقعا بوكونكى صوك‌موديه موافق ايچ‌چاشيرى يوق‌ايديسه‌ده هرحالده « شعار » و«دثار» كبى طيشاريدن كوزوكه‌ين ايچ البسه‌لرى‌وارايدى. حتى اشعارجاهليه‌يى تتبع ايدرسه‌كز پچه‌دن باشقه اولميان «نقاب »ايله «برقع»ك قادينلر طرفندن استعمال ايدلديكنى كوروسكز. غايتى اوزمانك قادينلرى هيچ بر تكليفه تابع اولمدقلرى ايچون كاه‌تستر ـ كاه تعبير قرآنى وجه ايله ـ تبرج ايدرلرمش . شريعت اسـلاميه‌نك منع ايتديكى ايشته بوتبرجدر .

سالف‌الذكر آيات كريمه‌نك حكمنى‌متمم اولان آيت كريمه سورهٔ احزابده‌كى (ياايها‌النبى قل لازواجك و بناتك و نساء‌المؤمنين يدنين عليهن من جلا بيبهن) آيت كريمه‌سـيدركه مسـلمان قادينلرك أو خارجنده‌كى قيـافتلرينى معرفدر . بونده قادينلرك جلبـابلرينى يعنى چارشافلرينى ادنا ايتمه‌لرى يعنى چارشافلرينه بورونوب شرعاً اظهارى حرام اولان زينتى ميدانده براقـامق ايچـون آنى آلتلرى اوزرندن باغـلامالرى امر اولونيور . جلباب‌البسـه اوزرينه اوزرينه كييلير وبدنك شكل حقيقيسنى انظار ناسدن‌ستر ايدر كنيش ، بول برلباسدر. بو آيت كريمه‌نك مفادندن، قادينك البسـه‌سنى اظهـارى محرم اولان زينتدن عد ايدنلرك حقلى اولديغى آكلاشيليور . تابعيندن سـعيد بن جبير بو آيتك تفسـيرنده : « جلباب خمـار اوزرنده‌كى اورتودر . خمارك اوسـتنه برده اورتو اورتونمه‌دكجه وبوطيش اورتو ايله باشنى وبويونى باغلامادقجه برمسـلمه‌يه بريابانجينك باقاسى حلال اولماز » ديور . اصحـابدن محمد بن كعب‌القرظى (رضى‌الله عنه) بو آيتك تفسيرنده : « برتك كوزى آچيق قالمق اوزره يوزينى اورتر » ديور. حبرالامه لقيله مظهرالتفات نبوى اولان ابن عباس (رضى‌الله عنهما) ده بو مقامده : « الله‌عظيم‌الشـان نسـاء مؤمنـاته بر ايش ضمننده أولرندن چيقدقلرى زمان يوزلرينى جلبابلريله باشـلرينك اوستندن باغلايارق اورتمكى ويالكز بر كوزلرينى كوسـترمكى امر ايتدى » ديور . تابعيندن ابن سيرين‌ده اصحابدن عبيده (رضى الله عنـه) يه بو آيتك معنـاسنى صوريور . اوده اوزرنده طوران بر ملحفه‌يى (يورغان چارشـافنى) قالديروب اوكا بورونيور . وباشـنى تااليكى قاشـلرينه قدر اورتدكدن صـوكره يوزنى‌ده اورته‌رك يوزينك صول طرفندن وكوزك حذاسندن برآچيقلق براقارق صول كوزنى ميدانده براقيور .

معلوم‌عاليلريدركه آيتلر، حديثلر يكديكرينى‌مفسردر. برطرفده‌كى اجـمالى ديكر طرف تفصيل ايدر . بوتعريفلره كوره ايسـه عصر سـعادتده مهاجرين ايله انصـار قادينلرينك اورتوندكلرى جلبابك نه شـكلده اولديغى‌تبين ايديور . آكلايورزكه سـوقاقده ابداى زينت ، يوز ايله اللرك آچيق بولونمـاسى حقنده‌كى رخصت مقدار حاجتك تجـاوز ايدلمه‌مسيله مشروطدر . بناءً عليه قادينلر سوقاغه چارشـافلى، يوزى اورتولو اوله‌رق چيقمق وآنجق‌حاجت زمانلرنده يوزلرينى يابانجى‌يه كوسـترمك لازم كلير . يابانجيلره زينت خفيه‌يى ابدا ايتمه‌مك حقنده‌كى آيت سابقه‌ده حرم ، سلاملق ترتيب شرقيسنى مسلمانلره واجب‌قيليور . الده بولونان‌بوحجتلرك كافه‌سى :

« . . . . مآلنده بر آيت جليله واردركه مهمدر . هم سـويلدكلرمى اثبات ايدر ؛ هم‌ده حضرت پيغمبرك اوطه‌سـنه كيروب كنديسى وحرمى ايله برابر اوطوروب قونوشمق اوزمانلر برعادت جاريه ايديكنى اثبات ايدر . »

و :

« شو كيفيت مهمه‌دن اميزكه [آداب معاشرت] قاعده‌لرينه رعايت ايچون اوامر وتنبيهات اكيده وارد اولمش ومع مافيه ينه هركس ، قادين اركك ، قونوشورلر ، كوروشـورلرمش . بوكونكى معناسـيله بوكونكى طرزده « قاچ كوچ » يوقمش . »

دعواكزى ابطال ايدر . بركره شوترجمه‌سنى روايت ايتديككز آيتك نره‌ده وكيمه نازل اولديغنى بيله‌مدم . سزغالبـا (ياايهاالذين امنوا لاتدخلوا بيوت‌النبى الاان يؤذن لكم الى‌طعام غيرناظرين اناه

[۱] « جلباب » دن محرف اولان « جلابى » اولسـه كرك . « جلباب » مرهانكى شكلده اولورسه اولسـون جلر ، چارشف ديديكمز شيدر .

وَلكن اذا دعيتم فادخلوا فاذا طعمتم فانتشروا ولا مستأنسين لحديث ان‌ذلكم كان يؤذى النبي فيستحيي منكم والله لايستحيي‌من الحق‌واذا سألتموهن متاعا فاسألوهن‌من‌وراء حجاب‌ذلكم اطهرلقلوبكم‌وقلوبهن» آيت كريمه‌سنى قصدايديورسكز . بونك‌مآل شريفى‌شودر : «اى‌ايمان ايدنلر نبينك حجره‌لرينه سزه اذن ويرلدكچه طعام ايچون كيرميكز . لكن دعوت اولونديغكز وقتده كيريكز . طعامى ايدنجه‌ده همان طاغيلكز . اوطوروب صحبت ايتمكله وقت كچيرميكز . زيرا بو، نبى‌يه اذاويريرده ينه سزدن اوتانارق برشى سويله‌مز . الله‌ايسه حق بيان ايتمكدن چكنمز . برده زوجات طاهراتدن برشى ايسته ديككزوقت، حجاب يعنى پرده آرقاسندن ايسته‌ييكز . زيرا بومعامله كزك سزك قلبكزك، كرك اونلرك قلبلرينك طهارتى ايچين دهاياقيشيق آلير . »

آرتق بيلمم بوندن آكلاتمق ايسته ديككز طرزده برعادتك جارى اولديغى وقاچ كوچ اولماديغى‌معناسيمى چيقار ؟ يوقسه خلافيمى ثابت اولور ؟

وقت مساعد اولسه بوبحثه تعلق ايدن‌ديكر آيات كريمه‌حقنده‌ده سوزسويلردم . فقط سزى دهازياده اشغال ايتمه‌مك ايچون بوقدرله اكتفا ايده‌رم . دها مفصل ايضاحاتى دها كنيش‌زمانلره براقيورم .

اصل مقصد تستر مسئله‌سنك دين اسلام ايله علاقه‌دار اولديغى كوسترمك‌و،دينلرينه خدمتدن‌باشقه برجرملرى‌اولميان ــ علماى‌سلف وخلفى‌بونقطه‌ده‌تبريه‌ايتمك‌ايدى. سزك‌رفقاى‌تحريركزپك‌مفرط آدملردر. علماصنفنه سب‌ايتمكده‌برذوق مخصوص طوييورلر. علمامزك بزه‌چوق قنالق ايتديكنى بزده بيليورز . فقط بزمله رفقاكز آراسنده‌كى فرق نظر بعدالمشرقيندر . بزاحكام دينيه‌يى حسن محافظه‌ايتديرمه‌دكلرندن، امربالمعروف ايله نهى عن‌المنكرى اهمال‌ايتدكلرندن طولايى كنديلرينى معاتب طوتيورز . سزككيلر ايسه احكام دينيه‌يه تمسك ايتدكلرينى ناخوش كوره‌رك پك انصافسزجه هجوم ايديورلر . بيلمم كه دينى سومك ، بيلمينلره تعليم ايتمك برجنايتميدر ؟ حريت وجدانى توصيه ايدنلر نه‌دن منفى اولمق اوزره بو قدر چيركين برتعصبله معلول اوليورلر؟علمانك رفقاكزجه‌اك‌نازكانه‌عنوانى «قره‌قوت»‌در. پك ولود وهردم توليدنده برفتنه قوپاران برمحرركز «جهلهٔ علما» و« خذلهٔ علما [!] » تعبيرلرينى قوللانيور.نه‌قدر عيب‌شى!هم‌ده بونزاكتى يالكز معاصرلرحقنده دكل ،ــ نبوته قائل اولمق جرمندن طولايى ــ بوتون اسلاف‌واخلافه‌روا كوريور.بوهجوملرــ بنم آكلاديغمه كوره‌ــ صورت ظاهره‌ده دينك ممثلى وناشرى اولان علمايه ايسه‌ده حقيقت حالده دينك صاحبنه ، مبلغ اولنه ، دينك كنديسنه راجع اوليور . اكر حقيقت مقصدلرى بوايسه « بزدين اسلامى بدعتلردن قورتارمق ايستيورز . دينك‌صفوت اصليه‌سنى محافظه ايده‌جكز. دينه خدمتدن باشقه برغرضمز يوق » ديمكه منجر اولان سوزلرله خلق آلداتماسونلر . يوق اكر بودعوالرى صيمى ايسه هرشيدن اول مراق ايدوب‌ده اصلاح ايتمك ايسته‌دكلرى شيئى يعنى دينى اوكرنسونلر . حدتندن صاغنى صولنى كورمكه وقت بولاميان بوشواليه‌لرك ــ دون كيشوت كبي ــ كنديلرينى دكرمنلره ، قيالره چارپديرارق زيانه اوغراماملرى‌ايچين برمرشده جداً احتياجلرى واردر. بومرشدده بنم تقديرمه كوره سز اولابيليرسكز . بونلرك برآز اولسون يوله ياتمالرى ايچون‌هرحالده ذات عاليلرى كبي‌فلسفه شناس برذاتك‌نصيحت ايده‌رك معدل وظيفه‌سنى كورمه‌سنى الزم كوريودم .

آرتق كلال افزود اولمغه باشلايان بوسطرلره ختام ويرمه‌دن اول يوقاريده بالمناسبه ذكر ايتديكم بردستوركزده‌ده برآز تعديلات اجرا ايتمكلكمه مساعده‌ايتمكزى رجا ايده‌رم. سزمقاله‌كزك‌برينده:

« عاداتك هريرده محكم اولديغنى اونوتماميدر . »

ديكر برينده‌ده :

« . . . لكن بويله آكلاديغم ايچون اهميتسز بر مسئله كبي [١] تلقى ايديورم ، ديمك دكلدر . بالعكس نظرمده پك بويوك بر اهميتى حائزدر. اولا الآن عادات محكمه‌نك تحت نفوذنده بولنان بر شرط معيشتدر . بر آنده تبديلى ممكن دكلدر . عظيم مناسبتسزلكلره سبب محض اولا بيلير . »

ديورسكز . بنم فكرمجه دينه استناد ايدن بو عادتك تبديلى شبهه‌سز ممكن دكلدر . تبديلنه تشبث حالنده‌ده عظيم مناسبتسزلكلر اولاجغى محققدر . عاداتك محكم اولديغنى‌ده تسليم ايده‌رم . ذاتاً شريعتده بوتحكيمى طانيمشدر . لكن بوده برطاقيم قيودوشروطه‌تابعدر. كچنلرده‌ديكر برمجموعه‌ده«فقه‌واجتماعيات»عنوانيله برمقاله اوقومشدم . نه‌سويلديكنى بيلير وامتعهٔ اجنبيه دلاللغى ايله اكتفا ايتمز برصاحب فكر اولان محرر محترمنك ضمناً شويله ديمك ايسته‌ديكنى تخمين ايتمشدم : « امام ابويوسف عادته مستند اولان نصوصى ترك ايله تبدل ايتمش عادته كوره اجتهاد ايديله‌بيلير ديبور . همان همان بوتون نصوص‌ده عادته مستنددر . بناءً عليه بوكونكى عادته كوره نصوصى تأويل‌وتحويل‌ايتمكده‌ده‌بأس يوقدر.» ينه تكرار ايده‌رم‌كه محرر محترم بوقياسى بويله صراحةً ترتيب ايتميور. مقاله‌نك هيئت مجموعه‌سندن بنم استنباط ايتديكم معنى بودر . بوبابده ذهول وخطايه كرفتار اولمش ايسه‌م‌دها زياده‌ممنون اولوردم . ذات‌عاليلرينك بالايه آلديغم سوزلرى ايسه بوقياسه دها زياده تقرب ايديور . بومناسبتله شونى ديمك ايستيورم‌كه عادانه مستند نصوص اولديغى كبي عاداتى ايجاد ايدن نصوص‌ده چوقدر . حتى ديه‌بيليرم‌كه بلاد اسلاميه‌ده اكثر عاداتى توليد ايدن نصوصدر . بونك ايچون امثله ايرادينه حاجت يوق . برآز دوشونورسه‌كز بندن فضله‌سنى سزده بولابيليرسكز. بناءً عليه تسترى‌ده ، احتجابى‌ده ايجاب ايدن نصوص شرعيه‌در . ايشته بورادده محكم اولان عادت دكل، نصدر . عصراً بعد عصر بلا استثنا بوتون بلاد اسلاميه‌ده نصه استناداً شايع اولان برعادتى دكيشديرمك دينى دكيشديرمك قدر اجراى تأثير ايدر . اوحالده :

---

[١] يعنى تستر مسئله‌سى

« عائله‌لر آره‌سنده برابر اوطورمق ، كوروشمك وقونوشمق بوكون تماماً ممكن وواقع . . »

اولسه‌ده ،

« بوطرز معاشرت استانبولده پك چوق عائله‌لر آراسنده واقع ، يعنى بومعنى ايله برصنف خلقمزجه قاچ كوچ مسئله‌سى كنديلكندن حل اولونوب بيتمش . . »

اولسه‌ده ينه اوقورقديغكز عظيم مناسبتسزلكلر مرتفع اولماز. هله اقليتى تشكيل ايدن ومسلمانلقله درجهٔ علاقه‌لرى مجهولمز اولان بوصنف خلق اورنك اتخاذ ايده‌رك ديكرلرينه‌ده، سزده بويله ياپماليسكز، ديمك رفقاى تحريركزك پك معناسز برتحكميدر .

روسيه‌ده مليونلرجه مسلمان عائله‌لرك بويله ياشامقده اولدقلرى دعواسنه كلنجه بوده اوقدر مسلم دكلدر . عن‌اصل روسيه‌لى اولان عبدالرشيد افندى برادرمز بوعائله‌لرك‌پك محدود اولديغنى وبوعائله‌لره مسلمانلرجه پك‌ده خوشه كيتميه‌جك برنظرله باقلديغنى برمقاله‌سنده سويله‌مشدى . روسيه مطبوعاتنده بوخصوصه دائر كورولن مناقشات شديده‌يى‌ده بوخصوصده‌اشهادايده‌بيليرم. مسئله‌نك‌مهدظهورى‌اولان مصرده‌ده بوسربست اصولك تأسس ايتديكنه وحتى‌قريباً ايده‌جكنه دلالت‌ايدر برشى يوقدر .

خلاصه ديمك‌ايسته‌رم‌كه بويله‌نصوصه استناد ايتمش ، اسلاميتك الك بارز شعارى اولاش برعادتى‌مسلمانلق دائره‌سنده رفع ايتمك ممكن دكلدر. وبوكا چاليشمق‌ده عبثدر. آرقاداشلركزدن برى: « بومسئله تماماً حل اولونمادقجه بيتمز » ديپوردى . اوت، پك طوغرو سويليور . فقط بن‌ده شونى علاوه ايده‌رم‌كه: « بومسئله، دين اسلام يريوزندن قالديرلمادقجه مطلوبلرى وجه ايله حل ايدلمز . »

احمد نعيم

اجتماعيات

هر قومك كندى باشنه حركتى اسلام ايچون فلاكتدر !

آرتيق‌قوجه براسلام‌عالمنك محووهلاكى‌ايچون حاضرلانان دولابلر، قورولان پلانلر صوك زمانلرده پك ماهرانه تدوير ايديلمه‌يه باشلادى . بونك نتيجه‌سى‌دركه هرطرفدن عالم اسلام اوزرينه باران بلاكبى فتنه، فساد آتشلرى ياغيور ؛ يانغينلر ايچنده قالان بوزواللى اسلام مملكتلرى متصل‌ياپانجيلرك اللرينه‌كچوب طوريور . دشمنلرك كيميسى دين‌مسيحينك ناشرلرينى حمايه ايتمك فكريله ، كيميسى نشر مدنيت ، بشريته خدمت داعيه‌سيله ، برقسمى‌ده معاهدات مخصوصه‌دن استفاده فكريله ؛ حاصلى اسلام عالمنى‌بلع ايتمك ايچون هربريسى برر وسيله ايله يواش يواش حلول ايدرك عالم‌اسلامك تاجان‌نقطه‌سنه‌قدر كلديلر ! اكر - معاذالله - آره‌لرنده اويوشه‌بيلملرى ممكن اولسه عالم اسلامك قلبكاهنه‌ده خنجرى باطرمقدن اصلا چكينمه‌يه‌جكلردر !

عجبا بونلره قارشى شمدى‌يه قدر مسلمانلر نه ياپديلر ؟ . باشلرينك اوستنده دونن بوقدر فلاكتلر ، قولاقلرينى طولديران بوقدر كورولتولر ، جهانلرى صارصان بوقدر حادثات . . . عجبا مسلمانلرى ايقاظ ايده‌بيلديمى ؟ . .

اوت ، پك أليم مصيبتلردن صوكره باشلرنده دونن بوفلاكتلرى، مملكتلريله برابر دينلرينك بلع ايدلمسى ايچون تدوير اولنان بو ماهرانه سياستلرى مسلمانلرك برقسمى آكلاديلر ؛ بو فلاكتلرك اسباب حقيقيه‌سنى تحرى‌يه قويولديلر. برقسمى‌ايسه حالا بوقدر أليم‌فلاكتلرى بيله كورميورلر ؛ موجوديتلرى قالديرلمق ايچون قوپان قيامتلر ، كنديلرينه تق صداسى كبى كليور : « صم بكم عمى فهم لايعقلون . . . اولئك كالانعام بل هم اضل . . . »

بوكون حالا برقسم مسلمانلر واردركه خرافه پرستلكله، عطالتله، تنبللكله كمينك‌يورويه‌بيله‌جكنى، يالكز اسملرى مسلمان‌اولدقلرندن طولايى الله كنديلرينه معاونت ايده‌جكى زعمنده بولنيورلر ؛ ديكر طرفدن مصلح ماسكه‌لى برطاقم مفسدلرده واردركه چارهٔ نجاتمزى‌اولو اورته دينسزلكده كوستره‌رك او يولده نشرياتده ، پروپاغاندالرده بولنيورلر . يا كلش يوله صاپانلر آراسنده صوك عصرك موداسى حكمنده اولان، قوميتجيلك جريانلرى‌ده طالغه‌لانوب طورمقده‌در . بر تذبذب ، بر پريشانلقدر كه امتى كوندن كونه حفرهٔ اضمحلاله‌طوغرى سوروكله‌يوب كتورمكده‌در.

بركره دوشونه‌لم : عجبا عصبيت قوميه فكرينك نمو ايتمسى اسلام عالمنى دوشمش اولديغى كيرودن تخليص ايده بيليرمى ؟ . .

بز بوندن اول بوموضوعده يازمش اولديغمز اوچ مقاله‌ده عالم اسلامك اسباب انحطاط وچارهٔ صلاحنه دائر بردرجه‌يه قدر عمومى برصورتده ايضاحاتده بولونمش ايدك . شمدى‌ده ينه بورايه عائد برقاچ سوز سويله‌مك ايسته‌يورز .

معلومدركه: شارع‌اعظم (ص. ع) ك كتيرمش اولديغى آخرالاديان ايله عالم بشريت يكى بر دوره‌يه كيرمش بولنيوردى ؛ بودين ، بردين عمومى اولديغى جهتله يكانه مقصدى بتون انسانلرك نائل سعادت‌اولمسى ايدى ؛ بونك ايچون دركه : كتيرمش اولديغى قانونلر ، قوانين عموميه وكليه ايدى ؛ احكامى ، عقله موافق وهرمكانده ، هرزمان قابل‌تطبيق ايدى ؛ اسلام ، الك اول بالعموم انسانلر آره‌سنده براخوت عموميه ، كندى منتسبلرى بيننده‌ده براخوت خصوصيه تأسيس ايديوردى ؛ منتسبينى خارجنده اولانلرى محارب ، معاهد ، ذمى اولمق‌اوزره اوچ صنفه آيروب بونلرك هر بريسى ايچونده قطعى الرعايه برطاقم‌احكام وضع‌ايتديكى كبى، كندى‌منتسبلرينك‌ده بر بابا ايله بر آنادن ميدانه كلان‌حقيقى برقرده‌ش كبى اولملرى، يكديكرينه‌قارشى‌جسد واحدك عضوى وضعيتنده بولنمه‌لرى اساس مقصدينى تشكيل ايديوردى. اسلام ، تعقيب ايتديكى بوغايه‌يه قولايجه واصل اولابيلمك‌ايچون الك اول‌بشريتى توحيده‌دعوت ايديوردى؛ متعدد شكللرده اذهان‌بشرى اشغال ايتمكده بولنان فكر الحادى ، فكر صابئه‌يى كوكندن محو ايدرك يرينه حقيقى

بر وحدت اقامه ایدیوردی : «افی‌الله شك فاطر السموات والارض...» « والهکم اله واحد ...» ، «قل هوالله احد ...» ، « قل یااهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا وبینکم ان لانعبد الاالله ... »

ایشته اسلامیتك مقصد حقیقیسی بالعموم انسانلر آره‌سنده اخوت عمومیه ، کندی منتسبلری بیننده‌ده آیروجه بر وحدت حقیقیه تأسیس ایتمك اولدیغی ایچون بتون احکامنی بو یولده وضع ایتمش ، بونی مخل اولان هر شیئی کمال نفرتله رد ایتمش، حتی بو کبیلری مسلمانلقدن طرد ایتمشدر .

اسلامك قبلردن چیقارمیه چالیشدیغی فکرلردن بریسی‌ده عصبیت قومیه فکری اولمشدر ؛ اساساً توحیده منافی اولان بو فکری‌ده پك شدتلی بر صورتده منع ایتمشدر: « واعتصموا بحبل‌الله جمیعا ولاتفرقوا...»، « انما المؤمنون اخوة . . . » ، « من دعا الی عصبیة فلیس منا » ، « من قاتل علی عصبیة فلیس منا . . . من فرق فلیس منا ... الجماعة رحمة والتفرقة عذاب . . . یدالله مع‌الجماعة . »

ایشته بوکبی دساتیر ایله‌درکه : اولجه عصبیت قومیه ایله قان دریاسنه دونمش اولان جزیرة‌العرب بر کتله حالنه کله‌رك ؛ بر فکر ، بر نقطه اطرافنده طوپلانیورلردی : اعلای کلمة‌الله ، اعلای دین . . .

بو اساس متین اوزرنده حرکت ایدن مسلمانلر آز بر مدت ظرفنده دنیالری تیتره‌ته‌جك قدر قوت اکتساب ایتمشلردی ؛ دشمنلری هیچ بر صورتله قارشی‌لرینه چیقامیورلردی . فقط مع‌التأسف صوکرالری اقوام اسلامیه آره‌سنده‌کی بو وحدت تفرقه‌یه یوز طوتدی . مسلمانلر بربرینه دوشدیلر . آرالرینه منافقلر صوقولدی . بیك درلو مذهبلر میدانه چیقاردیلر .

هله جنکیزك، هلاکونك، تیمورلنكك وحشتلری وحدت اسلامیه‌یی بر دها التیام پذیر اولمیه‌جق صورتده پارچه پارچه ایتدی . . . بو صورتله پارچالانان اسلام عالمی اوروپالیلره لقمه لقمه اولدی . .

بونلری صایوب دوکمكدن مقصدمز، اسلامك پرشان و شرف اولان عصر اولینك وحدت سایه‌سنده اولدیغی کبی ، بو حاله کلمه‌سی‌ده نفاق و تفرقه یوزندن ایلری کلدیکنی سویله‌مکدر ؛ مسلمانلق وحدتدن نه قدر اوزاقلاشمش ایسه او نسبتده ضعیف دوشه‌رك دشمنلرینك شکاری اولمشدر . ذاتاً قانون طبیعتك مقتضاسی‌ده بو دکلمی ؟ . .

اسلامك کوزتمش اولدیغی بر غایه وارکه : اوده وحدتدر؛ قدرت فاطره ، آره‌لرنده وحدتی محافظه ایتمکله برابر امر اصلاحلری ایچون چالیشان ملتلری هیچ بر وقت هلاك ایتمه‌مش ، مشرك بیله اولسه‌لر ینه اونلری دشمنلرینه قارشی مغلوب قیلمامشدر .

بوکون مسلمانلق عالمی حالت احتضارده بولنیور ؛ متفکرلری بونی تداوی‌یه ، دوشمش اولدیغی بو کریوه‌دن تخلیصه شتاب ایدیورلر ، فقط مرضه مبتلا اولان بر فردی او مرضدن تخلیص ایده‌بیلمك ایچون اولا او مرضی حقیله کشف ایده بیلمك ، ثانیاً او خسته‌نك مزاجنه کوره علاج ترتیب ایتمك لازمدر ، اولو اورته ترتیب ایدیلن علاجلر زواللی خسته‌نك خلاصنی دکل ، هلاکنی تسریع ایتمکدن بشقه بر ایشه یاراماز . افراد بویله اولدیغی کبی هیئت اجتماعیه‌ده بویله‌در ؛ هرهانکی بر سببك تأثیریله حیات زندکیسنی غائب ایدرك دوچار ضعف اولمش ، انقراضه طوغری یوز طوتمش اولان بر وجودی دوشمش اولدیغی کریوه‌دن تخلیص ایده بیلمك ایچون علل واسبابنی تشخیص ایدرك آنلردن صوکره‌ده صورت تداویسنی دوشونمك لازمدر . چونکه اولا علم ، صوکره عمل لازمدر ؛ اکر علت کشف اولنورده صورت تداویسنده خطا ایدیلیرسه خسته ینه قورتولاماز ؛ بلکه چوق وقت اصول تداویده ارتکاب ایدیله‌جك الك اوفاق بر خطا معاذالله خسته‌نك بتون بتونه محونی انتاج ایدر ، بیلمه‌یز که انحلاله یوز طوتمش اولان بر وجود ایچون ، دها زیاده ، حتی بوتون بتونه انحلالنی موجب اولاجق بر علاج می ویریلیر ؛ یوقسه او وجودك اعضالرینی بر آرایه طوپلایه‌جق ، اونلره قوت ویره‌جك بر دوامی ترتیب ایدیلیر ؟..

بزه قالیرسه « مصالح » لرمزك تعقیب ایتدکلری یوللریك تهلکه‌لیدر ، اولو اورته اویولدن کیده‌جك اولورسه‌ق ، ساحل سلامته چیقمق شویله دورسون ؛ بالعکس فلاکت اوچورملرینه دوغری دها زیاده یاقلاشیورز !

اولجه‌ده سویله‌دیکمز کبی بوکون اسلام عالمنك قورتولمه‌سی ایچون بر چاره واردرکه اوده : اسلامك ترقیسنه سد چکن بر طاقم خرافاتی ، اسلاملری بر برندن آییران قومیت فکرلرینی قالدیره‌رق بالعموم مسلمانلر بیننده حقیقی بر وحدت، مسلمانلغك ایجاباتندن اولان خالص بر اخوت حصوله کتیرمکدر . هرهانکی بر وسیله ایله اولورسه اولسون مسلمانلر آره‌سنده بویله بر وحدت وجوده کلیرسه ، او دقیقه‌دن اعتباراً اسلام عالمی فلاکتدن قورتولمش، کندیسی ایچون موعود اولان استقباله دوغری آچیلمش نظریله باقه‌بیلیرز . هر حالده شونی ای بیلملیدرکه: اولو اورته بر دینسزلك فکری بو مملکت ایچون نه قدر مضر ایسه قومیت فکری‌ده او نسبتده تهلکه‌لیدر...

آرتیق اقوام اسلامیه ایچون بو حقیقتلری آکلایه‌رق هنوز اسلام بوسبوتون مضمحل اولمه‌دن صیم صیقی اللهك کتابنه یاپیشمق ، پیغمبر ذیشانك کوستردیکی طریق وحدتی تعقیب ایتمك زمانی کلمشدر . یوقسه هر قوم کندی باشنه حرکته باشلارسه معاذالله اضمحلال محققدر .

« وما علینا الاالبلاغ » .

آقسکیلی احمد حمدی

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخنده بعض بحثلر:

احد محاربه‌سنك مابعدی

حضرت پیغمبرك اوردویی تعبیه ایتمسی و تعلیمات ویرمسی :

قاچاقلرك دفع اولوب کیتمه‌سیله اسلام اوردوسی ، یدی یوزکیشی قالدی . بونك‌ده آنجاق یوز نفری زرهلی و ایکیسی آتلی ایدی .

رسول‌الله حضرتلری ، اوردوسنی تعبیه ایتدی . صول طرفده و ایکی طاغ آراسنده بر که‌دیك واردی‌كه اورادن دشمنك کله‌سی ومسلمانلری محاصره‌یه آلماسی ممکندی .

پیغمبریمز بو تهلکه‌یی کوردی و (عبدالله بن جبیر) ك معیتنه اللی نفراوقچی ویره‌رك او که‌دیكك محافظه‌سنه مأمور ایتدی. کونده‌ریرکن‌ده « آردیمزی سواری هجومندن قورویکز . دشمن غالب کلسین مغلوب اولسون بندن امر آلمادقجه یریکزدن آیرلمایکز » دیيه تعلیمات ویردی.

محاربه باشلیور ، دشمن بوزولیور :

اوقجیلر ، موقعلرینه کیتدیلر . اوردولرده صف باغلایوب ایکی طرفدن چیقان مبارزلر ، چارپیشمایه باشلادیلر .

ایلك مبارزه پك قورقونج وپك مراقلی اولدی :

مشرکلردن زورلو بر حریف دوه اوزرنده اولدیغی حالده میدانه چیقمشدی. بوكا قارشی رسول‌اللهك خالاسی (٭) اوغلی (زبیربن‌العوام) حضرتلری ، پیاده اولارق فیرلادی. وده‌وه‌نك اوستنه صچرایوب حریفك بوغازینه صاریلدی .

بر مدت بوغوشدقدن صوكرا حریف عاجز قالوب یره دوشدی . زبیر حضرتلری‌ده اوزرینه چوكوب قفاسنی قوباردی .

شو قهرمانلق ، آدامه حیرت ویریور دکلی ؟ تعجب ایتمه. دین قوتی ، مسلمانلق غیرتی انسانه چوق شیلر یاپدیریر . بویله شاشیله‌جق وقعه‌لردن انشاءالله ایچه‌سنی نقل ایده‌جکم .

مشرکلرك مبارزلرندن برچوغی یره سه‌ریلدی ، حتی بایراقدارلریله برابر بایراقلری ده‌وریلدی. مسلمان‌اوردوسی شدتله ایلرله‌دی ، مشرك اوردوسی ، بوزولمایه ، آرقه طرفده دف چالان قاریلرده طابانه قوت قاچمایه باشلادی .

مسلمان عسکرلری حضرت پیغمبرك تعلیماتی خارجنه چیقدیلر :

شو حالی کورن که‌دیك محافظلری « دشمن قاچیور. بزده کیده‌لم ، یغما ایده‌لم » دیدیلر و قوماندانلرینك « طوروك . پیغمبرك امرینی اونوتمایك » دیمه‌سنی دیکله‌میوب موقعلرینی ترك ایتدیلر .

ییکیت قوماندان ، آرقه‌داشلرندن یدی فداکار ایله اورادن آیرلمادی و عودت امرینی آلینجه‌یه قدر وظیفه‌سنی ایفا ایتمك ایسته‌دی .

یوقاریده اسمی کچن (خالدبن‌الولید) داها او وقت مسلمان اولمامشدی . بو صیراده دشمنك سواری قوماندانی بولونیور و او که‌دیكدن ایچری‌یه آتیلمق ایچین فرصت کوزه‌دییوردی .

دشمن مسلمان عسکرینی قوشاتدی :

اوقجیلرك اورادن چکیلدیکنی کورونجه شدتلی بر هجوم کوسته‌ردی و موقعلرینی محافظه ایدن سکز فدائی‌یی چیکنه‌دکدن صوکرا اسلام

(٭) معلومدرکه : عربلر ، خواهر مادره (خاله) همشیرهٔ پدره (عمه) دیرلر . شو استعماله نظراً بزم عمه‌یه (خاله) دیيشمز طوغرو دکلدر . بناءً‌علیه «خالا» یی تورکجه صایدق وبویله الف ایله یازمالی‌یز .

اردوسنی آرقه‌دن قوشاتدی . خالدك آردندن‌ده (عکرمة بن ابی‌جهل) ـ که بدرده‌أولدورولن ابوجهلك اوغلی ایدی. صوکرا مسلمان‌اولدی. ویرموك غزوه‌سنده شهید اولدی ـ معیتیله یتشدی .

مشرکلر ، بونی آکلادقلری کبی کری دوندیلر . اونلر اوکدن ، خالدك سواریلری ایله عکرمه‌نك پیاده‌لری آرقه‌دن مسلمانلری ایکی قیلیج آراسنه آلدیلر .

اسلام اردوسنك پریشانلغی :

اسلام غازیلری ؛ بردنبره شاشیردیلر ، بربرلرینی طانیمق ایچین قوللاندقلری پارولایی (٭) اونوتوب یکدیکرینی یارالامایه وأولدورمه‌یه باشلادیلر .

پارولانك اهمیتنی آکلایورسکیا ؟ باق ، اونك اونوتلماسی، نه‌قدر فلاکته سبب اولویور .

مسلمان‌اوردوسی قارماقاریشیق اولدی . کیمسه کیمسه‌یی طانیماز حاله کلدی . فضله اولارق (محمد ، قتل ایدیلدی) دییه بر سس ایشیدیلدی .

بونی ایشیدن ودشمن قارشیسنده‌أولومله پنجه‌له‌شن اصحابك چوغی، آرتیق باشی قایغیسنه دوشدی وکیمی اطرافده‌کی طاغلره چکیلدی ، کیمی‌ده یوردینك محافظه‌سی ایچین مدینه‌یه قدر کیتدی .

مسلمان قادینلری محاربه‌ده دونلری مدینه‌یه صوقمادیلر :

مدینه‌ده‌کی مسلمان قادینلری ، خصوصیله رسول‌اللهك دادیسی (ام‌ایمن) حضرتلری ، بو بوزغون عسکری طاشله، طوپراقله‌قارشیلایوب مملکته صوقمادیلر . « أر میدانی اوککزده . یا حرب ایدك ، یاخودسلاحلرکزی ویرکده بز حرب ایده‌لم» دیيه‌رك اونلری‌عیبلادیلر. ایچلرندن بعضلری‌ده دشمن قارشیسنده ثبات ایدن فداکار غازیلره یاردیم ایچین محاربه موقعنه قدر قوشدیلر .

بو دیشی آرسلانلردن پیغمبرك حضورنده جنك ایدنلر ویارالانلرده اولدی (٭٭) رسول‌الله حضرتلرینك یاننده آنجاق یکرمی اوتوز کیشی قالمشدی که ایچلرنده یارالی اولمایان یوق کبی ایدی .

حضرت پیغمبر افندمزك محاربه‌ده ثباتی :

پیغمبر افندمز ایسه دشمنك بر چوق هجومنه قارشی ثبات ایدوب طورویوردی . اوك دیشلرندن بری قیریلدیغی ، آلت دوداغی ایله یاناغنك بر طرفی یارالاندیغی ، مبارك آلنندن قانلر آقدیغی حالده بر آدیم کری چکیلمه‌یور ، اوستنه آتیلان طاشلرك تأثیریله ، مشرکلردن برینك اولجه قازمش اولدیغی چوقوره دوشدی . اصحابندن (طلحه) حضرتلرینك یاردیمیله اورادن چیقدی .

« ٭ » مسلمانلرك پارولاسی « امت ، امت » کله‌لری ایدی که « أولدور ، اولدور » دیمکدی . مشرکلرك پارولاسی‌ده « یاللعزی ، یاللهبل » لفظلری ایدی که بوتلرندن‌ایکیسنك اسمی ایدی .

« ٭٭ » ام‌عماره نسیبه خاتون رضی‌الله عنها .

او ، طلحه كه : كندینی پیغمبره سپر ایدەرك بر چوق یردن یارالانمش و صاغ اُلنك شهادت پارماغیله اورتا پارماغی كەسیلمشدی .

همان هپسیده بویله یارالی یكرمی ، اوتوز كیشی ایله اویله آچیق بر یرده طورمق اویامایاجغندن رسول‌الله افندیمز كریده بر مدافعه‌خطی تشكیل ایتمك ایستەدی . فقط یارالرندن آقان قانلردن ضعیف دوشمش اولدیغی جهتله ینه طلحه حضرتلری ، پیغمبر افندیمزی صیرتینه آلوب آرقەده‌كی طاغه چیقاردی .

مشركلر شهیدلرمزك بورونلرینی قولاقلرینی كسدیلر :

محاربه میدانی ، مسلمانلردن خالی قالینجه مشرك اوردوسندەكی دیشی قاریلر كلدیلر ، اوراده یاتان یتمش دانه شهیدك بورونلرینی ، قولاقلرینی كەسوب ایپلكه دیزدیلر و بیلەزیكلر ، كردانقلر یاپوب طاقیندیلر .

كندی مقتوللریده اوتوزدن ، قرقدن زیاده ایدی .

مشركلر بو درجه وحشیلك وخائنلك یاپدقدن و كویا بدرده‌كی اُولولرینك انتقامنی آلدقدن صوكرا مكه یولنی طوتوب كیتدیلر .

اونلرك چكیلمەسیله پیغمبر حضرتلری ، محاربه میدانینه كاوب شهیدلری معاینه ایتدی . هپسنك بورنی ، قولاغی كەسیلمش . بعضیسنك پارچه پارچه ایدیلمش ، عمجەسی (حمزه) حضرتلرینك قارنی و كوكسی یاریلوب جكرلرینك چیقاریلمش اولدیغنی كوردی . مبارك كوزلرندن یاشلر دوكولەرك اونلری دفن ایتدیردی و كندیسی یارالی ، اصحابی مجروح اولدیغی حالده مدینەیه عودت ایلەدی .

قصەدن حصه :

قصەلری داها زیاده اوزاتمایالمده لازم اولان حصه‌یی آلالم :

شو محاربەده بوزغونلق بزم طرفده اولمش . لكن دوشونەلم كەندن بویله اولمش ؟

وانعا خیرده ، شرده اللهدندر . تقدیره قارشی كلینمز . هر ایشده حقك دیلەدیكی اولور . فقط انسان ایچینده تدبیرده قصور ایتمەمك لازمدر .

ایشته بو محاربەده‌كی بوزغونلغك سببیده تدبیرسزلكدن بشقه بر شی دكلدر . بو تدبیرسزلك قوماندانده‌می ایدی؟ حاشا وكلا . قوماندانده دكل . قوماندانی ایچه دیكلەمەین افرادده ایدی .

برنجیسی : حضرت پیغمبر (تدافعی) حرب ایتمك طرفداری ایدی . چونكه : حال وموقع اونی اقتضا ایدییوردی . اونلر (تجاوزی) داورانمق و میدان محاربەسی یاپمق ایستەدیلر .

ایكنجیسی : رسول‌اللهك امری وتعلیماتی خلافنه موقعلرینی بیراقوب یغمایه قویولدیلر و براردونك بوزولماسنه سبب اولدیلر .

اوچنجیسی : (محمد قتل ایدیلدی) دیه برسس ایشیدیر ایشیتمز چوقلری ، داغیلوب پیغمبرله ثباتكار اصحابی دشمنلرك اورتاسنده براقدیلر . وسائره وسائره .

دیمك كه : غلبه چالمانك روحی : آمرك سوزینی دیكلەمك ودشمن قارشیسنده دیكەلمك اولدیغی كبی مغلوب اولمانك باشلیجه سببیده : اطاعتسزلك ایتمك وتدبیرسزلكده بولونمق ایمش .

طاهرالمولوی

تراجم احوال

نظیرا ابراهیم افندی

زمرۂ قضاتدن واصحاب علم وقلمدن بر ذات عرفانسمات اولوب (ادرنه) لیدر . تحصیلنی بعدالاكمال بر مدت تدریسله مشغول اولدقدن صوكره سلك قضایه سالك اولەرق مقتضای مسلك برخیلی سیاحت ایلەدی . بولوندیغی محللرده برنهج شرع شریف ایفای وظائف شرعیه ایتمكله برابر اسملری آتیده محرر مختلف موضوعلرده چوق آثار مفیده تألیفنەده بذل مقدرت ایتدی .

مسلك قویم تصوفەده منتسب اولوب اكمال سلوكلری حضرت (سرائی كاشنی) دندر .

فضلای قضاة ومشاهیر شعرادن (كامی محمد) افندینك برادر زادەسیدر . تاریخ ارتحالی (نظیرای ادب) تركیبنك دلالتی اولان (١١٨٨) سنەسیدر . مدفنی حقنده‌كی روایات یكدیكرینه مباین اولوب مشهور (حدیقةالجوامع) مؤلفی (حافظ حسین ایوانسرایی) نك مجموعۂ وفیاتنده (ادرنه) ده ارتحال ایتدیكی محرر اولدیغی كبی بعض ذواتده (اسكی زغره) ده انتقال ایتدیكنی روایت ایدیورلر . ادرنەلی (حبری عبدالرحمن) افندینك (انیس المسامرین) اسمنده‌كی (ادرنه) تاریخنی بك چوق علاوات ایله اوچ جلد كبیر اوزره تذییل ایدن زمانمز ارباب دانشندن (ادرنه) لی (بادی احمد) افندی مرحومك (ریاض بلدۂ ادرنه) نامنده‌كی اثر مهمنده دخی صاحب ترجمەنك مدفنی حقنده ذكر ایدیلن مواقع تعداد ایدلمكله برابر (كسریه) ملحقاتندن (خوریشته) اولمق احتمالیده مذكوردر . مطالعه‌گذار عاجزی اولان خط دست فاضلانەلریله محرر بویوك بر مجموعەلرنده رسائل آتیەدن (١٦) سی مندرجدر :

(١) ـــ رسالۂ احادیث قدسیه

(٢) ـــ رسالۂ اربعین علی كلمتین

(٣) ـــ رسالۂ احادیث اربعین ثلاثیه

(٤) ـــ قوسیه یا احادیث شریفه وادبیات لطیفه درتیر اندازی

(٥) ـــ منجی الملال و موصل الكمال (عبادات بدنیه واشارات معنویۂ عباداتدن باحثدر)

(٦) ـــ لطائف امام اعظم ـــ (امام مشار الیهدن منقول مسائل لطیفه‌یی مبیندر)

(٧) ـــ رسالۂ نعوت شریفه : (توركی وفارسیدر)

(٨) ـــ معميات منظومه : (اسماء حسنى ، اسماء محمدى ، اسماء انبيا ، اسماء صحابه ، اسماء مشايخى جامعدر)

(٩) ـــ ترجمهٔ قصيدهٔ منفرجه : (منظومدر)

(١٠) ـــ ترجمهٔ رسالهٔ اطوار سبعه

(١١) ـــ انسان نامه : (معرفة نفسه دائر اولوب تاريخ تأليفى (حسن خاتمه) تركيبنك ناطق اولديغى (١١٦٤) سنه‌سيدر

(١٢) ـــ شرح قطعهٔ (عينان عينان لم يكتبهما قلم ...)

(١٣) ـــ شرح غزل مولانا (هست لقاى عاشقان بقره بقوا بقو بقو)

(١٤) ـــ شرح غزل نيازئ مصرى (اول نه كنزدر كه آنك حدى يوق بايانى يوق)

(١٥) ـــ منظومهٔ اخلاقيه

(١٦) ـــ بيان روح بااقوال صحيحه

(١٧) ـــ بهجة الابرار ولمعة الاسرار : (علم محاضراته دائر توركجه بر اثر اولوب خطدستيله محرر نسخه‌سى طرف عاجزانه‌مدن (ادرنه)ده (ولى دده) دركاه شريفى كتبخانه‌سنه اهدا قيلنمشدر)

(١٨) ـــ تحفهٔ كلشنيه

(١٩) ـــ تحفة اللطائف فى النوادر والامثال والغرائب

(٢٠) ـــ جامع المعجزات

(٢١) ـــ تحفة الزوراء : (بغداد قاضيلغنده بولوندقلرى زمان تأليف ايتدكلرى منظوم بر اثردر)

(٢٢) ـــ رسالة الفروق : (فروق حقى طرزنده‌در)

(٢٣) ـــ مختصر تاريخ عثمانى

(٢٤) ـــ مختصر تاريخ ادرنه (انيس المسامرين دن اختصار ايدلمشدر)

(٢٥) ـــ ترجمهٔ جامع الحكايات

(٢٦) ـــ ديوان : (خطدستيله محرر نسخه‌سى (باغچه‌قاپيسنده (حميديه) كتبخانه‌سنده‌در)

(٢٧) ـــ مجموعهٔ مكاتبات : قسم اعظمى حضرت سزائى ايله اولان مكتوباتى حاويدر .

(٢٨) ـــ شرح غزل اصولى (اى حقيقتدن خبردارم دين مولى نه‌در) .

بر نعت شريفندن :

سعادت رأفت آبده رايكاندر يارسول الله   در لطفك بزه دار الامانـدر يارسول الله
شفاعت التماس ايلر زماندر يارسول الله   ترحم ايله لطف ايله نظير درمندكدر

بروسه‌لى : **محمد طاهر**

بخارئ شريف شرحى حقنده

كچن هفته‌كى نسخهٔ مرغوبه‌ده بروسه‌لى محمد طاهر بك افنديك يوسف زاده عبدالله حلمى افندى حضرتلرينك ترجمهٔ حالنه واثار عليه‌لرينه دائر مقالهٔ عارفانه‌لرينى كمال دقت ولذتله اوقودم . بو ذات محترمك ملك عثمانيده يتيشن اعاظمدن اولديغى وعادتا كلستان ادب ومعرفت وحقيقتك بر بلبل خوشكويى بولنديغى اثار عليه‌لرى اساميسندن استدلال ايتدم .

بخارئ شريفك يكرمى سكز سنه‌ده يازدقلرى اوتوز جلد شرحنك ضياعه اوغراميوب قسم قسم اولسون كتبخانه‌لرده قالمسنه ممنون ومتشكر اولدم . فقط شمدى‌يه قدر كيمسه‌نك نظر دقتنى جلب ايتمامش اولمسنه وساحه آراى عالم مطبوعات اولمامسنه تأسف ايلدم . كوكل هيچ اولمازسه بونلرك بر اره‌يه طوپلانيله‌رق كتبخانهٔ عموميده حفظنى ارزو ايدر . مصرده اثار اسلافى احيا ايچون نه‌بيوك فدا كارلق ايدلديكى وايدلمكده اولديغى معلومدر . مثلا يوز جلددن عبارت بر تفسير هردرلو مشكلاته رغماً طبع اولنيور . بزده ايسه بو كبى اعاظمك اسملرى اونودلديغى كبى سنه‌لرجه امك صرفيله وتتبعله وجوده كتيردكلرى آثار مخلده غبار نسيان التنده قالوب كيديور .

بو حاله متأثر اولمامق الدن كليور . مشار اليهك علو قدر وكمالنى اعلانه دلالت ايدن محترم فاضل مدقق طاهر بك افندى حضرتلريله سبيل الرشاده ارباب عرفان البته متشكردر . سعيكز مشكور اولسون عزيزم .

حسين وصاف

مقالات

صاحبسز كوپكلر

طوپ قاپى وخاصكى جاده‌لرينك برلشديكى يوسف پاشا چشمه‌سنك اوكنده حالنه كوره بر ميدانجق واردركه ــ الله برداها كوسته‌رمه‌سين ــ معهود حريق كيردن صوكرا آقسرايدن يوقارى محلاتك (يشيل طولومبا)سى يرينى طوتمشدر .

مارتك ١٠ نجى بازار ايرته‌سى كونى بورادن كچه‌جكم صيراده كلوب كچنلردن واطرافده‌كى قهوه‌خانه‌لرده اوطورانلردن بر چوغنك يول اورتاسنده بريكوب بر شيئه باقدقلرينى كوردم .

بن ده اوقالابالغه صوقولوب سبب اجتماعى آكلامق ايسته‌دم . برده باقدم‌كه : ايريجه بر كوپك ، يه‌ديكى زهرلى لقمه‌نك تأثيرندن وجدانسوز اوضاع ايله قيورانيور ودلخراش خيرلتيلرله جان ويرمه‌يه چاليشيوردى .

چاپالانوب ديدينمه‌سنى ، تعبير مخصوصيله جان چكيشمه‌سنى متحيرانه اولقدن زياده متأثرانه تماشا ايدنلره آراصيرا سونوك نظرلريله باقيوردى‌كه بو مسترحمانه باقيشلر ، باش اوجنده‌كى اصحاب مرحمتك جداً يوره‌كنى ياقيوردى .

زواللى مخلوق، هنوز سكراتنى اكمال ايتمه‌مش وحركت مسمومانه‌سيله حيات سفيلانه‌سنه نهايت ويرمه‌مشدى‌كه قالابالغك آراسندن ايكى دانه كوره‌كلى پيدا اولدى .

شیمدیکی عنوانلری نه‌در ؟ ایی بیله‌میورم . اسکی سوپرونتو آرابه‌جیلرندن اولان بو آدملردن بری، الندەکی کوره‌کی کسکینله‌مەسنه حیوانك بوینه باصدیردی. آرقەداشی‌ده کوره‌کنی داهاجانلی بولونان کوپکجکزك قارنی آلتندن دالدیروب صالقیم صاچاق قالدیردی ... اوست طرفی نه اولدی باقامادم .

میازار موری که دانه کشست
که جان دارد وجان شیرین خوشست

بیتی سویلنەرك یورورکن دیکر برمنظره قارشیسنده بولوندم: ایکی دانه فینو کوپکی سوقاق اورتاسنده مستکره بر وضعیت آلمش ، طوریور ؛ قویروغی ، قولاغی دوشوك اویوز بر طازی‌ده باجاغنی قالدیرمش سبزه‌جی دکاننك اوکنده‌کی یاپراقلره سیپیوردی . دوشوندم‌که : همجنسلرندن برینك (.) برقاچ غرام (استریکنین) ایله‌وجودی قالدیریلیرکن بونلرك بویله‌صاللا براقیلماسنده‌کی سبب نه‌ایدی . صوکرا بو بونلرنده‌کی طاصمالردن بونلرك صاحبلی اولدیغی ایچین سربست کزدکلرینی، او برینك‌ده کیمسه‌سز بولوندیغی ایچین زهرله‌ندیکنی آکلادم ...

حزین مشهوداتم بو قدر . شیمدی‌ده محق محسوساتمی سویله‌یم : شهراماتی ، برقاچ سنه‌اول دامن‌درمیان اولارق سوقاق کوپکلرینی بر هنکامهٔ والاایله طوپلایجیلرك قانجاسندن قورتولان ، یاخود آرابه‌لره یوکلو قفسلرك آرالغندن فیرلایان ، خلاصه‌سی : بقیةالابعاد بولونانلرله نسل جدید اولارق توره‌ینلری‌ده بویله سوقاق اورتاسنده زهرله‌توب قالدیریبور .

ایشیتدیکمه کوره : کوپکی اولدوروب قویروغنی وثیقه اولارق کوستره‌نه‌ده بش غروش اکرامیه ویریبورمش ! ینه دویدیغمه نظراً : بو قویروقلر ، برر یاغلی قویروق حالنی بولمش وهر بری بر قاچ دفعه که‌تیریلوب کوستریله‌یه باشلامش‌ده بونلرك فناً چارهٔ امحاسی اولوب اولمادیغی امانت کیمیاخانه‌سندن صورولمش !

کناهی سویله‌ینلر بوینه. بزجه قاراکلقدر !

بورالری لازم دکل . الزم واهم اولان بر شی وارسه اوده شو (علناً تسمیم کلاب) فجیعه‌سنه ختام ویریلوب سرسری کوپکلرك اورتادن قالدیریلماسنه باشقه برچاره بولونماسیدرکه انسانیت‌ده بونی اقتضا ایدر صانیرم.

برده صاحبلی ، یعنی طاصمالی کوپکلر ایچون بر تعلیماتنامه یاپیلسه وبونلرك :

همنوعه قارشی پر جوش وبی هوش
سردر هوا ودنباله بر دوش

اولارق صاللا کزمەلری وکزدیرلەلری براز تقیید ایدیلسه . چونکه : براز بوقاریده نقل ایتدیکم حالات کریهه‌دن فضله اولارق قالدیرم اوزرنده کیدرکن ، یاخود اوتوبوسده ، تراموایده اوطورورکن بر کوچوك بکك ، یاخود سیویلنه بر کوچوك خانمك شرف رفاقتنی حائز بر کوپکك، پاچاقلره سوروندیکی ،یاخودمتبصبص برلسانایله اللری یالادیغی اولویور .

(.) بونلرك فینو وطازی اولماسی ، دیکرینك سوقاق کوپکی بولونماسی جاسیتلرینك مغایرتنی ایجاب ایتمز صانیرم . بونلر ، کوپك اوغلی کوپك‌ده ، اوبیچاره چاقال اوغلی کوپك دکل آ !

بونلرك انسیت نتیجه‌سی اولارق صاحبلرینك أللی وبورنی یالاماسنه بر شی دینه‌من‌سه‌ده، تمیز برمسلمان ، شرعاً مردار اولان برصالیه ایله الینك تلویث ایدیلمه‌سنه رضا کوسته‌ره‌من . (کشکول) اسمنده‌کی اثر اشهرك مؤلفی (شیخ بهاءالدین آملی) ایران حکمداری (شاه عباس)ك حضورینه چیقاریلمش . شاهك اورتاده طولاشان کوپکی شیخه‌صوقولوب یالتاقلانمق ایسته‌مش . اونك چکینوب طوپلانمسی ایسه شاهك حدتنی و:

— شیخ افندی ! اتککز کیرله‌نمەسین دییه‌می چکینیورسکز ؟

سؤالنی موجب اولمش . شونا که‌ظهور سؤاله ارتجالاً انشاد ایله‌دیکی:

درچهره ندام از مسلمانی رنك — برمن دارد شرفسك اهل فرنك
آن روسیهم که از بودن من — دوزخ رانك واهل‌دوزخ رانك[۱]

رباعیسنی اوقویوب ،

— دامن‌ناپاکمدن سك شهامتکز مرداراولماسین فکریله چکینمشدم!

جوابنی ویروب یاقاسنی قورتارمش .

طبیعیدرکه بویله برتماس غیرمرضی‌یه دوچار اولانلرك همان هپسی‌ده شیخ بهاءالدین کبی متزلزل ودریادل بولونماز . حتی اونك جوابنی ویرمه‌یه دکل ، مألنی دوشونمه‌یه بیله تنزل ایتمز .

بناءً علیه شهراماتی ، طبعاً تمیز اولانلرك اغبرارینی موجب اولمامق ایچین صاحبلی کوپکلرك اطوار آزادکیسنی براز تعدیل ؛ قلباً شفیق بولونانلرك انکسارینی بادی اولمامق ایچین‌ده کیمسه‌سز کوپکلرك ازالهٔ وجودی حقنده‌کی اصولی تبدیل ایتسه پك زیاده اصابت ایله‌مش اولاجقدر.

طاهرالمولوی

لسانیات

یکی یازی‌نك ال یازیسنده‌ده بیتیشمه‌مسی بیوك مزیت‌در

الماللی سن افندی زاده عارف امضاسیله محترم سبیل الرشاده یازیلان مقاله‌یی کوردم . یکی یازی‌نك ایلکی ولزومی تصدیق ایدیلیور . یالکز ال یازیلاریچون ماژوسکول ولاتین حرفلرنده اولدیغی کبی بیتیشدیرمك احداثی ایسته‌نیور . ماژوسکول یاپمق قولایدر . مثلا حرفلری بیوجك یازمقله بیله حاصل اولور . فقط بزم ایچون شمدیکی حالده اویله شیلر احداثنه لزوم یوقدر. چونکه مقصدیمز کوبلیلرمزه وارنجه‌یه قدر عمومی بر آن اول اوقوتوب یازدیرمق اولدیغندن ممکن اولدیغی قدر تکلفدن ازاده ساده طرزلر تعقیبی ضرورتنده‌یز . او جهتله بر خیلی سنه‌لر بو کبی شیلردن صاقینمالی‌یز .

کلمەلرال یازیسنده بیتیشمك احداثی مسئله‌سنه : بو مسئله‌یه یاکلش اهمیت عطف ایدنلر مع التأسف پك چوق کورولمکده‌در. مقصد اوروپالیلرده نه وارسه هپسنی آلمق یاپمق دکل الزم وافضل اولانلری آلمق‌در . حالبوکه

[۱] مألی : یوزمده نور ایماندن اثر یوق؛ فرنکك کوپکی بندن چوق شرفلیدر . بن او یوزلر قاره‌سی حریفم‌که : ایچنده بولنه‌جغم جهنم‌ده ، ایچلرنده بولنه‌جغم اهل جهنم‌ده بندن عارلانه‌جقدر !

لاتين حرفلرنده موجود اولان وصل عموميت اعتباريله اساساً ايى برشى دكلدر . هله تكلفلى اولمق اعتباريله بزم مقصد اساسيمزه يعنى بو كونكى محتاج اولديغمز وضوح و سهولته بتون بتـون منافيدر . و بونده كله بيتنجـه‌يه قدر الك قالقمـامسى سرعت و سهولت تأمـين ايده‌ر كورونورسـه‌ده ايى تدقيق ايديليرسـه‌! بالعكس سرعت و سهولته مانع اولديغى اكلاشيلير. چونكه منفصل يازلديغى وقت انسان برقاچ حركتله يازيلاجق آيرى حرفلرى يازمقله مكلفدر . ذهن شـاشيرديجى برحال يوقدر. مختلف حرفلرى برى برينه وصل ايتمكده ايسه نسبتله تكلف واردر. بونك نظريسى بويله اولديغى كبى عملى اوله‌رق اثباتى ده‌قولايدر. مثلا (يوسف) كلمه‌سى يكى يازى ايله پك اعلا متصل يازيلابيلير . (ى‌و‌س‌و‌ف) حرفلرنى هيچ بوزمقسزين برى برينه ربط ايتمك كافى‌در . ايشـته بو ويا امثالى بر كلمه‌يى او كمزه بر ثانيه‌لى سـاعت قويارەق و بو حرفلرى بربرينه وصل ايده‌رك مثلا ايكى دقيقه يازمق‌ده دوام ايده‌لم . صـكره قاچ كلمه يازديغمزى و قاچ كره شـاشيرديغمزى صايالم.صكره‌ده عينى كلمه‌يى حروفى آيرى آيرى اوله‌رق عينى مدت يازوب ينه صايالم . هرحالده منفصل يازلديغى وقت وصل ايله يازيلاندن دها چوق يازلديغى ودها آز ياكلش ياپلديغنى كوروروز . ديكر ملتلرك يازيلاريله مقايسه وتجربه ايتديكمزده دخى بزم يكى يازينك منفصل حالنده اونلرك متصل ال يازيلارندن دهـا سريع يازلديغى دفعات ايله بالفعل اثبـات ايدلمشدر ، حاصلى منفصل يازمق‌ده موصول يازمق‌دن دها زياده سرعت و سهولت ووضوح وتماميت واردر . ايجابنده اثبات ايده‌جكمز وجه ايله بو حال اوروپاليلرك ارباب فن ومتفكرينى عندنده دخى مسلمدر . باخصوص يازى‌دن مقصود اصلى اولان وضوحك محافظه‌سى هر شيدن اقدم‌در .

بزم يازى ايسـه وصل‌دن زياده فصله مسـاعددر . نته‌كيم هر وقت ديديكمز كبى بزلر منفصل يازمغه ذاتاً آليشقينز. مثلا (دون دوز دره‌دن اوچ‌ادم اون درت اوردك. اوردى اوزون اووه‌ده آو واردر.! اردودن وارد اوراق اداره‌ده‌در . اورادن آل) عباره‌سى هپ منفصل حرفلردن مركب‌در . بوندنصـكره هپ بويله يازارز اولور كيده‌ر . كلمه ارالرنى تفريق ايچون براز ارالق براقق كافى‌در .

مع‌مافيه بلكه‌ايلرى‌ده اوروپايازيلارنده اولديغى كبى وصل ايسته‌نير ديبه بز انتخاب ايتديكمز صائتلرى هپ وصله مساعد اوله‌رق انتخـاب ايتدك . يعنى وصـلك لهنده اولماديغمزك بعضيلرينك ياكلش اكلاديغى وجه ايله شكللريمزك وصله مسـاعد اولمديغندن ظن ايدلمه‌سنى علاوه‌يه لزوم كوروروز .

خلاصه : يكى يازينك بعونه تعالى هيچ اكسيكى يوقدر . هر جهت دوشونلش وبونكله بتون اقوام اسلاميه لسانلرى يازلديغى كبى عربجه دخى لسان عربى خللدن وقايه ايده‌جك صورت‌ده يازيلير . وبو خصـوص پك بيوك علما وادباى عرب طرفندن تصديق وتقدير ايدلمشدر .

يكى يازى حقنده وارد اولان بالجمله سـؤال واعتراضره جواب ويرر بر رساله موجوددركه (يكى‌يازى اوكرنمه ده‌رنكى) طرفندن ترتيب ايدلمشدر. اوراده بو سـؤالك جوابى دخى واردر . بنـاءً عليه بو يازى حقنده خاطرلرينه سؤال واعتراض وارد اولان ذواتك مذكور رساله‌يى دقتله اوقومالرنى رجا ايده‌رز . بو رسـاله‌دن مقدار كافى كتبخـانهٔ عمومى‌يه وسبيل‌الرشاد اداره‌خانه‌سنه براقيلمشدر . مجاناً ويريلير .

ميلاسلى اسماعيل حقى

مكاتيب

هندستاندن مخابر مخصوصمزدن :

هندستانك سابق مقر حكومتى

مسلمانلر نه حالده‌در :

زواللیلر الآن خواب كران غفلت ايچنده يووارلانمقده‌درلر . بت‌پرستلره نسبةً صوك درجه جاهل وعزت نفسدن محروم برحالده بويان بولنمقده وحكومت محليه‌نك الطاف والتفاتيله متنعم بولنان برقاچ متغلبه‌نك نفوذلرى آلتنده ذلته كرفتار وآنلرك اغراض واهواء شيطانيه‌لرينه آلت اولمشلردر .

طرابلس وبالقان محاربانى اثناسنده براز حميت وغيرته كلن بنغاله مسلمانلرى اولدقچه برأثر حيات ابرازينه موفق اولمشلر وحتى بر آره‌لق اخذثار ايچون كالكوته‌ده‌كى ايتاليا جنرال قونسلوسنى قتله تصدى ايتمشلرايسه‌ده، بوكيفيتدن خبر آلان سينيور درحال فرارى قراره ترجيح ايدرك فرفرا راصيفه‌سنى چكه‌چكه رومايه مندفع اولمش كيتمشدر . ايتـاليا امتعهٔ تجـاريه‌سى بنغاله ايالتنده امثالى نامسبوق برحالده‌رواجدن دوشمش وبويوزدن ايتاليا تجارى كليتلوضرر وخساراته دوچار اولمشلردى . مسلمانلرك عوام وفقرا قسمنده عثمانليلره قارشو صوك درجه خالصانه وفداكارانه برمودت ومحبت اعماق قلبلرنده موجود ايسه‌ده، زنكينلرنده حقيق وصميمى حسيات محدود وآزدر . فقط كوندن كونه اسـلاميتى ، اسـلاميتك منافعنى القاب والتفاته صـاتان بومتغلبه كروهنك نفوذى قيرلمقده وازالمقده‌در .

ثروت وتجارت بنغاله ايالتنده على الاكثر مسلمانلرك النده‌در . بت پرستلر ايسه هپ اراضى واملاك صاحبلريدر. هندولر ايچنده منورالفكر كيمسه‌لر يوزده آلتمش ومسلمانلر ايچنده يوزده آلتى راده‌سنده‌در .

كالكوته مطبوعاتى :

كالكوته‌ده انكليزجه اوله‌رق برى the englishman ديكرى‌ده the statesmah ناميله ناشرلرى انكليز بولنان غزته‌لر تماميله انكلتره سياستنك مروج وناشرلريدر. the Bengalee نامنده انكليزجه اوله‌رق انتشار ايدن يومى برغزته تماميله بنغاله بت پرستلرينك لسان حاللرى اولوب، حكومت محليه‌يى، اجرا آتنى تنفيد ايتمكده اصلا تردد ايتمديكى كبى دقيقه بيله كچيرمز . بوغزته‌نك صـاحب وناشرى هندو (بانرجى) دركه كندى قومنى مدافعه ومحابت ايتمكله بوتون حيـاتنى كچيرمش واليوم آنلره محترم برليدر اولمش‌در. هندولره مسلمانلرك بنغاله لسانيله انتشار ايدن برقاچ غزته‌لرى وار ايسه‌ده اوقدر اهميتى حائز دكلدرلر .

الهلال جريدهٔ اسلاميه‌سى : دوكمه حروفات ايله هفته‌ده بركره اردو لسانيله مصور اوله‌رق انتشار ايدن بوجريده‌نك كرك هند مسلمانلرى اوزرنده‌كى نفوذى وكركسه حكومت محليه عندنده‌كى اهميتى پك زياده‌در .

عثمانليلرك حقوقنى‌ده صوك درجه مدافعه ايلمكده‌در. صاحب فاضلى (مولانا ابى‌الكلام آزاد) حضرتلريدركه ، كنجلكيله برابر علوم دينيه، فقهيه ومنطقيه

ایله ادبیات وتاریخ اسلامه بحق مطلع وعالم برذات اولوب ، مرحوم بدری هندستانك اك فاضل علماسندن ویوز بیكلرجه مرید وپیروانه مالك عالی قدر ووجودی اندر ذواتلردندی .

الهلال جریده‌سنك قارئلری علی الاکثر هندستانك علماوفضلا طبقه‌لریدرکه اوکبی کیمسه‌لره مقاله ومحتویات بکندیرمك هر محررك خرجی دکلدر . بونی (آزاد) کبی فضلای اسلامیه‌دن اولان انجق تحریر ایده‌بیلیر . کانپور مسجدی وقعه‌سی اثناسنده حکومت محلیه علیهنده بالجمله مسلمانلری اویاندیران واك صوکره حکومت طرفندن یاپیلن خطالری تعمیر ایتدیرنجه‌یه‌قدر اوغراشان الهلال جریده‌سنك نفوذ وتأثیری کورولمش وقارئلری اون بیکی تجاوز ایلمشدر .

ممالك عثمانیه ایچنده سبیل الرشادك اهمیتی ومسلکی هرنه ایسه الهلالك‌ده عینیدر .

سرمقاله‌یی آزاد حضرتلری بالذات کندی قلمیله یازدیغی کبی غزته‌نك تصحیح وتنظیمنه‌ده کندیسی باقار . سرمقاله‌ده مناسبتله ایراد واستشهاد ایدیلن ابیات عربیه وفارسیه واردر واوقدر کوزل ومؤثردرکه ، قارئلری وتسخیر ایلر دیسه‌م مبالغه‌ده بولنمش اولمام .

کالکوته‌ده هرکون بوذات محترم ایله علی الاکثر وقتمی کچیریوردم . بوندن طولانی‌ده کندیمی صوك درجه بختیار عدایلیوردم . بالعموم اسلام ایله عثمانلیلر حقنده بسلدیکی فکر پك عالی وشایان قبول وامتثالدر . درسعادته برکره تشریف ایلملرینی بالخاصه کندیلرندن چوق استرحام ایتدم . بونی بکا وعد ایتدیلر .

هندستانده‌کی علما وفضلا ایچنده ایکی‌ذاته تصادف ایتدم که ، بری «مولانا شبلی نعمانی» حضرتلری ایدی . دیکریده بوذات محترمدر .

اسلامی انجمنلر :

کالکوته‌ده مسلمانلرك برقاچ انجمنلری واردر . فقط ایچلرنده اك ایسی « انجمن مفیدالاسلام » در . بوانجمن اعضالرینك چوغی فقرادر . برکتابخانه ، برابتدائی ذکور واناث مکتبی آچدقلری کبی ، انکلیز خسته‌خانه‌لرنده وفات ایدن فقیر مسلمانلری کندی انجمنلرینك مصرفیله تکفین وتجهیز ودفن ایلیورلر . زیاده‌سیله فقیرالحال اولان چوجقلری تعلیم وتربیه‌یه چالیشیورلر . بنی انجمنلرینه دعوت بویوردیلر . جمله اعضا ایله کوروشدم . جداً ریاسز وقلبلرینی نورمبین اسلامیتله منور کوردم . غازی انور پاشانك رسمنی قلوبلری ایچون بندن ایستدیلر ویالواردیلر . درسعادته‌عودتمده بونی ذات عالیلرندن استرحام ایده‌جکمی کندیلرینه وعد ایتدم .

بونلرك ، انجمنك اداره مأموری مولوی هدایت حسین نامنده علما ومدرسیندن غایت صالح ومتدین برذاتدر . انور بکك اسمنی تلفظ ایتدیکی‌زمان کوزلرندن بلا اختیار اینجو دانه‌لری کبی یاش آقیوردی . بومبارك ذاتك بوحالی بنی‌ده آغلاتدی . دنیاده بوقدر صاف یوره‌کلی ، خلوق ، طوغری ، عثمانلیلری سون برذاته مدت‌عمرمده دها تصادف ایتمدم . بم قلبمی جداً تسخیر ایتمشیدی .

ینه کالکوته‌ده علمادن اولوب آلیش‌ویریشله‌اشتغال ایدن «مولوی یار محمد» نامنده برذاتی صوك درجه عثمانلی محبی بولدم . بوذات بکا چوق شیلر سویلدی‌که ، جداً شایان قبول وامتثال بولدم . هند مسلمانلرینك مقام خلافت عظمادن نه بکلمکده اولدقلرینی وبو رابطهٔ قویه‌یی قات قات تأکید وتقویه ایچون زلف‌یاره ـ انکلیز پولیتیقه‌سنه هندستانده ـ طوقونمامق شرطیله ، نه‌کبی اجرا آت وتشبثاتده بولنمقلغمزی ادله وبراهین قویه ایله اتیان واثبات وبنی اقناعه موفق اولدی . « مولوی هدایت حسین »ك ده بکا برچوق نصایحی واردرکه ، آیری برمقاله ایله سویلدکلرینی ایضاح ایده‌جکم .

سید محمد العمری :

وقتیله سوریه‌دن چینه ، شانغایه وصوکره‌دن کالکوته‌یه کلن بوذات محترم کندی مساعی وکدعینی سایه‌سنده برسیغاره فابریقه‌سی آچمغه موفق اولمش وبویوك برشرکت تأسیس ایلمشدر .

کندیسی بیروتك اشراف‌وخاندانندن وحضرت عمرالفاروق رضی‌الله‌تعالی‌عنه حضرتلرینه انتساب ایلیور . ظنمجه سیدمشارالیه ایله مرحوم محمود شوکت پاشا ایله مرحوم سامی پاشا اره‌لرنده قرابتده واردر . بکا قارشو بذل انسانیت ولطفده دریغ ایتمدی ؛ همشهریلك ، وطنداشلق حقنی الله ایچون ایفا ایتدی . ایکی‌دفعه بری پك ، دیکری چای ضیافتنه چاغیردی . فابریقه‌یی‌ده کزدیردی . کوزل قوناغنی ومنتظم موبیلیالری کوریله‌جك شیلردندر . ذوق وطبیعتی تمامیله عثمانلی اوله‌رق قالمش وبونی محافظه ایتمکه صوك درجه سعی وغیرت ایلمشدر . طرابلس محاربه‌سی اثناسنده برچوق اعانه‌لر ویردیکی کبی ، بالقان محاربه‌سی اثناسنده‌ده بیك انکلیز لیراسنه قدر پاره کوندرمشدر . ادرنه‌نك ، سلانیکك سقوطی اثناسنده برقاچ کون سید مشارالیه آغزینه برلقمه یمك بر یوطوم صو بیله قویمامشدر . کالکوته مسلمانلرینك کندیسنه فوق‌العاده حرمتلری واردر .

کالکوته‌ده عثمانلی شهبندری یوقدر :

کالکوته‌ده همان هرحکومتك برممثلی واردر . هندستانده ویولیمانده برنفر تبعه‌یه ، هیچ برصورتله تجاری وسیاسی منافعه مالك اولمیان «غواتمالا» . «پرو» ، « پاغو » حکومتلرینك بیله بر فخری شهبندرلری اولدیغی حالده ، دولت عثمانیه‌نك هندستانده‌وبالخاصه کالکوته کبی ساحلکاه برنقطه‌ده هم تبعه‌یه‌مالك ، هم منافع سیاسیه وتجاریه‌سی بولندیغی حالده نه موظف ، نه‌ده فخری برممثلی واردر . بورایه لسان آشنا ومتدین برموظف شهبندر تعیین ایدیلیرسه هرحالده حکومتمز کارلی چیقه‌جقدر .

خایر بودجه‌مز مساعد دکل ایسه‌ده سید محمد العمری کبی ـ تبعهٔ عثمانیه‌دن وسوریه اشرافندندر ـ زنکین وارباب ثروتدن برذاتی فخری شهبندر تعیین ایتمك نفس‌الامرده پك موافقدر . بوکبی ذوات ایجابنده جیبلرندن مصرف ایتمکدن چکنمزلر . آنلر یالکز رسمی برشرفی احراز ایتمکله اکتفا ایدرلر .

بوکبی فخری شهبندرلرك امعیتنه وظیفه شناس خارجیه نظارتنك کوچوك مأمورلرندن برافندی تعیین ایدلسه هرحالده دها کوزل اولور .

بهوپال : س . م . توفیق

فیلیپین مکتوبلری :

۷

سینغاپوره مواصلت

صفرالخیرك طقوزنجی کونی سنغاپوره کلدم . فیلیپین آطه‌لرینه کیده‌جك ایلك واپورك ورودینه انتظاراً اوتله نازل اولدم . بورانك اك بیوك تجار ومعتبران اسلامیه‌سندن السید عمر السقاف افندینك مخدومی السید محمد السقاف افندی اوتلده قالمام اهالیٔ اسلامیه اوزرینه سوء تأثیر اجرا ایده‌جکنی بیان ایدرك لطیف برباغچه اورته‌سنده بولونان یالیسنه دعوت ایله‌دی . دعوتنه اجابته مجبور اولدم .

اللی بیك نفوس اسلامیه‌یی حاوی بولنان سینغاپور شهری معتبران ، تجاران وعلماسی زیارت عاجزی‌یه کلدیلر . بالخاصه دولت ابدمدتمزك احوال حاضره‌سی حقنده استفساراتده بولندیلر . جمله‌سنك پك هیجانه کلمش اولان تأثرلرینی تعدیل ودولت الخلافه‌نك یقین برمستقبلده حائز نصاب قوت وتکمل اوله‌جغی عنایت باریدن مأمول بولندیغی بیان ایله کندیلرینی تطمین ایلدم .

سنغاپورده اسلام جمعیتلری :

بوراده برچوق اسلام جمعیات خیریه‌سی وار ایسه‌ده شیمدی‌یه قدر بونلرك آثار فعلیهٔ حسنه‌سی کوریله‌مه‌مشدر . بوجمعیتلر اساساً برجمعیت واحده شکلنده عثمانلی سابق شهبندری مرحوم احمد عطاءالله بك افندینك زماننده تشکل ایتمش ایسه‌ده موی الیهك وفاتندن صکره انقسامه اوغرامشدر . ایشتدیکمه کوره الیوم اللی قدر جمعیت اسلامیه واردر . بوجمعیتلره مخصوص بنالرده اعضای جمعیت برلشیر . هربری شهری یارم دولار « تقریباً ۶,۷۵ غروش » ویرر . مبلغی قلوبلرینك مصارف ضروریه‌سنه وبعض محتاجینك اعانه‌سنه صرف ایدیورلر .

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی ٣٥٠ غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزڭ آلمدیغی كوسترلمك شرطیله یتشون یازیلر هرحالده‌كی رغبته طرفندن التماس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآدرس تعیین محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون بونه لو لر درمیلرینك وانسزده یازلمسی رجا اولونور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نمره‌ده آدرس واوقیفنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور .

عدد ٢٩١ | ١٣ جمادی الاول ١٣٣٢ | پنجشنبه | ٢٧ مارت ١٣٣٠ | جلد ١٢

فاتح كرسینده

٢١

أولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض ...

قیربادن آچیلیر شی دكل : كاید مدهش !
كلیك ، اوموزلایه‌لم .. بر اوموزلامقده‌در ایش .
جسارتك مدنی شكلی ایشته بویله اولور ؛
اوزون دوشونه‌یه كلز ، قراریمز بوزولور .
سویشی یاردی حریف .. آق‌دكیزله شاب‌دكیزی
بتیشدی . اویله‌یا ، بزلرده كندی فكریمزی
چیقارمش اولـه‌ق اكر ، شیمدی ، قوه‌دن‌فعله ؛
قوجاقلاشیر مدنیتله دین تمامیله .
سویشك آغزینه هیكل ناصیل دیكیلمشسه ،
بقای نامنی تأیید ایچون « دولسه‌پس » ه ؛
سنك‌ده اویله‌جه حقكدر ، اجتهادی یاران
قانال بوغیجه برهیكل ایسته‌مك اوزمان !

باقیك نه كونلره قالدق : یابش ، یا آلتی قوبوق ،
یامانلریله برابر ـ كه هپسی قیل‌قوپروق ـ
اوتاغادن چیقیور ، اجتهاده قالقیشیور !
بوحاله قارشی تحمل حقیقةً پك زور .
حریمی شرع مبینك آخور دكل .. اورادن
چكیلده كندیكه برساحه بول ، ای نادان !
كلیدلی برقاپی وار اورته‌یرده آكلاسه‌ك آ :
حرمسرای شریعت دكل طالان طالانه .
ناصیل كه هرقاپینك آیری برآناختاری وار ،
اونك‌ده وار . بونی ادراك ایدر برنجی نظر .
نه‌دری ؟ آكلانه‌یم : سزده اولمایان عرفان .
براز حیا ایدك اویله‌یسه شاقلابانلقدن !
كیلیدلیدر قاپی « امی‌دهات » ایچون ، اما
قیام حشره قدر اجتهاد ایدر « علما » .
أوت ، شرائطی موجود اولنجه انسانده ؛
نه‌قالدی منع ایده‌جك اجتهادی ، میدانده ؟
الی‌الابد یتیشیر مجتهد بوأمتدن ،
شوواركه : چیقمالی فردای‌نوره ظلمتدن .

قیاس فاسده بركره ایله‌یك دقت :
سویشی آچدی حریف .. طوغرو .. نه‌یله آچدی فقط ؟
اوموزلامقله‌می ؟ هیهات ! اویله برفنله ،
كه برعمر تلف ایتمش اوفنی تحصیله .
دوشونمیور بوقوبوقلركه : مجتهد كچینن ،
زمانك اوله‌جق مقتداسی عرفاناً .
كتابی ، سنتی ، اجماعی صاغلام آكلایه‌جق ؛
خلافی یوقلایه‌جق ، احتیاجی قوللایه‌جق .
نه‌اجتهادی یاپار ، یوقسه ، برآلای ـ ذی
قدر نصیبهٔ فقهیسی اولمایان ـ ای ؟
قوزوم ، اشك نعلی یاپسه‌ك : براوسطه چنكانه‌نك
یاننده اوغراشه‌جقسین ، باشنده منكنه‌نك .
بكی ! لیاقت فطریسی آدمك ساده ،
كفایت ایله‌میودكن بواك خسیس ایشده ؛
یا اجتهاده ناصیل قالقیور بوسرسملر ؟
اواجتهاده‌كه : دنیا قدر علوم ایستر !
صوقارسه بورنی هركس دوشونمه‌دن هرایشه :
قالیر سلامت ملیه‌مز اوبر كلیشه !
نه‌دن وظائفی تقسیمه هیچ یاناشمیورز ؟
اولورسه بركیشینك قولتوغنده اون قاربوز ،
اوبر كلیشده‌ده ممكن دكل سلامتمز !
یازیق ، یازیق كه ، بویوزدن بوتون ملاكتمز .
ایشك رجالری كیملرسه چیقسین اورته‌یره ؛
نه‌وار ، نه‌یوق ، بیله‌لم ، هیچ دكلسه ، بركره .
صباحلین متفلسف ؛ ایكندی اوستی فقیه ؛
صولر قاراردیمی پك یوصمه برادیب نزیه ؛
یارین مورخ ؛ اوبركون سیاسنك قوردی ؛
باقارسین : ایرتسی‌كون اجتهاده پی‌اوردی ! ...
خلاصه ، بوقلمون فطرتنده زوبه‌لرك
الده مسخره اولدق .. دیك‌ده ، حكمی ویرك !

محمد عاكف

نسائیات

تستر مسئله‌سنك طرق حلی

بوكون بزی الك زیاده مشغول ایدن برمسئلهٔ علمیه وار ایسه اوده تستر مسئله‌سیدر .

تستر مسئله‌سنی هانكی نقطهٔ نظردن مطالعه ایده‌جكز ؟ اول‌باول تعیین اولنه‌جق نقطه ایشته‌بودر . تسترمسئله‌سی یاعلوم اجتماعیه وفلسفیه ویا علوم شرعیه نقطهٔ نظرینه كوره مطالعه اولنور .

هرهانكی علم نقطهٔ نظرینه كوره مطالعه اولنورایسه اوراده انجق اوعلمك قواعد وضوابطی ، اصول ومناهجی حاكم اولور .

كوریورم‌كه تستر مسئله‌سنی ایش كوچ ایدینن ارباب قلم مسئله‌یی دیناً ، شرعاً حل‌ایتمك ایستیورلر. بوحاده‌استنادكاهمز انجق حجج‌شرعیه، ضوابط شرعیه ، اصول فقهیه اوله‌جقدر .

فی‌الواقع بوذوات بعضاً آیات‌كریمه‌واحادیث‌شریفه‌دن بحث‌ایدیورلر، بعضاً ائمهٔ دیندن برینك قولنی بیان ایدیورلر ایسه‌ده آیت كریمه‌یی ویا حدیث شریفی اوقومق ایله ویاخود بویله بر قاعدهٔ فقهیه واردر دیمكله ایش بتمز . بویله‌برحكم ، عامیانه‌وجاهلانه‌در .

اولا — برآیت كریمه‌یی ویا برحدیث شریفی كورمكله همان شرعاً بویله‌در دینه‌مز . اهل‌علم شرعك برطاقم اقسامنی بیان ایدیورلر .

اعاظم مجتهدیندن واكابر فقهاء دیندن شیخ‌الاسلام‌الحرانی‌نك تحقیقنه كوره شرع اوچ قسمدر : شرع منزل ، شرع مؤول، شرع مبدل .

شرع منزل كتاب وسنت ، شرع مؤول حكم حاكم وقول‌مجتهددر؛ شرع منزلی انكار ایدن اكفار اولنور ، بالعموم مؤمنینك شرع منزله اتباعی واجب اولور ؛ شرع مؤولی انكار ایدن اكفار اولونماز ، بالعموم مؤمنینك علی‌التعیین بر شرع مؤوله اتباعی واجب اولماز .

حرب صفین‌ده حضرت علی‌المرتضی كرم‌الله وجهه‌نك عساكرندن بری طرفندن سویلندیكی روایت اولنان شو :

نحن قتلناكم علی‌تأویله   كما قتلناكم علی تنزیله .

بیتی شرع منزل ایله شرع مؤولی آییریور .

بوبیت موجبنجه حرب بدر شرع منزل ایله ، قول رسول مبین‌ایله مشروع ؛ حرب صفین شرع مؤول ایله قول علی‌المرتضی ایله مشروع اولور .

بوراده ذكر اولنان تأویل معنانك راجع اولدیغی حقیقتی ادراك دیمكدر .

شرع مبدل احادیث موضوعه‌یه مبتنی اولان شرع ویامقصد شارعه مخالف‌اوله‌رق تأویل‌اولنان نصوص‌شرعیه‌در ؛ بوراده‌كی تأویل، معنانی تبدیل وتحریف دیمكدر .

شرع مبدل واجب‌الانكاردر ، شرع مبدل‌ایله عامل اولمق یاصفت شریعتی بیلمه‌مك، ویاطریق‌مسلمینی افساداتیمكدر ؛ هرایكی‌احتماله كوره شرع مبدل ایله عامل اولانلر یاجاهل ویامفسددرلر . تستر مسئله‌سنده استنادكاهمز اصلاً شرع منزل، فرعاً وتفصیلاً شرع مؤول اوله‌جقدر. سائقهٔ جهل وافساد ایله تستر مسئله‌سنی شرع مبدله مستند قیلمق خسران وضلالتدر .

تستر مسئله‌سنده شرع منزل ومؤولك حكمنی بیلملی‌ده اكا اتباع ایدملی ، بونلره مخالف اولان شرع مبدله اتباعدن قاچنملی .

ثانیا — نصوص شرعیه‌دن انجق قواعد شرعیه موجبنجه احكام استنباط اولنور ؛ نصوص شرعیه‌دن استنباط احكام ایچون آیت كریمه وحدیث شریفك كرك افراداً ، كرك تركیباً معانیٔ لغویه‌سنی ، معانیٔ شرعیه‌سنی بیلمك ، اصول فقهده بیان اولنان اقسامنی بیلمك ، حدیث شریفك سنداتنی بیلمك ، علم رجال حدیثه مطلع اولمق لازمدر .

یوقسه كیفی اوله‌رق حكم چیقارمق ، نفسك میل‌ایتدیكی‌شیئی دلیل عد ایتمك ، هوا وشهواته اتباعاً دلیل شرعی‌یی ترك ایتمك مسلمانلق ایله قابل توفیق دكلدر ، مسلمانلر بونلردن بری‌درلر .

ثالثا — بر قاعدهٔ فقهیه‌یی كورمك ایله همان حادثه‌یی اكا تطبیق ایتمك لازم كلمز ، قواعد فقهیه‌یه حادثاتی تطبیق ایتمك ایچون اول باول علت ، مناط حكم تعیین اولونملی ، مناط حكم تعیین اولونمه‌دن اول هیچ برحادثه ومسئله تطبیق اولنه‌ماز .

فلسفهٔ جدیده كتابلرنده تصریح اولندیغی وجهله استقراء علمی ایكی حادثه ارەسنده انجق بر نسبت علیت كشف واثبات اولندقدن صوكره وجودبولور . مشهور راوسسون: مبدأ علیت استقرانك كیزلی بر طماریدر دیور . حادثاتدن، حادثاتك راجع اولدیغی‌علتلره ، صوكره حادثاتی مدبر اولان قانونلره انتقال اولنور ، علت بیلنمكله حادثات بیلنیر ووقوعندن اول كشف اولنور .

انكلیز فیلسوفلری باقون ایله ستووارت میلك اورته‌یه قویدقلری « مسالك علت » قانونلرینی چوق زمان اول حكماء فقها ، اصولیون موقع تطبیقه قویمشلر ایدی . شوقدركه باقون ایله ستووارت میل علت حادثاتی كشف ایچون مسالك‌علت قانونلرینی تطبیق ایدیورلر ، اصولیون ایسه احكام حادثاتك علتنی كشف ایچون تطبیق ایدیورلر ایدی .

فلسفهٔ جدیده موجبنجه حادثه‌نك علتی تعیین اولندقدن صوكره ناصل‌قانون تعیین اولنورایسه علم‌جلیل‌فقه موجبنجه‌ده حادثه‌یه تعلق‌ایدن حكم شرعی‌نك علتی تعیین اولندقدن صوكره قانون تعیین اولنور .

ائمه‌دین قیاسی اجرا ایتمك‌ایچون‌اول‌امرده علتی‌بولمغه چالشمشلردر؛ علت‌منصوص اولونجه یعنی طرف‌شارعدن صراحةً بیلدیریلنجه ائمه‌دین ایچون یالكز تطبیق جهتی ، مناط حكمی تحقیق جهتی قالیور . علت منصوص اولمینجه اول‌امرده علت‌استخراج اولنیور ، مناط حكم تخریج اولنیور ، صوكره دیكر برحادثه حقنده حكم شرعی بیان‌ایدیلیور ، بعضاً مناط حكمده دخلی بولونمیان اوصافی تجریدایتمك لازم كلیور ، مناط‌حكم تنقیح اولنیور . بناءً‌علیه بر قانون طبیعی تطبیق ایتمك ایچون حادثهٔ

طبیعیه‌نك علتنی نصل بیلمك لازم ایسه برقاعدهٔ فقهیه‌نك تطبیقی ایچون اویله‌جه مناط حکمی بیلمك لازم کلیر. مناط حکم بیلنمه‌دن اول تطبیق، بیان رأی ممکن دکلدر.

او حالده نصل اولیورده علت حکمی بیلمه‌دن، اوکرنمه‌دن قاعدهٔ فقهیه‌یی تطبیقه یلتنیورلر؟

مناط حکمی تعیین ایتمه‌دن اول برمسئله‌یی حل ایتمکی شریعت، علم، فلسفه اصلا قبول ایتمز.

رابعا — علم فقه مذهب و مسلك اعتباریله اولا ایکی‌یه آیریلیر: فقه اهل اتباع، فقه اهل ابتداع. فقه اهل اتباعه فقه سنی‌ده دنیر.

الیوم بلاد اسلامیه‌ده معمول‌به اولان فقه شونلردر: فقه حنفی، فقه مالکی، فقه شافعی، فقه حنبلی، فقه ظاهری ویا داوودی، فقه امامی ویا جعفری، فقه زیدی، فقه اباضی.

ایلك بشنه فقه سنی دەنیر.

قواعد فقهیه یامذاهب ومسالکجه بالاتفاق قبول اولنور ویاخود منازع فیه اولور.

مثلا مشقت تیسیری جلب ایدر، کلامك اعمالی اهمالندن اولادر قاعده‌لری متفق‌علیه؛ علی‌خلاف‌القیاس ثابت‌اولان‌شیٔ مقیس‌علیه‌اولماز، شرط واقف نص شارع کبیدر قاعده‌لری منازع فیه‌در.

اوت! برحادثه یا فقه اسلامی ایله، یا فقه سنی ایله، یا ائمهٔ اربعه‌دن برینك فقهی ایله، یا خلافت‌اسلامیه‌نك جاری اولدیغی فقه حنفی ایله، یا باب‌والای فتواده مرجع اولان کتب فتاواده مبین اولان قول ایله حل اولنه‌بیلیر.

طریق اول: حادثه‌یی ائمهٔ مسلمیندن هرکیم‌اولور ایسه اولسون انك مذهبی ایله حل ایتمك طریقی‌درکه بورایه فقه امامی، فقه زیدی، فقه اباضی داخل اولور. بو طریقده اولسه اولسه دائرهٔ تسنن خارجنه چیقلمش اولور.

طریق ثانی: حادثه‌یی ائمهٔ اهل سنتدن هرکیم اولورایسه اولسون انك مذهبیله حل ایتمك طریقیدرکه بورایه فقه داوودی، فقه اوزاعی، فقه ثوری، فقه جریری، فقه راهویهی کبی ائمهٔ اربعه خارجنده اولان فقه‌سنی داخل اولور. بوطریقده دائرهٔ تسنن خارجنه چیقلمش اولماز. انجق ائمهٔ اربعه‌نك مذاهبی خارجنه چیقیلمش اوله بیلیر.

طرق ثالث: حادثه‌یی ائمهٔ اربعه‌دن برینك مذهبی ایله حل ایتمك طریقی‌در. بوطریقده انجق مذهب حنفی‌نك خارجنه چیقلمش اوله بیلیر.

طریق رابع: کرك باب والای‌فتواده مرجع اولسون، کرك مرجع اولمسون سادات حنفیه‌نك کتب معتبره‌سنه مراجعتله نص فقهادن عباره ویا اشاره ویا دلاله ویا اقتضا طریقلریله حادثه‌یی حل ایتمك طریقی‌در. بو طریقده مذهب حنفی خارجنه چیقیلمش اولماز.

طریق خامس: باب والای فتواده مرجع اولان کتب فتاوایه مراجعت ایتمك صورتیله حادثه‌یی حل ایتمکدر.

کذا برمسئله‌نك حلی خصوصنده یا دلیلك اقواسنه ویا عصره اوفق اولان اقواله مراجعت اولنور.

طرق خمسه‌دن ماعدا بزم ایچون برطریق بولنه‌ماز؛ طرق خمسه درجات ایله اك واسع اولان طریقدن بری ایله اك طار اولان طریقه منتهی اولور.

برحادثه طریق خامس ایله حل اولنور ایسه نه اعلی! ارتق طریق رابعه حاجت قالماز. طریق خامس ایله حل‌اولنه‌مدیغی صورتده طریق رابعه کیدیلیر. بو طریق ایله حل اولنورسه مسئله فقه حنفی ایله حل ایدلمش اولور. بویله‌جه اك نهایت طریق اوله قدر کیدیلیر. اوراده‌ده حلی ممکن اولمزسه ارتق مسلمانلق ایله حل اولنه‌میه‌جغی ظاهر اولور.

بزه بیان اولنان قاعدهٔ فقهیه‌نك اول امرده درجاتی بیلمك، مجمع علیه ویا متفق علیه ویا مختلف فیه اولدیغنی تعیین ایتمك الزم واهم در. مسئله‌یی هرهانکی طریق ایله حل ایده بیله‌جك ایسه‌ك اوطریقك قوانیننه توفیق حرکت ایتمك لازمدر. قاعدهٔ فقهیه‌یی مجرد اوقومق کافی دکلدر. شوراسنی هیچ بر وقت اونوتمیه‌لم‌که مسلمانلقده احکامی مشروع قیلان علت یا بر مصلحتی جاب، یا بر مصلحتی‌تکمیل؛ یا بر مفسدتی دفع، یا بر مفسدتی تقلیل‌در. قواعد جلیلهٔ فقهیه مسلمانلرك سعادتنی بالغاً مابلغ کافل اولدیغندن مسلمانلق ایله حل اولونمیه‌جق هیچ بر مصلحت بولنه‌مدیغی کبی مسلمانلق ایله حل اولنه‌جق هیچ بر مفسدتده یوقدر. ایستر مسئله‌سنده مصلحت وار ایسه امین اوله‌لم که شریعتمز انی تجویز ایتمشدر. بالعکس بر مفسدت وار ایسه ینه امین اوله‌لم شریعتمز اصلا انی تجویز ایتمیه‌جکدر.

ادلهٔ احکام شریعت مسلمانلره تعلق اولان بر مسئله‌یی له ویا علیهده اولمق اوزره پك کوزل حل ایدر. سز مسلمانلره تعلق اولان بر مسئله بولیکزکه او مسئله: کتاب — سنت — اجماع — قیاس — استحسان — استصلاح — استصحاب — برائت — عوائد — نفی مدارك — سد ذرایع — اخذ بالاقل — اخذ بالاخف — اخذ بالاحوط — اخذ بالاصل — اخذ بالاظهر — عموم بلوی — استقراء — تلازم — تحری وتوخی — قرعه — عمل بالشبهین — شهادت وجدان کبی ادلهٔ احکام شریعت ایله حل اولونمسون!..

کافهٔ حادثات اجتماعیه‌یه تعلق‌ایدن احکام شرعیه‌یی قواعد فقهیه غایت حکیمانه، غایت عادلانه اوله‌رق حل وفصل ایدر.

قواعد جلیلهٔ عادله‌مزك بر قسمنی بیان ایده‌لم:

— اشیاده اصل اولان اباحه‌در.

— معاملات‌ناسی فساده ویرمکدن ایسه مهما امکن صحته حمل ایتمك اولادر؟

— مضا نقدن قورتیلمق ایچون تدبیر اموره حذاقت کوستریلیر.

— باطله ایریشمك ویا بعدالثبوت بر حقی ابطال ایتمك ایچون رأی استعمالی حرامدر.

— قیاس ترك اولنوب ناسه اوفق اولان اخذ اولنور.

— خاص وعامك مبتلا اولديغى احواله دائر اولان احكامده سهولت طلب اولنور .
— ضرر دفع ، جرح رفع اولنور .
— يسر ايچون عسر ترك اولنور .
— مصلحت ناسه مبنى دليلك حكمندن عادته عدول اولنور .
— اخف آكدك (تأكدى زياده اولانك) قوروسى‌در .
— مصالحت راجحه‌يه موصل اولان وسيلهٔ حرام ، حرام دكلدر .
— سد ذرايع ايچون حرام قيلنان برشئ مصلحت راجحه‌يه مبنى جائز اولور .
— احكام مكلفين مصالح مكلفين ايچون موضوعدر .
— ضرورتلر ممنوع اولان شيلرى مباح قيلار ؛
— ضرورتلر كندى مقدارلرنجه تقدير اولنور .
— حاجت عمومى اولسون ، خصوصى اولسون ضرورت منزله‌سنه تنزيل اولنور ،
— مشقت تيسيرى جلب ايدر ،
— بر ايشده مشقت كورلنجه رخصت ووسعت ويريلير ،
— احكام علت ايله برابر دوران ايدر ؛
— دفع مفاسد جلب منافعدن اولادر ،
— اهون شرين اختيار اولنور ،
— مانع ايله مقتضى تعارض ايتدكده مانع اكا تقديم اولنور ،
— اضطرار غيرك حقنى ابطال ايتمز ،
— عادت محكّم‌در ؛
— ازمانك تغيرى ايله احكامك تغيرى انكار اولنه‌ماز ؛
— عادت انجق مطرد وياغالب اولدقده معتبر اولور .
— عرفاً معروف اولان شرط قيلنمش كبيدر ؛
— عادات شرعيه ابداً ثابت ، عادات جاريه متبدلدر . عرف ايله نص تأويل اولنور !

شريعت غراى احمديه قادينه محتاج اولديغى شيئى احتياجنه كوره ، ضرورى اولديغى شيئى ضرورتى مقدارنجه مساعده ايديور .

شريعت مطهرهٔ محمديه‌جه مقاصد ضروريه بشدر : حفظ دين ، حفظ نفس ، حفظ عقل ، حفظ مال ، حفظ نسل .

حفظ دين : عدو محارب اولانه جهاد ، بدعتلرى دعوت ايدن دعاته عقوبت ايتمكله حاصل اولور .

ائمهٔ حنفيه عندنده غير مسلملره كفرندن طولايى دكل ، بلكه عدو محارب اولملرندن طولايى جهاد ايديلير : علت جهاد ، كفر دكل ، حربيلك‌در . بوكا مبنى رهبان قتل اولونماز . ذميلرك ، مستأمنك ، حرب ايتميان صبى‌نك ، قادينلرك قتل اولونمامالرى حقنده اجماع امت واردر .

حفظ نفس : قصاص ايله حاصل‌در . «ولكم فى القصاص حياة» نظم جليلى بوكا شاهددر . قصاص زجر وتشفى ايچون مشروعدر .

حفظ عقل : حد مسكر ايله حاصلدر . عقلى محافظه ايچون مسكر حرام قيلنمشدر .

حفظ مال : سارقه ، غاصبه ، محاربه عقوبت ايتمك ايله حاصلدر .

حفظ نسل : حد زنا ايله حاصلدر .

عبادات : حفظ دينه ، عادات : حفظ نفس وعقله ، معاملات : حفظ نسل وماله ، عقوبات : بشنى‌ده حفظه راجعدر .

حفظ نسل : مقاصد ضروريهٔ شرعيه‌دندر . زنا نسلى ضايع قيلار ؛

زنا ، ماهيتى ، ذاتى اعتباريله شرعاً قبيح دكلدر . زنا ماهيتندن ناشى ممنوع دكلدر . بلكه زنا ايله تضييع نسب ، اسراف ماء تناسل حاصل اولديغندن زنا ممنوع اولمشدر . يوقسه ماهيت اعتباريله زنا ايله نكاحك نه فرقى واردر ؟

نكاحده نسب ثابت اوليور ، ماء تناسل اسراف اولونميورده نكاح شرعاً تجويز اولنيور ؛

زنا ايله ماء تناسل اسراف اولنيور ، نسب ضايع اوليورده زنا شرعاً تجويز اولونميور .

تضييع نسب و اسراف ماء تناسل زنادن انفكاك ايتمديكندن زنا باطل اوليور ، زنا ايله حكم شرعى ثابت اولميور . زنا هيچ بر صورتله تجويز اولنه‌ميور .

تستر : ذريعهٔ فساد زنايى سد ايتمك ايچون مشروعدر .

زنانك دواعيسى‌ده ، ذرايعى (وسائلى) ده حرامدر .

بوده طبيعى‌در . چونكه بركيمسه عسكرينى ويارعيه‌سنى ويا اهل بيتنى بر شيدن منع ايتسه صوكره منع ايتديكى شيئه موصل اولان طرق و اسبابى انلره نصل مباح قيله‌بيلير ؟ طبعتى ايله طرق واسبابى‌ده منع ايده‌جكدر ، كذا اطبا مرضى منع ايتمك ايستدكلرى زمان صاحبى مرضه موصل اولان طرق وذرايعدن منع ايدرلر .

يوقسه اصلاحنى قصد ايتدكلرى شى دوچار فساد اولور . ارتق حكمت ومصلحتك وكمالك درجات علياسنده بولنان شريعت كامله‌ده بويله‌جه حرامه موصل اولان طريقى ، زنانك دواعيسنى ، ذرايعنى منع ايديور .

خلاصه انسانلردن نه وقت فساد زنا خوفى قالقار ايسه ايشته او وقت تستر وحجاب‌ده قالقار . بشقه درلو قالقاماز ، نه طرق خمسه ايله ، نه ادلهٔ احكام شريعت ايله ، نه قواعد جليلهٔ فقهيه ايله تستر و حجاب قالقامز . امر بالمعروف ونهى عن المنكر منع اولونمدقجه ، علم شريعت اربابى بولندقجه ، انلر ساكت عن الحق اولمدقجه قادينلر ايله طاتلى صحبت ايديله‌من .

اسلاف واخلاف فقهانك عليهنده نه‌قدر سوز سويلنيرسه سويلنسون اكا مسلمانلق عالمنده هيچ بر قيمت ويريلمز .

ومنزلة الفقيه من السفيه — كمنزلة السفيه من الفقيه
فهذا زاهد فى قرب هذا — وهذا فيه ازهد منه فيه

ازميرلى :
اسماعيل حقى

مقالات

مذاهبك تلفیقی

و

اسلاملك بر نقطهٔ اجتماعی [۱]

« فبشر عبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه ، اولئك الذین هداهم الله واولئك هم أولوا الالباب = اویله ایسه ، حبیبم ، سوزی دیكله یوب ده اك كوزلنه اتباع ایدن قوللریمی تبشیر ایت : آنلر ، اللهك هدایتنه مظهر اولان كیمسه لردر ؛ اصحاب عقول ده آنجق آنلردر . ـ فرقان حكیم »

یاربی ، بزی طوغری یوله كیدن وطوغری یولی كوسترن قوللرندن ایله ! یاربی ، بزی ، كندیلرینه انعام واحسان ایتدیكك ائمهٔ وارثیندن ایله ! یوللرینی صاپیته رق غضب الهیكه مستحق اولانلردن ایله مه ! پیغمبریمز حضرت محمده ، آل واصحابنه ، تابعینه ، یوم قیامته قدر اونلرك طریقنه سلوك ایدنلره ده سلامتلر احسان ایله اللهم !

حكمتی جلیل ، كلمه سی عالی ، رحمتی ، هرشیئی محیط اولان جناب حق ، انسانلری طوغری یوله سوق ایتمك ، امر معیشتلرینه متعلق خصوصاتده حال وشانلرینی اصلاح ایلمك ؛ كندیلرینی سعادت اخرویه یه حاضرلامق ایچون پیغمبرلر كوندردی ؛ كتابلر انزال بیوردی.

بشریت حقنده جاری اولان قانون آلهیسی ، نوع انسانینك ده ، دور طفولیتدن سن تمییز ورشده بالتدریج ترقی ایدن افراد انسانیه كبی ، تدریجاً ارتقاسنی ایجاب ایتدیكندن فاطر حكیم ، هر دورده كلن پیغمبرلرك انسانلره قارشی سویله یه جكلری شیلری ده اودورده بولنانلرك استعدادیله متناسب برصورتده قیلدی ، بردورده آنلره مدركات حسه مناسب شیلر ایله خطاب ایتدی ؛ دیكر دورده وجدان نفسه مناسب شیلر ایله خطاب ایتدی ؛ اونلری عبادت وطاعته اولاً قهر والزام ایله سوق ایلدی ؛ ثانیاً اقناع ایله ، تمثیلات ایله جذب ایلدی . بشریت بوصورتله سیرنده دوام ایده رك اودرجه یه كلدی كه ، تقلب ازمان ایله ، عقللری ارتقا ایله دی ؛ حس ووجدانك مدركاتنده عقلی حكم قیلمه یه استعداد كوستردی .

بونك اوزرینه بشریته ؛ اساس دینی ، فكرواستدلال اوزرینه مؤسس اولان خاتم النبیین بعث بیورلدی . ایشته ، بونبی ذیشان بینات ساطعه ایله ، هدایت واسعه ایله ، تقلیددن ، هوا وهوساته اتباعدن نهی ایدن بر كتاب ایله كلدی ، عقلك شاننی اعلا ایتدی ، نقلی اكلامق ایچون یالكز اونی مخاطب قیلدی . بونك اوزرینه اونك دین سرمدیسی ، دین برهان ، دین حجت اولمق ، اوهام وظنونه اتباع ایدنلرك برشی بیلمدكلرینی ، طوغری یولی كورمدكلرینی یوزلرینه چارپمقله ، حتی بوكبیلرك حاللرینی « صم بكم عمی فهم لا یرجعون . انهم الا كالانعام بل هم اضل اولئك هم الغافلون » طرزنده تصویر ایتمكله ادیان سائره اوزرینه كسب رجحان ایتدی .

بوكتاب مبین ، عقائدك صحتنه ، انفس وآفاقده اولان آیات وبینات ایله احتجاج ایتدی ؛ دعوت ایلدیكی عبادتك ، مكارم اخلاقك فوائدینی ده بیلدیردی . انسانلر ایچون مشروع قیلدیغی سنت واحكامده اولان مصالح ناسه اشارت ، ظاهر وباطن فواحش ومنكراتدن اولوب ده اوزرلرینه تحریم ایتدیكی شیلرك مفاسدینی كوستردی . بناءً علیه انسانلر آنجق بوكتاب ایله ، اوت بوكتابك ، كندیلرینی دینده بصیرت وبینه اوزره بولنمه لرینی دعوت ایتمسی ، دینده حرج ومشقت اولمدیغنی بیلدیرمسی ، قدرتلری داخلنده اولان شیلری طلب ایله اكتفا ایدرك كندیلرینه قولایلق كوسترمسی ، جناب حقك غنی عن العالمین اولدیغنی تقریر بیورمسی ایله انسانلر نائل هدایت اولدی .

قرآن ، انسانلره بوكبی احكامی بیلدیرمكله شونی تعلیم ایتمش اولیوردی : انسانلره لایق ، بلكه واجب اولان ، بتون مخاطب اولدقلری شیلرك حكمتنی اكلامق ، بونلری اتیان ایتمه نك كندیلری ایچون نه صورتله مصلحت ، وسیلهٔ سعادت ؛ ترك ایتمه نك ده ناصیل فساد وشقاوت اولدیغنی دوشونمك ؛ كور كورینه حركت ایتمه مكدر : « قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة أنا ومن اتبعنی وسبحان الله وما انا من المشركین . ـ فرقان حكیم » صكراده كندیسنه اتباع ایدنلری : « والذین اذا ذكروا بآیات ربهم لم یخروا علیها صماً وعمیانا . ـ فرقان حكیم » قول صمدانیسیله توصیف ایدییور .

بردین كه اونك حال وشانی بویله در ، اودین هوا وهوساته اتباعه ، اختلاف آرایه ، علمانك فرقه فرقه آیرلمسنه ، سلاطین ورؤسایه آلت اولملرینه مساعد اولمقدن پك یوكسكدر ؛ هیچ بروقت بوكبی احواله مساعده كوسترمز . بو ، اویله بردیندركه : كیجه سی كوندوزی قدر آچیقدر ، مسامحه كاردر . كیزلی وقپاقلی برنقطه سی یوقدر . نصل كه صاحب دین اولان ذات رسالتدن بویله وارد اولمشدر : « وان هذا صراطی مستقیماً فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبیله ، ذلكم وصاكم به لعلكم تتقون » ، « ان الذین فرقوا دینهم وكانوا شیعاً لست منهم فی شیء انما امرهم الی الله ثم ینبئهم بما كانوا یفعلون » ، « واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا ... » ، « ولا تكونوا كالذین تفرقوا واختلفوا من بعد ما جاءهم البینات واولئك لهم عذاب عظیم . » ، « فاقم وجهك للدین حنیفا فطرة الله التی فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله ذلك الدین القیم ولكن اكثر الناس لا یعلمون . منیبین الیه واتقوه واقیموا الصلاة ولا تكونوا من المشركین . من الذین فرقوا دینهم وكانوا شیعاً كل حزب بما لدیهم فرحون . ـ فرقان حكیم » . كرك بو آیتلر وكرك بونلردن بشقه ده ها نه قدر آیت واردر كه جمله سی ده ، امتی ، خلاف وتفرقدن شدتله تنفیر ایتمكده درلر .

پك اعلا ، دین بویله ! یا ، بودینه انتساب ایدنلرك حالی نه اولدی ؟ .. اونلر دینلرنده بصیرت اوزره اولدیلرمی ؟ یوقسه بصیرتی ترك ایدوب ده تقلیده ، كور كورینه شونك بونك افكار وآراسنه می دوشدیلر ؟ عجبا ، اللهك یولی اولان صراط مستقیمه اتباع ایده رك اونی تعقیباً

---

[۱] بو عنوان ایله كله جك هفته انتشار ایده جك اثر مهمك مقدمه سیدر.

یوریدیلرمی ؟ یوقسه — شیطانك یولی اولان — برچوق یوللره صاپوب‌ده سبیل الٓهی‌دن ایرلدیلرمی ؟..

اخوت دینیه‌یی محافظه ایتمك‌صورتیله برملت حالنده دوام‌ایتدیلرمی ؟ یوقسه دینك شدتله منع ایتدیکی تفرقه‌یی التزام ایده‌رك — مذهبلرك مخالفتی ، یکیدن یکی‌یه احداث اولنان طرق ومشاربك مباینتی طولاییسیله — یکدیکرینك دشمن بی‌امانی اولاجق صورتده مختلف فرقه‌لره‌می آیرلدیلر ؟ . . . .

مادامکه خلاف ، بشریتده طبیعی برشی‌در ؛ و کندینه مخصوص اولان علاج ایله تداوی‌ایدلدیکی صورتده امم‌واقوامك هلاکنی‌تسریع ایدناك بیوك‌سائق‌در؛ اوحالده مسلمانلر، آره‌لرنده وقوعه‌کلن خلافك هپسنده جناب حقك کوسترمش اولدیغی علاجه نه‌دن‌مراجعت‌ایتمه‌یورلر؟ جناب حق ، امت آره‌سنده تحدث ایده‌جك اولان خلاف واختلافك حل‌وفصلنی‌قرآن‌ایله حدیثه‌حواله‌ایدك دیمیورمی ؟ ! « فان تنازعتم فی شئ فردوه الی‌الله والرسول ان کنتم تؤمنون بالله والیوم الا خر . ذلك خیرواحسن تأویلا . — قرآن حکیم » .

سیاسی نزاعلر ایله — که دینی نزاعلرده بوکا تابع اولمشدر — مسلمانلرك جمعیتلری پارچه‌لنه‌رق فرقه فرقه اولدیلر . هرفرقه برمذهبه انتساب ایده‌رك اومذهبی ، سائر مسلمانلره قارشی کندیسی ایچون حجت اتخاذ ایدییوردی ؛ اوت ، برمذهب اربابی دیکرلرینه‌قارشی کندی مذهبنی حجت کوستریپوردی . مسلمانلرك بوصورتله حرکت ایتمه‌لری منازع فیه اولان شیلری الاهه ، رسولنه رد ایله کتاب کریمی ، سنت نبویه‌یی حکم یاپمالرینه مانع اولیوردی . چونکه بونلر کندی مذهبلرینی اساس اتخاذ ایده‌رك آیات کریمه واحادیث شریفه‌یی — کرك تأویل‌ایله کرك منسوخ اولدیغنی ادعا ایتمکله — مذهبلرینه ارجاع ایدییورلردی . بونی یاپمقدن مقصدلری‌سیاستی دین ایله تقویه‌ایتمك‌ایدیسه‌ده نتیجه‌ده هم سیاستی ، همده دینی ضایع ایده‌رك امت اسلامیه‌یی‌ده اسفل سافلینه یووارلادیلر؛ بناءً علیه هم دنیاده‌همده‌آخرتده خائب وخاسر اولدیلرکه بوندن زیاده فلاکت اولاماز .

مسلمانلرك سوء سیاست سببیله دنیاده اوغرادقلری خسرانلر ، فلاکتلر ، ضایع ایتدکلری سیادت وسلطنتلری هرکسجه معلوم در . زیرا اك بیوك اسلام قبیله‌لری ، اك کوزل اسلام مملکتلری بو کون اجنبیلرك استیلاسنه معروض قالمشدر . اللرنده بولنان بقیهٔ ممالك‌ده تا قلبکاهنه قدر ؛ اجنبی نفوذی ، اجنبی حکم وسلطنتلری یرلشدی . مسلمانلرك تعقیب ایتدکلری فاسد سیاست طولاییسیله مملکتك قلبکاهنه قدر صوقولان بو نفوذ ، بوسلطنت اجنبیه ـ معاذالله ـ بقیهٔ ممالك‌ده اللرندن‌چیقمسیله تهدیدایدوب طوریبور؛ مسلمانلر ایسه حالابی‌حرکت، لاقید ، کوندن کونه مملکتك هرطرفنه صوقولمیه چالیشان میقروبلردن تمامیله بیکانه ! !

آخرتده‌کی خسران ومحرومیتلرینه کلنجه: بوده، اکثر مسلمانلرك دیننده برچوق بدعتلر احداث ایدرك عصر اول مسلمانلرینك اتباع ایتدکلری یولدن انحراف ایتملریله ثابت‌در ؛ عصر اول مسلمانلرینك اتباع‌ایتدکلری یول، جناب‌حقك « انهذا صراطی مستقیماً فاتبعوه...» نظم جلیلی ایله بیلدیرمش اولدیغی ، الٓهی بریولدرکه اورایه اتباع‌ایدنلر جناب‌حق طرفندن بصیرت وبرهان اوزره اولورلر . الله اونلرك بصر وبصیرتلرینی آچارده دنیا وآخرتده‌کی مصلحت ومضرتی آکلارلر .

اوت مؤمنین اولینك کیتدکلری یول ، الیمزده بولنان قرآنك سوق وهدایت ایله‌دیکی طریق نجاتدن بشقه برشی دکل‌در؛ اوقرآن‌که،اختلاف ایچنده بوغولوب کیدن جمهور متأخرین اوزرینه منطبق اولمیه‌جق شیلر ایله مؤمنین اولینی توصیف ایله‌مش ، خالفین ومتخالفیندن سلب‌ایله‌دیکی شیلری ـ طاعتلری سببیله ـ کندیلرینه ویرمش‌در .

تاریخی آچ‌ده اهل سنت ، شیعه ، خوارج بیننده ، حتی مذهب اهل‌سنته منتسب‌اولانلر ـ مثلا : اشاعره ایله حنابله، حنفیه ایله‌شافعیه، شافعیه ایله حنبلیه ـ آره‌سنده تحدث ایدن منازعاتی اوقو !

اکر بونلری اوقورسه‌ك یوقاریدن بری ایراد ایله‌دیکم سؤاللرك جوابنی بولورسك ؛ تاریخده کوریله‌جك‌شیلرك اك غریبندن‌درکه شافعیه ایله‌حنفیه بیننده‌کی عداوت، تاتارلرك مسلمانلراوزرینه هجوم‌ایدرك اسلام مملکتلرینی‌محووهلاکه،غارت‌ویغمایه‌قویولمالرینه‌سبب‌اولمش‌در.اوهجوم‌که: قوای اسلامیه‌نك اساسنی پارچه پارچه ایدن ، همده بعدما قطعیا التیام پذیر اولمیه‌جق صورتده پارچه‌لایان صدمه‌لرك برنجیسی اولمش‌در .

مع مافیه مسلمانلرك نه قدر تفرقه حالنده بولندقلرینی و بو اختلاف و تفرقه یوزندن اوغرادقلری الیم فلاکتلری آکلامق ایچون تاریخ کتابلرینی، مذهب کتابلرینی اوقومیه‌ده لزوم یوق ! الیوم مسلمانلرایله مسکون اولان مملکتلره عطف‌نظرایدر، بومذاهبه منسوب اولانلرك اکثریسنك نفوسنده دینك نه‌قدر ضعیف اولدیغی نظر دقتدن کچیریلیرسه آره‌لرنده شدتلی برصورتده حرب وجدال آتشنك حکمران اولدیغی‌کوریلور؛ ظاهراً براولدقلری ظن ایدلسه‌ده قلبلرینك‌یکدیکرندن آیری اولدیغی آکلاشیلیر. نصلکه جناب‌حق کندیلرنده ایمان‌اولمیانلری توصیف ایدرکن‌ده بویله بیوریور : « تحسبهم جمیعا وقلوبهم شتی ..! »

ذاتاً تفرقه حالنده بشایان افرادك ـ حفظ الٓهیده بولنانلر مستثنا ـ ایمانی‌ده یوقیا ! جناب حقك حفظ اماننده اولان بوذوات کرام ایسه، دینی نشئت اولاسنده‌کی حاله افراغ، اخوت دینیه‌یی‌اعاده، خلافی ازاله، توحید کلمه اوغورنده بتون اذالره تحمل ایده‌جك اولانلردر .

اوت، ظاهراً برکبی کوریلن مسلمانلر باطنا متشتت ، متفرق‌درلر؛ حتی برچوق مملکتلرده حنفیلرك شافعیلر ایله برلکده نماز قیلمدقلری کورولیور! بعضلرینك جماعتله نمازقیلارکن امامك آرقه‌سنده «آمین»ی

جهراً سويليوب ، بعضيلرينك خفياً سويلهمسى ، ياخود هيچ ذكر ايتمهمسى ، شهادت توحيدده عندالاستثنا بر قسمنك پارمغنى قالديروب ديكرينك قالديرمامسى بيله خلافه ، عداوته سببيت ويرمشدر . حتى بو كبى خلاف هندستانك بعض يرلرنده ، حق ايله باطل ، هدايت ايله ضلالت بيننى تفريق ايدن شيلردن عد ايدلمشدر . معمافيه بونده تعجب ايدهجك برشيده يوقدر ؛ چونكه بونلر ، ــ سلفيه ، اشاعره كبى ــ « أنا مؤمن انشاالله » دييهن كيمسهنك كفرندن بحث ايدن ، « ذمىيه قياساً شافعيهيى نكاح جائزدر » دييهن كتابلر اوزرينه صاپلانوب قالمشلر . « افلم يدبروا القول ام جاءهم مالم يأت آباءهم الاولين . ــ فرقان حكيم » .

اول كچن ملتلر كبى ، كنديلرينى يريوزينه استخلاف ايدهجكنى ، كنديلرى ايچون راضى اولديغى ، خوش كورديكى دينلرينى ينه كنديلرينه تمكين ايدهجكنى ، قورقولرينى امن وراحته تبديل ايدهجكنى ، كندى مضرتلرينه كافرلره يول ويرميهجكنى جناب حق مسلمانلره بيلديرمهديمى ؟ اوت ، بيلديردى ! جناب الله ايسه هيچ بر وقت وعدنده خلف ايتمز ؛ وعدنده خلف ايدنلر يالكز مسلمانلرك كنديلريدر : « وما كان ربك ليهلك القرى بظلم واهلها مصلحون . ــ فرقان حكيم »

اوت شوامت ايچنده دائما حقك ظهيرى اولان بر قوم بولنديغى كبى الى الابد ده أكسيك اولمايهجقدر ؛ نصلكه حديث شريفده ده بويولده وعد نبوى وارد اولمشدر . لكن بونلر آز اولدقلرى جهتله ــ حديث آخرده وارد اولديغى كبى ــ دائما غريب قالديلر . بوندن دها غريب حال تصور اولنورمىكه بونلر ، دائما كفر ايله ، زندقلق ايله توصيف اولنيورلردى . چونكه بونلر ، مسلمانلرك كتاب الهىيه ، سنت نبوىيه اتباع ايتمهلرى ، انلرك كوسترديكى طريق هدايتدن آيرلمامهلرى واجبدر ديورلردى .

بنى اسرائيل ، كتابلرندن يوز چويرمك ، كتابى تحريف ايتمكله توصيف اولندقلرى ؛ اونلره مملكتلرينه اوزاق اولمق ، وطنلرندن مهجور قالمق ، ذلت ومسكنت واديلرنده يوارلنمق ، استقلاللرينى محو ايتمك كبى عذابلر حلال قيلنديغى زمان اونلرك ايچندهده حقه ظهير اولان ، كنديلرينى طريق حقه ارشاد ايدن بر فرقه يوقمى ايدى ؟ اوت ، وار ايدى ! لكن نهچاره كه ، بو فرقهٔ محقه ، اقليتده بولنيوردى ؛ بونلرك امرلرى مطاع اولميور ، كوستردكلرى طريق هدايته اتباع ايدلميوردى . بناءً عليه امت آرهسنده بونلرك هيچ تأثيرى كورلميور ، عادتا اوملتدن دكل ايمشلر كبى طانيليورلردى .

امت اسلاميهده اويله زمانلر كچيردى كه : او عصرده ظهور ايدن عالملر ، علمك اطوار كماليهسنده ، ياخود عملك خاتمهسنده بولنيوردى . اونلر ، دائما امت اسلاميهيى قرآنه اهتدا ، سلف صالحينك سيرتنه اتباع ايله امر ايديورلردى . بوخصوصده يالكز حجة الاسلام ابو حامد محمد الغزالى ايله شيخ الاسلام ابن تيميه كبى ايكى امام جليل و بونلرك عيارنده اولانلرى سويلمك كافيدر ظن ايدرم .

لكن سلاطين وامرا ، دائما اهل تقليدى ، علماى رسومى تأييد ايديورلر ، اونلره قوت ويريورلردى . چونكه بونلر ، آلت سياست ، اعوان رياستدرلر . آنك ايچوندر كه بونلرك آرهسنده امتك اصلاحى ايچون چاليشانلرك سسلرى چيقميور ، ياخود غايت بوغوق چيقيور ، موقعلريده پك قورقونچ بر حالده بولنيور ايدى . حتى بونلرك بر كتابى اشتهار ايدهجك اولسه همان ياقيليردى . نصلكه غزالينك احياء علوم الدين كتابى ياقيلمشدر . ياخود سسنى برآز زياده يوكسلتهرك حقى سويليهجك اولسه درحال زندانلره آتيليردى ؛ نصلكه شيخ الاسلام تقى الدين بويله يابديلر .

عصر اخيرده ايسه سياستك اهل علم ، اهل دين اوزرينه اولان استبدادى ممالك اسلاميهنك هرطرفنده پك شدتلى بر صورتده حكمفرما اولمغه باشلادى . بونك اوزرينهدركه مسلمانلردن اهل استعداد اولانلر ، اوزرلرينه چوكن كابوس استبدادك تأثيريله كوزلرينى آچارق امت اسلاميهيه قارشى فاسد بر سياست حاضرلانمهدن اول هرحالده بر اصلاحه شدتله محتاج اولدقلرينى اكلاديلر ، نفخهٔ حريتى تحرىيه قالقيشديلر . ارادهلرى حريتى مصر ، هند كبى مملكتلرده بولنجه همان امتى اصلاحه دعوت ايتمكه باشلاديلر . اللهدن اويله اميد ايدرزكه بوكا موفق اولاجق اولانلر ، دعوتى اصلاح دينىدن باشلايانلردر . چونكه بوتون اصلاحاتك موقوف عليهى ، نجاح وفلاحك مفتاحى ، آنجق دينده ياپيلهجق اولان اصلاحدر [١]

دعوتسز اصلاح اولاميهجغى كبى ، دليلسز ، حجتسز اولان اصلاحده شايان قبول دكلدر . حال بوكه تقليد باقى اولدقجه دليل ، حجت يوقدر . [تقليدك بولنديغى يرده دليله ، حجته لزوم كورلمز . مادامكه تقليد ايدليور ، بلادليل قبول ايدليور ديمكدر . بونك ايچون تقليدجيلك دوام ايتدكجه دليل ، حجت اولاماز ، بونلر بولنمدقجه اصلاحده قابل دكلدر .]

---

[١] مؤلفك دينده ياپيلهجق اصلاحاتدن مقصدى بر طاقم توريديلرك مجدد عنوانيله اورتهيه آتيلهرق اساسات دينيهده تعديلات اجرا ايتمهيه قالقيشمهلرى كبى بر تعديلات دكلدر . چونكه بو ، دينى تغيير ايتمكدن بشقه برشى دكلدر بلكه ياپيلهجق اصلاحاتك دينه تطبيق ايدلمسى ، بر دهدينه قاريشان برطاقم بدعتلرى خرافهلرى تميزلهيهرك دينى صافيت اوليهسنه ارجاع ايتمكدر . ايشته مؤلف « الاصلاح الدينى » عنوانيله نشر ايتديكى ديكر بر مقالهسنده فكرينى شوصورتله ايضاح ايديور : « اصلاحات دينيهدن مقصدمز ، دينى محافظه ، دين ايله عمله ، مسلمانلرى برغايه اوغرنده جمع ايتمكه مؤدى اولان شيدر . بناءً عليه اصلاح اسلامىنك اك مهم ركنى مسلمانلرى مادةً ومعناً بر اعتقاد اوزرينه طوپلامق ، هرهانكى بر احكامدن اولورسه اولسون اونلرى يالكز بر قانون شرعى اطرافنه جمع ايتمك ، لسانلرينى توحيد ايتمكدر . بو اصلاح ، خليفهٔ مسلمينك حمايهسى آلتنده تشكل ايدهجك اولان بر « جمعيت اسلاميه » يه متوقفدر . اقطار اسلاميهنك هرطرفنده او جمعيتك شعبهلرى بولنمهلى . اك بيوك شعبهسى قبلهٔ اسلام اولان مكهٔ مكرمهده ؛ بو شعبهنك اك مهم اجتماعىده ، موسم حجده اولمليدر . بو اجتماعده اقطار سائرهدهكى شعبهلرك ديكر اعضالرى ده بولنهرق كرك جهراً ، كرك خفياً ويريلهجك قرارلرى آلوب مملكتلرينه عودت ايتملى درلر . اك بيوك شعبهنك مكهده بولنوب ده دار الخلافهده بولنمهمسنى ترجيح ايدن اسبابك بريسىده بو ، يعنى اقطار اسلاميهنك هرطرفنده مسلمانلرك اورايه طوپلانمسىدر . دها صوكره مكهٔ مكرمهنك دسائس اجنبيهدن اوزاق بولنمسىده آيروجه بر سببدر ...! » مترجم

بناءعلیه کور کورینه تقلید قپوسنی قپایه‌رق نظرواستدلال قپوسنی‌اچماق کافهٔ اصلاحاتك مبدئی‌در .

(۱۳۱۵) سنه‌سی نهایتلرینه طوغری مصرده چیقارمایه باشلادیغم « المنار » مجله‌سنده تقلیدك بطلانـنه دائر برچوق مقالات یازمش ایدم . بومقالاتك برقسمنی طوغریدن طوغری‌یه کندم‌یازدیغم کبی ، برقسمنی‌ده امام‌العلامة ابن‌قیم‌الجوزیه ــ رحمه‌الله ــ دن نقل‌ایتمش‌دم . ایشته «المنار» مجله‌سنك اوچنجی ، دردنجی جلدلرنده نشر ایله‌دیکم « محاورات‌المصلح والمقلد » مقاله‌لری‌ده بوجمله‌دن‌در . بومقاله‌لرده تقلیدك باطل اولدیغنی ، استدلال صحیحك یوللرینی ، سلف صالحینه اتباع ودینده بصیرت‌واجب اولدیغنی ؛ برده کرك مسائل دینیه ، کرك مسـائل سیاسیه وقضـائیه‌ده اسلامی برنقطه‌یه طوپلامه‌نك نه‌صورتله اولابیله‌جکنی پك‌واضح اولارق کوسترمش ایدم .

بو مقاله‌لر ؛ فهم واذعان صـاحبی اولان اهل بصیرتك نفوسـنده پك‌کوزل تأثیرحاصل ایله‌مش‌دی ، حتی‌اساتذهٔ کرامك بعضیسی‌بومقاله‌لری ــ بر کره اوقومقله اکتفـا ایتمه‌یه‌رك ــ آلتی دفعه تکرار ایتـدکلرینی سویلیورلردی ، دینه ، علمه‌محبتی اولانلردن پك‌چوق ذوات‌بومحاوره‌لری مستقل برکتاب حالنده طبع ایتدیرمه‌می مصراً طلب ایتدکلرندن بزده بو ذواتك مطلوبنی اسعاف ودها زیاده فائده ملاحظه ایدرك بوموضوعه دائر پارسدن وارد اولان سؤاللر ایله « المنار » طرفندن اونلره‌ویریلان جوابلری‌ده محاوره‌نك نهایتنه علاوه ایله‌دك .

بونی ، مستعد اولانلر ایچون نافع برخدمت ، رضای الٰهیه‌سی‌ایچون خالص بر عمل قیلمسنی جناب اللهدن تمنی ایلرم .

مؤلفی : محمد رشید رضاالحسینی
مترجمی : آقسه کیلی احمدحمدی

خرافاتدن‌حقیقته

اسلام‌نامی آلتنده یاشایان کتلهٔ بشریه‌نك‌سفالت حیاتیه‌سنی‌کوره‌ن ، انین‌وایسینی دیکله‌ین متحسس بروجدان تصورایدیله‌من که بوفجیعه‌لره قارشی لاقید قاله‌بیلسون ؛ اوانینلره معکس اولان دماغنده قوپان طوفانلرله موجودیتنك صارصیلدیغنی حس ایتمسون !

بر وقتلر جهانك الـحاکم والـك مترقی برماتی حالنده یاشامش اولان مسلمانلر ، بو کون ، ذلیل‌وسفیل چامورلرده سورونیور ، حقیرواسیر طوقاتلر آلتنده ایکلیورلر !

بر زمانلر دنیایه شانلر یاغدیران رایت اسلام ، بو کون سرنکون اولمش ؛ عصرلرجه جهانلری تیتره‌تن مسلمانلر ، بو کون تحت اسارت وذلته سقوط ایتمشلر !...

ماضیده هربری بر معمورهٔ مدنیت اولان بلاد اسلامیه ؛ بو کون ؛ قسوت انکیز برخرابه حالنی آلمش ؛ قوای‌طبیعیه‌یه میدان اوقویه‌جق قدر شهامت کوسترن مسلمانلرك حفیدلری الـك ملوث سفالت چامورلرینه دوشمشلر ، الـك قورقونچ عطالت کردابلرینه یووارلانمشلر ! برحالده‌که دیار اسلام واسع برمزارستانه ، مسلمانلرده جانلی ومسکین برجنازه‌یه دونمش ! . . .

هیچ شبهه یوق که ؛ عمومی اولان بو سقوطك ، ینه عمومی‌ومؤثر بر عاملی واردر . آوروپاده ، آسـیاده ، آفریقاده ، اوقیانوسـیاده ، خلاصه ارضك اقطار مختلفه‌سنده مسـکون اولان مسـلمانلرك عمومنی اسـتیلا ایدن خسـته‌لغك اعراضنده‌کی مشابهت ؛ منشأ مرضك متحد اولدیغنده شبهه‌یه محل براقیور !.. مادامکه دنیـانك هر طرفنده محکوم وسفیل ایکله‌ین افراد انسانیه ، مسـلمانلردر ؛ اوحالده اسلاملری بو وضیع درکه‌لره سوروکله‌ین عاملك ؛ بوتون مسـلمانلر آره‌سنده مشترك اولمسی اقتضا ایتمزمی ؟

مسلمانلر آره‌سنده‌کی رابطهٔ مشترکه ایسه (دین) در . فقط ؛ بر زمانلر عینی دینه انتسـاب ایدن انسـانلر ، جهانلره حاکم ، اقلیملرده فرمان فرمااولمشلردی . ینه‌بو(دین) ك‌رهبرلکیله ؛ آثارباقیه‌سی بوکون بیله‌جهانی حیرتلره دوشورن معظم‌برمدنیت تأسیس اولنمشدی . بروقتلر اعلایه‌خادم اولان‌بر(دین) ، برزمان‌صوکره ؛ افنایه عامل‌اوله‌من ! دیمك اولیورکه اعصار ماضیه‌ده تعالیدن تکامله قوشان مسـلمانلرك (دینی) ایله بوکون ؛ انقراضدن اضمحلاله سـوروکله‌نن اسلاملرك (دین) ی آره‌سنده ــ اسماً اتحاد وارسه ــ حقیقت‌ده بویوك بر فرق موجوددر :

اولکی مسلمانلر حقیقتك پرسـتشکاری ایدیلر . شمدیکی اسلاملر ایسـه خرافاتك اسـیریدر . اولکی مسـلمانلرك (دین) ی ، اونلره سعی وعرفان نورلری ایثار ایدییوردی . شمدیکی مسلمانلرك عقیده‌لری ایسه ، کندیلرینی‌ظلمت وخسران‌اوچوروملرینه‌دوغری‌سوروکله‌مکده‌در .

(خرافاتدن حقیقته) ، بو فرقلری کوسـترمك ، او خرافه‌لرك منشألرینی آراشـدیرمق فکریله یازلمش بر تجربهٔ قلمیه‌در . اضمحلال قطعی چوقورلرینه یووارلانان عالم اسـلامی قورتارمق ایچون خرافاتی ییقمق ، حقیقته قوشمقدن باشقه چاره کوره‌میورز . اولکی اسلاملری رفاه وسعادته ، شوکت وعزته یوکسلتن (دین) احیا ایدلدکجه ، بوکونکی اسلاملرك جهاندن نصیبهٔ بقالری اوله‌میه‌جغنه قناعت ایتملیدر ! چونکه خرافات یاشاتمز ، اولدیریر !...

احتمالکه کتابمز ، منفعتلرینی ملتك‌جهالتنده آرایان طفیلیلرك‌خوشنه کیتمیه‌جك ، بلکه‌ده آفوروزلرینه اوغرایه‌جقدر . فقط دینی تهلکه‌ده ، ملتی اوچوروم‌باشنده کورنلر ، حقیقتی هایقیرمقده ، فلاکتی کوسترمکده تردد ایدرلرسه ، اوکبی طفیلیلردن داها منفور بر درکه‌یه سقوط ایتمش اولمزلرمی ؟...

برسنه‌اول نشر ایدیلن (ظلمتدن‌نوره)عنوانلی اثریمك مظهراولدیغی حسن قبول ، (خرافاتدن حقیقته) کتابنك تألیفی ایچون بر وسـیلهٔ تشویق اولدی .

حرمتکار عرفانلری اولدیغم افاضـلك ؛ بو یولده‌کی نشریاته دوام خصوصنده‌کی شفاهی ترغیبلریله هنوز طانیمق بشرفنه مظهر اوله‌مدیغم پك

چوق ذواتدن آلدیغم تحریری تشویقلره قارشی بر شکرانهٔ امتنان اولان شو اثرجك ، انتباه دینی غایه‌سنه دوغری آتیلمش برخطوه‌در !

مدعیات ومطالعاتمز نصوص قرانیه واحادیث صحیحه‌یه مستند اولدیغندن ، خرافه پرستلرك نور حقیقتی کورمه‌مك خصوصنده‌کی تعندلرنی تعدیل ایده‌جکنی امید ایدیبورز . ایراد ایدیلان احادیث صحیحه (جامع‌الصغیر) دن آلنمش اولدیغندن ترددایدنلر اورایه‌مراجعت ایده بیلیرلر !

جهانده بر قانون طبیعی‌در : ادباره دوشن ملتلر، اقبالده اولانلرك هر حالنی کوزل ، هر فعلنی معقول کوریرلر . بوکون مسلمانلق عالمی ادبارده ، خرستیانلق دنیاسی اقبالده ! مشرق ،سقوط ایدیبور ، غرب یوکسلیور !... غربك ترقیسی قارشوسنده کوزلری قاماشان برقسم مسلمانلر شرقك سقوطی سببنی (اسلامیت) ده بولیورلر .

کتابمزك ، خطا آلود اولان بوکبی قناعتلری‌ده تعدیل ایده‌جکنه امید وارز ! چونکه اسلامیت حقیقیه ، ماهیت اصلیه‌سیله هیچ برزمان وهیچ برصورتله بر عامل سقوط اولمامشدر واوله‌مزده !

مسلمانلرك انقراضنی موجب اولان عامل ، اسلامیت حقیقیه دکل ، اقوام ماضیه‌نك خرافه‌لریله اصلیتنی غائب ایدن بوکونکی (دین) در .

عصرسعادتده حکمران اولان (دین‌حقه) رجعت‌ایدیلیرسه ؛ هیچ شبهه یوقکه ، بوکون جان‌چکیشه‌ن اسلامره بر حیات نوین نفخ ایدلمش اوله‌جقدر . بوده آنجق خرافاتدن حقیقته عودتله ممکن اوله‌بیلیر!...

م . شمس‌الدین

فلسفه

ایران قدیمده دین

مجوسیلرك آیین و عقیده‌لرندن بر قسمنك زر دشت‌دن داها اول شرقده معلوم ومنتشر بولنان مذاهبدن آلنمش اولدیغنی اعتراض قبول ایتمز بر حقیقتدر . حتی بو عقیده‌لر آره‌سنده ادیان سماویه ایله پك‌صیقی رابطه‌لری بولنانلر بیله واردر .

فی‌الحقیقه ، زر دشت زنده‌آوه‌ستاده هومو (Heômo) ویا هوم (Hôm)نامنده برذاتك وحی و الهاملرندن پك‌چوق بحث ایدلمکده‌در. زردشتك هوم اطلاق ایتدیکی ذاتك حضرت ابراهیم اولدیغنی ظن ایده‌بیلیرز . هومه اسناد ایدیلن سوزلرده بو ظنی تأیید ایده‌جك وثائقدندر . آوروپا مستشرقلرندن (طوماس ـ هید) ك نتیجهٔ تدقیقاتی بو ظنی تقویه ایده‌جك صورتده نتیجه‌لنمشدر .

موبدلرك خلقتی آلتی دوره تخصیص ایتملری کیفیتی‌ده (جمشید) ه اسناد ایدلمکده‌در. جمشیدك اساطیری قهرمانلر دورینه عائد بر حکمدار اولدیغی متواتردر . شو حالده ، عقیدهٔ کبریه جذورینی پك درینلرده آرامامز اقتضا ایدر .

فردوسی، جمشیدك میلادعیسی‌دن ۳٤۲۹ سنه اول پاشامش اولدیغنی تصریح ایدیبور . بو تاریخه بر قطعیت ویرمك دوغری اوله‌مزسه‌ده ، جمشیدك پك اسکی دورلره عائد بر حکمدار اولدیغنی قبول ایتمك ایچون هیچ بر مانع یوقدر. مازده‌ئیزمك بارز سجیه‌سی اولان ثنائیت‌عقیده‌سی بیله زردشتك مخترعاتندن دکلدر. چونکه ایکی پرنسیبه (مبدأه) ایناتمق خصوصی ، زردشت‌دن دها اول کلدانیلر آره‌سنده‌ده تعمم ایتمشدی .

مع مافیه زندآوه‌ستاده موقع مناقشه‌یه قونیلان فکرلرك هیئت مجموعه‌سنده قوتلی بر اصلیت بولندیغنی اعتراف ایتمه‌مك ممکن دکلدر . نه‌وت ، زردشتك معتقدات اولیه‌دن بعض شیلر آلمش اولدیغی محققدر . فقط نشر وتأسیس ایتدیکی مذهب‌ده صرف شخصنه عائد اولان اساسلرده آز دکلدر .

زردشتك شخصی اساسلری‌صابئی مذهبیله براهما عقیده‌سنه هجومدن عبارتدر . زردشت ظهور ایتدیکی زمان ایران قطعه‌سی غربدن صابئی وشرقدن براهما مذهبلرینك استیلاسنه معروض بولنیوردی . زردشت وطنداشلرینی اجنبی عنعنه‌لردن ممکن مرتبه قورتاره‌رق اونلرك احوال روحیه‌لریله متناسب بر (دین) وضع ایتمك تشبثنده بولنمشدر. زردشتك بالذات وضع ایتدیکی پرنسیپلر صابئی وبراهما مذهبلرینك اساساتنی چوروته‌جك بر طرزده‌در .

زردشتك ، طبیعتدن مقدم واونك فوقنده بر عالم روحی بولندیغنی ادعا ایتمسی ، نجوم پرستلکه قارشی برهجوم ایدی . زردشت دیبوردی که : (ییلدیزلرك فوقنده بر ذکا عالمی واردر . سماوی اولان هرشی وجودی او ذکادن آلمش اولدیغی کبی اونك قانونلرینی تعقیب ایتمکده مجبوردر .) زردشتك شو سوزلری صابئلرك اساساتنه قارشی فیرلاتیلمش اعتراضلردن باشقه بر شی دکلدر . زردشتك براهما مذهبنه اوردیغی ضربه‌یه کلنجه او ، داها شدتلی اولمشدر . براهما مذهبی بوتون موجوداتله وجود واحده فانی اولدیغنی وطبیعتك لایتغیر بر دائره ایچنده دور ایتدیکنی تعلیم ایدیبوردی . زردشت بو عقیده‌یه قارشی ، خالقله مخلوقی ، خیر ایله شری ، روح ایله جسدی ، قدرله ارادهٔ بشریه‌یی آییرمغه چالیشمشدر .

زردشت بر طرفدن حقوق ووظائفك مساواتنی اعلان ایتمش ، دیکر طرفدن‌ده حیاتی بر مجادله صورتنده تصویر ایلمشدر . زردشتك ، براهما مذهبنه قارشی الك مؤثر و الك ییقیجی هجومی بو نقطه‌ده کوریلیر . براهمانیزم ، فکرلری اویوشدیرمق ، ریاضتله قوهٔ عضلیه‌یی پپراندرمق ، وتخیلات دورا دور نتیجه‌سنده حقه‌واصل اولمق طریقنی کشادایلمشدی. بوکا مقابل زردشت، حیاتی برمجادله حالنده تصویر ایتمش، اویوشوقلغه، دورا دور تخیله قارشی چارپشمه‌یی ، دیدیمه‌یی سعادت ابدیه‌نك بر مستحضری کبی کوسترمش ، عطالت ومسکنته قارشی بی امان هجوملرده بولنمقدن چکینمه‌مشدر .

زر دشت بوتون غیرتنی وطنداشلرینی هند وکلدانی تأثیراتندن قورتارمغه صرف ایلمشدر .

چونکه بو ایکی قومك عقیده‌سی ، داها اسکی اولان (سباسیان)

فرقه‌سنك غیرتی ومیستیسیزمك مغفل نقابی آلتنده ملی بر شکل آلمش وایرانی استیلا ایلمشدی .

(سپاسیان) ایرانده ظهور ایتمش بر فرقهٔ دینیه‌در . بونلر ، زردشتك (دساتیر) ایله (آباد) ك احکامندن هیچ بر شی تغییر ایتمه‌مش اولدیغنی ادعا ایدییورلردی . سپاسیه‌لره کوره زردشت یکی بر دین مؤسسی دکلدی . کندیسی ، دساتیر ایله آبادك اساسانندن خارجه چیقمه‌مش ، وبو ایکی کتابك اساسلرینی ضروب حکمیه وتصوفی جمله‌لرله تزیین ایده‌رك عوامه داها زیاده تأثیر ایده‌جك برشکله قویمقدن باشقه بر شی یاپمه‌مشدر ! (سپاسیه) مذهبی ایرانده انتشارایدن مسالك دینیه‌نك اك اسکیلرندن‌اولوب تدقیقه شایان برچوق اساسلری محتویدر .

دساتیر ودبستان المذاهب‌دن آلنان معلوماته نظراً سپاسیه مذهبنك خطوط اساسیه‌سی شو صورتله خلاصه ایدیله بیلیر :

(الله موجود مطلق وجوهر یکانه‌در . وحدت ، تشخص ، ابدیت ، خدانك ؛ انسانلرك آکلایه بیله‌جکلری ؛ وصفلرینی تشکیل ایدرلر . کنه باری‌یه وقوف پیدا ایتمك ، بشریت ایچون محالدر . وجود فاطر ایله علاقه‌دار اولان شیلرك کندیسندن آیرلمسی ممکن دکلدر . بناءً علیه کائنات ایچون بر مبدأ وبر منتها تصور اولنه‌مز . کائنات ، برخلقتك نتیجه‌سی‌دکل، بلکه خورشید ذاتك پرتوازلیسیدر. وجود الهیدن ایلك صادر اولان شی (کوهرخرد) درکه بوکا (آزاد بهمن) نامنی ویرییورلر . آزادبهمن (عقل کل) ی تمثیل ایدییور . مبدأ عالی ایله مخلوقات آره‌سنده واسطه‌لق وظیفه‌سی‌ده (آزاد بهمن)ه عائد بولنیور. (آزاد بهمن) ك مقامی فلك اطلس‌در .

آزاد بهمن یالکز واسطه اولمقله قالمیور . اوده بر چوق سروشه (ملك) ، بر چوق (جان) وبر چوق روحلره حیات بخش ایدییور . بونلرده، یلدیزلره، عنصرلره، ارضه، معادنه، نباتات وحیواناته وانسانلره حیات ویرییور واونلری اداره ایدییورلر !...

کوریلیورکه‌سپاسیان ، طبیعتك هیئت‌مجموعه‌سنی ؛ طبقی‌بدن‌انسانی‌یی تشکیل ایدن عضولر کبی؛ اقسامی بربرلرینه‌مربوط اولان ویکدیکرلری اوزرینه‌اجرای تأثیرایدن‌مدرك‌وذی‌حیات برموجود کبی تلقی ایلمشلردر.

سپاسیان عمومی وازلی عد ایتدکاری طبیعتی ، ادوار نجومیه‌یه کوره تقسیم ایلمشلردر . بو تقسیمه نظراً ، بر دور باشلاینجه ، کواکب ثابته‌دن بری بیك سنه قدر بوتون کائناتك خداوندی‌اولورمش. ایلك دورك خداوندی‌اولان کوکبه (نخستین شاه) نامی ویریلیور. نخستین شاهك مدتی بیتنجه خداوندلك نوابندن دیکر بر ستاره‌یه انتقال ایدر و بو کوکب خداوندلکده نخستین شاهك شریکی اولیورمش . ایکنجی دورك ستاره‌سنه (نخستین دستور) نامی ویریلیور . کواکب ثابته‌نك کافه‌سی بو صورتله بیکر سنه‌لك دورلرك خداوندی اولدقدن صوکره نوبت سلطنت (قمر)ه کلیرمش. قمرك‌خداوندلك‌مدتی‌ختام‌بولنجه برنجی (دور عظیم) نهایت بوله‌رق ایکنجی دور باشلارمش !

ایکنجی دورك مبدئی (نخستین‌شاه) ك خداوندلکیله ابتدار وبرنجی دورده وجود پذیر اولان حادثات موجوداتك کافه‌سی عینی طرزده تسلسل وتوالی ایدرلرمش [١]

بودورلردن هر برینه (روز) اطلاق اولنیور . اوتوز (روز) برماهی ، اون ایکی ماه‌ده بر سنه‌یی تشکیل ایدییور . بر ملیون سنه‌یه (یکفرد) وبیك فرده (یك‌ورد) ، بیك ورده (یك مرد)، بیك مرده‌ده (یك جاد) تعبیر ایدیلیور . اوچ بیك جاد ، (یك واد) وایکی بیك واد ، (یك زاد) نامیله یاد اولینیور !...

سپاسیه‌لرك اون دورت (آباد) ی هندیلرك اون دورت مانو (Mano) سنی خاطرلاتدیغی کبی‌زمانك طرز تقسیم وتعدادی‌ده هندیلرك (سال الهی) لرینی آکدیرمقده‌در. حرکات نجومدن احکام چیقارمق زمانی نحس وسعد اولمق اوزره برطاقم قسملره آییرمق کبی خرافه‌لر، اسلامه ، قسماً سپاسیه‌لرك ، قسماًده صابئیلرك یادکاریدر .

اسلامه صوقولان خرافه‌لرك منشألرینی بك‌درینلرده بوله‌بیله‌جکز. بو منشألر اوقدر درین ، اودرجه مخفی‌درکه ، بك چوق سطح بینلر ؛ منشألری تعیین ایده‌میه‌رك ؛ بو کبی خرافه‌لرك اسلامی اولدوقلرینه قناعت ایتمك خطاسنه دوشمشلردر !.....

آوروپا مؤلفلرندن برچوغنك‌ده عینی کریوه‌یه صاپمش اولدقلرینی کوریبورز . شرقده ایسه ؛ مع‌التأسف ؛ بو یولده تتبعاته کیریشمش ذوات پك نادردر .

سپاسیه‌لرك روح انسانی حقنده‌کی فکرلری عمومی سیستملریله متناسبدر : ارواحك ؛ تعلق ایده‌جکلری جسدلرك حالنه کوره؛ سماك مناطق مختلفه‌سندن کلدیکنه اعتقاد ایدییورلر !

کویا روحلرك بعضیلرینك منشائی‌شمس، بعضیلرینك‌کواکب ثابته، بعضیلرینك‌ده سیاره‌لر ایمش !..

سپاسیه‌لردیبورلرکه : (برانسان دنیاده ایکن عصمت آمیز برحیات کچیرمش ، افعال حسنه‌یی اعتیاد ایدینمش ، عقائد حقیقیه‌یه جداً مربوط قالمش ایسه ؛ اولدکدن صوکره ، روحی اولا یلدیزلره ارتقا وبالاخره ؛ تدریجی صورتده ؛ ارواح صافیه‌نك اعتلاکاهی اولان کرهٔ اثیری‌یه قدر عروج ایدرك اوراده نور عالینك (مینانیوان میتونك) تماشای جمالیله سعادت ابدیه‌یه مظهر اولور .

فقط ؛ بو آدم حیاتنده منهیاته انهماکله بر طاقم جنایتلر ارتکاب ایتمش ایسه ؛ صافیت اصلیه‌سنی غائب ایدن روحی ؛ بو مظهریتدن‌محروم قالیر . تناسخه اوغرامش صورتیله جزاسنی چکر . شویله که : جزایه مستحق اولان‌شخصك ؛ بعدالوفات؛ روحی داها سفیل برطبقه‌ده بولنان

---

[١] چون این مهین چرخ بانجام رسد . باز پادشاهی بنخستین شاه رسد . وکار جهان جهانیان از سر کیرد وعالم کون و فساد بر کردد . مردم وجانور ورستنی‌وکانی که درنخستین دور بوده‌اند بازهمان‌کفتار وکردار وخوی‌وبوی‌کونه وپیکر بهم رسند . وبد آن نام ونشان باشد. شیخ رئیس درین معنی فرموده:

هرهیئت وهر نقش که شد محو کنون | در مخزن روزکار کردد مخزون
چون باز همین وضع شود وضع فلك | از پردهٔ غیبش آورد حق بیرون

[دبستان]

بر انسانك جسدینه انتقال ایدر . اوصورتله بر مدت عذاب کورر . او آدم اولدکدن صوکره ؛ روح صره‌سیله حیواناته ، نباتاته، حتی معدنیاته قدر تنزل ایده‌رك سرمدی عذابلره اوغرار .

دنیاده ایکن حسنات وسیئاتلری مساوی اولان انسانلره کلنجه ، بو حالده بولنان کیمسه‌لر وفات ایتدکاری زمان ، روحلری اولاتناسخ ومهاجرته اوغرایه‌رق تصفیه کوررو وصوکره ارواح مسعوده صره‌سنه کچر وذوق ابدی‌یه مظهر اولور !...)

سپاسیه‌لرك شوعقیده‌سی، قدیم ایرانیلرك پك‌چوق رعایت‌ایتدکاری بر قسم عنعنه‌لرك اسبابنی ایضاح ایده‌بیلیر :

اسکی ایرانیلر ، انسانلرله حیوانات غیر مضره‌یه قارشی صمیمی بر مودت پرورده ایدرلردی. حالبوکه‌مضر حیوانلرك اتلافی عبادتدن‌معدود ایدی . چونکه بو اعتقـاده کوره نافع حیـوانلرك بدنلری اوفاق تفك قصورلرده بولنمش‌اولان کیمسه‌لرك، مضر حیوانلرك جسدلری‌ده‌جانیلرك روحلرینه مخصوص برر قالبدن عبارت ایدیلر .

سپاسـیه‌لرك قسماً نجوم پرستی وقسماً مافوق‌الطبیعی اولان پانته‌ئیزم عقیده‌لری ، اصولسز ، لجامسز برمیستیسیزم ایله تتویج ایدلمش اولدیغی ا کلاشیلیور . سپاسیه‌لرك، ییلدیزلرشمسك اوکنده‌نصل غائب‌اولورلرسه روح بشرده شمس‌حقیقی اولان خالقده اویله‌جه فنایاب اولور ؛ادعالری صابئیه عقیده‌سنك پانته‌ئیزم ومیستیسیزم رنکنه بویانمش برلوحه‌سیدر . فقط بومرتبهٔ کماله واصل اولمق ایچون عقلك دورت درجه‌یی ، دورت حالی کچمش اولمسی مشروطدر .

سپاسیه‌لر ، بودورت مرتبه‌یی شو صورتله تعداد ایدییورلر :

(۱) اللهك رؤیاده کورولمسی .

(۲) خال یقظه‌ده مظهر اولمق ،

(۳) وجد واستغراق کچیرمك ،

(٤) فنا فی‌الله اوله‌رق شخصیت جسمانیه‌سنی اونوتمق .

بوعقیده‌ده ، ایبوغا (Yoga) نك مذهب هندیسی پك زیاده‌نظره چارپمقده‌در . سپاسـیه مذهبنك صـوك رئیسی اولان (آزرکیوان) ؛ میلادك۱۵۸۸نجی سنه‌سنده‌ایرانده (کم) شهرنده‌تولدو(۱٦۷۳)سنه‌سنده هندستانك (پاتنا) شهرنده وفات‌ایلمش‌در .

آزرکیوان، حیاتنی‌زهد واستغراق‌ایله کچیرمش ، ریاضت‌خصوصنده حیرت بخش بر درجه‌ده ایلری کیتمشـدی . سپاسیه‌لر ، آزرکیوانی ، (مه آباد) خاندانینك صوکنجیسی عد ایدرلر ..

م . شمس‌الدین

ادبیات

قولاغکده کوپه اولسون، اونوتما !

روم ایلی‌نك طاغی ، طاشی آغلیور ،
قان ایچنده ، هرصوباشی آغلیور ؛
پارچه‌لانمش کووده‌لرك یاننده ،
جان چه‌کیشن آرقه‌داشی آغلیور!

باق شو یورده تك بر اوجاق توتمیور !
ایصسز قالمش بلبلری اوتمیور !
او سه‌ویملی اووالری قورد آلمش ؛
بر چوبانجق داوارنی کوتمیور !

،

قاره طوپراق قاندن اولمش قیرمزی ،
دوغراندقچه تورك قادینی ، تورك قیزی !
جان اُوینه جاناوارجه صالدیرمش
سورو سورو عرض ، ناموس خیرسزی !

،

محرابلره خاج آصیلمش ، اُذانلر
صوصدورولمش ، گوم گوم اوتویور چانلر !
جامعلرك منبرلری ییقیلمش ؛
چیزمه ایله چیکنه‌نیور قرآنلر !

،

دوشون بوتون شو حاللری ، هپ آغلا ؛
بچاغیکی کوز یاشلرکله زاغلا .
اولانلری خاطرکدن چیقارما ؛
دشمانکدر بولغار ، اوکا کین باغلا .

،

ای مسلمان ! کندیکی هیچ آووتما ؛
یوره‌ککی اُوج آلمادن صوغوتما ؛
ایکیم ایکیم ایکله‌یشی یوردیکك ،
قولاغکده کوپه اولسون ، اونوتما !

بوندنیدی ، سکز آی اول (روم ایلی مهاجرین اسلامیه‌جمعیتی)نك طلبی اوزه‌رینه یازدیغم شو منظومه ، جمعیت مذکوره طرفندن (انتقام لوحه‌سی) عنوانیله‌طبع ونشرایدیلدی وهرکسك آ کلایا بیله‌جکی برلسان ایله محرر بولوندیغی ، یعنی :

دوشونجه‌لر ، فرنکجه‌دن ترجمه
صوکرا اونی تاتارجه برسویله‌مه

طرزنده یازیلمامش اولدیغی جهتله عمومك رغبتنی قازاندی. معارف نظارتنك امریله مکتبلره تعمیم ایدیلدی . (سوت) لی ، (دوت) لی برطاقم کوزه‌لکلری اوقومقده مضطر قالان چوجوقلره ازبرله‌تیلدی . ذکائی زاده حافظ احمد افنـدی حضرتلری طرفندن ترکانه بر ادا ایله غایت مؤثر بر بسته یاپیلدی . [*] امضاسی چیقاریلق شرطیله قارت

[*] بعض موسیقی‌شناسانمز طرفندن‌ده آیریجه بسته‌لنمش اولدیغنی دویدمسه‌ده دیکله‌یه‌مدم .

پوستال شکلنده باصیلدی. خلاصه‌ده کرندن زیاده حقنده توجه کوسته‌ریلدی.

لکن اثنای طبعنده ناصیلسه بر، ایکی یری یاکلیش باصیلمش، هله بر مصراعنه صیقیشدیریلان (لر) ایله وزندن چیقاریلمش بولوندیغی کبی صوکرادن علاوه ایدیلن بر بندی‌ده نقصـان قالمش اولدیغندن بودفعه یکیدن نشرینی مناسب کوردم.

قارئین کرامك، تمجید پلاوی کبی ایصیدیلوب ایصیدیلوب اورتایه سورولدیکنه ذاهب اولمـاملرینی رجا ایله لوحهٔ مطبوعه‌نك بوکا کوره تصحیح وعلاوه ایدیلمه‌سنی رجا ایلرم.

طاهر المولوی

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخنده بعض بحثلر

بدر محاربه‌سنده‌کی شهیدلر

مسلمانلرك بدر محاربه‌سنده اون درت، احد جنکنده‌ده یتمش شهید ویردیکنی نقل ایتمشدم. بودفعه‌ده بوشهیدلرك کیملر اولدیغنی وهر برینك دین اوغورنده ناصیل فدا کارلق کوسته‌رمش بولوندیغنی آکلاتمق ایچین بر قاچ سوز سویله‌یه‌جکم.

(یاد اعاظم) دیه بر تعبیر واردرکه: بویوکلری خاطرلامق دیمکدر. بر ملته، هروقت بویوکلرینی خاطرلامق و اونلری دعای خیر ایله آکمق لازمدر. بو، یاپیلمازسه نانکورلك ایدیلمش اولور.

بر مسلمان عسکری‌ده مسلکنده‌کی بویوکلری طانیمالی و اونلره حرمتله برابر حرکتلرینی تقلیده چالیشمالیدر. ایشـته بنم بوسفر بحث ایده‌جکم قهرمانلرده مسلمانلغك ایلك بویوکلرندن و اسلام اوردوسنك ایلك شهیدلرندندر.

فقط اونلری آکلاتمادن اوّل (شهیدلك) نه دیمکدر؟ اونی سویله‌یم. احتمال که‌سن، بو سؤالی تحف بولورسك و «بونی بیلمه‌یه‌جك نه‌وار؟ شهیدلك: محاربه‌ده بر کولله پارچه‌سنك، بر قورشون دانه‌سنك راسـت کلمه‌سیله، یاخود بر قیلیجك، بر سـونکونك کسوب دله‌سیله انسـانك اولمه‌سیدر» دیرسك.

خایر همشهریم! شهیدلك؛ بیلدیکك کبی اولوب کیتمك دکل، اللهله بر آلیش ویریش ایتمك دیمکدر.

شهید، اویله بر تجاردرکه: اونك دکانی سپر آرقه‌سی، ماغازه‌سی استحکام ایچی، بازار یری‌ده محاربه میدانیدر.

او تجار، بورالرده نه‌صاتار بیلیرمیسك؟ پك‌ده سوره‌کلی ودایانیقلی اولمایان حیاتنی. بوکا مقابل نه‌قازانیر کسدیره بیلیرمیسك؟ بهاپتشمه‌ین وقولایلقله اله کچیریله‌مه‌ین جنتی. بو آلیش ویریشك جومرد مشتریسنی دوشونه بیلیرمیسك؟ بالذات تکری تعالی حضرتلری. اینانمازلق ایتمه‌که: بونی بن سویله‌میورم. ایشك حقیقتی بویله اولدیغنی،

بسم الله الرحمن الرحیم.

ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنه یقاتلون فی سـبیل الله فیقتلون ویقتلون وعداً علیه حقاً فی التوریة والانجیل والقرآن ومن اوفی بعهده من الله فاستبشرو اببیعکم الذی بایعتم به وذلك هو الفوز العظیم.

آیت کریمه‌سیله رب تعالی بیلدیریبورکه: (الله اعلم)

« جناب حق، جنتی ویرمك صورتیله مؤمنلردن روحلرینی ومالارینی صاتین آلدی. او مؤمنلر، دشمنله چارپیشوب أولدورورلر وأولورلر. بوکا مقابل کندیلرینه جنت ویریله‌بی حقنده‌کی وعد، طوغری اولوب توراتده، انجیلده، قرآنده مذکوردر، یعنی الله یولنده مالنی فدا ایدن ودشـمنله چارپیشوب أولدوروان وأولن مؤمنلره جنت ویریلاجکی اوچ کتابده‌ده وعد اولونمشـدر. عجبا اللهدن زیاده عهدینه قوی وسـوزینه صاغلام کیم واردر؟ ای مؤمنلر! اونکله یاپدیغکز آلیم صاتیمدن طولایی سزه مژده اولسـون که بو صـاتیش، پك بویوك بر قازانج براقاجقدر » دیمکدر. بلکه ایشـیتمشسکدرکه: قرآن کریم ٦٦٦٦ آیتدر. لکن بونلرك هپسی بردن، یعنی بر کتاب شـکلنده کوندریلمه‌مشـدر. یکرمی اوچ سنه ایچنده ولزومی کورولدکجه الله طرفندن پیغمبر افندیمزه آیت آیت، یعنی پارچه پارچه اولارق یوللانیلمش، رسول الله حضرتلری‌ده اونلری اوقویوب اصحابنه یازدیرمشدرکه بویله آزار آزار کوندریلمه‌سی، هم ازبرله‌مه‌سنك، هم ده‌موجبنجه حرکت ایدیلمه‌سنك قولای اولماسی ایچیندی.

ایشته بوکون الیمزده بولونان مصـحف شریفك ایچینده‌کی یازیلرك بر دوراقدن بر دوراغه قدر اولان پارچه‌سنه (آیت) ده‌نیلیر. و نه مناسبتله نازل اولمشلرسه اوکاده (سبب نزول) تعبیر ایدیلیر.

بونی آکلادقدن صکره. شیمدی شو آیت کریمه‌نك سبب نزولنی‌ده اوکره‌نن:

رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز، داها مکه‌ده بولندیغی صیراده مدینه‌لیلردن بعضیلری، پیغمبریمزی تصدیق ایله مسلمان اولمش وافندیمز حضرتلرینی کندی مملکتلرینه دعوت ایله‌مشلردی. بودعوت اوزه‌رینه افندیمز، اونلره بیعت تکلیف ایتدی، یعنی صاغلام سوز ویرمه‌لرینی سویله‌دی. ایچلرندن (عبدالله بن رواحه) اسمنده برذات « یارسول الله! الله ایچین وکندی نفسـك ایچین شرطك نه‌در؟ » دیدی. رسول الله حضرتلری « یالکز اللهه عبادت ایده‌جککزه، بوتلری اوکا شریك طـوتمایه‌جغکزه، بنی‌ده جانکزی ومالکزی قورودیغکز کبی قورویاجغکزه سوز ویریکز » بویوردی.

عبدالله بن رواحه « یارسـول الله! بونی یاپارسه‌ق بزه نه‌وار؟ » دیبه صـوردی. افندیمز « جنت وار » ده‌نجه عبدالله بن رواحه « نه کارلی آلیش ویریش » دیبه‌رك پازارلق أثناسنده خیرلاشـیر کبی رسـول اللهك مبارك النی طوتدی. بوشرطلری قبول ایله‌دیکنه دائر سوز ویردی.

اونك اوزه‌رینه بو آیت کریمه نازل اولوب اللهی وپیغمبری اوغورنده جان ومال فدا ایله‌مه‌نك جناب حق ایله بر آلیش ویریش اولدیغی ونتیجه‌سنده پك بویوك برقازانج بولوندیغی بیان بویورولدی.

(عبدالله بن رواحه) دەنيلن او قهرمانده ويرديكى سوزى بحق طوتدى . الله يولنده ايتديكى بر محاربەده شهيد اولوب حياتنى تكريسنه صاتدى وبدلنى آلمق ايچين جنت اعلايه جان آتدى . كلهلم بختمزه :

رسول‌الله حضرتلرى « يا ام حارثه! جنت بر دكل، برقاچ دانه‌در. حارثه ايسه جنتلرك الك يوجه‌سى اولان (فردوس اعلى) ده‌در » بويوردى .

شهيد آناسى اولان او مبارك قادين، بوجوابى آلنجه سه‌ويندى ، و « نه‌موطلو سكا ياحارثه ! » ديه‌رك كولدى .

عبيدة بن الحارث حضرتلرينك مبارزه ايدرلن آياغى كسيلوب يولده شهيد اولديغنى نقل ايتمشدم .

اوبرلرينه كلينجه :

پيغمبريمز افنديمز ، اصحابنى هجومه تشويق ايچين بر نطق ايراد ايتمش و « بوكون دشمندن يوز چه‌ويرمه‌ينلرى وصبر وثبات كوستروب اولدورولنلرى جناب حق جنته قوياجقدر» بويورمشدى (عمير بن الحمام) اسمنده‌كى صحابى ، هم الندەكى خرمانى ييور ، هم‌ده پيغمبرك نطقنى ديكليوردى. جنت مژده‌سنى ايشيدنجه خرمانى آتدى وقيليجنى صييروب دشمن اوزه‌رينه آتيلدى . نهايت (خالدبن الاعلم) نامنده‌كى مشركك أليله شهيد اولوب أوزله‌ديكى جنته كيتدى .

(عوف بن عفراء) دەنيلن صحابى ده پيغمبر حضرتلرينه« يارسول‌الله ! الله ، الڭزياده نه‌ايله راضى اولور؟ » ديه صورمش وافنديمزدن «زرهسز اوله‌رق دشمنه هجوم ايتمكله » جوابنى آلينجه آرقه‌سنده‌كى زرهى ، باشنده‌كى تولغه‌يى چيقاروب شهيد اولونجه‌يه‌قدر دشمنله چارپيشمشدى.

قارده‌شى معوّذ حضرتلرى‌ده بويله‌جه فدا كارانلر كوسته‌رمش و(ابو جهل) ملعوننى يارالادقدن صوكرا شهيد اولمشدى .

(ذوالشمالين عمير بن عبد عمرو) دەايكى ألنده برر قيليج اولديغى حالده دوكوشمش وصوكنده حياتنى فدا ايده‌رك شهيد دوشمشدى .

(عاقل بن البكير) (صفوان بن وهب) (سعدبن خيثمه) (مبشر بن عبدالمنذر) (رافع بن المعلى) آدلى ييكيتلرده دوكوشه دوكوشه يارالانوب شهيد دوشمشلردى .

بونلردن برنجيسنك قاتلى (مالك بن زهير الجشمى) ايكنجيسنك (طعيمة بن عدى) بشنجيسنك ده (عكرمة بن ابى جهل) ايدى .

هله (عمير بن ابى وقاص) اسمنده‌كى قهرمان ۱٦ ياشنده بر آرسلان ياوروسى ايدى .

بو ييكيت چوجوق، اسلام اوردوسنك حركتنده كنديسنى كوسترمه‌مه‌يه چاليشمش ونيچين كيزله‌نديكنى صوران قارده‌شنه « كوچوكدر ديه رسول‌اللهك بنى كرى چه‌ويرمه‌سندن قورقويورم. بنسه محاربه‌يه كيتمك وشهيد اولمق ايستيورم » جوابنى ويرمشدى .

فى الواقع پيغمبر افنديمز ، بوفدا كار چوجوغى دوندورمك ايسته‌مشسه‌ده آغلاماسى اوزه‌رينه برلكده كلمه‌سنه اذن ويرمشدى .

صوكنده اوده آرزوسنى بولدى، يعنى الله يولنده وحق دين اوغورنده شهيدلك مرتبه‌سنى قازاندى .

برادرى (سعدبن ابى وقاص) حضرتلرى ، بونى حكايه ايده‌ركن « قارده‌شم، غايت كوچوكدى. حتى قيليجنى حمائل طاقاسنى بجره‌مه‌دى‌ده بن باغلادم » ديبور .

بو محترم شهيدلردن اون اوچى محاربه موقعنده ، يولده وفات ايدن عبيده حضرتلرى‌ده (حمراء) ايله (صفراء) موقعلرى آراسنده دفن اولوندى رضى الله عنهم اجمعين .

طاهر المولوى

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هندستانك سابق مقر حكومتى

كالكوته‌ده بويوك بر ميتينغ :

لوندره‌ده‌كى لوردلر قماره‌سى اعضاسندن وانكلتره‌نك تاريخى اصيلزاده‌كانندن اولان « لورد هيدلى » يى راه هدايت وصوابه ارشاد ايدن « ذى اسلاميك ره‌ويو » — بزم سبيل الرشاد كبى آيده بر دفعه انكليزجه لسانيله لوندره‌ده انتشار ايدن بر مجموعهٔ دينيه‌در . قرآنك ، احاديث نبويه‌نك ترجمه‌سنى ، معاليات اسلامى ، عالم اسلام حوادث وخبرلرينى محتوى بولنيور . بورساله‌يى هند علماى متبحره‌سندن « خواجه كمال الدين » حضرتلرى چيقاروب انكليزلره اسلاميتك علويتنى كندى لسانلريله كوستريبور . مذكور رساله‌نك انتشارندن برو اسلاميت حقنده انكلتره‌ده اولدقچه ايى بر جريان وفكر حاصل اولمشدر. بر چوق انكليزلرى اسلاميتى قبوله سبب اولمشدر . خواجه كمال الدين اوبله علمادندركه ، انكليزجه‌يى بر انكليزدن زياده ايى بيلير . انكليزجه‌ده « باقالوريا » درجه‌سنك شهادتنامه‌سنى حائزدر — صاحب محترمنك خدمات اسلاميه‌سنه قارشو تشكرله ، شرف اسلاميتى احراز ايدن لورد هيدلى‌يى‌ده تبريك ايتمك مقصديله كالكوته‌نك رسمى خطابت صالونى ديمك اولان «تاون هال» صالوننده بويوك بر اجتماع وقوع بولمشيدى . اجتماع مذكورك ترتيب وتنظيميله وجوده كلمه‌سنه سعى ايدن « الهلال » جريدهٔ فريدهٔ دينيه‌سنك صاحب وسر محرر عاليسى « مولانا ابى الكلام آزاد » حضرتلرى ايدى .

اون بيك قدر مسلمان بوراده اثبات وجود ايدرك بو بابده ايراد مقال ايده‌جكلرى استماعه آماده ايديلر .

قونفه‌رانس وخطابت ، حكومت محليه متقاعدينندن مسلمانلر بيننده حائز حرمت بولنان مولوى سراج الدين صاحبك رياستى تحتنده انعقاد ايتمشيدى .

مشاراليه اجتماع مذكورك نه مقصدله حصوله كلديكنى قيصه وانكليزجه بر نطق ايله حضاره تفهيم ايتدكدن صوكره ، كرسئ خطابه مولانا آزاد حضرتلرينى دعوت ايتدى .

مولانا خطابت ماصه‌سنه تقرب ايدنجه آلقيشلر بربرينى ولى ايتدى. اسلاميتك ماضيسيله حالت حاضره‌سى بيننده ادلهٔ تاريخيه ايله بر مقايسه يايدى . علماى سلفك ديانت مبجلهٔ اسلاميه‌يى نشر ايتمك ايچون افريقايه ، چينه، وماوراء النهره وقتيله قوشوب ، بيكلرجه مهالك واخطارى ، مشاق ومزاحمى اختيار ايتمش اولدقلرينى بيان ايتدى . بو سايه‌ده ديانت اسلاميه كرهٔ ارضك هر طرفنده منتشر وتابان اولديغنى واخيراً علماى خلفك بو غايه‌يى الدن براقدقلرى ايچون كوندن كونه اسلاميت نشوونمادن محروم قاله‌رق هر درلو مهالكه معروض قالديغنى درميان ايلدى . نطقك صوكنده وطن مألوفنى ـ هندستانى ـ تركله نشر واشاعهٔ اسلاميت ايچون لوندره‌يه كيدن، بو وظيفه مبجله ايله اشتغال ايدن خواجه كمال الدينك مزاياى علميه ودينيه‌سنى ده‌بر آوردهٔ زبان تبجيل ايدرك ، مشاراليه هيچ اولمازسه مادى صورتده ياردم ومعاونت ايتمك وآنى تعقيب ايتمكده بولنديغى مسلكده

تشويق وترغيب ايچون كنديسنه هند مسلمانلرى طرفندن پاره كوندرمك ايجاب ايلديكنى علاوه ايلدى . مشار اليهك نطقى بر ساعتدن فضله سوردى .

بو عاجز ايسه صرف بو اجتماعده مستمع صفتيله اثبات وجود ايتمشيدم . فقط مسافرلكمه حرمةً بكا موقع خطابتده ـ يوكسكده ـ اوطورانلرك نزدنده بر موقع ويرمشلردى . بنم سوز سويلمكلكم ايچون هيچ بر حاضرلق ، پلان پاپيلمامشدى. فقط بنى موقع مذكورده كورن مسلمانلر ، بنمده سوز سويليه جكمى تخمين ايدرك ، آزاد حضرتلرندن صوكره سوز سويلمكلكم ايچون حضار طرفندن شديد آرزولر وقوع بولدى . بن معذرت بيان ايتدكجه ، طلب تشدد ايتمكه باشلادى. جداً فنا بر موقعده بولنيوردم. سوز سويلمسهم هم عدم اقتدارمى اثبات ، همده افكار عموميهٔ اسلاميه‌يى كندمدن رنجيده ايتمش اولوردم . سوز سويليه جك اولسه‌م ، نه سويليه‌يم . ذاتاً بونك ايچون آزاجق اولسون كنديمى حاضرلامامشيدم. حاصلى خلقك هيا هويته خاتمه چكمك وحقيرانه اولان متاعمى صاتمق ايچون ميدانه متوكلاً على الله آتيلدم . فارسيجه اوله‌رق يارم ساعت قدر سوز سويلدم . ميسيونجيلق ايله ميسيونرلرك فداكارلقلرندن، جديت وثباتلرندن ، مسلمانلرك ، اسلام عالملرينك وادئ عطالت ونبلكده بويان بولندقلرندن بحث ايتدم . ميسيونرلرك هندستانده ، افريقاده سيلان وبرما آطه واياللرنده‌كى مؤسسه‌لرندن ، مكتبندن ، نشرياتندن بر بر سويلدم .

بزمده تلافئ مافات ايچون بوندن صوكره بر بيوك اسلام ميسيونى تشكيل ايتمك ايچون چاليشمقلغمزك ايجاب ايتديكنى حضاره تفهيم ايتدم . لله الحمد دفعاتله آلقيشلره مظهر اولمق صورتيله موقع خطابتدن چكيله‌بيلدم .

بر قاچ كشى دها موقع خطابته كچه‌رك اولكى خطيبلرك سوزلرنى تأييد ايتدكدن صوكره بالنتيجه آتيده‌كى مقرراتك اتخاذينه اكثريتله قرار ويرلدى :

١ — لورد هيدله‌يه بر تبريك تلغرافنامه‌سى كوندرمك .

٢ — خواجه كمال الدينه مادى معاونت ابراز وطلبى ايچون بر قوميته‌نك تشكيلى .

٣ — بر اسلام ميسيونى تشكيل ايده‌بيلمك ايچون وسائل مقتضيه‌يه تشبث ايتمك .

٤ — ذات حضرت خلافتپناهيدن‌ده بو بابده مادى ومعنوى ياردم ومعاونت طلب ايتمك .

طاغيله‌جغمز صره‌ده اهالى بنمله مصافحه ايتمك ايچون مسابقه ايديورلردى . بن ايسه مولانا آزاد حضرتلرينك اللرنى اوپمكه آنلرى تشويق ايتمكله ياقه‌مى قورتاروب آرابه‌يه كوچ حال ايله كنديمى آته‌بيلدم .

كالكوته‌ده محرم آيى :

كالكوته‌ده وهندستانك همان هر طرفنده محرمك ايلك اون كوننده ماتم طوتيليور. ماتمدارلق مراسمى انواع صورتله اجرا ايدليور . بعضاً بتپرستلر دخى مراسم مذكوره‌يه اشتراك ايتدكلرى كوريليور .

كالكوته‌ده‌كى ايرانيلر استانبولده ياپدقلرى كبى كيجه‌لرى (امام باره) ـ ماتم وتعزيه اجرا ايلدكلرى محللر ـ ده اهل بيت ايله حضرت حسين افندمزك مناقب وصورت شهادتنى منظوم ومنثور اوله‌رق آخونت وسيدلر واسطه‌سيله منبر اوزرنده اوقوتدوروب آغلارلر . بو معنوى استفاده‌دن صوكره ، آرتق مادى بر صورتده كوكسلرنى ، صيرتلرنى يومروقلرله ، زنجيرلرله اوررلر . فقط هرنه دنسه بو مادى عمليات قسمنه كندينى بيلن حيثيت وجاه صاحبى وياخود معتبران وتجاردن هيچ بر كيمسه اشتراك ايتميور . بو تراجه‌ديى كورنلرك اعصابى مطلقا تحريك وتخديش اولنور . عوام ناس اولان زواللير ، صيرتلرنى كوكسلرنى پارچه‌لادقلرى حالده ، جانلرى قيمتلى اولان (آغا) لر يوواشجه‌جك يومروقلرنى كوكسلرينه دكديره‌رك تراجه‌دى يرده‌سنه ، برده قومه‌ديا علاوه ايدرلركه بو حالره ، بدعتلره اسلاميت نقطه‌سندن آغلامامق وياخود كولمه‌مك انسانك النده دكلدر .

اكر زنجيرله كوكسى چالمق ، قامه ايله قفا يارمق ايى ، ثواب ، اجر ومحسناتى موجب ايسه بوكا نيچون يوكسك طبقه اشتراك ايتميور؟ فنا وبدعت ايسه زواللى عوام الناسى بو حالدن نيه منع ايتميورلر ؟ بو حالره شيعى مجتهدلرينك سكوتلرى‌ده پك تحف وعجايبدر !

(دسته) تعبير ايتدكلرى آلاى وكومه‌لرله برابر چيقان آلات وادوات او قدر چوقدركه ، ليسته‌سى ياپيلسه باشليجه بر كتاب تشكيل ايدر . از جمله اوجى نيچه‌لى، طوقاقلى سيورى ـ هر شكلده بايراقلر ، بايراقلرك قوماشى صيرمه‌لى ايپكلى وساتره‌دندر . قوماشلر اوزرينه ايپك وصيرمه ايله ايشلنمش آيات واحاديث شريفه ـ طبيعى هپ حضرت حسينك شهادت عاليلرينه دائردر ـ نقش ايدلمشدر . بو آلاى كيجه‌دن بشقه برده اوكلده‌ن صوكره كوندوز وقتى‌ده چيقاريلير .

حكومت محليه‌نك پوليسلرى آسايش وامنيتى محافظه ايچون نه‌قدر مشكلاته تصادف ايتدكلرينى تعريف ايتمك زائددر .

بر كره مراسمك كچه‌جكى جاده‌لرك هر ايكى طرفنه قالين ايپلر چكيلير وايپك ايچندن مراسم ايله مراسمى اجرا ايدنلر كچر . سيرجيلرله عابرين ومارين ايپلرك خارجندن كچرلر . بو مراسمه آت ، طاوول ، زيل ، بورو ودها درلو درلو هند ايشى زورنالرده داخلدر . قفس ايچنده قوش وآكا مماثل شيلرده آز دكلدر.

هنديلر بو مراسمه (مندل) ديرلر . استانبولده بو مراسم يالكز ايرانلى قارده‌شلرمزه منحصر اولديغى حالده ، هندستانده سنيلرده اشتراك ايديورلر .

فقط ماتم كيفيتى اوقدر انحرافه اوغرامشكه ، ماتملكدن جداً چيقمش وماهيت اصليه‌سنى چوقدن غائب ايدرك بيوك بر نمايش حالنى آلمشدر.

هرسنه بو نمايشلر اثناسنده بر قاچ كيشى آياق آلتنده قالير وتلف اولور . جاده‌لردن بر قاچ ساعت ايچون نه آرابه ، نه اوتوموبيل ونه ساتر آلات وادوات نقليه كچه‌مز .

هله بو سنه‌كى نمايش عمومى بر حال آلمشيدى كه بالجمله هند وبتپرستلرده مذكور نمايشه اشتراك ايديورلردى . بچن سنه هر محله‌نك كلخان بكلرى بربرلريله منازعه‌يه باشلارلر . ايش سوزدن آغاجه ، بامبو صوپالرينه ، مضاربه‌دن دركن مجارحه وقاتله‌يه واك صوكرا مسلح پوليسلرك مداخله‌سيله ايشه خاتمه ويريله‌بيلير. بو مراسمى منع ايتمك ايچون اوته‌دن برو فرصت وبهانه آرايان انكليزلر ، آرتق بو سنه‌كى مراسمه نهايت ويررلر ! عرض ايتديكم كبى بويله مهم ايشلرى بر طاقم عقلا طاقمى يالين آياق ، بالديرى چيلاق حريفلرك النه تسليم ايدنجه صوكى بويله اولور .

« آكره » قصبه‌سنده‌ده مسلمانلرله بتپرستلر آره‌سنده بو سنه منازعه قوپدى . اك صوكره قلعه‌دن انكليز طوپجيلرى طوپلريله برابر سوقاقلرده عرض اندام ايدنجه هر ايكى طرف ادنى طاتمغه مجبور اولديلر .

ظن اولنمسونكه محرم مراسمنك اجراسى عليهنده‌يم ... بالعكس بو مراسمى اداب ديانت مبجله وعرف وعادات اسلاميته قابل توفيق ومعقولانه بر صورتده اجرا اولنمسنه طرفدارم .

عينى زمانده‌ده باربارلقله وحشتدن هيچ بر فرقى اولميان قامه اورمق ، زنجير چالمق بدعتلرينك‌ده شدتله عليهنده‌يم . بو بابده علماى شيعه ايله عراقده ايكن قونوشمشيدم . مشار اليهم حضراتى‌ده بونك عليهنده اولدقلرنى بكا ادله وبراهين قويه ايله اثبات ايتديلر . حتى بر چوقلرى بو خصوصده تحريرى صورتده فتوالرده اصدار ايلديكى حالده بو حالرى عادت ثانيه اتخاذ ايدن عوام اوزرينه مذكور فتوا تأثير ايتمامشدر .

برده «آتشه كيرمك» وارمش ! . — هندستانده برده آتشه كيرمك كيفيتى واردركه ، جداً كوريلوب عبرت آلنه‌جق بر منظره‌در . اسلاميتدن ذره‌قدر خبرلرى بيله اولميان بتپرستلر « ياحسين ، ياحسين » ديه‌رك سوقاقده بوينه قيزاروب اوزاتديرلمش اولان آتشلر اوزرندن عادتا كچه وكليم وخالى اوزرنده رقص ايدرجه‌سنه قوشه قوشه بر طرفدن ديكر طرفه آمدشد ايدرلر . بو حالى كوروبده حضرت حسين افندمزك مالك اولدقلرى علويت اخلاقيه وحريت دينيه‌لرينه آغلامامق ممكن دكلدر . منظرهٔ مذكوره اك قاتى يوره‌كليرى بيله متأثر ايتمكه كافيدر . بن ايسه بو منظره‌يى كورمدم فقط ايشتدم . هندستان سنيلرى محرمك اونجى كوننه قدر طولو آغزله صواپچه‌دكلرى كبى پك ساده وبسيط اوله‌رق تعدى ايدرلر .

بنم زیارتمه کلن بر ذات ، مفارقتنده بکا « محرمك عشره سنده اولسیدق ذات عالیکزی دعوت ایده‌جکدم . بوقصوریمی عفو بویوریکز » دینجه بنده بالمقابله « استغفرالله افندم . تشکر ایدرم . ذاتاً طرف عالیلرندن بویله بر دعوت وقوع بولسیدی مع التأسف قبولدن اعتذار ایده‌جکدم » جوابنی ویرنجه ، صوك درجه ممنون اوله‌رق نزدمدن آیرلدی . بوذات سنی اولدیغی حالده بو حسیات ایله متحسس ایدی‌که ، جداً بویله معاملات نتیجه‌سنده هر ایکی عنصر بیننده آز چوق اتحاد واتفاق ممکن اوله‌بیلیر .

(الهلال) جریده‌سی صاحب محترمی سنیلکله وعصبیت مذهبیه ایله بالجمله مسلمانلر نزدنده معروف ومشتهر بولندقلری حالده عاشورا مناسبتیله باش مقاله‌سنی شهادت حضرت حسین رضی الله عنه حصر ایتمشیدی . مقاله‌یی کورنجه مشار الیه حضرتلرینك اتحاد اسلام اغورنده نه‌درجه چالیشمق ایستدکلرینی تخمین وصمیم قلبدن بو حرکت عالیلرینی آلقیشلادم .

حرب اعانه‌سنده چالانلر :

محاربه اثناسنده برچوق کیمسه‌لر ـ طبیعی بریلردن ـ زواللی اهالیدن اعانه طوپلادقلری حالده ، اعانات مذکوره‌نك برقسمنی وبعضیلری‌ده جمله‌سنی درجیب ایلمشلردر . کالکوته اغنیاسندن برایکی کیشی‌ده بری اعانه جمعیتنه رئیس ، دیکری‌ده صندقدار اولدقلری حالده بر چوق پاره‌لر ویردکلرینی خلقه کوستروب ، صوکره برپاره ویرمامشلردر ! فقط خلقدن طوپلادقلری مبالغی استانبوله کوندرمشلردر. استانبولده‌کی وکلا ایسه بوحریفلری هندلیلرك بویوك لیدرلری تلقی ایدیورلرکه، بونده خطا ایلیورلر . بونلرك تلطیفندن بالجمله اهالی نفرت ایده‌جکدر . هریرده اولدیغی کبی هندستانده‌ده بویله آلچاق ، ناموسسز حریفلر ، ایری وقوجه نام وعنوانلر آلتنده اللهدن قورقمایوب ، پیغمبرافندمزدن اوتانمیوب هم اهالئ محلیه‌نك کلاهنی قاپمقدن ، هم‌ده ـ عین زمانده ـ حکومت عثمانیه‌یه کندیلرینی نفوذلی وبویوك ذوات کبی کوسترمکدن ذره‌قدر حیا وحجاب ایتمیورلر .

فقط بو آلچقلری کرك کالکوته‌ده وکرك بوتون هندستانده طانییان قالمامشدر.

اسلامیت بویله میقروبلردن تطهیر اولندیغی کون طبیعتیله تعالی ایدوب ذروهٔ اعلایه یتیشیر انشاءالله .

بمبو بالدن : س . م . توفیق

بیروت مکتوبلری :

۵

بیروتده عثمانلی معارفی

« عرفانك ملتی ، حکومتی اولماز » دینلره اینانیرم . فقط بیروتده بر عثمانلی معارفی آرامقدن‌ده واز کچمم . مقتضای حال باکا بوراده معارف ایچون شویله بر تقسیم الهام ایتدی :(۱) معارف لازمه (۲) معارف متعدیه . بزم معارفمز ، بو اده برنجی وصفی حائزدر ، کندی حالنده کیمسه‌یه طوقونماز ، کیمسه‌نك ایسنده کوتوسنده اولمایان درویش نهاد بر عرفانمز وار . الله ایچون سویلنمك لازم کلنجه : طوغروسی علم ، عرفانده شبهه‌سز بودر . حسبةً لله اوکرتملی واوکرنمه‌لی . علم ، علم ایچوندر . نهایت بر آزده یاشامق ایچون اولدوغنی قبوله تنزل ایدیورسه‌ك اولور کیدر . اکر بیروتده کندی باشمزه قالسه‌یدق طوتدوغمز یول ، بزی مطلقا جنته کوتورردی. فقط حال بویله دکل ، بزم لازم معارفمزك قارشیسنده برده متعدی معارف وار . لازمدن مجهول کلمه‌دیکی ایچونمی نه‌در بیلمم ، بزم معارفك حالی ؛ هرکسه معلوم .

اوته کنه کلنجه : او ، قلعه‌لری ، برج وباورلری ایچنده مجهول ایشلر کوروب طورویور ؛ بن ، ایلك مکتوبمده سویله‌دیکم کبی واقعات اوزرنده یورویه‌جکم. بزم معرفتلرمز ایچون معلوم دیدم ؛ فقط اوکا دائر سویله‌یه‌جکلرمزده معلومی اعلان قبیلندن اولمایاجق .

بزم معارفمزی عصرلردنبری لازم وضعیتده براقان ، بر تورلو قیمیلداتمیان ، بوراده‌ده هربرده ارتکاب ایتدیکمز خطا یوزندن ایله‌ری کلمش . بیلکی ایله خارجی وواقعی تقریب ایتمکه یاناشمامشز . بیروت نه‌در ، اقلیمی ، خلقی ، محیطی نه ایستر ؛ بونلری دوشونمه‌مشز . فقط زمان ، احتیاج بزه قولاق ویرمه‌مش . آلابیلدیکنه یورومش. شیمدی برده باقیورزکه بیروتده بزم « لسان دین » مز اولان عربجه‌یی ، بزم دینداشلرمز اولان عربلر ؛ اجنبی مکتبلرنده تحصیل ایدیورلر ؛ بزم لسان رسمی حکومتمز اولان عثمانلیجه‌یی ؛ ینه بزم دین وحکومت قارده‌شلرمز اولان عربلر ، اوقویاجق ، اوکره‌نه‌جك یر بولامیورلر . عسکرلك اولماسیدی ، چارشوده تورکجه آکلار نفس متکلم وحده بولونامازدی . حالبوکه بوراده فرانسزجه‌نك قرق بیك نفس متکلم مع الغیر ! ی اولدوغنی باکا حذاقت وقوف اربابندن بری سویله‌دی وقولاقلرم تصدیق ایتمکه باشلادی . محیطك کندی لسانی‌ده ، عربجه‌ده اغیار النده . تورکجه‌نك ایسه صاحبی آرانه آرانه بولونامیور. شوراده ینه طورامایاجغم سویله‌یه‌جکم ، عربجه مسلمان خواصنك لسانی اولمالی؛ عثمانلی لسانی‌ده عثمانلی حکومتی هرکسه اوکرتمه‌لی . صدددن آیرلمایم ؛ بو اوغرادیغم مسئله ؛ آیریجه یازمایه دکر مختلر دندر .

معارفمزك شیمدیکی لازم وضعیتی ، متعدی‌یه قلب ایده‌لم دیه‌مم . درمانمز یوق ، فقط هیچ اولمزسه تدافعی بر وضعیت آلمایه حال وقالمزك مساعده‌سی واردر . هم بو ، برحقدر ؛ استفاده ایتمه‌ین معاتب اولور . زواللی بیروت ؛ هر طرفدن اوزانیلان مائدات عرفان قارشیسنده عادتا شاشیرمش قالمش . معارفك ایتالیانی ، انکلیزی ، فرانسزی ، هرنوعی وار . بونلره میل ایدنلر ، نیچون ایدیورلر ؟ بونك سببنی بزدن باشقه هرکس آکلامش . یاخود بزده آکلامشزده ، یاریشه چیقیشه‌مامشز . سببی شو : چونکه اورایه کیرنلر ؛ بیروت حیاتنه حاضرلانابیلیورلر . برکره متمدن دنیلن ملتلردن برینك لسانی ، هرشیئدن فضله بر رسوخله اوکره‌نیورلر . ثانیاً حیاتده ایشله‌ك اولمق ایچین لازم کلن جهازلری آلابیلیورلر. ثالثاً : یورغون دوشمه‌یورلر، کوچلی ، قوتلی چیقیورلر .

بزم عرفان عثمانیمزده مع التأسف بو خاصه‌لر یوق ؛ حیاته حاضرلایامیورز ، لسان اوکرته‌میورز . کنجلکی لزومندن فضله یوردوغمز حالده بوکا مقابل الك مبرم سرمایه‌لری ویرمه‌یورز . کسدیرمه سوزله (عملی) اولامیورز . یوقسه ، مشاهدهٔ ذاتیه‌م اوزرینه سویله‌یورم ؛ ـ بوراده اللهه بیکلرجه شکرلر ، بو سنه شرف تأسس ایدن بر مدرسهٔ عالیه‌مزك دخول امتحانلرنده بولوندم، آکلادم. ـ بزم بو کونکی ناقص واسطه‌لی مکتبلرمز بیله تدریسات نظریه‌جه، اجنبی مکاتب تالیه‌سنه تفوق ایدیور. بز پك ایی نظریاتجی اولابیلیورز . فقط ایشله‌یه‌مه‌یورز . ایشله‌مکه استعدادسزلغمز ادعا اولوناماز . بالعکس بز، پك اعلا ایشجی اولابیلیرز.

فقط افنا بر تقلید ، فنا وفانی بر آکلایش ، بزی بوحاله کتیرمش . بوندن قورتولامایاجقمی یز ؟ بن انشاءالله پك یقینده قورتولاجغمزه امنیت ویرن مژده‌لر آلیورم . معارف عالممزك خطوط عمومیه‌سنده شویله بویله برقیملدانمه وار . بوتنبه بورالرده اثرینی کوسترمکه باشلارسه باشقه‌لرینك سنه‌لرده قازاندیغنی بز بوراده آیلرده الده‌کیره‌بیلیرز . چونکه کندی طوپراغمزدر ؛ کندی دینداشلرمز ، کندی قارده‌شلرمز ایچون چالیشاجغز .

بیروتده عثمانلی معارفی مسئله‌سی ، بوتون مسائلك روحیدر . بو کونکی بیروت ، یارینکی بیروت ؛ هپ اوکا معلقدر . اوکره‌ندکلرمی سزه یازاجغم . اوکره‌نه‌جك پك چوق شیلر وار . ذاتاً عثمانلی معارفنك ایلك وظیفه‌سی ، بوراده‌کی عرفان مجادلات ومعاداتنی احاطه ایده‌بیلمکدر . بوندن صوکرا آدیم آتمایه صیرا کلیر . بوبللی‌باشلی مسئله‌یی قاورامادن کلیشی کوزه‌ل یورویشلر ، فائده‌سزلکندن واز کچه‌لم ، فقط اغلب احتمال مضر اولور . وطنمزی طانیالم ؛ بو کونکی کبی کندمزی اغیاردن اوکره‌نمك وضعیت الیمه‌سنده قالمایالم . شرق ، یاشامق ایچون اولمشدی . بن ، بو کونکی شرق نسلنك جسدینه ، « روح »ك ، ایلك شعله‌لریله اشراق ایتمکه باشلادیغنی کورور کبی اولیورم . کبی دییورم ؛ چونکه بن‌ده او نسلدنم .

حارث بن همام

فیلیپین مکتوبلری :

۸

سنغاپوردن مفارقت

هند مسلمانلرینك بڭا قارشی محبتلری :

کچن هفته مکتوبمده بیان ایلدیکم اوزره صفرالخیرك یکرمیسنه مصادف جمعه‌ایرتسی کونی سنغاپوردن حرکت ایتدم . یوم حرکتمده اهالی اسلامیه‌نك کوستردیکی تظاهرات اخوتکارانه ادیان سائره اربابنك بحق غبطه‌سنی موجب اولمشیدی . مشهور فداکاران امتدن عثمانلیلق محبی مدراسلی حاجی حسین افندی حرکتمدن برکون اول سنغاپور والیسنه کیدر ؛ اهالی اسلامیه‌دن یوزلرجه ذواتك تشییع مناسبتیله اسکله‌یه کیده‌جکنی یارم ساعت قدر اشغال ایده‌جکلرینی بیان ایله استحصال مساعده ایدر . جمعه‌ایرتسی واپوره بینمك اوزره اسکله‌یه کلدیکمده برغلبه‌لق تکبیر وصلوات ایله بنی قارشولادی . اوتوموبیلدن اینر اینمز بوتون مسلمانلر اطرافه طوپلاندی . مقام اقدس خلافته اولان مربوطیت خالصه‌لرینی اعلان ایچون برفرصت مناسبه بیلدکاری شوملاقاتی تجیلاً فوق العاده تظاهراتده بولوندیلر : هرکجنه شربتلر ، شکرلر توزیع ایدییورلر ؛ اوزرلرینه کل ، یاسمن سرپیورلردی . دیکر طرفدن کیمی الی ، کیمی اتکمی ، کیمی باصدیغم یری اوپیوردی . وهله اولاده الی ویرمکدن امتناع ایتمك ایستدم ، حضاردن بعض ذوات بوحرکتك انکسار قلبلرینی موجب اوله‌جغنی ، کبرای اسلامیه حقنده بوصورتده اظهار تعظیم ایده‌کلدکلرینی ، خلافنی آکلاتمق پك کوچ اولدیغنی سویلیه‌رك اظهار رضا ایلمکلکمی توصیه ایتدی . آره‌لرندن آنجق برساعت صکره قورتوله‌بیلدم ، همان اسکله طرفنه کیده‌رك قیده طوردم ، یوکسك صدا ایله بیان تشکر ایتدم .

سنغاپورده صوك خطبه‌م :

سبق ایدن دعوتلر اوزره سنغاپور جمعیات اسلامیه‌سنده وعرب جامع شریفنده ایراد ایدیلوب اهالی اسلامیه اوزرنده وحتی بعض انکلیز محافلنده حسن تأثیر اجرا ایتدیکی آکلاشیلان مواعظ وخطب عاجزی‌یه برخاتمه‌ شکلنی علاوه ایتمکلکمی دارالتعلیم جمعیتی رئیسی الحاج محمد حکیم افندی التماس ایتمکله وقتك عدم مساعده‌سنه مبنی مختصر اوچ نصیحتده بولنه‌بیله‌جکمی سویلدم . نصایح واقعه شو نقطه‌لره منحصردر : اوامر الهیه وسنت سنیه‌یه اتباع ، دنیا وآخرت ایچون چالیشارق دیکر ملتلره علماً واقتصاداً کسب تفوق ایتمکه غیرت ، بین المسلمین تفرقه ایقاعندن مجانبت .

سنغاپور ساحللرنده عثمانلی بایراقلری :

بونی متعاقب هرطرفدن « یشاسون اسلامیت ! » سسلری یوکسلدی ، عظیم آلقیشلر آراسنده ، بش‌ویدی طرفلری لوای پراحتشام عثمانی ایله رونقدار اولان استمبوطه ایندم . یانمده معتبران اسلامیه‌دن یکرمی بش ذات واردی . آرقه‌مزدن دیکر بر استمبوط ینیشدی . بونده قرق اللی کیشی بولونیوردی . استمبوطلر دکزده برساعت قدر دولاشه‌رق بر تنزه بحری اجراسندن صکره واپوره یناشدق . بوراده دخی تکبیر صدالری آفاقی طوتدی .

آمریقا غزته مخابرلریله ملاقات :

رفیقلرمله برابر واپوره چیقدق . واپورده آمریقا غزته‌مخبرلرندن بش‌ذات بنی قارشولادی . بعض‌شیلر سؤال ایده‌جکلرینی سویلیه‌رك مساعده طلب ایتدیلر . بونك اوزرینه صالونه کیروب هربرینه آیری آیری جوابلر ویردم . سؤاللرك اکثریسی‌نی جورفلی‌نك بوبابده‌کی مراجعتك درسعادتده نه‌صورتله تلقی ایدلدیکنه ، آمریقا حکومتنك بو حرکتی موجب ممنونیت اولوب اولمدیغنه ، وظیفه‌م ، فکرم نه‌دن عبارت بولوندیغنه ودها دیکر بعض مسائل فرعیه‌یه عائد ایدی . مراجعت واقعه‌نك برحس تبعه‌پروریدن ایلری کلدیکی قویاً امید ایدلدیکنه ، آنك ایچون مقام اقدس خلافتجه مظهر اسعاف اولوب محافل اسلامیه‌ده دخی موجب ممنونیت اولدیغنه دائر ایضاحات لازمه‌ده بولوندیغم کبی ، وظیفه‌م اهالی اسلامیه‌یه امور دینیه‌لرینی تعلیم ایتمکله برابر فیلیپینده آمریقا حکومتنك اك ایی تبعه‌سندن اولملرینه سبب اوله‌جق ترقیات علمیه واقتصادیه‌یه بیکانه قالماملرینی لسان شریعتله توصیه ایلمکدن عبارت بولندیغنی وایفای وظیفه‌ده فیلیپین حکومتی طرفندن تماماً مظهر تسهیلات ومعاونت اولدیغم تقدیرده نتیجهٔ مطلوبه‌یه وصول محقق اولدیغنی افهام ایده‌جك مناسب جوابلرده ویردم .

قادین میسیونرلر :

مخابرلر اظهار تشکر ایدرك یانمدن آیرلدقدنصکره ایچلرندن بری کلدی ، فیلیپینه کیده‌جکنی خبر آلان ایکی قادین میسیونرینك همان عینی واپورایله زامبوآنغایه متهیٔ عزیمت بولوندقلرینی خبر ویردی . فی الحقیقه یارم ساعت کچمه‌دن واپوره ایکی قادین کلدی که بنمله برابر زامبوآنغایه کیده‌جکلرینی اثنای طعامده اکلاتیورلردی .

بزده دخی جمعیات خیریه تأسیس ایدیلوب چارأقطار عالمده نشر دین ایچون علمای کرامدن ذوات مناسبه کوندریلسه نه‌مز اکسیلور عجبا ؟ ممالك محروسه‌نك هرطرفنده بولنان معاشلی مدرسلرمز خریستیانلرك بوراده‌یه‌واران قیصقانجلقلرینی اکلاته‌رق اغنیای مسلمینی بوکبی جمعیتلر تأسیسنه تشویق ایتسونلر . حکومت سنیه‌ده بوبابده عهده‌سنه ترتب ایدن مظاهرتی یاپسون . سنغاپورده محافل مختلفه‌ده ایراد ایتدیکم موعظه‌لری ، وحتی عرب جامعنده اوقودیغم خطبه‌یی محلی غزته‌لری درج ستون ایتدیلر برقاچ انکلیزجه وملایوجه غزته‌ده بومناسبتیله انتباه مسلمینه دائر مقاله‌لر یازدیلر .

سنغاپور :

محمد وجیه الکیلانی

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی كوستردك شرطیله چون یازیلر هرهانكی بر طرفدن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك امضالرك واضح اوقوناقلی اولمسی وآبونه صیره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون بونه ولر درسلرینك و اسریده یازلمسی رجا اولونور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه‌دن كوندرلدیكنك وضوحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور .

عدد ٢٩٢ — ٢٠ جمادی‌الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٣ نیسان ١٣٣٠ — جلد ١٢

فاتح كرسیسنده

٢٢

أولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض ...

فقط بومسخره‌لقلر دوام ایدوب كیتمز ؛
« آدام ، بنم نه‌مه لازم ! » دیمكله ایش بیتمز .
تجلد ایله‌مسنده‌ن بیلوبده زندیقك ،
آغیرجه آلماسی، بر فتنادركه ، صدّیقك :
جناب حقه صیغینمش، او هیبتیله، عمر ! [*]
امین اولك، بزی مأیوس ایدن فلا كتلر ،
وظیفه حسنه بیكانه‌لك بلاسی بوتون .
كوچوك، بویوك «نه‌وظیفه‌م!» دیسین‌ده ایش یوروتك !
اوحاله كلدی‌كه ملت وظیفه‌سزلكدن :
وظیفه حسی‌ده كافی دكل، بوكون، جداً .
أوت ، اونك دها فوقنده احتیاج آرتیق ..
اواحتیاج ایسه: ملتجه بر فداكارلق .

شو فقره‌سیله ، حقیقت، جناب مولانا
نكاه عبرته آچمش جهان قدر معنی :
« ده‌ایك، ده‌شیك أوینك، بر زواللی خانه خراب،
كورورده حالنی ، هركون ایدر شو یولده خطاب :
یقیلما ها ! بنی اولجه اتمه‌دن آگاه ؛
چولوق، چوجوق بیترز صوكره هپ، معاذالله !
بو حسبحال ایله یللر كچر .. دیركن ،
كلیر باقاركه بر آقشام: او آشیان كهن
یقیلمش، آلتنه آلمش زواللی عائله‌یی !
كورونجه قارشیدن آدجغز بو هائله‌یی ،
یقینله طاش كسیلن یوردینك خرابه‌سنه
دونرده دیركه: « مكر آلدانیرمشم، دیسه‌كه :
نه‌اولدی بونجه نیازم، ای آشیان قدیم ؟
چوجوقلرم اوله‌جقكن بن اولدم ایشته یتیم !
صاقین یقیلما خبر ویرمه‌دن، دیمزمیدم ؟
بومیدی سندن، آظالم، بومیدی امیدم؟
حقوق ، عهدی كوزتمك نه‌در، صاقین بیلمه !
یازیق، یازیق سكا صرف ایتدیكم امكلرمه !... »

اوطاش یقینلری برهانی لسان اوله‌رق ،
زواللی آدمه دیر : « حقسز انفعالی بیراق !
یكوبده قارشیمه فریاد ایدرمیسین شیمدی ؟
خبرمی ویرمدم ، اما قولاق ویرن كیمدی !
دیوارلرمده یاریق صاندیغك آغیزلردن
بر رزبان تظلم اوزاتدم ، ای نادان !
فقط چامورله قاپاردك‌ده هركون آغزیمی سن ،
زیاده سویلیه‌مزدم صوصاردم آرتیق بن !...»
حكایه حالمزك عینیدر ، دكلمی ؟ أوت !
شوفرقی وار یالكز : بزده یوق دكل قوت.
یقین یقین سقطاتیله كچمش ادوارك ،
یقیلمش اولسه‌ده برخیلی قسمی دیوارك ؛
بنای ملتی اعلا ایدن عمل صاغلام .
دیمككه : قورتولورز بز بوكون اولورسه‌ق آدام .
اونك‌ده چاره‌سی ال برلكیله غیرتدر ..
چالیشمه‌نك اوقدر ذوق واركه : حیرتدر !
هزیمتك صوكی اولمك دكلدر البته .
دوشنلر اولدی زمانیله عینی عاقبته ؛
فقط بوكون یاشایورلر ، هم اسكیسندن ایی .
ناصیلسه غائب ایدوب كاملاً محاربه‌یی ،
اسارت آلتنه كیرمشدی بر بویوك ملت .
ذوی‌العقوله آره‌سندن سچیلمه برهیئت
دوشوندی : ملتی اعلایه چاره هانكیسیدر ؟
دوكولدی اورتیه آرای انجمن بربر :
سیاسةً كیمی قورتارمق ایسته‌مش قالانی ؛
دیمش‌كه دیكری : « عسكرخلاص ایدر وطنی ؛ »
اودیر : « دونانمایه واردربوكون اشدلزوم ؛ »
بودیر : « خایر ! دها الزمدر اكتساب علوم ؛ »
كیمنده صنعته رغبت ؛ كیمنده نقده‌هوس ؛
خلاصه، هرقفادن باشقه چیقمش سس .
بر اختیار یالكز دیكلیوب بدایتده ،
« محله مكتبی لازم ! » دیمش نهایتده .

محمد عاكف

[*] كان عمر بن الخطاب یقول: «اشكوا الی الله من تجلد زندیق و بطالة صدیق.»

فقه و فتاوی

سبیل‌الرشاد جریدۀ اسلامیه‌سی هیئت محترمۀ علمیه‌سنه

اصول فقهه عائد بعض مسائل وقواعده مشکلاته تصادف ایتدم ، اصول فقهه پك زیاده مراقم واردر . شبه‌می محترم سبیل‌الرشاد واسطه‌سیله دفع ایتمك ایستیورم . جوابلری لطف بویوروبلورسه ممنون ومتشکر قاله‌جغم طبیعی‌در . سؤاللرم شونلردر :

١ — « علم فقه ، نفع وضرره متعلق اولان اعمالی تدقیق ایتمز ، حسن وقبحه متعلق اعمالی تدقیق ایدر . » دینیور . بو مسئله محترم سبیل‌الرشادجه نصلدر ؟

٢ — فقه اسلامی « مناسك اسلامیه وحقوق اسلامیه » دیه ایکی مبحث مستقله آییرمق طوغرومیدر ؟

٣ — حسن وقبح حقنده اهل سنت مذهبی نه‌دن عبارتدر ؟

٤ — عرف حقنده ابو یوسفك مذهبی نه‌در ؟

٥ — « مورد نصده اجتهاده مساغ یوقدر » و « عرف ایله عمل نص ایله عمل کبیدر » قاعده‌لری نه‌دیمکدر ؟

٦ — « بعض فقهالره کوره نص عرفدن متولدایسه مورد نصده اجتهاده جواز واردر . » دینیور . بو نه‌دیمکدر ؟

٧ — عرفك نظر شرعده‌کی موقعی نه‌در ؟

٨ — عمل اهل مدینه ندر ؟

٩ — اجماع وقیاس اساسلری ندر؟ قیاس: حکمی نصه‌می ارجاع ایتمکدر؟

١٠ — داود ظاهری مذهبی حیات اجتماعیه‌یه قارشومی کلشدر ؟

١١ — اجتهاد عرفه انطباق احتیاجندن‌می متولددر ؟

١٢ — اجتماعی اصول فقهه احتیاج وارمیدر ؟ بالفرض احتیاج اولدیغی صورتده بورادە نه‌کبی قواعد حاکم اوله‌جقدر ؟

طلبۀ علومدن :
عراقلی ع . ك

جواب : ١

بزم علم فقهمز نفس انسانی‌یه دنیوی واخروی نفع وضرری موجب اولان امورك احکامنی بیلدیرر ، انسانلرك عمللرینی نفع وضرر نقطۀ نظرندن تدقیق ایدر . نته‌کیم امام اعظم ابو حنیفه فقهی « معرفة النفس مالها وما علیها » دیه تعریف ایدیور . منلا خسرو مرآتده امام اعظمك بو تعریفنی شویله ایضاح ایدیور : الفقه ملکة تصدق بها النفس الانسانیة بحکم کل ماینتفع به ویتضرر تصدیقاً ناشئاً عن الدلیل .

امام اعظم عندنده علم فقه غایت واسع ایدی ؛ علم توحید ایله علم اخلاق وتصوف‌ده علم فقهده داخل ایدی .

چونکه اهل اسلام عندنده بدایتده علوم شرعیه اوچ علمه آییرلمش ایدی : علم قرآن ، علم حدیث ، علم فقه . بو تقسیم شو حدیث شریفدن مأخوذ ایدی : «العلم ثلثة: آیة محکمة ، اوسنة قائمة ، او فریضة عادلة؛ وماکان سوی ذلك فهو فضل . — رواه ابوداود وابن ماجة . »

امام اعظم ، نفس انسانیه‌یه دنیوی‌واخروی‌اولان نفع وضرری ، اوچه آییریور ایدی: اعتقاداً ، عملاً ، وجداناً . بوندن طولایی‌علم فقه اوچ شعبه‌یه آیریلیور ایدی : فقه اعتقادی ، فقه عملی ، فقه وجدانی .

فقه اعتقادی : فقه اکبر ویا علم توحید ویاعلم کلام‌در . فقه عملی‌ده : فقه مصطلح‌در . فقه وجدانی‌یه‌ده: علم اخلاق وتصوف اطلاق اولنور . بالآخره علم فقه نامی یالکز فقه عملی‌یه اطلاق اولندی . نته‌کیم مرقاتده فقه شویله تعریف اولنیور : معرفة النفس مالها وما علیها.

مالها وما علیها‌یی‌ده شویله تفسیر ایدیور : احکام ماینتفع به اویتضرر . دیمك اولیورکه فقهمز اعمال انسانیه‌یی نفع وضرر نقطۀ نظرندن تدقیق ایدیور ، نفع وضرره متعلق اولان اعمالی فقهدن آییرمق اسلام فقهنجه طوغرو دکلدر .

جواب : ٢

فقه اسلامی مناسك اسلامیه وحقوق اسلامیه دیه ایکی مبحث مستقله ایرمق اسلام فقهنجه طوغرو دکلدر . چونکه فقهامز حقوقی شویله تقسیم ایدیورلر :

حقوق درت قسمدر : محضا حقوق الله ، محضا حقوق عباد ، حق الله ایله حق عبد اجتماع ایدوب حق اللهك غالب اولدیغی حقوق ، حق الله ایله حق عبد اجتماع ایدوب حق عبدك غالب اولدیغی حقوق .

حقوق الله . — حقوق الله حقوق‌عامه ، حقوق عمومیه دیمکدر . حقوق عامه‌یه حقوق الله دیمك ، شاننه اهتمام ایچوندر .

حقوق الله ویا حقوق عامه سکز نوعدر :

١) عبادات خالصه‌در : ایمان وفروع ایمان کبی .

٢) کندیسنده مؤنت (تعب وشدت) بولنان عبادتدر : صدقۀ فطر کبی .

٣) کندیسنده عبادت بولنان مؤنت‌در : عشر کبی .

٤) کندیسنده عقوبت بولنان مؤنت‌در : خراج کبی .

٥) عبادت ایله عقوبت اره‌سنده دوران ایدر : کفارت کبی .

٦) بنفسه قائم اولان حق‌در ، یعنی بطریق الطاعه مکلفه واجب اولیه‌جق صورتده ذمت عبده تعلق ایتمکسزین بذاته ثابت اولان حق‌در : خمس غنائم ، خمس معادن کبی .

٧) عقوبت کامله‌در : حدود کبی .

٨) عقوبت قاصره‌در : قتلك مانع میراث اولمسی کبی .

حقوق‌عباد. — حقوق عباد برمصلحت خاصه‌نك تعلق ایتدیکی حقوقدر: بشقه‌سنك مالنك حرمتی ؛ مبیعه مشتری‌نك ، ثمنه بایعك تملکی ؛ ملك نکاح وطلاق کبی .

حق اللهك غالب اولدیغی حق عبد . — حد قذف کبیدر .

حق عبدك غالب اولدیغی حق الله . — قصاص کبیدر .

کوریلیورکه مناسك اسلامیه حقوق اسلامیه‌ده داخلدر وحقوق عمومیه‌دندر . فقهی مناسك اسلامیه وحقوق اسلامیه‌یه آییرمق فقه اسلامی‌یه مطابق دکلدر .

فی‌الواقع اعمال عبادات ، معاملات دیه ایکی‌یه آیریله بیلیر ایسه‌ده هربری مستقل بر مبحث اوله‌ماز . چونکه عباداته احکام اخرویه ؛ معاملاته احکام دنیویه تعلق ایتمك اصلدر . فقط عباداته صحت وفسادکبی

احكام دنيويه تعلق ايتديكي كبي ، معاملاته وجوب وحرمت واباحه كبي احكام اخرويه تعلق ايدر . مثلا بو بيع صحيحدر ويا فاسـدر دينه بيلديكي كبي ؛ حرامدر ، واجبدر ، مكروهدر ، مباحدرده دينه بيلير .

علم فقهك هر كتابي كنديسنه ترتب ايدن احكام اعتباريله آيريدر . معاملاتدن اولان كتاب البيوع باشقه ، كتاب الكفاله ينه بشقه‌در . فقط بركيبكرلرندن مستقل دكلدر. اكر كتاب البيوع ايله كتاب الكفاله‌يه آيريجه آيري مبحث مستقلدر دينيرايسه آرتق نزاع مرتفع اولور.

جواب : ۳

اصول فقهده بيان اولنديغي اوزره حسن وقبحك بر قاچ معناسي واردر :

۱) حسن صفت كمال ، قبح صفت نقصـان اولمقدر . علم حسن ، جهل قبيحدر ؛ فضيلت حسن ، رذيلت قبيحدر كبي .

۲) حسن غرضه موافق ، قبح غرضه مخالف اولمقدر . عامه‌جه مشهور اولان حسن وقبح بو معنايه كلانيدر :

عسكرلريمزك مظفريتي ، دوستلريمزك اقبالي حسن ؛ عسكرلريمزك انهزامي ، دوستلريمزك ادباري قبيحدر .

۳) حسن طبعه ملايم ، قبح طبعه منافي اولمقدر : لذت حسن ، الم قبيحدر كبي .

بو اوچ معنـاده قوللانيلان حسـن وقبح عقليدر . بو بابده شرع جليل وارد اولمسه بيله عقل انلرك حسن ويا قبيح اولديغنه حكم ايدر ، بو خصوصده شرعك دخلي يوقدر . بو راسي بين العلماء متفق عليه‌در .

٤) حسن دنياده مدحه ، آخرتده ثوابه مسـتحق اولمق ؛ قبح دنياده ذمه ، آخرتده عقابه مستحق اولمق ديمكدر : طـاعت حسن ، معصيت قبيحدر كبي .

ايشته متنازع فيه اولان حسن وقبح بو دردنجي معنايه اولاندر .

معتزله‌يه كوره حسن وقبحده عقل حاكمدر .

معتزله‌نك بو مذهبي ابو علي جبائي ايله اوغلي ابو هاشمدن اعتباراً رواج بولدي. بونلر حسن وقبحي معرفت ، وجوب عقلي ايله واجبدر ، ديمكله شريعت عقليه اثبات ايتـديلر . شريعت نبويه‌يي عقلك وارەميه‌جغي مقدرات احكام وموقتات طاعاته رد ايتديلر .

اكر شريعت الهي شريعت ، اجتماعي شريعت ديه ايكي قسمه تقسيم اولنورسه جبائي ايله ابو هاشمك مذهبنه مشابه بر مذهب احداث ايديلمش اولور. چونكه جبائي وابو هاشم : عقلي شريعت ، نبوي شريعت ديورلر. تقسيم عيني تقسيمدر ، فقط دائرهٔ شمولري آيري اوله‌جقدر .

حسن وقبحده عقل مدرك اولمغله برابر شرع حاكمدر ، سوزي بوتون اهل سنت مذهبي دكلدر . بلكه ائمهٔ حنفيه‌جه مختار اولان مذهبدر .

اصول فقهده بيان اولنديغي اوزره حسن وقبحده اهل سنت بروجه آتي اختلاف ايديورلر :

۱ — اشعريه مذهبيدر . — بو مذهبه كوره امر شارع ورود ايتمه‌دن اول حسن ؛ نهي شارع ورود ايتمه‌دن اول قبيح يوقدر ؛ شارع امر ايتديكندن ناشي بر شي حسـن ، نهي ايتـديكندن ناشي بر شي قبيح اولمشدر .

حسن وقبحده حاكم شرعدر ، عقل حسني كندولكندن اكلايه‌ماز ، انجق ناقلك صدقني اكلار ، شارعك خطابني اكلار ، شارع حسني خبر ويردكدن صوكرا اكلار . شافعيلرك ، مالكيلرك مذهبي بودر .

بعض حنفيه‌ده بو مذهبده‌در .

۲ — ابو منصور واكثر مشايخ عراق مذهبيدر . — بو مذهبه كوره معرفة الله‌ك وجوبي بابنده عقل حاكمدر ، فقط شرايعده عقل حاكم دكلدر . عقل خطاب شارع كبي ايجاب الهي‌يي بيلديرورده معرفت الهيه‌نك وجوبي ايله حكم ايدر .

۳ — صاحب ميزان مذهبيدر . — بو مذهبه كوره عقل عقلاً ادراك اولنان محلده حاكمدر ، عقلاً ادراك اولونميـان محلده حسني كندولكندن اكلاياماز . مثلا عدل واحسان كبي عقلاً ادراك اولونان محلده عقل حاكمدر ، فقط اكثر احكام شرعيه كبي عقلاً ادراك اولونميان محلده عقل الت فهم خطابدر .

ايكنجي مذهب معرفة الله‌ده ، اوچنجي مذهب عقلاً ادراك اولنان محلده معتزله مذهبنه موافقدر . ايكنجي مذهب شرايعده ؛ اوچنجي مذهب عقلاً ادراك اولونميان محلده معتزله‌دن آيريليور .

٤ — حنفيه‌جه مختار اولان مذهبدر . — بو مذهبه كوره حسن وقبحده عقل مدرك اولمغله برابر شرع حاكمدر .

بو مذهب ائمهٔ حنفيه‌دن ابو زيد الدبوسي ايله فخر الاسلام پزدوي‌نك مذهبلريدر .

صـدر الشريعه ، فناري ، منلا خسرو ، ابن كمال پاشاده بو رأيي اختيار ايديورلر .

بو مذهب موجبنجه نافع حسندر ، مضر قبيحدر . بو مذهب بر عملك نفع وضررني تميز ايديورده حسن وقبحني تقدير ايديور ؛ يالكز واجبدر ، حرامدر ديه‌رك حكمده بولونيور .

جواب : ٤

امام ابو يوسفك اشياى ستهٔ ربويه[۱] ده عرفه ويانصه اعتبار ايتمسي حقنده كندوسندن ايكي روايت واردر :

روايت مشهوره‌يه كوره اشياى ستهٔ ربويه‌ده اعتبار عرفه دكل ، نصه‌در . فتح القديرده بيان اولنديغنه كوره نص عرفدن اقوادر . چونكه

[۱] الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثلا بمثل سواء بسواء يداً بيد . الحديث — اخرجه الستة الا البخاري.

عرف باطل اوزرینه‌ده اوله‌بیلیر : لیالیٔ معدوده‌ده مقابرده قندیل یاقق کبی . نص ثابت اولدقدن صوکرا باطل اولمق احتمالی یوقدر .

عرف متعارف وملتزم بولندیغی کیمسه‌لر عندنده حجتدر ؛ نص عموم عندنده حجتدر .

نص طوغریدن طوغری‌یه حجتدر ، عرف نص ایله حجتدر .

عرفك دلیلی نصدر ، نصك کندیسی دلیلدر .

کذا نصی نص اولمسی اعتباریله انکار کفردر ؛ عرفی انکار کفر دکلدر .

ابو حنیفه ایله محمدك مذهبلری موجبنجه‌ده اشیای ستهٔ ربویه‌ده اعتبار نصه‌در ، عرفه دکلدر .

ابو یوسفك روایت ثانیه‌یه ویا بعض علمانك دیدیکی وجهله روایت ضعیفه‌سنه کوره‌اشیای ستهٔربویه‌ده‌اعتبار عرفه‌در.چونکه حدیث‌شریفدن مقصود اولان : اشیای ستهٔ منصوصه‌ده تساوی‌یی ضبط ایتمکدر، یعنی معیار شرعیده بدل‌ایله مبیع اره‌سنده مساوات بولونملیدر.چونکه حدیث شریفده سواء بسواء بیورلمشدر. بدل ایله مبیع اره‌سنده کیل ویاوزنده تساوی بولونمق ایله حرمت قالقیور. عصر سعادتحصر رسالتده اشیانك بعضیسی مکیل ، بعضیسی موزون اولدیغندن بعضیسنه کیل ، بعضیسنه وزن تخصیص ایتمك لازم کلمش ایدی.چونکه اوزمان تساوی‌یی ضبط اویله اولیور ایدی .

اکر عرف تغیر ایدوب مکیل موزون ، موزون مکیل اولسه ینه بو حال معتبردر . چونکه حدیث شریفدن مقصود اولان شی حاصل اولمشدر : بدل ایله مبیع آرسنده معیار شرعی اولان کیلده ویا وزنده تساوی ضبط اولونمشدر . آرتق بو ایکی معیاردن هانکیسی اولور ایسه اولسون اشیای سته‌ده تساوی بولونمش اولور .

امام ابویوسف:نص‌عصرسعادتده‌مکیلده کیل، موزونده‌وزن‌اوزرینه ایدی ، او وقت عادته باقیلدی ؛ بالآخره عادت تبدل ایتدی ؛ حکم عادته موافق اولمق لازمدر ، دیور .

امام ابو یوسف: نصوصدن صوکره عرف طاری‌یه رعایت ایدیور، عرف طاری‌یی نصوصه مخالف بولمیور .

امام ابویوسف نصی اهمال ایدوب عرفه رعایت ایتمیور. ینه تمامیله نص‌ایله عمل ایدیور. چونکه نصدن‌مقصد تکرار تکرار ذکر اولندیغی وجهله اشیای سته‌ده بدل ایله مبیع اره‌سنده معیار شرعی اولان کیل ویا وزنده مساوات بولونمقدر .

عصر سعادتده‌ده بویله ؛ دها صوکره ینه بویله ، زمانمزده‌ده ینه بویله‌در . شوقدرکه بالفرض خورماده عصر سعادتده کیلده تساوی آرانیورایدی،شمدی‌ایسه وزنده تساوی آرانه‌جقدر. هرایکی‌صورتده نصه موافقدر .

امام ابو یوسف بو بابده نصه مخالف اولان عرف ایله اصلا عمل ایتمامشدر . بلکه نصی عرف ایله تأویل ایتمشدر .

معلومدرکه تأویل، معنانی تحریف و تبدیل ایتمك دکلدر . بلکه معنانك راجع اولدیغی حقیقتی ادراك ایتمکدر .

امام ابو یوسفك نه‌روایت اولاسنده ، نه روایت ثانیه‌سنده اصلا نصی اهمال ایتمك ، تبدیل ایتمك، تحریف ایتمك ، آتیویرمك، اجتماعی اولمیانلره حصر ایتمك ، دنیوی ایشلرك ایچندن چیقارمق یوقدر و اوله‌ماز . امام مشارالیه ینه نص ایله عمل ایتمشدر ، شو قدرکه‌روایت اولایه کوره بلا تأویل ، روایت ثانیه‌یه کوره بالتأویل نص ایله عاملدر .

نص سنت ایله تأویل اولندیغی کبی عرف ایله‌ده تأویل اولنور . یعنی نصك راجع اولدیغی معنی سنت ایله ، ویا عرف ایله ادراك‌اولنور.

ایشته امام ابویوسفدن روایت اولنان اقوال بویله‌در . مقصدی‌ده بروجه محرردر .

جواب : ٥

موردنصده اجتهاده مساغ یوقدر، دیمه‌نك معناسی : مجله‌شرحلرنده بیان اولندیغی وجهله نص شارع بولنان بر مسئله‌ده او نصك خلافنه اجتهاد اولنمغه جواز شرعی یوقدر ، دیمکدر .

نصك وارد اولمدیغی موقعلرده عرف‌ایله عمل نص ایله عمل کبیدر، قاعده‌سنك حقیقتنه کلنجه: بوماده مجله شرحلرنده بیان اولندیغی وجهله اول ذکر اولنان ٤٣ ، ٤٤ ماده‌لرده داخلدر . او ماده لرده شونلردر: عرفاًمعروف‌اولان شی‌شرط‌قلنمش‌کبیدر، بین‌التجار معروف اولان شی بینلرنده مشروط کبیدر ، یعنی ناس بیننده معروف و معتاد اولان شی نظر شرعده صراحةً شرط قلنمش کبیدر ، بین‌التجار معروف ومشتهر اولان شی بینلرنده صراحةً مشروط کبیدر .

بحثی صددنده بولونولان قاعده : نصاً وصراحةً تعیین نه حکم‌افاده ایدر ایسه عرفاً تعیین وتخصیص‌ده او حکمی افاده ایدر دیمکدر .

مثلا اعارهٔ مطلقه عرف وعادت ایله تقید ایدر. بر کیمسه بار کیرنی مطلق اوله‌رق اعاره ایتدکده مستعیر اکا دیلدیکی وقت بینر ، دیلدیکی محله کیدر ، فقط عادت اوزره ایکی ساعتده کیدیله‌جك محله برساعتده کیده‌مز . زیرا اعارهٔ مطلقه‌نك عرف وعادت ایله تقیدی حسبیله معیر مستعیرك عرف وعادتك خلافنه بر حرکتده بولونمامسنی تصریح ایلمش کبی اولور .

بومسئله‌ده‌کی خطانك منشأنه کلنجه اصول فقه کتابلرنده بیان اولندیغی اوزره « نص » بر قاچ معنایه کلیر :

١ ـــ قرأن کریم وحدیث شریف .

٢ ـــ سوق کلام جهتیله ومتکلم طرفندن نشأت ایدن بر سببله ظاهردن زیاده منکشف اولان قولدر . نصده معنای مسوقله بولونمق شرطدر ، ظاهرده معنای مسوقله بولونمق شرط دکلدر .

٣ ـــ مطلقا لفظدر . نص فقها بو معنادندر .

بوقاعده‌ده ذکر اولنان نص‌اوچنجی معناده ایکن الفاظ مشترکه‌سندن

غفلت اولنه‌رق برنجی معنی آلنمشدر . نته کیم عربجه اوله‌رق المعروف بالعرف کالمشروط باللفظ دیه یازیلمشدر .

عرف ، نص ، یعنی لفظ کبیدر . حتی «صراحت مقابله‌سنده دلالته اعتبار یوقدر » قاعده‌سنده مجله شرحلرنده صراحت دلالتدن اقوادر ، دیدکاری کبی صراحت عرفـده راجحدر دیورلر . عرف حقنده‌کی غلطلرك ، خطالرك بر چوغنك منشئی ایشته بو اشتراك الفاظدر ! اکر بو قاعده مجله‌ده کورلمش ایسه بو معنایه‌در .

فرض ایده‌لم که نص برنجی معنایه کلسون ، ینه مقصده یاراماز . عرف ایله عمل نص ایله عمل کبیدر دیمك : نص نصل دلالت ایدرسه ، نصل عامی تخصیص ایدرسه عرفده اویله دلالت ایدر ، اویله عامی تخصیص ایدر ، دیمکدر . یوخسه وجوب اتباعده ، اکا مخالفتله آثم اولمه‌ده . انی انکار ایله اکفار اولنمه‌ده هیچ بر وقت نص کبی اوله‌ماز . بونی شمدی‌یه قدر بر فقیه ادعا ایتمه‌مشدر . بوندن صوکره‌ده ادعا ایده‌مز .

جواب : ٦

« بعض فقهاره (ابو یوسف اوله‌جقدر) کوره نص عرفدن متولد ایسه مورد نصده اجتهاده جواز واردر . » سوزی مطلق دکلدر .

مجتهد مورد نصده اجتهاد ایده‌مز دیمك ، آنفاً بیان اولندیغی وجهله نصه مخالف اجتهاد ایده‌مز دیمکدر . بعض فقیهلر نصی تأویل ایدیورلر ، نصی اویله اکلایورلر . یوقسه نصه مخـالفت ایتمیورلر .

مسـلم الثبوت شرحی فواتح الرحموتده بیان اولندیغنه کوره ظاهری ، خفی‌یی ، مشکلی تأویل ؛ مطلق مقیده حمل ؛ عامی خاص ایله تخصیص ده بر نوع اجتهاددر . بو معنایه کوره بعض فقهالر اجتهاد ایدیورلر . فقط نصه مخالف اجتهادده بولونمایورلر .

بناءً علیه نص کرك عرفدن متولد اولسـون ، کرك متولد اولماسـون ، مورد نصده هیچ بر وقت هیچ بر صورتله نصه مخالف اجتهاده مساغ شرعی یوقدر . مابعدی وار

ازمیرلی

اسماعیل حقی

نسائیات

مسئله حل اولونمش ایمش !

عیناً آلدیغمز قارتدر :

سبیل الرشاد غزته‌سنه

تستر مسئله‌سنك طرق حلی حقنده بو هفته‌کی سبیل الرشادده یازدیغکز مقاله پك صافدلانه یازلمش اولمقله برابر جالب دقتدر . تسترك قادینلرك معیشتلرینی قزانملرینه وتجارته مضر بولندیغنی وطولاییسیله ملل مسلمه‌نك فقر وسفالتنه سبب اولدیغنی سزده آکلامغه باشلادیکز . ارتق اوجهت ایچون سوز سویلیورسکز . یالکز شمدیده قادینلرك ارککلر ایله طاتلی طاتلی صحبت ایتمنی چکه‌میورسکز . آ افندی ، انك ایچون اوقدر یورولمغه لزوم یوق ! تحصیل کورمش قادین وارککلر طاتلی طاتلی صحبت ایتمکه باشلادیلر ودوام ایده‌جکلردر . سزدن رأی آلمغه احتیاجلری یوقدر . چونکه القرآن عظیم الشانی سزدن اعلا بیلورلر . سزك عربجه یازدیغکز فقراتی علوم وفنونك درین تتبعاتی نتیجه‌سی ظن ایده‌جك وسز نه‌دیر ایسه‌کز عینی کرامت عد ایلیه‌جك قدر جاهل اولان امی عوام نامنك ارکك وقادینلری ایله ذاتاً طاتلی طاتلی صحبت ایتمك قابل دکلدرکه انك ایچون جواز شرعی تحریسنه لزوم کورولسـون . بناءً علیه مسئله حل ایدلدی دیمکدر افندم .

غلطه : قره‌کوی : نسایونده بری

سبیل الرشاد

کچن هفته‌کی نسخه‌مزده محققین علمای اسلامیه‌دن فاضل شهیر ازمیرلی اسماعیل حقی بك افندی حضرتلرینك «تستر مسئله‌سنك طرق حلی» حقنده‌کی مقالهٔ مهمهٔ عالمانه‌لرینه قارشی تستر معارضلرندن جواب اولمق اوزره شوقارتی آلدق . ذاتاً بزجه و بوتون اهل ایمان وتدقیقجه اونلرك حضور علمده‌کی موقعلری معلومدر !

بز حق نامنه سویلدیکمز سوزلرك فرض محال اوله‌رق کیمسه طرفندن قبول اولونمادیغنی کورسه‌ك بیله ینه صوصمایه‌جغز ؛ ینه سبیل حقیقتی تعقیبدن کری طورمایه‌جغز .

قارت صاحبنك بزی بیهوده بر یورغونلق اختیار ایتمك حماقتیله اتهام ایتمسنه کلنجه ، مسکرات استعمالنك همان حوائج ضروریه صره‌سنه کیرمکده اولدیغی عصر حاضرده کرك اطبا ، کرك اخلاقیون کتول علیهنه یورومکدن ، عیاشلغك بشریته ایقاع ایلدیکی فلاکتلری صایوب دوکمکدن واز کچمدیکی وبوخصوصده‌کی مساعیلری کندینی بیلنلر طرفندن هیچ بر زمان حماقت شکلنده تلقی اولونمدیغی کبی ، بزم ده مملکتك ، ملتك سلامتی نامنه اختیار ایده‌جکمز یورغونلقلر ارباب بصیرت نظرنده اصلا اویله بر تلقی کورمیه‌جکی شبهه‌سزدر .

حق یول آرامق واجبه‌در عقل سلیمه ؛
توفیقی ایسترسه خدا راهبر ایلر .
ومن یضلل الله فلاهادی له . ومن یهدی الله فماله من مضل .

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخنده بعض بحثلر :

احد محاربه‌سنده‌کی شهیدلر

مسلمانلرك تأثری وانتقام آلمغه حاضرلانمه‌لری :

احد محاربه‌سنده اهل اسلامك یتمش دانه شهید ویردیکنی وبونلرك مشرکلر طرفندن بورونلری ، قولاقلری کسیلوب بعضیلرینك پارچه پارچه ایدیلدیکنی آکلاتمشدم .

مشرك اوردوسنك چکیلمه‌سندن صوکرا رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز ، محاربه میدانینه کلدی . اصحابنك یوزی ، کوزی بلیرسز اولارق قانلر ایچنده وقوملر اوستنده یاتدیغنی کوردی . الله یولنده وکندی اوغورنده جان ویرمش اولان یکیتلرك شو حقارته اوغرامسندن

صوك درجه‌ده متأثر اولدی . یانده‌کی مسلمانلرکده بومنظره‌یه قارشی ، وجودلرنده‌کی یارالردن زیاده ایچلری صیزلادی ویوره‌کلری یاندی .

« ایکنجی بر محاربه‌ده الله ، بزی غالب که‌تیریرسه مشرکلری او صورتله پارچه‌لایالم که : شیمدی‌یه قدر کیمسه‌لر طرفندن یاپیلمامش اولسون » دیدیلر .

پیغمبر افندیمزده کرك اصحابنك ، کرك سه‌وکیلی عمجه‌سی حمزه حضرتلرینك آجیقلی حاللرندن متولد بر کدرله « عمجه ! الله ، بنی اونلره غالب قیلارسه ، سنك یریکه ایچلرندن یتمش دانه‌سنك بورنی ، قولاغنی کسدیره‌یم » دییه یمین ایتدی .

جناب حقك مسلمانلره صبر واعتدال توصیه‌سی :

بونك اوزرینه جناب حق ،

بسم الله الرحمن الرحیم . وان عاقبتم فعاقبوا بمثل ماعوقبتم به ولئن صبرتم لهو خیر للصابرین . واصبر وماصبرك الا بالله ولا تحزن علیهم ولاتك فی ضیق مما یمکرون . ان الله مع الذین اتقوا والذین هم محسنون .

آیتلرینی کوندروب پیغمبریله اصحابنه تعلیمات ویردی که بو آیتلر ، الله اعلم : « اکر عقاب ایده‌جك ، یعنی جزا یاپاجق اولورسه‌کز سزه یاپدقلری طرز ایله یاپك ، یمنی اونلرك یاپدقلری شیدن فضله‌سنی یاپمایك وبر آدام یرینه بر قاچ آدامی جزایه اوغراتمیك . شاید صبر ایده‌جك وجزایی ترك ایله‌یه‌جك اولورسه‌کز شوحال ، صبر ایدنلر حقنده داها خیرلیدر . حبیبم صبر ایت که سنك صبرك آنجاق اللهك یاردیمیله‌در . مشرکلرك یاپدقلری مکر وحیله‌دن قلبك دارالوب جانك صیقیلماسین . جناب حق ، زیاده جزا یاپمق وفضله آدامی جزایه اوغراتمقدن صاقینانلر وبوکبی موقعلرده عفو واحسان ایله‌ینلرله برابردر » دیمکدر .

بونك اوزه‌رینه رسول الله افندیمز « صبر ایده‌رز » بویوروب ایتدیکی یمین ایچین کفارت ویردی .

مسلمانلر دشمنك اولوسنه حقارت، یارالی واسیرینه اذیت ایتمزلر :

آکلادکیا : سن‌ده محاربه‌ده بولاجغك دشمن اولولرینه حقارت ویارالیلری ایله اسیرلرینه — اونلر ، بزمکیلره یاپدیلر ، دییه — اذیت ایتمه‌یه قالقیشما . بالعکس مرحمتلی وشفقتلی داوران که هم اللهك امرینی ایفا ایتمش ، هم‌ده مسلمانلغك بویوکلکنی کوسته‌رمش اولاسك .

(العفو زکاة الظفر) حکمتنی دائما خاطرکده طوت که : عفو ایتمك ، غالب کلمه‌نك ، زکاتی ویرمکدر ، دیمکدر.

کملکه کملك ، ایتمکدن زیاده کملکم ایسالك ایتمك ، اپی تأثیر کوسته‌ریر . لطف ایله معامله ، مغلوب اولان دشمنی محجوب براقیر .

بونی ایجه آکلامق ایچین سکا آیریجه بر حکایه سویله‌یم :

آلب آرسلانك مطایبه‌سی :

(آلب آرسلان) آدلی بر اسلام حکمداری واردی که : بوتون ایران قطعه‌سیله اناطولینك بر قسمی ، بونك امری آلتنده ایدی . قسطنطنیه — که استانبول فتح اولونمازدن اول بو اسمله آکیلیردی . (فاتح سلطان محمد) طرفندن ۸۵۷ تاریخنده آلیندی — ایمپراطورلرندن (قیصر رومانوس) آلپ ارسلانك مملکتلرینی ضبط ایتمك واورالردن مسلمانلغی محو ایله‌مك ایچین ٤٦٣ سنه‌سنده ۲۰۰ ۰۰۰ کشیلك بر اوردو ایله آناطولی‌یه کچدی ، (اخلاط) جوارنده‌کی (ملا ذکرد) یاقینلرینه قدر کلدی .

آلپ آرسلان ، بونی خبر آلدیغی وقت ، ایرانده‌کی (خوی) شهرنده ایدی . اسلام یوردینی تهلکه‌دن قورتارمق اوزره همان قارشی چیقمق ایسته‌دی . لکن اوردولری داغنیق اولدیغی کبی بونلری طوپلامایه‌ده زمان قالمادیغندن یانده‌کی ۱۵۰۰۰ سواری ایله یوله چیقدی وطوروب دیکله‌نمکسزین اخلاطه یتیشدی . دشمنك ۱۰۰۰۰ کشیدن عبارت اولان ایلری قوتیله چارپیشوب یتیردی .

حال بوکه : ۱۹۰۰۰۰ کشیلك دشمن اوردوسی ، ایلرولیوب کلیوردی .

آلپ آرسلان « ناصیل داورانالم ؟ » دییه برابرنده بولنانلره دانیشدی . (محمد بن عبدالملك) اسمنده بخارالی بر خواجه « جمعه کونی خطیبلر ، منبرلرده مسلمان عسکرینه دعا ایده‌رلر . اووقتکی دعالر ، اللهك عندنده قبول اولونور . سن‌ده جمعه کونی دشمنه هجوم ایت . احتمال که جناب حق ، اسلام اوردوسنه مظفریت ویریر » دیدی .

اوزمانکی خواجه‌لر ، عسکرله برابر حربه کیده‌رلر ، شریعت وحقیقته موافق صورتده غازیلره وعظ ونصیحت ایده‌رلردی . بونلرك اوردویه پك بویوك تأثیری اولوردی. ونصیحتلرینك برکتیله هرعسکرك یوره‌کنده‌کی دین وایمان غیرتی قوت بولوردی . آلب آرسلان ، خواجه افندینك نصیحتنی دیکله‌دی . جمعه کونی عسکریله برابر نماز قیلدقدن وجان و کوکلدن اللهه دعا ایتدکدن صوکرا یانده‌کیلره خطاباً « بوراده نه سلطان وار ، نه‌ده قول . بن‌ده سزك کبی دینی محافظه ایچین محاربه‌یه کلمش بر نفرم . ایچکزده دشمندن چکینه‌ن واولومدن قورقان وارسه کری دونسون ، الله یولنده جان فدا ایتمك ایسته‌ین‌ده بنمله برابر کلسین » دیدی .

آرقه‌سنده‌کی صیرمالی البسه‌یی چیقاروب — اولورسه‌م کفنم اولسون ، دییه — بیاض البسه کیدی . قیلیجی بر النه ، طوپوزینی بر النه آلوب حیوانه آتلادی . وطاغلری ، طاشلری قاپلامش اولان دشمن قالابالغنك اوزه‌رینه آتیلدی .

معیتنده‌کی عسکرلرده قهرمان حکمدارلرینك آرقه‌سندن آت سوردیلر . وأکین بیچر کبی دشمن افرادینی دوغرایه کوردیلر .

دیره‌ك دیره‌ك قالقان توزلردن کوز کوزی کورمز ، قیلیج قالقان چارپیشماسندن باشقه سس ، صدا ایشیدیلمز اولدی . بر مدت صوکرا او قوجه اوردو ، بوزولدی . افرادندن چوغی ، یره سریلکله برابر قاچانلری قورتولدی ، قاچامایانلری طوتولدی .

قیصر رومانوس ، جنراللریله اسیر ایدیلوب آلپ آرسلانك قارشیسنه

كتيرلدى . غالب حكمدار « سن بنى اسير ايتسه‌يدك نه‌ياپاردك ؟ » ديه صوردى . قيصر « نه‌ياپاردم ؟ فنا ايده‌ردم » جوابنى ويردى . آلپ آرسلان ايسه بوسوزه قارشى « اويله ايسه بن‌ده سنى آزاد ايديبورم » ديدى . و آيريجه بر چادره قوندوروب اكرام واحترام كوسته‌ردى ، البسه وخرجلق ويروب جنراللرى‌ده آزاد ايتدى . قيصر ، شوحالى كورونجه كنديسنه محاربه‌ده غالب كلن آلپ آرسلانك اخلاقده غالب بولونديغنى وبوايسه آنجاق مسلمانلغك اوكره‌تديكى ادب وتربيه سايه‌سنده اولديغنى آكلادى . بونى كندى آغزيله سويله‌مكله برابر اسلام خليفه‌سنك اوطورديغى (بغداد) طرفنه دونوب استاوروز چيقاردى . اللى سنه‌لك بر معاهده نامه يازيلوب امضالاندى . بوندن صوكرا آلپ آرسلان ، برمقدار محافظ عسكرله قيصرى ، مملكتى حدودينه قدر كونده‌ردى .

بويله يابماسه‌ده قيصرله جنراللرينك قفالرينى كسديريويرسه ايدى ، اونلره بومعامله‌دن زياده‌مى تأثير ايده‌ردى ؟ صاقين‌ها ! اسيرلر ، اولوب كيده‌رلردى ، لكن دشمنك لطفنى كورمك ذلتنه اوغرامازلردى .

حكايه‌نك بزه لازم اولان يرى بوقدر . فقط شو ايكى حكمدارك صوكرا نه‌اولدقلرينى‌ده سويله‌يم :

قيصرك اسير اولديغى ، پاى تختنده دويولونجه يرينه (ميخائيل) اسمنده برينى قيصر ياپديلر . بونك ايچين قيصر رومانوس مملكتنه دونه‌مه‌دى . ارمنيلرك يانـنه كيدوب اونلره حكمدار اولدى . براز صوكرا يكى قيصرك ، اوستنه كونده‌رديكى اوردولره حرب ايده‌رك بوزولدى وجاننه قييلماماق شرطيله تسليم اولدى . لكن ميخائيل طرفندن كلن امر موجبنجه زواللينك كوزلرى چيقاريلدى واوصورتله هلاك اولوب كيتدى .

آلپ ارسلانه كلنجه : اوده (يوسف) نامنده برى ٤٦٥ سنه‌سى ربيع الآخرينك ١٠ نجى جمعه كونى خنجرله بوكردن ياره‌لايوب شهادتنه سبب اولدى . رحمة الله عليه .

* *

كلملم بحثمزه : احد شهيدلرى يتمش كيشيدر . بونلرك دردى مهاجر ، يعنى مكه‌لى ؛ آلتمش آلتيسى‌ده انصاردن ، يعنى مدينه‌لى ايدى .

بوذوات شريفه‌دن اك مشهورلرينك اسملرينى وناصيل شهيد اولدقلرينى سويليه‌جكم :

ابوجابر عبدالله‌ك شهادتى :

احدده ايلك دفعه شهيد اولانلر (ابو جابر عبدالله بن عمر و بن حرام) ايله همشيره زاده‌سى (عمرو بن الجموح) واونك اوغلى (خلاد بن عمرو بن الجموح) ايدى‌كه هجوم اثناسنده وورولمشلردى .

(عمرو بن الجموح) حضرتلرينك بر آياغى ، زياده‌جه آقصاق ايدى . بوسقطلق طولايسيله اوغوللرى ، كنديسنى مدينه‌ده براقمق ايسته‌مشلردى . او قوجه قهرمان ايسه پيغمبر افنديمزك حضورينه كلمش ، « يارسول‌الله ! اذن وير ، بن‌ده كله‌يم . شهيد اولمق وشو طوپال آياغمله جنته وارمق ايستيورم » ديمش . يالواره يالواره حضرت رسول‌اللهدن مساعده آلمشدى .

(ابو جابر عبدالله) حضرتلرينك اوغلى (جابر) باباسنك شهيد اولماسى اوزرينه هونكور هونكور آغلامش ، رسول اكرم افنديمزده « باباك شهيد اولديسه بن ، سنك بابا كم . عائشه‌ده آناك در . بوكا راضى اولمازميسك ؟ » ديه‌رك او شهيد اوغلنه تسلى ويرمشدى .

طاهر المولوى

خطابه

بروسه واليسى فخامتلو پرنس عباس حليم پاشا حضرتلرينك حرم عالى ومحترملرى خانم افندى حضرتلرى طرفندن بروسه هلال احمر شعبه‌سى اعمالاتخانه‌سنه اعضاى مؤسسه خانملرك مدعو بولندقلرى ٢٢ مارت ٣٣٠ جمعه ايرتسى كونى سنية المولويه خانم افندى طرفندن ايراد بويورولان خطابه‌در :

ملت اسلاميه‌يى ، بتون ملل متمدنه‌دن دها عالى ، دها مترقى برحالده كورمك آرزوسنى اعماق روحنده زنده برحالده بسله‌ين وغايت فعال برخلقت ممتازه‌يه مالك بولونان ، والى پاشا حضرتلرينك حرم عصمتنوأملرى خانم افندى حضرتلرندن بروسه‌يه كلديكم كوندنبرى ، ذات عاليلرينك‌ده هيچ برفداكارلقدن چكنميه‌رك كنديلريله تشريك مساعى ايتديككزى ؛ غيرت وثباتكزدن پك زياده اميد وار بولندقلرينى ديكلمكله مفتخرم وسزى بتون وارلغم وصميميتمله تبريك ايده‌رم افندم .

خانم افنديلر ! امين اولكزكه چاليشان ملتلر آززمانده غايهٔ تكامله واصل اولورلر . دنياده هرشى تكامل تدريجى‌يه تابع اولديغندن وطن وملتك تعاليسنه خدمت ايدن جمعيتلر افراده آزدن ؛ حتى بردن باشلار . فقط وظيفه‌لرينى طانيان ملتلر چابوچق يكديكرلريله تشريك مساعى ايديورنجه ، اورته‌ده بيوك بيوك مؤسسه‌لر وجوده كليوير . ايشته مثالى : شو كوزمزك اوكنده طوران مؤسسه ، قوجه هلال احمر جمعيتى ، ينه فردك تشبثى وارباب حميتك ، دها طوغريسى وظيفه‌لرينى بيلن ديندا شلرمزدن برچوق كشينك ال برلكيله چاليشمه‌سنك علوى ، مبجل ، براثريدر .

هلال احمر جمعيتنك قدسيت وعلويتى وآنك وجودينه اولان احتياجمز حقنده نه‌قدر سوز سويلنسه آزدر . هلال احمر بزه‌ساده حربى اخطار ايتمز . ولو حربى اخطار ايتسه بيله حرب يوق ايكن بز بوجمعيتك بقاسنه خدمت ايتمزسه‌ك حرب زماننده آندن نصل استفاده ايده‌بيلرز ؟ مظاهرت كورمين جمعيتلر ايسه يشايه‌مزلر . جمعيتلرى تشكيل ايدنلر بزلر اولديغمز كى آنلرى يشاده‌جق وياخود اولديره‌جك‌ده ينه بزلرز . اك تهلكه‌لى كونلريمزده بزه‌ بيوك معاونتلر ، مظاهرتلر ايده‌بيله‌جك اولان هلال احمر ، اك تهلكه‌سز زمانمزده آچديغى شو مؤسسه سايه‌سنده فقير ديندا شلرمزك نفقه‌لرينى تداركلرينه وساطت ايتديكى ايچون هر برلريمزك قلب ووجدانلريمزده نه‌بيوك تسليلر ، مسرتلر توليد ايديور . شمدى شو مؤسسه‌يى يوميه برقاچ بيك آرشون قماش چيقارير فابريقه حالنده كورورسه‌ك دها نه‌قدر سوينوب افتخار

ایده‌جکمزی دوشوندیکمز زمان ، برقاچ عصر مقدم بتون دنیانك مربیسی ، معلمی ، مخترعی اولان عالم اسلامی بوکونکی سفالت حالیله‌ده قیاس ایتمه‌یی اونوتمامالی‌یز . کرك حقوق بشر ، کرك تکامل مدنیت نقطه‌سندن بتون دنیایی تنویر وسعادتلره مظهر ایدن عالم اسلامك انحطاطه تمایلی آنجق دینمزده ، ملیتمزده ایتدیکمز مبالاتسزلقدن ایلرو کلدیکنده شبهه یوقدر . دین ملتله قائمدر ، ملت ایسه دین ایله بقا بوله‌بیلور ، برینك انحطاطه تمایلی دیکرینی‌ده سوروکلر کوتورر . بناءً علیه دین ، خرافاتدن تماميله صاقنمق شرطیله احکام مبجله‌سنك حرفیاً ایفاسیله واردر . برقسمیله عامل اولوب دیکر اقسامی ترك ایدیله‌جك اولورسه دین ضعفه دوشر . بونك نتایج وخیمه‌سی ملتلر اوزرنده آجی حقیقتلرله تظاهر ایدر . ابتدای ظهور اسلامده بز اسلامیتك احکامنی حرفیاً اجرا ایتدیکمز ایچون اوزمانده اك اسکی ، اك مترقی ملتلره تفوق ایتمش وآنلری حضورمزده باش اکمکه مجبور ایلمش ایدك . وقتا که هرفرد دین وملت اوغرنده شخصنده‌کی مسئولیت ووظیفه‌سندن غفلته دوشدی ، سطوت اسلامیه‌ده انحطاطه یوزطوتدی!

محترم خانم افندیلر ! اعتراف ایدملکه حقوق عامه‌یی صیانت ایدن وهر احکامنده دنیوی واخروی لایعد منافعمز بولنان دینمزه قارشو چوق قصورلر ایشلدك . چونکه دینمز بزه بربریمزی سومه‌مزی ، المزدن کلن هر ایلکی یکدیکریمزدن صاقنمامزی ، دین وملتمزك تعالیسی ایچون هرفردیمزك وسعمز مقداری چالیشمامزی امر وتنبیه ایتدیکی حالده بز بتون بوفرائض ووجائبدن غفلت ایتدك ونتیجه‌ده چوق آجیلر چکدك . توبه واستغفار نزدالهیده مقبولدر . فقط خطانك تکرار ایتمه‌مسی ده شرطدر . بزشمدی‌یه قدر ایتدیکمز کناهلره توبه ایدوب ، بوندنصکره رضای الهی‌یه موافق اعماله تمسك ایده‌جك اولور ایسه‌ك مغفرت ایدیله‌جکمزدن امین اوله‌بیلیرز . جناب حق کتاب کریمنده بزه معاونتله امر ایتدیکی کبی قانون طبیعتده ، معاونت اساسلری اوزرینه خلق بیورمشدر . یشامغه محکوم انسانلرك یکدیکرینك معاونتنه محتاج ، ازلی ولایتغیر برقانونه تابع بولندقلرینی کوزمزله کوریورز . دقت بیوریکز افندم ، هانکی انسان یالکباشنه بتون احتیاجاتنی تهیه ایده‌بیلیور ؟ جمله‌مز اکمکجی‌یه ، سبزه‌جی‌یه ، عطاره ، قصابه ، اجزاجی‌یه ، الحاصل هردرلو لوازم حیاتیه‌یی احضار ایده‌جك وطنداشلرك معاونتنه محتاج اولدیغمز کبی آنلری تهیه ایدنلرده بربشقه‌لرینك معاونتلرینه محتاجدرلر وملتلر بومتقابل خدمتلر سایه‌سنده زنکین اولورلر ، شوکت وسطوتلری ده اونسبتده آرتار . بز شمدی‌یه قدر بومعاونتلرك کافه‌سنی اجنبیلره حصر ایتدك . ییه‌جکمزی ، کیه‌جکمزی ، خرج وقورده‌لریمزی ، دوشمه وصوبالریمزی ، هردورلو احتیاجاتمزی تدارك ایچون اجنبی مالارینه‌هان هرکون اتك طولوسی پاره‌لر ویره‌رك آنلری زنکین ایتدك . شمدی ایسه عقلمزی باشمزه طوپلایوب معمولات داخلیه‌مزی استعمال ایده‌جك اولورسه‌ق کندی کندیمزی‌ده زنکین ایدر وبتون ملتلره فائق برحاله کلیرز . عزم ومتانتك اوکنه دوره‌جق هیچ برقوت یوقدر .

هنوز حال ابتدائیده بولنان منسوجات ومصنوعات داخلیه‌مزك نقصانلرینه باقیه‌رق ، بونلری استعمال ورواجنك آرتمه‌سنه حصرمساعی ایدن بروسه خانملری الحق شایان تبریکدرلر . بو حمیتلی وطنداشلرم ایله ملاقی اولدیغم شومسعود دقیقه‌لری عمرم اولدقجه حرمتله یاد ایده‌جکمی هیئت محترمه‌لرینه عرض ایله وطن وملتك تعالیسی اوغرنده نیجه بیوك بیوك خدماته موفقیتلرینی جناب حقدن نیاز ایلرم .

تراجم احوال

عطوفی

(خیرالدین خضر بن محمود بن عمر عطوفی)

اکابر علمای عثمانیه‌دن احاطهٔ علمیه صاحبی متفنن برذات اولوب (مرزیفون) لیدر . (شقایق نعمانیه) ترجمه‌سنده (قسطمونی) لی اولدیغی کوسترلمکده ایسه‌ده خطدستیله محرر آثارینك برقاچنده (مرزیفون) لی اولدیغنی تصریح ایتمشدر . اصول معروفه دائره‌سنده تحصیلنی اکمالدن صوکره مولانا بختی خلیفه‌دن علم تفسیر وحدیث واماسیه‌لی مولانا عبدی‌دن علم معانی وریاضی شهیر قاضی‌زاده حفیدی قطب‌الدین محمددن علوم ریاضیه وبروسه‌لی مولانا خواجه‌زاده‌دن علم اصول ومولانا افضل‌زاده‌دن علم فقه تعلم ایدرك زمانده مشار بالبنان علما عدادینه داخل اولدی . صیت واشتهارینه بناءً سلطان بایزید ثانی طرفندن سرای همایون معلملکنه تعیین ایدلدی . برمدت صوکره بو خدمتدن فراغتله جوامع شریفه‌ده تفسیر شریف تدریسنه ودها صوکره‌لری بسبتون انزوا عالمنی اختیار ایله‌یوب مختلف علم وموضوعلرده تألیف آثاره باشلادی . کرك تدریس وکرك تألیف عالملرنده طرف سلطانیدن مستوفی مبالغ تخصیص قیلنه‌رق حق فاضلانه‌لرنده معاملهٔ قدردانی ایفا اولندی . بووجهله اوقاتکذار ایکن ٩٤٨ تاریخنده ارتحال ایده‌رك جوار حضرت خالد (ر . ض) ده مشاهیر فضلادن (خطیب قاسم اوغلو) قربنه دفن ایدلدی . (استانبول) کتبخانه‌لرنده کوروله بیلن آثاری بروجه آتی‌در :

(١) حاشیهٔ تفسیر کشاف
(٢) « « بیضاوی
(٣) شرح مشارق شریف (خطدستیله محرر نسخه‌سی اسکدارده سلیم آغا کتبخانه‌سنده‌در)
(٤) شرح قصیدهٔ برده (« « آیاصوفیه کتبخانه‌سنده‌در)
(٥) الانظار (بعض احادیث شریفه‌نك شرحنی مبین‌در)
(٦) حصن الآیات العظام (سورهٔ انامدن بعض آیات کریمه‌نك تفسیرینی مبین‌در)
(٧) روض الانسان فی تدابیر صحة الابدان (طب نبوی‌دن باحثدر . سلطان بایزید ثانی‌یه اهدا ایلدیکی خط دستیله محرر نسخه

اندرون همایونده‌کی سلطان احمد ثالث کتبخانه‌سنده‌در)

(۸) کتاب العطاس

(۹) مرأت التأویل فیاهوا نموذج التقویل

(۱۰) مرآت الرویا

(۱۱) حفظ الابدان (علم طبدن منظوم بر اثردر)

(۱۲) الجوهرة الجنانیه فی المسائل الایمانیه

بونلردن بشقه علم کلامدن برقاچ رساله‌سی وبعض آثار شعریه‌سی‌ده واردر .

بروسه‌لی چنقل کوپی

محمد طاهر

مقالات

نه‌یازمشم ، ناصیل آکلاشیلمش ؟

بیامك ۲۸ نومرولی علاوهٔ ادبیه‌سنده و (جدالر ، حسبحالار) سرنامه‌سی آلتنده (سلیمان سعدی) امضالی بر مقاله مندرجدی‌که « بش سنه اول ، اوزون قورانلقلردن صوکرا اعصابی بوشانان ملتك حالی مطبوعاتی یاد ایدنلر ، بوکون آرتق حسك هیجانلرندن صوکرا فکرك هیجانلری دوره‌سنه کیردیکمزه قائل اوله‌بیلیر » فقرهٔ عجیبه‌سیله باشلیوردی ، « بوکون فکرلرمزده تقرر ایدن عقیده‌لری بش سنه اول هپ بیلیوردق ، لکن نه‌قدر سیال برحالده . مثلا عثمانلی ، ترك ، مسلمان کلمه‌لری نه‌قدر معین شکللر آلدیلر . او زمان بو کلمه‌لر نه‌قدر مبهم کورونورلردی . بوکون یالکز ترك کلمه‌سنك اطرافنده طوپلانمش قوجه بر جمهور وبو جمهورك مجموعه‌لری ، محفللری ، شاعرلری ، واعظلری ، حکایه نویسلری ، سیاحلری وار . بر عقیدهٔ سیاسیه اوله‌رق ، مسلمان کلمه‌سی‌ده ینه بر باشقه جمهورك رایتی اولدی . بر طرفدن‌ده رشید پاشا عنعنه‌سنه صادق کنجلر هرچه باد آباد عثمانلیلغه طرفدار ، وطنك نجاتی تنظیماتك تکاملندن بکلیورلر » عباره‌سنی حاوی بولونیوردی .

بو ادا و مؤدا ایله باشلایوب بیتن شو مقاله‌یی صوکنه قدر اوقودم . رسائل منتشره‌دن بعضیلرینه ره‌قلامجیلق و صاحبلرینه قصیده پردازلق یاپیلمقله برابر پس پرده‌دن عبد عاجزه تعریض ایدیلك فکریله یازیلمش اولدیغنی آکلادم .

ره‌قلامجیلغه و قصیده پردازلغه دائر اولان جهتلرنده موفق اولوب اولمادیغنی بیلمه‌م . فقط بکا عائد بولونان تعریض اسناد آمیزنده شو سطرلر یازیلی ایدی :

« سبیل الرشاد ، متشرع اسلوب ، متشرع شیمه ایله متمیز مجموعه‌لرك سرفرازیدر . هر سطری افکار انقلابیه‌یه قارشی صمیمی بر اعتراضله دولو . مثلا بنام محررلرندن بری ، مملکتمزده کوندن کونه توسع ایدن ، تربیهٔ بدنیه جریانلرینه قارشی قویه‌رق ادای صلاتك بوخدمتی ایفا ایده‌جکنی بسط ایدیور . ادای صلاتی بدنی بر فائده تأمین ایتمکه واسطه دکل ، مسلمان صفتیله اك مقدس بر فریضه بیلن بزلر ، بر طرفدن ادمانی امر ایدن احادیث نبویه‌یی یاد ایدیور ، بر طرفدن‌ده حضور الٰهیده ، حاشا سمنی کیدرمك کبی خسیس بر فکر ایله یاتوب قالقمه‌یه‌جغمزی دوشونیور ، شاشیریورز . ایستردك که حسبات اسلامیه ایله ایلیکلرینه قدر متحسس بوبله معتبر بر مجموعه ، مادامکه اسلامی عصر حاضرده طرف طرف فقر ، ضعف ، ملال ایچنده کورویور ، وعد ایتدیکی قدر انقلابکار اولسون »

سلیمان سعدی بکك ؛ بنم حسابمه سبیل الرشاده وسبیل الرشاد حسابنه بکا ، یاخود باشقه‌لری نام و حسابنه بزه فیرلاتدیغی شو اعتراض ایله شاهد زور قبیلندن اولارق دیزدیکی صفوف کلمات اوزه‌رینه بن‌ده برقاچ سوز سویلیه‌رك تنویر مسأله‌یه چالیشاجغم .

اولا : محرر بکك سبیل الرشاد حقنده‌کی حسن توجهنه ـ اراصیرا معاونت تحریریه‌سنده بولونمقلغم طولاییسیله ـ عرض تشکر ایده‌رم ، صوکراده سبیل الرشادك ملت وممکت حقنده خیرلی اولان افکار انقلابیه‌دن هانکیسنه اعتراض ایلمش اولدیغنی صورارم .

نکفته ندارد کس باتو کار
ولیکن چو کفتی دلیلش بیار

عجبا (افکار انقلابیه) دینیلن شیلر ، بك افندینك قلمندن داملایان :

« بر دور صوکرا ، بشقه بر نسلی بز ینه بو مسیره‌لرك یوللرنده قادینلغك یوکسکدن اوزانان منبی الی ، حرمتك اك نفیس حظیله اویر کوره‌جکز . » کبی تخیلات ،

« ترك قیزلری ، پك مکمل کنجلر سزی آریورلر . نره‌ده‌سکز ؟ » کبی تجسسات ،

« لوکسنبورغ آغاجلری آلتنده بحثی کچن مجهول محبه‌یی بوراده ، مرمره‌نك اناطولی قییسنده بولدم . هفته‌ده ایکی دفعه آننه‌سی ، باباسی یاننده کوروشیورز . آه ! باغچه‌ده یالکز براقسه‌لر ، (رومه‌ئو جولیه‌تا) یی برابر اوقویاجغز . لکن بوراده نشانلیلق دوره‌سنده شیمدیلك بوقدر حریت وار . بر ایکی آی صوکرا کنجلکه الوداع » کبی یاشاییشلر ،

« او نشانلیلق اویونی سزك تصور ایتدیککز قدر کوزل اوینایاجق کنجلریده ، دها قفس آرقه‌سندن کوره‌مدم . بو محله‌ده کنجلکله اختیارلق آراسنده پك آز فرق وار . سوقاغه چیقدیغم زمان کوردیکم ارککلر سزك مخیل نشانلیلرکزه بکزه‌میورلر . بنی عائله‌م اوقوتدی . زوتنزم . بکار قالاجغم وبك متسلیم . لکن بو مملکتده امانه وریلن تحصیلك حد اعظمی کورن بعض بدبخت همشیره‌لرم نامنه بن‌ده دیه‌جکم‌که : اك نفیس قیزلرمز اورده قالیلی ، اونلری آرایان برقاچ کزیده کنج بولامیور ؛ لکن ای آچیق کزین کزیده ترك کنجلری سز نره‌ده‌سکز ؟ » کبی دوشونوب یازیشلر دیمکمیدر ؟

اکر انقلابی فکرلر ، شو سیمرنك یازیلرك مآل مشئومی دیمکسه سبیل الرشاد رساله‌سی ، اونلره قارشی عون الٰهی ایله تعریض واعتراض ایتمکدن کری طورمایه‌جقدر . بونلر دکل‌ده باشقه تورلو مطالعات نافعه ومفیده ایسه‌لر ، سبیل الرشادده صمیمی اعتراضات ایله دولو بولونان سطرلریله اونلری بالطه‌لامایه قالیشمشسه بردانه‌جك نمونه ارائه‌سیله اثبات مدعا بویورولسون .

« بنام محررلرندن بری ... » دیه باشلایان جمله‌دن آشاغیسنه کلنجه : سبیل الرشادك ۲۶۹ نومرولو و ۲۴ تشرین اول سنه ۳۲۹ تاریخلی نسخه‌سنده مندرج بولونان (اعداد قوت) عنوانلی مقالهٔ عاجزینك بر پارچه‌سنه ، حتی بر پارچه‌سنه دکل‌ده ایکی ، اوچ سطرلق بر فقره‌سنه بش ، آلتی آی صوکرا تعریض اولمق اوزره یازیلمش .

سبیل الرشادك محترم قارئلری (اعداد قوت) ی درخاطر بویوروسه‌ده اوقومامش اولانلرده بولوناجغی جهتله مآلنی شورایه تلخیص ایده‌جکم : سلطان محمود ثانینك قهوه‌جی باشیسی مصطفی کانی افندینك اوقچیلغه

دائر (تلخیص رسائل الرماة) اسملی بر رساله‌سی وار . نسخ مطبوعه‌سی نادرلشن بو مهم کتابك مطالعه‌سی ، هر کسه وبالخاصه ادمانجیلره الزم . مؤلفی اولان ذات ، ایوب امامی عبدالله افندی مرحومك فضائل رمی ورمانه دائر طوبلادیغی احادیث شریفه‌یی‌ده تبرکاً کتابنه درج ایتمشکه برنجیسی (الا ان القوة الرمی) کلام عالیسی . بن ، بو حدیث شریفی (قوت ، آتمقدن عبارتدر) یاخود (قوت ، مرمیدن عبارتدر) دییه ترجمه ایتمش ، « برنجی معنایه کوره : آتمق وآتوب‌ده وورمق ایچین آتماسنی بیلمك ، آتماسنی بیلمك ایچین‌ده تعلیملر ، تمرینلر اجراسیله سلاح انداختنی اوکرنمك لازمدر » وایکی احتمالك جمعیله « الا ان القوة الرمی» قول نبویسنی، بیلمش اولك‌که : قوت ، اصول انداختی بیلمك وایجابنده آتمق ایچین هر تورلو مرمیات ایله اونلری آتاجق آلات وادواتی جمع ایله‌مکدر دیه تفسیر ایدرز » صورتنده توضیح ایله‌مشدم .

هر ایکی احتمالی مؤید اولمق اوزره بعض احادیث ایله براز معلومات تاریخیه درجندن صوکرا مدافعهٔ ملیه جمعیتنك طرف طرف تعلیمخانه‌لر آچمسی ومعلمین مخصوصه تعیینی ایله خلق اسلحهٔ حاضره استعمالنه آلیشدیرماسی ، مسلمان عثمانیلیلرك‌ده بو تعلیمخانه‌لره کیدوب سلاح تعلیمنده بولونماسی وسعهٔ حالی اولانلرك کندی سلاح ومهماتندن باشقه فقرای مسلمین ایچین‌ده سلاح ومهمات تدارکنه چالیشماسی لزومی توصیه ایله مقصدیمی نتیجه‌لندیرمش ، آلت طرفنه‌ده شو سطرلری علاوه ایله‌مشدم :

«بو بویله اولمقله برابر احادیث مذکوره‌نك آریجه معانی ظاهره‌سنه‌ده اتباعه ، یعنی اسلحهٔ جدیده تعلیمخانه‌لریله برابر اسلحهٔ قدیمه مشقخانه‌لری کشادینه‌ده مانع یوقدر . زمانمزده تقویهٔ بدن ایچین (سپور) یاخود (ادمان) ك لزومی واردر دییه یوردلر ، اوجاقلر آچیلدی . اوروپانك بیلمم نره‌سندن چیقان لاستیکلرله بول بول طوپ اوینانیور ، عجیب الشکل سرپوشلر کییلوب ، طویل القد باستونلر یاقالانوب اوزون اوزون که‌زینتیلر یاپیلیور . حتی معنویاتندن صرف نظر ایدیلدیکی تقدیرده یك ایی بر ادمان حرکاتی اولان نمازلر ، دارالشفقة الاسلامیه کبی بعض مکاتبده اختیاری طوتولدیغی حالده انك طولوسی پاره‌لر صرفیله سپور البسه‌سی تدارکنه و ژیمناستیك محلی انشاسنه قالقیشیلیور . نتیجه‌لری ایسه الله اعلم پاره صرفیله یورغونلق قازانجدن عبارت قالیور .

بو اوجاقلرده‌کی اشتغالات طفلانه کونده‌لکه قوللانیلماسه‌ده آراده ، صیراده ــ اجدادیمزك تقویهٔ بدننه خدمت ایتدیکی کبی هم حضرده ، هم سفرده ایشلرینه یارایان ــ جرید ، لوبود ، قیلیج قالقان ، اوق ، یای تعلیملری یاپیلسه ، نجه‌یه قیلیج چالمق ، دستی‌یه قورشون آتمق ادمانلری اجرا ایدیلسه ادمانجیلریمز ؛ ساده طوپ آتماسنی دکل ، هم آتیجیلغی ، هم ووروجیلغی ، هم کسیجیلکی اوکره‌نمش ؛ بونکله برابر تقویهٔ بدنه‌ده خدمت ایتمش اولمازلرمی ؟ عنعنات اسلافی محافظه ایله‌مك شرفی‌ده جابا !

سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی ، ژاپونیانك هر کوینده اوق ، یای تعلیمخانه‌سی بولندیغنی و بونلرك اوکندن کچن هر ژاپونك مطلقا بر اوق آتمقده اولدیغنی (عالم اسلام) نده یازییور . ژاپون اردوسی اوق و یایله مجهز دکلکن قوجه ملت ، اجدادینك عنعنه‌سنی ترك ایتمك ایسته‌میور . عجبا بزم درجهٔ ترقیمزه واصل اوله‌مادیلرده اونك ایچینمی ؟ » .

ای قارئین ! نظر انصافکزه عرض اولنان سطور محرره‌دن تربیهٔ بدنیه جریانلرینه قارشی کلمك و ادای صلاتك بو خدمتی ایفا ایده‌جکنی ادعا ایلمك کبی بر معنی چیقارمی؟ « حضور آلهیده حاشا سمنی کیده‌رمك کبی خسیس بر فکر ایله یاتوب قالقماسنی » توصیه مآلی آکلاشیلیرمی؟ بن نه یازمشم؟ سلیمان سعدی بك ، نه آکلامش ؟ اعتراض ایله معترض علیه اولان عباره‌لری یان یانه که‌تیرنجه حیرت ایتمه‌مك قابل اولامیور . محرر بکك ادراك و تلقیسنه قارشی: (مردم اندر حسرت فهم درست) دیه‌جکم ، حتی (ویل یومئذ للمکذبین) آیت کریمه‌سنی اوقویاجغم کلیور .

چون غرض آمد هنر پوشیده شد
صد حجاب از دل بسوی دیده شد

*
* *

بن ، تربیه جریانلرینك معارضی دکلم . حتی الیمدن کلدیکی قدر قالاً و قلماً تشویقاتده بولونیورم . مع مافیه یاپیلان ادمانلرك برازده جدی ونافع اولماسی ، خصوصیله برازده ملی و عنعنوی بولونماسی طرفداری‌یم .

فکریمی ایضاح ایده‌یم :

بو کون ادمان نامنه یاپیلان حرکاتك اك زیاده انتشار ایتمش اولانی طوپ اوینامقدر . خصوصی قلوبلردن طوتك‌ده مکاتب عالیه‌دن مکاتب ابتدائیه طلبه‌سنه وارنجه‌یه قدر شبان مملکتك همان هپسی ، بونکله مشغول . اوینانان طوپك لاستیکی ، طولومباسی ، مشین محفظه‌سی ، چیویلی پوتینی ، قیصه پانطالونی ، رنکا رنك البسه‌سی ایچین فرنکلره آووج طولوسی پاره‌لر ویریلیور . نفقه‌لریمزدن کسوب ویردیکمز بو پاره‌لری ، روبهانه بر احتراص ایله درجیب ایدن اوروپالیلر ، بزم کندی الیمزله طوپ آتیشمزه علنی بر صورتده کولویورلر .

یك ده اونودولمامش اولسه کرکدرکه : بزم مملکتده‌ده طوپ اویونلری واردی . لکن مشیندن دیکیلوب ایچینه پاچاوره ، یاپاغی ، قیطیق ، لیف کبی شیلر طولدورولان یرلی طوپلرله اوینانیردی . بو طوپلر ، سراج اصنافی طرفندن اعمال اولنور و مختلف جسامتده ، ساده و مزین هیئتده بولونوردی‌که اك بویوکنك بهاسی نهایت بش غروشی کچمزدی .

علی الاکثر اوینانان طوپ اویونی عالی بر دوشونجه‌یه بناءً تنظیم اولونمشدی : ایکی‌یه آیریلان اویونجیلردن بر قسمی قلعه‌ده ، دیکر قسمی قارشی طرفده طورردی . قارشیده‌کیلر قلعه‌دن آتیلان طوپی طوتمایه ، طوتامادقلری صورتده آتوب‌ده قلعه‌یه وورمایه چالیشیرلردی . طوپك آیاقله دکل ، ال ایله آتیلماسندن وجودك هر طرفنده ادمان حاصل

اولدیغی کبی وورمق ایچین صرف ایدیلن دقتدن نشانجیلق خصوصنده ملکه حصوله کلیردی . بخصوص‌الخصوص قلعه ضبطی کبی بر موفقیت اوزرینه اویونجیلر، بر بلده تسخیرنده‌کی نشوهٔ غالبیتی عادتا حس ایتمش اولوردی .

خلاصه‌سی اون پاره‌یه آلینان بر مشین طوپله سکز اون اویونجی، قوجه بر جمعه کونی اکلنجه وادمان ایله کچیریردی ، هم اوناچیز اونلق ینه‌مملکت داخلنده وافرا دملتدن برینك جیبنده قالیردی. حرکات‌عمومیه ایله بدن قوتله‌نیر ، افکار حماسیله ذهن ینه‌بسله‌نیردی . اویون‌البسه‌سی یاپدیرمق ایسه کیمسه‌نك خاطرینه کلزدی . بلکه الك اسکی بر اثواب ایله اوینانوب هم‌اونك برتیلاجغی دوشونولمز، هم یکیسنك اورسه‌لنوب بوزولماسنه میدان ویریلمزدی .

شو اعتیاد اقتصادی‌یی مؤید اولمق اوزره رسول‌الله‌صلی‌الله‌علیه‌وسلم افندیمز حضرتلری‌ده (تمعددوا واخشو شنوا واخلولقوا وانتضلوا وامشو حفاة) بویورمشدرکه « معد قبیله‌سی افرادی کبی تکلفسز اولك ، قابا صابا واسکی البسه اکتفا ایدك ، اوق‌تعلیمی یاپك ویالین آیاق‌یوریوك » دیمکدر .

امر پیغمبریده‌کی حکمت‌بالغه‌یه دقت‌بویورولویورمی؟ اوق تعلیمنده بولونورکن، تعبیر حاضرله‌ادمان حرکاتی یاپیلیرکن تکلف ایدیله‌یه‌جك ، وقیمتسز البسه کییله‌جك ، حتی آیاقلر طوپراغه وطاشه آلیشسین دیه برهنه‌پا یورونه‌جك .

ایشته ادمان ، بویله یاپیلیر ومصرف ایتمه‌دن بوصورتله قازانیلیر .

اما دیه‌جکلر بولونورکه :

— خصوصی البسه‌ایله اویون‌اوینامقده بر انتظام واردر. خصوصیله فرنکلرده بویله که‌ینوب قوشاندقدن صوکرا اوینایورلر .

بوکا جواب ویریلیرکه :

هرشی تمام اولدقدن صوکرا لکن اورتوسنه صیرا کلیر . بز ، بر کره جدیاتمزده‌کی انتظامی اکمال ایدملمده لهویاتمزده‌کی انتظامی‌دوشونمه‌یه وقت‌بولالم. بوکون‌اولادینی‌یاریم قوندره ویامالی‌لاستیکله‌مکتبه‌کوندرمکده مضطر قالان بر پدر ، اوغلی ایچین فوت بول پوتینی ، قیزی ایچین‌ده برلاستیك طوپ آلاماز . بردفعه‌اق آلسه بیله کرك وورولان‌طوپك، کرك‌ وروان پوتینك ایکی کونده برپاتلاماسندن طولایی‌احتیاج تجدیدینه تحمل کوسته‌رهمز .

فرنکلرك بویله یاپماسنه کلنجه: هرایشده قیامته قدر اونلرك مقلدی اولوب قالاجقمی‌یز ، هیچ بروقت :

هرچه مردم میکند بوزینه‌هم
آن کند کز مردبیند دمبدم

درکه‌سندن صچرایوب چیقامایاجقمی‌یز ؟

باری جدیاتده مقلدلری اولسه‌ق . بزایسه اونی یاپامیورزده لعبیاتده محققلری درجه‌سنه قدرطیرمانمایه چالیلیورز . اونلرك‌جیبلری طولواولمقله برابر طوزلری قورو . یازم ؟ عجبا نه‌منزه کووه‌نیورزده اوروپانك هر

نورلو شطارت لهویه‌سنه اشترا که اوزه‌نیورز ؟

مثنوئ شریفده برحکایه واردر : صاغچه بریولجی ، برقلندرخانه‌یه مسافر اولمش . قلندرلر مسافرك مرکبنی صاتوب پاره‌سیله یمك وحلوا پیشیرمشلر . هپ بردن اوطوروب عافیتله کوچورمشلر . صوکراده حلقه اولوب « خر برفت وخر برفت » کلماتیله لاتشبیه ذکره باشلامشلر. مسافر افندی ، فارسی آکلامادیغی کبی حقیقتی‌ده بیلمه‌دیکی جهتله بوزمزمه‌دن وجده کلمش، قالقوب صیچرامایه، منجذبانه صیحه‌لر آتمایه باشلامش ؛

طبقی بزم حالمزده بویله . بابانجیسی اولدیغمز هنکامه‌لره کیریشمکدن حتی هنکامه کراندن فضله‌چیرپینوب دیدیشمکدن کندمزی آلامیورز. نه‌دییه‌لم ؟ اللهی خاصنا عن‌الاشتغال بالملاهی وأرنا حقائق‌الاشیاء کماهی . کوکل بومبحثده دوام ایدوب‌مؤثر حسب‌حاللرده بولنمق‌ایستیور، فقط : اوزآتما مبحث زلفی: ییلان حکایه‌سیدر !

تنبیهی‌ده خاطره کلیور . بناءً علیه باش آغریتمامق ایچین شیمدیلك سوزی کسیورم . ایجاب ایده‌رسه داها آچیق وداها آچیقلی سویله‌مك ایچین الله کریم .

طاهرالمولوی

الواح انتباه

قرق‌ایکی بیك قاتولیك میسیونر جمعیتی

نصرانیتك مختلف مذهبلری میانده وحدانیت الهیه‌نك تعلیمندن اك زیاده اوزاقلاشان برمذهب وارسه، اوده شبهه‌سز قاتولیك‌مذهبی‌در . مذکورمذهب منسوبینك اعتقاداتی‌پك‌محدود اولوب ، یالکز کورکورینه کندی رؤسای روحانیه‌لرینك اقوالنه سرفرو ایتمکله مکلفدرلر .

قاتولیك مذهبی منسوبینی هرشیدن زیاده کهنوت ، بتول ، صنوف رهبانیه‌سنه اهمیت ویروب ، میسیون تشکیلاتنه ، نشر ادیان ایله اوته‌ده برووده اشتغال ایدن سائر مذاهب نصرانیه‌دن‌فضله اوغراشمغی سوه‌رلر. یاپیلمش چکرکه کبی کندی بینه‌کلرینی عالمه طانیتدیرمق ایچون عالم اسلامیتك هرطرفنده عظیم تشکیلاته مالك‌اولان میسیونرلرك تشکیلاتندن کرك خواجه افندیلر وکرك آنلردن درس واکتساب فیوضات ایدن طلاب علوم بوسبوتون بی‌خبربرحالده بولنیورلر .

کچنلرده‌پك‌زیاده سودیکم برخواجه‌افندیله‌برلکده کزرایکن اوکمزدن برروم پاپاسی‌کچدیکی صیره‌ده ، خواجه افندی‌یه « علمای‌اسلامیه ایله بو پاپاسلر آره‌سنده برمناسبت تأسیس‌اولنه‌رق‌برمناظره،مباحثه‌قپوسی آچیلسه عجبا ایی اولمازمی ؟ » دیه کندیسندن صوردم . خواجه افندی ایسه مذکور پاپاسك هانکی مات ومذهبه منسوب اولدیغنی بندن صوردی . خواجه افندینك هرکون استانبولده کوردیکی متعدد ملل ومذاهبه منسوب‌بولنان رهبانی شمدی‌یه‌قدر تفریق‌ایتمامش‌اولدیغنی مع‌الاستغراب آکلادم . حالبوکه مخاطبم بولنان ذات سنه‌لرجه مدرسه‌لرده اکمال‌علوم

دینیه ایتدکدن‌صوکره مکتب نوابدن‌ده مأذونیت حاصل ایتمش وسلیمانیه جامع شریفنده ده اوزون مدت نشر افاضات ایدرك ، اجازت ویرن عفیف ومنور بر ذات فضائلسمات ایدی !

کسوۀروحانیه‌لرندن ، ارمنی‌وروم پاپاسلرینی تفریق ایده‌مین‌و آنلرك تشکیلاتندن بی‌خبر اولان بو اسلام عالمنك حالت روحیه‌سنه زیاده‌سیله تعجب ایتدم .

کرك خواجه افندیلر حضراتی و کرك آنلرك رحلهٔ تدریسلرنده اقتطاف‌فیض‌ومعرفت ایدن کنج‌طلبه افندیلرك‌بهمه‌حال سائر بریوزنده‌کی ادیان حقنده معلومات مکمله‌یه مالك اولملری فی‌یومنا هذا بغایت مطلوب ایکن بوطبقهٔ محترمه‌نك محدودیت فکریه‌لرینه صوك‌درجه متأسف‌اولمامق غیر قابلدر !

ظنمجه مسلمانلرك آرتق خرستیانلغك تشکیلاتنه واقف ومطلع اولملری زمانی کلمش وکچمشدر بیله . آنجق بووقوف سایه‌سنده کندی دینلرینك متانت وصلابتنی اوکره‌نه‌رك اغوا آت واضلالاته قارشومقاومت ایده بیلیرلر .

خرستیانلق ، کندی رؤسای روحانیه‌لرینی صنوف‌مختلفه‌یه آیرمش وهر برینه‌ده برعنوان بخش ایلمشدرکه ، بوصورتله آنلری برداٸرهٔ انتظام ایچنه آلمشدر . هرهانکی طبقه‌ورتبه‌یه منسوب اولان برخرستیان‌رئیس روحانیسنی انسان کسوه‌سندن درحال تفریق ایده‌بیلیر. راهب ، پاپاس ، قسیس، پسقپوس ، مترهپولید ، پطریق کبی عنوانلر خرستیان رؤسای روحانیه‌سنه مخصوص عنوانلر اولدیغی کبی ، عین زمانده دیانت مسیحیه مختلف - بری برینه بکزه‌مز - پك چوق فرق و مذاهبه آیرلمشدر . بونلر،طاعات وعبادتلرنده‌ده آیری‌آیری‌مسالك ومناهج اختیارایلمشلردر. بوقدله‌ده قالمیه‌رق کلیسالرینك‌ده تشکیلاتی مختلفدر .

ژوزویتلر، دومنیقیلر، فرانسزقانلر،ریده‌میتوریستلر، پانسیونستیلر، کارملیلر ، بیاض‌برادرلر،قاره‌قرده‌شلر ، الخ ، مختلف صنوف‌وطریقتلره منسوب دیرنشین رهباندن عبارتدر .

بونلرك هربرینی اداره ایدن یوزلرجه جمعیات خیریه واردر . پاپالق مقام منیعی بونلرك آمر ویکانه رئیسلریدر . چینده ، ژاپونیاده ، هندستانده ، آفریقاده ، فیلیپن آطه‌لرنده ، ممالك عثمانیه‌ده ، ایرانده حاصلی دنیانك ، عالم اسلامیتك هر طرفنه پك مسالمتکارانه بر صورتده صوقولان بوجوال ، یورغونلق بیلمز طوائف‌نصرانیه ایله میسیونرلری هان هرکون‌کندی‌ابنای مذهبلرینك اعدادنی آرتدیرمقده وبزی بزدن آییرمقده درلر .

ممالك اسلامیه‌ده‌کی نصرانیت تشکیلاتی صوك درجه مکملدر . هر بولندقلری ده مکمل مکتبلره ، کلیسالره ، کتبخانه‌لره ، قونفرانس ومطالعه صالونلرینه ، حتی املاك و عقاره مالك بولنیورلر . میسیونر مطبعه‌لرندن هرسنه میلیونلرجه انجیل ایله دیانت نصرانیه‌یه مخصوص میلیونلرجه کتابلر باصیلوب ، پاره‌سز پولسز اوله‌رق اوته‌که بریکه توزیع ایدلمکده‌وبوصورتله‌وظائف موضوعهٔ‌دینیه‌لرینی‌اداوایفاایلمکده‌درلر.

بوجمعیتلره‌خرستیان اغنیاسی ، ملیونرملیادرلری ایستك ورغبتله یاردم ایدییورلر . واپور وشمندوفر قومپانیالری‌ده بودین آلایلرینه صوك‌درجه تسهیلات ارائه ایتمکده قصور ایتمیورلر .

قاتولیك مذهبنجه رهبانیت ایکی هیئته آیریلیر . بونلردن بری‌هیئت حاکمه واداره ، دیکری‌ده هیئت طریقت ودیانتدر .

برنجی هیئت ،حواریونك خلفلری ادعاسنده بولنوب ، پسقپوس نامنی طاشیانلرله اونلرك‌مادوننده بولنان (پاپاس) و (دیاقوس) لردن عبارتدرکه ، کلیسا امورینی تمشیت‌وتدویرده و (اسرار سبعه) آیینلرینی اجرا ایتمکله مکلف بولنیورلر . بونلرك کافه‌سی اهالی وجماعتله تماس ایتمك حقنه مالکدرلر .

ایکنجی هیئت رهبانیه ایسه . اصحاب طریقت و مذهب اولوب ، مناسترلرده ، دیر وصومعه‌لرده اقامت ایدن طائفه‌در . بونلر دخی‌متعدد مناصب ومراتب روحانیه‌یی احرازه مأذوندرلر . یعنی ایجاب حالده دیر وکلیسا منسوبینی دخی صیره‌لری کلدکجه پسقپوسلق و مترهپولیدلغی احراز ایده بیلیرلر .

مذکور مناصب روحانیه ، صنف عالی‌یه منسوب بویوك پسقپوسلر طرفندن ایجاب ایدنلره (وضع‌ید) [١] مراسم‌واصول مخصوصه‌سیله تودیع قالنور .

دیر ومناسترلرده ساکن اولان‌رهبان طاقملری ، منسوب بولندقلری مذهب‌وطریقت احکامی‌مقتضاسنجه‌بالجمله حرکات وعبادات خصوصیه‌لرنده مستقلدرلر .

مختلف عصرلرده ، خصوصی مؤسسلر طرفندن وجوده کتیرلمش اولان شوروحانی شرکتلر کیتدکجه تزاید ایتمکده‌درلر .

الصوك‌طریقت (یوسفی) طریقتیدرکه ، مؤسسی‌ده انکلیزرهابیندن kard . Vaughan قاردینال (وان) ایدی .

قاتولیك عنصرینه منسوب اولان رهبان کمال فعالیتله چالیشمقده ووظائف دینیه‌لرینی‌ایفا ایتمك ایچون چهار اقطار جهانه یاییلمشلردر . بونلر ، بولوندقلری محلده پك‌چوق مؤسسات دینیه وتعلیمیه تأسیسنده موفق اولمشلردر . قاتولیك مذهبنی نشر ایچون سعی وغیرتدن بر آن خالی قالمیورلر .

١٩١٢ نه‌مسیحیه‌سنك‌صوکنده یاپیلان رسمی ایستاتستیقلردن[٢] یالکز قاتولیکلره مخصوص اولمق اوزره بر یوزنده قرق ایکی بیك میسیونرك موجود بولندیغی آکلاشیلمشدر . مذکور میسیونرلرك جمله‌سی نشر وتعلیم دین ایله امرار اوقات ایلیوب ، هرسنه یوز بیکلرجه خلقی کندی دیانتلری محیطنه ادخال ایلیورلر . قاتولیك میسیونرلرینك سنوی وارداتلری برملیون انکلیز لیراسی اولدیغی حالده ، دیکر برایستاتستیقه

[١] یونانجه‌دن kheirotonia (خروتونیا) (ال قویمق) دینکدر .

(٢) The cllustratéde Catholie missions (مصور قاتولیك میسیونلری) نامنده‌کی ١٩١٤ تاریخلی جریدهٔ دینیه‌نك ١٤٤ نجی صحیفه‌سندن اقتباس اولنمشدر .

نظراً ، پروتستان ميسيونرلرينك سنوى وارداتنك يكونى بش مليون انكليزليراسنه بالغ اولديغى تحقق ايتمشدر .

قاتوليك ميسيونرلرينك مقصدى نه‌در ؟

بونلرك يكانه امللرى ، بر طرفدن قاتوليك مذهبندن مطرود ياخود ارتداد ايتمش فرقه‌لرى تكرار قاتوليك سلكنه ادخال ، ديكر طرفدن‌ده — كندى تعبيرلريله — « بيك ميليون نفوسك واقتيز اصوليله تنصر ايتملرى » غايه‌سنه معطوفدر . قاتوليك ميسيونرلرى ميانده ، ژه‌زويتلرك تشكيلاتى الك مكمل ومهم عد اولنور .

(شركت يسوع) Societas fesu دنيلان مذكور فرقه‌يى ۱۵۳٤ تاريخ ميلاديسنده ، پارس دارالفنوننده (اغنا طيس لايولا) تأسيس و ۱۵٤۰ سنه‌سنده‌ده اوچنجى پاپا (پول) طرفندن تصويب وتصديق قلنمشيدى .

ژه‌زويتلر ايكى يوزسنه ظرفنده كرهٔ ارضى اوتوز يدى منطقه‌يه آيره‌رق ، هر منطقه‌يى‌ده بررئيس superior روحانينك تحت ادارەسنه ومذكور رؤسانك جمله‌سنى‌ده general ژه‌نه‌رال دنيلن برمدير عمومينك حاكميت مطلقه‌سنه توديع وتسليم ايلمشلردر .

فرقهٔ مذكوره آز برمدت ظرفنده اوقدر توسع وكسب ثروت وقوت ايتديلركه ، بريوزده‌كى قراللر اعيان مسيحيت عاجز وبيزار قاله‌رق ژه‌زويت پاپالرينه سرفرو ايتمك مجبوريتنده قالدقلرندن پاپالق مقامنه شكايتلر ، فريادلر ياغديرمشلردى . شكايات چوغالدقجه چوغالدى . بردرجه‌يه قدر واردى‌كه ۱۷۳۳ سنه‌سنده پاپا بوطريقتى فسخ والغا ايتمكه مجبوريت حس ايلدى .

مذكور وقعه‌دن سكسان سنه صوكره ۱۸۱٤ تاريخنده يدنجى پاپا (ليبوس) ژه‌زويت طريقتنى تكرار احيا وارجاعه موافقت وروى رضا كوسترمش واول تاريخدن اعتباراً ژه‌زويتلر يه‌نه‌دير يلمكه باشلامشلر واسكى فعاليتلريله قاتوليكلكك انتشارينه دوام ايلمشلردر .

اليوم كرهٔ ارضى يكرمى يدى منطقه‌يه تقسيم ايدن قاتوليكلرك دينه منسوب اولان افرادى ۱٦۰۵٤۵ كيشيدن متشكل بر هيئت عظيمه‌در .

بوهيئت ايچندن ۳۵۳۱ راهب صرف ميسيونرلك وظيفه‌سيله مكلفدرلر . ۱۹۱۲ سنه‌سنه قدرياپيلان ايستاتستيقدنا كلاشيلديغنه كوره ممالك عثمانيه‌ده اجراى وظيفه ايدن ژه‌زويت ميسيونرلرينك عددى ۲۵٤ يه بالغ ايدى ، بونلردن ۱٤۰ ى سوريه‌ده و ۵۵ ى كردستانده ومتباقيسى ديكر ولايتلرده ايش كوريبورلرمش .

ديمك اوليوركه ، ژه‌زويتلرك مقدار عموميسنك بردبعى ممالك اجنبيه‌ده ميسيونرلق وظيفه‌سيله نشر ديانته خدمت ايتمكله مشغول بولنيورلر .

اوته‌ده بروده ، ممالك اسلاميه‌نك هرطرفنده قاتوليك راهبلرينك مقدارى ايكى يوزبيكه بالغ دركه ، راهبه‌لر مذكور عددك خارجنده قاليورلر .

قاتوليك ميسيونرلرينك بونجه مساعى واغوا آتنه رغماً ديانت جليلهٔ اسلاميه افريقاده ، هندستانده ، چينده وژاپونياده ، فيلبين آطه‌لرنده كمال سرعتله ايلرولمكده وبيكلرجه غيرمسلم كندى آرزوى وجدانيه‌لريله بوديانت حقه‌يى كوندن كونه اعتناق ايلمكده‌درلر . بوحال ايسه عالم نصرانيتله رهبانك غيظ وكينلرينى جلب ايدوب طورمقده وحيرتلرينى بردرلو كتمه مقتدر اوله‌مامقده‌درلر .

علماى اسلام دخى منتظم برصورتده تشكيلات ياپوب بومبارزهٔ دينيه‌يه آتيلسه‌لر وبوامر خير ايچون جدى تشبثده بولونسه‌لر فنامى اولور ؟ آرتق بوايشك زمانى حلول ايتمش وچوقدن بيله وقتى كچمشدر .

عبدالأحد داود

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند مسلمانلرينك ايكى بيوك جمعيتى

برى علمى ، ديكرى سياسى :

هند مسلمانلرينك ايكى بيوك جمعيتلرى واردر . برى معارفه عائد (علمى) ، ديكرى امور سياسيه‌يه متعلق (سياسى) در . برنجيسنك تشكيلى يكرمى يدى سنه‌دن اول ، اسكى ، ايكنجيسنككى ايسه يدى سنه اقدم ، هنوز يكيدر . هرايكيسنك عامل وغير عامل ، فخرى اعضالرى واردر . هندستانك هر بيوك شهرنده ، لوالرده ، بعضاً ده قضالرده شعبه‌لرى اولديغى كبى تشكيلاتلرى ايچون‌ده واسع مقياسده نظامنامه ، پروغرام ، ادارەخانه وسائر مالزمه تدارك اولنمشدر. برنجيسنه Educational Conference All india enohammedan — عموم هند مسلمانلرينك معارف قونفه‌رانسى — نامى ويرلديكى كبى ، ايكنجيسنه‌ده ، All india moslem Leaque — بالجمله هند مسلمانلرينك قونغره‌لرى — اسمى ويرلمشدر .

هرايكى جمعيتك ، ماهيت حقيقيه‌سيله اساسنى ، صورت تشكيلنى ، تشكيلندن مقصد اولان غايه‌يى ، تاريخچه‌سنى تفصيلاتيله يازمق لازمكلسه ايكى بويوك جلد كتاب يازمق ايجاب ايدر . فقط سبيل الرشاد قارئلرينه برفكر ويره بيلمك ايچون هرايكيسنك ماهيت تشكيلاتندن مختصر اوله‌رق بحث ايده‌جكم . عين زمانده آڭلاشلامغه ، تنقيده مستحق نقطه‌لر حقنده‌ده نقطهٔ نظريمى درميان ايتمكه مجبورم .

هندولرك اوياڼمسى :

۱۸۵۷ سنه‌سنده هندستانده آنى اوله‌رق حاصل اولان اختلال وعصيان ، انكليزلره چوغه اوطورمشيدى . برايلر برقاچ كون ايچنده بياضلرى اوقدر ضعيف وقورقونچ برحاله دوچار ايتمشلردى‌كه ، انكليزلرك تاريخ استيلالرينه خاتمه چكمك اوزره ايديلر . اوزمان ، شمديكى كبى هندستانى باشدن باشه شمنه‌وفر قاپلامامش وبرايلرك الندن سلاح دها نزع اولنمامشيدى . فقط برايلر آره‌سنده‌كى نفاق وعدم اتفاق ، انكليزلرك طبيعتنده مركوز اولان جديت وثبات ينه برايلرى خذلان ومسكنته القا ومستوليلرى بردها آنلره مسلط ايلدى .

امنيت وآسايشك اعاده‌سندن صوكره اختلاله سببيت ويرنلرله ، آنده قيل اوجى قدر ذيمدخل ، حتى مدخلدار اوليان زواللیلرى‌ده انكليزلر يوق ايتديلر . عقيبنده‌ده نزع سلاح عملياتنى سلاح وسونكى اوجيله اجرا ايلديلر . فى يومناهذا بوتون هندستانده يوزدانه ايرى آكنك پچاغى بيله بولنمز . آو پشنده قوشانلر ايسه معين اولان ويركويى ويردكدن صوكره حكومتك رخصتيله بردانه آوتفنكنى الده بيلرلر . مذكور رخصتنامه ايسه اوقدر محدود واوقدر حكومتك

لهندەدرکه ، مالك وصاحبی ایستدیکی دقیقەدە تفنکنی تسلیمه مجبوردر . عرض اولنان انقلاب اختلالدن پك کوزل بردرس عبرت آلان مستولیلر هندستانده‌کی موقعلرینی تحکیم وترصین ایچون هردرلو وسائله تشبث ایلدیلر .

هندولرك معارف پشنه دوشمه‌لری :

عین زمانده مذکور اختلالدن صوکره هندولرده کوزلرینی آچمغه مجبور اولدیلر . هرشیدن اول جاهل وناتوان اولدقلرینی آکلایه‌رق علوم وفنون پشنه دوشدیلر ، معارفك تعمیم ونشرینی حکومتدن یالواره یالواره طلب ایتدیلر . حکومتك تأسیس ایلدیکی مکتبله قناعت ایتمیوب ، دها سربستانه برطرزده تحصیل ایتمك ایچون اعانات جمعیله کالکوتەدە ودها هندولرله مسکون ولایتده اصول جدید اوزره کوزل وعالی مکتبلر ، قولژلر آچدیلر . مؤسسات علمیه یه کنجلرینی طولدیردیلر . آز مدت صوکره تحصیل وتربیه کورمش ونور علم وفن ایله منور کنج برنسل پیدا ایتدیلر . بونلر ایچنده اك زیاده ذکی ومستعد اولانلری اوروپایه وانکلتره‌یه سوق ایتدیلر . کونلر بویلەجه کچدی . بت پرستلر هپ تحصیل وتکمیل علوم ایله اوغراشه‌رق ، هردرلو اموسیاسیه‌دن ، پولتیقه ایشلرندن ، هیجان آمیز حرکتلردن مجانبت ایدرك ، کندیلرینی حکومت محلیه نظرنده صالح ومسالمت ، ترقی وتنور طرفداری اوله‌رق کوستردیلر . بوحرکات مسالمت جویانه سایه‌سنده حکومت متبوعه‌لرندن برچوق امتیازات وحقوقه نائل اولدیلر . مجالس اداره‌یه ، معارف مجلسلرینه اعضالرینی قبول ایتدیردیلر . انتخاب اعضا حقندن اولجه محروم بولندقلری حالده آکاده مالك اولدیلر .

حلیهٔ علوم وفنون شی ایله مجهز اولان کنجلر کیت کیده حکومت دائره‌لرنده استخدام اولنمغه باشلادیلر . مالك اولدقلری عامدن بشقه آز زمان صوکره معاملات حکومته وعملی تجربه‌لرنده الده ایتمکه موفق اولدیلر . حکومتك هردرلو اقتصادی ، اداری ، سیاسی معاملاتنه ، سرلرینه ، جریان اموره واقف اولنجه ، کندیلری ایچون سیاسیاته مداخله ایتمکی وظیفه بیلدیلر . بوکبی سیاسی ایشلرله توغل ایده‌جك لسان آشنا ، مستعد وذکی ذواته مالك ایدیلر . اساساً بونك وقت وزماننده کلمشیدی . چونکه حلیهٔ علم ومعرفتله منور اولان برقوم ، آز مدت ایچنده کندی شئون ملکیه وقومیه‌لرینی تعدیل واصلاح ایچون سیاسیاته قاریشمغه حقلری واردر .

بوامنیه‌نك حصولیچون اولا برطاقم غزته وجریده نشرینه لزوم کوردیلر . هندستانك اك مهم ولایتلرنده بالخاصه کالکوته وبنغاله‌دە — حکومت محلیه‌نك مقر ومرکزنده — اولجه عالی مکتبلر تأسیس ایلدکلری مثللو ، اخیراً برقاچ یومی ، اسبوعی ، یرلی وانکلیزجه لسانلریله غزته تأسیس ایتدیلر . مذکور غزته‌لر واسطه‌سیله حکومت محلیه‌نك حقوقشکنانه ومساواتی مخل اولان معاملاتی ، قوانین حقوق علیهنده اولان خودسرانه حرکاتی ، اجرا آتی معتدل وتربیه‌لی برلسان ایله تنقیده باشلادیلر . عین زمانده کندیلرینی حکومته خیرخواه اوله‌رق کوستریورلردی . برمدتدخی بوصورتله حقوق مغصوبه‌لرینك برقسمنی تأمینه نائل اولدیلر .

هندولر ، کوندن کونه تنور ایدوب ، مادی ومعنوی برصورتده کسب قوت ایلیورلردی . دیکر طرفدن مادی برصورتده قوت بولق ایچون اقتصادیاته کیریشدیلر . بوسایه‌دە برچوق فوائد واراضی استملاك ایلدیلر . خصوصی وملی بانقه‌لر کشادینه ، فابریقه‌لر تأسیسنه همت ایتدیلر .

سیاسیات وپولتیقه ایشلریله اقتصادیاتده زیاده‌سیله ایلری کیتدکدن صوکره ، کنجلرینك ، مذهبداشلرینك حسیاتلرینی تحریکه ، تقویه یلتندیلر . بونك ایچونده شاعرلری ، رومانجیلری ، حکایه نویسلری ، مؤرخلری ایلرویه آتیلوب ذمه‌لرینه ترتب ایدن وظائفه صاریله‌رق برچوق مؤلفات ومصنفات میدانه قویه‌رق خلقه اوقوتدیردیلر .

کندی سلالرینك دینی ، اخلاقی ، علوی مزیتلرینی اخلافه مؤثر برلسان ایله طانتدیردیلر . اخلاق وعادات ملیه‌لرینه‌درت ال ایله صارلمق لزومنی کنجلره آکلاتدیلر . اسلافه تبعیت وپیرولك ایتمك سایه‌سنده عنعنات اصلیه‌لرینك الده ایده‌بیله‌جکنی تصویر وتفهیم ایتدیلر .

ایی قلملردن ترشح ونبعان ایدن آثار مذکوره‌نك قرائت ومطالعه‌سندن ، کنجلرك حیاتی مدت قلیله ظرفنده دکیشدی . زمان ماضی وحال مقایسه ایدلمکه باشلاندی . برمدت دها کچنجه فصیح ، بلیغ خطیبلر ، ناطقلر یوزه‌مکه باشلادی . حیات اجتماعیه ومدنیه ایلری کیتدی . فقط بوتعالی وترقیلر اوروپا طرزنده دکل ، حیات وعادات ملیه‌لرینی محافظه وصیانت ایتمك طرزنده حاصل اولمشیدی . هندولر ، اوروپانك یالکز علوم وفنوندن ، اختراع وایجادلرندن ، انسانی کلیته سوق ایدن ایی شیلرندن اقتباس آلیه‌رق ، اوروپانك قابل هجو وتنفر اولان اخلاقیاتندن مجانبت ایلیورلردی . هرایی شی قبول وهرفناخوی رد ایدیلیوردی .

سیاسیات ایله اشتغال ایدنلرك عددی آرتیوردی . جریان مذکور بلا اختیار توسع ایدییوردی . عینی زمانده‌ده هندولرك بوکوزه چارپان ترقی وتعالیلری ، انکلیزلرده یواش یواش دوشوندیره‌که باعث اولدی . فقط برکره کندی رقیبلرینه ویرمش اولدقلری اختیارات وامتیازاتی کری آلمق وآنلری تکرار اسکی جهالت ومذلت درکه‌لرینه ارجاع ایتمك انکلیزلر ایچون کوچ برایش ایدی . چونکه محیط ، زمین وزمان دکیشمشیدی . هندولر ، انکلیز ارباب اختصاصنی سبقت ایتمك وآنلری مغلوب ایتمك ایچون هندستاندن لوندره‌یه قدر قوشارلردی . مثلا ریاضیات علمی ایچون لوندره‌دە آچیلان بویوك برمسابقه‌یه کالکوته‌دن ایکی متخصص هندو اشتراك ایدرك ، اك صوکره بونلردن بری ، بونجه — یوزلرجه انکلیز متخصص — رقیبلر آره‌سنده برنجیلکی احراز ایدوب ، بویوك مکافاتی آله‌رق کمال موفقیت ومظفریتله وطننه دونوب کلشدی . انکلیزلر ، رقیبلری اولان هندولر نظرنده مادةً ومعناً کوندن کونه ضعیف وکوچوك دوشیورلردی .

هندستانك حدودنده وانکلیزلرك تحت ادارە‌سنده بولنان (پشاور) قضاسنده افغانلیلرك ، انکلیزلری کوبه کوندوز تفنکله بیله دکل ، چوماقله اولدیردکلرینی کورن هندولر عندنده ، انکلیزلرك محارب برقوم اولدقلرینه وفقط سیاست وتجارت دسیسه‌لریله بوقدر اراضی وممملکته صاحب اولدقلرینه ، قناعت حاصل اولدی .

خصوصیله هندستان حدودینه یاقین پشایان (آفریدی) قبیله‌سنك ۱۹۰۴ سنه‌سنده انکلیزلره قارشو عصیان ایدوب ، آنلری هردرلو استعداد ومهماتلرینه رغماً مغلوب ایدرك کلی تلفات ویرملری کیفیتی ایله ، انکلیز مجروحلرینك کثرتله حدوددن لاجل التداوی هندستانه کوندرلملری هندولرك طبعاً خصلتلرنده مرکوز اولان قورقاقلق وجباتی بلغاً مابلغ رفع وازاله‌یه سببیت ویرمشیدی .

چین اختلالنده ، ترانسوال محارباتنده اشتراك ایدوب غالبیتله هندستانه عودت ایدن هندلی عساکرك حالی ، هندولرك شجاعت وجسارتلرینی قات قات تزییده خدمت ایتدی .

ایشته اوزماندن اعتباراً بنغاله بت پرستلری سیاسیاتی قوتله تأیید ایتمك لزومنی حس ایتدیلر .

خفی جمعیت تشکیلی ، ترور ، بومبا ، دینامیت استعمالی وروسائط جبریه ایله انکلیزلره مقابله :

کندی منافع ملیه‌لرینه سد چکن ، ممانعت کوسترن انکلیزلره ، هندولر بیننده بغض وعداوت باش کوسترمشیدی . هندولر رقیبلرینه کوزلجه — ایجابنده — مقاومت ایده‌بیلمك ایچون استعمال قوت مجبوریتنی حس ایتدیلر . فقط سلاحك فقدانی ومسلمانلرك انکلیزلره اولان صداقت ومظاهرتلری وبالجمله وسائط ووسائلك انکلیزلر الده مبذولاً بولنمسی ، هندولرك کیزلی ومنتظم صورتده چالیشمه‌سنی موجب اولدی . اوروپایه ، آمریقایه ، بالخاصه اسویچره‌یه قوشان کنج هندولرله اوروپا آنارشیستلری بیننده برتعارف ورابطه حاصل اولمش وآنلردن ؛ هندولر هرشیئی اوکرنمشلردی . کالکوته‌یه عودت ایدن هندولر بوکره هرشیدن اول کیزلی برقومیته تشکیل ایتدیلر . قومیته ایچون ایجاب ایدن پاره‌یی تدارك ایتمکده‌دە چوق مشکلاته تصادف ایتمدیلر . پاره کیفیتی برزمانه قدر ایکی اصول ایله قولایلقله الده ایده‌بیلیردی .

. برنجیسی ، زنکینلردن تهدید ایله ، ایکنجیسی کویلری صویمق وانکلیز

بانقوطلرینی تقلید ایله کیزلی اللر ایستدکلری مبلغی تدارک ایده‌بیلیورلردی . مذکور پاره‌لر ، اوروپاده و آمریقاده ـ حتی هندستانك ایچنده ـ انکلیزاداره‌سی علیهنده نشریاته ، سلاح ، بومبا ودینامیت احضاریچون ایجاب ایدن شیلره صرف ایدیلیوردی .

آنارشیستلکه هندولر کوزلجه باشلامشلاردی . حیرت انکیز ، محیرالعقول ایشلر کوریلیورلردی . اخیراً ناچار اولان حکومت محلیه (دهلی) شهرینی هندستانه مقر اتخاذ ایتدی . انکلتره قرالی بشنجی جورج هندستانده‌کی مراسم تتویجیه‌سی عقیبنده ، دهلی‌نك مرکز حکومت اتخاذ اولنه‌جغنی اعلان ایتدی . بنغاله ایالتنك تقسیمی ایشنده بنغاله‌لی هندولر ینه انکلیزلری آلت ایدرك کندی مقصدلرینه نائل اولدیلر . شوصوك کونلرده ـ برایکی آی اول ـ کالکوته‌ده بومبا ، دینامیت مخزنلری کشف ایدلدی . توقیفلر ، حبسلر اجرا اولندی . مخزن مذکوری کشف ایدن پولیس مفتشی بر هفته اول کوپه‌ کوندوز ، کالکوته‌نك اك ایشلك بر جاده‌سنده طبانجه ایله اولدیریلوب یره سریلدی . قاتل طوتیله‌مدی .

هندولرك قونغره‌سی :

اوت هندولر چالیشیورلر . شئون ملیه‌لرینی ، حقوقیه‌لرینی مدافعه واکتساب قوت ایچون وارقوتی بازویه ویره‌رك ، کیجه کوندوز ایشلیورلر . هیچ برقوت کندیلرینی یوللرندن ، تشبثلرندن آلیقویاماز .

وجدانلری صاغلام ومسلکلری طوغریدر . خائن کیمسه ایچلرنده یشایه‌ماز . چونکه یشاتدیرمازلر . انکلیزلرك القاب وعنوانلرینه ، انسان آلدادیجی نشان وامتیازلرینه مسلمانلر قدر هندولر ایچنده کوکل باغلایان یوقدر . اوکبی عنوانلره ، لقبلره مالك اولان برهندو کندی قومی ، وطنداشلری نزدنده محقر ومهاندر . احتمالکه ایچلرندن بعضیلری اوزرینه کولرلر ، آنی مسخره ایدرلر . حاصلی دیریسنه‌ده اولوسنه‌ده برحرمت وتعظیم نصیب اولماز !

کیزلی چالیشدقلری کبی ، آچیقدن آچیغه‌ده هندولر چالیشیورلر . هرنه‌قدر کیزلیلرله آچیقلیلر آره‌سنده برکونا مناسبت ومشابهتك موجود اولدیغنی حکومته قارشو ادعا ایدیورلر ایسه‌ده ظنمجه طوغری برسوز اولمسه کرکدر .

آچیقدن هندو قونغره‌سی هرسنه بردفعه وهندستانك برطرفنده ـ بالطبع هندولرك چوقجه بولندقلری یرلرده ـ تشکل ایدر . قونغره‌نك مستشارلری ، مشاورلری اولوب ، بالجمله معاملاتی تعیین وتفریق وهرشیئی طبع ایتدکدن صوکره اعضاره طاغیدیورلر . اشبو قونغره‌ده حقوق ملیه‌لرینه تعلق ایدن بالجمله مسائل سیاسیه‌دن بحث ایدیورلر .

قونغره‌یه ریاست ایدن ذات ، نطق افتتاحی‌یی قرائت ایتدکدن صوکره ، سوز ایستینلر بربر موقع خطابته کله‌رك سوزلرینی ، نطقلرینی ایرادایدیورلر .

بوسنه ، هندولرك قونغره‌سی (کراچی) شهرنده انعقاد ایتمشیدی . مسلمانلرله اتحاد ایتمکه طرفدار اولدقلرینی فعلاً اثبات ایتمك ایچون قونغره‌نك ریاستنی مدراس اشراف وخانداننده (نواب سید محمدخان) حضرتلرینه تودیع وآنی ریاسته انتخاب ایدوب مسلمانلره خوش کورونمك ایستدیلر . قونغره کراچیده اوچ کون دوام ایتدی . استقبال ایچون نه‌کبی احتیاجاته محتاج اولدقلرینی وحکومت محلیه‌یه قارشو نه‌کبی بروضعیت طاقنمق لازمکلدیکنی تعیین ایتدیلر .

کرك هندولرك قونغره‌سنده وکرك مسلمانلرك (لیك) ـ سیاسی اجتماعلرـ نده اك زیاده جالب نظر دقت اولان مسئله ـ Sellgouvrnment حکومت اداریه ـ یعنی کندی کندیلرینه حاکم اولمق طلبی ایدی . مسلمانلرله هندولر بونده عادتا اتفاق ایتمشلردر . یاخود اویله کوسترمك ایستدیلر .

قونغره یرنده حکومت طرفندن موقت برتلغرافخانه ، پوسته‌خانه ، تله‌فون تعیین ایدلدی . کراچی‌یه قوشان قونغره‌جیلرك راحتلرینی تأمین ایچون قونغره مشاورلریله حکومت معاً چالیشمشیدی . حاصلی قونغره کال انتظام وموفقیتله بیتدی .

مسلمانلرك معارف قونفرانسی :

بوسنه هندستانك اك تاریخی شهرلرندن اولان (آکره) شهرنده مسلمانلرك معارف قونفه‌رانسلریله سیاسی قونغره‌لری اجتماع وتشکل ایتمشیدی . قصبه‌ده‌کی (مترو پول هوتلی) زواره مقام اتخاذ ایدلمش وآکا یاقین واسع بر کلیسا عرصه‌سنده‌ده بویوك برچادر ـ جانباز چادرلری کبی ـ درونده (آبرقی‌یاتر) وضعیتنده هرایکی اجتماع وقوع بولمشیدی . معارف قونفه‌رانسی ایکی کون دوام ایتدی . معارف اسلامیه‌یه دائر راپورلر هندستانك هرطرفنده‌کی قونفه‌رانس مجالس مستشارلری طرفندن کوندریلوب جمله‌سی مطالعه قیلندی . عین زمانده برچوق ایالات وولایتدن هرایکی اجتماع نامنه انتخاب ایدیلوب کوندریلن مرخصلر برچوق بیاناتده بولنه‌رق ، پك پارلاق مقررات اتخاذ ایدلدی . معارف قونفه‌رانسنك مؤسسی مرحوم (سرسیداحمدخان) حضرتلریدرکه ، (علی‌کر) قوازینك‌ده مؤسسی کندیسیدر .

بوذات هندولرك امور معارفده ایلری کیتدکلرینی کوروب ، مسلمانلری خواب کران غفلتدن اویاندیرمق ایچون ایلك خطوه‌یی آتمشیدی . هندستانده ، مسلمانلری معارفه ، مکاتب جدیده‌یه ، علوم وفنون جدیده ایله انکلیزجه‌نك تحصیلنه تشویق ایدن ایلك ذات بودر .

دهلی : س . م . توفیق

اناطولی مخابر مخصوصمزدن :

اطه‌لر دکزی ساحلنده : ایوالق قضاسی

ـ آیوالق ، آناطولینك ، آطه‌لر دکزی ساحلنده ، ازمیردن صوکرا اك مهم بربلده‌سی اولدیغی کبی ؛ اتینکی اتریا جمعیتنك‌ده ممالك عثمانیه‌ده‌کی آجنته مرکزی‌در . یونانستان غزته‌جیلریله ممالك عثمانیه‌ده انتشار ایدن روم غزته مخابرلری ایچون بوراسی اس الحرکات نقطه‌سی در . اونلرك ارشادات وتلقیناتی ایچون اك منبت طوپراقلر بوراده مبذولدر . بریونانستان شهری کورمك آرزو ایدرسه‌کز ، تاآتنه‌یه قدر اختیار زحمته حاجت یوقدر ؛ آیوالق قضاسی اونك کوچك برموده‌لی‌در ، بورایی زیارت ایله بریونانستان قصبه‌سی کورمش اولورسکز .

کلیسالرده‌کی ناقوسلر آتنه‌دن انعکاس ایدن صدالرله افقلری طالغه‌لاندیریورلر . مکتبلرده‌کی چوجقلر آوه‌روفك پروانه‌سندن چیقان نغمات ایله هم آهنك اوله‌رق شرقی سویلیورلر . کنج بالیقاریالرك باشلرنده‌کی شاپقه‌لر یونان ضابطان و عسکرلرینك کیدکلری شاپقه‌لرك عینی‌در . کوچك بالیقاریالرك باشنده‌کی شاپقه‌نك اوك طرفنده چفته یونان بایراقلری آره‌سنده :

ظفر قسطنطینوس
وه‌نیزه‌لوس آوه‌روف

کلمه‌لری کوزکزه کیروب طورمقده‌در .

مطبعه‌لری جابجا یونانلیلق نشر ایدوب طورمقده‌در . منتظم غزته‌لری واردر ، که هفته‌ده اوچ دفعه انتشار ایدر . « قریقس = دلال » عنوانلی بوغزته‌نك بیکلرجه نسخه‌سی اطرافه طاغیلمقده‌در .

اوتوزبش بیك روم ایچون اون جسیم کلیسا واردر . بوجسیم معبدلرك جسیم چانلری هپ بردن چالنمه‌یه باشلادیغی زمان یدی بیك خانه‌یه صیقیشان اوتوزبش بیك رومك قلوبی‌ده برلکده ضربان ایدر . بوکلیسالر قصبه‌یه ؛ ساحله حاکم بوتون نقطه‌لری طوتمشلردر .

بو کلیسالرك آلتمش ، یتمش بیك لیرا قدر بر پاره‌سی واردر ، که جوارده‌كی مسلمانلرك اللرنده بولونان زیتون محصولاتی اوجوزا اوجوز یوق بهاسنه طوپلامق ایچون تخصیص اولنمشدر . بو پاره سنه‌دن سنه‌یه‌ده آرتمقده‌در . چونكه هر روم اولورکن کلیسایه بر مقدار پاره وصیتنی اهمال ایتمز . صوکرا هر سنه آغستوسك اون بشندن یکرمی طقوزینه‌قدر بویوك بر پنایر قورولور ؛ آطه‌لردن ، یونانستاندن ، ماکدونیادن بیکلرجه روم کلیر . بویوك اجتماعلر یاپارلر ، نطقلر ایراد ایدرلر . برچوق فکرلر کتیریورلر ، برچوق فکرلر آلیورلر . پاره‌لر طوپلانیور ، پروپاغاندالر یاپیلیور . اورته‌لق آلت اوست اولیور ؛ فقط کندیلرندن باشقه هیچ کیمسه سرلرینه ایره‌میور . خارجدن کلنلر ظاهرده کلیسالری ، خسته‌خانه‌لری زیارت ایچون کلدکلرینی سویلرلر ؛ فقط کلیسالرده نه‌لر قونوشدقلری ، نه‌لر مذاکره ایتدکلری هیچ کیمسه‌جه معلوم دکلدر .

مکمل بر خسته‌خانه‌لری واردر که قاپولری روملر ایچون هر زمان کشاده‌در . اك مقتدر دوقتورلر خسته‌لرینك اوزرینه تتره‌رلر .

ابتدائی مکتبلری ، رشدی مکتبلری ، اعدادی مکتبلری ، حتی عالی مکتبلری بیکلرجه پالیقاریالره درس ویرمکده ، خیر الخلف یتیشدیرمکده‌درلر !

اویله دهشتلی متره‌پولیدخانه‌لری واردر که موقعه نسبتله جسامت ودبدبه‌سی حیرت بخش‌در . بوتون اوبیکلرجه خلق متره‌پولیدك بر اشارتنه تابع‌در .

انکلیز ، فرانسز ، یونان قونسولوسخانه‌لرینك بایراقلری آطه‌لر دکزندن اسن روزکارلره کوره طالغه‌لانوب دوریور .

یونانستان ایله صلحی متعاقب یونان قونسلوسنك ایوالغه مواصلتی پك فراقلی اولمشدر : قونسلوسك یوم ورود خبری آلننجه بوتون روملر ساحله دوکوله‌رك قونسلوسی استقبال ایدرلر ، « زیتو ، زیتو » دیه اویرلر ، قوجاقلارلر . صوکرا قونسلوسخانه اوکنده بویوك بر اجتماع یاپیلیر . سونجندن هرکس اغلار ، بالخاصه متره‌پولید افندینك مسرت یاشلری هرکسی جوشدیرر . ساعتلرجه جسیم کلیساده دعالر یاپیلیر . قونسلوسخانه اوکنده‌کی تظاهراته قارشی قونسلوس جنابلری‌ده بالمقابله :

— بویله‌چالیشیر ، متانت ایدر ، فداکارلقده بولونورایسه‌ك او بیوك املمزده موفق اوله‌جغمز شبهه‌سزدر !.. دیر .

ایوالغه کیرر کیرمز بلا اختیار : — عجبا بوراسی عثمانلی مملکتی میدر ؟ سؤالنی کندی کندکزه ایراد ایدرسکز . بر مسلمان کورور کورمز « قومیتاتو » دیه آرقه‌سنه دوشرلر . نیچون کلدیکز ؟ نه ایسته‌یورسکز ؟ دیه یاقه‌کزه یاپیشیرلر .

ده‌سپوط افندینك رأی وموافقتی استحصال اولونمادقجه اوطوره‌جق او ، استیجار ایده‌جك خانه بوله‌مازسکز .

بکچنلرده حکومت قضا جوارنده بر مقدار روم ایلی مهاجرینی یرلشدیرمه‌یه تشبث ایدر . بونی خبر آلان آیوالق روملری بر برینه کیرر . درحال متره‌پولید افندی طاپو دائره‌سنه قوشیور . نه کوریشورسه کوریشور . نتیجه‌ده طاپو مأموری (سوطیراکی) افندینك کندیسنه حواله اولونان اوراق اوزرینه (قابل اسکان اراضی یوقدر) درکناریله ایش حل اولنور .

صوکرا اقتصاد عالمنده‌کی حیات فعالانه‌لری دهشتلی‌در . بخارله متحرك یکرمی ایکی زیتون یاغی فابریقه‌لری واردر . بوتون جوارده‌کی اسلام کویلرینك زیتونلرینی انحصار آلتنه آلمشلردر .

ممالك عثمانیه‌یه ادخالی ممنوع نه‌قدر یونان غزته‌لری وار ایسه هپسی مدللی واسطه‌سیله بورایه کتیریلوب اَلدن اَله طولاشمقده‌در .

یالکز غزته‌دکل ، دها برچوق اشیای ممنوعه‌ده قاچیریلمقده‌در .

صوکرا بریورکی قپودان چیقار ، علی افندی‌یی طاغه قالدیرر ، بیك بشیوز لیرا فدیهٔ نجات آلیر ، بو پاره‌نك قسم اعظمنی یونان دونانماسنه ویرر . صوکرا برروم غازینوده بری اولدورر ، ساحلده باغلی بولونان صنداله بینر ، قارشویه ، مدللی‌یه کچر .

ایشته بوراسی بویله برقضادر . بوکا مقابل عثمانلیلرك بوقضا ایله اولان علاقه‌لرینی‌ده انشاالله کله‌جك مکتوبمده عرض ایدرم .

آیوالق : عمر فؤاد

مطبوعات

هندستان مطبوعات اسلامیه‌سی نه حالده‌در ؟

انکلتره حکومتنك هندستانده‌کی انکلیز مأمورلری ، یرلیلره قارشو شو صوك سنه‌لرده اللرندن کلدیکی قدر تضییقات اجراسنده قیل اوجی قدر اولسون قصور ایتمیورلر . بو قدر شدت وحدتك امثالی انکلتره مستملکاتنك هیچ بر طرفنده تطبیق ایدلمدیکی حالده ، هندستانده کیفی معامله حد غایه‌یه وارمشدر ، هند واسلام مطبوعاتنك حقلی تنقیدات وارشاداتنه قارشو انکلیز مأمورین اداره‌سی ، رجال حل وعقد ، غیظ وکینله مقابله ایتمکدن کندیلرینی بردرلو ضبط ایده‌میورلر . جزایه ، جزای نقدی‌یه ، حبس وتوقیفه ، تعطیله اوغرامیان بریرلی غزته‌سی ، محلی مطبعه قالمامشدر .

مسلمانلری تنویره وکندی حقوق صریحه‌لرینی محافظه‌یه دلالت ایدن مطبوعات محلیه ، حکومت محلیه‌نك تضییقات روزمره‌سندن یاقه‌لرینی تخلیص ایده‌میورلر . یازدقلری ، نشر ایتدکلری مقالات ومندرجاتك جمله‌سنه ، حکومت محلیه معترضدر . مظالم حکومتی ، خودسرانه معاملاتی تنقید ایدن صحایف ، کونا کون آلام وعذابه دوچار اولمقده‌درلر .

برسنه ظرفنده هند حکومت محلیه‌سی برقاچ غزته‌یی سد وتعطیله ، برقاچنی‌ده حبس وجزایه اوغراتمشدر . لاهور شهرنده انتشار ایدن یومی وسیاسی (زمیندار) غزته‌سی بردفعه جزای نقدی‌یه ، بردفعه‌ده مطبعه‌سنك مصادره‌سنه دوچار اولمش واخیراً اسلام حمیتمندانینك اعانه‌سی سایه‌سنده کفالت وده‌پوزیتو آقچه‌سنی تدارك ایدوب حکومته تسلیم ایتدکدن صوکره ینه انتشاره باشلامشدر . مذکور غزته‌نك مندرجات

حقگویانه‌سندن ممنون اولان مسلمانلر ، برهیئت تشکیل ایدرك هندستانك مشهور شهرلرینی طولاشوب اعانه جمعنه تشبث ایلشلردی . (زمیندار) غزته‌سی مطبعه‌سنك مصادره‌سندن طولایی ایکی بیك بشیوز لیرا قدر مادی برزیانه اوغرامشدر .

انکلیزجه لسانیله هندستانك (دهلی) شهرنده انتشار ایدن (ذی کومرید) The comrade ـ آرقه‌داش معناسنه‌در ـ جریدهٔ اسلامیه‌سی ، ینه کچن سنه استانبولده بر انکلیز قلمیله یازیلان کوچوك بر رساله‌یی عیناً نقل واقتباس ایتدیکندن طولایی ، مطبوعات مدیریتی طرفندن علیهنه اقامهٔ دعوی ایدلمش واك صوکره انکلیز محاکمنده دعوایی تعقیب ایچون برایکی آی ایش کوجندن کری قالمش وانکلیز آووقاتلرینه‌ده کندیسنی مدافعه ایتمك ایچون کلیتلی پاره ویرمکله بالنتیجه کوج بلا ایله یاقه‌یی قورتاره بیلمشیدی . بالاده‌کی رساله‌ایسه ، بالقان حکومتلرینك روم ایلیده‌کی عثمانلیلرله ، اسرای عثمانیه حقنده اجرا ایتدکلری مظالمی محتوی ، دیون عمومیه انکلیز داینلری وکیلی (سرادام بلوق) جنابلری طرفندن تحریر وتوزیع ایدلمش بر رساله‌درکه ، محرر محترمی مجبول بولندیغی علوفطرت وخصائل برگزیده سائقه‌سیله حقجویانه ومنصفانه برصورتده خرستیانلرك اهل اسلامه قارشو ارتکاب ایتدکلری فجایع وفضایحی تصویر ایتمشدر .

تحف شوکه ، برقلم انسانیتپرورانه ایله‌یازیلان بو اثرك انکلیزاولان صاحبنه‌انکلتره حکومتی سس چیقارمیورده ، مذکور رساله‌یی اقتباساً کندی غزته‌سنه درج ونقل ایدن برهندلی‌مسلمانك علیهنه هند حکومتی اقامهٔ دعوی ایلیور !

ذی کومرید غزته‌سی صاحبی محکمه طرفندن برائت قازاندیغی حالده ، ینه حکومت محلیه ، مذکور رساله‌نك مندرجاتندن‌باحث اولان نسخه‌لری ادارةً ضبط ومصادره ایتمکله تشفیهٔ صدره اخیراً موفق اولمشدر !

بالاده‌کی ایکی غزته‌دن بشقه (کالکوتا) شهرنده دوکمه حروفاتله برطرز نوین ایله رسملی اوله‌رق هفته‌ده بر دفعه انتشار ایدن (الهلال) جریدهٔ دینیه‌سی‌ده ، یازدیغی مدافعه‌کارانه وعالمانه مقالاتدن طولایی ایکی‌بیك روپیه جزای نقدی‌یه دوچار اولمش وتکرار انتشاری ایچون صاحب محترمی (مولانا ابوالکلام آزاد) حضرتلرندن برچوق ده‌پوزیت آقچه‌سی مطبوعات مدیریتی طرفندن طلب ایدلمش وایستنیلن آقچه تدارك اولندقدن صوکره هند خزینه‌سنه یاتیرلمشیدی .

مطبوعات محلیه‌یه قارشو وقوع بولان تضییقات کوندن کونه آرتمقده اولدیغی جهتله هندستانده‌کی هند واسلام عنصرلرینك حکومتدن‌بوسبوتون روکردان اولملرینه باشلیجه برسبب تشکیل ایتمش اولمیدرکه ، اخیراً هندولرك سنوی قونغره‌لریله ، اسلام جمعیت سیاسیه‌سنده‌مطبوعات قانونی موضوع بحث اوله‌رق تطبیق ایدلمکده اولان تضییقاتدن متفقاً رفع آوازهٔ شکایت ایدلمشدر .

دیکر طرفدن انکلتره مأمورلرینك کیفنه کوره حرکت ایدن یرلی مطبوعاته معاونت نامنه‌هرسنه‌حکومت‌طرفندن کلی تخصیصات ویرلمکده‌در . بوکبی غزته‌لر دائما انکلیزلرك کبفی معاملاتنی یرلیلره حقلی کوسترمکه چالیشوب ، باطلی حق صورتیله کوسترمکه یلتندکلرندن اهالی نظرنده پك منفور واقع اولمشلردر .

صحائف مذکوره‌نك باشلیجه‌لرندن لاهورده انتشار ایدن بری‌یومی (پیسه اخبار) ، دیکری‌ده اسبوعی (وطن) غزته‌لریدر . بوایکی غزته حکومت عثمانیه‌نك ده علیهنده فنا نشریاتده بولنمغی ـ هرنه‌دنسه ـ بروظیفهٔ نظیفه اتخاذ ایدرك ، مات نجیبه‌مزله حکومتمزك الکایی مساعی واجراآتنی کندی قارئلرینه معکوساً یاکلش اوله‌رق تصویر وهر ایشی اعظام ایتمکده‌در .

بوندن ماعدا ممالك عثمانیه واسلامیه‌ده نشریات حقیقت پرورانه‌ده بولنوب ، اسلامیتی اویاندیرمقله اشتغال ایدن برچوق غزته‌لرك هندستانه دخولنی هند حکومتی شدیداً منع ایلمشدر . ازجمله بیروتده‌هفته‌ده‌بردفعه چیقان (البلاغ) جریدهٔ دینیه‌سنك هندستانه کیرمسنی انکلتره ، تونس وجزائره دخولنی‌ده فرانسه حکومتلری‌منع ایلمشلردر .

هندستانده‌کی مطبوعات قانونی ، روح قانونی اینجیده‌جك برصورتده مواد وفصولی تنظیم ایدلمش وسربست‌یازی یازمغه آلیشان‌فضلا ومحررینك اجالهٔ قلم ایتملرینه قوی برسد ومانعه چکیلمشدر .

هندستانده یومی‌واسبوعی اوله‌رق بکلرجه‌انکلیزجه غزته‌انتشارایدر وجمله‌سی انکلیزلر طرفندن چیقارلدیغی جهتله حکومت محلیه‌یه مظاهرت ایدیورلر .

١٩١٠ سنه‌سندن اعتباراً بوتون جهان اسلامیتده لمعه پاش اولان آثار انتباه ، متفکرلری کندی حقوق مغصوبه‌لرینی مدافعه واستحصاله سوق ایتمش وبونك اوزرینه عالم اسلامیتك هرطرفنده برچوق یومی غزته‌لر ، موقوت‌رساله‌لر انتشاره باشلادیغندن ، هندستانده‌ده اوکبی صحف ورسائل چیقمش وانکلیز مطبوعاتیله رجالنك معاملات و نشریاتنی تنقید وتعقیب ایدلمکه باشلانمشدر .

هند حکومت محلیه‌سنك ، یرلیلر حقنده طاقندیغی وضعیت الیمه ، متفکرینك جوغالملریله دها مجاهدانه میدان مدافعه‌یه آتیلملرینه بویوك برعامل حالنی آلمشدر .

هند جرائد محلیه‌سی طرفندن یاپیلان براستاتستیقه نظراً شوصوك درت سنه ظرفنده حکومت محلیه طرفندن قپاتیلان وتعطیله‌اوغرادیلان صحائفك عددی بیك درتیوزه بالغ اولیور . بونجه تشدد و جبره رغماً ینه هرکون هندستان حریت‌پرورلری بوتون‌موجودیتلرینی ، مالملکلرینی مخاطره‌یه القا ایتمکده ومبارزه‌یه آتیلمقده‌درلر .

لوندره‌ده آیده بر انتشار ایدن (Islamic Revieue) ـ مجموعهٔ اسلامیه ـ جریدهٔ‌دینیه‌سنده‌ده هندمطبوعات قانوننك‌خلاف‌عقل‌وحکمت اولان‌موادی حقنده پك شدتلی برمقالهٔ تنقیدیه منظورمز اولمشدرکه ، مقاله‌نك محرر محترمی اخیراً انکلتره اصیلزادکانندن (لوورد هیدله‌ی) حضرتلرینك شرف اسلامیتله مشرف اولمسنه یاردم ایدن هند علمای

کرامندن (مولوی خواجه کمال الدین) حضرتلریدر . بو ذات عالی ، هند مطبوعات قانونی حقنده هندستان ناظرینه ـ بو مأموریت آیری بر نظارت اولوب ، ناظری انکلتره قابینه‌سنك اعضاسندندر . منحصراً هندستان ایشلری بوذاتك نظر تدقیقندن کچر ـ خطاباً آچیق برمکتوب نشر ایدرك ، پك محق ومسکت سؤاللر ایراد ایتمش وهندحکومت محلیه‌سنك باجمله خطایا وسیآتنی برر برر صایوب اورته‌یه دوکمش و ناظرك نظر دقتنی جلب ایلمشدر .

مذکورمکتوبدن آکلاشلدیغنه کوره ، یکیدن هندستانك (قادیان) و (امرتسر) شهرلرنده انتشار ایدن ، بری (بادر) ، دیکری (اهل حدیث) رسائل دینیه‌لری مطبوعات ناظری طرفندن بلا مدت تعطیله اوغرادیلوب ، صاحبلرندن‌ده اوچربیك روپیه جزای نقدی استحصال اولنمشدر .

بو آچیق مکتوبه باقیلیرسه ، مذکور ایکی جریده بو آنه‌قدر اصلا سیاسیاتدن بحث ایتمیه‌رك ، یالکز احادیث شریفه وادبیات دینیه‌دن بحث ایتمکله اکتفا ایدییورلرمش . بویله لکله ، ینه هند مطبوعات قانوننك خوف آلود پنچه‌سندن بر درلو تخلیص کریبان ایده‌میه‌رك ، موت ابدی ـ اوستنه‌ده اوچ بیك روپیه جزا ـ یه محکوم اوله‌رق ، سونوب کیتمشلردر .

مذکور جریده‌لردن برینك سبب تعطیلنی تشکیل ایتمش اولان مقاله‌سی (ولادت مسیح) سرلوحه‌سی آلتنده محرر فاضلی طرفندن یازیلان برمقاله ایمش . بومقاله‌ده (حضرت عیسی) یی خریستیانلغك اسنادات باطله‌سنه قارشو طهارت و معصومیتی مدافعه ایدلمش و حضرت مریمك رحمنده نه‌یولده تشکل ایتدیکنی وطوغدیغنی ادلهٔ دینیه ، عقلیه ، حکمیه وفلسفیه ایله بیان اولنمشدر .

مقاله محررینك بیانات حقه‌سی انکلیزلرله میسیونر پاپاسلرینك خشم وغضبلرینی اویاندیردیغندن ، ضبط نفس ایده‌مدکاری جهتله جف القلم بر صورتده موته محکوم ایدلمشدر ! هندولر ـ بت پرستلر ـ له مسلمانلر آره‌سنده اتفاق و اتحادك حصولنی ، حکمت عملیه ایله اولجه منعه موفق اولان انکلیزلر ، اخیراً خود بینانه ومغرورانه معاملات جبریه‌لریله ، مذکور ایکی عنصری بربرینه تقریبه سبب اولمشلردر .

حال بویله دوام ایدرسه ، بوجبروشدت پولتیقه‌سنك تعقیبی نتیجه‌سنده هندستانده‌کی انکلیزلر یواش یواش موقعلرینی غائب ایده‌جکلرینه هیچ شبهه یوقدر .

چونکه جاندن بیقان ، کیفی معاملاتدن اوصانچ کتیرن زواللی هندیلیلری ، بردها کندی مملکتلرینی انواع خدعه ودسیسه ایله استیلا ایدن مستولیلره قارشو حسیات صمیمانه ایله متحسس اوله‌میه‌جقلردر ، کونك برنده ، ناکهانی برصورتده نائرهٔ اختلال علولنمکه باشلار . اوزمان هندستانده‌کی انکلیز کتلهٔ صغیره‌سی بو آتشك اوکنه چوب سوندیره‌میه‌جکلردر . تاریخ بزه هندستانی دائما بویله کوسترمش وکوستره‌جکدر .

س . م . توفیق

مسلمانلری اتحاده دعوت

واربدیه برصیحه

وحدت اسلامیه فکرینك اك حرارتلی مروجلرندن اولان «البلاغ» جریدهٔ اسلامیه‌سی بالاده‌کی عنوان ایله یازمش اولدیغی باش مقاله‌سنده مسلمانلرك اویوشمش اولان قانلرینی حرکته کتیرمك ایچون پك مؤثر کلاملر صرف ایدیور ؛ دیورکه :

« آرتیق مسلمانلری وفاق و اتحاده ، یکدیکرلریله قایناشمه‌یه دعوت ایدن فریادلر ، آلام ومشقتك تداویسی ایچون ستون طولوسی یازیلان یازیلر نه اولدی ؟ .

اوفریادلر عکس صدادن بشقه برشی یاپدیمی ؟ . او یازیلر مسلمانلرك دردینه چاره ساز اولابیلدیمی ؟ .

مسلمانلر ، کوندن کونه اوزرلرینه چوکن کابوس بلایی ادراك ایدرك بو مصائب و مهالکدن کندیلرینی محافظه ایده‌بیلیورلرمی ؟ . .

اللرندن بوقدر مملکتلری چیقمش ، استقلاللری ازاله اولنمش ، اجدادلرینك فتح ایتمش اولدیغی یرلر محو وخراب ایدلمش ؛ جامعلری ، قبرلری دلیك دشیك ایدیلمش ، جمعیتلری پارچه پارچه ایدیله‌رك کله‌لری تفرقه‌یه اوغرامش ایکن مسلمانلر عزملرینه طاغلری بیله حائل طوتمه‌یه‌جق ، لکه‌دار ایدیلن عار و ناموسلرینی قان ایله ییقایه‌جق برصورتده متنبه اولدیلرمی ؟ . مسلمانلرك متنبه اولدقلرینی ، بعدما خیر وسعادتلری ایچون متفقاً چالیشه‌جقلرینی کوسترن بر اماره وارمی ؟ .

مسلمانلره نه اولیورکه : فلاکت بوقدر تقرب ایتمش کن ینه متنبه اولمیورلر ؟ .. بونلر دشمندن رحمت ، یاخود سمادن صیحه‌یه‌می انتظار ایدیورلر ؟ ..

مسلمانلر سربسر غفلتده یویان اولدقلری حالده علو وراحت ، عزوشرف‌می امید ایدیورلر ؟ ..

مسلمانلرك صاچلرینی آغارتان ، بونجه حوادث ایامدن ، مسرتلرینی حزن وماتمه تبدیل ایدن بوقدر آلام ومصیبتدن ، باران بلاکبی باشلرندن اکسیك اولمیان بوقدر فلاکتدن صوکره حالا عبرت بین اولمایه‌جقلرمی ؟ ..

ای مسلمانلق عالمی ! سز اوزون مدت دورغونلق وعطالت ایچنده یویان اولورکن دوشمنلرکز سزی نه صورتله محو ایده‌جکلرینی دوشونیورلر ، سزك حلمکزی ضعفه ، صبریکزی خوفه حمل ایدرك اوزریکزه هجوم ایدییورلردی ؛ سز بونلری اکلادیکزمی ؟ یوقسه قلبلریکزك کورلکی بوکا مانع‌می اولیور ؟ .

سز کندی مملکتلرکزده دینکزی محافظه ایده‌میورسکز ، مخالفلریکز ایسه کندی مملکتکزده اوزریکزه امتنان ایدییورلر ، سز کندی فائده‌کزی براقش سکزده اونلرك فائده‌سنه چالیشیورسکز !! عجبا بوندن بیوك دها نه کبی ذل تصور اولنور ؟ بوقدر صبردن ایسه قبره کیرمك دها قولای دکلی ؟ ..

ای معاشر مسلمین ! سزی بوصورتله انتباهه دعوتدن مقصدیمز

سزی هیجانه کتیرمك ، متبوعکز اولان حکومات اجنبیه‌یه عصیان ایتدیرمك ، اونلرك تابعیتنی سیلکوب آتدیرمغه تشویق ایتمك دکلدر ؛ بز آنجق سزی اتفاق واتحاده ، دعوت ؛ دینی ، شرف وحیثیتی ، مملکتی محافظه‌یه تشویق ایتمکدر .

اوت ، بز سزی اتفاق و اتحاده ، عزت نفسکزی محافظه‌یه ، استقلالکزی طرق مشروعه ایله — اولمدیغی تقدیرده طرق مشروعه‌نك غیری طرق موضوعه ایله — حفظ ایتمك بشنده وار قوتکز ایله سعی ایتمه‌یه دعوت ایدیورز . ایشته سزه سویله‌مك ایسته‌دیکمز شی بودر . قولاقلریکزه بو کون روزکار ایله کیده‌جك اولان بو کلام ، یارین دمیر چیوبلر ایله کیده‌جکدر . والسلام علی من اهتدی وهدی ، وخشی عواقب الردی . »

شئون

دارالخلافه :

موعظلر حقنده مقام جلیل مشیختك مقرراتی . — دین مبین اسلامك حکمت موعظه‌یه تخصیص ایلدیکی موقع بلند نجاتك علویت وقدسیتنی بحق تقدیر ایدن وفضائل علمیه وخصائل اخلاقیه ایله متصف وحقایق اجتماعیه‌یه واقف بولنان علمای کرام وعظ ونصیحت وظیفهٔ مهمه‌سنی ناسه دین ودنیاجه مکلف ومحتاج اولدیغی خصوصاتی آیات قرآنیه واحادیث صحیحهٔ نبویه‌یه مستند اوله‌رق تلقین وتفهیم وادلهٔ نقلیه‌یی هرکسك آکلایه‌جغی صورتده ادلهٔ عقلیه ایله ترصین وتحکیم ایده‌رك خلق طریق فوز ونجاته سوق وارشاد ایتمکده وتنزیه وجدان وتنویر افکار ایله سعادت بشریه‌یی تأمینه بذل مجهود ایلمکده اولدقلری حالده مع التأسف ذی علامه بولنان بعض نا اهلك پك مقدس وعالی اولان بو مسلکی استحصال منفعت ذاتیه‌یه وسیله اتخاذ ایده‌رك موعظه نامنه بر طاقم خرافات وترهات ایله ساده دلان اهالی‌یی اضلال ایتمکده وعین زمانده شرع مبین احمدینك لسان تبجیل ایله یاد ایدلمسنی امر ایتدیکی ذوات کرامه قارشی سائقهٔ جهل وداعیهٔ تفرد‌له وجیبهٔ حرمت وتعظیمده قصور ایدوب حسیات برکزیدهٔ دینیه‌یی رنجیده ایلمکده اولسیله او قبیل نا اهلك طوتدقلری طریق ناهمواردە یویان اوله‌بیلملرینه میدان براقامق وحکمت موعظه‌نك منحصراً محل صدوری اولمغه لایق ارباب فضل وکمال طرفندن نشر وافاضه‌سنی تأمین ایلمك اوزره جوامع ومساجد شریفه‌ده وعظ ونصیحت ایده‌جك علمانك درسعادتده درس وکالتی جانبندن وطشره‌لرده محللری قاضی ومفتیلری طرفندن مأذونیتی حاوی بر وثیقهٔ رسمیه‌یی حائز اولملری وبویولده وثیقه‌یی ابراز ایده‌مینلرك منع اولنمسی ووثیقه اخذ ایتمش اولانلردن احکام اساسیهٔ شرعیه‌یه مغایر وائمهٔ دین واعاظم اسلامیه‌یی تزییف وبین المسلمین نفاق وشقاق مؤدی بیاناتده بولنانلری درسعادتده درس وکالته وطشره‌ده مفتی افندیلره درحال خبر ویرمکه جوامع ومساجد شریفه خدمه‌سنك مجبور بولنمسی وخدمهٔ مومی الیهمدن بوبابده‌کی وظیفه‌لرنده تکاسل ایدنلر حقنده وظیفه‌لرینك قطعی صورتیله ترتیب مجازات ایدلمسی خصوصاتی متضمن مقام عالی مشیختپناهیجه تنظیم قلنان موادنظامیه لایحه‌سی مجلس وکلاجه تذکر وتصویب اوله‌رق عرض عتبهٔ علیا قلنمشدر .

دارالخلافه — القاهره سیاحتی . — امت اسلامیه‌نك کنج وفداکار ضابطلرندن فتحی ایله صادق ونورینك شهادتلری اوزرینه تأخره اوغرایان بو اوزون ومشکل سیاحتی جناب حقك عون وصیانتیله اکمال ایتمك اوزره ینه او اسلام ضابطلرینك قارداشلری اولان کنج وفداکار سالم وکمال بکلر خدیویه قومپانیه‌سنك سعیدیه واپوریله بیروته متوجهاً حرکت ایلمشلردر . ان شاء الله بو سیاحتی اکماله عون الهی رفیق اولور .

انور پاشانك دعاسی . — فداکار طیاره‌جیلرمز شهرمزدن مفارقت ایتمه‌دن اول حربیه نظارتنه کیده‌رك ناظر محترم انور پاشا حضرتلری طرفندن قبول بویورولمشلردر . انور پاشا ناتمام قالان سیاحتك اکماله چالیشان بو فداکار اسلام عسکرلرینك وظیفهٔ مبجله‌لرنده امناً وسالماً موفق اولملرینی جناب حقدن تمنی ایلمشلردر .

طیاره‌جیلرمزه قرآن کریم هدیه‌سی . — فداکار اسلام طیاره‌جیلرینی تشییع ایچون برچوق خلق وضابطان واپوره عزیمت ایلمشلردر . اسلام قارداشلر آره‌سنده‌کی مصافحات پك صمیمی اولمشدر . هله اسلام اقتصادیات عالمنك بویوك بر قهرمانی اولان ادرمید بلدیه رئیسی یازیجی زاده حقی بك ایله قره‌سی مبعوث محترمی فرهاد بکلرك طیاره‌جی مسلمان قارداشلره ادرمیدلیلر نامنه مزین، آلتون محفظه درونده محفوظ وآلتون قوردونلره مربوط کوچك قطعه‌ده ایکی قرآن کریم هدیه ایتملری پك علوی اولمش، بوتون اسلام روحلرینی غلیانه کتیرمش، هرکس بو صمیمیت قلبلریله جناب حقدن بو محترم فداکاران اسلامیه ایچون سلامتلر تمنی ایلمشلردر . ان شاء الله بو محترم طیاره‌لر دولة الخلافه مسلمانلرینك صمیمی سلاملرینی مصرلی اسلام قارداشلرینه تبلیغه موفق اولورلر .

حجاز :

مکهٔ مکرمه‌ده مدرسهٔ اسلامیه . — «المقتبس» غزته‌سی، مکهٔ مکرمه‌ده مرحوم شیخ رحمة الله الهندی طرفندن تأسیس ایدلمش اولان مدرسهٔ اسلامیه‌ده الیوم بش یوز اون سکز طلبه موجود اولوب بونلرك ۱۸۶ مکلی، ۱۰۸ افغانلی، ۱۵۶ جاوالی ، ۱۲ ایرانلی ، ۲۳ عراقلی، ۸ یمنلی و ۸ حضرموتلی کنجلردن مرکب اولدیغنی ومدرسه‌نك کیتدکجه ترقی وتکامل ایلمکده بولوندیغنی یازیور .

حجاز حقنده ترقیات . — « المقتبس » غزته‌سی ، موثوق بر منبعدن واقع اولان استخبارینه عطفاً یاقینده شام ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده سرعت قطارلری ایشلیه‌جکنی وتمش ایکی ساعتدن عبارت اولان آره‌ده‌کی مسافه‌نك مذکور قطارلرله قرق ایکی ساعت ظرفنده قطع ایدیله‌جکنی وبوبابده ایجاب ایدن وسائله شیمدیدن توسل اولونمغه باشلادیغنی یازیور، وبونك شایان تقدیر وشکران بر اثر همت وغیرت اولدیغنی علاوه ایله‌یور .

حجازده آسایشك تأمینی . — کچنلرده حجاز والیسیله شریف مکه آره‌سنده اختلاف تکون ایدرك مع التأسف عشایرك آیاقلانمسنی موجب اوله‌جق درجه‌لره قدر کلمشیدی . لله الحمد صوك کلن مطبوعات عربیه‌یه کوره مقام جلیل ولایت ایله شریف حضرتلری آره‌سنده‌کی بو اختلاف زائل اولمش، یرندن اوینایان عشایر وقبائلده یرلی یرلرینه عودت ایدرك سکون وانتظام اعاده وتأمین اولنمشدر .

یمن :

لحج امیرینك وفاتی . — العدل غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره عدندن برقاچ ساعت اوزاق بولنان (لحج) حاکمی (ابن قفل) وفات ایدرك، یرینه مرحومك عمجه‌زاده‌سی (علی ابن احمد) مقام امارت وحکومته کچمشدر .

طرابلس غرب :

اسلام مجاهدلرینك موفقیاتی . — برقه‌دن الشعبه بیلدیرلدیکنه کوره، طرابلس غربده مجاهدین وغزاة دشمنلری بولنان ایتالیانلره هجوم ایتمکده دوام

ایدیورلر . کوندن کونه صولت وقوتلری آرتمه باشلایان مجاهدین اسلام ، دشمنلره کلی تلفات ویرمکده ، احراز فوز ونصرت ایلمکده‌در . موثوقاً آلنان خبرله کوره ایتالیانلر کلی تلفات وخساراته اوغرامشلردر .

§ (سلوم) ده بولنان سنوسی حضرتلرینك وکیلی (سیدالشریف) ك بر مکتوبنه نظراً (جبل‌الاخضر) ده کائن (عرقوب) موقعنده مجاهدین ایله ایتالیانلر بیننده بویوك بر مصادمه وقوع بوله‌رق نتیجه‌ده دشمن قاچمش؛ کلی اسلحه وذخائر ترك ایلمکه مجبور اولمشدر . اولجه ایتالیانلره انضمام ایدن عربانده ، آنلرك اخلاقسزلقلرندن نفرت ایدوب ، تکرار آنلری ترکله کندی مجاهد قارده‌شلرینه التحاق ایلمشلردر .

§ ینه‌بو یاقینلرده (امشخب) زاویه‌سندن اولان مجاهدلرله ایتالیانلر آره‌سنده وقوعبولان مصادمه نتیجه‌سنده غزاة اسلامیه طرفندن کلی مقدارده اشیا واسلحه اغتنام ایدلمشدر . غنائم مذکوره یوزاللی دوه‌اوزرینه یوکلانیله‌جك قدر چوقدر.

§ طرابلس‌غربدن‌اخیراً المقتبس‌غزته‌سنه وارد اولان خبرلره نظراً مجاهدین صوك کونلرده بویوك بر موفقیته نائل اولمشلردر . یکرمی بش بیك کشیدن مرکب اولوب اوچ‌قوله آیریله‌رق ایلری حرکتی یاپمق ایسته‌ین بویوك بر ایتالیان قوتی سید صفی‌الدین مانده‌کی قاعدك تحت اداره‌سنده بولونان مجاهدین طرفندن شدتلی بر هجومه معروض قاله‌رق بویوك بر هزیمته دوچار اولمشلردر . ایتالیانلر برابر کتوردکلری ذخائر ومهماتدن ماعدا بر چوق تفنك وایکی بطاریه طوپ ترك ایده‌رك پریشان بر حالده فرار ایتدکلرندن مجاهدین درحال (آبیار) مرکزینی اشغال ایله‌مشلردر . آلتی‌بیك کشیدن مرکب‌اولان عربانك اخیراً سیدصفی‌الدینك تحت اداره‌سنده بولونان قبائلك‌التحاقیله مادی ومعنوی‌قوتلری تزاید ایتدیکندن بوکونلرده بنغازی‌یه هجوم‌ایتمك ایچون حاضرلنمقده اولدقلری‌ده تأمین‌اولونمقده‌در.

(۳۰۰۰) **ایتالیان مقتول** . — بقبقدن الشعب غزته‌سنه وارد اولان خصوصی برتلغرافه کوره زویتینه‌ساحانده‌جدابیاده ایتالیانلر ایله‌اسلاملر آره‌سنده وقوعبولان محاربه اوزرینه تمام ایکی کون مقاتله دوام‌ایتمش؛ نتیجه‌ده ایتالیانلر میدان محاربه‌ده (۳۰۰۰) مقتول براقمشلردر . بوکا مقابل اسلاملر طرفندن (۱۶۰) مجاهد شهید اولمشدر. بومحاربه‌ده مسلمانلر ایتالیانلردن طقوز طوپ ، (۲۰۰۰) تفنك ، (۹۰) دوه یوکی ذخیره ایله بر چوق آت وسائره آلمشلردر .

سلوم وقعه‌سی وایتالیانلرك هزیمتی . — سلومده سید عمرالمختارك اداره‌سنده اولارق ایتالیانلراوزرینه‌هجوم ایدن مسلمانلرده ایتالیانلرك جمعیتلرینی پارچه‌لایه‌رق دوچار هزیمت ایتمشلردر. بو میانده (۳) طوپ ، بشیوز تفنك آلمشلردر . . .

بز اویله امید ایدیورزکه : نشر مدنیت (!) داعیه‌سیله طرابلسه هجوم ایدن ایتالیانلر ایچون اوراسی انشاءالله بر مزارستاندن بشقه برشی اولمایه‌جقدر . طرابلس مسلمانلری نصرت‌آلهیه‌یه بالاستناد دشمنلرینه هجوم ایتدکجه جناب حق طرفندن‌ده مظهر نصرت اولاجقلردر : « وکان حقا علینا نصرالمؤمنین »

هندستان :

هندستانده ادارهٔ عرفیه . — هندستان مطبوعاتنك بیاناتنه نظراً هند والیٔ عمومیسی رسمی بر بیاننامه اصدار ایدوب، آسایش مختل اولان مواقعده وولایاتده ادارهٔ عرفیه‌نك اعلاننه مساعده ویرمشدر . قالکوته‌ده ادارهٔ عرفیه کمال شدتله هند وجمعیات سیاسیه‌سنی تعقیب ایدیور .

انکلتره ایله هند مسلمانلری . — لاهورده انتشار ایدن (وطن) غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً بو دفعه هندستان مسلمانلرینك بر طاقم ایلریکلنلرینه انکلتره حکومتی طرفندن متعدد القاب ونشان ویرلمشدر .

بزه قالیرسه بو الطاف مخصوصه صرف مسلمانلری هندولرله اتحاد واتفاق ایتمکدن آلیقومق ایچون اتخاذ اولنمش بر تدبیر سیاسی اولسه کرکدر !

بهوپال حاکمه‌سنك علم وفضیلته قارشی اظهار محبتی . — بهوپال‌حاکمه‌سی بیا (بیکم) حضرتلری (علی کر) قصبه‌سنده اسلام معارف‌قونفره‌سنك سنوی اجتماعنه مخصص بر بنا انشاسیچون ایکی بیك انکلیز لیراسی ویرمك صورتیله علم وفضیلته قارشو اولان محبت ومودتنی فعلاً اثبات ایتدیکی کبی ، اسلام قیزلرینه مخصوص برمؤسسهٔ علمیه‌نك وجوده کتیرلسنی‌ده ، مشارالیها تصور بویورمشلردر .

حبشستان :

جیبوتیده‌کی مسلمان قارداشلرمزك اعانه‌سی . — الشعب غزته‌سنك‌عددندن آلدیغی بر مکتوبده بیان اولندیغنه کوره اخیراً حبش حکومتنه تابع (جیبوتی) قصبه‌سنده حمیتمندان اسلامیه‌طرفندن عثمانلی دوننماسیچون درت‌یوز انکلیز لیراسی اعانه طوپلانمشدر .

جیبوتی‌ده تجارتله اشتغال ایدن (شیخ حمودی احمد) حضرتلری ، مسلمان‌قارداشلری ایچون بربیوك جامع شریف انشاسنده موفق اولمش وبوسببله جمله‌سنك توجه ودعالرینی قازانمشدر .

افغانستان :

افغانستانده ترقیات مدنیه . — افغانستان‌پادشاهی (سراج‌الملة‌والدین) حبیب‌الله خان حضرتلری ، باجمله افغانستان اهالیسیله ممالکنك ترفیه وسعادتلرینه جان ودلدن چالیشمقده‌اولدقلرندن، کابل شهرینی الکتریق ضیاسیله تنویر ایتمك ایچون اوروپادن برقاچ متخصص جلبنه قرار ویرمشلردر .

مشارالیه خان حضرتلری افغانستانده فی‌یومنا هذا تطبیقی لازم‌کلن وسائل مدنیه‌نك برقسمنی تطبیقه ، معارفك تعمیم وانتشارینه ، قوای عسکریه ایله مهمات عسکریه احضار ایدن فابریقه‌لرك توسیع وتکمیلنه کیجه کوندوز اعتنا بویوریورلر . کرك اوروپادن ، کرك سائر ممالك متمدنهٔ اسلامیه‌دن تصورات مذکوره‌یی قوه‌دن فعله چیقارمق ایچون متعدد اساتذه ومتخصصلر تدارکی ایچون بوکره کابلده بولنان حکومت معتمدلرندن برایکی ذاتی یوله چیقارمشلردر .

مشارالیهما کچن‌ماه افرنجینك بدایتده بومبایدن لوندره‌یه عزیمت ایدرك ، معاودتلری اثناسنده درسعادته‌ده اوغرامالری محققدر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

سبيل الرشاد

۱۳۳۰

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، التی آیلغی (٣٥) غروشدر.

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، التی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر.

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترلك شرطیله بتون یازیلر هر نسخه‌نك غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محرری بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون بونه اولر درسعادتك فرانسزجه‌ده یازلمسی‌دخی اولنور.

§

رده کوندرلدیکی‌ زمان نه‌یه‌دن اوز اولدیغمك واضحاً بیلدیرلمسی دخی اولنور.

عدد ٢٩٣ ٢٧ جمادی‌الاول ١٣٣٢ پنجشنبه ١٠ نیسان ١٣٣٠ جلد ١٢

فاتح کرسیسنده

٢٣

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض...

زواللینك سوزی پك آکلاشیلمامش ایلکین؛
« بوناق! » دیین بیله اولمش دوشونه‌دن؛ لکن
حریف، بوسوز نه‌دیمکدر، کوزلجه شرح ایتمش؛
دمینکی لافلری پك واقفانه جرح ایتمش.
صوکنده: « قوتمز، شبهه‌سز، ایلرله‌ملی..
فقط دوشونملی هرشیده اوکجه‌دن تملی.
تعمم ایتمسی لازم معارفك مطلق:
اوقور یازارسه اهالی، نه‌وار یاپیلمایه‌جق؟
دوتما، اوردو بزر احتیاج مبرمدر؛
اواحتیاجی، فقط، اوکره‌دن « معلم » در! »
دییوب قرارنی ویرمش‌که، عیناً اجرایه
قوتجه، اورته‌یه چیقمش بوکونکی آلمانیا.
« سه‌دان » ده اوردویی تسلیم ایدن فرانسزلر،
- که هرزمان اووقوعاتی یاد ایدوب صیزلار -
نه‌دیر، بیلیرمیسکز؟ هم‌ده اویله‌در، ایناییك:
« معلم اوردوسیدر حرب ایدن پروسیالیك؛
معلم اوردوسی، لکن، اصل مظفر اولان! »
بوسوزدن آلمالیدر، هیچ دکلسه، عبرت آلان.
- نه‌چاره! عبرته حالا هوسلیدر چوغمز؛
یتیشمه‌مش کبی دنیایه عبرت اولدیغمز! -
شوجهلمزله مصیبتمی قالدی اوغرامادق؟
محله مکتبی لازم، دوشونه‌بیلك آرتیق!
محله مکتبی اولسه‌یدی بزده وقتیله،
یا اوغراسه‌یدی قالانلر کوزلجه تعدیله؛
یاریم یابوجله کزن، طوتسز اوچ بوجوق زیبیدی،
برآرناوودلغی عصیانه قالدیریرمی ایدی؟
بوکون عناصر اسلامی بردنی جریان
سوروکلیورکه: باقیك بزدن ایلیور نبعان.
فلاکتك باشی، هیچ شبهه یوق، جهالتمز؛
بودرده چاره بولونماز - نه اولسه - مکتبسز.

نه کرد الفبایی سوکمش، نه‌تورك اوقور، نه‌عرب؛
نه‌چرکسك، نه‌لازکوار، باقیك، الده کتاب!
خلاصه، ملتك افرادی بیلکیدن محروم.
اونوتمایلك‌شونی لکن: « زمان: زمان علوم! »
زمان زمان علوم اولماسه‌یدی بویله، بنه
- کمال شوق ایله مادام آتیلمشز دینه -
اوقور یازار اوله‌جقدق صیانةً دینی:
اونك معارفه وابسته، چونکه، تأمینی.
زواللینك بوزی یوق جمله، آکلاشیلمادیمی؟
دیمك‌که: آتیلیز عامه طوغرو ایلك آدیمی.
محله مکتبیدر ایشته الك برنجی آدیم؛
فقط، بوخطوه‌یی ایلکین تاصارلامق لازم.
معلم اوردوسی دیرکن، چکرکه اوردولری
چیقارسه اورته‌یه، آرتیق حساب ایدك ضرری!
« معلمم! » دیین اولمق کرکدر ایمانلی؛
ادبلی؛ صوکره لیاقتلی؛ صوکره وجدانلی.
بودوردی اولمادن اولماز: وظیفه، چونکه، بویوك.
آتوب‌ده یازمه‌یی بز باغلامقله دونکی هودوك؛
یاقالچین آلتنه بوکسك طوبوقلی، اکری بورون
قوطین چکوب فیلیز اولمقله هرزمانکی اودون؛
خدا رضاسی ایچون، « اهلیم ایشك » دیمسین!
دیمش‌ده اولسه، دینیلسین: « قوزوم، نه‌نك نه‌سیسین؟ »
دیورسه‌کز: « بنه، حالا بو، اولماسین مکتوب! »
نه ظیرظوب ایسته‌یك آرتیق، نه‌بو‌سبوتون مجذوب!
او: بوکله‌دیر قوجه‌مان برصیغیر بولورده یری؛
بو: عرشی فرشی یقار صاللادقجه چیفته‌لری!
بزم چوجوقلره کلز نه‌اویله چیفته کیدن؛
نه‌بویله عرشه قدر چیفته صاللایان یردن!

محمد عاكف

اسلامده دعوای قومیت

« تعقیب وتنقید » مجموعه‌سی صاحبی نزهت ثابت بك افندی‌یه

موسی کاظم افندی حضرتلرینك اسلام مجموعه‌سنده انتشار ایدن سلسلهٔ مقالاتنك صوکنجیسندن :

« اسلامیتك مهم اساسلرندن بریسی‌ده اخوتدر .... دین اسلام مؤمنلر قرداشدر آیت کریمه‌سیله بین المسلمین اخوت اساسنی تأسیس ایلشدر ....

« دین اسلام بومهم اساسی غایت متین برصورتده وضع ایتدکدن صوکره بونی الی الابد محافظه ایده‌جك اسبابی‌ده احضار ایتمشدر . بودینده زکاتك ، تعاون وتناصرك فرضیت ومشروعیتی ، عداوت وخصومتك ، غیبت وبهتان ویلانك ، نفاق وشقاقك ، تفرقه ، فتنه وفسادك ، ادعای قومیت وجنسیتك شدیداً ممنوعیتی هپ اخوت اسلامیه‌یی الی الابد محافظه ایده‌جك اسباب جمله‌سندندر .

« فی الواقع . . . بر ملت عداوتدن ، غیبتدن ، بهتاندن ، یلاندن ، نفاق وشقاقدن ، تفرقه ، فتنه و فساددن ، ادعای جنسیت وقومیتدن شدتله منع ایدلرسه اوملت آره‌سنده اخوتدن اثر بولنه‌ماز . بناءً علیه اویله بر ملتك یشامسی‌ده قابل اوله‌ماز ... »

عباره‌لرینی نقل ایده‌رك مجموعه‌دن بعض استیضاحاتده بولونیورسکز . ومسئله‌نك کندیکزجه مبهم ومشکل جهتلرینی بروجه آتی صوریورسکز :

« ادعای قومیت وجنسیتك شدیداً ممنوعیتی حقنده ایضاحات ویرمکی مملکت ایچون پك نافع بولیورز ... ادعای قومیت نه درجه‌ده ممنوعدر ؟ وهانکی صورتی ممنوعدر ؟ « بن عربم وبندن دها عربی یوقدر » دیه برحدیث شریف واردر دنیلیور . بوحدیث شریفدن اکر موضوع دکلسه مقصود نه‌در ؟

« ترکه یاخود چینجه قونوشان بر مسلمان ترکم ، چینلی‌یم دیمکله ادعای قومیت ایتمش اولاجقمی ؟ یوقسه مقصد اصلی دیکر قومیت وملیتلری ذلیل کورمه‌مکمیدر ؟

« اسلام مجموعه‌سی ملیت فکرلرینه منور برجریان ویرمکی شعار ایدیندیکی ایچون بوبولده بزی تنویر ایتمسنی رجا ایدرز . بوبولده ایضاحاته احتیاج واردر . »

اسلام مجموعه‌سندن بوسؤاللرکزه جواب انتظارنده بولونمقده‌یدکز ایدی . فقط اسلام مجموعه‌سی اختیار سکوت ایتدی . کورونیورکه موسی کاظم افندی حضرتلرینك لسانیله ایتدیکی اشارتله اکتفا ایده‌جکدرکه بونده بزآنی معذور کوریورز .

زیرا « ملیت فکرلرینه منور برجریان » ویرمك وظیفه‌سنی درعهده ایتمکله برابر « تورك یوردینك صمیمی بریولداشی » اولمق اوزره کندینی مطبوعاته برمه‌زاتنه ایدن بر اسلام مجموعه‌سی دین نامنه نقل بویوردیغکز سوزلردن باشقه‌سنی البته سویلیه‌میه‌جکی کبی ایشی دها زیاده تعمیق ایتمسی‌ده رفیقنی کوجندیرمك تهلکه‌سنی احضار ایده‌بیلیر . بناءً علیه اوراده‌کی رفقای خدمتی مشکلاتدن آزاده قیلارسه‌م هرحالده شایان مؤاخذه برایش کورمش اولمام اعتقادنده‌یم .

بوراده مسلمین آراسنه قومیت وجنسیت دعواسنك ، تعبیردیکرله عصبیت قومیه وجنسیه‌نك بلیرمه‌سی اون‌بش یکرمی سنه‌لك برشی ایسه‌ده اك زیاده آچیغه وورولماسی ، مملکتك حیات ومات مسائلندن بری حالنه کتیرلمه‌سی مشروطیتدن بدء ایدیور . بوده سائقهٔ جهل ایله اوروپادن استعاره ایتدیکمز مضر — وفکر عاجزانه‌مجه — وجود اسلامك داءالسلی دینه‌جك قدر مهلك بربدعت اجنبیه‌در . ذاتاً اوروپانك دائما اك فناشیلرینی آلمق ، ایی شیلرینی‌ده بوزمانقجه تطبیق ایتمه‌مك بزم اك جالب دقت فلاکتلرمزدن بریدر . ظاهرده ساخته برزنده‌لکله ، موقت برفعالیتله تجلی ایدن بعض عصبی خسته‌لقلر کبی بوده یکنظرده واوروپا کوزلکیله تدقیق ایدیلیرسه مهم برخطوهٔ ترقی ، روح افزا برمایهٔ حیات کبی کورونیورسه‌ده بوداءالافرنج عصبیت بصر بصیرت اسلام ایله تدقیق ایدیلیرسه امت مرحومه‌نك سبب موتی اولمق شاننده اولان تداویسی مشکل برمرض ساری اولدیغی آکلاشیلیر . بناءً علیه موسی کاظم افندی حضرتلری کبی صلاحیتدار برآغزدن ، «اسلام» نامنی طاشییان برمجموعه‌دن بالایه نقل ایتدیکمز سوزلردن باشقه‌سنك صدورینه ذاتاً احتمال یوقدر .

مشروطیتك دها ایلك آینده دعوای عنصریت حقنده‌کی فکرمی « اتفاق » غزته‌سیله عرب اولان اخوان مسلمینه خطاباً یازدیغم ایکی مقاله ایله اظهارده حق تقدمی احراز ایتدیکم کبی سبیل الرشادك ۲۱۲ نجی نسخه‌سنده ترکچیلره قارشی آچیلان مجاهدهٔ دیندارانه‌یه‌ده اشتراك ایتدیکم ایچون حقیقتك بوتون صفحاتنی انظار اهل اسلامه عرض ایده‌رك بودعوانك نافع ومضر ، مشروع وغیر مشروع جهتلرینی کتاب وسنته استناداً ایضاح ایتمکی جملهٔ وظائفمدن عد ایده‌رم . بناءً علیه بوبحثی صوکنه قدر دیکله‌مك ایچون ذات عالیلرینك‌ده ، قارئین کرامك‌ده صبر ومکانتلرینی دریغ ایتمه‌ملرینی بالخاصه نیاز ایده‌رم .

بزم دعوامز شودر : دعوای جنسیت — موسی کاظم افندی حضرتلرینك بویوردقلری کبی — شرعاً مذموم ومردوددر . تعبیر شرعیسی وجه‌ایله بردعوای جاهلیتدر . اسلامك قوام وبقاسنه ، مسلمینك رفاه وسعادتنه اك مدهش ضربه‌در . بالخصوص همان همان بوتون دیار اسلام دیار کفره انقلاب ایتمشکن بوراده‌کی برآووج مسلمانك بن ترکم ، بن عربم ، بن کردم ، بن لازم ، بن چرکسم کبی داعیه‌لرله یکدیکره قارشی ذره قدر روابط محبتی کوسترمه‌لری — هله دشمنلرمزك پای تجاوزی تاقلبکاهمزه باصدیغی برصیراده — جنتدر . وعصبیت قومیه بایراغنی اللرنده طوتانلرك آلدیغی معناجه‌ده وطن پرورلکه منافیدر . دین وایمان ، عقل واذعان ساحه‌سندن تباعد ایدلسه بیله سعادت قومیه سراب مغفلی آردنده قوشان آرناود قارداشلرمزك باشنه کلن مصیبت عظمی بزه مدهش بر درس عبرتدر . عینی اسباب عینی نتایجی تولید ایدر قاعدهٔ طبیعیه ومعقوله‌سنه بناءً بومسلکده دوام ایتدیکمز تقدیرده ارکج بزم‌ده باشمزه کله‌جك مصیبت بودر . بوکیدیشله صوك التجاکاه اسلام اولان بودیار معاذالله تعالی — آرناودلق کبی — دارالکفره منقلب اولاجقدر .

بعض عرب اخوانمزك دعوای جنسيتله تعقيب ايتدكلری غايه‌يی بيله‌مزسه‌كده « توركجی » نامنی شعار ايدينن ترك قارداشلرمزله تماسمز زياده اولديغی ايچون مذهب ومسلكلرينی بيليورز ظننده‌يز. كرداخوانمز ايسه — آكلاديغمه كوره — هنوز بوخسته‌لقله مصاب اولمامشلردر. وفيمابعدده مصاب اولمامالرينی جناب حقدن نياز ايده‌رم.

تركجيلرله واقع اولان مناظرات ومناقشاتمزدن — بش سنه‌نك مساعی‌يه رغماً — حالا كنديلرينه صاغلام بر غايه اتخاذ ايتمكده متفق اولمادقلرينی آكلايورز. نره‌يه ونيچون كيتديكنی ادرا كدن عاجز وبوتون يابغره‌لری اويدم قالابالغه ديمكدن عبارت اولان جماعتك اكثريتی بر طرف ايديليرسه تركجيلك زعماسنی، ائمه‌سنی، پيشوالرينی، اولولرينی ايكی‌يه بولونمش كوريورز. برطاقيمی خالص « توركجی »، ديكر طاقيمی ايسه « توركجی — اسلامجی » در.

خالص توركجيلر بوسبوتون يكی بر « مفكوره » (غايۀ مشتركه ديمك اولاجق) احداث ايتمك، بر آز قديم عنعنات ايله رشتۀ مناسباتی قطع ايده‌رك يكی عنعنه‌لر وجوده كتيرمك، « يكی بر ايمان » ايله « يكی بر قوم »، « يكی بر ملت » اصاغه ايتمك داعيه‌سنده‌درلر. بونلرك مصاحبات ومحاورات اثناسنده اك صميمی واك معقول اولارق سويله‌دكلری سوزلر آشاغی يوقاری شويله خلاصه ايديله بيلير:

« بزی قوميت غايه‌سنی تعقيبه سوق ايدن شی تركلرك خارجاً وداخلاً معروض اولديغی مهالكدر. شيمدی‌يه قدر بودولتك بنيان بقاسنی تأمين ايچون جان ومال ويركوسنی اك مبذول اولارق اوده‌ين تركلردر. بونجه دغدغه‌لر، بونجه غائله‌لر نتيجه‌سنده ترك عنصری ضعيف دوشمشدر. معارفی، تجارتی، صنعتی، وحتی زراعتی محو اولمشدر. بر وطنده ياشايان بونجه اقوام، مسلمه وغير مسلمه‌دن ايسه بو فداكارلقلرينك شكرانه‌سی اولارق دائما جفايه، دلشكنلكه معروض قالمشدر. آرتق كنديني طوپلايوب بر آزده كنديته باقسی، فداكارلقلرينی ديكر اقوامه قارشی بر آز قيصه‌رق كنديته حصر ايتمسی ضروريدر. بوكا ايسه يكی بر مفكوره، تركلك اساسنه مستند بر مفكوره لازمدر. هرشيدن اول بوكا احتياجمز وار. رابطۀ اسلاميه ايسه آنجق ايكنجی درجه‌ده قالير. امور آخرتی دنياده ايكن كنديته درد ايديمكده بيلمم‌كه اوقدر بويوك بر معنای عملی وارميدر؟ بز بو دنياده‌كی سعادتمزی تأمين ايتمه‌نك يولنی آراياليم. دين مفكوره‌سی بزی مسعود ايتدكجه بز آرقاسندن قوشابيليرز. بز ايسه كوريورز كه دين حسياتی كوشه‌مشدر. اعلای كلمة الله ايتمكده اوروپالينك سله‌سی مانعدر. ديمك‌كه اسكی ايمان ايله قورتولاجغمز يوق. قورتاراجق برشی اولايدی ذاتاً بو حاله كلمزدك. برده بو قوميت جريانی اوروپادن قوپوب كان برسيل خروشاندر. بونی طوردورمق، سرايتنه مانع اولمق قابل دكلدر. « معاصرلاشارق » ترقی ايده‌جكسه‌ك اوروپا جماعتندن آيريلاماز. اوروپاده دين امرلريله تحديد حدود موده‌سی چوقدن كچمشدر. بزده بويله آنتيقه مفكوره‌لردن واز كچمزسه‌ك موزه‌لرده‌كی آنتيقه‌لر كبی نامزيالكز تاريخ صحيفه‌لرنده اوقونور. بناءً عليه بو خلق اولا ترك، صوكره مسلمان اولمليدر. بويله اولمقده باشقه بر فائده‌مزده واردر:

معلومدركه اوروپاليلرك النه دوشن اسلام ديارينی توحيده امكان يوق. داخلده‌كی عناصر اسلاميه‌ده اخوت اسلاميه نامنه ظن ايتديككز قدر باييشيق دكل. اوحالده تركلك مفكوره‌سيله بوغاز ايچندن تا بحر محيط كبيره قدر هم عرق وهمزبان سكسان مليون خلقك بررايت وحدت آلتنده جمعی ممكن ايكن بوكا نه‌دن چاليشمايالم » ؟

ناصل؟ منطق بارلاق، خوليا طاتلی دكلی؟ اعتراف ايده‌رزكه قوم اولولری ايچنده بويله دوشونن مفكوره‌جيلر اكثريتی تشكيل ايتمزلر. « توركجی — اسلامجی » اولان ديكر اولولر ايسه نه‌سردن، نه‌ياردن كچه‌ميورلر. مفكورۀ اسلاميه ايله مفكورۀ قوميه‌نك هيچ برينی فدا ايتمك ايسته‌مزلر. برنجيلريله بوراده اوزون اوزادی‌يه مناقشه ايتمكی عبث كوريورز. تاقبيح ايتمك ايسته‌دكلری شی آچيقجه دينسزلك مكفوره سيدر. خلقدن دينی ساب ايدوب يرينه اوكا معادل ديكر برشی اقامه ايديله‌میه‌جكی؛ اعلای كلمة الله اوغورينه قيلی دبرنمين برحريفك تاقامچاتقا يايلالرنده كی عرقداشلری ايچون سلاحه صاريلاميه‌جغنی؛ بيك ييلدن بری قارداشمدر ديديكی، بيك ييلدن بری حزن وسرورينه اشتراك ايتديكی، اوغورنده حياتنی فدادن چكنمديكی دين قارداشنی براقان بركيمسه‌نك سيبريانك بيلمم هانكی بوز اووالرنده نصرانيمی شامانيمی بللی اولمايان ياقوت قارداشنی سوه‌میه‌جكنی دوشونه‌مين؛ تركلرك دوراقبالی دين اسلامه تمسك دورلرينه مصادف، تدنيسی ايسه ايمان وعقيده‌نك انحطاطندن اعتباراً بدء ايتديكنی كتم ايدن ذوات ايله مناقشه يری هرحالده بو مقاله دكلدر. بز يالكز « توركجی — اسلامجی » لرله دردلشه‌بيليرز. زيرا بونلرله اسلام دائره‌سنده آكلاشمق، آنلره حقيقی دين نامنه قبول ايتديرمك دها قولايدر قياسنده‌يم.

« توركجی — اسلامجی » اولان اولولر ايله ايتديكمز مباحثات ديكر رفيقلرندن نسبت قبول ايتميه‌جك درجه‌ده منصف اولدقلرينی اثبات ايديور. بونلر واقعا ترك عنصرينك ضعفندن، ياردیمه محتاج اولديغندن بحث ايديورلر. لكن جامعۀ اسلاميه‌يی قيرمق ايسته‌مزلر. بو جامعه‌يی هم عناصر سائرۀ اسلاميه‌نك آيرلماسی، همده تركلرك سهولتله تربيه وتعاليسی ايچون الزم عد ايدرلر. يالكز بر نقطه‌ده ياكيليورلر: « تركلك جامعه‌سی جامعۀ اسلاميه‌يی تقويه ايدر. دعوای عصبيت دين اسلامه مغاير دكلدر. ايكی مفكوره يكديكره مزاحمه ايتمز. بالعكس يكديكری اتمام ويكديكرك حصولنی تسهيل ايدر. مع التأسف ايمان و اسلامدن بی‌نصيب اولان برچوق كنجلری هيچ اولمزسه حميت وطنيه وقوميه نامنه اسلامه ايصيندير مغه چاليشا بيليرز. » ديورلر و « ايمان دينی » نك يانی باشنده برده « ايمان قومی » اقامه ايديورلر. حتی ايچلرنده ايمان واسلام ايله تمسكنده هيچ شبهه ايتمه‌ديكم بعض ذواته تصادف ايتدم كه قوميتله تفاخری حس اسلامی‌يه هيچ ضرر ويرمز، بالعكس برانسان ولو

مسلمان اولان دیکر اقوامه قارشی بر وارلق حس غروریله مفتخر اولورسه بك یوکسك بر مرتبهٔ ترقی‌یه واصل اولور دییه جداً معتقد .

ایشته بو ذوات بر مناظره نتیجه‌سنده دعوای غائب ایده‌رك وضوح حقیقته قارشی بی مجال قالنجه مقام معذرتده: «نه یاپالم؟ بز بو پروپاغاندامزه نهایت ویرپرسه‌ك ترکلك محو اولاجق. آرناوودلر ، عربلر بزدن اول بو دعوایه قالقیشدیلر . بز مدافعهٔ نفس موقعنده‌یز . بو مدافعه‌مزدن مسلمانلره بر ضرر ترتب ایدیورسه قباحت بزده دکل، ایلك باشلایانلرده، تعرض ایدنلرده‌در . البادی اظلم . » دییورلر .

عرب ملیتجی کودنلره : «نیچون بویله یاپیورسکز؟» دییه صورسه‌کز اونلرده بیك دره‌دن صو کتیره‌رك حقلی اولدقلرینی و مدافعه موقعنده بولندقلرینی سویلرلر . و عینیله ـ ترك اخوانمز کبی ـ « البادی اظلم » سوزینی تکرار ایدرلر .

کیم کیمه ظلم ایتمش بونی آراشدیراجق دکلز . بز هر ایکی طرفده‌ده شریعته مخالف ، روح اسلام ایله باریشمز بر امر منکر کوریورز . «وانصر اخاك ظالما اومظلوما = قارداشکه ظالم اولسون، مظلوم اولسون، یاردیم ایت » [۱] حدیث شریفنه اتباعاً جمله‌یه یاردیم ایتمکله یعنی طریق حق و صوابه دعوتله کندمزی مکلف کوریورز . بناءً علیه « تورکجی ـ اسلامجی » اخوانمزه دیرزکه :

ترکك محتاج معاونت و سزلرك همت ارشادینه جداً مفتقر اولدیغی غیر منکردر. ترکی بوندن صوکره‌ده ضررینه مؤدی یورغونلقلره صالوب سعادت دنیا و آخرتی دوشونه‌میه‌جك حاله کتیرمك روای حق دکلدر . آنك احوال اجتماعیه‌سنی اعلا ایتمك ، قوهٔ استحصالیه‌سنی چوغالتمق ، معنویاتنی تقویه ایتمك ، ملکات فاضله‌سنی تنمیه ایتمك ، ملکات رذیله‌سنی ازاله ایتمك جداً شایان تقدیر ، عندالله و عندالناس مقبول و مستحسن بر امر خیردر . بوکا وصول ایچون لسانه خدمت ایتمك ، ادبیاتی جداً غدای روح اولاجق حاله کتیرمك ، قومك قوهٔ علمیه و عملیه‌سنی آرتیرمق بك مبارك بر وظیفه‌در . حتی بو وظیفه‌ده اصلاً ترك اولمادیغی حالده ترك لسانیله متکلم اولان سائر اخوان مسلمینك‌ده سزه معاونته شتاب ایتمك بر وظیفهٔ دینیه‌سیدر . نته‌کیم بزم یاپدیغمز باشقه برشی دکلدر . لکن بو اجتماعی خدمتلرك ایفاسی هیچ بر وقتده سزلری حد جوازك اوته‌سنه کچه‌رك دعوای جاهلیته ، انساب ایله ، آباء اقدمین ایله افتخاره سوق ایتمه‌ملیدر . لسان ، لغت بر واسطهٔ تفاهمدن عبارتدر . بونی حسن استعمال ایدیکزده منکرانه آلت اتخاذ ایتمیکز . ترکی محتاج اولدیغی دینی ، دنیوی علومك کافه‌سنه آکلایاجغی بسیط و یا عالی بر لسان ایله آشنا ایدیکز . کتبخانه‌سنی دنیانك اك زنکین کتبخانه‌سی حالنه قویکز . فقط دائما . . . . اوت ، بوندن غفلت ایتمیکز، دائما

[۱] حدیث شریفك راویسی انس بن مالك حضرتلریدر . مخرجلری بخاری ، امام احمد و ترمذیدر . حدیث شریفك مخاطبی : «ظالمه ناصل یاردیم ایده‌یم ؟» دییه صورمش ، « اونی ظلمدن منع ایدرسك . اوکا یاردیم ایتمك بودر . » مآلنده اولق اوزره « تحجزه عن الظلم فان ذلك نصره » بویورلمش .

کندیسنه« ای ترك!» دییه‌جك یرده « ای مسلمان ! » دییه خطاب ایدیکز . کندیسنه دائما مسلمانلقندن بحث ایدیکز . ترکلکندن بحث ایتمیکز . غیرتنی غیجیقلامق ایسته‌دیککز وقت ترکلك نامنه دکل ، مسلمانلق نامنه غیجیقلایکز . ترکك تاریخنی اسلام تاریخندن آییرمایکز .

بر آز کندیکزه کلکزده انصاف ایده‌رك دوشونك. دورت بش سنه‌در بو دعوای خامك آرقه‌سنه دوشدیکز . حساب ایده‌رك ترکلره ایتدیککز خدمتلرك یکونی طوپلایکز . ادبیاتنه ، قواعد لسانیه‌سنه ، لغتنه، علمنه، صنعتنه، تجارتنه ، زراعتنه ضم ایتدیککز شی نه‌در ؟

اوکا قورو بر دعوای انانیتدن ، فضله اولارقده بر آز اوته‌کی قارداشلریله بوزوشمقدن باشقه نه قازاندیردیکز ؟ بر کره غایه‌کزی « خالص تورکجیلر » له تمامیله بر لشدیره‌مدیککز ایچون نه دیمك ایسته‌دیککزی لایقیله آکلامیان عوام قوم نه یاپاجغنی بیله‌میور . کندیلرینه: « سزك آتالرکز قره خاندر ، بوزقورت خاندر ، اوغوز خاندر ، جنکیز خاندر، هولاکو خاندر ، بیلمم نه خاندر . » دیدیکز. اونلرده ایناندیلر. بیك بیلدن بری اقوام سائره قانیله قاریشه قاریشه ترکلکه لساندن باشقه بر نسبتلری قالمادیغی ، حتی بر چوقلرینك ترکلکی ـ صوکرادن اوکرنیلمش لساندن طولایی ـ صرف عارضی برشی اولدیغی عقللرینه بیله کتیرمیه‌رك کندیلرینی حقیقةً بو صایدیغکز مشرکلرك اوز اولادی ظن ایدیورلر . وجونك حدغایه‌سی اولمق اوزره جنکیزك « مقدس طوپراغنه ! » ، « مقدس یاساسنه ! » قسم ایدیورلر .

بو ایشك داعیلرندن قاچ دانه‌سنك اوچنجی بطنه قدر خالص مخلص ترك چیقه‌جغی جداً مراق ایدیله‌جك بر شیدر [۱] . بونکله برابر سزك بزه طانیتدیغکز غایه کزدن (مفکوره‌کزدن) جداً تباعد ایدن اتباعکز تحفلنی تبدیل اسمایه قدر واردیریورلر . اسلامی اولان اسملری کوندوز بکلر ، اویانیق بکلر ، کوك بکلر ، قوکور بکلر استحالهٔ غریبه‌سنه اوغرایور . پیغمبر ذیشانمز افندمز حضرتلری واقعا تبلیغ بویوردقلری دینه کیرن مسلمانلره تبدیل نامی الزام بویورمامشلر ایسه‌ده سودکلری بعض ذواتك اسمنی ، کوتو بر معنایی متضمن جاهلیت اسملرینی تبدیل بویورورلردی. مثلا «زیدالخیل» اسمنی «زیدالخیر»ه ، «عبدالعزی» اسمنی «عبدالرحمن»ه ، «عاصی» اسمنی « مطیع » ه ، « عصیه » اسمنی «جمیله» یه تحویل بویوردیلر. بوندن طولایی اولاجقکه بالآخره دین اسلامه اهتدا ایدنلرك اسملرینی دکیشدیرمك عادت اولدی. سزکیلر ایسه او کوزه‌ل اسلام آدلرینی کویا ترکلك عشقنه بو کونکی قولاقلر طویمادق تحف اسملره چویریورلر . مشرك اولان ساخته اجداده انتسابك ، یکی بر دینه کیرمشلرك واقتیز آدینی آکدیران

[۱] بیلمم جدی، بیامم لطیفه بکا شو وقعه حکایه ایدلشدر : یوردکمی اوجاغکمی مشهور خطباسندن بری بر کون مجارلی بر مهتدی‌یه راست کلمش . اصلنی فصلنی صورمش . اوده آناسی روم ، باباسی مجارلی اولدیغنی سویله‌مش. حضرت خطیب : « اویله ایسه دوستم سز ترکسکز. » مقابله‌سنده بولونمش. بر چوق شیلر کبی بو کاده ایستر کولك ، ایستر آغلایك .

اسملرك ترکك ترقی و تعالیسیله اولان مناسبتی — عیب دکل‌آ — آکلایامیورز . قومیت حسابنه ضلالتك بوقدریله اکتفا ایدلسه ینه اوپر باشمزه قورز . سز ، برده « ارکنه‌قوندن قورتولوش بایرامی » دیه یکی بر بایرامی احیا ، حتی احداث ایتدیکز . قلوبلر کز غزته‌لرله بربرنی حرارتلی قوطلادی . وترك ایله غیر ترك ، مسلم ایله غیر مسلم بو غیر منتظر امر واقع قارشیسنده مبهوت حیرت اولوب قالدی . سز اکر اسکی مشرك شامانیلرك اسکی خاطراتی احیاءً بوبایرامی ملته پیشکش ایدیورسه‌کز افعال واقوالکزده مهم بر تناقضه دوشمکله معیوب اولویورسکز . زیرا « ترقی ایچون کوزمز مستقبلده اولملی » دیدیککز حالده بوکون هیچ بر ترکك قابنده‌کی اوتار حساسیتی اوینا تامیه‌جق اولان بیلمم قاچ بیك سنه‌لك خرافات اساطیره‌یی بیهوده جانلاندرمغه چالیشیورسکز . اعتراف ایده‌رم که ینه بوموسمه تصادف ایدن پاسقالیه یورطیلری نی نه‌قدر متحمس ایتمش ایسه « ارکنه‌قون » دن ده اوقدر متحمس اولدم . حتی پاسقالیه اسمنه قولاغمز دها زیاده آلیشقیندر بیله . یوق اکر بو بایرامی هیچ یوقدن اختراع وابداع ایدیورسه‌کز بو بدعتکز هرحالده خوشه کیده‌جك بر شی دکلدر . لااقل بیك بیلدن بری بایراملرینه ، ماتملرینه اشتراك ایدن ؛ سعادتلرندن ، مصیبتلرندن نصیبه‌دار اولان ترك قارداشلرینك بوکوندن اعتباراً یالکز باشلرینه بر بایرام یاپارق اظهار شادمانیده منفرد قالملری هیچ شبهه یوق که دیکر اخوان مسلمینه بر آیریلق حسی ویریر . قلبلرینی رنجیده ایدر . شکایتلرم بونلرله قالسه ینه ایی . سزك آچدیغکز او قومیت بایراغنك سایه‌سنه التجا ایدنلر میاننده اویله چیلغینلر واردرکه « اك اول وطن‌حسنی قلبلره آشیلایان » ادیب شهیرمز کمال بك مرحومی « جلال » پیه‌سنده « ترکلك غایه‌سنی اسلامیته فدا ایتدیکندن طولایی » تخطئه ایدیور ، و — ادعای خامنه نظراً — بو خطای عظیمنی (!) بوتجه خدمات وطنیه‌سی بیله عفو ایتدیره‌میه‌جك قدر آغیر بولیور . بر دیکری‌ده زواللی ترك قومنك بوتون فلاکتلرینی کندیسنه یابانجی اولان دین اسلامده بولارق « شامانی » مذهبنه رجوعی توصیه ایدیور .

ای تورکجی — اسلامجی قارداشلر ، ایشته کوریورسکزکه نه قدر حسن نیتله چالیشسه‌کز طرف حقدن نهی ایدلمش یوللردن نائل مقصود اولمق ممکن دکلدر . بوتون حسن نیتلرکز قورقدیغکز نتایج معکوسه‌نك وجود پذیر اولماسنه مانع اولاماز . سزلرخالص تورکجیلرکبی انصافسزده دکلسکز . اوحالده تلاکت بوسبوتون صاریه صارمادن کچمشی تلافی ایتمکی اسلامیت نامنه ، انسانیت نامنه ، حتی بو کیدیشله آتیسندن بك زیاده قورقدیغم ترکلك نامنه سزدن نیاز ایده‌رم ، استرحام ایده‌رم ، خلق « چفته مفکوره » صاحبی ایتمیکز . ایچکزده اوچ وطن صاحبی اولمق ایستینلرده وارمش . حال‌بوکه ینه ترك مثلیدر ، « چاتال قازیق یره کیرمز » دیرلر . سز بوچاتال مفکوره‌یی ، اوچ باشلی وطن قایغوسنی کیمك قلبنه صوقابیلیرسکز ؟ سز ینه خالص اسلام غایه‌سندن شاشمایکز . اسلام غایه‌سی ترکلکی قورتاریر . ترکلك غایه‌سی ایسه دائرهٔ اسلامی هیچ بر وقتده احاطه ایده‌مز . چفته غایه ایله‌ده هیچ بر ایش کورولمز . انصاف ایدك . سزك اتباعکز تورکلکی‌می چوق سوه‌جك ؟ یوقسه اسلامیتی‌می ؟ هرایکیسنی عینی‌درجه‌ده سوسون دیرسه‌کز اولماز . چونکه برغایه غایه اولابیلمك ایچون عشق درجه‌سنده سولمه‌لیدر . البته تصدیق ایدرسکزکه عشق انقسام وتجزی قبول ایتمز . ایکی غایه تعقیب ایدن کیمسه مطلقا برنی دها علوی برغایه اتخاذ ایتدکدن صوکره دیکرنی اونك ایچنده اریته‌جك ، قایناتاجق وایکی غایه‌دن دون اولانی اك‌علوی طانیدیغی غایه‌یه اولان علاقه‌سی نسبتنده سوه‌جکدر . یعنی برینه اولان محبتی دیکرینك خاطری ایچون اولاجق . اویله‌ایسه الله رضاسی ایچون ، ترکلرك یوزینی کعبه‌دن تورانه چویرمکدن وازکچیکز . هرایکی‌طرفه باقه‌یی کیمسه‌یه توصیه ایتمیکز . زیرا جهتلر یکدیکره ضددر . آن واحدده هرایکیسی بردن کوروله‌مز . ترکلر یا کعبه‌یه دونوب — بیك بیلدن بری اولدیغی کبی — تورانی آرقاده براقاجقلر ، یاتورانه باقوب کعبه‌یی اونوداجقلر . کاه برینه کاه دیکرینه باقانلر ایسه « مذبذبین بین ذلك لاالی هؤلاء ولا الی هؤلاء » زمره‌سنه داخل‌اولاجقلر . برمذبذب مفکوره‌دن نه‌خیرکله‌بیله‌جکنك لزوم تشریحی ایسه‌اومارم‌که یکابراقمازسکز .

دینسز اولان کنجلکی ایمانه کتیرمك ، اونلری دین نامنه آولامق ایچون قومیت اولطه‌سنی قوللانمغه حاجت یوق . حتی بو حرکت ضرر بیله ویریر . زیرا قومیت زوقانی‌زهرلیدر . آنی یوتانلر ذاتاً دینسزلکله معلول خسته‌لرایسه بوزهرایله شفایاب‌اولمازلر . اکردیندارایسه‌لراوزهری یوتدقدن‌صوکره فلاح‌بولامازلر . هرحالده شوکامین‌اولمالیسکزکه اسلامیتی شدیداً نهی ایتدیکی شیلرله باریشدیرامازسکز . عصبیت جنسیه‌نك منهیات شرعیه‌دن اولماسی دنیاده غایهٔ قصوی اولان وحدت مسلمینی وجوده کتیرمك ایچوندر . سز وباخصوص خالص « تورکجی » اولان رفقای مساعیکز ترکلك غایه‌سنه نه‌قدرحریص‌ایسه‌کز صاحب‌شریعت‌ده‌مسلمانلق غایه‌سنه سزك تصورکزدن بیك قات دها حریصدر . شجرهٔ اسلامك ثمرات طیبه‌سنی حامل اولان اغصان وفروعك بالطه‌لانماسی ایچون ینه شریعتك مساعده‌سندن مدد اومانلر یك‌بویوك غفلت کوستریرلر !

اوحالده جمع ضدین خیال‌خامندن واز کچیکزده هرشیدن اول شو چفته مفکوره‌یی آتکز . منطق بر حرکت اولمق اوزره یا آچیقدن آچیغه مفرط آرقاداشلرکز کبی‌خالص«تورکجی» اولکزکه بونی‌سزه توصیه‌ایتمك اصلا خاطر وخیالمدن کچمز . یاخود دوبره دوبره « اسلامجی » [۱] اولکز . زیرا آن‌واحدده هم لواءالحمد اسلام ، همده لوای جاهلیت آلتنده بولونمق محالدر . اسلامیته نه قدر تمسك ایتسه‌کز ، مسلمانلرله

[۱] بو « جی » اداتنك « ترك » ایله « اسلام » کلمه‌لرینه التحاق نه‌قدر فنااولیور ! بن‌بوراده برمعنای‌تصنع استشمام ایدیورم . بونسبتی کندیلرینه‌شعار ایدینلرنجه یاکلش‌اسم انتخاب‌ایتمشلر . زیراترك ، عرب‌اولان‌کیمسه تورکجی ، عربجی اولاماز . اوقیصه‌جه ترکدر . عربدر . «اسلامجی»نك‌ده مسلمان‌دیمك‌اولمادیغی لغت ترکیه‌ایله ادنی‌ممارسه‌سی اولانلرجه معلومدر .

نه قدر محبتلی قارداش اولسه‌کز « ترك » عنوانی آلتنده تمایزی مشعر بر غایه ایدنمه‌کز هرحالده بر آیریلق فکری ویریر . بو آیریلقده کیت کیده دیکر مسلمانلره قارشی بر قاینوسزلق ، بوده مرورزمان ایله خصومت وعداوت تولیدایدر . نه یاپسه‌کز بوندن قاچیناماز سکز . « بر انسان کندی‌قومنی‌سومکله دیکرمسلمانلری نیچون سومه‌سون؟ » دیمه‌یکز . زیرابواعترضکز چوق‌صو کوتورور . اوته‌دن‌بری کندیلرینی قارداش‌بیلنلر آراسنه ولوجزئی‌اولسون بر آیریلق جفاسی کیررسه آراده‌کی محبت‌عداوته منقلب‌اولمق احتمالی‌غالبدر . وهپمز بیلیرزکه عائله‌طاتسزلقلرندن متولد خصومتلر یابانجیلره عداوتدن چوق دها شدیددر . بیلیرسکزکه دنیاده‌کی بوتون بو اختلافات و منازعاتك منشأی یا ایکی باطلك ، یا حق ایله باطلك تمایزیدر . اسلام آراسنده‌کی اختلافات و منازعاتك یکوننه برشی دها ضم ایتمیکز . بناءً علیه اسلم اولانی اختیار ایله «تورك عنعناتی» دیبه بنیان اسلامی‌ییقمغه چالیشمش برطاقیم مشرکلره‌تعبدی‌منع ایتمك ، وافتیز اسملرینه بکزه‌ین اعلام عجیبه‌دن واز کچمك ، ارکنه قونلری بر دها تازه‌لمکه توبهٔ نصوح ایله توبه ایتمك، « تورك ومسلمان» یاخود « مسلمان وترك » تعبیرلری کبی معنای تغایری ایهام ایدن قبیح عطفلردن صرف نظر ایله‌مك ، حاصلی آیریلق شمه‌سنی بخش ایده‌جك هردورلو اطوار و حرکاتدن مجانبت ایتمك شرطیله شرع محمدینك (صلی الله علیه وسلم) چیزدیکی‌دائرهٔ‌سلامت وسعادت ایچنده ترکلر ایچون ایسته‌دیککز قدر چالیشکز . ترکلری ایسته‌دیککز قدر ارشاد ایدیکز . یالکز دقت ایدیکزکه ارشاداتکز، خدمتلرکز « ترکلك » نامنه دکل ، «مسلمانلق» نامنه اولسون . « ترکلر !» خطابنه‌بدل دائما «مسلمانلر!» خطابنی‌استعمال‌ایدیکز . خلاصه ترکلکه‌دکل ، ذاتاً مسلمان‌اولان‌ترکلره خدمت ایدیکز . بو خدمتکزله‌عندالله وعندالناس مأجور اولورسکز . جنکیزك‌یاساسنی‌بیلمك ، ایلخانك‌یوردینی‌طانیمق ، آلتون اوردوبی آکمق بزه لازم‌دکل . ماضیده‌کی اشراك‌ایله‌تفاخر ایدلمز . بزه‌شرع محمدی‌یی ، اسلام‌یوردینی ، مجاهدین‌اسلامی‌بیلمك ، طانیمق‌لازم . شرف‌اسلامه‌قارشی شرف‌جنسیت قاله بیله آلنماز . (فما ذابعدالحق الاالضلال = حقدن صوکره ضلالدن باشقه نه‌وار ؟)

تورکجی ــ اسلامجی‌اخوانمزه خالصانه‌نصیحتمز بودر . هوای‌عصبیتله کوزلری‌قارارمش‌اولان‌عرب‌اخوانمزه‌ده‌سویلیه‌جکمز بودر . لکن‌بونلرك شو مزیت وحقلرینی انکار ایتمیه‌لمکه یادمفاخرلرینی دور اسلامك‌اوته‌سنه صیچراتمادیلر . و نه ابولهب‌ایله ، نه‌ابوجهل ایله ، نه‌ده‌سیف‌ذی‌یزن‌ایله افتخارایتمکی هنوزعقللرینه کتیرمه‌دکلری کبی اعیادجاهلیه‌دن هیچ برینی طوتمایی خاطرلرینه کتیرمیورلر .

عصبیت‌قومیه طرفدارلغنی فکراسلامی‌ایله تألیف ایدیورز قیاسنده بولونان اخوانمزله اولان اختلاف ونزاعمزی تفصیل ایتدم . عصبیت ترکیه‌ایله عصبیت اسلامیه ائتلاف مخیلنی بزم حوصلهٔ ادراکمز آلمایور . عجبا دینمز بو دعوایی آچیقدن آچیغه نهی ایتمشمیدر ؟ معلومدرکه بز مسلمان‌قالدقچه باشمزشریعته باغلیدر . زیرا (واطیعوا الله واطیعوا الرسول) بیورلمش . اوحالده ینه بو اوقودیغمز آیتك بقیه‌سندن اولان (وان تنازعتم فی شیءٍ فردوه الی الله والرسول = بر مسئله‌ده آراکزده اختلاف ونزاع ظهور ایدرسه اومسئله‌یی کتاب اللهه وسنت رسول‌اللهه عرض ایدیکز) امرالهیسنه تبعاً بزده بومسئله‌یه دائر کتاب وسنتده نه‌وارد اولمش ایسه ذکر ایده‌لمکه حکم عادل اودر . ینه‌تکرار ایده‌رزکه‌بزم خلافمز « تورکجی ــ اسلامجی » لرله‌در . یوقسه غایهٔ‌دینیه‌یی ترکلکه فدا ایدنلرله شیمدیلك هیچ بربحثمز یوق .

بین‌المسلمین روابط اجتماعیه تمامی آتان قانون اساسیٔ اسلام « انما المؤمنون اخوة = (بوتون) مسلمانلر قارداشدن باشقه برشی دکلدر . » کلام‌الهیسیدر . بودستور معظمه کوره رایت توحید آلتنه کیرن ، رسول کریم امی‌یی (صلی الله علیه وسلم) تصدیق ایدن بوتون مؤمنلر قارداشدر . بواخوت دینیه حضرت انسك روایت ایتدیکی (لایؤمن احدکم حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه = هیچ بریکز (دین) قارداشی ایچون کندی نفسی ایچون حصولنی سودیکی شیئك حصولنی ایسته‌مه‌دکجه ایمان‌ایتمش اولماز . ــ بخاری) وابوهریره‌نك روایت ایتدیکی (والذی نفسی بیده لایؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من والده وولده = نفسمی ید قدرتنده طوتان اللهه قسم‌ایده‌رمکه هیچ بریکز ، بن اوکا بدرندن‌ده ، اولادندن‌ده دها سوکیلی اولمادقچه ایمان ایتمش اولماز ــ بخاری) کبی احادیث کثیره‌یه نظراً اخوت اسلامیه اخوت نسبیه‌دن ، وبطریق‌الاولی اخوت‌قومیه‌دن اقوادر . بوکبی نصوص جلیله‌عرب ، عجم ، دائرهٔ ناجیهٔ اسلامه داخل اولان بالجمله افراد وامم آراسنده محبت شدیده ایله ممزوج بر مساوات ، هم‌ده قارداشلق درجه‌سنده بر مساوات تأسیس ایتمشدر . برمسلمانك اك بویوك دردی آناسی ، باباسی ، قان قارداشی دکل ، دین قارداشلری ، جماعت اسلامیه اولمق کرکدر . ترمذینك روایت‌ایتدیکی (ان الله تعالی لایجمع امتی علی ضلالة و(ید الله علی الجماعة من شذ شذ الی النار = الله تعالی امتمی ضلالت اوزره جمع‌ایتمز ید الله جماعتك اوزرنده‌در . هرکیم یالکز باشنه آیریلیرسه جهنمه کیتمك اوزره آیریلیر) حدیث شریفی ایله عبدالله بن احمدك زوائدنده مذکور اولان (الجماعة رحمة والفرقة عذاب = جماعت رحمتدر . آیریلق ، تفرقه ایسه عذابدر) وحاکمك عبدالله بن عمر طریقیله روایت‌ایتدیکی (من خرج من الجماعة قید شبر فقد خلع ربقة الاسلام = هرکیم جماعتدن برقاریش آیرلسه ربقهٔ اسلامی بوینندن آتمش اولور) وطبرانینك معقل بن یسار طریقیله روایت ایتدیکی (من فرق فلیس منا = هرکیم تفریق ایدرسه یعنی تفرقه چیقاریرسه بزدن دکلدر) حدیث شریفلری مسلمانلرك کلمهٔ واحده اوزره ، کندیلرینه کوستریلن غایهٔ واحده اوزرینه اجتماعلرینی ، یکدیکردن هیچ بروسیله وبهانه‌ایله آیرلمالرینی ناصل تأکیدایدیورسه ، امام حاکمك ابن مسعوددن روایةً مستدرکنه درج ایتدیکی (من اصبح وهمه غیرالله فلیس من الله ومن اصبح لایهتم بالمسلمین فلیس منهم = هرکیمك تاسه‌سی ، قاینوسی اللهك غیری اولمش اولورسه اونك الله‌ایله نسبتی یوقدر . کذلك هرکیم مسلمانلرك حال وشانی کندینه قایغو ،

تاسه ایدیتمز اولورسه اونلردن دکلدر) حدیث شریفیده مسلمانلرك یکدیکره ناصل صیم صیقی یاپیشمق لازم کله‌جکنی اویله‌جه کسوب آتیور. جمعه‌نك، شرطنی مستجمع اولان هر مکلف اوزرینه فرض، اوقات خمسه‌ده جماعته ملازمتك سنت مؤکده و بعض مذاهبه کوره کذا فرض اولماسی؛ مسجد قومشوسنك مسجدده جماعتله ادای صلات ایله مکلف طوتولماسی؛ سنه‌ده برکره اقطار بعیده‌ده متفرق اولان مسلمانلرك عرفاتده اجتماعی کبی احکام شرعیه‌نك ضمننده‌کی حکم و مصالح اوقدر معلوم، اوقدر چوق سویلنمشدرکه تکراری دیکله‌ینلره اوصانج ویریر دییه قورقیورم.

الحاصل جماعت، هپ جماعت! دین اسلامك عمدهٔ سیاست دنیویه‌سی، وسیلهٔ نجات اخرویه‌سی هپ جماعتدر. ترمذی عبدالله بن عمردن روایت ایدرکه بر کون پدری حضرت فاروق اعظم جابیه‌ده خطبه‌یه چیقوب شو سوزلری سویله‌مش: [یا ایها الناس انی قمت فیکم کمقام رسول‌الله صلی الله علیه وسلم فینا فقال اوصیکم باصحابی ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم ثم یفشو الکذب حتی یحلف الرجل ولا یستحلف و یشهد الشاهد ولا یستشهد الا لا یخلون رجل بامرأة الا کان ثالثهما الشیطان علیکم بالجماعة وایاکم والفرقة فان الشیطان مع الواحد وهو من الاثنین ابعد من اراد بحبوحة الجنة فلیلزم الجماعة من سرته حسنته وساءته سیئته فذلکم المؤمن = ایها الناس، رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بزم ایچمزده ناصل خطبه‌یه طوردی ایسه بن ده شیمدی سزك ایچکزده اویله‌جه خطبه‌یه طوریورم. رسول‌الله صلی الله علیه وسلم شویله بویورمشدی: اصحابمه، دها صوکره اونلردن صوکره کله‌جکلره (که تابعیندر)، دها صوکره‌ده بونلردن صوکره کله‌جکلره (که تبع تابعیندر) محبت و رعایت و ادای حقوقی سزه توصیه ایدرم. اونلرك دورندن صوکره یالان چوغالاجق. او درجه‌ده‌که برآدمه یمین ویرلمه‌دیکی حالده یمین ایده‌جك، برآدم شاهدلکی طلب ایدلمه‌دیکی حالده شاهدلکه قالقیشاجقدر. ایجه قولاق ویرك. هیچ بر ارکك بر قادینله باش باشه یالکز قالماسون که اوچنجیلری البته شیطاندر. جماعتدن آیرلمایکز. افتراقدن صاقینکز. زیرا شیطان یالکز قالان ایله برابردر. ایکی کشیدن ایسه براز دها اوزاق قالیر. جنتك تا اورته یرینی قازانمق ایسته‌ین جماعته ملازمت ایتسون. هر کیمی حسنه‌سی سویندیریر، سیئه‌سی محزون ایدرسه ایشته بیلکزکه او مؤمندر.)

صدر اسلام تاریخنی آچالم [۱] بری مضری، دیکری قحطانی اولان مهاجرین ایله انصارك (رضوان الله علیهم اجمعین) امر جلیل رسالتپناهی ایله ناصل قارداش اولدقلرینی کوررز. بو مؤاخات قصه‌سی اوقویانلرك کوزلرینی یاشارتمامق قابل دکل. انصارك ایکی قبیله‌سی، ایکی قارداش اولادی اولان اوس ایله خزرج آرالرنده تمادی ایدن – برقوله کوره – یوز یکرمی سنه‌لك بر قتالدن صوکره و حتی هجرت نبویه‌دن آز اول « حرب بعاث » ده دوکدکلری قانلرك قوقولری هنوز بورونلرنده توتوب طورورکن فیض اسلام ایله کچمش ماجرالری قبر نسیانه کومدیلر، و هر ایکی طرف رسول‌اللهه (صلی الله علیه وسلم) نصرتدن باشقه بر امل آرنده قوشماز اولدیلر. بدر محاربه‌سنده مشرکین قریش اردوسنك رؤساسیله مهاجرینك اکثری اوزاق یاقین اقربا ایدیلر. حضرت رسول اکرمك عموجه‌سی عباس، قاین برادری نوفل، دها برچوق اقاربی دشمن اردوسنده ایدی. حضرت علی المرتضی برادری عقیلك اردوکاهنه قیلیج صاللایور؛ حضرت عمر اقرباسنی، حضرت ابوبکر الصدیق اوغلی عبدالرحمنی قتل ایتمك اوزره آرایورلردی. وهلم جراً. عصبیت اسلامیه عصبیت قومیه‌یی ارتمه‌سه بویله شیلر ناصل یاپیلابیلیر؟

دیکر بر آیت کریمه‌ده حق تعالی بزه: (واطیعوا الله ورسوله ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم = ... اللهه و رسولنه اطاعت ایدیکز. بر ده آراکزده نزاع چیقاروب ده کوشه‌میه‌سکز (یعنی قلبکزه قورقو دوشمه‌سون و اوزرکزدن باد نصرت کسیلمه‌سون) بویوریور. هیچ شبهه‌من یوقدرکه امت آراسندن چیقان ندای نزاع و شقاق برندای بومشآمتدر. بوندانك الك مؤثرلرندن، جاهللرك قلوبنده الکزیاده جای قبول کورنلردن بری ده البته عصبیت جنسیه و قومیه دعاتنك آواز تفرقه‌سیدر. زیرا عصبیت دین ایچون اولسون، جنس ایچون اولسون هر حالده طاتلی بر شیدر. ملت اسلامیه عصبیت قومیه شربت زهر آکینی ایچنجه البته فلاح بولماز.

او حالده جاده‌دن چیقمغه، سورودن، جماعتدن آیرلمغه کلمز. سورودن آیرلان قویونی قورد قاپار. جاده اللهك، رسول اللهك بزه کوستردیکی نورانی یولدر، محجهٔ بیضادر. سورو، جماعت ده کتاب اللهك، سنت رسول اللهك محبت دینیه ایله تربیه ایتدیکی جماعت کبرای اسلامیه‌در. (وان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله ذلکم وصاکم به لعلکم تتقون = ... (الله تعالی حضرتلری) ایشته بونم طوس طوغرو یولمدر دیبور. او حالده اوکا تبعیت ایدیکز. دیکر (ضلالت بدعت و شبهه) یوللرینه صاپوب (و آنك یولندن چیقوب) ده آیری آیری یوللرده سرکردان اولمایکز. ایشته الله سزه بونی توصیه ایتمشدر. تا که « متابعت ایده‌رك اللهدن صاقنیر » متقی اولاسکز.) آیت کریمه‌سی منطوق منیفنجه اللهك نور شریعتله تنویر ایتدیکی بویوك جاده‌دن آیرلمغه قطعیاً مساغ یوقدر. آیت کریمه‌نك ترجمه ما لنده اشارت ایتدیکمز ضلالت تفسیری ابن عباسك، بدعت و شبهه تفسیری تلمیذی مجاهدکدر. قتاده بو آیت کریمه‌نك تفسیرنده « اعلموا انما السبیل سبیل واحد جماعة الهدی ومصیره الجنة وان ابلیس اشترع سبلا متفرقة جماعها الضلالة ومصیرها النار » یعنی « بیلکزکه یول بر تك یولدرکه بوتون انواع هدایتك اجتماعکاهیدر. بو یولك وارانجنی یرده جنتدر. ابلیس ده بر چوق طاغنیق یوللر آچمشدرکه بوتون انواع ضلالتی احتوا ایدر. بو یوللرك وارنجغی یر جهنمدر. » دیبور. احمد بن حنبل، عبد بن حمید، نسائی، ابن المنذر، ابن ابی حاتم، ابن مردویه، حاکم طریقلریله ابن مسعوددن روایت ایدلدیکنه کوره بر کون رسول‌الله صلی الله علیه وسلم

[۱] مستشرق « لئون قاهون » ك جنکیز حقنده یازدیغی ستایشنامه‌لری ازبرلمه‌مك بزکه اوقدر ضرر ویرمز ایسه‌ده هر حالده صدر اسلام تاریخنی، بالخصوص "سیر جلیله" نبویه‌یی حافظه‌سنه نقش ایتمه‌سی الزمدر.

افندمز مبارك اللریله یره بر چیزکی چیزوب (هذا سبیل‌الله مستقیما = ایشته بو ، اللهك طوس طوغرو یولیدر) بویوردقدن صوکره او چیزکینك صاغنده صولنده دیکر برچوق چیزکیلر دها چیزمشلر . صوکره (وهذه السبل لیس منها سبیل الا علیه شیطان یدعو الیه = بونلرده اویله کی یوللردر . ایچلرندن هیچ بر یول یوقدر که اوزرنده اوکا دعوت ایدر بر شیطان اوطورماسون) بویورمش و (وان هذا صراطی مستقیما) آیت کریمه‌سنی تلاوت ایله‌مشدر . بو حدیث شریفی بوکا یك یاقین الفاظ ایله بالاده ذکری کچن محدثلرك بعضلریله ابن ماجه جابر بن عبدالله طریقیله‌ده روایت ایدیورلر .

بزی تفرقدن نهی ایدن آیات کریمه‌دن بری‌ده (واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا) آیت کریمه‌سیدر که سبب نزولی موضوع بحثمز ایچون جالب عبرتدر .

ایام عربه واقف اولانلر دور جاهلیتده اوس ایله خزرج بیننده‌کی منافسه و مخاصمه‌نك درجهٔ شدتنی بیلیرلر . بعثتدن اول بو ایکی قارداش اولادی ینه یکدیکره قارشی سلاح تشهیر ایتمش و « بعاث » دینیلن یرده قانلی بر محاربه‌دن صوکره عقد مصالحه ایتمشلردی . حتی عقبهٔ اولی بیعتندن صوکره فخر کائنات افندمز حضرتلری انصار ایله برابر مدینه‌یی تشریف ایتمك آرزوسنی اظهار بویورمشلردی‌ده یکی ایمان ایدن او ذوات کرام : « یارسول الله ، قومز هنوز حرب و قتال اوزره درلر . بو حال ایله تشریف بویوروسه‌کز قورقارزکه آرزوی شریفلری حاصل اولماز . » دییه‌رك سنهٔ آتیه‌ده بولوشمغه سوز ویرمشلردی .

ایرته‌سی سنه اوس ایله خزرجدن یتمش ایکی کشی ایکنجی دفعه عقبه‌ده بیعت ایتدیلر . وحقك رسول معظمنی جانلریله ، مالل‌ریله کندیلرینی و اولاد و عیاللرینی ناصل مدافعه ایدرلرسه اویله‌جه مدافعه ایده‌جکلرینی تعهد ایتدیلر . او سنه ایچنده هجرت سنیه وقوعه کلدی . اوس ایله خزرج آراسنده آرتق دشمناق قالمامش ، طرف باریدن جمله‌سنه « انصار » عنوان مبجلی ویرلمشدی . انصار مهاجرین ایله‌ده قارداش اولدیلر . مسلمانلرك بو یکوجودیسنی چکه‌مین مدینه یهودیلری یکی دوست اولان بو اسکی دشمنلری بر برینه دوشورمك ایچون وسیله‌جو ایدیلر . کفر جاهلیت ایچنده صاقال آغارتمش شاس بن قیس نامنده بر پیر حسود بر کون اصحاب رسول اللهدن اوس ایله خزرجه منسوب بر قاچ کنجی بر مجلسده پك صمیمی و محبت فزا بر صحبته قویولمش کورور . بوکا جانی صیقیلیر . ابناء قیله‌نك (یعنی اوس ایله خزرجك) بینلرنده‌کی عداوتی ترك ایده‌رك بویله یکوجود اولماسی البته بزم بوراده بنیان قرارمزی تارمار ایدر دییه‌رك یاننده بولنان بر کنج یهودی‌یه : « کیت آرالرنده بولون . بعاث حربنی ، اوندن اولکی محاربه‌لری خاطرلرینه کتیر . بو محاربه‌لره دائر شاعرلرینك یکدیکری حقنده سویلنمش اولدقلری شعرلردن‌ده بر طاقم شیلر اوقو! » دییه تنبیه ایدر . بو کنج یهودی کار آزموده اختیارك تصور ایتدیکی ملعنتی حرفیاً تطبیق ایدر . بونك اوزرینه انصار کنجلرینك طامارلرنده‌کی حس تفاخر غلیان ایدر ، تفاخر تنازعه منجر اولور . طرفیندن هر بری دیکری حقنده شاعرلرینك وقتیله سویله‌مش اولدیغی شعرلری یاد ایدر . عرق حمیتلری نبضان ایدر . دیرکن سوکوشمه باشلار . نهایت بری اوسدن ، دیکری خزرجدن ایکی کنج مشاجره‌نك ویردیکی حدتله دیز اوستی قالقارق بر برینه آغیر سوزلر سویلرلر . سوز آراسنده بری اوته‌کنه : « ایسترسه‌کز اسکیسی کبی حربی تازه‌لرز » دیر . اوبر طرفده : «های های» ! دیر . هر ایکی فرقه منازعه‌نك ویردیکی عمای غضبله : «هایدك ، سلاح باشنه ! شهرك خارجنده ، « حره » ده بولوشالم . » دیرلر . غوغا مجلس خارجنده کیلرده سرایت ایده‌رك اوسیلر بر طرفده ، خزرجیلر بر طرفده اولمق اوزره ووروشمغه کیدرلر . برکت ویرسون که حادثه‌یی جناب رسالتمآب افندمز وقتنده خبر آلوب امداده یتیشیرلر . درحال نزد مقدسلرنده‌کی مهاجرین ایله برلکده محل وقعه‌یی تشریف بویوره‌رق همان همان جنك ایتمك اوزره اولان صفوف مقاتلینه شویله خطاب ایدرلر : [یامعشر المسلمین، الله الله، ابدعوی الجاهلیة وانا بین اظهرکم بعد اذ هداکم الله الی الاسلام واکرمکم به وقطع به عنکم امر الجاهلیة واستنقذکم به من الکفر والف به بینکم ترجعون الی ما کنتم علیه کفارا = ای معشر مسلمین، اللهدن صاقینك ، اللهدن صاقینك! بن هنوز آرا کزده ایکن ، باخصوص الله تعالی سزه طریق اسلامی کوستردکدن ، سزی اسلام ایله تکریم ایتدکدن ، اسلام سایه‌سنده سزده‌کی جاهلیت حاللرینه نهایت ویردکدن ، اسلام سایه‌سنده سزی کفردن قورتاردقدن ، اسلام سایه‌سنده آرا کزی بولدقدن صوکره دعوای جاهلیتله اسکی حالکز اولان کفره‌می رجوع ایدیورسکز ؟) فصل الخطاب نبوی هر ایکی طرفك عقلنی درحال باشلرینه کتیریر . یاپدقلری ایشك تسویل شیطانی و کید اعدا اثری اولدیغنی آکلارلر . همان سلاحلرینی اللرندن آتارلر . و یاشلی کوزلرله بر برندن نیاز عفو ایده‌رك صارماشیرلر .

متعاقباً شو آیات کریمه نازل اولور :

(یا ایها الذین امنوا ان تطیعوا فریقا من الذین اوتوا الکتاب یردوکم بعد ایمانکم کافرین وکیف تکفرون و انتم تتلی علیکم آیات الله و فیکم رسوله ومن یعتصم بالله فقد هدی الی صراط مستقیم یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله حق تقاته ولا تموتن الا وانتم مسلمون واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرقوا واذکروا نعمة الله علیکم اذ کنتم اعداء فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخوانا و کنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها کذلك یبین الله لکم آیاته لعلکم تهتدون) .

بو دورت آیت کریمه‌نك مآل منیفلرینی آیری آیری سویلیه‌لم :

برنجینك مآلی : « ای ایمان ایدنلر ، (سزدن اول) کندیلرینه کتاب نازل اولانلردن بر طاقیمنك (یعنی بو وقعه مناسبتیله یهودیلرك) سوزینی دیکلرسه‌کز سزی مؤمن اولدقدن صوکره ینه کافر قیلارلر .

بو آیت کریمه‌دن موضوعمزه متعلق ایکی شی آکلایا بیلیورز : بری اهل کتابك هر دیدیکنه اطاعت ، هر نظریه‌لرینی قبول جائز دکلدر . بناءً علیه تورکیلرك دعوای جنسیت اوروپا اجتماعیاتنه حاکم اولدیغی کبی

بزدده حاکم اولمالیدر دیمه‌سی باطلدر . دیکری شرعك رد ایتدیکی بر دعوی ، (بر مفکوره) اوغورنده معاذالله تعالی بر بزه کیرنجه‌یه قدر ایشی ایلری کوتورورسه‌ك دائرهٔ کفره کیرمك قورقوسی واردر .

ایکنجینك مآلی : « برده آرا کزده اللهك آیات کریمه‌سی تلاوت ایدیلوب طورورکن ، رسول‌الله ایچکزده طوروب طورورکن سز ناصل کفر ایدرسکز ؟ هرکیم اللهه (ایمان ایده‌رك آکا) صیم صیقی یاپیشیرسه ، آکا اعتصام ایدرسه ایشته او ، کندیسنه طوغرو یول کوسترلمش کیمسه اولمش اولور .

« اللهه اعتصام » ابن جریجه کوره «اللهه ایمان ایتمك» در. ابوالعالیه‌یه کوره ایسه « اللهه کوونمك » در .

قتاده رضی الله عنه بو آیت کریمه‌نك تفسیرنده دییورکه : « ایشته هر طرفدن کورونور ، آشکار ایکی علم : بری نبی الله ، دیکری کتاب الله . نبی الله علیه الصلاة والسلام کچدی، کیتدی. کتاب الهی ایسه الله تعالی حضرتلری رحمت ونعمت اولمق اوزره سزك الکزده براقدی. حلالی، حرامی، طاعتی ، معصیتی اونده مذکوردر . »

بوکا علاوةً دیرم‌که قتاده‌دن صوکره تابعین ایله تبع تابعین حضراتی اوصانمق ، بیلمق بیلمز برعزم وجهاد سایه‌سنده سنت رسول‌اللهی‌ده ذات پاك پیغمبری ایچمزده یاشایورمش کبی برحس اطمئنان ویره‌جك وجه ایله طوپلادیلر . شیمدی کتاب‌الله‌ده ، رسول‌الله‌ده یانمزده دیمکدر. اسلامك کیزلی، قاپاقلی هیچ برشیئی قالمامشدر . مسلمان دینی آشکاردر. بناءً علیه هر مسئلهٔ حادثه‌یی قبول ایتمه‌دن اول برکره کتاب‌اللهه ، سنت رسول‌اللهه عرض ایتمك مسلمانلرك وظیفه‌سیدر . قومیت دعواسی‌ده او مسائل محدثه‌دن بریدر .

اوچنجی ایله دردنجینك مآللری : « ای ایمان ایدنلر ، اللهدن ناصل صاقینمق یاراشیرسه اویله‌جه ، حقیله صاقینکز . و (بو اتقا سایه‌سنده) آنجق و آنجق مسلم اولارق اولکز . کذلك طوپلو اولارق حبل‌اللهه یاپیشوب بربرکزدن آیرلمیکز . الله عظیم الشانك اوبویوك نعمتنی خاطرکزدن چیقارمیکزکه سز (بربرینی اولدورور ، قویسی ضعیفنی ییر) دشمن ایکن (سایهٔ اسلامده) قلبلرکزی باریشدیردی‌ده اونك سایهٔ لطف ونعمتنده قارداش اولیویردیکز . آتش چوقورینك (جهنمك) تا کنارینه‌قدر سوروکله‌نوب کلشکن سزی او آتشدن او قورتاردی . ایشته الله تعالی سزه آیتلرینی بویله آپ آچیق کوستریورکه طوغرو یولی بولاسکز . »

« حبل‌الله » ابن مسعودك طرق مختلفه‌دن معلوم اولان تفسیرینه کوره «قرآن» اولدیغی کبی شعبی طریقندن ثابت اولدیغنه کوره « جماعت » در . ابن مسعود (رضی الله عنه) بردفعه : « بو یول ، باشنده شیطانلر طوران بریولدر . اوراده‌کی شیطانلر طوغرو یولی شاشیرتمق ایچون ای اللهك قولی ! بری کل ، طوغرو یول بوراسیدر ، دییه ندا ایدرلر . سزایسه حبل‌الله ایله اعتصام ایده‌کورك . زیرا حبل‌الله قرآندر . » دیدیکی کبی بر خطبه‌سنده‌ده : « ای ناس ، طاعتدن ، جماعتدن آیرلمایکز . اللهك، یاپیشك دیدیکی حبل‌الله بونلردر . » دیمشدر . ابوالعالیه حبل‌الهی « اخلاص » ایله ، قتاده « اللهك عهدی ، اللهك امری » ایله ، ابن زید « اسلام » ایله تفسیر ایدیور .

بر آز دوشونسه‌ك هپسنك معناسی بریره واریر . نته‌کیم ابوسعید خدریدن روایت اولوندیغنه کوره رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بونك تفسیرنده (کتاب‌الله هوالحبل الممدود من السماء الی الارض = سمادن ارضه اوزادیلان حبل یعنی واسطهٔ نجات کتاب اللهدر .) بویورمش اولدقلری کبی ابوشریح خزاعی طریقیله‌ده (ان هذا القرآن سبب طرفه بیدالله وطرفه بایدیکم فتمسکوا به فانکم لن تضلوا و لن تضلوا بعده ابدا = شبهه یوقدرکه بو قرآن براوجی یدالله‌ده ، دیکر اوجی سزك الکزده اولان نجات وسلامت خلاطیدر . اوحالده اوکا تمسك ایدیکزکه آندن صوکره ابدیاً نه یولی شاشیراسکز ، نه‌ده کیمسه‌نك یولنی شاشیرتاسکز) ، زید بن ارقم طریقیله‌ده برخطبه‌ده (انی تارك فیکم کتاب‌الله هو حبل‌الله من اتبعه کان علی الهدی و من ترکه کان علی الضلالة = بن سزه کتاب‌اللهی براقیورم‌که حبل‌اللهدر . کیم اوکا متابعت ایدرسه هدایت ، کیم آنی ترك ایدرسه ضلالت اوزره اولور) بویوردقلری روایت ایدلمشدر .

کوریورسکزکه بزه توصیه ایدیلن شی هپ کتاب‌اللهه تمسکدر. جماعتدن آیرلمامقدر . رابطهٔ اسلامی تقویه‌در . کوریورسکزکه رابطهٔ جنسیت بنای دینك اك قوی تمل طاشلری اولمق نعمتنه مظهر اولان انصار کرامی نه‌حاله کتیرمش . آرتق عصبیت قومیه‌نك ، صاغنی صولنی فرق ایتمکدن عاجز ، دین وایماندن بیخبر جاهللرمزده نه‌کبی تأثیرات مدهشه براقاجغنی تأمل ایدیکز .

صدراسلامده جریان ایتمش بر وقعه دها نقل ایده‌یم‌که «منافقون» سورهٔ جلیله‌سنك سبب نزولی اولمشدر :

اهل سیرك روایتنه کوره جناب رسالتمآب سفره چیقدقجه اصحاب کرامك اغنیاسی فقرای اصحابك امر اطعامنی درعهده ایده‌رك فخر کائنات افندمزك رفاقتنده بولونورلرمش . بدایت اسلامده ایسه معلومدرکه بو اغنیا علی‌الاکثر انصاردن ایدیلر . غزواتك برنده (غالبا بنی‌المصطلق غزوه‌سی) اوردو قوندیغی صیراده قویو باشنده مهاجرینك آدملرندن بری ایله انصارك آدملرندن بری بیننده دوه صووارمق یوزندن نزاع چیقار . مهاجری انصاری‌یی دوکر . انصاری درحال ــ عرب عادت قدیمه‌سی اوزره ــ « یالالانصار! » یعنی « نره‌ده‌سکز ، ای انصار ! » ، مهاجری‌ده: « یا للمهاجرین! » یعنی « نره‌ده‌سکز ، ای مهاجرین ! » دییه استمداد ایدرلر . رسول‌الله (صلی الله علیه وسلم) بوندایی ایشیدنجه: « مابال دعوی الجاهلیة ؟ » یعنی « بو ایشیتدیکم جاهلیت دعواسی نه‌اولیور؟ » دییه صورارلر. « برشی دکل ، برمهاجری چوجوق ایله برانصاری چوجوق دوکوشمشلر » جوابنی آلنجه : « دعوها فانها منتنة = بویله سوزی براقکز . زیرا بوچیرکین ، متعفن برشیدر » بویورورلر . مسلمك روایتنده حضرت

رسالتمآب افندمزك (لابأس ولينصر الرجل اخاه ظالما اومظلوما ان كان ظالما فلينهه فانه له نصر وان كان مظلوما فلينصره = بأس يوق ، انسان قارداشنه ظالم ايكن ده مظلوم ايكن ده ياردیم ايتمه ليدر . اكر ظالم ايسه اونی منع ايتسون كه بو ، اوكا نصرتدر . اكر مظلوم ايسه ياردیم ايتسون .) زياده سی ده واردر . صورت ظاهره ده زمرهٔ انصاردن كورونن عبدالله بن ابی بن ابی سلول مسئله نك سايهٔ فيض اسلامده بويله قولايجه جق باصديرلديغنه عادتا جانی صيقيلير . وزيد بن ارقم ده داخل اولديغی حالده انصاردن برقاچ ذاتك حضورنده : « بونلر بزم عليهمزه تداعيمی ايديورلر ؟ بونی ده می كوردك ؟ ديمك كه قوم وقبيله سی اولمايان عاجز كيمسه لر بنم قوم وقبيله مه غلبه ايتديلر . بوذلته نه دن قاتلانيورسكز ؟ رسول اللهك اطرافنده اولانلره انفاق ايتميكز . اونلری آج براقكز كه باشندن طاغيلسونلر . والله مدينه يه دونرسه ك عزيز وقوی اولانمز كيم ايسه ذليل وضعيف اولانی اورادن چيقاراجقدر » كبی ذات رسالتپناهی حقنده تهديدی تضمن ايدن سوزلرله ذكرندن بالضروره صرف نظر ايده جكمز بی ادبانه ديكر سوزلر سويلر . زيد بن ارقم سعد بن عباده يه ، عموجه سنه ايشی خبر ويرير . اونلرده رسول الله صلی الله عليه وسلم حضرتلرينی وقعه دن آكاه ايدرلر . عبدالله بن ابی چاغيريلير . ايمان مغلظه ايله زيدی تكذيب ايده رك محجوب ايدر . لكن سورهٔ شريفه نك نزولی ايشی تماماً ميدانه چيقارير . حضرت عمر بومنافقی اولدورمك اوزره سلاحلانير . وطرف رسالتدن منع ايديلير . بومعنی انصار ايله مهاجرين آراسنده بر قيرغينلق حصوله ميدان ويرمه مك ملاحظه سنه حمل ايده رك معاذی قتانه مأمور بويورمه لرينی نياز ايدر . حتی بر روايته كوره عبداللهك اوغلی خباب ـ نام ديكری ينه عبدالله ـ حضوره كلوب بالآخره قصاص وديت دعواسنه محل قالمامق ايچون باباسنی بالذات قتل ايتمك اوزره عرض خدمت ايدر . بونلرك جمله سنه : « محمد اصحابنی اولدوريور ديديرتمم » بويورولور . چوق كچمز ، مدينه يه عودت بويورولور . مدينه يه بر قوناق محله وارنجه باباسنك حضرت رسول اللهه ايتديكی معاملهٔ ناسزايی بردورلو هضم ايده مين عبدالله بن عبدالله ايلروده بولونان باباسنك مهارينی طوتار . قيليجنی صييرير . و « والله ، كنديكك ذليل ، رسول اللهك عزيز اولديغنی علی ملأ الناس اقرار ايتمه دكجه سنی مدينه يه صوقمام » دير . وبو اقراری باباسنه جبراً ايتديرير .

بو وقعه دن وجوه استفاده من چوقدر : اولا حميت جاهليه وعصبيت قوميه نفوس بشريه ده پك جزئی ، پك اهميتسز وسائل ايله آلولنه بيله جك امراض مضمره دن ايمش . بو وقعه نك بر باشلانغيجنه ، برده صوكنه باقك ، ايش نره دن نره يه وارابيليرمش آكلاشيلير . بناءً عليه بوطويغوی اويوشدوروب ابعد غايانی كوزله ين حسيات علويهٔ اسلاميه يی آنك يرينه اقامه ايتمك ، روحك دها واسع بر ساحهٔ كمال ايچنده پروازايتمه سی ايچون اوكا دنيا وآخرتی شامل بر ساحهٔ جولان آچمق لازمدر . ثانياً برمنافق بابا ايله مؤمن اولاد آراسنده كی فرق غايه يی آكلايورز . ثالثاً حبل الهی يه تمسك ، تربيهٔ اسلاميه نك مسلمانلری رسول اللهه ، دين رسول اللهه نصرت بابنده نه كبی فداكارلقلره سوق ايده بيلديكی كورولور . جنسيت تربيه سی ايسه اسلاميت قدر مجرد بر غايهٔ علويه كوزه ته ميه جكی ايچون ماديات ومنافع ايله مقيددر . قومندن بر منفعت عاجله كوره ميلری خيانتدن منع ايده من . رابعاً رسول الله صلی الله عليه وسلم افندمزك چوجوقلر لساندن صادر اولان بوسوزی « منتنة » ، ديكر بر روايته كوره « خبيثة » وصفيله ياد بويوردقلری نظردقتمزی جلب ايدر . بوحديث مناسبتيله شيخ الاسلام ابن تيمية الحرانی « اقتضاء الصراط المستقيم » نام كتابنده « ياللانصار » ايله « ياللمهاجرين » نداسندن بحث ايدركن ديبوركه:

« بومهاجرين وانصار اسملری كتاب وسنتده وارد اولمش ايكی اسم شرعيدر . حق تعالی بزه ناصل « مسلمين » نامنی ويرمش ايسه بوذوات كرامه ده او اسملری ويرمشدر . بر كيمسه نك مهاجرينه ، انصاره انتسابی ده قبائل وامصاره انتساب كبی مجرد تعريف قصديله ايديلن بر انتساب مباح قبيلندن اولمايوب الله ايله رسولی عندنده محمود ومستحسن بر انتسابدر . بويله ايكن غلام انصاری ايله غلام مهاجری بو مبارك اسملری استمداد وانتصاره وسيله اتخاذ ايدنجه بونی نبی اكرم صلی الله عليه وسلم ناخوش كوره رك « دعوای جاهليت » ديه تسميه ايتدی . اوقدر ناخوش كوردی كه بونام ايله چاغيريشانلرك ايكی چوجوقدن عبارت اولديغنی وجماعتك بونده هيچ بر دخلی اولماديغنی ايضاحه لزوم كورولدی . بونك اوزرينه طرف عالئ رسالتپناهيدن ظالمك ده ، مظلومك اعانه سی امراولوندی كه محذورك • اهل جاهليت عادتی اوزره بر كيمسه نك صورت مطلقه ده كندی طائفه سی حقنده تعصب كوسترمه سنده اولديغی آكلاشيلسون . يوقسه كندی طائفه سنه حق اوزره نصرت ايتمك مستحسندر . يرينه كوره واجب ويا مستحبدر . »

بو روايه قدر ويرديكمز ايضاحاتدن كتاب اللهه اعتصامك ، جماعت اسلاميه (قوميه دكل) صيم صيقی ياپيشمانك وحس قومی يی حس اسلامی ايچنده اريتمه نك وجوبی وسواد اعظم مسلميندن ـ تعصب جاهليته ـ ولوادنی بر وصف ايله افتراقی مشعر خصوصاتك عدم جوازی كافی درجه ده ثابت اولمشدر ظن ايده رم . بوندن صوكره طوغرودن طوغرويه عصبيت مذمومهٔ قوميه ، آبا واجداد ايله افتخاره تعلق ايدن آيات واحاديثی ذكر ايده لم كه شبهه يه ، تردده ذره جه محل قالماسون .

بونك ايچون هرشيدن اول چوجوقلرمزك محله مكتبنده ايكن ازبرله دكلری (الهاكم التكاثر) سورهٔ جليله سنی خاطرلاتمق ايسته رم . حق تعالی حضرتلرينك بزه فرمانی شودر :

(الهاكم التكاثر حتی زرتم المقابر) مقابره وارنجيه قدر حسب ونسبله تفاخر سزی اويالادی طوردی . (كلا سوف تعلمون) يا ! اويله می ؟ سز قبره كيرنجه بوتفاخرك نه ديمك اولديغنی آكلارسكز . (ثم كلا سوف تعلمون) اويله می ؟ سز قبرلركزدن ميدان عرصاته چيقنجه بونك نه ديمك اولديغنی آكلارسكز . (كلا لو تعلمون علم اليقين لترون الجحيم) بوندن واز كچك . سز اكر علم يقين ايله بيلسه كز آكلارسكز كه هر حالده جحيمی حق اليقين كوره جكسكز . (ثم لترونها عين اليقين) ينه تكرار ايده رم كه يوم قيامتده جحيمی البته عين اليقين

كوره‌جكسكز (ثم لتسألن يومئذعن النعيم) آندن صوكره البته او كون اللهك سزه احسان ايتديكى نعمتلردن مسئول اولاجقسكز [۱] .

ناصل ؟ وعيد الهى مدهش دكلى ؟ بو سورهٔ جليله قبائل عربك (واز جمله بنى عبد مناف ايله بنى سهمك) يكديكره قارشى بزم شرفلى آبا واجدادمز دها چوقدر ، مالمز دها چوقدر طرزنده قوروم صاتمالرى اوزرينه نازل اولمشدر . بو مناسبتله برده حاكم ايله ابن ابى الدنيانك ابو هريره طريقيله روايت ايتدكلرى شو حديث شريفه باقالم : (سيصيب امتى داء الامم الاشر والبطر والتكاثر والتشاحن فى الدنيا والتباغض والتحاسد حتى يكون البغى = نم امتمده بوندن اولكى امتلرك خسته‌لغنه طوتولاجق . بو خسته‌لقلر كفران نعمت ، شيمارقلق ، تكاثر يعنى انساب واحساب ايله تفاخر ، دنيا ايچون يكديكريله ديديشمه ، بربرينه بغض ايديش ، يكديكرى قيصقانمه‌در . بونلر اوله اوله نهايت حدى تجاوز ايدرلر – ديكر روايتده « ثم يكون الهرج » زياده‌سنه نظراً – اوندن صوكره قارمه قاريشيق برقتال اولور .) كورولويوركه بغى وطغيانك ، دها صوكره‌ده بلا موجب شرعى قتالك اسبابندن اولمق اوزره تكاثرده تعداد ايديليور . بو خسته‌لقلرك اساس بناسى‌ده بيليورزكه تفاخر وتمايز ، قوروم صاتمق حسيدر . بو كونكى قوميت وجنسيت دعواسى ضمننده بويله قوروم صاتمق يوق ايسه حى على الصلا !

لكن بوقدرله قاليه‌لم . صحايف قرآن كريمى برده آراشديرالم : سورهٔ (مؤمنون) ده شو آيات كريمه‌يه تصادف ايده‌رز :

(فاذا نفخ فى الصور فلا انساب بينهم يومئذ ولا يتساءلون فمن ثقلت موازينه فاولئك هم المفلحون ومن خفت موازينه فاولئك هم الذين خسروا انفسهم فى جهنم خالدون)

مآل شريفلرى : صوره نفخ ايدلديكى كون اونلرك آراسنده نه انساب قالير ، نه‌ده هيچ برى نسب وقرابتله استعانه ايده‌رك كيمسه‌دن برشى ايسته‌يه‌بيلير . او زمان نه رحم يارەايدر ، نه قرابت . او زمان كيملرك ميزان حسناتلرى آغير باصارسه نائل فلاح اونلردر . كيملركده ميزان حسناتى خفيف اولورسه ايشته اونلر كنديلرينى زيان ايتمش اولاجقلر . وجهنمده خالد قاله‌جقلردر .

ابو هريره‌نك روايت ايتديكى برحديث شريفده : (يقول الله يوم القيامة ايها الناس انى جعلت نسبا وجعلتم نسبا فجعلت اكرمكم عند الله اتقاكم فابيتم الا ان تقولوا فلان بن فلان وفلان اكرم من فلان وانى اليوم ارفع نسبى واضع نسبكم الا ان اوليائى المتقون = قيامت كوننده الله تعالى شويله بويوراجق : اى ناس ، سزه بن برنسب طانيتدم . سز كنديكز ايچين باشقه برنسب طانيديكز . بن نزد الهيده‌اك كريمكز اك تقيكز اولسون ديدم . سز ايسه « فلان اوغلى فلان » و « فلان فلاندن اكرمدر » ديمكدن واز كچمديكز . ايشته بو كون كندى نسبمى رفع ايدوب سزك نسبكزى آلچالته‌جغم) ، ديكر برحديث شريفده‌ده : (المسلمون اخوة لا فضل لاحد على احد الا بالتقوى = مسلمانلر قارداشدرلر . هيچ برينك ديكرى اوزرينه فضل ورجحانى يوقدر . مكركه تقوى ايله اوله) ، كذلك حضرت عايشه‌نك روايت ايتديكى ديكر برحديث شريفده‌ده : (ما اعجب رسول الله صلى الله عليه وسلم شئ من الدنيا ولا اعجبه احد قط الا ذو تقوى = دنيايه دائر هيچ برشى رسول الله صلى الله عليه وسلمك خوشنه كيتمش دكلدر . كذلك تقوى صاحبندن باشقه هيچ بر كيمسه آنك خوشنه كيتمش دكلدر) ، كذلك مسلم ، ابوداود ، ترمذى ، نسائى ، ابن ماجه ، ابن حبان ، حاكم كبى اجلهٔ رجال حديثك تخريج ايتديكى اوزون برحديثده‌ده : (من ابطاء به عمله لم يسرع به نسبه — شهراه سعادتده هر كيمى عملى كرى براقيرسه نسبى ايلرى كوتورمز) بويورولويور .

كورولويوركه نسبك نزد الهيده برقيمت معتد بهاسى يوقدر . انسان ايچون مفيد برشى وارسه اوده ميزان حسناتى آغيرلاشديراجق تقوادر ، اعمال صالحه‌در . اللهك سوديكى بودر . انسابه اهميت ويرلديكنى سومز . اللهك سوديكنه محبت ، بغض ايتديكنه بغض ايتمك مقتضاى ايماندر . بوندن طولاييدركه تاچوجوقلغمزدن اعتباراً بزه حب فى الله ايله بغض فى اللهى توصيه ايدرلر .

مؤمنلرك آنجق وآنجق قارداش اولديغنى اعلان ايدن سورهٔ حجراتده‌كى (انما المؤمنون اخوة) آيت كريمه‌سنك برآز ايلريسندن اوقوياجغمز آيت جليله ايسه قرآن كريمه خاص اولان او بلاغت دلرباسيله دعوايى اوقدر آچيق حل ايديوركه برمسلمانه باشقه درلو دوشونمكه مجال براقميور :

(يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر وانثى وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا ان اكرمكم عند الله اتقاكم ان الله عليم خبير)

مآل شريفى : اى ناس ، بز سزى براركك ايله برقادينجدن ياراتدق . سزى آنجق طانيشاسكز ، بيليشه‌سكز ديه شعوب وقبائله آيردق . (بو شعوب وقبائلك اهميتى وار ظن ايتميكز .) نزد الهيده اك كريمكز اك تقيكزدر . شبهه‌سز الله تعالى عليم وخبيردر .

قبائلك نه ديمك اولديغى معلوم . شعوب ده نسب بعيده منتهى اولان قبائلك هيئت مجموعه‌سيدركه بو معنايه بو كونكى استعمالمزده « اقوام » ديديكمز بويوك جمعيتلرده داخل اولور .

آيت كريمه‌يى حقيله تأمل ايده‌لم : ندايى متعاقب حق تعالى جل شانه برآنادن ، بر بابادن كلديكمزى خبر ويرمكله بين البشر مساواتى ، كيمسه‌نك كيمسه اوزرينه نسب اعتباريله رجحانى اولاميه‌جغنى بيلديريور . هر كس مساوى اولنجه اوحالده بونجه انسانلرك شعوب وقبائل مختلفه‌يه آيرلمالرنده نه فائده وار ؟ هر برى كندى قومنه انتساب ايده‌رك نوعاً ما برخصوصيت اكتساب ايتمكه ، كندى قوم وقبيله‌سيله اوكونه‌رك وارلغنى غائب ايتمه‌مكه حق يوقمى ؟ خير . بوكا حق يوق بويورليور . شعوب وقبائله آيرلمق يالكز تعارف ايچوندر . هر كسك آدى انسان اولمقله طانيشمق ، بيليشمك ممكن اولاميه‌جغى كبى هر كسك يالكز كندى آدى ايله ، علم خاصى ايله معروف اولماسى — هر علم بر چوق اشخاص آراسنده بالضروره مشترك اولاجغندن – ينه بيليشمكه ،

[۱] نقل مآلده برخطا وارسه تصحيح ايدلمه‌سى مرجودر .

طانیشمغه مانعدر . او حالده بیلیشمك ، طانیشمق ایچون قبائل وشعوبه انتساب ایدیله‌جك . احمد ، اوغوز ، بهرام اسمنده‌کی اشخاصه حسن اوغلی احمد ، قره اوغلی اوغوز ، فیروز اوغلی بهرام دیمکده بأس یوقدر. زیرا بوقدری تعارف ایچوندر. تفاخر ایچون دکلدر . انسابك صلهٔ رحمه، اقارب وتعلقاتی طانیمغه وسیله اتخاذ ایدلمه‌سنده‌ده بأس یوقدر .

نته‌کیم ترمذینك ابوهریره طریقیله روایت ایتدیکی حدیث شریفده (تعلموا من انسابکم ماتصلون به ارحامکم فان صلة الرحم محبة فی الاهل مثراة فی المال منسأة فی الاثر = انسابکزه‌دائر صلهٔ رحمه یاردیم ایده‌جك قدر علم ایدیکز . زیرا صلهٔ رحم اهل و عیاله محبته وسیله‌در . مالك تزایدینه وسیله‌در . عمرك برکتلنمه‌سنه سببدر) بویورلمش .

بو کبی نسبتلرك تفاخره آلت و وسیله ایدلمسی ایسه ممنوعات قطعیهٔ شرعیه‌دندر. زیرا نزدالهیده مقبول ومستحسن برشی وارسه اوده تقوادر. انسانلرك اك کریمی اك متقیسیدر . ابن عمر (رضی الله عنهما) دن روایت اولوندیغنه کوره فتح مکه کونی رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری دوه‌دن اینمه‌رك ارکان بیت اللهی دست شریفلرنده‌کی چوکانی اوزاتمه صورتیله استلام ایتمشلر . مسجد حرامدن چیقدقدن صوکره دوه‌دن اینوب اللهه حمدوثنا وآتیده‌کی خطبه‌یی ایراد بویورمشلردر :

(الحمدلله الذی اذهب عنکم عبیة الجاهلیة وتکبرها بآبائها الناس رجلان بر تقی کریم علی الله وفاجر شقی هین علی الله والناس بنو آدم و خلق الله ادم من تراب قال الله یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی الی قوله خبیر ثم قال اقول قولی هذا واستغفرالله لی ولکم)

مآل شریفی : (حمداولسون او الله عظیم الشانه که سزلردن جاهلیته مخصوص اولان فخرونخوتی، آبا واجداد ایله تکبری کیدردی. انسانلر ایکی صنفدر : یا برّ وتقی ونزدالهیده کریم اولور . یا فاجر وشقی ونزد الهیده قیمتسز اولور . انسانلرك هپسی آدمك اوغوللریدر . آدمی‌ده الله تعالی طوپراقدن یاراتدی . الله تعالی (یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی. . . . . خبیر) بویوردی. خطبه‌یی اتمام بویوردقدن صوکره « بو سوزمی بویله‌جه سویلر، جناب اللهدن کندم ایچونده سزك ایچونده استغفار ایده‌رم » بویورمشلر.)

جابربن عبداللهك روایتنه کوره ایام تشریقده خطبهٔ وداعده ایراد بویوریلان (یاایها الناس ان ربکم واحد الالافضل لعربی علی عجمی ولا لعجمی علی عربی ولا لاحمر علی اسود ولا لاسود علی احمر الا بالتقوی ان اکرمکم عندالله اتقاکم الاهل بلغت قالوا بلی یارسول‌الله قال فلیبلغ الشاهد الغائب = ای ناس ، سزك ربکز بردر. باباکزده بردر. خبرکز اولسونکه هیچ برعربینك [۱] عجمی اوزرینه، هیچ برعجمینك‌ده عربی اوزرینه، هیچ برسیاهك بیاض اوزرینه، هیچ بربیاضك سیاه اوزرینه فضل ورجحانی یوقدر. مکرکه تقوی ایله اوله. شبهه سزکه نزدالهیده اك کریمکز اك تقی اولانکزدر. سویلیك، تبلیغ ایتدممی؟ « اوت یارسول‌الله تبلیغ بویوردیکز. »جوابی اوزرینه‌ده « اویله ایسه حاضر اولان غائب اولانه تبلیغ ایتسون ») حدیث شریفنده بوخصوصه ویریلن اهمیت بالخاصه جالب دقتدر .

آبا واجداد ایله تفاخرکبی عصبیت حقنده‌ده وارد اولان احادیث نبویه پك چوقدر :

— (لیس منا من دعا الی عصبیة ولیس منا من قاتل علی عصبیة ولیس منا من مات علی عصبیة = عصبیت دعواسنه قالقیشان ، اونی ترویج ایدن بزدن دکلدر . عصبیت اوزرینه قتاله کیریشن‌ده بزدن دکلدر . کذلك عصبیت دعواسی اوزره اولن‌ده بزدن دکلدر.) حدیث شریفك راویسی جبیر بن مطعمدر . مخرجی ابوداود در .

— (من خرج من الطاعة وفارق الجماعة فمات مات میتة جاهلیة ومن قاتل تحت رایة عمیاء یغضب لعصبیة اویدعوالی عصبیة اوینصر عصبیة فقتل قتل قتلة جاهلیة ومن خرج علی امتی یضرب برها وفاجرها ولایتحاشی من مؤمنها ولایفی لذی عهدها فلیس منی = هرکیم طاعت امامدن چیقارق وجماعتدن آیریلارق أولورسه أولوشی جاهلیت اوزره اولومدر . هرکیم برطرفه عصبیت کوسترمکدن ناشی غضب ایده‌رك ویا برطرفه عصبیتی ترویجه قالقیشارق ویاخود بر طرفه عصبیت کوسترنلره یاردیم ایده‌رك بررایت عمیا آلتنده قتاله کیریشیرده قتل اولنورسه مقتولیت جاهلیه ایله مقتول اولور . کذلك هرکیم امتمه قارشی خروج ایده‌رك ایینه‌ده، کوتوسنه‌ده صالدیریر، مؤمنندن تحاشی ایتمز ، معاهد اولانك عهدینه رعایت ایله‌مزسه بندن دکلدر.) حدیث شریفك راویسی ابوهریره، مخرجی مسلمدر .

شیخ الاسلام حرانی فقهانك قتال اهل قبله بابنده تصنیف ایتدیکی اوچ قسم مقاتلینی یعنی باغیلری، عادیلری (قطاع طریق). اهل عصبیتی بوحدیث شریفده مندرج بولیور . برنجی قسم — که طاعت سلطاندن خروج ایدنلردر — هیچ برفنالق ایتمسه‌لر بیله یالکز طاعتدن خروج وجماعتدن مفارقتلری بویوك برمعصیتدر . بویله‌لری أولورلرسه اولوملری میتهٔ جاهلیتدر ، دییور . زیرا جاهلیهٔ عربك — معلوم اولدیغی اوزره — یکانه برامیرمطاعلری یوق ایدی. ایکنجی قسم قوم وقبیله‌سی وهمشهریلری اوغورنده تعصب ایده‌رك مقاتله ایدنلردرکه آلتنه کیردکلری رایت « رایت عمیا » یعنی « کوربایراق » تسمیه بویورولمشدر . عربلر « امر اعمی » دیرلرکه « صوکی نه‌یه واراجغی بللی اولمایان ایش » دیمکدر . قتال عصبیتده‌ده قتالك جوازینه علم لاحق اولمادن ، وایشك صوکی نه‌یه منجر اولاجغی بیلنمه‌دن حرب ایدیلیر . حضرت رسول اکرم بویله برحادثه‌ده ایستر ایشه قاریشمقسزین یالکز قابیله طرفدارلق ایدرکن، ایسترلسانیله دعوت ایدرکن، ایستر قتاله مباشرت ایدرکن قتل اولنان کیمسه‌نك مقتولیتی «قتلهٔ جاهلیه»در، بویوریورلر. نته‌کیم مسلم طریقیله ابوهریره‌نك روایت ایتدیکی (لیأتین علی الناس زمان لایدری القاتل فی ای شیء قتل ولایدری المقتول فی ای شیء قتل فقیل کیف یکون ذلك قال الهرج القاتل والمقتول فی النار = بوخلقك البته اویله برزمانلری اولاجقدرکه قاتل نه اوزرینه آدم اولدوردیکنی بیلمه‌دیکی کبی مقتول‌ده نه‌دن طولایی قتل اولوندیغنی

[۱] عربك ماعداسنه عجم دینیر. بونده ترك‌ده، چرکس‌ده، فرنك‌ده داخلدر.

بیلمز ، « بوناصل اولور ؟ » دینلنجه : « اوت اولاجق ، بوكا هرج ، دیرلر . قاتل ده مقتول جهنمده در .) حدیث شریفده بونی مؤیدر . اوچنجی قسم قطاع طریق كبی غرضلری صویغون اولان ، یاخود باشقه‌سنك تحت حكمنده اولان مسلمانلری قتاله تصدی ایتمه‌لرده ینه قتل ایدن ظالمه كبی غرضلری ریاست اولان ویاخود حروریه كبی اهل قبله‌نك قاننی حلال عد ایدوب سنتی طانیمیان خوارج وامثالیدر .

— (اذا قالت نزار یانزار وقالت اهل الیمن یاقحطان نزل الضرر ورفع النصر وسلط علیهم الحدید = نزار اولادی ، یتیشك ای نزار اولادی ! یمنلیلرده : یتیشك ای قحطان اولادی ! دیدیمی همان ضرر نازل اولور . نصرت الهیه رفع اولونور . جمله‌سنده قیلیج تسلیط اولونور .)

بوحدیث شریفی عصبیتدن تنفیر ایچون صوك فلاكتلردن اول « سبیل » ه یازمش و آلت طرفنه شو مطالعه‌یی علاوه ایتمشدم :

« اك صوك نقل ایتدیكمز حدیث شریفك مصداقنجه نه اولدیغمزی ، نه اولاجغمزی شاشیراجق قدر ضرره اوغرادق . نصر وظفر قوتوسنی ده آرتق آلماز اولدق . نصر تجلی ایتسه بیله فائده‌سندن محروم اولیورز . انذارك صوك قسمی قالیوركه اوده متحققدر . زیرا یكدیكرمزی بوغازلامقدن چكنمیورز . جناب حق جزای عملمز اولارق سیف قهری اوزرمزه تسلیط ایتمشدر . عقلی باشنده اولانلری دوشوندوره‌جك یالكز برنقطه وار : عجبا كندی قیلیجلرمز دشمن قیلیجلرینك آرایه كیرمسنه میدان براقاجقمی ؟ ... . »

بز بوراده عصبیت ایچون غرغالرمزی قبیح ایدرك حسبحال ایدركن مكر دشمنلر تداركات ایله مشغول ایمش . چوق سورمه‌دن حضرت بشیر نذیرك انذاری دها شدید اولارق تحقق ایتدی . قومیتجیلرك مهم برقسمی اقامهٔ حدود الٰهی بردها رؤیاده بیله كوره‌میه‌جك قدر جماعت اسلامیه‌یه وداع ایدوب كیتدی . غافل اولانه بوعبرت یتمزمی ؟

— (من انتسب الی تسعة آباء كفار یرید بهم عزا وكرما كان عاشرهم فی النار = هركیم كافر اولان آبا واجدادندن طوقوزینه اسملرینی صایمقله عز وكرامت صاتمق قصدیله بن فلان اوغلی فلانم دیه انتساب ایدرسه جهنمده اونلرك اوننجیسیدر .) راویسی ابوریحانه ، مخرجی احمد بن حنبلدر .

زید ابن جدعاندن قتاده طریقیله روایت اولنوركه سعد ابن ابی وقاص ایله سلمان فارسی بیننده برقیرغینلق اولمش . برمجلسده برابر اوطورورلركن سعد ابن ابی وقاص برقاج كشی‌یه « نسبكی سویله » دیه تكلیف ایدوب نسبلرینی دیكله‌دكدن صوكره حضرت سلمانی محجوب ایتمك ایچون : « سن ده نسبكی سویله » دیمش . سلمان : « اسلامده نسب صاحبی اولدیغمی بیلمم . لكن سلمان ابن الاسلامدر . » جوابنی ویرمش . ینه او مجلسده حاضر اولوب بو جواب لطیفی ایشیدن حضرت عمر بن الخطابك سعده جانی صیقیلدی . دیدی‌كه : « بوتون قریش بیلیركه خطاب زمان جاهلیتده قریشك اك عزیزی ایدی . بویله ایكن ینه ایشته بن ابن الاسلام سلمانك قارداشی ابن الاسلام عمرم . زمان جاهلیتده یاشامش طوقوز بابایه انتساب ایدن برینك اونجیلری اولارق جهنملك اولدیغنی ، اسلامده یاشامش یالكز برbabایه انتساب ایدرك اوسط طرفنی صایمایان دیكر برینكده باباسیله برابر جنتلك اولدیغنی سن هیچ طویمادكمی ؟ »

دیمككه بوحدیث شریفك مآل و معناسی بین الاصحاب خیلی شایع ایمش .

طلحة بن عبدالله بن كریزدن مرویدركه حضرت عمر الفاروق سردارلره یازدیغی برتحریر عمومیده : (اذا تداعت القبائل فاضربوهم بالسیف حتی یصیروا الی دعوة الاسلام = قبائل ، عادتلری وجه ایله قبیله اسمیله یكدیكری چاغیریرلرسه دعوت اسلامی ، مسلمانجه چاغریشمغی قبول ایدنجیه قدر آنلری قیلیجله تأدیب ایدیكز .) دیه یازمشدی‌كه قبیصة السلمینك نقل ایتدیكی شو وقعه‌ده آنك دلیلیدر :

خریبه دینلن موقعده عتبة بن غزوانك اردوسنده بولونیوردم . عتبه (اردویی طوپلامق ایچین اولاجق) : « یا اصحاب سورة البقرة ! » دیه ندا ایتدی . اوته‌دن بریده : « یا آل شیبان ! » دیه باغیردی . بو باغیرتی‌یی طویجه همان اوزرینه یورودم . او ایسه مزراغنی بكا طوغرولتوب « صاوول اوكمدن ! » دیدی . الده‌كی بای ایله مزراغنی كندمدن اوزاقلاشدیروب صقالنه یاپیشدم ؛ وعتبه‌نك حضورینه كوتوردم . عتبه او آدم حقنده عمره بركاغد یازدی . جناب عمر جوابنده : « بویله جاهلیت دعواسی ایتمشكن اونی بنم یانمه كوندرمش اولیدك جلاد قارشیسنه اوطوردوب بویونی اورووردم . زیرا بوكا لایقدر . فقط مادام كه حبس ایله اكتفا ایتمشسك . آرتق اولدورمه‌دن یانكه چاغیر . ویكیدن عهد وبیعت آل‌ده صالیویر . » دیه یازدی .

— (اذا رأیتم الرجل یتعزی بعزاء الجاهلیة فاعضوه بهن ابیه ولاتكنوا = بر كیمسه‌نك جاهلیت عادتی اوزره (یالفلان !) دیه قوم وقبیله‌سنه انتساب ایده‌رك استمداد ایتدیكنی كوررسه‌كز اوكا : « باباكك بیلمم نه‌سنی ایصیر » دییكز . وبونی آچیق آچیق سویلیه‌رك كنایه طریقه صاپمایكز .) حدیث شریفك راویسی ابی بن كعب ، مخرجلری امام احمد بن حنبل ، ترمذی كبی ذواتدر . بو حدیث شریفی وقتیله نقل ایتمشدمده قومیتجیلرك تحریراً دكلسه‌ده شفاهاً خیلی عتاب ومؤاخذه‌لرینه معروض قالمشدم . « بویله حدیث اولورمی ؟ » دییورلردی . شرع شریفك عصبیتی ، آبا ایله تفاخری ، آبا ایله تكبری ، نه قدر چركین كوردیكنی تخمین ایده‌مدكلری ، بر قوم افرادینك جبلتنده مركوز اولان بوقدر مضر بر خصائی ازاله ایچون حیا ونزاهتده مربیٔ عالم اولان او نبی كریمك تخجیل واسطه‌سنه بیله مراجعتی اهون بولدقلرینی بیلمه‌دكلری ایچون معذوردرلر . حال بوكه بو بر حدیث صحیحدر . همان هر حدیث كتابنده واردر . حتی نحو كتابلرینه مثال اولمق اوزره بیله كچمشدر . دها مختصر ، دها منفصل اولارق طرق مختلفه ایله تكرار ایدلمشدر . ابن ابی شیبه‌نك تخریجنه كوره حضرت عمرك ده (من اعتز بالقبائل فاعضوه اوفامضوه [1] = هركیم قبائل ایله اعتزاز ایدرسه ...... ایصیر ده‌ییكز » دیه امر ایتدیكنی ابو مجلز روایت ایدییور .

كنایه‌سز اولارق لفظ « اعضاض » ك طرف رسالتپناهیدن كندینی بیلمز

---

[1] بو تردید راوی طرفندندر .

بری حقنده استعمال ایدلدیکی مرویدر . دیکر بر حدیث شریف دها نقل ایده‌جکم که بوندن کری قالمایور :

--(لیدعن رجال فخرهم باقوام انما هم فحم من فحم جهنم اولیکونن اهون علی الله من الجعلان التی تدفع بانفها النتن = بر طاقیم آدملر وارکه جهنم کوموروندن باشقه برشی اولمایان اقوام ایله افتخار ایدرلر . ایشته بونلر یا بوفخرلرندن واز کچرلر ، یاخود الهیده پیسلکی بوروناریله قارشدیران « جعل » [٢] لردن دها ذلیل وحقیر اولورلر .) حدیثك راویسی ابوهریرة ایله حذیفه ، مخرجلری امام احمد بن حنبل ایله ابوداوددر . بونی اختلاف یسیر ایله ترمذی ایله بیهقی‌ده روایت ایدیورلر . بناءً علیه بوامر عالیٔ نبوی‌یه نظراً آبا ایله تفاخر ایدنلری ادله ایله یوله کتیرمك ، بوکا قولاق آصمازلرسه بویله غلیظ الفاظ ایله اوتاندیرمق هر مسلمانك دیانةً بورجیدر دیسه‌ك نه‌دن مبالغه اولسون ؟

ثروت بك ، قومیت حقنده شرع شریفده نه‌لر وارد اولدیغنی بورایه کلنجیه‌قدر آرتق تماماً آکلامش اولاجقسکز . سلسلهٔ احادیث شریفه‌یی دها چوق اوزاتمق ممکندر . لکن بوقدری‌ده آکلایانه یتر ، آرتار بیله . هله برخلاصه‌یاپالم‌ده قارئین کرامی کچمش سوزلری تکرار اوقومق کلفتندن قورتارالم :

عصبیت قومیه شرعاً ممنوعدر ، مذمومدر . فقط هانکی شکلده ؟ بر انسان قومنه محضا قومی اولدیغی ایچون صورت مطلقه‌ده عصبیت کوستریرسه قبیحدر . قومنه حق دائره‌سنده وهیچ برطرفه عداوت اظهار ایتمکسزین نصرت ایدرسه بالعکس مستحسندر . باقکز عصبیتی رسول‌الله افندمز (صلی الله علیه وسلم) بالذات « العصبیة ان تعین قومك علی الظلم = مذموم اولان عصبیت قومکه ظلم اوزرینه یاردیم ایتمکلککدر » دیه تعریف بویوردقلری کبی دیکر بر حدیث شریفده‌ده « خیرکم المدافع عن عشیرته مالم یأثم = اك خیرلیکز عشیرتنی مدافعه ایدندر . لکن خلاف شرع مدافعه ایدوب‌ده کناهه کیرمه‌مك شرطیله » بویورمشلردر.

احمد بن حنبل ایله ابن جریر طبرینك عقبة بن عامر روایتیله تخریج ایتدکلری (ان انسابکم هذه لیست بسباب علی احد وانما انتم بنو آدم کطف الصاع لن تملؤه ولیس لاحد علی احد فضل الا بالدین او عمل صالح حسب امریٔ ان یکون فاحشا بذیئا بخیلا جبانا = سزك بو (شرفلی دیدیککز) نسبلرکز کیمسه‌یی سوکمکه ویا تعییر ایتمکه وسیله اولاجق شی دکلدر . غایه‌سی هپکز آدمك اوغوللریسکز . بر اولچك ایچنده‌کی بوغدای دانه‌لری کبی یکدیکره مساویسکز . واولچکی طولدوره‌مازسکز . هیچ کیمسه‌نك کیمسه اوزرینه فضل ورجحانی یوقدر . مکرکه دین ایله یاخود عمل صالح ایله اوله . بر کیمسه‌نك کوتو اولماسی ایچون بدخوی ، بدزبان ، بخیل ، قورقاق اولماسی یتر.) حدیث شریفنده‌ده نسب وقومیت طولاییسیله آخره تجاوز منع

بویورلدیغی کبی دیکر بر حدیث شریفده‌ده: « من نصر قومه علی غیر الحق فهو کالبعیر المتردی فهو ینزع بذنبه = هرکیم قومنه حقك غیری اوزره طرفدارلق ایدرسه چوقوره دوشمش دوه کبیدر . قویروغندن طوتولوب چکیلیر . » بویورلمشدر . حق اسلام ، باطل اسلامك غیریدر . بناءً علیه شریعتك چیزدیکی حدود داخلنده قومنه نصرت ایتمك ، طرفدارلق ایتمك ینه دین اسلامك امر ایتدیکی شی اولدیغی ایچون بو یولده حرکت ایدنلرك النی اوپر ، باشمزك اوزرینه قورز . تورکجیلر ، تفاخر قصدی اولمقسزین یالکز « بز ترکز » دیمکله هیچ بر کناه ایشله‌مزلر. ترك لسانه ، ادبیاته ، صنعته ، تجارته خدمت ایدرلرسه علی الاعلی بر ایش کورمش اولورلر . حقایق دینیه‌یی - طبق بزم یاپدیغمز کبی - ترکجه اولارق نشر ایتسونلر . (وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه لیبین لهم = بزم هیچ بر رسولی قومنك لساننده غیری بر لسان ایله کوندرمدك . تاکه اونلره حقیقتی تبیین ایده‌بیلسون.) آیت کریمه‌سنك اشارتنه باقارق بونی تشویق بیله ایده‌رز . یالکز ، ترکلره طرفدارلق نامنه دیکر اقوام اسلامیه‌یه ظلم ایتمه‌سونلر . مثلا بوصوك فلاکتلرمزده هندستاندن فاسه قدر بوتوك مسلمانلر مشترك اولدقلری حالده یالکز ترکلك نامنه ماتم طوتارلرسه دیکرلرینه ظلم ایتمش اولورلر . مصیبتزده اولان دارالاسلام ایکن بونلرك « تورك یوردی محو اولدی . » دیمه‌لری موافقمیدر ؟

تاریخی آچك‌ده باقك . تورك یوردی دنیلان دولتك بناسنده ترکلردن زیاده ترك اولمایانلرك خدمتی کورولمه‌مشمیدر ؟ صدر اعظملره ، قوماندانلره بررسم کچید یاپدیریکز . قاچ دانه‌سی خالص ترك چیقار؟ بونلر ترك نامنی وسیلهٔ تفاخر وانتصار ایتمه‌سونلر . « مهاجرین » و« انصار » کبی صفت مدحی مشعر اولارق طرف حقدن بخش ایدیلن اسملرك بیله بوطرزده استعمال ایدیلنجه ایکرنج اولاجغنی یوقاریکی احادیث شریفه‌دن اوکرندك . لسان شریعتده اعرابدن هیچ محلی اولمایان ترك وغیر ترك عنوانلرینی فخر ومباهاته وسیله اتخاذ ایتمك حضرت عمرك تحریرات عمومیه‌سنده بحث ایتدیکی دعوای قبائلدر . بوکبی دعوالرده بولونانلر دعوت اسلامیه‌یه ارجاع اولونور . جامعهٔ اسلامیه‌یی نه‌قدر آز اولورسه اولسون کوشه‌ته‌جك هرفعل وحرکت جنایتدر. امام مالکك موطأنده روایت اولونیورکه قیس بن مطاطیه نامنده برذات برکون ، ایچنده سلمان فارسی ایله صهیب رومی وبلال حبشی بولونان برانصار حلقهٔ صحبتنه داخل اولمش . و: « اوس ایله خزرجی آکلارم ، بو آدمك (یعنی رسول اللهك) نصرتنه قالیشدیلر . یابونلره (یعنی اعجمی اولان بواوچ ذاته) نه‌اولیور ؟ » دیمش . اسلامك ویردیکی تربیه‌یه باقك‌که اوراده حاضر اولان معاذ بن جبل باشقه قومدن اولان بواوچ ذاته قارشی غرور قومی‌یه قاپیلمامش‌ده همان یرندن صیچرایوب حریفك یاقه‌سنه یاپیشمش و اوحال ایله حضور رسول اللهه کتیره‌رك سویله‌دیکی سوزی خبر ویرمش . حضرت پیغمبر برغضب مسجد شریفه کلمش . اصحابی طوپلایارق خطبه ایراد ایتمش. خطبه‌سنده

[٢] جیمك ضمی و عینك فتحیله اولان بو کلمه ایچون قاموسه مراجعت ایدیله .

اللهه حمدوثنا ایتدکدن صوکره « یاایها الناس انالرب رب واحدوان الاباب واحد وانالدین دین واحدالاوانالعربیة لیست لکم بأب وام انماهی اللسان فمن تکلم بالعربیة فهوعربی = ای ناس ، ربکز یالکز بربدر . باباکز یالکز بربابادر . دینکز یالکز بردیندر . عربیت سزك نه باباکز نه آناکزدر . او ، لساندن عبارتدر . هرکیم عربی تکلم ایدرسه عربیدر . » بویورمشلر . معاذ، الی حالاقیسك یاقاسنده اولدیغی حالده: «یارسول‌الله، بومنافق ایچون نه بویوره‌جقسکز؟ » دیه صورمش. جواباً : « دعه الی النار = براق جهنمه قدر یولی وار » بویورلمش . بوحریف صوکرادن ارتداد ایتدی .

دین اسلام اقوامی برخوراتمك استعدادینی برصورت اعجاز کارانه‌ده حائزدر . بواستعداده قارشی قومیت وجنسیت عصبیتی دیکمك صرف هوایه متابعت أثریدر . بوعصبیتی مشرکینه وباخصوص بنای اسلامی تاکوکندن بالطه‌لامغه تصد ایتمش مشرکینه اتما وتفاخره قدر ایلری کوتورمك ظلمك اك شنیعیدر . (ومن‌اظلم ممن‌اتبع هواه بغیر هدی من‌الله ان‌الله لایهدی القوم الظالمین = اللهك کوستردیکی طریق هدایته سالك اولمقسزن کندی هواسنه تبعیت ایدن کیمسه‌دن دهاظالمی کیمدر؟ شبهه‌سزکه الله قوم ظالمینه هدایت ایتمز.— سورهٔ قصص)

دین اسلام قومیت رابطه‌سنی جامعهٔ اسلامیه ایچنده‌ارتمکه اوقدر حریصدرکه سلمان فارسینك حضرت رسول اللهه وحتی قوم عربه جنسیت اعتباریله هیچ برنسبتی یوق ایکن حقنده: « سلمان منا اهل‌البیت = سلمان بزدندر . اهل‌بیتدندر . » بویورلمش . حضرت بلال وقتیله برعبد حبشی ایکن حضرت عمر ایماننه، سابقه‌سنه باقارق حقنده: «ابوبکر سیدنا واعتق سیدنا = ابوبکر افندمزدر . فضله اولارق بلال افندمزی ده آزاد ایتمشدر » دیمش. انصارك موالیسندن ابوعقبه — که حضرت سلمان کبی فارسی ایدی — احد محاربه‌سنده نشان آلارق مشرکیندن برینی وورمش . اوق اصابت ایدنجه عادت عرب اوزره « خذها وانا الغلام الفارسی = آل ده بنم غلام فارسی اولدیغمی بیل » دیمش. حضرت پیغمبر (صلی‌الله‌علیه وسلم) یاننده طوریورلرمش. بوسوزی ایشیدنجه «هلاقلت واناالغلام الانصاری = صانکه نه‌دن « واناالغلام الانصاری ، دیمه‌دکده یاباجیلق کوستردك» دیه توبیخ بویورمشلر .

انصاف ایدلسون . بوتلقینات صافیهٔ اسلامیه نره‌ده ؟ زواللی مسلمانلری «ارکنه‌قون» بایراملریله ساحهٔ اشراکه یاقلاشدیران تشبثلر نره‌ده ؟ حاضر صیراسی کلمشکن بو بایرام مناسبتیله عبدالله بن عمرك روایت ایتدیکی شوحدیث شریفی ده‌سویله‌یه‌لم : « من بنی بارض‌المشرکین وصنع نیروزهم ومهرجانهم وتشبه بهم حتی یموت حشر معهم یوم‌القیامة = هرکیم ارض مشرکینده اقامت ایچون بنا یاپار ، نوروز و مهرکان یورطلرینی طوتار ، اونلره کندینی بکزتیر و بو حاله أولنجیه قدر دوام ایدرسه روز قیامتده اونلرله برابر حشر اولونور . » حضرت پیغمبر دار شرکده نوروز ایله مهرکان طوتمه‌یی منع ایدیور . بونلر ایسه دارشرکك یورطلرینی دیار اسلامه کتیریورلر . ببین تفاوت ره‌از کجاست تابکجا .

خلاصه دین اسلام بالطبع تفاخره ، تکبره، و دها زیاده قیزیشنجه افتراقه و نعوذبالله رایت عمیا آلتنده قتاله منجر اولان تمایزی هیچ سومز . تمایز جنسیدن هرقوم و حتی کندیلرینی سومك دیانةً هر مسلمك بورجی اولان قوم عرب بیله شدیداً منع ایدلمشلر ، هم بو نهیه متعلق خطابات شرعیه‌نك مخاطب ومبلغ اوللری کندیلری اولمشلردر .

بو مناسبتله شونی ده‌سویلیه‌لم که تورکجیلر عربك مدایحنه دائر مطالع اولابیلدکلری بعض احادیث شریفه‌دن برمعنای قومیت استخراجنه‌قالقیشیورلر. رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم افندمز حضرتلرینك هرکسه حقنی ویرمك خصوصنده کوستردکلری محیرالعقول کمال و حکمتی کورمینلر بوکبی احادیث شریفه‌نك منشأنی ، موردینی تحقیق ایتمه‌دن ـ مشرقی اولدقلرینه کوره تعبیر جائز ایسه ـ مال بولمش مغربی‌یه دونیورلر . ایش اونلرك دیدیکی کبی ایسه بورایه قدر ایراد ایتدیکمز آیات و احادیث شریفه‌نك کیمه سویلندیکی جای سؤال اولمازمی ؟ حضرت پیغمبر افندمز عصر سعادتلرنده دین اسلامه نصرت ایچون جانلرینی ، مالارینی ، حمیت قومیه‌لرینی ، عصبیتلرینی فدا ایدن ، ازن‌محو ایدن اومبارك قومی لایق اولدقلری وجه ایله مدح ایتدیکی کبی آخرته تشریفلرندن صوکره دائرهٔ اسلامه کیره‌جك اعاجمی ده مدح ایتمشدر . کذلك قوم عرب ایچنده دین اسلامه عداوت کوسترن قبائلی ذم ایله‌مشلر ، آنلره بددعاده ایتمشلردر. بونلر کوستریورکه نه بومدائحك ، نه بومذمتلرك سائقی حس قومیت دکلدر. عاله بو کوزل شرع الهی‌نی بونجه فداکارلقلرله تبلیغ ایدن رسول کریمك ساحهٔ عصمتی هرحالده بوکبی دنیات اموراپله اوکونمکدن بریدر. بناءً علیه بز مسلمانلر عربی سودیکمز کبی دینه خدمتده آنلره پیرو اولان دیکر اقوامی سوه‌رز .

اقوام اسلامیه‌نك کافه‌سنی سوه‌رز . فقط عرب قومنی سابقهٔ اسلامیه‌لری ، حضرت پیغمبر صلی‌الله علیه وسلمه قرابتلری ، لسانلری لسان قرآن اولماسی، نعمت اسلامی نشر ایده‌رك بوتون مسلمینه ولی نعمتلك ایتمه‌لری طولاییسیله هپسندن ، حتی کندی قوممزدن زیاده سوه‌رز . بوکا دائر نمونه‌لك برقاچ حدیث کوستره‌لم :

— (احبوا العرب لثلاث لانی عربی والقرآن عربی ولسان اهل الجنة عربی = قوم عربی اوچ شیدن طولایی سویکز . بن عربی‌یم . قرآن عربیدر . اهل جنتك لسانی‌ده عربیدر.) راویسی ابوهریره ، مخرجی حاکم ، طبرانی، بیهقی‌در .

— (حب‌العرب ایمان وبغضهم نفاق = عربه محبت ایماندر . اونلره بغض ایسه نفاقدر.) راویسی انس ، مخرجی حاکمدر.

— (من‌سب‌العرب فاولئك هم‌المشرکون = کیملرکه عربه‌سب ایدرلرسه ایشته اونلر مشرکلردر.) راویسی عمر ، مخرجی بیهقیدر.

— (حب قریش ایمان وبغضهم کفر وحب العرب ایمان وبغضهم کفر فمن احب العرب فقد احبنی ومن ابغض العرب فقد ابغضنی = قریشه محبت ایماندر . اونلره بغض ایسه کفردر . عربه محبت ایماندر . بغض کفردر. هرکیم عربی سورسه بنی سومش ، هرکیم عربه بغض ایدرسه بکا بغض ایتمش اولور.) راویسی انس ، مخرجی طبرانیدر .

— (بغض بنی هاشم والانصار کفر وبغض العرب نفاق = بنی هاشم ایله انصاره بغض کفردر . عربه بغض نفاقدر.) راویسی ابن عباس ، مخرجی طبرانیدر .

— (اذا ذلت العرب ذل الاسلام = عرب ذلیل اولورسه اسلام ذلیل اولور.) راویسی جابر ، مخرجی ابویعلی الموصلیدر.

ینه تکرار ایدرزکه بو وامثالی احادیث شریفه‌ده عربه محبتك وجوبی نفس قومیت طولاییسیله دکل ، نبی امیٔ عربینك (صلی الله علیه وسلم) آنلر آره‌سنده نشأت وظهور ایتمه‌سندن وبوتون اقوام اسلام اوزرنده ولی نعمتلك حقنی حائز اولمالرندن ایلری کلیر . اونلره وبالخصوص قریشه ، مهاجرینه ، انصاره ، بنی هاشمه محبت تشیید اسلامده‌کی خدمتلرندن طولاییدرکه بونی انکار ایدن کیمسه بولونماز . نته‌کیم بونی دها زیاده صراحتله کوستریر حدیثلرده واردر :

— (... فمن احب العرب فبحبی احبهم ومن ابغض العرب فببغضی ابغضهم = ... هرکیم عربی سورسه بکا محبت طولاییسیله سور . هرکیم عربه بغض ایدرسه بکا بغض ایتمك طولاییسیله بغض ایدر.) راویسی ابن عمر ، مخرجی بیهقی‌در.

— (من احب العرب فهو حبی حقا = هرکیم عربه محبت ایدرسه حقا که بنم سوکیلمدر.) راویسی ابن عباس ، مخرجی ابوالشیخدر .

بر کون حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) سلمان فارسی‌یه: « یاسلمان لاتبغضنی فتفارق دینك = ای سلمان، بکا بغض ایدوب ده دینکدن چیقمایه‌سین » بویورمشلر . حضرت سلمان تلاش ایله: « بوناصل اولور ؟ » دیه استیضاحده بولونجه : « تبغض العرب فتبغضنی = عربه بغض ایدوب ده اویولده بکا بغض ایتمکله » جوابنی آلمش .

عربك نفس الامرده‌کی فضل ومزیتی بویله ایکن ینه آیات واحادیث سابقه دلالتیله آکلاشیله‌جغی اوزره – تکبر ، احساب ایله تفاخر واقوام سائره اوزرینه تحمیل منت ایتمه‌سنده حق ویرلمه‌مشدر. برکره حضور رسالتپناهیده اعاجمك یعنی عرب اولمایان اقوامك بحثی کچمش. (لا نابهم اوببعضهم اوثق منی بکم اوببعضکم) بویورمشلرکه راوینك تردیدینه نظراً ایکی دورلو ترجمه ایده‌جکز: «بن اونلره سزه اولان وثوق واعتمادمدن زیاده اعتماد ایده‌رم » یاخود « بن اونلرك بعضلرینه سزك بعضلریکزه اولان اعتمادمدن زیاده اعتماد ایده‌رم.» حدیثك راویسی ابوهریره‌در . مخرجی ترمذیدر . اهل فارسك فضلنه دائر ، حاکم تاریخنده ینه ابوهریره‌دن: (اعظم الناس نصیبا فی الاسلام اهل فارس = ناس ایچنده اسلامدن نصیبی اك چوق اولان اهل فارسدر.) حدیثنی روایت ایدیورکه تاریخ اسلام بونك شاهدیدر . علی العموم اعاجمك وبالخاصه اهل فارسك ایمان وعلم ایله مدایحنی متضمن اولان دیکر احادیث شریفه‌ده کوستریورکه نظر شریعتده اقوامه مدار مدح ومحبت اولاجق شی نفس قومیتلری دکل – عینیله افراد کبی – عاملری ، ایمانلری ، جامعهٔ اسلامیه‌یه خدمتلریدر .

سؤالك بر جهتی قالیورکه اوده « بن عربم وبندن دها عربی یوقدر » حدیث شریفنه تعلق ایده‌نیدر . بوحدیث سنن ومعجماتده موجوددر . راویسی ابوسعید خدری ، مخرجی طبرانیدر . یالکز بونی بوکون آغزلرنده طولاشدیرانلر باشقه بر مقصده آلت اتخاذ ایتمك اوزره اکسیك نقل ایدیورلر. بی نمازه: «نیچون نماز قیلمیورسك ؟ » دیمشلر . « لاتقربوا الصلاة آیتنده نهی وار» دیمش. «آیتك آلت طرفنی نه‌یه اوقومیورسك؟» دیمشلر. « بن مکه حافظی دکلم » جوابنی ویرمش . بوحدیث شریف ایله تورکجیلکه نصرت ایدنلرده هرحالده مکه حافظی دکل . حدیث شریف بودر : (انا اعرب العرب ولدتنی قریش ونشأت فی بنی سعد بن بکر فأنی یأتینی اللحن = بن عربك اك فصیحی‌یم . بنی قریش طوغوردی. بنوسعد بن بکر ایچنده‌ده بویودم . آرتق بکا لحن نره‌دن کله‌جك ؟) اعراب بوراده فصاحت دیمکدر . لحن ده لسان عربی‌یه مغایر خطا یاپمقدر . معلومدرکه قبیلهٔ رسالت پناهی اولان قریش ایله مرضعهٔ نبی حلیمة السعدیه‌نك قبیله‌سی اولان بنوسعد بن بکر عربك اك فصیح قبیله‌لری ایدی . بناءً علیه بوحدیث شریفك مؤداسی قوم وقبیله ایله تمایز وتفاخر دکل ، لسان صداقت بیان نبویدن شیوهٔ لسانه مغایر لحن صادر اولامیه‌جغنی بیاندن عبارتدر. نسب وحسبله افتخار نره‌ده، حضرت پیغمبر ذیشانك دنیا وآخرتده‌کی مقام رفعتی نره‌ده ؟

(انا سید ولد آدم یوم القیامة ولافخر وبیدی لواء الحمد ولافخر وما من نبی یومئذ آدم فمن سواه الا تحت لوای وانا اول شافع واول مشفع ولافخر = بن روز قیامتده آدم اولادلرینك سیدی‌یم . لکن فخر ایده‌جك برشی یوق . لوائ الحمد المده در. بونده‌ده فخر ایده‌جك برشی یوق . او کون آدمدن طوتکزده دیکر پیغمبرلرك کافه‌سنه کلنجه‌یه‌قدر هیچ برپیغمبر یوقدرکه بنم لواء الحمدم آلتنه کیرمه‌سون . بن ایلك شفاعتچی‌یم. وشفاعتی قبول اولنه‌جق ایلك کیمسه‌یم. بونده‌ده فخر ایده‌جك برشی یوق) و(انا قائد المرسلین ولافخر وانا خاتم النبیین ولافخر = بن مرسلینك سرداری‌یم . بونده فخر ایده‌جك برشی یوق . بن خاتم النبیینم. بونده‌ده فخر ایده‌جك شی یوق.) بویوران حضرت خاتم الانبیانك صرف تبیین حقیقت مقصدیله کندی ذات مبارکلری حقنده سویله‌مش اولدقلری بوکبی سوزلری غایهٔ اسلامك خلافنه آلت ایتمك هرحالده خوش برشی اولمسه کرکدر .

احمد نعیم

فقه و فتاوى

عرفك نظر شرعده كى موقعى

جواب : ۷

عرف ايله عادت برميدر :

كتب فقهيه‌ده اكثريا عرف وعادت برابر ذكر اولنيور . عرف ايله عادتك بر اولديغى ويا آيرى آيرى شيلر اولديغى مختلف فيه در :

۱) بعضيلرينه كوره عرف هم قولده، هم عملده واقع اولور. عادات يالكز عملده واقع اولور . بوحالده عرف ايكى قسمه آيريليير : برينه عرف قولى ، ديكرينه عرف عملى دنير .

عرف قولى : ناسك بر لفظى اره‌لرنده استعمال ايلدكلرى معناده قوللانملريدر ، كه هرنه‌زمان بو لفظ ايشيديلير ايسه ذهنه انجق او معنى تبادر ايدر . مثلا دابه لفظنى مركبده ، درهم لفظنى بلده‌ده غالب اولان نقدده استعمال عرف قوليدر .

عرف عملى : ناسك مسماسى عام اولان بر شيئى بعض افرادنده استعمال ايلملريدر . مثلا اتمك لفظنك مسماسى عامدر . دارى اتمكنه ، مصر اتمكنه ، اربه اتمكنه شاملدر ، لغةً بونلره صادقدر . فقط ناس انى بغداى اتمكنده استعمال ايديور . ايشته ناسك بو استعمالنه عرف عملى دنير .

كذا ات لفظنك مسماسى عامدر ، بالق اتنه ، قوش اتنه ، طاوق اتنه ، دوه اتنه شاملدر . لغةً بونلره صادقدر . فقط ناس انى قويون اتنده استعمال ايديور . بونك كبى اياق باصمق تركيبنى‌ده ناس كيرمك معناسنده استعمال ايديور .

عرف عملى‌يه عادت‌ده اطلاق اولنور .

۲)بعضيلرى عرفى اقواله ، عادتى اعماله حصر ايديورلر .

۳)ديكرلرى‌ده عرف ايله عادتى فرق ايتميورلر .

§محيطده تعامل ايله تعارف يكديكرينه عطف تفسير اوله‌رق ذكر اولونمشدر .

سعدالدين تفتازانى تلويحده عادت ايله عرفى تفريق ايديور ، شويله‌كه: بر كيمسه « باش يمم » ديه يمين ايتسه باش لفظى هرنه‌قدر عرفاً هر حيوانك باشنده استعمال اولنور ايسه‌ده عادةً فرونده پيشيريلوب بريان اوله‌رق صاتيلمق اوزره متعارف اولان باشى يمدكجه حانث اولماز . چونكه عادةً هرحيوانك باشى قصد اولونماز ، عادةً چكركه باشى ، سرچه باشى باشده داخل اولماز . ارتق ذكر اولنديغى وجهله متعارف اولان باشه خاص اولور .

ايشته بحسب الامكنه والازمنه عاداتك اختلافانى نظر اعتباره آله‌رق امام اعظم ابو حنيفه باشى اولا دوه ، دانا ، قويون باشلرينه ؛ ثانياً دانه ، قويون باشلرينه ؛ دها صوكره قويون باشنه خاص قيلمشدر .

صدرالشريعه : توضيحده عرف ايله عادتى فرق ايتميور .

ابن كمال : تغيير التنقيحده عرف ايله عادتى تفريق ايديور . هر ايكيسنه آيرى آيرى مثال ايراد ايديور . عرف متعارف اولانه، عادت معتاد اولان خاص اولور، ديور .

مجامعده‌ده عرف وتعامل آيرى كوستريليور .

.
. .

عرف وعادت حقنده فقهاى اسلامك نظرلرى :

عرف وعادت حقنده فقهاى اسلامك نظرلرى مختلفدر .

۱ — فقه حنفى .— التقرير والتحبيرده بيان اولنديغنه كوره عادت : علاقهٔ عقليه اولمقسزين امر متكرره اطلاق اولنور .

مع مافيه عادتى شويله‌ده تعريف ايتمشلردر : نفوسده مستقر وطبايع سليمه عندنده مقبول اولان امور متكرره‌در .

عرف : شهادات عقول ايله شهرت بولوب طبايع سليمه‌نك تلقى بالقبول ايلديكى شيدر .

عرف عملى لفظ عامى تخصيص ايدر. شافعيه وفقهاى سائره عرف عملى‌نك مخصص اولمسنى قبول ايتميورلر .

عرف قولى بالاتفاق لفظ عامى تخصيص ايدر . عرف يمينده معتبردر . عرف وتعامل (ناسك استعمالى) شرعه ونص فقهايه مخالف اولميان يرلرده حجتدر . تصريح مقابله‌سنده عرفه اصلا اعتبار اولونماز . عرف برعمل جاريدر ، ابن بطال : عرف عندالفقها امر معمول به‌در ، شرعده شرط لازم كبى‌در ، ديور. بر مسئله‌ده نصك كتيرديكنى عرف اصلا بوزه‌ماز .

اوت عادت محكمدر . يعنى حقنده نص وارد اولميان برحكم شرعى‌يى اثبات ايتمك ايچون عرف وعادت حكم قيلنير ، عندالنزاع مرجع اتخاذ اولنور . هرهانكى حادثه كه حقنده نص شارع اولماز ايسه او حادثه‌نك حكمى بيلنمك ايچون عرف وعادته مراجعت اولنور: ناس نصل عمل ايدر ايسه او حادثه‌نك حكم شرعيسى اويله‌در دنير .

بر چوق مسائلده عرف وعادته مراجعت اولنور . عادت بر اصلدر ، بوكا مبنى بر لفظك معناى حقيقيسى عادت ايله ترك اولنور . مفتى ايله قاضى ظاهر مذهب اوزره حكم ايدوب بوندن طولايى عرف وعادتى ترك ايده‌مزلر . چونكه برچوق احكام عرفه ابتنا ايدر . بوندن طولايى عادات ناسى بيلمك حاكمك اوصافندندر .

شمس الائمة السرخسى عادتك خلافنه صراحت بولونمدقجه عادت محكمدر ديور .

عرف عام نص اولمز ايسه اجماع منزله‌سنده‌در . چونكه عرف عام : عهد صحابه‌دن اعتباراً زمانمزه قدر اولان تعاملدركه مجتهدين او تعاملی اقرار ايتمشلر وتعارفه مبنی انكله عمل ايتمشلردر .

ايشته ائمهٔ حنفيه‌جه بالاتفاق حجت اولان عرف عام بويله اولان عرف عامدر . زمان اجتهادك غيريسنده بولنان عرف عامده مذهب اصح اوزره زمان اجتهادده‌كی عرف عام كبی حجتدر .

عرف خاصك حجت اولوب اولماسی مختلف فيه‌در . نصير بن يحيی ، محمد بن سلمه وسائره كبی مشايخ بلخه كوره حجتدر .

الحاصل ناسك عرف وعادتلری برحجتدر ، لدی الحاجه اكا مراجعت اولنور ، انكله عمل واجب اولور . فقط عرف وعادتك شرع جليل انوره ، نص فقهايه مخالف اولماسی شرطدر .

يوخسه شرع مطهره ، نص فقهايه مخالف اولان عرف وعادت شرعاً منكردر ، نقهاً قيمتسزدر . نه فقهه ، نه شرعه اصلا بر تأثيری كوريلمز . نته‌كيم ناس اولدن بری بيوع فاسده ايله بيع ايدرلر ، انواع فسوق ايشلرلر . بيوع فاسده ايسه تعامل واردر . هيچ بر مسلم « بيوع فاسده ، فسوق ، حرام تعامل ايله حلال اولسون » ديه‌مز .

انفاً ذكر اولنديغی اوزره برچوق احكام عرف وعادته بنا قيلنمش ايدی . بويله عرف وعادته مبتنی اولان احكام انجق عرف وعادتك تغيريله تغير ايدر . بوصورتده نصه مبتنی اولميوب عرفه مبتنی اولان احكام جزئيه تغير ايدر . يوقسه احكام كليه اصلا تغير ايتمز . تغير ايدن شی : احكام كليه‌نك حوادثه امر تطبيقی‌در . عرف هيچ برصورتله نصه قارشو كله‌مز . چونكه : عرف باطل اوزرينه‌ده مبتنی اولور . نص ثابت اولدقدن صوكره باطل اوله‌ماز .

عرف متعارف وملتزم بولنديغی كيسه‌لر عندنده حجتدر ؛ زمان اجتهادده اولان عرف عام بالاتفاق ، زمان اجتهادك غيريسنده اولان عرف عام مذهب اصح اوزره حجتدر . عرف خاصك حجت اولمسی مختلف فيه‌در .

نص : عموم عندنده حجتدر . عرفك حجت اولمسی ايسه براثره مستنددر . بوده ، «ما رآه المسلمون حسناً فهو عندالله حسن » اثريدر . بو اثر فقيه الصحابه ابن مسعود رضی الله عنهك قوليدر .

غريبدركه برچوق كتابلرده اثر مذكور حديث نبی اولمق اوزره ذكر اولنيور . حالبوكه اهل حديثك بيانلرينه كوره اثر مذكور ، حديث نبی دكل ، بلكه قول ابن مسعود صحابيدر .

نص طوغريدن طوغری‌يه حجتدر . عرف اهمال ، انكار اولنورسه شرعاً قدح ولوم لازم كلز . بالعكس نص اهمال اولنورسه شرعاً قدح ، انكار اولنور ايسه كفر لازم كلير .

عرفاً مذموم اولان برشيئی ارتكاب مروتی اخلال ايدر . شرعاً مذموم اولان برشیٔ ارتكاب تقوايی اخلال ايدر . شوقدركه يمينلرده عرف معتبر اولديغندن يمينلرده استعمال شرعی ايله استعمال عرفی تعارض ايدر ايسه استعمال عرفی استعمال شرعی‌يه تقديم اولنور .

مثلا بركيمسه فراش ويابساط اوزرينه اوتورميه‌جغم ، ويا سراج ايله ضيالنميه‌جغم ديه يمين ايتدكدن صوكره ارض اوزرينه اوتورسه ، وياشمس ايله ضيالنسه هرنه‌قدر لسان شرعده ارضه بساط ، شمسه سراج اطلاقی وارد اولمش ايسه‌ده ينه حانث اولماز . يمينلر الفاظه مبنی‌در ، يوخسه اغراضه مبتنی دكلدر .

ركن ثانی امام ابو يوسف الانصاری‌نك عرف حقنده‌كی مذهبی اولكی مقاله‌مزده يازلديغندن بوراده تكرارينه لزوم كورلمامشدر .

۲ — فقه مالكی . — ابو العباس احمد بن ادريس القرافی تنقيح الفصولده عادتی ادلهٔ احكام شريعتدن كوستريور وشويله تعريف ايديور : غلبة معنى من المعانی على الناس = معانيدن بر معنانك ناس اوزرينه غلبه‌سی‌در .

غلبه بعضاً بتون بلاده شامل اولور ، غلبهٔ عامه اولور : غدا ايچون حاجت ، تنفس ايچون هوا كبی .

بعضاً بعض بلاده مخصوص اولور : نقود ، عيوب كبی .

بعضاً بعض طائفه‌يه مخصوص اولور : اسلام ايچون اذان ، نصاری ايچون چاك كبی .

مشاراليه فروقده شويله ديبور : «عرف ايكی قسمدر : قولی ، عملی .

عرف قولی الفاظه ترجيح اولنور ، بوكا مبنی حقايق عرفيه حقايق لغويه‌يه مقدمدر دەنير .

عرف قولی : لفظ لغويده مؤثردر ، لفظی تخصيص ايدر ، تقييد ايدر ، ابطال ايدر .

عرف عملی : لفظ لغويده مؤثر دكلدر ، لفظی تخصيص ايتمز ، تقييد ايتمز ، ابطال ايتمز . چونكه عمل وعدم عمل وضع لغته معارض اولماز . »

قرافی عقدك عرفه تابع اولديغی محلی ، عادتك حاكم اولديغی لفظی آتی كوستريور : لفظ شركت ، لفظ ارض ، لفظ بناء ، لفظ دار ، لفظ مراحه ، لفظ ثمار .

ابراهيم الشاطبی موافقاتده شويله ديبور :

«عادات مستمره ايكی قسمدر : عادات شرعيه ، عادات جاريه . عادات شرعيه شرع انورك ايجاباً ويا ندماً امر ايتديكی ، ياخود كراهة ويا تحريماً نهی ايتديكی ، ياخود فعلاً ويا تركاً اذن ويرديكی عاداتدر ؛ تعبير آخر ايله دليل شرعی‌نك اقرار ويا نفی ايلديكی عاداتدر .

عادات جاريه : نفی واثباتی حقنده بر دليل شرعی اولميوب بين الخلق جاری اولان عاداتدر .

عادات شرعيه : سائر امور شرعيه كبی ابداً ثابتدر : ستر عورات ، ازالهٔ نجاسات ، كوله‌دن اهليت شهادتك سلبی ، بيت مكرمی چبلاق اوله‌رق طوافدن نهی كبی .

عادات شرعيه احكام شرعه داخل اموردن اولديغندن بونلرده تبديل يوقدر .

عادات شرعيه‌ده حسن قبحه ، قبح حسنه منقلب اولماز . نته‌كيم «كشف عورت عيب دكلدر ، قبيح دكلدر ، اويله ايسه جائز اولسون ؛

کوله‌نك شهادتی قبول اولنسون » دینه‌مز [۱]. یوخسه احکام مستقرهٔ مستمره‌نك منسوخ اولمسی لازم کلیر. حالبوکه آرتق محال نبیدن صوکره نسخ یوقدر . بناءً علیه عادات شرعیه‌نك رفعی باطلدر .

عادات جاریه بویله دکلدر . بعض کره متبدل اولور . حسن ایکن قبیح ، قبیح ایکن حسن اولور . باش آچیق بولنمق کبی که بلاد شرقیه‌ده قبیح ایکن بلاد غربیه‌ده قبیح دکلدر . بوبابده حکم شرعی مختلف اولور. اهل مشرقه کوره باش آچیق بولنمق عدالتده قدح‌در . اهل مغربه کوره باش آچیق بولنمق عدالتده قدح دکلدر .

عادات جاریهٔ متبدله‌ده بعضاً بحسب الاصطلاح عباره مختلف اولور. یمینلرده ، عقدلرده ، طلاقده اکثریا جاری اولان بودر . آرتق حکم معتاد اوزره ترتب ایدر. اختلاف عادتدن ناشی اولان اختلاف، احکامده اختلاف دکلدر .

عادات جاریه کرك دلیل شرعی ایله امراً ونهیاً واذناً تقرر ایتسون، کرك دلیل شرعی ایله تقرر ایتمسون شرعاً معتبردر.

عاداتده اصل اولان معانی‌یه التفات ، عباداتده اصل اولان تعبددر . نته‌کیم صلات هیأت مخصوصه اوزره افعال مخصوصه‌یه خاصدر. اکر افعال مخصوصه اجرا اولونمازایسه صلاة اولماز. کذا حدثدن طهارت ماء طهوره مخصوصدر . ولوکه ماء طهورك غیریسیله نظافت ممکن اوله .

عادات عبادات کبی د کلدر . چونکه شارع مصالح عبادی قصد ایتدیکندن عاداته متعلق اولان احکام ، مصالح ایله برابر دوران ایدر طورور . عینی برشی فقدان مصلحته مبنی ممنوع اولور . اکر آنده مصلحت بولنور ایسه جائز اولور .

عاداتده بولدیغمز شو مصلحتی عباداتده بوله‌میورز. مع‌مافیه عاداتده‌ده بعضاً تعبد واردر. زوجك وفاتندن طولایی عدتك درت آی اون کون اولمسی کبی که بوراده مصلحت عقلاً مدرك د کلدر. عاداته امتثالده نیته احتیاج یوقدر . عادتك مجرد واقع اولمسی کافیدر . ودیعه‌یی ، مال مغصوبی ، نفقه‌یی ویرمك کبی .

۳ — **فقه شافعی** . — ابو اسحق شیرازی « اللمع » ده شویله دیور : «عرف وعادت ایله عمومی تخصیص جائز اولماز . زیرا شرع عادت اوزرینه وضع اولونمامشدر . شرع بعضیلری عندنده مصالحت اوزرینه ، دیکرلری عندنده جناب حقك اراده ایتدیکی شیئه وضع اولونمشدر . بو ایسه عادته توقف ایتمز . »

ابو حامد محمد الغزالی المستصفی‌ده عرف قولی ایله لفظك مخصص اولمسنی قبول ایدیور. فقط عادت ایله یعنی عرف عملی ایله عامك تخصیصنی قبول ایتمیور. مثلا طعام حرامدر دنیرسه طعام لفظی یالکز معتاد اولان طعامه خاص اولماز . بلکه معتاد اولانه‌ده ، اولمیانه‌ده شامل اولور . چونکه الفاظ ناسك معاملاتنده عادت ناسه مبنی دکلدر . عادت ناس شارعك ناسه اولان خطابنی تغییرده مؤثر دکلدر. فقط الفاظدن مقصودك نه اولدیغنی بیلدیرمکده مؤثردر . دیور .

ناصر الدین البیضاوی منهاجده شافعیه‌نك آنجق عرف قولی ایله تخصیصی قبول ایتدیکنی بیان ایدیور .

تاج الدین سبکی جمع الجوامعده، جمال الدین الاسنوی محصولدن نقلاً شرح منهاجده: « فعل ناس یعنی عرف عملی شرعده حجت دکلدر. » دیه تصریح ایدیورلر .

قاضی حسین عرفه رجوع فقهك مبنی اولدیغی قواعد خمسه‌دن بریدر، دیور. قواعد خمس شونلردر :

شك ایله یقین زائل اولماز . — ضرر ازاله اولنور . — مشقت تیسیری جلب ایدر . — بر ایشدن مقصد نه ایسه حکم آکا کوره‌در . — عادت محکمدر .

٤ — **فقه حنبلی** . — ابن القیم الجوزیه: «شرط عرفی شرط لفظی کبیدر. یوز یردن زیاده عرف نطق مجراسنده‌در. » دیور. مثلا معاملاتده بلده‌نك نقدی ، مسافره طعام اکرامی . عقد اجاره ایتمکسزین حمامه دخول ، سبیلخانه‌دن صو ایچمك ، کرا حیوانی حرون اولور ایسه دوکمك ، دخوله مأذون اولدیغی خانه‌ده صو ایچمك ویصدیغنه طیانمق و سائره کبی محلده عرف نطق (یعنی اوچنجی معنایه نص) مجراسنده‌در .

مشار الیه دیکر بر محلده : « یمینلرده ، نذرلرده ، اقرارده وامثالنده عرف وعادت معتبر اولمغله عرف وعادتك تغیری ایله فتوی‌ده تغیر ایدر.» دیور.

٥ — **ائمهٔ سائره فقهی**. — بخارینك بیان ایتدیکی وجهله قاضی شریح کندوسنه مراجعت ایدن غزالره (موطافلره) بینکزده‌کی عادتکز معتبردر دیمش ایدی .

بخاری ، باب بیوع . باب اجاره ، باب کیل ووزنده اهل بلده‌نك عرفنه مراجعت اولنه‌جغنی بیان ایدیور .

بخاری‌نك تخریج ایتدیکی حدیث شریف موجبنجه فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك عرفه اعتماداً حجامتجی‌یه اجرت شرط ایتمکسزین اجرتی ویرمشدر.

امام مشار الیهك تخریج ایتدیکی دیکر بر حدیث شریف موجبنجه نبی ذیشان صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری زوجه واولاد صغار نفقه‌سی حقنده‌کی مقدار کفایه‌یی عرفه براقیورلر . وشویله بیوریورلر : « خذی مایکفیك وولدك بالمعروف ... »

حسن بصری عرفه اعتماداً کرالامش اولدیغی بر مرکبه کرا شرط ایتمدیکی حالده کراسنی ویرمش ایدی .

ابو الطیب القنوجی صفی الهندیدن شویله برسوز نقل ایدیور :«عادت حجت دکلدر . عادت نص اولورده لفظ شارعه معارض اوله بیلیر . . . »

ابو الطیب القنوجی:«عادت ایله تخصیص آنجق حنفیه‌نك مذهبی‌در ، فقهای سائره‌یه کوره عادت ایله تخصیص یوقدر»دیور. وصفی الهندی‌نك

[۱] امام ابو حنیفه ومالك وشافعی‌یه کوره کوله‌نك علی الاطلاق شهادتی مقبول دکلدر . امام احمد بن حنبلك مذهب مشهورینه کوره حدود وقصاصك ماعداسنده کوله‌نك شهادتی مقبولدر. حضرت علی کرم الله وجهه، انس رضی الله عنه ، قاضی شریح رحمة الله علیه عندلرنده کوله‌نك شهادتی مقبولدر .

بوسوزی تنویر مدعی مقامنده ذکر ایدیور. بوبابده کندنجه حق اولان مذهبی شویله بیان ایدیور: «عادت زمان پاك رسالتده مشتهر ایسه یعنی لفظ ذکر اولندیغی زمان مراد اواولدیغی اکلاشیلیر ایسه عادت عامی تخصیص ایدر. چونکه رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری ناسه آنجق آکلادقلری شی ایله خطاب ایدرلر ایدی. آنلرده بینلرنده متعارف اولانی آکلارلر ایدی. اکر عادت بویله اولمز ایسه اوعادتك حکمی یوقدر، اصلا آکا التفات اولونماز. شارعك تکلم ایتدیکی عصرده متعارف اولمیوب صوکره‌دن حادث اولان عادت ایله کتاب وسنتك کلامنی تخصیص خطای ظاهر، غلط فاحش‌در. بزم سوزمز مخصصات شرعیه‌ده‌در. فقط مخاطبه ومحاوره‌ده عادت حادثه ایله تخصیص جائز اولور.»

نتیجه:

۱ — عرف اصلا وقطعا نص جلیه مزاحم اوله‌ماز. عرف نصل مزاحم اوله‌بیلیر که خیرامت، ناصر سنت، ناطق بالکتاب، وارث انبیا، دلیل هدی اولان فقهای اسلام باجمعهم اتباع نصوصه مجبور اولیورلرده برچوغی عرف عملی‌یه، تمامله حجت بیله دیمیور.

باطل اوزرینه اوله‌بیلن برعرف نصل اولورده باطل اولمه احتمالی بولونمیان نصه مزاحم اولور؟ عرف عملی‌نك حجت اولدیغنی قبول ایدنلر بیله حجت اولمسنی شرع انوره، نصه مخالف اولمدیغی صورته حصر ایدیورلر.

عرف شرعه، نصه مخالف اولورایسه ردی واجب اولور. بناءً علیه: «شریعت نصه نه‌قدر اهمیت ویریور ایسه عرفه‌ده اوقدر اهمیت ویریور. نص ایله عرف عینی قوتی حائزدر. نصاً حرمتی ثابت اولان بر فعل ایله عرفه مخالفتدن طولایی منکر اولان برعمل آره‌سنده فرق یوقدر.» سوزلری خطای عظیم‌در.

۲ — عرف وعادته مراجعت نزاعی قطع ایچوندر. قطع نزاع شرعاً واجبدر. شریعت مطهرهٔ احمدیه قطع نزاع ایچون قرعه‌یه‌ده مراجعت ایدیور. حتی قطع نزاع ضرورتنه مبنی بینه حجت عد اولونمشدر. عرف وعادت آنجق ادلهٔ احکام شرعیه‌دن بری‌در، اثر صحابی به‌راجعدر. فی الواقع «فلیأ. کل بالمعروف» نظم جلیلی، «خذی مایکفیك وولدك بالمعروف» حدیث شریفی موجبنجه عرفی نظر اعتباره آلمیان برفقه اسلامی یوقدر. فقط عرف مطلق اولارق معتبردکلدر. بلکه شرط، مطلق اوله‌رق معتبردر.

آرتق: «شرع عمللرك حسن وقبحنی ایکی معیاره مراجعتله تقدیر ایدر: نص، عرف.» «عرف نصك یرینی طوتار.» دیویده عرفدن قوتلی اولان ادلهٔ احکام سائره‌یی اهمال ایتمك فقه اسلامی‌یه مطابق دکلدر.

۳ — احکام کلیهٔ شرعیه، عادات شرعیه اصلا تبدل ایتمز. تبدل ایدن: عادات جاریه‌در، احکام عرف وعادته مستند اولان جزئیه‌در. قواعد کلیه‌یی حادثه‌لره تطبیق جهتی‌در.

عجبا اجتماعی عمده‌لردن مقصد بومیدر؟ اکر بوایسه بونده نزاع یوقدر.

«بری ایچون معروفاتدن اولان قاعده دیکری ایچون منکراتدن اولور.» سوزی ایسه آنجق عادات جاریه‌ده معتبر اولور. یوخسه عادات شرعیه‌ده اصلا معتبر اولماز. بو حالده بوسوز علی الاطلاق طوغری دکلدر.

٤ — قرآن مبینك وشرع احمدی‌نك امر ایتدیکی معروف، نهی ایتدیکی منکر عرف امتك امر ونهی دکلدر. بلکه معروف عقل ایله بیلنوب شرعك تحسین ایتدیکی، منکرده عقل ایله بیلنوب شرعك تقبیح ایتدیکی‌در. ایشته بو معنایه اوله‌رق امر بالمعروف، نهی عن المنکر واجبدر. امر بالمعروف، نهی عن المنکر اصول شریعتدن براصل عظیم‌در، ارکان شریعتدن بر رکن رکین‌در. شرع جلیلك اعاظم واجباتندن بری‌در.

بو تقدیرجه مقاصد شریعته مطلع اولمقسزین معروف و منکرك معناسنی تحریف و تبدیل ایتمك، شرعك تحسین ایتدیکی معروفی، تقبیح ایتدیکی منکری عرف امته عطف ایتمك، عرف امتك معروف و منکرینی نصك واجب وحرامنه قیاس ایتمك خطای عظیم‌در.

٥ — امتك معروفنی شرع تحسین ایتمامش ایسه اومعروف امر بالمعروفده داخل اوله‌ماز.

بوحالده نصل اولورده فقه نامنه نصی قبح، عرفی قبح دیه قبح ایکی‌یه آیریلیر؟ فقه اسلامده برنوع قبح واردر. اوده قبح شرعی‌در. قبح عرفی آنجق مروءتی اخلال ایدر. دینده طریقت مسلوکه دکل ایسه آکا لوم بیله ترتب ایتمز.

مناط حکم قبحدر، دیمه‌نك معناسی نه‌در؟ مناط حکمك اصل ایله فرعده اشتراکی لازمدر. یعنی فارق الغا اولونمیدر. بوراده قبح مناط حکم اولسه بیله فارق الغا اولنمدیغندن قیاس جائز اوله‌ماز.

٦ — نص عرفدن متولد اولسه بیله مورد نصده نصه مخالف اجتهادی شیمدی‌یه قدر هیچ بر فقیه اسلامی تجویز ایتمامشدر. دنیوی ایشلره، اجتماعی حیاته تعلق ایدن نصلرك همان کافه‌سی عرفدن متولد اولسه بیله ینه نص اهمال اولونماز.

کچنکی مقاله‌ده عرض اولندیغی وجهله امام ابو یوسف نصی اهمال ایتمامش، نصی تبدیل ایتمامش، نصی تحریف ایتمامش، نصی آتیویرمامش، نصی اجتماعی اولمیانلره حصر ایدرك ساحه‌سنی طارلشدیرمامش، نص عرفدن متولددر دیه‌رك عرفك ساحه‌سنی اولو اورته کنیشلتمامشدر. بلکه نص ایله عامل اولمش، نصی عرف ایله تأویل ایلمش، نصك نه دیمك ایستدیکنی عرف ایله آکلامش، نصی کنیشلتمش‌در.

اوت عرفك ساحه‌سی کنیش‌در. منصوص اولمیان مسائلده شرعه ونصه مخالف اولمیان محلده غایت واسع‌در. عرف نه قدر کنیشلر ایسه کنیشلسون ینه حدود نص ایله محدوددر. نصدن قورتیلیش یوقدر. نصه مقابل و معارض نه شریعت، نه فقه، نه اصول فقه یوقدر.

عرفی بویولده نصه مقابل طوتمق برتصور، برفکر، نهایت بر رأی اوله‌بیلیر. یوخسه: اصول فقه، فروع فقه، شریعت اولاماز.

«دیکر سؤاللرك جوابلری‌ده ان شاء الله کله‌جك هفته»

ازمیرلی

اسماعیل حقی

«توسیع طباعت» مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع. اشرف ادیب

آبونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥) ، آلتى آيلغى (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧) ، آلتى آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پيشيندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولونور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبيل الرشاد

١٣٣٠

دينى ، فلسفى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در .

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغى كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرحالده بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح و اوقوناقلى اولمسى و آبونه صره نومروسى محتوى بولونمسى لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون ويره‌جكلرى آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولونور .

§

دكيشديرلديكى زمان نره‌دن نره‌يه اولديغنك واضحاً بيلديرلمسى رجا اولونور .

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — صاحب و مدير مسئول : ح . اشرف اديب — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٢٩٤ — ٤ جمادى الآخر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٧ نيسان ١٣٣٠ — جلد ١٢

حديث شريف

١

عن ابى هريرة رضى الله عنه انه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا يبع بعضكم على بيع بعض وكونوا عباد الله اخواناً المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يكذبه ولا يحقره التقوى ههنا ويشير الى صدره ثلاث مرات بحسب امرئ من الشر ان يحقر اخاه المسلم كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه .

مسلم حديثلرندندر . مآل شريفى شودر :

ابو هريرة رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه بربريكزى قيصقانميكز . بربريكزه فيت ويرميكز . بربريكزه بغض ايتميكز . بربريكزدن يوز چويرميكز . بربريكزك مشتريسنى آيارتوب مال صاتميكز . اى اللهك قوللرى ، قارداش اولكز . مسلمان مسلمانك قارداشيدر . اوكا ظلم ايتمز . اوكا ياردمدن كرى طورماز . اوكا يالان سويله‌مز . اوكا حقارت ايتمز . (مبارك كوكسلرينه اشارت ايده‌رك اوچ كره) تقوى ايشته بوراده‌در . بر كيمسه ايچون مسلمان قارداشنه حقارتده بولونمق كوتولكى يتر ، آرتار بيله . مسلمانك بوتونى ، قانى ، مالى ، عرضى مسلمانه حرامدر .

٢

عن ابى هريرة رضى الله عنه انه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نفس عن مؤمن كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ومن ستر مسلما ستره الله فى الدنيا والآخرة ومن يسر على معسر يسر الله عليه فى الدنيا والآخرة والله فى عون العبد ما كان العبد فى عون اخيه ومن سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له به طريقا الى الجنة وما اجتمع قوم فى بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله و يتدارسون بينهم الا حفتهم الملئكة ونزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة و ذكرهم الله فيمن عنده ومن ابطأ به عمله لم يسرع به نسبه .

بو حديث شريفى مسلم ، ابو داود ، ترمذى ، نسائى ، ابن ماجه و ابن حبان روايت ايتدكلرى كبى حاكم ده شيخينك شرطلرى اوزره صحيحدر ديه‌رك روايت ايتمشدر .

مآل شريفى شودر :

ابو هريره رضى الله عنهك شويله ديديكى روايت اولونيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه هركيم بر مؤمنك دنيا صيقينتيلرندن برينى كيدرسه جناب حق اونك يوم قيامت صيقينتيلرندن برينى دفع ايدر . هركيم بر مسلمانك عيبنى اورترسه الله تعالى حضرتلرى اونك دنياده ، آخرتده عيبنى اورتر . هركيم طاره دوشمش بر

بورجلى به قولايلق ياپارسه الله تعالى حضرتلرى اونك ايشنى دنيا و آخرتده آسان ايدر . قول مؤمن قارداشنك ياردمجيسى اولدقجه الله ده اونك ياردمجيسيدر . هر كيم علم آراشديرمق نيتيله بر يوله كيررسه جناب حق اوكا او سايه‌ده جنت يوللرندن بر يول آچار . هيچ بر جماعت بوقدركه اللهك أولرندن برنده طوپلانوب قرآن اوقوسونلر، بربرلرينه علم اوكرتسونلرده ملكلر اونلرى چپ چوره صارماسون . اوزرلرينه سكينت نازل اولماسون ، كنديلرينى رحمت قاپلاماسون وجناب حق آنلرى نزد آلهيسنده اولان ملأ اعلى ايچنده آكماسون . هركيمى عملى كرى براقيرسه آنى نسبى ايلرى كوتورمز .

۳

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم سباب المسلم فسوق وقتاله كفر .

بو حديث شريفى ابن مسعود طريقيله امام احمد بن حنبل، بخارى، مسلم، ترمذى ، نسائى وابن ماجه؛ سعد ايله ابو هريره طريقلريله ينه ابن ماجه؛ عبدالله بن مغفل ايله عمرو بن نعمان بن مقرن طريقلريله طبرانى ؛ جابر بن عبدالله طريقيله دارقطنى تخريج ايتمشلردر. طبرانينك ده ابن مسعود طريقيله ايتديكى روايتده (وحرمة ماله كحرمة دمه) زياده‌سى ده واردر .

مجموعنك مآل شريفى :

رسول الله صلى الله عليه وسلم بويوردى كه مسلمان ايله سوكوشمك فاسقلق ، اوروشمق كافرلكدر . مسلمان مالنك حرمتى قانك حرمتى كبيدر .

احمد نعيم

فقه و فتاوى

عمل اهل مدينه

سؤال : ۸ . — عمل اهل مدينه نه‌در ؟

جواب : ۸

عمل اهل مدينه امام مالكك قبول ايتديكى ادلهٔ احكام شريعتدن بريدر . اصول فقه كتابلرينك بك چوغى عمل اهل مدينه‌يى لايقيله ايضاح ايتمديكندن نه اولديغى اكلاشيله‌ميور، اغزلرده درلودرلو سوزلر طولاشيور .

بز بوبابده قدوة المحققين شيخ الاسلام الحرانى ايله اعاظم اصوليين حنفيه‌دن فخر الاسلام بزدوى ، اعاظم فقهاى شافعيه‌دن ابو اسحق شيرازى ، اعاظم اصوليين حنبليه‌دن ابن القيم الجوزيه ، اعاظم اصوليين مالكيه‌دن ابن الحاجب ايله قرافى، مشاهير اصوليين شافعيه‌دن جمال الدين الاسنوى ايله قاضى عضد الايجى، مشاهير اصوليين حنفيه‌دن كشف صاحبى عبدالعزيز البخارى ايله التقرير والتحبير صاحبى ابن امير الحاج وفصول البدايع صاحبى المولى الفنارى ، محدثين مالكيه‌دن موطأ مالك شارحى محمد الزرقانى كبى مذاهب اربعه سالكينى ارەسنده معروف ومعتمد اولان اهل علمك سوزلرينى دها آچيق بولدق. ذكر اولنان علماء اثنى عشرك سوزلرينى خلاصةً بيان ايدەلم :

عمل اهل مدينه : مدينهٔ منوره اهاليسنك كابراً عن كابرٍ [۱] توارث ايده‌كلدكلرى عمللردر .

امام مالك « مدينهٔ منوره اهاليسى اموردينيه سلفلرينه تقليد ايديورلر، بو سورتله فخر المسلمين صلوات الله وسلامه عليهم اجمعين افندمز حضرتلرينك افعال سنيه‌لرينى مشاهده ايدرك فعل جليل نبى‌يه اقتدا ايتمش اولان صحابهٔ كزينه وارنجه‌يه قدر البته خلف سلفه تقليد ايده‌كلمشدر » ديه‌رك بلدهٔ طيبه اهاليسنك بر عملده اتفاقلرينى ادلهٔ احكام شريعتدن عد ايتمشدر.

اصول بزدوى‌ده، اللمع‌ده، كشف بزدويده [۲] بيان اولنديغنه كوره امام مالك اجماعى انجق اهل مدينه‌نك اتفاقنه حصر ايديور. ديكرلرينك مخالفتنى ، بشقه بر بلده‌ده‌كى اجماعى قبول ايتميور .

امام دار الهجرة مالك بن انس الاصبحى عندنده عمل اهل مدينه اجماع اوليور. فقط جمهور علمايه كوره عمل اهل مدينه اجماع اولمديغى كبى حجت بيله دكلدر .

امام مالكك بومذهبى بيان ايدنلر كرك مذهب مالك اوزره بولنسونلر، كرك مذاهب سائره سالكينى اولسونلر، اصلا بر نقطه‌ده اتفاق ايده‌ميورلر .

امام مالكدن شايع اولان عمل اهل مدينه مسئله‌سنى درلو درلو تفسير ايتدكلرندن بوخصوصده اقوال عديده حاصل اولمشدر :

۱ — اهل مدينه‌دن مقصد انجق مدينه‌ده بولنان اصحاب كزين‌در، بشقه‌لرى دكلدر. نته‌كيم بعض مالكيه بوكا قائل اولمشلردر .

۲ — اهل مدينه‌دن مقصد انجق مدينه‌ده بولنان اصحاب كزين ايله تابعين‌در .

ابن امير الحاجك بيانه كوره يونس بن عبدالاعلى امام شافعيدن شويله بر روايت ايديور :

قدماء اهل مدينه‌نك قبول ايتدكلرى شيئك حق اولديغنده اصلا شك ايتمه .

بو روايته نظراً مدينه‌نك عمل قديمى امام شافعى عندنده حجتدر .

امام احمد بن محمد بن حنبل الشيبانى‌نك ظاهر مذهبنه كوره خلفاء راشدينك سنتى حجتدر ، اكا اتباع واجبدر. امام مشار اليه بيعت ابى بكر الصديق ، بيعت عمر الفاروق ، بيعت عثمان ذى النورين ، بيعت على المرتضى حقنده « مدينه‌ده اولان بيعتلرك هپسى خلافت نبوتدر .» ديور .

ابن الحاجب «المنتهى» ده ، قاضى عضد شرح مختصر منتهاده، المولى الفنارى فصول البدايعده، جمال الدين الاسنوى شرح منهاجده اهل مدينه‌يى صحابه وتابعينه حصر ايديورلر .

۳ — اهل مدينه‌دن مقصد صحابهٔ كزين ايله تابعين واتباع تابعين‌در. ابو اسحق شيرازى بومذهبى بعض مالكيه‌دن نقل ايديور .

[۱] بيوكدن بيوكه، اولودن اولويه ديمكدر. نته‌كيم « ورثوا المجد كابراً عن كابرٍ = بيوكدن بيوكه مجد وشرفه وارث اولديلر » دينير .

[۲] اصول بزدوى فخر الاسلامك ، اللمع ابو اسحق شيرازى‌نك ، كشف عبدالعزيز البخارى‌نك أثرلريدر .

٤ — عمل اهل مدینه حجت دکلدر، بلکه مرجحدر یعنی اهل مدینه‌نك اجتهاد واستدلالی بلاد سائره اهالیسنك اجتهاد واستدلالنه مرجحدر. بعض مالکیه‌نك مذهبی بودر.

٥ — عمل اهل مدینه یعنی اهل مدینه‌نك اجتهاد واستدلالی حجتدر. فقط خلافی حرام دکلدر. مالکیهٔ مغاربه « مغربیلر » نك چوغی، بلکه هپسی بوکا ذاهب اولمشلردر.

٦ — عمل اهل مدینه منقولات مستمره‌یه یعنی چوق تکرر ایدن منقولاته مخصوصدر: اذان، اقامت، صاع، مدّ کبی [۱]

قاضی عضد الایجی ایله ابن امیر الحاجك بیانلرینه کوره منقولات مستمره انجق بو درت شیئه مخصوصدر. ابن الحاجب ایله ابن الهمام بونی بعض مالکیه‌نك مذهبی اولمق اوزره بیان ایدیورلر.

٧ — قرافی تنقیح الفصولده « عمل اهل مدینه طریقی توقیف اولان یعنی اجتهاد واستدلال ایله بیلنه‌میان محلده حجتدر » دیور.

ابو اسحق شیرازینك بیانه کوره مالکیه‌دن ابو بکر الابهری « عمل اهل مدینه طریقی اخبار اولان محلده حجتدر » دیور. اجناس[۲] وصاع کبی.

قول سادس قول خامسدن دها شموللیدر.

٨ — عمل اهل مدینه، کرك منقولات مستمره‌ده اولسون، کرك منقولات مستمره‌نك ماعداسنده اولسون، مطلقا حجتدر. ابن امیر الحاجك بیانه کوره اکثر مغاربه‌نك (مغربیلرك) مذهبی بودر، ابن الحاجبك مختاری بودر.

٩ — عمل اهل مدینه « مدینه اهالیسنك روایتلری بلاد سائره اهالیسنك روایتلرینه مرجح ومقدمدر. » اصلنه محمولدر. ابو اسحق شیرازی ایله ابن الحاجب وابن امیر الحاج وابن القیم الجوزیه بو مذهبی بعض مالکیه‌نك مذهبی اولمق اوزره بیان ایدیورلر. ابن السمعانی وسائره‌نك نقللرینه کوره امام شافعی‌نك مذهب قدیمنده بوکا دلالت ایدر اقوال وار ایدی.

ابن القیم الجوزیه‌نك تحقیقنه کوره مدینه اهالیسنك روایتلری درت نوعه آیریلیر:

نوع اول. — قول رسول کریمی نقلدر. بوایسه اهل مدینه‌نك احادیثیدر: مالك عن نافع عن ابن عمر — مالك عن ابن شهاب عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة — مالك عن هشام بن عروة عن ابیه عن عائشه — مالك عن یحیی بن سعید عن ابی سلمه عن ابی هریرة — مالك عن موسی بن عقبه عن کریب عن اسامة بن زید وامثالی کبی.

نوع ثانی. — فعل رسول ذیشانی نقلدر. پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك منبرده مبارك ارقه‌لری قبله‌یه قارشو، وجه ملیحلری‌ده ناسه متوجه اولدیغی حالده قائماً خطبه اوقومه‌لری؛ هرجمعه ایرتسی کونی ماشیاً وراکباً قبایی زیارت بیورملری؛ اصحاب کزینك اولرینه کیتمه‌لری، خسته‌لرینی زیارت ایتمه‌لری؛ جنازه‌لرنده حاضر بولونمه‌لرینی نقل کبی.

نوع ثالث. — تقریر رسول اکرمی نقلدر. اهل مدینه‌یی خورما اغاجی تلقیح ایتمه‌لرنده، تجارت ایتمه‌لرنده، ترزیلك، رنجبرلك، قیومجیلق کبی صنایع مختلفه ایله اجرای صنعت ایتمه‌لرنده؛ اشعار مباحه‌یی انشاد ایتمه‌لرنده، ایام جاهلیه‌یی ذکر ایتمه‌لرنده؛ محاربه اثناسنده کندیلرینی مهیب کوسترمه‌لرنده، غیر مسلملرك طوقودیغی البسه‌یی کیمه‌لرنده؛ غیر مسلملرك ضرب ایتدکلری درهم ایله معامله‌لرنده [۱] نهی ایتمیوب تقریر بیورملری کبی.

نوع رابع. — ترك رسول افخمی نقلدر. شهدای احدی غسل ایتمدکلرینی، صلاة عیدده اذان واقامت بولنمدیغنی نقل کبی.

بعض محدثین ذکر اولنان انواع اربعه‌ده اهل مدینه‌نك روایتی بلاد سائره اهالیسنك روایتنه معارض اولور ایسه اهل مدینه‌نك روایتی بلاد سائره اهالیسنك روایتنه ترجیح ایدیورلر. جمهور فقها بو اصله معارضدر. راوی‌نك مدینه‌لی اولمسیله مثلا بصره‌لی ویا مصرلی اولمسی ارەسنده فرق یوقدر. راویلر ارەسنده فضل وتقدیم انجق عدل وضبطی اعتباریله‌در.

١٠ — عمل اهل مدینه اعیان ومقادیری نقله، اماکنی تعیینه مخصوصدر. ابن القیم الجوزیه بومذهبی‌ده بعض مالکیه‌نك مذهبی اولمق اوزره بیان ایدیور.

صاعی، مدی نقل، منبرك موضعنی تعیین، حجره‌یی تعیین، مسجد قبایی تعیین، مصلی وبقیعی تعیین کبی.

١٠ — عمل مستمری یعنی عهد جلیل رسالتدن اعتباراً زماناً بعد زمان متصل اولان عملی نقلدر. وقوفی، مزارعه‌یی، مکان مرتفعده اذانی، قبل الفجر صبح ایچون اذانی، قرآن وسنن ایله خطبه‌یی نقل کبی.

ابن القیم دیورکه: امام مالکك موطأده کلامی استقراء اولنور ایسه امام مشار الیهك انجق عمل مستمری نقلی قصد ایتدیکی ظاهر اولور. ذکر اولنان اقوال عشره‌دن بعضیلرینك جمعی جائزدر. ازجمله ابن الحاجب قول ثانی ایله برابر قول ثامنه قائلدر.

---

[۱] صاع ایله مد اولچك انواعندندر. صاع حجازیونه کوره بش رطل ایله ثلث رطل، عراقیونه کوره سکز رطلدر، میمك ضمی ایله مد حجازیونه بر رطل ایله ثلث رطل؛ عراقیونه کوره ایکی رطلدر.

رطل عراقی یوز اوتوز درهم، رطل شامی درتیوز سکسان درهمدر، رطل مدنی اوتوز استار (همزه‌نك کسریله) رطل عراقی یکرمی استاردر.

بر استار التی بچق درهم، رطل مدنی یوز طقسان بش؛ رطل عراقی یوز اوتوز درهمدر.

بو بیانه کوره برصاع اهل عراق واهل مدینه‌یه کوره بیك فرق درهم اولمش اولیور.

[۲] مثلا شو فلانك جنسندندر، بوده اوشیئك جنسندندر کبی جنسلر.

[۱] ابن القیمك تحقیقنه کوره رسول اکرم افندمز حضرتلریله خلفاء رسول الله مدت حیاتلرنده نه آلتون، نه کوش ضرب ایتمامشلر ایدی. انجق غیر مسلملرك مسکوکاتیله معامله ایدرلر ایدی.

۱۱ — ابن امیرالحاجك بیاننه كوره یالكز مدینه اهالیسنك اتفاقی ایله اجماع حاصل اوله‌ماز . امام مالكك بویله بر مذهبی یوقدر . ابن بكیر ، ابویعقوب الرازی ، ابو بكر بن منیات ، طیالسی ، قاضی ابوالفرج ، ، قاضی ابو بكر الابهری امام مالكك بویله بر مذهبی اولدیغنی انكار ایدیورلر. فقط ابن القیمك تحقیقنه كوره بوذوات عمل استدلالی واجتهادی‌ده اهل مدینه‌نك عملی اجماع دكلدر . نه امام مالكك ، نه‌ده معتمدین اصحاب مالكك بویله بر مذهبلری یوقدر. انجق عمل نقلی‌ده اجماع اهل مدینه حجتدر ، دییورلر .

۱۲ — شیخ الاسلام الحرانی ایله ابن امیرالحاج عمل اهل مدینه‌ده درت مرتبه بولیورلر . هر برینك حكملرینی ایریورلر .

مرتبهٔ اولی . — فخرالمرسلین افندمز حضرتلرندن نقل مجراسنه جاری اولان عملدر . مقدار صاع ومدّ نقللری كبی. مرتبهٔ اولی بالاتفاق حجتدر .

مرتبهٔ ثانیه . — عثمان ذی‌النورین رضی‌الله عنه حضرتلرینك شهادتندن اول مدینه‌ده‌كی عمل قدیمدر .

بونك سببی شودر : حضرت عثمان ذی‌النورینك شهادتندن صوكره امت طاغیلدی ، بلاد سائره‌ده‌ده مدینه‌ده ظهور ایدن فقها كبی فقها ظهور ایتدی. نته‌كیم اقضی الصحابه حضرت علی المرتضی عراقه كیتدی ، طلحه و زبیر حضراتی‌ده مدینه‌دن آیرلدیلر .

مرتبهٔ ثانیه امام مالك عندنده حجتدر .

یوقاریده ذكر اولندیغی وجهله یونس بن عبدالاعلانك روایتنه كوره امام شافعی‌نك‌ده مذهبی بویله‌در . ابن الحاجبك مختاری بو اولدیغی كبی فصول البدایعده ، مختصر منتهی شرحنده ، منهاج شرحنده عمل اهل مدینه صحابه وتابعینه حصر اولنمش ایدی .

مرتبهٔ ثالثه . — حدیثین ، قیاسین كبی دلیلین متعارضیندن برینه موافق اولان عملدر .

مرتبهٔ ثالثه امام مالك وشافعی‌یه كوره مرجح‌در ، امام اعظم ابو حنیفه‌یه كوره مرجح دكلدر ، حنابله عندنده ایكی قول واردر : بر قوله كوره مرجح دكلدر ، ابویعلی وابن عقیلك مذهبلری بودر ؛ قول آخره كوره مرجح‌در ، ابوالخطابك مذهبی بودر. بو مسئله امام احمددن‌ده منصوص (اوچنجی معنایه كوره) در .

مرتبهٔ رابعه . — مدینه‌ده‌كی نقل متأخردر. نقل متأخر جمهور وائمهٔ ثلثه‌یه كوره اصحاب مالكك محققیننه كوره‌ده حجت دكلدر .

نته‌كیم قاضی عبدالوهاب العراقی بویله‌جه ذكر ایتمشدر.

شیخ الاسلام الحرانی ایروجه شویله بیان ایدیور :

امام مالكدن مشهور اولان اجماع اهل مدینه مسئله‌سی قرون مفضله‌یه مخصوص ایدی. اعصار مفضله‌ده‌كی اجماع اهل مدینه ، امام مالك واصحابنه كوره حجت ایدی، جمهور علمایه كوره حجت دكل ایدی . قرون مفضله‌دن صوكره بتون علما متفقاً اهل مدینه‌نك اجماعنی حجت اوله‌رق قبول ایتمیورلر .

امام مالكك قبول ایتدیكی عمل اهل مدینه یاسنت رسول اللهه ؛ یاخود عمر الفاروقك قضایاسنه راجعدر .

معلومدركه امام مالكك استاذی ربیعه ؛ ربیعه‌نك استاذی سعید بن المسیب ایدی . سعید بن المسیب حضرت عمرك (رضی الله‌عنه) قضاسنی اك زیاده بیلنلردن ایدی.

مالك اهل مدینه ایله بلاد سائره اهالیسی اره‌سنده منازع فیه اولان مسئله حقنده « هذا احسن ما سمعت » دیر ایدی .

ایشته عمل اهل مدینه حقنده‌كی اقوال علما بونلردر .

عمل اهل مدینه‌نك اجماع اولدیغنه قائل اولان مالكیه بروجه آتی ادله ایراد ایدیورلر :

۱— انما المدینة كالكیر تنفی خبثها وتضع طیبها = انجق مدینه كوروك كبی‌در مردارینی كیدریر، پاكاولاتنی آلیقور . — اخرجه البخاری.

جواب : اعاظم اصولیین مالكیه‌دن ابن الحاجب بو حدیث شریف ایله استدلالی قبول ایتمیور ، بو حدیث شریف مدینه‌نك انجق فضلنه دلالت ایدر ، یوخسه اهل مدینه‌نك اتفاقی ایله خطانك منتفی اولمسنه دلالت ایتمز دیور .

فی الواقع خطای اجتهادی نصل خبث اولور ؟ مجتهد مخطئ اجره مستحق اولمزمی ؟ اهل مدینه خطادن معصوممی ؟

۲ — مدینه مجمع اصحاب ومهبط وحی‌در بلاد سائره‌یه مقیس دكلدر .

جواب : فی الواقع مدینه مجمع اصحاب و مهبط وحی ایسه‌ده « ومن اهل المدینة مردوا علی النفاق » نظم جلیلی موجبنجه منافقین واعدای دینك مجمعی‌ده مدینه‌در .

مدینه جامعهٔ اصحاب دكلدر. چونكه كافهٔ علما مدینه‌ده طوپلانمامشلردر، بلكه اسفار وغزوات مناسبتیله بلاد بعیده‌یه طاغیلمشلردر . ارتق اهل مدینه‌نك عملی ایله ، اهل مكه‌نك ، اهل عراقك ، اهل شامك، اهل مصرك، اهل یمنك اره‌سنده نه فرق واردر ؟ هیچ شبهه یوقكه سنت سنیه هانكی بلده‌ده بولنور ایسه او بلده‌نك عملی عمل متبع اولور . بر محلده علما ومسلمین اختلاف ایدنجه بعضیسنك عملی بعضیسنه حجت اولماز. حجت انجق سنته اتباع در. سنت عیار عملدر : عملك عیاری سنت ایله بیلنیر ، یوخسه عمل عیار سنت دكلدر : سنتك عیاری عمل ایله متبع بیلنمز .

مسكنلرك ، دیوارلرك ، بقعه‌لرك ترجیح اقوالده نه تأثیری اوله‌بیلیر؟ ترجیح اقوالده انجق اهلنك ، سكنه‌سنك تأثیری اوله‌بیلیر .

اوت اصحاب رسول الله تنزیلی مشاهده ایتدیلر ، تأویلی بیلدیلر ، صوكره كیلرك اوكره‌نه‌میه‌جكنی اوكرندیلر. اصحاب رسول الله فضل ودینده نصل مقدم ایسه‌لر علمده‌ده اویله‌جه مقدمدرلر ، عمللری‌ده عمل متبع‌در، اكا مخالفت اولونماز . فقط كثرت فتوح مناسبتیله بر چوغی مدینه‌دن آیرلدیلر . اكثر علماسی عراقه ، شامه ، مصره كیتدی .

اقضى الصحابه على المرتضى ، مجتهد اعظم ابن مسعود ، فقيه ابوموسى الاشعرى ، حذيفة‌بن اليمان ، عمار‌بن ياسر ، عمران‌بن‌حصين ، سلمان الفارسى وامثالى عراقه ؛ معاذ بن جبل ، ابو الدرداء ، عبادة‌بن الصامت ، بلال بن‌رباح وامثالى شامه كيتمشلرايدى .

كوفه وبصره‌ده اوچيوز شوقدر ، شام ومصرده همان اوقدر صحابه وارايدى .

نصل اولوركه اصحاب كزين مدينه‌ده بولندقلرى مدتجه عمللرى معتبر اولسون ، بشقه‌لرينك مخالفتى نظر اعتباره آلنمسون‌ده مدينه‌دن آيريلنجه عمللرى معتبر اولسون ؟

نيچون مدينه‌نك ديوارلرندن آيرلميانلرك عمللرى معتبر اوليورده ، ديوارلرندن آيريلانلر عملى معتبر اولميور ؟

ارتحال نبى ايله وحى منقطع اولمش ، امته انجق كتاب و سنت قالمشدر. هركيمده سنت سنيه بولنور ايسه انك عملى معتبر اولور .

اربابنه معلوم اولديغى اوزره جمهور صحابه‌نك مفارقتندن صوكره اهل مدينه‌يه سنن رسول‌اللهدن بعضيسى خفى قالمش ايدى . نته‌كيم حضرت على‌المرتضى وابن مسعود ومعاذبن جبل وابو موسى و سائره‌دن «رضوان‌الله‌تعالى عليهم اجمعين » روايت اولنان احاديثك بر چوغنى اهل مدينه روايت ايتمامشدر .

نصل اولورده كنديلرينه سنت خفى قالان كيمسه‌نك عملى ايله سنت ترك اولنور ؟ نصل اولورده سنت معصومه عمل غير معصوم ايچون ترك اولنه‌بيلير ؟

عمل هيچ بر وقت نص جليله مقابل اوله‌ماز، كنديسى كبى برعمله مقابل اولور . بشقه بر بلده‌ده نص‌جليل (برنجى معنايه كوره) بولنور ايسه نص جليل بلا معارض قاليرده نص جليل ايله عمل اولنور .

بالذات امام مالك بيله بو حاله راضى اولميور. نته‌كيم هارون‌الرشيد بوكا عزم ايتمش ايكن حضرت امام بونى منع ايتمش، « اصحاب رسول‌الله اطرافه طاغيلمشلردر، هرطائفه‌ده ديكرلرنده اولميان علم واردر » ديمش ايدى.امام‌مالك‌انجق عمل‌اهل مدينه‌يى كنديسى ايچون اختيار ايتمشدر.نه موطأنده، نه بشقه بر يرده « عمل اهل مدينه‌نك غيريسيله جائز دكلدر» ديمه‌مش ، بلكه « بو : عمل اهل مدينه‌در » ديمش ايدى .

امام مالك قرقدن زياده مسئله‌ده اهل‌مدينه‌نك‌اجماعنى ذكرايديور. بو مسائل اوچ نوع اوله‌بيلير :

نوع اول — بلاد سائره اهاليسنك اهل مدينه‌يه‌مخالف اولدقلرى معلوم اولميان مسائلدر .

نوع ثانى — بلاد سائره اهاليسنك اهل مدينه‌يه مخالف بولنديغى مسائلدر .

نوع ثالث — اهل مدينه ارەسنده‌ده اختلاف بولنان مسائلدر .

امام مالك بن انس‌الاصبحى اكر نوع اولى قصد ايتمش ايسه شبهه يوقكه حجتدر . بالعكس نوع ثانى ايله نوع ثالثى قصد ايتمش ايسه‌دليلى يوقدر ، بلا دليلدر .

عمل اهل مدينه يانصه معارض اولور، يادیكر بلده‌نك عملنه‌معارض اولور ؛ ياخود بواوچنده‌ده معارض اولماز. اكر مالكيه بوعمللرى تفريق ايتمزلرايسه نص وعقلك تفريق ايتديكى امور مختلفه‌يى مساوى طوتمش اولورلر ، شايد بوعمللرى تفريق ايدرلرايسه عمل معتبر ايله عمل غير معتبرى آييرجى بردليل‌لازمدر.حالبوكه بويله بر دليل‌ده ذكراولونميور.

۳ — عادةً اجتهاده‌احقّ اولان علمادن بويله برجماعتك انجق‌دليل راجحه‌مبنى اجماع ايتدكلرينه حكم اولنور .

بودليل ابن‌الحاجب طرفدن ايراد اولونمشدر .

بوكا شويله جواب ويريليور: عادت‌اجتهاده احق اولان علمادن بر جماعتك انجق دليل راجحه مبنى اتفاق ايتدكلرينه حكم ايتمز. چونكه اوجماعت‌ده امتك برقسمى‌در،امتك ديكر بر قسمى‌اولان جماعتك تمسك ايتدكلرى شى دها راجح اوله بيلير.نه‌قدر راجح‌اولان شيلر واردر كه اكا كسب اطلاع اولونماز .

تنبيه :

تفصيلات معروضه‌دن مستبان اوله‌جنى وجهله عمل اهل مدينه‌يى قبول ايدنلر عندنده قدر مشترك عملى سنته ارجاع‌در ، سنتى عيار عمل طوتيورلر ؛ عملى قضاياى عمره ارجاع ايديورلر ، قضاياى عمر الفاروقى عيار عمل طوتيورلر ؛ عملى فقهانك اتفاقنه ارجاع ايديورلر .

اتفاق فقهايى عيار عمل طوتيورلر؛عملى، سنت‌شايعه‌ظن ايتدكلرندن ناشى قبول ايديورلر .

عمل سنتدن ويا اجماع امتدن ويا قضاياى فاروقدن متولد اوليور. يوقسه اهل مدينه‌نك طوغريدن طوغرى‌يه ايشلدكلرى عمله‌سنت‌ديميور، عمل اصل اولميور ، عمل عيار سنت اولميور .

بناءً عليه « امام مالك حضرتلرى مدينه اهاليسنك اجتماعى عنعنه‌سى‌ده سنتك خلق آره‌سنده‌منتشر برشكلى ديه‌رك‌مابه‌التطبيق عدايديور ايدى ؛ امام مالك مدينه اهاليسنك اجتماعى عنعنه‌سنى سنت شايعه اوله‌رق قبول ايديور ؛ امام مالك حضرتلرينك سنت شايعه‌سى‌ده دينى عامللرك تحت تأثيرنده وجوده كلن وعينى زمانده دينى برشكل آلان عرفدن بشقه برشى دكلدر » كبى سوزلردن مقصد: عمل اصلدر ؛ عمل سنتدن متولد دكلدر، عمله سنت‌اطلاق اولنمشدر. ديمك ايسه ، خطاى عظيم‌در . بونى نه‌امام مالك ، نه‌اصحاب مالك ، نه‌كنديى بيلن برمالكى سويله‌مه‌مشدر .

اكر مقصد:عمل سنتدن متولددر ؛ عمل اصل دكل ، بلكه سنت اصلدر؛ سنت شايعه‌يه عمل اطلاق اولونمش ديمك ايسه طوغرى‌در.

فقط كلامك سياق وسباقى احتمال ثانى‌يه مساعد كورونميور ، بلكه احتمال اوله دها مساعد كورونيور . چونكه عرفه حدندن زياده اهميت ويريلن، عرف‌نص جليله‌معادل‌طوتيلان برمقامده عمل‌اهل‌مدينه تنوير مدعى ايچون سرد اولنور . احتمال ثانى اصلا مدعانى تنوير ايتمز . بلكه‌ابطال ايدر،احتمال ثانى مقصده خادم دكل،مقصدى‌هادم‌در. چه نكه‌احتمال ثانى بشقه بلده‌نك نه‌عرفنه، نه‌اجماعنه، نه‌سنتنه‌اعتبارايتميور؛ كندي

بلده‌سنك عرفنه‌ده عرف امت دیمیور. فقط عرف بلده‌سنت رسول اللهه ، اجماع فقهاء دینه ، قضاء فاروقه راجع در ، دیور . سنتی عرفدن چیقارمیوب ، عرفی سنتدن چیقاریور . مقصده یارایان عرفه سنت دیمك ، عرفی نص تلقی ایتمكدر . حالبوكه بویله دیین برمالكی یوقدر. ارتق حكم مقصده كوره اوله‌جغندن بومعنایه ترتب ایدن حكم : غفلت ، خطا ، خطیئه ، بطلاندر .

« دیكر جوابلرده انشاالله كله‌جك هفته » ازمیرلی

اسماعیل حقی

اسلام عسكرینه

« اصیرم » ك شهادتی :

بونلردن صوكرا (اصیرم) دینیلن ذات ، شهید اولدی .

بو آدام ، اولجه ایمانه كله‌دیكی كبی قوم وقبیله‌سنه‌ده مسلمان اولدقلری ایچین سویله‌نیردی . بر آرالق مدینه‌دن بریره كیتمش ودونوشنده قبیله‌سندن بعضیلرینك رسول الله ایله برابر محاربه‌یه كیتمش اولدقلرینی خبر آلمشدی .

بونك اوزه‌رینه قلبنده اسلام محبتی اویاندی . سلاحلانوب آته بینه‌رك جنك میداننه قوشدی و آغیر صورتده یارالانوب دوشونجه‌یه قدر مشركلرله قهرمانجه‌سنه دوكوشدی .

كندیسنی صوك نفسنده ایكن بولدیلر وقبیله‌سنه یاردیم ایچینمی ، یوقسه مسلمان اولدیغندنمی ؟ كلدیكنی صوردیلر . « الله ورسولنه ایمان ایله‌یه‌رك كلدم والله رضاسی ایچین محاربه ایتدم » دیدی ، اوندن صوكراده جان ویردی .

پیغمبر افندیمزه بوندن بحث ایتدیلر . رسول الله حضرتلری « او ، اهل جنتدر » بویوردی .

اصحابدن (ابو هریره) حضرتلری « نماز قیلمادن جنته كیره‌جك بری وارسه اوده اصیرمدر » دیردی .

حنظله‌نك شهادتی :

داها صوكرا (حنظله بن ابی عامر) حضرتلری شهید اولدی . بو ذات شریفك باباسی مرتد ، یعنی دیننددن دونمش ، قاین آتاسی ، یاخود قاین برادری اولان (ابن سلول) ده منافقلرك باشی اولدیغی حالده كندیسی ، دینی بوتون بر مسلمان ایدی . بر كیجه‌لك كوویكی ایكن كلین اوطه‌سندن چیقوب ، صاواش میدانه قوشمش ودشمن قوماندانی اولان (ابو سفیان) ك یاننه قدر ایلرله‌یوب اونی آتدن دوشورمش ، حتی باشنی كسمه‌سنه آز برشی قالمشدی . لكن (شدّاد) آدلی بر مشركك آرقه‌دن وورماسیله شهید اولدی .

باباسی (ابو عامر) دشمن اوردوسنده بولوندیغی جهتله مشرك قاریلری ، یالكز بوذاتك بورنی ، قولاغنی كسمه‌دیلر .

عبدالله بن جبیرك شهادتی :

داها صوكرا شهید اولانلرده ، كدیك محافظی بولونوب غنیمت آلمق ایچین قوشمایان و آرقه‌داشلرینه اویمایوب پیغمبرك امری موجبنجه یرینی بوشالتمایان (عبدالله بن جبیر) ایله فداكار رفیقلری ایدی . بووظیفه قربانلرینی (خالد بن الولید) سواریلری ، چیكنه‌یوب كچدی واو كچیش ، اسلام اوردوسنك آرقه‌دن قوشادیلوب محاربه‌یی غیب ایتمه‌لرینه سبب اولدی .

پیغمبرك امرینی طوتمادقلری ایچون الهیك عتابی :

باق ، وظیفه محلنی براقان اوقجیلر حقنده جناب حق نه بویوردی :

بسم الله الرحمن الرحیم . ولقد صدقكم الله وعده اذ تحسونهم باذنه حتی اذا فشلتم وتنازعتم فی الامر وعصیتم من بعد ما اراكم ماتحبون منكم من یرید الدنیا ومنكم من یرید الاخرة ثم صرفكم عنهم لیبتلیكم ولقد عفا عنكم والله ذو فضل علی المؤمنین .

الله اعلم مألی :

« هانی اذن آلهی ایله مشركاری اولدورویوردیكز ، ایشته اووقت الله ، سزه اولان غالبیت وعدنده صادق ایدی . لكن ایسته‌دیككز مظفریتی سزه كوسته‌ردكدن صوكرا سز ، قورقاقلغه وبولوندیغكز كدیكی محافظه ایدوب ایتمه‌مك خصوصنده منازعه‌یه قالقیشدیكز ، پیغمبرك ویرمش اولدیغی امرده عصیان ایله موقعكزی ترك ایله‌دیكز ایچكزدن بعضیسی دنیایی ، بعضیسیده آخرتی ایستیوردی ، یعنی بعضكز غنیمت آلمق ایچین موقعنی براقیور ، بعضكزده الله یولنده اوله‌یی كوزینه آلوب یرندن آیریلمیوردی . صوكرا سزی امتحان ایچین دشمندن كری چه‌ویردی ، یعنی غالب كلشكن سزی مغلوب ایله‌دی . بونكله برابر سزی عفو ایتدی كه جناب حق ، مؤمنلره قارشی فضل وكرم صاحبیدر »

وظیفه‌لری باشندن چكیلدكلری ایچین اوقجیلرك اوغرادیغی شوتكدیره دقت ایتدكمی ؟ جناب حق ، اونلری عفو ایتدیكنی خبر ویرمكله برابر اوردونك بوزولماسنه آنجاق كندیلرینك سبب اولدیغنی یوزلرینه قارشی سویلیور .

حال بوكه : بونلر ، ایلك مسلمانلردن والله یولنده مالنی ، جاننی اسیركه‌مه‌ین انسانلردر . بویله محترم كیمسه‌لر ، یاپدقلری بر قصور اوزه‌رینه الهیك عتابنه اوغرارلرسه بزم كبی آداملرك وظیفه باشندن صیویشماسنده نه‌قدر عتابه ، حتی عتابه دكلده ، عذابه دوچار اولاجقلرینی دوشونمه‌لی .

یمانه ایله ثابت بن وقشك شهادتی :

اسلام اوردوسنك محاصره‌سی اوزه‌رینه مجاهدلره برشاشقینلق عارض اولدی . اوكده‌كیلر ، دونوب آرقه‌دن كلنلری چه‌ویرمك ایسته‌دیلر ودوندكلری وقت ، پارولایی شاشیرمش اولان مسلمانلری دشمن

صاندیلر . بو قارغاشالقده (حذیفه) حضرتلرینك بدری (یمان) اسمنده‌کی صحابی ، یاکلیشقله شهید اولدی . اوغلی حذیفه « آمان دوقونمایك . بابامدر . » دیه باغیردیسه‌ده ایشیتدیره‌مدی .

حضرت یمان ، اختیار بر مسلمان ایدی . کندی کبی یاشنی آلمش و آرتیق محاربه‌دن قالمش اولان (ثابت بن وقش) ایله برابر مدینه‌ده قالمالری ، پیغمبر افندیمز طرفندن سویله‌ندیکی حالده بویاشلی آرسلانلر، شهید اولمق ایچین برلکده کله‌لری ایچین اذن ایسته‌مشلر وقارغاشالقی متعاقب مرادلرینه ایرمشلردر .

حضرت حمزه‌نك شهادتی :

مسلمانلرك دونمه‌سی ومشرکلرك ایکی طرفدن هجوم ایتمه‌سی اثناسنده رسول اللهك عمجه‌سی حمزه بن عبدالمطلب حضرتلری ، کوکره‌مش آرسلان کبی اطرافه آتیلیور و هر صالدیریشیله مشرکلردن بری ، أولولر زمره‌سنه قاتیلیوردی . او کون بو قهرمانك أولدیردیکی مشرکلر، اوتوزدن فضله ایدی دیبورلر .

أك صوك أولدوردیکی (سباع بن عبدالعزی) اسمنده بر حریف ایدی . فقط بوصویه کیرمش وحضرت حمزه‌یه کوز دیکمش (وحشی) آدلی بری‌ده النده‌کی قیصه صاپلی غارغی‌یی فیرلاتوب او فداکار مجاهدی ووردی .

غارغی، حضرت حمزه‌نك کوبکی آلتنه صاپلانوب او بری آرقه‌سندن چیقدی . او یارالی آرسلان صوك بر غیرت کوسته‌روب داورانمق ایسته - دیسه‌ده موفق اولامایوب دوشدی . وحشی، بوصودن چیقوب کلدی . قانچیقجه‌سنه ووردیغی حمزه حضرتلرینك قارنندن کوکسنه قدر یاردی وجکرینی چیقاروب (ابوسفیان) ك قاریسی (هند) ه کوتوردی :

بو قادین ، بدر محاربه‌سنده ایلك مبارزه ایدنلردن (عتبه) نك قیزی ، (ولید) ك ده قیز قارده‌شی ایدی . او مبارزه‌ده حمزه حضرتلرینك أولدوردیکی (شیبه) ده عمجه‌سی بولونیوردی . اونلرك انتقامنی آلمق ایچین وحشی‌نك النده‌کی جکری قاپدی وجاناوارلر کبی دیشیله بر پارچه‌سنی قوپاروب چیکنه‌دی، لکن یوتامادی .

صوکرا (وحشی) ده (هند) ده مسلمان اولدیلر وپیغمبر افندیمزك عفوندن استفاده ایدوب قورتولدیلر [٠]

حمزه حضرتلرینك قیز قارده‌شی اوغلی (عبدالله بن جحش) ایله مکه مهاجرلرندن (شماس بن عثمان) ده بوصیراده شهید اولدی . عبدالله بن جحشك ووردیغی ضربه‌لردن النده‌کی قیلیج قیریلمشدی .

طاهر المولوی

[٠] وحشی، مکه فتحنده مسلمان اولمش ورسول اللهك کوزینه کورونمه‌مسی پیغمبر طرفندن کندیسنه امر بویورولمشدی . بونك اوزرینه شام طرفلرینه کیتدی . یمامه وقعه‌سنده بولونوب حمزه‌یی شهید ایتدیکی حربه ایله (مسیلمه) اسمنده‌کی یالانجی پیغمبری‌ده أولدوردی . فقط سرخوشلغه مبتلا اولوب برقاچ دفعه دایاق یه‌دیکی حالده اوصلانمادی . حضرت عمرك خلیفه‌لکی زماننده آدی اصحاب دفترندن سیلیندی . نهایت شراب ایچنده بوغولوب کیتدی .

مقالات

اجنبی متخصصلری

افغانستان امیر مرحومی عبدالرحمن خانك بر مطالعه‌سی

سبیل الرشادك اولکی هفته‌کی نسخه‌سنده افغانستان امیر حاضری حبیب الله خان حضرتلرینك کابل شهرینی الکتریق ضیاسیله تنویر ایتمك ایچین اوروپادن برقاچ متخصص جلبنه قرار ویرمش اولدیغی مندرجدی .

بن‌ده شوقرار طولاییسیله امیر حضرتلرینك پدری اولان امیر عبدالرحمن خان مرحومك بوخصوصده نه‌فکرده بولوندیغنی قارئین کرامه بیلدیرمك ایسته‌دم وکندی اثرندن ترجمه ایتدیکم سطور آتیه‌یی انظار مطالعه‌یه وضع ایله‌دم :

«خلاق عالم حضرتلری؛ برباشی بدنه ، کذا بربدنی برباشه، خلاصه بوتون اعضای وجودی بربرینه مفتقر یاراتمقله انسانلرك یکدیکرینه محتاج اولدیغنی بزه بیلدیرمشدر . سلاطین عظام ، شونکته‌دن آکلا- مالیدرکه اك زیاده شوکت وسطوت صاحبی اولانلری بیله اسباب استرا- حتلرینك تأمینی ایچین آشجی ، قوندوره‌جی ، ترزی کبی برطاقم خدمتکاران وصنعتکارانك وجودینه محتاج اولمقدن خالی قالامازلر .

کتب سماویه‌نك اخبارینه کوره پروردکار عالم ، شومکوناتی بر هفته ایچنده کتم عدمدن عرصهٔ وجوده کتیرمش وبوتأنی ایله ارادات ومقاصدیمزده متأمل داورانمق لازم کلدیکنی بزه ضمناً کوسته‌رمشدر .

بر دولتك قوت واقتداری ، اساس تشکلنه کوره‌در . هانکی حکومتده عالم وصاحب تجربه کیمسه‌لر چوقسه اوحکومتك ترقیاتی، سائرلرندن فضله اولور . بوکابناءً هر دولت ، ارباب کفایتك وجودینی غنیمت صایار واونلرك استخدامیله ترقی وتعالیسنی آرتیرمق ایسته‌ر .

پادشاهلر ، ظل الله فی العالمدر . تبعه‌لرینك سعادت وفلاکتی یاطوغرودن طوغرویه ، یاخود توسط وزرا ایله ید اقتدارلرینه مودوعدر . بناءً علیه جناب حقك سلطان السلاطین اولوب کندیلری ، اونك قائم مقامی بولوندقلرینی دوشونه‌رك جمله مخلوقاته عدل ورأفتله معامله ایتمه‌لری وسیاه، بیاض ، قرمزی کبی رنك فرقنی ومسلمانلق ، عیسویلك ، یهودیلك، یاخود دینسزلك مثللی مشرب ومذهب تفاوتنی نظر دقته آلمقسزین حقلرنده مساواةً عدالت کوسته‌رمه‌لری لازمدر .

شایان تعجبدرکه : بز ، باشقه‌لرینك قصورینی وکندیمزا محسناتی کورورده سائرلرینك محاسننی وکندیمزك معایبنی مشاهده ایده‌میز .

بوکونکی ممالك ایله حکومات موجوده‌یه باقیلسه مدنیت وعدالتدن دم‌ووران دولتلرك ، لازمهٔ انسانیته رعایت ایدوب ایتمه‌دکلری، ومراتب ومناصبی رنك ودین فرقی دوشونولمکسزین افراد انسانیه‌دن هر برینه ویروب ویرمه‌دکلری پك قولای آکلاشیلیر .

افتخار ایده‌رم‌که حکومتمده مستخدم اولان یابانجیلر . اقارب‌قومه نسبتله داها زیاده ایلرله‌مشلر ، تحصیلات ، مالیات ، طبابت خصوصیه

کبی عالی درجاته قدر ارتقا ایله‌مشلردر . چونکه : بنم نظرمده قابلیت وکفایت ، دوستلق وقرابتدن ده‌کرلیدر . انشاءالله اولاد واحفادمده بکا پیرولك ایده‌رك زهد خشکه‌قاپیلماز وهانکی قوم وملتدن اولورسه اولسون اقتدار صاحبلرینی استخدام ایتمکدن کری طورمازده مملکت وملت ، ترقیات وسعادات ایچنده پارلادیجه پارلار . لکن اقارب ومنسوبینك‌ده ترغیبندن غفلت ایدیله‌مه‌لی ، اونلری‌ده تشویق ایله‌یه‌رك چالیشدیروب یه‌تیشدیرمه‌لیدر .

بن ، ملل مختلفه‌دن بر چوق متخصصلر جلب ایتدم ومملکتمده فنون وصنایعك انتشارینه چالیشدم . ملتم ، اونلردن مستفید اولدی وخیلیدن خیلی‌یه معلومات‌ایدیندی . حالا بواصولی محافظه ایدیورم ، بندن صوکرا کیلرده دوام ایله‌مه‌لیدرلر .

خدمتمده بولونان ارباب اختصاصك تمامیله اسملرینی شوکتابه درج ایتمك ممکن دکلدر . فوق‌العاده‌خدمتی کورولن‌ومملکتمده یادکارپایداری قالان بعضلرینی ذکرایله‌یه‌جکم‌که بونلر ، یابوسبوتون یکی براداره‌تشکیل ایله‌مش ، یاخود غیبوبتلرنده معلمه احتیاج بیراقمایه‌جق درجه‌ده ملتمه فنون وصنایع اوکره‌تمشلردر .

خدمتمه کیرن‌اجنبیلردن‌بعضلری‌استعفاایدوب چکیلمش،بعضلری‌ده مدتلرینك بیتمه‌سی اوزه‌رینه قالقوب کیتمشدر . بعضلری هنوز مستخدم ، بعضلری‌ده وظیفه‌لرندن مخرجدر .

عدم اهلیتلری الجاسیله چیقاریلان بوآدملری تشهیر ایتمه‌یه‌جکم . چونکه : باشقه‌بریره مراجعتلرنده مردود ومستثقل‌اولملرینی ایسته‌مه‌م. لکن بن یازمادیغم حالده بیلینیر وطانیلیر ایسه‌لر اوکاده قاریشمام .

بعضلری ، متخصصلر که‌تیرتوب‌ده مملکتم کنجلرینی تحصیل ایچین فرنکستانه کونده‌رمه‌یشمه تعجب ایدیورلر . بوکا جواب ویره‌یم :

اولاً — خارجه طلبه یوللامق ایچین ایجه بر مصرف لازمدر . حال‌بوکه : ملت ایچندن بومصرفی اختیار ایده‌جك ، یاخود صرفنه‌رضا کوسته‌ره‌جك کیمسه یوق کبیدر . افغانستان دولتی ایسه بودجه‌سنه‌بویله برقارشیلق قویاجق قدر زنکین دکلدر .

ثانیاً — مملکتده‌کی اطبا ایله صنعتکارانه : — جوجوقلریکزی که‌تیرك،اوروپایه کونده‌ره‌یم . طبابت و مهندسلك اوکرنسینلر . دیه مکرراً سویله‌دم . هپسی‌ده سکوت ایله مقابله ایتدیلر.

ثالثاً — بنم تبعه‌م ، اجنبی لسانی بیلمز . بوندن طولایی ممالك اجنبیه‌یه کیده‌جك اولسه‌لر عملی صنعتلری اوکرنمه‌لری لازم کلیر. زیرا : فنون عالیه تحصیلی ایچین اولا اونلرك محرر بولندیغی لسانی تعلیم ایتمه‌لری مقتضیدر .

بوسببله کاتبم (سلطان محمد خان) ك تحت ریاستنده بر اداره تشکیل ایتدم . کابلده‌کی فابریقه‌لرده بولونان انکلیزلر ایله اوروپالیلرك بو اداره واسطه‌سیله بکا معروضاتده بولونمالرینی تنبیه ایله‌دم .

ریاضی ، کیمیا ، فیزیق وسائر کتب علمیه وفنیه‌نك لسان فارسی‌یه ترجمه ایدیلمه‌سی ، بو اداره‌نك وظائفی جمله‌سندندر . حالا برقاچ کتاب‌ده ترجمه ونشر اولونمشدر .

رابعاً — مشهوداتمه کوره تحصیل علوم ایچین اوروپایه کیدن شرقلیلر ، اوروپالیلرك فضائل وقابلیاتنی اکتساب ایده‌جکنه ، مسکرات قوللانمق ، قمار اوینامق وسائره‌کبی عادات ورذائلی اوکره‌نوب مملکتلرینه که‌تیریورلر . چوجقلری‌ده مشرب ومذهبلرینی اونوتوب دینسز ، ایمانسز اولارق کری دونویورلر . بناءً علیه مملکتمك کنجلرینی ینه مملکتمده وتحت نظارتمده اولارق تعلیم وتربیه ایتمك اك طوغرو بر حرکتدر .

خامساً — بر مملکتده او مملکت لسانیله تدریس ایدیله‌ین علوم وفنونك اساسی چوروك قالیر .

سادساً — بوراده مملکتم اهالیسنی چابوق وأبی اوکره‌نمك ایچین تشویق ایدیورم ، اجنبی معلملرده شاکردلرینی ممکن اولدیغی قدر چابوق تعلیم ایله‌دکدن صوکرا نه‌وقت ایسته‌رلرسه مملکتلرینه دونمه‌لرینی وبوخصوصده بندن قورقمالرینی سویلیورم . چونکه : کرك انکلیزلر ، کرك هندلیلر ، کرك سائر اجنبیلرله عقد ایدیلن‌مقاوله‌نامه‌لرده شاکردلرك معلمدن استغناسی حاصل اولونجه‌یه قدر متخصصلرك مملکتلرینه دونمه‌یه‌جکنه دائر بر شرط درج ایتدیریورم . بو شرطك حسن تأثیری کورولویور . وبر متخصص ، سرعت وامنیتله وطننه عودت ایچین طلبه‌سنی دقت واهمیتله تعلیم وتربیه‌یه مجبور اولویور .

کمال شوق وافتخار ایله بیان ایده‌رمکه : مملکتم اهالیسی ، بوتدبیردن فوق‌العاده مستفید اولمش واولجه متخصصین اجنبیه اره‌لرنده بولونان بعض مقامات ، بو کون ملتم افرادینك ید اقتدارینه کچمشدر . »

طاهر المولوی

مکاتیب

هندستانده‌مخابر مخصوصمزدن :

هندمسلمانلرینك علمی وسیاسی جمعیتلری

هندمسلمانلرینك معارف قونفرانسی :

سیداحمدخان کندی پاره‌سنی ، ثروتی میدانه قویه‌رق (علیکر) قولژینی آچدی . صوکره اعانه طوپلایه‌رق قولژ ایچون ملك آلدی . بناسنی یاپدی . کتابلرینی ، معلملرینی احضار ایتدی . حکومت‌محلیه‌نك معاونتنه‌ده – مسلمانلری امورسیاسیه‌دن آلیقویمق منفعتی مقابلنده – نائل اولدی . مسلمانلری ، کندی چوجقلرینی قولژه کوندرمك ایچون تشویق ایتدی . اوته‌یه بری‌یه قوشدی . نطقلر وردی ، رساله‌لر یازدی . هرنه‌یاپدیسه اك‌صوکره قولژی ایستدیکی کبی تأسیسه موفق‌اولدی. قولژدن هرسنه برقاچ یوز کیشی تحصیل‌عالی شهادتنامه‌سنی حائز اوله‌رق چیقیورلر . علوم وفنون اسلامیه ایله تاریخ اسلام ، تاریخ هند لایقیله تدریس ایدلدیکی مثللو ، فارسی وعربی لسانلرینی کرکی کبی اوکره‌تمك ایچون اوروپا مستشرقلرندن ایکی فاضل ذات انتخاب ایدلمشدر . معیتلرینده

محاوره آيری‌ايچون آيری‌اهل‌لساندن معلملر واردر. انكليزجه‌ايله ، علوم وفنون جديده‌نك تدريساتی‌ده پك مكملدر . بورادن چيقان طلبه دعوی وكالتنده ، حكومت ايشلرنده اختصاص پيدا ايدر . ياخود سربست قالمق ايسترسه تجارت وزراعتله وقتنی كچيرير . سيداحمدخان بوتون عمرينی معارفه حصر ايتمش واك صوكره تأسيس ايتديكی مؤسسهٔ علميه‌ده وفات ايدوب اوراده كومولمشدر . انكليزلر بوذاته اك معتنا (سر) لقبنی ويردكاری كبی ، كنديسنه فوق‌العاده احترام ايديورلردی .

عليكده مؤسسهٔ اسلاميه‌سندن بوآنه‌قدر باشهادتنامه نشئت‌ايدن مسلمانلرك عددی بش بيكه بالغدر . بوطلبه‌لر آره‌سنده صوكدرجه اتحاد واتفاق جاريدر . بربرلرينه هردرلو ياردم ومعاونتده بولنورلر . بربرلرينك حقوقنی مدافعه‌ايلرلر . حال‌حاضرده بوقوازده ايكی بيك طلبه واردر . مؤسسه‌نك كوزل بر جامعی ، كتابخانه‌سی ، خطابت صالونی ، آلات وادوات فنيه لابوراتوری موجوددر . وارداتی هپ طلبه‌لرك اجوراتنه وهندستانده‌كی مستقل حكمدارلرك تخصيص ايلدكلری معاشاته منحصردر .

افغانستان اميرحاضری وقتيله هندستانی زيارت ايتديكی‌اثناده بومؤسسه‌يه اوغرامش ، برده معاش تخصيص ايتمشيدی كه بوآنه‌قدر ويرلكده‌در . هند اشراف واغنيا زادكانندن بر چوق كنج بوراده تحصيل ايديورلر . بهوپال حاكمه‌سنك كوچوك‌اوغلی (حميداخان) دخی بوراده‌اوكرنيور . ايرانليلردن ، عربلردن‌ده برقاچ طلبه واردر .

مكتبك فخری سكرتيرلكنی مرحوم سرسيد احمد خاندن صوكره (نواب مهدی علی‌خان) وآنك وفاتندن‌صوكره (نواب‌وقارالملك) حضرتلری درعهده ايلمشيدی . وقارالملك ايله مهدی علی‌خان مكتبه بويوك فائده‌لر تأمين ايتديلر . صوكره‌دن وقارالملك‌حضرتلری فلج علتنه مبتلا اولدقلری‌جهتله ايش كوره‌ميه‌جك برحاله كلدكلرندن بووظيفه‌دن استعفا ايدرك كندی يرلرينه (نواب حاجی‌اسحاق خان) ك انتخابنی توصيه‌ايتديلر . مشاراليهك بوتوصيه‌سی قبول ايدلدی والآن اسحاق خان مكتبك مشاورلك وظيفه‌سنی ايفا ايتمكده‌در . فقط بوذات ايله كنجلرك آره‌سی ذات شاهانه طرفندن مكتبه بخش اولنان سجاده اوزرينه آچيلمشدر . مشاورايسه سجاده‌نك ، حكومت‌محليه‌نك رخصتيله مكتبك جامعنه تفريش‌اولنمسنه طرفداردر . كنجلرايسه بوحركتی طاقلاووقلق وحكومت‌محليه‌دن برلقب قوپارمق ايچون اختيار ايدلديكنی سويليورلر .

كنج عليكر طلبه‌لرينك مروج افكاری اولان (همدرد) غزته‌سنده (تجاهل‌عاميانه) سرلوحه‌سی تحتنده هفته‌ده منتظماً ايكی مقاله نواب اسحاق خانك عليهنده نشر ايدلكده‌در . فقط نوابك موقعی الآن هرنه‌دنسه محكمدر . آنی استعفايه مجبور ايتديلرسه ، طيانمش قالمشدر . بكا قاليرسه نوابك صاغلام برآياق‌قابی اولديغی ومرائی برحريف اولديغی ثابتدر . كنديسيله آكره‌ده مولانا آزاد واسطه‌سيله كوروشدم . پك مرائی بر آدمدر . حق كنجلرك النده‌در . فقط آنلرده پك‌مفرط وتجربه كورمامش آدملردر . حكومت‌محليه‌يی بوسبوتون كندی عليهلرينه چويرمشلردر . حكومت‌بونلری‌مهيج ومشوق‌اختلال اوله‌رق طانيور . شوصوك كونلرده اك‌برنجی يومی‌غزته‌لرندن‌اولان (زميندار) غزته‌سنی تعطيل ومطبعه‌سنی‌ده حكومت ضبط ايلمشدر .

معارف قونغره‌سنك ختامندن صوكره بر كون آرالق ويرلدی . بوكون ظرفنده‌ده اشاعت اسلام ايله براسلام ميسيونری ايجاد ايتمك ايچون (الهلال) جريدهٔ فريده‌سی صاحبی مولانا ابوالكلام آزاد طرفندن بر نطق ويرلدی . بواجتماعده‌ده ـ كالكوته‌ده اولديغی كبی ـ بن مختصر بر نطق ايراد ايدرك ، عثمانليلركده بوكبی برفكرده اولدقلرينی وبونك ايچون ايلروده واسع مقياسده تشبثات اجرا ايدیله‌جكنی حضاره سويلدم . خلافت نقطه‌سندن عثمانليلر بوايشه سائرمسلمانلردن دها احق‌اولدقلرينی‌ده درميان‌ايلدم . بوبابده ـ يوم مذكورده ـ كوزل قرارلر اتخاذ اولندی .

معارف‌قونفرانسی اساساً عليكده مؤسسه‌سنی دها ايلرويه كوتورمك‌ايچون تشكيل‌ايدلمشدر . يوقسه‌عموم هندستان مسلمانلرينك امورمعارفنه لايقيله شمول وتعلقی يوقدر . عليكده قوليژنی دارالفنونه قلب ايچون درت سنه‌دن، اوا، هند مسلمانلرندن يتمش بيك ليرا اعانه طوپلانمش واعانانك جمعنه اك‌زياده چاليشان (آقاخان) حضرتلری ايدی . بو سايه‌ده هند مسلمانلرينه كنديسنی سوديرمكه موفق اولمش وجمعيت سياسيه‌لرينه‌ده بووسيله ايله رئيس انتخاب اولنمشيدی . اخيراً مسلمانلرك دارالفنون پروغرامنی بكنميان حكومت محليه كنديلرينی بو تشبثدن منع ايتمشدر . دها طوغريسی تأسيسی متصور اولان دارالفنونی رسمی برمؤسسهٔ علميه صفتيله طانيه‌ميه‌جغنی حكومت بيان‌ايلمشدر .

آقاخانه كيمدر ؟

آقا خان حضرتلرينك كيم اولدقلرينی بالدفعات بيان ايتمشدر . آكا دائر سبيل‌الرشادك كچمش نسخه‌لرينه مراجعت ايدلسه قارئين‌كرام مشاراليهی كوزلجه طانيه‌جقلردر . مشاراليه پك كنج وكوزل بر چهره‌يه مالك اولديغی كبی سسی وسوزی‌ده خوشدر . سنه‌نك ياريسنی هندستانده آناسی ، اقرباسی ومريدلری آره‌سنده ، ديكر ياريسنی‌ده پاريسده كچيريور . صوك درجه امور سياسيه‌ده بهره‌وردر . هندستانده‌كی جريانلره چوق‌واقفدر . حتی‌بوليتيقه ايشلرنده‌كی‌مهارتی واسطه‌سيله بوجريانلرك چوغنی ايجاد وامحا ايتمش والآن كنديسنی كرك اهالی وكرك حكومت‌نظرنده جلوه‌لی طوتمشدر . ديه‌بيليرم‌كه سيرادوارغره‌ی مسلمان اولسه انجق آقاخان ، ياخود آقاخان انكليز اولسه سيرادوارغره‌ی اولور !

آن‌واحدده مهارت سياسيه‌سيله ، پاره‌سيله ، جومردلكيله دنيايی آلداته بيلير . آقانك هندمسلمانلرينه اولان‌خدمتی غيرقابل‌انكاردر . آقا متين‌بررأيه ، دهاش برفكره ، متحول‌برسياسته مالكدر. آقانك بركونی ، برساعتی ديكرينه اويمز ، بكزه‌مز . آقا بوزايپ اوزرينه اوينايان برجانبازدر . بالقان‌محاربه‌سی اثناسنده آقانك ياكلش برسوزی ، غلط برافاده‌سی ـ برمقاله‌سی ـ هندستان مسلمانلری نزدنده‌كی پارلاق موقعنی غائب‌ايتديرمش وآنی عموم عندنده منفور ايلمشيدی . حتی هند مشاهير علماسندن دهشتلی مورخيندن (مولانا شبلی‌نعمانی) حضرتلری آقانك مذكور بياناتی حقنده آتيده‌كی بيتلری سويلمشدر :

كفت با (ترك) حضرت آقا هرچه كويم بكوش دركيريد
آسيا منزل قديم شما است بايد آن خاك را مقر كيريد
دل بعيد رميده نتوان بست يك شكار شكسته پر كيريد
اسب اكر زيران نمی آيد بكذاريد و ماده خر كيريد

آقاخان حرب اثناسنده عثمانليلرك اوروپادن چيقوب آسيايه كوچلرينی واورانی اعمار ايله اشتغال ايلملرينی بر مقاله‌سيله تنسيب ايتمشيدی . بويله‌لكله موقعنی غائب ايدنجه ، تعميری ايچون هلال‌احمر جمعيتنه آلتی بيك انكليز ليراسی ويرمكی وعد ايلمشيدی . جعفر بك افنديك بياناتنه باقيليرسه مبلغ مذكور تأديه ايدلمامش .

اوه‌ت ، مشاراليه هندمسلمانلرينك معارف‌وسياست ايشلرنده دائما‌ذی‌مدخل بولنمشدر . خدمتلری‌ده آز دكلدر . آقا كبی دهلی‌اشراف‌زاده‌لرندن (آفتاب احمدخان) ك ده خدمتلری شايان تذكاردر . بوكنج ذات جداً عليكر ايچون پاره طوپلامق خصوصنده فوق‌العاده ايلكلری سبقت ايتمشدر . فقط انكليزلرك عاميله دوستيدر . معارف قونفه‌رانسنك نظامنامه‌سی، اصول‌متخذه‌لری‌چوقدر . فقط صرف عليكره منحصردر . سائر ايالات وولايات‌ايچون برفائده‌سی يوقدر. ظنمجه بوكا (عليكر معارف‌قونفه‌رانسی) نامی‌ويرلسه و (عموم هندمسلمانلری) كله‌سی طی ايدلسه دها مناسب اولور .

(لبك) سياسی اجتماعی :

بوسنه‌كی سياسی اجتماع ايچون رئيس اكثريت آراء ايله اجتماعدن اول بومبای‌اغنياسندن (سررحمت‌الله‌بهالی) انتخاب‌ايدلشيدی . قونفره‌نك اجتماعندن بركون اول آقاخان ، رئيس ، راجهٔ محمودآباد ، مستر مظهرالحق باق بوری ، دها برچوق ليدرلر هپ ، متروبول هوتلنه كلشلردی . بربرلريله كوروشمك ، تعاطیٔ افكار ايتمك ايچون عادتا مسابقه آچيلمشيدی .

ايرتسی‌كونی قونغره رئيسی بويوك برلاندون آرابه‌سنه بنديرلدرك زواللی فقرای قصبه طرفندن اجتماع يرينه قدر چكيلدی . كذركاهنده الله نده رنكلی

بایراقلر طوتان ابتدائی مکتب طلبه‌لری طرفندن ملی نشیده‌لر اردو لسانیله اوقونیوردی . رئیسک محل اجتماعه مواصلتی اوزرینه آلقیشلر دوام ایتدی . اللره آوجلر یورولدی . رئیسک نطق افتتاحیسی اردو و انکلیزجه لسانلریله مطبوع اوله‌رق حضاره طاغیدلدی . صوکره رئیس آیاغه قالقه‌رق نطقنی انکلیزجه لسانیله باصیلان رساله یوزندن اوقومغه باشلادی . طوردبنی زمان آلقیشلانیوردی . هند استقلال اداری بحثنده امثالی نامسبوق برصورتده آلقیشلاندی . بالقان محاربه‌سندن‌ده رئیس بحث ایدرك « لله الحمد سوکیلی ادرنه اوزرنده الآن عثمانلی و اسلام بایراغنك تموجنا اولمسنی کورمکله کوزلرمز آیدیندر » دیدی . رئیسك نطق برساعتدن فضله سوردی .

متعاقباً خطیبلر بربر موقع خطابته کلدرك متاعلرنی صاتیورلردی . بو کورولتی ایکی کون دوام ایتدی . فقط کورولتیسز اوله‌رق نتیجه‌پذیر اولدی . لوندره‌ده‌کی (مسلم لیك) ك هند قونغره‌سنه شعبه اولمسنه قرار ویرلدی . عین زمانده لوندره‌ده (مسلم لیك) رئیس (سید امیرعلی) نك یالکز تصانیف وتألیف کثیره‌سیله اسلاملره برچوق خدمت ایتدیکنی بحث ایتمکله اکتفا اولندی . سید امیرعلی‌نك بالجمله امور سیاسیه‌ده مسلمانلره اولان خدماتندن، خصوصیله طرابلس وبالقان محاربانی اثناسنده‌کی تشبثاتی مسکوت عنه قالدی . اك صوکره آقاخان حضرتلرینی رئیس وکیلی تعیین ایتدیلر . مشارالیه بالذات اجتماعك صوکنه قدر ایکی کون آکره‌ده بولنیوردی . مریدلری طرفندن کندیسنه اون بیك روپیه قدرده (نذرانه) هدیه تقدیم ایدلشیدی .

انتقاد :

مسلمانلر الآن امور سیاسیه‌ده هندولر قدر تجربه ومهارت کسب ایده‌مامشلردر . بو وادیلرده الآن بابا بولنیورلر . هندولر کبی منافع شخصیه‌سنی منافع عمومیه ایچون آیاق آلتنه آلان لیدرلری‌ده یوقدر . اساساً لیدر ملت رئیسی اوله‌رق برآدم بیله یوقدر . یوزنده صوك درجه حرمت ایتدکلری برلیدرك آرقه‌سنده کولدکلرینی کوزمله کوردم . بوندن بشقه مسلمانلرك سیاسی اجتماعلرنده اتخاذ اولنان مقرراتك هیچ بری بوآنه قدر قوه‌دن فعله چیقمامش وچیقارلمامشدر . چونکه بونی قوه‌دن فعله چیقاره‌جق قوته مالك بولنمیورلر . هندولرك‌کی بویله دکلدر .

اورته‌لقه برقاچ کنج دها آتیلمشدرکه ، موقع سیاسی ، مسلمانلرك موقعنی زیاده‌سیله طارلاشدیرمغه سبب اولمشلردر . انکلیزلر ، بونلره پك فنا نظرله باقدقلری حالده ، مسلمانلر طرفندنده هیچ برکونا حرمته مالك بولنمیورلر . بونلر بالقان محاربه‌سنده هلال احمر ایچونده برچوق اعانه طوپلامشلردر . فقط اهالی‌دن آلدقلری پاره‌لرك حساباتنی ویرمدکلری جهتله الیوم متهم بولنمقده‌درلر . بناءً علیه خلق نظرنده اولجه مالك اولدقلری حرمتی غائب ایتمشلردر . صوکره بوکبی یکی تورمش تجربه‌سز کنجلره اعیان، اشراف واسکی خاندانلر باش اکیورلر ، پاره ویریورلر . پاره‌سز اوله‌رق سیاسی ایش یوروتمك هندستان کبی بریرده پك چتیندر .

دها بزه تعلق ایده‌جك بشقه‌شیلرده واردرکه ، بوراده ذکری جائزدکلدر .

اومت قونغره‌نك برفخری مشاوری دخی سیدوزیر حسن نامنده بریسی واردرکه ، اولجه بوودی کومرید غزته‌سنك ناشری مستر محمد علی برابرجه لوندره‌یه کیده‌رك ، کانپور جامعی مسئله‌سنی انکلتره اولیای امورینه آکلاتمغی بلتمشلردی . کندیلرینی هند مسلمانلرینك مرخصی اوله‌رق طانتمشلردی . کرك آقاخان وکرك مستر امیرعلی طرفندن بونلره ویراسی لازم کلن ضیافت ویرلدی . انکلیز اولیای امورینه بوایکی ذات طرفندن تقدیم ایدلدیلر . سیدامیرعلی ایله بوایکی کنج آره‌سنده منازعه آچیلدی . اك صوکره امیرعلی لوندره‌نك مسلم لیك ریاستندن استعفا ایتدی . انکلیز رجالی‌ده بوایکی کیشی ایله ملاقات ایتمکدن چکندیلر . ضمناً تحقیره مظهر اولدیلر . هند مسلمانلرینك ممثلری اولسیدیلر ، بروتستولر برینی‌ولی ایده‌جکدی . مع التأسف بوحالدن صوکره هند مسلمانلرینك سکوتی بوایکی ذاتك ممثل صفتنی حائز اولمدقلرینی برقات دها انکلیز رجالنك نظرنده اثبات ایتدی .

هند مسلمانلری (دهموقراسی) مسلکنی هیچ بروقت قبول ایتمزلر . دائما لیدرلرینی (اریستوقراط) لر ایچنده کورمکه آلیشمشلردر . بوراده، پاره ، عنوان ، لقب دها چوق زمانلر ایچون ایش کوریور .

هندو - اسلام اتفاقی :

مسلمانلرله هندولر بیننده هنوز اساسلی اتحاد واتفاق تأسس ایده‌مه‌مشدر . بوموجود اولینجه حکومت محلیه‌نك حقوقنه خلل کلمز . دیناً ، اخلاقاً ، مشرباً، عادةً هندولرله مسلمانلر بیننده بیوك برتنافر وبرودت حکمفرمادر . هندولرك آلهه‌لری مقامنده اولان اینك واوکوزلری هرسنه قربان بایرامنده مسلمانلر طرفندن اتلاف ایدلدکلرینی کورن بربت پرست هیچ بروقت مسلمانله اویوشمز . دیکر طرفدن یاشلی مسلمانلراویله ظن ایدیورلرکه ، اکرهندولرله اتفاق ایدلسه وانکلیز (هندستاندن چکیلوب قوغیلسه‌لر) هندولرك عددی مسلمانلره قات قات فائق بولندیغندن مسلمانلری المروده قتل عام ایده‌جکلردر . بناءً علیه دیناً یبانجی اولان انکلیزلرك حکمرانلقلری ترجیح ایدلمکده‌در .

دها بوکا بکزر خفی وجلی برچوق عوامل ومؤثرات واردرکه ، هندولرله اسلاملر آره‌سنده‌کی اتحاد واتفاق تامك حصولنه مانع اولمقده‌در .

سوزك قیصه‌سی ، انکلیزلر بومنافرتدن بالاستفاده دها چوق زمان ایچون - بوکیدیشله - هندستانی تحت اداره‌لرنده بولندیره‌جقلردر .

انکلیزلری هندستاندن چیقاره‌جق اویله‌دهاش بروقت هنوز تأسس ایده‌مه‌مشدر .

بز نه یاپالم ؟ :

بزم ایچون هندستانده پك آچیق ونهلکه‌سز برسیاست تعقیب ایتمك لازمدر . حکومت محلیه‌نك علیهنده بولنمقله معروف ومشتهر اولانلرله هردرلو روابط ومناسبات رسمیه‌یی قطع ایتمك وفقط آنلره قارشو پك بیکانه بولنمامق صورتیله هرمسلمان کبی معامله ایتمك، هندستانده‌کی نفوذ داران ایله - که انکلیزلرله بونلر آره‌سنده اساساً اوته‌دن برو دوستلق موجوددر - خوش کچنمك وایجابنده آنلرك معاونت مادیه‌لرندن مستفید اولق ، بزمله مناسبتده بولونمق ایستین مسلمانلری طوغریجه شهبندرلرمز واسطه‌سیله طانیمق ورسمی معامله‌لرده بولنمق .

مناسبت تجاریه ووداده‌یی آرتیرمق ایچون طوغریدن طوغری‌یه ، آچیقدن آچیغه تشبثاتده بولونمقدن بزی انکلیزلر منع ایده‌مزلر . یترکه بوتشبثاتك آلتنده برضمیر مستتر اولمسندن امین اولسونلر . بوندن بشقه اخلاق جهتی هنوز هندستانده تکمل ایتمامش واتمدیکی ایچون هندیلرله - مستثنالردن بشقه‌دریج صورتده مناسبات پیدا ایتمك زمانی حلول ایتمامشدر .

هندیلری مقام خلافته ربط ایچون المزده وسیله‌لر واردرکه ، استعمالی حد ذاتنده قولای اولدیغی کبی ، انکلیزلرکده تقدیرینی جلبه کافیدر .

دهلی : س . م . توفیق

بیروت مکتوبلری

۶

معارف

کچن مکتوبمده بو طرفلرده « متعدی » و « لازم » ایکی نوع معارف فرق ایتدیکمی سویله‌مشدم . آرتیق بعدما سوزم ابی مدت بوموضوع اوزرنده یورویه‌جکدر . آکلامق و آکلاتمق ایسته‌دیکم ؛ بوایکی نورلو عرفاندن هربرینك طوتدیغی یوللردر . « لازم معارف » دن مقصدم ؛ معارف اسلامیه وعثمانیه‌مز اولدوغی آکلاشلمشدی . کری‌یه قالانی‌ده متعدی وچالاکدر !

هریرده اولدوغی کبی بوراده‌ده مکتب ، بویوك ایشلر کورمش

وكورویور . نه‌لر یاپمش ، نه‌لر .. خلقك اللدن لسانی ، عاداتی ، عنعناتی ، عقلی ، نهایت قلبی آلمش ؛ هم ، کیمسه‌یه سزدیرمکسزین ، کیمسه‌یه یان باقمقسزین ، قارنجه‌لر کبی چالیشمش ، روح کبی سریان ایتمش . شیمدی بزم کبی عقلی باشنه صوکندن کلنلر ؛ حیران حیران باقیورز . تا ایلك مکتوبمده‌ده سویله‌دمدی ، بوایشلرك ناصل باشه چیقارلدیغنی اوکرنمك ؛ بزه توجه ایدن ایلك وظیفه‌در . بوتون بدبینلکلره رغماً هیچ‌ده وقت کچمشدر دیه‌مم ؛ ادعا ایده‌رم‌که عثمانلیلرك چوق کنیش زمانی واردر ؛ و « الله بزمله برابردر . » بولنده‌کی قناعتمزك اك بلیغ معناسی بودر . الله ، بزه دائما چوق زمان ویریور ، چوق فرصت ویریور . اوندن استفاده ایتمه‌یه باقمازسه‌ق طبیعی بزمله برابراولاماز .

خیرالله K.T.Khairallah اسمنده برخرستیان افندی ؛ « La Syrie سوریه » عنوانیله بوطرفك ارضی ، منشأ قومی وسیاسیسی ، تکاملی ، حیات اجتماعیه ، ادبیه وسیاسیه‌سی حقنده ١٤٦ صحیفه‌لك فرانسزجه برکتاب نشر ایتمش . [*] باقکز بوکتاب ؛ « تکامل » فصلنك باشنده نه‌لر سویله‌یور :

« اسکی سوریه ایله بوکونکی سوریه اصلا بربرینه بکزه‌مز . اشخاص وهرشیٔ استحاله‌یه اوغرامشدر . بوتکامل ، اصلا ، همان تصادفات حیات محصولندن عبارت برشیٔ دکلدر . عصرلردن بری باشلامش وفقط اوزون مدت سیری بطی اولمشدر . لکن برکون کلوب‌ده آن بآن حاضرلانان بوقطعه‌ده شرائط مساعده‌یه تصادف ایدنجه بردنبره ایلرله‌دی . وآنی بر انکشافه مظهر اولدی . بویکی تحولك علت فاعله‌سی « مکتب » در ؛ اوزون مدت حال فعالیتده کوروان قوت ، « مکتب » اولمشدر .

بوعلت فاعله ، مکتب ؛ اول امرده رومااهبلرینك تحت وصایتنده سوریه‌یه انتقال ایدیور واوراده ایلك اثمار Ren aissance ی میدانه کتیریور . بوندن صوکرا مکتب حیاتی ، سلك دینیدن سلك اجتماعی وذهنی‌یه کچیور .

داها صوکرا اجنبی مکتبلی ایش باشنده کورورز . اوده مکاتب ومطبوعاتیله ، هنوز اویقوده بولونان شرق عالمنده غرب مدنیتنك آیات اقبالنی نشر ایتمك ایچین اوغراشوب طورمشدر .

ایشته برطرفدن بوآناطوبراقده کوندن کونه قوتلەشن تماس بی‌پروا ولاقید ، دیکر طرفدن سوریه‌لی‌نك ، فنیکه‌لیلره قدر طایانان عنعناتی استصحاب ایده‌رك غرب ساحللرنده سربست سربست کزوب طولاشماسی یوزندن مستقبل سوریه‌نك سیاسی شیمدیدن ترسیمه باشلایان مجاهدات ومقاصد ایله تعقیب اولونان برطاقم افکار وتصورات جدیده طوغمشدر ! »

بوسوزلر ؛ بزی پك چوق دوشوندورمه‌لی وارشاد ایتملی‌در . بوکونك طوپی ، توفنکی حقیقت حالده مکتب‌در . « مدنیت ناشرلکی » دینلن یالدیزلی بروسیله ایله آچیلان بوفابریقه‌لرده اصاغه ایدیلن فکرلر وحسلر هرحالده بوطوبراقلر ایچین دائما خیرلی برمتاع اوله‌ماز . بالخصوص ، الکامین ومشنریالیکی‌لر : آیاغه کتیریلنلر دکل ، یوروله یوروله آرانیلان ، آرقه‌سندن قوشولانلردر ، یوقسه معرفتلکده فنانی واردر وعلم ، حیات ومنفعت ایله قاریشنجه انسانلرك اللده بی‌طرفلغی غائب ایدیورر . ایشته بونکچون بوراده بربرلریله دوئللو ایدوب طوران برسورو اجنبی مکتبلرینك صرف علم ومدنیت ایچون ، الله رضاسی ایچون چالیشدقلرینی ظن ایتمك بوعصرك اصلا عفو ایده‌مه‌یه‌جکی برصافدللك اولور .

خیرالله افندی کتابنده دیورکه :

« پك شایان دقت برحادثه داها اجنبیلرك مکتبجیلك خصوصنده‌کی فاعلیتلریدر . سوریه‌نك مرکز عرفانی اولان بیروت ؛ بویوزدن عادتا برمحاربه میدانته دونمشدر . بو ، همان آوروپا دول معظمه‌سنك واونلردن باشقه آمریقا حکومات متحده‌سنك « مکتب واسطه‌سیله استیلای سلیمی Conquêt pacifique » اصولنده برتجربهٔ حلول اجرا ایتمك‌اوزره ایله‌ری‌یه آتیلمالرندن باشقه برشیٔ دکلدر . فرانسه ، آمریقا ، ایتالیا ، روسیه ، انکلتره ، آلمانیا ؛ بوایشك متشبثی بولونیورلر . »

بوحقیقتك قارشیسنده بزه سوزدن زیاده ، کوزمزی درت آچمق دوشر . عجبا شیمدی‌یه قدر آچابیلمشمی‌یز ؛ بویله هرطرفدن أغلال عرفان ایله قوشادیلان بزمسلمانلر ، نه‌یاپابیلمشز ؟ مراق ایدیله‌جك بودر : بوتون بوتون طورمامشز . بوجریان بزی‌ده قیملداتمش . متعدی معارفك حشمت ، دبدبه ودارائی حد اولسون بزی یأسه دوشورمه‌مش . همت وحمیت اربابی ؛ عقللرینی باشلرینه آلمش ، نه‌قدر ناچیز اولورسه اولسون کندیلرینی قورومق ایچین برر موضع طوتمشلر . ایشته سزه بومکتوبمده بیروتده بواحتیاج وتنبهك مولودی اولان « الکلیة العثمانیة الاسلامیه » دن بحث ایده‌جکم . ینه بونوعدن اولان « دارالعلوم » ی دیکر برمکتوبه براقیورم .

الكلية الاسلامية العثمانية :

« الکلیة الاسلامیة العثمانیه » ‌یی زیارتله مشرف اولدم . نازك وغیور مدیری دوقتور « بشیر قصار » افندینك لطف دلالتیله بعض درسلرنده بولوندم ، درسخانه‌لرینی کوردم ، دیکر مشتملاتنی طولاشدم . موقعی ؛ دلربا . بناسی ، ساده ووقور . هرحالده چالیشقانلر محیطی اولدوغنی کوسترەن مآثر ایله طرازیده . زیارتمده بنی بالخاصه اك زیاده ممنون ایدن شیئلردن بری‌ده بومؤسسه‌یی بوکونکی حالنه کتیرنجه‌یه قدر پك بویوك همتلر صرف ایتمش اولمقله معروف بولونان کلیه و هیئت رئیس الاستاذ الشیخ احمد عباس الازهری افندی حضرتلریله تشرف ایتمك اولدی . بوکونلرده مسلمانلر ؛ بربرلریله کوروشونجه جامعهٔ اسلامیه مطلقا موضوع بحث اولویور . بو حال ، بزم محاوره‌مزده‌ده کورولدی ؛ افندی حضرتلرینك رابطهٔ اسلامیه‌یی پك عالمانه آکلادقلرینی کوسته‌رن و « عصبیت قومیه » دنیلوب زمان جاهلیتدن قالمه وابتدائی تمایللردن اولان حسك مسلمانلغك کنیش و فیاض سینهٔ شفقت ومحبتنده یر بولامایه‌جغنه قائل اولدقلرینی آکلاتان قیمتدار سوزلرینه مخاطب اولدم وکندیلرینه امید وحرمت ایله وداع ایتدم .

مکتب اداره‌سنك هدیه ایتدیکی بیاننامهٔ سنوی‌دن اقتباس ایدیورم :

« مدرسهٔ عثمانیه ؛ ٣١٣ سنهٔ هجریه‌سنده کشاد ایدلمشدر .

[*] بوکتابی کوزلرم ، کتبخانه جامکانلرنده ، بولوندوغم مملکتك احوال عمومیه‌سی حقنده برزهبر آرارکن فرانسزجه کتابلر صاتان برکتابجی طولابنده بولدی . تهالکله آلدم وکندی ، مملکتمی ، اجنبی برلساندە اوکرنمك قلا کتنده قویولدم . چونکه فرنکلرك « Actuel » دیدکلری خاصه‌ده کندی لسانلرمزده برکتاب کوره‌مەدم . مؤلف ؛ « معارف متعدیه » محصولی اولدوغی ایچین ولی‌نعمت عرفانی اولانلرك غیرتکشلکنی برتورلو صاقلایامایور . ذاتاً کتابك اك مفید مزیتلرندن وبلاغتلرندن بری‌ده بودر !

او صیراده کوچوك بر مؤسسهٔ علمیه حالنده ایدی وطلبه‌سی اولاد مسلمیندن نهاری صفتیله دوام ایدنلره منحصر بولونویور ایدی. آرادن بر قاچ سنه کچر کچمز بردنبره دائرهٔ مساعیسی بویویو ویردی واهل اسلام آره‌سنده حسن صیت قازانه‌رق معلملرینی ، طلبه‌سنی چوغالتا بیلدی . ایشته بو آندن اعتباراً تکامل تدریجی قانونته تابع اولارق بوکونکی درجهٔ ترقی‌یه ایریشدی‌که آرادن اون طوقوز سنه کچمشدر . آرتیق شیمدی مترقی بر کلیه [*] در . درت یوز شاکردی ، قرقه یاقین اساتذه ، معلمین ومستخدمینی واردر. شیمدی‌یه قدر یتشدیرمش اولوب بوکون سوریه‌نك مابه‌الافتخاری اولان ومصلحلرك طلیعه‌داری بولونان کنجلر ، بوحسابدن خارج ... [*]

مدرسه، آلتنجی سنهٔ تأسیسنه قدر نهاری ایدی ؛ ۳۱۸ سنه‌سنده لیلی قسمنی آچدی . اولا کوچوك مقیاسده ایشه باشلامشدی . کتدکجه ایشی ایلرله‌تدی . بوکون لیلی طلبه‌نك عددی ، یوز اللی‌یی آشمشدرکه بونلرك ایچنده چوغی، سوریه حوالیسنه ، حجازه ، یمنه ، آناطولی‌یه ، بغداده ، تونسه ، مراکشه ، مسقطه ، بصره‌یه وممالك‌عثمانیه‌نك دیکر مراکز مهمه‌سنه منسوبدرلر.

حق تعالی عثمانلی امتنه نعمت مشروطیتی احسان بویوروبده ایش کورمك یوللری آچیلنجه بعض افاضل ، مکتب ایچون بر هیئت(عمده) تشکیل ایتمه‌کی دوشوندیلر . وظیفه‌سی مدیره « شوری » لق یاپمق ، عقل دانیشه‌جغی زمان مرجع اولمق، ینه اونکله برابر مکتبك اسباب ترقیسنی کوز اوکنده بولوندورمق وعصرك مقتضی اولدوغی اصلاحات وتهذیباته یاقلاشمق ایچون چالیشمق اولاجق ایدی . اویله اولدی وبوهیئت ، حاضرلقلرك تماملاندیغنی ، مکتبك قولاً وفعلاً داها زیاده ترقی‌یه مستعد برحاله کلدیکنی کورونجه اوکا (الکلیة العثمانیة الاسلامیه) عنوانتی ویرمکی وبو آدیك ، امته ، جماعت اسلامیه‌یه ودولته بویوك مقیاسده عرض خدمته متوجه آمالك بر فخر صادقی اولماسنی قرارلاشدیردی .

کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه‌ده نه آکلاشیلیر ؟

« کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه » ده‌نجه آکلامق ایسته‌دیکمز شئ ، مترقی بر مدرسهٔ علمیه‌در . اویله‌که بوراده اوقونان علوم وفنون کنجلره باقالوریا شهادتنامه‌سنی قازاندیرسین واونلری علم وادب نقطهٔ نظرندن کلمه‌نك بوتون معناسیله آدم ایتسین ؛ بو مملکتك محتاج بولوندوغی اوصاف ایله ، ذوقی طاتلمش بر علم ، کوزل اخلاق ، وطنپرورلك ، حاصلی علم ومعرفت سلاحی ایله مجهز یتشسین . ایشته غایه بودر .

مکتبده اجرا ایدیلن اصلاحات ایسه شونلردر :

(۱) ابتدائی تدریساتنك اصلاحی واستعدادی ، علمی (*) تدریساتندن تفریقیله ایکی سنه‌یه حصری . صوکرا بوقسمك درسلرنده مشاهده وحس اصوللرینك تطبیقی ایله چوجوغك مفکره‌سنی تقویه ایتمك وذهننی استنتاجه آلیشدیرمق . لسان تعلیمك اغلبیت اعتباریله عربجه اولماسی .

(۲) اعدادی تدریساتی‌ده ایلروله‌تلملی ومعلملر یکی تربیه وتعلیم اصوللرینه متابعت ایتملیدرلر . عمده رئیس استاذی ، مصره کیده‌رك حکومته وخلقه عائد ابتدائی ، تالی ، عالی درجه‌سنده برچوق مکتبلری زیارت ایتمش ، اصول تعلیملرینی کورمش ، مکتب کتابلرینی آراشدیرمش ، عودتده احتیاجی سوندورمکه ألویریشلی بر چوق آثاری برابرنده کتیرمشدر .

(۳) علومك عربجه تدریسنه جدیت واهتمامله چالیشمق . بو املی تحقیق ایچین موجود کتابلردن استفاده ایدیلیور . هنوز عربجه تحریر وتألیف ایدلمه‌ین موضوعلره کلنجه : مکتب ، بوایشی اوزه‌رینه آلاجق ومعلملرك محاضره (قونفه‌رانس دیدکاری) اصولیله ویره‌جکلری درسلر ، ژه‌لاتین ایله طبع اولوناجقدر .

(٤) درس ساعتلری یومیه بشی تجاوز ایتمه‌یه‌جك ؛ ریاضت بدنیه‌یه بالخاصه اعتنا اولوناجقدر .

(٥) قسم ابتدائی‌ده بولونان کوچوك چوجقلری قوللامق ، تمیزلکلرینی تأمین ایتمك اوزره بر مربیه تعیین اولوناجقدر .

(٦) علاوه اولونان درسلر : فلسفهٔ دینیه ، مطالعهٔ عربیه ، تاریخ أدبیات عربیه ، تفسیر ، فلسفهٔ لغویه ، معلومات مدنیه ، اقتصاد سیاسی ، مبادئ حقوق ، هندسهٔ مجسمه ، انتقاد تاریخی ، مثلثات، قوزموغرافیا ، فلسفهٔ عقلیه ، حفظ‌الصحه ، رسم ، اصول تجارت وجوغرافیای تجاری .

(۷) کیمیا وطبیعیات درسلرنده عملیات زمانلرینك توسیعیله آلات لازمه‌نك جلبی .

(۸) کرك معلمین وکرك طلبه فصیح عربجه ایله درس ویره‌جك وقونوشاجقلردر .

(۹) نباتات وزراعت تجربه‌لری ایچین مناسب بر یر تخصیصی.»

هیئتك وسائل لازمه‌یی ادراك ایدنجه برده قسم دینی آچمق نیتنده بولوندوغی آکلاشیلیور . برر حقوق وتجارت شعبه‌سی آچمق‌ده جملهٔ تصوراتندندر .

« بیاننامهٔ سنوی » نك بر طرفنده دینیلیورکه : « شوق وهمتی قوتله‌ندیره‌ن شیلردن بری‌ده حکومتمزك مدرسه‌نك وطن عثمانی ورابطهٔ

---

[*] عرب قارده‌شلریمز « کلیه » یی بعضاً « université » وبعضاً « Collége » معناسنده قوللانیلیورلر .

[*] مکتبك الیوم مدیری ، طبیبی وتاریخ ، حفظ‌الصحه درسلری‌معلمی بولونان بشیر قصار افندی ، ۳۱۷ سنه‌سی مأذونلرندندر . شایان تقدیر اولان ثمرات‌دن بری‌ده بورادن یتیشن کنجلردن بر قسم مهمنك سلك تجارته انتساب ایتمش بولونماسیدر. آره‌لرنده دوقتور، غزته‌جی ، محامی‌ده وار . بر مکتوبله دوشونجه‌سنی بکنمه‌دیکمی یازدیغم « کیف ینهض العرب » محرری عمر فاخوری افندی‌ده مکتبك یکی شهادتنامه لیلرندندر .

(*) کلیه‌نك اوچ قسمی واردر : (۱) ابتدائی (۲) استعدادی (۳) علمی .

عثمانيه يولنده‌كی خدماتی تقدير بيورماسی واوكا نظر عون واسعاف ايله باقه‌سی‌در . حكومت ، كليهٔ عثمانيهٔ اسلاميه‌نك مترقی كليه‌لردن بری بولوندوغنی وشهادتنامه‌سنك مكاتب رسميه شهادتنامه‌سنه معادل اولدوغنی تصديق ايديور . بونكچوندر كه : كليه استاذلری خدمت عسكريه‌دن معفو اولدوغی كبی قسم علمينك صوك ايكی سنه‌سنده بولنان شاكردانده افراد مؤجله‌دن اعتبار اولونور . »

بياننامه‌نك « لغات الكليه وعلومها » فصلنده توركجه‌يه عائد شو سوزلر وار : « كليهٔ عثمانيه ، عثمانلی چوجوغنك حكومتنك رسمی لسانی كوزلجه اوكره‌نمه‌سی ايچين بوتون قوتيله بذل غيرت ايديور . هر اوچ قسمده توركجه‌نك مطلوب وجهله تحصيلی ، قرائت ، كتابت ، مكالمات ، مفردات ، صرف ونحو ، بلاغت ، انشا ، ادبيات وترجمه كبی اصول وفروعك احاطه‌سی ايچون لازم كلن وقت تخصيص اولونمشدر . »

فقط ، بيلمم بر يا كلشلقمی وار ، ابتدائی قسمنك مفردات پروغرامنده توركجه‌يی بولامادم . فرانسزجه ايسه بوقسمك هر ايكی سنه‌سنده‌ده وار .

« كليهٔ عثمانيهٔ اسلاميه » حقنده برآزده « La syrie سوريه » محررينی ديكله‌يه‌لم :

« هر نه‌قدرديكرلرينه نسبتله يكی‌ايسه‌ده عصری moderne حركتده اخذ موقع ايتمك ايچين جدی ، مفيد و اسلامی مساعی ابراز ايتمكده ومسلمان جمعيتی اوزرنده مؤثر آدملر يتشديرمكده اولدوغی ايچون بوقولله‌زدن‌ده بحث ايتملی‌بز .

۱۸۹۵ ده ، الازهر دارالفنوننك سابق شاكردی شيخ احمدعباس طرفندن تأسيس اولونان بو مكتب ؛ اسكی عنعنه‌لرايله آچيقدن آچيغه علاقه‌سنی كسه‌رك قاپولرينی عصری (زمانه اويغون) فكرلره آچدی . فرانسزجه ، بيروتك خرستيان مكتبلری نمونه اتخاذ ايديله‌رك بر لسان مجبوری كبی مكتبه ادخال ايدلدی وتدريسات فنيه‌ده اساس اولدی : مسلمان عنعنه پرورلكنك Traditionnalisme قوتنی تقدير ايدنلره كوره بو ؛ بر پرواسزلق ، بويوك‌بر تجدد وعينی زمانده براوزلاشمه‌در . ايشته بوزماندن اعتبارآدركه بز ، محررلك ، خطابت ، غزته‌جيلك ايدن بر طاقم كنج مسلمانلری اجتماعی وحريتپرورانه نظرياتك دعوتكار APotre لری كوروبورز . اولجه‌مسلمان كتله‌نك ، آرقه‌سنده‌متجردانه كيزله‌نوب طوردوغی برحائل واردی . شيخ‌عباس ، احتمال لايشعرانه ، فرقنه وارمادن inconsciemment بر مجدد اولدی . واقعا بر طاقم مشكلاته ، طاتسزلقلره هدف اولديسه‌ده ايشی ، بعدما أمين ونظريات مساعده‌كارانه وحريت پرورانه‌سی مظفردر : اونك الك مخلص رفقای مساعيسندن بری‌ده آبای يسوعيه طرفندن تحت انحصاره آلنان مكتب كتابلريله پك‌زياده كسب معروفيت ايدن يوسف خرفوش اولمشدر . بوآدم ، كندندن صوكرا كندكجه بويويه‌جك اولان برنام قازانمغه نامزد متواضع برعاملدر . شاكرعون ، وبارلاق مساعيسی اورته‌سنده پردنبره اولوويرن نجيب حيبقه‌ده صيرا صيرا كليهٔ عثمانيه‌يه تقديم رفاقت ايتديلر . شيخ عباس طرفندن ابراز اولنان خدماتك نشانهٔ تقدير وشكرانی اولمق اوزره مسلمانلر ، مكتبنی « دار الفنون » « université » قلب ايتمك تصورنده بولونويورلر . اخيراً كمال حظ ايله خبر آلديغمز بونيت ؛ طريق ترقی‌ده بويوك بر آديم اولاجقدر . »

كورولويوركه تكرارايدوب طوردوغم كبی برقملدانمه ، كرنمه‌وار . شبهه‌سز بيروتك آفاقنه قارابولوطلر كبی چوكن اوقورقونج متعدی‌معارفك قارشيسنده بزم بردكل ، ايكی ، اوچ ، درت ، ... كليهٔ عثمانيه‌مز بيله كافی دكلدر ، كوز طويورماز . فقط بوكاده شكر .

مكتبجی اولدوغم ايچون بو بحثلردن دنيالر قدر ذوق طويارم . سزه بويله هرجنس معارفدن خبر ويرن مكتوبلر يازوب طوراجغم . همان الله توفيق بيوره وجهله‌مزی ، برر برر وبر آن اول اصلاح ايله‌يه . ده‌يه‌لم وچاليشالم ، چونكه پك كيچ قالمشز وبردقيقه غائب ايده‌جك وقتمز يوق آرقاداشلر ...

حارث بن همام

ژاپونيا مخابر مخصوصمزدن :

دين ايله سياست يكديكرندن آيريلماليميدر ؟

دين‌ايله سياستك يكديكرينك لازم غير مفارقی اولديغنی آكلامق ايچون آرتق شاهد ودليللره كوندن كونه احتياجمز آزاليور ظن‌ايدرم .

صوك بالقان محاربه‌سی ، دين و سياستك نه قدر بربرينه مربوط بولنديغنی كوسترمك ايچون پك كوزل مثاللردن بريدر : بز ، مترقی ملتلر عدادينه كيرمك مقصديله دينمزی ايكنجی درجه‌ده طوته‌رق يكی بر سياست « مدنيه » تأسيس ايتمشدك . مغلوب اولدق ؛ بالقانلر محاربه‌سنك نصرانی آلايلری قوماندانی دينی بر حرب اعلان ايتديكی ايچون آكا آوروپا ، بتون عالم نصرانيت ظهير اولديلر ، غلبه مادةً معناً آنلرده قالدی .

بو سطرلری هر نه قدر بن يازيورسه‌مده بو فكر عن اصل بنم دكلدر ؛ بو فكری بكا تلقين ايدن چين اختلال ثانيسنده بيوك يارارلقلری ، فداكارلقلری ، عقلك قبول ايتمكده تردد كوستره‌جكی درجه‌ده اقتدار و فعاليتلری ايله كسب شهرت ايتمكله برابر مستبد (يوانشيقای)ك پنجهٔ ظلمندن جانی قورتارمق ايچون ژاپونيايه التجا ايدن مجاهد (تان نه‌ن كيئو) نام آسيالی بر قرداشمزدر .

مشار اليه ديبوركه : (بز چين اختلالنده بتون موفقيتلريمزه ، دين ايله سياستی برابر قوللانمقله نائل اولدق ، هيچ بر ملت يوقدركه آنك تقديس ايتديكی بر دين اولماسون . دين ، اختلال اربابی ، قوماندانلر ورجال دولت طرفندن سياستده‌ده قوللانيلورسه وآنی قوللانمقده مهارت كوستريلرسه ، امين اوليكزكه هيچ بر فرد وطن اولماز كه آنلرك اوامرينه اطاعت ايتمسون .

ایشته سزه دیکر بر مثالده بالقان حربی‌در . بالقانلیلر افرادده وطنه مربوطیتی تقویه ایچون دین نامنه خطابه باشلادیلر ، اسلاملرك تحت اسارتنده بولنان دینداشلرینی قورتارمق ایچون اعلان حرب ایتدیلر ، ملتداشلری ایسه ایکنجی درجه‌ده قالمشلردی . بوکا ١٩١٢ سنه‌سنده عقد اولنان صربستان وبلغارستان اتفاقی پك آچیق بردلیلدر.

عینی زمانده سز کنجلر تورکیانك اموراداره‌سنی الیکزه آلدیغکز آندن اعتباراً ، بیلمم نه مقصدله، آوروپایه یارانمق امیدیله‌می، نه در ، دینکزدن تباعد ایتدکجه ایتدیکز . بالقان محاربه‌سنده بر قاچ آی‌مقدم اولاجق ظن ایدرم ، چینلی اسلام آرقداشلرمدن بری استانبولده منتشر « اقدام » غزته‌سندن ترجمه اولونمش بر انکلیزجه مقاله‌یی بکا کوستره‌رك « ترکلر نه قدر صوللاشمشلر باق ، بزده آوروپاده یاشامق ایسته‌یورسه‌ق آوروپالیلر کبی اولمالی‌یز دیورلر . بن آوروپاده پك چوق ترکلره راست کلدم. آنلر وجهاً ولباساً بر آوروپالیدن ذاتاً فرقسزدرلر ، اخلاقده آنلری تقلیده چالیشانلر ینه پك چوق راست کلدم . محرر بو سوزلریله نه دیمك ایسته‌یور بیلمم اما غالبا بونلر دینلرینی‌ده آوروپالیلرك خوشنه کیده‌جك بر طوره افراغ ایتمك فکرنده‌درلر . » دیه‌رك تأسفلرله آجی آجی کولیوردی. اوزمان‌اوقدر معناسنی آکلایه‌مدیغم آجی کولوشلری شمدی دوشوندکجه اونك شویله دیکر سوزلری‌ده خاطریمه کلیور :

« هونقونقده بولنان‌اختلال قومیته‌سنك مرکز اداره‌سنده بروقتلر یالکزایکی‌مز قالمشدق. هرکس‌هرطرفه‌متنوع وظیفه‌لرله‌کوندریلمشلردی. بز آنلردن‌حوادثی‌تلفیق وتوحیدایدوب‌باش‌قومانداننمز(سون‌یاتسه‌نه) رابور صورتنده تقدیمه‌مأمور ایدك . برکون درین درین خیاللرله اوغراشه‌رق اوزون‌مدت‌یوزیمه باقوب‌طوردقدن صوکره: « بونلرهپ‌خیال اما ایچنده اویله‌حقیقت‌نورلری‌پارلایانلری‌ده وارکه انسان آنلرك‌حصولنی‌دوشوندکجه عظمتلری قارشوسنده‌حیرتده قالیور. مثلا قوردیغمز شوخیالی پلانلردن پك جزئی بر قسمی بیله وجوده چیقارسه عثمانلی ایله چینك آسیاده نه بیوك روللر اوینایه‌جغنی تخیل بیله بنی چیلدیرتیور ، قلبمك کوکسمه‌صیغمادیغنی حس‌ایدیورم. اکر چین جماهیر متفقه‌سی داخلنده بولنان اسلاملرك جهالت حاضره‌لرینه باقوبده عکس فکرده بولنورسه‌ك امین اول‌که یاکیلیرسك . هیچ بر چینلی اسلام یوقدرکه آنك قلبنده عثمانلی پادشاهی او بیوك خلیفه‌یه بر موقع احترام بولونماسون . ایشته او حس احترام و محبت ، دها طوغریسنی ایسترسه‌ك او حس که تقدیری ایچون کلمه بولوناماز ، اویله بر قوتدر که قرق میلیون چینلی اسلامی بر آنده توحید ایدر . بوکا نه جهالت حائلدر ، نه‌ده ملیت . الحاصل شو قوت عظیمه چین جماهیر متفقه‌سنك حکومت عثمانیه ایله اتحادینی آرزو ایدر ، که بونده شبهه یوقدر . قاچ یوز میلیونده اسلامك‌محبتنی جلب ایده‌جکدر . بوندن طوغان سطوت ، قدرت هرناصل ایسترسه‌ك اویله تسمیه ایت – اویله بر شیدرکه قارشوسنده متفنن، مسلح آوروپا بر وفورمه ایله یوق اولور . بویله شیلر ایشته او خیال فرض ایتدیکمز لقلقیاتك بر نتیجه‌سی اولاجقارینه امینم ، چونکه وطنمك ، ایشته شو اوزون صاچلی ، قیصه عقللی احمقلر وطنی دیه آوروپالیلرك تحقیر ایتدیکی چینك بز چالیشیرسه‌ق خلاصه ایریشه‌جکنه امینم » دیوردی.

« مرحوم صوکره چین اختلالنده غیرت واجتهادی ثمره‌سی‌اولارق غایت جسور کوچوك براسلام کوکلی فرقه‌سی وجوده کتیرمشدی ، بو قوتیله حریت یولنده کاملاً محو اولدی . »

ایشته سزك بر چینلی دینداشکز بویله دوشونیور . سز سیاستك نره‌لرده ناصل قوللانیله‌جکنی آزاجق‌ده خرستیان قومشولریکزدن اوکرنملیسکز . آنلر ، بالقان محاربه‌سنده بالقان اوردولرینه معاونت‌ده بولونمق ایچون یالکز یاریم میلیون راده‌سنده بولنان چینلی خرستیانلر‌دن‌ده اعانه طوپلادیلر . آنلری‌ده قدسی سزك الکزدن تخلیص ایچون ولو جزئی اولسون مادةً معاونده بولونمغه دعوت ایتدیلر ، ویریلن اعانه‌نك‌هیچ اولمازسه ایاصوفیه‌یه خاچ رکز ایتمك املیله چالیشان اردولره بر قاچ قورشون تدارك ایده‌جکنی سویلدیلر . صافدرون ومخلص آسیالی خرستیانلرده حقیقةً اعمال‌حسنه‌ده بولونمق املیله جیبلرینی بوشالتدیلر. بیچاره‌لره او قدر سزك باربارلغکزدن بحث اولونمشدرکه، آنلر مجوسیلره بیله سزدن زیاده حرمت ایدرلر .

یاریم میلیون نفوسه‌مالك چینلی خرستیان‌عالمی بویله‌لکله اثبات‌وجود ایتدی ایسه‌ده قرق میلیون راده‌سنده بولنان اسلام چینلی عالمی یالکز واه‌واه خلیفه‌نك اردوسی مغلوب اولمش ؛ انکلیز غزته‌لری پاشالرینك قورقاقلغندن، خبرسزلغندن بحث ایدیورلر، آنك‌ایچون‌اولاجق؛ یوقسه عثمان پاشانك عسکرلری ایله شمدیکی عسکرلر آراسنده برفرق یوقدر ، هر ایکیسی اسلامدر ... کبی لقلقیاتدن ایلرو کیده‌مدیلر . جزئی بر حرکت تولد ایتدیسه‌ده مثلا کرك‌طمعکارلغی‌سایه‌سنده جمع اولنان‌پاره‌لرك نصف اعظمی ینه چینده قالدیغندن شانلرینه لایق درجه‌ده اولمدی. سزایسه شمدی هرنوع معاونت نقدیه‌یه محتاج بر آنده بولونیورسکز . عالم سزکیکی دریدنوطلر ایچون‌عالم‌اسلامدن پاره‌جمع ایتمکده اولدیغکزدن بحث ایدیور . ولو عالمی یالانجی چیقارمامق‌ایچون تدبیرلی، معلوماتلی برعالم ، دها ایسی متدین برسیاسیکزی چینه کوندروب دوناتما اعانه‌سی ایچون قومیته‌لرتشکیل ایتدیریرسه‌کز وبوقومیته‌لرك اوراقنی غایت‌رسمی ومقید بر حاله وضع ایتدیریرسه‌کز ، کوجك بر طوربیدویه‌ده چین اسلاملرینك احترامله یاد ایتدکلری تاریخی براسم قویارسه‌کز بیلمش اولیکزکه چین اسلاملری جزئی برمدت ظرفنده بردریدنوط دهاانشا ایتدیریرلر .

ایشته‌بونلرهپ‌سیاستك دینله برابر قوللانیلمه‌سیله، سزلك‌ده‌دینکزه تمسککزله ، دینی سیاسی برصورتده‌ده قوللانمه‌کزله بو خصوصده پك جزئی‌برغیرتله‌حاصل‌اولور. دستکاهلر اکر آوروپاده سزدقایالی‌ده اولسه، (ناغاساکی) و (قوبه) ده‌کی ژاپون دستکاهلری هروقت آچیله بیلور، وایستدیککز جسامتده دریدنوطلری‌ده قولایلقله درعهده ایدرلر . [قوبه دستکاهلرنده انشا اولنان صوك سفائن حربیه‌نك اکثریسی

آوروپاده انشا اولنانلردن سرعتجه یك ایلرو اولدقلری تجربه‌لرله کورولمکده‌در ، جسامتجه‌ده آنلردن آشاغی قالمامقده‌درلر .] خصوصاً ژاپونلرك انشا ایتمکده اولدیغی طورپیدو مخربلری الیوریشلی لکلریله صوك روس ـ ژاپون محاربه‌سنك اك مهم صحیفه‌سنی یازدیرمشلردر .)

مجاهد (تای ته‌ن کیئو) نام چینلی قرداشمزك چینده اعلان مشروطیتمزك ناصل برمسرتله استقبال اولندیغنه دائر سویله‌دیکی وسویلرکن کوز یاشلریمی آقیتدیغی صحبتلریده شایان قید ایدیسه‌ده ؛ شمدیلك بوقدرله اکتفا ایدوب ، آرتق تاریخی مثاللردن ، دلیللردن درس آلمق زمانك ورود ایتدیکنی وطنداشلریمه عرض ایدرم .

توکیو ، واصیده دارالفنونی طلبه‌سندن

احمد منیر بن عبدالرشید

مطبوعات

هندستان مسلمانلری وبکله‌دکلری املر

افریکان تایمس غزته‌سی اك صوك نسخه‌سنده نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده دیورکه :

عثمانلی ایتالیا محاربه‌سندن اول هندمسلمانلری کندی یارالرینك تداویسی ایله مشغول و یالکز برفکر پشنده قوشویورلردی که اوده (علیکر) ده بر جامعهٔ اسلامیه تأسیس ایتمك ایدی . لکن مسلمانلرك افکاری بو نقطه‌ده طورمایه‌رق مجراسنی دکیشدیردی . هندمسلمانلری بتون نظرلرینی اولا طرابلس ، صوکره‌ده ادرنه‌یه چویردیلر . بربرینی متعاقب عثمانلیلرك بویله ناکهانی ایکی محاربه قارشیسنده بولنمسی بونلرك صبرینی توکتدی ، آرتیق کندی داخلی ایشلرینی وقت آخره براقه‌رق خارجده بولنان مسلمان قرده‌شلرینه عطف نظر ایتمه‌یه مجبور اولدیلر . ایشته هندمسلمانلرینك بوصورتله حرکتی کوستریورکه : ظن ایدلدیکی کبی اونلر یالکز کندی ایشلری اوزرینه قصراهتمام ایتمش دکللردر .

صوك بالقان محاربه‌سنده سیاست مسیحیه‌نك قربانی اولان شهدای مسلمینك ارامل و ایتامنه هندستان مسلمانلری طرفندن کوندریلن اعانات ، اتحاد اسلامك ، کرهٔ ارضده بولنان مسلمانلری یکدیکرینه ربط ایدن قوتك نه‌قدر متین اولدیغنی پك واضح برصورتده کوستریور .

متوالی برصورتده عثمانلیلر اوزرینه اعلان ایدیلن محاربه‌لر ، هندمسلمانلریله عثمانلی مسلمانلری آره‌سنده‌شمدی‌یه‌قدر مثلی نامسبوق برحس اخوت اویاندیردی‌که : بوکون بتون مسلمانلر آره‌سنده اخوت ووحدت اسلامیه فکرینی بر امر واقع اولارق کوریورز .

آرتیق ، برکره اخوت اسلامیه اساسنك وضعی اتمام ایدیلنجه بو اساس اوزرینه عظیم بربنا یاپمق ، درتیوز میلیون مسلمانی بربرلریله قایناشدیرمق ایچون مسلمانلرك چابوجاق حرکته کله‌جکلری شبهه‌سزدر .

ایکی سنه‌دنبرو مسلمانلرك دوچار اولدقلری مصیبتلر ، فلاکتلر هیچ شبهه براقادی‌که : دکل یالکز مسلمانلر ، بلکه بالذات مسلمانلقده پك مدهش بر صورتده تهدید ایدلمکده‌در . مسلمانلغی بومخاطره‌دن تخلیص ایده‌بیلمك ایچون یکانه چاره رهکذار اسلامه وضع اولنان عقبه‌لرك هپسنه مانع اولاجق برمقاومت مشترکه میدانه کتیرمکدر .

بزدن بکله‌نیلن شی ، بیوك خرستیان دوستلرك اللریله عالم اسلامه اصابت ایدن بتون فنالقلری هپ بردن تحمل ایتمك ایچون حاضرلانمه‌مزدر .

ذاتاً جامعهٔ اسلامیه‌نك بوندن بشقه معناسی یوقدر . جامعهٔ اسلامیه‌یی بشقه شکلده مطالعه ایتمك طوغری دکلدر . بزه اصابت ایدن عظیم مصیبتلر ، هرشیئی براقه‌رق یالکز اله واحده ، نبی واحده ، کعبهٔ واحده اعتقاد اطرافنه طوپلانمه‌مزه سبب اولمشدر . بر الله ، بر پیغمبره ایناناں ، برقبله‌یه توجه ایدن مسلمانلر بعدما فکراً ده برنقطه اطرافنده طوپلانه‌جقلردر .

ایچنده بولندیغمز زمان ، تاریخ اسلامك قید ایدیکی فلاکت زمانلرینك اك مدهشیدر . بناءً علیه اوزریمزه واجب اولان ، فرصتی فوت ایتمه‌دن غیب ایتدیکمز شیلرك تلافیسنه قوشمقدر .

جامعهٔ اسلامیه ، یاخود کرهٔ ارض اوزرنده بولنان مسلمانلری دائرهٔ اخوته دعوت ایتمك ، هندمسلمانلرینك جمله‌سنك قلبنی اشغال ایدن مسائل حیاتیه‌نك اك مهمیدر .

بزی محیط اولان بوقدر صعوبتدن قورتولمق ایچون ذکر ایتمش اولدیغمز شی هرحالده تعلیم وتربیه کورمه‌مزه محتاجدر . بوکون مسلمانلرك ایلری کلنلری بر طرفدن بوفکرده اولانلری استحقار واستخفاف ایله برابر ، دیکر طرفدن حکومتك کوستردیکی جیله‌لره پك معارضدرلر . مسلمانلرك حقیقةً ایسته‌دکلری شی ، یالکز برجیله دکل ، بلکه وظائف حکومتده کندیلرینك تام معناسیله ممثللری اولمقدر ، که بوصورتله کیت‌مهمله معامله‌سنه معروض اولماسونلر . برنجی امنیه کبی بوده هند مسلمانلری ایچون پك ضروری برشیدر . مسلمانلر تام معناسیله مسلمان قالدقجه بونده حکومتدن بکلامیه‌رك یالکز کندی مقدرات وقوتلرینه اعتماد ایتملری لازمدر .

اوچنجی برشی دها وارکه اوده : بوملکتده یشایان مسلمانلر ایله هندولر آره‌سنده براتفاق تأسیس اولنمقدر . چونکه بوکون هرایکی ملتده آکلایورلرکه : مملکتلرینك سلامتی مشترکاً چالیشملرینه ، وطن مبارکلرینی تخلیص ایچون هپسی بردن شتاب ایتمکه متوقفدر . مع التشکران کوریورزکه : بوایکی ملت بیننده اتحاد اماره‌لری ظهورایتمکده‌در . کرك حرب اخیر ، کرك افریقای جنوبی وقانپور مسئله‌لری هرایکی ملت اوزرنده مشترکاً برتأثیر براقدیغنی کوریورز .

بناءً علیه هندستانك مستقبلندن قطع امید ایتمك بزم ایچون حالا مستحیلدر . دیه‌بیلیرزکه بوکون مسلمانلر ایله هندولر ، وطنلرینه مخاصم اولان شیلرده نه‌صورتله اتحاد ایده‌جکلرینی اوکرنمشلردر .

ایشته هندستانك خلاصی کندیلرینه نسل آتینك بویونلرینه بورج اولان ایش بودر . لکن بوغایه‌یه ایریشه بیلمك ایچون هرحالده عصرك محتاج اولدیغی تعلیم وتربیه‌یی کورمك لازمدر . بونك ایچوندرکه : اك اول علیکر جامعه‌سنی اتمام ایتمك لازمدر . علیکرده تأسیس ایده‌جك اولان جامعه ، هندستان مسلمانلرینك تاریخ محوری اولاجقدر . برده بوملکت اهالیسنك اك زیاده محتاج اولدیغی شی ، تعلیم نظرینك تجربهٔ عملیه‌یه مقارن اولمسیدر . »

عالم اسلام خرستیانلشدیرمش !

بر مدتدنبری لوندره‌ده ، میسیونر جمعیتلرینه منسوب بر هیئت طرفندن « عالم اسلام = The Moslem Movld » عنوانلی بر مجموعه انتشار ایتمکده‌در . بو مجموعه‌ده پروتستان میسیونرلری اسلام علیهنده شدتلی مقالات نشر ایدیورلر . سنه‌ده درت دفعه انتشار ایدن بو مجموعه‌نك دردنجی جلدینك ایکنجی عددنده مدیر جریده « سمیوئیل م . زویمر » نامنده الهیات شعبه‌سندن دیپلومه‌لی بر پروتستان پاپاسی « عصر حاضرده عالم اسلامی خرستیانلشدیرمق » عنوانیله برباش مقاله یازیور . مذکور مقاله‌نك فقرات مهمه‌سنی بروجه آتی ترجمه ونقل ایله انظار انتباهه وضع ایلیورز :

« غربك مدنیتی ، ادبیاتی ، تجارتی وحکومتی منورالفکر مسلمانلر اوزرینه بیوك تأثیرات اجرا ایده‌رك ، اونلری ، قرآنده‌کی اعتقادلرك یا تصحیحنه ، یاخود ترکنه مجبور ایتمشدر .

« یکی اسلامیت » ك قهرمان غیرتکشانی ، کرك ممالك عثمانیه‌ده ، کرك ایرانده ، هندستانده ، ومصرده ... اخلاق واجتماعیاتده‌کی آمال ومساعیلرده خرستیانلغه قطعیاً دشمن دکلدرلر ، بلکه اونك متفقیدرلر ، بز کمال خلوصله ،

اونلرك بوواديده ابراز ايتدكلرى مساعئ تجددكارانه‌یی آلقشلارز .

اونلر ایله آل برلکده چالیشه‌جغز . « تستر » ایله « تعدد زوجات » دخی « اسارت » کبی نابدید اولمغه محکومدر . همان هریرده کتب مقدسه (Bible) ایله نصرانیته قارشی بر حسن توجه مشاهده ایدیلمکده‌در .

کبرو تعصب یرنده تحقیق وتفحصه جدی بر روی رضا ارائه ایدلمکده‌در . بعض مراکز اسلامیه‌ده ، الیوم انجیل اك ایی صاتیلان کتابدر . مقدما پك تهلکه‌لی اولان واقعه‌لر ، شمدی علناً اجرا قیلنیور .

مجموعه‌مز ، شمدی‌یه قدر امثالی کورولمامش غایت مساعد فرصتلری ، خرستیانلغه دوغری مشهود حرکات وتمایلاتی مبین برچوق دلائلی حاویدر .

حقیقةً تام وقتدر ؛ اللهدن بیوك شیلرك تجلیسنی بکلمکده ، اوكا بیوك ایشلر یاپمقده بولنیورز . تام وظیفه‌نك قارشوسنه کلدك . بتون احتیاجاتی‌ده تقدیر ایدیورز . شمدی‌یه‌قدر اوکزده میخلانوب دوران مسدود قپولرك چوغی آچلمش ، متباقیسی‌ده آچیلمق اوزره‌در .

بزده دوقتور « موط » کبی « عجبا نیچون جناب حق یالکز شیمدی عالم اسلامی طانتدیردی وخرستیانلغه یاقلاشدیردی ؟ » دیه سؤال ایده‌بیلیرز . اوت ، نیچون عجبا ، الله بوقدر واسع ومنتظم میسیونر هیئتلرینی هم داخلده ، هم اراضئ اجنبیه‌ده احضار وترتیب بیورمشدر ؟ عجبا نه‌دندرکه الله بالخاصه زمان حاضرده بوقدر حدسز حسابسز منابع ووسائطی کلیسانك یداختیارینه تودیع ایتمشدر ؟ سؤاله نه حاجت ! اللهك اراده‌سی ، آرزوسی بتون عالمی خرستیانلشدیرمقدن عبارتدر . زیرا دنیانك بوکونکی وضعیتی واللهك مسلکی‌ده بونی ارائه ایدیور .

مشقت هرنه‌قدر بیوك اولورسه اولسون ربمز یسوع المسیحك توفیقیله واونك تبعه‌سی سایه‌سنده هپسنی اقتحام ایده‌بیلیرز .

ایشته عصر حاضرده عالم اسلامك خرستیانلشدیریلمسی بزم میسیونرلکمزك پروغرامی ، بزم کلهٔ اشارتمز اولمسی لازمکلمزمی ؟ »

موسقوف تهلکه‌سی

لوندره‌ده آیده بر چیقان (ذی انکلو - راشن) نامنده‌کی جریده‌دن ترجمه اولنمشدر :

« سیاسیات بین‌الملیه‌یی مطالعه ایدنلرجه معلومدرکه : روسیه ینه دهشتلی براویون اوینامق ایستیور . وقتیله بیوك بریتانیانك اوعنعنوی سیاستی روسیه‌نك حدوددن طیشاری چیقمه‌سنه ، بالخاصه دولت عثمانیه‌یه قارشی تجاوز ایتمسنه ممانعت ایتمکدن عبارت اولدیغی حالده مؤخراً اوسیاستده ناکهانی بر تحول وقوعه کله‌رك روسیه ایله ائتلاف ایدیوردی . ایشته بوسایه‌ده شیمدی روسیه‌دولتی عالمی ، آوروپایی هرج ومرج ایتمك املنده بولونیور .

روسیه بالفعل ، طهرانده داخل اولدیغی حالده ، بتون شمالی ایرانك حاکمی بولونیور ؛ حالبوکه انکلتره ، ایرانك جنوبی چوللرنده‌کی « منطقهٔ نفوذیله » قناعت ایتمکده‌در .

روسیه‌نك مدهش تحشیدات عسکریه ایله جسیم انشاآت بحریه‌سی ، اخیراً آوستریاده توقیف اولونان برچوق جاسوسلرینك محاکاتی ، وسائر حکومتك استحضاراتی کوستریورکه : بودبو شمالی تکرار جنك یولی طوتوب آوروپایی وبوتون جهانی برجدال عمومی‌یه صوقمق ایستیور . بویله برحرب عمومینك وقوعی تقدیرنده ، روسیه‌نك ایکی باشلی قارتالی ایکی استقامته طوغری یورویه‌رك یرتیجی طیرناقلریله شکارینی دها قولایجه الده ایده‌بیله‌جکنی تخمین ایدییور . اوت ، آوروپا بری برینه کیررسه روسیه‌ده درحال ایکی جهته یورویه‌جکدر . بونی بیلمه‌ین کیم وار ؟ روسیه‌نك هدف شکاری ، (ایوچ) ایله (عثمانلی) اولدیغی بوتون عالمجه معلومدر . کچنلرده ایوچ قرالی مجلس مبعوثانده ایراد ایتدیکی نطق افتتاحیده بوتهلکهٔ محتمله‌دن بحث ایتمی وبومناسبتله حصوله کلن هیجان خاطرلرده اولمالیدر . حکومت سنیه دخی بوتهلکه‌دن تماميله خبردار اوله‌رق پك متیقظانه داورانیور .

حقیقةً شو موسقوف تهلکه‌سی اوقدر سریع ویقیندرکه بوتون قابینه‌لرایله آوروپا سیاسیونی « عجبا هانکی دقیقه‌ده روسیه ، ضربه‌سنی اوره‌جقدر ؟ » دیه صوروب طورمقده‌درلر . بعض محافلده ظن وتخمین اولوندیغنه کوره روسیه حکومتی ، انشاآت بحریه‌سنی اکمال وحرب ایچون لازم اولان پاره‌یی قاصه‌سنه طولدوردقدن صکره درحال عرض ایتدیکمز ایکی جهته یورویه‌جکدر .

ایشته بوحقایق ، نظردقت وامعانه آلیرسه‌ق شو سؤال واردخاطر اولور :

« عجبا انکلتره حکومتی ، روسیه ایله موجود اولان یکی ائتلافی موجبنجه زه‌یه قدر روسیه ایله برلکده کیده‌بیله‌جکدر ؟ » روسیه‌نك دیپلوماسی واردو سایه‌سنده توسیع نفوذ ایده‌رك فرمانفرما بولونماسندن عجبا ، آوروپانك ترقی ومدنیتی شویله طورسون ، انکلتره نه قازانه‌جقدر ؟

تشکر اولنورکه شمدی ، بومسئله بتون وخامتیله انکلیزلرك انظار عامه‌سنه وضع ایدیله‌رك افکار عمومیه بو سقیم پولیتیقه‌نك علیهنه چوریلمکده‌در . شمدی‌یه‌قدر بریتانیا اهالیسی کورکورینه خارجیه ناظرینه اعتماد ایتمکده ایدی .

بزلر خارجیه ناظرمزی فوق‌الطبیعه برآدم ایمش ده طرف غیبدن ملهم اوله‌رق مهام امور خارجیه‌مزی متانت وکیاست فوق‌العاده ایله تدویر ایدرمش کبی ایمان ایدردك . کویا بزم خارجیه ناظرمز بین‌الدول سیاستنده لایخطی ایمش کبی تلقی اولنوردی . حالبوکه شیمدی بونك عکسنی کوریورز ... »

شؤون

دارالخلافه :

برقرار مصیب . — تستر علیهنده برزماندن بری دوام ایدن نشریات هرنه‌دنسه صوك کونلرده کسب شدت ایتمشیدی . نتیجه اعتباریله کرك شرع شریفه ، کرك قانون اساسی‌یه مغایر اولان بوحالك دوامی بالطبع موافق دکلدی . حارس شرع مبین اولان حکومت جلیله‌مزجه ، بالخصوص بویوك برمسلمان قلبنه مالك اولان مرکز قوماندان محترمنجه بواویغونسزلق نظردقت واهمیته آلنه‌رق بعدما تستر مسئله‌سندن اصلا بحث اولونمامسنه دائر بالعموم غزته‌لره مطبوعات مدیریت عمومیه‌سی واسطه‌سیله شفاهاً تبلیغات مصیبه ومؤثره‌ده بولونولمشدر . بومسئله‌یه قارشی اوته‌دن بری ذاتاً مدافعه موقعنی محافظه ایدرك حقه ، حقیقته مظاهرتدن کری طورمایان سبیل‌الرشاد تدبیر واقعی کمال شکران ایله تلقی ایدر .

طرابلس :

مسوسی زاویه‌سی وقعه‌سی . — ایتالیانلردن بم بریکون مسوس زاویه‌سنه هجوم ایدرلر ؛ مجاهدین اسلام ایسه ، ایتالیانلره آدم عقللی بر درس ویرمك مقصدیله زاویه‌یی تخلیه ایدرلر ؛ ایتالیانلر سواری وپیاده برچوق عسکر زاویه‌یه کلنجه اوراده کیمسه‌یی بولامازلر ؛ بونك اوزرینه ایکی فرقه اوله‌رق زاویه‌یی ترك ایدرلر . فقط بوایکی فرقه‌دن بری ایلرلمك ایسته‌دیکی بر صراده هیچ فرقنه وارمدقلری بر یردن اوزرلرینه مجاهدینك هجوم ایتمسیله شاشیررلر ، برچوق سلاح وذخیره براقه‌رق منهزماً فرار ایدرلر . دیکر فرقه‌یه‌ده حاسه ودرسه قبیله‌لری مقابله ایدرك برقسمنی اولدوردکلری کبی ، کری‌یه قالانلرینی‌ده فنا برصورتده پریشان ایدرلر .

وادی‌الباب وقعه‌سی . — ایتالیانلر بوراده اوغرادقلری فلاکتك عینه وادی‌الباب زاویه‌سنده‌ده اوغرامشلردر . بوراده‌ده مجاهدین ایتالیانلره مهم ضایعات ویردیرمشلردر . درتیوز نفر ایله اون درت ایتالیان ضابطی اولدوردکدن صوکره برچوق غنیمت الده ایتمشلردر .

طبرق وقعه‌سی . — ایتالیانلرك صوك زمانلرده اوغرادقلری فلاکتلر بوقدرله‌ده قالمایور ؛ طبرق‌ده‌ده عینی فلاکته معروض قالمشلردر . شمدی‌یه‌قدر دشمنه پك مهم ضایعات ویردیرمکده شهرت بولان عواقیر قبیله‌سی طبرقده دشمن استحکاماتی اوزرینه هجوم ایدرك ایتالیانلره مهم ضایعات ویردیرمشلردر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | م . اشرف ادیب

أبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، الق آيلقی(٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، الق ايلقی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرۀ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدله‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبيل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرمانكی برغزته طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون بونه اولر درسعادتك فرانسزجه ده يازلمسی رجا اولنور .

§

درج ونشر ايديلمه‌ين آثار اعاده اولونمايه‌جق وداخلاً اولديغنك بيلديرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٩٥ ١١ جمادی‌الاخر ١٣٣٢ پنجشنبه ٢٤ نيسان ١٣٣٠ جلد ١٢

فاتح كرسيسنده

٢٤

أولم ينظروا فی ملكوت السموات والأرض ...

أوت ، علومنی عصرك شبابه اوكره‌دملم ؛
مقدساته ، فقط ، چوقجه احترام ايده‌ملم .
اكر حياتی قصد ايليورسه‌كز وطنك :
باقيك ، عناصر اسلامی هانكی رابطه‌نك
دوامی باغلايه‌بيلمش بومشترك وطنه ؟
قاپيلمايك اونی اهمال ايدوب صلاح اومانه .
اورابطه‌يله بوملت بولوربولورسه فلاح ؛
او برچوزولديمی ، هرشی بيتر ، معاذالله !
اكر حياته قصد ايليورسه‌كز .. باشقه !
فقط بوسئله ، بيلمم‌كه ، قالديرمی شاقه ؟
خاير ، حيات وطندر عموم ايچون غايه ؛
« وطن ! » ديوب كيريور هركيرن مجاهده‌يه .
بو « هركيرن »له ، طبيعی ، طوتجه ايت داماری ،
مقدساته قدر صالديران بش اون‌چوماری
حسابه قاتمايی هيچ برزمان دوشونميورم :
اوناصمه‌سزلره انسان ديمكده معذورم .
وطن محبتی ؛ ملت يولنده بذل حيات ؛
خلاصه ، عائله حسيله جمله حسيات ؛
مقدساتی ايچون چارپينان يوركده اولور .
ايچنده لش طاشيان سينه‌دن نه‌خير اومولور ؟
وطن فلاكته دوشمش . . اونك حميتی جوش
ايدرمی ظن ايدييورسين ؟ حريف : وطن بردوش !
بوانجه كنديسنه برير ، طونجه كور بوغازی ؛
قاپاندی ، كيتدی ، باقارسين‌كه ، نكبتك آغزی !
فقط ، سن اويله دكلسين : سنك يانار جكرك ؛
« وطن ! » ديوب أوله‌جكسين سماده اولسه‌يرك .
ناصيل تحمل ايدر حر اولان اسارتكه ؟
كور اولسون آغلامايان ، ای وطن ، فلاكتكه ؟

جماعت ! ألوير آرتيق ، بواوقودن اويانيك ؛
خدا رضاسی ايچون ، دونكی حادثاتی آكيك !
قيميلدامازسه‌ك ، يه كلزسه‌ك انتباهه بوكون ،
ايكنجی اوقو نه‌دهشتلی برأولوم ، دوشونك !
أولوم قولای .. ديه بيلسه‌ك صوكنده : « قورتولدق ! »
بوانحلال اوته‌دن ، اوچ يوز اللی ميليونلق
زواللی عالم اسلام ايچون اليم اوله‌جق ؛
بز اولماسه‌ق بوقدر خانمان يتيم اوله‌جق !
غبجيردامقله برابر سرير شوكتمز ،
بوديی قورتاران آنجق بزم حكومتمز .

تونسده ، فاسده ، جزايرده ، چينده ، ايرانده ،
جاوايله ، خطۀ هنديده ، بلكه آفغانده ،
سيبريا ، خيوه ، بخارا ، قيريم محيطنده ،
ياشاركن اهل صليبك نفوذی آلتنده ؛
زواللی عالم اسلام اكر صليبه هنوز
صاريلمايورسه ، قولندن چكن : خلافتكمز .
خلافت اولماسه : دنيا تنصر ايليه‌جك . .
اوحالده ، شيمدی بزم حقمز دكل أولمك .
يتيشميوری‌كه دنيا أونده چكديكمز ،
ياربده يوكلنه‌لم عالمك كناهنی بز ؟
هم انحاره اوزنمك نه‌سرمدی خسران !
بوجاق بوجاق صاووشك ، مسلمانسه‌كز ، بوندن .
حياته قارشی نه‌در ، سويله‌ييك ، بويلغينلق ؟
رئيس عائله‌نك انتحاری : چيلغينلق !
خلافتك ، اوهنوز پايدار اولان عرشك
سقوطی مدهش اولور .. دوشمه‌سين ، آمان، باييشيك !
نه‌در بوتفرقه ، ياهو ! اوتانميورميسكز ؟
بكن فجايعه حالا اينانميورميسكز ؟
كومولك ايسته‌مه‌ينلر بوغجه خسرانه :
نفاق كومه‌لی آرتيق مزار نسيانه .
اونوتديكزمی نه‌قورقونج ادبسز اولديغنی ؟
أشوب‌ده بچمشی خورتلاتمايك شومليونی !

محمد عاكف

حدیث شریف

سؤال :

بنده کز تاریخه و تاریخك اسلام و عثمانلیلره عائد اولان قسملرینی اوقومغه‌یك خواهشکرم . و اوقودیغم اسلاملره عائد قیوداتده اسلام قادینلرینکده ارککلر وقدر علم تحصیل و تعلمنده بهره‌دار و قدرتیاب اولدقلرینی اوقودم . شوحقیقت تاریخه‌قارشیسنده بعض معندلرمز قادینلره علمك نه لزومی وار دیه‌لرینه قارشی « مسلم و مسلمه‌یه علم فرضدر » حدیث شریفنی ایراد ایدر و بو حدیث شریفده‌کی علمك یالکز فرائض دینیه‌یه مصروف و معطوف اوله‌جنی جوابنی آلیردم . شو اصول قارشیسنده متحیرایکن کچنلرده بوسنه‌دن حدیث معروفك ایرادیله قادینلره تحصیل علم وفنك لزوم و وجوبی حقنده‌کی مطالعه‌کز صورلمش و ویردیککز جوابده دیکرلری خاطرمده دکل یالکز حدیث شریفك مسلمه قیدینه دسترس اوله‌مدیغکزی بیلدیرمش ایدیکز . حالبوکه محررلریکزدن اثرلرینی سوه سوه اوقودیغم شمس الدین بکك صوك اثرنده مذکور حدیث « مسلم و مسلمه‌یه علم فرضدر » دیه تمام اوله‌رق مقید اولدیغنه کوره اختلاف مذکورك نه‌دن نشئت ایلدیکی و علمدن مقصود یالکز فرائض دینیه‌سنی بیله‌جك قدر دیمکمی اوله‌جنی تصریح بیوریلورسه بنده‌کز کبی اوکرنمکه مشتاق اولنلری ممنون ایده‌جکندن امین اولکز محررلك افندی .

اسکدار : طوپیقار

جواب :

سبیل الرشاده یازی‌یازان محررلر یالکز آلتنه امضا آتدقلری یازیلردن مسئول اولابیلیرلر . — موضوع بحث اولان حدیث شریف حقنده خیلی کفت وکو اولدیغی حالده ٢٧٢ نجی نسخه‌ده بیان ایتدیکمز وجه ایله — سیوطی طرق مختلفه ایله ثبوتنی ادعا ایدیور . حدیثك اك صاغلام طریق تخریجی ابن ماجه‌در . زیرا بو کتاب اکثر اهل حدیثجه کتب حدیثك صاغلاملرندن اولان کتب سته میاننده صاییلیور . ابن ماجه ایسه (طلب العلم فریضة علی کل مسلم وواضع العلم عند غیر اهله کمقلد الخنازیر الجوهر واللؤلؤ والذهب) لفظیله ضبط ایتمشدرکه (طلب علم هر مسلمه فرضدر . علمی اهلی اولمیانه تعلیم ایدن کیمسه‌ده خنزیرلره جواهردن ، اینجیدن ، آلتوندن کردانلق طاقان کیمسه‌یه بکزر) دیمکدر . کوریورسکزکه « مسلمه » لفظی یوق . امام سخاوی (المقاصد) نام کتابنده :(بعض مصنفلر بو حدیثك صوکنه « ومسلمة » سوزینده علاوه ایدیورلرسه‌ده طرق روایتك هیچ برنده ذکر ایدلمه‌مشدر) دییور .

معمافیه بوندن قادینلره تعلم علمك حرام اولدیغی معناسی چیقماز . « مسلم » مکلف دیمکدر ، ذاتاً هان بوتون خطابات شرعیه تغلیب طریقیله ارککلره‌در . ارککلره اولان خطابده — خلافنه صراحت ویاخود قرائن مانعه بولونمادقجه — قادینلرده داخلدر . قادینلرك تحصیل علم ایتمه‌لری ایچون نهی صریح ویا بر قرینهٔ مانعه اولمادقدن صوکره نه‌دن تلاش ایدیورسکز ، آکلایامیورم . تحصیل علمی امر ایدن احادیث شریفه بوکا منحصر میدرکه اوکا بو قدر صیم صیقی یاپیشمغه لزوم کورمل ؟ علمك فضیلتی ، وجوب تعلمی ، عالمك علوقدر و منزلتی حقنده‌کی حدیثلر او قدر چوقدرکه بویله ضعفی ادعا ایدلمش احادیث ایله تمسکدن بزی مستغنی قیلار . بونجه احادیث صحیحه ایچنده‌ده قادینی تحصیل علمدن منع و نهی ایدر برشی یوقدر .

سؤالکزك صوك قسمنه کلنجه اوندده قادینك ارککدن فرقی یوقدر . فرائض دینیه‌یی اوکرنمك ارککلره‌ده ، قادینلره‌ده عینی صورتله فرضدر . فرائضدن اولمیان شیلرده مندوب ، مستحب ، مباح ، مکروه ، حرام قسملرندن هانکیسنه تعلق ایدیورسه اوکره‌نمه‌سی حقنده‌کی حکمده آکا کوره‌در .

ا . ن

فقه و فتاوی

اجماع ، قیاس واستحسانك اساسلری

س ٩ — اجماع ، وقیاس واستحسانك اساسلری نه‌در؟ قیاس ، حکمی نصه می ارجاع ایتمکدر . ؟

جواب :

اجماع :

اجماع مجتهدین اسلامیه‌نك بر مسئله‌نك حادث اولدیغی عصرده بر حکم شرعی اوزرینه اتفاق ایتملرینه اطلاق اولنور . جمهور اهل علمه کوره عوامك نه وفاقلری ، نه خلافلری حائز اعتبار دکلدر . چونکه عوام شرعیاتده اهل نظر دکلدر ، حجتی آکلامازلر ، برهانی ادراك ایتمزلر .

بعضلرینه کوره عوام ده امت محمدیه‌دن اولمغله انلرك قولی معتبردر ؛ بو قولی ابن صباغ ایله ابن برهان بعض متکلمیندن نقل ایدیورلر : آمدی بو قولی اختیار ایدیور . ابن السمعانی ایله صفی الهندی بو قولی قاضی ابو بکر الباقلانی‌دن حکایه ایدیورلر .

برعصرك مجتهددن خالی اوله‌بیلمسنی تجویز ایدن اهل علم عندنده عوامك اجماعی مسئله‌سی اختلاف سابقك فرعی اولمغله ینه مختلف فیه‌در : مجتهدینك وجودی ایله برابر عوامك اجماعنی نظر اعتباره آلمیانلره کوره اجماع عوام حجت دکل ، بالعکس مجتهدینك وجودی ایله برابر عوامك اجماعنی نظر اعتباره آلانلره کوره اجماع عوام حجتدر .

برعصرك مجتهددن خالی اوله‌میه‌جغنه قائل اولان اهل علم عندنده بویله برفرض وتقدیره محل کوریله‌مز .

قرافی ، شوکانی ، ابوالطیب القنوجی اجماعی فنون علمه تشمیل ایدیورلر ، اجماعك تعریفنده‌کی « حکم شرعی » تعبیری یرینه « برامر » تعبیرینی قوللانیورلر . بویله‌جه اجماع شرعیات ، عقلیات ، عرفیاته ، شوکانی ایله ابوالطیب القنوجی‌نك علاوه‌لرینه کوره لغویاته شامل اولیور . بو بیانه بناءً فنون علمده معتبر اولان اجماع فن اهلنك اتفاقیله حاصل اولور . مثلا مسئلهٔ فقهیه‌ده جمیع فقهانك ، مسئلهٔ اصولیه‌ده جمیع اصولیینك ، مسئلهٔ نحویه‌ده جمیع نحویینك ، مسئلهٔ طبیه‌ده جمیع اطبانك اتفاقی ایله اجماع حاصل اولور . اهل فندن اولمیانه عوام اطلاق اولنور .

امم سالفه‌نك اتفاقلری حجت دکلدر ، انجق ابو اسحق اسفرائینی‌یه کوره امم سالفه‌نك اجماعلری حجتدر .

اجماعك حجت اولوب اولمامسی حقنده امت آره‌سنده اختلاف واردر :

١ — نظام ، بعض خوارج عندنده اجماع امت اصلا حجت دکلدر .

٢ — امامیه عندنده امام معصوم بولونمق شرطیله اجماع حجتدر .

٣ — فخرالدین رازی ایله سیف‌الدین آمدی‌یه کوره اجماع حجت ظنیه‌در .

٤ — اکثر علمایه ، خصوصا واضع علم خلاف قاضی ابوزید الدبوسی ، شمس‌الائمة‌السرخسی ، ابوبکرالصیرفی ، ابن برهانه کوره اجماع حجت قطعیه‌در. اجماعه حجت قطعیه دیه‌نلر : اجماع کافهٔ ادله‌یه مقدمدر ، اکا اصلا بردلیل معارض اوله‌ماز » دیورلر « اجماعی انکار ایدنی اکفار ویا تضلیل ویا تبدیع (بدعته نسبت ایتمك) ایدیورلر .

٥ — متفق‌علیه اولان اجماع حجت قطعیه واجماع سکوتی کبی [١] مختلف‌فیه اولان اجماع حجت ظنیه‌در. بوده بعض اهل علمك مذهبی‌در .

٦ — اجماعده مراتب واردر : برنجیسی اجماع صحابه‌در. اجماع صحابه کتاب وخبر متواتر کبی‌در ؛ منکری اکفار اولنور . اجماع سکوتی بویله دکلدر . ایکنجیسی صحابه‌دن صوکره خلاف سبق ایتمکسزین اولان اجماعدر ؛ بونوع اجماع خبرمشهور کبی‌در، منکری تضلیل اولنور .

[١] بعض مجتهدین افتا ویا قضا ایدوب دیکر مجتهدین هنوز استقرار مذهبدن اول بونی بیلوبده عادةً تأمل وقتی کچیردکدن صوکره خوف ویاسائر برشیدن ناشی تقیه‌یه مبتنی اولقسزین انکار ایتمامك صورتیله حاصل اولان اجماعه اجماع سکوتی دینیر اجماع سکوتی اکثر حنفیه‌یه، ابو حامد اسفرائینی‌یه کوره حجتدر . ابن ابی هریرة‌یه کوره اجماع سکوتی افتا ایدیه اجماعدر ، قضا ایسه اجماع دکلدر . ابوالحسن الکرخی و آمدی‌یه کوره اجماع سکوتی اجماع ظنی‌در. امام شافعی‌یه ، عیسی بن ابانه، ابوبکر باقلانی‌یه کوره اجماع سکوتی حجت دکلدر . ابو علی جبائی‌یه ، اکثرشافعیه‌یه ، ابن القطانه ، رویانی‌یه کوره انقراض عصردن صوکره یعنی حادثه‌نك ظهوری زماننده بولونوبده اونك حقنده برحکم اوزرینه اتفاق ایدن کافهٔ اهل اجتهادك ارتحالندن صوکره اجماعدر ، ابو اسحق‌شیرازی « اللمع » ده: « مذهب بودر » دیور .

اوچنجیسی صحابه‌دن صوکره ، استقرار خلافدن صوکره اولان اجماعدر. بونوع اجماع خبرواحد کبی ظنی مفیددر . منکری تضلیل اولونماز . فخرالاسلام بزدوی‌نك ، حنفیه‌دن برجماعتك مذهبلری بودر . ابو اسحق شیرازی‌نك « اللمع » ده ، المولی الفناری‌نك « فصول‌البدایع » ده بیانلرینه کوره اجماع احکام شرعده حجتدر . مصالح دنیاده مثلا تجهیز جیوش ، تدبیر حروب ، عمارت ، زراعت وسائره کبی امور دنیاده حجت دکلدر . نته‌کیم قول رسول کریم احکام شرعده حجتدر ، یوخسه مصالح دنیاده حجت دکلدر. مصالح دنیا حقنده « انتم اعلم بامور دنیاکم. ـ رواه مسلم » بیورمشلردر.

بعض اهل علمه کوره اجماع مصالح دنیاده‌ده حجتدر احوال تغیر ایتمدکجه عصر ثانی‌ده اکا مخالفت ایتمك جائز دکلدر . فقط احوال تغیر ایدرایسه اجماعه مخالفت جائز اولور. چونکه مصالح دنیا مصالح عاجله‌یه مبتنی‌در .

برکره اجماع حاصل اولدقدن صوکره دیکر براهل اجماعك اکا مخالف اوله‌رق اجماعده بولونملری جمهور اهل علمه کوره جائز اولماز ، اجماع اوله اتباع اولنور . ابوعبدالله البصری‌یه کوره ایکنجی اهل اجماع اجماع اوله مخالفت ایده‌بیلرلر . رازی بوقولی اولی کوریور ، صفی‌الهندی: « ابو عبداه البصری‌نك مذهبی قوی‌در » دیور.

اجماع اثبات احکامده نص کبی بر اصلدر . اجماع ایلهٔ ثابت اولان برشی نص (برنجی معناسیه کوره) ایله ثابت کبی‌در ، احکام شرعی اثبات ایدن نص جلیل ایله اجماع‌در .

*
* *

قیاس :

قیاس مسکوت عنه اولان فروعك احکامنی علت مشترکه‌یه بناءً اصول منصوصه‌دن استنباط ایتمکدر ، تعبیر آخر ایله مقیس علیه ایله (اصل) مقیس (فرع) ارەسنده مشترك اولان برعلته (جهت جامعه) مبنی مقیس علیهده ثابت اولان برحکم شرعی‌یی مقیسده اظهار ایتمکدر. قیاس احکام شرعی اثبات ایتمز، بلکه مقیسده برحکم شرعی‌یی اظهار ایدر . مقیسده حکمی اثبات ایدن : اصلك (مقیس علیهك) دلیلی‌در .

ائمهٔ حنفیه‌یه کوره مقیس علیهك حکمی کتاب ایله ، سنت ایله، اجماع ایله ، ثابت اولدیغی کبی قیاس خفی ایله یعنی استحسان ایله‌ده ثابت اولور ، مقیسه تجاوز ایدر .

ادویه ، اغذیه وسائره کبی امور دنیویه‌ده قیاس بالاتفاق حجتدر ، فخرالمرسلین صلوات‌اله وسلامه علیهم اجمعین افندمز حضرتلرینك قیاسلری‌ده بالاتفاق حجتدر. انجق قیاس شرعی مختلف فیه‌در .

جمهوره کوره قیاس اصول شریعتدن براصلدر [١]. قیاس ایله ، سمعك کتیردیکی احکام استنباط اولنور .

[١] منکرین قیاس اوتجی سؤالك جوابنده ذکر اوله‌جقدر .

اجماع ایله قیاسك اساسلرینه كلنجه هر ایكیسنك اساس رأی در. اجماع: برحادثه‌نك حكم شرعیسنی بیان ایتمك خصوصنده فقهانك رأیلرینك برنقطه‌ده اشتراكی در. قیاس: برحادثه‌نك حكم شرعیسنی بیان ایتمك خصوصنده برفقیهك رأی مخصوصی در.

ابن القیم الجوزیه‌نك بیانه كوره رأی: اماره‌لر متعارض اولان وعقول مختلف بولنان امر معقولده وجه صوابی بیلمك ایچون فكر وتأمل وطلبدن صوكره قلبك كوردیكی شیءدر.

دقایق حساب وامثالی كبی فكر وتأمله محتاج اولسه بیله عقول مختلف، امارات متعارض اولمیان امر معقولده رأی صرف اولونماز.

اجماع وقیاسك اساسی اولان رأی رأی محمودو رأی صحیحدر. رأی صحیح اولان ایله سلف امت عمل ایتدیلر. افتا ایتدیلر.

رأی صحیح: مقاصد رسولی اكلایان اصحاب كرینك رأیی؛ نصوص جلیله‌یی تفسیر ایدن، وجه دلالتنی بیان ایدن، محاسنی ایضاح ایدن، نصوصدن طریق استنباطی تسهیل ایدن رأی؛ امتك اتفاق ایدوب خلفاً عن سلف تلقی بالقبول ایله‌دیكی رأی؛ كتاب الله، سنت رسول الله، قضایای اصحابه نظر ایتمك طریقی ایله اولان رأی‌در.

نص جلیله مخالف اولان رأی؛ نصوصی بیلمك و اكلامق، نصوصدن احكام استنباط ایلمك خصوصنده تفریط وتقصیر ایله، ظن وتخمین ایله اولان رأی؛ برطاقم قیاسات باطله، استدلالات فاسده ایله اولان رأی؛ سنت سنیهٔ هدایی تغییری وبدعت ردیئهٔ هوایی احداثی موجب اولان رأی؛ احكام شرائعده ظنون ایله اولان رأی رأی مذموم وباطل‌در. نصوص جلیله‌یه مخالفتی متضمن اولان و نصوص جلیله‌نك قبول ایتدیكنه دائر شاهدی بولونمیان رأی ایله دینده افتا حرامدر، قطعا جائز دكلدر.

اجماع وقیاسك اساسلری اولان اصلا رأی باطل و مذموم اوله‌ماز.

اجماع یا كتابدن، یاسنتدن ویاقیاسدن نشأت ایدر.

قیاسده‌كی مقیس علیهك حكمی‌ده یاكتاب، یا سنت، یا اجماعدن ویا قیاس خفی‌دن (استحسان) اخذ اولونور؛

دیمك اولیوركه اجماعك اساسی: اراء عدیده؛ منشیٔ: كتاب وسنت ویا برقیاس؛ قیاسك اساسی: رأی؛ حكمی: كتاب وسنتدن ویا اجماعدن ویا قیاس خفیدن متولددر.

قیاس حكمی‌نصه ارجاع ایتمك دكل، بلكه نص ایله ویا اجماع ایله ویا قیاس خفی ایله ثابت اولان بر حكمی علت مشتركه‌یه مبنی برحادثه حقنده اظهار ایتمكدر.

شو قدركه «نصوص حوادث احكامی محیطدر». قاعده‌سنی قبول ایدیلنجه «قیاس حكمی نصه ارجاع ایتمكدر» قضیه‌سی طوغری اوله‌بیلیر. بوقضیه‌یی قبول ایتمك «نصوص حوادث احكامی محیطدر» قاعده‌سنی قبول ایتمكه توقف ایدر. ارتق «قیاس حكمی نصه ارجاع ایتمكدر.» دیین قائل قاعدهٔ مذكوره‌یی قبول ایتمش اوله‌جقدر حالبوكه قاعده قبول اولونجه عرفك اهمیتی قالماز. هم عرفه حددن زیاده اهمیت ویرمك، هم «قیاس حكمی نصه ارجاع ایتمكدر» دیمك صورةً تناقضی موجب اولیور..

اعاظم اشاعره‌دن واكا براصولیین شافعیه‌دن ابن فورك كتاب وسنت واجماعه اصل؛ قیاسه، دلیل خطابه، فحوای خطابه. لحن خطابه معقول اصل دیور.

* *
*

استحسان :

استحسان ادلهٔ فقهاء حنفیه‌دندر، استحسانه قائل اولان: امام همام ابوحنیفه‌در. ابن الحاجبك بیانه كوره حنابله‌ده استحسانی قبول ایتمشلردر.

استحسانك تفسیرنده ائمه اختلاف ایدیورلر. بوبابده اقوال عدیده واردر:

١ — قیاسك موجبندن دها قوی برقیاسه عدول ایتمكدر، یعنی قیاس راجح ایله عمل ایتمكدر.

٢ — قیاسی قیاسدن دها قوی اولان دلیل ایله تخصیص ایتمكدر، یعنی دلیل راجحه مبنی قیاسی ترك ایتمكدر.

٣ — ابوالحسن الكرخی‌یه كوره وجه اقوادن ناشی برمسئله‌ده نظائرنده‌كی حكم كبی حكم ایتمیوب اندن اوحكمك خلافنه عدول ایتمكدر؛ یعنی دلیل راجح ایله عمل ایتمكدر. بومعنایه كوره عمومدن تخصیصه، منسوخدن ناسخه عدول ایتمكده استحسان دیمك لازم كله‌جكدر. حالبوكه حنفیه‌یه كوره بونلره استحسان دینمز.

٤ — ابوالحسینه كوره دها قوی بردلیل طاری اولمسندن ناشی دلیل خاصك حكمندن مقابلنه رجوع ایتمكدر.

ابن الحاجبك مختصر منتهاده، قاضی عضد الایجی‌نك شرح مختصر منتهاده بیانلرینه كوره بو درت معنایه اولان استحسانده بین الفقهاء نزاع یوقدر.

٥ — «بعضلری دلیلك حكمندن مصلحت ناسه مبنی عادته عدولدر» دیورلر: دوكیلان صویك مقدارینی، اجرتی، نه قدر مدت قاله‌جغی تعیین ایتمكسزین حمامه دخول، صویك مقدارینی وبدلنی تعیین ایتمكسزین صوجیلردن صو ایچمك كبی... كه بو حال دلیله، قیاسه مخالفدر، علی خلاف القیاس ثابت اولمشدر.

٦ — بعضلری «استحسان مجتهد ایچون ثابت اولمش بردلیلدر، انجق مجتهد اكا تعبیر بوله‌مدن عاجز اولمشدر» دیورلر.

٧ — شمس الائمة السرخسی «المبسوط» ده یسر ایچون عسری ترك ایتمكدر، دیور. قولایلق ایچون كوجلكی ترك ایتمك، «یرید الله بكم الیسر ولا یرید بكم العسر» نظم جلیلی، «ان الدین یسر ـ رواه البخاری» حدیث شریفی ایله ثابتدر. بخاری‌نك كتاب المغازی‌ده تخریج

[١] اوتحی سؤالده دلیل خطاب، فحوای خطاب، لحن خطاب، قیاس مقطوع كبی اصطلاحات اصولیه بیان اوله‌جقدر.

ايتديكى وجهله فخر كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرى طرفندن عصر سعادتلرنده‌كى مفتيلردن [۱] ابوموسى الاشعرى ايله معاذبن جبلى يمنه بعث و ارسال بيوردقلرى زمان انلره. «يسرا ولا تعسرا ، بشرا ولاتنفرا = قولايلشديرك، زورلاشدرميك، مژده‌ليك ، نفرت ويرميك» بيورمشلر ايدى.

المبسوطده «ترك العسر لليسر» تعريفى مختلف عباره‌لر ايله بيان اولونمشدر. مثلا : قياسى ترك ايدوب ناسه اوفق اولانى اخذ ايتمك؛ خاص وعامك مبتلى اولديغى احوال حقنده‌كى احكامده سهولت طلب ايتمك؛ سعه‌يى (كنيشلك) اخذ ايدوب دعه‌يى (حضور وراحت) طلب ايتمك؛ سماحتى اخذ ايدوب راحت اولان شيئى طلب ايتمك كبى معنالر تماميله «قولايلق ايچون كوجلكى ترك ايتمك» معناسنه راجعدر.

۸ — متأخرين حنفيه‌جه تقرر ايدن رأيه كوره استحسان قياس جلى‌يه [۲] مقابل اولان دليلدر. قياس جلى‌يه مقابل اولان دليل درتدن خالى اولماز:

اولا براثر اولور : سلم و اجاره‌ده اولديغى كبى كه سلم ايله اجاره‌ده معقود عليه معدومدر ، عقدانجق موجود اوزرينه وارد اولاجغندن سلم ايله اجاره‌نك قياساً جائز اولمامسى لازم كلير ايسه‌ده بوبابده سلم ايله اجاره حقنده اثر وارد اولمشدر : «من اسلم فى شيئى فليسلم. الحديث. — اخرجه الستة» حديث شريفى سلم حقنده‌ده، «فآتوهن اجورهن» نظم جليلى اجاره حقنده وارد اولمشدر.

ثانياً اجماع اولور : مهايئه (قسمت منافع)ده استصناع (اهل صنعت ايله عقد مقاوله) ده اولديغى كبى كه مهايئه‌ده منفعت، استصناعده معقود عليه معدوم اولديغندن بونلر قياساً جائز اولمامق لازم كلير ايسه‌ده تعامل ناسه مبنى اجماع ايله جائز اولمشدر. حمامه دخول مسئله‌سى بوقبيلدندر. مع مافيه امام محمد مهايئه‌يى «لها شرب ولكم شرب يوم معلوم» نظم جليلى ايله اثبات ايديور.

ثالثاً — برضرورت اولور : قويولرك و حوضلرك طهارتنده اولديغى كبى كه قويولر ايله حوضلر متنجس اولديغى زمان قياساً اصلا طاهر اولمامسى لازم كلير ايسه‌ده ضرورته بناءً صولرك اخراجيله طاهر اولمسى قبول اولونمشدر. كذا مثلا حق الورود اولانلرك طوپدن صاتيلمسى ، مال يتيم ، مال وقفده منافع مغصوبك تضمين اولونمسى‌ده بوقبيلدندر.

[۱] حافظ ذهبى‌نك صفوان بن سليمدن نقلاً بيانه كوره عصر سعادتده عمر الفاروق ، على المرتضى ، معاذبن جبل ، ابوموسى الاشعرى حضراتندن ماعدا فتوى ويرن اولمامشدر . شعبى‌نك مسروقدن نقلنه كوره اصحاب نبيدن التى ذات فتوى ويرمشدر : عمر الفاروق ، على المرتضى ، ابن مسعود ، زيدبن ثابت، ابى بن كعب ، ابوموسى الاشعرى . بعضلرى حضرت عثمان ذى النورينى‌ده علاوه ايديورلر .

[۲] وجه قياس وهلةً متبادر، يعنى حكمك تعلق ايتديكى معنى آچيق اولور ايسه بوبله اولان قياس قياس جلى‌دينير.

رابعاً — قياس خفى اولور قياس خفى اويله برقياسدركه انده حكمك تعلق ايتديكى معنى اچيق اولماز ، قپالى اولور [۱]

بوندن بشقه استحسان يالكز قياس خفى‌يه‌ده اطلاق اولنور .

استحسانى انكار ايدن فقهاء سائره نص واجماع وضرورت ايله اولان استحسانى انكار ايده‌ميورلر ، انجق قياس خفى ايله اولان استحسانى انكار ايديورلر .

ائمهٔ حنفيه‌يه كوره استحسان آيرى بردليل دكلدر، بلكه قياسه معارض بر دليلدر . قياسه معارض اولان دليل نص ، اجماع ، ضرورت اولور ايسه مقيس عليهده ثابت اولان حكم مقيسه ، مسكوت عنهه تجاوز ايتمز . بالعكس قياسه معارض اولان دليل كندى كبى برقياس اولور ايسه يعنى قياس خفى ايسه مقيس عليهده ثابت اولان حكم مقيسه تجاوز ايدر. چونكه نص ، اجماع ، ضرورتسنن قياسدن عدول ايتمش اولمغله حكم مقيسه سرايت ايتمز .

مثلا بايع ايله مشترى مقدار ثمنده اختلاف ايتسه‌لر قياساً مشترى‌يه يمين توجه ايدر، زيرا مشترى زيادهٔ ثمنى انكار ايديور، فقط استحساناً عاقدينك هر ايكيسنه‌ده يمين لازم كلير : قبل القبض قياس خفى ايله ، بعد القبض حديث نبى ايله تحالف (هرايكيسنه يمين) ثابت اولور . چونكه بايع مشترينك ، ثمنى اقرار ايتمسيله مبيعى تسليم ايتمه‌نك واجب اولمسنى انكار ايديور ، من وجه منكر اوليور . مشترى‌ده زيادهٔ ثمنك واجب اولمسنى انكار ايديور . هر ايكيسى‌ده منكر اولدقلرندن كنديلرينه يمين توجه ايديور . بوراده تحالف قياس خفى ايله ثابت اولمشدر.

مبيعى قبضدن صوكره اولان تحالفه كلنجه اوده «اذا اختلف المتبايعان والسلعة قائمة الحديث ـ رواه احمد والحاكم» حديث شريفى ايله ثابتدر .

متبايعان ثمنده اختلاف ايتدكلرى صورتده قبل القبض اولان تحالف متبايعانك موتلرندن صوكره ورثه‌سنه انتقال ايدر ، فقط بعد القبض اولان تحالف ورثه‌سنه انتقال ايتمز. برنجى صورتده متبايعانك ورثه‌سنه يمين توجه ايتديكى حالده ايكنجى صورتده ورثه‌سنه يمين توجه ايتمز.

ارتق استحسانك فقهاى حنفيه‌جه معناسى تقرر ايتدكدن صوكره استحسان ايله بعضاً معناى عموميسى، بعضاً معناى خصوصيسى قصد اولنيور. استحسانك معناى عموميسى قياس جلى‌يه معارض اولان دليلدر؛ معناى خصوصيسى قياس خفى‌يه معارض اولان قياس خفى‌در. قياس جلى‌يه سادەجه قياس تسميه اولنور .

استحسانك اساسى : يالكز ضرورت واحتياج ، ترك عسر ، ترك حرج دكلدر . بلكه بونلره شامل اولمقله برابر دقت نظردر .

*
* *

تنبيه :

۱ — اجماعه استناد ايدن احكام قيامته قدر باقيدر. اجماعه هيچ

[۱] قريباً مثالى ذكر اولنه‌جقدر .

بر صورتله مخالفت اولونماز. يالكز ابوعبدالله البصرى يه كوره بنه اهل اجماع اولان فقها اجماعه مخالفت ايده بيلير. اجماعه اهل اولميانلر نه فرداً ، نه اجتماعاً مخالفت ايده مزلر. اجماعه استناد ايدن حكم نص جليله استناد ايدن حكم كبي الى يوم القيام باقيدر .

اكر نصه استناد ايدن احكام تغير ايدرديبر ايسه اووقت اجماعه استناد ايدن احكامده تغير ايدر دنير. يوخسه « نصوصه استناد ايدن اساسات قيامته قدر باقيدر ، فقيهلرك اجماعه مستند اولان اجتماعى تطبيقاتى هرعصرك ايجاب حياتيسنه انطباق ضرورتنده‌در » سوزنى علم جليل فقه رد ايديور .

بوخصوصده نص ايله اجماع ارەسنده فرق يوقدر. شوقدركه مصالح دنياده‌كى اجماع بالطبع بويله دكلدر . سوزمز احكام شرع حقنده‌كى اجماعده‌در .

٢ — استحسانى عرفك تجليسى كوسترمك، امام اعظم حضرتلرى عرفك مستقل بر اساس اوله‌رق نظره آلنمسى لزومنى حس ايدرك ناسك احتياجنه اوفق اولان جهتى قياسه ترجيح ايتمكدن عبارت اولان استحسان قاعده‌سنى وضع ايتدى ديمك، امام اعظم ابو حنيفه‌نك هانكى معناده قوللانديغى قطعياً معلوم اولمديغى حالده بلا تتبع امام مشاراليه ذكر اولنان معنايى اسناد ايديويرمك، استقراء ناقص ايله حكم ايتمكدر، استقراء ناقصك برقيمت منطقيه‌سى يوقدر، استقراء ناقص فلاسفهٔ جديده‌نك «تعداد ناقص » ديدكلرى نقيصه‌در؛ ارتق استحسانى عرفه حصر ايتمك اصلا طوغرى اوله‌ماز .

٣ — اصول فقه ايله مشغول اولانلره خفى اولميه‌جغى اوزره سنت وحديث وحى‌در، نص‌در، كتاب كبي اثبات احكامده مستقل‌در.

كچن هفته‌كى مقاله‌مزده بيان اولنديغى وجهله عمل اهل مدينه سنته ويا اجماعه ويا قضاى عمره راجعدر ؛ آنفاً بيان اولنديغى وجهله اجماع كتاب كبي اثبات احكامده مستقل‌در ؛ قياسك حكمى نصدن ويا اجماعدن ويا قياس خفيدن متولددر . استحسان يكانه عرفك تجليسى ديمك دكلدر؛ ايلك مقاله‌لرده بيان اولنديغى وجهله ابويوسف عرفى نصه ترجيح ايتميور؛ انجق نصك نه اولديغى عرف ايله اكلايور.

حال بويله ايكن « صدر اسلامده سنت وحديثه مراجعت ايتمك مجبوريتى ، امام مالكك مدينه اهاليسنك اجتماعى عنعنه‌سنى سنت شايعه اوله‌رق قبول ايتمسى ؛ بوتون مكتب فقهيلرجه اجماع امت وقياس اساسلرينك قبول ايدلمسى ؛ امام اعظم ابو حنيفه‌نك دوغرودن دوغرى‌يه عرفك تجليسى ديمك اولان « استحسان » قاعده‌سنى وضع ايتمسى ؛ امام ابو يوسفك عرفدن متولد نصلره عرفى راجح عد ايلمه‌سى . . . هپ متحول ومتكامل تظاهراتندن عبارتدر. » ديوب كتابى ذكر اولنان ادلهٔ احكامدن ، بالخصوص سنتدن واجماعدن آييرمق ، كتابدن ماعداسنى كافهٔ عرفه راجع قيلمق ، سنت سنيهٔ هدايى ، امت وسط اولان امت كامله‌نك آراء صائبه‌سنى ، دليل هدا اولان وارث نبى‌نك رأينى عرفه ادخال ايتمك اثر غفلتدر ، خطاى عظيمدر .

٤ — « وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى » نظم جليلى منطوق منيفنجه ، اصوليونك متفقاً بيانلرى موجبنجه سنت وحى اولديغى حالده « فى الحقيقه سنت وحديث نصوصدن معدود اولوب قياسده حكمى نصه ارجاعك كيزلى بر شكلى ديمك ايسه‌ده ، اصل وحى متلو دوروب دورركن ، اصل وجوه نظم موجودكن رأيه مراجعت البته عرفك بى نهايه آناتندن بعضيسنه مابه التطبيق ارامق احتياجندن ايلرو كلشدر » ديوب وحى باطن اولان ، وحى غير متلو اولان سنت سنيه‌يى وحى صنفندن اخراج ورأى صنفنه ادخال ايتمك ؛ حديث شريف نبى‌يى ، قول فقيه ايله بر صنفده بولندرمق ؛ حديث وسنته نص ديوب وحى ديمه‌مك نه بيوك اثر غفلت ، نه بيوك خطيئه‌در !

فاعتبروا يا اولى الابصار !

ديكر سؤاللرك جوابلرى‌ده ان شاء الله كله‌جك هفته

ازميرلى
اسماعيل حقى

صوم وفطرده تلفون وتلغراف ايله عمل

بو مسئله ، بناى اسلام اولان صومه متعلق بر مسئلهٔ مهمه اولديغى حالده بو كونه قدر فتوا خانه طرفندن ـ مع التأسف ـ حل ايدلمه‌مشدر؛ بونك ايچوندركه : هرسنه برچوق مملكت اهاليسى نفس الامرده رمضان اولديغى محقق اولوب اوكون اكل و شرب كبي شيلردن شرعاً ممنوع ايكن بول بول ييوب ايچدكلرى كبي ، بر قسم خلقده اوروج طوتمق حرام اولان بايرام كونلرنده اقشامه قدر آغزلرى قپالى طوريورلر . بو صورتله بر ولايت داخلنده بولنان مملكت اهاليسنك بر قسمى يكرمى طقوز كون اوروج طوتيور ، ديكر برقسمى‌ده اوتوز ، حتى اوتوز بر كون طوتيورلر . حال بوكه آلات مخابره‌نك صوك درجه ترقى ايتمش اولمسندن طولايى بر ساعت ظرفنده دنيانك هرطرفيله مخابره ايتمك دائرهٔ امكانده اولان بويله بر عصرده حالا بوكبى اختلافلره بر نهايت ويرلمديكنه انسان جداً حيرت ايديور . بالخاصه اك مهم مسائل دينيه‌مزه تعلق ايدن بوكبى مسئله‌لرى باب فتوانك نظر دقته آلماسى، برچوق كيمسه‌لرى دين حقنده شبهه‌يه بيله دوشوريور .

كرچه بومسئله‌يه دائر شمدى‌يه قدر برچوق مفتيلر طرفندن جواب ويرلمشدر ؛ حتى صراط مستقيمده بدايت انتشارنده بو مسئله‌دن بحث ايتمش ايدى. فقط بومسئله ديكر مسئله‌لر كبي دكلدر، هرحالده فتواخانه‌نك قرارى اوزرينه بتون حاكملره تبليغ كيفيت اولنمق لازمدر، كه حاكملرده اوكا كوره عمل ايتسونلر . بز رمضان شريفك تقربى طولاييسيله بومسئله‌يى تكرار موضوع بحث ايدرك كرك علماى ذوى الاحترامك ، كرك باب فتوانك نظر دقتنى جلب ايتمك ايستيورز. بونك ايچون بحثك تازه‌لنمسنه مقدمه اولمق اوزره مصرده انتشار ايدن (المنار) مجله‌سنده بوبحثه عائد كورمش

اولدیغمز سؤال وجواب ایله دیکر بر ذاتك مطالعاتنی نقل ایدرك بوبابده‌کی مباحثاتی علمای کرامه ترك ایده‌جکز .

(المنار) مجله‌سنك فتاوی قسمنده تونسدن وارد اولان برمکتوبده شویله دینیور : « ... سنه‌نك رمضاننده هلال فطرطولاییسیله‌ارامزده تناقض میدانه کلدی ؛ چونکه تونس مملکتنك بر قسمی یوم‌الخمیسده افطار ایتدکلری حالده برقسمی‌ده حال حاضرده‌کی قاضی طرفندن صك رؤیتك ورودینه قدر — که یوم خمیسدن صوکره ورود ایتمش‌در — افطار ایتمه‌دیلر . چونکه تونس اهالیسی ایچون فطری اعلان آنجق غروب شمسدن صوکره واقع اولدی ؛ بوجهتله بیرام کونی اقشامه قدر اوروج طوتمش اولدیلر . زیرا تونس علماسنك عمل ایتدکلری قواعد شرعیه ، قواعد فقهیه بوبابده‌ده بولنان مسلمانلرك تلغراف ، تلفون واسطه‌سیله صوم ویاخود فطر ایچون هلالك مشاهده اولندیغنه دائر کندیلرینه بالغ اولان خبره اعتماد ایتملرینی تجویز ایتمه‌یور . چونکه تلغراف غیر مسلمینك یدیله ایمش ؛ تلفونه کلنجه : اوده « صوت ، صوته بکزر » دیه رد اولنیور . (یازی یازی‌یه بکزه‌دیکی کبی) .

ایشته بونك ایچوندر که : من جهةالفقه تلغراف وتلفون ایله عمل اوزرینه‌مساعداولان صورتی بزه کوسترملرینی‌علمامزدن طلب ایدیورز . علی‌الخصوص ، تبلیغده‌وقوعی ملحوظ اولان شبهه‌یی دفع ایتمك ایچون رؤیتی اشعار ایدن تلغرافك رسمی اولمسی ، یعنی حکومت محلیه طرفندن وارد اولمسی ، تلغراف ایله مخاطب اولان مأمورك مسلمان اولمسی کافیدر .... بومسئلهٔ مهمه‌یی نظر تأمله آلارق حلنه دائر بر مقاله نشرایتمکزی تمنی ایدرز »

بوسؤالی یازدقدن صوکره « المنار » دیورکه :

« اکر مسلمانلر ، کتاب وسنتله اصل‌الاسلام اولدیغی منصوص اولان یسری ، سهولتی سومش اولسه‌لردی ، بو مسئله حقنده ادارهٔ کلام ایتمك بزم ایچون پك قولای ایدی ؛ فقط کوریورزکه : مسلمانلر دینده یسری ، سهولتی پك‌ده سومیورلر .

« هلالك ثبوتی اوزرینه دلالت ایدن علامات واخبارده شرعاً عمده‌اولان ، کندیلریله تصدیق‌واطمئنان حاصل‌اولان شی‌در ؛ تلغراف وتلفون طریقلرندن هربریسی‌ده تصدیق واطمئنان طریقی‌در ؛ بونلرك هرایکیسیله‌ده تصدیق واطمئنان حاصل اولور . بز بونی « المنار » ده دفعات ایله بیلدیردك . بوکونلرده‌ده علمای مالکیه‌نك الك بیوکلرندن ومصرده‌کیلرکده الك مشهورلرندن اولان ازهر شیخنك بو مسئله‌یه عائد بر فتواسنه مطلع اولدیغمزدن اوفتوایی عینیله نقل ایدیورز ...»

« المنار »بویله دیدکدن وبو مسئله‌یه دائر ازهرشیخنه‌وارد اولان سؤالی اوزون اوزادی‌یه یازدقدن صوکره « شیخ‌الازهر » طرفندن ویریلن جوابی‌ده بروجه آتی نشر ایدیور .

شیخ ؛ صلاة واسلامدن صوکره‌دیورکه: «فقهاء کرك‌ایکی عدل ، کرك جماعت مستفیضه ایله نقل اولنسون ، کندیسنه صوم نقل اولنان هرکیمسه‌اوزرینه اوروج واجب اولدیغی کبی ، ثبوت هلالده عادات مملکت جاری اولدیغی وجهله مناره‌لرده قندیل‌تعلیق ایتمك، طوپ آتمق کبی ثبوت اشهادده عادت‌اولان امارات‌ایله اکتفا ایتمك‌ده کافی‌اولدیغنی تصریح ایتمکده‌درلر .

« ایشته تلغراف ایله خبر کوندرمك، هلال رمضان ، یاخود هلال شوالك‌رؤیتنی بیلدیرمك ده بوقبیلدن‌در . بلکه‌ده زمانمزده بونك‌دلالتی هرشیدن زیاده وقوتلی‌در ؛ تبلیغ احکامده ، مخاطبه و مکالمه‌ده ملوك وحکامك اعتماد ایتدکلری شی‌ده آنجق بودر . علماده بوخصوصده بونك کفایتی‌ایله فتوی ویرمشلردر ؛ بوایسه‌زمانمزده آنجق هرطرفده حکمی اشهار ایدن حاکم شرعینك اذنیله ارسال اولنمقده‌در ؛ بناءً علیه حاکمك تلغراف ایله ویرمش اولدیغی خبر ، حکمنی تبلیغ ایچون کوندردیکی انسان کبی‌در . بویله اولنجه ، تلغراف واسطه‌سیله اول رمضان کندیسنه بالغ اولان هر فردك اوروج طوتمسی واجب اولدیغی کبی ، کندیسنه ثبوت رؤیت هلال شوال بالغ اولانك‌ده افطار ایتمسی واجب‌در . بو خبر کندیسنه بالغ اولدقدن صوکره اوروج طوتمامق ، یاخودافطارایتمه‌مك صورتیله مخالفت ایدنلر آنجق ، حقه ، علمانك کندیسیله فتواویردکلری صوابه مخالفت ایتمش اولورلر .

« اندلسدن خراسان کبی جداً بعید اولمدقجه اختلاف مطالعه‌ده اعتبار یوق‌در . فقط بوقدر اوزاق اولان یرلرده هر قوم کندنجه‌ثابت اولان شی ایله عمل ایدرك دیکرینك حکمی ایله عامل اولماز ؛ ناصل‌که ابن عبدالبرده بونك اوزرینه بر اتفاق حکایه ایدیور .... »

الفقیرالیه‌تعالی‌شیخ‌الجامع‌الازهر

سلیم البشری

فتوا دها چوق اوزون ایسه‌ده بز موضوعه تعلق ایدن قسمنی نقل ایله اکتفا ایدیورز . چونکه‌مقصدمز بوبابده‌اوزون‌اوزادی‌یه تدقیقاته کیرشمك‌دکل؛ بلکه بومسئله‌نك جوازینه دائر سویله‌نن شیلردن برایکی نمونه کوستره‌رك علمای کرامك ، بالخاصه فتواخانهٔ جلیله‌نك نظر دقتنی جلب ایتمك‌در . کرك‌المنارك مطالعات محققه‌سی ، کرك علمای مالکیه‌نك الك مشهورلرندن اولان سلیم‌البشری حضرتلرینك بو فتوای مهمی شبهه یوق‌که تلغراف‌وتلفون‌ایله‌عمل اولنمه‌سنك جوازینی کوستریور . برده وقتیله بومسئله حقنده صراط مستقیمه « بولوادین قضاسی مفتیسی محمد افندی » طرفندن یازیلان شیلره باقهلم ! مشار الیه حضرتلری دیورکه : « . . . کلهلم تلغراف ، تلفون ، تلسز تلغراف‌مسئله‌سنه: مجتهدغیرمنتسب‌هر نقدرزمانمزده تجویزاولنمزایسه‌ده‌مجتهدمنتسب‌موجوددر . دورهیچ برزمان مجتهدن‌خالی دکل‌در . فقهانك قواعدفقهیه‌لری میداننده اولدقجه بوبابده بیوك تردده محل کوره‌مم . زیرا فقهامز برمصرده (بر قصبه‌ده) رمضان‌ویاشوال ثابت اولدیغنده سائرنامه لازم‌کلور دیورلر . وظاهرمذهبده اهل مغربك‌هلالی رؤیتیله‌اهل‌مشرقه لازم کلوردیورلر . شوحالده‌مثلا قضامزه‌نسبةً طقوزساعت مسافه‌ده‌قره‌حصارایله اقشهرویدی

ساعت مسافه‌ده عزیزیه ودها اوزاق برمحلده رؤیت هلال ثبوت بوله‌رق مبدأ رمضان ویا شوال ایچون حکم اولنوب اعلام شرعی صدور ایدوب قضامزجه رؤیت‌هلال ثابت‌اولان محللردن برندن رسماً تلغراف ایله اخبار کیفیت اولنوب وجزم ایچون یقین حاصل اولدیغنده بزده ایکی حال میدانه کلور :

(۱) : ـ رمضان غره‌سی ایسه قضامزجه رؤیت ویا استفاضه ایله رمضان ثابت اولمدیغندن اول کون اوروج طوتمامق حلال .

(۲) : ـ شبهه‌سز ویقیناً بیلورزکه تلغراف رسمیده خلاف اولمز . اول کون رمضاندر ، اوروجی طوتمامق حرام .

حرمت جانبنی ترجیح ایله تلغراف ایله عمل ایدوب اول کون رمضان اوروجنی طوتمق ورمضانی اعلان ایتمك واجبدر . شوال آیی اعتبار اولندیغنده ینه بویله‌در ؛ شوال آینك غره‌سی تلغراف‌ایله خبر ویریلدیکنده ینه مملکتمزجه ثابت اولمدیغندن اوروج طوتمق حلال ولازم ، یقیناً بیرام اولدیغنی بیلدیکمزدن اوروج طوتمق حرامدر . شو حالده بایرام یاپمق واجبدر . تلفون وتلسز تلغرافده بویله .

شاهد، بر شیئك صحتنی آکلامق‌ایچون مشروعدر. شو وسائطایسه برشیئك‌حقیقت وصحتنی خبرویرر ، اویله ایسه بونلرایله‌عمل جائزدر......»

مفتی افندینك بورایه قدر اولان فقره‌سیله بالایه‌نقل ایتمش‌اولدیغمز مطالعات وفتوا اتحاد ایتمش اولدیغی جهتله مسئله دها زیاده کسب قوت ایدیور .

دولتك بتون رسمی معامله‌لرنده ، اعلان حرب ویاخود عقد صلح کبی الك مهم مسئله‌لرده‌بیله تلغراف وتلفون ایله عمل اولندیغی حالده بو مسئله‌ده نیچون عمل اولنمدیغنی ، عمل ایتمکده نه کبی بر محذور شرعی بولندیغنی امید ایدرزکه فتوا خانهٔ عالی ایضاح ایدرك امت اسلامیه‌نك تنویر افکارینه خادم بیاناتده بولنور . مع مافیه بالایه نقل ایتمش‌اولدیغمز مطالعات نظر دقته آلننجه بو مسئله‌حقنده تلغراف وتلفون ایله عمل ایتمکده دکل ، بالعکس عمل ایتمه‌مکده پك بیوك بر محذور دینی اولدیغی آکلاشیلیور. انشاءالله رمضانه قدر بومسئله حل اولنورده بعدما رمضانده اوروج یمك ، بیرامده اوروجلی بولونمق کبی حاللر وقوع بولماز .

آقسه کیلی

احمد حمدی

تاریخ

سؤال :

حضرت رسالت پناه صلی‌الله تعالی علیه وسلمك عمیسی ابوطالب بن عبدالمطلبك درت اولاد ذکوری اولوب اسملری طالب . عقیل . جعفر . علی اولدیغی براهین قاطعه ایله مثبتدر . مشار الیهمدن اوچی یعنی عقیل . جعفر وعلی رضی الله تعالی عنهم حضراتنك شرف دین ایله مشرف اولوب دین احمدی‌یه بیوك بیوك خدمتلر ابراز ایدرك نام جلیل وشرف اکتساب ایتدکلری بین‌الانام مسلمدر . یالکز مشار الیهم حضراتنك برادر اکبرلری طالب بن ابی طالبك بعثت احمدیه‌یه یتشدیکی موثوق ایسه‌ده کندیسنك دائرهٔ اسلامه داخل اولدیغی مطالعه ایتدیکم تواریخ مختلفه‌ده منظور عاجزی اولمدیغندن مومی الیه طالب حقنده بر تفصیل معلومات اعطاسیله بنده کزی بیوك برمشکلدن خلاص ایتمکز . . .

مجید اوزنده‌محمد علی بك زاده

عارف حکمت

جواب :

طالب بن ابی طالب حقنده عبد عاجزده معلومات مفصله‌یی حائز دکلم . سیر نویسلر ، اسلام اولمایان ، یاخود زمان بعثته یتشه‌مین کیمسه‌لره دائر اوزون اوزادی‌یه معلومات ویرمیورلر .

رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك ـــ عم مکرملری حمزه وعباس رضی‌الله عنهما ایله عمهٔ محترمه‌لری جناب صفیه رضی‌الله عنهادن باشقه ـــ عمجه‌لری وخالالرینك احوالی‌ده پك مجمل اولارق مضبوطدرکه کندیلرینك مبعث رسالتی ادراك ایتمه‌مش اولملرندن انبعاث ایله‌سه کرکدر . یاخود مفصل ومکمل معلومات ویریلمشدرده بنم کوزیمه ایلیشمه‌مشدر . طالب بن ابی طالب حقنده ، تعبیر مخصوصیله عجالة الوقت اولارق بولدیغم قیودانی بروجه آتی یازییورم :

۱ « واما ابو طالب بن عبدالمطلب فولد له علی وجعفر وعقیل وطالب وام هانی واسمها فاختة وجمانه وامهم فاطمه بنت اسد بن هاشم بن عبد مناف وکان عقیل اسن من جعفر بعشر سنین وجعفر اسن من علی بعشر سنین واعقبوا الا طالباً . کتاب‌المعارف ـــ ابن قتیبه . صحیفه ۳۹ »

۲ « وکان علی رضی‌الله عنه اصغر اخوته فکان بینه وبین اخیه جعفر عشر سنین وبین جعفر واخیه عقیل کذلك وبین عقیل واخیه طالب ذلك ایضاً فکل اکبر من‌الذی بعده بعشر سنین فاکبرهم طالب ثم عقیل ثم جعفر ثم علی وکلهم اسلموا الا طالباً . السیرة الحلبیة ـــ علی بن برهان‌الدین الحلبی . صحیفه ۱٦۸ »

معلوم عالیکزدرکه بوعباره‌لردن برنجیسی « ابو طالبك علی ، جعفر ، عقیل ، طالب نامنده درت اوغلی ایله ام هانی فاخته وجمانه اسمنده ایکی قیزی اولمشدی . آنالری‌ده (هاشم بن عبد مناف) ك اوغلی (اسد) ك کریمه‌سی (فاطمه) ایدی . عقیل ، جعفردن اون یاش ، جعفرده علی‌دن اون یاش بویوکدی . طالبدن ماعدا اولاد ابی طالبك هپسی‌ده چولوق ، چوجوق صاحبی اولدیلر » ایکنجیسی‌ده « علی رضی‌الله عنه ، قارده‌شلرینك الك کوچوکی ایدی . برادری جعفرله آرالرنده اون سنه واردی . جعفرده قارده‌شی‌عقیلدن ، عقیل‌ده برادری طالبدن اونر یاش کوچوك ایدیلر . یعنی الك بویوکلری طالب ،

اورتانجه‌لری عقیل ، کوچوکلری جعفر ، اڭ کوچوکلری علی اولمق اوزره بربرندن اونر یاش فرقلی بولونویورلردی . طالب مستثنا اولمق اوزره هپسی دائرهٔ اسلامه داخل اولدیلر . دیمکدر .

(حلبی) نك بوروایتنی ، (السیرة النبویه) صاحبی (سید زینی دحلان) ده عیناً نقل ایدییور .

شیمدی بوروایتلردن بر نتیجه چیقارمایه چالیشالم :

حضرت علی کرم‌الله وجهه افندیمز ، ولادت سنیه‌نك اوتوزنجی سنه‌سی رجبنك ۱۳ نجی جمعه کونی مکده وکعبهٔ مکرمه داخلنده دوغمشدی . بوحسابجه تاریخ تولدی ۶۵۲ سال میلادیسیدر . طالبك امام مشار الیهدن اوتوز یاش بویوك اولماسنه کوره ۶۲۲ تاریخنده دوغمش، یعنی رسول‌الله حضرتلریله یاشیت بولونمش اولماسی لازم کلیور .

برده شو عباره‌یی اوقویالم :

« . . . كان عندالنبی صلی الله علیه وسلم قبل ان یوحی الیه ویقوم بامره لان قریشاً کان اصابهم قحط شدید وکان ابو طالب کثیر العیال فقال رسول‌الله صلی الله علیه وسلم لعمه العباس رضی‌الله عنه ان اخاك ابا طالب کثیر العیال والناس فیما تری من‌الشدة فانطلق بنا الیه فلنخفف من عیاله تأخذ انت واحداً وانا واحداً فجا آ الیه وقالا له انا نرید ان نخفف عنك من عیالك حتی ینکشف عن الناس ماهم فیه فقال لهما ابو طالب اذا ترکتما لی عقیلاً وطالباً فاصنعا ماشئتما فاخذ رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم علیاً فضمه الیه واخذ العباس جعفراً فضمه الیه وترکاله عقیلاً وطالباً . السیرة النبویة . السید احمد زینی دحلان صحیفه ۱۷۵ »

مآلی

« جناب علی ، رسول‌الله صلی الله علیه‌وسلم افندیمزك حجر حمایه‌سنده بولونوب رسالتپناه حضرتلری ، اونك امر اعاشه‌سنی درعهده بویورمشدی. چونکه : مکده‌ برقیطلق ظهوریله‌اهالی شدتلی بر صیقینتی‌یه‌اوغرامشدی. ابوطالب ایسه فقیرالحال وکثیر العیال ایدی . اشفق الناس افندیمز ، عمجه‌سی عباسه « قارده‌شك ابوطالبك عائله‌سی کثیر . اهالینك‌ده‌نه‌حالده اولدیغنی کوریپورسڭ . هادی کیده‌لم‌ده برادریکڭ اوزرنده کی یوکی خفیفله‌تهلم . اوغوللرندن برینی سن یانکه آل ، برینی‌ده بن آلایم » دیه تشویق ایتدی. برابر کیدوب ابوطالبه « ناسڭ‌صیقینتیسی زائل‌اولنجه‌یه قدر عائله‌کدن‌ایکیسنی آلمق‌صورتیله بارمعیشتکی تخفیف‌ایتمك ایستیورز » دیدیلر . ابوطالب « عقیل ایله طالبی بکا براقیرسه‌کزدیله دیککزی یاپیکز » جوابنی ویردی. بونك اوزه‌رینه رسول‌الله حضرتلری، علی‌یی آلوب عائله‌سی میانه الحاق ایتدی ، عباس‌ده جعفری آلوب عائله‌سی آراسنه ادخال ایله‌دی . عقیل ایله طالبی ابوطالبه بیراقدیلر . »

(سید زینی دحلان)ڭ شو روایتنه کوره طالبك بعثت نبویه‌دن برقاچ سنه اوّل حیاتده بولوندیغی آکلاشیلیور. لکن (سیرة الحلبیه) صاحبنك عین وقعه‌یی نقل ایلرکن طالب اسمنی ذکر ایتمه‌مسندن‌ده مشارالیهك اووقت‌موجود اولمادیغی‌استدلال ایدیلیور . (اسدالغابه)دن اقتباساً تألیف‌ایدیلمش اولان (مطالع‌النجوم) عنوانلی اثرك ۱۰۲ نجی صحیفه‌سنده‌ده طالبك قبل الاسلام وفات ایله‌مش اولدیغی کوستریلیورکه الڭطوغروسی‌ده بلکه‌بواولمق‌لازم‌کلیر. چونکه : بعثت‌پیغمبریده برحیات بولونسه‌یدی یا، پدری ابوطالب کبی رسول‌الله‌ه محبت وخدمتی ، یاخود عمجه‌سی (ابولهب) کبی عداوت وخصومتیله اشتهار ایله‌یه‌جکندن‌تاریخ کتابلرنده قبل الهجره اولان وقایع صیراسنده بومناسبات ایله البته اسمی ذکر ایدیلیردی .

پیغمبرك عمجه زاده‌سی حقنده ظهور اسلامه یه‌تیشدی‌ده مسلمان اولمادی دیمکدن بعثت‌نبویه‌دن مقدم ارتحال ایله‌دیکنی ظن‌ایتمك (امثالك) ادبنه داها موافق اولور صانیرم .

طالبك نتیجهٔ حالی معلوم دکل . کندیسنی جن چاربدیغنه ، یاخود قابدیغنه دائر خرافی برروایت‌وار . احتمال که مکه خارجنده بولونورکن بر برده دوشوب قالدی . جسدی‌ده حیوانات طرفندن پارچه‌لاندی . عودت ایتمه‌یشی وآرانوب بولونامایشی اوزرینه‌ده جنلر قابدی ! دیه برشایعه چیقدی .

ایشته افندیم ! سؤالکزه قارشی ویره بیله‌جکم جواب ، بوندن عبارت . ارباب معارفدن‌بری چیقارده داها فضله معلومات ویررسه سزده مستفید اولورسکز ، بن‌ده استفاضه ایدرم

طاهر المولوی

شیخ سعدینك آجیقلی برمرثیه‌سی

و

اونی یازدیران فجایع

ایرانلی اولارق دوغدیغی حالده بوتون بشریتك ، حتی بوتون‌جهان خلقتك محبی اولدیغنی :

بجهان خرم ازانم که جهان خرم ازوست
عاشقم برهمه عالم که همه عالم ازوست

بیتیله اعلان ایله‌ین (سعدیٔ شیرازی) نك کلیات جلیله‌سی آراسنده حزین اولدیغی قدر عبرت آکین برمرثیه‌سی‌واردرکه بغدادده‌کی‌عباسی خلیفه‌سنك ۶۵۶ تاریخنده وحشیانه قتل اولوناسی وخلافت مقدسهٔ اسلامیه‌نك محو ومضمحل ایدیله‌سی اوزرینه یازلمشدر .

چوق دفعه نظر تأثردن کچیردیکم بو فغاننامه‌یی اخیراً ینه متأثرانه اوقودیغم جهتله یاپابیلدیکم قدر مآلاً ترجمه ایتمه‌سنه ، صوکراده اسباب تحریری حقنده برپارچه‌ایضاحات ویرمه‌سنه چالیشدم .

مطالعه‌سی ، شوصیرالرده‌نیم‌معبودلر ! درجه‌سنه چیقاریلان‌توترکلر آراسنده هیچ‌باشقه کیمسه یوقش‌کبی‌توکلاکك تمثال‌مشخصی‌کوستریله‌یه

چالیشیلان [۱] جنکیزلرله هلاکولر حقنده بلکه برفکر ویره بیلیر :

آسمانرا حق بود کرخون بکرید بر زمین ـ بر زوال ملک مستعصم امیر المؤمنین
ای محمد کرقیامت می براری سرزخاک ـ سر برآور وین قیامت درمیان حلق بین
نازنینان حرم را خون حلق نازنین ـ زآستان بکذشت ومارا خون دل از آستین
زینهار ازدور کیتی وانقلاب روز کار ـ درخیال کس نکشتی کانچنان کردد چنین
دیده بردار ای که دیدی شوکت بیت الحرام ـ قیصران روم سر برخاک وخاقان برزمین
خون فرزندان عم مصطفی شد ریخته ـ هم بران خاکی که سلطانان نهادندی جبین
بعد ازین آسایش از دنیا نباید چشم داشت ـ تیردر انکشتری ماند چو برخیزد نکین
دجله خونابست زین پس کرنهد سر برنشیب ـ خاک نخلستان بطحارا کند باخون عجین
روی دریا درهم آمد زین حدیث هولناک ـ میتوان دانست بررویش زموج افتاده چین
کرنه بیهوده ست وبی حاصل بودشتن بآب ـ آدمی را حسرت ازدل اسب را داغ از سرین
نوحه لایق نیست برخاک شهیدان زانکه هست ـ کمترین دولت سرا ایشان را بهشت برترین
لیکن ازروی مسلمانی وراه مرحمت ـ مهربانرا دل بسوزد درفراق نازنین
باش تافردا که بینی روزداد رستخیز ـ کز لحد باروی خون آلوده برخیزد دفین
درزمین خاک قدمشان توتیای چشم تو ـ روز محشرخونشان کلکونهٔ رخسار عین
قالب مجروح اکردر خاک وخون غلطد چه باک ـ روح پاک اندرجوار لطف رب العالمین
تکیه بردنیا نشاید کردودل بروی نهاد ـ کاسمان کاهی بمهرست ای برادرکه بکین
چرخ کردون بازمین کویی دوسنک آسیاست ـ درمیان هردوروزوشب دل مردم طحین
زور بازوی شجاعت برنیاید با اجل ـ چون قضا آید نما ندقوت رأی رزین
تیغ هندی برنیاید روزهیجا ازنیام ـ شیر مردی را که باشد مرک پنهان از کمین
کرکسانند از پی مردار دنیا جنکجوی ـ ای برادر کرخردمندی چو سیمرغان نشین
ملک دنیارا چه قیمت حاجت اینت ازخدای ـ کرنکهدارد نما بر ملک ایمان ویقین

مآلی :

«امیر المؤمنین (مستعصم بالله) ك زوال ملك وخلافتندن طولایی كوكلر ، قان آغلاسه لایقدر . یارسول الله ! خاك مرقدكدن صباح قیامتده قالقاجق ایسه‌ك مبارك باشكی قالدیرده خلق آراسنده‌كی بوقیامتی كور .

نازنینان حجازك آقیدیلان قانلری ، قاپیلرك أشیكنی آشدی . بزم یوره‌كمزدن جوشوب كوزلریمزدن دوكولن یاشلرده قوللریمزدن ، یكلریمزدن طاشدی . دور كردونه و انقلاب زمانه بل باغلاما . اویله برسطوت واستقلالك بویله بر فلاكت و اضمحلاله مبدل اولاجغنی كیم اوماردی ؟

ای بیت الحرامك شوكتنی كورن ، قیصرلرله خاقانلرك باشلرینی باب خلافتك أشیكنده مشاهده ایدن ! كوزیكی آچده باق كه : سلاطین جهانك وضع جبین ایتدیكی زمین اوزه‌رینه پیغمبر عمجه زاده‌لرینك مغدوراً قانلری دوكولدی . آرتیق دنیادن امن و آسایش بكله‌نیلمه‌ملیدر . چونكه : بر یوزوك حلقه‌سنك قاشی كیده‌جك اولورسه یرنده قاره ساقیزدن باشقه برشی قالماز .

دجله نهری ، بوندن صوكرا قان دریاسی اولارق آقاجق وجنوبه طوغرو جریان ایله‌یه‌جك اولورسه حجاز خرمالقلرینك طوپراغنی قانلی چامور حالنه قویاجقدر .

بوقورقونج حادثه‌دن دڭیزلر بیله مضطرب اولمشدر ، باقسه‌كا : سطحنده‌كی تلاطم‌امواج الغالر . كدرلی بر یوزده‌كی اشمئزازتك عینی دكلیدر ؟ شوحاله‌یه قارشی كوزیاشی دوكمك واونكله تألمات قلبی تسكینه چالیشمق ؛ بر آتك قالچه‌سنده‌كی داغی ، بیقامقله ازاله‌یه اوغراشمق كبیدر . شهیدلرك خاك مزارینه قاپانوبده آغلامق لایق دكلدر . زیرا : اونلرك ادنی مكافاتی جنت اعلا اولاجقدر . لكن نسبت اسلامیه ومرحمت انسانیه نقطهٔ نظرندن باقیلنجه اونازنینلرك غیوبت ابدیه‌سنه قارشی شفقتلی بر قلبك سكون اضطرابی قابل اولامیور .

صبر ایت ، هله قیامت كلسین ، اویوم عدالتده بوشهیدلر ، خونفشان چهره‌لریله قبرلرندن قالقسین . او وقت باصدقلری طوپراغك عیون اعیانه سرمه‌ودوكدكلری قانك حوری یاناقلرینه غازه اولاجغنی كوروسك .

یارالی بركووده‌نك قانلر ایچنده وطوپراقلر اوستنده دەبه‌له‌نمه‌سنك نه اهمیتی وار ؟ اوشكسته قفسدن قورتولان روح ، اللهك جوار مرحمتنه پرواز ایده‌جكدر .

شومتحول دنیایه استناد ایله ربط قلب ایتمك طوغرو برایش دكلدر . فلك ، بعضاً محبت ارائه ایدر ، بعضاده خصومت كوستریر . فی المثل سما ایله زمین ایكی دكیرمن طاشی كبیدركه كیجه كوندوز انسانلرك قلبنی قیروب اوكودورلر .

شجاعت ، اجله قارشی زور بازوسنی كوسترەمز ، بلكه بیله‌كی بوكولور . قضای آلهی‌یه قارشی الك طوغرو فكرلرك تدبیرو تأثیری اولاماز .

أولوم ، پوصویه كیرمش بولونورسه آرسلان قدر جسور بریكیت محاربه میداننده قیلیجنی چیقارمایه وقت بولاماز .

دنیا ایچین اوغراشانلر ، برلاشه باشنده بوغوشان آقباباللره بكزه‌رلر . برادر ! عقللی بر آدامسه‌ك (سیمرغ) قوشی كبی — منزوی ومستغنی یاشا . دنیا ملكنك نه‌قیمتی واردر ؟ بزم اللهدن دیله‌دیكمز شیء آنجاق ایمان ویقینمزی شیطانك هجوم وغلبه‌سندن محافظه بویورماسیدر . »

*
* *

شیخ سعدی ، بوحزین وآتشین نوا ایله ٦٥٦ سنه‌سنده‌كی خزان خلافتده نوحه‌ساز اولمشدی . چونكه : او موسم النجده — ١٣٢ ربیع الآخرینك ٣ندن ٦٥٦ محرمنك ١٠ نه قدر دوام ایله‌ین — خلافت عباسیه ، سقوط ایتمش وبرقاچ عصرلق مدنیت اسلامیه‌نك معرض عمرانی بولونان دارالسلام بغداد :

كوكل معموره‌سی ، آرتیق خراب آباده دونمشدر
یانوب صوكرا ییقیلمش بر حزین بنیاده دونمشدر

حال خرابیسنه دوشمشدی .

بریارچه تفصیلات ویره‌یم . فقط سوزلریمك بعض افراطپرورانجه حسن تلقی كورمیه‌جكنه امینم . چونكه : مأخذم ومقتبسم آثار شرقیه‌در . دیدیكم افراطپرورلر ایسه اونلری بكه‌نمیورلر ، حتی غرضكارلقله اتهام ایدیورلر . زیرا (یاسا) سنه ایمان ومزارینه یمین ایله‌دكلری جنكیزك مظالمندن بحث اولونماسنی چكه‌میورلر . موغول وحشتی صیراسنده یاخود اوكا یاقین زمانلرده یازیلمش تاریخلره اعتماد كوستەرمیورلر . بونلره مقابل

(۱) سلاطین اتراكدن آلپ آرسلان مرحومدن بحثده بحث ایتمشدم ، صیره‌لی كلدیكجه مشار الیه كبی ذوات محترمه‌یه دائرده بعض سوزلر سویله‌یه‌جكم .

(له‌ئون قاهون) اسمنده بر موسـویك اثریله مسـلمان دشمنی بعضی اوروپالیلرك تحریر ایتدكلری كتابلره تماميله ایناتیورلر .

عربجه‌وعجمجه تاریخلرك‌جنكیزعلیهنده‌كی یازیلری،غیرت اسلامیه‌ایله برازمبالغه‌لی یازیلمش اولـسون دیه‌لم، یافرنكجه تاریخلرك جنكیزلهنده‌كی یازیلرینك‌ده غیرت خرستیانیه وخصومت اسلامیه‌ایله یازیلماش اولدیغنه ناصل ایمان ایده‌لم ؟

ایشته ٧٣٢ تاریخنده، یعنی جنكیزك‌وفاتندن ١٠٨ سنه وهلاكونك هلا كندن ٦٩ ییل صوكرا ارتحال ایله‌یوب‌اوفجایع دورلرینه‌یه‌تیشنلرله كوروشمش اولان (ابوالفدا) نك تاریخ مشهورندن شو سطرلری نقل ایله‌یورم . (فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیكفر)

مورخ مشار الیه ٦١٦ سنه‌سی وقایعنی یازاركن (ذكرظهورالتتر) عنوانلی بر بحث آچیورده دیبوركه :

« بوسنه ، موغول طائفه‌سی ظهور ایدوب برچوق بلاد اسلامیه‌یی ضبط ایله‌دی واهالیسنی أولدوروب چولوغی، چه‌جوغی اسیر آلدی‌كه مسلمانلغك ظهورندن بری اهل اسلامه بو درجه مدهش بر فلاكت عارض اولمامشدی .

بوسنه ایچنده ایدی‌كه : (علاءالدین محمد خوارزمشاه بن تكش)ك استیلای ممالكی ایچین خروج ایدركك سیحون نهرینی كچدیلر . یانلرنده حكمدارلری اولان (جنكیز خان) ده بولوندیغی حالده ذی‌الحجه‌نك دردنجی كونی بخارایی استیلا ایتدیلر واهالینك استیمانی اوزرینه امان ویروب شهره كیردیلر . قلعه ، تسـلیم اولمادیغی جهتله تحت محـاصره‌یه آلدیلر . صوكرا ضبط ایدوب ایچنده‌كیلری أولدوردیلر،دها صوكراده اهالیٔ بلده‌یی قتل ایله‌دیلر . (*)

سطور آتیه‌یی (جلال‌الدین خوارزمشاه) ك كاتب انشاسی (محمد بن احمد بن‌علی النسوی) نك (تاریخ ظهور التتر) عنوانلی كتابندن آلدم: چین‌خطه‌سی واسع بر مملكت ، اولوب اطرافی آلتی یدی آیده دولاشیلیر . بوخطهٔ واسعه ، قدیمدن‌بری آلتی قسمه آیریلمش وهر قسمی ـ كندی دیللرنجه ملك‌دیمك‌اولان ـ بر (خان) ك اداره‌سنده ، خانلرك جمله‌سی‌ده (قاآن اكبر)ك تحت نفوذنده بولونمشدر .

(خوارزمشاه محمد بن تكش) ك معـاصری بولونان قا آن اكبر (آلتون خان) اسمنده ایدی‌كه (كابراً عن كابر بل كافراً عن كافر) قاآنلغی توارث ایتمشدی . بونك نفوذی آلتنده بولونوب قطعات سته‌دن برینك حكمداری اولان (دوشی خان).مشهور جنكیزك خالاسیله تزوج ایله‌مشدی.جنكیزك‌قبیله‌سی‌ده(تیمورجی)عنوانیله‌معروف‌اولوب‌یازین كوچه‌به حالنده بولونور ، قیشین‌ده (ارغون) ده‌نیلن موقعده‌اوطورور‌دی .

بو قبیله ، موغوللر آراسنده‌ده شر وغدر ایله مشهور اولدیغی‌جهتله قطعات سته حكمدارلری ، بونك افرادینه یك كوز آچدیرمازلردی . كونلردن بركون (دوشی خان) وفات ایتدی . جنكیز خان‌ده خالاسنی تعزیت ایچین زیارتنه كیتـدی . خالا خانم ، جوارده‌كی حكمدارلردن (كوچلو خان) ایله دیكر برخانه خبر كونده‌روب برادر زاده‌سنك‌زوجی مقامنه كچیریلمه‌سنه توسط ایله‌ملرینی رجا ایتدی . چونكه : دوشی‌خان، بلا ولد ارتحال ایله‌دیكی جهتله مملكتی حكمدارسز قالمشدی . خانلر ، قادینك تكلیفنی بالقبول‌جنكیزی ، اینشته‌سنك برینه كچیردیلر .

قاآن اكبر اولان آلتون خان ، جنكیزك حكومتنی قبول ایتمه‌دیكی كبی اوكا معاونتده بولونان خانلره‌ده حدتله‌ندی . بونك اوزرینه‌اوچی بردن قاآن اكبره عصیان‌ایله اوستنه یورویوب كندیسنی فراره مجبور ایتدیلر . نهایت آلتون‌خان مصـالحه طلبنده بولوندی ، قبول ایله‌دیلر وبرزمان متفقانه وقت‌كچیردیلر .

بالآخره خانلردن بری ، مؤخراًده دیكری وفات ایدنجه اورتاده جنكیزخان‌ایله كوچلوخانك اوغلی‌قالدی وبوده باباسی‌كبی (كوچلوخان) لقبنی آلدی .

---

[*] جنكیزخان ، بخارایه كلدكده خوارزمشاه عسكری ، اوچ‌كون شدتلی جنك ایتدكدن‌صكره اكثری صاووشوب خراسان یاقاسنه كچدیلر وبقیه‌سی‌بخارا قلعه‌سـنه قاپاندیلر . اهالی ، خوارزمشـاه عسكرینك فرار ایتدكلرینی كورنجه حیرتده‌قالدیلر وهمان امان‌آلمق اوزره قاضیٔ بلده اولان (بدرالدین قاضیخان) جنكیزخانه كونده‌ردیلر.اوده امان ویردی . آنك اوزرینه‌قاپیلر آچیلدی.

٦١٦سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك‌دردنجی صالی كونی جنكیزك عسكرلری درون شهره كیردیلر . كیمسـه‌یه تعرض ایتمیوب آنجق « دولته عائد اولان‌ذخیره‌واموال سائره‌یی‌میدانه چیقاریكز وقلعه‌ده‌كیلر ایله محاربه‌ده بزه‌یاردیم‌ایدیكز » دیدیلر. صورت عدالت وحسن صورت كوستردیلر.

جنكیز دخی شهره كیردی وقلعه‌یی دائراً مادار حصر واحاطه‌ایتدی وقلعه خندقنك املاسی ایچون امر‌ویردی . اهالی ، بولدقلری اشیایی، حتی جامعلرك منبرلرینی ومصاحف شریفه‌یی بیله خندق ایچنه آتدیلر ، خندقی املا ایتدیلر. آندن‌صكره موغوللر ، قلعه‌یه هجوم ایلدیلر وجبراً قلعه‌یه كیردیلر . محصـورین ، یاقه یاقه‌یه جمله‌سی شهید اولنجه‌یه قدر جنك ایتدیلر .

قلعه ایشی بیتدكدن صـكره جنكیز خان ، اهالی‌یه « كافهٔ خارج شهره چیقسونلر» دیو امرایتدی. اهالی . یالكز اوزه‌رنده‌كی لباسلریله طیشـارو چقدیلر. آنك اوزرینه موغوللر كیروب شهری نهب ویغما وشهرده قالمش اولانلری قتل والقای نارایله شهری احراق ایلدیلر .

بخارا اوزمان بربیوك دارالعلوم اولوب فقها وعلما ایله مملو ایدی وپك چوق جامع ومدرسه‌لری وارایدی . جمله‌سی یانوب كول اولدی، صانكه دونكی كون بخارا یوق‌ایمش‌كبی بریانغین یرندن عبارت قالدی . بعده جنكیز خان . اهالی‌یی اسیر اولمق اوزره عسكرینه تقسیم ایتدی . نسوان‌وصبیان ، یكدیكرندن آیریلور ایكن یوره‌كلری ده‌لن فریادوفغانلری موغوللره‌هیچ تأثیر ایتمیوب آنلر، حصه‌لرینه‌دوشن اهل‌اسلام‌خاتونلرینك علناً عرضلرینه كچیورلردی . بونی كورن اهل اسلامك اللرندن برشی كلمیوب فقط یالكز بكا ایدرلردی . »

« قصص انبیا جلد ١١ جودت پاشا »

جنكيزخان، ايكنجی كوچلوخانك چوجوقلغندن وضعفندن بالاستفاده باباسیله اولان معاهده‌یی اخلال ایده‌رك انفرادواستقلال فكرنده بولوندی. كوچلوخان ، مخالفت كوسته‌رنجه آرالرنده محاربه آچیلدی . جنكیز خان ، اوغلی (دوشی خان) ی (٠) براردو ایله یوللادی. دوشی‌خان كوچلو خانك عسكرینی بوزدی وكندیسنی أولدوروب باشنی باباسنه كه‌تیردی .

جنكیز خان ، تمامیله كسب استقلال ایدنجه خوارزمشاهدن مخادنت طلبنده بولوندی. مطلوبی‌حاصل اولماینجه‌عسكر چكوب مقاتله‌یه كیریشدی. خوارزمشاهك اوردوسی منهزم، كندیسی فراره مجبور اولدی. جنكیز خان ، بلاد ماوراءالنهری استیلا ایله‌دیكی كبی خوارزمشاهی تعقیب ایتدیردی . او ایسه طبرستان كولنده‌كی آطه‌یه التجا واوراده ارتحال ایله‌دی » .

طاهرالمولوی

داهاسی وار

[٠] عربجه تاریخلری جنكیززاده (جوجی‌خان)ی ، (دوشی خان) دیه كوستررلر .

مطبوعات

مسلمانلق عالمنده حركت عمومیه

البلاغ غزته‌سی حركت اسلامیه‌یه دائر تخصیص ایتمش اولدیغی بر باش‌مقاله‌ده‌هرطرفده بولنان اقوام اسلامیه‌ده حركت اسلامیه باشلادیغی وبونك هرحالده‌مسلمانلر ایچون خیرلی اولاجغی قویاً مأمول بولندیغنی سویله‌دكدن صوكره دیوركه :

« ممالك عثمانیه‌ده كوریلن انتباه عمومینك غایتی : دین ، عادات ، اخلاق اعتباریله عصر اوله، عصر مجد وحمیت ، عصر سیاست وكیاست، عصر علم وعمل ، عصر استقلال وترقی اولان خلفای راشدینه رجوع ایتمك‌در .

بلاد فارسه كلنجه ، اونلرده مجد سابقلرینی اعاده ایچون كیجه كوندوز چالشیورلر .

آفغانستانده‌ده ملل مترقیه‌نك صعود ایتدیكی درجه‌یه وصول ایچون دائمی بر حركت مشاهده اولنمقده‌در .

هند ، قافقاسیا، چین، جاوا كبی ممالك اسلامیه‌یه كلنجه : بورالرده مهم مهم جمعیات دینیه تشكل ایدرك اسلامك حال حاضرینی دوشونمكده اولدقلرینی كوروبورز.

مصر، آفریقا، جزیرةالعربده ایسه انتباه اسلام هرطرفدن زیاده‌در.»

خرستیان میسیونرلکی عظیم تلاش ایچنده‌در

دارالخلافه‌ده

« اسلام ارشاد جمعیتی » تأسیسی زمانی كلدی

آوروپاده ، هندستانده ، چین وژاپونیاده ، افریقاده ، فیلیپین آطه‌لرنده كمال فعالیتله عیسویتی ، نصرانیتی نشر وترویجه چالیشان میسیونرلر ، اسلامیتك سوق‌طبیعتله كندی كندیلكندن ایلرله‌مكده‌اولدیغنی كورونجه قودوریورلر . اسلامیتی تمدنه مانع، تهذیب‌اخلاقه حائل تلقی ایلیورلر . بو فكرلرینی آرتق آپ‌آچیق میدانه قویمقدن چكنمیورلر . مسلمانلری هرنره‌ده اولورسه اولسونلر تضییق ، انواع مشكلاته دوچار ایتمه‌یی خرستیانلغك تعالی وترقیسی اوغورنده بر وظیفهٔ مقدسه بیلیورلر .

انكلتره‌ده باصیلان ، انكلیز میسیونرلرینك مروج افكاری، لسان حالی اولان The moslem vorld مجموعه‌سنده بر انكلیز میسیونر راهبی طرفندن یازیلان مقاله پك زیاده جالب نظر دقتدر .

خرستیانلرك — خصوصیله روحانی‌صنفنه منسوب اولان‌قسمنك — نه‌قدر متعصب‌اولدقلرینی آكلامق وكورمك‌ایستینلر بومقاله‌یی‌اوقوملیدرلر. محترم قارئلرمزه خرستیانلرله یابازلرك اوزون مقاله‌سنی قسماً عینیله نقل وترجمه ایتمه‌یی وظیفه بیلدك :

« خرستیان زنكینلرینك تبرع ایتدكلری پاره‌لر سایه‌سنده ، عالم نصرانیته هرسنه بیكلرجه ، یوز بیكلرجه غیر مسیحی‌داخل اولوب ، حق یولنی بولیورلر. میسیونرمزك موجب افتخاری اولا پاپازلر ، راهبلر شرقك هرطرفنه صوقولقده وهردرلواذا وجفایه قاتلانمقده‌درلر . راهبلرمز ، دنیانك هردرلوراحتنی، صفا ولذتنی ترك ایدرك ، آب وهواسیله امتزاج ایده‌مدكلری ، لسانلرنی‌بیلمدكلری وحشی ، نیم وحشی ، بدوی اقلیملره ، دیارلره نشر عیسویت مقصدیله قوشیورلر . بوزواللیلرك چوغی صیجاقدن ، حرارتدن ، رطوبتدن آز مدت ظرفنده متأثر وبیتاب اوله‌رق ، كیمسه‌سز ترك جان ایتمك مجبوریتنده قالیورلر. چوق دفعه‌لر ، بولندقلری كویلرده ، طاغلرده ، یایلالرده یه‌جكسز ، صوسز قالمقدن‌اولیورلر.اوكبی دیار بعیده‌ده ، كندیلرینه باقه‌جق ، آلام‌واضطرابلرینه اشتراك ایده‌جك، قسماً اولسون آنلره تسلی ویره‌جك بردینداشه بیله تصادف ایتمیورلر . بونكله برابر قلبلرنده ، مفكره‌لرنده یأس ونومیدیدن ذره قدر اثر قالمز ، آنلرك یكانه مدار تسلیلری ، امیدلری غیر نصرانی اولان برایكی دین جاهلی ، بت پرستی ، راه صواب وحقدن انحراف ایدن (!) برمسلمانی خرستیانلغه‌دعوت ایتمك ، بیلدكلرینی آنلره تلقین ایلمكدن عبارتدر .

« بودین مجاهدلری ، بوربك عسكرلری بعضاً هندستانك اورمانلرنده‌كی مدهش یلانلرك‌زهرلی دیشلرینه ، آفریقا حیوانات وحشیه‌سنك تعقیباتنه‌كرفتار اولورلر . حیاتلری درحال مماته منقلب اولیور .

« زواللی راهبلرمز هرشیلرینی ، بوتون موجودیتلرینی ، حتی انسانلرجه‌اك عزیز ، اك مقدس اولان حریتلریله عزت‌نفسلرینی‌بیله بعضاً آیاق آلتنه آله‌رق، هرچشید ناكاملمه قاتلانه‌رق ایفای وظیفه‌ده بولنورلر . آنلرك مكافاتلری، راه هدایته بیك مشكلاتله اهدا ایلدكلری مهتدیلردر .

« راهبه‌لرمزده اویله‌جه اوروپانك انكلتره ، فرانسه ، آلمانیا وسائرممالك متمدنه‌سنی ترك ایدوب شرقك اك كثیف ، اك فنا آب وهوایه مالك قطعاتنه كیدوب ، اوراده‌كی‌غیر مسیحیلرك حرملرینه بیك صعوبتله حلول ، بیك مشقتله نفوذ ایدرك ، سنه‌لرجه تهلكه ایچنده ، اولوم وعذاب قورقوسیله براز كیمی ، یاخود بردیشی‌یی نصرانیته ادخال ایدرلر .

« بوبیچاره مجاهده‌لر ، دیشلرندن ، طیرناقلرندن آرتیردقلری آز پاره‌یی خرستیانلغه دلالتلریله بیرو اولانلره تقسیم ایدرك ، آنلری تطییبه، ترفیهه چالیشیرلر . بعضاً ایچنده بولندقلری محیطه خوش كورونمك وتماسده بولندقلری اقوام غیر متمدنه‌نك نظر دقتلرینی جلب ایتمه‌مك ایچون ، اوملكتك،اومحیطك عرف وعاداتیله الفت وتخلق ایتمك اوزره ، بریلرك كیدكلری عینی البسه‌یی كیمكه مضطر قالیرلر .

« اوه‌ت ، بوبله‌لكله ، بیك زحمت ومشكلاتله میسیونرلرمز ایش كوررلر.

بونلرك مصارف سفريه‌لری ، ییه‌جك ، ایچه‌جكلری ، كیه‌جكلری ، مسكن اجرتلری هپ اغنیامزك جیب حمیت وعنایتندن چیقان تبرعاتدن ، اعانه‌لردن تسویه اولنور .

« دیكر طرفدن بونلری ـ راهب وراهبه‌لری ـ میسیونرجیلكه لایق اولمق اوزره میسیونرلرك یورمك قانیله تأسیس ایتدكلری دینی مكاتبده یتشدیرمك وآنلری خطابت وجداله آلیشدیره‌جق علوم وفنونی اوكره‌تمك ایچون هرنوع مزاحمه ، مشاقه كوكس كریلیر . خرستیانلغی نشر وتوسیع ایچون منتظماً، مكملاً چالیشیلدیغی وبواوغورده هرسنه مادی معنوی فداكارلقلرده بولونولدیغی حالده ینه كوریپورزكه، شارلاتان، دساس برقاچ اسلام سرسریلرینك‌دام رقابت وتزویراتندن قورتولمق نصیب اولمیور !

« بودساسلرك هیچ برجمعیته ، منتظم برتشكیلاته منسوب اولمدقلری حالده، صرف شونی بونی قاندیرمق وآنك صرتندن كچنمك ایچون آره‌صیره،قوپروقلی سرسری ییلدیزلر كبی اوته‌ده برده كورونوب ، هرایستدكلرینی ، دیله‌دكلرینی یاپمغه موفق اولیورلر . پاره‌سز ، پولسز ، فداكارلقسز اوله‌رق آفریقاده ، جاوا، سومطره آطه‌لرنده ، سیلان ، برمالایالتلرنده برچوق غیر مسلملری‌سفسطه ایله ، حیله ایله قاندیروب اسلام یاپیورلر .

« بوقدرله‌ده اكتفا ایتمزلر ؛ تاجان‌اوموزه قدر حلول ایدرلر ؛ لوردلرمزی، قونتلرمزی ، قادینلرمزی ، اغفالده موفق اولورلر. بودساسلق قهرمانلرندن ، هندستانده تأمین معیشتدن عاجز هندلی (خواجه كمال‌الدین قادیانی) نامنده‌بری برقاچ سنه‌دن برو لوندره‌ده توره‌مكه‌باشلامش وبش‌اون یاپراقدن عبارت‌اولان اسلام مجموعه‌سنی چیقارمقله اشتغال ایدن سرسری (!) شو صوك سنه‌لرده لوندره‌نك یوزلرجه اشراف‌واعیانی مسلمان ایتمش ، اوزواللی عقل‌فقرالرینی(!) آلداتمه بیلمشدر .

« بز ممالك شرقیه‌ده‌كی بت پرستلری خرستیان ایتمكه چالیشیركن ، اسلام دساسلری ، اوروپاده‌كی صاغلام خرستیان اعیانی بالمقابله مسلمان یاپیورلر .

« انكلتره رجال سیاسیه ودینیه‌سنك بوحالره قارشو اختیار سكوت ایتملری غیر جائزدر . چونكه بواسلامیت میقروبلری‌هرطرفه سرایت ایدرلرسه، صوكره كوكلرینی قازمق ، اوروپایی آنلردن تطهیر ایتمك غیر قابلدر .

« ذاتاً اسلامیتله ، آكا منسوب اولان طوائف واقوام بوسبوتون ضعفه، موته محكوم اولمدقجه ، خرستیانلق ومدنیت حقیقیه یریوزنده كركی كبی انتشار ایده‌میه‌جكدر . بونلری برآن‌اول استیصال ایتمك هرخرستیان‌اوزرینه فرضدر. »

ایشته بالاده‌كی هذیانلر بر خرستیان راهبنك آغزندن ، قلمندن چیقیور . فقط بز بولاقیردیلردن مأیوس اولمایه‌رق چالیشمالی‌یز . بزده خرستیانلر كبی میسیونر تشكیلاتنه باشلاملی‌یز ، حكومات اسلامیه ایله اغنیامز بزه بویولده جدی ومادی معاونت ایتمكله دیناً مكلفدرلر . او كبی برقوته مالك اولورسه‌ق ، بزده صنوف علمیه‌مز ایچون ــ میسیونرلكه مخصوص اولمق اوزره ــ كوزل ملی مدرسه‌لر آچار، آنلری دین مجاهدلری ، حق عسكرلری اولمق اوزره یتشدیریر ، اسلامیتی نشر ایچون دنیانك هرطرفنه اعزام ایلرز . بوسایه‌ده ، آز مدت ظرفنده هندستانده ، جاوه‌ده ، چینده ، ژاپونیاده ، آفریقاده هرسنه طبیعتیله ، كندی آرزو وهوسلریله اسلامیتی قبول ایدن یوز بیكلرجه ضلالتده قالان بت پرستی، شو عصر منورده قلبلری ظلام كفر ایچنده پویان اولان اوروپا خرستیانلرینی دین مبین اسلامه ادخال ایده بیلیرز . بوشرفله مشرف اولانلر ، بالآخره اسلامیتك تعالی وترقیسی ایچون هردرلو فداكارلقده بولنه‌جقلری شبهه‌سزدر . بوامر خیره ، اقوام اسلامیه‌نك جمله‌سی كوكللری رضاسیله اشتراك ایده‌جكلری ؛ بوتون اسلام علماسنك ، بوتون اسلام زنكینلرینك هرفداكارلقده بولنه‌جقلری شبهه‌سزدر .

خواجه‌لرمز ، علمامز، دیندارلرمز بوكا ، اوت بوكا حصر مساعی ایتملی . یوقسه روز محشرده عندالله وعندالرسول مسئول طوتیله‌جقلردر .

بویله بر تشبثدن ، بوكبی بر امر خیره كیتمكدن نه حكومت متبوعه‌مز ، نه‌ده اوروپا بزی منع ایده‌مز . یتركه تشبث اولنان ایشه دینی بر صورتده صاریلهلم . نیتمز ، مقصدمز ، غایه‌مز ترویج دیانت اسلامیه اولسون .

بزه‌قالیرسه، لوندره‌ده نشر اسلامیتله‌اوغراشان وبر چوق‌لوردلری، انكلتره اكابرینی اسلامیتله تشرفه موفق اولان (خواجه كمال‌الدین) افندی حضرتلرینی كرك عثمانلیلر ، كرك مقام مشیخت بر آز مادةً ومعناً تلطیف ایتملیدرلر . چونكه بو بویوك ذات، بزم یاپمدیغمزی ، یاپه‌مدیغمزی‌انكلتره محیطنده ـ بیك‌درلو محرومیتلره قاتلانمق‌صورتیله ـ یاپمقده‌در .

جدآشایان تأسفدركه،دنیانك هرطرفندن خواجه كمال‌الدین افندی‌یه درلو درلو تقدیرات وتبریكات ، مادی معاونتلر بذل اولندیغی حالده ، مركز خلافت محیطندن بو اسلام خادمنه بو آنه قدر هیچ بر شی یاپیلمدی !

بز ، مسلمانلغه قارشو بو قدر لاقید قالیرسه‌ق عجبا جناب حق بزه هیچ یاردم ایدرمی ؟ (ان تنصروالله ینصركم). بز حقه یاردم‌ایدرسه‌ك حق‌ده بزه یاردم ایدر . او حالده، حقه ، حقیقته یاردم ایتمكدن نیچون قاچیورز؟بزم اولیای امورمز،اغنیامز اوزرینه بوكبی خیرلی واسلامیت ایشلرینه یاردم ایتمك فرضدر .

ممالك شرقیه‌ده‌كی خرستیان میسیونر جمعیتلرینه حكومتلری طرفندن هركونا معاونت‌بذل‌ایدلمكده‌در. میسیونرلرك، مكمل‌مكتبلری،كلیسالری، كتبخانه‌لری، مطبعه‌لری، حتی خرستیان كنجلرینه مخصوص آپارتمانلری وكلی ایراد كتیرن املاك واراضیلری بیله واردر .

بومعاونتلره مظهر اولان میسیونرلر شبهه‌سز فعالیتله ایش كوره بیلیرلر . اسلامیتی اعلا ایچون یاپیلان دیندارانه خصوصی تشبثلر هر نه‌قدر فائده‌دن خالی دكل ایسه‌ده ؛ جمعیتجه ، ملتجه ایدیله‌جك اولان تشبث البته دها عظیم منافع تأمین ایلیه‌جكدر .

یوقسه الحمدلله خصوصی صورتده ، فی سبیل‌الله ، نشر اسلام ایچون چالیشانلر آز دكلدرلر . الله اكسیك‌ده ایتمسون .

كچن‌سنه‌لر نجف علماسندن شهرستانی زاده (سید هبةالله)حضرتلری نجفده‌كی بوتون وارینی یوغنی صاتدقدن صوكره نشر اسلام‌ایچون چینه، ژاپونیایه كیتمش، یوزلرجه غیر مسلمی اسلام ایتمشدر . لوندره‌ده‌كی خواجه كمال‌الدین افندی‌ده بویله‌جه فی سبیل‌الله كوكللی اوله‌رق میدانه آتیلمشدر . بونلرك ایكیسندن بشقه دها برچوق كیمسه‌لری طانیورزكه الیوم بو اوغورده چالیشیورلر . فقط بر ایكی مسلمانك چالیشمه‌سیله اوته‌كیلرك ، بزم ، سائر مسلمانلرك لاقید قالملری ایجاب ایتمز .

افغانستانده فارسی لسانیله منتشر (سراج الاخبار) غزته‌سنده اوقودیغمزه نظراً بر آی اول هندستانك (احمد نکر) قصبه‌سنده قحطدن متأثر بولنان ایکی بیك هند و — بت پرست — یه میسیونر پاپازلری ارزاق ومأکولات تدارك ایتملری اوزرینه ، پاپازلرك بوجومردلکلرینی ، مرحمتلرینی کورن آچ هندولر ، درحال رقته کله‌رك خرستیان اولمشلردر. عجبا بو انسانیتی هندولر، مسلمانلردن کورمش اولسیدیلر، مسلمان اولمیه‌جقلرمی ایدی ؟

خرستیانلغه یکی داخل اولانلر ، هیچ بر حسن اخلاقله متخلق اوله‌مدقلری میدانده‌در . چونکه بت پرستلر ، کندی اسکی دیانتلرینی ترك ایتمکله توحید یولنه کیرمیورلر . بالعکس یکی ومدنی بر بت پرستلکه — تثلیثه — دوچار اولیورلر . بوندن بشقه مسکرات استعمالندن ، مناهیدن آلیقونلیورلر . حالبوکه مسلمان اولسه‌لر ، هر درلو فالقدن تخلیص کریبان ایده‌جکلری کبی ، وحدت الٰهیه‌یی آکلایه‌جقلر ؛ آخرتلری‌ده معمور ومسعود اوله‌جقدر .

مرکز خلافتده بویله بویوك دینی بر تشبث اجرا ایدیلیرسه بالجمله بر یوزنده بولنان مسلمانلرك بزه قارشو اولان رابطهٔ مادیه و معنویه‌لری آرتار ؛ بزم اسلامیت اوغورنده فداکار بر ملت اولدیغمزی آکلار ، بزه هر درلو معاونتده بولنورلر . حق یولنده یاپیلان بر فداکارلق عقیم قالمز . جناب حق آنی نتیجه‌لندیرر . بناءً علیه هیچ کجیکمیه‌لم ، درحال ماضی‌یی تلافی‌یه چالیشه‌لم .

« عالم اسلامی خرستیانلشدیرمق ایچون »

« آرناوودلق بر آناختار ایمش ! »

لوندره‌ده پروتستان میسیونرلری طرفندن نشر اولونان انکلیزجه (عالم اسلام) مجموعه‌سندن ترجمه اولونان آتیده‌کی مقاله‌یی‌ده قارئلرمزك وبوتون مسلمانلرك عبرت و انتباه کوزیله و کمال دقتله اوقوملرینی رجا ایدرز . تاکه نصرانیت عالمنك بو مدهش فعالیتلرینه ، انتریقه‌لرینه قارشی عجز ومسکنتله وقت کچیرمه‌نك نه بویوك جنایت اولدیغنی تقدیر بویورسونلر.

الیوم (آمریقان بورد) دینیلن او زنکین وقوتلی میسیونر جمعیتنه منسوب ایکی آمریقالی ایله ایکی یرلی واعظ آرناوودلقده بولنمقده‌در . مقاله‌نك محرری اخیراً آرناوودلقده اجرای سیاحت ایدن مستر (أریکسون) نامنده مدهش بر میسیونردر . خرستیانلق عالمنی غلیانه کتیرمك ایچون باقکز نه افترالرده، نه هذیانلرده بولونیور :

« درت یوز اللی سنه ظرفنده ، عثمانلی قهر وظلمی آلتنده أزیلمش اولان آرناوود قومی بوکون بویوك بر فقر وپریشانی ایچنده بولنیور . عصرلرجه عثمانلی دولتنك تحت استیلاسنده قالان بو مملکت سکاننك همان همان نصفی امحا ایدیلمشدر .

« بو محو واتلاف صور مختلفه‌ده وقوع بولمشدر : محاربه‌لرده یوز بیکلرجه آرناوود محو اولمش ؛ آسیای عثمانینك مختلف اقسامنه سوق اولنان یکیتلردن آنجق یوزده بری عودت ایده بیلمشدر . سلطانلردن باشلایه‌رق تا ادنا نفرلره وارنجه‌یه قدر بتون تورکلرك حرمخانه‌لری آرناوود قیزلری ایله مالامال اولدیغنی‌ده خاطره کتورملی‌در !

« آلتی یوز بیك شوقدر آرناوود، عثمانلیلرك مظالمی سببیله اجنبی دیارینه هجرت ایتمشلردر .

« وقتیله جبراً اسلام ایدلمش اولان آرناوودلرك بوکونکی یکونی آنجق بر بچق ملیون قاله بیلمشدر .

« شیمدی بو ملك ، بو ملت، عثمانلینك تحت اسارتندن قورتولدی . فقط ترقی وتعالی‌یه پك مستعد اولان بو قومی احاطه ایدن تهلکه اولکندن دها وخیمدر . بو قومك ، اورتودوقس ایله قتولیك کلیسالرینه منسوب دولتلر طرفندن یوتولمسی مستبعد دکلدر . بر طرفدن آوستریا ، ایتالیا ؛ دیکر طرفدن صرب، یونان واسلاولر بو قومه کوز دیکمشلردر ، دینلرینی، قومیتلرینی امحایه بیوك غیرتلر کوستریورلر . بو اصیل وشجیع ملت تام زماننده وقت کچمه‌دن قورتاریلمازسه چوق سورمز بر یوزندن آرناوود نام وشانی قالقه‌جقدر .

« شیمدی امین اولمیدرکه آرناوودلغك تمامیت قومیه‌سنی تأمین ، ترقی وترفیه حالنی کافل اوله‌جق یکانه چارهٔ حیات ، پروتستانلاشدیرمقدن باشقه بر شی اوله‌ماز . ذاتاً آرناوودلرده بو چارهٔ نجاتبخشایی حس ایتمشلردر . بوکا دلیل اوله‌رق دییه بیلیرم‌که ، لوندره سفرا قونفرانسنده آرناوود هیئت رسمیه‌سنك بر پروتستان پرنسی طلب ایتمسی کافیدر.

« شمدی‌یه قدر « سلطان » حضرتلری بونلرك پادشاه وخلیفه‌لری ایدی . حالبوکه عثمانلی اداره‌سی ظلمدن باشقه بر شی دکل ایدی . صوکره‌لری زمام حکومتی اللرینه آلان « کنج تورکلر » ك آمالی ایسه، علناً وقطعیاً دیندارانه بر مسلك تعقیب ایدرك بتون ایمپراطورلغی عثمانلیلاشدیرمق اولدیغندن بونی کورن آرناوودلر ، قیام وعصیان ایتدیلر . چونکه ملتك رؤساسی دییورلرکه : « بو پولتیقه‌یه مطاوعت ایتسه‌یدك انتحار ملی‌یی کندی الیمزله اجرا ایتمش اولوردق . » عثمانلی اداره‌سنك بر بلادن باشقه‌شی اولمادیغنی آرناوودلر متحداً بیان ایتمکده‌درلر . بناءً علیه آرناوودلر کمال جسارتله دییورلرکه : « محمدیلك ، اسلامیت بزه بر آفت ولعنت اولمشدر . بو دین مملکتمزده قالدقجه بز فلاح بوله‌مایز . »

« یوزلرجه رؤسا ، خواجه‌لر Hodjas واصناف ، یکدیکرینه وبکا دییورلرکه : « بزم اجدادمزك دینی خرستیانلق ایدی . او وقت ملتمز مترقی وبختیار ایدی، حالبوکه بوکون آچلقدن اولیورز . بناءً علیه اسکی دینمزه دونمسه‌ك نه بأس وار ؟ اسلامیتی، آسیالی عثمانلیلر جبراً بزم — آوروپالی اولدیغمز حالده — آره‌مزه صوقدیلر . بو دین هیچ بر وقت بزم ایچمزده اساسلی بر صورتده تقرر ایتمدی ، اخلاق وآداب ملیه‌مز ایله اصلا توافق ایتمدی ! بالعکس بو دین بزه فلاح ونجات ویرمدکدن باشقه اوزرمزه آغیر بر یوك اولدی . هایدی بو دینی‌ده عثمانلینك بویوندروغی کبی اوزرمزدن آتوب دفع ایده‌لم ! » دیورلر .

«بو آدملر، حقيقى خرستيانلغك تمثالى اولان پروتستانلغى تقدير ودر آغوش ايتمكه آماده بولندقلرينى متحداً بيان ايديورلر . قتوليك ايله اورتودوقس مذهبندن ، بو اختيارلامش كليسالرك مراسم دينيه‌لرندن، بوش آيينلرندن نفرت ايديورلر . آرناوودلر دخى پروتستانلر كبى ، بتلره ، رسملره طاپنق، خاچلرى اوپمك قبيلندن عادات بتپرستانه‌يه قارشى عصيان ايديورلر . بونلر دخى بزم كبى . اللهه تقرب ايتمك ايچون شفيعلره، اعزه‌يه مراجعت ايتمزلر . برده بو اسكى كليسالرى سوملرينك سببى، بونلرك موجب ترقى و تعالى اولمامليه برابر خرستيانلغك بتون روح و حقانيتيله حركت ايتمه‌ملرنده بوليورلر . چونكه صوك بالقان محاربانده صربلردن . يونانيلردن ، قره‌طاغليلردن پك چوق وحشتلر ، ظلملر كورديلر . بوتون او وحشتلر خاچ نامنه ارتكاب اولنمشيدى .

«بونكچوندركه بوزواللى ملت كوزينى او بيوك انكليز و آمريقان پروتستان ملتنه ديكوب اونلردن يارديم بكله‌مكده‌در . بو ايكى معظم قومك عدالت و حريتپرورلكنى ، مادى و معنوى ترقياتلرينى ، علويت افكارينى حقيله تقدير و تبجيل ايديورلر .

«بزم مسيونرمزه دائما توجه و التفات كوسترمشلردر . بزم كزلى نمازمزه كلن آرناوودلردن برچوغنى عثمانلى مأمورلرى دوكوب حبس ايدرلردى . بوكون آرتق او تضييقات موجود دكلدر !...

«شمدى انكليزلر ايله آمريقاليلرك عهده‌لرينه دوشن وظيفه‌نك نه‌دن عبارت اولديغنى سويله‌مه‌يه حاجت وارمى ؟

«بو بيچاره‌لر، بزه ديورلركه: «آمان پروتستانلق نه كوزل برديندر ! ويركز بزه شو دينى ! ملتمزه مرشده و الده‌لر يتشدرمك ايچون قزلرمزى آلوب مكتبلركزده تربيه ايدكز !. استقبال قوممزك تأمينه خادم اوله بيله‌جك رهبرلر يتشدرمك اوزره اطفالمزى جناح رأفتكزه ، دست تربيه كزه توديع ايديورز ! بزه معلملر و واعظلر ويركز ! مكتبلرمزه برده‌ها مسلمان خواجه‌سى داخل اوله‌ماز . اى بيوك انكليز و امريقان پروتستانلرى ، هر قپو سزه آچيقدر ! »

«آرناوودلر، بو آرزولرينى ، بو معروضاتنى انكليزلرله امريقاليلرك انظار شفقتنه عرض و تقديمه بنى رسماً مأمور ايتمشلردر . بو قومى پروتستانلاشديرمق ايچون طبيعى بزم وسائطمز مفقوددر . ايكيسى يرلى ، ايكيسى اجنبى اوله‌رق يالكز درت كشيدن عبارت برميسيونر هيئتى ايله بو امر خير عظيمك قوه‌دن فعله چيقارلمسنده عاجز قاله‌جغمز دركاردر . بناءً عليه انكلتره ايله آمريقادن مقدار كافى معلم و واعظلرك جلب ايدرك درحال ايشه باشلامق ايچون شمديلك يوز بيك دولار (يكرمى بيك انكليز ليراسى)، مصارف سنويه ايچون ده اون بش بيك دولارك مستعجلاً تدارك ايدلمسى تحت وجوبده‌در .

امين اولمليدركه بو سايه‌ده يكرمى بش سنه ظرفنده بتون آرناوودلر پروتستان اوله‌جقدر . بويله ذكى ، و سائر اقوام مسلمه كبى سفاهتله بوزولمامش اولان بو قوم ، عالم اسلامك تنصرى ايچون مكمل بر آناختار اوله‌جقدر . بونلر اسلاميتك ضعيف و قوتلى جهتلرينى اييى بيلدكلرندن طولايى مكمل ميسيونر اوله‌بيله‌جكلردر . آرناوودلر عثمانلى اداره حكومتنده ممتاز و مقتدر پك چوق مأمورلر يتشديرمشلردر .

«بونلر فقرالغه ، مشقته آليشمش اولدقلرى كبى اولومدن ده قطعاً قورقازلر .

«كندى حياتى سوميان و مسيحك روحيله بركره تقديس ايلمش اولان بو قوم اويله قوتلى برسلاح اوله‌جقدركه ، شيطانك بوتون قلاع و استحكاماتى اونك اوكنه دايانامايه‌جقدر .

ايمدى حضرت عيسى المسيح رمزى حقيقةً سوه‌ن انكليزلر ايله آمريقاليلره مراجعت ايدرك ، بتون برملتى اونك آياقلرينه كتيرمك خصوصنده لازم كلن اعانات نقديه‌نك احضارينى دريغ بيورماملرينى تمنى ايدرم . كتب مقدسه‌نك بويورديغى وجهله « پادشاهلك ايشى مستعجلدر » . رمز مسيحك ايشنى معطل براقمق اوزره قديم كليسالر دهشتلى قوت كوسترمكده بولندقلرى صره‌ده تأخر باعث فلاكتدر .

« بناءً عليه همان ايشه باشلامالى يز . لوقا ديوركه: « پاولوس رؤيايى كوروب دعوتى ايشيدر ايشتمز درحال عزيمت ايلدك .. » شيمدى بو دعوت ايله رؤيانك معلمى (مسيح) انتظار ايديور . »

c . telford E riceson

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

حقيقى ، تاريخى هندستان

هندستانك قديم و تاريخى آثارينى ، انسانلرينك نزاهت و نزاكتنى ، صاغلام واصل هند اكابر و اعيانك عادات و حياتنى كورمك ايستين كيمسه ، مطلقا، لكنهور، دهلى ، آكره ، فتحپور ، لاهور ولايات و ايالاتنى كورمليدر . كوره‌جكى عنعنه‌لر ، ايشيده‌جكى كوزل غناوالحانى ، نه بومبايده و مدارسده ، نه سيلانده برماده ، نه‌ده بنغاله و سائر هندستان ولايتلرنده ، حاصلى هيچ برطرفده تصادف ايده‌مز .

بورالرده يشايان هندو و مسلمان هپ اسكى عادتلرينى ، اخلاقلرينى ، يمكده ، ايچمكده ، طرز تلبسده ، توالتده ، هرشيده محافظه ايتمشلردر . بويله‌جه هندستانك اسكى قلعه‌لرينى ، جامع و حصارلرينى ، حماملرينى، چشمه و صو يوللرينى، تونللرينى ، اولرينى ، اصول و طرز معماريلرينى بالاده‌كى برقاچ شهرده انسان قولايلقله كوره‌بيلير .

بو صايديغم برقاچ نقطه ايله بت پرستلرك وقتيله اجراى احكام ايتدكلرى شهرلرده هندستان مدنيت قديمه‌سى كمال وضوح ايله انسانك كوزلرينه چارپار .

حجارلق، هيكلتراشلق ، هيكلجيلك، اويمه‌جيلق ، رسامليق ، حرف و صنايع، ايشلمه‌جيلك، قويومجيلق، مجوهرجيلك و سائر حرفده اسكى هنديلرده مهارت فوق العاده وار ايدى . موزه‌خانه‌لرده ، سوقاقلرده ، تاريخى اولرده ، آنتيقه‌جى دكانلرنده مدنيت مذكوره‌نك آثار باقيه‌سى ظاهر و نمايانددر . انكلتره‌نك استيلاسندن صوكره صنايع نفيسه و حرف مذكوره‌نك چوغى محو اولوب كيتمشدر . چونكه انكلتره‌ده فابريقه‌لر واسطه‌سيله ياپيلان ، اعمال اولنان امتعه، اشيا ، منسوجات ، هندستانك اسكى ، ال ايله نسج و اعمال ايدلن متاعلره قات قات

رقابت ايتمش وحرف مذكوره ايله وقتيله بول بول پاره قازانان ، او پارق يابان ، عائله يجندير نلر كيت كيده ايشسزلكدن سفالت وفلاكته دوچار اوله كلشلر وبوبلجه تدريجى صورتده هم كنديلرى ، همده صنعتلرى محوومنقرض اولمشدر .

نفيس ، عالى ، طيانقلى ومتين اشيا يرينه ايكى كونده يوق اولان جيجى بيجيلر قائم اولش واهالينك ثروتى لوندره‌يه نقل ايلشدر . بونكله برابر الآن هندستانده ال ايله ياپيلان صنايع وحرف اكسيك دكلدر . ديه بيليرم‌كه هيان هرشى ياپيلمقده‌در . عادى چاموردن كوزل چناق چوملكلر ، كوزل هيكللر ، طوغله‌لر ياپيليور . اك عادى بز وصاواق بزندن طوقومه نفيس كتن وايپكلى وصيرمه‌لى قوماشلره وارنجه‌يه قدر طوقونقده‌در . لاهورك ، كشميرك نفيس شاللرى بنارەس شهرينك نفيس ايپكلى منسوجاتى دنيانك هيچ برطرفنده ياپيله‌ماز . دهلى‌ده ، آكره‌ده ، لكنهورده كوزل يوكلى وايپكلى سجاده‌لر ، لطيف كليملر اعمال اولنمقده‌در . لكنهورك (قلمكار) ديدكلرى باصمه‌لرى جداً اوزاقدن كشمير شاللرى كبى كورينيور .

مرمردن ، بياض آلچيدن هندستانك آثار مقابر تاريخيه‌سى اولان بنالرك كوچوك موده‌للرى ايله ، هندستانك طبقات خلقنك صورت حيات ومعيشتلرينى ارائه ايدن هيكللرك چشيدلرى ، انواعى آكره‌ده الآن ياپيليور .

فرضا برسقا ، برصانجى ، براوشاق ، برنواب ، برعسكرك هيكلنى كورن كيمسه درحال آنلره دائر برفكر ايدينه‌بيلير .

مغول ايمپراطورلرى زماننده هندستانده :

مغول ايمپراطورلرى ايچنده عادل وتعصبسز اوله‌رق (اكبر شاه) قدر هندستانده اجراى عدالت ايدن برحكمدار تاريخ صحيفه‌لرنده انسانك كوزينه ايلشمز . بوقوجه مسلمان بلاتفريق بوتون تبعه‌سنه خدمت ، دائما عدل ومساواته رعايت ايلشدر . بت برستلر ، ايمپراطور مشاراليهى كندى آلهه‌لرندن زياده سووب آكا طاپينيورلردى .

(اكبرشاه) مغفور احتمالكه كنديسنى هندستانده يبانجى كورديكى جهتله بوسياستك تعقيبى نفس الامره ، حال ومصلحته دهاموافق كورمشدر . اصلى ، فصلى ، هويتى ، شخصيتى يبانجى ومستولى اولان برحكمداره بوحالدن بشقه برحال اساساً ياقيشماز . ظنمجه اكبر شاه تماميله سلطان محمدخان فاتح حضرتلرينه بكزه‌ر . عينى سياست وعدالتى تعقيب ايتمشدر . كرچه بوسياست هندستانده وهند اهاليسى اوزرنده بويوك ونافع برتأثير براقمش ايسه‌ده ، مع التأسف ، فاتحك وقتيله غير مسلملره ياپديغى ايلكلره بكزه‌مز . فاتحك بوحاللرى ، اخيراً برچون خطاياى سياسيه توليد ايلشدر . فاتحه بشقه معامله ياراشيردى . چونكه بيزانسليلرله هنديلر آره‌سنده بيوك برفرق ومباينت موجوددر .

اكبر شاه ، كندى هندو وبت پرست تبعه‌سنك كوكللرينى ياپمق وياخود ياپمش اولمق ايچون منكوحه‌لرى عداديه (جودا باى) نامنده حسن وآنده بى‌نظير براجه قيزينى ادخال ايتمشيدى . حتى بوهندو زوجه‌سنه كندى عرف وعادتى وجهله كوشكلر ، حاوضلر ، چايه كيدوب يقانه بيلمك ايچون تحت الارض يوللر وآكا مماثل هردرلو وسائط حياتيه‌يى تهيه واحضار ايلشيدى .

اكبرك برده تورك قاريسى وار ايدى . آنى جمله‌سندن زياده سور ايمش . آنك ايچونده لطيف وتورك طرز معماريسنده كوشكلر وسائر مالزمه‌يى تدارك ايلشدر . اكبر شاه ، تورك قاريسنه پك زياده اعتماد ايدرك ، آكا سرلرينى ، مجوهراتنى ، سلطنته مخصوص مهرينى بيله تسليم ايتمشيدى . حتى دائما آنكله زبان توزه‌كى ـ كه توركى‌نك غلطى اولسه كركدر ـ قونوشديغنى بعض مؤرخين هند قيد ايتمشلردر . بوتورك قيزى غايت جلوه‌لى ، جنبشلى ، نازلى ، ادالى ايمش ! اكبر شاه ، اك زياده محزون ومغموم اولديغى زمانلر بونك يانه كيدوب درحال تسلى بوليورمش .

اكبر شاهك ، تورك قيزينه ، ياقاريسنه اولان فرط محبت ومودتندن ، فضله اعتمادندن طولايى ، حرمسراى شاهيده اولان بالجمله نسوان ، زواللى (تورك) حرمنه حسد وعداوت اظهار ايليورلردى . فقط سعديتك [دشمن چه كند ، چو مهربان باشد دوست] بيتنجه ، شاهك مزيد مودتنه قارشو ، مشاراليهانك رقيبلرينك الندن هيچ برفنالق كلمزدى .

زواللى اكبر شاهك اوزون زمانه‌قدر اركك اولادى اولميورمش . اك صوكره اوليا ومشايخ دن (شيخ سليم چشتى) حضرتلرينك انفاسى بركتيله اكبر شاهه جناب حق هندو قاريسنك بطننده براركك چوجوق بخش واحسان ايتمشدركه ، اسمى (جهانكير) قونيلمشدر .

اكبرك هندوقاديسى (جودپور) راجه‌سنك كريمه‌سى ايدى .

اكبر شاهك متعدد هندو وزيرلرى ، خزينه‌دارلرى ، ياورلرى ، نديملرى‌ده وار ايدى . بونلره كندى اقامت ايتديكى سراى جوارنده آيروجه خانه‌لر انشا ايتمش وسرايله آنلرك اقامتكاهلرى بيننده بتيشيك بريول بيله ياپديرمشد .

امور مملكت وتبعه حقنده دائما بونلرله تعاطى افكار ايدر وآكا كوره اجراى احكام ايليوردى . بوهندولر اكبرك حرمنه ، قادين وقيزلرينك بولندقلرى دائره‌لره قدر سلمه السلام كيرر چيقارلرمش . حتى قيزينك برمعلمى ، كندى وزراسندن برهندو ايمش . بوبت پرست ايستديكى دقيقه‌ده قيزك نزدينه كيروب چيقيورمش .

اكبر شاهك حيات سياسيه وخصوصيه‌سى عجيبدر . ديه بيليرم‌كه ، بوبابده مرحوم ياوز سلطان سليمه چوق بكزه‌ر . سياست وعدالتده پك شدتلى طاورانان بوحكمدارك حيات خصوصيه‌سى ، اوت يشايشى بوسبوتون بشقه‌در . كندى اونده بوحكمدار اوقدر لين الطبع ، معتدل ، حليم سليم ايمش‌كه تصورك فوقنده ايدى .

كندى سراينده بولنان ديشيلرى ، مرمرله تفريش ايدلمش و(ديوان خاص) تسميه ايتديكى بركنيش حاولى‌يه طوپلاتديره‌رق ، قرايچه‌يى اورته‌ده ، ايرى برمرمر طاشنك اوزرنده اوطورته‌رق شطرنج اوينايورمش . شطرنجك هرطاش برينه برانسان ديكيورمش . بويلجه ، ساعتلرجه شطرنج اويوندن حظ آليورمش .

دهلى : س . م . توفيق

ژاپونيا مخابر مخصوصمزدن :

« آسياده دور جديده »

« The Neid era in Asia »

اشبو سرلوحه ايله بوندن برقاچ هفته مقدم ؛ آسيايى غربندن شرقه ، شمالندن جنوبنه قدر برقاچ دفعه طولاشوب تدقيق ايدن آمريقالى (جورج شه‌رووود ئه‌ددى) نام ذات طرفندن قلمه آلنمش غايت مهم براثر انتشار ايتمشدر . موى اليه (ئه‌ددى) دنيانك هرقسمنده بويوك برفعاليت وموفقيت ايله كسب قوت ايتمكده اولان « كنج خرستيانلر جمعيتى » نام ميسيونرلرهيئتى اداره‌سنده‌كى مؤسسه‌نك اك نفوذلى اعضاسندن واليوم آسيا امورى شعبه‌سنك كاتب عموميسيدر . موى اليه كچن سنه دوقتور (جون موانت) نامنده مشهور برخطيبله مذكور جمعيتك شعباتى بولنان محللرى زيارت واوراده قونفرانسلر ويره‌رك بتون آسيايى ينه بردفعه كوزدن كچيرمشدر . ايشته شو صوك سياحتندن عودت ايدر ايتمز مذكور اثرى يازمغه مباشرت ايتمشدر .

بو اثرك عالم اسلام حقنده‌كى بعض ملاحظاتندن دخى استفاده اولنه‌بيله‌جكى كبى عالم نصرانيت حقنده‌كى اقسامى‌ده غايت عبرت آميزدر . مقدمه‌سنده ديديوركه :

« صوك عصرده آسيانك هركون آز آز ايلرويه طوغرى حركته باشلاديغى كوروليكده ايديسه‌ده بوحركات اكثريتله بعض ملتلره وياغايت محدود طبقه‌لره

عائد ایدی ؛ لکن صوك سنه ظرفنده نمایان اولان ترقیات عمومی واساسلی اولوب هرنقطه‌ده شایان حیرت برقوت ایله یول آلمقده‌در .

بوصوك سنه ظرفنده چین جمهوریته نائل اولدی ؛ ژاپونیا ادارهٔ مشروطیه اصولنده بیوك موفقیتلره مظهر اولدی ؛ قوره‌ده یکی اصول اداره تأسس ایتدی ؛ واسع هندستان یکی بردورهٔ سیاسیه‌یه داخل اولدی ؛ ترکیا بالقان محاربه‌سی نتیجه‌سنده خریطه‌سنده وقوع بولان تبدلاتدن متأثراً بویوك برخلجان وهیجان ایله بردورهٔ ملی‌یه داخل اولمغه باشلادی . دور حاضرك بوتبدلاتی آسیاده یکی برتجدد عصرینك باشلادیغنه کافی دلیلدر . بوتجدد دورنی اخلاق ودنی تجددات تعقیب ایده‌جکدر . بوتظاهرات جمع وتوحید اولنه‌رق تحلیل اولنورسه ، بونلرك هپ خرستیان کلیساسی خلافنه حرکات تعرضیه اجراسی ایچون بر مقدمه اولدیغی کوریلور . الیوم آسیا بر اصلاحات وتعمیرات دوره‌سی کچیرمکده‌در ، بودوره‌نك صوکنده کسب ایده‌جکی شکل آنك استقبالنی تعیین ایده‌جکدر . آوروپاده رەفورماسیون وتجدد عصری باشلادیغی زمان کیمسه آنك نتیجه‌سنی اولدن تعیین ایده‌مه‌مش‌ایدی . بونك کبی آسیانك‌ده استقبالده کسب ایده‌جکی طور سیاسی حقنده شمدیدن برفکر بیان ایتمکده اقتداریمزك فوقنده‌در ؛ لکن اون‌بشنجی عصر اوائلنده آوروپاده باشلایان تجددواصلاحات دوره‌سنك محصوللری شمدیکی آسیا تجدداتیله مقایسه اولنورسه آوروپانك تجددات مذکوره‌سی پك کوچك قالیور . »

اثر مذکورك مقدمه‌سندن شوسطرلری اقتباس ایتدکدن صوکره بر آزده مندرجات سائره‌سندن بحث ایتمك ایسترم . محرر ، رفیق دوقتور (موتی) نك خطبه‌لرندن اقتباساً شویله بحث ایدیور :

« آسیانك واسع ممالکی وحسابه‌صیغماز سکنه‌سی برعصر تجددك مقدمه‌سنده بولونیور . بوسیاسی ، اقتصادی ، اجتماعی ، دنی واخلاق تجدد مقدمه‌سندن اعتباراً پك واسع وپك عالیدرکه ، بونك نتیجه‌سی دوشونلدکجه عقللر حیرته مستغرق اولمقده‌در . شرق قریبدن شرق بعیده قدر آسیانك هرنقطه‌سنده هرکسك وهرجماعتك ایلرویه ، حیاته طوغری هجومی حس اولونیور . »

یدی آی دوام ایدن سیاحت اخیره‌سی اثناسنده ژاپونیا ، چین ، قوره ، هندستان وسائرمحللرده کوردیکی تظاهراتدن بحث ایدرکن محرر دیورکه :

« هربلده ویاقصبه‌یه کاوبده بوندن برقاچ سنه‌اقدم کوردیکم احوال اجتماعیه وسیاسیه‌واقتصادیه‌یی‌شمدیکی‌حال ایله‌مقایسه ایلدیکم زمان تاریخك بزه‌کوستردیکی آوروپانك بوندن بش عصراقدم‌جریان ایدن وقایعنی بوراده عیناً سیرایدیورم . عین زمانده بوتجدداتاوقدر واسع‌واوقدرمتین آدیملرله کیدیورکه بوکا«آسیاده بیوك اصلاحات‌وتجددات دوری» نامی ویریلیدر . بویکی تجدد دوری آوروپانك تجدد دورینه‌نسبتاًدها عالیدر ؛ چونکه آوروپاده یالکز اون طقوزنجی‌عصرده تماماً واصل اولابیلن ترقیات فلسفیه وفنیه وصناعیه آسیاده ترقیات سائره ایله عین زمانده‌ایلرولەمکده‌در . بناءًعلیه بودها واسع‌وقوی نتایج بخش‌ایده‌جکنده‌ده شبهه یوقدر . بوندن بش‌عصر اقدم آوروپا تجدد عصرینه داخل اولدیغی‌زمان یالکز یوز میلیون رادەسنده برسکنه‌یه‌مالك ایدی . حالبوکه شمدی داخل‌اولدیغی تجددات‌دوره‌سینه آسیااولکه‌سی ۹۰۰ میلیون‌راده‌سنده برغلبه‌لق ایله‌واولدقجه دها مجرب برتاریخه‌استناداً داخل اولاجقدر . خصوصاً هندك ، ژاپونیانك‌وچینك یتشدیردیکی اوبیوك داهیلرك آثاری آوروپادن آلنمش توارىخ حاضره‌وآوروپا کبی برمثال آسیالیلری پك چابوق ایلرولەجك ؛ بلکه‌ده آوروپانك برعصرده تحصیل ایتدیکنی آسیابارىم عصرده‌بلکه دها چابوق تحصیل وتطبیق ایده‌جکدر . »

اتباه‌سیاسی :

« آسیانك انتباه حاضرنده الك کوزه چارپان شی آنك سیاسی انتباهیدر . آسیاده ملیتپرورلك ، وطنپرورلك ، مشروطیت پرورلك وعلوم حربیه اوقدر چابوق ایلرولەمکده‌درکه ، آوروپا عین دور ترقیسنده بوترقیاتك هیچ برینه واصل اولامامشدر .

«الیوم توکیودن کلکته‌یه قدر ، شانغایدن استانبوله قدر وسئولدن بومبایه قدر هریرده وهرمکتبده عین درجه‌ده ، طلبه‌نك عمیق بروطنپرورلك وملیتپرورلك ایله مشحون اولدیغنی سیر ایدرسکز . الیوم آسیاده طلبه عالمی مسائل شخصیه ایله اوقدر مشغول اولمایوب اکثریتله مسائل غیر مهمه حالنده کناره آتیلمقده‌در ؛ لکن مسائل وطنیه وملیه‌دن پك عادیلری بیله آنلری غلیانه کتیرمکده ، توکیوده پکین‌ده ، بومبایده واستانبولده بیکلرله طلبه تظاهرات مذکوره‌ده اوك آیاق اولمقده‌در . شمدی هندستانده (وەواسك) آثارنی مطالعه ایتمك ایله‌یاخود اسکی یونان‌منطق‌هندفلسفه‌سیله اوغراشان طلبه‌بولونماز ؛ هریرده (میل) ك (مازینی) نك حریت حقنده‌کی آثاری مطالعه اولونمقده ، هرطرفده فرانسه انقلابی تاریخی مطالعه اولونمقده ، آمریقا وانکلتره‌نك تاریخ سیاسیلری تدقیق وقرائت اولونمقده‌در .

ترقیات فکریه :

« ترقیات فکریه‌ده‌ده آسیا بیوك آدیملرله ایلرولەیور . آوروپانك تجدد دورنده اوزمانك کنج متفکرلری لاتین ، عرب ویونان ادبیاتیله ناصل اشتغال ایتمشسه ، الیوم آسیا متفکرینی‌ده آوروپا کتب ورسائلی ایله اشتغال ایتمکده وبیکلرجه جلد آثاری محتوی کتبخانه‌لرده دائمی برازدحام کورولمکده‌در ؛ بونلر هپ ترقیات فکریه هوسکارانی ، هپ حریت تشنه‌لری ، فلسفه خواه کنجلردر . ایشته کوزیمز اوکنده ژاپونیالیلر هپ اوقور یازار بر ملت حالنه کلدیلر . الیوم سن تحصیلده بولنان چوجقلرك یوزده ۹۷ سی مکتبلره دوام ایتمکده‌درلر . ژاپونیا معارف نظارتی صوك سنه‌لرده آمریقا وانکلتره‌ده بیله نشر اولنه‌مامش یکی آثار تعلیمیه نشرینه موفق اولدی . حتی آلتی سنه‌لك تعلیمی مجبوری برحاله وضع ایتدیکه ، بونلر ایشته اوانتباه‌فکری‌نك‌نتیجه‌لرندندر . »

چینده انتباه :

« چین انتباهی ژاپونیانککندن دها مدهش ودها حیرته لایقدر .

پك چوق شهرلرده مکتبلر منافعنه معبدلر بیله‌فدا اولنه‌رق‌چالیشیلمقده‌در . پك چوق عبادتخانه‌لر مکتب حالینه افراغ اولونمش ویاخود مکتب منافعی ایچون حجز اولونمشدر . اسکی زمانك قلاسیك اصولنده‌کی امتحان صالونلری هدم اولنه‌رق یرلرینه مکتبلر ، کتبخانه‌لر ، پارلامنتولر انشا اولونمقده وطلبه‌سنك عددی ابنیه‌سنك انشاسندن دها چابوق بر سرعتله ایلرولەمکده‌در . اون سنه ایچنده یالکز پکینده موجود حکومت مکتبلرنده اوقویان طلبه‌نك حسابی‌اوچ یوزدن اون یدی بیکه قدر تزاید ایتمشدر . وپکین جوارنده‌کی مکاتبك طلبه‌سی ایکی بیکدن ایکی یوز بیکه واصل اولمشدر . برقاچ اوفاق شهرلرده بیله طلبه‌نك مقداری اوقدر تزاید ایتمشدرکه یوز بیك سکنه‌لی بر بلده‌ده ۱۵ بیك ، ۲۰ بیك طلبه اولدیغنی ایشیتمکده آرتق حیرتی موجب اولماز اولمش .

هندستانده معارفه اولان هوس :

« هندستانده معارفه هوس او درجه ایلرولەمکده‌درکه ، پك چوق کنجلر کوندوز عمله‌لکی وکیجه طلبه‌لکی عادتا فخر ایله اوسترینه آلمقده‌درلر . الیوم هندستانك مکاتب‌عالیه‌سنده اوتوز بیك طلبه‌اوقومقده ومکاتب ابتدائیه‌سنده‌آلتی میلیوندن‌زیاده چوجوق بولونمقده‌در . الیوم‌هندستانك رؤسای‌سیاسیه‌سی‌تعلیم ملی ومجبورینك تطبیق اولونمه‌سنی طلب وآرزو ایتمکده اولماسی وبویولده‌کی‌تشبثاتی سایه‌سنده اعداد مذکوره‌نك برقاچ‌ملیون دها تزایدایده‌جکنده شبهه ایدیلەمز .

مطبوعاتك ترقیاتی :

« آسیاده مطبوعاتك ترقیسنی حیرتلرله سیر ایتمه‌مك ممکن دکلدر .

«الیوم توکیوده یالکز رسائل موقوته وجرائدك عددی بش یوزه بالغ اولمقده‌در . پکینده ایکی یوز قدر غزته نشر اولونمقده اولدیغی کبی هندستانده اوچیبك بش یوز غزته ورساله موقوته نشر اولونمقده وایکی بیك بش یوز راده‌سنده مطبعه بولونمقده‌در . عالم اسلامك اك مرکزنده بولنان بیروت

میسیونر جمعیتی ابتدای تأسسندن بوکونه قدر بر ملیار رادەسنده أثرلر نشر ایتمشدر .

انتباه اقتصادی :

« آسیانك انتباه اقتصادی‌سی‌ده دقته شایان بر نقطه‌در.

استانبولك ساکن وساکت دومانسز فضاسنده الیوم برقاچ اوزون باجاله راست کلینه بیله‌جکی کبی بتون عثمانلی بازارلری الیوم صنایع محلیه‌یه منهر اولمغه یوز طوتمشدر . اون طقوزنجی عصرك صوك نصفنده هندستان تجارتی دورت دفعه تزاید ایتمشدر. عینی مدت ظرفنده ژاپونیانك تجارتی آلتی دفعه تزاید ایتمشدر . صوکره یکرمی سنه ظرفنده ژاپونیانك تجارتی یدی دفعه تزاید ایتمشدر. یکرمنجی عصرده ایسه بو ترقیاتك دها بیوك مثاللری کوروله‌جکندن شبهه یوقدر .

«الیوم اورمان کبی اوزانمش اوساقا ، توکیو ، قوبه ، قالکوته فابریقه‌لرینك باجالری (بیر مینغام) اطرافنده‌کی مناظری آکدیرمقده‌در . سیاحتمزی ژاپون شرکتلرندن برینه عائد غایت مزین ویولجی‌نك استراحت ورفاهیتی تماماً تأمین ایدن غایت واسع سفینه‌ده اجرا ایتدك . بوشرکتلر هپسی بیوك کارلر تأمین ایتدیکی حالده پك چوق آمریقا شرکتلری مصارفاتی‌ده کوجلکله تدارك ایده بیلمکده‌در .

«چینك طاش معدنی اوجاقلری، الیوم دنیانك اك واسع اوجاق معدنلرندن بریدر . شانسه ولایتنده‌کی معدن کورلری دها بیك سنه‌یه کفایت ایده‌جك مقدارده‌در . الیوم آمریقا دمیر معدنلری چینك دمیر اخراجاتی ایله شرقیده رقابت ایده‌میه‌جك بر حاله کلمشدر . (ووچانغ) جوارنده‌کی (هانی یننغ) دمیر وچلیك اعمالات دستکاهلرنده اعمال وبکی چین دمیر یوللرنده استعمال اولونمق ایچون احضار اولونان شایان حیرت مکملیتده‌کی رایلر واجزای آلات هپ چین مهندسلرینك غیرت وسعی‌لرینك ثمره‌سیدر .

«بودستکاهلرده الیوم درت بش بیك عمله وقرق بیك‌ده آت قوتنده ماکنه‌لر قوللانیلمقده‌در .

انتباه اجتماعی :

« عینی زمانده اجتماعی انتباه‌ده پك بیوکدر . الیوم ژاپونیاده هندستانده وچینده حیات اجتماعی اوقدر ترقی ایتمشدرکه بلدیه‌لرك، جمعیتلرك ، عائله‌لرك کیرمه‌یه باشلادقلری انتظام وتکامل دوره‌سی متین آدیملرله توسع ایتمکده وهریرده ترقیات اجتماعیه بیوك بر آرزو وخواهش ایله عمومك رغبتنی جلب ایتمکده‌در .

ترقیات دینیه :

« یوقاریده ذکر ایتدیکمز ترقیات واصلاحاته برده دینی ترقیات علاوه اولونملیدر . الیوم آسیا قطعه‌سی ، آوروپانك بوندن بش عصر اقدم کچیردیکی دینی ترقیات عصرنی یاشامقده‌در . هریرده دینه داخل اولمش عادات وسوء استعمالاتی اخراج ایدوب ادیانی اصللرینه ارجاع ایتمك آرزولری اویانمشدر . دها شایان دقت بر مسئله‌ده ، آوروپانك اصلاحات دورنده اولدیغی کبی ، ترقیات ومدنیت حقیقیه خواهشکرانی آسیاده‌ده جداً متدین‌درلر دییور .

محرر مشاهداتی یوقاروده یازدیغم وجه اوزره قید ایتدکدن‌صوکره حرکاتك ناصل میدانه کلدیکنی ومحرکنك ناصل بر قوت اولدیغنی تصویر ایتمك آرزوسیله شو وجه‌ایله ادارهٔ کلام ایدییور:

« بوحرکات آسیایه خرستیان میسیونرلرینك تشویق وترغیبی سایه‌سنده داخل اولمشدر ، آوروپا مدنیتی آسیایه غیور ومتدین آوروپالی تاجرلر ، معلملر ، قونسلوسلر وسائر سیاسی مأمورین واسطه‌سیله نقل اولونمشدر » (!؟ . . .) دییور .

بو فکرك نه قدر مقارن حقیقت اولدیغنی هر آسیالی‌نك پك قولایلقله آکلایه بیله‌جکنده شبهه‌یه محل بیله یوقدر .

اولا: میسیونرلرك آسیایه دخوللرندن‌مقصدلری هریرده آشکاردر. بونلر مدنیت ومعارف نشری مقصدیله دکل ، بلکه منسوب اولدقلری مملکتلر ایچون نفوذ سیاسی دائره‌لری احضار ایتمك مقصد خائنانه‌سیله داخل اولمقده‌درلر .

بویله بر مقصدله داخل اولان بر خائنك انسانیته نه قدر خدمت ایده‌جکی ، معارفك ترقیسنه نه قدر معاونت ایده‌جکی ، ترقیات فکریه واقتصادیه‌ده نه قدر مفید بر اعضا اولاجغی پك آز بر محاکمه‌ایله ثابت اولور .

ثانیاً: میسیونر مکتبلرینك ویرمش اولدیغی ثمره‌لرده آسیاده‌کی حرکات حاضره‌یه نه‌قدر معاونت ایتدکلرینی پك آچیق کوستره‌بیلیر . مثلا قزانده موجود میسیونر مکتبنده تحصیل ایدوب دنیایه چیقان بو قدر یوزلرجه شبان نصرانیت دارالفنون ویامکاتب عالیه‌دن چیقان برقاچ‌دسته اسلام طلبه‌سی قدر ملتلرینه خدمت ایده‌مدکدن ماعدا بالعکس داخل اولدقلری جماعتلری هرنوع رزالت ومذلته سوق ایتمشلردر. مغولستانك اك صاف جماعتلرندن آلینوب تنصر ایتدیرلدکدن صوکره ینه ایرکوتسکی کبی مرکز شهرلرنده‌کی میسیونر مکتبلرنده تحصیل ایتدیرلمش اولان کنجلر . مملکتلرینه عودتلرنده وطنداشلرینی هیچ بر معارف نوریله تنویر ایتمدکلری کبی او صافیت عرقیه‌لرینی‌ده غائب ایتدیرمشلر والیوم اخلاقاً غایت‌سفیل وثروت ماضیه‌لرینی‌غائب ایتمش بر ملت حالنه کلمشلردر.

ژاپونیاده ، قوره‌ده وچینده میسیونر دائره‌لری ایله اختلاط ایدن کنجلرده هپ عینی نتیجه‌یه دوچار اولمقده ونفسلرینی قوتاره‌جق قدر اولسون بر موفقیت کوستره‌ممکده‌درلر . الیوم ژاپونیا وچینده میسیونرلردن اوقدر استکراه اولونمقده، وآنلرله علاقه‌دار کنجلردن اوقدر قاچیلمقده‌درکه ، هیچ بر ناموسلی عائله اونلرله مناسبتدار دکلدر .

خصوصاً ژاپونلرك بودائره افرادندن تباعدلری‌پك مجرب اساسلره مستنددر . ژاپونلر ، میسیونرلر ایله مناسبتدار کنجلرك وطنه ، ملته وحکمداره محبت‌حسنی‌غائب ایتمکده وحسیات انسانیه‌یی حسیات نصرانیه‌یه تبدیل ایتمکده اولدقلرینی سویله‌یورلر .

ثالثاً : آسیانك هرهانکی کوشه‌سنده بر میسیونرلق شعبه‌سی کشاد اولوندیسه اطرافنه طوبلادیغی اشخاص هپ آیاق طاقی آشاغی طبقه افراددر. هپ آنلری پاره ایله ، اذواق حیوانیه ایله اطماع ایتمشلردر . روسیه‌ده تنصر ایدن کنجلرك هپسی دینه‌جك‌درجه‌ده اخلاقسز برقزك ویابرقاچ یوز روبله پاره‌نك قربانیدرلر . ژاپونیاده دخی اکثریتله فقرا تنبللر ویا راه مستقیمی کوستره‌جك ابوینندن محروم یتیملر میسیونر دائره‌لرینك زواریدر .

فکرمجه آسیایی بو خواب غفلت‌دن اویاندیران فی‌الواقع آوروپا اولمشدر ؛ شوقدرکه بوانتباهك عامل مؤثری اوروپانك معاونتی دکل ، ظلم واستبدادی‌در .

بو کون قبالی برقازان کبی قاینامقده وبخار قوتیله پك یقینده او منحوس قپاغی برطرفه فیرلاته‌جق اولان هندستان ، شرقی‌روسیای هپ او ظلمك علولری ایله قاینامقده، هپ او میسیونر طوزاغینك قوردیغی اوجاغی سوندیرمك ایچون جمع قوت ایتمکده‌در .

چینده‌کی صوك جمهوریت جریانی دخی، چین اهل بصیرتنك میسیونر بلاسندن قورتولمق ، واستقبالده اومنحوس طوزاغه اجزای وطنلرینی دوشورمه‌مك ایچون مصیب بولدقلری حرکات وطن پرورانه‌در .

توکیو ، وصیده دارالفنونی احمد منیر بن عبدالرشید

شئون

حجاز :

مدینه - مکه خطی .— اندهپانداس بەلژ غزته‌سنك سوریه‌ده‌کی مخابری شو حوادثی ویریور : « هندوستان پرنسلرندن امیرعبدالکریم غاز نوغ خان حضرتلری مکهٔ مکرمه‌دن حیفایه مواصلت ایتمشلردی . حیفا قائمقامی ایله اوراده مقیم انکلیز قونسلوسی ، امیرمشارالیه حضرتلرینك هندوستان شورای ایمپراطوریسنی تشکیل ایدن بش بویوك پرنسلرك بریی‌در. یکرمی درت ملیونی اسلام اولمق اوزره قرق ملیون اهالینك ممثلی اولدیغنی بیان ایدیورلر . بوذات عالی برای حج شریف مکه ومدینه‌یه کلن وطنداشلرینك احوالنی تدقیقه هند حکومتی طرفندن مأمور قیلنمشدر. فخامتلو امیرحضرتلری هندجه ، انکلیزجه، آلمانجه ، ایتالیانجه وفارسیجه لسانلریله متکلمدر. اون اوچ سنه قدر انکلیز قولله‌ژلرنده دارالفنونلرنده تحصیل ایله‌وقت کچیرمش؛ برقاچ دفعه‌ده دور جهان سیاحتلرنده بولونمشدر . امیر حضرتلری شمندوفر خطنك مدینهٔ منوره‌دن مکهٔ معظمه‌یه‌قدر تمدیدینی‌رجا ایدیور. بوخطك انشاسی ایچون لازم کلن اوتوز ملیون فرانغك یکرمی‌بش ملیوننی‌بالذات کندیسی اعطا ایده‌جکنی، عملیاته باشلادر باشلاماز درحال تعهدینی ایفاایده‌جکنی بیان بیورمشلردر . امیر حضرتلری لوندره‌ده ایشنی بتیردکدن صوکرا درسعادتی‌ده زیارت بیوره‌جقلردر . »

هندستان :

دین اوغورنده . — پروتستان میسیونرلرینك هندستانه کله‌رك نشرنصرانیت ایتملری هند مسلمانلرینه آغیرکلدیکی جهتله ، دین‌اسلامك حقایق عالیه‌سنی‌ایضاح ایتمك ایچون هندك ایجرولرندن شیخ کمال الدین نامنده برذات محترم‌لوندره‌یه قدراختیار سفرایتمش ومشهور لورد هیدلی آنك ارشاداتیله شرفیاب اسلام اولمش‌ایدی. بونتیجهٔ خیریه هندمسلمانلرینه وارد اولنجه علمادن انیس احمد ومحمد علی پاشا نامنده ایکی ذات‌ده هردرلو مصرفلرنی درعهده ایدرك لوندره‌یه‌قدر کوندرمکه قرار ویردکلری کبی ، علوم‌دینیه‌یی وانکلیزجه‌یی مکملاً تعلیم‌ایتمك وبوصورتله انکلیز لسانده مقتدر واعظلر یتیشدیرمك ایچون‌ده دلهیده منتظم بر مکتب تأسیس ایتمشلردر .

خفی قومیته‌لر رؤساسنك محاکمه‌سی . — کالکوته‌ده‌کی هندولرك خفی قومیته‌لرینه منسوب اولوب ، بو آنه قدر برچوق مدهش ایشلرده بولنان وصوك زمانلرده یاقه‌یی اله ویرن (سلطان شاد) ك محاکمه‌سنه هرکس صبرسزلقله انتظار ایله‌مکده‌در .

ژاپونیا :

آسیالی ترقی پرور طلبه جمعیتی . — آوروپا میسیونر دوائرینك وسیاسی مأمورلرینك کنج آسیا عناصرینی اخلاقاً آلچالتمق وفکراً ترقی ایتمکدن منع مقصدیله وبویوك مبلغلر صرفیله وجوده کتیرمکده اولدقلری جمعیتلرك ملل‌شرقیه اوزرنده اجرا ایتدیکی وایده‌جکی تأثیراتی نظر اعتباره آلارق ژاپون علماسندن برقاچ ذاتك تحت حمایه‌سنده توکیو مکاتب عالیه‌سی طلبه‌سی میاننده « آسیالی ترقی پرور طلبه جمعیتی » نامیله بر دائره تأسیسی مقرر ایدی .

صوك آلدیغمز خبرلره کوره‌مذ کور جمعیت تأسس ایتمش وریاستنه عثمانلی طلبه‌سندن ژاپونیا مخابر مخصوصمز احمد منیر ، کتابتنه‌ده ژاپونیالی هاروو قوبوتا افندیلر تعیین اولونمشدر . جمعیتك تأسسندن اساس مقصد آسیالی طلبه‌نك اخلاقاً فکراً ، بدناً ، علماً واقتصاداً ترقیاتنه یاردم ایتمکدر .

الیوم جمعیتك اعضالری میاننده عثمانلی ، چینلی ، ژاپونیالی ، هندلی، قوره‌لی وسیاملی افندیلر بولونمقده‌در. آسیانك هر طرفنده بو جمعیتك شعبه‌لری کشاد اولونمق ایچون تشبثاته باشلانمش‌در . مراجعت ایتمك آرزوسنده بولنان طلبه ایچون آدرس بروجه زیردر :

Jopan Tokyo , Waseda UniversitY , The secretary oF asiotic S tudentr Progressive Society , Mr Haruo Kubota , (Political D eport.)

افغانستان :

مدرسهٔ شاهی‌ده دارالمعلمین تأسیسی . — افغانستان مکاتب ابتدائیه‌سنه معلم یه‌تیشدیرمك اوزره‌کابل شهرنده مرحوم امیرعبدالرحمن خان طرفندن انشا ایتدیرلمش اولان (مدرسهٔ شاهی) داخلنده بر (دارالمعلمین ابتدائی) تأسیس وکشاد اولونمش ، مکاتب ابتدائیه معلملریله معاونلرندن وسائر هوسکاران تعلیمدن عبارت اولارق آلتمش کیشی بورایه تعلم ودوامه باشلامشدر .

بوحوادثی ویرن (سراج‌الاخبار افغانیه) غزته‌سی مذکورمکتبده یومی ایکی ساعت درس اوقوتولدیغنی ودرسلرك علوم دینیه ، فارسی ، حساب ، جغرافیا وحسن خطدن عبارت اولدیغنی سویلیور ، برده دارالمعلمینك تدریجاً رشدی وعالی قسملرینك آچیلاجغنی خبرویریور.

موسقوفلك یاپدیغنی افغانستانده‌ده عینیله مقابله ایده‌بیلیور. — سراج الاخبار دیبورکه : « کویا افغانستان حدودنده‌کی قلاع و استحکاماتك خریطه و پلانلرینی چیقاروب حکومتلرینه تقدیم ایتمش اولان ایکی افغان جاسوسنك روسیه‌ده طوتولمش اولدیغنی روس غزته‌لرندن نقلاً (تحف بر روایت) سرلوحه‌سیله یازمشدق .

مسقوف‌جراندی اخیراً بوحوادثی تازه‌له‌یه‌رك طوتولان جاسوسلرك عسکری جزا قانونی موجبنجه محاکمه‌و مجازات‌اولوناجقلرینی یازیورلر. بز ، بوحوادثك اصلی اولمادیغنی سویله‌مکله برابر شاید بویله برجاسوس توقیفی وجزا قانوننك تطبیق تأید ایده‌رسه البته روس جاسوسلرندن بری یاخود بر قاچی‌ده افغانستانده یاقالانیر ، اووقت حقلرنده عینی معامله تطبیق اولونور ، دیرز . »

زنکبار :

زنکبارده یکی برمجلس . — زنکبارده (مجلس حمایهٔ زنکبار) نامی آلتنده یکی بر مجلس آچیلمشدر . بوراده حکومت ایچون یکی قوانین ونظامات وضع ایدیله‌جکدر . زنکبار امیری مجلسی مراسم مخصوصه ایله کشاد ایتمش واوکیجه یکی مجلسه اعضالرینك شرفنه بویوك بر ضیافت ویرمشدر .

زنکبار حاکمنه نشانه اعطاسی . — انکلتره حکومتی طرفندن زنکبار حاکمنه (سن‌جورج) و (سن‌میشل) نشانلریله (سر)لقبی ویرلمشدر.

آثار عتیقه‌دن : قونیه‌ده « قره‌طای مدرسه‌سی »

پارسده منتشر « فیغارو » غزته‌سندن مترجمدر :

«تدقیقات فنیه وصناعیه اجراسی‌مقصدیله اناطولی‌یه عزیمت ایتمش‌اولان‌موسیو آرنست هیبرارد ایله برادری موسیو ژان هیبرارد ، صنایع‌نفیسه نقطهٔ‌نظرندن غایت شایان دقت نتایج مثمره ایله عودت ایتمشلردر .

بوایکی برادرك‌برنجیسی ، یعنی موسیو آرنست‌فرانسه معارف نظارتی‌طرفندن قونیه‌ده کائن وترکلر طرفندن انشا ایدیلمش اولان آثار ومبانیٔ عتیقه‌نك‌تدقیق وتحریسنه مأمور قلنمش ایدی . برادری موسیو ژان ایسه کندی حسابنه اوله‌رق آرنسته رفاقت ایتمشیدی .

مفصلاً تدقیق ایتمش اولدقلری مبانیٔ عتیقه‌دن برنجیسی سلطان « کیکاوس » ثانی‌نك اعاظم رجالندن‌برذات طرفندن ۱۲۵۱ تاریخ میلادیسنده انشا ایدلمش اولان « قره‌طای » مدرسه‌سیدر . بوبنای‌محتشمك غایت ظریف وصنعتکارانه برطرزده بولونان « موزاییق ایله اینجه چینی و کاشانی » ایشله‌مه‌لری ، وقتیله اسپانیاده اندلسلیلرك‌اوزیتدار مبانیسنه مشابهدر .

موسیو آرنست هیبرارد بوبنای محتشم ایله اونفاستده بولونان دیکر اوچ قطعه آثار عتیقه‌نك رسملرینی « انستیتو » موزه‌سی هیئتنه تقدیم ایتمشدر . »

آثار منتشره :

لسان عثمانی

برزمانلر ع . نادر نام‌مستعاریله بعض رسائل‌موقوته‌یه ، اووقته‌قدر امثالی کورولمه‌مش ، شعرلریازان‌کمال‌زاده علی اکرم بك افندی‌حضرتلری شو صوك کونلرده ملته « لسان عثمانی » عنوانیله براثر منظوم دها قازاندیردی . بواثر لسان‌عثمانینك ماضیسندن ، کچیردیکی ادوارندن ، هانکی‌هدف تکامله طوغرو یورومك استعدادینی حائز اولدیغندن‌هیچ خبری‌اولمایان ، حتی‌لسانك حقوق عمومیه‌دن اولدیغنی خاطرلرینه کتیرمه‌یه‌رك شیوه‌منده بیلدیکی کبی تصرفاته قیام ایدن برطاقم افراطجیلره قارشی یازیلمشدر .

واقعا بز اوته‌دن بری ساده‌لك طرفداری‌یز . لکن بوخصوصده هیچ برزمان افرطه وارمق ایسته‌میز . هله استعمالی ضروری اولان بعض ترکیبلری اصلا لساندن قالدیرمق فکرنده دکلز . اونك ایچون علی اکرم بك افندی‌یی مطالعه‌لرنده پك مصیب كورویورز .

ملتك ادبیاتنه ، وصیت کبی فریاد کبی ، صوکره ، هربری بر جهان معنی‌اولان الواح طبیعت کبی مخلد شعرلر اهدا ایدن ادیب مشار الیه شویکی اثرلرندن‌طولایی عرض شکران ایدر ومطالعه‌سنی عموم‌قارئلریمزه توصیه ایتمه‌یی کندیمز ایچون بر وظیفه بیلیرز . بدلی برغروشدر .

المختصرات

افاخم علمای اسلامیه‌دن حاجی ذهنی افندی مرحومك اثروابسینی اولمق اوزره بو نام ایله بر اثر نافع طبع ونشر ایدیلمشدر . (نعمت اسلام) کلیاتنك مختصری بولنان بو اثر عالی‌یی مطالعهٔ‌جدیه‌مراقلیلرینه توصیه وماهیت مفیده‌سنی قارئین‌کرامه آکلاتمق‌ایچین‌مقدمه‌سنی بروجه زیر درج ایدیورز :

(المختصرات)‌ك مقدمه‌سی

« باسم‌الله والحمد لله والصلاة والسلام علی خیر خلقه سیدنا محمد خاتم رسل‌الله . انسانه عقائد حقه وطهارت کامله اوزره عباداتی وعدل ونصفت اوزره معاملاتی واخلاق فاضله اوزره معاشراتی تعلیم ایتمکده اولدیغندن دین اسلامدن بیوك نعمت اولماز . الحمد لله علی نعمة الاسلام وکفی بنعمته .

(نعمت اسلام) نامنده کوچك بر علم حال رساله‌سی وار ایدی‌که او رساله‌جك اخیراً فقهك عبادات ومناکحات اقسامنی حاوی بیوجك بر کتابه مبدأ وقسم اول اولمشیدی .

عبادات قسمی طهارت وصلات وصوم وزکات وحج مسائلنی جامع مستقل بر کتاب اوله‌رق نعمت اسلامه قسم ثانی قیلنمش وذبائح واضحیه وعقیقه مسائلی‌ده کتاب الحجه ذیل ایدیلمشدی . ایشته‌او بش کتابدن عبارت اولان قسم ثانیٔ نعمت اسلام بودفعه اختصار اولنه‌رق کتابلرك اسملری اولنه برر (مختصر) کلمه‌سی کچیریلدی . وجمله‌سنه بردن (المختصرات فی‌مسائل الطهارة والعبادات) نامی ویریلدی . کتاب زکات ایله کتاب حجك مختصرلرینك اصللرنده اولمایان بعض مسائل زیاده ایدیلدی . وماتوفیقی الا بالله .

« محمد ذهنی » ۲ محرم سنه ۱۳۳۲

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر. | ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥)، الق
آيلغى (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧) ، الق
آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده ، اثر مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول
اولنور . درج ايدله‌ميان يازيلر اعاده
اولونماز .

سبيل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغى كوسترملك شرطيله
بتون يازيلر هرهانكى بر غزته طرفندن
اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلى
اولمسى وآبونه نومره‌سنك محرى
بولونمسى لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون بونه‌لر
درسلرينك و آدرسلرنده يازلمه‌رجا
اولونور .

§

رمز ادرلنده يكى زمان نه‌يه‌ يه‌ر اولديغنك
واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور .

عدد ٢٩٦ · ١٨ جمادى الاخر ١٣٣٢ · پنجشنبه · ١ مايس ١٣٣٠ · جلد ١٢

فاتح كرسيسنده

٢٥

أولم ينظروا فى ملكوت السموات والارض...

دمين ، خشوعه واران بر قيام خشيتله .
حضور خالقه طورمشديكز جماعتله .
يارنجه قبه‌يى « الله اكبر ! » اقرارى ؛
بوشاندى برله حقك سماى اسرارى .
اوكده جوشه كلن صفلرك تلاطمنى
كورنجه ، آكدم اودريالرك تزاحمنى :
كه دالغه‌لر كبى ، عمان سرمديتده
بر سجود ايله كنام اولور نهايتده ! .
صفوف آياقده ايكن ، دالغه‌لر آياقده ايدى ؛
خروش ايدنجه خطيبك نداى تحميدى :
سريلدى برله « يكپاره » برجهان خموش ،
كه امتداد مقابردى ، اويله دوشا دوش !
اوموجه موجه اوزانمش طوران حظائردن ،
طوبولدى اورديغى بيكلرجه سينه‌نك بردن !
مزارلرك بويوركلر دايانماز آهنكى ؛
بوزكارلرده حزين انكسار يكرنكى ؛
كتيردى جوششه عمان سرمديتده ؛
ختامه ايردى نهايت اوسرمدى سجده :
زمينه رعشه ويرن بردرين صدا كلدى ؛
دمينكى دالغه‌لرك ، شيمدى ، هپسى يوكسلدى !

بو صبح وصبح عبوديتك تواليسى ؛
سقوطلى جبهه‌لرك ، صوكره‌دن تعاليسى ؛
نمازده هم بنى كوز ياشلريله آغلاتدى ؛
هم اويله آغلانه‌جق برحقيقت آكلاتدى ؛
كه ديكله‌مزسه‌كز البته محو اولور ملت :
سزك فلاكتكز: تارمار اولان « وحدت » .
اكر بوزكاريكز عينى حمله چارپارسه ؛
اكر ، اوحس كبى تك ، برده غايه‌كز وارسه ؛
دوشر دوشر ينه قالقارسكز ، امين اوليكز ..
ديمك كه برلكى تأمين ايدنجه قورتولورز .
اوحالده ، وحدته حائل نه‌وارسه چيكنه‌يكز . .
بو آيريلقده نه‌دن ؟ بردكلى هرشيكز ؟

نه فرقه هرزه‌سى لازم ، نه‌درد قوميت ؛
بزم ديانته صيغماز سكز ، طفوز ملت !
بوتون بو تفرقه‌لر ، ايتسه‌كزدى استكناه ،
كوروردكز نره‌دن كلدى ... ياعبادالله !
حضور حقده ناصيل طوپلو طورديكزدى دمين ؟
كناهدر ، ايتمك آرتيق ؛ عيبدر ، ايله‌ميك !
شو احتراصه اويوب آزمى ويرديكز قربان ؟
شقاق ايچونمى ايدر ، ساده ، قلبكز ضربان ؟
نه‌دن اخوتكز بويله منحصر نمازه ؟
چيقنجه حوليه هركس نيچون بوغاز بوغازه ؟
نه‌مسلمانلغيدر ، آ كلامامكه ، يايديغكز ؟
چيقار يول اولمايه‌جق ، قورقارم ، بوصايديغكز !
كورنجه دلى ، آتيلمق ، طاسارلايوب بچاغى ؛
كورنجه شابقه‌لى ، سينمك ، دكيشديروب سوقاغى ؛
كوكالر آيرى اولوش ، سينه‌لر براولسه بيله .
نفاق علامتى بونلر ، قوزوم ، تماميله ! [١]
نفاقه بغض ايديكز خالصاً لوجه‌الله ؛
خلاص ايدر سزى اخلاصكزله بلكه اله .
منافقك صوكى كلز ، سونر سفيل اوجاغى ..
بوكون تورسه : هنوز كلمه‌مش ، ديمك كه ، چاغى !
نه‌دركه ، ويرديكى يانغينله مملكتده بيتر ،
صاچاق طوتوشمادن اول باصلمامشه اكر .
يانندەياشده يانار ، چاره‌سز ، يانان قورونك ..
ديبور كتاب آلهى : « اوفتنه‌دن قورونك ،
كه ساده سزده‌كى ارباب ظلمى استيلا
ايدرده ، صوچسز اولان قورتولور دكل اصلا ! .. » [٢]
حساب ايدك نه‌قدر بيكناهك آقدى قانى . .
بش اون وطنسز ايچون نازه ياقمايك وطنى !

[١] استعيذبالله : بأسهم بينهم شديد تحسبهم جميعاً وقلوبهم شتى - [٢] واتقوا فتنة لاتصيبن الذين ظلموا منكم خاصة ...

محمد عاكف

فقه و فتاوی

فقه ظاهری

سؤال ۱۰ : داود ظاهری مذهبی حیات اجتماعیه‌یه قارشوی کلشدر ؟

جواب :

داود بن علی الاصفهانی (وفاتی : ۲۷۰) اجماعده وقیاسده فقهاء سائره‌دن آیریلور .

داود انجق اجماع اصحابی حجت اوله‌رق قبول ایدیور، فقط بوخصوصده یالکز قالمیور : امام احمدک مذهب مشهورینه ، ابن حبانك رأینه کوره انجق اجماع اصحاب حجتدر .

داود قیاسی انکار ایدیور ، بوخصوصده‌ده یالکز قالمیور : فقهاء مالکیه‌دن ابن عبدالبرك « جامع العلم » ده نقلنه کوره ابوالقاسم بغدادی « ابراهیم انظامدن اول قیاسی انکار ایدنی بیلمیوم » دیور

ایشته اك اول قیاسی انکار ایدن وقیاس ایله عمل ایدن سلف امتی طعن ایدن رئیس اهل اعتزال ابراهیم نظامدر .

نظامدن صوکره جعفر بن حرب، جعفر بن حبشه ، محمد بن عبدالله الاسکافی کبی معتزله‌دن برفرقه [۱] نظامه تابع اولمشلر ایسه‌ده سلف امتی طعن ایتمامشلر، بلکه سلف حقنده بروجه آتی بیاناتده بولونمشلردر:

اصحاب آره‌سنده احوال قیاس ایله احتجاج طریقی اوزره جریان ایتمامش ، انجق توسط وصلح طریقی اوزره جریان ایتمشدر .

بوندن صوکره داود اصفهانی قیاس ایله عملی ابطال ایدیور .

بعض ظاهریه‌نك « تابعیندن ابن سیرین ایله مسروق وقتاده‌نك قیاسی انکار ایتدکلرینی نقل ایتملری » اهل علمك تحقیقنه کوره طوغری دکلدر .

ابو الطیب الطبری قاسانی‌دن ، نهروانی‌دن ، مغربی‌دن « قیاسك حرام اولدیغنی » نقل ایدیور .

عبدالعزیز البخارینك « کشف الاسرار » ده بیاننه کوره نجدات [۲] شعبه‌سندن ماعدا خوارج‌ده قیاسی انکار ایدیورلر .

امامیه‌ده قیاسی انکار ایدرلر . بوحالده معتزلهٔ بغداد ، ظاهریه ، امامیه ، جمهور طوائف خوارج ، قاسانی ، نهروانی ، مغربی کافةً قیاسی انکار ایتمش اولیورلر.

منکرین قیاس الفاظدن معنای مرادی اکلامق خصوصنده تقصیر وتفریطه دوشیورلر ، قیاسی کتاب وسنتدن خارج ظن ایدیورلر ، بر حادثه‌نك حکمنی نصده بوله‌مازلر ایسه استصحاب ایله عمل ایدیورلر .

بوراسنی ایضاح ایده‌لم :

اولا — منکرین قیاس الفاظدن معنای مقصودی اکلامق خصوصنده تفریط وتقصیره دوچار اولیورلر. شویله‌که ارباب علمه خفی اولمدیغی اوزره الفاظ مقصود بالذات دکلدر . الفاظ انجق متکلمك مرادینی بیلدیرن معانی ایچون مقصوددر .

متکلمك مرادی بعض کره عموم لفظدن اکلاشیلیر ، بعض کره قصد ایتدیکی عموم معنادن اکلاشیلیر ، بعضاً لفظ قوی اولور ، بعضاً معنادن اکلامق دها قوتلی اولور ، بعض کره ایسه لفظ ایله معنی متقارب اولور .

مثلا برقلاووز برینه‌سنه « بویولدن کیتمه، زیرا بوراده قاطع طریق واردر ، – یاخود – یول قورقونجدر ، صوسزدر » دیسه یولجی ودیکر سامعین اکلارلرکه قلاووزك مقصدی « بو یول » لفظندن اعمدر. بویله قاطع طریق بولنان ، قورقونج اولان صوسز بولنان یولدن ، هر نوع یولدن نهیدر. شاید یولجی بویله‌بشقه بریولدن کیتسه مستحق لوم اولور ، انك بویله بریولدن کیتمسی معصیت ومخالفت عداولنور . ایشته بوکامبنی « ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلماً » نظم جلیلندن امت لبس کبی، رکوب کبی، مسکن وسائره کبی جمیع وجوه انتفاعی اکلایه‌رق انتفاعی یالکز اکله حصر ایتمامشدر .

کذا « ولا تقل لهما اف» نظم جلیلندن قول ایله، فعل ایله جمیع انواع اذایی اکلامشدر : برکیمسه والده‌سنك یوزینه توکورسه ، ویا ایاق قابی ایله اورسه‌ده، (بن والده‌مه «اف» دیمدم) دیسه ناس انی مجرد منهی عنه اولان تأفیف (اف دیمك) ایله شوفعلی فرق ایتمدیکندن ناشی غایت احمق ، غایت جاهل ، غایت سخیف عد ایدر . بونی منع ایتمك عقله ، فهمه، فطرته قارشو برمکابره‌در .

برکیمسه ادله‌دن بری ایله متکلمك مرادینی بیلیر ایسه مرادینه اتباع واجب اولور . الفاظ مقصود بالذات اولمیوب انجق کندیسیله متکلمك مرادینه استدلال اولنان برطاقم دلیللر اولدیغندن سامع متکلمك مرادی ظاهر و هانکی طریق ایله اولور ایسه اولسون واضح اولور ایسه مقتضاسیله عمل ایدر ؛ فسادی معلوم اولان شیئی اراده ایتمك ، مصلحتی متیقن اولان شیئی اراده ایتمکی ترك ایتمك ممتنع اولور .

کورمیورمی‌سکزکه برکیمسه دیکر برکیمسه‌نك مذهبنه، قولنه اعتنای تام ایله اعتنا ایتسه تصرفندن مرادینی ومذاهبنی اکلار ، « بویله افتا ایدر . بویله سویلر ، بویله سویلمز . » دیر، سوزنده صراحةً بوله‌مدیغی برشی حقنده « بوکا قائل اولماز » دیر؟

بونده شبهه‌یوقدر ، بونی دفع ممکن دکلدر .

لفظ خاص بعضاً اراده ایله معنای عمومه، لفظ عامده بعضاً اراده ایله معنای خصوصه نقل اولنور .

مثلا برکیمسه طعامه دعوت اولنسه دعوت اولنان کیمسه « والله طعام ایتمیه‌جکم » دیسه ویاخود اوکیمسه‌یه « اویو » دیسه‌لر ، اوده « والله

---

[۱] معتزله ایکی قسمه آیریلیر : معتزلهٔ بغداد ، معتزلهٔ بصره . نظامه تابع اولانلر معتزلهٔ بغداد ایدی .

[۲] یمامه‌ده خروج ایدن نجدة بن عامرك اتباعیدر : نجدات : قول وعملده تقیه‌یی تجویز ایدرلر ، قعود عن القتالی کفر عد ایتمزلر . نجده حد خمری اسقاط ایتمش ایدی .

اویومیه‌جغم » دیسه بو جمله‌ده‌کی الفاظ کافةً عام اولدیغی حالده متکلمك اراده‌سیله الفاظ عموم الفاظ خاصه‌یه نقل اولونمشدر. یعنی الی الابد طعام ایتمیه‌جکم ویاخود اویومیه‌جغم دیمك دکلدر. سامع بونك بویله اولدیغنی پك اعلی اکلار. ایشته متکلمك کلامدن مقصدینی اکلامغه لغةً « فقه » دیرلر .

جناب حق نبی ذیشانك کلامندن مقصدینی اکلامیانلری ذم ایدیورده « فما لهؤلاء القوم لایکادون یفقهون حدیثا » بیوریور .

اصحاب کرام زمان وحیده اذن واباحه‌یه اقرار وعدم انکار ایله استدلال ایدرلر ایدی . بو استدلال بغیر لفظ مراده استدلالدر. چونکه باطل اوزرینه اقرار اولنماز ایدی ، هرحالده تبیین اولنور ایدی .

ام المؤمنین خدیجة الکبری رضی الله عنها حکم الهی‌یی ، کمال اسماء وصفات الهیه ورحمت سبحانیه‌یی بیلدیکندن ناشی جناب حقك حبیب اکرمنی یالکز براقمیه‌جغنی اولجه اکلامش ایدی .

متکلمك مقصدی بعضاً لفظك عمومندن ، بعضاً علتك عمومندن معلوم اولور . ارباب لفظ ایچون برنجیسی ، ارباب معانی وفهم ایچون ایکنجیسی دها واضح اولور .

حافظ محقق ابن القیم الجوزیه‌نك بیانه‌کوره بعض کره هر ایکی فرقه متکلمك مرادینی بیلمك خصوصنده افراط ویاتفریطه دوچار اولور .

متکلمك مرادینی اکلامق ایچون هم لفظك ، هم معنانك حقنی ویرمك لازمدر ، قرآن مبین اهل استنباطی مدح ایدیور. استنباط مجرد لفظی اکلامق دکلدر ، بلکه علل ومعانی‌یی اشباه ونظائری ومقاصد متکلمی اکلامقدر. بناءً علیه منکرین قیاس لفظك تمامیله حقنی ویرمیورلر، تفریطه دوچار اولیورلر .

ثانیاً — منکرین قیاس « قیاس کتاب سنتدن خارجدر. » دیورلر ، بروجه آتی ادله سرد ایدیورلر :

۱ — « فان تنازعتم فی شیء فردوه الی الله والرسول » نظم جلیلی موجبنجه مأموربه اولان جهت الله ورسوله رددر. اللهه رد کتابه رد ؛ رسوله رد حضور حیاتنده نبی ذیشان افندمزه رد ، حال غیبتنده وبعد الارتحال سنته رد دیمکدر . بوده مجمع علیه‌در . قیاس نه‌بودر ، نه‌اودر .

۲ — « یاایها الذین آمنوا لاتقدموا بین یدی الله ورسوله » نظم جلیلی موجبنجه الله ورسولنك دیمدیکنی دیمك اصلا جائز دکلدر. اهل قیاسك مسکوت عنه حقنده‌کی تحریم وایجاب ایله حکم ایتمسی تقدمدر. بوایسه منهی‌در .

۳ — قرآن مبین « ان الظن لایغنی من الحق شیئاً » بیوریور ، قیاس اعظم ظن‌در .

٤ — جناب حق شریعتی بزم اقیسه‌مزه ، استنباطمزه براقامشدر، بلکه رسول اکرمه براقمشدر. رسول اکرم افندمز حضرتلرینك بیان ایتدیکی واجب الاتباعدر، بیان ایتمدیکی دیندن دکلدر .

٥ — جناب حق رجالك قیاسلرینی ، رأیلرینی هیچ بر وقت بین الامة حاکم قیلمامشدر .

٦ — « ان اتبع الا ما یوحی » نظم جلیلی موجبنجه قرآن مبین منحصراً وحیه اتباعی امر ایدیور .

۷ — « الحلال ما احل الله فی کتابه والحرام ما حرمه الله فی کتابه وما سکت عنه فهو مما عفا عنکم. ــ اخرجه ابن ماجة والترمذی »، « ما احل الله فی کتابه فهو حلال وما حرم فهو حرام وما سکت عنه فهو عفو فاقبلوا من الله عافیته فان الله لم یکن لینسی شیئاً وتلا وما کان ربك نسیاً. ــ اخرجه البزار » ؛ حدیث شریفلری موجبنجه شارعك ایجاب وتحریمندن سکوت ایتدیکی شیء عفو اولونمشدر ، تعبیر آخر ایله مسکوت عنه معفو عنه‌در ، مباحدر. نصل اولورده شارعك حرام ویا واجب قیلدیغنه قیاساً بینلرنده بر وصف جامعه بناءً مسکوت عنهك تحریمی ویا ایجابی جائز اولور ؟

چونکه وصف جامعه بناءً قیاس بو قسمی (مسکوت عنه قسمی) رفع ایدیور: مسکوت عنهك هرحالده یاواجب ایله ویاحرام ایله هرحالده بینلرنده برشبه، بروصف جامع بولنه‌بیلیر. اکر الحاقی تجویز ایدرایسه‌ك ارتق معفوعنه بر قسم بولنه‌ماز ، مسکوت عنه معفو عنه اوله‌ماز. بلکه یاحرام اولور ویا واجب اولور . مسکوت عنهی تحریم قیلمق حکم الهی‌یی تبدیل دکلیدر ؟ قال الله تعالی : یاایها الذین امنوا لاتسألوا عن اشیاء ان تبدلکم تسؤکم .

ارتق شارعك ترك ایتدیکی کرك حال حیاتنده وکرك مماتندن صوکره ترك ایله مأمورز ، مسکوت عنه اولان برحکمی بر کیمسه مجرد صورمسیله تحریمنه سبب اولوبده انك جرمی عظیم اولور ایسه قیاسیله ، رأییله مسکوت عنهی حرام قیلان اهل قیاسك حالی نه‌یه واریر ؟

مسکوت عنهدن بحث ایتمامك وحکمندن سؤال ایتمامك واجب اولمیورمی ؟ بزه فرض اولان بحسب الاستطاعه امر شارعه امتثال ، نهی شارعدن اجتناب ، مسکوت عنهدن ترك بحث وتفتیش‌در . بو ترك بحث وتفتیش حکمی بیلمامك ویاتجهیل ایتمك دکلدر . بلکه حکم عفوی اثبات ایتمکدر : اباحهٔ عامه ، رفع حرج . حدیث شریف اقسام دینك هپسنی استیعاب ایدییور چونکه اقسام دین یاواجب، ویاحرام ویامباحدر. مکروه ومستحب بو اوچك فرعیدر، مباحدن خارج دکلدر .

۸ — قرآن مبین « فاذا قرأناه فاتبع قرآنه ثم ان علینا بیانه» دیمکله بیانی جناب حقه تودیع ایدییور، یوقسه قیاسه تودیع ایتمیور.

ــ قرآن مبین « قل ارأیتم ما انزل الله لکم من رزق فجعلتم منه حراماً و حلالا قل آلله اذن لکم ام علی الله تفترون » دیور بو نظم جلیلده حکم ایکی قسمه ایریلیور : ۱) مأذون فیه که حقدر ؛ ۲) مفتری علیه که مأذون فیه دکلدر .

بزم داری‌یی آرپه‌یه ، پلاموطی خورمایه ، خردلی بغدایه ، قیاس ایتمکلکمزی نره‌دن اذن ویردی ؟ اکر بونی الله ورسول الله بزه توصیه ایده‌یدی سمعاً وطاعةً دیر ایدك .

جناب حق بزه منازع فيه اولان مسئله‌ده الله ورسول اللهه مراجعت ايديكز ديور . ارتق بزم ايچون رأى وقياسه مراجعت ، امامه تقليد ، كشف ، منام والهام ، حديث قلب ، استحسان ، معقول ، شريعة الديوان ، سياسة الملوك ، شرائع مسلمين اوزره اولمايان عادات ناس اصلا مباح اولماز .

۱۰ — « فلا تضربوا لله الامثال » نظم جليلى قياسى حرام قيليور ، ابطال ايديور ، زيرا قياسك هيسى‌ده دين حقنده ضرب امثال ومنصوص اولميان تمثيل‌در . شبهه يوقكه هر اسمك لغتده برمسماسى واردر ؛ بغداى خردله ، خورما بلاموطه متناول اولماز . نصاب سرقتى تقديره مهرى تقدير داخل اولماز . اكل ميته‌يى تحريم حياً وميتاً عندالله طيب اولان مؤمنك وفاتيله نجس وخبيث اولمسنه دلالت ايتمز . ارتق بونلر ديندن اوله‌ماز . نصوص لسان عرب اوزرينه واردر ، اهل لسان نصوصى نصل اكلار ايسه نصوص يالكز اوكا دلالت ايدر . ارتق تزييد (قياس) ، تنقيص (تخصيص) باطلدر ، ديندن دكلدر . قياس‌ده ديندن دكلدر . تخصيص ده ديندن دكلدر . قياس زياده في الديندر ، تخصيص نقص في الدين‌در . نصوصه واقف اولميان بعضاً نصده اولميانى تزييد ايدرده بوقياسدر دير ، بعضاً نصك اقتضا ايتديكى شيئى حكمندن اخراج ايدر ، نصدن تنقيص ايدرده بو تخصيص‌در دير ، بعضاً نصى بسبتون ترك ايدرده معمول به‌دكلدر ، خلاف مناسبدر ، خلاف اصولدر دير .

§ منكرين قياسك بوندن بشقه‌ده دليللرى واردر .

ادلهٔ مذكوره موجبنجه قياس ظاهريه وسائر منكرين عندنده كتاب وسنتدن خارجدر .

اهل قياس قياسى ديندن ، كتاب وسنتدن خارج عد ايتمزلر « لقد ارسلنا رسلنا بالبينات والهدى وانزلنا معهم الكتاب والميزان ليقوم الناس بالقسط » نظم جليلى موجبنجه ميزان يعنى رأى وقياس كتاب كبى منزل‌در .

اهل قياس « فاعتبروا يا اولى الابصار » ؛ « ولو ردوه الى الرسول والى اولى الامر منهم لعلمه الذين يستنبطونه منهم » نظم جليللرى ايله ؛ امام احمد وابو داود وترمذى وسائره‌نك تخريج ايتدكلرى حديث معاذ ايله [۱] ، اجماع اصحاب ايله قياسك اصول شريعتدن اولديغنى ، ادلهٔ احكام شريعتدن برى ايدوكنى اثبات ايديورلر .

مع مافيه منكرين قياس اصلا اجتهادى انكار ايتمزلر ، اجتهاد بشقه ، قياس بشقه‌در . اجتهاد حكمى طلب خصوصنده بذل مقدرت‌در . اجتهاد كتاب وسنتدن دليل استخراجى ايله اولديغى كبى ، برائت اصليه‌يه تمسك ايله ، مصالحه تمسك ايله ، احتياطه تمسك ايله‌ده اولور .

اجتهاد علت حكمى تحقيق ايله اولور ، تنقيح ايله اولور ، تخريج ايله اولور . عامى خاص ايله تخصيص‌ده اجتهاددر ، مطلق مقيد ايله تقييده اجتهاددر .

[۱] حديث مذكور موجبنجه معاذ ، فخر المرسلين افندمز حضرتلرينه : «كتاب وسنتده بوله‌مز ايسه‌م رأيم ايله اجتهاد ايدرم» ديمش ، پيغمبر افندمز حضرتلرى بيان ممنونيت ايلمشدر .

منكرين قياسك اجتهاده اهميت ويرديكنك اك بارز شاهدى اليوم همان اون بش مليونه قريب اولان اماميه‌نك قياسى انكار ايتدكلرى حالده اجتهاده اعتناء تام ايله اعتنا ايتملرى‌در . قياس ايله اجتهاد آره‌سنده‌كى فرقلر كله‌جك مقاله‌مزده ايضاح اولنه‌جقدر . ارتق ظاهريه‌يى اجتهادى انكار ايديور كوسترمك غفلت وخطادر .

بوندن ماعدا قياسك علتى منصوص اولور ايسه يعنى حكمك مربوط اولديغى علت نصاً معلوم ايسه ، قياس مقطوع ايسه يعنى مقيس عليه ايله مقيس اره‌سنده‌كى فارق نفى اولونمق ، تعبير آخر ايله مناط حكم اولان علت تنقيح اولونمق صورتيله اولمش ايسه ، قياس فحوى ايسه يعنى منطوقك ومافوظك سياقى ايله ؛ مقصودى ايله رأيه توقف ايتمكسزين مجرد لغتى بيلمكله غير منطوق اكلاشيلير ايسه [۱] بونوع قياسلر منكرين قياس عندنده حجتدر . ديمك اوليوركه منكرين قياس قياسك هر نوعنى انكار ايتميورلر . قياس منصوصى ، قياس مقطوعى ، قياس فحوايى قبول ايديورلر .

قياس منصوص‌ده علت حكم « لعلة كذا ، لسبب كذا ، لاجل كذا » كبى الفاظ ايله ويا (كى ، لام ، ان ، فاء ، باء ،) كبى حروف ايله صراحةً ذكر اولنور . منكرين قياسه كوره قياس منصوص نص ايله عمل ديمكدر . مثبتين قياسه كوره قياس منصوص قياس‌در .

قياس مقطوعده « اصل ايله فرع (مقيس عليه ايله مقيس) اره‌سنده هيچ برفرق يوقدر ، انجق شويله برفرق واردر . اوفرقك حكمنده اصلا دخلى يوقدر . حكمى موجب اولان جهت جامعه‌ده اشتراك ايتدكلرندن ناشى حكمنده‌ده اشتراكلرى لازم اولور . » ديمك صورتيله فرع اصله الحاق اولنور . غزالى بونى قياسه ارجاع ايتميور ، فقط صفى الهندى قياسه ارجاع ايديور . بونك مثالى سبيل الرشادك (۲۹۰) عددنده ذكر اولونمشدر .

بواوچ نوع قياس منكرين قياسه كوره اصلده مندرجدر ، اصل بونلره شاملدر ، اصل بونلره دلالت ايدر ، بونلر اصلدن خارج دكلدر .

ثالثاً — ابو منصور بغدادى‌نك نقلى وجهله داود : « هيچ برحادثه يوقدركه انك حقنده كتابده ويا سنتده برنص بولنمسون . اوحادثه‌نك حكمى منصوص اولمسون ، ياخود فحواى نص ايله ، دليل نص ايله ملوم اولمسون . بوايسه قياسه احتياج براقمز » ديور .

بوبيانه كوره داود قياس فحوايى تعبير آخر ايله دلالت نص ويا مفهوم الموافقى قبول ايتديكى كبى دليل خطابى‌ده قبول ايديور .

دليل خطاب : حنفيه‌نك مفهوم مخالفت ديديكى استدلالدركه مسكوت عنه اثباتاً ونفياً حكمده منطوق بهه مخالت اولمقدر . مثلا « ان جاءكم فاسق بنبأ فتبينوا » نظم جليلندن عادل اولان كيمسه‌يه عدم تبين لازم كله‌جكى استدلال اولنور ،

منكرين قياسدن قاسانى ايله نهروانى قياس منصوصى قبول ايلدكلرى حالده داود ظاهرى قياس منصوصى قبول ايتميور .

[۱] اصوليين حنفيه بوكا دلالت نص ديرلر ، قياس ديمزلر . بعض شافعيه‌ده بوكا مفهوم موافقت ديرلر . ضربى اف ديمكه الحاق كبى

امامیه لحن خطابی، فحوای خطابی، دلیل خطابی. قبول ایدیورلر .

لحن خطاب : اویله بر مضمردرکه کلام انجق انکله تام اولور . مثلا « ان اضرب بعصاك الحجر فانفلق » نظم جلیلی کبی که « فضرب فانفلق » دیمکدر .

ظاهریه وبالعموم منکرین قیاس نصك عباره‌سندن ، اشاره‌سندن ، دلالتندن ، اقتضاسندن احکام چیقارامزلر ایسه برائت اصلیه واستصحاب ایله عمل ایدرلر ، مسکوت عنه معفودر دیرلر . نته کیم ادله‌نك بیانندن اکلاشلمشدر .

استصحاب اصولیین اره‌سنده مختلف فیه‌در .

استصحاب بر شیئی حالی اوزرینه براقق دیمکدر .

استصحاب اوچ قسمدر :

١ — «استصحاب برائت اصلیه‌درکه» بزجه معروف اولان بودر. بو قسم مزنی ، صیرفی ، ابن سریج ، غزالی وسائره کبی اکابر شافعیه‌یه ، ابو منصور ماتریدی ایله اکا تابع اولان مشایخ حنفیهٔ سمرقنده ، صاحب میزانه ، اصحاب مالك واحمددن چوغنه کوره حجت صحیحه‌در .

اکثر حنفیه‌یه ، بعض شافعیه‌یه ، ابوالحسین البصری‌یه ، متکلمیندن بر جماعته کوره اصلا حجت دکلدر .

اکثر متأخرین حنفیه‌یه ، قاضی ابو زید الدبوسی‌یه ، شمس الائمة السرخسی‌یه ، فخر الاسلام البزدوی‌یه ، ابوالیسر البزدوی‌یه کوره حجت دافعه‌در ، حجت مثبته دکلدر .

٢ — بر حکم شرعی ایچون اثبات اولنان بر وصفی خلافی ثابت اولونجه‌یه قدر استصحابدر . بو قسمده نزاع یوقدر . بقاء نکاح ، بقاء طهارت ، بقاء ملك کبی که خلافی ثابت اولونجه‌یه نکاح ، طهارت ، ملك باقیدر .

٣ — محل نزاعده حکم اجماعی استصحابدر : بر حکم اولجه اجماع ایله بیلنیور ، صکره حکمده نزاع اولنیور . ایشته بویله اولان یرده استصحاب ایله حکم ثابت اولیور . بو قسم استصحاب مختلف فیه‌در . مزنی ، صیرفی ، ابن حامده کوره حجتدر . ابواسحق شیرازی ، ابو حامد ، ابوالطیب الطبری ، قاضی ابو یعلی ، ابوالخطابه کوره حجت دکلدر . ظاهریه وبالعموم منکرین قیاسك اجتهادلری اوچ خطایه راجع اولور :

١) نصوصی اکلامه‌ده قصور ؛ ٢) قیاس صحیحی رد ؛ ٣) استصحابی استحقاقنك فوقنه اصعاددر .

. .
.

داود ظاهری‌نك مذهبی پك چوق دوام ایتمش ، زمانمزده بیله طرفدارلری ، منتسبلری بولونمشدر .

مذهب داودیده دیگر مذاهبده اولدیغی کبی اعاظم ظهور ایتمشدر . بعضیلرینی ذکر ایده‌لم :

١ — قاضیٔ اصفهان ابن ابی عاصم (وفاتی : ٣٧٨)

ذهبی تذکرة الحفاظده ، آنك حقنده «حفاظ حدیث وفقهه‌ندر» دیور .

٢ — ابوالحسن عبیدالله بن احمد بن محمد البغدادی (وفاتی ٣٢٤)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده : « صاحب التصانیف امام الفقهاء الداوودیه » دیور .

٣ — ابوالحسن عبدالعزیز بن احمد الجزری (وفاتی : ٣٩١)

ذهبی تذکرة الحفاظده « فقیه الظاهریة العلامة » دیور . وصیمری‌نك « اندن وابو حامددن دها اهل نظر بر فقیه کورمدم » سوزینی نقل ایدیور .

٤ — ابن حزم الاندلسی (وفاتی : ٤٥٠)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده « الامام العلامة الحافظ الفقیه المجتهد صاحب التصانیف » دیور .

٥ — ابوالفضل المقدسی الشهیر بابن القیسرانی (وفاتی : ٥٠٧)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده : «الحافظ الکبیر المکثر الجوال» دیور .

٦ — محمد بن سعدون الاندلسی (وفاتی : ٥٢٤)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده « الحافظ العلامة » دیور .

٧ — ابن الرومیة (وفاتی : ٦٣٧)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده « الحافظ الناقد » دیور .

٨ — ابن سیدالناس الیعمری الاندلسی (وفاتی : ٦٥٩)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده «الامام الحافظ العلامة الخطیب» دیور .

٩ — محمد بن ابی نصر الحمیدی (وفاتی ٤٨٨)

ذهبی تذکرة الحفاظده آنك حقنده « الحافظ الثبت القدوة » دیور .

١٠ — ابوالعباس البنانی .

ذهبی تذکرة الحفاظده ابن سیدالناسی یازدیغی صره‌ده ابوالعباس حقنده « ورع وفضل تام ایله مشتهر ایدی » دیور .

١١ — شیخ کامل محی الدین محمد بن عربی الاندلسی (وفاتی : ٦٣٨) .

شیخ مشار الیه عالم اسلامده اعرف واشهردر .

١٢ — ابوالفتح محمد الیعمری (وفاتی : ٧٣٩)

مشار الیه شیخ الظاهریه ایدی .

بونلردن باشقه‌ده ظاهری منتسبلری ، طرفدارلری پك چوقدر . از جمله شوکانی (١٢٥٥) ایله صدیق خان (١٣٠٨) مذهب ظاهری‌یه طرفدار ایدیلر .

شوکانی : « کتاب وسنتك عام اولانلری ، مطلق اولانلری ، خاص اولانلری هر حادثه‌نك حکمنی ایفا ایدر ، هر نازله‌نك احوالنی بیان ایدر ، بونی بیلن بیلیر ، بیلمیان بیلمز » دیور . واهل قیاسك ایراد ایتدیکی ادله‌یی تضعیف ایدیور .

صدیق خان « ظاهریه‌نك عیبلری کتابك ، سنتك ، قیاس مقبولك دلالت ایتمدیکی آرای فاسده ایله عمل ایتماملری‌در ، اوت بعض مسائلده تعصب کوسترمشلردرکه بونی ترك اولی ایدی . فقط بو خصوص مذاهب سائره‌ده بولنان « بلاد لیل عمل » مسئله‌سنه نسبتله پك آزدر . » دیور .

زمانمزده بوبابده تمامیله ظاهری مذهبنه موافق اولمق اوزره ایکی مذاهب واردر : امامیه، اباضیه

١ — امامیه‌یه کوره ادلهٔ احکام شریعت بشدر : کتاب ، سنت ، اجماع ، عقل ، استصحاب .

کتاب ، سنت ، اجماع ، استصحاب معلومدر .

عقل ایکی‌قسمدر: بری حکمه دلالتده خطابه(نصه) توقف‌ایدر، دیکری حکمه دلالتده مستقل اولور .

قسم‌اول اوچ قسمدر : لحن خطاب ، فحوای‌خطاب ، دلیل‌خطاب.

قسم ثانی یاوجوب اولور: رد ودیعه‌کبی؛ یاقبیح‌اولور:ظلم‌وکذب‌کبی؛ یاحسن اولور: انصاف وصدق‌کبی. بونلرك هر بری ضروری‌اولدیغی کبی کسبی‌ده اولور .

ایشته الیوم مدون و مطبوع‌اولان کتب‌اصولیهٔ امامیه‌ده ادلهٔ احکام بویله‌جه ذکراولنیور .

قیاسه‌کلنجه انك‌حقنده مشهور « المعتبر » نام‌کتابده شویله‌یازیلیور: «واماالقیاس فلایعتمد علیه عندنالعدم‌الیقین‌بثمرته‌فیکون‌العمل‌به‌عملاً بالظن المنهی عنه ودعوی الاجماع من الصحابة‌علی‌العمل‌به لم‌یثبت » .

امامیه مذهبی اوزره یازیلان المعتبردن نقل ایتدیکمز بو نصه (اوچنجی معنایه کوره) بناءً قیاس معتمد علیه دکلدر، قیاس ایله عمل منهی‌عنه اولان ظن ایله عملدر ، قیاس ایله‌عمل‌حقنده صحابه‌نك‌اجماعی‌ده ثابت دکلدر .

امامیه مذهبی سالکینی‌همان اون بش ملیونه قریبدر .

٢ — مذهب اباضی اوزره یازیلان اصول کتابلرنده « مشارق‌انوار العقول » نام کتابده شویله دینیور :

« والاصل للفقه کتاب‌الباری ـ اجماع بعد سنة المختار »

شرح مشارقده شویله دینیور : المراد بالفقه هنا هو معرفة النفس مالها وما علیها فیشمل‌الاعتقادیات وعلم‌الاخلاق والفروعیات لان جمیعها مستنبط من هذه‌الاصول الثلاثة وما خالفها اوخالف‌شیئاً منها فهوباطل »

دیکر بر محلده‌ده شویله دینیور: « ولم یذکر الناظم الاصل الرابع الذی هو القیاس لان القیاس لیس باصل مطلقا »

بو بیانه کوره بتون احکام اعتقادیه واخلاقیه وفرعیه اصول ثلثه اولان کتاب ، سنت ، اجماعدن مستنبط اولیور ، قیاس اصل اولمیور .

مذهب اباضیه زنکبارده ، مسقطده ، سقطره اطه‌سنده شایعدر ؛ زنکبار حکومتنك مذهب رسمیسی‌در .

افریقاده بشنجی مذهب دینیلان مذهب اباضی‌در . ایچلرنده « مذهب صفری » ده واردرکه بوده خوارج شعبه‌سندندر ، قیاسی منکردر . مذهب اباضیه سالکینی‌ده بش ملیونه قریبدر.

* * *

__تتمه :__

١ — داود ظاهری اجتهاده ، عرفه اعتبار ایدیور. قیاسی انکار ایتمکله اجتهادی انکار ایتمش اولمیور نصك عباره‌سیله ، اشاره‌سیله ، اقتضاسیله اجتهاد ایدیور ، عامهٔ فقهاجه قیاس فحوی دنیلان دلالت نص‌ایله اجتهاد ایدیور ، دلیل خطاب ایله اجتهاد ایدیور .

نته‌کیم امامیه‌ده قیاسی انکار ایتدکلری‌حالده اجتهادی‌انکارایتمیورلر. بوخصوص اوقدر معروفدرکه مملکتمزده « باب اجتهاد مفتوحدر » مسئله‌سی اهل سنت اره‌سنده مختلف فیه برمسئله اولدیغی حالده خلقك جهلنه باقمزکه امامیه مذهبی‌اولمق‌اوزره شایعدر. داود ظاهری‌عرفه‌ده اعتبارایدیور. انجق شرایع‌مسلمین‌اوزره اولمیان عادات‌ناسی‌قبول‌ایتمیور. حتی نصك سکوت ایتدیکی محلده اباحه ایله ، عفو ایله حکم ایدیور. بوخصوصده حنفیلری،مالکیلری،شافعیلری ، حنبلیلری‌ده‌فرسخ فرسخ کچیور. ائمهٔ‌اربعه‌نك متفقاً حرام‌دیدیکی برچوق شیئی مباح‌کوریور. دها نص‌ل‌عرفه، اجتهاده رعایت ایتسون ؟

داودنصدن‌بشقه اجماعی ، براءت اصلیه‌یی ، استصحابی‌قبول‌ایدیور.

بناءً علیه « **عرفه واجتهاده‌اعتبار ایتمیاه ، نصك ظاهری معناسنه توقیف هرکنلرده بشقه براساس قبول ایتمیانه داوددر.** » دیمك‌نقصان تتبع ، غفلت ، خطادر ؛ اصول فقه ایله قابل توفیق دکلدر.

٢ — داود ظاهری مذهبی عصرمزه قدر دوام ایده کلمش‌در . چونکه اون اوچنجی عصر هجریده وفات ایدن بقیةالمدققین مشهور شوکانی ایله اون دردنجی عصر هجرینك باشنده وفات ایدن مشهور صدیق خان ظاهری طرفداری ایدیلر . والیوم هندك بعض بلادنده مذهب ظاهری شایعدر .

مذهب ثوری ، مذهب اوزاعی ، مذهب جریری ، مذهب راهویهی ، مذهب خزیمی دن ، کبی مذاهب فقهیه کافهٔ قیاسی قبول ایتدکلری حالده دوام ایده‌مدی ؛ فقط مذهب ظاهری،مذهب امامی ، مذهب اباضی قیاسی انکار ایتدکلری حالده الیوم دوام ایدیور .

ارتق داود ظاهری مذهبی شیمدی‌یه قدر دوام ایتدیکی حالده « هیچ برزمان یشایه‌مدی » دیمك ؛ بیکلرجه حفاظ حدیث ، فقهاء ، علماء ، مورخین یتشدردیکی والیوم هندده بوقدر منتسبینی بولندیغی حالده « هیچ برایز براقه‌مدی » دیمك ... تاریخه ، علمه ، فقهه کلیاً مغایردر . داود ظاهری مذهبی حیات اجتماعیه‌یه قارشو کلمامش ؛ بلکه حیات اجتماعیه‌یی قارشولامشدر .

٣ — « شهرتجولر مذهب‌ظاهری‌یی احیایه چالیشملردر.»

سوزینك قیمت علمیه‌سی یوقدر. هرمذهبده اولدیغی کبی مذهب ظاهری‌ده‌ده برطاقم اعاظم‌ظهورایتمش، مذهبنی ترویجه قیام‌ایلمشلردر. اکر بوسوز تسلیم اولنور ایسه مذاهب سائره‌ده ظهور ایدن اعاظم فقهایه‌ده شهرتجو دیمك‌لازم‌کله‌جکدر. آرتق‌بلاتتبع، بلاموجب،بلاعلم فقهای داوودیه‌یه ، بالخصوص یوقارده اسملری ذکر اولنان افاضل امته شهرتجو دیمك شبهه یوقکه تعبیر عامی‌در .

٤ — «عرف واجتهاده اعتبار ایتمیانه، حیاة قیمت ویرمیانه حیات طرفندن قبول اولونمیور، حتی برایز براقمیور.» دعواسی تسلیم اولونمش اولسه مذهب ظاهری‌یی برطرف بوکون اون‌بش ملیون امامیه سالکینک، بش ملیون اباضیه سالکینک یر یوزنده قالماسی لازم کله‌جکدر.

چونکه امامیه ایله اباضیه طبق ظاهریه کبی اجتهادده بولنیورلر؛

علت: مناط حکمدر، عینی علل عینی نتایج تولید ایدر، علت: حکم ایله برابر دوران ایدر. اکر امامیه ایله اباضیه حیات طرفندن قبول اولونمدی‌دیرایسه‌ك دنیاومافیهابزی تکذیب ایتمش اولور. ازچوق جغرافیا بیان مکتب شاکردانك استهزالرینه طوتلمامق ایچون چاره‌سز «امامیه ایله اباضیه مذهبی حیات طرفندن قبول اولندی، بر ایز براقدی» دیه‌جکز. امامیه ایله اباضیه حیات طرفندن قبول اولونمش ایسه ظاهریه‌ده حیات طرفندن قبول اولونمش اوله‌جقدر. زیرا علت مشترکدر، سبب واحددر، عینی اسباب عینی نتایج تولید ایدر.

بناءً علیه مذهب ظاهری حیات طرفندن قبول اولونمش، برایز براقمش، حتی الیوم بلاد هندده برحیات بولنمشدر.

ارتق «داود مذهبی حیات طرفندن قبول اولونمدی؛ هیچ بر زمانده یشایه‌مدی، هیچ برایز براقمدی!» سوزینه قارشو: بوسوز اصلا علم، فقه، تاریخ علوم طرفندن قبول اولونمدی، وهیچ برزمانده‌قبول اولنه‌میه‌جق؛ هیچ برزمان عالم علمده، عالم فقهده یشایه‌مدی، وهیچ بر زمانده یشایه‌میه‌جق؛ اهل علم عندنده هیچ برایزبراقه‌مدی، وهیچ برزمانده برایز براقه‌میه‌جقدر. دیوب ختم کلام ایدیورم.

ازمیرلی
اسماعیل حقی

متباقی ایکی سؤالك جوابلری‌ده انشاءالله کله‌جك هفته

تربیه و تعلیم

مسلمانلغی دیریلته‌جك مؤسسه‌لر

— ۱ —

حضور جلیل مشیختپناهی‌یه:

صوك عصرلرك حادثاتی فلاکتنی تدقیق ایدرك ملتمزك سیاسی واداری مسئولیتك فوقنده دها عمومی وعمیق بر مسئولیتك تحت تهدیدنده‌زبون اولدیغنی کورور وبوکا برشکل مخصوص ویرمکه اوغراشیرکن بالقان حرب مشئومنك صفحات کوناکونی هر کون بزه اخبار ایدن آژانس تلغرافلرینك سطرلری اره‌سنه صیقیشان مهمل برقاچ کلمه‌ده بتون اسباب ادبارمزی اوقودم. قناعتم تأید ایتدی. ذاتاً عمومی بر غایهٔ مقدسه اوغرنده عزیز جانتی بیله فدا ایده‌بیله‌جك بر تربیهٔ متحده‌دن محروم اولان بر ملتدن بشقه نه بکلەنه بیلیردی؟ دیدم. انهزام.. سقوط..

برطرفدن المان، انکلیز، فرانسز کبی اجانبك مقاصد خفیه‌لرینی ترویج ایدن مکتبدن، دیکر طرفدن داخلی تفرقه‌لری احداث وبوکون عصر دیده خطایانك شواهدذی حیاتی مقامنده کوزومزك اوکنده هر بری مملکتك وحدت اداری واجتماعیسی خلافنه ویکدیکرینه ضدجریانات پشنده قوشان وهیچ برینك مقصدی دیکرینه توافق ایده‌مین عثمانلی روم، ارمنی الخ... عناصر خرستیانیه‌نك اداره ایتدکلری مؤسسه‌لردن چیقانلر ونهایت مکتبلی مدرسه‌لی کبی دولتك اوزنده ایکی‌یه آیران طرز سقیم تعلیمك وجوده کتوردیکی کتله بشقه نه یاپه‌بیلیردی؟

اکثری جاهل، قسم جزئیسی‌ده مقدس بر املك جناح منوری التنده توحید ایدیله‌مه‌مش‌یارم عالملردن عبارت اولان خلقمزده عمومی ووجدانی برحرکتك کوریله‌مه‌مسی طبیعی وضروری ایدی. بناءً علیه بتون اسباب فلاکتمزك جهالتمزده اولدیغنی بنده‌کزده هر کس کبی کوره‌رك. بو عمومی ومهلك مرضك طرز تداویسنده تطبیقنی مفیدظن ایتدیکم بعض دوشونجه‌لرمی عرض ایدییورم.

بو مرض مزمن چوقدن کورولمش وتداوی چاره‌لری اوله‌رق پك چوق اصوللر کوسترلمش ایسه‌ده هیچ بریسنك ملتمزك اجتماعی وروحی حالتنه توافق ایده‌مدیکنی برکره دها وپك آجی صورتده دەنه‌دك.

اوت عموم فلاکتلرمزك سببی هر شیئك فوقنده عمومی وعادتا معما بر مرضك، مرض جهالتك اثری اولدیغی مصدق ایسه‌ده‌ازاله‌سی خصوصنده‌طوتیلان یوللرك‌ده سقامتی ارتق اکلاشلمق لازمدر. برکره اجنبیلرك ویرلی‌خرستیانلرك کوناکون امللر اطرافنده تأسیس ایتدکلری مکتبلری برطرفه براقالم، اصل ویالکز بو دولتك اساسنی تشکیل ایدن عناصر اسلامی شمدی‌یه قدر مکتب و مدرسه کبی اسماً دکل، یالکز عینی زمانده معناده ایکی قطب متضاد آرده‌نده قوشدیران مقصدسز تعلیمك برده فنا اوله‌رق تطبیقیدرکه بزی حالا نظر جهانده مدنی بر قوم اولمق لیاقتندن محروم براقیور.

برطرفده بیکلرجه مدرسه وارکه حکومتك نظرتفتیش وحمایه‌سندن اوزون مدت مهجور اولمق یوزندن بوکون فیوض‌سابقه‌سنی کوستره‌من اولمشدر. دیکر طرفده مکتبلرده یاکلش اوله‌رق خلق نظرنده هادم عقائدکبی کوریلمش وبوندن بشقه‌وحدت ومشارکت‌افکار نقطهٔ‌نظرندن‌ده آهنکدار بروضعیت اخذ ایده‌مه‌مشلردر.

بونه‌دن؟ چونکه تعمیم معارفده طوتدیغمز یول یاکلشدر. محیط ومزاجه توافق ایده‌میور. دارالخلافه‌یی برطرفه براقالم، مدار حیاتمز اولان اناطولیمزك حالنی برکره کوزاوکنه کتیرنجه‌بویا کلشلق درحال تظاهر ایدر: کویلر کوچك، نفوس متفرق، اکثره اهالی آچ، سفیل. بزبری‌طرفده نهاری مکاتب ابتدائیه ایله نشر معرفته چالیشیورز. حالبوکه بوکون برکویلی اولادینی اعاشه ایده بیلمك ایچون دها همان‌اباغه قالقار قالقماز

ازچوق برواسطهٔ اقتصاديه‌كبی قوللانمغه مجبور اوليور . هيچ اولمازسه اكاحيواناتی رعی ايتديريور . بودرجه دوشكون برخلق قدر معرفتی نصل تقدير ايدرده مجبوريت تدريس تطبيق ايديله بيلور ؟

اناطولی وبالخاصه عراق ، عربستان وكردستان كويلرينك اكثری اوتوز خانه‌يی تجاوز ايده‌مين وهر بری ديكرندن بش اون دقيقه بعد مسافه‌ده مبنی ويوللری چوجقلره كوره تهلكه‌لی وغير منتظم بولنان اوبه‌لردن عبارت اولديغی كبی اوطرفلرده اكثريتله جاری اولان عشيرت حياتی ايجابی اوله‌رق اهالی دائما سيار برحالده بولنديغندن اولادلرينك منتظم برمكتب درسی كورمسنه امكان يوقدر . فقر وضرورت وطرز معيشت معارف عموميه نظارتنك تعميم معارف ايچون اساس ايدنديكی نهاری‌مكاتب ابتدائيه‌ايله بوطرفلرده هيچ‌برايش كورولمسنه‌امكان‌يوقدر.

اساساً بويله برمانع اولمسه بيله ينه ثابتدركه نهاری مكاتب طلبه حياتنده نه‌منتظم تدريس ، نه‌ده وحدت افكار وامال خصوصنده ليلی مكاتب درجه‌سنده برعامل اوله‌ميور . اجانبك ملكمزك هرطرفنده كشاد ايتدكلری مؤسسه‌لرك اكثريتله ليلی اولمسی ومثلا سوريه قطعه‌سنده طوبی اون عدده بالغ اوله‌ميان اجنبی مكاتبك تشكيلاتلرينك انتظامی وليلی اولملری سببيله اوراده‌كی برچوق مكاتب رسميه‌نك ياپامديغی بيوك برتأثيری اجرا ايده‌بيلملری فكرمزی مادةً تأييد ايدر دلائلدندر .

مجبوريت تحصيل تطبيق ايديله‌رك فرضا اولاد اهالی نهاری مكاتبه سوق ايديله بيلسه بيله مكتبدن خارج بولندقلری اكثر زمانلرده جاهل، متعصب ، نظافتدن بی‌خبر ، حسن طبيعتدن نصيبسز و اكثريتله ارثی ومدهش برعلت مزمنه ايله معلول اولان عائله‌لری نزدنده قالدقجه ينه اونلره بكزر برشكل اولمقدن قورتيله‌ميه‌جقلردر . بواعتبار ايله‌ده يعنی نسل آتی‌يی تماماً ومكملاً عصرك تلقيات اجتماعيه‌سنه كوره منور ، تام‌الصحه ، متين‌الطبع ورصين‌الاراده بركتلهٔ متجانسه حالنده‌كورمك ايسترسه‌ك ينه انلری عائله‌لرندن اوزاق ، محيطك طرز حياتی فوقنده برمحيط معرفتده طوته بيلمك ايجاب ايدركه بوده انجق ليلی مكتبلرله ممكندر. خلاصه مادی‌ومعنوی سفالت اجتماعيه‌مز تعميم معارف‌خصوصنده دارالتدريسلرمزك ليلی اولمسنی ايجاب ايتديرر .

اجدادمز بونی پك‌اعلا تقدير ايتدكلرندندركه ملكك هرطرفنده پك‌و اسع فداكارلقلرله تأسيس ايتدكلری مدارس اسلاميه‌ده زمانلرينه كوره طلبه‌نك هردرلو احتياجاتنی تطمين ايده‌جك اصوللر احداث‌ايدرك انلری دائما بومنور سقفلرك سايهٔ فيضدارنده طوتمغه چاليشمشلردر .

حالبوكه بوكون بومدرسه‌لرعاطل ومهمل، اخلافك‌همتسزلكنه بررنشانهٔ حجاب كبی طوريورلر . قلوب امتده عنعنوی براحترامه مظهر اولمقدن الان خالی‌قالميان بودارالعرفانلرمز زمانك احتياجات متكامله‌سنه كوره تجديد واحيا اولندقلری حالده نشر معارف خصوصنده مكاتبدن زياده انكشافاته مظهراوله‌جقلری بديهيدر. مكتبلره، مكتبليلره‌وبالنتيجه علوم وفنون جديده‌يه قارشی نظر عوامده حاصل اولان اعتمادسزلقلری مدرسه‌لرمزك تاريخی حياتلری زمانك تكامليله توفيق ايديلنجه كنديلكندن‌زائل‌اوله‌جق ومكتبلی‌مدرسه‌لی كبی شمدی‌يه‌قدر مملكتمزده يكديكرينه‌ضد ايكی‌جريان‌حاصل‌ايدن‌ثنائيت‌تدريس‌ده‌اورته‌دن‌قالقه‌جقدر.

اقتصادی وروحی نقطهٔ نظردن تعميم معارفه يكانه بر مانع اولان نهاری اصولدن بشقه دها بعض سببلرده واردر . ازجمله لسان‌تدريسك قاريشيق ومشكل التحصيل اولمسی مملكتده علوم وفنونه‌انتساب هوسنك تميه‌سنه مانع‌اوليور . لسانمزك بوكونكی حالی خصوصيله معارف ابتدائيه ايچون برمانعهٔ مهمه اولديغی بديهی بولنديغندن حروفات مستعمله‌دن لسانك قواعد صرف ونحوينه قدر الخ بر چوق اصلاحاتی مقتضيدر . بونكچون غيركافی اولمقله برابر شايان ممنونيت بعض‌تشبثاب كورلمكده اولوب عن‌قريب تركجه‌نك‌ده واسع‌برلسان معرفت حالنه‌انقلابی طبيعيدر. فقط اوزمانه انتظاراً بيهوده كچيريله‌جك وقتمز اولمديغندن الدن كلديكی قدر شمديلك موجود ومعلوم اصوللرله تركجه‌يی عموم مدارسده ساده وبسيط برطرزده تدريسه صرف غيرتله برابر كرك‌قرآن كريم واحاديث نبويه وبرچوق كتب دينيه‌نك عربجه منزل ومحرر بولنمسی اعتباريله دقايق علوم دينيه‌نك استكناهی و كرك بين المسلمين تعارف وتعاون حصولنه برواسطهٔ سهله‌اولمسی سببيله عربجه‌نك‌ده مكملاً تحصيل‌وتعليمی لازمدر . بوخصوصده عملی براصول اولمق اوزره مدارس اسلاميه‌ده بولندقلری مواقعك لسان عموميسنه نظراً مثلا عربستانده مدرسه‌لرك لسان‌داخليسی تركجه كذلك قونيه‌ده‌كی مدرسه‌نك لسان داخليسی‌عربجه اولمق اوزره قبولی شايان توصيه‌دركه ، بوصورتله برترك اولادی‌لسان دينی مكملاً تكلمه، برعرب‌ده لسان رسمی‌يی بلا مشكلات تعلمه‌موفق اولور . علوم دينيه و آلهيات درسلرده كذا عربجه فنون جديده‌يه متعلق‌درسلرده تركجه اوقودلق صورتی بوغايه‌يی تأمين‌ايدن اسبابدندر .

ديكر برمانعه دها واردركه‌بود پروغراملرك صورت ترتيبنه‌عائددر. چوق‌درس كوسترمكله طلبه‌نك‌قيمت علميه‌سی يوكسله‌جك ظننك‌ويرديكی براطمئنان كاذبله درسخانه‌لری تحمل فوقنده برحال اشباعه‌كتيرن‌اصولك سقامتی‌ميدانده‌در . بوخصوصده‌ده عملی‌برطرزده حركت ايتمك‌لازمدر. طلبه‌نك دماغنی بربرينی تعقيب ايدن برچوق درسلرله كونده التی يدی ساعت درسخانه‌لر ايچنده صيقميه‌رق معلوماتك تطبيقات خارجيه ايله دماعده كندی كنديته توضعنه چاليشمق ويالكز حافظه‌يی دكل ادراك ومحاكمه‌يی‌وبالنتيجه اراده‌يی‌ده تميه ايتمك لازمدر. درس پروغراملرنده تطبيقات فنيه، ممارسات‌بدنيه ومناقشات علميه‌يه‌ده‌واسع‌موقعلر‌ويرمليدر.

پروغراملره تعلق ايدن ديكر بر نقطه دها واردركه اوده بر غايه كوزه‌دلمه‌مسيدر . بونك نتيجه‌سی اوله‌رق چيقان طلبه‌ياماموريت دولت پشنده قوشمغه ياخود مدارسده اولديغی كبی كوی امامتيله اكتفايه مجبور اوليور . بومحذوری دفع ايچون طلبهٔ مدارسه دولت‌مأموريتلری‌ايچون بالخاصه دينی اموره واسع مخرجلر كوسترلمكله برابر زراعت ، صنعت وتجارت ساحه‌سنده‌ده استعداد شخصيلرينی انكشاف ايتديرمك، كندی كندينه ايش‌كوره‌بيله‌جك حاله‌كتيرمك، طلبه‌يی بوكا كوره‌حاضرلايه‌جق پروغراملر ترتيب ايتمك لازمدر .

كنج مبعوثی
محمد امين

تاریخ

شیخ سعدینك آجیقلی بر مرثیه‌سی
و
اونی یازدیران فجایع

— ۲ —

برده (قاموس الاعلام) ك شوسطرلرینی اوقویالم :

« جنکیز خان : دنیانك اك بیوك جهانکیرلرندن واك مشهور ظالم وخونریزلرندن اولوب مغول‌طائفه‌سنه منسوبدر . اصل اسمی (تموجین) در . ظهوری عالم اسلام ایچون بیوك مصائبدن اولان بو شخص مضر ٥٤٩ تاریخ هجریسنده مغولستانده طوغوب ابتدای حالنده بر کوچك قبیله‌نك رئیسی ایکن سائر رؤسای قبائلك بعضیسیله اتفاق وبعضیسنه قارشی حرکت‌ایده‌رك جنکده‌کی طالعنك یاردیمیله دها بر طاقیم یرلر ضبط وکیتدکجه دائرهٔ حکومتنی توسیع ایدوب ۲۹۹ تاریخ هجریسنده بتون مغولستان وتاتارستان‌خانلرندن (خاقان) عنوانیله پادشاه‌طانیله‌رق قره قرومده (٠) تخته جلوس ایتمشدر . بووجهله بتون مغولستانك متبوعی اولدقدن‌صکره بواقوام بدویه‌دن کلیتلی برعسکر ودها طوغریسی بریغما کران‌اردوسی تشکیل ایده‌رك جهانکیرلکه مباشرت ایتمش وابتدا الیوم ترکستان شرقی نامیله معروف اولان (خطا) یی ، بعده چینك جهت شمالیه‌سنی وپکین شهرینی و متعاقباً قوریا مملکتنی ضبط ایتمش وبووجهله قوت ومکنتنی برقات دها آرتیردقدن صکره ٦١٦ده سلطان محمد خوارزمشاهه اعلان حربله ماوراء النهر ، خوارزم ، خراسان ، قندهار وملتان جهتلرینی تخریب ، اهالیسنی قتل عام وبخارا ایله سمرقند ، بلخ ، هرات ، کبی بیوك شهرلری خاك ایله یکسان ایتدیکی کبی مدنیت اسلامیه‌نك آثارندن اولان نیجه معموره‌لری دخی بر دها کسب عمران ایده‌میه‌جك صورتده ویرانه‌لره چویرمشدر . شمال غربی‌یه طوغری دخی توسیع فتوحات ایدوب دشت قپچاغی وقافقاس بلادیله روسیه‌نك قسم جنوبیسنی ضبط وعسکرینك بر فرقه‌سی رومه ، یعنی اناطولی‌یه دخول ایله الکاسنی بحر چیندن بحر سیاهه قدر توسیع ایلمشدی . ٦۲۱ ده قره قرومه رجعت ایدوب ٦۲٤ تاریخنده وفات ایتمشدر . غایتله خونریز وظالم بر آدم اولوب اك زیاده تلذذ ایتدیکی شیٔ بیکناه آدملرك و اطفال و نسانك دخی قاننی دوکمك ایدی . عسکری، مجرد اکلنجه ایچون دخی آدم اولدیررلردی و کندیسی ضبط ایتدیکی یرلرك اکثرنده عموم اهالی‌یی قیلیجدن کچیرمك امرینی ویرردی . آلتی یوز سنه ظرفنده نیجه امکلرله وجوده کلش وحتی قبل الاسلام کی اقوام وامدن دخی قالمش اولان نیجه آثار عمرانی ، نیجه کتبخانه‌لر ، مدرسه‌لری ، رصد خانه‌لری امحا ایلمشدر . علماوحکمای‌اسلامك اکثر آثار مفیده‌لرینك الیوم‌مفقود ونایاب‌اولمسی، باشلیجه جنکیز ایله اولاد واخفادینك وبونلرك تحت امرنده اولان‌مغول طائفهٔ وحشیه‌نك ممالك اسلامیه‌ده ایقاع ایتدکلری تخریبات جانسوزك نتیجه‌سیدر . الحاصل جنکیز خانك خروجی ، عالم اسلام ایچون بیوك بر عقبهٔ مصیبب اولوب هر نه قدر چوق کچمه‌دن ینه قوت وسلطنت ابادیٔ اسلامه عودت ایتمش ایسه‌ده مدنیت اسلامیه بر دها باش قالدیرامامشدر . واقعا جنکیزك خروجی انثالرنده بین الاسلام فساد اخلاق ونفاق وفتنه پك زیاده چوغالمش وبویله بر اضمحلاله دخی کسب استعداد ایلمشدی حتی آل جنکیزك خدمتنده بولنمش اولان بعض مورخین اسلام بو آفتك ظهورینی مسلمانلر ایچون من طرف الله «رتازیانهٔ تربیه عدایده‌رك بویله برخونخوارك مظالم مدهشه‌سنی رضای الٓهی‌یه توفیق ایتمك درجه‌سنه قدر جرأتلرینی ایلری‌یه سورمکدن اوتانمامشلردر. (٠)

جنکیز کبی‌بالعموم ترکلری برله‌شدیروب برحکومت‌معظمهٔجهانکیرانه تأسیس ایله‌مك امل عالیسنده بولوندیغی ادعا ایدیلن بر داهینك ، بویله عالم‌بشریته وبالخاصه‌جهان اسلامیته وبخصوص الخصوص‌تورك‌مملکتلرینك باشنه برداهیهٔ دهیا اولارق آسیا قطعه‌سنك سمالرنده آلولر ، زمینلرنده قانلر آقیتدیغنه ، رمادستان حالنه کتیردیکی — تعبیر جدید وجهله — مسلمان وتورك معموره‌لرینك خونین خرابه‌لری اوستنده بوم شئامت مثللی قهقهه‌لر صالیویردیکنه احتمال‌که اعتماد ایتمیه‌جکلر بولونور. چونکه بوقاریکی یازیلر — ولوکه قاموس الاعلامك اکثر مندرجاتی کبی آنسیقلوپه‌دی ترجمه‌سی اولسون — عثمانلیجه یازیلمش بولندیغی جهتله آثار شرقیه‌دندر . شرقلیلرسه یوره‌ك یانغینلغی طولاییسیله دائما جنکیزی حقسز وتپه‌له‌دیکی کسانی حقلی چیقاریرلر !

لکن بك‌ده اویله دکل . جنکیزی حقلی چیقارانی کورمدم ، اما

---

(٠) قره قوروم : مغول دولت جنکیزیه‌سنك پای تختی بولونمش بر شهر قدیم اولوب الیوم خرابدر . چینلیلرجه (خولین) یاخود (خورین) اسمیله معروف اولان بو شهر ، اویغور حکمدارلرندن (بوقو خان) طرفندن سکزنجی قرن میلادنده تأسیس اولنمش وجنکیز خان ، اردوسنك خیمه‌لرینی بو شهرك خارجنده قورمقله مغوللرجه (قره قوروم) اسمیله شهرت بولوب طورونی (قبلا قا آن) طرفندن پای تخت اتخاذ اولنمشیدی . قره قرومك معموریت دوری‌اووقت آچیلوب اصل مغوللره مخصوص قسم وسطیسنده پك چوق بتخانه‌لر وسرایلر ، چینلیلر قسمنده بر چوق بودا معبدلری واسلام محلاتی جامع جهتنده دخی متعدد جوامع ومساجد وپك ایشلك بر چارشی وپازاری وار ایدی . بو شهر ، مغوللرك شوکت وشانیله برابر نابدید اولوب یقین وقته قدر محلی دخی معلوم دکلدی . اخیراً بعض سیاحلر طرفندن ۲٤ ۳۲ ٤۷ عرض شمال و ۱۰۱ طول شرقیده و (اوکی نور) کولیله (اورخون نهری) قربنده خرابه‌لری کشف اولنمشدر .

قاموس الاعلام

(٠) بعض اسلام مورخلری بویله اولدیغی کبی اوشقاوت‌اوردولرینه‌التحاق ایتمش اولان بعض اسلام مجاهدلری ! ده واردی

« غریبدرکه : عساکر اسلامدن وملل سائره‌دن وعلی‌الخصوص سرسری ویغماجی کروهندن بر چوق خلق ، بوتاتارلره منضم اولارق تاتارلرك اعمال فضیحه وبجیعه‌لرینه مشارکت ایلمکده ایدیلر . قصص انبیاجلد ۱۱ جودت‌پاشا »

اونك چیكنه‌دیكی خوارزم قطعه‌سنك بد بخت حكمداری (محمد بن تكش) » حقلی اولارق حقسز دینلری بیلیورم . ایشته برنمونه كه (امام سیوطی) (تاریخ الخلفا) سنده یازییور :

« موغوللر ، توركلره نسبتله اكلی یوزلو ، كه‌نیش كوكوسلو ، آلی ایاغی اوفاق ، قالچه‌لری ضعیف ، اسمر اللون ، سریع الحركه برقومدر .

كندیلری احوال اقوامدن خبردار اولدقلری حالده هیچ بر قوم ، اونلردن معلومات آلاماز . چونكه : عدم‌مشابهت طولاییسیله برجاسوس كیدوب‌ده آرالرنده باریناماز . برطرفه كیده‌جك اولورلرسه ایشی كیزلی طوتارلر وبردن بره حركت ایده‌رلركه آنجاق بر بلده‌یه كیردكلری وبر اوردویه كیریشدكلری صیراده كلدكلری آكلاشیلیر . قادینلری ده ارككلر كبی دوكوشورلر . الك مؤثر سلاحلری اوقدر و اولدورمه‌لرنده استثنا یوقدر . اركك ، قادین دیمزلر وچولوق ، چوجوق آیرد ایتمزلر . مقصدلری ملك ومال دكل ، نوع بنی آدمك افناسی ومعمورهٔ عالمك تخریبیدر . « جنكیز خانك حكمدارلغه كچمه‌سی یازیلدقدن صوكرا » .. جنكیز خان ملكنده مستقر قالدی . موغوللرك هپسی تحت اطاعتنه كیردیلر ، حتی كندیسنده الوهیت وهمیله قولی ، كوله‌سی اولدیلر .

تورك وفرغانه جهتلرینه تجاوزی ٦۰٦ تاریخنده باشلادی . خراسان حكمداری وخوارزم شاهی (سلطان محمد بن تكش) ـ كه برچوق ملوكی محو ایتمش وبرچوق ممالك ضبط ایله‌مش اولوب برده خلیفه اوزه‌رینه یورومه‌یه حاضرلانمشدی [*] — بونلره قارشی طوراماياجغنی آكلادیغی جهتله فرغانه ، شاش ، كاشان بلده‌لرینك اهالیسنی سمرقنده و بلاد سائره‌یه نقل ایتدیردكدن صوكرا او معمور شهرلری تخریب ایتدیردی وشو تدبیر ایله موغوللرك تجاوزینه سد چكدم ظننده بولوندی . فقط اونلر ، بطی آدیملرله ایلرله‌یورلردی . ٦۱٥ سنه‌سی ایدی كه جنكیزك برایلچیسی كلوب (اوغلم) خطابیله سلام كه‌تیردیكنی وایكی مملكت تجارینك سربستجه كیدوب كله‌لری حقنده قاآن اعظمك مساعده ایسته‌دیكنی خوارزمشاهه تبلیغ ایتدی . اوده بوكا جواب موافقت ویردیكی جهتله ارباب تجارت كلوب كیتمه‌یه باشلادی .

خوارزمشاهك دایسی اولان (اینالجق) ماوراءالنهر والیسی بولونیوردی ، معیتنده یكرمی بیك سواری واردی .

بر كون قیمتدار اشیایی حامل اولمق اوزره بر موغول كاربانی ، خوارزم قطعه‌سنك سر حدی بولنان (اوترار) بلده‌سنه كلدی . وبو اشیا ، والی و اوچ بكی بولونان اینالجغك حرص وطمعنی جلب ایتدی . همان « بركاربان كلدی ، فقط تجار قیافتنه كیرمش جاسوسلردن متشكلدر . صانیورم » مألنده برعریضه یازوب مركز حكومته یوللادی . واحتیاطلی داورانماسی حقنده امر آلدی .

بونك اوزه‌رینه كاروان خلقنی اورتادن قالدیروب اموال واشیایی ضبط ایتدی . لكن جنكیز خانك‌ده ایلچیسی كلوب « تجاریمزه امان ویردیكك حالده غدر ایتدك . غدر ، قبیح اولمقله برابر سلطان اسلام طرفندن وقوع بولورسه اقبح صاییلیر . اكر بوایشی سندن امر آلمقسزین دایك یاپدیسه اونی بزه تسلیم ایت ، یوقسه كوره‌جككی كندیك بیلیرسك » اولتیماتومنی خوارزمشاهه تبلیغ ایله‌دی .

سلطان محمد ، بودهشتلی خبردن قورقوب تیتره‌دیسه‌ده تجلد كوسته‌رمك ایسته‌یه‌رك ایلچی‌یی اولدورتدی . صاغلقله شو حركتده بولونماسه‌یدی‌ده مسلمان قانك هرطرفده نهرلر كبی آقاسنه سبب اولماسه‌یدی » .

جودت پاشا مرحوم‌ده بوخصوص‌حقنده شویله دییور :

« خوارزمشاه ، و كلاسیله تدابیر حربیه مذاكره‌سنده ایكن جنكیزك ایلچیسی نامه‌ایله كلدی . بونامه‌ده « بنم آدملریمی قتل ایدرسكز ، ماللرینی آلورسكز . آرتق جنكه حاضر اولكزكه طاقت كتوره‌میه‌جككز جمعیت ایله اوزركزه كلیورم » دیو خوارزمشاهی تهدید ایلیوردی . خوارزمشاه ، بوندن حدتله‌ندی وحدت ، اكاینه چیركین بر ایش یاپدیردی . شویله كه : جنكیزك ایلچیسنی اولدوردی . ومعیتی مأمورلرینك لحیه‌لرینی تراش ایتدیروب كیرو چویردی . زیرا ایلچی اولدورمك حقوق مللك خلافی (ایلچی‌یه زوال اولماز) قاعده‌سنه منافیدر . بناءً علیه جنكیز خان ، یدی یوز بیك سواری ایله تاتارستاندن خروج ایله جانب غربه حركت ایلدی » .

كرك متن ، كرك حاشیه اولارق كوسته‌ردیكم اوچ نمونه‌دن آكلاشیلمشدركه اسلام مورخلری ، بلكه‌ده حسیاته قاپیلارق سوز سویله‌میورلر . مشرك بولنان جنكیزه قارشی مسلم بولونان محمد خوارزمشاهی ، حتی خلیفهٔ اسلام ناصرلدین اللهی تخطئه ایدییورلر .

اوت . خوارزمشاه ، مخطی ایدی . چونكه : متبوع دینیسی اولان خلیفهٔ مسلمینه عصیان ایتمش ودارالخلافه‌یی تسخیر ایچین بغداده كیتمه‌یه قالقیشمشدی . ناصرلدین الله‌ده مخطی ایدی . زیرا اوده خوارزمشاهه اولان اغبراری طولاییسیله جنكیز كبی بر خونریزی عالم اسلامك باشنه مسلط ایتمشدی .

خوارزمشاه ، ایكنجی واوچنجی بر خطاده بولوندی . جنكیزك تاجرلریله ایلچیسنی اولدورتدی ، شو حركتیله فتنه اویاندیرمش واوبوپان پیلانی قویروغنه باصمش اولدی .

---

[*] خلفای عباسیه‌نك اوتوز دردنجیسی بولنان (الناصر لدین الله احمد) دورنده (٥٥۸ ــ ٦۰٤) اندلس دولت امویه‌سیله فاطمیون دولتی محو اولمش ، عموم مسلمانلر كندیسنی خلیفه طانیمشلردی . نه چاره‌كه كندیسی بواتحاددن استفاده ایدرك خلافتك اعادهٔ شوكت وقوتنه غیرت ایده‌جكی یرده كندیسنه قارشی رعایتده قصور ایتمش اولان خوارزمشاهی قطب‌الدین محمد اوزرینه جنكیز خانی تحریك ایله خلافت عباسیه‌نك محونه سبب اولمشدر .

خوارزمشاهك قصورندن طولایی تأدیبنه قیام ، شایان تحسین بر حركت ایدی . فقط آنی تأدیب ایچون اسلامیت ومدنیت دشمنی بولنان جنكیزك قوتنه مراجعت ، عفو اولنماز جنایت اولمقدن قورتولاماز . زیرا بر عاصی بنده‌سنی تربیه ایچون اجنبی قوتنه مراجعت ایچون اولور اولماز حمیتسزلك كافی دكلدر .

ناصرلدین الله احمدك برنجی وایكنجی خلفلری زمانلرنده جنكیزلرك وحشتلری دوام ایتمشدر . وسطی آسیه ایله عراقده ملیونلرجه بیكناهلرك قانی دوكلمشدر .

تاریخ عمومی جلد ۳ مرادبك

جنکیز خان ، خصمنی تأدیب ایچین اوستنه یورودی واوغلی (جوجی خان) قومانداسنده بولونان مقدمة‌الجیشی ، خوارزم اوردوسیله اوچ کون ، اوچ کیجه قانلی بر محاربه ایده‌رك غلبه چالدی . خوارزمشاه ، انهزام واقع اوزه‌رینه بخارایه کاوب اورایه‌محافظ اقامه وسمرقنده‌مدافع سوق ایله‌دکدن صوکرا یکیدن عسکر طوپلامق فکریله خراسانه کیتدی.

موغوللر ، بخارا اوکنده‌ده محاربه و غلبه ایدرك شهری محاصره‌یه آلدیلر واهالینك استیمانی بالقبول آچیلان قاپیلردن ایچری‌یه کیردیلر . خوارزم عسکرینك برقسمی قلعه‌یه قاپانمشدی . قلعه‌یی استیلا وعسکری امحا ایله‌دیلر . آرتیق ایش بیتمش دیمکدی . چونکه : بخارانك‌ده حکمداری اولان خوارزمشاهك اوردوسی بوزولمش، کندیسی فراره مجبور اولمش ، بخارالیلرده اماندیله‌یوب أولومدن قورتولمشدی. بوندن صوکرا ـ اتحاد اتراك‌املی بسله‌ین ـ اولوخاقانك بوزواللی تورکلری‌ده زیر جناحنه آلماسی وشو صورتله تورك قوت وعددینك چوغالماسی لازم کلیوردی .

عجبا بویله‌می اولدی ؟ هیهات !

یوقاریده‌ده نقل ایدیلدیکی وجهله اهالی ، یوردندن دیشاری‌یه چیقاریلدی . ایچرده قالمش اولانلر بلا استثنا قتل ایدیلدی . نه‌وار ، نه‌یوق چاپوله اوغرادقدن صوکرا او شهر معموره آتش ویریلدی . زمینی قان ایله صیواندیغی کبی سماسی‌ده خانمانسوز آلولرله بویاندی . دیشاری‌یه چیقاریلانلرده ویریلن امانه رغماً کوله ، جاریه دییه موغول افرادینه تقسیم اولوندی. حیات، حریت، حتی عفت هیچه صاییلدی...

نهایت جنکیز خانك، او بویوك فکرلی خاقانك مظفر! اوردوسی ، کوللر وقانلر اوزه‌رنده یورویه‌رك سمر قنده کیتدی .

موغول آتلرینك آرقه‌سندن یایان قوشمه‌یه مجبور اولان اسرانك یورویه‌جك‌درجه‌ده‌ضعیف دوشنلری‌ده مرحمةً ! صاغلقدن‌قورتاریلدی.

(سمر قند) و (اوترار) بلده‌لری عینی مظالمی کوردی . بلاد سائرهٔ معموره‌ده عینی وحشتك ساحهٔ اجرا آتی اولدی [*]

مدافعه‌ده بولونان (کور کنج) شهری ، بش آی محاصره‌دن صوکرا سدلری ییقیلوب جیحون صولرینك آلتنده براقیلدی ، بنالری منهدم اولدی، عجزه ونسوان وصبیانی بوغولدی . صودن قوتولا بیلنلرده قیلیچدن کچیریلدی .

هله (مرو) ایله (هرات) ده أولدوردکلری نفوس ، عقللری چله‌دن چیقاراجق درجه‌ده ایدی. برنجیسنده ۷۰۰,۰۰۰ ، ایکنجیسنده ۱,۵۰۰,۰۰۰ کیشی تلف اولدی دیبورلر . بونك یاریسی‌مبالغه‌اولسه‌ده یاری یاری‌یه تنزیل اولونسه ینه بر میلیوندن فضله ایده‌ر .

دها زیاده مصیبت دلالتی ایتمه‌مك ایچون (بامیان) قلعه‌سنده‌کی حیوانات بیله دوغرانمق شرطیله ذیروح براقادقلرینی و سند نهری

[*] آسیای وسطانك اول زمانکی عمارت ویسارینه بر مثال اولمق اوزره بالکز بلخ شهرنده صلات جمعه قیلینور بیك ایکی یوز جامع بولندیغنی ذکر ایده‌لم . فذلکهٔ تاریخ عثمانی مقدمه‌سی عبدالرحمن شرف بك .

کنارنده بولوندقلری صیره‌ده طاعون ظهور ایتمه‌سنه بناءً نه‌قدرمسلمان اسیر وارسه هپسنی أولدوردکلرینی سویلیه‌رك فقرات آتیه ایله جنکیز مظالمی بحثنه خاتمه چکه‌جکم :

« خراسان کبی معمور بر اقلیم ، بو فتنه‌لر اثناسنده اویله خراب اولمشدی‌که : بر آدم ، جیحون ساحلیله استرآباده قدر کیتسه انسان میته‌سندن باشقه بیه‌جك شی بولامازدی . عراق عجم دخی او وجهله خراب اولمشدی . الحاصل اوزمان بدء اسلامدن برو ملت اسلامیه‌نك باشنه کلمه‌ین فلاکتلر کلمشدی‌که اقصای غرب وشمالدن خروج ایدن‌اهل صلیب ، برّالشامك مهم بلده‌لرینی ضبط ایلدکدن صکره دمیاطی استیلا ایله مصری تضییق ایدرکن اقصای شرقدن خروج ایدن مغول‌وتاتارلر دخی مدت قلیله ظرفنده بلاد ماوراء النهر ایله خراسان وعراق عجم وآذربایجانی ضرب ونهب ونفوس موجوده‌لرینك ثلثانندن زیاده‌سنی اعدام‌ایله بونجه بلادمعموره‌یی تخریب‌ایلدیلر ونسوان‌وصبیانی‌اولدورمك وکبه قادینلرك قارنی یاروب قارنلرنده‌کی جنینلرینی تلف ایتمك کبی انسانی دلخون ایده‌جك وتویلری اورپره‌جك فاجعه‌لر ایشله‌دیلر . »

« قصص انبیا ـ جلد ۱۱ »

« طوفان کبیر طوفان ما ایسه ظهور تاتاره طوفان آتش ویاخود طوفان خون ده‌نیلسه شایاندر . چونکه برفرقه‌سی بر شهره هجوم ایتسه بهمه‌حال برنده کیك بیغیندن ، بنا خاکسترندن باشقه برشی قالمازدی . براردوسی برصحرایه اوغراسه البته آتلری دیز قاپاقلرینه قدر قان‌ایله بوغورلمش چاموره باتمادن کچمزدی . اقوام اسلامك عمومنه بردرجه بیلغینلق کلمشدی‌که مغول ، مروی ضبط ایتدیکی‌زمان هر تاتارك اعدام ایلدیکی آدم درت یوزه بالغ اولمش ایدی . مراغه‌ده برتاتار قاریسی برسرای خلقنی علی العموم قتل ایتمش وهیچ برنده مقاومت دکل ، تخلیص جان ایچون برحرکت مذبوحانه بیله کورمه‌مشدی .

« کمال‌بك‌مرحوم »

« فتنهٔ تاتارك زیر وزبر ایلدیکی یرلردن فرارایله یاقه‌یی قورتاران طوائفدن بری‌ده عثمانلیلرك جداعلاسی اولان قایی خان عشیرتی‌ایدی . تاریخلرمزك روایتنه نظراً عشیرت مزبوره آل سلجوق رفاقتیله ماوراء النهردن زمین ایرانه انتقال ایدن ترك‌قبائلندن اولوب مرو مضافاتندن ماهان نواحیسنده اختیار توطن ایتمش‌ایکن غائلهٔ جنکیزیه ظهورنده ترك دیاره‌وجهت‌غربیه‌یه طوغری فراره مجبوراولمش وابتدا اخلاطه وآندن آذربایجانه‌هجرت ونهایت حلب‌معموره‌لرینه‌طوغری عزیمتنده جعبر قلعه‌سی (.) پیشکاهنده رئیسی سلیمان شاه ابن قیا آلب قضاءً فرات نهرینه دوشه‌رك‌ارتحال دار آخرت ایلمشدر. »

« تاریخ عثمانی انجمنی رئیسی وقعه‌نویس عبدالرحمن‌شرف بك »

(.) ذکره شایاندر فراتك هربری — بن‌که برتورکم اونوتمام (جعبر) ی
تورك اولان نعمتشناس اولمق کرك — وار یری کیتسه‌م (مزار ترك) ه‌دك
ای مزار ترك ! صفوتخانه‌سك — خوابگاه شاهسك ، شاهانه‌سك
افتخار ایت ای سرای معنوی — شاه ترکان سنده اولمش منزوی

تاریخ نویس سلاطین آل عثمان معلم ناجی مرحوم

... جنکیز خان وخلفلری آرتق بخارا، سمرقند، نیشابور واصفهان طرفلرینی کاملاً ضبط ایتمشلردی . طوغرول بك ایله ملکشاهك اداره‌سنده بولونان یرلرك کافه‌سی موغوللرك حاکمیتی آلتنه کچمشدی . اوصره‌ده بوحوالی‌یه یرله‌شن تورکلردن برقسمی موغول حاکمیتنی قبول ایتمك ایسته‌مدکلرندن آناطولی‌یه مهاجرت ایتمشلردی . بودورده آناطولی‌ده برچوق تورك قبیله‌لری بولونیور . کافه‌سی‌ده ملی خاندانلرینی محافظه ایلیوردی . بومهاجرته اشتراك ایدن قبیله‌لر ایچنده بر قبیله واردی که (قایی) عائله‌سندن قایا آلپك اوغلی سلیمان شاهك معیتنده واللی بیك کیشی قوتنده ایدی . ایشته عثمانلی خاندانك مؤسسی عثمان غازینك جدی ، بو قایا آلپ ایدی .

جنکیز خان . خوارزم حوالیسی ایله جلال‌الدینك بوتون ممالکنی اشغال ایله‌دیکی صره‌ده سلیمان شاه خوارزمده (ماهان) شهرندن چیقمش ، قبیله‌سی ایله برابر (ارمنستان) طرفلرینه کله‌رك (ارزنجان) و (اخلاط) جوارنده یرلشمشدی . (۱۲۲٤) . برقاچ سنه صوکرا جنکیز خانك وفاتی خبرینی آلنجه بورادن قالقمش ، قبیله‌سنی طوپلامش ، فرات ساحللرینی تعقیب ایده‌رك لطیف اقلیمی وطبیعی ثروتلریله کوکلنی جذب ایدن وطن اصلیسنه دونمك ایسته‌مشدی . فقط (جعبر) قلعه‌سی جوارندن نهری کچر ایکن غرق اولمش (۱۲۳۱) . وفاتی قبیله‌سی آره‌سنده جسارتسزلك واختلاف حصوله کتیرمشدی . تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن احمد رفیق »

ایشته شو اوزون اوزادی‌یه یازیلردن ، ترکلری برلشدیرمك امل عالیسنده بولونان ، حال بوکه عثمانلیلرك اجدادی اولان قایی خانلیلری‌ده وطنلرندن دور ایدوب مهاجرته مجبور بیراقان داهی اکبرك ! فطرت وحشیه ومزیت حقیقیه‌سی اکلاشیلمشدر صانیرم . آرتیق جهانلر یقوب کچن وجانلر یاقوب بالخاصه کندی عرقندن اولانلرینك قانی ایچن بوحریفك مزارینه یمین ایدیلمکی ، یوقسه الی الابد نامنه نفرین اوقونمقمی لازم کلدیکی دوشونولسون .

هلا کوخاندن‌ده انشاءالله کله‌جك هفته بحث ایده‌جکز .

طاهر المولوی

امور خیریه

عثمانلی فقرا پرور جمعیت خیریه‌سی

طوپ قپو شعبه‌سنك ۱۳۲۹ سنه‌سنه عائد معاملات خیریه و اجراآت انسانیتکارانه‌سیله برسنه‌لك معاملات حسابیه‌سنه دائر بیاننامه‌درکه رساله‌مزه‌درج اولنمق اوزره مذکور شعبه طرفندن کوندریلشدر :

مجاناً معاینه . — مؤسسهٔ خیریه برسنه ظرفنده معاینه خانه‌سنه مراجعت ایدن ۱۲٦٥ خسته‌نك معاینه‌سنی مجاناً اجرا ایتدیرمشدر . اشبو معاینه مؤسسه‌مزك ایفای وظیفه ایلدیکی منطقه داخلنده عمومك اعتماد ومحبتنی جلب ایلیان ومؤسسهٔ خیریه‌یه فخریاً ایفای خدمت ایلیان برطبیب طرفندن ایفا ایدلمشدر .

مجاناً علاج . — اشبو خسته‌کاندن علاج آلمغه قدرتی اولمیان یوز آلتمش برخسته‌یه معالجه‌لری مجاناً اعطا اولنمشدر .

مجاناً طبیب اعزامی . — معاینه خانه‌یه قدر کلمکه وطبیب اجرتی ویرمکه قدرتی اولمیان اون برخسته‌نك خسته‌لغنك ایجابی درجه‌سنده خانه‌سنه طبیب اعزام ایدلمش وفوق‌العاده فقیر اولانلرینه سود ویغورت ، بتانس اعطا ایدلمشدر .

خسته خانه‌لره سوقیه . — خانه‌لرنده تداویلری امکانسز کوریلن اون ایکی فقیر خسته‌نك مصارف راحیه‌لری اعطا قیلینه‌رق مختلف خسته‌خانه‌لره (غربای مسلمین ، خاصکی نسا ، جراح پاشا ، شیشلی اطفال) سوق ایدلمشلردر .

مجاناً آشی . — اللی فقیر ومهاجره چیچك آشیسی یاپیلمشدر .

ارکسوز ویتیملره یاردیم . — مؤسسه‌مزك ایفای معامله ایلدیکی منطقه داخلنده اناسز باباسز اطفال ایله بابالری اولمیان ویاخود قدرتلری اولادلرینی تحصیل وتربیه‌یه سوق ایده‌میه‌جك بر درجه‌ده عجز وفقری مثبت اولان فقیر اولادلرندن قرق طقوزی ارکك طقوزی قز اولمق اوزره اللی سکز چوجق تحت حمایه‌یه آلنوب بونلرك کافه‌سی شهر امیننده کائن « اثر اخوت آنا » مکتبیله « طوپ قپو مرکز رشدیه » سنه ومحله‌لری « مکاتب ابتدائیه » سنه وایکیسی « سلطانیلره » سوق ایدیلوب سنین سابقه‌ده تحت حمایه‌یه آلنانلر ایله کافه‌سنك لوازم تحصیلیه : [کتاب ، کاغد ، تباشیر دفتر ، طاش تخته ، لاستیك ، قلم ، رسم طاقمی : الخ . .] ولوازم صحیه : [طراش ، استحمام ، مسواك ، دیش توزی ، معاینهٔ طبیه] وعائله‌لرینك درجهٔ فقر واحتیاجلرینه کوره برطاقمنك‌ده لوازم الباسیه [فس ، یوسکول ، چوراب ، آیاق قابی ، یازلق وقیشلق البسه ، ترلك ، ایچ چماشوری وسائره] لری تأمین ایدلمك صورتیله معاونت ایدلمکده‌در .

لیلی مکاتبه سوقیه . — اطفال محمیه‌دن ایکی اناسز وباباسز چوجقله باباسز والده‌سی محتاج ایکی مسافر چوجنی‌که جمعاً درت چوجغك اجرتلری بالتأدیه مکاتب لیلیه‌یه قید ایتدیرلمشلردر .

ولیلرینك عجز ویا غیبوبت ابدیه‌لری حسبیله محتاج معاونت قالان ومکاتب عالیه‌یه مداوم اوچ افندی‌یه یاردم ایدلمك صورتیله اتمام تحصیللرینه بذل مقدرت ایدلمکده‌در . بونلردن بری اکمال تحصیل ایده‌رك دیپلومه اخذ ومؤسسهٔ خیریه بوبابده ایلك ثمرهٔ مساعیسنی اقتطاف ایلمشدر .

قوندره والبسه . — ذکور واناث اطفال محمیه ایله مهاجر یاورولرینه برسنه ظرفنده یاز وقیش ایچون یوز قات البسه ، طقسان درت چفت ایاق قابی اعمال ایتدیرلمشدر . صاحب خیر برعائله طرفندن اعطا اولنان ارکك وقز چوجق چماشور والبسه‌لری دخی محتاجینه توزیع ایدلمشدر .

تربیهٔ دینیه وملیه . — اطفال محمیه مؤسسهٔ خیریه‌مزك نظارتنده بولنه‌رق ، آیروجه تربیهٔ دینیه وملیه‌لرینك تمیه‌سنه دوام وبر مربینك

نظارتنده بولنه‌رق بهر جمعه کونلری مؤسسه‌مزده بر اوکله قهوه آلتیسی دخی ویریله‌رك تربیهٔ اجتماعیه‌لرینه صرف مساعی ایدلمکده‌در.

اعاشه. — اطفال محمیه‌نك وآنی دوچار مصائب اولان بعض عائله‌لرك معیشتلرینه مدار اولمق اوزره بر سنه ظرفنده درت بیك یدی یوز اوتوز سکز قیه آتمك وبرقاچنه علاوهٔ قاتیق اوله‌رق زیتون وپینیر ویرلمشدر.

افراد عسکریه عائله‌لرینه یاردم. — معینلری مواقع حربیه‌ده بولنمسی حسبیله ولیلرینك عودتنه دکین اون ایکی فقیر عائله‌یه یاردم ایدلمشدر.

مهاجرینه معاونت. — مؤسسه‌مز منطقه‌سی داخلنده متفرق صورتده اقامت ایدوب هیچ برطرفدن مظهر معاونت اوله‌میان وجداً آجینه‌جق برحالده بولنان مهاجرینك مراجعات متوالیه‌لری اوزرینه ایفای معاونته حسب‌الوظیفه مجبور قالان مؤسسه‌مزك سعهٔ مالیه‌سی اشبو امنیهٔ خیریه‌نك حصولنه غیر مساعد بولنمسنه مبنی بوبابده ابذال مساعیٔ خیر پرورده بولنان هلال احمر جمعیت محترمه‌سی طرفندن واقع اولان معاونت نقدیه اوزرینه ایکی یاشنه قدر اولان چوجقلر داخل اولمامق اوزره ٧٢ عائله‌ده ٢٤٦ نفوسك اقدار وتعیشلری درعهده ایدیله‌رك سکز هفته مدتله ایفای معاونت ایدلمش وبو مدت ظرفنده ٢٥٩٩ قیه (آتمك) ٤ ٣ ٨٣ قیه یاغ ١٣٦ قیه پرنج ٣٤ ٣٦٢ قیه پتاتس ١٢ ٧٨ قیه فصولیه ١٢ ٧٦ قیه طوز ٢١ ٧٦ قیه‌صوغان ١٢ ٥٥ قیه صابون و ١١٠٨ غروش غاز وکمور پاره‌سی توزیع ایدلمش وبومدتك ختامنده ومهاجرینك عودتندن صوکره معذرتلری حسبیله مجبوراً عودت ایده‌مه‌مش اولانلره صور مختلفه‌ده معاونتده بولنلمشدر. بوعائله‌لردن بشنك رئیس عائله‌سنه سرمایه‌لر ویرلمشدر.

چالیشمغه مقتدر فقیرلره ایش. — کرك مهاجریندن وکرك فقرادن اوتوز فقیره ایش بولمق خصوصنده دلالتده بولنلمش وایش بولمق خصوصنده مؤسسه‌مز مشکلات دائمه‌یه معروض قالمشدر.

رمضان شریف مناسبتیله یاردم. — رمضان شریف مناسبتیله منطقه‌مز داخلنده ٣٠ فقیر عائله‌یه یاغ، زیتون، پرنج اعطا ایدلمشدر.

دوائر بلدیه‌دن کوندریلان ٣٧٠ قیه آتمك فقرا وعجزه‌یه توزیع ایدلمشدر.

*
* *

ماهیه معاونت نقدیه‌ده بولنان اعضای طبیعهٔ محترمه‌ایله قوطیلرمزه پاره آته‌رق اون پاره اولسون معاونتده بولنان بالجمله وطنداشلرمز اجرا آت خیریه ومعاملات حسابیه‌مزی تدقیق ایده بیلیرلر.

طوپ قپو جوارنده طاتلی قیوده یکی بغچه جاده‌سنده‌کی مؤسسه‌مز جمعه کونلری اوکله‌دن صوکره عمومه کشاده‌در.

*
* *

معاملات حسابیه بروجه آتیدر :

واردات

پاره	غروش	
	١٥٤٠٣	اعضای طبیعیه‌نك درعهده بیوردقلری ماهیه تقاسیطدن
١٠	١٠٨١٤	جابجا کزدیریلن قوطیلردن حاصل اولان
٢٠	٥٩٥٨	مختلف صورتده واقع اولان تبرعاتدن [١]
٣٥	٣٢,١٧٥	

[تلغراف نظارتی اداره‌مأمور سابقی راشدبك مرحوم حال حیاتنده برر لیرالق درت خزینه تحویلی ترك وتبرع ایلمشدر. (رحمةالله علیه رحمة واسعه) § اسمنك ذکر ایدلمسنی آرزو ایتمیان بر عائله طرفندن ارکك وقز چوجقلری ایچون مختلف البسه وچاشورلر تبرع ایدلمشدر.]

برسنه‌لك مصارفات

پاره	غروش	
	٧٢٤٣	اطفال محمیه عجزه وفقرایه ومتفرق صورتده مهاجرینه ویریلن آتمك اثمانی
٣٠	١١٦٢	اطفال محمیه‌نك کتاب، کاغد، قلم واثر لوازم تحصیلیه‌لری اثمانی
	٣٢٦٩	لیلی مکتبه مداوم درت یتیم ایله دیکر بعض چوجقلرك مکتب اجرتلری
٢	١٦٩٢	متفرق مهاجرین ایله بعض کیمسه‌سز طلبه‌لرك اعاشه مصرفی
٢٠	٢٢٩	محتاجینه مجاناً اعطا ایدیلن معالجه اثمانی [٢]
	١٥٢١	تحصیلداره اجرت
	١٢٠٠	مربی اجرتی
٢٠	٣٧٨٢	اطفال یتیمه‌یه یاپدیریلان البسه اثمانی [٣]
	٣٢٦٦	اطفال یتیمه‌یه یاپدیریلان فوطین، اسقارپین، ترلك وتعمیرلری اثمانی
	١١٤٥	قوطی کزدیرن مأموره اجرت.
٣٥	١٠٨	محتاجین خسته‌کانه ویریلان سود، یغورت اثمانی
	٨٨	شیشلی اطفال، خاصکی نسا، جراح پاشا خسته‌خانه‌لرینه کوندریلن خسته‌لره مصارف راهیه
٢٠	١٢٤٠	مقبوض، و پیلانچو طبعیه‌سی ایله مصارف متفرقه [٤]
٢٥	١٧١٣	اطفال محمیه‌نك فس، بوسکول، چوراب، فس قالبی، طراش، استحمام، طعامیه وسائره مصارفی مجموعی
	٢٧٦٦٣	یکون

نقد موجود

قاصه‌ده موجود پاره : بر عدد مصر تحویلیله بر عدد روم ایلی شمندوفر تحویلی مبایعه اولنه‌رق امنیت صندوغنه توديعی تقرر ایلمشدر. کندی کندینه طارتار برقنطارك حاصلاتی مؤسسه‌مزه عائد اولمق اوزره

---

[١] اشبو تبرعاتدن قرق طقوز لیراسی عثمانلی فقرا پرور جمعیتی مرکزندن اعطا قیلنمشدر.

[٢] طوپ قپوده اجزاجی اونیك افندی بهر ماه سرمایه‌سی الّی غروشه قدر طوتان معالجاتی کانون اولدن اعتباراً مؤسسه‌یه فخریا اعطا ایلمکی درعهده ایتمشدر.

[٣] مهاجرینه یاپیلان البسه‌لر میاننده اطفال محمیه‌یه یازلق البسه اعمال ایدلمش اولدیغندن بویازلق البسه‌لرك بدلی مهاجرین مصارفی میاننده‌در.

[٤] مؤسسه‌مزك بدایت تأسیسنده تخته وچنقودن اعمال ایتدیریلن قوطیلرمز کهنه‌لشمش واحتیاجه غیر کافی بولنمسنه مبنی بر شکل منتظمده متین اوله‌رق صورت مخصوصه‌ده اعمال ایتدیریلوب الده کزدیریلان قوطیلرك مصارفی بورایه داخلدر.

کلخانه باغچه‌سنه قونیلمسی ایچون شهر امانت جلیله‌سندن مساعده استحصال ایدلمش اولدیغندن بوکا عائد مصارف قارشولقی واحتیاط اقچه‌سیدر امنیت صندوغنه مودوع پاره ایسه بمنه الکریم تأسیسی متصور اولان مؤسسهٔ خیریه‌نك مصارف تأسیسیه‌سنه مدار اولمق اوزره حفظ ایدلمکده‌در ..

۱۳۲۹ سنه‌سی عمومی بیلانچوسی

واردات

پاره	غروش	
۳۵	۳۲۱۷۵	مجموع واردات [۱]
	۲۱۶۰۰	مهاجرین مناسبتیله هلال احمر جمعیتی طرفندن
۲۰	۹٤۹۳	سنهٔ سابقه‌دن دور ایدیلان نقد
۱۵	۲۷۵۷	رمضانده یکی باغچه تیاتروسنده ویریلان اویوندن
	٤٤٦	تحصیل اولنمق اوزره کچن سنه‌دن دور اولنان مقبوض اثمانی
	٤۳۳	امنیت صندوغنه مودوع پاره‌دن تمتع
۳۰	٦٦۹۰۵	

مصارفات

پاره	غروش	
	۲۷٦٦۳	مصارف مجموعی
	٦٥٤	غیر قابل تحصیل مقبوضلر اثمانی
	۲۰۷۱	قابل تحصیل » »
۱۵	۱۳٤۲۸	سکز هفته مدتله مهاجرینك اعاشه مصارفی
۱۵	٦٤٥٦	قاصه موجودی
	۱٦٦۳۳	(۲٦٤۹) نومرولی جزدانله امنیت صندوغنه مودوع پاره
۳۰	٦٦۹۰٥	

⁂

انظار دقته — اطفال ایچون لوازم قرطاسیه، البسه، چماشور شعبه صندیغی ایچون پاره، اشیا، کمور، قربان، تجلیل ارواح ایچون تبرعاتده بولنانلر کوریلکده‌درکه شو حال محیط اجتماعیمزده‌کی سجیهٔ فقرا پروری وحسیات معاونت پروری‌یی پك واضح کوستره‌ن بر دلیل مباهات وافتخاردر.

خیرلی بر تشبث . — رئیس عائله‌نك غیبوبت ابدیه‌سندن طولایی ناموسلی بر والده‌نك تحت وصایت فقیرانه‌سنده بولنان ومحیطنه نسبتله اوصاف وفضائل نسوانیه‌یه حائز وتأهله اهلیت صحیه‌سی مصدق خانملرك عائله تشکیلیله تأمین سعادتلری ده خدمت ایدلمك ارزوسنده بولندیغندن کرك طلب وکرك معاونت ارزوسنده بولنان حمیت پروران و شفقت کستراننك تحریراً مؤسسهٔ خیریه‌مزه مراجعتلری تمنی اولنور .

مکاتیب

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

اکبر شاه

اکبر شاه کندی سوکیلی جاریه وقاریلریله پك کوزل اسرار حیات ایدیبورمش . آنلرله مهتاب کیجه‌لرنده بعضاً (اومماجه) اویونی اوینایه‌رق متلذذ اولیورمش . مهتابك کنبش بیاض مرمرلی حاولی‌یه عکس ایتمسندن صفایاب اولان اکبر شاه بالخاصه بومنظره‌یی طویه طویه سیر ایتمك ایچون حرم دائره‌سنك مخرجنده پك یوکسك برشاهنشین انشا ایتمشدرکه، عینیله بوآنه قدر باقیدر . اکبرك حرم دائره‌سنده‌کی تقسیمات وابنیه تماميله دهرك تخریباتندن مصون قالمشدر . بوایسه بنانك استادانه ، ماهرانه ومتین بر کراسته‌دن اعمال اولنمسندن منبعثدر. انجق مع التأسف انکلیزلرك استیلاسندن صوکره بو دائره‌ده وقتیله سوس وتزیینات وظیفه‌سنی کورن مجوهرلر — که آلچی‌یه اوطورتیلمشیدی — آلتون وکوموشلر کاملاً برلرندن چیقاریلوب ، بعضیسنك یرینه رنکلی خزفپاره‌لر قونیلمش، بعضیلرینك‌ده یری الآن آچیق وچیلاق بیراغیلمشدر. موثوق الکلام برذاتك بیاناتنه نظراً بوقیمتدار طاشلر هپ انکلیز عسکرلرینك اللرینه کچمش، اخیراً لوندره‌ده‌کی (Imperial musum) خزینهٔ قرالی‌یه نقل ووضع ایدلمشدر !

بوشقاوت وخرسزلغی برمسلمان یاپسه ، انکلیزلرله خرستیانلرك قلملرینك طعن وتشنیعندن قورتیله‌ماز . کندیلرینه کلنجه هیچ برشی تشکیل ایتمز !

اکبرك بوسرایی (فتح پور) قصبه‌سنده‌درکه ، اولجه هندولر بوراده اجرای احکام ایتدکلری زمان قصبه‌یه (سیکری) نامی ویرلمشیدی . (فتح پور) اسمنی اکبر قویمشدر .

اکبر شاه مرحوم (دکن) ایالت عظیمه‌سنی فتح وتسخیر ایتدکدن صوکره اورایی کندی بندکان ووزراسندن اولان (فتح جنك) ه تودیع ایدرك ، بجرات جهتنه قوشوب اورایی‌ده الده ایتدکدن صوکره بورایه کلمش وقصبه‌یی ضبط ایلمشدر .

نته‌کیم قصرك بر طرفنده مرمر طاش اوزرینه محکوك ومنقوش اولان [بعد از فتح بجرات چون بدست افتاد ، نام این شهر فتح پور نهاد] بیتندن‌ده بالاده‌کی حقیقت اکلاشیلیور .

مذکور سرای ایچنده دیو انعام که قبول دیوانی (صالونی) ، دیوان خاص ، حمام ، ضربخانه ، خزینه یری ، قصور نسوان ، قیزلره مخصوص اولان مکتب کبی دائره‌لر واردر . اك تحف براوطه کوزه ایلیشدیکه ، اوطه‌نك اورته‌سنده مرمر بر دیرك رکز ایدلمش ومذکور دیرکك اوستندن درت کوپری آیرلمشدر . کوپری‌نك مرکزنده اکبر شاه بالذات اوطوروب درت کوپرینك منتهاسنده ادیان سائرهٔ اربعه ، موسوی ، عیسوی ، مجوسی ، بت‌پرست رؤسای روحانیه‌لری اجلاس ایدرك ، هفته‌ده بر کون ، بواوطه‌ده آنلرله دینی مناظره‌ده بولنیورمش . بوحکایه بکا برآز حد ذاتنده تحف وعجیب کوروندیکی کبی، بنانك موضوعی‌ده غرابتدن خالی دکلدی .

بوسرای تماميله بیلدیز قدر بویوکدر . اطرافی دائراً مادار قلعه ومتعدد حصار دیوارلریله چویرلمشدر .

بوسرای داخلنده‌ده آره صیره اکبر شاه فیل ایله ارسلانی کوره‌شدیره‌رك اوزاقدن سیر ایدیبورمش . قلعه‌نك خارجنده‌ده صو — نهر — آقیورمش . قلعه وسرایك محاصره آلتنده بولنمق احتماله قارشو ، قلعه ایچنده‌کیلره قولایجه صوتدارك ایده‌بیلمك ایچون ، قلعه‌نك ایچندن ، خارجده‌کی صویه قدر برکیزلی تونل قازیلمشدر . قلعه وحصارك طرز انشاسنه باقیلیرسه ، اصول عسکری وحرب دائره‌سنده یاپیلدیغی آکلاشیلیور .

اکبر شاه بوراده سنه‌لرجه اقامت ایتمش وکندی پیرومرشدی اولان شیخ سلیم چتی‌نك وفاتندن صوکره ، آنی صورت مخصوصه‌ده انشا ایتدیکی مزین وعالی ، پر احتشام مزار درونه قویدقدن صوکره بوقصبه‌یی ترك ایدوب (آکره) یه — که اوتوز کیلومتره بورادن اوزاقدر — کیتمشدر .

قلعه‌نك درونده کوزل برجامع دخی تأسیس ایدلمشدرکه ، قادینلرك سربستجه نماز قیله بیلملری ایچون‌ده آیروجه انتظام مخصوصه مالکدر. مثلا قادینلر کیزلی بریول ومردیوندن جامعه کیروب ارککلردن آیرو اولان رواقلرده ادای فریضه ایلیورلردی . جامع پك یکی کبی کورونیور .

مسجد مذکورك ، اکبرك شیخ الاسلامی اولان ذات طرفندن انشا ایدلدیکنی سویلینلرده واردر . حتی بوآتیده‌کی بیتی‌ده دلیل اوله‌رق کوستریورلر :

درزمان شه‌جهان اکبر   که‌ازومك رانظام آمد
شیخ‌الاسلام مسجدی آراست   کزصفا کعبهٔ احترام آمد
سال اتمام این بنای رفیع   ثانی‌المسجدالحرام آمد

حقیقةً بوعباره تعلیق حرفلریله جامعك اك کوزه چارپه‌جق برایواننده حك ایدلمشدر .

نماز قلنان قسمك ـ روافك ـ طولی یوز قرق ایکی ، عرضی‌ده اوتوزطقوز انکلیز قدمیدر .

فیلیپین آطه‌سنك مسلمانلرینه مقام خلافت وباب مشیخت طرفندن ، فیلیپین والیسنك التماسی‌اوزرینه، شیخ‌الاسلام وکیلی‌تعیین‌اولنان وجیه افندی‌ایله برابر بورایی اولجدك . تصادف اثری اوله‌رق کندیلرینه آکره‌ده تصادف‌ایتمشیدم. بورایی کورمك ایچونده برابرجه کلمشیدك .

(فتح‌پور) قلعه‌سنك متعدد قاپیلری واردرکه ، بری‌ده (باب‌النصر) در. بوقاپوبجرانك فتحندن صوکره انشا ایدلمشدر . یوکسکلکی یوز اوتوز انکلیز قدمیدر . قاپونك اطرافنده کوزل یازی‌ایله لاجورد حروفات ایله آیات شریفه یازلمشدر .

جامعك ایچنده‌کی دیوارلردن بری اوزرنده‌ده برچوق آیات واحادیث شریفه ایله کلام کبار یازلدیغی کبی ، تاریخ اوله‌رق آتیده‌کی عباره منقوشدر. بوکوزل یازی‌یی یازان ذات ایرانلی (محمد معصوم بن سید صفاالزمدی) در .

« یازی »

حضرت شاهنشاه فلك بارکاه ظل‌الله (جلال‌الدین محمد اکبر) پادشاه، فتح ملك (دکن وواندیس) که ، سابقاً مسمی به‌خاندیس بود ، نمود . سال ٤٦ موافق سنهٔ ۱۰۱۰ هجری بفتح پوررسیده عزیمت آکره فرموده .

« شعر »

تاتام زمین وآسمانست   تانقش وجوددرجهانست
نامش بسپهر همنشین باد   ذاتش بجهان ابد قرین باد

« کلام کبار »

قال عیسی علیه‌السلام (الدنیا قنطرة فاعبروها ولا تعمروها .) فی‌الاخبار (من تأمل ان یعیش غداً ، تأمل ان یعیش ابداً) وقیل (الدنیا ساعة واجعلها طاعة) (بقیةالعمر لاقیمةلها). ۱۰۲۳ هجریده مذکوریازیلر یازلمشدر.

§ اکبر شاهك فتح پورده‌کی سراینده‌ده آتیده‌کی بیتلرك هربری بردیوار اوزرینه کوزل تعلیق یازیسیله حك ایدلمشدر .

« ابیات مذکوره »

قصر شاهست بهرباب به‌ازخلد برین ،
سخن نیست درین باب‌که خلدیست برین!
غرفهٔ شاه نشین وخوش ومطبوع وبلند ،
کرده‌در قطعهٔ اوجنت اعلی تضمین !
فرش ایوان ترا آینه سازدرضوان ،
خاك درکاه تراسرمه کندحورالعین !
چوملك هرکه‌کند سجدهٔ خاك‌درتو ،
شودازخاصیت خاك درت زهره‌جبین !
این عمارت کز شرف ازهفت کردون برتراست ،
کعبه راماندولی‌این راصفای دیکر است !
ملجأ دولتست ، مأمن امن وامان ،
ملجأ نه‌آسمان وقبلهٔ‌هفت اختراست ؟

شیخ سلیم چشتی‌نك مزاری :

اکبر شاه بوذاته‌صوك‌درجه اعتقاد وارادت ایتدیکندن ، بوذاتك کراماتنه قائل ایدی. وفاتندن صوکره آکا غایت مصنع برمرقد وصندوقه یاپمش ومبالغ کلیه بواوغورده صرف‌ایتمشدر . کرك بورایه، کرك جامعه مسلمانلر کیردکلری زمان آیاق قابلرینی چیقاردقلری حالده انکلیزلر اهمیت ویرمیه‌رك کیرلی ، توزلی قوندره وپوتینلریله کیریورلر. مسلمانلر ایسه‌انسانك حدتنی جلب ایدن بوحرکاتی کوروب ، سس چیقارمیورلر .

آکره قلعه‌سی :

آکره قلعه‌سی‌ده کوریله‌جك آثاردندر . شیمدیلك انکلیزلر کندی‌عسکرلرینی قلعه ایچنده یرلشدیرمشلردر . قلعه ، آکره‌نك کنارندن آقوب کیدن (جمنا) نهرینك کنارنده واقعدر . اوزاقدن متانت وکوزللکی زواری دعوت ایدر . مذکور قلعه تمامیله اوعصرك علوم وفنون حربیه وعسکریه‌سی اصولیله انشا اولندیغی وارستهٔ‌ایضاحدر . قلعه‌نك خارجنده یوکسك ، متین برحصاربولنیور. اطرافنده یوکسك برجلر ، چیقیقلر ، یوروزلی دیوارلر بنا ایدلمشدر. دیوارلرك جمله‌سنده صورت مخصوصه‌ده دلیکلر آچدیرلمشدرکه ، ایچریدن دشمن اوزرینه اوق وتفنك آتوب ، صیقمق ایچون قولای اولسون . ایچریده‌ده بشقه متعدد دیوارلر دهاواردر . بوقلعه‌دن فتح پورقصبه‌سنه قدر کیزلی برتونل آچیلمشدر. ایجاب حالده عسکرلر بورادن فتح‌پوره قولایلقله آمدشد ایدرلردی . بویله‌جه صویه کیتمك ایچون ده‌کیزلی بریول یرآلتنده یاپیلمشدر . قلعه ، اووایه، نهره ناظر واوکنده شاهانه برمنظره عرض اندام ایدیور . دیکر طرفدن قلعه‌نك قارشوسنده‌کی برقاچ میل مسافه‌ده انشا اولنان (تاج‌محل) مسجدی ویاخود مقبره‌سی محتشم ، نظر ربا ، جاذب برمناره تشکیل ایتمکده‌در. انسان‌بومناظری سیر ایده ایده طویماز . بومناظر ، اسکی براحتشامی، کچمش بردبدبه ودارائی، اسلام علویتی مسلمانلغك طنطنه‌لی خاطراتنی ناظرینه کوسترمکده‌در . بوحاللری سیر ایدن برمتفکر ، بردرین نظرلی کیمسه‌نك قلبنده آجی برکدر ، کدورتلی برخاطره وحس مطلقا اویانیر . دها حساس ایسه هرحالده آغلار ، صیزلار!

محترم سلفلرمز دنیانك هراوجنده ، بوجاغنده ، کره‌نك هرطرفنده بزه یرلر، یوللر ، مملکتلر ، باربنه‌جق اوجاقلر تدارك ایتمشلردی . بوممالکی کندی قانلرینك ، جانلرینك بهاسیله الده‌ایتدکلری حالده ، بز ، ناخلف مطعون،مردود اولادلر بوممالکی سفاهت وحماقت نتیجه‌سنده قدرینی بزدن دها ایی بیلن وتقدیر ایدنلره‌ویردك . اسپانیاده ، ایتالیاده ، یونانستانده ، آوستریاده، مجارستانده، روسیه‌ده ، چینده ، تبتده ، هندستانك هرطرفنده آثار اسلامیه مبذول بولنمقده‌در . مسلمانلر دین واتفاق سایه‌سنده بورالری الده ایتمشلردی . هریرده برجانلی ، مؤبد خاطره بیراقمشلردی . شیمدیلك بوخاطراتك چوغی محو ومنهدم اولمشدر .

قلعه‌نك ایچنده‌مرمردن‌معمول کوچوك وفقط مصنع برجامع دخی‌موجوددر. انجق فی‌یومنا هذا متروك قاله‌رق ایچنده نماز قیلمغه انکلیزلر کیمسه‌یه مساعده ایتمیورلر . قلعه‌نك ایچنده ینه مغول امپراطورلرینك قصرلری ، عمارتلری کمال صنعت ولطافتله الآن محفوظ ومصون برحالده قالمشدر . اکبرله جهانکیرشاه بورالرده سنه‌لرجه قالوب فرمانفرمالقده بولونمشلردر. غایت مزین وطوانی اوفاق آینه پارچه‌لریله طونادیلی‌برحمام‌قلعه‌نك بشقه‌جه‌محتویاتندندر. هرکوشکك‌اوکنده‌کی کنیش باغچه‌ومرمر صوفه‌لر ، قوریدورلر ، بالقونلر آیریجه هندطرزمعماریسنك لطافت وانجه‌لکنی کوستریور .

اکبرك زوجه‌لرینه مخصوص اولان دائره‌نك کنیش ویوکسك ایوانلرنده تعلیق یازیسیله آتیده‌کی ابیات قازیلمشدر :

ازین دلکشا قصر عالی بنا   سرا اکبر آباد شد عرش‌سا
بودکنکرش از جبین‌سپهر   نمایان چودندان سین سپهر ،
سجوددراین سرای سرور   کندسرنوشت بدازجبهه‌دور ،
شرافت یکی آیه درشان‌او   سعادت‌درآغوش ایوان‌او،
ره‌جوراربیش‌وکم‌بسته‌است   بزنجیر عدلش‌ستم‌بسته‌است،
بنازم بزنجیرکز عدل شاه   همه‌چشم شددرره دادخواه

قلعه‌نك یوللری یوقوشلی ، اینیشلی وقاپولری ایری چلیك ودمیر پارچه‌لریله تخته‌دن معمولدر . قلعه‌نك قاپوسندن کیرنجه ایکی دقیقه قدر آت وآرابه منتظم دوشه‌نمش طاشلق بریوقوشدن چیقیور . ایلروده‌کی جاده‌لر طوپراقدن عبارتدر . قلعه‌نك‌اطرافی ، حلزونی و Zigzog برصورتده‌در. ایچنده‌بك‌چوق کیزلی‌مخزنلر،

سردابه‌لروادر . كيجه وقتي طبيعي برصورتده آيدينلق ويرن برچوق طاشلر واردركه ، عمارتلرك ، بنالرك طبيعي طاشلريدندرلر . مذكور طاشلر غايت شفاف طاشلردن درلر .

تاج محل بناسی :

تاج محل بناسی دنيانك اك اعلا ومشهور ابنيه‌لرندن بريدر . بوبنايي كورمك ايچون كرهٔ ارضك هرطرفندن ـ مبالغ كليه صرفيله ـ سياحين (آ كره) قصبه‌سنه كليورلر .

هندستانك مغول پادشاهلرندن (شاه جهان) كندی زوجهٔ منكوحه‌سی بولنان (تاج محل بيكم) ی زياده‌سيله سويورمش . دنياده‌كی مدار تسليسی بوقادين ايمش . وفاتندن صوكره بوبنايي آكا مقبره اولمق اوزره‌يابديرمشدر . بنا واسع برباغچه دروننده مربع اوله‌رق قورولمشدر . مربعك هركوشه‌سنده برمناره ديكيلمشدر . مذكور بنانك اورته‌سنده‌كی بويوك قبه صوك درجه صنعتكارانه يرلشديرلمش واطرافنده درت كوچك قبه انشا ايدلمشدر .

بوبنايه هپ بياض مرمر طاشی قوللانيلمشدر . مزارك ايچنده‌كی مرمر طاشلری اوزرنده اويمه‌لی وقابارتمه‌لی نقشلر وجوده كتيرلمشدر . نقوش مذكوره كوزل كل چيچك داللريدركه طبيعيسندن اصلا فرق يوقدر . بوراده ايكی مزار واردر . بری (تاج محل بيكم) ك ديكری قوجه‌سی (شاه جهانك) در .

(تاج محل بيكم) عن اصل تورك سلاله‌سندن اولوب ، هندستانده طوغمش وكوزللكده زمانه‌سنك نادره‌لرندن ايمش . حسن وآنيله برابر مشار اليه فاضله ، اديبه وطبع شعره مالك ايدی . بركولوشيله انسانی مست ومدهوش ايتمكه مقتدر اولان بوآفت زمان شاه جهانی تسخير ايلمشدی . هرايستديكنی ديله‌ديكنی آكا يابديرردی . عينی زمانده كنديسی ، قوجه‌سنی صوك درجه سويورمش . كوزل يشيل باغچه‌نك سياه كولكه‌لری ايچنده بوبياض مرمر آبده ، جداً كوزل وهر ظرافته مالك برپری‌يه بكزييور . (تاج محل بيكم) كبی بردنيا كوزله حقيقةً بويله كوزل برمزار ياقيشير . بويله برمزار هركيمك اولورسه اولسون مماتی حياته ترجيح ايده‌جكنه شبهه يوقدر . حال حاضرده بر عسكری قرارگاهيدر . عين زمانده ميسيونر پاپاظلرينك مركزيدر .

قصبه اهاليسنك يوزده سكسانی جعفری المذهب ، متباقيسی اهل سنت وجماعتله هندولردن عبارتدر .

عمران ومدنيت حاضره نقطه‌سندن هيچ برشيئه مالك دكلدر . معارف نامنه بر ايكی ابتدائی مكتبدن بشقه برشی يوقدر . بوراده ـ بوسنه ـ انعقاد ايدن معارف قونغره‌لری طرفندن‌ده قصبه‌نك معارفنه ، معارفك انحطاطنه برالتفات وتوجه ابذال ايدلدی . بركت ويرسونكه بهوپال حاكمه‌سی بر اسلام مكتب ابتدائيسنه آيده اللی روپيه معاش تخصيص ايتمكله آزچوق ايلكده بولندی .

قصبه‌يی باشدن باشه توز وطوپراق قاپلامشدر . نه پايان نه‌ده آرابه واوتوموبيل ايله كزمك قابلدر . كونده لااقل يوزدرهم توز انسانك بوغازينه كيده‌جكدر . اهاليسنك قسم اعظمنده بوغاز خسته‌لغی واردر .

لكنهور : س . م . توفيق

ژاپونيا مخابر مخصوصمزدن :

آسيا بوتون عظمتيله اويانيور !

بالقان محاربه‌سی ، جنوبی آفريقاده عمله عصيانی ، آمريقادن رنكلی انسانلرك طرد اولونمه‌سی ، چينده آوروپاليلرك تضييقاتی ورأس اداره‌يه ناپوليونلق ايتمك هوسنه‌دوشن مستبد (يوان شيقای) ی بكيرمه‌لری ... آسيانك هرطرفنده بر انتباه داوولی كبی تأثيرلر براقدی .

بالقان محاربه‌سندن انتباهه كلن عالم اسلام . (شمال قسمنی خارج طوتارسه‌ق) عادتا فغانه وصوك ضربه‌يه قارشی هرچه باداباد مدافعه‌يه حاضرلانمه‌يه باشلاديغی كبی ، آفريقاده‌كی عمله عصيانی نتيجه‌سنده هندولرله‌ده اتحاده موفق اولدی . عينی زمانده مساوات وعدالتك تجليكاهی اولديغی ادعا اولونان شمالی آمريقايه پاره قزانمق ، اميديله طوپلانان ميليونلرجه آوروپالی ، آسيالی ، آفريقالی وآوستراليالی اقوامدن ملون اولانلر ، يعنی سياهلر وصاريلر ، جهالت وفقر ومحنته اولان اعتيادلری سايه‌سنده عمله‌لكله جزئی برمبلغ ادخار ايتدكلرندن همان طمعكار آوروپاليلرك كوزينه برهيولای مدهش كبی كورونديلر ؛ مستقبلده بتون آوروپا سرمايه‌سنك بوملونلر الينه چكه‌جكندن قورقديلر ؛ [ممالك عثمانيه‌ده يالكز اجنبيلر پاره‌قزانديغی حالده ، بونی‌ده‌هپمز بيلوركن سكوت ايتديريليورز .] علاوةً ملونلرك بياضلر ايله امتزاجلرينك غير قابل اولديغندن ، بناءً عليه ملل مذكوره‌نك دائما ياپانجی قالاجغندن ، آفريقالی بروطنپرور اولاميه‌جغندن بحث ايتمه‌يه باشلاديلر . نهايت قاليفورنيادن ژاپونلرك طردينه دائر مجلس مبعوثانلرينه برلايحه‌ده ويرديلر . بولايحه‌ده بعض صاغدرون ارباب علمدن اوتاندقلرندن بروقت معين ايچون تأخير اولوندی ايسه‌ده ژاپونلر ميانده اوقدر عميق برتأثير براقدی‌كه ، شمدی هر ژاپونك آغزنده ، بوبليه‌يه قارشی يالكز آسيانك اتحادی ايله مقابله ايديله‌بيله‌جكندن آكا صاريلمه‌نك لزومنه دائر سوزلر ايشيديليور .

چينليلر ايلده صحبت ايدرسه‌كز آرتيق آوروپا دسائسنك كيلرينه دايانمه‌يغندن وطنلرينك ولوظاهری استقلالنك‌ده تهديد آلتنده بولونديغنی سويلرلر . بوكون همان هرچينلی آسياده توحيد مساعی اولونمدقجه آوروپانك پك يقين وقتده بتون آسيايی اسير بازاری حالنه افراغ ايده‌جكندن بحث ايديور .

ممالك عثمانيه‌ده‌كی جريان اخيری نظر دقته آلاجق اولورسه‌ق هركسك ، هربرجميتك نشرعلم اوغرنده برشيلر دوشونمك ، بعض حركتلره تشبث ايتمكده اولديغنی كورورز . هندستان وجزائرك قسم مهمی دخی بويولده چيرپينيور . چينده دخی معارفه احتياج حسلری ومعارف اصلاح آرزولری ، هركون تظاهراتيله آچيقجه كورونمه‌يه باشلايور . ناتالده تضييق اولونان هندلی عمله‌نك فريادلری هندستانك بيوك شهرلرنده انعكاس ايده‌رك انكليز عداوتی كوندن كونه بيوتيور ، حتی تا (قانادا) يه قدر ايريشوب اوراده بولونان برقاچ بيك نجابلی عمله‌يی‌ده برحبل متين ايله يكديكرينه ربط ايديور . بونلرك رأس كارنده بولونان نجاب معتبرانندن و (سيق) مذهبی علماسندن (سين) ، قانادا والیٔ عمومی‌سی بولونان انكلتره قرالی‌نك برادرينك امريله يكرمی درت ساعت ظرفنده قانادادن اخراج اولونيور . بوامربتون (سيق) مذهبی منسوبينی‌دها صاغلام براتحاده سوق ايديور . بوكون ، مزين هند منسوجاتی ايله اوستی مستور اوقوجه بريتانيا ايمپراطورلغی تخت مطنطننك ستونلری صاللانيور ، ۳٦۰ ميليونلق هندستانك هند متحد ايمپراطورلغی اعلانه حاضرلانديغی آرتق تحقق ايديور .

عينی زمانده بوتزلزلانی كورن آوروپا دهشتلر ايچنده‌در ! بو حركاته مقابله ايتمك ، صوك ضربه‌يی ايندیروب واسع آسيايی ربقهٔ اسارته آلمق ايچون طوزاقلر قوريور . ممالك عثمانيه‌ده ، چينده وژاپونياده تضييقات باشلايور . هريرده متحد نوطه‌لر ، متحد قرارلر ويريور . اون طقوزنجی عصرده غالب موقعنده بولونان آوروپا ، بوكون غير مرئی برقوتك تقربنی لرزه‌لرله حس ايده‌رك ، آكا مقابله‌يه ، نفسنی مدافعه‌يه حاضرلانيور . چوق اولسه ربع عصر صوكره خريطه‌لرده شرقدن غربه طوغری بر سيلابهٔ مدهش باشلايه‌جغنی آچيقدن كوريور ؛ استقبالك پارلاق كونلرنی ، كندی اليله اشارت ايده‌رك كنج آسيا عنصرينه كوستريور .

ايشته اوكنج آسياكه جميع مظلومينك پك يقينده خلاصكاری اولاجقدر ، شرقدن طوغان طالع الخيرك شعشعه‌لرنی كوره‌رك ، ضيادن معذب اولان خفاشان كبی تيتره‌ين آوروپايی ، عدالت ومساواته دعوت ايده‌جك وآنلره موقعلرنی كوستره‌جكدر ...

توكيو : احمد منير

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، الты آیلغی (٣٥) غروشدر.

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، التی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده ادارهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر.

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی گوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرهانگی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه نمره‌سنك مرسوس محرری بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون بونه اولر درسعادتده‌کی وكلالریمزدن یازلمسی رجا اولنور.

§

ره‌وندولدیکی زمان نمره‌ده‌کی اوتولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

عدد ٢٩٧ — ٢٥ جمادی‌الآخر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٨ مایس ١٣٣٠ — جلد ١٢

فاتح کرسیسنده

٢٦

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض...

خدا رضاسی ایچون قالدیرك نفاق... گناه!
آلو صاچالره صارسین‌می، یاعبادالله؟
صارارسه‌ها نکبتکزك خاعانی قورتوله‌جق؟
اوبرطوتوشمایه گورسون، نه‌اودقالیر نه‌اوجاق!
نه‌دن بش آلتی وطنسز، بش آلتی قونداقچی،
آلای آلای بولیور، آرقه‌سنده، یارداقجی؟
نیچون حقیر اولیور، صوکره، طورمایوب اوته‌دن
«قوشیك! دیین، بوجهنم هنوز قیغیلجیم ایکن؟»
نه‌انتباهه چالیشمق، نه‌اعتلایه امك؛
همان ییقیلسه بزم خلق اویاتمادن گیده‌جك!
اونك قیامی ایچون صوری بکله‌مك لازم!
بودوبغوسزلغه برچاره یوقمی اللهم؟
زواللی کویلویه، ایلکین، ایچه سوکنلر؛
ایشیتمه‌مش.. بوسفر براودونله دوکنلر.
برر داوول‌قدر اولمش‌ده بودلرنده‌کی شیش،
«داوول چالینیاده، ظلم، آشاغیکی اوده!» دیمش.
اینجه، دیرکن، اودونلر بودره‌دیوب بنی،
«داوول بزم اومکلش!» دیمش صوکنده، هانی؟
بزم‌ده حالز عینیله کویلونك حالی!
حریم شرع مبینك، زمین اسلامك،
برر برر ییقیلیرکن حصون اجلالی؛
بزنده اوینادی یرلرده، بزلر ایامك
تقلباتنه بیگانه‌یز خیال ایتمك،
قیمیلدامقسزین ایمانی کفره چیکنتدك:
قیمیلدامق ینه یوق بزده جیرماقاته:
کیم اوغرامشدی، اونوتدق، گچن بلیاته!
بزم محیطی، بزم خلق سیر ایدنجه نظر؛
گورورکه: یینی بوزولمش ییغین ییغین قفا وار.
دوشونجه‌لر متخالفدر استقامتده؛
شوواركه، هپسی نهایت بولور سقامتده!

برنجی زمره‌یی تشکیل ایدن زواللی عوام،
بیراقسه‌لر ایده‌جك طاتلی اویقوسنده دوام.
بوگون نصیبی برلشدیرنجه قورصاغنه،
«یارین» نه‌در؟ اونی بیلمز، یاتار دونوب صاغنه.
ییقیلسه عرش خلافت، طیقیلسه قبره وطن،
وظیفه‌سنده دکل: چونکه «هپسی اللهدن!»
نه‌حکمی واردر اساساً یالانجی دنیانك؟
اولورسه: یان‌گله‌جك جنتنده مولانك.
فنا قوروتی دکل! بن‌دیرم، صورولسه بکا:
«قبول ایدرسه جهنم نه‌موطلو، عجبا، سکا!»
ایکنجی زمره‌یی تشکیل ایدن جماعت ایسه،
حیاته گوسکون اولاندرکه: صاپلانوب یأسه،
«سلامتك یولی یوقدر.. نه‌یاپسه‌لر بوشنه!»
دیمش‌ده خرقه‌یی چکمش بوتون بوتون باشنه.
بودورلو برحرکت محض کفر اولور؛ زیرا:
طلبله آسراولورکن برآیتنده خدا،
بیوردی «کسمیکز روح رحمتدن امید؛
که‌شرکین اولور آنجق اونفحه‌دن نومید.»
بو بر؛ ایکنجیسی: یأسك نه‌اولسه اسبابی،
اونك عطالت کاینه‌درکه ایجابی،
ترسباتی ایتمشدك اوکجه‌دن تحلیل.
اوچنجی زمره‌یی کیملردر ایله‌ین تشکیل؟
اوت، شباب منور دینن شونسل سفیه.
ـ فقط زیمی بورجه‌درایله‌مك تنزیه ـ
بوزوبه‌لر عجبا هانکی جنسك افرادی؟
قادین دیسه‌ك، گلیور آرقه‌سندن ارکك آدی؛
خایر، قادین دکل، ارکك دیسه‌ك، نه‌در اوقیلیق؟
دمت دمتکن اوصاچلر، نه‌مختصر اوبییق!
صداسی بایقوشه بکزر، خرامی صاقساغانه؛
خلاصه، زوبه دیدمدیا آرتیق آکلاسه‌ك آ.

محمد عاکف

فقه و فتاوی

اجتهادك باعث تولدی

س : ۱۱ — اجتهاد عرفه انطباق احتیاجندنمی متولددر ؟

جواب :

اك زیاده دیلمزده طولاشدردیغمز « اجتهاد » کلمه‌سنك معنای فقهیسی لایقیله اکلاشلمامشدر : کیمی اجتهاد ایله قیاسی برعد ایدیور، کیمی « اجتهاد عرفه انطباق احتیاجندن متولددر » دیور .

مجتهد و مجتهده ترتب ایدن احکام صدددن خارج اولدیغندن و اولکی مقاله‌لریمزده عرفك نه اولدیغی بیلدیردیکمزدن آنلردن صرف نظر ایده‌جکز ، یالکز صدده تعلق ایدن اجتهادی و اکا ترتب ایدن قواعدی، اجتهاد ایله قیاس آره‌سنده‌کی فرقی ، سبب تولدینی ، بعض مسائل فقهیه‌ده تطبیقنی بیان ایده‌جکز .

اولا — کتب اصولیه‌ده تصریح ایدلدیکی وجهله اجتهاد لغتده مشقتلی اولان بر شیئ اله کچورمك خصوصنده طاقتی صرف ایتمکدرکه بذل مقدور ایله ترجمه اولنیور .

اصطلاح فقهاده برحکم شرعیٔ ظنی‌یی اله کچیرمك خصوصنده فقیهك طاقتنی بذل ایتمسیدر .

حکم شرعی قیدیله حکم عقلی ، حکم حسی ، حکم عرفی و سائره خارج قالدیغی کبی ظنی قیدیله وجوب زکات و حرمت زنا کبی حکم شرعیٔ قطعیلر ، ضروریات دینیه‌ده خارج قالیر .

فی الواقع احکام عقلیه و حسیه و عرفیه‌ده‌کی بذل مقدرتده براجتهاد ایسه‌ده بونلره اجتهاد فقهی دینمز ، اجتهاد فقهی احکام شرعیه‌یه مخصوصدر .

اجتهاد فرض عین ، فرض کفایه ، مندوب اولدیغی کبی حرامده اولور .

اجتهاد ایکی حالده فرض عین اولور :

۱ — مجتهد عمله محتاج اولور ، کندی حقنده فرض عین اولور ، چونکه مجتهدك نه کندی حقنده ، نه بشقه‌سی حقنده برینه تقلید ایتمسی جائز دکلدر .

۲ — برحادثه حدوث ایدر، سائل او حادثه حقنده‌کی حکم شرعی‌یی بشقه‌سنه صورمغه قادر اوله‌ماز . ارتق حادثه‌نك فوتندن قورقه‌رق علی الفور اجتهاد واجب اولور.

اجتهاد ایکی حالده فرض کفایه اولور :

۱ — برحادثه حدوث ایدر ، حادثه‌نك فوتندن قورقیلماز، سائل حادثه حقنده‌کی حکم شرعی‌یی بشقه بر مجتهده‌ده سؤال ایده‌بیلیر ، مجتهدلردن بری جواب ویررایسه فرض ساقط اولور . مجتهدلر جواب ظاهر ایکن امساك ایدرلرایسه کناهکار اولورلر ، بالعکس جواب ظاهر دکل ایسه امساکلرندن ناشی معذور اولورلر . فقط مجتهدلردن طلب ساقط اولماز ، صوابك ظهورینه قدر جوابك فرض اولمسی باقی قالیر .

۲ — حکمه نظر خصوصنده مشترك اولان ایکی قاضیٔ مجتهد بیننده حکم دوران ایدر ، اجتهاد هر ایکیسنده‌ده فرض اولور ، هر هانکیسی تفرد ایدرسه فرض ساقط اولور .

اجتهاد ایکی حالده مندوب اولور :

۱ — مجتهد حادثه‌نك حدوثندن اول حکمنی بیلمك ایچون حادثه‌نك ظهورندن اول بلا سؤال اجتهاد ایدر .

۲ — سائل حادثه‌نك حدوثندن اول حادثه حقنده حکم شرعی‌یی سؤال ایدر ، مجتهد بعدالسؤال اجتهاد ایدر .

حرام اولان اجتهاد نص و اجماع کبی دلیل قاطع وار ایکن، مسئله منصوص علیها ، مجمع علیها ایکن یاپیلان اجتهاددر . حرام اولان اجتهاد حقیقةً اجتهاد اولمدیغنه بناءً مقسمده داخل اوله‌میه‌جغندن کشف بزدویده ذکر اولونمامشدر، فقط التحریرده، مسلم الثبوتده طرداً للباب ذکر اولونمشدر.

§ نبی ذیشان صلی الله علیه و سلم افندمز حضرتلرینك مصالح دنیا و تدبیر حروبه و امثالنه تعلق ایدن اموردە اجتهادی جائزدر. بو خصوص حقنده اصولیین اجماع ایتمشلردر . فقط احکام شرعیه و امور دینیه‌ده منصوص اولمیان مسائلده اجتهاد نبی‌نك جوازی حقنده مذاهب مختلفه واردر :

مذهب اول — اجتهاد نبی مطلق اوله‌رق یعنی وحیه انتظار ایتمکسزین جائزدر. اکثر اصولیینك مذهبی بودر . امام مالك و ابو یوسفك ، امام شافعی و احمدك و عامهٔ اهل حدیثك مذهبلریده بودر .

مذهب ثانی — اجتهاد نبی وحیه انتظار ایتمك شرطیله جائزدر، امام اعظم ابو حنیفه‌نك و محمدك مذهبلری بودر؛ فقهاء حنفیه‌جه مختار اولان بو مذهبدر .

نبی ذیشان افندمز حضرتلری بر حادثه ظهورنده اول امرده وحیه منتظر اولور ، حادثه‌نك فوتندن خوف ایدرسه و بو بابده کندوسنه وحی کلمامش ایسه اجتهاد ایدر . نبی ذیشان افندمز حضرتلری اجتهاد ایدر و اجتهادی اوزرینه قرار قیلار ایسه بو قرار صحت اجتهادك دلیل قاطعی اولور ، چونکه نبی علیه الصلاة والسلام خطاده قرار قیلمز ، بوندن ناشی مجتهدین سائره‌نك اجتهادینه مخالفت جائز اولدیغی حالده نبی علیه الصلاة والسلام افندمزك اجتهادینه مخالفت جائز دکلدر، بو اجتهاده وحی باطن دیرلر .

مذهب ثالث — اجتهاد نبی جائز دکلدر، اکثر معتزله و اشاعره‌نك مذهبلری بودر .

مذهب رابع — آنجق حروبه متعلق اولان مسائلده اجتهاد نبی جائزدر. بو مذهب ابو علی الجبائیدن محکیدر .

مذهب خامس — توقفدر ، هیچ برشیئ قطع ایتمامکدر؛ قاضی ابوبکر الباقلانی ایله ابو حامد الغزالی‌نك مذهبلری بودر .

اجتهاد نبی جائز اولونجه خطا احتمالی‌ده جائزدر [١] . انجق خطا قرارقیلمز ، اکا تنبیه اولنور . [٢] اجتهاد نبی‌ده خطانك جائز اوله‌جغی « لم اذنت لهم » آیت کریمه‌سی ایله ؛ « لواستقبلت من امری ما استدبرت . الحدیث — رواه البخاری » حدیث شریفی ایله ؛ خطا اوزرنده قرار قیلمیه‌جغی اجماع امت ایله ثابتدر .

§ عصر سعادتده مجتهد صحابی‌نك اجتهادی جائز و واقع اولوب اولمامسنده اختلاف اولونمشدر : برطائفه‌یه کوره اجتهاد صحابی جائز دکلدر . فقط اکثر علمایه کوره عصر سعادتده اجتهاد صحابی جائزدر .

اجتهادی تجویز ایدنلرده اختلاف ایدیورلر :

١ — اجتهاد صحابی حضور رسالتده ، حضوردن خارجده جائزدر . اکثر علما عندنده مختار اولان بودر . بوقول امام محمددن منقولدر . قاضی‌نك ، غزالی‌نك ، رازی‌نك ، آمدی‌نك مختارلری‌ده بودر .

٢ — اجتهاد صحابی انجق قضاة ، ولاة ایچون حضور رسالتك خارجنده جائزدر .

٣ — اجتهاد صحابی انجق اذن خاص ایله جائزدر .

عصر رسالتده اجتهاد صحابی‌یی تجویز ایدنلر ایروجه اجتهادك وقوعنده اختلاف ایدیورلر :

١ — اجتهاد صحابی حضور رسالتده ، حضوردن خارجده واقعدر . آمدی ایله ابن‌الحاجبك مختارلری بودر .

٢ — اجتهاد صحابی اصلا واقع دکلدر ، ابو علی الجبائی ایله ابو هاشمك مذهبلری بودر .

٣ — اجتهاد صحابی حضور رسالتده واقع دکلدر . فقط حضوردن خارجده واقعدر . قاضی‌نك ، غزالی‌نك ، ابن الصباغك مختارلری بودر ، ابوالمعالی‌ده بومذهبه میالدر . اکثر فقها ومتکلمیندن منقول اولان بومذهبدر .

قول اول مذهب مختار وراجحدر : نته کیم بخارینك تخریجی اوزره نبی ذیشان صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری بنی قریظه حقنده سعد بن معاذی حکم قیلمش ، سعد بن معاذ « مقاتلینی قتل ، چوجقلرینی سبی ایله » حکم ایتمش ، فخر عالم افندمز حضرتلری « لقد حکمت فیهم بحکم الله » بیورمشدر . کذا بخارینك تخریجی اوزره غزوهٔ حنینده حضور رسالتده ابوبکر الصدیق رضی الله عنه اجتهاد ایتمش ، حکیم الانبیا افندمز حضرتلری حضرت صدیق اعظمك اجتهادینی تصویب بیورمشدر . کذا ابوداود ونسائی‌نك تخریجلری اوزره حضرت علی کرم الله وجهه یمنده ایکن برولد حقنده اجتهاد ایتمش ، بواجتهاد ، نبی اکرم افندمز حضرتلرینه بالغ اولمش ، امام احمدك تخریجی اوزره فخر عالم افندمز حضرتلری « لااعلم فیها الا ماقال علی » بیورمشدر .

§ اجتهاد ، دیکر براجتهاد ایله منقوض اولماز . نقض‌ده براجتهاددر .

(١) خطا یرینه ادباً ترك اولی دنیر .

(٢) نته کیم غزوهٔ بدرده ، غزوهٔ تبوکده برکره تنبیه سبحانی واقع اولمش ایدی .

بوده یعنی نقض اجتهادده نقض اولونمش اولورده متسلسلاً اجتهادات منقوض اولمش اولور . بوایسه نصب حاکم مصلحتنی فوت ایتمش اولور . چونکه نصب حاکمدن مقصد فصل خصوماتدر . ارتق احکامه وثوق قالماز . بوکا مبنی بالاجماع قضاده اجتهاد اجتهاد ایله نقض اولونماز دینلمشدر .

*
* *

ثانیاً — اولکی مقاله‌مزده بیان ایتدیکمز وجهله قیاس بشقه ، اجتهاد بشقه‌در . قیاسی انکار ایدنلر اجتهادی انکار ایتمزلر . بوبابده امهات کتبدن نص « اوچنجی معنایه کوره » کتیرهلم .

١ — مشاهیر اصولیین حنفیه‌دن عبدالعزیز البخارینك کشف بزدویده بیانه کوره جمهور علمایه کوره اجتهاد قیاسدن اعمدر . قیاس اجتهادسز اولماز ، فقط اجتهاد قیاسسز اولور . اجتهاد قیاس ایله اولسون ، قیاس ایله اولمسون . طلب حق خصوصنده بذل مقدرتدر .

مطلقی مقیده حمل ، عامی خاص ایله تخصیص وامثالی باب اجتهادده داخل ، باب قیاسدن خارجدر . بالکز ابن ابی هریرة اجتهاد ایله قیاسی بر عد ایدیور .

٢ — اصولیین حنفیه‌دن عبدالعلی محمد بن نظام‌الدین الانصاری‌نك فواتح الرحموتده بیانه کوره رأی ایله اجتهاد کتابده وسنتده بولنور ، اقسام وضوحدن ظاهری ، اقسام خفادن مشکلی تأویل وسائره اجتهاددر ، فقط قیاس دکلدر .

٣ — اعاظم فقهاء شافعیه‌دن ابواسحق شیرازی‌ده اللمعده « اجتهاد قیاسدن اعمدر » دیور .

٤ — اعاظم اصولیین شافعیه‌دن ابوحامد الغزالی المستصفی‌ده واعاظم اصولیین مالکیه‌دن ابراهیم الشاطبی موافقاتده تنقیح مناط حکم ایله تحقیق مناط حکمی [١] قیاسدن ایریورلر .

§ کچن هفته‌کی مقاله‌لرمزده بیان ایتدیکمز وجهله ظاهریه ، امامیه ، اباضیه قیاسی انکار ایتدکاری حالده اجتهاده قائل اولیورلر .

*
* *

ثالثاً — زرکشی‌نك تحقیقی وجهله جناب احکم الحاکمین کافهٔ احکام شرعیه اوزرینه ادلهٔ قاطعه نصب ایتمامش ، مکلفین حقنده توسیع مصلحتنه مبنی ادلهٔ احکامی ظنی قیلمشدر .

بتون احکام شرعیه‌ده ادلهٔ قاطعه قائم اولمش اولسیدی مکلفین مذهب واحده حصر نفس ایده‌جکلر ایدی . بو ایسه توسیعه ، یسر وسهولته منافی ایلدی .

دین یسر وسهولت ، شریعت غایت واسع بر رحمتدر .

بوکا مبنی احکام شرعیه‌ده ادلهٔ ظنیه معتبر اولمشدر . دلیل قطعیسی بولونمیان حکم شرعی علی مجتهد فیه اولور . مسئلهٔ اجتهادیه دلیل قاطعی بولونمیان مسئلهٔ فقهیه دیمکدر . بر مسئلهٔ فقهیه حقنده دلیل قاطع نصب اولونمامش ایسه اومسئله ، مسئلهٔ اجتهادیه اولور ، بالاجتهاد

[١] بومبحث سبیل‌الرشادك « ٢٩٠ » عددنده ایضاح اولونمشدر .

مسئله‌نك حکم شرعیسی بیان اولنور . ارتق اجتهاد انجق دلیل قاطعی بولونمیان بر مسئلهٔ شرعیه حقنده حکم شرعیسی بیان ایتمك احتیاجندن تولد ایدیور ، اجتهادده‌یکانه عرفك بر تأثیری کورلیور . دلیل قاطعی بولنان مسائلده اجتهاد بولنه‌میه‌جغندن اختلافده ظهور ایتمز ، دلیل قاطعی بولونمیان مسائلك حکمی بالاجتهاد معلوم اوله‌جغندن وهر مجتهدك رأی ونظر واجتهادی دیکر مجتهدك رأی ونظر واجتهادینه مخالف اوله‌بیله‌جکندن اجتهاددن ناشی اختلاف ظهور ایتمشدر .

اجتهاددن طولایی ظهور ایدن اختلافات فقهیه بدعت وضلالتی موجب دکلدر ، محدث دکلدر . بلکه غزوهٔ بدر ، سفرنی قریظه ، مصالحهٔ حدیبیه‌ده وقوع بولان اختلافدن اکلاشیله‌جغی اوزره عصر جلیل رسالتده بیله اختلافات فقهیه واقع اولمش ، صحابهٔ کزینك اوائل ایامندن اعتباراً جریان ایده کلمشدر . عصر صدیق اعظمده بر حکم دینیده اختلاف قرار بولمامشدر ، عصر فاروق اکبرده حکم دینیده اختلاف قرار بولمش ایسه‌ده اختلاف آرادن ناشی لوم وذم واقع اولمامشدر . عصر ذی‌النورینده حکم دینیده اختلاف آرادن ناشی ذم ولوم واقع اولمش ایسه‌ده بین‌المسلمین سفك دماء وقوع بولمامشدر .

عصر حیدر کرارده اختلاف آراء سیئه منجر اولمشدر ، عصر جلیل رسالتده جلیه علناً بیان اولنان امور مهمه وفرائض قطعیه وعقود واحکام شرعیه نصوص واضحه واجماع قطعی کبی ادلهٔ قاطعه‌یه مستند اولدیغندن بونلر محل اجتهاد دکلدر ، بونلرده اختلاف یوقدر . انجق بونلرك فروعی وتفاصیلی حقنده ادلهٔ قاطعه نصب اولونمدیغندن فروع وتفاصیل محل اجتهاددر ، محل اختلافدر ، محل نزاعدر .

مثلا طهارت صلاتك صو ایله صحیح اولمسی متفق علیه ، سائر مایعات ایله جوازی مختلف فیه‌در .

کذا خمرك حرمتی مجمع علیه ، نجاستی مختلف فیه‌در .

کذا مسح رأسك ارکان وضوءدن اولدیغی مجمع علیه ، مقدار مسح مختلف فیه‌در .

کذا صلاة جمعه‌نك فرضیتی متفق علیه ، اذن سلطانه توقف ایتمسی مختلف فیه‌در .

کذا صلاة عیدك مشروعیتی متفق علیه ، وجوبی مختلف فیه‌در .

کذا ربانك حرمتی مجمع علیه ، رباء فضلك حرمتی مختلف فیه‌در .

کذا طاهر اولان بر عینك بیعی بالاجماع صحیحدر ، فقط کلب ، خمر ، فشقی کبی نفسنده نجس اولان بر عینك بیعی مختلف فیه‌در .

کذا نکاحك مشروعیتی مجمع علیه ، حین عقدده شاهدلرك بولونمسی مختلف فیه‌در .

کذا حر اولان انسانك شهادتی بالاتفاق مقبول ، کوله‌نك شهادتنك مقبول اولمسی مختلف فیه‌در . وقس علی ذلك

⁂

رابعاً — مسائل فقهیه حقنده اجتهادك نصل جریان ایتدیکی معلوم اولمق اوزره برقاچ نمونه‌لر ارائه ایده‌لم :

مسئله : ۱ — « وامسحوا برؤسکم » نظم جلیلی مسح حقنده قطعی اولدیغی حالده مقدار مفروض حقنده قطعی دکلدر .

حنفیه : « کتاب مجملدر [۱] ناصیه‌یی مسح حقنده وارد اولان حدیث شریف مجملی بیان ایدیور ، بو حالده مقدار مفروض ناصیه‌یی ، بعض رأسی مسح در » دیه‌رك اجتهاد ایدیورلر ، حنفیه‌یه کوره ربع رأس ویا اوچ پارمق مقداری مسح فرضدر .

شافعیه : « کتاب مطلقدر ، باء تبعیض ایچوندر ، بوندن طولایی مقدار مفروض رأس اسمی ویریلان شیئك ادناسنی مسح در » دیه اجتهاد ایدیورلر . شافعیه‌یه کوره تحدید اولنمقسزین بعض رأسی مسح فرضدر .

مالك : « باء صله‌در ، باشك هپسنی مسح فرضدر ، بو بابده حدیث شریفده واردر » دیه اجتهاد ایدیور . مالکیه‌یه کوره قابلا بو مسح فرضدر . مالکیه بو بابده اختلاف ایدیورلر . بر قسمنه کوره ثلثانی ، دیکر بر قسمنه کوره برثلثی کافیدر .

احمدده اظهر روایاتده مالك کبی اجتهاد ایدیور ، قابلا بو مسح فرضدر » دیور .

حسن بصری : « اکثر رأسی مسح فرضدر ، زیرا اکثر ایچون حکم کلی واردر » صورتنده اجتهاد ایدیور .

مسئله : ۲ — صبی ایله مجنونه زکاتك واجب اولمسی حقنده حنفیه شویله اجتهاد ایدیور : « زکاة عبادتدر ، بر تکلیفدر ، بو ایسه انجق مدار تکلیف اولان اختیار کامل ایله حاصل اولور ، مجنون وصبی مکلف دکلدر . »

حنفیه‌نك بو اجتهادی فقهاء سبعهٔ اصحابدن حضرت علی کرم‌الله وجهه ایله ابن عباس رضی الله عنهك اجتهادلرینه موافقدر .

امام شافعی شویله اجتهاد ایدیور : « زکاة واجبات مالیه‌دندر ، هر واجب مالی انلر اوزرینه واجب اولدیغندن زکاتده اوزرلرینه واجبدر ، ولیسی انلر طرفندن ادا ایدر . »

امام شافعی‌نك بو اجتهادی فقهاء سبعهٔ اصحابدن ابن عمر وعائشه رضی الله عنهمانك اجتهادلرینه موافقدر .

مسئله : ۳ — معقل بن سنانك بروع بنت واشق حقنده روایت ایتدیکی حدیث شریف حضرت علی المرتضی رضی الله عنه بالغ اولمش ایسه‌ده حضرت امام بو روایتی قبول ایتمامش ، ابن مسعود رضی الله عنه حدیث شریفه موافق اوله‌رق اجتهاد ایتمش ایدی . حدیث شریف موجبنجه مهر تعیین ایدلمدیکی حالده زوجی وفات ایدن قادین حقنده مهر ایله حکم اولنه‌جق ایدی .

بو بابده امام اعظم ایله امام شافعی مختلف اجتهادده بولنیورلر :

امام ابو ابوحنیفه : « موت ایله دخولك هر ایکیسنده‌ده عدت واجب اولدیغندن موت دخول کبیدر ، مهر نفس عقد ایله واجب اولور

[۱] مجمل اویله بر لفظدرکه او لفظدن مقصود اولان معنی نظر وتأمل ایله اکلاشیلمیوب انجق اجمال ایدن متکلمك بیانی ایله قصد ایتدیکی معنی ادراك اولنور . بوندن طولایی مجمل بیانه محتاج اولور .

ووطء ايله تأكد ايدبكى كبى موت ايلاده تأكد ايدر . چونكه موت ايله نكاح نهايت بولديغندن كويا معقودعليه تسليم اولونمش حكمنده اوليورده عدت واجب اوليور ، بوراده معقودعليه وطءدر » صورتنده اجتهاد ايديور وحديث شريف ايله عامل اوليور، مهر ايله حكم ايديور.

امام شافعى حضرت على كرم الله وجهه نك رديني نظر اعتباره آليور؛ حديث شريف ايله عامل اولمايور . بوبابده على المرتضى رضى الله عنه كبى عدم مهر ايله افتا ايديور .

مسئله : ٤ — بيع بالشرطده فقها مختلف صورتده احتهاد ايديورلر : نخعى ، ابن ابى ليلى ، حسن بصرى ، شعبى ، ابن جرير ، ابوثور كبى اعاظم فقها حديث بريره ايله [١] عامل اوليور : حديث شريف موجبنجه بيع جائز ، شرط باطل اوليور .

استاذ الامام حماد ، ابن شبرمه حديث جابر ايله [٢] عامل اوليورلر ، حديث شريف موجبنجه شرط وبيع جائز اوليور .

امام اعظم دها بشقه برصورتده اجتهاد ايديور ، « نهى عن الشرط فى البيع ـ مسند ابى حنيفه » حديث شريفى ايله عامل اوليور شويله كه :

حديث بريرده اباحه واردر ، « مافيه الاباحة منسوخ بما فيه النهى » قاعدهٔ اصوليه سنه مبنى حديث نهى حديث اباحه يه مرجحدر ، حديث جابرده كى شرط صلب عقدده واقع دكلدر ، حديث نهى بعض بيوع وشروطه مصروفدر . چونكه بعض روايانده « نهى عن بيع وسلف ـ رواه الطحاوى » وارد اولمشدر . بوايسه بيعده احد عاقدينه نفعى بولنان شرط ايله اولان بيعك برفرديدر ؛ حديث نهى « اذا بايعت فقل لاخلابة ـ رواه البخارى » حديث شريفى ايله (حديث خيارات ايله) مخصص در ، بوحالده حديث نهى احد عاقدينه نفعى اولان هر برشرط ايله اولان بيعك فسادينه دلالت ايدر .

مسئله : ٥ — ابو هريره دن طرق مختلفه ايله روايت اولنان حديث مصراة [٣] امام ابوحنيفه ومحمد ، اشهب ، واهل عراقدن بر طائفه يه ورواية مشهوره يه نظراً ابويوسفه كوره شايان احتجاج دكلدر. بناءً عليه مصراة يعنى ممه سى شيشيرلمش برحيوان اشترا ايتدكدن صوكره ممه سنك شيشيرلديكنك فرقنه واران مشترى خيار عيبدن طولايى مصراتى رد ايدمز . يالكز نقصان عيب ايله بايعه رجوع ايدر .

بوجماعته طرفدار اولانلر شويله اجتهاد ايديورلر .

اولا — حديث مصراة شرطسز ، عيبسز ، بلا فوات وصف بيعى ردى ايجاب ايديور ، چونكه تصريه عيب دكلدر . بوبابده مشترى مغتردر (آلدانمشدر) ، فقط مغرور (آلدادلش) دكلدر .

ثانياً — « الخراج بالضمان ـ رواه ابوداود والترمذى والنسائى وابن ماجة واحمد فى مسنده والحاكم فى مستدركه » حديث شريفى موجبنجه خراج يعنى عين بيعك غلهسى (كليرى) ضمان مقابلندهدر ، غله يه ضمان سببيله استحقاق حاصل اولور ، بناءً عليه مشترينك يدنده ايكن حادث اولان لبن مضمون دكلدر ؛ حديث مصراة ايسه سودى مضمون قيليور .

ثالثاً — سود مثلياتدندر ، مثليانك مثلى ايله تضمين اولونمسى لازم كلير ، برشى مثلى ايله تضمين اولونمازايسه قيمتيله تضمين اولنور ، بر عينك فواتى زماننده ضمان عدوانك [١] مثل وياقيمت ايله تقديرى اجماع ايله ثابتدر .

حديث مصراة عينى (سودى) مثلنك غيريله (خورما ايله) تضمين ايتمكى تجويز ايديور .

رابعاً — مال مضمون انجق قلت وكثرتده مقدار ايله تضمين اولنور.

حديث مصراتده سود آز اولسون ، چوق اولسون بر صاع [٢] مقدارى ايله ضمان واقع اوليور .

ايشته بوبيانانه مبنى حديث مصراة اصول شريعته منافى اولمغله تأويلى واجب اولور :

مصراة حقنده بايع ايله مشترى آره سنده برنزاع ظهور ايديور، نبى ذيشان صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى حكماً دكل ، بلكه صلحاً بايعى استرداده دعوت ايديور. فقط بايع مشترينك انتفاع ايتديكى اوچ كونلك سوددن طولايى دعوته اجابتدن امتناع ايديور، بوامتناعنه مبنى اقضى الانبيا افندمز حضرتلرى بر صاع خورما تزييد ايديور ، بايع حيوانىده ، خورمايىده حكماً دكل ، صلحاً قبول ايديور ؛ ثمنى مشترى يه ويريور .

راوئ حديث بوحالى صلحاً ظن ايتميورده حكماً ظن ايديور، نقل احاديثده نقل بالمعنى جائز اولديغندن ظنى اوزرينه عباره ترتيب ايدرك حديثى نقل ايديور .

حديث مصراة ايله عامل اولميانلر دها بشقه بر صورتده ده اجتهاد ايديورلر ، حديث مصراته منسوخ ديورلر .

ديكر طرفدن زفر ، ليث ، شافعى ، احمد ، اسحق ، ابوعبيده وبر روايتده مالك وابن ابى ليلايه كوره حديث مصراة موجبنجه مشترى ايچون حق خيار ثابت اولور ، ديلرسه حيوانى اعاده ايدر ، شوقدركه آز اولسون ، چوق اولسون صاغديغى سوده بدل يابرصاع خورما ويابرصاع خورمانك قيمتنى ويا عرف بلده يه كوره برصاع ازيق ويرر .

بوجماعته طرفدار اولانلر ايسه شويله اجتهاد ايديورلر :

اولا — حديث مصراة اصول شريعته موافقدر ، چونكه مصراتده خيار تغرير واردر ، تغرير مشترى يه حق رجوع اثبات ايدر ، مشترى او وصفك (سودلى اولمق) بولنمديغنى بيلمش اولسيدى پاره سنى ويرميدى ؟ بايعك تغرير فعلى ايله بيعى الزام ايديشى پك بيوك ظلمدر شرع انور اندن برى در .

---

[١] مابال رجال يشترطون شروطاً ليست فى كتاب الله . الحديث — رواه البخارى .

[٢] بعت من النبى صلى الله عليه وسلم ناقة فاشترطلى . الحديث ـ رواه البخارى .

[٣] لاتصروا الابل والغنم فمن ابتاعها بعد فانه بخير النظرين . الحديث — وى .

---

[١] تجاوز سببيله اودهمك ديمكدر

[٢] اوایکی مقالهلرده ایضاح اولونمش ايدى

ثانياً — تصريه عيبدر ، مشترى حيوانى صاغدقدن صوكره تصور ايتديكنه مخالف بولديغندن كنديسى ايچون حق خيار ثابت اولور ، پيغمبرذيشان افندمز حضرتلرى بازاره قدر كيدوب نرخى اكلامقسزين مال صاتانلر ايچون خيار اثبات ايتمشدر .

ثالثاً — حديث مصراة حديث ضماندن اصحدر، نصل اولورده حديث ضمان حديث مصراته معارض اوله‌بيلر ؟ معمافيه ارهلرنده تعارض‌ده يوقدر، زيرا خراج غله‌نك اسميدر، لبنه غله تسميه اولونماز.

رابعاً — لبنى جنسنك غيريله تضمين ايتمك تماميله عدلدر چونكه مثلى ايله تضمين ممكن دكلدر: ممه‌ده‌كى لبن محفوظدر ، فساده معروض دكلدر، نقط سود صاغالدقدن صوكره حمض وفساده معروض اولور. ممه‌ده‌كى سودى قابه صاغيلان سود ايله تضمين ظلمدر. شرع جليل اندن مبرادر .

سودك قيمتنى تقدير جهتى قبول اولنور ايسه بين العاقدين نزاع ظهور ايدر. شارع اعظم نزاعى فصل ايچون لبنه اك ياقين اولان شى ايله لبنى تقدير ايتمشدر : لبن نصل اهل مدينه‌نك ازيغى ايسه خورماده اويله‌جه ازيغى‌در هر ايكيسى مطعومدر ، مكيلدر، بلاعلاج ولاصنعة ازيق اوله‌بيلير. نبى ذيشان افندمز حضرتلرى فصل نزاعده سبب نزاعى منعه پك زياده‌سيله ارزوكش ايدى. بيع مصراة باديه‌لرده ، قريه‌لرده اويله محلاتده واقع اولوركه اوراده اناك قيمتنى بيان بولونماز ، لبن تلف اولور . ازلغنده ، چوقلغنده نزاع واقع اولور. ايشته بو نزاعى فصل ايچون شرع شريف برضابطه وضع ايديور : بر صاع خورما .

بومذهبه كوره خورمانك هر بلده‌ده ازيق اوله‌بيلمسى‌ده برمسئله اجتهاديه‌در ، موارد اجتهاددندر ، مسائل نزاعدندر . بعض اهل علمه كوره هريرده خورما ويريلير. اكثر شافعيه وحنابله‌نك مذهبى بودر .

بعض اهل علمه كوره هربلده‌نك ازيغندن برصاع مقدارى ويريلير. رويانى ايله بعض اصحاب احمد ، بعض روايتده امام مالك بونى اختيار ايتمشلردر. ابن القيم : صحيح اولان بورأى‌در ، ديور .

حديث مصراتده فريقين‌دها پك چوق اجتهاداتده بولونمشلر ايدى .

مسئله : ٦ — احفظ وعاءها وعددها ووكاءها الحديث ــ رواه الستة [١] حديث شريفى ابوحنيفه، اصحاب ابى حنيفه ، شافعى ، اصحاب شافعى‌يه كوره اصول شريعته مخالفدر .

فقهاء مشار اليهم شويله اجتهاد ايديورلر :

يد : ملك كبى حق مقصوددر. اكا انجق حجت ايله استحقاق اولنور. مدعى‌نك حجتى بينه‌در ، بلا بنيه مدعى‌نك دعواسى امضا اولنه‌ماز، هرحالده مدعى‌يه بنيه لازمدر ؛ « البينة للمدعى واليمين على من انكر — اخرجه البيهقى واخرج الترمذى وابن حبان نحوه » حديث مشهورى مدعى‌يه بينه‌نك لزومنى تنصيص ايديور حديث لقطه ايسه بلابينه دعوانك امضا اولنمسنى امر ايديور ارتق حديث مشهور ايله عمل ايتمك واصول شريعتى محافظه ايتمك ايچون حديث لقطه‌ده‌كى امر پيغمبرى‌يى اباحه‌يه حمل ايتمكدن بشقه چاره يوقدر. بوايسه تأويلدر. يوخسه امر پيغمبرى وجوبه حمل اولنور ايسه ، تأويله كيدلمز ايسه حديث مشهورى ترك لازم كله‌جكدر ..

ديكر طرفدن مالك ، اصحاب مالك ، احمد ، داود ، بخارى ، ليث حديث لقطه ايله عمل ايديورلر ، شويله اجتهاداتده بولنيورلر: حديث شريف موجبنجه لقطه‌يى مجرد اوصافنى بيان ايله واصفنه ويرمك قياس واصول شريعت اقتضاسيدر . زيرا واصفك وصفندن مستفاد اولان ظن مجرد نكولدن ويا شاهدلرندن مستفاد اولان ظندن دها غالبدر ، واصفك وصفى باخصوص برمعارض بولونمز ايسه صحت دعوا ايچون بر بينهٔ ظاهره‌در ، كنديندن دها قوتلى بر معارض اولمديغى صورتده انى لغو ايتمك جائز اولماز. ايشته بوالغا خلاف اصولدر .

مسئله : ٧ — « والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا باربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلدة ولا تقبلوا لهم شهادة ابداً واولئك هم الفاسقون الاالذين تابوا... الاية » نظم جليلنده زنادن پاك اولان قادينلرى فاحشهٔ زنا ايله شتم ايدوب درت شاهد كتيره‌ميانلر حقنده اوچ حكم بيان اولنيور : جلد ، ردشهادت ، فسق .

بو اوچ حكمدن صوكره توبه ايدنلر حكم سابقدن استثنا اولنيور، استثنا حكم اوله راجع اوله‌ماز زيرا اجماع مسلمين ايله ثابتدركه حدقذف توبه ايله قاذفدن ساقط اولماز ، حده انقياد ايتمك ومقذوفدن استحلال حقوق ايلك تتمهٔ توبه‌دندر .

فقط حكم ثانى ايله حكم ثالثه راجع اوله‌بيلير يعنى توبه ايله ردّ شهادت زائل اولوب قاذفك شهادتى قبول اولنه بيله‌جكى كبى قاذفدن فسق وصفى‌ده زائل اولوب قاذف عادل اوله‌بيلير .

بوبابده ايكى نوع اجتهاد واردر :

اجتهاد اول — ابداً لفظ شريفنده كلام منقطع اولمشدر ، بولفظ شريف آيت كريمه‌نك محكم اولمسنى مؤيددر . محكماته استثنا تعلق ايتمز؛ عدم قبول شهادت تتمهٔ حددندر، زيرا جزايه صالحدر. رد شهادتى بيان ايدن جملهٔ ثانيه‌ده حد اولمسى خصوصنده جلدى بيان ايدن جملهٔ اولايه مشاركدر ، فقط فسق بيان ايدن جملهٔ ثالثه بويله دكلدر . زيرا ائمه‌يه خطاب اولونمامشدر، بلكه قاذفين ايله قائم اولان بر صفتى (فسق) اخباردر، تتمهٔ حددن دكلدر ، ماقبلنه معطوف اوله‌ماز ، ماقبلى ائمه‌يه خطاب اولنديغندن بر جملهٔ انشائيه‌در : فاجلدوا ، لاتقبلوا .

جملهٔ ثالثه جملهٔ اخباريه‌در « اولئك هم الفاسقون »، ماقبلندن تماميله آيرلمشدر ، مستقلدر ، كلام ابتدائى‌در .

جملهٔ اولا ايله جملهٔ ثانيه‌دن برى ديكرينه عطف اولنه بيلير ، هرايكيسى‌ده جملهٔ انشائيه‌در ، ائمه‌يه خطاب اولونمشدر . بناءً عليه قاذف توبه ايدر ايسه اندن حكم فسق مرتفع اولور، اكا فاسق دينمز؛ فقط ابدياً شهادتى قبول اولونماز .

[١] حديث شريفك مآلى بودر : لقطه‌نك قابنى ، صايسنى ، باغنى ايوجه صاحبى كليرسه اكا تسليم ايله ، كلمز ايسه انكله انتفاع ايت .

قاضى شريح، نخعى، مكحول، عبدالرحمن بن زيد، ابوحنيفه، سفيان ثورى‌نك ؛ عراقيونك اجتهادلرى بويله‌در .

اجتهاد ثانى — ابدا لفظ شريفنده كلام منقطع دكلدر، ابدا محكمه‌يتى كوسترمز ؛ بلكه قاذفين اوله‌رق باقى قالدقجه معناسنى مفيد اولور ، استثنا كلام سابقك كافه‌سنه راجع اولور ، انجق جملهٔ اولايه راجع اولمسنده مانع شرعى واردر، جملهٔ ثانيه ايله جملهٔ ثالثه نسق واحده‌در، هر ايكيسنه استثنانك راجع اولمسى جائزدر ؛ بونده مانع شرعى يوقدر ؛ استثنا محلاً مجروردر ، « ولا تقبلو لهم شهادةً » جمله‌سندن بدلدر . عين حادثه حقنده برتك متكلمدن صادر اولان برتك كلامده واقع جمله‌لردن برينى تقييد ايدوب ديكرينى تقييد ايتمامك يعنى قذف حقنده شارع تعالانك برتك كلامنده‌كى « ولا تقبلوا لهم » و « اولئك هم الفاسقون » جمله‌لرندن جملهٔ اخيره‌يى استثنا ايله تقييد ايدوب جملهٔ سابقه‌يى استثنا ايله تقييد ايتمامك لغت عربك مقتضياتنه مخالفدر ، شو قدركه جملهٔ اخيره‌يى استثنا ايله تقييد دها ظاهردر ، دها لايقدر . بوكا مبنى جملهٔ اخيره‌يى تقييد ايتمك مجمع عليه‌در ؛ رد شهادت تتمهٔ حددن دكلدر . قتل قذفه نسبتله اعظم جنايت اولديغى حالده قتلدن توبه ايدنلرك شهادتى بالاتفاق قبول اولنور . ايسه قذفدن توبه ايدنلرك شهادتى اولويتله قبول اولنور . بنابرين قاذف توبه‌كار اولور ايسه هم كنديسندن فسق مرتفع اولور ، هم كنديسى مقبول الشهادة اولور .

حجازيونك، عمر بن عبدالعزيزك، طاوسك، قتاده‌نك ، سعد بن المسيبك ، زهرى‌نك ، عطانك اجتهادلرى بويله‌در ؛ حضرت عمر الفاروقك مذهبى ده بودر ، وقس على ذلك .

. . .

تنبيه :

اجتهاد انجق دليل قاطعى بولونميان برمسئلهٔ شرعيه حقنده ادلهٔ احكام شرعيه‌دن بريله حكم شرعيسنى بيان ايتمك احتياجندن تولد ايتمشدر ، اجتهاد ابواب فقهك هر برنده جاريدر: « مناسك » ديدكلرى عبادات قسمنده جارى اولديغى كبى « عقوبه » ديدكلرى معاملات قسمنده ده جاريدر .

بناءً على ذلك « اجتهاد عرفه انطباق احتياجندن متولددر » سوزى بر تعبير عامى‌در ، تأمل اولونمقسزين آغزدن فيرلامش بر سوزدر، بوسوزده بر علم رايحه‌سى يوقدر، اهل علم بوسوزه برقيمت ويرمز .

اون ايكنجى سؤالك جوابى انشاالله كله‌جك هفته

ازميرلى
اسماعيل حقى

تربيه و تعليم

مسلمانلغى ديريلته‌جك مؤسسه‌لر

٢

حضور جليل مشيخت‌پناهى‌يه

ايلرود: ناحيه تشكيلاتى اساسنه توفيقاً ذكوروانائه مخصوص اوله‌رق هر ناحيه مركزينه قدر توسيع وتعميم ايديلك اوزره شمديلك يالكز مدرسه‌سى بولنان هر موقعده مدارس موجوده قضا مركزلرينه نقل وتوحيد ايديلى‌در . مدارس موجوده‌نك بوصورتله قضا مركزلرنده توحيديله احتياج زمانه‌يه كوره انشاسى خصوصات آتيه‌يه بناءً ضرورى‌در :

١ — مدارسك متفرق اولمسى هر برينه مقتدر معلم وتخصيصات لازمه بولمق ايچون برمانعه‌در .

٢ — تدريسات وتربيه خصوصلرنده وحدتك تأمينى مشكلدر .

٣ — طلبه‌نك احتياجات صحيه‌سى ايچون لازم اولان خسته‌خانه ، حمام ، تربيهٔ بدنيه دائره‌لرى كبى مدارسه ربط ايديله‌جك مؤسساتك اداره‌سنه امكان قالماز .

مثلا : دائرهٔ انتخابيه‌م داخلنده همان هر كويده كوچك مقياسده بر مدرسه موجود اولوب بونلرى بولندقلرى يرده ترقيات حاضره دائره‌سنده احيا ايتمك ايجاب ايدرسه اسباب معروضه‌يه بناءً مصارف جسيمه‌يه احتياج حاصل اوله‌جغى كبى فرض محال اوله‌رق بوتأمين ايدلسه بيله معلم ودوقتور كبى وسائط لازمه‌يى بولمق امكانسزدر . بناءً عليه مدارس موجوده بولندقلرى دائره داخلنده قضالره نقل وتوحيد ايديله‌رك حفظ الصحه وفن معمارىجه ترقيات حاضره‌يه موافق برصورتده اناث وذكوره مخصوص وآيرى آيرى يكى وبيوك مدرسه‌لر تأسيس وكشاد ايتمك تعميم معارف وكسر اختلافات داخليه ايچون يكانه چاره‌در .

معارف نظارتى تعميم معارف ايچون ايستديكى طرز تدريسى تقليد ايتمكده مخيردر . فقط شوراسى‌ده قطعى ومحققدركه مدارس اسلاميه بروجه معروض اصلاح وتجديد ايدلديكى حالده معارف نظارتندن اول وحدت وتعالى ساحه‌لرنده مدارس مذكوره اقتطاف ثمرات ايده‌جكدر . زيرا :

بركره: نه اولورسه اولسون بوكون قلوب امتده مدارسه قارشو بيوك براحترام ومودت آثارى باقيدر . ياكلش اوله‌رق مكتبلرى هادم عقائد ومنبع مفسدت كبى تلقى‌يه الشمش اولان خلقمز طرز معروض اوزره كشاد ايديله‌جك مدرسه‌لره اولادينى سوه‌سوه كوندره‌جكلردر . بوندن بشقه اداره‌لرينك ليلى ومجانى اولمسى طلبه‌نك اورالرده ايستيلن شكله افراغى ايچون بيوك برسهولت بخش ايدرك خلق تلقيات جاهلانه‌لرينه توافق ايده‌ميه‌جك تشكيلات تدريسيه‌يى‌ده بر مسئلهٔ اقتصاديه‌نك بارتضييقى التنده كال آرزو ايله هضم ايده‌بيله‌جكلردر .

ثانياً : مدارس اسلاميه صرف مسلمانلرك اوقافيله اداره اولنور نوعما مؤسسات خصوصيه‌دن اولمق ويالكز باب مشيختك اداره‌سنه تابع بولنمق اعتباريله عناصر خرستيانيه‌نك تدريسات پروغراملرى نقطهٔ نظرندن حقلى حقسز طلبلرينه معروض بولنه‌ميه‌جغى كبى برغايه افرادى اره‌سنده سهولتله اجرا ايديله‌بيله‌جك اولان تلقينات ايله‌ده ملى ودينى حيات دها هيجانلى برغايه مظهر اوله‌جقدر .

ثالثاً : مدارس اسلاميه مهم وارداته مالكدر . ازجمله اللى سنه اول برعماى سياسى نتيجه‌سى اوله‌رق ضبط وتخميس بدلنه ربط ايدلمش بولنان قراى موقوفه‌نك شمديكى بدلاتى هر درلو احتياجات عرفانيه‌مزى

بالغاً مابلغ تأمین ایده‌بیله‌جك برمقیاسده‌در . اول وقت بیك غروشه احاله اولنان برکوی اعشاری شمدی اون بیك غروشه صاتیلیور . برآتیٔ قریبده یکرمی بیك غروشه صاتیله‌جغی‌ده محتملدر . خزینه ایده مع‌التأسف حالا اللی سنه اولکی بدل تخمینی ویربیورکه اوقاف اسلامیه‌یه بوندن آغیر برضربهٔ حکومت اوله‌ماز . ادارهٔ عثمانیه‌یه تابع بولنان عناصر خرستیانیه‌دن هیچ برینك مؤسسات دینیه‌سی حقنده یاپیله‌میان بویله برغدرك یالکز عنصر اصلیمز حقنده روا کورولمسندن عالم اسلامك نه‌درجه‌لرده متأثر اولدیغی وبوندن بشقه استیلای اجانبه اوغرایان قطعاتده‌کی مؤسسات دینیه‌مزك‌ده حال اندراسلرینه باشلوجه سبب هنکام استیلاده اوقافك خزینه یدندن ایادیٔ اجانبه کچمش بولنمسی ایدوکی مستغنیٔ عرض وتکراردر . احتمالدرکه محلی جماعت اسلامیه‌لری یدنده بولنمش اولسه‌یدیلر مستولیلر « ابقاء ماکان علی‌ماکان »دستورندن برزمانه قدر ایرلمی سیاستلرینه موافق بولمازلر ایدی . بوکبی انقلاباتی‌ده نظر اعتباره اله‌رق داخل ممالکده اسلام حیات اجتماعیه‌سنی جالاندیره‌جق تدابیره توسل ایتمك لازمهٔ دوربینی واحتیاطدر ظننده‌یم . مؤسسات دینیه وعلمیه وسائر اوقاف اسلامیه‌نك تشکیلات جدیده اجراسیله اداره‌لرینك مثلا : محلی مدرس ، مفتی وحاکم الشرعدن الخ صورت تشکلی ایروجه برقانون مخصوصله تعیین ایدیله‌جك ذواتدن مرکب جمعیات اسلامیه‌یه تودیعی هم بین‌الاسلام مسائل اجتماعیه‌ده برفعالیت وملکه‌یی موجب اولور ، هم‌ده هرمحلك احوال خصوصیه‌سی دها ای تدقیق ایدیله‌بیله‌رك ازجمله مؤسسات مذکوره‌یه تأمین واردات ایچون دها واسع اجرا آت یاپیله‌بیلور .

خزینه ضبط ایتدیکی اوقافی کاملاً ماوضع لهنه اعاده ایتدیکی حالده بودجه‌مزك صارصیله‌جغی طبیعی ایسه‌ده بویله بروسیله ایله عناصر عثمانیه‌نك هیئت عمومیه‌سنه عائد بودجه آچیغی یالکز عنصر اصلیمزك حیاتنك باغلی اولدیغی مؤسسات دینیه‌سنه تحمیل ایتمك‌ده قطعا طوغری اوله‌ماز .

بناءً علیه بودجه آچیغی عموم ملتك ویرکولرینه ضم صورتیله قپاتلمق اوزره اسلاملرك حق اوقافی برآن اول خزینه‌دن ارایوب المق اوقاف اداره‌سنك بروظیفه‌سی ، بونلری ماوضع لهنه اعاده ایتمك‌ده مالیه نظارتنك عدل وانصافی اقتضاسندندر . عدالت وحکمت بونی بویله کورور وبویله امر ایدر .

حکومت یترکه ضبط ایتدیکی اوقاف اسلامیه‌یی اعاده ایله برابر مدارس اسلامیه‌یه بروجه معروض تشکیلات واسعه ایله برحیات ویرمش اولسون ، مصارفك نقصانی اکمال وتضمین ایتمکه ملت اسلامیه‌نك حمیت دینیه‌سندن بیوك ضمان اوله‌ماز . اکثری شافعی المذهب اولان حوالیمز اهالیسی مدرسه‌لرمز شو صورتله احیا ایدیله‌جك اولورسه ذکاتلرینك قسم اعظمی مدارسه ویرمکله برابر هرخانه کندی واسع اولان ملکی داخلنده بشر یوز کوك انواع اشجار مثمره دیکوب یتشدیره‌رك حاصلاتنی‌ده مدرسه‌لره وقف ایده‌جکلرینی ومدارس مذکوره‌نك انشا آتنی ایچونده مالاً وبدناً هردرلو فداکارلقدن چکنمیه‌جکلرینی بالدفعات تعهد ایتمشلردرکه آزبرهمت وغیرتله شو صورتی هر طرفه تعمیم ایتدیرمکدن قولای برشیٔ اوله‌ماز . دائرهٔ انتخابیه‌م اولان کنج سنجاغنك رؤسا واشرافك مهرلریله یدمده موجود اولان تعهدنامه‌لرله بومثبتدر .

بونلردن بشقه دها برچوق صورتلرله مدارس اسلامیه‌یه واردات تأمین ایدیله‌بیلور . ازجمله عیداضحی‌ده ذبح ایدیلان قربانلر شرعاً واجب اولان اراقهٔ دم اولدیغی ملاحظه‌سیله بدلنك عیناً اداسی قابل اولمه بیله لحومی مدارسه ترك ایدلمك اوزره اهالی تشویق وترغیب اولنسه بوجهتدنده بیوك برواردات تأمین ایدیله‌جکی اشکاردر . بالخاصه هر سنه لااقل اوچیوز بیك مسلم طرفندن زیارت ایدیلن قطعات مبارکه‌ده ذبح ایدیلان قربانلردن لااقل اون میلیون قیه لحم قوملره دفن ایدلمکده‌درکه مقامات عالیه ایله‌ده وقوعبوله‌جق مذاکرات اوزرینه تقرر ایده‌جك صورت وجهله مثلا : برقونسروه فابریقه‌سی احداثیله قربان اتلرینك قوطولر درونده بازار فروخته عرضندن تخمیناً یالکز زمان حجده مکه‌ده اللی میلیون غروشلق برواردات الده ایدلمش اولور ، پایتخت ، ازمیر وقونیه کبی بیوك شهرلرله برابرقری وقصباتده مذبوح قربانلر بونلره ضم اولننجه مقدار واردات مدارس اسلامیه مصارفنه تقابلدن صکره احتیاجات ملیه‌نك دوتما ومدافعهٔ ملیه کبی سائر شعباتنه‌ده کلی فائده‌لر تأمین ایده بیله‌جك بر قوت حاصل ایدر .

اساسات معروضه مظهر قبول بیورلدیغی تقدیرده خصوصات آتیه‌نك دخی نظر دقت واعتنایه الثمی لازمدر . معلوم فاضلانه‌لری بیورلدیغی اوزره اختلاف اجتهادینك تیسیر مصالح ناس خصوصنده‌کی فوائدینه بناءً مظهر تحسین اولان اساسی مؤخراً اغراض سیاسیه‌نك توسعیله منافع شخصیه‌یه الت اولمغه باشلادقدن صوکره توره‌ین اکثر مذاهب ضاله ایله برابر طرق علیه ومذهب سنیه دخی سالکینك جهل وعنادی ایله تفرعانه تعلق ایدن بومسائلی برر منبع افتراق حالنه کتیرمش وبالنتیجه امت واحده اولمق ایجاب ایدن اخوان مسلمین بر مذهب نقطهٔ نظرندن یوزلرجه شعباته انقسام ، صکرده‌ده مذاهبه قارشو برچوق طریقتلرده اقتران وهر فرقه یالکز کندی مسلکنی محض معرفت عد ایده‌رك مخالفینی تکفیر درجه‌سنه واران کونا کون اسناداتله تنفیر وتبعید ایتمسی یوزندن عالم عظیم اسلام بدایةً اجتماعاً فساده ، بالنتیجه سیاسی انهزام وانقراضه محکوم اوله‌رق بوکون اون مسلمك برارهیه کاوب مصالح اجتماعیه‌لرینی کاهی حقها رؤیتدن اقتدارلری منسلب اوله‌جق درجه‌ده سقوط اخلاقی‌یه دوچار اولمشلردر . اشته بواختلاف تذکرك نتیجةً تولید ایتدیکی افتراقك ، اخلاقسزلغك ، خودبینینك دفعیله بین‌المسلمین براخوت صمیمیه تأسیسی مذاهب وطرق مختلفه‌نك اساسات دینیه دائره‌سنده تلفیق وتوحیدیله برابر اصول دینیه‌سنك مؤخراً کونا کون انقلابات والجا آت ایله قاریشدیغی خرافات وغلطاتدن تجریدیله قابلدر . بدایت اسلامده ظهور ایدن بر وقعهٔ تاریخیه بوکونده ارتق

علی ایله محمدی یکدیکرینه دشمن ایده جك بر عامل اساسی کبی اجرای تأثیر ایدەمەملیدر . مسلمانلر کندیلرینی تهدید ایدن تهلکهٔ کبیر خارجیه قارشوسنده ارتق هردرلو عناد واصرار جاهلانه‌یی براقه‌رق ویکوجود اتفاق اوله‌رق لوای توحید التنده برلشملیدرلر .

بو مسائل معضله‌نك حل وفصلی بر هیئت علمیه‌نك اجتماعنه متوقف ایسه‌ده ساحهٔ انتخاب ومرکز اجتماع دائرهٔ مشیخت علیا اوله‌جق اولورسه دشمنلر آنی ده بوکا ده هر زمان اولدیغی کبی شریعته بر ضربه کبی کوستره‌رك متعصب وجاهل خلق نزدنده کندی افاداتلرینه بر آلت کبی قوللانمق ایسته‌جکلرندن ممالك اسلامیه‌نك کافه‌سندن اوصاف لازمه‌یی حائز اوله‌رق مثلا : فاسدن ، تونسدن ، یمندن ، هندستاندن ، جاوادن ، کردستاندن ، سوریه‌دن ، مصردن ، ترکستاندن الخ ممالك اسلامیه‌نك هر برندن انتخاب وجلب ایتدیریله‌جك علمایه طرف مشیختپناهی‌دن ده ترفیق ایدیله‌جك درت فاضل ذاتدن تشکیل ایدیله‌جك بر مجلس کبیر دینی مکهٔ مکرمه ویامدینهٔ منوره‌ده خلیفهٔ روی‌زمین افندمزك ریاست اصلیه‌سی ومثلا شرفای کرامدن بر ذاتك ریاست فعلیه‌سی تحتنده طوپلانه‌رق مسائل دینیه‌ده اساساتی خرافاتدن تطهیره واحتیاجات حاضره دائره‌سنده اسلامیتك محتاج اولدیغی مسائلك تدقیقنه مأمور ایدلملیدر .

مجلس مذکور اساسات دینیه‌یی آیات کریمه واحادیث صحیحهٔ نبویه ایله میدان وضاحته قویه‌رق بو اساسات عالیه‌یه مؤخراً قاریشان خرافاتك نه زمان ، کیملر طرفندن نه مقصدله قاریشدیرلمش وبونلر اسلامیت ضررینه نه‌لر یاپمش ودها نه کبی خسارات اجرا ایده بیلورایسه بتون دلائل وعنعناتیله انظار عمومیه‌یه وضع ایده‌جك دستورلر وجوده کتورمکه چالیشملیدرلر . طبیعیدرکه جهان اسلامیتك کعبة اللهده طوپلانمش اولان علماسنك اوراده‌کی نتایج مذاکراتنه متعلق خطا وصواب ، معاتبه وهجوملرینه خلیفهٔ مسلمین و حکومت سنیه هدف اولمیه‌رق بوندن بشقه مسائل مذکوره دها اساسلی و دها واسع بر ساحه داخلنده تدقیق ایدلمش ومقررات متخذه‌نك عموم ممالك اسلامیه داخلنده سهولتله استقبالنه امکان بخش ایدلمش اولور .

اساس دین بو صورتله خرافات وغلطاتدن آیرلدقدنصکره بالفعل العرض مدارسده تدریسات هر وجهله وحدت کامله دائره‌سنده اجرا ایدیله بیله‌جکندن بورالردن یتشه‌جك یوز بیکلرجه منوران اسلامیه ایچروسندن اصالت ، اخلاق ، اقتدار وحسن ظن عمومی‌یه مظهریت کبی شرائط لازمه ایله تفریق ایدیله‌جك کزیدگانه ممالك اسلامیه‌نك هر طرفندن عین اوصاف فاضله‌یی حائز طلبه‌نك رفاقتیله حرمین محیطنده اچیله‌جق مدرسهٔ کلیه‌یه سیاسی بر شعبه علاوه‌سیله بوراده طلبهٔ مذکوره‌یه اسلامیتك وبالخاصه دولت علیه‌نك اجتماعی ، سیاسی وضعیت ومسلکی تعلیم وتلقین ایدلملیدر . مثلا : بو کون کرهٔ ارضده نه قدر مسلمان واردر ؟ بونلرك نه مقداری نره‌لرده وقنغی اداره‌لر التنه بولنیورلر ؟ حقلرنده نه معامله یاپیلیور ؟ عالم خارجیده کوردکاری تجاوزاتدن سالم قالمق ، فنون ومعرفتی ، تجارتی ، صنعتی ، زراعتی ایلرو کتورمك ، خلاصه مسلمانلرك موقع اجتماعیلرینك یوکسلمه‌سی نه‌یه متوقفدر ؟ قومشو بیوك ، کوچوك خرستیان حکومتلرك قنغیلری مملکتمزك قنغی بر نقطه‌سنده نه کبی بر امل سیاسی بسلیور ؟ بالخاصه عناصر مختلفهٔ عثمانیه‌نك هانکیلری نه کبی جریانلره قاپلمشدر . بونلرك هر بریسنه قارشو اسلامیت ، دولت مجتمعاً ومنفرداً نه‌یاپمقله کندیسنی تهلکه‌دن قورتاره بیلور ؟ بزم هانکی مملکتلرده نه کبی بر امل سیاسیمز موجوددر ؟ یاخود وجود بولمسی محتملدر ؟ مع مافیه حالاً واستقبالاً قنغی بر حکومتك قنغی بر حکومتله نه درجه‌لرده ونه وقت اختلاف واتفاقندن بزم ایچون نصل بر پرنسیب تعقیبی حالنده مادی ، ومعنوی نه کبی بر منفعت حصولی قابلدر ؟.. اشته بورالرینی بتون اطراف ودقایقیله تلقین وتعلیمله اجازت الان طلبه امور دینیهٔ خارجیه وداخلیه‌ده استخدام اولندقلری تقدیرده آز زمانده یتشه‌جك اولان بو بیکلرجه یك حس ، یك امل ، یکوجود کتلهٔ منورهٔ اسلامیتك ابدی ومظهر تأیید الهی اولان حیاتی مادةً ده تأمین ایتمش اوله‌جقلردر .

خلاصه : ملتمزی سقوط اخلاقیدن ، اختلافات واختلالدن ، دولتمزی تهلکهٔ انقراضدن قورتاره‌جق ، عالم عظیم اسلامیتی یکوجود بر کتلهٔ متینه حالنه کتیره‌جك ، حقیقی بر اتحاد ملی ، عائله تشکیلاتنه اساس اولان منور والده‌لر ، مترقی بر بطن جدید ، بر قهرمان اوردوسی وجوده کتوره‌جك ، نفوسمزی علل وامراض ساریه وعادیه تخریباتندن قورتاره‌جق ، حاکمیت اقتصادیه‌مزك اجنبی خرستیانلر النه کچن مفتاحلرینی حقیله وبولیله استرداد ایده بیله‌جك الك قطعی بر تدبیر وارسه اوده دارالعرفانلرمزك توحید وتنسیقنه مدار ومقدمهٔ خیر اولاق اوزره مدرسه‌لرمزك لایحهٔ معروضه وجهله اصلاحندن عبارتدر .

بویله بر دارالعرفانه ربط ایدیله‌جك عمومی بر موعظه محلی وبر میدان ایله هر زمان اولادلرینی کورمکه کله‌جك ویا کلمکه تشویق ایدیله‌جك اولان ابوینك ده علوم وفنون وبالخصوص اسلاملر ایچون تحصیلی فریضهٔ دینیه‌دن اولان سلاح وآت اویونلری کبی فوائددن بهره‌مند اولملری تأمین ایدیله‌رك حیات عرفان ومجادله‌نك بو صورتله خارجده بین الافراد تشبثات خصوصیه ایله تمیه‌سنه‌ده بر یول آچیلمش اولور .

کذا مدارس اسلامیه جوارنده مأمورین مخصوصه طرفندن اجرا ایدیله‌جك تشویقات ایله محلی اهالیسی طرفندن تشکیل ایدیله‌جك مثلا ملی برانونیم شرکتك تأسیس ایده‌جکی مغازه‌لردن اولیای اطفال کلوب کیتدکجه حوائج ضروریه‌لرینی تدارك ایتمکده سهولت بوله‌جقلری کبی اهالیده حیات اقتصادیه‌یه قارشو بر میلان حصولنی موجب وجمله‌نك بر مرکز عرفانك نفوذ اعتلاکاریسی اطرافنده طوپلانمسنه ایروجه بر سبب تشکیل ایدر .

صور معروضه نزد فتوا پناهیلرنده قرین تصویب بیورلدیغی وفائده‌لی کورولدیکی تقدیرده ایلروده دیکر محللرده علی التدریج تشمیل قلنمق وخزینه‌جه مضبوط قرای موقوفه بدلاتنه واوقاف مندرسه واردات

مضبوطه‌سنه عائد مسائل مهمه‌نه نظردقته آلنمق اوزره شمدیلك اوته‌دنبرو بویله بر تنسیقه عرض آشنکی ایدن کنج سنجاغی مرکزنده برر نمونه وجوده کتورلمسنه دلالت وعنایت بیورلدیغی تقدیرده کرك بناسی وکرك مصارف دائمه‌سی ایچون حمیتمندان اهالینك واصحاب خیراتك مهم مقیاسده اعانات وتبرعاته بولنه‌جقلرینی عرض وتأمین ایلرم .

کنج مبعوثی
محمد امین

تاریخ

شیخ سعدینك آجیقلی برمرثیه‌سی
و
اونی یازدیران فجایع

— ۳ —

برازده (هلاکو) [۱] دوستمزدن وفتوحات شریفه‌سندن ! بحث ایده‌لم :

جنکیز خونریزك اولاد سائره‌سندن باشقه (جوجی خان)[۲] (چغتای خان) (اوکتا قا آن) (تولی خان) اسملی دورت اوغلی واردی .

عرب تاریخلرنده (دوشی خان) نامیله مقید بولونان (جوجی خان) قابچاق وجنوبی روسیه‌ده ، (چغتای خان) ده ماوراء النهرده حاکمدی.

جوجی خان ، باباسنك صاغلغنده وفات ایدوب یرینه اوغلی (بایدو خان) تعیین اولوندی وقریمده کی تاتار خانلری بونك نسلندن ظهوره کلدی . چغتای خان ، کرك پدرینك ، کرك برادری اوکتا قا آنك زماننده بالتبعیه تورکستان حکومتنده بولونمش ایسه‌ده اولاد واحفادی کسب استقلال ایده‌رك تیمورلنكك ظهورینه قدر حکومتلری پایدار اولمشدر.

تولی خان ، پدرینك بك سوکیلیسی ومصاحب دائمیسی اولدیغی جهتله یانندن آیریلمامش وجنکیزك اولمه‌سندن براز صوکرا ، یعنی یته اوسنه ایچنده باباسنك کیتدیکی یره کیتمشدر .

اوکتاقا آن ، پدرینك جانشینی اولمش ، وفاتنده قاریسی (توراکینا)

[۱] هلاکو - اصلی قولاخو . قوله‌آت . علم اولور . هلاکو خان بن تولی خان بن جنکیزخان که مشهوردر . بغداد ، شام ، کابل ایله اکثر بلادی تسخیر ایده‌رك وفاتی ۶۶۳ عمری ٤۸ ایام سلطنتی ۸ سنه‌در . خواجه نصیرطوسی ، آنك امریله مراغهٔ تبریزده بر رصدخانه بنیاد ایتمشدر .

لغت چغتای - شیخ سلیمان افندی

(۲) دوشی خان جنکیزخانك بیوك اوغلیدر . جوجی خان نامیله ده مذکوردر . اماسی‌انترات قبیله‌سی رئیسنك قیزی (بوریه قوچین) نام خاتوندر . مرکیت قبیله‌سی رئیسی ، برکیجه بغتةً جنکیزك قبیله‌سنی باصوب مزبوره‌یی اسیر آلدیغی اولوقت حامل بولنمشدی . آز بر مدت صکره رئیس مرقوم ، بوریه قوچینی جنکیزه اعاده ایتدی . مزبوره یولده حملی وضع ایده‌رك یانه وصول بولدقده جنکیز اظهار مسرت ولسانلرنده مسافر معناسنه اولان (جوجی) لفظی شوچوجغه اسم وضع ایتمشدی .

مرآت العبر جلد ۹ دیاربکرلی سعید پاشا

تولی تخت حکومته کچمش ، اوندن صوکرا اوغلی (کیوك خان) ، داها صوکراده تولی خانك اوغلی وکیوك خانك عمجه‌زاده‌سی (منکوقا آن) موغول سریر حکمداریسنه اوطورمشدر . [۱]

منکوقا آن ، حکمدار اولدقدن صوکرا برادری (قوبلای) ی ۵۰۰۰۰۰ عسکرله شرق طرفنه ، دیکر برادری (هلاکو) یی ده - ایلخان [۲] یعنی ایل وعشیرت خانی عنوانی ویروب - ۲۰۰۰۰۰ عسکرله غرب طرفنه یوللادی [۳] معیتنه بیك دانه (نفط انداز) ایله بیك دانه (منجنیقساز) ویردی .

بواوردولرك وظیفه‌سی ، قوماندانلرینك بویوك بابالرندن آرته قالان یرلری یاقوب ییقمق واورالرده‌کی اهالی‌یی کسوب بیچمك ایدی .

قوبلای خان ، شرقه کیتدی وچین اقلیمنی استیلا ایدوب (پکین) تخت حکمداریسنه اوطوردی . نهایت ۶۹۳ ده وفات ایدوب مقامنی طورونی (تیمور خان) ه براقدی .

هلاکو ایسه : ٦٥٤ تاریخنده (باطنیه) حکومتنی استیصال ایده‌رك حکمدارلری اولان (خواند رکن الدین خاورشاه) ی طوتوب قاردهشنه کونده‌ردی . خواند رکن الدین ، ماوراء النهره که‌تیریلدیکی صیراده منکوقا آندن کلن امر اوزه‌رینه قفاسی کسیلدی وباطنیه سلسلهٔ خبیثه‌سنه شوصورتله خاتمه چکیلدی .

هلاکونك سیئات لاتحصاسنه مقابل کوستره بیله‌جك یکانه حسنه‌ وارسه اوده باطنیه حکومتنی استیصال ایتمه‌سیدر .

بوندن صوکرا ایرانی وآذربایجانی استیلا ایله‌یه‌رك قسطنطنیه اوزه‌رینه کیتمك فکرنده ایکن براسلام وزیرینك تشویق وتسهیلنه بناءً دارالخلافهٔ بغداده یورومشدر .

بو اسلام عالمی (محقق طوسی) ده‌نیلن (نصیرالدین) ایدی‌که

[۱] منکوقا آن : سلالهٔ جنکیزك دردنجی حکمداری اولوب جنکیزك دردنجی اوغلی تولی خانك اکبر اولادی ایدی . ٦٤٨ تاریخنده عم زاده‌سی (کیوك خان) ك وفاتی اوزه‌رینه تخت سلطنته قعود ایده‌رك برادرلرندن هلاکوخانی غرب ، یعنی ایران وعراق وشام وقبلاقا آنی چین وتبت جهتلرنده توسیع ممالکه مأمور ایتمش و۹ سنه حکومت سوردکدن صکره ٦٥۷ ده چینده بر شهری محاصره ایتمکده ایکن قتل اولنمشدر . اسلافنه نسبةً عادل ومنصف اولوب سادات وعلما ومشایخی تکالیف امیریه‌دن عفو ایتمشدی . فرانسه قراللرندن طقوزنجی لویی ، کندیسنی خریستیانلغه دعوت وعالم اسلامه قارشی اتفاقی تکلیف ایتمك اوزره نزدینه بر هیئت سفارت کونده‌رمش ایسه‌ده صاحب ترجمه بوهیئه وتکلیف واقعه اصلا التفات ایتمه‌مشدی .

شمس الدین سامی بك

[۲] ایلخان : جنکیزك تورونلرندن ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن وخلافت عباسیه‌یه ختام ویروب ممالك اسلامیه‌یی زیر وزبر ایدن هلاکوخانه تخت جنکیزیده بولنان برادری (منکوقا آن) طرفندن ویریلن عنواندر .

شمس الدین سامی بك

[۳] منکوخان ، هلاکویی جانب غربه مأمور ایتدکدن صکره حین وداعده « ملوك اطرافدن سکا متابعت ایله‌ینلره تعرض ایتمه . علی الخصوص خلیفهٔ عباسی ، سکا اظهار محبت ایلر ایسه آنی اینجیتمه . اما سرکشلك ایلر ایسه جینکیزخان قانونی اوزره لازم کانی اجرا ایت » دیو هلاکویه تعلیمات ویرمش .

قصص انبیا جلد ۱۱ جودت پاشا

باطنيلرك پای تختی اولان (الموت) قلعه‌سنده اوطوروب (خواندركن الدين) طرفندن سفارتله هلاكويه یوللانیلمش وكورديكی اكرام اوزه‌رينه ايلخان نزدنده قالوب اوكا عقل خواجه‌لغی ايتمه‌يه باشلامشدی .

اوبری ايسه بغداده‌كی خليفهٔ عباسی (مستعصم بالله) ك وزيری (ابن علقمی) ايدی‌كه : شيعی المذهب بولونديغی جهتله مقام خلافتده سنی برذات اولماسنی چكه‌ميور ، عباسيه خاندانی محوايده‌رك علوی برخلافت تأسيس ايله‌مك ايستيوردی .

ايكيسی‌ده شيعی بولونان بو عالم ايله وزيرك مذهب مغايرتندن باشقه خليفهٔ عباسی‌يه شخصی منافرتلری‌ده واردی‌كه: نصيرالدين ، مستعصم باللهك وصفنده برقصيده يازمش ، فقط — ابن علقمی‌نك عرض ايتمه‌يشندن طولايی — اومدیغی جائزه‌يی آلامامشدی . ابن علقمی‌نك غرض ومنافرتنه كلينجه : بغدادده سنيلرله شيعيلر آراسنده اكسيك اولمايان مذهب غوغالرندن بری آزيشمش و خليفه زاده (ابو بكر) ك امريله عسكر مداخله ايده‌رك شيعيلرك اقامتگاهی اولان (كرخ) محله‌سی ياقيلمشدی .

ايشته بوغرضكاران برنقطه‌ده برله‌شدی . بری ، هلاكويی بغداد اوزه‌رينه يورومه‌يه تشويق ايديوردی . ديكری ، جانلی دعوتنامه [*] كونده‌ردی .(مستنصر) زماننده ترتيب ايدلمش اولان سواری عسكرينك مقدارينی يوزبيكدن يكرمی بيكه ايندريور ، اونلرك معاش وتخصيصاتنی‌ده اهالی اوزرينه يوكله‌تيوردی .

خليفه مستعصم ايسه ابن علقمی‌يه توديع امور ايله‌مش اولديغندن بونلرجه هيچ برندن خبر آلاميوردی . چونكه: حليم وسليم بر آدم اولمقله برابر مقام خلافتی اداره ايده‌بيله‌جك برحالده دكلدی. وزيرينك معروضاتنه آلدانيور وسلم وسكون ايچنده ياشاديغنه ايناليوردی .

نهايت كونك برنده هلاكونك بر اولتيماتومی كلدی‌كه « دوستمز اولديغكزدن بحث ايديورسكزده ياردیم ايچين عسكر ايسته‌ديكمز وقت كونده‌رميورسكز . دوستميسكز ، دشمنميسكز ؟ حالك قالمه اويه‌يور! » ديه يازيلمشدی .

ابن علقمی ، بو اولتيماتومه متعظمانه بر جواب يازدی . نصيرالدين طوسی ايسه جوابی ، هلاكونك حدتنی تحريك ايده‌جك صورتده ترجمه وتفسير ايله‌دی . بناءً عليه موغول اوردوسی ٦٥٥ تاريخنده بغداده ياقلاشدی . خليفه‌نك امراسندن بولونان (ركن الدين) يكرمی بيكه چيقمايان سواری عسكريله قارشی چيقوب بغداده ايكی قوناقلق مسافه‌ده چارپيشديسه‌ده ۲۰۰,۰۰۰ موغولك آتديغی اوقلره قارشی طوراميادی.

عسكرينك برقسمی سوريه طرفلرينه صاووشدی ، برقسمی‌ده كنديسيله برابر بغداده طوغرو قوشدی .

هلاكو اوردوسی، يورويوب بغدادی محاصره ايتدی ونفط آتشلريله منجنيق طاشلری آتمايه باشلادی . قرق اللی كون سورن محاصره اثناسنده بغداد شهر معموری يانوب ييقيليوردی .

ابن علقمی ، مصالحه تكليفنده بولونمق اوزره خليفه‌دن اذن آلوب محاصره اردوسنه كيتدی . اوراده ديه‌جكنی ديدكدن صوكره دونوب كلدی و « هلاكو ، سزی مقامكزده ابقا ايتمك، حتی قيزينی اوغلكزه تزويج ايله‌مك ايستيور . اجداديكزك ديلميلره وسلجوقيلره انقياد ايتدكاری كبی سزده بونلره مطاوعت كوسترير سه‌كز مسلمانلرك مالنی وجاننی قورتارمش اولورسكز . براز وقت كچنجه‌ده دولتيكزی ياپارسكز » ديدی .

زواللی خليفه ، بويالديزلی سوزلره آلدانوب اوغوللری ، اعيان دولتی وسادات بنی عباس ايله هلاكو اوردوسنه كيتدی . اهميتسز برصورتده قارشيلانوب بر اوبايه قوندورولدی . صوكره ابن علقمی « هلاكو ، قيزينی خليفه‌زاده‌يه ويره‌جك . نكاح جمعيتنده بولونكز » ديه‌ه بغداد علماسيله فقهاسنی دعوت ايتدی . طاقيم طاقيم كلديلر . اوندن صوكرا وحشی برجلادلق باشلادی . بغداددن كلنلری مستعصمك كوزی اوكنده برر برر اولدورديلر . كنديسنی‌ده كيجه‌يه صاروب موغول اصولنجه تكمه‌لرله خردوخاش ايده‌رك شهيد ايلاديلر .

بعده بغداده كيروب قتل عامه باشلاديلر . قرق كون سورن بووحشت اثناسنده صاييلماز، ياخود صاييسنه اينانيلماز درجه‌ده نفوس قتل اولوندی، قيمت ماديه‌سی بولونان اموال واشيا يغما ايديلدی . قيمت معنويه‌لرينه بها يه‌تيشمه‌ين كتب نفيسه ايله بعض امانات متبركه دجله نهرينه آتيلدی.

خلاصه : تعبير معروف وجهله طاش اوستنده طاش ، كووده اوستنده باش براقيلمادی . آنجاق قارغاشالقده صاووشا بيلنلر ، ياخود قويولره وصوبوللريله ايزبه محللره كيزله‌نلر قورتولدی .

مستعصمك قرارگاهه كيدركن (خرقهٔ پيغمبری) نی لابس و (عصای نبوی) نی حامل بولونديغی وقتلندن صوكرا هلاكونك امريله بونلرك ياقيلمش اولديغی مرويات تاريخيه‌دندر .

مستعصم باللهك شهادتيله ٥٢٤ ييللق خاندان عباسيه خلافت وسلطنتی منقرض اولدی وعالم اسلام اوچ بوچوق سنه‌قدر خليفه‌سز قالدی . نهايت ٦٥٩ تاريخنده مصرده و (ملك الظاهر بيبرس) زماننده بر خلافت اسلاميه تأسيس ايديله‌رك مرحوم مستعصمك عمجه‌سی اولوب بغداد قتل عامی خيراسنده چوله‌قاچوق صورتيله قورتولان (احمد ابوالقاسم العباسی) يه (مستنصر بالله) لقبيله بيعت اولوندی (۱۳ رجب سنه ٦٥٩) نامنه سكه باصيلدی .

فقط خلافتك بودفعه‌كی حالی ، اولكينه مقيس اولاجق درجه‌ده دكلدی . سلطنت ، مصر كوله‌منلرينك النده بولونديغی جهتله خليفه‌نك

[*] هلاكويی دعوت ايچون شو يولی بولديغی مشهوردر : بر كوله‌نك باشنی تراش ايتديره‌رك جلدينه ايكنه وكحل ايله يازه‌جغنی يازدقدن صكره صاچی كلنجه‌يه قدر حبس ايتمش ، بعده « وصولكده باشكی تراش ايتدرلرنی اخطار ايت » تنبيهيله زواللی‌يی كوندرمشدر . باشنك برطرفنده « مكتوبی اوقودقدن صكره برنيك مألی يازمش اولديغندن بعد الاطلاع كوله‌يی درحال اولدرمشلردر » اسامی — معلم ناجی .

وظیفه‌سی ، تکیه‌شیخلکنه دونمش ومقام حکومته کچن سلاطینه (ولیناء السلطنة) دیه‌رك قیلیج قوشاتوب منشور ویرمکدن عبارت قالمشدی‌که خانانك شوضعف وعجزی (یاووز سلطان سلیم) ك امیرالمؤمنین وخلیفهٔ سیدالمرسلین اولماسنه قدر سورمشدی .

ابن عاقمی ، ولی نعمتنك زوال خلافتیله شهادتنه خدمت ایتدکدن صوکرا علوی بر خلیفه اقامه‌سنی هلاکودن رجا ایله‌دیسه‌ده مسئولی اسعاف اولونمادی . وشخصنه اهمیت ویرن کیمسه بولونمادی . کمال ذلت وحقارت ایچنده وآز مدت ظرفنده عازم‌دار مجازات اولدی .

نصیرالدین طوسی‌ده : ۶۷۲ تاریخنده بغدادده وفات ایده‌رك (امام موسی کاظم) رضی‌الله عنه حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌سی جوارینه دفن اولوندی .

∴

(ندیم) کبی دنیاده ذوق وصفادن باشقه بر شیئه صرف ذهن ایتمه‌مش اولان لاقید بر شاعری :

تحمل ملکنی یقدك هلاکو خانیسك کافر !
بوتون دنیایی یاندك آتش سوزنیسك کافر !

دیدیرته‌جك قدر جانسوز وجهانفروز اولان هلاکونك قانلی فتوحاتندن ایشته بر نمونه !

بویوك باباسنك بویوك فکرله ! یاپدیغی تخریباتی‌ده خلاصة الخلاصه اولارق یوقاریده یازمشدم . تیمورلنکه کلینجه : وقایع وحشیانه‌سی ، تاریخ عثمانیمزده مفصلاً یازیلی بولوندیغندن بوراده اوندن بحثه لزوم کورمیورم . عجبا بوقانلی حریفلرك ، بوانسانیت دشمنلرینك ، بومدنیت مخربلرینك هانکی فضیلتلری کوروله‌بورده کندیلرینه پك بویوك پایه‌لر ویریلك وتورکلکك نمونهٔ علویتی اولارق کوسترلمك ایسته‌نیلیور ؟ نه‌سویلیه‌یم ؟ جناب حق ، جمله‌منه پرده‌سز کوز ، غرضسز یورك ، اختلالمز شعور احسان بویورسون .

منکو قاآن ۶۵۷ ده وفات ایتدی . هلاکو ، اونك یرینه کچمك ایچین موغولستانه دونه‌جکی صیراده قوماندانلرندن برینك شامده فنا حالده بوزولماسی (۱) اوزه‌رینه ایرانده قالدی ومراغه‌یی پای

[۱] ۶۵۷ سنه‌سی حلولنده موغوللر (آمد) ه کلدیلر . حاکمی اولان کمال الدین ، مصر حکومتندن استمداد ایتدی . اووقت سلطان مصر (ملك المنصور علی بن المعز) که هنوز صبی بولونیوردی (امیر سیف الدین قطز المعزی) ده لالاسی ایدی .

امیر قطز ، امرا واعیانی طوپلایوب مشاوره ایتدی . شیخ عزالدین بن عبدالسلام که فضل وکمالیله مشارٌ بالبنان برذات صاحب عرفان ایدی .

« مملکت ، دشمن هجومنه معروض قالینجه بوتون اهالینك مدافعه‌ده بولونماسی واجب واوردو تجهیزی ایچین رعایادن اخذ اموال ایدیلمه‌سی‌ده جائزدر . فقط شوشرط ایله‌که بیت المالده برشی قالمامش اولمالی ، جمله کزده زوائد وزینتکزی صاتوب آتلی وسلاحکزی صاقلامالیسکز ، هرکسله وارلق ویوقلق خصوصنده مساوی اولمالیسکز . یوقسه عسکرك الندی اموال ذاخره واسلحهٔ فاخره بولوندقجه کیمسه‌دن برشی آلامازسکز » دیدی .

برقاچ کون صوکرا امیر قطز ، صبی اولان ملك المنصوری خلع ایله کندیسی اعلان ایتدی و (ملك المظفر) عنوانی آلدی .

تخت آخذ ایله اعلان استقلال ایتدی . ۶۶۳ سنه‌سنده‌ده جزای جنایاتنی کورمك اوزره اوبر دنیایه کیتدی . (۲)
تشکیل ایله‌دیکی حکومته (دولت ایلخانیه) واودولتك حکمدارلرینه (ایلخانیان) تعبیر اولونور .

(ابن الاثیر) (تاریخ کامل) نده دیورکه :

« موغول حادثه‌سی ، عموماً بشریته وخصوصاً اسلامیته عارض اولمش بر مصیبت کبرادرکه زمانلر ، مثلنی اتیان ایتمکدن عاجزدر . بری چیقوبده « دنیا ، یارادیلالی بری بویله بربلایه اوغرامامشدر » دیسه طوغرو سویله‌مش اولور . چونکه : تاریخلرده بوهائله‌نك برأشی کورولمه‌مشدر .

کتب تواریخده اعظم مظالم اولمق اوزره (بخت نصر) ك بیت المقدس ایله بنی اسرائیله یاپدیغی کوستریلیر . حال بوکه : بیت المقدس ، بونلرك تخریب ایتدکلری بلده‌لر یاننده هیچ ، بنی اسرائیل ایسه قتل عام یاپدقلری نفوسه نسبتله هیچ اندر هیچدر .

بوبرمصیبت مدهشه ایدی‌که : روزکاراوکنه دوشمش بولوطلر کبی قوشویور ویاقوب ییقوب ایچین آلولر ، ییلدیریملر طاشیوردی . زیرا : چین طرفندن ظهور ایده‌رك کاشغر وبلاساغون کبی تورکستان بلده‌لری اوزه‌رینه یورودیلر . اورادن بخارایه وسمرقنده کلیب اوتلری آلقله برابر اهالیسنی تماميله اولدوردیلر . صوکرا ایچلرندن برقسمی ، خراسانه کچوب تخریب وقتل صورتیله ایلرله‌یه‌رك (ری) و (همدان) شهرلرینی چیکنه‌دیلر ، حتی عراق حدودینه دایاندیلر . داها صوکرا آذربایجانه توجه ایده‌رك عین شناعتی اورالرده‌ده یاپدیلرکه هپسی برسنه ایچنده وقوع بولدی .

آذربایجاندن دربند شروان ایله (لان) و (لکز) طرفلرینه قدر کچوب یپه‌رك اوزاندیلر ، بعده (قپچاق) ه طوغرولوب بولدقلرینی اولدوردیلر ، متباقیسنی‌ده ترك دیاره مجبور ایتدیلر .

ینه ایچلرندن برقسمی (غزنه)طرفلرینه کیدوب (سجستان) و(مکران)ده عین وحشتی ، بلکه دها فضله‌سنی یاپدیلر . ایشته بونلر ، ایشیدیله‌مش شیلردر . اسکندر کبی برجهانکیر بیله بودرجه سرعتله تسخیر بلاد ایده‌مه‌مشدی . چونکه : ضبط ایله‌دیکی ممالکی اوزسنه ظرفنده آلمشدی . برده کندینه انقیاد کوسترنلره قطعاً ضرری دوقونمامشدی .

بونلر ایسه برسنه ایچنده دنیانك الك کوزل واك معمور یرلرینی آلمشلر وکیده‌مه‌دکلری یرلرده‌کی اهالی‌یه‌ده فوق العاده برقورقو صالمشلردی .. « بغداده کلرلرینی واوراده وحشتلرینی سویله‌دکدن صوکرا » خلیفه ، تکمه‌لرله اولدورولدی . (امام ذهبی) نك ظننه کوره‌ده دفن اولونمایوب جسدی میدانده براقیلدی » .

∴

رومالیلر آراسنده (نه‌رون)کبی برظالمك ظهوری ، رومالیلره شرف ویرمه‌دیکی کبی (جنکیز) ده‌نیلن اظلمکده موغولستاندن خروج ایله

۶۵۸ سنه‌سنده موغوللر ، فراتی کچوب حلبه کیردیلر واوراده برچوق نفوس اتلافندن صوکرا دمشقه واصل اولدیلر . ملك المظفر ، شعبان ایچنده مصردن چیقدی . (رکن الدین بیبرس البندقداری) ده برابرنده ایدی . (عین جالوت) موقعنده موغول اوردوسیله قارشیلاشدیلر ورمضانك ۱۵ نجی جمعه کونی چارپشدیلر . موغوللر فضله تلفات ویردکلری جهتله بوزولوب قاچدیلر . ملك المظفر ، دمشقه کیردی . رکن الدین بیبرس‌ده دشمنی تعقیب ایله حلب وحوالیسندن تبعید ایلدی . تاریخ الخلفا ـ امام سیوطی .

(۲) هلاکو مراغه‌ده اسیر حسن وآنی اولدیغی برارمنی قاریسنك کوکلنی خوش ایتمك ایچون جوامع شریفه‌یی تخریب ویرلرینه کلیسالر بنا ایلمکله مشغول ایکن مراغه‌دن (چقتو) قیشلاغنه کیدوب استحمام ایتدکدن صکره مزاجنه انحراف کلمسیکندن اطبانك اتفاقیله وریان مسهل ، بناء حیاتی مضمحل ایلدیکی جهتله قرق سکز یاشنده اولدیغی حالده عازم بئس المصیر اولدی .

مرآت العبر . جلد ۹ دیاربکرلی سعید پاشا

اسلام وبالخاصه تورك عالملرینی هرج ومرجه اوغراتمهسی، توركلر ایچین مدار افتخار اولاماز .

بن ، دیناً مسلمان اولدیغم كبی عرقاً ده تورکم . فقط دیندداش وعرقداشلرمدن بر چوغنی كسمش ، حتی اجدادیمی ترك دیاره مجبور ایتمش اولان جنكیزك كندیسیله ده ، اوغوللری وطورونلری ایله ده افتخار ایلهمك شویله طورسون ، اوروپالیلر ، توركلرله موغوللری برلشدیریبیورلر ، بومناسبتله بنیده جنكیزه منسوب بیلیورلر دییه عار ایدهرم.

بوكون (نهرون) نامنی ایشیدن بر خریستیان ، عیسویلره یاپدیغی اشكنجهلری خاطرلادیغی جهتله اوقیصر ستمكر ودیشلرینی غیجیرداتیر .(.)

(جنكیز) آدینی دویان برمسلمانده دینداشلرینه قارشی اجرا ایلهدیكی وحشتلر طولاییسیله او بشریت دشمنی ایچین قلبنده آجی بر تأثر دویار واوكا خصومت بسلهمهسنی ، مسلمان شهیدلرینك جزای انتقامی صایار . بوكا بناءً دركه جنكیز ایله پیروان وحشتنك اسامیسی ، آتی یدی عصردن بری عالم اسلامده كمال نفرت واستكراه ایله یاد ایدیله گلمش وبزم مملكتده كی بعض افراطپروراندن باشقه بالعموم معاصرین مسلمینجهده بوحال دوام ایلهمكده بولونمشدر .

ایشته (سراج الاخبار افغانیه) غزتهسنك — كه حكومات اسلامیه آراسنده مهم بر موقع سطوتی بولونان افغانستان دولتنك پای تختنده انتشار ایلهمكدهدر — ۱ جمادی الاولی ۳۳۲ تاریخلی و ۱٤ نومرولی نسخهسنده بولغارلرك روم ایلیده اجرا ایلهدكلری مظالمه دائر قلم یوروتولوركن :

« قبل ازین در شمارهای روز نامهٔ مباركه درزیر عنوان (عبرتنامه) از مظالم بلغار وحركات جنكیزانهٔ آن كروه ستمكار عرض انظار بصیرت دثار خوانندگان ذی اقتدار ومطالعه كنندگان صاحب وقار نموده بودم »

دهنیلیور . وجنكیز مظالمی ، بولغار مظالمه مشبهٌ به اولمق اوزره كوستریلیور . تشبیهده مشبهٌ بهك مشبهدن اقوی اولماسیده ادبیاتك الك زیاده بیلینیر والك چوق تطبیق ایدیلیر برقاعدهسیدر .

دیمك كه عالم اسلام ، مشرك برموغولك بویوكلكنی طانیمق شویله طورسون ، اونك فجایع وفضایحنی اونوتامیور . بوالیم خاطرهیی ادامه ایتمهسنده ده حق وار . بزم بولغارلردن كوردیكمز جایدودلغی اونوتامامش وبربولغارلرك آلتی طوتوبده « غوسپودین ! سز ، یوردیمزی چیكنهدیكمز ، كنج ، اختیار ، چولوق ، چوجوق دیمهدیكمز . كسدیكمز ، دوغرادیكمز ، یاقدیكمز ، ییقدیكمز . اما بونلر ایكی قاردهشك غوغاسی كیبیدر . برشیدر اولدی . بزاونلری اونوتدق . كچمشه ماضی ، یمشه قوزی دیرلر ! » دییه بیلهمزمیز . نتكیم مسلمانلق عالمكده موغول مظالمنی اونوتوب اونك سركردهسی بولونان جنكیزی سهومهسی قابلدر !

بوخونریزك آدینی اورتایه سوروبده دائما اوكاداثر سویلهشمك كولنمش برآتشی اشمك وقابوق باغلامش برپارهیی دشمك كیبیدر .

(.) علی الخصوص او ظالم نهرون ، مظالم مشهورهسیله برابر جنكیز خان حضرتلرینك حضور شقاوتنده لاتشبیه حواری (سن پیهر) درجهسنده قالیر .

رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز (لا تؤذوا الاحیاء بسبب الاموات) بویوروبورلر كه (اولولر طولاییسیله دیریلری اینجیتمهیك) دیمكدر . حضرت مولاناده : (می بلرزد عرش ازمدح شقی) دییور كه : برشقینك مدح اولونماسیله عرش الٰهی تیترر . معناسندهدر.

تواریخ موجوده اورتادن قالدیرلمادقجه جنكیزك شقاوتی تأویل اولونامایاجغندن اونك مدحیله كوكلرده عرش خدانك ، برلرده قلوب اهل ایمانك تیترهیهجكنی و ٥۲٤ سنهسنده دار مجازاته كیتمش اولان برمشركك یوزندن بوكونكی مسلمانلرك رنجیده خاطر اولاجغنی دوشونهلی.

توركلك ومسلمانلغه خدمت ایدیلك ایستهنیلیورسه مسلمانلغه خدمت ایتمش توركلردن بحث اولونمالی كه الحمدلله اسلامیت وانسانیته بحق خادم اولمش رجال اترك پك چوقدر . مثلا شویله بر دوشونوبجه خاطره (ابوالجیش خمارویه) كلیر . بوآدم ، مصرده كی (بنی طولون) حكومتی مؤسسی (احمد بن طولون) ك اوغلی ایدی . تخت حكومته جلوسنده خلیفهٔ عباسی (معتضد بالله) ایله حرب ایدهرك اوردوسنی بوزدی ، عسكرندن برچوغنی اسیر آلدی . اسرانك هپسنی اعدام ایتسهیدی طبیعی كیمسه برشی دییهمهیهجكدی. فقط اویله یاپمادی. اونلری كندی اتباعنه مسافر ویردی و « بونلر ، سزك دین قارداشكزدر . اویكزه كوتورك . كندیلرینه اكرام ایدك ، استراحتلرینه چالیشك » امرینی ویردی . صوكرادن اسیرلر ایچین « ایستهین مملكتنه كیتسین ، دیلهین یانمزده قالسین » مساعدهسیده بولوندی. ایشته بوده توركی الاصل ومسلمان برحكمدار ایدی . اسرایه ایتدیكی شومجاملهایله كندیسندن ایكی بوچوق ، اوچ عصر صوكرا كلن موغول ومشرك جنكیزك اسیرلره یاپدیغی معامله مقایسه اولونسون .

سامانیه حكومتنی ازاله ایله بخارایی تسخیر ایلهمش وملكنی چین حدودندن بحر خزره قدر توسیع ایتمش اولان (بوغرا هارونخان) پیغمبره كوله اولمقله افتخار ایدر و امضاسنك اوستنه (مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم) یازدیریردی . بونك برادر زادهسی (موسی بن قره خان) ایسه اطرافده كی علمانی ، مشایخی ، ارباب فضیلتی طوپلایوب مكتبلر ، مدرسهلر ، دركاهلر انشا ایتدیرمشدی كه دردنجی عصر هجری ایچنده ایدی . فقط بونلردن برایكی یوز سنه صوكرا ظهور ایدن جنكیز ایسه عادتا الوهیت دعواسنده بولونیور و یاپیلمش اولان مؤسسات عرفانی یاقوب ییقوب كچیوردی .

سلجوقیلردن (طوغرول بك) مجبسندن چیقاروب مسند خلافته اجلاس ایلهدیكی (قائم بامر الله العباسی) نك اللرینی اوپوب یوزینه ، كوزینه سورهركن جنكیزك طورونی هلاكو ، ینه مقام معلای خلافتده بولونان (مستعصم بالله العباسی) یی كچهیه صاردیروب موغوللره چیكنهتمك صورتیله اولدورتوبوردی .

(آلپ آرسلان) ك بیزانس ایمپراطوری (رومانوس) ی اسیر آلدقدن صوكرا كوستردیكی بویوكلكده (اسلام عسكرینه) عنوانلی مقالات متسلسلهدن برنده یازمشدم . توركلره مفاخر ملیه اكرهتمك

ایستیلر ، بوکبی ذواتك افعال واحوالندن بحث ایتمه‌لیدرلرکه هم سوزلری عین حقیقت ، هم‌ده هر یرده وهر کس عندنده نائل رغبت اولسون .

مطلقا موغوللردن بحث لازم‌کلورسه (٦٩٥) تاریخنده کندی مسلمان اولدیغی کبی خاندانیله برابر ٤٠٠,٠٠٠ موغولك اسلامنه وطولاییسیله دشت وختا جهلرینك اهتداسنه سبب اولان (محمود قازان خان) ك نام بلندی ذکر ایدیلمه‌ین . باقی :

درخانه اکر کس است یك حرف بس است

طاهر المولوی

مقالات

امت اسلامیه ناصل صلاح بوله‌بیلیر ؟

برقاچ کون مقدم بو سرلوحه ایله شام علماسندن هنوز شخصنی طانیمادیغمز برذات محترم طرفندن عاجزلرینه خطاباً آلدیغم برمکتوبك بعض پارچه‌لرینی خلاصةً ترجمه ایدیورم ؛ کله‌جك هفته‌ده بوخصوصده کندی مطالعهٔ عاجزانه‌می علاوه ایده‌جکم .

« عزیزم ؛ بك چوق زماندنبری مسلمانلر آره‌سنده شیوع بولان « اصلاحات » فکرینك بوکونلرده دها زیاده انتشار ایتدیکنی کوریورز . هر الی قلم طوتان ذات اسلامك اساسلی بر اصلاحاته محتاج اولدیغنی ایکی‌ده برده یازدیغی کبی ، افرادسائره‌ده‌دخی بوفکرك نمو ایتدیکی مشاهده اولنیور ؛ فقط ، بکا قالیرسه بوکیدیشله اسلامك اصلاحی قابل دکلدر ؛ حتی اصلاح دیرکن ــ معاذالله ــ دها زیاده افساد ایتمك بیله ملحوظدر . چونکه هر شیئك بر یولی واردر ؛ اورادن کیدلمدکجه مقصوده ایریشمك برآز کوج اولور ، بعضا ممکن بیله اولماز .

شمدی‌یه قدر بووادیده یازیلان شیلری تمامیله تعقیب ایتمکده‌یم ؛ کوریورم‌که : افکاربر نقطه اطرافنده طوپلانه‌میور ؛ بووادیده اجالهٔ قلم ایدنلرك فکری ، ایکیسی بریره کلیه‌جك نسبتده مختلفدر ؛ بونکله برابر همان بردن برمقصوده ایریشمك ایستیور ؛ آره‌ده اولان موانعی ازاله ایتمك ، مقصوده واصل اوله‌نجه‌یه قدر آتلانمسی لازم اولان عقبه‌لردن کمال مهارتله کچمك خاطره بیله کتیرلمیور ؛ حال بوکه حوادث کونیه‌نك ایچنه طالانلر ، تقلبات حوادثك سیرینی ، اطوارینك تنوعنی تتبع ایدنلر کورورلرکه : حادثات ، دائما مستقیم بر جاده اوزرینه سیر ایدر ؛ حادثاتك سیر وحرکتنده طفره ، آتلامه یوقدر ؛ دائما برنجی قدمه‌دن ایکنجی‌یه ، ایکنجی‌دن اوچنجی‌یه چیقمق صورتیله یورور .

حال بوکه شمدی‌یه قدر بووادیده یازی یازان ، سوز سویله‌ین ذوات کرامك امت اسلامیه‌نك اصلاحی ایچون اورته‌یه قویدقلری شیلره عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق ، بونلرك هپسنك طفره نوعندن اولدیغنی کوریورز ، بو ایسه زمانك سیر وحرکتنده ، احوالك تقلباتنده محال اولان بر شیدر ؛ دها طوغریسی نا بوسمدر . چونکه اصلاحاته باشلامازدن اول اصلاحاتی کوچلشدیرن ، هر تورلو اصلاحاته مانع ، انکل اولان عقبه‌لری نظر دقته آلمق ، اونلری نه صورتله آتلامق لازم اولدیغنی ، دوشونمك الزمدر ؛ اکر اونلر اورته‌دن قالقارسه او زمان ایستنیلان اصلاحاته قولایجه‌جق ایریشیله‌بیلیر . فقط ، بو موانع عظیمه طریق اصلاحده حائل اولوب قالدقجه ، بو موانعك‌ده عوام وخواص اوزرنده نفوذ وحاکمیتی باقی اولدقجه مطلوبه وصول ــ اوروپالیلرك اولجه سلوك ایتدکلری طریقه ، یاخود ژاپونلرك ترقی یولنده تعقیب ایتدکلری مسلکه سلوك ایتمدکجه ــ محالدر . برنجی صورتده افرادملتك مضرت ومنفعتنی اکلایه‌جق درجه‌ده علم وعرفانه مالك اولمسی ، ایکنجی صورتده‌ده ملوك اسلامیه‌نك بوخصوص ایچون یاردم ایتمسی ، دها طوغریسی اصلاحاته اصل اونلرك باشلامسی لازمدر .

یوقاریده دیمشدم‌که : اصلاحاتك اوکنده انکل اولان موانعی محو ایتمك ، عقبه‌لری آتلامق لازمدر . شمدی اونلرك نه کبی شیلر اولدیغنی اکلاتمق ایستیورم . بوعقبه‌لرك :

برنجیسی **منفعت ذاتیه‌در** ؛ هر هانکی بر ملتك افرادی آره‌سنده منفعت ذاتیه فکری نمو ایدر ، منفعت ذاتیه ، منفعت عمومیه‌یه غلبه چالارسه اوملتك اصلاحی متصور دکلدر ؛ بواویله بر مرضدرکه : برکره سرایت ایدنجه قولای قولای چیقماز ؛ مع التأسف بن اویله کوریورم‌که : بزده بو مرض مزمن بك زیاده انتشار ایتمشدر ؛ اك کوچکمزدن اك بیوکمزه وارنجه‌یه قدر دوشوندیکمز برشی وارسه اوده منفعت ذاتیه‌در ؛ منفعت عمومیه ایکنجی درجه‌ده قالیور ؛ منفعت ذاتیه‌مز ایچون ــ ایجاب ایدرسه ــ هر فنالغی یاپمقدن چکنمیورز ؛ اما آره‌ده وطن کیده‌جك ، دین محو اولاجقمش بوکا اهمیت بیله ویرمیورز . حتی بن اویله کوریورم‌که : کندیلرینی ملتك منور قسمندن صایان برچوق کیمسه‌لر بیله منفعت ذاتیه‌لری پشنده قوشیورلر ؛ هانکی جریان دها زیاده منفعت تأمین ایدیورسه اونك باشنه کچه‌رك کندی منفعتلری ایچون اونی ترویجه چالیشیورلر . خلاصه بوخبیث فکر افراد ملتدن تماماً چیقمدقجه صلاح امت مأمول دکلدر ؛ بناءً علیه اك اول ، منفعت عمومیه ایچین منفعت ذاتیه‌نك فدا ایدیله‌جکی فکرینی ملتك ذهنه یرلشدیرمك لازمدر .

اصلاح امته انکل اولان عقبه وموانعك ایکنجیسی‌ده **عصبیت قومیه‌در** . ملت اسلامیه آره‌سنه صوقولان عصبیت قومیه فکرینك تولید ایتدیکی ، وبوندن صوکره انتاج ایده‌جکی فنالقلری انسان کوز اوکنه کتیردکجه ملت اسلامیه‌نك نجات وفلاحندن ، ترقی یولنده ایلری کیده‌بیله‌جکندن تمامیله امیدینی کسویر ، بتون امیدلر یأسه منقلب اولیور . چونکه انسان ، برکره اسلامك اصلاح ذات بین حقنده‌کی

احكام عاليه‌سنى دوشونور ، برده افساد ذات بين ايچون نه صورتله چاليشلديغنى ايشيدير ، حتى كندى كوزلريله كورورسه ، آرتيق : « بو ملتك صلاحى ممكن دكل » حكمنى ويرمه‌يه مجبور اولور . اسلام ، ايكى كيشى آره‌سنده‌كى منافرتى قالديرمه‌يى الك بيوك عبادت صاييور ؛ يالان سويله‌مك حرام اولديغى حالده بو خصوصده يالان سويله‌مه‌يى تجويز ايديور ؛ حال بوكه بو كونكى منور ذاتلر اقوام اسلاميه آره‌سنه منافرت صالمقدن بشقه برشى ياپميورلر .

شبهه يوقكه امت اسلاميه ، مغايرات جنسيه‌يى قالديروب آنجق متفرق اولان اعضاسنى يكديكرينه ضم ايتمشلر ، كلمه‌لرنى توحيد ايتمشلردى. اسلام ، بر وجود اولديغى جهتله او وجوده انتساب ايدنلرك سوزلرى ، غايه‌لرى وجههٔ عزيمتلرى ده بر اولمق لازمدر. بر كره بو رابطه انحلال ايدر ، هر قبيله كندى نامنه جمعيتلر تشكيل ايدر ، قلوبلر آچارسه ملت اسلاميه‌نك محوى - لا سمح الله - محققدر. چونكه وجود پارالاندىغى كبى قوت انقسام ايدر ، سلطنت وحاكميت ده تزلزله اوغرار . برچوق اجزادن مركب اولان ايپك اجزالرى انحلال ايدنجه قوت ومتانتى ضايع اولارق ثقلته تحمل ايده‌مديكى كبى اسلامده عنصرلره آيرلنجه بالطبع اولكى قوت قالماز ؛ قوت قالمانجه اسلامك خصم بى امانى اولان اجانب امت اسلاميه‌يى هيچ زحمتسز يوتار ، قولايجه‌جق هضم ايدر.

امام احمدك حضرت معاذدن نقلاً روايت ايتديكى شو حديث شريف نه قدر معنيداردر : « ان الشيطان ذئب الانسان كذئب الغنم يأخذ الشاة القاصية اياكم والشعاب والتفرقة وعليكم بالجماعة = شبهه يوقكه - قيون قوردى كبى - شيطانده انسان قوردى‌در : سوريدن آيريلانى يه‌ر ؛ اى امتم سز ، يكديكريكزدن آيرلمه‌دن ، متفرق بر صورتده يشامه‌دن صاقنك ، دائما مجتمعاً يشامايه باقيكز ؛ صوكره اطرافكزده اولان قوردلر سزى قاپارلر . . . »

انسان ، بر بو حديث شريفى دوشونور ؛ برده بو كونكى اسلاملرك حال اسف اشتمالى نظر تدقيقدن كچيررسه : دين اسلامك جمهور مسلمينى دائما طريق وحدته سوق ايتمه‌سنده ، اخوت دينيه‌يى تقويه ايله امر ايتمه‌سنده نه كبى حكمتلر مندمج اولديغنى اكلامقده كوجلك چكميور . دين اسلامك بوندن مقصدى بشقه دكل ، ملت اسلاميه آره‌سنه دسائس ابليسيه ، شهوات نفسانيه اولان عصبيت قوميه فكرينك تمكن ايتمه‌سنى منع ايتمك ايدى ؛ مع التأسف فرنكلر بو فكرك‌ده يرلشمه‌سنه موفق اولديلر . مسلمانلقدن بشقه برشى طانيمايان افراد اسلاميه‌يه : « اى عرب قهرمانى ، اى ترك بهادرى ... » ديديرمه‌يه موفق اولديلر. خلاصه وحدت اسلاميه‌يى زير وزبر ايدن بو عقبه آتلانمدقجه ، بو فكر اورته‌دن قالقه‌رق اسلامك بر وجود اولديغى بتون قلبلرده تمركز ايدوب افكار اسلاميه توحيد ايدلمدكجه عالم اسلامك كسب صلاح ايتمه‌سنى اميد ايده‌ميورم ، عزيزم .

اوچنجى عقبه‌ده طرق ومذاهبك اختلافيدر . صاقين بونى اهميتسز برشى ظن ايتمه‌يكز ؛ بنجه بوده الك مهم بر مسئله‌در ؛ حتى امت اسلاميه‌يى يكديكرندن اوزاقلاشديران ، اونلرى بربرينك خصم بى امانى قيلان اسبابدن بريدر ، بلكه ده بر نجيسى طرق ومذاهبك اختلافيدر ، بناء عليه طريقلر ، مذهبلر بيننده‌كى بو مباينت رفع اولنمدقجه ايستديلن اصلاحات ممكن دكل كبى كوريورم .

دردنجى عقبه‌ده : افرادك اخلاق وآدابى افساد ايدلمه‌لرى ايشلمسيدر .
بوكون كوريورزكه : برچوق وسيله‌لرايله افراد اسلاميه‌نك اخلاقى ، آدابى زير وزبر ايدليور ؛ ملت اسلاميه آره‌سنده كيت كيده اخلاقسزلق آلابيلديكنه تعمم ايديور ؛ اخلاق ماليه ، آداب اسلاميه محو ايدلمه‌يه چاليشليور ؛ بناء عليه بو كبى شيلرده تماميله اورته‌دن قالدرلارق بو واديده اجالهٔ قلم ايدنلر تجزيه ايدلمدكجه ملت اسلاميه‌نك صلاحى مأمول دكلدر.

بشنجى عقبه‌ده : علماى دينك درجه‌سنى نظر امتده دوشورمه‌يه چاليشلمسيدر .
برچوق زماندنبرى دركه : بو طريقه سلوك ايدلديكنى كوريورز . هر وسيله‌دن بالاستفاده علماى دين ، لوم وتحقير ايدليور ، امتى ارشادده قصور ايتدكارى ؛ بناء عليه فلاكتلرك باشليجه مسببلرى كنديلرى اولدقلرى سويلنيورده ، عالمانك بو سكوتنه سبب نه اولديغى سويلنميور . بحق دوشونيله‌جك اولورسه علماى دينك هر جهتجه پك معذور اولدقلرى كورولور . لكن بو فكرده اوروپادن كلدكى جهتله اويله اوزون اوزادى‌يه دوشونيلمك ايستنميور ؛ اوروپاده ملتك ترقيسنه سد چكن صنف روحانى اولديغى ، رؤساى روحانيه‌نك نفوذ وحاكميتى قالقمادقجه اوروپاليلر نائل ترقى اولمدقلرى جهتله بزم افكار منوره‌دن اولانلرده بويله ياپمق ايستيورلر . دوشونه ميورلركه : علماى دين هيچ بر وقت ترقى‌يه انكل اولمق - اوروپاده رجال دينك ياپديغى كبى - ايستمه‌مشلردر ؛ مؤلفات اسلاميه تدقيق ايديليرسه ، هپسنك عصره اوفق ، ناسه ارفق اولان احكام ايله ، حريت افكار ايله مالى اولديغى تظاهر ايدر ؛ فقط مقصد حقيقتى اكلامق دكل ، علماى دينى نظر امتده فنا كوسترمك دركه : بونك نتيجه‌سنده‌كى وخامت معلومدر .

ايشته عزيزم ، صايمش اولديغم شو عقبات خمسه‌يى كمال مهارتله آتلايه‌رق بو واديده‌كى موانعى تماماً محو ايتمدكجه - فكرمه كوره - ملت اسلاميه‌نك كسب صلاح ايتمه‌سى دائرهٔ امكان خارجنده‌در ..... »

آوقيل احمد حمدى

تراجم احوال

لالى احمد افندى

مفتى الثقلين علامه ابن كمال مرحومك حلقهٔ تدريسنده يتيشن نجباب كمال اولان فضلادن اولوب (داروخان) ايدى . اكمال تحصيلدن صوكره استاد فضائل نهادينك امر وتنسيبلرينه اتباعاً مسلك قضايه سالك اوله‌رق حسب الوظيفه برخيلى سياحت وبو وجهله ايفاى وظائف شريعت ايلادى. آخر مأموريتى اولان (آماسيه) قاضيلكنده ايكن (۹۷۱) تاريخنده ارتحال دار آخرت ايتدى . علوم مدونه‌ده وبالخصوص فقه ، فرائض ،

ادبیاتده بهرهٔ کلی صاحبی اولدیغنه آثار فاضلانه وادیبانه‌لری شاهد عادلدر. آثار مبحوثه غیر مطبوع اولوب کوروله‌بیلنلری بروجه آتی‌در:

(۱) مجمع‌المسائل‌الشرعیة فی‌علوم‌الدینیة (اسمی مسماسنه مطابق بر اثر دینی اولوب بر نسخه‌سی مغنیسا ملحقاتندن آق حصار کتبخانه‌سنده واردر)

(۲) اسماءالنبی (بر نسخه‌سی خالص افندی کتبخانه‌سنده واردر)

(۳) امثله شرحی (« « « « « «)

(٤) ترجمهٔ قصیدهٔ برئه (منظومه‌در)

(٥) تحفة‌الخواص فی ترجمه‌درة‌الغواص (ادیب‌عربی امام‌حریری‌نك نحو وغلطات لغاتدن باحث اثر مشهورینك ترجمه‌سیدر)

(٦) دقایق‌المیزان فی مقادیرالاوزان (عروضدن براثر ادبی‌در)

(۷) ترجمهٔ قصیدهٔ تائیه (ابن فارض حضرتلرینك مشهور آفاق اولان قصیدهٔ عارفانه‌لرینك ترجمه‌سیدر) .

(۸) مجمع‌القواعد ومنبع‌الفوائد (قواعد فارسیه‌یه دائردر) .

(۹) قوانین صرف فارسی

(۱۰) علم فرائضدن برمتن متین (برده شرح یازمشلردر)

السنهٔ ثلثه‌ده انشاد نظمه مقتدر ایدیلر. تخلصلری (لالی) در.

بروسه‌لی

محمد طاهر

مکاتیب

هندستانده‌مخابرمخصوصمزدن :

هندستانده طب قدیم یونانی

بورایه ـ یعنی اکنهوره ـ حاذق الملك حضرتلریله برابر کلدم . مومی الیه طب یونانی‌یی احیا ایتمك ایچون دهلی‌ده بویوك برقولژ ایله بر قادین خسته‌خانه‌سی تأسیس ایتمك ایستیور . مؤسسات مذکوره ایچون اون بیك لیرا بوآنه قدر اعانه طوپلامش واعانات مذکوره‌نی یوز بیك لیرایه ابلاغ اینه‌جکدر .

طب قدیم یونانیده ، اك‌زیاده هندستانده ماهر اولان طبیب حاذق‌الملکدر . بو ذاتك بویوك جدی سمرقنددن هند ایمپراطورلرینك معیتنده بیك عسکر قوماندانی اوله‌رق هندستانه وقتیله کلمشدر . صوکره‌دن بو عائله خدمت حکومتدن چکیله‌رك ، انزوایی ترجیح ودرویشلکی اختیار برمدت صوکره ده طبابته سلوك ایتمشلردر .

(حاذق الملك) ك بویوك پدری طبابتده عظیم بر شهرت احراز ایتمشدر . برچوق‌یکی‌علاجلر ایجادایده‌رك ، امراض مزمنه‌ومهلکه‌یی‌ده تداوی‌یه موفق اولمشدر . یوز سنه‌دنبرو بوعائله طبابتله اشتغال‌ایدیبور. اولرینه کلن خسته‌لره بادهوا باقدقدن صوکره مجاناً علاج دخی آنلره ویریورلر. خارجه، قصبه خارجنه ـ یعنی بشقه شهرلره ـ چاغریله‌جق اولورلرسه اوزمان پاره آلیرلر . حال حاضرده کی حکیم محمد اجمل خان ویزیته اوله‌رق کونده بیك بشیوز روپیه پاره آلیور .

نبض ایله قاروره‌دن مریضك بالجمله حالاتنی ، امللرینی ، شکایتلرینی آکلایورلر . قوللاندقلری علاج ایسه اوت وعقاقیر ونباتات اقسامنه عائد بولنیور .

طب قدیمه عائد بر چوق کتابلر الیوم هندستانده ایادیٔ تداولده موجوددر . اصطلاحات طبیه هپ عربی وفارسی اوله‌رق استعمال ایدیلیور . تداوی بر آز فضله سوربیور ایسه‌ده ، خسته‌لق کوکندن دفع وازاله ایدیلیر .

اصطلاحاتلرینك بعضیسنی نمونه اوله‌رق قید ایدیبورم : سرسام، سهر . رعشه ، صرع ام الصبیان ، سکته ، مالیخولیا ، فالج ، خدر ، دوران‌سر ، نزول الماء ، خناق ، ذات الجنب ، ضیق‌النفس ، سعال ، نفث الدم ، سل‌دق ـ ورم دیمکدر ـ تفریح وتقویت قلب ، خفقان ، مراق،اختلاج، استسقاء ، ورم‌طحال ، یرقان ـ صاریلق خسته‌لغیدر ـ اسهال ، قبض ، ورم معده ، قولنج ، پیچش ، ضعف‌گرده، ذیابیطش، سلسل بول ، حرقت بول ، عسر البول ، ضعف باه ، کجی و لاغری قضیب ، اختناق‌رحم ، احتباس طمث ، وجع المفاصل ، عرق النسا ، برص ، جذام ، جرب خارش ، طاعون ، وباء ، آتشك ـ فرنکی خسته‌لغی دیمکدر ـ سوزاك ـ بل صغوقلغی‌در ـ .. حاصلی بوکا مماثل اصطلاحات پك‌چوقدرکه برقاچی ایله اکتفا ایدیبورم .

ادویهٔ یونانیه ایسه بر قاچ قسمه منقسمدر : محلول ، غیر محلول ، معجون ، مرکب ، مفرد . صره ایله آنلری‌ده درج ایدیبورم . بونلری اوکرنمك وتتبع ایتمك ایچون چوق زحمت‌چکدم :

۱ — (۱) اطریفل
۲ — (ب) باسلیقون
۳ — (ت) تریاق ، توتیا
٤ — (ج) جوارشات
٥ — (ح) حبوب ، حلوا
٦ — (خ) خمیره
۷ — (د) دوآء (مثلا دوآءالمسك ، دوآءالکرکم کبی)
پرده (دیاقوزه)
۸ — (ر) رب : — رب انار، رب مبه ، رب انکور کبی .
، روغن : روغن بابونه ، بنفشه ، یلسان کبی .
، روح : روح بادیان ، روح شاهتره کبی .
۹ — (س) ستون: توز علاجلریدر . سفوف کذا .
سرکه ، سکنجبین .
۱۰ — (ش) شربت .
۱۱ — (ض) ضماد .
۱۲ — (ط) طلا
۱۳ — (ع) عرق
۱٤ — (ق) قرص ، قیروطی
۱٥ — (ك) کل — سورمه دیمکدر — . کشته جات : — مثلا (کشتهٔ حجرالیهود) ، (کشتهٔ زمرد)، (کشتهٔ طلق) (کشتهٔ پولاد) ، (کشتهٔ قرن الایل) کبی
پرده کل قند

١٦ — (ل) لعوب : — لعوب الاسرار ، لعوب بارد کبی .
لعوق : — لعوق کتان، لعوق آب بشکر کبی .
١٧ — (م) مربی : مربای زنجبیل ، مربای هلیله کبی .
معجون : معجون جالینوس ، معجون اذاراقی کبی .
مفرحات : مفرح شیخ‌الرئیس ، مفرح دلکشا کبی .
مرهم : مرهم رسل ، مرهم جدوار کبی .
١٨ — (ن) نمك — طوز دیمکدر —

حاذق‌الملك حضرتلرینك خانه‌سنه هر کون یوزلرجه خسته کلیر . بوتون وقتنی آنلره حصر ایدر . بوندن بشقه، کندیسنه هندستانك همان هر طرفندن کونده یوزلرجه مکتوب کلیر . مکتوب وتلغرافلره جواب یازمق ایچون ایکی کاتب دائما معیتنده بولنور . مشار الیهك سائر اقرباسی لریده فن طبابتله اشتغال ایدرلر . برادرزاده‌سی (غلام کبریا) خان، کنج اولمقله برابر لسان عربی‌یه بحق واقف وماهر بر طبیب‌در .

حاذق‌الملك ، برص ، جذام خسته‌لقلریله تداویسی مشکل اولان برچوق امراضی اصول طب قدیم یونانی اوزرینه معالجه وتداوی ایلمشدر . بر چوق انکلیزلرده بو ذاته مراجعت ایدییورلر . دهلی‌ده کوزل واصول جدید ترتیب وانتظامی ایله یکی بر (یونانی دواخانه) — اجزاخانه — کشاد ایتمشدر . بونی زیارت ایتدم . جداً نظیف ، منتظمدر . علاجلرك فیآتی‌ده اوروپا علاجلرینه نسبتله صوك درجه اوجوزدر .

حاذق‌الملك هندستانك بالجمله اشراف واعیانی ، راجه ونوابلری نزدنده شهرتشماردر . خسته اولدقلری زمان کندیسنی تداوی ایچون چاغیررلر . رامپور نوابی حضرتلری مشار الیهك علاجندن بشقه بر شی استعمال ایتمز . کندیسنه آیلق بیله تخصیص ایتمشدر .

(حاذق‌الملك) حضرتلرینك القابندن بریده (رئیس اعظم دهلی) در . ظرف وکاغد اوزرنده قوللاندیغی عباره — خصوصی مارقه ومونوغرامدر — « خیرالاشغال خدمة الناس» حدیث شریفیدر. مشار الیه عربی وفارسی ، اردو لسانلرینه واقف اولدیغی کبی ، صرف ونحو ، منطق ، فقه ، حدیث ، تفسیر ، الهیات ، حکمت علوم وفنوننده‌ده بویوك بر عالمدر . عین زمانده حافظ قرآن شریف دخی بولنیور . مشار الیه هم متدین ، همده متمدندر . خلق ومعاشرت نقطه‌سنده صوك درجه حلیم ومعتدل بر ذاتدر . حاصلی [لیس علی الله بمستنکر ان یجمع العالم فی واحد] جداً بالجمله صفات حسنه‌یه مالك اولان بوذاتك نفوذی هندستانك هر طرفنه سرایت ایتمشدر. دولت وملت عثمانیه‌نك‌ده بویوك محبیدر. کچنلرده بالخاصه سابق بومبای باش‌شهبندر عالیسی خلیل خالد بك افندیله کوروشه‌بیلمك ایچون صورت مخصوصه‌ده بومبایه کیتمشدر.

تأسیس ایلدیکی مدرسهٔ طبیه‌نك اعلا وا کمالی ایچون ایجاب ایدن مذاکراتده بولونمق ایچون لکنهورده انعقاد ایدن (طب قونفه‌رانس) نه هندستان ولایات متحده‌سی والیسی (سرجیمس مستون) ریاست ایتمشیدی . راجه ونوابلردن برچوق کیمسه اثبات وجود ایلدکلرندن ماعدا ، کله‌میانلر طرفندن‌ده مکتوب وتلغرافله بیان معذرت ایدلمشیدی.

برچوق نطقلر تعاطی وایراد اولندی . والینك نطقی پك کوزل ایدی. (حاذق‌الملك) ی چوق ستایش وتشبثنی تبریك ایلدی . قونفه‌رانسك ختامنده‌ده حضارك فوتوغرافلری آلندی. حاذق‌الملك حضرتلرینك نطقی پك عالمانه وفاضلانه ایدی . بر ایکی مشهور شاعر طرفندن بلیغ منظومه‌لر قرائت اولندی . قونفه‌رانس پك پارلاق بر صورتده اکمال ایدلدی . حکومت محلیه طرفندن مذکور مکتب طبیه‌یه معاونت ایدیله‌جکنی ورسم افتتاحنی هند والیٔ عمومیسی بالذات اجرا ایده‌جکنی وعد ایلمشدر. حاذق‌الملك، ایکی سنه اول انکلتره قرالی بشنجی جورج حضرتلرینك لوندره‌ده‌کی مراسم تتوجیه‌سنده بولونمق اوزره حکومت طرفندن دعوت اولنمش ومعاودتنده استانبوله اوغرادیغی اثناسنده عاجزلریله معارفه پیدا ایتمشیدی . اشبو فقیر کندیلرینی بعض محترم ذواته ، رؤسای اموره اوصیره‌ده تقدیم ایدرك ، مملکتمزك امور اداره‌سی حقنده برچوق تتبعاتده بولنمشیدی .

مشار الیه استانبولده ایکن بالجمله کتبخانه‌لری کزمش وطب یونانی‌یه عائد ال یازیسیله یازیلی پك استفاده‌لی اسکی بر کتابه تصادف ایلمش وآنی استنساخ ایتدیرمشیدی .

بوذاته دولتمز طرفندن بر نشان ویا بویوك بر مدالیه ویرلسه هر حالده فائده‌دن خالی اولمدیغی کبی ، بالجمله هند مسلمانلرینك ممنونیتلرینی‌ده موجب اوله‌جقدر .

لکنهوردن : س . م . توفیق

حجاز مکتوبلری :

حجاز تیمور یولی

مؤسسات فنیه واقتصادیهٔ ملیه‌مزك اك مهملرندن بریسی اولان ، وسنه‌دن سنه‌یه متزاید حاصلاتیله ، انتظامیله ، تکملجه ، متوالی انکشافیله ، طولاً ومادةً حصوله کلن ترقی وتوسعیله ، تأسس ایدن هیئت ملیه‌یه افتخارلر بخش ایده‌جك بر ماهیت آلان (حجاز تیمور یولی) مطبوعاتمزك ستایشلرینه وبوستایشلرله عالم اسلامك انظار رغبتنده لایق اولدیغی مرتبه‌یه وصوله بر احتیاج مبرمله محتاج ایکن نه‌دوائر متعلقه‌سنك نه‌ده مطبوعاتله مناسبتدار اولان ملتپروران وطنك بوبابده اوراق حوادثه بو مؤسسهٔ ملیه ودینیه حقنده معلومات ایستاتستیقیه ، واقتصادیه اعطا ایتمدیکی کوریلیور .

عالم اقتصادیاتده (اعلان) تشبثاتنك نه بیوك موقعی اولدیغی ومؤسسات اجنبیه‌نك اعلان ایچون نه‌مهم فدا کارلقلرده بولوندیغی ، وبوسایه‌ده طریق استفاده‌ده نه‌قدر ایلری کیتدیکی دوشونیلورسه ... مالی وعمومی بر فداکارلغك ملکمزده ایلك ومعتنا بر نمونه‌سی اولمق ، وظیفهٔ دینیه‌ده ایفا ایلدیکی سهولتده بر ماهیت مبجله‌یه مالك بولونمق اعتبارلریله باشده مطبوعات وطنیه اولدیغی حالده هر فرد عثمانی‌یه نصل بر وظیفه ترتب ایلدیکی تصدیق اولونور.

درعا — بصری اسکی شام خطی ایله حوران وجبل دروز تجارتنه واسطهٔ یکانه تشکیل ایلمش ، وقرق کیلومترولق بر قسمی انشا ایدلمش اولان حیفا — قدس خطی ایلده فلسطین خطه‌سنك منطقهٔ داخلیه‌سی تجارتنه بر مجرای معتنا حالنی آلمه باشلامش والیوم ١٥٠٠ کسور کیلومترو طوله ، بش قول اقسام ممدوده‌یه مالك اولان بو خط ، حجاج نقلیاتنده قزانه‌جغی مادی، معنوی منافعی ، جنوبی سوریه ایله فلسطین قطعه‌لری تجارتنده احراز ایلیه‌جکی موقع

اقتصادیسی ایله عثمانلی اولکاسنده‌کی تیمور یوللرینک طولاً ده ، اهمیةً ده ، مالاً ده اڭ برنجیسی اوله‌جقدر . بو اهمیتی برقاچ هفته اول عسکرلك نقطهٔ نظرندن تدقیقات اجرا ایدن هیئت عسکریه‌نك تقدیرلرله تصدیق ایلدیکده موثوقاً خبر آلندی .

اون سنه اول بحریه . ضابطاندن ومهندسخانهٔ بری همایونك یتشدیردیکی عسکر وسیویللردن ماعدا مأمورین متخصصه ، وبرطاقم اجانب ایله مهارت خصوصنده اونلردن کری قالمایان یرلی برقاچ صنعتکاردن ماعدا وسائط اجرائیه‌یه مالك اولمایان بو مؤسسه‌نك بوکون یوزلرجه صنعتکار ، یوزلرجه مأمورین فنیه ، یوزلرجه مستخدمین متخصصه یتشدیردیکی وفن ایله ، صنعت ایله تماسی پك محدود اولان افراد ملتدن پك چوغنی صنعته ، فنه آلیشدیره‌رق برعنصر فعال ، برزمرهٔ بخاتیکی میدانه کتیردیکی یاد وتذکار ایلدکجه هرمرد وطنپرورك افتخارله حظ وجدانی ایله متحسس اولماسی قابل دکلدر .

اقتصاداً ید استیلای اجانبده ایکلین وطنك هرهانکی برکوشه‌سنده شمندوفر دینلنجه خاطرینه اجنبی سرمایه‌سی ، اجنبی لسانی ، اجنبی یازیسی . . . شامل برتوجهله اجنبی موجودیتی کلن هرعثمانلینك ینه اووطنك برکوشه‌سنده کندی سرمایه‌سی ، کندی لسانی ، کندی یازیسی بولونان ، وحاصلاتی ینه کندی خزینهٔ ملیه‌سنه کیره‌جك اولان برشمندوفری ، همده وفرت طولایله ، انتظام معاملاتیله ، کثرت منافعیله معتنا بر شمندوفری بولوندیغنی دوشونمسی ، وبو دوشونجه‌سنی کندی محصول فدا کارلیسی ، کندی همت عالیجنابانه‌سی ایله میدانه کلن بو خط حقنده حاصل ایلیه‌جکی معلومات ایله تزیین ایده‌رك مستغرق حظوظ اولماسی آز بر مظهریت دکلدر .

حجاز تیمور یولی منابع وارداتندن اڭ مهمی حجاج ودواتر نقلیاتی اولوب خطك کیتدکجه تکمل ایدن وسائط وادوات نقلیه‌سنه ، وسیر وسفرده کوزه‌دیلن سرعت وانتظامه کوره پك زیاده یوکسلمسی اقتضا ایدن واردات مذکوره ایتالیا محاربه‌سنك مبدأندن بالقان محارباتنك صوکنه قدر مرور ایدن ایکی سنه ایچنده محاربات مذکوره‌نك تأثیراتی تحتنده بر انکشاف تام ارائه ایده‌مامش ایسه‌ده تیمور یولی اداره‌سنك اتخاذ ایتدیکی تدابیر واجرا ایتدیکی تسهیلات وتشبثات جدیه سایه‌سنده تزایدن محروم‌ده قالمامشدر .

۳۲۸ سنه‌سنده حجاج نقلیاتی حاصلاتی تقریباً ۱۱۹۷۰۰ لیرایه و ۳۲۹ سنه‌سنده‌ده حال حربك دوامندن طولایی حجاج عددی تزاید ایتدیکله برابر ۱۴۰۷۸ لیرا فضله‌سیله ۱۲۲۸۷۸ لیرایه بالغ اولمشدر .

ربیع الاول ، رجب ، شعبان ، ورمضان آیلری ایچنده فوق العاده تنزیلاتله حیفا وشامدن مدینهٔ منوره‌یه عزیمت وعودت بیلتلری ترتیب وفروخت ایدلمی بو ایکی سنه ایچنده سنویهٔ حاصلاتی خیلیجه یوکسلتمش ، و ۳۲۸ سنه‌سنده بو بیلتلردن ۹۵۵۶ لیرا حاصل اولمش ایکن (۳۲۹) سنه‌سنده « ۱۴۶۵۶ » لیرا فضله‌سیله « ۲۴۲۱۲ » لیرا حصوله کلمشدر .

سنه‌دن سنه‌یه مقداری تزاید ایدن وقسم کلیسی آمریقا ، وانکلتره‌دن کلن سیاحین اجنبیه نقلیاتندن‌ده ۳۲۸ سنه‌سنده «۴۶۹» لیرا و ۳۲۹ سنه‌سنده «۴۳۰» لیرا فضله‌سیله ۸۹۹ لیرا واردات الده ایدلمشدر .

من حیث المجموع ۳۲۸ سنه‌سی یولجی واردات عمومیه‌سنك بالغ اولدیغی « ۱۶۷۵۷۰ » لیرایه نسبةً ۳۲۹ سنه‌سنده « ۱۶۸۵۷ » لیرا فضله‌سیله «۱۸۴۴۲۷» لیرا یولجی حاصلاتی وقوعبولمشدر .

حجاز تیمور یولی ، ادای فریضهٔ حج ایچون سنوی اقطار عالمدن خطهٔ مبارکهٔ حجازیه‌یه کلن ۱۰۰ بیك رادده‌سنده‌کی حجاجدن انجق ۲۷۰۰۰ کیشیسندن مستفید اولمقده ومکه ـ مدینه ومکه ـ جده آراسی خطوط حدیدیه‌سنك هنوز غیرممدود اولماسی حسبیله پك بیوك برکتده استفاده ایده‌مامکده‌در .

الحالةهذه اون اوچ کون براً سیاحتی ایجاب ایتدیرن مکه ـ مدینه آراسی دوه ایله قطع ایدن وبناءً علیه برچوق مزاحمه دوچار اولان حجاجك مدینهٔ منوره زیارتنی قبل الحج حجاز تیمور یولیله بالعزیمه ادا ایده‌بیلمسی ایچون دمیر یولی اداره‌سی خیلی فدا کارلقلر اختیار ، وبرچوق تشبثات تسهیلیه اجرا ایلدیکی حالده ثمرات نافعهٔ کلیه اقتطاف ایده‌مامشدر . بوکاده شمال جهتی حجاجنك اجنبی وابور قومپانیه‌لرینك غیر مشروع انتریقه‌لرینه متابعتدن قورتیله‌میه‌رق استراحت ومنفعتلرینی استحصاله موفق اوله‌مامالری والا یکی متجاوز جنوب حجاجنك [هند ، جاوا حجاجی بومیانده‌در] ده اجرت نقلیه قنال مصرفنك انضمامیله مصرف یکونده درتیوز غروش راده‌سنده برفرق حاصل اولماسی سبب مستقل تشکیل ایدییور .

ایکنجیسی اشیای تجاریه ، ویولجی اشیاسی وارداتیدرکه مناقلات عسکریه داخل حساب اولمامق اوزره ۳۲۸ سنه‌سنده « ۸۹۴۳۱ » لیرایه بالغ اولان بوواردات ۳۲۹ سنه‌سنده « ۹۸۲۰۴ » لیرایه رسیده اوله‌رق ۸۷۷۳ لیرا فضله تأمین ایتمشدر .

قریباً مدینهٔ منوره‌نك هندستاندن ینبع ورابغ اسکله‌لرینه بحراً وبواسکله‌لردن‌ده دوه‌لرله براً جلب واستهلاك ایلدیکی وصرفیات محلیه‌نك قسم اعظمنی تشکیل ایلین برنج ایله امتعه‌نك طوغرو حیفا اسکله‌سنه وحیفادن‌ده مدینهٔ منوره‌یه دمیر یولیله جلبی ایچون اجورات نقلیه‌جه بعض تنزیلات وتبدیلات اجراسی حالنده ذاتاً جبل دروز ونابلس خطلرینك انضمامیله نقلیات تجاریه مقدارنده آثار تزاید رونما اولان خط عالینك مایهٔ استفاده‌سنده خیلی بر ترفع حاصل اوله‌جقدر .

عمومی برنظرله واردات غیر صافیهٔ سنویه‌سی ۳۲۶۴۳۳ لیرایه بالغ اولان خط عالی ، اوراق نقدیه بدلاتندن حاصل اولوب خزینهٔ مالیه‌دن بوخط حسابنه قید وصرف اولنان « ۲۷۰۰۰۰ » لیرا ایله کرك ایشلتمه وکرك انشاآت متمادیه مصارفنی تأدیه ایتمکده اولوب مکه ـ مدینه ، مکه ـ جده خطلرینك انشاسندنصکره انشاآت وتمدیدات متتابعه‌یه دوامه ، وخزینهٔ ملته خیلیجه برفضلهٔ واردات ادخاله موفق اوله‌جقدر .

خطوط متصوره‌نك اکمال انشاآتنه دکین بوخطك حال حاضرینه کوره تزیید وارداتی ملتزم اولدیغنه کوره بونقطهٔ نظردن بروجه زیر بسط مطالعه‌یه لزوم کوردك . هیئت عمومیه‌سی اجنبیلرك ید تغلبنده قالان تجارت بحریه‌مزه موسم حجاجده ، قره‌دکز واناطولی سواحلندن خطهٔ حجازیه‌یه ، حاجی نقلی ایچون کافی وابورلر تخصیص وسیر وسفر ایتدیرلدیکی تقدیرده وابور اجنبه‌لری انتریقه‌سیله حجاجك قسم اعظمی نقلندن محروم اولان حجاز دمیر یولی ، عثمانلی وابورلرینك سواحل عثمانیه‌دن طوپلایه‌جنی حجاجی اولا حیفایه نقل واوراده انتظار ایله حجاجك مدینهٔ منوره زیارتنی ایفا وعودتلرنده حیفادن جده‌یه ، وادای حجی متعاقب جده‌دن الوب وطنلرینه اعاده وایصال ایتمسی کبی برپروغرام داخلنده حرکتی حالنده کمالیله تأمین استفاده‌یه موفق اولدقدن بشقه حجاجی‌ده دوه سیاحتندن وبوسیاحتك اون اوچ کونلك مزاحم مالا یطاقندن قورتارمقله‌ده آیریجه باعث خیر ومثوبات اوله‌جقدر .

حجاج اسلامیه‌یی اسلام وعثمانلی وابورلرینك نقل ایتمسی نه‌قدر منطقی ومعقول ایسه ، بووابورلرك تعقیب ایده‌جکی خط حرکتدن حجاز دمیر یولنك تأمین استفاده‌یه عزم ایتمسی‌ده اوقدر مشروع ومحق در .

عراق ، ایران قطعه‌لریله اناطولینك جنوب وسوریه‌نك شمال جهتلرندن براً شامه واورادن حجاز دمیر یولیله مدینهٔ منوره‌یه عزیمت وایفای زیارت ایده‌بلك حجاجی دخی بحراً کله‌جك حجاج مثللو تکرار حیفایه نقل واورادن بحراً جده‌یه ایصال ایچونده کافی عثمانلی وابورلری سیروسفر ایتدیرلدیکی تقدیرده شمال حجاج کرامنك همان اکثریسی دوه صیرتنده قطع ایده‌بیلدکجی مسافه‌یی کمال راحتله قسماً شمندوفر وقسماً وابورله قطع ایتمش اوله‌جنی آشکاردر .

جنوب حجاجنه کلنجه بونلرکده طریق بریدن تخلیصی ایچون حجاز تیمور یولینك عزیمت وعودت بیلتلرنده اجرا ایلیه‌جکی تنزیل فیآتدن استفاده‌یه شتاب ایتمه‌لرینی تأمین وتشویق ایلمك ، مطبوعات اسلامیه‌یه دوشن بروظیفه‌در . برطرفدن حجاز تیمور یولی مؤسسهٔ دینیه‌سنك استفاده‌سنه ، دیکر جهتدن فریضهٔ حجی ایفا ایچون پك اوزاق یرلردن کلن دینداشلریمزك خطر ومشقتدن عاری بر صورتده روضهٔ مطهرهٔ نبوی‌یی زیارتلرنده‌کی رجحانی تصریح ایله انلرك سلامت حیاتیه واستراحت مادیه‌لرینه خادم اولان بووظیفه‌نك قدسیتی ایسه ایضاحدن مستغنی‌در .

اساسا هندحاجیلرندن بهرینك بومبایدن جده‌یه وجده‌دن مکه‌یه ، مکه‌دن مدینه‌یه عزیمت وبوطرقله جده‌یه عودت اجرتی اوله‌رق ۱۲۷۳ غروش مصرف تأدیه

ايتمكده اولدقلرينه كوره بومبايدن حيفايه وحيفادن مدينه يه عزيمت ومدينه دن حيفايه ، وحيفادن جده يه عودت ، وجده دن مكه يه عزيمت وبعدالحج عودت مصارف عموميه سی ۱۷۲۲ غروش يعنی يالكز ۳۴۹ غروش قدر فضله دره حجاز دمير يولی ، اجرت نقليه دن برمقدار دها تنزيلات اجرا ايتديكی ، وهند وجاوا حجاجيده فرق متباقی بی سلامت واستراحتله سياحتلری ايچون اختيار ايلدكلری تقديرده جنوب حجاج كرامنكده حجاز دميريولندن امراری ، وحجاج كرامكده آمناً وسالماً وظائف زيارتی ايفا ايتمه لری تحت امكانه ، وبالنتيجه بيكلرجه ليرالق اسلام پاره سی بالاستحقاق خزينهٔ ملته كيرمش اولور .

خط مذكور رؤساسيله مأمورين ومستخدمينك تأمين ترتيبات وتزييد وارداتی ايچون مسبوق خدمتلری ، ومشهود فعاليت ورويتلری سزاوار تقدير اولديغنی خاتمهٔ كلام اولمق اوزره بيان ، وحسن نيت وفعاليتله دوام خدمتلری تمنياتنی اظهار ايلرم .

* * *

شؤون

هندستان :

انور پاشا وهندستان مسلمانلری . — ذی كومريدده اوقونديغنه كوره انور پاشا حضرتلرينك بالجمله عثمانلی عساكرينه تربيهٔ دينيه واسلاميه خصوصنده كی تبليغات عاليه لری هندستان مسلمان قارده شلرمزجه فوق العاده برحسن تأثير حاصل ايتمشدر . بالجمله هندستان مطبوعاتی حربيه ناظرمزك مدح وستايشنه ، دعا وثناسنه حصر مقال ايلمشلردر . پاشا حضرتلرينك امور ديانت حقنده كی اهتمام ودقتلرندن حكومتمزك نفوذ معنويسی هندستانده قات قات آرتمغه باشلامشدر . هندستان هلال احمر هيئتی ميانده حرب اثناسنده درسعادته كلن عليكر طلبه سندن بری بالذات انور پاشا حضرتلرندن عريضه سنه جواباً آلدقلری برمقارنی مطبوعات واسطه سيله نشر ايدرك ، دها زياده مسلمانلرك دعا وثنالرينی پاشا حقنده استجلابه موفق اولمشدر .

بر غزته جی يه حكومت طرفندن اخطار نامه تبليغی . — « ذی كومريد » غزته سنده اوقونديغنه كوره لاهورده انتشار ايدن يومی (زميندار) غزته سی بوندن اول يازديغی مقالاتدن طولايی — كه مسلمانلرك حقوقنی حكومت محليه يه قارشو محافظه ايچونديدی — تعطيل ومطبعه سی ضبط ايدلمش ، بركره ده كنديسندن اوچيوز ليرا جزای نقدی آلنمشيدی . مذكور غزته ، هندستان مسلمانلرينك حقوقنی مدافعه ودولت عليه نك لهنده دائما احالهٔ قلم ايتديكی جهتله ، هر تعطيله اوغراديغنده ، اهالیٔ اسلاميه طرفندن اعانات درج ايدلمش وتكرار انتشارينه معاونت ايدلمشيدی . بوكره (هندستانده انكليز طرز حكومتی) عنوانی آلتنده يازديغی بر مقاله اوزرينه ، لاهور مدعی عموميلكی طرفندن ينه كما فی السابق كنديسنه براخطار نامه كوندرلمشدر . مذكور اخطاره غزته صاحبی طرفندن معقولات وقانون دائره سنده ايجاب ايدن جوابلر ويرلمشدر .

افغانستان :

امير حضرتلرينك رؤسای قبائل ايله اكلاشمسی . — افغانستانده كائن حاجی منكل وقاتادا قبائلنك شوصوك زمانلرده امارته قارشو اعلان عصيان ايتملری اوزرينه امير حضرتلری طرفندن تأديبلرينه مباشرت ايدلمش واخيراً دائرهٔ اطاعته كيرمشلردی . بوكره امير حضرتلری بر فرمان اصدار بويوره رق ، مذكور قبائل رؤسالرينك بر قاچنی كابله جلب ايدرك ، حكومتله آرهلرنده دائمی برصلح عهدنامه سنك امضاسنی تكليف ايلمشلردر . مصالحه نامه يی امضايه كلنلرك سلاحلرينی بولوندقلری حدود واليلرينه تسليمی وعودتلرنده كری آلملرينی لازمكلنلره تبليغ ايتمشلردر . مذكور قبائل افرادينه توزيع ايتمك اوزره اولجه امارت طرفندن حدود واليلرندن برينه كوندريلن مبالغك ويرلمديكنی استخبار ايدن امير مشار اليه حضرتلری ، مذكور واليك عزليله تحت الحفظ اوله رق كابله اعزامنی ده امر ايلمشلردر .

طلبه لك عالمنده :

اجازتنامه جمعيتی

اجازتنامه اخذی طلبه لك حياتنده مستثنا بر آن مسعدتدر . اجازتنامه جمعيتی بر طلبه نك ايام حياتنده كوره بيله جكی بوتون جمعيتلرك ، بوتون مسعود كونلرك فوقنده برتأثير فسونكاره مالكدر . چونكه اوكون آلام ومحنتله كچن برعمر مديدك روز مكافاتی ، يوم آزاديدر . بوزمانه ايريشه بيلمك ايچون اوزواللی طالب علم نه قدر متاعب حياته قاتلانمشدر ! دوش شباتنده بوكون اون اوچ ، اون درت سنه نك حمولهٔ مشاقی روندار . شيمدی فاتحك ، محرق سسلرله تموج ايدن يوكسك قبه لری آلتنده ، عصرك نور عرفان صاحبان فاضل علماسی حضورنده برصمت وسكون بوكولن باشلرك سمای تخيلنده مديد برعمر كذشته نك بوتون آنات وصفحاتی جانلانيور ، نظر خيالی اوكندن برر سينما سرعتيله كچيور :

درسه باشلاديغی چوجقلق زمانلری ، هنوز درسه چيقان خوجه سنك حرارتلی تقريرلری ؛ مدرسه ده بر حجره يه صاحب اوله بيلمك ايچون كچيرديكی انتظار دوره لری ؛ دها صوكرا دزد معيشتله طولاشديغی مملكتلر ، دوچار اولديغی انتقاللر ؛ ضيادن محروم راطب قبه لر ، طاش بووالر ايچنده بيشيرديكی يمكلر ؛ « آطه لی » نك « فليتأمل » نده كی وجه تأملی بولمق ايچون كچيرديكی كيجه لر ؛ منطقك تميز ، توكنمز قضيه لرينه ، قياسلرينه صرف ايتديكی عمرلر ؛ ايكنه ايله قويو قازارجه سنه استحصال ايده بيلديكی قطره لر ، سوكه بيلديكی قلمه لر ؛ صوكرا « تنبيه الغافلين » دن استخراجه ، وعظه چيقمه يه باشلاديغی زمانلر ؛ زمان زمان كومورسز قالديغی ، يئير ا كمكه كچيرمه يه محكوم اولديغی كيجه لر ؛ قارلی ، بوزلی كونلرده درسده صوئوق حصيرلر اوستنده ديز چوروتديكی زمانلر ... حاصلی هپ محنتله ، مشقتله ، محروميتله كچن برعمر پريشان ...

فقط بونلر ضروریدر . بویله صقنتیلر چکیلمه‌دن تحصیل علم ممکن اولورمی ؟ شیمدی قارشوده یوکسك مندرلرده قورولوب اوطوران ، هربری برر موقع ، برر مسند صاحبی اولان استادلر هپ بوصقنتیلری ، بو محنتلری کچیرمه‌دیلرمی ؟ مادامکه بوفدا کارلقلر هپ دین اوغورنده‌در ؛ اوحالده نه بأس وار ؟ ..

واقعـا هنوز لایقیله خدمت ایده‌بیله‌جك بر حالده دکلدرلر . فقط خواجه‌لری‌ده اجازت آلیر آلماز علامه اولمادیدی‌یا . البت اونلرده درسه چیقه‌جق ، تعلم ایتـدیکی عاملری طلبه‌لرینه تعلیم ایده‌جك ، اوصره‌ده اونلرده بررعالم کامل اوله‌جقلردر ...

زواللی طلبه کندینی تسـلیه ایچون فکرینی ، ذهنی نه‌صبور ، نه نه قناعتکار مجرالره‌سوق ایدیور . کلفت نسـبتنده نعمته نائل اوله‌میان بوفدا کار کنجلر بو درجه اهمال ایدیلمه‌سـه ، مکتبلیلره ابذال اولونان ملیونلرجه لطف وعاطفتلرك جزئی بر قسمی‌ده بونلردن دریغ اولونماسه البت بو چالشقان ، بوغیور ، فی‌سبیل‌الله وقف حیات ایدن بوفدا کار اردونك تجهیزاتی ، تسلیحاتی باشقه درلو اولور ... برمکتبلی دیپلومه آلیرکن تعیین اولنه‌جغی مأموریتی دوشونیور ؛ برطلبه ایسه اجازتنامه آلیرکن دینه نه‌صورتله خدمت‌ایده‌بیله‌جکنی تصورایدیور . آره‌ده نه‌قدر فرق وار ! ..بونلرك تقدیر اولوندیغی‌زمان دین‌ایچون نه‌مسعودکوندر ! ..

⁂

اجازتنامه اعطاسی مراسم مخصوصـه‌یه تابعدر . اولجه بو مراسم مطنطن برصورتده اجرا اولنورکن اوچ ، درت‌سنه‌دن بری هرنه‌دنسه ترك اولونمشیدی . بوسنه ینه احیا اولندی .

اجازت‌اعطاسی‌مراسمی‌طلبهٔ‌علومك درسلری کسیلمك‌اوزره‌بولوندیغی جمـادی‌الاخرده اجرا اولنور . اجازت ویریله‌جك کون دارالخلافه‌نك بوتون طلبه‌لك عالمنده بر یوم مخصوص تشـکیل ایدر . او کون هرطلبه صاریغنی دوزه‌لتیر ، تمیز جبه‌سنی کییر ، دها ایرکندن مراسمك اجرا اولونه‌جغی جامعه کلیر . میعاد معین حلول ایدنجه مدعوین کرام‌ده برر ، ایکیشر تشریفه باشلارلر ؛ تشریفـاتجیلر طرفندن اوطوره‌جقلری یرلر کوستـریلیر . دارالخلافه‌نك اك بویوك علماسی ، اك بنام فضلاسی او کون مدعودر . جامعك اورته‌سنده ، برر آرشون یوکسکلکنده‌کی درس شیلته‌لری ، صـدفلی مزین رحله‌لرله بردائره تشـکیل ایدیلیر . شیلته‌لرك اوزرینه نفیس سجاده‌لر اورتولور . التمش ، یتمش قدر علمای کرام شـیلته‌لره ، دیکر مدرسـلرده بونلرك اطرافنه اوطورورلر . طلبهٔ علوم ایسـه رحله‌لر او کنه سربیلیرلر . دائره‌نك تام اورته‌سـنده طوپ قندیلنك آلتنده اجازت آله‌جق‌طلبه افندیلر‌بینشلره بورروندکلری حالده صیره‌لانیرلر . ارقه‌لرنده ینه‌بینش کیمش اوچ‌درت‌تشریفاتجی طلبه مراسم نهایتنه قدر آیاق اوستی طورورلر . اجازت ویره‌جك خواجه افندی صیره ایله دیزیلن شیلته‌لرك اورته‌سنده اوطورور . اکر اونكده خواجه‌سی حیاتده ایسه‌صاغ طرفنه کچیرر . خوجه افندینكده اوکنده مزین‌رحله اوزرنده یالدیز قابلی اجازتنامه‌لر طورور .

اولا کوزل سسلی حافظلر ، قراافندیلرعشرلر اوقومه‌یه باشلارلر . مراسـمك اك لطـیف ، اك روحانی زمانی بو آندر . عشرلر بیتنجه کوشه‌ده آیریجه حاضرلانان یوکسك برشیلته‌اوزرنده اوطوران برخوجه افندی لاعلی التعیین طلبه افندیلردن برینك اجازتنامه‌سنی یوکسك سسله اوقور . اجازتنامه‌ده علمك ، تحصیل‌علمك‌محاسنی ، بعده‌حضرت فخرکائنات صلی الله علیه وسلم افندمزه قدراستادکرام‌حضراتنك‌سلسله‌سی‌مندرجدر . اجازتنامه قرائتی یاریم سـاعت قدر دوام ایدر . متعاقباً قارشوسنده‌کی خواجه افندی اوزون بردعا ایدر . بعده طلبه‌لر تشریفاتجیلر دلالتیله برر برر اولا خوجه‌سنك خوجه‌سـنك النی ، ثانیاً اصل خوجه‌سـنك ألنی اوپر ، اجازتنامه‌سنی آلیر ، جبنه قور . بعده صـیره ایله شیلته‌لرده اوطوران بوتون علمای کرامك اللرینی اوپرلر ، صوکرا ینه صره ایله یرلرینه اوطورورلر . مراسم تقبیل ختـام بولدقدن صوکرا مجـاز افندیلر اباغه قالقارلر ، ایکی صره تشکیل ایدرلر ، خوجه‌لری وسایر علمای کرام آره‌لرندن سلام ویره‌رك کچر کیدرلر . بوصورتله مراسم مسکی‌الختام اولور .

⁂

بوسنه یکرمی قدر اجازت جمعیتی اجرا ولنمشدر . بالخاصـه مجلس مصالح طلبه اعضاسندن فضیلتلو بایندرلی محمد شکری افندی ، سیروزی فضیلتلو حاجی احمد افندی واماسیه مبعوثی فاضـل محترم فاضل عارف افندی حضراتنك اجازتنامه اعطاسی جمعیتلری پك پارلاق اولمشدر .

مومی‌الیه محمد شکری افندی حضرتلرندن اجازت اخذ ایدن طلبهٔ علوم افندیلرك اسامیسی بروجه آتی‌دردر :

احمدحمدی‌افندی اقسکی[۱] ، یوسف‌رازی‌افندی‌بورغاز ، توفیق‌افندی‌تکنور طاغی ، مصطفی‌نیازی افندی بابا اسکی ، حسین‌افندی آقشهر ، آدم وصفی‌افندی اراج ، احمدحمدی افندی میخالیچ ، محمدفخرالدین افندی ازمیر ، احمد توفیق افندی دمیرحصار ، عثمان‌افندی صاری شعبان ، حسن‌افندی آتنه ، حسن‌افندی قره مرسل ، سلیمان صبری افندی خیره بولی ، علی افندی آقسکی ، علی افندی اوده‌مش ، عثمان افندی قاقانده‌لن ، علی وهبی افندی‌قره‌آغاچ ، مصطفی لطفی افندی اقسکی ، حسین افندی کیوه‌حصار ، عبدالله افندی آیدین ، هاشم افندی باندرمه ، اسماعیل افندی بالیکسر ، یوسف‌افندی‌شمنی ، محمد اسعد افندی ازمیر ، عمرلطفی افندی مکری ، مصطفی افندی کنغری ، ابراهیم خلیل افندی ریزه ، یوسف افندی کونان ، عثمان افندی غربی قره‌آغاچ ، نوری افندی بالیه ، محمد افندی قره‌آغاچ ، حسن حسنی افندی‌آقسکی ، عمر نجم‌الدین افندی غربی قره‌آغاچ ، صادق افندی خیره‌بولی ، علی‌فهمی‌افندی دمیرجی ، محمد افندی سکود ، یوسف افندی‌چال ، محمد افندی براوادی ، احمد افندی ازمیت ، مصطفی شوکت افندی ازمیت ، عزت افندی صربون ، خلیل‌افندی سیلستره ، محمدقدرةالله افندی سلانیك ، علی رضا افندی سینوب ، احمد افندی مرمره ، مصطفی افندی چرکش ، محمدافندی غربی قره‌آغاچ ، حسین افندی نیف ، حسین افندی صالحلی ، محرم افندی مغنیسا ، احمدجودت‌افندی استانبول . جعفر افندی کوستنجه ، محمد مأمون افندی مدینه ، ابراهیم‌افندی تکفور طاغی ، داود افندی باطوم ، حافظ عثمان‌افندی باطوم .

§ دیکر افندیلرك اسامیسی‌ده انشاءالله کله‌جك هفته درج‌اولنه‌جقدر .

---

[۱] مومی الیه سبیل‌الرشاد هیئت تحریریه‌سندندر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آيلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آيلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

دينی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سياسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در .

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغی كوسترمك شرطيله بتون يازيلری هرهانكی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرده امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه‌دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسی رجا اولنور

واللّه يهدی من يشاء الی صراط مستقيم — صاحب ومدير مسئول: ع . اشرف اديب — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٢٩٨ — ٣ رجب ١٣٣٢ — پنجشنبه ١٥ مايس ١٣٢٩ — جلد ١١

فلسفه

ماديون مسلك فلسفيسنك اديانه هجومی [١]

تعاليسی اوغورنده ، فاضل محررلری طرفندن ، صرف ايدلمكده اولان بويوك بويوك مساعی سايه‌سنده « سبيل الرشاد » مجلهٔ اسلاميه‌سی هيچ شبهه يوقدركه ، امت عثمانيه‌نك استناد ايده‌جكی قوای معنويه صيره‌سنه كچمشدر . بناءً عليه بن‌ده ، بوكون ايچون تدقيقی ضروری اولان بر طاقيم مباحثی اورته‌يه قويمق صورتيله ، مجله‌نك معزز مسلكنه خدمت ايتمكدن كری طورمايه‌جغم . اميد ايدرم كه او كا معاونت شرفنی الده ايده بيليرسه‌م بوملت معظمه‌يه خدمت ايتمش اولورم .

قارشيمه چيقان مسائل حاضره ايچنده « ماديون مسلك فلسفيسنك اديانه هجومی » قدر بويوك ، اونك قدر اهميتلی هيچ بر موضوع كوره‌ميورم . زيرا بوكون علمای غربی كيجه كوندوز اشغال ايدن يكانه مسئله اوندن عبارتدركه ، روحيون مسلك فلسفيسيله آره‌لرنده دوام ايتمكده اولان حربك طرفيندن برينك غلبه‌سيله نتيجه‌لنه‌جكی دورهٔ سكون متخالف تلقيلری ، متضاد ادراكلری بربرندن آييران برحدفاصل طانيه‌جق ؛ هم هيچ شبهه يوقدركه صوك مظفريت دين‌حقك اوله‌جقدر . ايشته اوزمان ، حقيقت آرتيق سرير بلندنده استقرار بوله‌جق ؛ ذهنلرده بوكون قلبلری متألم ايدن شبهه ، شك مجادله‌لرندن ابدياً قورتوله‌جقدر .

انسان فطرةً متدينده‌ر . اونك ايچوندركه كنديسنده بولنان هر شی اعتقاده ، اخلاقه ميل ايدر . لكن ماديون فلسفه‌سنك اورته‌يه صالديغی شبهه‌لر زواللی بشری روحنك اوقدر ايستديكی عقائده صاحب اوله بيلمكدن منع ايديور . اونك ايچون ، اخلاق مدافعه‌لرينه ، اسرار دين حامللرينه ترتب ايدن بر وظيفه وارسه اوده بوشبهه‌لری آنجق علوم صحيحه وفلسفهٔ حقيقيه سلاحيله محو ايتمكدر ؛ يوقسه روح علمدن نصيبی اولمايان بر طاقم كورولتولرله ، استهزالی تزييفلرله د كل . زيرا بوايكنجی صورت دينه بوتون بوتون مضردر : اونك وقارينی كوچولته‌جكی كبی رجال دينی ، علمی حجتاره قارشی عينی جنسدن حجتلرله مقابله ايده‌مين عاجزلرك موقعنده كوسترر . بونك ايسه ملتك صلاحی نامنه هيچ بر خيری اولماز .

ماديون مسلك فلسفيسنك عصريمزده‌كی تجليسی اوبزم محترم استادلريمزك زمانلرنده اولديغندن بوسبوتون باشقه‌در . اوت ، بوكون او مسلك آرتيق اسكی يونان فيلسوفلرندن اريسطولرك منطقنه ، أبيكورلرك اصولنه ، پيرونلرك لاادريه‌سنه استناد ايتميور .

خاير ! ماديون فلسفه‌سی كندی اساسلرينی تأييدخصوصنده بوكون معقولات نظريه‌يه د كل ، بلكه علوم طبيعيه‌يه ، تجارب طبيعيه‌يه استناد ايديور . بوحيثيله‌او ، برفلسفهٔ عمليه‌دركه اربابنك حائز اولديغی فنونك كافه‌سنی الده ايتمه‌ينلر ايچون چوروتمه‌يه قالقيشمق طوغرو اوله‌ماز .

كيم خاطرينه كتيره بيليردی‌كه : تشريح كبی ، وظائف الاعضا كبی ، حيوانات كبی ، نباتات كبی ، طبقات الارض كبی ، حكمت ، كيميا كبی ، كائناتك هرذره‌سنده تجلی ايدن ابداع فيضا فيضی نظر عبرته سرمسی ، خلقتك محير العقول اسرارينی كمال وضوح ايله كوسترمسی اعتباريله بر زمانلر عقائده خادم اولان علوم ، بركون كله‌جك‌ده لامارق ، هوكسله‌ی ، ليل ، كيل ، بوخنر ، خصوصيله داروين كبی دهريلرك تعليلاتی نتيجه‌سی اوله‌رق اديانك اساساتنه هجوم ايدن علومك ايلك صفنده بولنه‌جقدی ؟ ايشته بوفلسفهٔ ماديه ، سلاحلرينی شو صايديغمز علملردن آلدی‌ده اللهك وارلغنه ، روحك موجوديتنه ، بقايه ، اصول اخلاقه‌ايمان عقيده‌لرينه قارشی‌الك شديدالشكيمه بردشمن كسيلدی . اديان ايسه كنديسنی مدافعه ايدنلرك عجزندن ، ضعفندن طولايی سلاحسز قالدی .

---

[١] محمد زمان [illegible] افندی طرفندن ترجمه ايدلمشدر .

فلسفهٔ ماديه غربده اويله شدتلی برسطوت كوستردی كه: دويرمدك ، ييقمادق بر شی براقمادی . اكر جناب حق بوفلسفه‌نك قارشيسنه ينه اونك كبی محسوسات اوزرينه مؤسس اولان ؛ وسبل حقده لوم لائمدن پروا ايتميه‌جك اعاظم رجال فنك مجاهداتيله مؤيد بولنان روحيون مسلكی فلسفيه‌سنی چيقارمش اولماسه ايدی، عقائدك عصر حاضر نهايتنه قدر دايانه بيله‌جكنی اميد ايده‌جك كيمسه قالمازدی .

هم فلسفهٔ ماديه‌نك غربده‌كی هجومی يالكز برفرقه‌يه قارشی اولمايوب، كيمی فرقه وارمه‌رق، كيمی وارمقسزين، هركس اوبليه‌دن نصيبنی آلدی. اورادنده شرقه‌كله‌رك افكاری اويله براستيلا ايتدی كه ـ كنديلرينك حالا مسلمان اولدقلرينی توهم ايتملرينه رغماً ـ اكثريت وجهه ، غايه اعتباريله دهری كسيلدی. دينی مدافعه وظيفه‌سيله موظف اولانلره كلنجه بونلر فنونك اورته‌يه صاچديغی شبهه‌لری رد ايتمكدن عجز كوستره كوستره عمومك عقيده‌سنه كيزلی برضعف مستولی اولدی . آرتيق دينك هر دماغده‌كی هويتی صاحبنك آماله ، افعالنه هيچ تأثيری اولمايان موهوم برر خيالدن عبارت قالدی . طبيعيدركه حسه ، شهوده مقرون اولان بوحال ايچون قارئلرينه دلائل ايراد ايده‌جك دكلم .

بن شوفكری طاشييانلردنم كه: دين ـ تام واعم اولان معناسيله برابر قصد اولنديغی صورتده ـ روح انسانينك احتياجات ضروريه‌سندندر. شايد ماديون مسلك فلسفيسی تماميله ظفرياب اولورسه: بشريتك وجودی، قورومش برچيچكك ياپراقلری كبی دوكولور. آرتيق حيات چكيلمز بريوك كسيلير ؛ يأس دنيلن مصيبت نفوس ناطقه‌نك يكانه همدمی اولور. « علوم طبيعيه بوحيات فانيه‌ده انسانك يالكز اك بويوك برحصهٔ سعادت آبيرير ؛ آلامنی، اكدارنی آله بيلديكنه آزالتير ، نظر امعانه قارشی آچه‌جغی عوالم عرفان ايسه اونی دينسدنده ، دينك اوطاتلی وعدلرندنده وارسته قيلار . » كبی سوزلره كلنجه : بونلر ديوار قوغوقلرينه طيقيلمق ايجاب ايدن حشوياتدن باشقه برشی دكلدر . زيرا انسان محسوساتك شوبك سفيل اولان سويه‌سندن يوكسله‌رك عوالم قدسه، حظائر لاهوته طوغرو پرواز ايتمك اشتياقنده‌دركه ماديانك ظاهری محاسنی هيچ برزمان اونی روحنك بوغايهٔ امانيسندن مستغنی ايده‌مز . حال بوكه يالكز علوم طبيعيه‌نك ضيرتنه باصه‌رق بوغايه‌يه يتيشمه‌نك امكانی يوقدر .

بقايه انجذاب ، عدمدن نفرت ، صوكره ، شو حس سز ماده‌نك تحكمندن قورتولمق ايچون مجاهده ايله مفطور اولان انسان ماديون فلسفه‌سنك تأثير تلقيناتی آلتنده قالدقجه ، كنديسنی بهائمدن آييران، مواهب روحيه‌سی ، قابل دكل ، انكشاف ايده‌مز . بالعكس طبيعتی حيوانيتدن دها سافل بردركه‌يه سقوط ايدر .

آرتيق جهان وجودده حسدن محروم ماده‌دن باشقه برشی كوره‌مه‌ين؛ كنديده ايچنده بولنديغی عوالمی ايسه قوانين طبيعيه‌نك هيچ برقصده مقرون اولمقسزين تكوين ايتديكنه ذاهب اولان ؛ برقاچ ييل كچدكدن صوكره اولانجه وارلغنك طوپراغه انقلاب ايدرك آياقلر آلتنده چيكنه‌نه‌جكنی ، بوتون آماللك ، بوتون مزايای خالقيه‌سنك ، بوتون مواهب عقليه‌سنك ، الحاصل بوتون اوصاف جليله و مقاصد علويه‌سنك جسمانيتيله برابر چوروييوب كيده‌جكنی دوشونن برانساندن نه بكلرسين ؟ شبهه يوقدركه بوقبيلدن اولان قناعتلر بركره وجدانه مسلط اولورسه آرتيق انساندن اك بويوك صفات انسانيه‌سنی سلب ايدرده بيچاره‌نك بوتون حسيات عاليه‌سی اوزرنده اويله برتأثير اجرا ايلركه موقعی يريوزنده‌كی مخلوقاتك اك سفلی دركه‌سنه قدر اينر .

معمافيه بن هيچ برزمان ديمم كه : روحيون مسلك فلسفيسنك تلقيناتی ، ولو بلادليل اولسون ، قبول ومدافعه ايديله‌جك عقائد ضروريه‌دن عد اولنمق لازمدر . بنم بوخصوصده سويليه‌جكم: اوتلقينات عصر حاضرده‌كی تتبعات وتحريات ايله مؤيد برطاقم حقائقدركه: توفيق الٰهی اوحقيقتلری ميدانه چيقارمق ايچون اوغراشانلرك انظار اطلاعنی محسوس برچوق حجتلره ظفرياب ايتمشدر .

لكن غربده تعقيب ايدلمكده اولان بومباحث مع الاسف شرق مسلمانلرنجه اصلا نظر التفاته آلنماديغندن (المقتطف) مجله‌سيله دوقتور شبلی شميلك قرق سنه‌دنبری كرك ترجمه ، كرك تأليف اوله‌رق يازديغی يازيلر قبيلندن برچوق واسطه‌لرله ماديون مسلك فلسفيسی شرق اسلاميده پك كنيش برميدان بولدی .

معمافيه بز نه بومسلكی تعميم ايچون اوغراشانلرك مساعيلرينی، فكريمزه مخالف اولديغی ايچون ، تزييف ايده‌جكز ؛ نه‌ده او آدملری سوءنيتله اتهامه قالقيشه‌جغز . بز، اووادیده‌كی نشرياته اونشرياتك استناد ايتديكی علم سويه‌سنده، ياخود دها يوكسك برعرفان ايله مقابله طرفلرينه ياناشما‌يوب‌ده عقل وحكمتك ابا ايده‌جكی شتوم آميز هجوملره مراجعت اضطرارنده قالديغمزدن طولايی ، آنجق نفسمزه لوم ايده‌جكز .

ماديون مسلك فلسفيسی شرقليلر ، خصوصيله رجال دين نظرنده تدقيقه ، تنقيده تحملی اولمايان اوهام ييغنی صورتنده تلقی ايديليور . ايچلرندن بری بومسلكی چوروتمك ايسترسه : وقتيله علم كلام علماسی طرفندن سرد اولنان شبهه‌لری ايلری‌يه سورمك، صوكره ايچی بوش عباره‌لرله ، كورولتيلی تعبيرلرله اونلری ييقمق صورتيله ايشك ايچندن چيقمق ايستيور ! حال بوكه يوقاريده سويلديكمز كبی فلسفهٔ ماديه بوكون علوم طبيعيه‌نك نتائج طبيعيه‌سی صيره‌سنه كچمشدر . بناءً عليه متكلمينك قوللانديغی سلاح بويكی خصمك قارشيسنده آرتيق ايشه يارامز ، بومحاربه‌يی باشه چيقاره‌بيلمك ايچون علوم حاضره‌يه تماميله وقوف شرطدر .

فلسفهٔ ماديه بزمده خواصمزك افكارينی چلمه‌يه ، بزمده مكتبلريمزه صوقولمايه باشلادی . بوايسه اويله برآفتدركه يالكز مسلمانلرك عقيده‌سنی تهلكه‌يه صوقماز ؛ بلكه موجوديتلرينی محو ايدر . زيرا بزم رابطهٔ اجتماعيه‌مز ديندن باشقه برشی دكلدر . اونك ايچون، هانكی سببله اولورسه اولسون، دينه اصابت ايده‌جك برضعف مطلقا اورابطه‌نك رخنه‌دار اولمه‌سنی انتاج ايدركه بوده عصر حاضرده‌كی امم اسلاميه‌نك انحلالی وبوانحلالك بوتون عناصر مسلمينه سرايتی ايچون اك بويوك عاملدر .

ايشته شوملاحظه‌لره بناءً درکه : فلسفهٔ ماديه‌نك تعقيب ايتديكى غايه‌لرله اونك كرك ضعيف ، كرك قوتلى اولديغى جهتلرى كوسترمك ، صوكره‌ده ايلرى سورولن شبهه‌لرى علوم صحيحه‌يه استناداً ازاله ايتمك ايچون برسلسلهٔ مباحث يوروتمه‌يه اوغراشه‌جغز ؛ اومباحثى‌ده «سبيل‌الرشاد» مجلهٔ محترمه‌سيله نشر ايده‌جكز . مأمولدركه بوصورتله عموماً شرقك وبالخاصه امت عثمانيه‌نك حيات اجتماعيه‌سنه عائد ، هماك اساسلى نقطه‌سنه عائد برخدمتده بولنمش اولورز . والله‌الموفق‌للصواب .

مصرلى محمد فريد وجدى

فقه و فتاوى

اجتماعى اصول فقهه احتياج وارمى ؟

سؤال : ۱۲ — اجتماعى‌اصول فقهه احتياج وارميدر ؟ بالفرض والتقدير احتياج حاصل اولديغى صورتده بوراده نه‌كبى قواعد حاكم اوله‌جقدر ؟

جواب :

« اجتماعى اصول فقهه احتياج واردر » قضيه‌سى برقضيهٔ تاليه‌در ، برنتيجه‌در ، بر طاقم مقدماته متوقفدر . اول امرده اومقدماتك مسلم الثبوت اولمسى ، ثانياً مقدمات ايله نتيجه آره‌سنده بر تعلق منطق بولونمسى شرط اعظمدر .

اجتماعى اصول فقهه احتياج داعيه‌سنده بولنانلر برطاقم مقدمات سرد ايديورلركه اومقدماتك هيچ برى نتيجه‌يى مستلزم دكلدر . سرد اولنان مقدمات اجتماعى اصول فقهى انتاج ايتميور ؛ بلكه اصول فقه ايله ، فقه‌ايله قابل توفيق اولميان برنظريه‌يى ، بررأيى ، رأى مقدوحى مستلزم اوليور . اجتماعى اصول فقهك متوقف اولديغى مقدماته عطف نظر ايده‌لم :

۱ — « علم فقه نفع وضرره متعلق اولان اعمالى تدقيق ايتمز ، حسن وقبحه متعلق اولان اعمالى تدقيق ايدر . » اسلام مجموعه‌سى : صحيفه : ٤٠

بومقدمه فقه اسلامى‌يه اصلا مطابق دكلدر ، طوغرى دكلدر ، بوبابده‌كى تفصيلات ايچون سبيل‌الرشادك ۲۹۲ نجى نسخه‌سنه مراجعت اولونه .

۲ — « علم فقه مناسك اسلاميه ، حقوق اسلاميه ناملريله ايكى بحث مستقلى مشتملدر . » اسلام مجموعه‌سى : ٤۱

بومقدمه‌ده اسلام فقهنجه طوغرى دكلدر . سبيل الرشادك ۲۹۲ نجى نسخه‌سنه مراجعت اولونه .

۳ — « عقل طرفندن تقدير اولنان حسن وقبح نفع وضرردن بشقه برشى دكلدر ، نفع وضررى تميز ايتمكله حسن وقبحى تقدير ايتمك آيرى آيرى شيلردر . » اسلام مجموعه‌سى : ٤۱

بودعوايى اورته‌يه قويان محرر محترم حسن وقبح مسئله‌سنده‌مذهب مختار حنفيه‌يى ترجيح ايديور ، بوخصوصده كنديسيله برابر اولورز . فقط بومذهبك « نافعه‌حسن ، مضره قبيح » ديديكندن غافل كورونيور ؛ حسن وقبحك استعمال اولنديغى درت معنادن اوچنى عقل طوغريدن طوغرى‌يه تقديرايدر ، يالكز دردنجى معناده‌قوللانيلان حسن‌وقبحك عقلاً وياشرعاً تقدير اولونمسى خصوصنده اصوليين اختلاف ايديورلر . محرر محترم بوجهتدن‌ده غافل بولنيور . تفصيلات ايچون سبيل‌الرشادك ۲۹۲ نجى نسخه‌سنه مراجعت اولونه .

٤ — « شرع عمللرك حسن وقبحنى ايكى معياره مراجعتله تقدير ايدر : نص ، عرف . نص : كتاب وسنته‌كى دليل ؛ عرف : جماعتك عملى سيرت ومعيشتنده تجلى ايدن اجتماعى وجدانيدر . » اسلام مجموعه‌سى : ٤۲

بومقدمه‌ده ادلهٔ احكام شريعت ايكى‌يه آيريليور : نص ، عرف . فقطاجماع ، قياس ، استحسان ، استصحاب ، برائت اصليه ، عمل اهل مدينه ، استصلاح ، شرع من‌قبلنا ، قول‌صحابى ، قول تابعى ، نفى‌مدارك ، سد ذرايع ، اخذ بالاقل ، اخذ بالاكثر ، اخذ بالاخف ، اخذ بالاشق ، اخذ بالاحوط ، اخذ بالاصل ، اخذ بالظاهر وياأخذ بالاظهر ، عموم بلوى ، استقراء ، تلازم ، اقتران ، عصمت ، الهام ، شهادت وجدان ، تحرى وتوخى ، نجى‌نى منامده رؤيت ، قرعه ، عمل بالشبهين ، تعارض اشباه ، قواعد كليه كبى بين الاصوليين‌متفق عليه ويا مختلف‌فيه اولان‌ادلهٔ احكام شريعت تماميله‌اجتماعى وجداندن ، عرفدن عداولنيور . حالبوكه نظر شريعتده ، نظرفقهاده عرف ادلهٔ‌احكام شريعتدن برى‌در ؛ اجماع ، قياس . . الخ كبى ادلهٔ احكام شريعتك قسميدر ، يوخسه مقسمى دكلدر . [۱] قسمى‌مقسم قيلمق نه منطقاً نه فقهاً طوغرى دكلدر . فى‌الواقع عرف معروف معناسنه آلنيرسه ذكر اولنان ادلهٔ احكامك‌كافه‌سنه ، كتاب وسنت‌ده‌داخل اولديغى‌حالده‌عرف‌دينه‌بيلير . عرفى اجتماعى وجدان‌معناسنه آلدقدن‌صوكره اجماع وقياس ... الخ كبى ادلهٔ احكامى عرفك اقسامى قيلمق اسلام فقهنجه قطعياً مردوددر .

ادلهٔ احكام شريعت‌ادلهٔ اصليه‌يه ارجاع اولونه‌بيلير : كتاب ، سنت ، اجماع ، قياس ؛ وياخود : نص ، اجماع ، قياس ؛ وياخود : وحى ، رأى . يوخسه ادلهٔ‌احكام شريعت‌نص ، وعرفه ارجاع اولونماز .

٥ — « شريعت نصه نه قدر اهميت ويريور ايسه عرفه‌ده اوقدر اهميت ويريور . » اسلام مجموعه‌سى : ۱٤٦

بومقدمه مقدمهٔ فاسده‌در . نص : اصل شريعتدر ، عرفه مراجعت قرعه‌يه مراجعت كبى نزاعى قطع ايچوندر ، عرف نصل نصه مزاحم اوله‌بيلير ؟ تفصيلات ايچون سبيل‌الرشادك ۲۹۲ ، ۲۹۳ نجى نسخه‌لرينه مراجعت اولونه .

٦ — « امت اجتماعى وجدانك (عرفك) تحسين ايتديكى معروفى امر ، تقبيح‌ايتديكى منكرى نهى‌ايتمكله‌مكلفدرلر . » اسلام مجموعه‌سى : ۱٤٥ و ۱٤٦

---

[۱] تقسيمده جنسه وياكله مقسم ؛ جنسك انواعنه وياكلك اجزاسنه قسم ؛ يكديكرلرينه نسبت اولنان اجزا ويا انواعه قسيم ديرلر . مثلا جمله مقسمدر . جملهٔ اخباريه جمله‌نك قسمى ، جملهٔ انشائيه‌نك‌قسيمى‌در . تقسيمده اوچ شرط‌معتبردر : حصر ، منع ، تباين‌بين‌الاقسام . حصر : مقسمده‌داخل‌اولان‌برشى‌اقسامده‌داخل اولمقدر . منع : مقسمده‌داخل‌اولميان‌برشى‌اقسامده‌داخل‌اولمامقدر . تباين‌بين‌الاقسام : برقسيم ديكر برقسيمه مباين اولمقدر . شرائط ثلثه‌ده اسكى ، يكى منطقجيلر اتفاق ايتمشلردر .

بومقدمه‌ده بر قضیهٔ کاذبه‌در : اعاظم واجباتدن بری اولان امر بالمعروف ، نهی عن المنکرده شرع جلیلك تحسین وتقبیحی شرطدر. یوقسه اجتماعی وجدان کافی دکلدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۳ نجی نسخه‌سنه مراجعت اولنه .

۷ — « قبح ایکیدر : نصی قبح ، عرفی قبح . » اسلام مجموعه‌سی : ۱۴۶

بوسوز مغالطه‌در ؛ فقه‌نامنه ، شریعت نامنه نصی قبح ، عرفی قبح دینه‌مز. اصول فقهده قبیح ایکی قسمدر: قبیح لعینه ، قبیح لغیره .

قبیح لعینه : اویله برقبیحدرکه اوراده نهی اولنان فعلك عینی قبیح اولوب قبحی خارجدن کلمز . قبیح لغیره : اویله بر قبیحدرکه اوراده نهی اولنان فعلك عینی قبیح اولمیوب قبحی بشقه‌سندن کلیر ..

قبیح لعینه‌ده ایکی قسمدر : وضعاً قبیح لعینه ، شرعاً قبیح لعینه‌در. وضعاً قبیح لعینه اویله برقبیحدرکه واضع بر لفظی شرع شریف ورود ایتمه‌دن اول قبحی مجرد عقل ایله معلوم اولان بر فعله وضع ایتمشدر : ظلم ، کذب ، کفران نعمت کبی. وضعاً قبیح لعینه اولانلرده شرعاً قبیحدر. شوقدرکه حقنده نهی شرعی وارد اولمسه بیله ینه بونلر قبیحدر . چونکه بو الفاظی وضع ایدن ذات شرع شریفك نه حکم ایده‌جکنی نظر اعتباره آلمقسزین بو الفاظی قبحی مجرد عقل ایله بیلنان بر معنایه یعنی حقسزلغه ، یالانجیلغه ، نانکورلکه وضع ایتمشدر، بونلرك مؤدالری قبیحدر ، قبیح اولدقلری دها اول امرده لفظك وضعندن استدلال اولنیور .

شرعاً قبیح لعینه اویله قبیحدرکه اوراده شرعك وضع ایتدیکی بر طاقم شرائطك مفقود اولمسندن ناشی شرع شریف انی قبیح عد ایتمشدر : بغیر طهارة صلاة ، بیوع باطله ، اجارهٔ باطله کبی که بونلرده قبحی عقل تعیین ایده‌مز ، شرع وارد اولمسیدی عقل بونلرك قبحنی ادراك ایتمز ایدی .

قبیح لغیره ایکی قسمه آیریلیر : وصفاً قبیح لغیره ، مجاوراً قبیح لغیره . وصفاً قبیح لغیره اویله بر قبیحدرکه اوراده فعلی قبیح قیلان واسطه فعلدن انفکاك ایتمز: زنا ، بیوع فاسده کبی. مجاوراً قبیح لغیره اویله بر قبیحدرکه اوراده فعلی قبیح قیلان واسطه فعلدن انفکاك ایدر: قطع طریق ایچون سفر ، بیع مناجشه کبی . [۱]

عرفك تقبیح ایتدیکی شی انجق مروتی اخلال ایدر . تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۳ نجی نسخه‌لرینه مراجعت اولونه .

۸ — « عرف لدی الاقتضا نصك ده یرینی طوتار . بوکا دلیل « مارآه المؤمنون حسناً فهو عندالله الحسن » حدیث شریفی « عرف ایله عمل نص ایله عملدر » قاعدهٔ فقهیه‌سیدر . » اسلام مجموعه‌سی : ۴۲

بوقولدن مقصد « عرف نص کبی ادلهٔ احکام شریعتدن بریدر فقط نصه مزاحم دکلدر » دیمك ایسه قول صحیح اولور. شو قدرکه بو خصوص عرفه خاص دکلدر. بوخصوصی عرفه خاص قیلمق خطادر .

ارائه اولنان دلیللر مدلولی مستلزم دکلدر ، دلیلك تقریبی تام دکلدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۲ ، ۲۹۳ نجی نسخه‌لرینه مراجعت اولونه.

۹ — « فقه برطرفدن وحیه ، دیکر طرفدن اجتماعیته مستنددر . بناءً علیه اسلام شریعتی هم الهی ، هم اجتماعیدر . » اسلام مجموعه‌سی : ۴۲

بو مقدمه‌ده مقدمهٔ فاسده‌در :

فقه برطرفدن وحیه ، دیکر طرفدن اجتماعیته مستند دکلدر، بلکه برطرفدن وحیه ، دیکر طرفدن رأیه، رأی ممدوحه مستنددر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۵ نجی نسخه‌سنه مراجعت اولونسون .

ایی بیلملی که اسلامك برشریعتی واردر، اوده شرع الهیدر. شریعت جناب باریناك قوللرینه وضع وتعیین ایتدیکی دین و آییندر . دین بروضع الهیدرکه ارباب عقولی اختیار ممدوحلریله بالذات خیرلو اولان شیلره سوق ایدر .

اسلام مجموعه‌سنك ایکنجی صایسنده یازلمش اولان مقدمه‌مز کوره‌یه مخالف اوله‌رق یدنجی صایسنده « شارعدن باشقه هیچ برذاتك شریعت نامنه احکام وضع ایتمکه حق وصلاحیتی یوقدر. دینده ، شریعتده وکالت جاری اولماز. بو بدیهیدر . بونده هیچ برصاحب عقل وعرفان تردد ایتمز. » دینیور. مجموعه‌مز کورنك یدنجی صایسی ایکنجی صایسنی ضمناً رد ایدیور؛ ارتق بزم ایچون بشقه بر سوز سویلمکه حاجت یوقدر .

۱۰ — « احکامك زمانك تغیری ایله دکل ، نسبت اولندقلری جماعتلرك تمایله‌ده دکشمه‌سی لازم کلیر . » اسلام مجموعه‌سی : ۴۳

بومقدمه‌ده حکم فاسدی متضمندر : احکام کلیه ، عادات شرعیه اصلا تبدل ایتمز . تبدل ایدن انجق عادات جاریه‌در ، عرف وعادته مستند اولان احکام جزئیه‌در ، قواعد کلیه‌یی حادثاته تطبیق جهتیدر . تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۳ نجی نسخه‌سنه مراجعت اولونه .

۱۱ — « قیاس حکمی نصه ارجاعك کیزلی برشکلیدر. » اسلام مجموعه‌سی: ۱۴۹

بومقدمه « نصوص احکام حوادثی محیطدر » قضیه‌سنی قبول ایتمکه متوقفدر. حالبوکه بوقضیه قبول اولنورایسه عرفك اهمیتی قالماز . مقدمهٔ مذکوره نه‌کبی نتایجی منتج اوله‌جغی ، نه‌کبی مقدماته توقف ایده‌جکی دوشونلمکسزین اورته‌یه آتیلمشدر. بومقدمه علیهده‌در ، یوقسه لهده دکلدر . تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۵ نجی نسخه‌سنه مراجعت اولونسون .

۱۲ — « بعض فقیهلره کوره نص عرفدن متولد ایسه موردنصده‌ده اجتهاده جواز واردر . » اسلام مجموعه‌سی : ۴۴

بومقدمه‌ده اصول فقه ایله قابل تطبیق دکلدر . قوجه امامه ، رکن ثانی ابویوسف یعقوب الانصاری‌یه ، قاضی القضاته اسناد اولونمشدر، امام ابو یوسف یالکز ربا مسئله‌سنده نصی عرف ایله تأویل ایلمش ایدی، تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۲ ، ۲۹۳ نجی نسخه‌لرینه مراجعت اولونسون .

۱۳ — « امام مالك مدینه اهالیسنك اجتماعی عنعنه‌سنی سنت شایعه اوله‌رق قبول ایتمشدر . » اسلام مجموعه‌سی : ۱۴۹

امام مالکك مذهبی هیچ اکلاشیلمامشدر. عمل اهل مدینه‌یی قبول ایدنلر مدینه اهالیسنك اجتماعی عنعنه‌سنی سنته ارجاع ایدیورلر ، سنتی

[۱] اشترا قصد ایتمدیکی حالده مشتری‌یی الداتمق ، رغبتی ارتیرمق قصدیله متاعك فیاتنی تزیید ایدرك مشتری‌یه فضله صاتمقدر. نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن النجش - رواه البخاری .

عیار عمل طوتیورلر ایدی. تعجب اولنور که، مذهب امام مالکی ترسنا کلامشلر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹٤ نجی نسخه لرینه مراجعت اولونسون.

۱٤ — «امام اعظم عرفك مستقل بر اساس اوله رق نظره آلنمسی لزومنی حس ایدرك ناسك احتیاجنه اوفق اولان جهتی قیاسه ترجیحدن عبارت اولان استحسان قاعده سنی وضع ایتمشدر.» اسلام مجموعه سی : ۸۰

بو سوز بلاتتبع سویلنمشدر. علمی بر سوز دکلدر. فی الواقع امام اعظم استحسانه قائلدر. فقط انك معناده قوللاندیغی شمدی یه قدر قطعی اوله رق معلوم اولمامشدر. شورا سی محققدر که: استحسان عرفك بر تجلیسی دکلدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۵ نجی نسخه سنه مراجعت اولونسون.

۱۵ — «داود عرفه واجتهاده اعتبار ایتمدی، حیاته قیمت ویرمدی حیات طرفندن قبول ایدلدی.» اسلام مجموعه سی صحیفه : ۸۵

تأسف اولنور که یالکز اسمی ایشیدیلن داود ظاهری نك سالك اولدیغی مذهب بیلنمه دیکندن ناشی یا کلش فکرلر اورته یه قونمش، پك بیوك خطالره دوشولمشدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۶ نجی نسخه سنه مراجعت اولونسون.

۱٦ — «ظاهریه مذهبی هیچ بر ایز براقامشدر.» اسلام مجموعه سی: صحیفه ۸۰

بوسوز، جغرافیایه، تاریخ علمه، فقهه طبان طبانه ضددر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹٦ نجی نسخه سنه مراجعت اولونه.

۱۷ — «اجتهاد عرفه تطبیق احتیاجندن طوغمشدرر.» اسلام مجموعه سی : ۸۵

بوسوزك حضور علم وفقهده هیچ بر قیمتی یوقدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۷ نجی نسخه سنه مراجعت اولونسون.

۱۸ — «بدایتده اصلی بر منبع کبی تلقی اولونمایان عرف فقهلره کندیسنی بشقه طریقلر ایله قبول ایتدیرمکه موفق اولمشدر.» اسلام مجموعه سی صحیفه: ۸۵

بوسوز نه قدر یاکلشدر! عرف بدایتده نه ایسه صوکره ده اویله اولمشدر. عرفه عصر جلیل رسالتده نه قدر اهمیت ویرلمش ایسه عصر تابعینده، عصر اتباع تابعینده، قرون اجتهادیه ده اوقدر اهمیت ویرلمشدر. تاریخ فقه، اصول فقه بوسوزی شدتله رد ایدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۳ نجی نسخه سنه مراجعت اولونسون.

۱۹ — فقهلرك اجماعی عرفك بر تجلیسیدر.» اسلام مجموعه سی صحیفه: ۸۰

بوسوزده فقه اسلامی یه مطابق دکلدر اجماعك اساسی: آراء عدیدهٔ فقها، منشئی: کتاب ویاسنت ویا قیاسدر. اجماع عرفك تجلیسی دکلدر. بلکه عرف عام اجماع دیمكدر. اصل اولان اجماعدر. یوقسه عرف دکلدر. تفصیلات ایچون سبیل الرشادك ۲۹۵ نجی نسخه سنه مراجعت اولونه.

۲۰ — «احکام فقهیه نك نصوصدن نه یولده اشتقاق وتفرع ایتدیکنی کوسترن (اصول فقه) نامیله بر علم تکون ایتمشدر. عجبا عرف حقنده ده بویله اهمیتکارانه تدقیقلر یاپیله مازمیدی؟» اسلام مجموعه سی صحیفه: ۸۰

بو مقدمه حقنده کتب علمیه یه مراجعت ایدهلم: اصول فقه ملت اسلامیه ده محدث اولان علوم مندر، عصر اول هجریده وعصر ثانی هجری نك نصف اولنده اصول فقه یوق ایدی. سلف بوندن مستغنی ایدی. شویله که:

اصل الاصول اولان قرآن مبین لسان اظافرنبان عرب ایله نازل اولدی. اصل ثانی اولان سنت سنیه احکام قرآنی لسان عرب ایله تبیین ایتدی.

سلفك الفاظدن معانی یی استنباط خصوصنده ملکهٔ لسانیه لری وار ایدی. سلف لفظ قرآن ویا لفظ سنتی استماع ایتدکاری زمان معنای مقصودی اکلارلر ایدی. زیرا محاوره لرینك، تفاهملرینك مداری اولان لغت عرب ایله افاده اولنیور ایدی، الفاظدن معانی یی استنباط خصوصنده وسائطه محتاج اولمیورلر ایدی.

احکام شرعیه یی نصین جلیلیندن استفاده خصوصنده محتاج الیه اولان قوانین سلفدن مأخوذ ایدی، سلف قوانینی سلیقه ایله بیلیرلر ایدی. چونکه بو قوانین انلرك تکلم ایتدکاری لغتلرینك قوانینی ایدی. آنلر بو قوانینی هرکسدن زیاده بیلیرلر ایدی.

سلفدن صوکره ائمه ایشته بو قوانینده اختلاف ایتدیلر. بوکا بناءً فروعده اختلاف حاصل اولدی.

استطراد :

لسان عربده کی اشتراك الفاظ، حقیقت ومجاز، افراد وترکیب، عموم وخصوص کبی خصائص لسانیه دن ناشی الفاظ عربیه نك معانئ مقصوده یی افاده واقتضا ایتمسی خصوصنده اختلاف وقوع بوله جغی طبیعیدر.

نصین جلیلینده بونلر ایله برابر لغته نسبتله بشقه بر معنایی افاده ایدن الفاظ شرعیه [؟] وار ایدی.

ایشته بوکا مبنی شارعك قصد ایتدیکی معنایی استخراج خصوصنده بالطبع اختلاف ظهوره کلمشدر.

معانئ متعدده بیننده مشترك اولان الفاظی، بعض فقها بر معناده، دیکر فقها اوبر معناده استعمال ایدیورلر ایدی. مثلا قرء لفظی الفاظ مشترکه دن اولدیغندن فقهاء عراقیون آنی حیضده، فقهاء حجازیون ایسه طهرده استعمال ایتمشلردر. بوندن طولایی عدت طلاق حقنده عراقیون ایله حجازیون اره سنده اختلاف ظهور ایتمشدر. کذا بعض فقها بر لفظی معنای حقیقیسنده، دیکر فقها معنای مجازیسنده استعمال ایدیورلر ایدی. نته کیم خمری عراقیون معنای حقیقیسنده، حجازیون معنای مجازیسنده استعمال ایتمشلر ایدی. بوندن ناشی مثلث عنبی ایله نبیذك حرمتلری حقنده عراقیون ایله حجازیون اره سنده اختلاف ظهور ایتمشدر.

کذا نصوص شرعیه نك بعضیسی تمامه مقصدی افاده ایتدیکی حالده بعضیسی تمامه مقصدی افاده ایدهمیور، هر حالده بر بیانه محتاج اولیور ایدی. بویله اولان نصوص اجتهاده کوره تفسیر اولنیور ایدی. مثلا «البینة للمدعی والیمین علی من انکر» نص جلیلی مقصدی تمامیله افاده ایتدیکی حالده ربا حقنده وارد اولان نص جلیل تمامیله مقصدی افاده ایتمیور ایدی. بوندن طولایی ربا ده اختلاف ظهور ایتمش ایدی. وقس علی هذا.]

مقصده کله لم: سلف الفاظدن معانی یی استنباط خصوصنده هم ملکهٔ لسانیه یی حائز ایدی، هم قوانینه محتاج دکللر ایدی. بونکله برابر عهد جلیل رسالتك قربی اولمسی سببیله اسانید حدیث خصوصنده نظره ده محتاج دکللر ایدی. احوال رواتی لایق ایله بیلیرلر ایدی.

بر حادثه ظهورنده حكمنى بيلمك ايچون كتاب اللهه ، بوراده بوله مازلر ايسه سنت صحيحه يه مراجعت ايدرلر ايدى. بوراده ده بوله مازلر ايسه اجتهاد ايدرلر ايدى .

مقاصد شريعته واقف اولدقلرندن ناشى، شريعتك رعايت ايتديكى ثابت اولان مصالحه رعايت ايدرك اشباهى اشباهه ، امثالى امثاله الحاق ايدرلر ايدى .

احكام شرعيه مصالح امته راجع برطاقم اوصاف ايله معلل ايدى. شارع بر حكمى بر علت ايله تعليل ايتديكى وياخود بو علت بالاجتهاد استنباط اولنديغى و بو علتك منصوص اولميان، مسكوت عنه اولان حادثه ده بولنديغى ثابت اولونجه منصوص اولميان ، مسكوت عنه اولان منصوص اولانه ، منطوق بهه الحاق اولنور ايدى. چونكه علت مناط حكم ايدى. بويله جه اوچنجى بر اصل تفرع ايتدى : قياس .

صوكره كتابدن و يا سنتدن و يا قياسدن مستفاد اولان بر حكمده امت كامله اولان مجتهدين اتفاق ايدرلر ايسه اكا اجماع دينلدى . بو ده بر اصل اولدى.

وقتاكه سلف چكيلدى ، صدر اول كچدى، قوم عربه امم دخيله (عرب اولميان) قاريشدى، علوم ملكه ايكن صناعت اولدى . لغت سليقه ايكن علم اولدى. حادثات چوغالدى ، وقايع آرتدى .

سلفك فتاواسى هر حادثه و واقعه ايچون كافى كورولمز اولدى. آرتق ادلهٔ اربعهٔ اصليه اولان كتاب ، سنت، اجماع، قياسدن احكام شرعيه يى استنباط ايتمك ايچون باشلى باشنه بر فنه احتياج حاصل اولدى. بويله لكله (اصول فقه) ناميله بر فن ظهور ايتدى .

الك اول مذهب ابى حنيفه اوزره اصول فقه وضع ايدن امام ابو يوسف در (وفاتى : ١٨٢) نته كيم شمس الائمة الكردرى ايله موفق الدين احمد الخوارزمى بويله جه ذكر و تصريح ايديورلر . شوقدركه الك اول اصول فقهه دائر كتاب يازان امام قرشى محمد بن ادريس الشافعى (وفاتى: ٢٠٤)در، امام مشار اليهك يازمش اولديغى « الرساله »سى مطبوعدر. ايلك تصنيف اولنان بو رساله ده امر و نهى ، خاص و عام ، خبر، ناسخ و منسوخدن ، و اجماع و قياس و استحسانك حكمندن بحث اولنمشدر . الرساله يى ابو بكر الصيرفى (وفاتى : ٣٣٩) شرح ايتمشدر . صوكره علماء امصار قواعدينى تحقيق ، مسائلنى بسط و توضيحه قويولديلر . تاكه ائمهٔ حنفيه دن قاضى ابو زيد الدبوسى (وفاتى : ٤٣٢) كلدى، مشار اليه قياس بحثنى هر كسدن زياده يازدى ، قياسده محتاج اليه اولان شروطنى اكمال ايتدى. ابو زيد الدبوسى سايه سنده اصول فقه كمال بولدى، مسائلى مهذب ، قواعدى ممهد اولدى.

اصول فقهى اصول فقه يابان قاضى ابو زيد الدبوسى در. تقويم الادله، الاسرار ، الامد الاقصى نام كتابلرى مشهوردر. استنباط اولنان بر حكمى مخالفينك هدمندن محافظه اولونمسى ايچون ادلهٔ شرعيه نك احوالندن بحث ايدن ، مذهب مختاردن شك و شبهه يى دفع ، بالعكس مذهب مخالفه شك و شبهه القا ايدن ، نقض و ابرامده ملكه حاصل قيلان، مسائل مستنبطه يى محافظه ايدن و خلاف نامنى آلان علم جليلى ده وضع ايدن قاضى مشار اليه در . بو بابده يازمش اولديغى تأسيس النظرى مطبوعدر.

اصول فقهده ايكى مسلك و يا تأليفده ايكى اصطلاح حاصل اولدى : مسلك فقهاء ، مسلك متكلمين . مسلك فقها مسلك متكلميندن زياده فروعه اليق، فقهه امسدر. چونكه فقها مسائلى نكت فقهيه اوزرينه بناء قيلمشلر، امثله و شواهدى چوغالتمشلر ، تطبيقاته اعتنا ايتمشلردر. متكلمين: مسائلك صورتلرينى فقهدن تجريد ايدرك ممكن مرتبه استدلال عقلى يه ميل ايتمش ، اصول و قواعدينى تحقيق خصوصنده مآخذ لغويه يى براقوب قضاياى عقوله رغبت ايلمشلردر . اصل اصول فقه اصول فقهادر . مع مافيه مسلك متكلمين دها رائج ، دها مشهور اولدى . مسلك فقها فقهاء حنفيه مسلكى ، مسلك متكلمين فقهاء شافعيه و معتزله مسلكيدر، مسلك فقها اصول حنفيه ، مسلك متكلمين اصول شافعيه و معتزله در. مالكيه متكلمين مسلكنه سلوك ايتمشلردر .

مسلك متكلمين اوزره يازيلان كتابلرك الك ايوسى اركان اربعه عد اولنان درت كتابدر : العمدة ، المعتمد ، البرهان ، المستصفى در. العمدة قاضى عبد الجبار المعتزلى (وفاتى ٤١٥) نك ، المعتمد العمده شرحى اولوب ابو الحسين البصرى المعتزلى (وفاتى : ٤٦٣) نك ، البرهان ابو المعالى الشافعى (وفاتى : ٤٧٨) نك ، المستصفى ابو حامد الغزالى الشافعى (وفاتى : ٥٠٥) نك اثرلريدر .

بو كتب اربعه يى فخر الدين الرازى الشافعى (وفاتى : ٦٠٦) ايله سيف الدين الامدى الشافعى (وفاتى : ٦٣١) تلخيص ايتديلر. رازى كتابنه « المحصول » ، آمدى كتابنه « الاحكام » تسميه ايتدى. رازى ادلهٔ عقليه يى چوغالتمش ، آمدى ايسه مذاهبى تحقيق و مسائلى تفريع ايتمش ايدى .

ابو الثنا قاضى سراج الدين محمود بن ابى بكر الارموى الشافعى (وفاتى : ٦٨٠) المحصولى « التحصيل » نامى التنده اختصار ايتدى ، تاج الدين محمد ارموى (وفاتى : ٦٥٦) المحصولدن اخذ ايدرك « الحاصل » نام كتابى ناصر الدين البيضاوى الشافعى (وفاتى : ٦٨٥)ده حاصلدن اخذ ايدرك « منهاج الوصول » نام كتابى تأليف ايتدى . فقط زياده سيله اختصار ايتديكندن الغازه ياقلاشمش اولدى . منهاج الوصولك الك كوزل شرحى جمال الدين الاسنوى الشافعى (وفاتى: ٧٧٢) نك يازديغى شرحدر .

برى طرفدن احكام آمدى يى ابن الحاجب المالكى (وفاتى : ٦٤٦) اختصار ايده رك اكا « منتهى الوصول والامل فى علمى الاصول والجدل » نامنى ، دها صوكره بونى ده اختصار ايدرك « مختصر المنتهى » نامنى ويردى .

مختصر منتهى شرحلرينك الك ايوسى قاضى عضد الدين الايجى الشافعى (وفاتى : ٧٥٦) شرحيدر .

شمس الدين الاصفهانى الشافعى (٦٨٨) المحصولى و منتهى الوصول والاملى شرح ايتمشدر .

مسلك حنفيه اوزره يازيلان اصول فقه كتابلرينك احسنى اركان اربعه عد اولنان كتب اربعه‌در : ۱ — اصول ابو بكر الرازى الجصاص (وفاتى : ۳۷۰)، ۲ — اصول قاضى ابى زيد الدبوسى (وفاتى: ۴۳۲) ، ۳ — اصول فخر الاسلام البزدوى (وفاتى : ۴۸۲) ، ٤ — اصول شمس الائمة السرخسى (وفاتى: ۴۸۳).

اعاظم حنفيه‌دن قاضى ابو زيد الدبوسى اصول فقهى اكمال ايله‌كدن ، واصول فقه كمال بولدقدن صوكره شيخين فخر الاسلام البزدوى (وفاتى : ۴۸۲) ايله شمس الائمة السرخسى (وفاتى ۴۸۳) تأليفات بديعه‌ده بولنديلر. اصول بزدوى غايت كوزل بر كتابدر . عبدالعزيز البخارى الحنفى (وفاتى : ۷۳۰) نك يازمش اولديغى كشف الاسرار اصول بزدوينك غايت كوزل برشرحيدر. متأخريندن ابو البركات النسفى الحنفى (وفاتى : ۷۱۰) المنار نامى يازمش ايدى . ابن ملك (وفاتى : ۸۸۵) كوزل بر شرح يازمشدر . فقط متأخرين حنفيه‌دن بر قسمى اصلينى يعنى فقها ايله متكلمين اصوللرينى، تعبير آخر ايله حنفيه ايله شافعيه اصوللرينى جمع ايتمكى مناسب كورمشلر ايدى : نته‌كيم مظفر الدين احمد بن على الساعاتى الحنفى (وفاتى ۶۹۴) اصول بزدوى ايله احكام آمدى‌يى جمع ايدرك ايكى مسلك اوزره بديع النظام ناميله بر كتاب يازمش ايدى ، صدر الشريعه عبيدالله بن مسعود البخارى الحنفى (وفاتى : ۷۴۷) اصول بزدوى ايله محصول رازى ومختصر ابن الحاجبى تلخيص ايدرك اولا تنقيح الاصولى، صوكره انى شرح ايدرك التوضيحى تأليف ايتدى .

ابن همام الحنفى (۸۶۱) ده التحريرى اصلين اوزره يازمش ايدى.

اصول حضرى‌ده بيان اولنديغى اوزره كتب متأخرينك ادق محب الله بن عبدالشكور الحنفى (وفاتى : ۱۱۱۹) نك مسلم الثبوت نام كتابيدر .

بر ارالق اصول فقه مندرس اولمغه باشلامش ايكن شمس الائمة الكردرى الحنفى (وفاتى : ۶۴۲) اصول فقهى يكى باشدن احيا ايتمش ايدى

كوريليوركه علما اصول فقهه اعتناء تام ايله اعتنا ايتمشلردر . اصول فقهك محل تطبيقى اولان فروع فقهده‌ده اهتمام ايدوب حادثات واقعه ايله اكتفا ايتميوب حادثات متوقعه‌يى، ايلروده ظهور ايتمسى مأمول اولان حادثاتى‌ده نظر دقته آله‌رق بر قصهٔ افتراضيه حالنده اوله‌رق بونلرك ده احكامنى قواعد اصليه اوزرينه تفريع ايتديلر.

فروع فقهك موضوعى افعال مكلفين‌در ، عاقل وبالغ اولان هر بر فعل فروع فقهك موضوعنده داخلدر . بالعموم حادثات اجتماعيه فقهده داخل اولمغله اكا ترتب ايدن احكامى بيان ايتمك علم فقهك وظيفهٔ ذاتيه‌سى‌در .

علوم اسلاميه‌نك سر فرازى، مسلمانلرك مابه الافتخارى اولان اصول فقه سايه‌سنده بتون حادثات اجتماعيه حل اولنور .

سبيل الرشادك ۲۹۱ نومرولى نسخه‌سنده بر تفصيل بيان اولنديغى وجهله ادلهٔ احكام شريعت مسلمانلره تعلق اولان هر حادثهٔ اجتماعيه‌يى حل ايدر.

عجبا حنفيه‌نك استحسانى ، مالكيه‌نك استصلاحى ، جمهور شافعيه‌نك استصحابى ، ظاهريه‌نك اباحهٔ عامه‌سى ايله رفع حرج ، عموم بلوى ، سد ذرايع كبى ادلهٔ احكام هانكى مسئله‌يى حل ايتمز؟ قواعد جليلهٔ فقهيه هانكى مسئله‌يه تطبيق اولونماز ؟

اصول فقه وفروع فقه حقنده فوق العاده همت ايدن علماء امت عرفى تفحص ايتمشلر ، عرف حقنده اهتمامكارانه تدقيقلر يابمشلر ، شرعك كوسترديكى حدود دائره‌نده عرفه اهميت ويرمشلر ، عرفك ساحه‌سنى توسيع ايتمشلردر .

نصل تصور اولونوركه : دليل هدى ، وارث انبيا ، خير امت ، ناصر سنت اولان فقهاء دين عرفى شرعك اهتمام ايتديكى درجه‌نك فوقنه اصعاد ايتسونلر؟ ائمهٔ هدى ايچنده طمع وحرص ايله شريعتى تغيير ايده‌جك بر فرد يوقدر واوله‌ماز .

ولست وان قربت يوما ببائع — خلاقى ولادينى ابتغاء التحبب

* *

نتيجه :

اجتماعى اصول فقهك لزومى حقنده ايراد اولنان ادله‌نك هيچ برى مدلولى مستلزم دكلدر ، هيچ فنه، اصول فقه نامنه مردوددر . قواعد اصول وضوابط فقه حادثات اجتماعيهٔ واقعه ومتوقعه ايچون كافيدر ، ظهور ايده‌جك اولان حادثات اجتماعيه‌يى علم جليل فقهه تطبيق ايتمك ايله مقصد حاصل اولور . شريعت محافظه اولنور .

احكام شرعيه حكمت ومصلحت ايله معللدر ، بو حكمت جلب ويا تكميلى مطلوب اولان مصلحت ، دفعى ويا تقليلى مطلوب اولان مفسده‌در . شوقدركه حكمت هروقت ظاهر ومنضبط اولمازده اكا بر وصف ظاهر منضبط مظنه قيلنير . مثلا معاوضاتده حصول رضا ايچون ايجاب وقبول ، قصر صلاتده مشقتى دفع ايچون سفر مظنه قيلنمشدر .

علم فقه ضرورته ، احتياجه ، مصلحته بيوك بر موقع ويرمش ، فقط بلا ضرورت ، بلا حاجت، بلامصلحت ، بلا لزوم اولان برشيئى اهميتدن اسقاط ايتمش ، مالا يعنى قيلمشدر . اجتماعى اصول فقه ايچون نه ضرورت ، نه حاجت، نه مصلحت ، نه لزوم يوقدر . بناءً عليه اهميتدن ساقطدر ، مالا يعنى‌در . من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه [۱] شوراسنى اونوتميه‌لم كه يكى بر اصول فقهه احتياجمز دركاردر . فقط بوراده ادلهٔ احكام شريعت و قواعد اصول تماميله ، عينيله محفوظ قاله‌جق ، عرف وعادت حقنده فقهانك ديديكندن فضله برشى ديمه‌يه‌جك ، بالكز تطبيقات جهتى اوچ قسمه ايريله‌جقدر : شواهد ، امثله ، نظائر . كتاب وسنتدن ، نص فقهادن، اجماعدن شواهد كتيريله‌جك؛ امثله عبادات قسمنه حصر ايديليه‌جك، دها زياده معاملات قسمندن ، حادثات اجتماعيهٔ واقعه‌دن مثاللر، قوانين عدليه وملكيه وعسكريه‌دن نظائر ايراد اولونه‌جقدر . ارتق قانونلر اصول فقه قواعديله ايضاح اولنملى ، مجله

[۱] بو حديث شريفى ترمذى ، ابن ماجه ، طبرانى تخريج ايتمشلردر .

نصل محاکم ایچون ضروری ایسه اصول فقه‌ده اویله‌جه ضروری قیلنمایدر.

ایشته بویله یازلمش بر اصول فقهه احتیاجمز درکاردر . بوکا ایستر ایسه‌کز اجتماعی اصول فقه دیه بیلیرسکز . اجتماعی اصول فقه یازیلیر ایسه بویله یازیلر اصول فقهدن بشقه برشی اولان ، اصول فقه ایله مناسبت اصلیه‌لری بولونمیان ، بررأی مخصوصدن عبارت اولان ، مقاصد شریعته مخالف اولان اجتماعی اصول فقه ولود ، ودود ، روحلی اولماز . بلکه عقیم ، کریه ، بی‌روح اولور . ارتق بو کبی چیقمز یوللردن واز کچوب چیقار یوللرده آت اویناتمق خیرلی اوله‌جقدر . اعط القوس باریها

ازمیرلی
اسماعیل حقی

مدافعات دینیه

تعدد زوجات

اسلامیتده منع اولونابیلیرمی ایمش؟

منصوری زاده سعید بك افندی‌یه

دین اسلامده تعدد زوجاتك بر قانون ایله منعی (!) ممکن وجائز اولابیله‌جکنه دائر اولان مقاله‌کزی « اسلام مجموعه‌سی » نك سکزنجی صاییسنده اوقودم. دینه، شریعته خصما طرفندن ایراد ایدیلن اعتراضات کوزکزی پك بیلدیرمش اولملی که دین بابنده‌کی غیرتکشلککز سزی بویله بر اجتهاده سوق ایله‌مشدر. اجتهادیکزی تقویه ایچون خیلی یورولیورسکز . تأیید مدعی ایچونده (اطیعوالله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم) [۱] آیت کریمه‌سی ایله بعض قواعد اصولیه‌دن استعانه ایتمك ایستیورسکز .

فقط مقاله‌کزك مطالعه‌سندن وهلةً آکلاشیلیورکه مسئله‌یی هنوز لایقیله تدقیق ایتمه‌مشسکز . اجتهادکز مع التأسف — تعبیر معذور کورولسون — هنوز خامدر . اولغون دینه‌جك درجه‌یه کلمه‌مش . افاداتکزده‌ده حق تعبیره عدم رعایت نقصانی واردر . او درجه‌ده‌که سزه سوءظن ایتمك ایستین کیمسه دینی مدافعه ایچون سرد ایتدیککز مقدماتك شان شریعتی تنقیص ایچون اتیان ایدلدیکنی — ولو حقسز اولسون — ادعایه قدر وارا بیلیر .

هر حالده کوریورم‌که پك چتین بر بحثه چاتمش ، کندیکزی بویوك درده صوقمشسکز . علم اصول اصطلاحاتیله بر آز آشنالغکز وارسه‌ده علم کتاب وسنت ایله اوقدر استیناس ایتمه‌دیککز ایچون صبرتکزه آلدیغکز یوك پك آغیر اولمشدر. شروط اجتهادی اصول کتابلرندن البته نظری اولارق اوکرنمش اولاجقسکز . لکن تطبیقات وعملیاتده هر حالده مساهله‌یی واسع مقیاسده تجویز ایدیور کبی کورونیورسکز.

معلوم عالیلریدرکه اجتهاد — لفظنك دلالتندن‌ده منفهم اولاجغی اوزره — قولای بر شی دکلدر . بر مجتهد ایلك دفعه اولارق تحدث ایدن بر نازله قارشیسنده کتاب وسنته ، دلالات نصوصه ، اقتضای احوال وظروفه ، مسلمانلرك حال وشاننه واستعداد وقابلیتنه (سزك « وجدان عمومی ملت » دیدیککز شی احتمالکه بو اولاجق) باقارق بذل مجهود ایتمك ؛ هر درلو احتمالاتی نظر اعتباره آلمق زحمتنه قاتلانماسی ایجاب ایتدیکی کبی باشقه مجتهدلر طرفندن حقلرنده حکم ویرلمش مسائلده‌ده آنلرك رایلرینی، کوستردکلری علل شرعیه‌یی تحری ایتمکله مکلفدر . ذات عالیلری ایسه — بو مقاله‌کزك دلالتندن آکلایورم‌که — بویله بر زحمته قاتلانمق شویله طورسون بحث ایتدیککز نظم جلیلك تفسیر وتأویللرینه ، اونلره تفرع ایدن سنن مرویه‌یه، اجتهادات فقهایه وحتی آیت کریمه‌نك ماقبل ومابعدینه باقمق کبی تدابیر ابتدائیه‌یه مراجعت کلفتنی بیله اختیار ایتمه‌مش کبی طاورانیورسکز . والك عجیبی کتاب وسنت واجماع ایله ثابت بر مسئله‌یی سرمایهٔ اجتهاد اتخاذ ایدیورسکز . کتاب وسنت ایله ، اون اوچ بوچوق عصردن بری خرق ایدلمه‌مش بر اجماع ایله ، عصر رسالتدن شیمدی‌یه قدر دائمی بر نقل متواتر ایله ثابت اولمش بر مسئله‌ده اجتهاد مشقتنی اختیار ایده‌جك بر مجتهدك ظهور ایده‌بیله‌جکنه هیچ بر مسلم احتمال ویرمز . بیلیرسکزکه اجماعی خرق ایتمك هیچ بر مجتهدك کاری دکلدر . بوراده‌کی اجماع ایسه اجماع رأی دکل، اجماع نقلدر . بو اجماع، حکم منصوصی متواتراً نقل ایلدیکی اولدیغی ایچون اوته‌کی اجماعدن البته اقوادر . بونی خرقه قالقیشمق کتاب وسنتی رده واریر . صراحت نصوص ایله معلوم وخلاف ایله غیرمسبوق اولان اون اوچ بوچوق عصرلق بر اجماعه مخالفته طاورانمق صویی دوومك قبیلندن بیهوده بر زحمتدر .

هر نه حال ایسه مادام‌که بر زحمته قاتلانمشسکز ، استدلالاتکزك برجه — وحتی بلا تردد دیبه بیلیرم‌که عامهٔ اهل اسلامجه — قبول اولونمیان جهتلرینی سویلیه‌لم . بحث علمی اولدیغی ایچون مقدماتکزی توهین ایده‌جك سوزلره قارشی طارلمنه عامه محبتکز مانع اولسه کرکدر . ذاتاً علمی مناظراتده خصمه کوجنمه‌مك مجتهدلرك اك ممتاز فضائلندن بریدر . امام شافعی رحمةالله علیهك : « هیچ بر مناظره‌یه کیریشمه‌دم‌که خصممك بکا غالب کلدیکنی ، خصممك حقلی چیقدیغنی آرزو ایتمیه‌یم. » دیمش اولدیغی روایت ایدیلیور . سزی بو بویوك امامك مرتبه‌سنده طوتمق وحتی اوکا بکزتمك امکان کز ایسه‌ده هر حالده او خصلت عالیه‌سندن حصه‌مند اولدیغکزی کورمك ایسترم .

هرشیدن اول مقدمه‌کزك پك آزموفقیتله وحتی بوسبوتون موفقیتسز لکله بسط ایدلدیکنی، هر مؤمن قلبی رنجیده ایده‌بیله‌جکنی عرض ایده‌یم. باقکز سوزه ناصل باشلایورسکز ؟

«تعدد زوجات شریعت اسلامیه‌ده تجویز اولندیغی ایچون اسلامیت تعدد زوجاتی قبول ایلکدن امتناع ایده‌مز . اسلامیتده تعدد زوجاتی قبول ایتمك ضرورتی واردر. تعدد زوجات ادیان وملل سائره‌ده ممنوعدر . فقط اسلامیتده منعی قابل دکلدر . دین اسلامك تعدد زوجات مسئله‌سنده ادیان سائره‌دن فرق واردر کبی یاکلش برظن وذهاب نتیجه‌سی اولارق اوروپالیلر وبالجمله اقوام متمدنه طرفندن شریعت اسلامیه پك چوق دوچار طعن واعتراض اولیور . عالم اسلامده شریعتلری

---

[۱] مقاله‌کزده ایکنجی (اطیعوا) هر ناصلسه دوشمش. حالبوکه امر جلیلك تکررنده بیوك نکته واردر .

مقتضاسندن اولق اوزره حالا قرون وسطى وحشى(!) حكمفرمادرظن واعتقادنده بولنيورلر . بوطوفان سيل اعتراضاته قارشى عالم اسلامك مدافعه وجوابلريده شريعت اسلاميه‌يه نسبت اولنان او بهتان وافترايى (!) ، او ظن وذهاب باطلى (!) تأييد ايتمكدن باشقه برشى افاده ايتميور . »

سياق افاده‌كزك ظاهرندن (فانكحوا ماطاب لكم من النساء . . .) آيت كريمه‌سى كبى شيمدى‌يه‌قدر هيچ بر عالم وفقيه اسلامى طرفندن تعدد زوجاتك اباحه‌سنه دلالتى انكار ايدلمين وفعل رسول ايله فعل اصحاب وتابعين وائمهٔ دين طرفندن قرناً بعد قرن اتباع ايديلان بر آيت جليله مضموننه قرون وسطى وحشى(!) دنيلديكى آكلاشيلوركه بونى بردين اسلام دشمنى سويله‌سه بيله برمسلمان سويله‌من . كذلك تعدد زوجاتك شريعت اسلاميه‌يه نسبتى بهتان وافترا (!)، شريعت اسلاميه‌ده تعدد زوجات واردر ظن وذهابى باطل(!) اولديغى آكلاتيلق ايسته‌نيوركه اصل بو آكلاديش باطلدر . برمسلمان آغزندن برمسلمان مجموعه‌سنه انتقال ايدن بوسوزلرى بر ظاهرلرى اوزره اعمال ايتمكده معذوروز . اهل اسلامه حسن ظن غالب اولديغى ايچون بونى سوز سويله‌مكى بيلمه‌مكه، يا كلش يولدن مدافعه‌دينه حمل ايتمك ايسته‌رز . آكلايورم كه فرنكلرك هرحال وقالنى استعظام ايده ايده قلبكزه براوركنكلك كلمش . زه‌ده براعتراض طويسه‌كز همان دينى بيقار ظن ايديورسكز . اوروپالينك هر سوزنده بر دريدناوط متانتى، بر آرمسترونغ طوپى دهشتى تخيل ايديورسكز . بودهشتك تأثيريله مرمى تخيلك اصابتندن صيانت ايتديككز بناى محكمى كندى الكزله يوق ايتمكى الك كيديرمه بر طريق سلامت عد ايديورسكز . بر كره دوشونكز . شريعت اسلاميه تعدد زوجاتى اباحه ايتمه‌مش ايسه ، بو اباحه‌يى اوكا نسبت ايتمك بهتان وافترا ايسه آنى منع ايده‌جك قانونى نه‌دن تكليف ايديورسكز ؟ يوق اولان برشى منع ايديلييرمى ؟

بو تناقضكزك فرقنده دكل ايسه‌كز ايشته سزه سويليورم كه تعدد زوجات قرون وسطادن دكل ، قرون اولادن قالمه بر عادتدر . آنى شريعت مطهرهٔ اسلاميه درده قدر قصر وتحديد ايتمش وزوجك زوجه‌لر بيننده قسم ونفقه خصوصنده عدالت اوزره بولونماسنى امر ايتمشدر . بو عداتده مقتدر اولامايانلر زوجهٔ واحده‌يه اقتصار ايدرلر . بوندكى حكم وفوائد چوق يازلمش اولديغى وموضوع بحثمز تعدد زوجاتى مدافعه بولونماديغى ايچون بوحكم وفوائدك بوراده ذكرينه حاجت كورميورم . يالكز مدنيت حقيقيه‌نك عالمده مؤسسى اولان شرع مبينك وحشتى نه ترخيص ، نه اباحه ايده‌ميه‌جكنى وبناءً عليه شريعت رخصتلرينه داخل اولان بو امر مشروعك وحشت اولاميه‌جغنى وبونك شرعه اسنادى بهتان وافترا اولمديغنى سويلمكله اكتفا ايده‌جكم . معترضلرله مدافعلرك تعدد زوجاتى احكام شرعيه عدادنده صايمالرى واقعه مطابقدر . اوحالده :

« مدافعلردن هيچ برى شريعت اسلاميه‌ده تعدد زوجات حقنده التزام اولنمش برحكم يوقدر . اولو الامرك امر ومنعنه تابع برمسئله‌در . اسلاميت تعدد زوجاتك منع اولونمسنه قطعياً مانع دكلدر . تعدد زوجات مسئله‌سى شريعت اسلاميه نقطه‌سندن اشكال ايديلمه‌يك ، موضوع بحث ومقال اوله‌جق بر ماهيتده دكلدر ديه بيان حقيقت ايده‌مديكلرندن بيهوده مناقشات دوام ايدوب كيديور . »

طرزنده‌كى سوزلركز نفس دعوايى اونوتمش مبتدى بر دعوى وكيلنك سوزندن باشقه برشى دكلدر . زيرا تعدد زوجاتك امر ولى الامر ايله منعنه اسلاميت — كوره‌جككز كه — مانعدر . لكن هايدى — ديديككز كبى — مانع اولماسون . بزه نه قازانديريورسكز؟ اصل مشروعيت باقيمى ، دكلمى ؟ ولى الامر قرآن كريمك او آيتنى قالديره بيله‌جكمى ؟ حديث كتابلرينى يوق ايده بيله‌جكمى ؟ تاريخ اسلامى سراپا تحريف ايده بيله‌جكمى ؟ اصل مشروعيت باقى قالدقدن صوكره معترضك اعتراضى باقى ديمكدر . بر ولى الامرك منعى ديكر بر ولى الامرك اباحه‌سنه‌ده مانع اولاماز . استعظام ايتديككز اول محذور ازاله ايديله‌مدكدن، هرشى يرلى يرنده قالدقدن صوكره بوايكى كشفكزك صح الباقى هيچ بر فائدهٔ عمليه‌سى قالماز . نصر الدين خواجه‌يه : «برشى ايجاد ايتدكمى ؟ » ديه صورمشلر . « آتمك ايله بوزيمكى ايجاد ايتدم اما كندمده بكنمه‌دم » ديمش . ذات عاليكزك ده آتيده‌كى ايضاحاتى اوقودقدن صوكره بر اجتهاد مديده‌دن صوكره نائل اولديغكز كشف جديد حقنده ديه‌جككز بودر .

سزى بوچيقماز يوله سوق ايدنشى — آپ آشكار كوريورکه — فرنكلرك اعتراضى قورقوسيدر . « فرنكلر تعدد زوجاتى قرون وسطادن قالمه بر وحشت مستحاثه‌سى عد ايديورلر . شرع محمدى‌ده بونى قبول ايتمش . نه ياپالم ؟ بواعتراضلرينه ، هجوملرينه قارشى ناصل تحفظ ايده‌لم ؟ كندمزى اونلره ناصل بكنديره‌لم ؟ بزه وحشى ديمه‌لرندن ناصل قورتولالم ؟ » ديه قال وقيله كلمز بر خشيته كرفتار اولمشسكز . عجبا ناصل اولاكه صائلى دفع ايده‌يم؟ ديركن: « بوندن قولاى نه‌وار؟ فرنكك وحشت بقاياسى ديديكنه بزده اويله ديه‌لم . مسلمان ، غير مسلمان بوتون عالمك بيلديكى بر حقيقتى اولراورته انكار ايده‌لم » ديورسكز . بو ، طبقى مينى مينى چوجقلرك صاقلامباچ اويوننده اقارب وخويشانلرينك كوزى اوكنده طوروب طورويركن يالكز كوزلرينى يومقله كنديلرينى صاقلامش قياس ايتمه‌لرينه بكزر برشى .

سزى ايسته‌ديككز قدر تطمين ايده‌يم كه بو قدر قورقويه ، تلاشه محل يوقدر . فرنكلر ايچنده دينمزى بكنمينلر اكثريتى تشكيل ايديور . سه‌ده حقى تسليم ايدن بر زمرهٔ منصفه‌ده واردر . درده قدر حلالندن تزوجى كريه كوروبده عددى غير محصور قادينلرله زنانى خوش كورن غيرتسز حريفلرك دينمزك احكام عاليه‌سنه اعتراضى ايسه كونشى بالچيقله صيواقدن دها عبثدر . بزم ، احكام شرعيه‌مزه طوتونمق ايچين كيمسه‌دن پروامز يوقدر . اهل حق يالكز حقى طانير . حقى تسليم ايتمينلرك هزى وهوسنه مغلوبيت ذلتيلنه كرفتار اولماز . هم‌ده آكلاميورم ، نه‌دن كندمزى فرنكلره بكنديرمك مجبوريتنى حس ايديورز ؟ نه‌دن حقه تابع اولميه‌لم‌ده فرنكلرك هر دقيقه ، هر اقليمده بر رنكه كيرن هواى بوقلمونه تابع اولالم ؟ يارين فرنكك برى قالقوب‌ده سزك عقيده‌كز قرون وسطادن قالمه بر ....دن . (دلم لوفرضى اولسون سويلكده وارميور) بكرمنجى عصر مدنيتنه بويله عقيده ياقيشماز . » ديه طعن ايتسه :

« اوت ، حقكزوار . ذاتاً بويله براعتقادده اولديغمزى كيم سويلامش؟ » طرزنده مى كندمزى مدافعه ايده جكز ؟ سبيل الرشادك ۲۸۳ رقملى نسخه سنده موضوع بحث ايتديكم : « لتتبعن سنن من قبلكم . . . . » حديث شريفنك مصداق شريفى بورادهيه قدر تحقق ايتديكنى ـ نه يالان سويليه يم ـ تخمين ايده مه مشدم .

امر ذينده تصور ايتديككز تبديل احكامك سائق وعاتى نه قدر چوروك وبيهوده اولديغى آكلاشلدقدن صوكره فقهه تماس ايدن استدلا ـ لاتكزك خطا وصواب جهتلرينىده سويليه يم كه كرك ذات عاليلرى ، كرك مقاله كزى مطالعه ايدنلرك بيلمين طاقى آلدانماسونلر .

دليلكز سورهٔ نساده كى (واطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم) آيت كريمه سيدر . هرشيدن اول مساعده كزله ياطرف عاليلرندن يامرتب طرفندن واقع اولمش برذهولى تصحيح ايده يم . آيت كريمه ده (اطيعوا) امرى مكرردر . وبو تكرارك پك مهم بر نكته سى واردر . الله عظيم الشان بالاصاله مطاعدر . واسطهٔ رسول ايله امر آلهى اولديغى ثابت اولان هرامر ونهى بلا اعتراض مطاع ومتبعدر . ايكنجى (اطيعوا) رسولك امر ونهى ايله اولو الامرك امر ونهى بيننده كى فرق عظيمى مبيندر . (اطيعوا) امرينك تكررندن وصيغهٔ امرك اولو الامر ايچون تكرر ايتمه يشندن آكلايورزكه رسولك امر ونهى امرونهى آلهى كبى بالاصاله مطاع ومتبعدر . زيرا (وماينطق عن الهوى) آيت كريمه سى امرونهى رسولك حقانى ورحمانى اولديغنه برات تأبيدا اولديغى كبى (لست عليهم بمسيطر) آيت كريمه سى شان رسالتلرينى تحكم وتسلطدن تنزيه ايتمكده و (ماعلى الرسول الا البلاغ المبين) آيت كريمه سى رسولك كنديلكندن هيچ برحكم اصدار ايتمه ديكنى ، اوامر ونواهيسنك اوامر ونواهىٔ آلهيه اولديغنى بيان ايله مكده و (وما آتاكم الرسول فخذوه ومانهاكم عنه فانتهوا) نص جليلى ده رسوله بلاقيد وشرط اطاعتك وجوبنه دلالت ايتمكده در . حاصلى امر ونهى رسول عينيله الله عظيم الشانك امرونهيى كبيدر . رسولك هرفعل وقولنده كنديسنه اتباع اولونور . اولوالامر ايسه بويله دكلدر . اونلره اطاعت ، رسوله اطاعت ضمننده داخلدر . يعنى : «الله ورسولنه اطاعتى امر ايدرلرسه اطاعت ايديكز . » ديمكدر .

بواوفاجق تصحيحدن صوكره اصل مقصده كيره لم :

برنجى مسئله : — بو آيتده كى « اولوالامر » لفظيله مراد كيملردر ؟ بوكا دائر ايضاحات ويرميورايسه كزده مقاله كزك بريرنده سوز آراسنده « اولوالامر » ى « حكومت » ايله تفسير ايديورسكز . بوبابده سزى تخطئه ايتمم . يالكز ائمهٔ دينك بوخصوصده اتفاق ايتمه مش اولدقلرينى سويله مك ايسته رم .

اولوالامردن مراد برقوله كوره خلفاء راشدينيدر . نته كيم مفسر شهير عكرمه بو آيت كريمه يى تفسير ايدركن : « اولوالامر ابوبكر ايله عمردر . » مفسر كلبى خلفاى اربعه حضراتنه ابن مسعودى قاتارق اولوالامر بونلردر ، ديور .

ايكنجى قوله كوره امراء سرايا ياخود بوكونكى تعبيره كوره اردو قوماندانلريدر . بوكا قائل اولانلر آيت كريمه نك عبدالله بن حذافه وياخود خالدبن الوليد سريه لرينى متعاقب نازل اولديغى حقنده كى روايته استناد ايديورلر .

اوچنجى قوله كوره اولوالامر اصحاب رسول الله (صلى الله عليه وسلم) در . بو ، مجاهد ايله ضحاكك تفسيريدر . مجاهد اهل فقه ودين اولان ؛ ضحاك ايسه دعاة ورواة امت اولان اصحاب رسول الله در ديورلر .

دردنجى قوله كوره اولوالامر اهل علمدر . بوكا ابن عباس ، مجاهد ، عطا ، جابر بن عبدالله ، ابوالعاليه كبى اعاظم مفسرين قائلدر . بونلره كوره اولوالامر علما وفقهادر . يعنى مجتهدينيدر . ابن عباس : « اهل فقه ودينيدر . الله مطيع اولوب خلقه دينلرينك معانيسنى تعليم ايدن ، معروف ايله امر ، منكردن نهى ايدن كيمسه لردر . » ؛ ابوالعاليه ايسه : « اهل علمدر . كورمزميسككه ديكر آيتده (ولوردوه الى الرسول والى اولى الامر منكم لعلمه الذين يستنبطونه منهم) بويورلمش » ديور . دردنجى قوله قائل اولانلر اوچنجى قوله قائل اولانلرله ـ لفظلر مختلف اولسه ده ـ متفقدرلر .

بشنجى قوله كوره ايسه على الاطلاق امراى اسلامدر . بوكا ابوهريره ، مكحول ، ابى كبى ذوات قائل اولمشلردر . سزكده رأيكز بوصوك قوله موافق دوشمشدر . بوكا قائل اولانلرك دليلى بو آيت كريمه نك ماقبلى اولان (ان الله يأمركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها واذا حكمتم بين الناس ان تحكموا بالعدل) آيت كريمه سى ايله اطاعت امرا حقنده كى احاديث شريفه در .

شيعه نكده كنديلرينه كوره برتفسيرى واردر . اونلر اولوالامر ائمهٔ معصومينيدر ديورلر . بزجه حضرت رسولدن باشقه امام معصوم اولماديغى وآنلرك قولى طرف عاليلرندن التزام ايديله ميه جكى ايچون اوبحثى ده قاپامق لازم كلير .

صورتده اولان بواختلافاتى جمع ايتمك ايچون آيت كريمه ده (والامراء منكم) بويورلميوبده (واولى الامر منكم) بويورلديغنه دقت ايتمك كافيدر[۱] . نظم كريمه ده كى (واولى الامر) : « امرك اهلى » ديمكدر . بوامر نه در ؟ باشده لام عهد اولديغى ايچون معنى : « معهود اولان امرك اهلى » ديمك اولوب بوطرز افادهيه كوره نه ده اطاعت اولونمق لازم كله جكنى ذكرده حاجت قالماز . معهود اولان امر صراحة آكلاشيله جغى اوزره طرف عالىٔ رسالتدن تبليغ ايديلن امردن عبارتدركه كرك « اوامر » ك وكرك « امور » ك مفردى اولمسى بيننده فرق يوقدر . وهر حالده « امور ويا اوامر شرعيه نك اهلنه اطاعت ايديكز ! » ديمك اولور . هرايكى تقديره كوره « اولى » كلمه سنك « امر » ه اضافتى طرف رسالتدن تبليغ ايديلن امور ويا اوامرى بيلوب استنباطه قادر ويا اجرا ايله مكلف اولانلره اطاعتى مفيد اولمش اولور . وباشقه دورلو معنايه حمل ايديله مز . آنجق

---

[۱] بو نكتهٔ دقيقه يى دارالفنون معلملرندن فاضل محترم صدرالدين افندى حضرتلرندن استفاده ايتديكم ايچون كنديلرينه عرض تشكر ايدرم .

شوراسی‌ده واضحاً آ کلاشیلیورکه امر رسول‌اللهی ، امر شریعتی علمای مجتهدین اولان ولاة امر تبلیغه ناصل مأمور ایسه‌لر امرا دینیلن ولاة امرده اویله‌جه اجرایه مأموردرلر. وبو اعتبار ایله هر ایکی طرفه اطاعت واجبدر . علمایه اولسون ، اجرای احکام شریعت وظیفه‌سیله مکلف اولان امرایه اولسون اطاعتك وجوبی ـ کورولیورکه ـ بالتبع امر رسوله اطاعت دیمکدر . یوقسه کرك علما ، کرك امرا عنوانی آلتنده‌کی ذوات معینه‌یه هرشیده مطاوعت معناسی آیتدن آکلاشیلماز .

آراشدیرمادیغکز یاخود آراشدیرمغه لزوم کورمدیککز بو اختلافاته [۱] شویله خفیفجه اشارت ایتدکدن صوکره ایکنجی مسئله‌یه کچیورم .

ایکنجی مسئله : — اولوالامر امرا اولدیغنه کوره اونلره اطاعت ناصل اولور ؟ سز آیت کریمه‌نك نصنی مطلق بولیورسکز . اطاعتك ممنوعات شرعیه‌یه قدر اوزانامیه‌جغنی یالکز دلالت عقل ایله اثبات ایدیورسکز . سزجه تقییدایدن یالکز عقلدر . نصی تقیید ایده‌جك باشقه هیچ بر دلیل یوق دیورسکز . حال بوکه آیتك لغت معناسنی تحقیق ایدیدیکز بونکله قناعت ایتمزدیکز . یاخود اوشنمیوب‌ده آنی مصحفده آرامش اولیدیکز ینه او آیت کریمه‌نك متممی اولمق اوزره (فان تنازعتم فی شیٔ فردوه الی الله والرسول ان کنتم تؤمنون بالله والیوم الآخر ذلك خیر واحسن تأویلا) نظم جلیلنی بولوردیکز . بو نظم جلیل بالایه مختصراً آلدیغمز اقوالك کافه‌سنه کوره یعنی هر هانکی معنایه اولورسه اولسون اولوالامرك کیف وآرزوسنه ـ کتاب وسنتدن عدول ایدر ایتمز ـ دمیردن بوقاغیلر اوریور . (لاطاعة لمخلوق فی معصیة الخالق) ، (لاطاعة لبشر فی معصیة الله) ، (انما الطاعة فی المعروف) کبی برچوق احادیث شریفه‌نك نبوتی‌ده آیریجه معلومدر .

بر ده سز بو آیت کریمه‌یه مطلق دیدیککز حالده اطلاقندن چیقاروب آکا عام حکمنی ویریورسکز . وآندن صوکره آنی دلالت عقلیه ایله تخصیص ایدیورسکز . حال بوکه سزینه دلالت عقلیه ایله ثابت دیکر برشیئی اونوتیورسکز . « اولوالامره اطاعت ایدیکز . » دیمك : « هرشیده اطاعت ایدیکز . » دیمك دکلدرکه امری دیدیککز کبی « واجبات ومحرماتك ماعداسی » ایله تخصیصه حاجت قالسون . « اولوالامره اطاعت ایدیکز » دیمك « اولوالامر اقامه ونصبندن مقصود اولان خصوصلرده اولوالامر ایچون ولایت امر نقطه‌سندن مطلوب اولمق لازم کلن شیلرك کافه‌سنده اطاعت ایدیکز . » دیمکدر . عقل ، عرف ، لغت بو امرك معناسی بویله اولدیغنه شهادت ایدر . بناءً علیه اویله یکی باشدن تخصیصه ذاتاً حاجت یوق ایدی . لفظك کندیسی بو معنایه خاصدر .

مع مافیه شوحقکزی انکار ایتمم که سزده — ولو یالکز تقیید عقلی‌یه قائل اولاسکز — امرانك خلاف شرع شریف صادر اولاجق امر ونهیلرینه اطاعت واجب دکلدر دیورسکز . یالکز چیقاردیغکز نتیجه‌ده سزدن آیریلیورم . سز :

« خلاصه عقل ونقلك دلالت قطعیه‌سیله ثابتدرکه اولوالامر شریعتك امر ونهینه معارض ومناقض اولمامق شرطیله هرنه‌یی امر ایده‌جك اولورسه اولسون کافه‌سنه اطاعت واجبدر . فقط شریعتك امر ونهینه معارض اولورسه اطاعت ایتمك شرعاً جائز دکلدر . بو ایکی حکمدن برنجیسی دلالت نقل ، ایکنجیسی‌ده دلالت عقل ایله ثابتدر . هر ایکیسی‌ده عرض ایتدیکم وجهله خلاف واختلافدن مصون احکام قطعیه‌دندر . »

دیرکن باب اجتهادی سوءٔلرندن چیقاروب صیرت اوستی یره یاتیریورسکز . ائمه‌یه حقوقلرندن اولان جائزاته اطاعت واجب اولدیغنه شبهه یوق ایسه‌ده جائزات شرعیه‌یی ائمه‌نك نهی ویا نسخ ایده‌بیلمك صلاحیتلری چوق دوکوتورور بر بحثدر . عقل ونقلك دلالتی دعوا کزك خلافنه اولدیغی ایچون دعوا کز دکل ، دعوا کزك نقیضی خلاف واختلافدن مصون احکام قطعیه‌دندر . بزم بیلدیکمزه کوره ائمه‌نك امر ونهینه شرعاً اطاعت احکام شرعیه‌یی تطبیقلرنده وکندی حقلرینه راجع اولان خصوصلرده‌در . امر بالمعروف ، نهی عن المنکرده‌در . حرامی حلال ، حلالی حرام ایتمك ایسته‌دکلری زمان اطاعت یوقدر . جائز ویا مباح اولدیغی نص شرعی ایله ثابت اولان خصوصاتی ائمه‌نك منع ایتمك حقنی سزدن باشقه ادعا ایدن اولمادیغی کبی امرای اسلامدن شیمدی‌یه قدر بویله بر دعواده بولانده اولمامشدر . سزك ذهنکزی تغشیش ایدن شی حلال وحرامی کتاب وسنت بیان ایتدکدن ، اللهه ورسول‌اللهه اطاعتك وجوبی بیان ایدلدکدن صوکره اولوالامره اطاعت وجوبی مستلزم اولا بیله‌جك نه قالیر ؟ کبی بر توهمدن عبارتدر . وبو توهمکزی :

« اکر اولوالامرك جائز اولان شیلرده‌ده صلاحیتی انکار ایدیلیرسه عرض وبیان ایتدیکم وجهله اساساً واجب اولان شیئی منع ایتمکه ویا ممنوع اولان بر فعلی امر ایتمکه صلاحیتی اولدیغندن آرتق شرعاً اولی‌الامرك هیچ برشیده امر ونهی ایتمکه صلاحیتی اولماز . وآیت جلیلهٔ مذکوره‌نك حکم ومعناسی قالمازدی . »

سوزلریله اظهار ایدیورسکزکه برقدر قیصه دوشونجه ایله مسئله اجتهادیه قالقیشمامکزه حیرتدن کندمی آلامیورم . بر حکومته تحریم حلاله صلاحیت ویرمیه‌جك اولدقدن صوکره وجوب اطاعتك حکم ومعناسی قالماز ظن ایدیورسکز . بویله دوشونمك حکومتك نه دیمك اولدیغنی بیلمه‌مك دیمکدر . حال بوکه مسئله بسیطدر . حل وحرمت کبی احکامك متعلقاتی اولان افعال واقوال مکلفینی کتاب وسنت بزه بیان ایدیور . هر برمز علی‌الانفراد بونلره اطاعت وانقیاد ایده‌رك موجبلریله عمل ایدرز . آنجق احکام شرعیه یالکز نماز ، اوروج کبی عباداته منحصر دکلدر . معاملاته وآنك فرعی اولان سیاسیاته‌ده احکام شرعیه تعلق ایدر . بونلرده‌ده فرداً فرداً حکم کتاب وسنته اطاعت وانقیاد ایله مکلف اولدیغمز کبی هیئت اجتماعیه‌نك صلاح وبقاسنی کافل اولان حکومتك مقاصد شرعیه‌یی ادا ایچون واقع اوله‌جق اوامر ونواهیسنده‌ده اطاعت وانقیاد ایتمکله مکلفز . مادام‌که بر جماعت اسلامیه تشکیل ایدیورز ؛ بزم باشمزده حدود الهیه‌یی اقامه ایده‌جك ، خصوماتی فصل ایده‌جك ، امن واسایشی تأمین ایده‌جك ، ضعیفی قوی‌یه ، مظلومی ظالمه قارشی صیانت ایده‌جك ، اعلای کلمة‌الله ایده‌جك ،

[۱] اختلافاتك بو صورتله بیانه « دیدی قودی » دیه‌جککزی امید ایدرم . بو خلافك ثمره‌سی بیوکدر . مع مافیه ارخای عنان قبیلندن اولارق سزك دیدیککزه توافق ایدن قولی قبول ایده‌رك شی یوروته‌جکم .

ثغور مسلمینی (یعنی حدود بویلرینی) حفظ ایده‌جك بر امیره ، او امیرڭ اوامر ونواهیسنی بالوکاله انفاذ ایده‌جك وکلا وامنایه احتیاجمز واردر . ایشته بوذواته (که بوکونکی تعبیرمزجه هیئت حکومتدر) مقاصد شرعیه‌نی حیز حصوله کتیرمه‌لری ایچون اطاعت واجبدر . وبو اطاعتمز اللهه ورسول اللهه ، کتاب وسنته بالتبع اطاعتدر . آیت کریمه‌ده (اطیعوا) امرینڭ (اولوالامر) ڭ اولنه کتیرلمیه‌رك اولوالامره اطاعتڭ اطاعت رسوله الحاقندکی حکمت ده بودر . سز بر حکومت اسلامیه ایچین تحریم حلالدن باشقه محل اطاعت اولابیله‌جك برشی بولامیورسکز . بز ایسه امرایه اطاعتڭ پك چوق خصوصاتده جاری اولدیغنی بیلیورز ؛ مدافعهٔ دین ووطن ایچون امرلرینی دیکلیه‌رك مناسب کوردکلری وقت مالمزله ، جانمزله جهاد ایلمك ، طلب ایتدکلری زکات ، عشر ، خراج اراضی کبی تکالیف شرعیه‌یی — تعبیرمزوجه ایله — حکومتجه مرتب ویرکولری ادا ایتمك ، امرا طرفندن منصوب حکامڭ احکام مشروعه‌لرینه انقیاد ایلمك ، حفظ بلاد وتأمین راحت عباد ایچون تنسیب ایتدکلری تدابیر ملکیه واداریه‌یه سرفرو ایتمك کبی برچوق خصوصاتده اطاعت ایتمکی واجب شرعی طانیورز . ذاتاً اطاعت امرا ایله امر اولنمقدزده بوندن باشقه برشی آکلاشیلماز . وجناب حقڭ قیامته قدر پایدار اولمق اوزره تشریع ایلدیکی احکامی ایسته‌دکلری وقت نسخ وتبدیل ایتمکه ، حلالی حرام ، حرامی حلال ایتمکه امرایه صلاحیت ویرلمش اولدیغنی هیچ کیمسه توهم ایلمز . دکل اهل سنت ، ائمهٔ معصومه اثبات ایدن شیعه فرقه‌سی بیله ائمه‌نڭ بویله بر حق نسخه مالك اولدقلرینی ادعا ایتمه‌مشلردر . ایشته کوریورسکزکه حکومته اطاعت ایده‌جك ماده‌لر تصور کزڭ فوقنده چوقدر . وهر هانکی بر حکومت بونلرله مشغول اولورسه مشغله‌سی باشندن آشار . بناءً علیه :

« شریعت اولوالامره اودرجه صلاحیت بخش ایدیورکه آنلرڭ امر ونهیی کندی امر ونهیلری منابه‌سنده عد ایدیور . اولوالامر هرهانکی بر شیئی امر ایده‌جك اولورلرسه اوامر شرعیه کبی امرلری وجوب شرعی‌یی مفید اولیور . کذلك نهی ایده‌جك اولورسه ممنوعیت شرعیه‌یی ایجاب ایدیور . منع ایتدکلری شیئی ده شرعاً ممنوع اولور دیه حکم ایلیور . چونکه شریعت اولوالامره اطاعت واجبدر دیه حکم ایدیور . »

دیمه‌کز جرأت علی اللهدر . سزه آچیقجه سویلیه‌یمی ؟ سزڭ مجتهدلککزی طانیه‌میه‌جغم کبی یوقاریلرده بیان ایتدیکم حسن ظنمی ده کری آلیورم . سزدن عادتا شبهه ایتمکه باشلادم . هانکی حکومت اسلامیه کلمش که معاذالله کندی امر ونهیلرینی اوامر ونواهئ الٰهیه منابه‌سنده عد ایتسون . دنیانڭ هانکی شریعتی بونی طانیر ؟ عقلی باشنده اولان هانکی حکومت بویله بر دعوای خامه کندینی قاپدیرا بیلیر ؟ حکومات اسلامیه‌نڭ شرف ومزیتی بزم بیلدیکمزه وهر کسڭ آکلادیغنه کوره اوامر ونواهئ الٰهیه‌یی انفاذده‌کی موفقیتی ایله متناسبدر . کندی اوامر ونواهیسنی شرع الٰهی اوله‌رق طانیتاجق بر حکومت اسلامیه نه کلمش نه کله‌جکدر .

هایدی موقتاً دعواکزی تسلیم ایده‌یم ده امور مباحه وجائزه‌نڭ کافه‌سنده امرایه اطاعت امردینی کبی واجب اولور دیه قبول ایده‌یم . نته‌کیم سز بوحکمکزی نکاح وطلاقده تشمیل ایده‌رك اونلرده ده یکنمه‌دیککز احکام شرعیه‌یی نسخ ایده‌جك قانون ترتیبنی توصیه ایدیورسکز . بوکاده موقتاً پك دیه‌یم . باقالم حال نره‌یه واراجق ؟ حکومت علی الاطلاق مسلمینی تزوجدن منع ایتسه اهل اسلامه نکاح حرامی اولاجق ؟ حکومت سزه خوارلر کبی ات ییمیکز دیسه قویون اتی ییمك ممنوعات شرعیه‌دنمی اولاجق ؟ امرا الکز صید ایله تعیش ایدیکز دیسه تجارتی ، زراعتی تعطیلمی ایده‌جکز ؟ اولرده اوطورمیك ده چادرلرده اوطورك دیسه‌لر مسلمانلر کوجه‌لکی بر امر شرعی دیه قبول ایده‌جکمی ؟ امیر بلده برکیمسه‌یه زوجه‌کی تطلیق ایت دیسه شرعاً تطلیق ایتمکمی لازم کله‌جك ؟ سزڭ اجتهادکزی قبول ایتمك ایشته بوکبی نتیجه‌لره واریور . بوکا ایسه عجبا اهل اسلام ایچنده قائل اولمش بر فرد وارمیدر ؟

شوراسنی ده اونوتمیه‌لم که تعدد زوجات حقنده‌کی امر شرعی سزڭ ظن ایتدیککز کبی یالکز ندب واباحه ایچون دکلدر . کرڭ فقه حنفی وکرڭ سائر مذاهب اسلامیه کتابلرنده مصرح اولدیغی اوزره نکاحڭ حکمی اختلاف اشخاص واحوال ایله مختلف اولوب بعضاً مباح ویا مندوب اولدیغی کبی بعضاً ده واجب وبعضاً سنت اولور . بوده معلوم اولنجه آرتق سزڭ اجتهادکزڭ محل تعلق نره‌سی اولدیغنی تعیین ایتمك هرحالده بزه دوشمز .

یوقاریدن بری قوردیغکز بنای استدلالات چوروك اولنجه آرتق چیقاردیغکز :

« خلاصه شریعت اسلامیه‌ده شوراسی محققدر وهر درلو شك وترددن واختلافدن مصوندرکه علی العموم جائز اولان شیلرده اولوالامرڭ امر ونهی ایتمکه صلاحیت واسعه‌سی واردر . هیچ بر شکل استثنائی یوقدر . هیچ بر صورتله قابل تقیید وتحدید دکلدر . نص قطعئ شرعی‌یه مستنددر . »

نتیجه‌سی ده کندیلکندن چورور کیدر . ایناتمازسه‌کز ، بوندن اولکی استدلالاتمه قانع اولمازسه‌کز اجتهادخامکزڭ مستلزم اولدیغی دیکر بر طاقیم فسادلری دها کوستره‌یم . سزه شو سؤاللرمه جواب ویرمه‌کزی رجا ایدرم :

۱ — کتاب حکیمده (وما آتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا) دیه بر نص قاطع واردر . اوراده‌کی (کم) ضمیر خطابیله اولوالامرده مخاطبمیدر ، دکلمیدر ؟ دکلدر دیه‌مزسکز . طرف حقدن مبلغ اولان وه‌زخصتلر ضیافت الٰهیه‌در . قبول ایدیکز . » بویوران رسول کریمڭ جائز ومباح دیدیکی شیئه اوکا اطاعتله مکلف اولان اولوالامر « دکلدر . » دیه بیلیرمی ؟

۲ — دیکر بر آیت کریمه‌ده جناب حق (یا ایها الذین آمنوا لاتحرموا طیبات ما احل الله لکم) بویوریور . (یا ایها الذین امنوا) خطابیله اولوالامر مخاطبمیدر ؟ دکلمیدر ؟ دکلدر دیه‌مزسکز . اوحالده (فانکحوا ما طاب لکم) آیت کریمه‌سیله تجویز بویوریلان تعدد زوجات حق تعالانڭ قیامته قدر امته اباحه ایتدیکی طیباتدن ایکن اولوالامر آنی بر قانون ایله منع ، — لسان شریعتله قونوشالم — تحریم وبو حکم الٰهی‌یی نسخ ایده بیلیرمی ؟

۳ — شرع شریفك امر ایتدیکی قسم ونفقه‌ده عدالت شرطنه تماميله رعایتکار ، وجودی زنده ، ثروت وسامان صاحبی بر مسلمان اللهك بو رخصتندن استفاده ایده‌رك ایکی ، اوچ ، درت قادین تزوج ایتسه . بو تصور ایتدیککز قانون مخیلك وجودی تقدیرنده — معاذالله تعالی — زانیمی اولور ؟ وشرعاً مستحق حدمی اولور ؟

٤ — بویله بر مسلمانك ایکنجی ، اوچنجی ، دردنجی قادیندن طوغان چوجوقلری — معاذالله تعالی — اولاد زنامی اولور ؟

٥ — سزك تخیل ایتدیککز قانون بو اولادك نسبی طانیه‌جقمی ؟ بابالرینك میراثندن محروم ایده‌جکمی ؟

محققدر که سزك اجتهادکزه اویوب ده بویله بر ره‌نارقه‌یه کیده‌جك بر حکومت نه کلمش ، نه کله‌جکدر .

هم‌ده بو کون تعدد زوجات رخصتندن استفاده ایدن مسلمانلر مملکتمزده الجای حال وزمان ایله اندر ایکن توهم ایتدیککز بویوك مضرت نه‌درکه بویله بر اجتهاده ، آنی منع ایده‌جك ، حکم الهی‌یی — سزك خلیاکزه کوره — نسخ ایده‌جك بر قانونه احتیاج حس ایدیورسکز ؟ بوعقدهٔ اشکالی حل ایچون مقاله کزی مکرراً اوقودم . فقط مع التأسف «آنی قرون وسطادن آرتا قالمش بر وحشت» توهم ایتمه کزدن باشقه بر علت بولامدم . بو توهمکز اکر حقیقةً موجود ایسه دینه ایمان قوی ایله باغلانمش بر مؤمن صفتیله ازاله ایتمکز لازم کلیر . یوق اکر اوروپالینك دیدی قودیلرینه اهمیت ویرمکدن عبارت ایسه بونی سزه یاقیشدیرامم .. بز آوروپالیلرك سوزینه باقوب ده شریعتمزی دکیشدیره‌میز .

سوز اوزادی . نکاح وطلاق حقنده‌کی افادانکزه تعرض ایتمکی آرتق زائد کوریورم . مقصد اجتهاد کزك ، کشف علمیکزك تناقضلرله مالامال وتحقیقسز اولارق دق باب اجتهاد ایتمه‌نك خطرناك اولدیغنی آکلاتمق ایدی . دردمی آکلاتا بیلدم ایسه بختیارم .

احمد نعیم

مقالات

امت اسلامیه ناصل صلاح بوله بیلیر ؟

بو عنوان ایله شام علماسندن بر ذات محترم طرفندن آلمش اولدیغم مکتوبك بعض پارچه‌لرینی کچن هفته ترجمه وانظار قارئینه عرض ایدرك بو هفته‌ده کندی مطالعهٔ عاجزانه‌می یازاجغمی سویله‌مش ایدم ، بناءً علیه وعدمده خلف ایتمش اولمامق ایچون برقاچ سوز سویله‌مك ایستیورم . هرشیدن اول شوراسنی عرض ایده‌یم‌که : بزه خطاباً یازیلان او مکتوبدن نقل ایتمش اولدیغم پارچه‌لر ، پك مختصر اولمقله برابر شمدی‌یه‌قدر بو موضوعه دائر اوزون اوزادی‌یه یازیلان مقاله‌لرك ، صرف ایدیلن سوزلرك احتوا ایده‌مدیکی حقایق محتوی‌در ؛ بر ملتك کسب صلاح ایده‌بیلمسی ایچون لازمکلن شیلر پك وجیز بر صورتده ارائه اولنمش‌در ؛ حقیقةً درمیان ایدیلن شیلر نظر دقته آلنمدقجه بر ملتك اصلاحی قابل دکلدر . چونکه بر ملتی تشکیل ایدن افراد آره‌سنده وحدت غایه بولنماز ، منفعت عمومیه منفعت شخصیه‌یه تقدیم اولنماز ، ملتی تشکیل ایدن عناصر مختلفه هپسنك منفعتی ایچنده مندمج اولان بر فکر ، بر غایه اوغورنده کندی فکر عصبیت وقومیتلرندن واز کچمزلر ، بر وجود کبی اولاجقلری یرده فرق مختلفه‌یه انقسام ایدرلر ، دها صوکره‌ده مقدسات آیاق آلتنه آلنیر ، بوکاده سبب چیقاریلمازسه او ملت آره‌سنده قولای قولای اصلاحات اولاماز . بو اوقدر بدیهی‌درکه : عادتا قضایای ریاضیه کبی دیه‌جکم کلیور . ایشته بو نقطهٔ نظردن ، درمیان ایتمش اولدیغکز افکاری عین حقیقت اولمق اوزره تلقی ایدیورم . بونکله برابر بعض نقطه‌لرینی‌ده محتاج ایضاح کوردیکمدن عفو عالیلرینه مغروراً برقاچ سوز سویلمك ایستیورم .

ذات عالیلری طریق اصلاحده اتکل اولان موانعی نظر دقته آلدقله برابر امت اسلامیه‌نك اصلاح حالی ایچون ایکی طریق اولوب برینی ژاپونلرك ترقی یولنده تعقیب ایتدکلری مسلك ، دیکری‌ده اوروپانك سلوك ایتدیکی طریق اولدیغنی سویله‌یورسکز ؛ صوکراده ژاپونلرك ترقی ایتدکلری کبی ترقی ایتمك ، اصلاحات یاپمق ایچون ملوك اسلامیه‌نك بوخصوص حقنده یاردم ایتمسی ، دها طوغریسی اصلاحاته بالذات اونلرك طرفندن باشلانمسنی ، ملت ایچون لازم اولان اصلاحاتی ، ترقی‌یی اونلرك تطبیق ایتمسنی ؛ یاخود اوروپاده اولدیغی کبی افراد ملتك مضرت ومنفعتنی آکلایه‌جق درجه‌ده علم ومعرفته مالك اولمسی لازم اولدیغنی سویله‌یورسکز . بونکله دیمك ایستیورسکزکه : ملت اسلامیه‌نك اصلاحی ، ژاپونلرك اصلاح وترقیسی خصوصنده « میقادو » نك یاپدیغی کبی طوغریدن طوغری‌یه ملوك اسلامیه‌نك تشبثی ایله اولملی ، یاخود اوروپاده‌کی اصلاحاتك عینی اولملی‌در ...

سزده بیلیورسکزکه : برنجی صورت بزده مع التأسف ممکن دکلدر ؛ ایکنجی‌یه کلنجه : اصلاحاتك اوتورلیسی ده بزده علی الاطلاق ممکن اولهماز ؛ چونکه اوروپاده تطبیق ایدیلن اصلاحاتی انتاج ایدن اسباب لله الحمد بزده موجود اولمادیغی جهتله بز اویله بر اصلاحاته قطعیاً محتاج دکلز . معلومدرکه : اوروپاده کرك رجال دین ، کرك رجال حکومت هر ایکیسی‌ده علوم وفنونك ، حریتك عدالتك ، مساواتك عادتا دشمن بی امانی ایدیلر ؛ دها طوغریسی کندیلرینه عبودیتدن نامك قلوبی منع ایده‌جك ، ناسی اراده‌لرنده ، انسانیتلرنده مستقل قیله‌جق اولان شیلره مقاومت ایتمکده هر ایکی صنف متحد بولنیورلردی . رجال دین عقل وعلمه ، و بونلردن حصوله کلن نتایجه دین نامنه مقابله ایدیورلر ، کلیسا تاریخلرنده‌کی شیلره منطبق اولمیان علم وعملك هپسنه کفر والحاد نظریله باقیورلر ، اونلری تعلیم وتعلم ایدنلرك مالی ، جانی مباح اولدیغنی تلقین ایدیورلردی . رجال حکومت‌ده اونلره تابع اولیور ، اونلرك اراده‌سندن صادر اولان شیلری تنفیذ ایتمه‌یه چالیشیوردی ؛ چونکه هر ایکی صنفك منفعتلری مشترك ایدی ؛ هر ایکیسنك مقصدی ، کورکورینه ملتی کندیلرینه

اطاعت ایتدیرمك ایدی ؛ ایشته بونك ایچوندرکه پاپاسلرك اراده‌سی ایله بیکلرجه انسان دیری دیری آتشلرده یاقیلمش ایدی .

ابن رشد ایله تلمیذلری واسطه‌سیله فرانسه وجنوبی ایتالیاطرفلرنده علم وفلسفه‌نك انتشارندن قورقدقلری ایچون صرف علوم وفلسفه‌یه مقاومت ایتمك مقصدیله « راهب تورکمادا » نك طلبی اوزرینه بر محکمهٔ تفتیش ، سانسور تأسیس ایدلمش ایدی، محکمهٔ تفتیش اون سکز سنه، یعنی (۱۴۸۱)دن (۱۴۹۹) ه قدر بحق وظیفه‌سنی ایفا ایتمش ، بو مدت ظرفنده اون بیك ایکیوز یکرمی کشی‌یی دیری دیری آتشده یاقمش ، آلتی بیك سکزیوز آلتمش کشی‌یی ده بیونلرینه ایپ طاقه‌رق سوقاقلرده تشهیر ایتدکدن صوکره اعدام ایتمش، طقسان یدی بیك یکرمی کشی‌یی ده عقوبات مختلفه ایله جزا دیده ایله‌مش، صوکره‌ده عبرانیجه ایله اولان توراتك هپسنی یاقمش ایدی .

دین نامنه تشکل ایدن مقدس محکمه عندنده عجبا وسائل تحقیق نه ایدی ؟ بر انسانی نه صورتله تحقیق ایدرك جزا ویریرلردی ؟ . . بونلر ایچون اوزون اوزادی‌یه اثبات وشاهد ایله تحقیقات یاپمغه یوق ایدی ؛ متهم اولان کیمسه‌یی حبس ایدرك کندیسنه نسبت اولنان شیئی سویله‌مسی ایچون دورلو اشکنجه‌لر ایله، متنوع آلات تعذیب ایله عذاب ایدرك اوشیئی سویلادیر ، همان اوراده حکم صدور ایدر ، عقبنده‌ده تنفید اولنور ایدی .

بو جمله‌دن اولمق اوزره « لاتران » مجلسی ده (۱۵۰۲) ده ابن رشدك فلسفه‌سنه نظر ایدنلرك هپسنه لعنت اولنمه‌سنی تحت قراره آلمش ایدی . « دومینکان » لرده ابن رشد ، اونك کلامنه نظر ایدنلره لعنت ایدیورلردی. دین نامنه علوم وفلسفه‌یه مقاومت ایچون تشکل ایدن محکمهٔ تفتیش ، ایشی اودرجه ایلری کتورمشدی‌که : بر آز تفکر ایتدیکی اکلاشیلان، علوم وفلسفه‌نك لهنده بولندیغی خبر آلنان راهبلری صومعه لرندن ، قسیسلری کلیسالرندن، اشراف سرایلرندن، تجار و صنعتکارلری محللرندن ، عوامی أولرندن آلارق طوغروجه محکمهٔ تفتیشك حضورینه کتوریرلر ، اوراده استجواب ایدرلردی . حتی « لاتران » مجلسنك ویردیکی بر قراره کوره: قاتولیك مذهبنجه کلیسه‌ده پاپاسك اوکنده طلب مغفرت ایچون — اداسی واجب اولان اعتراف ذنوب مسئله‌سی‌ده تاسك افکارینه مطلع اولمق ایچون وسائلدن صاییلیوردی؛ طلب غفران ایچون کلیسه‌یه کله‌رك پاپاسك اوکنده اعتراف ذنوب ایدن بر قیز ، بر زوجه ، برقارداش ، باباسنك ، یاخود قوجه‌سنك ، یاخود قارداشنك نه عقیده‌ده بولندیغنی، لساندن نه کبی شیلر صدور ایتدیکنی دین نامنه پاپاسه سویله‌مك مجبوریتنده بولنیوردی ؛ شاید اونك آغزندن شبهه‌یی ایراث ایدن برشی اکلاشیلیرسه اونلر همان یاقالانارق او آنده محکمهٔ تفتیشك حضورینه چیقاریلیر، لازمکلن جزا بلا تراخی ویریلیردی . بو محکمه‌نك دین نامنه اجرا ایتدیکی مظالم وحشیانه اوروپایی عادتا دهشتلره القا ایتمش ایدی، چونکه عقلك حکمنی تعطیل ایدیور ، علوم وفنونی اورته‌دن قالدیریور، دوشونمه‌یی منع ایدیوردی .

حکیم الاسلام شیخ محمد عبده مرحومك بیانه کوره بو محکمه حین تشکلندن اعتباراً اوچیوز قرق بیك کشی حقنده حکم اصدار ایتمش، بونلرك ایچندن ایکیوز بیکی دیری دیری آتشلرده یاقیلمشدر . بونلرك سیئه‌سی ایسه تفکردن ، علوم وفنونه تمایل کوسترمکدن بشقه هیچ برشی دکلدی .

ینه ابن رشددن اوروپایه طوغری انتشار ایدن علمدن ، حریتدن صوك درجه خوف ایتدکلری ایچون درکه : ابن رشددن تعلم ایدن یهودیلر ایله مسلمانلرك اسپانیادن طرد اولنملری ایچون (۳۰ مایس، سنه ۱۴۹۲) کلیسا طرفندن بر امر صدور ایتمش ایدی؛ هم ده نه دهشتلی امر ایدی : کلیسایه قارشی عبودیتی قبول ایتمه‌ینلر ایچون بر آن ظرفنده، یعنی اوسنه‌نك تموزندن اول اسپانیایی ترك ایدرك بردها عودت ایتمه‌ملری، شاید کله‌جك اولورلرسه قتل اولنه‌جقلری سویلنیور ، زواللیلرك مال واملاککری یوق بهاسنه اللرندن آلنیور ایدی . ابن رشددن تعلم ایدن برچوق یهودینك سیئه بتون یهودیلر اسپانیایی ترکه مجبور اولدقلری کبی ، اساساً کندیسی بر حکیم اسلامی اولان ابن رشده قارشی بسله‌دکلری غیظ ونفرت طولاییسیله بتون اسلاملرك‌ده ترك دیار ایتمسی ایچون کلیسا طرفندن اوامر شدیده صدور ایدییوردی، شوقدر وارکه: اسلاملر حقنده دها آغیر شرطلر درمیان ایدیلیور، بلاد اسلامیه‌یه مؤدی اولان طریقدن کیتمه‌ملری‌ده آیروجه شرط ایدیلیوردی .

خلاصه : علوم وفنونه مقاومت ایچون دین نامنه ، مقدس کلیسا نامنه هر تورلو جنایت ارتکاب اولنیور ؛ انسانلر ، کتابلر جابر ، جابر یاقیلیوردی ؛ یالکز قاردینال « آکسینمیس » ك غرناطه‌ده یاقمش اولدیغی کتابلرك عددینی سکزبیك اولمق اوزره قید ایدیورلر .

ایشته بو تضییقاتك نتیجه‌سی درکه: اوروپاده پروتستانلق ظهوره کلدی؛ بو صورتله دین نامنه اجرا ایدیلان برچوق رذالتلر، وحشتلر بر درجه‌یه قدر اورته‌دن قالقدی؛ اولجه کتب مقدسه‌یی هرکسك اوقومه‌سی ممنوع ایکن شمدی بتون اهل دین ایچون مباح قیلندی . مع مافیه اوروپاده رئیس المصلحین صاییلان « لوتر » بزم فرنك عقللیلرك آغزندن دوشمه‌دیکی حالده اونك یاپدیغی رذالتده اولمکیلرك کندن آز دکلدر ، اوده کندی فکرینه مخالف کتابلری احراق بالنار ایتمکدن چکنمه‌مشدر ؛ بو مصلح کبیر (!) ارسطونك فلسفه‌سنه نظر ایدنلری شدتله منع ایدرك ارسطو کبی بر فیلسوفی «خنزیر» ایله ، «دنس کذاب» ایله تلقیب ایدیوردی؛ علمای مسلمین ایسه ارسطویه «معلم اول» لقبنی ویریورلردی،که آراده‌کی فرق قابل قیاس دکلدر. مع مافیه دها اندلس واهل صلیب محاربه‌لرندن اعتباراً اوروپاده علوم وفنونك قیمتی تقدیر اولنمغه باشلامش اولدیغندن اولجه کرك رجال دین ، کرك رجال حکومت علوم وفنونك دشمنی ایکن بالآخره علوم وفنونك حیاتده‌کی موقعنی آکلادیلر، او آندن اعتباراً علمك اعوان وانصاری اولدیلر ؛ اولجه علم ، دینه منافی در، اعتقادنده بولنانلر بالآخره دینی حفظ ایتمك ، دینك شرفنی ابقا ایله‌مك آنجق علم سایه‌سنده اولابیله‌جکنی تیقن ایتدیلر ؛ اولکی اعتقادلرندن وازکچدیلر. بونك ایچوندرکه: اوروپا مکتبلرینك چوقلرینك مدیرلری،

اکثر معلملری رهبان و پاپاس صنفنه منسوب درلر ؛ حتی دیه‌بیلیرزکه : بوکون غربك اك بیوك مکتبلری جمعیات دینیه‌یه منسوب اولانلردر .

ایشته اوروپاده‌کی اصلاحات بوصورتله اولمش ، و بوکون کوردیکمز نتیجه‌یی ویرمشدر . فقط ، بزده بویله بر اصلاحات قطعیاً لازم دکلدر ؛ حمد اولسون کتاب الٰهی اوله‌مشدر ؛ هر تورلو تحریفدن آزاده اوله‌رق الٰمزده بولنیور ؛ بزم نه‌صورتله اصلاح اولاجغمز ، نه یولده ترقی ایده بیله‌جکمز او کتاب جلیل الشانده مذکوردر ؛ بزده اوروپاده هر ایکی صنفك متحداً مانع ترقی وحریت اولمسنه ، علوم وفنونی محو ایتمك ایچون مقدس محکمه‌لر تشکیل اولنمسنه رغماً بزده اویله دکلدر ، بزده — بویوردیغکز وجهله — علمای کرام هر زمان ملك جائره ، سلطان ظالمه قارشی مجاهده ایتمشلر وحق سویله‌مکدن چکنمه‌مشلردر ؛ ناصل چکینیرلردی‌که : دین ، بوصورتله امر ایدیور ، سلطان ظالمه قارشی حق سویله‌مك اك بیوك جهاددر دیور ؛ چینده بیله اولسه تحصیل علوم وفنون ایله امر ایدیوردی ؛ بونك ایچوندرکه اوروپاده اوقونمسی دکل ، ایچنی آچوب باقمسی بیله تحریم ایدیلن کتب حکمیه وفلسفیه علمای اسلام طرفندن تألیف اولنمشدر . علمای اسلامیه‌نك هرهانکی بر فنه متعلق یازمش اولدقلری آثارك ایچنده مانع ترقی بر حکمه تصادف ایتمك ممکن بیله دکلدر .

اوروپاده اولدیغی کبی بزده هیچ بر وقت دین نامنه وحشتلر ، تضییقلر اجرا اولنمامشدر ؛ بزده آره‌صرا علم اوزرینه روا کوریلن تضییقلرك اسبابی هپ سیاسیدر ؛ کرچه : بر چوق زمانلرده ملوك وسلاطینك علم اوزرینه تضییقاتی زیاده‌لشدیکی ، حتی صوك زمانلرده مؤلفات اوزرینه سانسور بیله وضع اولنمشدر . فقط ، ینه تکرار ایدیورزکه : بونلرك هیچ بریسیده دین نامنه اجرا ایدلمش دکلدر . بلکه سلاطینك کندی موقعلرینی محافظه ایتملری ایچوندر ، حتی بو تضییقاتدن اك چوق ضرر کورنده علمای دین اولمشدر ، اولجه هرشی علمانك الٔنده اولدیغی حالده بالآخره — مدارسده علوم عربیه‌دن بشقه برشی اوقونمدیغی جهتله — اللرنده برشی قالمامش ، بونك نتیجه‌سی اولارق مقدرات ملتده بر طاقم اخلاقسز ، فرنك طبیعتلی کیمسه‌لره کچمشدی . بوصورتله علمانك قدر وحیثیتی تنزل ایتدیکی کبی ، دینه قارشی مبالاتسزلقده چوغالمشدر .

بناءً علیه بزده‌کی اصلاحات اوروپاده‌کنك عینی اولاماز ؛ بزده امت اسلامیه‌نك اصلاح وترقیسی ایچون یکانه برچاره وارایسه اوده : علمانك انتباهی ، مقاصد دینی حقیله اکلاملریدر . بوکون علماده اویله بر قناعت کلمه‌لیدرکه : « علوم ریاضیه وطبیعیه ... ثروتك ، قوت وعزتك محوریدر ؛ دین ایله برابر بونلریده اوکرنمك ، صوکره اولاد وطنه‌ده اوکرتمك بشقه‌لرندن زیاده کندیلرینه واجب اولان برشیدر . » چونکه اولاد وطنك دینندن بیخبر اولان معلملردن ، یاخود اساساً دینی هدم ایتمك ایچون آچیلمش اولان اجنبی مکتبلرندن بو علوم وفنونی تحصیل ایتملری پك فنا نتیجه‌لر تولید ایتمکده‌در . بو یولده تحصیل کورمش اولانلرك یوزده طقساننده منافع عالیهٔ مملکت نامنه خیر وصلاح بیله مأمول دکلدر . دینندن بیخبر اولان بر معلمدن علوم طبیعیه وفلسفه اوقویان بر افندینك قطعیاً ، نه دینه خیری اولور ، نه ملتنه ! . اوکبی کیمسه‌لرك یابه‌جنی برشی وار ایسه اوده هر وسیله ایله اسلامیتك ، حضرت قرآنك قدرینی ملت نظرندن دوشورمه‌یه چالیشمقدر . چونکه اونلك نظرنده « اسلامیت ، قرون وسطا وحشتندن بشقه برشی دکلدر ، فکر الوهیت ایسه اقوام ابتدائیه‌یه مخصوص بر عقیده‌در » بناءً علیه علمای اسلامیه بو نقطه‌یی تقدیر ایدرك علوم دینیه ایله برابر بتون علوم ریاضیه وطبیعیه‌یی‌ده تحصیل ایدوب مکتبلری اللرینه آلمالیلر : . حتی دها ایلری‌یه کیده‌رك دیه‌جکم‌که : علما بوصورتله علوم وفنونی الده ایتدکدن صوکره کندیلری بر جمعیت تشکیل ایدرك ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنده مکتبلر آچه‌رق اوواسطه ایله ملت اسلامیه آره‌سنده « دین » فکرینی اساسلی بر صورتده یرلشدیرمه‌یه چالیشملیدرلر . ظن ایدرم‌که علما بویله بر عزم کورولورسه ، کندیسنده دین قایغوسی ، مسلمانلق حسی اولان زنکینلریمزده معاونتدن کیری طورمازلر .

هم بو وظیفه‌یی ایفا ایتمك علمانك اوزرینه واجبدر ؛ چونکه امتك صلاحی ، آنجق بورایه‌در . والّا مکتب ومدرسه‌لریمز بو حالده قالدقجه امتك صلاحی قطعیاً متصور دکلدر ...

صوکره بشنجی عقبه‌یی بیان ایدرکن : « بر طاقم کیمسه‌لر طرفندن علمایه طوغری توجیه اولنمق ایسته‌نیلن سهام اعتراضك موافق حقیقت اولمدیغنی ، شمدی‌یه‌قدر سکوت ایتملرنده علمانك معذور اولدقلرینی سویله‌یورسکز . عفو عالیلرینه مغروراً بوراده‌ده سزدن بر آز آیریله‌جغم : کرچه بر چوق اسباب ملاحظه‌سیله شمدی‌یه قدر علمانك سکوت ایتملرینی معذور کوره‌بیلیرز ؛ فقط ، مادامکه علما ورثهٔ انبیادر ، بالطبع وظیفه اوغورنده بر چوق موانعه تصادف ایده‌جکلر ، بونده شبهه یوقدر ؛ اصل فداکارلق اوموانعی اقتحام ایتمکده‌در ؛ باباسلرك ، میسیونرلرك ناصل چالیشدقلری کوزمزك اوکنده‌در . مع مافیه شمدی‌یه قدر معذور اولدقلرینی تسلیم ایتسك بیله بوندن صوکره قطعیاً معذور دکللردر ؛ ذات عالیلرینكده اعتراف وجهله بوکون ملتك آره‌سنه مدهش بر میقروب کیرمش ، آلابیلدیکنه اخلاق اسلامیه‌یی زیر وزبر ایتمه‌یه ، اخلاق فاضلهٔ اسلامیه‌یی محو وپریشان ایتمه‌یه چالیشیور ؛ علمای دین ایسه بو جریان مدهشه قارشی تمامیله بیکانه قالیورلر . پك اعلا شمدی بونلره معذوردرلر دیه‌بیله‌جکمی‌یز ؟.. سیل کبی آلابیلدیکنه کیدن بو جریان مفسدتك وسائط لازمه ایله اوکنه کچمك علمای دینك وظیفه‌سی دکلمی ؟.. شبهه یوق‌که وظیفه‌سیدر ؛ و بو وظیفه‌یی حقیله ایفا ایتمدکجه دنیاده انسانلر طرفندن دائما لوم وعتاب اولنه‌جقلری کبی ، آخرتده‌ده مسئول اولاجقلردر .

مع مافیه اك بیوك مسئولیت ، علمادن زیاده ، علمانك مرجعی اولان مقام مشیخته عائددر ؛ چونکه اورادن نه صدور ایتسه علمانك قبول ایتمه‌مسی ممکن دکلدر .

آقسکیلی احمد حمدی

ادبیات

جلوسی کونی بر میخانه‌یه آصیلمسه

عثمانلی سنجاغنه

ای رایت نصرت ، سکا بیاسه‌م نه‌لر اولدی ؟
الك صوکره مقامك نه‌یه میخانه‌لر اولدی ؟
بارولر ایکن مسقط رأسك ، بشیکك برج ؛
اولسونمی نصیبك ــ بونی کورمك نه‌قدر کوج ! ــ
میخانه‌لرك باب خرابنده تموج ؟
کوکلردی ، بولوطلردی کذرکاهك اولان یر . .
یوکسل ینه ای یرده قالان فخر مکدر !

تاریخ ــ که اجلالکی ایلر طوروراخطار ــ
ملت ــ که سفر بر قوجامان برجبل نار ــ
طاغ باشلری ، عمانلرك امواج وقاری ؛
اعدایه قالان قلعه‌لرك غملی جداری ؛
بر دوش خروشان کبی قالقار ، سنی بکلر . .
چیق ، یاتمه شو میخانه‌ده ، ای رایت مغبر !

متده بر أل یوقمی که ؟ ای چاریق اوموز ، ای
اعصابی چامور ، پنجه‌سی لوث آبدهٔ می !
بر بایراغی ــ هم اویله نزیه ، اویله سماوی
بر بایراغی ــ یردن آلوب ، ای دوش مساوی ،
کرهاً ایدیپورسین ایکی آرشون قدر اصعاد !
فریاد سنك تحفه‌ك اولان رفعته ، فریاد !

کوکسکده طوران رایتی ، ای قحبهٔ غماز ،
آت . . قلب وطن صدر سفیلکده یاقیشماز !
سن آت ، اوسپارهٔ مقهور ومحقر ،
بر زلزلهٔ غیظ ، قیمیلدار ینه قالقار :
اصعاد ایده‌جك ایشته اوتوز میلیون اوموز وار .

مدحت جمال

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هندستانده اسلام مغوللرك آثاری

هندستانده طول مدت فرمانروالقده بولنان مغول ایمپراطورلرینك آثار گزیده‌سی هندستانك هر طرفنده نمایاندر . کمال عدل وداد ایله اوراده سلطنت سوره‌ن مغول عائلهٔ سلطنتی ۱۸۵۷ سنه‌سنده انکلیزلرك استیلاسندن صوکره‌قوپان اختلال نتیجه‌سنده منقرض اولمش ومذکور حکمدارلرك صوکنجیسی اولان (بهادر شاه) اهالی طرفندن تکرار تخت وتاجه ایصال ایدلمشیکن ، انکلیزلر اختلالی ــ اشراف یرلیه‌نك صاچمغه موفق اولدقلری نفاق تخملری سایه‌سنده ــ سوندیرمه‌یه موفق اولمشلر وزواللی بهادرشاهك کوزلرینی کندی نعمت پرورده‌لری بولنان خائنلرك الیله چیقارتوب ، نعمت بصردن محروم وایکی کوچوك اوغلنکده حیاتنه خاتمه ویردیردکدن صوکره مشار الیهی یکی ضبط ایتدکلری برما ایالتنك مرکزی اولان (رنغون) قصبه‌سنه نقل ایدرك اوراده نفی واقامتنی حاضرلیه‌رق بوصورتله هندستانده اوته‌دن بروکندیلرینی، حکومتلرینی تهدید ایدن دغدغه لردن قورتولمشلردر .

هندستانده واسع بر زمین تتبع وار :

هندستان کرك تاریخ ولسان ، کرکسه منافع ادبیه واقتصادیه نقطه‌سندن عموم مسلمان عثمانلیلر ایچون واسع برزمین تشکیل ایتمکده‌در. هندستانده اجرای حکومت ایدن مغول پادشاهلری وقتیله سخاوت ماه‌لریله، حسن اخلاق ومشربلریله، کندی عرف وعادتلریله ، عادات مستحسنهٔ اسلامیه‌یی اهالی آره‌سنده قولایلقله تعمیمه خدمت ایتدکاری کبی تورکجه لسانندن‌ده اردو لسانته بر چوق کلمات وضروب امثال ادخال ایتمشلردر .

الیوم دهلی ، باقی پور ، آکره ، لکنهور ، رامپور ، لاهور ، بنارس کتبخانه‌لرنده وقتیله کرك هندستانك مغول حکمدارلری ، کرکسه معیتلرنده استخدام ایلدکاری شعرا ، ادبا ، حکما ، اطبانك وجوده کتیردکاری پك نافع کتابلر موجود بولنمقده‌در .

آثار معماریه :

هندستانك سواحل شرقیه‌دن جهت جنوبیه‌سی ــ که انکلیزلرك استیلاسندن صوکره بر تجارت اسکله‌سی حالنی اکتساب ایتمشدر ــ مستثنا طوتولدیغی حالده هندستانك بالجمله ایالات وولایاتنده آزچوق مغول پادشاهلرینك ، متنفذلرینك آثارینه تصادف ایدیلیر . آثارمذکوره جوامع ومساجددن ، قلاع وبقاعدن، اماکن ومساکندن عبارتدرکه ، زائرلره مغول اصول قدیم معماریسی حقنده بلامبالغه کوزل فکر بخش ایده‌بیلیر. بوندن ماعدا الیوم دهلی‌ده‌کی مغول ایمپراطورلرینك موزه‌سیده سیاحینه اوزمانکی طرز معاشرت وتلبس ایله ، اصول حکومت وادارهٔ مملکت حقنده واضح ودیری شاهدلر کوستریبور .

دهلی‌نك اهمیت تاریخیه‌سی :

دهلی قصبه‌سندن بحث ایدن برانکلیز مؤرخی ، مذکور قصبه‌نك احوال تاریخیه‌سنی [the ruined mogl impire = تخریب اوغرایان مغول ایمپراطورلغی] نامی آلتنده قیدوتحریر ایلمشدر . فی الواقع دهلی متعدد دفعه‌لر بویوك وقوعاته ، عظیم محاربانه زمین اولمش ومتمادی بر صورتده عمران وخرابه معروض قالمش بر شهردر . بوکونکی دهلی قصبه‌سنك خارجی واطرافی بر استانبول قدر واسع بر یر تشکیل ایتدیکی حالده کلیاً خرابه‌زار بر حالده اولوب ، ایچنده دوکولمش، ییقلمش مقابر ومساکن دیوارلرندن بشقه بر اثر مشاهده اولونماز. بودوکولن، محو وپریشانی‌یه اوغرایان آثارك دیلی ، نطق اولسه ، کیم بیلیر بزه نه تاریخی وحزین سرکذشتلری نقل وحکایه ایده‌جکدر ؟!

مقابر مذکوره‌نك اعماقنه کومولن اسلام خادملری جانلرینی اسلامیت اوغورنده فدا ایدن بر یکیت درکه انسان مزارلرینك اوکندن کچرکن اعماق قلبنده برحس خشیت وحرمت ایله مجبوری صورتده متحسس اولور.

آثار تغلقیه :

دهلی‌نك ایکی ساعت اوزاقلغنده واقع اولان آثار (تغلقیه) (تغلق شاه) ایله اصحاب واتباعنك مزارلریدر بونلر ، اسلامیت ایچون دهلی‌نك مالك اصلیلری بولنان هندولرله مجاهده‌ده بولندقدن صوکره شهید ایدلمشلر (وتغلق آباد) ده دفین خاك عدم اولمش آرسلانلردر .

بنه قصبه‌نت (پانی پت) موقعی ، دهلی‌ده وقتیله اجرای احکام ایدن هندو راجه‌لریله ، ، افغان متغلبه‌لریله پادشاه وشاه جهان بیننده وقوع بولان محاربه‌لره بر زمین تشکیل ایتمش وطوپراغی بیکارجه اسلام بکیتنک قانیله یوغورلمشدر .

دهلی سوری :

دهلی‌یی ضبط ایتدکدن صوکره ، اسلام حکمدارلری ، خراب اولان قصبه‌یی بر طرز نوین اوزرینه یکیدن اعمار واحیا ایدرک ، قصبه‌نك اطرافنه دیوارلری قالین بر سور چویرمشلر وشهره درت بیوك قاپو اولمق اوزره ، (لاهور قاپوسی) ، (دهلی قاپوسی) .(خیبر قاپوسی) ، (کشمیر قاپوسی) مدخل آچمشلردر .

بوقاپولرك هر برندن تسمیه ایلدکاری مملکته قدرده کنیش ومکمل بر شوسه آچمشلردرکه ، مذکوربولرك اوزمانلرده حرب اثناسنده سوقیات عسکریه ایچون فوق العاده یارارلقلری کورولمشدر .

جمنا نهری کنارنده جسیم بر قلعه :

قصبه‌نك داخلنده‌ده (جمنا) نهرینك تعقیب ایتدیکی نقطه کنارنده ، شهر خارجنده بولنمق اوزره کندیلرینه اقامتگاه وظیفه‌سنی کورن جسیم بر قلعه انشا ایتمشلردی . مذکور قلعه‌ده حکمدار ایله عائله‌سی یالکز اقامت ایتمیه‌رك ، کندی وزرا ووکلالرینی ، قوماندانلرینی ، قرناو ندماسنی، تشریفات مأمورلری ، کتابت وامور مالیه‌ده مستخدم اولان بیوك مأمورلری وخدم وحشملریله ، معیت عسکرلرینی‌ده برلکده بولندیریورلردی .

قلعه‌نك داخلنده صورت مکمله ومخصوصه‌ده انشا اولنان کوچوك جامعدن بشقه ، قلعه‌نك برجنده وقلعه‌یه موازی بر نقطه‌ده‌ده جمعه نمازینی قیلمق ایچون برده (جمعه مسجد) نامیله دیکر بیوك بر جامع انشا ایلشلردرکه ، حکمدارك اقامتگاهی بولنان قلعه‌دن ، بو جامعه قدرده طاشله مفروش بر پارکه یولی آچیلمشیدی .

جمعه کونی حکمدار بر آلای والا ایله اقامتگاهندن ـ قلعه‌دن ـ جامعه جمعه نمازینی ادا ایچون کلیردی . بوآلای امثالی نامسبوق شیلردندی .

هند اسلام پادشاهلرینك جمعه آلایی :

مؤرخز اسلامك بیاناتنه باقیلیرسه مغول ایمپراطورلری جمعه نمازینی ادا ایچون‌ینه قلعه‌دن چیقارکن بیوك بر فیلك صیرتنه بینرلردی . فیل اوزرنده تخت روانه بکزر بر تختك ایچی وطیشی نفیس هند قوماشلریله دوشه‌لی ایدی . تختك درت دیرکنی تشکیل ایدن هر بر قائمه‌نك اوزرنده آلتون طوقمقلر بولونیوردی. فیلك صیرتنه‌ده‌کرلی وقرمزی برکشمیر شالی اورتلردی. فیلك باشلغی‌ده مرصع بر باشلقدی . پادشاه فیل اوزرنده‌کی تخته کچدکدن صوکره‌ینه فیلك اوزرنده وپادشاهك اوطوردیغی محلك آرقه‌سنده قرنادن بری آیاق اوزرنده طوروب ، النده صیرمه‌لی ومرصع برشمسیه طوته‌رق ، پادشاهی کونشدن محافظه ایدردی. فیلك اطرافنده پایا اوله‌رق وکلا ، وزرا ، ، امرا وقوماندانلر ، قرنا وندیملر کیدردی . عساکر خاصه قلعه‌دن جامعه قدر اولان مسافه‌نك واوسنی قیرمزی چوخه ایله مفروش اولان جاده‌نك ایکی طرفنده دیزلیردی ، فیل غایت یواش آدیملرله ، سکینه ووقارایله یورومکه باشلاردی . فیلك اوکنده ایکی خادم مخصوص برینك النده صاپی آلتوندن معمول اوزون وطاوس تویلرندن اولان بر یلپازه‌یی صاللار طورور ، دیکری‌ده النده درت کوشه‌لی دکرمی وایشمه‌لی بر بوغچه طوتاردی . پادشاه فیلك اوستنده راکب اولدیغی بروضعیتده ، متصل ایکی آوجی زرنده بولنان آلتون وکوش طوربه‌لره صوقوب پاره چیقاریر ویوغچه‌یه دوکردی . بوغچه‌جی مذکورپاره‌لری ، خاصه عسکرلرینك آرقه‌سنده بر صف احترام تشکیل ایدن فقرایه آتاردی . فقیرلر ، اهالی بوپاره‌لری‌یرلردن طوپلایوب آلیرلر ویوکسك سس ایله پادشاهك دوام عمرینه خیر دعالر ایدرلر. دی . فیلك اون آدیم اوته‌سنده واوکده کیدن مرصع چوماقلی بر یساولجی دخی ، یوکسك صدا ایله (آداب مجالاو) ـ ادب واحترامی یرینه کتیریکز دیه‌ك اولان ـ عباره‌سنی تکرار ایدردی . بونك اوزرینه پادشاهك رهکذارنده بولنان عسکر واهالی رسم سلامی ایفا ایتمك صورتیله پادشاهه قارشو عبودیتلرینی اظهار ایدرلردی .

بو کیدیشله آلای والاجامعك سردیونلرینه یتشدکدن صوکره فیل طوروردی . پادشاهك ، فیلك اوستندن اینمسنه مخصوص اولان آلتون بر سردیوندن فیلك صیرت کیکارینه بتیشدیریلیر وپادشاه آهسته آهسته اینمکه باشلاردی . جامع سردیونلری اوزرنده اوقاف مأمورلری ، علمای کرام ، قاضی ومفتی ونقیب الاشراف ایله جامعك خطیبی ، قارئلری ، مؤذنلری‌ده آیروجه برصف تشکیل ایدرك ، پادشاهه عرض احترام ایدرلردی . صوکرا پادشاهك ایکی طرفنه برر وزیر کچر وبو وضعیتله حکمداری جامعك خصوصی محفله چیقاریرلردی .

خطبه ونمازك ختامنی متعاقب پادشاه اینر وتکرار معیتنده‌کی صندقدارلر پادشاهك اوکنده یورویه‌رك قدوم شاهانه‌یه نثار اولنمق اوزره اهالی‌یه پاره صاچیورلردی . تکرار آلایله قصره عودت شاهانه وقوع بولیوردی . هرجمعه کیدیشنده اهالی وفقرایه بش بیك هند آلتونی توزیع ایدیلیوردی . شهرده فقیرلر آزلق کیمسه‌دن استعطاف ایتمزلردی . پادشاهك جمعه وبایرام وایام مخصوصه‌ده‌کی احساناتیله جمله‌سی مستغنی اولورلردی .

هند اسلام پادشاهلرینك آو موکبی :

جمعه نمازندن صوکره بعض وقت آوه چیقیلیوردی .

آو موکبی‌ده کوریله‌جك تاریخی وامثالی نامسبوق شیلردندی . آوه فیللرله نازیلر ، بوروجیلر وظیفه‌سنی کورن بورنوزجیلر ، آوجی قوشلرده اشتراك ایدرلردی . آوه چیقمزدن اول ، آلات واسباب استراحتی تشکیل ایدن ، مفروشات ، مأکولات ، موبلیا ، چادرلر آومحلنه برایکی‌کون اول کوندریلیر، آشجیلر ، خدمه‌لر انواع مأکولات ومشروباتی حاضرلادقدن صوکره ، حکمدار آوه کیدییوردی . آو ، ایکی قسمه تفریق اولنوردی . بری حیوانات وحشیه، دیکری‌ده حیوانات اهلیه‌یی تشکیل ایدن طیور ایدی .

بو آلایلی شکارعملیاتی ، علی الاکثر تعطیل کونلرنده وقوع بولیوردی . آو ایشنده مستخدم اولان مأمورلرله آوجیلر ، اواثناده پادشاه حضرتلرندن لیاقت وکفایتلرینه کوره انواع بذل وبخششلره نائل اولورلردی . چوق کره ، تربیه کورمش فیللرك یاردم ومقاومتلری سایه‌سنده دیری آرسلان ، قپلانلرله سائرییرتیجی حیوانلر طوتولوب ، قفسه قویولوروسرایه کتیریلیردی .

اورولان قوشلر ، جیلانلر آلتون تپسیلر ایچنده منتظم بر شکلده دیزیلیر وآو موکبنك عودتنده پادشاهك اوکنده کتیریلیردی . عودت شاهانه عقبنده اورولان آولر علی الدرجات ، شهزاده‌لره ، وکلا ووزرایه ، علما وفقهایه ، ادبا وشعرایه ، دربار همایون اطبالرینه تلطیف مقامنده توزیع اولنوردی .

هند پادشاهلرینك فیلخانه‌لری :

پادشاهك متعدد آخورلری واردی . آت ، قیصراق آخورلری آیری اولدیغی کبی ، فیللره مخصوص اولمق اوزره‌ده دیکر بر اصطبل واردی . فیللرك هر برینه معین بر تعیین ویریلیردی . فیلخانه‌ده دائما درت یوز فیل بولنیوردی. بوفیللرك ، برقسمی حرب ایچون تخصیص اولنمشلردی . کندیلرینه عسکری مشی وتعلیم اوکره‌دیلیردی . اوزون وقالین خورطوملرینه ایکی طرفی کسکین قلیجلر باغلانیر، حرب اثناسنده قلیج صالاموقنی تعلیم اولنوردی . فیل غایت ذکی اولدیغندن معلملرینك سوزلریله اشارات وحرکاتی آز زمانده اوکره‌نیر وحرب ایچون پك مفید ومقاومتلی بر آلت تشکیل ایدرلردی. فیللرك بهری بشیوز وبیك هند آلتونی دکردی. حکمدارك رکوبنه مخصوص اولان فیل غایت جسیم وایری برشی اولوب، فیلجینك لاقیردیسنی آکلاردی. حتی بوحیوان اوقدر ذکی ایدی‌که ، صیرتنه راکب اولان ذاتك حکمدار اولدیغنی بیله‌رك ، نزول ورکوب اثناسنده ولی نعمتی اولان پادشاهی تعظیم ایچون خورطومنی قالدیریر ورسم سلامی ایفا ایلردی .

دلهی : س . م . توفیق

مطبوعات

اسلام وسوسیالیزم

اسلام طبیعی وفطری بر دیندر .

اسویچره‌ده انتشار ایدن وسوسیالیستلرك مروج افکاری اولان « gournal de geneve » ده اسلامیتله اشترا کیون مسلکی بیننده بویوك برمناسبت موجود اولدیغندن بحث ایدلمکده‌درکه بعض فقره‌لرینی ترجمه ایتمکی فائده‌دن خالی کورمیورز .

دیانت مبجلهٔ اسلامیه‌نك حاوی اولدیغی معالیاتی ، قولایلغی هیچ بر دین حائز دکلدر . بو حقیقت یواش یواش اوروپاده‌ده انکشاف ایدییور . دیانت مسیحیه اصلی ، حقیقتی ، ماهیتی ، اساسی تحریفه اوغرایه اوغرایه غائب ایتدیکندن، اوروپاده کیلرك احتیاجات عصریه‌لرینی تأمین ایتمه‌مکده‌در . انجیلك احکامی ، وصایاسنی [پاپاسلر، طائفهٔ رهبان انجیل ایله اوقدر اوینامشلر ، آنی اویروب چوریمشلردرکه ، ایچنده حکایه وماصاللردن بشقه احکام نامنه برشی قالمامشدر. ذاتاً انجیل پك اسکی بر کتاب دینی اولوب ، وقت وزمانه کوره نازل اولمش وطبیعتیله حضرت قرآنك نزولندن صوکره منسوخ ومفسوخ اولمشدر .] اوروپالیلر ناقص کورمکه باشلامشلردر . اوروپاده‌کی طرز معاشرت واصول مدنیت اوقدر ایلرله‌مشدرکه ، آنلره واسع وهر سهولته مالك یکی بردین لازمدر . سوسیالیستلك وآنك کبی پك یکی وسریع الجریان جمیتلر ایچون خرستیانلق ایله انجیل قوی بر مانع تشکیل ایدییور.

تعدد زوجات ، طلاق ، صحت ونظافت ، فقیر برورلك، مساوات، عدالته دائر فرقان عظیم الشانده وارد اولان آیات واحکام آلهیه تمامیله بوکونکی اوروپانك ایشنه کلیور . وطبیعتیله بر دستور حکمنی آلیور . اوروپا بیلمیه‌رکدن ، اسلامیتك احکام علویه‌سنی کندی عرف وعادتلرینه، حیات ومعیشتلرینه قاندقلری حالده ، کندیلرینی الآن خرستیان تلقی ایلیورلر .

بونکله برابر انجیلده طبیعته ، فطرته قارشو بعض شیلر واردرکه ، شیمدیکی خرستیان متفکرلری آنی بر درلو قبوله تنزل ایتمیورلر .

مثلا انجیلده‌کی « بریسی صاغ طرفنه برشامار آتارسه ، صول طرفنی آکا حواله ایت » کبی بر امر قطعی‌یه ، اك صاغلام ، اك متعصب بر خرستیان معترضدر . چونکه بو حکم ایله طبیعت بیننده عظیم بر مباینت ، بر مغایرت موجوددر . مضروب ، ضاربه قارشی هیچ بر وقتده مسکنت کوستره‌من ؛ کوسترمه‌مکده‌ده معذوردر . دیانت اسلامیه ایسه ، منتسبلرینك هردرلو احتیاجاتی کافل وضامندر ؛ تمامیله طبیعتك قبول ایتدیکی احکام واوامری محتویدر. بالاده‌کی امر انجیله قارشو قرآنده « فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم = کیم سزه تجاوز ایدرسه سزده اوکا او تجاوزك مثلیله تجاوز ایدیکز» بر جواز واردرکه بیك اوچیوز سنه اول نازل اولدیغی حالده تمامیله بوعصرك احتیاجنه مطابقدر .

ایشته مذکور غزته بونلری نظر دقته آله‌رق اسلامیتك طبیعت وفطرت دینی اولدیغندن بحثله آتیده‌کی بیاناتده بولونمشدر :

« اسلام دیانتیله سوسیالیستلك بیننده تمامیله بر مناسبت ، بر مشابهت موجوددر . قرآنك محتویاتی بز خرستیانلرجه مجهول بولوندیغی جهتله ، آندن بو آنه قدر بر درلو استفاده ایده‌مه‌مشز . اسلامیتك کنهی ، حقایقی بر کره بزه منکشف اولسه آنی دین نامنه اولمسه بیله ، مسلك نامنه هر حالده قبوله — منصفانه وبی طرفانه بر صورتده — اخلاقاً مجبورز .

اسلامیت ده‌موقراسی وسوسیال بر دیندر . قرآنی باشدن باشه تدقیق وتتبع ایدرسه‌ك دائما خلقه ، عمله کروهنه ، ضعفا وبیچاره‌لره مرحمتسزلکله ، جبر ایله هدم حقوق ایله معامله ایدنلره قارشو شدتلی توبیخلر ، سرزنشلر ، تهدیدلر ایراد ایدلدیکنی کوره‌جکمز . مسلمانلر اوزرنده بیك اوچ یوز سنه‌دن بر بویوك بر نفوذ وتاثیر بیراقان دیانت اسلامیه‌نك باشلیجه محسناتی ، مسلمانلری مساوات ورأفته ، عدل ونصفته ، بربرلرینه معاونت ومظاهرته دعوت ایلمی کیفیتیدر . خلقك مالیله ، جانیله حقوقیله یکینن وآنلره ظلم ایدنلر حقنده قرآنده درلودرلو طعن ولعنلر موجوددرکه ، تام سوسیالیستلرك ایستدیکیدر.

تاریخ اسلامی ده‌ریندن مطالعه ایده‌جك اولورسه‌ق ، کورورزکه ، خلفای راشدین کندی ابنای جنسلرینه اوقدر مساواتده بولونمشلردرکه ، هیچ بر اوروپا حکمداری اوبله یاپامامشدر . تبعه‌یی ، فقرایی ممنون ایتمك ایچون صیرتنده اون چوالی طاشیان برخلیفه‌یه انسان جانی ندا ایتمزده نه یاپار ؟

حضرت عمر قیرباجنی اله آله‌رق ، کیجه کوندوز برکوی بکجیسی کبی مدینه سوقاقلرینی طولاشیوردی . کوزلکندن طولایی مدینه قادینلرینك نظر دقتلرینی جلب ایدن برکنجك اولا صاچلرینی تراش ایتدیردی . کوزللکنه برخلل طاری اولدیغنی کورونجه اوکنجی لمصلحة بصره‌یه قدر موقت برزمان ایچون کوندردی .

خلفای راشدین ، خلفای بنو امیه ، خلفای بنو عباس حضورینه اك فقیر بر آدم چیقوب دردینی آکلاته‌بیلوردی . حقی غصب ایدن ذات درحال حضور خلیفه‌یه دعوت ایدیلیر واحقاق حق اولنوردی .

مسافر پرورلك ، اخوت، مساوات قاعده‌لری دیناً مسلمانلره سریان ایتمش خصائل کزیده‌دندر . بر فقیرقیز اسلام دیارنده کچنمك ایچون ، یمك ایچمك ایچون هیچ بر وقت ناموسنی صاتمغه مجبور اولاماز. اوروپاده‌ده عجبا بویله میدر؟!

طوغریسی بو آنه قدر بز اسلامیتی ، قرآنی ، تاریخ اسلامی ، احوال وعادات اسلامیه‌یی کرکی کبی منصفانه وبی طرفانه تعمیق ایتمدیکمزدن طولایی پشیمانز . سوسیالیستلره سوسیالیستلك ایچون دنیاده اك ایی بر دین ، اك ایی برمسلك اولسه اولسه مسلمانلقدر . راهبلرمزك ریا کارانه ، دساسانه ، فعالری سوزلرینه اویمز صغوق ، جانسز سوزلرندن انسان ایکرنج کتیریر .

وعظ نامنه سویله‌دکلری سوزلر هپ ماصاللردن بشقه بر شی دکلدر . فقط اسلامیت اویله دکلدر ، قرآنك هر نره‌سنی آچسه‌ق ، هر هانکی جمله‌سنی نظر امعانه آلسه‌ق هپ حکمیات ، فلسفیات ، طبیعیات وعقلیات ایله مالیدر .

اوت ، اسلام پیغمبرینك ترجمهٔ حالیله ، برنجی ایکنجی خلیفه‌لك سرکذشتلری پك جالب دقت شیلردر . برسوسیالیست ایچون بونلرك بیلنمسی هرحالده لازمدر،

بر عادی بدوی پیغمبرك حضورینه چیقوب « بزه آکلات یا محمد » دیر ، پیغمبرده آنك عزت نفسنی قیرمه‌دن ، کوکلنی اینجیتمه‌دن سؤاللرینه جواب ویردی؛ بدوینك قارنی آچ ایسه ، برده کندیسنه یمك یدیردی . قرآنده اطعام مساکین اقدار فقرا حقنده متعدد آیات واردر . فقراره هیچ اولمازسه سنه‌ده بر دفعه اولسون اتییدیرمك ایچون هرسنه بردفعه قویون واینك کسیلیر، أتلری محتاجینه توزیع ایدیلیر . رمضان نهایتلرنده فقرایه دیناً فطره نامنده پاره ، البسه ، اوزوم ، بوغدای وذخیره توزیع اولنور . رمضان آقشاملری ، یسیر الحال اولانلرك قاپولری فقرایه آچیقدر . هله دیار عثمانیه‌ده فقیره یمك یدیردکدن

صوکرا کندیسنه برده بخشیش ویرمك عادت مستحسنه‌سی واردرکه ، اسلامیتده سماحت وبذاك درجه‌سنی کوسترمکده‌در . اوروپاده ، مدنی اوروپالیلرده بوخصائل کلیاً مفقوددر . بیکلرجه ، یوز بیکلرجه آدم آجلقدن ، سفالتدن قیریلیورلر . ییه‌جك ، یاته‌جق بر بوله‌مازلر . قارنلرینی طویورمق ، صیرتلرینی اورتمك ایچون بعضاً انواع جنایاتی ارتکابه مجبور اولورلر . اوروپانك حقیقی واخلاق احوالنه واقف اولان بر مدقق بومدنی قیافتده کزن ، یرتیجی جانوارلردن بیزار اولور !

حضرت محمد [علیه السلام] ، کندی تابعین واصحابنه ، نصفت ومساواتی اوقدر کوزل اوکره‌تمشیدی‌که ؛ وفاتندن صوکره پیغمبری استخلاف ایده‌جك ذاتی منصفانه بر اصول ایله انتخاب ایدوب ، پیغبرك اقرباسنه بوشرفی حصر ایتمکی خلاف عدالت بیلدیلر .

دین اسلام ؛ کندی پیرولرینه دموقراسی ، اشتراك ، مشروطیت ، مؤاخاتی اوکره‌تیور . دیناً بوکوزل اساس وقواعده هر مسلمان رعایتکار اولمق مجبوریتنده‌در .

اسلام ممالکنده آجلقدن ، سفالتدن ترك حیات ایدن تك برفرد بیله یوقدر . مهاجرینه ، مسافرلره قارشو مسلمانلر دائما مکرمدرلر . یدیرمك ، ایچیرمکدن ، بذل وبخششدن حظ آلیورلر ، ذوق طویورلر . بونك ایچون هیچ بر مؤسسه‌لری یوغیکن ینه تصدقدن کری طورمایورلر . ذاتاً بر اسلام ایچون اویله بر مؤسسه‌یه احتیاج‌ده یوقدر . اوروپاده بوتجه شفقت آور مؤسسه‌لره رغماً انسانلر فلاکت یوزندن محو ونابود اولورلر ، انتحار ایدرلر .

بو مرحمت وانسانیت اوزرینه اسلامیته داخل اولانلر ، درحال اسکی قومیتلرینی ، عنعنه‌لرینی اونودورلر . بر مسلمانه « سن هانکی ملته منسوبسك؟ » صوردیغك زمان « بن مسلمانم » جوابنده بولونور . بوندن بشقه بر جواب آغزندن ایشیده‌مزسك !

مراکشده بولنان بر فرانسز ، بزه نقل وحکایه ایدییوردی‌که : مسلمانلر بکارلرینی اوراده دائما برلکده‌یرلر . هیچ بر مسلمان یالکز یمك یمز . اوروپاده ایسه اوکبی حالر فوق‌العاده شیلردر . کلفت نتیجه‌سنده ، ضیافت آثناسنده وقوع بولور .

جمعه نمازینه کیدن زنکین بر مسلمان ، جامعدن چیقدقدن صوکره ، فقرایه خیرات طاغیتیر . اولولرینی تعقیب ایدن فقرایه یمك ، حلوا ، اکمك ، پاره ویرر . چیپلاق بر آدم کورسه‌لر همان هر بری برشی ویروب مکمل بر صورتده آنی اکسا ایدرلر . اولولرینك روحنی خیرات ایله شاد ایلرلر .

بر زنکین ویانفوذلی بر آدم طرفندن بر فقیره جور وتعدی ایدیلیرسه سائر مسلمانلر او فقیره انواع صحابت ومعاونت ایتمکدن چکنمزلر .

وطنلرینی محافظه ایچون جان ویرمکی بویوك بر شرف عد ایدن مسلمان ، دشمن طرفندن اولدیریلیرسه شهید ، دشمنی اولدیررسه غازی اولور وخلق نظرنده عظیم بر شرف وموقع احراز ایدر .

هر شیدن زیاده مدنی انسانلرك نظر دقتنی جلب ایدن مسئله قرآنده‌کی « Lhonanité formeune nation انسانیت بر ملیتی تشکیل ایدر » [۱] جمله‌سی‌در . بو اوقدر معنالی وپچملی سوزدرکه ، هر فرد بشر آنی قبولده تردد ایده‌میه‌جکدر .

خرستیانلقده ، انجیلده بو احکام ، بو اساسات ، بو قواعد مضبوطه نره‌ده ؟

مسلمانلر ، کوله‌لرینی ، جاریه‌لرینی بیله کندی افراد عائله‌لرندن صایارلر . آنلره کندیلری کبی باقارلر . بوحاللرینی اك وحشی وهجرا یرلرده بیله اوروپالیلر کورمشلر ، اعتراف وتقدیر ایتمشلردر .

مسلمان اولدقدن صوکره هرکیم اولورسه اولسون ، اسلاملر عندنده محترمدر ، بر اوز قارده‌ش کبیدر . دفعاتله اوروپاده یشایان مسلمانلرك اجتماعکاهلرینه صوقولان اوروپالیلر ، مسلمانلرك یك وجود ، قارده‌ش کبی یشادقلرینی کورمشلردر .

[۱] « یاایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی » ، یاخود « یاایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة » آیت کریمه‌سنه اشارت اولسه کرك .

جماعتلرینه داخل اولان بر عرب ، عجم ، تورك ، هندلی ، افریقالی ، چینلی ، هرکیم اولورسه اولسون ، روی قبول کورور . هردرلو معاونت ومظاهرته نائل اولور .

بناءً علیه تحقیقات نتیجه‌سنده اسلامیت کرك کبی سوسیال — اشتراکی — بر دین‌در . سوسیالیستلر ایچون بوندن دها عالی ، دها متین وقواعدی مضبوط بر دین بولنه‌ماز .

بز شو مقاله‌مزك اساسی ، تدقیقاتمزك شکرانی ، اسلامیتك قواعد اساسیاسیله ، اشتراکی بر دین اولدیغنه دائر انکلیز لسانیله نفیس بر اثر میدانه کتیرن هندستان فضلاسندن (مشیر حسین قدوای) برادرمزه مدیونز . بوذات محترم بزه بوآنه قدر اسلامیت حقنده بیلمدیکمز پك مهم وحقیقی شیلر اوکره‌تمشدر .

مذکور اثرك اوقونمسنی هر سوسیالیسته خلوص وجدان ایله صمیمی اوله‌رق توصیه ایدرز . »

کوریلیورکه ، برفاضلك حقایق اسلامیه‌دن بحث ایتمسی ، اسلامیتك علویتنی میدانه قویمسی اوروپاده نه ایزلر ، نه اثرلر براقیور .

بزم علمامز اکر لسان تحصیلی بشنه دوشوب ، اسلامیتی ، اوروپالیلرك بیلدکلری لسانلرله تعریف وتوصیفه چالیشمش اولسه‌یدیلر ، بوکونه قدر اسلامیت لایقیله اوروپایه سرایت ایتمش اولوردی . لکن مع التأسف بز هنوز کندیمز محتاج همت برحالده بولونیورز .

دیانت مبجلهٔ اسلامیه دائمی صورتده کافل سعادت بشریه اولمسی ، قواعد مکمله ومضبوطه‌یه مالك بولونمسی حسبیله ، منصف اوروپالیلر عندنده بویوك برقیمتی حائزدر . اکر بزده خرستیان راهبلری کبی مکمل منتظم تشکیلاتمز اولسه‌یدی ، آز مدت ظرفنده یوز بیکلرجه ، ملیونلرجه غیر مسلمی دینمزه ادخال ایدر ، اوزواللیلری ضلالتدن قورتارردق . بیلنمزکه نیچون بویله جدی بر تشبثده بولونمیورز ؟ یوقسه زمانی دها کلمه‌مشمیدر ؟ روز حشرده عجبا جناب حق بو اهمالمزی — علمامزك بو اهمال وتراخیلرینی ، قصورلرینی — صورمیه‌جقمیدر ؟

اوروپالیلرك بوبیانات حقکویانه‌سنی انسان اوقودیغی زمان ، اوبیچاره‌لرك اسلام اولمغه زیاده‌سیله مستعد اولدقلرینی آکلار . کندی یارم یامالاق تتبعلری نتیجه‌سی اوله‌رق اسلامیتك بویوکلکنی آکلادقلری وآکلامق ایستدکلری حالده ، بزم طرفمزدن آنلری حقیله تنویر ایچون هیچ بر آدیم آتیلمامشدر .

آرتیق دوره‌جق زمان دکلدر . هرطرفده اسلامیته قارشی بویوك بر توجه واستعداد واردر . اعلای کلمة الله ایچون هر مسلمان الندن نه خدمت کلیرسه ایفادن کری طورمامالی‌در .

شئون

دارالخلافه :

اسلامك مقدساتی علیهنده نشریات . — حکومت عسکریه‌نك تبلیغات مکرره‌سنه ومرضیٔ دیندارانه‌سنه رغماً ، ینه بوکونلرده دارالخلافه‌ده اسلامك مقدساتی ، انسانیتك قوانین اجتماعیه‌سی علیهنده بر نشریات طوفاندر باشلادی . (صیانت) رساله‌سی « تورك قادینه حجاب

زنجیرنی » قیردیور وملتك تاحریم عصمتنه قدر صوقوله‌رق مسلمان قادینلرینك آچیق صاچیق قیافتلرنی یابانجیلره تشهیر ایدیور. «مهران» افندینك جهان کتبخانه‌سندن اطراف عالمه داغیلان (قادیناق) غزته‌سنك باشنده ینه مسلمان آدلی وکیملك‌نه‌سی اولدیغی بلیرسز آچیق صاچیق برقادین رسمی ـ همپالری کبی ـ دارالخلافه کتبخانه‌لرینك جامکانلرنده صاللانیور . (قادینلر دنیاسی) « سربست عشقك ازدواج زنجیرلرنی پارچالادیغنی ، ازدواجك اوستی قپالی برفحشدن عبارت اولدیغنی » سویلیه‌رك نظام جمعیتی تارمار ایده‌جك زهرلر صاچیور . مرکز انتشاری « آزناوور اوخانس » افندینك صاحب بولوندیغی یکی عثمانلی کتبخانه‌سی اولان (سربست فکر) ایسه زبان تجاوزنی قرآن عظیم الشانه قدر اوزادیور . حاصلی اسلامك بوتون مقدساتنه هرطرفدن صالدیریلیور ...

برطرفدن بونلری کورن ، دیکر طرفدن حکومتلرینه اطاعتی بر وجیبهٔ دینیه بیلن مسلمانلر حیرتلر ایچنده قالمش ، حکومتك بوصقینتیلی زماننده کندیسنی اشغال ایتمه‌مك ایچون بوتون تأثر یاشلرینی قلبلرینه آقیتیورلر. هله (صیانت) طرفندن ، قادینلری دارالخلافه سوقاقلرنده تشهیر ایدیلن کورد مسلمان قارداشلرمزك بزه متعدد مکتوبلرله بیلدیردکاری انفعاللری خیلی درجه‌یی بولمشدر . هرطرفدن سبیل‌الرشادك بونلره قارشی نیچون صوصدیغی ، نیچون جواب ویرمدیکی مؤاخذه‌کارانه سؤال اولونیور .

اخوان دینمزه شونی خبر ویرملیکه سبیل‌الرشادك بوخصوصده‌کی سکوتی کچنلرده حکومت عسکریه‌نك بالعموم غزته‌لره وقوع بولان تبلیغات مصیبه‌سنی حسن تلقی ایلسندن متولددر. چونکه حکومت سنیه‌نك منافع مشروعه‌سنه ظهیر اولان سبیل‌الرشاد اویله هیجان افکاری موجب مناقشه‌لرك تمادیسنی اصلا ارزو ایتمیور . مع‌مافیه حکومتمزك ایرکچ بوتون بومتجاوزلره حدلرنی بیلدیره‌جکنه ، چاکاربنه اوت طیقایه‌جغنه بوتون مسلمان قارداشلرمز امین اولملیدرلر . رجال حکومتمز ، بالخصوص مرکز قوماندان محترمی خلیل بك افندی جداً بویوك برمسلمان قلبنه مالکدرلر . بومناسبتسزلکلردن البته کندیلری‌ده صوك درجه‌ده متأثر بولونیورلر ، مسلمان قارداشلرمز اصلا صبر وسکینتدن آیریلمایه‌رق حکومتك اجراآت عادله‌سنه انتظار ایتملیدرلر .

بویوك بر ضیاع . — علما آره‌سنده « بویوك » وصفیله یاد اولنان خواجه حمدی افندی صالی کیجه‌سی رحمت حقه واصل اولدی . فاضل مشار الیه علوم شتی‌ده صاحب رسوخ اولدیغی کبی علم جلیل فقهده حقیقةً عصرك فریدی ایدی . کندیسندن دها بك چوق زمانلر استفاضه ایده‌جکمزی امید ایتمکده کندیمزی بك خائن کوردیکمز بووقفیه محترمك نابهنگام غیبوبتی جدا تلافی اولنماز برضیاعدر. رحمةالله علیه.

طرابلس غرب :

ایتالیانلرك بویوك مغلوبیتلری — الشعب غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره (جدابیه) موقعنده مجاهدین اسلام ایله ایتالیانلر آراسنده وقوع بولان وساعتلرجه امتداد ایدن عظیم بر حرب نتیجه‌سنده ایتالیانلردن ۱۷۰۰ مقتول دوشمش ومجاهدلرك النه ۲۵۰ تفنك ایله اللی استریوکلی ذخیره کچمشدر . بومحاربه نتیجه‌سنده فرار ایدن ایتالیانلری ، مجاهدلر کمال شجاعتله تعقیب ایدرك درت طرفدن احاطه وجمله‌سنی اسیر ایلمشلردر. بومصادماته سنوسی حضرتلری بالذات اشتراك بویوردقلری کبی ، برادر عالیلری علامهٔ شهیر سید صفی‌الدین حضرتلری‌ده کندیلرینه رفاقت ایتمشلردر.

ینه کچن آی ظرفنده مجاهدلر ، ایتالیانلرك بر جاسوسنی الده ایدوب اعدام ایلمشلردر .

کچن آیك اون سکزنده ایتالیانلر ایکی بیك سواری ، ایکی بیك پیاده‌دن عبارت اولدقلری حالده ، مجاهدلرك آچدقلری آتشه طیانه‌میه‌رق قاچمشلردر .

اولجه پاره قوتیله ایتالیانلرك دام تزویراتنه قاپیلان بشیوز کیشی اخیراً پشیمان اوله‌رق مجاهدلره التحاق ایلمشلر وارتکاب ایلدکاری خطیئاتدن توبه واستغفار ایتمشلردر . مجاهدلر غازی سید حسن الشریف الحسینی حضرتلرینك قوماندالری آلتنده محاربانه اشتراك ایلکده‌درلر .

هندستان :

نظام حضرتلرینك اعانه‌سی . — «حبل‌المتین» ده اوقوندیغنه کوره حیدرآباد دکن حاکمی نظام‌الملك آصف جاه میرعثمان علیخان حضرتلری لونددره‌ده مستر امیر علی حضرتلرینك تحت ریاستنده وقتیله تشکل ایدن عثمانلی هلال احمر شعبه‌سنه بو کره ایکی بیك انکلیز لیراسی اعانه ویرملك صورتیله حسیات اسلامیه وخیرخواهانه‌لرینی اثبات بویوروب بالجمله هند مسلمانلرینك استجلاب ثنا وستایشلرینه نائل اولمشلردر .

هندستانه بر پرنس کوندریلیور . — هند والئ عمومیسنك بش سنه‌لك مدت مأموریتی منقضی اولدیغندن ، یرینه انکلتره قرالی خاندانندن (پرنس اوقانك) نامزد کوسترلمشدر . هندستان کیتدکجه انکلیزلر نظرلرنده کسب نزاکت واهمیت پیدا ایتدیکندن هنده عائلهٔ قرالیدن بروالی تعیینی انکلیز رجالی تنسیب ایلمشلردر .

افغانستان :

ایوب خانك وفاتی . — «حبل المتین » ده اوقوندیغنه کوره افغان امیری حضرتلرینك عمجه‌لری اولوب اوزون مدتدن بروهندستانده انکلیزلر طرفندن اقامته مأمور ایدیلن وکندیسنه انکلیزلر طرفندن معاش ویریلان سردار ایوب خان حضرتلری وفات ایتمشلردر .

مشارالیهك وفاتی حال حاضرده‌کی امیره عکس ایدنجه بالجمله دوائر حکومتك قاپاتدیرلمسیله ، افغانستانده اوچ کون ماتم طوتولمسی حقنده لازم کلنلره اوامر اکیده اصدار ومرحوم مشارالیهك اولاد واحفادینه کندی طرفلرندن تسلیت آمیز تلغراف کشیده بویورمق صورتیله تطییب خاطرلرینه چالیشمشلردر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی | ح . اشرف ادیب

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره‌کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

عدد ٢٩٩ — ١٠ رجب ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٢ مایس ١٣٢٩ — جلد ١٢

فاتح کرسیسنده

٢٧

أولم ينظروا فى ملكوت السموات والارض...

فقط بوقوقله حریف بربویوك سجیه طاشیر ،
كه ، حدم‌اولمایه‌رق ، « آفرین ! » دیسه‌م‌یاراشیر .
نه‌درمی ؟ آكلاته‌یم : اویله برمتانتی وار ،
كه اك صاوولمایه‌جق یأسی‌تك بیرایله صاوار !
سیکیرلرنده تأثر دینن فنالق یوق ،
طبیعتنده اوتانغقله آشنالق یوق .
بیلیرسکز ، عانی ، انسانده برداماز وارمش ،
كه یوزسز اولق ایچون مطلقا اوچانلارمش ؛
ناصیلسه «ربم اوتاندیرماسین ! » دعاسی آلان
بوعارسزك اودامار ذاتاً اکیك آلتندن !
جیبنده کوردیکی اوچ دانه‌جیل غروش ، نازلیم ،
توقاتلیانده صاتار مطلقا ، کیدرده ، چالیم ؛
اكر دولاندیره بیلمشسه ایسته‌نن باره‌یی :
كورور محلّه‌لی تاذرناوالده مسخره‌یی !
بك اوغلنك اوملوث محیط فاحشنه
طالار کیدر ، طاقیلوب برسفیله‌نك پشنه .
« حیا ، ادب کبی سوزلر رسوم فاسده‌در ،
وطنله عائله ، حق ، قیود زائده‌در . »
دیبورده هپسنه بردن قودوزجه صالدیریور ..
« عیب دکلمی ؟ » دیمشسین ... عجب کیم آلدیریور !
ناز ، اوروج کبی شیلرله یوق آلیش ویریشی ؛
مقدسات ایله اکلنمك اك‌برنجی ایشی .
دوپارسه‌کز « قاره‌قوت » بیلك‌كه : ایناندر ؛
« کتاب کهنه » ده ـ حاشا ـ کتاب یزداندر .
اوشنه‌دن اوكا قرآنی آکلاتیرسه‌ك اکر ،
شو ازبرنده‌کی اسمایی متصل کوه‌لر :
« قرون ماضیه‌دن قالمه جانسز اورادی
چکرسه ، طوغرومی یکرمنجی عصرك اولادی ؟ »
نه‌در علاقه‌سی یکرمنجی عصر عرفانله
بوشاقلابان حریفك ؟ آکلامام عیب دکل آ !

متاع فضلی‌یی وارمش أالنده کوستره‌جك ؟
نه‌در مزیتی ، کورسه‌کده باری اوکرنسه‌ك .
خایر ! محاسن غربك برنده یوق هوسی
رذائل اولدیغی لکن ، شعاریدر هپسی

بوتون کبائره تریاکی بر قویوق طانیرم . .
— نه‌اولدی ، بیلمیورم شیمدی ، صاغ دکل صانیرم —
قار ، شناعتك اقسامی ، ارتکاب ، ایچکی . . .
خلاصه ، دفتر اعمالی اویله قاپ قاره‌كه :
یاننده لیل جهنم صباح جنتدر !
« اوتانمیورمیسین ؟ ایتدکلرك رذالتدر ! »
دیرسه کندینه ، املرك اکابرینی
صایاردی کوستره‌رك هپسنك کبائرینی :
« فلان ایچردی . . فلان فحشه منهمکدی . . . » دیه
ملوثاتنی بربر رجال ماضی‌یه
اضافه ایتمه‌یه باشلاردی پایه ویرمك ایچین .
« یکی ! فضائلی یوقیدی سویله کاریکاك ؟ »
دیین چیقارسه « مورخلك ایتمدم ! » دیردی .
شو زوبه‌لرده ، بوکون ، عینی روحی کوستردی :
فرانسزك نه‌سی وار ! فحشی ، برده الحادی ؛
قاپیشدی بونلری « یکرمنجی عصرك اولادی ! »
یا آلمانك نه‌سی وار ذوق اوقشایان ؟ بیراسی ؛
اونوتدی آیرانی ، معتوهه دوندی قمر اولاسی !
حریفلرك ، هانی ، دنیا قدر بدایعی وار :
علومی وار ، ادبیاتی وار ، صنایعی وار .
کیدن بزر آووچ اولسون کتیرسه مملکته :
دونر محیطمز البت محیط معرفته .
قوجاق قوجاق طاشیور اولمادق مساوی‌یی ؛
بکنمدك ، « مدنیت ! » دییور ؛ اینانمدق ، ایی !..
نه‌وار ، برازده معارف کتیرمش اولسه . . . » دیسه‌ك ؛
امین اولك سزه « حماقت ایتمدم ! » دیه‌جك .

محمد عاكف

سير جليلهٔ نبويه

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنه

محترم افندم !

سبيل‌الرشاد هيئت تحريريه‌سندن محترم ازميرلى اسماعيل حقى افنديك تأليف بيوردقلرى واونده‌ن برى ذهن عوامه صاپلانوب قالمقده اولان خرافاتى سيلمكه سعى ايدن وفورمه فورمه نشر ايدلمكده بولنان (سير جليلهٔ نبويه) نام اثرلرينك يوز طقوزنجى صحيفه‌سنده (سير انبيايه متعلق اولانلر) قسمنك يكرمى سكزنجى ماده‌سنده حضرت داود (ع م) ه اسناد ايدله‌رك سويله‌نيلن مبحوث عنها ماده‌ده‌كى قصه‌يى تكذيب حيننده ، جناب حقك قرآن عظيم الشانده وسورهٔ (ص) ك ايكنجى صحيفه‌سنده بسم‌اه (. . . ان هذا اخى له تسع وتسعون نعجة ولى نعجة واحدة . . . الخ) آيت كريمه‌سيله بزلره مشابهنله حكايه ايتديكى قصه بوقصه اولمايه‌جقميدر ؟ آيت كريمه‌نك ناطق اولديغى قصه بو اولديغى صورتده محرر محترمك قطعهٔ مذكوره‌يى كذب وافترايه نسبتى نابجا اولمازمى ؛ وتوفيق بين قابلميدر ؟ طلبه‌دن‌لوله‌برغوسلى

احمد نعيم

جواب :

سورهٔ ص ده ذكر اولنان ايت كريمه بشقه ، تكذيب اولنان قصه ينه بشقه‌در .

آيت جليله شودر : وهل اتاك نبأالخصم اذتسوروا المحراب اذ دخلوا على داود ففزع منهم قالوا لاتخف خصمان بغى بعضنا على بعض فاحكم بيننا بالحق ولا تشطط واهدنا الى سواء الصراط . ان هذا اخى له تسع وتسعون نعجة‌ولى نعجة واحدة فقال اكفلنيها‌وعزنى فى الخطاب. قال لقد ظلمك بسؤال نعجتك الى نعاجه وان كثيراً من الخلطاء ليبغى بعضهم على بعض الاالذين آمنوا وعملوا الصالحات وقليل ماهم . وظن داود انما فتناه‌فاستغفر ربه‌وخر راكعاً واناب . فغفر ناله ذلك . ـ الاية. صدق‌الله‌العظيم .

آيت جليله‌نك مآل منبئى بودر : « ايكى خصم محرابه (مسجد ويا چارداق) طرمانوب چيقيور . داودك (عليه‌الصلاة‌والسلام) حضورينه داخل اوليور . داود (عليه‌السلام) انلردن قورقيور . (چونكه قپو قپالى ايكن فجأةً ، ياخود كيجه كلمشلر ايدى.) خصملر : قورقه! بز ايكى خصم بولنيورز ، بريمز ديكرينه تجاوز ايتمشدر ، بزم حقمزده عدل‌ايله‌حكم ايت ، حقسزلق ايتمه ، بزه طوغرى يولى كوستر ! ديورلر. (صوكرا دعوايى‌تصوير‌ايديورلر :) بو : بنم قرداشمدر ، انك طقسان طقوز ديشى قويونى ، بنم بر تك ديشى قويونم واردر . بكا اوبر قويونى‌ده وير ديدى ، بكا خطابده غلبه ايتدى . (اوبر خصم بوندن قوتلى ايدى‌ده‌كلامده‌بوكا‌غلبه ايتدى ، بالطبع بوخصم‌اوبرخصمه مخالفت ايده‌مدى .)

داود (عليه‌الصلاة والسلام) : او خصم بر تك قويونك كندى قويونلرينه علاوه‌سنى ايستمكله سكا ظلم ايتمشدر . شركادن بر چوق كيمسه‌لر يكديكرينه تجاوز ايدرلر . مكركه ايمان وعمل صالح صاحبى اوله‌لر . فقط انلرده پك آزدر . ديدى .

داود (عليه‌السلام) بونى بزم امتحانمز ظن ايتدى . حق تعالى‌يه استغفار ايلدى . سجده‌يه قپاندى . توبه ايله اللهه رجوع ايلدى . بزده انى مغفرت ايتدك . »

سير جليلهٔ نبويه‌ده تكذيب ايتديكمز قصه شويله ايدى : حضرت داود عليه‌السلام اوريانك قاريسنه عاشق اولمش،اوريايى قتل اولونجه‌يه قدر مقاتلينه امير نصب ايتمش ، صوكره زوجه‌سنى‌تزوج ايتمش، بونك اوزرينه ايكى خصم صورتنده ملائكه‌نازل اولمش ، حضرت داود عليه السلام دوچار عتاب اولمش .

كوريليوركه قصهٔ مكذوبه تماميله بشقه‌در .

اوريا قصه‌سنك‌مكذوب اولديغنى بن سويله‌مورم . بلكه موضوعات كتابلرندن نقل ايديورم .

بوكره آيت جليله‌نك قصهٔ مكذوبه‌دن بشقه اولديغنى علم كلام ، علم تفسير بالدرايه ، علم تفسيربالروايه ايله اثبات ايدملم :

علم كلام ايله اثبات :

۱ — بزم ديارمزده متعارف ومتداول اولان شرح عقائدده سعدالدين تفتازانى انبياء كرامك عمداً كبائرى ارتكاب ايتميه‌جكارينى بيان ايتدكدن صوكره [۱] « فما نقل عن‌الانبياء مما يشعر بكذب او معصية فما كان منقولاً بطريق‌الاحاد فمر دود وماكان بطريق التواتر فصروف عن ظاهره ان امكن والا فحمول على ترك‌الاولى او كونه قبل البعثة . » عباره‌سنى ذكر ايديور . بو بيانه كوره انبياء كرامدن كذبى ويا معصيتى اشعار ايدن برشى منقول اولور ايسه بطريق‌الاحاد منقول اولانلر مردود ، بطريق‌التواتر منقول اولانلر ممكن ايسه مأول اولور (ظاهرندن‌عدول اولنور) . يوخسه‌ترك‌اولايه‌وياخودقبل البعثه اولمش اولديغنه حمل اولنور .

شرح عقائد حاشيه‌سنده رمضان افندى بطريق‌الاحاد منقول اولانه قصهٔ اوريايى مثال كتيريور : داود عليه‌السلامك اوريانك قاريسنه طمع ايتديكى ، أولمسى ايچون حربه ايصال ايلديكى حشويه‌نك افتراسيدر . حضرت على كرم‌الله وجهه قصهٔ اوريايى‌سويليان كيمسه‌يه قذف واجب اولور ديمشلردر ؛ بوبابده ثابت اولان حضرت داودك اوريانك طالب اولديغى قادينه طالب اولمش ، ياخود اوريادن تطلقنى طلب ايتمش اولمسيدركه‌بوجهت‌اووقتلر بر عادت ايدى. ايشته داودك « عليه السلام » زله‌سى بودر . زله‌سنه تنبيه ايچون ملك ارسال اولندى ديور .

شرح عقائد اوقنور ايكن طبيعى بو بحثلر مناقشه اولونمشدر .

۲ — بزم ديارمزده علم كلامك اك بيوك مأخذلرندن اولان

[۱] يالكز طائفهٔ حشويه انبيانك عمداً كبائر ارتكاب ايده‌جكنى تجويز ايدرلرده اهل كتابدن منقول اولان حكاياتى ، اقاصيصى قبول ايلرلر .

مواقفده « قصهٔ اوریا حشویه‌نك مفتراسیدر. نصل اولورکه مدایح آراسنه ذم صوقیلیر ؟ دینیور . »

سید شریف الجرجانی مواقف شرحنده « جناب حق قصه‌نعجه‌دن اول حضرت داودی اوصاف کالیه ایله مدح ایتمش ایدی : از جمله دینده قوت صاحبی‌در دیور . دینده قوت : اداء واجباته ، ترك منکراته عزم شدید ایله عزم ایتمکدر . نصل اولورده نفسنی فجور وقتله میلدن منعه قادر اوله‌میان بر ذات بویله اوصاف کالیه ایله وصف اولنه بیلیر؟ کذا اوّاب‌یعنی ذکر الهی‌یه غایتله رجوع ایدن بر ذاتدر دیور . نصل اولورده اوّاب اولان بر ذات اعظم کبائری قصده مواظب اولور ؟ دیور .

دها صوکره مواقفده « برقوم حضرت داوده سوء قصد مقصدیله محرابه طرمانوب چیقیور . نبی مشارالیهی اویانق کورونجه ایچلرندن بری خصومتی (قرآن میننده ذکر اولندیغی اوزره) اختراع ایدیور، نصوصه کذب نسبت ایتمك ملائکه‌یه کذب نسبت ایتمکدن اولادر.» دیور. شارحده :« ارتق ملائکه‌یه کذب اسنادینه ، نعاجی نسوانه حمله ، مذمت بلیغه‌یی اوصاف کمال ایله خلطه احتیاج قالماز » دیور .

۳ — بزم دیارمزده ینه علم کلامك بیوك برمأخذی اولان شرح مقاصدده حضرت داودك حشویه‌نك اسناد ایتدیکی قصه‌دن منزه اولدیغی بیان اولنیور. شوقدرکه مؤلف رمضان افندینك ذکر ایتدیکی زله‌یی قبول ایدیور . ا کلاشیلیورکه رمضان افندی بوبابده شرح مقاصد صاحبی سعدالدین تفتازانی‌یه تابع اولمشدر .

کرك مواقف صاحبی قاضی عضدالدین الایجی ، کرك شارح سید شریف الجرجانی سعدالدین تفتازانی‌نك شرح مقاصدده قبول ایتمش اولدیغی زله‌یی بیله قبول ایتمیورلر .

علم تفسیر بالدرایه ایله اثبات :

۱ — ناصرالدین البیضاوی آیت کریمه‌نك تفسیرنده حضرت داودك اوریایی قتل اولونجه‌یه قدر دفعاتله جهاده کوندردیکی، زوجه‌سنی تزوج ایتدیکی افترادر ، بو کا مبنی حضرت علی کرم الله وجهه قصهٔ داودی قصاصلك روایت ایتدیکی کبی سویلیانه یوز التمش جلده (قامچی) اوریرم دیمش ایدی . » دیور [۱]

۲ — مفتی الانام ابوالسعود تفسیرنده اوریا حقنده « افك مبتدع ، مکر مخترع » در . قصهٔ اوریا اوقدر کوتودرکه طبیعت اندن متنفر اولور ، قولاقانی دیکلیه‌من. « ویل لمن ابتدعه وشاعه وبتاً لمن اخترعه وذاعه = بوقصه‌یی اویدیروب اورته‌لغه یایان کیمسه کبرسون »دیور .

۳ — فخرالدین رازی تفسیر کبیرنده شویله دیور : قصهٔ اوریا باطلدر .قصه‌نك حاصلی ایکی اساسه راجع اولور : بغیر حق بررجل مسلمی قتل ، زوجه‌سنه طمع .بونلرك هرایکیسی‌ده امر منکر عظیم‌در. نبی ذیشان انلردن بریدر، آیت جلیله‌نك یوقاریسنده جناب حق حضرت

[۱] بو روایتی سعید بن المسیب حضرت علیدن نقل ایدیور .

داودك برطاقم صفات جلیله ایله متصف اولدیغی خبر ویریور ، نصل اولورده بوکبی اوصاف عالیه ایله متصف اولان برذاتك الندن برمسلمك حیاتی ، زوجه‌سی قورتیله‌ماز ؟ نصل اولورکه آیت کریمه‌نك اوستی مدح، آلتی ذم اولور ؟

نصل اولورکه الله کلامنده تناقض بولنور ؟ بوجهت عادتا بوآدم طاعت باریده یوکسك بر مرتبه‌یی حائزدر ، زانی‌در ، قاتلدر ، سارقدر دیمك کبی اولمزمی ؟

(اناجعلناك فی الارض خلیفة) نظم جلیلی موجبنجه خلیفة الله اولان داود علیه السلام نصل اولورده برآدمك منکوحه‌سنی آلمق ایچون انکله اولونجه‌یه قدر اوغراشیر ؟ بویله خلیفه‌می اولور ؟ عشق ، سعی فی القتل اعاظم عیوبدن دکلی ؟ .

قصه خبر واحد ایله ثابت اولسه بیله‌ینه دلیل قاطعه مراجعت ایتمك، خبرواحدی ترك ایتمك لازمدر. زیرادلیل ظنی دلیل قاطعه معارض اوله‌ماز.

بونك کبی دلیل تحریم ایله دلیل تحلیل تعارض ایتسه جانب تحریم اولی کوربلیر ؛ برائت ذمت اصل دکلی؟ بالفرض والتقدیر قصه صحیح اولمش اولسه عجبا بوقصه‌یی تشهیره چالشمدیغمزدن طولایی شرعاً بزه عذاب و عقاب می ترتب ایدر ؟ بالعکس قصه صحیح اولمدیغی حالده تشهیره چالشمق شرعاً عذاب وعقاب عظیمی موجب اولمازمی؟ بوجهت بر نبی ذیشانه افترا ایتمك دکلی ؟ ایشته بوکا مبنی انبیاء کرامه اولان افترانك حدی یوز التمش جلده اولمغله حضرت علی کرم الله وجهه انکله حکم ایتمشدر ؟

بوقصه‌یی اکثر مفسرین تکذیب ایتمشلردر ارتق آیت کریمه‌یی اویله بروجهله اکلاملیدرکه اوست طرفده‌کی مدح وثنایه موافق اوله . نته‌کیم شویله روایت اولنیور : اعدادن برجماعت حضرت داودی اولدرومکه قیام ایدیورلر . حضرت داودبرتك کون یالکز قالیر ، طاعات ایله مشغول اولورایدی ، اعدا بوفرصتی غنیمت بیلدیلر، محرابه طرمانوب چیقدیلر، ایچرویه کیردیلر ، حضرت داودك یاننده فعل قتلی منع ایده‌جك برطاقم کیمسه‌لرك بولندیغنی کورونجه قورقدیلر ، همان بریالان اویدوردیلر .

بری طرفدن قرآن میننده آنجق الفاظ اربعه ایله حضرت داوده ذنب اسناد اولنه بیلیر : ۱ — وظن داود انما فتناه ، ۲ — فاستغفر ربه ، ۳ — واناب ، ٤ — فغفرناله ذلك .

الفاظ اربعه‌نك هیچ بری ذنبی اثبات ایده‌من. شویله‌که اعدانك برای قتل دیواردن کیرملری داود علیه السلامی دوچار غضب ایتدی . نبی مشارالیه انلردن انتقام آلمق هوسنده بولندی ، شوقدرکه طلباً لمرضاة الله انلری عفو ایتدی .

ایشته بوبرفتنه اولدی . صوکره حضرت داود انتقام قصد ایتدیکندن ناشی توبه واستغفار ایتدی ، اللهه رجوع ایلدی ، الله تعالی‌ده توبه‌سنی قبول ایتدی ، مغفرت ایلدی .

یاخود داودعلیه السلام اعدانك برای قتل کلدیکنی غلبهٔ ظن ایلاظن

ایتمش ایدی. فقط بوکا نادم اولدی ؛ چونکه بوکا دائر الده بر اماره یوق ایدی .

ویاخود حضرت داود علیه السلامدن برزله صادر اولمش ایدی . شوقدرکه بو زله قصهٔ اوریا زلهسی دکل ایدی ، بلکه بشقه برزله ایدی : داود علیه السلام خصم ثانینک سوزینی دیکلهمهدن ، بلا بینه علیهنه حکم ایتدی ، بوکا مبنی توبه واستغفار ایلدی . شوقدرکه بو خصوص ترک اولی ، ترک افضل قیلندی ؛ حضرت فخرالرازی خلیفه اطلاقنی اقوای دلائل بولیور .

علم تفسیر بالروایه ایله اثبات :

۱ — تفسیر نیسابوریده مصرح اولدیغنه کوره علی المرتضی وابن مسعود وابن عباس رضی الله عنهم حضراتی ایله سائر محققین بو یولدهکی قصهیی انکار ایدیورلر .

۲ — محقق مشهور ابن کثیر تفسیرنده : « مفسرینک ذکر ایتدیکی قصهنک بکچوغی اسرائیلیاتدن مأخوذدر . هیچ بری نبی معصومدن ثابت دکلدر ؛ یالکز ابن ابی حاتم بر حدیث روایت ایدیور ، انکده سندی صحیح دکلدر . زیرا سندنده « یزید الرقاشی عن انس » واردر. یزید ضعیفدر ، اولی اولان او قصهیی مجرد تلاوت ایله اکتفا ایتملی ، والعلم عندالله دیملیدر » دیور .

۳ — ابو الطیب القنوجی تفسیرنده قاضی عیاض الدین الیحصبیدن شویله برقول نقل ایدیور : داود واوریا قصهسی حقنده هیچ برخبر ثابت دکلدر.

٤ — ابن جریر الطبرینک تفسیرنده ذکر ایتدیکی خبر اصلا شایان احتجاج دکلدر، چونکه سندنده ابن لهیعه ایله یزید الرقاشی واردر.

ناقد محقق ابن قیماز شمس الدین الذهبی میزان الاعتدال فی نقد الرجالده بو ایکیسی حقنده شویله دیور :

عبدالله بن لهیعة بن عقبة الحضرمی مصر قاضیسیدر. ابن معین انک حقنده « ضعیف لایحتج به » دیور . یحیی ونسائی انک حقنده «ضعیف» دیورلر . ابن عدی انک حقنده « مفرط فی التشیع » دیور .

یزید بن ابان الرقاشی البصری عابد وزاهددر ، نسائی وبر جماعت انک حقنده « متروك » ، دارقطنی وبر جماعت ده انک حقنده « ضعیف » دیمشلردر . احمد انک حقنده « منکر الحدیث » دیمشدر. سعید یزید الرقاشی حقنده پك چوق سویلنیر ایدی .

خلاصه فخر الدین الرازی ، ناصر الدین البیضاوی ، قاضی عضد الدین الایجی ، سعد الدین تفتازانی ، سید شریف الجرجانی کبی محققین علماء معقولك ، ابن کثیر الدمشقی ، قاضی عیاض ، ابو الطیب القنوجی کبی محققین علمای منقولك ، اسنی المطالب وتحذیر المسلمین صاحبلری کبی متأخرین محدثینك وسائر محققین علمانك اتفاقلریله سیر جلیلهٔ نبویهده ذکر اولنان قصهٔ داود واوریا مکذوبدر ، آیت جلیلهنك اکا دلالتی یوقدر . انبیاء کرامه عمداً کبائری تجویز ایدن حشویهنك مفتراسیدر . آیت جلیلهنك مضمون منیفی حق وصادقدر ، قصهٔ اوریا کاذب وباطلدر .

الحق احق ان یتبع .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

الواح انتباه

مسلمانلق عالمندهکی فعالیت دینیه

اوروپا دولتلرینك مستملکهدهکی نفوذلری سونیور

پاریسده انتشار ایدن le mèmoral Diplomatique غزتهسی ، آفریقادهکی فرانسه وانکلتره مستملکاتنده ، اسلامیتك سرعت نفوذ وانتشاری حقنده آتیدهکی مقالهیی یازمشدرکه برچوق حقایقدن باحث اولدیغی جهتله عیناً ترجمهسنی مناسب کوردك :

آفریقاده اسلامیتك سرعت انتشاری :

« فرانسهنك آفریقادهکی مستعمراتنده اسلامیتك سرعت انتشاری ایله آلمقده اولدیغی شکل وماهیت حقنده غزتهمزك قارئلرینه اولجه برفکر ویرمشدك . افریقایه اسلامیت قره طریقیله کچمش وسریع آدیملریله آفریقایی احاطه ایلمشدر . اسلامیت معکوس معناسیله اختیاری برصورتده آفریقانك غربنه طوغری خطوه انداز اولمغه باشلامش وابتدای انتشارندن اعتباراً اوراده خصمانه بروضعیت آلمشدر. وقتدن وقته کتلهلر حالنده بولنان آفریقایی ، عالم نصرانیته معارض وخصم جان اولمق ، اوزره آفریقالیلره ـ برفعل مجهولك تأثیری کبی ـ خرستیانلره قارشو اخلاقی وسیاسی برخصومت اوکرتمشدرکه ، بوحالك اوروپا نفوذی آلتنده بولنان مستملکاتده نمایان اولمسی جالب دقت برکیفیتدر .

اوروپا دول نصرانیهسنك بوحرکتك اوکنه کچمسی لزومی :

« آفریقایی سرتاسر ایری وسریع آدیملریله قاپلایان ، واك هجری کوشه وبوجاغنه سرایت ایتمك استعدادینه مالك اولان اسلامیتك خرستیانلغه مقابل وضعیت انتقامجویانهسنه برحد وخط فاصل تعیيننه اوروپا دول قاهرهسی ، شیمدیدن ـ بوساری خستهلق کوکلشمزدن، دال بوداق آتمزدن اول ـ برچاره تحری ایتمیهجك اولورلرسه، ایلروده بوحالك اوکنه کچیلمیهجکی کبی ، علاج تحریسیده کوجلهشیر .

سودانده انکلیزلر اسلامیتی ناصل بوغدیلر :

« خاطرلرده اولسه کرکدرکه ، برمهدی ـ اوفوروکجی ـ سودانینك ، خرطومده وسودانده اوتوزقرق سنه اول تورهمسیله ، مصری وسودانی تمدین واصلاحه اوغراشان انکلیزلره قارشو آفریقادهنه بویوك فلاکتلر ، مادی واجتماعی ، اخلاقی واداری نهمانعهلر ایجاد ایتمشیدی . انکلیزلرك اك بنام رجال اداریه وعسکریهسی ایچون اوزون زمانه قدر سودان وسواحلی برمزار ، حقیقی برجهنم کسیلمشیدی .

مهدی ویاخود متمهدی سودانینك وآنی استخلاف ایدنك اطرافنه پك قیصه برمدت ایچنده میلیونلرجه سیاهیلر طوپلانمشیدی . بودجالك عونهسی انکلیزلری هریرده مغلوب وآنلری دوچار هزیمت وفلاکت

ايدرلردی . سواكن طرفلرنده مهدينك مريدلرندن (عثمان دقنه) يوزلرجه انكليز ضابطلريله بيكلرجه عسكرلريني اولديرتمشيدی. جنرال (غوردون) ، (بيكر) پاشالر كبی انكلتره‌نك اصيل عائله‌لرندن اولان ذواتی خرطومده مهدیٔ سودانی قتل واتلاف ايلمش ومصر اردوسنده مستخدم نمسه‌لی (سه‌لاتين) پاشا ايله ، ديندا‌شلری اولان بالجمله خرستيانلری جبراً مسلمان ايدرك ، كندی اقامتكاهی قاپوسنده اوطور-توب ، اللرينه بيك بردانه‌لی تسبيح ويره‌رك ، معناسز اذكار واورادايله مشغول اولملرينی امر ايتمشيدی . يوزلرجه راهبه‌لری ، سياهی سودانيلره دفعات ايله تزويج ايتديرمش وجمله‌لرينه (مرقعه) تعبير ايتدكلری برر خرقه‌پاره كيديرمشيدی . توتون ايچمه‌لرينه ممانعت ايلديكی كبی، كنديلرينه آدم عقللی يمك دخی ويرميوردی . بوزواللیلر يكرمی سنه قدر تخته‌دن معمول وسودانيلرك (قصعه) ديدكلری ، ديبی چوقور ، يووارلاق برچاناق ايچنده (تريد) دنيلن خاموری يمكه آليشمش ايديلركه ، سودانك انكليزلرله ، كيچنر طرفندن آچيلدقدن صوكرا حريتلرينی ، حياتلرينی قازانمشلردی . سربست اولدقدن صوكره بوفلاكتزده‌لر، اوزون زمانه قدر اوروپاليلره مخصوص يمكلری ييه‌مزلردی . چونكه معده‌لری خاموره آليشمش وتدريجی صورتده آندن واز كچمك مجبوريتنده قالمشلردی . سودانی ، مهدينك لوث وخباثتندن تطهير (!) ايدنجه‌يه قدر انكليزلر ، نه‌بويوك فداكارلقلر ياپمق مجبوريتنده بولونديلر . بواوغورده يوزلرجه فداكار ايله ميليونلرجه آلتون صرف ايتديلر. كيچنر ، مهدينك نفوذينه واقف ايدی . نفوذ وسطوتی كندی كوزيله وقتيله كورمش اولديغی جهتله ، وفاتندن صوكره زواللی سياهيلر اوزرنده هيچ اولمزسه ، فرسوده مزاری اولسون ، ديكر برفلاكت توليدينه باعث اولمامق ايچون ، لحدينی طوپ كولله‌سيله محوو پريشان ايتمك اضطرارنده بولوندی . بوحالندن ، تشبثندن طولايی قوجه فاتحی ، انكلتره‌نك تجربه‌سز لوردلری ، تنقيد ايلديلر. بركت ويرسون، لوردك اسباب موجبه سرد ايتمسيله مسئله قاپاندی . سودان اولكه‌سنك حال حاضری هيچ اسكيسنه بكزه‌مز . اوجهالت ، مسكنت يوردنده شيمدی غوردون دارالفنونی ، عالی ونظر ربا هوتللرله مبانیٔ اميريه قائمدر . سودانيلر سلك عسكری‌يه ادخال ايديله‌رك هر بری متمدن ، مهذب برر عسكر اولمشلردر .

اسلاميت ناشرلرينك اسباب موفقيتی :

« اسلاميتك اك زياده نشرينه خدمت ايدن كيمسه‌لر ، بربريه تجارت ايچون آمدشد ايدن عربلردر . بونلر بينسز آفريقاليلری جنتك ابری اوزوم ونارلريله آلداتيورلر . لسان عربی‌يه بردرجه‌يه قدر واقف اولان سياهيلر چارچابوق اوفلاكت دلاللرينك اويدورمه اولان سوزلرينه اعتقاد وايمان ايدوب اسلام اولورلر . اوقدر قولايلق وسهولتله پروپاغاندا ياپيليوركه ، كونده يوزلرجه آفريقالی مسلمان اوليور . بوپروپاغاندا آفريقانك غربينه ، غرب جهتلرينه، آفريقای وسطايه كمال سرعتله سرايت ايتمش واورالرده دخی برايز بيراقمشدر .

آفريقاده‌كی اسلاملك استقبالنده اوروپاليلرك غفلتی :

« آفريقاده اولدقجه واسع مستملكاته مالك اولان (پورتكيز) ، (آلمانيا) ، (ايتاليا) اسلاميتك ايلروده نه‌مانعلر تشكيل ايده‌جكندن لايقيله خبرلری يوقدر . بونی بردرلو دوشونه‌ميورلر . بركره بوحكومتلر، افريقاده صرف اقتصادی برپولتيقه تعقيب ايديورلر . اهالينك عادات وطبايعنه واقف دكلدرلر . اوروپاده‌كی مدنيتی ، اصول مدنيتی آفريقاده قوبيه وتعميم ايتمكله اوغراشيورلر . حالبوكه بوكبی بيهوده فكرلرك آفريقاده قولايلقله تطبيق وتعقيب ايدلميه‌جكنی بيلميه‌ركدن ، نافله‌يره اوغراشمقده‌درلر.

پورتكيز تبعه‌سنی رنجيده ايتمكدن قورقيور :

« پورتكيز حكومتی اساساً كندی مستملكاتنده دينی ـ مسيحی ـ برپولتيقه تعقيب ايتميور . بوكاده مقتدر دكلدر . خصوصيله يكی اداره اصول مشروطيته رعايتكار اولديغندن ، تبعه‌نك حسيات دينيه‌لرينی رنجيده ايتمك ايستميور .

آلمانيا تجارتدن باشقه برشی دوشونميور :

« آلمانيا ايسه ، صرف دوه قوشی توپی، ضمغ و اوكبی آفريقا محصولات زراعيه وتجاريه‌سنی آلمانيايه نقل ايله ، آنلری نقده قلب ايتمكله اوغراشيور . آفريقايه كوندريلن آلمان واليلری امور سياسيه‌دن زياده تجارته دقت واعتنا ايليورلر . بويوزدن تدابير اداريه عقيم ومتروك برحالده قالمشدر .

بوبيچاره‌لر ، بيلميورلركه، بركره آفريقادينی برهيجان ايله چالقالانمغه باشلارسه ، اورادن دوه قوشی توپی، ضمغ و اوكبی شيلر استحصال ايديله‌ميه‌جكدر .

ايتاليا عجز ايچنده :

« ايتاليا حكومتی ايسه، نافله يره صومال ، اريتره ويكی اله كچيرديكی طرابلس غرب مستملكه‌لرنده مسلمانلری كنديسنه ايصنديرمقله مشغولدر. بوحاليله ايتاليا متبوع اولمقدن زياده تابع وضعيتنده بولونيور . لافله ، يالوارمقله ، ايتاليا ، سنوسيلری عجبا قانديره بيله‌جكمی ؟ وقتيله اوروپا-ليلرك غفلت وترددندن استفاده‌يه چاليشان ومسلمانلغی آفريقانك صوسز وادی وچوللرنده تعميم ايدن برنجی بويوك سنوسی‌يه قارشو اختيار سكوت ايتملری ، بالنتيجه فی يومنا هذا ايتاليانلرك خسران وضررينی بادی اولمشدر . وقتنده طيقانميان اوفاق بردليك ، اوكنه سد چكيلميه‌ن برآقينتی ، صوكره‌دن بری بويوك قويو ، ديكری‌ده جسيم برقانال تشكيل ايده‌جكی بديهيدر . طبيعتك احكام وقانونلری‌ده بوجريانه تابعدر .

فرانسه هرشیئی اهمال ایتمسه :

« فرانسه حکومتنه کانجه اوروپاده تطبیق ایتدیکی جمهوریت پولتیقه سنی آفریقاده کی مستملکاتنده ده عینیله تعقیب ایتدیکندن وامپریالیزم مسلکنی بوسبوتون اهمال ایلدیکندن طولایی اوده کوندن کونه افریقاده کی نفوذ واهمیتنی تدریجی برصورتده غائب ایتمکده در . فرانسه مستملکاتنده تمامیله خصمانه برماهیت تشکیل ایتمکده بولنان اسلامیتك سرعت انتشارینه قارشو بوآنه قدر جدی هیچ برتدبیر اتخاذ اولنمدیغی هرکسك معلومیدر . فرانسه مستملکاتنده ، وقتلرینی یرلیلرله مزاح ولطیفه ایله کچیرن و آنلره ، بالکز (آبسنت) ـ فرانسه ده الکزیاده قوللانیلان ملی بر ایچکیدر ـ ایچیرمکله اشتغال ایدن میسیونرلر ، اسلامیتك نفوذ وسرعتنه قارشو نه یاپه بیلمشلردر ؟ بودین آدملری ده ، منسوب اولدقلری حکومت کبی اهمال ایچنده یاشایورلر .

غربی آفریقاده اسلامیتك سیر خارق العاده سی :

« غربی آفریقاده منظره بوسبوتون باشقه لاشمش واورالرده انکلتره وفرانسه نك وضعیت وموقعلری برلشمکده در . بورالری ، تجربه وتتبع ایچون پك اهمیتلی برزمین تشکیل ایدییور .

اسلامیت تصوردن زیاده سرعتله ایلرله یور . همده یالکز دینی بر ماهیتله دکل ، عینی زمانده سیاسی بر صورتده انتشار ایله یور . بوکیفیت استعماری برمسئله حالنی آلمشدر که ، باشلیجه مسلمانلرك انتباهیله حاصل اولمشدر دنیله بیلیر .

آفریقانك غربنده یاشایان واورالری یر ، یوردتانق ایدن مسلمانلرك بوآنی تنور وانتباهلرینه یکانه سبب اولان حال ایسه ، فرانسه وانکلتره نك ، کندی مستملکلرنده شدتله تعقیب ایلمکده اولدقلری منافع مادیه واقتصادیه در .

سیاست استعماریه تعقیبنده منهمك وکندیلرینی سائر اوروپا دولتلرینه واستاد ظن ایدن انکلتره وفرانسه دولتلری ایچون سیاه جلدلی مسلمانلرك حالت روحیه لرینی زیاده سیله یاقیندن تدقیق وتتبع ایتمك الزم برکیفیتدر . تدقیقات وتتبعات مذکوره یالکز سیاسی برصورتده دکل ، دینی وسیاسی برحالده اجرا ایدلملیدرکه ، نتیجه پك آچیق تعین ایده بیلسون .

اسلامیتك مدهش صورتده ایلرولمسنك اسبابی :

« اساسلی برصورتده دوشونیلورسه ، اسلامیت ، صرف عربلره مخصوص برمال ومتاع شکلنده انتشار ایتمیه رك ، اجتماعی وسعادتی کافل بردین ومسلك اولمق اوزره آفریقاده انتشار ایله مشدر . قرآنك تدقیق نتیجه سنده ده بو حالت روحیه قبول اولنور . قرآن ، کندینه اتباع ایدنلرك ، ایمان کتیرنلرك ، یك آهنك اولملرینی تأمین ایله دیکی جهتله ، قانادلری آلتنه مختلف ملل ونحلدن میلیونلرجه خلق آلمنه سبب اولمشدر . اسلامیت قدر ، قرآن قدر کندی منتسبلرینه آهنکدارانه یشامق یوللرینی اوکره تن هیچ برکتاب ودیانت یریوزنده یوقدر . ایستدیکی قدر اجنبی ، دیله دیکی قدر ملیت فکرینی تعقیب ایدنلره اسلامیت وقرآن آنی بر صورتده کندی ملیتنی ـ اسلامیت قواعدینی ـ تلقین ایدییور . عناصر مختلفه یه منسوب اولانلری ، کندی عنصری ایچنه آلدقدن صوکره آنلرك اسکی فکرلرینی ، مناهجنی ، سویه لرینی سونکرکاغدی کبی بوتوب دیکر برمفکوره ، برجیغیر بخش ایله مك صورتیله اسلامیت فوق الطبیعه بر ماهیت ایجادینه قدرتیاب اولمشدر . مثلا « الهکز بردر » [۱] ، « محمدده سزك کبی بررجلدر » [۲] کبی محتویات قرآنیه یه قارشی هرکیم اولورسه اولسون ـ ایستر امیر ، ایستر فقیر اولسون ـ سرفرو ایتمکده مضطر قالیور .

کندی شبه سنه بوقدر مشروطیتپرورانه ، مساواتکسترانه برحقوق بخش ایدن برمه تودی کیم قبول ایتمز ؟ چوللرده کزن برسیاهی ایله ، سرایلرده ناز ونعمت ایچنده پرورشیاب اولان بربرنسه عین حقوق وامتیازاتی بخش ایله ین بودینه ، آفریقالیلر شبهه سز حرمت ایدرلر .

بواویله بربر نسیبدرکه هیچ بر تزلزله معروض دکلدر . صوکره غیر مسلم اولانلره قارشو ، تمامیله یابانجی ، کرکی کبی لاابالی وقطعی بر خصومت حسنی القا ایدن اسلامیت ، آفریقا مسلمانلرینی ، زیر تابعیت وربقه لرنده بولوندقلری دول مسیحیه یه قارشو کیندارانه وخصومتکارانه برماهیتی اساس اوله رق قبول ایتدیرییور . دها طوغریسنی سویله مك لازم کلسه ، اسلامیت ، کندی منتسبلرینه فعلی ، جریانی ، نفوذی مستور وظاهرده ماهیتی کشف ایدلمیه جك برقومیته جیلغی تدریس ایله مکده درکه ، بوقدر عملی صاغلام قورولمش و نظامنامه سی ده رین بر صورتده ترتیب ایدلمش برقومیته ـ دینی اوله رق ـ تصور ایدیله مز . قواعدی مضبوط والکایری خطوطی بوقدرا ینجه لکله چیزیلن ومعقبلرینه قارده ش ویکوجود اوله رق یشامغی تعلیم ایدن بردیانته قارشو محدود الفکر ، اسلامیتدن بیخبر ، اصول سیاستندن بیکانه برقاچ زواللی میسیونر ، آفریقاده چاره ساز اوله بیلیرمی ؟!

(نه اولوژی) و (پسیقولوژی) برطرزده تدقیقات عمیقه اجرا ایدلسه ، اسلامیت حقنده کی مدعامزك طوغریلغی درحال تبین ایدر .

آفریقانك سواحل شمالیه سنی ، بحر سفیدحوضه سنی ، نیژر ایالتنك هرطرفنی سرعتلی برسیر ایله احاطه ایدن ویرلیلرینی زیر جناحنه آلان اسلامیته قارشو ، ملل مسیحیه جدی برچاره وتدبیر دوشونمزلرسه ، ایلروده آفریقا قطعه سنده اوروپالیلر ایچون قاره بلا ، سیاه برجهنم برموت حقیق تشکیل ایلیه جکدر .

سیاهیلرك حالت روحیه لرینی اوقشایان اسلامیت آفریقاده اوچ بویوك تأثیر حصوله کتیر مشدرکه ، برنجیسی : — عصبیت دینیه ، ایکنجیسی : — تساوی حقوق ، اوچنجیسی : (سوسیالدموقرات فکرلرینك قبولی سایه سنده) اخوت متسلسله در .

---

[۱] انما الهکم اله واحد . — قرآن کریم

[۲] انما انا بشر مثلکم . — »

متفكر بر آدم بو احوال روحيه‌يه آفريقاده تصادف ايدر . اصل اسلاميتك الك زياده انتشار ايتمسنده بالاده‌كی قواعد واساسات مذكوره ياردم ايتمشدر .

خرستيانلغی سقوط ايتديرن سببلر :

«خرستيانلق افريقاليلر نظرنده ماده‌پرست، طبيعت‌پرست، ودينسزلكی تعميم وپيرواتی كفر وزندقه‌يه آليشديران بردين اوله‌رق قبول ايدلمشدركه ، اوروپاليلرك جمله‌سی آفريقا مسلمانلری عندنده، زنديق وكافر اوله‌رق‌تلقی ايدلمكده‌درلر . خصوصيله اوروپاليلرك علناً مشروبات قوللاندقلرينی، بربرلرينك قاريسيله محرم ودوست اوله‌رق يشادقلرينی ؛ اويون ورقص ، شراب وقمار وبوكبی ظاهرده بك فنا كورونن حاللرينی كورن آفريقاليلرك قلبنده آنلره قارشو ده‌رين بر خصومت توليد ايله‌يور .

مسلمانلره جماعتله نماز قيلمغی ، اوروج طوتمغی ، بذل وانفاقده بولونمغی، امر بالمعروف ونهی عن المنكر قانونلرينی اوكره‌تمكی ، مؤاخات ومساواتی ، شفقت ومواساتی تعليم وتعميم ايلمكی امر ايدن اسلاميت ، خرستيانلق ايله خرستيانلر ايچون بر اميد يری بيراقامشدر .

اسلاميتك تأثيرات مدنيه‌كاريسی :

«قواعد مذكوره‌يی الك بسيط واساسلی اوله‌رق آفريقا مسلمانلرينه قبول ايتديرن اسلاميت ، آنلری بشقه يول آرامقدن ، ديكر بر مسلك تحريسندن مستغنی ايتمشدر .

اسلاميتك بالاده‌كی اساسات وقواعدينی ضبط وقبول ايدن بر آفريقالی، مدنيتی طبيعتله قبول ايتمش اوليور . چونكه مسلمان اولدقدن صوكره بالطبع آدم اولديرمز ، نهب وغارت ايله اوغراشماز ، فلاحت وزراعته اهميت ويرير . اكتساب معيشته ، حرث وزرعه چاليشير . عقلنی ، ايمانی صلب ايده‌جك وكنديسنی قيامتده ظالم ومنكر، ملحد وكافر كوستره‌جك هر برشيدن توقی ايدر . عابد ، زاهد ، قانع ، كاسب اولمغه چاليشير. منتظماً طاعت وعبادت ايلر . شريعت دائره‌سنده تزوج ايدرك بر عائله صاحبی اولور . قرآنی ازبرلر . احاديث نبويه‌يی ازبرله‌مسه بيله ، ديكلمكه حصر وجود ايتمكدن چكنمز . بر طريقته انتساب ايتمكله بر چوق اذكار واوراد اوكره‌نير ، حاصلی تميز ، صاف ، طوغری بر آدم اولور .

بويله‌جه آفريقا مسلمانلری، مدنيتی، قواعدينی آز زمانده پراتيق بر طرزده اوكره‌نيرلر . بويوك دارالفنونلره كيرمكه ، فنون شتی وعلوم متنوعه‌يی اوكره‌نمكه يلتنمزلر . هر شيئی ، هر علم وفنی — دنيوی واخروی اولسون — قرآنده بولورلر. بو حاله كلدكدن صوكره پاپازلرك تلقيناتی اونلره هيچ كلمز . خصوصيله اونی كافر بيلدكلری ايچون سوزلرينه قولاق بيله آصمازلر .

اقانيم ثلثه خرستيانلق ايچون مدهش بر ضربه‌در :

« هر سياهی ، خرستيانلرك اوچ الهی اولديغنی بيلير . بو بدايت امرده كنديلرينه كوستريلير . بوسوز خرستيانلغی كوكندن ييقمق ايچون پك مهم بر ضربه‌در. خصوصيله كافرلرك — خرستيانلرك — انجق بو دنياده دبدبه ودارانه مالك وروز آخرتده جمله‌سنك جهنمه كيره‌جكلرينه دائر آفريقاليلرده تملی بر فكر حاصل اولمشدركه ، عقيده اوله‌رق بو فكری دكيشديرمك غير ممكن‌در .

قرآن بر مسلمان ايچون هر شيدر :

« قرآن هر درلو اوامر و نواهی‌يی، احكام واصوللری ، ضروب امثالی ، فصاحت وبلاغتی ، وقايع دينيه وتاريخيه‌يی جامع بر كتاب اولديغندن ، مسلمانلر ايچون الك قيمتلی بر اثر الهی تشكيل وآنلری سائر شيلردن مستغنی قيلمشدر .

خلافتك اسلام عالمنده‌كی تأثيرات عظيمه‌سی:

«هر شيدن زياده قرآن واسلاميت، منتسبلرينه اولو الامره — طبيعی مسلمان اولی الامره — اطاعت ايتمكی امر ايدر . بونك ايچون يريوزنده نه قدر مسلمان وارسه ، جمله‌سی خليفهٔ زمانك امرينه امتثال وفعلنه اقتدا ايتمكی فرض بيليرلر .

دول مسيحيه هر نه‌قدر مسلمانلرله كندی خليفه‌لری بيننده حائل اولمغه بر درجه‌يه قدر چاليشمشلر ايسه‌ده ، بو حيلولت موقت بر شيدر . خلافتی تمثيل ايدن عثمانليلره ، فلاكت واضطراب زماننده عالم اسلاميتك هر طرفندن مادی ومعنوی معاونتلر وقوع بوليور . اوروپاليلر ، مسلمانلری بو حسياتلرندن منع ايده‌مزلر .

اتحاد اسلام اسلاميتله برابر طوغمشدر :

«اتحاد اسلام ، يكی برشی اولميوب ، اسلاميتك طوغمسيله برابر حاصل اولمش برشيدر . قرآنده بوكا دائر بوزلرجه تعاليم واوامر وارد اولمشدركه مسلمانلر بوكا سرفرو ايتمك مجبوريتنده‌درلر .

هله شو صوك سنه‌لرده اوروپانك، شرقه واسلام حكومتلرينه قارشو اتخاذ ايتديكی وضعيت شديده، اتحاد اسلام فكرلرينك مسلمانلر بيننده دها زياده تشدد وتمركز ايتمسنه بادی اولمشدر . مذهباً ، عرقاً آيری اولان مسلمانلر، اوروپانك بو وضعيتی قارشوسنده كنديلرينی — متحداً — محافظه ايتمك لزومنی حس ايتمشلردر . بو حس ، طبيعی بر صورتده وجود پذير اولمشدر . مادام كه احتياج ياراديجی‌در ، اتحاد فكرينی اسكيسندن دها زياده تقويه ايلمشدر .

انتباه اسلامك عوامل مهمه‌سی :

« فاسك ، ايرانك ، مسقطك ، طرابلسك ، روم‌ايلی نك سقوطی ، اورانژ وترانسوال وناتالدن هندلی مسلمانلرك نفی وتبعيدی ، بالقان

شبه جزیره‌سنده‌کی خرستیانلرك مسلمانلره‌قارشو مظالم وتعدیاتی، مسلمانلره پك ده‌رین وقوتلی بردرس انتباه ویرمشدر .

مصرده‌کی ناسیونالیستلرك تشکلی ، تونس وجزائرده‌کی اختلاللرك اسبابی ، هندستانده‌کی مسلمانلرك هندولرله برلشمسی ، افغانستانك پك متیقظانه وته‌تیك طاورانمسی ، شیعی وسنیلرك اقاویل واختلافات مذهبیه‌یی برطرف ایتملری هپ اوروپانك طاقندیغی وضعیت خصمانه‌دن منبعث اولمشدر .

ایرانده انتباه اسلام :

« الیوم ایرانده پك منوربرده‌موقرات فرقه‌سی تشکل ایتمشدر . بوتشکیلاتك باشلانغیجی ، روسلرك تبریزده ومشهدده اجرا ایتدکلری مظالمدن ایلرو کلمشدر . ده‌موقراتلرك هرطرفده خفی برصورتده چالیشدقلری انکاراولنمز. اوروپاده، ممالك عثمانیه‌ده، آمریقاده، اسویچره‌ده متعدد تشکیلاتلری واردر . مکمل برایکنجی انقلاب حصوله کتیرمك ایچون شیمدیدن آلات واسبابی واحضار ایله اوغراشیورلر . ایرانك ایلروده‌کی انقلابنه ، نه‌روسیه ، نه‌ده انکلتره برمانع تشکیل ایده‌میه‌جکلردر . ایران مسلمانلری اساساً اسکیدن برو ده‌موقرات، متشبث برقوم اولدقلری جهتله ، متحداً اریستوقراتلره قارشو توحید مساعی ایتمکده ومستقبلده ایرانی ده‌موقراسی واجتماعی براصول ایله اداره ایتمکه عزم ایلدکلرندن ، ایرکچ بوامنیه‌لرینه موفق اوله‌جقلری شبهه‌سزدر .

مصرده انتباه اسلام :

« مصرده‌کی ناسیونالیستلرده‌عینی فکری تعقیب ایلمکده‌وینه اسکیسی کبی ـ مجالس تشریعیه‌نك کشادیله ـ اکتساب قوت وسطوت ایلمکده‌درلر. مصر قابینه‌سنك سقوطیله سابق رئیس نظار محمد سعید پاشانك انظار عامه‌دن دوشمسی وخدیوكده ناظرك علیهنده بولونمسی ، تکرار ناسیونالیستلره برامید یولی آچمشدر ،

جاواده انتباه اسلام :

« جاواده باشلایان شرکات تجاریه‌ومذکور شرکتلرطرفندن تأسیس اولونمقده اولان مکاتب‌ومدارس هپ مسلمانلرك آرتق آغیرباویقودن اویانمش اولدقلرینه برر دلیلدر .

هندستانده انتباه اسلام :

«هندستانده‌کی تنور ایسه بوسبوتون باشقه برشکل وماهیتده‌در. اوراده‌کی اسلامیت‌جریانی هیچده‌بشقه‌یرلره بکزه‌مز. قوت ونفوذلری‌ده عددلری قدر چوق ومنبسطدر . معارف وتنور سایه‌سنده سیاسیاته قاریشان هند مسلمانلری صوك درجه سرعتله مقصده وصول ایچون‌سعی وغیرت ایدییورلر . هرسنه سیاسی بر اجتماع عقد ایدن مسلمانلرك بوسنه‌کی اجتماعلری انکلیزلرك فوق‌العاده نظر دقتلرینی جلب ایتمشدر.

بوسنه هندستانك تاریخی برشهری عد ایدیلن (آغره) ده اجتماع ایدن Moslem league اعضالری ، اون کون تعاطئ افکار ایتدیلر. بواجتماعده هندمسلمانلرینك بالجمله‌لیدرلری ، ایلری کلنلری ، منورلری، متفکرلری ، مشهور سیمالری بولونیوردی .

امور سیاسیه‌ده اختصاص وتجربه صاحبی اولان وبومبای مسلمانلرینك اغنیاسندن بولنان مشهور (سرابراهیم رحمةالله) بوسیاسی قونغره‌یه رئیس انتخاب ایدلمشدر . مشارالیهك راکب بولوندیغی آرابه‌یی هوتلدن ، قونغره محلنه قدر ال ایله چکدیلر . هرایکی طرفده اسلام مکتبلری طلبه‌لری صف‌بستهٔ احترام اوله‌رق اسلامیتك آتیسنه دائر حماستلی منظومه‌لر اوقویورلردی .

رئیس مشارالیهك نطقی انکلیزجه وپك معنیدار ایدی . هرتوقف ایتدیکی برده آلقیشلانیوردی . نطقنك جانلی نقطه‌لرینی زیره‌قارئینك توسیع معلوماتی ایچون درج ایدییورز :

« بومقدس طوپراق برکون ینه هندلیلرك اوله‌جقدر. هند مسلمانلری ، [هندستان هندلیلرکدر] سیاستنی تعقیب ایدییورلر . انکلتره هرنه‌قدر اداری وعادل بردولت اولسه بیله طول مدت بزه حکمران اوله‌میه‌جقدر .

«بزی، تنویر وتعلیم ایدن انکلتره ، برکون حقوقمزی المزه‌ویره‌جك، وشئون اداره‌مزی بزه‌تسویه ایتدیرمك مجبوریتنده بولنه‌جقدر . زیرا اویانان برقوم اوزون‌زمان محکومیت وتابعیت وضعیتنده قاله‌مز. بزه‌اولا استقلال اداری بخش ایتمکه ، وصوکره‌ده حقوق حکمرانیسنی کندی رضاسیله ترك ایتمکه انکلتره مجبوردر . اویله یاپمزسه آمریقاده‌کی حاله معروض قاله‌جقدر . »

رئیسك بوسوزلرینه سطحی نظرله باقیلمامليدر . هرجمله‌سی‌مضامین ومعانئ مهمه‌یی حائزدر .

تحفی شوکه بونقرات ـ استقلال اداری‌یه دائر اولان سوزلر ـ ینه بوسنه (کراچی)قصبه‌سنده تشکل ایدن هندولرك عینی‌قونغره‌سنده تکرار ایتمشدر . دیمك‌اولیورکه : مسلمانلرله هندولر بیننده هندستانك آتیسی ایچون مشترك برفکر موجوددر . بواتحاد فکره یاپانجی اولان انکلتره دها زیاده مقاومت ایده‌میه‌جك ویرلیلره مماشات ایتمکه مجبور قاله‌جقدر .

اساساً هندولر، قوتلرینی ، اقتدارلرینی ، بومبالریله ، فداکارلقلریله حکومت محلیه‌یه طانیتدیرمشلردر . آرتق انکلتره آره‌یرده اختلاف پولتیقه‌سنی صاچقله هندستانی‌اداره ایده‌میه‌جکدر . هندلیلرك حسیاتی، مطالبنی قاله آله‌جق وحقلرینی تسلیم ایلیه‌جکدر .

ممالك اسلامیه‌زنجیر کبی بربرینه باغلیدر، اوروپا شرقده‌کی پولتیقه‌سنی تعدیل ایتمزسه خرستیانلره ایچون عظیم تهلکه ملحوظدر :

«ممالك اسلامیه‌یی برزنجیر کبی باغلایان وضعیت جغرافیه ، جمله‌سنك یکوجود وهم فکر اوله‌رق یشاملرینی تحت تأمینه آلمشدر .

اوروپا ، شرقده‌کی پولتیقه‌سنك طرزینی تبدیله ، تعدیله محتاجدر . اسکی اصول سیاست بوندن زیاده – مسلمانلرك انتباه وتنورلرینه قارشو – دوام ایده‌مز . بناءً علیه اوروپا دولتلری جدی وصحیح برطرز سیاست احداثنه مجبوردرلر . زیرا منافع اقتصادیه وتجاریه‌لری انجق بوسایه‌ده تحت تأمینه آلنه بیلیر . صلح پرور اولان مسلمانلرك کوکللری‌ده بوصورتله پاپیلمش اولور . بوسایه‌ده حروب ومصادماتك انسانیته ایکی‌ده برده ایراث ایلمکده اولدیغی ضررلرینك اوکی آلنیر وانسانلر مسعود اوله‌رق یشارلر . اوروپانك وضعیت حاضره‌سیله ، سوسیالیستلرك آمالی‌ده بومرکزده‌در .

ذاتاً اشتراك فکری ، دموقراسی اصولی مسلمانلرجه‌ده مرغوب برشی تشکیل ایتدیکندن احتمالکه اوروپا اشتراکیونیله مسلمانلر بیننده بوسایه‌ده براتحاد حاصل اولمغله قان‌دریالرینك آقسنه قوی برمانع اولور . حاصلی شوکه ، اوروپالیلرك کرك آفریقاده وکرك آسیاده صوکی معلوم برپولتیقه ، بروطرز سیاست تعقیب ایتملری الزم اولوب ، نتیجه‌سی مبهم ووخیم اولان اصوللردن فراغت ایتملری زمانی کلمشدر . یوقسه بوکیدیشله ، تضییقات سیاسیه دوام ایتدکجه عالم اسلام ، خرستیانلغه قارشو بویوك برتهدید ، قورقونج وعظیم برتهلکه تشکیل ایدر . »

آفریقاده اسلامیت آله‌بیلدیکنه ایلرله‌یور

خرستیانه میسیونر عالمی دهشتلر ایچنده‌در !

« شرقی وغربی سودانده اسلامیتك اولدیریجی نقلت مدهشه‌سی » سرنامه‌سیله (ویلیم ج. و. روم) نامنده‌بر پروتستان ایرلاندانك بلفاست شهرندن لوندره‌ده انکلیز لسانیله منتشر The Moslem world « عالم اسلام » مجموعه‌سنه اوزون برمقاله کوندریور . پك شایان دقت اولان بومقاله‌نك اقسام مهمه‌سنی عیناً ترجمه ایدیورز :

(١٨٧٢ تاریخ میلادیسنده او بویوك کشاف ، او بویوك میسیونر « دەوید لونکستون » سودان شرقی حقنده شوسطرلری یازمشیدی :

« شاید « بەکر » ك سفری وادئ نیلی مصر قطعه‌سنه الحاق ایله نتیجه‌لنه‌جك اولورسه عجبا اووقت زواللی یرلیلرك حالی نه اوله‌جقدر ؟ دیه برسؤال وارد خاطر اولیور .

یرلیلرك چولوق چوجقلری نیل ابیضك اطرافنی احاطه ایدن اوکوله تجارلرینك اللرینه دوشه‌رك هردرلو مظالمه دوچار اولورلرسه حاللری دها بدتر اولمازمی ؟ اللرنده‌کی طوپراقلر چفتلکلر حصوله کتیرمك ، وارداتلرینی تزیید ایتمك ایچون آلنه‌جق ؛ قاریلری ، اولادلری تحت اسارته کیره‌جك ؛ بوصورتله او کوزل مملکتلر سکانك حریتی مقدساتی او اولدیریجی اسلامیتك مدهش ثقلتی آلتنده فدا اولنه‌جقدر ! »

لونکستونك هیچده انتظار ایتمدیکی ایکی واسع تکامل آز مدت ظرفنده حصولپذیر اولدی : ١) آفریقانك جهت شمالیسنده کائن سودان قطعهٔ واسعه‌سی اوزرنده اسلامیتك برق بر سرعتله ترقیسی ؛ ٢) عینی زمانده — یعنی اون طقوزنجی عصر میلادینك صوك اون سنه‌سی ظرفنده — خطهٔ مذکورك انکلتره ، فرانسه وآلمانیا طرفندن استیلا واشغالی .

چاد کولنك ایالات وممالك شرقیه‌سنی وبتون نیژریا وادیسنده یدی بیوك ایالتی حاوی بولنان (سقوطو) قطعه‌سی انکلتره‌نك ؛ بحر محیط اطلاسیدن (تومبوقتو) یه ، اورادن چاد کولنه‌قدر امتداد ایدن اراضی فرانسه‌نك ، وغینیه کورفزندن چاد کولنه قدر امتداد ایدن (کامرون وآداماوا) اولکه‌لری‌ده آلمانیانك یداستیلالرینه دوشه‌جکنی لونکستون دوشونه‌مشدی .

اسلامیتك اوحوالیده تعجیل ترقیسنی تسهیل ایدن عواملی بو اوچ دولت معظمه‌نك استیلاجویانه فعالیتنده آرامیلدر . (هلال) ك غیرتکشلری عصرلردنبری جنوبی سودانده ساکن بولنان بدوی قبائلی محاربه‌لرله ، قلیج قوتیله مسلمانلاشدیرمه‌یه هرنه‌قدر چالیشمشلر ایسه‌ده بردرلو موفق اوله‌مامشلردی . عدم موفقیتك سرّی‌ده ، قبائل مذکوره‌نك صارپ ومرتفع موقعلره مالك بولونملری ایدی . صحرا نشین مسلمانلر یالچین قیالرله قوشانمش یوکسك طاغلرده ، یوکسك پایلرده متمکن جنکاور بدویلر ایله اجرا ایتدکلری محاربه‌لرده موفق اوله‌میه‌جقلری طبیعتك ایجاباتندندر . ایشته بوسببدن طولانی اسلامیت شمالدن جنوبه طوغرو نفوذ ایده‌میوردی ...

نیژر ایله نیل نهرلری اوزرنده کائن اراضینك استیلاسیله برابر ، مع‌التأسف خرستیان دیننك ضررینه باعث ودین اسلامك تعالیسنه خادم یکی قوتلر تظاهر ایتدی . بدوی بتپرستلر ایچنه بردرلو دخوله موفق اوله‌میان مسلمانلر آوروپالیلرك قونترولی سایه‌سنده بوکا کمال سهولتله موفق اوله بیلدیلر . بریتانیانك صلح ومسالمت عامه‌سی سایه‌سنده ، مسلمانلر تجارت ومأموریت کسوه‌سنه کیره‌رك بدویلر ایچنه صوقولور ، اونلری اسلاملاشدیرمغه موفق اولیورلر . حضرت محمد (ص. ع.) ك ایلچیلری ، پروپاغانداجیلری بوسایه‌ده وبتپرست قبیله‌لری طولاشوب اونلره دین اسلامی نشر ایدیورلر . فرانسز وآلمان مستملکاتنده‌ده عینی صورتله دین اسلام توسع وتعالی ایتمکده‌در .

انکلتره حکومتی اقوام وحشیه بیننده سکون ومسالمتی اعاده ایدر ایتمز مسلمانلر درحال اورالره کیروب دینلرینی نشر ایتمکه باشلادیلر ، برعصردنبری خرستیان میسیونرلری افریقانك یالکز غرب سواحللرنده طولاشه‌رق داخل مملکته کیرمکه موفق اوله‌مدقلری حالده بوکون مسلمانلر تا لاغوس ، سقوطو ، وبتون نیژریا قطعه‌لرینك آلتندن کیروب اوستندن چیقیورلر .

« سنه‌غامبیاده » اسلامیت :

حتی « سنه‌غامبیا » ده خرستیانلق صورت‌الیمه‌ده متدنی ، اورالرده‌کی قتولیك میسیونلری مضمحل برحالده بولونورکن محمدیلك سرعتله توسع

ایتدیککی هر بردن ایشیدیورز . بوخصوصده برمیسیونر شویله یازیور :

« مسلمان اولان بدویلردن برینك تنصرینه مقابل اللی خرستیانك دین اسلامله مشرف اولدقلرینی ، کمال افتخارله محمدیلر سویلیورلر . »

سه ناغامبیا ساحلنه یاقین (غوری) نامنده بر جزیره واردرکه فرانسزلرجه مهم بر تجارت موقعیدر . وقتیله بو جزیره قتولیکلرك قلعهٔ دینیه‌سی عد اولنیوردی . زیرا اهالیسنك قسم اعظمی قتولیك مذهبنه داخل اولمشیدی . حالبوکه بوکون شهرلکدکانلریله تجارتك قسم کلیسی مسلمانلر الندە بولنیور . بو آطه‌یه اسلامیتك صورت دخولی موجب حیرتدر . عادتا رومانتیك بر حادثهٔ تاریخیه‌در .

بو آطه‌یه مواصلت ایدن ایلك مسلمان میسیونری برمدت دینی کتم ایدرك اوندن کیمسه‌یه بحث ایتمیور . صوکره بر یرلی قادین ایله ازدواج ایدیور . قادینده خرستیانلغی ترك ایدوب دین اسلام ایله مشرف اولیور . بوصورتله زوجین دین اسلامی مذکور آطه‌ده نشر ایتمکه باشلایور وموفق اولیورلر . بوکون اوراده‌کی اسلاملر اوقدر چوغالمشدرکه بن کتب مقدسه‌نك برچوق عربجه نسخه‌لرینی اونلره صاتدم .

سه ناغامبیانك پایتختی اولان (سن لوئی) ده پروتستانلرك بر میسیونر هیئتی وارسه‌ده ، بومیسیونرلرك ساحهٔ فعالیتی آنجق او شهر ایله ملحقاتنه منحصر قالمشدر . ذاتا برایشده کوره‌میورلر . بوممکتده وقتیله قتولیکلر چوق ایکن بوکون اسلامك سیر مظفری اوکنده تدریجاً زوال بولمقده‌درلر . طوغریسی ، سه ناغامبیا اهالیسی قتولیك مذهبندن ، قتولیکلردن نفرت ، استکراه ایدیورلر . بکا برقتولیك میسیونری اسلاملر حقنده شوطرز افاده‌ده بولندی : « آمان ! بز مسلمانلردن واز کچدك ! » کویا اونلری تحقیر ایدیوردی ! مسلمانلر خرستیانلغه شایان مخلوق دکللر ایمش !

خرستیانلری اسلاملر تنصر ایتدیرمك تشبثنده بولنمادقلری حالده بریکیلر خرستیانلری اهتدا ایتدیریورلر .

سه ناغامبیا ایله سودانك برقسمنده ۱۷۰۰ ی متجاوز کتب مقدسه نسخه‌لری مسلمانلره صاتمشم . سه ناغامبیاده (مدینه) نامنده برشهر مقدس واردرکه تمامیله مسلمانلر ایله مسکوندر ! . . .

«سیره‌لیونی»ده اسلامیت :

یوزسنه‌دنبری اسلامیت (سیره‌لیونی) مملکتنده کمال شدتله توسع ایتمکده‌در . بوندن اللی سنه مقدم اوراده آنجق اوچ بیك مسلمان بولنیوردی . حالبوکه الیوم یالکز (فری طاون) شهرنده اون بیك مسلم موجوددر .

برتحریر نفوسه کوره ، سیره‌لیونی قطعه‌سنده بولنان (کیریولی) نك - یعنی کوله‌لکدن آزاد ایدلمش اولان افریقالیلرك - کیتدکجه عددلری تنزل ایتمکده‌در . بونلر میاننده خرستیانلغك هیچ برتأثیری کورولمدیکی حالده اسلامیت شدتله الابیلدیکنه انتشار ایدیور .

« لیبریا »ده اسلامیت :

(لیبریا) قطعه‌سنده‌ده عینی شایان اسف حاللر مشاهده اولنیور . بوراده بر چوق مختلف میسیونرلرك بولندیغنه رغماً خرستیانلق هیچ بر ترقی‌یه مظهر اوله‌میور . حالبوکه اسلامیت مملکتك تا ایچریلرینه قدر تدریجاً نفوذ ایدیور ، همان بوتون شهرلری ، بوتون قصبه‌لری استیلا ایدیور .

«آلتون ساحلی»نده اسلامیت :

(آلتون ساحلی) دنیلن Gold coast = « کولد قوست »دیارنده من القدیم خرستیان میسیونرلری اوغراشه‌رق آز چوق اورالرده موقعلرینی تحکیم ایتمش کبی کورینیور ایسه‌ده اسلامیتك سیل خروشانی اورالری‌ده دائرهٔ استیلاسنه آلمه‌یه باشلامشدر . زیرا مسلمان تجاری مملکتك هرطرفنده طولاشوب امتعه‌لریله برابر دینلرینی دخی نشر ایدیورلر . جدی تدابیره توسل ایدیلمزسه آز زمان ظرفنده لیبریالیلرك مسلمان اوله‌جقلرینه حیرت ایتمه‌ملیدر .

«فیل دیشی»نده اسلامیت :

فرانسه‌نك (فیل دیشی) مستملکه‌سنده اسلامیتك رقیبی یوقدر . اکر وقتیله اورایه میسیونرلر کوندریلمزسه ، پك آز بر زمان ظرفنده بتپرستلردن اثر قالمایه‌جقدر .

«نیژر» وادیسنده اسلامیت :

عصرلردن بری اسلامیت نیژر نهرینك شمالی اراضیسنده وصحرای کبیرك منبت جهات جنوبیه‌سنده حکمفرما بولنمقده‌در .

جنوبی نیژریا خطه‌سنده‌کی قصبات میاننده بر موقع ممتازی حائز اولان (عبادان) شهرنده بر (کنج مسلمانلر جمعیتی) تشکل ایتمشدرکه بو جمعیتك ایشی کوچی بتپرستلری اسلاملاشدیرمقدن عبارتدر ، بوقطعه‌نك همان هرکوشه‌سنده اسلام تجاری بولنیور .

« جیبو » ده اسلامیت :

(جیبو) دیارنده خرستیانلغك انتشاری زماننده اوراده فردواحد مسلمان بولنمدیغی حالده الیوم عددلری بیکلرجه نفوسه بالغ اولمشدر . فقط مسلمان اولدقدن صوکره‌ده ینه بعض عادات ومراسم بدویه‌لرینی محافظه ایدرلر .

« لاغوس » ده اسلامیت :

بوندن ایکی سنه مقدم (لاغوس) شهرینه کیتمشدم . بوراده‌کی ترقیات اسلامیه شایان حیرتدر . لاغوسده غایت مکمل برجامع شریف انشا اولنمشدر . بوعظیم معبده ، بومهم مرکز دینی‌یه اون ایکی بیك انکلیز لیراسی صرف اولنمشدر . جامع مذکورك رسم کشادنده حکومت طرفندن تأسیس اولنان اسلام مکتبنك معلم اولی غایت مهم برنطق ایراد

ايتدی . اثنای نطقده معلم افندی لاغوس دیارنده اسلامیتك بدايت انتشارندن اوآنه قدر تاریخچه‌سنی بیان ایتدکدن صوکرا انکلیز حکومتنه نقل کلام ایله آتیده‌کی بیاناتده بولندی :

« اون سکزنجی عصرك اواخرنده اسلاملرك حالی، بالخاصه حکمدار (اوشیلوقون) زماننده پك فنا ، پك وخیم ایدی . لاغوس حوالیسنده اسلامیت تخمنی آکن وقتیله بورالره (حاوزا) دن سوق ایدیلن اسلام اسراسی ایدی . اوزمان مسلمانلر علناً نمازلرینی قیلامازلردی . هر یرده دوچار ظلم وتعدی اولورلردی . فقط انکلیز حکومتی سمای اسلامده برستارهٔ درخشان کبی پارلایوب مسلمانلری قهر واعتسافاتدن خلاص ایلدی . انکلیز حکومتنك بخش ایتدیکی حریت سایه‌سنده جان ومالمز ، عرض وناموسمز حمایه ایدلدی ، صلح وسلامت حکم سوردی ، هر طرفده تجارت وصنایع نشو ونما بولدی . ایشته بوسایه‌ده اسلاملر برسرعت خارقه ایله تکثره باشلادی . لاغوس شهرینك مرکزنده‌کی جامع شریف کفایت ایتمدی ؛ دها مکمل وجسیم بربنایه لزوم کورولدی . اسکی جامع ١٨٦٤ تاریخنده چاموردن انشا ایدلمشیدی .

بویله پك نامساعد احواله ، ظلم وحقارتلره دوچار اولان مسلمانلر نه اوقافه ، نه‌ده منتظم میسیونر هیئتلرینه مالك اولمادقلری حالده ینه کوندن کونه ترقی وتوسعه موفق اولدیلر . لله الحمد بو کون افتخار ایله دییه بیلیرم‌که : بو مملکتده‌کی اهالینك یوزده ٤٩ نی مسلمانلر تشکیل ایدیور . بوراده‌کی خرستیانلر انجق یوزده یکرمی، پت پرستلرده یوزده ٢٧ راده‌سنده‌در . بوایسه دین جلیل اسلامك علویت وقدسیتنه ، الله‌ك حق دینی اولدیغنه بردلیل تشکیل ایتمزمی ؟ »

اسلامیتك صورت علنیه وقطعیه‌ده توسعنی اثبات ایچون یالکز (لاغوس) بلدیه‌سی طرفندن نشر اولنان تحریر نفوس جدولنی کوسترمك کافیدر . شهر مذکور ایله ملحقاتنده‌کی سکنه‌نك یکوننی واون سنه ظرفنده مسلم وغیر مسلملرك عددینی کوسترن آتیده‌کی ارقام نظر دقته آلنیجه اسلامیتك سیر سریعی پك واضح آکلاشیلیر :

سنه	خرستیانلر	مسلملر	بتپرستلر	يكون
١,٨٩١	٨,٩٩٩	١٤,٢٩٥	٩,٢١٧	٣٢,٥٠٨
١,٩٠١	١٠,٦٣٦	٢٢,٠٨٠	٩,١٣١	٤١,٨٤٧
١,٩١١	٢١,١٥٥	٣٦,٠١٨	١٦,٠٩٣	٧٣,٢٦٦
ياخود يوزده	٢٩	٤٩	٢٢	

اهالینك بوتکثرینك اسبابنی مهاجرینده آرامليدر .

« يوروبا » ده اسلاميت :

(يوروبا) ایالتنده ایکی ملیون نفوس میاننده انجق ٣٨,٠٠٠ خرستیان موجوددر . بوراده دخی اسلاملر پك فعالانه چالیشیورلر . آرجدیکن [باش پاپاس] مملول دییورکه :

« بودیارده مشهود اولان فعالیت وغیرت محمدیه باقیلیرسه ، اون ، نهایت یکرمی سنه ظرفنده بوراسی تام بر اسلام اولکه‌سی اوله‌جقدر ، الحاصل بتپرستلك زواله محکومدر . بوزمان ظرفنده یرلیلر یاصلیبه ، یاخود هلاله تابع اوله‌جقلردر . بناءً علیه خرستیانلر غیرت ایدوب مسیونرلره مادةً ونقداً معاونت ایتملیدرلر . »

قالاباده اسلاميت :

نیژر نهرینك شرق جهتلرنده کائن (قالاباز) دیارنده اسلام پیشدارلری کورونمکه باشلادی . صوك زمانلره قدر بو طرفلرده فرد واحد اسلام یوق ایکن شمدی بر چوق قرا وقصباتده چاموردن انشا اولنمش مساجد واردر . بومملکتده سکونت وآسایش تقرر ایدر ایتمز اسلاملرك سیلاب جوش وخروشیده باشلادی . مسلمانلق مقدما اسکی کاروان یولی ایله ، شمدی ایسه لاغوسدن (کانو) یه امتداد ایدن دمیر یولی واسطه‌سیله بحر محیط اطلاسی سواحلنه یورومکه میل کوسترمکده‌در . هله (پورت هارتکورت) دن کانویه انشا ایدلمکده بولنان تیمور یولی ختام بولورسه اووقت اسلاملر آقین آقین بحر محیط اطلاسی سواحلنی دیناً استیلا ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر .

نیژریا قطعه‌سنده اسلاميت :

شمالی نیژریا قطعه‌سی ٢٢٥,٠٠٠ میل مربعدن عبارتدر . اون اوچ ولایته تقسیم اولنان شو مملکتك قسم شمالیسی عصرلردنبری اسلاملر ایله مسکوندر . قسم جنوبیسی ایسه بت پرستدر . شیمدی اسلاملر یوقاریدن بودیارله‌ده تماسده بولنیورلر . انکلتره حکومتنك عدالت وعمرانپرورانه سیاستی اساساً اسلاملره خدمت ایدیور .

هر طرفده یوللر وکوپرولر انشا ، امنیت وآسایش تأمین ایدیلمش بر مملکته مسلمان اصناف وتاجرلری امتعهٔ تجاریه ایله برابر قرآنلرینی‌ده کتیریورلر . بتپرستلر ایله کوروشیور ، اونلره اشیاسندن صاتیور ، عین زمانده پت پرستلك روحنه اسلامیت تخمنیده اکیور . نه یاپار یاپار ، بوساده‌دلان آدمجغزلری قاندیریور ، اوراده اغاجدن صماندن هرنه‌دن اولورسه اولسون ، همان بر مسجد یاپمغه مساعده آله‌رق اونی یاپی‌ویریور . صوکرا ، آز بر زمان کچر کچمز کورورسکزکه اوکویده ، یاخود قصبه‌ده اسلامیت حکم صوره‌یه باشلامشدر .

بوقطعه‌نك جنوبی سمتلرنده متمکن داغلق پت پرستلر مسلمانلری اصلا سومزلر . چونکه من القدیم اونلر ایله حال حربده بولنمشلردر ، فقط شمدی حرب یوقدر . آنجاق انکلیزك عدالتی موجوددرکه بوده مسلمانلرك تام ایشنه کله‌جك بر اداره‌در .

⁂

بومملکتك وسعتنی ناصل تعریف ایده‌یم ؟ عرض ایتدیکم اون اوچ ولایتك بعضیسنی اوروپاده‌کی مملکتلره مقایسه ایده‌یم . (صقوطو) ولایتی اسقوچیه ایله وه‌لس Scotland and wales قدر بیوکدر ؛ (بورنو) ایرلاندا مساحه‌سنده‌در . (کانو) همان اسقوچیه قدردر . (قونتاغوران بورغو) بر پارچه یونانستاندن بیوکدر . فقط (بوشی)

و (موری) ایالتلری یونانستان مسافه‌سنده‌در ؛ (نیژر) ایالتی [نیژریا دکل] صربستان مسافه‌سنده‌در . (بولا) دانیمارقه قدردر ؛ (ناساراوا) ایسه اسوبچره‌دن بیوکدر .

بو اولکه‌لرك قسم اعظمی غیر مسلم اولان پت‌پرستلر ایله مسکوندرکه بونلر دخی پك نفوسلی‌درلر .

حالبوکه شمالی نیژریادن ماعدا برده جنوبی نیژریا خطه‌سی واردر. اوندن‌ده کله‌جك مقاله‌ده بحث ایده‌رز .)

مکاتیب

حبشستانه مکتوبلری :

حبشستان — حرار

حرارده باش شهبندرلکنك آدیس آبابایه نقلندن متولد تأثرات — حراره بر شهبندر وکیلنك لزوم اعزامی — باش شهبندر بکك صوك اجرا آت حسنه‌سی — هیئت دائمهٔ حکمیه تشکیلی — هلال احمر شعبه‌سی تأسیسی — مکاتب محلیهٔ اسلامیه‌نك اصلاحی تشبثاتی .

حرارده‌کی جماعت عثمانیه و اهالیٔ اسلامیه ، برسنه‌دنبری حضوریله بونلره دبشقه برحیات، وحیات اهل بلده‌یه بشقه بررونق ویرمش اولان دولت علیه باش شهبندری عطوفتلو مظهر بك افندی حضرتلرینك آدیس آبابایه نقل مأموریتی حسبیله قریباً مفارقت ایده‌جکی خبرندن پك زیاده متأثر بولنیورلر؛ عادتا بابالرندن آیریله‌جق برعائله اولادینه بکزیبورلر؛ فی الحقیقه بورایه وصولندنبری میر مشار الیه متمادی نصایح وارشادات حکیمانه‌سی ایله حرار اهل اسلامنده بکرمه تعالی آتیده بیوك وفیضلی محصوللر ویرمسی مأمول اولان پك درین بر تیقظ وانتباه تولید ایتمش اولدیغی کبی ، بورادہ‌کی تبعهٔ عثمانیه‌نك من القدیم مهمل قالمش حقوق ومنافعنیده عزم آهنینی وافنای وجود ایدرجه صرف ایتدیکی غیرت متمادیه‌سی ایله شمدی‌یه قدر دول سائره قونسلوسلرینك هیچ برینه میسر اولمامش برمرتبه‌ده حسن مدافعه ومحافظه‌یه موفق اولمش، عادتا کندیسنی وطنداشلرینه سپر ایتمش ایدی . حتی سوق منفعتله مقدما انکلتره ویا فرانسه حمایتنه التجا ایتمش نیجه اهالیٔ مسلمه بوحالی کوره‌رك دولت ابد مدت عثمانیه شهبندرلکنك دائرهٔ حمایه‌سنه داخل اولمق ایچون پك تہالك کوسترمکده وبز عثمانلیلره غبطه ایتمکده ایدیلر . بوجوار اهالیٔ اسلامیه‌سی اساساً دولت علیه‌یه قارشی بتون حس وقلبلریله شدید برمحبت پرورده ایتدکلری حالده مظهر بك افندینك مأموریتندن بری بو محبت برقاچ قات تضاعف ایتمش ومشار الیه حکومت سنیه‌یی بحق تمثیل ایتمکده بولنمش ایدی . اعیاد مبارکه وسیاسیه حقنده کوستریلن آثار احترامات وتکریمات وبالخاصه کچن قربان بایرامنده کرك موقع صلاتدن شهبندرخانه‌یه قدر بیکلرجه اهالیٔ اسلامیه واشراف بلده طرفندن تشییعی صرهسنده ابراز اولنان ، کرك شهبندر خانه‌یه بیغیلان بیکلرجه اهالیٔ اسلامیهٔ بلده وافراد قبائل طرفندن مراسم تبریکیه مناسبتیله اظهار قلنان حسیات بونك دلیل فعلیسیدر . بوحال بورادہ‌کی بتون عثمانلیلری دولت علیه‌یه برقات دها ربط وبند ایلمشدر. بناءً علیه شمدی حرارده‌کی تبعهٔ دولت علیه برباندن حکومت متبوعه‌لرینك بویله شرفلی برمأموریی، دیکر طرفدن کندیلرینی الک مشفق بربابا قلبیله هر لحظه هر درلو ضرردن وقایه ایدن وحاکمیت پدرانه‌سیله بوراده‌کی جماعت عثمانیه‌یی یکوجود بر عائله حالنده بولندورمغه چالیشان بر اب معنوی‌یی کوزلری اوکندن غائب ایده‌جکلری اندیشه‌سیله پك مضطرب ومتأسفدرلر .

باش شهبندر مظهر بك افندی حضرتلری حرارده‌کی شرفلی اقامتنك صوك دوره‌سنی‌ده بوتأثراتی خیلی تسکین ایده‌جك اوچ اجرا آت خیریه‌سیله تتویج ایله‌مشدر : بونلردن برنجیسی جماعت عثمانیه افرادی بینده‌کی اختلافاتی صلحاً ویا تحکیماً حسن تسویه ایچون دائمی بر هیئت حکمیه‌نك تشکیلی ، ایکنجیسی حرار وجیغ جیغا حمیتکاران اهل اسلامندن مرکب برهلال احمر شعبه‌سی تأسیسی ، اوچنجیسی‌ده حرار اولاد مسلمه‌سنك اصول جدیده ایله تدریس وتعلیمی ایچون ایلك خطوهٔ عزمکارانه‌یی آتمسیدر . بوبابده سبیل الرشاد قارئین محترمه‌سی حضراتنه بعض تفصیلات ساره اعطا ایتمکلکمه مساعده ایدیله‌جکی امیدیله معلومات آتیه‌یی علاوه ایدیبورم :

هیئت دائمهٔ حکمیه تشکیلی :

قریباً آدیس آبابایه عزیمتی مناسبتیله بوراده‌کی کثرتلی تبعهٔ عثمانیه‌نك آره‌لرنده‌کی اختلافات ومنازعاتك فصلنده مشکلاته اوغرایه‌جقلرینی دوشونن باش شهبندرمز ذاتاً اوته دنبری تصور ایتمکده اولدیغنی سویلدیکی بر فکر خیره امتثالاً حرارده‌کی بالجمله تبعهٔ عثمانیه‌یی شهبندر خانه‌یه جلب و دعوت ایدرك کندیلرینه مؤثر بر لسان ایله آدیس آبابایه عزیمتی مناسبتیله مفارقت قریبه‌سندن متولد تأثرات قلبیه‌سنی تبلیغ ایله برچوق نصایح پدرانه‌ده بولندقدن صوکره ملتلرك باشلوجه سبب ترقی وبختیاریسی توحید آرا وافکار ایله آره‌لرنده تأمین حسن امتزاج ووفاق اولدیغنی ، ملت عثمانیه واسلامیه‌نك دوچار اولدیغی مصائب متوالیه‌نك باشلوجه سببلرندن بری ده‌بوواديده جمع قوت وهمت ایتمه‌مکدن ، تشکیلات لازمهٔ اجتماعیه ایله کندی ایشلرینی بالذات کندیلری کورمکه چالیشمامقدن ، هرشیئی حکومت ومحکمه‌یه تحمیل ایتمکدن عبارت بولندیغنی ؛ بالخاصه وطن اصلیدن اوزاق بویله مملکتلرده یاشایان بالجمله عثمانلیلر برعائله حکمنده اولملریله یکدیکرینه قرداش ، بابا واولاد معامله‌سی ایتملری ، آره‌لرنده تحدث ایده‌جك اختلافاتی بالذات تشکیل ایده‌جکلری برعائله مجلسی اعانه‌سیله سسسز صداسز حل ایتملری ، بومجلس معرفتیله آره‌لرنده ظهور ایده‌جك ارباب احتیاج واضطرابك‌ده معاونتنه یتشملری لازم کله‌جکنی ... ترکجه وعربجه برنطق ایله جمله‌سنه ایضاح ایتدکدنصوکره برهیئت دائمهٔ حکمیه تشکیل ایتمك اوزره مختلف عنامردن طقوز

کشی انتخاب ایتملرینی تکلیف ایلمش ورأی خفی ایله حرار جماعت عثمانیه‌سی متمیزانندن سید عبدالرحمن ، حاجی یوسف ، ابراهیم حداد ، سیدداود ، کمال‌الدین ، میناسیان (حرارده بولنمدیغندن ورودینه قدر وکالةً طراقجیان) ، اسقاریدیس ، صالح مرادی اوخانس افندیلر هیئت حکمیه اعضالغنه انتخاب اولنمشلردر .

بوهیئت جلوس همایون حضرت پادشاهی یوم مسعودینه مصادف نیسان اوددردنجی کونی شهبندرخانه‌یه کله‌رك جماعت عثمانیه نامنه باش شهبندربکه عرض تبریکات ایلدکدنصوکره تبرکاً ایلك اجتماعنی عقد ایتمش وشاملی ابراهیم حداد افندی‌یی اکثریت آرا ایله اوچ آی ایچون رئیس انتخاب ایتمشلردر . اجتماع مذکورده شهبندر بکك تکلیفیله هیئت دائمهٔ حکمیه طرفندن قرارلشدیریلان واولجه اساساً تبعهٔ عثمانیه جانبندنده قبول ایدلمش اولان نظامنامه موجبنجه حرار وجوارنده مقیم تبعهٔ شاهانه‌دن هربری آیده بوهیئه‌یه اوچ غرش حبشی ویره‌جك وبونکله کاتب وخدمه اجرتی تسویه ایدیله‌جکی کبی آرته‌جق پاره ایله ده بك ضرورتده قالان تبعهٔ عثمانیه‌یه اقراض ، اعانه ومحاکم حبشیه نزدنده کفالت صورتلریله معاونت اولنه‌جقدر . (بوصوك نقطه بورادده غایت مهمدر .) تبعهٔ عثمانیه‌دن ایکیسی آراسنده براختلاف ظهورنده بوطقوز حکمدن اوچنی ویا بشنی یا کندیلری انتخاب ایده‌رك ویا رئیس هیئت معرفتیله انتخاب ایتدیره‌رك آنلره عرض اختلاف ایده‌جکلردر . شاید طرفین هیئت حکمیه‌یه مراجعتده ائتلاف ایده‌مزلرسه دولت علیه باش شهبندرلکنه مراجعتده مختاردرلر . معهذا بر طرف آرزو ایدوب دیکری امتناع ایلرسه آرزو ایدن طرف هیئت حکمیه‌یه مراجعتله شکایتنی بیلدیره‌جك وآنلر طرفندن یاپیله‌جق تحقیقات شهبندرلکه اشعار اولنه‌رق بوصورتله شهبندرك فصل دعوی امرنده‌کی وظیفه‌سی تسهیل اولنه‌جقدر .

باش شهبندرمزك بوتدبیری بورادده‌کی تبعه‌نك قلوب محزونه ومتأثره‌سنه براز صو سرپمش اولوب جداً شایان تبریك ودیکر مملکتلرده‌کی وطنداشلرمز ایچونده شایان تقلید برتدبیر مستحسندر. یالکز آدیس آبابانك بعد مسافه‌سی حسبیله حکومت حبشیه‌یه دوشه‌جك ایشلر ایچون حقوق تبعه‌یی حمایه ایتمك اوزره برشهبندر وکیلنك عاجلاً اعزامی الزم اولدیغندن بوبابده جماعت عثمانیه‌جه برعرض محضر تنظیمنه تشبث اولنمش وباش شهبندرمز بکدن بواسترحاملرینك حکومت سنیه‌یه عرضنه دلالتی رجا ایدلمش ومشارالیه طرفندن ویریلن تأمینات اوزرینه تبعهٔ عثمانیه‌نك اندیشه‌لری براز سکونت بولمشدر .

هلال احمر شعبه‌سی تشکیلی :

بوامرخیرده باش شهبندرمزك تشویقات ودلالتیله نجن بازار کونی ینه شهبندرخانه‌ده واقع اولان بر اجتماعده حصول پذیر اولمشدر . بواجتماعده حاضر ایدم . شهبندربکك عربجه ایراد ایتدیکی نطق حکیمانه نه‌قدر عبرت آمیز ایدی . ضبط ایده‌بیلدیکم بعض سوزلرینك ترجمه‌سنی یازیورم :

« ای اخوان کرام ! سزی صرف بر مقصد خیر ، بر مقصد انسانیتکارانه اوزرینه راحتسز ایتدم . جمله‌کز بیلیرسکزکه هردین خیر واحسانی آمر اولدیغی کبی دین مبین اسلام دخی بزه خیرات وحسناتده مسارعت ومسابقتی امر ایتمشدر . (بوبابده بعض آیات کریمه واحادیث شریفه ذکر ایتمشلردر .) حالبوکه مع التأسف برچوق اوامر الهیه کبی بو امر خلاصکار سبحانی‌یده عصرلرجه اونوتدق واوبودق . بو درین وعصر دیده اویقودن بزی اویاندیران مصائبی کرم خدا بردها کوسترمه‌سین . بز اویورکن ملل اجنبیه هرشیده اولدیغی اوزره بو وادیٔ خیر وحسناتده دخی عظیم مرحله‌لر قطع ایتدیلر . صلیب احمر تشکیلاتی بومثلو ترقینك ثمرات حسنه‌سندن بریدر . ملل توحید قوت وعزم وهمتله جدال بقاده تأمین ظفر ایده بیلیرلر . تك بر فردك قوتی قاصردر . فقط بر ملتك بتون افرادی هانکی امر معظم ایچون اولورسه اولسون جمع قوا ایدرلرسه آنك اوکنه طوره‌جق حائل مشکل بولونور . اعادهٔ حیات ایدلی آنجق ایکی اوچ سنه اولمش اولان « هلال احمر جمعیتنك » بومدت قلیله ظرفنده یارم ملیون لیرایه قریب اعانه جمعنه وتشکیلاتنی بك اساسلی وشمولی بر صورتده اجرایه موفق اولمسی شو سوزمك فعلی بر دلیلیدر . موفقیت واقعه بو تشبث خیرك تقدیر وتوفیق الهی‌یه توافق واقترانی خصوصنده بر نشانه‌در . سزی حرارده دخی بر هلال احمر شعبه‌سی تشکیلنه دعوت ایدیورم . بو خصوصده استناد ایتدیکم باشلیجه نقطه هر یرده موجودیتنی کمال فخر ایله کوردیکم حس غیرت وحمیتدر . اوقدر زمان غائب واو قدر فرصتلر ضایع ایتدك که آرتق فوت ایده‌جك دقیقه‌مز ، اهمال ایده‌جك حالمز قالمادی . دنیانك هرنقطه‌سنده بوتون عثمانلیلر ومسلمانلر کندیلرینی یاشاتمق ومسابقهٔ حیات وترقیده فرسخلرجه ایلری‌یه کچمش ملل غالبه‌نك تحکمی آلتنده ازیلوب محو اولمامق ایچون ال اله ویرملی وصوك بر غیرتله هرتدبیر نجات بخشه توسل ایتملیدرلر . « هلال احمر » تشکیلاتی بواسباب حیات وخلاصدن بریدر . صورتا برخدمت قصیره ویسیره ، فقط نتایجی نه‌مهم ، نه‌شرفلی ، نه فضیلیدر . بوکا شبیه تشکیلات سایه‌سنده‌درکه بوکون بر آلمان کویلوسی آفات سماویه وارضیه‌یه عادتا میدان اوقور همت بشریه‌یی بومصائبدن قوی وعزم انسانی‌یی هر آفتدن اوستون کورور ، توکل حقیقی ایله امین ومستریح چالیشیر وپاشار . بر حربده بیله یاره‌لانیرسه یوللرده سوروندیرلمه‌جکنی ، خسته‌لانیرسه اك بیوك اهتمامله باقیله‌جغنی بیلیر . بویله بر قلب ایله حربه کیتمك نه بیوك قوتدر . اولوم حربك شرفی ، شانیدر . انسانی دوشوندورن خسته‌لنمك ، یاره‌لیلق ، یوقسوللغك اضطراب ومزاحمیدر . بوندن بشقه بو جمعیت یالکز حربده مخصوص دکلدر . بتون مصائب انسانیه‌یه قارشی ترتیب ایدلمش شفقت ومعاونت تشکیلاتیدر . . . . . »

باش شهبندر بك هلال احمر جمعیتی حقنده دها برچوق ایضاحات وتفصیلات ویردی . صورت تشکیلاتی واعضانك انواعنی آکلاتدی . ونهایت مدعوین بو افادات ایله جداً تهییج ایدرك بوبابده هردرلو خدمت ومعاونته حاضر اولدقلرینی بیان ایتدیلر . بر باشلانغیچ اوله‌رق اسملری آتیده محرر اعضای عامله‌دن مرکب اولمق اوزره حرارولایتی مرکزنده بر هلال احمر شعبه‌سی تشکیل اولندی . ختام اجتماعده اعضادن شیخ سالم بن جبود افندی طرفندن خلیفة الاسلامك عمر وشوکتی وجمعیتك موفقیتی حقنده بر دعای بلیغ قرائت ایدلدکدنصوکره اعضای منتخبه‌نك غروب حالنده رسمی آلندی .

حرار هلال احمر شعبه‌سی هیئتی

رئیس	موصلی	حاجی یوسف افندی
اعضا وخزنه‌دار	لنجه‌لی	حاجی فرج یوسف افندی
اعضا کاتب	مصرلی	محمد کامل المناوی افندی
اعضا	حرارلی	حاجی عبدالقادر یاوزیر افندی

اعضا	یمنلی	سید عبدالرحمن افندی
«	یمنلی	سید داود افندی
«	حضرموتلی	شیخ سالم افندی
«	هندلی	جمعه بهای دنجی افندی
«	«	حاجی سلطان محمد افندی
«	قونیه‌لی	حاجی حیدر افندی
«	شاملی	ابراهیم حداد افندی
«	هندلی	حاجی سیف‌الله افندی
اعضای عامله‌دن	یمنلی	صالح مرادی افندی
« «	«	حاجی علی افندی

بوندن ماعدا حراره ایکی کونلك مسافه‌ده‌کی « جیغ جیغا » شهری معتبران تجارندن (حاجی عبید ، حاجی سالم وحاجی ردمان) نام ذاتلر دخی کمال شوق ایله هلال احمر جمعیتی اعضای عامله‌سی میانه قید اولندقلری کبی شهر مذکورده بر کوچك شعبه تأسیسی وتشکیلی اسبابنه‌ده توسل ایتمشلردر .

شهبندر بکك حرار مکاتبنك اصول جدیده‌اوزره تنظیمی حقنده‌کی تشبثات مهمه‌سنه دائر انشاالله کله‌جك مکتوبمده تفصیلات ویریرم . همان جناب حق بوکبی غیرت وحمیت صحیحه صاحبی مأمورین کزیده‌مزك اعدادینی توفیر ایلسون . کندیسنی‌ده دین ودولتمزه دها بك چوق خدمات خیریه‌یه موفق ایتسون آمین .

١٦ جمادی‌الاخر ١٣٣٢ حرار :

ع . ع

حاشیه . — بو وسیله ایله هلال احمر هیئتنك شهبندر بکه عرض ایدیلن بر مطالعه وتمنیسنه دخی ترجمان اوله‌یم . هیئت اعضاسی دیورلرکه « قسم اعظممز ترکجه بیلمیورز . بورا‌ده‌کی اهل اسلام‌ده بیلمزلر . فقط همان هپمز عربجه بیلیر وآکلارز . شو حالده هلال احمر جمعیتنك ترتیب ایتدیکی سالنامه‌که بر نسخه‌سنی شهبندر بك هیئتمزه هدیه ایتدیکندن کوردك . عربجه‌یه ، فارسیجه‌یه ، اردو لسانه والحاصل باشلیجه السنهٔ اسلامیه‌یه ترجمه ایتدیرلسه‌ده هر مملکت اسلامیه‌یه کوره اورا لسانیله محرر مقدار کافی نسخه‌لر کوندریلوب توزیع ایتدیرلسه هرکس بو جمعیت محترمه ومقصد مساعیسی حقنده دها اطرافلی بر فکر آلیر . وامین اولمالیدرکه ایدیله‌جك مصرفله قابل قیاس اولمیه‌جق بك بیوك ثمرات ومنافع الده ایدیلیر » . شهبندر بك اساساً بو مطالعه کندیسی طرفندن‌ده التزام اولنمقده اولدیغنی بیان ایله هیئت مرکزیه‌نك بو بابده نظر دقتنی جلب ایده‌جکنی وعد بیوردقلری کبی بن‌ده سبیل‌الرشادمزك بو بابده دلالت وهمت مخصوصه‌سنی رجا ایدرم .
ع . ع .

مطبوعات

دارالخلافه‌ده تیاترو مکتبی !

اکسیك اولمه بر بوایدی !

مسلمانلرك یکانه یومی غزته‌لری اولان تصفیر افکار رفیق محترممزدن عیناً :

« مشئوم بر حربك عقللره طورغونلق ویره‌جك خسارات وضررلری الآن ملی قاصوب صاوورمقده بولندیغی ، استانبول سوقاقلرنده الآن احتیاج وضرورت ایچنده بر چوق بیچاره کان امت نالان وپریشان سوروندیکی ، مملکتك احتیاجات صناعیه‌سنی تلافی ایده‌جك صورتده مقاماتك اساسلی وجلی هیچ بر تشبثده بولندیغی هنوز کوره‌مدیکی وهله هرشیدن اول وزیاده محتاج بولندیغمز مکاتب ابتدائیه نامنه بیله پای تختده الآن موجودیتیله بحق متسلی اوله‌جق بر مؤسسه بیله وجوده کتیرلمدیکی حالده بر چوق مصارف اختیاریله تیاترو مکتبی آچمه قالقمق ، هله بویله برمکتبك تشکیلاتی ایچون ، (اوده ئون) تیاتروسی مدیر سابق (آنتوان) کبی ، تیاتروجیلق صنعتنده‌کی مهارت وتجربه‌سی نسبتنده ، اسرافاتیله مشهور بر آدمی جلب ایلمك ، هرحالده بزه پك نابجا کورینیور . انسان آیاستفانوس ، مقری کوی شمندوفر کذرکاهنده هر کون کیدوب کلیرکن ، بر چوق مسلمانلرك حالا کویك یووالری کبی تنکه قولبه‌لر ایچنده ویاخود بیزانس زماننده قالمه نامه اویوتلرنده یاشادقلرینی کوردکجه دیکر طرفدن تیاترو مکتبی مصارف تأسیسیه‌سی نامیله بیکلرجه لیرا صرف اولنمه‌سنی قولای قولای حوصله‌سنه صیغدیره‌مز . »

. . .

قومیت جریانلرینك عربستانده‌کی تأثیراتی

بیروتده منتشر « فتی‌العرب » رفیقمزدن :

« روایته باقیلیرسه یوسف آقچورانك تعقیب ایتدیکی تورکلك ، رابطهٔ عثمانیه‌نك یرینه قائم اوله‌جق برشکل سیاسیدن عبارت ایمش ، چونکه تورکلر ، کندی باشلرینه مستقل بر عنصر اساس تشکیل ایدیورلرمش .

بز بوکا ایناتمیورز ، مع مافیه شاید بویله بر مقصد خفی وارسه بوندن پك چوق تنافر حاصل اوله‌جغنی ادراك ایتمك کوچ دکلدر . بونك ضرری ینه بونلرجه عائددر . مملکتك وضعیت سیاسیه‌سنی ادراك ایدن هیچ بر عثمانلی تصور ایده‌مه‌یزکه تورکلرك ، یاخود عربلرك یالکز باشنه بر سطوت وحکومت تشکیل ایده‌بیله‌جکنه قانع اولسون ، خصوصیله مادهٔ دولتك ضعفی ، رقابت واحتراص دولتلرك آرتمه‌سی ، آرتق بو اولکه ایچون قلباً ، حساً ، فکراً برلشمکدن باشقه هیچ بر چارهٔ سلامت اولمادیغنی اخطار ایدییور . »

. . .

برملتك عنعناتی اوستنده چیزمه ایله یورونولمز !

طنین رفیق محترممزك ١٩٥٣ نومرولو نسخه‌سنك باش مقاله‌سندن :

« حکومتلرك تشکیلات سیاسیه‌لری ملتلرك احتیاجات حقیقیه‌لریله متناسب اولمادقجه اك فنی شکل حکومت بیله براسقامبیل کاغدندن فضله مقاومت کوستره‌مز . بر مملکتده‌که هر شیئی الده طوتان بر اکثریت اوفاجق بر رابطه‌نك انحلالیله عجزه وتهلکه‌یه محکوم ایدیلیر ؛ او اکثریتدن اطاعت متوکلانه بکلمك خطادر . عجبا برملتك عنعنات عصر دیده‌سی اوستنده چیزمه ایله یورومك اوقدر قولای بر شیمیدر ؟ »

. . .

هندستان مسلمانلری وخلیل خالد بك

دهلی‌ده نشر اولنان (قومرد) غزته‌سندن منقولدر :

« دولت عثمانیه‌یی هندستانده تمثیل ایدن خلیل خالد بکه لازمهٔ خوش آمدیی هنوز ایفا ایلدیکمز صره‌ده اجرای وداع دخی ایتدك . چونکه کندیسی جابوقجه هنددن مفارقت ایلدی : بزم کبی کندیسنی اولجه طانیوبده ، هندستانده اخیراً ملاقی اولان بیکلرجه مسلمانلرك آنك سرعت مفارقتندن طولایی اولان حسیاتی تعریف مشکلدر . رفیقمز (همدرد) غزته‌سی مشارالیهك استعفاسنی اك اول

استخبار ایدوبده نشر ایلدیکی زمان بوراده مسلمانلری پك بیوك تأسفلر حس ایلمشلردر . خبر مفارقتك انتشاری اوزرینه هر طرفدن بر چوق مکتوبلر آلدق که بونلرده خلیل بکك جوامعه خالیلر اعطاسی وسائر وسیله‌لرله اوله زیارت ایلدیکی شهرلردن ماعدا مسلمانلرله ساکن اولان دیکر بلادی دخی زیارت ایتمسی رجا اولنیور ایدی . بوبابده‌کی ارزوی صمیمینك اکثریت اوزره بو اسلام وطن پرورینك شخصنه اولان رعایتدن طولایی اولدیغنده شبهه یوقدر . هندستانده اولدن بری معروف اولان بومسلمان مؤرخ دور مطلقیتك اداره‌سندن متضرر اوله‌رق انکلتره‌ده بولندیغی زمان اسلامه نافع پك چوق نشریاتده بولنمش ایدی . امید ایده‌رزکه حکومت سنیه هند مسلمانلرینك حیاتنی بر آز نظر دقته آله‌رق بعدما خلیل خالد بك عیارنده مأمورلر کوندرر . چونکه مشارالیه اوتیه‌ده مدت مأموریتی ظرفنده بیوك وممتاز برمسلمان ملتی الحق حسن تمثیل ایتمش والیوم ممالك عثمانیه‌یی اداره ایدن بیوك ذاتلرك اوصافی حقنده بر فکر احداث ایلمشدر . خلیل خالد بك اولجه هندستان شمالیده وقوع بولان سیاحتی اثناسنده معارفه پیدا ایلدیکی ذوات ایله بعدالاستعفا وقوعه‌کلن سیاحت اخیره‌سی صره‌سنده تجدید مخادنت ایلمش ورامپورودهلی‌یی دارالخلافه‌یه عودتندن اول زیارت ایتمشدر . زیارتی صره‌سنده نخامتمآب بهوپال حاکمه‌سی ورامپور نوابندن طوتیکزلك قدیر طبقاتده بولنان مسلمانلره قدر جلب قلوب امته موفق اولمشدر . اخیراً دهلی‌ده ایکن اداره خانه‌مزه کلدی وصمیمی بر کونك ساعات طویله‌سنی بر چوق معتبران مسلمه ایله ملاقات ومصاحبتله کچیردی وصلاة جمعه‌یی بیکلرجه خلق ایله (جمعه مسجد) ده ادادن صکره هرکس ایله مصافحه ایله وداعلاشدی . خلیل خالد بك ایچون عالم اسلامه وممالك عثمانیه‌یه خدمات معتبره‌ده بولنه‌جق بر مسلك مسعود تمنی ایدر ولوکه زیارت شخصیه صورتیله اولسون کندیسنی برکره دها آره‌مزده کورمکی امید ایلرز . »

شئون

صومالی :

صومالیلرك انکلیزلره قارشی حرکت واعلان جهادلری . — برقاچ آیدن بری عدن جوارنده ساکن اولان صومالی قبائلی ایله انکلیزلر بیننده تکون ایدن مصادمانه نهایت ویرلشیدی . کچن منازعاتده انکلیزلر مادی ومعنوی برصورتده متضرر اولمشلر واك دکرلی ضابطلرینی غائب ایتمشلردی . بوکره تکرار صومالیلرله انکلیزلر بیننده آتش حرب علولنمکه باشلامشدر .

صومالیلرك بولوندقلری مواقعه انکلیز پروتستان میسیونرلرینك کیره‌لری ، میسیونرلرك ، صومالیلرك کنج قادین وارککلرینه عیسویتی قبول ایچون انواع خدعه ودسیسه‌لره مراجعت ایلری ، اوزواللیلری آلداتق ومسیحیته ادخال ایتمك هوسیله ، آنلره بونجوقلر ، قرمزی رنکلی چوخه‌لر ، نیکل‌دن معمول بیله‌زیك وقوردونلر ودها بوکا مماثل برطاقم جیجی بیجیلر توزیعنه تشبث ایتملری حربك تکراراشتعالنه برسبب تشکیل ایتمشدر . میسیونرلرك مکرینه وقوف پیدا ایدن صومالی قبائلنك رئیس روحانیلری بولنان (ملا) بالجمله میسیونر راهب وراهبه‌لرینك قتل واعدا- ملرینی قبائل مذکوره‌یه امر ایلمش وجمله‌سنك وجودینی ازاله‌یه فعلاً قیام اولنمشدر . صومالیلرك بوحرکتلرینی چوق کورن انکلیزلر ، تکرار صومالیلرله حربه مباشرت ایتمشلردر . فقط سابق وجهله بودفعه‌ده انکلیزلرك مغلوب اوله‌جقلرینه شبهه یوقدر . چونکه ملا حضرتلری ، کافرلره قارشو جهاد اولنمسنه دائر بالجمله صومالیلرله انکلیزلره هجوم ایلکی قعد ایتمشدر . غایت سرت ، طوغری واسلامیته متمسك اولان صومالیلره قارشو انکلیز میسیونرلرینك دسیسه‌کارانه معامله‌لری آنلری هرچه‌باد آباد قیامه مجبور ایلمشدر .

هندستان :

هلال احمر اعاناتنده اختلاس . — هندستانده انتشار ایدن مطبوعات اسلامیه بیننده هلال احمر اعاناتی حقنده بیوك بر مناقشه زمینی آچیلمشدر . بالقان محاربه‌سی اثناسنده لاهورده ودهلی‌ده انتشار ایدن بعض مطبوعات اسلامیه مدیرلری طرفندن هلال احمر نامنه اعانه دفترلری آچیلمش ومسلمانلر طرفندن مذکور غزته مدیرلرینه استانبوله کوندرلمك اوزره کلی مبالغ اعانه نامنه کوندرلمشدر . بوکره استانبول هلال احمر مرکز عمومیسی طرفندن نشر اولنان برکتابده بالجمله ممالك اسلامیه ایله مسلمانلر طرفندن کوندریلن اعانات مقداریله ، کوندرنلرك اسملری تصریح وطبع ایدلدیکندن ، هندستانده اعانه ویرنلرك اسملری مذکور کتابده موجود اولمدیغی جمله اعانه ویرنلرك نظر دقتلرینی جلب ایتمشدر ، بناءً علیه بربرلرینه مخالف اولان مطبوعات اسلامیه بیننده بونك اوزرینه برمناقشه زمینی آچیلمش واعانه طوپلایان جرائد اصحابندن اعاناتك حسابی طلب ایدلمکده‌در . مذکور غزته‌لرك بیاناتنه باقیلیرسه هلال احمر نامنه طوپلانان اعاناتدن بیوك اختلاسات وقوع بولدیغی آکلاشیلمقده‌در . (وطن ـ لاهور)

امام غزالینك مهم برکتابی بولنمشدر . — هندستانده بوکره امام غزالی حضرتلرینك ال یازیسیله یازلمش پك عظیم فوائد وحقایق محتوی مهم برأثری میدانه چیقمشدرکه ، مذکور أثرك طبع وتصحیحی ایچون هندستانده برقومیته تشکل ایتمشدر .

قالکوتده طوفان . — کچن آیك صوکنده اقشامه طوغرو قالکوته‌ده هوا قیزارمغه وسرت ، شدتلی برروزکار اسمکه باشلامشدر . کیتدکجه کسب اشتداد ایدن فیرطنه ویاغمور یوللرده ، اوتوموبیللری ، آرابه‌لری دویرمش ، وبر چوق اسکی اولری ییقمش ، نفوسجه‌ده کلی تلفاته سببیت ویرمشدر . لیمانده‌کی واپورلرده دمیرلری قیریله‌رق بربرلرینه چارپمشلر وبویوزدن عظیم ضررلر حاصل اولمشدر .

مراکش :

فاس حکمدارلغی . — اسپانیا جنراللرندن جنرال لیوتی مادریددن طنجه‌یه ، واورادن‌ده دارالبیضاء وقاسابلانقایه کیتمشدر . جنرالی فرانسز مأمورلری واجنبیلر استقبال ایتمشلردر . مشارالیه دارالبیضاده سابق فاس حاکمی مولا حفیظ ایله کوروشمشدر .

یکی حکومت تشکیلنه تشبث ایدن شریف هبة الله ایله رؤسای قبائل آره‌سنده اختلاف حاصل اولمش وشریفك اطرافندن چکیلمشلردر .

بنی دارین قبائلی (سیدی سعاده) نامنده بولنان بر سیدی مراکش حکمدارلغنه نامزد کوسترمك ایستمشلردر .

چین :

چین مطبوعات قانونی . — چین حکومت جمهوریه‌سی طرفندن یکی برمطبوعات قانونی نشر ایدیله‌رك ، باصیلمزدن اول هرغزته مسوده‌لرینی سانسوره کوسترمکه وتصدیقه اقتران اولوندقدن صوکره باصیلمغه مجبور طوتولمشدر . هرغزته ویجوعه‌دزده حکومت بر کفالت نقدیه طلب ایتمکده ایمش .

خارپین :

خارپین مسلمانلرنده معارفپرورلك . — خارپینده‌کی مسلمانلر طرفندن تأسیس اولنان قرائتخانه‌لره بو سنه ظرفنده دوام ایدن ۱۸۰۴ مسلمان صوك درجه استفاده ایتمشلردر . مذکور قرائتخانه‌لرده موجود اولان کتابلر ۹۸۹۰

عدد اولوب ، ٣٤٧٤ ى توركجه ، عربجه ، تاتارجه ، فارسى لسانلريله محرر در . بكون شباط آينده خاربين مسلمانلرى اجتماع ايتمشلر ؛ اورادهكى ديندا شلرينك استفادهلرينى تأمين ايچون بر قاچ مؤسسهنك انشا وتأسيسنه قرار ويروب ، بوصورتله حميت اسلاميهلرينى اثبات ايلمشلردر .

مصر :

مصرده ايكى بويوك ذاتك اسلاميتى قبولى . -- مصره ملحق (براتقه) ديبا قصبهلرينك قبطى عنصرينه منسوب اعيان واشرافندن اولوب برى (وهبه افندى) ، ديكرى (عوض جرجس) نامنده بولونان ايكى ذات ، كندى ارزوى وجدانيلريله اسلاميتى قبول ايتمشلردر . على الاصول كنديلرينه نصايحده بولونمق اوزره قبطى باپاز يانلرينه كلمش ايسهده ، مرقومك نصائلرينه قولاق آصميهرق اسلاميتده ثبات كوسترملرى اوزرينه ، قصبهنك مسلمانلرى برلشهرك ايجاب ايدن مراسمى اجرا ايله اوكيجه يكى دين قارده شلرينك شرفنه ضيافتلر ترتيب ايدوب شهرآيين ياپمشلردر .

جناب حقه چوق شكرلر اولسون كه ، مسلمانلق ، مبشرسز ، ميسيونرسز انتشار ايتمكدهدر . خرستيانلغك بوقدر تشبثات وفعاليتنه رغماً اسلاميت همان هر كون ايلرولهمكدهدر . اكر بزده ده ميسيونر تشكيلاتى اولسيدى ، هرسنه ميليونلرجه غير مسلم ، ديانت اسلاميه ايله تشرف ايدردى . هرنه ايسه ، بز بو يكى دين قارده شلرمزى صميم قلبدن تبريك ايدر ، سعادت ابديهلرينى تمنى ايلرز .

روسيه :

روسلرك اسلاميته قارشى تشبثلرى . -- ديانت اسلاميهنك كنديلكندن سائقسز بر صورتده انتشار ايتمكده اولديغنى كورن روسيه باش روحانيسى اخيراً اسلاميتك سرايت وانتشارينه بر مانع تشكيل ايتمك اوزره ولادى قافقاز ايالتنه تابع (اوردون) قصبهسيله ، قفقاسيه حدودنده بولنان (سواتوى) قصبهسنده وخيرسون ولايتنه تابع (ديز كوف) شهرنده برر دينى مكتب تأسيسنه قرار ويرمشدر . دينى خرستيان مكاتبنه دوام ايدن طلبهيه اورتودوقسلغه عائد شيلر اوكرهديلهجكى كبى ، مسلمان كنجلرينى اقناع ايله آنلرى خرستيانلغه ادخال ايچون ايجاب ايدهجك فن مناظرهده تدريس ايديلهجكمش !

آثار منتشره

جريدهٔ علميه

مشيخت جليلهٔ اسلاميهنك رسمى بر جريدهسى اولمق اوزره يوقاردهكى عنوان ايله بر جريده نشر ايديلمهيه باشلامشدر .

دائرهٔ مشيخت ايله محاكم شرعيه ومدارس اسلاميه وديكر بالعموم مؤسسات دينيهيه عائد شئون رسميهنك ، بالخصوص فتوا خانهٔ عاليدن صادر اولوب هر كسك مطلع اولمسى لازم كلن فتاوانك بويله بر رسالهٔ موقوته ايله عمومك نظر اطلاعنه وضعى حقيقةً بويوك بر احتياج ايدى . جريدهنك ليلهٔ مباركهٔ رغائبه مصادف اولان برنجى نسخهسى مطالعه ايديلنجه بو احتياجك تطمين ايديلهجكى آكلاشيليور .

قرق سكز صحيفهدن عبارت اولمق اوزره آيده بركره انتشار ايدهجك اولان بو اثر نافعى توصيه ايتمهيى وجائبدن عد ايدرز . نسخهسى ايكى غروش ، ابونه بدلى پوسته اجرتيله برابر اوتوز غروشدر .

تعريب مكتوبات الامام الربانى

قدس سره

عبدعاجز امام ربانى مجدد الف ثانى قدس سره حضرتلرينك مكتوبات شريفهلرينى بعونه تعالى تعريب ايدهرك بوندن بر قاچ سنه مقدم مكهٔ مكرمهده طبع ونشر ايتمش ايدم . چاراقطار ارضده اولان اخوان دين ، بالخصوص رهنماى راه يقين اولان ارباب طريقت مندرجاتندن مستفيد ومستفيض اولمشلردى . بو قيمتدار اثر بوتون جهان اسلامده بويوك بر رغبته مظهر اولديغى جهتله آز زمانده مطبوع نسخهلرى توكندى . تكرار طبعى ايچون هر طرفدن متعدد مراجعتلر توالى ايتمهيه باشلادى . اخوان دينك زلال معرفته اولان بوتشنهلكى نظر دقته آلهرق بودفعه دارالخلافهده مطبعهٔ عثمانيهده اشبو اثر عالينك ايكنجى طبعنه مباشرت اولونمشدر . ان شاء الله تعالى شوال نهايتنه قدر طبعى ختام بولهجقدر . بومدت ظرفنده آبونه اولهجق ذوات كرام ايچون فيأت اصليسندن تنزيلات مخصوصه اجرا اولونمشدر : بهرينك آبونه بدلى اوتوز غروشدر . طوپدن لااقل يكرمى نسخهنك بدلنى تأديه ايدنلر ايچون ايريجه يوزده يكرمى دها ، يعنى بهر كتابى يكرمى بش اولمق اوزره ، تنزيلات اجرا ايديلير . كتابلر اجزا حالنده ، غيرمجلد اولهرق تسليم اولونور . بو تنزيلات طبع مدتى ظرفنه مخصوصدر . بعدالطبع فيأتلر تزييد اولونهجقدر . طالب اولانلر سپتجى خانده على رضا افندى حضرتلرينه مراجعت بيورمليدرلر .

§ « تلفيق الاخبار » عنوانلى عربى العباره ايكى جلددن عبارت تاريخ عاجزينك مركز توزيعىده : عبود افندى خانده مشهور كوركجى باشى صالح زاده محمد على وفخرالدين بكلردر .

مكهٔ مكرمهده مقيم قزانلى

محمد مراد رمزى

تشكر

سبيل الرشادك دائرهٔ انتشارينى توسيع ايچون قارئين محترمهمز طرفندن ابراز بيورلقده اولان عمومى همت شايان تشكردر . سبيل الرشادك درت بش سنه صوكره يوز بيك قارئه مالك اولهبيلمسى ايچون هرقارئك سنهده بر آبونه قيدينه دلالت وهمت بيورمهسى اساسى مشعر تكليفمزه قارشى آلديغمز جوابلر بزى پك متحسس ومنتدار ايتمشدر .

بر چوق اخوان دينمز برله قناعت ايتميهرك دها ايلك هفته ظرفنده بشر ، آلتيشر آبونه قيد ايتديرمك لطفنده بولونمشلردر . بو كيديشله سبيل الرشادك دنيانك اك بويوك رسالهلرى قدر توسعى ايچون درت بش سنهيهده حاجت قالميهجقدر . وماتوفيقى الا بالله .

« توسيع طباعت » مطبعهسى | ع . اشرف اديب

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترلمك شرطیله
بتون یازیلری هرهانکی بر غزته‌طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی
اولمسی وآبونه سره نومروسی محتوی
بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا
اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك
واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل النجاة

١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، التی
آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، التی
آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده
اولونماز .

عدد ٣٠٠-١ ١٧ رجب ١٣٣٢ پنجشنبه ٢٩ مایس ١٣٢٩ ١ جلد ١٢

فقه وفتاوی

حله‌نك سقوطی صورتلری

سؤال :

بر کمسه حال سکرنده اوغلنه طاریلوب تهور نتیجه‌سنده ایکی دفعه شرط اولسون دیدکدنصکره ، اوجدن طقوزه شرطاولسون بوندنصکره اوغلم ده یوق زوجه‌مده یوق دیمش ، (لعن الله المحلل والمحلل له) دن قورتلمق ایچون مذاهب اهل سنتده بر چاره وارمیدر ؟ لطفاً محترم جوابکزی رجا ایدرم .

ایپجیلردن محمد

جواب :

زوج ثانی اولان محلل ایله زوج اول اولان محلل له‌ك لعنتدن قورتیلملری ایچون فقهاء عظام بر طاقم چاره‌لر ، مخلصلر بولمشلردر .
چاره ویا مخلص : تدبیر امورده حذاقت کوسترمکدن ، مقصوده واصل اولونجه‌یه قدر تقلیب فکر ایتمکدن عبارتدر .

چاره ویا مخلصی قبول ایتمه‌ین بر مذهب فقهی یوقدر . هر مذهب فقهی تدبیر شرعی‌یه ، مخلص شرعی‌یه مراجعت ایدر . مذاهب فقهیه اره‌سنده کی اختلاف تطبیقاتده ، مثاللرده‌در . زوجی لعنة‌اللهدن ، لعنت رسول‌اللهدن خلاص ایدن چاره اعاظم حنبلیه‌دن محقق مشهور ابن القیم الجوزیه‌نك فکر ومطالعه‌سنجه شارع طرفندن مطلوب اولان « بقاء نکاح » مصلحتنی جلب ، شارعك پك زیاده منع ودفع ایتدیکی واصحابنه لعنت ایلدیکی « تحلیل » مفسده‌تنی دفعی متضمندر . [١] ایجادی مطلوب اولان مصلحتی جلب ایچون ، اعدامی مطلوب اولان مفسده‌تی دفع ایچون یاپیلان چاره‌لر اصلا ممنوع اولماز ؛ فسادی متضمن اولان تدبیرلر ، چاره‌لر شرعاً ممنوعدر . مفسده‌تی دفع ایدن چاره‌لری ، تدبیرلری شارع اصلا منع ایتمز . شارعك حرام قیلدیغی چاره مفسدت خالصه‌یی ویا مفسدت راجحه‌یی متضمن اولان چاره‌در ؛ مصلحت خالصه ویا مصلحت راجحه‌یی متضمن اولانچاره‌لری شارع اصلا حرام قیلمز . جناب حقك حرام قیلدیغی شیئی حلال قیلمغی ، حلال قیلدیغی شیئی ده حرام قیلمغی ، واجب قیلدیغی شیئی اسقاط ایتمکی متضمن اولان چاره‌لر باطل وحرامدر . ازجمله فسخ نکاح ایچون ، ویا وارثی محروم براقمق ایچون ردت طریقی ایله اولان چاره‌لر . ردت ایله افتا کفردر ؛ فسخ نکاح ایچون قاین والده‌سنه زنا طریقی ایله اولان چاره ، زوجه‌نك زوجك اوغلنه وطئه تمکینی (قادر قیلمغی) طریقی ایله اولان چاره ، مجروحك وفاتندن قورقه‌رق قصاصدن قورتیلمق ایچون مجروحه دواء مسموم ویره‌رك قتل ایتمك صورتیله اولان چاره ، حد زنادن قورتیلمق ایچون قادینی او سویورمه ایچون استیجار طریقی ایله اولان چاره معصیت کبیره‌در . اوزریمزده کی آغرلقدن ، لعنت‌اللهدن ، صیقنتی‌دن بزی قورتاران چاره‌یی مع‌الممنونیه قارشولارز . مقصد امر الهی وامر پیغمبری‌یی بحسب‌الامکان تنفیذدر .

— والله یعلم المفسد من المصلح —

لعن رسول‌اللهدن قورتولمق ایچون هانکی قول اولور ایسه اولسون عند الهیده ، عند پیغمبریده دها زیاده عذره لایقدر . ابن‌القیم بووجهله تحقیق وتدقیقده بولندقدنصوکره بر طاقم مخلصلر بیان ایدیور .

بوراده ذکر اولنه‌جق اولان مخلصلره ، چاره‌لره ابن القیمك دیدیکی کبی کتاب وسنت ، یاکتاب وسنتدن بری ، یا مخالفی معلوم اولمیان فتوای صحابه ، یا بعض اصحابك فتواسی ، یا جمهور امتك قولی ، یا بعض امتك قولی ، یا ائمهٔ اربعه‌دن برینك قولی ، یا اتباع ائمه‌نك .. خلاصه

[١] اولکی مقاله‌لرمده ذکر ایتدیکم وجهله تشریع حکمه باعث اولان حکمت : جلبی ویا تکمیلی مطلوب اولان مصلحت ، دفعی ویا تقلیلی مطلوب اولان مفسدتدر .

فقهاء دینك اقوالی دلالت ایدر . ابن القیمك ارائه ایتدیکی چاره‌لرك حاصلی : طلاقك عدم وقوعنه راجع اولیور ، دیکر بر مذهبه کوره طلاق واقع اولمز ایسه حله‌ ساقط اولیور . مع مافیه دیکردرلو چاره‌لرده بولنیور . بوکا مبنی مذهب اهل سنتده لعنتدن قورتیلمق ایچون متعدد چاره‌لر واردر .

شوراسی قطعیاً معلوم اولسون که حله‌نك لزومی هرحالده نکاح اولك صحتنه متفرعدر . اکر نکاح اول صحیح اولمز ایسه حله لازم کلز . نته کیم نکاح اول فاسد ایسه ویا موقوف ایسه حله‌یه حاجت قالماز .

برنجی چاره — زوج جنون ایله ، اغماء ایله (بایلمق) ، وسوسه ایله ، علاج ایچمکله ، مسکر ایچمکله عقلی زائل اولمش اولمقدر .

ابن القیمك تحقیق وجهله بوچاره مجمع علیه‌در .

ایکنجی چاره — زوج غضب شدید حالنده زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولمقدر . چونکه محققین حنابله عندنده غضب حالنده طلاق واقع دکلدر .

اوچنجی چاره — زوج زوجه‌سنی جبر واکراه ایله تطلیق ایتمش اولمقدر ؛ چونکه فقهای اصحابدن ، حضرت علی المرتضی ، حضرت ابن عباس ، حضرت ابن عمر ، حضرت ابن الزبیر ایله فقهای تابعیندن عطاء ، حسن ، ضحاك ، طاوس ، جابر بن زید ؛ ائمهٔ دیندن اوزاعی ، مالك ، شافعی ، حسن بن حی ، احمد عندلرنده اکراه ایله طلاق واقع اولماز .

دردنجی چاره — طلاق استثنا ایله واقع اولمقدر ؛ استثنا ان شاء الله دیمکدر .

چونکه امام اعظم ابوحنیفه ایله امام شافعی‌یه وعلی روایةٍ امام احمده کوره طلاقده استثنا عقیب کلامده ذکر اولونمق شرطیله طلاقك حکمنی ابطال ایدر : ان شاالله ایله سویلنان طلاق واقع اولماز .

بشنجی چاره — زوج ذهول ایله ، یانسیان ایله ، یابیلمیه‌رك ، یا مکره اوله‌رق ، یامتأول اوله‌رق ، یاعدم حنث ایله افتا ایدن مفتی‌یه تقلید ایدوب عدم حنث اعتقاد ایدرك ، یاعقلنه مغلوب اوله‌رق ، یازوجه‌سنی مطلقه ظن ایدرك محلوف علیهی (یمین ایدیلان شیئی) ایشلمش اولمقدر .

چونکه محققین حنابله عندنده بومذکوراتك هیچ برنده زوج حانث اولماز ، یمینی بوزولماز . بوچاره‌یی ایضاح ایده‌لم :

ذاهل : کندوسنه ذهول وغفلت غلبه ایدرك محلوف علیهی ایشلیان ؛ ناسی : بالکلیه یمینی اونودوب یالکز محلوف علیهی تخطر ایدن ؛ مخطی : افعال معتاده‌سندن برنی ایشله‌مامکه یمین ایتدکدن صوکره خطأً ایشلیان ؛ جاهل : محلوف علیهی محلوف علیه ظن ایتمیه‌رك ایشلیان ؛ مکره : رضاسی اولمقسزین برمجبرك اخافه‌سی ایله محلوف علیهی ایشلیان ؛ متأول : مثلا زید ایله کوریشمه‌مکی یمین ایتدیکی حالده « مکاتبه تکلم دکلدر » دیه‌رك مکاتبه ایدن ویاخمر ایچمامکه یمین ایتدیکی حالده « نبیذ » ایچن ؛ عدم حنث اعتقاد ایدن : مثلا زوج حرمنه « اوه‌دن چیقار ایسه‌ك بوش اول » دیوب صوکره مفتی‌یه بالمراجعه مفتیدن بعض اصحاب شافعی ایله بعض ظاهریه‌نك قولنه بناء طلاق معلق لغو اولمسیله فتوی آله‌رق بوفتوا موجبنجه محلوف علیهی ایشلیان ؛ عقلنه مغلوب : مثلا محلوف علیهی حال سکرنده ، یاحال جنوننده ، یاغضب شدید حالنده ، یادوا ویاخمر ایچمکله زوال عقل حالنده بولنان زوجدر .

آلتنجی چاره — زوج حکم طلاقی التزام ایتمك . مثلا « شونی ایشلر ایسه‌م ویاایشله‌مز ایسه‌م طلاق بکا لازم اولور ، یالازمدر ، یااوزریمه طلاق واجب اولور » دیمکدر ؛ چونکه امام اعظم ابوحنیفه‌یه ومشایخ حنفیه‌دن برجماعته ، قفاله کوره زوج بویله دیدکدن صوکره حانث اولسه طلاق واقع اولماز .

یدنجی چاره — زوج طلاقی برشیئه تعلیق ایتمکله زوجه‌سی بالخاصه طلاق واقع اولمق قصدیله اوشیئی ایشلمکدر .

چونکه افقه اصحاب مالك اولان اشهب عندنده بر آدم زوجه‌سنه مثلا « اکر فلان ایله کوریشیر ایسه‌ك ، بندن اذنسز خانه‌دن چیقار ایسه‌ك بوش اول » دیسه ، زوجه مجرد طلاق واقع اولمق ایچون اوکیمسه ایله کوریشسه ، یاخود اذنسز اودن چیقسه زوجه‌یه رغماً طلاق واقع اولماز .

سکزنجی چاره — زوج طلاق ایله یمین ایتمکدر ؛ چونکه حضرت علی المرتضی ، قاضی شریح ، طاوسك ، سلف وخلفدن برجماعتك مذهبلرینه کوره طلاق ایله یمین ایدن کیمسه یمیننده حانث اولسه نه طلاق ، نه کفارت لازم اولماز .

طقوزنجی چاره — زوج طلاقی شرطه تعلیق ایتمش اولمقدر .

چونکه اجلهٔ اصحاب شافعیدن ابو عبدالرحمن احمد بن یحیی بن عبدالعزیزه ، ابن حزمه واهل علمدن برجماعته کوره تعلیق ایله نکاح صحیح اولمدیغی کبی طلاقده صحیح اولماز .

اونجی چاره — زوج لسببٍ ایشله‌میه‌جك اولان برشی اوزرینه یمین ایدوب سبب زائل اولدقدن صوکره انی ایشلمکدر .

چونکه امام مالك واحمد یمینلرده نیتی ، یمینك سببنی ، یمینی تهییج ایدن شیئی نظر اعتباره اله‌رق یمینی اکا حمل ایدرلر . زوج سبب زائل اولدقدن صوکره محلوف علیهی ایشلسه حانث اولماز . بوکا « زوال سبب » مخلصی دیرلر ، حکم وجوداً وعدماً سببی ایله علتی ایله برابر دوران ایدر .

بورایه قدر ذکر اولنان اون چاره‌یی ابن القیم الجوزیه تصریح ایتمشدر .

اون برنجی چاره — کتب حنفیه‌دن در مختارك فتاوای بزازیه‌دن نقلنه نظراً اکر نکاح مقدما بلاولی یعنی قادینك عباره‌سی ایله واقع اولمش ایسه یا ایکی فاسق حضورنده ، یا هبه لفظیله منعقد اولمش ایسه اوچ طلاق ایله تطلیق ایدن زوج حاکم شافعی‌یه مراجعت ایدر . حاکم شافعی مذهبی موجبنجه نکاح قائمده [۱] ونکاح آتیده [۲] نکاحك بطلانیله حکم ایدر . ارتق زوجك طلاقی نکاح صحیح ایله

---

(۱) صوك کونده‌کی نکاح .

(۲) آتیاً وقوع بوله‌جق نکاح .

منکوحه اولان زوجه حقنده واقع اولمامش اولور، زوج حله یه محتاج اولماز .

شوقدرکه حاکم شافعی نکاح منقضی [۱] ده بطلان ایله حکم ایتمیه جکدن نکاح اولده کی وطئی حرام اولماز . چونکه قضاء لاحق دلیل نسخ کبیدر : ماقبلنك حکمنه نهایت ویرر ، فقط ماقبلنده کی حکمی بوزه‌ماز. بناءً علیه کچمش اولان نکاح بر مذهب صحیحه تقلید ایدوکندن طولایی حلال اولمق اعتقادینه مبنی اولدیغندن حاکم شافعی نك حکمی ایله انجق بعدالحکم یعنی نکاح قائم و آتیده عمل اولنور ، نکاح منقضیده عمل اولونماز .

بونك کبی بر حنفی نیت ایتمکسزین آبدست آلسه‌ده صلات ظهری ادا ایتسه ، وقت عصرك دخولندن صوکره شافعی اولسه صلات ظهری اعاده لازم کلز؛ فقط ، آبدستی نیت ایدرك اعاده ایتمك لازم اولور .

اون ایکنجی چاره ــ فقهاء شافعیه‌دن زکریاالانصاری نك شرح منهجده تصریح ایتدیکنه کوره زوجین مهر مسمی ایله مهر مؤجله [۲] اختلاف ایدوب نکاحك فسادینه بینه اقامه اولنور ایسه مهر مثل ثابت اولور ، بوکا تبعاً حله ساقط اولور .

شوقدرکه فقهاء شافعیه‌دن ابن حجر هیتمی بو خصوصده احتیاط ایدیورده حله نك سقوطی ایله حکم ایتمیور .

اون اوچنجی چاره ــ طلاق ، موسوسدن یعنی کندی کندینه سویلنان کیمسه‌دن واقع اولمقدر .

چونکه حضرت عقبة بن عامر ، عطاء ، ابن سیرین . حسن بصری ، سعید بن جبیر ، شعبی ، جابر بن زید ، قتاده ، ابو حنیفه اصحاب ابی حنیفه ، ثوری ، شافعی ، احمد ، اسحقه کوره موسوسك طلاقی واقع اولماز .

هرنه‌قدر بوچاره‌یی ابن القیم تصریح ایتمیور ایسه‌ده ذکر ایتدیکی چاره‌لرك علتی بوچاره‌ده بولنیور . بوده بر چاره اولیور . زیرا علت مناط حکمدر ، حکم وجوداً وعدماً سبب وعلتی ایله برابر دوران ایدر ، بر حکمك علتی بولونجه مسکوت عنه منطوق بهه قیاس اولنور .

هنوز موضوع بحثمز اولان مسئله یه جواب ویرمه‌دن اول بر آزده حله نك دلیلی ایله لعنتك معناسنی بیان ایده‌لم :

۱ ــ قرآن مبینده حله حقنده « حتی تنکح زوجاً غیره » بیوریلیور؛ نکاح لفظی لسان عربده عقد مخصوصده ، ط ، ده مستعملدر. بعض فقهایه کوره نکاح وطء معناسنه‌در ، نکاحك قادینه اسنادی وطئه تمکین (مقتدر قیلمق) اعتباریله‌در ، مجاز عقلیدر : « نهارك صائم » قبیلندندر . نته‌کیم زناده وطء معناسندن عبارت اولدیغی حالده وطئه تمکین اعتباریله قادینه زانیه دنیلمشدر . «زوجاً» کلمه‌سی‌ده عقدك شرط قیلندیغنه دلالت ایدر . کرك عقد ، کرك وطء آیت کریمه ایله ثابتدر .

دیکر فقهایه کوره نکاح عقد معناسنه‌در ؛ چونکه هرنه‌وقت قادینه نکاح اسناد اولونسه نکاحدن عقد معناسی قصد اولنور ؛ آیت کریمه وطئه دلالت ایتمز . وطء سنت مشهوره [۱] ایله ثابتدر . جمهور متأخرینك قولی بودر .

هرایکی قوله کوره اوچ طلاق ایله مطلقه اولان قادین زوج آخره واریر، بینلرنده زوجیت قائم اولور. زوج ثانی قادینی تطلیق ایدرسه ، ویا وفات ایلرسه قادین عدتنی بکلر ، صوکره زوج اوله وارە بیلیر .

جمهور سلف وخلف عقد ایله وطءده اختلاف ایتمیورلر. شوقدرکه : اثنای نکاحده تزوجدن مقصود اولان دوام معاشرتی قصد ایتمك ، قادینه رغبت ایتمك زوج ثانی یه لازم اولور . یوخسه حین عقدده زوج ثانی مقصودینی یعنی زوج اوله رد ایچون اولدیغنی تصریح ایتسه اوزاعی ، مالك ، ابوعبید ، ابوثور وسائره کبی اکثر فقهایه کوره نکاح باطل اولور.

امام ابو حنیفه عندنده بشرط التحلیل نکاح تحریماً مکروهدر .

زوج ثانی مراهق ، مجنون ، خصی (خایه‌لری چیقارلمش اولان) اوله بیلیر ؛ زوجیت ثانیه نکاح موقوف ایله ، نکاح فاسد ایله ثابت اولماز ، خلوت صحیحه‌ده کافی دکلدر .

فقهاء مدینه نك رئیسی سعید بن المسیب ایله فقهای ظاهریه نك رئیسی داود بن علی الاصفهانی یه ، وانلره تابع اولانلره کوره [۲] آیت کریمه موجبنجه زوج اوله حلال قیلمقدن مقصد الهی مجرد زوج ثانی یه عقد نکاح ایتمکله حاصل اولور . تحلیل ایچون عقد کافیدر وطئه حاجت یوقدر .

بواختلافات فقهیه‌دن مستنبط اولدیغنه کوره حله ایچون وطء حدیث عسیله ایله یعنی سنت مشهوره ایله ثابت اولیور. آیت کریمه ایله ثابت اولمیور.

چونکه آیت کریمه هم وطء ، هم عقد معنالرینه مساعددر؛ آیت کریمه ایله استدلال استدلال تام اولماز : لا استدلال مع الاحتمال .

سعید بن المسیب ایله داود ظاهری کبی ائمهٔ اهل سنتك مذهبلری سنت مشهوره یه مخالف اولدیغندن قاضی بونکله عمل ایدرسه مذهب حنفی یه کوره قضاسی نافذ اولماز. سعید بن المسیبك بوقولدن رجوعی‌ده حکایه اولنیور .

۲ ــ لعنت ، لغتده طرد معناسنه‌در ، لعنت رحمت الهیه‌دن طرد معناسنه آلندیغی صورتده هیچ بر مسلمه لعنت اولونماز، هیچ بر مسلم ملعون اولماز، فقط لعنت درجهٔ ابراردن اسقاط معناسنه آلنیرسه مسلمه‌ده لعنت اولنه بیلیر . حدیث شریفده‌کی لعنت نه رحمت باریدن ، نه منازل

(۱) بچمش کونلرده‌کی نکاح .

(۲) مهر زوجه نك عقد صحیح ایله مستحق اولدیغی ماله دنیر. زوجه نك بلا تسمیه قدر معروفنجه مستحق اولدیغی مهره « مهر مثل » ، عرف وعادت اوزره پشین ویریلان مهره «مهر معجل» دیرلر . مهر معجله لسانمزده «آغرلق» دنیر .

[۱] سنت مشهوره معلوم اولدیغی وجهله عسیله حدیثیدر؛ حدیث مذکوری شافعی ، عبدالرزاق ابن ابی شیبه ، احمد ، بخاری ، مسلم ، ترمذی ، نسائی ابن ماجه بیهقی حضرت عائشه رضی الله عنهادن روایت ایدیورلر .

[۲] بشر بن غیاث مریسی ؛ شیعه ، خوارج کبی . بشر مریسی ابویوسفك تلامذه‌سندن ایسه‌ده کلام ایله اشتغالندن ناشی ابویوسف اندن یوز چویرمش ایدی. بشر اعتقادده سنی دکل ایدی .

زاردن طرد معناسنه حمل اولنه‌ماز؛ زیرا ارحم بنی آدم علیه الصلاة والسلام فندمن حضرتلری «لعان» اولمق ایچون بعث اولو نمامشدر؛ بو رادهکی لعنت روج اول وثانی‌یی ذم، انلره حساسیت اظهار ایتمکدر.

محلل یعنی زوج ثانی نکاح ایله مشروع اولان رغبت، دوام معاشرت، ناسل وبقاء نوع کبی بر امر مشروعی قصد ایتمیور؛ محلل‌له یعنی زوج اول لمبع انسانی‌نک اک زیاده استکراه ونفرت ایتدیکی برشیئی قبول ایدیور. زتق بومثللو اشخاصک حساننده شبهه قالیرمی؟

سزک مسئله‌یه کلنجه: حال سکرده طلاقک واقع اولوب اولمیه‌جغی ئمهٔ حنفیه‌جه مختلف فیه‌در: امام زفره، محمد بن سلمه‌یه؛ طحاوی‌یه، زخی‌یه، صاحب نهایه‌نک نقلنه نظراً امام ابویوسفه کوره سرخوشک لاقی واقع اولماز. ائمهٔ حنفیه‌دن فخر الاسلام البزدوی‌یه کوره کر مباح ایله یعنی دفع عطش ایچون حالت اضطرارده ویاقتل ایله تهدید قوعنده خمر ایچمکله سرخوش اولان کیمسه‌نک طلاقی واقع اولماز.

فقهای اصحابدن عثمان ذی‌النورین ایله ابن عباس رضی الله عنهما ایله ناسم بن محمد، عکرمه، جابر بن زید، عمر بن عبدالعزیز، عطا، طاوس، ربیعه کبی اسلاف امته؛ ائمهٔ شافعیه‌دن ابوثور، مزنی، ان سریج، جوینی‌یه؛ امام شافعی ایله امام احمدک بر قوللرینه؛ لیث اسحقه کوره‌ده حال سکرده طلاق واقع اولماز.

عثمان ذی‌النورین ایله عباس رضی الله عنهما حضراتنک فتوالری، خصوصده اصحاب کزیندن بر فردک مخالفتی معلوم اولمامسی بومذهبی یید ایدیور.

بناءً علیه ذکر اولنان ائمهٔ اهل سنتک، فقهاء دینک، فقهاء حنفیه‌نک اقوالنه توفیقاً طلاق واقع دکلدر. طلاق واقع اولمینجه لعه‌یه‌ده حاجت قالماز. لعنة اللهدن، لعنت رسول اللهدن خلاص اولنور. وج، طبع انسانینک پک زیاده استکراه ایتدیکی برشیئی قبول ایتمه‌مش اولور، نی الطبع اولماز.

ازمیرلی

اسماعیل حقی

مدافعات دینیه

تعدد زوجات

اسلامیتده منع اولنه بیلیرمی ایمش؟

بنه منصوری زاده سعید بک افندی‌یه

دین اسلامده تعدد زوجاتک منع اولنه بیله‌جکنه دائر طرف الیلرندن یازیلان مطالعاته جواب اولمق اوزره قارالادیغم سطرلره قارشی جواب الجوابکزی اوقودم. وبو دفعه امضاکزی توشیح ایدن «ازمیر مبعوثی» قیدندن ملت وکالتی صفتنی‌ده حائز اولدیغکزی وکرندم. بر ملت وکیلنده دائما دها بخته مطالعات واحکام شرعیه‌دن بث ایدرکن دها زیاده آغیر باشلیلق امیدنده اولدیغم ایچون جواب لجوابکزبنی اولکی مقاله کزدن زیاده متأثر ایتدی.

«بدیهیاته قارشی مغالطه‌لر، سفسطه‌لرله مقابله» ایدلدیکی ایچون حقایق علمیه‌نک محو وزائل» اولدیغندن شکایت ایدیورسکز. وبو مغالطه‌لرله سفسطه‌لرک طرفمزدن ارتکاب ایدلدیکنی سویلیورسکز. شکایت سزه دکل، بزه دوشر. چونکه بدیهیاتی مدافعه ایدن بز اولدق. آپ آشکار اولان وتعدد زوجاتی قیامته قدر حلال ایدن دین محمدیده تعدد زوجات حقنده «التزام ایدلمش بر حکم اولمادیغنی» [١] سویلین، تعدد زوجات حقنده‌کی جواز شرعی‌یی مدافعه ایدنلری تخطئه ایده‌جک قدر مکابره ایدن بز دکل ایدک. ذات عالیلری ایدی. حتی «خشیة الافرنج» علتنه ابتلا سائقه‌سیله بو جواز شرعی حقنده — حالا خاطر نشان عالیلری اولسه کرک — «قرون وسطی وحشتی (!)» تعبیر ناسزاسنی استعمال ایدیوردیکز. حقایق علمیه‌نک محو وزائل اولماسندن ایسه بنم هیچ بر اندیشه‌م یوقدر. حقیقت، بالخصوص حقیقت اسلامیه پک آچیقدر. آنی یالکز صوک درجه جاهل ویا احمق اولانلر استشکال ایدرلر. نصوص شرعیه‌نک حارسی، حافظی آنلری قلب شریف رسالتپناهی‌یه انزال ایدن الله ذوالجلالدر. بناءً علیه «حقایق شرعیه‌یی» — نه سزک دیدیککز کبی — بنم جهل وتعصبم (!)، نه — بنم آکلادیغم کبی — سزک مکابرانه تصلفکز «محو» ایده‌من.

طرز مدافعه‌مزده کوزتدیکمز مقصد «حکم قطعیٔ شریعته مخالفت ایتمش اولدیغکزی خلقه آکلاتمق» دن عبارت اولدیغنی سویلیورسکز. بیلمم که ذات عالیکزی خلقه قارشی کوچوک دوشیرمکده‌کی فائده ویا غرضم نه‌در؟ بن ذات عالیکزی حالا طانیمیورم. له وعلیهکزده‌ده بر شی ایشیتمه‌دم. یالکز ایلک مقاله کز مناسبتیله اسمکزی، ایکنجی مقاله کز مناسبتیله‌ده صفتکزی امضاکزدن اوکرندم. حقکزده‌کی معلوماتم بوندن عبارتدر. بنم اعتراضم شخصکزه دکل ـ هم لزومسز، هم مناسبسز بولدیغم — رأی باطلکزه‌در. شرع شریف احکامنه قارشی مسلمانلرک وجداناً مکلف اولدقلری حرمته منافی بر طرزده استعمال ایتدیککز بعض الفاظ وتعبیراته‌در. (الانصاف نصف الدین) دیرلر. سزکده اکر بر آز انصافکز وارسه بر کندی یازدقلریکزی، برده اوکا قارشی یازیلان مقابله‌یی بر دها اوقور بنم سزه افترا ایتمه‌دیکمی، سزکده حکم قطعیٔ شریعته مخالفت ایتمکده حالا اصرار ایتمکده اولدیغکزی کورورسکز. سز جائزاتده اولو الامرک امر ونهیینی اللهک امر ونهیی مثابه‌سنده عد ایتدیکز. وبو فکرکزه هیچ بر مخالف اولمادیغنی بیان ایدرک بوخصوصده اجماع مسلمینک مقرر اولدیغنی آکلاتمق ایسته‌دیکز. امرانک حلالی منع یعنی بر مادهٔ مخصوصه‌ده حل حکمنی حرمته قلب ایده بیله‌جکلرینی، — تعبیر دیکرله — کندیلرینه بر درجه‌یه قدر نسخ شریعت صلاحیتی من طرف الله ویرلمش اولدیغنی ادعا ایتدیکز. حالاده کویا بونی اثبات ایله اوغراشیورسکز. وبو دعوالرکزی نقض مقصدیله سزدن نقل وروایت ایتدیکم ایچون بنی غرضکارلقله،

[١] اسلام مجموعه‌سی: صحیفه ٢٣٣ و ٢٣٤.

افترا ایله اتهام ایدییورسکز . بویله شیلرك حکم شریعته مخالفت اولدیغنه جداً عقلکزمی ایرمیور ؟ یوقسه هر درلو تجاوزاتکزه قارشی لسان شریعت — تعبیرکز وجه ایله — « ساکت وابکم » می قالیر ظن ایدیورسکز ؟ اکر بویله ایسه قطعیاً بیلکز که لسان شریعت قیامته قدر ناطقدر . کندیسنه نه طرفدن بر تجاوز واقع اولورسه بر لسان ایله دکل ، بیکلرجه السنهٔ ناطقه ایله مقابله ایدر . نورالهینك منطقی اولمیه‌جغنی ینه قرآن کریمك لسان ناطقی بزه خبر ویریور . (لا تزال طائفة من امتی ظاهرین حتی یأتیهم امرالله وهم ظاهرون — الشیخان عن المغیرة) حتی شریعت اسلامیه‌یی مدافعه وظیفه‌سنده مسلمانلر تهاون ایتسه آنی مسلمان اولمیانلر مدافعه ایدر . ولسان شریعت هیچ بر عصرده ساکت وابکم قالماز . (ان الله تعالی لیؤید الاسلام برجال ماهم من اهله — الطبرانی عن ابن عمرو)

ایکنجی مقاله کزده اولکی قیاسکزی — صانکه کورولمه‌مش ، اوقونمامش ، جرح ایدلمه‌مش کبی — ینه ایصیدوب قارئلر کزه عرض ایدیورسکز . یازیلان جوابی هیچ ده‌می اوقومادیکز ؟ بز سزه اولوالامره وجوب اطاعتك نه‌دیمك اولدیغنی ، آیتك دلالت لفظیه وعرفیه وعقلیه‌سنی خیلی مرکب صرف ایده‌رك آکلاتدق . قیاسکزك کبراسی ممنوع وخلافی ثابت اولدیغنی مدللاً سویله‌دك . اولو الامره نسخ حلال صلاحیتی ویرلمه‌سنك نه‌قدر محالاتی مستلزم اولاجغنی تعداد ایتدك . تعدد زوجاتی بر قانون ایله منع ایتمکده‌کی مفاسدی بر بر کوستردك . بردن زیاده تزوجك هرزمان مباح اولمقله قالمیوب بعضاً سنت وحتی واجب اولدیغنی تصریح ایتدك . سز حالا بونلره دائر حرف واحد سویلنمه‌مش کبی جمله‌سنی بردن مسکوت عنه کچوب ینه لسان شریعتی ابکم فرض ایدیورسکز . چورومش قیاساتکزی ینه بزه قارشی حجت اولارق استعمال ایتمك زحمت بی‌حاصلنی اختیار ایلیورسکز . بونکله‌ده قناعت ایتمیورسکزده اصول مناظره دائره‌سنده مباحثه تکلیفنده بولونیورسکز .

سزك بو حالکز استانبولده جریان ایتمش بر وقعه‌یی خاطرمه کتیریور . برقاچ احباب بر آقشام بوغاز ایچنده بر ذاتك خانه‌سنده طوپلانمشلر . فاتح تربه‌سنك طیش قپوسنده زنجیر وارمی یوقمی ؟ دییه بر بحث کچمش . یلکده خاطرده قالیر بر شی اولمادیغی ایچون مسئله زمرهٔ یارانی تفرقه‌یه دوشورمش . خانه صاحبی : « زنجیر یوق » دیمش دیکرلری : « وار » دیمشلر . اختلاف اوزامش . حل اولونامامش . نهایت ایچلرندن بری : « بوندن قولای نه‌وار ؟ یارین جمعه . نمازی فاتحده قیلارز . بو وسیله ایله تربه قپوسنده زنجیر وارمی یوقمی ؟ کوزمزله کورور آکلارز . » رأی مصیبنده بولونمش . بوقرار معقول اوزرینه ایرته‌سی کون اثنلر ، دوستلر فاتحه طوغرو یوللانمشلر . یولده موضوع بحث طبیعی ینه زنجیرك وارلغندن ، یوقلغندن عبارت هرایکی طرف ینه رأینده مصر . نهایت جامع شریفه یاقلاشیرلر . تربه قپوسی کورونور . زنجیرده برابر لکن بو شهود محسوس ازالهٔ عناده کفایت ایتمز . صاحب خانه ینه اصرار ایدر . مبارك ذات تربه قپوسنك ایچنده النی اوزاتوب زنجیری بوتون قوتیله صاللار . و : « ایشـ کوریورسکزیا ، زنجیر یوق ، زنجیر یوق . » دیر کچر .

الیله زنجیرك تماسنی حس ایدوب طورورکن ینه بوتون قوتـ قلبیله وجودینی انکار ایدن معند عقلایه قارشی دعوی قازانقده ـ مشکلاتی تقدیر ایتدیکم ایچون مباحثه تکلیفکزی قبولده تأنی ایتمکـ مخلصکز موافق حکمت بولیورم . آافندم ، سز آیت کریمه‌یه شیمدیـ قدر کیمسه‌نك ویرمه‌دیکی بر معنایی ویریورسکز . بلا بینه آیتدنـ کیمسه‌نك عقلنه کلمین عندی احکام چیقاریورسکز . صوکره بو احکا ایچون « هردرلو شك وترددن خالی نصك مفاد قطعی ومقتضای صریحیدر » دیورسکز شك وتردد ایتمین کیم ایمش ؟ اوراسی مجهول . سوزکز جرـ ایدیلیور . سز ینه قیاس منقوضکزله تر وتازه برشی ایمش کبی احتجاـ ایدیورسکز . بو مسئله‌ده کی اجماعك — « اجماع نقل » اولدیغی ، « حکم منصوصی متواتراً نقل » معناسنه اولدیغی ایچون — مشهوـ اولان اجماعدن اقوی اولدیغی سویلنیور . سز ینه : « اجماع امتلـ نه‌دیمك اولدیغنه واقف دکلسکز . » مقابله‌سنده بولونیورسکز . تعدـ زوجات کبی حلی منصوص اولان برشیئك منع وتحریمنه دلالت ایده‌جکـ دلیل شرعی بیلمه‌دیکمز ایچون : « اولو الامرك نسخ احکام شرعیهـ صلاحیتی یوقدر » دییورز . سز کویا معارضه قصدیله : « خیر ، سـ نسخی بیلمیورسکز . نسخ بر حکم شرعی‌یی صوکرادن وارد اولاـ بر دلیل شرعی ایله تبدیلدر » دییه‌رك بزم سزه سویلیه‌جکمز سوزیـ سز بزه سویلیه‌رك بزی تجهیل ایدیورسکز . اساس مسئله‌یه اوقدـ تعلق اولمادیغی حالده — استطرادی بر اشارت اولمق اوزره — « اولو الامر » ی « علما » ایله تفسیر ایدن پك چوق اصحاب وتابعیـ اسملری صایدق . سز ینه جف القلم هیچ بر تحقیق وتدقیقه لزوـ کورمکسزین و : « بن بویوردم . بناءً علیه طوغرودر . » معناسنـ اشراب ایده‌جك وجهله : « اولی الامرك معناسندن ده غفلت ایدیورسکز اولی الامر تعبیری معنای لغوی وحقیقیسی اعتباریله علمای شریعـ اطلاق اولنه‌ماز . » جوابنی ویریورسکز . لسان قرآنی آکلار علما مجتهدیندن وائمهٔ متبوعینك اسلافندن اولان ابن عباس ، مجاهد ، عطا ، ضحاك ، عکرمه ، ابوالعالیة ، جابر (رضی الله عنهم) کبی کبار امتیـ فرض ایدهلم که طانیمادیکز ، سلفك روایت تفسیرلرینه باقمادیکز . نسـ مطبوعه‌سی همان هرکسك النده تداول ایدن رازی ، کشاف ، بیضاویـ ابوالسعود تفسیرلرینه ده‌می مطلع اولمادیکز ؟

آرتق بنم یرمده سز اولکزده سویلییکز . بوقدر مکابراـ « (مادام که طاریلیورسکز « اجتهاد » دیمیه‌یم) رأی عندی‌یه مستنـ تحکمانه قارشی هرهانکی خصمکزك سزکله مناظره‌سی ، منعج بر مبارز رنکنی آلمازمی ؟

یالکز شو حقکزی انکار ایتمیه‌یم که جواب الجوابکزده یکی بـ بر دلیل ایله قارشیمزه چیقمق ایستیورسکز . امرانك ، واجبات ایـ

محرماتك ماعداسنده‌کی امر و نهیلری امر ونهی الهی متابه‌سنده اولدقلرینی (واذا حللتم فاصطادوا) نصنه قارشی (!) صید بری وبحری حقنده برطاقیم قیود نظامیه وضع ایتمش اولمالریله اثبات ایده‌جك اولیورسکز . حال بوکه بزم دعوامز نره‌ده ؟ سزك جولانکاه افکارکز اولان وادئ استدلال نره‌ده ؟ حکومتك تزیید واردات رسومیه ایچون وضع ایتدیکی قیود مانعه‌نك حل وحرمته جهت تعلقی نه‌در ؟ حکومتك بعض مواسمده حبس ویا جزای نقدی تهدیدی آلتنده صیدی منع ایتمه‌سی (واذا حللتم فاصطادوا) امر جلیلنك متضمن اولدیغی حل واباحه‌یی تقیید ویا تخصیص ایدرمی ؟ حکومتك بو منعی ایله لحوم صیدك حرام وحتی مکروه اولا بیله‌جکنی تصور ویا تخیل ایده‌جك برمسلمان وارمیدر ؟ هرحالده قیاسکز قیاس مع‌الفارقدر . خزینه‌یه واردات بولمق ایچون دوشونلمش بر تدبیر نظامی ایله مسلمینك نکاح وطلاق کبی محافظهٔ احکامنی کفار النه کچن بلادده بیله معاهدات ایله حکومتجه التزام ایدیلن شرعی حل وحرمت مسائلی بیننده وجه شبه یوقدر . هرحالده (فاصطادوا) نص قرآنیسنه قارشی قید نظامی قاله آلنماز که بونظامی امر الهی‌یه قارشی وضع اولونمش دییه تلقی ایدملم . وبو احتجاجکزی معقول بولالم.

مع مافیه — بر مبعوث محترمله مناظره‌ده‌کی شرف غیر منکر اولمقله برابر — بوچوروك دلیلکزی ایراد ایدرکن قوللاندیغکز لسانده سزکله مناظره‌دن بنی — مع‌التأسف — منع ایدیور . زیرا سز بو وسیله ایله‌ده (فاصطادوا) امرینه قارشی (!) اولو الامر قانون وضع ایتدیکی حالده بوکا قارشی لسان شریعتك ساکت وابکم قالدیغنی سویلیورسکز که — اولکی مقاله کزده یازدیغکز کبی — بورادده نصوصه ، اوامر الهیه‌یه قارشی وظیفهٔ تعظیمی محل تعبیراتی ابذالده بأس کورمیورسکز. سزه جواب ویرسه‌م مقابله ایدرکن کیم بیلیر دها نه‌کبی ناشنیده تعبیرات ایله بزی دلخون ایده‌جکسکز ؟ هرحالده یازی یازارکن بحث ایتدیککز موضوعات مقدسه‌یه قارشی سزی دها حرمتکار کورنجیه قدر سزکله مباحثه ایتمکده معذورم .

احمد نعیم

فلسفه

فلسفهٔ مادیون ایله فلسفهٔ روحیونك

چارپشمسی [١]

« مادیون فلسفه‌سنك ادیانه هجومی » عنوانی آلتنده یازمش اولدیغمز مقاله‌یه قارئین کرامك پك زیاده اهتمام ایتدکلرینی اکلایورم ؛ هرطرفدن کوندریلن مکتوبلرده « مادیون » فلسفه‌سیله « روحیون » فلسفه‌سی آره‌سنده‌کی منازعه‌یه عائد اولان مباحثك ایچنه طالارق اونلری تتبع ایتمه‌مز طلب اولنیور ، هم‌ده بونك حیات اجتماعیه‌مز اوزرینه پك بیوك تأثیری اوله‌جغی‌ده تأکید اولنیور . بز بو ایشی هرنه‌قدر — باشلادیغمز — « دائرة‌المعارف » باشه چیقاردقدن صوکره‌یه براقمق ایستیور ایسه‌كده آرزوی عمومی‌یه قارشی جواب ویرمکدن بشقه چاره بولامدق ؛ بناءً علیه کلفتنی نظر اهمیته آلمیه‌رق امتك دعوتنه اجابتی اختیار ایله‌دك ؛ امید ایدرزکه : بونکله اوزریمزه ترتب ایدن حقوقك بعضیسنی ایفا ایتمش اولورز . والله‌المستعان وعلیه التکلان

فقط ، بومیدان مباحثه‌یه کندمی آتمازدن مقدم شوایکی فلسفه آره‌سنده‌کی خاطری صاییلان محاربه‌نك وجوه تفصیلی حقنده اختیار ایده‌جکم مسلکی — قارئینی متیقظ بولوندیرمق مقصدیله — بیان ایتمك ایستیورم . بونك ایچون ده اولا طبیعت ، ماده ، حیاة ، نظام کائنات ، انسان ، اجتماع اوزرینه اولان مذاهب جدیده‌یی تلخیص ایله باشلامق ؛ صوکره‌ده بونلردن الده ایدیلن آراء مادیه‌یی — اونلرك صاوورد قلری اعتراضلردن ، اورته‌یه قویدقلری شبهه‌لردن هیچ بر شیئی تخفیف ایتمه‌یه‌رك — بسط وتمهید ایتمه‌یی موافق کوریورم . هم‌ده ، اونلرك آرا وافکارینی ، اونلری تأیید خصوصنده پك ایلری کیدنلرك‌ده راضی اوله‌جغی اوزره صورت حقیقیه‌سیله تصویر ایتمك ایچون وسعمی صوك درجه‌یه قدر بذل ایده‌جکم که : اونلر طرفندن آتیلان مرمیلری ، شبهه‌لری مناقشه ایتدیکمز زمان قارئین کرام ، اونلرك ضعیف ، قوی جهتلرینی ، صواب وخطا اولان نقطه‌لرینی ایجه کورسون ؛ برده یورووده‌جکمز سلسلهٔ مباحثه‌دن چیقه‌جق نتیجه اوزرینه قارئین کرامك ویره‌جکی حکم ، ایکی خصمك اوزون اوزادی‌یه ایراد ایتدکلری اك بلیغ حجج ودلائلی ایشتدکدن صوکره ویریلن احکام عادله صفتنی حائز اولسون .

فلسفهٔ مادیه پك قدیمدر ؛ بوفلسفه‌نك ایلك واضعلری فلاسفهٔ قدیمهٔ یونانیه‌در . فلاسفهٔ یونانیه‌نك آثارینی تتبع ایدنلر : اك اول روحی انکار ایدرك هرشیئك اصلی صو اولدیغی زعمنده بولنان فیلسوفك میلاد عیسی‌دن (٦٣٥) سنه مقدم تولد ایدن « طالیس » اولدیغنه ذاهب اولمشلردر .

بونی ، ربع عصر مقداری بر زمان کچدکدن صوکره « انکسیماندر » تعقیب ایدیور . اوده هرشیئك اصلی هیولا اولوب بونك غیرمتناهی اولدیغنی ، حرکت ذاتیه‌سی بولندیغنی زعم ایدیوردی .

دها صوکره « اکسنوفانس » ، « پارمنید » ، « هرقلیط » ، « امبیذوقلس » بومسلکی تعقیب ایدیورلردی ؛ بونلرده عالم ازلی‌در ، مخلوق دکلدر ؛ یعنی عالم ماده‌سیله قدیمدر ؛ بنفسه متحرکدر ؛ نوامیسیله قائمدر ... زعمنده بولنیورلردی . بوندن بشقه « امبیذوقلس » عالم حیك (عضویاتك) تدریجا تکون ایدرك وجود ، بوکون بولندیغی درجه‌یه کلنجه‌یه قدر ناقصدن کامله نشئت ایدوب کلدیکنه قائل اولمشدی .

بوندن صوکره « لوسیپ » ظهور ایدیور . بو فیلسوفده ماده‌نك غیرقابل انقسام ، حجملری متساوی اولان اوفاق ذره‌لردن متکون اولوب

[١] مترجمی : آقسه‌کیلی احمدحمدی

ازلدن بری فضای نامتناهی اولان بوشلقده بذاتها متحرك اولدیغنه، اجسام مختلفه‌نك بوندن اجتماع وترکب ایتدیکنه، غیرقابل زوال اولدیغنه قائل اولیوردی.

« ذیمقراط » ده بو مذهبی تعقیب ایدرك بومذهبی علم ایله تقویه ایله‌دی ؛ بومذهبی شرحه قوت ویروب فلسفه‌سنی دیله‌دیکی قدر توسیع ایده‌رك کندیسی‌ده اورایه نسبت اولندی . بونك فلسفه‌سنك حاوی اولدیغی معنی شو ایدی : « کافهٔ جمادات وحیواناتك اصلی جواهر فرده‌در ؛ جواهر فرده غایت دقیق وآرالری مسافه ، بوشلق ایله آیرلمش اولان بر طاقم ذره‌لردر ؛ عوالم ایچون برنهایت یوق در ؛ عوالم ، قوای طبیعتله تولد ایدرك صوکره زائل اولیور ، اونك محلنه بشقه‌سی حلول ایدیور ؛ روح غایت اینجه اولان جواهر فرده‌دن عبارت اولوب مخلد دکلدر . »

بوندن صوکره سوفسطائیه فلسفه‌سی نشئت ایدرك ناسی عقائد ومحسوساتك هر ایکیسنده شکه دوشوریور ؛ اللهی ، روحی ، عدل مطلقی انکار ایدیوردی .

صوکره سقراط ، افلاطون ، ارسطو وتابعلری زماننده بلاد یونانیه‌ده روحیون فلسفه‌سی یوکسلیوردی ؛ لکن هر عصرده بونلره مخالف بعض افراد بولنیوردی ؛ ارسطونك تلمیذلرندن اولان « ثاوفرسطیس » ده بونلردن در ؛ اصل بونلرك اك بیوکلری « اپیکور » ایدی . « اپیکور » . قبل المیلاد « ٣٤٢ » ده تولد ایتمش ایدی ، کتابندن آلهیات قسمنی قالدیرارق جواهر فرده مذهبنی تأیید ایدیوردی ؛ « اپیکور » اویله زعم ایدیوردی‌که : جواهر فرده فضای نامتناهیده بنفسه حرکت دائمه ایله متحرکدر ؛ بونلرك بعضیسی دیکریله تصادم ایدنجه زوبعك حرکتی کبی بر حرکت حدوث ایدرك اتفاق وتصادفله — قصد ایله ، علم وحکمت ایله دکل — صورعدیده وتراکیب مختلفه‌یه مؤدی اولمشدر ؛ یعنی اجزاء فرده‌نك اتفاقی اولارق یکدیکریله تماس ایتملرندن صورت ایله ترکیب وجوده کلمشدر . بالاخره اپیکوریه‌دن صوکره بلاد یونانیه‌ده ظهور ایدن بعض حادثات ودین مسیحنك‌ده کلسیله مادیون فلسفه‌سنه بر دورغونلق ، بر اویوشقلق عارض اولمغله ارسطو وافلاطون فلسفه‌سی احراز سیادت ایدرك اوج اعلایه صعود ایدیوردی .

لکن مسیحدن صوکره اون التنجی عصرك بدایتلرنده ایتالیا فیلسوفلرندن « بطرس بومباتیوس » ظهور ایدرك بر کتاب نشر ایتدی ؛ « بومباتیوس » او کتابنده روحی انکار ایدیور ؛ بدنسز روحك قائم اولمسی مستحیل اولدیغنه ذاهب اولیوردی . اون آلتنجی عصرك نهایتلرینه طوغری فرانسز فیلسوفلرندن « جساندی » ، « بومباتیوس » ی تعقیب ایدیور ؛ مادیون فلسفه‌سنی تجدید ایدرك « بومباتیوس » ك زعمنی تأیید ، واونك اوزرینه دها زیاده ایدیوردی .

صوکره اون یدنجی عصرده انکلیز فیلسوفلرندن « جون لوك » ظهور ایتدی . بو فیلسوف ده نفس ایچون معارف غریزیه اولدیغنی انکار ایدیور ؛ عقل انسانی‌یی ، اوزرینه محسوسات خارجیه مطبوع اولان لوح مجلایه تشبیه ایدیوردی . « جون لوك » ك نظریه‌سنه کوره « عقلده تولد ایدن هرشی ، طریق حواس ایله وارد اولیور ، طریق حواسدن وارد اولمیان شیلر عقلده تولد ایده‌میودی . »

اون سکزنجی عصرده ایسه فرانسه‌ده « بطرس بیل » ظهور ایدیوردی . بونك مقرراتنه کوره : « الحاد ، اعتقادات خرافیه‌دن افضل ایدی ؛ خلوده وجناب حقه اعتقاد ایتمکسزین‌ده امتك قوام وبقاسی اولور ایدی » ینه بوعصرده فیلسوف « دولامتری » بر کتاب نشر ایدرکه مصادر علمك یالکز حواس اولدیغنی ، ماده ایله روحك هر ایکیسی‌ده برشی‌دن عبارت اولوب روح حیوانی ایله روح انسانی آره‌سنده فرق اولمدیغنی سویله‌یوردی . آلمان فیلسوفلرندن « هولباخ » ده بونك طریقنه سلوك ایتمشدی ؛ « هولباخ » دیوردی‌که : هرشی ، طبیعتده محصوردر ، ماورای طبیعتده « خیال » ك تولید ایله‌دیکی شیلردن بشقه هیچ بر موجود یوقدر .

« هولباخ » اسباب غائیه‌یی ، یعنی کائنات واجزاء کائناتك غایات مقرره ، مقاصد معینه ایچون خلق اولندقلرینی ده انکار ایدیوردی . مثلا : بونلره کوره « کوز » ی — اویله دیکرلرینك قائل اولدقلری کبی — کندیسیله کورولمك ، نوریله نائل هدایت اولمق مقصدیله فوق الطبیعه بر قوت ایجاد ایتمش دکلدر ؛ بلکه تصادف واتفاق نتیجه‌سی اولارق کوز بولندیغندن طولایی حیواناتده اونکله کورمه‌یه ، انتفاع ایتمکه باشلامشدر .

وقتاکه « دائرة المعارف » مؤلفلرندن اولان « دیدون » فرانسه‌ده ظهور ایتدی ، اوزمان مادیون مذهبی شایع اولمه‌یه باشلادی ؛ « دیدون » دیوردی‌که : ماده‌دن بشقه موجود یوقدر ؛ یالکز حرارت واسطه‌سیله یمورطه‌دن بر ذی حیات وجوده کتیرمك انسان ایچون ناصل ممکن در (یعنی هرشی ماده ایله ایضاح اولنور ؛ حیاتده ماده‌نك معتدل بر صورتده امتزاجندن عبارتدر .) یالکز بونظریه ایله آلهیونك بتون نظریاتنك باطل اولاجغی اعتقادنده بولنیوردی . « دیدون » ه کوره وجود ، ماده ده اولان بر تبادل ، دائمی بر داخنیار ایدی .

« ١٧١٥ » سنهٔ میلادیه‌سنده تولد ایدن فرانسز فیلسوفلرندن « کوندیاك » ده دیدرونه التحاق ایدیوردی . چونکه بوفیلسوفه کوره نفس ایله عقلك هر ایکیسی‌ده حرکات عصبیه‌دن بشقه برشی دکلدی . « انسانك هرطرفی اعصابدر » مثل مشهوری‌ده بورادن متولددر .

انکلتره‌ده ظهور ایدن « دافید هوم » ده بونلردن ایدی ؛ چونکه بوده روحی ، خلودی انکار ایدیور ، وحیی تکذیب ایدیور ، بتون ادیانه طعن وتشنیع ایدیوردی .

ایشته غربك حالی بومرکزده در . شرقه کلنجه : شرقده مادیون فلسفه‌سنك ظهوری آنجق ایکنجی عصر هجری‌یه تصادف ایدیوردی . چونکه اوزمانلر بعض کتب اوائل ترجمه اولنمش ایدی ، لکن اونلرك مذهبلری نشو ونما بولمدیغی جهتله اضلال ایتدیکی کیمسه‌لر پك محدود ایدی .

بوفلسفه‌نك اذهان اوزرینه عدم سطوتنك اسبابندن بریسی‌ده : عمرانك ترقیسی ، حرکت علمك تنشیطی روح حریت وسلامتی نشر ایتمسی ، هرمذهبده مباحثه‌یی مباح قیلمسی خصوصنده اسلامك یاپمش اولدیغی تأثیر ایدی. بونور مدنی مستفیض، نفوسی، مخاصمهٔ دینده طرفکیرلکدن منع ایدیوردی.

لکن ، شرقه طوغری آقوب کلن حادثات مولمه طولاییسیله شرقده اولان هرحرکت ، حتی حرکت الحادده توقف ایتمش ایدی . اون طقوزنجی عصردن اعتباراً ایسه مؤسسات علمیه‌لرده شرق ، غرب ایله اختلاط ایدرك غربدن مادیون فلسفه‌سنك نظریاتنی اقتباس ایتمه‌یه باشلادیلر .

بوصورتله اوزمانه قدر درغون اولان مادیون فلسفه‌سی ینه جانلانیوردی . دوقتور یعقوب صروف ایله فارس نمر المقتطف مجله‌سیله بوفلسفه‌یی سوریه‌ومصر طرفلرنده نشره قیام ایتدیلر. شوقدروارکه مجله‌نك قارئلرینی ــ که‌اك بیوکلری اهل اعتقاددندر. ــ اغضاب ایتمك، قورقوسیله بونلر صرف مادی اولان فکرلرینی جهراً اورته‌یه قویمغه‌یك‌ده قادر اولامیورلردی . دوقتور شبلی شمیل ایسه قلباً بونلردن دها حرأتکار، شکیمه بونلردن دها شدتلی اولدیغی جهتله مبادئ مادیه‌سنی بتون صراحتیله علناً اورته‌یه قویدی ؛ خالق تعالی ، روحی ، خلودی انکار ایله‌دی؛ قرق‌سنه‌دنبری یازمش اولدیغی شیلرك هپسنده مادیون مسلکنی پك مفرط برصورتده مدافعه ایتدیکی کبی ، الیومده شجیع بر مدافع کبی مسلك مادیونی مدافعه ایتمکده‌در . بناءً علیه شرقده‌مادیونك رئیسی ، دوقتور شمیل شبلی دیرسه‌ك تعجب اولنمامليدر .

شبلی شمیل ، « علامه بوخنر »ك دارون مذهبی اوزرینه اولان شرحنی عربجه‌یه ترجمه ایتدیکی کبی ، اونك فلسفه‌سنی تأیید خصوصنده خیلی رساله‌لرده یازمشدر ؛ بوصورتله نفوسده ایجه براِز براقمشدر ؛ بناءً علیه‌بوممکلتده ، مادیونك استناد ایتدیکی اصوللری نقض ایدرك فلسفهٔ روحیونی تقویه ایتمکده‌کی غرض‌و مقصدمزده اونك فلسفه‌سیله‌یازیلرینی ابطال ایتمك اولاجقدر .

ایشته بونلر ، اوت بورایه قدر تعداد ایتدیکمز بوفیلسوفلر ، مذهب مادیونك امامری درکه : میلاد عیسی دن یدی عصر اول دن بوکونه قدر اقطار مختلفه‌ده بولنه‌رق غیر منقطع سلسله‌لر تألیف ایتدیلر.

لکن بونلر ، هیچ برعصرده اون‌طقوزنجی عصرك اخیرنده‌کی قدر قوی‌الشکیمه ، شدیدالممارسه‌اولمامشلردر، چونکه بوعصرده پك چوق مباحث ظهور ایدیوردی: مثلا طبقات الارض مباحثنده «لیل»، نباتاتده «نودن»، حیواناتده « جیبل » ، احافیرده « اغاسین » ، اصل حیات وتولد ذاتی (تولد بنفسه) ده « هکل » ، « جیجر » ، ماده‌نك اصلی مسئله‌سنده « ویلیام طومسون » کبی فیلسوفلر ظهور ایدیورلردی.

ایشته قواعدطبیعیه اوزرینه یوکسلن مادیون مذهبنك بناسی بونلر ایله تمام اولدی . صوکرا «شارل دارون» کله‌رك فلسفهٔ تحول ، یاخود نشوا وارتقا فلسفه‌سیله بوبنای عالی‌یی تتویج ایتدی ، بوصورتله مادیون فلسفه‌سی غایهٔ قصوایه بالغ اولیور ، بوکا مقابلده روحیون فلسفه‌سنك معالمی اندراسه یوز طوتیوردی. اکر مادیوندن ، حتی فیزیولوژی کبیر «روسل ولاس»، طبقات الارض علماسندن «أولیفرلودج» استاذالکیمیاوی « ولیم کروکس » انکلیز جمعیت علمیه‌سنك رؤساسندن علامه وفلکئ شهیر آلمانیالی « زولنر » ایله، فرانسه‌لی « قامیل فلاماریون » وحد حسابه کله‌ین دها برچوق ذوات کبی بالذات فلسفهٔ مادیه مؤسسلرندن اولان اعاظم رجالك مباحث نفسیهٔ تجربیه ایله دیکرلرینه قارشی چیقمالری اولمسه‌یدی فلسفهٔ روحیون بر دها بلنی طوغرولته‌میه‌جق نسبتده زواله محکوم ایدی. فقط برقسمنی شمدی تعداد ایتدیکمز، دیکرلرنده‌ده تفصیلاً بحثلرینی‌سردایده‌جکمز برده ذکرایده‌جکمز بوذوات ایله فلسفهٔ روحیون دوشدیکی یردن ینه قالقیور ، وقواعد حسیهٔ طبیعیه اوزرینه استناد ایدیوردی . بناءً علیه مادیون فلسفه‌سیله روحیون فلسفه‌سی بیننه اویله بر محاربه ، چارپشمه کیردی که : صفحات تاریخ مثلنی بیله قید ایتمه‌مشدر . صوکره کندیسنه معاونت کوسترلدکجه فلسفهٔ روحیون دها زیاده پارلادیغندن مادیون فلسفه‌سی بوکا قارشی مباحث روحیه‌یه مطلع اولمایان ، یاخود لسبب من الاسباب مطلع اولمق ایسته‌مین رؤسادن بشقه ملجأ بولامیوردی ؛

بز مادیون مذهبنك اساسی اولان اصول طبیعیه وفروض علمیه‌نك کنهنی بیان ایتمه‌دن اول بومعرکهٔ علمی‌نك ادوارینی تفصیله کیریشمه‌یه‌جکز که: طرفکیرلك ایله اتهام اولنمایه‌لم؛ برده خصمین متنازعینك قوتلرینك مجموعی حقنده قارئین برعلم ایدینه بیلسینلر! بناءً علیه اولا اصل ماده حقنده مادیون مذهبنك نه اولدیغنی، صوکره وحدت طبیعت. صوکره حیات حقنده‌کی فکرلرینی، دها صوکره «دارون» مذهبنی، حدوث خلقی فعل نوامیسی ایله تعلیل ایتمه‌لرینی، بونك اوزرینه بنا ایتدکلری نفی خالق ونفی روح مسئله‌لرینی ایضاح ایده‌جکز. بونلرك هپسندن صوکره‌ده بوعلمی مسئله‌لرك هپسنده بالذات کندی اسلوبلری اوزره مناقشه ایدرك صوکره روحیون فلسفه‌سنی بسط وتمهید وبوفلسفهٔ جدیده‌نك الله ، روح ، بقا عقیده‌سنه نه‌صورتله یاردم ایتدیکنی ، بو فلسفه‌نك کرك شمدی‌یه قدر احداث ایتدیکی ؛ کرك بوندن صوکره عالمده میدانه کتیره‌جکی انقلابات مقبوله‌یه اشارت ایده‌جکز . والله ولی الصالحین .

مصرلی محمد فرید وجدی

الواح انتباه

اسلامیت ونصرانیت ، نصرانیتك حقسزلقلری

مسلمانلرده تجدد آثاری

جنوه دارالفنونی السنهٔ شرقیه پروفسوری [ادوارد مونته] مذ کور مؤسسه‌ده اخیراً ویردیکی بر قونفه‌رانسده اسلامیتله خرستیانلق آره‌سنده‌کی مباینت ومغایرتدن بحث ایتمش ومسلمانلرده باشلایان آثار

تعالی وتجددی حضاره تاریخی ومحسوس بر صورتده تفهیمه چالیشمشدر.

مشار الیهك بیاناتی، دیانت مبجلهٔ اسلامیه‌نك معالیات وحقـایق حقنده برشاهد عادل اولمغله برابر، اسلامیتی حقیله تدقیق وتعمیق ایتمك آرزوسنده بولنان منصف اوروپالیلره بویوك بر تازیانهٔ تشویق مقامنده قائم اولمشدر.

دنیله بیلیر که، شو صوك زمانده اوروپا محیطنده اسلامیتك معالیاتی حقنده حسن شهادت ایدنلر ایچنده پروفسور ادواردمونته‌قدر سربستانه وبیطرفانه ایراد مقال ایدن اولمامشدر.

پروفسور، اسلامیتی یالکز تاریخی بر نقطه‌دن دکل، اخلاقیـات واجتماعیات نقطـه‌لرندن‌ده دور ودراز تحلیل ایتمش وبوآنه قدر اوروپالیلرله خرسـتیانلرجه مجهول وغامض قالان حقایق اسـلامیه‌یی ده‌رین بر تتبع عالمانه نتیجه‌سنده کشف ایدرك، میدانه چیقاردیغی حق وحقیقتلری مدنی وطنداشلرینك نظر دقتلری اوکنه وضع ایتمکله او بیچـاره، غافل آدملری آغیر بر اویقودن، کران بر کابوسـدن اویاندیرمغه سعی وجهد ایلمشدر.

جنوه کبی اوروپانك اك مترقی وحر بر محیطـندن واوراده‌کی دارالفنونك خطابت صالونندن یوکسـه‌لوبده خرستیانلغك اك کثیف ومظـلم وادیلرنده ولوله انداز اولان بو صـدای حقیقت، نفیر حریت اوروپا سوسیالیستلری اوزرنده فوق‌العاده بر تأثیر حصوله کتیرمشدر.

بر قوت قلب ایله ادعا ایده بیلیرزکه، جناب حق ایمانی، اسلامیتی منکرلرینك الیله دیلیله نشر واثبات ایتمك ایسته‌مش وبویله‌جه وحدانیت وقدرت قاهره‌سنی آپ آشـکار انسانلره کوسـترمك لطف جلیلنده بولنمشدر.

خرسـتیانلرك، خرستیان متفکرلرینك اسلامیت حقنده‌کی حسـن شهادتلری، مدح وثنالری اوروپاده، مسلمانلق لهنده عظیم بر جریان حاصل ایتدیرمشدر.

(لوزان) ده انتشـار ایتمکده اولان (La Bloche) غزته‌سی، محترم پروفسـورك نطقندن، بیـاناتندن خبر ویردیکی صـیره‌ده
M le professeur Moontet , de Yenéve , qrend chaudement la dèfense be l ' Islam .

دیور که، جنوه دارالفنونی پروفسوری، پروفسور موسـیو مونته اسلامیتی پك صمیمی وحرارتلی برصورتده مدافعه ایتمشدر.

پروفسور جنابلری، خطابت اثناسنده دیمشدر که، « دین اسـلام اك کوزل (سوسـیال) اشتراك دینی اولوب، بین‌الملل بر دیانت فریده اولمغه هرحالده لایق وسزاواردر. چونکه پیرولرینه، سـائر دینلردن زیاده، رهبرلکی حائزدر. »

سوکیلی خطیبك بیاناتندن کندیسنك اوزون بر مدت اسلامیتك غوامض ودقایق حقنده تتبعات دینیه وعلمیه‌ده بولندیغی وبیلدیکنی ابنای جنسـنه لاجل‌الاسـتفاده اوته‌دن برو چالیشـمقده اولدیغی قولایلقله آکلاشیلیور،

خطیبك اك مهم بیاناتنی تشـکیل ایدن آتیده‌کی جمله‌لری قوس ایچنه آلوب محترم قارئلرمزك توسیع وتزیید معلوماتلرینه مدار اولمق اوزره عیناً ترجمه ایدییورز.

« اسلامیت جداً مظلوم ومغدور بردیانتدر. دین نامنه جمله ابنای بشره طرف الهیدن، خلق نزدنده سفیر ومبعوثی بولنان حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) واسطه‌سیله انزال وارسال اولندیغی حالده، غیرمسلملر آنی تتبع وتدقیق ایتمك ایستمیه‌رك، دائما جاهلانه، عامیانه برصورتده یالکز علیهنده بولنمغله اکتفا ایتمشلردر. منفعتلرینی، اسلامیت علیهنده بولنمقله تأمین ایدن رهبان طائفه‌سنك لایعقلانه ومنطقسز سوزلری، خرستیانلری، اشبو یکی دیانتك ماهیتنی اوکرنمکدن مانع اولمشدر.

دین ودینداشـلق نقطه‌سـنده، یکی کلن بر دینك تدقیق واجب وضروری ایکن، رهبان طائفه‌سی، خرسـتیانلری، تلقینات نتیجه‌سنده بوکیفیتدن اوزاقلاشدیرمشلردر.

منصفانه دوشونیلیرسه، هرمدعی‌یی برکره دیکله‌مك ایجاب ایدر. محاکمه نتیجه‌سنده صدق وکذب اکلاشیلیر، حکم ویریله‌بیلیر. هرسوز سویله‌ین آدمك یلانجی اولمسی لازم کلیه‌جکی کبی سوزینی دیکله‌مکدن‌ده تحاشی ایتمك لازم کلز.

بزی، یکی برچیغیره، پك جدید بر آیینه دعوت ایدن اسـلامیتك غلغله‌لی صدالرینه قارشو قولاقلرمزی قاپامق، واصل واساسندن، کنه وماهیتندن بر شی اکلامقسزین، ادراك وتتبع ایتمکسزین، اودیانته، اودین پیرولرینه — پاپازلرك صرف توصیهٔ منفعت پرستانه‌لرینه تبعیت ایتمش بولنمق ایچون — کفروشتوم صاورمق وهرمسلمانی فنا، خائن، غدار، وحشی، خونخوار طانیمق طوغری بر شیمیدر؟

بومنور عصرده پارلاق دورده بوکبی معاملات متعصبانه هیچ بر وجهله قابل عفو اوله‌ماز.

قرآنی سطحی برصورتده اوقویانلر، حضرت عیسی حقنده پك نازکانه وحرمتکارانه بیاناته تصادف ایدرلر. اسلام پیغمبرینك، ماسبق ورقیب ماهیتنی حائز بر پیغمبر ایچون بوقدرستایشکارانه شهاداتده بولنمسی جداً بویوکلکنی کوستریر. عربلرك، اسلامیتدن اول حاللری معلومدر. اخلاق نامنه برشیلری قالمامشـیدی. دینـلری، یوللری هپ خرافات واساطیردن عبارتدی. آره‌لرنده غرور وبرکبر وعظمت فساد، ونفاق، سفك وقتال حکمفرما ایدی.

بتلره هدایا ونذور تقدیم ایتمك، خیر وشر ایله تفأل وتشأم خصال ذمیمه‌سی کرکی کبی منتشر ایدی. بربرلرینی اولدیرمك، مقتولك مالنه، قاریسنه، آتنه صـاحب اولمق کبی مذموم عادتلر فوق‌العاده بر عنعنه شکلنی آلمشیدی. قبائل وطوائف بیننده مشاجره ونزاع، حرب وغوغا هیچ اکسیك دکلدی. هرشیدن زیاده یشـامق حق وصـلاحیتنه مالك اولان قیز چوجقلری، معصـوم وهرشیدن بی خبر اولدقلری حالده، صرف عنعنهٔ هوا پرستانه سائقه‌سیله، او بیچاره‌لری دیری دیری مزارك اعماقنه کومك عادتی اوقدر حقسز وانسانیته مغایر برمعامله تشکیل

ایدیوردی‌که : اسلامیت — هر بر مزایاسندن صرف نظر — یالکز بوذمیمه‌یی منع ایتدیکی ایچون جداً شایان تبجیل برمسلك تلقی ایدیله‌بیلیر.

فقط اسلامیت یالکز بوقدرله اکتفا ایتمه‌مش و کیت کیده انتشارندن قوت اکتسابندن صوکره زمان جاهلیته مخصوص بالجمله عادات قبیحه وافعال مذمومه‌یی تبدیل ایتمش و آنلر یرینه حسنات اخلاق یرلشدیرمشدر.

تمامیله اسلامیتدن اول بدوی و آنارشی بر حالده یاشایان عربلری، دائرهٔ قانون ومدنیته ادخال ایدن بویکی دین، پیرولرینه ابدی بر حیات، صافی وزلال برخلق بخش ایلمشدر.

آز زمانده، سیآتی حسناته تبدیل وظلم وبغاتی، عدل وانسانیته چویرن دیانت مذکوره قدر، سریع التأثیر، قوی العوامل هیچ بردین ومسلك تصور اولنه‌منز.

قحط وفقدان، عذاب وجدان ومحرومیت ایچنده یشایان قوم عربه، سلسبیل فیض وفتوحاتی آچان مسلمانلق، فهم وادراکك فوقنده، فکر وتصورك اوستنده پیرولرینه سعادت یوللرینی، غایه‌لرینی بحق تأمین ایدرك، موعود اولان اخروی سعادته قاوشمقدن اول، فیوضات دنیویه‌یی آنلره احسان ایتمك صورتیله بوتون مواعیدینی ایفا واکمال ایلمشدر.

اسلامیت حقیله بر قانون متبع درکه، هر موادی ده‌رین دوشونیلمش وزمین وزمانك احتیاجات روزمره‌سنه کوره تنظیم وترتیب ایدلمشدر. دیانت اسلامیه‌نك یکانه دستور متبعی بولنان فرقان، تابعلرینه هم حیات خصوصیه‌یی، همده عمومی صورتده یشامغی اوکره‌تان بردیندر. ایچنده، معاملات شخصیه، بیتیه، عائله‌ویه، سلام ومعاشرت اداب وارکانی، آلیش وویریش، معاملات دنیویه، محاکمات، شهادت، ردونقض دعوی، نقض وابرام میراث وآکا مماثل حیاتك هر خطوه‌سنده محتاج الیه اولان بالجمله مسائل وکیفیات طی وتحدید ایدلمش ومعنای صحیحیله شرعی وقانونی بردین تشکیل ایتمشدر.

عین زمانده غیر مسلملرك، مسلملره قارشو اولان حقوقنی التزام وتسلیم ایلیان دیانت اسلامیه، اسلام دیارنده امرار حیات واوقات ایدن غیر مسلملرك هر حقنی تصریح واوقاجق بر ویرکو مقابلنده وایه‌دار فیض وحریت ایتمشدر. مستولی وحاکم بر شخصیتك، محکوم اوزرنده تأمین ایتمك ایسته‌دیکی بوقدر آز برحق یالکز اسلامیت قبول ایدیيور.

حالبوکه الیوم عالم نصرانیت وحکومت مسیحیه نفوذ ومحیطی ایچنده یشایان اسلاملره، دیانت وحکومات نصرانیه، اسلامیتك خرستیانلره بخش ایتدیکی یوزده برراده‌سنده‌کی حقی تأمین ایتمامشدر. بوکا الیقین وکسدیرمه شاهد اوله‌رق مسلمانلرك فرانسه وانکلتره، آلمانیا، پورتکیز، فلمنك مستملکاتنده‌کی حالت روحیه وحقوقیه‌لرینی کوسترمك کافیدر.

ممالك عثمانیه‌ده ایرانده، مصرده یشایان مسعود الحال خرستیانلر قدر، اودیار اسلامیه‌ده هیچ بر مسلمان تصور اولنمز. اقتصادیات وامتیازات نقطه‌سندن اوراده‌کی خرستیانلر عادتا برر عنصر حاکم حالنی آلمشلردر. کندی اولکه‌لرنده حاکم اولدقلری حالده، مسلمانلر تماميله غریب وفقیر بر حالده یشامقده وقناعتکارانه برحیات کچیرمکده‌درلر. جدی ومدید تتبع نتیجه‌سنده اسلامیتك عمومی واشتراکی بردین استعدادینی حائز اولدیغنی آکلادم. هر کس بودیانی اعتناق وقبول ایده‌بیلیر.

قرآنك بر آیتی بوادعامی قولایلقله اثبات ایدر. اوده (لمن الملك الیوم لله الواحد القهار) آیتی‌درکه. حق ملکیتی یالکز خالقه، جناب حقه حصر ایدیيور. اسلامیتك حقوق فقهیه وشرعیه‌سی تدقیق اولندقده، حق ملکیت جداً ساده وبسیط برشی تشکیل ایدر. بوندن مقصد متغلبه ومتنفذه‌نك تغلب ونفوذینی یوق ایتمکدن عبارتدرکه، خلق آره‌سنده طبیعی برمساوات حقوقیه ایجاد ایتمك فکریدر.

دین مسیح ایله آناره پیرواولان حکومات نصرانیه‌نك دستورمشی وحرکتلری طبان طبانه اسلامیته مخالف اولوب، الیوم اوروپاده، تغلب سایه‌سنده، پك عالی القابی حائز نیجه متغلب ومتنفذلر واردرکه، هربری محتشم سرایلره، واسع مالکانه‌لره مالك بولنمقده وزواللی فقرایی کندی تنظیم ایتدکلری قانون استبدادی آلتنده ازمکده‌درلر.

هیچ بردین، فقرانك، اغنیایه قارشو حقوقنی اسلامیت قدر تأمین ایتمه‌مشدر. رهبانك تلقینات بدخواهانه‌لری نتیجه‌سی اوله‌رق بوآنه قدر مسلمانلق، خرستیانلق نظرنده پك فنا طانتدیرلمشدر. بو حاله تأسف ایتمه‌مك الدن کلمز، اسلامیتك معالیاتی خرستیانلرك نظرنده مستور ومجهول قالمش و بوکا الك زیاده یاردم ایدنلر ایسه مرائی راهبلر اولمشلردر.

راهبلر اسلامیت حقنده برطاقیم افترا واسنادانده بولنیورلرکه، جمله‌سی واهی افترالردن عبارتدر.

اسنادات واقعه شونلردر :

۱ اسلامیت عمومی بردین دکلدر.
۲ قابل حسابدر
۳ اخلاق اساسلره غیر مالکدر.
٤ وجدان اوزرنده هیچ بر اثر وجوده کتیرمز.
٥ باشلیجه، تصوف وفلسفه‌دن نقصاندر.
٦ چوق انکار وتصدیقه مالك تردد لی بردیانتدر.

خرستیانلغك بوتون نواقصی قرآنله اکمال وپیرولرینه پك چوق ایکی ومفید شیلری اوکره‌تن اسلامیت مسیحیته قارشو پك یکی ومجدد بردین شکلنی آلمش ومسیحیتك مکمل ومتممی‌در دنیله بیلیر. قرآنك بالجمله اوامر ونواهیسی، عقل وطبیعتك قبول ایده‌جکی شیلردر. عصر حاضره کوره اشتراکی بردین اولدیغی، آیاتندن وپیروانك حرکات وسکناتندن اکلاشیلیرکه، عمومی بردیانت اولمق ماهیتنی حائزدر، چونکه عمومك حقنی احکامیله محافظه وتحدید ایتمشدر.

اسلامیت حسی اولدیرمز، بالعکس حسیات علمیه ونجیبه‌نك نشوونماسنی کافلدر. بوبابده قرآنده‌کی بیکلرجه آیات، مفتریلرك افترالرینی پك کوزل اثبات ایلر. اسلامیت، تجارت، دکزجیلك، حرب وحربی، تعلیم وتحصیلی، تناکح وتناسلی، یلان سویله‌مکی، طوغری شهادتده بولنمغی،

تملق ایتمه‌مکی ، الدائمامنی ، طاعات وعبـاداتی ، تصفیهٔ نفس واخلاقی ، مساوات ومؤسساتی ، عدالتی ، حریتی وهردرلو اخلاق فاضله‌یی اکتسابه امردر . هانکی دیانت ، بر پادشاهی خلع ایده‌بیلیر ؟ هانکی دین بیوکله کوچوکك عدالت نظرنده متساوی‌الحقوق اولدیغنی امر ایدر ؟ هانکی دین اسلامیت قدر انفاق وخیراتی امر ایدر ؟ اسلامیت هانکی فنابر خلق وعادتی توصیه ایتمشدر ؟ کوسترلسون . پیغمبرك . خلفانك ترجمهٔ حاللری اوقونسون . اوزمان مسلمانلقله ، مسلمانلر قدر محترم بر دین وامت اولمدیغی درحال تصدیق ایدیلیر .

بناءً علیه اسلامیت سراسر اخلاقیاتله مالی ومشحوندر . اسلامیت اخلاقك مربیٔ حقیقیسیدر . قرآنك بالجمله اساساتی اخلاقیات تشکیل ایدییور . دنیله‌بیلیرکه ، اسلامیت اخلاقیاتدن عبارتدر . قرآنده‌کی (انك لعلی خلق عظیم) آیتی پیغمبر اسلامك تقدیر وتبجیلی حقنده نازل اولمشدرکه ، بوتون توراة وانجیلده موسی وعیسی ایچون بویله بر تقدیرنامه یوقدر .

وجدان اوزرنده اسلامیت قدر اثر بوراقان وحساس اولان بر دین بولنمز . (الله نور السموات والارض مثل نوره الخ) ، (السارق والسارقة فاقطعوا ایدیهما) ، (واذاحییتم بتحیة فحیوا بأحسن منها اوردوها) ، (فاعدل . . .) ، (فآت ذی‌القربی حقه) ، (ما انت الا بشر . . .) ، (ما انزلنا علیك الفرقان لتشقی) ، (یغفر الله لمن یشاء) ، (اما السائل فلاتنهر) ، (الا لعنة الله علی الکاذبین) ، (لعنة الله علی الظالمین) کبی آیات قرآنیه اسلامیتك اخلاق ووجدان اوزرنده پك بیوك مؤثر وعامل اولدیغنی کوسترمکده‌در .

اسلامیت باشدن باشه سیاست ، تصوف ، فلسفه‌دن عبارتدرکه ، بونك عکسنی ادعا ایدنلر حقیقتی اورتمك ایسته‌یورلر . تاریخ اسلام پیغمبرك غزوه‌لرده‌کی محارباتی ، مهاجرین وانصار بیننده‌کی تألیف قلوبی ، قبائل وطوائف آراسنده‌کی حرب وغوغانك نه صورتله ابطال ایدلدیکنی ، اصول مشورتله خلیفه‌نك انتخاب وتعیینی ، شورانك برامر متبع بولندیغنی ، برنجی وایکنجی خلیفه‌نك عدالت وسیاسته‌کی تجربه وعلملریله زمانلرنده‌کی فتوحاتی ، ایرانك ، سوریه وبیت‌المقدسك ، مصرك ، عراقك نه یولده اسلام النه کچدیکنی ، معاویه‌نك عمر بن العاصك دهالرینی ، خلفای بنی عباسك علم وفضیلته اولان رعایتلرینی ، دها میلیونلرجه فضائل اسلامیه‌یی حاکیدرکه ، پك آز خرستیان بو حقایقه واقفدر .

اسلامیت اکر بونجه اساسات معتبره‌یه مالك بر دیانت اولمسیدی ، فرانسه وانکلتره‌نك مستعمراتنی تشکیل ایدن ، سودان ، چادکولی ، قاده‌ی وسائر افریقاده بوقدر سرعتله انتشار ایله ، میسیونرلرك مساعیلرینی ابطال ایتمزدی . خرستیانلقده اسلامیت قدر مزایا بولنسه‌یدی هیچ اولمزسه ، اوده اسلامیت قدر انتشار ایدردی .

خرستیانلغك انتشاری اغورنده بو آنه‌قدر صرف ایدیلن مساعی ، نقد تشبثات ، اسلامیت ایچون اولسه‌یدی ، ظن ایدرمکه ، یریوزنده برتك غیر مسلم قالمازدی . تجربه نتیجه‌سنده خرستیانلقده اولمیان شیلر ، اسلامیتده موجوددرکه ، جریان وسرایتنه هیچ برشی مانع اوله‌مز .

اسلامیتده فداکارلق مسئله‌سی واردرکه ، هیچ بر دینده یوقدر . مال ونفس ایله ایجابنده دیانتنه قارشو فداکارلقده بولنمق کیفیتی اسلامیتك پك متین بر دین اولدیغنی تأیید واثبات ایلمشدر .

تعدد زوجات ، نهی مناهی ومنکر ، نهی الکئول ، حقوق زوج وزوجه ، طلاق ، نشر علوم وفنونه دائر اوامر قرآنی ، اویله ثابت ولایتزلزل بر پروغرامدرکه ، میسیونرلرله رهبانك هر سفسطه‌سنی ابطاله کافیدر . بوتون معناسیله اسلامیت نجاح وفلاحی ملزم بر دیندر .

مسلمانلرده عین زمانده خرستیانلر قدر عصبیت یوقدر . اوروپانك ایی شیلرینی آلوب مملکتلرنده تطبیق ایدییورلر . هندستانده ، جاواده ، ممالك عثمانیه‌ده ، مصرده آفریقاده بولنان مسلمانلر ، اوروپا طرزنده غایت کوزل مکاتب ، خسته‌خانه‌لر ، دارالصناعه‌لر وآنك کبی نافع علوم وفنونی ، صنایعی انتخاب وتعقیب ایلیورلر . اوروپانك ، خرستیانلغك ایی شیلرینی مدح وثنا ایتمکده‌درلر .

الك صوك برسوز اولمق اوزره (انما المؤمنون اخوة) آیتنی انظاره عرض ایتمکله اکتفا ایدییورم . هانکی دیانتده بوقدر اخوت اساساتی واردر ؟ خرستیانلق ، پیراوانته تمامیله آیریلق ، غیریلغی اوکرتمکدن بشقه برشی یاپامامشدر . میلیونلرجه فقیر اولسه ، جان چکشدیرسه ، اوروپا اغنیاسنك نظر رأفت ومرحمتنی جلب ایتمز . بوقدر حساس اولان بر دیانته آرتق طعن وتشنیع ایتمکدن ، اخلاق نامنه خرستیانلرله رهبانلرینی منع ایدرم .

بالنتیجه دیه‌بیلیرمکه ، عالم نصرانیت ، بو آنه‌قدر اسلامیتك غوامضندن ، حقایقندن جاهل قالمش وبردرلو کنهنه نفوذ نظر ایتمه‌مشدر . اسلامیتی قرآندن ؛ تاریخ سلامدن سیر نبویه‌دن اوکرنملی یزده آندن صوکره بردیه‌جکمز قالیرسه دیملی‌یز . یوقسه سلمه السلام درتیوز میلیون تبعه‌یه مالك عظیم ومحترم بر دیانته قارشو لافله حرمتسزلکده بولنمق حق پرست وحرمشرب ومنصف ملتلره یاقیشماز . . . »

*
* *

(سبیل النجاة)

محترم پروفسور مونته‌یی بیانات حقکویانه‌سندن طولایی صمیم قلبمزدن تبریك ، وبو مقاله‌یی خواجه افندیلرمزه بر ایکی کره اوقومغی خالصانه توصیه ایدرز . الله جمله‌یی اصلاح ایتسون دیمکدن بشقه بزه برشی دوشمز .

مکاتیب

ژاپونیا مخابر مخصوصمزدن :

توکیوده عمومی سرکی

افرنجی مارتك یکرمیسنده کشاد اولنان دور حاضر ؛ (تایشو) سرکیسی بر قاچ وقتدن برو بتون وسطی ژاپونیا عالمنی توکیویه جذب ایتمکده‌در . هر کون بیکلرله یوجیلر خصوصی سیاح ترنلریله توکیویه

شتاب ایتمکده ووطنلرینك ترقیات حاضره‌سیله عین الیقین کسب الفت ایتمك ایچون (اوه‌نوا) پارقنده ، برقاچ میل مربعی اراضی اشغال ایدن وآوروپا مرکزلرنده برقاچ سنه‌لر چالیشه‌رق وجوده کتیریلن بیوك سرکیلره بیله رقابت ایده‌جك درجه‌ده مکمل صورتده تأسیس اولنان سرکی‌یی کورمکه قوشمقده‌درلر .

ژاپونیا ملتنده دائما کوزه چارپمقده اولان تجدده وترقی‌یه طوغری اولان دائمی هوس ، بو سرکی زوارینی نظر تدقیقدن کچیریر ایسه‌ك ، پك آچیق ظاهر اولمقده‌در. خصوصاً زراعت وفلاحت شعبه‌سنی زیارت ایدن ساده دل وصاف سیمالی کویلی‌ده جدیت ، هر براوفاق شیلره قدر ویردکلری اهمیت شبهه‌سز هربر اجنبی نك خصوصاً برعثمانلی‌نك نظر دقتنی جلب ایده‌جکندن امینم .

نیسانك ایکنجی کونی صباحدن اقشامه قدر سرکی‌یی سیره حصر وقت ایتدم . فنون صناعیه‌دن هیچ بریسنك متخصصی اولمدیغمدن اکثریتله نظر دقتمی زوارك سیما وحرکاتی جلب ایتمکده ایدی . خصوصاً فلاحت شعبه‌سنی زیارت ایتدیکم زمان بر علم روح مدقق کبی زوارك احوال روحیه‌سنه دقت ایدییوردم . سرکی‌نك ، فلاحت شعبه‌سی پاویونینك قپوسی آغزنده‌کی پرنج محصولاتی قسمنده طوپلانان کویلیلرك عدسه‌لره مراجعت ایده‌رك پرنج محصولاتنی ، فاصولیه تخملرینی ، بغدای ، اوت وصمانلری تدقیق ایدیشلری ، صوکرا قوپونلرندن چیقاردقلری کیرلی دفترجکلره قیدده بولونملری ؛ بعضلرینك مواد مشهره‌یه عائد استاتیستیق لوحه‌لرینی هیچ بر کلمه‌سنی قاچیرمه‌دن دفترلرینه نقل ایدیشلری ، بر باشاق قارشوسنده ساعتلرجه توقف ایتمه‌لری ، بر کیمیوی کوبره‌یی واوسایه‌ده حاصل اولان انواع محصوللری ایمره‌نه‌ایمره‌نه سیرایدیشلری، ارقداشلری ایله مداوله افکارده بولونمه‌لری بنی اوقدر درین بردوشونجه‌یه طالدیرمشدی‌که ، همان دفتریمی آلوب خاطراتمی آننده قیدایتمکه شتاب ایتدم .

بوشعبه‌دن چیقوب‌ده مستملکات شعبه‌سنه کیتدیکم زمان کندیمی مأمورین ودارالفنون طلبه‌سی میاننده بولدم . خصوصاً (فورموزا) جزیره‌سی قسمنده توتون محصولاتنی تدقیق ایتمکده اولان تجارت‌مکتبی طلبه‌سی، شکر محصولاتنی تدقیق‌ایتمکده اولان کیمیا کرلرمکتبی طلبه‌سی معلملری‌ایله‌برابرهر برکوچك نمونه‌قارشیسنده توقف‌ایده‌رك هرنمونه‌نك حال‌حاضری، ماضیسی ، واستقبالده‌مأمول ترقیاتی‌حقنده اوزون‌معلومات استحصال ایتمکده ؛ حتی بعض پارچه‌لری کیمیا شعبه‌سینه قدرکوتوروب تحلیل بیله ایتدیرمکده ایدیلر .

پهداغوژی شعبه‌سینه کیتدیکم زمان اوراده‌ده یوزلرجه دارالمعلمین طلبه‌سنه ، کنج معلملر قافله‌سنه تصادف ایدییوردم . بونلرده کندی اختصاصلرینه عائد تشهیر اولونمش اشیایی بتون جدیتلریله تدقیق‌ایتمکده، سائربیکلرجه زوار ایله هیچ علاقه‌دار دکلمش کبی دیکله‌مکده، اوقومقده، دوشونمکده ، مداوله افکار ایتمکده ایدیلر .

بوتون بو حاللری حیرت وغبطه ایله سیر ایدییوردم ، کندیمی ، وطنمی‌دوشونیوردم . بزده‌کی لاابالیلکی ، اوردم دویمازلغی ، استفاده کلمه‌سنك معناسندن بیخبرلکمزی کوزم اوکنده تجسم ایتدیردکجه‌تویلرم اورپوریبور ایدی .

صنایع شعبه‌سنه کلدیکم زمان بوسبوتون حیرتلر ایچنده قالدم . ابتدائی‌مکتبی‌نك ۸ ـ ۱۰ یاشنده‌کی‌چوجقلری ، باصیق‌بوواریاق‌یوزلی صاری رنکلی ، مستقبلك جنرال (نوغی) سی ، پرنس (ایتو) سی اولمایه احضار اولنان بو مینی مینی ژاپونلر کیمی صودکیر منی ، کیمی دهابیلمم‌نه‌یی‌تدقیق ایله‌مشغول ومعلملرینك ایضاحاتنی‌بتون‌قولاق کسیله‌رك دیکله‌مکده ایدیلر .

« برملتك استقبالنی اقتصادی استعدادی وجوده کتیریر دیرلر . بوسوز سرکینك وسطنده وغایت‌واسع کول‌ساحلنه کلدیکم زمان خاطریمه کلدی . کول او قدر تزیین اونونمش او قدر تصنیع اولونمش ایدیکه بوندن ۳ ـ ٤ آی اقدم کولی کورن آدم شمدی آنی طانیامازایدی. خصوصاً کونشك غروبیله کولك اطرافنده‌کی محتشم سرکی پاویونلری الکتریق لامبالری آراسنده علولنمکه باشلاینجه کول‌اوزرنده انعکاس‌ایدن میلیونلرجه شعله‌لر بو ملتك استقباله طوغری ناصل بر آیدین یولدن کیتمکه حاضرلاندیغنی کوسترمکده‌ایدی . کول ساحلنده‌کی اوزون‌عمومی صندالیه‌لردن برینه اوتوروب « بز نه ایچون بونلری یاپامیورز » بزه‌کیم حائل اولیور ؟ نه کبی موانع بزی بویله ترقیاتدن منع ایدییور ! دیه دوشونیوردم. خاطریمه‌دور سابقك تاریخی ، قاپیتولاسیونلر، آوروپانك رقابتی کبی متنوع سببلر کلدی . هر برینی بربر تدقیق ایتدم ، هیچ بریسنك اساسلی برمانع اولابیله‌جکنه حکم ایده‌مدم . دیمك‌که یالکز بر سبب قالیوردی . اوده بزده‌کی وطن پرورلك کلمه‌سینك آکلاشیله‌مامش اولماسی ایدی . . . .

چونکه ژاپونیا بو سرکی‌یی وطنپرورلك حسیاتنك تأثیری ایله ، او حسك تشویقی ایله ، اوبوجه طوپغو عشقنه یاپیوردی ، آنی هر وسیله ایله تقویه وترصین ایتمك آرزوسیله چیرپینیوردی .

سرکیده‌تشهیر اولنان اشیایی، ابنیهٔ محتشمه‌یی‌ده قارئین کرامه‌تعریف ایتمك خصوصنده‌ده معلومات ویرمك ایستردم ؛ فقط بویله بر مشهر عمومی‌یی توصیف ایچون کلمه بولمقده‌کی عجزیمی حس ایده‌رك ، آنی وجوده کتیرن دهات صنعتك اقتدارینه حیرتمی کتم ایده‌میه‌رك یالکز اك واسع صورتده تشهیر اولنان شعباتی تعداد ایتمکله کفایت‌ایده‌جکم.

۱ نجی شعبه : تعلیم وتربیه شعبه‌سی . — تعلیم عمومی ، تعلیم ابتدائی ، تالی تعلیم ، تالی فنون متنوعه مکاتبی ، حفظ صحت ، تربیهٔ بدنیه ، مکتب بنالری ، لوازم (کتابلر ، خریطه‌لر ، مودللر ، کتبخانه‌لر ، اطفاله مخصوص‌مطبوعات وسائره) اقسامنه تفریق‌اولونمش‌وغایت واسع ایکی بنایی اشغال ایتمکده ایدی .

۲ نجی شعبه : صنایع نفیسه شعبه‌سی . — ژاپون اصول ترسیمی، حسن خط ، هیکل تراش لق ، معمارلق ، معدن وآغاجدن معمول

قبارتمه وموزائق اشیای نفیسه . آوروپا اصول ترسیمی ، لوازم ترسیم اقسامنه تفریق اولونمشدی .

۳ نجی شعبه : زراعت وفلاحت شعبه‌سی . — سبزه ، میوه ، اوت ، صمان ، صماندن معمول اشیا ، توتون محصولاتی ومعمولاتی قونسروه جیلك ، یاغجیلق ، شکرجیلك ، مواد غدائیه ، اروا واسقا ، تخملر ، ایپکچیلك ، ایپك ایپجیلکی ، طاووقچیلق ، اصلاح اجناس حیوانات ، زراعت وفلاحته مخصوص آلات ، مزرعه‌لرك بوجکلردن ، خسته‌لقلردن وهوادن وقایه‌سی ایچون استعمالی مقبول آلات ومواد ، کوبره انواعی ، حفظ صحت حیوانات واستاتیستیق اقسامندن عبارت ایدی .

٤ نجی شعبه : اورمانجیلق شعبه‌سی ؟ . — اورمان اداره‌سی اصول اداره ، تقسیمات ، اورمانجیلر جمعیتنك ایستاتستیقی معلومات لیسته‌لری ، نمونه‌لری . اورمان اداره‌سنك موزه‌سی) ، اورمانلرك طرز حمایه وتطهیری ، اورمان کسمك ایچون مستعمل اصول وآلات ؛ نقلیات ؛ معمولات ؛ محصولات ؛ رنکلی آغاجلرك منافعی ، مواد معماریه ؛ پامبوق آغاجی (اك مکمل بر شعبه‌در) ؛ آوجیلق (آوجیلق ایچون استعمال اولنان آلات ، غدا ، طرز حمایه وحیوانات) . اقسامندن مرکب اولوب سرکینك اك مکمل واك واسع شعباتندن بریدر .

٥ نجی شعبه : بالقجیلق شعبه‌سیدر . — بالق آوجیلغی (آلات سفائن ، غدا ، دکز محصولاتی) محصولات بحریه اعمالاتخانه‌لری (بالق توزلامق ، قونسروه ، یاغ اخراجی ، جلاتین استحصالی ، اینجی ، مرجان وسائره معمولاتی) ، توزجیلق ، بالقجیلق حقنده رسائل ومعلومات استاتستیقیه وبالقجیلق حقنده قونفرانس صالونی اقسامنه تفریق اولونمشدر .

٦ نجی شعبه : مأکولات ومشروبات شعبه‌سی . — قهوه ، چای ، مسکرات ، معدن صولری ، سیرکه وانواعی ، چیچکلر ومستحصلاتی ، اکمك وبغدای وسائر اونلر ؛ شکر ، پاتاتس شکری ، شکرلمه‌جیلك وطاتلیلر ؛ ات ، یاغ وسائره ؛ حیوانات ؛ مطبخ وادواتی ؛ یمکلرك حسن محافظه‌سی ولوازمی اقسامنه آیرلمشدر .

۷ نجی شعبه معدن شعبه‌سیدر . — معدنك اصول استحصالی ، ژاپونیاده موجود معادن ، دمیر وقلای اعمالاتی ، طاش کوری ؛ نفت وغاز محصولاتی ، غرافیت ، سولفور ، فوسفات وآسفالت معمولاتی ، معادن متنوعه اعمالاتی ، معدنجیلکه عائد آلات استاتستیق ومجسم مناظر (بو قسمده موجود اشیای نادره خصوصاً شایان دقتدر .)

۸ نجی شعبه کیمیا شعبه‌سیدر . — کیمیای عمومی ، قالی ، آسید وسائره ؛ کبریت ، کوکورد ؛ غازلرك انواع اصول استحصال واستعمالی ، کافور وکافور یاغی واصول اعمال واستحصالی ، تنکه وانواعی واصول اعمالی ، انواع یاغلر وبویالر واصول اعمالی ؛ صابون وموم ؛ کاغد ، لاستیك ولاستیك اشیا وسائر اقسامه تفریق اولونمشدر .

۹ نجی شعبه بویاجیلق ونسج شعبه‌سیدر . — ایپك منسوجاتی واصول نسج وآلات . پاموق نسجی ، ایپك وپاموق فابریقه‌لری آغاج - پاموق - ایپك مخلوطی منسوجات ؛ کتان ومخلوط منسوجات ، بویانمش منسوجات وبویالرك انواع واصول استعماللری . ایپ (بو شعبه‌نك اك واسع اقسامندن بریدر) ، ایشلمه‌جیلك ، یازمه‌جیلق ، البسه ترزیلك ، چماشیرجیلق ، چورابجیلق ؛ قولالی معمولات ، یاتاق ، اوتوجیلق وطرز استعمال ؛ لکه‌جیلك اقسامنه تفریق وتقسیم اولونمشدر .

۱۰ نجی شعبه : صنایع شعبه‌سیدر . — دمیرجیلك ، بچاقجیلق ، کاغدجیلق وکاغد ؛ دری ، کوسله وتقلیدلری ، طاش ، آغاج ، پامبوق جام ، کمیك وسائر مزینات صناعیه ، ژاپونلاق بویاسی واصول استحصالی ، قوبومجیلق ، کاغددن شمسیه‌جیلك ، فنارجیلق ، لوحه‌جیلق . اویونجاقجیلق اقسامندن عبارتدر .

۱۱ نجی شعبه : معماری مفروشات شعبه‌سیدر . — بنالرك خریطه‌لری ، مودللری واقسامی ، یانغین وحرکت ارضدن غیر متأثر بنالر وآنلرك انشاسنده مستعمل مواد ؛ اصول تفریش ومواد مستعمله ؛ پارکه ، موزائیق ، جام وسائره ؛ طاش ، کره‌میت ، صنعی طاش کیرجك انواعی واعمالی ، کاغد لوازم ؛ طاوان واصول بناسی ؛ طام ؛ تنویرات ؛ حفظ صحته موافق ابنیه ولوازم باغچه وحولی تزییناتی وعرصه تقسیماتی ، آخور وسائره . مراسم وعیدلرده قوللانیلان تزیینات ونمونه‌لری جنازه مراسمی ونمونه‌لری اقسامنه منقسمدر .

۱۲ نجی شعبه : آلات وادوات شعبه‌سیدر . — بخار وصورت استحصالنه وتاریخنه عائد نمونه‌لر ، کمیلر وزرهلیلر وایچلرنده‌کی آلات ؛ آلات الکتریقیه ؛ تلغراف ، تلفون ، (تللی وتلسز) وسائره .

۱۳ نجی شعبه مناقلات ومواصله‌سی امورینه عائد شعبه‌در . — بوراده بلده‌لرك صو ، لغم ، صوقاق ، تنویرات ، تراموای ، اوتوموبیل عربه ، پوسته ، تلغراف ، تلفون ، خسته‌خانه ، تنظیفات وسائره‌سنه عائد نمونه‌لر ، خریطه‌لر ، استاتستیق وسائره جمع اولونمشدر .

١٤ نجی شعبه : اقتصاد اجتماعی‌یه عائد جمعیتلر وآنلرك اصول اداره‌سی ؛ قواوپراتیف شرکتلر ، اصول اداره‌لری نتایجی ؛ عمله حیاتی ، عمله‌خانه‌سی (کچوك نمونه‌لری) اقتصاد صندقلری ، قادینلر وخانه حیاتی اکثریتله نمونه‌لر واستاتستیق لوحه‌لرله تشهیر اولونمشدر .

سرکینك دها بر چوق شعبه واقسامی موجود ایسه‌ده قید اولنه بیلنی بوقدردر .

الیوم سرکینك ۵۷۰۰ خدمه وبکجی ۱٫۲۵۰ الکتریق لامباسی قوللانیلمقده ؛ یومیه ۱۵ الی ۲۰ بیك راده‌سنده زائر کلمکده‌در . (تعطیل کونلری ٤۰ بیکه قدر تزاید ایتمکده‌در .)

جغرافی قسمنك ملایولی وفورموزلی اهالی ایچون بر کوچك کوی بنا اولونمش وملایونك بر کوشه‌سندن یاخود فورموزانك بر طاغندن هیچ بر فرقسز درجه‌ده اعمال اولونمش محال مخصوصه واردر واوراده طرز معیشتلری پك کوزل کوسترلمکده‌در . کذلك تلسز تلفون ایله سرکینك دوائری بیننده قونوشمق‌ده ممکندر .

توکیو احمد منیر

بیروت مکتوبلری :

معارف

٧

دارالعلوم :

اولا ، کچن مکتوبمده «کلیهٔ عثمانیه اسلامیه» حقنده سویله‌دکلرمه بر ذیل ـ زینده ومسعود اولق اوزره علاوه ایده‌یم : الحمدلله آرتیق ایشنی بك أیی بیلمکه باشلایان‌سوکیلی‌حکومت ؛ بیروت واحهٔ عرفاننده اسلام تشبث شخصی‌سنك یکانه نخل معمری اولان بومؤسسه‌یه سنوی بیك ایکی‌یوز لیرا تخصیص ایتمش . سیف وقلم عثمانی‌نك حامئ سامیسی انور پاشا حضرتلری ده درت‌یوز لیرا تبرع بویورمشلر . کلیه‌نك غیور رئیسی الشیخ احمد عباس الازهری حضرتلرینك‌دارالخلافه‌ده اجرا ایتدیکی بر جولان علمی مولودی اولان بوخیرلی خبری ، محلی‌مطبوعات امتنان ایله وردی بوموفقیت ، فی‌الواقع ، بیروت معارف عثمانیهٔ اسلامیه‌سی‌ایچون دیوانه دکاسه بیله ، مستقبانه وعلیانه برآدیمدر.

بنم آکلادیغمه کوره «کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه» ، حکومتك مراقبه وحمایه کوزلرینه محتاج بر مؤسسه‌در . بو ایکی نظری باریشدیردیغی کبی ، اونلره‌برده نوزاد بر وخیر قازاندیراجق اولان وسیله ایسه ، ایشته شیمدی حکومتك پك اعلا قاورایا بیلدیکی وضع ابوت ، پك اعلا کوستره‌بیلدیکی روی عاطفتدر . چونکه ینه هرکسله برابر بنمده آکلادیغمه کوره دولت وسطوت ؛ فتح قلوب ، سدوبند عیوب ، برآزده‌عفوذنوب دیمکدر. باخصوص ، باخصوص .. علم ؛ اونك الك أمین وناموسکار زیر دستانندندر . اویله‌که متبوع اولمق ایسته‌ینلر ؛ دائما اونك تابع وخادم دلبسته‌سی اولمق ضرورتنی حس ایتمشلردر.

«کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه» نك بوطاتلی بحثی باکا شونی‌ده سویلتمك ایسته‌یور . صوك چاره‌سی طوغری‌یی سویله‌مکده قالمش اولان برملتز حقیقتلرله صارماش طولاش اولالم ، قورقمایالم . «کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه» صوك کونلرده خاطرهٔ تأسیسنی احیا املیله بر احتفال یاپدی بر طرفدن مکتب موسیقه‌سی ترنم ایده‌جك ، دیکر طرفدن طلبه ،ادمانلرییاپاجق ادمان اویونلری اوینایاجقدی. صوکنده قازانان طاقملره مکافات توزیع ایدیله‌جکدی « بنده مدعو بولونیوردم . موفقیت وشطارتله تطبیق ایدلمکده اولان پروغرام ؛ بر طرفدن کوکلی نورلاندیررکن اوبرطرفدن بوتون بو ایشلرك باشی اولان محترم شیخ عباس ك بویوك صاریغنی ، اونك آلتنده‌کی باشنی ، بویوك صبرینی ، بویوك وقارینی سوزیوردم : تام بر زی عالمانه ، وقور وکنیش ، خطوط عزم وفطانت ایله سوسلو بر سیمای بهیج ، یوکسك بر جبهه ، مستقیم بر طور وبوتون بو ظواهر باکیزه‌نك آلتنده سنه‌لرك تکشیف ایتدیکی خاطرات جد وهمتك رهبرئ منوری ایله پك‌موزون ومستقیم ضربان ایتدیکنده شبهه ایتمك جائز اولمایان بر قلب طاهر . . . ایشته بوعالی ، هیجان‌استغراق‌ایله تماشا باکا کله‌لرله طارتیلامایاجق برخظ‌قازاندیردی . صوکرا پردوشونجه ، برتحسس ، برتذکر . . .

همان هرکون اوکندن کچدیکم بومؤسسه ، نظر دقتی اوزرینه جلب ایتمك ایچون بندن چوق زمان ایسته‌مه‌دی، بر مدت ، اونکله بویله یالکز حواسك وساطتنی کافی کوره‌رك مشغول اولدم . هرکچدکجه کاه کوزمی ، کاه قولاغمی اونکله اویالامق ، باکا پك طاتلی کلیور ، یورغونلغمی تعدیل ایدیبوردی . نهایت‌خارجی تفحصات‌حد کفایه‌یی بولمشدی ؛ حواسمدن بر ایکیسنی طولدیروب طاشیران بومساعی خانهٔ عرفانی یاقندن کورمك ، سائقلریله طانیشمق زمانی کلشدی . برکون آرتیق باشمله معارفه‌سی بك‌ده آز اولمایان دارالعلوم‌قاپوسندن ایچری کیریوردم . اساساً اوراده کوره‌جکم برایکی شخصیت عامله ، بنجه آز چوق طانمش ایدی . اونلر ؛ هندلی قارده‌شلر ، محمد عبدالجبار خیری محمد عبدالستار خیری افندیلر ایدی . بو ایکی اسمك نهایتنده برده م . ع M A اشارتی‌واردرکه انکلتره‌ده مراتب علمیه‌یی افاده ایدن (M · a ; b · a ; f · a) درجه‌لرینك اوچونجیسی‌در . سیاسی ؛ مبشر سمی وذکا اولان محمد عبدالجبار خیری افندی ایله اوزون اوزادی‌یه کوروشدك . باکا اختصار دکل ، ایجاز طریقیله آکلاندیغنی آکلادیغم ترجمهٔ حالی ، اوقدر طاتلی ومراقلی منقبه‌لر ایله مطرزکه انسان ، اونلری دیکارکن وقتنی پك مفید برمشغله‌نك دام تسخیرینه قاپدیردیغنی درحال آکلاییوریبور . محترم مدیر افندی ، بکا هندستاندن چیقمالرندن طوتارق ، بیروت آمریقان کلیه‌سنده اکال تحصیل ایتمه‌لرینه قدر سلسلهٔ حیاتنی تشکیل‌ایدن حلقات نشاط واضطرابی برربرر فك ایتدی ؛ بنی پك خوشلاندیردی . بوتون‌بونلری بوراده‌تکرار ایتمه‌یه لزوم واردر ، نه‌ده‌زمان . بز حاله کله‌لم : عبدالجبار افندی ؛ لطف ایتدی ، برر برر درس خانه‌لری طولاشدیردی ، درسلری‌دیکله‌ندی : علوم‌دینیه ، قرائت‌عربیه ، تاریخ‌عثمانی .. اوقونیوردی . تاریخ عثمانی‌ده بر آز توقف ایده‌لم : معلم افندی ، عربجه سؤاللر ایرادینه باشلادی . طلبه ؛ دیلنك‌دوندیکی ، علمنك ایردیکی قدر جوابلر ویریبوردی‌عثمانلی‌تاریخنك وغالبا دیکرفنلرك لسان‌تدریسنه کلنجه : انکلیزجه‌در. فی‌الواقع ، مکتب ، انکلیزجه‌یی پك ایی اوکرندیکی ایچون ، بونتیجه ، بر امر واقع اولمشدر . عربجه طوروردکن انکلیزجه عثمانلی ـ تاریخی ـ فنون نه ایسه ـ اوقوتمانك معناسنی داها ایسته‌دیکم کبی بنده آکلایامادم . دارالعلوم ، مدیر افندیدن آکلادیغمه کوره شمدیلك اون بر ـ اون‌ایکی سنه‌لك ، تقریباً اعدادی درجه‌سنده برمکتب . غایه‌سی ایسه « جامعه » (دالفنون) مرتبه‌سنه‌ایریشمکدر. ناصل‌که بوسنه « دارالمبشرین الاسلامیه » و « دارالمعلمین » نامیله ایکی شعبه کشادینه‌بلته‌نلشدیر ـ رسم افتتاح جلوس همایون یوم مبرورنده اجرا اولوندی . قولدن فعله کچمه‌نك پك فضله اوزامامامسی تمنی اولونور . عبدالجبار افندی ، بو ایکی شعبه حقنده باکا ایجه شیلر آکلاتدی . مقصدی ، غایه‌یی ، پروغراملری ، اصول مساعی‌یی برر برر سویله‌دی ، یازدیردی پك کوزل . همان الله توفیق احسان بویوره . مکتبك حال حاضرنده عربجه ، برنجی سنه‌دن ، تورکجه‌اوچونجی سنه‌دن ، انکلیزجه آلتنجی سنه‌دن باشلایورمش . انکلیزجه تاریخ عثمانی تقریرلرنی دیکله‌ین وآکلایان افندیلرك ، تورکجه آکلامامالری ، عربجه‌یی‌ده ـ بر معتاد ـ درست سویله‌یه‌مه‌مه‌لری ؛ غیرتك بلا تفریق جنس وماهیت نه‌قدر مفتون وحیر انکار اولورسه‌م اولایم ، بنی ینه شاشیرتدی . متمدن لسانلر ، بزم بوکون صو اکمك قبیلندن حوایج ضروریه‌مز صیراسنه کچمش ایسه‌ده کندی لسانلرمزی اهمال ایتمه‌مكده برضرورت حالنه کلدیکنی ! ادعا ایده‌جك درجه‌ده کندمزدن‌کچدیکمزی حوصله‌م آلمایور . بیانامهٔ سنوی‌سنك مقصد قسمنده : « . . . وتبث فیهم روح الخدمة العمومیه بصدق النیة وحسن الارادة المؤسسة علی مبادئ الاسلام الابدیة وبان مدنیة وترقی قواهم الروحیه والعقلیة وتزودهم من المعارف الفنیة . . . . فیکون مقصد وغایة دارالعلوم احسن معهد علمی اسلامی مرکزی‌شاملاً لترقی الجسد والعقل والروح وتکون طلبتها المتخرجون مصبوغة بصبغة‌الله ومن احسن من‌الله صبغة وحاملة ودیعة‌الله للتبلیغ الی کافة الناس لکی تشرق الارض بنورالحق وتکون الحیاة کاملة بعونه تعالی وتوفیقه آمین . » دیه‌ین بر مؤسسه دین مسلمان کوکللری ، باشقه شیلر بکلر .

ینه سنوی بیانامه‌یه کوره « دالعلوم » ك حامئ معظمی ؛ دائمی وابدی‌ئ ، امیرالمؤمنین خلیفهٔ جلالت پناه افندمز حضرتلریدر . شیخ‌الاسلام افندی حضرتلری‌ده معاونی‌در . والی بك افندی ، رئیس فخریسی ؛ اسملری برر برر صاییلان بعض ذوات مهمه وارکان‌ده فخری اعضاسی‌درلر .

غزته‌لرده اوقودوغمه ومکتب مدیر غیورینك‌ده تأیید ایتدیکنه کوره حکومتجه سنوی آلتی یوز لیرالق قیمتدار بر معاونت درعهده ایدلمش . بونکله پك چوق شیلر یاپیلابیلیر . هر شی‌دن اول ، « نعمت ، کلفت مقابلنده اولدوغندن » مدرسه‌نك حقیق مقصد وغایه‌سی تعین ایدر. ثانیاً « جامعه » (دارالفنون) یه طوغرو یورونمکه باشلانیر ، بوسنه رسم کشاد قوایسی یاپیلان شعبه‌لر ، تحقق ایدر . یوقاروده کلیهٔ عثمانیهٔ اسلامیه‌دن بحث ایدرکن سویله‌دیکم کبی بویله فی سبیل‌العلم والتعارف صرف ایدیلن پاره‌لر وهمتلر ؛ پك

مشكوردر . حكومت ، حكمت ايله مشترك يوروروكى بوصورتله عامه‌يه اثبات ايتمش اولويور . يالكز نعمت ديدهٔ ملت ودولت اولانلره دائما انسانى آجيق آنله حساب ويرمكه آماده‌ايدن بر ورزش پاك وحسن ايله چاليشمق ، منعملره‌ده ويرديكنك ثمره‌لرندن ذوق آلابيلمك وظيفه‌سى توجه ايدركه كرك حكومت وكرك دارالعلوم ايچون بوكا موفقيت پك زياده شايان تمنى‌در .

محمد عبدالجبار خيرى ومحمد عبدالستار خيرى افنديلر ؛ بيروتده «كشافلق» ك خادملرندن اولمق اوزره‌ده طانينمشلردر . مكتبده بوحياته انكشاف ويرمك ايچون چاليشمشلر . با كا (الذكرى للكشاف العثمانى ـ عثمانلى كشافنه مخطره) عنوانلى بر رساله‌جك‌ده هديه ايتديلركه شوراجقده بومناسبتله ديكر لطفلرينى‌ده ضم ايده‌رك كنديلرينه بيان شكران ايتمك ايسترم .

(بوراده «كشافلق ـ ايزجيلك» حياتى «دارالمعلمين» سايه‌سنده اويانابيله‌جك . يكنده عثمانليغك يوزينى آغارتمق ايچون مردانه چاليشديغنه شاهد بولوندوغم دارالمعلمين ؛ كشافلق حياتنده‌كى ثمرات موفقياتندن برى اولمق اوزره طرابلس شامه قدر بر يورويوش ياپدى ؛ هپمزك يوزينى كولدوردى . الله ، ملك عثمانى دارالمعلمين (ومعلملر ايله آبادان ايتسين .)

دارالعلوم مؤسسه يكنلرده بيروتك همان همان الك صفوتشعار بر مسلمان جريدهٔ يوميه‌سى ديه بيله‌جكم «رأى العام» ده ، مكتبك احوال اداريه وماليه‌سنه دائر بعض مهم سؤاللر توجيه ايديليوردى . بيانامهٔ مشغوليتدن ، زيارتلرمدن پك زياده شوق واميد قازانديغم بودار عرفانك ، مطلوبه موافق جوابلر ويرمش اولماسنى پك‌زياده تمنى ايده‌رم .

كتابندن هرحالده بر شئ اوكره‌نديكمه قائل بولوندوغم « La sy rie » محررى K . T . Khaïrallah خيرالله افندى ؛ مكتبلر بحثنده «دارالعلوم» ايچون‌ده شويله بر ايكى سطر تخصيص ايديور :

« مسلمانلرك بيرده ايجه فائده‌لى وابتدائى درجه‌سنده برمكتبلرى داها واردر : دارالفنون . (دارالعلوم ديمك‌ايسته‌يه‌جك) هندستانده مسلمانلرك عليكر aligarh قولله‌ژنده اوقودقدن صوكره اكمال تحصيل ايتمك اوزره برادرى عبدالستار ايله برابر بيروت آمريقان كليه‌سنه كلن محمد هندلى محمد عبدالجبار خيرى طرفندن ١٨٨٠ تاريخنه طوغرو (بوتاريخده بر ياكلشلق اولماسى .) تأسيس ايدلمشدر . بوذاتلر ، آنغلوساقسون anglo - saxonne اصولنه طرفداردرلر وبومؤسسه ، بو نوع داخلنده يكانه يرلى مكتبدر . »

سوزى كسمه‌دن اول دارالعلوم ايچون الك طوغرو بر يول ، الك فيضلى بر سعى ، الك صادق بر صباح استقبال و مسلمانلق عالمنده بونلر سايه‌سنده أبدى بر نام وشكران تمنى ايتمك ايسته‌رم . امت محمدك يكانه دستكيرى علمدر . مسلمانلق ؛ علم وعزت دينى اولونجه بونلردن محروم ياشايان برجماعتك اسلاميتى شبهه‌يه‌دوشمش اولاجقدن دين نامنه نشر علم وهدى ايدنلرك اءن واسلام اساسلرنى ، مسلمان جماعتلرينك حياتلرنده بر آن اول حاكم ايتمك ايچون وار قوتله چاليشمالرى ؛ لائمك لومنه ؛ جاهلك ، عالمك دعواسنده بولونانلرك نومنه باقايه‌رق همان كعبهٔ عرفانه طوغرو ايلرله‌مه‌لرى ؛ بوكون تكليفات دينيه‌نك برنجى فرض عينى‌در .

مطبوعات

اى مسلمانلر ! دينكزه صاحب اولكز !

البلاغ رفيق محترمزك باش مقاله سندن خلاصه :

اى مسلمانلر !

الله سزه اوقدر عبرت آميز شيلر كوستردى‌كه : اونلرك دهشتندن ير تيلمه‌دق ياقه ، پارچالانمدق قلب قالمادى ؛ سزه‌قارشى بن نه سويله‌يه‌بيله‌جكم‌كه ، سزك يانكزده الك صادق حديث ، اوككزده فصل خطاب واردر : اوت ، اوككزده كتاب الهى ، اراكزده حديث رسول‌الله طوريور ؛ اونلر سزه هرطوغرى‌يولى ايضاح ، بتون پرده‌لرى كشف ايتديلر ، اونلر سزك ايچون قرةالعينى ، سعادتدارينى تضمين‌ايتديلر ؛ حال بوكه سز غفلت اويقوسنه طالمش ، سرير غفلتده پويان اولوب كيديورسكز ؛ جناب‌اللهدن ، كتاب آلهيدن صوكره سز هانكى كلامه ايمان ايديورسكز ؟ . .

اى‌مسلمانلر ! جناب‌حق بتون پرده‌لرى‌قالديردى تعقيب‌ايديله‌جك يولك‌الك‌كوزلنى‌كشف وايضاح‌ايتدى ؛ بن ، قورى‌لاف‌ايله‌سزى تصديع ايتمك‌ايسته‌ميورم ؛ بلكه جناب اللهك ، حضرت رسول‌اللهك‌سزه قارشى اولان امرلرينى خاطرلاتمق ايستيورم . شونى قطعى اولارق بيليكزكه : الله ايله اونك رسولنه اطاعت ايدنلر محقق صورتده الك بيوك‌فوزونجاته مظهراولورلر : « ومن يطع‌الله ورسوله فقد فاز فوزاً‌عظيا . ـ فرقان حكيم »

بن سزه خاطرلاتمق ايستيورم ؛ وجناب حق‌ده شهادت‌ايديوركه : بن سزك ايچون امين برناصحم . « وذكرفان‌الذكرى تنفع‌المؤمنين . ـ قرآن حكيم »

اى مسلمانلر !

سز جناب حقك كتاب قديمنده‌كى : « واعتصموا بحبل‌الله‌جميعا ولاتفرقوا هپ بردن حبل‌آلهى‌يه ياپشك ، بربريكزدن آيريلمايك ... » قول جليلندن نيچون غفلت ايديورسكز ؟ سزاوقول جليلدن نه‌دن‌بوقدر اوزاق بولنيورسكز ؟ الله عشقنه سويله‌يك : سز هانكى بايراغك آلتنده اجتماع‌ايديورسكز؟ياخود هانكى‌ايپه‌صيم‌صيقى طوتينيورسكز؟ .. حال‌بوكه بوخطاب ايله مخاطب اولان سز ، اوت يالكز سزك‌نفسكزدر . سز ، جناب‌واجب‌الوجودحضرتلرينك : «ولتكن منكم‌امة‌يدعون‌الى‌الخير و يأمرون بالمعروف وينهون عن‌المنكر و اولئك هم‌المفلحون » نظم جليلندن خبردار دكلمى‌سكز ؟ . . الله عشقنه سويله‌يك : سزخيراته مسارعت‌مى‌ايديورسكز ؟ يوقسه اوندن‌منع‌ايتمه‌يه‌مى چاليشيورسكز؟ سز هانكى برمعروف ايله مؤتمرسكز ؟ (آمرديمه‌يورم) ؛ صوكره سز هانكى منكردن نهى ايديور . (انتها ايديور ديمه‌يورم) سكز ؟ .

سز عزيزذ وانتقام اولان واجب الوجودك « قاتلوا المشركين‌كافة كمايقاتلونكم‌كافة ، اذن‌للذين يقاتلون بانهم ظلمواواخرجوامن ديارهم ..!» نظم جليلندن نه‌دن اوزاق طوريورسكز ؟ . . . سويله‌يكز ! ذلت ومسكنتك فوقنده برظلم كوريورميسكز ؟ الله عشقنه سويله‌يكز ! بتون بازولر عليهكزه اجتماع ايتمش ، بتون اقوام موجوديتكزى قالديرمق اوزره چاليشير ايكن سزك اراكزده‌كى بوفرقه‌لر نه‌در ؟ بوتشتت نه‌اوليور ؟ .

صوكره بركره‌ده اصدق القائلين اولان جناب حقك ! « وكان‌حقا علينا نصرالمؤمنين» قول جليلنى تذكر ايدك ! طرف آلهيدن مؤمنلره نصرت وعد ايدلديكى حالده بوكونكى حالكزك اسبابى نه اولديغى پك كوزل آكلاشيلير !

ای مسلمانلر ! سز ، حکمتی هرشیئی محیط اولان جناب احکم‌الحاکمین حضرتلرینك : « انماالمؤمنون اخوة .... اشداء علی‌الکفار رحماء بینهم .... ولاتنا زعوافتفشلوا وتذهب ریحکم = مؤمنلر آنجق قرداشدر... مؤمنلر کفاره قارشی‌شدتلی ، کندی آرالرنده غایت رحیم اولورلر . . . أی مؤمنلر ، منازعه ایتمه‌یکز ،که پارچالانه‌رق قوتکز ضایع اولماسین نظم جلیلندن نه‌دن غفلت‌ایدیورسکز ؟.. سویله‌یکز ! سز ، یکدیکریکزك آلام واکدارینه مشارکت ایدیورمی‌سکز ، بلاء ومحنت زمانلرنده یکدیکریکزك ألنه یاپشیورمیسکز ؟ اخوان صادقه‌کزك حال وخاطرینی‌سوریور ، اونلره دست‌معاونت ، اوزاتیورمیسکز ، یکدیکرزه خصومت ایتمه‌یه‌رك مظاهر حیات اوزره اوکا شریك اولیورمیسکز ؟ . یوقسه هوای نفسانیکز سزی فائده‌سز ، لعبیات نوعندن اولان شیلره طالدیردی ، نزاع وشقاق سزی بربریکزدن آیردی‌ده اللر یکدیکرندن افتراق ایله قورقاقلق‌لباسنی کیه‌رك قوتکز ضایع اولوب خائب‌وخاسرین‌دن‌می اولدیکز ؟..

ای مسلمانلر ! ایشته عمومك صلاح وسلامتنه دائر جناب حقك امر آلهیسنی کوردیکز ، سزك صلاح وسلامتکز ایچون کتیریلن بو آیتلر عادتا دکزدن برقطره کبی‌در ، اوت دکزه نسبتله برقطره صو نه‌ایسه ، کتاب کریمده سزك صلاح وسلامتکزه دائر موجود اولان احکام جلیله‌یه نسبتله بو آیتلرده برقطره منزلنده‌در .

شیمدی برده نبی کریمکزك بوخصوصده نه‌لر سویله‌دیکنه قولاق ویریکز ، مأمول‌که رشدوصوابه ایررسکز . باقیکز ! بتون کائنات نظرنده الك بیوك داهی ، الك اعظم‌مصلح‌طانیلان پیغمبریکز نه‌بیوریور : « یدالله مع‌الجماعة = ید آلهیه جماعتله برابردر . » بك اعلا ، سز مجتمعا یشامه‌یه چالیشدیکزمی‌که : ید آلهیه سزه معین اولسون ، ید آلهیه سزك فوقکزده اولسون‌ده سزده اوسایه‌ده حزب‌آلهیدن ، اوت دائما منصور ومظفر اولان حزب‌آلهیدن اولاسکز ؟!

پیغمبریکز : « الاجتماع رحمة والفرقة عذاب = جماعت‌رحمت ، فرقه فرقه اولوب طاغیلمق عذاب‌در » بیوریور . عجبا سز ، تفرقه یوزندن دوچار اولدیغکز بوقدر وجدانسوز فلاکتلری ، جهنمی عذابلری‌حس‌ایده‌بیلدیکزمی ؟. نه‌کزر ! سز حالا حضیض‌غفلتده‌یاتیورسکز !

پیغمبریکز : « المسلمون کالبنیان‌المرصوص یشد بعضهم بعضا = مسلمانلر یکدیکرینه نسبتله محکم بربنا کبی‌در ، بعضی بعضنی طوتار » بیوریور .

بك‌اعلا ! سز هانکی بنیانی وفاق واتحاد اساسی اوزره تشدید ایتدیکز ؟ اوت ، عزت وشوکتکزك رکن اعظمی اولان بواساس انهدامه یوز طوتدی ، سز ایسه حالا بونی نظر اهمیته آلمیور ، بونی تقویه‌یه‌چالیشمیورسکز ؟ پیغمبریکز : « مثل‌المسلمین‌مثل‌الجسداذا اشتکی منه‌عضو تداعی‌له سائرالجسدبالسهر والحمی = مسلمانلرك مثلی برجسدك مثلی کبیدر : جسدك برعضوی اشتکا ایدوب المناك اولدیغی وقت سائرلری‌ده اوکا اشتراك ایدرلر » بیوریور . ناصل ! آراکزده بویله بر رابطه حس ایدیورمیسکز ؟ یکدیکریکزك‌دوچار اولدیغی آلام‌واکداره قارشی نفسکزده برشی دویورمیسکز ؟

سز آراکزده نه‌زمان‌بویله بررابطه تأسیس ایده‌جك‌سکز ؟ طمارلریکز نه‌زمان بربرله قایناشه‌جق ؟ یازیق‌که سزلر بربریکزه مرتبط دکل ، بلکه تفرقه ایپلریله آیرلمش‌سکز ، ! ! !

پیغمبریکز : « مؤمن ذلتی قبول ایتمز ، نفسنی تذلیل وتحقیر ایتدیرمك‌مؤمنه حلال دکل‌در » بیورمیورمی ؟ اوحالده سز نه‌اولیورکه : هرنوع ذلت ومسکنت مدهش فورطنه‌لرله اوزریکزه یاغیورده سز هیچده آلدیرمیورسکز ؟ ای‌مؤمنلر ، بیلیکزکه : سزدکل ، محمدی‌سکز ! محمدك امتی اولان برکیمسه ناصل اولورده بوقدر ذلت‌ومسکنته تحمل ایدر ؟

ای مؤمنلر ! پیغمبریکز « مسکنتی قبول ایتمه‌یه‌رك نفسنی ذلیل ایتمه‌یه‌رك ، یرلره أکیلمه‌یه‌رك تواضع ایدنلره مژده‌لر اولسون ! » دیور . عجبا شرف انسانیته ، محاسن اخلاقه مخصوص اولان بوشمائل سامیه‌دن نفسکزده برشی بولیورمیسکز ؟ یوقسه تواضعکز ، اذلالکز نفسکزی ذلت وحقارته القا ایتدی‌ده اویونجیلره اکلنجه ، اکله‌یه لقمه‌می اولدیکز ؟ . .

ای مسلمانلر ! پیغمبریکز « اعمل لدنیاك کانك تعیش ابداً واعمل لآخرتك کانك تموت غداً ... الکاسب حبیب‌الله . . . ان‌الله‌یبغض العبدالبطال = دنیا ایچون هیچ اوله‌یه‌جکمش کبی چالیش ، آخرت ایچون‌ده یارین أوله‌جك‌مش کبی چالیش ، کسب ایله مشغول اولان اللهك دوستی‌در ... الله تنبل کیمسه‌لره بغض ایدر ... قادینك ألنده أوینك حال وشانی اصلاح ایدن برایکنه فی‌سبیل‌الله مجاهده ایچون ارککك ألنده‌کی قلنج کبی‌در » کبی امتی حقیقةً ترقینك اوج بالاسنه چیقاراجق برچوق شیلر اوکرتیور . عجبا سزلر نبی اکرمکزك بوکبی وصایاسی ایله عامل اولدیکزمی ؟ . . .

ای مسلمانلر ! اوامر آلهیه‌یی استماع ، سنن پیغمبری‌یه اتباع ایتمك ایسته‌مدیکمز ، اونلردن یوز چویردیکمز ایچوندرکه : انسانك ، انسان اولمق حیثیتیله قطعیاً صبروتحمل ایده‌مه‌یه‌جکی بوقدر فلاکتلر ، بوقدر مصیبتلر باشمزه‌کلدی . اوت ، اوامر دینیه‌یه ، رعایت ایتمکده‌کی قصورمزله‌درکه : مادةً ، معنا ، سیاسة ، اجتماعا پك کریده قالارق هرکسك طمعنی کندیمزه چویرتدك ، عالم نظرنده هم کندیمزی ، هم دینمزك قدرینی تنقیص ایتدك . . . . »

الجزیره

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی

سبيل الرشاد

ابونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥) ، التى آيلغى (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧) ، التى آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلنديغى كوسترلمك شرطيله بتون يازيلرى هرهانكى برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلى اولمسى وآبونه صره نومروسى محتوى بولونمسى لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه‌دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور

٢ عدد ٣٠١ — ٢٤ رجب ١٣٣٢ — پنجشنبه ٥ حزيران ١٣٣٠ — ١ جلد ١٢

حديث شريف

— ١ —

عن ابى مسعود عقبة بن عمرو الانصارى البدرى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان مما ادرك الناس من كلام النبوة الاولى اذا لم تستحى فاصنع ماشئت ـ رواه البخارى

مآل شريفى :

ابو مسعود عقبة بن عمرو الانصارى البدرى (رضى الله عنه) ك شويله ديديكى روايت اولونيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلم بويورديكه: الك اولكى انبيادن خلقه واصل اولمش سوزلردن برى‌ده شو : « اوتانميه‌جق اولدقدن صوكره ايسته‌ديككى ياپ » سوزيدر .

حديثك راويسى بخاريدر .

— ٢ —

عن ابى عمرو وقيل ابى عمرة سفيان بن عبدالله قال قلت يارسول الله قل لى فى الاسلام قولا لا اسأل عنه احدا غيرك [١] قال قل آمنت بالله ثم استقم — رواه مسلم

مآل شريفى :

ابوعمرو (وبر قوله كوره : ابوعمرة) سفيان بن عبدالله (رضى الله عنه) ك شويله ديديكى روايت اولونيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلمه: « يارسول الله! بكا اسلامه دائر اويله (جامع) برسوز سويله‌كه (آرتق) سندن باشقه‌سنه (ياخود سندن صوكره) اوكا دائر برشى صورمغه محتاج اولميه‌يم » ديدم . « بركره الله‌ه ايمان ايتدم، دى‌ده اوندن صوكره استقامت اوزره بولون. » جوابنى ويرديلر.

حديثك راويسى مسلمدر .

[١] بر روايتده (غيرك) يرينه (بعدك) .

— ٣ —

عن ابى عبدالله النعمان بن بشير قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان الحلال بين وان الحرام بين وبينهما مشتبهات لايعلمون كثير من الناس فمن اتقى الشبهات فقد استبرأ لدينه وعرضه ومن وقع فى الشبهات وقع فى الحرام كالراعى يرعى حول الحمى يوشك ان يقع فيه الا وان لكل ملك حمى الا وان حمى الله محارمه الا وان فى الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله واذا فسدت فسد الجسد كله الا وهى القلب ـ رواه البخارى ومسلم.

مآل شريفى :

ابوعبدالله نعمان بن بشير (رضى الله عنه) ك شويله ديديكى روايت اولونيور :

رسول الله صلى الله عليه وسلمك شويله بويورديغنى ايشيتدم :

شبهه‌سزكه حلال آپ آچيقدر . حرام‌ده آپ آچيقدر . ايكيسنك آراسنده‌ده چوق كيمسه‌لرك بيلمه‌ديكى برطاقم مشتبهات ـ يعنى حلاللى، حرامى هركسه آچيقجه معلوم اولميان شيلر ـ واردر . آرتق هر كيم شبهه‌لى شيلردن صاقينيرسه دينى وعرضنى تماماً قورتارمش اولور . هر كيم‌ده شبهه‌لى شيلرك ايچنه دوشرسه حرامك ايچنه دوشمش اولور . (بونى ياپان كيمسه طاوارلرينى) بكلتك قورونك اطرافنده اوتلاتان چوبانه بكزركه نره‌ده‌يسه قورونك ايچنه دوشه‌جك كبى اولور. خبركز اولسونكه هر پادشاهك (كنديسنه مخصوص) قوروسى واردر . اونوتمايكزكه الله تعالانك قوروسى‌ده حرام ايتديكى شيلردر. برده آكاه اولكزكه جسدك

ایچنده برأت پارچه‌سی وار . ایشته او أت پارچه‌سی صاغلام اولدیغی زمان بوتون جسد صاغلام اولور . بوزوق اولدیغی زمان بوتون جسد بوزوق اولور . ایشته بیلکزکه او أت پارچه‌سی قلبدر .

بوحدیث شریفی بخاری ایله مسلم روایت ایتمشدر .

— ٤ —

عن ام المؤمنين ام عبدالله عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من أحدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد رواها لبخاری ومسلم وفی روایة لمسلم من عمل عملا لیس علیه امرنا فهو رد

مآل شریفی :

ام المؤمنین ام عبدالله عایشه (رضی الله عنها) نك شویله دیدیکی روایت اولونیور :

رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که هرکیم بزم شو ایشمزه ـ یعنی دینمزه ـ اوندن اولمیان برشیئی (کندیلکندن قاریشدیروب) احداث ایدرسه یاپدیغی ایش ـ یاخود اوایشی یاپان کیمسه ـ مردوددر .

بوحدیث شریفی بخاری ایله مسلم روایت ایتمشلردر . مسلمك دیکر روایتنه نظرآ : « هرکیم بزم ایشمزك ـ یعنی شرعمزك ـ خلافنه اولان برعملی ایشلرسه مردوددر » بویورلمشدر .

احمد نعیم

اصول حدیث

هرمسلمانك صاریق صارمسی واجب‌می در ؟

فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلری مسلمانلردن هرفرده صاریغك لزومندن بحث وصاریق اسلاملرله خرستیانلر آره‌سنده برعلامت فارقه اولمسنی بیان ایده‌رك بیورور : « عن رکانة رضی الله تعالی عنه عن النبی صلی الله تعالی علیه وسلم قال فرق ما بیننا وبین المشرکین العمائم علی القلانس رواه الترمذی یعنی بز معاشر مسلمین ایله مشرکلر بیننده‌کی فرق قلنسوه‌لر اوزرینه صاریق صارمقدر .

دیکر حدیث شریفده : « وروی ابن عساکر عن ابن عمر مرفوعا صلاة تطوع اوفریضة بعمامة تعدل خمسا وعشرین صلاة بلا عمامة وجمعة بعمامة تعدل سبعین صلاة بلا عمامة » یعنی صاریقله قلنان بر نماز صاریقسز ادا اولنان یکرمی بش نمازه معادل ومقابل اولور . وصاریقله ادا اولنان برجمعه صاریقسز قلنان یتمش جمعه‌یه مقابل اولور .

دیکر حدیث شریفده : « روی الدیلمی عن ابن عباس العمائم تیجان العرب فاذا وضعوا العمائم وضعوا عزهم » یعنی صاریقلر عرب قومنك تاجلریدر . یعنی عربك عزت وسعادتلرینك دوامی صاریق صارمقله‌در . هرنه زمانکه صاریق صارمق سنتنه رعایت ایتمزلرسه عزت وراحتلرینی براقمش اولورلر ، وذلته محکوم اولورلر .

دیکر حدیث شریفده : « روی البارودی عن رکانة رضی عنهما العمامة علی القلنسوه فصل ما بیننا وبین المشرکین یعطی یوم القیامة لکل کورة یدورها علی رأسه نوراً » یعنی قلنسوه اوزرینه صاریق صارمق مشرکلرله بزم بینمزده فرقدر .

ویوم قیامتده صارقلرك هرطولامسی ایچون جناب الله صاریق صارانلره نورلر احسان بیوره‌جقدر .

اولکی حدیث شریفده صراحةً دلالت ایدیورکه صاریق علمایه مخصوص برکسوۀ علمیه دکل ، عموم مسلمانلره لازم برکسوۀ اسلامیه‌در . انصاف ایتملی که مسلمانلر ایچندن علما کسوۀ اسلامیه ایله مکتسی اولسونلرده سائر مسلمانلر کسوۀ مشرکینده بولونسونلر . بوخصلت بخلك نهایت مرتبه‌سی وقصقانجلغك یوقاری درجه‌سیدر . علما بوصفتی قبول ایتمزلر .

ایکنجی حدیث شریف انسانلرك دنیایه خلق اولنملرینه حکمت انسی‌جنسلری ، اولان سائر حیواناتدن کسب کمالات عبادات وطاعاتله تمیز ایدنلر واصل دارنعیم ونائل رؤیت رب العالمین ودرکۀ بهائمده قالانلر حفرۀ نار جحیمه القا اولنملری مصلحت صمدانیه‌سنه مبنی اولوب خیر وشرکده ذره قدری ضایع اولمیه‌رق هرکس ایشدیکنی بوله‌جغنه دائر قرآن کریمده نص قاطع اولمغله هر مسلمان مراتب جنتك قصواسنه نائل اولمق ایچون اسباب عادیه‌نك هرجزئنی فوت ایتمسی لازمدر . حدیث مذکوره ایسه صاریقله قلینان برنماز صاریقسز قلینان یکرمی بش ویتمش نمازه معادل اولدیغنی آکلاشلدقدن صوکره هرنمازنده یکرمی بش ویتمش نمازلق ثوابدن محروم قالمه‌سنی اختیار ایدر هیچ بر مسلمان تصور ایده‌میز . وآباد ناسدن تمیز ایدملم دیه‌رك سائر مسلمانلرك بوقدر ثوابدن محرومیتلرینی آرزو ایدوب صاریق یالکز علمایه مخصوص برکسوه‌در دیه‌جك برعالم بوله‌میز .

اوچنجی حدیث شریف اخبار عن الغیب بابندن اولوب عربلر عزت ورفاهلرینه خادم اولان صاریغی براقوب وسائر فرائض وسننی ترك وشرع شریفه اعتصامله بشریته بولیله خدمت ایده‌مدکلرندن حاکملر ایکن محکوم وعزیزلر ایکن ذلیل اولدیلر . رحمهم الله عثمانلیلر موجب عزت اولان فرائض وسنته دوام وبالخاصه صاریق صارمق سنت نبویه‌سنه اعتنا ایده‌رك بیوك بیوك قاووقلر تلبس ایله حاکم جهان وعزیز زمان اولمشلردی . صکره‌لری عادات اسلامیه وآداب دینیه‌یی اونوده اونوده حاکمیت محکومیته ، عزت ذلته انقلاب ایده ایده کوردیکمز حاله کلدی . ایشته بوحدیث شریفدن آکلاشلدی‌که صاریق صارمق مسلمانلردن هرفرده لازم اولدیغی کبی رفاه وسعادته خادم ایمش .

دردنجی حدیث شریف : عموم مسلمانلرك سائر انسانلردن فرق وتمیزك صاریقله اولمسنی افاده ایتدکدن صکره صاریغك هرطولامه‌سنه یوم آخرتده بر نور اعطا اولنه‌جغنی بیان بیوریورکه مسلمانلرده هرفرد صاریق صارصونلر فقط قیصه وکوچك صارمسونلر ، زیرا صاریغی اوزون وبیوك اولان مسلمانك یوم قیامتده نوری‌ده چوق وواسع اولور ، معناسنی افاده ایدییور . بواحادیث نبویه وکلام مصطفویه‌دن مستبان اولدی‌که علمانك مؤمنین سائره‌دن تمیزلری صاریقله دکل ایمش وهر مسلمانك صاریق صارمسی ایجاب ایدرمش .

مرسیلنده

خاکی زاده عبدالرزاق

جواب :

خاکی زاده عبدالرزاق افندی هرمسلمانك صاریق صارمسی ایجاب ایدر دعواسنده بولونیور ، دعواسنی احادیث ایله اثبات ایتمك ایستیور.

اصول حدیثه واقف اولمقسزین برحدیث شریفدن معنی چیقارمغه قالقشمق شبهه‌یوقکه عالمانه اوله‌ماز . هرکیمکه علوم شرعیه‌نك ارکان مهمه‌سندن اولان « اصول حدیث » فننه واقف اولمزسه حدیث شریفدن معنی چیقاره‌مز ، چیقارمق ایسترسه خطایه ، ضلاله دوچار اولور .

زمانمزده « اصول حدیث » بیلمیانلرك حدیث شریفدن معنی چیقارمغه یلتنمه‌لری عادتا مودە حکمنه کیردی . بونك ایچون نه‌قدر تأسف اولونسه یری واردر .

بومثللو کسان احادیث شریفه‌یی کیفلرینه اویدورمق ایستیورلر . مقصد رسول اکرمه ، مقصد شرع معظمه واقف اولمقسزین ، اهل علمك انتقاداتنه قولاق آصمقسزین هرزه‌ده برحدیث کوریرلر ایسه اندن معانی استنباط ایتمك هوسنده بولنیورلر . بونلرك برقسمی مفرط ومتجاوز ، دیکر قسمی مفرط ومتقاصردر .

بوراسنی ایوجه بیلمك کرکدرکه: فقه‌نامنه سوزسویلیه‌بیلمك ایچون اصول حدیث بیله کافی دکلدر. هرحالده ایروجه اصول فقه بیلمك شرط اصلیدر .

فی‌الواقع اصول حدیث واصول‌فقه بیلمیانلرك سوزلری اهل علم عندنده اصلا مسموع اولماز ، فقط اکثریتی تشکیل ایدن عوام ایچون برایز براقه‌جغندن بوکیلرینی « حضور علم جلیل » ده محکوم ایتمك فریضه حکمنده‌در. خاکی زاده عبدالرزاق افندی مستخرجدر، فقط اصول حدیثه واقف دکلدر . اکر اصول حدیثه واقف اولیدی ذکر ایتدیکی حدیثلرك شایان احتجاج اولمیه‌جغنی بیلیر ایدی مومی الیهك ذکر ایتدیکی احادیث اربعه اصلا شایان احتجاج دکلدر .

اولا ـ « فرق ماییننا وبین المشرکین العمائم علی القلانس ـ » حدیثنك سندنده « محمدبن‌رکانة عن ابیه » ذکر اولنیور .

امام المحدثین بخاری، « محمدبن‌رکانه » حقنده: « اسنادی مجهولدر. » دیور .

ناقد محقق ذهبی: « بوسند صحیح دکلدر » دیدکدن صوکره حدیث مذکوری بیان ایدیور .

ناقد شهیر سخاوی، حدیث مذکوره: « واهیدر. » دیور .

نصل اولورده بویله ضعیف اولان حدیث ایله احکام چیقارلمه‌یه قالقیشیلیر ؟

ثانیاً — « صلاة تطوع اوفریضة بعمامة تعدل خمساً وعشرین صلاة بلا عمامة وجمعة بعمامة تعدل سبعین صلاة بلا عمامة » حدیثی ناقد شهیر سخاوی‌نك تحقیق وجهله ثابت دکلدر .

ناقد شهیر ابن دیبع الشیبانی حدیث مذکوره « موضوعدر » دیور . موضوعات کتابلرینك معتبرلرندن اولان « اسنی المطالب »: بوحدیث ثابت دکلدر، دیور .

مشاهیر محدثیندن قاری موضوعاتنده منوفیدن نقلا « بوحدیث باطلدر. » دیور .

بویله ثابت اولمیان ، موضوع اولان ، باطل اولان حدیث ایله احکام چیقارمغه یلتنمك عادتا علم شریعت ایله، اصول حدیث ایله استهزا ایتمك اولمیورمی ؟

ثالثاً — « العمائم تیجان العرب فاذا وضعوا العمائم وضعوا عندهم » حدیثنك بتون طریقلری ناقد شهیر سخاوینك ، ابن دیبع الشیبانی‌نك واسنی المطالب صاحبنك تحقیقلری وجهله ضعیفدر ؛ محدثین مشارالیهمك بیانلرینه کوره حدیث مذکوری بیهقی زهری‌نك کلامندن اولمق اوزره تخریج ایتمشدر .

زهری‌نك کلامنی حدیث کوسترمك بیوك غفلت دکلمی ؟

رابعاً — « العمامة علی القلنسوة فصل ماییننا وبین المشرکین یعطی یوم القیمة لکل کورة یدورها علی رأسه نوراً » حدیثنی ناقد شهیر سخاوی « العمامة حاجز بین المسلمین والمشرکین » لفظی ایله ذکر ایتدکدن ، وبوبولده برطاقم احادیث بیان ایلدکدن صوکره حدیثلرك هپسنه « بری برندن دها واهیدر » دیور .

ناقد محقق ذهبی صاریغك طولامه‌سی حقنده ذکر اولنان « صلاة علی کورالعمامة یعدل ثوابها عندالله غزوة فی سبیل الله » حدیثی حقنده « بونك سندنده ابراهیم بن عبدالله بن همام واردر ، دارقطنی ابراهیم بن عبدالله بن همام حقنده کذاب دیمشدر » دیور .

عمامه حقنده بونلردن بشقه‌ده احادیث مردوده واردر .

مثلا : ان الله لاینظر الی العمامة الصماء ـ علیکم بالعمائم فانها سیماء الملائکة وارخوالها خلف ظهورکم ـ ان الله وملائکته یصلون علی اصحاب العمائم یوم الجمعة ـ العمائم وقار المؤمن وعز العرب الخ ـ تعمموا او اعتموا تزدادوا حلما ـ رکعتان بعمامة افضل من سبعین بغیرها کبی احادیث ناقدین حدیثك تحقیق وجهله اهل علمجه اصلا شایان احتجاج اوله‌ماز:

برنجیسی اسنی المطالبده بیان اولندیغنه کوره ثابت دکلدر .

ایکنجی حدیثك سندنده احوص ایله محمدبن الفرج واردر . ـ ابن المدینی احوص حقنده « لیس بشئی » دیور . ـ ذهبی محمد بن الفرج ترجمه‌سنده بوحدیثه « خبر منکردر » دیور .

اوچنجی حدیثك سندنده ایوب بن مدرك واردر ؛ ابن معین انك حقنده « لیس بشیئ » دیدیکی کبی برکره‌ده « کذاب » دیمشدر. نسائی ایله ابوحاتم انك حقنده « متروك » دیورلر. ابن حبان « ایوب بن مدرك مکحولدن برنسخهٔ موضوعه روایت ایتمشدر » دیور .

دردنجی وبشنجی حدیثلر سخاوینك تحقیق وجهله ضعیف، التنجی حدیث ناقد مشارالیهمك تحقیق وجهله واهیدر .

اوت صاریق پك کوزل برکسوه‌در. فقط مسلمانلق کسوه ایله دکلدر. صاریق صارمق سنت سنیه‌در . فقط بوسنت اصول فقهده بیان اولندیغی اوزره عاداته تعلق ایتدیکندن ناشی سنن زوائددندر . یوقسه سنن هدادن دکلدر ، سنن زوائدی ترك شرعاً لوم وعتابی موجب دکلدر . هرسنت سنت هدی دکلدر. سنت هدایی ترك لوم وعتابی موجب اولور.

خاکی زاده عبدالرزاق افندی‌یه اصول حدیث، اصول فقه اوکرندکدن صوکره احادیث شریفه‌دن معانی واحکام استنباط ایتمکه هوس ایلسنی، شمدیکی حالده کتب فقهیه‌یه مراجعت ایدوب فقهای دینك سوزلرینی اکلامغه چالشمسنی خالصانه توصیه ایدرم .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

اسلام عسکرینه

مصعب بن عمیرك شهادتی

اسلام اردوسنك سانجاقداری اولان (مصعب بن عمیر) حضرتلری زره کیدیکی وقت رسـول الله افندیمزی آندیریردی . مشرکلر ایسه پیغمبریمزی أولدوروب مسلمانلغی کوکندن بیتیرمك ایسته‌دکلرندن هر بری رسول اللهی آرایوردی . (ابن قمئه) ده‌نیلن ملعون ، مصعب حضرتلرینی پیغمبر ظنیله اوروب شهید ایتدی . رسول الله حضرتلری‌ده اردوسنك سانجاغنی . عمجه‌سی اوغلی (علی بن ابی طالب) ه ویردی .

ابن قمئه‌نك ابوسفیانه کیدوب مژده ویرمه‌سی و (محمد قتل ایدیلدی) دییه اورتایه برسوز چیقماسی اوزه‌رینه مسـلمانلر ، اوچ قسم اولدی . بر قسمی ، مدینه‌یه قدر قوشوب باشی قایغیسـنه دوشدی . بر قسمی ، اورتاده قالوب نه‌یاپاجغنی بیله‌مز برحاله کلدی . بر قسمی‌ده رسـول الله افندیمز حضرتلریله بولونوب فداکارانه دوکوشدی .

انس بن نضرك شهادتی:

برنجی قسم ، مدینه‌یه‌طوغرو کیدرکن (انس بن نضر) حضرتلری « ای مسلمانلر ! محمد اولدیسه‌الله باقیدر . سزده‌شهید اولوب پیغمبرکزه قاووشمق‌ایسته‌مزمیسکز ؟ » دییه‌رك شهید اولونجه‌یه قدرثبات ایتدی.

مشرکلر ، بوقهرمانه اودرجه صالدیرمشلردی‌که محاربه‌دن صوکرا وجودنده سکسـان بوقدر یاره کورولمش وبورنی ، قولاغی کسـیلوب یوزی بلیرسز برحاله‌کتیریلمش اولدیغندن آنجاق پارماقلرینك اوزونلغندن طانینمشدی .

ثابت بن الدحداحك شهادتی :

مسلمانلری ثباته تشـویق ایدنلردن بری‌ده (ثابت بن الدحداح) حضرتلری ایدی‌که باشـنه طوپلانان برقاچ فدائی ایله خالد بن الولیـدك فرقه‌سی اوزه‌رینه هجوم ایتمش وخالدك صاپلادیغی مزراقله شهیداولارق کیتمش ، فدائی آرقه‌داشلری‌ده اونك کبی‌الله یولنده جان ویرمشدی.

عمارة حضرتلرینك شهادتی :

مشرکلر ، طاقیم طاقیم اولوب رسول‌الله حضرتلرینك اوزه‌رینـه هجوم ایدییورلردی . (عمارة بن زیادالسکن) حضرتلری ، اوندرت آرقه‌داشیله اوچ دفعه بونلره‌قارشی چیقوب‌دوشونجه‌یه قدردوکوشدی. صوکرا پیغمبریمزك یانـنه کتیریلوب باشی رسـول‌اللهك دیزنده اولدیغی حالده روحنی تسلیم ایتدی . (ابوسعیدالخدری) نك پدری (مالك بن سنان) حضرتلری‌ده بوصیراده شهیداولدی . بو ، اویله برذات‌ایدی‌که رسول‌الله افندیمز ، اونك حقنده (جنتلك برینی کورمك ایسته‌ین بوکا باقسین) بویورمشدی .

سائر شهدای اصحاب :

(وهب بن قابوس) حضرتلری‌ده ایکی‌دفعه رسول‌اللهك‌اوزه‌رینه کلن مشرکلری چه‌ویردکدن صوکرا اوچنجی‌هجومده‌شهیداً یره‌سه‌ریلدی. افندیمز ، اونك باش اوجنه کیدوب دعا ایتـدی و « یاوهب ! سـندن خشنودم » بویوردی .

شهیدلردن‌بری‌ده (سعدبن‌الربیع) حضرتلری ایدی‌که : مصادمه اثناسنده اون ایکی غارغی ایله اوزرینه هجوم ایدیلدیکنی پیغمبر افندیمز کورمشـدی. صـوکرا اونی آرایوب بولمق ایچین (اُبی بن کعب) حضرتلرینی [*] کوندردی وکندیسـنه سـلام یوللادی . حضرت ابی ، سعدبن‌الربیعی شیهدلرك کووده‌لری آراسنده بولدی ورسـول‌الله حضرتلرینك سلامنی سویله‌دی . سعد حضرتلری ، رسول‌اللهه سـلام واحترام یوللامقله برابر جنت قوقولرینی دویدیغنی بیلدیردی ، اصحاب کرامه‌ده پیغمبره صوك درجه‌ده تابع اولملری لزومنی وصیت ایتدی . اوندن صوکرا جان ویروب جنته کیتدی .

بری‌ده (مخیریق) حضرتلری واردرکه : یهودی خاخاملرندن ایکن مسـلمان اولمش ومالنی ، ملکنی الله یولنه وقف ایتدکدن صـوکرا احد محاربه‌سـنده شهیداً وفات ایله‌مشـدر . بری‌ده (خارجة بن زید) حضرتلری واردرکه : سعد بن الربیعك عمجه‌سی اوغلی اولوب بونك‌ده اوزه‌رینـه غارغیلرله هجوم ایدیله‌رك دوشورولمشـدی . یارالی اوله‌رق یرده یاتارکن (صفوان بن امیه) کلوب شهید ایتدی .

⁂

بو محترم شهیدلردن بر چوغی ، ایکیسی ، اوچی بر مزاره قونولمق اوزره احد طـاغی جوارینه کومولدیلر . بعضـیلری‌ده کوتورولوب باشقه یرلرده دفن اولوندیلر .

رسـول‌الله حضرتلری ، احد شهیدلرینك مبـارك کووده‌لری آراسنده طورمش و : بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم. (من‌المؤمنین رجال صدقوا ماعاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه ومنهم من‌ینتظر ومابدلوا تبدیلاً) آیت کریمه‌سنی اوقودقدن صوکرا « یاربی ! قولك وپیغمبرك شهادت ایده‌رکه بونلر ، سنك یولکده شهید اولدیلر » بویورمشدی .

الله عالم آیت کریمه‌نك مآلی :

« مؤمنلردن بر طاقیم مرد آداملر واردرکه الله ایله‌اولان‌عهدلرنده صادق چیقدیلر ، یعنی ویردکلری سوزی بحقٍ طوتدیلر . ایچلرندن بعضیلری شهید اولدی ، بعضیلری‌ده شهید ، یاخود غازی اولمایه منتظر بولونویور . هرایکی قسم‌ده عهدلرینی تبدیل ایتمه‌دیلر ، یعنی سـوزلرینی ده کیشدیرمه‌دیلر » بوندن صوکراده :

(لیجزی‌الله الصادقین بصدقهم ویعذب‌المنافقین ان شـاء او یتوب علیهم ان‌الله کان غفوراً رحیماً)

آیت کریمه‌سی واردرکه الله اعلم مآلی شویله‌در :

[*] محمدبن‌مسلمه‌نك کوندریلدیکی‌ده مرویدر .

«چونكه جناب حق ، صادق اولانلره صداقتلرندن طولايى مكافات ويره جك وديلرسه منافقلره عذاب ايده جك ، ياخود اونلره توبه ايتديروب توبه لرينى قبول ايليه جكدر . زيرا الله تعالى حضرتلرى توبه ايدنلره قارشى غفور ورحيمدر »

پيغمبر افنديمز حياتده بولونديغى مدتجه احد شهيدلرينى زيارته كلير و (سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار) ديه رك اونلرك روحلرينه سلام ويرير . و « بونلر ، شهدادر . زيارتلرينه كلنلرى بيليرلر. وسلام ويرنلره اعادهٔ سلام ايده رلر » بويورردى .

سه وكيلى قيزى فاطمة الزهرا رضى الله عنها حضرتلرى ده ايكى اوچ كونده بر مطلقا احد طاغنه كيده ر . وپدرينك عمجه سى اولان حمزه حضرتلرينى زيارت ايلردى . مزارينك اطرافنى سوپورور ، طوپراغنك بوزولمش يرلرينى دوزه لتيردى .

بوندن آكلاشيليوركه : شهيدلرى زيارت ايتمك وقبرلرينى تنظيم وتزيين ايليه رك حرمتده بولنمق لازم . بناءً عليه سن ده بر شهيد مزارى كورديكك وقت اوكا رعايت ايت ، بر فاتحه اوقويوب صاحبنك روحنه هديه ايله كه ايچنده ياتان الله يولنده جانى فدا ايتمش محترم بر ذاتدر . بو كبيلره اولو ! ديمك جائز اولماديغنه دائر اللهك كوندرديكى آيتى ده سكا نقل ايتمشيدم . او آيتك معناسنى اونوتما واونلره قارشى ديريلردن زياده رعايت ايجاب ايتديكنى خاطركدن چيقارما .

. .

محاربه بيتدكدن صوكرا رسول الله حضرتلرى ، يانده بولونان يارالى اصحابنى طوپلادى . وقبله يه قارشى دونوب اللهه دعا ايتدى . اوندن صوكراده يوله چيقوب مدينه يه كلدى .

احد محاربه سنده يتمش شهيد ويريله سى وبر چوغنك يارالى اوله رق دونمه سى مسلمانلرى متأثر بيراقمشيدى . جناب حق ، اونلره تسلى اولمق اوزره شو آيات كريمه يى كوندردى :

بسم الله الرحمن الرحيم . ولاتهنوا (ولاتحزنوا وانتم الاعلون ان كنتم مؤمنين.) الله اعلم مألى :

« ضعف كوسترميكز وكدرله نميكز . اكر حقيقةً اللهك وعدينه اينانيورسه كز سز اوستون كله جكسكز.»كه جناب حق (وان جندنا لهم الغالبون) يعنى بزم عسكريمز ، البته غالب كله جكدر ، بويورمشدر.

(ان يمسسكم قرح فقد مس القوم قرح مثله وتلك الايام نداولها بين الناس وليعلم الله الذين آمنوا ويتخذ منكم شهداء والله لايحب الظالمين. وليمحص الله الذين آمنوا ويمحق الكافرين .)

الله اعلم مألى :

(اكر سزك احدده جانكز يانديسه مشركلرك ده اوصورتله ياندى . جناب حقك اهل ايمانى متحيز قيلماسى وكيمك ثبات ايدوب كيمك ايتمه ديكنه سزدن شاهد كوسترمسى ايچين غالبيت ومغلوبيت كونلرينى انسانلر آراسنده دولاشديرير ، يعنى بعضاً سزى ، بعضاً ده دشمنلريكزى غالب كتيريرز . يوقسه الله تعالى ، ظالملرى سه ومز .

كذا غالبيتك كاه برطرفده ، كاه اوبر طرفده اولماسى ، اللهك مؤمنلرى كناهدن تميزله مسى وكافرلرى هلاك ايتمسى ايچوندر . يعنى سز شهيد اولورسه كز كناهدن قورتولورسكز ، كافرلرى اولديريرسه كز اونلرى آزالتير وسز غازى اولورسكز .»

(ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين .)

الله اعلم مألى :

« سزدن محاربه ايدنلرى وحرب اثناسنده صبروثبات كوسترنلرى الله بيلوب كورمه دكجه جنته كيره جكمى صانيورسكز ؟ »

(ولقد كنتم تمنون الموت من قبل ان تلقوه فقد رأيتموه وانتم تنظرون.)

الله اعلم مألى :

«اولومله قارشيلاشمادن اول اولمه يى ، يعنى شهيد اولمانى ايستيورديكز. هادى باقالم . ايشته اونى كوزيكزله كورديكز . »

وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم على اعقابكم ومن ينقلب على عقبيه فلن يضر الله شيئاً وسيجزى الله الشاكرين .

الله اعلم مألى :

«حضرت محمد ، پيغمبردن باشقه برشى دكلدر . اوندن اولده بر چوق پيغمبرلر كلوب كچمشدر . اكر او ، اولسه يدى ، ياخود اولديريلسه يدى محاربه دن قاچاجق ومرتد اولاجقميديكز ؟ هر كيم محاربه دن قاچار ويدندن دونرسه اللهه هيچ برضررى دوقونماز . جناب الله ايسه شكر ايدنلرك وصبروثبات كوسترنلرك مكافاتنى ويره جكدر .»

(وما كان لنفس ان تموت الا باذن الله كتاباً مؤجلاً ومن يرد ثواب الدنيا نؤته منها ومن يرد ثواب الاخرة نؤته منها وسنجزى الشاكرين .)

الله اعلم مألى :

« اللهك امريله اجلى كلمينجه هيچ بر كيمسه اولمز . هر كيم دنيا مكافاتنى ايسترسه اونى اوكا ويررز. هركيم ده آخرت مكافاتنى ايسترسه اونى ده اوكا ويررز وغالبيت مغلوبيت حالنده شكر ايدنلره ياقينده مكافات احسان ايلرز . »

احد جنكنك مغلوبيتله نتيجه لنمه سى اوزرينه مدينه ده بولونان ومسلمانلرك قليجى قورقوسندن اوله جه سكوته مجبور اولان منافقلرك شوم آغيزلرى آچلدى . شهيدلردن بحث ايده ركن « بزمله برابر قالسه لردى نافله يره اولمزلردى . » ديمه يه باشلاديلر . بونك اوزرينه جناب حق :

بسم الله الرحمن الرحيم . (يا ايها الذين آمنوا لاتكونوا كالذين كفروا وقالوا لاخوانهم اذا ضربوا فى الارض او كانوا غزاً لو كانوا عندنا ماماتوا وماقتلوا ليجعل الله ذلك حسرةً فى قلوبهم والله يحيى ويميت والله بما تعملون بصير . ولئن قتلتم فى سبيل الله او متم لمغفرة من الله ورحمة خير مما يجمعون . ولئن متم اوقتلتم لالى الله تحشرون .)

آيتلرينى كوندردى كه الله اعلم :

« اى مؤمنلر ! سفرده اولن ، ياخود جنكده شهيد اولان قارده شلرى

ایچین « یانمزده قالسه‌لردی اولمزلر وقتل ایدیلمزلردی » دەین کافرلرکبی اولمایك که جناب حق ، سزك بکزەمه‌مه کزی اونلره داغ دروں قیلاجقدر . الله ، کیمنی سفرده ومحاربه میدانده دیری براقیر ، کیمنك‌ده حضرده واوطوردیغی یرده جانی آلیر . هرحالده تا کری تعالی حضرتلری ، سزك یاپدقلریکزی کورور وبیلیر .

«ای مؤمنلر ! سز الله‌یولنده شهید اولسه کزده ، أولسه کزده اللهك حقکزده‌کی مغفرت ورحمتی البت اونلرك طوپلادقلری دنیا نعمتلرندن خیرلیدر .

« سز ، أولسه کزده ، أولدورولسه کزده مطلق ومطلق آخرتده اللهك حضورنده طوپلانه‌جقسکز » دیمکدر .

شو آیتلردن موت وحیاتك اللهك ید قدرتنده اولدیغی ، یعنی جناب حقك دیله‌دیکنی یاشاتوب دیله‌دیکنك روحنی قبض ایله‌دیکنی آکلایان مسلمانلر ، مشرکلرك سوزلرینه قولاق آصمادیلر . وکرك تجارت ایچین سفره ، کرك الله رضاسی ایچین محاربه‌یه چیقمقدن کری طورمادیلر . حتی احد محاربه‌سنك ایرته‌سی کونی ، یارالی اولدقلری حالده مشرکلرك آرقه‌سنه دوشدیلر . واو غالب دشمنی قورقوتوب قاچیردیلر .

طاهر المولوی

مسلمانلره خطابه

الله الله ایها المسلمون

ماضی‌یی آکلك ، استقبالی حاضرلایك

استعیذ بالله : قل اعملوا فسیری الله عملکم ورسوله ثم تردون الی عالم الغیب والشهادة ثم ینبئکم بما کنتم تعملون . — الآیة .

اسلام ، پك پارلاق بر ضیا کبی جزیرة العرب افقلرندن لمعان ایدرك کوزلری قاماشدیره‌جق بر سرعت ایله بردن بره بتون دنیایی قاپلامش ایدی .

حجازك قوملو صحرالرندن ظهور ایدن بر آووج مسلمانلر ، بردن بره شرق وغربه یورویه‌رك الڭ بیوك مجد وشرفی احراز ایتدیلر ، دنیانك زمام اداره‌سنی اللرینه کچیره‌رك جهانه حاکم اولدیلر .

مسلمان خلیفه‌لرینك آغزندن اوجیله سویله‌مش اولدقلری بر سوزی بر قوهٔ غائبه ، اثیر کرهٔ ارضك هرکوشه‌سنه ایصال ایدیور ، او سوزك تأثیر مهابتنه قارشی بوتون ملوك وامرا سرفرو ایدیور ، بوتون جبابره سجده ایدرجه‌سنه یرلره قاپانیوردی .

اسلام دولتی ایچون اویله بر « سنجاق » واردی‌که : آچیلمه‌سی ایچون برکره امر صدور ایدنجه آرتیق ، شدتلرندن قابلرینه صیغامایان ، هر بریسی بر آرسلان کسیلن خلق اونك آلتنده طوپلانیر ، اونك اوکنده أولومله بوغوشورجه‌سنه محاربه ایدر ، نهایت یا اونی آل قانلره بویارلر ، یاخود فوز ونصرتله یوردلرینه دونرلردی .

اسلامك اویله مدهش بر دونانماسی واردی‌که : برکره دالغه‌لر آره‌سنده دشمن کمیلرینه طوغرو توجه ایدنجه اونك سطوتندن بتون ملتلر خوف وهراسه دوشر ، هپسنك قلبنه دهشتلر القا ایدردی .

مسلمانلر ایچون اویله علملر ، اویله مدرسه‌لر واردی‌که : او علملر ، او مدرسه‌لر سایه‌سنده مسلمان مملکتلری علم وادب حاجیلری ایچون بر کعبه ، فن وحقیقت طالبلری ایچون بر ملجأ اولمشدی .

أوت اسلامك حال وشانی ، مسلمانلرك ماضیلری بویله ایدی ؛ جهانی باشدن باشه تنویر ایدن بر نور ، جزیره افقلرندن طلوع ایدن بر مجد وشرف ، ظالملری یرلره سرنکون ایتدیرن بر نفوذ قاهر ، هر شیئه غالب بر عز وشوکت ، ضیاسیله دنیالری طولدیران بر علم ، اقطار عالمی تحت تملیکنه آلان بر سیاست ، قلبلری نشاط ، شعوب وقبائلی اطمئنان ایچنده براقان بر کیاست !

ایشته مسلمانلر بویله ایدی ؛ عجبا بو کون مسلمانلرك اولولری ، مسلمانلرك سیاسیلری نه حالده بولنیور ؟ کندیلرینی بواویقویه یاتیران شیلر نه‌در ؟ ..

آمان یاربی ! مسلمانلر او دنیالری حیرتلره القا ایدن بویوك بویوك سلطنتلردن ، خلیفهٔ روی زمین عنوان جلیلنی آلدقدن صوکره بو کون بو قدر کوچولمه‌یه ناصل راضی اولیورلر ؟ .. او شان وشرفدن ، او رفعت وعظمتدن صوکره بو قدر ذلت ومسکنته ناصل تحمل ایدیورلر ! ؟

ای مسلمانلر ؟ باشکزده‌کی یانغینلر ، فلاکتلر حدینی تجاوز ایتدی ؛ سز ایسه حالا نه یاپه‌جغکزی ، نره‌یه طوغری کیتدیککزی بیلمیور ، بر مبهمیت ایچنده دوام ایدوب کیدیورسکز . نه خیر ومنفعتکزه عائد شیلره توجه کوستریور ، نه‌ده علیهکزه چیقاجق ، فلاکتکزی انتاج ایده‌جك شیلری دفع ایتمه‌یه چالیشیورسکز !!

ای مسلمانلر ! دهشتلر ، غرابتلر ایله مملو اولان مجد سابقکزی ، خارقه‌لر ، معجزه‌لر وجوده کتیرن اسلاف عظامکزی یاد ایدیکز ! مأمولکه اونلری خاطرلامق منفعتکز ایچون چالیشمه‌یه بادی اولور :

« وذکر فان الذکری تنفع المؤمنین . — فرقان حکیم »

ای مسلمانلر ! عجائب وغرائب ایله مملو اولان تاریخکزه مراجعت ایدك ؛ دین جلیلکزك آیاتنك اشارت ایتدیکی شیلر اوزرنده بر آز اینجه‌دن اینجه‌یه دوشونك . او زمان کوره‌جکسکزکه : مسلمانلقله مجد وشرف ، قوت وسطوت ، مسلمانلقله شوکت وعظمت قرده‌شدر ؛ بونلر مسلمانلقدن قطعیاً انفکاك ایتمزلر .

ای مسلمانلر ! شوراسنی محقق وقطعی اولارق بیلیکزکه : اسلام ، ضعیف اولمق ایچون کلمه‌مشدر ؛ مسلمانلر ، ذلیل وحقیر اولمق ایچون یارادلمامشدر ؛ دین اسلام ، منتسبلرینك غربك مستبد وظالم ملتلرینك احکام مستبدانه وظالمانه‌لرینه قارشی بیون اکمه‌لری ، اونلرك تحکملری اوکنده ذلیل وحقیر اولملری ایچون کلمه‌مشدر ؛ بلکه منتسبلرندن هر فردك حر ، قوی ، رأینده مستقل ، عزت نفس صاحبی ، ملجأی یوکسك ،

کندیسنی یارادان اللهدن بشقه‌سنه بیون أکمه‌مک ، قرآندن بشقه‌سیله عمل ایتمه‌مك ایچون کلمشدر .

ایشته بر بوزنده‌کی ملتلرك هپسنك ذلیل وحقیر اولدیغی ، هر دورلو شان وشرفدن محروم بولندقلری برزمانده کندی منتسبلرینی مجدوشرفك اوج بالاسنه چیقاران مسلمانلغك مبادیسی بودر ؛ وهر زمانده ، هر مکانده بولنان مسلمانلرك اوزرینه واجب اولانده آنجق اویله اولمقدر.

ای مسلمانلر ! اللهدن قورقوکز ، صاقین سزك بوکون نفسکزده کوردیککز ضعف وفتورسزی آلداتماسین؛ چونکه بو کچیجی برشیدر؛ هرامت برکره دکچار ضعف اولدقدن صوکره کسب قوت ایدر . هر ملت دوشر. فقط دوشدیکی یردن‌ینه قالقار . بناءً علیه قلبکزی الله ایمان ایله ، نصرت آلهیه‌دن امیدوار اولمقله طولدیرك ! چونکه‌مؤمنلره وعد آلهی بویولده‌در ، جناب حق ایسه وعدنده خلف ایتمز: « انالله لایخلف‌المیعاد . ــ قرآن حکیم »

ای مسلمانلر ! مجد سابقکزی ، پرشان وشرف ماضیکزی اعاده ایچون‌چالیشیکزکه: جناب‌حق ایله پیغمبر ذیشانی‌ده عملکزی کورسون! کتاب کریمکزه ، دین مبینکزه رجوع ایدیکزکه : مسعود بر حیات کچیره‌سکز ! شو اعتقاددن آیرلمایکزکه : مسلمانلر شریعته تمسکده ، اوامر آلهیه‌یه اتباع ، نواهیدن اجتناب ایتمکده دوام‌ایتدکجه جناب‌حق‌ده هیچ بروقت مسلمانلغك هدف تحقیر اولمسنه، مسلمانلرك ذلت ومسکنت ایچنده بولونمالرینه ، بشقه‌لری طرفندن اهانت اولونمالرینه مساعده ایتمه‌یه‌جکدر .

ای مسلمانلر ! رحمت آلهیه‌دن مأیوس اولمامکز ، آتیدن امید کسمه‌مکز واجبدر . چونکه نسل آتی‌یه آلهی بر روح نفخ ایتمه‌یه موفق اولنورسه مجدوشرف، شوکت وعظمت اعتباریله بوکونکی‌مسلمانلر سلفلرینه مساوی بردرجه‌یه ارتقا ایدرلر .

ایشته‌ملتمی دعوت‌ایلدیکم شی بودر. امید ایدرمکه : متأثراولورلرده بك یوکسکلره چیقدیغی حالده عطالتلری سببیله برلره اینن مجدسابقلرینی یکیدن احیا ایتمك، کوکاره ایریشمه‌یه بك آز قالمش ایکن یکدیکرلرندن آیرلملریله هدمنه سببیت ویردکلری قوت وسطوتلرینی یکیدن اعاده‌ایتمك ایچون قیام‌ایدرلر . ارباب‌بصیرت ایچون بودعوت کافیدر . البموغ

تراجم احوال

ابراهیم حنیف افندی

(قطین) تذکره‌سنك نقلنه کوره خواجکان دیوان همایوندن، شیخ‌الاسلام عارف حکمت بك قولنه کوره بالطه‌جی زمره‌سندن علم وقلم صاحبی بر ذات عرفانسادر. مأموریت رسمیه‌دن فراغتدن صوکره اختیار عزلت ایله‌مشدی. بر آره‌لق کندیسنه جذبه طاری اولدیسه‌ده آز زمانده عالم صحوه کله‌رك خاك پاك حجازه عزیمت وایفای حج شریفه موفق اوله‌رق (استانبول) ه عودت ایله‌دی .

الی آخرالعمر تألیف آثار ایله اشتغال‌ایله‌یوب معاصر و احباسندن بولونان شاعر (برتو) افندینك سویلدیکی : (حزن ایله ناچار تاریخن دیدم ، عدنه محویت‌ایله کیتدی حنیف) تاریخنك دلالتی‌اولان(١٢١٧) سنه‌سنده عازم دار عدن اولدی . مستقیم زاده ، مجلس علمندن مستفید اولانلر میانده‌در . مع‌التأسف مدفنی تعیین ایدیله‌مدی .

آثارینك جمله‌سی غیر مطبوع اولوب بروجه آتیدر :

(١) ـــ تفسیر آیة (ان‌الصلوة تنهی عن‌الفحشا)
(٢) ـــ شرح حدیث‌اربعین بلفظتین
(٣) ـــ هدیة‌الاخوان ـ شرح حدیث ام زرع ـ
(٤) ـــ تفسیر سبع سور بی نقط (ضحی ، انشراح ، تین ، قدر ، عصر ، کوثر ، اخلاص)
(٥) ـــ شرح‌اسماءالنبی ، اسمی: (الدرة‌العصماءفی‌بیان‌ابهی‌الاسماء)در.
(٦) ـــ تخریج احادیث شرعة الاسلام
(٧) ـــ ترجمهٔ صدرالشریعه
(٨) ـــ ترجمهٔ افاضة‌المنان
(٩) ـــ لوامع‌الالهام
(١٠) ـــ منهج‌الادیب فی‌شرح انموذج الحبیب
(١١) ـــ الاعداد فی‌اعدادالزاد للمعاد
(١٢) ـــ اسامیٔ اصحاب بدر .
(١٣) ـــ لعل مصفا فی‌زیارةالمصطفی [فضلای عربدن (زین‌الدین محمدالعباس)ك (نتیجه‌الفکر فی‌خبر مدینة سیدالبشر) اسمنده‌کی بش باب وبرخاتمه اوزره مرتب (مدینهٔ‌منوره) تاریخنك ترجمه‌سیدر. مستقیم زاده خطیله‌محرر بر نسخه‌سی اسعد افندی کتبخانه‌سنده موجوددر.]
(١٤) ـــ رسالة‌الناسخ والمنسوخ
(١٥) ـــ اختصار لغت وصاف
(١٦) ـــ منازل‌الحرمین
(١٧) ـــ دیوان [برنسخه‌سی حمیدیه کتبخانه‌سنده واردر.]
(١٨) ـــ شرح طوفان معرفت [متن اثر خواجه (نشأت) کدر.]
(١٩) ـــ رسالهٔ قدم شریف فی‌ابوب انصاری .
(٢٠) ـــ شرح خصائص الصغری للسیوطی
(٢١) ـــ ضروب امثال ترکیه .

اشبو آثارك قسم‌اعظمنی حاوی خطدستیله محرر برمجموعه (تیره) کتبخانه‌سنده منظور عاجزی اولمشدر. عاشقانه برغزلی :

ترك جان ایلر وصال بزم جانان ایسته‌ین
بلبل آسا زار اولور برورد خندان ایسته‌ین
برکلك بیك‌خاری بریارك نیچه اغیاری وار
عالم لاهوته باقسین اوزکه سیران ایسته‌ین
عشق ایچون صاف ایله کل صوفی دورن قلبی کم
زین ایدر کاشانه‌سین البته مهمان ایسته‌ین

سوء حال وزارکی کتم ایله‌مه مرشدلره
صاقلاماز درد دروں تاکه درمان ایسته‌ین
رهبر ایت سر منزل عشقه چراغ آهکی
ای حنیف آسا وصال کوی عرفان ایسته‌ین

بعض ارباب نهی شیخ غالب مرحومك نعت مشهورنده‌کی :[سن احمد محمود ومحمد سین افندم ، حقدن بزه احسان مؤیدسین افندم] بیتنی بوذاته نسبت ایدرلر . (١١٨٩) ده وفات ایدن شارح شفاء شریف (ابراهیم حنیف) بکك ترجمهٔ حالی آریجه یازیله‌جقدر .

بروسه‌لی
محمدطاهر

الواح انتباه

آفریقاده اسلامیت آلابیلدیکنه ایلرولیور

خرستیان میسیونر عالمی دهشتلر ایچنده‌در

ایرلاندانك بلفاست شهرندن بر میسیونر طرفندن لوندره‌ده انکلیز لسانیله منتشر « عالم اسلام » مجموعه‌سنه کوندریلن بو مقاله‌نك اوست طرفی ٢٩٩ نجی نسخه‌مزه درج اولنمشیدی . مقاله اوزون اولدیغی جهتله صوك قسمنی ده بو هفته درج ایدرك مسلمانلرك انظار عبرت وانتباهنه وضع ایدیورز:

« شمالی نیژریانك نفوس عمومیه‌سی سکز ایله طقوز ملیون راده‌لرنده‌در. بونك یدی ملیونی اسلامدر. لکن جنوبی نیژریاده سکز ملیون نفوسدن آنجق ایکی ملیونی مسلماندر. بوراده اسلام تجاری ایله مسلمان مأمورین حکومتی اسلامیتی هر طرفده نشر ایچون الدن کالدیکی قدر غیرت کوسترمکده‌درلر.

میستر روم مقاله‌سنه دوام ایدرك دیورکه :

« آشکار برشی وار ایسه اوده آفریقا قطعه‌سنك دول معظمهٔ ثلثه (یعنی فرانسه ، انکلتره وآلمانیا) طرفندن اشغال وتقسیم اولنه‌جغی محقق کبی کورونمیدر. هله آلمانیانك تصوری قوه‌دن فعله چیقه‌جق اولورسه، آلمانیا فرانسه ایله بلچیقا وپورتوغالك زیانه اوله‌رق خط استواده عظیم بر ایمپراطورلق وجوده کتیررسه ، اوتقدیرده بو حکومتلر ، اسلامیته قارشی نه کبی تدابیر احتیاطکارانه اتخاذ ایتمکه مجبور قاله‌جقلرینی شدیدن دوشونملیدرلر. اسلام مسئله‌سنی بیوك آوروپا ملتلری بوکون حل ایتملیدرلر. اونلرك آفریقاده‌کی منافعی احتیاط ایجاب ایدر. اونلر شیمدی‌یه قدر متعصب (!) اسلام ایچون یولی حاضرلامقدن واونی ایلرولمکه تشجیعدن باشقه برشی یاپدقلری یوقدر. اکر وقتیله اسلامك قدرتنی، نفوذینی محقق تقدیر وادراك ایده‌مزلرسه یاقین بر زمانده بیوك بر فلاکت قارشوسنده مأیوس ونادم قاله‌جقلرینی ، شرق سودانك اوقاراکلق کونلرینك (!) آفریقانك دیکر جهتلرنده دخی نشر ظلمت (!) ایده‌جکنی کوره‌جکلرینه امین اولسونلر!

آلمانیا حکومتی ، آفریقا مستملکاتنده‌کی اسلام تهلکه‌سنی ادراك ایتمش کبی کورینیور . زیرا ١٩١٠ سنه‌سنك تشرین اولنده بو اسلام مسئله‌سنه دائر بر مستعمره قونفرانسی عقد اجتماع ایدرك مذاکراتده بولنمشیدی. قونفرانسده خرستیان میسیونرلر لهنده ، اسلامیتك توسعی اندیشه‌سنه عائد برچوق اوراق اوقونمش ، نطقلر ایراد اولنمشیدی . بالآخره مستعمره قونفرانسی طرفندن اتحاد آرا ایله شو مقررات قبول اولنمش ایدی :

« مستملکاتمزك انکشاف واستعماری، اسلامیتك توسعندن تحدث ایده‌بیله‌جك تهدیدکار ومحقق بر تهلکه قارشوسنده بولنه‌جقلرینی نظر دقته آلان مستعمره بو حرکتك حقیله تتبع وجدی تدابیره توسل ایدلمسنی توصیه ایدر. هر نه‌قدر سربستی ادیان اساسی علیهنده برشی دینیله‌مزسه‌ده؛ هر حالده قونفرانسك فکرنجه مستملکاتك انکشافیله اشتغال ایدن ذوات اسلامیتك توسعنه خادم اولان کافهٔ اسباب ووسائطك منعنه ، خرستیان میسیونرلرك موفقیتنی تصعیب ایدن بتون موانعك ازاله‌سنه بذل همت وغیرت ایتملیدر. بالخاصه صحیه ، معارف ومدنیت اموری خصوصنده مستملکات حکومتی طرفندن میسیونرلره معاونت نقدیه‌ده بولونولمسنی عن صمیم القلب توصیه ایدر. اسلامیتك تهلکه‌سنی کورن بو قونفرانس بتون آلمان خرستیانلرینه مراجعت ایده‌رك هنوز اسلامیتك کاملاً توسع واستیلا ایتمدیکی مستملکاتك بعض جهتلرینی درحال اشغال خصوصنده لازم کلن تدابیره توسل، ایجاب ایدن میسیونرلرك اعزامنه غیرت ایتملرینی خاصةً توصیه ایدر. » (١)

مع مافیه شمالی (توغولند)ك (یه‌ندی) شهرنده (بال) Basel نامیله بر میسیونرلك اوجاغی تأسیس ایدلمشدر . فقط تجارته کشاد اولنان کافهٔ بلادده اولدیغی کبی بورالرنی دخی اسلامیت استیلا ایتمکده‌در. واقعا بو میسیونر اوجاغی تأسیسی تام زماننده حصول پذیر اولدی . چونکه (توغولند)ك شرق جهتی قتولیك میسیونرلرینه آچیلدیغی کبی ؛ غرب جهتی‌ده منحصراً بال پروتستان میسیونرلرینه ترك ایدلمشدر . جنوبی توغولنددن کثیر النفوس اون حاوزا قبائل بدویه‌سی میاننده یالکز بر پروتستان میسیونری بولنیور .

شمالی کامرون قطعه‌سنده حالا آلمانیا حکومتی میسیونرلره رخصت ویرمکده تردد ایدیور. جنوبی کامرونده ایسه اسلاملر ایله تماسده بولنان برایکی میسیونر اوجاغی موجوددر.

فرانسه‌نك پولیتیقه‌سی بوسبوتون باشقه مرکزده بولنیور. (سنه‌غال)ده اسلامیت شدتله توسع ایدیور. حکومت هر یرده مکتبلر آچمشدر. بو مکتبلرده قرآن اوقونیور. فرانسه حکومتك حال حاضرده‌کی سیاستی اسلامیتی تشجیع واوکا هر قاپویی آچیق براقمقدن، خرستیان میسیونرلره‌ده قپامقدن عبارت اولدیغی تبین ایدییور. فرانسه، خرستیانلق علیهنده بو قدر ایلری کیتمه‌سنك جزاسنی برکون کله‌جك البته کوره‌جکدر .

« شارع چاد » مستملکه‌سنده قبائل بدویه هنوز اسلامیتك توسعنه قارشی قویمقده بولنیورلر ایسه‌ده بوده چوق زمان دوام ایده‌مز. بش ملیونی متجاوز نفوسی بولندیغی حالده فرد واحد خرستیان میسیونری هنوز اوراده کوروندیکی یوقدر .

بیوك بریتانیا حکومتی ایسه ، بو بابده هنوز قطعی بر سیاست ومعین بر خط حرکت چیزمه‌مش کبی کورونیورسه‌ده ، هر حالده عالم اسلامك قدرت مهیبه‌سنك خوفیله بر ادارهٔ مصلحت پولیتیقه‌سی تعقیب ایتمکده‌در.

بو ادارهٔ مصلحت مسلکی‌ده حکومتك قناعت دینیه‌سنك تذبذبنی ویا فقدانی اثباته مدار اوله‌جق بر حرکتدرکه متدین محمدیلرك همان کوزلری اوکنده رد وازاله ایدیلملیدر. بو حرکت خرستیان بر قوم ایچون بد بختلقدر.

معلوم اولدیغی اوزره ، ام درمان محاربه‌سنك عقیبنده عرض تسلیمیت ایدن رؤسای عربان ایله لورد کیچنر بیننده بر معاهده عقد اولنمشیدی . بو معاهده نامه موجبنجه انکلتره حکومتی طرفندن خط استوانك ١٠ درجه عرض شمالنده‌کی اراضی‌یه خرستیان میسیونرلرك دخولی منع ایدیله‌جکنی لورد کیچنر تعهد ایتمشیدی. بالآخره بو تعهد اووقتکی مستملکات ناظری (جوزه‌ف چه‌مبرله‌ن) ایله (لورد کرومر) طرفلرندن‌ده تصدیق اولنمشدر. حالبوکه بویله بر قید وعهده هیچ لزوم یوق ایدی . حتی مصر حکومتی‌ده بوکبی شروط وقیودی طلب ایتمه‌مشیدی . ایشته اوزمانده ایدی‌که انکلیز حکومتنك اسلام لهنده‌کی پولتیقه‌سی تأسس ایتمش اولیوردی .

شیمدی بو پولتیقه‌نك روحیله تدویر امور ایدن مأمورین حکومت غربی سودانده

(١) بو « مستعمره قونفرانسی » رسمی ، یعنی حکومت طرفندن اجتماعه دعوت ایدیلمش بر هیئت دکل ایدی، آلمان میسیونرلرندن متشکل بر مجلس ایدی‌که اهمیتی اونسبتده تلقی ایدیلمسی لازمکلیر . بوقسه آلمان حکومتی مذاهب مختلفه‌یه منسوب بشیوز قدر میسیونرك خاطری ایچون ملیونلرجه اسلامی رنجیده ایتمه‌یی البت موافق سیاست بولماز . سبیل النجا

دخی هرنه قدر ادیانه قارشی بی طرف کبی داورانیورلر ایسه‌ده ؛ انطباعات عمومیه‌دن حاصل اولان حس وفکر ، حکومتك توجهنی قازانمق ایچون خرستیان اولمقدن ایسه مسلمان اولمق دها مرجح اوله‌جغندن عبارتدر. انکلیز حکومتی اسلام منطقه‌لرینه برمیسیونرك دخولنی قطعیاً منع ایتدیکی حالده ، بتپرست بدویلرك ساکن بولندقلری اولکه‌ره میسیونرلرك مناطقنه مسلمانلرك دخول ونفوذینی اصلا منع ایتمیور .

شمالی نیژه‌ریا والیسنه اورالرده برقاچ میسیونر اوجاغنك کشادی حقنده :

« بالفرض کشاد اولنان میسیونر اوجاقلرینك بولندیغی حوالی ، آقین آقین مسلمانلر کیررسه ، حکومتده اوحوالی‌یی مسلمان منطقه‌سیدر دییه تلقی ایده‌جك اولورسه او تقدیرده میسیونر اوجاقلریمزی قپایوب اورادن چیقوب کیتمکلکمزمی ایجاب ایدر؟.. »

یولنده ایراد ایتدیکم سؤاله قارشی موی‌الیه والی حضرتلری نه جواب ویردی بیلیرمیسکز ؟ دیدی که :

— شبهه‌می وار ؟ البته اك معقول وفطری دین هانکیسی ایسه اوغلبه چالاجقدر .

حقایق عیسویه‌یی کوره‌بیله‌جك قدر بصیرت روحانیه‌دن محروم اولان بویله اشخاصدن بوکبی سؤاللر صوریله‌جق اولورسه طبیعی دکلی‌درکه اسلامیت اونلره دها خوش کورونه‌جکدر ؟ دیمك اولیورکه قدرت اسلامیه‌نك اعتلا ایتدیکی‌وهم وقورقو بواداره مصلحتك عامل یکانه‌سیدر .

بومطالعه‌نك نه‌قدر دوغری اولدیغی سیار برمیسیونر اولان دوقتور ا. پ (ستیررمت) ك راپورندنده مستبان اولور ؛ راپورك صورتنی بروجه‌آتیدر:

ایکی سنه مقدم داخلی سودانده سیاحت ایتدیکم زمان کوچك بر قصبه‌یه داخل اولدم . بوراده توقف ایتدیکم آز زمان ظرفنده سرایت ایتمش اولان اعتیادات اسلامیه‌یی حیرتله مشاهده ایتدم . بالآخره بونك اسبابنی آکلادم. بورادن بیوك بر اسلام مرکزینه کیتدم . شهری طولاشدقدن صوکره، بوراده برمیسیونر اوجاغی کشاد ایتمك مقصدیله انکلیز مأموریله اجرای ملاقات ایتدم. بوذاتك جوابلری پك صریح وقطعی ایدی . اوشهرده برمیسیونرك وجودینی قطعیا آرزو ایتمدیکنی ، فقط نواحئ مجاورسنده بویله براوجاغك کشادنده بر بأس کورمدیکنی علناً بکا سویلدی . حتی شهرمذ کورده‌کی نفوذی اسلاملری دهاایی محمدی یاعقدن عبارت اولدیغی‌ده علاوه ایتدی. بومأمور بکاشونی‌ده سویلمکدن چکینمدی: خرستیانلغك ظهوری آسایشی اخلال وقانونك انفاذینی اشکال ایده‌جکندن قورقیورم بوراده بویله برمؤسسهٔ خرستیانیه غیر مطلوب وبناءً علیه جائزدکلدر .

شمدی ، مادامکه قراء وقصبات شهرلره مربوطدر وبومرکزلردخی اسلامیتك استیلای نفوذینه مساعد برزمیندر ، طبیعی ملحقات اوزرنده‌ده اسلامیتك تأثیری حکمفرما اوله‌جقدر. برده معلوم اولدیغی وجهله هرمسلمان باشنده‌کی صاریق ایله طانیلیر. بو ، اونك علامت دینیه‌سیدر. شیمدی قبائل بدویه‌نك عادت قدیمه‌لری موجبنجه برزنیك حکمدار صندالیه‌سنه اقعادی مراسمنده باشنه برصاریق صارمقله رسم تتویج ختام بولیور . هرنه‌قدر بتپرست ایسه‌ده تاجنه صاریق صارمغه مجبوردر. ایشته بوحکمدارك صاریقلی بولنمسی‌ده اهالئ بدویه نظرنده اسلامیتك شرفنی آرتیریور دیمکدر . بناءً علیه اهالئ بدویه‌دخی انکلیز مأمورین حکومتنك مسلمان اولدقلرینه دائر ذاهب اولمزلرمی ؟ فی‌الحقیقه بن بالذات برمسلمان اغزندنده ایشتدم‌که : « هرکیم خرستیان اولمغه جرأت ایدرسه حکومت اونی تأدیب ایده‌جکدر . »

میسیونرلره قارشی انکلیز مأمورین حکومتنك اتخاذ ایتدکلری شو وضعیت غریبه‌نك دیکر بر مثالی‌ده (بریتیش واجنبی بایبل شرکتی) نك میسیونری طرفندن یازیلان راپوردن کوستره‌بیلیرز . میستر (مه‌نارد) فرانسز مستملکاتندن انکلیز مستملکاتنه مواصلتی عقیبنده کندوسنه روا کوریلن معامله‌یی شو ایکی سطرله خلاصه ایدیور :

« حقیقةً آجینه‌جق بر حالدرکه ، بر لاتین مستملکه‌سی بکا هردرلو تسهیلات کوستردیکی حالده ، انکلیز مستملکه‌سنه کیرد کیرمز همان بر تزاکت کاذبه ایله قولمدن طوتوب بنی طیشاری‌یه آتدیلر ! »

ایشته باقکز ، فرانسه‌نك آفریقای غربیسنده شرکت میسیونرلرینه سهولت کوستریلیور ؛ بو بویوك میسیونك اوراده اجرا ایده‌جکی وظیفه اهالئ بدویه ایچون اك نافع وخیرلی اوله‌جغی فرانسز مأمورین حکومتی طرفندن تقدیر اولنیورکن ، برانکلیز واعظی کندی مستملکه‌سنه ، یعنی انکلیزافریقای غربیسنه مواصلت ایدر ایتمز انکلیز مأمورلری ، کویا بر جانئ سیاسی ایمش کبی اونی طوتوب حدود خارجنه فیرلاتیورلر !

شمالی نیژه‌ریادنده طرد اولنان میسترمه‌نارد ، فرانسز مستملکه‌سی اولان (داهومی) یه کیدرك اوراده فرانسزلرك مسافرپرورلکنه التجا ایتمکه مجبور قالشیدی .

وقتیله هندوستانك اکابر رجال حکومتندن اولان (سه‌رجان لاره‌نس) ۱۸۵۹ تاریخنده شوسوزلری سویلمش ایدی :

« اکر خرستیان ایشلری خرستیان اصولیله یاپیله‌جق اولور ایسه هندولر بزدن مجتنب ومتنفر اولمازلر ... تهلکه وضررلر یالکز او زمان ظهور ایدرکه : خرستیانلغه عائد اولمیان ایشلر خرستیانلق نامیله ، خرستیانلغه متعلق ایشلرده غیر خرستیانی برطرزده اجرا قیلنیر ... »

هندوستانك او بیوك قیام واختلال عسکریسنك اولدیغی‌ده صوککده‌ده دائما ادعا اولنوردی‌که : اکر انکلیز حکومتی رسماً نصرانیتی التزام ایدرسه هم هندولری عصیانه سوق ایدر ، همده مسلمانلری صوك درجه‌ده طاریلتیر . حالبوکه بو دعوانك عکسی ظهور ایتدی . جنوبی هندوستانده اوزون مدتدنبری متعدد میسیونر اوجاقلری بولندیغی حالده اوراده عصیان ظهور ایتمدی . بوبابده دیکر بر میسیونر شو وجهله یازیور :

« پنجاب قطعه‌سنك نصف سکانی متعصب محمدیلردن متشکل وهنوز انکلیز تحت اداره‌سنه یکی کچمش بولندیغی حالده اوراده عدم خوشنودیدن براثر بیله مشهود اولمادی . بونك سببی‌ده انکلیز ضابطانی ایله مأمورینك متدین خرستیان اولملرندن عبارت ایدی . بونکچون ایدی‌که ضابطان تحت اداره‌لرنده بولونان اسلام افرادندن قطعیاً امین اوله‌رق دهلی‌نك تخلیصنه اوردولرنی یوروتدیلر . ایشته او زمانکی متدین خرستیان ضابطانی سایه‌سنده ایدی‌که عصیان باصدریلدی وبیوك بریتانیانك اعتلای سطوتی تحت تأمینه آلنه‌بیلدی . »

آشکار برشی وار ایسه اوده : قورقاق بر سیاست تعقیب اولونان ومیسیونر اوجاقلری تأسیس اولونمایان یرلرده اختلال ظهور ایتمش اولمسیدر .

دوقتور جولئیس ریختر ، « هند میسیون تاریخی » سنده : (عوذ) مستثنا اوله‌رق ، هند عصیانی منحصراً سپاهی اردوسی طرفندن وجوده کتیرلشیدی . حالبوکه اووقتده‌کی شرق هند قومپانیاسی حکومتی بواردویی میسیونرلرك هردرلو تأثیر وتماسندن اوزاق طوتاردی » دییور .

شبهه‌سزدرکه ، حقیقی وجسورانه برصورتله خرستیانلق کوستریله‌جك اولورسه هندولرك حسن توجهنی قازانه‌جقدر . وقتیله پنجاب والیسی (سه‌ر دونالد ماکلیود) حقنده بر هندلی : « اکر سه‌رمکلیود کبی برچوق خرستیانلر موجود اولسه‌یدی ، بوراده فرد واحد هندی ومسلمان قالماز ایدی (!) » دیمشیدی .

مقالات

اك بویوك غایه ، اسلامیت در

برادر فضائلپرورم احمد نعیم بك افندی‌یه

برادر محترم ،

سبیل‌الرشادك ۲۰ نیسان سنه ۱۳۳۰ تاریخلی نسخه‌سنده «اسلامده دعوای قومیت » عنوانلی پك مهم مقاله‌کزی اوقودم . چوق نقطه‌لری وبالخاصه معطوف اولدیغی غایهٔ اتحاد اوته‌دنبری حسیات وتمنیاتمك مبناسی

اولان شيئلردر وبعضيلرمزك هيچ شبهه‌سز بيلمه‌يه‌رك ، « ايى بر شى ياپيورز ؛ رخيره خدمت ايديورز » ظن ايله‌يه‌رك آتدقلرى خطوات سقيمه‌يه قارشى پك حكيمانه بر درس ارشاددر. سرى تبريك وهمتكزك مشكور ومثمر اولمه‌سنه دعا ايدرم .

اساس مسئله‌يه كلنجه ، مساعده ايدرسه‌كز سزه عاجزلرينك دخى بوخصوصده‌كى نقطهٔ نظرينى مجملاً عرض ايده‌يم :

بنجه بو بحث صرف بر مسئلهٔ اخلاقيه شكلنده‌ده تدقيق ايديله‌بيلير. چونكه علم اخلاقك — هم فكاره، هم حسياته، هم اعماله شامل — بر قاعدهٔ كليه‌سنه ارتباط كاملى واردر . اوقاعده شودر :

وظائف انسانيه نصف قطرلرى كيتدكجه كنيشله‌ين متحدالمركز دائره‌لر شكلنده‌در . شخص مكلف مركزى اشغال ايدر. بو مركزدن والك كوچوك دائره‌لردن باشلايارق هر فردك نفسنه ، عائله‌سنه، محله‌سنه، بلده‌سنه ، وطننه ، قومنه ، ملتنه، انسانيته قارشى، مادى معنوى برچوق وظائفى واردر وبو وظائفك كافه‌سنى ايفا ايله مكلفدر . يالكز تعارض وظائف حالنده نصف قطرى دها كنيش دائره‌نك تمثيل ايتديكى وظيفهٔ عموميه دها طار دائره‌نك مقتضاى خاصى اولان وظيفه‌يه ترجيح وتقديم ايديلير (١)

نظر اسلامده بوتون اقوام اسلاميه « ملت واحده» تشكيل ايتديكى وسعادت انسانيه غايهٔ اسلاميه‌ده مندمج بولونديغى جهتله افراد مسلمه ايچون الك كنيش دائره اسلاميته قارشى اولان وظائف عموميه‌مز دائره‌سيدر ووظائف مليه وظائف اسلاميه‌دن بشقه برشى دكلدر . شوحالده بو دوائر وظائف بزجه « نفس – عائله – محله – بلده – وطن – قوم – اسلاميت » شكلنده خلاصه ايديله بيلير .

الك معظم وظيفه‌مز « اسلاميت » وظيفهٔ عموميه‌سيدر. اوغايه بوتون غايات سائره‌يى محيطدر . بناءً عليه هر فرد مسلم – تعارض تصورى حالنده – صيره‌سيله منافع اسلاميه ايچون منافع قوميه‌يى ، منافع قوميه ايچون منافع وطنيه‌يى ، وطنى ايچون بلده‌سنى ، بلده‌سى ايچون محله‌سنى، محله‌سى ايچون عائله‌سنى و عائله‌سى ايچون نفسنى اهمال ايتمكله مكلفدر . « ضرر عام ايچون ضرر خاص اختيار اولونور » قاعدهٔ فقهيه‌سى‌ده بو قاعدهٔ اخلاقك صحائف شريعته منعكس شكل تطبيقيسندن بشقه بر شى دكلدر .

ايشته اخلاقاً افكارك ، حسياتك واعمالك معيار مقبوليت ويا مذمتى بودر .

نفسمزى سورز. فقط عائله‌مزك حقوق ومنافع مشروعهٔ عموميه‌سنى اخلال ايتمه‌يه‌جك درجه‌ده ... بو محبت فكراً ، حساً ويا عملاً محيط عائله‌يى رخنه‌دار ايده‌جك بر تجلى كوسترنجه حسنى زائل ايدر .

اومزى سورز . فقط محله‌مزك انتظام وحضورينه طوقونماق شرطيله ... والا او ارتباطمز بزم ايچون بر حسنه دكل، بر سيئه تشكيل ايله‌ر .....

قوممزى سورز . مليت اسلاميه‌يى رنجيده وضرر ديده ايتمه‌مك اوزره ... يوقسه بو محبت قوميه بزم ايچون چيركين بر لكه وبنيهٔ اسلامده بر قرحه وجوده كتيرير .

∴

اونوتماماليكه بحث ايتديكم تعارض هپ «خاص ايله عام» آره‌سنده‌كى تعارضدر . يوقسه خاصك خاصه تعارضى بو قاعدهٔ اخلاقيه‌نك محل تطبيقى دكلدر .

شوحالده هانكى تمايلزكه كنديسنه خاص دائرهٔ « لازمه » و «جائزه»يى تجاوزله بر ماهيت « متعديه » آلير واو دائره‌يى محيط دها عام بر دائره‌نك حقوق ومنافع عموميه‌سنى رخنه‌دار ايدر ، نظر اخلاقده مذموم وبناءً عليه نتيجه‌سى – بلاشك ولاشبهه – هم منافع خاصه، هم منافع عامه ايچون مشئومدر .

« دعواى قوميت » بحثى شو ميزانه اورولديغى تقديرده حدود مقبوله ومردوده‌سى پك قولاى تعين ايدر ، اعتقادنده‌يم .

مقالهٔ حكيمانه‌كزده ويرديككز ايضاحاتك بويوك بر قسمى تظاهرات قوميه‌يى بويله بر وزن ايله طارتمقده ، عيار اسلامى واجتماعيلرينى كوسترمكده‌در .

هر قوم مسلم ابتدا اسلاميتى، صوكره كنديني دوشونديكى، سوديكى وهر حركتنده هر زمانده بو دستورى رهبر ايدينه‌رك قوميتى ايچون الك بويوك شرف ومفكوره‌يى جامعهٔ اسلاميه‌يه مربوطيت وخدمتده‌كى غيرت وتفوقنده آراديغى حالده نه « توركجيلره » ، نه « عربجيلره » . . . الخ هيچ بر ديه‌جكم يوقدر .

همان جناب حق ملت اسلامك هر عضو وعنصرينه سبيل رشادى وطريق اتحادى الهام بويورسون .

بو وسيله ايله احترامات وتحسرات طبيعيه‌مك قبول تأميناتنى رجا ايدرم برادر فاضل ومكرم افندم .

م ٠ م

مكاتيب

هندستانده مكتوبلرى :

مغول ايمپراطورلرينك آثار بر كزيده‌لرى

حكمدارلرك اقامتگاهلرى ، سرايلر :

هندستانك (دهلى) قصبه‌سى دفعاتله تخريبه اوغرامش، ينه اعمار ايدلمشدر . مغول امپراطورلرى ، هندستانى استيلا ايتدكدن صوكره مذكور قصبه‌نك آب وهواسنى بكندكلرندن تكرار تعميرينه همت ايلمشلر

[١] ذاتاً بوكبى تعارضلر حقيقتده ياوهمى ويا عارضيدر. چونكه هر بويوك دائره كنديندن كوچوك دوائرى محيط وآنلك حقوق ومنافع مشروعه وحقيقيه‌سنى ضامندر .

واورابی مقر حکومت اتخاذ ایتمشلردی . مغول ایمپراطورلرینك آثاری الیوم باقیدر . زوار وسیاحینك زیارتکاهلرینی تشکیل ایدییور .

مغول امپراطورلری قلعه داخلنده اقامت ایدرك ، اوراده عالی ومحتشم سرایلر ، بنالر وجوده کتیرمشلردر . ابنیهٔ مذکوره متعدد قسملره تقسیم ایدیله‌رك ، هرقسمنه بر اسم مخصوص ویرلمشدر. حکمدارلرك اقامتکاهلری باشلیجه ایکی قسمدن عبارت اولوب ، بری دیکرندن بر دیوار ایله تفریق ایدلمشدر . اقسام مذکوره‌نك بری حیات رسمیه ، دیکری‌ده حیات خصوصیه‌لرینه تخصیص اولنمشدر . برنجی قسم (دیوان عام) ، ایکنجیسی‌ده (دیوان خاص) دنیلیور .

دیوان عام ومعایده مراسمی :

دیوان عام طولاً اون وعرضاً سکز دیرك اوزرینه انشا ایدلمشدر. دیره‌کلرك اورته‌سنده‌کی فاصله‌ده طقوزر خطوه‌در .

بیاض مرمردن معمول اولان بو دیرکلر، تماميله تورك طرز معماریسنی کوستریورکه ، استانبولده‌کی طوپقپو سراینده‌ده امثالنه تصادف ایدیلیر.

دیوان عام. وقتیله مغول امپراطورلرینك رسم قبول ومعایده صالونلری ایدی . بو صالون سطح ارضدن بر متروقدر مرتفعدر . اطرافی‌ده آچیقدر . اورته‌سنده بالقون کبی بریر واردرکه، مغول امپراطورلرینك حرم دائره‌سنه متصلدر . مذکور بالقون غایت مزین وطاوانی لاجورد وآلتون یالدیزلی نقشلرله منقوش ایدی . انکلیزلرك استیلاسی اثناسنده نقوش مذکوره انکلیز عسکرلری طرفندن اوقدر تخریب ایدلمشدرکه ، صاغلام هیچ بریری قالمامشدر .

انجق ، مذکور طاوانده اسکی نقشلردن بر پارچه بر تخریبدن قضارا سالم قالمشدرکه ، فرانسه‌نك مشهور فیلسوفلرندن (دوقتور کوستاو لوبون) هندستانی سیاحت ایتدیکنده بو نقطه‌یه تصادف ایدرك (هندستان تاریخ مدنیتی) عنوانیله نشر ایلدیکی کتابده آتیده‌کی بیاناتده بولونمشدر:

« مغول امپراطورلرینك معایده وایام مخصوصه اثناسنده تخت اوزرنده اوطوروب ، اعیان واشراف مملکتله رجال دولتی حضورلرینه قبول ایتدکلری بالقون جداً صنایع نفیسه‌دن عد ایدلمکه سزادادر . مذکور بالقونك طاوانده‌کی نقوش کاملاً انکلیز عسکرلری طرفندن محو ایدلمش ویالکز، اوفاق بر یر تخریبدن هر نصلسه آزاده قالمشدر. بو اوفاق یرده‌کی نقوش آلتون ولاجوردایله منقوش اولان یرلردندرکه، اسکی تورك ذوق معماریسنك لطافتنه بویوك بر دلیل عد ایدیله بیلیر . شرقلیلری ، بالخاصه مسلمانلری وحشی تلقی ایدوب ، مملکتلرینی انواع دسایس ایله اللرندن غصب ایدن انکلیزلر ، دهلی قلعه‌سنده‌کی آثار معنویه‌یی اوقدر فنا بر صورتده تخریب ایتمشلردرکه . جداً کندیلرینك غیر متمدن ومتعصب اولدقلرینی کوسترمشلردر . بو قدر لطیف وفاخر بر اثرك تخریبندن بیلمم‌که ، انکلیزلر نه ذوق آلمشلردر ؟ ! »

بو بالقونده قوریلان مرصع بر تخت اوزرینه پادشاه ایام مخصوصه‌ده قعود ایدر وحضارك حسیات صداقتکارانه‌سنی قبول ایلردی . بالقونك آلتنده بر قاچ باصامقدن عبارت برده مرمر بر مردیون واردرکه ، پادشاهه عرض صداقت ایدنلر مذکور باصامقلره چیقوب ایکی اللریله طوتدقلری مندیلك اوزرنده‌کی آلتون مسکوکاتی پادشاهه تقدیم ایدرلردی . بوکا (نذرانه) تعبیر ایدیلیردی‌که ، پادشاهه صداقت آقچه‌سی اوله‌رق ویریلیردی . مذکور پاره پادشاه طرفندن کمال بشاشتله آلنیر ویانده‌کی ماصه اوزرینه قونیلیردی . پاره هرکسدن آلنمازدی. علما وفقها ایله شعرا وشهزاده‌لر بو اصولدن مستثنا طوتیلیردی . نذرانه‌سی — تقدمه‌سی — قبول اولنمیانلر پك نادر ایدیلر . چونکه پادشاه ، بریسنك نذرانه‌سنی رد ایدرسه ، آنك صداقتندن امین اولمدیغنه بر دلیل تشکیل ایلردی . تقدیم اولنان پاره‌لر ، اون بر ، طقوز ، یدی ، بش ، اوچ ، بر آلتوندن عبارت بولنیوردی‌که ، عدداً تك اولدیغی حالده تقدیم ایدن ذاتك رتبه ودرجه‌سنه کوره ترتیب ایدلمش بر مراسمدن عبارتدی . مذکور پاره‌لری ، پادشاه رسم قبولدن صوکره فقرایه توزیع ایلردی .

بو کبی مراسمه ، بالجمله وجوه واعیان ، ولاة ، نظار ، رؤسای دوائر ، معیت مأمورلریله ، ایمپراطورلغك زیر اداره‌سنده بولنان راجه ونوابلر اشتراك ایلرلردی . اشتراك ایدنلرك هر بری کندیسنه مخصوص بر اونیفورمه کییر والبسه اوزرنده‌ده دکرلی بر کمر باغلارلردی . کمرسز اوله‌رق پادشاهك حضورینه چیقیلمازدی ، عیب وحرمتسزلك صاییلیردی . هرکسك کمری کندی درجه‌سنه کوره قیمتدار ایدی . بعضاً راجه‌لرك کیدکلری کمرلرك قیمتی یوز بیك آلتونه قدر چیقاردی . مذکور کمرلرك جمله‌سی آلتون ومرصع ایدی .

نوبتخانه :

مغول پادشاهلرینك دربار عاملرینه — معایده وقبول — صالونلرینه متصل بر (نوبت خانه) بولونیوردی . بوراده زورنا، داوول چالنوب رسم سلام ایفا ایدیلیردی . اوزمان موزیقه آلاتی دها ایجاد ایدلمامش اولدیغندن ، زورنا ایله پك کوزل ملی شرقی وهوالر چالنیوردی . مذکور اصول الآن هندستانك بعض مستقل اسلام وهند وایالتلرنده حکمفرمادر . راجه ونوابلر ، بو (نوبت) اصولنی فی زماننا هذا یالکز طنطنه وعنعنه نامنه ابقا ایدییورلر .

مغول حکمدارلرینك بولوندقلری سرای وقلعه‌لرده ، اماکن رسمیه‌ده کونده بش دفعه نوبت چالنیوردی . ظنمجه بو اصول ایراندن دخی پك اسکی بر خاطرهٔ تاریخیه اوله‌رق هندستانه کچمشدر . مثلا [یوم نوبت می زند بر طارم افراسیاب] مصرعنده‌کی نوبت کلمه‌سی، مذکور اصولك پك قدیم اولدیغنی بزه خاطرلاتیور .

دربار خاص، حرم دائره‌لری :

دیکری‌ده پادشاهك حرم دائره‌سنده‌کی صالوندرکه آکا (دربار خاص) تسمیه ایدرلردی . بو صالون مراسم ایچون دکل ، همان هرکون قوللانیلیردی . پادشاه کندی حرملرینی ، قیزلرینی ، حرم دائره‌سنده هر بری

مهم بروظیفهٔ بیتیه وداخلیه ایله مشغول اولان مخدراتی بوراده قبول ایدر وآنلرله مصاحبه وملاطفتده بولنوردی . بعضاً بوراده ساعتلرجه پادشاه ، خاتونلردن بریله شطرنج و (پچیس) دیدکاری هنداویونلرینی اوینار وبویلهجه وقتنی فراغتله کچیریردی .

دهلیدهکی دربارخاص تمامیله بیاض مرمر طاشلرندن یاپیلمش ودیوارلریله طاوانده پك انفس نقشلر وجوده کتیرلمشدر . بومحلك دیوارلرینی تزیین ایدن یدی رنکلی حقیقی مجوهرلر ، ینه انکلترهنك استیلاسندن صوکره قوپاریلوب‌یرلرینه ، عین حجم ورنکده عادی‌طاشلر اوطورتولمشدر . دربار خاصك برطرفنده تعلیق یازیسیله آتیدهکی (اکر فردوس برروی زمین است ، همین استاد همین است وهمینست) ـ که ترجمهسی: « یریوزنده فردوس وارایسه ایشته بودر » ـ بیت ایله مذکور محلك اوتوز (لاك) روپیه ایله وقتیله وجوده کتیرلدیکی حك وثبت ایدلمشدر . برلاك روپیه‌یدی‌بیك انکلیزلیراسی ایدرکه ، بوحسابجه مذکور دائرهیه اووقتلرده ـ که عمله اجرتی بوکونکی قدر برشی‌تشکیل ایتمزدی ـ ایکی یوز اون‌بیك انکلیز لیراسی صرف ایدلمشدر .

مقصورهلر . — دربارخاصك‌هرایکی‌طرفنده کوچوك [مقصوره] اوطهلر، شاهنشینلرده‌سرایك‌اك‌محترم قادینلری اقامت ایدیوردی . حرم دائرهسنك صوکندهده‌ولی‌عهد ایچون آیروجه بردائره انشا ایدلمشدرکه، بوراده کندی خواص وحرملریله یشایورمش .

جامع شریف . — ینه حرم دائرهسنده (موتی‌مسجد) نامنده کوچوك برجامع واردر . مذکور جامع یکپاره طاشدن یاپیلمش کبی کورینیور ایسهده ؛ حقیقت حالده اویله اولمیوب اووقتك ماهر، متفنن معمارلری بیاض مرمر طاشلرینی اوقدر صنعتکارانه بربرینه ربط ایتمشلردرکه ، یکپاره اولهرق کوزوکیور . (موتی) کلمهسی ، اردو لساننده (اینجه) معناسنه اولدیغندن ، حقیقةً مذکور کوچوك جامع اوزاقدن بیاض براینجو کبی کندیسنی کوسترمکدهدر .

حمام . — سرایدهکی حمامده پك شایان دقت شیلردندر . مذکور حمام ایله طوپقپو سرایندهکی حمام ارهسنده بویوك برمناسبت ومشابهت واردر . عادتا هرایکیسنی برال وجوده کتیرمش کبیدر .

فقط آرهبردهکی فرق ، دهلی حمامنده ، یرده پك اینجه وطار یاپیلان وایچنده هرطرفه صوتوزیع اولنان جدوللردن‌عبارتدر . بونك طاشیده بزمکیلر کبی یووارلاق اولمیوب ، برآدمك اوزانهبیلهجکی‌قدر مربع مستطیل شکلنده مرمردن یاپیلمشدر . بوطاش اوزرنده‌پادشاه اوزانیر ودلك ایدیلیردی .

صولر، حوضلر . — سرایك هرطرفنهصواینجه اولوقلرواسطهسیله اساله ایدیلیردی . بعض یرلردهده ، کوچوك وعمقی پك آز اولان حوضلر یاپیلمشدر . بورالرده، حرم خلقی پك کوزل وشاعرانه وقتلر کچیریرلرمش .

باغچهلر . — سرایك باغچهسی جداً امثالی نادر شیلردندر . کل فدانلری ایچون آیری آیری یرلرصورت مخصوصهده قازلمش‌واطرافنهده بیاض مرمر طاشلری وضع اولنمشدر . باغچهده متعدد حوضلر، فسقیه وشادروانلر بولنیور. حوضلر ، وقتیله صویرینه کل صویی ایله طولدیریلیر واطرافندهکی یوکسك مرمرطاشلر اوزرینه پادشاه وسرای خلقی اخذ موقع ایدهرك ذوق‌وصفایه طالارلرمش . مهتابلی کیجهلرده، سرایلیلرباغچهده‌درلودرلو اویونلر، جنبشلریاپوب، مغول ایمپراطورلرینك کوکللرینی اکلندیریرلردی .

امازونه عسکرلری . — بوسرایلرده قادینلردن مرکب (امازون) عسکرلری صنوف‌ورتب مختلفه ایله ، سرایك ضبط وربطنه‌باقیورلرمش.

مرصع تخت . — تتبعات عمیقانهٔ عاجزانه‌مله الیوم طوپقپوسراینك خزینهٔ همایون دائرهسنده بولنان مرصع تختك وقتیله هندستاندهکی‌مغول ایمپراطورلرینه عائد اولدیغنی‌استخراج ایتدمکه ، تخت مذکورایراندهکی (صفوی) شاهلرینه هند ایمپراطورلری طرفندن اهدا ایدلمش واخیراً (چالدیران) وقعهسنده ، غنائم صرهسنده عثمانلیلرك النه کچمشدر .

کرانبها ایکی یاقوتپاره . — بوتختدن بشقه مغول ایمپراطورلرینك صوك درجه کرانبها ایکی یاقوتپارهلری واردی . بریسی (دریای‌نور) اولوب ، نادرشاهك هندی استیلاسی اوزرینه النه کچوب ایرانه نقل ایدلمشدرکه ، الیوم ایران شاهنك تاجنی تزیین ایلمکدهدر .

دیکریده (کوهنور) اسمنده بریاقوتدرکه ، انکلیزلر انی انکلتره قرالیچهسنه تقدیم ایتمشلر ومشارالیهانك کیدیکی تاجه قونیلمشدر.

انکلیزجه محیط‌المعارفی Encyclopedia Britanica مذکورطاشك ۳۵۰ بیك انکلیز لیراسی ایتدیکنی بیان ایدرك ، آیروجهده‌رسمنی درج ایلمشدر .

بویلهجه هندستانك ، انکلیزلرك النه دوشمسی اوزرینه بالجمله‌مغول پادشاهلرینك قیمتلی مجوهرلریله ، سلاحلری ، کتابلری وسائر نفیس محتویات بیتیهلری لوندرهیه نقل ایدلمش والیوم انکلیز حکمدارلرینه مخصوص اولان imperial museum موزهٔ خانهٔ قرالی‌ایله museum British انکلتره موزهخانهسنده محفوظ بولونمقده وآنجق انکلیزلرجه ذکری اولمیان سائر اشیا ومالزمه مذکور دهلی قلعهسی داخلندهکی‌مغول ایمپراطورلرینك موزه خانهسنده انکلیزلر طرفندن ترك ایدلمشدر .

مذکور موزهخانهیی زیارت ایتدم . ایچندهکی محتویاتی پك‌ذکرلی شیلر اولمدیغی‌حالده ، ینه هربری برر قیمت‌تاریخیهیی حائز بولندیغندن، جملهسنی قید وضبط ایتدم . کلهجك مکتوبمده هپسی مفرداتیله عرض ایدهجکم .

داعی : س . م . توفیق

[هندستانه صورت مخصوصهده کوندرمش اولدیغمز مخابرمز توفیق بك عودت ایلمشدر . مع مافیه هندستان احوالنه متعلق مکتوبلری هنوز کاملاً درج ایدیلهمش اولدیغندن پیدرپی نشرینه دوام اولنهجقدر .]

ژاپونیا مکتوبلری:

آلتی تبعه ، بر سفارتخانه

توکیوده شیلی سفارتخانه‌سی

توکیوده دول معظمه‌دن جمله‌سنک سفارتخانه‌لری بولوندیغی کبی آمریقای جنوبیه‌ده‌کی شیلی ، آرژانتین ، مکسیقا وسائر جمهوریتلرکده آیری آیری سفارتخانه‌لری موجوددر .

بوندن برقاچ کون اقدم احبامدن بارون قاندا جنابلری بنی (شیلی) جمهوریتنک توکیو سفارتخانه‌سی سرکاتبی (آرتور ، قابره‌را) نامنده اصیل ونجیب سیمالی شیلی‌لی کنج بر دیپلوماته ، خانه‌سنده انعقاد ایدن براجتماع اثناسنده تقدیم ایتمشدی . عمرمده برنجی دفعه اولمق اوزره راست کلدیکم بو شیلی‌لی بنم نظر دقتمی برقاچ جهتدن جلب ایتدی. اجتماعک ختامنده بارون جنابلرینک خانه‌سندن برابر چیقوب یاواش یاواش خانه‌لرمزه طوغری یورورکن (شیلی) نک تاریخندن ، حال حاضرندن ، اوراده‌ده عثمانلیلرک بولونوب بولونمدیغندن سؤال ایراد ایدرک مباحثه ایدیوردم . نهایت ژاپونیاده نه‌قدر شیلی‌لی بولوندیغنی صوردم . دردی سفارتخانه ارکانی اولمق شرطیله مجموعی آلتی شیلی‌لی بولوندیغنی سویله‌دی !

بوقدر تبعه‌یه‌قوجه برسفارت ... حیرتلر ایچنده قالدم !

«حیرته حقکز وار» دیدی، لکن اون سنه اولنه قدر بورایه یالکز برشیلی‌لی سیاحدن باشقه کیمسه کلمه‌مشدی . ایشته شو ذات وطنم ایله ژاپونیا بیننده‌کی مناسباته ، آکلاشمه‌یه وسیله اولمشدر. بو ذاتک همت وغیرتی نتیجه‌سی اولارق الیوم بورایه ادخالاتمز ، سنوی اوتوزبیک طونیلاتویه ایرمشدر. ژاپونیایه ادخالاتمزک یکون نقدیسی ٤،٥ ـ ٥ میلیون راده‌سنده، اخراجاتمزده بش ملیوندن برآز دها فضله مقدارده‌در . بو عددلرک سنه‌دن سنه‌یه آرتدیغنی‌ده مسرتله کوریورز . خصوصا صوک ژاپون ـ آمریقا اختلافندن صوکره بومبلغ برآزدها سرعتله تزاید یوزطوتمشدر شیلی‌ده‌ده ژاپونلر پك آزدر. مجموعی ٢٠٠ راده‌سنده‌درلر . بونلرک قسم اعظمی مهاجر وعمله ژاپونلر اولوب اوراده یرلشمشلردر . (شیلی) ده الک محترم مهاجرلر عثمانلی وژاپونیالیلردر .

« بو ایکی ملت الک ساکت ، الک ایشکذار وچالیشدیغنی هلاك ایتمز مقتصد ملتلردندر .

« شیلی‌ده وطنداشلریکز دها چوقدر. شهرلرک الک معتبرسکنه‌سندن معدود اولدقلری کبی کویلرده‌ده کندیلرینه مکتبلر بنا ایده‌جك قدر جدی برحیات اجتماعیه‌یه مالکدرلر . »

یالکز بش میلیون لیرالق برتجارت ایچون بر سفارت تأسیسندن وبیکلرله پاره صرف ایتمکدن ، ایکی تبعه ایچون درت سیاسی مأموری استخدام ایتمکدن ناصل بر فائده حاصل اولا بیلیر؟ دیه صوردیغم دیکر سؤاله‌ده شدتله جواب ویردی :

— سفارت و آنلر ایچون صرف اولنان پاره‌لرك قیمتی ودرجهٔ استحقاقی او مأموریتده بولنان ذواتك استعدادینه کوره تبدل ایدر . سفارت وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده اولان رجل حاضرك توکیویه ابتدای ورودنده شیلی‌لی اولارق کندیسندن ماعدا بوراده کیمسه بولامدیغی حالده وطنمزك تجارتنی بورایه قدر کتیرمشدر. هر نه‌قدر شمدیکی مصارفمز پك بیوك ، فوائدمز پك جزئی ایسه‌ده پك یقینده بونك فضله‌سیله قاپاناجغنی امید ایدیورز . تأسیسنه غیرت ایتمکده اولدیغمز ملتین بیننده‌کی مناسبات صمیمهٔ سیاسیه‌ده پاتمزه کار قالاجقدر . الیوم آمریقای شمالی جماهیر متفقه‌سنك حرکاتی بتون جنوبی آمریقا جمهوریتلرینی قورقویه دوشورمشدر. بو قورقو واحتراز بزی ژاپونلر ایله یاقلاشمه‌یه مجبور ایدیور . یقینده جنوبی جمهوریتلرله ژاپونیا آراسنده بر ائتلافك تأسسنی‌ده امید ایده‌بیلیرز . چونکه دشمنمز بردر . لاتین آمریقا تسمیه اولنان جنوبی آمریقانك حیات مستقبلی ژاپونیا ایله ائتلاف ویا اتفاقه مربوط در . شمدیکی اقتصادی مناسبتلر ایشته شو مقارنته وسیله اولمق ایچون یکانه واسطه حکمنده‌در .

خانه‌مه عودت ایتدیکم زمان کندی کندیمه (قابره‌ر) جنابلرینك « اقتصادی مناسبتلر سیاسی مقارنتلره وسیله‌در » دیدیکی صوك سوزینی کندی کندیمه تکرار ایدیوردم . برآز دوشوندکدن صوکره : دیمك تجارت خارجیه‌یه هوس ایدن تجار ، وطنلرینك الك بیوك وفداکار حامیلریدر ، دیوردم .

برقاچ سنه‌لردن بری دولت علیه ایله ژاپونیا ایمپراطورلغی بیننده برتجارت مقاوله‌سی مذاکره اولونمقده اولدیغندن، برآرالق انقطاعندن، صوکراده تکرار مذاکره‌یه مباشرت اولوندیغندن بحث اولوندی . حتی سعید پاشا مرحومك « خاطراتنه » نظراً بو، ربع عصرلق ماضی‌یه مالك بر مسئله‌در . حکومت سنیه بویولده برحرب کمی‌سنی ، «ارطغرل» ی فدا ایتدیکی کبی ، عثمان پاشا نامنده بر رجل مقتدرینی، بر قاچ یوزده نفرینی فدا ایتمشدر . فقط بو قدر مساعی‌یه ، فداکارلغه رغماً بر آدیم اولسون ایلری کیدیله‌مه‌مشدر .

سببی ؟ بو مذاکرات ، رجال سیاسیه‌نك دیدیکنه کوره، هر ایکی ملتك مناسبات اقتصادیه وسیاسیه‌سنده نقاط مشترکه بولونمامسندن ایلرو کلمکده‌در . لکن ایشیتدیکمه کوره بو مذاکره‌لر بو کونه قدر هیچ بروقت طوغری‌دن طوغری‌یه دولتین رجالی بیننده مذاکره اولونمایوب دولت ثالثه — بعضاً روسیه(!)، بعضاً انکلتره، بعضاًده آلمانیا — نك وساطتی ایله اورته‌یه قونمشدر . نتیجه‌ده سیمسارلرك آرزوسنه موافق روشده ، شو حاله منجر اولمشدر . جدیت وموقعك واضح صورتده ادراك اولونمه‌سی ایسه شمدیکی شیلی ـ ژاپونیا ویا مکسیقا ـ ژاپونیا مناسباتنی تولید ایتدیکی حالده ، تسیب وعدم ملاحظه بوکونکی عثمانلی ژاپونیا مذاکراتنك منجر اولدیغی نتیجهٔ حاضره‌یی تولید ایتمکده واوسته‌ده سفینه‌لر ، دو تك نان ونعمتی وطننه مفید اولمق آرزوسیله یمش بیکلرله آدملر فدا ایتدیرمکده‌در .

بوقدرفلاكتلره هپ يولداشمزلق، صميمى آرقداشلرك يوقانى سايه ـ سنده دوچار اولدقدن . يالكزلغك آهنى بر عصره يقين زماندن برى چكدكدن صوكره آرتق. عبرتلره شايان تجربه لرى فضله سيله كچيردك ظن ايدرم. بر شبلى لينك سياحت ايدركن كورديكى، ادراك ايده بيلديكى بوقدر منافع عظيمه يى ، آرتق ربع عصردن برى آز چوق مناسباتده بولونديغمز ژاپونياده بولوب بولامياجغمزه دائر كافى مقدارده ادله وامثله صاحبى بز ظن ايدرم .

بو بر عصرلق يالكزلق دوره مزده كيملرك بزه نه قدر دوست اولا بيله جكنى ده آكلامشزدر. دون تأسس ايدن اوكچوك جمهوريتلر بوكون قوجه اتحادلر وجوده كتيره رك شرقده بر قوت عظمى صاحبى اولمق ، عالمى كندى آرزولرينه تابع امر ايتمك ايسته دكلرى حالده، بالقان حكومتلرى اتحاد واشتراكلريله بزى طاووق كبى بولدقلرى حالده حالا آمان آوروپالى يى اوركوتمه يهلم . آمان دول معظمه يى قوشقولانديرمايهلم !.. سياستنه دوكولدكدن صوكره آزاردن قورقمق فلاكتى ، حتى منافع مبرمه مزى تأميندن استنكاف درجه سنده كى مسكنت ، اوردم طويمزلق مسلكى كيم بيلير بزى دها نهلره سوروكله يه جكدر .

حالا بر كتله يه التحاقدن، ياخود كنديمزه مفيد بركتله احضارندن اجتناب ايديورسه ق « انا لله وانا اليه راجعون . . . » ى اوقومش اولمازمى يز ؟ آرتق وقت كلمشدر ظن ايدرم .

حكومت حاضره مزك بو مسائل حقنده نه فكرده اولديغندن خبردار دكلم . معلوم اولان بر شى وارسه اوده وطنلرنى ممالك سائرهٔ شرقيه وغربيه ده طانيتمايه هوس ايدن اسلام وناموسكار تجارك اسملرينه راست كله مه يشم در .

وطنپرور ومتشبث حكومت حاضره مزك « بيوك قابينه . . . » لره عبرت بخش فعاليت واصابتله صرف قوت وكياست ايتديكنى نه قدر كورمك ايسته ديكمزى آكلامق ايچون بر قاچ متشبث تجار كنجلريمزك توكيويه قدر اختيار زحمت ايتمه لرنى تمنى ايدرم . عبدالرشيد ابراهيم اوغلو

توكيو : احمد منير

حبشستانده مكتوبلرى :

دار الخلافه ده محترم « سبيل الرشاد » ادارهٔ عليه سنه

محترم سبيل الرشادمزك ٣ نيسان سنه ١٣٣٠ تاريخلى نسخه سنده « الشعب غزته سنك عدندن آلديغى بر مكتوبده بيان اولونديغنه كوره اخيراً حبش حكومتنه تابع جيبوتى قصبه سنده حميتمندان اسلاميه طرفندن عثمانلى دونماسى ايچون درت يوز انكليز ليراسى اعانه طوپلانمشدر . » مألنده بر فقره منظورم اولدى .

جيبوتى اساساً حبشستان داخلنده اولمامقله برابر حرارده مقيم حبشستان باش شهبندرمز « مظهر » بك افندى جيبوتيده مقيم اخوان محترمه مزكده دونانماى عثمانى اعانه سنه از دل وجان اشتراك ايده جكلرنده شبهه ايتمديكندن شهبندر خانه جه معتمد ايكى ذاتى براى تشويق شهر مذكوره كوندرمش ايدى . بونك اوزرينه جيبوتى اغنياء اسلاميه سندن موقت بر اعانه انجمنى تشكيل ايديله رك او معرفتله (١٦٧٠) فرانق (٩٢) سانتيم اعانه جمع وشهبندر خانه يه ارسال اولنمش وبو صره ده جيبوتى تجارندن يمنلى عبدالواسع افندى قرق وعلى كيش يكرمى انكليز ليراسى اعانه اعطاسنى وعد وتعهدله اعانه دفترينه قيد ايتديرمشلرسه ده شمدى يه قدر شهبندر خانه يه بر موجب تعهد اعانه اقچه سنى كوندرمه مشلردر . جيبوتيده مصرلى مصطفى افندى بيومى اون انكليز ليراسى ويمنلى شيخ حمودى افندى ده ايكيوز ريال (تقريباً يكرمى انكليز ليراسى) اعطا ايتدكلرى كبى اعانه نك درج وجمعنده ده غيرت مخصوصه كوسترمشلردر . حبشستانك حرار جوارينه مصادف شهرلرنده بوآنه دكين شهبندرلك معرفتيله جمع وخارجيه نظارتى واسطه سيله دونانما جمعيتنه ارسال وايصال اولنان مبالغك مجمل بر فهرستنى « سبيل الرشاد » ك محترم قارئلرينه بيلديرمك اوزره اشاغى يه يازيورم. اعانات دوام ايتمكده در. باش شهبندرمز بكك بو دفعه آديس آبابايه مقرر اولان عزيمتى حالنده او جهتلردن خيلى اعانه جمع اولنه جغى قوياً مأمولدر .

حرار : ع . ع .

ايشته عريضه مده وعد ايتديكم اعانه نك مجمل فهرستى:

	فرانق	سانتيم
نفس حراردن	٢٠٩٥	
حرار جوارنده « جيغ جيغا » شهرندن	١٢٣٠	
حرار ولايتنده آواش وجوارندن	١٦١٠	
جيبوتيدن	١٦٧٠	٩٢
آديس آبابادن	١٢٧	٥٠
	٧٢٣٣	٤٢
حرار جوارنده ديره دوه دن	١٦٢٦	٠٠
يكون	٨٨٥٩	٤٢

مطبوعات

اسلاميتك اوروپاده انتشاره باشلامسى

ميس فرايزك شرف اسلاميتى قبول مراسمى

اقدام رفيقمزك لوندره مخابر مخصوصنك يازديغى مكتوبدن مقتبسدر :

بازار ايرتسى كونى ايدى «موحدين اسلاميه» فاغستن هول » دينيلان عمومى صالونده بر اجتماع عقد ايليورلردى . اسلاميته ، اساس اسلاميته دائمى علماسندن هندستانده ، چينده ، ژاپونياده لسان وقلميله نشر اسلامه چاليشان سرفراز حسين خان طرفندن بر قونفرانس ويريله جكدى . انكلتره قرالى حضرتلرينك هند مسلمانلرى نامنه مشاور خاصى بولنان سيد اميرعلى حضرتلرى ده موقع رياستى اشغال ايديوردى . ساعت درت بچقده سيد اميرعلى طرفندن حضاره تقديم اولونان خطيب حسين خان حضرتلرى سوزينه شويله باشلادى :

« اولاهیئت محترمه‌یه شونی عرض‌ایتمك ایسترم‌كه دین‌مطالعه‌سی ، جغرافیا ، حساب وسائره‌كبی فنون تحصیلنه بكزه‌من . برذوق ایله برسوق وجدانی ایله تعقیب ایدیله‌بیلیر . اسلامیتك اك‌بیوك قوتی ، یالكز برالهی ؛ حاكم ، خالق ، طانیمسی ؛ افكاری ، ظنون باطله‌دن تجرید‌ایتمسی ونوع بنی‌بشردن اولان‌حضرت محمدی ، امرالهی‌یی تبلیغه مأمور برپیغمبر ذیشان اوله‌رق تقدیم ایلمسیدر .

« اسلامیت » بتون عالمه صلح وصلاح نشر ایدن برنوردر . اسلامیت ، واجب تعالی حضرتلریله بشریتك آره‌سنه بشقه برقوت قویمدیغندن « شخصیت » خلق‌ایدن ، احیاایدن بردیندر . معبودایله مخلوق ، واسطه‌سز بربریله مناسبتده بولونورلر . اسلامیتده رهبانیت اولمامسی ، نوع‌بشره بخش اولونان اك بیوك امتیاز دینیدر . . . مكلف وعاقل اولان برمؤمن ارشاده محتاج اولمقسزین واسطه‌سز خالقنه‌عبادات ایده‌بیلیر. اسلامیت ، بواساس ایله‌ایكی شیئ اساسلیجه برلشدیرمش اولیور . . . بری شخصیت ، دیكری صلح ووظیفه‌در .

« نبل‌برانسان ، نه‌قدر حرمتكار اولورسه اولسون برمؤمن‌كامل اوله‌من. حضرت پیغمبر ، زمان سعادتلرنده سوقاقدن كچركن هرراست كلدكلری مؤمنی سلاملارلرمش ... بركون خلاف معتاد ، برشخصه سلام ویرمه‌دن كچمشلر ، لكن عودت نبوتپناهیلرنده او شخصی سلاملریله تلطیف بیورمشلر . خانهٔ سعادتلرینه مواصلتلرنده اصحاب كرام مراق وتجسسله ، حضرت فخر كائناتدن اولجه سلام ویرلمامش ایكن عودتده او شخصك سلامه نائل ایدلمسی اسبابنی صورمشلر . حضرت محمد جواباً « كیدركن او شخصی كوردم ... هیچ برشیله مشغول دكلدی . . . عودتده ایسه الده بر دكنكله طوپراغی قاریشدیریور . دی... بونی‌حیات وحركته برمقدمه‌عد ایلیه‌رك سلامه مستحق بولدم . »دیمشلر .

« ایشته ای مسلمین ، بزم اولوالعزم پیغمبرمز حیاتده حركت ، فعالیت ، قدرت وغیرت صرف ایدرسه‌ك بزی سوه‌جك ... هرتكلیفه راضی اوله‌رق مسكینلكله یشایانلر حضرت‌محمدك(صلعم)هیچ‌بروقت سلام‌وهدایتنه‌نائل‌اوله‌میه - جقلردر . اسلامیت ، دنیاده انسانلره ، فعالیت ، جسارت مدنیه بخش ایدن بر دیندر . بوصورتله هرمؤمن ؛ وظیفه‌سنی ایفا ایله مكلفدر . اكر مسلمانلر ، وظیفه حسنی ، اونك مقدسیتنی ، آكلاسه‌یدیلرقطعات اسلامیه ، منزعج صلیبیونك ید اسارتنه دوشمزدی ... صكره اسلامیت ، دنیایه قارشی صلح امر ایدر . دنیاده حریت مذهبیه اساسنی اسلامیت برلشدیرمشدر . نصل‌كه‌مجلسمزه موجو - دیتلریله شرف بخش ایدن پروفسور ارنولد حضرتلری‌ده بو اساسی « موعظهٔ اسلامیه » نام اثرلرنده پك واقفانه برصورتده تفصیل ایتمشلردر ...

« اسلامیت اساطیر وخرافاتدن منزهدر . « معقول اولمایان مشروع‌دكلدر » دها بوندن فیاض بردین اوله‌بیلیرمی ؟ هرشیئی عقل‌ومنطق ایله توأم قیلیور ... وبوطرز ایله امر ایدیور .. »

بوندن صكره خطیب محترم ، برچوق آیات واحادیث شریفه ایله اثبات مدعایه چالیشدی . وخطبه‌سنی بیتردكدن صكره انكلتره‌نك اك معروف عائله - لرندن « Miss Fryers میس فرایزر » ك هدایته ایریشدیكنی هیئه خبر ویردی . بیوك آلقیش صدالری آره‌سنده بو محترم نورانی سیمایی تبریك ایدن هیئت موحدینه قارشو میس فرایزر اسمنك بعدما « نورجهان » اولدیغنی سویلیه‌رك یوكسك سله كلهٔ توحید كتیردی :

بتون مسلمانلر ، قوشوشدیلر ، وبوحقیق « نورجهان » ی صمیمیتله تبریك ایلدیلر . صالون برغلغلهٔ سرور ایله چینلایوردی ...

بوندن صكره موقع خطابتی سید امیرعلی حضرتلری اشغال ایلدی وخرستیانلغك اسلامیته قارشی محارب بر وضعیت آلمسنك موافق اولمدیغنی ایضاح ایتدكدن صوكرا میسیونرله نقل كلام ایله شویله بویوردیلر :

« خرستیان میسیونرله شاشیورم . كندی مملكتلری انسانلری ، علل وامراض اخلاقیه ایله پك شدتلی صورتده معلول اولدقلری حالده افریقایه قدر كیدرك مسلمانلر آره‌سنده پروپاغاندایه چالیشیورلر . لوندره‌سوقاقلری ، ارككلر شویله طورسون ... سرخوش قادینلرله مستكره برچهره عرض ایدركن ، سوسیالیستلك ، آنارشیستلك كبی امراض اجتماعیه اخلاق ملتی محو ایدركن كندیلرینه عائد اساسلی مشغولیتلری براقه‌رق محمدیلرك بوینه صلیب طاققه چالیشمق طوغریسی عقل ومنطق ایله اكلاشیله‌بیلیر شیلردن دكلدر . . . بن خرستیان‌راهبلره‌بویله فضولی ایشلرله مشغول‌اولمقدن زیاده كندی دینداشلرینك درجهٔ اخلاقیسنی یوكسلتمكی توصیه ایدرم . (پك شدتلی آلقیشلر)

« اوت بزمده مهم ایشمز وار . . . هندیاده‌كی (٨٨) ملیون ، وبتون دنیاده‌كی (٣٥٠) ملیون مسلمان قالقینمق‌ایسته‌یور . ترقی ایسته‌یور . بوكونكی مدنیت سیستملرنی اوكرنمك ایسته‌یور . الحاصل علمای اسلامه‌ده ، ارشاد واحیا ایچون مهم وظیفه‌لر ترتب ایدییور . »

بوندن صوكره ، سید امیرعلی حضرتلری نورجهان خانمه اك صمیمی تبریكاتنی تقدیم وكندیسنه بوحیات ایچنده مسعودیت تمنی ایلدی وبو مناسبتله سوزنی اسلامیتك قادینلرحقنده‌كی معامله‌سنه انتقال ایتدیره‌رك اسلامیتك‌قادینلره بخش‌ایتدیكی‌امتیازات، حریت‌وحقوقدن بحث‌ایتدكدن‌صوكرا مجلس‌ختامه‌ایرمشدی.

میس نورجهانك یانه كیدرك كندیسنی تبریك‌ایتدم وشو سوزلری سویلدم :

— عالم اسلام وعلی‌الخصوص اسلام خانملر عالمی ، ایچلرینه سزك كبی نزیه بر روح وسیمانك داخل اولمسندن طولایی امین اولیكزكه پك چوق سوینه - جكلردر . میس فرایزر جواباً دیدی‌كه :

— اسلام قرداشلرمه ، اسلامی قبول ایتدكدن صوكره حس ایتدیكم فرح ونشاط حقنده رجا ایدرم معلومات ویریكز . . . آرتق اوزرمده رهبان وكلیسا قیغوسی یوق . . . برطاقم خرافات ایله ذهنمی یورمایه‌جغم . . . بوینمده صلیب دكل ، قلبمده ایمان طاشیه‌جغم ... ادیانك برچوغنی مطالعه ایتدم . . . اسلامیت قدر صاف وساده بردین بولمه‌دم . الله تعالی‌دن تمنی ایدرم‌كه‌انسانیت ، بو نور حقیقی‌یی كشف ایتمكده كچیكمسون .

یالكز میس فرایزر دكل ، خواجه كمال‌الدینك موعظهٔ بلیغه‌سی طولاییسیله برچوق انكلیز میسلری هدایته ایریشیورلر . سید امیرعلی حضرتلریله بو خصوصده خدماتی مسبوق اولانلره بخلوص‌القلب تقدیم تشكرات ایلرز وبویكی افقك لمعه‌لره ، فیضلرله موفقیتلره نائل اولمسنی تمنی ایدرز .

شهزاده باشنده جریان ایدن رذالتلر

طنین رفیق محترممزدن عیناً :

« . . . بزده‌كی قنطولری وقنطوجیلری قارئلرمك نزاهتنی رنجیده ایتمكدن قورقدیغم ایچون تصور ایده‌جك دكلم . بونلرك اخلاقه ، تربیه‌یه ، ذوقه ایراث ایتدكلری تخریباتی سویلمكه لزوم یوقدر . بو قنطولرله شهزاده باشنده جریان ایدن رذالت غلطه‌ده مجامع اسافلده جریان ایده‌میور . بونلرك اویله چیركین ومبتذل بوسه‌لری ، اویله ایكرنج حركتلری واردركه بولانتی ویرر . بو مخلوقلر اصلا اوتانمازلر . . بو رذالت یالكز قنطولره منحصر دكلدر . اك جاهل واك سفیل شخصلردن متشكل طلوعات قومپانیه‌لری بو قنطولردن صوكره اویون اوینارلر . بو اویونلر پیه‌سه تابع دكلدر . بوراده بوتون مقدسات حیاتیه كولونج ومحقر بر طرزده ارائه ایدیلیر . قومیق دینیلن برشخص بوراده كندینی تخف بوله‌رق كفرلرله ، تجاوزلرله كولدورمكه چالیشیر ؛ اك مستهجن سوزلری ، اك ممنوع حركاتی بر واسطهٔ موفقیت عد ایدر . اوقنطو قاریلرك بیله بعضاً یوزینی قیزارتان شاقالر بونلری سیره كیدن معصوم چوجوقلرك ، غافل عائله قادینلرینك اوكنده تكرار ایدیلیر دورر . بو طلوعات قومپانیه‌لرینك نه قدر مضر اولدقلرنی ضابطه مأمورلری ، محررلر ، غزته‌جیلر ، عائله رئیسلری ، هركس معترف اولدقلری حالده بو مملكت ایچون بویوك بر عیبدركه منع ایدلمز . قنطولری تیاترولردن آییرمق ؛ - بوتون‌بوتون‌منع‌قابل دكل‌ایسه - دها كنارلره ، مثلا منحصراً غلطه‌یه سورمك ، تیاتروجیلری خلقك قارشوسنه مطلقا بر پیه‌سله وادب ونزاهت دائره‌سنده چیقمغه مجبور ایتمك ، اخلاق عمومیه‌نك صیانتی وظیفه‌سنی‌ده شامل بولنان ضابطه‌نك وظیفه‌سیدر . بو قنطولرك ، بو قنطولی اویون محللرینك تولید ایتدیكی ملوث نتیجه‌لر ضابطه سجلاتنجه البت محفوظدر . قوتلی وجواب ایسته‌مه‌ین برحركتله بورالره نهایت ویرملی . یوكسله‌جك شكایتلردن قورقاملی. چونكه بونلر خرسزلرك ، قاتلرك ، عرض مهاجملرینك شكایتلری قدرحقسزدر . بوقومیقلر، اوقنطوجی‌قاریلراوخرسزلردن، اوقاتللردن‌دها‌ی‌آزمجرم‌صاییلور؟...»

شؤون

طرابلس غرب :

طرابلس وبنغازی‌ده مجاهدین اسلامیه‌نك موفقیاتی . — ۷ و ۱۴ رجب سنه ۱۳۳۲ تاریخیله اسکندریه‌دن یازیلیور : ایام اخیره‌ده طرابلس وبنغازی جهتلرنده ایکی مهم محاربه وقوعه کله‌رك مجاهدینك نصرت ومظفریت تامه‌سیله نتیجه‌لنمشدر . بونلردن برنجیسی طرابلسك سرت جهتلرنده ، « مقطع » نام محلك غربنده کائن « نوفلیه » ده‌واقع اولوب اورالرده ایمك وداخله قول اوزاتمق ایسته‌ین ایتالیانلر بغتةً مجاهدینك هجوم غضنفرانه‌سنه اوغرایه‌رق برابرلرنده‌کی ارزاق ومهماتی ترك ایله ساحله فرار ایتمشلردر . ایکنجیسی بنغازی جهتنده « براعصه » اراضیسنده‌کی « سانطه » نك غربنده اوچ کون بوتون شدتیله دوام ایدوب ایتالیانلر بوراده دخی منهزم اولمشلر وایکی جبل طوبیله آت ، دوه ، صغر ، استر اوله‌رق یدی‌یوزرأس حیوان ودنیله‌بیلیرکه مجاهدینك بر سنه‌لك اداره‌لرینه کافی مقدارده جبخانه ترك ایلمشلردر . وقایع مذکوره بالذات شیخ احمدالشریف افندی حضرتلری طرفندن مصرده مهم و معروف برذات محترمه مکتوب ایله بیلدیرلمش واورادن نزه تبشیراتده بولنلمشدر .

اخیراً اسلومدن کلن عبدالله‌بوشویقیرك افاده‌سنه کوره قره‌یه‌اوطوروب مجاهدین طرفندن بعدالاغتنام احراق ایدیلن معهود ایتالیان واپورنده برچوق امتعهٔ تجاریه‌دن ماعدا ۱۶۰۰ سواری البسه‌سی وبری اوفاق دیکری بیوك اولمق اوزره ایکی طوپ دخی بولنه‌رق مجاهدین طرفندن قره‌یه چیقارلمشدر .

شهر حالك دردنجی کونی یعنی اون بش کون اول « طبرق » ده برمحاربه دها وقوع بولمشدر . شویله که : ایتالیانلر اون بیك کشیلك بر قوت ایله خروج حرکتی یاپه‌رق وقتیله خبردار ایدیلن مجاهدین مهم بر قوت ایله قارشوله‌یوب پك قانلی ، نتیجه‌سی مجاهدین ایچون شانلی بر محاربه وقوعه کلمش وبر معتاد ایتالیانلر موقعلرینی ترك ایله کیری دونه‌رك بو اثناده مجاهدین طرفندن طوپ ، جبخانه وارزاق اغتنام ایدلمشدر . ایتالیانلرك یالکز بو وقعه‌ده تلفاتلری ایکی بیك راده‌سنده تخمین اولنمقده‌در . بوحوادث تلغرافله ویرلدیکندن تفصیلات لازمه ورودنده آیریجه بیلدیریله‌جکدر .

سید محمدالمهدی‌السنوسی حضرتلرینك مخادیمندن سید ادریس حضرتلری اخیراً اسکندریه‌یه کله‌رك بر صورت مطنطنه‌ده استقبال وخدیو حضرتلرینك « رأس‌التین » سراینه مسافر ایدلمش وحمیت ووطنپرورلکیله معروف پرنس عمر طوسون پاشا حضرتلری دخی بر چوق ذوات ایله مشار الیه سیدادریسی زیارت‌وضیافت کشیده‌سیله حقنده لازمهٔ حرمت ومهماننوازی‌یی ایفا ایلمشدر .

ماکدونیا :

اهل‌صلیب مظالمی . — ماکیدونیاده قالان مسلمانلره قارشی‌مظالم بوتون شدتیله دوام ایدیور . وقوع بولان شکایتلری یونان حکومتی قطعیاً نظر اهمیته آلمایور . مسلمانلر دول‌معظمه‌نك سلانیك قونسلو-سلرینه بوخصوصده برمخطره تقدیم ایتمشلردر . مخطره باشدن باشه بر سلسلهٔ مظالمدر . مخطره‌نك مطالعه‌سندن اکلاشیلدیغنه کوره ظلم‌وشناعت نامنه نه‌وارسه یونانلیلر هیچ برینی دریغ ایتمیورلر . مسلمانلری‌قویولره آتیورلر ، نهرلرده بوغیورلر . دایاقلرله . سونکولرله ، اشکنجه‌لرله هرکون یوزلرجه مسلمان اولدوریورلر . نه‌کوندوز ، نه‌کیجه دیمیوب اسلام خانه‌لرینه جبراً کیریورلر ؛ مسلمانلرك النده‌کنی ، آوجنده‌کنی غصب ایدیورلر . قادینلرك عرضلرینه تجاوز ایدیورلر . اسلام ناموسلرینی آیاقلر آلتنده چکنه‌یورلر ؛ مسلمان قادینلرینك ، قیزلرینك چارشافلرینی پارچالایورلر ، سوقاق سوقاق طولاشدیریورلر .

« بریچان قریه‌سندن یوزدرت کولی توقیف اولنه‌رق قواله‌یه سوق ایدلمشلر . بونلردن اللی‌اوچی یولده شهید ایدلمشدر . درامه حوالیسنده اوچ کون ظرفنده سکسان ارکك ، اوتوز قادین قتل ایدلمشدر .

ژاندرمه چاوشی خره‌لامبو ایله ژاندارمه افرادندن یانقو وسائیکلی موقع عسکریسی قوماندانی آطناش بولوس درامه کویلرنده اسلام قادینلرینك فیما بعد برشف کیمیه‌جکلرینی اعلان ایده‌رك معیتلرنده‌کی آدملره بوخصوصده امرلر ویرمشلردر . بونلر حکومتدن آلدقلری امر موجبنجه بویولده حرکت‌ایلدکلرینی سویلیورلر . ژاندارمه‌لر آلدقلری اوامر مخصوصه‌یه تبعاً اسلام کویلولرینك خانه‌لرینه کیره‌رك اسلام قادینلرینی ترك تستره اجبار ایدیورلر ، مسلمانلرك معتادی اولمایان مشروبات کئولیه‌نك بالذات مسلمان قادینلری طرفندن اکرام اولنمسنی امر ایلیورلر . مسلمانلرده بونلری کیدوب یونانلیلردن صاتون آلمق مجبوریتنده قالیورلر . چونکه اکر ایچکی تدارك ایدمیه‌جك اولورلرسه محقق دایاق یییه‌جکلرندن امیندرلر . مخطره‌دن »

حاصلی ماکدونیاده مسلمانلغك کوکنی‌قازیمق ایچون نه‌یاپمق‌لازمسه هیچ برینی ارتکاب ایتمکدن چکنمیورلر . اهل صلیبك بوشناعت، بومظالمی‌ایله ماکدونیا برخرابه‌حالنه کلدی . میلیونلرجه‌مسلمان‌عائله‌لری پریشان اولدی . خانمانلر سوندی . عرضلر ، ناموسلر پایمال‌اولدی . کویلر ، قصبه‌لر ، معموره‌لرخاك ایله‌یکسان اولدی .

روم‌ایلی‌نك ، بومبارك اسلام دیارینك زمرد افقلری شیمدی هرطرفده‌کی یانغینلرله قیپ قیزیل اولمش ، ظلمتلره داخل اولیور . وقتیله طاغلردن چیچك قوقولری کتیرن ، اووالره فیض وبرکت طاشیان نهرلر شیمدی مظلوم قانلرینی، اسلام ناموسلرینی دریالره نقل ایدیور . وقتیله قوشلرك ، بلبلرك ترنمساز اولدیغی خیابانلر شیمدی بایقوش سسلریله چینلایور . مزروع تارلالر برقبرستان کسیلدی . قبه‌لری غلغلهٔ توحید ایله اهتزازه کلن جامعلر شیمدی اهل صلیب سواریلرینه آخیراولدی . کلمهٔ توحیدی سمارلره‌اعلا ایدن منالره‌ییقلدی ، چاکلر آفاقی ایکله‌دوب طوریور . فاعتبروا یا اولی‌الابصار !

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی

ناظم

سبيل الرشاد

١٣٣٠ ، ١٣٣

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانكی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه سره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندردیكی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٣٥٢ | ١ شعبان ١٣٣٢ | پنجشنبه | ١٢ حزیران ١٣٣٠ | جلد ١٢

حدیث شریف

— ١ —

عن ابی محمد الحسن بن علی بن ابی طالب سبط رسول الله صلی الله علیه وسلم وریحانته رضی الله تعالی عنهما قال حفظت من رسول الله صلی الله علیه وسلم دع ما یریبك الی مالا یریبك — رواه الترمذی والنسائی وقال الترمذی حسن صحیح .

مآل شریفی

رسول الله صلی الله علیه وسلمك سبط مباركی وریحانهٔ [١] صفابخشی ابو محمد حسن بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهما حضرتلرینك شویله بویوردیغی روایت اولونیور :

رسول الله صلی الله علیه وسلمدن شو سوزی بلله‌دم : سكا شبهه ویرن شیئی براقوب شبهه ویرمین شیئه باق .

حدیث شریفی ترمذی ایله نسائی روایت ایتمشلردر . ترمذی بو حدیث ایچون حسندر وصحیحدر دیور .

— ٢ —

عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من حسن اسلام المرء تركه مالا یعنیه — حدیث حسن رواه الترمذی

مآل شریفی :

ابو هریره رضی الله عنهك شویله دیدیكی روایت اولونیور :

رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی كه انسانك كندیسنجه اهمیتسز اولان — تعبیر دیكرله اوسته الزم اولمیان — شی ایله مشغول اولمامسی ایی مسلمان اولدیغنك علامتلرندندر .

حسن اولان بو حدیث شریفی ترمذی روایت ایتمشدر .

— ٣ —

عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من رأی منكم منكراً فلیغیره بیده فان لم یستطع فبلسانه فان لم یستطع فبقلبه و ذلك اضعف الایمان — رواه مسلم

مآل شریفی :

ابو سعید خدری رضی الله عنهك شویله دیدیكی روایت اولونیور :

رسول الله صلی الله علیه وسلمدن ایشیتدم . بویوربوردی كه ایچكزدن هر كیم بر منكری — یعنی شرع شریفه مخالف برشیئی — كوررسه آنی الیله تغییر ایتسون . بوكا الی وارامازسه دیلیله ، بوكاده كوجی یتمزسه قلبیله تغییر ایتسون . یعنی بكنمه‌سون . بو صوكنجیسی ایسه ایمانك اك ضعیفیدر .

حدیث شریفی مسلم روایت ایتمشدر .

— ٤ —

عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی طیب لایقبل الا طیبا وان الله عزوجل امر المؤمنین بما امر به المرسلین فقال یاایها الرسل كلوا من الطیبات واعملوا صالحا وقال تعالی یاایها الذین آمنوا كلوا من طیبات مارزقناكم ثم ذكر الرجل یطیل السفر أشعث أغبر یمد یدیه الی السماء یارب یارب ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذی بالحرام فانی یستجاب لذلك — رواه مسلم .

[١] « ریحان » اصلنده فسلكنه اطلاق اولونور . رحمت ، راحت ، رزق معنالرنده‌ده مجازاً مستعملدر . دها صوكره توسعاً اولادده اطلاق اولونمشدر .

مآل شریفی :

ابوهریره رضی‌الله عنهك شویله دیدیكی روایت اولونیور :

رسـول‌الله صلی‌الله علیه وسـلم بویوردی‌كه شبهه‌سز الله‌تعالی طیب (یعنی جمیع صـفات‌كمال‌ایله متصـف) در. (بوندن طولایی عملرك) طیب (یعنی خالص) اولانلرندن ماعداسـنی قبول ایتمز . برده الله عزوجل حضرتلری مرسـلینه‌نه‌یی امر ایتمشسه مؤمنلره‌ده اونی امر ایتمشـدر . حق‌تعالی (مرسـلینه) : « یاایها‌الرسـل كلوا من‌الطیبات واعملوا صالحاً [۱] = ای انبیاء مرسلین (احسان ایتدیكم) طیباتدن (یعنی حلال شیلردن) یه‌یكزده صـالح عمللرده بولونك » بویوردی . (مؤمنلره‌ده) حق تعالی : « یاایهـاالذین آمنوا كلوا من طیبات مارزقنا كم [۲] = ای ایمان ایدنلر سزی مرزوق ایتدیكم طیباتدن (یعنی حلال شیلردن) یه‌یكز . » بویوردی . (رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم بونلردن صوكره) بویوردی‌كه (باقارسكز) برآدم (زحمتلر چكه‌رك) اوزون سفرلرده (یوللرده قالیر .) صاچلری پریشان ، یوزی كوزی توز طوپراق‌ایچنده «یارب ! یارب ! » دیه الارینی‌سمایه قالدیریر. حال‌بوكه یدیكی حرام ، ایچدیكی حرام ، كیدیكی حرام . (وجودی) حرام‌ایله بسلنمش . آرتق بویله سنك (دعاسی) ناصل مستجاب اولور ؟

حدیث شریفی روایت ایدن مسلمدر .

— ۵ —

عن ابی محمدعبدالله‌بن عمرو ابن‌العاص رضی‌الله‌عنهما قال‌قال رسـول‌الله صلی‌الله علیه وسـلم لایؤمن أحدكم حتی یكون هواه تبعاً لما جئت‌به ـ حدیث صحیح رویناه فی كتاب‌الحجة باسناد صحیح

مآل شریفی :

ابو محمد عبدالله بن عمروبن‌العاص رضی‌الله عنهمانك شویله‌دیدیكی روایت اولونیور :

رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم بویوردی‌كه هیچ بریكز هواسی(یعنی میل قلبیسی) بنم كتیردیكم (شرع مبینه) تابع اولمادقچه ایمان ایتمش اولماز .

بوحدیث [۳] (حافظ اصفهانینك) « كتاب‌الحجة فی‌اتباع‌المحجة» دن نقلاً بزه اسناد صحیح ایله روایت اولونان بر حدیث صحیحدر .

علاوهٔ ناقل : بو حدیث شریف سورهٔ نسـاده‌كی (فلا وربك لا یؤمنون حتی یحكموك فیما شـجر بینهم ثم لایجدوا فی انفسهم حرجا مما قضیت ویسلموا تسلیما = ... ربكه قسم اولسون‌كه ایش اویله دكل . بونلر سنی آرالرنده چیقان اختلافارده حكم یاپمادقچه ، اوندن‌صوكره‌ده سنك ویردیكك حكمدن طولایی نفسـلرنده حرج و صیقینتی طویمقدن بوسـتون قورتولوب وسكا تماماً تسلیم نفس‌وقلب ایدوب انقیادایتمه‌دكجه ایمان ایتمش اولمازلر) آیت كریمه‌سنك تفسیری‌كیدر. بو آیت كریمه‌نك تفسیرندن اعداد آتیه‌نك برنده ان شاءالله بحث ایتمك فرصتی‌الویریر .

[۱] سورهٔ مؤمنون

[۲] سورهٔ بقره

[۳] بوسوز اربعین صاحبی « نووی » نكدر .

احمد نعیم

فقه و فتاوی

ینه دیش طولدورمق مسئله‌سی

سبیل‌الرشادك ۲۸۹ نومرولی نسـخه‌سـنده دیش طولدرمق جائز اولدیغنه دائر یازدیغم مقاله‌یه بولوادیندن مدرس یونس زاده احمدوهبی افندی اعتراض ایدیور .

احمد وهبی افندینك قلمه آلدیغی اعتراضنامه ایكی اسـاسه راجع اولیور: ۱ — آلتون ویا كموش‌ایله دیشك‌قووغنی طولدیروب‌جنابتدن غسل ایدن كیمسه‌نك غسلی بالاتفاق تام دكلدر . ۲ — هجرت نبویه‌دن درت‌یوز سنه (قرون‌خیریه) دن صوكره باب‌قیاس واجتهاد مسدوددر.

جواب :

۱ — دیش طولدورمق مسئله‌سـنده باشلیجه مأخذم « سیر كبیر شرحی » ایدی . بو خصوصده كتاب مزبوره مراجعت ایتمـك لازم كلیر ایكن اكا عطف نظر اهمیت ایتمیور ، دیش طولدورمه‌نك جائز اولمیه‌جغنه دائردیكر معتبرات‌فقهیه‌ده برتصریح بولونمدیغی‌حالده‌كویاعبارات فقهیه‌دن دلالت طریقی ایله جائز اولمدیغنی آكلایور. نه‌غریبا كلایش!

نصـل اولیورده سـیر كبیر شرحی كبی پك مقبول اولان بر كتابك نقلی نظر اعتباره آلنمیور ؟ نصل‌اولیورده اتفاق‌ادعا اولنیور ؟

بوخصوصـده اولا ائمهٔ حنفیه‌جه كتب سـته [۱] دن بری اولان سیركبیره وشرحنه [۲] مراجعت‌ایتملرینی، ثانیاً سنغورلی‌قضاسی‌مفتیسندن كلان مكتوب ایله فتوایی اوقوملرینی‌رجا ایدیورم .

سنغورلی قضاسی مفتیسی عثمان‌افندی‌دن آلدیغمز مكتوبك‌صورتی:

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

سبیل‌الرشادك ۲۸۹ نومرولی نسخه‌سنده‌كی [دیش طولدیرمق] مسئله‌سی حقنده مقاله واقوال فقها مصادف نظر عاجزی اوله‌رق مطالعه اولندی . خصوص مذكور ملفوفاً تقدیم قلنان ورقه‌ده محرر فتاوای شریفه ایله حل اولنمش مسائل فقهیه‌دن عبارت اولدیغندن بونلرك دخی جریدهٔ علیه‌لرینك بركوشه‌سنه درجیله وضع انظارقارئین بیورلسنی . . .

سنغورلی قضاسی‌مفتیسی

عثمان

[۱] كتب سته : اجامع صغیر ، جامع كبیر ، زیادات ، سیر صغیر ، سیر كبیر ، مبسوط نام كتابلردر. آلتیسی‌ده امام محمد بن‌الحسن‌الشیبانی حضرتلرینك اثر عالیلریدر. كتب سته‌دن نقل اولنان مسائله « ظاهرالروایه » دیرلر .

[۲] سیركبیر شرحی ائمهٔ مجتهدین حنفیه‌دن شمس‌الائمه ابوبكرمحمدالسرخسی نك اثر عالیلریدر .

فتاوای شریفه صورتی :

اوزرینه غسل فرض اولان زیدك مجوف اولان دیشلری آلتون ویا كوش ایله طولدیرلمش اولوب دیشلرینك جوفنه یاپشمغله آلتون ویا كشی اخراجده حرج ومشقت اولدیغی متحقق اولمغله غسل ایدركن اول دیشلرك جوفنه صو واصل اولمیوب بووجهله ضرورت اولسه صویی اول دیشلرك جوفنه ایصال ایتمك واجب اولمیوب ظاهرینی غسل كفایت ایتمكله طاهر اولورمی ؟

الجواب : اولور.

علاوه‌لی مجموعهٔ جدیده صحیفه : ١١

رجل اغتسل وبقی بین اسنانه طعام منه خبز اوغیره جاز غسله وقال بعضهم ان كان صلباً بضم الصاد ای قویاً ممضوغاً مضغاً متأكداً ای شدیداً بحیث تداخلت اجزاءه وصار كالعجین الصلب لایجوز غسله قل اوكثر كذا ذكره فی الذخیرة وهوالاصح لامتناع نفوذ الماء مع عدم الضرورة والحرج (حلبی) قوله مع عدم الضرورة والحرج یعنی انما لم یعف عنه القلیل هنا ای فی الغسل كما عفی فی افساد الصوم والصلواة لانه لاحرج ولاضرورة هنا بخلاف الصوم والصلوة الخ (حلیة الناجی) ثم قال الامام ظهیرالدین والصرام والصباغ مافی ظفرها یمنع تمام الاغتسال وقیل ذلك یجزئهم للحرج والضرورة ومواضع الضرورة مستثناة عنه قواعد الشرع انتهی كلامه

نتایج النظر علی الدرر لنوح افندی

زید متحرك اولان دیشنی آلتون تل ایله شد ایتمك امام محمد حضرتلری قتنده جائز اولورمی ؟

الجواب : اولور.

ولایشد الا بفضة ای من تحرك سنه یشد بالفضة وعند محمد رحمة الله لابأس بالذهب من كراهیة الدر كذا فی قاضیخان

زید متحرك اولان دیشنی كمش تل ایله شد ایتمك جائز اولورمی ؟

الجواب : اولور (علاوه‌لی مجموعهٔ جدیده صحیفه: ٥٤١ و ٥٤٢)

⁂

٢ — فقهاء دیندن هیچ بری علی الاطلاق باب اجتهاد و قیاس مسدود دیمامشلردر.

اجتهاد طلب حكمده طاقتی صرف ایتمك دیمكدر. مطلق مقیده حمل، عامی خاص ایله تخصیص، مناط حكمی تحقیق، مناط حكمی تنقیح، مناط حكمی تخریج، خلاصه كندوسندن حكم طلب اولنان جمیع وجوه قیاس اجتهادده داخلدر. اجتهاد قیاسدن اعم در. نته‌كیم عبدالعزیز البخاری «كشف بزدوی» ده، ابواسحق شیرازی «اللمع» ده، عبدالعلی محمد بن نظام‌الدین الانصاری «مسلم‌الثبوت» شرحی «فواتح الرحموت» ده تصریح ایدیورلر. [١]

بر لفظ مطلقی مقیده حمل ایتمك معناسنه اولان اجتهاد نصل مسدود اولور؟ موكل وكیله «بكا بر آت صاتون آل، بر مجار آتی صاتون آلمه!» دیسه وكیل بوراده مطلقی مقیده حمل ایتمیه‌جكمی ؟

عامی خاص ایله تخصیص ایتمك معناسنه اولان اجتهاد نصل مسدود اولور ؟ بن «ارباب قلمی سورم، شخصیات ایله اوغراشانلری سومم» دیمش اولسه‌م ارباب قلمی تخصیص قیلمیورمی‌یم ؟

مناط حكمی تحقیق معناسنه اولان اجتهاد حقنده ابراهیم شاطبی موافقاتنده «الی یوم القیام دوام ایده‌جك اولان اجتهاد : تحقیق مناطه عائد اولان اجتهاددركه بوخصوصده بین الامة اختلاف یوقدر» دیور.

حاكم هرشاهد حقنده وصف عدالتك تحقق ایچون طاقتنی صرف ایتمیورمی ؟ بوحال اجتهاد دكلمی؟ شریعت جلیلهٔ احمدیه هرحادثهٔ جزئیه ایچون آیری آیری حكمی صراحةً بیلدیرمش میدر ؟ هر حادثه‌نك كتب فقهیه‌ده ذكری ممكن میدر ؟ قضا نظر و اجتهادسز اوله‌ماز. حتی هرمكلف اجتهاده [تحقیق مناط حكمه] محتاجدر.

مقاصد شریعته واقف اولان برعالم مناط حكمی تنقیح ایده‌مزمی؟ مقیس ایله مقیس علیه آره‌سنده‌كی فارقی نفی والغا ایده‌مزمی ؟ قیاس مع الفارقی فرق ایده‌مزمی ؟ بوخصوصده سبیل‌الرشادك ٢٩٠ نومرولی نسخه‌سنده تفصیلات لازمه ویرلمش ایدی، اورایه مراجعت بیوریله.

ذات عالیلری «قالدیكه آلتون ویا كموش ایله دیشك قووغنی طولدیروب جنابتدن غسل ایدن كیمسه‌نك غسلی بالاتفاق تمام اولمدیغی بروجه بالا تحریر اولنان عبارات فقهیه‌دن دلالت طریقی ایله تجلی ایدر» دیورسكز. بوسوزیكزله مناط حكمی دیش طولدیرمقده‌ده تحقق ایتدیریورسكز بوراده مناط حكمی طوغری بوله‌مامقله خطا ایدیورسكز؛ یوخسه مناط حكم طوغری اولمش اولیدی بورأیكزده طوغری اوله‌جق ایدی.

ینه بریرده «مسئلهٔ مبحوث عنهایی مسائل مذكوره‌یه قیاس قیاس مع الفارقدر» دیورسكز. بونكله «مناط حكمی تنقیح ایده‌مدیكز» دیمك ایستیورسكز. دیمك اولیوركه مناط حكمك نصل تنقیح اوله‌جغنی بیلیرم دعواسنده بولنیورسكز. یوخسه قیاس مع الفارقك نه دیمك اولدیغنی بیلمه‌مكز لازم كلیر. بركیمسه دیگر كیمسه‌یه «بوقیاس قیاس مع الفارقدر» دیسه او كیمسه‌نك یا تنقیح مناط حكمی بیلمسی ویا قیاس مع الفارقك نه اولدیغنی فرق ایتمامسی لازم كلیر. بوایكیسنك آره‌سنده بشقه برواسطه یوقدر. بكا اویله كلیوركه اكثر ناس قیاس مع الفارقك معناسندن غافل بولنیور.

ذات عالیلری قیاس مع الفارقك معناسنی پك اعلا بیلیرسكز. بوحالده تحقیق مناط حكم معناسنه كلان اجتهادی ترویج ایدیورسكز. تنقیح مناط حكم معناسنه كلان اجتهاد دعواسنده‌ده بولونمش اولیورسكز فقط فرقنده دكلسكز!

تخریج مناط حكمه كلنجه ایشته منازع فیه اولان اجتهاد بومعنایه كلان اجتهاددر بوراده علوم اجتهادیه‌یی بیلمك شرطدر «باب اجتهاد مسدوددرویا منسددر ویا مفتوحدر» دنیلان سوزك محل جریانی بوراسیدر.

فقهای دین آره‌سنده منازع فیه اولان مسئله باب اجتهادك منسد ویامفتوح اولمسیدر. كندینی بیلن برفقیه باب اجتهاد مسدوددر دیمامشدر.

معلوم عالیلریدركه سد ایله انسداد آره‌سنده بر فرق واردر. باب اجتهادی هیچ بركیمسه، قیامامشدر وقپایه‌مز. بناءً علیه باب اجتهاد مسدود اوله‌ماز. باب اجتهاد مسدوددر دیه‌ذوات میدان فقهه كیره‌مز. آنجق اجتهاد منقطع اوله‌بیلیر، اربابی ظهور ایتمینجه باب اجتهاد كندو كندوسنه قپانیر.

«باب اجتهاد منسددر ویامفتوحدر» قضیه‌سنك مبناسی، «برعصر مجتهددن خالی اوله‌بیلیر ویا اوله‌ماز» قضیه‌سیدر.

[١] سبیل‌الرشاد عدد : ٢٩٧ مراجعت.

برعصر مجتهددن خالی اولور دیانلر باب اجتهاد منسددر دیورلر بالعکس برعصر مجتهددن خالی‌اوله‌ماز دیانلر باب‌اجتهاد مفتوحدردیورلر.

اکثر علمایه کوره برعصرده مجتهدك بولونمامسی جائزدر. غزالی، رازی ، رافعی بومذهبده‌در .

فقهای حنبلیه ، استاذ ابواسحق اسفرائینی‌یه ، ائمهٔ شافعیه‌دن زبیری‌یه ، ابن دقیق‌العیده کوره هیچ برعصر مجتهددن خالی اولماز.

حتی استاذ ابو اسحق اسفرائینی بو مذهبی فقهایه نسبت ایدیورده دیورکه : اکر جناب‌حق زمانی قائم بالحجه‌دن خالی قیلارسه تکلیف قالقار زیرا تکلیف حجت ظاهره ایله ثابت‌اولور. تکلیف‌قالقنجه‌شریعت باطل اولور .

استاذك نقلنه کوره باب اجتهادك مفتوح‌اولمسی فقهانك مذهبی‌در.

حضرت استاذ ابواسحق اسفرائینی ایسه ، « مذهب فقهایه کوره برعصرك مجتهددن خالی اولمامسی جائز دکلدر » دیور .

ذات‌عالیلری‌ایسه « درت یوز سنه «قرون خیریه» دن صوکره باب قیاس واجتهادك مسدود اولدیغنه متعلق فقهاء دینك تصریحی واردر » دیورسکز .

زرکشی رافعی‌نك « خلق بوکون مجتهدك‌بولونمامسنده متفق کبیدر» سوزینه قارشو « مسئله بزم ایله حنابله بیننده مختلف فیه اولدیغی حالده رافعی‌نك اتفاق تعبیرینی قوللانمسی عجیبدر ، خصوصاکه بعض ائمه‌مز حنابله‌یه مساعددر » دیور .

انسداد طرفدارلری دیرلرکه : ارض قائم بالحجه‌دن خالیدر ؛ هیچ برفرد ایچون کتاب‌اللهدن ، سنت رسول‌اللهدن احکام اخذ ایتمك حلال دکلدر ، بواحکام ایله قضا ایده‌مز. اقتداده ایده‌مز. بواحکامی آنجق متبوعی اولان امامنك قولنه عرض ایدر . اکر آنك قولنه موافق ایسه نه اعلی ! یوخسه آنی رد ایدر . اعاظم مجتهدین حنابله‌دن اولوب ۷۵۱ تاریخنده ارتحال‌دار نعیم ایدن مشهور ابن‌القیم الجوزیه‌نك تحقیق‌وجهله‌باب‌اجتهاد قپانمشدر دییه‌نلرك‌سوزی «ناسده شرائطاجتهادی احراز ایده‌جك کیمسه قالمامشدر. آتیاده‌حصول مأمول‌دکلدر » دیمك اوله‌جقدر. بوسوزك مبناسی : « عقولك دائما انحطاطده، تدنیده‌قالمسی، تعظیم اسلافده غلو مرتبه‌سنه چیقلمسی ، ناسه سوء ظنده بولونلمسی » ، نتایجی : « عقلی مهمل براقق ، طریق علمی قطع ایتمك ، استقلال فکردن محروم اولمق » در.

آرتق کیم عقلی مهمل براقمغه راضی اولور ؟ کیم طریق علمی قطع ایدر ؟ کیم استقلال فکردن محروم اولمغی ایستر .

لا یزال‌طائفة من امتی‌علی‌الحق‌ظاهرین حتی تقوم‌الساعة ـ رواه‌الحاكم فی‌مستدرکه واقرّه الذهبی .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

اسلام عسکرینه

حمراء الاسد وقعه‌سی

احد میدان محاربه‌سنی قازانان مشرکلر ، اوسه‌ویچه یوله‌چیقمشلر ومسلمانلری شویله کسوب بویه بیچدکلرینه دائر شیقیردیم صحبته قویولمشلردی . بو ، آتوب طوتانلره قارشی ابوجهلك اوغلی (عکرمه) « صانکه برشیمی یاپدق ؟ محاربه‌یی قازانمشکن نتیجه‌سنه وارمادق » دیدکدن صوکره «کلیك دونوب مدینه‌یه کیده‌لم ، محمدیلری ، بردانه قالمایجه‌یه قدر محو ایده‌لم » تکلیفنده بولوندی .

(صفوان بن امیه) ده‌ییلن بری ، بوتکلیفی بگه‌نه‌دی « حاضر غالب کلمشکن یوزیمزك آقی وآغزیمزك طادیله ممکلتمزه کیده‌لم.مدینه‌لیلر حدتله‌برده قان دعواسیله‌هپ بردن اوزه‌ریمزه کلیرلرسه‌بیتدیکمز کوندر » دیدی . قوماندانلری بولونان (ابوسفیان) بوایکی سوزدن هانکیسنك طوغرو اولدیغنی کسدیره‌مه‌دیکی جهتله مشرکلر (روحاء) نامنده‌کی قوناق یرینه قدر کلدیلر . اورادده اوزون اوزادی‌یه قونوشوب مدینه اوستنه کیتمه‌یه قرار ویردیلر .

آرالرنده بولونوب شوقراری ایشیدن (عبدالله‌بن عمروالمزنی) آدلی بری، چابوجاق‌مدینه‌یه کلوب‌رسول‌الله‌حضرتلرینه معلومات‌ویردی. پیغمبریمز افندیمزده (دونکی محاربه‌ده بولونانلر ، سلاحلانوب‌کلسینلر. دشمن اوزه‌رینه‌کیدیله‌جکدر) دییه دلال چاغیرتدی .

احدغازیلری ، کلوب مسجدك اوکنده طوپلاندیلر . چوغی‌یارالی ویارالری صاریلی ایدی‌که‌ایچلرنده (اسیدبن حضیر) و (عقبةبن عامر) کبی ۹ یرنده، (خراش بن‌الصمه) کبی ۱۰ یرنده، (کعب بن‌مالك) کبی ۱۵ دن فضله یرنده، (عبدالرحمن بن عوف) کبی ۲۰ دن زیاده یرنده، (طلحة بن‌عبدالله) کبی ۷۰ بوقدریرنده یاراسی اولانلرواردی.

حضرت طلحه‌نك یارالرندن یدی دانه‌سی کوکسنده بولوندیغی وصاغ النك ایکی پارماغی کسیلمش وقلیچ طوتامایاجق برحاله کلمش اولدیغی حالده کندینه اهمیت ویرمیور ، رسول‌الله حضرتلرینك یارالرینی دوشونویوردی .

زیرا پیغمبر افندیمزك‌ده آلنی، یاناقلری ، دوداغی ، دیز قاپاقلری یارالی واوموز باشی ایله اکثر اعضاسی برهلی اولوب مبارك دیشلرندن بری‌ده قیریلمشدی .

قوماندانیله برابر افرادندن پك چوغی بویله یارالی ، برهلی اولان وموجودی آلتی‌یوز بوقدر کیشیدن عبارت بولونان بوقوت ، حرکت ایتدی .

بوقوتك حرکتندن اول‌ده اصحابدن ایکی کیشی کوندریلدی‌که ، بونلرك وظیفه‌سی : مشرکلرك نره‌ده ونه‌یاپمق فکرنده اولدقلرینه دائر کشف یاپارق رسول‌الله حضرتلرینه خبر کتیرمکدی . بوایکی ذات ،

(حمراءالاسد) موقعنده مشرك اوردوسنه يه‌تيشديلرسه‌ده مشركلر ، كنديلرينى طانيوب اولدورديلر. صوكرا مسلمانلر ، بونلرك كووده‌لرينى بولوب ايكيسنى برمزاره كومديلر . رضى‌الله‌عنهما .

دونكى محاربه‌ده بولونامايانلردن (جابر) حضرتلرينك برلكده كله‌سنه رسول‌الله طرفندن اذن ويريلدى . چونكه : حضرت جابر همشيره‌لرينه باقمق اوزره مدينه‌ده قالمش وباباسى ابوجابر حضرتلرى احد جنكنه كيدوب شهيد اولمشدى .

قاچاقلرك سركرده‌سى ومنافقلرك رئيسى اولان معهود (ابن‌سلول)ده برابر كلمك ايسته‌دى . لكن اوكا رخصت ويريلمه‌دى . زيرا : حريفك ينه دونمه‌سى ودونمه‌سيله اوردويى ضعيف دوشورمه‌سى خاطره كليوردى .

مسلمان اوردوسى ، مدينه‌يه سكز ، اون ميل اوزاق بولونان (حمراءالاسد) موقعنه كلوب قوندى . (عبادبن بشر) حضرتلرى ده بعضى كيمسه‌لرله اوردونك اطرافنده دوريه كزمه‌يه تعيين اولوندى .

كيجه وقتى دوريه نوبتجيلرى ، ايكى كيشى ياقالاديلر وبونلرك احد غازيلرندن (عبدالله بن سهيل) ايله (رافع بن سهيل) اولديغنى آكلاديلر .

بوايكى قارده‌ش ، دونكى محاربه‌ده آغيرجه يارالانمش ، هله رافع حضرتلرى يورويه‌مه‌يه‌جك درجه‌ده قان ضايع ايتمش ايكن ، ايكيسى‌ده اوردودن كرى قالمايه‌راضى اولامامش ، ويريته دايانه دايانه اوردوكاهه قدر كله‌بيلمشدى . عبدالله حضرتلرينك ، يورويه‌مه‌يەن برادرينى بعض كره آرقه‌سنه آلديغى‌ده اولمشدى .

بونلرى حضور پيغمبره كتورديلر . رسول‌الله حضرتلرى ، كوسته‌ردكلرى فدا كارلقدن طولايى ممنون اولدى وايكى قارده‌ش حقنده خيردعاده بولوندى .

اسلام اوردوسى ، اوچ كون ، اوچ كيجه (حمراءالاسد) موقعنده قالدى . كيجه‌لرى طرف طرف آتشلر ياقيلوب اوراسنك اوردوكاه اولديغى ومحو اولدى ظن ايديلن مسلمانلرك اوراده بولونديغى آكلاشيلمق ايچين مشركلره قارشى نمايش ياپيلدى وكمال جسارتله دشمنه ميدان اوقوندى .

حالبوكه : مدينه‌يى باصمق ايسته‌ين مشركلرك هجومنه دائر اثر كورونمه‌دى ، بالعكس مكه‌يه طوغرو صاووشوب كيتدكلرينك خبرى كلدى .

چونكه : (معبدالخزاعى) اسمنده بريسى ، اسلام اوردوكاهنه كلوب رسول‌الله حضرتلريله كوروشمش واحد وقعه‌سندن طولايى « باشك صاغ اولسون » ديدكدن صوكرا قالقوب كيتمشدى .

بوآدم ، مشرك اوردوسنه‌ده يه‌تيشوب ابوسفيانك يانته كيتمش و « نه‌وار ، نه‌يوق ؟ » ديه صورولماسى اوزه‌رينه « نه‌اولاجق ؟ محمدله اصحابى ، سزى آرايوب طورويورلر . احدده أولدورولن همشهريلرينك انتقامنى آلمق ايچين تكميل مدينه اهاليسيله اطرافنده‌كيلر ، هپ برلكده اوزه‌ريكزه كليورلر . احتمالكه داها بوراده ايكن برباصقينه اوغرايا جقسكز » ديمشدى .

بوحوادثى ايشيدن ابوسفيان ، تلاش ايتمش ، صفوان بن‌اميه‌ده « باقك ، بنم ديديكم چيقدى . برآن اول صاووشالم‌ده بربلايه اوغرامايالم » ديمه‌يه باشلامش اولديغندن مشركلر ، همان يوله چيقمش ، مكه‌يه طوغرو حركتلرى‌ده معبدالخزاعى طرفندن پيغمبر افنديمزه بيلديريلمشدى.

اسلام اوردوسى ، مشركلرك صاووشماسى اوزه‌رينه مدينه‌يه دوندى. دشمن اوردوسى افرادندن ايكى دانه‌سنى‌ده يولده ياقالايوب أولدوردى.

بوحريفلردن برى ، (ابوعزةالجمحى) نامنده برشاعر ايدى‌كه : بدر محاربه‌سنده اسير اولوب صاليويريلمشكن مكه‌يه كيتدكدن صوكرا راحت طورمامش ، سويله‌ديكى بيتلرله عرب قبيله‌لرينى قيشقيرتوب احد محاربه‌سنه كلن مشرك اوردوسنك چوغالماسنه سبب اولمشدى .

اوبرى‌ده (معاوية بن‌المغيرة بن ابى‌العاص) اسمنده برجاسوس ايدى‌كه : احددونوشنده مسلمانلرك النه كچمشكن رسول‌اللهك دامادى (عثمان بن عفان) حضرتلرينك شفاعتيله أولومدن قورتولمش ، فقط اوچ كون ايچنده مدينه‌دن صاووشوب كيتمزسه قتل ايديله‌جكى كنديسنه سويله‌نيلمشدى .

حالبوكه : حريف ، مدينه‌ده قالمق ومشركلره يه‌تيشديرمك ايچين معلومات آلمق فكريله ويريلن مهلت ظرفنده چكيلوب كيتمه‌دى : دردنجى كونى اوردونك عودتنده ياقالانوب اولدورولدى .

رسول‌الله حضرتلرى ، مدينه‌يه كلدكدن صوكرا (قبا) كوينه كيدوب اورا اهاليسندن (مجذّر بن‌زياده) ده‌نيلن كيمسه‌نك بوينى ووردورمق صورتيله قصاص اجرا ايتدى . چونكه : بوآدام ، احد جنكنده (حارث بن سويد) اسمنده برمسلمانى بيله بيله أولدورمشدى. زيرا : حارثك باباسى اولان (سويد) وقتيله مجذرك پدرى بولونان (زياد) ى قتل ايتمش اولديغى ايچين اوده قارغاشه‌لقده فرصت دوشوروب قاتلك اوغلنى أولدورمك صورتيله صانكه باباسنك انتقامنى آلمشدى.

واقعا مسلمانلغك ظهورندن اوّل بوعادت واردى . أولدورولن برآدامك اوغلى ، ياخود خصمى ، اقرباسى ياقاتلى ، ياخود اونك اقرباسندن برينى طوتوب أولدورورلر ، يعنى شيمدى‌ده برطاقم جاهل قوملرك ياپدقلرى كبى قان دعواسى كوده‌رلردى .

لكن شريعت محمديه ، بوفنا عادتى منع ايتدى وقصاص اجراسنى برحاكمك ويره‌جكى حكمه تعليق ايله‌دى .

مجذر ، مسلمان اولديغى وشريعتك بومنعنه واقف بولونديغى حالده صوچى اولمايان برمسلمانى ـ جاهليت عادتنه اويوب ـ أولدورديكى ايچين قاتل متعمد اولدى ، قصاصاً‌ده شريعت قايچيله قفاسى‌كه سيلوب جزاسنى بولدى .

∴

قصه‌يى آكلادكدكمى ؟ همشهريم ! شيمدى‌ده بوندن بعض حصه‌لر چيقارالم .

مشرك اوردوسنك دوکوب مدینه‌یی باصمق تشبثنده بولونماسی اوزه‌رینه اسلام یوردی تهلکه‌یه دوشویور . مسلمانلق بیله قورقولو بر موقعده قالیور . چونکه : مسلمان اوردوسی ، برکون اولکی محاربه‌ده بوزولمش . افرادندن یتمش قهرمان ، شهید اولدیغی کبی غازیلرینك همان هپسی‌ده برقاچ یرندن یارالانمش ، مشرکلرك هم قالابالق ، هم‌ده غالب اوردوسنه مقاومت ایده‌مه‌یه‌جك برحاله اوغرامش .

بوحال ایله برابر امیدسزلکه دوشوب مدافعه‌دن کری طورولسه بوتون بوتون محو اولمق مقرر ایکن غیرتی الدن براقامق وأولومی کوزه آلوب دشمنه قارشی طورمقده قورتولمق امیدی وار . بناءً علیه رسول اکرم افندیمزده اویله یاپیور . چاوجاق یارالی غازیلردن برقوت تشکیل ایده‌رك دشمنك اوستنه یورویور وشوحرکتله هم اسلام وطننی تهلکه‌دن قورتاریور ، هم‌ده امیدسزلکه دوشمه‌مه‌لری ومدافعه‌دن کری طورمامالری حقنده صوکرادن کله‌جك مسلمانلره بویوك برعبرت درسی ویریور .

طاهر المولوی

فلسفه

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

افندم :

محترم « سبیل الرشاد » ه موضوعنی آلیردن بری بورادهکی کتب عتیقه‌دن تحری وتتبع ایله مشغول اولدیغم برمقاله‌یی ذات عالیکزه تقدیم ایدیورم ، قطعیاً امیدوارم‌که مسلککزه موافق اولدیغنی تخمین ایتدیکم بومقالهٔ عاجزانه‌می کوشهٔ نسیانده براقیه‌جقسکز . تشمیل فوائدی ضمننده مقاله‌نك صوکنه متنده‌کی اصطلاحات فلسفیه‌نك ایضاحلری‌ده درج ایدلمشدر . وقتم مساعد اولدقجه محترم سبیل الرشاده یازی یازمق وبوکون پوشیدهٔ نسیان عرفان اسلامی طانیتمق امل یگانه‌مدر .

صوربون دارالفنونی فلسفه شعبه‌سی مداملرندن

آصف جلال

امام محی الدین ابی حامد بغدادی « یه کوره

« مافوق »

برمقدمهٔ ناچیز

ترجمهٔ حال طرزنده یازیلمش برقاچ ترکجه اثرده امام مشارالیه دائر غایت مختصر برقاچ سطردن باشقه برشیئه تصادف ایده‌مه‌مك بنده حقیقی برتأثر اویاندیرمشدی ؛ الك زیاده شایان تأسف جهتی شورا‌سیدرکه : بوتون علمای اسلامه بذل ایدیلن صحائف تتبع ، بلا مبالغه ایکی یوز صحیفه‌یی تجاوز ایتمز ، بوده ترجمهٔ حالدن عبارتدر ، اکثریا افکار ومطالعات تصوفکارانه قطعیاً اهمال ایدیلمشدر . حالبوکه : بسیط ترجمهٔ حالك أهمیتی اولسه‌بیله هیچ بروقت حیات فکریه وعلمیه‌نك خطوط عمومیه ومثمره‌سنی چیزه‌مه‌ز . بورادهکی خرستیان مؤسسه‌لرینی کورسه‌کز جداً بزده‌کی سقوطه قارشی تأثرات بی‌نهایه حس ایده‌رسکز . اونلرك بوراده حصوصی دارالفنونلری وار ، خصوصی برهیأت تدریسیه « فلسفه » رساله‌سی چیقاریور ، اوراده علمده ، فنده دینك ، خرستیانلغك نقطهٔ نظری مدافعه ایدیلیور ، سنت اوکوستن ، سن طومادا کن ، مالبرانس ، رونویه الخ . . . کبی دینه أهمیت ویرمش فیلوزوفلرك افکار ومطالعات عمیقه‌لری تدقیق وتفسیر ایدیله‌رك خرستیانلغه متین برأساس علمی ویریلمك ایسته‌نیلیور . آه ، نه‌اولوردی بویله برعزم حیات اسلامده‌باشلاسه‌یدی .

بك جدی وواقفانه أثرلری احتوا ایله خدمات برگزیده ایفاسنه موفق اولان « صراط مستقیم » و « سبیل الرشاد » بزده بوحیاتی آچدی . وجهاد علمیسنه برفتار رصین ویردی . بواعتبار ایله دیه‌بیلیرم‌که :

بورساله حیات اسلامده براهمیت وقیمت عظیمه‌یی حائزدر ، چونکه : اسلامیتی بوکونکی کبی دکل ، فقط عصر سعادت واوندن صکره‌کی ادوار برکمال طرزنده علمی نظرله کورن او اولدی ، ایلك دفعه « علم کلام » ه موافق برطرزده ماناسترلی مرحوم اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك مدافعه نامه‌سنی اونشر ایتدی . دیمك اولیوردی‌که : اسلام ، سنه‌لردن بری مغروق سکوت براقدیغی حد مناظره‌یی ، بورساله‌نك وساطتیله ، اظهاره باشلیوردی . بوبرنقطهٔ عزیمت ایدی‌که شایان قیددر . بزده هنوز پك یقین برزمانده برقاچ صاحب علم وعرفانك ادراك ایتدیکی بوحقیقتی غرب مع التأسف بزدن پك چوق اول ادراك ایتمشدی .

قطعیاً اعتراف ایده‌رم‌که : امام محی الدینه کوره « مافوق » فکرینك نه‌دن عبارت اولدیغنی چیزمك اهمیتلی ومشکل برمسئله‌در . فقط بویازیلان سطرلر ، نه‌دن دها مکمل یازیلاجق یازیلره ناچیز بر مقدمه اولماسین . غربك بوکونکی اعتلاسنه ماضی اولان دور نه‌قدر مظلم ودهشتفزادر . اوراده اسلامیتك جبین پاك ونزیهنه سورلمك ایسته‌نیلن شائبهٔ عناد وتعصب بتون جوششیله حاکمدر . اوراده ــ اسلامده اولدیغی کبی ــ علمه قارشی کوچك بر حرمت بیله یوقدر . اوراده « دنیانك یووارلاقلغی سویلدیکی ایچون میدان سیاسته کوتوریلن » عالملر آزمیدر ؟ باباللغك حبسخانهٔ ظلم وعذابنده الك بیوك أثرینی یازان « شارل دومه‌تریوس = Charles Deméjrius » دکلمیدر ؟ حتی غربی شوراسیدرکه : بوکرداب تعصبك قدرت خونین وسیاهنی تأمین ایدنلر آره‌سنده « ده‌قارت Des carte کبی بیوك هندسه‌شناسلرده وار [*] .

شارپانیته اسمنده‌کی مؤلف ، ده‌قارتك انکیزیسیون جمیننه معاوتی غالیله‌یه قارشی رقیب بولنمسنه عطف ایدیور . هرنه‌اولورسه اولسون علمك بویله بررقابت غیر مشروعه‌یه آلت اولامیه‌جغی ادنی ملاحظه ایله آکلاشیلیر . اووقت غربك بوتودهٔ ظلام ووحشتنه مقابل شرقده برصحیفهٔ نورانی ، برحیات شعله فشان وار . اوحیاتی تأسیس ایدن

[*] Charpentier مؤلفی Essai pour la méthode de Descarte صحیفه : ۲۲ بوأثر بر دوقتورا تزیدرکه : ۱۸۷۱ سنه‌سنده صوربونده عموم مواجهه‌سنده مدافعه ایدلمشدر . ــ آ . ج .

شرع مبينك بيوك عالملرى اووقت مخلدات منطقيه وعلميه يازييورلر ، حيات معرفت يوكسه‌ليور . اووقت اسلام مسعود وبختيار . سيف سطوتى اك بعيد آفاق مظلم اوستنده شعله‌ساز . . اووقت مناره‌لر دها وقور وبلند سماره يوكسه‌ليور ، صداى ناقوس عاجز ، زمين‌پستى‌يه سحرلرك نورندن متوحش ظلمات نيليه كبى چوكيور ، غلغلهٔ جهاد اقطار بعيده‌نك سماى راكد وناغمنده موجزن اوليور . لواى وقور ورها كاراك بديع تموج رنكين واحتشاميله ظفروقدرتك لقاى‌مغرورينه سايهٔ حضور سرپيور . كيمياٌ جابرالكوفينك قرنيسنده ، فلسفهٔ حقيقيه اهل سنت والجماعت پيشوالرينك صبق صيق‌عقد ايتدكلرى مجالس‌عاليه‌ده حقوق ، فقهاى كرامك مناقشات واجتهادات متينه‌لرنده نمايادى . [*]

ايشته اودور كمال آره‌سنده متميز برشعله كبى پارلايان بيوك‌اسلام متفكرى امام محى‌الدين ابى حامد عبدالله بغدادى حضرتلرينك افق عرفان امتده انكشاف‌ايتدبكنى كوريورز : امامك حيات خصوصيه‌سى فوق‌العاده شايان استفاده مناقب ايله دولو ايسه‌ده بوجهتك تتبعى‌نسبةً دها سهيل ونزد قارئينده موجب فائده اولمسى اصل بوكونكى لسانله « فلسفه » سى اولديغندن طوغريدن طوغرى‌يه فلسفه‌سنه مدنظر ايتمكى ترجيح ايتدم . امام محى‌الدينك بتون فلسفه‌سنى كوچك برمقاله‌نك دوش تحملنه عطف ايتمك اولا ممكن دكلدر ، ثانياً برامكان بعيد اولسه بيله نظر قارئينده بيداى وضوح ايتمسى برامر دشواردر . بونك ايچون بومقاله‌ده يالكز امامه كوره مافوق فكرى نه‌در ، اونى تدقيق ايده‌جكز .

— ۱ —

« مافوق » نه‌ديمكدر؟ امام محى‌الدين حضرتلرينك بوراده‌كى كتبخانه‌لرده بولديغم مترجم اثرلرندن ، مشاراليه حقنده برقاچ نافع اثريازان مستشرق مشهور Antoin Rémusat آنطوان ره‌موزا ، راهب‌ژان به‌رول gean Bérule كبى مؤلفلرك فكرندن ملهم اوله‌رق تعريفه چاليشه‌جغز . بوراده بزه اك زياده امامك اثرلرى مدار اوله‌جقدر . بوخصوصده امامك « تصوف » حقنده‌كى نقاط نظرينى اجمال ايدهلم :

بغدادى‌يه كوره ماعرف connaissance ، فردك تماس ومناسبتده بولنديغى هويتلره كوره دكيشير ، ماعرفك ماهيتى هرپرده بردكلدر . بناءً عليه اشيا وحادثاتدن سريان ايدن ، بزم‌عرفان وحوصله‌مزه داخل اولان هرماعرف ، برى برينه « عين = ideulique » اولاماز . بورادن شويله برنتيجهٔ منطقيه چيقارابيليرز : « برى‌برينه « عين » اولان سببلر ، « عين » نتيجه‌لر ومتقابلاً برى برينه « عين » اولان نتيجه‌لر « عين » سببلرك تحت تأثيرنده تكون ايدر . » بوحدود منطقيه‌نك عكسى‌ده دوغرودر . اوحالده مادام‌كه ماعرفلر ماهيةً برى برينه « عين » اولاميورلر ، ديمك اوليوركه ماعرفلرى ايلاد ايدن‌سببلر مختلفدر . سببلرك « كنه Dubstance » لرى‌ده آيرى آيرى اولمق ايجاب ايدەر . اوحالده بوكنهلر نه‌در ؟ ونصلدر ؟ امام مشاراليه شويله برتصنيف يابيور :

. — حد سفلى : بوراسى « كائنات » دنيلن بومعظم اثرخلقتك « حيات » وضعيله اتصاف ايتديرمه‌ديكى ويالكز قانونلرينى تعيين‌ايتديكى قسمدر ، طاش ، معدنيات . . كبى . بوراده قانونلرى تنظيم ايدن حكيم ازلى هرشيئك سببنى خلق ايتمشدر . هر شى سببنى الوهيتدن آلمش‌بر « منظومهٔ سبب ووجود entèlechié » در . مثلا : آتش دنيلن جوهر ، ياقق « عليت » نى كندنده‌دائما محافظه ايدەر ، مادهٔ خطيه‌نك آتشدن تأثرى مطلق‌وواقعدر .

۲ . — حد ثانى : شبه حيات ايله متصف اجسامدر ، نباتات ، ازهار كبى . بو حدده امام ، ايكى شق بوليور : شق ثابت ، شق غير ثابت .

شق ثابت . — موقعنى محافظه ايدن نباتات ، آغاج كبى

شق غير ثابت . — موقعنى محافظه ايتميوب تزرر ايده‌ن ، يرده سوروننه‌ن ، تسلق ايدن نباتاتدر . بو تقسيم بوكونكى نباتاتده‌جا يدر .

۳ . — حد مختلط : بوراده « حيات » قيدى تجلى ايدر ؛ فقط بو حد داخلنده‌كى « اسماك » و « طيور » كبى موجودات مختلفه « مافوق » خصلتندن نصيبه‌دار دكلدر . كندى هويتلرندن تجرد ايده‌رك يوكسلن برهويته شتابان اولامازلر ، اونلر ايچون « مافوق‌المخلوق » اولمق ممكن دكلدر . دست قدرتك چيزديكى حدود جسميت ومعنويت ايچنده قالير . مثلا : هيچ برقوش ، ديكر هم جنسنه تقدم ايده‌من .

٤ . — حد عالى : بوراده « كمال » وصفيله متصف ومتميز زمرهٔ انسان واردركه : بو منظومهٔ حوادث وخلقتك فوقنده‌در ، هپسنك اوستنده يوكسلير . ذهن وعقل‌دنيان ايكى‌موهبهٔ الهيه‌نك شعلهٔ معنويه‌سى آلتنده يورور . وكنديسى ايچون‌مرتبهٔ كمال موعوددر . بومرتبهٔ كمال ، عقل وشعورك حسن استعماليله مشروط ومقيددر .

بوراسنى براز توضيح ايدهلم: عجبا حدمختلف ايله حدعالى‌ارەسنده دها نه‌كبى قيدلر وار وصكره مابعدالطبيعه‌نك اك جانلى برينه كله‌لم :

حد سفلى وحد ثاليده سببلر « معين » در ؛ حد مختلطده سببلر جسمك « هجمهٔ غدائيه élan appétitif » سنه كوره تنظيم ايدلمشدر ، هرشئ بو هجمهٔ غدائيه آلتنده كورور ، اوكا كوره حيات . بر هجمهٔ غدائيه‌دن عبارتدر . تازه اوت بولمق ، يمك ، صو ايچمك كبى . . ييه‌جك اوت ، ايچه‌جك صو بولامازسه‌اونده هجمهٔ غدائيه عامل‌اولور ، كيدر آرار ، بولمغه چاليشير .

هجمهٔ غدائيه ، حاصل producteure بر نتيجه ويرمز وبوتون نتيجه‌لر برى بريله غيرمترافق اولور . بونك ايچون « مدنيت » تحصل

[*] ابن سينانك‌منطقنى فرانسزجه‌يه ترجمه ايدن واتيه Vattierمقدمه‌سنده ديوركه : « بن ، بواثرى‌لاتينجه‌يه ترجمه ايده‌بيليردم . فقط اواويله‌برلسانكه: كيمسه بيلمز ، حالبوكه بوكتاب هرفرده لازم . . ابن سينا ، آريستوتدن بيوكدر ، چونكه : آريستوت ، يالكز علماى منطقدندر . حالبوكه : ابن سينا فضله اوله‌رق بيوك برفن آدميدر . الخ . . . . » وقتمز مساعد اولورسه بوايكى منطقك مقايسه‌سنى انظار قارئينه عرض ايتمكه چاليشه‌جغز . آ . ج .

ایتمز . حالبوکه : مدنیت برندن دیکرینه انتقال ایدن مسعود نتیجه‌لرله، ادخار ایدیلن مساعیٔ عظیمه ایله تکون ایدر . انسانده بویله بر هجمهٔ غدائیه‌دن ماعدا ورده هجمهٔ معنویه élan moral . معالیاته دوغرو بر حمله ، بر طغیان واردر . اویله ظن ایدییورم‌که : مخلدات منطقیه‌ده علمای مختلفه‌نك انسانی بر « حیوان ناطق ، حیوان ضاحك » کبی قیدلرله تعریفلری صرف حد عالیه‌ده‌کی اجسامی ؛ حد مختلطك ممتازینی تشکیل ایدن «هجمهٔ غدائیه» ایله التباس ایتدیرمش اولمه‌لرندندر؛ چونکه : انسانده‌ده بر هجمهٔ غدائیه وار. امام مشار الیه حدین بیننده‌کی هجمهٔ غدائیه آراسنده غایت دقیق بر فرق بولویور: حد مختلطه سبیلر « سوق طبیعی » ایله تنظیم وترتیب ایدلدیکی حالده حد عالیده سبیلری « عقل » تنظیم ایدر . مثلا : حیوان یالکز اوت آرار ، ییر ؛ انسان غداسنی پیشیریر . غدا تدارکی خصوصنده اتخاذ تدبیر ایده‌ر ، مزراق قالقان یاپار . سبیلری « اکمل » بر طرزده تنظیم ایدر . حیوان بوندن تماميله محرومدر . تعبیر دیکرله انسانده « غایه » اندماج ایدر . وایشته هر شی بوغایه‌دن دوغار .

— ۲ —

امام محی الدینك حوادث monole de phénoméne حقنده‌کی افکار فاضلانه‌لرینی اجمال وتلخیص ایتدکدن‌صکره « مافوق » ك تعریفنه کلهلم: مافوق نه‌ در ؟ نصل تجلی ایدر . نه ایله آکلاشیلیر . تجربه داخلنه کیررمی ؟

« مافوق » ، حد عالینك سویهٔ معتاده mieau normal سنی آشمق ایچون جوهرك حس ایتدیکی « اعتلای باطنی » در.

بواویله بر اعتلادرکه : جوهرك « باطنیت » ندن تصاعدیدر. بتون انسانلق بودر ؛ انسان مفهومی ، « مافوق » له تعین وتصرح ایدر . مافوقك معین بر ساحه‌سی یوقدر ؛ لایتناهیت ایچنده چالقانیر ؛ انسانده اویله بر اقتدار فوق العاده واردرکه « شوکت روحیه‌سنی بو حدودسز « مافوق ساحه‌سی » نك ایسته‌دیکی نقطه‌سنه قدر ایصال ایده‌بیلیر . »

بزم ماعرفلرمز، ایشته شوکت روحیه‌مزك واصل اوله بیلدیکی برلرك مقداریله متناسب صورتده واضح اولور ، ماعرفلر بو صورتله تنوع ایتدیکی کبی بالاده مذکور حدود اربعه‌یه کوره‌ده تنوع ایدر .

بوتون ماعرفلر بزده مفهوم طرزنده منکشف اولور، اساس اعتباریا بر ، غایه اعتباریله آیری دیکر بر ماعرف فوق العاده واردرکه : اوکا « تفحص » دیرلر . هر ایکیسی آره‌سنده‌کی فرقی آکلامق ایچون اولا « مفهوم » ی تعریف ایدهلم. امام محی الدین مفهوم کلمه‌سندن نه‌یی مراد ایدییور :

(مفهوم، عقلك حدود اربعه‌یه مراجعتندن صکره قازاندیغی حالت ذهنیه‌در .)

هر مفهومك مادی بر موضوعه objet سی واردر، مادی موضوعسز مفهوم غیر قابل تفهمدر. مثلا: آغاج اولمازسه ، طاشی کورمزسه‌ك اونلرك مفهوملری حقنده اطلاع البته عدیمدر؛ فقط « تفحص » اویله بر ماعرفدرکه موضوعی یوقدر ؛ موضوعسز انتقال ایدیلیر : قدیر ، عظیم ، رحیم ، جلیل الخ ... صفات سبحانیه‌سی کبی ، مادام‌که : ماعرفلرمز مفهومدن انشعاب ایدییور ، او حالده ایکی بیوك شعبه‌یه آیریلیور ، دیمکدر :

۱ . — ماعرف بالمفهوم

۲ . — ماعرف بالتفحص

« مافوق » میلانی . حد عالینك سویهٔ معتاده‌سنی آشمق خصوصنده‌کی میخانیکیتی « ماعرف بالتفحص » » داخلدر . ماعرف بالمفهوم ، تجربه‌یه داخل اولدیغی حالده ماعرف بالتفحص تجربه‌یی طاشار ، یعنی تجربه‌یه صیغماز ، اوماقبل التجربه Transceudantal در ، کاهی Apriori آکلاشیلیر ؛ یعنی ماعرف بالتفحصده ، مفهوم فوق الماده « عقل » ه سریان ایده‌ن بر حالده منکشف ومتجلی اولور ؛ بوحقیق بر تجلیدر. آرالرنده شوفرق واردر :

ماعرف بالمفهوم بر ماعرف نسبی relatif اولدیغی حالده تفحص مطلق absolu ساحه‌سنه مراجعت ایدر. تفحصك افشا ایتدیکی قیمتلر مطلقدر.

مافوق ؛ نتیجه اعتباریله « نسبیت » ك (مطلقیت)ه قارشی میلانی ودوامی دیمکدر .

مافوق ، حد عالینك سجیهٔ ممتازه‌سیدر . ماعرف بالتفحص مطلقیته مقترن اولور ، دیمشدك . نصل عجبا ؟ جوهر اصلی ایله « همزمان » اوله‌رق... جوهر اصلی ایله همزمان اولمق نه دیمکدر ؟

ماعرف بالمفهومده بز یالکز موضوعلری سطحی بر صورتده تماشا ایدرز . مفهومیتك احاطه ایده‌مدیکی عناصر خارجده قالیر ، شو اعتبارله ماعرف بالمفهوم بزه هروقت یاکلش نتیجه‌لر ویریر ، بزی آلداتیر. ماعرف بالتفحص بزی توضع مادی objectivié formelle نك آلتنده طغیان وفیضان ایدن جوهر اصلی‌یه ایصال ایدر ؛ مفهومیتك دارومظلم حدودندن چیقاریر ، بزه شأن حقیقی‌یی کوسته‌ریر . ایشته عقل نه‌وقت شأن حقیقی ایله حسب حال ایدرسه ، نه‌وقت شأن حقیقی ایله قارشی قارشی‌یه کلیرسه اووقت مطلق ایله « همزمان » اولور ، یعنی اووقت عقل، مطلقیت ایچنده منشعبدر : الهام : وحی کبی ... الهام ووحی، عقلك « مطلق » ایله همدم اولدیغی زمانلردر ؛ فقط « همدم اولمق » . « مطلق اولمق » دیمك دکلدر . مافوقك بو اعتباراپله یکی بر تعبیری :

(عقلك مطلق ایله همدم اولمق خصوصنده‌کی استمداد ومیلانی)

دیمك اولور. بومیلان نصل تجلی ایده‌ر ، وواسطه نه‌در ؟

مادام‌که : مفهوم بزه یالکز « نسبی ماعرفلر » ك خطوط خارجیه‌سنی چیزییور ، مادام‌که : ماعرف بالمفهوم « نسبیت » داخلندن چیقامیور ، او حالده « نسبیت » ك « مطلقیت » ی احتوا ایتمسی غیر ممکندر ، جزؤك

كلى احتوابى قبيلندن برشيئدر . بويكى نقطهٔ نظره كوره « مطلق » ى احاطه واحتوا ايده‌جك « ذهنيت » ى آرامق مجبوريتنده‌يز .

مفهوم بزه « حواس » مز واسطه‌سيله منكشف اولور، بويقديرده حسى Senciqle نك مافوق‌الحسى Supra - Sen::ble يى افاده‌سى لازمدركه : اوده امكانسزدر . مطلق ؛ يالكز روحك « تيقظ وانتباه فوق‌العاده‌سيله » منفهم وعيان اولور . يعنى : اووقت خيال صوصار ؛ حس ، جوشش داخليسنى ترك ايدر ، « أنا » ، اووقت بر انشعال وتنور معنويدن عبارتدر ، بى‌حدود برسماى فيض وتعالى ايچنده‌در . اووقت خيالك ، حسك بوسكوت عميق وموقتى آره‌سنده عقلك ، اوموهبهٔ سبحانيه‌نك سريان لاهوتيسى باشلار . « أنا » ؛ تخالف Hétérogéneدن تجانس Homogéne « دركايتمك وصفيله موصوفدر . « مافوق »؛ روحه ويريلن بوبله برتربيه ايله تحصيل ايديلير ؛ يعنى « مافوق » ك موضوعى « متجانس » بر روحيتدر ؛ « نسبيت » كه : « تخالف » افاده ايدر . اوكا بالبداهه موضوع اولاماز . « مطلق » ده « غايه » يوقدر . چونكه « مطلق » « اقصى » افاده‌ايدر ، اوبر « قصوا » در . غايه آنجق نسبيت ايچوندر ؛ « مطلق » ده « ماورا au-delà » اولاماز ؛ چونكه : مطلق ؛ ماورانك « كامليت Totalité » يدر . مطلق ؛ بر « احاطهٔ تامه concu global » در . بواحاطه‌نك سجيهٔ مميزه‌سى يالكز « اعظميت » در ، قطعياً « اصغر » اولاماز . بواعظميت نه‌دن دولايى تحصل ايدييور ؟

بزم بتون تلقيات حسيه‌مز علم خارجينك نفوذ وتأثيرى آلتنده تشكل ايدر . بونفوذ وتأثيرلر بزى سويندير ير ، كولدورير ، آغلاتير . بونكله بز دنيوى وارلغمزى ادراك ايدرز . بوخارجله تماس اثناسنده « ارادهٔ جزئيه » مزك موضوعى وضوح پيدا ايدر . عقلك خارجله اولان بومناسبت متماديه ومتواليه‌سنى قالديريكز ؛ « عرفان » ك اك اهميتلى استنادكاهنى لغو ايتمش اولورسكز . افلاطون يك حقلى اوله‌رق Théetéte ده شوسوزلرى سويله‌تيور :

« علم ، حسدن باشقه برشى دكلدر ، « اولان » وبزه « تظاهر ايده‌ن » شيدر . » [*] يا شأنيت بوتظاهرك ماوراسنده ايسه او وقت نه ياپاجغز؟ او وقت بزده ماعرف نصل تشكل ايده‌جك ؟ ايشته مسئله‌نك اك مهم جهتى بوراسى .. تظاهر Aqqaraitre ؛ هروقت معناى وجود étre ى افاده ايتمز . بواعتبار ايله هر « تظاهر » بزجه « اقل » برمعنايى حائز اولور وبونك ايچون « اصغر » در .

امام محى‌الدين ، بوراده نقطهٔ نظرينى كمال صراحتله مدافعه ايدييور ، ديوركه : « جسميتمزك تماس ايتديكى هرشى ، عجبا برشأن تام réalité totol ميدر ؟ البته دكلدر . چونكه شأنك تاميتى جسميتك افادهٔ حسيه‌سيله منكشف اولماز . [**] » بوراده « مافوق » ، يكى برمعنى

[*] افلاطون : théét ète صحيفه : ۱۰۲
[**] راهب lec grands denseurs de l' orient J.Bérule يعنى « شرقك بيوك متفكرلرى » عنوانلى اوچ جلدلك أثرندن ، صحيفه : ۲۸۵ برنجى جلد ، « اسلام حكماسنه كوره ماعرف نظريه‌سى » سرلوحه‌لى بحث‌مهمدن .

اكتساب ايدييور . [روحك اعظميته قارشى اولان انجذابى] ديمك اوليور . شمدى بالاده‌كى ملاحظاتى شوصورتله تلخيص ايده‌بيليرز :

۱ — مافوق ، « جوهرك اعتلاى باطنى » سيدر .

۲ — مافوق ، « نسبيت » ك مطلقه قارشى ميلان ودواميدر .

۳ — مطلق بر احاطهٔ تامه اولديغى ايچون مافوق ، حد عالينك اعظميتله همدم اولمق خصوصنده‌كى « وثوبى dynamique » استعداديدر .

ايجه دقت ايديليرسه كوريليركه : مافوقك بواوچ شكلى ، يالكز « مافوق » ك طرز تجليسى اعتباريله آلديغى معنادن ايلرى كلير . يوقسه اساساً بواوچ طرز « متحد » در . اما بغدادينك مافوق‌الطبيعه‌سى ، « مافوق » فكرى اوزرينه مؤسسدر ؛ يعنى : مابعدالطبيعه نسبى قيمتلرله دكل مطلق قيمتلرله اشتغال ايدر ، وبوقيمتلر يالكز محدثات مابعدالطبيعه‌يه انحصار ايتميه‌رك بتون سلسلهٔ منفهمه‌نك آره‌سنده بر رابطهٔ اخلاقيه وجوده كتيرير . بواعتبار ايله ديه‌بيليرز كه :

مابعدالطبيعه ، علم اخلاق ايله ممزوجدر . « مافوق » مطلقيتك برافاده‌سى اولمسنه كوره علم اخلاق بر « دستور قيم مطلقه doctrine des valeurs absolues » دن عبارتدر ، ديمكدر وبالنتيجه مابعدالطبيعه‌نك اك بيوك موضوعى حد علونك سويهٔ معتاده‌سنى آشمق خصوصنده‌كى استعدادى اولور [*]

باقكز امام مشاراليهك شوسطرلرى نه‌قدر شاعرانه ، نه‌قدر حكيمانه‌در :

« اى انسان ! سن مظلم برمفهومسك . مظلم اولديغك قدرده منورسك ! سن « حضيض » ايكن ايريشيلمز بر « أوج » ك وار . كوچك بر قارنجه‌يى اداره ايدن قانونى كشف ايده‌مديكك حالده يلديزلره قدر رفع تفكر ايدرسك ؛ فقط سن بروارلقسك ، كه نورك بر « منبع لايزال » دن كلير . سنك « أوج » بتك اوراده‌در . سنك يالكز انظار ماديه‌ك دكل ، معنويتكده رؤيت خاصه‌سيله متصفدر . سن اويله بر « كون » خصوصيسك كه : هرنه‌يى آرارسه‌ك كندكده بولورسك . چاليشكه : ديدهٔ باطن ايله آفاق بى‌انتهاى لدنى تماشا ايده‌سك . بواويله برتماشادركه : برسكون معظم ايچنده طلوع ايدر ؛ هرشئ صوصاركن ، اعصاب خارجينك تأثيرندن مصون ايكن ، سن يالكز كنديكى دويارسك . سن يالكز كنديكى دوى . ايشته هرشى الخ .. الخ ... » [**]

انسان ، « كنديني دويارسه » ايشته اوزمان كنديسنه خاص وصف ممتاز ايله توصف ايدر ؛ « نفسنى بيلن ربنى بيلير . » ايشته فلسفه ايچون اك بيوك نقطهٔ عزيمت . ايشته « مافوق » .. انسان دنيلن بوحس ايله موصوف هويت ، برنوع « صراط دنيوى » در . اك بيوك « برزخ » بودر ؛ « انسان دنيوى » بتون جهدينى بو « صراط » ى گچمك ايچون صرف ايدر . بهمه‌حال ايلرى كيتمكه مجبوردر . كرى دونلمز ، آلت طرفى خطرناكدر ، يالكز اوك جهتى آچيقدر . اورايه دوغرو يورومليدر . اوراسى برعالم ضيادار در . فرد . اوراده ؛ بو برزخى آشاركن دويديغى خوف وخشيتى اونوتور ، بتون خلجان وتعبى كسب سكون ايدر ، اوراسى ، اوآچيلان يول « مافوق يولى » ، او عالم ، « عالم مافوق » در .

پارس :

آصف جلال

(۰) امام محى‌الدين بغدادى . مترجمى : ch. Ripoldt (۱۷۹۰)
(۰۰) امام محى‌الدين . « « (۸۷۹٤)

حیات اقوام اسلامیه

پکین‌ده اسلامیتك وضعیت حاضره‌سی

امریقان قسیسیون [۱] فرقه‌سنه منسوب اولوب چین ایمپراطورلغنك پای تختی اولان پکین شهرنده اقامت ایدن میستر (چارلس ل . عوجلوی) Th . L . Ögilvrie ، لوندره‌ده پروتستانلر طرفندن نشر اولونان « عالم اسلام » مجموعه‌سنده پکین شهرنده‌کی مسلمانلرك نفوسی ایله جوامع شریفه‌نك مقداری حقنده برمقاله نشر ایدیورلر که بزجه مجهول برچوق معلوماتی محتوی اولمسی حسبیله بروجه زیر ترجمه و نقل ایدیورز . مع‌مافیه کمال بیطرفی ایله یازیلمش برمقاله صورتنده تلقی اولونمامق، احتیاط ایله اوقونملی‌در:

« بنم بیلدیکمه کوره ، پکین‌ده ساکن مسلمانلرك نه‌مقدار نفوسی، نه‌ده جامعلری شیمدی‌یه‌قدر لایقیله معلوم اوله‌مامشدی . معابد اسلامیه‌نك مقدارینه دائر استحصال ایتمش اولدیغم معلوماتك صحتنده آرتیق شبهه‌یه محل یوقدر . فقط مع التأسف پکینده‌کی نفوس اسلامك مقدار حقیقیسنی تعیین ایتمك جامعلرکبی قولای برشی دکلدر؛ بناءً علیه تحریر نفوس ایدیلنجه‌یه قدر بوخصوصده قطعی برشی سویلمك ممکن دکلدر . یالکز اولدقجه صحته قریب اولمق اوزره برتخمین یاپه‌بیلیرز .

اخیراً پکین شهرینك داخلنده وخارجنده بولونان بتون جامعلری زیارت ایتمك بختیارلغنه نائل اولدم . جامعلری زیارت وسیله‌سیله کرك آخوندلر [۲] کرك اهالی ایله تماسده بولونمق فرصتنی‌ده قاچیرمادم . بوسببله مسلمانلرك طرز عبادتلرینی کوزمله کوره‌رك برچوق مسائل حقنده اونلردن معلومات آلمه‌یه‌ده موفق اولدم .

اجرا ایتمش اولدیغم تحقیقاتك نتیجه‌سی بروجه آتی‌در : پکین شهرینك (چین‌ی) دینیلان قسم شمالیسنده و (تاتار) دنیلان قسم جنوبیسنده سورلرك داخلنده وخارجنده کائن بتون جامعلرك کون اوتوز ایکیدن عبارتدر . بری مستثنا اوله‌رق ، جامعلرك کافه‌سنده بر آخوند، یعنی بر ملا واردر . بو آخوندلرك قرآنی اوقویه بیله‌جك قدر عرب لساننده محدود برقوقلری واردر . استثنا ایتدیکم مسجد ایسه (چین تصومسیانغ) محله‌سنده کائن الك کوچك جامعدرکه بونك آخوندی‌ده حقیقةً برقپوجیدن عبارتدر !

هربرده اجرا ایتدیکم تحقیقاته کوره پکین شهرنده ۵،۹۴۹ اسلام عائله‌سی موجود اولدیغنی اوکرندم . آشاغیده تفصیلاً یازلمش اولان رقملرك ارائه ایتدکلری وجهله بوعددك حقیقته مقارن اولمسی غالبدر .

چینلیلرك اسکی اعتبارلرینه کوره سکز آغز برعائله‌یی تشکیل ایدر ایمش . فقط چینجه (مسلیمنی) تسمیه اولنان مسلمانلر حقنده بوعدد برحد وسطی اوله‌رق قبول اولنه‌مز . اسلام عائله‌لرینی بری بری اوستنه بشر نفوس اعتبار ایده‌جك اولورسه‌ق حقیقته دها زیاده تقرب ایتمش اولورز . تعدد زوجاتی تجویز ایدن بردین متنسبلرینك عائله افرادی بویله آز اولمسی شایان تعجبدر . بونك سببنی آراشدیره‌جق اولورسه‌ق فقیرلکده بولورز. اسلامدر دخی چینلیلر کبی فقرادر. ایچلرنده برقادیندن فضله زوجات ایله متأهل بولنان مسلمانلر پك نادردر .

واقعا بعض مسلمان عائله‌لرنده اون سکز قدر چوجق بولوندیغی کورولمشدر. فقط بو پك مستثنا برحالدر. علی الاکثر عائله‌لر ایکی اوچ چوجقدن عبارتدر. بناءً علیه عمومی برتخمینه کوره بهرعائله بش کشی اعتبار اولونه بیلیر . شوحالده پکین شهرنده‌کی اسلاملرك عددی اوتوز بیکی تجاوز ایده‌مز .

(ویلیامس) ك « ملك وسطی » نامنده‌کی اثرینه کوره ۱۸۶۰ ـ ۱۸۷۳ اون اوچ سنه دوام ایدن قانصوح اختلالی زماننده پکین‌ده ایکی یوز بیك مسلم وار ایدی . دیکر بر محرر (برومحال) «چینده اسلام» نام اثرنده ۱۸۷۳ سنه‌سنده پکین‌ده ۱۳ جامع ایله یکرمی بیك اسلام خانه‌سی موجود اولدیغنی سویلیور. شمدی آکلاشیلمیان برشی وارسه اوده ۱۸۶۷ تاریخندن بری جامعلرك عددی ۱۲ دن ۳۲ یه تزایدی ، عائله‌لرك مقداری‌ده یکرمی بیکدن آلتی بوقدر بیکه ایندیکی‌در ! بنم تحقیقاتمك صحتنی کوستررر مفصل ارقامی بر وجه زیر درج ایدیورم :

نیه‌ر شون چیه‌مه‌ن (شمالی شهره ناظر اولان قپو)

جنوبی شهرده اسلام عائله‌لری :

(نیوچیه) ده ۲۰۰۰ — چیأو تزوهوتموتنغ‌ده ۱۰۰۰ — تیأوچو. هوتموتنغ ۴۰ — دیکر ایکی محله‌ده ۸۰۰

شمالی شهرده اولان اسلام عائله‌لری :

نیوجو هوتموتنغ ، شوپی هوتموتنغ ودیکر بر محله‌ده ۱۶۰ — فه‌ن تزو هوتموتنغ‌ده ۸۰ — هوی تزوبنغ‌ده ۴۵ — بنغ تزومه‌ن (شهرك خارجنده)، چیه‌یه‌ی‌ده ۱۰۰ — سازلی‌هوده ۶۰ — بنغ تزومه‌ن (شهر داخلنده چین شیه‌فه‌نغ چیه ۴۰ — شیه تأوبیه‌ده ۲۰ — نه‌ن کویه‌ن (شهرك خارجنده) خانه ۶۰ — تاکوام (شهرك داخلنده) ۲۰۰ — ماتیه‌ن (شهرك داخلنده) ۲۰۰ — انتینغ مه‌ن کوان (خارجنده) ۲۰ — اره‌تیأوهونغ (شهرك داخلنده) ۲۰۰ — ارملی حوانغ (شهرخارجنده) ۴۰ — تزهسیأوچیه (داخلنده) ۳۰ — چونغ‌چیه (خارجنده) و هسیه‌بغو خارجنده ۲۰۰ — پالي جوانغ « ۲ $\frac{1}{2}$ انکلیز میل مسافه‌سنده » ۴۰ — تویاتص ی هوتموتنغ « شهرك خارجنده » ۱۰۰ — لونی تصمنغ هوتوتنغ « خارجنده » ۸۰ — صوچو. هوتموتنغ «داخلنده» ۱۳ — چین تصوهسینغ ۷ — تولغ‌صسوبه‌ی‌لو ۱۰۰ — تنغ تزوچیه ۱۴ — تزهه‌ی‌یه‌ن ۱۰۰

جامعلرك ایچریسی کوزل برحالده بولنمقله برابر ـ برایکی مستثناسیله ـ خارجلری پك جالب احترام بروضعیتده‌در. بتون بوجامعلرك حولیسنده غایت تمیز ومکمل شادروانلر واردر .

آخوند کونده بش وقت جماعتله ادای نماز ایدر . نمازدن اول

---

[۱] ایلك ایکی عصر میلادیده کلیساده ، یعنی قدیم نصارا‌ده ، رهبانیت یوق ایدی ؛ رؤسای روحانیه (قسیس) یعنی « پیر واختیار » عنوانتی طاشیرلر ایدی . یونانیجه « پره‌زبوتیروس » کله‌سندن اقتباس اولنان Presbyterian پروتستانلر فرقه‌لرندن برمذهبدر .

[۲] چینده بونلره « آخونك » دیرلر .

مسلمانلر (هسیأ و چینغ) یعنی « کوچك بانیو » = آبدست آلیرلر .

بیوك هفته‌لك عبادتلرینی جمعه کوننده زوالی ساعت ایکیده هپ برلکده ادا ایدرلر . بو جمعه نمازندن اول هر کس (تاچینغ) = « بیوك بانیو » — غسل — آلیر و یکی اثواب اکتسا ایدر . اوتوز ایکی جامعده جمعه نمازنده بولنانلرك عددی وسطی اوله‌رق ۸٤۳ کشیدن عبارتدر . ایام سائره‌ده بعض جامعلرده بر قاچ مصلی بولنور ایسه‌ده بعضلرنده آخونددن بشقه کیمسه بولنماز . بونك سببی ایشله مشغول اولملریدر . زیرا بو اهالینك قسم اعظمی فقرا اولدیغی ایچون ایشلمکله معیشتلرینی تأمین ایدرلر .

آخوند اولمق ایسته‌ین بر کنج طلبه اون سنه عربجه وعلوم‌دینیه تحصیله مجبوردر. امتحانی کچیردکدن صوکره منحل اوله‌جق اخوندلغه تعیین اولنور . آخوند جماعت طرفندن تعیین قلنور . بر کون اختیار بر آخوند کلوب بندن معاونت رجا ایتدی . ایشیتدیکمه کوره بو آدم قاوغاجی اولدیغی ایچون هیچ بر جماعت کندوسنی استخدام ایتمیورمش!

آخوندلر ، جامعلره مربوط اولان وقف خانه‌لرنده مجاناً اقامت ایدر . جماعت مقتدر اولدیغی قدر اونلره آیلق ویرر . بیوك جماعت آخونلرندن ماعدا ، دیکرلرینك مقدار معاشلری آیده‌بش « تایل » یعنی سکسان بوقدر غروش راده‌لرنده‌در . آخوندلر اکثریا یبانجی وغربا بولندقلری ایچون بکاردرلر . بو آخونلرك قسم اعظمی لسان عربی‌یی پك آز بیلیرلر . بوده آنجق قرآنی اوقومقدن عبارتدر . لکن بعض آخوندلر بو لسانی پك ایی بیلیرلر .

پکین علماسی میاننده اك مشهورلری (وانغ حا أو جان) ایله (جانغ جینغ یون) حضراتیدر . بونلرك برنجیسی (نیوچیه) ، دیکری‌ایسه (چیا اوتزو هو تمونغ) محله‌لرنده اقامت‌ایدرلر. بوذوات محترمه‌نك هر ایکیسی مکهٔ معظمه‌یی زیارت ایتمشلردر، جانغ جینغ یون ایکی کره ادای حج شریف ایتمشدر . بو ذات درسعادت ایله قدس شریفی ، موسقوا وپترسبورغ شهرلریله برابر دیکر مراکز مهمه‌یی‌ده زیارت ایتمشدر . جان افندی حضرتلری پکین‌ده‌کی جینلیلر نزدنده پك معروف ومحترمدر . بنم بیلدیکمه کوره منحصراً محمدی اوله‌رق پکینده علی‌رضا افندی اداره‌سنده یکانه برمدرسه واردرکه اوده وانغ‌حا اوجان آخوندك جامع شریفنه مربوطدر . (باق « چینده اسلامیت » اثرنده ۲۹۲ صحیفه) . بونك‌معاونیده یاقینده استانبولدن مواصلت ایده‌جکدر [۱] مکتب منحصراً ذکوره کشاد اولنمشدر . تحصیل عربجه وچینجه اجرا اولنمقده‌در . مسلمان چوجوقلری اکثریا چینلیلرك مکاتبنه دوام ایدرلر .

پکین‌ده‌کی نسوان محمدیه بچه استعمال ایتمزلر . فقط جامعده نماز قیلملری ممنوعدر . جامعلرده پارماقلق و قفس بولنمدیغی ایچون اسلام قادینلری معبدك خارجندن خطبه وتلاوت قرآنیه‌یی دیکلرلر . مع‌مافیه اوده ایستدکلری قدر نماز قیله بیلیرلر .

آخوند آره‌صره چینجه‌وعظایدر. بنم استحصال ایتدیکم معلوماته بناءً موعظه بابنده قطعی برقاعده‌لری یوقدر . بر راپوره کوره سنه‌ده ایکی دفعه رسمی موعظه‌لر چین‌لسانیله اجرا اولنیورمش . بومواعظده آخوند حضرتلری اهالی‌یه اخلاق حسنه‌یی توصیه ایدر ، احکام قرآنیه‌یی آکلاتیر ، والحاصل اونلره ایی نصایحده بولنور . دیکر بر راپوره کوره هفته‌ده بردفعه قیصه بروعظ واردر.

کچنلرده چین خرستیانلرندن برمحترم مسلمانلر حقنده بکا شو بیاناتده بولندی : « خرستیان اولمازدن اول بردوستمله برلکده جامعه کیدردم. مسلمانلرك عبادتلرنده مشهود اولان ساده‌لك ،وجدیت ، ومواعظك صمیمیتی بکا اوقدر تأثیر ایدردی‌که ، اکر اوزمانده خرستیانلغك نفوذی بکا راست کلمه‌سه‌ایدی هرحالده مسلمان‌اوله‌جغم محقق‌ایدی.»

چین مسلمانلری دیکر مملکتلرده‌کی قرده‌شلری کبی اذانی مناره‌ده اوقومازلر . چونکه‌جامعلرك مناره‌سی‌یوقدر . صوکرا اهالئ اسلامیه‌نك خانه‌لری اکثریا مسجددن اوزاق برمحله‌ده بولونیور . بونکچون‌آخوند وظائف سائره‌سنه مؤذنلکی علاوه ایتمك کلفتنده بولنمایور . بونك دیکر برسببی‌ده شبهه‌سز چینلیلرك تعرض واستهزالرینه میدان ویرمه‌مکدن عبارتدر . تکمیل اهالیسی مسلم اولان محله‌لرده بالطبع أذان اوقنور. مثلا شهرك غرب قپوسنك خارجنده کائن (سان‌لی‌هو) کوچوك اسلام قریه‌سنده أذان اوقونور .

جامعلر میاننده بشنك ذکری بالخاصه شایان دقتدر . چونکه‌بونلر ایمپراطورلر طرفندن یاانشا ، یاخود تعمیر ایدیلمشلردر . اك اسکی جامع شریف اولان [نیوچیه] ۹٦۰ ایله ۱۲۷۸ تاریخ میلادیده اجرای سلطنت ایدن (صونغ) سلاله‌سی زماننده انشا اولنمشیدی . اوسلاله‌نك ابتدای سلطنتلرنده ایلك دفعه اوله‌رق اسلاملر پکینده اقامت ایتمکه باشلامشلرایدی .

(مینغ) سلاله‌سی‌زماننده (۱۳٦۸ ـ ۱٦٤۸) ایمپراطورلردن‌بری بوجامعی کندی طرفندن تعمیر وتزیین ایده‌رك اونی (لی‌پای سسو) Li PiaSsu (سرای‌عبادت) دیه‌تسمیه ایتمشیدی.هرجامعك «سجده‌کاه» عنوانته مالك اولمسی طبیعی ایسه‌ده ، بو عنوان (نیوچیه) جامعنك اسم خاصیدر .

ایمپراطور جینتیغ تمای (۱٤٥۰ ـ ۱٤٥۸) (تانغ‌سوبمای‌لو) محله‌سنده‌کی جامعی یا انشا ، یاخود تعمیر ایدوب اونی (چینغ‌چه‌ن‌سسو) یعنی « پاك وحقیقی معبد » عنوانیله تلقیب ایتمشیدی . بو اسم عمومیتله جامعلرك قپولری اوزرینه‌ده یازیلمشدر .

۱۵۷۳ ـ ۱٦۲۵ اجرای سلطنت ایدن ایمپراطور (وانلی) « پره تمیانوهو تمونغ » محله‌سنده کائن مسجدی یا انشا ، یاخود تعمیر ایده‌رك اونی (فامینغ سسو) یعنی « معبد شریعت ونور» عنوانی‌مبجلی ایله تسمیه ایتمشیدی . بو حکمدار « چین شین فه‌نغ چیه » ده دخی بر جامع انشا ایده‌رك اونی‌ده (پموشوسسو) یعنی « معبد ترقی‌وجاودانی» نامیله اطلاق ایتدی .

---

[۱] بو معلم بقینده پکینه مواصلت ایتمشدر .

عوجیاوی

« هوی ـ هوی » لر [۱] بودرت مسجدی « بیوك جامع » دییه یاد ایدرلر ایسه‌ده ، بونلردن آنجق برنجیسی حقیقةً جسیم بر بنادر.

بشنجیسی « هوی تزوینغ » نامنده‌کی جامعدرکه اونی ده ایمپراطور چیه‌نلونغ (۱۷۳۶ـ ۱۷۹٦) بر مسلمان جاریه‌سی ایچون انشا ایتمشیدی. [« چین‌ده اسلام » صحیفه ۹۲] . بو بنای محتشم اوزرنده برده قله یاپدیرمشیدی . بو قله مشار الیها جاریه‌یی قبه‌لری سیر ایدرکن سرایدن کندی اوینی تخطر ایدوب متسلی بولندیرمق مقصدیله انشا ایتدیرلمشیدی . خانم مشار الیهانك اسمی (اننا) ایدی .

چینلیلرك بو «اسیر خاتون» حقنده‌کی حسیاتلری پك ده ای قدر توجهکارانه کورونمه‌یور . چونکه مشار الیهانك اقامتنه تخصیص اولونان سرایی بوکون حکومت جمهوریه اشغال ایتمشدر .

المنازمانده بو جامعك اطرافنده‌کی محله تماميله تاتار اهالئ مسلمه‌سیله مسکون ایکن بوکون آنجق اللی آلتمش خانه‌دن عبارتدر .

اسلاملرك سجیهٔ عمومیه‌سنه کلنجه ، شایان قید اولمق اوزره علیهلرنده هیچ بر شی یوقدر . چینلیلر اونلری خیرسزلقله اتهام ایدرلرسه‌ده ، هر حالده کندیلری دها خیرسزدر . مسلمانلر غایت مشفق انسانلردر .

پکینده‌کی مسلمانلر چینجه متکلم بولندقلری جهتله بونلره نفوذ ایچون لسان عربینك بر کلمه‌سی سیله اوکرتمکه حاجت قالمایور .

مسلمانلر بعض اعتیادات خصوصیه‌لری مناسبتیله قومشولری بولنان چینلیلر ایله پك آز اختلاط ایدرلر. بونلر قومشولرندن دها تمیزدرلر. مسلمانلر خنزیر اتی یمدکلری جهتله چینلیلر ایچون اونلر ایله اختلاط ومسافرت چوق درجه‌ده مشکلدر .

پکینده بیوك مغازه‌لر ایله صرافیه‌جیلك ایدن بعض زنکین مسلمانلر بولوندقله برابر قسم کلیسی محلبیجیلك ، قصابلق ، نقلیاتجیلق کبی صنعتلر ایله اشتغال ایدرلر .

بنم مستخبراتمه کوره . پکینده بتون چین مسلمانلرینی تمثیل ایدن غایت منتظم تشکیلاته مالك بر جمعیت اسلامیه موجوددر . بو جمعیتك اسمی « چنغ جنغ هوی چیانو » در . جمعیت مذکوره‌نك رئیسی اولی « ما چه‌نغ وو » نامنده بر ذاتدر . بونك رئیس نائبی ایسه پکینلی « وانغ حاوجان » در . « قامنغ سو » جامعی امام معاوننك بیاناتنه کوره ، کچن سنه پکینده عقد اجتماع ایدن جمعیت مذکوره‌نك عمومی قونغره‌سنده بتون چین ولایتندن کوندریلن یوز مبعوث اثبات وجود ایتمشلردی. بو ، ایلك قونفرانس اولمق حسبیله اسلاملرك انتباه وموقعلری حقنده شایان دقت بر حرکت تشکیل ایدر .

دین نقطهٔ نظرندن ، اسلاملر قومشولرینه نسبتله نامتناهی درجه‌ده یوکسکدرلر . بونکچون کندی دینلرندن دها ایسنی کورمدکلری وجهله طبیعی اوندن ممنوندرلر . دیکر ممالك اسلامیه‌ده موجود بعض فنالقلر بوراده بولونمایور . بینلرنده نفاق وعدم خوشنودیی انتاج ایده‌جك

[۱] چینلیلر مسلمانلره « هوی هوی » دیرلر .

هیچ بر شی یوقدر . بناءً علیه بو مسلمانلر . دها ایسنی بولمدقجه مالك بولندقلری شی ایله قناعت واکتفا ایده‌جکلری طبیعیدر .

شمدی بو قوم وزیرینه اجرای تأثیر ایتمك اوزره ، مسیحك تبعه‌سنه قپو آچیقدر . (!) بوده غایت دوستانه بر صورتده تعالیم عیسویه‌یی پروپاغاندا ایتمکله ممکن اولور . بونك اجراسی‌ده اونلرله معاشرت واختلاطی تزیید ایتمکله قابل اوله بیلیر. پیغمبر [صلعم]ك امتی اولان بو خلقك « خرستیانلق اسلامیتك عینی‌در » دییه بسله‌دیکی یاکلش فکردن استفاده ایدوب اونلری دها مکمل بر نوره (!) سوق ایتملی‌یز . شمدی‌یه قدر بو خصوصده هیچ بر تشبث وقوع بولمامشدر . »

مکاتیب

هندستانه مکتوبلری :

مغول ایمپراطورینك آثار برکزیده‌لری

دهلی‌ده‌کی موزه محتویاتی

۱) بهادر شاهك حرمنه مخصوص زمینی فس رنکلی ایکدن معمول وصیرمه ایشلمه‌لی بر نماز سجاده‌سی . طولی بر متر و وعرضی اوچ چاریك متر ودر.

۲) چیچکلی ، ایپکلی وکنارلری صیرمه‌لی اولان صوك مغول پادشاهی (بهادر شاه)ك انتاریسی . اوزاقدن شال کبی کورونیور .

۳) بنکلی وخالص صیرمه‌دن معمول بهادر شاهك شالواری . اوچقوری صیرمه‌لی اولوب ، ایکی پوسکولی‌ده واردر .

٤) مغول ایمپراطوریچه‌لرندن ، حسن وآنیله مشهور (زینت محل) ك خالص ایکدن معمول قرمزی رنکلی بر باش اورتوسی . بوکا هندلیلر اردو لسانیله (ساری) دییورلر .

۵) مشار الیهانك طوروغ رنکنده ایپکلی بر طبنس طونی .

٦) ینه مشار الیهك « فستقی‌ایچی رنکنده بولنان صیرمه‌لی دیکر بر طونی .

۷) قطب منار ایله باغچه‌سنی ارائه ایدن وموزائیق طاشلردن معمول بر تابلو . غایت قیمتداردر .

۸) دهلی شهرینك جیلان دریسی اوزرنده ترسیم ایدیلن اسکی بر خریطه‌سی.

۹) بر اسکی ساعت. قابی هندستان آغاجلرینك کراسته‌لریله فیل دیشندن معمولدر.

۱۰) صیرمه‌لی وایپکلی بر سفره اورتوسی . رنکی قاچمشدر .

۱۱) ایمپراطوریچه‌نك طوروغ وکنارلری ماوی ایکدن معمول کنیش بر طونی . بونی ایش اثناسنده کیرمش .

۱۲) صیرمه‌لی بر بوغچه .

۱۳) ایمپراطوریچه‌نك بورونجکلی بر چارشاف .

۱٤) مغوللر طرفندن تنظیم اولنان مذکور قلعه‌نك فنی وهندسی بر پلانی.

۱۵) ایمپراطوریچه‌نك بر قیصه یلکی .

۱٦) قرمزی ایپکلی وصیرمه‌لی نفیس بر سجاده .

۱۷) ماوی زمین اوزرنده بنکلی وصیرمه‌لی ایشلنمش بر طون .

۱۸) صیرمه‌لی دیکر بر طون .

۱۹) صچاقلری خالص صیرمه‌دن معمول یشیل رنکلی بر چارشاف .

۲۰) ایری بنکلی ، مور رنکلی ایکدن معمول بر چارشاف دها .

۲۱) مغول پادشاهلرینه مخصوص اوق اوجلری ، باططه‌یه بکزر بر ساطور بر یای ، آلتون ایشلمه‌لی بر باطه ، دیکنلی وغایت ظریف چلیك بر چوماق .

۲۲) پرنجدن معمول بر بالق اوزرنده بر آووج . بونکله مغول پادشاهلری هند دکزی اوزرنده‌کی حاکمیتلرینی کوسترمك ایسته‌مشلردر .

۲۲) آلتون یالدیزله تعلیق حروفاتیله یازلمش برلوحهٔ منظومه‌که ناظمی اسمی آلتنده (ئه‌ك خوار ودعاکوی خاندان شاهی پیر زاده محمد حسین) شویله یازمشدر . بیتلر ایسه شونلردر :

(زینت تخت‌است آنکه ازبمش ، هست لرزنده برفلك مریخ) (مستحق بود ازازل اوزان ، صاحب تخت وتاج شد تاریخ) .

۲۳) قادینلره مخصوص آلتون وفیروزه طاشلرندن معمول بر کردانلق . اکر قیمتلی اولسه‌یدی ، جلیلر بونی ترك ایتمزلردی . و بوکون لوندره موزه‌خانه‌سنده بولنه‌جقدی .

۲٤) چینی بویوك برکوپ .

۲۵) بویوك چینی درین برطبق .

۲٦) سیاه وبیاض مرمر طاشلری اوزینه اولان ایمپراطوریچه‌نك آیاق ونجه ایزی . هرایکیسی‌ده ظریف وغایت کوچوکدر .

۲۷) یشم دیدکلری طاش اوزرنده محکوك برطاقم عربجه واردوجه یازیلر .

۲۸) ایمپراطوره مخصوص اولان خنجر ، اوق ، زره ، باش زرهی ، اسکی برطبانچه .

۲۹) آوروپاده معمول برساعت .

۳۰) فیل دیشندن معمول برصندقچه .

۳۱) برطاقم چناق چوملك .

۳۲) برهودج ، برتخت روان .

۳۳) هند ایمپراطوری بولنان اکبر شاهك خدمتنه آلنمش برانکلیزه احسان اولنان لقب فرمانی . صوك درجه نفیس برکاغد اوزرنده آلتون یالدیزله وکوزل تعلیق یازیسیله یازلمش اولان فارسی‌العباره بوفرمانك صوکنه ایمپراطور مشار الیه امضا و مهرینی باصمشدر . مهر (محمد اکبر شاه پادشاه غازی ابوالنصر معلی‌الدین) کلمه‌لرندن عبارتدرکه ، مذکور مهرك یکپاره بر زمرددن عبارت اولدیغنی انکلیز مؤرخلری بیان ایتمشلردر . فرمانك اوزونلغی برمترو قدردر .

۳٤) عین طرزده ، غایت مزین برنکاحنامه .

۳۵) اوچ دانه اسکی قولتوق صندالیه‌سی .

۳٦) برشهادتنامه ، برقاچ مهری محتوی اولوب ، مهرلرك جمله‌سی مربع ومثمن وبادم شکلنده‌در .

۳۷) لاجورد وآلتوندن منقوش ومذهب بویوك دیکر برفرمان .

۳۸) هندستان راجه‌لرندن (برتوراج) ك خط دستی . بیك بشیوز سنه اول سانسکریتجه اوله‌رق یازلمشدر .

۳۹) اوزون برطومار اوزرنده اینجه نث یازیلریله یازلمش غایت ظریف برقرآن شریف

٤۰) اسکی عقیق مهرلر . طبیبی سرای خدمه‌لرینه مخصوصدر .

٤۱) غایت نفیس وطبانقلی کتاب قابلری .

٤۲) دهلی قصبه‌سنك پك اسکی بربلانی . قماشدن معمولدر .

٤۳) ایپکدن معمول بش نماز سجاده‌سی .

٤٤) هند اختلالنده انکلیزلر علیهنده قوللانیلان برهاوان طوپی .

٤۵) قطب منار موقعنك اسکی بررسمی .

٤٦) انکلیزلرك مظلومیتلرینی کوسترن لجیع برتابلو . انکلیزلر طرفندن اویدورولدیغنی سویله‌مك زائددر .

٤۷) اسکی برمحاربه‌یی کوستریر برتابلو .

(رسملر دائره‌سی)

٤۸) هند ایمپراطورلرندن (شاه جهان) ك ال ایله یاپیلمش بررسمی .

۵۰) (جهانکیر پادشاه) ك بررسمی .

۵۱) مشارالیهك مخدومی پرنس شهریارك رسمی . غایت کوزل برسیمایه مالکدر .

۵۲) مشار الیهك کنج کریمه‌سی (کوهر آرابیکم) ك رسمی . جداً کوزلدر .

۵۳) شاه جهان) ك آت اوزرنده‌کی رسمی .

۵٤) اختیاروقانبور برحالده« اورنك زیب» هند(ایمپراطوری)ك بررسمی.

۵۵) جهانکیر شاهك بیندیکی (عالم کمان) نامنده‌کی ایری بر فیلك رسمی. یاننده‌ده ایکی کوچوك یاوروسی واردر .

۵٦) وزرادن« شیخ ابوالفضل خاقان »ك رسمی . غایت وقور برچهره‌یه مالکدر .

۵۷) ایمپراطورلردن « اسلام شاه » ك رسمی .

۵۸) شاه جهانك سرمهندسی « علی مراد خان » ك رسمی .

۵۹) « « بویوك اوغلی پرنس « داراشکوه » .

٦۰) صوك هند ایمپراطوری بهادر شاه .

٦۱) وزرادن « روشن‌الدوله » .

٦۲) « احمد شاه لودی » نك وزیری « سردار جنك » . بوپادشاه ایله وزیری افغان قومنه منسوب اولوب ، بابر شاهدن اول دهلی‌ده اجرای حکومت ایتمکده‌لر ایکن بابر طرفندن مغلوب اولمشلردر .

٦۳) مغول پادشاهلرندن (فرخ سیر) .

٦٤) فرخ سیرك زوجه‌سی (دلربا بیکم) .

٦۵) نادرله حرب ایدوب مغلوب اولان (محمد شاه) .

٦٦) نادر شاهك رسمی . یشیل اتاری وقرمزی برخرقه کیمشدر .

٦۷) (اورنك زیب)ك کریمه‌سی (زیب‌النسا بیکم). مشار الیها زمانك اك بویوك شاعر وادیبه‌لرندن معدوددر . فضل وعرفانك ذکری بالجمله هند تاریخلرینی تزیین ایتمکده‌در . غایت بلیغ وحسنا ایدی .

٦۸) ایمپراطور (جهاندار شاه) .

٦۹) کولکونده قصبه وقلعه‌سنك اورنك زیب طرفندن محاصره ایدلدیکنی کوسترن قیمتدار برتابلو .

۷۰) (فرخ سیر) ك بویوك بررسمی .

۷۱) ایمپراطور (اکبر شاه) .

۷۲) « (شاه عالم) .

۷۳) « (عالمکیر .

۷٤) اکبر شاهك اوغلی پرنس میرزا سلیم .

۷۵) بهادر شاهك اك سوکیلی اولادی پرنس میرزا جوان بخت .

۷٦) وزرادن ، بت پرستلکی ترکله اسلام اولان (راجه شیخارام) .

۷۷) ایمپراطور(جهاندار شاه) ك دربارینی کوسترن قیمتدارومحتشم برتابلو.

۷۸) (شاه اکبر ثانی) و (جهانکیر) ك برآرده‌کی رسملری .

۷۹) هند اختلال اخیرینی اداره ایدن بهادر شاهك ایکنجی اوغلی پرنس (مغول میرزا)

۸۰) بهادر شاهك دیکر براوغلی پرنس (میرزا فخر) .

۸۱) اکبر شاهك خصوصی رقاصه‌لرینك رسملری . رقص حالنده آلنمشدر. تابلونك آلتنده شو (جلسهٔ رقص ملاکیر طوائف مقبولهٔ اکبر شاه ثانی) عباره یازلمشدرکه ، « ملاکیر» و« طوائف »کلمه‌لری رقاصه‌لره اطلاق اولنورمش. رقاصه‌لرك اسملری‌ده شونلردر : — دلجان ، حیدر بخش ، روشنا نایکه ـ هندو بر قیزدر ، رقاصه‌لرك معلمی « عطا » نقیب طوایفان ، رقاصه‌لرك مدیره‌سی (چهونی) .

۸۲) اکبر شاه ثانی ، درت اوغلیله برابر .

۸۳) فرخ سیرك قارده‌شی « رفیع‌الدرجات »

۸٤) وقتیله مغول پادشاهلری طرفندن کندیسنه مکافاةً برحکومت مستقله بخش اولنان (تونك) نوابی ، (امیر خان) ك رسمی .

۸۵) کابل امیر اسبق (دوست محمد خان) .

۸٦) نواب (شمس‌الدین خان) ك رسمی . بوذات هند اختلالنده بویوك بر رول اوینامش وانکلیزجنرللرندن ، جنرال‌قرایزری کندی الیله اولدیردیکندن طولایی اختلالك تسکیننده صوکره ، بیچاره‌یی انکلیزلر آصمشلردر .

۸۷) امرای مغولیه‌دن (رفیع‌الدوله) .

۸۸) راجه (الاتسنیك) .

۸۹) آت اوزرنده « میرزا جوان بخت » ك رسمی .

۹۰ هندستانی تجارت حیله‌سیله ضبط ایدن انکلیز قومپانیه‌سی اعضالرینك رسملری . غروب حالنده‌در .
۹۱) مغول جنراللرندن بت پرست « رانی کور » .
۹۲) ایمپراطور « محمد شاه) .
۹۳) احمد شاه لودی .
۹۴) ینه برقص تابلوسی. هندلیلر رقص وسماع مجلسلرینه « تاج » دیرلر.
۹۵) امرادن « ابوالحسن تانه شاه » .
۹۶) طریقت مشایخندن « پیران پیر »
۹۷) شرقك یتیشدیردیکی حکمادن « ابو علی سینا » نك رسمی. غایت دکرلیدر.
۹۸) فخر عالم افندمزك خیالی بر رسم رسالتپناهیلری .
۹۹) مغول پادشاهلرینك برآلای رسمی .
۱۰۰) برفیل کوره‌شی تابلوسی .
۱۰۱) « عالم کیرك » بویوك بر رسمی .
۱۰۲) « شاه عالم » « « «
۱۰۳) ایوان خاص تابلوسی .
۱۰۴) دیوان خاص تابلوسی .
۱۰۵) « فلك محل » نامنده برقصرك رسمی .
۱۰۶) دهلی قلعه‌سنك طیشدن آلنان بر رسمی .
۱۰۷) قلعه‌نك کنارندن آقان (جنا) نهرینك محتشم بر منظره‌سی .
۱۰۸) موزیقه خانه دیمك اولان (نوبتخانه) نك رسمی .
۱۰۹) طیش طرفدن کورونن (دیوان عام) ك رسمی .
۱۱۰) (اورنك محل) ك رسمی .
۱۱۱) (سلیم کر) کوپریسی .
۱۱۲) (شاه برج) نامنده اسکی بربورجك رسمی .
۱۱۳) (تغلق شاهك) مزاری .
۱۱۴) (لاهور قاپو) سی .
۱۱۵) (دیوان عام) ك ایچ طرفی .
۱۱۶) (قومسالا قاپو) سی اختلالدن صوکره انکلیزلر بوقاپویی هرنه‌دنسه ییقشملردر .
۱۱۷) « خاص بازار » قلعه داخلنده‌کی سرای ایچنده قوریلان بر پانایرك رسمی .
۱۱۸) دهلی قصبه‌سنده‌کی (جمعه مسجد) ك رسمی.
۱۱۹) آلتون یالدیزلی جامع دیمك اولان « سونری مسجد » ك رسمی . نادر شاه دهلی‌یه کلدیکنده بوراده یاقوب قالقمش وقتل عام امرینی بورادن ویرمشدر .
۱۲۰) رصد خانه دیمك اولان (جانتار مانتار) .
۱۲۱) (صفدر جنك) ك مزاری . امرادندر.
۱۲۲) قلعه مسجد .
۱۲۳) (همایون شاه) ك مزاری .
۱۲۴) دهلی قاپوسی .
۱۲۵) اسکی قلعه دیمك اولان «پورانه قلعه» نك رسمی . بوقلعه اولجه دهلیده‌کی حکمدارلر طرفدن یاپیلمشدر. الیوم انقاضی باقیدر .
۱۲۶) (بهادر شاه) ك بویوك بر رسمی .
۱۲۷) (نادرشاه) ك اونیفورمه‌لی بر رسمی .
۱۲۸) (پرنس بابر) ك آت اوزرنده‌کی رسمی .
۱۲۹) مشارالیهك قوناغی .
۱۳۰) شعرای دربادن (میرزاغالب) .
۱۳۱) (دارشکوه) عسکریله برابر یکرکن یاپیلان برتابلوسی .
۱۳۲) مصنع برشطرنج طاقمی . قیمتداردر .
۱۳۳) اسکی ایران ایشی بربازی حقه‌سی .
۱۳۴) اسکی ایران ایشی برمقراص . کاغد کسمکه مخصوصدر.
۱۳۵) اسکی برنارکیله .
۱۳۶) صدفدن معمول ، ظریف بر صندقچه .
۱۳۷) ایکی اینك بوینوزی .
۱۳۸) اوچ پارچه اسکی پورسلن .
۱۳۹) بر کل صوقاپی‌بی .
۱۴۰) بهادر شاهك خط دستی اولان بربیت .
۱۴۱) اکبرك برهیکلی .
۱۴۲) استیلادن صکره ، انکلیزلرك اسلام قادینلریله اجرا ایتدکاری بر عیش سفاهت مجلسنك رسمی .

الیوم دهلی قصبه‌سنده برچوق یاشلی آدملر واردرکه صوك مغول ایمپراطورلرینك طرز حیات ومعیشتلرینی کوردکاری کبی ، انکلیزلرك استیلا واختلال اثناسنده اجرا ایلدکاری مظالمیده رأی‌العین مشاهده ایتمشلردر. بوآثاری یاقیندن کورمك ایسته‌مین برچوق حمیتلی مسلمانلر، آثار مذ کوره‌نك اوزاغندن چکدکارنده آغلایورلر .

انکلیز قرالی ، جورج جنابلری . هندستان ایمپراطورلغی تاجنی کیمك ایچون دهلی‌یه کلدیکنده ، اشبوقلعه‌ده تماملیه اسکی مغول حکمدارلری کبی بررسم قبول اجرا ایتمش وآنلر کبی یمش ، ایچمش ، حتی آنلرك ییقاندقلری حمامده‌ده ییقانمشدر. بوقدرله اکتفا ایتمیه‌رك ، مذ کور ایمپراطورلر کبی باشنه برده صیرمه‌لی صاریق صارمش وآنلری تقلید ایتمشدر. فقط اسکی براحتشامی احیا ایتمك ایسته‌ین مشار الیه ، مغول ایمپراطورلرینی یمك ایچمکده تقلید ایده‌جکنه ، خلق وتبعه حقنده تعقیب ایتدکلری رأفت وشفقتی تقلید ایتسه‌یدی دها بویوك بر ایش کورمش اولوردی .

زواللی هندلیلرك بوکون او پارقلری یوقدر . بیکلرجه خلق سوقاقلرده یشاوب امرار حیات ایدر. بو بیچاره‌لر سوقاقده طوغدقلری کبی ، سوقاقلرده اولمکده محکوم بولنیورلر. مغول آثارینی کوردیکمده ، شاعر شهیر خاقانی‌نك شو بیتی خاطرمدن کچدی .

(ما یارکه دادیم این رفت ستم برما ، برقصر ستمکاران یارب چه‌رسد خذلان)

اختیارم الده اولمیه‌رق بوعظیم الشان ایمپراطورلرك ییقیق دیوارلری ایچنده اغلادم . طوپراقلرینه کوز یاشلری دوکمکله اپی برخاطره براقدم .

بیلمم‌که مسلمانلر ، نه‌زمان عقللرینی باشلرینه دوشیره‌رك ، آغیر اویقودن اویانه‌جقلردر ؛ فاعتبروا یااولوالابصار !

کر تو بدبین مایه دانش از بشر ستی
نفرین یادت بجهان زآدم وحوا

دهلی : س . م . توفیق

ژاپونیا مکتوبلری :

خارجی تجارت وسیلهٔ سعادت اممدر.

بوندن برقاچ کون اول، دوام ایتمکده اولدیغم وصیده دارالفنونك تجارت شعبه‌سی معلملرندن (آمانو) جنابلریله کوروشیوردم . خارجی تجارتدن بحث آچیلدی . خیلی مباحثه ومناقشه‌دن صوکره : « خارجی تجارت ملتلرك وسیلهٔ سعادتیدر ، بر ملت خارجی تجارته نه قدر بیوك هوسله صاریلورایسه اونسبتده مسعود ومعمور برحیات کچیریر . بوکونکی رصین انکلتره‌یی ، آهنین آمریقایی هپ بوهوس جهانك اقتصادینه حاکم قیلمشدر. خصوصاً آلمانلرك وژاپونلرك پك قیصه برمدت ظرفنده استحصال ایتدکلری سعادت اقتصادیه‌لرینه‌ده سبب یکانه بودر . » دیه طوردی . معلمك بوسوزلرندن صوکره بنده وطنمی ، آنك خارجی

تجارتنك كيملرك اللرنده سوروكلنديكنى دوشونەرك برحزن ايچنه طالمشدم .

اكر دوشونيلورسه نەقدر آجينەجق حاللرمز وار ... بوقدر مهم برموقع جغرافى اشغال ايتديكمز حالده بودرجه آشاغى برموقعده بولونيشمز جداً آجينەجق ، جداً حزن وكدره دكر برحالدر ظننده‌يم.

موقع جغرافىمزى بريانه براقەلم ؛ اليوم ژاپونيا، هندستان ، مالايو، بورنه‌ئو ، سوماطره وسائرممالك اسلاميه وشرقيه‌ده بزم سياسى اسممزى سوء استعمال ايدن يونانلى يان كسيجيلر كنديلرينه احمد ، محمد ، ولى وعلى كبى اسملر ويرەرك ميليونلرجه ليرا پاره قازانيورلر . آلمانلر وانكليزلرك حمايەسى تحتنده آوروپاماللرينى عثمانلى مالى ديه صاتوب او سادەدل بيچاره دين قرداشلرمزى قانديريورلر ، يالكز بر اسممز آنلره بيتمز توكنمز ثروت قازانديرييورده بز كنديمز حالا استانبولده عطارلقدن، بقاللقدن ايلرو كيدەميورز؛ ياخود ايلرو كيتمك ايستەميورز. خارجه چيقمقدن قورقيورز .

بوكون عالمك تجارتنى پارمقلريمزه صارەجق درجەده واسع بازارلريمز واركن ، يعنى بتون جنوبى آسيا ساحلى عثمانلى مالنى ، اسلام معمولاتنى بوكلەنمش آل عثمانلى بايراغنى حامل سفائن تجاريەمزه درت كوزله انتظار ايدركن، عالمك توتون تجارتنى مملكتمزك نامنى طاشيمقله پاره قزانديرير كن، بز اومقدس طوپراقده حالا چيچاقلق درجەسندن ايلرو ترقى ايدەميورز.

. داخلى تجارتده‌ده نەقدر ترقى ايتسەك ، موقعمز محدوددر. چونكه هيچ برمال چيقديغى يرده بيوك كار ايله صاتيلەمز .

اليوم هندستانك جنوب ساحلنده ، جزائرده ، مالايوده ، بتون چينده، ژاپونياده ، كبرا عثمانلى معمولاتى ديەرك سيساملى« قره‌تودور» شركتنك توتونى ، بعض يونان معمولاتندن واوزرينه قرمزى فسلى برصورت چكلمش پك بهالى توتونلرى هرسنه ميليونلرله صرف ايتمكده‌در.

اكر اسلام توتونجيلريمز يالكز مملكتمزده توتون طوپلايوب آنى آوروپاليلره صاتمقله اكتفا ايتمەيوبده غايت مزين قوطيلره قويەرق وسيغارەلرنى‌ده بازارينه موافق تزيين ايدەرك كندى ماللرينى كنديلرى ميدانه قويارلرسه وكندى اللريله تا هندستان ، چين وژاپونيا بازارلرينه قدر كتيررلرسه، ياخود سنەده برايكى سياح قوميسيونجى كوندررلرسه امين اولماليلردركه درت ، بش اجنبى شركتنك قزانديغى جيبلرنده بولاجقلردر . هله هندستان وملايو جوارينه مخصوص اخراجاتى بردرجه اعتنا ايله ايفا ايدوب معمولات اوزرنده برقاچ عمومى ومعلوم تركجه كلمەلرده وضع ايدرلرسه استهلاكاتك كندى ماللرينه انحصار ايدەجكنه امين اولماليلردر .

بو يوللرى عن اصل تجارت و زراعت نظارتنك وقونسلوسلرك راپورلر ومجموعەلرله كوسترمك وظيفەلرى ايسەده مع الاسف نظارت مذكورەنك سكوت وتسيبى، قونسلوسلريمزك وظيفەلرندن بى‌خبرلكى (تجارت مكتبندن مأذون وعلم اقتصاده آشنا قونسلوسلريمزك وجودندن شبهه ايدلسه يرى واردر) ، يالكز پاسپورط مأمورى ايمش كبى اوراده اوطوران وطنداشلريمز اوزرنده جلاد ايران سربازى كبى حركتلرى ، تجارت خارجيه‌مزك بوندن ربع عصر اولنه قدر اشغال ايتديكى موقعى بيله غائب ايتديرمشدر. وبو آجى حاللر كوزه باتدقجه بزم كبى عاجزلرى‌ده قلمه صارلمغه فريادە جسارتياب اولمقده‌در . اليوم ژاپونيانك يالكز چينه سنوى اخراجاتى ١٦٩ ميليون (ين) در . (برين ١٢٫٥ غروشدر) ژاپون تجارت عالى بوعددك صوك سنەلرده ترقى ايدەمديكندن شكايت وحكومتك نظر دقتنى شدتله بوحاله جلب ايتمكده‌در . اليوم چينده كمرك تعرفەلرينك تبدلى احتمالندن بحث اولونديغندن اندیشەيه دوشن ژاپون عالم تجاريسى چينه ايكنجى برحربك اعلان ايدلمەسنى طلبه قدر وارمقده‌درلر .

كذلك آمريقا جماهير متفقەسى يالكز برغاز معدنى امتيازى خاطرى ايچون چينه بيوك برادرلك ايدەجك قدر صحابته يوز طوتيورده ، بز « آمان مالكزى كتيريكز ، كورەلم ، آلالم ، دائمى مشتريكز اولالم » ديه بزم او متروك دستكاهلريمزدن ، خراب تارلالريمزدن چيقابيلەجك اموالى اشتياق ايله بكلەين ديندا‌شلريمزه، سياسةً الك طبيعى دوستلريمزه قارشى سكوت ايديورز ، وصوكراده بو سكوتمزى « بز چاليشمق ايستەميورز ، بز بودنياده ، اوبر دنيا ايچون ياشايورز » معناسنده تأويل ايدنلرەده قيزيورز .

هيچ آغلامايان چوجوغه سود ويرلديكنى كورديككز وارمى ؟ چاليشمەيان ملتلرك سعادتنى، آرامايانك بولديغنى ، ايستەمەينك آلديغنى بيليرميسكز ؟

سعادت ورفاه مليمز خارجى تجارتمزك ترقيسنه معطوفدر. تجارت أو ايچنده اولماز . چيقەلم ، كورەلم ، تدقيق ايدەلم ، بلكه دها واسع تارلالر بولورز .

توكيو : عبد الرشيد ابراهيم اوغلو

احمد منير

لوندره مكتوبلرى :

خواجه كمال الدين

و

انكلتره‌ده انتشار اسلام غيرت نمونەلرى

برقاچ سنه اول لوندره‌ده برجامع شريف انشاسى ايچون اوغراشيلديغنى وبو ميانده سيد امير على حضرتلريله محترم خليل خالد بك افنديلرك كوستردكلرى غيرتلرى ، ابراز ايتدكلرى مساعى وهمتلرى البته سبيل الرشادك محترم قارئلرى بيليرلر . مع التأسف ويريلن اعانەنك آزلغى آرزو ايديلن يكونى دولديرەمامقده ايكن ظهور ايدن طرابلس وبالقان محاربەلرنده هلال احمر جمعيتلرى كوندرمك صورتيله عثمانلى ديندا‌شلرينه معاونت اذانيەده بولونولمسنه لوندره جامع شريف قوميتەسى قرار ويرمسى اوزرينه بو خصوصده جمع اولنان جامع شريف

اعانه‌لری هلال احمر‌لره صرف اولندی وبو صورتله اوته‌دنبری بوراده ساکن مسلمانلر آره‌سنده موضوع بحث اولان مسجد اسلام مسئله‌سنه هیچ اولمز ایسه برآز مدت فاصله ویریلدی. بوصره‌ده ایدی‌که هندستانده علم وعرفانیله، قلمیله اشتهار ایده‌ن خواجه کمال‌الدین حضرتلری لوندره‌یه کله‌رك صوك زمانلرده اسلامه قارشو کوستریلن حقسز تنقیدلره جوابلر ویره‌رك دین مبین اسلامك بیوکلکیله لایق اولدیغی حرمت وتعظیمی انکلیز محیطنه تصدیق ایتدیرمك مقصدیله لزومی اولان مجاهداته باشلامق ایچون کندیسنه woking « ووقینغ » مسجد شریفنی مرکز اتخاذ ایتمه‌یی مناسب کوردی. ووقینغ شهری Surrey « ساری » ایالتی داخلنده ولوندره‌یه قرق میل مسافه‌ده کائن لطیف کوچك بر شهردر. یکرمی سنه اقدم معلم دوقتور لایتنر هندستانده پنجاب شهرنده‌کی مسلمانلردن طوپلادیغی اعانه ایله ووقینغ‌ده Oriental institut شرق مؤسسه‌سی نامیله بر مدرسه ایله برابر مسجد شریف انشا ایتدیرمشدی. خواجه کمال‌الدینك ایلك ایشی، مجلهٔ اسلامیه « Islamic Revievv » یی نشر ایتمك اولدی: پك آز بر زمان ظرفنده کندیسنك حائز اولدیغی درایت وعلمی بتون انکلیز مطبوعاتنه وانکلیزلره تصدیق ایتدیردی. آره‌صره « ووقینغ » مسجد شریفنده منتظماً انکلیزلره وعظلر ویره‌رك نشر اسلامه غیرت ایتدی. بو میانده کندیسنك نطقلرینی دیکله‌مك اوزره برچوق مشهور انکلیز روحانیلری مسجد شریفی زیارت ایده‌رك تقدیراتلرینی خواجه کمال‌الدین حضرتلرینه بیان ایتمکده‌درلر. بونلر میانده بولنان بعض انکلیزلر خواجه کمال‌الدینه: شمدی‌یه قدر بزم بیلدیکمز، آکلادیغمز مسلمانلق بسبتون بشقه ایدی. حالبوکه سزك وعظلریکز ایله تفسیر ایتدیککز اسلامیت ایسه بوسبتون بشقه ایمش.

خواجه کمال‌الدین حضرتلری ایسه انکلیزلرك بوزمانه قدر اسلامیتی انکلیز پاپاسلرندن اوکرندکلرینی، اسلامیت علیهنده‌کی فکر البته حقیقت دین مبین اسلام ایله قابل قیاس اوله‌میه‌جغنی بیان ایله مقابله‌ده بولونیورلر.

« وقینغ » شهرنده‌کی کلیسالر بازار کونلری اجرای آیین ایچون تعیین ایتدکلری ساعتی دکیشدیرمك مجبوریتنده بولندیلر. چونکه بتون شهر خلقی بربرلرینه رقابت ایدرجه‌سنه مسجد شریفه دوامه باشلادیلر. کلیسالر بسبتون خالی قالمه‌یه یوز طوتدی. خواجه کمال‌الدین حضرتلری غایت نطوق اولدیغی کبی انکلیزجه‌یه‌ده بتون غوامضیله آشنادرلر.

لوندره جمعیت اسلامیه‌سنك تحت حمایه‌سنده واعضالرینك سعی وغیرتلری سایه‌سنده لوندره‌ده « LindSaij hall » لیندزی هول‌ده منتظماً هر جمعه کونلری خواجه کمال‌الدین حضرتلرینك امامتیله برچوق مسلمانلر اجتماع ایده‌رك فریضهٔ جمعه‌یی ادا ایدییورلر. وهرجمعه برچوق انکلیزلر دین مبین اسلامله تشرف ایدییورلر.

نمازدنصوکره اهتدا ایده‌ن لورد هرده‌لی حضرتلری ایله خلافت معظمهٔ اسلامیه‌یی تمثیل ایده‌ن سفارت امامی خیرالدین افندینك دعالریله نمازه ختام ویرلمکده‌در. لوندره جمعیت اسلامیه‌سی رئیس ثانیسی

علی حکمت ناهید

شئون

دار الخلافه :

عمر رضا بکك تشریفی — قاهره‌ده‌کی موقعی تصفیر افکارك بوراده‌کی موقعنك عینی بولنان « الشعب » رفیق محترممزك مقتدر محررلرندن عمر رضا بك افندی قارداشمز استانبولی تشریف ایتمشلردر. دارالخلافه‌ده اقامتلری ایکی آی قدر امتداد ایده‌جکدر. کندیسنك بو مسافرتدن ممنون اولملرینی عن صمیم القلب تمنی ایدرز.

قونیه :

قونیه‌ده مدرسة الواعظین. — شیخ الاسلام افندی حضرتلری طرفندن احکام عالیهٔ قرآنیه وسنت سنیهٔ نبویه دائرهٔ منجیه‌سنده مکارم اخلاقیه ودین مبین اسلامك ترقیات مدنیه‌یه خادم احکام جلیله‌سنی ومواعظ حسنهٔ اجتماعیه‌سنی نشر وتعمیم ایده‌جك ارباب ارشاد ودعاة یتشدیرمك مقصدیله اوقاف همایون نظارتی مؤسسات علمیه مدیریتنه مربوط اولمق اوزره قونیه‌ده بر مدرسة الواعظین تأسیس ایدیله‌جکی خبری قونیه محافل علمیه‌سنك ممنونیت عظیمه‌سنی موجب اولمشدر.

درسخانهٔ واعظین آتیاً لیلی‌یه قلب اولنه‌بیلمك اوزره شمدیلك نهاری اولوب مدت تحصیلیه‌سی درت سنه اوله‌جق وهرسنه مسابقه امتحانیله اعظمی قرق طلبه قبول اولنه‌بیله‌جکدر. درسخانهٔ واعظین طلبه‌سی تحصیل مدتجه سائر مکاتب عالیه طلبه‌سنك مظهر اولدقلری حقوق ومساعداتدن مستفید اوله‌جق وتدریس، امتحان ورؤس سائره خرجی آلنمیه‌جقدر. مدرسه نهاری بولندقجه طلبه خزینهٔ اوقافدن شهری یوزالتی غروش وایام درسیه امتحانیه‌ده اوکله طعامی تخصیص اولنه‌جقدر.

روسیه :

روسیه اردوسنده مشروبات کئولیه‌نك منعی. — پترسبور غدن بیلدیریلدیکنه کوره اردوده مشروبات کئولیه استعمالنی منع ایچون تدابیر شدیده‌یی متضمن بر نظامنامه یاپلمشدر. بو نظامنامه‌یه کوره خدمت عسکریه‌لرینی ایفا ایلمکده بولنان افراد موظفه وردیفه ایچون مشروبات کئولیه استعمالی ممنوعدر. بو ممنوعیت تعلیم ایچون طوپلانان عسکره‌ده شاملدر. افراد عسکریه‌نك مشروبات کئولیه صاتون المغه کوندرلمسی ممنوعدر.

مشروبات کئولیه استعمالی مناسبتیله جزا کورن افراد عسکریه کوچك ضابط تعیین اولنه‌میه‌جقدر. کوچك ضابط اولوب عین صورتله تجزیه ایدلمش اولانلرك رتبه‌سی تنزیل اولنه‌جقدر. استبدال اولنان عسکره حسن حال شهادتنامه‌سی اعطا اولنمق ایچون بونلرك سرخوشلقدن دولایی تجزیه ایدلمه‌مش اولمسی شرط قلنمشدر.

فاعتبروا یا اولی الابصار!

ازمیرلی اسماعیل حقی بك کندیسنه اصول فقهه دائر مفصل مکتوب یازان ذات ایله تشرف ایتمك ارزوسنده بولوندیغندن بو ذاتك صالی کونی بعدالظهر سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنه قدر لطفاً اختیار زحمت بویورملری رجا اولنور.

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی | ح. اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لگی (٦٠)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر.
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لگی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر.

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

سبیل الرشاد ١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی گوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانگی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولسی وآبونه سره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلسی رجا اولنور.

§

پاره‌گوندرلدیگی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلسی رجا اولنور

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در.

والله‌یهدی‌من‌یشاء الی صراط مستقیم | صاحب ومدیر مسئول: ع. اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٣٠٣ | ٨ شعبان ١٣٣٢ | پنجشنبه | ١٩ حزیران ١٣٣٠ | جلد ١٢

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

انّ الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم. (١)

مآل کریمی:

شبهه‌سز الله‌تعالی برقومه احسان ایتدیکی نعمت سلامتی اوقوم کندیلرنده‌کی شکروطاعت حالنی تغییر ایتمه‌دکجه تغییر ایتمز.

ذلك بأنّ الله لم یك مغیراً نعمة انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بانفسهم ﴾ (٢) مآل کریمی:

بو (یعنی کفارایله عصاتك کناهلریله مؤاخذه‌اولونمالری) شوندن ایلری کلیرکه الله‌تعالی برقومه انعام ایتدیکی برنعمتی اوقوم کندیلرنده‌کی شکر وطاعت حالنی تغییر ایتمدکجه تغییر ایتمك دأب حکمتی دکلدر.

بونلر قرآن مبینك اوآیات حکمتندندرکه انسانلری حقه، طریق مستقیمه‌سوق‌ایدر؛ بویله اولدیغنده ایسه کریوهٔ ضلاله صاپمش اولانلردن بشقه‌سی شبهه ایتمز. یك اعلا، عجبا الله وعد کرمنده، وعید قهرنده خلفمی ایتدی؟ حالبوکه جناب‌حق وعدنده اك صادق، وعیدنی ایقاع خصوصنده اك مقتدردر. عجبا پیغمبرلرنی کوشهٔ خذلانده‌می براقدی، خلقك اذهاننی چلدی‌ده اونلری طریق ضلاله‌می سوق‌ایتدی؟ نعوذبالله! عجبا بینات آیاتنی حکمتدن محروم، عبث اوله‌رقمی انزال ایلدی؟ عجبا الله قوللرینه آکلایه‌میه‌جقلری برطاقم رموز ایله، ادراك ایده‌میه‌جکلری برطاقم اشارات ایله‌می خطابده بولندی؟ استغفرالله!

قرآن غایت واضح، هردرلو اعوجاجدن نزیه برلسان مبین ایله انزال اولنه‌رق او متن متیننده بوتون امور، بوتون حقایق تفصیل اولنمدیمی؟ جناب کبریانك صفات سبحانیه‌سی قدسی، ذات الهیسی ظالملرك اسناده جرأتیاب اولدیغی بوتون نقایصدن منزهدر. وعدنده، وعیدنده‌صادق‌اولان ذوالجلال‌هیچ برزمان‌مفتری [؟] برپیغمبر کوندرمامش، هیچ برعبث شی یاراتمامش، بزی هیچ بروقت سبیل رشاددن بشقه‌سنه سوق ایله‌مه‌مشدر. آیات ساطعه‌سی ابدیاً تبدلدن مصوندر. زمین وآسمان محواولورده باطله‌قارشی برحصن حصین اولان کتاب‌سماویسنك هیچ برحکمی ساقط اولماز.

خالق حکیم ﴿ ولقد کتبنا فی‌الزبور من‌بعدالذکر انّ‌الارض یرثها عبادی الصالحون ـ ولله‌العزة ولرسوله وللمؤمنین ـ وکان حقاً علینا نصرالمؤمنین ـ لیظهره علی‌الدین کله‌وکفی بالله شهیداً. ﴾ بیورییور. بوآیات محکمه‌نك تضمن ایلدیکی وعد الٓهی هیچ تأویل قبول ایتمز. تأویله قالقیشانلر ایسه سبیل حقدن اعراض ایده‌رك کریوهٔ تحریفه صاپان برطاقم ارباب ضلالدر. جناب حقك بوامت مرحومه‌یه قارشو عهد ازلیسی بویوله‌در. مسلمانلری نصرت وعزتله، علو مقام ومنزلتله تکریم ایده‌جکی صورتده‌کی وعد سبحانیسی هیچ برزمان خلق ایله نقیصه‌دار اوله‌ماز. ملتك مجد وشرفی ایچون برغایت، عزتی ایچون برنهایت تحدید بیورمامشدر. طریق هدایتی قیامته قدر مسدود اولمیه‌جقدر.

بوامت اویله برامتدرکه جناب حق اونی برحزب قلیل ایکن توفیقنه مظهر ایده‌رك شان وشرفنی پك یوکسکلره اعلا ایتمشدر. برزمانلر اوامتك اقدام همتی شواهق عظمتده ثبات ایتمش، اك بلند

(١) سورة‌الرعد. (٢) سورة‌الانفال

مراتب اولك حضور اجلالنده سرفرو ايلمش ، پيشگاه مهابتنده جرأتلر ، جسارتلر . شجاعتلر اصلا مقاومت كوسترەمەمشدر . بو امتك ظهور مدهشى بوتون عقوله حيرت ويرمشده بو خارقەنك اسبابنى تحرى ايدن ارباب امعان ، مسلمانلر حقنده « اللّه ايله برابر اولدقلرى ايچون اللّه‌ده اونلرله برابر اوليور ، كلمةاللهى اعلايه چاليشدقلرى ، سبيل حقده بولندقلرى ايچون نصرت خدايه مظهر اوليور » ديمشدى .

بو امتك بدايت نشأتنده مهماتى مفقود ، سلاحى ، لوازم حربيه‌سى غايت محدود ايكن سبيل ترقيسنه سد چكمك ايستيان صفوف اقوامى دوروب يورويدلر . مملكتلرينى تسخير ايتديلر . نه مجوسيلرك قازدقلرى خندقلر ، يوكسلتدكلرى برجلر عزمنه حائل اولدى ؛ نه‌ده روماليلرك قلعه‌لرى ، استحكاملرى اونى كرى چويردى . تبدل اقليم ، كثرت اعدا ، ثروت خصما متانتنه خلل ايراث ايده‌مدى . تصادف ايتديكى ملوكك عظمتى ، قدم خاندانى ، اوكنه چيقان اقوامك صنايعى ، فنونى اونى اوركوته‌مدى . الحاصل هيچ بر قانون ، هيچ بر نظام ، هيچ بر سياست سيرينى توقيف ايده‌مدى .

ديارينه كيرديكى قوم اولا اونى حقير كورير ، بويله شرذمهٔ قليله‌نك بوقدر بويوك بر دولتى صارصاجغنى ، لوح مجدوشرفدن عنوان موجوديتنى سيله‌جكنى اصلا خاطرينه كتيرمزدى . لكن عقله كلميان شيلر تماميله وقوعه كلدى . بو امت مرحومه‌ده او ضعف ايله برابر هيچ بر امتك نائل اوله‌مديغى مفاخرى احراز ايتدى . اللهه قارشى عقد ايلديكى عهد وميثاق اوزرنده ثابت قاله‌رق بو ثباتك دنياده مجد وعزت ، عقباده سرمدى بر سعادت صورتنده مكافاتنه مظهر اولان بر قوم نه بويوك بر قومدر!

بو امتك افرادى بوكون اوچيوز ميليونى آشيور . اراضيسى ايسه محيط اطلاسيدن بلاد چينك ايچريلرينه قدر امتداد ايديوركه سرايا منبت طوپراقلر ، محصولدار واديلردن متشكلدر . بونكله برابر كوريورزكه مملكتلرى يغما ايديليور ، مالملكلرى اللرندن آلنيور ، اجنبيلر امتك انقسام ايلديكى طوائفه برر برر تغلب ايديور . اراضيسى قطعه قطعه تقسيم ايله يد غصبنه كچيريور . امتك نه سوزى مسموع ، نه‌ده امرى مطاع . حتى بقيهٔ ملوكى هر صباح بر حادثه‌نك ، هر اقشام بر مصيبتك قارشيسنده بولونيور . بر زمانلر دول معظمه‌يى جزيه كذار ايدن امت مرحومه بوكون بقاى موجوديتنى اودولتلره تقربده كورويور . بو نه مصيبتدر ، بو نه فلاكتدر ! بو هبوطك سببى ، بو انحطاطك علتى نه‌در ؟ عهود آلهيه حقنده‌كى ظنمزى دكيشديره‌جكمى‌يز ؟ نعوذبالله ! رحمت آلهيه‌دن نااميد اوله‌رق آلدانمشز ديه‌جكمى‌يز؟ معاذالله! اوقدر تأكيده رغماً وعد نصرتده شبهه‌يه دوشه‌جكمى‌يز ؟ حاشا ! بونلرك هيچ برى نه اولمش ، نه‌ده اوله‌جقدر . بزه دوشن نفسمزى محاسبه آلتنه آلمقدر . چونكه بزم ايده‌جكمز لوم ، مؤاخذه انجق اوكا راجع اوله‌بيلير . جناب حق رحمت سبحانيه‌سى اثرى اوله‌رق امتلرك سيرى ايچون بر طاقم قوانين ثابته وضع ايتمش ، صكره‌ده بونلر؛ قطعياً دكيشمز بيورمشدر . (ولن تجد لسنة‌الله تبديلا)

آيات محكمهٔ قرآنيه بزه كوسترمكده‌دركه امتلرك عرش مجد وعزتدن سقوط ايده‌رك اسملرينك صحيفهٔ موجوديتدن سيلنمه‌سى آنجق بر حكمت بالغه اوزرينه موضوع اولان اوقوانين آلهيه‌نك چيزديكى سبيل فطرتدن نكول ايتملرينى متعاقب ظهوره كلمشدر . الله ذوالجلال هيچ بر قومك سلطنت وشوكتنى ، ثروت وسعادتنى ، امن وراحتنى قطعياً خللدار ايتمز ؛ مكركه اوقوم ضياى عقلى ، هدايت فكرى ، ارشاد بصيرتى بر اقسون ؛ اقوام سابقه حقنده جارى اولان افعال آلهيه‌دن عبرت آلمسون ؛ صراط مستقيم سبحانيدن عدول ايدوب ده محو اولنلرك احوالنى تأمل ايتمسون . اوت ! او اقوام رأيده استقامتى ، قولده صدقى ، نيتده سلامتى ، حظوظ نفسانيه‌يه قارشو عفتى ، حقه نصرتى بر طرفه براقدقلرى ، اعلاى كلمه‌يه بذل مجهود ايتميه‌رك هوسات باطله‌لرى پشنده پويان اولدقلرى ، شهوات فانيه‌لرينه انهماك ايله اك بويوك منكراتى ارتكاب ايلدكلرى ايچون محو اولديلر . عزملرينه مدهش بر ضعف كله‌رك آرتق اعتدالى استرداد ايچون فداى جان ايده‌مديلر . بطلان ايچنده يشامغى ، حقه ظهير اوله‌رق اولمكه ترجيح ايتديلر . بالآخره عقاب الهى‌يه چاريه‌رق تاريخ عالمده ارباب اعتباره عبرت اولديلر .

ايشته امتلرك بقا بولمسى ، فيضياب اولمسى يوقاريده صايديغمز فضائل ايله تحليسنه ، هلاك واضمحلالى ايسه اوخصيصه‌لردن تعريسنه وابسته‌دركه شو قانون آلهى نه اقوامك ، نه‌ده انسانك دكشمسيله قطعياً تخلف ايتمز ؛ خالقك خلق وايجاد وتقدير ارزاق خصوصنده‌كى قوانين سائره‌سى كبى لايتغيردر .

شمدى باقەلم ، قلبلرمزه مراجعت ايده‌لم ، حواس ومشاعرمزى امتحانه چكەلم ، اخلاقمزى يوقلايه‌لم . تعقيب ايتمكده اولديغمز مسالك سيرى ملاحظه ايده‌لم ، اكلايه‌لم كه عجبا بزدن اولكى ارباب ايمانك سيرنجه ، سلف صالحك مسلكنجه كيديورمى‌يز ؟ عجبا بز كنديمز بوزولمدن جناب حق بزم حقمزده‌كى حكمنى تغيير ، قانون فطرتى تبديل ايتديمى ؟ حاشا وكلا . بلكه اووعد سابق آلهيسنده صادقدر: ايشته بز شهامت وهمتى براقه‌رق جبانت ومسكنته طالديغمز ، تفرقه‌لره دوشديكمز ، اوامر آلهيه‌سنه عصيان ايتديكمز ، كثرتمزه كوكنديكمز ايچون عزتمزى ذلته ، شوكتمزى انحطاطه ، ثروتمزى سفالته ، سيادتمزى عبوديته قلب ايلدى . كوونديكمز كثرتك هيچ بر فائده‌سى اولمدى . اوامر آلهيه‌يى كوشهٔ نسيانه آتديغمز ، دينه نصرتدن قاچنديغمز ايچون بزى سوء اعمالمز ايله جزاديده ايلدى . آرتق نه نجارته طريق ، نه‌ده خدايه التجايه وسيله قالمدى . يالڭز نصل نفسمزى لوم ايتميه‌لم كه اجانبك هر كون مملكتلرمزى غصب ايتدكلرينى ، بزى ذلت وسفالته محكوم ايلدكلرينى كوروب طوريورزده هيچ بريمزده بوكا قارشى بر حركت كورميورز .

بو سواد اعظم ، بو كتلهٔ جسيمهٔ ملت وطنلرينى ، نفسلرينى مدافعه ايچون مالملكلرينك فضله‌سندن اولسون برشى فدا ايتميورلر . فانى بر حيات سفيله‌يى مسعود بر حيات سرمدى‌يه مرجح طوتيورلر .

غدالری ذلت ، لباسلری مسکنت . مسکنلری حقارت بیله اولسه هر بری بیك سنه یشامق ایستیور . شرقده ، غربده تفرقه یه دوشدك ، کندی ارەمزده بیله وحدتدن اثر یوق ، قاردەش قاردەشك مصیبتندن نصیبه‌دار تأثر اولمیور . قومشو قومشونك فلاکتنه آلدیرمیور . هیچ بریمز دیکرینك حقنه ، عهدینه احترام ایتمیور . شعائر دین کوزه‌دلیور . حوزهٔ اسلامی حمایه ایچون دیناً مأمور اولدیغمز بذل جان وماله کیمسه یاناشمیور .

لباس مؤمنینه بورونتلر ظن ایدرلرمی‌که جناب حق اونلرك هیچ قلبلرینه طوقنمقسزین یالکز اغزلرندن چیقان سوزلرله قانع اوله‌جقدر ؟ ظن ایدرلرمی‌که جناب حق آمالی تفتیش ایتمیه‌جك ، قلوبی یوقلامیه‌جقده یالکز ظاهره باقه‌جقدر ؟ بیلمزلرمی‌که خبیث ایله طیب، صالح ایله فاسد آیرلدقچه جناب حق مؤمنلری بولندقلری حالده براقیه‌جقدر ؟ اونوتدیلرمی‌که جناب حق دین مبینی اعلا ایتملری ایچون مالل‌رنی، جانلرنی بذل ایده‌جکلرینه دائر مؤمنلردن عهد آلمشدر ؟ بویله اولدقدن صکره نه‌مالی ایله، نه‌جانی ایله سبیل ایمانده برآدیم آتمیان برمؤمنك کندینی مؤمن ظن ایتمسی طوغری اولورمی ؟ اصل مؤمنلر اوجوانمردلردرلرکه « خصما اطرافکزی صارمش قورقیکز » دیدکلری زمان بوسوز ایمانلرنی ، ثباتلرنی برقات دها مزداد ایدرده حسبناالله ونعم الوکیل دیه‌رك ایلری طوغری آتیلیرلر . فی سبیل الله مقتول اولانلرك میت دکل، حیات ابدیه‌یه مظهر اولدیغنی، نزد کبریاده سرمدی برسعادت ایچنده بولندیغنی بیلن برمؤمن نصل اولورده اولومدن قورقار ؟ جناب حق ﴿ فلاتخافو هم وخافون ان کنتم مؤمنین ﴾ دیبورکن برمؤمن نصل اولورده اللهدن بشقه‌سندن حذر ایدر ؟

هر بریمز کندینه کلسون ، وجدانی دکلسون ، تلقینات شیطانیه‌یه قاپلمسون . یوم ندم ورود ایتمدن اول عقلنی باشنه طوپلاسون . جناب حقك ابرار امتی توصیف ایتدیکی صفات کزین ایله کندی اوصافنی تطبیقه چالیشسین . خصائص ایمانی آراسون . اکر هر بریمز بویله یاپه‌جق اولورسه‌ق اوزمان عدل آلهینك ظهورینی کورر ، طریق هدایتی بولورز . سبحان الله ! امت ، امت واحده واوامتی اعدایه قارشو صیانت فرائض دینیه‌نك الك مهمی ایکن شوحقیقتك نص ایله، اجماع ایله ثبوتنه رغماً اجانبك بلاد اسلامیه‌یه صولتلرنی کوریبورزده بوکا قارشو مدافعه اسبابنی احضار ایتمکی عقلمزه بیله کتیرمیورز .

ای اهل قرأن ! سز سلف صالحکزك اثرینه تبعیتله قرأنده‌کی اوامر ونواهی‌یی یرینه کتیرمدکچه ، اوکتاب مبینی بوتون آمالکزده مقتدا اتخاذ ایلمدکچه قرأن ایله هیچ مناسبتکز یوق دیمکدر ، باقیکز کتابکز نه‌دیبور : (فاذا انزلت سورة محکمة وذکر فیها القتال رأیت الذین فی قلوبهم مرض ینظرون الیك نظر المغشی علیه من الموت) بیلمزمیسکز بوآیت کیمك حقنده نازل اولدی ؟ ایمانی اولمیانلرك وصفنده نازل اولدی . پك اعلا بویله بروضعیته مظهر اولمه‌یی هانکی مؤمن ممنونیتله قبول ایده‌بیلیر ؟

بی پروا سویلرم‌که ایمان برآدمك قلبنه نفوذ ایدنجه اوآدمك ایلك ایشی ایمان اوغرنده مالنی ، جانی تقدیم ایتمکدر . بوخصوصده نه عذر ، نه‌علت مقبول اوله‌ماز . چونکه دین خدایه نصرتدن کری طورمق خصوصنده سرد ایدیله‌جك بوتون اعتذارلر بررعلامت نفاقدر .

بونکله برابر جناب پیغمبرك خبر ویردیکی کبی دیرزکه امت مرحومه‌دن قیامته قدر خیر منقطع دکلدر . بوکونکی حال ایسه زائل اوله‌جق برعرضدر . اکر اتقیای علما قالقارده ، اللهه ، پیغمبره ، مسلمانلره قارشی تعهد ایتدکلری وظائفی ایفا ایدر ، روح قرأنی احیا ایله مؤمنلره معانیٔ شریفه‌سنی اخطارده بولنورلر ، نظر ملتی خافدن بری اولان عهد الهی‌یه طوغری چویررلرسه کوررسك‌که حق ینه عالی اولور . باطل زبون دوشر ، کوزلری قاشدیران برنورمبین پارلار ، افکاره حیرت ویرن برطاقم اعمال کزین یکیدن میدان آلور .

صوك زمانلرده برچوق طرفلرده‌کی مسلمانلرك کوستردکلری حرکت بزه بویوك بویوك امیدلر ، بویوك بویوك بشارتلر ویرمکده‌در . امیدایدرزکه یقین زمانده امتی تفرقه‌یه دوشورن اسباب اورته‌دن قالقارده وحدت سابقه عودت ایدر ، علمانك بوامر خیره مسارعتی لازمدر . چونکه بوتون خیر بونك ایچنده مندمجدر . بوتون فضل ایسه ایشه باشلایانه راجعدر . ﴿ ومن یهدالله فهوالمهتد ومن یضلل فلن تجدله ولیاً مرشدا ﴾ .

شیخ محمد عبده

حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیقل خیراً اولیسکت ومن کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیکرم جاره ومن کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیکرم ضیفه ـ رواه البخاری ومسلم

مآل شریفی :

ابو هریره رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه و سلمك شویله بویوردیغنی روایت ایتمشدر :

هر کیمك اللهه و آخرت کوننه ایمانی وارسه خیر سویله‌سون، یوقسه صوصسون . هر کیمك اللهه و آخرت کوننه ایمانی وارسه قومشوسنه اکرام ایتسون . کذلك هر کیمك اللهه و آخرت کوننه ایمانی وارسه مسافرینه اکرام ایتسون .

بوحدیث شریفی بخاری ایله مسلم روایت ایتمشلردر .

حدیث شریف

عن ابی ذر جندب ابن جنادة وابی عبدالرحمن معاذ بن جبل

رضی الله عنهما عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اتق الله حیثما کنت وأتبع السیئة الحسنة تمحها وخالق الناس بخلق حسن ـ رواه الترمذی وقال حدیث حسن وفی بعض النسخ حسن صحیح

مآل شریفی

ابوذر جندب بن جناده ایله ابو عبدالرحمن معاذ بن جبل رضی الله عنهما رسول الله صلی الله علیه وسلمك شویله بیوردیغنی روایت ایتمشلردر:

هرهانکی زمانده، هر نرده اولورسه‌ك اول، اللهدن صاقین. اتقا اوزره بولون. سیئه‌دن صوکره همان برحسنه ایشله‌که آنی محو ایده‌سك. خلقه‌ده کوزل خوی ایله معامله ایت.

بوحدیث شریفی ترمذی روایت ایتمشدر. وحدیث حسندر ـ بعض نسخه‌لره کوره حدیث حسن صحیحدر ـ دیمشدر.

حدیث قدسی

عن ابی ذر رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم فیما یرویه عن الله عز وجل أنه قال یا عبادی انی حرمت الظلم علی نفسی وجعلته بینکم محرما فلا تظالموا یاعبادی کلکم ضال الا من هدیته فاستهدونی اهدکم یاعبادی کلکم جائع الا من اطعمته فاستطعمونی اطعمکم یاعبادی کلکم عار الا من کسوته فاستکسونی اکسکم یا عبادی انکم تخطؤن باللیل والنهار وأنا اغفر الذنوب جمیعاً فاستغفرونی اغفرلکم یاعبادی انکم لن تبلغوا ضری فتضرونی ولن تبلغوا نفعی فتنفعونی یاعبادی لو ان اولکم وآخرکم وأنسکم وجنکم کانوا علی اتقی قلب رجل واحد منکم مازاد ذلك فی ملکی شیئاً یاعبادی لوان اولکم وآخرکم وانسکم وجنکم کانوا علی أفجر قلب رجل واحد مانقص ذلك من ملکی شیئاً یا عبادی لوان اولکم وآخرکم وانسکم وجنکم قاموا فی صعید واحد فسألونی فأعطیت کل انسان مسألته مانقص ذلك مما عندی الا کما ینقص المخیط اذا ادخل البحر یا عبادی انما هی أعمالکم احصیها لکم ثم اوفیکم ایاها فمن وجد خیراً فلیحمد الله ومن وجد غیر ذلك فلا یلومن الا نفسه ـ رواه مسلم

مآل شریفی:

ابوذر رضی الله عنه نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك الله عظیم الشان جل جلاله حضرتلرندن روایت بیوردقلری احادیث قدسیه میاننده شوحدیث قدسیی روایت بیوردقلرینی نقل ایتمشدر:

الله عز وجل حضرتلری شویله بیوریور: ای بنم قوللرم، بن ظلمی کندمه حرام ایتدم، سزك آراکزده‌ده حرام ایتدم. اویله ایسه بربرکزه ظلم ایتمیکز. ای بنم قوللرم، هپکز ضلالتده‌سکز. یالکز بنم هدایت ایتدکلرم دکل. اویله ایسه بندن هدایت دیله‌یکزکه سزه طوغرو یولی کوستره‌یم. ای بنم قوللرم، هپکز آجسکز. یالکز بنم طویوردقلرم دکل. اویله ایسه طعامکزی بندن ایسته‌یکزکه سزی اطعام ایده‌یم. ای بنم قوللرم، هپکز چیپلاقسکز. یالکز بنم کیدیردکلرم دکل. اویله ایسه بندن روبه ایسته‌یکزکه سزی کیدیره‌یم. ای بنم قوللرم، شبهه‌سزکه سز کیجه کوندوز خطا ایدر طورورسکز. بوتون کناهلری عفو ومغفرت ایدنده بنم. اویله ایسه بندن مغفرت دیله‌یکزکه سزه مغفرت ایده‌یم. ای بنم قوللرم، سزك ضررکز بکا وارامازکه بکا ضرر ایریشدیره‌بیله‌سکز. سزك نفعکز بکا ایره‌مزکه بنی فائده‌مند ایده‌بیله‌سکز. ای بنم قوللرم، اکر سزك أولکز، آخرکز [کچمشکز، کله‌جککز]، انسکز، جنکز جمله‌ڭز ایچکزدن اك متقی برتك انسانك قلبی قدر متقی قلبلی اولسه بوندن بنم ملکمده ذره‌جه آرتیقلق اولماز. ای بنم قوللرم، اکر سزك أولکز، آخرکز (کچمشکز کله‌جککز) انسکز، جنکز جمله‌ڭز اك فاجر برتك انسانك قلبی قدر فاجر قلبلی اولسه بوندنده بنم ملکمده ذره‌جه اکسیکلك اولماز. ای بنم قوللرم، اکر سزك أولکز، آخرکز (کچمشکز، کله‌جککز)، انسکز، جنکز هپ بردن بریرده طوروب بندن حاجتلرینی ایسته‌مکه قالقسه‌لر، اوندن صوکره‌ده بن هر برانسانه آیری آیری دیلکنی احسان ایتسه‌م بوندن بنم نزدمده‌کی خزائن رحمتدن ـ ایکنه‌نك دکیزه کیردیکی وقت دکیزدن اکسیلتدیکی صوقدر بیله ـ اکسیلتمز. ای بنم قوللرم، بونلر هپ سزك عمللریکزدرکه جمله‌سنی بر بر اکسیکسز قید وحفظ ایده‌رم. اوندن صوکره‌ده قارشیلغنی ینه اکسیکسز اولارق سزه اعاده ایده‌رم. آرتق کندیسنده خیرلی برعمل کورن وارسه اللهه حمد ایتسون. باشقه دورلو برشی کورن وارسه نفسندن باشقه‌سنه صاقین لوم ایتمه‌سون.

بوحدیث شریفی مسلم روایت ایتمشدر.

احمد نعیم

فقه وفتاوی

جوازك احکام شرعیه‌دن اولوب اولمامسی حقنده‌کی نزاع نزاع لفظی در.

آیدین مبعوثی منصوری زاده سعید بك افندی ایکی هفته اول اسلام مجموعه‌سنده جوازك احکام شرعیه‌دن اولمدیغنی مبین بر مقاله یازمش ایدی.

مقالهٔ مذبوره تتبع اثری اولمقله برابر بر چوق جهتدن شرح وتفصیله محتاج اولمغله لایق وجهله توضیح ایتمسی ایچون محتاج ایضاح اولان نقطه‌لری برر برر شرح وتفصیل ایتمکی مناسب کوردم.

منصوری زاده سعید بك افندینك مناقشهٔ علمیه‌دن پك زیاده محظوظ اولدیغنی، بالخصوص ایکی ازمیرلی آره‌سنده، برخواجه‌دن[١] درس اوقویان ایکی شریك آره‌سنده قانون مناظره، آداب مباحثه دائره‌سنده برمناقشهٔ علمیه‌نك دوامی قارئین کرامجه فائده‌دن خالی اولمایه‌جغنی بیلدیکمدن بوهفته‌دن اعتباراً برقاچ مقاله یازه‌جغم.

مشارالیهك سوزلرینی عیناً نقل ایتدکدن صوکره تدقیقات وتتبعاتمی آیروجه بیان ایده‌جکم.

سعید بك دیورکه: [فقهای حنفیه وشافعیه‌دن بعضلری جوازك احکام شریعتدن اولمدیغنه قائل اولمشلر . . .]

اولا — بوراده بر نقطه‌یی ایضاح ایده‌جکم‌که او نقطه پك چوق کیمسه‌لره خفی قالیور؛ فقهای حنفیه وشافعیه دینیلنجه هرحالده سنی فقها ظن اولنیور. حالبوکه فقهای حنفیه وشافعیه‌نك کافه‌سی اهل سنتدن دکلدر، ایچلرنده اهل بدعت وضلالت‌ده واردر.

طبقات فقهایه دائر یازیلان آثاره وتاریخ فقهه باقیلنجه کوریلیرکه فقهای حنفیه میاننده بشربن‌غیاث‌المریسی، ابوعبدالله حسین‌البصری، محمودالزمخشری، مختارالزاهدی کبی معتزلیلر بولندیغی کبی فقهاء شافعیه میاننده ابوالحسین‌البصری، قاضی عبدالجبار، ابویوسف عبدالسلام القزوینی، ابوالحسن علی‌الماوردی کبی معتزلیلر واردر.

مرجئه، کرامیه‌ده [٢] حنفیدر، ابن‌سینابیله فقهاء حنفیه میاننده کوستریلیور؛ ابوجعفرالسمنانی اشعری اولدیغی حالده حنفیدر. «حنفیلر کافةً اهل‌سنتدر ویاخودماتریدیدر» سوزی علی‌الاطلاق‌طوغری‌دکلدر. شافعیلر میاننده جبریه، شیعه اکسیك دکلدر. «شافعیلرکافةً اشعری، ویااهل‌سنتدر.» سوزی‌ده علی‌الاطلاق طوغری‌دکلدر.

حنفیلك وشافعیلك مسئله‌سی فروعه، جبریلك، شیعیلك، مرجئی‌لك، معتزلیلك، کرامیلك، اشعریلك، ماتریدیلك اصول‌دینه تعلق‌ایتدیکندن حنفیلك ایله‌مرجئی‌لك، معتزلیلك، کرامیلك، شافعیلك ایله‌معتزلیلك، جبریلك، شیعیلك جمع اولنه‌بیلیور. مع‌مافیه مذاهب اربعه فقهاسی آره‌سنده اهل بدعت وضلالت پك آز اولدیغندن، «وللاکثرحکم الکل» قاعدهٔ فقهیه‌سنجه مذاهب اربعه سالکینه علی‌الاطلاق اهل سنت دنیلمشدر.

فقهای بصریون میاننده مذهب قدریه پك زیاده شایع‌ایدی.

مذاهب اربعه فقهاسی میاننده، خصوصا فقهاء شافعیه میاننده مذهب فلاسفه‌یه انتصار ایدنلرده واردر. ایشته اول باول بونلری بیلنمك اقتضا ایدر.

---

[١] ازمیر مفتیسی محمد سعید افندی حضرتلری

[٢] الفقه فقه ابی حنیفة وحده — والدین دین محمد بن‌کرام

محرر محترمك بعض فقهای حنفیه وشافعیه دیه کوستردیکی ذوات معتبرات اصولیه‌ده تصریح اولندیغی وجهله بعض معتزله‌در:

(١) — اصول‌الخضری‌ده شویله دنیور:

«المباح ثلاثة اقسام: الاول ماصرح‌الشارع فیه بالتخییرکقوله: ان شئتم فافعلوه وان‌شئتم فاترکوه.

الثانی — مالم یردفیه عن‌الشارع‌دلیل‌سمعی‌بالتخییرلکن‌صرح‌الشارع بنفی‌الحرج عنه.

الثالث مالم یردفیه عن‌الشارع شیئی فبقی علی‌البراءة‌الاصلیة. کل‌هذه الاقسام موجود لامحالة وان کان بعض‌المعتزلة قدنازع فی تسمیة‌الاباحة حکماً شرعیاً وقال ان هذا من‌الشارع تقریر للشیٔ علی‌ماکان علیه من رفع‌الحرج عن فعله وترکه»

یعنی مباح [١] اوچ قسمدر:

١ — شارعك مکلفیتی صراحةً مخیر قیلدیغی فعلدر: ایستر ایسه‌ك ایشله، ایستر ایسه‌ك ایشلمه دیمسی کبی.

٢ — شارعدن تخییری مبین بردلیل سمعی وارد اولمیوب انجق شارعك کندیسندن حرجی [٢] نفی ایتدیکی فعلدر.

٣ — شارعدن هیچ برشی وارد اولمدیغندن براءت اصلیه اوزره قالان فعلدر.

بوقسملرك هپسی بلا شك موجوددر. شوقدرکه بعض‌معتزله اباحه (جواز) یه حکم شرعی تسمیه‌سنده منازعه ایدیورده دیورکه: اباحه (جواز) فعل وترکدن حرجی (مؤاخذه ومجازاتی) نفی اوزره شارعك تقریر ایتمسیدر.

(٢) — «المنتهی» ایله «مختصرالمنتهی»ده شویله‌دنیور: «الاباحة حکم شرعی خلافاً بعض‌المعتزلة» یعنی اباحه (جواز) حکم شرعیدر، بعض‌معتزله بوکا مخالفدر.

(٣) — شرح مختصرده شویله دنیور:

بعض‌معتزله: «مباح(جائز)فعل‌وترکندن حرج‌نفی‌ایلمکدن(مؤاخذه ومجازات اولونمامقدن) عبارتدر. بوایسه قبل‌الشرع وبعدالشرع ثابتدر.» دیورلر. بز بویله اولان مباحك اباحهٔ شرعیه اولدیغنی‌انکار ایدرزده دیرزکه: اباحه (جواز) شارعك‌بونی (نفی حرجی) خطاب ایتمسیدر.

(٤) — مسلم‌الثبوت‌ده بعض معتزله‌نك اباحه (جواز) یه‌حکم شرعی دیدکلری تصریح اولنیور.

(٥) — «المستصفی» ده شویله دنیور:

«المباح من‌الشرع وقدذهب بعض‌المعتزلة الی انه لیس من‌الشرع

---

[١] محرر محترم مباحی جائزه مرادف اوله‌رق استعمال ایتمشدر: «احکام اصلیه‌دن اولان جواز واباحه‌نك هیچ بر دلیل شرعی‌یه احتیاجی یوقدر. اسلام مجموعه‌سی ٢٩٧ صحیفه.»

[٢] محرر محترم حرجی مؤاخذه ومجازات ایله ترجمه ایتمشدر: «زیرا جواز برشیئك فعل وترکی اوزرینه مؤاخذه ومجازات اولنمامقدن عبارتدر. — اسلام مجموعه‌سی ٣٠٢ صحیفه»

اذ معنى المباح رفع الحرج عن الفعل والترك وذلك ثابت قبل السمع . »

یعنی مباح (جائز) شرعدندر ، بعض معتزله اباحه (جواز) احکام شریعتدن دکلدر ، دیورلر. چونکه مباحك (جائزك) معناسی بر شیئك فعل وترکی اوزرندن حرج (مؤاخذه ومجازات) قالقمسی‌در ، بو ایسه قبل السمع (شریعتك ورودندن اول) ثابتدر .

محرر محترم عیناً بویله سویلیور . یالکز بعض معتزله یرینه بعض فقهاء حنفیه وشافعیه ، سمع یرینه شریعت، اباحه یرینه جواز ، حرج یرینه مؤاخذه ومجازات دیور. نته کیم اسلام مجموعه‌سنك ۳۰۲ صحیفه‌سنده شو عباره‌لر مسطوردر : «واقعا فقهاء حنفیه وشافعیه‌دن بعضلری [۱] ، عرض ایتدیکم وجهله جواز احکام شریعتدن دکلدر . چونکه شریعتك ورودندن اول ثابت اولمش برحکمدر . زیرا جواز برشیئك فعل وترکی اوزرینه مؤاخذه ومجازات اولونمامقدن عبارتدر . »

کوریلیورکه جواز حکم شرعی دکلدر ، دیه‌ن بعض معتزله‌در . حالبوکه بعضیلرینك نظرنده بعض فقهاء حنفیه وشافعیه تعبیرلری ایله بعض معتزله تعبیری آره‌سنده برفرق کورلمیه‌جکدر، فقط عامهٔ قارئین عندنده بیوك برفرق کوریله‌جکندن برکونا غلطه دوشمالری ایچون بو جهتی ایضاحه لزوم کوردم .

محرر محترمك بعض معتزله‌یه بدل بعض فقهاء حنفیه وشافعیه دیدیکنك وجهنی بردرلو اکلایه‌مدم. بو جهتی ایضاح ایتسه‌لر بزده مستفید ایدرلر .

*

ثانیاً — اباحه‌نك (محررك تعبیرنجه جوازك) احکام شرعیه‌دن اولوب اولمامسی حقنده‌کی نزاع نزاع لفظی‌در :

بوده معتبرات اصولیه‌ده تصریح اولونمشدر:

۱ — اصول الخضری‌ده شویله دینیور :

« وهذا نزاع لفظى لاطائل تحته فان الجمهور يعرفون الحكم بانه خطاب الله المتعلق بفعل العبد طلبا او تخييراً فقوله: ان شئتم فعلتم. وقوله لاحرج عليكم خطاب قطعا فهو حكم منه ويقولون فيما سكت عنه ان سكوته فى قوة قوله ابحته فالمباح بجميع اقسامه مما حكم به الشارع على هذه الاصطلاحات والمعتزلة يخصصون الحكم بما فيه طلب فالمنازعة انما هى لفظية فى الاسامى والاصطلاحات وهى ليست بشئ فى نظر العقلاء.

یعنی جائزك (مباحك) حکم شرعی اولوب اولمامسی حقنده‌کی نزاع نزاع لفظی‌در. اصلا برفائده‌یی منتج دکلدر . چونکه جمهور، حکمی طلباً ویا تخییراً فعل عبده متعلق اولان خطابدر دیه تعریف ایدیورلر؛ « ان شئتم فعلتم — دیلرایسه‌ك ایشلرسین، لاحرج علیکم — سزك ایچون حرج (مؤاخذه ومجازات) یوقدر» سوزلری شبهه‌یوقکه برخطابدر [۲] بوده شارع طرفندن برحکمدر.

(۱) بعضلرنجه اوله‌جقدر. بوراده سهو مرتب واردر .

[۲] خضری بوراده شافعیه‌نك تعریفنی ترجیح ایدیور .

شارعك سکوت ایتدیکی شیئه کلنجه شارعك سکوتی « ابحته = آنی مباح (جائز) قیلدم » قوه‌سنده‌در.

بناءً علیه بو اصطلاح اوزره مباحك بتون اقسامی احکام شرعیه‌دندر. معتزله حکمی کندنده طلب بولنانه تخصیص ایدیورلر . ایشته بو نزاع اسامی واصطلاحاتده برنزاعدر . بوکبی نزاعلر نظر عقلاده هیچدر.

۲ — تنقیح الفصولده شویله دینیور :

ومنشأ الخلاف فى ان المباح هل هو من الشرع ام لا. اختلافهم فى تفسير المباح ومن فسره بنفى الحرج ونفى الحرج ثابت قبل الشرع فلايكون من الشرع ومن فسره لحرج بالاعلام بنفى الحرج والاعلام به انما يعلم من قبل الشرع فيكون شرعاً .

یعنی مباحك (جائزك) احکام شریعتدن اولوب اولمدیغی تفسیردن نشأت ایتمشدر.

مباحی نفی حرج (مؤاخذه ومجازات اولونمامق) ایله تفسیر ایدنلره کوره مباح احکام شریعتدن اولماز . زیرا نفی حرج قبل ورود الشرع ثابتدر، [۱] نفی حرجی اعلام ایله تفسیر ایدنلره کوره مباح احکام شریعتدندر. چونکه نفی حرجی اعلام آنجق شرعك ورودندن صوکره اولور.

تنقیح الفصولده دها صوکره شویله دینیور :

اباحه (جواز) ی على الاطلاق نفی حرج ایله تفسیر ایتمك متقدمینك اصطلاحاتندندرکه وجوبه‌ده، مکروهه‌ده شاملدر.

هر ایکی طرفی سیان اولمق ایله تفسیر ایتمك متأخرینك اصطلاحاتندندر.

۳ — اصولیونك تصریح ایتدکلری وجهله اباحه (جواز) دن سلب اولنان حکم شرعی حکم تکلیفی‌در. [۲] اباحه‌یی حکم تکلیفدن صایمالری تغلیب طریقی ایله‌در؛ نته کیم مرآتده وسائر کتابده بویله‌جه تصریح اولونمشدر.

حکم تکلیفی : فرضیت، وجوب، ندب، اباحه، کراهت، حرمت، نفاذ، عدم نفاذ، لزوم، عدم لزوم، صحت، فساد، بطلان ، انعقاد کبی حکملردر.

سیف الدین آمدی کبی بعض اصولیین صحت وبطلان وفسادی حکم وضعی قیلیورلر.

حکم تکلیفی : کندیسنده تکلیف وتخییر بولنان، یاخود کندیسنده تکلیف بولنان، یاخود فعل مکلفینه تعلق ایدن برحکمدر دیه تعریف اولنه‌بیلیر .

[۱] نته کیم محرر محترمده عیناً بویله دیور. اسلام مجموعه‌سی : صحیفه ۳۰۲

[۲] مباحك مأموربه اولوب اولمامسی‌ده مختلف فیه‌در . جمهوره کوره مباح مأموربه دکلدر. چونکه امرطلبدر. طلب مأموربه‌ی مقابلنه ترجیحی اقتضا ایدر، مباحده ایسه مأموربه‌ی ترجیح یوقدر . زیرا طرفینی متساویدر. آرتق مباح نصل مأموربه اولور. کبار معتزله‌دن کعبی‌یه کوره مباح مأموربه‌در. زیرا هر مباحه وجوب عارض اولور : مباح حرامی ترکدر، حرامی ترك واجبدر، مباحده واجبدر.

جواز (اباحه) برنجی وایکنجی تعریفلره کوره حکم شرعیده داخلدر، ایکنجی تعریفه کوره حکم شرعیده داخل دکلدر.

برنجی تعریفه نظراً جوازك (اباحه‌نك) حکم شرعیده داخل اوله‌جغنده هیچ شبهه یوقدر. زیرا جوازده تخییر واردر. ذاتاً تخییر قیدی اباحه‌یی ادخال ایچون وضع اولونمشدر. اوچنجی تعریفه نظراً جوازك حکم شرعیده داخل اوله‌جغنده‌ده هیچ شبهه یوقدر. چونکه ایشله‌نن برفعلك یا ایشله‌نمسی ویا ایشله‌نمه‌مسی مطلوبدر، یاخودهر ایکیسی‌ده مساویدر، افعاله هرحالده بوایکی حکمدن بری ترتب ایدر.

آنجق اباحه‌ده تکلیف (کندیسنده کلفت بولونان برفعلی الزام) وطلب بولنمدیغندن ناشی اباحه‌یه حکم تکلیفی دینمز. اباحه‌یه حکم تکلیفی دیمك بطریق التغلیب اولور. حتی جمهوره کوره ندب، کراهت تنزیهه‌ده تکلیف بولنمدیغندن آنلره‌ده حکم تکلیفی دینمز. یالکز استاذ ابواسحق اسفرائینی ایله قاضی عضدالدین الایجی‌یه کوره ندب ایله کراهت تنزیه حکم تکلیفی دینیر. ایشته بونزاعده نزاع لفظیدر.

مباح دیگر براعتبار ایله‌ده حکم تکلیفی اولور: مباح اولان برفعلك مباح اولدیغنی اعتقاد ایتمك، مندوب اولان برفعلك مندوب اولدیغنی اعتقاد ایتمك واجبدر.

تکلیفدن مقصد مباح اولدیغنی اعتقاد ایتمکی ایجاب ایسه مباح شبهه‌یوقکه حکم تکلیفیدر. بواختلافده اختلاف لفظیدر.

نزاع لفظی‌یه قالیرسه « وجوب وحرمته » ده حکم شرعی دکلدر دینه بیلیر. شویله‌که:

حکم ایکی قسمه آیریلیر: حکم تکلیفی، حکم وضعی.

حکم تکلیفی آنفاً ذکر اولنمشدر.

حکم وضعی: رکنیت، شرطیت، علیت، سببیت، مانعیت کبی افعال مکلفینه تعلق ایتمین حکملردر.

مثلا قیامك صلاة مکتوبه‌ده رکن اولمسی، نکاح شهودك حضوری شرط اولمسی [١] بیعك ملکه علت اولمسی، وقتك صلاته سبب اولمسی، وجود نجاستك صلاته مانع اولمسی بتون حکم شرعیدر. فقط بوحکم شرعیلر افعال مکلفینه تعلق ایتمامشدر. وجوب ایله حرمت بورایه‌ده داخل اولمدیغندن بو معناجه حکم شرعی اوله‌ماز.

مباح حقنده درلو درلو دینه‌بیلیر:

١ — مباح حکم شرعی دکلدر: کندیسنده تکلیف وطلب یوقدر. شارع مباحی تکلیف ایلمامشدر، بخصوصه فعلی ویابخصوصه ترکی طلب ایتمامشدر.

٢ — مباح حکم شرعی دکلدر: حکم وضعی دکلدر. سبب، شرط، رکن دکلدر.

٣ — مباح حکم شرعیدر: افعال مکلفینه ترتب ایدر، مکلفینك بعض امثالی مباح اولور.

[١] مذهب مالکه کوره انعقاد نکاحده شهودك حضوری شرط دکلدر.

٤ — مباح حکم شرعیدر: مباح اولان برفعلك مباح اولدیغنی اعتقاد ایتمك واجبدر.

بتون بواعتبارات واختلافات، اصطلاحات وعبارات‌دن ناشیدر. نزاع لفظی اولنلان برمحلده نزاع ایتمك اصلا حائز اهمیت دکلدر. لا مشاحة فی الاصطلاح. محرر محترمك کوستردیکی ثمرات اشاغیده مناقشه اولنه‌جقدر.

***

ثالثا — مباح (جائز) برطاقم معنالر بیننده مشترکدر:

١ — مباح اباحهٔ اصلیه‌نك متعلقنه اطلاق اولنور که فعل ویاترکندن طولایی برمؤاخذه یوقدر، خطاب شارعك کندوسنه تعلقی ظاهر اولمامشدر.

٢ — اباحهٔ شرعیه‌نك، تخییراً خطاب شارعك متعلقنه اطلاق اولنور. مباحی ترك ایتمك ویا ایشلمك طاعت اولماز، طاعت انجق طلب ایله اولور. طلب اولمیان برده طاعت بولونماز.

مباحك مطلوب الفعل اولمامسی مباح اولمسی اعتباریله‌در. مباحده قید حیثیت معتبردر، مباحده مباح اولمق اعتباریله شارعك نه فعلنده، نه ترکنده برقصدی یوقدر. شارعك قصدی انجق مکلفی مخیر قیلمقدر. شارعك بخصوصه فعلنده، ویابخصوصه ترکنده برقصدی یوقدر. انجق مکلفدن فعل ویا ترکدن هانکیسی صادر اولور ایسه ایشته شارعك قصدی اودر.

٣ — معتزله‌نك قبول ایتمسنه کوره اباحهٔ عقلیه‌نك متعلقی اولور. اباحهٔ عقلیه‌نك متعلقی اولان مباح عقلك مصلحت ومفسدتی مشتمل اولمدیغنی ادراك ایلدیکی افعال اختیاریه‌درکه [١] عقل آنك فعل وترکنده عدم حرج (مؤاخذه ومجازات) ایله حکم ایتدیکی ایچون اکا خطاب تعلق ایتمیور.

شرعك ورودندن اول افعال اختیاریه‌ده تعبیر آخر ایله اعیان منتفع بهاده منهاج السنة، اللمع، منهاج الوصول، التقریر والتحبیرده بیان اولندیغنه کوره اوچ رأی واردر:

رأی اول — افعال اختیاریه مباحدر. اکثر حنفیه‌نك، باخصوص عراقیونك، ابوالعباس بن سریج، ابواسحق المروزی، ابوالحسن التمیمی، ابوالخطاب کبی اکثر شافعیه وحنبلیه‌نك، معتزلهٔ بصریونك مذهبلری بودر.

رأی ثانی — افعال اختیاریه حرامدر. ابن ابی هریره‌نك، ابن ابی حامدك، ابو یعلی‌نك، عبدالرحمن الحلوائینك، بعض حنفیه‌نك، معتزلهٔ بغدادیونك، امامیه‌دن برطائفه‌نك مذهبلری بودر.

رأی ثالث — افعال اختیاریه‌ده توقف اولنور.

ابوالحسن الجزری‌نك، ابوبکر الصیرفی‌نك، ابوالوفاء بن عقیلك، ابوعلی الطبری‌نك، اشعریه‌نك، صاحب هدایه‌نك مذهبلری بودر.

معمافیه قبل ورود الشرع اباحه ویا حرمت ایله حکم، عقلك حسن

[١] افعال اختیاریه بقای نفسك توقف ایتمدیکی فعللردر: اکل فاکهه کبی. بقانك توقف ایتدیکی فعللرده افعال اضطراریه‌دینیر: هوا تنفس ایتمك کبی.

وقبحی ادراك ایتمسنه متوقفدر . عقل حسن وقبحی ادراك ایده‌من دیانلر بوخصوصده توقفه قائل اولیورلر .

مباح جائزڭ مرادفی در . مع مافیه جائزده بر طاقم معانی بیننده مشترکدر :

۱ — شرعاً ممتنع یعنی حرام اولمیاندر . بو معنایه کلن جائز واجبه ، مکروهه ، مندوبه ، مباحه شامل اولور .

۲ — عقلا ممتنع اولمیاندر . بومعنایه کلن جائز ممکن عام دیمك اولمغله واجبه ، راجحه ، متساوی الطرفینه ، مرجوحه شامل اولور .

۳ — عدم حرمتده فعل وترکی مساوی اولاندر . بومعنایه کلن جائز مباحڭ مرادفیدر . محرر محترم ده بو معنایی قصد ایدییور . نته‌کیم یوقاریده ذکر اولنمشدر .

٤ — هرایکی طرفدن ضرورت منسلب اولوب وجودی عدمنه مساوی اولاندر . بومعنایه کلن جائز ممکن خاصدر . محرر محترم، اسلام مجموعه‌سنڭ ۳۰۲نجی صحیفه‌سنده بومعنایی قوللانمشدر .

٥ — نظر مجتهدده شرعاً ایکی امر متساوی بولونمغله مشکوك فیه اولاندر . برمسئله حقنده ایکی دلیل متعارض بولنور ، بری دیکرینه ترجیح اولنه‌ماز . مجتهد علی سبیل‌البدل حکمین بیننده مخیر اولور . انڭ حقنده : «حکم یا بویله‌در، یاشویله‌در» دیر .

ناصرالدین‌البیضاوی‌نڭ منهاجده بیانه کوره بعد ورودالشرع منافعده اصل اولان اباحه ، مضرانده اصل اولان تحریم در .

کشف بزدویده بیان اولندیغنه کوره نکاحده اصل‌اولان تحریم‌در، انجق ضرورته بناءً نکاح مباح قیلنمشدر .

خلاصه محرر محترمڭ بعض فقهای حنفیه وشافعیه دیدیکی: «بعض معتزله»؛ جواز دیدیکی: «عدم حرمتده فعل‌وترکی‌مساوی‌اولمقدن عبارت اولان اباحه»؛ حکم شریعت دیدیکی‌ده: «کندیسنده تکلیف بولنان حکم شرعی»در .

∴

رابعاً — مباح (جائز) مؤدی الیه اعتباریله واجب ویا حرام اوله‌بیلیر .

مباح مباح اولمق اعتباریله نه‌مطلوب‌الفعل، نه‌مطلوب الترك دکلدر. فقط مباحی ترك امر آخره ذریعه اولور ایسه مباح مؤدی الیهڭ حکمنی آلیر . مباحی ایشلمك منهی عنهه مؤدی اولور ایسه بوجهتدن مباح مطلوب الترك اولور ، حرام اولور .

بالعکس مباحی ایشلمك مأموربهه ذریعه اولورایسه مباح بوجهتدن مطلوب‌الفعل اولور .

اربابنڭ معلومی اوله‌جغی‌وجهله ادلهٔ شرعیه‌دن بری سد ذرایع‌در. سدذرایعڭ اصلی مجمع علیه‌در. اختلاف انجق تطبیقاتنده، فروعنده‌در . بوبابده الڭ ایلرو کیدن مالکیه‌در .

سد ذرایع: برفسادی دفع ایچون فسادڭ وسائلنی‌منع‌ایتمکدر، یعنی تخم فسادی قالدیرمقدر. برفعل مباح (جائز) اولدیغی‌حالده مفسدته قطعی صورتده موصل اولور ایسه اوفعل مباح ممنوع اولور .

مثلا طریق مسلمینده قویو حفر ایتمك مباح ایسه‌ده مسلمینڭ اهلاکنه سبب اوله‌جغندن ممنوع وحرامدر.

بوراده فعل مباح (جائز) اولدیغی حالده مؤدی الیه اعتباریله ممنوع اولمشدر .

فقط خمر قورقوسندن ناشی اوزوم زراعتی ، زمان قورقوسندن ناشی برجانی التنده شرکت تنقیح الفصولده بیان اولندیغنه‌کوره‌بالاجماع ممنوع دکلدر . زیرا بوفعل مباح ، بوذریعه مفسدته قطعی صورتده موصل دکلدر .

کذا اصنامه سب ایتمك جائز (مباح) اولدیغی حالده جناب حقه سب ایده‌جکنی بیلدیکی برکیمسه‌نڭ یاننده سب اصنام بالاجماع ممنوعدر . [۱]

کذا سعی مباح (جائز) اولدیغی حالده مؤدی الیه اعتباریله یعنی صلاة جمعه‌یه ، حجه ذریعه اولمغله واجب اولور .

کذا قاضی و والی‌نڭ هدیه قبوللری جائز (مباح) اولدیغی حالده اغماض عینه ذریعه اوله‌جغی جهتله منع اولونمشدر .

کذا سفر جائز ایسه‌ده قطع طریق ایچون جائز دکلدر.

کذا ایکی کشی‌نڭ کیزلی کوروشمه‌لری جائز (مباح) اولدیغی حالده اوچ کشیدن ایکی‌سنڭ کیزلی کوروشمه‌لری اوچنجی شخصڭ قلبنی کسره ، حزنه ، سوء ظننه ذریعه اوله‌جغی جهتله منع‌اولونمشدر.

کذا قواعد کلیه‌من‌دن‌بری « افعال‌مباحه هیچ برکیمسه‌یه اذا ایتمامك شرطیله جائز اولور » [۲] قاعدهٔ فقهیه‌سی‌در. علی‌الاطلاق فعل مباحی ایشله‌مك‌جائز دکلدر. بلکه مباحڭ فساد و حرامی متضمن اولمامسی شرطدر. فعل مباح بشرط‌السلامه جائز اولور ، فساد وحرامی متضمن اولان فعل‌مباح‌حرام اولور. چونکه حرامی‌متضمن اولان ینه‌حرامدر. نته‌کیم صید مباحدر ، صیده نه ثواب ، نه عقاب ترتب‌ایتمز. فقط ایذایی متضمن اولور ایسه صید حرام‌اولور . ازجمله حیوانی‌اورکوتمك، انسانی قورقوتمق ، انسانی ازعاج ایتمك ایچون‌یاپیلان صید حرامدر. حکومتڭ موقت صورتده صیدی منع ایتمسی هرحالده فساد و حرامی دفع ایچون اوله‌جقدر .

گوریلیورکه مباح (جائز) احکام شریعتدن یعنی احکام تکلیفیه‌دن اولمسه‌بیله ینه‌فقهڭ، علم‌الحلال والحرامڭ حیطهٔ‌تصرفنده‌در. مباح(جائز) علی‌الاطلاق یاپیله‌ماز. مؤدی الیه اعتباریله منهی عنه ، حرام‌اوله‌بیلیر .

مباح حرام اولونجه احکام تکلیفیه‌دن اولور ، مباحلقدن چیقار.

---

(۱) بعضاً وسیلهٔ حرام اولان شی مصلحت راجحه‌یه موصل‌اولورده حرام اولماز. مثلا آکل حرام اولان کیمسه‌یه برقادینه زنا ایتمامسی‌ایچون مال‌ویرمك، محارب ایله صاحب مال ارمسنده قتل وقوع بولمامق ایچون محاربه مال ویرمك جائزدر .

[۲] الافعال المباحة جائزة بشرط عدم اذاء احد . — مجامع‌الحقایق .

مباح سلمه‌السلام ، كيفه تابع اوله‌رق منهی عنه اوله‌ماز . مطلقا اصول شريعتدن بر اصل طرفندن جذب اولونمق شرطدر: مثلا فساد، ضرر، حرمت كبی .

بيانات سابقه‌دن منفهم اوله‌جغی وجهله حرامه قطعی صورتده موصل اولان مباح حرامدر ، تركی مطلوبدر ، واجبه قطعی صورتده موصل اولان مباح واجبدر ، فعلی مطلوبدر. مباح آنجق مباح اولمسی اعتباريله نه تركی ، نه فعلی مطلوب دكلدر . مباح بشرط السلامه جائزدر. مباحده كيفی اوله‌رق تصرف اصلا جائز دكلدر .

⁂

مشار اليه ديوركه : «وجوب وحرمتی ايله ساحهٔ محدوده‌يه منحصر اولان شريعتی ... »

شريعت جليله‌مز وجوب وحرمته منحصر دكلدر. وجوب وحرمته منحصر كوستريلان شريعت شريعتك احكام تكليفيه‌سی‌در. وجوب شريعت هم احكام تكليفيه‌يه هم احكام وضعيه‌يه شاملدر . شريعت بيورلديغی كبی وجوب وحرمته منحصر اولور ايسه احكام وضعيه‌يه نه‌ديه‌جكز ؟ اسباب شرعيه، شرائط شرعيه ، موانع شرعيه ، اركان شرعيه ، علل شرعيه ، علامات شرعيه شبهه‌يوقكه احكام شرعيه‌دندر ، فقط احكام تكليفيه‌دن دكلدر.

وجوب وحرمت احكام شريعتك برر جزئی‌در .

اكلاشيليوركه محرر محترمك شريعتدن مقصدلری احكام تكليفيه اوله‌جقدر: عامی ذكر ، خاصی اراده ايتمشدر.

اكر شريعت ايچون بر ساحهٔ محدوده ارانيورسه شويله دينلمك اقتضا ايدر : شريعت حل وحرمت ايله ساحهٔ محدوده‌يه منحصردر . تاريخ فقهه واقف اولانلره خفی اولميه‌جغی اوزره علم شريعته علم الحلال والحرام ديرلر .

علم شريعتك علم الحلال والحرام اولديغنه هيچ شبهه يوقدر :

(١) ـــ مدار اسلام اولان احاديث اربعه‌نك [١] برينك مآلی شويله‌در: حلال آب آچيقدر ، حلنده هيچ شبهه يوقدر ، حرام آب آچيقدر ، حرمتنده هيچ شبهه يوقدر . حرام ايله حلال بيننده برطاقم امور واردركه بونلرك حل وحرمتی آب آچيق دكلدر. اندن طولايی اشتباه حاصل اوليور .

برنجی قسم : اتمك يمك ، صو ايچمك ، ميوه يمك ، يورومك ، سويلك وسائره كبی .

ايكنجی قسم : خمر ، دم ، زنا ، كذب وسائره كبی .

اوچنجی قسم : چوق كيمسه‌لره خفی قالير . بونی انجق اهل علم

---

(١) مدار اسلام اولان احاديث شريفه شونلردر : ١ — انما الاعمال بالنيات.— اخرجه الستة واحمد . ٢ — من حسن اسلام المرء تركه مالايعنيه.— اخرجه الترمذی وابن ماجة واحمد والطبرانی ٣ — الحلال بين والحرام بين وبينهما امور مشتبهات لايعلمها كثير من الناس فمن اتقى الشبهات فقد استبرأ لدينه وعرضه ومن وقع فی الشبهات وقع فی الحرام — اخرجه البخاری ؛ ٤ — لايؤمن احدكم حتى يحب لاخيه مايحب لنفسه ـ اخرجه الشيخان والترمذی والنسائی وابن ماجة واحمد .

احاديث شريفه‌دن صوك اوچی سبيل‌الرشادده ترجمه‌سيله برابر يازلمشدر .

واهل فقه ادلهٔ احكام شريعتدن بری ايله بيلير . برشی حلال ايله حرام آره‌سنده متردد اولوب حقنده نص وياخود اجماع بولنمزسه مجتهد آنده اجتهاد ايدر. دليل شرعی آنی يا حرامه ويا حلاله الحاق ايدر ، اونی حلاله ويا حرامه الحاق ايدنجه ارتق اوشی حرام ويا حلال اولور . انجق منكرين قياسه ، باخصوص فقهای ظاهريه‌يه كوره منصوص اولميانلر ، مسكوت عنه اولانلر اباحهٔ عامه ايله مباحدر ، قياس ايله مسكوت عنه حقنده تحريم ويا ايجاب ايله حكم جائز دكلدر . محرر محترم ظاهريه‌نك اباحهٔ عامه‌سنی قبول ايديور . نته‌كيم ٣٠١ صحيفه‌ده:

« برشی حقنده جوازينه منافی برحكم بيان ايدلمامش ايسه جوازی ثابت اولور . ايشته بو عدم بيان جوازه دليل وبياندر» ديور .

ظاهريه‌ده « شارعك ترك ايتديكنی ترك ايله مأمورز. مسكوت عنهی ترك ايدرز . اباحهٔ عامه ايله مباح قيلارز » ديورلر . بو بحث اشاغيده دها زياده ايضاح اولنه‌جقدر .

مجتهد ايچون هيچ برشی ظاهر اولمز ايسه ، ادله متعارض اولور . ايسه ايشته اوشی مشتبه اولور ، انك حل وحرمتی مشكوك اولور.

حل وحرمتی مشكوك اولان خصوصده بر وجه آتی مذاهب واردر:

١ — مباحدر ، ٢ — حرامدر ، ٣ — موقوفدر ، ٥ — مكروهدر ، ٥ — ورعاً متروكدر ، ٦ — نه حلال ، نه حرام ، نه مباح دكلدر .

(٢) — الحلال ما احله الله فی كتابه والحرام ما حرمه الله فی كتابه وماسكت عنه فهو مما عفا عنكم ـ اخرجه ابن ماجة والترمذی ـ حديث شريفی موجبنجه حلال قيلان الله ، حرام قيلان الله ؛ حلال وحرامی عفو ايدن ينه الله‌در. ايشته شريعتك ساحهٔ محدوده‌سی حل وحرمت اوله‌بيلير. يوقسه وجوب وحرمت شريعتك ساحهٔ محدوده‌سی اوله‌ماز .

مابعدی ان‌شاءالله كله‌جك هفته   ازميرلی

اسماعيل حقی

اسلام عسكرينه

حمراء الاسد وقعه‌سی

«كچن نسخه‌دن مابعد»

(حمراء‌الاسد) موقعنه قدر كيدوب اوردوسنی تعبيه وقاره قوللر تعبيله محافظه‌يی تأمين ايتدكدن صوكرا بربر آتشلر ياقديروب دشمنه ميدان اوقويور وبو آتشلردن چيقان آلولرله مشركلرك كوزلرينی قاماشديروب باشلرينی ، بينلرينی دوندورويور . اوچ كون اوراده دشمنی بكله‌دكدن واوردوسنی تشكيل ايدن يارالی وجودلرك ايچنده الله محبتی ودين غيرتی ايله دولو صاغلام برارك يوره‌كی بولونديغنی هر طرفه كوسته‌ردكدن ، كونده‌رديكی كشف مأمورلرينك مشركلر طرفندن أولدورولمه‌سنه مقابل اونلردن طوتولان ايكی حريفی‌ده أولدورتدكدن صوكرا دونويور . احد بوزغونلغی اوزه‌رينه بعضلرينك كوزندن دوشن

مسلمانلق شرفی یکیدن یوکسه‌لته‌رك بلدهٔ مبارکه‌سنه کلیور .

دیمك‌که ، اوردوسی بوزولمش برقوماندانك مأیوس اولماسی ، یعنی بوسبوتون ایپك اوجنی صالیویروب أللی بوکرنده قالماسی دکل ، غیرت واقدام ایله تجدید قوت ایده‌رك دشمنه قارشی طورماسی ایجاب ایدییور .

اوردوده‌کی یارالی آرسلانلره کلینجه : اونلرده پیغمبرك دعوتنی ایشیدر ایشیتمز «بز . دون حرب ایتدك . یارالانوب تونمزی صاودق» دییه بهانه بولمایه قالقیشمیورلر ، یارالرینك آیسنه اهمیت ویرمه‌یه‌رك سلاحلرینی قاپوب مسجدك اوکنده طوپلانیورلر وپیغمبرك قوماندانسنه اتباعاً یکی برمحاربه‌یه کیدییورلر .

یورومکدن عاجز اولانلری سیله بربرینه دایانارق ، بعضاً‌ده بری ، دیکرینی آرقه‌سنه آلارق دشمنله برداها چارپیشمق اوزره اوردوکاهه قدر کلورلر .

خلاصه : شوفداکارانه حرکتلریله هم مسلمانلغی یوکسه‌لتیورلر ، هم‌ده صوکراکی مسلمان اوردولرینه عسکرلکك ناصیل اولاجغنی وسته‌رمك ایستیورلر .

بوندنده آکلاشیلیورکه : برمسلمان عسکر ، (سلاح آلتنه) دعوتنی ایشیدیر ایشیتمز حاضرلانوب قوشاجق ، محاربه موقعنده‌ده اویله اوفاق ، تفك یاره‌لره اهمیت ویرمه‌یوب سلاح طوتابیله‌جك برحالده بولوندقجه دشمنله چارپیشاجق .

صوکنده نه‌اولاجقمی ؟ دییورسك . احدغازیلرینك آلدیغی مادی ومعنوی مکافاتی آلاجق .

انسانلرك هپسی شجاعت وفداکارلق مفتونیدر . فقط ییکیتلك محبتی ، مدنیلردن زیاده بدویلرده واردر .

احد غازیلرینك حمراءالاسده قدرکیدوب میدان اوقوماسی وقریش مشرکلرینك اونلردن چه‌کیندکلری جهتله مکه‌یه طوغرو صاووشماسی اوزه‌رینه حجاز بدویلری آراسنده مسلمانلرك شان وشرفی آرتدی ، مشرکلرك قازاندقلری محاربه‌نك‌ده همان آدی باتدی . غازیلرك وجودنده‌کی یارالردن هربری افتخار نشانی وامتیاز مادالیه‌سی تلقی اولوندی . هنوز مسلمان اولمایان قبیله‌لر آراسنده بیله کندیلرینه محبت بسله‌ینلر بولوندی . ایشته احدغازیلرینك کوردکلری مکافاتدن دنیایه عائداولان جهتی .

کندیلرینی تلطیفاً جناب حق‌ده :

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم . (الذین استجابوا لله والرسول من بعدما اصابهم القرح للذین احسنوا منهم واتقوا اجرٌ عظیم . الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم فزادهم ایماناً وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم یمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله والله ذوفضلٍ عظیمٍ). آیتلرینی کونده‌ردی‌که . الله‌اعلم :

« احدده یارالاندقدن صوکرا اللهك امری ورسولنك دعوتی اوزه‌رینه قوشوب کلنلردن پیغمبره فضله اطاعت کوسته‌رنلر وسوزینك عکسنه کیتمه‌ینلر ایچین آخرتده بویوك مکافات واردر . اومؤمنلرکه : منافقلردن ، یاخود مشرکلرك طرفدارلرندن بعضلری : « ابوسفیان ایله اوردوسی اوزه‌ریکزه کلمك اوزره طوپلانمشدر . اونلردن قورقیکز » دیدکلری وقت بوسوز ، کندیلرینك ایمانی آرتیردی‌ده « حسبنا الله ونعم الوکیل ، یعنی الله ، بزه کافیدرونه‌کوزه‌ل بروکیلدر » جوابنی ویردیلر . اللهك نعمت واحسانیله‌ده برضرره اوغرامادن دونوب کلدیلر واللهك امرینه ورضاسنه تبعیت کوسته‌رمش اولدیلر . جناب حق ایسه اونلر حقنده فضل عظیم صاحبیدر ، یعنی بویله مؤمنلر ایچین احسان ومکافاتی بویوکدر » . مآلنده‌در .

ایشته بوده کوره‌جکلری مکافاتك آخرته متعلق بولونان جهتی .

برده رسول‌الله حضرتلری ، یارالی آلتی‌یوز بوقدر کیشیلك آز برقوتله دشمنه قارشی چیقدیغی حالده اوردوکاهنده برچوق آتشلر یاقدیروب معیتی هم چوق ، هم‌ده قوتلی کوسته‌رمك ایستیور ، یعنی شوحرکتله مشرکلره برکوز داغی ویرییور . کندیلرندن قورقوب چه‌کینمه‌دیکنی آکلاتیور ، اونلری چه‌کینوب قورقایه ، حتی بیراقوب صاووشمایه مجبور ایدییور .

انسان ، عاجزده اولسه دشمنه قارشی بیلغینلق کوسته‌رمه‌ملی ، یوره‌کلی وکوسته‌ریشلی کورونمه‌یه چالیشمالیدر . بویله یاپارسه اك زورلو بردشمنی ، کدی کبی سیندیرر وتیلکی کبی دوشوندورور ، بالعکس اوفاق براوته کالك‌ده‌بولونورسه اك مسکین بردشمنی ، اوزه‌رینه آتیلمق ایچین کوکره‌مش آرسلانه دوندورور .

ایشته اوچ بیك کیشیلك اولان مشرك اوردوسی ، آلتی یوز بوقدر مسلمانك دین قوتیله کوسته‌ردیکی جسارته دایانامادی ، مدینه‌یی باصمق ایسترکن صولوغی مکه‌ده آلدی .

بونلر اسکی مسلمانلردی . یابدقلری ایشلر ، عقللره حیرت ویریر . بوکون مثال اوله‌رق کوسته‌ریله‌من دینیلیرسه :

بوزوله‌بوزوله چاناقجه‌یه قدرکلن عثمانلی اوردوسی‌ده کوسته‌ردیکی بر غیرت سایه‌سنده اللهك مظهر توفیقی اولدی . وبولغارلرك النه کچمش اولان ادرنه‌شهرینی کری آلدی . دیرم‌که بك‌ییکی وبك یاقین‌بروقعه‌در .

کلملم بحثمزه :

ـ حمراءالاسدموقعندن‌دونولور دونولمز پیغمبر حضرتلری ، اصحابندن برینی اعدام ایتمش . چونکه : او آدام‌ده حقسزیره برینی أولدورمش ، هم‌ده محاربه اثناسنده دشمنه صالدیراجغی برده نفسنه اویوب دین‌قارده‌شلرندن برینی غرضنه قربان ایله‌مش . مقتولك انتقامنی آلمق وبویله برجنایتده بولونمامالری ایچین باشقه‌لرینه‌ده عبرت درسی ویرمك اوزره رسول‌الله حضرتلری ، شریعت قیلیجیله اونك بوینی ووردورویور . اما قاتل ، ایلك مسلمانلردن وپیغمبرك اصحابندن ایمش . فائده‌سی نه ؟ کیم اولورسه اولسون قاتل حقنده قصاص اجرا ایدیلیر ، یعنی اولدوردیکی آدمك برینه أولدورولور . زیرا حقوقده مساوات واردر . حق‌خصوصنده برپادشاهله عادی بردیلنجینك فرقی یوقدر .

طاهرالمولوی

آفريقانك شمال ساحللرنده جهاد اسلام

و

سنوسی حضرتلرینك جواب شهامتی

طرابلس جهتندن بر آز ایلرولەمەیە موفق اولەبیلن ایتالیانلر بنغازی طرفلرنده بویوك برججر، وفتور ایچنده جیربنوب طوریورلر ؛ آنجق برقاچ کیلو مترو قدر ساحللری طوتەبیلمشلر ، ایلری‌یه طوغری بر آدیم آتەنك امکانی بولەمیورلر . حدودی بر پارچه تجاوز ایدر ایتمز ، مجاهدین اسلامیه ییلدیرم کبی بینلرینه اصابت ایدرك اوردولرنی پریشان ، مهماتلرنی اغتنام ایدیورلر . ایکی ، اوچ سنەدن بری محو اولان ایتالیان عسکرلری یوز بیکلره بالغ اولدی ؛ صرف اولونان پارەلر میلیارلری آشدی . جابجه ، مالجه اولان بوقدر فداکارانه قارشی محرومیتدن ، اضمحلالدن باشـقه برشی قازانەمیەجقلرنی آکلایان ایتالیانلر صوك زمانلرده باشقه طریقلره ، مکر وخدعه یوللرینه صاپدیلر . زورلقله تحت اسـارته آلەمدقلری مجاهدین اسلامیەیی حلول مصلحانه ایله ذلت وسفالته دوشـورمەیی قوردیلر . دینی ، ایمانی صاتمش برقاچ منافق تدارك ایدرك اسـلام مجاهدلرینك قهرمان رئیسی سنوسی حضرتلرینك نزدینه اعزام ایتدیلر . مشـار الیه حضرتلری بومنافقلری کمال شدتله رد ایدرك ایتالیانلرك اسـلام مملکتلرندن دفع اولوب کیدنجەیە قدر جهاد یولندن هیچ برزمان آیریلمایەجغنی بیلدیردیلر . او کوزل مملکتلردن آیریلمەیە بردرلو راضی اولەمیان ایتالیانلر بوکونلرده تکرار برقاچ منافق تدارك ایدرك ینه مجاهدین اسلامیەنك قاپوسنی چالدیلر . فقط بودفعه ایچرودن اویله مدهش بر صدای شهامت یوکسلدی‌که عکس مهیبی بوتون جهان اسلامده طنین انداز اولدی . آرتق ایتالیانلر ایچون بوتون امید ائتلاف قاپولری قاپانمشدر . خاسر وخائف منزار اضمحلالنی قازوب طورمقله مشغول اولمقدن ویا دفع اولوب کیتمکدن باشقه چاره یوقدر . سید سنوسی حضرتلرینك صلح تکلیفی مقصدیله ایتالیانلر طرفندن کلن منافقلره قارشی ویردیکی بو جواب حماسـتکارانەیی ترجمه ایدرك اخوان دینك انظار عبرت وافتخارینه وضع ایدیورز :

بسم الله الرحمن الرحیم

هدایت الـٰهیەیە اتباع ، طریق شیطنتی ترك ایدنلره اهداء سلامدن صوکره سوزه شروع ایدیورم : ایتالیانلره میل ایتمەمز ایچون اولجه کوندرمش اولدیغکز نصیحت یوللی مکتوبکز بزه کلدی ؛ مکتوبکزده بزی ایتالیانلر طرفندن مال وعد ایدیورسـکز ؛ اونلرك ماللریله بزی حرص وطمعه دوشورمك ، اونلرك قوتیله تخویف ایتمك ، اونلرك یانـنده عزت وشرفه نائل ایتمك ایستیورسـکز ! « ان العزة لله جمیعا ... ـــ عزت وشرف هپسی جناب حقه عائدر . »

بوکبی شیلر ایلە بزی ، مسلمانلری آلداته بیلەجککزی وعد ایتمکله ـ ایتالیانلر بیلمدکلری ایچون ـ اونلر سزه وامثالکزه پارەلر توزیع ایتدیلر ؛ ظن ایدیوردیکزکه : بزی . مسـلمانلری حیله وخدعه ایله الداتمق سزك ایچون قولای برشیدر !

جناب حقك قدرت وقوت صمدانیەسنه یمین ایدەرم‌که : ـ بن صاغ اولدقجه ، بلکه سنوسی اسمی موجود اولدقجه نه ایتالیا ، نه‌ده سز بو وطنده فرح یوزی کورەمیەجك ، مسرور اولامایەجقسکز . بو وطنك اهالیسنی پاره وسائره ایله آلداتەمایەجقسکز ، سزه کلەرك سزدن وایتالیادن مال وسائره کبی شـیلر قبول ایدنلر آنجق ایکی یوزلی اولان اهل طمع کیمسـەلردر ، اونلردن نه نصرت مأمولدر ، نه‌ده منفعت . بونی سزده بیلیر ، انکار ایدەمزسکز .

ایشته بو یوله حرکت ایدنلر او منافقلردرکه حقلرنده : « آنلر ایمان ایدنلر ایله برلشدکلری وقت بز ایمان ایتدك ، بزده مؤمنز دیدیلر ؛ شیطانلریله ، رؤسای کفار ایله تنها قالدقلری زمانده ایسه بزده سزکله برابرز ، بز مؤمن کورونمکله آنجق اونلره استهزا ایدیورز ؛ دیدیلر . بیلسینلرکه الله آنلرله اسـتهزا ایدر ؛ وطغیانلرنده حیرتلر ایچنده بویان اولوب کیدرلر . آنلر او کیمسـەلردرکه هدایته بدل ضلالتی صـاتون آلدیلرده تجارتلری فائده ویرمدی ، کندیلری‌ده طریق سـلامتی بولامدیلر » مألنده اولان : (واذا لقوا الذین آمنوا قالوا آمنا واذا خلوا الی شیاطینهم قالوا انا معکم انما نحن مستهزئون . الله یستهزئ بهم ویمدهم فی طغیانهم یعمهون ... اولئك الذین اشـتروا الضلالة بالهدی فما ربحت تجارتهم وما کانوا مهتدین) کبی آیات کریمه نازل اولمشلرکه . کائناتك الٰهی واحدی اولوب کندندن بشقه معبود بالحق اولمیـان ذات اجل واعلایه قسم ایدرم‌که : بکا دنیـالر طولوسی آلتون ویرلـسه ینه بن اونلری قبول ایتمەم ؛ آچلقدن طوپراق ییەجك رادەیه کلسەم ینه دنیا ایچون دینمی دکیشدیرمم ؛ مع مافیه جناب حقه حمد اولسـونکه : هم بنی ، هم‌ده معیتمی اداره ایدەجك شیئه مالك بولنمقدەیم .

بکا بوتون دنیا ویرلـسه جناب حق ورسـولنی توحید ایدن مسلمك برقیلنی بیله تسلیم ایتمەم . هرهانکی برمخلوق اولورسه اولسـون هیچ کیمسەدن قورقوم یوقدر ، قدرت وقوت اللهه مخصوصـدر . قورقوم آنجق اللهدندر . نا صل‌که جناب حق‌ده بیورمشدر : « الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم فزادهم ایمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل . فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم یمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله والله ذو فضل عظیم . انما ذلکم الشـیطان یخوف اولیائه فلا تخافوهم وخافون ان کنتم مؤمنین . ـ فرقان حکیم »

ینه حق جل وعلا حضرتلری بیوریورکه : « قل لن یصیبنا الا ما کتب الله لنا هو مولانا وعلی الله فلیتوکل المؤمنون . فرقان حکیم »

عزیز مصردن برهیئت کلەرك ایتالیانلر ایله مصالحه اولمەمزی طلب ایتدیلر ؛ بز او ولا امتناع ایتدك . لکن برقاچ دفعه کلوب کیتدکلرندن مطلوبلرینه جواب ویردك . بز بونی ایلچینك خاطرینی تطییب ایچون یاپمش ایدك . بزده ظن ایدیوردق که : ایتالیا حکومتی ـ ولوکه اجنبی بیله اولسه ـ ایی‌یی کوتودن تمییزه قادر ، کندیلرینـه نسـبت اولنان خیانته راضی اولمایەجق رؤسایه مالك بردولتدر . بالخاصـه قبیلری کندیلرینـه میل خصوصنده ایستیورلردی .

لکن فنـا عمللری اونلری تزیین ایتدیکندن شوایشـده واسـطه قیلدقلری کیمسەلره لاحق اولەجق عار وعیبی بیله نظر دقته آلمدیلر شبهه یوق‌که بوده اونلرك غباوتندن وسـوء خطالرندندر . یاپدقلری خیانتلر یتمیورمش کبی بزده صاحب رسول الله صلی الله علیه وسلمك قبەسـنه

[١] كلەرك اونی طوپلر ایله هدم وتخریب ایتدیلر . یك اعلا! مصاحب رسول‌الله صلی‌الله علیه‌وسلمك قبەسنی هدم وتخریب ایتدكدن صوكره بز اونلره أمین اولابیلیرمی‌یز ؟ اصلا !

اللهه‌یمین ایدرم‌كه : اونلرك بوحاللری بزی كندیلرندن زیادەسیله تنفیر وتبعید ایتمك، جناب حقه قارشی اولان ایمانمزی زیادەلشدرمكدن بشقه برشی یاپمیور . قلبنده ایمان اولان هر فردك حمیت وغیرتی، جناب رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمه اولان ایمانی زیادەلشدیكی كبی ، استاذی حقندەكی عقیدەسی ده‌زیادەلشیور . چونكه استاذمز رضی‌الله عنه شوایشلرك هپسنك وقوعنی اخبار ایتمش ایدی . احتمال استاذ رضی‌الله عنهك : « بوقبهٔ بیضایی هدم ایدرلر ، اوندن صوكرەده حیوانلرینی جامعلره باغلارلر » دیدیكنی سزده بیلیورسكز . استاذرضی‌الله عنه‌دن وارد اولان شو خبرلری كافهٔ اهل وطن بیلیور ، بونی انكار ایده‌جك برفرد یوق‌در .

ینه استاذمزك اخباری جمله‌سندن‌دركه : بووطنده ایتالیانلر تقرر ایده‌میه‌جك‌در ، طرابلس طوپراغنه (نابلطان) هرحالده آیاق باصه‌جق، فقط اوطوپراقده طورامیه‌جق، چونكه كندیلرینی بورادن چقاراجق كیمسه‌لر ظهور ایده‌جك‌در . بونلرك هپسی مشهورشیخ محمدبلوالدزناوینك رساله‌سنده مذكوردر .

شوراسی‌ده محققدركه : شیخ‌واستاذمز هرنه‌یی خبر ویرمش ایسه مسلمانلر اونلری عیناً مشاهده ایتمشلردر ، بوندن طولایی ایمانلری ، مسلمانقلری ازدیاد ایتمش‌در . نا‌صل‌كه جناب‌حق : « لقدكان لكم فی‌رسول‌الله‌اسوة‌حسنة لمن‌كان یرجوالله‌والیوم‌الآخر وذكرالله كثیرا. ولمارأی‌المؤمنون الاحزاب قالوا هذا ماوعدنالله ورسوله وصدق‌الله ورسوله ومازادهم الا ایمانا وتسلیماً. من‌المؤمنین رجال صدقوا ماعاهدوا الله‌علیه فمنهم من قضی نحبه ومنهم من‌ینتظر ومابدلوا تبدیلا . ــ قرآن كریم »

ایشتدیكمزه‌گوره شرف‌صحبتله مشرف‌اولان ذاتك قبه‌سنی، تربه‌سنی تكرار بنا ایتمكله‌بزی آلداتەبیله‌جكلرینی ظن‌ایدیورلرایمش . یوق، یوق! اللهه قسم ایدرم‌كه : آلتون بنا یاپسه‌لر ینه یاپدقلری‌فنالقلری‌اونوتدیره‌مازلر ، بزی كندیلرینه میل‌ایتدیره‌مزلر ؛ چونكه اولان اولدی .

بوندن اول خدیوینك هیئتی‌دونمش، بزده اونلرایله برلكده‌محافظ ودوه‌جیلر گوندرمش‌دك ، دوه‌جیلرشحانه دینلن موقعه واصل اولونجه ایتالیانلرك بیوكلری آنلری حبس ایتدیلر .

ایشته‌بونلرایتالیانلرك بعض‌احوالی‌در . ذاتاً بشقه‌تورلو‌اولا بیلیرمی‌كه: جناب حق اونلردن شوصورتله خبر ویرمكده‌در : « كیف وان‌یظهروا علیكم لایرقبوافیكم الاولاذمة ـ »

اونلرك بووطنده قصد ایتدكلری‌شی ، مملكتلرینی توسیع ایتمك ایدی . بونكله برابر اونلری بووطنه سوق ایدن شی بشقه دكل، آنجق مملكتلرینك انحطاطی اولمش‌در ؛ اگر بومحاربه‌ده ضایع ایتدكلری مالّلری ، غائب ایتدكلری نفوسی‌حساب ایتسه‌لر یقیناً بیلیرلركه : بومحاربه اونلرك انحطاط وزوالنی تزیید ایتمكدن بشقه برشی دكل‌در . قدرت وقوت‌الٓهیه ایله پك یقین بر آتیده اونلرك دولتی اك اوفاق بر دولته تنزل ایده‌جك‌در ، بز ایسه جناب حقك قوت ونصرتیله اونلری‌ذلیل وحقیر برصورتله وطنمزدن چیقارنجه‌یه قدر مدافعه‌ده دوام ایده‌جكز .

بزم عندمزده أولمكله یشامق مساویدر ، بزنه‌دنیاایستیورز، نه‌ملك ایستیورز . بزدینمزی ، شریعتمزی مدافعه ایده‌جكز ؛ مسلمانلرحربك اون سنه ، یكرمی‌سنه اوزادیغنی بیلیرلر . مسلمانلر نفسلرینی اللهه فدا ایتمشلردر : « ان‌الله اشتری من‌المؤمنین انفسهم واموالهم بان‌لهم‌الجنة یقاتلون فی‌سبیل‌الله فیقتلون ویقتلون وعدا علیه حقافی‌التوراة والانجیل والفرقان ومن اوفی بعده من‌الله فاستبشروا ببیعكم‌الذی بایعتم‌به وذلك هوالفوزالعظیم . ــ قرآن حكیم »

بزم نه‌دنیایه ، نه‌ده بشقه برشیئه طمعمز یوقدر ، چونكه جناب پیغمبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم : « جعل رزقی تحت ظل رمحی والذل‌والصغار علی‌من‌خالف امری . . . . الجنة تحت ظلال‌السیوف » بیورمش‌در . جناب‌حق‌ده : « یستبشرون بنعمة‌من‌الله وفضل وان‌الله لایضیع أجر المؤمنین . الذین استجابوا لله والرسول من بعدما اصابهم القرح‌للذین احسنوا منهم واتقوا اجرعظیم » بیورمش‌در .

سزدیورسكزكه : ایتالیا ، عدل ومرحمت صاحبی بردولت‌در . حقا كه ایتالیا عادل بردولت‌در (!) هتك حرمات ایدیور ، أولرمزه گیره‌رك قادینلرمزه ، چوجقلرمزه هرشیئی یاپیور . عظمت‌الٓهیه‌یه قسم ایدرم‌كه : ایتالیانك ارتكاب ایتمش اولدیغی افعال قبیحه‌یی اجنبی دولتلرندن هیچ بردولتده ایشتمدك .

دیورسكزكه : ایتالیا دولتی زوایایه احترام اولنمسنی توصیه ایدیور . نه‌قدر طوغرو (!) مسجدلری حیوانلره آخور یاپمق صورتیله فوق‌العاده براحترام گوستریور . مع‌مافیه بزنه زوایا ایسترز ، نه‌ده احترام ، بزم بونلرك هیچ برینه احتیاجمز یوقدر .

سز ، حقیقت حالی بزه توضیح ایتدیككزی سویله‌مش‌دیكز . خایر ، خایر ؛ یالان سویلیورسكز : حقیقت‌بودكل‌در ؛ بونلرك‌هپسندن صوكره سز یارین حضور رب‌العالمینده وقوع بولاجق سؤاله جواب حاضرلایكز ! چونكه سزدینكزی دنیایه دگیشدیكز . سزدیوردیكزكه : اونلر بزدن آیرلوب‌ده یانلرینه واران اخوانه اكرام ایتدیلر . فقط شوراسنی بیلیكزكه اكرام اولونان كیمسه‌لر یوقمی ؟ اونلر اخوان دكل ، خوان‌در ، خائنلردر .

اونلر خائن دین . خائن وطن‌درلر ؛ اونلر دنیایه طمعكار كیمسه‌لردر . هركیم بوصفتده اولورسه اوكیمسه ذلیل وطمعكاردر . ذلیل وطمعكار اولان كیمسه‌دن ایسه قطعیا خیر مأمول دكل‌در . اونلردن نه‌اسلام ، نه‌ده بشقه‌سنك مصلحتی‌نامنه نصرت مأمول دكل‌در . كوچك یاشندنبری ایچنده تربیه اولوندیغی‌دینه خیانتلك ایدن كیمسه‌دن‌مصلحت مأمول اولورمی ؟ حالبوكه سز هم دینكزه ، همده سنه‌لردنبری‌اموالنی

[١] صحابهٔ كرامدن درنه‌ده مدفون سیدی رافع حضرتلرینك تربه‌سنه .

يديككز دولته خيانتلك ايتديكز ! اوحالده ناصل اولورده بشقه بر دولت ايچون نصيحت ايديورسكز ؟ ! كندى دينه ، كندى دولتنه قارشى خائن اولان كيمسه‌نك بشقه دولت ايچون ناصح اولمسى ممكن‌مى؟ نه‌حاجت ، علم الهى ازليده عبادينى برچوق شيلر ايله امتحان وابتلا ايده‌جكنى سبق ايتمشدر : « ولقد فتنا الذين من قبلهم فليعلمن الله الذين صدقوا و ليعلمن الكاذبين. ولنبلونكم حتى نعلم المجاهدين منكم والصابرين و نبلو اخباركم.. ما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب.. احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا وهم لا يفتنون ... ليبلونكم ايكم احسن عملا . » بو آيت كريمه‌لردن مستبان اوليوركه حقيقى بر مسلمان اولا بيلمك ايچون دين اوغورنده تصادف ايديلن هر تورلو محن ومشقته كوكس كرمك لازمدر .

جناب حقك قوللرينى بوصورتله امتحان وتجربه ايتمسى پك قديم و بتون امم واقوامده جارى اولان بر سنة الهيه‌در . ناصل كه جناب حق بوكا شو آيت كريمه ايله اشارت ايتمشدر : « وكأين من نبى قاتل معه ربيون كثير فما وهنوا لما اصابهم فى سبيل الله وما ضعفوا وما استكانوا والله يحب الصابرين . »

نه‌فكرده اولديغمزى سزه بيان ايتمه‌مزى طلب ايتديكز ! محقق اولارق بيليكزكه بز آنجق سزكله وايتاليانلر ايله مقاتله ايتمكدن بشقه برشى دوشونميورز . سز كنديكزى مسلمان ، الله ورسولنه ايمان ايدن برمؤمن زعم ايديورسكز . يوق .. اللهه قسم ايدرمكه : سز نه مسلمانسكز ، نه‌مؤمنسكز ؛ سز بونلرك هيچ بريندن دكلسكز !

بزه قارشى سويله‌ديككز شونصيحت اكر سزه نازل اولمش يكى بر شريعت ايسه اوندن بزى‌ده خبردار ايديكز! بزم شريعت مطهره‌مزه كلنجه: اللهه قسم ايدرمكه ، اونده سزك ذكر ايتديككز شيئى تجويز ايده‌جك برشى يوقدر . شيخ واستاذمز رضى الله عنه بيورديكه : « بر خصوصده سكا منكر ، ياخود مجادل اولارق بر كيمسه كليرسه اوندن كتاب وسنتدن بر دليل ايسته ؛ اكر دعواسنى مثبت كتاب وسنتدن بر دليل كتيره‌مز ايسه اونك سوزى كنديسنه رد اولنور . »

انى ان من الرجال بهيمة . فى صورة الرجل السميع المبصر .
فطن بكل مصيبة فى ماله . فاذا اصيب بدينه لم يشعر .

(اولادجغم ؛ كورور ، ايشيدير انسان صورتنده نيجه حيوانلر واركه: مالنه اصابت ايدن مصيبتك هپسنى اكلارده دينه اصابت ايدن مصائبك فرقنه بيله وارماز .)

شريعت مطهره ، سزك بوكبى سوزلركزى سفاهت تلقى ايدر ؛ « الونشريسى » ديوركه : كفارك قوتلى ، محارب ، عددلرى كثير اولديغى زمان شريعتلرنده اولان عهدى وفا ايتملرى اوزرينه اعتماد ايدوب‌ده بونلرك ديدكلرينه قانمق اولورمى ؟ بز اونلرك بزه نسبتله اولان شهادتلرينى بيله قبول ايتميورز ؛ اوحالده ناصل اولورده اونلرك عهده وفايه اولان زعملرينه اعتماد ايده‌رز. عهدك مرآتى شهادتدر؛ اونلرك يكديكرلرينه قارشى اولان شهادتلرينى قبول ايتمزسه‌ك ناصل اولورده مسلمانلر عليهنه اولان شهادتلرينى قبول ايدرز. اونلرك زعمنه ، وعدلرينه اعتماد ايدرز ؟ ! شبهه يوقكه بو ، اجماعى ، كتابى ، سنتى طانيمامقدر . جناب حق كفارك مؤمنينه قارشى اولان دشمنلغنك دوام ايده‌جكنى ، وهيچ بر وقت بوندن واز كچمه‌يه‌جكلرينى شو آيت كريمه ايله خبر ويرمكده‌در : « ولا يزالون يقاتلونكم حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا = اونلر اللرندن كلسه سزى دينكزدن دوندورنجه‌يه قدر سزكله حرب وجدالده دوام ايده‌جكلردر . »

دين دشمنى ، ارض اسلامه كيرر ، ياخود اورايه كيرمك قصديله حدوده يقين بر موقعه قونارسه اومملكتك كنج ، اختيار ، حر ، كوله ، زنكين فقير بتون اهاليسى وپادشاهى اوزرينه جهاد فرض عيندر ؛ حتى مقتدر اولورلر ايسه قادينلره بيله ! . . آرتيق ايش بو درجه‌يه كليرسه بونلر ايله محاربه ايتمك ايچون پادشاه ايله مشورت واوندن استيذانه بيله لزوم قالماز ، خصوصيله پادشاه اومملكته اوزاق اولورسه! حتى كنديلرى ايچون امام اولماسه بيله همان بر امام تعيين ايدرك مدافعه‌يه باشلاملرى واجبدر . اكر اومملكت اهاليسى امامرى ايله برابر دشمنه قارشى مقاومته قادر اولامازلر ايسه اونلره اك يقين اولان ائمه‌نك رعيه‌سيله برابر معاونتده بولونمسى فرضدر . اكر اونلرده كافى كلمز ، مقاومته قادر اولامازلر ايسه آرتيق شرق وغربده بولونان بتون مسلمانلرك اونلره كرك عسكر كوندرمك وكرك صور سائره ايله معاونتده بولونملرى واجب اولور . بر بلده اهاليسى معاونتدن استنكاف ايدرسه، ديكر بلده اهاليسنك معاونتده بولونملرى فرضدر.

ابن جزى قانوننده‌ديوركه : جهاد برچوق شيدن طولايى فرض اولور : برنجيسى امامك امريله اولور ؛ امام كيمى تعيين ايدرسه اونك جهاده چيقمسى واجبدر. ايكنجيسى‌ده دشمنك بلاد مسلمينه فجأة هجوم ايتمسيله‌در : اكر دشمن فجأة بلاد مسلمينه هجوم ايدرسه اوراده اولان مسلمانلر اوزرينه اونى دفع ايتمك واجبدر، اكر بوكا امتثال ايتمزلر ايسه اونلره يقين اولانلره لازمكلير ، اكر هپسى‌ده امتثال ايتمزلر ايسه اوزمان دشمن دفع اولوب كيدنجه‌يه قدر جهاد ايتمك بتون مسلمانلر اوزرينه واجب اولور .

امام ابو عمر بن عبدالبر ديوركه : دشمن ، اهاليسيله محاربه ايتمك اوزره داراسلامه حلول ايدرسه كنج ، اختيار اومملكت اهاليسنك هپسى اوزرينه دشمنه قارشى چيقمق واجبدر؛ كرك بالفعل مقاتله‌يه، كرك جماعت مسلمينى فضله كوسترمه‌يه قدرتى اولانلردن، اونلره قارشى چيقمايه قدرتى اولانلرك هپسى‌ده كيدر هيچ بر فرد مخالفت ايتمز ؛ اكر اومملكت اهاليسى دشمنلرينه قارشى طورمقدن عاجز اولورلرسه اورايه لزومى قدر چيقوب معاونتده بولنمق جوار مملكت اهاليسى اوزرينه واجبدر. كذلك دشمن قارشيسنده بولنان مسلمانلرك ضعفنه واقف اولوب ، اونلره ياردم ايتمك كنديسى ايچون دائرهٔ امكانده اولان كيمسه‌نك‌ده دشمنه قارشى چيقمسى لازمدر. خلاصه : مسلمانلرك هپسى كنديلرندن غيريسى اوزرينه قيام ايتمك خصوصنده يد واحد كبيدر، بر ال كبيدر . اكر دشمن داراسلامه

یاقلاشوب ده ایچرویه کیرمسه ینه دشمنه قارشی چیقمق مسلمانلره لازم در .

ابن بشیر دیورکه : دشمندن برقوم دیار اسلامیه دن برینه کلیر ، او مسلمانلرده دشمنی مدافعه ایده جك برقوت اولورسه او مسلمانلر اوزرینه مدافعه واجب اولور ؛ اکر اونلر عاجز اولورلرسه ، کندیلرینه یاقین اولانلرك یاردم ایتمسی واجب در ؛ مصالحه یه کلنجه : بو قطعیا جائز دکل در . «معیار» ده دیورکه : دشمن ، مملکتده ایکن صلح جائز دکل در . اکر واقع اولمش ایسه صلحی نقض ایتمك واجب در ؛ چونکه دشمن مملکت اسلامیه ایله ، یاخود ایمه سی یاقلاشیرسه اونلر ایله جهاد ایتمك تعین ایتمش دیمك در ؛ متعین اولان جهادی ترك ایتمك ایسه ممتنع در ، بناءً علیه صلح مذکور ممتنع در . چونکه صلح مذکورك مصلحتی دشمن ـ الله محو وهلاك ایلسون ـ ، مفسدتی ده مسلمین اوزرینه عودت در .

بناءً علیه صلح مذکور دشمن ایچون مصلحت ، مسلمانلر اوزرینه مفسدت اولونجه او صلح ایچون نفس الامرده حکم یوقدر ؛ اونی نقض واجب در . چونکه بو صلح ، مقتضاسی شرع محکم دکلدر . احوال شریعتی تحقیق ایدنلره کوره بو صلحك حکمی لازم دکل در .

مسلمان مملکتنه تجاوز ایدرك اونلری طلب ایدن دشمن ایله مصالحه یه کیریشمك ناصل صحیح اولورکه ، جناب حق : « کیف یکون للمشرکین عهد عندالله وعند رسوله ...! » بیوریور . بوراده کی استفهام انکار واستبعاد معناسنه بر استفهام در . اونلر ایچون عهد یوقدرکه اونی نقض ایتسونلر ! معمافیه قبلری حقدایله غلیانده در .

صوکره جناب حق بیوریورکه : « کیف وان یظهروا علیکم لایرقبوا فیکم الا ولاذمه . »

ایشته بو آیت کریمه لر کوستریورکه : کفار قطعیا عهده وفا ایتمزلر ؛ اونلر ایچون عهد ومیثاق هیچ در . یوقاریدن بری ویرمش اولدیغمز ایضاحات ، کندیلرنده اذعان اولانلره کافی در . مقصدمز اکلاشیلمش در . بز ، نبی اکرمك لسانیله جناب حق طرفندن مأمور اولدیغمز شیئه مطیع ومنقاد اولان صابرین دنز ، کیجه وکوندوز فضل الٰهیه دکز یورز . جناب حقك دین قویم اسلامی اقامه ومحافظه ایتمك کبی بزه خوش کورمش اولدیغی برخدمته راضی یز . ایسته دیکمز برشی وار ایسه او ده نبی مختاری حضرت محمد صلی الله علیه وسلم واسطه سیله بزه وعد ایتمش اولدیغی نصرت ورحمت الٰهیه سی در . وهو حسبنا ونعم الوکیل نعم المولی ونعم النصیر .

الواح انتباه

مسلمانلغك موقعی

بی طرفانه بر شهادت

مستشرقیندن موسیو (قلوزل) اوچ سنه متمادیاً ـ صحاری مستثنا اولدیغی حالده ـ افریقایی طولاشمش وبوتون خصوصاتی کمال دقتله یاقیندن تعقیب ایتدکدن صکره مشهوداتی ، تتبعاتی اخیراً پارسده انتشار ایدن l' afrique Francaise مجموعهٔ علمیه سنه اوزون ومفصل برمقاله ایله نشر ایتمشدرکه معلومات واسعه یی جامع اولدیغندن ، بر وجه آتی عیناً ترجمه ایدییورز :

« انسان یکی وکورمدیکی اولکه لری ، اقلیمی کزدیجه اسلامیته ، مسلمانلر حقنده نقطهٔ نظری دکیشیر ؛ اولجه مسائل اسلامیه خصوصنده قازاندیغی معلوماتك بك قیصه ، مبهم ونقصان اولدیغنی اوکره نیر . بز خرستیانلرك ، اعتراف ایدرم که ، بو آنه قدر اسلامیته دائر اجرا ایتدیکمز تتبعات هپ خیالی شیلردن عبارتدر ؛ اسلامیتك حقائقه ، کنهنه بردرلو نفوذ نظر ایده مه مشز . بونك سببی ، صرف مخیله مزده کوچوکلکدن بری حس وتلقینات نتیجه سی اوله رق طاشیدیغمز واهی وخلاف حقیقت فکردرکه ، او طوبیه ولر دائما بزی حقیقتدن ، حقیقی کورمکدن اوزاقلاشدیرمشدر .

شونی دیمك ایسترم که ، عالم مسیحیت ، اسلامیتی هر آن وزمانده کندی نقطهٔ نظرندن محاکه ایتدیکی جهتله یاکیلمش وخطادن خطایه ، کریوه دن کریوه یه دوشمشدر .

اسلامیت واسع واساساتی محکم ومتین بردین اولدیغی حالده ، بو آنه قدر بالجمله خرستیان مؤلفلر ، آنی پك کوچوك وهر مزایادن عاری بردین اولمق اوزره طانیتدیرمغه غیرت ایده رك ، هم کندی وجدانلرینی ایاق آلتنه آلمشلر ، هم ده میلیونلرجه قارئلرینی راه ناصوابه سوق ایلمشلردرکه ، بوندن بیوك فنالق تصور ایتمیورم .

« اسلامیتی بیطرفانه تتبع ایدن هیچ بر مسیحی یه شمدی یه قدر تصادف ایتمدم ، دیسه م روادر . چونکه مسلمانلق حقنده بیکلرجه اثر اوقویوب ، مؤلف ومؤلفلرینه قارشو دائما اعماق قلبمده تعریف قبول ایتمز درجه ده حس حرمت وتنظیم بسله دیکم حالده ، افریقاده مشهودات وتتبعاتم اخیراً بالجمله حسیات سابقه می ابطاله بالفاً مابلغ سمیت ویرمش واوروپا محررلرینك اسلامیته دائر نشر ایلمش اولدقلری آثاره قارشو بکا بدبینانه برفکر بخش ایلمشدر .

متمادیاً معاشرت ومشهوداتم نتیجه سنده ، اسلامیته دائر برچوق آثار نادره ومخلده وجوده کتیرن اوروپالی مصنفلرك هپ کندی هوا وهوسلرینه تابع اوله رق ، طرفکیرانه یازی یازدقلرینی وهویت اصلیه لریله شخصیت معنویه لرندن یازی یازارکن بردرلو تجرد ایده مه دکلرینی اوکرندم .

بو بابده ، او کبی محررلری طبیعتیله معذور کوروم . چونکه ایام صباوتدن برو ، هر راست کلدکلری کیمسه دن ، آنا وبابالرندن ، بیلدکلرندن ـ ظن ایدرم که ـ مسلمانلرله ، مسلمانلق حقنده ایی برسوز ، بی طرفانه برستایش ـ ولوکه آز اولسون ـ ایشیتمه دکلری ، طویمدقلری جهتله حسیاتلری بدبینانه بر صورتده پرورشیاب اولدقدن صوکره ، اسلامیتك علویت وحقایقنی هر نصلسه کورمه مشلر ویاخود کورمك ایسته مه مشلردرکه ، میدانه قویدقلری آثارك هیچ برندن حقیقت قوقوسی دویولمه یور .

بالاده کی مطالعاتمی دیندداش ومسلکداشلرم اولان متتبع ومحررلر حقنده بویله جه قید ایتدکدن صوکره ، او حالده نصل اولمشده ، یالکز بن بو حق وحقیقتی اعتراف ایتدم ؟ دیه بر سؤال وارد اولیورکه ، فکرمی بر سلسلهٔ معلومه یه سوق وتعقیب ایچون مذکور سؤالك جوابنه شویله جه مبادرت ایلرم :

« بن ، دائما اسلامیتی مدهش برقوت تصور ایده رك ، پیروانی خرستیانلره دشمن جان ومال تلقی ایدر طورووردم . فقط بو دیانتك باطل وناحق بردین اولدیغنی تصور ایتمکدن چکینیردم . بو چکینمه نك علتی ایسه ، بر یوزنده کی یوزلرجه میلیون نفوسك دیانت اسلامیه یه تابع اولملری کیفیتی ایدی که ، اسلامیتك قویم برمنهاج اولدیغنی بیلمه ینلر بالطبع آکا اتباع ایتمزلردی ، قضیه سنی مفکره مده کزدیریردم . بیله رك بر کشی ، یوز کشی ، بیك کشی ـ او ده برمدت معینه ومحدوده ایچون ، حقیقته واقف اولنجه یه قدر ـ راه خطایی التزام ایده بیله جکلرینی وفقط بیك اوچ یوز سنه لك مدید وعصرلری محتوی برزمان ایچون میلیونلرجه خالقك واهی وباطل بردین ومسلك پشنه قوشه میه جقلرینی ، بو ایسه امکان خارجنده اولدیغنی کندی کندیمه قیاس ایدردم .

ایشته بو قیاس ، بنی بك درین بر صورتده اسلامیتی تتبعه سوق ایتدی . بو مقایسه وتصور خاصه‌سی ، اسلامیت حقنده یازیلان آثاری بکا اوقوتدی . مفکرەم دائما عارضه‌لی وشبهه‌لی بر وضعیتده بولندیغندن ، مسلمانلره دائر هیچ بر خرستیانك آغزندن وقلمندن بر شی اوقومامغه ، ایشیتمه‌مکه قدر بنی مجبور ایتمشدی . بر دیانتك ماهیت حقیقیه‌سنی اوکرنمك ایچونده ، عینی دیانته منسوب اولانلرك آغزندن مدایح وانثیه ایشتمك ، آکا کوره ابتنای معلومات ایتمك دخی بی طرفانه بر شی تشکیل ایتمیه‌جکنی بیلدیکم ایچون ، بر مدتله وعلیه یازیلان آثاری کندی کندیمه مطالعه ایتدم .

مطالعاتمك شایان دقت اولان نقطه‌لرینی نوط اوله‌رق بر طرفه قید ایده‌ردم . بنی شبهه وترددە القا ایدن شیلری دها اطرافلی محاکمه ومطالعه ایدر ووقت وضرورتنده دوشونوردم . اك صکره کتب ومؤلفاتی تتبع ایچون آز کوره‌رك مشهوداتمك اك ایی بر اثر وجوده کتیره‌جکنه وتتبعه حقیق واخلاق فکرلر بخش ایده‌جکنه کسب یقین وایمان ایدرك سیاحته چیقدم . سلامیتی مدنیت مهدنده کورمك ایستمدیکم ایچون حال اصلی وطبیعیسنی تصور ایده‌رك آنی دها مدنیتك کیرمه‌مش وخطوه آتمه‌مش اولدیغی یرلرده کورمکی ترجیح ایلدیکم جهتله آفریقایی تتبعاتم ایچون پك ایی بر زمین ، واحد قیاسی فرض ایتدم . وبویله یاپدم . اعتراف ایدرمکه ، بو ساحه‌ده اوروپایه مماثل پك چوق ممالك کوردم . فقط اورالرده کوردیکم اطوار وعادات اسلامیه ، بنی دلسیر وریان ایتدیکندن احوال روحیه‌م اوزرینه هیچ بر تأثیر حاصل ایتمامشدر . بن دائما اسلامیتی بسیط بر وادیده ، ساده بر مهدده کورمك ایسته‌یوردم . حتی بنم ایچون ممکن اولسه‌یدی کندیمی اسلامیتك آن ظهوری اولان بیك بو قدر سنه اولنه ارجاع ایدر واو آنده تتبعاتمی اجرا ایدردم . بو نقطهٔ نظری تعقیب ایتمکده کندیمی حقلی کورووردم . زیرا مدنیتك الجاآتندن اوله‌رق متمدن مسلمانلرك تبدیل مسلك وعادت ایده‌بیله‌جکلرینی تخطر ایتدیکمدن هجرا کوشه‌لرده یشایان اقوام وقبائل بدویه‌یی ، عوامل ومؤثرات مدنیه‌نك تأثیرندن آزاده وساده اوله‌رق یشادقلرینی اکلادیغم ایچون ، اوکبی نقطه‌لرده تتبع ایتمکی بی طرف بر تتبع ایچون دها مناسب فرض وتخمین ایلیوردم .

بناءً علیه افریقانك اك مهجور وبو آنه قدر اوروپا سیاحلرینك آدیم آتمه‌لرندن سالم قالان جهتلری تعقیبه قویوله‌رق ، کونلرجه صوسزلغه تحمل ایتدم . تتبعاتمك زمینی تشکیل ایدن نقطه‌لر ایسه ، اوآلاتا ، فه‌ما ، بوتاذر ، قاوسا ، نه‌را ، نیما ، صخره ، بولکلاس ، جیکی ، قائیانه ، فوغومبو ، سوقولو موقعلریدر . اصول تتبع وتدقیقاتمده ، بورالرده حال بداوتده بولنان سیاهی مسلمانلرك هرشیدن اول عقیده‌لرینی ، اسلامیتدن نه بکلدکلرینی ، نیچون اسلامیتی ترجیح ایلدکلرینی ، حالات روحیه‌لرینی ، اصول معیشتلرینی ، احوال اقتصادیه‌لرینی عائله‌لریله اولان حرکت ومعاملاتنی ، اورادەکی قادینلرك موقعنی ودها پك مهم احوال واخلاقلرینی اوکرنمکدن عبارتدی .

آفریقانك بونقطه‌لرنده اسلامیتی اهالیٔ محلیه‌یه تقدیم وتلقین ایدن کیمسه‌لرك (شیخ طالب المختار) و (شیخ محمد الفضل) اولدقلرینی اکلادم . مشایخ مذکورەنك اولاد واحفادلریله اقربالری اولان (ماء العینین) ، (شیخ نوراد) (شیخ سعد) امالرینك یوللرینی تعقیب ایدرك ، آفریقا سیاهیلرینی شرف اسلامیتله تشرف ایتدیروب آنلری مدنیت اسلامیه ایله تعدیدینه چالیشمشلر وبو اوغورده حصر اوقات ایلمشلردر .

بو اسلام مبیونر سلاله‌سی وقتیله مراکش وفاسدن سودانه وبورالره هجرت ایدرك سسز صداسز بر صورتده سیاهیلره دین اسلامی تلقین ایلمشلر وکیت کیده غومبو ، سوخولو ، اوآلاته وادی وچوللرینه یاییلمشلردر .

مرور زمان ایله سلالهٔ دال بوداق پیدا ایدن بو عائله افریقانك واسع چوللرنده اسلامیته جداً خدمات مبرورەده بولنمشلردر .

(اوآلاتا) قصبه‌سی ١٩١٢ سنه‌سنه قدر فرانسزلرجه بوسبتون مجهول ایدی . اوآنه قدر هیچ بر سیاه بورایه آدیم آتمامشدر . ١٩١٢ سنه‌سنك ٢٧ ژانویه آینده بورایه ایلك اوروپالی ، فرانسه‌لی کولونل (روله) درکه بورایی فرانسه حکومتی نامنه اشغال ایتمش ایسه‌ده استفاده‌لی بر محل اولدیغنی اخیراً تصور ایدرك صاوشمشدر . شیمدی ایسه فرانسه مستملکاتنه کوندریلن والی بورایی‌ده اداره ایتمك مأموریتیله مأموردر . میرالای روله بورایی مسالمتکارانه بر صورتده تحت اشغال آلمش ایسه‌ده یانده عسکر واوکبی شیلر بولونمدیغندن ، یرلیلرك مقاومتندن مصون قالمشدر . ١٢٢٤ سنهٔ مسیحیه‌سنده بورایه ایلك آدیم آتانلر ایسه عربلردرکه هم جوار اولان (سونینکه) یرلیلرینی‌ده کندیلریله برابر اقامت ایتمکه دعوت ایلمشلردر .

١٣٥١ سنه‌سنده‌ده سیاح شهیر (ابن بطوطه) سیاحتی اثناسنده بو قصبه‌یه اوغرامش وینه عربلردن بری اون آلتنجی عصرده بورادن کچمش کیتمشدر .

انکلیزلردن قائمقام (له‌نك) دخی ١٨٦١ سنه‌سنده بورایه اوغرایوب (تومبوقتو) یه طوغری کیتمشدر .

یاقین زمانلرده فرانسه ملازملرندن اولوب سنه‌غالده ایفای وظیفه ایدن (آلیون سال) دن بشقه کیمسه بورایه کلمامشدر .

فرانسزلر ایسه بورالرله اطرافنی وقتیله کندی مستملکه‌لرنده بولنان (محامید) و(مشدوف) قبائلنك معاونتلریله تحت استیلایه آلمه‌یه موفق اولمشلردر .

فرانسزلر ، یرلیلردن عسکر ، ژاندارمه وتحصیلدار تعیین ایتمك صورتیله اهالی‌یه ملایمانه ومعتدلانه بر صورتده تطبیق احکام ایده‌رك . تطبیقاتلرنده‌ده اهالی اوزرینه زیاده‌سیله نفوذه مالك اولان مشایخله مذاکره ومشاوره ایدوب آکا کوره ایش کورمکه وجسته جسته طانتدیرمغه موفق اوله‌بیلمشلردر . افریقانك بوقسمنده یشایانلر ، اسلامیتی قبول ایتمزدن اول چیرچیپلاق ، عورتلری میدانده اوله‌رق کزیورلردی . اسلامیتله مشرف اولدقدن صوکره ، اولا ستر عورته وبواش بواش البسه کیمکه باشلادقلرینی ، کندیلری سویلدیلر . بر چوقلریله معارفه ومعاشرت نتیجه‌سنده بونلرك پك حلیم ، سلیم وجداً طبیعی بر مدنیته مالك اولدقلرینی کوردم .

مقصدمه نائل اولمق ایچون ، اولا سیاهیلر اوزرنده فوق العاده بر نفوذ دینی‌یه مالك اولان (شیخ محمد الفالی) حضرتلریله کوروشوب ، بورالره نه ایچون کلدیکمی طوغری بر ادا ولسان ایله اکلاتدقدن صوکره ، بر کون ایکندی نمازندن صوکره ، نمازکاهده واهالینك حال اجتماعده بولوندقلری بر صره‌ده نزدینه اوغرامقلمی امر ایتدی .

ایکی کون . وکره ایکندی وقتی مشارالیهك نماز قیلدیغی مصلایه کیتدم . بیکلرجه خلقك ، پك آهنك ومنتظم حرکات وسکنات ایله مشارالیه شیخك آرقه‌سنده کمال خضوع وخشوع ایله ادای طاعت ایتمکده اولدقلرینی کوردم . نمازك ختامنده بنی کورن شیخ نزدینه دعوت ایده‌رك اوطورتدی . بر آز صوکره خلقه مقصدیمی بیان ایدوب بکا نزاکت وحرمتله معامله ایتملرینی وصورەدقلرمه بیلدکلری جوابی ویرملرینی بیان بویورمسی اوزرینه ، آرتق بنم ایچون اورالرده هیچ بر مشکلات قالمامش وشیخك توصیه‌سی سایه‌سنده بالجمله اهالیله ایستدیکم وقتده تماس ایتمك کیفیتی میسر اولمشیدی .

سیاهیلر ، بنی هر یرده کورسه‌لر ، اطرافمه طوپلانوب ، نره‌دن کلدیکمی ومملکتمك احوالنی بندن صورییورلردی . بن‌ده آنلردن اخذ معلومات ایتمکده قصور ایتمزدم . بونلرك عقیده وایمانلری : جناب الله‌ك غیر مرئی واحد اولدیغنه ، شریك ونظیره مالك بولنمدیغنه ، هر یرده حاضر وناظر بولندیغنه ، بر چوق انبیانك ـ حضرت موسی وعیسی‌نك ـ من طرف الله خلقی ارشاد وطوغری یوله سوق ایتمك ایچون کوندرلدکلرینه مبنی‌در . شرب خمرك ، زنا ولواطه‌نك ، قتل وسرقتك ، هتك نفوس وعرضك ، یالان سویله‌نك حرام اولدیغنی ، بویله‌جه حقك اوامر ونواهیسنه اطاعت ایتمینلرك جهنمه القا ، عبودیت ایدنلرك جنته ادخال ایدیله‌جکلرینی درمیان ایلدیلر .

خرستیانلغك نه‌دن عبارت اولدیغنی وآنی بیلمدکلرینی کندیلرندن صوروبجه : اسلامیتك طانیدیغی مسیحیتی بکا تعریف ایدوب ، « خرستیانلغك حضرت عیسی‌یی ابن الله طانیه‌رق تثلیثه قائل وشرکته داخل اولدقلرینی وبونك ایچون اك بنی وصوکنجی دیانت حقه اولان اسلامیتی سائر ادیانه ترجیح ایلدکلرینی » ده سویلدیلر . آکلادمکه ، بونلر ـ علمی ونظری صورتده مسلمانلغی قبول ایتمیه‌رك ، خرستیانلق حقنده‌ده تدقیقات اجرا ایتمشلردر .

بونلرك چوغی امی اولدقلری حالده ایچلرنده قرآنی ازبر اوقویانده واردر.

بو سیاهیلرك جمله‌سی فعال وآلیش ویریشله تأمین معیشت ایلمکده وجناب حق رزاق عالم طانیمقده‌درلر.

مسلمان اولدقدن صکره بونلر مدنیت بسیطهٔ اسلامیه‌یی اوکره‌نوب، مقتضاسنجه عمل ایلیورلر. معیشتلرینه کلنجه غایت ساده وفقط هر شیلری تمیزدر. کیدکاری کوملکلرك اوستنده بر سیاه لکه ویا عدم نظافت اثری کورولمز، صیق صیق کندیلرینی صابون وظیفه‌سنی کورن برنوع اسمر طوپراقله ییقارلر. بر اوزرنده یاتیوب، آغاج داللرندن معمول سدیرلر اوزرنده اویویورلر. نماز واوروجلرینی منتظماً قیلدقلری کبی، ایفای حج ایچون مکه ومدینه‌یه کیدییورلر. حاجیلرك بین الاهالی عظیم حرمت واعتباره مالك اولدقلری آشکاردر.

عثمانلی پادشاهنی (سلطان) نامیله یاد ایتدکلری کبی، مشار الیهك پیغمبرك سجاده‌سی اوزرنده اوطوردیغنه وبوکون جهانده‌کی مسلمانلرك متبوع وولی الامری اولدیغنه ایمان تاملری واردر. فرانسزلرك وضعیتنه کلنجه، آنلری حاکم دین طانیمدقلرینی وه لی‌لك عرف وعادتلرینه مماشات ایتدکجه، کندیلرینه بردیه‌جکلری اولمدیغنی واکر دیانت مقدسهٔ اسلامیه‌یه مخالف برحال وحرکتلری کورولسه وآکا کوره تدویر ادیلرمیه باشلایه‌جقلرینی حس ایتسه‌لر، درحال فرانسزلری یا طرد، یاخود بومحلدن جملةً ترك دار ودیار ایده‌جکلرینی بیان ایتدیلر.

هر سیاهینك بر زوجهٔ مشروعه‌سی اولوب، درت قادین ایله تزوج ایتمکی یالکز زنکین اولمسی طبیعی بولنان پادشاهلرله برنسلرك حقوق جمله‌سندن بیلیورلر.

بوراده‌کی فرانسزلر ایسه، دیانت اسلامیه ایله مشایخ کرامك شریعت دائره‌سنده حل وفصل احکام ومدافعات ایتملری سایه‌سنده هیچ بر محکمه تشکیلنه لزوم کورمیه‌رك، آسایش وسکون داخلده مملکتی اداره ایدییورلر. اساساً ویرکو اوله‌رق اهالیدن بیع وشرا عشری تحصیل ایدلمکده‌درکه، اهالی بونی ویرمکدن تحاشی ایتمیورلر.

سیاهیلرك زوجه و عائله‌لرینه قارشو اولان معامله‌لری صوك درجه ایی‌درر. زوج وزوجه برابرجه چالیشوب حیاتلرینی تدارك ایلیورلر. قادینلرك بورالرده اولدقجه موقعلری واردر. طرز تلبسلری‌ده سوسدن، زینتدن خالی دکلدر. فقط ارککلرنکی ایسه پك بسیط وساده‌در. ارککك قازانج وثروتی تماميله قاریسنك النده‌در. وآنی حسن صورتله اداره وصرف ایتمکی قادینلر پك اعلا بیلیر. طاوارلر، مواشی واوکبی ثروت ونقدك جمله‌سی قادینك ید تصرفنده‌در. بونلرك مدار تعیشلری آو، آتیله بالیق ونباتاتدن عبارتدر. یمکلری‌ده یمیه‌جك کبی دکلدر. چناق چومکلری آغاج وتخته‌دن عبارت ایسه‌ده صوك درجه تمیزدر. یمکلرینه سینك وحشرات اصلا قوندورمازلر، اویله یمکلری حیوانلره ییدیررلر.

قادینلرك یوزی آچیق ایسه‌ده، اساساً قادینه قارشو هیچ بردرلو تعرض وقوع بولمز. ذاتاً اویله فسادی کوکندن تمیزلرلر. فحش وفجور دنیلن شی بونلرك آره‌سنده بیلنمز شیلردندر.

یلان سویله‌مك، یمین ایتمك، چوق سویله‌مك عادتیده مفقود کبیدر. اجتماعلرنده، قرآن شریفی، مولود نبوی‌یی اوقوتدیروب دیکلرلر. مناقب صحابه واهل بیتی دیکلمکدن صوك درجه متلذذ اولورلر. غزوات پیغمبری‌یی همان هرعرب بیلیر. بونك جمله‌سنی شیخلرینك آغزلرندن ایشیدوب ازبرلمشلردر.

جن وپری‌یه‌ده اعتقاد ایدییورلر. ارواح خبیثه و لطیفه‌نك موجودیتنه ایناتیرلر. خیر وشری یازان ملائکه‌نك وجودینه وثواب وکناهك آنلر طرفندن قید ایدلمکده بولندیغنه قویاً امیندرلر.

یوم آخرتده هرکسك کناهنك طارتیله‌جغنی ومحاسبه نتیجه‌سنده جنت وجهنمه کوندریله‌جکنی سویلیورلر. غیبت ونمیمه‌دن چکندکاری کبی، ایکی کوندن زیاده بربرلریله طارغین قالمغی سومزلر.

ایکی کیشی آره‌سنده برمناقشه ویا مجادله باشلارسه درحال شخص ثالث مسئله‌یی بر (صل علی النبی) جمله‌سیله فصل ایدر وایکی طرفك طارغینلقلرینه نهایت ویرر.

خنزیرك فنا برحیوان، آنك غایت پیس وحرام اولدیغنی بیله‌رك، مذکور حیوانی آره‌لرنده اصلا یشاتمزلر.

غیر مسلملرك آلایش دنیویه‌یه کرفتار، مسلملرك ایسه‌جنتده هردرلو آسایشه نائل اوله‌جقلرینه معتقد بولونیورلر. کوکل ایجتمك، آدم اولدیرمك، آوروپاده اولان، دوتن انتریقه‌لرك برینی بیله بیلمیورلر. خلاصه صفوت، ساده‌لك، حقیقی براستراحت وجدان ایچنده یشامقده اولان بوسیاهیلرك بوتون بونملائمه صابی دیانت اسلامیه سایه‌سنده الده ایتدکلرینی آکلادم. معاملات دنیویه، بیع وشرا، نکاح واوکبی بالجمله اموروزمره هپ شریعت اسلامیه دائره‌سنده آره‌لرنده اجرا ایدلمکده‌در.

کوریلیورکه، اسلامیت انسانلری دائما ایلکه سوق ایتمکده‌در. هردرلو تصفیهٔ اخلاق وتهذیب طبایعی حاویدر. چوللرده بوقدر صلح و مسالمت تأمین ایدن بردیانت البته مقدس ومحترمدر. دیکر طرفدن، اسلامیتك مکمل عنعناته، تاریخه، فتوحاته، ادبیاته، علوم وفنونه، صنایع وحرفه مالك اولدیغی وجداً بردیانت متمدنه بولوندیغنی کورن آوروپالیلر هر حالده بو دیانته، بونك اربابنه قارشو انسانیت وانصفله معامله ایتمکه اخلاقاً مدیوندرلر.

خصوصی تدقیقاتمده آکلادم‌که: اسلامیت کندی اتباعنه، عزت نفس، قناعتی، جهادی، مدافعه‌یی، دشمنه قارشو هردرلو حاضرلغی آمردر. دیانت مذکوره عمومی براتحاده، طبیعی اتفاقه مسلمانلری دعوت ایدیورکه، یریوزنده‌کی دیانتلرك هیچ برنده بویله بردعوت یوقدر. عینی زمانده هرایلکی الله ایچون وحق اوغورنده یاپملرینی مسلمانلره اوکرتیورده، حقیق فدا کارلق بودر. کیمسه‌نك کیمسه‌یه برمنتی یوقدر دیه قرآنده مذکوردر.

بو آنه قدر آفریقانك بونقطه‌لرنده بونجه معاملات انسانیه ومدنیه‌یی اهالی‌یه اوکره‌تن مشایخ کرامه قارشو هر انسان مدیون شکراندر. بوذوات شریفه، خلقه مقابلسز تعلیم وارشاد ایتمکده‌درلر.

شیخ طالب الفضلك سلاله‌سندن اولوب، خلقی ارشاداتله اوزون مدتدنبرو اشتغال ایدن مشایخ کرامك اسملری بروجه آتیدر:

شیخ سیدی علی، سیدی عبدالرحمن، سیدی الامین، شیخ سیدی الخیر، عبدالقادر، محمدالدین، سیدی احمد، طالب یوبافر، سیدی المصور، مصباح الدین، محمد ابراهیم، محمد مختار، شیخ سعد، محمد معلو، محمد مثله، محمدالایمان، ابوالمختار، محمدالذهن، محمدالرئیس، محمد عبدالوهاب، محمدالقطب، شیخ ماءالعینین، محمدالهیبه، محمدالاقطاف، محمدالغالی، محمدالعباس، شیخ الادرامی، محمد طری الله، محمدالحسن، شیخ الساداتی، سیدی یومیه، محمد طریدالله، محمد القاضل.

بونلر هپ اسلامیت مبشرلری کبی بورالرده دائما کزمکده و اسلامیتك علویتنی خلقه ادله وبراهین ایله اوکرتمکده‌درلرکه، آتیاً خرستیان میسیونرلریچون بواده آرتق اکك قالامش کی‌در.»

دارالخلافه:

فائق رشاد بکك وفاتی. — ادبای عثمانیه‌دن فائق رشاد بك حلول اجل موعودیله ارتحال داربقا ایتمشدر. مسلك تحریرك اك قدملی منتسبلرندن اولان میر مشارالیه استاد ادب عنوانیله یاد ایدلمکه شایان بروجود محترم ایدی. رشاد بك قرق سنه‌یی متجاوز بر زماندنبرو غزته‌لره یازی یازمق صورتیله ملتك تنویر افکارینه خدمت ایتمش واولاد وطنك استفاده‌لرینی موجب برچوق آثار نافعه تألیفنه موفق اولمشدر. مرحومك وفاتی عثمانلی عالم معرفتی ایچون بیوك برضیاعدر. جناب حق مرحومی مظهر غفران، عائله‌سی ارکانه صبر جمیل احسان بیورسون.

«توسیع طباعت» مطبعه‌سی | ح. اشرف ادیب

سبیل الرشاد

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در.

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، الق آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، الق آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره‌کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول: ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٣٠٤ — ١٥ شعبان ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٦ حزیران ١٣٣٠ — جلد ١٢

مبارك لیلهٔ براتك بالعموم اخوان دین حقنده بادئ سعادت وفلاح اولمسنی تمنی ایدرز .

مدافعات دینیه

للباطل صولة ثم یضمحل [١]

بنه منصوری زاده سعید بك افندی‌یه

بالاده‌کی عربی عباره‌یی سرنامه اتخاذ ایتدیکمدن طولایی عفوکزی تمنی ایده‌رم . بوعباره اسلام مجموعه‌سنك کچن هفته چیقان نسخه‌سنده ـ مجبوری دیه‌یم ، مؤولاً اعتراف حقیقتمی دیه‌یم ؟ ـ بنده‌کزی رد ایچون « افکارعمومیه » یه طرف عالیلرندن توجیه ایدیلن مقاله‌نك صوك فقره‌سی ایدی . شیمدی‌یه قدر دورده بالغ اولان سلسلهٔ مقالاتکزك ایچنده بوطوغرولقده ـ آیات کریمه مستثنی ـ هیچ بر جمله‌یه راست کلمه‌دیکم ایچون اونی پك زیاده سودم. حقیقةً بو، پك طوغرو برسوزدر. طوغرو سوزی ایسه ـ ولو خصمك قلمندن صدور ایتسون ـ تسلیم وقبول ایتمك مقتضای حقپرستیدر . هله خاتمهٔ مقالکزك بکا مفتاح بیان اولابیلمه‌سی نادراً تصادف ایدر بختیارلقلردندر .

عاجزلری دائما ذات عالیلرینه خطاب ایتدیکم حالده ذات عالیلری بنده‌کزی ـ فرط حدتدن اولمالی ـ هیچ‌ده مخاطب ایدینمك ایسته‌میورسکز . بونده بأس یوق . مع‌مافیه صوك مقاله کزی اوقودقدن صوکره سزکله آزیجق اولسون ـ باریشیر دیه‌یم ، چونکه شخصکزه ذاتاً طارغینلغم یوقدی ـ یاقلاشیر کبی اولدم . زیرا بومقاله‌ده « مغالطه، جهل ، تعصب » اسناداتی کبی صرف شخصمه تعلق ایدن جهتلردن ، نی تسفیه وتحقیق صورتیله ـ مخاطبکز اولان ـ «افکارعمومیه»یه کندیکزی بکندیرمکه چالیشماکزدن، همان سرابا دنیله‌جك صورتده بزم دعوامزی یعنی ـ متابعته کندمزی بورجلی بیلدیکمز ـ حقیقتی مثبت مقدماتی سرد ایتدکدن صوکره جمله‌سندن بی‌محابا خلافی نتیجه‌لر چیقارماکزدن صرف نظر ایدیله‌جك اولورسه ، آچیقجه سویلسه‌کزده سویلمسه‌کزده ، آشاغی یوقاری حقه رجوع ایتمشه بکزه‌یورسکز که عاجزکز بونکله ـ هرطرفدن بی‌رحمانه برصورتده خیرپالانان ـ اسلامیت حسابنه جداً تفأل ایتدم .

باطل همیشه باطل وبیهوده‌در ولی
مشکل اودرکه صورت حقدن ظهورایده

قضیهٔ مشهوره‌سی معلوم اولدیغی ایچون صورت حقدن کورونن باطلك ـ ولو برمدت ایچون ـ ثابت قالابیله‌جکندن قورقوب طورورکن حقك، همت عالیلریله ، ضمن باطلده صاقلانامیه‌جق قدر آشکار کورونمه‌سی بنه حقك ـ قلوب مؤمنینی جداً سویندیره‌جك ـ برمظفریت باهره‌سیدر. کوریورم‌که سز اولکی دیدکلرکزك چوغندن رجوع ایدیور، وفقهای اسلامك دیدکلرینه یاقلاشیورسکز. برحمله‌دها ، بزه برهجوم دها ایدرسه‌کز بلکه‌ده: «ثبت ورجعت» دیه‌جکسکز. هرنه‌حال ایسه ـ ولو شخص وحیثیتم سپر اتخاذ ایدلسون ـ سزك حقه تقربکز بنم خوشمه کیتدی . و« آچیق هزیمت » تعبیریله مناظره‌دن فرار دیه « افکار عمومیه » یه طانیتمق ایسته‌دیککز قرار سکوتمی تبدیله سبب اولدی .

اولکی مقاله‌مك صوکنده :

« هرحالده یازی یازارکن بحث ایتدیککز موضوعات مقدسه‌یه قارشی سزی دها حرمتکار کورونجیه‌قدر سزکله مباحثه ایتمکده معذورم.»

دیمش اولدیغمه مقابل :

« معارضمزك نهایت حرمتکار (کیمه قارشی حرمتکار؟ بوراسنی مسکوت عنه کچیورسکز) لسان استعمال ایته‌دیکم بهانه‌سیله ساحهٔ جدالدن چکلمك مجبوریت الیمه‌سنده قالیور. اونه مدهش صولت ایدی ، بونه آچیق هزیمت ! للباطل صولة ثم یضمحل.»

بویوریورسکز . بنم سوزلرمی مکابرانه برعجزه حمل ایتمشسکز.

[١] تعدد زوجات حقنده‌کی مقالاته ذیلدر . عباره : « باطلك دهشتلی برصولتی اولابیلیر . اما چوق سورمز مضمحل اولور .» دیمکدر . عربی بیلمین قارئین کرامك معلومی اولمق اوزره ترجمه‌یی قید ایدیورز .

له‌الحمد هنوز اودرکه‌یه دوشمه‌دیکمی بوجوابم سزه اثبات‌ایدر. مع‌مافیه الله ویره‌ده سزك قلمکزدن‌حقلی بردعوی صادر اولسون. اوکا سرفرو ایتمك ، خصم موقعنده ایسه‌م اقرار عجز ایتمك بنم بورجمدر . بوعبد عاجز حقك عظمت قاهره‌سنه قارشی منهزم ومضمحل اوله‌بی جانه منت برشرف بیلیر. هله بوهزیمت ـ بوسفرکی کبی ـ باطلی‌حقه‌تقریب ایدن هزیمتلردن ایسه .... نسیم صفابخش حقیقت هر یره‌دن وهر نه مقدارده اسرسه آنی ـ عینیله‌ساز کبی ـ برانحنای تعظیم ایله‌قارشیلامق لازمدر . سزده ایسه مع‌التأسف بونك تماماً خلافنی کوریورم. خلاف ظنکز اولان حقیقتی اویله قولای قولای تسلیم ایتمیورسکز. ایتسه‌کز بیله ایتمه‌مش کبی کورونمه‌یی التزام ایدیورسکز .

ترویج مقصد ایچون حقیقتلری بی‌پروا تغییر وتحریف وموضوعاتی قلب ایتمکی جائز کوریورسکز . نتایجی مقدماتنه کوسکون قیاسانی‌مباح صاییورسکز .خصمکزه تجاوزایدیورسکزده صوکره‌تجاوزه اوغرایورم دیه‌ه افکار عمومیه » یه قارشی‌فریاد ایدیورسکز. بوطبق‌غوغا ایتدیکی آدمه کیزلی کیزلی مشته‌لر ووردیغی صیراده ینه آوازی چیقدیغی قدر: «یاعبادالله! کوریورسکزیا ، نی دوکیورلر » دیه بایغره ایتمکه بکزرکه بونی سزك نه‌ازمیرلیلکزه ، نه‌ده منصوریلککزه یاقیشدیرامیورم. سز:

« ایشته ، بزده بویله بدیهیاته قارشی مغالطه‌لر ، سفسطه‌لرله مقابله‌ایدیلیرده اورته‌یرده حقایق علمیه محووزائل اولورکیدر . » [۱]

دیه شکایت ایدیورسکزده صوکره ینه مغالطه‌لرك ، سفسطه‌لرك اعلاسنی مسلسل ، متصل برصورتده یاپمقدن چکنمیورسکز . مقصدکز « علم سفسطه » ده اظهار هنرایسه قارئلرکز اولان امت محمده آجییکز. کناهدر . چونکه مسئله برمسئلهٔ شرعیه‌در . برمسئلهٔ دینیه‌در.

سز بکا جاهل ، متعصب دییورسکز . و :

« آیت جلیله‌نك (یعنی اطیعوا ... آیت کریمه‌سنك) ساحهٔ شمولنده رأی واجتهاد ، خلاف واختلاف علمی‌یوقدر . تعدد زوجاتك منع اولنه بیلمسنه مؤدی اولیور خوف ودهشتیله جهل وتعصبك ولولهٔ عناد ومکابره‌سی واردر.»

دیه بك‌ده ناز کانه اولمیان برتقریع وتشنیعده بولونیورسکز .

بوراده‌کی تعرضکز ـ شخصمه ایتدیککز تعرضات سائره کبی ـ آناکزك سودی کبی‌حلال‌اولسون ، خوش‌اولسون . اکن‌بوسطرلری یازارکن ـ حق وحقیقت ، دین‌وشریعت برطرف ـ صوك مراجعتکاهکز اولان‌افکارعمومیه‌محکمه‌سنك‌سزی‌تعییب‌ایده‌جکندن‌هیچ‌ده‌می‌قورقادیکز ، دیه حیرتلر ایچنده قالیورم. « آیت جلیله‌نك[۲] ساحهٔ شمولنده رأی واجتهاد ، خلاف واختلاف‌علمی » اولمادیغنی سویلیورسکز. هایدی بویله اولسون. فقط هرحالده بوتون قارئلرمزك آکلادیغی ، طرفکزدن‌ده بوکره کاه مؤولاً ، کاه صراحةً اقرار ایدلدیکی اوزره اولو الامره اطاعتك ساحهٔ شمولی « اولوالامرك امرونهیی امر ونهی‌الهی مثابه‌سنه چیقاراجق » درجهٔ وسعتی حائز اولمیوب ـ علمای اسلامك دیدیکی کبی ـ برطاقیم قیود شرعیه ایله مقیددر . وتحریم حلال ایله تحلیل حرامه قدر اوزاناماز . مسئله‌نك بو قدری ثابت اولدقدن صوکره بکا اسناد ایتدیککز جهل وتعصب حقیقةً موجود اولسه بیله هرحالده محل ذکروایرادی بوفقره اولمیه‌جقدی . بن‌جهلمی‌مقرومعترف برکیمسه‌یم. عالِم دیه اورته‌یه چیقمش دکلم . علما وفضلانك خوشه چین عرفانی اولمق بکا‌یتر ، آرتار بیله .

تعصبه کلنجه ، اکر احکام شرعیه‌دن برینك تحریف اولونماسندن قورقمق، دینمه فضله‌جه محبت ایتمك معناسنه ایسه بنی اك قویو برتعصبله اتهام ایتمه‌کزی رجا ایده‌رم . بوکونکی ذهنیتلره (!) ، روحیتلره (!) ، مفکوره‌لره (!) منافی اولسه بیله بکا خوش کلیر . نه‌یاپه‌یم ؟ اللهمی ، پیغمبرمی ، شرع‌انور محمدی‌یی (صلعم) سوه‌رم . وبومحبتدن‌طولایی‌لوم لائمدن پروام یوقدر . سنت رسوله (صلعم) غبار اعتراضك قوندیغنی ایسته‌مم .

اوت ، بنم شرعه محبتم اجتهادکزك (مادامکه خوشلانمیورسکز ، رأیکزك دیه‌یم) تعدد زوجات حقنده‌کی سنت نبویه‌یی رفع ومنعه مؤدی اولماسندن قورقمه سائق اولیور . سزك قولکزجه جاهلانه ومتعصبانه اولان بوخشیتم البته سزك‌اظهار ایتمش اولدیغکز « خشیة‌الافرنج » وهم نابجاسندن عندالله وعندالمسلمین بیك قات افضلدر .

شکایتنامه رنکنی آلان‌مقاله‌کزده ـ اکثریت‌عظماسی‌تعدد زوجاتك منعنی اك بویوك برجرم دینی تلقی ایتدیکی هرکسك معلومی اولان ـ افکار عمومیه‌یی :

« شریعت اسلامیه ، اولی‌الامرك امرلرنی کندی امرلری مثابه‌سنده عد ایدیور دیدیکم ایچون تخطئه ایدیورده شریعت حقنده حرمتکار بولونمایورسك دیور .»

عباره‌سیله تغلیط ایدیورسکز . واقعا بوفکرکزی قبول ایتمه‌دم . فقط‌سزه‌عدم حرمت اسناد ایدیشم‌بوندن‌طولایی دکلدی. تعدد زوجاتی: « حالاسزه‌حکمفرما اولان قرون وسطی‌وحشتی» دیه‌توصیف‌ایتمه‌کزدن، لسان شریعتی « ساکت وابکم » عد ایتمه‌کزدن طولایی ایدی . معلوم عالیلریدرکه نقلده امانت شرطدر . دها دون بلاد اسلامیه‌نك‌هرطرفنه انتشار ایدن وحیاتده اولدیغم ایچون طرفمدن درحال تصحیحه امکان بولونان سوزلرمی‌بالذات بکا قارشی طاقیمه‌جق‌برحاله قویارسه‌کزعلمادن فلان ویافلان بویله دیمش دیه ایده‌جککز نقللره ناصل‌اعتماد ایدیلیر ؟ ازجمله بوندن اولکی‌مقاله‌کزده‌جوازی (غریب ! سزهم مغالطه‌لرك، سفسطه‌لرك اختلاف تعبیردن‌نشأت ایتدیکنی سویلیه‌رك حقسز یره‌بزدن شکایت‌ایدیورسکز . هم‌ده « اباحه » یرینه دها برچوق معنالره کلن « جواز » تعبیرنی استعمال ایدیورسکز. بوده اصول فقهك‌جاهلی اولما- دیغکز ایچون تمویهاتدن معدود اولابیلیر.) برحکم شرعی‌عد ایتمین علما فاضل همشهریکز اسماعیل حقی بك برادرمزك « اصول خضری » دن ، « المنتهی » دن ، « مختصرالمنتهی »دن ، « مسلم‌الثبوت » دن، «المستصفی»دن نقل صریح ایله اثبات ایتدیکی اوزره معتزله طائفه‌سی ایکن ذات عالیلری (بونی آچیقجه سویلرسه‌م دعوامی یوروته‌مم قورقوسیله)

---

(۱) اسلام مجموعه‌سی ص: ۲۸۰
(۲) اطیعوا .... آیت کریمه‌سنك

بونلری فقهای حنفیه وشافعیه‌دن بعضلری‌دیه کوستریورسکز. وبونلرك معتزلی اولدیغنی سویلیورسکز [١] . حال بوکه‌مناظره‌ده کیمه نه‌اسناد ایدیلیرسه آچیق وصریح اولارق‌بللی اولملی . هله نقل ایدیلن عباره‌لر قائللرینك خلاف مقصودلرینی ایهام ایده‌جك طرزده تغییر ایدلمه‌ملی . وکیمسه‌یه سویله‌مدیکی سوزی سویلتمه‌مه‌لی .

ذات عالیکز ایلك مقاله کزده کتاب وسنت ایله ثابت وعصراً بعد عصر اجماعی برنقل متواتر ایله بزه قدر واصل‌اولان مباح وحتی یرینه کوره سنت ویا واجب برفعل مشروعك منع ایدیله‌بیله‌جکنه دائراجتهاده قالقیشدیکز . سزه نصوص کتاب وسنت ایله معلوم واجماعی برنقل متواتر ایله منقول اولان برمسئله‌ده اجتهاد اولماز دیدیکمز ایچون بزه کوجندیکز . و :

« مظهر جوابکز اولان مقاله‌مده دائما بیان ایتدیکم مطالعاتی « مورد نصدر ، فقها بوراده رأی واجتهادلرینی ترك ایده‌رك نص جلیلك حکمنه اتباع ایتمشلر . بومسئله‌ده اجتهاده مساغ یوقدر ، کیمسه رأی‌واجتهادده بولونماز» دیه اوغراشوب طوردیغم وبویله رأی واجتهاده تابع اولمامقدن باشقه برنقطهٔ استنادم اوالادیغی حالده ینه تکرار علی‌التکرار بکا بومسئله‌ده اسناد اجتهاد ایتمك هیچده خاطر وخیاله کلیر برشی دکلدی . » (١)

کبی سوزلرله مجتهدلکی کندیکزدن‌ساب ونفی ایدیورسکز.حال‌بوکه بونفی وسلبده‌کی اصابتکز مسلم اولدیغی قدر بوکبی سوزلرکزك تماماً خلافی اولارق (فانکحوا ماطاب لکم . . . .) نص جلیلنك حکمنی منع ایده‌جك براجتهاد غیر مقبول وغیر مسموعه قالقیشدیغکزده مقاله‌کزی اوقویانلرك جمله‌سنجه معلومدر .

چونکه سز اولوالامرك واجبات ایله محرماتك ماعداسنده امر ونهیلری ـ هر نه اولورسه اولسون ـ امرونهی شرعی اولدیغنی ادعا ایتدیکز . وبودعواکزی هردورلو خلاف واختلافدن بری اولارق بوتون فقها وعلمای مسلمینه اسناد ایتدیکز . بومقدمه‌یه بناءً ده « نه واجب ، نه حرام اولمایان تعدد زوجاتك منعی حقنده برقانون یاپیلابیلیر. » دیدیکزکه نص کتاب وفعل رسول ایله ثابت اولان بوسنت سنیه‌نك قانون‌ایله‌منعی‌حالنده بومنع برمنع‌شرعی‌یه یعنی‌حرمته‌مؤدی‌اولور، دیمك ایسته‌دیکز. حتی جواب‌الجوابکزده‌شرعه قارشی‌صید نظامنامه‌سیله استشهاد بیله‌ایتدیکز . بزسبیل‌الرشادك ٢٩٨ نجی‌نسخه‌سنده اولوالامره ویردیککز معنانك بالعکس مختلف فیه اولدیغنی‌ومع‌مافیه لسان قرآنی آکلامقده‌کی کماللری هرحالده سزلرله ، بزلرله قابل‌قیاس اولمایان فقهای صحابه وتابعینك ، علمای مجتهدین وائمهٔ متبوعینك اختلافی صوری‌اولوب جمله‌سنك‌ده آکلایشلری سزك نصدن چیقاردیغکزمعنایه تماماًمخالف بولوندیغنی‌وامرانك مطاعیتی‌احکام شرعیه‌یی‌انفاذ ایتمه‌لری‌حیثیتیله‌اولدیغنی وتعدد زوجات برامر مباح ایسه‌ده بعضاً سنت وحتی واجب درجه‌سنه چیقابیله‌جکنی دور ودراز اثبات وبیان ایتدیکمز ایچون قارئلرکزه قارشی کویا برعذر اولمق اوزره « حاشا بن اجتهاده قالقیشمادم . بکاافترا ایدیورلر . » دیمکه باشلادیکز . هم قاچمق ، هم طاوول چالمق قبیلندن اولان بونوع اجتهاده مساعده‌کزله «اجتهاد مستخفی» نامنی ویره‌جکم . واقعا بواصطلاحك لغتنامهٔ علمده یری اولمادیغی کبی‌مدلولنك‌ده‌خارجده وجودی یوقدر . لکن نه‌بأس وار ؟ سزك نابجا براجتهادکزهٔ ناشنیده براسم ویرمکله قیامت قوپماز. آکلامیورم، نصه قارشی‌اجتهاددن بوقدر متوحش‌اولیورسه‌کز بوطاقتشکن کارعظیمی اوزرکزه آلمه‌یی سزه کیم تکلیف‌ایتدی ؟ باخصوص مجتهدلکدن تبری ایتدیککز حالده :

« شوقدرکه ، اوزون ومتمادی زمانلر جهل وتعصبك سترهٔ مظلمنده قالان وبونکله برابر برچوق مباحثات ومناظراته سببیت ویروبده برنتیجه‌یه اقتران ایده‌مین(١) بومسئله‌ده آرتق شریعت‌اسلامیه‌نك‌چهرهٔ‌حقیقتنی کوسترمسی‌زمانی‌چوقدن حلول ایتمشدی . ایشته تعدد زوجات مقاله‌سی ، شمدی‌یه قدر کرك عن جهل وکرك لغفلة ذهول اولنان برحقیقت شرعیه‌یی اساسات فقهیه وعلمیه‌دائره‌سنده میدانه چیقارمق مقصدیله یازلمشدی . » (٢)

کبی طفره‌فرشانه وعظمتپرورانه‌سوزلرله بوسنت سنیه‌یه متمسك‌اولان خواص وعوام مسلمینه« جهل، تعصب، غفلت » اسناد ایتمك صلاحیتنی نره‌دن آلدیکز ؟ وعادتا برمجدد دین طورینی نه‌دن طاقیندیکز ؟

هله علم اصول فقهك موجدی اولوب مدارك بیانی استخراجه مداراولان قواعدی خارق‌العاده برذکا ودرایتله وضع ایدن بوتون ائمهٔ دینی برشی آکلاماز حالده کوستروب :

« ایشته بودرجه عقل ومنطقدن خارج برخطای عظیم‌ایله (یعنی جوازی فقهده موضوع بحث ایتمکله) شریعت اسلامیه‌یی آلوده ایتمکی موافق کورمدیکمدن بیان حقیقت ایتمکی وجیبهٔ دینیه عدایلدم. » (*)

کبی سمادن اهل ارضه خطاب طوریله شریعت اسلامیه‌یی بیلمم نه‌کبی شیلردن تطهیر ایتمکی نه‌دن درعهده ایتدیکز؟

بوکبی دعوالرله مجتهدلرك مقامنی استخفاف ایده‌جك برمقام عالیدن دم اوروب طورورکن : « امان بکا مجتهد دیمیکز » دیه بوسوزدن اودکزك قوپدیغنی کوسترمك حقیقةً عجیبدر. لکن حق‌الانصاف دیه‌لمکه بوخوف وتبریکز بوسبوتون نابجا دکلدر . زیرا اجتهاد قپوسی‌واقعا آچیقدر . فقط تحریم حلاله منجر اولان‌بوکبی مسائله الی یوم‌القیام مسدوددر . اوباب رحمتدن کیره‌بیله‌جك مسائلك حامللری‌ده هرحالده اوقپودن صیغاجق ویا صیغامیه‌جق مسائلی فرق ایده‌جك رجالدن اولمالیدر .

« سنك بوزوق وچوروك قیاسك » تعبیرینی قوللاندیغم ایچون بنی مؤاخذه ایدیورسکز. واقعا قیاسکزك بوزوق اولدیغنی ، استدلالکزك چوروك اولدیغنی ایلك جوابمده ایضاح ایتمشدم . بوایضاحاتی‌ویردکدن صوکره قیاساتکزی البته آلقیشلایامازدم. عین صواب وحکمتدر،دیه‌مزدم. باخصوص‌اولجه سویله‌دیکم کبی ـ فقه وشریعته قارشی حرمتده

اسلام مجموعه‌سی‌ص: ٢٩٥ و٣٠٢

(١) اسلام مجموعه‌سی ص : ٢٨٣

(١) چوقدن بری‌اقتران‌ایتمشدر. فقط نه‌چاره‌که‌تحکم‌ومکابره‌یه‌علاج‌منطق‌یوقدر.

(٢) اسلام مجموعه‌سی ص : ٣٢٥

[*] اسلام مجموعه‌سی ص : ٢٩٦

تقصیرکز مشهودم اولدقجه سزه حقیقتی بی‌پروا سویله‌مکدن چکینه‌جکمی امید ایتمه‌کز عبثدر .

کذلك :

« برده معارضمز بزه بعض سؤاللرده توجیه ایدیور ! و « جواب ور » دیور . بیلمه‌لری اقتضا ایدرکه هنوز اعتراض شکل وماهیتنی اکتساب ایتمه‌مش سؤاللره جواب ویرمك اصول مناظره دائره‌سندن خارجدر . کندی وظیفه‌لری منع ، نقض ویامعارضه‌دن عبارتدر . »

بو یوروليورکه حافظه‌کزك بوقدرضعفنه تعجب ایده‌رم . بز مقدماتکزه اعتراض ایتدك . دلیلکزی نقض ایتدك . اینانمازسه‌کز سبیل‌الرشادك ۲۹۸ نسخه‌سندن ۲۱۹ نجی و ۲۲۰ نجی صحیفه‌لری تکرار اوقویکز. بز سزك دفعکزه منتظر ایکن بزم دلیللرمزی موضوع بحث واولجه سویله‌دکلرکزه دفعه دلالت ایدر هیچ برشی علاوه ایتمکسزین ینه اسکی بیلدیککزی تکرار ایتدیکز. او درجه‌ده‌که سزه قوجه برزنجیر قصه‌سی اوقومغه مجبوراولدق . نهایت کچن هفته ـ شیمدی‌یه قدر هیچ برمناظره‌ده راست کلنمه‌مش ـ برحال اغرب عرض ایتدیکز . بزه صالح دلیللر اقامه ایده‌رك اونلردن کندیکزه اویغون مدلولات استنتاجنه، آصلادن دیکن استحصالنه چالیشدیکز. اوصورتده‌که آرتق ذات مسئله اعتباریله آرامزده اختلاف قالمامش ویالکز: «بن یاکلش قیو چالمشم، سزك حقکز وارمش» دیمك زحمتنی اختیار ایتمه‌کز قالمشدر. مع‌مافیه ذات عالیلرینه بو کلفتی تحمیل ایتمك انصافسزلغنده بولونمیه‌جغمدن امین اولابیلیرسکز. بنم نظرمده مسئله‌نك طوغرولماسی لازم . یوقسه بهمه حال سزك «طوغرودر» دیمه‌کز دکل. سبیل‌الرشادك ۲۲۰ نجی و ۲۲۱ نجی صحیفه‌لرنده‌کی سؤاللره کلنجه ، بونلره باشلامادن اول برکره :

«هایدی موقتاً دعواکزی تسلیم ایده‌یم‌ده امورمباحه وجائزه‌نك کافه‌سنده امر ایه اطاعت امردینی کبی واجب اولور دیه قبول ایده‌یم. نه‌کیم سزبوحکمکزی نکاح وطلاقده تشمیل ایده‌رك اونلرده‌ده بکنه‌دیککز احکام شرعیه‌یی نسخ ایده‌جك قانون ترتیبنی توصیه ایدیورسکز. بوکاده موقتاً پکی دیه‌یم . باقالم حال نره‌یه واراجق ؟....»

وبر آز صوکره‌ده استدلالاتکزك خلاصه‌سی اولارق چیقاردیغکز:

«خلاصه شریعت اسلامیه‌ده شوراسی محققدر وهردرلو شك وترددن واختلافدن مصوندرکه علی‌العموم جائز اولان شیلرده اولوالامرك امر ونهی ایتمکه صلاحیت واسعه‌سی واردر . هیچ بر شکل استثناسی یوقدر . هیچ بر صورتله قابل تقیید وتحدید دکلدر . نص قطعی شرعی‌یه مستنددر .» [۱]

نتیجه‌سنی چوروتدکدن صوکره :

« اینانمازسه‌کز ، بوندن اولکی استدلالاته قانع اولمازسه‌کز اجتهاد خامکزك مستلزم اولدیغی دیکر برطاقیم فسادلری دها کوستره‌یم . سزه شو سؤاللرمه جواب ویرمه‌کزی رجا ایده‌رم .»

مقدمه‌لریله سؤال ایراد ایتمشدم . دلیلك فسادینی مثبت اولان بو طرزده‌کی سؤاللر ، دلیل منع دکلده نه‌در ؟ ذات عالیلری طویل الذیل دورت مقاله قارالیه‌جغنه دلیل حکمنده اولان بوسؤاللرك وعلی‌الخصوص صوك بش سؤالك غیروارد ومنقوض اولدیغنی ایکی سطرله

[۱] اسلام مجموعه‌سی ص: ۲۳۷

ایضاح ایده‌بیدیکز کندی حسابکزه البته دها نافع برایش کورمش اولوردیکز.

« اولوالامره تحریم حلاله صلاحیت » ویرمکله سزی مؤاخذه ایتدیکمدن طولایی بکا عتاب ایدیورسکز . بوعتابده حقسز اولدیغکز طرز مدافعه‌کزله‌ده ثابتدر .

« اولوالامرك جائز اولان شیلرده امرونهی ایتمکه صلاحیتی انکار ایدیلیرسه ـ عرض وبیان ایتدیکم وجه ایله ـ اساساً واجب اولان شیء منع وزجرویاممنوع برفعلی امر ایتمکه صلاحیتی اولدیغندن هیچ برشیئه امرونهی ایتمکه صلاحیتی [۱] اولماز وآیت جلیلهٔ مذکوره‌نك حکم ومعناسی قالمازدی. [۲]»

فقره‌کزه قارشی :

«برحکومته تحریم حلاله صلاحیت ویرمیه‌جك اولدقدن صوکره وجوب اطاعتك حکم ومعناسی قالماز ظن ایدیورسکز.»

جواب منعیله مقابله ایدیشم جانکزی خیلی صیقمش اولاجق‌که :

« اول امرده شوراسنی عرض ایده‌یم‌که ؛ [تحریم حلاله صلاحیت] تعبیرینی استعمال ایتمدم. جائز اولان شیلرده امر ونهی ایتمکه صلاحیتی، دیمشدم. »

کبی مدافعات ایله کلمه اویونلرنده اوینامه‌یی مدار نجات وسلامت فرض ایدیورسکز. « جائز اولان شیلر » نه‌در؟ سنت نبویه ایله مقرر برامر مباح وحلال اولان تعدد زوجات‌ده بوکا داخل دکلمی؟ جائز اولان شیئی ـ اصطلاحده آلدانمیه‌لم‌ده اصطلاح شریعتجه حلال ومباح اولان شیئی دیه‌لم ـ اولوالامر نهی ایدنجه سزك قولکزه کوره حرمته منجر اولمش اولمازمی؟ سؤالدن اورکدیککزی بیلمسه‌م سلسله‌سنی دها ایچه اوزاتمق ممکن اولان ایشته برچوق سؤاللرکه «تحریم حلاله صلاحیت» تعبیرینی استعمالده حقلی اولدیغمی کوستریر . حتی ذات عالیلری‌ده بونك فرقنه واریورسکزده:

«هرایکی تعبیرمساوی ومرادف اولسه بیله، جوازك نه‌دیمك اولدیغنی ادراك ایده‌مین بالطبع حل وحرمتك‌ده ماهیتنه نفوذ ایده‌مز. شو اعتبارایله اساس‌طورركن جوازدن بشقه برده حل وحرمتك بیانه کیرشمك احتیاجی حاصل اولسون. »

مغالطه‌سنی یاپیور، و :

« مغالطه وسفسطه‌لرك اك مهمنك بویله اختلاف تعبیردن نشأت ایتدیکی کورولیور. »

بیانیله مغالطه وسفسطه حقنده بزه پك عالمانه بردرس ویردکدن صوکره :

« آرتق بزه تعلق اولمیان تحریم حلال تعبیرینی [۳] برطرفه براقه‌رق ...»

سپر بلاحمله‌یی صاووشدیرمغه چالیشیورسکز. بزایسه حقیقتك ولو بویله مؤول برشکلده ظاهر اولماسنه قانع اولابیلیرز. سز دیمك که ـ عینیله بزم دعوامزه موافق اولارق ـ هیچ بر کیمسه‌نك تحریم حلال صلاحیتی اولمدیغنی تصدیق ایدیورسکز. حلال اولان؛ یرینه کوره سنت وحتی واجب اولان تعدد زوجاتی الی یوم القیام نهی وتحریم ایتمك صلاحیتنی حائز کیمسه سزك اجتهادکزه کوره‌ده

[۱] آلتی چیزیلن کلمه‌لر اصلنده: «آرتق شرعاً اولی‌الامرك هیچ برشیده امرونهی ایتمکه صلاحیتی اولماز » شکلنده ایدی. « شرعاً » قیدینك آثنای نقلده نه‌دن اسقاط ایدلدیکنی آکلایامدم. کندی عباره‌سنی نقلده بوقدر مسامحه‌کار اولان ذواتك نقول سائره‌سنه نه‌درجه‌یه قدر اعتماد جائز اوله‌بیله‌جکنی کستیره‌میورم .

[۲] اسلام مجموعه‌سی ص : ۲۳۶

[۳] بوتعبیرك جهت تعلق کیمه‌در بیلنه‌یدی خیلی استفاده ایدردك .

يوق ديمكدر. بويله بر صلاحيت منتفی اولنجه تصور بويورولان قانونك جواز تكليفی‌ده منتفی اولمش ديمكدر كه بزه بوقدری كافيدر.

بو ر. ديكر جهتدن‌ده بز: اولوالامر، فقهای مجتهدينه‌ده، امرايه‌ده اطلاق اولونور» ديمشدك . « امرا » معناسنه آلنديغی تقديرده‌ده :

«اولوالامره اطاعت ايديكز، ديمك اولوالامر اقامه ونصبندن مقصود اولان خصوصلرده اولوالامر ايچون ولايت امر نقطه‌سندن مطلوب اولق لازم كلن شيلرك كافه‌سنده اطاعت ايديكز، ديمكدر. عقل، عرف، لغت بوامرك معناسی بويله اولديغنه شهادت ايدر.» [١]

ديمشدك . ذات عاليكز ايسه بوسوزمزی نقل ايتدكدن صوكره :

« بو، هيچده فرقنده اولماديغی حالده رعيه اوزرنده تصرف امام، مصلحته منوطدر، قاعدهٔ اساسيه‌سنه اشارتدن بشقه برشی دكلدر. وصرف اواساسه عائددر. بواساس ايسه برحكم عقلی وضروريدر. »

بويوارق ايشك فرقنه عاقبت – امابك كج – وارمغه باشلايورسكز. اولجه، بوتصرفك «هيچ برشكل استثناسی يوقدر.» ديديككز حالده شيمدی بوقدرجق انصاف ايتمه‌كز هرحالده بويوك برشيدر. اوت، بزم مقصدمز «رعيه اوزرنده تصرف امام مصلحته منوطدر» قاعدهٔ فقهيه‌سنی آيت كريمه‌نك دلالت عقليه، عرفيه ولغويه‌سندن استنباط ايدی. سزده ايشته بونك بر « حكم عقلی » ، حتی « ضروری » اولديغنی سويليورسكز.

معمافيه ينه آرامزده برايكی نقطه‌ده نزاع قاليور. سز آيت كريمه ايچون عقلدن بشقه برمقيد ومخصص طانيمه‌ديكز. حالاده طانيميورسكز. بزايسه دفعلرجه كزده حالاموضوع بحث بيله ايتمه‌ديككز – كتابدن، سنتدن، عرف لغتدن مستنبط – مقيدلر، مخصصلر بولمشدق. سزهرنه‌دنسه خلاف سابقكزله قطع علاقه ايتمكی سوميورسكزده تقييد و تخصيص شرعی‌يی هيچ، صايميورسكز. وبعضاً سنت ، بعضاً واجب اولان تعدد زوجاتی تصرف امامك حيطه‌سی داخلنه ادخال ايتدكدن و :

– « بزم مقصديمز جائز اولان شيلر حقنده منفعت ومصلحت عامه بولنديغی حالده قانون وضع ايتمك شرعاً اولوالامرك صلاحيتی داخلنده‌در ، ديمكدن عبارتدر. »

جملهٔ تمهيديه‌سنی متعاقب :

« شوراسی‌ده شايان عرضدركه « تصرف امام، مصلحته منوطدر » قاعدهٔ اساسيه وعقليه‌سی اولوالامرك امرونهيده‌كی اولان صلاحيت واسعه‌سنی بردرجه‌يه قدر تقييد وتخصيص ايديورسه‌ده . . . »

عباره‌سيله «ولی الامرك جائزاتده‌كی (يعنی مباحاتده‌كی) هرامرونهيی شارعك امر ونهيی مثابه‌سنده» عدايتمك اوزره كرك اولجه وكرك صوك مقاله‌كزك بعض يرلرنده سرد ايتديككز دعوای مفرطدن انحراف ايله‌دكدن صوكره ينه :

«شبهه يوقدركه بوتخصيص‌ده مقالهٔ اساسيه‌ده عرض ايتديكم تخصيص قبيلندندركه عقل ايله تخصيصدر، رأی واجتهاد ايله دكلدر . »

بويوريورسكزكه بوسوزذات عاليلرنده اسكی دامكابره‌نك ينه‌نكس ايتديكنه اشارتدر. بوراده رأی واجتهادی – تخمينمه كوره – « نقل ، سمع، شرع» كبی برمعناده قوللانمش اولاجقسكز. طريق نقل وشرع

[١] سبيل الرشاد نومرو ٢٩٨، ص : ٢١٩

ايله بر شيئك ثبوتنی انكارده سز حقيقةً بك عجيب و شايان حيرت بر تعصب كوستريورسكز . سز غالبا حل و حرمت ايچون يالكز دلالت عقل ايله اكتفا ايتمك ايستيورسكز . عقلك استحسان وتصويب ايده‌جكی شيلرك دليللرينی كتاب وسنتده بولمق بيلمم‌كه سزی نه‌دن بوقدر خوپلانديريور؟ نه‌دن دليل شرعی‌يی اونوتدورمق ايچون بو قدر تكلفلره لزوم كوريورسكز ؟ شرع ايله عقلی يكديكری مؤيد كورمكده نه‌محذور وار ؟ شرعه مستحق اولديغی پايه‌يی ويرمكله عقله نه‌زيان كلير ؟ يوقسه مقصدكز عقل وهوايه اويارق واحكام شرعيه‌يی يالكز واجبات ايله محرماتك بعضلرينه قصر ايده‌رك احكام سائره‌ده حق تشريعی اصل شارعدن آلوب كنديكزه دور ايتمكميدر ؟ بوكبی بياناتكزله هرحالده شرعی اولان مصلحتی «مصلحت كيفيه وهوائيه» ايله تفسير ايتمك ايسته‌ديككز آكلاشيليوركه بونی‌ده هيچ برفرقهٔ اسلاميه قبول ايتمز .

اوت، بزده سزكله برابر تكرار ايده‌رزكه تصرف امام مصلحته منوطدر. شونی‌ده علاوه ايده‌رزكه تعدد زوجاتی منع ايتمكده هيچ برمصلحت وفائدهٔ شرعيه وحتی عقليه يوقدر. نكاح ايله تعدد زوجات سنت انبيا ومرسليندر. ذكور واناثك عفافی، موحدينك چوغالمسی كبی فوائد عظيمه‌سی واردر. منعی ايسه عدد مسلمينك تناقصی، محرمات ارتكابی كبی مفاسدی دعوت ايدر. تصور ايتديككز قانونی وضع ايتمك حرامی تسهيله ذريعه اولاجغی ايچون حرامدر بيله. سزبيله بويله برقانونك وضعی ايچون بوفعل مسنونك فرنكلره ناخوش كورونمه‌سندن و « حالا حكمفرما اولان قرون وسطی وحشتی » ديبه تلقی ايدلمه‌سندن باشقه برسبب بولا بيلديكزمی ؟

دوشونكزكه قرون وسطانك يكانه دينی دين اسلامدر . فرنكلرك بكنمه‌ديكی تعدد زوجات دكل (زيرا بالفعل وفقط زنای محرم شكلنده، هم‌ده غير محدود برصورتده تطبيقندن برآن فارغ دكلدرلر) ، دين اسلام ايله مسلمانلردر . بوكون اونلرك خاطری ايچون تعدد زوجاتی رفع ايتسه‌كز، يارين نكاح ايله طلاقی بكنمه‌مكه قالقيشيرلر (١). بوكاده موافقت ايدوب‌ده انسال آتيهٔ مسلمينی قطع ايدرسه‌كز اوروجی، حجی حماقت؛ نمازی بی‌لزوم بر تعصب شكلنده كوستره‌جكلر . بونده‌ده موافقت حاصل اولورسه ينه ياقامزی براقمازلر . خرستيان اولمادقجه المزدن قورتولوش يوق. » ديه‌جكلردر. (ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم)

حاصلی فرنكه ياراتمق مصلحت شرعيه اولاماز . عقلمزی باشمزه ده‌وشيروب مصالح ومنافعمزی شارع اعظمك چيزديكی دائره داخلنده آرايالم. دشمنمزك رأی نا صوابيله كندمزی خسران دنيوی واخرويه كرفتار ايتمك كار عقل دكلدر.

⁂

بحثمز بوراده ختام بولمق لازم كليوردی . كوريورم‌كه مقاله‌كزك صوك صحيفه‌لرنده تصرف امام حقنده‌كی حكم عقلی وضروری‌يی ينه

(١) نه‌كم اسلام مجموعه‌سنك ٢٣٨ نجی صحيفه‌سنده بوكاده خفيفجه براشارت بويورمشديكز..

اونودوب سوزی اسکی وادی‌یه اعاده ایدیورسکز . و :

« شبهه یوقدرکه امر ونهی ، افعاله تعلق ایدر . امر ایله فعل، نهی ایله ترک فعل طلب اولنور . »

مقدمه‌سیله الفبادن درس ویرمکه باشلایورسکز . درس عالیلرینه مخاطب اوله‌بی منتله قبول ایده‌رم . فقط آرتق اورکیکزده مخاطب صفتیله‌اولسون‌سزه برقاچ سؤال صورمغه‌مساعده‌بویریکز. خلاصه‌کزده اسکی درسلری تکرار ایدرکن :

« آیت جلیله‌دن مقصد ، جائز اولان افعالده امر اولی‌الامره (شرع مجمل دیمك اولان عرفه موافق اولمق شرطیله) اطاعت ایدیکز دیمك اولور . »

کذلك :

« آیت جلیله‌دن مقصد ، جائز اولان افعالده اولی‌الامرك منعنه اطاعت ایدیکز دیمك اولور . »

بویورولیور. عجبا«عرف» مرادفی اولارق استعمال بویوردیغکز «شرع مجمل» مصلحت‌شرعیه‌معناسنه‌میدر؟اکراومعنایه‌ایسه ذاتاً بیلدیکم برشی اولدیغی ایچون طرف‌عالیلرندن اجازته‌کسب‌استحقاق‌ایتمش‌اولورم. یوق باشقه برشی دیمك ایسه، تخمینم اوزره کیف وهوی‌مصلحتی‌دکلسه لطفاً ایضاح بویورلسون.

برده امراولوالامرده«عرفه ، شرع مجمله»موافقت شرطی ایراد بویورلمش ایکن نهی اولوالامره اطاعتده بوشرطك عدم ذکرنی‌ده آریجه استشکال ایدیورم . یوقسه تحریم حلالی‌صراحةً تجویزه دال اولاجغی ایچون بوکا جرأتمی ایدلمه‌دی؟

کذلك ایلك جوابمده معارضه قصدیله امراولوالامرك تعلق ایده‌میه‌جکی برچوق مباحاتی تعداد ایتمشدم. (سبیل الرشاد ۲۲۸ ص : ۲۲۰، ۲۲۱). شیمدی‌ایسه‌سائل متعلم‌صفتیله: «بونلری منعی‌قابل اولان جائزات میانه‌می ادخال ایدیورسکز ؟ یوقسه‌بونلرده مصلحت قیدیله مقیدمیدر؟ وبو مقید مصلحت شرعیه‌میدر؟ » دیه صوریورم . اکر دیدیکم کبی تقیید ایدرسه‌کز ینه اجازته کسب استحقاق ایده‌رم. تقیید ایتمزسه‌کز بوکونکی درسکزده تناقض‌حاصل اولاجغندن بالطبع ینه ذهنم شاشیرر .

کذلك ـ معارضه موقعنده ایکن ـ تعدد زوجاتك منعی حالنده ظهوره کله‌بیله‌جك‌بعض‌مفاسدی تعداد ایتمشدم. شیمدی بونلری ینه برمتعلم مستشکل‌صفتیله‌تکرارایدیورم :

« ۱ — کتاب‌حکیمده (وما آتاکم الرسول فخذوه ومانهاکم عنه فانتهوا) دیه برنص‌قاطع واردر. اوراده‌کی (کم) ضمیر خطابیله‌اولوالامرده‌مخاطبمیدر؟ دکلیدر؟ دکلدر، دیه‌مزسکز. طرف حقدن مبلغ اولان و: « رخصتلر ضیافت الهیه‌در. قبول ایدیکز (۱) » بویوران رسول کریمك جائز ومباح کوردیکی شیئه ـ اوکا اطاعتله مکلف اولان ـ اولوالامر : « دکلدر » دیه بیلیرمی؟ »

طبیعی بوسؤالمز تعدد زوجات محض‌رخصت‌اولدیغنه‌کوره‌در. بعضلر حقنده سنت وواجب اولدیغنه کوره ایسه ایش دها آغیرلاشیر. وبو تقدیرجه‌ده سنتی، واجبی نهی‌ایتمك نه‌دیمك اولدیغنك لطفاً ایضاحی مطلوبدر.

« ۲ — «دیکر برآیت کریمه‌ده جناب‌حق :(یا ایها‌الذین آمنوا لاتحرموا طیبات مااحل الله لکم) بویوریور. (یا ایهاالذین آمنوا) خطابیله اولوالامر مخاطبمیدر؟ دکلیـدر؟ دکلدر، دیه‌مزسکز. اوحالده (فانکحوا ماطاب‌لکم) آیت کریمه‌سیله تجویز بویوریلان تعدد زوجات حق‌تعالی‌نك قیامته‌قدر امته اباحه ایتدیکی طیباتدن ایکن اولوالامر آنی برقانون ایله‌منع ـ لسان شریعتله قونوشالم ـ تحریم وبوحکم الهی‌یی‌نسخ ایده‌بیلیرمی؟»

واقعا اسلام مجموعه‌سنك ۹نجی نسخه‌سنده « نسخ » ۱۱۰ نجی نسخه‌سنده‌ده ـ بومقاله‌ده موضوع بحث اولدیغی اوزره ـ « تحریم حلال » تعبیرنی‌استعمال‌ایتدیکمدن طولایی‌بنده‌کزی مستحق‌کوشمال‌عد ایتدیکز. لکن‌الدن‌نه‌کلیر؟ کوردیکزکه سوزی نه‌طرفه‌چویرسه‌کز معنی ینه اورایه واریور. بناءً علیه سؤالم ینه ـ حل‌مشکل ایدیلنجه‌یه‌قدر ـ دیب‌دیری یرنده‌در.

« ۳ — شرع‌شریفك‌امر‌ایتدیکی قسم‌ونفقه‌ده عدالت‌شرطنه تمامیله‌رعایتکار، وجودی زنده، ثروت وسامان صاحبی برمسلمان اللهك بورخصتندن استفاده ایده‌رك ایکی، اوچ، دورت قادین تزوج‌ایتسه بوتصور ایتدیککز قانون مخیلك وجودی‌تقدیرنده ـ معاذالله تعالی ـ زانیمی اولور؟وشرعاً مستحق‌حدمی‌اولور؟ »

حتی‌عدالت، زنده‌لك، ثروت شرطلرینی‌ده شیمدی حذف ایده‌رك علی‌الاطلاق بردن‌زیاده‌تزوج‌ایدن کیمسه زانیمی‌اولور؟ دیه صوریورم . بزم اوکرندیکمزه کوره بویله برکیمسه‌یه اقامهٔ حدی تجویز ایدر هیچ برفقیه اسلامی کلمه‌مشدر. عجبا ـ بوقانونك وجودی تقدیرنده ـ سزك فقهکزده بونك حکمی ناصلدر؟

« ٤ — بویله‌برمسلمانك‌ایکنجی، اوچنجی، دردنجی‌قادیندن طوغان چوجوقلری ـ معاذ الله تعالی ـ اولادزنامی اولور ؟ »

بوسؤالك‌ده جوابی بز مسلمانلرجه پك مهمدر.

« ٥ — سزك تخیل ایتدیککز‌قانون بواولادك نسبنی‌طانیمیه‌جقمی؟ بابالرینك میراثندن محروم‌ایده‌جکمی ؟ »

بونقطه‌ده محتاج ایضاحدر.

بوسؤاللری مؤدی‌الیه اعتباریله مقدماتکزك فسادینی تصویر ایچون ایراد‌ایتمشدم. مقصدم سنز باطل دکل ایدی. بنم مدافعه ایتدیکم دعوی باطل‌اوله‌یدی ضرب شمشیر استادانه‌لریله البته چوقدن‌بری محوو‌پریشان اولمش اولاجقدی. چونکه ـ بویوردیغکز کبی ـ « للباطل صولة ثم یضمحل » قضیه‌سی پك‌طوغرودر. بردفع عالمانه ایله سؤاللرك سمتنه بیله اوغرا‌نمامسی جاهل، متعصب دیدیککز معارضك‌حقه ظهیر اولدیغنی کوسترمزمی؟ الحق یعلو ولایعلی‌علیه.

احمد نعیم

---

(۱) بوبابده‌کی احادیث شریفه پك چوقدر . ازجمله : « علیکم برخصة الله التی‌رخص لکم فاقبلوها = الهك سزه احسان ایتدیکی رخصته‌ملازمت ایدوب قبول ایدیکز ـ طبرانی » ، « من‌لم‌یقبل رخصة‌الله عزوجل کان‌علیه من‌الاثم مثل جبال عرفه = هرکیم‌الله عزوجل حضرتلرینك رخصتنی قبول‌ایتمزسه اوزرینه عرفه طاغلری‌قدر کناه بینیلیر = امام احمد » ، « ان‌الله‌تبارك‌وتعالی یحب‌ان‌تؤتی رخصه کما یحب‌ان تترك‌معصیته = الله‌تبارك‌وتعالی‌حضرتلری کندیسنه‌قارشی‌معصیتك ترك اولوندیغنی ناصل سورسه رخصتلرندن‌ده استفاده ایدلدیکنی‌ده اویله‌جه‌سور = امام‌احمد، بزار، طبرانی، ابن‌خزیمه، ابن‌حبان » حدیثلری بوقبیلدندر.

(۱) سزك اصطلاحکزه کوره « تجویز » دیبورم. یوقسه«اباحه»، « علی وجه‌السنیه امر »اولونان دیمك دها طوغرو اولاجقدی .

فقه وفتاوى

جوازك احكام شريعتدن اولوب اولمديغى

— ٢ —

محرر مشاراليه [٠] ديوركه : « ساحهٔ محدوده‌يه منحصر اولان شريعت كافهٔ افعال وحركاته تشميل ايتديكندن بالطبع شريعت بوتون احكامنى تفصيلاتيله احاطه ايده‌ميورده برچوق شيلرك جوازى حقنده صراحت بولنماور . »

محرر محترم شريعتى بعض معتزله‌نك قبولى كبى كنديده طلب وتكليف بولونان حكمه تخصيص ، وجوب وحرمت ايله تقييد ايتدكدن صوكرا جوازه حكم شرعى ديه‌ن كافهٔ علما حقنده بويله‌جه مطالعه بيان ايدييور .

بوراده اوچ نقطه‌يى ايضاح ايده‌جكز :

١ — شريعت كافهٔ افعال وحركاته شامل دكلى‌در ؟

٢ — شريعت بوتون احكامنى تفصيلاتيله احاطه ايده‌ميورمى ؟

٣ — برشى حقنده صراحت بولونماق جوازه‌مى منحصردر ؟

اولا : — كچن هفته‌كى شرحمده بيان ايتديكم وجهله شريعت جليله‌مز علم الحلال والحرام اولمغله كافهٔ افعال وحركاته شامل اولور . چونكه هرفعل وحركت ياحلال‌در ، ياحرام‌در . بوصورت تقسيم نفى واثبات آره‌سنده مردود برتقسيم عقلى اولديغندن بالطبع اوچنجى برقسم تصور اولونه‌ماز [١]

محرر محترمك بيان ايتديكى صورت تقسيمده وجوب ، حرمتك ضدى‌در: وجوب ايله حرمت آره‌سنده تضاد نسبتى واردر. علم منطقده بيان اولونديغى وجهله ايكى ضدك اجتماعى جائز دكل ايسه‌ده ، ارتفاعى جائزدر . ضدين آره‌سنده برحد ثالث واردر .

فى الواقع برفعل هم واجب، هم حرام اولماز ، عينى فعلده وجوب ايله حرمتك اجتماعى جائز اولماز ايسه‌ده ؛ برفعل هم واجب، هم حرام اولمايه‌بيلير ، مثلا مباح (جائز) اولور . عاجزلرينك بيان ايتديكى صورت تقسيمده حل ، حرمتك ضدى دكل نقيضى‌در : حل ايله حرمت آره‌سنده تناقض نسبتى واردر .

علم منطقده بيان اولونديغى وجهله ايكى نقيضك نه اجتماعى، نه ارتفاعى جائز دكلدر ؛ نقيضين آره‌سنده برحد ثالث يوقدر . [٢] فى الواقع برفعل هم حلال ، هم حرام اولمديغى كبى ؛ حلال ويا حرام اولمامسى‌ده ممكن دكلدر .

آرتيق علم الحلال والحرام اولان شريعت جليله‌مز هرفعله شامل

[٠] منصورى زاده سعيد بك افندى

(١) محرر محترمك قبول ايتديكى صورت تقسيم ايله بيان اولونمشدر .

[٢] اكثر ناس نقيض ايله ضدى فرق ايتميورلر . فرانسزجه‌ده نقيضك مقابلى contradictoire ، ضدك مقابلى‌ده Contraire در . ارتفاع نقيضين جائز دكل ايسه‌ده ، ارتفاع ضدين جائزدر . نه اجتماع نقيضين ، نه اجتماع ضدين جائز دكلدر . مثلا : بياض ، سياهك ضدى‌در ، نقيضى دكلدر . چونكه برجسم هم بياض ، هم سياه اولمايه‌بيلير . فقط حركت ، سكونك نقيضى‌در . زيرا برجسمك هم متحرك ، هم ساكن اولمامسى ممكن دكلدر .

اولور. تقسيمده حرمتك نقيضى اولان حلى اعتبار ايتميوب ضدى اولانى وجوبى اعتبار ايتمك ، شريعتى بوايكيسنه حصر ايدرك حد ثالث اولان اباحه (جواز) يى خارج عد ايتمك امر اعتبارى‌در ، امر اصطلاحى‌در. چونكه حرمتك ضدى اولان وجوبى نظر اعتباره آلمايوب نقيضى اولان حلى اعتبار ايتمك هم ممكن ، هم واقع‌در .

ثانياً :— شبهه يوقكه شريعت جليله‌مز حادثاتك بوتون احكامنى تفصيلاتيله احاطه ايده‌مز . سبيل الرشادك ٢٩٠ نجى نسخه‌سنده بر تفصيل بيان اولونديغى وجهله بعض ائمه‌يه كوره نصوص جليله كلمهٔ جامعه يعنى قضاياى كليه وقواعد عموميه اتيان ايتمك صورتيله حادثاتك احكامنى احاطه ايديور . [١]

ثالثاً :— برچوق شيلرك جوازى حقنده صراحت بولونمديغى كبى وجوب وحرمتى حقنده‌ده صراحت بولونمايور . نته‌كيم دمیرى دمير ايله بيعده ائمهٔ حنفيه‌يه ، يومورطه‌يى يومورطه ايله بيعده ائمهٔ شافعيه‌يه ، دارى‌يى دارى ايله بيعده ائمهٔ مالكيه‌يه ، هرانتفاع اولونان شيده ابن ماجشونه ، لباسى لباس ايله بيعده ابن سيرينه ، زكات واجب اولان شيده ربيعه‌يه كوره رباالفضل جاريدر . بونلرده رباالفضلك حرمتى صراحةً بيان اولونمامشدر . [٢]

كذا زنادن پاك اولان قادينلرى فاحشهٔ زنا ايله شتم ايدوب درت شاهد كتيره‌مه‌ينلر حقنده حكم شرعى (يعنى جلده اورمقله امر ، شهادتى قبولدن نهى ، فسق ايله حكم) صراحةً بيان اولونمش [٣] اولديغى حالده زنادن پاك اولان اركك‌لرى فاحشهٔ زنا ايله شتم ايدوب درت شاهد كتيره‌مه‌ينلر حقنده‌كى حكم شرعى صراحةً بيان اولونمامشدر . بوحكم‌ده بطريق القياس استخراج اولونمشدر . بوراده هم امر شرعى ، هم نهى شرعى صراحةً بيان اولونمامشدر. بناءً عليه شريعت ، يعنى علم الحلال والحرام هرفعل وحركته شاملدر ؛ بوتون حادثاتك على التفصيل والتعيين احكامنى محيط دكلدر . جواز تصريح اولونمديغى كبى ، امر ونهى (وجوب وحرمت) ده تصريح اولونمايه‌بيلير .

مشاراليه ديوركه :

« بويله صراحت بولونمديغى ايچون شريعت نظرنده جوازى تحقق وتبين ايتمه‌مش ديه فعل واجراسنده ممانعت اولونيور ، منفعتلر فوت اولوب كيديور ، مضرتلر تولد ايدوب دوريور . »

برشى حقنده صراحت بولونمديغى زمان شريعت نظرنده جوازى تحقق وتبين ايتمه‌مشدر ، ديه فعل واجراسنه ممانعت ايدن اهل فقه بيلميورم . محرر محترم بونكله « ان الذى لايعرف الفقه فقد الف فيه » منطوقنجه فقه بيليرم دعواسنده بولونان جهله‌يى‌مى قصد ايديور ؟

[١] بعض اهل علم : « اصول احكامه دائر بشيوز ، تفاصيل احكامه دائر درت بيك قدر احاديث تخريج اولونمشدر .» ديورلر . آيات احكام‌ده بعضلرنجه بشيوز قدردر .

[٢] قريباً بوبابده انشاءالله آيروجه برمقاله يازيله‌جقدر .

(٣) قال الله تعالى : فاجلدوهم ثمانين جلدةً ولاتقبلوا لهم شهادة ابداً واولئك هم الفاسقون . — الآية .

امیم که «واعرض عن الجاهلین» منطوق منیفنجه جهله‌یی قصد ایتمه‌یه‌جکلردر. سیاق وسباق عباره‌دن ، جوازه حکم شرعی دیه‌ن عامهٔ علمایی یعنی بعضی معتزله‌دن ماعدا اولان کافهٔ ائمه‌یی قصد ایتدکاری اکلاشیلیور. حالبوکه علمای مشارالیهم صراحةً بیان اولونمایان ، ـ تعبیر مخصوصی وجهله ـ منصوص اولمایان ، منطوق به اولمیان برشی حقنده جوازی تحقق ایتمه‌مش دیه نمانعتده بولونمازلر .

معلوم فاضلانه‌لری‌درکه صراحةً بیان اولونمایان حادثات وافعال حقنده جوازه حکم شرعی دیه‌ن فقها آره‌سنده ایکی رأی‌جاریدر :

رأی اول ـ منکرین قیاسك رأیی‌در .

منکرین قیاس سبیل‌الرشادك ۲۹٦ نجی نسخه‌سنده برتفصیل بیان اولوندیغی اوزره برحادثه‌نك حکمنی نصده بوله‌مازلر ایسه ، یعنی محرر محترمك تعبیری وجهله برحادثه حقنده صراحت بولونه‌ماز ایسه استصحاب ایله ، اباحهٔ عامه ایله افتا ایدرلر . بویله صراحةً بیان اولونه‌میان افعال وحرکاتك هپسنه جائز ، مباح ، معفوعنه دیرلر .

کوروليورکه منکرین قیاس جوازه حکم شرعی دیدکاری حالده صراحت بولونمیانلر حقنده اصلا فعل واجراسنه ممانعت ایتمیورلر ، اصلا منفعتلر فوت اولمیور ، مضرتلر تولد ایتمیور .

جوازه حکم شرعی دیمکدن طولایی محرر محترمك تعداد ایتدیکی محذورلرك هیچ بری حاصل اولمیور. مسکوت عنه اولان ، غیرمنصوص اولان (صراحةً بیان اولونمایان) افعال وحرکات ، حادثات اباحهٔ عامه ایله ، محرر محترمك تعبیرلری وجهله جواز عمومی ایله ، تعبیر آخرایله استصحاب وبرائت اصلیه دینیلن دلیل شرعی ایله تجویز ایدیلیور.

اویله ظن ایدیورم‌که بوخصوصده ایچلرنده بك‌چوق اهل سنت بولونان [۱] منکرین قیاسه افترا ایدلمش اولیور.

جوازه حکم شرعی دیمکله برابر اباحهٔ عامه‌یی قبول ایدن فقهادن هانکیلری صراحت بولنمدیغی ایچون برفعلك اجراسنه ممانعت کوستریورسه وبویله برادعا عقلاً بیلنه‌میوب نقلاً بیلنه‌جکندن هانکی کتابده کورلمش ایسه محرر محترمك بیان بویورمسنی رجا ایدرم.

رأی ثانی — مثبتین قیاسك رأییدر. مثبتین قیاس امثالی ایله ، اشباهی اشباه ایله مقایسه ایدرلر ، تنظیر طریقی ایله استنباط احکام ایلرلر.

ابوالحسن الاشعری واتباعندن ماعداسنك [۲] رأینجه احکام شرعیه مصالح امته راجع برطاقم اوصاف ایله معلل ایدی . علت مناط حکم اعتبار اولنمش ایدی. یعنی علت اویله برشیدرکه شرع شریف حکمی اکا باغلامش ، علتی حکمه علامت نصب ایلمشدر . احکام وجوداً وعدماً علل ایله برابر دوران ایدر. بوبابده اوچ احتمال واردر : [۳]

۱ — برحکمك علتی منصوص (صراحةً بیان اولنمش) ایسه فقیه آنجق اوعلتك تحقق ایده‌جکی محلی آرار ، مناط حکمی تحقیق ایچون بذل مجهود ایدر. « المستصفی » ده بیان اولندیغی اوزره مناط حکمی تحقیق هرشریعته بالضروره لازمدر . زیراهرشخصه لازم اولان احکامی تنصیص (صراحةً بیان) ایتمك محالدر .

۲ — برحکمك علتی صراحةً بیان ایدلدیکی حالده علت اولمغه اصلا مدخلی اولمایان برطاقم اوصاف مقارن اولمش ایسه فقیه آنجق حکمی توسیع ایتمك ایچون علت اولمغه مدخلی اولمایان اوصافی آتار ، مناط حکمی تنقیح ایچون بذل مجهود ایدر . قیاس مع‌الفارق اولمامق ایچون فارقی نفی والغا ایدر .

بوایکی قسمده علت صراحت بیان اولونمغله آیریجه برعلت بیانینه قالقیشمق شارعك صراحةً بیان ایتدیکی علتی بکنمیوب‌ده شارعه معارضه ایتمك ، مزاحم اولمق دیمکدر . بویله دیین برکیمسه‌نك شریعت ایله علاقه‌سی قالمامش اولور .

۳ — شارع برمحلده حکمی بیان ایتدیکی حالده علتی بیان ایتمیورسه فقیه اول امرده علتی بولور ، مناط حکمی تخریج ایچون بذل مجهود ایدر . علت اجتهاد ایله استنباط اولونجه آرتیق مسکوت عنه اولان ، غیرمنصوص اولان (صراحةً بیان اولونمایان) ، منطوق به اولانه ، منصوص اولانه (صراحةً بیان اولونه) الحاق اولنور . چونکه امتك فقهاً وعلماً الك عمیق ، تکلفاً الك قلیلی ، قصداً الك صحیحی ، ذهناً الك صافی اولان ؛ تنزیلی مشاهده ایدن ؛ تأویلی بیلن ؛ مقاصد رسول اللهی آکلایان ؛ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرندن انتقال ایدوب شهادت ایتدکاری خصوصده نجوم هدی اولان ؛ احکام شرعیه‌یی بالذات مشکاة نبوتدن اخذ ایدن اصحاب کزین « نظیر حقك حق اولدیغنه ، نظیر باطلك باطل اولدیغنه » قرار ویرمشلر ایدی .

آرتیق مسکوت عنه منطوق بهك ، صراحةً بیان اولونه‌میان صراحةً بیان اولونانك حکمنی آلیور . مسکوت عنه منطوق بهه الحاق اولونه‌مازایسه اباحه ایله حکم اولنور. صراحةً بیان اولونه‌میان برشی حقنده اباحه (جواز) ایله حکم اولوندیغی کبی وجوب وحرمت ایله‌ده حکم اولونیور .

رأی اوله کوره مسکوت عنه (صراحةً بیان اولونمایان) دائما مباح (جائز) ، رأی ثانی‌یه کوره مسکوت عنه بعضاً مباح ، بعضاً واجب ، بعضاً حرام اولیور. رأی اوله کوره صراحت بولونمدیغی ایچون هیچ برفعلك اجراسنه ممانعت کوستریلمدیکی کبی ، رأی ثانی‌یه کوره صراحت بولونمدیغی ایچون هرفعلك اجراسنه ممانعت کوستریلیور ، بالاجتهاد جواب ویریلیور .

معتبرات اصولیه‌ده مصرح اولدیغی وجهله برحادثه‌نك فوتندن قورقولور ایسه علی‌الفور اجتهاد واجب اولور . حادثه حدوث ایدرده فوتندن قورقولمایوب حادثه حقنده باشقه برفقیهه صورولەبیلیر ایسه اجتهاد فرض کفایه اولور .

(۱) فقهای داوودیه کبی .

(۲) بوراسی سبیل الرشادك ۲۹۰ عددنده تفصیل اولونمش ایدی.

(۳) چونکه ابوالحسن الاشعری واتباعی قیاسی قبول ایتمکله برابر حکمت وتعلیلی (حکم شرعی‌یی نسبت ایتمه‌یی) انکار ایدرلر.

منهاج الفصول ايله ارشاد الفحولده تصريح اولونديغى وجهله شرعك ورودندن صوكرا منافعده اصل اولان اباحه (جواز) ، مضرّاتده اصل اولان حرمتدر . حكمت وتعليلى قبول ايدن مثبتين قياس : « قياسده علت : تشريع حكمه باعث اولان حكمتدر. بوحكمت جلبى ويا تكميلى مطلوب اولان مصلحت ، دفعى ويا تقليلى مطلوب اولان مفسدتدر . » ديورلر .

آرتيق جوازه حكم شرعى دييەن مثبتين قياسدن برجاعت منافعده اصل اولان اباحه (جواز)، مضراتده اصل اولان حرمت ديەباغيردقلرى حالده ناصيل اولورده منفعتلر فوت اولور ؟ مضرتلر تولد ايدر ؟

فقهاى دين « لاضرر ولاضرار = ضرر ومقابله بالضرر يوقدر . » ديدكلرى حالده ناصل اولورده مضرات تولد ايدر ، منافع فوت اولور؟ چونكه منافعك فوتىده برضرردر. مصلحت ومنفعتك جلبى ويا تكميلى، مفسدت ومضرتك دفعى ويا تقليلى حكم شرعى‌يه علت قيلنديغى حالده ناصيل اولورده منافع ومصالح افاته اولنور ، مضرات ومفاسد تولد ايدر ؟

فقهاى دين: « شريعت : عدلدر، رحمتدر ، مصلحتدر ، حكمتدر. عدلدن جوره ، رحمتدن نقمته، مصلحتدن مفسدته، حكمتدن عبثه منجر اولان هرمسئله تأويل ايله شريعته ادخال اولونسه بيله ينه شريعتدن دكلدر . » ديدكلرى حالده ناصيل اولورده منافع افاته اولنور، مضرات تولد ايدر ؟

فقهاى دين : « هرخير شريعتدن مستفاددر، شريعت ايله حاصلدر ؛ هرنقص شريعتى اضاعه ايله حاصلدر . » ديدكلرى حالده ناصل اولورده منافع افاته اولنور ، مضرات تولد ايدر ؟

خلاصه جوازه حكم شرعى ديمكله اصلا منافع ومصالح افاته اولونمايور ، مضرات ومفاسد تولد ايتميور . صراحت بولونمايان هرشى حقنده ممانعت اولونمايور . يالكز تصريح اولونمايانلر رأى اول موجبنجه تمامه جائز اوليور . رأى ثانى‌يه كوره بعضيسى جائز ، بعضيسى واجب، بعضيسى حرام اوليور . فعل واجراسنده ممانعت اولونان انجق حرام اولان قسمى‌در . يوقسه كافه‌سى دكلدر . حرام اولان قسمى‌ده مضرت ومفسدتى مشتمل اولان فعلدر . محرر محترمك بوراده مخاطبى « جواز حكم شرعى‌در » دييەن فقها اوله‌ماز . بلكه هنوز طهارتى بيلمديكى حالده فقهدن دم اوران جاهلين اوله‌بيلير . آرتيق بويله‌جه اولو اورته بيان ايتمك تعدى ويا تقصير اولمقله محرر محترمك يا دعواى مجردينى اثبات ايتمسى ويا ذهابنى تصحيح ايلمسى لازم كلير . (الاحق احق ان يتبع .)

مشاراليه ديوركه :

« هر تجدده قارشو اول امرده شريعت رد وانكار ايله مقابله ايديور . چونكه جوازى بالطبع تصريح اولونمامش بولونيور . »

شريعت جليله‌مز هر تجدد نافعى حرمتله قارشيلار. (سنريهم آياتنا) (ويخلق مالا تعلمون) نظم جليللرينى تأمل ايدن علماى شرع تجدد نافعه قارشو رد وانكار ايله مقابله ايتمزلر . ابن خلدونك ديديكى كبى فقه مدنيت اولان فقه عراق ، استحسانى قبول ايدن فقه حنفى ، استصلاحى قبول ايدن فقه مالكى وحنبلى ، استصحابى قبول ايدن فقه شافعى، اباحهٔ عامه‌يى قبول ايدن فقه داوودى وامامى واباضى هر تجدده قارشى اول امرده رد وانكار ايله‌مى مقابله ايدر ؟

اباحهٔ عامه‌يى قبول ايدن فقهاى داووديه واماميه واباضيه تجدده (نصك سكوت ايتديكى حادثه‌يه) قارشو همان اباحهٔ عامه ايله افتا ايدرلر. فقهاى سائره تجددى اصول شريعتدن براصله ارجاع ايدرك اكر برمصلحت ومنفعت خالصه وار ايسه ويا برمصلحت راجحه بولنور ايسه جواز ايله حكم ايدرلر.

جلب مصلحت ويادفع مفسدت متساوى اولور ايسه يابالاختيار ويا قرعه ايله برى ترجيح اولنور وياخود طوغرودن طوغرويه دفع مفسدت جلب مصلحته ترجيح اولنور . بويله اولديغى صورتده بالطبع رد اولنور .

منافعده اصل اولان اباحه ، مضراتده اصل اولان حرمت اولمغله تجدد نافع ايسه هرحالده مباح (جائز)، مضر ايسه هرحالده حرام اولور. « تجدد مضر اولمقله برابر جائز اولسون » ديیەن بر غافل ، بر حكيم تصور اولنورمى ؟

جواز حكم شرعى‌در ، ديیەن فقيه‌ده : مضر اولان تجدد ممنوع نافع اولان تجدد جائزاولور ، ديور . بوكا ناصيل اعتراض اولونه‌بيلير؟

يوقاريده سويلديكمز وجهله شريعت جليله‌مز منفعت و مصلحتى متضمن اولان تجددى حرمتله قارشيلار ، مضرت ومفسدتى مشتمل اولان تجددى كمال شدتله رد وانكار ايدر .

تجدد لفظى، لفظ مشترك équivoque اولمقله، مغالطه‌يه بريول آچه‌بيليور. شويله‌كه:

فلسفهٔ جديده‌ده بيان اولونديغى وجهله[١] لفظ مشكك ايله مغالطه ياپيلير . لفظ لايق ايله تعريف اولونماز . معنالرى قاريشديريلير . نته‌كيم «انقلاب» لفظى تشكيلات اجتماعيه‌ده برتبدل شديد معناسنه‌در . بوتبدل يا دها ايى ، ويا دها فنا برحاله منجر اوله‌بيلير . انقلاب حد ذاتنده نه‌ايى، نه فنادر. بلكه منجر اولديغى احواله كوره ايى ويافنادر. انقلابه على الاطلاق ايى ديمك مغالطه‌در .

بزده تجدد حقنده مابه‌الاشتراك ressemblance سببيله شويله‌ديرز: تجدد يا ايى ، يا فنا برحاله منجر اولور . تجدد حد ذاتنده نه‌ايى ، نه‌فنادر . بلكه منجر اولديغى احواله كوره ايى وفنا اوله‌بيلير . تجدده على الاطلاق ايى‌در ديمك مغالطه‌در. ايى اولان وقبول اولونه‌جق اولان تجدد شبهه يوقكه نافع اولان تجدددر. فنا اولان ورد وانكار ايديله‌جك اولان تجدد شبهه يوقكه مضر اولان تجددر . عقلاً وفلسفةً بويله اولديغى كبى شرعاً وحكمةً ده بويله‌در . ناصيلكه فلسفه تجدد حقنده اول امرده مؤدى اليه نظر ايديور ، مؤدى اليه ايى ايسه تجدده ايى، مؤدى اليه فنا ايسه تجدده فنا ديور ايسه ؛ شرعده تجدد حقنده

[١] éléments de philossohie G. L - fonsegrive P. 142

اول امرده مؤدی الیه باقیور. اگر تجدد مضرت ومفسدتی مشتمل ایسه تجدده حرام، منفعت ومصلحتی مشتمل ایسه تجدده جائز، دیور. بناءً علیه علی الاطلاق هر تجدده قارشی شریعت رد وانکار ایله مقابله ایدیور، دیمك — طاریلمایکز — مغالطه‌در. بچنلرده متفکرلرمزدن بر ذات عالی‌ده « نص »ده دوچار غلط اولمش ایدی.

السنهٔ عامه‌ده دوران ایدن سوزلری فلسفه‌یه عرض ایدکز. کوروسکزکه بك جوعی فلسفه طرفندن مردوداولور. عقل وفلسفه ایله شرع وحکمتك توافق ایتدیکی براصلده شبه‌یوق‌که مناقشه اولنه‌ماز. تجدد حقنده فلسفه نه‌دیور ایسه حکمت شرعیه‌ده اونی دیور. عقل ناصل حکم ایدیورسه شرع‌ده اویله حکم ایدیور. آرتق بوراده نزاع مکابره اولور.

مشار الیه دیورکه :

«یاواش یاواش حکم وتأثیری آزالیورده بر عجز وضعف ایچنده رجعت ایدیور.»

اوت شریعت غرای احمدیه‌مز علم فقهه بیلمه‌ین، مقاصد شریعتی اکلامیان کیمسه‌لر الندە عجز وضعف ایچنده رجعت ایدر. یوقسه «جواز حکم شرعی‌در» دیه‌ن فقهای دین النده شریعت جلیله‌مز تام بر قوت ایله استقامتنه دوام ایدر. هر مضرتی ییقار، هر منفعتی قوجاقلار.

شریعت جلیله‌مز نفسی حفظ ایچون، نسلی حفظ ایچون، عقلی حفظ ایچون، دینی حفظ ایچون، مالی حفظ ایچون کرك واقع اولسون، کرك متوقع (مأمول) اولسون بوتون اختلالی دفع ایدر، مصالح دین ودنیانك مرجعی اولان اصول خمسهٔ مذکوره‌یی حفظ ایدر. اصول خمسه‌یی حفظ ایتمه‌یی متضمن اولان هرشی مصلحتدر. اصول خمسه‌یی فوت ایدن هرشی مفسده‌در، آنی دفع مصلحتدر. اصول خمسه منقطع اولور ایسه دار تکلیف مرتفع اولور. دار تکلیف مرتفع اولونجه امر آخرتده قائم اولماز. مال منعدم اولور ایسه بر عین قالماز. نسل منعدم اولور ایسه عادت الهیه اوزره بقا قالماز. عقل منعدم اولور ایسه تدین قالماز. دین منعدم اولور ایسه سعادت آخرت حاصل اولماز. حیات منعدم اولور ایسه هیچ برشی یاپیله‌ماز.

شریعت جلیله‌مز احکام شرعده ضروریات خمسه‌یی حفظه رعایت ایتمشدر. شریعت جلیله‌مز فساد ام درجه‌نه وارمسه بیله مکلفین حرج ومشقته دوچار اولمامق ایچون غالب اوقاتده مکلفینه لاحق اوله‌جق اولان حرج ومشقتی رفع وتوسعه ایدر.

شریعت جلیله‌مز مروتی التزام ایدر، مکارم اخلاقی محافظه ایدر. کرك ضروری (ضرورتك اقتضا ایتدیکی). کرك حاجی (حاجتك اقتضا ایتدیکی) اولان مقاصدی اعمال مکلفینك احسن واعدل مناهج اوزره جریان ایتمسی ایچون، مکلفینك استراحت وجدان واطمئنان انفسدن عبارت اولان سعادت ایله منتفع اولملری ایچون بر طاقم مکملاتی اضافه ایتمشدر.

محرر محترم بنه بوراده جهلهٔ علم شریعته خطاب ایتمش اولیور. یوقسه مقاصد شریعتی بیلوب‌ده جوازه حکم شرعی دیه‌ن فقهای دینه خطاب ایتمیور. خطاب‌ده ایده‌مز. چونکه کوستردیکی محذوراتك هیچ بری یوقدر واوله‌ماز.

مشارالیه دیورکه :

« جواز محتاج استفتا وافتا اولیور. حقنده نقول صریحه‌یه مستند فتوالر صدور ایدیور. »

فرض ایده‌لم که اباحه (جواز) حکم شرعی اولماسون، ینه محتاج استفتا وافتادر، چونکه مباحده (جائزده) قید حیثیت معتبردر. مباح (جائز) مباح اولمق اعتباریله وجود وترکی مساویدر.

مباح مؤدی‌الیه اعتباریله بعضاً حرام، بعضاً واجب اولور. [۱] بناءً علیه هیچ بر فعل علی الاطلاق جائز اوله‌ماز. هر جواز قید حیثیت ایله مقیددر. ومحرر محترمك قبول ایتدیکی بر حکم شرعی‌یه (وجوب وحرمته) مؤدی اوله‌بیلیر. تصریح اولونمایان برشی جائز اولور ایسه ینه وجوب وحرمته مؤدی اولوب اولمایه‌جغی استفسار اولنور.

دیمك اولیورکه جواز حکم شرعی اولماسه بیله مؤدی‌الیه اعتباریله هر حالده محتاج استفتادر. بویله‌جه هر جائز حقنده حرمته مؤدی اولان حدودی بیلمك، تعبیر آخر ایله محرر محترمك قبول ایتدیکی حکم شرعینك حدودینی بیلمك ایچون مطلقا استفتا ایتمك لازم اوله‌جق، جوازك حدودی بالافتا تعیین اولونه‌جقدر. اگر جائزاتده قید حیثیت معتبر اولمامش اولسه‌یدی، مؤدا الیه نظر اولونمامش اولسه‌یدی حکم شرعی اولمایان جواز افتا واستفتایه محتاج اولمایه‌جقدی. مادام که جوازده مؤدایه نظر اولونیور، قید حیثیت معتبر اولیور، آرتیق حدودی تعیین ایتمك، حدود الهیه‌یی تجاوز ایتمه‌مك ایچون جائزات حکم شرعی اولماسه بیله ینه استفتا وافتادن قورتوله‌ماز.

مشارالیه دیورکه :

« صراحت بولونه‌ماز ایسه حکم شرعی عد ایتدکلری جواز بیلنه‌میورده شریعت غیر قابل تطبیق برحاله کلیور. »

آنفاً بیان اولوندیغی وجهله صراحت بولونه‌میان یرده رأی اوله کوره جواز ایله حکم اولنور، رأی ثانی‌یه کوره بالاجتهاد یا جواز ایله یا وجوب ایله ویا حرمت ایله حکم اولنور.

شریعت هر ایکی رأیه کوره بر حادثه‌یی حل وفصل ایدیور، اصلا عاجز قالمیور. شریعت هیچ بر منفعتی رد ایتمز، هیچ بر مضرتی قبول ایتمز. بو حالده ناصل اولورده « شریعت غیر قابل تطبیق بر حاله کلمشدر. » دینیر؟

شریعت کیفه، هوایه، هوسه‌می تابع اولسون؟ مکلفینك سعادتنی عاجل وآجلده (دنیا وآخرتده) عبادك مصلحتنی غایهٔ محموده ایدینن شریعت غرامز بوکون بم کیفمه، یارین سنك کیفنه، اوبرکون دها باشقه‌سنك کیفنه کوره‌می حرکت ایتسون؟ بوکون بکا خوش کلوب باشقه‌لرینه خوش کلمه‌ین شیئی‌می ترویج ایتسون؟ تشهی (نفسك میلی)

(۱) کچن هفته‌کی مقاله‌یه مراجعت اولنه.

احكام شريعتده مرجعمي اولسون ؟ بوكا شريعت ديكز . بلكه قانون كيفي ديديركه شريعت جليله‌من آندن مبرا ومنزهدر .

شيخ الاسلام اسبق موسى كاظم افندي حضرتلرينك اعيان كرسيسنده پك طوغري اوله‌رق سويلديكي وجهله : شريعت مطاعدر ، مطيع دكلدر . شريعت جليله‌من ايله قابل تطبيق اولميان بر مصلحت اولمديغي كبي ، قابل تطبيق اوله‌جق بر مفسدتده يوقدر واوله‌ماز . شريعت جليله‌منك سعادت ومصلحت عباددن باشقه بر غايه‌سي يوقدر واوله‌ماز .

« شريعت غير قابل تطبيق بر حاله كليور . » سوزي تأمل نتيجه‌سي اوله‌رق سويلنمش بر سوز دكلدر . محرر محترم حكمده استعجال ايديور . فلسفهٔ جديده‌ده بيان اولونديغي اوزره حكمده استعجال قياس فاسده منجر اولور . حكمده استعجال بويورلمايوبده بر چوق مأخذلره مراجعت اولونسه هر حالده حقيقته ياقلاشيلمش اولور .

بو هفته‌ده بو قدرله اكتفا ايديورم .

ازميرلي

اسماعيل حقي

اسلام عسكرينه

ايكنجي بدر وقعه‌سي

مسلمان عسكر !

اونوتمادكيا ؟ (بدر) ده‌نيلن موقعده بر محاربه وقوع بولديغني آكلاتمشدم . او موقعده ايكنجي بر وقعه‌دها اولمشدركه بوكا (بدر الاخيرة) ديرلر ، (بدر الموعد) تعبير ايده‌رلر . سببنه كلنجه :

احد جنكنده مشركلرك قوماندانى اولان ابوسفيان ، محاربه‌يي قازانديغي ايچين مسلمانلره قارشي قفا طوتمش ، « كله‌جك سنه بدرده بولوشالم ، اوراده تكرار قوزمزي پايلاشه‌لم » ديمشدي .

رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمزك امري اوزه‌رينه عمر بن الخطاب حضرتلري‌ده « انشاءالله بولوشورز » جوابني ويرمشدي .

هجرتك دردنجي سنه‌سي شوالي ايچنده ، اوني سواري اولمق اوزره بيك بش يوز كيشيلك بر مسلمان اردوسي ، رسول الله حضرتلرينك قوماندا‌سي آلتنده اولارق مدينه‌دن چيقدي وبدر موقعنه كيدوب دشمن درنكنك كلمه‌سني بكله‌مه‌يه باشلادي . بر هفته ، اون كون اوراده اوطورديغي حالده دشمن كلوب كوزوكمه‌دي .

بزم اناطولي‌ده اولديغي كبي بدرده‌ده هر سنه بر پانايير قورولوردي ، هر طرفدن صاتيجيلر وآليجيلر طوپلانوب بويوك بر آليش ويريش اولوردي .

بو سنه‌ده عادت اوزره او پانايير قورولدي . مسلمان عسكرلري ، محاربه‌يه كليركن يانلرينه مملكتلرينك محصولندنده آلمشلردي . دشمن كلمه‌يجه او محصوللري بازاره چيقارديلر . محاربه يرينه تجارت ايده‌رك هم پاره ، هم‌ده شان قازاندقدن صوكرا اسلام يوردي اولان مدينه‌يه دونديلر .

عجبا دشمن نه‌دن كلمه‌دي ؟ اولا قيصه‌جه‌سني سويله‌يمكه : قورقوسندن . صوكراده ناصل اولوبده كلمه‌ديكني آكلاته‌يم :

ابوسفيان « كله‌جك سنه بدرده بولوشالم » ديه ميدان اوقومشدييا . بولوشمق زماني ياقلاشينجه كنديسني بر دوشونجه ، دها طوغروسي بر قورقودر آلدي . هله مسلمانلرك يوله چيقمق اوزره حاضرلانديغني ايشيدنجه يوره‌كي اويناديغ . (نعيم بن مسعود الاشجعي) اسمنده بريني چاغيروب :

— امان ، مدينه‌يه كيت . ابوسفيان ، غايت قوتلي بر اوردو ايله بدره كيده‌جك . سز ، صاقين چيقه‌يم ديمه‌يكز ، بيتديككز كوندر ! كبي سوزلرله محمدك اصحابني قورقوت‌كه مدينه‌دن حركت ايده‌مه‌سينلر . بوني ياپابيليرسه‌ك سكا يكرمي دانه ده‌وه ويريرم . ديدي . پشين اوله‌رقده ده‌وه‌لردن بريني كه‌تيردي ، نعيمي بينديروب مدينه‌يه طوغري يوله چيقاردي . خبرجي مدينه‌يه كلدي « مكه‌ليلر ، غايت قالابالق بر حالده چيقديلر . قارشي كيده‌جك اولورسه‌كز واي حالكزه ! » يوللو آغيزلر قوللاندي . بوني دويان منافقلر سه‌وينديلر « محمد بو سفر قورتولامایاجق ! » هذياني ايتديلر . مسلمانلردن بعضلري‌ده « چوقلغه داري صاچيلماز ! » كبي دوشونجه‌لره داليلر .

فقط ابوبكر وعمر حضرتلري ، افنديمزك حضورينه كيتديلر :

— يا رسول الله ! دشمن نه‌قدر چوق اولورسه اولسون الله ، پيغمبرينه ياردم ايدر ودينني يوكسه‌لتير . بز ، ويرديكمز سوز اوزرينه بدره كيتمك ايسته‌رز . كيتمه‌يوبده كنديمزه قورقاق ديديرتمه‌يز . ديديلر . بو سوز ، پيغمبر افنديمزك خوشنه كيتدي :

— الله حق ايچين كيمسه كيتمه‌مش اولسه‌يدي بن ، يالكز باشمه كيده‌جكدم . بويوردي وهمان سانجاغي عمجه‌سي اوغلي علي حضرتلرينك اوموزينه ويروب يوله چيقدي .

ابوسفيان ايسه نعيمي مدينه‌يه كونده‌ردكدن صوكرا مشركلرك اشرافيله كوروشمش ،

— بزده طوپلانوب يوله چيقالم . اكر محمد ، حركتمزي ايشيدرده قيميلدانمازسه نه اعلى . بز سوزيمزي طوتدق ، اونلر طوتمادي ! ديرز . يوق چيقاجق اولورسه بو سنه قيطلق وار ، حيوانلريمز يه‌جك اوت بولامادي . ديه كري دونه‌رز . ديمش . ايكي كون قدر مكه‌دن آچيلدقدن ومسلمان اوردوسنك حركتني خبر آلدقدن صوكراده ديديكني ياپمش ، يعني اوردوسيله دونوب مكه‌يه كيتمشدي .

شمدي شو قصه‌دن بر از حصه چيقارالم :

احد محاربه‌سي كبي مسلمانلرك بوزولماسيله بيتمش بر جنكده ، غالب كلن اوردونك قوماندانى ، قولتوقلريني قابارته قابارته كله‌جك سنه ينه بولوشوب چارپيشالم ديه آتوب طوتويور .

بوكا قارشی رسول‌الله افندیمزده ذره قدر قورقو ، حتی اوفاجق برچكینمه دویمادن یكی بولوشالم دییور . زمانی كلینجه‌ده هم سوزنی طوتمش ، هم‌ده مسلمانلغك ـ سونوب كیتمش دكل ـ برسنه ایچنده اسكیسندن فضله پارلامش اولدیغنی دین دشمنلرینه كوسته‌رمك ایچین حركت امرینی ویرییور .

احد جنكنه یدی یوز كیشی اوله‌رق كیدن اسلام اوردوسی ؛ برییل صوكرا بیك بشیوز كیشیلك فداكار برقوتله یورویور . حاضرلانمایه باشلاماسیله مشرك قوماندانی دوشونمه‌یه وبعض انتریقه‌لر چه‌ویرمه‌یه مجبور ایتدیكی كبی حركتیله‌ده مشرك اوردوسنی قورقوتوب كری دوندورویور . دیمك‌كه : دشمنه قارشی ضعف وتردد كوسته‌رمك دكل ، قوتلی كورونمك وقوتی ایلری حركتله اثبات ایتمك لازم ایمش . بویله یاپمقده دائما غالب كلمه‌یی ودشمنی مغلوب ایله‌مه‌یی انتاج ایده‌رمش .

كونشلی بركون ، یاخود مهتابلی بركیجه‌ده یورودیكك وقت كولككه دقت ایتدكمی ؟ اوزرینه طوغرو كیده‌جك اولورسه‌ك سندن قاچار . یوزینی چویره‌جك اولورسه‌ك آرقه‌كدن قوشار ، عادتا سنی قووالار . ایشته دشمن‌ده بویله‌در : اوزه‌رینه آتیلیرسه‌ك اوككدن صیویشیر ، فقط معاذالله قورقوب‌ده قاچمه‌یه قالقیشیرسه‌ك كولكك كبی سنی تعقیبه كیریشیر ،

اویله ایسه شوسوزی دائما عقلكده طوت :
قووالایان قاچیریر ، قاچان ایسه قووالانیر !

برده حكایه‌ده‌كی تجارت مسئله‌سنی دوشونك . اسلام اوردوسی ، حرب ایتمه‌یه كیندیكی حالده ، چارپیشاجغی برك باناییر جواری اولدیغنی بیلدیكی ایچین اورایه مملكت محصولندن كوتورمه‌یی‌ده اونوتمیور . بكله‌دیكی دشمنی بولامایجه كتیردیكی محصولاتی بازاره چیقارییور ، قازانجلی برآلیش ویریش یاپییور .

— براز اول سویله‌دیكم كبی ـ هم پاره ، هم شان قازانمش اولدیغی حالده مدینه‌یه دونویور . تجارت ، پك بویوك وپك مهم برشیدر . رسول‌الله افندیمز برقاچ دفعه كروانله كیدوب تجارت ایتمشدی . پیغمبرك قاین آتاسی ومسلمانلرك ایلك خلیفه‌سی اولان ابوبكرالصدیق حضرتلری ، مدینه چارشیسنده آلیش ویریش یاپاردی . افندیمزك دامادی اولان ومسلمانلرك‌ده خلیفه‌سی بولنان عثمان بن عفان حضرتلری ۱۵۰۰۰۰ آلتون ۱۰۰۰۰۰۰ درهم ، یعنی غروش میراث براقشدی . آریجه مالی وملكی‌ده واردی‌كه ۱۰۰۰۰۰ آلتوندن زیاده طوتیوردی . جنته كیره‌جكلرینی پیغمبرك خبرویردیكی (طلحه) (زبیر) (عبدالرحمن بن عوف) حضرتلریده غایت زنكین اولمشلردی‌كه زنكینلكلری هپ تجارت یوزندن ایدی .

مسلمانلغك ظهوروندن اول عرب مشركلری ، حج ایتمك ایچین مكه‌یه كلیرلردی . بعضیلری‌ده (هم زیارت ، هم تجارت) دییه یانلرنده مال ، متاع كتیریرلردی . مكه‌لیلر ایسه شوحالی خوش كورمزلردی ، حتی حجه كلیركن مال كتیرمه‌سنی كناه صایارلردی . حالبوكه : مسلمانلغك ظهوروندن صوكرا بونك كناه دكل ، ثواب وصواب اولدیغنه دائر (لیس علیكم جناح أن تبتغوا فضلاً من ربكم) آیت كریمه‌سی نزول ایتدی‌كه الله اعلم « حج اثناسنده ربكزدن رزق ونصیب طلب ایتمه‌كزده ، یعنی برابركزده مال كتیروب اوصیراده تجارت یاپمه‌كزده سزك ایچین كناه یوقدر » دیمكدر . ایشته همشهریم ! بورانی‌ده خاطركدن چیقارما وتذكره آلوب مملكتنه كیدنجه همان تجارت ایتمه‌یه باشلاكه هم اللهك امرینه اطاعت ، هم‌ده پیغمبرله اصحابنك حركتنه تبعیت ایتمش اولورسك .

بزم كویلیلرك بعضیسنده تحف برطبیعت وار . چولوغنی ، چوجوغنی برسنه بسله‌یه‌جك قدر تخم آتیورده بوتنبللكی قناعت صانیور . سن بویله یاپما . الكدن كلدیكی قدر فضله چالیشوب چوق قازانمایه باق . قازانجك لزومندن زیاده اولورسه آرتانی خیر وحسناته صرف ایت .

طاهرالمولوی

الواح انتباه

مسلمانلغی بریوزندن قالدیرمق ایچون اوروپالیلرك خدعه‌لری

و

نصرانیتك نفوذینه قارشی اسلامك مقاومتی

مسلمانلرك دینلریله احوال اجتماعیه‌لری واستقباللری حقنده هولاندالی دوقتور هرغرنیج ك آمریقاده ویرمش اولدیغی برقونفرانسی نویوركده انتشار ایدن (الهدی) جریده‌سی عربجه‌یه ترجمه ایدرك مقدمه اولمق اوزره خلاصة دوقتورك احوالندن‌ده بحث ایتمش ، اورادن‌ده المنار مجله‌سی اقتباس ایله‌مشدر . بزده مسلمانلر ایچون عبرتله مالی اولان بوقونفرانسی المناردن ترجمه ایله وضع انظار قارئینه ایدیورز . قونفرانس اوزون اولدیغی جهتله بوهفته انجق نصفی درج اولونه‌بیلمشدر . متباقیسی‌ده انشاءالله كله‌جك هفته‌كی نسخه‌مزه درج اولوندقدن صوكرا بوقونفرانس حقنده بزده برقاچ سوز سویله‌یه‌جكز .

«اسلامك ترقیات مستقبله‌سی ، بردرجه مشابهتله دین یهودك تاریخ جدیدنی اعاده ایده‌جكدر . دائما بوتون ادیانك نصرانیته انضمام ایده‌جكنی امید ایدن انجیل مبشرلرینك ، خرستیان میسیونرلرینك اسلامیته تعلق ایدن باطل رؤیالری اسلامیت حقنده قطعیاً تحقق ایتمز ؛ چونكه دین اسلام ، یقین برآتیده قوتلی ، پارلاق بردین اولور ، دین یهودینك نظیری اولارق دائما تغیر ایتمكده اولان احتیاجات عصره كندیسنی تطبیق ایدر .

ایشته عمربنك ربع عصر مقدارینی احكام اسلامیه ، اسلامك شریعت وفلسفه‌سنی تدقیق ایله امرار ایدن هولاندالی « دوقتور قریستیان سنوك هرغرنیج » ك رأیی بودر .

سویلندیكنه كوره بودوقتور ، خیال پرست اولمدیغی كبی غرضكار برمخبرده دكلدر .

اسلامه عائد خصوصاتده عصرینك اعلم علماسندندر . چونكه « هرغرنیج » تاریخ اسلامی ، شریعت اسلامیه‌یی ، فلسفهٔ اسلامی‌یالكز

اوكرنمكله اكتفا ايتمه‌مشدر ، بلكه عمرينك ربع عصر مقدارينى سائر مؤسسات دينيه وسياسيه‌يه اولان علاقه‌سى اعتباريله اسلامى تدقيق ايتمكله كچيرمشدر . هولانداده بولنان ليدن جامعه‌سى ، اسلامى تدقيقندن الده ايتديكى نتايج حقنده كليه‌لرده درت قونفه‌رانس ويرمسى ايچون « هرغرنج » ى برنجى دفعه اوله‌رق ولايات متحده‌يه كوندردى .

« هرغرنج » بوقونفه‌رانسلرنده مكهٔ مكرمه‌يى (اسلامك مقدس شهرينى) صورت زيارتى حقنده تفصيلات ويرمكده‌در . « دوقتور هرغرنج » مكهٔ مكرمه‌ده مسلمان برذاتك دوستى صفتيله سكز آى قاله‌رق كونده ايكيوز بيك حجاج طرفندن ادا اولونان فرائض دينيه‌يى اقامه واوراده‌كى جامعلرده حاضر بولنوب اولجه مسلمانلردن بشقه‌سنك ديكله‌مسى ممكن اولميان محاضراتى ، وعظ ونصايحى‌ده ديكله‌مش ، ايشيتمشدر .

يوللرينى شاشيره‌رق كنديلرينى تهلكه‌يه القان ايدن ، اسلامك مقدس بربلده‌سى ارلان مكهٔ مكرمه‌يه دخوله جرأت ايتمكله متهم اولدقلرندن طولايى مكه‌ده قتل ايديلن خرستيان ويهوديلره عائد نه‌قدر قصه‌لر روايت اولنمقده‌در . شوخبرلرك عدم صدقى فرض اولنسه بيله محقق صورتده ثابت اولمشدركه : مسلمان اولمدقلرى اكلاشيلنجه برچوق غير مسلملر مكه‌دن طرد اولنمشلردر .

« دوقتور هرغرنج » يالكز لسان عربى‌يى اوكرنمكله اكتفا ايتمش دكلدر . . بلكه اسلامك مقدس قصبه‌سى اولان مكهٔ مكرمه‌يه كيتمزدن مقدم عمرينك برچوق سنه‌لرينى‌ده تاريخ اسلامى تدريس وتدقيق ايله كچيرمشدر . ايشته دوقتورك اسلامى بوصورتله معرفتيدركه مكه‌ده كچيرمش اولديغى سكز آى ظرفنده شخصنى طايتمامغه موفق اولمشدر . كنديسندن ايشيديلديكنه كوره مكه‌ده مسلم ايله غير مسلمى تفريق ايدن كبلرى‌ده آلداتمه‌يه موفق اولمش ، بوصورتله ايشى ميدانه چيقمامشدر .

« دوقتور هرغرنج » مكه‌ده اقامتندن صوكره مكه ومكه‌نك تاريخى ، حيات عموميه وخصوصيه‌سى حقنده برفصل مخصوص يازمشدر .

« هرغرنج » ك اسلامه ويرمش اولديغى اهتمام ، يالكز برطالب علمك اهتمامى كبى دكلدر . چونكه هند شرقينك يرلى اهاليسنك اداره‌سنه متعلق مسائلده هولاندا حكومتنك مستشارى اوله‌رق اون يدى سنه هولاندانك هند شرقى جهتنده وقت كچيرمش ، اسلامى واسع وعميق برصورتده تدقيق ايتديكى جهتله اوتوز بش ميليون راده‌سنده امت محمدى محتوى بولنان مستعمرات اسلاميه‌نك اداره‌سى ايچون هولانديه برمحور سياست وضع ايدرك مستعمرات اسلاميه‌يى اومحور اطرافنده چويرمه‌يه موفق اولمشدر .

هند شرقيده يدى سنه طوردقدن صوكره « ليدن » جامعه‌سنده عربى وسلافيه لسانلرينه معلم اولمق ايچون هولانديه كلدى ؛ مسائل اسلاميه‌ده حكومتك مستشار عموميسى اولارق قالمق شرطيله بووظيفه‌يى‌ده قبول ايتدى . .

بوندن بشقه دوقتور ، ممالك اسلاميه‌نك اكثريسنده سياحت ايتمش ولديغى ايچون ربع عصر مقدارى كچن زماننده عالم اسلامك هرطرفنده سياسى ، دينى تغييرات حصوله كتيرن عوامل وحركاتى‌ده مراقبه ايديوردى . بونك ايچوندركه : دوقتور هرغرنج ، طرفندن اسلامك حال حاضرينى مصور اولان صورت ، اسلامك مستقبلده‌كى نشو ونماسنه عائد اولان تتبعاتنده سالك اولديغى مسلك ، اسلامى باربار ، وحشى بردين اولوب شرقه مخصوص اولان شكلنده محصور اعتبار ايتمكله مألوف اولانلردن خارج ايكى شيدر .

حتى دوقتورك فكرينه كوره شرق ايله غرب آره‌سنده يكديكرينك امتزاجنه مانع اولان شيلر تدريجاً ازاله ايديله‌رك پك يقين سنه‌لرده هرايكى ملت بربريله سريع برصورتده امتزاج ايدوب قايناشه‌جقلردر .

دوقتورك « قولومبيا » ده‌كى جامعه‌ده اسلام حقنده ويرمش اولديغى برقونفه‌رانسى بروجه آتى ترجمه ايديورز :

« دوقتور هرغرنج » ك اسلام حقنده قونفه‌رانسى

« مدنيت اسلاميه ، كچن بيك سنه ظرفنده درجهٔ منتهايه يوكسلمش ايدى . بيك سنه‌دنبرى مسلمانلر اويله اعتقاد ايديورلركه : احوال دينيه‌لرى تماميله ابديدر ؛ مسلمانلرجه دينى اعتقادلر تقرر ايتمش برمسئله‌در . مسلمانلردن اكثريت عظيمه دين اسلامك عصمتنه ، تغير وتبدل ايتمه‌ديكنه وايتميه‌جكنه قائل اولوب اسلامك حقيقت ظاهره‌سنى شك وشبهه‌دن آزاده اوله‌رق ـ نصارانك قاتوليك كليساسنك عصمتى حقنده اجماع ايتدكلرى كبى ـ قبول ايديورلر .

اسلامك برطاقم احكام وشرايعى واردى‌كه : شخصى ، عمومى ، فردى ، اجتماعى بتون اطوارنده حياته تعلق ايديوردى . على الخصوص مسلمانلغك بتون احكامى مسلمانلرك استقلال سياسيلرى اوزرينه قائم اوليوردى . مسلمانلر كندى دائرهٔ خصوصيه‌لرنده حر ومستقل الفكر اولوب بتون دنيايى كنديلرينه مالكانه بايمشلردى . كندى حوضهٔ ملكلرينه كيرمه‌مش اولان يرلرى‌ده فتح ايدرك مملكتلرينه ضم ايتمك اوزرلرينه واجب ايدى .

كچن عصر ظرفنده ايسه اوروپا دولتلرينك تدريجى برصورتده ، يواش يواش اسلام اوزرينه تجاوز ايتمليله اسلام ، استقلال سياسيسندن تجرد ايتدى . يواش يواش سياسى استقلالنى غائب ايتدى . بونك نتيجه‌سى اوله‌رق اسلام ، آراسنى ، اعمالنى تعديل ايتمكه مجبور اولدى . ام سائره‌نك بايديغى شيلرى حساب ايدرك اونك اوزرينه تحصيل ايتمك كنديلرينه واجب اولديغى مسلمانلر ايچون تأكد ايلدى .

شمدى شوحالدن ايكى مسئله ظهور ايديور :

١ — عجبا تابعلرينك حياتى ، افكارينى ارشاد ايدن اسلام مابه القيامى اولان استقلال سياسيسنى غائب ايتديكى زمان شوتغيره ؛ كنديسنى احتياجات عصره تطبيقه ؛ تحمل ايده‌بيله‌جكمى ؟

احكام اسلاميه‌يى تدقيق ايدنلر استنتاج ايديورلركه : دين اسلامده احكام روحيه احكام ماديه‌يه تماميله متصلدر . اوقدركه استقلال سياسينك سقوطى ، نفس اسلامك سقوطنى مستلزمدر . لكن بن ، بوفكره موافقت ايتميورم ،

٢ — ايكنجى مسئله‌يه كلنجه : بواولكندن دها مهمدر. اسلام شوتغييرى تحمله قادراولنجه ـ ناصل‌كه قادر اولديغى اعتقاد اولنيور ـ تابعلرى، يعنى مسلمانلر ارتقا ومدنيت عالمنده صف اولى تشكيل ايتمكه مقتدر اوله‌بيله‌جك برصورتله نفسنى حيات حاضرۀ جديده‌يه تطبيقه‌ده قادر اوله‌جقمى؟ (يعنى اسلام، مدنيت‌عالمنده مسلمانلرك صف اولى تشكيل ايتملرينى تأمين ايدن برتغييره تحمل‌ايده‌بيله‌جكمى؟)

ايشته آمريقا سامعلرينه بحث‌ايتمك ايسته‌ديكم شى، بوايكى مسئله‌ايله بونلرك تفرعاتندن اولان احكام سائره‌در. بوندن مأمول ايتديكمز شى‌ده غربليلرى‌شرق عالمنده جارى اولان انقلاب عظيم وشوانقلابك صورت جريانه واقف‌قيلمقدر.

مسلمانلرى تنصر ايتديرمك ايجون تعقيب ايديلن طرزلرده ميسيونرلرك موفقيتسزلكى :

بوخصوصده ايشك اساسى اسلامك استقبالى مسئله‌سنه توجه ايده‌جك اولان نظرلردر. اسلامك استقبالى مسئله‌سنه ميسيونرلرك نظريله باقه‌جق اولورسه‌كز هيچ شبهه يوق‌كه اسلامك نشو ونماسندن، توسع وانتشارندن چوق برشى‌مأمول‌اولمديغنى‌استنتاج‌ايدرسكز . چونكه ميسيونرلرك نظرنده اسلامك‌ترقى‌ايده‌بيلمسى ايچون اولانصرانيتى قبول ايتمسى‌لازمدر. [١] لكن بواعتماد اولنان رأيك الك فناسى‌در.

بن بونك عمومى بر رأى اولمديغنى سويلكله مسرور اوليورم . مسلمانلر تنصرايتمك‌قصدايتميورلر، مسلمان مملكتلرنده وظيفۀ تنويريه‌ايله مشغول‌اولان‌نصارى ميسيونرلرينك،دين‌مسيحى پروپاغانداجيلرينك‌ادراك ايده‌بيلدكلرى‌شوايش‌ايچون مسلمانلر بك‌عظيم براحتياط كوستريورلر. كنديلرينى بويله‌برآفتيه قاپديرمقدن صوك‌درجه محافظه‌يه‌چاليشيورلر.

هولاندانك هند شرق جهتنده ـ كه مؤسسات اسلاميه‌يه تماميله يقين اولارق اون‌يدى سنه وقت كچيردم ـ خرستيان پروپاغانداجيلرينك هيچ كيمسه‌يى نصرانيته ايصنديره‌مدقلرى، اورالرده تابع بولامادقلرى كوروليور .

اوت ، مدعوين ميانده برچوق اسلامده بولنيور . بالخاصه هيچ بردينك صيت وشهرتى ايشيتمه‌ين مملكتك سكنۀ داخليه‌سنى فطرى اولان حالت وثنيه‌لرندن برآدم اوزاقلاشديره‌بيلمشلردر ، كه اونلرى تنصير ايتمك كوچ برشى‌ده دكل‌در . اولجه ديانت هنديه‌نك انتشار ايتديكى جاوانك بعض جهتلرنده ايسه باشلى باشنه برقبيله‌يى تنصر ايتديرمكده ميسيونرلر اوقدر كوجلك چكميورلر. لكن اهاليسى صرف اسلام اولان مملكتلرده‌كى خرستيان پروپاغانداجيلرى مسلمانلرى تنصر ايتديرمك خصوصنده پك بيوك صعوبته دوچار اولدقلرى جهتله طوغرى‌دن طوغرى‌يه مسيح ايله تبشيردن ، دين مسيحه دعوتدن وازكچه‌رك مقصده وصول ايچون باشقه يوللر طوتديلر ، معاونت ، تعليم وتهذيب كبى طريقلره سلوك ايتديلر ، طوتدقلرى ايشى باشه چيقارمق ايچون تعليم و تهذيب نامى آلتنده حركت ايتمه‌يى موافق بولديلر . شبهه يوق‌كه بومسلكده دوام ايدلدكجه ، كنديلرينه تقديم ايده‌جكلرى هرشيئى مسلمانلر قبوله مستعددرلر ؛ مدنيت نامى آلتنده هرنه تلقين ايدلسه مسلمانلر اونى قبول ايدرلر .

مثلا : استانبولده‌كى آمريقان كليه‌سى (روبرت قولله‌ژ) اطفال مسلمينه‌هرنه‌يى تقديم ايديورسه مسلمانلر اونى قبول‌ايديور. مسلمانلرك منتهاى ترقى اعتبار ايتدكلرى طرق ومعرفتى نشر ايتمك خصوصنده مذكور مكتبك پك بيوك فضل ورجحانى واردر . مع مافيه هيچ برمسلمى هنوز اساس اعتقادندن چويره‌مه‌مشدر .

برچوق سنه‌لر جزائرده وقت كچيرن بر فرانسز دوستمله مصاحبه اثناسنده كنديسنه ـ شمالى آفريقاده اولان مسلمانلرك تعصبنى بيلديكم جهتله ـ قاتوليك مذهبنه منسوب‌اولان متعدد جمعيات‌دينيه‌طرفندن اداره ايديلن پروپاغاندا ايشلرندن صوردم ؛ جواباً ديدى‌كه : « ايش پك مظفريتلى كيديور . لكن اوراده ديندن هيچ بحث يوقدر .»

ايشته هولاندا حكومتى اوتوز بش ميليون مسلمانه حكم ايديور، لكن هيچ بروقت اونلرك نائل هدايت اولمسى ، اونلرك تنصر ايتمسى خصوصنى دوشونميور . بزم ادراك ايتديكمز شيلرك هپسى شونقطه‌ده خلاصه ايديله‌بيلير : « ايشلرى بزه توكيل اولونان بوكيمسه‌لرى تعليم ايتمه‌يه احتياجمز واردر . بز اكلايورزكه : مسلمانلرك نفوسنه قارشى الك افضل شى ، دين خاص ومؤسسات خاصه‌لرينى عصرحاضرك حاجاتنه تطبيق ايتمكدر .»

بن قطعياً اعتقاد ايتمم‌كه : دين اسلام نصرانيتك اوكنده سقوط ايتسون ! چونكه مسلمان ، نصرانيتك نفوذينه مقاومت ايچون صوك درجه‌احتياط اوزره بولنيور. او، كنديسنجه يكى برشى اولميان‌نصرانيتى مألوف اولميارق بيليور . او، نصرانيتك اصلنى وطريق توسعنى بيلديكى جهتله دين نصرانيتى تدريجاً فساده يوزطوتمش، بالآخره‌ده خاتم‌الانبياء اولان محمدك (صلى‌الله عليه وسلم) وحى ايله نسخ ايدلمش بردين اعتبار ايديور .

ثانياً نصرانيتى كچمش زمانه عائد بردين تلقى ايتديكى جهتله اونكله تدنى ماضى‌يه طوغرى برخطوه آتمق اعتقاد ايديور . بناءً عليه كچن ربع عصر ، ياخود نصف عصرده اسلام اوزرنده كوريلن تغييرك هيچ بريسى‌ده نصرانيتله تدنى شامل اولان برتغيير دكل‌در . اوت ، كچن عصر ظرفنده اسلامده برچوق تغيرات ميدانه كلمش ايسه‌ده بونلرك بريسى‌ده نصرانيته تدين ايتملرينه شمولى يوقدر . چونكه اسلامده اولان ضرورت شوصورتله اولاجق براصلاحه‌دعوت ايتميور. »

متباقيسى كله‌جك هفته مترجمى

آقسكيلى احمد حمدى

[١] بوفكر يالكز ميسيونرلره مخصوص دكلدر. عموميتله‌اوروپاليلرده بوفكرده‌در. ذاتاً اوروپاليلرجه مدنيت ديمك، خرستيانلق ديمكدر . متمدن اولمق ايچون خرستيانلغى قبول ايتمك لازمدر. بناءً عليه اوروپاليلرك « مسلمانلر يواش يواش تمدن ايديورلر » ديمكدن‌مقصدلرى: يواش‌يواش نصرانيتى قبول ايديورلر ديمكدر.
مترجم

قرآن وانجيل

لوندرده انتشار ايدن (مجموعهٔ اسلام) صاحب وناشرى محترم قارده‌شمز (خواجه كمال الدين) حضرتلرينك همت ودلالتيله اسلاميتى قبول ايدن انكلتره اشرافندن (لورد هيدله‌ى) برمدتدن برو اسلاميته دائر نافع ومفيد مقاله‌لر نشر ايدرك انكلتره واوروپاده‌كى مدققينك نظر دقتلرينى جلبه موفق اولمشدر .

مشار اليه مجموعهٔ مذكوره‌ده شو صوك كونلرده مهم بر مقاله نشر ايدرك تعاليم ومواعظ قرآنيه ايله انجيل اراسنده عالمانه بر مقايسه ياپمشدر . لورد هيدله‌ى اسلام اولمقدن صوكرا پروتستان كليسالرينى طولاشوب ، راهبلرك ساده‌دل خلقه تلقين ايتدكلرى مواعظى ، ناقد صفتيله ديكله‌مكده وتنقيد ايله‌مكده‌در .

لورد ، دينى مقاله‌سنده شو صورتله سوزه باشلايوب مطالعاتنى قيد ايتمشدر :

« خرستيانلق بردين اولمقدن زياده بو عصرده‌كى خرستيانلر ايچون عاميانه بر مسلك تشكيل ايديور . احكامى ، مواعظى محدود اولان بو ديانت زمانك تحولاتيله درلو تبدلاته اوغرامش و (دين) ماهيتنى غائب ايتمشدر . كليسالره عبادت ايچون دوام ايدن خرستيانلر ، اوراده اجراى طاعات دكل ؛ پيانونك ، كوزل نوتلى مادامه‌لرك حار وشهوت انكيز هولريله ، ملاحت وظرافتنى كورمكه دوام ايتدكلرينى اعتراف ايديورلر ، طولغون معاش مقابلنده ، مديد راحت وآسايش ايچنده يشايان راهبلر ايسه ، آره صيره غير منطق برقاچ جمله‌يى صرف ايتمكله زواللى ساده‌دل خلقه اجراى مواعظ ايتمكدن خالى قاليورلر .

راهبلرك سويله‌دكلرى سوزلرى ديكله‌ين اهالى معنالرندن غافل ، راهبك نه ديمك ايستديكندن بى‌خبر اولدقلرى حالده ، راهبى بر فونوغراف ماكنه‌سى ظن ايدر وسوزلرينى اوقو كتيره‌جك برشى كبى ديكلرلر .

رهبانك مواعظى تشكيل ايدن سوزلرله مواعظ آره‌سنده عظيم بر فرق واردر . ايديلن موعظه‌لرده كرك احكام ووصاياى دينيه ، كرك امر بالمعروف ونهى عن المنكر كلياً مفقوددر . العياذ بالله الوهيتله قرابت ومناسبت ادعاسنده بولنان ماتم كوملى ، سياه‌پوش پاپازلر ، مستعمله خرافات واساطيردن بشقه برشى سويله‌مكده‌درلر .

بو كبى مواعظدن مستمعين هيچ بر لذت طويمدقلرينى سويليورلر . چونكه انسانلرك حياتى اوزرينه هيچ بر اثر حصوله كتيرميور . بو حسنزلكه هر خرستيان اپى زماندن برو معروض ومحكوم اولديغى جهتله ، قلبلرنده ، ايمان خوف وخشيت الٓهى . عذاب وعقاب قورقوسى زائل اولمش وسوق طبيعتله عالم مسيحيتى واسع بر دينسزلك ، لاابالي‌لك قاپلامشدر .

پاپازلرك مواعظى او درجه آشاغى ، روحسز بر متاعدركه ، آنلرك سوزينه ، خرافاته . بيك بركيجه حكايه‌لرى قات قات ترجيح ايدبلير .

بو نقصان ايكى‌يه تقسيم اولنه‌بيلير . برنجيسى انجيلك ايچنده‌كى احكام واوامرك پاپازلر ايله تعريف واحاطه اوغرامسى ؛ ايكنجيسى‌ده انجيلك عصر حاضر كتاب دينيسى اولمسندن محروم بولنميسيدر .

او حالده انجيلده ـ ياخود اناجيلده ـ نه واردر ؟ نه قالمشدر ؟ سؤالنه ، « هيچ ! » دن بشقه بر كلمهٔ جوابيه بولنماز !

ذاتاً عصر حاضرده‌كى انجيل ايچنده ، ضروب امثال واساطيره بكزه‌ر برطاقم حكايات ونقولدن بشقه برشى نظره چارپيورمى ؟

قطعيتى حاكى اولان براس وشيدن محروم اولان انجيلك تأثيرى قالماديغى كبى ، طبيعت سائقه‌سيله كندى كنديسنى منسوخ ايتمشدر .

امر ونهى حاضرله باشلايان وياخود انتها بولان هيچ بر جمله انجيلده موجود دكلدر . بوندن بشقه « شوايدر » ياخود « شو قادر » ديو بر اشارت وايعادن بيله محروم بر كتاب سماوى ، معتقدلرى اوزرنده نه كبى بر تأثير اجرا ايده‌بيلير ؟

« لاتقربوا الزنا ، لاتأكلوا اموال اليتامى ، لاتبطلوا صدقاتكم بالمن والاذى ، لاتقربوا الصلوة وانتم سكارى ، اما السائل فلاتنهر ... » كبى نهى آيتيله ، « كلوا واشربوا ولاتسرفوا ، فانكحوا ماطاب لكم من النساء ، اوفوا بالعهود ، ان الله يأمركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها ، سيروا فى الارض ، سبح باسم ربك ، فآت ذى القربى ... » كبى صيغهٔ امريه ايله باشلايان آيته مماثل جمله‌لرك انجيلده هيچ بر موجوديت وموقعى اولمديغندن ، ديانت نامنه شويله طورسون ، موعظه ايچون‌ده انجيلك‌ بربر مأخذ تشكيل ايده‌ميه‌جكى ميدانده‌در . بناءً عليه فيزيق وپسيقولوژى نقطهٔ نظرندن تدقيقات عميقه اجرا ايدلنجه ؛ خرستيانلغك حساسيت وفعاليتنك چوقدن سونمش اولديغنه حكم ايتمكه مجبورز .

دماغه ، قلبه مفيد سوزلرله اسلاميتك القا ايتديكى آرفيض وانتباه انجيلده ، رهبان وخرستيانلر بيننده موجود اولميان بر نعمتدركه ، هر مسلمان بو لطف الٓهى‌يه قارشو مديون شكران وعبوديتدر .

لسان عذب البيان عربه آشنا اولمين كيمسه‌لر بيله ، قرآنك تلاوتندن حصه‌مند اولدقلرى وايشتدكلرى نغماتك نه قدر سليس واهنكلى ، متجانس ـ نه شعره ، نه ده نثره بكزر وفقط هر ايكيسنك اثر ماهيتنى حائز ـ بر كلام سماوى اولديغنى تسليم ايتدكلرى چوق دفعه‌لر واقع اولديغى حالده ؛ خرستيانلرك لسان مادرزادلريله ترجمه اولنان آچيق عباره‌لى انجيلدن قبل اوچى قدر انتباه اولمامالرى تحف برشى دكلمى ؟! جداً موجب حيرتدركه ، الآن هدايت يولندن فرسخ فرسخ اوزاقلاشان اوروپاليلر ، انجيلى بر كلام الٓهى ، بر كتاب آسمانى تلقى ايديورلر ! دنياده نه دكيشديكنى ، دكيشديرلديكنى بيلن متعصب نصارى الآن آلت رهبان اولان انجيل ، زعم اولنان بو كتابى كوركورينه طانيمقده‌درلر . حضرت مسيح بالذات كلسه و « بو انجيل بنم سزه كتيرديكم كتاب سماوى دكلدر » ديسه ظن ايتمم‌كه بو غافللرك انتباهلرينه ياردمى طوقونه بيلسون !

جناب حق انجيلى اولديروب محو ايتديكى حالده الآن خرستيانلر آللهك عظمت وقدرتنى كورمه‌مك ايستيورلر !

تحريف وتبديله اوغرايان عصر حاضر انجيلى ايله اناجيل سابقه بيننده يردن كوكه قدر محسوس بر فرق واردر . حتى قرق سنه ، يكرمى سنه اول اوروپاده باصيلان انجيللرله بوكونكى انجيل بيننده پك آز مشابهت قالمشدر .

انجيلك حين نزولنده ، اسلاميتده اولديغى كبى وحى كتابتنه مالك بر خادم امينه مالك اولديغى وبيكلرجه حافظلر طرفندن ازبرلنمديكى جهتله مرور زمانله هوا وهوسلرينه تابع رهبان اله دوشديكندن ايستر ايستمز تبدلاته اوغرامغه محكوم اولمش وتخركاتنات اندمزك بعثتلريله اسلاميتك بكى بردين اولوق اوزره جناب حق طرفندن ، قوللرينه ارسال واهدا بويورلمش انجيل ايله خرستيانلغى منسوخ بر كتاب ودين اولمق دركه‌سنه ايندرمشدر .

بر معجزهٔ الٓهيه قبيلندندركه ، بو آنه قدر انجيل هر هانكى لسان ايله يازيلديسه ؛ او لسانى جناب حق يريوزنده محو ونابود ايلمشدر . نه كيم عبرانى ، سريانى ، لاتينجه لسانلرى فى زماننا هذا السنهٔ حيه ماهيتنده بولنمقدن بوسبوتون محروم اولمشلردر .

ذاتاً ايلك اوكجه بو لسانلرله عرض وجود ايتمش اولان انجيل كيت كيده السنهٔ مذكوره تعارف وتداولدن دوشنجه ، اوده عينى كربوه‌يه دوشمشدر . حتى انكليز لسانيله يازيلوب . دنيانك هر طرفنده منتشر اولان بوكونكى انجيلده مونه محكوم اوله‌جغى طبيعيدر . چونكه انكليزجه لسانى كوندن كونه تغير وتبدله محكوم بولنمقده واك صوكرا بوسبوتون يكى وديكر بر لسان شكلنه كيره‌جكنه احتمال ويرلمكده‌در .

عينى زمانده قرآنى ازبرله‌ين حافظلر كبى ، بر انجيل حافظنه بالجمله مسيحيت عالمنده تصادف ايديله‌مز . اساساً ازبرلنه‌جك ، دماغده محفوظ قاله‌جق بر ماهيتده حائز دكلدر .

اسلاميتده قضيهٔ واقعه كلياً معكوس اولوب ، جهان اسلاميتك هر هانكى

کوشه‌سنه ـ حق الك هجری بادیه‌لرینه بیله ـ کیدیلسه ، محقق برقاچ حافظ القرانه راست کلنیرکه ، قرآنك ، اسلامیتك دیانت حقه اولمسنه بویوك بر دلیل تشکیل ایدر .

بوکا نه حاجت ! جناب حق (انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) بویورمشدر ، حضرت قرآنك الی الابد تحریفه اوغرادیلمیه‌جغنه وعد وکفالتده بولنمشدر .

صوکرا لسان عربینك بوآنه قدر السنهٔ حیه عدادنده قالمسیله کوندن کونه طراوت وعنفوان کسب ایتمسنه وقرآن شریفك بولسان ایله پیغمبره نازل اولدیغنه باقیلیرسه ، وعد آسمانینك پك طوغری اولدیغنه هرکس ایمان کتیره‌بیلیر . بناءً علیه الیوم خرستیانلغك اك زیاده استناد ایتدیکی انجیل کتابنده ـ که ، برفلسفه وفن کتابی قدر براهمیت وفائده‌یی تأمین ایتمز ـ برروح ، برماهیت ، برحقیقت قالمامشدر دەنیله‌بیلیر !

برکتاب سماوی ، پیروانی ایچون دائما بردستور ، بر منهاج اولملیدرکه ، آکا مراجعتده بالجمله ترددلر ، خطا وشبهه‌لر تعین ایده‌بیلسون . قرآن بوکون بوصفاتی حائز ومسلمانلر آره‌سنده کونده لااقل یوز دفعه محل مراجعت اولدیغی حالده ، انجیلك بوفضائلدن محروم اولمسنه تعجب ایدلسونمی ؟ بوکبی مزایادن محروم اولان قاره‌جلدلی ، قالین کتاب ایچنده قصص وحکایه‌دن بشقه برشیئه تصادف اولنورمی ؟ بویله برکتاب بیکلرجه سنه اول ، اسکی بردیانتك دستوری اولمق اوزره کتیرلدکده ، بومترقی عصرده یشایان انسانلرك حوائجنی تأمین ایله سعادتلرینه کافل اوله‌بیلیرمی ؟

بیلمم‌که برسورو سؤاللره ، خرستیانلرله ، رؤسای روحانیه‌لری نه‌یولده جواب ویره‌بیلیرلر ؟ ! دیانت مسیحیه ، تعالیم اخلاقیه‌دن ده محرومدر . بز قرآنك اخلاق اوزرنده‌کی تأثیراتندن بحث ایتمکله پاپازلری الزامدن صرف نظر ایدرز . فقط کندیلرینه ، الرنده‌کی (کتاب مقدسك) اطوار ومشوار اوزرینه بر (قونفوسیوس) کتابی قدر اجرای تأثیر ایده‌میه‌جکنی بیان ایدر وبوبابده هردرلو مباحثات منطقیه‌یه کیریشمکده حاضرز .

حمد اولسون بزم بوراده آیان ایلدیکمز حقایقی منصف وبی‌طرف اولان اوروپالیلر تصدیق ایدرك شرف اسلامیتله مشرف اولدیلر . انشاءالله ایلروده انجیل مواعظ مسیحیه ورهبانیه حقنده دیکر برمقاله نشر ایتمکله ، قراکلقلر ایچنده علی العمیا بویان اولان خرستیانلره ، حکمی ومنطقی برصورتده خطالرینی کوستروب ، اسلامیتك نه‌قدر عالی وسعادت بشریه‌یی کافل بردیانت مبجله اولدیغنی ادلهٔ قویه ایله اثباته چالیشه‌جغز .

محترم لورد هیدله‌ی قارده‌شمزك بالاده نقل ایتدیکمز بیانات حقیقت آیاتی آلتونله یازلمغه شایسته‌در . مشارالیهی حق انطاق ایدیوردیسه‌ك ، خطا ایتمه‌مش اولورز . بوآنه قدر انجیلك منسوخیتنی بوقدر متین ومعقول ادله ایله اثبات ایدن اولمامشدر . لوردی ، صمیم قلبمزدن تبریك ایله موفقیات متمادیه‌سنی حقدن دیلرز .

س . م . توفیق

مطبوعات

طلبه دفترندن عیناً :

ملی ودینی تربیه (!)

« أولکی هفته ، جمعه کونی دارالمعلمین تطبیقات مکتبنده ، استانبول اناث سلطانیسی آناصنفنك توزیع مکافاتی یاپیلیوردی . بن ده بومراسمده برزائر صفتیله بولوندم .

ملی ودینی تربیه . . . اعترافه مجبورم‌که ، توزیع مکافاة مراسمی دوام ایتدیکی مدتجه بومهم عقیده‌نك نقصانی بوتون وضوحیله کوزه چارپیوردی . شبهه‌سز بونك سببنی اوزاقده آراشدیرمغه لزوم یوق .

بالکز چوجوقلرك (شیوه)و (طور) لرینی تدقیق ایتمك بوخصوصده أك ایی فکری آلمغه کافیدر . مثلا ، اویله ظن ایده‌رم ، صحنه‌ده ابراز هنر ایده‌نلرك هانکی ملیته منسوب اولدیغنی بیلمه‌ین بر یابانجی اوصیراده ایچه‌ری کیرسه‌یدی ، هیچ شبهه‌سز ، کندیسنك برأجنبی مکتبنده بولوندیغنی ادعا ایده‌جکدی ! ! .

(نه‌طالعسز) سوزی : (نه‌طالیکسز) شکلنه کیرمش ، (سرور) کله‌سی (surur) دییه اوقونییور ، (باهار) دییه تلفظ ایتدیکمز (بهار) کله‌سی ایسه (به‌هەر)، (شاطر) کله‌سی ده(شه‌تیر) صورتنده سامعه‌یی تخریش ایدییور . . .

کوچوك برخانم ، (چیچکجی قیزی) رولنی یاپمق اوزره میدانه چیقییور ، حزین صداسیله هرکسی آغلاتییور ، تام بوصراده غریب برسس قولاقلرده چینلایور : « سعاده وار پدریمز ! ! . . . . »

. . . .

صوکرا بوسوزلری سویله‌ین کوچوك اسلام خانم ، دیز چوکیور ، طبق براجنبی معبدنده یاپیلان آیینی ، تصویر وتقلید ایدییور . . .

مراسمك صوکنه یقین ده : مادام صیواجیانك ، یکانه شاکردی ، عبدالرحمن أفندی ، مکتبنه وداع ایده‌رکن ، اوراده دوران تورك واسلام معلمه‌سنی هیچ ده قاله آلمایه‌رق : « کل مادام اوپ بنی ... » دیورومادامك تقبیلنی متعاقب توزیع مکافاتك صوك پرده‌سی ده قاپانییور :[١]

مناسبت دوشمش ایکن کچنده برآرقاداشمدن آلدیغم شو مکتوبی ـ بعض جهتلرینی طی ایده‌رك ـ بوراجغه صیقیشدیرایم :

. . . . . سندن آیریلدق صوکرا ، فیلوریه‌یه قادار برتنزه یاپمق ایستدم . ذاتاً تیره‌ن ده حاضردی ، همان آتلادم ... بزم ... ده برابردی ، سکا اوراده تصادف ایتدیکمز برفجیعهٔ اخلاقیه‌یی آکلاته‌جغم :

باغچه‌یه کیردیکمز زمان (بالآخره) قوم‌قاپی فرانسز مکتبی طالبه‌لری اولدیغنی آکلادیغمز برخیلی مادمازه‌للره تصادف ایتمشدك . بونلرك ایچنده بش آلتی دانه‌ده اسلام ! قیزلری واردی . آرادن برقاچ دقیقه کچینجه بزم خانملر چارشافلری فاراب ایتدیلر ، طبیعی اوراده‌کی کریا غارسونلرله پاپازلرك أهمیتی یوقدی !!.. بز ، بوسقوط اخلاق قارشیسنده تتره‌شیرکن داها‌ألیم برحادثه‌یه معروض قالدق . برتورك خانمی ، رفیقه‌لرندن برینك ألنده بولونان فرانسز بایراغنی آلدی . آچیق وصاری صاچلرینك اوزرنده دوران شاپقه‌سنه صاردقدن صوکرا شوخانه برده قهقه صالیویردی . . بن ، بوانهماك تنصر قارشیسنده دها فضله دورامادم ویارینکی (صاحبة البیت) لریمزك بوکونکی حاللرینی دوشونه‌رك کویه قوشدم . . . . « فاعتبروا یااولی الابصار ! »

[١] معارف نظارت جلیله‌سنك بومسئله‌یه لایق اولدیغی اهمیتی عطف ایدرك مرجع عائدینه لازم کان تنبیهاتی اجرا قیلنمش اولدیغنی مقاله محرری معلم احمد خالد بك خبر آلدیغنی ده علاوه ایدیور .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی | ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٠) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٣٠٥ — ٢٢ شعبان ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٣ تموز ١٣٣٠ — جلد ١٢

حدیث شریف

عن ابی مالك الحارث بن عاصم الاشعری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الطهور شطر الایمان والحمدلله تملأ المیزان وسبحان الله والحمدلله تملآن او تملأ [١] مابین السماء والارض والصلاة نور والصدقة برهان والصبر ضیاء والقرآن حجة لك او علیك كل الناس یغدو فبائع نفسه فمعتقها أو موبقها ـ رواه مسلم .

مآل شریفی

ابو مالك حارث بن عاصم اشعری رضی الله عنهدن رسول الله صلی الله علیه وسلمك شویله بویوردیغی روایت اولونیور :

پاکلك ایمانك بر بولوکیدر . « الحمدلله » (ك ثوابی ده) میزانی طولدورور . « سبحان الله والحمدلله » (ك ثوابی ایسه اوقدر بویوکدرکه) سما ایله ارضك آراسنی طولدورور . نماز نوردر . صدقه (وزکات) برهان (ایمان) در . (بلایایه وعبادات ایله ترك معاصی‌یه) صبر ضیا (ی هدایت) در . قرآن ایسه یا لهکه ، یا علیهکه حجتدر . هرکس صباح (قالقوب ایشنه کوجنه) کیدر . وکندی نفسنی صاتین آلیر . اوندن صوکره ایسه آرتق کندینی یا آزاد ، یا هلاك ایدر (شیلرله مشغول اولور)

بوحدیث شریفی مسلم روایت ایتمشدر .

---

[١] بورداه‌کی شك راویدندر .

حدیث شریف

عن ابی حمزة انس بن مالك رضی الله عنه خادم رسول الله صلی الله علیه وسلم عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال لا یؤمن احدکم حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه ـ رواه البخاری ومسلم .

مآل شریفی

خادم رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو حمزه انس بن مالك رضی الله عنه طرفندن نبی اکرم صلی الله علیه وسلمك شویله بویوردیغی روایت اولونیور : « هیچ بریکز ، کندی نفسی ایچون حصولنی آرزو ایتدیکی هرشیئك (مؤمن) قارداشی ایچونده حصولنی آرزو ایتمه‌دکجه ایمان ایتمش اولماز . »

بوحدیث شریفی بخاری ایله مسلم روایت ایتمشلردر .

حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رجلا قال للنبی صلی الله علیه وسلم أوصنی قال لا تغضب فردد مراراً فقال لا تغضب ـ رواه البخاری .

مآل شریفی

ابو هریره رضی الله عنهدن روایت اولونورکه برکیمسه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزه : « بکا وصیت (یعنی نصیحت) بویوریکز . » دیمش . جواباً : « غضب ایتمه . » بویورمشلر . بونیازی اوذات برقاچ دفعه تکرار ایتمش . (هردفعه‌سنده) ینه : « غضب ایتمه » بویورمشلر .

بو حدیث شریفی بخاری روایت ایتمشدر .

احمد نعیم

فقه وفتاوى

جوازك احكام شريعتدن اولوب اولمديغى

٣

منصورى زاده سعيدبك افندى ديوركه :

« ايشته بودرجه عقل ومنطقدن خارج برخطاى عظيم ايله شريعت اسلاميه يى آلوده ايتمكى موافق كوره ميكمدن ... »

السنهٔ عامه ده برچوق الفاظ مشتركه دوران ايدركه سويليه ن نه ديديكنى آكلاماز ، هانكى معنايى قصد ايتديكنى بيلمز. عامه لسانند متداول اولان بوكبى الفاظ بعضاً السنهٔ علماده ده متداول اولور . ايشته «عقل، منطق » لفظلرى بوقبيلدن اوله رق محرر محترم طرفندن استعمال اولونمشدر .

عقل ايله منطق برطاقم معانى بيننده مشتركدر :

اولا — تلويحده وسائر كتابده مصرح اولديغنه كوره حكما وسائره عقلى معانىٔ كثيره ده استعمال ايديورلركه باشليجه لرى بونلردر :

١ — بدنده تدبير وتصرف ايتميه رك جوهر مجرد اولان، يعنى جسم وجسمانى اولميان برجوهردر .

٢ — نفس انسانيه نك برقوتيدر [١] كه انكله حقايقى ادراكه مقتدر اولور .

٣ — قواى نفسيه نك مراتبيدر . نفس انسانيه نك ايكى قوتى واردر : قوهٔ نظريه ، قوهٔ عمليه (مبدء ادراك، مبدء فعل). مبدء ادراكه عقل نظرى، مبدء فعله عقل عملى ده دينير .

قوهٔ نظريه نك (عقل نظرى نك) اكتساب كمالات ايچون ضروريانده تصرف ، ضرورياتى ترتيب خصوصنده درت مرتبه سى واردر : عقل هيولانى ، عقل بالملكه ، عقل بالفعل ، عقل مستفاد .

عقل هيولانى . — نفس انسانيه مبدء فطرتده علومدن خاليدر ، فقط علومه مستعددر. نفسك بومرتبه سنه عقل هيولانى دينير: چوجغك يازى يازمغه اولان استعدادى كبى .

عقل بالملكه . — نفس انسانيه ضرورياتى ادراك ايدر ، نفسده ملكهٔ انتقال حاصل اولور ، نظريات حصولنه مستعد اولور : امى بر آدمك يازى يازمغه اولان استعدادى گبى .

عقل بالفعل . — نفس انسانيه نظرياتى ادراك ايدر، ديلديكى زمان كسب جديده محتاج اولمقسزين آنى استحضاره قادر اولور: يازى يازمق بيله نك يازمغه اولان استعدادى كبى كه ديلديكى آنده يازى يازار .

عقل مستفاد . — نظريات نفس عندنده دائماً حاضر ومشاهد اولور: بالفعل يازى يازانك حالى كبى .

عقل مستفاد نفس ايچون يقينياتك حضورى ، صور معقولاتك حصولى ديمكدر .

[١] قوت اويله برشيدركه ديكر برشى آنك سببيله فاعل ويامنفعل اولور.

مرتبهٔ اولى استعمال حواسدن ، ادراك ضرورياتدن اول اولور. مرتبهٔ ثانيه بونلردن صوكره اولور. مناط تكليف اولان مرتبهٔ ثانيه در.

٤ — صفت غريزه (صفت جبليه) دركه آكا فكر ونظر ومحتاج اولمقسزين ضرورياته علم لازم اولور .

٥ — ضرورياته اولان علمدر . واجب اولانلرك واجب اولمسنى، جائز اولانلرك جائز اولمسنى ، مستحيل اولان مستحيل اولمسنى بيلمك كبى.

٦ — تجربه ايله حاصل اولان ملكه دركه بونكله برطاقم مصالح استنباط اولنور ، عواقب اموره وقوف بونكله حاصل اولور .

٧ — امور حسنه وقبيحه يى تمييز ايدن برقوتدر .

٨ — انسانك حركات وسكناتنده انسان ايچون محمود اولان برهيئتدر .

ذكر اولنان سكز معنادن محرر محترم طرفندن ايكنجى ويابدنجى معنى قصد اولونمشه بكزه يور. يعنى: «بعض معتزله دن ماعدا اولان عامهٔ فقها، بتون ائمهٔ دين امور قبيحه دن اولان « جواز حكم شرعيدر » قضيه سنى امور حسنه دن اولان « جواز حكم شرعى دكلدر » قضيه سندن تفريق ايده مه مشلر ، بالعكس بعض معتزله ذكر اولنان امور حسنه يى امور قبيحه دن بك اعلا تفريق ايتمشلردر ، ياخود « جواز حكم شرعيدر » قضيه سى حقيقت اولميوب خيال اولمغله حقايقى ادراكه مقتدر اولان قوهٔ نفسيه طرفندن ادراك اولونمامشدر ، بعض معتزله حقيقتى ادراك ايتمشلر ، بوحقيقتى ادراك ايدن قوهٔ نفسيه در ، فقط عامهٔ فقها ، بتون ائمهٔ دين حقيقتدن بك اوزاقدرلر ... » ديمك اوله جقدر .

سعيدبك افندى بوندن تخميناً اوچ سنه اول عاجزلرينه احسان بيورديغى « تطبيقات مجله » نامأثر عاليلرنده اسلام مجموعه سنده كى دعواسنه مناقض اوله رق « جوازه حكم شرعى » ديور. [١]

(تطبيقات مجله)ده بتون ائمهٔ دين وعامهٔ فقهايه، اسلام مجموعه سنده ده بالعكس بعض معتزله يه تابع اوليور .

بالذات سعيد بك افندى ده تعبيرلرى وجهله « سنه لرجه بودرجه عقل ومنطقدن خارج برخطاى عظيم ايله شريعت اسلاميه يى آلوده » ايتمش ، « آچيق برحقيقتدن غفلت » ايتمش[٧]، « عبث ايش » ايشلمش[٨]، « بلاتدقيق جف القلم جوازه حكم شرعى » ديمش[٩] در. شيمدى ايسه بعض معتزله نك مذهبنه سلوك ايدرك كويا حقيقتى بولمش اوليور !

[١] علم فقه جواز ، وجوب ، حرمت ، صحت وفساد جهتيله افعال مكلفيندن باحث مسئلادن عبارتدر .
شو تعريفدن مستبان اولديغى اوزره علم فقهك ، علم فقهده مذكور مسائلك موضوعى افعال مكلفيندر .
محمول ايسه ذكر اولنان جواز ، وجوب ، الى اخره كبى احكام شرعيه در.
تطبيقات مجله صحيفه ٣

[٧] اسلام مجموعه سى صحيفه ٣٠١
[٨] اسلام مجموعه سى صحيفه ٣٠٢
(٩) اسلام مجموعه سى صحيفه ٣٠٣

سعيد بك افنديك مدت مديده آچيق برحقيقتدن غفلت ايتمسنه، بودرجه عقل ومنطقدن خارج بر خطاى عظيمده بولونمسنه، بودرجه بديهى اولان خطايه دوچار اولمسنه حيرت ايديورم . « اصول فقه » كبى برعلم جليلى اوكرنديكى اساتذه‌سنه قارشو بودرجه استخفاف بيلمم‌كه تجدد اثرى‌ميدر ؟

ثانياً — فلسفهٔ جديده‌ده بيان اولنديغى وجهله منطق ايكى درلو اولور : منطق عمومى، منطق خصوصى ويامناهج = méthodologie منطقك برده معناى لغويسى واردر.

١ — منطق عمومى قانونى قانون تناقض دينيلن بر قانون عالى‌يه راجعدر . منطق عمومى انجق عدم تناقض تحرى ايدر ، عناصر تصوراتى تحليل ايدرك فكرى تناقضدن تخليص ايدر . بر تصورده تناقض بولونمزسه اوفكر منطق عمومى قانوننه موافق اولمش اولور . تناقضى محتوى اولان هر تصور بالضروره كاذب اولور .

منطق عمومى آنجق امكان ذاتى‌يه نظر ايدر .

« جواز حكم شرعيدر » قضيه‌سى برتناقضى محتوى اولمامغله منطق عموميدن خارج اولمامش اولور .

تناقضى محتوى اولميان برقضيه‌يه منطقدن خارج ديمك منطقسزلق اولور .

٢ — منطق خصوصى معلوم اولميان حقايقى قرائن ايله كشف ، معلوم اولوب هنوز يقينى اولميان حقايقى دلائل ايله اثبات ، مبهم اولان حقايقى اسباب ايله ايضاح ايتمك ايچون تعقيب اولنه‌جق اولان طرق توصلدن باحثدر .

منطق خصوصى قانونى موجبنجه هرعلم هردليلى استعمال ايتمز . هرعلمه مخصوص بردليل واردركه ديكر علومده معتبر دكلدر . « جواز حكم شرعيدر » قضيه‌سى هانكى منهجدن خارجدر ؟ تعليلدن‌مى déduction ، استقرادن‌مى ، تحليلدن‌مى ، تركيبدن‌مى ؟ تمثيلدن‌مى analogie ، استبصاردن‌مى Observation ، تجربه‌دن‌مى ؟ بورالرى اصلا ذكر اولونميور . بوحالده بلادليل منطق خصوصيدن خارج ديمك تحكمدر، تحكم حيطهٔ علمدن خارجدر .

٣ — منطق تكلم وادراك كليات معناسنه اولان نطقدن — Raison مشتقدر . تكلمه نطق ظاهرى ، ادراك كلياته نطق باطنى ديرلر . علم منطق تكلمه قوت ، ادراك كلياته اصابت ويرديكندن بواسم ايله تسميه اولونمشدر .

محرر محترمك مقصدى نطق باطنى ديمك اولان ادراك كليات معناسنى‌ده مندرج اولان منطقدن خارج ديمك اوله‌جقدر، كه اصابت اولونمامش ديمكدر .

اكر طوغريدن طوغرى‌يه « بومسئله‌ده اصابت اولونمامش، حقيقته وارلمامش » ديمش اولسيدى ، دها علمى اولور ايدى .

چونكه بويله اولو اورته « بوقدر عقل ومنطقدن خارج برخطاى عظيم » ديمك تغليط اذهانى موجب اولور ، ناس مغالطه‌يه دوچار اولور . چونكه تعداد ناقص مغالطه‌سى پك زياده شايعدر .

مثلا برعالم برمسئله‌يى بيلميور ، آندن ديكر مسائلى‌ده بيلمديكى استنتاج اولنيور. برزمره‌يه منسوب اولان بركيمسه برقباحت ايشليور، آندن بتون زمره‌نك قباحت ايشلديكى استنتاج اولنيور . بونك كبى جهلهٔ شريعت‌ده « ائمهٔ دين (جواز حكم شرعيدر) مسئله‌سنده بوقدر عقل ومنطقدن خارج سوز سويليورلر . بوحالده مسائل سائره‌ده‌ده عقل ومنطقدن خارج سوز سويلرلر ، ائمهٔ دينك سوزلرينك نه قيمتى واردر ، بوقدر بديهى اولان بر شيده خطا ايدرلر ايسه مسائل دقيقه‌ده خطالرى دها زياده اولور . » كبى بر مغالطه‌يه دوچار اوله‌جقلردر .

فلاسفهٔ جديده تعداد ناقص سفسطه‌سنه دوشمه‌مكى دائما اخطار ايتدكلرى حالده علمدن، فلسفه‌دن بى بهره اولان عوام ناس بوسفسطه‌دن باش قالديره‌ميور . ذات عاليلرى كبى علم ايله طانمش اولان ذواتك ناسى مغالطه‌يه دوشورمه‌ملرى ، تغليط اذهان ايتمه‌ملرى نه‌نسبتده الزم ايسه اساتذلرينه استخفاف نظريله باقمامه‌لرى ، تحكمده بولونماملرى‌ده اونسبتده الزمدر ظن ايديورم .

مشار اليه ديوركه :

«جواز برحكم شرعى دكلدر . چونكه شريعت محافظهٔ نظام وانتظام مقصديله وضع وتأسيس اولنمش برقانوندن عبارتدر. قانون افعال وحركاتى تقييد ايتمك ايچون وضع اولنيور . تقييده خدمت ايدن حكملر ايسه وجوب وحرمت كبى حكملردر. صحت وفساد كبى حكملرده امر ونهى شرعى‌نك نتيجه‌سى اولدقلرندن وجوب وحرمت معنالرينى تضمن ايدر. بناءً عليه انلرده تقييده خدمت ايدر . جواز ايسه سربستىٔ فعل وحركتدن عبارتدر ، تقييده خدمت ايتمز؛ بناءً عليه احكام شرعيتدن اولهماز.»

محرر محترم بوراده جوازك حكم شرعيتدن اولمديغنى اثبات ايتمك ايستيور . بوبابده كوستردكى دليل تحليل اولنور ايسه شو ايكى اصله راجع اولور : ١ — شريعت محافظهٔ نظام وانتظام مقصديله وضع وتأسيس اولونمش بر قانوندر . ٢ — قانون افعال وحركاتى تقييد ايتمك ايچون وضع اولونور .

بو ايكى اصلى مناقشه ايدهلم :

اولا — شريعت جليله‌مز يالكز محافظهٔ نظام وانتظام مقصديله وضع وتأسيس اولونمش بر قانون دكلدر . بلكه بويله بر قانون شريعت جليله‌مزك بر ركنى‌در .

شريعت جليله‌مز معناى لغويسنك‌ده دلالتى وجهله اوله ظاهر ، واضح بر يولدركه او يول بويله بر قانونى‌ده مشتملدر .

شريعت جليله‌مز آنجق دنيا و آخرته عائد مصالح عباد ايچون جناب حق طرفندن وضع اولونمشدر. نه‌كيم آيت وضوءده (ليطهركم)، صلاة حقنده (تنهى عن الفحشاء والمنكر) ، صوم حقنده (لعلكم تتقون) ، حج حقنده (ليشهدوا منافع لهم) ؛ قصاص حقنده (ولكم فى القصاص حياة) بيورلمشدر .

فى الواقع هرمكلف جميع حركاتنده، اقوالنده واعتقاداتنده تكاليف

شرعدن برقانون معینه تابعدر. اکر بویله برقانونه تابع اولمسه صالیویرلمش بربهیمه کبی اولور. لجام شرع مبین مکلفی اصلا بهیمه کبی براقماز.

موارد احکام شریعت ایکی قسمدر. مقاصد، وسائل.

مقاصد، نفسنده مصالح ومفاسدی متضمن اولاندر. وسائل، مقاصده موصل اولان طریقلردر. وسائلك حکمی موصل اولدیغی مقاصدك حکمی کبی تحریم وتحلیلدر. شوقدرکه وسائل رتبةً مقاصددن دوندر.

وضع شریعتده‌کی مقصد شرعی مکلفی هوا وهوس داعیه‌سندن قورتاروب جناب حقه توجه ایتدیرمکدر. نته‌کیم ﴿ وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون ـ وأمر اهلك بالصلوة واصطبر علیها لا نسألك رزقاً نحن نرزقك ـ یاایها الناس اعبدوا ربکم الذی خلقکم والذین من قبلکم لعلکم تتقون ﴾ نظم جلیللری بوحقیقتی ارائه ایدیور. بونك کبی مصالح دین ودنیا هوایه اتباع ایله، اغراض آرقه‌سنده قوشمق ایله حاصل اولماز. زیرا اغراضه، هوایه اتباع شرعاً مردود اولان تنازعه، حتی تقاتله منجر اولور. بوایسه مصالح دین ودنیایه تمامیله ضددر. « ولو اتبع الحق اهواءهم لفسدت السموات والارض ومن فیهن ».

وضع شریعت یاعبث اولور، یامقتضای حکمت اولور. وضع شریعتك عبث اولمسی باطلدر. ﴿ افحسبتم انما خلقناکم عبثاً ـ وماخلقنا السموات والارض ومابینهما باطلاً ـ وماخلقنا السماء والارض ومابینهما لاعبین ﴾ کبی نظم جلیللر وضع شریعتك عبث اولمادیغنی کوستریور.

ثانیاً شارع حکیمدن ناصیل بحث صادر اولور؟

وضع شریعت مقتضای حکمت ومصلحت اولونجه بوحکمت ومصلحت یا جناب حقه، ویا عباده راجع اولور. حکم ومصالح نفع الهی‌یه راجع اوله‌ماز. زیرا ذات اجل واعلی ماسوادن مستغنی‌در، غنی عن العالمین‌در. هرحالده حکم ومصالح مکلفینك نفع وکمالنه راجع اولور.

بز مصالحك بك چوقلرینی ادراك ایدیورز. آنجق تعبداتده، اوقات صلاتده اولدیغی کبی بك آزینی ادراك ایده‌میورز. اکلادیغمز خصوصاتده اوامرده مصالح، نواهی‌ده مفاسد کورویورز.

وضع شریعت شارعك تحدید ایتدیکی حدود دائره‌سنده مصالح عباده راجع اولور. یوقسه عبادك هوا وهوسلرینك مقتضاسی اوزره مصالح عباده راجع اوله‌ماز. ایشته بوندن طولایی تکالیف شرعیه نفوسه کوج کلیور.

تکلیف شریعت بتون مکلفینده طریق اعدل اوزره جاری اولور. طبیب نصل خسته‌نك حالنی، عادتنی، مرضك قوت وضعفنی نظر اعتباره آله‌رق خسته‌یی صحت وصلاحی بولونان برشیئه، برطریقه سوق ایدر، مرض وفساده موصل اولان طرق ووسائلدن منع ایدرسه شریعت الهیه‌ده انسانلری بویله صلاحلرینه موصل اولان بر طریقه سوق ایدر، مرض وفسادلرینه موصل اولان طرق ووسائلدن منع ایدر.

نته‌کیم ﴿ الذی جعل لکم الارض فراشاً والسماء بناءً وانزل من السماء ماءً فاخرج به من الثمرات رزقاً لکم ـ وسخر لکم الفلك لتجری فی البحر بأمره (الی قوله تعالی :) وان تعدو انعمة الله لاتحصوها ﴾ نظم جلیلی مکلفینك منافع ومصالحنه عائد اولان انعام الهی‌یی بیان ایدیور.

شریعت ضروریات، حاجیات، تحسینیاتدن عبارت اولان مراتب ثلثه‌یی محافظه ایتمکی قصد ایدر.

ضروریات. — مصالح دین ودنیانك قیامی ایچون ضروری اولان مقاصددر. بومقاصد ملل سالفه‌نك هیچ برنده هدر اولونمیوب اکا رعایت اولونمشدر. بومقاصد فوت اولنورسه مصالح دین ودنیا براستقامت اوزره جاری اولماز. حیات فوت اولورسه، آخرتده‌ده فوز ونجات بولونماز.

ضروریات کچن هفته‌کی مقاله‌مده عرض ایتدیکم وجهله اصول خمسه‌در.

حاجیات. — مطلوب اولان شیئك فوتیله غالب اوقاتده لاحق اولاجق اولان حرج و مشقتی رفع وتوسعه‌دن طولایی محتاج الیه اولان مقاصددر: مرض وسفر سببیله لاحق اولان رخصتلر. اباحهٔ صید، طیبات ایله تمتع، اجاره‌لر، شرکتلر، صغیر وصغیره‌نك تزویجنده ولی‌یی تسلیط و امثالی مقاصد حاجیه‌دندر.

تحسینیات. — احسن مناهجه رعایتدن طولایی محتاج الیه اولان مقاصددر: طهارات، ستر عورت، نوافل ایله تقرب، آداب اکل، آداب شرب، اسراف و تبذیردن توقی، اثنای حربده نساء، صبیان ورهابینی قتلدن منع و امثالی مقاصد تحسینیه وکمالیه‌دندر. تحسینیاتك فوتی حاجیات وضروریاتی اخلال ایتمز. فقط ضروریات وحاجیات احسن مناهج اوزره اجرا اولونماز.

مراتب ثلثه‌نك مکملاتی واردر. مثلا منع ربا، قلیل خمری شرب، شعائر دینی (صلاة جمعه وجماعت کبی) اظهار، صغیرده کفو ومهر مثل اعتبار، نامحرمه نظر، مندوبات طهارات وسائره... مکملاتدر. مکملاتی ایشلمامکله مقصود فوت اولماز. مکملات تتمیم و تکمیل ایچوندر، مکملات حکمت اصلیه‌یی اخلال ایتمز. فقط حسنی آرتیرر.

مراتب ثلثه‌نك هربری دها قوی اولانه نسبتله مکمل اعتبار اولنور. حاجیات ضروریاتك، کمالیات حاجیاتك مکملیدر. ضروریاتی محافظه ایچون حاجیاتی محافظه، حاجیاتی محافظه ایچون تحسیناتی محافظه لازم کلیر، چونکه هرمرتبه مافوقنه خادمدر. مادون مختل اولورایسه مافوقده من جهة مختل اولور. مادونی اخلاله جرأت ایتمك مافوقی ترك ایچون بر تمل آتمقدر. مادون مافوقك قوروسی‌در. بوکا مبنی مادونی ترکه مساعده اولونمیور.

تکالیف شریعت حقنده مشروع اولمانك غیرینی قصد ایدن کیمسه شریعتی نقض ایتمش اولور: ﴿ ولاتتخذو آیات الله هزوا ﴾

مکلفك اعمال ایله مکلف اولمسی آنجق امرونهیده‌کی شارعك قصدی جهتندندر.

شارع یا مکلفه بر فعلی امر ایدر، یا مکلفی بر فعلدن نهی ایدر. ویا مکلفی بر فعلده مخیر قیلار. شارعك امرده، نهیده، تخییر و تعبیر آخرایله جوازده بر قصدی واردر.

شارع بر شی امر ایتمکله بر مصلحتك حفظ اولونمسنی طلب ایدر: مثلا ایمان ، صلاة ، صوم ، زکاة ، حج کبی اصول عباداتی امر ایتمکله حفظ دین مصلحتنی ؛ معاملاتی امر ایتمکله حفظ نسل ، حفظ مال ، حفظ نفس ، حفظ عقل مصلحتلرینی طلب ایدر .

شارع بر شیئ نهی ایتمکله بر مفسدتك رفعنی بو میانده ینه بر مصلحتك جلبنی طلب ایدر . مثلا زنایی نهی ایتمکله تضییع نسب واسراف ماء مفسدتلرینك رفعنی و بو میانده حفظ نسب مصلحتنی ؛ قتلی نهی ایتمکله حفظ نفس مصلحتنی ؛ سرقت وغصبی نهی ایتمکله حفظ مال مصلحتنی ... طلب ایدر .

لاضرر ولاضرار [۱] حدیث شریفی موجبنجه شریعت جلیله‌من ضرر ومفسدتی نفی ایدنجه مصلحتدن عبارت اولان نفی اثبات ایتمش اولیور . مفسدت مصلحتك نقیضی‌در .

محرر محترم امر و نهیده شارعك بر مقصدی اولدیغنی وامر ونهیك موجبی اولان وجوب وحرمتك احکام شریعتدن اولدیغنی کافهٔ علماء اسلام ایله برابر قبول ایتدیکی جهتله بوراده امر و نهیده‌کی مصلحت توطئه ایچون ذکر اولونمشدر .

تخییرده‌کی و اثری اولان مباح (جائز) ده‌کی مقصده گلنجه ؛ مباح ایله بر مقصد واردر . مباح ایله مطلوبه تقوی قصد اولنور . شریعتده مطلوب یا اوامر ویا نواهیدر. اوامرك فعلی ، نواهی‌نك ترکی مطلوبدر . مباح مطلوب دکلدر . فقط مطلوبه تقوی قصد اولنور .

اولکی مقاله‌مده بیان ایتدیکم وجهله مباح مباح اولمسی حیثیتدن مطلوب دکلدر .

مباح وسیله اولمسی اعتباریله بعضاً ترکی مطلوب ، بعضاً فعلی مطلوب اولور. مباح هیچ بر شیئه وسیله اولمز ایسه مطلوب اولماز .

مباحك مقدماتی ، شروطی ، لواحقی واردر . مثلا اکل مباحدر . بونك مقدمات وشروط ولواحقی واردر . بونلره رعایت الزمدر . رعایت اولنور ایسه اکل مباح اولور . یوقسه اکل مباح اولماز . مباحی احکام سائره جذب ایدر .

واقعا اباحه وجوب وحرمت کبی علی‌التعیین خارجده موجود دکلدر ، بخصوصه نه فعلی نه ترکی مقصود دکلدر. آنجق خصال کفارت کبی هانکیسنی ایشلرسه ایشته او، قصد شارعدر .

مباح ضروریاته ، حاجیاته ، تحسینیاته خادم اولمغله مطلوب اولور. مثلا مأکولات ، مشروبات ، ملبوسات وسائره نفسنده مباحدر . فقط اصل ضروری‌یه ، یعنی اقامهٔ حیاته خادمدر و حیاته خادم اولمق اعتباریله مطلوبدر .

بوراده مباحدن مقصد اقامهٔ حیات دینیلن اصل مطلوبی تقویه‌در. کذا جائز اولان طلاق، شقاق، حدود الهیه‌یی عدم اقامه کبی ترکی مطلوب اولان بریسنه خادمدر .

کذا جائز اولان تعدد زوجات تزاید نسل کبی بر اصل مطلوبه خادمدر.

کذا طیبات ایله تمتع وصید مباح اولدیغی حالده مقاصد حاجیه‌یی تقویه ایدیور.

کذا لهو ولعب وعطالتده بر محظور بولونمز ویا آنلردن بر محظور لازم کلمزسه لهو، لعب ، عطالت جائز اولور. شوقدرکه ینه مذمومدر، مکروهدر. زیرا کندوسنه فائدهٔ دنیویه واخرویه ترتب ایتمدیکی حالده وقت کچیریلمش اولور .

ایشته هر نه‌ده‌که ثمرهٔ دنیویه‌واخرویه بولنمز ایسه بر فعل جائز اولسه بیله ینه عبث اولور ، مذموم اولور . شوقدرکه زوجه‌سیله لعب مباحدر ، اصل ضروری اولان حفظ نسله خادمدر . اوق ایله لعب ، آت ایله لعب جائزدر ، اصل مطلوب اولان جهاده خادمدر.

کذا باغچه‌لرده تنزه وامثالی مباحدر . فقط ایشنی کوجنی براقه‌رق دائما بویله حرکاتده بولنان بر کیمسه قلت عقله نسبت اولنور. فعلی مکروه اولور.

کوریلیورکه امر ونهی (وجوب وحرمت) ضروری، حاجی، تحسینی اولان مقاصدی حفظ ایدیور. اباحه (جواز) بو مقاصدی تقویه ایدیور ، مقاصده خادم اولیور . آرتق شریعت جلیله آنجق مصالح عباد ایچون جناب حق طرفندن وضع اولونمشدر . وجوبده ، حرمتده ، جوازده مصلحت واردر .

شریعت جلیله جناب حق طرفندن مصالح عباده موصل اولمق اوزره وضع اولونمش ظاهر وواضح بر یولدر. یوقسه یالکز «محافظهٔ نظام وانتظام مقصدیله وضع وتأسیس اولونمش بر قانون» دکلدر.

شوراسنی‌ده عرض ایده‌یم‌که محرر محترم واضع شریعتی ذکر ایتمکسزین « وضع وتأسیس اولونمش » دیورده قارئینی شبهه‌یه دوچار ایدیور : واضع شریعت کیمدر ؟ الله‌می ؟

اهل ادیانه کوره واضع شریعت الله ذوالجلالدر ، انبیا شریعتی تبلیغ ایله مأموردرلر .

شبهه یوقکه محرر محترمك‌ده مقصدی بویله‌در. آنجق مقصدی ایجاز اولسه کرکدر .

بو بابده‌کی مطالعاتمز دها دوام ایده‌جکدر.

ازمیرلی

اسماعیل حقی

اجتماعیات

اجتماعی انحطاطك سببنی اصول تربیه‌ده آراملی‌در .

علوم اجتماعیه اساس پرنسیبلرینی اصول تربیه‌دن آلیر . ملتلرك تجلیات اجتماعیه‌لری طرز تربیه‌لرینك بر نتیجه‌سیدر . مجادلهٔ حیاتده موفق اولان قوملرك تفوق سببلرینی آراشدیریرکن ؛ بو حقیقتی درپیش ایده‌رك؛ تعلیم وتربیه‌ده تعقیب ایتدکاری اصوللری نظر اعتباره آلمق ایجاب ایدر .

---

[۱] رواه مالك فی موطئه مرسلا واحمد وقال الحاکم هو صحیح علی شرط مسلم .

هر ملت، تعقیب ایدیلن اصول تربیه‌یه نظراً ؛ یا تعالی ایدر و یا انحطاطه دوشر . غربلیلرك یوكسلمه‌سی ، بزم سقوط ایتمه‌مز ، او مسعود دیارلرده تعقیب ایدیلن اصول تربیه ایله شرقده تطبیق اولنان طرز آره‌سنده‌كی فرقدن ایلری كلدیكنی انكار ایتمك ممكنمیدر ؟

بو ایكی طرز تربیه‌نك نتایجنی آكلامق ایچون درین و مدید تتبعه احتیاج یوقدر . تحصیل تالیبی اكمال ایدن بر انكلیز كنجی ایله بر اسلام كنجنه ؛ هانكی مسلكه انتساب ایده‌جكلرینه دائر ایراد ایدیله‌جك تك بر سؤال ، بو فرقك آكلاشیلمه‌سنه پك ایی بر وسیله اوله بیلیر .

انكلیز كنجی قدرت شخصیه‌نك انكشافنه داها مساعد اولان مسالك حره‌یی بر بر صایاركن اسلام كنجنك آغزندن وصایت آلتنده یاشانه‌جق مسلكلرك اسملری ایشیدیلیر . انكلیز كنجی مستملكه‌لردن برینه كیده‌رك اوراده حیاتك هر درلو صدماتنه كوكس كه‌رمك صورتیله و صرف كندی غیرت و عزمیله اكتساب ثروت ایتمك پلانلرینی دوشونوركن اسلام كنجی كندیسنی بر مأموریته قاپیره‌جق ، بر مكتبه قبول ایتدیره‌جك حامی آرامقله مشغول اولور .

چونكه انكلیز عائله و مكتبلرنده تطبیق ایدیلن اصول ، شخصنه اعتماد ایدر ، صدمات حیاتله پنجه‌لشمه‌دن ییلماز ، بلكه‌ده ذوق آلیر عزمكار و متین انسانلر یتشدیردیكی حالده بزده تعقیب ایدیلن طرز ، باشقه‌لرینك معاونتنه مفتقر ، قورقاق ، عزم و ثباتدن محروم ، وصایت آلتنده یاشامغه مائل فردلر یتشدیریر ! ...

مكتب ایشلریله یقیندن تماسم اولدیغی جهتله هر سنه تحصیل تالیبی اكمال ایدن كنجلره هانكی مسلكه انتساب ایده‌جكلرینی صورمق معتادمدر . شمدی‌یه قدر بو كنجلردن مسالك حره‌دن برینی ترجیح ایدن تك بر فرد كورمك نصیب اولمدی . هپسنك یكانه أملی بر مأموریته كیره‌بیلمكدن عبارت ! ..

اك ذكی و مستعد كنجلرینك دوائر دولتدن برینه قاپولانمغی و یا مأمور یتشدیرن مكاتب عالیه‌دن برینه كیرمكی غایهٔ أمل اتخاذ ایتملری بر مملكتك حیات اقتصادیسی ایچون نه مدهش بر ضربه‌در ! . بزده صنعت و تجارته انتساب ایدنلر ، هر سنه صنفدن دونن و نهایت مكتبدن اخراج ایدیلن تنبل ، نقصان ذكالی كنجلر ایله مأمور یتشدیرن مكتبلردن هیچ برینه كیرمكه موفق اوله‌مه‌ین عاجزلر میاننده كورولمكده‌در .

امتحانلرده موفق اولانلره كلنجه ، زواللیلر بر مأموریته نامزد اولدقلرینی دوشونه‌رك كندیلرینی دنیانك اك بختیاری عد ایدییور ، مسالك حره‌دن برینه انتسابی اك بویوك بر ذل صاییورلر .

بونلر ایچون مأموریت نامزدلكندن محرومیت ، غایهٔ أملك انهدامی دیمكدر . . چونكه مسالك حره‌دن برینه انتسابله تأمین معیشت ایده‌بیلمك كندیلرنجه بر امر محالدر . عائله و مكتبلرده ویریلن تربیه ایله بو بدبخت كنجلرده سربست مسلكلرده موفقیتی تأمین ایدن تشبث شخصی ، عزم و ثبات ، اعتماد نفس كبی مزیتلر تولید ایدیله‌مه‌مشدر .

اكمال تحصیل ایدن بویله بر كنج ، دولت مأموریتنه كیره‌میه‌جكنه قانع اولدیغی كون محو اولمش دیمكدر . چونكه سعی شخصیسی ایله تأمین معیشت ایده‌بیله‌جكنه ، ممكن دكل ؛ احتمال ویره‌مز ! ...

پك چوق كوبلی چوجوقلری بیلیورم‌كه ؛ مكتبدن چیقدقدن صوكره ؛ آلدقلری تربیه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق پدرلرینك كوینه ، تارلاسنه ، حتی شخصنه نظر نفرتله باققدن كندیلرینی آله‌میورلر .

عالی تحصیلی شویله طورسون ، اعدادی و یا رشدی مكتبلرینی اكمال ایدن بر چیفتجی چوجوغی ، باباسنك تارلاسنه دونمكی كندیسی ایچون بویوك بر تنزل صاییور ، ایكیوز غروش معاشله بر قلمه كیره‌بیلمك سوداسیله اوته‌ده بریده سورونمكدن ، بیكلرجه أل ، أتك اوپمكدن ذوق آلیور !

چونكه مكتبده كوردكاری تحصیل ، آلدقلری تربیه اونلری چیفتجیلك حیاتندن نفرت ایتدیرمشدر ! ...

مترقی غرب ایله متدنی شرق آره‌سنده‌كی درین بوشلق هر ایكی قطعه‌ده‌كی تشكلات اجتماعیه‌نك بر نتیجه‌سیدر . غربده هر فرد باشلی باشنه بر (انسان)در . هر كس ، كندی مقدراتنه حاكم اولدیغی قناعتیله بویومشدر . عائله‌سندن ، دوستلرندن ، حكومتندن ، منسوب اولدیغی هیئت اجتماعیه‌دن بر معاونت بكله‌مز . هر خصوصده یالكز شخصنه كووه‌نیر . هر شیده آنجق تشبث و سعی ذاتیسی ایله تأمین موفقیت ایدر . حیاتك مشكلاتی قارشوسنده اظهار عجز ایتمز . آلدیغی تحصیل و تربیه اونی ییلمز واوصانمز پراتیق بر آدم یاپمشدر .

حالبوكه بر شرقلی هیچ بر وقت تشبث و سعی ذاتیسنه استناد ایده‌مز . او ، دائما وصایت و معاونته محتاجدر . عائله‌سنك ، دوستلرینك ، حكومتنك معاونت و حمایه‌لری اولمدقچه یاشایه‌بیله‌جكنه ، تأمین موفقیت ایده‌جكنه احتمال ویره‌مز . یكرمی یاشنه قدر عائله‌سنك معاونتنه مفتقر اولان كنج ، اوندن صوكره‌ده حكومت مأموریتنه كوز دیكر . اوفاق و اهمیتسز بر مأموریت ألده ایده‌بیلمك مقصدیله نظارت نظارت طولاشیر . بر توجه نامه آلمق ایچون یوزسورولمه‌دیك ، أتك چالینمه‌دیق قاپی قالمز ! . بر شرقلی ، مدت حیاتنجه ، هر وقت وصایت و حمایته عرض افتقار ایدر . حكومت و هیئت اجتماعیه‌نك معاونتی اولمقسزین برایش یاپیله‌بیله‌جكنه عقل ایردیره‌مز !

شرق ایله غرب آره‌سنده‌كی بوشلقی طولدیرمق ؛ تعبیر دیگرله ملتمزه بر شاهراه تعالی آچمق ایچون شمدی‌یه قدر تعقیب و تطبیق ایدیلن اصول تربیه‌یی دكیشدیرمكدن باشقه چاره یوقدر . فقط ، اصول تربیه‌یی دكیشدیرمك ، بر انقلاب اجتماعی اساسلرینی قورمق دیمكدر . اجتماعی انقلابلرده ایسه اس الاساس عائله تشكلاتیدر !

عائله تشكیلاتی اوصورتله اولملیدركه افرادندن هر بری یالكز اقتدار ذاتیسنه استناد ایتسون ، ترقی و تعالی قوتی كندی نفسنده آراسون ! . . محیط ملیمزده حكم سورن یأس و كدرك منشائی‌ده عجبا عائله و محیط اجتماعینك طرز تشكلی ایله علاقه‌دار دكلیدر ؟

شرق ، حقیقی یأس و كدرك خیمه‌دار بر مشهریدر . شعرلریمزده ،

موسیقیمزده حتی اکانجه (!) لریمزده کیزلی وپاسلی بریأسك ایزلرینی حس ایتمه‌مك ممکن دکلدر . ادبیاتمز ، دورادور برماتمك حزن انکیز سانحه‌لریله طولمشدر .

شاعرلریمز حیاتك آجیلغندن حزین‌حزین نه‌قدر شکایت ایتمشلرسه، موسیقی شناسلریمزده بسته‌لرینه اونسبتده غم آکین برآهنك، برمشلردر. محیط اجتماعیمزی تصویر ایچون سویله‌نیلن :

بزم دیارده هرشی کولر ایکن آغلار

مصرعی حقیقته نه‌قدر مطابقدر ! . . .

دنیادن نفرت ، حیاتدن شکایت ایتمك ایچون ، حیاتك مدهش صدمه‌لرینه‌اوغرامق ایجاب‌ایدر. حالبوکه زمانك بی‌امان صدمه‌لری آنجق (سعی)، (تشبث) و (عزم وثبات) دن محروم اولان فردلری صارصار .

توکل مطلق — که حاکم اولدیغی وجودلری درین بر اویوشوقلغه سوروکلر ـ انسانی حیاتدن اوصاندیره‌جق اك بویوك برسببدر .

بز ، اکر یاشامق ایستیورسه‌ق باشقه برعالمه کیرمکه مجبورز. یکی برعالمه کیرمك ایچون‌ده طرز تربیه‌مزی، شو چوروك وعاطل تشکیلات اجتماعیه‌مزی اساسندن ده‌کیشدیرمکدن باشقه چاره یوقدر. حیات واستقبالنی‌عائله‌سندن ، حکومتدن بکله‌ین، تشبث‌شخصی وعزم واراده‌دن محروم برنسل ایله استقبال قورتاریله‌مز .

حیاتنی یالکز کندی سعی وغیرتندن بکله‌یه‌جك ، آتی‌یه امیدلی وفرلی نظرلرله باقه‌جق دینج وعزمکار برنسله محتاجز . نسل مستقبله ویره‌جکمز تربیه‌ده یالکز فرد دوشونیلیر ، اونده ؛ هرتورلو احوال واحتمالاته نظراً ؛ موفقیتی تأمین ایده‌جك ملکه وقابلیتلر تمیه ایدیلیرسه بویله برنسل یتشدیرلمش اولور .

شمالی آمریقان وانکلتره‌ده تعقیب‌ایدیلن تربیه اصوللرینك تدقیقی بزم ایچون‌نه‌قدر فائده‌لیدر! بزده یکرمی‌یاشنه‌کیرن برکنج، حالاچوجوق عد اولنور . ابوینی ، کندیسنه چوجوق نظریله باقار . محیط اجتماعی‌ده‌ده عینی‌نظرلرله استقبال‌اولنور. حقیقت حالده‌ده بوکنج وصایته محتاجدر.

کندیلرینی اون‌اوچ یاشنده‌کی برانکلیز چوجوغی‌قدر حسن‌اداره‌یه موفق اوله‌میان یکرمیلك کنجلریمزك آزاولدقلرینی ادعا ایدرسه‌ك فضله نیکبینلك ایتمش اولورز .

انکلیزلر کوچوك‌یاشدن اعتباراً چوجوقلرینه حربرانسان معامله‌سی ایدر ، اونلری ؛ آناوبابانك معاونتلری اولمقسزین ؛ مجادلهٔ حیاتله الفت ایتدیریرلر .

چوجوقلری استقبال ایچون یتشدیرمك ، استقبالك غیر ملحوظ صدماتنه قارشی مقاومت ایده‌بیله‌جك صورتده فکراً ، بدناً‌زنده‌کنجلر حاضرلامق ، انکلیزلرك الك‌برنجی دستوریدر .

آنا قوجاغندن اعتباراً بوشرائط داخلنده بویوین برانکلیز کنجی ، تأمین استقبال ایچون هیچ برزمان عائله‌سنك معاونتنه عرض افتقار ایتمز . آوروپانك غرب‌شمالیسندن قالقه‌رق ؛ یالکزباشنه ؛ آسیانك‌اوبر اوجنه ، آفریقانك جنوبنه ، اوستریا و آمریقانك اوزاق منطقه‌لرینه قوشان انکلیز کنجلرینك سائق وسر موفقیتلرینی کندیلرینه ویریلن روح تربیه‌ده آرامالیدر .

م . شمس‌الدین

اسلام عسکرینه

مریسیع وقعه‌سی :

مکه ایله مدینه آراسنده و (قدید) ده‌نیلن کویك یاقینلرنده (مریسیع) اسمنده برصوواردی . بوصویك باشنده (بنی المصطلق) اسمنده برعرب قبیله‌سی اوطورور و (حارث بن ضرار) آدلی برشیخك امری آلتنده بولونوردی .

حارث بن ضرار ، مسلمانلغك ایلرله‌مه‌سنی ومسلمانلرك قوت بولماسنی‌چکه‌میوردی . اوته‌دن‌بریدن آدام‌طوپلامق وقبیله‌سنی چوغالتدقدن صوکرا مدینه اوزرینه صالدیرمق ایستیوردی .

رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمز ، حارثك محاربه فکرنده بولوندیغنی خبر آلینجه تحقیقات یاپمق وطوغرو معلومات که‌تیرمك‌اوزره اصحابندن (بریده بن الحصیب) حضرتلرینی مأمور ایتدی .

بریده ، تحقیقاتی قولایجه یاپمق‌ومعلومات آلینجه‌یه قدر حریفلرك اللندن جانی قورتارمق ایچین تأویللی سوز سویله‌مه‌یه مساعده‌ایسته‌دی. پیغمبریمز افندیمزده بوخصوصده اوکا اذن ویردی .

پیغمبر ، یالان سویله‌مه‌یه اذن ویررمی ؟ . دیه تعجب ایتمه‌ده حکایه‌یی دیکله !

بریده ، مریسیع صوینه کیدوب برقالاپالق طوپلانمش اولدیغنی کوردی . صوکرا ، قبیله شیخی ایله کوروشوب :

— سزك محمدله اصحابی اوزرینه یورویه‌جکزی ایشیتدم . دوغریغ طوغرو ایسه بن‌ده آداملریمی آلوب‌کله‌یم‌ده برلکده کیده‌لم ومسلمانلری تماميله محو ایده‌لم . دیدی .

حارث ، بکله‌مه‌دیکی‌طرفدن بریاردیمجی‌چیقدیغنی‌کورونجه سه‌ویندی

— أوت . مسلمانلری محو ایتمك ایچین طوپلاندق . سن‌ده برابر کلیرسه‌ك دها ایی اولور . فقط چابوق داوراعالیسك‌که بر آیاق اول یورویه‌لم ..

جوابنی ویردی .

بریده :

— پکی . کیده‌یم ، قبیله‌می آلوب که‌تیره‌یم . دیه‌رك اورادن چکیلدی ومدینه‌یه‌کلوب کوردکلرینی ، ایشیتدکلری‌رسول‌الله‌حضرتلرینه آکلاتدی :

تأویللی سوزك نه اولدیغنی آکلادك دکلمی ؟ .

یالان سویله‌مك پك فنا برشیدر . لکن اوجنده دین ایچین ،

ملت ایچین . مملکت ایچین بر فائده حاصل اولاجقسه سویله‌نیلمه‌سنده بأس یوقدر .

مثلا بر محاربه اثناسنده دشمنك قوتنی آکلامق ایچین اونلرك دیلنی بیلن بر مسلمان آرالرنده باریئوب معلومات آلابیلمك مقصدیله :

— بن ده سزدنم . دیه بیلیر . بونی دیمه‌سندن طولایی ده کناهه کیرمش دکل ، ثواب قازانمش اولور . واقعا بر مسلمانك بن ده بولغارم ، بن ده رومم ! دیمه‌سی یالاندر . فقط اونلرك فکرینه و نیتنه واقف اولوب دینداشلرینه خدمت ایده‌جکی جهتله فائده‌لی بر یالاندر . بوکبی سوزلره (دروغ مصلحت آمیز) یعنی ایش بیتیرن یالان دیرلرکه (راست فتنه انکیز) یعنی فتنه چیقاران طوغرودن ایيدر .

نیته‌کیم بریده حضرتلری ده بویله یاپمش و کندینی مشرك کبی کوسته‌روب اوکره‌نه‌جکنی اوکرندکدن صوکرا دونوب پیغمبره معلومات کتیرمشدی .

بریدة بن الحصیب ، اسمی بلله‌نه‌جك وحرمتله یاد ایدیله‌جك کیمسه‌لردندر . چونکه : بوکون سلاملادیغمز اسلام بایراغنی ایلك طاشیان ، یعنی مسلمانلغك ایلك سنجاقداری اولان ذات شریفدر .

پیغمبر افندیمز ، مکه‌دن مدینه‌یه هجرت ایده‌رکن کندیسنی طوتوب مکه مشرکلرینه تسلیم ایله‌مك فکریله بر چوقلری یوله چیقمشلردی . اونلردن بری ده بریدة بن الحصیب ایدی‌که رسول اللهی طوتوب باغلامق ومکه‌یه کوتوروب مشرکلره صاتمق ایستیوردی . باشنده ده ایچه بر قالابالق واردی .

مریسیع محاربه‌سندن درت سنه قدر اول ، ینه مریسیع صوینی جوارنده رسول الله حضرتلرینه راست کلدی . فقط طوتوب باغلامق ایستدیکی پیغمبرك کوزه‌ل یوزیله طاتلی سوزینه کندیسی باغلاندی . جان و کوکلدن مسلمان اولدیغی کبی باشندن صاریغنی چوزدی ، النده‌کی مزراغك اوجنه باغلایوب بر سنجاق یاپدی . رسول اللهك معیتنده یورویوب (قبا) کوینه قدر سنجاقدارلق وظیفه‌سنی ایفا ایتدی . صوکره یوردینه کیدوب احد محاربه‌سنی متعاقب مدینه‌یه کلدی ، آرتیق پیغمبرك یانندن آیریلمادی . بوتون محاربه‌لرده برابر بولوندی . یازی یازماسنی ده بیلدیکی جهتله مسلمانلغه هم قیلیجیله ، هم قلمیله خدمت ایتدی . صوکره غزا ایچین خراسانه کیدوب ۶۲ سنهٔ هجریه‌سنده (مرو) بلده‌سنده وفات ایلدی . رضی الله عنه

***

بریده‌نك که‌تیردیکی خبر اوزرینه رسول الله افندیمز ، جهاد اعلان ایتدی . مسلمانلردن سلاحنی قاپانلر ، قوشوب کلدیلر . هجرتك بشنجی سنه‌سی شعبانك ایکنجی کونی اسلام اردوسی ، مدینه‌دن حرکت ایلدی . افرادی بیك قدر اولان بو اوردوده بر چوقده منافق بولونیوردی . بونلر ، دینی بوتون مسلمان اولمدقلرندن الله رضاسی ایچون دکل ، چاپول ایتمك ایچون محاربه‌یه کیدیورلردی .

یولده بر حریف یاقالاندی‌که (حارث بن ضرار) طرفندن کوندرلمش جاسوس ایدی . بوندن دشمنه دائر معلومات آلمق ایسته‌دیلر ، سویله‌مدی . مسلمان اول تکلیفنده بولوندیلر ، قبول ایتمه‌دی . بناءً علیه حضرت عمرك قیلیجیله کله‌سی اوچورلدی ، جانی جهنمه یوللاندی .

بوکونکی اردولرده ده جاسوسك کوره‌جکی جزا ، بوندن بشقه بر شی دکلدر . یالکز شو قدر فرق وارکه : بنی المصطلقك جاسوسی ، مسلمان اولسه و مسلمانلر آره‌سنه کیرسه‌یدی اولومدن قورتولاجقدی . حالبوکه بوکون اوروپا اردولرنده یاقالانان بر جاسوس ، او حکومتك دینی دکل تابعیتنی بیله قبول ایتسه ینه اعدامدن خلاص اولاماز .

جاسوسك اولدیرلدیکنی بنی المصطلق ایشیدنجه ایچلرینه قورقو دوشدی . دره‌نی اوله‌رق اطرافدن کلوب طوپلانانلر بر بر صاووشدی . قبیله خلقی ده نه یاپه‌جغز ؟ دیه دوشونمکه باشلادی .

مریسیع صوینك حیوان صولادقلری بر صیراده مسلمان اردوسی قارشیلرینه چیقیویردی . رسول الله افندیمز « لا اله الا الله دیه‌یکز ده جانکز ، مالکز امین اولسون » دیه حضرت عمره ندا ایتدیردی .

مشرکلر ، اللهك برلکنی قبول ایله‌مه‌دکلری کبی پیغمبرك اوردوسنه و مسلمانلرك اوزرینه اوق آتمایه قالقیشدیلر .

رسول الله حضرتلری ، اصحابنه : هجوم ! امرینی ویردی . دشمن ، بو قهرمانجه هجومه دایانامادی . ایچلرندن اون دانه‌سی یره سریلنجه اوست طرفی بوزولدی . یدی یوز قدری اسیر اولدی ، حیوانلرندن بش بیك قویون ایله اون بیك دوه ده غنیمت اولارق آلیندی .

***

کیتمك ، حرب ایتمك واوطوروب دیکله‌ندکدن صوکرا دونمك مدتلری داخل اولدیغی حالده یکرمی سکز کون سورن بو حرب اثناسنده بعض عجائب حالر ظهور ایتمشدی . حتی بوندن طولایی مریسیع محاربه‌سنه (غزوة الاعاجیب) دیرلر .

بو عجائب حاللرك بریسی ، حتی اك اهمیتلیسی اصحابك مهاجری وانصاریسی ، یعنی مسلمانلرك مکه‌لیسی ایله مدینه‌لیسی آراسنده غوغا چیقماسی ، و بو غوغانك ده قومیت مسأله‌سی رنکنی آلماسی ایدی .

(سبیل الرشاد) ه (مسلمانلق مانع تفرقه‌در) عنوانیله یازدیغم او مسأله‌یی ان شاء الله کله‌جك هفته تکرارلایه‌جغم وداها آچیق سویله‌مه‌یه چالیشاجغم .

طاهر المولوی

ادبیات

مرحوم فائق رشاد بك

ذوی الحیات ایچون آرامك احتمالی می وار ؟
بو کائنات نه‌در ؟ ازدحاملی بر معبر .
بو معبرك اوزه‌رندن پیایی آقاده‌در ،
کنارهٔ عدم آباده طوغرو سیل بشر .
مسافرین حیاتی چکوب چکوب آلیور ،

نه‌در بو جاذبه‌سندن قاچیلمایان مقبر !
جهان جهان اولالی التقام ایدوب طوییور
جهانیان وجودی او طویمایان اژدر .
زکی دلقمه‌سی اهل معارف اولمادهدر ؛
اوجمله‌دن بری ایشته رشاد فاضلتر .
مورخ ادبیات ، منشیٔ تحریر ؛
ادیب ، قدردان وشاعر سخنپرور .
خلوق ، اهل دل و پرکمال محویت ،
نطوق ، نکته‌سرا ، جامع لآلی عبر .
وطنده معرفته اك قدملی برخادم ،
مقالی ملت ایچین برمربیٔ اکبر
ایکن ، زواللی رشاد بك ، او فائق الادبا
یازیق‌که ایله‌دی عزم طریق دار دکر .
مقام فضلنی حقاکه بوش قویوب کیتدی :
برنده قالدی اونك برخلؤ غمپرور !
حضور مغفرتنده خدای رحمانك
شفیع اکرمی اولسون جناب پیغمبر .
چهاریار کزین همتیله تاریخی :
بهشته قیلدی بو بیل باق ، رشاد بك‌ده سفر .

۱۳۳۲

طاهر المولوی

تراجم احوال

ادریس بتلیسی

فضلا ومورخین عثمانیه‌دن جامع الکمالات برذات معارفسمات اولوب صاحب تفسیر [شیخ حسام الدین علیٔ بتلیسی] حضرتلرینك مخدوم فضائل موسومیدر . تحصیلنی بدر عالیلریله زمانی افاضلندن اکمالدن صکره کراراً اولنان دعواته اجابتله برمدت (ایران) ده حکمران اولان [اوزون حسن] اخلافنك خدمت دیوانیه‌لرنده بولندی. بعده ظهور ایدن دولت (صفویه) نك بدایتلرنده خاندان (آل عثمان) خدمتنی بالترجیح (استانبوله) کلهرك سلطان (بایزید ثانی) نك انعام والتفات قدردانیلرینه مظهر اولدیغی کبی سلطان مشارالیهك اراده‌لریله [هشت بهشت] نامیله معروف فارسی العباره تاریخ عثمانی‌یی تألیف ایله‌یوب بالتقدیم مظهر تقدیر وتکریم اولدی وتبدل سلطنتدن صکره خلیفهٔ اهل ایمان [یاوز سلطان سلیم] خان حضرتلری طرفندن‌ده فوق‌العاده تقدیر وتوقیره نائل اولوب کردستان وحوالیسنك فتوحاتی اثناسنده رأی وقلمندن استفاده اولنمق طولاییسیله‌ده کندیلرندن سیاسةً چوق استفاده‌لر اولندی و (استانبول) ه عودتندن‌صوکره اکثر زمانی تألیف آثاره حصر ایلدی. [۹۲۷] تاریخنده ارتحال ایدرك [ایوب سلطان] ده الیوم نام فاضلانه‌لرینه مضاف اولان [ادریس کوشکی وچشمه‌سی] دینیلن محلده زوجه‌سی [زینب] خاتونك بنا کرده‌سی بولنان مسجد شریف حظیره‌سنه دفن ایدلدی .

پدر عالیقدری شیخ [حسام الدین] حضرتلریله فاضل ابن فاضل اولدیغنی آثار عدیده‌سیله اثبات ایلدین مخدوم والا کهری دفتردار [ابوالفضل محمد] افندینك ترجمهٔ حاللریله آثار علمیه‌لری آیریجه یازیله‌جقدر .

مولانا [ادریس بتلیسی] نك آثار فاضلانه‌لری :

۱ — حاشیه علی تفسیر بیضاوی (تکمیل اولمیوب بعض آیات کریمه‌یه دائردر .)

۲ — شرح حدیث اربعین قدسی

۳ — شرح فصوص الحکم

٤ — شرح منظومهٔ کلشن راز

٥ — کنز الخفی فی بیان مقامات الصوفی

٦ — حق المبین (صاحب کلشن راز شیخ محمود شبستری) نك [حق الیقین] رساله‌سنك شرحی اولوب برنسخه‌سی [اسکدار] ده [سلیمیه] کتبخانه‌سنده واردر .

۷ — حاشیهٔ شرح تجرید

۸ — مناظرة الصوم والعید

۹ — مرأت الجمال [سلطان بایزید ثانی‌یه تقدیم اولنمش اخلاق وسیاستدن باحث فارسی العباره براثر حکیمانه اولوب خطدستیله محرر وصنعتکارانه بر صورتده مجلد نسخهٔ یکانه‌سی (نور عثمانی) کتبخانه‌سنده‌در .]

۱۰ — قانون شهنشاه [سلطان سلیمان قانونی] یه تقدیم اولنمش [مرأت الجمال] طرزنده فارسی العباره براثر سیاسی‌در . بونك‌ده بر برنسخه‌سی [ککبوزه ـ کبزه] ده (غازی مصطفی پاشا) کتبخانه‌سنده موجوددر .]

۱۱ — الاباء عن مواقع الوباء [خط دستیله محرر نسخه شهید علی پاشا کتبخانه‌سنده اولدیغی کبی سلطان [محمود اول] زمانی علماسندن [بتلیس] لی [محمد صالح] افندی طرفندن ترجمه اولنان نسخه‌سی‌ده [اسعد افندی] کتبخانه‌سنده‌در .

۱۲ — هشت بهشت [بانیٔ سلطنت سلطان عثمان غازیدن سکزنجی پادشاه اولان سلطان بایزید ثانی نهایتنه قدر سکز پادشاهك احوال تاریخیه‌سندن باحث فارسی العباره برتاریخ معتبر اولوب [۹۱۹] تاریخنده خطدستیله محرر بولنان نسخهٔ اصلیه ایله مخدومی (ابوالفضل محمد افندی) طرفندن یازیلان ذیلی [اسعد افندی] کتبخانه‌سنده موجود اولدیغی کبی [۱۱٤٦] سنه‌سنده [وان] لی [عبدالباقی سعدی افندی طرفندن‌یاپیلان ترجمه‌سی دولمه‌باغچه‌قاپیسنده [حمیدیه] کتبخانه‌سنده‌در.

سعدی افندی شعرادن ومأمورین مالیه‌دن برذات اولوب [خوتین] ده شق ثانی دفترداری اولمش ایدی.

ابیاتندن : ربع مسکونده اولان دودهٔ جمع عصیان
بریره کلسه رخ رحمته برخال اولماز

برادری (درّی احمد) افندی ده صاحب دیوان شعرادن ومأمورین مالیه‌دن ایدی. [١١٣٥] تاریخنده وفات ایدرك [شیخ وفا] مزارستاننه دفن ایدلدی. برآرەلق سفارت طریقیله ایرانه کیتدیکی جهتله [سفارتنامهٔ ایران] یازمشدرکه برنسخه‌سی [اندرون همایون] ده [روان اوطه‌سی] کتبخانه‌سنده واردر.

١٣ — صاحب ترجمه‌نك السنهٔ ثلثه‌ده انشا ونظمه مقتدر اولدیغنه کورلمکده اولان آثار شعریه‌سی شاهددرکه قوجه مصطفی پاشا جامع شریفنك باش قاپی تاریخ منظومی بوجمله‌دندر.

صنایع نفیسهٔ اسلامیه‌نك برشعبهٔ مهمه‌سی اولان صنعت خطه‌ده واقف اولوب ثلث، نسخ، تعلیق‌ده ماهر ایدی.

[ترجمهٔ حیوة الحیوان] یاوز سلطان سلیم خانك امریله لسان فارسی‌یه نقل اولنان ترجمه‌سیدرکه خط دستیله محرر اولان نسخه (روان اوطه‌سی) کتبخانه‌سنده‌در.

١٤ — منشآت وقواعد انشا : لسان فارسی اوزره محرر اولوب برنسخه‌سی (روان اوطه‌سی) کتبخانه‌سنده موجوددر.

١٥ — اجازتنامه : (٩٣٠) ده (کاتب سعدی) یه ویرلمش مفصل براجازتنامه اولوب اسلوب عالی اوزره محرردر. روان اوطه‌سنده واردر.

١٦ — مجموعهٔ منشآت : فریدون منشآتی طرزنده مهم برآثر ادبی وسیاسی‌در. خط دستیله محرر نسخه‌سی (خالص افندی) کتبخانه‌سنده‌در.

بروسه‌لی
محمد طاهر

حیات اقوام اسلامیه

انکلیز مسلمانلری

انکلتره‌ده دین اسلامك انتشاری

انکلتره‌ده دین اسلامك نشریله اشتغال ایدن مکمل برهیئت علمیه موجوددر. بوهیئت محترمه نشر دین مبین خصوصنده کوسترمکده بولندیغی جدیت وانتظام ایله انکلیزلرك نظر دقتلرینی جلبه موفق اولمشدر.

انکلیز مطبوعاتی بوکونلرده دین اسلام وامت محمدیه حقنده اوزون اوزادی‌یه بیان مطالعات ایتمکه باشلادیلر. تایمسدن طوتکز، اك کوچك غزته‌لره، رساله‌لره وارنجه‌یه قدر همان هپسنده مسلمانلق حقنده مقاله‌لر کورولیور. بوندن باشقه مهم مهم اثرلر، رساله‌لرده انتشار ایدیور. حتی کلیسالرده، قونفرانس صالونلرنده، قلوبلرده بیله قرآن جلیل موضوع بحث اولمغه باشلادی. بو، اسلام ایچون اویله سعادتمند برحادثهٔ عظمادرکه بتون عالم اسلامی مسرتلره غرق ایده‌جك، شعشعهٔ اسلامی بوتون جهانه عکس ایتدیره‌جکدر. لوندره آفاقنده طلوع ایتمه‌یه باشلایان نور اسلامك بریتانیا آطه‌لرینه صاچقده اولدیغی لمعات فیض بخشا حقنده دولة الخلافه اسلام قارداشلرمه تبشیراتده بولونمه‌یی اك مقدس بر وظیفه عد ایدرم. انشاءالله بوخصوصده متعدد مقالات نشر ایتمه‌یی وعد ایدیورم. دین اسلامك انکلتره‌ده نه صورتله انتشاره باشلادیغی، هیئت نشریه‌نك مساعیسی، بریتانیا آطه‌لرنده‌کی بوحرکات دینیه‌نك انکلیزلر ایله بویوك تلاشلره دوچار اولان میسیونرلر اوزرنده‌کی تأثیراتی مقالاتمك موضوعنی تشکیل ایده‌جکدر.

معلوم اولدیغی اوزره ایکی عصردن بری انکلیزلر چار اقطار جهانه، بالخاصه اسلام مملکتلرینه میسیونرلر ارسال ایتمکده ایکن شمدی قدرت اسلامیه‌یه باقکزکه کندی پایتختلرنده منتظم براسلام هیئت نشریه‌سنی مشاهده ایدیورلر. واقعا انکلتره‌ده نور اسلامیتك لمعانی‌یکی برشی دکلدر. یکرمی، اوتوز سنه‌دن بری باشلایان برحرکتدر. فقط هنه‌دنسه برزمانلر دوچار کسوف اولان بونور مبین بوکون بوتون شعشعه‌سیله نمایان اولدی وآلابیلدیکنه نشر فیوضات ایدوب طورمقده‌در.

بوندن یکرمی بش اوتوز سنه مقدم، حقوقیوندن وعلم هیئت ایله طبقات الارض متخصصیننده‌ن میستر (ویلیام هاری کویلیام) نامنده برانکلیز شرف اسلام ایله مشرف اولمش ایدی. بوذات محترمك دین حقه ایتمش اولدیغی خدمات، وجوده کتیرمش اولدیغی آثار متعدده کندیسنك درجهٔ غیرت اسلامیه‌سنی ارائه ایدر. همان بیوك بریتانیانك تحت اداره‌سنده بولنان بتون ممالك اسلامیه‌یی طولاشوب مسلمانلرك حیاتلرینی، وضعیتلرینی رأی العین تتبع ایتمشدر. عبدالله کویلیام افندی هیچ بر وقت اسلاملرك حقوقنی مدافعه‌دن، آنلره روا کوریلن حقسزلقلری پروتستو ایتمکدن خالی قالمدی. انکلیز حکومتی عندنده، پارله‌منتو واسطه‌سیله دائما اسلاملرك حقوقنی التزام ایدردی. بوذات فضیلتمند لیوه‌ربول شهرنده برده جامع شریف انشا ایتمش وبرچوق انکلیزلرك اهتداسنه دلالت ایتمشدر.

شمدی مع المسار کورویورزکه بوکون دین اسلام لوندره‌ده شایان حیرت برصورتده انتشار وتوسع ایتمکده‌در.

شهر مذکورك غایت کوزل ونشیمنکاه اغنیا بولنان (ووقینغ) جهتنده الکتریق ایله تنویر وقیمتدار خالیلرله تفریش ایدیلمش محتشم برجامع شریف برده دائرهٔ مخصوصه انشا ایدیلمشدر. هرکون بوراده بش وقتده اذان محمدی اوقونیور، مسلمانلر نماز قیلیور. هند علمای بنامندن خواجه کمال الدین افندی حضرتلرینك تحت ریاستلرنده منتظم برهیئت مقتدره جانبندن دین اسلام نشر اولنیور. بوهیئت محترمه‌نك اعضاسی خرستیان میسیونر هیئتلرینه اصلا مشابه بولنمادیغی جهتله منصف انکلیزلرك حسن توجهنی قازانمغه موفق اولمشدر.

بوهیئت اسلامیه‌یی تشکیل ایدن ذوات محترمه، بر کوکللی، فداکار اسلام مبشریدر. اورنه‌ده معاش ومنفعت یوقدر. بونلری بو تشبث عالی‌یه سوق ایدن عامل یکانه، روح پیغمبری شاد ایدن غیرت دینیه، عشق الهیدر. حالا تالوث پرستلکده دوام ایدن انکلیزلری کلام توحیده، نور ایمان ایله تنوره، الحاصل حق دینه دعوت وارشاد ایتمك اونلرك اخص آمالندندر. برطرفدن، عصرلردنبری اسلام علیهنده جایکیر اولان سوء تفهملری ومغالطه‌لی نشریاتی رد وازاله؛ دیکر طرفدن‌ده خرستیانلغك حقیقةً بك ضعیف وبناءً علیه عمومی بردین اولامیه‌جغنی اثبات وارائه ایتمکده بیوك عزم ومتانت کوستریورلر. ایشته بویله خداپسندانه برخدمتك ایفاسنده جهد واقدام ایدن بوذوات محترمه انکلتره‌نك مراکز مهمه‌سنده قونفرانسلرله، نطقلرله دین اسلامك حقایقنی برر برر انکلیزلره آکلاتیورلر. بونکله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك برده انکلیزجه اللی آلتمش صحیفه‌لك شهری برمجموعهٔ اسلامیه نشر ایدیورلر.

بورسالهٔ موقوته کوزل انکلیز شیوه‌سیله یازیلیور. اسلامیت حقنده غایت واقفانه مقالات نشر اولونیور. مسلمانلغه عائد برچوق مسائل حل ایدیلیور. ادیان سائره‌نك منسوخ اولدقلری، جناب حقك وحدتی براهین قاطعه ایله اثبات اولونیور. بوندن باشقه خرستیانلر بیننده مختلف فیه مسائل دخی احکام قرآنیه اوزره حل ایدیلیور.

بوهیئت محترمه خرستیانلرك اوته‌دنبری دین جلیل اسلام علیهنده سرد ایتمکده بولندقلری اعتراضاتی‌ده، آیریجه قونفرانسلر واسطه‌سیله رد ایدیور. مثلا : کمال الدین افندی حضرتلری که مبریج دارالفنوننده ویردیکی برقونفرانسده

تعدد زوجات مسئله‌سنی موضوع بحث ایتمشدر. بوقونفرانس عادتا بر مناظره شکلنی آلمشدر. قونفرانسده برچوق پروفسورلر ایله ارباب عرفان اثبات وجود ایتمشدر .

کمال الدین افندی حضرتلری « لیسه قلوب » نده ایراد بیوردقلری دیکر برقونفرانسده ، موسویتده ، نصرانیتده واسلامیتده قادینك موقعنی موضوع بحث ایتمش وادیان سالفه‌یه نسبتله‌دین اسلام ازهرجهت قادینك موقع اجتماعیسنی دها صاغلام اساساته ربط ایتدیکنی ، عفت نسوانیه‌نك محافظه‌سنی ، امنیت عائله‌یی دها اساسلی قیود ایله تأمین ایتدیکنی اثبات ایتمشدر. کذلك خواجه کمال الدین حضرتلری تئوصوفلرك مرکزاداره‌ٔ‌ندە ایرادبویوردیغی دیکر برقونفرانسده اوروپا مدنیتی خرستیانلغك ثمره‌سی اولمادیغنه ، بلکه اونك برعکس العملی بولوندیغنه دائر بیانات مهمه‌ده بولونه‌رق برچوق انکلیزلرك تقدیر وتوجهنه مظهر اولمشدر .

اسلام هیئت نشریه رئیس محترمی کچن سنه تموزده پارسده انعقاد ایدن (بین الملل ادیان قونفره‌سی) نه صورت مخصوصه‌ده دعوت اولونمشیدی. مشارالیهك مذکور قونفره‌ده قرائت ایتدیکی نطق اوقدرمهم وعالمانه ایدی‌که قونفره رئیسی ایله پروفسور (مونیته) وحضاردن برچوقلری دین جلیل اسلامی تحسینلرله آلقیشلامشلردر. بوآناده پروفسورمونیته «اسلاملره دائروظیفه‌مز» سرنامه‌سیله غایت انصافجو وستایشکارانه بر نطق قرائت ایتمش ایدی . خواجه کمال الدین حضرتلرینك بونطق اردولسانه ترجمه اولنه‌رق بتون هندمسلمانلرینه طاغیدلمشدر. بومناسبتله مؤلف محترم اخوان مسلمینه دیورکه : « خرستیانلغك ادعا ایتدیکی فوق الطبیعه صفتی غائب وزائل اولمغه باشلامشدر . عقل وطبیعته موافق ، عموم نوع بشره الویرشلی عملی بردین وار ایسه اوده آنجق دین اسلام اولمیله‌جکی تحقق ایتمکده‌در . بناءً علیه بوبابده مسلمانلرك یکانه وظیفه‌لری بودینك حقائقنی دنیایه وبالخاصه انکلیز قومنه ارائه وتبلیغ ایتمکدن عبارتدر. قرآن کریمك اسکی انکلیزجه ترجمه‌لری پك فنا وقبا اولدقلری ایچون بیوك سوءتفهملره سببیت ویرمشدر . ایمدی کلام قدیمی انکلیزجه‌یه ترجمه وتفسیر ایتملی‌یز . »

بوهیئت نشریه اعضاسی هپ صاحب علم وفضیلت ذوات کرامدن متشکلدر. سررسید امیر علی، لورد هه‌دله‌ی، مستر پارکلون‌علی حکمت زاهد بك وسائر رجال دولت وسیاسیون بوهیئته بتون قوتلریله مظاهرت ایدیورلر. « هندستان جمعیت عمومیهٔ اسلامیه‌سی» دخی کمال الدین افندی حضرتلرینك تحت ریاستنده‌کی هیئت نشریه‌یه معاونت ایتمکده‌در .

بریتانیا آطه‌لرنده نور اسلامی نشره‌لاندیران بوذات محترم لاهور اسلاملرندندر . اولا لاهورده (فورمن کریستچین قولله‌جده The Forman Christian Gollege) اکمال تحصیل ایتدکدن صکره لوندره‌ده‌کی مکتب حقوقه دوام ایتمش، اورادن دخی دیپلومه اخذ ایتمه‌یه موفق اولمشدر. لاهور شهرنده‌عدلیه ارکانندن ایدی . بوندن ایکی سنه مقدم انکلتره‌یه کلیور . برطرفدن ایمان وعقیده‌جه ضلالتده بویان اولدقلرنی کوردیکی انکلیزلری دین حقه دعوت وارشاده باشلایور ؛ دیکرطرفدن دین مبین اسلام حقنده میدان آلان سوءظن وسوءتفهملری علوم وفلسفهٔ حاضره‌نك بوتون قواعد ودساتیر مثبته‌سیله تصحیح ورد ایتمه‌یه بویوك بر عزم دیندارانه ایله غیرت ایدیور واووقتدن بری اللهك توفیقیله بو غیور ذات یلمایه‌رق، فتور کتیرمیه‌رك بویوك برثبات ایله فی سبیل الله مجاهده‌سنده دوام ایدیور .

شیمدی بو هیئت ناشره‌نك مساعیسی نه کبی ثمرات مفیده‌یی انتاج ایتمکده اولدیغی نقطه‌سنه کلهلم . بونی حقیله آکلامق ایچون انکلیزلرك احوال روحیه ووضعیت دینیه‌لرنی ایی بیلمك لازمدر . بو ذکی وجدی قومك اوروپا اقوامی میاننده باشلیجه صفات ممیزه‌سی حریت فکریه‌یه تمامی رعایت، قانون ونظامه شدتلی مطاوعت در. حریت فکریه اعتقادی بو قومی یکدیکرینی نقض وتکفیر ایدن بشیوزی متجاوز دینی فرقه‌لره آییرمشدر . بوفرقه‌لرك هربری یالکز کندوسنك حقیقی خرستیانلق اولوب دیکر فرقه‌لرك کافه‌سی ضلالتده بولندیغنی ادعا ایدر. بونلرك خارجنده موحدین ایله عقلیون واخلاقیون فرقه‌لری واردرکه اوچ درت میلیون نفوسی حاویدر . بونلر خرستیانلغی تماماً ترك ایدوب کندی کندیلرینه برمذهب تشکیل ایتمشلردر. برملت بوقدر فرق دینیه‌یه تقسیم اولونورسه البته اضمحلاله ، خرابیته محکومدر . فقط انکلیزلر فطرةً ، تربیةً قانونه رعایتکار بولندقلری ایچون بوقدر اختلافات دینیه‌یه رغماً ینه متحد یاشایورلر .

ایشته بویله مساعد برمحیطده ، قانونه مطیع ، فکر ووجدانی حر اولان بواقلیم اهالیسنه دین حقك نشری، نوراعانك اشاعه‌سی کبی برخدمت خداپسندانه‌نك تولید ایده‌جکی نتائج حسنه ومشکوره آشکاردر .

بوکون ایکی میلیون بوقدر انکلیز موحدلرینك ، بیك بوقدر کلیسا وعبادتخانه‌لرك قپولری ، کرسیلری هرمسلم واعظه کشاده وآماده‌در. هرهانکی اسلام عالمی، واعظی ایسترسه کیتسون، کرسیٔ خطابته چیقسون؛ دینی، کتابنی شریعتنی آکلاتسون . هرکس اونی دیکلر ، وعظنی محبتله قارشیلار. کچنلرده لوندره‌ده موحدلرك‌بك مدبب اولان او(بکستون حال) صالوننده لورد هدله‌ی ،مس فرایز، سید امیر علی ، خواجه کمال الدین،علی حکمت ناهید بك وبرچوق اشراف اسلامیه ایله انکلیزلر براجتماع عقدایدرك بیکلرجه مستمعین کرام نطقلر ایراد ایدیورلردی. بوایکی سنه ظرفنده یوزدن زیاده انکلیز هدایت ربانیه‌یه مظهر اوله‌رق شرف اسلام ایله مشرف اولمشدر. بوندن نه قدر متشکر اولیورسه‌ق بومدت ظرفنده بیکلرجه انکلیزلرك کلام الهی دیکله‌یوب ایشیتمش اولدقلرنی تخطر ایتدکجه‌ده اوقدر محظوظ اولیورز . دیمك اولیورکه انکلیز موحدلری ایر ، کچ آغوش اسلامه داخل اولق شرفنه نائل اوله‌جقلری محقق کبی کورونیور .

(اخلاقیون The Ethical Society) فرقهٔ مذهبیه‌سنه کلنجه ، بونلر الده‌کی تورات ایله انجیل کتابلرینك برچوق نقطه‌ده اخلاقه مضر تعلیماتی حاوی بولندقلری ایچون بونلری اصلا اوقومایورلر. یالکز تنقید ورد ایچون آره‌صیره کوز کزدیرلر .

صوکره خرستیانلرك ، اوروپالیلرك اخلاق عمومیه‌سنی مشاهده ایتدکجه خرستیانلقدن نفرت ایدیورلر . تحشیات ، مسکرات ، قاربازلق کبی سیئاتك اوروپا ملتلرنی خراب وپریشان ایده‌جکی اعتقادنده بولنیورلر . ایشته بوکبی اخلاقیون ایله تماسده بولنان دیندار بر هیئت فاضله‌نك ، برجمعیت اسلامیه‌نك نه بیوك تأثیرلر حاصل ایده‌جکنی تصور ایتملی ! طبیعیدرکه بونلر اخلاق حمیدهٔ محمدیه‌یی کوروب آکلادقجه دین جلیل اسلامه داخل اولملرینه هیچ بر مانع قالماز .

صوکره انکلیزلرك برده (عقلیون) Rationalists فرقهٔ دینیه‌سی واردر. بونلرجه عقل اللهك انسانه بخش ایتمش اولدیغی عطایانك اك بیوکیدر. دین دخی اللهك بخش ایتدیکی بررحمت وعطیه‌در . بناءً علیه عقل دینی تدقیق ایدوب اونی محاکمه ایتمك صلاحیتنی حائز بولنمسی لازم کلیر. دین دخی عقلی تنویر وتشجیع ایتمکله برابر اونی تماميله محاکمه‌سنده سربست براقلیدر. حالبوکه کتب مقدسه عقلی تضییق وتحقیر ایدیور . خرستیانلق بیکلرجه عاقله قادینلری «بویوجی» دیه قتل ، حکمایی « ملحد » heretic دیه اعدام ایتمشدر. بونلر خرستیانلغی اك زیاده قان دوکك وعقلی اسیر ایتمکله اتهام ایدرلر . ایشته خواجهٔ فاضل بونلرله دخی تماسده بولنیور . نشر ایتدیکی مجموعهٔ اسلامیه ایله دین اسلامك عقل وتفکره بویوك برموقع ویردیکنی اثبات ایدیور.

ایشته تشنهٔ حقیقت شو اوچ فرقه، عظمت اسلامیه‌یه قارشی دایانه‌میه‌جق، البت کونك برنده نور ایمان بونلرك قلبلرنی ضیادار ایده‌جکدر .

حاصلی بوکون بریتانیا آطه‌لرنده بویوك برحرکت دینیه روغادر. بوحرکات اسلامیه کیتدکجه تأثیرات عظیمه کوسترمکده‌در . بکا اویله کلیورکه، جناب حق آرتق امت مرحومهٔ محمدیه‌یی مظالم وتضییقاتدن قورتارمق کرهنده بولنیور . انکلتره کبی بردولت عظیمه ومتمدنه میاننده آیات ومعجزاتنی کوستریور .

حالبوکه انکلیزپروتستان میسیونرلری بونك بویله اوله‌جغنی پك اعلابیلیورلر. حتی هرکسدن زیاده بیلیورلر . بونك ایچون عظیم تلاشه دوشمشلردر . هیئت ناشرهٔ مسلمه‌نك اونلره القا ایتدیکی دهشتلر حقنده‌ده انشاءالله آیریجه برمقاله یازه‌جغم .

عبدالاحد داود

الواح انتباه

مسلمانلغى ير يوزندن قالديرمق ايچون اوروپاليلرك خدعه‌لرى
و
نصرانيتك نفوذينه قارشى اسلامك مقاومتى

(دوقتور هرغرنجك بكن نسخه‌ده مندرج قونفرانسنك مابعديدر)

اسلامك ضعفى تعليم وتربيهٔ افرنجيه ايدر :

«ممالك اسلاميه‌ده ياشايانلر پك اعلا بيليرلركه : كچن عصرك نصف اخيرنده عظيم بر تغيير حصوله كلدى . غرب مهاجملرينك شرقه دخولنى تعقيب ايدن حيات جديده‌يه اشتراك ايچون ضرورى اولان شيلرك هپسنه قارشى مسلمانلرك احتياجى كسب شدت ايله‌دى . اليوم متنور مسلمانلر تربيهٔ اسلاميهٔ قديمه ايله اكتفا ايتميورلر ؛ اونلر يكى اطبا ، يكى كيميا ايستيورلر .

علم حياتده‌يكى شى ميدانه كليور. اونلر مكتبلرنده اجتماعى درسلر، يكى لسانلر ، يكى فنلر ايستمه‌يه باشلاديلر . بونلرى ـ كنديلرينه تقديم ايدن كيمسه‌يه ـ دين ايله تلوين ايديله‌رك تقديم اولنمديغى زمان ـ مبالات كوسترميورلر .

اويله زمانلر كچدى‌كه : اودورلرده برمسلمك ديكر مسلم قرده‌شنى طانيه بيلمه‌سى ايچون بيكلرجه مختلف طريقلر واردى. مثلا : بر مسلم ديكرينى اخلاقندن ، طرز معيشتندن ، طرز تلبسندن ، ييوب ايچمه‌سندن فرق ايده‌بيليردى ؛ بونلرك هپسى‌ده برمسلمى غير مسلمدن تمييز ايچون كافى ايدى .

لكن (تعليم وتربيهٔ افرنجيه ايله) بو مميزاتك هپسى يواش يواش زائل اولمه‌يه باشلادى ، حتى عقيدهٔ دينيه‌دن معروف اولان بقيه ايله برمسلمك‌دين قرده‌شنى معرفته قادر اولا بيله‌جكى يكانه مميز وحيدى[۱]ده تهذيب وتعليم افرنجيه سايه‌سنده پك يقين بر آتيده ازاله ايده‌جكدر .

اوت ، تعليم وتربيهٔ افرنجيه ايله اسلامك عادات قديمه‌سندن پك چوغى زائل اولوب كيتديكى كبى برچوقلرى‌ده حال‌حاضرده زواله يوز طوتمشدر ؛ باقيكز :

غربدن شرقه كيروب‌ده شرقده شيوع بولان قيافت . طرز تلبس كونده بش دفعه اداسى واجب اولان بش وقت نمازك اداسنى مستحيل برحاله كتيريور ؛ بناءعليه‌غربك طرزتلبسنى قبول‌ايدن‌برشرقلى مسلمان، صباحدن‌اقشامه قدربش‌دفعه نمازقيلمه‌يه‌مقتدر اولاميور . او، كونده‌سكز ساعت چاليشمق مجبوريتنده‌در. بلكه يواش يواش‌هم صناعات‌منضمه‌ده‌كى حال وموقعنى محافظه، هم‌ده رمضان آينده‌كوندوزلرى اوروج طوتمه‌يه‌ده مقتدر اولامايه‌جق برداده‌يه كله‌جك‌در .

ايشته بونلرك (نماز ، اوروج . . .) هپسى اولجه ايشلنمه‌سى هرحالده واجب اولان برطاقم شرايع واحكام ايدى. شمدى ايسه مكه حاجيلرى ايله ائمهٔ متصوفين‌دن بشقه‌كمسه‌لرك كسب ممارسه ايده‌مدكلرى برطاقيم اشيا عدادينه كچمش‌در . يالكز بوخصوصده دكل، بلكه هر شيده بر طورغونلق حصوله كلمشدر . بر وقتلر اسلام پك يوكسك برموقع طوته‌رق اونك علو وسيادتى تجارتى‌ده دائرهٔ شمولنه آلمش ايدى . لكن يواش يواش اونى برطاقم مشكلات احاطه ايتدى . اوت ، مسلمانلرجه حيات سغورطه‌سى بوكون قمار صاييليور ؛ لكن مالى تميه ايتمكده مقاولهٔ اصليه‌دن برقسم اولمسى اعتباريله ربا ممكن اوليور .

اوروپا افكارينك طلبه اوزرنده‌كى درجهٔ تأثيرى :

«ممالك اسلاميه‌نك هرجهتنه اوروپا افكارى پك غلغله‌لى برصورتده كيردى'، لكن ممالك اسلاميه‌ده'اوروپا افكارى كنديسى ايچون برمركز بولامدى . ايشته بونك ايچون‌دركه: « مسلمانلر » مدنيت غربيه‌دن ، تعليم وتربيهٔ افرنجيه‌دن‌نه‌قدر شى آلسه‌لر ينه دينلرى اوزرنده ثابتقدم اولورلر ، ديه حكم ويرمه‌يه جسارت ايديورم .

اوروپاده‌كى بيوك مكتبلرك هپسنده مسلمان طلبه‌سندن برچوق كيمسه‌لر كوروليور . بونلر اوزمرهٔ متنوران‌دندركه : اسلامده‌تحدث ايدن الك اولكى تغييرات بونلر واسطه‌سيله اولمش‌در .

بوكنجلر اهل علمدرلر ، علوم غربيه‌يى ، بزم‌غرب طلبه‌سنه أبى برنظيره‌اوله‌جق‌قدر فروعيله‌رابر بلله‌مشلردر. بونلرحقيقى برمسلماندن مطلوب اولان بتون فرائضى‌اتيان واقامه ايتميورلر؛ چونكه كرك طرز تلبسده ، كرك ياشامق ، يمك وايچمك خصوصنده اونلرده بزم كبى‌در .

لكن‌مجراى‌عقللرى‌دائمااسلام‌در. طلبه‌لرم آره‌سنده‌مسلمان طلبه‌لرى وار ايدى ؛ يازمش اولدقلرى مباحثه‌لره مطلع اولديغم زمان دائما كوريوردم كه: اونلرك مباحثه‌لرنده ديكر طلبه‌لرك يازدقلرندن كلياً آيرى بر شكلده فكر اسلامى‌يه مظاهرت وار . بلكه‌ده چوق دفعه‌لر مسلمان طلبه‌سنى مباحثه‌لرندن آكلاردم .

صوكره كورورسكزكه : تنور ايتمش اولان مسلمانلرك شريعت وعقيدهٔ قديمه‌لرينه قارشى‌وضعيتلرى، عصرحاضرده‌اسرائيلين آره‌سنده‌كى متنورلرك وضعيتندن بشقه بر شئ دكل‌در . مسلمانلر آره‌سنده نه قدر ياشاسه‌كز اسلامك انتشاروترقيسى‌خصوصنده دين يهودك تاريخ جديدنده سلوك ايتديكى‌طريق اوزره‌جارى اولاجغى اعتقادى'و درجه‌زياده‌لشير . اوت، دين اسرائيل‌اوزرينه واقع اولان شدتلى تضييقلر اسلامه قارشى وقوعبولمادى ؛ دين اسرائيل اوزرينه واقع اولان شدتلى تضييقلر طولاييسيله اسرائيليون كرهٔ ارضده بولنان امتلر آره‌سنه لماغيلدقلرى

---

[۱] دوقتورك ، اسلامك يكديكرينى طانيه بيلديكى يكانه مميزديه توصيف ايتديكى‌شى « اسلام » اولسه كركدر. اوت ، بو يولده يكديكرينه ملاقى اولان ايكى‌مسلم ، يكديكرينك مسلمان اولديغنى چوق‌دفعه‌لر يالكز « سلام » ايله‌فرق ايده‌بيلورلر . فقط ، دوقتورك ديديكى كبى‌فرنك تربيه‌سيله بوكون اوده زائل اولمه‌يه باشلامش‌در .

جهتله حیاتلرینی‌ده کندی شریعتلرندن بشقه شرایع اوزرینه تطبیق ایتمه‌یه مضطر قالمشلر ایدی.

بونك كبی ایشته مسلمانلرده؛ فتح ایله ایچنه کیردکلری اراضینك توسیعنی آرزو ایتمك سببیله؛ فردك حیات یومیه‌سی اوزرینه حاكم اولان بر قسم مهمی، موجبیله عمله مضطر اولدقلری حدود واحكام متعدده‌یی شریعتلرندن تنقیح ایتمه‌یه مضطر قالمشلردر.

اسلام ایله یهودی بیننده مقایسه :

« دین‌اسلام ایله دین یهود آره‌سنده عمیق برمشابهت واردركه: بو، هر ایكی امتك تنور ایتمش اولانلرینك اختلاطنده دها زیاده تظاهر ایدر. توحید هر ایكی دینك استناد ایتدیكی قاعده‌در. شو ایكی دینك خادملرینه کوره جناب‌حق واضع شریعتدن بشقه بر شی دكلدر. حیات انسانیه‌نك هر قسمی شریعته محتاجدر. بونك ایچوندركه شریعت درسی هر ایكی دینده پك مهم بر عامل اولیور. لكن مذكوردینلرده اولان غایهٔ خیالی، پك عظیم بر صورتده انحطاطه اوغرادی؛ بو صورتله دین، مكتب ومدرسه دیوارلری آره‌سنده بولنانلره اقتصار ایدرك دین ایچون احتیاجات فعلیه‌یه بر علاقهٔ قویه قالمامایه باشلادی.

دین اسرائیلده شریعتی تفسیر ایتمك حقی یالکز خاخاملره منوط ایدی. خارجی اولان بعض مراسم دینیه‌نك ماعداسنده اكثر متنورین یهودك، دینلرندن اولمق اوزره یالکز عقائد اولیه‌یی حفظایله اكتفا ایتدكلری کورولیور. عامهٔ اهالی‌یه كلنجه: اونلر دینه، عقائداولیه‌یه بر چوق خرافات قدیمه‌ده اضافه ایدیورلر.

عینیله اسلامك‌ده دین اسرائیلی كبی اولدیغنی کوروروسكز: مثلا قرآنی آلویده اسلامك حین تأسسندن بو زمانه قدر كچن اون اوچ عصر ظرفنده میدانه كلن تغیری نظر امعانه آلنیرسه بو حقیقت تسلیم ایدیلیر. تولد اعتباریله عرب اولان برمسلم آیات قرآنیه‌یی آكلایه‌بیلمك ایچون اوزون مدت تعلیمه محتاج اولیور.

شوراسی‌ده خفی اولماسونكه: مسلمانلرك اكثریسی قرآنی مغلق بر كتاب اعتبار ایدیورلر. بر وقتلر قرآن عالمده بر قوهٔ اصلاحیه ایدی، آنی هر مؤمن اوقویه‌بیلیردی؛ بوكون ایسه امامل، مؤذنلر حافظلر معناسنی هیچده تدبر ایتمه‌یه‌رك تجوید ایله قرائت ایدیورلر. حتی تجوید اوزره اوقودقلری كلملر، هركون اثناء تجویدده تصنیع ایتمه‌یه چالیشدقلری شیلر حقنده كندی علیهلرینه حجت اولیور.

یقین بر استقبالده شرایع ومؤسسات اسلامیه‌ده تغیراته اوغرایه‌جقدر. تقلید مقدسك: « عملسز علم فائده ویرمز » دیمه‌سنه رغماً یواش یواش عمل یرینه تدقیق قائم اولاجقدر.

دهاسی وار: حال حاضرده یتیشن اسلام كنجلری شریعت اسلامیه‌یی تدقیق ایتمك، اونی اوكرنمك ایچون ذهن یورمق ـ آیات قرآنیه‌نك تجویدیله جكرلرینی اتعاب ایتدكلری كبی ـ ایسته‌مه‌یورلر. بناءً علیه یقین بر زمان صكره بوده مسلمانلردن بر حزب قلیل آره‌سنده اقتصار ایده‌جكدر. ناصلكه وقت حاضرده یهودیلرك حالی‌ده بومركزده ایدی.

لكن عادت قدیمه‌یی ترك، شریعت قدیمه‌نك عصرحاضرك احتیاجاتیله اتفاق ایده‌میه‌جكنی اعتراف ایتمكدن اسرائیلیونك دینلرینی ترك ایتدكلری اكلاشیلاملیدر؛ بو بویله اولدیغی كبی اسلامك‌ده ـ عینی سببلردن طولایی ـ بر وقت صوكره انحطاط ایده‌جكی‌ده آكلاشیلماز.

اوت، تنور ایتمش اولان مسلمانلر آره‌سنده الیوم مسلمانلغه قارشی پك آز بر تعصب كورولیور؛ لكن آباء واجدادلرینك دینینه تمسك و اونی احتیاجات عصره تطبیق ایتمك ایچون قلبلرنده پك قوتلی بر تمایل واردر.

اوت؛ بوكون تنور ایتمش اولان مسلمانلر جهادی خاطرلرینه كتیرمه‌یورلر؛ لكن اونلر نظرلرینی صلح و مسالمتك تزایدینه، عالم اسلامك هرطرفنده باشلایان صدای معرفتی توسیع ایتمه‌یه چویرمشلردر.

بوراده بر شی دها واردر: اسرائیلیونك طبقهٔ منوره‌سی كبی مسلمانلرك طبقهٔ منوره‌سی‌ده كندیسنی دین قردشنه ربط ایدن رابطهٔ روحیه‌یی فرق ایدیورده بو رابطه‌یی قطع ایتمك ایسته‌مه‌یور. اوت، مسلمانلردن بر اكثریت عظیمه ـ بالخاصه اوروپا نفوذینك خفیف بر صورتده دوام ایتدیكی یرلرده ـ بشیوز سنه اول نه حالده ایسه بو كونده عینی حالده‌در. بونك كبی اسرائیلیون آره‌سنده‌ده بر حزب قلیل واردركه: اونلرك دائما ممارسه ایتدكلری، عصر حاضر حیاتی ایله تصادم ایتمه‌مش اولان شریعتدر. تقلید مقدسی دائما تغیر ایتمكده(؟) اولان احتیاجات محیطه تطبیق ایتمك، دین اسرائیلده پك آچیق برصورتده كورلمكده‌در.

لكن هرایكی دینك نشوونماسنده‌كی مشابهت انسانی دین اسرائیلده وقوعه كلن شیلرك بالذات اسلامده‌ده وقوعبوله‌جغنه حمل ایدیور.

اسلامده تدریجی بر انحطاط وقوعبولمسی ممكن دكلدر؛ چونكه بویله بر انحطاطی منع ایده‌جك بر طاقیم بوعوامل خارجیه واردر. اسلام قوی‌در، ضعیف دوشمز. بالخاصه منازعات داخلیه‌نك آز اولدیغی زمانلرده!

برده اسلامیت، وثنیلردن، نصرانیتدن زیاده تابعلر بولیور؛ وثنیلر اسلامیته نصرانیتدن دها زیاده ایصندقلری ایچون اسلام اونلردن پك چوق افراد قازانیور. زیرا مسلمان اولمق ایچون فضله شیلره احتیاج كورولمیور. دینی تقدیسلره، اوزون اوزون تعلیملره لزوم یوقدر. مسلمان اوله‌بیلمك ایچون طلب ایدیلن شی: بتون قوتك صاحبی بر اللهی اعتراف ایتمكدن عبارتدر.

بركره بوصورتله مسلمان اولدقدن صوكره فرائض اسلامیهٔ دینیه‌سنی تدریجاً اوكره‌نه‌بیلیر. مسلمان اولنجه حال وموقع اجتماعیسی تغیر ایدر؛ لكن تنصر ایتدیكی وقت میسیونرلرك اوكونده یالكز باشنه قالیر.

مكه‌ده اسلام، ودروقتورك طرز تلقیسی :

« لكن شوراسی‌ده بیلنملیدركه: اسلامك شوصورتی، اسلام عالمنده دوران ایدن شوحادثاتی سزه اظهار ایتمكله عالم اسلامده طوغری

اولمیان تقالیدقدیمه بولنماز دیمك ایسته‌میورم. بن، مکه‌ده کچیرمش اولدیغم سکز آی ظرفنده کندیمی اون ایکنجی، یاخود اون‌اوچنجی عصرده (یعنی سکز عصر اولنده) بر شهرده اوتوریورم ظن ایدیوردم. اوراده بولندیغم سکز آی ظرفنده شریعت اسلامیه‌یی بتون فروعاتی، اسلامی‌کافهٔ اسراری‌ایله برابرتدرس‌ایدوب‌اوکرندم. بوسکز آی‌ظرفنده مکهٔ‌مکرمه عددلری‌ایکیوزبیکی متجاوزاولان حجاج‌ایله طولوبولنیوردی.

مکهٔ‌مکرمه‌ده‌حاجیلری‌صویمقدن‌بشقه‌تجارت‌نامنه‌برشی‌یوقدر. چونکه مکه‌نك یرلی‌اهالیسی بیع مغبون‌ایله حاجیلری صویوب‌پاره‌لرینی آلیورلر.

بداوت قدیمه‌یه مکه‌دن دها أیی دلیل اولاماز؛ چونکه مکهٔ مکرمه اسلامك عصر اولینی تمثیل ایدیور. اوراده اوتللر یوقدر. ضیا، حرارت، صوکبی شیلرده‌کی وسائل قرون مظلمه‌ده ناصل ایسه بوکون مکه‌ده‌ده اوحالده‌در. لکن مکه‌یه کیتمه‌ین، اوراده بولنان بیت‌اسلامی‌ده اقامت ایدرك اوراده‌کی جامعلرده درس اوقومیان بر کیمسه اسلامی آکلامه‌یه مقتدر اولاماز؛ یاخود بلاد اسلامیه‌نك صورت توسعنی آکلایه‌بیلمکده پك بیوك بر صعوبته دوچار اولور.

زمان زمان مکه حقنده برچوق خبر دوران ایتدی، زورله بتون عالمه مفتوح اولاجغی سویلندی. لکن بن، مکه‌نك هرکسه آچیق اولمسی ایچون الك اول انکلتره‌نك طاوراناجغنه دلالت ایدر بر شی کوره‌میورم. چونکه انکلتره بوایشه اقدام ایده‌جك اولورسه کندیسنه هندستانك دشمنلغنی جلب ایده‌جك، اوراده پك چوق اختلال و قارغشه‌لق ظهوره کله‌جكدر. ایشته بونك ایچوندرکه مکهٔ‌مکرمه دها بر قاچ سنه‌لر تقلید اسلامی‌یه مرکز اولاجقدر.

والحاصل بن دیورم‌که: حال حاضرده اسلامك توسعی، نشوونماسی دهشت‌ویره‌جك بر شی دکلدر. بلکه بواستقبالده ــ سلفدن موروث اولان‌احکام‌دینیه‌یه‌احترام‌زائل اولمقسزین امم وادیانی یکدیکرینه تقریب ایدن حرکت عمومیه‌نك‌عینی برحال اولور. اسلامك غرب عالمنه اتصالی هرحالده لابد والزمدر، بونی‌ده‌هرحالده‌یاپه‌جقدر. لکن اسلامك عظیم نقصانی، اوروپا افکارومبادیسنی (پره‌نسیپلرینی) آلابیلمك ایچون شدتله محتاج‌اولدیغی برنقطه وارکه اوده قادینلره‌قارشی‌اولان وضعیتی‌در. مع‌مافیه قادینلر طرفندن‌تدریجی برصورتده اوکا قارشی بطی برصورتده برتساهل باشلادی. بناءً علیه اسلام حقیقی برصورتده ترقی ایده‌بیلمك ایچون حقیقی ترقینك روحی اولان عصرحاضرك روحنه هیچ‌ده منطبق اولمیان تقالیدقدیمه (یعنی‌دین‌اسلام) زنجیرلری ایله‌باغلی اولان قادینلرینه حریت ویرمسی، اونلری سربست براقسی لازمدر. والا حقیقی بر صورتده ترقی ایده‌بیلمسی ممکن دکلدر.»

ایشته یکرمی بش سنه‌لك تدقیقاتدن صوکره دوقتورك اسلام حقنده ویرمش اولدیغی قونفه‌رانس بوراده ختام بولدی. قونفه‌رانس‌حقنده‌کی فکرمز انشاءالله دیکر برمقاله ایله ایضاح ایدیله‌جکدر.

مترجمی

آقسکیلی احمد حمدی

مکاتیب

سلامت اردوسی

سیاست دینیه

اقدام رفیقمزك لوندره مخابر مخصوصی یازیور:

یازدقلریمز تعقیب اولونورسه کوریلیر، آکلاشیلورکه، بز برغایه تعقیب ایدیورز.. وبوسببله، برمسئلهٔ مهمه‌یی هرفرصت ووسیله ایله عثمانلی قارئلرینك انظار دقیقه بینانه‌سنه عرض ایتمك ایسته‌یورز. اوروپایی طوتان «قولکتیف» قوتلر نه‌لردن متشکلدر؟ اسلام خلیطه‌سنده کوزوکن غیر متجانس احوالك مولدی، سببی وسائقی نه‌در؟ دین، یالکز معنویاته متعلق برقوتمیدر؟ اوندن تنویر وانتظام عالم نامنه نه‌فائده‌لر بکلنیله بیلیر؟ بر «سیاست دینیه» ده لازممیدر وبوناصل تدویر اولنور؟ ناصل حوصله‌لر، ناصل دماغلر، ونه جنس معلوماتلر بونی اداره ایده‌بیلیر؟. بزبو سؤاللره لازم کلن جوابلری ویرمه‌دن اول، سلامت اردوسی تعبیر اولنان بیوك برمسیونر هیئتنك قونغره‌سنی تلخیصاً انظار عمومیه‌یه وضع ایده‌جکز:

بازار ایرتسی‌کونی‌ایدی Salvation army دنیلن سلامت‌اردوسنك قریستال بالاسده سنوی قونغره‌سنك عقدینی خبر آلمش وشمندوفرله بوموقعه برصباح‌زیارتی یاپمغی قرارلشدیرمشدم. یکرمی میللك برسیاحت قصیره‌دن صوکره توقف ایدن تره‌ن بنی قریستال بالاسك همان قپوسنه قدر ایصال ایلدی. تره‌نده یولجی پك چوقدی. بونلرك اکثری قونغره‌یه‌کلیورلردی. بو «سلامت‌اردوسی» حقنده‌فرصت دوشوره‌رك مقدما عثمانلی قارئلرینه بعض معلومات ویرمشدم. بومیسیونر هیئتی «جنرال بوث» طرفندن تشکیل ایدلمشدی. مقصد، خرستیانلغك توسیعنه چالیشمق، دینسزلکی توقیف ایچون تدبیرلر اتخاذ ایتمك، مسکرات‌تخریباتنك‌اوکنی آله‌بیلمك، ایش‌سزلره‌ایش‌بولمق‌وعلی‌الخصوص آسیا وآمریقا کبی مستعمراتده، بشقه برقوهٔ معنویه، بشقه برایمان طاشیان شرقلی افراد آره‌سنه نفوذ ایله، مستعمراتی‌ده خرستیانلاشدیرمق وبوصورتله اساسلی برسیاست دینیه‌یه چالیشمقدی.

سلامت اردوسی، خرستیانلق عالمنك فداکارلغیله بیوك بریکون ثروت حاصل ایتدیکندن مقصدینی استحصال ایچون هرموافق کوردیکی تدبیره توسل ایدییوردی. فرضا بازار کونلری سوقاق باشلرنده وعظ ونصیحت ایتدیره‌جکی واعظلرك یاننه اونیفورمه‌لی وموسیقه‌لی برهیئت‌ده قاتمشدی. بوهیئت، کلیسا هوالری چاله‌رق میخانه سکانی‌ده جلب وجذب ایدیور وبونلرك قلبنده طربناك بروعظ ایله صلیبه قارشو برمحبت وحرمت احیاسنه چالیشیوردی. بوطرز ایله غلیانه کلن خلق، اونر یکرمیشر پاره آته‌رق بومیسیونر هیئتنك اصل آرادیغی شیئی‌ده بذل ایتمکدن چکنمیورلردی...

بوموسیقه‌لی سائللر یاخود واعظلر یالکز انکلتره آطه‌لرنده دکل،

بتون اقسام عالمده حيات وحركت كوستريورلر ، يارەلر طوپلايورلر ... خصوصيله الك مهم مشغله‌لرينی مستعمراته يوللانان ميسيونر هيئتلرينه حصر ايليورلر .

اشته قونغره ، بو متعدد معاملاته عائد مساعينك خلقه ، حسابنی ويريور . . . موفقياتی ياد ايديور . . . يكون واردات ايله مصارفاتی كوستريور ... باخصوص مستعمراتده چاليشان صليبيونك موفقيتلرينی ، بيوك مبالغه‌لرله افكار عامه‌يه تبليغ ايدرك قلوب نصارايی تطمينه چاليشيوردی ... سلامت اردوسی ، اعضاسندن برينك برقسم خطبه‌سنی بعض ملاحظه‌لره مبنی شو صورتله نقلده فائده بوليورم : مومی اليه ديوركه :

« ای محترم مخاطبلر ، امين اولكزكه ، كليسا اردوسی ، سلامت كبی قوتلر يالكز نصرانيتی توسيعه چاليشه‌رق معنوی فيوضات احراز ايتمكدن عبارت دكلدر . بلكه معظم قراليتمزی ، مستعمراتده‌ده رفاه وسكونتله يشاته بيلمك ايچون برسياسته مستنددر. دين تخالفی طولاييسيله قبلری بشقه مركزلره متوجه اولان تبعه، هرزمان ايچون بو شاهانه ايمپراطورلغه برتهلكه تشكيل ايده‌بيليرلر . . . اونك ايچون بزلك بيوك قوتلريمزی ، افريقا قطعه‌سنده قوللانيورز. بو خطه‌ده پارلاق موفقيتلره نائل اولديغمزی جميتكزه تبشير ايدرم . برچوق بدويلر ، اعرابيلر متعدد واسطه‌لرله يوله كتيريليور . لكن هپ بونلر ايچون ، معنوی اولديغی قدر مادی فدا كارلقلرده احتياج واردر . بورادەكی خريستيان قلبلری سلامت اردوسنك بو موفقيتلرينه يالكز برذوق وجدانی ايله‌دكل ، قوۂ ماليه ايله‌ده يارديمجی كسيلملی درلر . بتون مستعمراته يولladيغمز واعظلر ، يالكز دينی دكل، سياسی، مدنی بتون قوتلرله مجهزدر .. بوكبی ذوات مقتدره ووسائط نافذه‌نك دها فسيح برطرزده تدارككی ايسه بو متدين عالمك احسان وعطاياسنه متوقفدر. دوشونكزكه، ثمره‌دار اولان مساعيمز حدودينی توسيع ايتدكجه هم بشريته وهم‌ده اقبال ملی وسياسيمزه خدمت ايتمش اوله‌جغز » آلقشلر

بوندن صكره هندولردن، بوديستلردن، موسويلردن تنصر ايدن كيمسه‌لرك اسمی اوقوندی. وهراسم اوقوندقجه آلقشلاندی. بو خطبه اوزرينه ينه سلامت اردوسی، غليانه كلمش اولان خرستيانلرك عاطفتلرينه نائل اولدی .

بو خطبه‌دن سياست دينيه‌يه دائر اولان سوزلری نظر امعانه آلمق بزم ايچون نه‌قدر نافعدر. آفريقا قطعه‌سنده صوك اسلام مالكانه‌سی طرابلس ايله بنغازينك‌ده ادارۂ صليبيه انتقال ايتديرلمسی، بويله برسياست دينيه ايجابی ايدی. اوروپا دولتلری ايتاليانك بو مستملكه‌يه وضع يد ايتمسنه رضا كوسترمشدی. چونكه آفريقاده بولنان بوايكی ولايتك مقام خلافته مربوط برحالده قالمسی تهلكه‌لی كورمشلردی . بونك ايچون شهيد اولان عربانك آقان قانلرينه اوروپا سكونتله باقشدی. اوروپا، افريقا قطعه‌سنی ، بتون معناسيله مادةً صليبك تحت اداره‌سنه آلدقدن صوكره هر حكومت بورالره آقين آقين ميسيونر هيئتلری يوللامقده‌ده اونوتمامشدی .

اوروپا بونی نه‌ايچون ياپيوردی؟ چونكه بو بر سياست دينيه ايدی. اويله برسياست دينيه‌كه بزشمدی‌يه قدر اوندن اوزاق اوله‌رق ياشادق. دوشونمدككه بز عالم خارجی‌يه قارشو حال حربده ايدك. پيغمبر ذيشانمزك سويلديكی اوزره حربده حيله‌وخدعه‌نك مشروعيتی ايسه ادراك ايده‌مدك. بزاز اوروپا كورنلرمز، بزاز سطحيات ايله مشغول اولان كنجلرمز، دين ايله اشتغالی عيب عد ايديورلردی !.. بر اوروپالی سوسيه‌ته‌سنده، مسلمانم ديمكدن چكينيورلردی!. صوكره دين ايله اشتغال ، پك اسكی اصوللر تعقيب ايدلمك شرطيله طشره‌لی علمانك همتنه براقلمشدی. اونلرده ايسه سياسی، اجتماعی كورگولر مع التأسف مفقود اولديغندن علملری مقصور اولديغی كبی وعظ ونصيحتلری‌ده روح اسلامك نزاهتندن پك اوزاق بولنيوردی.

بو سببله مسلمانلر، ناشر مدنيت اولان اسلره مالك اولدقلری حالده اوندن استفاده يولنی بيله‌مديلر. ظاهريات ايله باغلانان بعض مسلمانلر دخی بو طرز ايله خارجك تهلكه‌سنی كوره‌رك حاضرلانه‌مديلر. پاپاسلر ايسه خلق اوزرنده نفوذ وصلاحيته صاحب اولمق، دينی مباحثدن بشقه اجتماعی، سياسی مبحثلرده‌ده موفق اوله‌بيلمك ايچون هپ اصيل عائله اولادلرندن انتخاب اولونيورلر ودارالفنون شعبه‌لرنده حاضرلانيورلردی. مع الأسف عالم اسلامده بو اساسلی يوللر نظر امعانه آلنمدی . سلامت اردوسنك ديكر برخطيبی، واعظلردن بحث ايدركن ديوردی‌كه: « السنۂ شرقيه‌يه دائر تدريساتمز پك مكملدر. شمدی بيكلرجه واعظلرمز واردركه السنۂ شرقيه‌ده پك بليغ خطبه‌لر ايراد ايده‌بيلورلر.. »

بن مسلمانلره دها طوغريسی استانبول علمای اسلامنه صوريورم، السنۂ افرنجيه‌دن‌ده وازكچه‌رك صوريورم: فصيح عربجه ايله ويا فارسی لسانيله وعظ ونصيحته قادر قاچ عالممز واردر؟ دشمنلرمز ديندلشلرمزی متعدد وسائط ماديه ايله اغفاله چاليشيرلرسه قباحت اونلرکميدر؟ بو حالت عطالتكارانه ايله بزنصل روح خاتم الانبيايی شاد ايده‌بيليرز ؟

بونلر اهمال ايديله‌جك ، تسبيب كوستريله‌جك خصوصات دكلدر . اسلام علماسنه ، مسلمان كنجلرينه پك مهم وظيفه‌لر ترتب ايدن بر دوره‌ده بولنيورز . حضرت پيغمبر : « بيلديكنی خارجه‌ده اوكرت . » بيوريورلر . كيمه اوكره‌تيورز ؟ كنديمز بيله اوكرنميورز.

ينه تكرار ايديورز . مسلمان عالمی‌ده ، منافع عموميه‌سنی نظر ملاحظه‌يه آله‌رق برسياست دينيه تعقيبنه باشلامليدر . علماسی ، فضلاسی بو احتياج دائره‌سنده حاضرلامليدر . « كنج آدمك خرستيان سوسيه‌ته‌سی »ناميله لوندره‌ده برنوع مؤسسه تأسيس ايدلمشدركه بونك لوندره‌ده متعدد شعبه‌لری وبيوك برادارۂ مركزيه‌سی واردر . بورالرده فقير اولوب لوندره‌ده ايش ايله ، تحصيل ايله مشغول اولان خرستيان چوجقلری اقامت ايديور . بونلرك عمومی قرائت صالونلری، متعدد مذاكره اوطه‌لری، اجتماع موقعلری واردر . استانبولده طشره‌دن وممالك سائرۂ اسلاميه‌دن كلن مسلمانلر ايچون نه‌دن بويله برسوسيه‌ته تشكيل ايديلميور ؟ [١]

(١) اوقاف نظارتی آرزو ايدرسه بونك نظامنامه‌سنی يوللارز .

فرضا بوراده برطاقم هندلی ، مصرلی کنجلره راست کلدك . ترکیاده طب تحصیل ایتمك ایسته‌یورلر . بویله برمؤسسه تشکیل ایدلسه بوندن آزمی فائده حاصل اولور . ؟ کذلك شیخ الاسلام افندی حضرتلرینك نظر دقیقه بینانه‌لرینه کمال اهمیتله عرض ایدرزکه السنهٔ اجنبیه‌یه وعلی الخصوص عربجه وانکلیزجه‌یه واقف اولمق اوزره باب مشیخت‌پناهیده بر « مسافرین اسلامیه تشریفاتجیلغی » کشادینی تحت قراره آلملیدرلر. بعضاً هلال احمر ترتیباتیله اوغراشه‌رق بزم ایچون بیکلرجه لیرالر طوپلایان برهندلی قرده‌شمز استانبوله کلیورده برخان، براوتل کوشه‌سنده منسی ومعطل براقیلیور . قرده‌شی اولان ترکلرك آراسنده اوغرادیغی بوحال، برانکسارخیالی موجب اولیور. بونلراهمال ایدیله‌جك مسئله دکلدر.

کذلك مأمورین خارجیه‌مز، مسلمانلردن مراجعت ایدن دینداشلرمزه قارشو کوستردکاری اولاابالیانه‌سیاستی برازتبدیل ایتملیدرلر . کمال تأثرله سویلرمکه فاتح دردناوطنك دستکاهه وضعی مراسمنده بولونمق اوزره لوندره جماعت اسلامیه‌سنه بردعوتنامه بیله‌یوللانمدی ! ! بزم ایچون مادی ومعنوی هردرلو فداکارلقلرده بولونان، وبزی پرستشکارانه برصمیمیتله سون بومسلمانلر بوکبی معامله‌لردن پك دلکیر اولیورلر . اونك ایچون استانبولده‌کی اولیای امورمزك بوخصوصلر اوزینه کمال اهمیتله نظر دقتلرینی جلب ایدر وبوملاحظه‌لرله بوکون عثمانلی محیطنه عقل ومنطقله تدویر اولونور بر « سیاسیت دینیه » توصیه‌سنده بولونیورم .

آثار منتشره :

دونانما مجموعه‌سی

دونمای اسلام فریضهٔ دینیه وملیه جمعیت محترمه‌سنك فردای تأسس واجتماعندن بروقوهٔ بحریهٔ اسلامیه‌یی دوشدیکی ، دوشورولدوکی غیای عدمدن چکوب ساحهٔ وجوده چیقارماق ، بیرزمانلربارباروسلریمزك، پیاله‌لریمزك ، دورغودوسیدلریمزك ریاست ایتدیکاری ، هلال اسلامی‌یی خورشیدلره غرق اولمش بیرلوحهٔ سماوی کبی هندستان ساحللرینه قادار کوتورمش اولان ـ دونمانمز درجه‌سنه اعلاسی ایچین نه‌صل مضاعف بیرشوق وغیرتله ، ناصل فتورناپذیر بیرفعالیت ، بیرفعالیت ایمان وجدان ایله چالیشماقده اولدوغنی ـ ایچمزده‌کی نیم مختفی وبلکه غیرمختفی دشمنلریمزدن باشقه ـ انکار ایده‌بیله‌جك هیچ بیر (محمدی) یوقدر سه‌وکیلی ملتنك ، مقدس وطنك حیاتی ، حیات ناموس واستقلالی تأثر کریه‌لریله قوجاقلامش بویك محترم جمعیت، اسلام دونماسنه اضافتله آیلق برمجموعه نشرینده دوشونمش ایدی . مجموعه نفیس وقیمتدار مقالات ایله انتشاره باشلادی . لکن حائز اولدوغی قیمت ومزیتیله متناسب رغبت کورمدی. جمعیت محترمه‌نك بوتون مساعیسنه رغماً مجموعه لایق اولدوغی مقام بالا ترینه چیقاریلدی. زواللی مجموعه! بوینی بوکش بیرغریب وضعیتیله اسلام یوردونك سلامتی نامنه اولسون التفات بکله‌دی . رغبت اومه‌دی‌دوردی . دونه‌قدرشوب دیدیکمز بولغارلرك کرچکدن اوقوماق یازماق‌بیلمز شوب طاقاری کندی غزته‌لرینه اوقور یازانلری، متفکرلری قادار رغبت ، مشتاقانه، متهالکانه رغبت کوستریورلر. بونلردن بیری «سن اوقوماق بیلمزسین ، غزته آلماقدن نه‌آ کلارسین؟» طرزنده معروض قالدیغی سؤاله باقیکز ـ ای مسلمانلر ! ـ نه جواب وریبور : « بن اوقوماق بیلمزسه‌م مکتبه کیدن اولادیمده بیلمز دکل یا . غزته‌یی اوقویه‌جق کیمسه بولامازسه‌م بیرتار آتاریم . هیچ اولمازسه غزته‌نك توسیع دائرهٔ انتشارینه خدمت شرفیله مباهی اولورم . چونکه غزته بولغار ملتنك ترقی وتعالیسنه چالیشیور . بنده او ملتك بیر فردی‌یم . او چالیشیرکن بن ناصیل دورورم ؟ »

بو علوی حس اصل مسلمانلرك مالی اولمق لازم کلیرکن ایواه !..

دونما مجموعه‌سنك هیچ بیر قیمت علمیه وفنیه‌سی اولمسه بیله وطنك تأمین سلامتی کبی مقدس بیرفکرك محصولی او قادار رغبت بولمه‌لیدی، که جمعیت محترمه یوز بیکلرجه نسخه‌نك لزوم طبعی قارشیسنده شاشیرمه‌لیدی . نه‌وقت اویله بیربختیارلغی کورمه‌لی ایدی . بوفرضیه‌یی یالکز استانبول تأمین ایده بیلیردی . او زمان کچدی . افسوس ، که قان وآتش طوفانلری ایچنده بوغولوب تاریخ انقلابك بیرنجی صحیفه‌سی ایچنه کومولدی کیتدی .

شمدی دونما مجموعه‌سی شکلنی بوبولتدی. آیلقدن هفته‌لکه نقل وظیفه ایده‌رك انتشاره باشلادی . فیاتی‌ده ـ امید رغبت والتفات ایله (!) ـ اوچ غروشدن قرق‌پاره‌یه ایندیردی .

تکرار ایدریم : بونك هیچ بیرقیمتی اولمسه بیله قورتارامدیغی بدبخت روم ایلی‌نه بدل آناطولیمزی او آنایوردیمزی ، او ، ازمیر سواحلندن قانغرنه طوتولماق تهلکه‌سنده بولونان آنایوردیمزی محافظه ایتمك کبی بیر بویوك ، برمقدس وظیفه ایچنده چیرپینیور .

ای مسلمانلر ! بولغارك یوقاری‌یه نقل ایتدیکم سوزلرینی پیش نظر عبرته آله‌لیم. اوقوماق یازماق بیلمه‌ین بیر بولغار، ملتنی ، وطنی ناصیل دوشونیور ! اونك کوستردیکی رغبت عادی بیرجریده‌یه‌در .

بیرمسلمان قرق پاره ویرمکله کیسه‌سنده هیچ بیرخفیفلك ، هیچ بیربوشلق حس ایتمز . فقط یوزبیك مسلمان ، خایر بوقاداره کوکل راضی اولماز، بلکه اوچیوزبیك مسلمان بیررغروشلریله دونمانمزه هفته‌ده اوچ بیك لیرا تأمین ایدر . آیده (۱۲،۰۰۰) ، سنه‌ده (۱٤٤،۰۰۰) لیرا . . . ! الك مکمل برطوربیدو ویا ـ پك زیاده محتاج اولدوغمز ـ بیرتحت البحر .

هایدی ـ ای دینداشلر ! ـ خلافت مقدسهٔ اسلامیه‌نك، کندی‌نوز حیات دینی وملیمزك سلامتی نامنه! ایشته بوکا صوك فرصت دیرلر! محمد فخرالدین

بالقان داستان فجایعی

باش محرریمز محمد عاکف بکك بالقان مظالمنی اولانجه دهشتیله تصویر ایدن پك حزین برشعری انشاءالله کله‌جك نسخه‌مزه درج اوله‌جقدرکه بوداستان فجایع سبیل الرشادك اوچ درت صحیفه‌سنی اشغال ایده‌جکدر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی | ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٠) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد ١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلری هرهانكی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب | اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد ٣٠٦ | ٢٧ شعبان ١٣٣٢ | پنجشنبه | ١٠ تموز ١٣٣٠ | جلد ١٢

فاتح كرسینده

٢٨

أولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض...

نه قالدی آرقه‌یه ؟ دردنجی قسمك افرادی .
بو زمره‌نك‌ده سفاهت حیات معتادی .
هم اعتیادینی هیچ بر زمان دكیشدیره‌مز ؛
او نازلی سینه‌یه ، زیرا ، آچیقلی شی كیره‌مز !
كچن قیامت ایچون « فیرطینه‌یدی ، كچدی . » دییور .
دیوورده ذوقنه ، اور پاطلاسین ، دوام ایدییور !
— بو كون فیلوریامی ؟ اعلا ! یارین نه وار ؟
— قونسر ..
« صولر » ده یك عمر اما ، آچیق دكل ، دیدیلر .
— آچیلمامش دییه أولرده قالمق اولماز یا !
— حقیقت اویله ! نه یاپسه‌ق ؟ كیدرمیسین مامایه ؟
— نه وارك‌ه ؟

— اورته اویون وار . كلیرمیسین ؟ هایدی !
— قاووقلی ، حمدی‌می ؟ كرجك .. اوصاغ دكل ..
— عبدی .
— خایر خایر ! بكا لازم دكل نه عبدی ، نه شی !..
— نه‌دنسه پك عصبیسین بو كون ، فریدون بك !
— دكل ، بو طاتسز اویونلر چكیلمیور : مونوتون !
— پكی ! نه یاپمالی ؟ سن‌باری سویله .. باق : ساعت‌اون !
— أوت ، نه یاپمالی ؟ طور طور ! نه اسكدار ، نه ماما ؛
تیاترو اولمالی ، یاخود كوزلجه بر سینه‌ما .

دیمك ، تیاترو سورمش بنم سویملی بكم ..
او حالده بن اوكا تام آلتی صحنه عرض ایده‌یم :
كه هر برنده دكیشسین بوتون بوتون آهنك ؛
زمینی یكنسق اولسون ، اداسی رنكا رنك !

ادرنه قلعه‌سیدر كوردیكك حصار مهیب ؛
او ذروه‌سنده بیتن سیم سیاه آغاجده : صلیب !
بزمیدر صانیورسین شو یوكسلن بایراق ؟
چكن ! صاووف .. لالا شاهین دكل ، قوزوم ، ای باق !
ادرنه .. ایشته او اسلامك آهنین سوری ؛
ادرنه .. ایشته او شرقك جبین مغروری ؛
ایكنجی عرش تعالیسی آل عثمانك ،
برنجی موقع فیاضی ، بلكه ، دنیانك ؛
ادرنه .. ایشته او دارالخلافه‌نك كلیدی ،
سفیل آیاقلری آلتنده بولغارك شیمدی !
مظفر اوردوسی حقیله آنتقام آلیور :
چولوق ، چوجوق ، قادین ، اركك ، نه‌بولسه پارچه‌لیور .
بو قتل عامه‌ده راضی‌یم احترام اولسه ،
حریم دینه‌ده كچدك ، حریم ناموسه !
شو درت مناره‌لی جامع‌كه یوقدی هیچ بر أشی ؛
كه پارلیوردی هلالنده صنعتك كونشی ؛

صلبی سینه‌یه چکمش‌ده بکلیور .. نومید !
اذان صداسی دکل طویدیغك طنین مدید !
او شانلی معبدی سلطان سلیم مغفورك ،
که احتشامنه بکزردی صبح مخمورك ؛
ناصیل غروب ایدیویرمش‌که : بر ضیا ، بر نور ،
او قانلی بزلرك آلتندن اولیور منظور !
نه سینه‌سنده خداوار ، نه خاطرنده نبی ..
ظلام کفره کومولمش بو نعجه لاشه کبی !
برر مزار مؤبد کسیلمش أولره باق :
بش آیده قرق بیکی سونمش‌که یانمیور تك اوجاق !
سوقاق سوقاق دولاشان صیحه : واپسین فریاد ؛
درین درین طویولان سس : انین استمداد .
طیشارده کندیسی محکوم ، ایچرده ناموسی ..
اسیری أولدوریور ، باقکه ، ظلمك اك قویوسی !

مزبله طونجه‌نك اوستنده کوردیکك کومه‌لر
نه‌در بیلیرمیسین ؟ انقاض تارمار بشر !
سرای ایچنده‌کی بیچاره‌لرکه هپسی قادین ..
کناره اورمش اولان قسمیدر بو اجسادك !
نظرلرنده سونن کوزلرك سونوك نظری ؛
قولاقلرنده جوارك انین محتضری ؛
قوجاقلرنده برر نعش پاره پاره دفین ..
اجلله اوغراشیور بر بیغین کمیك .. نه حزین !
یالین آیاق ، باش آچیق ، بر پاچاورا صیرتنده ؛
بو طام طاقیر آطه‌نك طام طاقیر محیطنده ؛
آجندن أولمه‌یه محکوم اولان زواللیلری ،
صولر بیراقسه‌ده بولغار بیراقیور طیشاری !
نه قورتولور ، نه أولور .. درده باق ، فلاکته باق :
حیات ؟ او حقی دکلدر . أولوم ؟ أولومده یاساق !

ــ نه‌در شو قارشیکی وادی‌یی بر آلو بورویور ،
فقط بیلان کبی یرلره قیوراتوب یورویور ؟
ــ نه‌درمی ؟ کوکره‌مسندنده بللیدر : آردا .
ــ یا امتداد مهیبنجه یوکسلن هر آطه ؟
ــ مزار سابحی بیکلرجه کوکده‌نك ، قفانك !
ــ بو قیپ قیزیل دره‌نك رنك آتشینی ، صاقین ،
شفق بولوطلرینك ظلی اولماسین ..
ــ هیهات !
سواحلنده اونك سوندورولدی اویله حیات :
که آقدی سل کبی آیلرجه خون مظلومی !

ــ بو قانلی پرده نه‌در ؟
ــ هانکی قانلی پرده ، شومی ؟
کوملجنه یله حوالیسیدرکه ، بر جاناوار
بو ملعنتلری یاپماز ــ مکرکه بولغارلر ! ــ
نه اختیار سچیور ، باق ، نه کیمسه‌سز طانیور ؛
بش آلتی کونده اوتوز بیك آدام بوغازلانیور !
بوماقلرك ده‌شیلوب سونکولرله وجدانی ؛
آلنمق ایسته‌نیور تا ایچندن ایمانی !
برر برر اولیور عرضی ، مالی ، یوردی هدر ..
کیدنجه هپسی أللدن : « یا بولغار اول ، یا کبر ! »
شو ، کوکسی بالطه‌لرك اك کوریله پارچه‌لانان ،
شو ، بینی طاشلرك آلتنده اوغراشوب قفادن ،
قارك ، جامورلرك اوستنده ایکله‌ین جانلر ؛
شو ، بر بیغین کومور اولمش ، کول اولمش انسانلر ،
که غازلی بزله ، او اولمازسه ، یاغلی قطرانله
یاقیلدی بولغاره شایسته بر صوغوق قانله ؛
« صلیبه سجده‌یه وارمق خدایه عصیاندر . »
دیبوب خدا ـ نه قربان اولان شهیدادر .
« یا بولغار اول ، یا کبر ! » ساده خائنك دیدیکی ..
تنصر ایتمه‌یه قویویرمیور اهالی‌یی ،
بهانه‌سیله امام کورمیورمی ، چیلدیره‌رق ،
قودوزجه صالدیریور انتقام ایچون ایته باق !
صاریقلرندن آصیلمشلرك حسابی‌می وار ؟
یتیشمیور کبی یر ، برده کوك یوزنده مزار !
سز ، ای باشنده‌کی دستاری ایتیوب‌ده فدا ،
اونکله عالم لاهوته یوکسلن شهدا !
نه موطلو سزلره : دنیاده چوق أولوم کوردم ؛
تخطر ایتمیورم بویله قهرمان بر أولوم .
جهانده حبل الٰهی‌یه اعتصامه ، سزك
شو قهرمانلغکزدر یکانه لوح کزین !
سز ، ای وجودینه ألویرمیوب‌ده خاك مزار ،
نسیم صافه کومولمش رجال برخوردار !
بز آلماسه‌ق بیله اعدادن انتقامکزی ؛
خدا که دفتر ابراره یازدی نامکزی ،
کونك برنده شو طاغلردن ایندیریر البت ،
او انتقامی آلان قانلی جانلی بر ملت !

ــ نه‌در اوزاقده نمایان اولان شـو ایصسز اووه ،
که پك حزین طورویور ؟
ــ بیلمیورمیسین ؟ قوصوه !

ناصيل بيليردك ! أوت ، بيلمسه‌كده حقك وار :
ييراقامش كه طاش اوستنده طاش قودوز جاناوار !
يول اوغراتوبده بو صحرادن اوكجه كچشه‌ك ؛
كورورميسين ، باقالم ، بر نشانه كچمشدن ؟
نه اولمش اونجه مفاخر ؟ نه اولمش اونجه ديار ؟
ناصيلده بيتمش او صايمقله بيتمه‌ين آثار !
او ، ييلديريم كبي صاحبقرانلرك ، ابدى
صداى قهرى فضاسنده چينلايان وادى ،
بر انقلاب ايله ، يارب ، ناصيل خراب اولمش ؟
كه چيرپينوب طوروبور هر طاشنده بيك بايقوش !
مراد اولى قوينده صاقلايان طوپراق ،
كيمك آياقلرى آلتنده ايكليور هله باق !
كيمك أُلنده ييراقدق .. كيمك امانتنى !
او پادشاه شهيدك حضور هيبتنى
صوكنده چيكنه‌يه‌جكميدى صربك اوردولرى ،
ايچوب ايچوب كه‌رك اوكلرنده باندولرى ؟
سن ، اى شهيد معظم كه روح فياضك
طويار نه‌لر چكيور يرده قالمش انقاضك ؛
او روحدن بزه بر نفخه اولسون ايندريور ..
كه باشقه دورلو اوپانماز بوكورديكك أولولر !..

— نه‌در شو قارشيده بر چوق قارالتيلر يوروبور ؟
— مظفر اوردو اهاليبى شيمدى أولدوروبور .
نفوس مسلمه چوقش‌ده غير مسلمه‌دن ،
اداره مشكل اولورمش توازن ايله‌مه‌دن .
ديمك توازن ايچوندر بو مسلمان كسمك ؛
او حاصل اولديمى آرتيق آدام كسيلميه‌جك !
توازن اولمادى بسبللى : هر طرف يانيور ؛
اودون قيبار كبى بيكلرجه سينه طوغرانيور !
نه رنك مظلمه كيرمش اوپيم يشيل قوصوه !
شماله طوغرو بوتون برزرين ، ايپك ، ياقوه ،
فضاى محشره دونمش غريو ماتمدن ..
هم اويله عرصهٔ محشركه : يوق شفاعت ايدن !
نه بر ياشنده‌كى معصوم ايچون بشيكده حيات ؛
نه سكسانده‌كى مظلوم ايچون اشيكده نجات ؛
او ، بالطه‌لرله كسيكدر ؛ بو ، سونكولرله دليك ..
اوبك اوبك طوروبور يختى يختى قانله كيك !
بوتون ييقيلمش اوجاق ، باشقه شى دكل كورونن ؛
يوز اللى بيك بو قدر خانمانى بولدى سونن !
سز ، اى بو يانغينى احضار ايدن بش آلتى سفيل ،

كه ايتديكز بزى خيرواته صربه قارشى رذيل !
نه‌دن خليفه‌يه قرأنله باغلى آرناوودى
آييرديكزده خراب ايتديكز بوتون يوردى ؟
ناصيلمش ، آكلابيكز ادعاى قوميت ؟
نه يولده محو اوليورمش باقيك كه بر ملت !
سز ، اى بو زهرى الك اول قوصان يينسزلر !
قاچوبده قورتولورز صانديكز ... فقط ، نه كزر !
بوكون ، بلاكزى بولمش دكلسه‌كز ، مطلق ،
يارينكى صاعقه‌لر بينكزده پاطلايه‌جق ؟

شيشوب شيشوب كيديورسين ، دكلمى ، اى واردار ؟
يا بوغديغك قادينك ، اركك حسابىمى وار !
مزارى اولمش ايكن بونجه نعش مؤاجك ،
جنازه يوتمايه حالامى طويماز امواجك ؟
نه اولدى يادبكه هركون خطور ايدن او نقوش ؟
نه‌در بو كوكسكه چوكمش سواد جوشاجوش ؟
نه‌دن قيصيلدى محيطكده چاغلايان نغمات ؟
بر آشنا سسى طويسه‌يدم أولمه‌دن ... هيهات !
او قانلى جانلى بيكيتلركه : ظل بيدارى ،
قوشار كزردى سنك دوش امتنانكده ؛
او آتلى شانلى كلينلركه : نور ديدارى ،
اويوردى ناز ايله آغوش مهربانكده ؛
او قهرمان بابالر ، آنه‌لركه : ساحلكى
دونردى ، هر برى اولاديكك طوتوب النى ..
او كولكه‌لرله برابر برر خيال تباه ،
برر خيال دفين اولدى شيمدى .. اويله‌مى ؟ آه !

سلانيكك ، سيروزك ، باق ، او نامدار اوواسى ،
كيمك النده بوكون ، هانكى هايدودك يوواسى ؟
زمينى اويله بوياتمش كه خون اسلامه :
قيزيل كثافتى چوكمش جبين ايامه !
قيزيل افقلرك آلتنده قيپ قيزيل هر ير ..
قيزاردى ، باقسه‌ك آ ، طاغلر ، قيزاردى واديلر ،
قيزاردى چهرهٔ دنيا ؛ قيزاردى روى سما ؛
فقط شو ماويلى بايراق قيزارميور حالا !
اونك صالينديغى يرلرده بر قيزيل طوفان
نه جان ييراقدى ، نه ايمان ، نه بوغماديق وجدان !
مناره‌لر سريلوب خاكه ، صوصدى معبدلر ؛
ييقيلدى مدرسه‌لر ؛ دوم دوز اولدى مرقدلر .
مساجدك چوغى ميدانده يوق ، قالانلر ايسه

یا کوردیکك کبی میخانه‌در ، یا بر کلیسا .
شهرده أولره باصقین ؛ قضاده قتل نفوس ؛
قراده قالمادی تلویث اولونمادق ناموس !
یابانده کیم ؟ آدی عثمانلی ، روحی یونانلی ،
بو ایشده اك متخصص بولوك بولوك قاتل !
« مقدس اوردو » یی تأیید ایدن بو آزغینلر
صاچوب صاووردیلر اطرافه اویله یانغینلر :
که اوغرادقلری یرلرده توتمیور بر اوجاق ..
قیام حشره قدر ، بلکه ، توتمیوب طوره‌جق !
آدیم باشنده شقاوت ، آدیم باشنده قتال ؛
شناعتك نه‌قدر قانلی شکلی وارسه : حلال !

شو ، خاچ قازیلق ایچون آلنی پارچه پارچه اولان ؛
شو واقتیز ایتمك ایچون بوزلو کولده طوندورولان
زواللیلر ؛ شوصوغوقلرده تیتره‌شن ایتام ؛
شو ، سونکولرله آرانمش دلیك دشیك ارحام ؛
شو ، نعشی قانلی چاریقلرله چیکنه‌نن قیزلر ؛
شو ، خاندانی سونَنلر ؛ شو خانمانسزلر ؛
شو امهات پریشان ؛ شو دربدر اولاد ؛
شو صاچ یولان ننه‌جکلر ؛ شو ایکله‌ین اجداد ؛
شو ، بومبالرله چوکن قبه‌لر درونندن ،
کمیك ستونلری حالنده فیشقیران اجساد ؛
شو کول ییغینلری آلتنده صاقلی کوکده‌لری
طواف ایدن ، اویورکلر طایانمایان فریاد ؛
تیاترولرده کورولمز ، دکلمی ، نازلی بکم ؟
صیقیلدك اویله‌می ؟ طور باشقه صحنه کوستره‌یم :

بیلیرمیسین دویولان هانکی یوردك ایکله‌مسی ؟
. . . . [۱]
ایکندی اولدی‌یی یاهو ؟ نه‌در بو « صلِّ ! » سی ؟
. . . .
أوت .. ایکندی .. کلیك باری بردعا ایده‌لم ..
قبول ایدر دیه‌لم .. حقه التجا ایده‌لم :

یارب ، بزی أولدورمه بو هجران ایله ..
— آمین !

تا چیقمایه‌لم قارشیکه خسران ایله . .
— آمین !

یتمزمی جلالکله کوروندکلرك آرتیق ؟
قربان اوله‌یم ، بز بوتجلیدن اوصاندق !
برفجر امید ایتملی فردلری تأمین ..
کوستر بزه یارب اوکوزل کونلری . .
— آمین !

فردالره قالدقـه اکر .. نرده اوفردا ؟
حالامی بو اسلامی ازن ماتم یلدا ؟
حالامی بو آفاقه چوکن پردهٔ خونین ؟
نارك یتیشیر .. بکلیورز نوریکی .
— آمین !

مستقبل ایچون سینهٔ ملتده امل یوق !
برعقده وار آنجق ، اوده : « توفیق ازل یوق ! »
سنسین ایده‌جك « وار ! » دیه وجدانلری تطمین :
چوق کورمه ، الٰهی ، بزه برنفخه‌کی ..
— آمین !

قرأن آیاق آلتنده سورونسونمی ، الٰهی ؟
آیاتك اوستنده یورونسونمی ، الٰهی ؟
خاچ کعبه‌نك آلتنده کورونسونمی ، الٰهی ؟
چوکسونمی نهایت ییقیلوب قوسقوجه بردین ؟
چکدیرمه ، الٰهی ، بوقدر ذلتی ..
— آمین !

والحمدلله رب العالمین

صوکی

محمد عاکف

[۱] واعظ بو یکی صحنهٔ فجاعتی تصویره باشلامق اوزره ایدی‌که ، مؤذنك ایکندی وقتنی اخطار ایدن « صلِّ ! » سی قبه‌یه عکس ایتدی . لکن ، یاریم ساعتدن بری تأثر ، ندامت یاشلری دوکمکده اولان جماعتك ایچندن بك آزی بوصدایی ایشیده‌بیلدی .

حديث شريف

عن سلمان رضی الله عنه قال خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فی آخر يوم من شعبان قال یاایهاالناس قد أظلكم شهر عظيم مبارك فيه ليلة خير من الف شهر . شهر جعل الله صيامه فريضةً وقيام ليله تطوعاً من تقرب فيه بخصلة كان كمن ادى فريضة فيما سواه ومن ادى فريضةً فيه كان كمن أدى سبعين فريضةً فيما سواه وهو شهر الصبر والصبر ثوابه الجنة وشهر المواساة وشهر يزاد فی رزق المؤمن فيه من فطر فيه صائماً كان مغفرةً لذنوبه وعتق رقبته من النار وكان له مثل اجره من غير ان ينقص من اجره شیٔ قالوا يارسول الله ليس كلنا يجد مايفطر الصائم . فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم يعطى الله هذا الثواب من فطر صائماً على تمرة اوشربة ماء اومذقة لبن. وهو شهر أوله رحمة واوسطه مغفرة وآخره عتق من النار . من خفف عن مملوكه فيه غفر الله له واعتقه من النار فاستكثروا فيه من اربع خصال: خصلتين ترضون بهما ربكم وخصلتين لاغناء بكم عنهما . فاما الخصلتان اللتان ترضون بهما ربكم فشهادة ان لا اله الا الله وتستغفرونه واما الخصلتان اللتان لاغناء بكم عنهما فتسألون الله الجنة وتعوذون به من النار. ومن سقى صائماً سقاه الله من حوضى شربة لايظمأ حتى يدخل الجنة. رواه ابن خزيمة فی صحيحه ثم قال صح الخبر .

مآل شريفى

سلمان (فارسی) رضی الله عنهك شويله ديديكی روايت اولونيور:

رسول الله صلى الله عليه وسلم افندمز (بركره) شعبانك صوكنجی كوننده بزه برخطبه ايراد ايتديلر. بويورديلر كه : «ای ناس، بويوك، مبارك برآی (ياقلاشدی) ؛ كولكه‌سی باشكزه دكدی . اويله بر آی كه بيك آيدن دها خيرلی اولان (بويوك) كيجه اونده‌در . اويله برآی كه الله عزوجل حضرتلری اوروجنی فرض ، كيجه نمازينی نافله (تطوع) قيلمشدر . بوآيده هركيم (جناب حقه) برخصلت (جميله) ايله تقرب ايدرسه باشقه برآيده برفرض ادا ايتمش كبی اولور . بوآيده هركيم برفريضه ادا ايتسه باشقه برآيده يتمش فريضه ادا ايتمش كبی اولور . بوآی صبر آييدر . صبرك ايسه ثوابی جنتدر. بوآی مؤاسات (ياردیم) آييدر . بوآی مؤمنك رزقی آرتيريلاجق آيدر . بوآيده هركيم برصائمه افطار ايده‌جك شی ويررسه (بويابديغی ايش) كناهلرينه وسيلهٔ مغفرت ، آتشدن آزاد اولماسنه سبب اولديغی كبی ـ اوصائمك اجرندن هيچ برشی اكسيلمكسزين ـ اونك اجری قدر اجره نائل اولور . » (اصحابدن بعضلری) : « يارسول الله ، هپمز صائمه افطار ايده‌جك شيئی بولوب ويره‌بيله‌جك حالده دكلدر . » ديديلر . بونك اوزرينه رسول الله صلى الله عليه وسلم بويورديلر كه : « الله تعالى بو ثوابی برتك خرما ايله ، برايچيم صوايله ، بريودوم سود ايله برصائمه افطار ايتديره‌نه ويرر. بو اويله برآيدر كه اولی رحمت ، اورتاسی مغفرت ، صوكی آتش جهنمدن آزادلقدر. بوآيده هركيم مملوكنك ايشنی تخفيف ايدرسه جناب حق آنی مغفور وآتشدن آزاد ايدر . اويله ايسه بوآيده (شوسويليه‌جكم) دورت خصلتی زياده‌جه بولونديرمايه چاليشكز . (اودورت خصلتكه) ايكيسی ايله ربكزی راضی قيلارسكز . ديكر ايكيسندن ايسه هيچ بروقتده مستغنی اولامازسكز . ربكزی ارضايه سبب اولان خصلتلرك بری (لا اله الا الله) شهادتيدر . ديكری اللهدن مغفرت ديله‌مكدر. مستغنی اولامياجغكز ايكی خصلتك ايسه بری الله تعالادن جنتی ديله‌مك ، ديكری آتشدن الله تعالی‌یه صيغينمقدر . كذلك هركيم برصائمه (برايچيم) صو ويررسه الله تعالى اوكا بنم حوضمدن اويله برصو ايچيره‌جكدر كه جنته كيرنجه‌يه قدر (بردها) صوسزلق نه‌در بيلميه‌جكدر .

بوحديث شريفی ابن خزيمه صحيحنده روايت ايتمش و: « بوخبر صحيحدر » ديه صحتنی بيان ايتمشدر .

احمد نعيم

فقه و فتاوى

جوزك حكم شرعی اولوب اولمديغی

٤

ثانيا - محرر محترمك « جواز حكم شرعی دكلدر » دعواسنی اثبات صددنده ايراد ايتديكی دليلك اصل ثانيسی « قانون افعال وحركاتی تقييد ايتمك ايچون وضع اولنور » قضيه‌سی ايدی .

فی الواقع كتب حقوقيه‌ده بيان اولنديغنه كوره قانون بتون افرادك مكلف اولديغی قواعدك هئيت مجموعه‌سيدر . قانون ، حقوق مكتوبه‌يه مرادف و حقوق موضوعه‌نك برقسمی‌در .

اصل ثانی حقنده مناقشه‌ده بولونمق بك اوزون اوله‌جغی جهتله محرر محترم ايله برابر اصل ثانی‌يی قبول ايده‌جكز .

فقط اصل اولی يعنی « شريعت محافظهٔ نظام وانتظام مقصديله وضع وتأسيس اولونمشدر » قضيه‌سنی علمی اوله‌رق قبول ايده‌ميه‌جكز. چونكه فلسفهٔ جديده‌ده بيان اولنديغی وجهله برقضيه دليله مقرون اولمدقجه علمی اوله‌ماز . دليل ، بديهی اولميان قضايانك قضايای علميه اولمسی ايچون شرط ضروری‌در . بديهی اولميان دعوی بلادليل ذكر اولونورسه تحكم اولور .

محرر محترم نظری اولان « جواز حكم شرعی دكلدر » دعواسنی دليله مقرون قيلمش ايسه‌ده دليلك صغراسی بولنان اصل اول نظری، محتاج اثبات اولمغله عاماً . منطقاً بالدليل اثبات اولونمق لازم ايكن، اصل اولی اثبات ايتميورده دعوای مجردده بولنيور. بوجهت كويا مسلم،

مثبت ایمش کبی اصلا اثبات اولونمیور . بناءً علیه دلیلك صغراسی عامی دکلدر .

معارضه طریقی ایله ایراد ایلدیکمز دلیل عامیدر . چونکه دعوامز شویله ایدی : شریعت جلیله‌مز انجق دنیا و آخرته عائد مصالح عباد ایچون جناب حق طرفندن وضع اولونمش واضح وظاهر بر یولدر . دعوامزی الك قوتلی بر قیاس اولان قیاس مقسم [۱] ایله اثبات ایدیورز .

شویله که : وضع شریعت ، یا عبث ویا مقتضای حکمت اولور . وضع شریعت عبث اوله‌ماز . چونکه شارع حکیمدن عبث صادر اولماز [۲]. ثانیاً جناب حق قرآن مبیننده (افحسبتم انما خلقناکم عبثا -- وماخلقنا السماء والارض ومابینهما لاعبین) بیورمشدر [۳] . وضع شریعت عبث اولمینجه بالطبع مقتضای حکمت اولور .

بو حکمت یا جناب حقه ویا عباده عائد اولور .

حکمت نفع الهی یه عائد اوله‌ماز . چونکه جناب حق کاملدر ، مستکمل دکلدر ؛ غنی عن العالمیندر ، ماسوادن مستغنیدر . بو حالده حکمت نفع عباده عائد اولور .

« لکل جعلنا منکم شرعة ومنهاجاً » نظم جلیلی موجبنجه شریعت جلیله‌مز بر منهاج ، بر طریق واضح اولمغله ارتق شریعت جلیله‌مزك مصالح عباد ایچون الله طرفندن وضع وتأسیس اولونمش واضح ، ظاهر بر یول اولدیغنده شبهه قالماز .

حکیم متعال اولان شارع واجب وحرام اولان افعال وحرکاتنده نصل بر مصلحت عباد تعقیب ایتمش ایسه جائز اولان افعال وحرکاتنده‌ده اویله‌جه بر مصلحت عباد تعقیب ایتمشدر [٤]

جائزات واجب وحرام اولانلر کبی مصالح عباده خادمدر . بو خصوصده بر فرق یوقدر . واجب ویا حرام اولان افعال وحرکاتده بر مقصد الهی کوزه‌دوبده جائزاتده بر مقصد الهی کوزتمز ایسه‌ك جائزات عبث اولمزمی ؟ طلب وتقیید قصد شارع اولورده تخییر قصد شارع اولمزمی؟

انسانلر اوزرنده جناب حقدن بشقه بر حاکم یوقدر . حاکم بر حادثه حقنده اوچ وضعیتده بولنور ، اوچ درلو حکم ایدر : محکوم علیهدن یا فعلی طلب ایدر ، یا ترکی طلب ایدر ، یاخود محکوم علیهی سربست براقیر ، مخیر قیلار .

سربست اولمق ، مخیر اولمق فی الواقع بر حکم دکلدر . فقط بر حکمك

[۱] قیاس مقسم هر برینك تصدیق ایله خصمی الزامه مجبور ایدن ایکی مقدمه‌دن مرکب اولور . قیاس مقسم پك مؤثر بر قیاسدر : سزکه حال حربده‌سکز هم خبیر ، هم متیقظ اولملیسکز . سز خبیرده دکلسکز ، متیقظده دکلسکز ، اویله ایسه حال حربده دکلسکز ... کبی قیاسلر قیاس مقسمدر . قیاس مقسمك فرانسزجه‌ده مقابلی ـ le dilemme در .

سعید بك افندی دعواسنی قیاس مفصول النتایج ایله le sorite ایله اثبات ایتمك ایستیور . فقط اصل اول غیر مدلل اوله‌رق قالیور .

[۲] دلیل عقلی .

[۳] دلیل نقلی .

[٤] کچن هفته‌کی مقاله‌مزه مراجعت اوله .

اثریدر . سربست اولمق سربست براقه‌نك اثریدر ، سربست براقمق بر حکمدر .

بر فعلی تقیید ایدن شارع حکیم اولدیغی کبی ؛ بر فعلی سربست قیلان ، وسربست براقانده شارع حکیمدر .

بو بیانه کوره جوازك حکم شرعی اولدیغنده شبهه قالمیور . اوت بر اباحهٔ اصلیه واردرکه فعل وترکندن طولایی مؤاخذه یوقدر . جوازه حکم شرعی دکلدر دییه‌نلر اباحهٔ اصلیه‌یی قصد ایدیورلر .

نته‌کیم محرر محترم ۲۹۷ صحیفه‌ده بر یرده « حال اصلیسی نه ایسه ینه اودر » ، دیکر بر یرده ایسه : « احکام اصلیه‌دن اولان جواز واباحه » دیور .

شبهه یوقکه اباحهٔ اصلیه حکم شرعی دکلدر . فقط اباحهٔ اصلیه‌دن ماعدا بر ده اباحهٔ شرعیه واردرکه ذکر اولنان نفی مؤاخذه‌یی شرعك بیلدرمه‌سیدر . ایشته بو اعلام بلاشك حکم شرعیدر .

اسلام مجموعه‌سنك اون ایکنجی صاییسنده بو بحثه دائر دیکر بر ذات طرفندن یازیلان مقاله‌یی‌ده آیروجه انتقاد ایده‌جکمز زمان بو حکم شرعی‌نك حکم تقریری ویا حکم تأسیسی اولوب اولمدیغنی بیان ایده‌جکز . قطاره‌قاریشان بو ذات متفقه المستصفادن نقلاً « اباحه حکم تقریریدر » دیور . اباحه‌نك بر حکم شرعی اولدیغنی قبول ایدیور . ایشته بو سوز بزم سوزمزه طوغری بیلمیه‌رك بر خطوه‌در .

سعید بك افندی دیورکه :

« یوقسه جواز واباحه‌یی شرع شریفك دائرهٔ شمولنه ادخال ایدوبده اکل وشربك جوازی « کلوا واشربوا ولاتسرفوا » ایله وبالعموم افعالك حتی مشی وحرکتك بیله جوازلری « خلق لکم مافی الارض جمیعا » آیت جلیله‌سی ایله ثابتدر دیمك قدر عبث بر شی تصور اولنه‌ماز . »

اولکی مقاله‌لرمده بیان ایتدیکم وجهله علم الحلال والحرام اولان شرع شریف ، مقاصدی محتوی اولان شرع شریف جواز واباحه‌یی‌ده دائرهٔ شمولنه آلمشدر . جوازه حکم شرعی دییه‌ن فقهاء دیندن بر جماعت عظیمه [۱] « اکل وشرب کبی اعیان منتفع بها شرع ورود ایتمه‌دن اول مباح ایدی . » دیورلر . نظم جلیله حصر ایتمیورلر . « کلوا واشربوا ولاتسرفوا » نظم جلیلی ایله مقصد الهی‌یی اکلامق ایچون اول امرده اسباب نزولنی بیلمك شرط ضروریدر . صوکره « سببك خاص اولمسی حکمك عمومنه منافی دکلدر » قاعدهٔ اصولیه‌سنه بناءً حکم توسیع اولنور .

بر آیتك اسباب نزولی شبهه یوقکه عقل ایله بیلنه‌مز . بوراده هر حالده نقل حاکم اولور . بناءً علیه ، ابراهیم النخعی ، مجاهد ، عطا ، سعید بن جبیر ، قتاده‌نك وبرچوق ائمهٔ سلفك بیانلرینه کوره آیت کریمه بیت مکرمی چیپلاق طواف ایدن مشرکینی رد ایچون انزال اولونمشدر . آیت کریمه‌نك اوست طرفی « خذوا زینتکم عند کل مسجد » نظم جلیلی اولوب ستر عورتی آمردر . مفسر محقق ابن کثیرك بیانی وجهله

[۱] اکثر حنفیه ، بالخصوص عراقیون ، اکثر شافعیه ، اکثر حنبلیه ، معتزلهٔ بصره ـ سبیل ارشاد عدد ۳۰۳

بيت مكرمی چپلاق طواف ايدن مشركين بعض مأ كولات ومشروباتی كندی نفسلرينه حرام قيلمشلر ايدی . ايشته آيت كريمه ايله انلرك اكل وشربلرينه مساعده اولونيور .

فی‌الواقع اكل شرب مباح ايسه‌ده انك ايچون برحد تأمين ايتمك لازم كله‌جكندن « ولاتسرفوا » نظم جالی ايله اكل وشربه برحد تعيين اولنيور .

آيت جليله يمه‌يی ، ايچمه‌يی ترك ايتمه‌نك زهد اولمديغنی‌ده بيان ايديور . شرعك دليل ايله تخصيص ايتديگی مطعومات ومشروباتدن ماعدا كافۀ مطعومات ومشروباتك حلال اولديغنه‌ده دلالت ايديور . چونكه جميع اشياده اصل اولان اباحه‌در . انجق شارع بردليل ايله تحريمنی بيلديرر ايسه اشيا حرام اولور .

دينك اوليوركه آيت جليله‌دن مقصد محرر محترمك ديديكی كبی «اسرافك منع وحرمتی» دكل ايمش . بلكه مقصد اصلی « برعادت مكروهه‌يی ، برعرف ، جاهليه‌يی منع » ايمش ، آيت جليله بوعادت مكروهه‌يی منع ايچون سوق اولونمشدر . بونكله برابر آيت جليله هم اسرافك منع وحرمتنه ، هم دليل شرعی ايله تخصيص اولنان مطعومات ومشروباتدن ماعدا كافۀ مطعومات ومشروباتك حلال اولديغنه دلالت ايديور . «كلوا واشربوا » نظم جالی « ولاتسرفوا » نظر جليلنه برمقدمه دكل در ، بلكه « ولاتسرفوا » نظم جليلی «كلوا واشربوا » نظم جليلنك حدودينی بيان ايديور . منع اسراف برمقصد اصلی دكل ، بلكه برمقصد تالی‌در .

« خلق لكم مافی‌الارض جميعا » آيت كريمه‌سنه كلنجه ، آيت جليله نعمتی بيان ايديور ، ائمۀ حنفيه‌دن كرخی ايله ابوبكر الرازی وجمهور معتزله آيت جليله ايله «اشياده اصل اولان اباحه‌در» قاعده‌سنی استدلال ايديورلر .

بو حالده آيت جليله مشارالیهمه كوره اشياده اباحه‌نك اصل اولديغنه بر دليل اوليور .

ناصرالدين البيضاوی‌ده آيت جليله ايله « منافعده اصل اولان اباحه‌در » قاعده‌سنی استدلال ايديور .

آيت جليله نعمتی بيان ايتمكله برابر بويله بر قاعده‌يی اثبات ايده‌مزمی ؟ هايدی ديديككز كبی آيت جليله‌دن مقصد امتنان اولسون . فقط « كلوا واشربوا ولاتسرفوا » آيت جليله‌سی مقصد تالی اوله‌رق منع اسرافه دلالت ايتديكی كبی « خلق لكم ... » آيت كريمه‌سی‌ده بويله برقاعده‌يه دلالت ايتمزمی ؟

بتون اصول فقه كتابلرنده مصرح اولديغنه كوره معنای مسوق لهه (مقصد اصلی‌يه) دلالت ايدن لفظه « دال بالعبارة » ، مسوق اولميان بر معنايه دلالت ايدن لفظه « دال بالاشارة » ديندكی كبی ؛ هرنص (برنجی معناسی) خطابك وقوع بولديغی صيغه اعتباريله ظاهر ، معنای مسوق لهنه دلالت ايدن قرينه اعتباريله نص (ايكنجی معناسی) اولور .

هر ايكی آيت جليله‌ده سعيد بك افندينك بيان ايتديكی مثالر دال بالعباره ، نص اولمه‌سی اعتباريله‌در .

مثلا برنجی آيت اسرافك منع وحرمتنه ، ايكنجی آيت امتنانه دلالت ايديور . بو حالده آيتلر دال بالعباره ونص اوليور . بوندن بشقه دال بالاشاره ، ظاهر اولمسی اعتباريله برنجی آيت اكل وشربك جوازينه ، ايكنجی آيت بالعموم افعالك ، حتی مشی وحركتك جوازينه دلالت ايدر .

كذا « احل‌الله البيع وحرم الربوا » نظم جليلندن ايكی معنی آكلاشيلير : بری بيعك حلال ، ربانك حرام اولمسی ؛ ديكری بيع ايله ربا آره‌سنده‌كی تفاوت .

آيت جليله ايكنجی معنی ايچون سوق اولونمش اولمغله ايكنجی معناده نص ، برنجی معناده ظاهردر . بيعك حلی ايله ربانك حرمتنه بالاشاره ، بيع ايله ربابيننده فرق بولنديغنه بالعباره دلالت ايدر .

الفاظ بو ايكی معناده پك زياده شايعدر . عجبا سعيد بك افندی نصوصك ظاهر قسمی ايله دال بالاشاره قسمنی انكارمی ايديور ؟ مقصد اصلی ايله مقصد تالی‌يی قاريشديريورمی ؟

(كم آتيناهم من آية بينة)

محرر محترم ديوركه :

« احكام اصليه‌دن اولان جوازواباحه‌نك هيچ بردليل شرعی‌يه احتياجی يوقدر . »

محرر محترم احكام اصليه ديمكله اباحۀ اصليه‌يی قصد ايديور . آنفا ذكر اولنديغی اوزره اباحۀ اصليه خطابه تعلق ايتمز . فقط شرعاده بويله اولديغنی نره‌دن بيله‌جكز ؟

سعيدبك افندی‌يه انتصار ايچون برمقاله يازان ذات متفقه : «شرعك برشيئی اباحه‌سی آنی ورود سمعدن اولكی حالی اوزره ترك وتقريری‌در » ديور . بونی قبول ايده‌لم . شرعك اولكی حالی اوزره ترك وتقريرينی شبهه يوق‌كه يا شرعك سكوتندن ، ويا نطقندن اوكره‌نه‌جكز . شرعك سكوتی‌ده ، نطقی‌ده بردليل شرعيدر . چونكه شرعك سكوتی برائت اصليه ، استصحاب ؛ نطقی‌ده نص ديمكدر . سز ايستر ايسه‌كز بتون مسكوت عنهه جائز ديه‌بيليرسكز ، بو بابده منكرين قياسه پيرو اولمش اولورسكز .

ايستر ايسه‌كز مسكوت عنهی بر اصل منطوق بهه الحاق ايدرك اوكا كوره بر حكم ويره‌بيليرسكز . بو بابده‌ده مثبتين قياسه اقتدا ايتمش اولورسكز .

شرعك نه سكوتندن ، نه نطقندن قورتولوش يوقدر . شرع انورك سكوتی‌ده ، نطقی‌ده حكمت ومصلحتی جامعدر . شرعدن قورتيلمق ايچون ، آنی انكار ايتمكدن بشقه بر چاره يوقدر . شرع انورك احكام اصليه حقنده نه ديديكنی آنجق دليل شرعی ايله اوكره‌نيرز . دليل شرعی بعضيلرينك زعمی وجهله يالكز دليل نقلی دكلدر . دليل عقلی‌ده دليل شرعيدر . ديمك اوليوركه احكام اصليه‌نك‌ده دليل شرعی‌يه احتياجی واردر . خلاف كتابلرنده ادلۀ مشروعيت احكام اوتوزدن زياده ذكر اولونيور .

مشاراليه ديوركه :

« تعدد زوجاتك جوازنى بيان ايدن « فانكحوا ماطاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع » آيت جليله‌سندن مقصد دردن زياده‌يى تحريمدر . يوقسه تعدد زوجاتك جوازنى بيان دكلدر . »

آيت مذكوره‌دن مقصد نه اولديغنى آكلامق ايچون اول امرده اسباب نزولى بيلمك لازمدر .

آيت جليله اوست طرفده بولنان (وان خفتم الا تقسطوا فى اليتامى) نظم جليلنك جوابى‌در . ائمهٔ حديثك تخريجلرى وجهله بر كيمسه‌نك تحت حجرنده بر يتيمه وار ايدى . يتيمه‌نك مالى وجمالى وليسنك خوشنه كيتمش ، يتيمه وليسى مالنده شريك قيلمش ايدى . بويله اولديغى حالده وليسى انك حقنده عدالت اجرا ايتمكسزين ، بشقه‌سنك ويرديكى مهرى ويرمكسزين تزوج ايتمك ايستيور ايدى . آيت كريمه بو حالى نهى ايديورده « يتيمه‌لر حقنده عدالت ايده‌ميزديه قورقار ايسه‌كز آنلرى آلمك ، آنلردن ماعداسنى آليك » ديه امر ايديور

ايشته مقصد يتيمه‌لر حقنده عدالت اجرا اولونميه‌جق ايسه يتيمه‌لرى آلمايوب اكا بدل ديكر قادينلرى آلمقدر . يوقسه دردن زياده‌يى تحريم دكلدر . شوقدركه بعض سلف « آيت جليله زمان جاهليه ايله بدايت اسلامده جارى اولان لاعلى التعيين تعدد زوجاتى درده قصر ايله نسخ ايتمشدر . » ديور .

تعدد زوجاتك جوازنى بيان ايدن آيت جليله‌دن مقصد دردن زياده‌يى تحريم اولمديغنك بر دليلى‌ده فرق اسلاميه اصل تعددده اتفاق ايتدكلرى حالده درده قصرده اختلاف ايديورلر .

آيت جليله‌يى تعقيب ايدن « وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة » نظم جليلى مفسر شهير واحدينك تحقيق وجهله « وان خفتم الا تقسطوا فى اليتامى » نظم جليلى كبى « قادينلر حقنده عدالت ايده‌ميزديه قورقار ايسه‌كز تعدددن وازكچيك؛ بره قصر ايدك » ديه امر ايديور . تعدد زوجاته مساغ شرعى وار ايسه‌ده بو مساغ مطلق دكلدر ، بلكه شرطه معلقدر . يعنى بينلرنده عدالت اجرا ايتمك شرطيله مشروطدر . بو شرط بولونمزسه تعدد زوجاته مساغ شرعى يوقدر .

تعدد زوجات طبيعته موافقدر . هيچ بر كيمسه شبهه ايتمزكه ارككلر ايچون ازدواج نصل طبيعى وجبلى ايسه تنوعه ميلده اويله‌جه جبليدر . تعدد زوجاته ، تعدد فراشه اعتراض ايدنلر يالكز قولاً اعتراض ايديورلر . فقط فعليات ايله اعتراضلرينى اسقاط ايديورلر . معترضلرك قوللرى فعللرينه اويغون كلميور . معترضلرك فعلا قبول ايتديكى تعدد فراش اهل اسلامجه بر دائرهٔ مشروعيتده قبول اولونمشدر . نسل ضايع دكلدر . طوغان چوجوق « ولدالرشده‌در ، ولدالزنيه دكلدر » [١] بالعكس معترضلرك تعدد فراشيله نسل ضايع اولور ، طوغان چوجق ولدالزنيه اولور ، ولدالرشده اولماز .

[١] ولدالرشده حلالزاده ديمك اولوب راء مكسور ويامفتوح اولور . ولدالزنيه حرامزاده ، ولدغيرمشروع ديمك اولوب زاء مكسور اولور .

طبيب علاجى مرضه كوره ترتيب ايده‌جكى؛ عمل اقتضايه مبنى اوله‌جغى جهتله احتياج صحيح ايله محتاج اولديغى برشيئه مأذون اولمق هرحالده ممنوع اولمقدن دها اعلى دكلمى ؟

اركك‌لرك برچوغى محاربه‌ده ، اسباب معيشت اوغورنده ضايع اوليور ، قادينلر طبيعتيله اركك‌لردن چوق بولنيور .

لدى الحاجه بر اركك بردن زياده قادين آله‌بيلمليدركه قادينلر اولرده قپانوب قالماسونلر . باخصوص قادينلرك حيض ، نفاس ، حبل (جبل وزنده) ولادت ، ارضاع ، اياس (حيضدن كسيلمه) كبى احوال طبيعيه‌لرى آنلرك قوتلرينى ضعيف قيليور . زوجه‌سى حيضدن كسيلان ويا قيصير اولان اركك ذريته مراق ايده‌جكى ، انسانده حيوانات سائره كبى نوعنك بقاسنى ايسته‌جكى جهتله ايكنجى برقادين آلمه‌يه احتياج طبيعى ايله محتاج اولور .

كوريليوركه تعدد زوجات مقتضاى طبيعتدر . باب تعددى بتون بتون قپامق هم طبيعته قارشى كلمك ، هم شرعه مخالفت ايتمكدر .

قرآن مبين تعدد زوجاتك نه‌وقت ممنوع اوله‌جغنى صراحة بيان ايديور : فقدان عدل .

بر مضرت ومفسدته منجر اولان جائزاتك ممنوع اوله‌جغى فقه جليلمزك مقتضاسى اولمغله جائزات فقدان عدلدن ماعدا ديكر بر مضرت ومفسدته موصل اولور ايسه يينه فقها ممنوع اوله بيليرسه‌ده؛ « خشية الافرنج » ، هوا وهوس وسائر بوكبى تشهيلر ايله تغير ايده‌من . جائزاتى (تعبير عاليكز وجهله احكام اصليه‌يى) شرع شريف تغير ايتمزسه تشهى نصل تغير ايدر ؟

شرع جليلمز انجق دنيا وآخرته متعلق مصالح عباد ايچون موضوع اولمغله وبو مصالح شارع حكيمك تحديد ايتديكى حدود دائره‌سنده بولونمقله آنجق بر مصلحته مبنى احكام اصليه تغير ايدر . تعدد زوجات ممنوع اوله بيلديكى كبى نكاح‌ده ممنوع اولور .

معلوم فاضلانه‌لريدركه نكاح على الاطلاق جائز دكلدر . نكاح حال توقانده (شدت آرزو حالنده) واجب ، بلكه فرض [*] ، حال اعتدالده سنت ، خوف جور حالنده مكروه ، تيقن جور حالنده حرام اولور .

متعدد زوجه ايدينه‌ن اركك قادينلر بيننده قسم (عدالت) ايتمكله مكلفدر . قادينلر بيننده عدالت واجبدر . لدى المرافعه قاضى آنى اركك‌ه امر ايدر ، حكم قاضيدن صوكره عدالت اجرا ايتمه‌ين اركك جائز اولمغله تعزير اولنور .

طلاقده (فان اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا) نظم جليلى موجبنجه حاجت اولمدقجه ممنوعدر . سوء اخلاق ، ضيق معيشت ، سوء ظن كبى حالاتدن ناشى بين الزوجين عدم امتزاج حاصل اولور ايسه ، معاشرت اجتماعيه وسعادت بيتيه‌نك دوامى ممكن اوله‌ماز ايسه افتراقدن

[١] محقق صورتده زنا واقع اوله‌جغندن قورقيلرسه نكاح فرض اولور . چونكه « ما لا يتوصل الى ترك الحرام الا به يكون فرضا » قاعدهٔ فقهيه‌سنجه بر حرامى تركه يكانه موصل اولان برشى فرض اولور .

باشقه چاره بولنه‌ماز . بوكامبنى باب طلاقى بتون بتون قپامق موافق مصلحت دكلدر .

محرر محترم ديوركه : «عرف واصطلاح صوليونده معناء مقصوده دلالتى اعتباريله نظم قرآنه نص اطلاق اولنو ، مقصود اولمايان معنايه نظراً نص اطلاق صحيح اولماز .»

شو تعريف پك طوغريدر ، فقط نصك ديكر ايكى معناسى دها واردر : ١ ـ قرآن ، حديث ، ٢ ـ على الاطلاق لفظ . بر اعتبارايله نظم قرآنه نص اطلاق اولنديغى حالده ديكر براعتبار ايله نظم قرآنك بعضيسنه نص اطلاق اولونماز .

محرر محترمك ديديكى كبى معناء مقصوده دلالتى اعتباريله نظم قرآنه نص اطلاق اولنور ، مقصود اولميان معنايه نظراً نص اطلاق اولونماز. فقط « ظاهر » اطلاق اولنور. ديكر برمعنى اعتباريله‌ده آكانص دينير. محرر محترم دال بالاشاره‌يى ، ظاهرى مناسبت كلديكى حالده هر نه‌دنسه ذكر ايتميورده نصك معنالرينى فرق ايده‌ميانلرى غلطه دوچار ايديور. قارئينك بركونا غلطه دوشمەلرى ايچون شـوقدرجق ايضاحه لزوم حس ايتدم .

محرر محترم ديوركه :

«جواز حكم شرعى دكلدر. چونكه اثرخطاب اولمغه صلاحيتى يوقدر.»

اوت جواز اصـلى (اباحهٔ اصليه) اثر خطاب دكلدر . فقط جواز (اباحهٔ شرعيه) اثر خطابدر. چونكه جوازشرعى جوازاصلى‌يى اعلامدر. اعلام هرحالده قبل‌شرعدن اولور. بورادەده برتغليطواردر.

محرر محترم ديوركه :

«جوازك مفهوم وماهيتى برشيئك فعل وتركنك عدم رجحانندن عبارت برامرسلبى وعدميدر .. جواز وجوب وحرمتك عدمندن بشقه برشى دكلدر.»

جوازك امرسلبى اولمسى اعتباريدر .

علم منطقده بيان اولنديغى اوزره ماهيت ايكى قسمدر : ماهيت حقيقيه ، ماهيت اعتباريه .

ماهيت حقيقيه : خارجده موجود اولان ماهيتدركه بزم اعتبارمزك آنده دخلى يوقدر؛ انسان، آت، اغاج وسائر ماديانك ماهيتى. كبى ماهيت اعتباريه : خارجده موجود اولميوب بزم اعتبارمزده موجود اولان ماهيتدر؛ مثلث ، جواز ، وجوب وسائر مجرداتك ماهيتى كبى. تعريف اسميلر ماهيت اعتباريه‌يى مشعردر.

جواز محرر محترمك تعريفى كبى تعريف اولنديغى حالده استواء طرفين ايله ، تخيير ايله‌ده تعريف اولنور و بو تعريفه كوره امر سلبى اولماز ، بلكه امر ايجابى اولور .

وجوب ايله حرمت‌ده شويله تعريف اولنور :

وجوب . — فعلنده مؤاخذه‌نك عدمندن عبارتدر ،

حرمت — تركنده مؤاخذه‌نك عدمندن عبارتدر .

بو حالده وجوب ايله حرمت‌ده امر اعتبارى اوليور . آرتق بونلرده‌ده‌مى دليل آرامیه‌جقز ؟

محرر محترم « جوازك ماهيتى : وجوب وحرمتك انتفاسـندن بشقه برشى دكلدر » ديور .

بوبيان قبول اولونجه وجوب وحرمت حقنده‌ده بويله ده‌نيله‌جكدر: وجوبك ماهيتى : جواز وحرمتك انتفاسـندن عبارتدر ، حرمتك ماهيتى : وجوب وجوازك انتفاسندن عبارتدر .

بويله‌جه هر اوچنك ماهيتى امر سلبى اولديغى كبى امر ايجابى ووجودى اوله‌بيلير: وجوبك ماهيتى : طلب فعل ، حرمتك ماهيتى: طلب ترك ، جوازك ماهيتى : تخييراولور. بو حالده هر اوچى‌ده دليله محتاج اولور .

اموراعتباريه‌يه ناصيل حكم بنااولنور؟ امور اعتباريه‌يه بناء اولنان حكم حكم اعتبارى اوله‌جغندن محرر محترمك حكمى‌ده امر اعتبارى‌در . امر حقيقى دكلدر .

محرر محترم ديوركه : «اصوليون وفقهاى مذاهب برخطاى اجتهاد ودها طوغريسى آچيق برحقيقتدن غفلت نتيجه‌سى اوله‌رق جواز ، وجوب وحرمت كبى اثر خطابدر ، شارعك خطاب وبيانه محتاجدر ، ديه حكم ايتدكلرندن ...»

فرض ايده‌لم كه تخيير امرعدمى اولسون ، برعلته محتاج اولمسون ، بر حادثه حقنـده وجوب وحرمت ؛ اثر خطاب بولونمزسه تخيير ثابت اولسون . فقط اباحهٔ اصليه‌يى اعلام ، اباحهٔ اصليه‌يى تقرير بر حكم دكل‌مى‌در ؟ اباحهٔ اصليه اعلام وتقريره محتاج دكلى‌در ؟

اعلام وتقريرده امرسلبى‌ميدر؟ اعلام وتقريرك امروجودى اولديغنده شبهه‌مى وار ؟ اعلام وتقرير بر علته محتاج اولمزمى ؟ اعلام وتقرير حكم اصليدن صوكره اوله‌جغندن امر حادثدر . هر حالده بر علتـه محتاجدر . اعلام وتقريرك علتى شرعدن بشـقه اوله‌بيليرمى ؟ اعلام وتقرير اثرخطاب اولمزسه نه‌نك اثرى اولور ؟

بز اباحهٔ شرعيه‌يى « اعلام بنفى الحرج » ايله تعريف ايديورز . ذات متفقه‌ايسه « تقرير للحكم السابق » ايله تعريف ايديور . بونلره نه ديه‌بيليرسكز ؟ جواز اعلام وتقريردر . بناءً عليه برحكمدر ، واثر خطابدر . اصوليون وفقهاء مذاهب اصلا آچيق بر حقيقتدن غفلت ايتمه‌مشلر ، بلكه انلرك سوزينى ، مقصدينى آكلاميانلر آچيق بر حقيقتدن غفلت ايتمشلردر . (يحسبون انهم يحسنون صنعا .)

محرر محترم ديوركه : « بردائرهٔ محدوده‌يه انحصار ايدن شريعتى بوتون افعال وحركاتمزه تشميل ايديور... ممنوعيتنه‌بيله حكم اولنيور. »

اوت شريعت بتون افعال وحركاتمزه شاملدر .

افعال وحركاتمزك يافعلى ، ياتركى مطلوبدر وياخود فعل وتركى متساويدر. كرك طلب اولسون ، كرك استواى طرفين اولسون ، مطلقا شارع طرفندن اعلام اولنمق لازمدر .

افعال وحركاتمز ياحلال ويا حرام اولور. معفو اولانلر حلال ديمكدر. افعال وحركاتمزك حلال ويا حرام اولديغنى شرعك بيلدرمسى لازمدر . بويله‌جه شريعتمزك دائره‌سى بزى محيط اولور. مثبتين قياس برشيئك يالكز جوازى حقنده دكل ، بلكه وجوب وحرمته‌ده شامل اوله‌بيلمك ايچون

على الاطلاق حکمی حقنده بر دلیل شرعی تحری ایدرلر . افعال وحرکاتمز حقنده حکم اصلی‌یه مراجعت ایدرك اشیاده اصل اولان اباحه‌در دیرلر . صوکره او اصلی تغییر ایدن ادلهٔ شرعیه‌یه مراجعت ایدرلر، ادلهٔ شرعیه‌ده مراتب کوزه‌دیه‌رك اکر دلیللر متعارض اولوب دوننده بشقه بر دلیل بولونمزسه، یاخود دوننده دلیل آخر بولنورده انکله برابر دیکر بر معارض بولنورسه اصل تقرر ایدر . اصلك تقرری ده بر دلیل شرعی ایله . یعنی استصحاب ، براءت اصلیه ایله ثابت اولور . ادلهٔ شرعیه نصه منحصر دکلدر .

حظرك اباحه‌یه ترجیحی دلیل اباحه ایله دلیل حظر متعارض اولدیغی صورتده‌در . چونکه شرعك منهیاته اهتمامی اوامره اهتمامندن دها زیاده‌در . بوراده ادله بتون بتون یوق دکلدر . بلکه ایکی دلیل واردر ، فقط متعارضدر . تعارضدن قورتیلمق ایچون برینی ترجیح لازم کله‌جکندن وراجح اولان دلیلده بر وجه ترجیح بولنه‌جغندن، حظرده وجه ترجیح بولندیغندن حظر اباحه‌یه ترجیح اولونمشدر .

اکر اشتباه واقع اولورده حل وحرمتی مشکوك اولور ایسه آنده اختلاف اولونمشدر : حلالدر ، مباحدر ، دیه‌نلر بولندیغی کبی ورعاً متروکدر ، مکروهدر ، حرامدر ، موقوفدر ، دیه‌نلرده واردر .

جوازه حکم شرعی دیه‌ن فقها افعال وحرکاتمز حقنده بویله‌جه بیان رأی ایتدکلری حالده بو خصوصده تتبع زحمتنه قاتلانمیه‌رق بعضاً علتنی ، مناط حکمنی بیان ایتمکسزین سوزسویلمك ، بعضاً اقوال عدیده‌دن قول مرجوحی اورته‌یه قویمق اهل علمه لایق دکلدر . بوکبی غفلتدن حذر اولونملیدر .

محرر محترم دیورکه :

« تلغرافلر ، تلفونلر نه بر فتوای شرعینك تبیغنه ، نه بر حکم شریعتك اثباتنه واسطه اوله‌بیلور ، چونکه جوازینه صراحت یوق . جوازده وجوب ، حرمت کبی بیانه محتاجدر . »

جوازه حکم شرعی دیه‌نلر جوازینه صراحت بوله‌مدقلری حادثاتده اولکی مقاله‌لرمك برنده بیان ایدلدیکی وجهله ایکی رأی درمیان ایدرلر . منکرین قیاس اولان فقهاء داودیه وامامیه واباضیه اباحه ایله ، مثبتین قیاس اولان فقهای سائره اجتهادلری موجبنجه یا اباحه ایله ویا وجوب ایله ویا حرمت ایله حکم ایدرلر .

اول وآخر بیان ایدلدیکی وجهله جائزاتی دیکر حکملر جذب ایده‌جکندن بورالرینی طلب وتحری الزمدر .

تلغراف وتله‌فون حقنده اول امرده تبلیغك مناط حکمی آرانمق لازم اوله‌جقدر . تبلیغك بر علتی واردر . حکمك علتنی ، مناط حکمنی بولدقدن صوکره او علتك تله‌فونده ، تلغرافده تحقق ایدوب ایتمدیکنی آراشدیرمق لازم کلیر . مناط حکم تلغرافده ، تله‌فونده‌ده بولنورسه پك اعلی تبلیغ جائز اولور . اکر مناط حکم بولونمزسه نصل تبلیغ جائز اولور؟ او حالده او ، شرع اولمز، بلکه بر قانون کیفی اولور .

بونك جوازی حقنده سبیل الرشادك ۲۹۵ نسخه‌سنده بر مقاله یازلمش ایدی .

محرر محترمك بو یولده سویلمسی ینه علم فقه بیلمیانلری دوچار غلط ایدر .

محرر محترم دیورکه :

« بر شی حقنده جوازینه منافی بر حکم بیان بدلمامش ایسه جوازی ثابت اولور . »

بو سوز عادتا « اشیاده اصل اولان اباحه‌در . اکا منافی بر دلیل لاحق اولمزسه اصل اوزره قالیر . » دیمکدر .

جوازه حکم شرعی دیه‌نلردن بر جماعت عظیمه‌ده بویله دیورلر . محرر محترم دها صوکره « عدم بیان جوازه دلیل وبیاندر » دیور.

آل سکاقوجه بر ظاهریه مذهبی !

نه عجیبدرکه اسلام مجموعه‌سنده ظاهریه مذهبی بعضاً « حیاته قارشو طوریور ، حیات طرفندن جزاسی ویرلمشدر ، حیاتده بر ایز براقامشدر . » کبی سوزلر ایله رد و انکار اولنیور . بعضاً « عدم بیان جوازه دلیل وبیاندر » کبی سوزلر ایله حیاتی حرمتله قارشلادیغی ، حیاتده پك بیوك بر ایز براقدیغی اعتراف اولنیور !

حقایقی چشم عقل وبصیرتله ادراك ایتمك ایستیانلر بوندن عبرت آلسونلر!

محرر محترم دیورکه :

« ایشته بوله امکان وجواز مستغنیٔ دلیل و بیاندر »

محرر محترم حکمادن نقل ایله امکان دلیله محتاج دکلدر دیمك ایستیور . بوجهتی فلسفهٔ جدیده‌یه عرض ایده‌لم . امکان ایکی قسمدر: امکان طبیعی، امکان منطقی (ذاتی) . امکان طبیعی اویله بر امکاندرکه علل متحققه‌نك وجودینه تعلق ایدرده بو علل متحققه برشیئی ممکن قیلار . مثلا بر علت متحرکه‌نك وجودی بر حرکتك امکان طبیعسنه علت اولور . محرر محترمك مقصدی امکان طبیعی اوله‌ماز . چونکه امکان طبیعی علتسز بولونماز برشیٔ عالم طبیعتده ممکن اولمق ایچون هرحالده بر دلیله محتاجدر. امکان منطقی اویله بر امکاندرکه برشیئك ذاتنده ، ماهیتنده ، حتی تصورنده تناقضك فقدانته تعلق ایدر ، امکان منطقی‌نك شرط تامی تناقض بولونمامقدر .

امکان منطقی دلیله محتاجدر : چونکه عناصر تصوراتی تحلیل ایدرك تناقضك بولونمدیغنی اثبات ایتمك لازمدر [۱] وادیٔ

[۱] تناقض وتضاد و تقابل آره‌لرنده فرق واردر .

تناقض ایکی شیئك بری صادق دیکری کاذب اولوب اجتماعلرینده ، ارتفاعلرینده جائز اولمیه‌جق وجهله آره‌لرنده مباینت بولونمقدر . فرانسزجه مقابلی _ Contradiction در . حرکت ایله سکون ، انسان ایله لا انسان ، « هر انسان عاقلدر » قضیه‌سی ایله « بعض انسان عاقل دکلدر » قضیه‌سی آره‌سنده تناقض واردر .

تضاد ایکی شیئك بری صادق دیکری کاذب اولمقله برابر اجتماعلری جائز اولیوب ارتفاعلری جائز اوله‌جق وجهله آره‌لرنده مباینت بولونمقدر . بونك مقابلی contrariété در . بیاض ایله سیاه ؛ هر انسان فانیدر قضیه‌سی ایله « هیچ بر انسان فانی دکلدر » قضیه‌سی آره‌سنده تضاد واردر .

تقابل : ایکی شی مختلف اولمقدر تقابل تناقضه ، تضاده وسائره‌یه شامل اولور . بونك مقابلی ده Opposition در.

تناقضه دوشمامك ایچون یگانه چاره عناصری تحلیل ایتمك ، تصوراتی واضح ومتمایز قیلمقدر .

اکثرناس عناصری تحلیل ایده‌مدیکندن هرعنصری دوشونه‌میور. عناصر ایچنده مبهم بر نقطه قالیور. فکرده مبهم قالان بو قسمه تناقض فرجه‌یاب دخول اولیور . فکری اولدیرن ، منطق محوایدن تناقضدر. نه‌وقت تناقض بولونمزسه امکان منطق میدان بولور .

فرانسز فیلسوفی دەقارتدن اعتباراً تصوراتك وضوح و تمایزی یقینك مصداقی ـ criteriun کبی اولمش ایدی .

برشی منطقاً ممکن اولمق ایچون هرحالده تناقضك بولونمدیغنه دائر بر دلیله احتیاج واردر . امکان هیچ بر صورتده کوره دلیلدن وارسته اوله‌میور . بناءً علیه امکانه مستغنیٔ دلیل دیمك طوغری دکل ایمش .

*
* *

محرر محترمك بوندن صوکره یازدیغی شیلر اولکی یازدقلرینی تکراردن عبارتدر که هپسی یوقاریده شرح وتفصیل اولوندیغندن بوراده ایروجه شرح وتفصیله لزوم یوقدر .

یالکز مقاله‌لرینك نهایتلرینه طوغری بر سوزلری واردر که تفصیله محتاجدر . اوده شودر :

« جائز اولان شیلرده حکومت وجدان ملته وعصره موافق صورتده احکام وقوانین وضع وتأسیس ایده‌بیلیر . »

محرر محترمك حکم اصلی دیدیکی جوازدیمك که تغیر ایده‌بیلیور . حکومت تعبیرکز وجهله حکم اصلی اولان وآرقداشکزك تعبیری وجهله شرع طرفندن تقریر اولنان بر حکمی تغییر ایدییور .

عقل وشرعك اصلاً وتقریراً اولان حکمنی تغییر ایتمك ایچون هرحالده قوتلی بر دلیل لازمدر . یوقسه تعبیرکز وجهله امر ایجابی اولان احکام وقانون بلادلیل بولنور، علمی اولماز. اوقوتلی دلیل نه اوله‌جقدر؟ کیف‌می ؟ هوامی؟ هوس‌می ؟

شبهه یوق که بونلردن هیچ بریسی اوله‌ماز . بوحالده اصلی اولان بر حکمی تغییر ایتمك ایچون هرحالده دلیل شرعی‌یه احتیاج ضروریدر .

اگر دلیل شرعی اولمزسه اوزمان شریعتدن ، فقهدن چیقلمش اولور . فقهاً ، شرعاً مکلفیت ، مجبوریت قالماز .

دلیل شرعی وار ایسه ولی الامرك ارادەسنه ، حکومتك وضع وتأسیسنه نه حاجت واردر ؟ حکومت دلیل شرعی ایله ثابت اولان بر حکمی اجرا و تنفیذایله مأموردر . بلادلیل شرعی نه ولی الامر ، نه حکومت بر حکم وضع وتأسیس ایده‌مز .

دلیل شرعی ایله‌جائزات ممنوع اوله‌بیلدیکی کبی واجب‌ده اولور. احکامده حاکم آنجق ادلهٔ شرعیه‌در . بشقه‌حاکم یوقدر .

بناءً علیه هیچ بر ثمرهٔ اختلافی مفید اولمیان «جواز حکم شرعی دکلدر» قضیه‌سنی اورته‌یه قویوب ، بك اوزاق مسافه‌لره کیتمك عادتا اسقولاستیك بطاقلغی کبی نزاع لفظی کورولتیلرینه طوتلمق بیهوده یورغونلقدر . جواز حکم شرعی اولسون ، اولمسون مؤدی الیه اعتباریله واجب اولدیغی کبی حرامده اولور .

اگر عصره موافق ، وجدان ملته موافق سوزلرندن مقصد علم شریعتده مستعمل اولان مصلحت معناسی ایسه نه اعلی !

مصلحت ادلهٔ شرعیه‌دندر . فقط حدودی ، شرائطی واردر . آنلره رعایت لازمدر .

شوقدر که عصره ، وجدان ملته موافق اولدیغی نه‌دن بیله‌جکز؟ وجدان ملتی کیم تمثیل ایده‌جك ؟ بونلری نصل تعیین ایده‌جکز ؟ بو جهتلرده پك مجمل قالمشدر .

اصول فقه قاعده‌سی موجبنجه اجمال ایدن ذات طرفندن بر بیان لازم اولمغله سعید بك افندی بورالرینی‌ده ایضاح ایتملیدر .

الحاصل حکومتی ، وجدان ملتی شارع مرتبه‌سنه چیقارمیه‌رق احکام اشیاده دلیل شرعی‌یه تمسك ایدنلر ایله هر وقت برابرز .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

مدافعات دینیه

انصافك او یرده نامی یوقمی ؟

ینه منصوری زاده سعید بك افندی‌یه

« افکار عمومیه » یه علیهمه توجیه ایتدیککز ایکنجی خطابه‌کزی اوقورکن بی‌اختیار بوسر نامه‌یی تفوه ایتدم . سبحان‌الله ! سزده عشق علم نه‌قدر آز ایمش که مسئله‌یی دائما بر طرفه براقوب بنی خلقه جاهل کوسترمکه چالیشیورسکز . بن عالمم ، مجتهدم دیه‌دم ؟ فقها ومجتهدین سلف وخلفه اسناد جهل ایتمه‌دم که بویله بر زحمته قاتلاناسکز . ایشته بن جاهلم . باشقه بر دیه‌جککز وارمی ؟ لکن سزکله اثنای مکالمه‌ده بعض مشکلاره کرفتار اولدم . اونلری سزه صوردم . حالا جواب ویرمه‌دیکز . ویرمکه نیتکزده یوق کبی کورونیور. «سن جاهلسك ، سکا مسئله تعلیم ایدلمز » دیمك روای حق دکلدر . « افکار عمومیه » دیدیککز خلق ایچنده البته بنم صوردیغم شیلری استشکال ایدنلر اولدیغی کبی جوابلرکزی آکلایا بیله‌جك دها یوکسه‌جك عقللی علم شریعت تشنکانی‌ده وار. باری بونلره مرحمت ایدیکزده علمکزدن ، اجتهادکزدن مستفید اولسونلر . احتمال معلوم عالیلریدرکه بخل فنا برشیدر . لکن الك شنیعی علمده بخل اولدیغنه دائر حدیث نبوی ده واردر .

سوزلرکزك ظاهرینه باقانلر ، بنی بو حسبحالده معذور کوررلر. فقط ایشك ایچ یوزینه باقنجه سزك علمکزی اثبات ایتمه‌کز ، بنم جهلمی اقرار ایدیشمدن دها کوچ اولدیغی آکلاشیلیر. الله‌اعلم ، بومسئله‌ده‌کی علمکز پك صیغ . موجود اولان مقدارینك ظهورینه‌ده ترددکز مانع اولیور . بر کون دیدیککزی ایرته‌سی کون انکار ایدیورسکز.

بوندن اولکی جوابمده هیچ اولمازسه « رعیه اوزرنده تصرف امام مصلحته منوطدر » قاعدهٔ فقهیه‌سنی تسلیم ایتدیکز دیه سویمش وبر حمله دها ، بزه بر هجوم دها ایدرسه کز هر حالده «تبت ورجعت» دیه‌رك حقی تماماً قبول ایده‌جککزی امید ایتمشدم . حال بوکه ذات عالیلری — ولو کندی آغزکزدن چیقسون — طوغرو سوزه اوقدر خصم ایمشسکزکه سزی حقه یاقلاشدیراجق دییه توهم ایتدیککز هر هانکی بر کلامدن رجوع ایتمکی جائز ومباح وحتی واجب عد ایدیورمشسکز .

عزیزم! سزك قدر حقیقتدن اورکر بر انسانه دها راست کلمه‌دم دیرسه‌م اینانکز. قرق ییلده بر طوغرویه بکزر بر سوز سویله‌دیکز. بز اوکا طوغرودر دیردیمز همان.. تخمین ایتدیکم کبی — « تبت ورجعت » دیدیکز . لکن شوراسی غریب که بورجوعکز ، بو توبه واستغفارکز باطل وخطادن دکل ، حق وصوابدن اولمش اولدی . بیلمم ابلیه‌جك خنده‌میدر ؟ کریه‌میدر ؟

دعواکزك بدایتنده — آه ، حافظه‌کز اوقدر ضعیف اولمایدی نه اولوردی ! — سز اولوالامره اطلاق اطاعتده هیچ بر مقید ومخصص نقلی طانیمامقله برابر هیچ اولمازسه بر مقید ومخصص عقلی طانیمشدیکز . صوکره‌دن‌ده « تصرف امام مصلحته منوطدر » قاعدهٔ فقهیه‌سنك « بر اساس عقلی وضروری » اولدیغنی تسلیم ایتمشدیکز . حال بوکه حقك اعترافکزله‌ده ثابت اولان ـ بو دلائلی شیمدی قبول حقه مؤدی اولور قورقوسیله انکار ایدیورسکز . وصیتکزده یمورطه کوفه‌سی اولمادیغی ایچون دونوب دعواکزك بر قسمی ایله برابر دلیلکزی‌ده چوریورسکز. آرتق بوقدرده اولورمی‌یا ؟ بویله یانار دونر افاداتکزی اوقویان افکار عمومیه‌نك سوز آکلایانلری صوکره سزه نه دیر ؟ اونلرك نه دییه‌جکنی بیلمم . فقط بنده‌کز هر حالده فرح فرح بریاشمه دها کیرمش اولوردم.

بیلمم فرقنده‌میسکز ؟ سز بو سفر نغمه‌یی‌دکیشدیردیکز ؟ باشقه مقامدن دم اورمغه باشلادیکز. شیمدی‌ده « اطیعوا .... » آیت کریمه‌سنك امرایه « علی الاطلاق اطاعتی امر » ایتدیکندن بحثله :

« نه‌یی امر و نهی ایدرسه ایتسون [هرشیده] اولوالامره طاعت ایدیکز دییور . چونکه آیت جلیله‌ده نره‌لرده اولوالامره اطاعت اولنه‌جغنه دائر هیچ بر قید و شرط ذکر اولونمادیغندن فن مخصوصنده (آه ، او فن مخصوصی بیلیدن اوکرنه‌که نه‌قدر احتیاجکز وارمش !) بیان اولندیغی اوزره حکمنده تعمیم افاده ایتمش اولور .... » دیمش وبویله دلیل ایله معنای شمولی اثبات ایتمش ایدك . »

بر آز دها صوکرده :

« و (اولی الامر منکم) ده هر امر ونهی ایتدیکی شیده اولی الامره اطاعت ایدیکز دیمکدر . »

الك صوکنده‌ده :

« ایشته بونك کبی (اولی الامر) ده‌کی لام « عهد معناسنه اولسه‌ده ـ دکل‌یا ـ ینه هرشیده اولوالامره اطاعت ایدیکز دیمکدر . »

بویوریورسکز وشو نقل ایتدیکمز ایکنجی عباره‌کزی متعاقب دعوایی غائب ایتمش بر صاحب دعوانك حاکمی بیهوده‌یره اتهامی قبیلندن اولمق اوزره :

« حال بویله ایکن دلیل طوریور، اوکا هیچ تجاوز اولنمایور، مدلول‌ده بالطبیع دلیلدن لاینفك بر حالده‌در . آرتق بوکا قارشی‌ده مدلولی انکار ایتمك ، کندیلرینك نقل ایتمش اولدیغی زنجیر حکایه‌سنده‌کی صاحب ادعایی آندیرمازمی ؟ زنجیر الده ویا کوزینك اوکنده اولدیغی حالده « یوق ! .. » دیمك قبیلندن اولمازمی ؟ »

حسبحالنده بولونیورسکز . آ کوزمك نوری ، سز فرقنه وارمادیکزسه بوتون عالم آکلادی‌که دعواکزی ابطال ایچون نه‌لازمسه سویلنمشدر. بز ـ ولوکه ذات عالیلرینه قارشی حرمتسزلك اولسون ـ دلیلکزی دیدك دیدیك ایتدیك . مقدماتکزی ابطال ایتدك. نتایجکزك مستلزم اولدیغی فساداتی ـ سؤال شکلنده واقع اولدیسه‌ده قصوره باقمایك ـ بر بر تعداد ایتدك . تحریم حلاله ، نسخ شریعته تصدی حقنك کیمسه‌یه ویرله‌دیکنی اثبات ایتدك . حاصلی دعواکزك ـ و کر دعوی اولمادیغنی بوتون عالمه آکلاتدق. یالکز سز آکلامامازلقدن کلدیکز. شاید اونوتمشسکز دیه‌رك سبیل الرشاد صحیفه‌لرینی ایکیده برده اوقومانی توصیه ایتدك . سز ینه :« دلیلمه تجاوز ایدلمه‌دی ! » دییه شکایت ایدیورسکز . « دلیله تجاوز » دن مقصدکز هر حالده ردعلمی اولسه کرکدرکه او اولدی . بیتدی . تکرارندن‌ده اوصانج کلدی . هیچ اومامکه صوپا ایله «تجاوز »معناسنی قصد ایده‌سکز . زیرا دلیل علمی‌یه صوپا ایله تجاوز نفس الامرده غیر ممکندر . فرض محال اولارق بوکا امکان اولسه دخی بنم الدن کلمز .

لطیفه برطرف ، سزکله مناظره ایتمك ، بری آسماندن بحث ایدرکن دیکری ریسماندن دم اوران صاغیرلرك مکالمه‌سنی پك آکدیریور . بویله بر محاوره سامعینه بر لحظه‌جك خوش کلسه بیله تمادیسی طاتسزدر . هله دعواکزی جدی‌یه آلوب‌ده دنیله‌بکزر سوزلرکزی انتقاده قالقیشان بیچاره معارضلرکزك حالی جداً پریشاندر . ذات عالیلری اجتهاد خصوصنده یا کلش قاپو چالدیغکز کبی مخلصکزده ذات عالیاکزی جدی ، سویلنن سوزلری طارتار ، صورولان مهم سؤاللری وارد ظن ایدر ، خصمك اعتراضاتی اونوتماز ، خاطرینه کتیرلدیکی زمان موضوع بحث ایدر بر ذات اعتقادیله مقابله ایدیشمده پك یا کلشم . بو خصوص ایچون صرف ایتدیکم مرکبه او قدر آجیورم‌که . . . . . .

باقکز بو صوك جوابکزده‌ده نتایجك فسادینی اظهار ایدن ادله مثابه‌سنده‌کی متعدد سؤاللرمزك ولو برینه جواب ویره‌جك یرده دنیایه، آخرته، حتی کندیکزه یاراماز مناسبتسز برقاچ شیله دها افکار عمومیه‌یی تغلیط ایدیورسکز . ایکی آی دوشونوب طاشیندقدن صوکره (طاعة الامام حق علی المرء المسلم مالم یأمر بمعصیة‌الله فاذا امر بمعصیة‌الله فلا طاعة‌له) [۱] ایله (السمع والطاعة علی المرء المسلم

[۱] مسلمان اولان کیمسه‌نك لله عصیان ایله امر اولونمادقجه امامه اطاعت ایتمسی حقدر . لکن الله‌ه عصیان ایله امر اولوندیغی وقت اوزرنده هیچ بر طاعت یوقدر . » دیمکدر .

فيما احب وكره مالم يؤمر بمعصية فاذا امر بمعصية فلا سمع ولاطاعة [٢] حديث شريفلريله فقهانك ينه لفظ سنتدن مأخوذ اولان (طاعة الامام واجبة فيما ليس بمعصية) سوزيله احتجاج ايدييورسكز . و :

« شبهه يوقدركه (وحدت زوجه) بر معصيت تشكيل ايتمز. حديث شريفك مقتضاسنجه خليفه ، بويله معصيت اولمايان شيلرده امر ايدرسه اطاعت واجب اولور . بناءً عليه اولى الامر ، وحدت زوجه‌يه اقتصارى بر قانون ويا صور سائره ايله امر ايتديكى تقديرده اوكا اطاعت ، قطعياً واجب اولور . وتعدد زوجاتده منع ايدلش اولور . »

دييورسكز . هر شيدن اول ــ استخفافه جرأت ايتديككز ــ فقهاسوزيله احتجاج ايتمك سزه دوشمز. بوفقها ، كلنك اجتهادكزله(!) ميدانه چيقاردم ديديككز حقيقتى (!) اون اوچ عصردن برى ــ سزك قولكزه كوره ــ « عن جهل ويا لغفلة » ستر ايدن او « متعصب » فقها دكلمى؟ جوازه حكم شرعيدر دين فقها دكلمى ؟ بوقدر استخفاف ايتديككز كيمسه‌لرك سوزلرينى ناصل اولويورده سند اتخاذ ايديورسكز؟ فقهانك ــ بالاده نقل اولونان احاديث شريفه وامثالى ديكر آثار وسنته مستند اولان ــ بو سوزى اولسه اولسه بز متعصبلره حجتدر . « زوجهٔ واحده‌يه اقتصار معصيت اولماديغى ايچون اولى الامر تعدد زوجاتى منع ايدر » ديمك نه ديمكدر ؟ بو ناصل لاقيردى ؟ زوجهٔ واحده‌يه اقتصارك جوازى تعدد زوجاتك سنيتنى رفع ايده بيليرمى ؟ بر سنتى نهى ايتمك ، حلالى حرام قيلمق معصيت دكلميدر ؟ باقيكز ينه بى اختيار ايشى سؤاله بوغدق. مع مافيه قصوره باقمايكز. شونى ديمك ايستيوردم كه ايراد ايتديككز حديثلرله قول فقها بزه حجتدر . سزك تخيل ايتديككز قانون تحريم حلاله مؤدى بر معصيت اولاجغى ايچون شرعاً مطاع اولماز .

بوندن صوكره سزه ان شاءالله مقابله ومعارضه موقعنده بولونمام. فقط مستقبلده سزكله معارضه ايده‌جك ذواته نصيحتم اولسون ، سزك سوزلركزى چوروتمك اوزره يكيدن دليل آرامق ايچون ذهنلرينى اوزون اوزادى‌يه يورماسونلر. يالكز سزك دليللركزه باقسونلر. اونلر محقق كندى دعوالرينك دليللريدر . خصمكزه غوغا ايدركن سلاح باغشلامقده ماشاءالله او قدر هنركز واركه دنيايه نظيركز بلكه‌ده بر دها كلمز .

همت عليه‌لريله بيلمه‌ديكمز بر مسئله‌يه دها مطلع اوليورز . مكر بز كتاب، اجماع نه ديمك اولديغنى‌ده بيلميورمشز.

« برده معارضمز « اجماع » ى اجماع رأى ، اجماع نقل كبى برصورتده ايكى‌يه آييريور . اجماع نقله‌ده حكم منصوصى متواتراً نقل ايلمك دييور . ايشته بو تقسيم غريب ايله ، دكل يالكز اجماعى ، « كتاب » ده نه‌ديمك اولديغنى بيلمه‌ديكنى كوسترمش اولويور . چونكه كتابى ؛ علماى اصول « النظم المنزل على رسوله المنقول عنه متواتراً » ديه تعريف ايدييورلر . (حمله شكر بو تعريفه اعتراضكز يوق .) و تواتراً منقول اولميان كتاب دكلدر ، دييورلر . كوروليوركه « كتاب » ك مفهوم وماهيتنده تواتراً نقل داخلدر . تواتراً نقل « كتاب » ك جزء ماهيتيدر . بناءً عليه بر مسئله حقنده كتاب ايله ثابتدر ديدكدن صوكره برده تواتراً نقل معناسنده اولان « اجماع نقل ايله‌ده ثابتدر » ديمك كتاب نه ديمك اولديغنى بيلمه‌مكدن باشقه برشى دكلدر . »

بويوريوسكز . ياهو ! باطل عشقنه بودركه‌يه تنزل ايتمه‌كزى جداً حوصله‌م آلمايور. فقه ايله ــ نم كبى ــ عدم الفتكزى دها ايلك مقاله‌كزله استدلال ايتديكم حالده ــ طوغروسى يا ــ ذات عاليكزى اصول ايله ابى متوغل ظن ايديوردم . شيمدى ايسه دهشتلى بر سقوط خياله اوغرادم . بو نه حال؟ بزم دريكتا طلبه‌سى بيله صلاة ، زكات، صوم ، حج كبى مسائلك كتاب ايله، سنت ايله، اجماع ايله ثابت اولديغنى كتابلرنده اوقور طورورلر . بوتون فقهانك عرف و اصطلاحى بويله‌در . اونلرده ديمك كه كتاب نه‌در ؟ اجماع نه‌در؟ بيلمزلرمش. نظم قرآن حكيم متواتر اولمقله باشقه تواتر اولمامق وياخود هر متواتر قرآن اولمق لازم كليرمى ؟ سز فقهى آلت اوست ايتديككز كبى اصولى‌ده ، منطقى‌ده آلت اوست ايديورسكز . نظم قرآن كريمك تواتراً منقوليتى باشقه شيلرك‌ده تواتراً معلوم اولماسنه مانع اولورمى ؟

بزم : « تعدد زوجات اجماع نقل ايله ثابتدر » ديمكدن مقصدمز امتك قرناً بعد قرن نص جليلك تفسير ومعناسنى ، وتعدد زوجاتك ابداً حلال اولديغنى نقلده اجماع واتفاق ايله‌مش اولدقلرينى آكلاتمق ايدى. بونى سويله‌مك نظم جليل قرآنك متواتر اولديغنى بيلمه‌مكمى ديمكدر؟ نظم متواترله بر حكمك ثبوتيله برابر بو دورلو ثبوتنه‌ده نه مانع وار ؟ مقصدمزك بو اولديغنه وسوزمزك تصوير ايتديككز درجه‌ده فاسد بر معنايه دلالت ايتمه‌ديكنه قانع اولديغكزه شبهه ايتميورم . بوقدر بسيط بر شيئى آكلامازدكلسكز. يوقسه ــ دونكى تلميذ مستفيتكزك ــ صوردقلرمزك هيچ برينه خوش جواب‌ده آلمادقيا! بوكون بوقدر بسيط شيلرى سزه ايضاحه چاليشماى پك ابلهدر . لكن نه چاره باطلك ، كندى مدافعه يارديمى بوندن زياده اولاماز. برده :

« معارضمز ؛ آيت جليله‌نك معناسنى ــ تعدد زوجاتك منع اولنه‌بيلمسنه مؤدى اولماسون قصديله ــ او درجه تغييره جرأت ايدييور و « اللهه ورسولنه اطاعتى امرايدرلرسه اطاعت ايديكز » ديمكدر دييور. آيت جليله‌يى بو درجه عبث وبى فائده و هيچ بر حكمى شامل اولميان بر معناى عجيبه حمل ايتمك ناصل قابل اولور ؟ اللهك و رسول اللهك امر و نهى وجوب و حرمتده كفايت ايتميورمش كبى برده اولوالامرده آنلرى امر ايدرسه اطاعت ايديكز ديمكده نه فائده ، نه معنا وار؟ بو ، عادتا بر افنديك اوشاغنه فلان ساعتده ارن كونده استاسيونده بنى بكله ، حسن افندى‌ده بو ويرديكم امره اطاعت ايت ديه امر ايدرسه آ كاده اطاعت ايت‌ده ينه عينى ساعتده بنى اوراده بكله ديمكدركه بوندن دها صاچمه بر شى تصور اولوناماز . تك تعدد زوجات منع اولونه‌ماسون ديه آيت جليله بو درجه بازيچه ايديليرمى ؟ »

سوزلريله ــ عفوكزه مغروراً سويليورم ــ پك قابا برهنر كوستريورسكز. بوكاياقين برسوزى اولكى مقاله‌كزك برنده‌ده سويله‌مشديكز. بنده‌كز اونى « لاف قيطاغنده آصالر بودايم » قبيلندن عد ايتديكم ايچون قارئين كرامى بلكه‌ده زياده‌جه بيزار ايتمكه باشلايان او اوزون جوابلرمده موضوع بحث بيله ايتمك ايسته‌مه‌مشدم . فقط كوريورم كه الكزده الك مهم سلاح مدافعه اولارق بوقاليور. اوحالده پكى، بوكاده

[٢] مسلمان اولان كيمسه‌يه معصيتله امر اولونمادقجه خوشلانديغى وخوشلانماديغى شيده سوز ديكله‌يوب اطاعت ايتمك بورجدر . لكن معصيتله امر اولونديغى وقت اوزرنده نه‌ديكله‌مك ، نه‌اطاعت ايتمك واجب دكلدر . » ديمكدر .

ـ فائده‌سز اولدیغنی بیله بیله ـ مختصراً جواب ویره‌یم :

آیت جلیله‌نك معناسـنی تغییر ایدن ، ـ معاذ الله ـ بویله کولونج برحاله قویان معارضکز دکل ، سزسکز . معارضکز ویردیکی معناده بوتون فقها وعلمای اسلامه تقلید ایتمشدر . بنم ویردیکمز معنایه کوره بالاصاله الله ایله رسول الله وبالتبع اولوالامر مطاع اولیور . اولولامره معیار اطاعت اوامر ونواهیٔ الهیه ایله تبلیغات نبویه‌در . یعنی بوتون اهل ایمان ایله برابر بزم آکلادیغمزه کوره باشـمز ـ سماوی اولان ـ برتك شریعته باغلیدر . سزك ویردیککز معنایه کوره ایسـه واجب ایله حرامك ماعداسنده و « هرشیده » سرکارده بولونان امرانك بر حق تشریعی واردر . بونلر اللهك حلال ایتدیکنی تحریمه اباحهٔ شرعیه‌یی نسخه قالقیشسه‌لرینه مطاعدرلر . سزه قالسه مسلمانلر کیمه امت اولاجقلرینی شاشیراجقلر . آیت کریمه‌نك مؤداسی حقنده بزه اسناد ایتدیککز مناسبتسز معنی سزدن صادر اولدیغی کبی ینه سزده قالسون . اوکبی معناسز شیلر بزم دماغمزده بر بولا بیلیر شیلردن دکلدر .

امتك اولوالامره اطـاعتی ـ سزك قولایجـه آکلایاجغکز ـ عسکرك قوماندانه اطاعتنه تشبیه ایدیله‌بیلیر . عسکرده ، قوماندانده قوانین ونظامات عسـکریه‌یه اطاعتله مکلف اولدقلری کبی بالخاصـه عسکر آیریجه قوماندانه‌ده تابعدر . عسکر قوانین ونظامات موضوعه خارجنـه چیقامیه‌جغی کبی قوماندانك امرندن‌ده خارجه چیقـاماز . قوماندان‌ده عسکر اوزرینه امری نافذ اولمقله برابر قوانین ونظامات خارجنـده قوماندا ایده‌مز . ایدرسـه مسئولدر . عسـکره « قوماندانکزه اطـاعت ایدیکز » دیمك البته اوشـاق بنده‌کزك سزی ارن کویی استاسیونده بکله‌مك اوزره آلدیغی امری حسـن افندیدن‌ده تلقیسنه مساعده ایتمکزه بکزه‌مز . فایت ترس بر دوشونجه محصولی اولارق بزه اسـناد ایتدیککز طرزده‌کی امر پك مناسبتسز ، پك معناسزدر . عمومك ـ افکار عمومیه‌نك دیسه‌م عجبا طاریلیرمیسکز ؟ ـ آکلادیغی بو تمثیله‌جسبان اولان امر ایسه بالعکس پك معنیداردر .

عزیزم ، سز مغالطه‌علمنده حقیقةً پك ماهرسکز . بنم سوزلرمی آکلایامیه‌جغم بر حاله قویمقده پك عجیب بر ملکه‌کز واردر ؟ سز دعواکزده حقلی ایسـه‌کز بو یوللره صـاپماملی ، اچیقدن آچیغه معارضـه ایتملی ، وبویله طولاشیق طریقلردن چویرمه حرکتی یاپمغه تنزل ایتمه‌مه‌لیسکز . فقط امین اولکز ، نه یاپسه‌کز فائده‌سزدر . نه آچیق هجومکز ، نه چویرمه حرکتلرکز حقیقتك رصانتنه خلل کتیره‌مز .

«قابل تعداد اولمایان» خطیئاتمدن برقسم قلیلنی دها ارائه وایضاح ایتمك کلفتنی اختیـار ایتدیککزی بیـان ایده‌رك : « وظن ایده‌رم مقاله‌لرینك هیچ بر ماهیت علمیه‌سی اولمادیغنی قارئلرمزه کوسترمش اولدق . » سوزیله مقاله‌کز مسکی الختام اولیور . بوقدر شماته‌یه حاجت یوق . بوچوجوقجه مسرتکزه قارشی : « اوغلم ، سوین‌ده کیمسه‌یه سویله‌مه » دیه‌جك صیره کلیورسه‌ده ینه سزه اویمامق هر حالده دها خیرلیدر . آافندم بنم خطیئاتم قابل تعداد دکلدر . بوکا شبهه یوق . فقط بولوب میدانه چیقارمق سزك خرجکز دکل ایمش . کاشکی خطیئاتمی دکل ، برتك خطیئه‌می بولوب اصلاح ایده‌یدیکز . سزك الکزی اوپردم . فقط رأس خطیئات اولمق اوزره ذهن وقلبکز هر ناصلسه برکره باطل چامورینه صاپلانمش اولدی . اورادن کندیکزی قورتارمق ایچون قیملداندقجه دها درینه باتدیکز . سزك ایچون یکانه چارهٔ سلامت بردست رها کاره یاپیشوب اوباطاقلقدن چیقمق وبر دها اونك سمتنه اوغرامغه توبه ایتمکدر .

شمدی بن‌ده سزه صوك دفعه اولمق اوزره قطعی برحسبحالده بولوناجغم . بونی لایق اولدیغی جدیتله تلقی ایتمه‌کزی رجا ایده‌رم . جاهل ایمشم ، متعصب ایمشم ، خطیئاتم چوقمش ، آز ایمش ، بورالرینی براقکزده اصل مسئله‌یی غائب ایتمیه‌لم :

سز آیت کریمه‌ده الله ورسول الله ایله برابر اولوالامره‌ده واجبات ایله محرماتك ماعداسنده علی الاطلاق وهرشیده اطاعتله امر اولوندیغمزی سویلیورسکز . اولوالامر بهمه حال امرادر ، فقها ومجتهدین اولاماز دییورسکز . خلفای راشدین تفسیرینی قبول ایتمیورسکز . (اولی الامر)ده‌کی لامك لام عهد اولوب‌ده مقصد امر الهی‌یی وامر رسولی (صلی الله علیه وسلم) محافظه واجرا ایله مکلف اولانلر اولدیغنی قبول ایتمیورسکز . مقصد یالکز امرادر دییورسـکز . هایدی بونی تسـلیم ایده‌لم . باشقه مطاع یوق فرض ایده‌لم . فقط سز مقصدی تعیین ایتمیورسکز . ادعا ایتدیککز اطلاق ایله عجبا هر سرکارده بولونانلره هرنه امر ایدرلرسه اطاعتك وجوبنی‌می قصـد ایدیورسکز ؟ تحریم حلاله ، نسخ سنته وارنجیه قدر هر آرزولرینه اطاعت واجب اولوردیدیککز امرا ایچنده امته نفس آلدیرمق ایسته‌مین مستبد ، ظالم حکمدارلرده داخلمی ؟ کندیلرینه اطاعت واجب اولان ولاة امر سلسله‌سی حکمدارلردن صـوکره اونلرك والیلرینه ، متصرفلرینـه ، قائممقاملرینه ، ناحیه مدیرلرینه قدر امتداد ایده‌جکمی ؟ وبو تقدیرجه رؤسای قبائل ایله طرف حکومتدن منصوب اولان کوی مختارلری‌ده تحریم حلال ونسخ سنت حقنه مالك اولاجقلرمی ؟ امور جائزه‌ده علی الاطلاق امرایه اطاعت ایدیلزسه امرایه اطاعت ایدیکز دیه نازل اولان امر الهی‌یه محل قالماز دیه غریب برادعاده بولونیورسکز . وبو سوزکزی حجت مقامنده تکرار ایده‌رك ایسته‌دیککز کبی تفسـیر اولونمادیغی حالده ـ حاشـا ـ قرآن حکیم معنـاسز قالیر دیمکه جرأت ایدیورسـکز . سز غالبا حق تعالانك امر ونهی ایتدیکی امورك کافه‌سنی طرق ووسائله برابر محدود ومعین ظن ایدیورسـکز . حال بوکه بر چوق اوامر شرعیه مطلق اولارق وارد اولوب طرق ووسائلك تعیینی اولوالامرك رأی وتنسیبنه ترك ایدلمشدر . اولجه سویله‌دکلرمزی ینه تکرار ایده‌لم . امتك مصالحنه نظراً اوامر الهیه‌یی محافظه وایفا ایچـون امرانك تعیین ایده‌جکلری یوللرده وانفـاذ اوامر الهیـه ایچـون ویره‌جکلری امرلرده اونلره اطاعت واجبدر . عامهٔ اهل ایمانك بیلدیکی ، طانیدیغی

وجوب طاعت امرا ايشته بوكبى خصوصلردهدر . كورميورميسكز؟ بعض اشخاصى ولايت عامه اصحابى اولان امرا دكل ، پدر واقربا بيله ـ بر مصلحت شرعيه‌يه ـ بناءً تكرار اولنمكدن وحتى اطبانك كوستره‌جكلرى لزوم صحى اوزرينه ـ كه ينه بر مصلحت شرعيه‌در ـ بو سبوتون تزوجدن منع ايده‌بيليرلر . بر پدر اقتضاسنه كوره ـ و ـ مشورت طريقيله ـ اوغلنك زوجه‌سنى تطليق ايتمه‌سنى بيله امر ايده‌بيلير. وايجاب حاله كوره مأمور اولان شخصك‌ده بو امرلرى ، نهيلرى حسن تلقى ايده‌رك اطاعت ايتمه‌سى واجب وياخود مندوب اولور . اولوالامردر ديه‌رك ولايت عامه اصحابى اولمايان بوكبى كيمسه‌لر ايچون‌ده بوتون جائز اتده صورت مطلقه‌ده تحريم حلال و نسخ سنن صلاحيتنى ويريرميسكز؟ البته ويرمزسكز. حال بوكه بر آز دوشونسه‌كز بونلرده اولوالامردر. و كنديلرينه اطاعت ـ يرينه كوره ـ واجب ويا مندوبدر . هر حالده عياناً ظاهردر كه بوكبى اوامر ونواهى بعضاً مصلحت شرعيه ضمننده واشخاص معينه حقنده نافذ اولابيلير. يوقسه ـ بحمدالله بوكره سزكده لسانكزدن صادر اولديغى اوزره ـ تعدد زوجاتك لذاته جوازى شرع منزلده صريح ايكن آنى لذاته ممنوع قيلمق، آنى بر قانون ايله صورت عموميه‌ده اساسندن قالديرمق ممكن اولورمى؟ بوكا هيچ بر مؤمن قائل اولابيليرمى؟ باخصوص فرنكلر بو حكم شرعى‌يه اعتراض ايديور ، بكنميور ديه اونلره موافقت قصديله بويله بر قانونه طرفدارلق ايتمك شرعك تحسين ايتديكنى تقبيح ايتمك‌ده يمك دكليدر ؟

اصل علمى مناظره ايشته بو ساحه‌ده‌در . ايديلن اعتراضلره جواب ويرمه‌لى .وغيروارد اولدقلرينى اثبات ايتمه‌لى. يوقسه صورديغمز سؤاللره هيچ التفات ايتميوب‌ده يالكز بنى تجهيل ايله ، بكا اسناد تعصب ايله قناعت ايتمك اثر عجزدر .

اوزايه اوزايه آرتق قاباق طادى ويرمكه باشلايان بو مناظره‌يه مساعده‌كزله بوراده ختام ويرمك ايستيورم. آرتق فرار ديكز ، هزيمت ديكز ، نه‌ديرسه‌كز ديكز . برنجى و اوچنجى مقاله‌م ايله بو صوك جوابمده ذات عاليلرينه توجه ايدن اسئله‌يى حل ايدنجيه قدر برده‌ها شرف مخاطبه‌كزله ذوقياب اولمقدن فراغت ايله‌ديكمى عرض ايلرم .

احمد نعيم

مقالات

انكلتره‌ده انتشار دين اسلام

٢

لوندره‌ده دين مبين اسلامى نشر ايله اشتغال ايدن هيئت محترمهٔ اسلاميه خرستيان ميسيونرلك عالمىٔ عظيم دهشتلره القا ايتمشدر . ثالوثپرستان قديمى تشكيل ايدن احبار ورهابين ، حضرت محمد صلى الله عليه وسلم افنديمزك كيم اولديغنى پك اعلا بيليرلردى ، كندى اولادلرينى طانيدقلرى قدر اوحضرتك رسول الحق اولديغنى‌ده بيليورلردى. بونكله برابر اونك رسالتنى تصديق ايتمديلر . بوكون عالم خرستيانيتده دين اسلامك شوكت وقدرتنى اك اى طانيانلر، تقدير ايدنلر شبهه‌سزكه ميسيونرلردر. فقط اسكى ديك قفالى احباركبى اسلامك خصم جانى كسيلن ينه بونلردر . كندى ملتلرينك ، ديندا شلرينك احوال روحيه‌سنى حقيله بيلدكلرى جهتيله اونلرك آراسنده فداكار وحقكو بر هيئت متخلقهٔ اسلاميه‌نك موجود بولونماسندن تيتره‌يورلر . علوم وفنون ترقى ايتدكجه عالم عيسويت تدنى ايديور . بى‌نهايه فرقه‌لره آيريلوب يكديكرينى تكفير ايديور . متفكرينى ايسه همان يارى يارى‌يه خرستيانلغه وداع ايلمشلردر. بونلرك صوردقلرى سؤاللره جواب ويره‌بيله‌جك هيچ بر رئيس روحانى ، هيچ بر پاپاس يوقدر . بونلر آرادقلرى حقايقى كليسا جيلر عندنده اصلا بولامايورلر . فقط علماى اسلام بوطالب حقيقت ذواته هر وقت عقل وحكمته موافق جواب ويره‌بيله‌جكلرينى بيليورلر پك اعلا بيليورلر. ايشته تلاشك اصل سببى بودر .

عقليوندن (م . م ماغدا سريان) نامنده بر ذات شيقاغو شهرنده انتشار ايدن (جريدهٔ عقليه = The Rationalist) ده خرستيان پاپاسلرينه خطاباً دهشتلى بر بند نشر ايتمشدر . مومى اليه ديوركه :

« حريت فكريه وكلاميه‌يى هركسه — كرك اهل ايماندن اولسون ، كرك اولماسون — بخش ايدن برعقيده ، بردين بكا سويليه بيليرميسكز ؟ حتى موحدين خرستيانيه‌نك بيله (تيودور پاركر) دن دست اخوتى دريغ ايتدكلرى . (برصون تاماس) ى كريدن ايندیروب طرد ايلدكلرى طوغرى دكلى در؟ (سوينغ) اعتزال ايله اتهام اولنه‌رق محكمه‌يه سوروكله‌نديمى؟ « يونيتريست » مذهبنه منسوب بولنان (تاماس) كليسادن طرد واخراج اولنمديمى ؟ اعتزال وارتداد محكمه‌لرى هنوز برطرف ايدلديمى ؟ بم دعوامه قارشى كوستره بيله‌جككز الك قوى دليل لايعد پروتستان مذاهبندن آنجق برينك سربستى اديانى بخش ايتديكى ، ياخود ايتمكده بولنديغنى كوسترمكدن عبارت اوله‌جقدر . هله بنى دها قولايجه مغلوب ايتمك ايسترسه‌كز، عليهمه دها قوتلى بر دليل كتيرمه‌كزى سزه توصيه ايده‌يم‌كه او ، حريت وجدانيه‌يى ناطق (!) اولمق اوزره كتب مقدسه‌كزك آيتلرندندر : « ايناميان محكوم اوله‌جقدر . » بويله حكمى حاوى بردين عجبا حريت شخصيه‌يه حرمت ايده بيليرمى؟ بويله بردين حتى اخلاقپرورده اولا بيليرمى ؟ عجبا وجدان اوزرنده جبرو تضييق اجرا ايدن بردينده اخلاق بولنه بيليرمى ؟ سز، احتمالكه بو آيت علاوات كاذبه‌دندر ؛ ديه‌جكسكز. اوحالده بوساخته آيت «مقدس كتابكز»ده نه ايچون طوريور ؟ ايشته سن‌سن ديورم اى ميستر واعظ حريت، بوجمله‌يى كليسانك كرسيسنده بولنان «مقدس كتابكز»دن سيلوب طى ايتديكمزمى ؟ سزك بو «مقدس» كتابكزك هپسى «مقدس» اولديغنى بيله‌مه‌ين عوام ناسك حالى نه اوله‌جقدر؟ سزك «مقدس» تعبير ايتديككز كتابك برچوق «غير مقدس» جمله‌لرى‌ده حاوى بولنديغى جهتله اونك « مقدسلغى » صرف سزك اجتهادكزه مستند بر تصوردن عبارت دكليدر ؟ سزك « الهك كلامى » تعبير ايتديككز كتاب سزك اجتهادكزه مستند بر تصوردن باشقه بر شى اوله‌بيليرمى ؟ يوقسه سزك « الهك كلامى » ديه تعبير ايتديككز آيات انجيليه و توراتيه يالكز سزك فكركزجه « مقدس » عد ايديلن قسملردن‌مى عبارتدر ؟ يعنى سز كندى فكركزى « الهك كلامى » ياپيورميسكز ؟

عجبا « سما آلتنده عیسى المسیحك اسمندن ماعدا انسانلرك نجاتنه واسطه اوله‌جق بشقه بر اسم بولنمدیغی » ادعا ایدن بو آیتده « کتاب مقدس » ك غیر مقدس اقسامندنمیدر ؟ عجبا عیسانك « بندن اول کلنلرك کافه‌سی اشقیا وخرسز ایدیلر » سوزی‌ده کتابکزك او « مقدس » آیتلری ایچنده اخذ موقع ایتمش غیرمقدس انضمامات کاذبه‌دنمیدر ؟

شونی‌ده جماعتلرکزه لطفاً بیان و شرح ایدرمیسکز : الهی ولایخطی اولان بر دین نصل اولوبده تخالف و تناقضی تجویز ایده‌بیلیر ؟ لطفاً بو نقطه‌یی آچیقجه توضیح ایدیکز . بو لطفی تنزلاً بیدریغ بیوردیغکز تقدیرده شونی‌ده اونوتمامکزی رجا ایدرم : حیات اخلاقیه‌نك مطلقا حریت فکریه‌یه مستند بولوندیغنی او « مقدس » کتابکزك « مقدس » آیتلرندن برینی کوسترکز . هم‌ده اغفال ویا تهدید ایله دینکزك حریت وجدانیه‌یه رعایتکار اوله‌بیله‌جکنه دائر فکر خصوصیکزك نه مرکزده بولوندیغنی لطفاً ایضاح ایدرمیسکز ؟

عجبا حریت وجدانیه مفقود اولور ایسه اخلاقك موجودیتی قابلمیدر ؟ بن ، معصوم قادینلری « بویوجی » بهانه‌سیله آصان ، حکمایی جانیلر کبی احراق ایدن ، بتون مؤسسات و حکومتلردن زیاده قان دوکمش اولان بر دینه اعلان حرب ایدرکن سزدن بری منبرلردن بنم ایچون بلدکرمنه نشان آتیور . دیمش ایدی ! سوزی بو ؟ مع مافیه دینکزك ایشلمش اولدیغی بتون بو جنایتلری عفو و نسیان ایده‌بیلیرم . آنجق حریت عقلیه‌یی منع و اخلاق تحت اسارتده بولندیرمه‌کزی عفو ایدمم . »

(میسترمانغاسریان) ك پاپاسلره ، رؤسای خرستیانیه‌یه خطاباً شودرین سؤاللری بالطبع جوابسز قاله‌جقدر . خواجه کمال الدین حضرتلری ایسه عقل وطبیعته کلیاً ضد اولان کلیسانك ، خرستیانلقدن بیزار اوله‌رق آواره قالان عقلیونك امدادینه یتیشه‌رك بتون مشکلاتی حل وفصل ایدییور .

عقل ایله دین هر ایکیسی اللهك عطایاسندندر . بو ایکی عطیهٔ الهیه متحداً انسانك تعالیٔ اخلاقیسنی تأمین وتطمین ایدرلر . دین ایله عقل سلیم آراسنده تضاد وتناقض یوقدر . تعقلی منع یاخود عقلی تحت اسارته آلان بر دین البته اسرار واساطیر تملری اوزرینه بنا اولنمشدر . عقل ومحاکمه‌دن تحاشی ایدن بر دین ناصل انسانلرك معامی ، مربیسی اوله‌بیلیر .

خواجه کمال الدین حضرتلری راسیونالیستلره ، یعنی عقلیونه دییورکه :

« سز تماميله حقلیسکز . بوقدر ادیان ومذاهب مختلفه‌نك هپسنك حق اولمایه‌جغی درکار ایکن دوغری دین نه ایله وناصل بولنه‌بیلیر ؟ بشقه دین واسطه‌سیله‌می ؟ خایر اونکله‌ده اولماز . هیچ بر دین کندیسنك جبر وتضییق ایله طوغرولغنی قبول ایتدیره‌مز . حق دینك تفریق وتبیینی آنجق عقل واسطه‌سیله ممکن اوله‌بیلیر . عقل ایسه تماميله سربست براقیلمازسه حقیقت اصلا بولنماز ، اخلاق حسنه‌یی تشخیص وتمییز ایده‌مز . انسان دوشونوب محاکمه ایتمزسه ، عقلی ایله حسن وقبحی آراشدیروب تدقیق ایتمزسه ، عقلی باطلدن ، حسنی قبحدن نه ایله تفریق ایده بیلیر ؟ عقلی ، فهمی ، بصیرتی ایشلتوب استعمال ایتمه‌ین آدم الهه قارشی نانکوردر .

« قرآن کریم یوز اللی بونده آیاتی ایله عقل و حکمتی امر ایدییور . أفمن یمشی مکباً علی وجهه اهدى امن یمشی سویا علی صراط مستقیم . قل هو الذی انشاکم وجعل لکم السمع والابصار والافئدة قلیلاً ماتشکرون »

ایشته هیئت ناشرهٔ اسلامیه ، بو صورتله خرستیانلغه وداع ایدوب آواره قالان عقلیون ایله سائر ارباب تفکری ارشاد وطریق هدایته مظهریتلری حقنده رهبرلك وظیفه‌سنی ایفا ایدییور .

خرستیانلق ، حقیقةً ایچندن چیقیلماز بر یوله صاپمشدر . بونلرك اساس دینلری هپ « ذنوب اصلیه » دیدکلری بر فکر باطلدن عبارتدر . بونلرجه انسان کناه ایله یارادلمش ، کناه ایله تولد ایتمشدر . هرنه یاپارسه جهنمه محکوم ایمش ! فطرتنده ، جبلتنده‌کی کناه لکه‌سنی آنجق بری ومعصوم قان تطهیر ایده‌بیلیرمش ! بو قان دخی صلیب اوزرنده یسوعك یاره‌لرندن آقان قان طامله‌لرندن عبارت ایمش ! بوکا اینانمایان کیمسه ابدیاً نار جهنمده یاناجق ایمش !

حالبوکه دین اسلام قطعیاً بو عقیده‌یه مخالفدر . انسان بری ومعصوم اوله‌رق دنیایه کلیور . عقلنی حقیله قوللانیرسه هم معتقد اولور ، هم‌ده خلوق . والحاصل دین خدا عقل وحکمت ایله برلکده نوع بشری حیوانیت ووحشتدن قورتاروب اونی علویت اخلاقیه مظهر ایدییور .

هیئت ناشرهٔ اسلامیه دیکر طرفدن انکلیز وامریقان موحدلرینی‌ده ارشاده غیرت ایتمکده‌در . بونلر هرنه‌قدر تثلیثه ، عیسانك الوهیتنه اینانمازلرسه‌ده ، ینه بر طاقم اعتیادات عیسویه‌دن ، اعتقادات باطله‌دن فارغ اوله‌مامشلردر . حالا مسیحك « سرور کائنات » وخاتم انبیاء اولدیغنی ظن ایتمکده‌درلر . صوکرا کتب مقدسه‌نك بعض اقسامنه‌ده اینانیرلر . یالکز انکلتره‌ده ایکی میلیونی متجاوز موحدین خرستیانیه موجوددر . بونلر غایت منور وخلوق آدملر اولدقلری جهتله اورالرده حقایق اسلامیه‌نك نشر وتجلیسی بونلرك عقیده‌لری اوزرنده بك مهم تبدلات ایقاع ایده‌جکنه شبهه‌م یوقدر .

بریتانیا آطه‌لرنده دین مبین اسلامی فی سبیل الله نشره چالیشان بو محترم هیئت اسلامیه‌نك شودیندارانه وخداپسندانه خدمتلرندن بوتون مسلمانلق عالی منتدار ومفتخردر . مجاهدینك موفقیاتنی بوتون مسلمان قارداشلرمله برابر جناب حقدن تضرع ونیاز ایدرم .

عبدالاحد داود

هم رمضان شریفی ، هم عید ملی‌لی اخوانه دینه تبریك ایدرز .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سی | ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٣

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانكی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه‌دائراولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٣٠٧ — ٧ رمضان ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٧ تموز ١٣٢٩ — جلد ١٢

حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الله عز وجل كل عمل ابن آدم له الا الصیام فانه لی وانا أجزی به والصیام جنة فاذا كان یوم صوم أحدكم فلا یرفث ولا یصخب فان سابه احد اوقاتله فلیقل انی امرؤ صائم والذی نفس محمد بیده لخلوف فم الصائم أطیب عند الله یوم القیامة من ریح المسك وللصائم فرحتان یفرحهما اذا أفطر فرح بفطره واذا لقی ربه فرح بصومه ـ رواه البخاری واللفظ لمسلم .

مآل شریفی

ابو هریره رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلمك شویله بویوردیغنی روایت ایدییور :

الله عز وجل حضرتلری « آدم اوغلنك هر عملی كندینه عائددر . یالكز اوروج بویله دكلدر كه او ، بنمدر . واونك مكافاتنی بن ویریرم . » بویورمشدر . اوروج (كوتو فعللره ، عذاب الهی‌یه قارشی) قالقاندر . هرهانكی بریكزك اوروج كونی اولورسه كوتو سوز سویله‌مه‌سون . باغیره ، كورولتو ایتمه‌سون . شاید بری كندیسیله سوكوشمك ویا دوكوشمك قالقارسه (قارشی كلمه‌سونده) بن اوروجلی بركیمسه‌یم دیسون . محمدك (صلی الله علیه وسلم) نفسی ید (قدرتنده) طوتان ذات اجل واعلایه قسم ایده‌رم كه صائمك نفس قوقوسی قیامت كوننده عندالله مسك قوقوسندن دها خوشدر . برده اوروجلینك طویاجغی ایكی سوینج واردر : افطار ایتدیكی زمان افطارینه سوینیر ، ربنه ملاقی اولدیغی زمانده اوروج طوتمش اولدیغنه سوینیر .

بو حدیث شریفی بخاری ایله مسلم روایت ایتمشلردر . لفظ مسلمكدر .

حدیث شریف

عن سهل بن سعد رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ان فی الجنة باباً یقال له الریان یدخل منه الصائمون یوم القیامة لایدخل معهم أحد غیرهم یقال أین الصائمون فیدخلون منه فاذا دخل آخرهم أغلق فلم یدخل منه احد ـ رواه مسلم والبخاری والنسائی والترمذی وابن خزیمة واللفظ لمسلم .

مآل شریفی

سهل بن سعد رضی الله عنه نبی اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزك شویله بویوردقلرینی روایت ایدیور :

جنته « ریان » دنیلن بر قاپو واردر كه قیامت كوننده اورادن صائملر كیرر . وكندیلریله برلكده صائملردن باشقه كیمسه كیرمز . « صائملر نره‌ده ؟ » دنیله‌جك . واونك اوزرینه صائملر كیره‌جك . صائملرك صوكنجیسی كیردكدن صوكره قاپو قاپاناجق واوندن صوكره اورادن كیمسه كیرمیه‌جك .

بو حدیث شریفی مسلم ، بخاری ، نسائی ، ترمذی ، ابن خزیمه روایت ایتمشلردر . بولفظ مسلمكدر .

حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من قام لیلة القدر ایماناً واحتساباً غفر له ماتقدم من ذنبه ومن صام

رمضان و ایماناً و احتساباً غفرله ماتقدم من ذنبه ـ رواه البخاری ومسلم وابو داود والنسائی وابن ماخه .

مآل شریفی

ابو هریره رضی الله عنه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك شویله بویوردقلرینی روایت ایدیور :

هر کیم اینانه ، اینانه وسوه سوه الله رضاسی ایچون قدر کیجه‌سنده نمازه طورورسه کچمش کناهی مغفرت اولونور . هر کیمده اینانه، اینانه وسوه سوه الله رضاسی ایچون رمضان آیی طوتارسه ینه کچمش کناهلری مغفرت اولونور .

بو حدیث شریفی بخاری ، مسلم ، ابو داود ، نسائی وابن ماجه روایت ایتمشلردر .

حدیث شریف

عن ابی هریرة رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الصلوات الخمس والجمعة الی الجمعة ورمضان الی رمضان مکفرات ما بینهن اذا اجتنب الکبائر ـ رواه مسلم .

مآل شریف

ابو هریره رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلمك شویله بویوردیغنی روایت ایدیور :

بش وقتده‌کی نمازلر ، جمعه‌دن جمعه‌یه (نماز) ، رمضاندن رمضانه (اوروج) ـ انسان کبائردن صاقینمش ایسه ـ آراده کچن کناهلره (که صغائردر) کفارتدر .

حدیث شریفك راویسی مسلمدر .

احمد نعیم

فقه و فتاوی

جواز تعبیر آخرله مباح (!)

اسلام مجموعه‌سنك اون ایکنجی صاییسنده جواز مسئله‌سنه دائر برمقاله اوقودق .

صاحب مقاله « شریعت اسلامیه مع التأسف برطاقم (متفقهه) الندە الفاظ دائره‌سنه آلنمش اولدیغندن بوکبی مباحثك یازلمسنه لزوم قطعی حس اولندیغندن (!) ناشی تحدی‌یه قیام ایله عادتا حکم طوریی طاقیور ، جوازك حکم شرعی اولمدیغنه دائر برمقاله یازمغه مجبور اولیورده سرنامه ایدیندیکمز کلمات ایله باشلایور » . بویله‌جه مقاله‌سنك قیمت علمیه‌سنه براعت استهلال کوستریور .

صاحب مقاله باشلیجه المستصفانك ایکی مختلف مباحثندن ترجمه ایدرك بوکا کندی افکار صائبه (!) لرینی ده علاوه ایدییور .

متعلِق (اسم فاعل صیغه‌سیله) متعلَق (اسم مفعول صیغه‌سیله) آره‌سنده نه قدر فرق وار ایسه اباحه ایله مباح آره‌سنده‌ده او قدر فرق بولندیغی حالده صاحب مقاله‌نك مباح ایله اباحه آره‌سنده‌کی فرقدن غفلت ایتمسی سلاح علم شریعت اولان « اصول فقه » ایله هنوز توغل ایتدیکنه دلالت ایلیور .

صاحب مقاله دعواسنی یورومك ایچون همان معروف (!) اقسامنه داخل اوله‌جق اولان وناقدین علما طرفندن متفقاً قدح اولنان « تدلیس » جهتنی‌ده براقیور : بعض معتزله‌نك قائل اولدیغی « جواز حکم شرعی دکلدر » دعواسنی مطلق اوله‌رق میدان علمه وضع ایدیور .

مقاله برچوق خطا ایله آلوده ایسه‌ده نمونه اولمق اوزره برقاچنی ذکر ایله اکتفا ایده‌جکم . ذکر ایده‌جکم بحثلرده قارئین کرامه مقاله‌نك قیمت علمیه‌سی حقنده برفکر ویرر ظننده‌یم .

۱ ـــ صاحب مقاله ۳۵۸ صحیفه‌نك باش طرفنده‌کی سوزنی آلت طرفنده‌کی سوزی ایله نقض ایدییور . ایکی سوزی آره‌سنده بر تناقض بولنیور . شویله‌که :

« اکر نامتناهی اولان امور مباحه‌یی احکام شرعیه دائره‌سنه آلمق ایستر ایسه‌ك اباحه‌یی افاده‌ایدن مختلف اشکال ایله دائما نصوصك توارد ایتمسی ایجاب ایدر ، بوقسه حیاتك اك حرحرکاتی ، انسیاقات طبیعیه‌یی بیله سببه ربط ایتمك احتیاجیله شرعك قبول ایتمیه‌جکی حیله‌لره کیتمك ، مثبت اولمیان قیاسلر ایله شرعی عادتا اوبونجاق یاپمق ضرورتی قارشوسنده قالیرز . بویله یاپمایه‌جق اولورسه‌ق خشین برمحافظه‌کارلق کوستروب حقنده سمع وورود ایتمامش اولان جائزاته شرعی مانع اوله‌رق ایلری سورمکدن بشقه چاره‌من قالمازکه دائما تکملات بشریه‌یی تأمین ایچون کوندرلمش اولان شریعت احمدیه بو ایکی بادره‌نك ایراث ایده‌جکی عیب ونقصاندن کوکلر قدر یوکسك ومنزهدر »

دیور . صاحب مقاله بویارم صحیفه ایله نامتناهی اولان امور مباحه‌نك احکام شرعیه دائره‌سنه آلنه‌میه‌جغنی ادعا ایدیور .

بوبابده ایراد ایتدیکی دلیل تحلیل اولنور ایسه :

« یا نصوصك دائما توارد ایتمسی یاخود شرعك قبول ایتمیه‌جکی حیله‌لره کیدلمسی ، مثبت اولمیان قیاسلر ایله شرعك اویونجاق قلنمسی ویاخود خشین برمحافظه‌کارلق کوسترمسی لازم کلیور . شرعك قبول ایتمیه‌جکی حیله‌لره کیدیلوب ، مثبت اولمیان حیله‌لر ایله شرعی اویونجاق قیلمق ویاخود خشین بر محافظه‌کارلق کوسترمك کبی ایکی بادره‌دن شرع منزه اولمغله بالضروره نصوصك دائما توارد ایتمسی لازم کله‌جکدر . حالبوکه ارتحال نبی ایله نصوصك توارد ایتمك احتمالی قالمدیغندن [۱] آرتق نامتناهی اولان امور مباحه احکام شرعیه دائره‌سنه آلنه‌ماز »

دیدیکی ظاهر اولیور .

صاحب مقاله‌نك بو تدقیقاتندن (!) نامتناهی اولان امور مباحه احکام شرعیه دائره‌سنه آلنه‌میه‌جغی ظاهر اولیور .

---

[۱] صاحب مقاله نصوصك توارد‌ینه احتمال قالمدیغنی تصریح ایتمیورسه‌ده بو جهت بدیهی اولمغله ذکرندن صرف نظر قیلمش اولسه کرکدر . بوقسه الی یومناهذا نصوصك توارد ایتمسی لازم کلیر .

عين صحيفه‌نك نهايتنده :

« فعل و تركنده مجازاة اولميان مباح فعللرى اجراده مكلف مخيردر ، دليل سمعيسيله افعال نامتناهيهٔ انسانيه‌نك اباحه‌سى حكم شرعى تحتنه آلنمش وبناءً عليه مباح فعلر احكام شرعيه دائره‌سنه كيرمش دنيله‌جك اولورايسه بوحكمك تقريرماهيتندن بشقه برماهيته مالك اولمديغى وتقرير ايله تجديد حكم ايديله‌ميه‌جكى مستغنىٔ بياندر » ديور .

صاحب مقاله‌نك بوسوزينى‌ده تحليل ايده‌لم :

« فعل وتركنده مجازاة اولميان مباح فعللرى اجراده مكلف مخيردر » دليل سمعيسى ايله نامتناهى اولان افعال انسانيه حكم شرعى آلتنه آلنيور ، مباح احكام شرعيه دائره‌سنه كيريور ، شوقدركه بو حكم شرعى حكم تقريرى اوليور ، بوحكم شرعى ده تجديد حكم بولنميور . ديمك اوليوركه نامتناهى اولان افعال انسانيه حكم شرعى آلتنه آلنيورايمش !

آ كوزم ! عينى صحيفه‌نك باشنده « نامتناهى اولان امور مباحه احكام شرعيه دائره‌سنه آلنه‌ماز » ديوب نهايتده نامتناهى اولان امور مباحه احكام شرعيه دائره‌سنه آلنير » ديمك عقل ومنطق ايله نصل قابل توفيق اولور ؟

كچن هفته بيان ايلديكم وجهله وادئ تناقضه دوشمه‌مك ايچون يكانه چاره عناصر تصوراتى تحليل ايتمك ، تصوراتى واضح و متمايز قيلمقدر .

سز بوچاره‌يه مراجعت ايدرسه‌كز فكرى محو ايدن ، مقاله‌ده قيمت علميه براقميان بويله بر تناقضه دوشمزسكز .

تناقض قاعده‌سى موجبنجه قضيه‌لردن برى صادق ، ديكرى كاذب اوله‌جغندن بوراده برنجى قضيه « نامتناهى اولان امور مباحه احكام شرعيه دائره‌سنه النه‌ماز » كاذب ، ايكنجى قضيه « نامتناهى اولان امور مباحه احكام شرعيه دائره‌سنه النير » صادقدر .

برنجى قضيه كاذبدر . چونكه صاحب مقاله‌نك زادهٔ فكريدر ؛ فقه بيلن بركيمسه بويله برسوز سويليه‌مز .

ايكنجى قضيه صادقدر . چونكه عيناً المستصفادن مترجمدر ، اهل علم سوزيدر .

٢ — صاحب مقاله مباح ايله اباحه‌يى فرق ايتمديكى كبى دليل ايله مدلولى‌ده فرق ايتميور ، يكديكرينه قاريشديريور . شويله‌كه :

المستصفاده يازيلان « بان يقال قددل السمع على ان مالم يردفيه طلب فعل ولاطلب ترك فالمكلف فيه مخير » عباره‌سنده سمع : فعل وتركنده طلب وارد اولميان مباح فعللرى اجراده مكلفك مخير اولديغنه دلالت ايديور . دليل : سمع ، مدلول : « فعل وتركنده طلب وارداولميان مباح فعللرى اجراده مكلف مخيردر » قضيه‌سى اوليور .

صاحب مقاله بوراسنى شويله ترجمه ايديور : « فعل و تركنده مجازاة اولميان مباح فعللرى اجراده مكلف مخيردر دليل سمعيسيله ... »

بوراده بوقضيه مدلول ايكن دليل اوليور .

آ برادر ! اباحه ايله مباحى ، دليل ايله مدلولى فرق ايتمه‌دن ، نه‌يه قطاره قاريشديكز ؟

طارلمه‌يكز ! واقعا اصول فقه ايله توغل ايتمديككز ايچون اباحه ايله مباحى ، منطق ايله توغل ايتمديككز ايچون مهالك تناقضى بيلمديككزى معذور كوريورم ؛ فقط ياكلش ترجمه‌كزى ، دليل ايله مدلولى قاريشديرمكزى اصلا معذور كورميورم .

« فعل وتركنده مجازاة اولميان مباح فعللرى اجراده مكلف مخيردر » قضيه‌سى دليل سمعيمى اولور ؟

قرداشم ! دليل سمعى يا كتاب وياسنتدر . قرآن مبينى ترجمه اثناسنده بويله برآيتمى تصادف ايتديكز ؟ يوقسه بو مآلده برحديث شريفى تخريج ايتديكز ؟ يوقسه دليل سمعى‌نك نه اولديغنى بيلميورميسكز ؟ يوقسه لسان عربده « دل » كلمه‌سندن صوكره « على » حرف جرى ايله مصدر اولان جمله‌نك مدلول اوله‌جغنك فرقنه وارميورميسكز ؟ حيرت اندر حيرت !

∴

جائزات حكم تقريرى اولسه‌ده ، اولمسه‌ده ينه محتاج استفتاوافتا اولديغنى ، جائزاتك ثابت اولميوب وجوب وحرمته طوغرو منجذب اولديغنى ، جائزاتى تغيير ايتمك آنجق دليل شرعى‌يه متوقف بولنديغنى محترم همشهريمه قارشو يازديغم مقاله‌لرمده بيان ايلديكمدن صاحب مقاله‌يه قارشو ايروجه تكراره حاجت كورميورم . صاحب مقاله بر چوق تحكمده (دعوى بلادليلده) بولونيور . شيمديلك انلره‌ده عطف نظر ايتميه‌جكم ، حكم تقريرى وتأسيسى بحثلرينى آتى‌يه براقه‌جغم ، يالكز « نافى اقامهٔ دليله مجبور دكلدر » دعواسنى انتقاد ايده‌جكم .

صاحب مقاله « نفى ونافى ايچون دليله لزوم يوقدر » ديور . فى الواقع بوبابده اختلاف واردر :

بر طائفه‌يه كوره نافى‌يه دليل لازم دكلدر . ديكر بر طائفه‌يه كوره نافى‌يه هرحالده بردليل لازمدر . ديكر بر مذهبه كوره عقلياتده دليل لازم ، شرعياتده دليل لازم دكلدر . المستصفاده بيان اولنديغى اوزره بوبابده مختار اولان رأى : « ضرورى اولميان خصوصده دليل لازم اولمق » در .

چونكه نافى نفينى ادعا ايتديكى شيئك منتفى اولديغنى يابيليور ، ياانده شك ايديور . نافى شك ايدرسه اندن دليل مطالبه اولنماز . چونكه جهلنى ، عدم معرفتنى اعتراف ايتمش اوليور . بالعكس نافى نفينى ادعا ايتديكى شيئك منتفى اولديغنى يقيناً بيليورسه بونافى‌نك بو معرفتى ياعن ضرورةٍ وياعن دليلٍ اولمق لازم كلير . بوحالده عن ضرورةٍ اولميان نفيده دليل لازم اولمش اولور .

اكر عن ضرورةٍ (ضرورى اولميان) نفيده نافيدن دليل اسقاط اولنسه ايكى فساد لازم كلير :

١ — قضاياى سالبه دليلدن مستغنى اوله‌جقدر . مثلا صانع عالمى نفى ايدن ، نبوت محمد (صلى الله عليه وسلم) ى نفى ايدن ، نشئهٔ اخرايى نفى ايدن ، تحريمهٔ خمرى نفى ايدن ، تحريم زنايى نفى ايدن كيمسه‌لره دليل واجب اولميه‌جق ، برمنكر سزه قارشو « اﷲ (تعالى وتقدس) يوقدر ، محمد (عليه الصلاة والسلام) نبى دكلدر ، يوم آخرت يوقدر ، خمر

حرام دکلدر ، زنا حرام دکلدر ، دیسه اندن دلیل ایستمکه حقکز اولمیه‌جقدر . نه‌بیوك مفسدت !

۲ — هرمثبت اثبات ایتدیککی نفی ایله تعبیر ایده‌بیله‌جکندن قضایای موجبه‌ده دلیلدن مستغنی اوله‌جقدر. مثلا « صانع عالم قادردر » قضیه‌سنه بدل « صانع عالم عاجز دکلدر . » دینه‌جکی کبی « صانع عالم عالمدر » قضیه‌سنه بدل « صانع عالم جاهل دکلدر » دینه‌جکدر . وقس علی هذا.

المستصفاده نافی‌یه دلیل لازمکلز دیینلرك شبهاتی رد ودفع اولونمش اولمغله ذات عالیلری اورالردن سکوت ایدیورسکز، فقط رأی مرجوحی « نافی‌یه دلیل لازم دکلدر » دعواسنی قبول ایدیورسکز .

دیمك اولیورکه ذات عالیلری: ارض متحرك دکلدر — فضا نامتناهی دکلدر — کبی قضیه‌لری بلا دلیل قبول ایده‌جکسکز ، نافیدن دلیل طلب ایتمیه‌جکسکز. مذهبکز، یعنی « نافی اقامهٔ دلیله محتاج دکلدر » قضیه‌سی موجبنجه بروجه آتی قضایای سلبیه‌یی‌ده بلادلیل قبوله مجبورسکز :

۱ — مقاله‌کزده برقیمت علمیه یوقدر .

۲ — « جوازه حکم شرعی دکلدر » دیین بعض معتزله وانلره پیرو اولانلر مصیب دکللردر .

۳ — ذات عالیکز عالم دکلسکز ، بو میدانك اهلی دکلسکز .

هزیزم یابو قضیه‌لر ایچون دلیل ایستاملی ، بلا دلیل بو قضیه‌لری قبول ایتملی ؛ یابو مذهبی ترك ایتملی ، حقی قبول ایتملی .

ازمیرلی

اسماعیل حق

اسلام عسکرینه

مریسیع وقعه‌سی :

اسلام اردوسی ؛ مریسیع صوینك باشنه قونمش ، رسول الله حضرتلرینك مشیندن چادری‌ده مناسب بر یره قورولمشدی . اسلام مجاهدلرندن بعضلری اوطورمش دیکله‌نیور ، بعضلری‌ده اوته‌دن بری ایشلرله مشغول اولویوردی .

عمرالفاروق حضرتلرینك خدمتنده بولونان (جهجاه غفاری) اسمنده بر آدام ، صو کتیرمك ایچون قویو باشنه کیتمش ، اوراده :

— بن اول چکه‌جکم ، سن صوکرا چکه‌جکسك ! کبی اهمیتسز بر سببدن (سنان بن فروه) نامنده بریله آتیشمایه باشلامش، حتی صورتنه بر توقات آتوب بورنندن قان بوشاندیرمشدی . جهجاه ، بو ایشده حقسزدی . چونکه: نوبت، سنانك ایسه کندیسنك بکله‌مه‌سی لازمدی. عجله ایشی وارسه بریکندن رخصت آلوب‌ده قابی طولدورماسی ایجاب ایدردی . یوقسه زوربالغه قالقوب دین قارده‌شی دوکمك صلاحیتی حائز دکلدی .

(سنان) ه کلینجه اوده حقسزلقده اوبرندن کری قالمادی . زیرا توقادی یر یمز :

— یا للخزرج ، یامعشرالانصار ! دییه باغیردی وقوم وقبیله‌سنی یاردیمه چاغیردی. حال بوکه اویله یاپمایاجقدی ، طوغروجه رسول اللهك حضورینه کیدوب اوکاشکایت ایده‌جك واونك حکمنه راضی اولاجقدی. اوکا شکایت ایده‌جك واونك حکمنه راضی اولاجقدی ..

عجبا بیچاره‌لرك امدادینه قوشمق ایچین پیغمبردن دها شفقتلی کیم اولابیلیردی ؟

ذاتاً بو کونکی عسکرلکده‌ده بویله دکلمی ؟ مثلا انسانلق حالی . ایکی سلاح آرقه‌داشی بر غوغا چیقاریویریر (اولماماسی اعلی یا .) بری ، دیکرینه حقسز بر تجاوزده بولونور ، بریکینك کوزدیکی تجاوزه مقابله ایتمه‌سی دکل ، کیدوب ضابطنه شکایت ایله‌مه‌سی وکندینه قارشی حقسزلق ایده‌نه نظاماً جزا چکدیرمه‌سی لازمدر . بویله یاپمازده یه‌دیکی بر طوقات یرینه ایکی توقات وورمایه ، یاخود همشهریلرینی یاردیم ایچین چاغیرمه‌یه قالقیشیرسه اوده حقسزلق ایتمش واوته‌کی قدر جزایه حق قازانمش اولور .

انصاریلرك سنانه یاردیم ایچین قوشوب کلدکلرینی کورن جهجاه‌ده:

— یا لکنانه ، یامعشرالمهاجرین ! دییه فریاد ایتدی . سسنی ایشیدن مهاجرلردن بعضلری‌ده اوندن طرفه قوشدی . بلکه ایشیتمشسکدر :

سلطان محمود (ینی‌چری) اوجاغنی قالدیرمق ایچین (مسلمان اولان سنجاغ شریف آلتنه کلسین) دییه دلال چاغیرتمش . بریکیلرده برکا مقابل (یکیچری اولان قزغان شریف دیبنه طوپلانسین) دییه نعره‌لر آتمش . استانبولده‌کی مسلمانلر ، ایکی‌یه آیریلمش . بر طاقی سنجاق آلتنه ، بر طاقی قازان دیبنه بریکمش . اوندن صوکرا بوایکی طاقیم ، بربرینه صالدیروب آراده بر چوق مسلمان قانی دوکولمش .

ایشته سنان ایله جهجاهك باغریشمالری اوزه‌رینه آز قالدی اویله بر حال اولویوردی . چونکه : مهاجرلر جهجاه طرفنه ، انصاریلرده سنان طرفنه کچمشلر وبربرلرینك دین قارده‌شی اولدقلرینی اونوتوب همشهریلك غیرتیله یکدیکری اوزه‌رینه آتیلاجق درجه‌یه کلمشلردی . او صیراده رسول الله افندیمز یتشدی و :

— ینه‌می جاهلیت دعواسنه قالقیشدیکز ؟ دییه اوراده‌کیلره چیقیشدی .

— مهاجرلردن بری ، بر انصاری‌یی دوکمش ، اوده (یاللخزرج) دییه قوم وقبیله‌سنی امداده چاغیرمش . دیدیلر . پیغمبر حضرتلری :

— براقك شو مردار کلمه‌یی . بو کلمه ایله باغیرانلر ، یعنی دعوای جاهلیتله قوم وقبیله‌سنی امداده چاغیرانلر ، جهنمی طولدوراجقلردر . بیوردی .

اصحابدن ، بعضیلرینك :

— يارسول‌الله! او آدام‌مسلمان‌سه، نماز قيلوب‌اوروج طوتويورسه؟ ديه صورمالرينه قارشى ده :

— مسلمان‌سه‌ده ، نماز قيلوب اوروج طوتويورسه ده ينه‌جهنمه كيره‌جكدر . جوابنى ويردى .

قوشوب كلنلر ، نادم اولوب دونديلر . دين قوتى وقارده‌شلك محبتى ، قوم وقبيله غيرتنه غلبه چالدى . سنان بن فرده ، جهجاه غفارى‌يه حقنى حلال ايتدى وفتنه باصيلوب او دهشتلى غوغا بيتدى .

*

* *

بوندن اول‌ده ينه بويله بر غوغا چيقمشدى . فقط بو غوغا ، مهاجرلر ايله انصار آراسنده دكل ، انصارك ايكى شعبه‌سى، مدينه‌ليلرك ايكى قبيله‌سى آراسنده‌وقوع بولمشدى . بيليورسك‌يا ؟ مدينه مسلمانلرى (اوسيلر) و (خزرجيلر) ديه ايكى قبيله‌دن عبارت ايدى‌كه وقتيله اوزون مدت بربرليله چارپيشمشلر ، آنجاق مسلمانلقدن صوكرا يكديكريله باريشوب كوروشمشلردى .

بونلرك برلشمه‌لرى وبرلشمك نتيجه‌سنده قوتلشمه‌لرى، مدينه‌ده‌كى يهوديلرله منافقلرك ايشنه كليوردى . ينه آرالرنى آچمق وناحق يره قانلرنى صاچمقله مسلمانلغى ضعيف دوشورمك ايستيورلردى .

بر كون اوسيلرله خزرجيلردن بعضلرى اوطوروب قارده‌ش كبى قونوشوركن مفسد بر يهودى چيقه‌كلدى . هر ايكى طرفك دارغينلغى زماندن سويله‌نيلن بيتلردن اوقويوب اورتايه فساد بيراقدى .

ناصيلسه انصاريلرده قوميت غيرتى قاباردى . ايكى طرف‌ده اولمش وكميكلرى بيله چوروموش اولانلرله اوكونمه‌يه قدر واردى . طاتلى طاتلى قونوشوركن آجى آجى سويله‌نمه‌يه باشلاديلر . حتى سلاحلانوب واطرافدن ياردمجى آلوب ايكى صف اولارق يكيدن دوكوشمه‌يه داورانديلر . بركت ويرسين‌كه رسول‌الله افنديمز حضرتلرى همان كلدى ؛ او صفلرك آراسنه كيروب « يامعشرالمسلمين الله الله أبدعوى الجاهلية وانا بين اظهركم بعد اذ هداكم‌الله الى الاسلام واكرمكم به وقطع به عنكم امر الجاهلية واستنقذكم به من‌الكفر والف‌به بينكم ترجعون الى ما كنتم عليه كفاراً » يعنى « اى مسلمانلر ! اللهدن قورقك،اللهدن قورقك ! داها بن آراكزده ايكن ، خصوصيله الله سزى‌مسلمانلغه هدايت واسلام ايله مكرم قيلدقدن ، دين سايه‌سنده سزى جاهليت عادتلرندن قورتاردقدن، فيض اسلام ايله كفردن خلاص ايدوب مسلمانلق سوقيله آراكزى بولدقدن صوكرا جاهليت دعواسيله‌اسكى كفر حالكزه‌مى‌دونويورسكز ! »بويوردى‌ده انصارك عقللرى باشلرينه‌كلدى. سلاحلرنى آتوب آغلاشديلر، صوكراده‌بربرلرينه آتيلوب‌قوجاقلاشديلر.

شو ايكى وقعه‌ده رسول‌الله حضرتلرى ، يتشوب‌ده منع ايتمه‌مش اولسه‌يدى نه اولاجقدى بيليورميسك ؟

هر يبيع صوينك باشنده مهاجرلر ايله انصاريلر چارپيشاجق ، مسلمان قانى دوكولوب مسلمانلق ضعيفلاياجقدى . چونكه هانكى طرف مغلوب اولورسه اولسون دين اسلام ؛ تك قانادلى بر قوش كبى قالاجق ؛ بلكه‌ده بوتون بوتون اورتادن قالقاجقدى .

مدينه‌ده‌كى غوغاده ايسه اوسيلرله خزرجيلر دوكوشه‌جك وبو دوكوشده ينه مسلمان قانى دوكولوب مسلمان قوتى آزالاجق ؛ صوكنده‌ده معاذالله مدينه يهوديلريله منافقلرى ؛ مسلمانلره غلبه چالاجقدى .

قوميت مسأله‌سنك ؛ يعنى قوم وقبيله غيرتى كودمك دعواسنك نه‌قدر تهلكه‌لى برشى اولديغنى ورسول‌الله حضرتلرى طرفندن نه‌يولده منع ايديلمش بولونديغنى آكلادك صانيرم .

بو مسأله‌نك بوكونكى تهلكه‌سى ؛ اسكيسيله نسبت قبول‌ايتمه‌يه‌جك درجه‌ده فضله‌در . چونكه : اوسيلر ، خزرجيلر اولسون ؛ مهاجرلر انصاريلر اولسون هپسى‌ده بر قومه منسوب ايدى . يعنى جمله‌سى‌ده عرب اولوب عربجه قونوشور و عربستانده ياشاردى . صوكرالرى مسلمانلق اطرافه يايلدى . [عرب اولمايان قوملرده مسلمان اولوب توحيد ملتنه كيرديلر . بوكون چيندن محيط اطلاسى‌يه وسيبريادن افريقاى جنوبى‌يه قدر اولان مملكتلرده مسلمانلر واركه هپسى آيرى آيرى قوميته منسوب فقط جمله‌سى (لااله‌الاالله) ديور . مسلمانلق نقطه‌سنده برلشيور . بونلرك هانكيسنده اولورسه اولسون قوميت غيرتنك كودولمه‌سى مسلمانلغك ضعيف دوشورلمه‌سى ديمكدر .

اويله دكلمى‌يا ؟ انسان قالينجه بر قويو ايپنى نه قدر زورلارسه قوپاراماز . فقط اوايپ چوزولورده ايپلكلرى بربرندن آيريليرسه بردبرد قوپاريلير. ايشته مسلمانلق‌ده بويله‌در . مسلمان اولان قوملر دين غيرتيله حركت ايدرلرسه هيچ بر تجاوزه اوغراماز لر . لكن مسلمانلغى برطرفه بيراقوب‌ده توركلك ، عربلق ، عجملك ، كردلك ، لازلق ، چركسلك ، آرناوودلق وسائره دوشونجه‌سيله آيريلاجق اولورلرسه ايپلكلرى چوزولمش قويو ايپنه دونرلر . جزئى برقوت قارشيسنده قيريلمايه محكوم اولورلر . هله بومسأله ، عسكر اوجاغنه‌هيچ كيرمه‌مه‌لى كه بونك ميقروبى، معاذالله اوردو حماسندن داها مهلكدر، تخريباتى ايسه اوبرندن پك زياده مدهشدر. عثمانلى پادشاهى،مسلمانلرك خليفه‌سيدر . حكومت عثمانيه‌نك دين رسميسى مسلمانلقدر.اوردوسى، همان‌ده كاملاً موحد افراددن ، يعنى مختلف اقوام اسلاميه اولادندن متشكلدر .

بزطابورده هم تورك ، هم عرب موجود اولديغى كبى بر بولوكده هم لاز ، هم چركس ، هم كرد بولونابيلير . ايشته بومختلف‌قوملردن ومختلف مملكتلردن يه‌تيشوب كلن‌مجاهدلر (لااله‌الاالله)يازيلى‌سنجاغك آلتنده برلشيرلر ودين غيرتى ، قارده‌شلك محبتى ايله أل أله ويروب جانلريله ، باشلريله اسلام يوردينى ، عثمانلى‌اولكه‌سنى دشمنك تجاوزندن محافظه‌يه چاليشيرلر .

بووطن آرسلانلرى ، دين غيرتى بيراقسه‌لرده‌همشهريلك فكرينه، ياخود بن توركم،سن عربسك ، اوبرى كرددر كبى قوميت‌دوشونجه‌سنه

صابسه‌لر معاذالله اوبولوکك ، اوطابورك ، حتی اواوردونك انتظامی بوزولمش اولور . چونکه هرکس برطرفه چکیلیر ، شیمدیکی انتظام پك کوج حصوله کلیر .

دین دشمنلرینك چتالجه‌دن بری‌یه قدر کلوب‌ده پای تختهٔ کیرمه‌یه چالیشمالری ، کچن سنه ایچینده ایدی . بونلرك آتدقلری طوپلرك قورقونج صدالری داها قولاغمزده چیکلایور ، یاقدقلری جانلره‌دوکدکلری قانلرك اونوتولماز آجیسی حالا یوره‌کیمزده صیزلیور . اووقت اومدهش‌طوپلره کوکوس کروب‌ده صوك‌اسلام یوردی اولان‌شومملکتی قورتاران کیملردی ؟ هپمز بیلیور وحرمتله یاد ایدیپورز که سنك کبی برچوق مسلمان عسکرلری ایدی . بونلر ، دین دشمننه قارشی‌قویمق ، اسلام خلیفه‌سنك پای تختنه بولغار آیاغنی باصدیرمامق ، آیاصوفیه جامع شریفی مناره‌لرنده چاك چالدیرمامق ایچین قوشوب کلمشلردی . آنجاق مسلمانلق سوقیله غازی ، یاخود شهیداولمق شوقیله حربه آتیلمشلردی .

احتمال که‌سن برآناطولی ییکیدیسك . ینه احتمال‌که‌صوك روم ایلی محاربه‌سنده بولوندك . اکر همشهریلك غیرتیله ایش کورمك لازم کلسه‌یدی سن « روم ایلی نرده بزم مملکت نرده ؟ » دییه برکدن بیله قیملدانمازدك . کذااومحاربه‌ده عربدن ، کرددن ، لازدن ، چرکسدن وسائر قوملردن برچوق مسلمان قهرمانی‌ده بولونمشدی . اکر قومیت غیرتیله حرکت ایجاب ایتسه‌یدی بونلرده « تورکلر ، بالقانلیلرله محاربه‌یه طوتوشمشلر . بزه‌نه ؟ » دییه‌اوطوروب کیفلرینه باقارلردی . حال‌بوکه نه‌سن اویله یایدك ، نه‌ده اونلر . چونکه :

مسلمانلرك بربرینه قارده‌ش اولدیغنی قرآن خبر ویریور . مؤمنلرك یکدیکرینه یردیم ایله‌مه‌سنی الله امر ایدیپور .

اوقارده‌شلك غیرتی واویاردیم امرینك سوقیله آناطولیدن ، عربستاندن ، کردستاندن ، لازستاندن برچوق مسلمان قوشوب کلدی . روم ایلی‌نك قارلی بالقانلرنده وچامورلو اووالرنده دین دشمنلرینه قارشی قویدی .

بویله اولماسی‌ده پك طبیعی برشیدی . مسلمانلر ، بربرینك دین قارده‌شی دکلمی‌یا ؟ برآدام ، قارده‌شنك تهلکه قارشیسنده بولوندیغنی کوروده امدادینه قوشمتی واونی قورتارمق ایسته‌مزمی ؟

کله‌لم حکایه‌مزه :

چاپول ایتمك ایچین بومحاربه‌یه برچوق منافق‌ده چیقدیغنی سویله‌مشدم . ایچی مشرك ، طیشی مسلمان اولان بوایکی یوزلو حریفلرك (ابن سلول) اسمنده برباشلری واردی‌که قویو باشنده (جهجاه) دن دایاق ییین (سنان بن فروه) بونك خدمتنده بولونویوردی .

ابن سلول ، مدینه‌اشرافندن‌اولدیغی جهتله خدمتجیسنك‌دوکوله‌سنی برتورلو عظمتنه یه‌دیره‌مه‌دی . هله توقادی آتانك برمکه‌لی اولماسی ، حریفی بوتون‌بوتون قیزدیردی واولانجه عصبیت ، غیرتنی اویاندیردی .

— شیمدی‌یه قدر بودرجه حقارته اوغرادیغمزی کورمه‌مشدم . شوبرآووج مهاجرلر ، کلدیلر آرامزه صیغیندیلر . صوکرا صیغیندقی اولدقلرینی اونوتدیلر ، بزه حقارت ایتمه‌یه قالقیشدیلر . توکلی (بسله کوپکی سنی یه‌سین) دیمه‌مشلر . سز ، اونلری یوردیکزه آلدیکز ، مالریکزك یاریسنی کندیلرینه ویردیکز . خاطرلری ایچون محاربه‌لره کیدوب چوجوقلرکزی یتیم براقدیکز . نهایت اونلر چوغالدی ، سز آزالدیکز . باری بوندن صوکرا سزدن یوز بولاماسینلرده محمدك باشندن داغیلوب کیتسینلر ، برده مدینه‌یه کیتدیکمز کبی عزیز اولانلر (یعنی اشراف) ذلیل بولونانلری (یعنی فقرا وآیاق طاقیمنی) طوتوب قصبه‌دن دیشاری‌یه آتسینلر !

دییه کندی کبی منافقلری آزدیریور ، طولاییسیله‌ده بوتون انصاریلری مهاجرلراوزه‌رینه قیشقیرتمق ایستیوردی . برکت‌ویرسین‌که مقصدی حاصل اولامادی . برآز اول پیغمبر حضرتلرینك نصیحتنی ایشیدنلر ، ابن سلولك هذیانلرینه قولاق اصمادیلر . حتی (زید بن ارقم) اسمنده برکنج ، ایشیتدیکنی رسول‌الله افندیمزه خبر ویردی .

جناب پیغمبر ، یکی برفتنه چیقماماسی ایچین زیده :

— صاقین یاکلیش ایشیتمش اولماياسك ؟ بویوردی .

زید :

— یارسول‌الله ! والله‌العظیم بویله سویله‌دی . دییه حقیقت حالی تأکید ایتدی . صوکرا ابن سلول حضور نبوی‌یه کلدی .

— الله حق ایچین بن بوهذیانی ایتمه‌دم . زید یالانجیدر . بکا افتراده بولونویور . دیدی .

حرفنده‌کی منافقلغه‌باقکه سویله‌دیکی برسوزی تکرارلامایه‌جسارت ایده‌میورده کندی یالانجیلغنی باشقه‌سنه اسناد ایدیور .

مع‌مافیه تلاشندن ومعلوم اولان منافقلغندن او سوزی سویله‌مش اولدیغی آکلاشیلدی . رسول‌الله افندیمز طرفندن توبه ایتمه‌سی امر بویورولدی .

حضرت عمر ، ابن سلولك بوتربیه‌سزلکنه قارشی دایانه‌مادی . حدتله یرندن فیرلادی ،

یا رسول‌الله ! اذن ویر . شو منافقك بوینی اورایم . دیدیسه‌ده رسول‌الله افندیمز مساعده ایتمه‌دی . فقط اوردوکاهده‌ده دیدی قودی اولمایه باشلادی .

پیغمبر حضرتلری ، یکی برمسأله چیقماماسی ایچین حرکت امرینی ویردی . همان ده‌وه‌سنه بینوب ایرتسی کونك صباحنه قدر سوردی . مدینه اشرافندن دینی بوتون‌مسلمانلردن (اسیدبن‌حضیر) حضرتلری یولده جناب پیغمبره :

— نیچین بوصیجاقده یوله چیقدیکز ؟ دییه صوردی . رسول‌الله افندیمز :

— ابن سلولك سویله‌دکلرینی ایشتمه‌دکمی ؟ بویوردی . اسید بن حضیر :

— والله‌العظیم یارسول‌الله ! سن ، نه وقت ایسترسه‌ك ابن سلولی مدینه‌دن چیقاریرسك . انسانلرك اك عزیزی سنسك ، مخلوقاتك اك

ذليل‌ده اودر. ديدى. قوناق يرنده‌ده ابن سلولك صاغلام مسلمان اولان اوغلى (جباب) حضور پيغمبري‌يه كلدى .

— يا رسول‌الله ! بابام ، بر تربيه‌سزلكده بولونمش ، امر ايت ، قفاسنى كسوب كتيره‌يم . ديه اذن ايسته‌دى .

پيغمبر افندمز ، جبابى تلطيف ايله برابر پدرينه عاصى اولماماسنى تنبيه ايتدى . صوكره ابن سلول ، مسلمانلر آراسنده بولوندقجه اونلردن آنجاق ايلك كوره‌جكنى سويله‌دى .

رسول‌الله حضرتلرى، بوقوناق يرنده برده قوشو ترتيب ايتدى. ابتدا دوه يارشى اولدى . بونده (بلال حبشى) نك بينديكى دوه برنجى كلدى . صوكرا آت يارشى ياپيلدى . بونده (ابو سعيد الساعدى)نك بينديكى آت برنجيلكى قازاندى . شو صورتله هم ادمان ياپيلمش ، هم‌ده ديدى قودينك اوزامانسنه ميدان ويريلمه‌مش اولدى .

اوردو ، مدينه جوارنده‌كى (عقيق) موقعنه ياقلاشديغى ، براده ابن سلولك اوغلى ، اوكده كيدن باباسننت دوه‌سنى چوكرتدى .

— پيغمبرك عزيز اولديغنى، كنديكك‌ده ذليل و آلچاق بولنديغنى اعتراف ايده‌جكسك ، صوكره رسول الله اذن ويرمه‌نجه مدينه‌يه كيره‌ميه‌جكسك ديدى .

ابن سلول :

— اعتراف ايتمزسه‌م نه اوله‌جق ؟ ديه صوردى . اوغلى‌ده :

— همان قفاكى قوپاراجغم. جوابنى ويردى. ابن سلول، اوغلنده‌كى جدتى كورونجه :

— أوت، عزيز اولان الله‌ايله پيغمبرى ومؤمنلردر . ديمه‌يه مجبور اولدى‌ده اوغلنك الندن قورتولدى . صوكرا رسول‌الله افندمز :

— الله سندن راضى اولسون . فقط باباكى براق . ديه جباب حضرتلرينه ويردى . پيغمبرله اصحابنى مدينه‌دن چيقارمق ايسته‌ين رئيس المنافقين‌ده آنجاق رسول‌الله حضرتلرينك مساعده‌سيله قصبه‌يه كيره‌بيلدى .

مسلمان اردوسنك مدينه‌يه عودتى ، رمضان شريفك ابتداسنه تصادف ايتمش ومجاهدلرك محاربه‌يه كيدوب كلمه‌لرى يكرمى سكز كون قدر سورمشدى .

قوميت مسأله‌سنك وهمشهريلك دعواسنك، نه قدر تهلكه‌لى برشى اولديغنى اكلادك ، غفلتله چيقمش اولان برغوغانك برمنافق طرفندن كوروكله‌نمه‌سيله نه‌درجه آتشله‌نه‌جكنى‌ده ادراك ايله‌دك دكلمى ؟

بركت ويرسين‌كه اللهك محافظه‌سى ، پيغمبرك حسن اداره‌سى ، اصحابك صلابت دينيه‌سى مانع اولدى‌ده شومسئله بوتون بوتون آلوله‌نمه‌دن اورتولوب باصديريلدى . جناب حق‌ده ابن سلول ايله اونك كبى منافقلر حقنده بوسورهٔ شريفه‌يى كونده‌ردى :

بسم‌الله الرحمن الرحيم

اذاجاءك المنافقون قالوا نشهد انك رسول‌الله والله يعلم انك لرسوله والله يشهد ان المنافقين لكاذبون . اتخذوا ايمانهم جنة فصدوا عن سبيل‌الله انهم ساء ماكانوا يعملون . ذلك بانهم آمنوا ثم كفروا فطبع على قلوبهم فهم لايفقهون . واذا ارأيتهم تعجبك اجسامهم وان تقولوا تسمع لقولهم كانهم خشب مسندة يحسبون كل صيحة عليهم هم العدو فاحذرهم قاتلهم‌الله انى يؤفكون. واذا قيل‌لهم تعالوا يستغفرلكم رسول‌الله لووا رؤسهم ورأيتهم يصدون وهم مستكبرون. سواء عليهم استغفر لهم ام لم تستغفر لهم لن يغفرالله لهم ان الله لايهدى القوم الفاسقين هم الذين يقولون لاتنفقوا على من عند رسول‌الله حتى ينفضوا ولله خزائن السموات والارض ولكن المنافقين لايفقهون. يقولون لئن رجعنا الى المدينة ليخرجن الاعز منها الاذل ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين ولكن المنافقين لايعلمون. يا ايها الذين آمنوا لاتلهكم اموالكم ولا اولادكم عن ذكرالله ومن يفعل ذلك فاولئك هم الخاسرون وانفقوا مما رزقناكم من قبل ان يأتى احدكم الموت فيقول رب لولا اخرتنى الى اجل قريب فاصدق واكن من الصالحين . ولن يؤخرالله نفساً اذاجاء اجلها والله خبير بما تعملون .

الله اعلم مألى :

« حبيم! منافقلر ، سنك يانكه كلنجه شهادت ايده‌رزكه سن، اللهك پيغمبريسك ديرلر. الله بيليركه سن، رسول اللهسك. بن الله شهادت ايدرزكه منافقلر يالانجيدرلر .

اونلر، يمينلرينى كنديلرينه سپر اتخاذ ايله‌يه‌رك اللهك يولندن اعراض ايده‌رلركه ياپدقلرى حقيقةً فنا برشيدر . بويله ياپارلر. صورتا مسلمان اولدلرى وحقيقتده مشرك قالدلرى طولاييسيله قلبلرينك كفرايله مهرلنه‌مسندن ايلرى كلكده‌در . بناءً عليه منافقلر ايمان حقيقى نه اولديغنى بيلمزلر.

حبيم! اونلرى كورديكك وقت ايرى يارى ومتناسب الاعضا اولدلرى خوشكه كيدر ، قونوشدقلرى زمانده سوزلرينى طوروب ديكلرسك . حال بوكه : اونلر اكلامامازلق خصوصنده دايالى آغاچلره بكزه‌رلر . ومتهم اولدقلرندن ايشتدكلرى هرسسى ، كندى عليهلرنده ظن ايدرلر.

منافقلر، سنك ومؤمنلرك دشمنيدر. اونلردن صاقين. الله جانلرينى آلسين . چونكه : حق وحقيقتدن اعراض ايليورلر . اونلره كلك ، عذر ديله‌يك‌ده رسول‌الله سزك ايچين اللهدن مغفرت ديله‌سين دينيلنجه باشلرينى دوندورورلر وباقارسككه كبر وعظمت سوقيله سنك نزدكه كلمكدن يوز چه‌ويريرلر . اونلر ايچين استغفار ايتسه‌كده ايتمه‌سه‌كده مساويدر . جناب حق كنديلرينى ابدياً بارليغامايا جقدر . زيرا الله فاسق اولانلره هدايت احسان ايتمز .

منافقلر اويله بر كروهدركه: رسول‌اللهك يانندكى فقراى مهاجرينه نفقه ويرمه‌يك‌ده داغيلوب كيتسينلر ديرلر . سما وزمين خزينه‌لرينك هپسى اللهكدر. لكن منافقلر جناب حقك رزق عالم اولديغنى بيلمزلر. مدينه‌يه‌دونرسه‌ك عزيزاولانلر، ذليل بولونانى اورادن اچيقارسين ديرلر. عزت؛ اللهكدر، پيغمبريكدر، مؤمنلركدر. لكن منافقلر عزتك كيمه مخصوص اولديغنى ادراك ايتمزلر . (مابعدى وار)

طاهر المولوى

تربيه و تعليم

بهوپال حاكمهٔ ذيشانى شاه جهان حضرتلرينك

هندستانده

اساسات اسلاميه دائره‌سنده قيز مكتبلرى كشادى

بهوپال حاكمه‌سى (شاهجهان بيكم) حضرتلرى اشبو عصرك خارقه‌لرندن صاييلير . مشار اليهانك عالى اخلاق ايله متخلق بولنديغى كبى علم وفضيلتده‌ده امثالسزدر . بو آنه‌قدر ، امور خيريه و معارف اوغورنده صرف ايتديكى مبالغ عظيمه ، كلى بر يكون تشكيل ايديور . مشار اليهانك انسانيتى ، ايلكى يالكز هندستانه منحصر اولميوب ، آفريقايه مصره ، استانبوله ، ايرانه وبالجمله ممالك اسلاميه‌يه سرايت ايتمشدر .

هندستانده كنديسنك لطف وعاطفتنه اوغرامايان بر شهر و قصبه قالمامشدر . هر زه‌يه كيدلسه هندستانده مطلقا بو صاحبهٔ همتك بر اثرينه ، بر ايزينه تصادف ايديلير . جماعت اسلاميه طرفندن تأسيس ايديلن مكتبلره ، خسته‌خانه‌لره ، مؤسسه‌لره دائما اعانه‌ويروب ، آثارمذ كوره‌نك احياسنه چاليشمشدر . استانبوله براى سياحت تشريف ايتدكلرنده او اثناده يانغينه اوغرايان اقسراى محله‌سنك حريقزدكانه آلتى بيك انكليز ليراسى احسان ايتمش وانسانيتى بورالره قدر تشميل ايتمشدر . مؤلفلره ، مصنفلره ، علمايه ، زواره ، فقير الحال اولانلره هر آن وزمانده ياردمى طوقونمقده‌در .

هندستان مسلمانلرينك الك بويوك مكاتبندن اولان (عليكر) قوللژينك اثناى تأسيسنده بويوك بر مبلغ ويرديكى كبى ، آيروجه‌ده سنوى بر تخصيصات باغلامش وكوچوك اوغلى بولنان حميداه خانى‌ده براى تحصيل اورايه كوندرمشدر . عليكر قصبه‌سنده‌كى طلبهٔ علومك راحت و آسايشلرينى تأمين ايچون آنلره بر قاچ يتاقخانه‌يى محتوى بر دائره ايله ، طوپ اويونيله اسپور ايچون متعدد ميدانلر ، قلوبلر انشا ايتمشدر .

بهوپالده برچوق اركك وقز مكتبلرى تأسيس ايتدكدن ماعدا ، قادينلره مخصوص برده قلوب ياپديرمشدركه ، بالذات قلوبك رياستنى درعهده وقبول بويورمشدر .

قادينلر ايچون برچوق غزته‌لرله رسائل موقوته نشر ايدرك سويهٔ علميه‌لرينى تزييده موفق اولمشدر . مشار اليها ، فارسى ، عربى ، اردو وانكليز جه‌لسانلريله تكلم وجمله‌سنده‌ده اجالهٔ قلم ايتمكه مقتدردر . كندى اولكه‌سنده تأليفات نافعه‌ده بولنمق اوزره بر طاقم علماى محليه‌يى بر آره‌يه طوپلامش و آنلره كوزل اثرلر يازديرمشدر . فخر كائنات افندمزك ترجمهٔ حالنى ادلهٔ تاريخيه ايله يازان هند علماسندن ، مشاهير مؤلفيندن (مولانا شبلى نعمانى) حضرتلرينه معاش باغلامش وشو صوك كونلرده يازديغى پارچه‌لرى تدقيق ايتمك ايچون كنديسنى (بهوپال) ه — مقر حكومتنه — جلب ايلمشدر .

بو هفته طرفنده هندستاندن آلديغمز غزته‌لر . بو محسنه‌نك ديكر بر تشبث خيرخواهانه‌سنى بزه تبشير ايديورلر . مشار اليها هندستان قادينلرينك جهالت ومعارفسزلكنه باقه‌رق ، مذكور علتك چاره‌سنى دوشونوب اولجه (عليكر) قصبه‌سنده مسلمان قزلر ايچون غايت واسع بر بنا انشا ايتمسيله ، اوراسنى مكتب حالنه افراغنى لازمكلنلره امر ايتمشدر . مذكور بنا رسيدهٔ ختام اولديغندن مكتبه لازم اولان بالجمله آلات وادوات ايله پروغرامنى احضار ايدرك ، بالذات معيتيله برابر مذكور قصبه‌يه تشريفايله مكتبك رسم افتتاحنى اجرا بويورمشدر . مراسم افتتاحيه‌ده بولنمق اوزره هندستانك هر طرفندن كلن اعيان واشراف حضورنده حاكمه حضرتلرى معارفك فوائد ومحسنات عديده‌سنه دائر مهم بر نطق ايراد ايدوب ، جمله حضارك ثنا و آلقيشلرينه مظهر اولمشدر . نطق مذكورى عيناً درج ايدن غزته‌لردن بروجه آتى اقتباس ايديورز :

« محترم حضار ، سوكيلى قيزلر . سزه قارشو اشبو خدمت ناچيزانه‌ده بولنان — بهوپال حاكمه‌سى — خانمى بر كون كله‌جكدركه ، رحمتلرله ، مغفرتلرله يادايدر وقورمش اولديغى اساسه تبعيت ايده‌جكسكز . علم ومعرفت ، مزيت وفضيلت يالكز ارككلره مخصوص اولميوب ، قادينلرك — طائفهٔ نسانك — ده آندن مستفيد اولمسنه بويوك بر احتياج واردر . علم وعرفان آنالق وظيفه‌سنى كورن ودنيايه نافع هيأت اجتماعيه بخش ايدن قادينلر بوكا دها زياده محتاج بولنيورلر . قادينلرى مترقى اولان ملتلر ، جهانده نام براقه‌رق ، عرش اعلايه صعود ايتمشلردر . طلب علمى بشيكدن ، مزار طاشنه‌قدر [اطلبوا العلم من المهد الى اللحد] بزه فرض ايدن ديانت مبجلهٔ اسلاميه ، كندى شئونات دينيه‌سى دائره‌سنده نسواندن عظيم خدمتلر بكليور .

عالم اسلاميتده تأمين شان و شرف ايدوب علملريله ، فضيلتلريله مزيتلريله ، شجاعت وتربيه‌لريله تاريخ اسلاميته اسملرينى قيد وضبطه موفق اولان مشاهير نسوان اسلاميه بزه كوزل بر چيغير آچوب ، او يولده حركت ايتمكى قلملريله بزه كوسترمشلردر . علم وفضيلت ، زوجه واولو الامره اطاعت ، قادينلغك الك بويوك محسناتندن اولديغى حالده ، هندستانمزده‌كى قادينلرده بو كوزل مزيتلردن اثر قالمامشدر . بالجمله هندستانده ، قلميله ، اخلاقيله ، ايشلريله ابناى جنسنه خدمت ايدن بر قادين يوقدر . طائفهٔ نسا ايچنده اوقويوب يازانلر اوقدر آزدركه ، بيكده بر راده‌سنده بيله دكلدر ، بو جهالت و مسكنتك صوكى طبيعى افلاس وانقراضدر ! اويله بر افلاس كه ، تلافيسى پك چتيندر .

معنوى بر انقراضك چاره‌سى كوچدر . زمانمزده‌كى قادينلر — ارككلردن قات قات زياده — مفكوره افلاسنه اوغرامشلردر . بو حالك دوامى ؛ طبيعى ارككلرينك‌ده خوشنه كيتمز . چونكه حيات عائله‌يى تشكيل ايتمك و آندن بهره‌دار اولمق جهالتله‌دكل ، علم ايله حاصل اوله‌بيلير . جهالت . قادينله زوجى آره‌سنده طبيعى بر خصومت ومنافرت ايجاد ايدر . برينك سويه‌سى عالى اولوب ، ديكرينك سفلى

اولان ایکی آرقه‌داش آره‌سنده حقیقی بر امتزاج و محبت حاصل اوله‌میه‌جغی کبی ، بیلدیکلی بر ارککله بیلدیکیمز برزوجه آره‌سنده‌ده الفت جایکیر اولمز . بونك رفعنه چالیشمق ایچون هپ ال برلکیله اوغراشملی‌یز . قیزلرمزی کوزل بر آنا حالنه افراغ ایتمك ایچون قز مکتبلری تأسیس ایتملی‌یز . آنجق بومقدس مؤسسه‌لرده بالجمله عادات وآداب اسلامیه‌یه‌که مسلمانلرك فلاح وسعادتلرینی کافلدر — صوك درجه رعایت ایدوب ، آغیرباشلیلغك ، سکینه و وقارك قبول ایتمدیکی شیلردن صاقنملی‌یز . آغیرباشلی ، تجربه‌لی ، فاضل قادین یتیشدیرمك ایچون صوك درجه دقت واعتنا ایتملی‌یز .

ایشتدیکمه نظراً طائفهٔ نسوان مصرده پك‌چوق ترقی ایتمشلردر . لکن مع‌التأسف آلدقلری تربیه‌وتعلیمك اسلامیتدن هیچ برمأخذی اولمیوب فرنکانه اولدیغی‌ده ایشیدییورم‌که بونك نتیجه‌سنده‌لا ابالیلك ، هرجائیلك ، خفیف مشربلك کرکی کبی اوراده حکمفرما اولمش وشعار اسلامیته بویوك بر ضربه اوره‌مشدر . بناءً علیه بز آنلرك خطیاتندن ، غفلتلرندن حصه آلوب کندمزی اوکبی ملوث کردابلره ، چرکابلره غرق اولمقدن وقایه ایتملی‌یز . مزیتسز برعفت ایشیتمدیکی کبی ، عفتسز برمزیتده‌ده برشی چیقمز . اوحالده عفت ومزیت سیاناً حکمنی اجرا ایتملیدر .

اسلامیتده اولان اساسات دینیه‌یه و واجبات بشریه‌یه بغایت اعتنا ایدلمسنی بومکتبده آرزو ایدرم . صیق صیق سزی نظر تفتیشمدن کچیره‌جکم . بوزوقلق آثارینه تصادف ایتدیکم دقیقه ، بو مؤسسه‌نك قاپوسنی قاپایوب کیده‌جکم . چونکه بورایی ، آدم و آدم اولادی یتیشدیرمك ایچون آچدم . اخلاقسزلغه یاردم ایتسون دیه آچمدم . کرك مدیر افندی وکرك معلمین ومعلمات افندیلر بوتنبیهاتمی اونوتمامق لطفنده بولونه‌جقلر ووصایای خیرخواهانه‌می حرفیاً اجرایه چالیشه‌جقلردر .

عینی زمانده بومراسم افتتاحیه‌ده بولنمق اوزره عاجزلرینی کندیلرینه قارشو مدیون شکران ایدن مملکتمزك اعیان واشرافندن بوکبی قیز مؤسسه‌لرینك مملکتلرنده تأسیس واحیا بویورملرینی کمال خضوع ایله استرحام ایدرم . اسلامیتك بقاسی ، ترقی وتعالیسی نسوانك ترقیسیله قائم اولدیغنی اونوتماملی‌یز . تاریخ اسلام بزه قادینلر ایچنده نه چوق عالی سیالر ، چهره‌لر کوستریوورکه ، بونلرك بربنه‌بیله بومترقی عصرمزده تصادف ایتمیورز . انکلتره ، آلمانیا دولتلرینك قصوری ترقی‌یه وارملری ، صرف قادینلرینك علم ومزیتله متحلی اولوب ، هیأت اجتماعیه‌یه ایتدکلری خدمات سایه‌سنده‌در . نسوانه سوس و ظرافتده لازمدر . یالکز بکا قالیرسه علم ومزیت اوکرنمك بوتون سوسلری ، زینتلری تأمین ایدر . عادی وصوری زینت هردائم فنایه معروض ایسه‌ده زینت علم وفضیلته هیچ برزمان خلل طاری اولمز .

هرمسلمان قادینك کلام‌اللهی ، احکام و اوامر الهیه‌یی ، شریعتی بیلمسی فرضدر . بناء علیه وظائف دینیه‌یه هرشیدن زیاده اهمیت ویرلمسنی رجا ایدرم . امید ایدرمکه ، بومکتبدن نشأت ایدن خانملر ، کندی قیزلرینی‌ده ایلروده او یولده تربیه ایتمکه چالیشوب هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه ایچون پك کوزل میوه‌لی آغاجلر یتیشدیررلر . »

هند غزته‌لری ، شو یولده بیاناتده بولنمشلردر : حاکمه حضرتلری نطقنی یازدیغی کاغد اوزرندن بالذات اوقومش و یوزینی بر پچه ایله اورتمش بولندیغی کبی ، الدیوه‌نلرینی کیمش بولنیوردی . سسنده‌کی حلاوت ، اداسنده‌کی ظرافتله ، نطقنك فصیح وبلیغ جمله‌لری حضاری عادتا تسخیر ایدییوردی . مشار الیهانك نطقی حضاره اوقدر تأثیر ایتمشدرکه ، برچوق ذوات ، هندستانك سائر شهرلرنده‌ده بوکبی مؤسسات احیاسنی درعهده ایتمکی وعد ایتمشلردر .

بومسلمان حاکمه ، هندستانده‌کی جولانم اثناسنده ینه علیکر قصبه‌سنده تصادف ایدرك دیکر بر نطقنی ایشتمشیدم . اسلامیته صوك درجه خیرخواه ونازك ، عالی جناب بر دیشی آرسلان اولدیغنی کورمشیدم . بوکبی مخدرات وفاضلات ایله افتخار ایدرز . جناب حق مشار الیهایی بالجمله آمال ونیات خیرخواهانه واسلامیه‌پرورانه‌سنده موفق بویورسون . مشار الیهانك بوهمتنی صمیم قلبدن تبریك ایدر وامثال کثیره‌سیله مشرف اوله‌مزی تمنی ایدرز .

س . م . توفیق

مكاتيب

ژاپونیا مکتوبلری

بر آزده استاتیستیق

نفوس

الیوم توکیو سکنه‌سی ۲,۰۳۰,۰۰۰ راده‌سنده‌در .

۱۹۱۱ سنه‌سی نهایتندن ۱۹۱۳ سنه‌سی نهایتنه قدر ایکی سنه ظرفنده اوتوز اوچ بیك نفوس تزاید ایتمشدر .

۱۹۰۱ سنه‌سندن ۱۹۱۱ سنه‌سنه قدر اون سنه ظرفنده ۲۷۶,۳۷۸ نفوس تزاید ایتمشدر .

اون سنه ظرفنده ارککلرك تزایدی سنوی وسطی اوله‌رق ۱۲,۹۹٤ دره عین مدت ظرفنده قادینلرك تزایدی وسطی حسابله ۱٤,۹٤۳ در . حالبوکه شهرك اشغال ایتدیکی موقعك وسعتجه ترقیسی بوکا نسبةً پك یواشدر .

اراضی‌نك قیمتی

الیوم توکیوده وسطی اوله‌رق مترو مربعی اراضی قیشانی ۲۷ غروش راده‌سنده‌در . بو جمله‌دن اك بهالی اولان محللرده مترو مربعی ۸۲,٥ غروش واك اوجوز محللرده مترو مربعی اون غروش سکز پاره راده‌سنده‌در .

پاره

۱۹۱۳ سنه‌سی ابتداسنده ژاپونیاده متداول اقچه وسطی حساب ایله ۳۷,۹٦۳,٥۱۸ (ین) آلتون پاره ؛ ۱۳۹,۰۱۱,۰۲۲ (ین) کوش ، باقیر نیکل وبرونز پاره ؛ ۲۷٥,۲٦۰,٤٦۷ ین بانقنوط (کاغد پاره) دن عبارت اولوب ، جمعاً ٥٥۲,۲۳٥,۰۰۷ (ین) تخمین اولونمقده‌در .

بانقه‌لر

۱۹۱۳ سنه‌سی ابتداسنده ژاپونیاده ۲۱٤۳ متنوع بانقه و ۲,٦۷۹ بانقه شعبه‌سی موجود ایدی .

بو بانقه‌لرك سنوی صاف وارداتی ١٠٣,٤١٢,٤٤٢ (ین) در .

بوندن اون سنه اقدم بانقه‌لرك حسابی هر نه قدر شمدیکنه نسبةً دها فضله ایدیسه‌ده ، واردات صافیه‌سی شمدیکنك نصفنه معادل ایدی . ١٩٠٣ سنه‌سنده بانقه‌لرك وارداتی ٥٦,٢٦٥٠٠٠ رادەسنده حساب اولونمشدر. هکذا سرمایه پك بیوك مقدارده ترقی ایتمشدر . بوندن اون سنه اقدم بانقه‌لرك بورسه معاملاتی سنوی ٣٥ میلیار ٣٥٩ میلیون ین رادەسنده ایکن الیوم ٨٩ میلیار و ٦٤٦ میلیون تخمین اولونمقده‌در .

اقتصاد صندیقلری

الیوم توکیونك اقتصاد صندوقلرینك سرمایه‌سی ٤٩ میلیون ٢٨٢ بیك یندر . اقتصاد صندوقلرندن استفاده ایدنلرك مقداری ٢٨٠ بیك رادەسنده تعداد اولونمقده‌در .

بوندن ماعدا پوسته اقتصاد صندقلرینده موجود اولوب بو خزینه‌لرده ٢٠٠٣١٢٠٤٨٠ ین پاره موجوددر .

پوسته اقتصاد صندقلرندن استفاده ایدنلرك عددی ٢١٢ بیك ٦٥٧ نفردر .

مجموع ژاپونیاده اقتصادصندقلرینك انواعندن استفاده ایدن افرادك عددی ٢٠٠٠٤٤٠٥٤٦ در . بوبانقه‌لره مجموعی ٣٥٦٠٠٥٠٤٠٣٠٠ ین تسلیم ایدلشدر.

سیغورطه شرکتلری

الیوم ژاپونیاده ٦٩ سیغورطه شرکتی موجود اولوب سرمایهٔ مجموعه‌لری ٩٠٠٢٢١٠٢٧٣ (ین) در .

بو ملی شرکتلرله مناسباتده بولنان مشترینك عددی ٢٠١٦٨٠١٦٢ در .

فابریقه‌لر

١٧١٢ سنه‌سی نهایتنده ژاپونیاده بخار قوتی ایله ایشله‌ین ماکنه‌لرك قوتی ٤٢٦٠٣٥٦ بارکیر قوتنده‌در . صو قوتی ایله ایشله‌ین ماکنه‌لرك قوتی ١٣١٠٠٨٤ بارکیر قوتنده‌در .

مجموع فابریقه‌لرك عددی ١٤٠٢٢٨ در .

ژاپونیا فابریقه‌لرنده چالیشان عمله‌نك مقداری مذکور سنه نهایتنده ٧٩٤٠٨٨٥ نفردر . بونك ٣١٧٠٣٨٨ نفری ارکك ٤٧٦٠٤٩٧ نفری قادیندر .

شمندوفرلر

١٩١٢ سنه‌سنده ژاپونیاده حکومتك ٦٠٠٠٨٥٨ میل شمندوفر خطی موجود اولوب ١٠٥٧٧ ستاسیون ؛ ٢٠٤٨٨ لوقوموتیف ؛ ٦٠١٧٧ یولجی واغونی ؛ ٤٠٠١٩١ یوك واغونی استعمال اولونمشدر . بر سنه ظرفنده ١٥٦٠٦٣٦٠٩٦٤ بیلات صاتیلمش ٣١٠٣٧٣٠٩٥٧ طونیلاتو یوك نقل اولونمش ١٠٩٠٣٩٨٠٨٨٦ ین واردات عمومیه و ٥٢٠٦٢٧٠١١٠ ین مصارف عمومیه اجرا اولونمشدر .

بوندن ماعدا بر قاچده خصوصی شرکتلره عائد دمیر یوللر موجوددرکه بو شرکتلرك مجموع سرمایه‌سی ٤٠٠٤٢٤٠٨٨٢ یندر .

مالك اولدقلری یولك طولی ٦٠٦٠٢٤ میلدر .

٣٢٨ ستاسیون ؛ ١٦٢ ، لوقوموتیف ؛ ٧٦٥ یولجی واغونی ؛ ١٠٧٩٧ یوك واغونی استعمال ایتمکده‌درلر . سنوی ٢٢٠٩٩٣٠٤١٤ بیلات صاتمقده ؛ ٢٠٩٩٢٠٨٢٧ طونیلاتو یوك طاشیمقده و واردات صافیه اوله‌رق ٢٠٦١٩٠٩٩٠ ین استحصال ایتمکده‌درلر .

عثمانلی ژاپونیا ادخالات و اخراجاتی :

ممالك عثمانیه‌دن ژاپونیایه ١٩١٢ سنه‌سنده ١٣٨,٦٦٥ ینلك مال ادخال اولونمش و ژاپونیاده ممالك عثمانیه‌یه ١٦٢,٥٧٥ ینلك مال ادخال اولونمشدر .

ژاپونیا و عثمانلی بیننده اجرا اولنان اون سنه‌لك اخراجات و ادخالات جدولی بروجه آتیدر :

	ژاپونیایه ادخالاتمز		ممالك عثمانیه‌یه ژاپونیا ادخالاتی	
١٩٠٢ سنه‌سنده	١,١٨٩	ین	٤١,٨٦٠	ین
١٩٠٣ سنه‌سنده	٢,٠٤٥	»	١٠٥,٩٥٩	»
١٩٠٤ سنه‌سنده	٢٠,٤٢٢	»	٦٨,٩٦٠	»
١٩٠٥ » »	٣٤٢,٣٨٩	»	٥٠,٦٣٢	»
١٩٠٦ » »	٥١٧,٢٤٦	»	٧٠,٦٩١	»
١٩٠٧ » »	١٣٠,٣٩٤	»	٧٠,٥٩٨	»
١٩٠٨ » »	١٧,٤٤٦	»	٣٤,٩٤٩	»
١٩٠٩ » »	٥٣,٤٥٦	»	٥٩,٣١١	»
١٩١٠ » »	٩٤٤,٨٢٤	»	٨١,١٦٦	»
١٩١١ » »	٣١٣,٩٨٤	»	١٤١,٩١٤	»
١٩١٢ » »	١٣٨,٦٦٥	»	١٦٢,٦٧٥	»

(برین ١٢ بچق غروش حساب اولونمقده‌در .)

لکن بوقدر اخراجات و ادخالاتك نه‌قدری اسلاملر طرفندن اجرا اولونیور عجبا ؟

محترم اسلام تجارمزك نظرعبرتنی جلب ایدرم .

سفائن :

ژاپونیا طرق و معابر نظارتینك ١٩١٤ سنه‌سی مایس نهایتنده اجرا ایتدیکی حسابه کوره الیوم ژاپون بایراغی تحتنده اجرای سفر ایدن سفائنك عدد و ثقلی بروجه آتیدر :

طونیلاتو مقداری		سفائنك عددی	ثقلت مجموعه‌لری طونیلاتو
٢٠	١٠٠	١٠٠١٨	٤٥٠٩٠١
١٠٠	٣٠٠	٤٤٤	٧٧٠٢٣٢
٣٠٠	٥٠٠	٨٩	٣٤٠٧٤٤
٥٠٠	١٠٠٠٠	١٣٧	٩٩٠٩١٥
١,٠٠٠	٢٠٠٠٠	١٣٠	١٩٨٠٠٨٩
٢,٠٠٠	٣٠٠٠٠	١١٧	٣٨٨٠٥٥٥
٣,٠٠٠	٤٠٠٠٠	٨٠	٢٧١٠٨٥٢
٤,٠٠٠	٥٠٠٠٠	٢٧	٩١١٠٧٢٦
٥,٠٠٠	٦٠٠٠٠	١٢	٦٤٠٦٤٢
٦,٠٠٠	٧٠٠٠٠	٣١	١٩٤٠٠٩٢
٧,٠٠٠	٨٠٠٠٠	١	٧٠٤٧٥
٨,٠٠٠	٩٠٠٠٠	٦	٥١٠٠٧٨
٩,٠٠٠	١٠٠٠٠٠	٢	١٨٠٨٢٠
١٠,٠٠٠ طونیلاتون فضله		٥	٦١٠٣٤٤

توکیو : احمد منیر

حیات اقوام اسلامیه

ژاپونیاده اسلامیت معاونت بکلیور

مشیخت جلیلهٔ اسلامیه‌نك نظر دقتنه

ژاپونیانك مقر حکومتنده انکلیزجه اوله‌رق انتشار ایدن (مجموعهٔ اسلامیه)نك صوکنجی نسخه‌سی « ژاپونیاده اسلامیت » سرلوحه‌سی آلتنده هندستان علمای بنامندن محمد برکات الله افندینك بر مقاله‌سی واردر .

مذکور مقاله‌نك محرر فاضلی اسلامیتك ژاپونیا داخلنده‌کی سیرینی و بوندن صوکره اتخاذ ایدلمسی لازمکلن تدابیری ایضاح ایدرك ، شو یله‌جه سوزه باشلامشدر :

« بو عاجز آمریقادن ژاپونیانك پای تختنه ۱۹۰۹ سنه‌سنده مواصلت ایتدیکم زمان ، توکیوده ایکی دین قارده‌شمه تصادف ایتمشیدم‌که ، بری مصرلی متقاعد برضابط ، دیکری‌ده علم وتجربه صاحبی محترم بر روسیه‌لی ایدی .

ژاپونیاده کچیردیکم ایلك آی اثناسنده برچوق میتینغلرده اثبات وجود ایدرك ، بالاده‌کی ایکی مسلمان ذاتك دیانت اسلامیه حقنده‌کی موعظه وتلقیناتنی ایشتدم . بونلر ، مسلمانلغك ، احکامنی ، فضائلنی انکلیزجه — و آز ژاپونجه — لسانلریله ژاپونلره تفهیم ایدییورلردی . مصرلی ذات برمدتدن صوکره مملکتی جانبنه عزیمت ایدوب ، روسیه‌لی آرقداشنك یوکنی آغیرلشدیرمشیدی . ایکنجی ذات ایسه وظیفهٔ اساسیه‌سنی اهمال ایتمکسزین دوام ایتدی . آز صوکره دیانت اسلامیه حقنده آز چوق برفکر ایدینه‌ن ژاپونلر ، منتظم برقونفرانس مجلسی تشکیل ایدرك مواعظك دوامنی تأمین ایتمشلردی . رابطهٔ دیانت سائقه‌سیله روسیه‌لی مسلمانله آره‌مزده محبت والفت حاصل اولدیغندن ، مومی الیه بنی ژاپونیالی ذواته — بیلدکلرینه — تقدیم ایتدیکدن برمدت صوکره مومی الیه توکیودن مفارقت ایدوب حجاز طریقیله استانبوله کیتمش وکندی وظیفه‌سیله مصرلی ارقداشنك وظیفه‌سنی بکا یوکلتمشیدی .

ژاپونیاده ترقی آثاری کورولمکه باشلایه‌لیدن برو — که اوتوز سنه‌لك برمدت تشکیل ایدر — ژاپونیا ایمپراطور سابق برامرنامهٔ مخصوص ایله اولجه دوام ایتمکده اولان تعلیم وتربیهٔ دینیه‌یی شدتله منع ایتمش وآنك یرینه بوتون ژاپون مکتبلرنده اخلاقی تزیید ایده‌جك اخلاقیات درسلرینك تدریسنی امر ایلمشیدی . برقاچ سنه صوکره مذکور اصولك مأمول اولندیغی وجهله اجرای تأثیر ایده‌مدیکنی کورن ژاپونیانك بی طرف اعیانی ، محافظه‌کارلنی مسلك اختیار ایدوب دینی برصورتده کنجلرك پروشیاب اولملرینی معارف نظارتندن شدتله طلب ایتمشلردی . بناءً علیه ژاپونلرجه معروف اولان ، بوذا ، قونفوسیوس دیانتنك اصول تعلیمی مکتبلرده اخلاق درسی یرینه قائم اولمشیدی . ژاپون کنجلری اولکیلرندن بیقمش اولدقلری جهتله یکی بر دیانتك قواعدینی اوکرنمکه یلته‌نوب ، خرستیانلغی ترقی‌یه سائق بردیانت تلقی ایدرك آنکله اوغراشدیلر .

تام بو اثناده ایدی‌که سیبریا علماسندن سیاح ابراهیم (عبدالرشید) افندی ژاپونیاده عرض وجود ایدرك دینی قونفرانسلر ویرمکه باشلامق صورتیله خلقك نظر دقتلرینی اسلامیته قارشو جلبه موفق اولدقدن صوکره ، اوده بیراقوب کیتمش واولکی ارقداشلرمز کبی بوتون یوکی بو عاجزه تحمیل ایلمشیدی .

اوصیره‌ده اسلامیتی اوکرنمك ایستیه‌ن ژاپون متفکرلری اطرافه طوپلانمشلر ودیانت اسلامیه‌نك احکامنی اوکرنمزدن مقدم ، تاریخنی مطالعه وتدقیقه قویولمشلردی . بو یولده بو عاجزه درلو درلو معنوی یاردملر ایدوب ژاپون اکابر واشرافنی مواعظ اسلامیه‌یی دیکلامك ایچون بر آره‌یه طوپلامقه غیرت ایتدیلر .

ایلك سنه بو صورتله کچدکدن صوکره ، اولجه ژاپونیادن مملکتنه کیدن مصرلی آرقداشم عودت ایدنجه ، دها منتظم برصورتده چالیشه بیلمك واسلامیتی ژاپونلرك فکرینه صوقمق ایچون ، انکلیزجه اوله‌رق (اخوت اسلامیه) نامیله برمجموعهٔ دینیه‌نك نشرینی تنسیب ایله ۱۹۱۰ سنه‌سنده ایشه باشلادق . بو صورتله عملی وعلمی برصورتده اسلامیتك نشرینه چالیشیوردق .

مذکور مجموعه‌یی منتظماً چیقارمق خصوصنده مادةً یاردم ایدن مصرلی ارقداشم ، التی آی صوکره مصرفدن قورتولمق اوزره ایشدن چکیلمش ، بوکره‌ده اولکندن دها زیاده بنی یاپ یالکز ، آغیر بر وظیفهٔ وجدانیه ایله اورته‌ده بیراقشدر . بناءً علیه ایشی صوکنه کوتوره‌مینجه یاری یولده براقمق مجبوریتی حس اولندی . حالبوکه مجموعه‌نك انتشاریله ایجه ایش کورولمش وثمره اقتطاف زماننه یاقلاشیلمشیدی .

اوتاریخلرده ایتالیا طرابلسه هجوم ایتمش اولدیغندن ، خارجدن کلن غزته ومجموعه‌لر ایسه حقیقت حالی لایقیله ژاپونلره اکلاتمدیغندن ، دائما عثمانلیلرله مسلمانلری ضعیف ومغلوب کوسترمکی وظیفه ایدینه‌ن اوکبی مطبوعاته قارشی مقاومتله طوغری خبرلری ژاپونلره اوقوتمق کیفیتی ضرورت حالنی آلدیغندن ، تکرار بیك درلو فداکارلقله اولجه چیقارمقده اولدیغمز دینی مجموعه‌یی بودفعه سیاسی برطرزده نشر ایتمکه باشلایه‌رق مسلمانلرك حقوقنی محافظه‌یه تشبث ایتدك . بویله یاپمقله هم مقام خلافتی وعثمانلیلری ژاپونلر نظرنده محترم طوتمق ، همده اولجه اسلامیت ایچون اکمش اولدیغمز نافع تخملرك ثمره‌سنز قالمسنه میدان ویرمه‌مکه غیرت ایتدك .

جناب حقه عرض شکران ایدرزکه ، بو بابده‌کی مساعیمز هبایه کیتمکسزین مأمولك فوقنده برتأثیر کوسترمش ومسلمانلرك سیاستنه قارشو قویمقله شهرتشعار اولان انکلیزلرله رویترآژانس جنابلری ، بزم بو تشبثمزی کندی پروپاغاندالرینه مانع تلقی ایدرك ، مجموعه‌مزی انواع افترالرله هرطرفه — جهان مدنیته !— تشهیر ایدوب ، انکلتره‌نك عوام قماره‌سنده‌کی اعضالره علیهمزه سوز سویلته‌رك کامل پاشا قابینه‌سنی بو صورتله ۱۳۱۲ سنه‌سنده تخویفه موفق اولمشدر ! ینه او اثناده عثمانلی بالقان محاربه‌سی باشلامش وبوراده‌کی معدود اولان مسلمانلرك جکرلرینی پارچه پارچه ایتمشیدی . بناءً علیه بو وقعه‌یی اولکندن دها زیاده چالیشمق وچبالامق کیفیتنه معروض بیراقدیغندن (اسلام) نامیله دیکر انکلیزجه برغزته چیقارمق مجبوریتنده بولندق .

۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ سنه‌لری کرك بزم وکرکسه سائر مسلمانلر ایچون ماتملی بردوره تشکیل ایتمکله برابر ، اسلامیتله سیاستی تویجدن کری قالمیه‌رق ایشمزه دوام ایلدك . ۱۹۱٤ سنه‌سی حلول ایدنجه ، اشبو عاجزك پك مهم برایش ایچون ژاپونیادن امریقایه عزیمت ، ترویجنده

بولنوبده موفقیت رادەسنه کتیردیکم وظیفهٔ دینیه ایله السنهٔ اجنبیه مکتبی معلملکندن انفکاکم ایجاب ایتدی .

اسلامیت اوغورنده ایفای وظیفه ایتمك کیفیتی، دیناً واخلاقاً برذاته علی الدوام یوکلنه‌جك برایش اولمدیغی جهتله ، مناوبةً اجراسی بهمه‌حال موافق اولدیغنه بناءً، شیمدیدن عاجزلری یرینه شرائط مطلوبه‌یی حائز دیکر برذاتك بورایه اعزامی صیره‌سی کلمشدی. اویله یاپیلمدیغی تقدیرده، شو صوك بش سنه ظرفنده اسلامیت ایچون اکیلن ترقی وتعالی تخملری‌نك طبیعتیله محو وفنایه اوغرایه‌جغی مهم برکیفیتدر .

عینی زمانده بووظیفه‌یی اجرا ایچون کوندریله‌جك اولان ذاته ماللریله‌ده یاردم ایدوب اونی فکراً ووجداناً مستریح ایتمك مسلمانلره دوشن بروظیفه‌دره دینك اساسنی تشکیل ایدن نماز واوروج امرنده انتقام ومکملیت آرادیغی کبی ، زکاة امرنده‌ده انتظام آرامق هم دینی، همده اقتصادی بروظیفه اولدیغنه بناءً، ژاپونیایه نشر دین ایچون کلن ذاته مسلمانلر منتظم برصورتده زکاتلرینی ویروب معاونت ایدرلرسه، بواص خیر قوه‌دن فعله چیقاریلیر وپك بویوك فائده‌لر الده ایدلمش اولور .

ژاپونیایه کله‌جك اولان ذاته اجرای مواعظ ایتدیرمك ایچون کنیش برقونفرانس یری الزم اولوب ، مذکور مصرفك تأمینی لازم کلیرکه ، اجرای وظیفه خصوصنده مشکلاته تصادف ایدلمسون . بوکا علاوةً اکر کوچوك برمکتب تأسیس ایدیلوبده ژاپونلرك فقیرالحال کوچوك اوغلانلریله قیزلرینه صباوتدن اعتباراً دینی درسلر تلقین وتعلیم ایدیله‌جك اولورسه هرحالده آتیاً بوتشبثدن بویوك فائده‌لر اقتطاف ایدیله‌جکنه ومؤسسنك نامی بالجمله اسلام تاریخلرنده تبجیل ایله یاد اولنه‌جغنه شبهه یوقدر .

اطرافلی ومکمل برصورتده ایش کورمك مطلوب ایسه ، بوراده انکلیزجه وژاپونجه ایکی جریده‌نك نشری ده الزم برمسئله‌درکه تبرع ومعاونتله تأمینی قولایدر . »

محمد برکات‌الله افندینك بالاده‌کی افاده‌سنی توکیوده انتشار ایدن مجموعهٔ اسلامیه تأیید ایتمش وخدماتنه قارشو اظهار تشکر ایلمشدر .

بزده محترم رفیقمز کبی سبیل‌الرشاد صحیفه‌لرنده افندیٔ مومی الیهك خدماتنه تشکر وموفقیت تمنی ایتدکدن صوکره بیاناتنی دین قارده‌شلرمزك انظار دیانت پرورانه‌لرینه عرض ایدرك چاره‌سنه باقیلمه‌سنی کندیلرندن رجا ایدرز . بونجه زحمتلر نتیجه‌سنده ژاپونیاده تمل آتان اسلامیتك صاحبسزلك ومعینسزلك یوزندن محوینه البته هیچ برطوغری مسلمانك قائل اولمیه‌جغی بدیهیدر .

بناءً علیه دولة الخلافه مسلمانلری بوایشی دوشونملی وچاره‌سنه باقملیدر . هرکسدن زیاده بوخیرلی ایشه اقدام ایتمکی حکومتمزدن، باب والای مشیخت‌پناهیدن استرحام ایدرز . بوصورتله اسلامیت وعثمانلیلق ژاپونیاده انکشاف ایده‌جك وبوتشبث برچوق دین قارده‌شلرك میدانه کتیرلمسنه سبب اوله‌جقدرکه، ایلروده فائده‌لری هم بزه، هم عالم اسلامه طوقونه‌بیلیر .

مغرب اقصی مسلمانلری

فاس قطعهٔ اسلامیه‌سنك باشنه کلنلر

مملکتلرینك کچیرمکده اولدیغی فلاکتلری ، قلبلری صیزلاتان فجیعه‌لری ، او زواللی اسارتزده‌لرك فریاد وفغانلرینی آوروپایه طانتمق، دویورمق ، انکلیز محافل سیاسیه‌سیله تماس ومذاکره‌ده بولنمق اوزره بوندن ایکی آی مقدم مراکشك ریف مشایخندن ایکی ذاتك لوندره‌یه مواصلت ایلدکلرینی غزته‌لرده اوقومش وشمدی‌یه قدر اوراده یاپه‌بیلدکلری ایشلرك تفصیلاتنه اطلاع کسب ایله‌یه‌مه‌مش ایدك . اخیراً « آفریکن تایمس » جریده‌سنك صوك نسخه‌سنده، مولای عبدالعزیزك اواخر سلطنتلرندن بوآنه قدر جریان ایدن وقایع مؤسفه‌نك مشایخ مومی الیهما طرفندن قلمه آلنمش برتاریخچه‌سنی اوقودق. استقلاللرینی هنوز محافظه‌یه موفق اولان مسلمانلر ایچون موجب انتباه اولدیغندن عیناً ترجمه ایدییورز :

« ارباب حمیتی قان آغلادان، قلبلری آتش‌خسران ایله یاقان مصائب ، فلاکتلری مملکتمزه جلب ایدون، بنیان موجودیتمزی بوحال وخامته دوچار ایدن، بتون جهان بیلسونکه ، بزفاسلیلرز . تحملی وسع بشر خارجنده اولان بو مصیبتلردن ترتب ایده‌جك مسئولیت، کیمسه‌یه دکل، آنجق بزفاسلیلره توجه ایدر. چونکه مصلحت عامه‌دن یوز چویره‌رك وقتلرمزی عطالتله، مسکنتله کچیردك . یوردمزی استیلا ایچون اجانبه فرصتی بز ویردك . مصیبتلرك ورودینی تعجیل ایتدیره‌جك افعالی بز ارتکاب ایلدك .

ای فاسلی ! کوزلرکدن یاش یرینه قان آقسون ، خشوعله ، تضرعله فاسدن غفران دیله . کیمسه‌یی دکل ، نفسنی لوم ایت .

یقین برزمانه قدر ، مغرب اقصی ، قوای اسلامیه مرکزلرندن بری بولنیوردی . اسرافدن شئون حکومتنه عطف نظره وقت قالمیان مولای عبدالعزیزك زمان سلطنتلرنده جناب حق آفریقا سواحلنه ، چوقلق مرحمتی خاطرینه کتیرمز اقوامی مسلط ایتدی . هرطرف اسپانیا وفرانسه جاسوسلریله دولدی. چوق کچمه‌دن عبدالعزیزك سلطنتنه خاتمه ویرلدی ، تاجی باشندن آلندی . رباط شهرینك واخیراً طنجه قصبه‌سنك اسیری ایدلدی . عبدالعزیز حلیم ، محبوب القلوب ایدی . خلع اولندیغی کون قادینلر اونك ایچون آغلامشدی . کندیسنك نهایت بولمیان سفاهتندن آرتق واز کچه‌رك وطنك آنی بر فلاکته معروض بولندیرلماسی ایچون متیقظ داورانمسی تمنیاتنده‌ده بولندیدق.

آوروپالیلر ، الجزیره قونغره‌سنی عقد ایتدی. بونده فاس مرخصی الحاج محمد الطرسی ایدی. مغرب اقصی‌یه دائر معلوم اولان اتفاق حصوله کلدی. امور ضابطه‌نك فرانسز واسپانیالیلر طرفندن تنظیمی مسئله‌سنه مومی الیه شدتله اعتراض ایتدیسه‌ده، افندیسی مولای عبدالعزیزدن آلدیغی امر اوزرینه موافقت ایلدی. مرخص مومی الیهك تلقی ایتدیکی

امرده : « نه اعتراض ایلیورسك ؟ فاسك استقلالی ، زوالده . بوكا چاره امكان خارجنده‌در ! ... » دینلیوردی .

قونغره‌نك ختامنی متعاقب اسپانیا طنجه ضابطه‌سنی ، فرانسه‌ده داخلی اصلاحاتی تنظیمه باشلادی . اسپانیایه سواحلك ، فرانسه‌یه‌ده داخلك اصلاحی توديع ایدلمشدی . اسپانیایه دوشن اراضی ملیلانك شرقنده كائن فرانسزلرك كندیلرینه حدود اتخاذ ایلدكلری محلك جوارنده تطوان قصبه‌سندن، فرانسزلره‌ایسه دارالبیضادن داخله دوغرو امتداد ایدن اراضیدن عبارت ایدی . فرانسزلر دارالبیضانی كندیلرینه اس‌الحركات اتخاذایله جوارده‌كی قبائله اعلان حرب ایلدیلر. بونكله‌ده اكتفا ایتمیه‌رك (۱۹۰۶) سنه‌سنده‌عقدایدیلن الجزیره‌قونغره‌سنده « مرخص مذكوره مولای عبدالعزیزطرفندن كوندریلن‌معهود امری تنفیذ ایلیورز . » دیه مراكشی‌ده حرباً فتح ایلدیلر .

بونك اوزرینه (الروغی) فتنه‌سی باش كوستردی ؛ الروغی مولای عبدالعزیزه اعلان حرب ایلدی . عبدالعزیز وطرفدارلرینه قارشو حركت ایدن (الروغی) اطرافنده‌كی بتون‌قبائلی جمع ایدوب ایاقلاندیرمشدی . كیفیتدن خبرآلان عبدالعزیز دخی قوت جمع‌ایدییور ایدی. نهایت (تازه) موقعنده قارشیلاشدیلر. حرب باشلادی. چوق‌چكمه‌دن عبدالعزیزك‌قوتی مغلوب وپریشان ایدیلدی . الروغی‌نك بو مظفریتی كندیسنه عظیم بر شهرت تأمین ایتدی . دشمنلری بیله كندیسندن قورقمغه باشلادقلرندن‌درحال دائرهٔ اطاعته كیردیلر . بعده (الریف) اوزرینه یورویه‌رك (سلوان) ی كندیسنه مركز اتخاذ ایلدی‌ومنطقهٔ نفوذی‌ده (تطوان) دن (فیزان) حدودینه قدر امتداد ایتدی .

مغلوب اولان مولای‌عبدالعزیز یكیدن قوت تدارك ایدوب‌تكرار (الروغی) نك اوزرینه سوق ایتدی . بو دفعه (الروغی) مغلوب اولدی . قوتی تشكیل ایدن قبائل داغیلدیغندن پارلایان نجم اقبالی‌همان سوندی . اسمی بیله آكلمز اولدی .

بو اثناده ایسه بر طرفدن فرانسزلر پك مدهش بر صورتده دارالبیضانی بومباردومان ایدییورلر ، اخراج ایتدكلری قوتله اطرافی اشغال عسكری آلتنه آلیورلر ؛ دیكرطرفدن مولای حفیظ برادرینی خلع‌ایله فاس حكومتنك بدبخت تختنه جلوس ایچون حاضرلقده‌بولنیور ایدی . طرفدارلری اولا فرانسزلرك علیهنه اعلان حرب ایده‌رك قوتلرینی تزیید وافكار عمومیه‌یی كندیلرینه توجیه ایتدیردیلر .

فرانسزلرله حرب ایچون مولای حفیظك آچمش اولدیغی بایراق آلتنه‌طوپلانان بوقوت باشنده مولای‌حفیظ اولدیغی حالده دارالبیضایه یوروه‌شكن بردنبره قرداشنك علیهنه دوندی . كندیسنی سلطان‌اعلان ایتدیره‌رك مخالفت ایتمه‌یه وقارشو دورانلری أزمكه باشلادي . مولای حفیظ باشنه طوپلانمش‌اولان قوتك كندیسنه صادق‌ومطیع قاله‌جغندن امین‌ایدی. فعلاً تجربه ایتدیكندن شك‌وشبهه‌سی قالمامشدی. كندیسی وطرفدارلری شمدی، كندیلریله حرب ایلمك ایستدكلری فرانسزلرله اونوتمشلردی . اونلر ، مولای عبدالعزیزی خلعه كیدییورلردی .

وقایع متوالیه‌دن خلق عبدالعزیزدن نفرت ایدییوردی . هركس اونی « فرانسزلری فاسه كتیرتمه‌ن » دیه‌اتهام ایتمش ایدی. عصیانه وسیله آرایورلردی. مخزنك(فاسك‌مركزی)قوماندانسنه‌تابع‌قبائله‌دخی عبدالعزیزه قارشو شدتلی بر جریان باشلامشدی . بوتون قبائل خلق‌مولای‌حفیظه قارشو متمایل ایدی . هرطرفده تظاهرات باشلامشدی .

بویوك برقوتله اوزرینه دوغرو یورومكده اولان قرداشنه قارشو موقعنی پك‌ضعیف كوره‌ن مولای عبدالعزیز ، همان ترك سلطنت‌ایدرك (رباط) ه التجا ایلمش وبوراده‌ده قالمغه جسارت ایده‌میه‌رك (طنجه‌یه) قاچمش‌ایدی. آرتق مولای حفیظ ترتیب ایلدیكی پلانده موفق‌اولمش، كندیسنه بیعت‌ایدلمش، هرطرفده سلطانلغنی رسماً اعلان‌قلنمش‌ایدی. اوشیمدی سلطان اوله‌رق فاسك‌هرطرفدن‌كوندریلن هیئتلرك‌تبریكاتنی قبول ایدییور ، كندیلرینی برروعدایله مطیباً مملكتلرینه یوللایوردی. شمدی خلقده غلیان آرتمشدی . مولای حفیظ، فرانسزلری فاسدن چیقاره‌جغنه، مملكتی قورتاره‌جغنه دائر متین‌براعتقاد حاصل‌اولمشدی. هرطرفده حرب شرقیلری اوقونیور ، مولای حفیظك مزایاسندن بحث ایدیلیوردی .

بوتون بو تظاهراتله برابر مولای‌حفیظ ، بسبتون رقیبسزدكلدی، واقعا اك بیوك رقیبی اولان قرداشنی معناً ومادةً محو ایتمشدی. آندن امیندی. فقط معارضلرده هیچ یوق دكلدی. (الروغی) لقبنی‌طاقینان محمدبن‌الحسن الزرهونی معارضلرك اك مدهش واك نفوذلیسی ایدی . (الروغی) كندیسنك نجم اقبالنی سوندیره‌ن ، مغلوب وپریشان ایدن، مولای عبدالعزیزك ادبارینه، ترك‌سلطنتنه سبب اولان مولای حفیظدن ممنون اولمسی ، اكا طرفدار چیقمسی لازم كلوركن قطعیاً بو جهتلره باقمیه‌رق قرداشی كبی مولای حفیظه‌ده كندینی خصم اعلان ایتمش وكندیسنه كلیتلی برطرفدار تأمین ایلمش ایدی . مولای حفیظ ایسه اولا بوكااهمیت ویرمامش، بردها بونك كندینی طوپلایه‌رق اعادهٔ‌نفوذ ایلیه‌جكنی خاطرینه بیله كتیرمه‌مش اولمسندن بردنبره خاطری صاییلیر اولدقجه قوتلی برمعارض قارشوسنده قالمشدر .

قبائل خلق ینه طرف طرف اولمش، دشمنی اونوتمشلردی، كیمی مولای حفیظ وكیمی الروغی جهتنه التحاق ایدییور ؛ بعضیلری‌ده بی‌طرف قالیورلردی . هرایكی جهت حاضرلندقدن صكره محاربه‌یه باشلادیلر . طرفیندن بیكلرجه كشی تلف اولدقدن صكره نتیجه‌ده (الروغی) اسیر دوشمكله مظفریت ! مولای‌حفیظده قالدی.(الروغی)ده خیلی مدت اسارتده قالدقدن صكره وفات ایتدی .

بومظفریتدن صكره مولای حفیظك برقات دها سطوت ونفوذی میدان بولدی . آرتق اوكا بوتون فاس قطعه‌سنده معارض قالمامشدی . او ، بوتون فاس قطعه‌سنده حاكم مطلق كسیلمشدی . مملكت باشدن باشه امرینه انقیاد ایلمش، صبرسزلقله وعد وتعهدینك انفاذینی‌بكلمكده ایدی. او ، بوتون مملكته قارشی فرانسزلری فاسدن طرد ایلیه‌جكنی وعد وتعهد ایلمش دكلمی ایدی؟ شیمدی آرتق بووعد وتعهدی اجرایه

هیچ بر مانع قالمامش ایکن بر درلو مولای حفیظ بو جهته یناشمیور ، خلق خلجانلره دوشوریوردی . نهایت انتظاردن صبری توکنمش اولانلر وعد وتعهدینی کندینه آ کدیرمه‌یه قرار ویردیلر . بو وظیفه‌یی اك مهم رجالدن اولان سیدالکتانی‌یه تودیع ایلشلردی . بو ذات بالذات مولای حفیظه کیفیتی آچمش ایسه‌ده کندیسندن بر جواب آله‌مامشدی . مولای حفیظك جواب ویرمیه‌رك سکوتندن متأثر اولان سیدالکتانی درحال مولای حفیظدن اوزاقلاشمشدر . قولاغی کیریشده اولان خلق آراسنده وقعه همان شایع اولمش ، قیل وقاللر جو غالمغه باشلامشدی .

بو دفعه مولای حفیظ مسئله‌یی اونوتدیرمق وخلقی تسکین ایتدیرمك فکریله شدت استعماله قرار ویرمش ودرحال سیدالکتانی‌یی حضورینه جلب ایتدیروب اعدام ایتدیرمشدر . خلقی تسکین ایتدیره‌جك ایکن خلاف مأمول برقات دها اغضاب ایلیه‌ن بو مسئله ، مولای حفیظه قارشو عمومی بر عصیانه سبب اولمش ، مولای حفیظی فرانسزلرك قوجاغنه آتدیرمشدی . سیدالکتانی ، بربر قبائلنك رئیسی ایدی . رئیسلرینك کیفیت اعدامندن خبر آلیر آلماز قبائل مذکوره همان سلاحه صاریلدیلر وغایت آز بر زمانده اکثر قبائلی آیاقلاندیره‌رق مراکشی محاصره ایتدیلر . محاصره مدتی ایچه اوزادی . محاصره اوزادقجه ، مولای حفیظك نفوذی صفره اینمش ، کرك محصور اولان طرفداری وکرك محاصرین ، خلاصه بوتون اهالی اوكا خصم بی‌امان اولمشدی . مراکشده‌ده محصورین طرفندن عصیان اماره‌لری باش کوستردیکندن مولای حفیظ سلامتی فرانسزلره التجا ایتمکده کورمش وهمان رسماً مراجعت ایلمشدر . چوق کچمه‌دن محاصرین فرانسز اردوسیله قارشی قارشی‌یه کلدیلر . غایت خونریزانه محاربه‌لر وقوعبولدی . زواللی محاصرین صوك نفسه ، صوك قورشونه قدر حرب ایتدیلر . چوق دفعه‌لر فرانسز اردوسنی جداً پك مشکل موقعده براقدیلر . طوپلره ، مترالیوزلره ، او جهنمی آتشلره صالدیردیلر . شانله ، شرفله اولدیلر . برتك قالنجه‌یه قدر قیرلدیلر . یالکز دینداش ووطنداشلری دکل ، دشمنلری اولان فرانسزلری بیله جسدلری اوکنده زانو بر زمین احترام براقدیلر .

ایدن بولورقول مشهورنجه مولای حفیظك‌ده یایدیغی یانته قالمدی . مراکشه فرانسز اردوسی کیردکدن صکره اوده ترك سلطنته مجبور ایدلدی . بو صورتله آل شریفك حکمی‌ده نهایته ایردیرلدی . مولای حفیظ سلطنتی برادری یوسفه ترك ایلدکدن صکره طنجه‌یه قاچدی .

شیمدی‌ده فرانسزلری وطنمزده کورمکدن متولد حزنمزی بیانه باشلیورز :

بر سکونت مطلقه ایچنده اولان مغرب اقصی‌یه اسپانیا وفرانسه‌نك بسط نفوذ وسطوتلری عملیاتندن اولوب شدتی وصف ایدیله‌میان مصیبتك باش کوسترمسیله برابر سلطنته خاتمه چکیلن مولای حفیظ درت سنه مدت اجرای سلطنت ایده‌بیلمشدی . کندیسنك بوکلندیکی مسئولیتی بیلمه‌ین هر سلطاندن بکله‌نیلن آنجق بوکبی مصیبتلردر . هر شخص اداره‌سنی درعهده ایلدیکندن مسئولدر . عجبا بونی مولای حفیظ اکلادیمی ؟ خیر ، اکلامدی . اکلامدیغندن قرداشنك باشنه کلن ، کندیسنك دخی باشنه کلدی .

زواللی فاسك مقدراتنی النه آلمش اولان مولای یوسفك دخی ، فاسلیلرك بوغاز بوغازه کلنجه‌یه قدر بردرلو سونمك بیلمه‌ین احتراصلرندن استفاده ایدن واو شرارهٔ احتراصی تورو کله‌یه کورو کله‌یه یانغین حالنی کسب ایتدیروب ولو بر مدتجك اولسون ، وطنی ، او مبارك فاسی مدافعه‌دن ؛ کندیسنی ، حیاتنی فدادن چکنمیه‌جك اولادینی یاقدیره‌رق اشغال ترتیباتنك ، پلاننك داخله عائد تطبیقی بو صورتله اکمال ایتدیرن ومکناسه ، رباط ، مراکش وملحقاتنی اشغال ایلین فرانسه ایله اسپانیا طرفندن بوتون حقوق حکمرانیسی سلب ایدلمش ایدی . مولای یوسف صورتا فاسلیلرك تابع معظمی ایدی ؛ فقط حقیقتده اوده اهالیسی کبی تبعه ایدی .

بز ، بو مصیبتی کندیمز باشمزه کتیردیکمزدن فرانسه واسپانیایی قطعیاً لوم ایتمه‌یز . چونکه لوم ایدیله‌جك اونلر دکل ، بزم کندی حکام ورجالمزدر .

ملیله قصبه‌سی جوارنده ، اسپانیوللرله قبائل آره‌سنده‌کی محاربات ، مصادمات اوچ سنه‌قدر دوام ایتمش وبو مدت ظرفنده زواللی اهالی‌یه یاپلمدق هیچ برشی قالمامشدر .

اسپانیا ، او منتظم ، او معلم ، او مجهز عسکریله بوتون بو مدت ظرفنده قبائلدن یالکز بر قبیله‌یی اسکات ایده‌بیلمش ، اطاعتنی تأمین ایدر کبی اولمشدی . بونده‌ده اسپانیا ، عسکرندن زیاده ، پاره‌دن استفاده ایلمش ایسه‌ده چوق کچمه‌دن بو قبیله‌نك اشراف ورؤساسی نقض عهد واطاعت ایلیه‌رك ذل عبودیت واهانتی اوزرلرندن فیرلاته‌رق (الریف) ه فرار ایله ینه عصیان بایراغنی آچدیلر . بو فراریلر میانده ، اولنجه‌یه قدر اسپانیوللرله محاربه ایلیه‌جکنه آند ایچن محمد افریام حقیقةً یمیننده ثبات ایده‌رك اولنجه‌یه قدر اسپانیوللرله محاربه ایتمشدر .

بو ذات ، ایکنجی دفعه اوله‌رق آچدیغی عصیان بایراغنك آلتنده وقت معینك حلولیله برابر ینه برچوق قبائل ، مدافعهٔ وطن قصدیله طوپلانمش اولدیغندن اسپانیا عسکرینك قرارکاهنك قارشوسنده کائن (الکارت) وادیسی کندیسنه قرارکاه اتخاذ ایلمش ایدی . اسپانیوللرله آرالرنده برچوق مصادمات وقوعه کلمش ، برکون برکیجه دوام ایدن صاغ جناح محاربه‌سی پك خونریزانه اولمشدی . بو مصادماتده اسپانیوللرك ضایعاتی میاننده بر قومندان ایله برچوق ضابطان بولنیور ایدی . فاسلیلر دخی اولدقجه مهم ضایعاته دوچار اولمشلردی . شیخ عمر بن المدنی و (ادله) قبیله‌سندن سیدی محمد صدیق کبی بنام قومندانلرینی ضایع ایتمشلردی . اسپانیوللر دها پك چوق تلفات ویره‌رك یوریله‌جقلرینی بیلدکلرندن مصالحه تکلیفنده بولندیلر . فقط بو تکلیف بر فائده ویرمه‌مش ومحمد افریام اسپانیوللر (ملیله) و (کالیا) دن عسکرلرینی چکمینجه مصالحه ایتمم دیه‌رك طلب واقعی رد ایلمشدر . بونك اوزرینه اسپانیوللر تکرار تعرض ایتمشلر وبو دفعه اسکیسندن دها خونریزانه محاربه‌لره سببیت ویرمشلردر .

مخابرات ومكالمات صلحيه‌نك دوام ايتديكى مدتجه هر ايكى طرف حاضرلق كوريبوردى . قاسليلر، بش بيك كشى ايله (كاليا) اوزرينه هجومى تصميم ايلشلر ، بوبابده ترتيبات بيله آلمشلردى . كيجه‌نك ظلمتندن بالاستفاده حركت ايدن بوقوت كون طوغمه‌دن برچوق تپه‌لرى اشغال ايتمش بولنيوردى . على الصباح شدتلى بر محاربه باشلامش، همان بلا فاصله اوچ كون دوام ايتمش، محاربلر تدريجاً ساحلده دوران كميلرك طوب منزله قدر ياقلاشمش وبردنبره هر طرفدن آتشه معروض قالمش اولملرندن نتيجه‌ده اسپانيوللر حربى قزانمشلر ومجاهدلر پك فنا بر صورتده مغلوب وپريشان ايدلمشلردى . بووقعه‌دن صوكره مجاهدلر ، مهاجم ايكن مدافع موقعنده قالمشلر ، وقرارگاهلرينه عودت ايتدكلرنده مدافعه خطلرينى كاملاً دشمن الده سقوط ايتمش بولمشلردى . شيمدى مجاهدلره يا اولمك وياخود دشمنه تسليم اولمق دوشيوردى . چونكه دائراً مادار دشمن آنلرى صارمشدى .

استشاره نتيجه‌سنده اولمكى تسليمه ترجيح ايده‌رك بر قالنجه‌يه محاربه ايتمشلر، فقط دشمنه‌ده خاطرى صايليلر ضايعات ويرديرمشلردى.

بووقعه ، قاسليلرك نه‌قدر عادل وحليم اولورسه اولسون ديكر بر دولته تسليم ومنقاد اولمق ذلتنى قبوله فطرةً احوال روحيه‌لرينك مانع بولنديغنه جالى، قالى بر شاهد اولمشدر . قاسليلر ايچون پك آجيقلى اولان بو وقعه ، خطوط مدافعه‌سى سقوط ايتمكله قرارگاهدن چكيلن مجاهدين اردوسنك قوه‌معنويه‌سنى قيرمشدى . يأس وحزندن اوطوبلى اولان قوت طاغلمق اوزره ايدى . فقط بردنبره كسب قوت وزندكى ايلدى . يأس وفتور ، عزم واميده تحول ايلدى . هر طرفدن انتظار ايدلمكده اولان قبائل سوكون ايتمشدى . ارتق ارزاق ، جبخانه ، محارب چوغالمش ايدى . يكيدن عقد مشورت اولندى ، يكيدن ترتيبات آلندى ، امرلر ويرلدى . مظفريتله سرمست اولان دشمنك صول جناحنه بيوك بر قوتله صباحه قارشو شدتلى بر هجوم ياپيلدى . ساعتلرجه دوام ايدن بو باصقينك نتيجه‌سى اوله‌رق اسپانيوللر ميدان حربده اوچيوز مقتول براقه‌رق قاچمغه باشلاديلر . مهاجملر دخى اوكا بر مقدارده شهيد ويره‌رك اوكون موقعلرينى تحكيم ايتمكله كچيرديلر . بووقعه‌ده مجاهدلر بر بيكباشى ايله اون ضابط اسير ايتمش اولدقلرندن دشمن النه اسير دوشنلر ايله مبادله ايدلمسى حقنده اسپانيا اردوسى قوماندانه مراجعت ايتديلر . طلب واقع قبول ايدله‌رك اسيرلر مبادله ايدلدى .

غير معين زمانلرده كيجه وكوندوز باصقين ويرمكله اسپانيوللره خيلى تلفات ويرديرمك الك اسلم بر طريق اولديغنى اكلايان مجاهدلر صيق صيق باصقينلر ياپه‌رق دشمنى صنديرمغه باشلامش ودشمنى پك بيزار ايلمش اولدقلرندن آرتق اسپانيوللرك استحكام ومتريسلردن ديشارى چيقمغه جسارتلرى قالمامش ايدى . بوندن تكرار مجاهدلرك قوماندانى، (كاليا) يى اشغاله جسارت آلمش وترتيب ايتديكى قوللرله دشمنه متعدد نقطه‌لردن هجوم ايتمش وفعلاً جمعه‌اقشامى (كاليا) يى اشغال ايلمش ايدى. فقط بودفعه‌ده طالع حرب ينه مجاهدلردن يوزينى چويرمشدر . امداد آلمش اولان اسپانيوللر پك كلى بر قوتله تكرار هجوم ايده‌رك موقع مذكورى استرداد ايلديلر . بو وقعه‌ده مجاهدلر قوماندانى الده قلنج اوله‌رق اجرا ايتديرديكى مدافعه اثناسنده بر طوپ مرميسيله شهيد ايدلمش اولديغندن يرينه عموجه زاده‌سى قوماندانلغى درعهده ايلمش وبوكونه قدرده (الريف) ى مدافعه‌يه موفق اولان كندوسى اولمشدر .

اسپانيوللر ، بووقايعدن صكره يكى بر سياست تعقيبنه قرار ويرديلر ، بوسياستك دخى جبال اهاليسنك اطاعتنى تأمين ايدرك محاربلره بونلردن كلن معاونتى قطع ايتمك ايچون تطبيق دوشونلمش ايسه‌ده اخيراً بر فائده ويرده‌ديكى تحقق ايلمش اولديغندن ينه اسپانيوللر ، تلاشه دوشديلر . اوت ، اسپانيوللر ، بو سياستلرنده الدانمشلردى . اونلر جبل اهاليسنى قوتسز ، همان الدائر ، قولايجه الده ايديلير ظن ايلمشلردى . حالبوكه بوظن باطل ايدى . نته‌كيم (تطوان) وقعه‌سى بونى پك كوزل اثبات ايتدى . جبل اهاليسى ، اسپانيوللرك ظن ايتدكلرندن پك اوزاقدرلر ، پك عاليدرلر . بالعكس اونلر ، دها حميتلى ، دها متين ، دها جسور ، دها صبور ؛ عدداً دخى عظيم اولمغله برابر اكثريسى‌ده مسلمدر .

بوكون قاسده حال هيچ دكيشمه‌مشدر . اسپانيوللر نه جبال ونه‌ده الريف اهاليسنى الده ايده‌بيلمشلردر . وطنى مدافعه ايتمك روح وحسى هر طرفده تظاهراتنى كوسترمكه باشلادى . فلاكت كوزلرمزى درت اچدى . انتباه عموميدر . بناءً عليه ايشته بز دخى ، وطنمزى محافظه ومدافعه‌يه وبواوغورده اولمكه عهد وميثاق ايدلديكنى بيان ايدر وعالم وجودده هرشيئك محكوم زوال بولنديغنى بو وسيله ايله خاطرلاتيرز .

شئون

طرابلس غرب :

طرابلس غرب مجاهدلرى — ايتاليانك بوتون تشبثاتنه رغماً سنوسيلر الآن مقاومت كوسترمكده وهر كون ايتاليانلرى يكى هزيمتلره اوغراتمقده‌درلر . سوريه‌ده انتشار ايدن غزته‌لرك بياناتنه باقيليرسه سنوسى حضرتلرى صوك بهارده اللى بيك كشيلك بر قوتله بنغازى وطرابلس استقامتلرينه طوغرى بر يورويش اجراسيچون شيمديدن حاضرلقده بولنمقده‌در .

سنوسى حضرتلرينى كندى لهلرينه ميل ايتديرمك اوزره صرف مساعى ايدوبده موفق اوله‌مامقدن مأيوس اولان ايتاليانلر، مشار اليهك شو صوك تشبثنى ايشيدنجه تلاشه دوشه‌رك ، بوكا مقابل يكيدن حربه حاضرلنمغه باشلامشلردر .

هندستان :

کراجی مسلمانلری و سینماتوغراف — هندستان سواحل شرقیه‌سندن اولان (کراجی) شهرنده بر انکلیز سینه‌ماتوغرافجیسی شو صوك زمانلرده فخر عالم (صلعم) افندمزك حیات خصوصیه‌سنه دائر تصاویری خلقه کوسترمکه باشلامشدر. پیغمبر افندمزی کندی زوجات عالیه‌سیله نه‌یولده معامله ـ معاشقه ـ ایتدیککی کوسترن تصویرلر، اوراده حاضر بولنان مسلمانلرك هیجانه سببیت ویرمشدر. مسلمانلر، بوکبی خلاف حقیقت، صرف اویدورمه، تم التدارك اولان مناظری کوسترمکدن صرف نظر ایتمسی ناشرینه تبلیغ ایتمشلر ایسه‌ده، اخطارات خیرخواهانه‌لرینی سمع اعتباره آلمیه‌رق ایشنه دوام ایتمشدر. سینما صاحبنك تعندی مسلمانلرك دها زیاده غلیانی موجب اولمش ومتعاقباً آلته طوغری هجوم ایله آنی خرد وخاش ایتدکلری کبی، اوراده موجود اولان سائر شیلری‌ده قیرمشلردر. ایش پولیسه عکس ایدرك، اوکی آلنمشدر. فقط ضرر وزیانه اوغرایان حریف محاکه‌یه مراجعت ایدوب، رذالتی علنیته دوکمشدر. بوخبرك هندستان ولایتنه عکس ایتمسی اوزرینه، هر طرفده میتنغلر عقد ایدیلوب، پروتستولر یاغدیرلمشدر. بوکیفیت، حال حاضرده بر مسئله شکلنی آله‌رق، بالجمله مطبوعات اسلامیه‌یی اشغال ایدییور.

مسلمانلره رتبه، نشانه ولقب اعطاسی. — انکلیز قرالنك سنهٔ دوریهٔ قعودیه‌سنه تصادف ایدن کونك شرفنه، هندستان والی عمومیسنك انهاسی اوزرینه برچوق کیمسه‌لره، مختلف درجه‌لرده رتبه، نشان ولقب اعطا ایدلمشدر. بومیانده هندستانك متنفذان اسلامیه‌سندن یوز یتمش کیشی‌نك تلطیف ایدکلری، هندستان مطبوعاتنده اوقونمشدر.

هندستانده قحطلق وبوكا چاره. — اوته‌دن برو هندستانده حکمفرما اولان قحطلق الآن دوام ایدییور. بیکلرجه خلق بوحالدن متأثر بولنمقده‌در. برطرفدن طاعون، دیکر طرفدن قیتلق اهالئ محلیه‌نك نفوسنی آزالتمقده‌در. غلایه دوچار اولانلری اقدار ایچون حکومت محلیه شو صوك کونلرده موقت برچاره تحریسنه مجبور اولمش وهندستانده بوندن صوکره یاپیله‌جق شوسه‌لری قحطزده‌لره یاپدیروب، او صورتله آنلری اعاشه واقداره قرار ویرمشدرکه، بوتدبیر سایه‌سنده هم شوسه یوللریله ناقمه ایشلری کورلمش، همده فقیر اهالی‌نك استفاده‌سی تأمین ایدلمش اوله‌جقدر.

افغانستان :

امیر حضرتلرینك ژاپونلره معاونتی. — اخیراً ژاپونیاده حصوله کلن زلزله‌دن متأثر ومتضرر اولان ژاپونلره بر معاونت مخصوصه اوله‌رق افغانستان امیر عالیسی بیك انکلیز لیراسی احسان ایتمش وبو صورتله حسیات انسانیتپرورانه‌سنی عالم مدنیته طانتمشدر.

افغانستانده معارف ایلرلییور. — افغانستانك کرك پای تختنده کرك ملحقاتنده یکی اصول اوزرینه شو صوك زمانلرده برچوق مکتبلر آچیلوب مسلمانلرك ترقیسنه مادةً ومعناً چالیشلمقده‌در. مذکور مکتبلرك انتظامنه دها زیاده خدمت ایده‌بیله‌جك پروغراملرله نظامانك تطبیقنه دائر امیر حضرتلری طرفندن بر ارادهٔ مخصوصه صادر اولوب، معارف ناظری ـ ولی عهد مملکت ـ معین السلطنه حضرتلرینه تبلیغ ایدلمش ومشارالیه حضرتلری امیرك اوامرینی حرفیاً تطبیق ایلمشدر.

(سراج الاخبار)

ایران :

آذربایجانده‌کی روسلر — آذربایجان ایالتی والیسی روس پرست شجاع الدوله حاجی صمد خان صقالنی روسلرك النه تسلیم ایده‌رك، آذربایجانی ایران حکومت مرکزیه‌سندن آیرمق ایچون تشبثات ارتجاعیه‌ده بولنمقده‌در. ازجمله آذربایجاندن مبعوث انتخاب ایتدیرمامك، تحصیل اولنان ویرکولری طهرانه کوندرمامك، ویرکولری قونسلوسخانه‌لر واسطه‌سیله طوپلامق، شاهك تاجکذارلغنه رسماً اشتراك ایده‌جك اولان بر هیئتك اعزامندن صرف نظر ایلمکله بالجمله ایرانیلری، بالخاصه تبریزلیلری کوجندیرمش وایران مطبوعاتنك هجوملرینه سببیت ویرمشدر.

ایرانك منابع ثروتی — انکلیز عوام قاره‌سنده، ایرانده‌کی انکلیز منافع تجاریه‌سی موضوع بحث اولمش وایرانك جنوب قسمنده شو صوك سنه‌لرده میدانه چیقان پترول منابعنك کاملاً انکلیزلره حصری لزومی درمیان ایدلمشدر. حالبوکه، ایرانك محمره قصبه‌سنه ملحق (عبادان) قریه‌سنده اولجه میدانه چیقان زنکین بر پترول منبعنی انکلیزلر جزئی بر شرائطله الده ایتدکلری حالده ایرانك سائر منافعنی‌ده انحصار التنه وضع ایتمکه چالیشمقده‌درلر.

ایرانده منطقهٔ نفوذ قالدیرلیور — جمله‌جه معلوم اولدیغی اوزره ایران ـ روسیه وانکلیز منطقهٔ نفوذلری نامنه ـ ۱۹۰۷ سنه‌سی ائتلافنامه‌سی موجبنجه اوچ منطقه‌یه ـ بری شمالده روسیه‌نك، دیکری‌ده جنوبده انکلیزك، اوچنجیسی وسطده قالان وبیطرف تسمیه اولنان ایران منطقه‌سنه ـ تقسیم ایدلمشدی‌که، مناطق مذکوره‌یه علاقه‌دار اولان روسیه وانکلتره اوراده دیله‌دکلرینی تطبیق ایتمکه قالقشمشلردر. شیمدی ایسه ایرانك اوزبیطرف منطقه‌سنه کوز دیکمکده اولوب، مذکور یرلری‌ده بینلرنده تقسیم آرزوسنده‌درلر. بوبابده ـ تایمسك بر مقاله‌سنه نظراً ـ یکیدن دیکر بر مقاوله‌نامه‌نك علاقه‌دار حکومتلر بیننده یاقینده عقدینه انتظار ایدلمکده‌در..

مطبعهٔ آمدی ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آيلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آيلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشيندر .

§

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبيل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلنديغی كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرهانكی برغزته طرفندن اقتباس اولونه‌بيلير .

§

مكتوبلرك، امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسی رجا اولنور .

دينی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در .

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم

صاحب ومدير مسئول : ح. اشرف اديب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٣٠٨ — ٢١ رمضان ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٣١ تموز ١٣٢٩ — جلد ١٢

حديث شريف

عن معاذ بن جبل رضی الله عنه قال: كنت مع النبی صلی الله عليه وسلم فی سفر فأصبحت يوماً قريباً منه. ونحن نسير. فقلت: يارسول الله أخبرنی بعمل يدخلنی الجنة ويباعدنی من النار. قال: لقد سألت عن عظيم وانه ليسير علی من يسره الله عليه تعبدالله ولاتشرك به شيئاً وتقيم الصلاة وتؤتی الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت. ثم قال: الا أدلك علی ابواب الخير؟ قلت: بلی يارسول الله. قال: الصوم جنة والصدقة تطفیٔ الخطيئة كما يطفیٔ الماء النار وصلاة الرجل فی جوف الليل شعار الصالحين. ثم تلا تتجافی جنوبهم عن المضاجع حتی بلغ يعملون . ثم قال: ألا أخبرك برأس الامر وعموده وذروة سنامه. قلت: بلی يارسول الله. قال: رأس الامر الاسلام وعموده الصلاة وذروة سنامه الجهاد. ثم قال: ألا أخبرك بملاك ذلك كله. قلت: بلی يارسول الله. قال: كف عليك هذا وأشار الی لسانه. قلت: يانبی الله وانا لمؤاخذون بما نتكلم به. قال: ثكلتك امك وهل يكب الناس فی النار علی وجوههم اوقال علی مناخرهم الا حصائد ألسنتهم ــ رواه احمد. والترمذی والنسائی وابن ماجه كلهم من رواية ابی وائل عن معاذ وقال الترمذی حديث حسن صحيح .

مآل شريفی

معاذ بن جبل رضی الله عنهك شويله ديديكی روايت اولونيور:

برسفرده نبی اكرم صلی الله عليه وسلم ايله برابر ايدم . كونك برنده يولده كيدركن ذات مقدس رسالتپناهيلرينه ياقين بولوندم‌ده: «يارسول الله، بكا اويله برعمل (صالح) دن خبرويركه بنی جنته صوقسون. وجهنمدن اوزاق طوتسون.» ديدم. بويورديلركه: «سن پك بويوك برشی صوردك. بويله ايكن بنه (سنك) بو (ديديكك شيئی) الله تعالی كيمه ميسر ايدرايسه اوكا قولای كلير: الله‌ه عبادت ايدر، اوكا هيچ برشی شريك ايديمزسك. نمازی اقامه ايدرسك. زكاتی ويررسك. رمضانی طوتارسك. بيت اللهی (زيارت ايتمكی) قصد ايدرسك .» اوندن صوكره: «ياهو، خيرك قپولرينی سكا كوستره‌يم می؟» ديه صورديلر. جواباً: «اوت، يا رسول الله» دينجه: «اوروج قالقاندر . صدقه كناهی صو آتشی ناصل سوندورورسه سوندورور . انسانك كيجه ايچنده‌كی نمازی ايسه شعار صالحيندر» بويورديلر . صوكره: «تتجافی جنوبهم عن المضاجع يدعون ربهم خوفا وطمعا ومما رزقناهم ينفقون فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعين جزاءً بما كانوا يعملون = (آيتمزه ايمان ايدنلر اويله كيمسه‌لردركه عبادت ايچون) يانلری ياتاقلرندن اوزاقلاشير . ربلرينك غضبندن قورقدقلری ورحمتنی اومدقلری ايچون آكا دعا وكنديلرينه احسان ايتديكمز رزقدن انفاق ايدرلر . بونلر ايچون قرةالعين سرور اولاجق (خاطر وخياله كلمز) شيلری بيلن هيچ بركيمسه يوق. ايشته بو (بويوك نعمتلر) ايشله‌دكلری عمللرك مكافاتيدر .» آيت كريمه‌لرينی تلاوت بويوردقدن صوكره: «بكا باق، سكا (شو صورديغك) شيئك باشی، ديره‌كی، اك يوكسك طرفی نه اولديغنی ده خبرويره‌يم می؟» ديه صورديلر. «اوت، يارسول الله» دينجه: «بو ايشك باشی اسلامدر . ديره‌كی نمازدر . اك يوكسك طرفی‌ده جهاددر .» بويورديلر . اوندن صوكره: «بو ديديكم شيلرك كافه‌سنك نه ايله حاصل اولاجغنی ده سويليه‌يم می؟» ديه صورديلر . «اوت، يارسول الله» دينجه مبارك ديللرينه اشارت بويوراراق: «بونی طوت» بويورديلر . «يانبی الله، سويله‌ديكمز سوزلرله‌ده مؤاخذه اولوناجقمی‌يز؟» ديه‌م اوزرينه: «آناك سكا آغلاسون! خلقی جهنمده يوزی قويو (ياخود ــ راوينك «علی مناخرهم» روايتنه كوره ــ بورونلری اوزرينه) ياتيراجق ديللرينك محصوللری دكلدرده نه‌در؟» بويورديلر .

بو حدیث شریفی احمد بن حنبل ، ترمذی ، نسائی ، ابن‌ماجه — هپسی‌ده ابن وائل طریقیله معاذدن اولمق‌اوزره — روایت ایتمشلردر. ترمذی، بوحدیث ایچون : « حدیث حسن صحیح » دییور .

احمد نعیم

۳۰۷ نجی نسخه‌نك ۳۵۸ نجی صحیفه‌سنك برنجی سطرنده‌کی حدیث شریفده « رمضان ایماناً واحتساباً » دنیله‌جك‌یرده « رمضان وایماناً واحتساباً » دنیلمش اولمغله مع‌الاعتذار تصحیح اولونور .

فقه وفتاوی

عینتاب : لوامدرسی عبدالله ادیب افندی‌یه

خیرالکلام جریده‌سنك ۲۶نجی نسخه‌سنده عاجزلرینه خطاباً یازمش اولدیغکز مقاله‌یی ونهایتنده‌کی علاوه‌یی دقتلیجه اوقودم .

کرك ذات عالیکزك ، کرك جریده‌نك مطالعه‌لری یاکلش دکل ، فقط تعقیب ایتدیکمز مقصده موافق دکلدر . درمیان اولنان مطالعه‌لر ملتقی ، درر ، درمختار کبی کتب فقهیه ؛ بهجه ، فیضیه ، عبدالرحیم ، علی افندی کبی کتب فتاوی ارەسنده دوران ایدیور .

سلسلهٔ مقالاتمز کوزدن کچیرلمش ایسه اکلاشیلیرکه مقصدمز سعادت مادیه ومعنویه‌یی کافل اولان فقه جلیل اسلامی‌نك غایت واسع اولدیغنی اخوان دینمزه بیان ایتمکدر . بز مفتی‌به اولان مذهب حنفیدن دکل ، بلکه اندن پك چوق واسع اولان فقه اسلامیدن بحث ایلیورز . ائمهٔ مذاهبك کافه‌سنی وارث انبیا، دلیل هدی ، خیر امت ، ناصر سنت اعتقاد ایدیورز . باب والای فتوادن صدور ایدن فتوالرك کتب معینه‌یه حصر ، مذهب حنفی‌یه قصر اولنمسنه طرفدار دکلز . کتب معینه‌یه صاپلانوب قالمق ایستمیورز .

جناب فیاضك احکام شرعیه‌ده خلقك مصالحنه، محضا کرم وفضلنه بناءً رعایت بیوردقلرینی نظر اعتباره آله‌رق مصالحه‌مبنی تلفیق التزام ایدیورز .

علم فقه تاریخنی تتبع ایتمش ایسه‌کز پك اعلا بیلیرسکزکه زمان اسلافده مستفتی اولانلر مفتیٔ واحدی التزام ایتمزلر ایدی .

فی‌الواقع مقلد برمذهب معینی، ازجمله مذهب حنفی‌یی التزام ایدیورسه التزام ایتدیکی مذهبده استمرار ایتمك لازم کلیر ایسه‌ده بعض مسئله‌ده استمراری التقریر والتحبیره تحقیق اولندیغی وجهله لازم دکلدر . چونکه واجب اولان: انجق الله تعالی ورسول کبریانك واجب قیلدیغی شیدر. جناب حق ورسول ذیشان هیچ برفرده امتدن برینك مذهبیله تمذهب ایدوب دینده هر خصوصده انی تقلید ایدرك دیکرینی ترك ایتمکی واجب قیلمامشدر .

ابن حزم دیرکه : حاکم ومفتی‌یه امتدن برینی تقلید ایدوب انجق انك قولیله حکم وفتوی ویرمك حلال دکلدر ، بوده مجمع علیه‌در .

برکمسه مقلد اولدیغی امامنك مذهبنه مخالف برعمل ایشلیه‌بیلیر. بری دیکرینه تعلق ایتمیان ایکی حادثه‌ده ایکی ضد مذهب ایله عمل ایده‌بیلیر.

بو حالده امام آخره تقلید عمل ایتدیکی شیئی ابطال ایتمامش اولور . چونکه امضای فعل امضای قضا کبی منقوض اولماز. بناءً علیه بر حنفی برمسئلهٔ معینه‌ده شافعی ویا مالکی ... اوله‌بیلیر

حتی حادثه‌نك حدوثندن صوکره دیکر بر مذهبی قبولده اختلاف واردر بعض فقهاء حنفیه بونی بیله تجویز ایدیورلر . کتب حنفیه‌دن قنیه‌ده بیان اولندیغی وجهله رکن ثانی امام ابویوسف یعقوب الانصاری برکون ناس ایله صلاة جمعه‌یی ادا ایدر ، ناس طاغیلدقدن صوکره امام ابویوسفه اغتسال ایتدیکی حمامك خزینه‌سنده براولو فاره‌نك بولندیغنی خبر ویریلیر ، امام مشارالیه بزده اهل مدینه‌دن اولان اخوانمزك قولنی اخذ ایدرز دیرلر.[۱]

معمافیه ابوبکرالرازی ایله ابومنصور بغدادی‌نك نقللری وجهله ابویوسف عندنده علی‌الاطلاق دیکر مجتهده تقلید ممنوعدر. بونقل ایله قنیه‌نك بیانی جمع براز مشکل اولیور. اعاظم شافعیه‌دن ابن‌ابی‌هریره‌یه کوره هر مذهبك اهون واخفنی اختیار ایتمك جائزاولور.

شورایی اونوتملیونکه تلفیق ایله هیچ بر وقت تلاعب بالدین قصد اولونمامق لابد ولازمدر .

ضرورت ادنی ایله مندفع اوله‌جغنه مبنی بز بر حادثه‌نك حلی خصوصنده شویله برترتیبه رعایت ایدیورز :

درجهٔ اولی : الیوم مفتی‌به اولان مذهب حنفی

درجهٔ ثانیه : ائمهٔ حنفیه‌دن برینك ذاهب اولدیغی مذهب حنفی.

درجهٔ ثالثه: ائمهٔ اربعه‌دن برینه منتسب اولان فقهادن برینك مذهبی.

درجهٔ رابعه: ائمهٔ اهل سنتدن برینه منتسب اولان فقهادن برینك مذهبی .

درجهٔ خامسه : ائمهٔ مسلمیندن برینه منتسب اولان فقهادن برینك مذهبی .

ذات عالیکزك وجریده‌کزك مطالعه‌لری بتون درجهٔ اولی مسائلنه عائددر . تعقیب ایتدیکمز مقصد ، درمیان ایتدیکمز مطالعات درجهٔ اولادن درجهٔ خامسه‌یه قدر جولان ایدن مسائله متعلقدر

بوکبی اینجه‌لکلره دقت بیورلمدیغندن ناشی برطاقم اعتراضلر وارد اولیور .

برادر! فقه حنفی درر، ملتقی، درمختاره ، علم شریعت: فقه حنفی‌یه منحصر دکلدر . براز تتبعمزك ساحه‌سنی توسیع ایدملم، نفسمزی کتب معینه‌یه قصر ایتمیه‌لم . آنلرك مأخذلرینه مراجعت ایدملم ، مشایخ

[۱] اهل مدینه قولی اوزره صویك اوصافنه خلل عارض اولمزسه صو طاهردر.

حنفيه‌نك كتابلرينه، ائمهٔ مذاهبك كتابلرينه، كتبخانه‌لرده چورومكده اولان قيمتلى فقه كتابلرينه مراجعت ايليه‌لم. تاكه دقايق مذهبه، غوامض فقهه واقف اوله‌لم.

***

مقصد بيان اولندقدن صوكره بزه توجيه اولنان اعتراضه جواب ويره‌لم.

۱ — فتاواى حنفيه‌نك بيانه كوره: «شرط اولسون لفظيله طلاقك وقوعى شرط اولسون لفظى بوش اولسون ديمك معناسنه متعارف اولان بلده اهاليسنه مخصوصدر. ذكر ايلديكى چاره‌لر آره‌سنده زوج مذكور بويله بربلده اهاليسندن دكل ايسه طلاق واقع اولماز ديملى ايدى. بلكه بودها مهم ايدى.

جواب: ۲ — ايراد ايتديككز برنجى اعتراض مقاله‌مك ياكلش دكل، ناقص يازلديغنى بيان ايديور: اون اوچ چاره يازلديغى حالده دها مهم برچاره وار ايكن يازلمامش ديمك ايستيور.

فى الواقع «بهجة» ده پك طوغرى اوله‌رق بويله بر فتوى بيان اولنيور فقط صوريلان سؤال شرطك طلاق اولديغى معروف اولان بربلده‌ده واقع اولديغندن اوجهتى بيانه حاجت كورمدم. اكا بدل پك مهم اولان وديارمزده معروف اولميان ديكر چاره‌لرى يازدم. غضب شديد حالنده، جبر واكراه حالنده، سكر حالنده، ذهول ونسيان وخطا حالنده، تعليق صورتنده طلاقك واقع اولمديغى منصدمزه توفيقاً بيان ايتدم، ائمهٔ دينڭ هانكيسنه‌دائر طلاق واقع اولمامش ايسه انك اسمنى تصريح ايتدم. بهجه‌ده، على افنديده، عبدالرحيم افنديده، اولانلرى‌ده ذات عاليكزه براقدم، ذات عاليلرى‌ده علمكزه كوره پك كوزل بيان ايتديكز. (ذلك مبلغهم من العلم)

۲ — درمختارك فتاواى بزازيه‌دن كتيرديكى نقله استناداً حاكم شافعى‌يه مراجعتله نكاحك بطلانيله حكمنى توصيه ايديورز. حالبوكه برنكاحى صحيح عدايدن برمذهب مقلدينك، كنديسندن طلاق ثلثه‌نك وقوعنده اونكاحى باطل صايان ديكر برمذهبى تقليد ايتمسى تلفيق صايلمسه بيله تحليلك ساقط اوله‌ميه‌جغنى وآنى ايشيدن حاكمك تفريقه مأمور اولديغنى وبوجهتله حاكم شافعى‌يه مراجعتك فائده‌سى اوليه‌جغنى محشيلر يازيور.

جواب — ۲ — فى الواقع محشى ابن عابدين اويله برشيلر سويليور. انفاً بيان ايتديكمز وجهله درجهٔ ثانيه‌ده ائمهٔ حنفيه‌دن برينك ذاهب اولديغى مذهبه مراجعت ايتمك تعقيب ايتديكمز مقصد جمله‌سندن اولمغله مفتى ابوالسعود افنديڭ حقنده «صاحب بزازيه‌نك كتابى وار ايكن فتوى طوپلامه‌دن حيا ايدرم» ديديكى امام حافظ الدين ابن البزاز الكردرى‌نك واندن نقلاً درمختار صاحبنك بيان ايتديكى وابن عابديندن اعلم وافقه اولان محشى طحطاوينك قبول ايتديكى چاره‌يى بيان ايتدم. مقصد فقهاء دينڭ برينك كوستر ديكى چاره‌يى بياندر؛ چاره‌لرك مناقشه‌سى صدددن خارجدر. چاره‌لرك مناقشه‌سنه كلنجه مجمع عليه اولميان چاره‌لرك هپسى‌ده مناقشه اولنور. بونده شبهه يوقدر. مقاله‌نك يوقاريسنده حافظ ابن القيمدن نقلاً بيان ايتديكم وجهله لعن رسول اللهدن قورتيلمق ايچون هانكى قول اولور ايسه اولسون عند الهى وعند پيغمبرى‌ده دها زياده عذره لايق اولور.

۳ — حال سكرده طلاقك وقوعى ائمهٔ حنفيه‌جه مختلف فيه ايسه‌ده مفتى به اولان قول طلاقك وقوعيدر. ملتقى ديوركه: (ويقع طلاق كل زوج عاقل بالغ ولو مكرهاً او سكران). درمختار يازيوركه (ويقع طلاق كل زوج بالغ عاقل ولو مكرهاً او سفيهاً او سكران) تكثير نقوله حاجت يوق. كرك فتاوى، كرك متون عموميتله سكرانك طلاقنك وقوعنى افتا ايتمشدر.

مجنونك تصرفى جائز اولمديغنده، سرخوشده مجنون حكمنده اولديغنه باقيليرسه طلاقنك وقوعى عقله تبادر ايدر. فقط سكران شرعاً حرام اولان شى ايله عقلنى ازاله ايلديكى ايچون معصيتدن زجراً وعقوبةً بو كبى تصرفنى اعتبار حكمت ومصلحته اوفقدر.

مجنونك قذف وقتلى موجب حد وقصاص دكل ايكن، اهل عفته سكران قذف ايلسه قصاص ايديلور. مورثنى قتل ايدن، ارتكاب معصيت ايتديكى ايتديكى ايچون ميراثدن محروم اولوب حقنده مورثى برحيات فرض ايدلديكى كبى سكرانك عقلى معدوم دخى اولسه زجر حكمندن طولايى موجود فرض ايديلوب طلاقنك وقوعيله افتا دها اولى كورلمشدر. طرف مشيختدن بونك خلافنه فتوى وار ايسه بيان ايتملى ويوعيسه اوچاره‌نك مفتى به اولمديغى ذكر ايتملى ايدى.

جواب ۳ بوراده ينه قول مفتى به ايله مقيد اولورسكز. درجهٔ اولا ايله مقيد اولمديغمزدن طولايى بويله براعتراض بزه وارد اوله‌ماز، بيليرسكزكه بر وقتلر طلاقك عدم وقوعى‌ده مفتى به اولمش ايدى. اوت بوكون بوجهت مفتى به دكلدر، فقط يارين زفر، محمد بن سلمه، طحاوى، كرخى كبى مجتهدين حنيفه‌نك قوليله فتوى ويرليه‌جكنى تأمين ايده‌منسكز. مفتى به اولان احوالك هپسى امام اعظم ابو حنيفه‌نك قولى دكلدر، ذات عاليلرى سعيد بن المسيب، ميمون، حسن بصرى، نخعى، شعبى، زهرى، سالم، سليمان بن يسار، ابن سيرين، مجاهد، امام ابو حنيفه، مالك، ثورى، اوزاعى، قول اصح اوزره شافعى، بر روايته احمدك مذهبلرينه انتصار ايديورسكز.

مخلصكز باشده حضرت عثمان ذى النورين ايله ابن عباس رضى الله عنهما اولديغى حالده قاسم بن محمد، عكرمه، جابر بن زيد، عمر بن عبدالعزيز، عطاء، طاوس، ربيعه كبى اسلاف امتك، قياس الامة زفرك، محمد بن سلمه، طحاوى، كرخى كبى ائمهٔ حنفيه‌نك، صاحب نهايه‌نك نقلنه كوره ابو يوسفك، برروايته كوره احمدك، ليث، اسحق كبى مجتهدينك، ابوثور، مزنى، ابن سريج، جوينى كبى ائمهٔ شافعيه‌نك مذهبلرينه انتصار ايديورم. سزك مذهبكزده لعنتدن قورتيلمق يوقدر. بزم مذهبمزده لعنتدن قورتيلمق واردر. دليل مقامنده «زجراً و عقوبةً سرخوشك تصرفى حكمت و مصلحته اوفقدر» ديورسكز.

بو دليلكز شويله‌جه جرح اولنه‌بيلير: شارع سرخوشه مستحق اولديغى عقوبتى ويرديكى حالده مجرد رأيمز ايله عقوبتى تجاوز ايتمك عقوبةً طلاق واقع اولور ديمك لايق دكلدر.

عزيزم! برآزايلرو كيده‌رك اقوال مخالفه‌نك دليللرينه، مصلحته اوفق اولوب اولمديغنه باقسه‌كز دها ايى اولور ظن ايديورم.

٤ — مکرهك طلاق واقعدر .

جواب : ٤ درنجی اعتراض جریده صاحبی طرفندن علاوه اولونمشدر ، بو اعتراضدن هیچ برشی اکلایه‌مدم . جریده صاحبی «مکرهك طلاقی هیچ برمذهبه کوره واقع دکلدر » دیمکمی ایستیور ؟ یوقسه « قول مفتی بهه کوره مکرهك طلاقی واقعدر » دیمکمی ایستیور ؟ اوچنجی جاره‌یی بیان ایتدیکم صره‌ده فقهای اصحابدن حضرت علی المرتضی، حضرت ابن عباس، حضرت ابن عمر، حضرت ابن الزبیره ؛ فقهای تابعیندن عطا ، حسن ، ضحاك ، طاوس ، جابر بن زیده؛ ائمهٔ مجتهدیندن اوزاعی ، مالك ، شافعی ، حسن بن حی، احمده کوره اکراه ایله طلاق واقع اولمز دیمش ایدم جریده‌کز بونی‌می انکار ایدیور ؟

اکراه ایله طلاق واقعدر دیانلر: شریح ، نخعی ، ابوقلابه ، سعید بن المسیب ، زهری ، قتاده ، امام ابو حنیفه واصحابی ، ثوری کبی ائمهٔ دیندر، حضرت عمردن مختلف روایتلر واردر. شعبی‌یه‌کوره سلطانك اکراهیله طلاق واقع اولور، فقط لصوصك اکراهیله طلاق واقع اولماز.

جریده‌کز مذهب حنفیده اکراه ایله طلاق واقع اولمازدیمك ایستیورسه سوزی طوغریدر

فقط بزه بویولده براعتراض وارد اوله‌ماز. مقاله‌نك باش طرفنده مقصدمزی صراحةً بیلدردیکمز حالده اورایه عطف نظر ایتمیوب مکرهك طلاقی واقعدر دیمك طوغری اولورمی ؟

مقدماته اعتراض ایتمیوب اماك لوازمنه اعتراض ایتمك منطقی اولورمی؟

مقدماته بر دیه‌جککز وار ایسه انی بیان ایدك .

ارتق بیلنملی‌که ملتقی ، درمختار ، ابن عابدین ایله غایت واسع اولان میدان فقهه کیریله‌میه‌جکدر .

ازمیرلی

اسماعیل حقی

مدافعات دینیه

ینه تعدد زوجاته دائر

ینه منصوری زاده سعید بك افندی‌یه

کچن مقاله‌مك صوکنده ذات عالیلرینه توجه ایدن اسئله‌یی حل ایدنجیه قدر بردها شرف مخاطبه‌کزله ذوقیاب اولمقدن فراغت ایلیه‌جکمی عرض ایله سوزمه ختام ویرمشدم . باشلایالیدن بری شویله بویله اوچ آی سورن بومباحثه‌ده اك صوکه قالان بوطلبی بدایت امرده اسعاف ایتمك وظیفه‌کز ایکن بونی ایفا ایچون انقطاع مناسباتی مشعر بویله بر اولتیماتومك عاقبة الامر صدورینه لزوم کوسترمکده بیلمم‌که نه ذوق واردی؟ الحمد لله شکر مسئله‌نك ایچنه بوسفر کیرر کبی اولیورسکز . و — کمال لطف وکرمکزدن — بنم محتاج اولدیغم دلائلی حامل اولارق قارشیمه چیقیورسکز. لکن اولکی مقاله‌لرکزده اولدیغی کبی — بونده‌ده بعض نقطه‌لرده بنده‌کزی حقلی بولمقله برابر بنه — حقه تقربدن فوق العاده براورککلك کوستره‌رك :

« کندی زعمنجه بن ، اسکی عناد ومکابره‌مدن رجوع ایتمکه باشلامش ایمشم، کوسترمش اولدقلری حقیقتلره یواش یواش تقرب ایدیورمشم . . . . ما آلنده بعض سوزلر ایراد ایدیور . دوغریسی بوکا تعجب وحیرت ایتمکدن کندمی آله‌مدم . »

مقدماتیله عناد ومکابره‌دن رجوع وحقیقته تقرب ایتدیککزه کندیکزده تعجب وحیرت ایدیورسکز . بزایسه لسانکزله اقرار ایتدیککز بوحیرت وتعجبی — بونی‌ده انکار ایدرسکز قورقوسیله — سند اتخاذ ایتمکله برابر مباحثه‌نك بعض آنلرنده عناد ومکابره‌دن بالضروره رجوع ایتمکزه ، بعض حقیقتلره قسری اولارق یاقلاشماکزه اوقدر تعجب ایتمیز . حقیقتك صولتی، قدرت حصر وتضییقی اوقدر شدیددرکه باطلدن دونمه‌مکه ، حقیقتدن تباعده نه قدر قوی برعزم صاحبی اولسه‌کز هرحالده سزی — فرقنده اولماسه‌کزده بنه — کندی دائرهٔ نجاتنه چکر ، کندیکزی اك اوزاق ظن ایتدیککز برآنده سزی کندی حصار استوارینك تااورتاسنه دوشورور .

سزکله بحثه باشلادیغم زمان سزی « اهل کر وفر » بر قهرمان علم وجدل صانیوردم . فقط آرتق تماماً آکلاشیلدی‌که سز یالکز « اهل فر » ایمشسکز. قهرمانلق مدعیسنه : «ییکیتلك قاچ دورلودر؟» دیه صورمشلر . «اون دورلودر : طوقوزی قاچمق ، بری هیچ کورونمه‌مك . » دیمش . کوریورم‌که ذات عالیکز علم قهرمانلرینك بو فصیله‌سندنسکز. سزی هیچ برنقطه‌ده طوردوروب حسابلاشمق ممکن اولمیور. دائما فرار. هم‌ده دائما عرصهٔ وغایه‌مدهش سلاحلر ترك ایده‌رك فرار ایدیورسکز . یالکز غیرقابل انکار برهنرکز واردر: اثنای فرارده توزی دومانه قاتیور ، بر واستکزده نه بولورسه‌کز ییقوب کچیورسکز . حال بوکه ییقدقلرکز معالم دین، مبادئ اسلامدر. هم سزی بریرده طوردورا بیلمك، هم ییقدقلرکزی اقامه ایتمك ایچون چکدیکم زحمتی برالله بیلیر . فقط چاره یوق . بوایشه برکره طوتولمش بولوندق. سزی حصار حقیقتك اك متین ، اك ییقلماز کوشه‌سنده قیصدیرنجیه قدر اوغراشاجغز . (ان تکونوا تألمون فانهم یألمون کما تألمون وترجون من الله مالا یرجون — قرآن حکیم)

صوك مقاله‌کزده سؤاللرمزك ینه کافه‌سنه جواب ویرمیورسکزده یالکز برقسمی حقنده مطالعاتکزی بیان ایدیورسکز . واومطالعاتکزی، سرد ایدنجیه قدر — معتادکز وجه‌ایله — بنی تجهیل ایتمك ذوق جهانبهاسنی بردورلو فدا ایده‌میورسکز. پرستیدهٔ روحکز اولان بوتجهیل خوینـدن واز کچسه‌کز اولمازمی ؟ بن جهلمی اقرار ایتدم . باری بو نقطه‌ده اولسون سزکله اتفاق ایده‌بیلسه‌ك ! فقط سز بنمله برابر کیتمه‌مکی، مع القائم سیاه دیدیکمه بیاض، بیاض دیدیکمه سیاه دیمه‌یی؛ حق ازقضا قلمکزدن چیقان بر حقیقتی بن حقیقتدر دینجه همان ابطاله چالیشمایی او قدر

التزام ایدیورسکزکه روان جفاکارکزی شاد ایده‌جك بوکبی اعترافاتمی‌ده نظر اعتباره آلمیورسکز. غالبا بنم آغزمدن کلمهٔ توحیدی طویسه‌کز محضا بکا مخالفت اولسون دیه انکار ایده‌جکسکز.

نه اولور؟ آرتق بویله بوالفضولانه یورغونلقلردن کندیکزی آزاد ایتسه‌کز! اکر بنی تجهیل ایتمکله‌سزك علمکز «افکار عمومیه» نظرنده ثابت اولور ظننده ایسه‌کز بوش خولیا! زیرا هرکس آکلایاجغنی آکلامشدر. یوق اکر بوطریق ایله علمکزی بنم نظرمده اثبات ایتمك داعیه‌سنده ایسه‌کز بوده سعی بیحاصل. زیرا بویله برشی ایچون ذات فاضلانه‌لرندن ـ لله الحمد ـ بنه طلب ایده‌جك حمقادن دکلم.

کلهلم مانحن فیهه: سز مقاله‌کزك باشنده عناد ومکابره‌دن واز کچمه‌دیککزی سویلیورسکز. اوراسی قاریشاجغم شی دکل. سزك خویکز بویله ایسه بن نه‌دیه‌یم؟ فقط سز بعض سوزلرکزدن شیمدی‌یه قدر برقاچ کره رجوع ایتدیککز کبی «حقه یاقلاشیورسکز» دنیلنجه رجوعکزدن‌ده رجوع ایتدیکز. بحثمزه تعلق ایدن بعض نمونه‌لر کوسترمك بورجمزدر:

سز (اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم) آیت کریمه‌سنه ویردیککز عندی معناده ابتدای امرده «هر امر صاحبنك جائز اولان هرشیده امرینه اطاعت واجب» اولدیغنی سویله‌دیکز. بز ایسه: «معرف باللام اولان امردن مقصد امر الهی وامر رسولدر. یعنی شرع شریفدر. بناءً علیه اولوالامره اطاعتك معناسی اولوالامر اقامه ونصبندن مقصود اولان خصوصلرده اولوالامر ایچون ولایت امر نقطه‌سندن مطلوب اولمق لازم کلن شیلرك کافه‌سنده اطاعت ایتمکدر.» دیمشدك. ذات عالیکز بو، «رعیه اوزرنده تصرف امام مصلحته منوطدر.» قضیه‌سنی صورت دیکرده افاده‌دن باشقه برشی دکلدر دیه بزی تأیید وحق بونك «بر اساس عقلی وضروری» اولدیغنی بیان ایله تأکیدو غریبی شوکه بوتأیید وتأکیدکزی بر لسان منزهله افاده ایتدیکز. وسوزکزك لهکزده‌می یوقسه علیهکزده‌می اولدیغنی فرق ایتمه‌دیکز.

بز: «اوت بزم مقصدمزده بودر» دیر دیمز سز ینه مصلحت شرعیه قیدینی اهمال ایده‌رك [هرشیده] اطاعتك وجوبنه تکرار قائل اولدیکز. شمدی ایسه:

« آنجق ستونلرله یازمش اولدیغی شیلرده هیچ برقیمت وماهیت علمیه اولمادیغی حالده یالکز ایشیتمش وبلکه کورمش اولدیغی برحقیقت معلومه واردی‌که اوده (اولی الامره اطاعت ایدیکز دیمك اولوالامر اقامه ونصبندن ... الخ) دیه آیت جلیله حقنده نقل ایتمش اولدیغی معنا ایدی.»

دیورسکزکه بنه بوسوزکزدن رجوع ایده‌جککزدن قورقاسه‌م ـ ایلك دفعه اولارق مصادف اولدیغم بو حقشناسلغکزه قارشی کندمی تشکره بورجلی عد ایدرم. وبو بحث وسیله‌سیله بزه آداب مناظره‌یی اوکرتمك کبی برحق تعلیمی کچمش علمای منطقدن اولان ذات استادانه‌لرینه تأدب ایتمسه‌م بوکبی تناقضلر محیا علم منطقك هانکی بابنده، بوکبی صریح وطادسز دونکلکلر علم جدلك هانکی فصلنده جائز ومباح عد ایدلدیکنی صورارم. مع مافیه ایشیدلمش ویا کورولمش ـ البته یا بردن ایشیده‌جکم ویا برده کوره‌جکم. نفس وهوایه اویارق وبورونمك‌دیکنه کیده‌رك سردر فضای اجتهاد اولاجق دکلم یا! حاصلی ایشیدلمش ویا کورولمش ـ «برحقیقت معلومه» دیه توصیف ایتدیککز طرز تفسیرمزی بوصورتله قبول ایدیشکز حقه یاقلاشمق دکل، آنی طوغرودن طوغرویه تسلیم ایتمکدر. بناءً علیه حل دعوانك مفتاحی متابه‌سنده اولان بوتفسیری تسلیم ایتمکده‌کی حقشناسلغکزی‌ده ایکنجی ماده اولارق امضای عالیلریله موشح برسند اتخاذ ایده‌رم.

لکن ـ آه! ـ امضاکز، سندکز پاره‌ایدیورمی‌یا؟ حقه تقربدن بیله اوقدر متوحش اولان ذات فضیلتپناهیلری حقی تسلیم ایتمه‌نك دوام مکابره‌یه منافی اولدیغنی حس ایدر ایتمز لسانی دکیشدیریور. وبالاده منقول عباره‌نك صوك کلمه‌سی اولان «معنا ایدی» کلمه‌لرینی متعاقب همان:

« بونك معارضمزك مقصدینك حلنه دائر هیچ برشیئی مفید اولمادیغنی ذکر ایتدکدن صوکره آیت جلیله‌یی تقیید وتخصیص ایدر بر استثناء عقلی اولدیغنی بیان ایتمشدم. استثناء عقلی دیمك اساساً بداهت عقل ایله معلوم اولوب ایضاح وبیانه محتاج اولمایان برطاقم استثنالردر.»

دیدکدن صوکره استثنای عقلی‌یی مثال ایله ایضاح ایدیور. بیلمم‌که اوت، طوغرو سویلیورسکز. فقط فائده‌سزدر.» کبی سوزلر سزك مقصدکزه خادم اولورمی؟ ایچنه دوشدیککز تناقض باطاقلقلرندن سزی تخلیص ایدرمی؟ بوتسلیم ایتدیککز شی اولوالامره اطاعتك تفسیر ومعناسیدرکه تعدد زوجاتك امکان منعنه سرد ایتدیککز ادله‌نك اك مهمیدر. دها طوغروسی یکانه دلیلدر. بزم معارضه طریقیله ویردیکمز معنایی تسلیم ایتدکدن صوکره «فائده ویرمز» دیمه‌نك معناسی هانکی قاره قابلی کتابده یازیلی اولدیغنی عجبا سویلیه بیلیرمیسکز؟ ذاتاً بوسوزك قلمکزك اوجندن دها طاملارکن سزی ناصل بر ورطه‌یه دوشوردیکنی ذات عالیکزده مستشعر اولیورسکزده همان تخصیص واستثناسیرینه التجا ایدیورسکز. واو قدر خوپلاندیغکز مخصص نقلی‌یی قبول ایتمیه‌جککزی اشمام ایده‌رك واجب ایله حرامك استثناسی وآیت کریمه مؤداسنك یالکز جائزاته (بزم تعبیرمزجه مباحاته) قصری ایچون مخصص عقلیدن، استنادن، بداهتدن بحث ایدیورسکز. هم بزم اولوالامرك حدود شریعت خارجنده الی باغلی اولدیغنه دائر اولان تفسیرمزی قبول ایدیورسکز. همده متعاقباً وبلا فاصله اولوالامرك مطلق العنان اولدقلرینی کویا بداهت عقلیه‌یه استناداً بیان ایدیورسکز. اکر بونده‌ده کندی تناقضکزه قائل اولمازسه‌کز سزك منطقکزده تناقضك وجودی، مفهومی مرتفع اولمش دیمکدر.

همده افندم؛ سز آرتق منطقجیلغی پك زیاده سوء استعمال ایتمکه باشلادیکز. یاپدیغکز عندی استثنانك بداهت عقل ایله معلوم اولدیغنی سویلیورسکز. بونك بداهتی نره‌سنده؟ سز آیت کریمه‌ده‌کی «امر»ك امر شرعی‌یه خاص اولدیغنی تسلیم ایتمیورسکزده هر آمرك بر آز دوشونجه وهلهٔ آکلاشیلیرکه سزك قولکزه کوره نفس اماره‌لرینه امق زبون ایتمك ایسته‌ین

بوتون ظلمه و مستبدینك امرلری ده بوكا داخلدر — امریدردیورسکز. مخصص نقلیده قبول ایتمیورسکز . اوحالده ینه کندی مسلککزه کوره مخصص عقلی ادعاسی ده یوروه‌من. زیرا سز ینه انصافلیسکزده عقلکزله امرایه یالکز تحریم حلال صلاحیتنی ویرمکله اکتفا ایدیورسکزده تحلیل حرام ایتمه‌لرینه مساعده ایتمیورسکز. یارین دیکر سوز آکلاماز حریف دها جیقوب تحلیل حرامی — ینه کندی عقلنه اویارق — تجویز ایتمسه، یاخود : « مادامکه سعید بك افندینك دلیل عقلیسنه کوره اولوالامر تحریم حلال درجه‌سنده شریعتده تصرف حقنی حائزدرلر. تحلیل حرامه نه‌دن قادر اولاماسونلر؟ مادامکه عقلاً ایشی حل ایدیورز. عینی مسئله‌نك باریسنده عقله اویوبده ، دیکر یاریسنده اوعامق عقله موافق دکلدر. » دیه‌سنه نه‌مانع قالیر ؟ اوحالده استثناء عقلیده‌کی بداهت نره‌ده قالیر ؟

بزم تعدد زوجاته سنت دیدیکمز بك زیاده استغرابکزی جلب ایتمش . مع التأسف سزك حدیث ، فقه ، منطق علملرنده‌کی نظریات ؤ مطالعاتکز کیسه‌نککنه بکزه‌مه‌دیکی کبی اصول فقه حقنده‌کی تتبعاتکزده علمادن هیچ برینك معلومی اولمایان ساحه‌لرده واقع اولیور. واجب ، سنت، مباح، مکروه ، حرام، دنیلان احکام خمسه‌یی ضدلرینه نسبت واضافتله تعریفه قالقیشیورسکز. وبونلرك اضافی ونسبی کیفیتلر اولدیغنی ایضاح ایله‌دکدن صوکره :

« ایشته بوتون احکام شرعیه بومنوال اوزره‌در. مثلا نکاح ایتمك سنتدر، دیمك نقیضی اولان ترك نکاح ایتمك یعنی مجرد بر حالده بولنمق سنت دکلدر . نکاحك ترك نکاح اوزره فعل ورجحانی واردر ، دیمکدر . شبهه یوقدرکه تعدد زوجاتك نقیضی عدم تعدد زوجاتدرکه (وحدت زوجه) دیمکدر . بناءً علیه تعدد زوجات سنتدر دیمك وحدت زوجه مسنون دکلدر، تعدد زوجاتك وحدت وجه اوزرینه فضل ورجحانی وار، دیمك اولور.

« معارضمزك شریعت اسلامیه‌یه بو درجه بهتان وافترا ایتمکده کندیسنده جسارت کورمسی شایان حیرتدر . تعدد زوجاته سنتدر دیه‌لری فعل رسوله مقارن اولدیغی ایچون اولسه کرکدر . اوت ، فعل رسولك تعدد زوجاته مقارن اولدیغی معلومدر. فقط نقیضی اولان وحدت زوجه‌نك ده فعل پیغمبری‌یه مقارن اولدیغی میدانده‌در ... هر ایکیسی سنتدر دنیله‌من . چونکه بر فعل نقیضی ایله برابر سنت اولاماز ... بناءً علیه یالکز تعدد زوجاته ویانقیضی اولان وحدت زوجه‌یه سنت دیمك اقتضا ایدرسه‌ده بویله بری سنت ، دیکری سنت دکلدر دیمك ده طوغرو اولاماز. زیرا هرایکی حالده فعل رسول اللهه مقارندر . شو اعتبار ایله نه تعدد زوجاته نه‌ده وحدت زوجه‌یه سنت اطلاق اولونامار . »

دیه‌رك ترددلرله، رجوعلرله، خطالرله ، حقایق شرعیه‌یه قارشی مصادمه‌لرله مالامال بردرس ویریورسکز. بو تقریرکزك صوکنی بولنجیه قدر صبر ایتمك معارضکزك فرط متانتنی مثبت اولان دلائل باهره‌دندر. نه‌سویلیورسکز؟ انسان بوقدر معناسز سوزلری بر آره‌یه ناصل کتیره‌بیلیور ، دیه جداً حیرت ایدیورم . بودرس غیر مفیدی ویرمکدن مقصدکز — الله اعلم — سزك تکلیف ایتدیککز قانون نسخ شریعته، تحریم حلاله ، منع سنته مؤدی اولور ، دیه ایتدیکم اعتراضی دفع ایچون اولسه کرك . سز آغیر براعتراضدن قورتولمق ایچون تعدد زوجاتك سنیتنی انکار ایتمه یورسکز . نته‌کیم وقتیله‌ده دیمزی — دها طوغروسی کندیکزی — فرنکلره بکندیرمك ایچون تعدد زوجات دینده وارسه‌ده دیناً ملتزم برشی دکلدر، دین ایله علاقه‌سی اولمایان برمسئله‌در، دیمك ایستمه‌دیکزدی. حال وکه البته خاطرکزده‌درکه سز ۸ مایس ۳۳۰ تاریخلی مقالهٔ اساسیکزده :

« بناءً علیه اولی الامر یعنی حکومت بالکلیه تعدد زوجاتی منع ایتمکه ویاخود بعض قیود وشروط ایله تقیید ایتمکه برصلاحیت تامه‌سی واردر . شریعت اسلامیه‌ده بوخصوصده هیچ برمانع یوقدر . »

دیدکدن صوکره « حقلرنده امر ونهی شرعی وارد اولمامش » دیه « نکاح وطلاق ده بویله‌در » بویور مشدیکز . یعنی نکاح وطلاقده حکومت بالکلیه منع ویابعض قیود وشروط ایله تعیین ایده‌بیلیر. وبوخصوصده هیچ برمانع شرعی یوقدر ، دیمك ایستمه‌دیکز . شمدی ایسه له الحمد والمنه نکاحك سنت اولدیغنی اعتراف ایدیورسکزکه بو ، آنی احکام شرعیه‌دن سنته مثال اولارق ایراد ایتمه‌کزله ثابتدر . سزجه قابل منع جائزاتدن اولان نکاحك سنیتی مقبول اولدقدن صوکره ینه سزجه قابل منع جائزاتدن اولان تعدد زوجاتك سنیتنی انکارده‌کی فائده‌یی حوصلهٔ ادراکمز آلامیور . مع مافیه اصل حوصله سوز اولان جهت نکاحی سنته مثال اولارق ایراد ایتدکدن صوکره هر عاقلك خارجی اولمایان سفسطه‌لرله تعدد زوجاتك‌ده ،زوجهٔ واحده‌یه اقتصارك‌ده سنت اولدیغنی انکار ایدیورسکز . هم‌بوانکارکز هرایکیسنك‌ده فعل رسول اولدیغنی بیان ایتمه‌کزدن صوکره واقع اولیور . زهی عناد! زهی مکابره! زهی فقاهت !

اوت دوستم ، تعدد زوجاتده ، زوجهٔ واحده‌یه اقتصارده فعل رسوله اقتران ایتدکلری ایچون سنتدر. بونلرك اشخاص معینه اوزرنده‌کی حکملری واقعا تخلف ایده‌بیلیر؛ لکن اکثریت احوالده سنتدر . ذاتاً بز کرك نکاحك وکرك تعدد زوجاتك علی الاطلاق سنت اولدیغنی‌ده سویله‌مدك . ویالکز فعل نبوی ایله‌ده سنیتنه احتجاج ایتمه‌دك . تعدد زوجات — صورت عمومیه وکلیه‌ده دکل — بعض اشخاص واحواله کوره بعضاً سنت ویا واجب اولابیله‌جکنی زحمت ایدوب‌ده کتب فقهیه‌یه مراجعت ایدرسکز خولیاسیله بیان ایتمشدك. شیمدی‌ده قدرنی اولمایان کیمسه‌نك بردن زیاده اولمه‌سی غیرجائز اولدیغنی علاوه ایده‌لم . تعدد زوجات سنتدر دیه‌من طوغرو ایسه‌ده دائما و هرکس حقنده بویله‌در دیمك ایستمه‌دیکمز سیاق وسباق کلامزدن معلوم ایدی. نته‌کیم نکاحده — ظن ایتدیککز کبی — دائما وهرکس حقنده سنت دکلدر. برچوق کیمسه‌لر حقنده واکثر احوالده سنت وبعضاً واجب اولدیغی کبی بعضاده — اولجه اشارت ایتدیکمز وجه ایله — غیر جائز درجه‌سنه واریر. طباً تزوج کندیلری ایچون مضر ومهلك اولان اشخاص کبی.

بناءً علیه نکاح ویاخود برینه کوره تعدد زوجات هرکیمه هر نه زمان سنت اولورسه البته آنی ترك ایتمك ترك سنت اولور . بر آدم زنکین ، مقتدر اولورده ینه تأهل ایتمزسه سنت مؤکده‌یی ترك ایتمش اولور. کذلك هروجه ایله اقتداری بولونوب عدل وقسمی

اخلال ایتمیه‌جکنه نفسندن امین اولدیغی حالده واجب اولاجق درجه‌ده احتیاجی اولماسه‌ده بو اقتداریله برابر تعدد زواجی ترك ایتسه البته بر امر مسنون و مستحبدن عدول ایتمش اولور . ابن عباس رضی الله عنهمانك سعید بن جبیره اولنمك ایسته‌مدیکی ایچون : « فتزوج فان خیر هذه الامة اکثرها نساء = اولن . زیرا بو امتك اك خیرلیسی زوجه‌لری اك چوق اولانیدر » بویوردقلرینی بخاری روایت ایدیور . حضرت عثمان رضی الله عنهك حضرت ابن مسعودی (رضی الله عنه) کندی زوجه‌سی اوزرینه مناده اولندیرمغه چالیشدیغی‌ده بخاریده‌مذکوردر .

کذلك انس بن مالك رضی الله عنهدن بخاریده مروی حدیث شریفده بوتون کیجه‌لری نمازه حصر ایتمکه ، بوتون ییل اوروج طوتمغه ، هیچ اولنمامغه نیت ایدن اوچ ذاته ــ که علی بن ابی طالب ایله عبدالله بن عمرو بن العاص و عثمان بن مظعوندر ــ طرف عالئ رسالتپناهیدن : « والله انی لاخشاکم لله واتقاکم له لکنی اصوم وافطر واصلی وارقد واتزوج النساء فمن رغب عن سنتی فلیس منی = اللهه قسم ایده‌رمکه سزك هپکزدن زیاده اللهدن خشیتم وار . سزك هپکزدن زیاده اللهدن اتقا ایده‌رم . لکن هم اوروج طوتار ، هم افطار ایده‌رم . هم نماز قیلار ، هم اویورم . قادینلری‌ده تزوج ایده‌رم . آرتق بنم سنتمدن روکردان اولان بندن دکلدر . » بویورلمشدرکه بو حدیث شریفدن ــ طیبی یکدیکره نقیض عد ایتدیککز ــ هم اوروج طوتمق هم یمك ؛ هم کیجه نمازی قیلمق هم یاتوب اویومق فعللرینك سنت اولدیغی صراحة آکلاشیلدیغی کبی (اتزوج النساء) نك افاده ایتدیکی تعدد زوجاتك‌ده سنت اولدیغی تعین ایدیور . هم‌ده اویله بر سنتکه (فمن رغب عن سنتی فلیس منی) تهدید دلشکافیله تأکید ایدلمشدر .

واقعا بو تهدیددن انسان مجرد نساء متعدده تزوج ایتمه‌مك یاخود هیچ اولنمامغله رسول الله افندمز حضرتلری کندندن بری ، اولوب دفتر امتدن اخراج اولونور کبی برمعنی چیقماز کرك مندوب ، کرك مؤکد اولسون سنتی وحتی واجبی بیله ترك ایتمك بویله بر ترقین قید معامله‌سنی استلزام ایتمز . بوراده‌کی تهدید سنت نبویه‌یی ، طریقت مسلوکهٔ مصطفویه‌یی بکنمه‌مکه محمولدر . « ایشته بن بویله یاپیورم . سزده الکزدن کلدیکی قدر بویله یاپمغه چالیشکز . هرکیم بنم بو فعللرمی بکنمیورسه بندن دکلدر . بن اوندن بری‌یم » دیمکدر . سنت نبویه‌یی کندی نام و حسابنه بکنمینلر رسول اللهدن بری اولیور . آرتق معاذالله کندی عقلنی‌ده مفته صاتوب فرنکلر بکنمیور دیه سنت نبویه‌نك اجراسنه بالکلیه مانع اولانلر ناصل اولور بیلمم ؟

ایلك مقاله‌مزده‌کی معهود بش سؤالك برنجیسنه ــ که (وما آتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا) آیت کریمه‌سیله اولوالامرك هر خصوصده وحتی ــ سزك تعبیرکزجه ــ جائزاتده بیله باشی شریعته باغلی اولدیغنه احتجاجی متضمن ایدی . شویله جواب ویریورسکز :

« اوت ، اولی الامرده (بوراده‌کی « کم » خطابیله) مخاطبدر . فقط (وما آتاکم الرسول) ده حکم جواز داخل دکلدر . یالکز اوامر و تکالیف شرعیه‌یه مقصوردر . بناءً علیه آیت جلیله‌نك مبحثه تعلقی یوقدر . (وما آتاکم الرسول) دن مقصد ، اوامر شرعیه‌دن عبارت اولدیغنی (وما نهاکم عنه فانتهوا) جملهٔ جلیله‌سی پك واضح کوسترمیورمی ؟ و (فخذوه) برامر وجوبی دکلمی ؟ جواز (وما آتاکم الرسول) ده داخل اوله‌بیلیرمی ؟ جوازده وجوب ناصل تصور اولنور ؟ »

(ما آتاکم) ده‌کی (ما) ده حکم جواز داخل دکلدر [۱] (ما) نك شمولی یالکز واجبه مقصوردر ، دیه‌کز بر دعوای مجردده‌در . (ما) نك عموم افاده ایتدیکنی دها دون بزه‌سز اوکره‌تیور دیکز . شیمدی ساحهٔ شمول و عمومنی نه‌دن قصر وتحدیده لزوم کوریورسکز ؟ سز بو تحدیدی « منهینك مقابلی یالکز واجبدر » قضیهٔ غیر صادقه‌سنه استناداً یاپیورسکز . حالبوکه (ما آتاکم) ك معناسی (ما امرکم به) دکلدر . منهینك‌ده مقابلنده واجب ایله برابر مباح‌ده یر طوتار . وجمله‌سی‌ده (ما آتاکم) معناسنه کلن (ما جاءکم به . ما اعطاکم) ده داخلدر . (اخذ) ه کلنجه اوده حسی اولور ، معنوی اولور ، عملی اولور ، اعتقادی اولور . و آیت کریمه‌نك بوتون بو معانی‌یی قصده تحملی واردر . بناءً علیه سزه ارخای عنان ایده‌رك (ما) نك یالکز واجباته قصرینی قبول ایتسه‌ك بیله ینه بو آیت کریمه ایله استدلالمز طوغرو اولور . چونکه تعدد زوجاتك قیامته‌قدر حلنی قبول و تصدیق واقرار ایله‌مك واجبات دینیه‌دن وحکم حلی بیلنلر ایچون ضروریات ایمانیه‌دندر . (آمنت . . .) ده‌کی (وکتبه) نك معناسی یالکز کتابلر نازل اولمشدر دیه ایمان ایده‌رم ، دیمك دکلدر . کتبك محتویاتنی بیلنلر ایچون او محتویاتی‌ده تصدیق و اقرار ایله‌مك ایمانندر . کچنکی جوابلرکزك برنده تعدد زوجاتك منع اولونابیله‌جکنی سویله‌مکله ضروریات دینیه‌دن برشیئی انکار ایتمه‌مش اولدیغکزی ادعا ایدیوردیکز . سزك دعواکزك بو اعتبار ایله وبعد العلم بوکا مؤدی اولاجغنی بیلمه‌کز لازمدر .

(یا ایها الذین آمنوا لاتحرموا طیبات ما احل الله لکم) آیت کریمه‌سنده‌کی خطابده اولوالامرده داخلمیدر ؟ دیه ایراد ایتمش اولدیغمز سؤالده :

« بو سؤالك ایرادیله معارضمز آیت جلیله‌نك معناسنی آکلامادیغنی کوسترمش اولیور . چونکه قواعد نحویهٔ عربیه‌دندرکه (بونك نحوه جهت تعلقی؟!) جمع جمعه مقابل اولورسه آحاد آحاده منقسم اولور . بناءً علیه آیت مشار الیهانك معناسی : ای زید ! سکا حلال اولان شیئی نفسکه حرام قیلمه ؛ ای عمرو ! سن‌ده سکا حلال اولان شیئی کندیکه حرام ایتمه ، وای بکر ! .. الخ کبی خطابات غیر متناهیه‌نك بر محصله‌سی ، بر اجمالندن عبارتدر . بوقسه اولی الامرك عمومه عائد اولارق بعض حلال (جائز) اولان شیلری لمصلحة منع وتحریم ایتمه‌سی آیت جلیله‌نك حکم و مفادندن پك اوزاقدر . »

جوابنی ویریورسکز . بزم بحثمز آیت جلیله‌نك حکم و مفادندن نه‌دن اوزاق اولیور ؟ بردرلو آکلایامدم . بز سزك تکلیف ایتدیککز

---

[۱] حکم جوازه اولیه‌می ؟ دیمك‌که بوده بر حکم ایمش . هانیا جواز حکم دکلدر دییوردیکز . بوقسه همشهریکزك رأینه‌می رجوع ایتدیکز . اکر ایتدیکزسه بونی‌ده حقه رجوعکزك اوچنجی ماده‌سی اولمق اوزره سند اتخاذ ایتمکلکمه مساعده بیوریکز . لکن صوکره‌ینه چایمایکز .

تحریم حلال محذورینی کورمش وبو آیت کریمه ایله عدم امکاننه احتجاج ایتمشدك . سز ایسه ـ فرقنه وارمقسزین ـ آیت جلیله‌نك بحثمزه تعلقنی تصدیق واقرار وآیت مشار الیهانك معناسی خطابات خاصهٔ غیرمتناهیه‌نك برمحصله‌سی ، براجمالی اولدیغنی بیان ایدیورسکز . یالکز معتادکز اولان تحکمه بناءً اولی الامرك عمومه عائد اولارق بعض حلالی تحریم ایده بیلدکلرینی استثنا ایدیورسکز . اولوالامرك (یا ایها الذین آمنوا) خطابنده داخل اولدیغنی البته انکار ایتمیورسکز . داخل اولنجه‌ده بونلر اللهك کندیلرینه تحلیل ایتدیکنی کندیلرینه حرام ایده بیلیرلرمی ؟ بویله برصلاحیت ، بیلمیورسه‌کز اوکره‌نکزکه دکل ، ـ ایچلرنده هرجشیدی بولونابیلن ـ رجال حکومته ، حضرت پیغمبره بیله ویرلمه‌مشدر . سورهٔ تحریمك باشنده‌کی (یا ایها النبی لم تحرم ما احل الله لك) آیت کریمه‌سی طوروب طوریور . یوقسه بوده سزك زعمکزجه اولی الامر آیتیله منسوخمیدر ؟ کتاب کریم حضرت فخر کائنات افندمزه خطاباً (لست علیهم بمسیطر) بویوردقدن صکره باشقه‌لرینه سیطره حقی ناصل ویرر ؟ سورهٔ ممتحنه‌ده‌کی بیعت نسا آیتنده (ولا یعصینك فی معروف) بویوریلیور . معروفدن باشقه برشیئی امر ایتمیه‌جکی محقق اولان ، امری شریعت اولان پیغمبر ذیشانه اطاعتك بویله برقید ایله تقیید بویورلماسی اولوالامر دینیلن رجالك شریعت طاهره‌یه انقیادلرینك نه مرتبه‌ده اولمق لازم کله‌جکنی کوسترمزمی ؟

هرحالده اولی الامر کندیلرینه حلال اولان شیئی ـ آیت جلیله موجبنجه ـ کندیلرینه حرام ایده‌مزلر . حال بویله ایکن ناصل اولیورده بعض حلاللری باشقه‌لرینه ، حتی بوتون امته قانون ایله تحریم ایده بیلیورلر ، بزکا بردرلو عقلم ایرمه‌دی .

سوزکزدن رجوع ایتدیککزك بر دلیلنی دها بومناسبتله ذکر ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکم . سز « اولی الامرده تحریم حلال صلاحیتی وار دیه‌دم » دیه اولجه اوزرمه فنا هجوم ایتمشدیکز . شیمدی ایسه عمومه عائد اولارق بعض حلال (جائز) اولان شیلری لمصلحةٍ منع وتحریم ایده بیلیر دیورسکز . مساعده کزله بوسوزکزی‌ده اوچنجی ماده اولارق سند اتخاذ ایده‌جکم . سز یالکز امضاکزه صاحب اولکز . انکار وادیسنه صاپمایك . باذن الله مسئله‌یی بك قولای حل ایده بیلیرز .

تصور ایتدیککز قانون مخیلك وجودی تقدیرنده ایلك زوجه‌دن صوکره‌کی تزوجلرك زنا وبونلردن حاصل اولاجق چوجوقلرك اولاد زنا اولوب اولمیه‌جقلری حقنده‌کی اوچنجی ، دردنجی وبشنجی سؤاللرمه ویردیککز جوابده ایچه جرأتکارانه اولمقله برابر احکام شرعیه‌دن ـ ایسته‌دیککز وقتده ـ لسان حرمتله بحث ایده بیله‌جك قدر ملکه صاحبی اولدیغکزی کوستریور .

« وضع قانون ایله بر شریعت جدیده‌می احداث اولنیورکه شویله اولورسه زانی ویا اولاد زنامی اولور دیه براجتهاد شرعیده بولونیلیور ظنی حاصل اولسون . یاپیله‌جق شی قانوندر ـ حاشا ـ شریعت دکلدر . »

دیورسکز . شرع شریفه قارشی ایلك دفعه اولارق طاقندیغکزی کوردیکم بوطوره ایه تشکر ایدرم . شیمدی‌یه قدر اولی الامرك تحریم حلال صلاحیتنی برقاچ دفعه ادعا وانکار ایتدکدن صوکره ایکنجی سؤالمزك جوابنده بوکا بنه « لمصلحةٍ » قیدینی علاوه ایدرك قائل اولدیکز . صوك مقاله کزك بنه او صحیفه‌سنه تصادف ایدن بوعباره کزده بنه (حاشا) لرله ، تبریلرله قاریشیق بر انکارکزه دها مصادف اولیورز . بونی‌ده دردنجی ماده اولارق سند اتخاذ ایده‌جکم . آرتق رجا ایدرم ـ بوراده طورکده بردها بوسوزکزدن دونمیك .

بونی متعاقب سوزکزه دوام ایدرك بویله برقانونك وجودی حالنده زوجهٔ واحده‌یه اقتصار ایدنلرك زانی اولمیه‌جقلرینی وشوقدرکه اولوالامره عدم اطاعت جهتندن آثم اولاجقلرینی وبویله برقانون تعدد زوجاتی لذاته حرام ایتمیوب حد ذاتنده حلال اولان مال مغصوب کبی لغیره حرام ایده‌جکنی سویلیورسکز . برصحیفه‌دن زیاده طوتان بو ایضاحاتکزی عیناً نقل ایده‌مدیکمدن طولایی متأسفم . فقط خلاصه‌ده سزه خیانت ایتمه‌دم ظن واعتقادنده‌یم . باقالم نه درجه‌یه قدر حقلیسکز ؟

اولا قانون جدیدکزك شرع جدید اولمادیغنی و « بردن فضله قادینله تزوج ایدن کیمسه حقنده زنا ایتمش دیه نه قانون بحث ایدر ونه‌ده شریعت حکم ایدر . » دیدیککزی اونودیورسکزده تعدد زوجاتك لغیره حرام اولدیغنی ادعا ایدیورسکز . بوتناقض دکلمیدر ؟ نکاحك ـ ولو لغیره اولسون ـ حرامی زنا وسفاح دکلمیدر ؟ بورجوعکزی ، هم‌ده عینی جوابکزده ویازیم صحیفه ایچنده‌کی بورجوعکزی‌ده بشنجی ماده اولارق سند اتخاذ ایده‌لم .

ثانیاً بوتناقضی‌ده خوش کوره‌رك کنارلم یکن طوتالم . « تعدد زوجات منع اولوندیغی تقدیرده حاصل اولان حرمت شرعیه نفس تعدد زوجاتدن دکل ، اولی الامرك اونی منع ایتمه‌سندن واولی الامره عدم اطاعت نقطه‌سندن نشأت ایدر . » دیه‌کز آلتی مقاله یازمق ایچون دوکدیککز کوز نورلرینی ، اولوالامری درجهٔ ثانیه‌ده شارع یاپاجغم دیه صرف ایتدیککز نفسلری ، امکلری بوسبوتون هدر ایتمیورمی ؟ سز اعدای دینك اسلامه تعدد زوجاتی تحلیل ایتدیکندن طولانی ـ طعن ایتدیکنی سویلیه‌رك « تعدد زوجات حقنده برحکم الزام » ایدلمامش اولدیغنی ایلك مقاله کزك ایلك صحیفه‌سنده ادعا ایتمشدیکز . شمدی ایسه نفس تعدد زوجاتك اسلامده حلی ملتزم اولوب دین اسلامك بوندن انفکاك ایده‌میه‌جکنی بزه ایضاح ایدیورسکز . پك کوزل درخاطر ایدرسکزکه سز بودعوایی کویا دین اسلامی طعن طاعندن وقایه ایچون اوکه سورمشدیکز . تعدد زوجات ـ سزکده بوسفرکی فقیهانه اقرارکز وجه ایله ـ لذاته حلال اولارق قالدقدن صوکره آرتق منعنده تصور ایتدیککز فائده و مصلحت نه اولابیلیر ؟ بوقانونی تکلیفکزدن شریعتی مصالح عبادی تأمیندن قاصر ، اوکا مخالفت ایده‌جك اولوالامرك مصالح ناسی دها زیاده مدرك اولدیغی ادعا کبی برمعنادن باشقه برشی چیقارمی ؟ بز بونی تا ایلك جوابمزده سزه آچیقجه سویله‌مشدك . مکابره

ایتدیکز. شیمدی عاقبت بزم دیدیکمزه کلدیکز. بوده رجوعکزه دائر المزه دوشن آلتنجی سند.

ثالثاً تعدد زوجات قانون ایله منع اولونسه بردن زیاده زوجه‌یی جمع ایدن کیمسه حقنده نکاح وزواج اعتباریله هیچ برحکم شرعی ترتب ایتمیه‌جکنی اعتراف ایله برابر یالکز اولوالامره عدم اطاعتدن طولایی «آثم» اولور، دیدکدن صوکره:

. « بونکله برابر، تعدد زوجات قانون ایله منع اولوندیغی تقدیرده حرمت شرعیه نقطهٔ نظرندن زنا درجه‌سنده عد اولنه‌بیلیر. چونکه، حفظ نسب واسراف ماءدن وقایه ایتمک کبی برغایه‌دن أولی الامره اطاعت صورتیله محافظهٔ نظام وانتظام غایه‌سی دها دوندر دیه حکم اولنه‌ماز. »

کبی هنوز قولاقلرطویمادق برحکم وقیاسده بولونیورسکز. واقعا محافظهٔ نظام وانتظام غایه‌سی پک بویوکدر. و - دیدیککز کبی - «جرم وکناه آنجق زنایه منحصر دکلدر. اولوالامره عدم اطاعت ده نظر شرعده اڭ بویوك جرم وکناهدر.» فقط هانکی نظام وانتظام؟ اولوالامردن صادر اولان هانکی امر؟ ایشته بوراسنی کتم، یاخود بوراسندن غفلت ایده‌رك پك مهم بر مغالطه یاپیورسکز. باقیکز، عبدالله ابن الزبیر حضرتلری خطبه‌سنده: «انا قد ابتلینا بما قد ترون فما امرناکم بامر لله فیه طاعة فلنا علیکم فیه السمع والطاعة وما امرناکم من امر لیس لله فیه طاعة فلیس لنا علیکم فیه طاعة ولا نعمة عین = بز ایشته شو کوردیککز شیله (یعنی امارتله) مبتلی اولدق. هر نه زمان اللهه طاعتی متضمن اولان بر ایشی سزه امر ایدرسه‌ك او ایشده سزك بزه قارشی دیکله‌مك، اطاعت ایتمك بورجکزدر. بالعکس هر نه زمان اللهه طاعتی متضمن اولمایان برایشی سزه امر ایدرسه‌ك او ایشده نه اطاعت، نه‌ده خوشلانمق واجب دکلدر.» دیبور. بودینك حامللری سزك بو سقیم اجتهادکز میدانه چیقنجیه قدر امرایه اطاعتی ایشته بویله آکلایورلردی. اوت، مصلحت شرعیه ایچون امرایه اطاعت واجبدر. اونك خارجنده ترهاً وفعلاً اطاعت واقع اولسه بیله بو اطاعت اطاعت شرعیه دکلدر. سزك دائما اولوالامرك معناسندن تغافل ایتمه‌کز بویله آغیر هفوات ایله مصاب اولمه‌کزه بادی اولیور. اکر بو مقاله‌ده سزدن استحصال ایتدیکمز سندك مؤداسندن حالا فراغت ایتمه‌مش ایسه‌کز مسئله سزجه‌ده حل اولونمش دیمکدر. شونی بیلمه‌لیسکزکه اولوالامره اطاعتله محافظهٔ نظام وانتظام غایه‌سی شرعاً نه‌قدر مهم عد ایدیلیورسه شرعك علل ورودندن بری اولان احکامنه رعایت ده؛ حلالی حلال، حرامی حرام طانیمق ده؛ حلالی منع ایتمه‌مك، حرامی امر ایتمه‌مك غایه‌لری ده اوندن دها مهمدر. هر حالده تعدد زوجاتی منع ایدن، «تعدد زوجات بزم خلافنه صادر اولان امرمزدن طولایی حرامدر» دیه‌جك اولوالامر قرآن کریمده مذکور اولان اولوالامر دکلدر. شریعت مطهرهٔ احمدیه، کندی حل وحرمتنی طانیمیان اولوالامری اولوالامر اولارق طانیماز.

برده سز آثم اولمق نه دیمکدر، بیلیورمیسکز؟ الله تعالی حضر-تلرینك هیچ برفعل وحکمنی بر حکمتدن خالی بیلمیورز. احکام شرعیه‌نك‌ده کاه جواز واباحه، کاه سنیت ویا کراهت، کاه وجوب وکاه حرمت اولماسی هپ او حکمت الهیه‌نك ایجابات ومقتضیاتندندر. امرالله ایله امر رسول اللهی محافظه واجرا صددنده کرك فقها ومجتهدینك وکرك امرای مسلمینك تعیین ایده‌جکلری طرق ووسائله متفرع اوامر وتنبیهاتلری‌ده درجه‌سنه کوره متفاوت وایجاب مصلحته کوره کاه واجب، کاه مندوب ... الخ اولور. یوقسه هر هانکی بر آمر ویا فقیه مجرد بکا اطاعت لازم کلیر دیه هر نه امر ایدرسه آکا مخالفت ایدنی آثم طانیمق عظمت وحکمت الهیه‌یه یاقیشیرمی؟ جناب احکم الحاکمین ثواب وعقابنی کندی امر ونهیلرینه اطاعت ویا مخالفت جزاسی اولارق تعیین بویورمشدر. یوقسه کندی شرعنه مخالف اوامر اصدار ایدن فقها ایله امرانك صو باشیسی، پولیسی، ژاندارمه‌سی اولمقدن منزه ومتعالیدر.

∴

جوابلرکزك دفعی بوراده بیتدی. فقط بزم سزکله ایشمز بردورلو بیتمیورکه .... سز مقالهٔ اساسیکزده تعدد زوجاتده اجرای عدالت ایتمك غیرقابل اولدیغندن بحثله:

« عدالت غیرقابل اجرادر دیه تعدد زوجاتی منع واو یولده قانون وضع ایتمك اقتضا ایدر دیمك برشیئی مفید اولامز. چونکه مانع ایله مقتضی تعارض ایدرسه مانع تقدیم اولنور .... بناءً علیه اول امرده شریعت اسلامیه‌ده اویله برمانع اولمادیغی، توهمدن عبارت اولدیغی ایضاح ایتمك اقتضا ایدر. عدالت مسئله‌سی ایکنجی درجه‌ده قالیر. وضع اولنه‌جق قانونك اسباب موجبه‌سندن اولور. »

دیبوردیکز. بنده‌کزده بو نقطه‌یی موضوع بحث ایتمیورسکز دیه سکوت ایتمشدم. شیمدی ایسه طوتدیغکز ره نارقه‌یی طارالمش کورونجه رجوع ایده‌رك (بو رجوعکزی‌ده یدنجی ماده اولارق سند اتخاذ ایتمه‌م حقلی دکلی‌یم؟) باشقه‌لرینك طوتدیغی یوله -فقط رهزنلك ایچون- عودت ایدیور وتعدد زوجاتك سنیتنی انکار ایچون:

« عمل رسوله مقارنت نقطه‌سندن تعدد زوجاتك اسلامیتده وحدت زوجه اوزرینه فضل ورجحانی واردر نصل دینه بیلیر؟ آیت جلیله: «عدالت اجرا ایده‌مزسه‌کز برزوجه ایله اکتفا ایدیکز عدالت ایتمکه مقتدر اولامازسکز» بیورمقله، هیچ اولمازسه بو صورتله اولسون وحدت زوجه‌یی تعدد زوجاته ترجیح ایتمیورمی؟ »

دیبورسکز. هر شیدن اول ترکجه یازدیغکز بو آیتك نرده‌ده نازل اولدیغنی اوکرنمك خوش اولور. مع مافیه آکلایورمسز سورهٔ نسانك اوچنجی آیتی اولان (وان خفتم ألا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع فان خفتم ألا تعدلوا فواحدةً او ما ملکت ایمانکم) آیت کریمه‌سندکی عدالت ایله‌ینه سورهٔ مذکوره‌نك ۱۲۸نجی آیتی اولان (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقة) آیت کریمه‌سنده‌کی عدالتدن بحث ایتمك ایستیورسکز. دوشونکز. اکر «عدالت» سزك آکلادیغکز وتعمنه لزوم کورمه‌دیککز آیات کریمه‌دن استخراج ایندم ظن ایتدیککز معنای

مطلقده اولمش اولسه‌يدی آخرالامر تعدد زوجت اوزرينه تقرر ايدن وقدرتی اولان ايچون تعدد زوجاتك شرعاً ملتزم اولديغنی كوسترن فعل رسولك ــ معاذالله تعالی ــ صراحت نصه مصادم اولماسی لازم كلبردی. بو آيتلرك منسوخ اولمادينی ايسه حين ارتحال نبويده امهات مؤمنينك طوقوز اولماسيله ثابتدر . ايشته بويله ، سز بيلمه‌مك آرتی اولارق قاريشدقجه ايشی قاريشديروب برباد ايديورسكز .

اهل علمك بيانه كوره (وان خفتم الا تعدلوا) ده‌كی عدالت قسم و نفقه‌يه ، (ولن تستطيعوا ان تعدلوا) ده‌كی عدالت ايسه محبت كبی امر قلبی‌يه راجعدر . حق تعالانك نفی ايتديكی عدالت بو ايكنجيسيدركه بو حقيقة" الده اولمادينی ايچون ممكن دكلدر. نته‌كيم حضرت عايشه رضی الله عنهادن مروی اولان (كان النبي صلى الله وسلم يقسم بين نسائه فيعدل ثم يقول اللهم هذا قسمی فيما املك فلا تلمنی فيما تملك ولا املك) كبی احاديث شريفه علمانك بو توجيهنده‌كی اصابتی اثبات ايدر. برنجی نوع عدالت ايسه هرزمان ممكندر . ايكنجی نوع عدالتك قابل اولمايا جغنی حق تعالی بالذات كتاب كريمنده بيان وتصريح ايتمش ايكن ينه تعد زوجاتی حلال قيلماسنده ذاتاً باشقه معنی آرامق بك آچيق برمعناسزلقدر .

هم‌ده‌بيلمم نه‌دن‌داغما برسوز ويلركن ديكرسوزلركزی اونوتيورسكز؟ ايكنجی سؤالمزك جوابنی‌ويرديككز صيرده بزه «جمع جمعه‌مقابل اولديغی وقت آحاد آحاده منقسم اولور» ديه برقاعده اوكرتمشديكز. (ياايها الذين آمنوا لاتحرموا طيبات ما احل الله لكم) آيت كريمه‌سنه تطبيق ايتمك ايسته‌ديككز بو"توزيع قاعده‌سنی بورايه نچون تطبيق ايده‌رك (وان خفتم الا تعدلوا) خطابنی ؛ «ای زيد سن عدالتسزلكدن قورقارسه‌ك ... ای عمرو، سن عدالتسزلكدن قورقارسه‌ك ... الخ.» كبی خطابات خاصه‌نك مجموعه‌سی عد ايتميورسكز ؟ حال بوكه قاعده‌كزدن بو مقامده استفاده ايتسه‌يديكز البته دها مناسب اولوردی . زيرا خوف و خشيت امور باطنيه وقلبيه‌دندر . بونلر افراد و آحادك خصوصيتلرينه متعلق ومكلفينك رأينه مفوض اولان شيلردندر. ولايت عامه اصحابنك مداخله ايده‌جكی امورظاهره‌دن دكلدر. اكر بركيمسه كنديسنك عدالت ايتميه‌جكندن قورقارسه آكا لايق اولان برزوجه‌يه وياخود مملوكه‌سنه اقتصار ايله‌مكدر . كنديسنه امنيتی اولديغی تقديرده ايسه ايكی واوچ ودرت قادين جمع ايتمك حقيدر .

موضوع بحث اولان قاعده‌يی قواعد نحويه‌دن اولارق كوستردكز. مسائل نحويه ايله اصوليه‌يی بكديكره قاريشديرمه‌كزه برشی ديه‌مم . اما البته علم معانی‌يه‌ده آشنا اولماكز لازمكلير. اكر او علم ايله اشتغالكز وارسه آكلارسكزكه (وان خفتم) آيتنده‌كی حرف شرط ندرته دال اولان حروفدندر . تركجه‌يه ترجمه ايدرسه‌ك «هر وقت اولمازيا، شايد قورقاجقكز طوتارسه» كبی برمعنی مقصود اولور. ايشته ادات شرطك (اذا) اولمايوب‌ده (ان) اولماسی عدالتسزلك قورقوسنك هر

شخص حقنده وهر حالده ياخود اكثر اشخاص حقنده واكثر احوالده واقع اولمايوب نادراً تصادف ايتديكنی اشعار ايدر. آرتق بيلمم «تعدد زوجات شرعاً ملتزم دكلدر ، صورت مطلقه‌ده عدالت ممكن دكلدر.» ديه‌نك حكمی قاليرمی ؟

برمسئله دها : ذات عاليلری (واولی الامر) آيت كريمه‌سنك دليل نقلی ايله مخصص و مقيد اولديغنی تسليم ايتميورسكزده يالكز استثنای عقلی‌يی قبول ايديورسكز . ايلك مقاله‌كزده (لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق) حديث شريفنی علما سوزی ديه يازدقدن صوكره صوكره‌كی مقالاتكزك برنده‌ده بزه دليل اولاميه‌جق ايكی حديث شريف بولوب دعواكزی اثبات ايچون آنلردن استفاده‌يه امكان بولامامشديكز . شيمدی ايسه ــ تعبير معذور كورولسون ــ بوسبوتون آزيتيورسكزده :

« علمای شريعت ايسه ، شريعتك امر ونهيلرينه معارض اولان اولی الامرك امرونهيلرينی (لاطاعة للمخلوق فی معصية الخالق) ديه براساس وضع ايده‌رك استثنا وتخصيص ايديورلر . ايشته بواساس ، نه‌برآيت جليله‌نك مضمونی ونه‌ده احاديث شريفه‌نك مؤداسی اولمق اوزره معلوم دكلدر . اساساً احاديث شريفه‌نك مؤداسی اولسه‌ده خبر آحاد ايله نص كتابی تخصيص ايتمك جائز اولاماز . »

ديورسكز . اولا علمای شريعت بويله براساس وضع ايتمشلر ديه‌كز مردوددر . علمای شريعت كنديباشلرينه كتاب وسنته راجع اولمايان هيچ براساس وضع ايده‌مز . ائمه‌دين حقنده بويله براعتقادده بولونيورسه‌كز جداً تأسف اولونور . زيرا نه‌دينی ، نه‌علمای دينی طانيميورسكز ديمكدر .

ثانياً موضوع بحث اولان آيت كريمه (ياايها الذين آمنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولی الامر منكم فان تنازعتم فی شیء فردوه الی الله والرسول ان كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر ذلك خير واحسن تأويلا) اولوب نظم جليل (فان تنازعتم) دن اعتباراً ماقبلنده‌كی (اولی الامر) ی مخصوص ومقيد اولديغنی كراراً اخطار ايتدك . حتی شيمدی‌ده سزه سويليه‌لمكه كرك آيت كريمه‌نك سبب نزولی وكرك (لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق) حديث شريفنك سبب ورودی اولان وقعه عبدالله بن حذافة وقعه‌سی اولديغی روايت ايدبليور . ديمك‌كه كرك كتابده‌كی وكرك سنتده‌كی مخصص نقلی تام بزم بيلديرديكمز معنايه ايمش . لكن سز حالا آلديريش ايتميورسكزده « بو اساس نه بر آيت جليله‌نك مضمونی ونه‌ده احاديث شريفه‌نك مؤداسی اولديغی معلوم دكلدر » ديورسكز . سنتدنده قبول ايتمديككز تخصيص نقلی‌يی اثبات ايده‌جك يكرمی اوتوز قدر حديث شريف الآن الزده‌در. باخصوص علمای شريعتك وضعندن ايمش كبی كوستردككز (لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق) حديث شريفی متقارب اللفظ و متفق المعنی اولمق اوزره دواوين سنتده علی بن ابی طالب ، عبدالله بن حذافة ، عمران بن حصين ، حكم بن عمر الغفاری ، عبدالله بن عمر، ابو برزة الاسلمی ، عبدالله بن عباس، ابو هريرة، انس بن

مالك، ام الحصين الاحمسية ، مقدام بن معديكرب (رضى الله عنهم) كبى اجلهٔ اصحابدن محفوظ ومأثور اولوب معنیً وحكماً مرتبهٔ تواترده‌در. سزك هر حديثى آحاددن ظن ايتمه‌كز عجايبدر. اكر وقتيله كنديكزى عقل وهوا كزه قاپديرمايوب‌ده بر آز انصاف ويزم اولدن برى علماى دين و اجلهٔ مفسرينه تبعاً آيت كريمه‌نك بيان ايتمش اولديغمز معناسنى قبول ايده‌يديكز ، بر آزده مخصصات نقليه حقنده سويله‌دكلرمزى دينكليه‌يديكز ، بوكولونج انكاره دوشمز وهر كسك معلومى اولان برحقيقت ايچون « معلوم دكلدر » ديمك ورطه‌سنه كرفتار اولمازديكز. ايشته بوحقيقت علماى دينجه وآنلردن استفاده‌يه نصب نفس ايدنلرجه معلومدر . اوتمامكه مكابره‌نى بونى‌ده انكاره قدر وارديراسكز . يوق ، بومجهوليت يالكز ذات عاليلرينه عائد ايسه سزك امر دينده جهلكز ناسه حجت اولاماز . بالعكس بيلنلرك علمى سزه قارشى حجت اولور . هم‌ده بن آكلاميورم . سزه كوره قرآن كريمده‌كى ادله‌شايان التفات دكل. حديث ايشه ياراماز. اصحاب اجماع اولان علما ـ حاشا ـ هپ جاهل ، غافل ، متعصب. اصحاب اجماع بويله چوروكجه طبيعى قياس فقهانك اعرابدن محلى قالماز . او حالده ادلهٔ شريعت نامنه بيلمم كه الده نه قاليور ؟ ادلهٔ شريعت يالكز سزك قياس باطلكزدمى عبارتدر؟

سزلرده ، بزم‌ده باشمز آغريدى . اما قاريشديرديغكز برمسئله حقنده‌ده صوك برسوزمى سويلمكه مساعده ايديكز. مقاله‌كزك برينده:

« معارضمز ايكيده‌برده مقالهٔ اساسيه‌ده تعدد زوجات حقنده «قرون وسطى وحشى» تعبيرينى قوللانديغمى اورته‌يه سوره‌رك بنى افكار عموميه‌يه قارشى كويا او تعبيرك قائلى بن ايمشم كوسترمك كوچوكلكنده بولنمقله عليهمده بر سلاح اولارق استعمال ايتمك ايستيور. اوتعبيرى بنم لسانمدن دكل، شريعت غرانك كنه وماهيتنى آكلاميان اوروپاليلرك لساندن . لسان اسناد وتعرضندن نقل ايتديكمى ـ احمد نعيم بكدن باشقه ـ هر اوقويان آكلامشدر . چونكه بن اوراده (..حالا قرون وسطى وحشى حكمفرمادر ظن واعتقادنده بولونيورلر) ديمشدم . بوندن مقصدم ، اوروپاليلرجه بوخصوصده (وحشت) اسناد ايديورلر. بزده آنلره قارشى بونك (موافق عقل وحكمت) اولديغنى مقام مدافعه‌ده بيان ايديورز . حالبوكه (وحشت) له (موافق عقل و حكمت) آره‌سنده بعد ومسافه‌يى كوستره‌رك اوروپاليلرك اسلاميته قارشى اولان او اسناد وتعرضلرينك غيروارد اولديغنى و او يولده مدافعه‌لرمزك مفيد اولماديغنى ارائه ايتمكدن عبارت ايدى . برده عينى مقصدله تكرار ايدلديكنده شبهه اولمايان « لسان شريعت ابكم قاليور » تعبيرينى جائز اولان شيلرده تصرف امامى عن جهل انكار ايده‌جك صورتده مدافع شريعت! كورونلرك لسانى ديمك اولديغى ايضاحه تحملى اولميه‌جق درجه‌ده آشكاردر . »

ديبورسكز. بوندن فضله نزاكتى سزدن ذاتاً بكله‌ميورم . «لسان شريعت ابكمدر » ديبه صاووردیغكز حقارتك بو صورتله تأويلى علم بيانك هانكى فصلنه اويغون دوشه‌جكنى بيله‌مزسه‌م‌ده هر حالده اعتقادكزجه مدافع شريعت كورونن جهله‌نك لسانى لسان شريعت عد ايتمه‌كز شريعته قارشى ارتكاب ايدلمش ايكنجى برحقارتدر. اوته‌كى جرأتكزه قارشى فرياد ايديشم كوچوكلكمى ايمش ، دكلمى ايمش آكلاشيلمق ايچون ايلك مقاله‌كزك باش سطرلرينى اوشنمه‌دن بورايه نقل ايديورم . شيمديكى يازديغكزله يان يانه كتيرلمده كندى عبارانكزه وارنجيه‌قدر تحريفه نه قدر ميال اولديغكزى بوتون عالم آكلاسون . سوزه بويله باشلايورديكز :

« [تعدد زوجات شريعت اسلاميه‌ده تجويز اولنديغى ايچون اسلاميت تعدد زوجاتى قبول ايلمكدن امتناع ايده‌مز. اسلاميتده تعدد زوجاتى قبول ايتمك ضرورتى واردر . تعدد زوجات اديان وملل سائره‌ده ممنوعدر، فقط اسلاميتده منعى قابل دكلدر . ديز. اسلامك تعدد زوجات مسئله‌سنده اديان سائره‌دن فرق واردر] كبى ياكلش برظن وذهاب نتيجه‌سى اولارق اوروپاليلر وبالجمله اقوام متمدنه طرفندن شريعت اسلاميه پك چوق دوچار طعن واعتراض اوليور. عالم اسلامده شريعتلرى مقتضاسندن اولق اوزره حالا قرون وسطى وحشى حكمفرمادر ظن واعتقادنده بولونيورلر . بوطوفان سيل اعتراضاته قارشى عالم اسلامك مدافعه وجوابلرى‌ده، شريعت اسلاميه‌يه نسبت اولنان اوبهتان وافترايى ، او ظن وذهاب باطلى تأييد ايتمكدن باشقه بر شى افاده ايتميور . معترضلر شريعت اسلاميه‌ده تعدد زوجات حقنده برحكم التزام ايدلمشدر ظنيله توجيه طعن واعتراض ايديورلر . مدافعلرده او حكمى محافظه ايده‌جكم ديه تعدد زوجاتك فوائد ومحسناتندن ، موافق عقل وحكمت اولديغندن بحث ايدوب طوريورلر . مدافعلردن هيچ برى [شريعت اسلاميه‌ده تعدد زوجات حقنده التزام اولنمش برحكم يوقدر اولوالامرك امر ومنعنه تابع برمسئله‌در. اسلاميت تعدد زوجاتك منع اولنمسنه قطعياً مانع دكلدر. تعدد زوجات مسئله‌سى شريعت اسلاميه نقطه‌سندن اشكال (طوغروسى استشكال اولاجق) ايدلمه‌جك، موضوع بحث ومقال اولاجق ماهيتده دكلدر] ديبه بيان حقيقت ايده‌مدكلرندن بيهوده يره مناقشات دوام ايدوب كيديور . »

سوزكزى تحليل ايده‌لم . هرشيدن اول [ ] اشارتى آراسنه آلديغم عباره‌لركز اوزرينه نظر دقتكزى جلب ايده‌رم . سز اولا « اوروپاليلرى وبالجمله اقوام متمدنه‌يى » ياكلش يره شريعت اسلاميه‌يه طعن ايتدكلرندن طولايى مؤاخذه ايديورسكز . نيچون ؟ برنجى [ ] اشارتى آراسنه آلديغمز سوزلردن طولايى دكلمى ؟ ايشته اوروپاليلرك اويكنمه‌دكلرى شيلر كلش كچمش بوتون علماى اسلامك كتاب وسنته، اجماع متواتره استناداً قبول ايتديكى شيلردر . صوكره « حالا قرون وسطى وحشى حكمفرمادر ظن واعتقادنده بولوندقلرى» ايچون فرنكلرى مؤاخذه‌ده دوام ايديورسكز . نيچون ؟ مسلمانلرك قبول ايتديكى بوشيلرى وار ظن ايتدكلرى ايچون دكلمى ؟ « حالا » ديمشكزدن‌ده اولجه موجود ايكن همتكزله شيمدى زائل اولديغى معناسى چيقمازمى ؟ اوحالده بونلرى وار فرض ايدرسه‌ك قرون وسطى وحشى اولديغى بوعباره‌لركزله تسليم ايتمش اولميورميسكز ؟ سز واقعا بوتعبير شنيعى فرنكلرك آغزينه ويريورسكز . فقط بونلرك وحشت اولماديغنى سويله‌ميورسكزده دينى . بوتعييب ايديلن شيلرك وجودينى انكار ايده‌رك تبريه ايديورسكز. وعالم اسلامك طوغرودن طوغرويه مدافعه وجوابلرينك اوظن ذهابى يعنى تعدد زوجاتك وحشت اولديغى ظن وذهابنى تأييد ايتديكنى مقام مؤاخذه‌ده سويليورسكز .

سز اوروپاليلرك وحشت ديدكلرى شيلر، وحشت دكلدر، ديميورسكز. بووحشت دينيلن شيلر يوقدر ديبه على ملأ الناس ارتكاب كذب ايديورسكز . « تعدد زوجات موافق عقل و حكمتدر » ديبه مدافعه ايتدم، دعواسنه كلنجه، اومدافعه : « بحث ايدوب طوريورلر» عباره‌سنك صراحتندن‌ده آكلاشيليوركه سزك طرفكزدن دكل ، علماى اسلام طرفندن واقع اولمشدر . سز ايسه بوزواللى مدافعلرك مدافعاتنى

ایکنجی [ ] اشارتی آراسنه آلدیغم اسباب موجبه ایله و « بیهوده یره مناقشات دوام ایدوب طوریور » عباره‌سیله تزییف ایدییورسکز . دیمك‌كه : « بزده آنلره قارشی بونك (موافق عقل و حکمت) اولدیغنی مقام مدافعه‌ده بیان ایدیورز » دیه‌کز ایکنجی کذب صریحدر. سز فرنکلرك اعتراضاتنی دفع ایتمك شویله طورسون ، برلشدیرمش، تأکید ایتمش اولدیکز . وصوك مقاله کزك باش طرفلرنده تعدد زوجاتك منع ایدیله‌میه‌جکی حقنده‌کی دلائلك مقصدمزی « حله دائر هیچ برشیئی مفید اولمادیغنی » تکرار ایده‌رك فرنك غیرتکشلکنده ثبات ایتدیکز .

بزمقاله اساسیه‌کزه جواب ویریرکن حسن ظن ایله مأمور اولدیغمزدن دینه قارشی ایتدیککز بو آغیر حقارتلری سوزسوزلکی بیلمه‌دیککزه حمل ایتمك ایسته‌دك ، نزاکتك سزه قارشی بزجه حد غایه‌سی اولان بو توجیهمزه قناعت ایدوب دها فضله‌سنه چاناق طوتماسه‌کز حقکزده دها خیرلی اولور . سزك سوزکزده ثباتکز یوق . خصمکزی تحقیر وتجهیل ایدرسکز. کتاب وسنت دلائلی نظر اعتباره آلمازسکز . علمای دینی استخفاف ایدرسکز . خارجدن اولسون ، خصمکزدن اولسون . حتی کندی عباره‌کزدن اولسون ایتدیککز نقللری تحریف ایدرسکز . سوزمی تأویل ایده‌یم دیرکن یالاندن تحاشی ایتمزسکز. بزینه حقیقت میدانه چیقسون دیه تحمل ایدیورز. لکن ایش یالانجیلغك بو قدر آچیغنه منجر اولنجه سزده صمیمیتك فقدانی نظرمده تمامیله قطعیلشیور . بناءً علیه تشریح ماهیتکز ایچون شیمدی‌یه قدر صرف ایتدیکم امکله اکتفا ایده‌رك قلوب اهل اسلامه دمبدم زهر صاچمقدن خالی قالمایان جوابلرکزك فیمابعد هیچ برینه مقابله ایتمه‌مکه عزم ایتدم . بوندن صوکره سزه جوابم سکوتدر .

احمد نعیم

اسلام عسکرینه

کچن نسخه‌دن مابعد

ای مؤمنلر ! سزی ماللریکز وچوجوقلریکز ذکر اللهدن اویالاندیرماسین بونی یاپاجق . یعنی اموال واولادیله اویالاناجق اولانلر ، زیان کوره‌جکلردر .

ایچکزدن بری حالت احتضاره کلوبده یاربی بنی براز یاشاتسه‌یدك‌ده صدقه ویرسه‌یدم وصالح برآدم اولسه‌یدم دیمه‌سندن اول . سزی مرزوق ایله‌دیکمز نعمتلردن محتاج اولانلره نفقه ویرك‌که الله ، اجلی کلمش برکیمسه‌نك اولومنی اصلا تأخیر ایتمز . ویاپدیغکز شیلرك هپسنی بیلیره.

بو سورهٔ جلیله نازل اولونجه (زید بن ارقم) حضرتلرینك سویله‌دیکی سوزك طوغری اولدیغی میدانه چیقدی . ابن سلولك او هذیانی ایتمش بولوندیغی بوتون مسلمانلرجه اکلاشیلدی . اولجه طرفداری اولانلر بیله کندیسندن یوز چه‌وردی . ایتدیکی خیانتك دنیاده‌کی جزاسنی اولونجه‌یه قدر کوردیکی حقارتله چکدی. اولدکدن صوکراده نمازینی قیلمقدن وکومولورکن مزاری یاننده بولونمقدن الله، پیغمبرینی منع ایله‌دی . چونکه : حریف ، هم ایکی یوزلو بر منافقدی ، هم‌ده عصبیت مسأله‌سنی کوروکله‌یوب مسلمانلری ایکی‌یه آییرمق خائنلکنه قالقیشمشدی .

یوم الرجیع وقعه‌سی

ییکیت عسکر !

سکا برده آجیناجق ، لکن حصه آلیناجق برقصه نقل ایده‌جکم: رسول الله علیه وسلم افندیمزك مدینه‌یه کلیشندن اوچ سنه صوکرا مشرك قبیله‌لرندن بری « بز ، مسلمان اولاجغز . قرآن اوقوماسنی ، آبدست آلوب نماز قیلماسنی اوکره‌تمك ایچین یوردیمزه بر قاچ کیشی یوللا » دیه حضرت پیغمبره خبر کوندردیلر .

رسول الله افندیمز ، اصحابندن عاصم بن ثابت ، مرثد بن ابی مرثد ، خبیب بن عدی ، زید بن الدثنه ، عبداه بن طارق ، خالد بن البکیر اسمنده آلتی کیشی‌یی بو قبیله‌یه دین اوکره‌تمك وخوجالق ایتمك اوزره تعیین ایله‌یوب یوله چیقاردی . [*]

بونلر کوندوز صاقلانوب کیجه‌یورویورلردی. چونکه: مسلمانلق داها اطرافه یایلمامش اولدیغی کبی احد محاربه‌سی بیته‌لی چوق زمان کچمه‌مشدی . بونك ایچین اورتالق مسلمانلره تهلکه‌لی ایدی .

برکیجه صباحه قارشی (رجیع) صوینك باشنده اوطوروب برپارچه خرما یه‌دیلر ، صوکرده قالقوب یاقینده‌کی طاغك تپه‌سنه چیقدیلر ، اوراده صاقلاندیلر .

صباحلاین برمشرك قاریسی ، اوکنه قاتدیغی قویونلری اوتلاتمق ایچین صو باشندن کچرکن یره آتیلمش خرما چکیرده‌کلری کوردی. جنسندن مدینه محصولی اولدیغنی وبوراده مطلقا مدینه‌لیلر بولوندیغنی آکلادی . همان دونوب قبیله‌سنه کیتدی وکوردیکنی آکلاتدی .

مشرکلر ، ایکی یوز قدر اولدقلری حالده قوشوب کلدیلر وطاغك دره‌سنی، تپه‌سنی آرایوب مدینه‌دن کلنلرك صاقلاندقلری یری کوردیلر.

[*] بعضلری ، بوذواتی یدی‌یه ابلاغ ایله (معتب بن عبید) یاخود (مغیث بن عون) اسمنی‌ده علاوه ایدرلر . (معجم البلدان) ك (رجیع) کلمه‌سنده (حسان بن ثابت) حضرتلرینه نسبتله یازدیغی :

صلی الاله علی الذین تتابعوا	یوم الرجیع فاکرموا واثیبوا
رأس السریة مرثد وامیرهم	وابن البکیر امامهم وخبیب
وابن لطارق وابن الدثنة انهم	وأتاه ثم حمامه المکتوب
والعاصم المقتول عند رجیعهم	کسب المعالی انه لکسوب
منع المقادة ان ینالوا ظهره	حتی یجالد ان لنجیب

قطعه‌سنده آلتی صحابه اسمی ذکر ایدیلمشدر . ینه بو قطعه‌دن ذوات مبعوثه‌نك رئیسی، مرثد بن ابی مرثد حضرتلری اولدیغی آکلاشیلیور . بعضیلری ایسه هیئتك رئیسی، عاصم بن ثابت حضرتلری ایدی دیرلر .

صاقلانانلر ، باصقینه اوغرادقلرینی آ کلاینجه سلاحه داوراندیلر . مشرکلر ایسه « یانمزه کلیکز . عهد اولسون که امینسکز . یعنی سزی اولدوره‌جك دکلز » دییه باغیریشدیلر . حال بوکه : بونلری طوتمق و کوتوروب مکه مشرکلرینه صاتمق ایستیورلردی . چونکه : مکه‌لیلرك بونلری آلوب احده‌کی اولنلری یرینه اولدوره‌جکلرینی بیلیورلردی .

ویریلن سوز و امان اوزه‌رینه خبیب ایله زید وعبدالله بن طارق ، تپه‌دن اینوب مشرکلرك یاننه کیتدیلر . لکن عاصم ایله مرثد وخالد بن البکیر « بز ، مشرکلرك امانی قبول ایتمه‌یز » دییه‌رك اینمه‌دیلر . مشرکلرك هجومنه قارشی ابتدا اوقلرله ، صوکرا غارغیلرله ، داها صوکراده قیلیچلرله دوکوشدیلر ونهایت شهید اولارق یره‌دوشدیلر .

نه‌موطلو او قهرمانلره‌که : ارککجه‌سنه دوکوشه‌رك اولدوردیلر . و اولدیلرده جانلی اولارق کندیلرینی دشمنلرینه تسلیم ایتمه‌دیلر . ایشیتدکلری وعده اینانوب مشرکلرك یاننه کیدنلرده طوتولوب اسیر ایدیلدیلر ، اللرینی یای کیریشیله باغلانوب مکه مشرکلرینه صاتیلمق اوزره یوله چیقاریلدیلر . عربلرده یالان سویله‌مك ، هله امان ویرمشکن بر آدامه قییمق پك بیوك عیب صاییلیر ، بونی یاپانلره‌ده (غدّار) ده‌نیلیردی .

خبیب ایله آرقه‌داشلرینك تپه‌دن اینوب مشرکلرك یاننه کلمه‌لری ، اونلرك یالان سویله‌مه‌یه‌جکنی وغدارلق یاپمایه‌جغنی ظن ایتمه‌لرندن ایلری کلمشدی . فقط اومدقلری کبی چیقمادی . حریفلر ، ویردکلری سوزی طوتمادیلر .

بوندن عبرت آلمالی ده دینه ، ایمانه ، ناموسنه ، وجدانه کووه‌نیلمه‌ین کیمسه‌لرك سوزینه آلدانماملیدر .

طوتدقلری اوچ صحابی‌یی صاتمق اوزره کوتورن مشرکلر ، مکه‌یه یاقلاشدقلری صیراده عبدالله بن طارق ، باغنی کوشه‌توب اللرینی قورتاردی ، آرقه‌داشلرینی خلاص ایتمك ایچین رسول الله حضرتلرینه خبر ویرمك فکریله مدینه‌یه طوغرو قوشمایه باشلادی . لکن آرقه‌سندن آتدقلری اوقلرله زواللی‌یی ووروب شهید ایتدیلر ، خبیب ایله زیدی‌ده مکه‌یه کوتوروب ایکی اسیر مقابلنده ویردیلر ، یاخود اللیشر دوه بدل ایله صاتدیلر .

∴

(رجیع) ده‌کی طاغده مشرکلرله دوکوشه‌رك شهید اولان عاصم بن ثابت حضرتلری ، بدر واحد محاربه‌لرنده برچوق مشرك اولدورمشدی . اونلردن ایکیسنك آناسی ، هرکیم عاصمك باشنی کسرده کتیریرسه یوزده‌وه ویره‌جکنی وعد ایتمش ، صوکرا اوباشك ایچنه شراب طولدوروب ایچه‌جکنی نذر ایله‌مشدی . بونلری هرکس بیلدیکی جهتله عاصمی اولدورمك وباشنی کسوب ده اوقادینه کوتورمك ایسته‌ینلر پك چوقدی .

قهرمان عاصم ، بوسفر شهید اولونجه غدار وطمعکار مشرکلردن بعضلری ، باشنی کووده‌سندن آییرمق ایچین یاننه قوشدیلر ، لکن الله اومبارك باشی ، شراب قوپاسی اولمقدن محافظه بویوردی ، حدسز ، حسابسز آری ، عاصمك جسدی اطرافنده دولاشیور وصوقولان مشرکلرك اللرینی ، یوزلرینی صوقویوردی . بردرلو یاقلاشامادیلر و « کیجه اولسون ، آریلر داغیلسین‌ده اویله کسه‌لم » دیدیلر . اقشامدن صوکرا ایسه شدتلی بریاغمور یاغدی ، عاصمك مبارك جسدینی آلوب کوتوردی . حتی اونی طوتمق ایسته‌ین مشرکلردن برقاچ دانه‌سنی‌ده بوغدی .

∴

خبیبی (حارث بن عامر) ك اوغوللری صاتین آلدی . چونکه : بابالرینی بدر محاربه‌سنده بو قهرمان اولدورمشدی .

زیدی‌ده (صفوان بن امیّه) آلدی . زیرا : باباسی بدر جنکنده اولدورولمش اولدیغی جهتله اونك یرینه زیدی اولدوروب انتقام آلاجقدی .

اسیرلرك کتیریلوب صاتیلماسی ذی القعده آینه راست کلمشدی . عربلر ایسه (اشهر حرم) یعنی (محرم و مبارك آیلر) دیدکلری محرم ، رجب ، ذی القعده ، ذی الحجه آیلرینه حرمت کوسته‌ریرلردی . او آیلر ایچنده محاربه ایتمزلر ، آدام اولدورمزلردی .

بناءً علیه اسیرلری آیری آیری وزنجیره باغلی اولارق اوچ آی حبس ایتدیلر . محرم چیقوب صفر کیرنجه‌ده برینی خارجده آصدقدن ، دیکرینی‌ده قصبه‌دن دیشاری‌یه چیقاردقدن صوکرا غارغی ایله شهید ایله‌دیلر .

∴

خبیب حضرتلری ، زندانجیسندن اوچ شی ایسته‌مشدی‌که : بری ، کندیسنه طاتلی صو ایچیرمه‌سی ، ایکنجیسی : مشرکلرك پوتلرینه کسدکلری قربانلردن یمك کتیرمه‌مه‌سی ، اوچنجیسی‌ده اولدوروله‌جکی زمانی خبر ویرمه‌سی ایدی .

برکون زندانجی « فلان کون سنی اولدوره‌جکلر » دییه خبیبه خبر کتیردی . اوده کندیسنی اولدورمك ایچین صاتین آلان وکسیله‌جك قویون کبی بسله‌ین فامیلیادن برکوچوك چوجوغه رجا ایده‌رك براستره ایسته‌دی . چوجوق ، استره‌یی کتیردی . خبیب‌ده استره‌یی آلمقله برابر چوجوغی دیزینه اوطورتوب سومه‌یه باشلادی . چوجغك آناسی ، اولادینی آرایوردی . محبوسخانه‌یه کلوب‌ده خبیبك استره الندە وچوجوق دیزنده اولدیغنی کورونجه اولدوره‌جك ! ظنیله برچیغلق قوپاردی .

حال بوکه : قهرمان خبیب ؛ قادینی قورقوتمامق ایچین استره‌یی فیرلاتدی وچوجوغی سومك ایچین دیزینه آلدیغنی سویله‌دی . صوکراده کمال شفقتله آناسنك یاننه یوللادی . اولادینی صاغ ، سالم الده ایدن قادین « والله العظیم ، خبیب کبی خیرلی بر اسیر کورمه‌دم » دییه‌رك دیشاری‌یه چیقدی .

عربجه بر سوز واردر (الفضل ماشهدت به الاعداء) ديرلركه (فضيلت ، يعنى اييلك وبويوكلك دشمنلرك‌ده شهادت ايتديكى شيدر) معناسنه‌در . ايشته خبيبك ايلكنه دشمنلرى‌ده شهادت ايديور و او بويوك ذاتك حقيقةً بويوك اولديغنى اونلرده بيليوردى .

نه‌ايسه خبيب، استره ايله طيرناقلرينى كسوب ايجاب ايدن يرلرينى تميزله‌مك صورتيله أولومه حاضرلاندى واعدام زمانى كلنجه محبوس اولديغى يردن چيقاريلوب مكه ديشاريسنه كوتورولدى . سياست يرينه كلديكى كبى نمازقيلمق ايچين مساعده‌ايسته‌دى. اذن ويرديلر واللرينك باغنى چوزديلر . فداكار خبيب ، الله رضاسى ايچين ايكى ركعت نماز قيلدى ، حتى « أولومدن قورقويورده اوزاتيور » ديمه‌سينلر دييه نمازينى چابوجاق بيتيردى .

مسلمانلردن اعدامه محكوم اولانلرك ، أولدوروله‌جكلرى وقت ايكى ركعت نماز قيلمالرى‌ده بوندن قالدى .

مشركلر ، يره بر ديرەك ديكديلر و خبيبك ينه اللرينى باغلايوب او ديرەكه چكديلركه مقصدلرى ، معناً يوكسه‌ك بولونان او محترم ذاتى صورتاده يوكسه‌لتوب ناسيل أولدوروله‌جكنى سيره‌كلمش اولان قادينلرله چوجوقلره كوستەرمك ايدى .

خبيب ، ديرەكه چكيلدكدن صوكرا مشركلرك برتكليفنه اوغرادى. « مسلمانلقدن واز كچ ، سنى آزاد ايدەلم ! » ديديلر . خبيب ايسه : « أولمك بنم ايچين دينمدن دونمكدن چوق خيرليدر » جوابنى ويردكدن صوكراده « ياربى ! بندن رسول‌اللهه سلام كوتوره‌جك كيمسه يوق. سلام واحترامىي حبيب ذيشانكه سن تبليغ ايت » دعاسنده بولوندى . جناب حق‌ده بو دعايى قبول ايله‌دى و خبيبك سلامنى پيغمبر افنديمزه وحى صورتيله بيلديردى. رسول‌الله حضرتلرى، مدينه‌ده اوطورور كن يردن بره « وعليه السلام ورحمة‌الله و بركاته » بويوروب خبيبك شهيد اولديغنى خبر ويردى .

مشركلر ، بدر واحد محاربه‌لرنده أولدورولنلرك اوغوللريله خصملرندن اوتوز، قرق كيشينك اللرينه غارغيلر ويروب « ووروك، صاپلايك ! » ديديلر .

ايلك غارغينك دوقونوشنده خبيبك وجودى مكه‌يه وقبله‌يه دوندى . اومبارك شهيد ، جان آجيسندن شكايت ايده‌رك امان ، اوف! دييه‌جكى يرده « الحمدلله كه‌يوزم ، قبله‌يه توجه ايله‌دى» دييه‌اللهنه حمدوثنا ايتدى وكووده‌سنك هر طرفنه صاپلانان غارغيلرك تأثيريله‌ده شهيد اولارق حضور الٓهى‌يه كيتدى (*)

صوك غارغى‌يى ووران (عقبه) اسمنده برچوجوق ايدى‌كه بدرده خبيبك أولدورديكى (حارث بن عامر) ك كوچوك اوغلى ايدى . (ابوميسرة‌العبدرى) اسمنده برى، بوچوجوغك النه برغارغى‌ويرمش، صوكرا اونك اليله غارغى‌يى طوتوب خبيبك كوكسنه صاپلامشدى . صوكره (عقبه) مسلمان اولدى .

(زيدبن‌الدثنه)يه كلنجه : كنديسنى صاتين آلمش اولان (صفوان بن‌اميه) محبوس اولديغى يردن چيقاروب مكه ديشاريسنه كوتوردى . يانندەكوله‌سى(نسطاس)اولديغى كبى برطاقم سيرجيلردەقاپيلوب كلمشلردى . بوسيرجيلر ايچنده احد محاربه‌سنده‌كى مشرك قوماندانى اولان (ابوسفيان)ده واردى .

زيدى أولدوره‌جكلرى يره كتيردكلرنده ابوسفيان سسله‌ندى و «يازيد! الله عشقنه طوغرو سويله. سنك يرىكه محمدك أولدوروله‌سى، كنديسنك‌ده أويكه كيدوب راحتجه اوطورماسنى ايسترمى ايدك ؟ » دييه صوردى. زيد حضرتلرى ايسه «الله حق ايچين بن، رسول‌اللهك بوراده أولدوروله‌سنى دكل ، مدينه‌ده آياغنه ديكن باتماسنى بيله ايستەمم» جوابنى ويردى . دينندن دونمه‌سنى تكليف ايتديلر ، اونى‌ده قبول ايله‌مه‌دى. نهايت صفوانك كوله‌سى نسطاس، ألنده‌كى غارغى ايله قوللرى

---

[*]حاجى ذهنى افندى مرحوم (الحقائق) عنوانلى أثرينك (خبيب بن عدى)يه عائد بندنده شوسطرلرى يازمقده‌در .

« ... حين صلبنده ايكى ركعت نمازقيلمش وشو ابياتى نظم وانشادايلمشدر:

لقد جمع‌الاحزاب حولى والبوا	قبائلهم واستجمعوا كل مجمع
وقد قربوا ابناءهم ونساءهم	وقربت من جذع طويل ممنع
وكلهم يبدى‌العداوة جاهداً	على لانى فى وثاق بمضيع
الى‌اه اشكو غربتى بعد كربتى	وماجمع الاحزاب لى‌عند مصرعى
فذا العرش صبرنى على‌مااصابنى	فقد بضعوا لحمى وقدضل‌مطمعى
وذلك فى ذات‌الاله وان يشأ	يبارك على اوصال شلو ممزع
وقدعرضوا بالكفروالموت‌دونه	وقد ذرفت عيناى من غيرمدمع
ومابى حذارالموت انى لميت	ولكن حذارى حر نار تلفع
فلست بمبد للعدو تخشعاً	ولا جزعاً انى الى‌الله مرجعى
ولست ابالى حين أقتل مسلماً	على اى‌جنب كان فى‌الله مصرعى

مآل ابياتده « هرطرفدن برچوق‌خلق وچولق چوجق باشنه‌طوپلانوب كنديسنك (صليچون) براوزون آغاج كووده‌سنه تقريب اولنديغى وكنديسى قيد وبند ايچنده اولديغندن هركس بى‌پروا الندن كلديكى قدر اظهار غداوت وبغضا ايدر اولدقلرينى بيان ايله جناب حقه هم‌چكديكى محنت ومشقتدن اشتكا ايدرك دشمنان دينك ايتدكلرى اذاواشكنجه‌لر وخصوصيله انلرينى يارمق يوننذن روا كوردكلرى عذابلر اوزرينه اميدى‌قالميوب جناب ذوالعرش‌المجيددن صبراستدعا ايتديكنى وكنديسنك بوفلاكتى فى‌سبيل‌الله اولق جهتيله بعناية‌الله تعالى اعضاء بريده‌سى اوزرينه دخى مأجور اوله‌جغنى وتكاليف كفر وارتداد ايتمشلر ايسه‌ده اولوم كنديسنجه اندن اهون اولديغنى واواراق كوزلرى طولدى ايسه‌د. ياش آقيتماديغنى واپر ، كچ اوله‌جكى جهتله كنديسنك اولومدن چكنمه‌سى اولمايوب آنجق نار آخرت حرارتندن حذر اوزره‌بولنديغنى وبنابرين دشمنه سرفرو ايتمه‌جكنى وصبرسزلق كوسترميه‌جكنى ومرجعى جناب مولى أولديغنى ومسلم اوله‌رق قتل‌واعدام اولنمق حالنده كنديسنك اولومى هرنه صورتده واقع‌اولورسه اولسون‌قيد ايتميه‌جكنى » سويله‌مشدر رضى‌الله تعالى عنه .

باغلى اولان اوفداكار مسلمانك كوكسنى دەلدى والله يولنه شهيد ايدەرك يرە سردى .

٭٭٭

مشركلر ، قهرمان خبيبك كوودەسنى آصيلى اولارق براقشلر و اطرافنه نوبتجيلر قويمشلردى‌كه فكرلرى: رسول اللهك اصحابندن برينى طوتوب اللرى باغلى اولارق شهيد ايتدكلرى ايچين عرب قبيلەلرينه قارشى كوستەريش ياپمقدى .

پيغمبر افنديمز ايسه « كيم مكه‌يه كيدەرده خبيبى آصيلى بولونديغى آغاجدن اينديريرسه جنته كيرەجكدر » بويوردى . بو مژدە اوزەرينه اصحابك ييكيتلرندن اولان ورسول اللهك خالاسى اوغلى بولونان (زبير بن العوام) حضرتلرى آياغه قالقدى « آرقەداشم مقدادى آلوب بن كيدەرم يا رسول الله ! » ديدى . افنديمز حضرتلرى‌دە اذن ويرديكى جهتله ايكى آرقەداش يوله چيقديلر ، كوندوز صاقلانوب كيجه‌يورومك اوزرە دار آغاجنك يانته كلديلر ونوبتجيلرك سرخوشلقدن صيزمش اولدقلرينى كورديلر . ياواشجه صوقولوب خبيبك جسدينى ايندرديلر وآت اوستنه يوكلەتوب مدينه‌يه دونديلر .

نوبتجيلر ، اوياتوب جسدك قالديريلديغنى كورونجه ايشى اكلاديلر وآتلرينه صيچرايوب مدينه يولنه طوغرو سورمه‌يه باشلاديلر .

زبير ، نوبتجيلرك‌درت نعله كلمكده اولدقلرينى كورونجه آت اوستنده بولونان جسدى ايندوروب يرە براقدى وكلنلرە دونوب « بن ، عوام اوغلى زبيرم . آرقەداشم‌دە اسود اوغلى مقداددر . براز داها ايلرلرسه‌كز ياوروسنى مدافعه ايدن آرسلانلر كبى دوكوشه‌جكز . يادفع اولوب كيدك ، ياخود اوق آتيشمقله غارغى وقليجله چارپيشمقدن برينى انتخاب ايدك » ديه سسلەندى .

آرسلانلرك كومورده‌نمه‌سنى آنديران بوسوزلرە قارشى مشركلر ، بر آدم آتاماديلر وايلرلەمك شويله‌طورسون يرلرنده بيله طوراماديلر ، قاچمق سايه‌سنده جانلرينى قورتارابيلديلر . حريفلرك قاچماسندن صوكرا زبير ايله مقداد . خبيب حضرتلرينك جسدينى قالديرمق ايسته‌ديلرسه‌ده كومولمش اولديغنى كورديلر ومدينه‌يه كلوب حال وكيفيتى رسول الله افنديمزه آكلاتديلر . جناب حق ، بو قهرمانلرك فداكارلقلرى اوزرينه :

« بسم الله الرحمن الرحيم ومن الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضاة الله والله رؤف بالعباد »

آيت كريمه‌سنى كوندردى‌كه الله اعلم « انسانلر ايچون اويله‌سى واردركه ، اللهك رضاسى اوغرنده نفسنى فدا ايتمكدن چكنمز الله‌دە قوللر حقنده رؤفدر ، يعنى مرحمتليدر » مآلنده‌در .

عسكر ! الله يولنده ومسلمانلق اوغورنده ياپيلان فداكارلقلرك تورلو تورلوسنى آكلاتان شو قصه‌يه دقت ايتدك دكلمى ؟

اولا رسول الله صلى الله عليه وسلم افنديمز حضرتلرى فداكارلقده بولونويور . بر قبيله خلقنك مسلمانلغى اوكرەنمه‌سى ايچين سه‌وكيلى اصحابندن بر قاچ كيشى‌يى يوله چيقاريور . اونلرده كيده‌جكلرى يولك وكيده‌جكلرى يرك تهلكه‌لى اولماسنه اهميت ويرميورلر . اللهك وپيغمبرك رضاسنى تحصيل ايلەمك و مسلمانلغى بيلمه‌ينلرە اوكرەتمك امليله فداكارلقدن چكينمه‌يوب يوله چيقيورلر . صوكرا باصقينه اوغرايورلر وه كليك ، تسليم اولك » تكليفنه معروض قاليورلر . اوچ دانه‌سى ، اسير اولارق ياشامقدنسه حر اولارق اولمك اولادر ديوب مشركلرە تسليم اولمايه تنزل ايتميورلر . قانلى بر صورتده چارپيشوب شانلى بر هيئتده شهيد اولويورلر .

اوچ دانه‌سى‌دە ياشارسه‌ق ديندا شلريمزە خدمتمز اولور وفائده‌مز دوقونور فكريله تسليم اولويورلر . ايچلرندن برى ، كوردكلرى قحبه‌لكدن طولايى تسليم اولديغنه جانى صيقيليور واللرينى باغدن قورتاروب مدينه‌يه طوغرو قوشاركن آرقه‌سندن آتيلان اوقلرك صاپلانماسيله شهيد دوشويور . اوبرلرى ايسه اسير ! ديه صاتيليورلر . بر مدت حبس ايديلدكدن صوكرا اولدورولمك ايچين ديشارى‌يه چيقاريليورلر و (دينكزدن دونرسه‌كز قورتولاجقسكز) وعدينى ايشيديورلر .

اولوم كوزلرينك اوكنده اولديغى حالده اوندن يلغينلق كوستەرميورلر ويالانجيقدن دوندك ! ديه‌لر قورتولاجقلرينى بيلدكلرى حالده ديميورلر . (بزم ايچين اولمك . ديمزدن دونمكدن خيرليدر) ديه‌رك اركلجه‌سنه جانلرينى فدا ايديورلر .

داها صوكره ايكى قهرمان يوله چيقيور وقرق بوقدر نوبتجينك آراسنه كيروب دار اغاجنده آصيلى طوران جسدى ايندريور آرقه‌سندن كلنلرە‌دە كوكرەمش آرسلانلر كبى ميدان اوقويور .

خلاصه : هپسى قهرمانلق اوستنه قهرمانلق ، فداكارلق اوستنه فداكارلق كوستەريور . فقط امكارى‌دە بوشه كيتميور . خدمتلرينه قارشى هم انسانلرك دائمى حرمتنى قازانيورلر ، هم‌دە اللهدن ابدى مكافات وعدينى آليورلر .

ديمك‌كه : فداكارلق ، نه انسانلر يانده اونودولويور ، نه‌دە جناب حق عندنده ضايع اولويور . اويله ايسه بونى اونوتمايالم وايجابنده جانمزله ، باشمزله فداكارلق كوستەرمكدن كرى طورمايالم .

طاهر المولوى

علی حکمت ناهید بك

مسلمانلغك شکل صحیحنی میدانه چیقاروب مدافعه‌ده بولنمق ؛ اودین مبیننك حقیقةً خاتم الادیان اولدیغنی بوتون جهان مدنیته کوسترمك کبی معزز ، مبجل برغایه ایله لوندره‌ده تأسس ایدن « جمعیت اسلامیه » یی سوکیلی قارئلریمزك ایی طانیرلر . بز بوکون کندیلرینه حق یولنده ، حقیقت یولنده کیجه‌لی کوندوزلی اوغراشمقدن کری طورمایان بو جماعت محترمه‌نك رئیس ثانیسی علی حکمت ناهید بکی طانیتمق ایسته‌یورز .

مشار الیه قرق اللی کوندن بری دار الخلافه‌ده بولونیورلر ؛ اللری دکدکجه سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنه یول اوغراته‌رق هیئت عاجزانه‌مزی هم محظوظ ، هم مستفید بویوریورلر .

علی حکمت ناهید بك افندی هنوز یکرمی بش باشلرنده‌در . تحصیل ابتدائی‌یی بایزید مرکز رشدیه‌سنده ؛ تحصیل رشدی‌یی‌ده روضهٔ معارف مکتب خصوصیسنده بیتیردکدن صوکره فرانسز مکتبلرندن برینه کیرمشلر . اوراده فرانسزجه‌یی کرکی کبی اوکرنه‌رك متعاقباً اسکندریه‌ده‌کی اسقوجیا مکتبنه یازلمشلر . دها صوکره استانبوله دونه‌رك بوراده‌کی انکلیز قولژلرندن برینی اکمال ایتمشلر . اورادنده چیقنجه لوندره‌ده کائن (سیتی اوف لوندون) تجارت مکتبنه داخل اولمشلر . کندیلری اومکتب عالیدن مأذوندرلر . بوکون ده لوندره دار الفنوننك اقتصاد و بانقه معاملاتی شعبه‌سنه مداوم بولونیورلر .

علی حکمت ناهید بك عربجه‌یی برعرب ، انکلیزجه‌یی بر انکلیز کبی سویلیورلر ؛ فرانسزجه‌یی ایسه دها اعلی بیلیورلر . شوراسی‌ده بالخاصه تذکاره شایاندرکه انکلتره‌ده‌کی تحصیللرینه معیشتلرینی کندی امکانلریله تأمین ایتمك صورتیله دوام ایتمشلردر .

بویله کنج بر وطنداشمزك بر طرفدن معلوماتنی توسیعه چالیشیرکن دیکر طرفدن لوندره کبی بر محیطده مسلمانلغی ، مسلمانلری مدافعه‌یه چالیشماسی طوغروسی بزی چوق درجه‌ده منحسس ایدییور ، دها بوملتدن خیرك بوسبوتون منقطع اولمادیغنی بزه کوستریور .

ایچریدن ، طیشاریدن هرکون ، هر درلو هجومه معروض اولدیغی بویله بر دورهٔ نکبتده اسلامه ظهیر اولانلری تبجیل ایتمه‌مك قدر دویغوسزلق تصور ایده‌مییز ؛ اونك ایچون کرك علی حکمت ناهید بك افندینك ، کرك محترم رفقای مجاهدلرینك مساعیلرینی عن صمیم القلب تبریك ایدرز .

کاشکی آوروپاده .. حتی آسیاده بویله برچوق ناهیدلریمز اولسه ! بوتعیمزك کونك برنده تحقق مجد سابقمزك اولانجه شعشعه‌سیله عودتی دیمکدر . بز او مسعود کونلره پك متحسر اولدیغمز ایچون کنجلریمزی بو فطرتده ، بو قابلیتده ، بو روحده کورمك ایسته‌یورز . کنجلریمز آوروپایه کیتسنلر ، اورادن بزه محتاج اولدیغمز لوازم مدنیتی کتیرسینلر ؛ و فقط ملیت کبی ، دین کبی ، اخلاق کبی مالملکلرینی‌ده اوراده بیراقه‌رق وطنلرینه بوسبوتون عریان کلمسینلر !

حکمت ، عرفان بزم مال مسروقمزدر . اونی بولدیغمز یرده آلمق حقنه مالکز . هم بوحقی استعمال ایتمه‌یه دیانةً مجبورز . « الحکمة ضالة المؤمن .... » حدیث شریفنی بیلمه‌ین بر مسلمان یوقدر . مع الاسف بز او مال غائبی آرامه‌یه کیدرکن چوق دفعه‌لر کندیمزی‌ده غائب ایدییورز ، چالدیردیغمزی الده ایدملم دیرکن برده‌ا صویولوب کلیورز ! اك خیرلی نتیجه‌لر ویره‌جکنی امید ایتدیکمز تشبثلریمز بیله بزی

اواه ! بو بازیچه‌ده بزلر ینه یاندق ؛
زیراکه زیان اورته‌ده .. بیلمم نه قازاندق !

نوحهٔ ندامتنی تکرار اضطرارنده براقیور !

لکن شیمدی‌یه قدر اوغرادیغمز ندامتلر آرتیق انتباهمز ایچون کافی کورلملیدر . یأسك هیچ بر فائده‌سی ، هیچ بر معناسی اولمادیغی ؛ فداکارانه ، جانسپارانه چالیشمقدن باشقه سلامت یولی اوله‌مایه‌جغی ذهنلریمزه یرلشملیدر . ایشته مساعیسنی آلقیشلادیغمز ، موفقیاتنه دعاجی اولدیغمز شو « جمعیت اسلامیه » بزم ایچون نه کوزل بر نمونهٔ امتثالدر ! بزده اونلر کبی چالیشه‌جق اولورسه‌ق ، هیچ شبهه یوقدرکه ، بزده اونلر کبی موفق اولورز . دنیا دنیلن بو مزرعه‌ده فیلزلنمیه‌جك هیچ بر تخم یوقدر . اللّهم ارنا الاشیاء کماهی .

شؤون :

توکیو مخابر مخصوصمز یازیور :

سامی زاده ثریا بکك توکیویه مواصلتی . — کنج ادیبلریمزدن سامی زاده ثریا بك افندی هندستان طریق ایله ، ٤٥ کون قدر اوزون بر سیاحت اجراسندن صوکره ، تموز افرنجی‌نك ٧ سنده توکیویه واصل اولمشدر . موی الیه بورا مکاتب عالیه‌سندن برینه دخول ایله تحصیل علوم ایتمك آرزوسنده‌در . وطنك بویله منور کنجلرینك بزم ایچون پك مهم و شایان استفاده اولان مملکتلره قوشوب کلمه‌سی ، وطنی اعلا ایچون هر نوع فداکارلقلری کوزه آلدیرمسی ، بوتون عثمانلیلری مسرور ایده‌جك احوالدندر . یقین وقتده ثریا بك قرداشمزك مطبوعاتمزی ، کوزل مقاله‌لری ایله تزیین ایده‌جکنی امید ایدرز .

توکیو السنهٔ اجنبیه مکتبنده ترکجه . — بعض محافلده روایت اولوندیغنه کوره ، السنهٔ اجنبیه مکتبی اداره‌سی ، کله‌جك سنه صوك بهاردن اعتباراً برده ترکجه شعبه‌سی آچمق فکرنده‌در . بو شعبه‌نك عثمانلی و ژاپونیا بیننده‌کی مناسبات تجاریه‌نك ترقی و توسعنه پك بیوك معاونت ایده‌جکی امید اولونمقده‌در . مذکور مکتبك شعبات متعدده‌سندن الیوم موجود (ملایو) لسانی شعبه‌سی بوکا پك کوزل بر مثالدر .

کچن هفته انتشار ایده‌جك اولان (٣٠٨) نومرولو نسخه‌مز سفرلك حسبیله مطبعه‌جه یتشدیریله‌مدیکندن بوکون انتشار ایدیور . اکر احوال مساعد کیدرسه محترم قارئلرمزده اهمیتسز اولان بو رجلرینی تأدیه لطفنده بولونه‌جق اولورلرسه اون بش کونده بر اولسون سبیل الرشادك نشرینه غیرت اولونه‌جقدر .

مطبعهٔ آمدی ح . اشرف ادیب

ابونه شرائطی
ممالك عثمانیه ده سنه لكی (٦٥)، آلتی
آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه ده سنه لكی (١٧)، آلتی
آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه
باب عالی جاده سنده دائرۀ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
§
مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور. درج ایدلمه ین یازیلر اعاده
اولونماز .

سبیل الرشاد
١٣٣٠

دینی، فلسفی، علمی، ادبی هفته لق مجموعۀ اسلامیه در .

اخطارات
رساله مزدن آلندیغی كوسترلمك
شرطیله بتون یازیلر هرهانكی
بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.
§
مكتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره
نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر
§
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلسی
رجا اولنور .
§
یاره كوندرلدیكی زمان نه یه دائر اولد
یغنك وضوحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

سرمحرر
محمد عاكف

صاحب ومدیر
ح. اشرف ادیب

اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد ٣٠٩ — ١١ شوال ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٠ اغستوس ١٣٣٠ — جلد ١٢

تفسیر شریف

يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله حق تقاته ....

مآل جلیلی

« ای ایمان ایتمش اولان انسانلر ، اللهدن ، ناصیل قورقمق لازم ایسه اویله جه ، قورقیكز ... »

نه عرفاندر ویرن اخلاقه علویت ، نه وجداندر ؛
فضیلت حسی انسانلرده الله قورقوسندندر .
یوركلردن چكیلمش فرض ایدیلسین خوفی یزدانك ..
نه عرفانك قالیر تأثیری ، قطعیاً ، نه وجدانك .
حیات آرتیق بهیمیدر .. خایر، اوندن ده آلچاقدر :
یا حیوان باغلیدر فطرتله ؛ انسان حر مطلقدر .
بهائم چیقماز اما خلقتك ثابت حدودندن ؛
بشر حالا خبرسز بویله بر قیدك وجودندن !
مكر قلبنده مولادن تحاشی حسی بر طوتسون ..
او بر طوتمازسه هیچ معناسی یوقدر قید ناموسك .
هم افرادك ، هم اقوامك بو حسدر ، وارسه ، وجدانی ؛
اونك تعطیلی انسانیتك توقیع خسرانی !
بودر خلقتده جاری اك بویوك قانونی خلاقك :
او یوزدن باشلار اضمحلالی ملتلرده اخلاقك .
فقط ، اخلاقك اضمحلالی اك مدهش بر اضمحلال ؛
نه ملت قورتولور ، زیرا ، نه ملیت ، نه استقلال .
او بوتجاق صانمایك ! اخلاق ملی روح ملیدر ؛
اونك افلاسی اك قورقونج اولومدر : موت كلیدر .
اولور جمعیت آرتیق چاره سز پامال استیلا ؛
مكر قالدیرمش اولسون، روح ثانی ایندیروب ، مولی .

أوت ، بر بعث بعدالموته امكان واردر البته ..
بونك تأمینی ، لكن ، بر بیغین ادواره وابسته !
او جمعیتكه وجداننده حاكم خوف یزداندر ،
بوتون دنیایه صاحبدر ، بوتون اقوامه سلطاندر .
فقط ، افرادی الله قورقوسندن بی خبرمات ،
چكر ، ملتلرك منفوری ، قبطیلر قدر ذلت !
معالی میلی هیچ قالماز ، شهامت بوسبوتون قالقار ؛
نه حاكملك طانیر آرتیق ، نه محكوم اولمادن قورقار .
شرف حرصیله استحقار موت ایتمشكن اجدادی ،
براقاز اویله بر پاكیزه نسلك شیمدی احفادی ،
حیات اوغورنده استخفافه شایان كورمدك خسران !
كبرسین تكمه لر آلتنده راضی .. چیقماسین، تك، جان !
یوركلر اك ملوث ، اك سفیل آمال ایچون چارپار ؛
سیكیرلر اك محال اندیشه دن تیترر طورور پارپار !
اولور جمعیت افرادنجه شخصی منفعت « معبود ! » ،
صورارسه ك كیمسه بیلمز وارمی «حق» نامنده بر موجود .
او، طویمق بیلمه ین ، « معبود » ه قرباندر حیا حسی ،
حمیت ، ادمیت حسی ... علوی حسلرك هپسی !
بو حسسزلكله جمعیت یاشار دیرلرسه، پك یاكلیش :
بولك بر ملت، أولمش معنویاتیله صاغ قالمش ! محمد عاكف

مقالات

سه‌ویشه‌لم وچالیشالیم

محترم « طنین » بر نسخه‌سنك ایلك ستونلرینی « سه‌ویشه‌لیم وچالیشالیم» عنوانلی بیر باش مقاله‌یه تخصیص ایتمش. حیات اجتماعیمزك، حیات استقلال دینی وملیمزك روحندن بحث ایدن بوقیمتدار مقاله هردرلوتقدیروستایشك فوقنده‌در. ئه‌وت ! «سه‌ویشه‌لیم وچالیشالیم! ». حقیقةً بشریتك‌اك‌بویوك واك‌مدهش فلاکتی قارشیسنده‌یز. یکرمنجی عصر مدنیت جیلدیرمش ، بوتون ترقی وتکاملیله انحار ایدییور . جهنم ارضك نصف کرهٔ شرقیسی اوزرینه چیقمش، آتشلر، آله‌ولر پوسکوریيور، اجللر، ئولوملر قوصییور. سیالات قهرودماری جنوبه دوغری‌آقوب کلیور. بو آتشین سیل فلاکتی دوردورا بیلمك‌ایچین بویوك بر قوت ، بویوك بیر سعی وغیرت ایستر .

غیب ایده‌جك بیر آنمز بیله یوق . چابوق اوله‌لم : سه‌ویشه‌لیم . موجودیتمزی، مملکتمزی بو هول انکیز طوفان فلاکته قاپدیرمامغه، بلکه « مصائب‌قوم‌عند قوم فوائد » دستوروندن مستفیداولماغه چالیشه‌لیم.

بو ، هائل بیرحریق عمومیدر، خانه‌مزه صاحب اوله‌لیم، سقوطی ملحوظ اولان قیوبلجملردن محافظه‌سنه چالیشه‌لیم .

بیرحریق وقوعنده هرکس ناصیل خانه‌سنه‌قوشیور، عائله‌جه‌متحداً ناصیل تدابیر تحفظیه‌یه بوتون سرعت وقوتیله، بوتون سرعت وغیرتیله توسل ایدییورسه بوده هرملت ایچین عینیله بویله‌در .

بیز مسلمانلرك خانه‌مز وطنمزدر ؛ دها دون بویوك بیر قسمنی حریق فلاکته قاپدیردیغمز بدبخت وطنمزدر .

محترم طنین : « بیر ملت ایچین فوق‌العاده‌لکلرله محاط اولان‌بویله بیر زمانده مدافعهٔ وطن ایشنه قوشماق پك بویوك بیر وظیفه‌در. فقط وظیفه ساده سلاح طاشیماقدن، دشمنله چارپشمایه مهیا بولنماقدن عبارت دکلدر. مادی‌ومعنوی بوتون قوای حیاتیه‌یی‌بیرآرایه طوپلاماق، بوتون افراد ملتی شخص واحد حالنده بیر آرایه جمع ایتمك ، بیر نفس، بیر قوت ، بیر حیات والحاصل بوتون معناسیله بیر ملت اوله‌سنی‌ده بیلمك لازمدر . » دییور. ایشته مسئله‌نك روحی! بوتون متفکردماغلری، بوتون حساس وجدانلری بیر جاذبهٔ الکتریق ایله کندیسنه چکن روح . . . .

ئه‌وه‌ت ، انسانلرك یالکز جسماً بریره طوپلانمه‌لرینه ، ظاهراً بیغینلر ، کتله‌لر ، سورولر وجوده کتیرمه‌لرینه اجتماع؛ یالکز صره‌لر صفلر ، قطعه‌لر تشکیلنه انتظام دیمز . اجتماع وانتظامك معنالری قلبلرك ، فکرلرك ، روحلرك ، امللرك یکدیکرینی دراغوش ایتمه‌لری، ضیای خورشید کبی غیر قابل تجزی وانحلال بر وجود معنوی وحقیقی اوله‌لریدر. ایشته معنیً وروحاً، فکراً واملاً بویله بیروجود اولان هیئت انسانیه‌یه جانلی بیر جمعیت ، حقیقی ویاشامغه کرچکدن لایق بیر ملت اطلاق اولونور .

افرادی ، اجتماعی وملی حیاتده فردیتك یوقلغنی ، آنجاق جمعیتك وارلغنی ، فردلر ، شخصلر حیاتلرینی جمعیتدن، ملیتدن آلدیقلرینی وبناءً علیه وارلقلرینی بوتون ثروت وسامانلریله ، بوتون سعادتلریله جمعیته مدیون اولدقلرینی بیلن ، شفقت ومحبتده ، تعاون وتناصرده یکدیکریله رقابت ایدن ، ضعفاسنی ، مرضاسنی ، عجزه ومساکینی ، ایتام وارامانی آغوش حمایه‌سنده یاشاتان ملت ....

هانکی‌عاقل « یاشامق ایسته‌میورمیسیکز ؟ » دی‌یه صورارسیکزده « خایر ...! » جوابنی آلیرسکز ؟ ده‌لیلریله محیط جمعیتدن خارجه چیقامازلر . اونلرده جمعیتك سینهٔ‌حمایه‌سنه صیغنیرلر .

ئه‌وه‌ت ! سه‌ویشه‌لم وچالیشه‌لم ؛ فقط ناصیل‌سه‌ویشه‌لم . بزی‌هانکی قوت سه‌ویشدیره‌جك ؟

محترم دانیه ایشته بو قوتدن بحث ایتمه‌یور . سه‌ومك ، سه‌ویشمك افعال وجدانیه و روحیه‌دندر . وجدانلری ، روحلری یکدیکرینه ربطایده‌جك‌قوته‌محتاجز . ایشته‌اوقوت‌مقدس‌دیمز ، معظم‌اسلامیتمزدر. عامل جمعیتمز ، ناظم ملیتمز ، سلطان مدنیتمز آنجاق اودر .

مسلمانلر ایثوین‌بوندن باشقاعامل‌جمعیت ، ناظم ملیت تصوری‌اوهون من‌بیت‌العنکبوتدر .

بیز بیرلشمك و سه‌ویشمك ایسته‌یورز دکلمی ؟ ایشته جناب قرآن حکیم ! بیرقالبك‌روح قادار محتاج‌اولدوغی بواتحادوتحابی « واعتصموا بحبل‌الله‌جمیعاً ولاتفرقوا ... » نظم‌جلیلیله‌امرایدییور . تعاون‌وتناصری « تعاونواعلی‌البر والتقوی » آیهٔ کریمه‌سیله فرمان بویوریيورلر . جناب مبلغ‌رسالت ونبوت ، ولی‌النعمت انسانیت واسلامیت علیه‌الصلاة‌والسلام افندیمز حضرتلری حقیقی مؤمنلری « تری‌المؤمنین فی‌تراحمهم وتوادهم وتعاطفهم کمثل‌الجسداذااشتکی‌عضوتداعی‌له‌سائرالجسدبالسهر والحمی. رواه الشیخان عن‌النعمان بن بشر . = سن مؤمنلری یکدیکرینه رحم وشفقتده ، مودت ومحبتده ، تعاطف‌وتعاونده بیرجسدکبی کورورسین. اعضای جسددن بری‌المناك اولوب‌ده اویقوسزلقله ، حرارتله ناصل او عضو مریض ایله هم آهنك تألم اولورلرسه ایشته بیر مؤمن‌ده دوچار مصیبت اولونجه بوتون مؤمنلر اونك‌دردینه ، مصیبتنه اشتراك ایدرلر.»

بیر حدیث شریف دها : « المؤمنون کرجل واحد . ان اشتکی عینه اشتکی کله وان اشتکی رأسه اشتکی کله . رواه مسلم عن‌النعمان بن بشر = مؤمنلر شخص واحد کبیدر . بیر آدمك کوزی آغریجه بوتون اعضاسی آغریر . باشی آغریرسه‌وجودینك‌هرعضوی آغریر.»

بیر دها : « الساعی علی الارملة و المساکین کالساعی فی‌سبیل‌الله. رواه الشیخان عن ابی هریرة = دول قادینلره، فقیرلره یاردیم‌وانلرك تأمین معیشتلرینه چالیشان الله یولنده‌کی مجاهد ومحارب کبیدر.»

بر دها : « انا وکافل الیتیم له‌ولغیره فی الجنة هکذا واشار بالسبابة والوسطی وفرج بینهما شیئاً. رواه الشیخان عن سهل بن سعد = بن ویتیمک ـ ایسترکندی طورونی ویااقرباسندن بیری، ایسترمتوفی هرهانکی برمؤمن قارده‌شنك چوجوغی اولسون ـ کافل وحامیسی جنتده بربریمزه یقینلغمز ایشته شویله‌در. (بویوردیلر وشهادتله اورته‌بارمقلرینی کوستره‌رك ایکیسنك آره‌سنی بك جزئی آچدیلر .)

بوایکی آیت جلیله ایله بر قاچ حدیث صحیحی نمونه اولارق ایراد ایدیورم. یوقسه اسلامیتك حیات اجتماعی وملینك تأسیسی ، مؤمنلری یکدیکرینه قلباً وروحاً ربط ایدن اصول وقواعد دینیه ودساتیر قدسیهٔ شرعیه جلدلر دولدوراجق درجه‌ده چوقدر .

اسلامیت ، انسانیت ایچین بر دین رحمت وشفقتدر . ایشته بزی بربریمزه سودیره‌جك، برلشدیره‌جك، ئوبوشدوره‌جك، چالیشدیره‌جق بر مؤثر ، بر فسونکار عامل !

بز کرچکدن سه‌ویشمك ، ئوپوشمك ، برلشمك ، بر وجود کبی حیات اجتماعی وملیمزك بوتون آهنك انتظام وفعالیتله چالیشماق ایسته‌یور ایسه‌ك قومیت وعنصریت نامنه، یالکز بی‌سود اولمقله قالمایان، فضله اولارق نفاق وشقاق تحملرینی اکن دعوالردن ، خولیالردن واز کچه‌لیم. وطنمزی، اسلام یوردی ، اسلام اوجاغی اسلام درنکی یاپالیم . اجتماعی ، ملی واقتصادی مساعی وتشبثاتمزی اسلامیت نام اقدسی تتویج ایتسین. یوقسه نه‌سه‌ویشمك، نه‌ده برلشوب چالیشماق ممکن اولاماز .

بوتون رقابت وعداوت ایزلرینی قالدیره‌جق، بزی برلشدیره‌جك آنجاق سلطان ذیشان اسلامیتدر ؛ مقام اقدس خلافت اطرافنده مسلمانجه، دین قارده‌شجه‌سنه طوپلانمق ؛ بر وجود، برروح برفکر، بر امل اولمقدر .

محمد فخرالدین

اسلام عسکرینه

خندق محاربه‌سی

عسکر !

بیلیرسك که‌تارلا کبی ، باغ باغچه کبی یرلرك اطرافنه ـ ایچینه‌یابانجی کیرمه‌سین، سیل صولری باصوب ده اکینلری ، آغاجلری بوزماسین دیه ـ اوزون اوزون چوقورلر آچارلر وبو چوقورلره (هندك) تعبیر ایدرلر .

ابتدا باغ ، باغچه و یول محافظه‌سی ایچین قوللانیلان هندکلر ، صوکرالری قلعه دیوارلرینك کنارینه وممکلتلرك چورمه‌سنه قازیلمایه باشلادی، عادتا سپرلر، استحکاملر کبی استعمال اولوندی. چونکه: بر مملکته هجوم ایدوب‌ده اونی محاصره‌یه آلان دشمن اوردوسندن قلعه‌نك بدنلرینه مردیوه‌ن دایامق، یاخود برجلرینه ایپ آتوب طیرمانمق اوزره چیقانلر ، اورادنده آشاغی‌یه اینوب قاپیلری آچانلر وقصبه‌یی ضبط ایدنلر اولوردی. انشاالله ایلریده کوره‌جکسك‌که مسلمان مجاهدلرندن بوکبی فداکارلقده بولونانلر پك چوقدر .

دیشاریدن کله‌جکلره قارشی ایچریده کیلرده قلعه دیوارلرینك دیبنه‌هم کنیش، هم اکلی هندکلر قازدیلر، حتی ایچنه صو طولدوروب قلعه‌یی آطه حالنه قویدیلر . بوندن طولایی قاپیده‌کی بویوك وآصما کوپرو قالدیریلنجه قلعه‌نك دیشاری ایله ارتباطی کسیلیرو هندکی کچوب قلعه‌یی فتح ایتمك مشکل اولوردی .

فقط بو هندك قازمق اصولی ، عربستانك حجاز قسمنده بیلینمز ایدی. ایلك دفعه اولارق ـ نقل ایده‌جکم ـ بو محاربه‌ده تطبیق ایدیلدی. او مناسبتله محاربه‌ده (خندق غزوه‌سی) نامنی آلدی .

مدینه اطرافنده‌کی یهودیلردن (بنی نضیر) (بنی قریظه) آدلی ایکی قبیله واردی. بونلر، مسلمانلرله یکدیکرینه تجاوز وتعرضده بولونمامق ، ایجابنده‌ده بربرینه یاردیمده قصور ایتمه‌مك اوزره بر معاهده یاپمشلردی .

هجرتك دردنجی سنه‌سی ایچنده ایدی‌که رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمز، اصحابندن برقاچ کیشی، ایله بنی نضیرك یوردینی تشریف ایتدیلر، بر أوك اوکنده اوطوروب اوراده‌کی یهودیلرله قونوشدیلر.

پیغمبر افندیمز، اوطوروب کوروشورکن یهودیلردن برقاچینك خائنلك داماری طوتدی . دامه چیقوب رسول‌اللهك اوستنه طاش آتمق ایسته‌دیلر. پیغمبر افندیمز ؛ درحال قالقدی ومدینه‌یه کلوب جهاده حاضر اولمالرینی مسلمانلره امر ایتدی. زیرا بنی نضیر یهودیلری معاهده‌یی بوزمشلر، رسول‌الله‌ه قصد ایله‌مك کبی برخیانتده بولونمشلردی.

سانجاغی حضرت علی‌نك اوموزنده دالغه‌لانان مسلمان اوردوسی، بو خائنلرك یوردینی محاصره‌یه آلدی .

یهودیلر، مدافعه ایتمك ایسته‌دیلرسه‌ده عاجز قالدقلرینی کورونجه آمان دیله‌دیلر . مال ومتاعلرندن آلتی یوزده‌وه یوکی اشیا آلوب رسول‌اللهك مساعده‌سیله چکیلدیلر، کیتدیلر .

خیانتلرینك جزاسنه اوغرایان بو حریفلردن برطاقیمی شام طرفلرینه طوغرو اوزادی ، بر طاقیمی‌ده مدینه جوارنده بولونان (خیبر) ه کیدوب اوراده یرله‌شدی .

خیبره چکیلنلر ، یوردلرینی اونوتامیورلر، کندیلرینی اورادن چیقاران مسلمانلردن انتقام آلمق ایستیورلر، فقط برکره تجربه ایتمش اولدقلرندن یالکز باشنه اسلام مجاهدلریله اوغراشمایه قیییشامیورلردی.

دوشوندیلر، طاشیندیلر ، مسلمانلرك اك صاغلام دشمنی اولان مکه‌لیلری قیشقیرتمایه قرار ویردیلر . قالبور اوسننه کلنلرندن (سلام بن مشکم) (کنانة ابن أبی الحقیق) (حیی بن اخطب) کیلر ،

قالقوب‌یتمش کیشی اولدقلری حالده مکه‌یه کیتدیلر وقریش‌مشرکلرینه:
— برله‌شه‌لم‌ده محمدله اصحابنی اورتادن قالدیرالم دیدیلر.

مکه‌لیلر، بونلره:
— سز، اهل کتابسکز ومعلوماتلی آداملرسکز. طوغرو سویله‌یکز. بزم‌دینمزمی‌حقدر، محمدک‌دینیمی؟ دییه صوردیلر. بونلرده:
— شبهه‌سز سزککی طوغرودر. جوابنی ویرنجه:
— اویله ایسه پوتلریمزه سجده ایدیکز. تکلیفنه اوغرادیلر.

یهودیلرك (موسی علیه‌السلام) اسمنده بویوك بر پیغمبری و (تورات) نامنده اللهدن کوندریلمش بر کتابلری واردی. او کتاب موجبنجه اللهك بر بولوندیغنی و اوندن باشقه‌سنه طاپینمانك مشرکلك اولدیغنی بیلیرلردی. لکن اسلام‌دشمنلغی، بوحریفلرك کوزینی بورودیکی جهتله مکه مشرکلرینی اتفاقلرینه آلمق ایچین اونلره سزك دینکز طوغرودر! دیمکدن چکینمه‌دیلر. طاشدن، آغاجدن‌یاپیلمش برطاقیم بیچیمسز پوتلره‌ده (حاشا) الله! دییه سجده ایتمکدن کری طورمادیلر.

بو رشوت مقابلنده قریش مشرکلرینك اتفاقنی قازاندیلر، لکن اللهك‌ده لعنتنه سپر اولدیلر. چونکه: جناب حق، پیغمبرینه شو آیتلری‌کوندره‌روب اونلرك حقیقةً ملعون اولدقلرینی بیان بویوردی:

« الم تر الی الذین اوتوا نصیباً من الکتاب یؤمنون بالجبت والطاغوت ویقولون للذین کفروا هؤلاء اهدی من الذین آمنوا سبیلاً. اولئك الذین لعنهم‌الله ومن یلعن الله‌فلن تجدله‌نصیراً »

الله اعلم مألی:

« کندیلرینه‌تورات کتابندن نصیب‌ویریلن، یعنی تورانی‌اوقویوب اللهك برلکنی اوکره‌نمش اولان شوکروهه باقازمیسك‌که معبودحقیقیدن باشقه پوتلره ایمان ایدییورلرده مشرکین قریش ایچین بونلرك یولی مسلمانلرککندن داها طوغرودر دییورلر. بونلر، اویله‌برکروهدرکه جناب حق، کندیلرینه لعنت‌ایتمشدر. اللهك لعنت ایتدیکنه‌ده آرتیق یاردیمجی بولامازسك ».

بو مفسدلر، قریش مشرکلرینی قاندیردقدن‌صوکرا سائر قبائل‌ده آیاقلاندیرمق ایچین دولاشدیلر. (نجد) ده اوطوران (غطفان) قبیله‌سنی خیبرك بر سنه‌لك خرما محصولنی ویرمك شرطیله کندیلرینه اویدوردیلر.

مکه مشرکلری. ابو سفیانك، غطفانیلرده (عینة بن حصن)ك قوماندا‌سی آلتنده حرکت ایتدی. اطرافده‌کی بدوی قبائل‌ده بونلرك آراسنه قاتیلدی. چیغ کبی‌ایلرله‌دکجه‌بویوین‌مشرکین اوردوسی، اون‌بیك نفردن فضله اولدیغی‌حالده مدینه اوزه‌رینه یورویوب‌کلیوردی.

رسول‌الله افندیمز، دشمن اوردوسنك کلکده‌اولدیغنی خبرآلینجه اصحابنی‌طوپلایوب‌ناصیل‌مدافعه‌ده‌بولونالم؟ دییه‌صوردی. (سلمان‌فارسی) ده‌نیلن ذات شریف:

— یارسول‌الله! ایرانده برعادت‌واردر. هجومه‌اوغرامق‌ومحاصره‌یه دوشمك تهلکه‌سنده قالان بر مملکت اهالیسی، قصبه‌لرینك اطرافنه هندك قازارلر. بزده اویله یاپالم. رأینده بولوندی و پیغمبر افندیمز طرفندن قبول اولوندی.

⁂

سلمان فارسی حضرتلری، اسمی بلله‌نه‌جك و دائما حرمتله یاد ایدیله‌جك کیمسه‌لردندر.

بوذات، عجمستان‌اهالیسندن‌برکیشی‌زاده‌ایدی. بوتون‌همشهریلری کبی اوده اولجه آتشه‌طاپاردی. صوکرا، انسانك کندی ألیله یاقدیغی اودوندن چیقان آلوه طاپینمانك احمقلق اولدیغنی آکلادی، طوغرو بر دین بولوب تابع اولمق ایچین سیاحته چیقدی. شام طرفلرینه کلوب اوراده خرستیان‌اولدی، پاپاسلرك‌خدمتنده بولوندی. نهایت آخرزمان پیغمبرینی خبر آلوب اونی کورمك ودیننه کیرمك ایچین مدینه‌یه‌کیتمك ایسته‌دی. یول آرقه‌داشلری، کندیسنه خیانت ایتدیلر و کوله‌در! دییه مدینه یهودیلرندن برینه صاتدیلر.

یهودی، سلمانی‌مدینه‌یه کتیردی. برازصوکرارسول‌الله‌افندیمزده اوراسنی تشریف بویوردی. سلمان، پیغمبریمزی کوروب ایمان‌ایتدی وسایهٔ محمدیده اسیرلکدن قورتولوب حقیقی معناسیله حر اولدی.

رسول‌الله حضرتلری، جناب سلمانی غایت‌سه‌وه‌ردی و « الله بکا درت کیشی‌یی سه‌ودیردی‌که‌بری‌علیدر، اوبرلری‌ده‌ابوذردر، مقداددر، سلماندر » دیردی. بر دفعه‌ده « جنت، اوچ کیشی‌یی اشتیاق ایله بکلرکه بری علیدر. دیکری عماردر، اوته‌کی سلماندر. دیمش وینه بردفعه « سلمان‌بزدندر، اهل بیتمزدندر » بویورمشدی.

جناب سلمان، صوکرالری مدائن والیسی اولمشدی. لکن‌اویله سوسلو کینمز و آتله، اوشاقله کزمزدی. هجرتك ۳۵ نجی سنه‌سی مدائنده وفات ایله‌یه‌رك اورایه دفن ایدیلدی. رضی‌الله‌عنه

عجباجناب‌سلمان، بویله‌کندینی پیغمبره سه‌ودیره‌جك ورسول‌اللهك حرمی حضرت عایشه‌یه « سلمان، کیجه‌لری‌حضرت پیغمبرله کیزلیجه صحبت؛ حتی بزدن‌زیاده الفت ایدردی » دیدیرته‌جك‌قدر نه‌یاپمشدی؟

مراق ایتدکسه سویله‌یم: تقوی اوزه‌رینه حرکت ایله‌مشدی. یعنی: اللهدن قورقشدی، پیغمبرینك‌دیدیکنی طوتمشدی، مسلمانلغی آناسندن باباسندن زیاده سه‌ومشدی:

جناب حق (انا کرمکم عندالله اتقاکم) یعنی: ای انسانلر! سزك الله عندنده اك مقبول اولانکز، اك زیاده متقی اولانکزدر. بویورمویورمی؟ ایشته‌سلمان‌ده‌متقیجه‌سنه‌حرکت‌ایتدیکی‌ایچین‌عندالهیده کریم و مقبول اولمشدی. (مسلمانلغی، آناسندن باباسندن زیاده سه‌ومشدی) دیدم. بونی براز ایضاح ایده‌یم.

اونوتمادکیا! حضرت سلمان، ایرانلی ایدی. یعنی عجمدی،

عرب دکلدی . حالبوکه : مجملکی اوقدر اونوتمشدی ، عربلغه اودرجه اهمیت ویرمه‌مشدی که (سن کیمك اوغلیسك؟) دیه‌صورانلره (بن ، اسلام زاده‌یم ، یعنی : دینك اولادی‌یم) دیمش ، بوتون مسلمانلری کندیسنك دین قارده‌شی بیلمشدی . بوندن طولایی‌ده پیغمبر افندیمز طرفندن (سلمان بزدندر ، اهل بیتمزدندر) التفاتنه نائل اولمشدی .

اکر بویله یاپماسه‌یدی‌ده « بن‌ده مملکتمده برکیشی زاده ایدم . بابام ، مجوسی ایدی اما بویوك بر آدامدی : » دیسه عصبیت غیرتی کودسه وبر آتشپرست ایله اوکونسه ایدی بوالتفاتی کورورمیدی ؟ اصلا وقطعا .

اویله‌ایسه شونی اونوتمایالم که : مسلمانلر ، هانکی قومدن اولورسه اولسون ، هانکی دیل ایله قونوشورسه قونوشسون ؛ کیمك اولادی بولونورسه بولونسون، بربرلرینك دین قارده‌شیدر . یکدیکرینه‌اوستون اولملری ، عرب، یاخود تورك بولونمالرنده‌دکل ، علم‌ودین‌خصوصنده‌کی درجه‌لرینه کوره‌در ،

عربجه سویله‌نمش اولان شوایکی بیت نه‌قدر کوزه‌لدر :

لعمرك ماالانسان الاابن دینه
فلاتترك التقوی اتکالاً علی النسب
فقد رفع الاسلام سلمان فارس
وقد وضع الکفر النسیب ابا لهب

معناسی : یمین ایده‌رم‌که : انسانلر ، دینلرینك اولادیدر . بناءً علیه صویکه ، صویکه کووه‌نوب‌ده تقوایی براقما . مسلمانلق،سلمان کبی بر ایرانلی‌یی پیغمبرك اهل بیتندن اولمق درجه‌سنه یوکسه‌لتدی . مشرکلك ایسه ابولهب‌مثالی بر اصیلزاده‌یی جهنمك صوك طبقه‌سنه قدر سوروکله‌یوب آلچاتدی .

***

کله‌لم بحثمزه :

مدینهٔ منوره‌نك اوچ طرفی اولدقجه محافظه‌لی ایدی ، یالکز احد طاغنه قارشی کلن یوزی آچیقدی . دشمنك‌ده بورادن هجوم ایده‌جکی شبهه‌سزدی . بناءً علیه رسول‌الله حضرتلری ، مبارك أللیله هندك خطنی چیزدی. قازیلاجق هندکك اکی وده‌رینلکی بشر ذراع، یعنی ایکی‌بوچوق متره‌قدر اولاجقدی. قصبه داخلنده‌کی قازما وکوره‌ك کبی شیلر طوپلاندی ؛ مسلمانلرك متفق اولان بنی‌قریظه یهودیلرندن‌ده ایکره‌تی‌اولارق آلیندی. اصحاب کرام، اونرکیشیلك برر مانغه‌یه آیریلوب اون آرشینلق بر قازمایه مأمور اولدی .

دقت ایدییورسك یاهمشهریم ! سپر قازمق واستحکام یاپمق ده‌سنت ایمش . چونکه : رسول‌الله افندیمزله اصحاب کرامی ، اسلام یوردینك محافظه‌سی ایچین چالیشمش ، چابالامش ، قازما کوره‌ك صاللامش ، طاش‌طوپراق‌طاشیمش‌ده قوجه برهندك‌یعنی استحکام‌وجوده کتیرمش؛ أوت پیغمبر افندیمز بالذات چالیشیور، مبارك وجودی ، توز طوپراق ایچنده قالدیغی حالده اوغراشیوردی. دینی بوتون مسلمانلرده‌چالیشمق خصوصنده قصور ایتمیورلر، یالکز منافقلر ایسته‌مه‌یه‌رك کلدکلری ایچین آغیر طاورانیورلر، شوق وغیرت کوسته‌رمیورلردی .

آکلیورسك‌یا ؟ وظیفه‌یه جدی چالیشمق مسلمانلق علامتی، ایشی آنغاریه صایوب‌ده آلای کچمك ایسه منافقلق علامتی اولویور .

هندکك قازیلوب بیتمه‌سی ایجه سوردی . فقط بو مدت اویله قولای قولای کچمه‌دی . بر دفعه هوالر صوغوقدی ؛ ایکنجیسی قصبه‌ده ارزاق وذخیره یوقدی. غیرتلی مسلمانلر، او صوغوق‌هواده آچ آچینه چالیشیوردی. پیغمبر افندیمز ، اوچ کون آغزینه لقمه قومامش ، حتی مبارك قارننه طاش باغلامشدی . بویله اولدیغی حالده هندکده چیقان بویوك برقایایی اوچ ووروشده پارچه‌لامشدی . بو قایا،چاقاق طاشی نوعندن سرت برشیدی. اصحاب کرام، اونی قیرمقدن عاجز قالدقلری‌ایچین رسول‌الله حضرتلرینه خبر ویرمشلردی. پیغمبر افندیمزده ــ سویله‌دیکم کبی ــ اوچ قازماده اونی اون اوفاق‌ایتمشدی. قازمانك‌هراصابتنده‌طاشدن‌قیغیلجیملر‌چیقمش، رسول‌الله حضرتلری‌ده « الله اکبر. بکا شامك، ایرانك، یمنك آناختارلری ویریلدی . شو ساعتده بن اورالری کورویوردم » بویورمشدی. فی‌الواقع برقاچ سنه صوکرا اورالری فتح ایدیلدی ومسلمان مملکتلری صیراسنه کیردی.

هندکك بیتدیکی، دها طوغروسی برطرفی بیتمه‌مش قالدیغی بر صیراده دشمن اوردوسی کوزوکدی. مکه مشرکلری ، مدینه‌نك باطی جهتنه، نجد بدویلری‌ده کون طوغدی طرفنه قوندی‌که هپسنك یکونی اون بیك نفر واردی. بونلر، اهل‌اسلامی طوپدن بیتیریویرمك ایچین عمومی برهجوم یاپدیلر . فقط بویلو بوینه قارشیلرینه چیقان هندکك اوکنده شاشیروب قالدیلر . آشاغی یوقاری دولاشدیلر ، صاغه صوله کیدوب کلدیلر . کچیله‌جك بر بولامایجه مسلمان اوردوسی اوزه‌رینه طاش آتمایه ، اوق یاغدیرمایه مجبور اولدیلر. لکن‌طاشلریله‌اوقلرینك هندکك اوته‌سنده وسپر آرقه‌سنده بولونان مسلمانلره دوقونمادیغنی کورونجه هندکك خارجنی صاروب اوطوردیلر .

مابعدی وار

طاهر المولوی

حرب عمومی وعالم اسلام

انکلیزلری پك کچ طانیدق

مملکتمزده اوته‌دن برو انکلیزلر حقنده ایمان درجه‌سنده ایی بر فکر حکمفرما ایدی. عثمانلیلر ــ بالجمله عناصر ــ انکلیزلرك هر شیئنی عالی ، بویوك ، فوق‌العاده کورمکه آلیشمشلردی. انکلیز قومیتی ، مفکوره‌سی ، سیاستی، متاعی ، قوهٔ بحریه‌سی ، حریت وعدالتی بز زوالليلرجه بر دستور حکمت وضرب‌المثل حالنی آلمشیدی. عقیب

مشروطیتده بوتون دول وملله قارشو بر صنوقلق حس پیدا اولمش وآلمانیا کبی قدیم وصمیمی بر دوستمزه قارشوده عینی حسی تطبیق ایتمك ایستدك. سرکاره کلن قابینه‌لر ملتك حسیاتنه کوره توفیق معامله ایتمکده قصور ایتمدکاری حالده بردرلو انکلیزلرك دوستلغنی ، توجهنی قازانه‌مدیلر. عثمانلیلر صوك درجه حقشناس و وفاکار بر ملت نجیبه اولدقلرندن ، برزمان انکلتره‌نك کندی منفعتی ایچون بزمله برابر روسیه‌یه قارشو حرب ایتدکارندن طولایی انکلیزلره قارشو بر حس امتنان وشکران بوتون قلبلرده حاصل اولمشیدی. او زمانلرده انکلتره بزه ایلك ایتمك ایچون دکل، کندی منافع سیاسیه و اقتصادیه‌سی نامنه عثمانلیلرله روسیه علیهنده حربه کیریشمشیدی. فقط ایشك سیاسی جهتنه اهمیت ویرمیه‌رك دائما اخلاقی جهتنی کوز اوکنده طوتدیغمزدن انکلیزلری عادل وحر مشرب، بالخاصه اسلام‌دوستی هرنصلسه‌یا کاشلقله طانیمشیدق. بوندن بشقه انکلتره اداره‌سی اللرنده طوتان اوتوز قرق سنه اولکی رجال واصیلزادکان ، مجبول اولدقلری اصالت وعلویت نقطه‌سندن دائما انکلتره سیاستنی ایی بر محور داخلنده سوق واداره ایتمکده صاحب اختصاص کیمسه‌لر ایدی .

حال حاضرده ـ بر قاچ سنه‌دن‌برو ـ ایسه انکلتره‌نك سیاستی، بالجمله اصول اداره‌سی دکیشمش و زمام اداره ، سیر ادوار غره‌ی حضرتلری کبی ذواتك النده بولندیغندن احوال وحسیات سابقه بوسبوتون دکیشمشدر . انکلتره‌نك سیاست حالیه‌سی صرف استعماری بر سیاستدن بشقه دکلدر. بو سیاستك اساساتی حکومات اسلامیه ایچون پك‌ضررلیدر. ایرانی مناطق نفوذه تقسیم ایتمك وتمامیت ملکیه‌سنی تزلزله اوغراتمق ایچون ۱۹۰۷ سنه‌سنده انکلتره وروسیه بیننده منعقد مقاوله نامه ایله فرانسزلرك فاسده‌کی منافعنی تسهیل و اورابی فرانسزلره بخش ایتمك خصوصنده‌کی سیر ادوار غره‌یك مساعداتی بالاده‌کی افاده‌مزك صحت وقطعیتنه بویوك بر دلیل تشکیل ایدر .

انکلتره‌نك هندستانده، مصرده وجنوبی افریقاده‌کی وضعیتیله اسلام‌وهندولر حقنده شوصوك سنه‌لرده تطبیق ایتدیکی طرز سیاستده انکلیزلرك یا کلش بر سیاست تعقیب ایتمکده اولدقلرینی کوستریر .

بو کون ، هرکس بیلیرکه، اك زیاده اسلام تبعه‌یه مالك اولان یر یوزنده اوچ دولت واردر. بونلرده انکلتره، فرانسه ، روسیه‌در. میلیونلرجه اسلام تبعه‌یه مالك بو اوچ دولتك ـ ائتلاف مثلث ـ طرز سیاستلری تمامیله اسلامیتك، مسلمانلرك علیهنده‌در . هندستانده سکسان میلیون اسلام تبعه‌یه مالك اولان انکلتره ، دائما دولت علیه‌یی کندی آمالنه عظیم بر رقیب، بر حائل تلقی ایده‌کلمشدر . خلافتك نفوذینی محو ایتمك ، تملندن ییقمق ایچون بوآنه‌قدرالندن کلدیکی قدر چالیشمشدر.

یمنده، ایران کورفزنده ، عراقده ، جزیرة العربده همان‌هرکون غوائل و فساد ایجاد ایتمك خصوصنده بذل مساعی ایتمکدن کری قالمامشدر . نیم وحشی برحالده یشایان قبائلی تسلیح ایدن وآنلری سلاحلاندیران انکلتره دکلیدر ؟

یکرمی سنه اول جزیرة العربده برخلافت عربیه تأسیسی ایچون مصرده اجرای تشبثات ایدوب یمنه ، ابن الرشیده ، اوته‌یه بری‌یه هیئتلر وهدیه‌لر کوندرن ینه انکلیزلردر. انکلتره‌نك بو آمالنه خدمت ایدن‌وطن‌ودیانت دشمنی‌اولان بعض مسلمانلر کوربرآلت‌کبی اجرای فعالیت ایتمشلر ایسه‌ده ، حکومت عثمانیه‌نك مساعیٔ دیانتپروریسی خائنلرك‌فعالیتنی برطرف ایتمشیدی. انکلتره‌نك طرابلس وبالقان‌محاربانی اثناسنده‌کی وضعیتیله ، سیرادوار غره‌یك ترمومتره‌یه بکزه‌ین متلون بیاناتی انکلتره‌نك مسلمانلر حقنده‌کی نیاتنی اثبات ایتمش وبو یوزدن هند مسلمانلرینك توجهنی غائب ایلمشدر. بالقان محارباتی اثناسنده هند مسلمانلرینی هیجانه کتیرن بو سیاست هند والیٔ عمومیسنك نظر دقتنی جلب ایدرك ، اخیراً سیرادوار غره‌یه ولوندره‌ده‌کی هندستان ناظرینه: «هندمسلمانلری،عثمانلیلر علیهنده‌انکلتره‌نك‌طاقنمقده‌اولدیغی‌وضعیت‌خصما نه‌دن‌صوك‌درجه‌متهیج‌بولنیورلر.احتمالدرکه، کیت کیده علیهمزده بولنان بت‌پرستلرله‌توحید‌مساعی‌ایده‌جکلردر. بناءً علیه‌ایلروده‌بوسیاست‌سقیمه یوزندن بویوك قارغشه‌لقلر تولد ایدر . بویله بر وقعه‌نك مسئولیتی بکا دکل ، انکلتره سیاستنی بوصیره‌ده اداره ایدن ذواته‌ترتب ایدر. » قیلیقلی تلغرافنامه‌یی کشیده ایلمی اوزرینه ، ادرنه‌نك استردادندن صوکره انکلیز رجالی، محضا هند مسلمانلرینك هیجاننی تعدیل‌ایچون فضوللقدن بردرجه‌یه قدر صرف‌نظر ایتمك مجبوریتنی حس ایتدیلر .

خلافتك حکومت مستقلهٔ عثمانیه‌نك بقاسنی کندی منفعتلرینه ـ زعم باطللرینه کوره ـ برانکل تلقی ایدن انکلتره ومؤتلفلری هیچ شبه یوقدرکه ، عثمانلیلرك لهنه اوله‌رق منصفانه برسیاست تعقیب ایتمامشلردر . فرانسه وروسیه‌ده عین فکری تعقیب ایتمشلردر . ایکی سنه اول تونس و جزائرده وقوع بولان حادثاتی فرانسه حکومتی کوج بلا ایله اطفا و امحا ایلیه‌بیلدی . ائتلاف مثلث دولتلرینك زیر اداره‌سنده بولنان مسلمانلر، آره صره‌چیقاردقلری بر کورولتی‌صرف حقلرنده ناروا معاملاتك تطبیقندن ایلرو کلوب ، عثمانلیلرك، حکومت عثمانیه‌نك بو قارغشه‌لقلرده اصلا دخلی یوقدر . چونکه بزم محیطمز اوقدر اوزاق اولمقله برابر اوراده‌کی مسلمانلرله‌ده تماسمز محدوددر .

انکلتره ، کویت امیرنی ، محمره حاکمنی درلو درلو تلطیفلرله علیهمزه چویرمك ایسته‌دکاری‌ده میداندهدر . برکت ویرسونکه‌بوایکی ذات اسلامیت نقطه‌سندن الآن دولت علیه‌نك خیرخواهلغنده ثبات ایدوب تلقینات بدخواهانه‌یه‌قاپیلمامشلردر. مقدما درسعادتده‌کی انکلتره سفارتی آتاشه میلیتری اولوب ، سیاحت بهانه‌سیله معیتنه یوزلرجه‌خدم وحشم آلوب کردستانی، اناطولی‌ولایات شرقیه‌سنی، بوتون جزیرة‌العربی بویدن بویه اولچن (مستر سایکس) همان هریرده علیهمزده ادارهٔ کلام

ایدوب، قبائلی علیهمزه تشویق ایتمکده قصور ایتمامشدی.» سیاستمزی، رجالمزی، جمعیتلرمزی، اصول ادارهمزی یر یوزندهکی مسلمانلره انکلیزجه لسانته واقف اولانلرك کافهسنه فنا طانتدیرمق خصوصنده صرف مساعی ایدن انکلتره هر سنه بو اوغورده بیکلرجه لیرا صرف ایتمکدهدر.

بو مقصدینه یکانه آلت اولان (شرق قریب) The nearrast غزتهسیدر. مذکور غزتهیی کندی پولیس مأمورلریله هند متنفذانته مجانی برصورتده توزیع ایدییور.

هندستانده، جزیرة العربده ومصرده اردو، عربی لسانلریله انتشار ایدن برچوق غزتهلره علیهزده پروپاغاندا یاپمق ایچون کلی تخصیصات ویردیکی محققدر.

بو آنهقدر علیهمزه ایجاد ایدیلن باجمله غوائلده انکلیزلرك پارماغی اکسیك دکلدی.

رشادیه وسلطان عثمان دریدنوطلرمزله سائر حرب کمیلرمزك بو نازك زمانلرده (عرف وعادت) بهانهسیله ضبط ایدیلوب، پارهسیده حرب نتیجهسنهقدر توقیف اولونمسی وبزی مدافعه آلتندن محروم براقیلمسی صرف انکلترهنك علیهمزده چویرمکده اولدیغی انتریقهلرك آثارندندر. بوحقایقه واقف اولان عثمانلیلر آرتق بوندنصوکره کوزلرینی آچوب حقیقی دوستلرینی طانیمشلردر.

وقیعه هندستانده وافغانستانده انکلیزلر علیهنده اویانان ومدهش برحال کسب ایدن اختلاللری باصدیرمق ایچون اورالره هیئات ناصحه کوندروب مقام خلافتك نصایح خیرخواهانهسنی تبلیغ ایتمکله انکلترهیی بویوك بر فلاکتدن تخلیص ایتدیکمز حالده، انکلیزلر بوتون بوایلکلرمزی اونوتدیلر.

بزهیچ شبهه ایتمهیزکه انکلتره بویا کلش حرکتندن طولایی بالآخره ندامت ایدهجکدر. انکلترهنك عالم اسلام ایله اولان مناسبتی حسیله مقام جلیل خلافتله خوش کچنمسی ینه کندی منافعی اقتضاسندندر. انکلترهنك بزم حقمزده فضلهجه وهم قابیلمسیدرکه کندیسنه برچوق خطالر ارتکاب ایتدیرمشدر. بزم الك زیاده محتمزه محتاج اولدیغی برزمانده دریدنوطلرمزی ضبط ایتمسی، بوسببله بوتون عالم اسلامی علیهنه چویرمسی پك شاشیلهجق برسیاستدر. روسیه کبی جهانکیرلکی غایهٔ امل اتخاذ ایدن برحکومته انکلتره کبی مدنی برملتك مظاهر اولمسی انکلتره ایچون ضرردن باشقه هیچ برشیئی انتاج ایتمز. ایشته بوکون کوهندیکی قوتلر سقوط ایدیور. فرانسز اردولری پریشان اولیور، موسقوف اردولری بطاقلقلره صاپلانیور. یارین انکلترهنك برقومشوسی آلمانیا اولورسه، دیکر قومشوسیده عثمانلیلر اولهجقدر. شو حالده بزه قارشی بویله غریب بر وضعیت طاقنمسنه ینه کندی منفعتی نامنه جداً تأسف اولونور.

فرانسهیه کانجه اوزواللیلر بوسبتون شاشیردیلر. بوتون مطبوعاتنده عثمانلیلر علیهنده بر نشریات طوفانی باشلادی. تحت اسارتلرتده بولوندیردقلری میلیونلرجه اسلامك کسب استقلال ایدهجکی، مقام جلیل خلافتك قوت وعظمت احراز ایدهجکی قورقوسیله علیهمزده سویلمدك سوز براقادیلر. پایتختلری محاصره اولونمهیه باشلادیغی حالده الآن اسلام خصومتنی قلبلرندن چیقارهمیورلر.

بری طرفدن قوجه موسقوفك حدودلردهکی مغلوبیتلری پریشانلقلری، مملکت داخلنده اختلال وعصیان امارهلری روسلری پك تدهیش ایتمشدر.

ایران قابینهسنك تبدلیله، شاهك آذربایجان قطعهسنه اهمیت ویرمسی وایران نوطهسنی متعاقب روسیهنك اورادهطول مدتدنبری بولندیرمقده اولدیغی اون ایکی بیك عسکرینی کری آلدیرمسی، روسیهنك ایراندهکی نفوذینك محو اولدیغنی اثبات ایتمشدر. بالخاصه ایران حدودنده روسیه علیهنده برجته محاربهسی باشلادیغنیده خصوصی مکتوبلردن اوکرنمکدهیزکه باجمله بوحاللر هپ روسیهنك ایرانده و قفقاسیهده اوتهدنبرو مسلمانلر علیهنده تطبیق ایتدیکی سوء سیاستك نتایجیدر. بودقیقهیهقدر قوتی حقه ترجیح ایتمکله سیاستلرینی بو محور داخلنده چویرمك ایستیان حکومتلره قارشو جناب احکم الحاکمین البته اخذ انتقام ایدهجکدر.

سوف تری اذا انجلی الغبار
أفرس تحتك ام حمار ؟ !

س. م. توفیق

یشامق ایچون رفع آواز ایدن بر امت

چینده حرکت اسلامیه

تاریخ بشر اویله غرائبی احتوا ایدیور، که انسان نظرهٔ اولیده اونلره ایناناجغی بیله کلیور؛ برچوق شیلر انسانه عادتا خیال کبی کورینیور. بر وقتلر شان وشرفلریله، کلمهنك بتون معناسنجه سطوت وعظمتلریله تاریخ بشریتك الك پارلاق صحیفهلرینی اشغال ایدن ملتلرك، ینه بر وقت کلیورکه، او صحیفهلرده نام و نشانی کورهمیورز؛ اونلرك یرینی باشقهلرینك اشغال ایتدیکنی، اونلره عائد صحائف تاریخیهنك باشقه کیمسهلرك مفاخریله طولدیغنی کوریورز. دیمك اولیورکه: بشریت، دائمی برصعود وهبوط، برقیام وقعود قارشیسنده بولنیور. تاج ظفر بر یرده استقرار ایتمهیرك دائما طولاشیور؛ نرهده بر استعداد کورورسه اورایه قونویور. سنت الهیه بویولده جاری اولمش، وبویلهجه دوام ایدوب کیدهجکدر: « سنة الله فی الذین خلوا

من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا . ولن تجد لسنة الله تحویلا ...
وتلك الایام نداولها بین الناس.ـ قرآن حکیم»

اسلامیت کلدیکی وقت ، یریوزنده ایکی حکومت اجرای احکام ایدیوردی : فارس حکومتی، روما ایمپراطورلغی . فقط چوق کچمه‌دن بوحکومتلر بوسبتون منقرض اولمش ، او اسکی سطوت وعظمتلری خریطهٔ عالمدن سیلنوب کیتمش ، بوش قالان یرلرنی‌ده حکومات اسلامیه اشغال ایله‌مش‌دی . بوصورتله مسلمانلر دنیانك هرطرفنده رایت اسلامیه‌یی تموج ایتدیرمشلر ، چوقدنبری ظلم واستبداد آلتنده أزیلن امتلره روح عدالت ، نسیم حریت نفخ ایتمکله اونلره تازه برحیات بخش ایتمشلر، دنیایی باشدن باشه فیض اسلام ایله نورلاندیرمشلردی.

فقط بالآخره ، امتلرك تعالیسی، امتلرك انحطاطی حقنده جاری اولان قوانین آلهیه‌یه عدم متابعت یوزندن اسلاملرده بك چوق مصائبه دوچار اولارق اولکی مجدوشرفلرنی ضایع ایتمشلر، پیغمبرلرینه اینانمایان ، کتابلرنی تحقیر ایدن یابانجیلرك محکوم اسارتی اولوب قالمشلر ، اعصار اخیره‌ده ایسه اسلاملرك بو محکومیتی بوتون معناسیله کسب شدت ایدرك دنیانك هر طرفنده بولونان مسلمانلرك استقلاللری اوروپالیلر طرفندن ازاله ایدلمش ، حتی بر چوق یرلرده بولونان مسلمانلر درجهٔ انسانیتدن بیله اسقاط اولونمش ، دنیانك اك مدنی صاییلان ملتلری ألنده محکوم اولان مسلمانلر بیله انسانجه معامله یاپیلمقدن محروم براقیلمش‌دی .

مسلمانلرك بودرجه ذلت واسارت ایچنده بولونملری برچوق کیمسه‌لری یأسه‌دوشورمش، مسلمانلری بودرکه‌دن تخلیص ایچون چالیشمه‌نك بی‌سود اولدیغی قناعتنی ویرمش‌دی. فقط ، بوتون بواحواله رغماً بز ینه مسلمانلغك آتیسندن امید کسمیور، برکون کلوب مسلمانلقله برابر مسلمانلرك‌ده هرطرفی استیلا ایده‌جکلری اعتقادنده بولنیوردق. چونکه یقیناً ایمان ایدیوردق‌که: قرآن حق کتابدر؛ ینه یقیناً بیلیوردق‌که: قرآن مبین، یأس ایله کفری بر صایمش، رحمت آلهیه‌دن امید کسمك ارباب ضلالك اوصافندن اولدیغنی تصریح ایله‌مش‌در . « انه لاییأس من روح الله الا القوم الکافرون ـ ومن یقنط من رحمت ربه الاالضالون.ـ قرآن مبین » .

بزه بو سطرلری یازدیران شی ، صوك کلن عربجه غزته‌لرده چین مسلمانلرینك چین حکومتنه تقدیم ایتدکلری مذکره ایله؛ مدینهٔ منوره‌دن ، او، رحمةً للعالمین اولان حضرت محمد صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك روضهٔ پاك اقدسلرنی احتوا ایدن بلدهٔ طاهره‌دن بتون عالم اسلامه قارشی یازیلان، هرطرفده زنجیر اسارتله باغلانمش اولان مسلمانلری فرصتدن استفاده‌یه دعوت ایدن ، او زنجیرلری قیروب آتمق زمانی حلول ایتدیکنی خبر ویرن بر مکتوبدر. بز شو صیراده کرك چین مسلمانلرینك مذکره‌سنی، کرك مدینهٔ منوره‌دن عالم اسلامك فرصتدن استفاده‌یه دعوت اولونمسی مسلمانلغك انکشاف آتیسی ایچون برفال خیر عد ایتدیکمزدن ، اولا چین مسلمانلرینك مذکره‌سنی، ثانیاً مدینهٔ منوره مکتوبینك بعض پارچه‌لرنی مسلمانلرك انظار انتباهنه بروجه آتی عرض ایدیورز.

.
. .

بو کون معمورهٔ ارضك هرطرفنده بولنان مسلمان قرده‌شلریمزه چینده بولنان دین قرده‌شلرینك استقباللرینه عائد تبشیراتده بولونمغه موفق اولیورز .

معلومدرکه : چینده اولان مسلمانلرك اکثریسی چین حکومتنجه معمول‌به اولان نظام عتیقك کندیلرینه یکی برحیات تأمین ایده‌مه‌یه‌جکنی، بونظام انسانلرك مفطور اولدقلری فطرت سلیمه‌یه منافی، محکمات قرآنیه ایله منصوص علیه اولان شیئه منافی اولدیغنی اکلامشلر، حکومت سماویه (چین حکومت مطلقه‌سی) محو اولوب کیتمك، حکومت سماویه‌نك امرینی اجرا ایتمکده اولان حاکمانرك اداره‌سی تحتنده باقی قالدقجه امت ایچون کوزل برحیات عالیه طوغمایه‌رق حیات ایله ممات آراسنده قالاجقلرنی تیقن ایتمشلردی .

أوت، بونی ادراك ایتمشلر، ووطنداشلری اولان مانچورلر، تیبتلر ، مغوللرك اکثریسی کبی مسلمانلرده حکومتجه معمول به اولان قوانین عتیقه‌دن انکسار خیاله اوغرامشلر، بو قانونك بقاسی کندیلرنی یوتمق ایچون فرصت آرایانلرك طمعلرنی ازدیاده بادی اولان ضعفی اخبار ایله‌دیکنی تیقن ایتمشلردی . ایشته بونك ایچوندرکه : حکومت سماویه‌یی جمهوریته قلب ایدن او انقلابی میدانه کتیرمك ایچون مسلمانلر؛ وطنداشلریله برابر متفقاً چالیشمقدن امتناع ایتمه‌مشلردی .

مسلمانلرده ایسته‌مش اولدقلری بو مقصدك حصولی ایچون بو اوغورده چالیشان وطنداشلریله برابر چالیشدیلر؛ جمهوریت طرفدارلرینك تحمل ایتدکلری محن ومشقته، لازمکلن فداکارلنه، معاونته مسلمانلرك چوقلری‌ده تحمل ایتدیلر ؛ کندیلری ایچون بو انقلابدن ترتب ایده‌جك ثمره‌یی نظر اعتباره آلارق صبر ومتانت کوستردیلر .

او زمان غزته‌لرك وصف ایتدکلری وجهله بوانقلاب تمام اولدی؛ بك اوزون زمانلر مجهولیت ، اسارت ، جهالت ایچنده قالمش اولان « چین » ، آرتیق ، بك یوکسك برحیاته ایریشیور ، بك بیوك امللر دوشونمکه باشلایوردی .

او اوزاق مملکتده اولان مسلمان قردشلریمزك احوالندن آکلایه‌بیلمش اولدیغمز شیلر ؛ کندیلرنی، اسباب ترقی وسعادتی الده ایتمك ایچون مشوق اولان سعی وهمتلرك پك عظیم اولدیغنی کوستریور.

انقلابدن صوکره اوراده‌کی مسلمانلر بیوك بر جمعیت تشکیل ایتمشلردی ؛ بو جمعیتده بولنان هرفرد ، بر ولایت مسلمانلرنی تمثیل ایدیوردی . بو جمعیت ، چین مسلمانلرینك یکی حکومتدن طلب ایده‌جکلری مطالبی احتوا ایده‌جك اولان بر مذکره حاضرلایه‌جق؛ وبونی مسلمانلر نامنه حکومته تقدیم ایده‌جك ایدی .

حقیقةً جمعیت وظیفه‌سنی ایفا ایتدی ؛ مواد آتیه‌یی محتوی بر مذکره، بر تقریر حاضرلایه‌رق اونی حکومته عرض ایله‌دی ؛ حکومت‌ده بو تقریری حسن قبول ایله تلقی ایدرك بو مطالبك کافه‌سنی تنفیذه شروع ایتدی .

چین مسلمانلرینك حکومت جمهوریه‌دن ایسته‌دکلری شیلر بروجه آتی‌در .

(۱) چین مسلمانلرینك کافهٔ معاملات دینیه‌سنه باقاق، احتیاجات شرعیه‌لرینی کورمك ایچون مقر حکومتده بر مشیخت اسلامیه تأسیس ایتمسی چین حکومتی اوزرینه ترتب ایدن بروجیبه‌در .

شیخ الاسلامك ریاستی آلتنده مسلمانلره مخصوص بر مجلس شرعی ، بر اوقاف اسلامیه اداره‌سی ، دروس دینیه ایچون معلمین ، بر فتوی امینی تعیین ایتمك‌ده لازمدر .

چین‌ده‌کی ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنده بولنان قاضیلرك، مفتیلرك، مسجدلرده اولان مشایخك، معلمینك، اوقاف اسلامیه مدیرلرینك عزل ونصبی شیخ الاسلامه مخصوص‌در؛ شیخ الاسلامك انتخابی‌ده چین مسلمانلری آراسنده عمومی بر قرعه واسطه‌سیله‌در. چین‌ده‌کی اسلام مرکز ولایتلرینك هپسنده بر حاکم شرعی بولنه‌جقدر.

(۲) بتون چین مسلمانلرینه کلمه‌نك اك واسع معناسیله بر حریت دینیه بخش اولونمق، شئون دینیه‌لرینی اداره ، دینته متعلق اولان تصرف مطلق حقنه مالك اولملری لازمدر .

(۳) دینی مکتبلره مداوم اولان عموم طلبه ایله، ادارهٔ شرعیه‌ده موظف اولانلرك خدمت عسکریه‌دن معفو اولملری لازمدر .

(٤) مسلمانلرك، ایسته‌دکلری زمان، دیله‌دکلری یرده مکاتب، دینی مؤسسه‌لر، دار العجزه‌لر تأسیس ایتمك حقنه مالك اولملری لازمدر .

(۵) هر یرده، هر زمان، مسلمانلرك اعانه‌لر جمع ایتمه‌لری، مدارس، مؤسسات دینیه، مسجدلر وجوده کتیرملرینه مساعده ایدلمسی لازمدر .

(٦) حکومتك اوقاف اسلامیه‌یه، افرادك املاکی کبی معامله ایتمه‌مسی، بلکه مجوسیلرك معبدلرینه مخصوص اولان اوقاف کبی اوقاف اسلامیه‌نك‌ده ویرکو طرفندن معفو بولونمسی، بونلردن حاصل اوله‌جق ثمره وبونلری اداره‌یی شرط واقفه کوره یاپمق؛ بونلردن حاصل اولان غله‌یی شرط واقفك ایسته‌دیکی یره صرف ایتمك، وبونلرك هپسی‌ده شیخ الاسلامك تحت اداره‌سنده «بکین» ده تأسس ایده‌جك اولان اوقاف اداره‌سی واسطه‌سیله اولمق لازمدر .

(۷) مجوسیلرك رؤسای روحانیه‌سنك استفاده ایتدیکی امتیازاتك کافه‌سنی اعاظم مسلمینه‌ده اعطا ایتمه‌سی ، رؤسای مجوسیه‌یه یاپمش اولدیغی معامله جمیله‌یی عینیله مسلمانلرك کندیده یاپماسی « چین » حکومتنه لازمدر .

بناءً علیه ، ادیان مجوسیه رؤساسنه مرتبات شهریه تقدیرینه باشلادیغی زمان ، علمای اسلام، کذلك محاکم شرعیه موظفلری ایچون‌ده عینی مرتباتی تقدیر ایتمك چین حکومتنه واجبدر .

(۸) چین حکومتی طرفندن الیسه وزی قدیمك تبدیلنه متعلق چیقه‌جق اولان اوامر ایله عمل ایتمکدن چین مسلمانلرینی عفو ایتمك واجبدر .

(۹) حکومته، مسلمانلرك ممالك اجنبیه‌ده سیاحت ایتمه‌لرینی منع ایتمه‌مسی، بلکه‌ده سیاحت، یاخود اداء فریضهٔ حج مقصدیله سفر قصد ایدنلره یولده سهولت کوسترمسی، چینك بیوك قصبه‌لرنده حتی حجازده‌بیله، سیاحك راحتنی تأمین ومحافظه ایتمك ایچون ـ چین حکومتنه عائد قونسلوسلر بولونمق لازمدر . ناصلکه حکومت عثمانیه ایله خصوصی بر اتفاق عقد ایتمك وبونك مقتضاسی اولارق هر ایکی حکومتك مملکتلرنده قونسلوس وسفارت تأسیسی حقنه مالك اولمسی، مدت سفرك جوازنی آلتی آیدن بر سنه‌یه قدر اوزاتمسی‌ده لازمدر .

(۱۰) کرك پارلمنتو ، کرك دوائر سائره‌نك هپسنده وکلا ، مبعوثان انتخابنده چینلیلرك مالك اولدیغی حقوقك کافه‌سندن مسلمانلرك انتفاع ایتمسی لازمدر.

(۱۱) حقوق وواجباتك هپسنده مسلمانلر ایله سائر وطنداشلری بیننده مساوات بولونمق لازمدر .

(۱۲) مطبعه‌لر، مطالعه محللری تأسیس ایتمکده، غزته‌لر، رسائل موقوته نشر ایتمك خصوصنده مسلمانلرك حریت تامه‌یه نائل اولملری لازمدر .

(۱۳) مسلمانلر استعدادلرینه کوره مرکز حکومتده‌کی وظائفدن بر وظیفه ایله موظف اولمق حقنه مالك اولملری لازمدر .

(۱٤) حکومتك، چین مکتبلرینه احسان ایتدیکی کبی ، مکاتب ومدارس اسلامیه‌یه‌ده اعانانده بولونمسی لازمدر .

(۱۵) حکومت، رسمی مکتبلرینه مسلمان طلبه‌سنی قبول ایتمسی ، واو مکتبلردن بیقانلری توسیع معلومات وتکمللری ایچون کندی پاره‌سیله آمریقا مکتبلرینه کوندرمسی لازمدر .

(۱٦) سلك عسکری‌یه کیرن مسلمانلرك شعائر دینیه‌سنه حرمت ورعایت ایتمسی، فرائض دینیه‌لرینی حقیله ایفا ایتملری ایچون تسهیلات کوسترمسی حکومته ترتب ایدن بروجیبه‌در .

(۱۷) حکومتك عسکری محللرده مسجدلر تأسیس ایتمسی، ترقی خصوصنده وطنداشلرینك مالك اولدیغی امتیازاته مسلمان ضابطلرینك‌ده نائل اولملری لازمدر.

(۱۸) عساکر اسلامیه‌نك رمضان آیی اولرنده اهل وعیالریله برابر یکیرمه‌لرینه حکومتك مساعده ایتمسی واجبدر .

ایشته چین‌ده بولنان دین قرده‌شلریمز، حکومتلرندن بونلری طلب ایتمشلر، حکومت‌ده طلبلرینی اسعاف ایله جواب ویرمشدر .

شبهه یوق که : مسلمانلردن برامت طرفندن میدانه کلن شو حرکت جدیده ، مسلمانلرك انشاد ایتدکلری شو حیسات عالیه ، بتون قلوب اسلامیه‌یی مسرتلره غرق ایده‌جك ، صوك زمانلرده عالم اسلامه یاغان مصیبتلرك تأثیریله عذاب ایچنده چیرپینان صدرلره انشراح ویره‌جکدر.

ناصل مسرور اولمایزکه : یاشامسنی تقدیر ایتمش ، ترقی یولنه بتون قوتیله آتیلمش ، قوتلی وعلو شان صاحبی بر ملت اولمق ایچون لازم کلن بتون وسائلی استحضار ایله اوغراشان بر امت کوریورز .

شوراسی‌ده خاطردن چیقمامق لازمدرکه : چین مسلمانلری بوکبی مطالباتده بولونمق حقنه نائل اولا بیلمك ایچون چالیشمقده قصور ایتمه‌مشلردر. چونکه ثروتلرینی تنمیه ایده‌جك، قوتلرینی یوکسلده‌جك اولان مسائل اقتصادیه‌یه پك بیوك بر اهمیت ویرمشلر ، بوندن اول پك چوق شرکت ومؤسسات سائره وجوده کتیرمشلردی . چین مسلمانلرینك شمدیکی حرکتی ایسه صرف حریتدن استفاده و حیات اجتماعیه‌لرینی اك متین اساسلر اوزرینه ربط ایتمکدر .

محقق اوله‌رق بیلنملیدرکه : چین مسلمانلری کوسترمش اولدقلری جهاد ، ثبات ، اتحاد سایه‌سنده پك یاقین بر آتیده امم اسلامیه‌نك اك عزیزی ، بو عصرده‌کی مسلمانلرك اك یوکسکی اولاجقلردر .... »

شمدی‌ده مدینهٔ منوره مکتوبنی کوره‌لم :

مدینهٔ منوره‌دن عالم اسلامه خطاب

مسلمانلر! اویانك! فرصت بو فرصتدر !

روضهٔ مطهرهٔ جناب پیغمبری طرفندن بالاده‌کی عنوان ایله بتون عالم اسلامه توجیه اولونان خطابه‌ده: اولا فرصت زمانی کلدیکی، و بو فرصتك قاچیرلماسی خبر ویریلیور. صوکره اوزون اوزادی‌یه عالم اسلامك باشنده دونن فلاکتلرك اسبابی تشریح اولنیور؛ مسلمانلری اویوتمق، بربریله بوغوشدیرمق، بو صورتله بولانیق صوده بالق آولامق ایچون کرك مشروطیتدن اول، کرك صوکره دشمنلرك نه کبی دسیسه‌لره مراجعت ایتدکلری، مشروطیتدن صوکره بوسنه هرسك وقعه‌سی، طرابلس غرب مسئله‌سی، بالقانلر محاربه‌سی نه کبی اسباب داخلنده میدانه کلدیکی ایضاح اولنیور؛ مسلمانلرك باشنده کندیلرینی اداره ایده‌جك کیمسه‌لر بولوندیغی تقدیرده مسلمانلرك پك مهم خارقه‌لر میدانه کتیره‌جکی ذکر اولوندقدن صوکره دینیورکه:

« ای معاشر مسلمین! بزم ایچون اسلامدن باشقه امیر یوقدر؛ او اسلامکه: « دین » دن، اجتماعدن مقصود اولان معنایه منافی دعوالرك هپسنی ابطال ایتمشدر؛ بناءً علیه بزم جنسیتمز، بزم رابطه‌مز، بزم جامعه‌مز آنجق و آنجق اسلامدر. بو اوغورده تورك، عرب قرده‌شدر؛ تركك عربه، عربك تركه قارشی تفاخر ایتمسی جائز دکلدر.....

بناءً علیه اوزریمزه واجب اولان، کلمهٔ مسلمینی توحید ایله دوشوندیکمز غایه‌یه وصولی تحت امکانه آلاق اوغورنده بتون وارلغمز ایله چالیشمقدر. بویله اولمادقچه بزم ایچون بقا یوقدر...

ای مسلمانلر! آرتیق، شمدی‌یه قدر بویله اولدیغکز درین اویقودن اویانمالیسکز لازمدر. دهرك قورقونچ صدالرینی، صیحات مدهشه‌سنی ایشیدوب طورورکن حالا نه زمانه قدر بو اویقوده دوام ایده‌جکسکز؟

ای عالم اسلام! فرصت کلدی، صاقین بو فرصتی الدن قاچیرمایه‌سکز! صوکره مسئول اولورسکز! کلامك بتون معناسیله مسلمان اولیکز؛ یوقسه مجرد دین اسلامه انتساب ایله دکل... چونکه اسلامك مقتضیاتیله عمل ایتمه‌کزین قوری قورییه مسلمانلق دعواسنده بولونمق هیچ بر فائده تأمین ایتمز؛ بلکه بو فعلکزله چوق دفعه اسلامیتی اکلامامش اولورسکزکه بوکا نه عقلکز راضی اولور، نه وجدانکز...

ای عالم اسلام! سلفکز کبی اولك؛ حالکزی ازلرك حالیله مطابق قیلمه‌یه چالیشك؛ فرصت دوشمش ایکن انسانیته لایق اولمایان بو ذلت و مسکنتدن صیریلوب چیقك؛ شوراسنی ایی بیلکزکه: الآن بولوندیغمز حال سفالت اشتمالده قالمامز مسلمانلق اوزریمزه واجب قیلمش، سفلی بر صورتده دکل، بلکه برشان وشرف عالی بر حیات یاشامامزی قطعی اوله‌رق بزه امر ایتمشدر. عجبا بز بوکون او امرك مقتضاسیله عامل می‌یز؟

ای عالم اسلام! آرتیق اویانك، کوزلرکزی آچك، اویقو زمانی چوقدن کچدی. شمدی کچنلری دوشونه‌رك مافاتی تدارك ایتمك زمانی کلدی. بن ظن ایتمم‌که: - اکر سزده حیاتدن بر اثر قالمش ایسه - موجودیتکزی محافظه ایتمك ایچون اوزریکزه ترتب ایدن وجیبه‌یی آکلامامش اولامایه‌سکز!... »

*

* *

ایشته جرائد عربیه‌ده چین مسلمانلرینه عائد کورمش اولدیغمز معلومات ایله روضهٔ پاك حضرت نبوینك بولندیغی بلدهٔ طاهره‌دن بتون عالم اسلامه قارشی وقوعبولان خطابهٔ انتباهی بالایه خلاصةً درج ایتدك. ذاتاً بزم او درجه قناعتمز وارکه: عالم اسلام، محقق صورتده، هر طرفده کندیسنی دمیر چنبرلرله احاطه ایدن ظلم و استبدادی دویره‌جك، ذلت، اسارت بیوندوریغنی آته‌جقدر. اسلام ذلیل و حقیر اولمق، ذلت و مسکنت ایچنده اسارتله یاشامق ایچون دکل، بلکه مسلمانلغه یاقیشان بر شان وشرفله یاشامق، و مسلمانلغك علویتنی هر طرفه ایریشدیرمك ایچون خلق اولندیغنی آکلامشلر، و بونی ده بالفعل جهانه اثبات ایده‌جکلردر.

ذاتاً بر مسلمان ناصیل اولورده ذلته، مسکنته، منقاد اولور؟ ناصیل اولورده پیغمبرلرینه ایناغمایان، کتابلرینه احترام ایتمه‌ین ملتلرك النده محکوم اوله‌رق یاشامایه راضی اولور، که قرآن: « فلله العزة ولرسوله وللمؤمنین ...» بیوریور! مسلمانلر ایچون بویله بر حیاته راضی اولمقدن ایسه، مسلمانه یاقیشیر بر صورتده ترك حیات ایتمك بیك قات خیرلیدر. اویله یا، یوم آخرته ایمانی اولان بر مسلمان کتابنی تحقیر ایدن بر ملتك اسارتی آلتنده ذلت و مسکنتله یاشامایی ناصیل اولورده اولومه ترجیح ایده‌بیلیر؟ بر مسلمان ایچون بو قابل میدر؟ مکرکه اونك حسی اولمش، قلبنده مسلمانلق اثری قالمامش، بهائم عدادینه کچمش بولونسون!

بناءً علیه شمدی بزده خاتمهٔ مقال اوله‌رق شیخ محمد عبده مرحوم ایله برابر دیه‌جکزکه: رحمت الهیه قاپیلری مسلمانلره آچیقدر. اونلره کیرمکدن باشقه برشی لازم دکل؛ روح الهی باشلرنده وزان اولوب طوریور. او نفحهٔ عنایتی تنسم ایتمکدن باشقه بر حرکته احتیاج یوق؛ فرصتلر بربرینی ولی ایده‌رك اونلره دست امداد اوزاتیور؛ بو مسکنتدن قورتولملرینی، بو درین اویقودن اویانملرینی اخطار ایدیور؛ مجد قدیملرینی اله کچیرمك، اولکی مرتبه‌لرینه یوکسلمك ایچون یاپه‌جقلری ایش ایسه رابطهٔ اتحادی تحکیم ایده‌رك ملی اعلادن عبارت اولان مقصد مشترکه ال برلکیله چالیشمقدن عبارتدر. بو ایسه برکره آره‌لرنده رابطهٔ دینیه تأیید ایتدکدن صوکره اك قولای ایشدر.

آرتیق اللرنده‌کی فرقان مبین: « یأس ارباب ضلالك اوصافندندر. » دیدکدن صوکره مأیوس اولمایه، حقدن امیدی کسمه‌یه بر سبب تصور اولنه‌بیلیرمی؟ رشد ایله غی آره‌سنده بر مناسبت بولنه‌بیلیرمی؟ حقدن صوکره ضلالدن باشقه نه واردر؟ مسلمانلر آره‌سنده‌کی ارباب یأس و قنوطك آرتیق شایان قبول بر معذرتی اوله بیلیرمی؟ او حاکمیت سابقه‌دن، او سیادت علیادن صوکره اجانبه قارشی بو عبودیت سافله‌یه راضی اولوب طوره‌جقلرمی؟ ذلت ایچنده، سفالت ایچنده، فقر واحتیاج ایچنده، خصم ظالمك کوناکون حقارتلری ایچنده کچدکدن صوکره بو حیاتدن نه بکلیورلر؟ سعی وهمتی براقشلر، کمال سکینت ایله اوطوروبورلر اویله‌می؟ حال بوکه محیطلری اجنبی حاکملردن، فلاکتلرینه سوینن دشمنلردن، حرکتلرینی تقبیح ایدن سرسملردن، هر خصلتلرینی تشنیع ایله‌ین دنیلردن متشکل. بونلر طورمیوب

مسلمانلری عقلسزلقله ، قابلیتسزلکله اتهام ایدیورلر ، امم سائره صنفنه کیره‌بیلملری محالاتدن اولدیغنه حکم ایلیورلر .

انسان بوتون خصائص انسانیه‌دن تجرد ایتمدکجه بوقدر ذلته ، بوقدر حقارته ناصیل قاتلانه بیلیر ؟ اونوتیورلر می که : بر زمانلر اقوامك قرة العیونی ایدیلر . خصوصیله آره‌دن اوقدر اوزون مدت کچمدی ، تاریخلر اورتادن قالقمادی ، آثار بوسبوتون مندرس اولمادی ، شوکت مسلمین ایسه تمامیله روی زمیندن سیلنمدی . اوحالده حالا بو ذلت ومسکنته قاتلانوب طورمق نه‌دن ایلری کلیور ؟

آفسکیلی احمد حمدی

انکلتره و مصر

اوتوز اوچ سنه‌دنبری انکلیزك پنجهٔ استبدادنده ، قبضهٔ تسخیرنده ایکله‌ین بز مصرلیلر نهایت انکلتره‌نك ــ بر غفلت سیاسیه نتیجه‌سی اوله‌رق ــ کندیسنی هاویهٔ اضمحلاله طوغرو سوروکلدیکنی کورمه‌یه موفق اولدق‌که .... بو ، بزم علولنان قلبلرمز اوزرینه سرپیلان بر زلال رحمتدر . چونکه بز بو اوتوز اوچ سنه ظرفنده انکلتره‌نك تحملفرسا مظالملی چکدك ، انصافسزجه‌سنه بی‌نهایه وحشتلرینه اوغرادق . آنلرك تأثیر جانخراشیله بوتون عمرمز ماتملر ایچنده کچدی . شمدی بونلری سرد ایتدیکمز آنده اوروپانك او کوزلری قاشدیران مدنیتنك حقیقتنی و ایچ یوزنی کوریور ؛ آنك نه‌قدر سزاوار تلعین ونفرین اولدیغنی آکلامش اولیورز .

معلومدرکه ابنای نیل اراضیٔ مصریه‌نك او فیاض ولایتناهی خزائن ثروتیله یاشایان بر ملتدر . بوملتك اکثریت مطلقه‌سی اسلامدر . و دینه پك صیقی بر صورتده مرتبط ، عنعنات وعادات ملیه‌سنه پك صادقدر .

ایشته بوملت ۱۸۸۲ سنهٔ میلادیه‌سنده عرابی دنیلان بر توره‌دینك حماقت وملعنتنه دوچار اولارق او خائن وطنك قازدیغی حفرهٔ سفالت واسارته دوشدی . عرابی ، مصرلیلرك صفوت وصمیمیتلرندن استفاده ایده‌رك کندیسنی بر خلاصکار اوله‌رق طانتدیرمغه موفق اولمش بر آلچقدرکه اونی مصر واسلام تاریخی الی الابد لعنت ایله یاد ایده‌جکدر . چونکه بو آدم مملکتك داخلنده بر قارغشه‌لق ایجاد ایده‌رك وانکلیزلرك مصری اشغال عسکرلرینه آلمق ایچون هردرلو اسباب ووسائطنی حاضرلامش ایدی .

ذاتاً انکلیز امپریالیزم سیاستنك اساسی : اولا تفرقه ، فتنه ، وفساد حاضرلامق ، بعده پیدرپی اورایه وضع ید ایتمکدر . ایشته انکلیزلر بوفرصتی ضایع ایتمه‌دیلر ، عرابینك قیامنی متعاقب اسکندریه‌یی بومبارده‌مان وعسکرلرنی قره‌یه چیقاره‌رق قاهره‌یه طوغرو ایلرله‌دیلر .

« تل الکبیر » ده عرابینك عسکرلرینه ملاقی اولدیلر ایسه‌ده ، هردرلو اسباب مدافعه‌دن محروم اولان بو زواللیلر همان فراره قویولدی و اکثریسی انکلیزلرك قورشونیله شهید اولدیلر . بونك اوزرینه انکلیزلر قاهره‌یه داخل اولدیلر . آرتق مصرك استقلالی پایمال ایدلمشدی . ام الدنیانك حقوق وحیثیتی چیکنتمشدی . فلاحك راحتی منسلب ، مصرك محرق کونشی آلتنده تریله‌یه‌رك ، یانه‌رق قازاندیغی آلتونلر انکلتره‌نك رفاه وسعادتی ایچون کیتمکه محکوم اولمشدی . الحاصل بر اسلام مملکتنك شانلی صحائف مشعشعهٔ تاریخیه‌سنه سیاه وقانلی صحیفه‌لر علاوه ایدلمش ، مصرك موجودیت حیاتیه‌سی تکفین اولنمشدی .

بو تاریخ مشئومك باشلادیغی کوندنبریدرکه انکلیزلر او زواللی فلاحی سیاست فتوحاتکارانه‌لرینه بر آلت اتخاذ ایتمکه باشلادیلر ، سودانی انکلیزلره هدیه ایتمك ایچون یوز بیکلرجه مصرلی او جهنمی بقعه‌لرده هدر اولدی . محمد احمد المهدینك لوای استقلالی آلتنده طوپلانان اوزواللی سودانلیلر مملکتلرندن محترص اجنبیلری طرد ایتمك اوغرنده محو ونابود اولدیلر ، همده دینداشلری مصرلیلرك الیله ....

مصرك فیاض خزائن ثروتی انکلیزلرك دست تعدی وتجاوزینه کچدی . بیچاره فلاحلر آچ وبیعلاج قالدیلر . بوندن ماعدا ، صانکه مصری تدهیش ایدن «عرابی» حادثه‌سی کافی ده‌کلمش کبی برده دنشوای حادثه‌سنی ایجاد ایتدیلر . بوسفر مؤمنلرك سجده‌کاهی انکلیزلرك چامورلی قوندره‌لریله چیکنندی . حریم بیت الله مؤمنلر ایچون بر زندان یاپیلدی . اون اون بش معصوم ، اولادلرینك ، زوجه‌لرینك اوکنده صلبا اعدام ایدلدیلر . اللی آلتمش مسلمانك بعضیسی قیرباجلرك آلتنده وجودلرندن قانلر فیشقیراره‌ق تسلیم روح ایتدیلر . بونلرك هپسی بر انکلیزك خاطری ایچوندی . اوت کوکرجین صیدینه چیقان سرخوش بر انکلیز «دنشوای» اطرافنده کوکرجین صید ایده‌جکنه بر مسلمان قادیننی هدف دانه تعرض ایده‌رك ، دنشوایك خرمانلرنی یاقه‌رق اجرای کیف ایتمسنه ، دها طوغروسی وحشی استبدادینه طایانامیوب انی منع ایتمکه قالقان اهالینك قارشوسنده فرار ایدرکن مدهش بر ضربهٔ شمسه معروض قاله‌رق هلاك اولمسندن ایلرو کلیوردی‌که ... بو فظاعت ، بو وحشت مصرده دهشت وقورقو ایله قارشولانه‌جغنه بالعکس درین بر اثر انتباه اویاندیردی . قهرمان وطنپرور مصطفی کامل پاشا ایله اطرافنده طوپلانان کتیبهٔ وطنیه آرتق وار قوتیله چالیشمغه باشلادی . بو حمیتلی کتله‌نك مساعیسی پك آز بر زمان ظرفنده مصرده عمومی بر انتباه جریانی تولید ایتمش ایدی . بونك اوزرینه انکلیزلر او مؤبداً محبوسیته محکوم اولانلری تخلیه‌یه مجبور اولدیلر وپك بیوك بر تلاشه دوشدیلر . چونکه بو عمومی انتباه اونلرك موجودیتلری ایچون پك تهلکه‌لی ایدی . بو سببدن طولایی انکلیزلرك یکانه غایه‌سی بو انتباهی بوغمق وممکن اولدیغی درجه مصرلیلری کورلتمك ایدی . همان فرقهٔ احراری أزدیلر ، ومعارفی اولدوردیلر . تجارت وصنایع ملیه‌یی کوکندن سوکوردیلر . مسلمانلرده‌کی فضائل

اخلاقیه‌یی محو ایتمك ایچون نه‌لازمسه‌یاپدیلر .

ظن ایدرمکه مصرلیلرك انکلتره‌یه قارشی نه شکلده متحسس اولدقلری ایضاحات سابقه‌مدن مستباندر . بو سببدن طولایی اعلان حرب ایتملرینی متعاقب بیوك بر تلاشه دوشدیلر .

مقدما مصرك بیطرفلغی اعلان ایدلمشدرکه اووقته ده‌کین انکلیزلر حرب عمومی‌یه اشتراك ایتمه‌مشلردی . فقط انکلتره حربه اشتراك ایدر ایتمز حکومت مصریه « مصره وقوع بولاجق هر تجاوزی دفع ایتمك ایچون انکلتره‌یه معاونت یعنی اردوسنك مرورینه مساعده ایله دونمانسندن استفاده ایتمك ایچون هردرلو تسهیلاتی ابراز ایتمکی » تحت قراره آلدی .

بونك اوزرینه خطهٔ مصریه‌ده بولنان آلمان و اوستریا سفائن تجاریه‌سنك ١٢ ساعت ظرفنده انکلیز قوای بحریه‌سی قوماندانلرینه تعهدات لازمه‌یی ویردکدن صکره درحال مصرلیمانلرینی ترك ایتملرینی اشعار ایتدی . حکومت مصریه « انکلتره ، آوستریا و آلمانیایه اعلان حرب ایتدیکندن طولایی بو قراری اتخاذ ایتدیکنی » بیان ایتمکدن هیچ چکینمه‌مشدر . یعنی مصر حکومتی آوستریا مجارستان و آلمانیا حکومتلری ایله حال حربده‌در .

بو ایسه مصرك وضعیته کلیاً مخالفدر . مصر استقلال داخلیسنه مالك بر ولایت عثمانیه‌در . انکلیزلرك ایسه مصرده هیچ بر حق مشروعلری یوقدر . فقط انکلتره‌نك دستور سیاسیی

« ضعیفی بوغمق و قویدن قاچقدر »

باخصوصکه قارشیسنه هیچ قوتلی بر معارض چیقمادیغندن او مصرده فوق‌القانون فاعل مایشاء اولدی . بدیهیدرکه حقوق دول ، برر ارجوفه ، مقاولات سیاسیه برر العوبه اولدیغی بو زمانده انکلتره‌دن مشروع بر دائره‌ده حرکت ایتمکی بکله‌مك عبثدر . ذاتاً انکلیزلر اسکندریه‌ده ومواقع سائره‌ده استحکام انشاسنه ، خندقلر حفرینه ، طوپلر یرلشدیرمکه ، اسکندریه‌یی چولوق چوجقدن وقادینلردن تخلیه ایتمکه باشلامشلردر . هندستاندن قرق بیك عسکر کتیریله‌جکی تحقق ایتمشدر و برطاقم دربدر یونانلیلر ، عاطل ایتالیانلر محافظهٔ آسایش ایچون پولیس تعیین ایدیلیورلر . بونلرك مصرلیلردن اولمدیغی جای دقتدر . فقط معلومیا انکلیزلر مصرلیلردن امین ده کللردر . واوله‌مازلر . بوده پك طبیعی برمسأله‌در .

فقط بتون بوتدابیر هانکی دشمن ایله نچه‌لشمك ایچون اتخاذ اولنیور . بودقیق بر نقطه‌در . عادتا ناقابل حل بر معمادر . چونکه مصرلیلره قارشو اولان امنیتسزلك وقورقو بو قدر استحضاراته باعث اوله‌ماز . اوەت ملت مصریه نقدر متهیج ، نقدر انکلیز علیهداری اولورسه اولسون اوزواللی‌نك قنادلری قیرلمش وکندی کندینه برایش کوره‌میه‌جك بر حاله کلمشدر . آنك ثروتی وقوتی اومحترص مستبدلرك ید تعدیسنده‌در . واقعا بوکبی احوالده « معجزه‌لر » ك وقوعه کلمسی محتملدر . فقط بواولدقجه مستبعددر .

اکر بواستحضارات آلمانیا واوستریا ایله محاربه ایتمك ایچون یاپیلیورسه بوده غیر وارددر . چونکه کرك مصر عسکری ، کرك هندستان عسکرلری هردرلو قیمت حربیه‌دن محرومدر .

عجبا . . . .

کلهلم احوال حاضرهٔ داخلیه‌یه :

اعلان حربك برنجی کونلرنده هر شی بهالیلاشدی . بانقه‌لر اصحاب مراجعاته قارشو قاپولرینی قاپادی .

بونك اوزرینه موادغدائیه‌نك خارجه ارسالی منع اولندی . حاجات ضروریه‌یه بر فیئات قانونیه وضع ایتمك ایچون قومیسیونلر تشکیل اولندی . فقط هردرلو تدبیره رغما فیئاتلرك ارتفاعندن هرکس مشتکیدر . فقرا ومتوسط طبقه پك مدهش مضایقه چکمکده‌در .

تره‌نلرك اکثری طوردیرلمش و بعض مواقعده تقلیل اولنمشدر . پوسته ، تلغراف وتلفون مدهش بر سانسورك تحت مراقبه‌سنده‌در .

حکومت مصریه‌نك قراری موجبنجه ادارهٔ عرفیه‌نك اعلانی انکلتره قوای عسکریه‌سنك قوماندانی جنرال جولیانك یدنده اولدی .

خلاصه : بتون مصرلیلر انکلتره علیهنده‌درلر . بو حسی صوك حادثهٔ اغتصاب ، دها طوغروسی انکلتره‌نك صوك قورصانلغی تقویه وتشدید ایتمشدر . هرکس بر مد درسه ، بیوك معجزه‌لر یاپان برمنجی‌یه ، بر خلاصکاره انتظار ایدییورلر . بتون امللر بوکا معطوفدر والسلام .

محررین مصریه‌دن

عبدالغنی سعید

مطبوعات

انکلتره وعالم اسلام

ویانه‌ده چیقان « نوئس وینر تاغبلات » غزته‌سندن :

« فرانسزلرك روسلردن معاونت کوره‌جکلری حقنده‌کی امیدلری روسلرك رجعتی ایله ییقلمشدر . ینه بو درجهٔ اهمیتده بر وقعه‌ده انکلیزلرك عثمانلی دره‌دنوطلرینی ضبط ایلمسیدرکه انکلتره‌نك نه‌درجه قورقدیغنی کوسترر . بو دره‌دنوطلر تورکلرك وعمومیتله اسلاملرك عادتا محراب مقدسی اولمشدی . کیفیت مصادره هندستانه وارنجه‌یه قدر سوء تأثیر حاصل ایلدی . »

اسلامك باش قالدیره‌جغی زمان كلدی

تصویر افكار رفیقمزك باش مقاله‌سندن :

« اوروپانك آلتنی اوستنه كتیرمكده اولان عمومی حربك تاثیری یالكز اوروپایه منحصر دكلدر . بوحرب ، پك اوزون سنه‌لردن بری چنبرلر ایچنده صیقیشه‌رب قالان اسلام نظرنده الهی بر عدالتك تجلیسیدر . بو عالی تجلی اوكنده اسلامكده آرتق باشنی قالدیره‌جغی ، « بن‌ده انسانم ، بن‌ده موجودیتم و بناءً علیه بن‌ده موقعم واردر » دییه‌جكی صره‌لر كلدی . دنیانی بری برینه قاتان بو هرج ومرجك بویوك نتیجه‌لرندن برنده هیچ شبهه یوقكه بو یولده ظهور ایده‌رك یاواش یاواش كوزلری قاشدیره‌جق قدر یوكسه‌له‌جك اولان تجلیلر تشكیل ایده‌جكدر . »

فرانسه مدنیتی مدافعلرینك محجوبیتی

محت اسارتلرنده ایكله‌ین ملیونلرجه مسلمانك یگانه استنادگاهی اولان مقام‌خلافت عظمانك محافظهٔ حیثیت وتأمین استقلال اوغورنده‌كی فداكارلقلرینه ، تشبثاتنه قارشی پرغضب فوران ایدن ، مجاهدین محترمه‌مزه آغزه آلنمایه‌جق سوزلر سویلمكدن چكنمه‌ین فرانسزلرك بومناسبتسز حركتلرندن منفعل‌اولان « طنین » رفیقمز دیار اسلامیه‌ده فرانسز مدنیتی نشر ومدافعه ایدنلرك قلبلرینه ترجمان اوله‌رق دیوركه:

« .. دشمنلرینه قارشی بیله قوللانمدیغی مستهجناتی بزم حقمزه هیچ‌ده اسیركه‌میه‌رك ابذال ایتمی ، امین اولسونكه ، بو مملكتده فرانسز مدنیتی هرشیئه قارشی مدافعه ایتمك ایسته‌ینلری بویوك محجوبیتلره اوغراتان بر حادثه و بدایت حربدن بری فرانسزلره قارشی توجهدن باشقه برشی كوسترمه‌مش اولان تورك مطبوعاتی ایچوزده آجی بر درسدر . »

ائتلاف مثلثك غالبیتی عالم اسلام ایچون فلاكتدر

بودایشته‌دن « نویه فرایه پره‌سه » غزته‌سنه اشعار ایدیلیور :

قونت (آندراشی) ، (مجار هیرلاپ) غزته‌سنده حكومت عثمانیه‌نك وضعیتی حقنده نشر ایلدیكی بر مقاله‌ده دیوركه : « حكومت عثمانیه‌نك موقعی بزم طرفزده‌در . حكومت مشارالیها ایله اوروپای‌وسطی حكومتلری آره‌سنده براشتراك منافع موجوددر . بواشتراك منافع مذكور حكومتلرك مشتركاً حركت ایتملرینی استلزام ایلمكده‌در . بزم مظفریتمز حكومت عثمانیه ایچون تهلكه‌لی اوله‌ماز . بز مظفر اولورسه‌ق حكومت عثمانیه ایله هم‌حدوداولمیان ایكی‌حكومتك قوتلری تزاید ایتمش اوله‌جقدر . روسیه ، اسلاملرك دائمی بر دشمنیدر . انكلتره ، اولجه حكومت عثمانیه‌یی حمایه ایدییوردی . فقط ارال ادواردك موقع اقتداره كلدیكی زماندنبری انكلتره‌نك حكومت عثمانیه‌یه قارشی اولان بو وضعیتی دكیشدی . مصر و هندستانك حاكمی اولان انكلتره بو ایكی قطعه‌یی عربستان ایله برلشدیرمك امانده‌در . انكلتره بوتصورینه موفق اولورسه نتیجه عالم اسلام ایچون پك وخیم اولور . شوحالده قاپ اراضیسندن مصره‌وقاهره‌دن هندستانه قدر امتداد ایدن مملكتلر انكلتره‌نك ید حاكمیتنه كچمش بوله‌جقدر . حكومت عثمانیه ایسه‌شمدی‌یه قدر بوتهلكه‌دن یالكز ایكی هیئت دولیه آره‌سنده موجود رقابت ایله قورتوله بیلمشدر . حالبوكه یالكز رقابتدن استفاده‌اساسنه مستند بر پولتیقه‌نك بقاسی قابل اوله‌ماز . آنجق وسطی اوروپا حكومتلرینك روسیه‌وانكلتره‌اوزرینه غالبیتلری حكومت‌عثمانیه‌نك‌حقیقی استقلالنی‌تأمین‌ایده‌بیلیر . بزم منافعمز حكومت‌عثمانیه‌نك‌حقیقی‌صورتده كسب‌قوت‌ایتمسنی استلزام‌ایلمكده‌در . روسیه‌نك ، كندیسندن مرور زمان ایله ضبط ایتدیكی اراضینی استرداد ایده‌جك اولان قوتلی بر حكومت عثمانیه اوروپای وسطی موازنه‌سنك تأسسنه خادم اوله‌جقدر . حكومت عثمانیه ائتلاف مثلثه داخل اوله‌جق اولورسه موقع ووضعیتی محافظه ومدافعه ایده‌مز . فقط آلمانیا و اوستریانك مظفریتی حكومت عثمانیه‌یه بحرسیاهدن قافقاسیه وبحراحمره‌قدر حكم ایتدیره بیله‌جكدر. حكومت عثمانیه، رومانیا وبلغارستان‌ایله‌اتفاق ایده‌بیلدیكی تقدیرده‌استانبول‌ایچون‌شمدی‌یه قدر هیچ برزمان وجوده كتیرلمه‌مش اولان متین بر قلعه‌یه مالك اوله‌جقدر . بالاده ویریلن ایضاحات حكومت عثمانیه‌نك منفعتی آوستریا و مجارستان طرفنده اولدیغنی واضحاً ارائه ایتمكده‌در . »

شؤون

دارالخلافه :

حربیه نظارتندن مسلمانلغك شانه وشوكتنی یوكسلتمه‌لی تشبثاتی اسلامیتك تعالیٔ شان وشوكتی وعثمانلیلغك تأمین سلامت وسطوتی امنیه‌سنه معطوفاً حربیه نظارتندن تنظیم اولنوب صورتی زیرده محرر بولنان مواده دائر خلقه تشویقات وترغیبات لازمه‌ده بولنلمسی خصوصی تعمیماً مقام مشیختجه ایجاب ایدنلره تبلیغ قلنمشدر :

« خلقك تربیهٔ بدنیه‌یه اهمیت ویره‌رك چویك ، قوی، هردرلو مشكلات ومزاحمی مادةً ومعناً اقتحامه مقتدر اولمسی لازمدر .

آته بینمه‌نك، آت بسله‌مه‌نك فوائد دینیه ، مادیه ومعنویه‌سنی ایضاح ایتمك، اسكی عثمانلیلرك آت مراقلرینی تفصیل ایله‌مك .

اپی قلنچ، روولور وتفنك قوللانمه‌واپی نشان آتمغه اهمیت‌ویرمك.

بالاده‌كی خواص ومزایای مردانه‌یی اكتساب وتنمیه ایچون، جنكاور اولاد وطن یتشدیرمك ایچون تأسیس اولنان عثمانلی كوجی درنكلرینه انتساب ایدلمسی ویكیدن پك‌چوق درنكلر تشكیل‌اولونماسی خصوصنه تشویق ایتمك .

سفربرلك اعلان اولندیغی زمان مكلفیت عسكریه داخلنده بولونان هرفردك دعوت اولونسون ، اولونماسون وامر آلسون، آلماسون بهمه‌حال سرعت ممكنه ایله اك یقین ویا منسوب اولدیغی دائرهٔ عسكریه‌یه مراجعت ایده‌رك وظیفهٔ دینیه ووطنیه‌سنی ایفایه شتاب ایله‌مسی لزومنی ایضاح ایتمك، سفربرلكده هركس نه قدر چابوق مراجعت ایدر و وظیفه‌سی باشنده بولونورسه حربه او نسبتده ایركن حاضر

اولونور، حربه کیچ حاضرلانانك باشنه کلن بالقان حربنده کورولمشدر. هرکسك أوده اوطوروب انتظار ایتمسی ویا باشقه‌سی فداکارلق ایتسون، بن سیر ایده‌یم دیمسی فلاکت تولیدندن باشقه برشی انتاج ایتمز.

حرب هرکسك مال و جان نقطهٔ نظرندن فداکارلق ایتمسنی مستلزمدر. وقت حضرده وبدایت حربده مظفر اولمق ایچون چالیشمایان وفداکارلقدن چکینن ملتلر مغلوب وپریشان اولورلر و نهایت اولکی فداکارلقلرك بش اون مثلی اجرایه مجبور قالدقلری حالده هیچ برشی قازانمامش وشرف وناموس ملی و دینی‌یی غائب ایتمش اولورلر. حرب ابتداسنده سفربرلکده بر آتی وبر اوکوزنی، بر آرابه‌سنی ویا بر چووال ذخیره‌سنی قوانین دولته توفیقاً حرب ایچون جهت عسکریه‌یه سند مقابلنده ویرمین بالآخره دشمنك قهار سونکولری آلتنده تکمیل مالملکنی غائب ایدر وعینی زمانده ناموس وحتی جانی‌ده ضایع ایلر.»

هندستان:

بانقه‌لرك افلاسی. — بومبایده، کلکته‌ده و هندستانك سائر شهرلرنده یدی بانقه افلاس ایتمشدر. بر بانقه مدیری انتحار ایتمشدر. اشبو بحران اوروپاده‌کی حرب عمومیدن نشئت ایلمشدر.

آلتونك فقدانی. — بحران حاضر مناسبتیله هندستانده آلتون مسکوکات اورته‌دن چکیلمش ویرینه یالکز بانقنوطلر قائم اولمش ایسه‌ده، بانقنوطلرك‌ده رواج ورغبتدن دوشدیکی هندستان مطبوعاتی طرفندن بیان اولنمقده‌در.

فنارلر. — هندستان وعدن وسائر انکلتره‌نك اقصای شرقده‌کی مستملکات وسواحلنده کائن فنارلر سوندیرلمشدر.

تجارتك طورغونلغی. — بحران حاضر مناسبتیله انکلیز سفائن تجاریه‌سی هندستانده لیمانلرده معطل قالمشدر، انکلتره‌دن‌ده هندستانه وابورلر سیر وسفر ایتمه‌مکده‌درلر. بو یوزدن هندستان تجارتنه فنا بر طورغونلق عارض اولمش وبرچوق مؤسسات تجاریه‌نك قپانمسنه سببیت ویرلمشدر.

هندلی عساکرك سوقی. — هندستاندن مصره اون بیك هندلی عسکر سوق ایدلمشدر. بونلر مصر حدودنده وظیفهٔ عسکریه‌لرینی ایفا ایده‌جکلردر.

هندستانده‌کی انکلیز ضابطانی. — انکلتره‌ده و اوروپاده مأذوناً بولنان بالجمله ضابطان بریه و بحریه احوال حاضره اوزرینه کری چاغیرلمشلردر.

قلاع واستحکاماتك تحکیمی. — هندستانده‌کی قلاع و استحکاماتك تحکیمیله عسکری منطقه‌لرك تشکیلنه کرمی ایله چالیشلمقده‌در. مناطق عسکریه داخلنه باشی بوزوقلرك صوقولمسی شدتله تحت ممنوعیته آلنمشدر.

تلسز تلغرافلرك تحریمی. — حکومت مؤسسه‌لرندن بشقه سائر هندستان مؤسساتنده موجود اولان تلسز تلغراف جهازلری هند حکومتی طرفندن ضبط ومصادره اولنمشدر.

هند علماسنك تلطیفی. — هندستانده‌کی اسلام وبت پرست رؤسای روحانیه‌لرینه برمجامله اولمق اوزره کندیلرینه انکلتره حکومتی طرفندن برچوق لقبلر اعطا اولندیغی کبی فقیرالحال اولانلرینه سنوی سکسان بیك روپیه‌لق بر تخصیصات‌ده باغلانیلمشدر.

هندلی برلیدرك عفوی. — اوته‌دنبرو بوتون موجودیتیله انکلتره‌نك هندستانده‌کی طرز اداره و سیاستی علیهنده غزته‌سیله، نطقلریله ادارهٔ کلام ایدن هندستان بت پرستلرینك ناسیونالیست رؤساسندن اولوب مؤبد کورکه محکوم ایدلدکدن صوکره برما ایالتنه نفی ایدیلن (مستر تیلك) عفو ایدلمشدر.

بومبای پوسته‌خانه‌سنده بر بومبا. — هندناسیونالیستلری طرفندن امانت صورتیله بومبایه کوندریلن بر پاکت ایچنده بولنان بومبا پوسته‌خانه ایچنده اشتعال ایدرك کلی خسارات مادیه ومعنویه‌یه سببیت ویرمشدر.

کالکوته‌ده اختلال. — کالکوته شهرینه تابع (داکه) قصبه‌سنده هند بت پرستلری طرفندن بر اختلال حاضرلانوب، قصبه‌نك پوسته‌خانه‌سنه هجوم ایله اوراده‌کی نقود و قیمتلی امانات غصب اولندقدن صوکره، سکز پولیس اتلاف ایدلمشدر. بو حال حکومت محلیه‌یی تلاشه دوشوردیکی جهتله کالکوته ایله جوارینه کلیتلو بحریه عساکری سوق اولنمشدر.

سیلاب خساراتی. — بومبایده یاغان شدتلی یاغمورلرك تأثیراتندن کلیتلو خسارات مادیه وقوع بولمشدر.

آژانس رویترله انکلیز مطبوعاتی تصنیعاتی. — انکلیز مطبوعاتیله تلغراف اژانسلری هندلیلره بلچیقا و فرانسه مظفریتلرینی یلان یره نشر ایتدکلری کبی، المان واوستریا دونانمالرینك‌ده انکلیز دونانمه‌سی طرفندن محو ایدلدیکنی بیان ایله بو صورتله اهالی‌یی آلداتمقده‌درلر.

مطبوعاته سانسورلك. — هندستانده‌کی مطبوعات محلیه ایله خارجدن کلن غزته‌لره قارشو شدتلی بر سانسور وضع ایدلمشدر.

قحط وغلا. — هندستانك ایالات شمالیه‌سنده قحط وغلا کیتدکجه کسب وسعت ایتمکده‌در. مأکولاته ارزاقك فیأتی فاحش درجه‌ده یوکسلدیکندن، هندستان فقراسی شیمدیدن متأثر اولمغه باشلامشلردر. هند حدودندن ایسه هندستانه مناقلات وتجارت انقطاعه اوغرامشدر.

بلوجستانده وتبتده . — انكلترهنك حرب عمومی‌یه اشتراك ایتمسی اوزرینه بلوجستانده و تبتده انكلیز ادارهسی علیهنده عصیان ظهور ایتمشدر .

هندستانده والئ عمومیلیك . — هندستان والئ عمومیسی (لورد هاردینغ) ك سیاسیاتده‌كی كوشكلكی اوزرینه یرینه دیكر برذاتك تعیینی انكلتره‌جه تحقق ایدوب . مشارالیهك پارس سفارتنه نامزدلكی وضع ایدلمشدر .

هند مسلمانلری . — هند مسلمانلرینك وضعیت حاضره‌لری انكلتره رجال سیاسیه‌سی طرفندن والئ عمومیدن استیضاح ایدلمش و بوبابده آلنان جواب مكتوم طوتولمشدر .

افغانستان :

حربیه ناظرینك تبدیلی . — افغانستان سابق حربیه ناظرینك ، اختیارلغندن طولایی تقاعدلكنك اجراسیله ، یرینه گنج وفعال بر ذاتك تعیینه امیر حضرتلری طرفندن اوامر مقتضیه اعطا اولنمشدر. سراج الأخبار غزته‌سی تعیین واقعی مدح وثنا ایدییور .

افغانستانك حاضرلغی . — اوروپاده حكمفرما اولان احوال حاضره اوزرینه امیر حضرتلری قوای عسكریه‌سنك تجهیز واحضاریله مانوره‌لر اجراسنی لازمگلنلره امر ایلمشدر .

روسیه :

اوده‌ساده اغتشاش . — برلیندن وارد اولان خبرلره كوره قره‌دكز روس فیلوسندن بعض زرهلی قرووازورلر مرتباتی عصیان ایله اوده‌سایی بومباردمان ایتمشلردر. شهرده‌كی اغتشاشجیلرله افراد بالاتفاق سوقاقلرده قانلی مصادمه‌لر اجرا ایلمشلردر . افراد كندیلرینی اطاعته تشویق ایدن ضابطلرینی اولدیرمشلردر . اغتشاشجیلر اوده‌سا حكومت دائره‌سنی تحت اشغاللرینه آلمشلردر .

ایران :

ایرانك روسیه‌یه بلیغاتی . — ایران قابینه‌سی دگیشوب یرینه دموقراسی فرقه‌سنه منسوب وایرانیلرك ممكن عد اولونه‌بیله‌جك بر یكی قابینه‌نك تشكیلی (مستوفی الممالك) ه شاه حضرتلری طرفندن حواله ایدلمسی اوزرینه ، یكی قابینه تشكل ایتمشدر .

ایرانك یكی قابینه‌سی روسیه‌نك آذربایجانده‌كی مداخلاتنه نهایت ویرمك اوزره (توركمن چای) ـ اسكیدن برو روسیه وایران بیننده منعقد اولان بر معاهده‌نامه‌در كه ، ۱۹۱۱ سنه‌سنده روسیه مذكور عهدنامه‌یی اياق آلتنه آله‌رق انكلتره ایله یكی برمقاوله‌نامه عقد ایدوب ایران داخلنده كندیلری‌ایچون ایكی منطقهٔ نفوذ آییره‌رق، ایران امورینی قاریشدیرمغه باشلامشلردر . — معاهده‌سنی تطبیق ایله اكا كوره طاورانیلمسی لزومنی روسیه حكومتنه بیلدیرمشدر . روسیه حكومتی ایسه ایراندن عساكرینی چكدیكی جهتله ، ایران قابینه‌سنك بو نوطه‌سنه جواب ویرمامش ، یاخود ویرمك ایسته‌مه‌مشدر .

آذربایجان والیسی . — تبریز والیسی شجاع الدوله‌نك افعال وحركات نابجاسیله روسلره ایتدیكی طالقاوقلقدن متنفر اولان آذربایجان احراری مرقومك عزلیله یرینه تجربه‌لی بر وطنپرورك تعیینی یكی تخته چیقن شاه حضرتلرندن طلب ایلری اوزرینه مسئوللری اسعاف اولنمش وتبریزه مقتدر بر والینك تعیینی دردست بولنمشدر .

تونس وجزائر :

فرانسه تونسی وجزائره حقوق مدنیه ویرییور ! . — اخیراً فرانسه حكومتی طرفندن تونس وجزائرده اعلان اولنان سفربرلكه اهالینك آنجق یوزده اونی اشتراك ایتمش ایدی. حكومت یوزده‌طقسان نسبتنده اهالینك سفربرلكه عدم اشتراكنی اوروپالیلر درجه‌سنده حقوق مدنیه‌یه مالك اولمامالرینه عطف ایتدیكندن اخیراً جزائر والئ عمومیسی واسطه‌سیله بربیاننامه نشر ایتدیره‌رك یرلی اهالی‌یه فرانسزلر نسبتنده حقوق مدنیه ویرلدیكنی اعلان ایلمشدر .

انكلتره :

خلافت اسلامیه جهاد مقدس . — سابق انكلیز ناظری موسیو برونس، شهر جارینك ۱۱ نده، لوندره‌ده، « آلبرهال » ده برنطق ایراد ایده‌رك دیمشدركه :

« — حرب حاضر انكلیز تفوقنی شرقده، وبالخاصه مستملكاتده، پك زیاده تهدید ایله‌مكده‌در . اومستملكاتده‌كه، خلیفه‌نك سنجاق شریفی چیقاره‌جغی وبوتون مسلمانلری جهاد مقدسه دعوت ایلیه‌جكی زمان، میلیونلرجه مسلمانلر، مدهش وخاطرناك برقصرغه‌كبی اختلال وعصیان ایده‌جكلردر . ایشته بونك ایچوندركه، بوتون مسلمانلر، آلمانیانك موفقیت ومظفریتنه دعا خواندرلر ، چونكه آلمانلردركه

مسلمانلری حبس واحاطه ایدن زنجیرلری پارچه لایه جق ومسلمانلری
اسارتدن تخلیص ایلیه جکدر . »

موسیو برونس ، بالخاصه هندستانده اختلال ظهورندن پك زیاده
قورقمقده در .

هندستانده اختلال جریانلری . — آلمان مطبوعات اداره سندن :
هندستان احوالنه زیاده سیله واقف بولنان برمخابر انکلیز هزیمتی حقنده
آتیده کی معلوماتی ویریور : «انکلیزلرك شمالی فرانسه ده کی هزیمتلری،
انکلتره ایچون حاضرلانان فنا حسابلرك برمقدمه سیدر. آژانس رویترك
یالان یاکلش خبرلرینه رغماً بو هزیمت خبری، پك یقینده هند ایمپراطورلغنك هرطرفنه شایع اوله جقدر . هندستانده انکلتره علیهنه موجود
جریانك بوصوك سنه لر ظرفنده برقات دها توسع ایلدیکی معلومدر .
هند والئ عمومیسی ده داخل اولدیغی حالده انکلیز اکابر مأمورینندن
برچوغی سوء قصدلره معروض قالمشلردر. بوحال، صاحبپور وسائر
هندولره وارنجه‌یه قدر بتون اهالینك مستبد انکلیزلر حقنده نصل
برکین ونفرت بسله دکلرینه دلالت ایلر . انکلتره نك اوروپاده هزیمتی
زمانی حلول ایدییور . ۳۱۵ ملیون هندو، ۱۸۵۶ سنه سی اختلالندن
دها مدهش براختلال چیقارمق تشبثنده بولنه جقلری شبهه سزدر . بو
دفعه کی اختلالك انکلتره ایچون غایت شئامت انکیز اوله جغی جریان
احوالدن استدلال ایدیله بیلیر. فضله اوله رق انکلتره نك بالقان حربنده کی
پولتیقه سندن فوق العاده مغبر اولان یتمش ملیون هند اهالئ اسلامیه سی
بو دفعه کی مجادله یه بتون غیرت دینیه لریله آتیله جقلردر . هندستانده کی
یتمش بیك انکلیز عسکرینی بوصورتله برحمله ده خرده خاش ایده جکدر.»

بوسنه :

بوسنه ، هرسك مسلمانلری . — صوك پوسته ایله کلن (نویه فرایه پرسه) غزته سی آوستریا - مجارستان ایله صربستان اردولری
آره سنده کی محاربه لردن بحث ایتدیکی صره ده بوسنه، هرسك مسلمان
عسکرلرینك محاربه لرده پك بیوك جسارت وقهرمانلق کوسترمکده
اولدقلرینی لسان تقدیر ومنتداری ایله قید ایتدکدن صکره آوستریالیلر
طرفندن برچوق محاربه لرك قزانلمسی بالخاصه مسلمان عسکرلر سایه سنده
اولدیغنی علاوه ایلیور .

پك عظیم بر ضیاع

صوك زمانلرده پك قیمتلی برچوق اولادینی غائب ایدن عالم اسلام
بش اون کون اول ، امرالله افندی حضرتلری کبی دنیالر دکر بر
وجود معززدن دها محروم اولدی . مرحوم مشارالیهك پك ایرکن ،
پك وقتسز ارتحالی یالکز وطن عثمانی ایچون دکل ، بوتون جهان اسلام
ایچون تلافیسی جداً مشکل برضیاع ایلدی . حقیقت ، احاطهٔ علمیه سنده کی
وسعت ، فکرنده کی اصابت ، مساعیسنده کی جدیت ، قلمنده کی قوت ،
اخلاقنده کی متانت ، وجداننده کی صافیت امراللهی پك چوغمزك ، حتی ،
سوق خیال ایده میه جکی قدر یوکسکره چیقارمشدی .
کندیسنی یاقیندن طانیانلر ، مجلس فضائلندن مستفیض اولانلر ،
یازیلرینی اوقومش اولانلر اونك ناصل بر نادرهٔ زمان اولدیغنی تسلیم
ایتمك ایچون دلائله براهینه محتاج اولمازلر .
امراللهك پك محق اولان اشتهار ابدیسی اون بش سنه قدر اول
نشرایتمش اولدیغی لسان مقاله لریله باشلارکه اوقوتده بر یازی‌یی اوزمان
دکل بوکون بیله مطبوعات عثمانیه محیطی مع الاسف کوره میور .
مشروطیتی متعاقبده ملت بر خیلی مساعئ تحریرانه سندن مستفید
اولدی . آنجق بر مدت سیاسیات ایله مشغول اولمسی کندیسنك اصل
علم وعرفان ساحه سنده کوستره جکی فعالیتی بالطبع تنقیص ایتدی .
امراللهدن بو وطن اصل بوندن صوکره خدمت کوره جك ؛ اصل
بوندن صوکره کرکی کبی استفاده لر ایده جکدی . چونکه آرتیق سیاسیات
عالمندن چکیلمش ایدی ؛ آرتیق نشریات علمیه یه حصر وجود ایتمك
قرارینی ویرمش ایدی . وا اسفا که اجل او وجود معززی بزه چوق
کوردی . انا لله وانا الیه راجعون .

آثار منتشره :

سیاحتلرم

افاضل امتدن علی سعاد بك افندی حضرتلری نجده ، بصره یه ،
بغداده ، کربلایه ، مدینه یه ، وادئ موسایه عائد اولان پك قیمتلی خاطره لرینی
«سیاحتلرم» عنوانی ویرمش اولدقلری برکتاب مخلدایله نشر بویوردیلر.
محرر محترمك عرفانی ، احاطه‌سی ، نفوذ نظری ، سلامت فکری ،
صفای وجدانی مسلم اولدقدن بشقه ، بوخاطره لر الك زیاده معلوممز اولمق
ایجاب ایدرکن - کمال حجاب ایله سویلیورز - الك زیاده مجهولمز اولان
زواللی شرقمزك الواح رنکارنك الهامی اولدیغی ایچون مطالعه سنه شتاب
ایتدك . هرپارچه سنی دفعات ایله اوقودق .
اخلاصمزدن شبهه ایدلمه ملیدرکه بو کتاب مبین یالکز برشعر منثور
دکلدر . اجتماعی ، سیاسی ، اداری ، اخلاقی ، دینی بر چوق مباحث
مهمه یی احتوا ایتمسی اعتباریله هم ادبی ، هم علمی بر اثر کرانقیمتدر.
سبیل الرشادك محترم قارئلری علی سعاد بك افندی‌یی شبهه سز تخطر
بویوره جقلردر. لکن فاضل مشارالیهی دها یاقیندن طانیمق، اونك پك علوی
اولان روحنه برازدها محرم اولمق ایچون بواثری مطلقا اوقومالیدرلر .
« سیاحتلرم » کتابی ، هیچ شبهه یوقدرکه ، انقلابی متعاقب
یازیلان آثارك الك پارلاقلری ، هیئت اجتماعیه مز ایچون الك مفید
اولانلری آره سنده پك مستثنا بر موقع احراز ایده جکدر .
ملتك کتبخانهٔ عرفانینه بویله مخلد براثر اهدا بویوردقلری ایچون
محرر محترمه عن صمیم القلب تشکرلر ایدر ؛ طبع ایدیله جکنی وعد
بویوردقلری دیکر کتابلرینده بر آن اول باصیلمش کورمك ایسترز .
خالق لوح وقلم سعینی مشکور ایتسین .

اخطار

سبیل الرشادك انشاءالله شیمدیلك اون بش کونده بر نشرینه دوام اولنه جقدر.
آبونه بدلاتندن طولایی اولان اهمیتسز بورجلرینی ممکن اولدیغی صورتده بوکونلرده
تسویه یه همت ایتمك لازم کلدیکنی تقدیر بویورملرینی قارئین کرامدن رجا ایدرز

سبیل الرشاد

ابونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر.

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائرۀ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر.

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هر هانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور.

§

باره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك وضح آ بیلدیرلمسی رجا اولنور.

١٣٣٠

دینی، فلسفی، علمی، ادبی هفته‌لق مجموعۀ اسلامیه‌در.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

سرمحرر: محمد عاکف

صاحب ومدیر: ح. اشرف ادیب

عدد ٣١٠ — ٢٥ شوال ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٤ ایلول ١٣٣٠ — جلد ١٢

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

الذین استجابوا لله والرسول من بعدما اصابهم القرح للذین احسنوا منهم واتقوا اجرعظیم . الذین قال لهم الناس ان النـاس قدجمعوا لکم فاخشوهم فزادهم ایمـاناً وقالوا حسـبنا الله ونعم الوکیل .

شهامت دینی ، غیرت دینی آنجق مسلمانلقدر ؛
حقیقی مسلمانلق اك بویوك برقهرمانلقدر .
جبانت ، مسکنت ، دنیاده ، صیغماز روح اسلامه . .
کتاب اللهی اشهاد ایلدم ـ کوردك یا ! ـ دعوامه .
کورورسین ، حس ایدرسین وارسه وجدانکله ایمانك :
نه مدهش برحماست چاربیور صدرنده قرآنك !
او وجدان نره‌ده‌در ، لکن ؟ او ایمان کیمده وار ؟ هیهات !
نه اولمش ، بن‌ده بیلمم ، پك قاراکلق شیمدی حسیات !
او ایماندن ، ولو پك آز ، نصیب اولسه‌یدی ملتده ؛
شو اوچ یوز اللی میلیون خلقی کورمزدك بو ذلتده !
او ایمان اتحاد ایستردی بزدن ، وحدت ایستردی . .
ناصل «بنیان مرصوص» اولمامز لازمسه ، کوستردی .
یکی ! بزلر نه یاپدق ؟ قول قول اولدق ، تارمار اولدق . .
نهایت بردنی صدمه یله دوشدك ، خاکسار اولدق!
او ایمان قوت احضاریله امر ایتمشدی . . لکن ، بز
« توکانا ! » دییوب یاتدقده قالدق بویله اك عاجز !
او ایمان ، فرض قطعیدر ، دییور تحصیلی عرفانك . .
نه جاهل قومی‌یز بز مسلمانلر ، شیمدی ، دنیانك!

او ایمان حسن خلقك اك بویوك حامیسی اولمشکن . .
نه‌مز واردر فضائلدن ؟ نه‌مز اکسیك رذائلدن ؟

دیمك ، اسلامك آنجق نامی قالمش مسلمانلرده ؛
بو یوزدنمش ، دیمك خسران ملی صوك زمانلرده ؛
اکر چیکنه‌نمك ایسترسه‌لر سیلاب ایامه ؛
رجوع ایتسینلر آرتیق مسلمانلر صدر اسلامه .
او دورك یاد نورانوری بی‌پایان شهامتدر ؛
مفاخر اونلرك تاریخیدر ؛ امت او امتدر .
که بر یاندن جلادتلر صاچوب دنیایی تیترتمش ؛
او بر یاندن‌ده ، انسانلق نه‌در ، دنیایه اوکرتمش .
دکلمش بویله محکومیتك تمثال پامالی !
شو اهقدن تنزل ایله‌مزمش عرش اجلالی .
« توکل » وصفی آنجق اونلرك حقنده معنیدار :
که ایتمش هپسی دنیالر قدر آلامی استحقار .
چکینمزمش شدائد یاغسه ، اصلا ، اقتحاماندن ؛
زمینلردن اولوم فیشقیرسه دونمزمش مرامندن .
« حقیقی مسلمانلق اك بویوك بر قهرمانلقدر . »
دیمشدم . . ایشته دعوام اونلرك حقنده صادقدر .

محمد عاکف

انقلاب اساسی واستقلال حقیقی

بسم الله الرحمن الرحیم. لأنشکرتم لأزیدنکم

هلاکونك شمشیر وحشتیله عباسیلرك ، اللرندن دوشوردکلری لواء الحمد خلافت اسلامیه‌یی زمین سقوط وانکسارندن قالدیروب برج معلای سلطنتلرینه رکز ایدن ومتوکل ثالثك علنی بیعت مشروعه‌سیله بوتون عالم اسلامك متبوع خلافت ومطاع دیانت وشریعتی اولان غازی ارطغرل زاده‌لر اقلیملر ، کشورلر فتحنده طارق وابن نصیر کبی عرب شیرزلرینه رقابت ایتدکلری او شوکتلی دور استیلای جهانکیرانه‌لرنده « انسانیتك یکانه ملجأی ، مدنیتك عظمتلی حامیسی !» خطاب تذلل کارانه‌سیله پیش عظمت واجلاللرنده زانودهٔ عبودیت وابتهال اولان اوروپالیلره علوکرم وسماحتلرینی اوقادار افراط پرستانه ابذال ایتدیلر، که بوکا ادراك وطبیعتك ماوراسنده دینیلسه یری واردر.

بو افراط کرملره ، بومافوق الادراك سماحتلره او عظمتلی دور جهانکیریده Les permissions généreuses مساعدات عالیجنابانه !؟ نامنی ویرن نعمت دیده‌لر مقصد دسیسه کارانه‌لرینی .. احساس ایتمه‌دن حریم استقلال عثمانینك ـ یلان کبی ـ زمین تذلل وتبصبصنده سوروزیور ، اتکلر، آیاقلر اوپه‌رك هر فرصت دوشوردکجه یکی بر برات احسان آلمق ایچین بوتون قوتلریله چالیشیورلردی .

(١٥٢٥ م ٩٤٥ ﻫ) تاریخنده (Pavis پاوی) ملحمهٔ کبراسنده آلمانیا ایمپراطوری (شارلکن) ك پنجهٔ اسارتنه دوشن فرانسز قرالی برنجی فرانسوانك حضرت سلیمان قانونیدن نائل اولدوغی کرملرك ، سماحتلرك، احسانلرك، حمایتلرك وثائق تحمید وشکرانی خصوصی بر مجموعهٔ شواهد تشکیل ایدر [١]

وقتاکه او عرش معلای جهان کیرانه‌دن تدریجاً میل سقوط یوز کوستردی ، ایشته او زمان بو « مساعدات عالیجنابانه » مغلوبیت موقعلرنده بیرر زنجیر اسارت شکلنه صوقولاراق کردن استقلالمزه آصیلمغه ، مصالحه و معاهده‌نامه‌لرده بیرر صحیفهٔ تحکم اشغال ایتمکه باشلادی .

آرتیق بونلر بوتون معنای شأمت انکیزیله برر «Caqitulations. = عهود تسلیمیت واسارت» اولدی. [٢] الك عادیلرندن بیرینك فضولی بر شیماریقلغی درحال بر تعامل نامنی آلاراق عهود مشئومه میانه صوقولیوردی .

ایشته وجود نازندهٔ استقلالمزك جان دامارلرینهٔ بو صورتله برر یلان دیشی صوقولاراق تسمیم ایدیلیوردی. اوچ عصردن برو بز بالکز (استقلال)مزدن بحث ایتمکدن ممنوع دکلدك .

(کرید) مسئله‌سنده « حقوق عالیه ! ! » استهزالری او ممنوعیتك بلکه اوزاق بر استقبالده اولمادیغنی کوستریوردی .

بو کون شوکتلو خلیفهٔ اسلام افندیمز حضرتلرینك ید یمین سلطنتلری و قانون تکریم مشورتك ناظم ثانیسی اولان اتحاد پرور حکومتمز ، او اسارت مدنیه (!) زنجیرلرینی زور بازوی حمیتیله قیراراق افراد ممتازه‌سندن اولمقله مفتخر و مباهی بولوندوغی ملت اسلامیه وامت عثمانیه‌یه حریت حقیقیه واستقلال ملی وسیاسیسنی بوتون معنای علویتیله تأمین ایدییور . وبوقادار بویوك بر توفیق الهی‌یه مظهریتیله ، بوقادار بالا ترین بر شان وشرف ابدی‌یه نائلیتیله کوچکدن محسود اسلاف ومغبوط اخلاف اولییور.

بوهمتك بویوکلکنی ، بوخدمتك قدسیتنی آکلاماق ایچین بیلمم ادنی تأمله احتیاج وارمی؟ بداهتی تقدیر واحاطه‌دن عاجز اولانلر ـ که عمای بصیرته محکوم دیمکدر ـ هیچ اولمازسه خورشید بداهتك ، سمای وجدانه انعطاف ایدن انوارندن متأثر اولملی دکلمی ؟ یا او بیچاره بد بخت روم ایلیده یوز بیکلرجه مسلمانك قان وآتش طوفانلری ایچنده عائله‌لریله ، جکر پاره‌لریله چیرپینه چیرپینه بوغولدوغنی، چایرچایر یانوب خاکستره دوندیکنی‌ده کورمدیمی ؟

مجاهدین اجدادیمزك هر ذرهٔ خاکنی معزز قانلریله ایصلاتاراق فتح أیله‌مش اولدوقلری او ، بش بچق عصرلق ، بشیوز اللی سنه‌لك اسلام یوردندن ، او بدبخت وطن مغصوبمزدن جان وناموسلرینی جانوارلرك پنجهٔ وحشت وافتراسندن قورتارابیلمك ایچین خانه‌لرینی ، تارلالرینی ، جامعلرینی، دده‌لرینك مزارلرینی براقه‌رق چیریل چپلاق قاچدیقلرینی والآن قاچماقده اولدوقلرینی‌ده‌می کورمیور ؟

اویله ایسه بیلمش اولسون که او ، یوق دیمکدر . اونك یوقلغی وارلغندن بیك قات خیرلیدر .

فرد ایچین حفظ حیات ، حفظ دین ، حفظ ناموس، حق تصرف ناصل ممکن اولابیلیر ؟ اوحیات، جمعیته؛ فقط حاکمیتنه ، حیات ناموس واستقلالنه ، استقلال ملی وسیاسیسنه مالك اولان جمعیته عائددر .

ایشته بز دونه قادار ، اوچ عصردن : اوچیوز سنه‌دن برو او حاکمیتمزه ، او استقلال ملی وسیاسیمزه مالك دکلدیك . او استقلالمزدن مستفید اولان بز دکل، بویمزه عهود اسارت زنجیرلرینی طاقانلر ایدی؛ کندی دیارلرنده ذره‌سنی بولامادیقلری مدنیتسز ، قانونسز ، تکلفسز، ویرکوسز ، مصرفسز ، تعقیبسز . جزاسز ازمنهٔ قبل التاریخیه‌یه عائد بر حیاته بزیم یوردمزده نائل اولیورلردی .

---

[١] تان دوستمزك قولاقلری چینلاسین !

[٢] Capitulations کله‌سی بر اردو ویابر مملکتی دشمنه تسلیم معناسنه موضوع اولان (Capituler) مصدرندن مشتقدر . مادر اشتقاقندن ذات ، فلاکت فیشقیران بر کله غزته استعاره اولورمی ؟

Ville qui capitule, ville rendue عهود آلتنه کیرن بر مملکت تسلیم روح اوزرندر . تعبیری فرانسزجه مثل سائردر . ایشته بونك ایچین بنده « عهود تسلیمیت واسارت » ترکیبیله ترجمه ایتدم.

صوكرا ... نه‌وت صوكرا ینه بز وحشی! بز باربار! بز هر دور تحقیره شایسته! حتی یاشاماغه بیله غیر لایق! ایشته بوقادار نعمتلرك، بودرجه افراط علوكرم وسماحتك مقابله‌ٔ شكران وتحمدتی ! !

خلافت مقدسهٔ اسلامیه‌نك بو حكیم، بو محترم حكومتنه یالكز بز دكل، بوتون عالم اسلام مدیون شكراندر. زیرا لواء الحمد خلافت اسلامیه‌نك یكانه مركز استقلالی، استقلال دینی وقرآنیسی عثمانلیلرك، بو كون تجدیداً تحكیم اولونان برج معلای شوكتی، یریوزنده‌كی بوتون مسلمانلرك مطاف روحی، قبله‌كاه وجدان وایمانی. ارزنده كلهٔتوحیدك موجه‌انداز اولمقده بولوندیغی ایشته او طاق رفیع الشأن سلطنتیدر.

بو نعمت عظمای الهیه‌یه مظهریتدن دولایی محترم حكومتمزه نه قادار تشكر ایتسه‌ك آزدر.

فقط، ایی بیلمه‌لیز، كه معناسز سوز، روحسز قالب كیدر. تشكر نه‌وت، فقط قورو بر اسكلت دكل. بو تشكرك معناسی عموم ملتك بوتون قوتیله حكومته ظهیر اولمسی، بو حریت حقیقیهٔ دینیه وملیه‌یی بو روح استقلالی محافظه ایده‌جك قدرت وقوت اكتسابنه، تقسیم اعمال قانونه توفیقاً چالیشمایدر. ١٠ تموز انقلابی یاپان ینه بو حكومت دكلیدی؟ غایت ابتدائی وپك ناقص بر اتحاد سایه‌سنده دكلیدی‌كه كابوس استبدادی اوزریمزدن آتدق! بزم اون تموزده‌كی موفقیتمز حریت اجتماعیه‌مزی، حریت كلامزی، سربستیٔ سعی و عملمزی استردادن عبارتدی. حریت حقیقیهٔ ملیه‌مز، استقلال سیاسیمز عهود اسارتله باغلی ایدی. اون تموز فاتحهٔ انقلابنك خاتمه‌سی بو اولاجق ایدی.

بز اتحادیمزه بر قات داها كرمی و فعالیت، بر قات داها وسعت ویروبده ال برلكیله چالیشه‌جق یرده بر قسممز یا اهانةً ویاخود حماقةً وحدتدن آیریلان، دوستی براقوب — بوشو و قوزمیدی كبی! — اك بی امان دشمنلریمزك قوجاغنه آتیلان بر كروه مفسدینك آردینه طاقیلدی. اورته‌یه مدهش بر نفاق وشقاق آتشی دوشدی. زاواللی روم ایلی ایشته بو جانی عد و اتحادك قربانی اولدی.

بو اوقادار خائن، اوقادار مدهش و قاتل اسلامیت بر ماجرادر، كه اخلافمز بونی تاریخده اوقوینجه بوشو و قوزمیدی ایله ال اله ویره‌رك بی پروا وحدت اسلامه هجوم ایدنلره یومروقلرینی صیقاراق لعنت خوان اولاجقدر.

بز روم ایلنی قورتارالیم دیركن آز قالدی — ذاتاً تمل طاشلرینه قونولمش اولان امتیازدن معمول بومباره آتش ویروب — برج استقلالیمزی كندی الیمزله برهوا ایده‌جك و دار الخلافة الاسلام ایله برابر اناطولی‌یی اعدامزه هدیه (!) ایده‌جكدك. امان یاربی! دشمن اردولرینی چاتالجایه كتیردیكمز او نه مدهش كونلر ایدی.؟

آناطولی‌یی قورتارماق ایچین یالكز ادرنه‌یی دكل، حتی قوجه بر عالم اسلامك پایتخت خلافتی بیله فدا ......! ؟ ایشته بز انس

ایمپراطورلغی، عثمانلی نقابی آلتنده، احیایه چالیشان بوشو و قوزمیدیلرك غایهٔ خیاللری...!

صددمزه كله‌لیم: بز بو كون، الحمدلله، امتیازات اجنبیه دنیلن اسارت زنجیرلرندن قورتولدق. حریت حقیقیهٔ ملیه‌مزه، استقلال سیاسیمزه قاوشدق. قانون طبیعت دییور، كه: « بر ملتك، استقلال ملی و سیاسیسنی محافظه ایده‌بیلمسی قوتلی و شوكتلی اولمسنه متوقفدر. »

بناءً علیه بزده عون خدا ایله قازاندیغمز بو استقلال حقیقی‌یی محافظه ایده‌بیلمك ایچون قوتلی وشوكتلی اولمه‌یه، قوتلی وشوكتلی اولمق ایچون‌ده آره‌مزدن بوزن تفرقه ونفاقلری قالدیره‌رق بوتون معناسیله متحد ویكوجود اولمه‌یه چالیشه‌لم. بو وحدتله، بوقوتله وجود ملتمزك هر عضویتی طوعاً وكرهاً حركته كتیرملی، بویوك و آهنكدار بر غیرت وفعالیتله چالیشمه‌لی‌یز. بو كونلر بزم ایچین برداها اله كچمز بر فرصتدر. ایشته بزم مدیون اولدیغمز فعلی وعملی فریضهٔ شكران! « لئن شكرتم لازیدنكم ولئن كفرتم ان عذابی لشدید. »

محمد فخرالدین

خطبه ومواعظ

مسلمانلری حاضرلایه‌لم

مسلمانلغی صلیبك اسارتندن قورتاره‌لم

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم. بسم الله الرحیم. « واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولاتفرقوا = هپكز بردن اللهك كتابنه صیم صیقی طوتونكز؛ بربركزدن آیرلمایكز ... »

نجن محرم الحرامك اولندن اعتباراً نجف اشرفده عون حقله تأسیسنه موفق اولدیغم مؤسسات، یعنی علماء وطلاب علومه امر مطالعه‌نك تسهیلی ایچون بیك درت یوز كتابی مشتمل مجانی كتابخانه، اهالیك انتباهی ایچون فارسی، عربی، تركی لسانلریله محرر جرائد ومجلات اسلامیه‌یی حاوی مجانی قرائتخانه، اولاد مسلمین و فقرا وحضرت فخر المرسلین ذریاتنك تربیه وتعلیمی ایچون تأسیس ایتدیكم مكتب مرتضوی اوچنجی سنه‌سی ختامه ایردیروب حسن اداره ایله دردنجی سنه‌سنه داخل اولمشدر. حضرت حقه چوق شكر ایدرم كه بندهٔ عاجزی یالكز بو بار كرانك تحملنه احسن طرق و اكمل وجهله موفق بیوردی. فقط نجفده‌كی مؤسساتمه برنجی سنه‌سنده (٤١٣٠١) ایكنجی سنه‌سنده (٦٠٠٠٠) اوچنجی سنه‌سنده (٥٠٠٠٠) غروشه یقین جیبمدن صرف ایده‌رك بونلردن ماعدا برچوق مكاتب ملیه‌یه‌ده سنوی اعانه تعیین ایتدم ویرلی منسوجاتك ترویجی ایچون نجف، كربلا، سامره

علما ومجتهدانه مجاناً یرلی قاشلردن البسه‌لر ویردم . سامره قضاسنده (ناحیهٔ مقدسه) نامنده بر مکتب تأسیسنه موفق اولدم. برسنه‌یه یقین دوام ایدن بومکتب بالآخره منحل اولمش ایسه‌ده، یکیدن رخص رسمیه ایله افتتاحنه موفق اولیورم . شمدی‌ده هندستان، مصر، سوریه، استانبول طریقیله قافقاسیه سفری فکرنده‌یم . مؤسساتمی محترم هیئتلر تحت اداره‌سنه تودیع، مقدار کافی مبالغ‌ده معتمد ذواته تودیع ایدرك کیدیورم .

بو مؤسساتك کرك تأسیس، کرك ابقا واداره‌سنده طاقت فرسا زحمتلره اوغرادم. هردرلو طعن رقیب وشماتت اعدایه دوچار اولدم . اموال ونقود کثیره‌یی بوکونه قدر جیبمدن صرف ایتدم. تدریسمدن، بلکه پدر ومادرمك زیارتندن قاچ سنه‌لردنبرو محروم اولدم. جانمدن، مالمدن واز کچدم. فقط بوتون بو مشاقه تحمل ایدرك مقصد شریفمدن اصلا اعراض ایتمدم . ایتام مسلمین وفقرا وحضرت فخر المرسلین افندیمزك ذریاتنه ایتدیکم خدمتی بعض علما وفقها آرقداشلرم کبی شئوناتمه مخالف کورمه‌مکله برابر کندیمی بختیار وقرین شرفده عد ایتدم. زیرا خدمت ایتدیکم ذوات هرنه‌قدر بوکون چوجوق ایسه‌ده یارین مملکت اسلامیه‌نك فداکار اولاد حقیقیسی اولاجقلرندن امید وارم. بناءً علیه بونلرك بو حال حاضرلرینه باقیه‌رق انظارامیدم استقبا لارینه معطوفدرکه هر بری بویوك عائله‌لر تشکیل ایدرك عالم اسلامیتك حیات نثار خادملری اوله‌جقلردر .

زمان صباوتده تربیهٔ فکریه‌یه نائل اولمیانلرك اجتماعیاتك درجهٔ تکاملنده حیات علم وادبی تأمین ایده‌جك برموقعه مالك اوله‌ملری امر طبیعیدر. نجه بیوکلره خدمت ایتمکدن ایسه چوجوقلری تربیه دها افضلدر. چونکه چوجوغك نفس ناطقه‌سی ، آیینهٔ ضمیری صاف اولدیغندن هرشی اوراده تمامیله مرئی ومنعکس اولدیغی کبی؛ علم اخلاقده ـ که نفس ناطقه‌نك علم حفظ الصحه‌سی دیمکدر ـ چابوجق تعلم ایده‌رك قبول ایدر. بعض علمای اخلاقك دیدیکی کبی، چوجوق کتاب اخلاقك بر بیاض صحیفه‌سیدر. او صحیفه‌یه هرنه ایسته‌نیلیرایسه یازیله‌بیلیر. اکر فنا شی یازیلیرسه چیزوب یرینه ایی شی یازمامق بیاض صحیفه‌نك لکه‌دار اولمسنه سببیت ویریور .

علماء اعلامیمز اکر مکاتب تأسیسنده بذل مساعی واولاد مسلمینك تربیه وتهذیب اخلاقنه همت بیورسه ایدیلر ، بوکون مسلمانلرك سوء اخلاق واحوالندن بو قدر فریاد ایتمزدیلر، منبرلره چیقوبده بیهوده باغرمزدیلر. کوزیمز اوکنده احکام شرعیه‌نك تبلیغنده قصور ایتمه‌مکله برابر یوزده بش ، بلکه بر اخلاقی بوزوق کشینك اصلاحنه‌ده موفق اوله‌میورلر . چونکه باغبانك آغاجی هنوز فدان ایکن اوته‌یه بریه تمایلدن محافظه ایتمسی اقتضا ایدر. اکر باقیلمایه‌رق اکری بوکرو بویورسه صکره‌دن دوزلتمك مشکل اولمقله برابر بشقه آغاجلره‌ده ضرر ویرر . قرآن کریمده مفسد انسانلر حقنده قتل ، صلب، نفی حکملری نازل اولدیغی کبی آغاجی دیبندن کسمكدن بشقه چاره‌ده یوقدر . فقهامز اکر مکاتب موجوده‌یی بکنمز ، شرع شریفه موافق کورمزلرسه، اولاد مسلمینك تعلیم وتربیه‌سی فریضهٔ ذمتلری اولدیغیچون، بکندکلری طرزده مکتبلر آچمق ، یاخود آچماغه خلق تشویق ایتمك مجبوریتنده‌درلر. هرحالده اولادمزك حیاتنه سبب اولدیغمز کبی ، (اکرموا اولادکم واحسنو ادبهم یغفرالله لکم) حدیث شریفی موجبنجه اونلرك سعادت مادیه ومعنویه‌لرینك تأمینی ایچون تعلیم وتربیه لرینه‌ده مجبورز. اولادمز اولمز ایسه دینداشلرمزك اولادلرینك حقنده نیات حسنه بسلیوب اونلرك تعالی وترقیسنه، ارشاد وتربیه‌سنه چالشوب منفعتلرینی تأمین ایتمك اوزرمزه فرضدر.

زیرا کرهٔ ارض اوزرنده اولان مسلمانلر ، (لااله الاالله محمد رسول الله) دینلر، یوزلرینی مکهٔ معظمه‌یه چویرنلر، قرآن عظیم الشانی، حضرت فخر کائنات افندیمزك معجزه‌سنی بیلنلر هرهانکی جنس وقومه منسوب اولورایسه اولسون قرآن مجیدلرنده (انما المؤمنون اخوة) آیت کریمه‌سی موجبنجه بربرینك برادر معنویسی اولدقلری کبی ، یکدیکرلری حقنده معاونت واحسان وظائفنی ایفا ایتمکده شعائر اسلامیه وفرائض دینیه‌لرندندر . دین اسلام حسب ونسب ایله افتخار ایتمك شیمهٔ نامرضیه‌سنی آره‌دن قالدیردیغی کبی قومیت وجنسیتك محکم دیوارلرینی، استحکامات متینه‌سنی‌ده ییقمش، طاغیتمش ؛ بونك یرینه براساس قویم اخوت وضع ایدرك دنیا یوزنده اولان مسلمانلری لواء اتحاد وشریعت محمدیه آلتنده جمع ایتمشدر، تعبیر آخرله اطلانتیك دکزینك ساحل غربیسندن چین دیوارینه‌قدر، یعنی بیك سکز یوز ساعتلك ، حبل متین اتحاد اوزاتمش وبالعموم مسلمین ومؤمنلره (واعتصموا بحبل الله جمیعا ولاتفرقوا) آیت کریمه‌سی حکمنجه بو ایپه ایکی الیله یاپیشماغی امر بیورمشدر . بوصورتده مثلا مراکش‌لی بر عرب حضرت فخر کائنات افندمزك العیاذبالله روح شریفنی معذب ایدوب، مبارك کوکلنی قیروب مثلا (جاوا) (بورنئو) (صومطرا) (سلیبان) آطه‌لری مسلمانلری ایله مخالفت ایده‌مز، شقاق ونفاقه میدان ویره‌مز . زیرا جنسیتدن بیوك جامعه‌لری کلمهٔ توحیددر . اکر خدانکرده آره‌لرنده بر آرالق مخالفت ظهور ایدر ایسه‌ده ، خصمك هجومنده یك وجود اوله‌رق دشمنك استفاده‌سنه فرصت ویرمه‌ملیدرلر. بلکه آرقه آرقه‌یه ویروب (المؤمن للمؤمن کالبنیان یشد بعضه بعضا) مضمون منیفنجه بری برینك محافظه‌سنه چالیشه‌جقلر، فروعاتده اولان اختلافاته نظر اهمیتله باقمیه‌جقلر . آغاجك نه‌قدر دالی بوداغی چوق اولور ایسه اولسون، مادامکه اصلی بردر، ضرری یوقدر، آغاج بردر.

بر وقت سیاست نقطهٔ نظرندن علمامزك الیله آره‌مزده‌کی اختلاف جانسوز ونفاق طاقت فرسا دیانت لباسنده جلوه‌کر اولدیغی کبی ، ینه اونلرك همت عالیه ومساعیٔ جمیله‌لریله آرادن قالقه‌جغنه امید وارز . جهالتك بنیهٔ اسلامیته آشیلادیغی اجتماعی خسته‌لقلرك ضررلرینی چوق

كوردك . آرتيق آمال واحتراصات نفاق جويانه‌يه نهايت ويرمك اقتضا ايدر. آرتيق يتر. شان وشوكتمز ، اعتبار وثروتمز كيتدى. دشمنلرك آياقلرى آلتنده پايمال اولدق . قوتلى دول معظمه‌يى بر طرفه براقه‌لم . اوروپانك اك اوفاق دولتى، اولان فلمنك النده آلتى يوز كوننك مسافه‌دن اوقيانوسيه‌نك اوتوز ميليونى متجاوز مسلمانلرى اسير اولديلر. اسلاملرك آسيادن آفريقايه قدر اوزانان اللرينى قيرديلر . اوروپانك بر طار كوشه‌سنده صيقيشديرديلر . اوروپاليلرك تفنكلرندن ، طوپلرندن چيقان دود سياه شمس منير اسلاميتى ظلمتلر ايچنده براقديغى كبى ، آتشناك كله‌لر ايله‌ده اسياده‌كى افق سياستمزى شفق مثال قانه بوياديلر . بيچاره اسلامك جد مباركنى بالقانلر آتشنه ياقديلر . اندلس مساجدى ، جوامعى كبى روم ايلى‌ده‌كى جامعلرمزدن هلالمزى ايندیروب صليب طاقديلر . مناره‌لرمزه چان آصديلر . درت يوز ميليون مسلمانك كوزى اوكنده دونكى بالقان كوله‌لرمز قوجه براسلام دولتنك طوپراغنى تقسيم ايدرك وحشت وبربارلق دورلرينى اعاده ايتديلر . اسلام قرده‌شلرمزك عرض وناموسلرينى هتك ايدرك عالم انسانيتك رخساركلكونى لكه‌دار قيلديلر.

غيرتلى مسلمانلر بو الواح فجيعه‌يه باقسونلرده بالقانلرده معصوم چوجوقلرمزك ، عفتلى آنالرمزك حقلرنده دشمنلريمزك ياپدقلرى معامله‌لردن عبرت آلسونلر. آباء واجدادلرندن قالان طوپراغى ناصل اجانبه تسليم ايتدكلرينى كورسونلر ! بويوك بويوك قطعه‌لر ، معمور وآبادان ديارلر . اسلام بايراغى آلتندن چيقوب دشمن بايراغى آلتنه كيرييورلر. فرانسه‌نك وسطنه قدر هجوم ايدن برمات، طقوز يوزسنه‌لره قدر اوروپاده حكمران اولان عرب طائفهٔ نجيبه‌سى نچين بوكون كنديلرينى اوج عزتدن حضيض ذلته صاليورلر؟ توركلر شانلى بابالرينى نه ايچون خاطره كتورميورلر ؟ تاريخلرينى مطالعه ايتميورلر ؟ اولو بابالرى پامير ياپلاسندن اللرنده يالين قليج سيل كبى ايندیلر، ييلديرم كبى اورال طاغلرندن كچه‌رك اوروپايى تتره‌تديلر . آتلرينك طرناقلريله اوروپانك طوپراغنى كوكه قالديرديلر . « زسم ستوران در ان پهن دشت ـ زمين شش شدو آسمان كشت هشت » مضمونى انظار اغيارده اثبات ايتديلر . مجارستانى چيكنه‌ديلر . ويانه‌يى محاصره ايلديلر ، لهستانه كيرديلر . پولونيا دولتندن جزيه، خراج آلديلر . بوقدرله‌ده اكتفا ايتميه‌رك مراكشه قدر يورودیلر . دنيانك اك بيوك دولتلرندن اولديلر . امپراطورلر، قراللر غايت ذليلانه آستانه‌لرينه يوز سورديلر.

شمدى ايسه بابالرينك حكم سورديكى او مملكتلر نره‌ده ؟ اوكوزل سوكلى الجزائر، تونس، طرابلس غرب، مصر ، سودان ، مجارستان ، خرواتستان، بوسنه،هرسك، بسارابيا، باطوم، قارص، قره‌طاغ، بلغار، يونان،ما كدونيا، قبريس،جزائر بحرسفيد، عدن وسائر ممالك اسلاميه‌مز كيملرك پنجهٔ تحكملرى آلتنه كچدى؟ اوبابالرك اولادينه نه اولدى ؟

روسيه وانكلتره هرنه‌قدر مؤتلف ايسه‌لرده، ضبط ممالك خصوصنده بينلرنده سياسهٔ رقابت شديده حكمراندر .

نته‌كيم قافقاسه روسلرك الينه كچر كچمز انكليزلرده هندستانه حاكم اولديلر . روسيه خيوه و بخارايى حمايه‌سى آلتنه آلنجه انكليزلرده بلوجستان وافغانستانده سياست تمدين كارانه‌لرينى تطبيقه باشلاديلر . سياست خارجيه‌لرينه مؤتلفاً قوت ويرن بوايكى حكومت ١٩٠٧ معاهده‌سيله ايرانك تقسيمى ايله افغان وتبت مسئله‌لرينى ميدانه چيقارتديلر .

مسلمانلره سوزك آچيغنى سويليه‌لم ، پرده‌يى آرادن قالديره‌لم : اوروپاليلر سائر دول اسلاميه‌يى منقرض ايتديكى كبى؛ سوكيلى، شوكتلى، عزيز سلطنت عثمانيه‌مزى‌ده خدانكرده آناطوليده برامارت شكلنده براقق فكرنده ايديلر ايشته باقكز آز زمان ظرفنده نه‌قدر مملكتلرمزى استيلا ايتديلر :

الجزيره‌يى، تونسى، مصرى تحت تحكملرينه، قبريسى يدامانته(!) آلديلر لبنانه ، سيسامه استقلال اداره ويرديلر . المزدن چيقان قطعه‌لرده متعدد دولتلر تشكل ايتدى : رومانيا ، بلغاريا ، صربيا ، قره‌طاغ ، يونان حكومتلرى اراضيسى هپ ديار اسلام ايدى. اوراده‌كى خرستيانلر هپ خليفه‌نك تبعه‌سى ايدى . اولا اونلرى بزدن آييرديلر . هر برينه استقلال اداره ويرديلر . صوكراده هپسنى براشديره‌رك اوزرمزه صالديرديلر . قوجه روم ايلى‌يى خاك ايله يكسان ايتديلر . بيكلرجه اسلام مملكتلرى صليبك تحت اداره‌سنه كچدى . بونلر الويرميورمش كبى آق دكزده‌كى آطه‌لرمزى‌ده غصب ايتديلر . ساقزى ، مدللى‌يى يونانه ويرمك ايستديلر، آناطولى‌يى‌ده ايكنجى ماكدونيا ياپمق فكرينه دوشديلر .

مسلمانلر ايچون بونلر نه آجى لوحه‌لردر ! نه فجيع ، نه قانلى صحيفه‌لردر ! عصرلرجه سمالرينه توحيدلر يوكسله‌ن مملكتلر ، زمينلرينه انوار رحمت دوكولن قطعه‌لر بوكون چاكارله انكلسون ، ظلمتلر ايچنده قالسون ... اسلام ايچون بو نه بدبخت برماجرادر ! مسلمانلر ايچون بونه حجاب آلود برصفحه‌در !

اى مسلمانلر ! آرتق بودرين اويقو يتيشير. باشكزى قالديريكز، باقكز اهل صليب تحكمى آلتنه دوشن شو اسلام دولتلرينه !. بونلرك هر برى وقتيله برر سلطانلق ايدى : تونس ، جزائر ، فاس ، واداى، سقوطو ، بورنو، باغيرمى ، جاوا ، مصر ، زنكبار ، لحج ، مسقط ،

کویت، ایران ، بخارا ، خیوه ، افغان ، بلوجستان، هندستان ، مالاقا ، صومطرا وسائر اوقیانوسیا آطه‌لری ، طرابلس غرب ، بنغازی ، روم‌ایلی، جزائر بحرسفیددن دها نیجه نیجه قطعه‌لر، دیارلر، سلطانلقلر، دکزلر . . . الله الله .. انا لله وانا الیه راجعون . . لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم . الله اکبر کبیرا . . . سبحان‌الله بکرة واصیلا . لااله الاالله . . .

یازیق ، اسلام ، باشدن آیاغه جریحه‌دار . اسلامك ناصر و معینی یوقمی ؟ بوقدر اوروبا دولتلری وارکه چوغی دشمن . بوقدر دشمنه قارشی بردولت نه یاپسون ؟ دولت عثمانیه کبی محارب ، مجاهد دولت هانکی تاریخده کورولمشدر؟ آلتی یوز سنه‌یی متجاوزدر، فی سبیل‌الله جهاد ایدیور . دائما حال حربده. تحت اداره‌سنده بولونان مملکتلری حرب ایله تسخیر ایتدیکی کبی ، شرفنك محافظه‌سی ایچون ینه حرب ایتمه‌دن مملکتلرینی تسلیم ایتمیور .

ینه تکرار ایدیورم‌که مسلمانلر اویقوده‌در غفلتده‌در .

عجبا تمدن و ترقی عصرنده‌ده انقراض اولیورمی؟ بو قرن نورانی‌ده استقلالی اولمیانلر کندیلرینه استقلال آلیورلر . بزنه‌ایچون سلطنتمزك محافظه‌سی فکرنده دکلز ؟ نه ایچون دولتلرمزه یاردیم ایتمیورز ؟ اعانه‌لر ویرمیورز ؟ نه‌ایچون طیاره‌لر یاپمیورز ؟ نه‌ایچون سواحللرك محافظه‌سی ایچون زرهلیلر آلمیورز ؟ بزدن باشقه‌لری درین دریالرك صولرینی یاریور ، هواده قوشلر کبی طیران ایدیورلر . بز ایسه هنوز حیوانلره بینمکله افتخار ایدیورز . بو ولایتدن اوولایته بر آیده پوسته‌لرمز کیده‌بیلیورده بوندن ممنون اولیورز . قرآن شریفك برکوشه‌ده ترجمه‌سز ، تفسیرسز دوشوب قالمش اولان آیات منزله‌سندن (واعدوالهم مااستطعتم من قوة و من رباط الخیل ترهبون به عدوالله‌وعدوکم) آیت کریمه‌سی‌قاچ یوز سنه‌لردن برودرکه علمامز طرفندن اهالی‌یه ترجمه اولنمیور ؟

دینداشلرم نه‌وقته‌قدر اللرینی بربری اوزرینه قویوب هر ایشلرینی قضا وقدره حواله ایده‌جکلر؟ قضا وقدری‌تقدیر بیوران الله عز وجل کندینی مسبب‌الاسباب بیورمش . هرشیٔ سببله یاپیلیور . اسباب ووسائلدن ال چکه‌رك هر ایشلرمزك آسمانده یاپیلوب جبرائیل امین الیله بزه کلسنه اعتقاد ایتمك احمقانه بر فکردر . پیغمبر اکرم فخر کائنات افندمز وسائط ووسائله تشبث ایدر ایدی . خلقی کندی حالنه براقازدی . کیدوب دین اسلامه دعوت بیورر ایدی . عدم قبول صورتنده یالین قلنجله قبول ایتدیرر ایدی . بوصورتله ممالك اسلامیه‌یی توسیعه چالشیور ایدی . همت وسعی سایه‌سنده چوق وقتده غلبه ایدردی . فقط بعضاً عسکرنده آثار ضعف ده‌ظاهر اولیور ایدی . مصلحت وقتی ملاحظه ایدر ایدی .

الله تعالی حقمزده نه‌یاپسون ؟ جبرائیلی کوندرسون، فرانسه‌یی مراکش، الجزائر، تونسدن؛ انکلتره‌یی مصر، زنکبار،عدن،هندستان، بلوجستاندن؛ فلمنکی جاوا، بورنئو، صومطره‌دن؛ بالقان دول‌صغیره‌سنی روم‌ایلی‌مزدن؛ دول‌سائره‌یی باشقه ممالك اسلامیه‌مزدن چیقارتسون‌می؟ عجبا الله تعالی یالکز رب‌المسلمین‌می؟ خیر. یالکز رب‌المسلمین دکل ، رب‌العالمین‌در. الله‌تعالی‌نك لطف ومرحمتندن یهودو نصاری مخلوقلری‌ده مرزوقدر . « ای کریمی که ازخزانهٔ غیب‌ــ کبرو ترساوظیفه خورداری » بو عقلمز ایله « این قافله تابحشرلنك است . » الله تعالی بزده عقل واراده براتمش ، طریق حق بزه ارائه ایتمش . قرآن عظیم‌الشاننده « اناهدیناه‌السبیل اماشاکراواماکفورا »، «وان‌لیس للانسان‌الاماسعی » ، « واعدوالهم من‌استطعتم من قوة ومن رباط‌الخیل ترهبون به‌عدوالله‌وعدوکم» بیورمش. سعی‌وغیرته، مجاهده‌یه، محافظهٔ مملکت اوغورنده مال وجاندن کچمکه قدر امر بیورمشدر. پیغمبر اکرمز (من جد و جد) (واعقل و توکل) یعنی (باتوکل زانوی اشتر ببند) بویورمش‌در . دوه‌صاحبسز قالسه خرسز چالار . الله‌تعالی‌یه توکلدن اول دوه‌یی باغله‌مق کرك . مملکت صاحبسز ، ساحللر، دونغاسز ، حدودلر عسکرسز قالیر ایسه دشمنلر سوکیلی یوردیمزه ال اوزادیرلر . ایش بزده ، فنالق بزده . مثلدر: «اغاجی ایچندن قورد یير». «هرچه هست ازقامت ناسازبی اندام ماست ـ ورنه تشریف توبر بالای کس کوتاه نیست». (ان‌الله لایغیرمابقوم حتی یغیرو امابانفسهم) «اسلام بذات‌خود ندارد عیبی ـ هر عیب‌که هست از مسلمانی ماست.» اوروبالیلرده‌قصور یوق . اونلر منفعت آریورلر، طوپراق ایستیورلر . قانون طبیعتده دائما ضعیف عضویاتی قوی‌عضولر محو ایدر . انسان مجوهراتی حفظ ایتملیدر . مجوهراتی آچیقده ، مدافعسز برحالده براقوب خرسز چالدقدن صکره آرقه‌سندن: « خلاف ایش یاپدك ، بو حرکتك عصر نورانی‌یه مناسب دکلدی . » دیمك معناسز بر سوزدر .

بو اسارتدن قورتولمق ایچون یکانه چاره‌مز اتفاقدر . « حسنت باتفاق ملاحت‌جهان کرفت ـ اری‌باتفاق جهان‌میتوان کرفت » باشمزه کلن فلاکتلر هپ نفاقدندر . نفاقمزده جهالتك ثمراتندندر . آه آه، یکدیکرمزی تکفیر و تلعین ایتمه‌لم . هپمز حضرت حقك وحدانیتنه، فخر کائنات افندمزك نبوتنه قائلز. مکهٔ معظمه‌یه توجه ایدوب نماز قیلیورز . قیامت و قرآن عظیم الشانی تصدیق‌ایدیورز. مادامکه بویله‌در، مادامکه هپمز مسلمانز ، محمد امتندنز ؛ درتیوز ملیون مسلمانلر ، کرك سنی‌سی ، کرك شیعی‌سی بربرینه صاریلملی ، بربرینه برادر کبی محبت ایتمه‌لی. بیوك بر عزم ملی‌یه استناد ایدرك او اوفاجق بلغار چته‌لری نه‌لر یاپمادی ، نه خارقه‌لر کوسترمه‌دی ؟

زمان سعادتدن صكره چيقان اختلافاتى ارادن قالديره‌لم . زمان سعادت‌مسلمانلرى كبى بسيطوساده ، «سمحه وسهله» اولان دين‌اسلامه رجوع ايده‌لم. حقايقله طولو اولان، علوم و فنون حاضره‌يه قارشى‌عادى بر اثر تعصب بيله كنديسنده موجود اولميان ، سالكينى بر صافيت و صميميتله هر زمان قوجاقلايان دينمزى ، دين مبينمزى او خرافاتدن قورتاره‌لم .

اوف، نقدر آجينه‌جق بر حال ! شو عصر ترقيده بشريت فضالره ، سمالره دوغرو يوكسه‌ليركن اسلاميتك سينهٔ تمدن و عرفانى نشترله‌ين، ارضك كرويتنه عقل‌ايرديره‌ميوب‌ده اوكوز، اوكوزك‌ده باليق‌اوزرنده بولنديغنه بتون قوتيله ايناانان نه خام قفالر بولنديغنى انسان كورر ايسه نصل متأثر اولماز ؟ اسف ايدرم‌كه اسلاملرك سبب فلاكتنى دوشونلرده ده فكر تعقيب صاحبى اولانلر پك محدوددر . بغداد ولايتنك والئ محترمى بالقان‌حربنده‌دشمن قارشيسنده ازدل وجان وطن اسلام اوغورنده مجاهده ايدن اردو قومانداني جاويد پاشا حضرتلرى كبى بر قاچ وجود فدا كار عراقده بولسه ايدى نفاقك سياه دومانلر ايله اسلاميتك افق سياستى شويله ظلمتدار اولمزدى. بن ايسترم‌كه اختلافات دينيه‌ومذهبيه اونودولسون.ماضينك حاله‌واستقباله تأثير ايدن وايده‌جك اولان منازعه‌لرى، كفتكولرى درياى نسيانه آتيلسون‌ده عصرلردن‌برى اسلاميتى خرابالايان ، ترقى و تجددن هر آن و زمان كرى براقان بو افسانه‌لردن مليونلرجه مسلمين قورتلسون .

مادامكه اسلاملر اصلده ، اساسده متحددر ، جمله‌سى بر نقطه‌يه مربوطدر ؛ او حالده تفرعاته تعلق ايدن مسائلده يكديكرمزه دشمن كوزيله باقمق موافق منطق و حكمت اولورمى ؟ آرتق ماضى‌يه باقمق ، اجدادمزك بزه ميراث براقديغى غوغالرى ، دعوالرى قاريشديرمق بزه مناسب‌مى ؟ هايدى اوغراشه‌لم ، نه اوله‌جق ؟ نه قازانه‌جغز ؟ هيچ ! فقط بونلردن قازانه‌جق‌وار ايسه اوده هر زمان‌بزه‌احتراصكار و كين‌دار نظرلريله باقان ، طوپلريله، مأثر مدنيه‌سيله كله‌رك بزى بر قاره قارتال كبى قورقونچ قانادلرى آلتنه الان و آلماق ايستين اوروپادر . اكر بز مضى مامضى ديمزسه‌ك ، مدهش پك مدهش بر اوروپا تهلكه‌سنك ميدانه چيقمه‌سندن شبهه ايتميه‌لم . نفاقمزدن خصملر استفاده ايتدى . بز ايسه بيوك ضررلره دوچار اولدق .

آرتق كافيدر. غفلتى براقه‌لم. نزاعى آره‌دن قالديره‌لم . برى برمزى رد ايچون احاديث موضوعه‌يه‌تشبث، اكابر دينمزه دبل اوزاتمه‌يه جسارت ايتميه‌لم . مادام‌كه اصول دينيه و عقايد شرعيه‌ده برز ؛ مسائل فرعيه‌ده اولان خلافاته اهميت ويرميه‌لم . ماضيده بابالرمز نه ياپمشلرسه ياپمشلر ، اى كوتو كندى عهدلرنده قالسون. شمدى زمانك اعاده‌سى محالدر . مادام‌كه رؤساء دينمز برى بريله مسالمتكارانه ، صلح پرورانه حركت ايتمشلر ، بزده شويله اولالم . بو اختلافاتمز اسلامك بلنى بوكيور . بلكه قيريور ، دول اسلاميه‌نك استقلالنى تهديد ايديور .

حكومات اسلاميه اصول اسلاميه‌ده بر اولدقلرى حالده اختلافات فرعيه‌دن واز كچسونلر . معاصرلرمزدن بر بيوك معارف پرورك ديديكى كبى اسلام ايكى شهادت كلمه‌سندن عبارتدر . بو ايكى كلمه‌يه ايمان‌ايدن مسلم. انكار ايدن غير مسلمدر. باقى سوزلر و اختلافات اخبار آحاده و وقائع تاريخيه‌يه مستنددر . اخبار آحادو وقايع تاريخيه‌يه اصول اسلام قارشيسنده نظر اعتبار ايله باقلماز .

فرصتى قاچيرمايه‌لم . نه يايه‌جقسه‌ق اجراسنه تشبث ايده‌لم . يالكز بومسائلى قاورايه‌جق قفالره احتياج واردر . الحمدلله بويله مجاهدلرمزده اكسيك دكلدر . «والسلام على من التبع الهدى ..»

قفقاسيانك باكو توابعندن‌بلبله‌لى

بغداد : حاجى ميرزا محمد رحيم

برصحفهٔ تاريخ :

مصرك سركذشتى [*]

باشلانغج

مصر مسأله‌سى نه‌در ؟ بر صحيفهٔ سياسيه وبر فاجعهٔ اسلاميه‌در . بديهيدركه هر مسلمان صوك عصر مدنيده افول ايده‌ن وخونخوار اجنبيلرك پنجهٔ بى آمانه دوشن ممالك اسلاميه‌نك سقوطى فاجعه‌لرى قارشيسنده متأثر ودلخوندر . عينى زمانده بديهيدركه سقوط وافول ايده‌ن ممالك اسلاميه‌نك حيات اسلامه اك علاقه‌دارى ، موجوديت اسلاميه وخلافت نقطهٔ نظرندن اك مهمى مصردر . اومصركه ام‌الدنيا ومفتاح‌الحرمين‌در. اوت‌اومصركه بتون وادئ نيلك حاكمه‌سى، بتون آفريقانك تاج درخشانيدر . او مصركه بتون اهاليسنك قلبى انجق بر أمل ايله پرضرباندركه اوده : خليفه‌نك سلامتى ، خلافتك مصونيت وبقاسى در .

مسلمانلر يازه‌جغم صحيفه‌لردن خرستيانلق نامنه اوروپانك نه اويونلر اويناديغنى ، ممالك اسلاميه‌يى قبضهٔ تسخير ودست تعديسنه نصل كچيرديكنى كوره‌جكلر وقان آغلايه‌جقلردر. ديمك‌كه بزمده عروة الوثقاى اتحاد ايله ميدانه چيقمقلغمز وحق حياتمزى استحصاله چاليشمقلغمز لازمدر . بونى هر مسلمان ادراك ايتملى و اكا كوره خط حركتنى چيزمليدر .

ايشته برصفحهٔ تاريخ، شانلى مصرك كيفيت افولنى تشريح ايده‌ن برصفحهٔ تاريخى يازييورم. اميدايدرم‌كه‌بردرس‌انتباه‌تشكيل‌ايده‌بيلسون. ومن‌الله التوفيق .

ع . س

---

[١] مأخذلر متعدد وموثوقدر . باخصوص مصرك قهرمان وطنپرورى مصطفى‌كامل پاشانك آثارى عمده اتخاذ ايدلشدر .

١

تفرقه باعث اضمحلالدر

مصرك ، بتون مصائب وفلاكتلرینه یگانه سبب خدیو مصر اسماعیل پاشانك استقراض ایتدیکی بورجلردر . اجنبیلرك بالخصوص انكلترهنك مصر شئوننه مداخلهسنی تأمین ایدهن ایشته بو علتدر . معلومدر که مداخلهٔ اجنبیه سیاستنك اساسی وملتلرك زبون واسیر اولمسنك باعث یگانهسی تفرقهدر . متحد بر ملت آرهسنده تفرقه ونفاق باشلادیمی اوملتك اضمحلالی ودشمنلرینك پنچهسنه سقوطی طبیعیدر . غربلیلر بو حقیقتی پك ای تقدیر ایتمشلردر .

اوروپالیلر آفریقا وآسیا حكمدارلرینه بول بول پاره اقراض ایتمك صورتیله مملكتلرینی استیلا ایتدیلر .

اوروپالی ، بر مملكتهكوزینی دیكدیمی همان اورانك امیرینه اوروپانك مدنیت وشعشعهسنی كوزلری قاشدیرهجق ، عقل وادارهیی سلب ایدهجك بر صورتده تصویر ایدهجك بر سیمساری مسلط قیلار . اوامیر ادارهسز ، عقلی خفیف ، شهوتنه اسیر ایسه همان اودام اغفاله دوشر . اوروپا مدنیت مزیفهسی اوغرنده ملتنك اوموزینی آغیر استقراضلرله چاتیرداتمقه باشلارکه . . . بونك نتیجهسی مداخلهٔ اجنبیه ودرعقب اسارت واضمحلالدر .

ایشته خدیو مصر اسماعیل پاشاده اوروپالیلرك اغوا آتنه آلداندی ، مدهش مبلغلر استقراض ایتدی ، مصرك قاپولرینی اجنبیلره آچدی ؛ بویلهجه مصرك باشنه اك بیوك مصائبی ، اك مدهش بلیهلری جلب ایتدی . نهایت اونی آلداتانلر واو پارهلری اقراض ایدهنلر آنك خلع ایدلمسنه سبب اولدیلر . بوپك بیوك بر موعظهٔ تاریخیهدرکه بتون شرق امیرلرینه پك مدهش بر درس بلیغ تشكیل ایدر . چونكه ، بر مملكتك قوتی اوراده یاشایان ملتك قوتنه وابستهدر . بر ملتك سعادت ورفاهی ایسه ظاهری پارلاقلقده دهكل ، اوملتك كوستردیكی جدیت وفعالیتندهدر . بر ملت نقدر آز بورجلی اولورسه حیاتی او نسبتده مسعود ، استقلالی او نسبتده رصین ، وضعیتی او درجه متین اولور . بالعكس بورجلری چوق اولدیغی تقدیرده فلاكتلری چوغالیر ، اجنبی مداخلهسنه معروض قالیر ؛ استقلالی متزلزل ، حیاتی مضطرب اولور .

مصرك شئونی ومصره قارشی اوروپا سیاستی ١٨٧٥ سنهسندن اعتباراً تبدل ایتمكه باشلادی . بونكده باشلیجه سببی انكلترهنك خدیو مصر اسماعیل پاشادن سویش قنالنده اولان اسهامنی صاتین آلمسیدر . انكلتره نفوذینك مصرده زیادهلشمسی ، انكلترهنك فرانسهیه قارشی مصرده بر رقابت كوسترمسی بوتاریخدن باشلامشدر . انكلتره نفوذینك وادیٔ نیلده ازدیادینه اسماعیل پاشانك ادارهٔ مصریه وسودانیهیه بر چوق انكلیزلرك تعیینی دلالت ایلر . بو انكلیزلرك یگانه مشغلهسی ، یگانه وظیفهسی تفرقه ونفاق تخملرینی اكمك ایدی . بوندن ماعدا ١٨٧٧ ده انكلتره حكومت مصریه ایله بر معاهده عقد ایتمكه موفق اولمشدركه بومعاهدهنك التنجی مادهسی موجبنجه « انكلیز سفائن حربیهسی بحر احمرده جولان ایتمكده سربست بولونهیه ؛ فیما بعد اسیر تجارتی نقل ایدهن سفائن مصریهیی تفتیش وذردست ایدهرك حكومت مصریهیه تسلیمه ، كذا اسیرلرك حریتلرینی استرداد خصوصنده تدابیر لازمهیی اتخاذ ایتمكه » صلاحیتدار اولدی . بونك دها طوغروسی مصرك یاپهبیلهجكی بر ایشه مداخله وكندی طرفندن حل وفصل اولنمسی دیمك دها اولادر .

انكلتره بوخطوهیی موفقیت ایله آتجه مصری اشغال ایتمك ایچون لازم كلان تدابیرك اك مهمنی اتخاذ ایتمش بولنیوردی . دیكر جهتدن فرانسه ایله اتفاق ایدهرك مصر مالیهسنی ثنائی بر مراقبه آلتنه آلمش وخدیو مصر اسماعیل پاشایی خلع ایتدیرمك ایچون لازم كلن تدابیری اتخاذ ایتمش وتوفیق پاشانك خدیویته تعیین اولندیغنده سمسارینی هر یتهیه یایهرق احرار ایله خدیو ودیكر مصرلیلری بر بریندن تفریق ایتمكه موفق اولمش ودها صكره مصری اشغال عسكرینه آلمق ایله مصری ، دولت علیهیی ، عالم اسلامی آلداتمغه موفق اولمشدر .

مصرك سوء طالعندندركه انكلیز سیمسارلری مصرلیلری ، تفریق ایتمكه موفق اولمشلردی . تفرقه اولا اردوده باشلایهرق چركسلر ایله مصرلیلر آرهسنده مخاصمات باشلامش ایدی . چركسلر دییورم ؛ فقط حقیقت حالده اونلرده مصرلیدر . چونكه آنلر مصرده طوغمش ، بیومش ، مصرك نان ونعمتیله پرورده اولمشلر ایدی . اكر چركسلر بونی تقدیر ایتمش ، مصرلیلر ایله آرهلرندهكی سوء تفهمی ازالهیه موفق اولمش ، مصری استیلایه مهیا بر دشمنك حاضر اولدیغنی بیلمش اولسهلردی مصرده انكلیزلردن قورتولمش وحریتیله متمتع اولهرق قالمش اولورلردی . نهچارهكه چركسلر ایله مصرلیلر آرهسندهكی سوء تفهم خصومته ودها صوكره عداوته منقلب اولدی وبویلهجه مصر سقوط ایتدی . بوده تفرقه وانشقاقك بر نتیجهٔ طبیعیهسیدر .

٢

عرابی پاشانك ایلك قیامی

عرابینك قیامی برقاچ مصرلی ضابطك اتفاق ایدهرك خدیو سابق توفیق پاشایه بر عریضه تقدیم ایتمك وبو ضابطلرك اووقتكی حربیه ناظری عثمان رفقی پاشانی مصرلیلرك علیهداری وچركسلرك طرفداری اولدیغندن طولایی عزل ایدلمك طلبنی درمیان ایتمهری ومذكور عریضهیی خدیوه تقدیم ایتمك ایچون احمد عرابی وعلی فهمی وعبدالعال حلمی بكلری انتخاب ایتملریله باشلار . بو عریضه خدیوه تقدیم ایدیلیر ایدیلمز مصری بلع ایتمك سیاستنی تعقیب ایدن اجنبیلر بوفرصتی قاچیرمایهرق تفرقه واختلافی اولندیرمكه چالیشیرلر . وعرابی ایله آرقداشلرینك عزللرینی وتأدیب ایدلملرینی زمامداران اموره تلقین ایدرلر . بونك اوزرینه

عثمان رفقی پاشا بو ضابطلری چاغیرتەرق برمجلسك مواجهەسندە عزل ایدلدکلرینی ویرلرینه اوچ چرکسك تعیین ایدلدیکنی تبلیغ وحبس ایدلملرینی امر ایدر . بو قدرلەدە اکتفا ایتمیەرك عرابی‌یه میل ایدن ضابطلرك جملەسنی قلعه زندانندە توقیف ایدر . اردونك ضابط وعسکرلری رئیسلرینك دوچار اولدقلری بو حالی کورنجه زندانه وقلعه‌یه هجوم ایدرلر واونلری قورتاریرلر . بونك اوزرینه اجنبی انتریقه‌جیلرینك ایستەدکلری حاصل اولور . یعنی داخلی شورش واضطرابلر باشلار .

عرابی قورتولور قورتولماز همان سفرای اجنبیه‌یه حادثەنك تفصیلاتنی بیلدیرر ونظر دقتلرینی جلب وخدیو ایله ملاقات ایدەرك کندیسنه وآرقداشلرینه برات عفو استحصال ایدر . عینی زمانده عثمان رفقی پاشا عزل ایدیلیر ویرینه مشهور محمود سامی البارودی پاشا حربیه نظارتنه تعیین ایدیلیر . (۲ نیسان ١٨٨٢)

بو صرەدە انکلترەنك قاهره سفیری اولان سیر ماله عرابی‌یه کندیسنك توسطی اوزرینه عفو ایدلدیکنی ، حربیه ناظرینك استبدالی ایسه ینه کندی سعینه بناءً حاصل اولدیغنی اکلاتمغه موفق اولور . بدیهیدرکه انکلترە سفیری بو وسیله ایله عرابی‌یی وارقداشلرینی استماله ایتمك ایستیوردی .

عینی سنەنك ٤ نیسانندە خدیو توفیق پاشا عرابی ایله علی فهمی‌یه انکلترە وفرانسه سفیرلرینه کیدوب مصردە آسایش عمومی واستراحت عمومیه‌یی ، اوروپالیلرك جانلرینی ومالرینی محافظه ایدەجکلرینی بیان ایتملرینی تکلیف ایتدی وتکلیفی اجرا اولندی .

مسئله بو درجەدە طورمش اولیدی هرشی بتمش و مصردە کمّا کان قالمش اولوردی . فقط اجنبی انتریقه‌جیلری متصل چالیشیورلردی . وبو سفر خدیوك معیت مخصوصه‌سنی آلت اتخاذ ایدەرك عسکرلری ، ضابطلری علیهندە آیاقلاندیرمق وضابطلری اولدیرملری ایچون تشویق ایتمك کبی تشبثلردە بولندیلر . مع التأسف بو سفلەنك تلقینات ملعونانەلری بعض آلچاقلرجه قبول اولندی و « فرج الزینی » نامندە برلئیم مصر آلایلرندن برینه کیدەرك عسکرلری ، ضابطلری علیهندە قیامه دعوت ایتدیسەدە عسکرلر اونك خیانتنی ادراك ایدەرك کندیسنی دردست ایتدیلر . ایکنجی کون تحقیقات اجرا ایدیلەرك نتیجەدە معیت خدیویەنك برلیندن آلدیغی تعلیمات اوزرینه بو ایشه باشلادیغی اکلاشلدی . فضله اولەرق عرابی بو حادثه حقندە یازدیغی راپوردە اومعیته منسوب آدملردە مذکور تعلیماتی افندیسندن آلدیغنی سویلیور . بو کبی حادثەلری ایجادە چالیشانلرك جملەسی سودانه نفی وتبعید ایدلدی . فقط مذکور منفیلر سرای منسوبینی ایله علاقەدار اولدقلرندن بونلر نفوذلرینی استعمال ایدەرك خدیوی سامی پاشایی حربیه نظارتندن عزل ایتمسی ایچون اقناع ایتدیلر . سامی پاشادن استعفا ایتمسی طلب اولندی ووقوع استعفاسنه مبنی یرینه داماد خدیو داود پاشا تعیین ایدلدی .

داود پاشا تعیین ایدیلیر ایدلمز ضابطلرك اجتماع ایتمەملرینی امر ایتدی . عرابینك راپورینه نظراً برده برقاچ رومی کندیسنی وعبدالعال حلمی بکی اولدیرمك ایچون استیجار ایتمش .

بوتون بو احوال مصر ضابطانی شدتله متأثر ایتمش وبرقیام ترتیب ایدیلمکه باشلانلمش ایدی . بو قیامك مقصدی مملکتك ادارۀ داخلیەسنی تغییر وریاض پاشا قابینەسنی اسقاط ایدلدی .

۹ ایلول ١٨٨١ دە بعد الظهر ساعت اوچدە مصر عسکرلری عرابینك قوماندەسی آلتندە (عابدین) سرای خدیویسی اطرافندە طوپلانەرق وریاض پاشا قابینەسنك اسقاطنی ، مصردە برمجلس مبعوثانك تشکیلنی ، اردونك ١٨٠٠ عسکره ابلاغنی طلب ایلدیلر .

بو صرەدە فرانسه سفیری ایله فرانسز مراقب مالیسی ؛ انکلترە سفیری سیر (ماله) نك وکیلی مستر (کوکسون) ایله انکلترە مراقب مالیسی مستر (قوقفیل) مصردە بولنیورلردی . بونلر ایسه خدیوه عرابینك طلبلرینی اسعاف ایتمسنی سویلدیلر . ایکی ساعت صکره عرابینك طلبلری قبول اولندی . ریاض پاشا اسقاط وشریف پاشا یکی قابینەیی تشکیله مأمور ایدلدی .

دوام ایدەجك

محررین مصریەدن

عبدالغنی سعید

اسلام عسکرینه

خندق محاربەسی

— کچن نسخەدن مابعد —

بو صیرادە بنی قریظه یهودیلرینك مسلمانلرله اولان عهدی بوزمش اولدقلری ایشیدلدی وصوروشدیرولوب ایشیدیلن سوزك طوغرو بولوندیغی آکلاشلدی . چونکه : بنی نضیر یهودیلرندن ومحاربەنك مشوقلرندن اولان (حیی بن اخطب) بنی قریظه رئیسی (کعب بن اسد) له کوروشمش ؛ دیل دوکمك وچکه چالمق سایەسندە عهدینی بوزمق ایچین حریفی قاندیرمشدی ، مسلمانلر هنوزك محافظەسیله مشغول ایکن مدینەدەکی چولوق ، چوجق اوزەرینه صالدیرمالرینه قرار ویردیرمشدر . [۱] شو حالدە اهل اسلام ، ایکی دشمن آراسندە قالیوردی . بناءً علیه

[۱] اسلام مجاهدلری ، هندك اوکندە مدافعه ایله مشغول اولورکن قادینلرله چوجقلردە برحصار ایچنه طولدورولمش وبنی قریظه یهودیلرینه قارشی محافظه اولونمشدی .

رسول الله افندیمزك شاعری اولان (حسان بن ثابت) ده بونلرله برابر حصارە قاپانمشدی . چونکه : سوزلری نەقدر یورەکلی ایسه کندیسی اوقدر قورقاق اولدیغی ایچین محاربه آدمی دکلدی . بناءً علیه قادینلر وچوجقلرلا قاپانمایه مجبور قالمشدی . حال بوکه : یهودیلردن بری حصارك اوکندە کزینمکه باشلامش واوراسنك مدافعەسز بولوندیغنی کیدوب خبر ویرمەسی محتمل بولونمشدی .

رسول‌الله افندیمز ، ایکی یوز کیشیلك بر قوتله (سلمة بن اسلم) ی، اوچ یوز کیشیلك بر قوتله‌ده (زید بن حارثه)یی مدینه‌داخلنده دوریه کزمه‌یه وقاره‌قول بکله‌مه‌یه مأمور ایتدی .

قاره‌قول بکله‌مه‌نك نه‌قدر مهم بر خدمت وعندالله نه بویوك بر عبادت اولدیغنی سویله‌مشدم . بورا‌ده‌ده سکا بر حدیث نقل ایده‌جکم:

عن ابن عباس رضی‌الله عنهما قال سمعت رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم یقول عینان لاتمسهماالنار . عین بکت من خشیة الله وعین باتت تحرس فی سبیل‌الله رواه الترمذی .

مألی :

پیغمبرك عمجه‌سی اوغلی ابن عباس حضرتلری دیرکه : رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمدن ایشیتدم (ایکی کوزه ، یعنی ایکی کیمسه‌نك کوزلرینه جهنم آتشی دوقونمایه‌جقدرکه بری الله قورقوسندن آغلایان، اوبری الله یولنده کیجه وقتی قاره قول بکله‌ییندر) بویوردی . پیغمبر افندیمز ، قاره‌قول بکله‌مه‌نك بویوکلکنی بو و بونك کبی حدیثلرله بیلدیردیکی کبی کندیسی‌ده قاره‌قول بکلر و دوریه‌کزه‌ردی . حتی هندکك ابی قازیلامایان نقطه‌سنی بالذات کندیسی محافظه ایده‌ردی .

مشرك اوردوسنك قالابالق اولارق کلمه‌سی، بنی قریظه یهودیلرینك بردن بره عهدینی بوزماسی و محاصره مدتنك اوزاماسی، اوزه‌رینه ، مسلمانلرك آراسنده‌کی منافقلرك چکه‌سی آچیلدی. « محمد ، بزه شامی، ایرانی ، یمنی وعد ایدییور. لکن بز ، هندکدن دیشاری‌یه چیقامیورز، داها طوغروسی یریمزدن قیمیلدانامیورز» دیمه‌یه باشلادیلر . بعضلری‌ده « أولریمز ، محافظه‌لی دکل . چوجوغمز ، چوجوغمز تهلکه‌یه معروض کیده‌لم، اونلری قورومایه باقالم » دیه صیویشمایه قالقیشدیلر .

بونلر حقنده الله طرفندن کلن آیتلرله ترجمه‌لرینی براز صوکرا اوقویاجق و ناصیل بر عتابه اوغرامش اولدقلرینی آکلایاجقسز .

رسول‌الله حضرتلری ، بر طرفدن مسلمانلره تسلی ویرییور ، بر طرفدن‌ده مشرکلرك آراسنده‌کی اتفاقی بوزمق تشبثنده بولونویوردی. نجد مشرکلرینك قوماندانلری اولان (عیینة بن الحصن) ایله (حارث بن عوف)ی کیزلجه‌دعوت ایتدی. سزه «مدینه خرمالرینك اوچده برینی ویره‌لم‌ده چکیلك ، کیدك ، بزی قریش و بنی نضیر ایله یالکز براقك» دیدی . قوماندانلر ، خرما محصولاتنك یاریسنی ایسته‌دیلر . بونك اوزه‌رینه افندیمز ، اویله ایسه اشراف مدینه ایله کوروشه‌یم بویوردی . (سعد بن معاذ) ایله (سعد بن عباده)یی چاغیرتوب ایشی آکلاتدقدن صوکرا نه دیرسکز ؟ دیه صوردی .

سعدلر :

— یارسول الله ! بویله یاپیلماسنی اللهمی امر ایتدی . یوقسه رأیکمی یاپیورسك ؟ دیدیلر .

افندیمز :

— وحیاً دکل ، سزی هر طرفکزدن صاران مشرکلرك آراسنی آچمق ایچین یاپمق ایسته‌دم . جوابنی ویردی .

اونلرده :

— یارسول الله ! مشرك بولندیغمز صیرالرده بو بدویلر کلیرلر . بزه یا مسافر اولمق ، یاخود صاتین آلمق صورتیله خرمالرمزدن ییه بیلیرلردی . شمدی مسلمان اولدق ، سایهٔ شریعتکده هدایتی بولدق . مشرکلکمزده ویرمه‌دیکمز برشیٔ مسلمانلغمزده‌می ویره‌لم ؟

براق‌شونلری . آرامزده آنجاق قیلنج حاکم اولسون . مطالعه‌سنده بولندیلر ویازیلمش اولان معاهده نامه‌یی ـ رسول‌اللهدن اذن آلدقدن صکره ـ قالقوب پارچه پارچه ایتدیلر .

بدوی قوماندانلری ، اوردوکاهلرینه دوندیلر. مشرکلردن برقاچ کیشی‌ده هندك کنارینه کلدیلر وآتلرینی زورلایوب بری طرفه صیجراتدیلر .

بونلر قریشك اك زورلو پهلوانلرندن (عمرو بن عبدود) (عکرمة بن ابی جهل) (هبیرة بن ابی وهب) (نوفل بن عبداه) (ضرار بن الخطاب) (مرداث بن محارب) دە‌نیلن کیمسه‌لردی ، هله عمرو بن عبدود ، کون کورمش ، فلکك چنبرندن کچمش ، بیکلرجه بلالردن آرته قالمش ، قورقونج یوزلو وقانلی کوزلو بر حریف ایدی . بواسکی قورد ، ایلرله‌یوب مسلمانلره قارشی طوردی ودوکوشمك اوزره اهل اسلامدن مبارز ایسته‌دی . حضرت علی ، پیغمبر افندیمزدن مساعده آلوب پیاده اولارق عمروك قارشیسنه چیقدی . ألنده رسول‌اللهك قیلیجی آرقه‌سنده‌ده ینه رسول‌اللهك زرهی‌واردی . بوزی ، اورتولی بولوندیغی جهتله کیم اولدیغی طانیلمیوردی .

صیراسی کلمشکن شونی‌ده سویله‌یم که : زره پارچه‌لرندن اولوب باشه کییلن وعربجه عربجه (مغفر) تورکجه (طولغه) دە‌نیلن باش محفظه‌لری ، ایکی تورلو یاپیلیردی . برنوعنك یوزه‌تصادف‌ایدن قسمی اوفاق زنجیر حلقه‌لرله قفس شکلنده أورولوردی ، بر نوعی‌ده قفسسز اولوب آلننك اوستنه ایکی ، اوچ پارمق اکنده افقی اولارق برسپر قونوردی . کرك قفس ، کرك سپر ، قیلیج ضربه‌سندن یوزی محافظه

پیغمبر حضرتلرینك خالاسی اولان (صفیه بنت عبدالمطلب) ـ که برقاچ دفعه آدی کچن (زبیر ابن العوام) ك آناسیدر ـ حسان بن ثابته :

— بن بو حریفدن امین دکلم . دیشاری‌یه چیقوده ایشنی بیتریور . تکلیفنده بولوندی . فقط حسان :

— ای عبدالمطلبك قیزی ! بیلیرسك که بن ، اوایشك اهلی دکلم . دیه قورقاقلغنی اعتراف ایتدی .

بونك اوزرینه حضرت‌صفیه، باشنه بر بز صاردی، ألنه‌ده برصوپا آلدی. حصاردن دیشاری‌یه چیقوب اورالرده دولاشان یهودینك قفاسنه ایندیردی وبرایکی صوباده حریفی یره سه‌ردی . (رضی‌الله عنها)

ايتمك ايچندى . برده بو طولغه‌لر ، محاربه‌يه مخصوص اولوب وقت حضرده كييلمزدى .

رسول‌الله افنديمزله اصحاب كرامنك كيديكى منفرلر ، سپرلى دكل، قفسلى وحلقه‌لى نوعندن ايدى كه احد محاربه‌سنده بونلردن ايكيسى حضرت پيغمبرك مبارك يوزينه باتمشدى. ابوعبيدة بن الجراح حضرتلرينك‌ده بو حلقه‌لرى چيقاريركن اوك ديشلرى دوشمشدى .

حضرت على ، عمرو بن عبدودك قارشيسنه كلدى و :

يا عمرو! سن ، ايسته‌نيلن او چ‌شيدن مطلقا برينى رد ايتمزمشسك . اوحالده اولا : اسلامه كله‌كى ، ثانياً : بورادن چكيلوب كتمه‌كى طلب ايده‌رم . قبول ايله‌مه‌ديكك حالده‌ده بنمله چاربشمه‌كى ايسته‌رم ديدى . عمرو :

— برنجيدن واز كچ . ايكنجيسى‌ده اوليه‌جق برشى . چونكه: بن ، بدر محاربه‌سنده يارالانمش ، ابى اولديغم كبى محمدى اولدورمه‌يه يمين ايتمشدم . شيمدى بورايه قدر كلمشكن دونر كيدرسه‌م هم يمينمى يرينه كتيرمه‌مش اولورم . هم‌ده ، قريش قادينلرينك اغزينه دوشوب اكلنمه‌لرندن قورتولامام . اوچنجى طلبكه كلنجه : اولابيلير . فقط ابتدا سويله باقايم كه سن كيمسك ؟ سؤالنده بولوندى .

حضرت على :

— ابو طالبك اوغلى على‌يم . ده‌نجه عمرو :

— هادى ياوروم ! سن كيت‌ده باشقه بريسى كلسين . بن ، ابو طالبله قارده‌ش كبى كوروشوروم . اونك اوغلى أولدورمك ايسته‌مم . ديه آندى طوتدى . حضرت على ايسه :

— بن‌ده سنى پك اولدورمه‌يى ايسته‌يورم . لكن آتكدن اشاغى اين‌ده يايا اولارق چاربشه‌لم . ديدى .

بونك اوزرينه عمرو ، آتندن ايندى وقيليجنى چكوب حضرت علينك اوستنه آتيلدى .

دهشتلى بر مبارزه باشلادى . عمرو ، شيدى‌يه قدر قارشيسنه چيقانى صاغ كوندرمه‌مش آزيلى بر حريفدى .

حضرت على ايسه داها كنج اولمقله برابر ووروديغنى ايكى‌يه بچر بر قهرمان ايدى . بناءً عليه هم قوتلى ، هم‌ده مبانده صنعتنده استاد اولان بو ايكى جنكاورك چاربشماسى پك مدهش اولويوردى .

آياقلرينك آلتندن قالقان قوملر قيرطنه بولوطلرى كبى اطرافى قاپليور ، قيليجلرينك ، قالقانلرينه چارپماسندن حاصل اولان قيويلجملر ، او بولوطلر آراسندن شيمشك ضياسى كبى چاقيوردى .

نهايت عمروك شدتله اينديرديكى قليج ، حضرت علينك قالقانى ايكى بچدى ، طولغه‌سنى پارچه‌لايوب باشنى برمقدار يارالادى . على حضرتلرى ايسه ذوالفقارى عمروك اوموز باشنه ياپيشديروب حريفى يلديريمله ووروبلمش كبى يره يوارلادى . زورلو دشمننك هلاكى اوزه‌رينه :

الله اكبر ، الله اكبر

ديه تكبير كتيردى . علينك سسنى ايشيدن ومبارزه‌نك نتيجه‌سنى مراقله بكله‌ين مسلمانلر ، سه‌وينجلرندن صداى تكبره اشتراك ايتديلر . اطرافده‌كى طاغلر چين چين اوتدى ، مشركلرك‌ده قوهٔ معنويه‌لرى همان بيتدى .

مشركلر ، صوكرا خبر كونده‌رديلر ، سزه اون بيك درهم ويره‌لم‌ده عمروك جنازه‌سنى يوللايك ديديلر . رسول‌الله افنديمز ايسه او لاشه سزك اولسون . بز اولو پاره‌سى يه‌مه‌يز . جوابنى ويردى .

مابعدى وار طاهر المولوى

مكاتيب

طرابلس غربدن :

دارالخلافه‌ده سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنه

السلام عليكم ؛

مبرم بر مصلحت بنى طرابلس غربه سوروكلدى ، كوتوردى . برزمان اجزاى ممالك شاهانه‌دن ايكن اوتوز سنه‌دن متجاوز عسكرلك ايتمش اولديغم بو زواللى مملكته ياناشدقجه قلبمده‌كى صيزى زياده‌لشيور وبوتون وجوديمى علوى بر آتش قاپلايوردى . بن اويله ظن ايديوردم كه طرابلسده سنه‌لرجه يرلكده ييوب ايچديكمز وكزوب توزديغمز جاندن احبابلر بنى طانيه‌جقلر ويوزمه باقيه‌جقلر . نهايت الامر طرابلس غرب ساحلى كوروندى . بيراز داها ... آرتق بوتون بوتون ياناشدق . طرابلسك اوزرنده اوبير وقتلر دالغه‌لنان آل بايراغمز يرينه صاليبلى بر ايتاليا باندره‌سنك صالاندقده اولدوغنى كورونجه تپه‌مدن قاينار قطرانلر دوكلدى . بتون وجودم زلزله‌يه طوتلمش بر قلعه برجى كبى زانغير زانغير تترمكه باشلادى . كوزلرمه هجوم ايدن قاينار ياشلرى

ممکن دکل ضبط ایده‌میوردم . ایری نخوددانه‌لری کبی یناقلریمك اوزرنده یووارلانیوردی . طرابلس صلیبك آلتنده باشی سینه‌سی اوزرینه‌دوشمش و بلی بوکولمش اولدیغی کوریلیوردی .

واپوردن نصل چیقدیغمی ، ایتالیا سونکوسی آلتنده ایکله‌مکده اولان اواسلام طوپراغنه نصل باصدیغمی بیله‌میوردم . حدت وحجابدن باشمی قالدیروب‌ده اطرافمه باقه‌میوردم . ایتالیا اونیفورمه‌سی ، ایتالیا پولیسی ! ایتالیا ژاندارمه‌سی ! ایتالیا .. هپ ایتالیا . ! طرابلسه‌دکل ، صانکه قرانلق ، عنادینه قرانلق بر زندانه کیردم .

طانیمیه‌جق ویوزمه باقمیه‌جقلری ظن ایتدیکم او قدیم احبابمدن بری قوشه‌رق بوینمه صاریلزمی ؟ دیرکن بر دها ، بر دها .. هیچقریقلی بوسه‌لر . باشلرنی اوموزلریمه دایاتوب یغمور کبی کوزیاشلری دوکمکلر .. اویله ماتم انکیز بر حال‌که طاشلری بیله آغلاتیر . ایکی آی قدر دوام ایدن مسافرتم اثناسنده حاللرینی ممکن اولسه‌ده آکلاته‌بیلسه‌م .. یوز درهم اوزوم آلمق ایستیوردم ، بر قیه .. منديل دولیور . انماتی قبول ایتدرمك محال .! زواللی دینداشلرینك آیه‌سیله کوز یاشلرنی سیلمکه چالیشه‌رق ممکن دکل آله‌میه‌جغنی سویلیور . بر قصابه کیدیوردم . یارم اوقه ات ایستیورم ، یرینه بر بچق . . . پاره‌سنی ویرمك ممنوع . قبولی جنایت . سبحان الله !

.:

مواصلتمدن بر آز صوکره رمضان شریف کلدی . ایتالیا حکومتی مسلمانلره خطاباً بر بیاننامه نشر ایتدی . بونده نقض صیام ایدنلرك اوچ سنه حبسه قونوله‌جغنی قطعی بر لسان ایله آکلاتدی .

کندی تبعه‌سنه‌ده : هرکیم مسلمانلره جزئی بر تجاوزده بوله‌جق اولورسه شدتله جزالندیریله‌جغنی بیلدیردی .

مسلمانلر کمال حریت وسربستی ایله فرائض دینیه‌لرینی ایفا ایده‌جکلر . داوللر چالینه‌جق . افطار وسحورده ، صوکرا عید فطرده اوچ کون اوقات خمسه‌ده منتظماً طوپلر آتیلدی . شمدیلك برلشنجه‌یه قدر قلوب اسلامی جلب واماله ایتمك ایچین اویله بر اداره ، که هیچ بر ممکن دریغ اولنمیور .

.:

ایتالیا طرابلسی کندیسنه تأمین ایچین رؤسا ومشایخی آلتونه غرق ایدییور . دینی ، ایمانی ، ناموسنی برقاچ معدن پاره‌یه صاته‌جق قدر دنی فطرت اولان بعضلرینی کندینه جلبه وبوسایه‌ده فیزانه قدر صوقلمغه موفق اولمش . بنغازی جهتنده ایسه اویله منافقلری بوله‌مدیغی ایچین ساحله یاپیشوب قالمش . یوزلرجه میلیون مسلمانلری صلیب بویندروغنه صوقان ینه ایچلرنده‌کی بویله صاتیلیق ایمان طاشیان خائنلر دکلی ؟ صکره نه غریب ایشدرکه ینه بونلر کندیلرینی مسلمان واصحاب ایمان عد ایدوب دوروورلر !

.:

ایتالیا ، آلتونلریله ایمانلرینی صاتون آله‌بیلدیکی بر قاچ یوز منافقین اعرابی بنغازی‌یه کوندررکن کوردم . طرابلسك اکثریت عظیمه‌سنی تشکیل ایدن وخصوصیله حرب عمومی‌نك اعلانندن صکره عاصیلرینه قارشو بسله‌دکلری شدت خصومتلرینی اندیشه‌سز کوسترمکه باشلایان مسلمانلردن قورقوسندن کندی دین قرداشلرینه قورشون آته‌جق بو آلچاقلرك یکرمی غروش یومیه ایله عمله طوتدقلرینی اعلان ایدییور .

شیخ سنوسی حضرتلری پك واسع برمقیاسده تدارکات جهادیه ایله مشغول . هرکون یکی یکی مجاهدلر فوج فوج اسلام اردوسنه آقوب کلیور . ایتالیانك قهر ومحوی پك اوزاق دکلدر . وقت مرهونی بکلنیور .

.:

ایتالیا طرابلسده پك چوق چالیشیور : مکمل ریختملر ، عالی بنالر کنیش جاده‌لر .

طرابلس غربی ایکی سنه‌ده اوقدر دکیشمش بولدم‌که حیرتدن کندیمی آله‌مدم . شمندوفر غاریانه قدر کیتمش . قوللر صالمش . متمادیاً ایلرولیور و چوغالیور .

بزم زمانمزده پك اوزاقده دمیر آتمغه مجبور اولان واپورلر شمدی قرنی قرنه ریختمه یاناشیور . یولجیلر اوزاتیلان اوزونجه بر تحته اوزرنده واپوردن چیقیور . چالیشان دشمن تن‌پرور دوستدن دها مسعود . بز نیچین چالیشمه‌یورز ؟ چالیشمه‌مه‌نك باقکز جزاسنی نه قدر آغیر چکیورز . مملکتلرمز باد هوا غصب اولنیور . پارچه پارچه صلیبك اسارتنه دوشیورز ، ینه اویانوب‌ده عقلمزی باشمزه طوپله‌میورز .

.:

واپورمز سیرا کوزه‌یه اوغرادی . کاشکی طشره‌یه چیقماز اولیدم . فقط نه چاره . چیقمق ضروری . ایتالیا اثنای حربده بابالری آنالری شهید دوشمش سکز ، اون ، اون ایکی یاشلرنده بر خیلی مسلمان قیزلرینی قوزو سوریسی کبی واپوره دولدوروب سیرا کوزه‌یه کتورمش . کندی مکتبلرینه صوقمش . بر مکتب معلمی وفات ایتمش . واپوردن چیقار چیقماز بونك جنازه الایی اوکمه چیقدی . او بدبخت قیزلرباش اورتوسیله انلرنده اوزون بر صلیب ، جنازه الاینك ایلك صفلرینی تشکیل ایدییورلر . بنی کورنجه محزون محزون باقدیلر . بربرلرینه اشارت ایدرك بر شیلر سویلدیلر . شدت تأثرمدن باشمی چویردم . فلاکت ! فلاکت دیه . هونکور هونکور اغلادم . همان بو مکتوبی یازه‌رق عالم اسلامده‌کی مؤمن قارداشلرمك انظار عبرتنه وضع ایتمك اوزره محترم سبیل‌ارشاده کوندردم . الله امت محمده انتباه ویرسون .

م . م

وثائق تاریخیه

قاپیتولاسیونلرك الغاسی

قاپیتولاسیونلرك رفع والغاسی حقنده حکومات اجنبیه‌یه تبلیغ ایدیلان نوطه‌نك صورتیدر :

« حکومت عثمانیه اوروپا ... نوبه‌لدیکی مهماننوازلق ودوستلق حسلرینك سوقیله تجارت ا... ن ... مرقه کله‌جك اجنبیلرك تابع اوله‌جغی احکامی وقتیله دورت مخ... ... تعیین و دولتلره تبلیغ ایلمشدی . باب عالینك صرف کندی احتیاریله قبول ایتدیکی بو احکام بالآخره بر امتیاز شکلنده تفسیر و برطاقم تعاملات ایله‌ده تأیید و توسیع اولونه‌رق عهود عتیقه نامیله زمانمزه قدر دوام ایده‌کلدی . حال بوکه عصر اخیرك دساتیر حقوقیه‌سنه و حاکمیت ملیه اساسنه تماماً مغایر بولنان بو امتیازات بر طرفدن حکومت سنیه‌نك ترقی و انکشافنه مانع اولدیغی کبی دیکر طرفدن‌ده دول اجنبیه ایله اولان مناسباتنده برطاقم سوء تفهملر تولید ایتمك اعتباریله مناسبات مذکوره‌نك مطلوب درجه‌ده کسب صلاح وصمیمیت ایتمسنه بر حائل تشکیل ایتمکده ایدی . دولت علیه ۱۲۵۵ کلخانه خط همایونی ایله داخل اولدیغی طریق تجدد و اصلاحاتده هر مانعه‌یی اقتحام ایده‌رك یورومکده دوام ایتمش و آوروپا عائلهٔ مدنیه‌سنده حق اولان موقعی احراز ایچون اساسات اخیرهٔ حقوقیه‌یی قبول ایله بنای دولتی بونلره استناد ایتدیرمك پروغرامندن آیرلمامشدر . مشروطیت اداره‌نك تأسیسی حکومت عثمانیه‌نك طریق تجدده صرف ایتدیکی مساعینك بر موفقیت مسعوده ایله تتوج ایتدیکنی کوستریر .

مع مافیه حاکمیت دولتك اك مهم بر رکنی اولان حق قضایه ، عهود عتیقه ایجاباتندن اوله‌رق ، اجانبك اشتراکی و برچوق قانونلرك اجنبیلره تطبیق اولنه‌میه‌جغی ادعاسیله حق تشریع دولتك تقییدی ، مملکتك آسایشنی اخلال ایدن بر جرم فاعلی حقنده مجرد اجنبی اولمسندن تعقیبات اجرا ایدیله‌مامسی و یا برطاقم قیود و شروطه رعایت مجبوریتیله حقوق عمومیه‌نك ضیاعه اوغرامسی و عین عقددن متولد بر نزاعك صورت و مرجع حلنك تابعیت عاقدینه کوره تعدد و تنوع ایتمسی کبی قیود استثنائیه مملکتده ترقیٔ عدلی‌نامنه وقوع بولان تشبثلرك کافه‌سنه قارشو قیرلماز بر سد تشکیل ایدیور .

ینه عهود عتیقه ایجاباتندن اوله‌رق اجانبك ممالك عثمانیه داخلنده تکالیف مالیه‌دن آزاده بولنملری باب عالی‌یی دکل یالکز اصلاحات ایچون لازم کلن منابعی تدارکدن حتی احتیاجات عادیه‌سنی بیله استقراضه مراجعت ایتمکسزین تسویه‌دن عاجز براقیور . بالواسطه تکالیفك تزییدنده‌کی عدم امکان بلاواسطه ویرکولرك آرتیرلماسنی و مکلفین عثمانیه‌نك ازلمسنی انتاج ایدیور . ممالك عثمانیه داخلنده هر درلو مصونیت و امتیازاتدن مستفید اوله‌رق سربستجه تجارت ایدن اجنبیلرك عثمانلیلردن دها آز مکلف اولملری ایسه غیر قابل تجویز بر حقسزلق تشکیل ایتدیکی قدر استقلال و حیثیت حکومتی‌ده مخل بر حالدر .

حکومت سنیه ... ون بو موانع ایله مساعیٔ اصلاحاتپرورانه‌سنه دوام ایتمك عزمنده ایکن ظهور ایدن حرب عمومی مملکتده موجود اولان مشکلات مالیه‌یی بتون بتون تشدید ایده‌رك شمدی‌یه قدر باشلانمش و باشلانمسی قرارلاشدیرلمش اولان کافهٔ تجدداتی عقیم براقق تهلکه‌سنی حصوله کتیردی . باب عالی امیندرکه حکومت عثمانیه ایچون یکانه چارهٔ نجات اصلاحات و تجدداتی بر آن اول ساحهٔ فعله ایصال ایتمکده‌در . کذلك باب عالی امیندرکه بو یولده آته‌جغی عزمپرورانه آدیملرده دولتلر طرفندن تشویق و تشجیع ایدیله‌جکدر .

ایشته بو امنیت سائقه‌سیله‌درکه شمدی‌یه قدر دولتی ترقیدن منع ایچون بر آیاق باغی اولمش اولان عهود عتیقه‌یی و آنلره متقدم و یا آنلردن متولد بالجمله مساعدات و حقوق ۱ تشرین اول ۱۹۱۴ تاریخندن اعتباراً الغا ایله دولتلر ایله اولان مناسباتنده حقوق عمومیهٔ دول اساساتنی قبول ایتمکه قرار ویرمشدر . حکومت عثمانیه ایچون یکی بر دورهٔ مسعوده کشاد ایده‌جك و بناءً علیه ذات امپراطورانه‌لرنجه‌ده بلا شبهه بادیٔ محظوظیت اوله‌جق اولان قرار واقعی تبلیغ ایله کسب فخر ایتدیکم صره‌ده شو راسنی علاوه‌یی وجیبه‌دن عد ایده‌رم‌که باب عالی عهود عتیقه‌یی حکمدن اسقاط ایتمکله دول اجنبیه‌دن هیچ برینه قارشو غیر دوستانه بر فکر پرورده ایتمکده اولمیوب وطن عثمانینك منافع عالیه‌سی نامنه حرکت ایتمکده‌در . وحقوق دول اساساتنه توفیقاً تجارت معاهده نامه‌لری عقدینه آماده‌در . »

مطبوعات

ثروت فنونك اتحاد اسلامه طرفدارلغی

هفته‌لك ثروت فنون رفیقمزك ۱۲۱۳ نومرولو نسخه‌سندن عیناً :

« مصرك ، هندستانك ، فاس ، جزائر ، تونسك قانندن غداسنی آلان انکلیزلر و فرانسزلر ، اسلامیتی تا قلبکاهندن وورمق ایچون شیمدی‌یه قدر هیچ بر فرصتی قاچیرمامشلردر . و بو قاتل قوته قارشی اسلاملرك یکانه چاره‌سی بری برینه تعاون و مظاهرت ، مشهور تعبیرله « اتحاد اسلام » اولابیلیر . »

ثروت فنون رفیقمزی‌ده اتحاد اسلامه طرفدار کورمکله ممنونز .

ايمانسز ملتلر ياشايه‌ماز

تصفير افكار رفيقمزدن :

« ملتلرى ياشادان ، يوكسلدن. مظفر وبختيار ايله‌ين قوتلى بر عقيده و ايماندر . اساساً الهى بر كيفيت اولان بو عقيده و ايمان بو كونكى زمانده اجتماعى بر ضرورتده اولمشدر . انسان ناصل موجوديتنك سرينى آكلامق احتياجيله مجبول ايسه ملتده اويله‌جه وارلغنك معنى ومسنديني بيلمك اضطرارنده بولونيور . باشقه درلو ياشامق احتمالى يوقدر. تشكر اولونوركه حياتمز ايچون الزم اولان بوملى وجدانك هركون دها مبارك بر فيض ايله تجلى ايتمكده بولونديغنه شاهدز: اسلام امتى عصرك معرفتلرى ايله سلاحلانه‌رق ينه قالقينه‌جق وكائناتك كوزينه يكى خارقه‌لر كوستره‌جكدر .!

برملتى يالكز مادى قوتلر طوته‌ماز

تصفير افكار رفيقمزك ١١٨٨ نومرولو نسخه‌سنك باش مقاله‌سندن :

« برملتى يالكز مادى قوتلر طوتاماز.چونكه ماديت پك متحولدر . سريع التأثردر . يالكز مادى قوته استناد ايدن قوتلى بر معنويتدن ، ايماندن محروم اولان موجوديت اجتماعيه‌لر بواوان تحولده استناد ايده‌جك برنقطه بولاماز ، بردن بره صارصيلير ، عجز ايچنده قالير - بزم ايچون بالقان محاربه‌سنده اولديغى كبى - منلوبيتدن مغلوبيته ، انهزامدن انهزامه سوروكله‌نه‌رك كيدر طورر . حال بوكه ، آنجق مفكوره‌نك بخشايشى اولان ، لايتزلزل بر ايمان قواى ماديه‌نك ضايعاتنى تلافى ايدر . صارصينتيلرك ضررسزجه آتلاديلابيلمه‌سنى تأمين ايدر . »

شئون

دار الخلافه :

امتيازات اجنبيه‌نك رفع والغاسى . — عصرلردن برى استقلال اسلام وعثمانى‌يى تحت تحكمنده أزه‌ن ؛ حيات اسلامك تجدد وتعاليسنه دهشتلى مانعه‌لر تشكيل ايدن ؛ مدنيت وانسانيتله اصلا قابل توفيق اولمايان قاپيتولاسيون بلاسى جناب حقك عنايتى ، اركان حكومتمزك همت مجاهدانه‌سى ، امتك عزم جلادتى سايه‌سنده رفع والغا اولوندى . بو ، مسلمانلر ايچون ، عثمانليلر ايچون پك بويوك بر مظفريتدر . بويوك بر محاربه‌يى قازانمق قدر مظفريتدر . قطعه‌لر فتح ايتمك قدر موفقيتدر .
بو سعادته مظهريتدن طولايى بوتون ملت اوچ كون اوچ كيجه بايرام يابدى ، شنلكلر اجرا ايتدى . الحمد لله . هذا من فضل ربى .
« واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا ... » امر سبحانيسنه اتباع ايله بوتون تفرقه ونفاقلرى آياقلرى آلتنده أزه‌رك يكپاره بر كتله آهنين حالنده سوه سوه حدودلره قوشان امت اسلاميه انشاالله مافاتى تلافى ايدرك بونك كبى دها پك چوق مسعود كونلر ادراك ايدر ، پك چوق شرفلى وسونجلى بايراملر اجرا ايدر . ان تنصروا الله ينصركم .

بنغازى :

مجاهدين اسلاميه‌نك حاضرلغى . — « ژون تورك » دن: بنغازيدن آلنان معلوماته نظراً ايتاليان اشغالى عليهنده بولنان قبائل بنغازى جوارنده مسلحاً تحشد ايتمشلردر . يقينده بيوك محاربه‌لر وقوعنه انتظار اولنيور .

مصر :

مصرده آجلق و سفالت . — مصردن كلن شايان اعتماد برديندا شمزك افاده‌سنه كوره شوالك طقوزنده قاهره‌ده حكمفرما اولان آجلقدن طولايى اهالى تجمع ايتمش وبو صورتله حاصل اولان اون بيك كشيدن فضله بر كتله‌نك انكلتره عليهنده نمايشلرده بولونمسى اوزرينه حكومت مصريه ، وار قوتيله اهالينك اوزرينه يوكله‌نه‌رك قوت مسلحه ايله آنلرى داغيتمغه موفق اولمشدر. آچ قالان بو بيكارجه اهالى پاره واتمك توزيع ايتمك ايچون اهالى طرفندن بر قوميسيون مخصوص تشكيل اولونمشدر .

مصرده نمايشلر . — مصر غزته‌لرنده اوقونديغنه كوره اسكندريه‌ده ايشسز قالان عمله وسائره‌نك اشتراكى ايله بيوك نمايشلر يابيلمش وضابطه بو نمايشلره مداخله ايتمك مجبوريتنى حس ايلمشدر . مصرده‌كى اوروپاليلر آره‌سنده بو مناسبتله انديشه حكم سورمكده‌در . بورس تجاريه‌سى غزته‌سى انديشه‌يه محل اولمديغندن بحثله اوروپاليلرى تطمين ايتمكه چاليشمقده‌در .

قاهره‌ده هيجانلر . — برلين ١١ ايلول : قاهره‌ده بين الاهالى بيوك بر هيجان حكمفرما اولديغى رومادن بيلديريليور . اهالى بهاليه ارزاق صاتان دكانجيلرك مغازه‌لرنى يغما ايتمشلردر . ياموق محصولى تهلكه‌ده كورونيور .

مصرليلر آلمانيايه مظاهر . — اسكندريه‌يه اوغرامش اولان بر آلمان قپودانى بروجه آتى بيان مطالعه ايدييور : « مملكتده بويوك بر هيجان حكمفرمادر . بوكون انكليزلره قارشى بر اختلالك ظهورينه انتظار اولونيور . حرب حقنده پك آز معلومات نشر اولونيور. انكلتره مأمورلرى تلغرافلرى توقيف ايتدكلرندن عربلر آلمانيايه قارشى بويوك بر توجه بسله‌يورلر. زنكين عربلر كندى حسابلرينه آلمانيايه سوق ايدلك اوزره آلمان قونسلوسنه مراجعت ايتمكلردر . اونلرك يكانه آرزوسى آلمانلرله عين صفده حرب ايتمكدر . »

مصراشرافنه تضييقات . — برليندن (نويه فرايه پره‌سه) غزته‌سنه اشعار ايديليور : مصردن وارد اولان خبرلر ، قطعهٔ مذكوره‌ده وقايع مهمه حاضرلانمقده اولديغنى كوسترمكده‌در . اهالئ اسلاميه آلمانلرك هر حالده غالب كله‌جكلرندن مطمئن بولنيورلر . انكليز مأمورلرى ، عربلرك هيجانى موجب اوله‌جق نشرياتده بولنملرينه صورت قطعيه‌ده ممانعت ايتدكلرى كبى كنديلرندن شبهه ايتدكلرى بيوك رتبه‌ده عرب مأمورلرنى دخى حبس ايتمشلردر .

مصر عسکرینه اعتماد یوقلق . — مصردن کلن موثوق الکلام بر ذاتك افاده‌سنه نظراً انکلیزلر مصر اهالیسنه قارشی صوك کونلرده بیوك بر امنیتسزلك واعتمادسزلق کوسترمکه باشلامشلردر . بونك نتیجه‌سی اوله‌رق مصر عسکری ده سلاحلرندن تجرید ایدلمشدر . بو اسلحه قسماً دپولره وضع اولنمقده ، قسماً ده واپورلرله مصردن چیقاریلمقده‌در . اسلحه ومهمات دپولری ده فوق العاده بر اهتمام وتقیدله محافظه ایدیلمکده‌در .

مصرك بیطرفلغی . — «فره‌مدنبلات» غزته‌سی یازییور : «مصرده‌کی انکلیز مأمورین عسکریه‌سنك آوستریا - مجارستان وآلمانیا قونسولسلرینی قریباً مصردن مفارقته دعوت ایله‌دکلری تأیید ایدیور . هر ایکی دیپلومات ده حقوق بین الملله مخالف اولان بو قراری پروتستو ایتمشلردر . زیرا اولا مصر صورت صریحه‌ده اعلان بیطرفی ایتمشدر . ثانیاً بوکبی تدابیر آنجق حکومت عثمانیه‌یه ویرکو ویرن خدیو مصر طرفندن اتخاذ اولونه بیلیر .

دیکر جهتدن شایان دقتدرکه انکلتره‌نك تضییقیله اعلان اولونان مصر بیطرفلغی بالذات انکلیز مأمورین عسکریه‌سی طرفندن حقوق بین الملله مخالف اوله‌رق اخلال ایدلمکده‌در . کندیسنه معاهدات بین الملیه‌نك محافظی سوسنی ویرن وکویا آلمانیانك عهود بین المللی اخلال ایتمش اولمه‌سی اوزرینه آلمانیایه اعلان حرب ایدن انکلتره محاربه‌نك بدایتندبری حقوق بین الملله واقع اولان هر درلو تجاوزه اشتراك ایتمکده‌در . »

خدیویه واپورلری مرتباتی . — هندستاندن عسکر نقلی ایچون هندستانه حرکت امری آلمش اولان خدیویه واپورلرنده بولونان یوز اللی قدر عثمانلی اسلام مرتباتی قومپانیه خدمتندن استعفا ایدرك سعیدیه واپورینه درسعادته واصل اولمشلردر .

هند عسکری مصردن کچمش . — هندستاندن مصره جلب ایدیلن قوۀ عسکریه مصره چیقاریله‌جغی یرده انکلتره‌یه سوق اولنمشدر .

بوسنه

صرب مظالمی . — ویانه ۴ ایلول : «سوداسلاویشه قوره سپوندانس» غزته‌سنه بوسنه سرایدن اشعار اولونیور : مجتمعاً بوسنه‌یه التجا ایدن یکی بازار اسلام عائله‌لرینی بوسنه - هرسك مأمورینی اسکان واعاشه ایتمشدر . مهاجرین اسلامیه صرب وقاره طاغلیلرك یکی بازار سنجاغنده ارتکاب ایتدکلری مظالم وحشیانه‌یی ایضاح ایتمکده‌درلر . اسلاملر آوستریا - مجارستانه قارشی حرب ایتمکدن عمومیتله امتناع ایله‌دکلرندن صرب وقاره طاغ عسکری اهالیٔ اسلامیه‌یی ممکن ومتصور اوله‌بیلن هر درلو اذا وجفایه دوچار ایتمشلردر . صربلر اسلام خانه‌لرینی یغما واحراق واسلام قادینلریله چوجقلرینی قتل واتلاف ایله‌مشلردر . مهاجرین اسلامیه‌یه توزیع اولونمق اوزره بوسنه - هرسکده درج اعانه‌یه باشلانمشدر . الك اول اعانه‌یه اشتراك ایدنلردن بری آلمانیانك بوسنه قونسولوسی موسیو (آیزوالد) اولمشدر . موی الیه مهم بر مبلغ اعطا ایتدکدن ماعدا بوسنه والیسنه آتیده‌کی تذکره‌یی کوندرمشدر : «دوچار ظلم وتضییق اولان بدبخت اسلام دوستلریمز ایمپراطور - قرال فرانسوا ژوزفك علو جنابی سایه‌سنده بوسنه اراضیسنده امین بر ملجا بوله‌بیلمشلردر . »

انکلتره :

انکلتره وهندستان . — انکلتره حکومتی باش وکیلی میستر آسکویت پارلمنتوده ایراد ایتدیکی بر نطقده محاربۀ حاضره‌یه اشتراکنك سببنی ایضاح ایدرك مسئولیتی آلمانیایه عطف ایتدکدن صوکرا : «مادامکه بویله جه مصارعه‌یه کیریشلدی . یالکز انکلتره دکل بتون بریتانیا ایمپراطورلغی حربی نتیجۀ حسنه‌یه ایصال ایدنجه‌یه قدر بتون منابع قوتی استعمال ایله‌جکدر» دیمش وسوزینی اثبات ضمننده هندستانك محاربه‌یه اشتراك ایچون اردولر کوندرمکده بولندیغی وماورای بحارده بولنان انکلیز مستملکاتنك مادر وطنده‌کی حکومته عین مقصدله پاره وعسکر کبی منابع قوایی بلاتحدید ویره‌جکلرینی درحال بیلدیردکلرینی ذکر ایتمشدر .

باش وکیلك بو بیاناتی اوزرینه آلمان هیئت مخصوصۀ اخباریه‌سی ده شو یولده بر جوابی بوتون جهان مطبوعاتنه تبلیغ ایتمشدر :

« برلین ۱۱ — انکلتره باش وکیلی اسکیت عوام قاره‌سنده هندستان پرنسلرینك ، هندستان والیٔ عمومیسنه انکلتره‌یه یاردیم ایچون خدمت عسکریه‌لرینی ونقداً دخی هر درلو فداکارلقلرینی عرض ایتمش اولدقلرینی سویله‌مشدر . برایکی سنه اول لوندره‌ده بیقارلش اولان بر خبرده هند پرنسلرینك انکلتره‌یه ۱۰ دریدنوط ایله ۲۰ قرووازور هدیه ایده‌جکلری وبو خصوصده لازم کلن مبالغی ویره‌جکلری اشاعه ایدلمش ایدی . شمدی‌یه قدر هندیلرك پاره‌سیله بر تك کمی بیله انشا ایدلمه‌مشدر . شمدی ده حال بویله‌در . هندیلر انکلیزلرك تضییقاتی اوزرینه بو یولده حرکت ایدییورلر . هندستان افکار عمومیه‌سنك انکلیزلره مائل اولمادیغی معلومدر . دلهی‌ده هندستان والیٔ عمومیسنك سوء قصده هدف اولوب آغیرجه مجروح اولمش اولدیغی خاطرلرده‌در . »

هند رجالنده اشتباه . — انکلیز سرای قرالیسنده مهم بر مأموریتی حائز اولان هند رجالندن علی اصغرخان ، اعلان حربدن مقدم هندستانه کیدرك خلقك انتباهنه چالیشمغه باشلادیغی جهتله انکلتره حکومتی مشارالیهك انکلتره‌ده بولنان اراضیسنی تحت حجزه آلمشدر .

هند عسکرینك آوروپایه عزیمتی . — بالدن چکیلن بر تلغرافده ژورنال دو ژنه‌وك استخباراتنه عطفاً انکلیز ضابطانك تحت قوماندانسنده بولونان هند عسکرینك مارسیلیا - لیون خطندن کچدیکی ، لوندره‌دن چکیلن دیکر بر تلغرافده ده آلتمش بیك هند عسکرینك آوروپایه متوجهاً حرکت ایلدیکی بیلدیرلمکده‌در .

قافقاسیا :

قافقاسیاده اغتشاش . — «نویه‌فرایه‌پرسه» غزته‌سی قافقاسیه احوالی حقنده شو معلوماتی ویرییور : «قافقاسیه‌ده روسیه‌یه قارشی کین واغبرار کیتدکجه آرتمقده‌در . حکومت بو جریانی توقیفدن عاجز قالیور . قافقاسیه‌ده‌کی قوای عسکریه محاربه طولاییسیله حدودلره سوق ایدلدیکی جهتله حکومت اغتشاش وقیامی توقیف ایچون قوای لازمه‌دن محرومدر . چار طرفندن صلاحیت واسعه ایله کوندریلن بر مأمور تفلیسده قافقاسیه والیٔ عمومیسی قونت واشنقوف ایله اوزون اوزادی‌یه

مذاکراتده بولنمش ، احوالك تخمین اولندیغندن دها زیاده وخیم اولدیغی بو مذاکرات نتیجه‌سنده تبین ایلسیله والی بکیدن تعلیمات لازمه آلمق اوزره مساوتی پترسبورغه کوندرمشدر. قافقاسیه‌ده‌سنه‌لردن بری موجود اولان چته‌لر بوکره توسیع فعالیت ایلشدر . ایران شاهسوانلری‌ده مذکور چته‌لره التحاق ایتمك اوزره حدودی کچه‌رك قافقاسیه‌یه کیرمشلردر. حدودده‌کی روس مفرزه‌لری بونلرك منع دخولنه چالشمش ایسه‌ده کافی قوتده اولمدیغی ایچون موفق اوله‌مامشدر .

آلمانیا :

فرانسز اردوسنده‌کی مسلمانلر. — برلینه‌دن وارد اولان بر تلغرافه کوره نامور محاربه‌سنده یارەلنان جزائر وتونس مسلمان افرادی فرانسزلرك مسلمانلری‌اك مهلك آتش منطقه‌سنه برلشدیردکلرینی واوراده کندیلرینی محو ایتدیردکلرینی نقل ایتمشلردر .

مسلمان اسیرلرك دار الخلافه‌یه اعزامی . — آلمانلر صوك محاربات اثناسنده اسیر ایتدکلری فرانسز عسکرلری آراسنده بر چوق تونس وجزائر مسلمانلری بولوندیغنی کورمشلر وجبراً حربه سوق ایدلمش اولان بو مسلمانلری آلمانیانك کندیلرینه هیچ برفنالق پرورده ایتمدیکنی تأمین ایلدکدن صوکره سربست براقه‌یه قرار ویرمشلردر. بو صورتله سربست براقیلاجق اسرای مسلمه‌نك مملکتدن چیقارق دارالخلافه‌یه قدر کیده‌بیلملری اسبابنی‌ده تأمین ایله‌مشلردر .

آلمان حکومتنك مسلمان اسرایه قارشی بیاننامه‌سی . — آلمانیا حکومتی ، اخیراً ، آلمان اردولرینك آلدقلری فرانسز اسیرلری میاننده بولونان تونس وجزایرلی اسلاملره خطاباً آتیده‌کی بیاننامهٔ رسمی‌یی نشر ایتمشدر :

« اسلاملر ، آلمانیا حکومتی سزی خصم اوله‌رق طانیمه‌یور . بالعکس سز صحنهٔ حربه جبراً سوق وایصال اولوندیکز . آلمانیا بو ضرورت حالکزی تمامیله تقدیر ایله‌دیکی ایچوندرکه ، سزه ، بو دقیقه‌دن اعتباراً حریت کامله بخش ایله‌دکدن ماعدا ، سزی محیط اسلامه ، دارالخلافةالعلیایه سوق واعاده‌یه قرار ویرمشدر . پادشاه اعظمکز وخلیفهٔ مبجلکز ایمپراطور حضرتلرینك صمیمی محبیدر . بناءً علیه سزی ، او پادشاه عالی‌تبارك امری تحتنه وضع ، مقر خلافت عظمایه سوق و بو صورتله‌ده مربوط اولدیغکز مقام عالی‌یه اعاده‌یه قرار ویرمشدر . »

آوستریاده مسلمان اسرانی سربست براقیور. — آلمان اردولرینك روس اردولرینی مغلوب ایتدکلری صوك محاربانده روسیه‌دن آلنان بیکلرجه اسرا آره‌سنده قافقاسیالی تورکمنلره ، تاتار وچرکسلره منسوب برخیلی اسلام بولوندیغی کبی آوستریانك « قراسنیق » محاربه‌سی اثناسنده ینه روسلردن آلدیغی اسرا میاننده برخیلی افراد اسلامیه موجوددر. آوستریا حکومتی طرفندن ، بو دینداشلریمزده عین صورتله مقام خلافته سوق وایصال اولونه‌جقلردر .

آلمانیا وآوستریا اردولرینك النه دوشن مسلمان اسیرلرینك سربست براقیله‌رق مرکز خلافت اسلامیه‌یه اعزاملری حقنده حکومات مشارالیهك اتخاذ ایتدکلری قرار بوراده‌کی مسلمانلری بویوك مسرتلره غرق ایتمشدر. آلمانیا بو قراری اتخاذ ایتمکله پك بویوك بر سیاست کوسترمش ، بوتون عالم اسلامك محبتنی قازانمشدر . آلمانلرك مسلمانلره بو کبی جمیله‌لرینه قارشی ائتلاف مثلث دولتلری مسلمانلری متأثر ومنفعل ایده‌جك هیچ بر حرکتدن کری قالمایورلر. بو حالده عالم اسلامدن ناصل محبت بکله‌یور ، صداقت اومیورلر ؟ بو کون تا مغرب اقصادن مشرق اقصایه قدر بوتون اسلام عالمنه بر حرکت کلمش ، هر طرف ایچین ایچین قاینامه‌یه باشلامشدر. ایجابنده مقام معلای خلافتك کوچك براشارتی بو بویوك عالمی ولوله‌لرله یرندن اوینادەجغنه شبهه ایدیلەملیدر . زیرا مسلمانلری حبل الهی‌یه اعتصامه ، اسلامك دشمنلری ایله بوتون ماللریله ، جانلریله جهاده دعوت ایدن قرآن جلیل هر مؤمنك قلبنه حکمراندر. بوتون اوروپا دولتلرینك بو حقیقتی کمال اهمیتله نظر دقته آلملری ، بو حیات ممات کونلرنده مقام معلای خلافته قارشی اوکا کوره خیرخواهانه داورانمقده رقابت ایتملری اقتضا ایدر .

هندستان :

انکلیزلرك تضییقاتی ومظالمی . — منابع عائده‌سنه وارد اولان معلومات موثوقه‌دن مستبان اولدیغنه کوره انکلیزلر ، صوك کونلرده ، هندستانده‌کی اهالیٔ اسلامیه‌یه قارشی ظلم واعتسافلرینی تشدید ایله‌دکلری کبی ؛ حکومت عثمانیه‌نك محافظهٔ بیطرفی ایله‌مسی ضمننده درسعادته تلغرافلر کشیده ایله‌ملری ایچونده اهالیٔ اسلامیه‌یی تضییق ایله‌مکده‌در.

بوندن ماعدا ، انکلیزلر ، دارالفنونی کشاد ایتدیرمدکلری کبی ، صوك زمانلرده یکرمی بش اسلام مطبعه‌سنی مصادره و برچوق مسلمان غزته‌لرینی تعطیل ایله‌مشلردر .

هندستان اشراف اسلامیه‌سندن اولوب ده ، اخیراً شهریمزه کلن بعض ذوات انکلتره‌نك ، هند اهالیٔ اسلامیه‌سی اوزرنده حائز نفوذ اولان متعدد علما وخطبایی توقیف وحبس وقسماً ده نفی ایله‌دیکنی بیان ایله‌مکده‌درلر . انکلیزلرك بوتون بو مظالمی ، اهالیٔ اسلامیه اوزرنده درین تأثیرات تولید ایتمکده ومسلمانلرك انکلتره علیهدارلغنی پك زیاده حاد بر درجه‌یه ایصال ایله‌مکده‌در .

اخطار

سبیل الرشادك انشاءالله شیمدیلك اون بش کونده بر نشرینه دوام اوله‌جقدر. آبونه بدلاتندن طولایی اولان احتیاجمزی بورجلرنی ممکن اولدیغی صورتده بو کونلرده تسویه‌یه همت ایتمك لازم کله‌جکنی تقدیر بویورملرینی قارئین کرامدن رجا ایدرز

حکمت مطبعه‌سی ح. اشرف ادیب

سبيل الرشاد ١٣٣٠

آبونه شرائطی
ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٠)، آلتی
آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی
آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
§
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده
اولونماز .

اخطارات
رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك
شرطیله بتون یازیلر هرهانکی
برغزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .
§
مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره
نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر
§
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور .
§
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولد
یغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی، فلسفی، علمی، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

سرمحرر: محمد عاكف — صاحب ومدیر: ح . اشرف ادیب

عدد ٣١١ — ٢٥ شوال ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٤ ایلول ١٣٣٠ — جلد ١٢

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ

مآل جلیلی

اونلره قارشی کوجکز یتدیکی قدر قوت حاضرلایکز!..

∴

برمملکتك ، برملتك امورینه متولی اولان آدم نظر امعانی آچه‌جق اولورسه کورورکه مدافعه‌سنی اوزرینه آلدیغی بلاد صورت دائمه‌ده برطاقم ارباب طمعك هدف هجومیدر ؛ طبایع بشرده‌کی حرصده قومشوسی بولنان اقوامی هر زمان مملکتنه یورویه‌رك الندن آلمه‌یه ، ملتنی اسارته صوقمه‌یه ، اراضیسنك محصولنی کندی افرادینك آغوش استفاده‌سنه آتمه‌یه تحریك ایدیور. اوحالده کرك او ولی الامر ایچون، کرك ادارهٔ مملکتده کندیسنه مشارك اولانلرله ایالاتده‌کی حکام وامرا ایچون ، کرك قوماندانلر ایچون ، خلاصه بوتون ارباب رأی ایچون خارجدن کلمسی ملحوظ اولان بالجمله آثار عداوتی ، بالجمله مهاجمات اجنبیه‌یی دفعه حاضر بولنمق فرض عین اولور.

اکر بو صایدیغمز آدملر اسباب مدافعه‌یی حاضرلامقده قصور ایدرلر ، یاخود اجانبك جوشقون بر دره کبی مملکتلرینی باصمق استعدادینی کوسترن طمعلرینه برسد چکمك خصوصنده کوشك طاورانیرلر، یاخود هرنه‌صورتله اولورسه اولسون قوتلرینی،شوکتلرینی تأیید ایده‌جك اسبابه توسلدن کری طورورلرسه هم مملکتلرینی، هم کندیلرینی هلاکه سوق ایتمش اولورلر .

بو اوقدر ظاهر برحقیقتدرکه آحقده آکلار ، حکیمده، جاهلده فرقه‌واریر، عالمده . « واعدوا لهم ما استطعتم من قوة » کلام الهیسنده‌کی ایضاح وابهامك حکمتی ایشته بودر . جناب حق برطرفدن قوت حاضرلامق ایله امر ایدیور ؛ دیکر طرفدن او حاضرلانه‌جق قوتك درجه‌سنی طاقتك مساعده‌سنه، زمانك اقتضاسنه، هجومندن قورقیلان دشمنلرك حالنه براقیور . بو بر امر قطعیٔ الهیدرکه غافللری بیدار ایدر. کریوهٔ خطایه صاپانلری یوله کتیرر. « فما لهؤلاء القوم لایکادون یفقهون حدیثا »

هرحق صاحبنه حقنی ویرمك، هرشیئی ماوضع لهنه صرف ایتمك، امور مملکتی ارباب اقتداره تودیع ایلمك شبهه‌سز ملکی صیانت ایده‌جك، قوت سلطنتی، نفوذ حکومتی تأیید ایلیه‌جك، آسایش مملکتی خللدن، افراد ملتی امراض اجتماعیه‌دن مصون بولندیره‌جق تدابیردرکه عقل بوکا بداهةً حکم ایدر.

کیمك دوشونور قفاسی، کورور کوزی، محاکمه ایدر عقلی اولورده حادثات عالمی تتبع ایدر ، ملتلرك انقلاباتنی دوشنور ، ماضیده‌کی قوافل بشرك تاریخنه دالار ، جناب حقك کتاب مبیننده بزه بیان بویوردیغی وقایعدن عبرت آلیرسه هردرلو شبهه‌دن آزاده اوله‌رق شو حقیقته

حکم ایدر : هیچ بر ملته ، هیچ بر مصیبت ، هیچ بر بلا کلمه‌مشدرکه او ملت حدود الهیه‌یی تجاوز ایتمك ، او امر عادلهٔ الهیه‌یی بر طرفه براقه‌رق شریعتك کوستردیکی طوغری یولدن صاپمق ، احکامنی تحریفده بولنمق ، کلمات خدایی هوساتنه کوره تأویل ایلك صورتیله کندی کندینه ظلم ایتمش اولمه‌سین .

جناب حق مصالح عامه‌ده اتفاق ، منافع کلیه‌ده اتحادی ، قوت کسب ایتمه‌یه ، بو حیات فانیه‌یی مسعودانه کچیرمه‌یه ، عقباده‌ده بر خیر ابدی‌یه نائل اولمایه سبب قیلمش ؛ بالعکس مخاصماتی ، منازعاتی ضعیف دوشمه‌یه ، هردرلو منفعت دنیویه‌یی ، هردرلو سعادت اخرویه‌یی استحصالدن عاجز قالمایه ، نهایت اقوام سائره‌نك پنچهٔ اسارتنده ایکله‌مکه علت ایلشدر .

هرفردك منسوب اولدیغی ملتك افرادی آره‌سنده‌کی موقعنه کوره ایفاسی اوزرینه فرض اولان بر وظیفه واردرکه بو دنیاده مسعود بر حیات سورمك ، آخرتده‌ده کندیسنه ایی بر یر حاضرلامق ایچون او وجیبه‌یی ایفا ایتمسی الزمدر . حالبوکه او ، بر قلبه مالك تك بر انساندر ؛ اکر همتنك قسم اعظمنی بر شیئه صرف ایده‌جك اولورسه دیکر شیلری فوت ایتمش اولور . اکر اذواق نفسانیه‌سیله اوغراشیر ، ناز ونعیم ایچنه طالار ، اللهك ویردیکی نعمتلرله کندینی غائب ایدرسه وظائفندن غفلت ایتمش ، نفسنه ایراث مضرت ایله‌مش اولدقدن بشقه الك بویوك بر وبال آلتنده قالیر ، هم دنیاده ، هم آخرتده نصیبی خسران اولور . حتی ضرری نفسنه منحصر قالمازده اعمال سیئه‌سنك تأثیراتندن جوارنده‌کیلرده متأثر اولورلر . اونك طریق حقدن انحرافی همشهریلرینك‌ده ، وطنداشلرینك‌ده باشنی آتشه یاقار .

ارضی طولاشانلر ، تواریخ امی تتبع ایدنلر ، بر آز بصیرته مالك ایسه‌لر ، کورورلرکه بر ملکك تارمار اولمسی ، بر سریر سلطنتك دورلمسی آنجق شقاق ویا اختلافك ظهوندن ، یاخود زمام امورك هیچ بر وجهله شایان اعتماد اولمیان بیکانه‌لره تودیعندن ، یاخود مشورتدن استنکاف ایله رأیده استبداد اظهارندن ، یاخود حوزهٔ مملکتی مدافعه ، خارجه قارشی قوت احضار ایلك خصوصنده مسامحه ارتکابندن ، یاخود مصالحك نا اهللره تسلیمندن ایلری کلیرکه بونلرك کافه‌سی عدالك خلافیدر ، جوردر ، بونلرك کافه‌سی قوانین الهیه‌یه قارشی عصیاندر . احکم الحاکمین اولان الله طبیعیدرکه بو عصیانی جزاسز براقماز .

آیات قرآنیه‌یی تأمل ایده‌جك ، بلاد اسلامیه‌نك باشنه کلن حادثاتی نظر عبرتله آله‌جق اولورسه‌ق کورورزکه ایچلرنده اوامر الٓهیه‌دن انحراف ایدنلر ، جناب حقك مسلمانلره کوستردیکی ، مسلمانلری ارشاد ایلدیکی صراط مستقیمدن عدول ایاینلر ، آره‌لرنده هوسات نفسانیه‌سنه ، القاآت شیطانیه‌یه اویانلر وار . « ذلك بأن الله لم یك مغیراً نعمة انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم وان الله سمیع علیم . »

او حالده امتك روحی ، ملت محمدیه‌نك پیشواسی اولان علمای راسخینه متحتم بر وظیفه دوشیور : اطرافه‌داغیله‌رق ارباب غفلته وظائفنی اخطار ایتملی ؛ قلوب نائمه‌یی دینك فرائضندن خبردار ایله‌ملی ؛ جاهللره حقیقتی آکلاتملی ؛ آبای سالفه‌لرینك مظهر اولدیغی نعم الٓهیه‌یی بوتون افراد ملته صایوب دوکملی ؛ طریق استقامته سالك اولدقلری تقدیرده جناب حقك کندیلرینه اعداد ایده‌جکی سعادتی بیلدیرملی ؛ شاید حضرت پیغمبرك واصحابنك سنت وسیرتنه رجوع ایتمیه‌جك اولورلرسه اوغرایه‌جقلری سوء عاقبتی اونلره کوسترملی ؛ نصوص قرآنیه‌یه مخالف کلن هر بدعتدن ، هر فنا عاداتدن مجانبتده بولنملرینی سویله‌ملی ؛ اقوام سالفه‌نك احوالنی ، شرائع الٓهیه‌دن عدول ایتدکلری ایچون باشلرینه کلن مصائبی حکایه ایتملی .

خلقك بو کون دوشمش اولدیغی یأسی ازاله ایتمك‌ده علمانك ذمتنده بر وظیفه‌در . بونك ایچون اونلره دائما وعد الهی‌یی اخطارده بولونملی . « وعد الله الذین آمنوا وعملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم ولیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم ولیبدلنهم من بعد خوفهم امنا . »

ایشته بو ، علمای راسخینك وظیفه‌سیدر . علمای راسخین ایسه مسلمانلر آره‌سنده او قدر آز دکلدر . ظن ایتمیزکه اونلرده من طرف الله مودوع اولدقلری بویله قدسی بر وظیفه‌یی ادا خصوصنده تکاسل کوسترسینلر . زیرا کندیلری دینك امانتکاهی ، شرعك پناهیدرلر .

شیخ محمد عبده

اسلام عسکرینه :

خندق محاربه‌سی

—کچن نسخه‌دن مابعد—

عمروله هندکی آتلایان برقاچ کیشی داها واردی‌یا . اونلردن (نوفل) ده‌نیلان حریفك اوستنه پیغمبرك خالاسی اوغلی زبیر حضرتلری آتیلدی وتپه‌سنه ایندیردیکی قیلیچله اونی ایکی‌یه آییروب هر پارچه‌سنی بر طرفه دوشوردی . بوندن صوکراده (هبیرة بن وهب) ك اوزه‌رینه صالدیردی . بو آدام ، حضرت علینك أنیشته‌سی ایدی . فقط زبیره قارشی طورامادی ، قاچارکن آتنك اوستنده‌کی زرهی یره دوشدی .

عمر الفاروق حضرتلری‌ده قارده‌شی ضرار بن الخطابه طوغرو قوشدی . اوده جان هولیله کندینی هندکك اوبر طرفنه آتدی .

آتلایانلردن برده (عکرمه) واردی‌که مشهود ابو جهلك اوغلی ایدی . آرقداشلرینك اوغرادیغی حالی کورونجه اوده سلامتك قاچمقده اولدیغنی آکلادی و آتلارکن مزراقنی محافظه ایده‌مه‌یوب هندکه

دوشوردی. مشركلر، هندكك بری طرفنده دوكوشمك قابل اولامايه‌جغنی آكلادقلری جهتله اوزاقدن اوق آتمغه باشلادیلر. بونلردن بری، مدينه‌اشرافندن وانصارك اولولرندن (سعدبن‌معاذ) حضرتلرينی قولندن يارالادی و (اكحل) دەنيلن داماری قوپاردی. يارايی باغلايوب قانی ديندیرمه‌يه چاليشديلر.

اوق محاربه‌سی پك شدتله‌ندی وبرقاچ كون سوردی. رسول‌الله افندیمز برطرفدن جناب حقه دعا ايديیور، برطرفدن‌ده جنتك قيليج كولكه‌لری آلتنده بولونديغنی، يعنی قيليج، جنته كيرمك ايچين وسيله اولديغنی سويله‌يوب اصحابی غيرته كتيرييوردی. مع‌مافيه مسلمانلر، پك زياده بونالمشلر وهرطرفدن صاريلوب دارالمشلردی.

جناب حق، بونلرك قورتولماسی ايچين سبب ياراتدی:

بركيجه آقشامله ياتسی آراسنده مشرك اوردوسندن (نعيم بن مسعود) اسمنده برينك كلديكی‌افنديمزه خبر ويريلدی وآلنان مساعده اوزه‌رينه اوآدم، پيغمبريمزك حضورينه كتيريلدی.

رسول‌الله حضرتلری، نيچين كلديكنی‌صوردی. اوده مسلمان اولديغنی و ديندا‌شلرينه خدمت ايتمك امليله بولونديغنی سويله‌دی. افنديمز: — اويله ايسه شو مشركلر آراسنه بر تفرقه صوقمايه چاليش. بويوردی.

نعيم، رسول‌اللهك ياننده‌ن آيريلنجه بنی قريظه يوردينه كيتدی و:

— سزی نه قدر سه‌وديكمی بيليرسكز. اومحبت سوقيله نه قدر تهلكه ايچنده بولونديغكزی خبرويرمه‌يه كلدم. سز قريش ايله‌غطفانه كووه‌نوب محمدله اولان عهديكزی بوزديكز. حال بوكه اونلر، بوكون يارين قالقوب كيده‌جكلر. سزايسه محمدله قارشی قارشی‌يه قالاجقسكز. بناءً عليه قريشيلرله غطفانيلردن رهن آلمانجه كنديلريله برلكده حرب ايتمه‌ييكز. توصيه‌سنده بولوندی. يهوديلر:

— طوغرو سويليورسك. ديديلر ومشركلردن رهن اولارق يتمش كيشی ايسته‌مه‌يه قرار ويرديلر.

نعيم اورادن آيريلوب مشرك اوردوسنه كلدی. ابوسفيان ايله سائر اشرافه:

— بنی قريظه محمدله اولان عهدينی بوزديغنه پشيمان اولمش. سزدن رهن ديه برقاچ كيشی آلوب محمده كونده‌ره‌جك، بووسيله ايله‌ده يكيدن معاهده ياپاجقمش. بويله بر تكليفده بولونورلرسه صاقين آداملريكزی يوللامايك. بيچاره‌لره يازيق اولور. ديدی.

مشركلر، بو خبر اوزه‌رينه حدتله‌نديلر و:

— يارين عمومی بر هجوم ياپاجغز. هپ برلكده اولالم. ديه بنی قريظه‌يه آدام كونده‌رديلر. قريظه‌ليلر ايسه:

— بردفعه يارين‌جمعه ايرته‌سيدر، بز هيچ برشی‌ياپامايز. ايكنجيسی سزدن امين اولمق ايچين بزه رهن اولارق يتمش كيشی كونده‌رمه‌ليسكز. جوابنی ويرديلر.

شو صورتله مشركلر ويهوديلر آراسنده بوزغونلق پيدا اولدی. يهوديلر، كندی حصارلرينه قاپانوب مشركلری يالكز براقديلر.

نهايت بركون ايكندی وقتی شدتله بر بورا چيقدی، قريش اوردوكاهنك آلتنی اوستنه كتيردی. مشركلرك چادرلری ييقيلدی، تجره‌لری دەوريلدی، اوجاقلری سوندی. صوغوقدن چكه‌لری بربرينه وورمايه، قورقودن‌ده يوره‌كلری تير تير تيتره‌مه‌يه باشلادی.

قريش‌قوماندانی اولان ابوسفيان، داها زياده دايانامادی. حركت امرينی ويرمكله برابر دەوه‌سنه بينوب مكه يولنی‌طوتدی. غطفانيلرده قرشيلره اتباعاً حركت ايتديلر وبوزوق دوزه‌ن بر حالده يوردلرينه كيتديلر.

اسلام‌اوردوسنده ايسه اوچيوز قدر فداكار مجاهد قالمش، اوست طرفی صوغوق وقيطلق طولاييسيله براقوب صاووشمشدی.

مشركلرك هزيمتی اوزه‌رينه مسلمانلر، هندكدن چيقديلر ودشمنك كوتوره‌مه‌يوب براقديغی ارزاق وذخيره‌يی اغتنام ايتديلر. شوصورتله اهل‌اسلام، هم مظفراولدی، هم‌ده مدينهٔ منوره قيطلقدن‌وضرورتدن قورتولدی.

رسول‌الله حضرتلری، خانهٔ سعادتنه كلوب سلاحلرينی چيقاريرچيقارماز تكرار سلاحلاندی وبنی قريظه اوزرينه كيدوب اوخائن دشمنلرك جزاسنی ويردی.

هندك محاربه‌سنده مشركلردن درت كيشی تلف، مؤمنلردن‌ده (أنس بن أوس) (عبدالله بن سهل) (طفيل بن النعمان) (ثعلبة بن غنمة) (كعب بن زيد) (قيس بن زيد بن عامر) (عبدالله بن أبي خالد) وانصارك اولوسی اولان (سعد بن معاذ) دينيلن ذاتلر شهيد اولدی. سعد بن معاذ حضرتلری، محاربه‌ده يارالانمش واوصيراده ياراسی باغلانمشدی. بنی‌قريظه يهوديلرينك جزالانديرلماسندن صوكرا آچيلوب قانی آقه‌رق جنته كيتدی. رضی‌الله عنهم اجمعين

∴

سعدبن معاذ حضرتلری، مسلمانلق عالمنجه اونوتولماياجق كيمسه‌لردندر. مدينه‌لی واوس قبيله‌سی رئيسی اولان بو ذات شريف، پيغمبريمزك‌مدينه‌يه كونده‌رديكی (مصعب بن عمير) ك اوكنده‌مسلمان اولمش، اسلامی اوزه‌رينه‌ده بوتون قومنی ايمانه كتيرمشدر.

بويوك محاربه‌لرك هپسنده بولونمش، هندك غزوه‌سنده قولندن يارالانوب بنی قريظه‌نك تأديبندن صوكرا شهيداً وفات ايله‌مشدر.

بنی قريظه‌نك خيانتنه بناءً اعدام اولونمالری حقنده‌كی حكمی حضرت سعد ويرمش واو صورتله معامله ايدلمشدر. يارالی اولديغی جهتله حكمی ويرمك ايچين مركب اوزه‌رنده كتيرلمشدی. قراركاهه ياقلاشينجه رسول‌الله افنديمز «سيدكزه آياغه قالقكز» امريله سعد حضرتلرينه هم ياردیم، هم حرمت ايدلمه‌سنی تنبيه بويورمشدر.

وفاتنده رسول‌الله حضرتلری‌ده تابوتنه کیرمش و مزاره قدر جنازه‌سنك او کنده یورویوب دفننه‌قدر قبرینك باش اوجنده طورمشدر. سعد، مسلمانلغك یایلماسنه چالیشمش ومسلمان مهاجرلرینك راحتی ایچین سعی وغیرتدن کری طورمامشدی.

∴

برآی قدر سورن خندك محاربه‌سی، برچوق حزبلردن، یعنی مختلف فرقه‌لردن متشکل مشرکلرله وقوع بولدیغی ایچین (غزوة‌الاحزاب) نامنی آلمشدر. حتی قرآن کریمده بو عنوان ایله بر سورهٔ جلیله‌ده واردرکه او سورهٔ مبارکه‌نك بعض آیتلرینی شورایه نقل ایدیورم:

بسم‌الله الرحمن الرحیم

﴿ یا ایهاالذین آمنوا اذکروا نعمة‌الله علیکم اذجاءتکم جنود فارسلنا علیهم ریحاً وجنوداً لم تروها وکان‌الله بما تعملون بصیرا. اذجاؤکم من فوقکم ومن اسفل منکم واذ زاغت الابصار و بلغت القلوب الحناجر وتظنون بالله الظنونا هنالك ابتلی المؤمنون وزلزلوا زلزالاً شدیداً. ﴾

الله اعلم مألی:

«اللهك حقکزده‌کی نعمتنی خاطرلایکزکه اوستکزه دشمن عسکری کلدیکی وقت بز، اونلرك اوزه‌رینه بورا و سزك کورمه‌دیککز بر عسکر کوندردك. جناب حق‌ده سزك یاپدقلریکزی کوروب بیلیوردی. خاطرلایکز او کونی‌که دشمن عسکری، آلتکزدن، اوستکزدن سزی قوشاتمش وشدت مخاطره‌دن کوزلریکز بولانوب جانلریکز آغزلریکزه کلمش اولدیغی حالده هربریکز برتورلو ظنه دوشمشدی. یعنی مؤمن اولانلریکز اللهك نصرت ایده‌جکنی اومیوردی، منافق بولونانلریکزده مجاهدین اسلامی بو قالابالق اردویه قارشی مغلوب اولاجق صانیوردی. ایشته او صیراده مؤمنلر، تجربه‌یه چکیلمشلر وشدتلی صورتده تزلزله اوغرامشلردی.»

﴿ واذ یقول المنافقون والذین فی قلوبهم مرض ماوعدنا الله ورسوله الا غرورا. واذ قالت طائفة منهم یا اهل یثرب لا مقام لکم فارجعوا ویستأذن فریق منهم النبی یقولون ان بیوتنا عورة وماهی بعورة ان یریدون الا فرارا. ولو دخلت علیهم من اقطارها ثم سئلوا الفتنة لاتوها وماتلبثوا بها الا یسیراً. ولقد کانوا عاهدوا الله من قبل لایولون الادبار وکان عهدالله مسئولا. ﴾

الله اعلم مألی:

«خاطرلایکزکه: منافقلرله قلبنده شك وشبهه خسته‌لغی بولونانلر (الله ایله پیغمبری بزی آلداتمقدن باشقه برشی یاپمادی) دیمش، اونلردن برکره‌ده (ای مدینه‌لیلر! سزك بوراده یریکز یوق، یعنی اوردوکاهده نه ایشکز وار؟ أولریکزه کیدیکز) افساداتنده بولونمشدی. ینه مریض القلب اولانلردن بعضلری، (أولریمز محافظه‌لی ومستحکم دکلدر.) دیه اذن ایسته‌مشلردی. فقط أولری محفوظ ومستحکم اولدیغی حالده اونلر بیراقوب صاووشمق ایچین مساعده ایستیورلردی.

بونلر اویله آدملردکه دشمن کاوب‌ده أولرینه کیرسه وکندیلرینی مرتد اولمایه، یاخود مسلمانلرله حرب ایلمه‌یه چاغیرسه مطلقا ودرحال اجابت ایده‌رلردی.

حال بوکه: بوکروه محاربه‌دن یوز چه‌ویرمیه‌جکلرینه دائر الله ایله عهد ایتمشلردی. عهد الهی ایسه قیامت کوننده صورولوب سؤال اولوناجقدر.»

﴿ قل لن ینفعکم الفرار ان فررتم من الموت اوالقتل واذاً لاتمتعون الا قلیلاً. قل من ذاالذی یعصمکم من الله ان اراد بکم سوء او اراد بکم رحمة ولایجدون لهم من دون‌الله ولیاً ولانصیراً ﴾

الله اعلم مألی:

«حبیبم! سویله که: أولمکدن وأولدورلمکدن قاچه‌کز فراریکز، سزه بر منفعت ویرمز وفراریکزله پك آز بر مدتدن زیاده مستفید اولامازسکز.

حبیبم! سویله‌که: الله سزه فلاکت وهزیمت ویره‌جك اولسه حفظ ایده‌جك ونصرت وظفر کوسته‌ره‌جك بولونسه منع ایلیه‌جك کیمدر؟ انسانلر، کندیلری ایچین اللهدن باشقه دوست ویاردیمجی بولامازلر.»

﴿ قد یعلم الله المعوقین منکم والقائلین لاخوانهم هلم الینا ولایأتون البأس الاقلیلا. اشحة علیکم فاذاجاء الخوف رأیتهم ینظرون الیك تدور اعینهم کالذی یغشی علیه من الموت فاذا ذهب الخوف سلقوکم بالسنة حداد اشحة علی الخیر اولئك لم یؤمنوا فاحبط‌الله اعمالهم وکان ذلك علی‌الله یسیراً. ﴾

الله اعلم مألی:

«جناب حق، سزدن پیغمبره یاردیم خصوصنده آغیرداورانانلری وقارده‌شلرینه خطاباً «حربه کیتمه‌یکز، بزم یانمزه کلیکز» اخطارنده بولونانلری بیلیور. بومنافقلر پك آز مقدارده محاربه‌یه اشتراك ایدیورلر. وسزه قارشی یاردیم ونفقه خصوصنده خسیسلك کوسته‌ریورلر. دشمن قورقوسی کلدیمی، باقارسك‌که بونلر سکرات‌الموته دوشمش کبی کوزلرینی چه‌ویره چه‌ویره سکا نظر ایده‌رلر. او قورقو کیتدیمی، غنیمت حرصندن دمیر دیللری، یعنی آجی سوزلریله سزی اینجیدیرلر.

بونلر، مؤمن دکللردر. بناءً علیه جناب حق، اونلرك عملرینی باطل قیلمشدر. شو ابطال عمل کیفیتی‌ده الله تعالی ایچین قولای برشیدر.»

﴿ یحسبون الاحزاب لم یذهبوا وان یأت الاحزاب یودوا لوانهم بادون فی الاعراب یسألون عن انبائکم ولو کانوا فیکم ماقاتلوا الا قلیلا. لقد کان لکم فی رسول‌الله اسوة حسنة لمن کان یرجوالله والیوم الاخر وذکرالله کثیرا. ﴾

الله اعلم مألی:

«منافقلر، عسکرلرینی کیتمه‌دی صانیرلر و بوعسکرلر بر دها

كله‌جك اولسه‌لر بريكيلر ، شهردن چيقوب بدويلر آراسنه كيتمك، كلندن ، كچندن سزكله مشركلر آراسنده جريان ايدن وقايعى صوروب اوكرنمك ايسترلر . شايد آراكزده بولنه‌جق اولسه‌لر بيله محاربه‌يه آزبجق اشتراك ايده‌رلر . رسول‌اللهك حركات پسنديده‌سنه اتباع ايديكزكه شوتبعيت ، اللهى وقيامت كوننى اميدايدن وجناب‌حقى چوق چوق ذكر ايده‌ين كيمسه‌لرك خصلتيدر.»

﴿ولما رأ المؤمنون الاحزاب قالوا هذا ماوعدناالله ورسوله وصدق الله ورسوله ومازادهم الا ايماناً وتسليماً . من المؤمنين رجال صدقوا ماعاهدوالله عليه فنهم من قضى نحبه ومنهم من ينتظر وما بدلوا تبديلاً . ليجزى‌الله الصادقين بصدقهم ويعذب‌المنافقين ان شاء او يتوب عليهم ان‌الله كان غفوراً رحيماً .﴾

الله اعلم مألى :

«مؤمنلر ، دشمن عسكرلرينى كورونجه الله ايله پيغمبرينك بزه وعد ايتديكى بونلردر. اللهك وپيغمبرينك طوغرولغى ميدانه چيقدى ديرلر. دشمن عسكرينك كله‌سى وكورونمه‌سى اونلرك آنجاق ايمانلرينى قوتله‌نديرير وتسليميتلرينى آرتيرير . مؤمنلردن بعضلرى واردركه الله ايله اولان عهدلرينه صادق قالمشلردر . اونلردن بعضلرى شهيد اولمش ، بعضلرى‌ده نائل شهادت اولمايه منتظر بولنمشدركه هيسى‌ده عهدلرينى بوزمامشلردر . جناب‌حق ، بوصادق كيمسه‌لره صداقتلرندن طولايى مكافات ويره‌جك ، منافقلرى‌ده ديلرسه عذاب ايده‌جك ، ايسترسه توبه‌لرينى قبول‌ايله‌يه‌جكدركه الله تعالى‌حقيقة غفوررحيمدر.»

﴿ وردالله‌الذين كفروا بغيظهم لم ينالوا خيراً وكفى‌الله‌المؤمنين‌القتال وكان‌الله قوياً عزيزاً . وانزل‌الذين ظاهروهم من‌اهل‌الكتاب من صياصيهم‌وقذف‌فى‌قلوبهم‌الرعب فريقاً تقتلون وتأسرون‌فريقاً . واورثكم ارضهم‌وديارهم واموالهم وارضاً لم‌تطؤها وكان‌الله على‌كل شئ قديراً ﴾

الله اعلم مألى :

« جناب حق، مشركلرى نصرت وغنيمته نائل اولمقسزين حدت وغضبلريله كرى چه‌ويردى ومؤمنلره مقاتله خصوصنده كفايت كوسته‌ردى‌كه الله ذوالجلال ، هرشيئك اجراسنه قادر وبوتون مكونات اوزه‌رينه غالبدر .

خالق تعالى حضرتلرى ، اهل كتابدن اولوب‌ده مشركلره ياردیم ايده‌ن بنى قريظه‌يى حصارلرندن ايندیردى وقلبلرينه خوف وخشيت ويردى . بر فرقه‌سنى اولديرديكز ، بر فرقه‌سنى‌ده اسير ايتديكز . جناب‌حق، اونلرك طوپراقلرينى، يوردلرينى، ماللرينى وآياق باصماديغكز يرلرى سزه احسان ايله‌دى.»

* * *

مسلمان اوردوسى، بنى قريظه حصارينى محاصره‌يه آلينجه ايچنده‌كى يهوديلر بونالمشلر وكوروشوب قونوشمق اوزه‌ره مالى واولادوعيالى يانلرنده بولونان – (ابو لبابة الانصارى) حضرتلرينى ايسته‌مشلردى.

ابو لبابه ، پيغمبرك مساعده‌سيله كيدوب حصاره كيردى . قادين، اركك، چولوق، چوجوق باشنه اوشوب نه ياپالم، حصاردن ديشارى‌يه چيقالم‌مى ، چيقمايالم‌مى ؟ ديبه صورديلر وچيقارسه‌ق نه اولاجغز ؟ استفسارنده بولونديلر .

حريفلرك پريشانلغى ، ابو لبابه‌نك رقتنه دوقوندى. هندك محاربه‌سنده‌كى خيانتلرينى اونوتديغى كبى حركات عسكريه‌يه دائر دشمنه معلومات ويرمه‌نك‌ده خائنلك اولديغنى دوشونمه‌مه‌دى. ديليله :

— چيقمكز ! ديمكله برابر آلى‌ده بوغازينه سوروب اعدام ايديله‌جكلرينى كنديلرينه آكلاتدى. واقعا ياپديغى اشارتك فنالق اولديغنى درحال آكلادى و :

— الله ايله پيغمبرينه خيانت ايتدم . ديبه آغلادى ايسه‌ده ايش ايشدن كچمش وبنى قريظه‌نك حصاردن چيقماسى كجيكمش اولدى .

بونك اوزه‌رينه رسول‌الله افنديمز حضرتلرينك يوزينه باقمايه اوتانديغى جهتله حضور پيغمبرى‌يه چيقامادى. طوغريجه مدينه‌يه كيدوب مسجد شريفه كيردى، قالين برزنجير ايله كنديسنى ديره‌كلردن برينه باغلادى و الله طرفندن عفو اولونونجه‌يه قدر بوزمامق شرطيله اوروج طوتمايه عهد ايتدى .

رسول‌الله افنديمز ، ابو لبابه‌نك كجيكمه‌سى اوزه‌رينه نه‌اولديغنى ، نره‌ده قالديغنى صوردوروب مسئله‌يى خبر آلينجه :

— بكا كلسه‌يدى حقنده استغفار ايده‌ردم. مادام‌كه كنديلكندن كيدوب باغلانمش. الله عفو ايله‌ينجه‌يه قدر چوزمه‌م بويوردى .

برده‌ابولبابه ايله اونك كبى بوش بوغازلق ايده‌جك اولانلر حقنده من طرف‌الله شو آيتلر كونده‌ريلدى .

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحيم

﴿ يا ايها الذين آمنوا لاتخونوا الله والرسول وتخونوا اماناتكم وانتم تعلمون . اعلموا انما اموالكم واولادكم فتنة وان‌الله عنده اجر عظيم.﴾

الله اعلم مألى :

«اى‌مؤمنلر ! اللهه ورسولنه خائنلك ايتمه‌يكز وامينى بولونديغكز شيلر حقنده‌ده بيله‌رك خيانت كوسته‌رمه‌يكز . بيلمش اوليكزكه : ماللريكز وچوجوقلريكز ، حقيقةً سزك ايچين بر امتحان‌در. مال واولاد وعيال طولاييسيله امانته خيانت ايتمه‌ينلر حقنده‌ده عندالله‌ده بويوك ثوابلر ومكافاتلر واردر .»

ابولبابه بر هفته قدر كوندوز كونشك آلتنده ، كيجه كوك‌قبه‌نك آلتنده طورمق اوزره آچ ، صوسز قالدى . [١] بومدت ايچنده نماز وقتلرى اولونجه حرمى، ياخود قيزى‌كلوب زنجيرينى چوزويور ونمازدن صوكرا ينه كوتوروب ديره‌كه باغليوردى .

[١] چونكه : مدينه‌ده‌كى‌مسجدك اوستنده ابتدالرى كولكه‌لك اولماديغى كبى زمينده‌ده كليم ، حصير مثللى مفروشات موجود دكلدى . صوكرالرى خرما داللرندن برسقف ياپيلدى وياغمور ياغديغى وقت چامور اولماسين ديبه ايچنده اوفاق چاقيل طاشلرى ياپيلدى .

وقت‌کچدکچه ابولبابه‌نك تحمل ایده‌جك حالی قالمادی. حتی بردفعه نماز قیلمق ایچین چوزولدیکی صیراده کندینی غیب ایدوب یوزی قویون قاپاندی. نهایت بر صباح نمازی وقتی پیغمبر افندیمز، مسجد شریفه کلدی وتوبه‌سنك مقبول اولدیغنی ابولبابه‌یه مژده ویروب باغلرینی مبارك اللریله چوزدی.

[ابولبابه‌نك مسجد دیره‌کنه باغلانوب چوزولمه‌سنك تبوك غزوه‌سندن کری قالماسی اوزه‌رینه واقع اولدیغی‌ده مرویدر. فقط بن برنجی روایته بنای مطالعات ایتدم.]

.
..

عسکر!

شوحکایه‌نك بالخاصه بوپارچه‌سنه دقت ایتدکمی؟ اصحاب کرامدن برذات شریف، اللهك عتابنه اوغرایور، پیغمبر طرفندن ترك اولونیورده برهفته، اون کون قدر جامع دیره‌کنه باغلانوب آچ صوسز قالارق وجان وکوکلدن کوز یاشلری دوکه‌رك توبه واستغفار ایدیور، مرحمت الٰهیه‌طلبنده بولونیور. نهایت توبه‌سنك عندالله مقبول اولدیغی کندیسنه خبر ویریلوب باغلری چوزولیور ومادی، معنوی اولان او حال اضطرابدن قورتاریلیور.

عجبا بونلر نه‌دن اولیور. ابولبابه کبی اصحابك ایلری کلنلرندن اولان برذات، نیچین (خائن) خطابنه اوغرایورده کونلرجه محنتلر، مشقتلر چکیور؟ حرکات عسکریه حقنده یاپدیغی اوفاق بر اشارتك جزاسی اولمق اوزره دکلمی؟

او، ابولبابه‌که (اصحاب عقبه) دن واونلرك (نقبا) سندن ایدی، یعنی رسول‌الله افندیمز، داها مکه‌ده ایکن کندیسنه عقبه موقعنده ایمان ایده‌ن مدینه‌لیلرك رئیسلرندن ایدی. قیصه‌جه‌سی انصار کرامك اسکیلرندن وبویوکلرندن برذات شریف ایدی. رسول‌اللهك (بدر) و (قینقاع) محاربه‌لرینه عزیمتنده مدینهٔ منوره قائمقاملغی ایتمش واصحاب بدر درجه‌سنده طوتولمشدی. [٢]

بویله قدملی ومعتبر برذاتك عسکرلك حقنده دشمنه اوفاجق بر اشارتده بولونماسی، کندیسنك بوصورتله جزا چکمه‌سنی ایجاب ایده‌رسه اوردونك احوالنه دائر دشمن قولاغنه کیده‌جك درجه‌ده بوش بوغازلق ایدنلرك کرك عندالله، کرك عندالناس ناصل معاتب اولاجقلرینی وناصل مجازاة کوره‌جکلرینی آرتیق سن دوشون‌ده اوکا اوکا کوره حرکتده بولون.

طاهر المولوی

وفاتی، حضرت علینك خلافتی ابتدالرنده‌در. کریمه‌سی اولان (لبابه) حضرت عمرك برادری (زید بن الخطاب) ك حرمی اولمشدی.

برصحیفهٔ تاریخ:

مصرك سرکذشتی

٣

عرابینك قیامی اثناسنده انکلتره‌نك سیاستی

عرابی حادثه‌سنك ابتداسندن نهایته قدر انکلتره پك ماهرانه، یاخود تعبیر سیاسیسیله داهیانه برسیاست تعقیب ایدیوردی. چونکه برجهتدن چرکسلر ایله مصرلیلر آره‌سنده تفرقه واختلافی علولندیریور؛ دیکر جهتدن خدیو ایله عرابینك آره‌سنه خصومت وعداوت القا ایدیور، عرابی ایله آرقداشلرینه کویا خدیوك اونلری قتل ایتدیرمك ایسته‌دیکنی اینانديریور؛ اوته طرفدن‌ده مرحوم توفیق پاشایه سلطان عبدالحمیدك آنی خلع ایله عائلهٔ خدیویه‌نك حقوقنی پایمال ایتمك ایسته‌دیکنی سویلیوب طوریور؛ عینی زمانده حکومت عثمانیه ارکانه‌ده خدیو توفیق پاشانك سوریه قطعه‌سی حقنده محمد علینك سیاستنی تعقیب ایتمك ایسته‌دیکنی اکلادیور... بوصورتله انکلتره هم دولت علیه، هم خدیو مصر، هم مصر احراری نزدنده صاحب نفوذ اولیور ایدی‌که نتیجه‌ده بتون احوالی کندی کیفنه، کندی منفعت وسیاستنه کوره جریان ایتدیریوردی.

عرابی ١٨٨١ سنه‌سنك ٩ ایلولنده — بوقاریده ایضاح ایتدیکمز — نمایش عسکریسنی یاپنجه انکلیز دیپلوماتلری باب‌عالی‌یی توفیق پاشادن انتقام (!) آلمق ایچون تشویق ایله مصرده حاکمیت فعلیه‌سنی پایدار ایتمك ایچون بو فرصتی قاچیرمامسنی درسعادت سفیرلری واسطه‌سیله آکلاتدیلر. انکلیزلر باب‌عالی‌یی تشویق وتحریك ایله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك تایمس ورفیقلرینه تلقیناتده بولندیلر. بونلرده مصرده باشلایان شورش وهیجانلرك تسکین ایدیله بیلمسی، دولت علیه‌نك مداخله‌سی ومصرك عثمانلی عسکرلری واسطه‌سیله اشغال ایدلمسی ایله قابل اوله‌جغنی یکانه چاره اوله‌رق کوستردیلر.

باب عالی ایسه انکلتره دیپلوماتلرینك بو دسیسه‌سنه آلدانه‌رق بو مشکلی حل ایتمك خصوصنده آنلرك رأینه اعتماد ایله مصرك احوالنی آکلامق ایچون بر قومیسیونه اعزامنی تحت قراره آلدی وعلی نظامی پاشا، احمد اسعد وقدری افندیلردن متشکل بر قومیسیونی مصره اعزام ایتدی. بوقومیسیون مخصوص مصره واصل اولمه‌دن ایکی کون مقدم عرابینك قوماندسی آلتنده‌کی آلایك (تل الکبیر) ه، عبدالعال بکك قوماندسنده‌کی آلایك‌ده (دمیاط) ه کیتمسی ایچون امرلر صادر اولدی. بو وسیله ایله عرابی وعبدالعالی قومیسیونك اعضاسی ایله ملاقاتدن منع ایدلمك ایسته‌نیلیور ایدی. فقط بونلر مذکور امرلره قولاق آصمیه‌رق سفر ایتمه‌دیلر وقومیسیون اعضاسی ایله ملاقات ایتدیلر.

خديو توفيق پاشا قوميسيون مخصوص اعضاسی ايله كوروشديكنده عرابی ايله متفق واردوسندن راضی اولديغنی بيان ايتدی .

فرانسه ايله انكلتره باب عالينك مصره بر قوميسيون مخصوص اعزام ايتديكنه واقف اولور اولماز آنلرده اسكندريه ليمانه فيلولرينی كوندرديلر . ١٩ تشرين اول ١٨٨١ ده مذكور قوميسيون مصری ترك ايدەرك درسعادته عودت ايدنجه مذكور فيلولرده اسكندريەدن حركت ايتديلر .

بوصيرەده شويله بر شايعه انتشار ايتمش ايدی : كويا «درسعادتدن ارسال ايديلن قوميسيون مخصوص عرابی‌يی تشويق ايچون مصره كلمش.» بونك اوزرينه بتون ملت مصريه عرابی‌يی ذات شاهانەنك وكيل حقيقيسی وخلافتك مدافع حقوقی اولەرق طانيمه باشلادی .

مصر پارلامانتوسی اعضاسنك انتخاباتی ١٠ تشرين ثانی ١٨٨١ ده باشلادی. وايلك دفعه اولەرق مصر پارلامانتوسی ٢٨ شباط ١٨٨١ ده عقد اجتماع ايتدی .

*
* *

آرتق عرابی وآرقداشلری بر فرقهٔ احرار صاييليورلردی . بو فرقەنك رئيسی عرابی ايدی كه ٣١ مارت ١٨٨٢ ده تايمس غزتەسی بو فرقەنك پروغرامنی نشر ايتمش ايدی . بو پروغرام آلتی مادەدن عبارتدر :

١) دولت عليهٔ عثمانيەنك حاكميت اسميەسنی ومصره اعطا ايديلن امتيازاتك تصديقی .

٢) خديو ١٨٨١ ايلولنده ملته وعد ايتديكی شيلره صادق قالدقجه ملتك ده اكا قارشی مطيع وصادق قالمق مجبوريتی .

٣) انكلتره وفرانسەنك مصره ياپديغی خدمات جليلەنك وثنائی مراقبهٔ ماليەنك منافع مملكته موافق بولونديغنك تصديقی .

٤) امنيت عموميه واهالی ايله اجنبيلرك مال وجانلرينك محافظەسی .

٥) حريت دينيه وسياسيەيی اعلان وبتون مصرليلرك قانون نظرنده مساوی طوتولمسی وبر حكومت مشروطه تأسيسی .

٦) مملكتك نشر علم وعرفان ايله ترقيسی .

تايمس فرقهٔ احرارك پروغرامنی نشر ايتدكدن صكره پك موافق اولديغنی ، فقط هرحالده فرانسەنك بر مداخلهٔ عسكريەسندن قورقولديغنی سويلدی . بومداخلەنك ضررلرينی تعداد ايتدی. فقط مع الاسف عينی غزته انكلترەنك مداخلهٔ عسكريەسی اثناسنده بوسوزلرينی تماميله اونوتدی ومصری اشغال ايدەن انكليز عسكرلرينی كمال حرارتله سلاملادی ، آلقيشلادی .

*
* *

عرابی ميدانه چيقديغی كوندن بری بتون ملت آكا مظاهر ايدی. ملتك عرابی‌يه اولان بو مظاهرتی خديو توفيق پاشايه قارشی بر بغض ونفرتدن ايلرو كليوردی . بالعكس ملتك حريت وسعادتنی استحصاله مائل اولديغندن وبرچوق داخلی شورشلردن اوصانديغندن منبعث ايدی.

خديو اسماعيل پاشانك دورهٔ حكومتی مصرليلرده استبداد عليهنده پك مدهش بر جريان ايجاد ايتمش وهركسده شكل حكومت واداره‌يی تغيير ايتمك ايچون شدتلی بر آرزو اويانمشدی . عرابی ايله ارقداشلری ميدانه چيقنجه هركس اكا انضمام ايتديلر. مصر اردوسی ايسه عرابينك النده ايدی. فلاحلر عرابينك نامی آكيلدقجه تهليل وتكبيرلر ايله نامنی تبجيل ايدرلردی . وبوتون سعادتی ، رفاهی ، حريتی بو مصرلی‌دن بكلرلردی .

فی الواقع عرابی ، مصری جداً مسعود ومستقل ايدەبيلير ايدی. فقط آنك حرص وطمعی، جهالتی، بالخصوص اجنبی انتريقەلرينه بر آلت اولمسی مصری اك درين حفرهٔ سفالته ، اك چيقلماز كريوەلره آتدی .

عرابی ١٨٨٢ سنەسنك ٤ مارتنده حربيه نظارتی وكالتنه تعيين ايدلدی. بويلەجه نفوذی آرتدی واهالی آرەسندەكی موقعی قوتلندی . بوصيرەده پك چوق شايعەلر نشر اولنيوردی كه دولت عليەنك عرابی‌يی تشويق ايتديكی بونلرك بر نجيسی ايدی. بوندن ماعدا حكومت عثمانيەنك عائلهٔ خديويەنك حقوقنی پايمال ايتمك ايستەديكی، بعض اوروپا دولتلريله بو اوغورده اتفاق ايتمەيه چاليشديغی، مصری سوريه وطرابلس كبی بر ولايت عثمانيه ياپمق ايستەديكی خلقك ذهننه صوقوليوردی و بو شايعەلرك صحتنه علی نظامی پاشا ايله رشيد بكك فينايه سفرلری دليل اتخاذ اولنيوردی . بديهيدر كه هپ بو شايعەلری نشر ايدەن ملعونلرك غايەسی خديو ايله ذات شاهانەنك آرەسنی آچمق وخديوی اللرنده بر آلت اتخاذ ايتمك ايدی .

٤

انكلتره وفرانسەنك اتفاقی ومشترك انتريقەلری

فرانسه، مصرده فرقهٔ احرارك موقعنی تحكيم ايتديكنی، هرشيئك اردونك وداها طوغروسی عرابينك النده اولديغنی كورونجه خديوك وضعيتندن انديشه ايتمكه باشلادی. وانكليز ايله بالاتفاق قاهرەدەكی وكيللرينه بر نوطه ارسال ايدەرك انكلتره وفرانسەنك توفيق پاشايه هر مشكله قارشو هر درلو معاونته آماده بولوندقلرينی ، مصرك سلامتی ، اوروپانك منافعی آنك مقام خديويتده قالمسنه وابسته اولديغنی تبليغ ايتملرينی طلب ايتديلر .

بو نوطەدن مقصد بتون عالمه انكلتره ايله فرانسەنك مصر حقنده مشتركاً حركت ايتدكلرينی اعلان ايتمك ايدی . فرانسه بو اتفاقی صوكنه قدر محافظه ايتمش اولەيدی، مصر انكلترەنك كسكين ديشلرندن قورتولوردی. فقط بويله اولمدی . چونكه ايلك اول انكليز غزتەلری انكلتره حكومتی عليهنه فرانسه ايله اتفاق واشتراك ايتديكندن طولايی

يايغره‌يى قوپارديلر ، وحكومتدن منفرداً ايش كورمسنى مصرانه طلب ايتديلر .

باب عالى ايسه انكلتره وفرانسه‌نك مشترك نوطه‌لرينى ارسال ايتملرينى نابجا برحركت عد ايده‌رك بونى سفيرلرى واسطه‌سيله پروتستو ايتمشدى . (١٣ مارت ١٨٨٢) ده باب عالى بو پروتستوسنده شئون مصريه‌يه انجق كنديسنك مداخله‌يه مالك اولديغى ، مصرده ايسه فرانسه ايله انكلتره‌نك مداخله‌سنى اقتضا ايتديره‌جك هيچ بر شيئك وقوع بولماديغنى سويلدى .

بو صره‌لرده فرانسه‌ده مشهور غامبتا قابينه‌سى سقوط ايتدى ويرينه (فريسينيه) قابينه‌سى جمهوريتك اداره‌سنى اله آلدى . بو قابينه‌نك مصر حقنده تعقيب ايده‌جكى سياست پك وضوحلى، يعنى انكلتره ايله مشتركاً حركت ايتمك وآنى هيچ يالكز براقامق ايدى .

* * *

يوقاريده سويلديكمز اوزره مصر پارلامنتوسى اجتماع ايتمش ايدى. پارلامنتو ايلك دورهٔ اجتماعيه‌سنده بعض قانونلر وضع ايتمكه موفق اولمش ايدى . فقط وقتا كه بودجه‌يى مذاكره‌يه باشلادى ، قابينه ايله هيئت تشريعيه آره‌سنده اختلاف يوز كوستردى .

شريف پاشانك فكرنجه هيئت تشريعيه‌نك بودجه‌يى بتون تفرعاتى وحتى ديون عموميه‌يى بيله مذاكره ومناقشه ايتمسى فرانسه وانكلتره‌يى اغضاب ايدر ايمش. چونكه بو ايكى دولت مصر ماليه‌سنى مراقبه ايتمك ايچون ايكى مراقب مالى تعيين ايتمشلردى . هيئت تشريعيه ايسه بودجه‌يى بتون تفرعاتيله مذاكره ايتمه‌يى ايلك وظيفه‌سى اوله‌رق عد ايدييوردى. نتيجه‌ده شريف پاشا استعفا ايتمكه مضطر قالدى. (٢ نيسان ١٨٨٢) . درعقب شاعر آتش زبان محمود سامى البارودى پاشا نظار رياستنه وعرابى حربيه نظارتنه تعيين ايديلدى . سامى پاشا ، بودجه‌نك نظار ايله آنلرك عددينه مساوى بر انجمن مبعوثان طرفندن مذاكره ايدلمسنى، قرارلرك اكثريت ايله قبولنى ، وبر اختلاف وقوعنده مجلسه مراجعت ايدلمسنى مبين رأينى مجلسه عرض ايتدى ورأيى قبول ايدلدى . فقط شريف پاشانك سقوطى بتون داينلرى اغضاب ايتديكى كبى فرانسه ايله انكلتره پارلامنتونك بودجه حقنده‌كى اطوارينى مراقبهٔ ثنائيه حقوقنه وياخود مصرده‌كى منافعلرينه بر تعدى صايديلر. بونك اوزرينه انكليز و فرانسز مراقب ماليلرى استعفا ايتديلر . بديهيدركه فرقهٔ احرار بويله نازك دورده بر آز رويت كوسترملى ، مبعوثان ايسه بودجه‌نك ديون قسمنى ترك ايتمه‌يه موافقت ايتملى ايديلر . مع الاسف احرار ايله مبعوثانك اصرارى بتون استفاده‌لرى ضايع ومصرى بر اوچورومه سوق ايتدى . فرقهٔ احرار ، حريت ، عدالت ، مساواتك بر ملتده بردنبره بر كونده تأسس ايده‌ميه‌جكنى تقدير ايده‌مدى وپك مفرط مطالباتده بولندى. نتيجه‌ده اوروپاليلر قورقمه‌يه باشلادى. واصل اوروپاليلرى اك زياده قورقودان (عرابى) نك حربيه ناظرى اولمسى ايدى. چونكه اونلر عرابى‌يى، اونلر هيئت تشريعيه‌يى بودجه‌يى بتون تفرعاتيله مذاكره ومناقشه ايتمكه تشويق ايدن ، شريف پاشايى اسقاط ايدن، اوروپاليلرك مصرده‌كى منافعنى اضراره اوغراشان يكانه آدم اوله‌رق طانيورلردى .

بونك اوزرينه فرانسز مجلس مبعوثانى اعضاسندن موسيو «ده‌لاقوس» (٢٣ نيسان ١٨٨٢) ده قابينه رئيسندن فرانسه‌نك مصرده قابينه‌نك تبدلى اوزرنده نصل بر خط حركت تعقيب ايده‌جكنى سؤال ايتدى . وجواباً فرانسه وانكلتره‌نك بتون اوروپا دولتلرى ايله مخابره ايتديكنى وبتون دولتلرك بالاشتراك بو مشكلى حله چاليشه‌جغنى سويلدى .

مصرده ايسه انتريقه‌جيلر وار قوتلريله اهالى آره‌سنده اختلاف وتفرقه علولنديرمكه، مصرك استقلالنى ييقمغه چاليشيوردى وچركسلرى اغوا ايده‌رك عرابى‌يى اولدورمه‌لرينى توصيه ايديورلردى . فقط چركسلردن بريسى اغوا آتنه آلدانميه‌رق بو دسيسه‌يى (طلب پاشا) يه خبر ويردى . بو ده حادثه‌نك تفصيلاتنى خديوه، حربيه ناظرينه ورئيس نظاره عرض ايتدى. چركسلرك محاكمه‌سى قرارلاشديرلدى وبالمحاكمه سودانه تبعيد ايدلملرى ايله تجزيه اولونديلر. توفيق پاشا محكمه‌نك حكمنى ايشيدنجه مسئله‌يى ذات شاهانه‌يه عرض ونه يا پماسنك اقتضا ايتديكنى استفسار ايتدى . ذات شاهانه‌نك جوابى ورود ايتمه‌دن انكلتره وفرانسه سفيرلرى مداخله ايده‌رك صادر اولان حكمك تعديلنى طلب ومحكوملرك سودانه تبعيد ايديله‌جكلرينه شامه ارسال ايدلملرينى خديوه تكليف ايديلر و تكليفلرى قبول اولندى. بو حادثه‌دن طولايى خديو ايله قابينه‌سى آره‌سنده بر برودت حادث اولدى. درعقب انكلتره وفرانسه سفيرلرى دول متبوعه‌لرينه محمود سامى پاشانك خديو واوروپاليلرك حياتنى بالذات خديوك قارشيسنده تهديد ايتديكنى يازديلر. بونك اوزرينه همان فرانسه ايله انكلتره فيلولرينى اسكندريه‌يه ارسال ايتديلر .

عبدالغنى سعيد

حرب عمومى و عالم اسلام

فاس، جزاير وتونسده مسلمان عسكرلرينه طاغيديلان وبر نسخه‌سى ده اوراردن اداره خانه‌مزه كونديريلان عربجه خطبه‌نك ترجمه‌سيدر :

بسم الله الرحمن الرحيم «وجاهدوا فى سبيل الله ...»

الله ذوالجلال حضرتلرينه حمد وثنادن ، مرشد اعظم رسول محترم افنديمزله آل واصحابنه واو نبى معظمى سونلره صلات وسلامدن صوكره :

ای مسلمان عسكرلری كه اللهك دشمنی ، رسول اللهك دشمنی و طوغرودن طوغری‌یه كنديكزك دشمنی اولانلرك ألنده بولنه‌رق اونلرله برابر محاربه‌یه كيديورسكز . بيلمش اولكزكه سزك شو الله دشمنلريله برلكده حرب ايتمه‌كز ، جناب حقك غضب الهيسنی، قهر ابديسنی ايجاب ايده‌جك بر كفر صريح‌در . بويله اولديغی كبی اونلرله برلكده حرب ايدوب اونلرك بولنديغی ميدان محاربه‌ده أولن هر مسلمان اونلر كبی مؤبداً جهنمده قاله‌جق، ارباب ضلاله التحاق ايده‌جكدر . زيرا اونلرك بايراقلری آلتنده، اونلرك مظفر اوللری ايچون محاربه ايتمش اوليور . حالبوكه اونلرك بايراقلری كفر بايراغی ، زنديقلرك بايراغی‌در .

زيرا بوملت بوتون دينلرينی پايمال ايتمش، اللهه، رسول اللهه، كتب سماويه‌یه اعلان حرب ايلمشدر . اونك ايچون بوملتله برلكده محاربه ايدن شيطان اوغورنده ، باطل اوغورنده حرب ايتمش، جانی بويولده هدر ايتمش اولور . بوايسه كفردن باشقه برشی دكلدر . زيرا مؤمن اولان الله يولنده محاربه ايدر . شيطان اوغورنده محاربه ايدن ايسه كافردر. الله ذوالجلال قرآن حكيمنده « الذين آمنوا يقاتلون فی سبيل الله والذين كفروا يقاتلون فی سبيل الطاغوت = ايمان ايتمش اولان كيمسه‌لر الله يولنده جنك ايدرلر. كافر اولانلر ايسه شيطان اوغورنده محاربه‌ده بولنورلر . » بويوريور . اوحالده شيمدی بزه واجب اولان كرك اونلری محو ايتمك ، كرك عالم اسلامی اللرندن قورتارمق ايچون طوغرودن طوغرویه اونلره هجوم ايتمك ، اونلرله محاربه ايتمكدر . فقاتلوا اولياء الشيطان ان كيد الشيطان كان ضعيفاً = شيطانك دوستلريله جنك ايديكز . شيطانك حيله‌سی شبهه يوقدركه ضعيفدر . » يوقسه اونلرله برلكده حربه كيتمك دكلدر .

صاقين بصيرت كوزی قپانمش برطاقم جاهللرك سوزينه قولاق آصوب‌ده « بز بونلرله محاربه‌یه قالقيشيرسه‌ق بزی اولدوررلر . » ديه‌ييكز. زيرا اونلرله برلكده محاربه‌یه كيده‌جك اولورسه‌كز اوزمان سزی ديكرلری اولدوره‌جكلر. بالخصوص بريكيلرك قليجی دها كسكين دها قوتلی . ديمك اوليوركه اولوم، خسران هر حالده موجود . شو فرق ايله‌كه اونلرله برلكده حرب ايتمك هم كفر ، هم رذالت ، هم ابدی بر خسران . لكن اونلرله محاربه ايتمكده هم رضای الهی‌يی تحصيل ، هم فی سبيل الله جهاد ، هم‌ده سعادت دارين وار. بز مسلمان دشمنی اولان يوقاريكی ملتلری پك چوق كوردك : قوت بولدقجه عالم اسلامی تضييق ايتمك ايسته‌ديلر . اسلامك شوكت معنويه وماديه‌سنی بيتيرمك ايچون آلابيلديكنه اوغراشديلر . اوحالده مسلمانلردن بونلره ياردم ايدنلر كرك كندی أليله كرك اللهك دشمنلری أليله هم كنديسنك هم بالعموم امت اسلاميه‌نك محوينه چاليشمش اولور . بوايسه اويله

بر فنالقدركه اوكا ، مروت وشهامت اسلاميه شويله دورسون، انسانيت بيله راضی اولماز .

بيلمش اولكزكه بوحريفلر بزم مملكتلرمزه كلديلر. اوزولرمزه چوللانديلر . هر درلو فنالغی ياپديلر . وطنلرمزده بزی تپه‌لديلر . ملكلرمزی اللرمزدن آله‌رق اوزرينه اوطورديلر . نه قدر منابع ثروتمز وار ايسه هپسنی غصب ايتديلر. بزی فقروسفالت ايچنده پريشان براقديلر . مسلمانلری حيوان كبی ايشله‌دوب كنديلری رفاه ايچنده ياشايورلر .

نره‌ده قالدی اوزنكينلركزكه بريره كيده‌جكی زمان معيتنده يوزلرجه كوله‌لر ، آلتون ، كوموش يوكلو يوزلرجه صندقلر برابر كيدردی .؟ نره‌ده قالدی اوخاندانلركزكه قوناقلری يوزلرجه مسافرله ، فقرا ايله مالامال ايدی ؟ ايشته بونلرك هپسی الله دشمنی اولان بو ملتلرك أليله محو اولدی ،ماللری كتدی . بو ملتلر بزم دينمزده تعرض ايدرك اونك يرينه دينسزلكی اقامه ايتديلر . چوجقلرمزك ، كنجلرمزك ، جاهل خلقمزك ، قادينلرمزك اخلاقنی ملوث ايتمیه چاليشديلر . قرآنی أليمزدن آلمق ايچون صوك درجه‌یه قدر اوغراشديلر . جامعلرمزك بر قسمنی ييقديلر . بر قسمنی كليسايه چويرديلر . تكيه‌لرمزی قپاتديلر . اوقاف مسلمينی ضبط ايدرك وارداتنی يغما ايلديلر . مسلمانلرك احكام شرعيه‌سنی فسخ وابطال ايدرك يرينه حقدن ، حقيقتدن اوزاق بر طاقيم قانونلر قويديلر .

آرايكز باقالم: نره‌ده شيمدی او طريق هدايتی كوسترن علماكزكه وقتيله بيكلرجه صاييليوردی؟ نره‌ده او مدرسه‌لركز ، او مؤلفلركز، او طلبه‌لركز ، او مدرسه‌لركز ، او جامعلركزكه ايچی آری قوواناری كبی يوز بيكلرجه مؤمنله طولو ايدی ؟ نره‌ده او حافظلر ، او قرآن عظيم الشانی يازان خطاطلركه هر كويده، هر يورده مبذولاً بولونيوردی؟ أوت . تونسله ملحقاتنده ، جزائرده يوزده طقسان بش حافظ قرآن وار ايكن بوكون يوزده سكز قالمادی . حتی بر چوق يرلرده بوسبتون بيتدی‌ده او حاله كلديكه سورهٔ فاتحه‌يی آدام عقللی بيلن ، بر مسئلهٔ دينيه صورولنجه جواب ويره‌بيله‌جك اولان همان هان قالمادی . ايشته بو مصيبتلرك هپسی هپ او كناهكار ، او ظالم أللرله ، اللهك دشمنی ، رسول اللهك دشمنی ، دينمزك دشمنی ، انسانيتك دشمنی اولان اوغدار أللرله ياپيلدی . عرضلرمزی ، ناموسلرمزی بازيچه ايتديلر . بزی استبداد آلتنده أزديلر . مسلماندن باشقه بوتون ملتلر ايچون رايكان اولان حقوق مدنيه‌نك كافه‌سندن بزی محروم براقديلر . يهوديلردن بدتر اولدق . اونلر بزدن دها حر ، حقوقلرينه بزدن دها صاحب. سز كندی وطنكزده اولديغكز حالده وطنكزده‌كی اجنبيلردن دها برباد بر حالده ياشايورسكز . هيچ بر حقه مالك دكلسكز . بوتون

حیثیتمزی آیاقلر آلتنده چیکنه‌دیلر . او درجه‌که بسلدکاری کوپکلرینه بزدن زیاده حرمت ایدییورلر . بر کوپکی آزارلایه‌جقلری زمان بزم اسممزله آزارلایورلر .

معنویاتمزی او درجه بیتردیلرکه مثلا بر آدامز اك مبتذل بر فاحشه‌نك اوکنده کندی کندیسنی تحقیر ایدییور . شخصنه هیچ بر قیمت ویرمیور .

ای مسلمان ! بو حریفلرك هر بری سنك مملکتنده ظالم، جبار بر سلطان کسیلمش . هیچ کیمسه‌دن پرواسی یوق . افراد حکومتدن هر بری اوکا طرفدار . آرایکز باقالم : شیمدی نره‌ده اواشرافکزکه میدان معرکه‌ده یوزلرجه ، بیکلرجه مزاحمه مقاومت ایدردی؟ نره‌ده قالدی او بویوکلرکز ، نره‌ده قالدی او داهیلرکزکه بر اشارتلریله اورته‌لق یرندن اوینار‌دی ؛ مهابتلری یورکلره دهشت القا ایدردی . وطنی، ابنای وطنی حمایه ایدر ، امت اسلامیه‌یی ظلمتدن ، تجاوزدن مدافعه‌ده بولنورلردی ؛ زیر حمایه‌لرنده‌کی اك پست‌پایه بر فردك حقنی مدافعه یولنده فدای جان ایتمه‌یی کندیلرینه بر شرف بیلیرلردی ؟ ایشته بو قهرمان مسلمانلر دینلرینی ، وطنلرینی ، ناموسلرینی ، ذریتلرینی حمایه ایچون قانلره بولاندیلر . عزت ، شهامت ، مروت کفننه بورونه‌رك دنیادن اویله کتدیلر . علوی، نزیه، مطهر اولان روحلرینی حاکم و عادل اولان الله ذوالجلاله تسلیم ایتمدکجه اللرنده‌کی قلنجلرینی دشمنلرینه ویرمدیلر . بونلرك هپسی الله دشمنلری اولان بو غاصب ، بو متجاوز ، بو اهل طغیان حریفلرك الیله وقوعه کلدی .

ای مسلمان عسکرلری ! بو حریفلر بزی اولدردکدن ، مملکتلریمزی الیمزدن آلدقدن ، دینمزی ، مالمزی ، ناموسمزی ، حیاتمزی بیتردکدن صکره بز حالا طوره‌جقمی‌یز ؟ نیچین مملکتلریمزی ، مالل‌رمزی، دینمزی، شرفمزی، شوکتمزی استرداد ایچون اونلرله محاربه ایتمیه‌لم؟ بوخصوصده مانع نه‌در ؟ عجبا اولوم قورقوسی‌می ؟ حالبوکه اونلرك کندی اولولری جهنمده ، بزم اولولرمز جنتده اولدیغی حالده اونلر اولولردن قورقادیلر . دیکله‌یکز جناب حق نه بویوریور : « ولا تهنوا فی ابتغاء القوم ان تکونوا تألمون فانهم یألمون کما تألمون وترجون من الله مالا یرجون = سز او مشرکاری آله کچیرمك خصوصنده کوشك طاورانمایکز . اکر سز آجی طویبورسه‌کز اونلرده سزك کبی آجی طویبورلر . حالبوکه سز جناب حقدن اونلرك اومادقلری بر سعادتی ده امید ایدییورسکز . »

بوندن باشقه اونلرك بر قسمنی صایدیغمز بو فنالقلری اولومدن دها شدید دکلمی‌در ؟ بو قدر سفالتله کچن بویله بر حیاتدن نه فائده مأمولدر ؟ جناب حق « وقاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم ولا تعتدوا ان الله لا یحب المعتدین واقتلوهم حیث ثقفتموهم واخرجوهم من حیث اخرجوکم والفتنة اشد من القتل = سزکله محاربه‌ده بولونانلری فی سبیل الله سزده اولدورکز . حدی تجاوز ایتمه‌یکز . زیرا الله حدی تجاوز ایدنلری سومز . اونلری نره‌ده بولورایسه‌کز اولدوروکز ... »

او حالده ای مسلمان عسکرلری ! سزك اوزریکزه واجب اولان شودرکه ایچکزدن کندی وطننده بولونانلر کیدوب‌ده اللهك دشمننه تسلیم نفس ایتمسونلر . آرتیق بربرکزی تمامیله سوملی ، حب ریاست، میل منفعت کبی تفرقه‌یی موجب شیلردن کلیاً صاقینمالیسکز . بوتون عزمکز، حرکتکز فی سبیل الله جهاده معطوف اوملیدر . هپکز برلشه‌رك بر ال ، بر وجود کبی حرکت ایلملیسکز . سزك بر اولوب محاربه ایتمه‌کز امر الهی‌یه امتثالدر . زیرا اونلر بزمله دین محاربه‌سی یاپدیلر . بزی مملکتمزدن چیقارمادیلر . حالبوکه اوته‌کیلر بونلرك هپسنی یاپدیلر . جناب حق ، « لا ینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم وتقسطوا الیهم ان الله لا یحب المقسطین انما ینهاکم عن الذین قاتلوکم فی الدین واخرجوکم من دیارکم وظاهروا علی اخراجکم ان تولوهم ومن یتولهم فاؤلئك هم الظالمون = جناب حق سزکله دین محاربه‌سی ایتمه‌ینلره ، سزی یوردلرکزدن چیقارمایانلره قارشی ایلکله ، عدل ایله معامله ایتمکدن سزی نهی ایتمز . جناب حق عدل ایله حرکت ایدنلری سور . الله سزی آنجق او کیمسه‌لره قارشی دوستلق کوسترمکدن نهی ایدرکه سزکله دین محاربه‌سی ایتمش ، سزی مملکتلرکزدن چیقارمش وچیقارلمه‌کزه یاردیمده بولنمشدر . بویله‌لرینه دوستلق کوسترنلر یوقمی ایشته اونلر ظالمدرلر . » بویوریورلر .

ای مسلمان عسکرلری ! ایشته بو زمان شرفکزك ، شهامتکزك استردادی ایچون اوغراشه‌جق زمانکزدر . بو زمان دینکزك وطنکزك حقنی ویرمك ایچون غیرته کله‌جککز زمانکزدر . جناب حق معینکز وناصرکزدر . والسلام علی من اتبع الهدی وقاتل الاعداء وخلص دینه ووطنه وحرمه وذراریه من الشقاء والردی . »

افغانستان

غربلیلر قانلر ایچنده یکدیکریله بوغوشورلرکن شرقلیلر وبالخصوص عالم اسلام بوهرج ومرجه قارشی لاقیدمی قاله‌جقلردر ؟

ایشته بو دوشونجه ایله بو کون برچوق دماغلر مشغول بولونیور وبوخصوصاته دائر جرائد مختلفه ستونلرنده تصادف ایتدکلری حوادثی کمال خواهش ایله اوقویورلر .. بو وبوکا مماثل برطاقم سببلر طولاییسیله شرقده عالم اسلامك مهم برركنی اولان افغانستانك احوال وحوادثنه عائد بعض معلومات اعطاسنی مناسب کورویورز :

افغانستانك ، غرب وشرقده بویوك نفوذه مالك ایکی بویوك وقوتلی حکومت آره‌سنده بولونمق حسبیله ، موقعی مهم ونازکدر . ماضیسنده بوتون هندستانه حاکم اولان بویوك افغانستان اوزمانلرده

موجود عدم انتظام، جهالت، عطالت واخلاقسزلق سببیله کوچوله‌رك نهایت بوکونکی حاله کلمش یعنی نفس افغانستان وترکستان افغانیدن مرکب اوله‌رق قالمشدر. افغانستان دونکی دوره‌لرنده ناخوش بر حیات یاشایوردی. فقط بو حال آنجق افغانلیلرك بویوك امیری (عبدالرحمن خان ضیاءالملة والدین) حضرتلرینك عهد سلطنتلرینه قادار دوام ایده‌بیلدی. او غیور حکمدار مملکتی انکلیز استیلاسندن تخلیص ایتدکدن صوکره افغانستانك جدی ومکمل بر اصلاحاته احتیاجنی حس ایتدی. چالیشدی، چالیشدی واو بویوك سعیلرینك، همتلرینك ثمراتنی اقتطافه موفق اولدی..

بوکون اونك بویوك نامی شرقده مشهور اولدیغی قادار غربده‌ده مشهوردر. آوروپالیلرده اونی کوزلجه طانیمشلر واوکا (شرقك بیسمارق) دیمشلردر. عبدالرحمن خان افغانستاندن (فه‌ئودالیته) جریاننی قالدیرمغه غیرت ایتدی وموفق اولدی. اونك اك بویوك غایه‌سی بوتون احتیاجاتی کندی ملکنده، کندی یاپدیره‌جغی فابریقه‌لرده احضار ایتمك ایدی. اولا برحکومت ایچون اك زیاده لزومی اولان سلاح اعمالنه تشبث اولوندی وفابریقه کشاد ایدیله‌رك بوتون اسلحه ومهمات اوراده احضار اولوندی. امیر مشارالیه‌ داخلده اعمال ایدیلن هرشیئی خارجده کنه نسبتله داها بهالی بیله اولسه ینه پاره مملکت داخلنده قالدیغندن ممنون اولویوردی. ایشته بوصورتله افغانستان ترقی‌یه باشلادی. او حکمدار عالیقدر اوغلی حبیب‌الله خانی‌ده کندیسی کبی یتیشدیرمکه چالیشدی، تحصیل علمنه، تربیهٔ عسکریه‌سنه اعتنا ایتدی وبویله‌جه بوکون افغان ملتنه خیرالخلف بر امیر براقدی.

حبیب‌الله خان حضرتلری‌ده پدرینك چیزدیکی ترقی قروکیسی اوزرنده تمامیله یورودی، یورویور ویورویه‌جکدر.. ایشته بوسعی متمادی نتیجه‌سی اوله‌رق بوکون بر افغانلی احتیاجات مهمه‌سنك کافه‌سنی کندی ملکنده احضار ایدیلمش بولویور. افغانستانده موجود متعدد فابریقه‌لر احتیاجاتك قسم اعظمنی حاضرلار. بوکون افغانستان تفنك، طوپ، میترالیوز، باروت، دومانسز باروت یاپه‌جق فابریقه‌لره مالکدر. بو فابریقه‌لرنده یاپه‌جغی اسلحه ومهمات ایله آلتی، یدی‌یوز بیك کشیلك معلم عسکردن مرکب اوردوسنی تسلیح ایده‌بیله‌جکی کبی حین حاجتده بر میلیون قادار یازیله‌جق کوکللی اهالی‌یی‌ده تجهیز ایده‌بیلیر. کوکللی یازیله‌جق اولان بو اهالی جسارت وقهرمانلقلرندن باشقا نشانجیلقده‌ده بلکه معلم عسکره رجحانلری واردر.

بو حسابدن آکلاشیلدیغنه کوره افغانستان لزومی زماننده (١،٧٠٠،٠٠٠) عسکر چیقاره‌بیلیر. [افغانستانك نفوسی صوك تحریر نفوسه نظراً، اون میلیوندر.]

اخیراً یومی غزته‌لرده افغانستان حقنده بر طاقم خبرلر نشر ایدیلدی. بونلردن بری: افغان ـ روس حدودنده روسلرك تونل حفر ایتدکاری وبونی خبر آلان هرات والیسنك بر باصقین اجرا ایده‌رك عمله‌یی اتلاف وتونلی تخریب ایتدکاری روایتیدرکه بونی طوغری اوله‌رق قبول ایتمه‌لی‌یز. چونکه، روسلرك آلتنه تونل انشاسنه تشبث ایتدکاری طاغ (هرات) ایله (بالامرغاب) آره‌سنده بولونان و (کوه‌بابا) اسمنی آلان طاغدرکه: روسیه‌دن هراته دخول ایچون بو طاغده موجود اوچ صعب‌المرور کچیددن کچمك ایجاب ایدر، باشقه یول یوقدر. حالبوکه: بوکون مذکور اوچ کچید بویوك استحکام طوپلریله مجهز بر آلتی استحکاملریله تحکیم اولونمشدر. افغانستانك «هرات»ی ومذکور اوچ کچیدی دولت علیهٔ عثمانیه‌نك «چاناق قلعه»سی قادار مهم اولدیغندن افغانستان دائما فرصت بولدقجه اورانی تحکیم وتقویه‌یه چالیشمشدر.

طبیعی بو حال روس ارکان حربیه‌سنك‌ده معلومی اولمش ومستقبل روس ـ افغان حربنده هراته عسکر دوکمك ایچون مذکور واسطه‌یه مراجعت وتوسل اولونمش، فقط الحمدلله عقیم قالمشدر. چونکه روس حکومتی مذکور استحکاملره فرضا (٣٠٠) بیك کشیلك بر اردو ایله هجوم ایتسه (٢٥٠) بیکنی غائب ایده‌جکنی پك اعلا بیلیردی.

روس وانکلیز حدودلرینه سوق ایدیلن عساکر افغانیه‌نك مقدارینه دائر نشر ایدیلن خبرلر یالکز ظن وتخمیناتدن عبارتدر. چونکه افغانستانله بوکون بینمزده طریق مخابره موجود اولمادیغی کبی بویله مهم بر خبر عسکری‌ی دخی افغانستاندن خارجه ترشیح ایده‌مز. [*]

خلاصهٔ کلام افغانستان احوالنك مختصر بر اجمالنی یاپه‌بیلمك ایچون شو مطالعاتی بیان ایده‌بیلیرز: هر نه قدر بر خبر وارد اولمامشسه‌ده افغانستان حکومتی الحالةهذه سفربرلکنی اعلان ایتمش واردوسنی حاضرلامشدر. کرچه هنوز افغانستانده شمندوفر یوق ایسه‌ده افغان حکومتی ایجابنده قوللانمق اوزره یوزلرجه اوتوموبیله ویوز آلتمشی متجاوز فیله مالکدر. بونکله برابر یوللرك‌ده منتظم ودوزکون اولدیغی سویلرسه‌ك لزومی آننده نقلیات عسکریه‌نك سهولتله اجرا ایدیله‌بیله‌جکی آکلاشیلیر.

افغانستان هنوز نه روس ونه‌ده انکلتره‌یه اعلان حرب ایتمه‌مشدر. امیر حضرتلری موقع ووضعیتی ادراك ایتمشلر واوکا کوره تدابیر اتخاذ ایله‌مشلردر. بوکا قطعیاً امینز.

افغانی زاده

حرب حاضردن آلنان درسلر

بوتون دنیاده مادی ومعنوی پك عظیم انقلابره بادی اولەجق حرب حاضردن فردلر ، جمعیتلر ، ملتلر ، حاصلی بوتون جهان بوکون بویوك بویوك درسلر آلیور. بودرسلر میانده بزجه اك مهمی بوقدر قدرت وقوتله برابر آلمان ایمپراطورینك ، آلمان قوماندانلرینك جناب حقی دیللرندن دوشورمەملری، مظفریتلرینك شرفی جناب حقه براقلری در. شیمدی‌یه قدر آلمان ایمپراطورینك هیچ بر نطقی یوقدرکه مظفریتی جناب حقك لطف ومعاونتنه تفویض ایتمەمش اولسون. جنرال هیدنبورغ کبی جهانکیر بر قوماندان روسلرك بشیوز بیك کشیلك اوردولرینی پریشان ایتدکدن، یوز بیکلرجه اسیر آلدقدن صوکرا شجیع عسکرینه بر بیاننامه نشر ایدییور ؛ علی العاده بر وظیفەسنی ایفا ایتمش کبی هیچ غرور کتیرمەیەرك کمال تواضعله عسکرینی تلطیف ایدیور وصوکنده‌ده « بومظفریتك شرفی جناب حقه براقەرق وظیفەمزی اکماله چالیشەلم » تسلیمیتیله بیاننامەسنه نهایت ویریور . ایشته بو ، مسلمانلغك تلقین ایتدیکی احکامه رعایتدن بشقه برشی دکلدر : « فاذا عزمت فتوکل علی الله . »

طوپ ، توفك ، زرهلی ، طیاره ، حاصلی قرەلرده ، دکزلرده ، هوالرده قوت نامنه نه وارسه کوجنك یتدیکی قدر چالیشەرق ، بر آن عطالته دوشمکسزین کیجه کوندوز اوغراشەرق هپسنی اعداد واحضار ایتدکدن صوکرا کندینی درت طرفدن صاران اردولره متوکلاً علی الله هجوم ایدییور ومظفر اولیور.

ایشته انسانلرك ، ملتلرك بقا وحیاتلری ایچون وضع ایدیلن وواسطهٔ رسول ذیشان ایله مسلمانلره تبلیغ بویورولان بوقوانین الهیه خلقت وطبیعتك قانونلری قدر قطعی ولا یتغیردر. مسلمانلر بو کبی اوامر الهیه‌یی باشقه ملتلره بالفعل اوکرەدەرك بوتون جهانده نمونهٔ امتثال اولەجق ایکن نەغریبدرکه بوکون باشقەلرندن عبرت آلمق درکەسنده بولونیورلر!

کتاب الله اللرنده اولدیغی حالده سائقهٔ غفلتله حقایق دینیەدن ذهول ایدن مسلمانلرك بوحالی ، کونشی کورمك ایچون طوغرودن طوغرویه اکا توجه ایتمیوبده شمسك صویه عکس ایدن خیالنه باقان ، یعنی کوکده‌کی کونشی یرده آرایان بیچارەنك حالنه بکزر . فاعتبروا یا اولی الابصار ! ..

مطبوعات

خسر الدنیا والآخره

فرانسزلر طرفندن پك انصافسز برصورتده دائما ایلك صف حربه واك تهلکەلی نقطەلره سوق ایدیلەرك قیردیریلان . مدهش طوپ آتشلرینه قارشی جانلی سپر اتخاذ ایدیلن جزایرلی و سودانلی دیندا ـ شلرمزك نه دنیاده ، نه عقباده خسراندن باشقه هیچ بر فائده بخش ایتمیەجك هجوملرینی مصور برمنظره قارشوسنده تصفیر افکار رفیقمزك جان وکوکلدن آقیتدیغی کوز یاشلری :

« بو رسم ، هرمسلمانی درین درین دوشوندیرەجك فجیع منظرەلردندر. زواللی آفریقا اقوام اسلامیەسی! هیچ بر طرفدن تشویقات مدنیه کورمدکلری حالده مجرد اسلامیتك بخش ایتدیکی قوهٔ ساحرانه سایەسنده ، یرلی اقوامك اك ممتاز ومستعد زمرەسنی تشکیل ایدن مسلمانلر کندی کندیلرینی حسن اداره ایدەجك دولتلر حالنده تشکل ایدەبیلیرکن ، بر طرفدن ایچلرنده قوای متفرقەلرینی جمع وتوحید ایدەجك زمامدارلر ظهور ایتمەسی ، دیکر طرفدن غربك عاجزه قارشی پك غدارانه استعمال ایتدیکی وسائط مدهشهٔ تخریبیه مادهٔ مقابله ایدمەمك یوزندن نهایت بر بر کردانداده تابعیت واسارت اولمشلر و شمدی‌ده بویله هیچ دخل ومنفعتلری اولمایان بر حربه سوق ایدیلەرك محو و پریشان ایدلمکده بولنمشلردر . مع مافیه هر اسلام ایچون پك دلخراش اولمسی لازم کلن شو منظرەده ینه بادئ تسلی بر نقطه واردرکه اوده دینداشلرمزك آلمانلرك او پك مدهش عد ایدیلن آتشلری قارشیسنده کوستردکلری جسارت وشجاعتدر. بودرلی، شجیع وفداکار عسکرلر ، کندیلرینك قیمتنی بحق تقدیر ایدن الارك زیر اداره‌سنده اولسەیدی عجبا اوتلرله نه جهانکیرانه موفقیتلر قازانمازدی ... »

٤٥٠ میلیون مسلمانلق عالمی خلیفەنك امرینه منتظردر

« قامپانا » غزتەسنك بر مقالەسندن :

عثمانلی حکومتنك پادشاهی ، آق دکزدن تا هندستان و آفریقا سواحلنه قدر اولان ممالکده ساکن ٤٥٠ میلیون مسلمانك خلیفەسیدر . اسلاملر دیناً آکا مربوطدرلر . قافقاسیەده اسلاملر روسیەنك ، هندستانده انکلترەنك ، آفریقاده فرانسەنك تحت ادارەسندەدرلر . اکر حکومت عثمانیه روسیه ایله محاربه ایدەجك اولورسه بو حرب عمومی بر محاربه شکلنی اخذ ایدەجکدر . ایران روسیه علیهنه محاربەیه اشتراك ایدەجکی کبی هندستان وآفریقاده‌کی مسلمانلرده سلاح اختلاله صاریلەجقلردر . زیرا اورالرده‌کی مسلمانلر هیچ بر وقت خلیفەلرینك اوامری خلافنه حرکت ایدەمزلر . بوندن ماعدا حکومت عثمانیەنك موقعی ده غایت مهمدر . آوروپا ، آسیا وآفریقانك

نقطهٔ التصاقنده بولونمقده‌در. بوکون قره‌دن عثمانلی حکومتی قفقاسیه‌یی اشغال ایده‌بیلیر. دها بیوك برقوتله‌ده مصر اوزرینه هجوم ایله انکلتره‌یه بیوك بر ضربه اورور. مصر ایسه هندستانك قاپوسیدر. هندستان ایسه تجارت عالمنك کرز بیه‌یدر. آنك ایچون مصر وسویش قنالنك ضبطی انکلتره‌نك هندستان یولنی بوسبوتون سکته‌دار ایدر. عثمانلیلر، بو بحرانلی زمانده استفاده ایتمه‌نك طریقنی پك اعلا کشف ایتمشلردر. بونك ایچون ده کیجه کوندوز چالیشیورلر ... »

انتباه اسلام

هندستانده « قالکوته » شهرنده فارسی لسانیله منتشر (حبل المتین) غزته‌سندن :

دولت علیهٔ عثمانیه‌نك حرب عمومی عقیبنده قوای بریه‌سنی سفربرلکه وضع ایتمك صورتیله سلاح آلتنه آلدیغی یوز بیکلرجه عسکرینی جداله مهیا برحالده حدودلره سوق وتحشید ایتمسی کیفیتی بوصره‌ده زیاده‌سیله جالب نظر دقتدر. آلمانیا حکومتنك دولت علیه‌یه شو بحرانلی زمانلرده اك کوزل حرب کیلرندن معدود اولان ایکی بیوك سفینه صاتمه‌سنی نظر تأمله آلنه‌جق اولورسه‌ق آلمانیانك ـ حرب عمومی اثناسنده ـ یالکز عثمانلیلری دکل، یر یوزنده موجود بالعموم مسلمانلری کندیسنه جلب وجذب ایتمك فکرنده بولندیغی واضحاً آکلاشیلیر. عالم اسلام اوزرنده پایانسز بر نفوذه مالك بولونان سلطنت عثمانیه، شبهه‌سزکه آلمانلرك حرکتنی اونوته‌یه‌جق ومادی اولسه بیله معنا کندیلرینه یاردیم ایتمکدن چکینمیه‌جکدر.

انکلتره خارجیه ناظری سیر ادوار غره‌ی ایسه طرابلس، بالقان محاربه‌لری اثناسنده اوینادیغی روللرله، چویردیکی فنا ومدهش انتریقه‌لرله عثمانلیلری انکلیزلردن صغوتمغه سبب اولدی. عثمانلیلرله انکلیزلر بیننده عنعنه حالنی آلان مناسبتی آلت اوست ایدرك کندی حکومتنك منافع حقیقیه‌سنی اعرابدن محلی اولیان قره طاغ، یونان قراللرینه قربان ایتدی. ادوار غره‌یك بویله ترس دوشونجه‌لری، یاکلش حسابلری انکلتره‌یه اوته‌دن بری حس صداقتله مربوط اولان بتون مسلمانلری مأیوس ایلدی. هندلیلر، ایرانیلر، فاسلیلر، مصرلیلر، خلاصه بتون مسلمانلر انکلیزلری کندیلرینه، منفعتلرینه دشمن تلقی ایدیورلر.

حکومات اسلامیه‌نك هیچ بری، هیچ برزمانده انکلیزلردن ـ خصوصیله سیر ادوار غره‌ی رأس کاره کچه‌لیدن بری ـ بر ایلك و مظاهرته نائل اوله‌مدیلر. حق دیه بیلیرزکه، اسلاملری اتحاد واتفاقه، آیدینلمه زور ایله، قهر ایله سوق ایدن ادوار غره‌ی اولمشدر. مشار الیهك ترتیباتیله عالم اسلامه ایندیریلن ضربه‌لر ایسترایسته‌مز مسلمانلری آغیر براویقودن اویاندیرمش وکابوسدن قورتارمشدر. هم اویله اویاندیریشکه، بردها اویویه‌جقلرینه، آرتق کابوسه طوتیله‌جقلرینه شبهه یوقدر. فاسی فرانسه‌یه، طرابلس غربی ایتالیایه، ایرانی روسیه‌یه بخش ایدن ومصر ایله آفریقایی کندیسنه پای اوله‌رق آلیقویان ادوار غره‌یله، آنك چوروك ایپیله قیویه اینن، ترس فکرلی انکلیزلردن هانکی مسلمان راضی وممنون اوله‌بیلیر؟!

اسلامیت محیطی شیمی وسنیلکدن عبارتدرکه هر ایکی طرف انکلتره‌نك متعدد زیانلرینه، ضربه‌لرینه اوغرامش وآرتق اختلافات مذهبیه‌یی برطرف ایدوب بربرله قرداش اوله‌رق قالمقه قرار ویرمشلردر. عثمانلی وایران حکومتلرنی بربرندن آییره‌جق برقوت ـ لاسیما بو زمانده ـ دنیاده تصور اوله‌ماز. هر ایکی ملتك منفعتی، مفکوره‌سی، حرکتی بردر. فلاکت وانتباه بو ایکی ملتی برلشدیرمشدر. شونی دیمك ایسترزکه شیعیلر ایرانه، سنیلرده دولت علیه‌یه تبعیت ایتمك مجبوریتنده‌در. منفعتلرینی ایی دوشونن مسلمانلر بالطبع بوصره‌ده اتحاده صاریله‌جقلردر. بوکا اتحاد اسلام دیه‌میه‌جکز. بالعکس تقدیر منفعت وتعیین حرکت دیمکی دها موافق کورمکده‌یز. بویله اولنجه، بودائرهٔ مقدسه‌یه مصرلی، هندلی، چینلی، قفقالی، هرنره‌لی اولورسه اولسون هر مسلمان التحاق ایده‌جکدر. بویله اولدیغی تقدیرده فرانسه وانکلتره مستملکاتنده یشایان مسلمانلر دولت متبوعه‌لرینه اظهار صداقت ایده‌میه‌جکلردر. ایتمه‌مکده‌ده معذوردرلر. چونکه بونلری، منفعت تعقیبنه سوق ایدن انکلتره ایله بالخاصه ادوار غره‌یدر! بزینه انکلتره حکومتنه وانکلیزلره صوك نصیحتمزی ویرمکدن وطوغریسویله‌مکدن چکینمیه‌رك آنلره، مسلمانلرله برلشمه‌لرینی وپك ستیم اولان سیاست حاضره‌لرندن اظهار ندامت ایتملرینی تکلیف ایدیورز.

ایرانیلر هیچ برزمان روسیه‌یه قارشو صادق قاله‌مزلر. قفقاسیه‌لیلرده اویله. ترکستان وماوراء قفقاس مسلمانلری‌ده هکذا. ایرانك عسکری اولامقله برابر قبائلیله، کویلیلریله روسیه‌نك باشنه اوله‌جه بر بلا کسیله‌جکنه شبهه ایتمه‌ملیدر. تدریجی صورتده افغانستان، هندستان، مصر، فاس، تونس وجزایر مسلمانلری قیام ایدرك عثمانلی وایران حکومات اسلامیه‌سیله توحید مساعی ایدرلرسه، آلمانیا وآوستریایه قارشی کوجلکله حرب ایده‌بیله‌جك وضعیتده بولنان ائتلاف مثلثك حالی، توانی قالیرمی؟! مسلمانلر انکلیزلری، روسیه‌یه قربان ایتمك ایسته‌مزلر. فقط زمانك الجاآتنه تابع اولورلرسه معذور کورولورلر. بناءً علیه شیمدیدن ـ آتش باجایی صاومزدن اول ـ اسکی خطالری تعمیر وتلافی ایتمك زمانی کلمشدر. روسیه‌یه آرقه‌سنی چویرمکله انکلتره درحال مرادینه نائل اولور. او دقیقه‌دن اعتباراً عثمانلی و ایران حکومتلرینی کندیسنه ظهیر کوره‌جکدر.

انکلتره زیانك نره‌سندن دونسه هرحالده کارلی چیقه‌جقدر. بکیکیرسه، تردده اوغرارسه، ادوار غره‌یك ترس توصیه‌لرینه قولاق ویره‌جك اولورسه، هرحالده انکلتره حرب عمومی نتیجه‌سنده ضررلی چیقه‌جقدر.

آلمانلری، پك ایی دوشوندکلرندن طولایی تقدیر ایتمه‌مك ممکن دکلدر. زیرا بونلرده نخوت، عظمت، سائر اوروپا ملتلرینه نسبتله پك آزدر.»

خلافت عظمانك سطوت معنویه ومادیه‌سی

افرنجی آغستوسك ١٤ نجی کونی لونده‌ده « البرت هال » ده وقوع بولان براجتماعده « جون بورنس » طرفندن سیر ادوار غره‌یك سیاستنی پروتستو ایتمك اوزره ایراد وتلغرافلرله اوپله خبر ویریلوب

رساله‌مزده درج اولنان شایان دقت نطقك اخیراً عینه دسترس اولدیغمز جهتله صوك فقره‌سنی بروجه‌زیر نقل ایلیورز:

« شونی‌ده اونوتمایه‌لم : ایمپراطور کیلیوم طنجه‌یه مواصلتنده مسلمانلرك دوستی صفتیله کالدیکنی سویلمش ایدی . عالم اسلامك هر طرفنده ایکی یوز اللی میلیون مسلمان بو دوستلغه اینانديلر.

ایتالیانك عثمانلیلره قارشو اجرا ایتدیکی محاربه‌یی ایمپراطورك متفقنك منفعتنامه منع ایتمه‌سی بو اعتقاد اوزرنده اجرای تأثیر ایتدی . فقط وضعیت حاضره عثمانلیلری آلمانیا طرفنده بولنمغه مجبور قیلیور.

شرقده آزچوق بر نفوذیمز وار ایدیسه بو نفوذ شمدی تماماً محو اولمشدر. و بو ضیاع میلیونلرجه اسلام اوزرنده‌کی حاکمیتمزده شاملدر. زیرا ذات شاهانه سنجاق شریفی چیقاریر و بالعموم اهل اسلامی دین محاربه‌سنه چاغیررسه بوتون بو اسلاملر بر فورطنه کبی آیاقلانه‌جقدر . استانبول مسلمانلر ایچون بر مقام مقدسدر، محمدك تختکاهیدر. ایکی یوز اللی میلیون اسلامك قلبی آلمان مظفریتی ایچون تتره‌یور، عالم اسلام ـ آلمانیا احراز مظفریت ایلیه‌جك اولورسه ـ زنجیرلرینی چوجق اویونجاغی کبی آتمغه حاضر بولونیور. انکلیز ممالکنده یوز میلیوندن فضله اسلام ساکندر. اکر هندستانده نائرۀ اختلال اشتعال ایلیه‌جك اولورسه مسلمان بایراغی باشده بولنه‌جقدر . کعبه پوشیدۀ مقدسی نقل اولنه‌جق و اکر ایکنجی بر مهدی ظهور ایده‌رك انکلیز عسکرینك اجسادی اوزرندن اقوام اسلامیه‌نك انتباهی فکرینی خرطومه کتوره‌جك اولورسه بو پوشیده‌یی باشده بولندیره‌جقدر. انکلتره موجودیتی ایله اوینایور. نتایج محتمله اوزرینه دقتی جلب ایتمه‌رك بو اویونی مستریحانه سیر ایتمك انکلیز ملتنه اهانت ایتمك دیمکدر . »

شئون

حرب عمومی و عالم اسلام

بو توده مسلمانلر عالمی حال تیقظ و انتظارده‌در

ممالك اسلامیه‌دن پیدرپی قولاغمزه ایصال ایدیلن رسمی غیر رسمی خبرلر، بزه عالم اسلامك متیقظانه بر حالده حرب حاضرك نتیجه‌سنه صبرسزلقله انتظار ایتمکده اولدقلرینی کوستریور. مسلمانلرك آغیر بر یوسدن ، مدید بر اویقودن اویانملرینه سببیت ویرن یکانه عامل ، شو صوك سنه‌لرده ائتلاف مثلث حکومتلری طرفندن دوچار اولدقلری تهدید و تضییقدن بشقه برشی دکلدر. بر یوزنده هیچ بر اسلام یوردی یوقدرکه آز چوق بوکبی فلاکتلره ، صدمه‌لره معروض قالمش اولمسون. دیه‌بیلیرزکه انتباه اسلامی دعوت و آنك حصولنه اك زیاده خدمت ایدن شی ائتلافك حرکات سیاسیه‌سی اولمشدر .

اوت، مسلمانلر تشفی و انتقام ایچون صیره، زمان بکلیورلردی. دشمن تلقی ایتدکلری کیمسه‌لردن اوچ آله‌جق هرکیم اولورسه اولسون آنی تقدیر و تحسین ایده‌جکلری بدیهی ایدی . آلمانیا و آوستریا دولتلرینك ائتلافه قارشو چیقوب یدیسیله سکزیله بی‌پروا حربه طوتوشملری و فرانسه ، روسیه ، صربستانی ـ كه اوچی‌ده مسلمانلرك بغض و نفرتلرینی وسائل شتی ایله بو آنه قدر جلب ایتمکدن کری قالمامشلردر ـ آز بر مدت ایچنده ضعیف دوشورملری ایله اسلام محیطلرنده بر موجودیت تأمین ایتدیلر .

∴

ایران :

ایراندن آلنان موثوق و رسمی خبرلردن اکلاشیلیورکه ، شمال جهتنده یشایان قبائل و عشائر و قبیله روسیه‌دن چکدکلری فنالقلرك انتقامنی بو صیره‌ده آنلردن آلمغه قرار ویرمشلردر . روسلره قارشی هر درلو مشکلات ایجاد ایتمکه قرار ویرن قبائل مذکوره بدایت امرده روسلره باصقین ویره‌رك یوزلرجه اسیر و مهمات آلدقدن ماعدا بر چوقلرینی‌ده اتلاف ایتمشلردر. شبهه یوقدرکه تبریز، قزوین، مشهد اهالیسی روسلردن صوك درجه مغبر بولنیورلر. روسلر بورالرده ایتمدك ظلم ، یاپمدق فنالق براقدیلر. علمایی، احراری، مجاهدلری آصدیلر بیچدیلر. مسلمانلر عندنده محترم اولان بر (امام) ك مرقد شریفنی طوپه طوتدیلر. اهالینك ثروتنه، مالنه، ناموسلرینه تجاوز ایتمکی بر شین تلقی ایتمه‌رك ایستدکلرینی یاپدیلر . شو صیره‌لرده بیله میدان حربده اسیر و یارالی دوشن عسکرلری ایچون تبریز اهالیسندن جبراً اعانه طوپلایورلر . طهرانه بو بابده بك چوق شکایتلر وقوع بولمشدر . ایرانك مشروطیتنی آیاق آلتنه آلوب ، محمدعلی و اتباعنی ایرانه مسلط ایدن، متفکرلرینی سوقاق اورته‌سنده اولدیرتن ، خزینه‌سنی صویان ، ترقی و تعالیسنه سد چکن ، مملکتلرینی انکلیزلرله برابر تقسیم ایلین روسیه دولتی هانکی یوزله ایرانلیلردن ایلك بکله‌یور ؟ عجبا انسانك یوزندن سیلنمش اولملیدرکه ، بونجه فنالقلردن صوکره ینه خصمندن معاونت بکلسون !

فقط زمان دکیشدی . آرتق ایرانده روسلرك دوستی، طرفداری قالمامشدر . مملکتك صاحبی زمام اداره‌یی اله آلمش ، ملته خدمت ایده‌جك حر ، فعال بر قابینه تشکیل ایتدیرمشدر . ایرانك امور مالیه‌سی ، عسکریه‌سی ، هر شیئی اصلاحه یوز طوتمش ، هر طرفده بو فعالیت کندیسنی کوسترمشدر . روسیه‌یه بو آنه قدر ایران حکومتی طرفندن ویریلن نوطه‌لردن مستبان اولیورکه ، شاه ایله ایران رجالی روسیه‌یه طرفدار اولمیوب ، آنی مملکتلرندن چیقارمق ایستیورلر. (ترکمن چای) معاهده‌سنه رعایتله ایرانك تمامیت ملکیه‌سنی تصدیق ایتمسی روسیه‌دن شدتلی بر لسانله طلب ایدلمشدر .

تبریزده‌کی روس قونسلوسنك آلمانیا قونسلوسیله تبعه‌سنه قارشی فضولانه بر صورتده اختیار ایتدیکی وضعیت تهدیدکارانه‌سی ایران شاهنك حدت و اغبرارینی صوك درجه جلب ایتمشدر . کندیسنه ، سفیری واسطه‌سیله تبلیغ ایدیلن توبیخنامه‌ده ، بر دها بوکبی معاملات

درشتانه‌ده بولنمامسی وایران شئون داخلیسنه عائد اموره بورتی صوقامسی توصیه ایدلمشدر . آذربایجان ایرانك ایالاتندن بری اولوب ساسانوف و ادوار غره‌یك سفسطه‌لریله ، قوروتتیلریله منطقهٔ نفوذ اوله‌مز . بو حقیقتی ایران حکومتی ، جمع وتحشیدلرینه امرویردیکی مسلح آتلیلریله ، قبائلیله روسلره تفهیم ایده‌جکدر .

.
. .

قافقاسیا :

قافقاسیانك باكو ، تفلیس ، آجاره ، چوروك صو ، باطوم وروسیه‌نك زیر اداره‌سنده بولنوب اسلام ایله مسکون مملکتلردن بورایه عکس اولنان خبرك اوراده‌كی مسلمانلرك‌ده روسلردن ممنون اولمدقلرینی و قیام واختلاله تشبث ایدوب ، کندی آرزولریله سلاح آلتنه كیرمکدن امتناع ایله روس مأمورلرینك بعضیسنی اولدیردکلرینی کوسترمکده‌در . باكو شهری محافظی‌ده آسایشی اعاده ایتمکله مشغول اولدیغی برصیره‌ده مسلمانلر طرفندن قتل ایدلمشدر .

عصیان ایچنده یووارلانان بر قاچ قصبه‌یی روسلر بومباردمان ایتدكلری حالده بر درلو اختلالك اوكنی آله‌مامشلردر . قیامك تورکستانه سرایتنی منع ایتمك قصدیله روسیه حکومتی (عشق آباد) (كوشك) جهتلرنده قوای عسکریه اعزام ایتمك مجبوریتنده بولنمشدر . ایران وتورکمن قبیله‌لرینك (ارس) کوپریسی طریقیله قافقاسیه‌یه هجوملرینی لدی‌الحاجه منع ایچون مذکور کوپری‌یی بر هوا ایدوب طرق مواصله‌یی‌ده کسمشلردر . زیر اداره‌سنده بولنان مسلمانلره روسیه کومتی دائما فنالق ایتمکدن چکنمه‌مشدر . بو سببدن بوصیق زمانده آنلرك دوستلقلرینی بر درلو تأمین ایده‌میور . مکتبلرینی ، مدرسه‌لرینی ، جامعلرینی ، قلوب ومؤسسات اجتماعیه‌لرینی قپاتدیران ، اوقافنی ضبط ، محصولدار ترلا وچفتلکلرینی غصب ایله آنلری روسلره تسلیم و کندی هوسات‌لرینه صرف ایتدیرن روسیه مسلمانلردن صداقت بکلنه‌بیلیرمی ؟ !

.
. .

بخارا ، قریم ، خیوه ، قیرغیز وتاتارستان :

بخارا ، قریم ، خیوه ، قیرغیز ، تاتار مسلمانلری‌ده روسلرك مظالمندن اینله‌مکده‌درلر . روسیه حکومتی اورالرده ، مسلمانلرك بالکز امور سیاسیه واجتماعیه‌لرینه مداخله ایتمکله اکتفا ایتمه‌مش ، دینلرینی بسربستجه اجرا ایتمکدن‌ده آنلری منع ایلمشدر . قادینلرك باش اورتولرینی قالدیروب ، متعدد عموم‌خانه‌لر آچدیرمشدر . قرآن عظیم‌الشانك آنجق روس لسانیله قسماً تدریسنه مساعده ایتمشدر .

آق صقاللیلریله استهزا ایدرك ، جامعلرینه دیانته منافی رسملر آصدیردیغی حالده ، بوناشایسته حرکتلرینه مقابل هرسنه اتکلر طولوسی‌ده ویرکو آلیور .

.
. .

افغانستان :

روسلرك هرات حدودینه بر تونل چکمکله – اون سنه‌دن برو آنکله اشتغال ایدیورلردی – افغانستانه قارشو سوء نیتده بولندقلرینی اثبات ایتدیلر . بوانتریقه‌لرینه ایکی بیك کیشی‌یی قربان ایتمك صورتیله فاجعه‌نك صوك پرده‌سنی اوینادیلر .

روسیه‌نك مظالم وسوء نیاتنی عالم اسلام حقنده مختصراً قید ایتدکدن صوکره ، برآزده یوزمزی مصره ، هندستانه ، افریقایه چویروب انکلتره وفرانسه‌نك نه‌لر یاپمقده اولدقلرینی کورمك ایستیورز .

.
. .

مصر :

بو آنه قدر انکلیزلرك مصرده یاپدقلری فنالقلردن بحث ایتمیه‌جکز . فقط بو صره‌لرده یاپمقله مشغول اولدقلری شیلری کورمه‌مك غیرقابلدر . بلچیقانك محافظه بهانه‌سیله حقوق ومعاهدات دولیه‌یی سپر اتخاذ ایدوب آلمانیایه اعلان حرب ایدن انکلتره ، عینی شیئی مصر حقنده تطبیق ایتمك ایستمیه‌رك ، مصرك بی‌طرفلغنی اخلال ایتدیلر . خدیو حضرتلرینی مصره صوقمدیلر . عساكر محلیه‌یی سلاحدن تجرید ایله ، ضابطلرینی سودانه نفی ایلدیلر . آلمانلرله ، آوستریالیلری قونسلوسلریله برابر بی طرف بر مملکتدن چیقارتدیلر . سویش قنالی بین‌الملل بر مؤسسه اولدیغی حالده آلمان وآوستریا کمیلرینی اورادن کچمکه مساعده ایتمدیلر . هندستاندن عسکر جلب ایتمکله ، مصرلی عسکرلری تحقیر ایتمکدن چکنمدیلر . احکام عرفیه‌یی ، اورته‌ده بوکا سبب اوله‌جق هیچ برشی یوغیکن کیفی برصورتده اعلان ایله ، وطنپرورانی حبسخانه‌لره طولدیردیلر . مصرك تجارت وزراعتنه تعمیری غیرقابل بر ضربه اوروب ، بیکلرجه ایش کوچ صاحبلرینی ایشسز براقدیلر . بو یوزدن یوزلرجه بویوك مؤسسات تجاریه ایله سائر تجارتخانه‌لرك قپانمسنه ، صاحبلرینك افلاس ایتملرینه سببیت ویردیلر . کلن کیدن یولجیلری ، مخابرات ومطبوعاتی صیق سانسوره تابع طوتوب ، حریت شخصیه‌یی آیاق آلتنه آلدیلر . آلمانیا وآوستریا اردولرینك غالبیت وموفقیتلرینی تحریف ایله کندی تفوقلرینی جبراً مصر مطبوعاتیله نشر ایلدیلر . اك صوكره خدیو حضرتلرینه ایتالیایه کیتمسنی وسرکارده بولنان مصر قابینه‌سنی عزل ایده‌رك بالجمله زمام اداره‌یی انکلیز ضابطلرینه تسلیم ایله ، حقوق صریحهٔ

عثمانیه یه تجاوز ایلمشلردر. بوکون بالجمله اوروپا دولتلرینك تصدیقیله خطهٔ مصریه نك برعثمانلی اولکه سی اولدیغی میدانده و خدیو حضرتلری ده بافرمان پادشاهی مصر فرمانرواسی تعیین ایدلمشیکن، انکلیزلرك بوتون بو حقوقه تجاوزلری ـ اولجه ده حرب کمیلرمزی پاره سیله برابر ضبط ایتملری ـ هانکی قانون و حقوق دول کتابنده محرردر ؟ !

.
. .

هندستان :

اررادهده دقیقه باشنده انتریقه چویرمکدن خالی قالمیورلر. بزی آلمانلره طرفدار ومتفق کوسترهرك مسلمانلری الله آلمق ایستیورلر. علمایه ایلری کلنلره لقب ونشان توزیع ایدییورلر. مکاتب اسلامیه یه تخصیصات باغلامقله مسلمانلرك کوکللرینی یاپمق ایستیورلر. کندی آدملرینك تحریکاتیله هر طرفده میتنغلر عقد ایتدیرهرك اهالی یه صداقت یمینی ویردیرییورلر. انکلیز اردوسیله یارالیلر ایچون اعانه اولمق اوزره عسکر وپاره طوپلامقده درلر. هندستانی هر درلو اختلاطدن منع ایتمشلردر. آلمانلرله آوستریالیلری راهبلرینه وارنجه یه قدر هندستاندن طرد ایتدیلر. تجارتخانه لرینی قپاتدیلر.

برطرفدن کوکللی طوپلامغه باشلادیلر، دیکرطرفدن بحریه یه منسوب عسکرلری ساحللرده بریکدیردیلر. آچیقدن آچیغه مطبوعاته ایستدکلرینی یازدیرییورلر. استانبولده چیقان بالجمله مطبوعاتی هندستانه کیرمکدن منع ایلدیلر. ژاپونیادن هندستانه برای معاونت عسکر جلب ایتمك اوزره ایکن، اخیراً هندلیلرك انکسارینی، عدم ممنونیتلرینی کورهرك آندن صرف نظر ایتدیلر. چونکه ژاپونلر هنده صوقولدقدن صوکره بر دها آنلری اورادن چیقارمق کوچ بر ایش اوله جقدی. حاصلی بوتون بو تشبثاته ـ حاکمیت بحریه لرینه (!) رغماً ـ ینه کوریورزکه آلمانلر هند سواحلنی طوپه طوتوب اورالرده سیروسفر ایدن انکلیز کمیلرینی الآن باطیرمقده درلر. انکلیزلر قورقولرندن ایران کورفزنده آمدشد ایدن واپورلری سفردن آلیقویدیلر. دیکر طرفدن افغانستانك (پشاور) حدودنده عسکر تحشید ایتمش اولدیغی خبرینیده ایشتمکده یزکه، ـ طوغری ایسه ـ حد ذاتنده پك اهمیتلیدر. حاصلی روسیه وانکلتره نك زیر اداره سنده بولنان مسلمانلرك آیاقده اولوب، وقت مرهونه انتظار ایتمکده اولدقلرینی هرکس کورمکده و آکلامقده در. بونی انکاره محل قالمامشدر.

.
. .

تونس ، جزائر ، فاس :

فرانسزلره قارشو فاسده عصیان و جزائر، تونسده اختلال وعدم خشنودی آثاری موجود اولدیغیده جالب نظر دقتدر. جزائر عسکرینی خدعه ایله میدان حربه صوقوب، خلیفه حضرتلریله عثمانلیلری آلمانلره قارشو دشمن وخصم کوسترمکله زوالی مسلمانلری طوپ آتشنه سپر اتخاذ ایدییور. بو قدر حقسز و انصافسزلقله طاورانان فرانسزلرك مغلوب اوله جقلری محققدر. فاسده کی قارغشه لق کوندن کونه آرتمقده در. آوروپاده صوك درجه مشغول اولان فرانسزلر فاسده هیچ بر شی یاپه میه جقلردر.

(انورس) شهرینك ـ ساحلنك ـ سقوطیله انکلتره و فرانسه بوسبوتون مغلوب اولوب، دها زیاده دوشونه جکلردر. خصوصیله آلمان زه پلینلری لوندره اوزرنده پران اوله رق برکره بومبالری یاغدیرمغه باشلارلرسه او زمان انکلیزلرك حالی کورملیدر.

آلمانلرك شرقده روسلر اوزرنده کی غالبیتلری، یکیدن بالقان اوضاعنی تبدیل ایتمش و (بوقستون) لرك افاداتنه صوك یأس ونومیدی بر ضربه اورمشدر. بلغارستان، رومانیا ـ حتی یونانستان وضعیتلرینی دکیشدیردیلر. حکومت کندی باشنك چاره سنه باققده و ائتلاف مثلثك تعویضات نامیله بول کیسه دن کوستردکلری سرابلره اهمیت بیله ویرمییور.

مسلمانلرك آهی

عالم اسلامه وسیله دوشدکجه فنالقلر ایتمکدن چکنمیان حکومتلردن جناب منتقم حقیقی انتقام آلمقده در. یوز بیکلرجه مظلومك آهی، فلاکتزده لرك کوز یاشلری الك صوکره تأثیرینی اجرا ایتدی. بوکا طوپ، تفنك، حرب کمیسی چاره ایده مز. سله، ضربهٔ آلهینك سسی چیقمز. اورولدقدن صوکره اثری الی الابد باقی قالیر.

فسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون

* * * * * * * * * * * * * *

آثار منتشره :

« خاور » غزته سی

شهرمزده برآیدن برو فارسی لسانیله انتشار ایتمکده اولان « خاور » غزته سنك سرمقاله سیله حوادثلری جداً فارسی لسانه آشنا اولانلر ایچون شایان استفاده در. مع عالم اسلامه دائر اولان خبرلری الك طوغری منابع ومأخذدن اقتباس ایدلمشدرکه صحتنه دیه جك یوقدر. رفیقمزك مسلکی، سیاستی، اسلامی برسیاست اولوب بالجمله مسلمانلرك شئوناتندن بحث ایتدیکی کبی ملل ودول اسلامیه نك حقوقنیده مدافعه یه صوك درجه بذل غیرت ایتمکده در. بز رفیقمزك خدمات برکزیده سنی تبریك ایله صمیم قلبدن موفقیت ودوام انتشارینی آرزو ایدرز. اشبو غزته نك مطالعه سنی فارسی تحصیلیله اشتغال ایدن عموم طلبهٔ علومه بالخاصه توصیه ایتمکی وجیبه دن عد ایلرز.

اخطار

سبیل الرشادك انشاءالله شیمدیلك اون بش کونده بر نشرینه دوام اولنه جقدر. آبونه بدلاتندن طولایی اولان اهمیتسز یورجلرینی ممکن اولدیغی صورتده بوکونلرده تسویه یه همت ایتمك لازم کله جکنی تقدیر بویورملرینی قارئین کرامدن رجا ایدرز.

حکمت مطبعه سی ع . اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ ، ١٣٣٠

دينى، فلسفى، علمى، ادبى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در .

آبونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥)، آلتى آيلغى (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧)، آلتى آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

بابعالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشيندر

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلنديغى كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هر هانكى بر غزته طرفندن اقتباس اولونه‌بيلير .

§

مكتوبلرك امضالرى واضح و اوقونافلى اولمسى و آبونه صره نومروسنى محتوى بولونمسى لازمدر

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولونور .

§

پاره كوندرلديكى زمان نه يه دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسى رجا اولونور .

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

باش محرر

محمد عاكف

صاحب ومدير

ع . اشرف اديب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٣١٢ ‏ ٩ ذى الحجه ١٣٣٢ ‏ پنجشنبه ‏ ١٦ تشرين اول ١٣٣٠ ‏ جلد ١٢

{ سبيل الرشاد — بالعموم اخوان دينه مبارك قربان بايرامنى تبريك ايدر . }

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

وَمَنْ كَانَ فِى هٰذِهٖ اَعْمٰى فَهُوَ فِى الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبِيلاً

نهايت نه‌يسه ادراك ايتديكك شى عمر فانيدن ؛
اونك بر عينى‌در مطلق نصيبك عمر ثانيدن .
خطادر آخرتدن بكله‌مك دنياده هر خيرى :
او بر دنيا بو دنيادن دكل ، هم هيچ دكل ، آيرى .
سن أى سرسم كه « اوچ كونلك حياتك حكمى يوق .. » ديرده ،
صانيرسين اومديغك آماده‌در فرداى محشرده ؛
نه اكمشدك كه محصول ايسته‌يورسين برده فردادن ؟
سنك مشروع اولان حقك: بو كون خسران، يارين خسران !
اگر مقصودى آنجق آخرت اولسه‌يدى يزدانك ؛
نه حكمت واردى ابداعنده هيچ يوقدن بو دنيانك ؟
« أزل » دن آيريلان روحك نشيمنگاه باقيسى
« ابد » كن ، يولده اشباحك نيچين اولسون ملاقيسى ؟
« الست » ك آرقه‌سندن كلسين جنت ، جهنم ده
نه‌دن ارواحه تكرار امتحان اولسون بو عالمده ؟
ديمك : دنيا دكل يك اويله استخفافه شايسته ؛
ديمك : بر فيض باقى وار بو فانى عمره وابسته !
ديورلر : « كائناتك اصلى يوقدر ، چونكه فانى‌در . »
أوت ، فانى‌در اما بر نظردن جاودانى‌در .
سوركسزمش حيات ... اولسون ! مؤبد ذوقى، خسرانى،
اونك بر سرمديتدر بو حيثيتله هر آنى .

مآل جليلى

كيمك بو دنياده كوزى قپالى ايسه آخرتده‌ده قپالى‌در ، حتى شاشقينلغى دها زياده‌در .

« جهانك اصلى يوقدر ، چونكه فانى‌در . » دين سرسم ،
نه‌دير : « اويله‌يسه خلقت يك عبث بر شى چيقار . » ديرسهم ؟
نه‌در دنيايه كلمكدن غرض ، كيتمك‌ميدر آنجق ؟
ولو بر آن كالامق حسرتيله اولسون ، يوقمى اوغراشمق ؟
غنيمتدر حياتك ، اغتنام ايت، طورمه اير كندن ،
يارين ميليونله فرياد اولماسون انفاس معدوده‌ك !
بو عالم امتحان ميدانى‌در ارواح ايچون مادام ،
ديمك : انسان دكلسك ايله‌مزسه‌ك طورمايوب اقدام .
نه‌دن كچسين سفالتلرله ، خيبتلرله ازمانك ؟
نه‌دن عزمك سوركسز ؟ يوقمى‌در الهه ايمانك ؟
چاليش دنياده انسان اول، الكده‌يكن هنوز دنيا ؛
او بر دنياده انسانلق دكلش يغما، كوردك‌يا !
ديلكدن آخرت هيچ دوشميور اى مسلمان ، لكن ،
اونك حقنده عاطل بر هوس محصولى ادراكك !
بو مجنونانه وهمكدن شفاياب اولمادن ، شايد ،
كيدرسه‌ك بويله صفر اليد ، قاليرسين صوكره صفر اليد !
خيالات آرقه‌سندن قوشديغك يتمزمى هى شاشقين ؟
سنك حالا حقيقتدن نه‌در اغماض ايچون حقك ؟
بو عالم شويله بر رؤيا ايمش ، ياخود موقتمش ...
أوت ، عقباده آكلارسين نه مدهش بر حقيقتمش !

محمد عاكف

اجتماعیات

فرانسزلر ایمانه کلیور !

روما غزته‌لرینك (پاریس) مخابرلری سابق فرانسه‌پای تختنده قالان اهالینك احوال و افکاری حقنده آتیده‌کی شایان دقت معلوماتی ویرمکده‌درلر :

« شهرده آرتق ذوق وصفا نامنه هیچ برشی قالمامشدر. (پارسلیلر)ك اك زیاده اکلندکلری محللر طانیه‌جق درجه‌ده تبدل ایتمشدر. (مولەن‌روژ) ده هیچ برشی قالمامشدر. (ماقسیم) صلیب احمر اداره‌سی طرفندن خسته‌خانه‌یه تحویل ایدلشدر. بی حد وحساب واریه‌ته تیاترولرنده آقتریسلر یالکز وطنپرورانه شرقیلر ترنم ایتمکده‌درلر. والحاصل پارس بردن بره اخلاقسزلغی ترك ایتمش، ادب دائره‌سنده حرکته باشلامشدر. هیچ برکیمسه محاربه بحثنی آغزینه آلمامقده‌در. بو آجیقلی مباحثه‌دن هرکس ممکن اولدیغی قدر اجتناب ایلمکده‌در. یالکز یأس ایله قورقو پارسلیلرك قلبنده فرانسه طوپراغنه داخل اولان آلمانلره قارشی شدتلی برکین ونفرت اویاندیرمقده‌در. بو آره‌لق فرانسزلرك بوتون آمالی یکیدن اویانمغه باشلامشدر. پارس اهالیسی شیمدی‌یه قدر نادراً آیاق باصدیغی (نوتردام) کلیساسنه قوشوشمغه باشلامشدر. بویله‌جه فرانسه‌نك اك اخلاقسز شهری تهلکه قارشیسنده بردن بره کندیسنه کلمش و آنجق وطنی واونك تاریخ نظرنده‌کی عظمتنی دوشونمکده‌در. »

سبیل الرشاد

حقوق اللهه تجاوزك برحدی واردر. او حدی کچنجه بلا محققدر. « جناب حق اهمال ایتمز، امهال ایدر. » دیرلرکه، پك طوغری بر سوزدر. فرد اولسون، جمعیت اولسون، مطلقا اکدیکنی بیچر، فعلنك جزاسنی کورر. ذاتاً جزا فعلدن آیری برشی دکلدر، آنك نتیجهٔ ضروریه‌سی، لازم غیرمفارقیدر. کتب مقدسه آزغنلق یوزندن امم سالفه‌نك اوغرادیغی بلالری کوستریور. جناب حق هرقومی ایقاع ایتدیکی جرمك درجه‌سنه کوره جزالندیرمشدر. قرآن کریمده (فمن یعمل مثقال ذرة خیراً یره ومن یعمل مثقال ذرةٍ شراً یره) بیوریلیور. جناب حق افعال بشر حقنده وضع ایتدیکی بو دستورك حکمنی بهمه‌حال اجرا ایدر. فقط انسانلر اوغرادقلری بلانك منشأنی دائما اسباب عادیه وطبیعیه‌سنده کورورلر. او اسبابك اوته‌سنده‌کی اسباب لدنیه‌یی کورمزلر. دها طوغریسی کورمك ایسته‌مزلر.

ایشته جناب حق آوروپالیلرك سهنامهٔ اعمالنی بو سفر قانلریله تمیزله‌یور. مدنیتك تکملندن منبعث اولان طغیانلرینی او تکملك وجوده کتیردیکی وسائطله جزالندیریور. ابرهه اردوسنك باشنه ابابیل قوشلری واسطه‌سیله طاش یاغدیرمش ایدی. اوقومك، اوزمانك جزاسی بر ایدی. بو جزا اونلره کافی ایدی. چونکه او زمان « زه‌پلین » بالونلری، فلان یوق ایدی. شیمدی انکلیز فرانسز اردولرینك باشلرینه‌ده طیاره‌لر، « زه‌پلین »لر واسطه‌سیله آتش یاغدیریور !

بونلر بر طاقم اسباب عادیه‌در. فقط آرقه‌سنده لدنی سببلر واردر. بلا، تازیانهٔ انتباهدر. او تازیانه فرانسزلرکده وسیلهٔ انتباهی اولمش اولملی‌که شیمدی کلیسالره قوشیورلر، حاشا « ولد طبیعی » دیه تشهیر ایتدکلری حضرت عیسادن استمداد ایدیورلر ! کیم بیلیر بلکه ندامتلری مثمر، دعالری مقبول اولور !

حقیقةً (الحاد)ك دین رسمی اولدیغی کوندنبری فرانسه‌ده کوریلن سقوط اخلاق، رذائل ذهنلره دهشت ویره‌جك بر درجه‌یه واصل اولمشدر. آنلرده نه فکر الوهیتدن، نه حس دیانتدن اثر قالمامشدر. ایش بو درجه‌یی بولدقدن صوکره طبیعی انسانده نه قلب قالیر، نه‌ده اخلاق. یالکز عقل کسوه‌سنه بورونمش بر جثت قالیر. آنك مقتضاسی‌ده طغیاندن، میل رذائلدن بشقه بر شی دکلدر.

فرانسزلر بدایت حربدن شیمدی‌یه قدر بر کره جناب حقك اسمنی آغزلرینه آلمه تنزل ایتمه‌مشلردر. آلمانلر ایسه بالعکس هر موفقیتی جناب حقدن بیله‌رك ادب، انصاف دائره‌سندن چیقمامشلردر. ایشته ایکی ملت آره‌سنده‌کی فرق !

انسانك مقتضای عقل تأویلیله کوستردیکی آثار جنتك اك فجیعی، اك فلاکت آوری، خالق کائناتی انکار ایتمسی‌در. « انسانیت » کلمه‌سنك تضمن ایتدیکی معنی دور خلقتدن بری آدم اوغللرینه تعلیم حقایق ایدن ادیان سماویه‌نك زبدهٔ تلقیناتی‌در. خیر وشرك کرك اصول، کرك فروع اعتباریله تمییزی عقلك اجتهادی دکل، قلبك ایمانی، اعتقادی سایه‌سنده‌در. عقل انسانه سیاهی بیاض، بیاضی سیاه کوستره‌بیلیر. هرشیده آنك حکمنه اتباع جائز دکلدر. سلسلهٔ فضائله داخل بر چوق افعال واردرکه عقل آنلرك نقیضنی اختیارده هیچ بر محذور کورمز.

وجدانه کلنجه اوده افعالمز ایچون بر مصداق تام اوله‌ماز. چونکه او، بر لوح ساده‌در. اوزرینه کوزل بر شی یازیله‌بیلدیکی کبی چیرکین بر شی‌ده نقش اولونه‌بیلیر. وجدانه ایپلکی محیطدن آلنمق صورتیله نسج ایدلمش بر قماشدر، دیمك دها موافق اولور. ایپلکك رنکی نه ایسه قماشك رنکی‌ده او اولمق ضروری‌در. هر درلو صورتی قبوله مستعد بر هیولی‌نك صورتدن مجرد اولان تحقق عقلانیسنه بر ماهیت ثابته ومستقره اثبات اولنه‌ماز. حال بویله ایکن وجدانك تحسین وتقبیحنی معیار افعال اولمق اوزره قبول ایتمك ناصیل طوغرو اوله‌بیلیر ؟

محاسنه عائد اولان حسیاتمزه کلنجه اوده تربیهٔ دینیه اثری‌در. اك رقیق، اك علوی حسلرمزی تحلیل ایتدیکمز زمان صوك عنصرلرینك دینه منتهی اولدیغنی کورورز. مثلا روحی ملاء اعلای تفکره ارتقا ایتدیرن ایکی جناح سماوی ـ که شعر ایله موسیقی‌در ـ معبدلردن چیقمش، عشق الهیدن طوغمشدر. دینك ضعفی انسانده حس بدایعدن، فکر

محاسندن اثر براقماز . نته‌کیم اوروپاده او اسکی نزاهت ، او اسکی دویغو قالمامشدر .

کندیکزکز مظلم یوللرده‌کی مهالکی انجق « ایمان » ده‌نیلن مشعل ربانی ایله کوره بیلیرز . او مشعلی آلمزدن براقدیغمز دقیقه‌ده غیای خسرانه یووارلانیرز . موضوعات بشریه‌نك هیچ بری دینك یرینی طوته‌ماز . دینسز برآدم ایچی چورومش چنار آغاجنه بکزر .

خلاصه انسانیت حاضره‌نك منشأی دین‌در . انسانیت بوتون مزایاسنی دیندن اقتباس ایتمشدر . فقط بر چوق کیمسه‌لر کرامتی کندیلرندن بیلیورلر ؛ دینی زائد ، حتی مضر عد ایدییورلر . نه‌بویوك کفران ! نه‌شنیع طغیان !

بونك اك آچیق مثالی فرانسزلردر . آنلر الحادی دین اولمق اوزره قبول ایتدکلری حالده عجبا شیمدی ناصل اولیورده جناب حقه رجوع ایدییورلر ؟ ..

اختلال کبیرك اك مهم ، اك مشهور رکنلرندن « روبسپیه‌ر » فکر الوهیتی بسبتون ذهندن چیقارامامش اولملی که آوستریالی « له‌ئوپولد » ك وفاتی متعاقب اختلال اردولرینك بعض موفقیاته نائل اولملری اوزرینه برکون « ژاقوبن » لرك محفلنده بر نطق اوقومش ایدی . بو نطقك بر قاچ یرنده‌ده جناب حقك اسمی ذکر ایدیلمش ایدی . ژاقوبنلردن « غاده » نك جانی صیقیلمش اولملی که منفعلانه بر طور ایله مجلسه شو سوزی‌ی سویلمشدر :

« بو نطقك بر چوق یرنده اللهك قدرتندن ، بیلمم نه‌دن بحث اولونیور . بزی استبدادك نجهٔ قهرندن قورتارمق ایچون اوچ سنه‌دن‌بری کمال جسارتله چالیشان برآدمك (یعنی روبسپیه‌رك) تکرار ربقهٔ اباطیلك نجهٔ تحکمنه تسلیم ایتمك ایسته‌یه‌جکنی خاطرمه کتیرمزدم . »

ایشته بوکونکی فرانسزلرك کافه‌سی « غاده » نك فکرنده‌در . فقط شمدی یاواش یاواش رجوعه باشلیورلر . آنجق هوا آچیلنجه هرشیئك ینه حال اصلیسنه رجوع ایده‌جکنه شبهه یوقدر . (واذامسکم الضر فی البحر ضل من تدعون الا ایاه فلما نجیکم الی البر اعرضتم وکان الانسان کفوراً ـ . قرآن کریم)

تربیه و تعلیم

مقام مشیختك مهم برتشبثی

و

دار الخلافه مدرسه‌سی

جهان مدنیته عصرلرجه عرفان نورلری صاچان مؤسسات اسلامیه ، کرد باد زمان ایله تر و تابنی غائب ایتمش ، هر بری بر دار کمال اولان مدارسك سنکین سقفلری آلتنده ؛ برقاچ یوز سنه‌دنبری ؛ علم نورلری یرینه جهل کابوسلری یوزمکه باشلامشدی .

بر وقتلر اومدرسه‌لردن یتیشه‌ن پارلاق دماغلر قلمرو اسلامده مدنیت وفضیلتك بر شمس تابانی وظیفه‌سنی ایفا ایدرکن ، ملعون سیللر تأثیراتیله عینی بنالر ، برمدت صوکره جهل وظلمت هیولالرینه مقر اولمش ، بو صورتله کشور اسلام ، باشدن باشه مستور ظلام بر دیار تارمار حالنه انقلاب ایتمشدی . بوهیولاسنه‌لرجه اسلامی أزمش ، اوظلمت عصرلرجه مسلمانلرك آفاق انتباهنده کثیف طبقه‌لر حالنده قالمشدی .

دور مشروطیت ، مدارس اسلامیه‌یی ایشته بویله برحال پریشانیده بولدی . مشروطیتك طبیعی اولان سرمستیسی زائل اولور اولمز مملکتك متفکر دماغلری اسلامی قورتاره‌جق ، مسلمانلری اعلا ایده‌جك منابعك آیبقلانمه‌سنی ، مدرسه‌لرك عصرك ایجاباتنه موافق برشکل نوینه افراغنی دوشونمکه باشلادیلر .

مدرسه‌لرك ، اوزاق برماضی‌ده اولدیغی کبی ؛ عرفان نورلری نشر ایدن بر دار علوم حالنه کلمه‌سنی ایسته‌مه‌ین کیمسه یوقدی . برزمانلر علم وعرفان منبعی اولان معظم آبده‌لرك مظلم وپریشان حاللرینی کورن ایمانلی هرفردك یوره‌کی صیزلایور ، قلبی قان آغلیوردی . سبیل الرشاد ، بو ستونلرده دائما او آجیاره ترجمان اولمش ، اصلاح مدارس مسئله‌سنی هر وسیله ایله علاقه‌دارانك انظار همتنه عرض ایتمشدی .

مدرسه‌لری خرابی‌یه سوروکله‌ین مشئوم دورك ییقلمه‌سنی متعاقب ، اصلاح مدارس یولنده مختلف تشبثلر ، متنوع فکرلر اورتایه آتیلدی . فقط بوفکرلردن ، اوتشبثلردن هیچ بری پایدار بر ایز براقه‌مدی . چونکه تشبث اساسلی ، متشبثلر چونکه تشبث اساسلی ، متشبثلر عزمکار ولازم کلن اوصاف ایله پیرایه‌دار دکلدیلر .

بوکون مقام مشیخت اسلامیه ، اساسلی اولدیغی ادعا ایدیلن یکی وپارلاق بر تشبثی انظار عامه‌یه عرض ایدییور .

شیخ الاسلام افندی حضرتلری مدرسه‌لرك اصلاحی یولنده‌کی تشبثلریله مأیوس قلبلره بر امید ویرمش ، سنه‌لردن‌بری ایسته‌نیلن غایه‌یه توجه ایتمش اولیورلر . مشیخت اسلامیه‌نك عصر دیده تشکیلاته خاتمه ویره‌رك یرینه داها فیاض بر اساس قورمق ایسته‌دیکی آکلاشیلیور .

فقط ، عجبا یایمق ییقمق قدر قولای بر شیمیدر ؟ حوله‌ٔ نقیلی بوکونکی نسلك اوموزلرینی پراندیرن تنظیماتخلیق ، یاپمه‌نك ییقمق قدر قولای اولمدیغنه ألیم فقط جانلی بر مثال دکلمیدر ؟ . .

اسکیسی ییقیلوب یکیسی قوروله‌مه‌ین بر چوق مؤسساتك تماشا کر خرابیسی اولانلر احتمالکه بو یکی تشبثده ترددلر ، حتی هیجانلرله قارشولایه‌جقلردر . تشبثك باشنده ، غیرقابل اصلاح اولدیغی صلاحیتدار

بر آغيزله مجلس ملی حضورنده اعتراف ایدیلن بر نظارتك بوتون باطاقلقلرینی تطهیره موفق اولەرق مكمل بر اداره حالنه افراغ ایدن عزمكار بر ذات عالی بولنمسەایدی مترددلره حق ویریله‌بیلیردی !....

مع مافیه اعتراف ایده‌رز كه صاغلام وفیاض بر دماغ ، متین ودینج عضولردن محروم اولورسه دوشوندیكنی موقع اجرایه قویه‌مز . قوروله‌جق تشكیلاتك احتیاجات عصره موافق ، جانلی ومقبول عنعنه‌لره مطابق اولمسی ، خلاصه اساسلی وپایدار اوله‌بیلمك دامغاسنی حائز بولنه‌بیلمه‌سی آنجق بوكا متوقفدر . عجبا بو تأمین ایدیله‌بیله‌جكمی؟... پك زیاده حائز اهمیت اولان بو تشبث حقنده قطعی سوزمزی تشكیلات قادروسنك نشری ویكی بنایی قوره‌جق بازولرك تعیینی زمانه ترك ایدییورز . شمدیلك مقام مشیختك ، ملت اسلامیه‌نك یگانه واسطۀ تعالیسی اولان مدرسه‌لری برر منبع عرفان حالنه افراغ ایتمكه متوجه اولان تشبثلرنده موفق بالخیر اولملرینی تمنی ایتمكله اكتفا ایتمكی داها مناسب كوریيورز .

تاریخ

اسلام عسكرینه :

حدیبیه مصالحه‌سی

یكیت عسكر !

شیمدی‌یه قدر سكا برقاچ محاربه آكلاتدم وطولاییسیله بعض نصیحتلرده بولوندم. بو سفرده رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمزك مكه‌مشركلریله یاپدیغی برمصالحه‌یی نقل ایده‌جكم. دقتلی دیكله‌ده مسلمانلرك علیهنه كبی كوزوكن بو مصالحه‌نك، اهل اسلامك لهنه چیقمش، یعنی مسلمانلغك منفعتنه خدمت ایتمش اولدیغنی آكلا .

جناب حق (عسی ان تكرهوا شیئاً وهو خیر لكم) یعنی (سزك فنا كوردیككز بر شیئك حقكزده خیرلی اولمق احتمالی واردر) بویورویور .

ایشته سویله‌یه‌جكم حكایه ، بو آیت كریمه‌نك اك پارلاق برمثالیدر. هندك محاربه‌سی دونوشنده پیغمبر حضرتلری ، اصحابنه خطاباً :

— بوسنه‌دن‌صوكرا قریش مشركلری، بزم اوزه‌ریمزه كله‌مه‌یه‌جكدر. بالعكس بز، اونلرك اوستنه یورویه‌جكز. بویورمشدی. برده اصحاب كرامیله برلكده مكه‌یه كیدوب كعبۀ مكرمه‌یی زیارت و طواف ایله‌مش اولدیغنه دائر بر رؤیا كوردیكنی خبر ویرمشدی . آرتیق مشركلرك اوزه‌رینه یورومك زمانی كلدیكنی فعلاً ده اثبات ایچین هجرتك آلتنجی سنه‌سنده و ــ شكر بایرامی ایله قربان بایرامی آره‌سنده بولونماسندن طولایی قادینلرجه (آرالق آیی) ده‌نیلان ــ شهر ذی القعده‌نك ابتداسنده مكه‌یه كیتمك املیله یوله چیقدی. فقط بو سفردن مقصد، محاربه ایتمك دكل، مكه‌یه كیدوب كعبۀ شریفه‌یی زیارت ایله‌مكدی كه زیارت اثناسنده قریش مشركلریله‌ده كوروشوله‌جكندن اونلردن بر چوغنك مسلمانلغه میل كوسترمه‌سی وشوصورتله مسلمانلرك قوتله‌نمه‌سی محتملدی.

بو سفره اصحاب كرام ، بالخاصه مكه‌لی اولان مهاجرلر ، پك سه‌وینديلر. چونكه: رسول اللهك رؤیاسی همان بوسنه چیقاجق صانمشلر ومكه‌یه واریروارماز بیت شریفی زیارت وطواف ایده‌جكز ظننه دوشمشلردی.

پیغمبر افندیمز ، صرف زیارت ایچین كلمكده اولدیغنی آكلاتمق ایچین ــ حاجیلرك كیردیكی كبی ــ احرامه كیردی ومكه‌ده قربان ایدیلمك اوزره برچوق ده‌وه‌یه علامت طاقدیردی ، برابرنده بولونان ١٥٠٠ قدر اصحاب كرامه‌ده یولجی سلاحی اولمق اوزره یالكز برر قیلیچ آلملرینی تنبیه ایتدی . هرتورلو احتماله قارشی قالاباللقجه بولونمق فكریله‌ده مدینه جوارنده‌كی بدوی قبائلنه :

— بن ، كعبه زیارتنه كیدییورم . سزده كلیكز ، برلكده بولونالم!

دیيه خبر كونده‌ردی . لكن بدویلر :

— پیغمبر، دشمنلرینك آره‌سنه كیدییور . مطلقا محاربه‌یه مجبور اولاجق ونتیجه‌ده غیب ایده‌جكدر. بز، بو تهلكه‌لی سفره‌قاریشمایالم‌ده اوطوروب راحتمزه باقالم . دیيه‌رك رسول اللهك دعوتنه اجابت كوسته‌رمه‌دیلر .

پیغمبر حضرتلری ، یاننده‌كی اصحابی ایله (ذوالحلیفه) ده‌نیلن یرده احراملاندی وقریشلیلرك احوالنه دائر معلومات كتیرمك اوزره (بشر بن سفیان) نامنده بر صحابی‌یی كیزلیجه مكه‌یه كونده‌ردی .

حال بوكه: مكه‌لیلر، رسول اللهك یوله چیقدیغنی دویمشلر و ناصیل اولورسه اولسون مسلمانلرك زیارتنه مانع اولمایی ذهنلرینه قویمشلر، بوفكر ایله‌ده ایچه بر قالابالق اولدقلری حالده مملكت خارجنه چیقوب محاربه‌یه حاضرلانمشلر، حتی (خالد بن الولید) ی ایكی یوز آتلی ایله پیشدار اولارق (غمیم) موقعنه یوللامشلردی .

پیغمبر افندیمز، مكه‌یه ایكی قوناق مسافه‌سی اولان (غدیراشطاط) یاخود (عسفان) موقعنده بولوندیغی صیراده بشر بن سفیان كلوب قریشك حاضرلغنی خبر ویردی .

بونك اوزه‌رینه پیغمبر حضرتلری، نه یاپالم؟ دیيه اصحابنه‌دانیشدی.

ابو بكر الصدیق حضرتلری :

— یا رسول الله! سن ، محاربه ایچین دكل، صرف زیارت ایچین یوله چیقدك. بناءً علیه یورویه‌لم ویولمزی كسمه‌یه‌قالقیشانلر اولورسه‌اونلرله حرب ایده‌لم. دیدی . افندیمزده :

— اویله ایسه بسم الله آرش! امرینی ویردی .

كرك صدیق اكبرك تكلیفنه ، كرك حضرت پیغمبرك اونی قبول وامرینه دقت ایدییورمیسك ؟

موجودی ١٥٠٠ ی طولدورمایان ویانلرنده برر قیلیجدن باشقه سلاحی بولونمایان برجماعتله برمملکت اوزه‌رینه یورومکدن چکینمیورلر. هم اویله برمملکت که اهالیسی، مکمل سلاحلانمش ومحاربه‌یه حاضرلانمش اولدیغی حالده قصبه خارجنده بکله‌یوب طورویور.

(همة الرجال تقلع الجبال) دیه عربجه برسوز واردرکه (یکیتلرك همتی، یعنی برشیئی ذهنلرینه قویوبده اجرایه باشلامالری، طاغلری یرندن سوکر) دیمکدر.

ایشته باشلرنده آخر زمان پیغمبری کبی بر قوماندان بولونان بو ییکیت جماعتنك اوکنده‌ده قریش درنکنك اهمیتی کورونمیوردی. قالاباللقاری طولاییسیله طاغ کبی اولسه‌لر بیله اونلری سوکوب آتمق، مسلمان قهرمانلرنجه پك قولای تاتق ایدیلیوردی. برآز ایلریله‌ینجه رسول اکرم افندیمز:

— صاغ طرفه صاپالم‌ده خالدك سواریلرینی شاشیرتالم. بویوردی.

(حمزة بن عمرو الاسلمی) نامنده بری‌ده قلاووزلق ایده‌رك پیغمبر حضرتلریله معیتنی (حدیبیه) موقعنه چیقان (ثنیة المرار) اسمنده‌کی یوقوشك باشلانغیجنه کتیردی. بو یوقوشك آرقه جهتی، یعنی تپه‌نك آشاغی طرفی، قریش اوردوکاهی ایدی. خالد، مسلمانلرك باشقه یولدن کیتدیکنی آکلاینجه دونوب اوردویه کلدی ومسلمانلره قارشی یاپیلان تدبیرك فائده‌سی کورولمه‌دیکنی خبر ویردی.

رسول الله حضرتلری (قصواء) آدلی یوروك بر دوه‌یه بینمشدی. یوقوشك ابتداسنده بحکمة الله بو دوه چوکدی وچکیلوب دورتولمه‌سنه رغماً یوینی اوزاتوب طوردی.

پیغمبر افندیمز:

— فیلی مکه‌یه کیرمکدن منع ایدن الله، قصوایی‌ده ایلری کیتمکدن منع ایله‌دی. بویوردی. صوکرا یولی ده‌کیشدیروب دوه‌یی کندیسی یوروته‌رك حدیبیه‌نك صوکنده‌کی بر قویو باشنه ایندی.

.
. .

بوراده باشقه بر حکایه‌جك سویله‌یوب ینه بحثه کله‌جکم. دقت ایتده سوزك آلتنی، اوستنی اونوتمایاسك:

یمنده (بنی حمیر) نامیله برسلاله، حکومت ایدییوردی. ایکی، اوچ بیك سنه سورن بو حکومت، صوکرینه طوغرو ضعیفه‌دوشمش، حتی آفریقادن کچن حبشلیلرك هجومیله مضمحل اولمشدی.

حبش قوماندانی اولان (ابرهه) یمن پرنسلکنه تعیین ایدیلدی. حریف، دوشونجه‌لی برآدامدی. عربلری کندینه جلب ایتمك وبو سایه‌ده بوتون عربستانی بنسه‌مك ایچون صنعاده سوسلو بر کلیسا یاپدیردی. هرکس کلسین، زیارت ایتسین. دیه اعلان ایتدیردی. عربلر، بوکا اهمیت ویرمه‌دیلر. چونکه: مکه‌ده ابراهیم و اسماعیل علیهما السلام کبی ایکی بویوك پیغمبر طرفندن یاپیلان کعبهٔ مکرمه، طوروب طورویوردی. واقعا بو مبارك بنا، طاشدن یاپیلمشدی. ابرهه‌نك کلیساسی کبی سوسلو ویالدیزلی دکلدی. لکن اللهك امریله وایکی پیغمبرك الیله انشا ایدیلمشدی.

کعبه موجود اولدقجه کلیسانك رغبت کوره‌میه‌جکنی آکلایان ابرهه، بر اوردو ترتیب ایده‌رك حجازه طوغرو یورودی که مقصدی مکه‌یه کیدوب کعبهٔ معظمه‌یی یملندن ییقمقدی.

یوله چیقدی. فقط بلدة اللهه یاقلاشینجه اوردوسنك اوکنده یورویه‌ن بویوك برفیل یره چوکدی. دوودیلر، سوودیلر، قالقوب بر آدیم آتمادی. صوکرا الله طرفندن کلن بر عذاب ایله او قوجه اوردو هلاك اولدی، بوتون آغیرلقلری چول اورتاسنده قالدی.. مکه‌لیلر چیقوب بونلری طوپلادیلر وکندیلرینی هم محافظه ایدن، هم‌ده دشمن اشیاسندن غنیمت احسان ایله‌ین جناب حقه شکر ایتدیلر که رسول الله افندیمز، بو وقعه‌دن ایکی آی قدر بر مدت صوکرا دنیایی تشریف بویورمشدی.

ثنیة المرار موقعنده «فیلی مکه‌یه کیرمکدن منع ایدن الله، قصوایی‌ده ایلری کیتمکدن منع ایله‌دی» دیمه‌سیله‌ده بو وقعه‌یه اشارت ایله‌مشدی.

.
. .

عجبا نیچین ایلری کیدیلمه‌دی‌ده اوراده توقف ایدیلدی؟ ان شاء الله حکایه‌نك صوکنده (انا فتحنالك) سورهٔ شریفه‌سیله ترجمه‌سنی یازه‌جغم. اوراده کوره‌جکسك که مکه داخلنده برطاقم اهل ایمان واردی. بونلر، دینی بوتون مسلمان اولدقلری حالده مجبوریتلری طولاییسیله چیقوب مدینه‌یه کیده‌میورلردی. شاید رسول الله حضرتلریله اصحابی یورومه‌یه دوام ایتسه‌لر وبلدهٔ مبارکه‌یه محاربه ایله کیرسه‌لر هجوم اثناسنده بو مسلمانلرك، خصوصیله داها سن مکلفینه کلمه‌مش معصوم چوجوقلرك آیاق آلتنده قالملری قورقوسی واردی.

برده اوکون پیغمبریمزه قارشی طوران مشرکلرك آراسنده صوکرادن مسلمان اولاجق ومسلمانلغه جداً خدمتده بولوناجق کیمسه‌لر موجوددی. بر محاربه اولدیغی تقدیرده بونلرك‌ده قیلیجدن کچمه‌سی، علی الخصوص اصحاب کرامدن برچوغنك شهادت شربتنی ایچمه‌سی طبیعی بر شیدی.

واقعا بوفداکار مسلمانلر عندنده شهیدلك، اك بویوك واك سه‌وکیلی برمرتبه ایدی. فقط داها او صیرالرده بونلرك اولمه‌سی دکل، دشمنلری اولدورمه‌سی وپاشایوبده مسلمانلغك یاییلمه‌سنه خدمت ایتمه‌سی لازم کلیوردی. نیته‌کیم بوکونده بویله‌در، حال حاضرده‌ده بر مسلمان عسکرینك حیاتی پك قیمتلی‌در. بعض حمیتپرورلریمز، تشویقه دائر سوزلری ویازیلریله خلقه بوینه اولمه‌یی توصیه ایدییورلر. بنسه او فکرده دکلم، نیچین بلاقید وشرط اولمه‌لی؟ دیرم.

دشمندن قاچالممی، اولومه آتیلمایالممی؟ دیه اعتراضمی ایدییورسك؟ خایر همشهریم خایر! اویله دیمك ایسته‌میورم. اوله‌لم، فقط دیمزه

اسکندریه قتل‌عامی مصرلی بر آرابه‌جی ایله مالطه جزیره‌سی اهالیسندن بر آلچاق آره‌سنده غوغا ایله باشلادی. ودرعقب پنجره‌لردن مصرلیلرك اوزرینه آتش ایدلدی وقتل‌عام تام ١٢ ساعت دوام‌ایتدی، (١١ حزیران ١٨٨٢)

قتل‌عام اثناسنده نه انکلتره، نه‌ده فرانسه عسکرلرینی قره‌یه چیقارمادی. چونکه انکلتره بویله بر حرکتده بولنورسه فرانسه‌نك‌ده اکا پیرو اوله‌جغندن قورقیوردی.

اسکندریه قتل‌عامی اوروپاده ایشیدیلیر ایشیدلمز، انکلیز محررلری قیامتی قوپاره‌رق بونك آنجق مسلمانلرده‌کی تعصب دینیدن ایلرو کلدیکنی سویلدیلر! فقط حقیقت حال کون کبی آشکاردی. قتل‌عامی ترتیب واحداث ایدن انکلتره‌ایدی. ذاتاً فرانسز قابینه‌سی رئیسی‌ده ١٢حزیرانده فرانسه مجلس اعیانده بونی تصدیق وشویله ادارهٔ کلام ایتدی:

« مالطه اهالیسی حادثه‌دن بر قاچ کون اول سلاحلندیلر. قتل‌عامی عصبیت دینیه‌یه اسناد ایتمك خطادر. »

حکومت مصریه‌ایسه حادثه‌نك وقوعنی متعاقب اسکندریه‌یه یعقوب سامی پاشانك قوماندامی آلتنده ایکی آلای پیاده، ایکی بطاریه، وایکی سواری آلایی ارسال ایله آسایشی اعاده ایتدی. ودرعقب طقوز اعضاسی اوروپالیلردن، طقوزاعضاسی‌ده مصرلیلردن اولان بر قومیسیون واسطه‌سیله قتل عامك اسبابی تحقیق ایدلمسنی سفرایه تکلیف‌ایتدی. فقط بوتکلیف انکلتره طرفندن قطعیاً رد ایدلدی.

« دوام‌ایده‌جك »

مصرلی
عبدالغنی سعید

مطبوعات

آیاصوفیه‌یه صلیب دیکمه‌یه یلته‌نن روسلرك باشنده قوپه‌جق قیامتلر

روس پرنسلرندن «لازاره‌ف» اخیراً ساحهٔ مطبوعاته وضع ایتدیکی برکتابده شرق مسئله‌سنی بروجه‌آتی حل ایدیپور: « روسیه بوغاز ایچنك قسم شمالیسنه مالك اولورسه شرق مسئله‌سی اهمیتنی غائب ایدر. بو تقدیرده مستحکم اولان استانبول بی‌طرف بر مملکت حالنی آلیر وآیاصوفیه‌نك اوزرینه صلیب دیکیلیر. چناق‌قلعه‌یی مدافعه ایدن استحکامات طبیعی هدم ایدیلیر. » پرنسه نظراً ولایات شرقیه مسئله‌سنی حل ایتمك ایچون: « وان، ارضروم، طربزون ولایتلرنده جبل لبنان طرزنده بر اداره تأسیسی کفایت ایدر. بونکله‌برابر ولایات شرقیه‌نك روسیه‌طرفندن ضبطی متعاقب فرانسه ایله انکلتره آناطولیدن تعویضات ایستر واستحصال ایده‌بیلیرلرسه روسیه، فرانسه ایله انکلتره ایچون هر درلو اهمیتی غائب ایدن مقامات مقدسه‌یی تحت حمایه‌سنه آلمغه تنزل ایتمز. »

*
* *

روسلر مسلمانلغی بویله پارچه‌لامغه صاواشیرکن « انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون » وعد جلیل سبحانیسیله قرآن عظیم‌الشانی، دین جلیل اسلامی یدحفظ وقدرتنده‌بولوندیران جناب قهارذوالجلال حضرتلری اوته‌دن بر ملتی بونك اوزرینه مسلط ایدر؛ بوتون جهانکیرانه املارینی، بوتون تصورات مشئومه‌سنی زیر وزبر ایتدیردکدن باشقه صارصیلماز ظن ایدیلن قوجه تخت سلطنتی اطرافنده‌ده یاتنیلر، فیرطینه‌لر ایجاد ایدر. « وهوالقاهر فوق عباده »، « وهوعلی کل شیء قدیر. » « ان الله لیؤید هذالدین بالرجل الکافر ... » « والقینا بینهم العداوة والبغضاء الی یوم القیامة وسوف ینبئهم الله بما کانوایصنعون. »

باقه‌لم قادر ذوالجلال دها نه‌لر خلق ایده‌جك!

برلین علمای مشهوره‌سندن پروفسور دوقتور « یاستروو » برلینر تاغبلات ده نشر ایتدیکی برمقاله‌ده دیورکه:

« تاریخی اونوتمق لازمدر. محاربهٔ حاضره روسیه‌دولتنك موجودیتنه برنهایت ویرمکدن باشقه برنتیجه ویره‌جك اولوز ایسه دریالر کبی دوکیلن ودوکیله‌جك قانلر هدر اوله‌جقدر. بو محاربه‌نك صوکنده روسیه‌دن یالکز (فینلاندیا) ایله لهستانك ترکی طلب اولونه‌جق اولور ایسه روسیه کندیسی ایچون تهلکه‌لی اولان عناصردن تخلیص اولنمش وکندیسی دها مدهش ودها مهلك برقوت حالنه افراغ ایدلمش اوله‌جقدر. روسیه دولتی حکومات متعدده‌یه تقسیم ایدلمدکجه، (رومانوف) لرك حاکمیتنه نهایت ویرلمدکجه، شرقی اوروپاده دوام‌صلح تأسیس ایدیله‌میه‌جکدر. دیکردرلوچاره‌لر روسیه‌نك سیاست انبساطیه‌سنی وتکامل جهانکیرانه‌سنی ایلرولتمکدن باشقه برشیئه یرامیه‌جقدر. آلمانیانك شرق اردوسی بوندن صکره دخی غالبیتاره دوام ایلسه بیله روسیه‌یه قارشی عسکری‌دکل، سیاسی حرب ایله نتیجهٔ قطعیه استحصال اولنه‌بیله‌جکدر. حرب‌سیاسی روسیه‌ده روس ادارمسنه مخالف اولان عناصر واسطه‌سیله یاپیله‌بیلیر. روسیه‌ده عصیان واختلال ظهور ایلدیکنه دائر بدایت‌حربده انتشارایدن شایعاتك اصلی‌چیقمامسی اوزرینه هرکسده روسیه‌ده اختلال اولمیه‌جغی اعتقادی حاصل اولمشدر. بواعتقاد طوغری دکلدر. یالکز (لهستان) و (فنلاندیا) ده دکل، (اوقرانیا) ده وجنوبی روسیه‌ده‌ده عناصروتشکیلات اختلالیه موجود اولوب بونلر آلمان اردولرینك استخلاصنه انتظار ایلکده‌در. محاربه‌نك نتیجهٔ قطعیه حاصل ایلمسی روسیه‌ده‌کی عناصر اختلالیه‌نك اشتراك ومعاونتیله ممکندر. مظفریت آلمان سلاحنده قالدیغی‌وقتده روسیه‌ده‌کی معاونلرینی روسیه‌نك النه تسلیم ایده‌مز. بناءً علیه محاربه انجق روسیه دولت جهانکیرانه‌سی یرینه متعدد حکومات مستقله تأسیسی ایله برنهایت قطعیه بوله‌بیلیر. »

مسلمانلق عالمی حربه باشلادیغی زمان ...

صوفیه‌ده منتشر (قامبانا) غزته‌سنك باش مقاله‌سندن :

« حکومت عثمانیه آوستریا و آلمانیا طرفنی التزام ایدرسه فرانسه ایله انکلتره‌ده روسیه‌یه طرفدار اوله‌جقلردر. او حالده منتشهٔ حرب غایت واسع اوله‌جق و فرانسه ایله انکلتره دونمالری‌ده سواحلدن هجوم ایده‌جك نقطه آرایه‌جقلر. بوراسی بیلدیکی ایچون عثمانلی حکومتی‌ده هر درلو احتمالاتی نظر دقته آله‌رق حاضرلانیور.

عثمانلیلرك دکزدن وقره‌دن حاضرلانمه‌لرندن و عالم اسلامده کورولن تیقظ و انتباه آثارندن آکلاشیلدیغنه کوره محاربه پك بیوك اوله‌جق و عادتا عربستان ، هندستان ، ایران ، افغانستان و آفریقا اسلاملری محاربه‌یه اشتراك ایده‌جکلردر. ایشته بو محاربه تاریخده امثالی کورولمه‌مش بردین محاربه‌سی اوله‌جق و اورته‌یه سنجاق شریف چیقاجقدر.

واقعا تورکارله عربلر تدارکات و مهمات حربیه‌یه آوروپالیلر درجه‌سنده دکلسه‌لرده موقع جغرافیلری ، نفوسلرینك کثرتی حسبیله هر حالده کندیلرینه فوق العاده اهمیت ویرلمه‌سی ایجاب ایدر. اسلاملر ، آوروپا ، آسیا و آفریقایه یاییلمش اولوب قسم اعظمی ائتلاف مثلث حکومتلرینك‌ده تحت اداره‌لرنده بولونمقده‌درلر. قره دکزده‌کی روس فیلوسی عثمانلی فیلوسنه فائق اولمادیغی کبی فرانسه و انکلتره فیلولری‌ده اهالئ اسلامیه‌نك مسکون اولدیغی اراضی‌یه او قدر ضرر و زیان ایراث ایده‌مز. هله فرانسز و انکلیز فیلولرینك عسکر اخراج ایده‌رك عثمانلی سواحلنده ایش کوره‌بیلملرینه احتمال ویریله‌مز. زیرا مواقع جغرافی آنلره مساعد دکلدر .

بو ایضاحاتدن آکلاشیلیورکه عثمانلی حکومتی ائتلاف مثلث حکومتلریله محاربه ایدرسه زمین و موقعدن پك زیاده استفاده ایده‌جکدر . استانبولك تراکیا جهتندن هجومه معروض قالمه‌سی احتمالی ایسه بو کون مفقوددر. زیرا بولغارستان او جهتدن هیچ بر وجهله حرکات عسکریه‌یه تشبث ایتمه‌یه‌جکدر. بونك ایچون ایران و عثمانلی عساکری پك قولایلقله و بوتون قوتلریله قافقاس جهتندن روسیه‌یه هجوم ایده‌جکلردر. بو ایسه روس ایچون غایت وخامتلیدر. زیرا عثمانلیلره قارشو طورمق ایچون آوستریا و آلمانیایه قارشو سوق ایتدیکی عساکرك بیوك بر قسمنی قافقاسیه جهتنه نقل ایتمکه مجبور اوله‌جقدر. حکومت عثمانیه بوغازلرله ازمیر ، بیروت ـ اسکندرون و یافه‌یی محافظه ایچون پك آز عسکر تفریق ایده‌جك و او جهتده اولان عساکرینك بیوك بر قسمیله مصر اوزرینه یوریه‌جکدر. بو محاربه اولورسه عثمانلیلر بالطبع یالکز مصری ضبط ایتمکله اکتفا ایتمه‌یه‌جکلر ، سویش قنالی‌ده ضبط ایده‌رك انکلتره‌نك هند یولنی کسه‌جکلردر . او زمان انکلتره هندستانله مناسباتده بولونمق ایچون قوجه آفریقا قطعه‌سنی طولاشه‌رق غایت تهلکه‌لی اولان امید بروننده‌ن کچمکه مجبور قالاجقدر .

عثمانلیلره مصر ایله سویش قنالنی پك قولایلقله ضبط ایده‌رك انکلیزلری مشکلات ایچنده براقه بیلیرلر ، مصرك عثمانلیلر طرفندن ضبطی کوچ دکلدر. زیرا مصرك متعصب عربلری خلیفهٔ اسلامه قوتله مربوطدرلر . بو سببدن ناشی مصر خدیوی بیله استانبولده اقامت ایده‌رك مصره کیتمه‌یور .

سویش قنالی آق دکز ایله بحر احمر آره‌سنده و یوز کیلومترو اوزونلغنده‌در. اونی کچمك ایسته‌ین بر اردویه قارشو طوره‌جق مدافعه نقطه‌لرینه مالك دکلدر. قنالك کنیشلکی ایسه ایکی بیوك واپور کچه‌جك قدردر. قنالك بر ایکی محلنده انکلیز محافظلری وار ، ده تجهیزاتی بر استحکام یوقدر. قنالك ضبطنه بر ایکی عرب قبیله‌سنك هجومی بیله کافیدر. زیرا قنال بر ایکی محلندن تخریب اولونورسه تطهیر و تعمیری بر خیلی وقته محتاجدر.

اسکندریه . قاهره و پورت سعیده یاشایان عربلر افکار منوره اصحابندن اولدقلری نبی فلاحلرکده کافه‌سی اوقویوب یازمه بیلیرلر . بونلرك هپسی خلیفه ایچون اولمکه حاضردرلر. مصر اهالیسی آره‌سنده انکلیزلره صادق قالان یالکز اسکی مصر عربلرینك بر قسمیدرکه آنلرکده ، پك آز اولدقلری ایچون ، قطعیاً اهمیتلری یوقدر . »

* * * * * * * * * * * * *

شؤون

عالم اسلامك غلیان و هیجانی

مسلمانلقده عظیم بر انتباه

اوچ هفته‌دن برو عالم اسلامده امثالی نامسبوق بر اویانقلق حاصل اولمشدر. هر کون متوالی خبرلر آلنیور. ائتلاف مثلث علیهنده اسلام یوردلرنده ، اسلام دیارنده عظیم ناخشنودی آثاری حکمفرمادر. میتینکلر ، پروتستولر ، شکایتلر ، آه و اینلر ، مصادمه‌لر ، مقاتله و مجاهده‌لر ، حاضرلقلر بر برینی تعقیب ایدییور. مسلمانلرك ناکهانی انتباهندن ، غلیانندن ، حسیاتندن انکلتره و روسیه دولتلری شاشیروب قالمشلردر. نه یاپه‌جقلرینی بیله‌میورلر . هر درلو تکذیبه رغماً ائتلاف مثلث دولتلرینه قارشو عالم اسلامده انقلابلر ، اختلاللر ، قیاملر ، عصیانلر ترتیب و ایقاع ایدلمکده‌در. دشمنی دوستدن تفریق و تعیین ایتمکه موفق اولان مسلمانلر آرتق سلاح انتقامه صاریله‌رق مجاهداتده بولنمقده‌درلر. بو کون مصر ، هندستان ، افغانستان ، ایران ، آفریقا ، اوروپا ، شرق ، اقصای شرق مسلمانلری فرصتدن استفاده‌یه قرار ویره‌رك بعضیلری احضارات و تدارکاتله ، بعضیسی‌ده فعلاً سلاحلرینی قوشانه‌رق انکلتره و روسیه‌نك باشنه آتش ، آفت ، بلا کسیلمشلردر. آصیلمقدن ، کسیلمکدن ،

طوبه طوتولمقدن آرتق مسلمانلرك پروالری ، قورقولری ، اندیشه‌لری همان همان قالمامشدر . عالم اسلام ایستر منفرداً ایستر مجتمعاً اولسون حقوق مغصوبه‌لرینی استرداده صوك قرارلرینی ویره‌رك كمال عزم و متانتله میدان مجاهده‌یه آتیلمشلردر .

ائتلاف مثلثك غلبه‌سی حالنده مسلمانلرك محو ونابود ایدیله‌جكلری ظنی محقق ایتمشدر . فرانسه ، روسیه ، انكلتره مطبوعاتنك تهدیدلری مسلمانلرك بو ظن وذهابنی تصدیق وتأیید ایتمیورمی ؟ ائتلافه قارشو چارپیشمقده اولان آلمانیا وآوستریا حكومتلرینك مظفریت وغالبیتلرینی هر مسلمان اعماق قلبندن آرزو وتمنی ایدرك ، بو امنیه‌نك حصولنه سر بزمین سجده ونیاز اولیور . مسلمانلرك بو تمنیلری ، بو آرزولری پك طبیعیدر . اسلام دیارینی ناحق وناروا غصب و استیلا ایدن ائتلاف مثلثندن هیچ بر مسلمان ایلك كورمدی . بو دولتلرك عهودینی ، سوزلرینی ، اوزلرینی ، سیاسیلرینك ونامنی هیچ صایان مسلمانلر ، بونجه آجی تجربه‌لردن صوكره بردها آرتق آلدانیرلرمی ؟

بوكون سینما وپانوراما كبی كوزمزك اوكندن كچن وقایعی بر بر خلاصه ایتمك پك مشكل ونهایت درجه‌ده متعسر اولدیغندن ، وقایع مذكوره‌یی مجملاً ذكر ایتمكی واو كبی وقوعاتی مدعیات حقه‌مزه شاهد مقامنده اقامه وایراد ایتمكی دها مناسب كوریورز . بناءً علیه صیره ایله حكومات وملل اسلامیه‌نك تشبثاتی بورایه درج ایتمكله ، امللرینی ، غایه‌لرینی قارئلرمزه عرض ایتمكله اكتفا ایدرز .

ایران

پاشده شاه حضرتلری بولندیغی حالده بوتون ایرانلیلر روسلرك علیهداریدر . نوطه‌لر ، مخطه‌لر ویرلمش ، آذربایجان ، زنجان ، ایران خزینه‌دارلغی كبی مسائل حیاتیهٔ مملكت اصلاح ایدیله‌رك ، تبریزه والیٔ عمومی اوله‌رق ایران شاهنك قارده‌شی ، ایرانك ولیعهدی شهزاده محمد حسن میرزا حضرتلری تعیین ایدلمش وروسلرك ایران داخلنده‌كی مداخلاتنه خاتمه چكیلمشدر . روسیه آذربایجاندن ، ایرانك سائر نقاطندن قوای عسكریه‌لری كری آلمشدر . طهرانده‌كی روسیه سفیرینك بوش مواعیدینه حكومت ایرانیه ذره‌قدر اهمیت ویرمه‌مكده‌در . ایران حدودنده‌بشایان قبائلك عمومی روسلره قارشو سل سیف انتقام ایدرك میدان كارزاره آتیلمشلردر . روسلردن هر كون بر قاچ قزاق اولدیروب ، اسیرا ایتمكده‌درلر . ایران احراری قبائله قوماندانلق وظیفه‌سنی كوریورلر . مشهدده روسلر وحشتدن كری قالمیه‌رق ، زواللی دین قارده‌شلرمزك جانته ، ماله ، ناموسلرینه وحشیانه بر صورتده تجاوزده بولنمشلردر . ایران حكومتی تدابیر مقتضیه‌یه توسل ایتمشدر . كندی سفیری واسطه‌سیله پترسبورغ حكومتنه مراجعتله روسلرك مظالمنه نهایت ویرلمسی شدتلی بر لسانله طلب ایلمشدر . شهرمزده مسافر بولنان ایران سفیر سابقی ، علم وفضیلتیله ، عثمانلیلره اولان خیرخواهلغیله مشتهر بولنان ادیب وفاضل یگانه پرنس صلح ارفع الدوله میرزا رضا دانش خان حضرتلرینك ایران حقنده‌كی مژده‌لری ، ایرانك پارلاق ومستقل بر آتیه‌یه مالك اوله‌جغنی كوسترمكده‌در .

مشارالیهك بیاناتنه نظراً ایران شاهیله مستوفی الممالك قابینه‌سی كمال فعالیتله ایرانك سلامتنی تأمین واحضار ایده‌جك صورتده كیجه‌لی كوندزلی چالیشیورلر . ایرانك امور مالیه ، عسكریه ، ژاندارمه ، معارف ، عدلیه ، داخلیه‌سی دوزلمكده‌در . آسایش وامنیت هر طرفده حكمفرمادر . یوللر قوافل و امتعهٔ تجاریه ایچون امین و سالم بر حالده‌در . مشارالیه حضرتلری ایران شاهنك تاجكذارلغنی رسماً اوروپا حكمدارلرینه تبلیغه مأموردر . بو وظیفه‌سنی محاربه‌دن صوكره ایفا ایده‌جكدر . حضور جناب خلافتپناهی ایله ده تشرف ایتمش وفارسی لسانیله قونوشمشدر . ایران مجلس ملیسی ده همان انعقاد وتشكل ایتمك اوزره‌در . ان شاء الله بوندن صوكره ایران ایله سوكیلی ایرانی قارده‌شلرمزه فلاح وسعادت قپولری آچیق بولنه‌جقدر . اوته‌دن برو قارده‌ش كبی كچینن عثمانلیلرله ایرانیلر آره‌سنده لاینفك ، لایتزلزل بر اخوت واتحاد قائم اوله‌جقدر . اختلافات ، آیریلق وغیریلق یرینه اتفاق و مودت یرلشه‌جكدر .

قفقاسیا ، توركستان :

روسیه‌نك ادارهٔ مستبده‌سی آلتنده بونجه زماندن برو اینكله‌مكده اولان مسلمانلر ، روسلره قارشو تركی كبی مقاومت ایدرك ، سلاح آلتنه كیرمكدن امتناع ایتمشلردر . روسلرك درلودرلو تضییقاتنه هدف اولمشلردر . مكتوبلری آچیلیور . پاره‌لری ذخیره‌لری ، دكرمنلری جبراً اللرندن آلنیور . مسكنلرینه روس یارالیلری یرلشدیریلیور . برطرفه چیقمغه ، كیمسه ایله كوروشمكه كندیلرینه مأذونیت ویرلمیور . بوكون روسیه‌ده بیكلرجه تجارتخانه قپانمش ، زنكین مسلمانلر ایرانه ، سائر ممالكه هجرت ایتمكده‌درلر . باكوده ، چوروك صوده ، تفلیسده ، كیه‌فده هر كون اختلالر ، یانغینلر حكمفرمادر . روس قازاقلری اسلام محله‌لرنده مسلح بر حالده كزیورلر . اسلاملرك بالجمله مؤسسات دینیه ، ملیه و مذهبیه‌لری قپاتدیرلمشدر ، سلاحلری اللرندن آلنمشدر . آلمانیا الهنده بالجمله روسیه مسلمانلری آره‌سنده بر تمایل ومودت حاصل اولمشدر . روسلر كیجه‌لین یارالیلرینی كیه‌فه كتیروب خسته‌خانه‌لره یاتیرمقده‌درلر . اهالی‌یی هر شیدن بی‌خبر براقمقده‌درلر . توركستان مسلمانلرینی آلداتمق وكندیسنی مظفر وغالب كوسترمك خصوصنده كولنج وعقله صیغماز درجه‌ده (صدای توركستان) غزته‌سیله روسیه كندیلهنده پروپاغاندا یاپدیرمقده‌در . بونكله برابر مغلوبیتنی ، خسرانتی مسلمانلر بیلمشلر وبوكبی پروپاغاندالره ، بلوفلره قولاق آصمامقده‌درلر .

مصر :

انكليزلرايسه يوصله‌يى شاشيره‌رق خديو حضرتلرينى مصره كيتمكدن منع ايتديلر . حتى استانبولده قالمسنى بيله آرزو ايتمدكلرندن اسويچره وياخود ايتاليايه كيتمسنى كنديسنه تكليف ايتديلر . مصر ضابطلرينى – ايكى يوز ضابطى – سودانه نفى ايتديلر . بوزوالليلرك يكانه قباحتلرى وقوعبولان بر استيضاحه قارشو ، ايلروده انكليزلرله عثمانليلر آره‌سنده برحرب وقوع بولورسه دين قارده‌شلرينه قارشو سلاح استعمال ايتميه‌جكلرينى درميان ايلملرندن عبارتدر . عينى زمانده هندستاندن مصره كتيريلن اوتوز هندلى‌يى‌ده انكليزلر آصديلر . مصر عسكرلرندن قورشونلرى آله‌رق اللرنده بوش تفنكلرك قالمسنه يالكز مساعده ايتمشلردر . هلال احمر جمعيتى ، مصر مأمورلرينى ، ضابطانى انكليز صليب احمرينه اعانه ويرمكه مجبور ايتديلر . جامع الأزهرى فساد اوجاغى كوسترمك صورتيله قپاتديرمق ايستديلرسه‌ده موفق اوله‌مديلر . كلن كيدنلرى يوقلايورلر . فضله پاره‌لرينى آلوب كنديلرينه كونده‌لك ويرييورلر . يانلرنده آلمانجه وتوركجه غزته بولنانلرى حبس ايدييورلر . اسكندريه ومصرده بيكلرجه خفيه تعيين ايدرك خلقك اسرارينى ا كلامغه غيرت ايدييورلر . هرسنه مصردن حجازه كوندريلن محمل شريفك اعزامنه ، مصر حجاجنك حجازه كيتملرينه يوللرده آسايش مفقوددر ديه ممانعتده بولنديلر . بونكله برابر آز قربان كسمك ايچون مصر علماسندن ساخته فتوا آلديلر . دها طوغريسى شرعى فتوالرى تحريف ايتمكدن چكنمديلر . مصرده‌كى آلمانيا وآوستريا تبعه‌لرينه ايستدكلرى فنالقلرى يابديلر . يكى استقراض عقدينه ، خزينه اسهامى چيقارتمغه حكومت مصريه‌يى تشويق ايدوب ، باب عالينك ، حقوق مقدسهٔ عثمانيه‌نك آياق آلتنه آلنمسندن انديشه ايتمديلر . سويش قنالى بويجه استحكامات انشا ايدرك ، قنالك اورته‌سنه ترصد ايچون برحرب كميسى تعيين ايتديلر . قنالى آلمان وآوستريا كميلرينه قارشى قپاتديلر . وكيل سياسيلرى كندى اسم كوننده زيارته كلن مسلمانلرى تهديد ايتمكدن چكينمامشدر . بو كون بيكلرجه خلق ايشسز ، كوجسز قالمشدر . زواللى ايشسزلره سرسرى معامله‌سنى تطبيق ايله آنلرى مصردن خارجه تبعيد ايتمشدر . تراموايلر ، شمندوفرلر ، بانقه‌لر تعطيل اولنمشدر . هرسنه قيش موسمنده مصره بيكلرجه سياح كليركن بو سنه كيمسه كله‌مش ومملكت بحران اقتصادى‌يه دوچار اولمشدر . قحط وغلا بر طرفدن ، ايشسزلك ديكر طرفدن – انكليزلرك مظالمى شويله طورسون – اهالى‌يى بتيرمشدر . هر كون يغمالر ، اختلاللر اكسيك دكلدر . مصرده مستخدم بولنوب ، ميدان حربه كوكللى كيتمك ايسته‌ين انكليزلره اوچر آى مأذونيت استحصال ايلديكى كبى ، آيلقلرينى‌ده بروجه پشين ويرديرمشدر . احكام عرفيه ايله حكومت عسكريه‌يى اعلان ايدرك ، مصر قابينه‌سنك الندن ايشلرى آلمش ، كندى ضابطلرينه زمام اداره‌يى تسليم ايلمشلردر .

مصر صولرينه طورپيللر وضع ايدرك حرب كميلرينى‌ده بحر احمرده ترصده مأمور ايتمشدر . بونجه تدابيره رغماً قبائل عربان مصر حدودنده كنديلكلرندن تحشد ايدوب ، انكليزلرى تتره‌تمكده‌درلر .

هندستان :

هندستانك بومباى ، دهلى ، مدارس ، كالكوته شهرلرنده‌كى مسلمانلرده هيجانده‌درلر . عثمانلى حرب كميلرينك ضبطندن طولايى اوراده‌كى مسلمانلر كوسمشلردر . كالكوته‌ده‌كى بت پرستلر قيام ايدرك انكليزلرى ، انكليز مأمورلرينى اولديرمشلردر .

(راجپوتانه) ، (جيپور) قبائلى بهوپال حاكمه‌سنك قارده‌شى محمد حفيظ خانك انكليزلر طرفندن توقيف ايدلمسندن طولايى عصيان ايتمشلردر . پروپاغاندا يابمق ايچون انكليزلر هندستانده بر طاقم يكى غزته‌لر تأسيس ايتديلر . تجارت بوسبوتون طورغوندر . هند پوسته‌سى آلمانيانك (أمده‌ن) قرووازورى قورقوسندن تعطيله اوغرامشدر . برمانيا پوسته‌سى‌ده اويله . احكام عرفيه اعلان ايدلمشدر . مسلمانلرله هندولر انكليزلر عليهنده اتفاق ايلديلر . حتى بوسنه قربان بايرامنده ، محضا هندولرى ممنون ايتمك ايچون قويون وصغير كسمسندن صرف نظر بيله ايتمشلردر . آلمانلرك غالبيت ومظفريتلرينى انكليزلر الآن كيزليورلر . حالا ليه‌ژ ونامور استحكاماتنك مقاومت ايتدكلرندن بحث ايدن رويتر آژانسى هنديلرى آلداتمغه چاليشيور . هندستانه نه براجنبى ، نه مكتوب ، نه‌ده غزته – خصوصيله استانبولدن كوندريلن مطبوعات – كيرميور . شدتلى سانسور وضع ايدلمشدر . قحط وغلا ، طاعون ووبا كركى كبى حكمفرمادر . آلمان قرووازورى هندستانى هر كون تهديد ايدوب طوريور . انكليز كميلرينى باطيرييور . بويوزدن انكليز مطبوعاتى انكلتره بحريه ناظرى بولنان (چورچيل) ه شدتلى صورتده هجوم ايدييورلر .

عدن ، بربره ، صومال :

صومال اهاليسى بربره‌يه هجوم ايله اوراده‌كى انكليزلرى طوغرادقدن صوكره استقلاللرينى اعلان ايدرك (ملا عبداه) و (ملا محمد) ى كنديلرينه رئيس اتخاذ ايتمشلردر . انكليز قابلوسنى‌ده كسمشلردر . انكليزلر ايسته‌دكلرى قدر بوحقايقى تكذيب ايتسونلر . بوتون صومال اهاليسى حال قيامده‌در .

حبشستان :

آلمانيادن صاتون آلدينى طوپلرى فرانسزلر (جيبوتى) ده ضبطه قالقيشدقلرى جهتله حبش حكمدارى كوجنوب ، بالجمله فرانسزلرى طرد ايله مغازه‌لرينى يغما ايتديردكدن صوكره ، مذكور طوپلرى استرداد ايتمشدر . انكلتره وفرانسه دولتلرى يا كلش ايش كوردكلرندن طولايى ندامت ايتمشلردر .

آمریقا :

عثمانلی حرب گمیلرینك ضبطندن طولایی ناخشنود اولان امریقا مسلمانلری نیویورق شهرنده بر میتینغ ترتیب ایدوب انکلیزلرك قانون شکنانه وجبارانه اولان بو معامله‌سنی شدتله پروتستو ایدرك ، شکایات واقعه‌لرینی تلغرافله اوروپا سیاسی مجموعه‌لریله بیطرف دولتلره وعالم اسلامه کوندرمشلردر .

رومانیا

بالقان حکومتلری دولت علیه علیهنده آیاقلاندیرمق ایچون بر انکلیز حرب کمیسی مأموریت مخصوصه‌یی حائز اولان باقستون برادرلری بکرشده بر غیور مسلمان یارالامشدر . بو ایکی اسلام خائنی ، اسلام دشمنی قرنداشلر الیوم فراش اضطراب ایچنده یوارلانمقده‌درلر . بونلره بك ایی بر درس عبرت ویرن گنج مسلمان (رجب) ویاخود (حسن تحسین) نامنده بر قهرماندر . بو گنج صرف حسیات اسلامیه ایله آنلره بر درس ویرمك ایسته‌دیگنی یوزلرینه قارشو سویله‌مکدن چکنمیه‌رك حمیتلی بر مسلمان اولدیغنی جهانه اثبات ایتمشدر .

کرید

یونان حکومتی کریدده‌کی مسلمانلرك سلاحلریله ، پاره‌لرینی ضبط ایتدکدن صوکره انجق هجرتلرینه مساعده ایدیيور . اوراده‌کی رومرك اینه متعدد سلاحلری بولندیغی حالده یالکز بریسنی اللرندن آلمشدر . حربك صوکنه قدر آلتون پاره کرید آطه‌سنده قالمالیدر دیه مسلمانلره بش لیرادن زیاده یانلرنده بولندیرمنه - طبیعی مفارقت ایدرکن - مساعده ایتمیور . بوزواللیلرك چوغی ازمیره گلمشدر .

افغانستان :

افغانستان حاضردر . عسکرلرینی تورکستان وهندستان حدودلرینه تحشید ایتمشدر . قوماندانلرینی حدوده کوندرمشدر . مهمات هرطرفه سوق ایدلمکده ویارالیلره عندالحاجه باقمق ایچون طبیه وصحیه تشکیلاتی اکمال ایتمشدر . افغانستان حدودنده‌کی قلاع واستحکامات تحکیم ایدلدیکی کبی ، یکیدن طابیه‌لر وجوده کتیرلمکده‌در . امیر ایله اوغلی بالذات تحشیدات وتفتیشاته نظارت ایتمکده‌درلر . افغان قبائلی کاملاً امیر حضرتلری تسلیح ایتمشدر .

افغان غزته‌لرینك اشعاراتنه نظراً افغانستانك هرطرفنده وبالخصوص پایتخت مملکت اولان (کابل) ده فوق العاده فعالیت عسکریه حکمفرمادر . افغانستانك هرطرفی بر اردوگاه شکلنی آلمشدر . آوروپا محاربهٔ عمومیه‌سی مناسبتیله افغانستان دولتی فوق العاده تدابیر عسکریه‌یه مراجعته مجبور اولمشدر . عموم افغانستان قوای عسکریه‌سی باش قوماندانلغنه افغانستانك اك مقتدر ومشهور امرای عسکریه‌سندن محمد نادر خان تعیین ایدلمشدر . صوك درجه فعال اولان بو ذات باش قوماندانلغی درعهده ایلدیکی کوندن اعتباراً افغانستانك هرطرفنده فوق العاده فعالیت باشلامشدر . سفربر حاله وضع اولنان بالجمله قطعات کیجه‌لی کوندوزلی تعلیملره ومانوره‌لره باشلامشدر . باش قوماندان محمد نادر خان هرکون بر قطعهٔ عسکریه‌یی تفتیش ایدوب مانوره یاپدیرمقده‌در . (کابل) شهری وجواری غایت مهیب بر اردوگاه حالنی آلمشدر . کوندوزلری بوتون شهر افغان آلایلری باندولرینك ترنماتندن اهتزاز ایلکده وتعلیم ایچون آتیلان طوپ وتفنك سسلرینك آرقه‌سی کسیلمه‌مکده‌در .

« دیلی تلغراف » غزته‌سنك مخابری طرفندن ویریلن معلوماته کوره بوتون بلوجستان قبائلی خصومت سابقه‌لرینی اونوته‌رق سلاحلریله برلکده افغان اردوسنه التحاق ایتمشلردر . ایراندن کابله کلن برقاچ مجتهد ، روسلر طرفندن اعدام ایدیلن مجاهدلرك برابرلرنده کتیردکاری قانلی کوملکلرینی بویوك محلره آصه‌رق خلقه پك مهیج نطقلر ایراد ایتمشلردر . افغان امیری حبیب الله خان حضرتلری ، بو فجیع احوالدن پك متأثر اوله‌رق اردونك عنایت حقله روس وانکلیزلردن بوتون اسلام انتقاملرینی آله‌جغنی بالذات بیان ایلمشدر . واعظلر ، خطیبلر هرطرفده اهالی‌یی اتحاد اسلامه دعوت ایدییورلر .

افغانستانده‌کی بوغلیان وهیجان روسلری فوق العاده تدهیش ایتمشدر . بو سببله روسیه حکومتی افغان حدودنده تدابیر عسکریه‌یه مراجعت مجبوریتنده قالمشدر .

هر سنه ترکستان روسی‌یه کلمکده اولان افغان تاجرلرینی توقیف ایتمش ، حدودك اوته طرفنه کوندرمشدر . حدود جوارنده روسلر عظیم مقدارده بارگیر ، دوه وسائر حیوان تدارك ایتمکده‌درلر .

چین :

مغولستانی چیندن آییروب کندی تحت حمایه‌سنه آلان روسیه‌یه قارشی چینده‌ده بویوك بر حرکت کورولمکده‌در . محاربهٔ عمومیه چینك نظر انتباهنی آچمش وفرصتدن بالاستفاده مغولستانده‌کی حقوقنی استرداد تشبثنه سوق ایلمشدر .

(پکین) دن روس غزته‌لرینه اشعار اولندیغنه کوره چین حکومتی مغولستان مجلس مليسنه مغول حکومتنك استقلالنه نهایت ویره‌جك بر لایحهٔ قانونیه تبلیغ ایلمشدر . بو لایحه موجبنجه مغولستان حکومتی مرکز اداره‌سی (اورغا) شهرنده‌کی چین مأمور سیاسیسندن مساعدهٔ مخصوصه استحصال ایتمکسزین دول اجنبیه‌دن هیچ بریله معاهدات ومقاولات عقد ایده‌میه‌جك ، فیمابعد « مغولستان حکومتی » و « مغولستان وکلاسی » کبی تعبیرلر اصلا استعمال ایدلمیه‌جك ، مغولستان عسکرلرینی تسلیح ایدن روس ضابطلری اخراج اولنوب یرلرینه منحصراً چین

ضابطانی استخدام ایدیله‌جك ومغولستانده لزومی حالنده چین قوای عسکریه واشغالیه‌سی بولنه‌جقدر . مغول مجلس ملیسنك چین حکومتنك لایحه‌سنی خواه ناخواه قبول ایده‌جکی شبهه‌سزدر . بو صورتله چین حکومتی روسیه‌یه قارشی علناً میدان اوقویور .

تونس :

تونس احوالی‌ده کوندن کونه کسب وخامت ایتمکده‌در . اهالی بویوك بر سفالت وهیجان ایچنده چیرپینیور . فرانسزلر دها محاربه‌نك بدایتنده بوتون مملکتك کنجلرینی طوپلادیلر ، محاربه‌یه سوق ایتدیلر . آلمانلرك مدهش طوپلری آلتنده محو اولوب کیتمکده اولان بو زواللی قویون سوریلرینك ابوینلری درین بر حدت وغضب ایچنده فرانسزلره قارشی دیش بیله‌یورلر . مسئله‌نك وخامتنی کورن فرانسزلر تدابیر انضباطیه‌یی کوندن کونه تزیید ، تعقیبات ضابطه‌یی تشدید ایدیورلر . بوحال‌ده آیریجه حدت وغضبی موجب اولیور . حتی بو یوزدن (بیزرطه) ده بر عصیان ظهور ایتدی . بیزرطه‌ده طوپلانان مسلمان عسکرلری فرانسه‌یه کیتمکدن امتناع ایتمشلر ، ضابطلری علیهنه قیام ایلمشلر ، حتی ضابطلرینه ایچبه بر دایاقده آتمشلردر . فرانسزلر شیمدی‌یه قدر نفس تونس شهرندن عسکر آلمازکن اورادن‌ده عسکر آلمغه تشبث ایدیلر . اهالی غلیانه کلدی . اشراف مملکت شدتلی اعتراض ایدر . اوته‌ده بری‌ده عصیانلرده ظهور ایتمه‌یه باشلاینجه حکومت بوندن واز کچمکه مجبور اولور . بویله‌جه تونس‌ده پرهیجان وغلیان فرصته انتظار ایتمکده‌در .

⁂

خلاصه بوکون عالم اسلام پك مهیج بر حالده بولنمقده‌در . مظالمه ، انواع فلاکتلره اوته‌دن‌برو دوچار اولان اهل ایمان آرتق تخلیص کریبان ایتمك ایچون وار قوتلرینی بازویه ویره‌رك ، ظالملرله حریت وناموسلری اوغورنده پنچه‌لشمکده ، اوغراشمقده‌درلر . منتقم حقیقی اولان جناب رب العالمین انشاءالله مسلمانلری پارلاق بر استقباله مظهر ایده‌جکدر .

هپ اویانه‌لم ، سویشه‌لم ، اوپوشه‌لم . اغبرارلری ، اختلافاتی ، آیریلقلری بر طرفه آتوب قوجاقلاشه‌لم . بربرمزی عفو ایده‌لم . تاکه رب غفور ، قادر متعال بزی طریق سعادت ونصرته سوق ایتسون . آمالمزه میسر ایلسون . بوندن باشقه چاره‌مز قالمامشدر . چونکه آیریلق فلاکتدر . آیریلانی دشمن پاره‌لار .

اللهم یا محول القلوب والاحوال حول حالنا الی احسن الحال آمین .

مرحوم شهبندر زاده حلمی بك

عثمانلی متفکرلرینك کزیده‌لرندن اولدیغی آثار قلمیه‌سیله اثبات ایتمش اولان شهبندر زاده احمد حلمی بك کتاب حیاتنك صوك کلمه‌سنی یازمشدر . جناب حق مظهر غفران بیورسون .

مشارالیه مشروطیتك اعلانی متعاقب منفاسندن استانبوله کله‌رك یومی غزته‌لرله نشریاته باشلامش ، متعاقباً « حکمت » نامیله بر غزته امتیازی آلوب بونکله مهم ، موجب استفاده بر چوق مقالات سیاسیه وعلمیه نشر ایلدیکی کبی متین بر قلم وخالص بر یوره‌کله‌ده اسلامیتی ، حقوق اسلامیه‌یی مدافعه ایلمشدر . مرحومك کندینه مخصوص بر اسلوب لطیفی ، محاکمات علمیه ومنطقیه‌سنده‌ده اصابتی وار ایدی .

حلمی بك بر آرالق دارالفنونده فلسفه درسی‌ده ویرمش ایدی . مرحوم علم وفضیلتیله مشتهر ، صحیح الاعتقاد ، درویش مشرب بر فیلسوف ایدی . هنوز کنج دینه‌جك برسنده ارتحالی مملکتمز ایچون ضایعاتدن معدود اولمق لازم . کایرجناب حق کندینه رحمت ، اقارب وخویشانه صبر جمیل احسان بیورسون .

آثار منتشره :

« خاور » غزته‌سی

فارسی لسانیله انتشار ایتمکده اولان (خاور) غزته‌سنك یدنجی نسخه‌سی انتشار ایتدی . باش مقاله‌سیله حوادثلری جداً فارسی لساننه آشنا اولانلر ایچون شایان استفاده‌در . هله عالم اسلامه دائر اولان خبرلری اك طوغری منابع ومأخذدن اقتباس ایدلمشدرکه ، صحتنه دیه‌جك یوقدر . رفیقمزك مسلکی ، سیاستی اسلامی بر سیاست اولوب بالجمله مسلمانلرك شئوناتندن بحث ایتدیکی کبی ملل ودول اسلامیه‌نك حقوقنی‌ده مدافعه‌یه صوك درجه بذل غیرت ایتمکده‌در .

بو مهم مسلمان غزته‌سنك مطالعه‌سنی فارسی تحصیلیله اشتغال ایدن عموم طلبهٔ علومه بالخاصه توصیه ایتمکی وجیبه‌دن عد ایلرز .

اخطار

سبیل الرشادك شیمدیلك اون‌بش کونده بر نشرینه دوام اولنه‌جقدر . آبونه‌جیلرندن طولایی اولان احتیاجمز بورجلرینی تمکن اولدیغی صورتده بو کونلرده تسویه‌یه همت ایتمك لازم کلدیکنی تقدیر بویورملرینی قارئین کرامدن رجا ایدرز .

اون ایکنجی جلدك نهایتی

سبيل الرشادك ١٢ نجى جلدينك فهرستى

ا

ابراهيم حنيف افندى ٢٦٧
ابو طالب بن عبدالمطلب اوغلى «طالب» ك دائرهٔ
اسلامه داخل اولوب اولمديغى حقنده بر سؤال
و جوابى ١٥٦
ائتلاف مثلثك غالبيتى عالم اسلام ايچون فلاكتدر ٤٠١
آتشه كيرمك عادتى ٩٠
اجازتنامه جمعيتى ٣٠٧
اجتماعى اصول فقهه احتياج وارمى ؟ ٢١١
اجتماعى انحطاطك سببى اصول تربيه ده آراملى در ٣٢٩
اجتهادك باعث تولدى ١٩٠
اجماع ، قياس واستحسانك اساسلرى ١٥٠
اجنبى متخصصلرى حقنده افغانستان اميرى مرحوم
عبدالرحمن خانك برمطالعه سى ١٣٩
آچيق صاچيقلقده افراط ١٨٥
احد محاربه سى ٤٧،٦٦
احد محاربه سنده كى شهيدلر ٩٧،١٣٨،٢٦٤
احمد جودت بكك وفاتى حقنده ٣٩ ، ٥٠
ادريس بتليسى ٣٣٣
آرناوود قوميتجيلرى ١٩
استحسانك اساسلرى ١٥٢
اسكندريه قتل عامى ٣٤٤
اسلام وسوسياليزم ـ اسلام طبيعى وفطرى بردين در ٢٢٦
اسلامه دائر جميتلى برسوز ٢٦١
اسلامك مقدساتى عليهنده نشريات ٢٢٧
اسلام عسكريته ٩
اسلاميتك اوروپاده انتشاره باشلامسى ، ميس فرايزك
شرف اسلاميتى قبول مراسمى ٢٧٤
اسلامده دعواى قوميت ١١٤
اسلام عالمى خرستيانلاشيورمش ١٤٧
اسلام ديارنده اجنبى افساداتى ٢٠
اسلاميت و نصرانيت ، نصرانيتك حقسزلقلرى ،
مسلمانلرده تجدد آثارى ٢٥٢
اسلام امامنك جاسوسلغى ٥٦
اسلامك باش قالديره جغى زمان كلدى ٣٠٩
اسلامك ضعفى تعليم وتربية افرنجيه ايله در ٣٣٦
آسمانى بر اولوم (شعر) ٢٤
آسياده دور جديد ١٦٤
آسيا بوتون عظمتيله اويانيور ١٨٤
اعداد قوت — نه يازمشم ، نه اكلاشيلمش ! ١٠١
آفريقاده اسلاميت آلابيلديكنه ايلروله يور ، خرستيان
ميسيونرلرى دهشتلر ايچنده در ٢٣٧، ٢٦٨
آفريقاده كى زواللى هنديلر ١٤
آفريقانك شمال ساحللرنده جهاد اسلام وسنوسى
حضرتلرينك بياننامه سى ٣٠٣
افغانستان احوالى ١١٢،١٦٧،٢٠٧،٢٢٨،٣٧٢
افغانستان نه قدر قوت چيقاره بيلير ٤٣٠
آقاخان ١٤١
اكبر شاه ١٨٢
الله الله ايها المسلمون ! ماضى بى آكك ، استقباله
حاضرلانك ! ٢٦٦
الله قورقوسى (شعر) ٣٨٩
آلتى تبعه ، بر سفارتخانه ٢٧٣
« الذين استجابوا الله والرسول آيت كريمه سنك

لسان شعر ایله تفسیری ٤٠٥
امت اسلامیه ناصل صلاح بوله‌بیلیر ؟ ٢٠٢، ٢٢١
امرالله افندینك وفاتی ٤٠٤
ان‌الله لایغیر مابقوم ... آیت کریمه‌سی تفسیری ٢٩٣
ان‌الحلال بین ... حدیث شریفی ٢٦١
انتباه اسلام ٤٣٢
انصافك او یرده نامی یوقی ؟ ٣٥١
انقلاب اساسی واستقلال حقیقی ٤٠٦
انکلیز مسلمانلری، انکلتره‌ده دین اسلامك انتشاری ٣٣٤
انکلتره‌ده انتشار دین اسلام ٣٥٥
انکلتره‌ده مسلمانلغك انتشاری ٢٠
انکلتره ومصر ٣٩٩
انکلیزلری پك کیج طانیدق ٣٩٣
انکلتره وعالم اسلام ٤٠٠
ان مما ادرك الناس ... حدیث شریفی ٢٦١
اوصنی قال لاتغضب ... حدیث شریفی ٣٢٥
اوروپا مدنیتنك ایچ یوزی ٣٧
اوروجك فضائلی حقنده احادیث شریفه ٣٥٧، ٣٧٣
ایران قدیمده دین ٨٥
ایران احوالی ٣٧٢
ایوالق قضاسی ویونانیلق ١٠٧
آیاصوفیه‌یه صلیب دیکمه‌یه یلته‌نن روسلرك باشنه‌قوپه‌جق قیامتلر ٤٤٤

ب

بدر محاربه‌سی ٢٤
بدر محاربه‌سنده‌کی شهیدلر ٨٨
بدر - ایکنجی بدر وقعه‌سی ٣١٩
برملتك عنعناتی اوستنده چیزمه ایله یورونولمز ٢٤٢
برما ایالتی ١٣
بنغاله ایالتی ٥٢
بوتون مسلمانلق عالمی حال تیقظ وانتظارده‌در ٤٣٤
بوسنه‌ده حرب مظالمی ٤١٩
بوسنه رئیس العلماسی ١٨٥
بهادر شاه ٣٤
بهوپال حاکمه‌سیله ملاقات ٣٦
بیروتده طلبهٔ اسلامیهٔ عثمانیه ١٤٢
بیروتده دارالعلوم ٢٥٨
بیروتده عثمانلی معارفی ٩١

پ

پکینده اسلامیتك وضعیت حاضره‌سی ٢٨٦
پوسته‌لرده سوء استعمالات ٤٠

ت

تاریخ استقبال - جلال نوری بك ٤
تستر ایله حیا توأمدر ٧٣
تستر حقنده مرکز قوماندانلغنك تبلیغاتی ١٤٨
تسترك فضیلت وعلویتی ٢٩
تستر مسئله‌سی حقنده ٩٧
تستر مسئله‌سنك طرق حلی ٧٨
تستر نسوان حقنده ٦٠
تستر یا قالقارمش، یاخود ... ٤٥
تعدد زوجات اسلامیتده منع اولونا بیلیری ایمش ؟ ٢١٦، ٢٤٨، ٣٠٩، ٣٥١، ٣٧٦
توکیوده عمومی سرکی ٢٥٥
تفرقه باعث اضمحلالدر ٤١٢

ث

ثروت فنونك اتحاد اسلامه طرفدارلغی ٤١٧

ج

جریدهٔ علمیه ٢٤٤
جلوس کونی برمیخانه‌یه آصیلمش عثمانلی سنجاغنه (شعر) ٢٢٤
جنکیز خان مظالمی ١٥٨، ١٧٧
جوازك احکام شرعیه‌دن اولوب اولمدیغی مسئله‌سی ٢٩٦، ٣١٥، ٣٢٦، ٣٤٥، ٣٥٨
جواز، تعبیر آخرله مباح (!) ٣٥٨

چ

چین احوالی ١٨٨، ٢٤٣
چینده اسلامیت ٣٢، ٥٠
چینده حرکت اسلامیه ٣٩٥

ح

حبشستان احوالی ١١٢
حبشستان - حرار ٢٤٠
حجاز احوالی ١١١، ١٦٧
حجاز دمیر یولی ١٦، ٣٠٥
حدیبیه مصالحه‌سی ٤٤٠
حرب حاضردن آلنان درسلر ٤٣٢
حربیه نظارتنك مسلمانلغك شان وشوکتنی یوکسلته‌جك تشبثاتی ٤٠١
حسن وقبح ٩٥
حرب عمومی وبخارا، قریم، قیرغیز وتاتارستان احوالی ٤٣٥
حرب عمومی وانکلتره احوالی ٤٠٣، ٤١٩
حرب عمومی وآلمانیا احوالی ٤٢٠
حرب عمومی ومصر احوالی ٤١٨، ٤٣٥
حرب عمومی وطرابلس غرب احوالی ٤١٨
حرب عمومی وقفقاسیه احوالی ٤١٩، ٤٣٥
حرب عمومی وافغانستان احوالی ٤٠٣، ٤٠٤، ٤٣٥
حرب عمومی وتونس وجزائر احوالی ٤٠٣، ٤٣٦
حرب عمومی وهندستان احوالی ٤٠٢، ٤٢٠، ٤٣٦
حرب عمومی وایران احوالی ٤٠٣، ٤٣٤
حرب عمومی وروسیه احوالی ٤٠٣
حله‌نك سقوطی صورتلری ٢٤٥
حمراءالاسد وقعه‌سی ٢٨٠، ٣٠١

خ

خاربین احوالی ٢٤٣
خارجی تجارت وسیلهٔ سعادت امم‌در ٢٩٠
خدام الکعبه جمعیتی ٧٣
خرافاتدن حقیقته ٨٤
خیرالدنیا والآخره ٤٣٢
خلافت عظمانك سطوت مادیه ومعنویه‌سی ٤٣٣
خلق حقه ارشاد جمعیتی ٧٦
خندق محاربه‌سی ٣٩١، ٤١٣، ٤٢٢
خواجه کمال الدین وانکلتره‌ده انتشار اسلامه غیرت نمونه‌لری ٢٩١

د

دالخلافه مدرسه‌سی ٤٣٩
دارالخلافه‌ده تیاترو مکتبی ! ٢٤٢
درتیوز اللی میلیون مسلمانلق عالمی خلیفه‌نك امرینه منتظردر ٤٣٢
دع ما یریبك الی مالا یریبك ... حدیث شریفی ٢٧٧
دوناغا مجموعه‌سی ٣٤٠
دهلی‌ده‌کی موزه محتویاتی ٢٨٨
دیش طولدیرمق مسئله‌سی ٤٢، ٢٧٨
دین ایله سیاست یکدیکرندن آیریلابیلیرمی ؟ ١٤٥
«دیوبند» ده مدرسهٔ دینیه ١٥

ر

ربا الفضل وربا النسیئه حقنده‌کی مقاله‌یه جواب ٢
رمضان ابتداسنده ایراد بویورولان بر خطبهٔ رسالتمآب ٣٤٥
روسیه احوالی ٢٤٤، ٢٩٢
روح انسان ٤٤

ز

زنکبار احوالی ١٦٨

ژ

ژاپونیا احوالی ١٦٧، ٣٨٨
ژاپونیاده اسلامیت معاونت بکلیور ٣٦٦
ژاپونیاده ایستاتستیق ٣٦٥

س

سباب المسلم ... حدیث شریفی ١٣٤
سبیل الرشاد - اجتهاد ٢٧
سقوطلرمز، صعودلرمز دیمکدر ٥٣
سلامت اردوسی، سیاست دینیه ٣٣٨
سنغاپوره مواصلت ٧٢
سنوسی حضرتلرینك بیاننامه‌سی ٧٤
سویشه‌لم وچالیشه‌لم ٣٩٠
سیاحتلرم - علی سعاد بك ٤٠٤
سیر جلیلهٔ نبویه ٢٣٠

ش

شرقده ژاپون - انکلیز رقابتی ١٣
شهبندار زاده حلمی بك ٤٤٩
شهزاده باشنده جریان ایدن رذالتلر ٢٧٥
شیخ سعدینك آجیقلی بر مرثیه‌سی واونی یازدیران وجایع ١٥٧، ١٧٧، ١٩٨

شعیلرده محرم آیی مراسمی ٩٠

ص

صاحبسز کویکلر ٦٩
صاریق-مرسالمك صاریق‌صاریسی واجب‌میدر؟ ٢٦٢
صوم وقطرده تلفون وتلغراف ایله عمل ٥٤
صومالی احوالی ٢٤٣

ط

طب لایقبل الاطیباً ... حدیث شریف ٢٧٧
طرابلس غربدن مکتوب ٤١٥
طرابلس غرب احوالی ١١١، ١٤٨، ١٨٧، ٢٢٨، ٢٧٦، ٣٧١
طلاق حقنده ٣٧٤
« طلب العلم فریضة علی کل مسلم ... » حدیثی حقنده برسؤال وجوابی ١٥٠
الطهور شطر الایمان ... حدیث شریف ٣٢٥
طیاره : دارالخلافه - القاهره سیاحتی ١١١

ع

عرابینك قیامی اثناسنده انکلتره‌نك سیاستی ٤٢٦
عرابی پاشانك ایلك قیامی ٤١٢
عرف حقنده ابویوسفك مذهبی ٩٤٠
عرفك نظر شرعده‌کی موقعی ١٢٩
علی حکمت ناهید بك ٣٨٨
عمل اهل مدینه ١٣٤
عطوف ترجمهٔ حالی ١٠٠

ف

فائق رشاد بك مرحوم ٣٣٢
فاتح کرسیسنده ١، ٢١، ٤١، ٥٨، ٧٨، ٩٣، ١١٤، ١٤٩، ١٦٩، ١٨٩، ٢٢٩، ٣٤١
فاس، جزائر وتونس مسلمان عسکرلرینه طاقیدیلاز عربجه بیاننامه ترجمه‌سی ٤٢٨
فرانسه مدنیتی مدافعلرینك محجوبیتی ٤٠
فرانسه‌ده مساوی‌ٔ اخلاق ، ابتلای حظوظات ٧٣
فرانسزلر اعانه کلیور ٤٧٨
فرانسزلرجه‌کیدن مسلمانلری منع ایتمك ایسته‌یورلر ١٨
فقهك ساحهٔ تدقیقاتی ٩٤
فقه اسلامی « مناسك اسلامیه وحقوق اسلامیه » دیه ایکی قسمه آیرمق طوغرو دکلدر ٩٤
فقه ظاهری ١٧٠
فقرا پرور جمعیت خیریه‌سی ١٨٠
فلسفهٔ مادیون ایله فلسفهٔ روحیونك چارپشمه‌سی ٢٥٠
فیلسوف رضا توفیق بکه ٦٠
فیلیپین مکتوبلری ١٥
فیا یرویه عن‌الله ... حدیث شریف ٢٩٦

ق

قاپیتولاسیونلرك الغاسی ٤١٧
قرآن و انجیل ٣٢٧
قرآن کریمك ترجمه‌سی حقنده براستیضاح ١٨
قومیت مسئله‌سی - اڭ بویوك غایه اسلامیتدر ٢٦٩
قومیت جریانلرینك عربستانده‌کی تأثیراتی ٢٤٢
قولاغنده کوپه اولسون ، اونوتما « شعر » ٨٧
قونیه‌ده قرطای مدرسه‌سی ١٦٨
قیاسك اساسلری ١٥٠
قیز مکتبلری - بهوپال حاکمه‌سنك هندستانده اساسات اسلامیه دائره‌سنده قیزمکتبلری کشادی ٣٦٤

ك

کالکوته ٥٢، ٧١، ٨٩

ل

لالی احمد افندی ٢٠٣
لاتحاسدوا ... حدیث شریف ١٣٣
« لاتعلموا النساء خطاً » حدیثك راویسنه جواب ٣١
للباطل صولة ثم یضمحل ٣٠٩
لسان عثمانی ١٦٨
لایؤمن احدکم حتی ... حدیث شریف ٢٧٨، ٣٢٥

م

مادیون مسلك فلسفیسنك ادیانه هجومی ٢٠٩
ماکدونیاده اهل‌صلیب مظالمی ٢٧٦
مختصرات - حاجی ذهنی افندی ١٦٨
مدرسة المتخصصین نظامنامه‌سی ١١
مدرسه‌لرك عوامل انحطاطندن: رغبتسزلك ١٢
مدینهٔ منوره‌دن عالم‌اسلامه خطاب : مسلمانلر اویانك، فرصت بیوفرصتدر ٣٩٨
مذاهبك تلفیق واسلامك برنقطه‌یه جمعی ٨١
مریسیع وقعه‌سی ٣٦٠، ٣٨٤
مسلمانلغك موقعی ٣٠٩
مسلمانلغی دیریلته‌جك مؤسسه‌لر ١٧٥، ١٩٥
مسلمانلق عالمنده حرکت عمومیه ١٦٠
مسلمانلق عالمی حربه باشلادیغی زمان ٤٤٥
مسلمانلقده عظیم بر انتباه ٤٤٥
مسلمانلق عالمنده‌کی فعالیت دینیه ، اوروپا دولتلرینك مستملکاتده‌کی نفوذلری سویلور ٢٣٢
مسلمانلغی یریوزندن قالدیرمق ایچون اوروپالیلرك خدعه‌لری ونصرانیتك نفوذینه قارشی اسلامك مقاومتی ٣٣٠، ٣٣٦
مسلمانلر! دیکزه صاحب اولیکز ٢٥٩
مسلمانلری اتحاده دعوت، وادیدن برصیحه ١١٠
مسلمانلری حاضرلایه‌لم، مسلمانلغی صلیبك اسارتندن قورتاره‌لم . ٤٠٧
مصر حقنده انکلتره وفرانسه‌نك اتفاق و مشترك انتریقه‌لری ٤٢٧
مصرك سرکذشتی ٤١١، ٤٢٦، ٤٤٢
مصرده ایتالیا پروپاغانداسی ١٨٦
مکه‌ده اسلام ٣٣٧
ملی ودینی تربیه ٢٤٣
من حسن اسلام المرء ... حدیث شریف ٢٧٧
من رأی منکم منکراً ... حدیث شریف ٢٧٧
من نفس عن مؤمن ... حدیث شریف ١٣٣
من کان یومن بالله ... حدیث شریف ٢٩٣
موارد اجماعك کافه‌سنی بیلمك شرطمیدر ؟ ٢٢
مراکش احوالی ٢٤٣
موسقوف تهلکه‌سی ١٤٨
موعظه‌لر حقنده مقام جلیل مشیختك مقرراتی ١١١
میسیونرلك عالی عظیم تلاش ایچنده‌در، اسلام ارشاد جمعیتی تأسیسی زمانی کلدی ١٦٠
میسیونر - قرق ایکی‌بیك قاتولیك میسیونر جمعیتی ١٠٣
میسیونرلرك خطهٔ مصریه‌ده فعالیتی ٧٦
میسیونر قادینلر ٩٢

ن

نسوان اسلامك تربیه‌سی وبهوپال حاکمه‌سنك مکتوبی ٧
نص عرفدن متولد ایسه مورد نصده اجتهاده جواز اولوب اولمدیغی مسئله‌سی ٩٤، ١٢٩، ١٣٤، ١٧٠، ١٩٠، ٢١١
نظیرا ابراهیم افندی ٦٨
نقول - هرمسئلهٔ فقهیه ایچون برنقل لازمیدر ٥٨
واعدوا لهم ما استطعتم من قوة آیت جلیله‌سنك ترجمه وتفسیری ٢١

ی

هرقومك کندی باشنه حرکتی اسلام ایچون فلاکتدر ٦٥
هلال احمر - بروسه قادینلر شعبه‌سنده برنطق ٩٩
هلاکو خانك مظالمی ١٩٨
هند مسلمانلرینك بزه قارشی محبتلری ٩٣
هندستانده انکلیزلر نصل یرلشدیلر ؟ ٣٣
هندستان احوالی ١١٢، ١٦٧، ١٨٨، ٢٠٧، ٢٤٣، ٣٧٢
هندستان مسلمانلری و خلیل خالد بك ٢٤٢
هندستان مسلمانلری وبیله‌دکاری امللر ١٤٧
هند اسلام پادشاهلرینك جمعه آلایی ٢٢٥
هندستانده طب قدیم یونانی ٣٠٤
هندستانده اسلام مغوللرك آثاری ٢٢٤
هندستانده دین نامنه یاپیلان مسخره‌لقلر ٥٥
هندستان مطبوعات اسلامیه‌سی نه حالده‌در؟ ١٠٨
هندستان - حقیق، تاریخی هندستان ١٦٣
هندستانده لیك سیاسی جمعیتی ١٤١
هند مسلمانلرینك علمی وسیاسی جمعیتلری ١٠٥، ١٤٠
هندستانده مغول امپراطورلرینك آثار برکزیده‌لری ٢٧٠، ٢٨٨
«یا ایها الذین امنوا اتقوا الله حق تقاته ...» آیت جلیله‌سنك لسان شعر ایله تفسیری ٣٨٩
یکی حروفك ال یازیسنه عائد برقاچ سوز ٥٦، ٧٠
یوسف زاده عبدالله حلمی افندی ٤٩

حکمت مطبعه‌سی ع. اشرف ادیب